THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

# SŁOWNIK

# JĘZYKA POLSKIEGO

PODŁUG LINDEGO I INNYCH NOWSZYCH ŹRÓDEŁ.

WYPRACOWANY

PRZEZ

E. RYKACZEWSKIEGO.

I.

CHICAGO, ILLINOIS.
POLISH AMERICAN PUBL. CO., 1145 NOBLE STREET

PG6625
.R9
copy 2

0117E10
3 aug 45

# A.

**A**, pierwsza głoska alfabetu. *niecd.* *n.* przenośnie oznacza początek, podobnież jak *z.* koniec. od *a.* do *z.* od początku do końca; ani *a.* ani *b.* brak piérwszych wiadomości.

**A**, *sp.* i w tym stanie pięknie zastępuje *i.* a znaczy połączenie dla wykazania różnicy, podobieństwa, ciągłości działania; wzmacnia przeczenie, nie oznacza z pewnością; wnioskuje, czasem pleonazm *np.* mówca a gadula; w *aryt.* dodając *dwa a dwa.* cztéry.

**A**, *w.* znaczy: zadowolnienie, boleść, przelęknienie, ironiją, pogardę, groźbę, naganę, niecierpliwość, podziwienie, pytanie.

**A**, w logice znaczy twierdzenie.

**A**, w kupiectwie znaczy *na.* na rachunek; *po.* tyle a tyle.

**Abdank**, *ob.* **Habdank**, *m.* herb.

**Abdykacya**, yi, *ż.* akt prawny złożenia urzędu.

**Abdykować**, uję, *s.cz.* złożyć urząd.

**Abecadło**, a, *n.* zbiór i porządek wszystkich głosek; stąd ukształcone wyrazy: abecadlnik, abecadlarz, abecadaryusz itd. (elementarz, czyli nauka poznania liter.).

**Abecadłowy**, a, e, *p.* idący porządkiem głosek. = *o. przysł.* według abecadła. prawna.

**Abelek**, lka, *m.* skóra cielęca wy-

**Abjuracya**, yi, *ż.* wyprzysiężenie się, *np.* błędów kacerskich, wiary i.t.p.

**Abjurować**, uję, *s.cz. nd.* wyprzysiądz się.

**Ablegat**, a, *m.* zastępca legata papiezkiego.

**Ablucya**, yi, *ż.* obmycie rąk dla spełnienia obrządku religijnego.

**Abnegacya**, yi, *ż.* wyprzanie się; niechlujność w ubiorze.

**Abnegat**, ta, *m.* niechluj.

**Abo**, **Abowiem**, *ob.* **Albo**, **Albowiem**.

**Abolucyonista**, ty, *m.* dążący do wywrócenia porządku politycznego.

**Abominacya**, cyi, *ż.* obrzydzenie, wstręt, obrzydzenie wzgardliwe i przerażające.

**Abonament**, tu, *m.* przedpłata na zastrzeżenie sobie jakiej rzeczy. — **Abonent**, ta, *m.* składający przedpłatę. — **Abonować**, uję, *s.cz. nd.* opłacać co z góry.

**Abrewiacya**, yi, *ż.* skrócenie. I tak: *np.* na przykład. *itd.* i tam dalćj. — **Abrewiator**, ra, *m.* skracający bądź w pisaniu, bądź jakie dzieło, piszący protokół, stenografy. — **Abrewiatura**, y, *ż.* skracanie wyrazów w piśmie; użycie znaków skracających pismo.

**Abrogacya**, yi, *praw.* zniesienie, uchylenie, odwołanie prawa.

**Abrys**, u, *m.* plan: abrys budynku

**Absolucya**, yi, *ż. kość.* rozgrzeszenie, uwolnienie, odpuszczenie = zdjęcie klątwy.

**Absolut**, ta, *m.* samowładca. = w mowie człowiek nie cierpiący obcego zdania. = *fil.* bezwzględność, bezwarunkowość, powszechnik. — **Absolutnie**, *ps.* samowładnie, bezwzględnie. — **Absolutność**, ści, *ż.* samowładztwo, samowolność. — **Absolutny**, a, e, *p.* samowładny. zupełny, bezwzględny. — **Absola-**

tyzm, u, *m.* samowładztwo, samowolność.

**Abstrakcya, yi,** *ż fil.* oderwanie. — *mat.* odejmowanie. = roztargnienie.

**Absurdum,** *n.* przeciwne rozumowi, niedorzeczność, duby smalone (w *lp. nieod.*).

**Abszach, lub szach, u,** *m.* wyraz używany w grze szachów oznaczający zagrożenie jednéj z ważniejszych figur gry.

**Abszyt, u,** (z niem.), *m.* odprawa, dymisya, odstawka, uwolnienie ze służby. = *fig.* dać abszyt, odprawić z kwitkiem, z niczém. — **Abszytować, uję,** *s. cz. nd.* odprawić, oddalić, usunąć. — **Abszytowany, a, e,** *im.* dymisyonowany, oddalony ze służby. — **Abszytowy, a, e,** *p.* należący, przeznaczony do dymisyi.

**Aby,** *sp.* ażeby, żeby, iżby, by. = przynajmniéj, choćby. = Oznacza życzenie, ograniczenie, powód.

**Acan, wacan, acpan, wacpan, wasan, ana,** *m.* skrócenie wyrazu Waszmość Pan. Użycie tego wyrazu ledwo jest poufałe, więcej używane do niższych osób, a często nawet wzgardliwe. — Toż na rodzaj żeński acani, wacani, acpani, wacpani, aspani, asińcka, wasińcka, aśćka, i, ie, trzy ostatnie wyrazy nie są tak poniżające, jak poprzednie.

**Ach!** *w.* oznacza: podziwienie, przestrach, radość, smutek, żądanie, urąganie *np.* ach! co za dudek!

**Achtel, Jachtel, a,** *m.* ósma część beczki (z niem.)

**Aconto** (czytać akonto), *nieod., hand.* na rachunek.

**Acz, Aczkoli, Aczkolwiek,** *sp.* ma znaczenie. = choć, chociaż, lubo. = choć cokolwiek, przynajmniej, coś.

**Adam** (daw. **Jadam**), **a,** *m.* (Hebr.) *adam* człowiek, piérwszy człowiek. Zakon Śgo. Adama, znaczy stan małżeński. Stary Adam *zn.* grzesznik. Nowy Adam *zn.* człowiek odrodzony przez Chrystusa. Na Śty. Adam, *t.j.* nigdy. Wyrzec się starego Adama, *t.j.* pozbyć się grzéchu. **Adamek,** *zdr.* ob. **Adaś.**

**Adamaszek, szku,** *m.* materya jedwabna w kwiaty, zwana od Damaszku w Syryi miasta, gdzie go wyrabiano. **Adamaszkowy, a, e,** *p.* z adamaszku.

**Adamita, ty,** *m.* tak zwano heretyków z IIgo. wieku, którzy po świątyniach swoich do naga się rozbiérali.

**Adamow, lub Adamowy, a, e,** *p.* pochodzący *od,* lub należący *do* Adama. Adamowe jabłko: wypukłość na gardzieli. Upadek Adamowy: grzéch pierworodny.

**Addycya, yi,** *ż. mat.* dodawanie.

**Adept, ta,** *m.* (z łać.). zwolennik, uczeń = przypuszczony do tajemniczéj nauki.

**Adherent, ta,** *m.* (z łać.), stronnik, zwolennik jakiej nauki, przyjaciel, poplecznik (urągając).

**Adieu,** *nieod.* (z franc.) *zn.* pozdrowienie pożegnalne; Bogu cię polecam! Żegnaj mi!

**Adjudykacya, yi,** *ż.* (z łać.) *praw.* przysądzenie na licytacyi więcej dającemu. — **Adjudykacyjny, a, e,** *p. praw.* odnoszący się do adjudykacyi *np.* wyrok adjudykacyjny.

**Adjunkt, a,** *m.* (z łać.) pomocnik przydany w jakim obowiązku lub urzędzie.

**Adjutancki, a, ie,** *p.* należący do adjutanta. Adjutancka służba.

**Adjutant, ta,** *m.* pomocnik w służbie wojskowéj, oficer przyboczny przy starszym dla roznoszenia rozkazów. *Zdr.* **Adjutancik, a,** *m.* (wzgardliwe).

**Administracya, yi,** *ż.* (z łać.) rząd, zarząd, zawiadowanie cudzém dobrem = nauka o zarządzie kraju *np.* uczył się administracyi. — **Administracyjnie,** *ps.* sposobem administracyjnym, na który rząd nie wpływa. — **Administrator, a,** *m.* rządca, zawiadowca, wykonawca cudzego zlecenia. = zastępca tymczasowy w obowiązku urzędnika mającego bydź mianowanym. Jak: Administrator Arcybiskupstwa Warszawskiego. — **Administratorski, a, ie,** *p.* należący do administratora. — **Administratorstwo, a,** *n.*

przeciąg czasu zarządu czyjego. Administratorstwo jego mamy w pamięci. **Administrować, uję**, *s.cz. nd.* rządzić, zawiadywać.

**Admiracya, yi**, *ż.* (z łać.). podziwianie, uwielbianie.

**Admiralicya, yi**, *ż.* ministeryum, czyli zarząd marynarki. Gmach gdzie się to Ministeryum znajduje, tudzież wszelkie zapasy i sprzęty do marynarki należące. — **Admiralski, a, ie**, *p.* należący do admirała. — **Admiralstwo, a**, *n.* urząd admiralski. — **Admirał, a**, *m.* (z franc.) dowódca siły zbrojnej morskiej, *t.j.* floty i ekwipażu. — **Admirałowa, ćj**, *ż.* żona admirała.

**Admonicya, yi**, *ż.* skarcenie, upomnienie, nagana.

**Adopcya, yi**, *ż.* (z łać.) prawne przysposobienie i uznanie dziecięcia z cudzej rodziny za swoje. **Adopcyjny, a, e**, *p.* tyczący się przysposobienia. **Adoptować, uję**, *s.cz. nd.* przysposobić cudze dziecię za swoje. — **Adoptowany, a, e**, *im.* przybrany, przysposobiony. — **Adoptujący, a, e**, *im.* przysposabiający.

**Adoracya, yi**, *ż.* (z łać.) cześć najwyższa oddawana Bogu i Śtej Trójcy w pokłonach i biciu czołom o ziemię. = cześć jakiej osobie oddana, *np.* posuwa swoję miłość aż do adoracyi. — **Adorator, a**, *m.* czciciel, wielbiciel. — **Adoratorka, i**, *ż.* czcicielka, wielbicielka. — **Adorować, uję**, *s.cz. nd.* czcić, wielbić, Bogu cześć najwyższą oddawać — czcić, uwielbiać jaką osobę.

**Adres, u**, *m.* (z franc.) napis na obwijce listu aby doszedł swego przeznaczenia. = rzecz na piśmie do monarchy, rządu, trybunału *i.t.d.* w sprawie publicznej. = pismo publiczne dziękczynne, winszujące, ubolewające *i.t.d.* od osoby, korporacyi, miasta, do ważnej osoby *i.t.d.* = wskazanie miejsca pobytu, lub zajęcia się czém jakiej osoby. — **Adresować, uję**, *s.cz. nd.* położyć napis na liście. = odesłać kogo do kogo. — **Adresuję się**, *słz.* udaję się do kogo w interesie. = starać się o rękę panny, zalecać się. Śmiał adresować się do mojej córki.

**Adwent, u**, *m.* (z łać.) przyjście Chrystusa. = czas obchodzony postem przez kościół w oczekiwaniu tegoż przyjścia przez 4 tygodnie. — **Adwentowy, a, e**, *p.* do adwentu należący. Post adwentowy.

**Adwokat, a**, *m.* (z łać.) upoważniony do bronienia spraw, patron, obrońca przy trybunale. = wójt, z ławnikami w prawie miejskiém. = mówiący *pro* i *contra*. = ktokolwiek broniący kogo wszędzie. — **Adwokatka, tki**, *z.* kobiéta broniąca kogo nawet nie przed sądem. — **Adwokatowa, ej**, *ż.* żona adwokata. — **Adwokatować, uję**, *s.n. nd.* komu, wstawiać się za kim. — **Adwokatura, y**, *ż.* adwokactwo.

**Aerolit, u**, *m. chem.* kamień spadający z powietrza.

**Aerometr, u**, *m.* (z grec.), narzędzie wskazujące gęstość powietrza.

**Aeronauta, y**, *m.* żeglarz napowietrzny puszczający się balonem. — **Aeronautyka, i**, *ż.* sztuka podróżowania balonem.

**Aerostat, u**, *m.* balon. — **Aerostatyka, i**, *ż.* nauka robienia i puszczania się balonami.

**Afekcya, yi**, *ż.* cierpienie, rozdrażnienie. — udana uczuciowość.

**Afekt, u**, *m.* (z łać.), wzruszenie duchowe i uczuciowe. = namiętność = miłość, skłonność, upodobanie: powziąść afekt do osoby, rzeczy.

**Afektacya, yi**, *ż.* przesada, wymuszenie w ruchu, gestach, ubiorze.

**Afektować, uję**, *s.cz. nied.* przesadzać, wymuszać się, przybierać ton, udawać. — stąd: **Afektowanie, ia**, *n.* — **Afektowany, a, e**, *p.* przesadzający, wymuszony, wykwintny.

**Affinacya, yi**, *ż. chem.* chemiczne działanie przy wyrabianiu metalów.

**Afirmatywa, y**, *ż.* (z łać.) zdanie potwierdzające.

**Afisz, u**, *m.* (z franc.) ogłoszenie, oznajmienie — teatralne, urzędowe, przylepiane po ulicach. — **Afiszo-**

wać, uję, ogłaszać, obmawiać. — **Afiszować się, uję się,** *s.z.* wystawiać się, poniewierać się.

**Afront, u,** (z franc.) ubliżenie, zniewaga, obelga. — zrobić afront komu — spotkał go afront. — **Afrontować, uję,** *s.cz. nied.* ubliżyć komu.

**Afryka, i,** *ż.* trzecia część lądu, między morzem śródziemném, oceanem a Azyą — stąd: **Afrykanin, a,** *m.* **ka,** *ż.* mieszkańcy Afryki. — **Afrykański, a, ie,** *p.* należący do Afryki.

**Afty, aft,** *ż.* pleśniawka, proso — *med.* wyrzut najczęściej na wargach lub powiekach, podobny do ziarnka prosa.

**Aga, i,** *m.* urząd w Turcyi, dozorca Janczarów.

**Agat, u,** *m. minr.* kamień różnokolorowo — warstwowy, z chalcedonu i krwawnika, którego i w starożytności i teraz używają do wyrabiania kamei.

**Agiencya, yi,** *ż.* urząd, obowiązek do załatwiania zleceń. = **Agenctwo, Ajenctwo, a,** *n.* zwierzchność prywatna lub publiczna do załatwiania interesów.

**Agienda, dy,** *ż.* książka przepisująca służbę i obrządki kościelne.

**Agient, ajent, a,** *m.* wyręczyciel = pilnujący cudzych interesów; sprawujący interesa jakiego dworu, monarchy = palestrant.

**Agio** (czyt. ażio) *nieod.* (z włos.) *hnd.* naddatek przy wymianie pieniędzy.

**Agitacya, yi,** *ż.* (z łać.) ruch ciała = wzruszenie moralne = zabiegi polityczne.

**Agitato,** *muz.* (z włos. adżitato) *nieod.* namiętnie, z życiem, silnie.

**Agitator, a,** *m.* (z łać.) zajmujący się wpływem na przekonania.

**Agitować, uję,** *s.cz. nd. pr.*; agitować sprawę *t.j.* popierać ją, bronić. Toczy się sprawa, odbywa.

**Agnus, agnusek, a,** wizerunek baranka wyrobiony z wosku (z łać. *agnus*), zaprowadzony *p.* Urbana V. na pamiątkę męki Chrystusa, a zachowywany przez wiernych dla ochrony w nieszczęściu.

**Agrest, u,** *m. bot.* krzewina cierniста z pęcherzykowatym owocem.

**Agronom, a,** *m.* rolnik, gospodarz umiejętny. **Agronomiczny, a, e,** *p.* rolniczy, gospodarski. **Agronomia, ii,** *ż.* (z łać.) rolnictwo, nauka o rolnictwie.

**Agrykultura, y,** *ż.* (z łać.) ob. Rolnictwo.

**Aha!** *w. zn.* przypomnienie, złapanie na uczynku — aha! to prawda! — aha! ja cię mam! tuś mi! = *zn.* przecież! a! to tak? — i.t.d.

**Aj!** *w. zn.* zadziwienie, bolesne uczucie.

**Ajer, u,** *m.* tatarskie ziele, kalmus, tatarak, szuwar — roślina wodna używana w medycynie, w przysmakach i w dystyllacyi. — **Ajerówka, i,** *ż.* wódka pędzona z ajerem. — **Ajerowy, a, e,** *p.* z ajeru zrobiony.

**Akacya, yi,** *ż.* roślina drzewna z Azyi i Ameryki, kwiatu różnobarwnego

**Akademia, ii,** *ż.* wszelki wyższy zakład naukowy — szkoła główna, uniwersytet, wszechnica, gdzie się cały ogół wiadomości ludzkich wykłada = zgromadzenie uczone w różnych oddziałach wiadomości i nauk. — **Akademicki, a, ie,** *p.* tyczący się akademii. — **Akademik, ka,** *m.* nauczyciel lub też uczeń akademicki.

**Akafist, u,** *m.* msza ruska u Czerńców na cześć imienia Jezusowego.

**Akant, u,** *m. bot.* roślina włoska w miejscach wilgotnych. Liście jéj piękne dały w starożytności wzór do ozdabiania kolumn korynckich. Jest godłem gienijalnych ludzi.

**Akcent, u,** *m.* (z łać.) urobienie tonu mowy, przycisk głosu na pewnej zgłosce = sposób wymawiania wyrazów *n.p.* zły akcent. — **Akcentować, uję,** *s.cz. nd.* wymawiać wedle akcentów. — **Akcentowanie, a,** *n.* wymawianie podług znaków przyciskowych = kładzenie tychże znaków nad głoskami.

**Akceptacya, yi,** *ż.* (z łać.) *praw.* przyjęcie, stwierdzenie weksla =

zezwolenie, = wziętość u kogo. = zdanie, mniemanie. — **Akceptant**, ta, *m.* przyjmujący, stwierdzający. — **Akceptować**, uję, *s.cz nd. praw.* przyjmować, potwierdzać, przyznawać. — **Akceptowanie**, a, *n. ob.* akceptacya. — **Akceptowany**, a, e, *p.* przyjęty *np.* weksel. = chętnie przyjmowany.

**Akces**, u, *m.* (z łać.) przystąpienie do jakiego aktu. = przystęp do kogo.

**Akcessya**, yi, *ż.* (z łać.) *praw.* przyłączenie się.

**Akcessorya**, yi, *lm. n.* (z łać.) *praw.* dodatek rzeczy mniej ważnej do głównej = porządek przewodu sądowego. = niestanowcze dekreta.

**Akcessyt**, u, *m. szkolne*, niższy stopień nagrody.

**Akcya**, yi, *ż.* działanie, czynność. = sprawa u sądu. = utarczka, bitwa. = ruchy, giesty mówcy, aktora. = ruch, postęp sztuki dramatycznéj. = *hand.* stowarzyszenie na jakieś przedsiębierstwo, którego spólny kapitał wyrażony jest przez bilety, wyrażające pewne części tegoż kapitału zwane akcyami, które w miarę postępu przedsiębierstwa lub okoliczności podnoszą się lub spadają w swoim walorze. — **Akcyonaryusz**, a, *m.* należący do spółki, posiadający akcye, mający udział w stowarzyszeniu, kompanii.

**Akcyza**, y, opłata, cło na rzecz rządu, od żywności, napojów, bydła, towarów *i.t.p.* — **Akcyznik**, a, *m.* poborca akcyzy, celnik.

**Aklamacya**, yi, *ż.* (z łać.) okrzyk radośny, znak uwielbienia, zezwolenia zgody na co.

**Aklimatyzować**, uję, *s.cz. nd.* przyswoić roślinę, lub zwierzę do klimatu innego kraju. = się, uję, *z. z.* przyzwyczaić się do klimatu = przyzwyczaić się do ludzi, do miejsca. — **Aklimatyzowanie**, a, *n.* przyzwyczajenie do wszelkiego stanu powietrza. — **Aklimatyzowany**, a, e, *im.* przesiedlony w inną okolicę.

**Akolit**, ty, *m.* (z grec.) *kość.* zastępca dijakona, służący do mszy. *fig.* stronnik, poplecznik.

**Akomodacya**, yi, *ż.* (z łać.) zastósowanie się do kogo lub czego. — **Akomodować się**, uję, *sł. z.* zastosować się.

**Akompaniament**, tu, *m. v.* akompanijowanie, ia, *n.* wtórowanie przy muzyce lub śpiewie. **Akompaniator**, ra, *m.* wtórujący. — **Akompaniować**, uję, *s.n. nd.* (z franc.) wtórzyć, przy muzyce, przygrywać, przyśpiewywać.

**Akord**, u, *m.* (z włos.) *muz.* zbiór kilku tonów równocześnie brzmiących według praw harmonii. — **Akordować**, uję, *s.n. nd.* (z łać.) *hnd.* przedłużenie terminu opłaty otrzymać u wierzycieli.

**Akredytować**, uję, *s.cz. nd.* zrobić komu kredyt. = upoważnić posła. *im.* akredytowany, a, e.

**Aksamit**, u, *m.* materya jedwabna kosmata. Chodzić w aksamitach. — **Aksamitka**, i, *ż.* wstążka z aksamitu. — czapeczka dziecinna. — **Aksamitnik**, a, *m.* owad z rodzaju pszczelnego. — **Aksamitny**, a, e, *p.* zrobiony z aksamitu. — **Aksamitowy**, a, e, *p.* podobny do aksamitu.

**Akselbant**, u, *m.* (z niem.) sznurek złoty lub srebrny z ramion do guzika idący, noszony w wojsku przez adjutantów i oficerów głównego sztabu, tudzież przez żandarmów, feldjegrów i t. d.

**Aksioma**, tu, *n.* zdanie powszechnie uznane, oczywiste. = tyczny, a, e, *p.* pewny, jasny, nie potrzebujący dowodów.

**Akt**, tu, *m.* (z łać.) = czyn, uczynek. = obrząd, ceremonia. = modlitwa *np.* akt wiary, miłości, skruchy. = część sztuki dramatycznej. = akt publiczny, *np.* otwarcie kursu, dysputa do otrzymania stopnia. = publiczne oświadczenie, *np.* akt *konfederacyi* czyli spisanie warunków pod którémi ona się zawiązuje. = akt wiary *(auto da fé)* obrządek inkwizycyi świętą przezwanej, dopełniany przed spaleniem potępionego. = alienacyjny

czyli przenoszący prawo własności na kogo innego. — **Akta**, kt, *n.* (z łać.) pomniki, *np.* akta apostolskie. = księgi publiczne, urzędowe, gdzie się zapisują umowy prywatne, kontrakty. = zbiory papierów sądowych, urzędowych, archiwa; *np*, akta, księgi, ziemskie i grodzkie; wnieść do akt.

**Aktor**, ra, *m.* (z łać.) działający, mający wczém udział. = *praw.* pozywający do sądu, powód. = odgrywający rolę na teatrze. = *fig.* udający dla interesu, podstępny. — **Aktorka**, ki, *ż.* znaczenie jak męzkiego rodzaju. — **Aktorski**, a, kie, *p.* należący do aktora we wszelkich jego znaczeniach. — **Aktorstwo**, a, *n.* prawo powoływania do sądu. = sposób życia artysty dramatycznego.

**Aktualnie**, (z łać.) *ps.* rzeczywiście, w rzeczy samej. — **Aktualność**, ści, *ż.* rzeczywistość. — **Aktualny**, a, e, *p.* rzeczywisty, czynny.

**Aktuaryusz**, a, *m.* (z łać.) pisarz sądowy trudniący się porządkiem akt i papierów urzędowych.

**Aktykacya**, yi, *ż.* wniesienie umowy do akt urzędowych, by nadać jéj formę prawną, moc obowiązującą.

**Aktykować**, uję, *s.cz. nd.* wnieść, wpisać do akt.

**Aktywa**, ów, *l.m.* (z łać.) *praw.* wierzytelności ruchome i nieruchome.

**Akurat** *lub* **akuratnie**, *przysł.* (z łać.) jak raz, zupełnie tak. = **Akuratność**, ści, *ż*, ścisłość, rzetelność w słowie. — **Akuratny**, a, e, *p.* ścisły, dotrzymujący słowa.

**Akustyczny**, a, e, *p.* należący do akustyki, dla słuchu stósowny.

**Akustyka**, i, *ż.* nauka rozchodzenia się i działania głosu na słuch.

**Akuszer**, ra, *m.* **Akuszerka**, i, *ż*, iekarz lub iekarka przy porodach, zlegnieniu; znający się na położnictwie. — **Akuszerya**, yi, *ż*; *albo* **Akuszerstwo**, wa, *n.* sztuka położnicza, babienie. — **Akuszerować**, uję, *s.n. nd.* (z franc.), babić, przyjmować rodzące się dzieci.

**Akwawita**, y, *ż*, gorzałka, okowita (z łac.)

**Akwedukt**, u, *m.* (z łać.) wodociąg prowadzący wodę z oddalenia.

**Alabaster**, stru, *m. minr.* węglan wapna utworzony w podziemiach, pół przezroczysty używany do wyrobów sztuki. = wodosiarczan wapna również używany w drobném posążnictwie. — wyrabiają także różne naczynia z obu rodzajów alabastru. — **Alabastrowy**, a, e, *p.* z alabastru wyrobiony. *fig.* oznaczający białość przezroczystą alabastru.

**Alabastryt**, u, *m. minr.* podgatunek gipsowy, cało przezroczysty. — służy do wyrabiania różnych ozdób, zbliża się do marmuru białego.

**Alarm**, mu, *m.* (z franc.) rozruch, zgiełk, trwoga.

**Alarmować**, uję, *s.cz. nd.* niepokoić, podniecać rozruch, trwożyć nieprzyiaciela.

**Alba**, y, *ż.* (z łać.) biała suknia księża pod ornatem podczas mszy ś. używana.

**Albertus**, a, *m.* tchórz, konieczna osoba dawnych polskich dialogów, żołniérz tchórzliwy.

**Albinos**, *ob.* Bielec.

**Albo**, **alboż**, *sp.* czyli, lub *zn.* pytanie = albo ja wiem? alboż mogłem? = *zn.* wybór: albo ten albo ów. — **Albowiem**, *sp.* bowiem, ponieważ, oznacza przyczynę, wniosek.

**Album**, *n.* (z franc.) pamiętnik dla wpisywania imion przyjaznych osób, wierszy, rysunków: = zbiór rysunków. micznémi.]

**Alchemicznie**, *ps.* środkami alchi-

**Alchemiczny**, a, e, *p.* należący do alchemii.

**Alchemik**, **alchimik**, **alchemista**, y, *m.* posiadający tajemnicę robienia złota.

**Alchemia**, **alchimia**, ii, *ż.* dawna mniemana sztuka robienia złota mocą pewnego kamienia filozoficznego. Te dociekania stworzyły naukę chemii.

**Aldebaran**, a, *m.* (z arab.) *astr.* gwiazda w konstellacyi Byka na iewém jego oku.

**Alderman**, a, *m.* (z ang.) urzędnik miejski w Anglii.

**Ale**, *sp.* lecz, choć, bo, wszak. = *w.* ale! ale! mam ci coś powiedzieć! = *rz. n. nieod. zn.* wadę, niedostateczność i t. d. nikt nie jest bez ale.

**Alea**, i, *ż.* (z franc.) ulica drzewami wysadzona.

**Alegacya**, **allegacya**, yi, *ż.* przytoczenie, odwołanie się do dowodów. — **Allegat**, u, *m.* dowód, przytoczenie. — **Allegować**, ję, *s. cz. nied.* przytaczać, cytować, powoływać się na co.

**Alegorya**, **allegorya**, yi, *ż.* (z grec.) przenośnia, użycie wyrazu lub znaku przedstawiającego podobieństwo z innym przedmiotem: *np.* kotwica znaczy nadzieję *i. t. p.* — **Allegorycznie**, *ps.* figurycznie, przenośnie. — **Allegoryczność**, ści, *ż.* wyobrażać rzecz w obrazach, w postaciach. — **Allegoryczny**, a, e, *p.* przenośny, figuryczny.

**Alleluja**, **aleluja**, *nieod.* (z hebr.) *zn.* chwalcie Boga!

**Alembik**, a, *m.* naczynie do pędzenia czyli dystyllacyi wódek olejków, i rozkładania kruszców. = *fig.* puścić co przez alembik, wziąść co na alembik, *zn.* brać pod roztrząśnienie, pod krytykę. = **Alembikowy**, a, e, *p.* od alembika pochodzący *np.* wódka alembikowa; przepędzony przez alembik.

**Alfa**, *nieod. ż.* pierwsza głoska alfabetu greckiego, którego ostatnią jest o długie, i te dwie głoski równie jak nasze a. i z. oznaczalą początek i koniec rzeczy. Chrystus mówi: „jam jest alfa i omega.“ *t. j.* jestem początkiem i zakończeniem wszech rzeczy.

**Alfabet**, u, *m.* (z grec.) od dwóch pierwszych liter alfa i beta, nasze abecadło podobnież tak zwane od trzech pierwszych głosek, a, b, c. a *zn.* jednego i drugiego przedstawia szereg głosek stanowiących pierwiastki dźwięków językowych. — **Alfabetowy**, a, e, *p.* należący do alfabetu. *np.* głoska alf. — **Alfabetycznie**, *ps. zn.* porządkiem według głosek alfabetu. — **Alfabetyczny**, a, e, *p.* porządkiem głosek alfabetu idący.

**Alfresko**, *a. n.* (z wlos. wzięte) na świeżo *zn.* malowidło dokonane na świeżem wapnie.

**Algiebra**, y, *ż.* (z arab.) wyższa arytmetyka formułująca literami ogólne wyrażenia ilości wiadomych i niewiadomych pomieszanych razem, aby je ująć w równania dające w rozwiązaniu swojem wydobyty wyraz nieznany przez znane, i tym sposobem otrzymać w literach wyraz ogólny, który zastosować można do szczególnych zagadnień przez podłożenie wartości. **Algiebraicznie**, *ps.* podług zasad algiebry. — **Algiebraiczny**, a, e, *p.* odnoszący się do algiebry. — **Algiebrzysta**, y, *m.* biegły w algiebrze.

**Algorytm**, mu, *m. mat.* łączenie z sobą matematycznych znaków czyli wyrazów, jak *np.* w wyliczeniach integralnych, funkcyach *i. t. d.*

**Alians**, u, *m.* (z łać.) przymierze, sojusz, związek, umowa między narodami. Alians zaczepny, odporny. Stąd przymiotniki, przysłówki *i. t. d.* toż związek małżeński.

**Alić**, **aliści**, *v.* aliż, aliżsoi, *w.* aż oto, gdy oto, aż póki. Ledwom wszedł, aliści (gdy oto) przybiegł brat do mnie. Nie będę jadł, aliż sprawię poselstwo mając (aż póki nie sprawię poselstwa).

**Alienacya**, yi, *ż.* (z łać.) przeniesienie na kogo własności prawnym sposobem. — Alienacya umysłowa, pomieszanie zmysłów.

**Aligacya**, yi, *ż.* (z łać.) mieszanie kruszców przez topienie ich społem.

**Aligator**, a, *m.* ogromny płaz wodny kształtu jaszczurki.

**Alimenta**, ów, *l.m.* (z łać.) *praw.* zasiłki ku utrzymaniu życia należące dzieciom od rodziców i nawzajem.

**Alkali**, *nieod. n.* **alkalia**, ów, *n. chem.* (z arab.) rodzaj soli, jak potaż, soda, ammoniak, i niektóre gatunki ziem. — **Alkaliczny**, a, e, *p.* mający przymioty alkaliczne, smak cierpki

gryzący, urynowy. — **Alkalimetr, u**, *m.* narzędzie służące do mierzenia dobroci alkali. — **Alkalizować, uję**, *s.cz. nd. chem.* łączyć jakie ciało z jakiem alkali. = **ować się**, *sł.z.* przesycić się alkali które wzięło górę nad kwasami.

**Alkaloid, u**, *m. chem.* pierwiastek alkaliczny należący do składu substancyi pewnych roślin. Własności ich są truciznowe, jak strychniny, morfiny *i t. p.*

**Alkiermes, u**, (z arab.) gatunek robaczków na kształt czerwca polskiego, ziarnkowaty, przyczepiony do korzeni pewnych roślin, dający sok karmazynowy do farbowania wełny używany = syrop lub proszek wzmacniający z tychże robaczków. = **sowy, a, e**, *p.* zrobiony z alkiermesu.

**Alkierz, a**, *m.* i *zd.* **alkierzyk, a**, *m.* mały poboczny pokoik przez przepierzenie w izbie utworzony.

**Alkohol, lu**, *m.* wyskok najpierwszy przez dystyliacyą otrzymany, spirytus, wszelki płyn wódczanéj tęgości. — **Alkoholiczny, a, e**, *p.* spirytusowy, wyskokowy. — **Alkoholometr, u**, *m.* narzędzie służące do ocenienia tęgości spirytusu.

**Alkoran, u**, *m.* księga praw i zasad wiary mahometańskiej.

**Alkowa, y**, *ż.* (z franc.) przegroda w izbie sypialnej dla postawienia łóżka.

**Allah, a**, *m.* nazwa Boga u Muzułmanów. wesoło.

**Allegro**, *ps.* (z włos.) *muz.* żwawo,

**Alleopata, y**, *m.* wyznawca medycyny powszechnej. **Alleopatia, ii**, *ż.* nauka takiej medycyny.

**Allewiacya, yi**, *ż.* (z łać.) zmniejszenie podatków na pewny czas, z powodu gradobicia, powodzi, i. t. p.

**Allodialny, a, e**, *p.* dziedziczny, niepodległy. — **Allodium**, *lm*, **ia, ów**, *n.* (z łać.) dobra dziedziczne w różnicy od feudów nadanych pod pewnemi warunkami.

**Allokucya, cyi**, *ż.* (z łać.) przemówienie publiczne papieża w zgromadzeniu kardynałów, wodza do wojska i t. p.

**Alludować, uję**, *s.n. nd.* (z łać.) napomykać, zakrawać na co, porównywać. — **Alluzya, yi**, *ż.* napomknienie, przymówka, przytyk, zastosowanie.

**Almanach, u**, *m.* (z arab.) kalendarz, noworocznik.

**Aloes, u**, *m. bot.* = drzewo aloesowe z rodzaju palmowatych (godło smutku i goryczy) wydaje sok gęstniejący, używany w medycynie. — **Aloesowy, a, e**, *p.* z aloesu urobiony.

**Alpejski, a, ie**, *p.* pochodzący z Alp. — **Alpy, alp.** *l.m.* góry oddzielające Włochy od Niemiec i Francyi.

**Alt, u**, *m. muz.* (z łać.) głos pomiędzy tenorem a mezzo-soprano niby bas kobiecy.

**Altana, y**, *ż. zdr.* **altanka, i**, *ż.* izdebka ogrodowa ku wypocznieniu, chłodnik.

**Alteracya, yi**, *ż.* (z łać.) zmartwienie, zgryz, troska, kłopot.

**Alterkacya, yi**, *ż.* (z łać.) spór, sprzeczka, zatarg. miana.

**Alternata, y**, *ż.* (z łać.) kolej, przeo-

**Alterować się, uję**, *słz.* frasować się, gryźć się, martwić się.

**Alumn, a**, *m.* uczeń odbierający wychowanie darmo. **Alumnat, u**, *m.* zakład gdzie uczniowie mają darmo stół i nauki.

**Alun, u**, *m. minr.* gatunek minerału z siarczanu glinki i potażu tudzież wody. Stąd *p.* **alunisty, alunowy, a, e**, mający wiele alunu.

**Amalgacya, yi**, *ż.* (z grec.) i **amalgamat, tu**, *m.* mieszanina różnych kruszców dla złączenia ich w jednę massę = mieszanina różnych rzeczy, słowem, wyraz ten znaczy rzecz powstającą z połączenia ciał różnorodnych. — Stąd **Amalgamacya, yi**, *ż.* działanie mieszaniny różnych ciał. — **Amalgamować, uję**, *s.cz. nd.* łączyć, mieszać z sobą różne kruszce.

**Amant, a**, *m.* (z franc.) kochanek, gach, faworyt, ulubieniec = aktor grający role kochanków. — **Amantka, i**, *ż.* kochanka, faworyta = aktorka grająca role kochanek.

**Amarant**, u, *m.* (z grec.) roślina dająca kolor amarantowy zbliżający się do purpury. — **Amarantowy**, a, e, *p.* koloru amarantowego, szkarłatnego.

**Amator**, a, *m.* (z łać.) lubownik, mający upodobanie w czem, *np.* w koniach, psach, książkach. — **Amatorka**, i, *ż.* lubowniczka. = **torski**, a, ie, *p.* lubowniczy. = **torstwo**, a, *n.* lubownictwo, upodobanie w czem.

**Amazonka**, i, *ż. mit.* niewiasta wojenna z dawnych czasów; rodzaj społeczności niewieściej wojującej, nieprzypuszczającej mężczyzn, niby mniszki wojaki. = kobieta męzkich zwyczajów co łacinnicy zwali *virago*, *hic mulier*. = ubior niewieści do konnej jazdy.

**Ambaje**, ów, *l.m.* (z łać.) brednie, bałamuctwa.

**Ambaras**, u, *m.* (z franc.) kłopot. = **ować**, uję, *s.cz. nd.* kłopotać, niepokoić kogo. = **owany**, a, e, *p.* zakłopotany, nieumiejący dać sobie rady.

**Ambargo**, *nieod. n.* przytrzymanie okrętów wojennych i kupieckich.

**Ambasada**, y, *ż.* poselstwo, reprezentacya jakiego narodu. (z franc.), urząd poselski. = orszak poselski. = pomieszkanie poselstwa. — **Ambasador**, a, *m.* poseł. = **owa**, wej, *ż.* żona ambasadora. = **orstwo**, a, *n.* poselstwo.

**Ambicya**, yi, *ż.* (z łać.) żądza chwały, uczucie swojej godności, duma. = pięcie się, ubieganie się. = żądza bogactw, znaczenia. = zarozumienie, pycha. — **Ambit**, ob. ambicya. — **Ambitny**, a, e, *p.* dumny, pyszny, chciwy zuaczenia.

**Ambona**, y, *ż.* (z grec.) kazalnica, pewne wywyższenie w kościele, z którego kapłan przemawia do ludu.

**Ambra**, y, *ż.* lekka woniejąca ziemna żywica. = czasem oznacza bursztyn.

**Ambrozya**, yi, *blm. ż.* (z grec.) *mit.* pokarm bogów dający nieśmiertelność.

**Amen**, *nieod. n.* kończy wszelkie modlitwy (z hebr. *zn.* wiarę i nadzieję). Tak pewne jak *amen* w pacierzu = zn. niech się stanie, prawdziwie, wiernie.

**Ametyst**, u, *m. mln.* kamień kwarcowy zafarbowany manganezem na fiolet. Używa się w rzeźbiarstwie kamieni.

**Amfibium**, *n.* (z grec.) zwierzę ziemnowodne: krokodyl, żaba.

**Amfiteatr**, u, *m.* (z grec.) widownia okrążna pod gołem niebem na widowiska publiczne. = środek teatru pomiędzy krążącemi lożami.

**Amiant**, *miner.* ciało kopalne włókniste zwane inaczej *azbest* (z grec.) (nie podległy spaleniu), dające się wyrobić w tkaninę. *ob.* asbest, azbest.

**Amoniak**, u, *m. chem.* alkali lotne kaustyczne, chemiczne zespolenie azotu i wodorodu. = płyn kaustyczny gryzący, mocno działający na węch. = alny, a, e, *p.* do amoniaku należący. Sole amoniakalne których zasadą jest amoniak.

**Amnestia**, ii, *ż.* (z grec.) zapomnienie, przebaczenie, ułaskawienie przez panującego przestępców politycznych.

**Amor**, a, rek, ka, *mit. m.* bożek miłości.

**Amoroso**, *nieod.* czule, delikatnie. *muz.*

**Amortyzacya**, yi, *ż.* i **amortyzowanie**, ia, *n.* spłacenie częściami długu. Stąd, **Amortyzacyjny**, a, e, *p.* **Amortyzować**, uję, *s.cz. nd.* umarzać, spłacać częściami.

**Amory**, ów *l.m.* (z łać.) miłostki.

**Amplifikacya**, yi, *ż.* (z łać.) rozszerzenie opowiadania, rozwodzenie się w rzeczy opowiadanej. = napuszony sposób mówienia, pisania. Stąd: **Amplifikator**, = orka, — **Amplifikować**, uję, *s.cz. nd.* rozwiekać w opowiadaniu.

**Ampułka**, i, *ż.* (z łać.) małe naczynie bańkowate do wina i wody używane przy mszy ś., lub do zachowywania ś. oleju.

**Amputacya**, yi, *ż.* (z łać.) *med.* odcięcie jakiéj części ciała, ujęcie członka aby uniknąć gangreny.

**Amulet**, u, *m.* (z franc.) środek imaginacyjny przeciw różnym czarom i chorobom = szkaplerzyki,

woreczki zawieszane na szyi w tymże celu.

**Amunicya**, yi, *ż.* zasoby wojenne, jak proch, kule, harmaty, broń palna i t. p.

**Anabaptysta**, ty, *m.* nowochrzczeniec. Sekta mniemająca że tylko w dojrzałym wieku można chrzest przyjmować. Kto zatem przystępował do tej sekty, musiał bydź na nowo chrzczony.

**Anachoreta**, ty, (z grec.) pustelnik.

**Anachronizm**, u, *m.* (z grec.) myłka co do czasu, zdarzenie podawane nie w swoim czasie. **Anachroniczny**, a, e, *p.* mylny co do czasu.

**Anagramma**, y, *n.* (z grec.) przełożenie głosek wyrazu. *np.* tak-aktkat.

**Anakreontyk**, a, *m.* (z grec.) wiersz lekki, miłośny, żartobliwy. = **tyczny**, a, e, *p.* sposobem anakreontycznym. = delikatnie, miękko. Od Anakreona poety greckiego.

**Analekta**, ów, *l.m. n.* (z grec.) wybór najlepszych miejsc z pism klassycznych.

**Analizować**, uję, *s.cz. nd.* (z grec.) rozbierać co, rozkładać rzecz jaką na pierwiastki czyli części składowe: = **tycznie**, *ps.* sposobem rozbiorowym. — **Analiza**, y, *f. chem.* i *mat.* rozbiór, rozkład.

**Analogia**, ii, *ż.* (z grec.) wywód przez podobieństwo, odpowiedność. = zastosowanie pewnego prawa, wniosku, w pewnym przypadku przyjętego do podobnych okoliczności. — **Analogicznie**, *ps.* odpowiednie, zgodnie. = **czny**, a, e, *p.* odpowiedni, podobny.

**Ananas**, u, *m. bot.* roślina z połud. Ameryki a zarazem owoc. = *fig.* przysmaczek kosztowny. — **Ananasarnia**, i, *ż.* oranżerya do ich hodowania. — **Ananasowy**, a, e, *p.* z ananasu, lub do niego ze smaku podobny.

**Anarchia**, ii, *ż.* (z grec.) bezrząd, nieład, zaburzenie polityczne. — **Anarchicznie**, *ps.* bezładnie. = **chiczny**, a, e, *p.* bezładny, niesforny. = **chista**, y, *m.* poduszczający bezład polityczny, szukający korzyści w tym nieładzie.

**Anatema**, *nieod. n.* (z grec.) klątwa kościelna, wyklęcie. — **Anatematyzować**, uję, *s.cz. nd.* rzucać klątwę, wyklinać.

**Anatomia**, ii, *ż.* (z grec.) nauka rozbioru ciał organicznych = nauka składu ciała ludzkiego. = **zwierzęca** *ob. zootomija.* = **roślinna**, *ob. fytotomija.* — **Anatomicznie**, *ps.* według anatomii. — **Anatomiczny**, a, e, *p.* należący do anatomii. = **Anatomik**, a, i **anatom**, a, *m.* rozbierający, znający skład ciał organicznych. — **Anatomizm**, u, *m.* (z grec.) *med.* teorya anatomiczna. — **Anatomizować**, uję, *s.cz. nd.* rozbierać trupa = rozczłonkować rzecz jaką.

**Androny**, ów, *l.m.* baśnie, plotki, brednie, rzeczy godne pogardy.

**Andrót**, u, *m.* gatunek ciasta pieczonego w formach żelaznych usposobionych na to, *ob.* **Wafle.**

**Andżar**, **handżar**, **Gandżar**, u, *m.* (z tur.) nóż turecki, puginał.

**Anegdota**, y, i *zdr.* = **tka**, i, *ż.* (z franc.) zabawna a dowcipna powiastka, historyjka osobliwa. = szczegół historyczny. = **tyczny**, a, e, *p.* powiastkowy. = **tycznie**, *ps* sposobem powiastkowym.

**Anemometr**, *ob.* wiatromierz.

**Anewryzm**, **anewryzmat**, u, *m.* (z grec.) *med.* rozszerzenie żyły pulsowej.

**Angaria**, ii, *ż.* (z pers.) *zn.* pańszczyznę, przewożenie listów, sprzętów panującego, podwoda.

**Angielski**, a, ie, *p.* pochodzący z Anglii. = **Angielszczyzna**, y, *ż.* rzeczy i obyczaje angielskie.

**Angina**, y, *ż.* (z łac.) *med.* zapalenie gardła.

**Anglez**, za, *m.* (z franc.) taniec angielski = koń angielski. — **Anglia**, ii, *ż.* państwo europejskie, wielka Brytaniia. — **Anglik**, **angielczyk**, ka, *m.* rodem z Anglii. = koń angielski z ogonem podciętym. = **Anglizować**, uję, *s.cz. nd.* ogon przycinać koniowi. — **Anglikanin**, a, *m.* wyznający wiarę anglikańską przez Henryka VIII.

zaprowadzoną. — **Angloman**, **na**, *m.* (z franc.) zakochany w angielszczyźnie — stąd **Anglomania**, **ii**, *ż.* zamiłowanie angielszczyzny.

**Ani**, *sp.* znaczący rozdzielenie, ani tak, ani owak. = nawet nie, nawet i nie, wcale nie: *np.* ani myśli o tem, ani spojrzał. = nie . . nie .. — ni .. ni ..: ni tak, ni owak. i t. d. ni stąd, ni z owąd.

**Anielski**, **a**, **ie**, *p.* pochodzący od aniołów *np.* anielskie pozdrowienie. = na wzór aniołów, co do piękności, czystości, dobroci. = **trank**, *bot.* roślina betonika.

**Animalizacya**, **yi**, *ż.* przemiana pokarmów w ciała zwierzęce. — **Animalizować**, **uję**, *s.cz. nd.* uskuteczniać taką przemianę.

**Animela**, **i**, *ż.* mleczko cielęce.

**Animista**, **y**, *m.* zwolennik nauki Stala, co twierdzi że dusza początkuje niezależnie wszystkie funkcye organizmu ludzkiego.

**Animować**, **uję**, *s.cz. nd.* zachęcać, ożywiać, pobudzać, zagrzewać. — **animozo**, *nieod. muz.* rzesko, z zapałem. — **Animozya**, **yi**, *ż.* zawziętość. — **Animusz**, **u**, *m.* (z łac.) umysł. = odwaga, męztwo. = duma. = gniew, chrapka.

**Anioł**, **a**, *m.* (z grec. posłaniec) = *zdr.* aniołek, anioleczek. = nazwisko duchów niebieskich jako posłanników. *Zły anioł*, szatan, *anioł stróż*, opiekun człowieka i t.p. = aniołów klassy i władze: *ob.* Archanioł, Cherubin, Serafin. = *Poch.* anielski, anieli.

**Aniwersarz**, **a**, *m.* rocznica, obchód doroczny, zwłaszcza pogrzebowy.

**Aniż**, **aniżeli**, *ob.* niż, niżeli.

**Ankier**, **kra**, *m.* miara do płynów w rozmaitych krajach = ankierek w Polsce beczułka dębowa od 6—9 garncy.

**Ankra**, **y**, *ż.* = kotwica. = klamra ciesielska do spinania drzewa.

**Ankrować**, **uję**, *s.cz. nd.* spinać, sprzęgać. *Poch.* ankrowanie, ankrowy.

**Ankyloza**, **y**, (ankylosis) *ż.* (z grec.) *med.* zrośnięcie dwóch kości w stawie, skąd jego nieruchomość.

**Annalista**, **y**, *m.* kronikarz, dziejopis porządkiem lat. Stąd: **annały**, **annale**, **ów**, *l.m.* (z łać.) roczniki, roczne dzieje.

**Annasz**, **a**, *m.* imie kapłana żydowskiego co Chrystusa odesłał do Kaifasza. Stąd przysłowie: od Annasza do Kaifasza, czyli wodzić kogo tam i owdzie, zwłaszcza w sądownictwie.

**Annotacya**, **yi**, *ż.* (z łac.) i **adnotacya**, uwaga, notatka, przypisek, objaśnienie. = stąd. **annotować**, **adnotować**, objaśniać i t. p.

**Ano**, (*posp.*) *sp. zam.* a ono, *zn.* a może, a oto, oto patrz. słucha *ano* grają, t. j. a oto grają.

**Anonim**, **a**, *m.* (z grec.) bezimienny.

**Ansa**, **y**, (z łać.) niechęć, uraza = powód, okoliczność. mieć ansę do kogo. czynia.

**Antaba**, **y**, *ż.* rękojeść, ucho na-

**Antagonista**, **ty**, *m.* spółzawodnik.

**Antal**, **u**, *zdr.* **antalek**, **alka**, *m.* ćwierć beczki, (18 garncy). Antałek wina, śledzi, piwa. = stąd: **antałowicz**, **a**, *m.* pilnujący beczki, pijak, opój.

**Antarktyczny**, **a**, **e**, *p.* (z grec.) zwrócony ku biegunowi południowemu.

**Antecessor**, **a**, *m.* (z łać.) poprzednik.

**Antedatować**, **uję**, *s.cz. nd.* położyć datę wcześniejszą od dnia podpisu. — **antedatowanie**, akt takiż.

**Antenat**, **a**, *m.* (z łac.) poprzednik rodziny. — **antenaty**, **ów**, w *lm.* przodkowie.

**Antolog**, **a**, i **antologista**, **y**, (z grec.) pisarz wybierający najlepsze miejsca z różnych pisarzy. = **logiczny**, **a**, **e**, *p.* tyczący się antologii. = **logia**, **ii**, *ż.* (z grec.) wybór najlepszych miejsc z pisarzy zwłaszcza starożytnych, kwiatosłów.

**Antracyt**, **u**, *m. chem. min.* węgiel kopalny.

**Antreprener**, **a**, *m.* (z franc.) przedsiębierca. = **ka**, **i**, *ż.* przedsiębierczyni. = **pryza**, **y**, *ż.* przedsiębierstwo.

**Antropofag**, **a**, *m.* dziki człowiek jedzący ciało ludzkie.

**Antropolit**, **u**, *m.* skamieniałość kości ludzkich.

**Antropolog**, **a**, *m.* biegły w znajomości natury ludzkiej. = **logi-**

czny, a, e. *p.* należący do nauki *antropologii.* = Antropologia, ii, *ż.* nauka o własnościach natury ludzkiej.

**Antropomorfizm**, u, *m.* (z grec.) nauka sekty przypisująca Bogu postać ludzką.

**Antychryst**, a, *m.* (z grec.) przeciwnik Chrystusowy, fałszywy Chrystus. Diabeł.

**Antycypacya**, yi, *ż.* (z łac.) *fil.* przypuszczenie czego. = wybranie czego naprzód na rachunek. = *vet.* odpowiedź na zarzuty jeszcze nie uczynione. — **Antycypować**, uję, *s.cz. nd.* przykładać się do czego przed czasem; płacić z góry.

**Antydot**, u, (z grec.) lekarstwo przeciw truciznie.

**Antyfona**, y, *ż.* (z grec.) śpiew chorałny odpowiadający poprzedniej modlitwie.

**Antyk**, u, *m.* (z franc.) zabytek starożytny, staroświeczyzna: jak posągi, kamienie rznięte. = rzecz starej daty ba i samże człowiek.

**Antykwaryusz**, a, *m.* (z łać.) znawca, badacz i zbieracz starożytności. = ski, ska, kie, *p.* tyczący się staroświeczyzny.

**Antylopa**, y, *ż.* zwierzę ssące z rodzaju kóz. ma wiele gatunków między któremi sarna najznajomsza.

**Antymon**, u, *m. minr.* (antimonium, stibium form.) gatunek metalu kruchego używany w *med.* do wzbudzenia wymiotów, w postaci soli zwanej emetykiem.

**Antypapież**, a, *m.* papież nieprawny obrany przez mniejszość kardynałów. — **Antypapizm**, u, *m.* nienawiść. wstręt przeciw papieżowi.

**Antypatia**, ii, *ż.* (z grec.) wstręt ku osobie lub rzeczy, odraza do czego. — **Antypatyczny**, a, e, *p.* przynoszący wstręt lub odrazę.

**Antypod**, a, *m.* (z grec.) i **antypoda**, y, przeciwstopny, mieszkaniec odwrotnej strony kuli ziemskiej.

**Antyteza**, y, *ż.* (z grec.) *fig. ret.* zestawienie rzeczy przeciwnych, przeciwkładnia. Jeśli nie z Bogiem, to z czartem.

**Anu**, *posp.* **Anuż**, **Anuże**, *sp.* a jeżeli, a może, dajmyż że tak. = z naleganiem: dalejże. = poddanie się losowi, anu, ano, stało się.

**Anyż**, u, *m. bot.* roślina (*ob.*) Biedrzeniec, służy do przypraw kuchennych i dystyllacyi — z tegoż rodzaju jest kmin polny czyli karoiek. — **Anyżowy**, **anyżkowy**, a, e, *p.* z anyżu. — **Anyżówka**, i, *ż.* wódka anyżkowa.

**Anzeatycki**, **hanzeatycki**, = tyczny, a, e, *p.* związek *anz.* w XIII wieku między miastami niemieckiemi ku obronie handlu zawarty (z łac. *ansa*). Miasta anzeatyckie, *t.j.* do tego związku należące.

**Apanaż**, u, *m.* (z franc.) uposażenie młodszych dzieci książąt lub innych panów majoratowych.

**Aparat**, **apparat**, u, *m.* (z łac.) przyrządzenie, przysposobienie, *np.* zasobów wojennych, sprzętów lub narzędzi ścientyficznych; przygotowanie szat, strojów, wystawy — jak aparaty kościelne, pogrzebowe, teatralne.

**Apel**, u, *m.* (z franc.) zwoływanie żołnierzy, stanąć do apelu.

**Apelacya**, **appellacya**, yi, *ż.* (z łac.) odwołanie się do wyższego sądu. — **Appellacyjny**, a, e, *p.* sąd apell. — **Apellować**, uję, *s.n. nd.* powoływać się na sąd wyższy. — **Apellowanie**, ia, *n.* odwoływanie się.

**Apertura**, y, *ż.* (z łac.) sztuczna rana sprawiona w ciele dla wyprowadzenia na zewnątrz materyi gnoistych.

**Apetyt**, u, *m.* (z łac.) chęć do jadła, łaknienie pożywienia. = żądza, pragnienie czego. = chrapka na kogo. Ostrzy zęby. — **Apetyczny**, a, e, *p.* obudzający apetyt.

**Aplaudować**, uję, *s.cz. nd.* poklaskiwać. — **Aplaus**, u, *m.* poklaski.

**Aplikacya**, yi, *ż.* (z łac.) pilność, przykładanie się do czego. = sposobienie się praktyczne. = zastosowanie jakiego prawa, wynalazku do urzeczywistnienia ich. — **Aplikant**, ta, *m.* sposobiący się do nauki, sztuki, rzemiosła. — **Aplikować**, uję, *s.cz. nd.* zastosowywać. — sio, *sz.*

przykładać się do czego praktycznie, — ćwiczyć się.

**Apodyktyczny**, a, e, *p.* przekonywający, pewny, nieomylny.

**Apogeum**, *nieod. n.* (z grec.) najdalsza odległość księżyca od ziemi, a najbliższa *perigeum*.

**Apokalipsa**, y, *ż.* (z grec.) *bibl.* objawienie Sgo. Jana, księga końcowa nowego testamentu.

**Apokryf**, u, *m.* (z grec.) księga, pismo sfałszowane lub mylnie przyznawane jakiemu autorowi. Ewangielie apokryficzne.

**Apolog**, u, *m.* (z grec.) bajka w której drzewa lub zwierzęta wystawiają się jak osoby rozmawiające.

**Apologet**, y, *m.* (z grec.) pisarz broniący wiary chrześcijańskiej przeciw fałszywym filozofom. — **Apologietyk**, a, *m.* pismo w tymże duchu. — **Apologiczny**, a, e, *p.* obronny. — **Apologia**, ii, *ż.* obrona, usprawiedliwienie piśmienne.

**Apopleksya**, i, *ż. med.* (z grec.) nagłe skupienie i wylanie się krwi do jakiego organu, jak mózgu, płuc. Rażony apopleksyą. — **Apoplektyczny**, a, e, *p.* usposobiony do takiego uderzenia.

**Apostata**, y, *m.* (z grec.) ten co odrzucił swoję religią, odstępca. — **stazya**, yi, *ż.* odstępstwo, wyrzeczenie się wiary, zasady politycznej *i.t.p.*

**Apostoł**, a, *m.* (z grec.); *zdr.* **Apostołek**, łka, *m.* posłaniec, w piśmie S. uczeń Chrystusa i nauczyciel jego nauki, a było ich 12u wybranych, z których książe ich Ś. Piotr. = zwolennik wszelkich zasad i ustnie i piśmiennie głoszonych. Apostołowie błędu, kacerze, niedowiarki, heretycy. — **Apostolski**, a, ie, *p.* od apostołów pochodzący. — *skład apostolski, dzieje, stolica apostolska.* — **Apostolstwo**, a, *n.* posłannictwo, godność apostolska. — **Apostołować**, uję, *s.n. nd.* ogłaszać, opowiadać jaką, naukę, wiarę, zasadę.

**Apostrof**, u, *m.* (z grec.) *gram.* gatunek przecinku ponad literą położony, oznaczający opuszczenie jakiej głoski. *K'sobie, zam. ku sobie.*

**Apostrofa**, y, *ż.* (z grec.) *fig. ret.* zwrócenie mowy do osoby ba i do rzeczy obecnej lub nieobecnej, dla zajęcia uwagi słuchaczy.

**Apoteoza**, y, *ż.* (z grec.) ubóstwienie, uznanie za bóstwo.

**Aprendować**, **aprehendować**, uję, *s.n. nd.* (z łac.) zważać na co, dbać o co.

**Aprensya**, **aprehensya**, yi, *ż.* (z łac.) baczność, dbanie, uwaga. = smutek, zmartwienie ze zbytniej dbałości.

**Aprobacya**, yi, *ż.* (z łac.), **aprobata**, y, *ż.* potwierdzenie, uznanie, pochwalenie. — Stąd: **aprobować**, *s.cz. nd.* pochwalać, przyjąć, uznać. = **any**, a, e, *p.*

**Aprosza**, y, *ż.* (z franc.) podchód, przykopy wojskowe.

**Aprykoza**, y, *ż. ob.* Morela.

**Apteka**, i, *ż. zdr.* **Apteczka**, i, *ż.* (z grec.) schowanka do różnych rzeczy. = dom sprzedaży lekarstw korzeni i wszelkich kondymentów lekarskich. = pokoik w domach dostatnich do składania likworów, korzeni i lekarstw domowych. = **Apteczny**, a, e, *p.* do apteki należący. = **Aptekarz**, a, *m.* przygotowujący lekarstwa. = na *rodz. ż.* **aptekarka**; **aptekarstwo**, a, *n.* sztuka aptekarstwa. Dalsze pochodne łatwo zrozumieć.

**Arabia**, ii, *ż.* kraj Azyatycki między morzem czerwonem a odnogą Perską jako wielki półwysep. — *Poch.* **Arab**, *m.* **arabka**, *ż.* mieszkańcy Arabii. — **Arabczyk**, a, *m.* koń arabski. — **Arabski**, a, kie, *p.* — **Arabesk**, u, *m.* (z franc.) rodzaj ozdób fantastyczno-malarskich w guście arabskim.

**Arak**, u, *m.* napój spirytusowy z ryżu, albo często w połączeniu ryżu z trzciną cukrową, z sokami drzew pachnących i.t.p.

**Arbiter**, tra, *m.* (z łac.) rozjemca, rozprawca, pośrednik, jednacz stron, sędzia polubowy. = świadek przy sądach. — *Pochod.* arbi-

tralnie, *ps.* dowolnie. = alność, ści, *ż.* samowolność. = alny, a, e, *p.* samowolny.

**Arbuz**, *ob.* Dynia, harbuz.

**Arcaby**, *ob.* Warcaby.

**Archaism**, u, *m.* (z grec.) wyraz przestarzały, staroświecczyzna. *lepak, owszeki*, (zaś, zgoła.).

**Archandrya**, yi, *ż.* tłum, orszak, zbiorowisko, rzesza krewnych, sług dworskich.

**Archanioł**, a, *m.* (z grec.) Anioł wyższego stopnia. *Poch.*: = Archanielski, *p.* do archanioła należący. = nielstwo, a, *n.* godność archanielska.

**Archeografia**, *blm. ż.* (z grec.) opisanie zabytków starożytnych. = *Poch.*: Archeograf, opisujący też pomniki. = ficzny, *p.* tyczący się archeografii.

**Archeologia**, ii, *ż.* (z grec.) nauka, badanie starożytności. — *Poch.*: Archeolog, a, *m.* badacz starożytności, dziejów, pomników starożytnych. = logiczny, a, e, *p.* odnoszący się do badań starożytności.

**Archidiakon**, a, *m.* (z grec.) godność kościelna, posługacz pełniący obrzędów kościelnych.

**Archidiecezya**, yi, *ż.* (z grec.) arcybiskupstwo, zwierzchność nad kilku biskupstwami.

**Archirej**, ja, *m.* arcybiskup wschodniego kościoła.

**Archimandryta**, ty, *m.* (z grec.) naczelnik klasztoru wschodniego kościoła, odpowiedni opatowi katolickiemu.

**Archipelag**, u, *m.* (z grec.) gromada wysp jednem imieniem objętych.

**Architekt**, ta, *m.* (z grec.) budowniczy, biegły w sztuce budownictwa. = *Poch.*: Architektoniczny, a, e, *p.* według prawideł budownictwa. = nicznie, *ps.* — Architektonika, ki, *ż.* budownictwo, sama budowla = toż architektura, y, *ż.*

**Archiwista**, y, *m.* (z grec.) mający pod swoim zarządem pisma urzędowe. — Archiwum, *nieod.* a, ów, *n.* zbiór pism urzędowych, dom wktórym są złożone.

**Archont**, ta, *m.* (z grec.) najwyższy urzędnik RP. ateńskiej.

**Arcy**, *ps.* znaczy najwyższy przymiot na złą lub dobrą stronę, bardzo, wiele, w wysokim stopniu. Arcydobry, arcyłgarz, arcydzieła.

**Arcybiskup**, a, *m.* naczelnik kilku biskupów. *Poch.*: arcybiskupi, ia, ie, *p.* do arcybiskupa należący = biskupstwo, a, *n.* urząd, godność i ziemie arcybiskupie.

**Arcykapłan**, a, *m.* u żydów i pogan, najwyższy kapłan. = stwo, a. godność, urząd arcykapłaństwa.

**Arcyksiążę**, cia, *m.* przedniejszy między książętami. = księżna, ny, *ż.* żona arcyksięcia, lub udzielnie panująca w arcyksięztwie. — *i. t. p.*

**Arena**, y, *ż.* (z łac.) żwir, pole bitwy, plac igrzysk.

**Arenda**, aręda, y, *ż.* dzierżawa, najęcie dóbr nieruchomych za opłatą właścicielowi. Trzymać, płacić arędę. = odkup, dzierżawa przedaży wódki.

**Arendarz**, rza, *m.* dzierżawca karczmy. = Arendarka, i, *ż.* trzymająca co dzierżawą. = żona arędarza. = ować, uję, *s. cz. nd.* dzierżawić, trzymać arędą.

**Areometr**, u, *m.* (z grec.) narzędzie do wymiaru gęstości i ciężkości.

**Areopag**, u, *m.* sąd najwyższy u dawnych Ateńczyków. — Areopagita, y, *m.* członek tego sądownictwa.

**Areszt**, u, *m.* (z franc.) zatrzymanie prawne rzeczy, przytrzymanie osoby. Położyć areszt na nieruchomość, pieniądze. Uwięzić kogo za dług lub czyn karny. = koza, wieża *t. j.* miejsce aresztu. = kondemnata. = areszt osoby dla wymuszenia zapłaty.

**Aresztant**, a, *m.* skazany wyrokiem na uwięzienie. = antka, i, *ż.* kobieta na więzienie skazana. — Aresztować, uję, *s. cz. nd.* przytrzymać kogo lub co, zabronić użytkowania jakiej rzeczy. stąd: aresztowany, a, e, *p.* przytrzymany, uwięziony, zakazany. — Areszto-

wy, a, e, *p.* tyczący się arcsztu. Pozew arcsztowy.

**Arfa**, *v.* **harfa**, y, *ż.* narzędzie muzyczne o strunach metalicznych. = narzędzie gospodarskie do czyszczenia zboża. — *Poch.* **Arfiarz**, a, *m.* grający i robiący arfy, = **rka**, i, *ż.* grająca na arfie.

**Argument**, u, *m.* (z łac.) treść rzeczy, dowód, wywód. Argument, mocny arg. = **acya**, yi, *ż.* dowodzenie, przytaczanie dowodów. = **ować**, uję, *s.n. nd.* dowodzić czego, popierać dowodami.

**Argus**, a, *m. mit.* wielooki strażnik = *fig.* zazdrośnik, podejrzliwy. *p.* **argusowy**, a, e.

**Arka**, ki, *ż.* wielka łódź, korab' Noego, (z łac.) = **przymierza**, skrzynia w której chowano tablice Mojżeszowe.

**Arkada**, y, *ż.* (z franc.) łukowe sklepienie, łukowe otwory w mostach. Most na arkadach.

**Arkan**, u, *m.* (z arab.) sznur do łapania dzikich koni; pewne ludy używają ich do łapania nieprzyjaciół. = wędzidło, więzy, niewola, hamulec.

**Arktu.us**, a, *m. astr. konstellacya* Niedźwiedzica, na północ. stąd.: **Arktyczny**, a, e, *p. astr. geogr.* (z grec.) od konstellacyi zwanej Niedźwiedzicą ponad północnym biegunem; a więc znaczy północny. Ziemie, morza arktyczne.

**Arkusz**, a, *m. zdr.* arkuszek, szką, *m.* wszelka massa rozprowadzona w szérz i wdłuż, jak papier, blacha, wata. = **owy**, a, e, *p.* wielkości arkusza. = *fig.* zbyt wielki. List arkuszowy.

**Arlekin**, a, *m.* (z włos.) kuglarz, błazen, śmieszek bawiący po widowiskach, zwykle w sukni różnobarwnej. Wygląda na arlekina *t. j.* dziwacznie. *Poch.*: = **kinada**, y, *ż.* figle, błazeństwo; ubiór arlekina. = **kiński**, a, ie, *p.* strój dziwaczny.

**Armata**, **harmata**, y, *ż. zdr.* armatka, i, *ż.* (z łac.) właściwie broń palna wielkiego rozmiaru na kołach wieziona a nabijana wielkiemi kulami lub kartaczami. = *fig.* wszelka broń zaczepna lub odporna. = artyllerya. Przełożony nad armatą koronną. = wojska morskie, flota, armada, wyprawił hetmana z armatą wodną. = **Armatni**, ia, ie, *p.* i **armatny**, a, e, *p.* tyczący się armaty, jak kule, proch, wyszory i.t. d. = **Armatno**, *ps.* zbrojnie. = **Armatura**, y, *ż.* zbrojowe znamiona około *herbu.*

**Armia**, ii, *ż.* wojsko. — *fig* wielka liczba, mnóstwo.

**Armistycyum**, *nieod.* (z łac.) zawieszenie broni, rozejm.

**Armować**, uję, *s.cz. nd.* = **się**, **ujg się**, *sz.* uzbrojać, uzbrajać się, przygotowywać do wojny. = **anie**, **się**, a, *n.* gotowanie się do wojny.

**Arnautka**, ki, *bot. ż.* pszenica zwyczajna.

**Aromat**, u, *m.* (z łac.) = wszelkie tak zwane korzenie, lubo nie wszystkie niémi są, jak imbier, cynamon, pieprz. = mocny zapach roślinny. stąd *p.* **aromatyczny**, a, e. pachnący; zioła aromatyczne.

**Arsen**, u, *m. chem.* **arsenik**, **arszenik**, (z łac.) ciało proste z rud kobaltu i ołowiu, lotne, trujące, zapach ma czosnku a połysk metaliczny; preparat zwany kwasem arsenicznym w postaci białej soli, jest najgwałtowniejszą trucizną. — **Arsenikowy**, *p.* do arszeniku należący. — **Arsenijaki**, ów, *l.m.* kruszce zawierające arszenik. — **Arszenijan**, u, *m. chem.* sól zawierająca w swoim składzie kwas arszenikowy z jaką bądź zasadą.

**Arsenał**, u, *m.* (z franc.) zbrojownia, gmach na skład wszelkiej broni, tak do wojny lądowej jak morskiej.

**Arszyn**, na, *m.* rossyjska miara długości, wyrównywająca 0,711420 częściom metra. = **owy**, a, e, *p.* długości arszyna. Gonty arszynowe.

**Arterya**, yi; *ż. med.* (z łac.) tętnica, żyła prowadząca za pośrednictwem serca, krew przerobioną w płucach ku posiłkowi całego ciała.

**Artyficjalny**, a, e, *p.* sztuczny.

**Artykuł**, u, *in.* (z łac.) jeden z głównych punktów mowy, pisma, prawa. = warunki przy zawiera-

niu umowy. = *handl.* gatunki towarów. = *gram.* część mowy kładąca się przed rzeczownikiem. = = *kość.* punkta wierze tylko oddane. = pisemko udzielone jakiemu dziennikowi. = **ować, ują**, *s.cz. nd.* rozdrabniać na członki, szczególniej o głosie. = **owany, a, e**, *p.* członkowany, głos wyrobiony.

**Artyllerya, yi, *ż.*** (z franc.) działa, wielka strzelba i wszystko co do téj broni należy: działa, moździérze, bomby, kule, granaty. = *polna*, lekkie działa dla towarzyszenia ruchom wojskowym. = **forteczna, walowa**, służąca do ataku i obrony twierdz. = **podziemna**, do podkopów. = **morska**, dla obwarowania żeglugi. = **lekka, konna**, do szybkich i niespodzianych obrotów wojska w działaniu. = nauka o téj sztuce. = *zb.* artylierzyści, ludzie do téj broni użyci. = **tylleryjny**, = **yczny**, *p.* a, e, do artylleryi należący. = **tylleryzysta, y**, *m.* żołnierz téj broni.

**Artysta, y**, *m.* (z franc.) sztukmistrz, posiadający kunszt jaki, jak, muzyk, malarz, snycerz, aktor. — **Artystka, i**, *ż.* toż samo w rodzaju żeńskim oznacza.

**Arya, yi**, *ż.* (z włos) *muz.* — *zdr.* **aryjka, aryjetka, i**, *ż.* spiéw sceniczny przedstawiający stan duszy, lub namiętność, uczucie. = piosnka.

**Aryanin, a**, *m.* heretyk zaprzeczający bóstwa Chrystusowi (od Greka Ariusza). — **Aryanizm, u**, *m.* tegoż nauka. = **ski, a, ie**, *p.* do sekty Aryanów należący, nowochrzczeniec, Rakowianin.

**Aryuga, i**, *ż.* (z łac.) formuła do pisania różnych listów, podań urzędowych, próśb, zeznań = formuła witania.

**Arystokracya, yi**, *ż.* (z grec.) możnowładztwo, rząd najzamożniejszych obywateli. = przemoc możniejszych w rządzie. = *przen.* pańskość, duma, pycha. = *Poch.* **Arystokracki, a, ie**, *p.* i, **Arystokratyczny, a, e**, *p.* do arystokracyi należący. Rząd arystokratyczny. = **tycznie**, *ps.* sposobem arystokratycznym. = **ata, ty**, *m.* członek arystokracyi. = **tka, i**, *ż.* kobieta z arystokracyi, dumna, pyszna z rodu lub bogactw.

**Arytmetyka, i**, *ż.* (z grec.) wykład rozumowany własności liczb we wzajemnych z sobą stosunkach, i działania jakie się niémi odbywają. = **metyk, a**, *m.* biegły w tej nauce. = **metycznie**, *ps.* za pomocą rachunku; z wyrachowaniem. = **metyczny, a, e**, *p.* rachunkowy, liczebny; *mat.* różniczkowy.

**As, a**, *m.* moneta rzymska = waga u złotników, dukata. = w kartach zwany **tuz**, w grze kostek **oko**, *przen.* wygrana w grze. Twoja intrata w asie, mówią do szulera.

**Asan**, *ob. Acan.*

**Asbest**, *ob. Azbest.*

**Ascendent, a**, *m.* (z łac.) krewny wstępny; ojciec, dziad, pradziad. *praw.* linia wstępna.

**Asceta, y, i ascetyk, a**, *m.* (z grec.) samotnik pobożny, umartwiający ciało postem, dyscypliną (żywot piérwszych chrześcian). = **czne**, *ps.* trybem ascety. = **czny, a, e**, *p.* tyczący się ascety, sposób życia ascetyczny. = **ascetyzm, u**, *m.* sposób, tryb życia.

**Asfalt, u**, *m.* (z grec. i łac.), skrzepła ziemna smoła.

**Asfiksya** *ob.* uduszenie.

**Asmodeusz, a**, *m.* (z hebr.) *zdr.* **Asmodeuszek, ka**, *m.* zły duch przeciwny stanowi małżeńskiemu.

**Aspekt, u**, *m.* (z łac.) *astrolog.* pozór odnoszący się do położenia gwiazd i planet w chwili narodzenia czyjego, zaślubin i.t.d. = odmiany księżyca. = znamie astrologiczne, pomyślne lub przeciwne z biegu gwiazd wydobyte. = wróżba, zła lub dobra. = widowisko.

**Aspiracya, yi**, *ż.* (z łac.) przydech mocny, dobitne wymawianie jakiej głoski i także wzniesienie myśli do Boga. = wzdychanie za czem.

**Aspirant, a**, *m.* (z łac.) ubiegający się o co; = w klasztorach, postulujący po odbytym nowiciacie o przyjęcie do zakonu. Toż znaczenie w odnoszeniu do kobiéty.

**Assekuracya**, yi, *ż.* (z łac.) zabespieczenie, domu, zboża, okrętu, ruchomości, za opłatą małego podatku, za co Towarzystwo w razie straty poniesionej płaci całą ich wartość. = racyjny, a, e, *p.* należący do assekuracyi. = rować, uję, *s.cz. nd.* zabespieczać, zapewniać, warować. = owany, a, e, *p.* zabezpieczony.

**Asesor**, a, *m.* zasiadający w sądzie; urzędnik ziemskiej policyi na Litwie. — Asesorski, a, ie, *p.* do asesora należący, sądy asesorskie. — Asesorya, yi, *ż.* sądownictwo zadworne, najwyższe, królewskie — dla mieszczan królewskich.

**Assortować**, uję, *s.cz. nd. kup.* dobierać towary według pewnego zbioru ku potrzebie jakiej gałęzi przemysłu.

**Assumpt**, u, *m.* (z łac.) pochop, powód, założenie.

**Assygnacya**, yi, *ż.* (z łac.) polecenie wypłaty, upoważnienie do odebrania czego, przekaz.

**Assygnaty**, *ż. lm.* papiery rządowe zastępujące pieniądze. = gnować, uję, *s.cz. nd.* przekazywać co komu do odebrania.

**Assymilować**, uję, *s.cz. nd.* (z łac.) czynić podobnym, zamienić w ciało jednolite to co się *spaja z czem.* Assymilacya pokarmu z ciałem.

**Assystencya**, yi, *ż.* (z łac.), poczet, orszak towarzyszący, dwór, drużyna. — Assystent, a. *m.* pomocnik, sługa, dworzanin. = *kość.* zastępujący, pomocnik prowincyała; ksiądz służący do mszy drugiemu. = nadskakujący damom.

**Assystować**, uję, *s.cz. nd.* towarzyszyć komu, być przy boku, dopomagać komu w urzędz lub obrzędzie, służyć.

**Asteroidy**, id, *ż. l.m. ob.* teleskopowe gwiazdy i planety.

**Astma**, y, *ż. nieod.* (z grec.) *ob.* Dychawica.

**Astrea**, ei, *ż.* jedna z mniejszych planet w systemacie słonecznym. = *mit.* Tytanida, żona i siostra Urana, oznacza konstellacyą astronomiczną.

**Astrolabia**, ii, *ż.* i astrolabium, *nieod. n.* narzędzie do wymiaru kątów w astronomii, a wysokości słońca i innych ciał niebieskich w żeglarstwie.

**Astrolog**, a, *m.* (z grec.) wróżbita z gwiazd. *Poch.* = logicznie, *ps.* według za pomocą astrologii. = logiczny, a, e, *p.* należący do astrologii. Przepowiednie astrologiczne. — Astrologia, ii, *ż.* nauka wróżbiarstwa z gwiazd; stąd *p.* = logiczny, a, e, gwiazdowróżbiarski.

**Astronom**, a, *m.* zajmujący się nauką astronomii, czyli biegu ciał niebieskich, ich wielkości, odległości i praw według jakich się poruszają.

**Astronomicznie**, *ps.* według zasad astronomii.

**Astronomiczny**, a, e, *p.* należący do astronomii. Wieża do spostrzeżeń astronomicznych. Dzień astronomiczny; *zegar, znaki* astronomiczne.

**Astronomia**, ii, *ż.* (z grec.) nauka o biegu, wielkości i odległości ciał niebieskich, tudzież o prawach którym to wszystko podlega.

**Asyńcka, Wasyńcka**, *ob.* Acan.

**At**, *w.* lekceważenia. At sobie tam kobieta!

**Atak, attak**, u, *m.* (z franc.) natarcie, uderzenie gwałtowne, niespodziane, zaczepka. = paroxyzm choroby. Miał dwa ataki. — Atakować, uję, *s.cz. nd.* nacierać, uderzać, szturmować.

**Ataman** (*hetman*), a, *m.* naczelny dowódzca kozaków. = na Ukrainie wójt po wsiach. = dowódzca rozbójników. — Stąd atamanić, dowodzić. — Atamański, należący do dowódzcy. — Atamaństwo, a, *n.* dostojność, urząd atamana.

**Ateizm**, u, *m.* i ateuszowstwo, a, *n.* (z grec.) nieuznawanie istności Boga, bezbożność. = *Poch.*: Ateista, y, *m.* i ateusz, a, *m.* bezbożnik niewierzący w istnienie Boga. — Ateistyczny, a, e, *p.* bezbożniczy, bezbożny.

**Atlantyda**, y, *ż.* według podań Egipskich, wielka wyspa z zachodu południowego Europy a pół-

nocnego Afryki na Oceanie atlantyckim zalana oceanem.

**Atlas**, u, *m.* góra w Afryce. = *mit.* Tytan dźwigający ziemię. — *lm.* y, *przen.* zbiór mapp całej ziemi lub pewnej jej części.

**Atleta**, ty, *m.* silnej budowy człowiek, szermierz, zapaśnik. Stąd: **atletyczny**, a, e, *p.* silny, zdrowy, a ogromnej postawy.

**Atłas**, u, *m.* (z pers.) materya jedwabna nieco kosmata, w użyciu bogatszych. Chodzi w atłasach. Stąd: atłasowy, a, e, *p.* z atłasu. — Atłaśny, a, e, *p.* na podobieństwo atłasu.

**Atmosfera**, ry, *ż.* (z grec.) massa powietrza oblewająca ziemię. = ferologia, ii, *ż.* nauka o powietrzu. = feryczny, a, e, *p.* należący do powietrzokręgu.

**A to, a toż, a toć**, *sp.* znaczy różnie: czasem *dowód.* — a to zrobił w celu itd. — albo *pytanie* — a toż nie masz innego dowodu? — albo *twierdzenie*, — a toć ja mówiłem. — *wnioskowanie.* A to aby zatrzymać co.

**A to, a oto, a otoż, aż oto**, *w. podziwienia, przedstawienia, oczekiwania:* A to mi paniez! — A oto! A otoż! człowiek którego szukamy! — długo czekałem, aż oto znienacka... *ob.* Oto, Otoż, Aż.

**Atoli**, *sp.* jednak, wszelako, przecież. Była chęć, atoli (wszelako) sił brakło. Pracował atoll (jednak) nic nie wskórał. Chory jest, atoll (przecież) lepiej się mieć zaczyna.

**Atom**, u, *m.* (z grec.) cząstka materyi niepodzielna dalej, jaką tylko umysłowo sobie wyobrażamy; cząstka do składu ciał wchodząca. *Pochodne:* **atomiczny, atomistyczny, atomowy**, a, e, *p.* do atomów należący. Teorya atomiczna, (*chem.*) traktująca o ilościach atomów składających ciała, zwana Atomistyką, *ż.*

**Atrakcya**, yi, *ż. astr.* i *chem.* pociąg ciał jednych ku drugim. W *astr.* stanowi *ciężenie*, w *chem. przyciąganie.* **Atrakcyjny**, a, e, *p.*

**Atrament**, tu, *m.* (z łac.) czernidło, płyn czarny służący do pisania; ale są i inne rodzaje atramentów różnokolorowych. — atramentowy, a, e, *p.* — czarny.

**Attencya**, yi, *p.* (z łac.) uwaga, baczność, baczenie. = znak poszanowania i szacunku dla kogo.

**Attestat**, u, *m.* (z łac.) świadectwo, poświadczenie. Stąd: **attestować**, uję, *s.cz. nd.* świadczyć, wydawać świadectwo. = owany, a, e, *p.* poświadczony.

**Audiencya**, yi, *ż.* (z łac.) posłuchanie, przyjęcie niższéj osoby dla wysłuchania jéj. Dać audyencyą. — Audyencyonalny, a, e, *p.* należący do audyencyi.

**Audytor**, a, *m.* (z łac.) — słuchacz. — adwokat przy sądzie wojskowym. = namiestnik, sędzia biskupi. = szkolny, uczeń wybrany do przesłuchiwania drugich. — Audytoryum, *nicod. n.* (z łac.): miejsce zgromadzenia dla słuchania wykładu profesora. = samiż słuchacze. = izba sądowa, gród, ziemstwo.

**Augur**, a, *m.* (z łac.) wróżbiarz rzymski, przepowiadający z lotu ptaków.

**August**, a, *m.* (z łac.) ósmy miesiąc roku, *Sierpień.*

**Augustyanin**, na, *m.* zakonnik reguły Śgo Augustyna. = tyański, a, ie, *p.* tyczący się tejże reguły.

**Aukcya**, yi, *ż.* (z łac.) pomnożenie, powiększenie. — licytacya, publiczna sprzedaż więcej dającemu. = onator, a, *m.* licytujący. = onować, uję, *s.cz. nd.* licytować, podwyższać opłatę *np.* za dzierżawę.

**Aula**, i, *ż.* (z łac.) wielka izba na publiczne posłuchania i obrady po uniwersytetach. = pałac królewski.

**Aureola**, i, *ż.* (z łac.) krąg światłości otaczający głowy błogosławionych. — *przen.* chluba, chwała.

**Austernik**, ka, *m.* (z włos.) oberżysta, trzymający dom zajezdny. — Austerniczka, i, *ż.* żona austernika. — Austerniczy, a, e, *p.* należący do oberżysty. = ternictwo, a, *n.* gospodarstwo gościnne. — Austerya, yi, *ż.* dom zajezdny, dom gościnny dla podróżnych.

**Austrya**, yi, *ż. Rakuzy.* cyrkuł niemiecki z tytułem arcyksięztwa;

cesarstwo obejmujące kilkanaście różnych krajów. — Stąd: **austryacki, a, ie,** *p.* sposobem austryackim. — **Austryak, a,** *m.* i **austryaczka, i,** *ż.* rodem z Austryi.

**Auszpurgski, a, ie,** *p.* od miasta Augsburga w Bawaryi, gdzie poraz pierwszy 1530. wyznanie Lutra zostało ogłoszone.

**Autentycznie,** *ps.* dowodnie, rzeczywiście, na powadze. = **ność, ści,** *ż.* (z łac.) moc, powaga, dowód jakiego pisma. = **uy, a, e,** *p.* wiarogodny, dowodami publicznemi stwierdzony, prawny, oryginalny. — **Autentyk, u,** *m.* świadectwo piśmienne z dowodami, pismo urzędowe. = pełnomocnictwo na piśmie.

**Autobiografia, ii,** *ż.* (z grec.) żywot spisany przez siebie samego.

**Autochton, a,** *m.* (z grec.) mieszkaniec kraju nie przybysz, tubylec.

**Autograf, u,** *m.* (z grec.) pismo własnoręczne.

**Autokrata, y,** *m.* (z grec.) samowładca, samodzierżca, monarcha nieograniczonej władzy.

**Automat, u,** *m.* (z grec.) machina własnoruchoma, naśladująca ruchy istoty żywotnej. = **omatyczny, a, e,** *p.* niezależny od woli, machinalny.

**Autor, ra,** *m.* (z łac.) = sprawca, twórca, wynalazca. = pisarz jakiego dzieła. = *praw.* oskarżyciel, powód. — **Autorka, i,** *ż.* pisarka. — **Autorski, a, ie,** *p.* do autora należący. Zatrudnienie autorskie. — **Autorstwo, a,** *n.* zawód, praca autorska.

**Autorament, auktorament, u,** *m.* (z łac.) zaciąg wojskowy choćby z zagranicy. Stąd: żołnierze Polskiego lub obcego autoramentu.

**Autoryzacya, yi,** *ż.* (z łac.) = umocowanie, upoważnienie, pozwolenie jakiej czynności. — **Autoryzować, uję,** *s.cz. nd.* umocować, upoważnić kogo.

**Awangarda, y,** *ż.* (z franc.) przedni oddział wojska rozpoznający nieprzyjaciela a zasłaniający główny korpus. = *mor.* dywizya floty idąca naprzód.

**Awans, u,** *m.* postąpienie w stopniu służby, zwłaszcza wojskowej. = pieniężny, pożyczka. — **Awansować, uję,** *s.cz. nd.* podnieść się na wyższy stopień. = posuwać się, iść dalej. = płacić z góry, pożyczać, dawać na rachunek.

**Awantaż, u,** *m.* (z franc.) zysk, pożytek, korzyść, przewaga, zaleta. Stąd: = **taźownie,** *ps.* korzystnie. **taźowny, a, e,** *p.* korzystny.

**Awantura, y,** *ż.* (z łac.) *zdr.* **awanturka, i,** *ż.* przygoda, traf, osobliwe zdarzenie, = zajście, kłótnia. — Stąd: **awanturnica, y,** *ż.* szukająca osobliwszych zdarzeń. = **awanturniczy, a, e,** *p.* narażony na rzadkie przygody. = **awanturnik, a,** = turzysta, **y,** *m.* szukający zaczepek. = **awanturować się, uję,** *sz.* szukać kłótni, zaczepek, prowadzić życie bez celu.

**Awizacya, yi,** *ż.* (z łac.) zawiadomienie. — **Awizować, uję,** *sł.cz. nd.* zawiadamiać, dawać znać.

**Aza, azaż, azali,** *sp.* pytając, czyt, czyliż, alboż = spodziewając się, może, podobno.

**Azard,** *ob.* **Hazard.**

**Azbest, asbest, u,** *m.* kamień włóknisty, jedwabny, podobny do amiantu (*ob. amiant*) ale nieużyteczny dla braku giętkości.

**Azot, u,** *m.* (z grec.) gaz saletrorodny, zabijający, należący jednak do składu powietrza, i do składu wielu przedmiotów pożywnych. — **Azotan, u,** *m. chem.* saletran, solny związek kwasu azotowego z jaką zasadą. Stąd: **azotyczny, a, e,** *p.* duszący, bezżywotny.

**Azya, yi,** *ż. geogr.* jedna z części stałego lądu naszej sfery. — **Azyatycki, a, ie,** *p.* pochodzący z Azyi, tyczący się lub odnoszący się do niej. — **Azyjczyk, a,** *m.* **Azyata, y,** *m.* **Azyanin, na,** *m.* rodem z Azyi.

**Aż,** wyraża granicę miejsca, czasu, wielkości, natężenia, mocy; kładzie się z przyimkami: *do, po, na, za, około.* Uszedł aż do Włoch, aż po dziś dzień, aż do szczytu, bił się aż do upadłego, = *sp.* ma

znaczenie innych spójników: *nim, nim nie.* Czekaj aż go obudzę. = nawet, także, tak bardzo, dopiero, chyba gdy, póki nie, zaraz, zaledwie.

**Ażur**, u, *m.* (z franc.) przezrocze, oprawiać kamienie drogie przezroczyście. **Ażurowy**, a, e, *p.* przezroczysty.

# B.

**B**, druga głoska alfabetu *n. nieód.* — Jest dwojakie *b*, twarde. Dąb. — i *b*, zmiękczone. Gołąb, jedwab. — Jest w niem *i* ukryte; gołębia, jedwabiu. — *muz. bas. be mol*, zniża nutę o pół tonu.

**Ba**, *w.* = jużci, zaiste, nawet, owszem. Ba łatwo mówić. Ba, złote czasy. Ba i wiedzieć nie chce. Ba i bardzo do tego. = *w.* ba! ba! *szydząc:* zobaczymy! = *nuż*; nagląc: ba toć się niegodzi. = pytając: ba może zechcesz.

**Baba**, y, *ż.* stara kobieta: szpitalna, kościelna, krupna (przekupka), rajfurka: *rubasznie* = mężatka, kobieta ladaco; o mężczyznie: tchórz, plotkarz; = akuszerka = babka, i, *ż.* matka matki lub ojca. = ślepa babka, gra dziecinna = baba, kloc dębowy do wbijania palów w wodzie. = i babka, gatunek ciasta wysokiego. = zatykadło, jak do kominów. = *zool.* ptak (rodzaj pelikana). = (z tur.) *m.* ojciec, tytuł patryarchy. = bogini słowiańska.

**Babczany**, ów, *m. bot.* kozi korzeń, *ob.* **Omieg.**

**Babczyny**, a, e, *p.* od babki pochodzący. Babczyne (t. j. miękkie) wychowanie. *Poch. babka, babunia, babulka, babusia, babi, babiarz, babić, babieć, babin, babiniec* (przedsień kościelna, gdzie staruszki siadają dla otrzymania jałmużny), *babina, babsko, babski, babsztel*, i t. p.

**Babel**, u, *m.* (z hebr.) wieża Babilońska = *fig.* nieład, zamieszanie.

**Babi**, ia, ie, *p.* właściwy babom, tyczący się bab. Babie lato, babie zabobony. = białogłowski, kobiecy. Babi naród chytry.

**Babiarz**, a, *m.* człowiek z wadami niewieściemi; tchórz, plotkarz = oddany kobietom.

**Babiasty**, a, e, *p.* babski, zniewieściały.

**Babić**, bię, *s. n. nd.* przyjmować dzieci.

**Babieć**, ję, *s. n. nd.* stać się podobnym do baby.

**Babienie**, ia, *ż.* sztuka położnicza.

**Babilon**, u, *m.* miasto Chaldejskie, = **babiloński**, a, ie, *p.* do Babilonu należący. = *fig.* bezładny, pomieszany.

**Babin**, a, *m.* wieś w Lubelskiem, której właściciel Pszonka w 1560 z przyjaciółmi założył towarzystwo R. P. babińskiéj ku wyśmiewaniu wad ówczesnego wieku.

**Babiniec**, ńca, *m.* kruchta, przedsień kościelna, gdzie stare kobiety zasiadają oczekując jałmużny.

**Babinka**, i, *ż.* dobra, poczciwa staruszka.

**Babisko** *ob.* **Babsko.**

**Babizna**, ny, *ż.* spadek po babce.

**Babka**, i, *ż.* staruszka, matka ojca lub matki. = żebraczka. = ślepa babka, gra dziecinna o zawiązanych oczach. = roślina (plantago *Linn.*) służąca do gojenia ran. — *ob.* **Baba.**

**Babrać**, am, rzę, *s. n. nd.* gmerać, gwazdać, licho pracować. = anie, ia, *n.* gmeranie, pluskanie się. = nina, y, *ż.* gwazdanina.

**Babski**, a, ie, *p.* należący do baby, przyzwoity jej. Po babsku.

**Babsko**, a, *n.* i **babisko**, a, *n. wzgard.* brzydka baba.

**Babsztel**, = **sztyl**, a, *ż.* złe, niegodziwe babsko.

**Babuś**, sia, **babula**, **babuleńka**, **babunia**, i **babuchna**, y, *ż.* kobieta podstarzała.

**Bąbel, Bębel, bla,** *m.* (z grec.) — *zdr.* **bąbelek, lka,** *m.* — bańka na wodzie, bańka mydlana. = wodnisty nabrzęk na ciele, — **Bąblisty, a, e,** *p.* pełen wodnistych baniek. napuchlin.

**Bachanalie, ii,** *l.m.* uroczystość Bachusa u Rzymian, — hulanka — z czego zostały u nas zapusty.

**Bachant, ta,** *m.* = **bachantka, ki,** *ż. nuż.* hulacz, hulaczka, zwolennik, zwolenniczka bachusowa; a nawet rozpustnik = ica.

**Bachmat, a,** *m.* koń tatarski nizkonogi. *fig.* człowiek otyły, brzuchacz.

**Bachmatowaty, Bachmaty, a, e,** *p.* otyły, niezgrabny.

**Bachmistrz,** *v.* **Barkmistrz, a,** *m.* przełożony w żupach solnych.

**Bachować, uję,** *s.n. nd.* hulać, plć.

**Bachur, a.** *m. zdr.* **bachurek, ka,** *m.* dziecię niesforne, krzykliwe zwłaszcza żydowskie. = młody kiernoz.

**Bachus, a,** *m.* bożek wina starożytny. *przen.* pijak, opój. — *fig.* wino, winko. Stąd: **bachusek, bachusowy,** *p.* od bachusa. Bachusowy napój. czołno.]

**Bacik, a,** *m. ob.* **Bat.** mała łódź,]

**Bać się, boję się,** *sz. nd.* obawiać się, lękać się = czego, kogo. = o co, troszczyć się. = kogo o co, względem czego.

**Baczenie, a,** *n.* zwrot uwagi na co. = zastanawianie się nad czem, uwaga, roztropność. = rozsądek. = wzgląd na co.

**Baczag, a,** *m.* obówie.

**Bacznie,** *ps.* uważnie, rostropnie.

**Baczność, ci,** *ż.* uwaga, wzgląd. — *woj.* komenderując: prezentuj broń!

**Baczny, a, e,** *p.* **baczliwy, a, e,** *p.* uważny, względny = roztropny, rozsądny.

**Baczyć, ę,** *s.cz. nd.* widzieć = postrzegać = *przen.* na siebie, poczuwać się do czego. = uważać, roztrząsać. = mieć wzgląd.

**Bączyć, ę,** *s.n. nd.* bąkać, wydawać głos dudniący. = brzęczyć jako owad. = mruczeć. = wymawiać niewyraźnie. = cedzić słowa.

**Badać, dam,** *s.cz. nd.* dochodzić, roztrząsać. = śledzić. = przenikać. wywiadywać się, poszukiwać.

**Badacz, a,** *m.* ten co szpera, dochodzi, = **czka,** *ż.*

**Badanie, ia,** *n.* szperanie, dochodzenie, poszukiwanie.

**Badyl, badel, a,** *m.* łodyga, pień rośilnny. = *fig.* nogi długie a cienkie. = chwast, sucha trawa.

**Badymetrya, yi,** *ż.* (z grec.) mierzenie głębokości.

**Bagatela, i,** *ż.* (z włos.) fraszka, drobnostka. = mała kompozycya muzyczna. = **bagatelny, a, e,** *p.* małoznaczący.

**Bogazya, yi,** *ż.* perkal, płótno bawełniane. = **owy, a, e,** *p.* perkalowy.

**Bagaże, ów, y,** *l.m.* (z franc.) sprzęty, zasoby wojskowe. = **bagażowy, a, e,** *p.* juczny, obłogowy.

**Bagienko, a,** *n. bot. ob.* **Bagno.** — **Bagienny, a, e,** *p.* od bagna. Tchnie bagnem: wyziew bagienny.

**Bagnet, a,** *m.* (z franc.) wynalazek Bajoński, rodzaj puginału osadzopy na ręcznej broni. Iść na bagnety. = *zdr.* **bagnecik, a,** *m.* pistolet opatrzony małym bagnetem.

**Bagniątko, a,** *n.* pączek kosmaty niektórych roślin, baranek.

**Bagnisko, a,** *n. zgr.* równina położeniem niższa od okolic, zbiorowiskiem wód pomieszana z ziemią, stanowi grzęź niebezpieczną dla wszelkich istot, mając z natury swojej siłę wsiąkania jakiego bądź przedmiotu.

**Bagnisty, a, e,** *p.* od bagna, błotnisty, grzązki, lgnący zamuł.

**Bagno, a,** *n.* gąszcz z wody i ziemi w miejscach wklęsłych. = *bot.* drzewo łoza; krzew wrzosowy; dziki rozmaryn.

**Baja, i,** *ż.* materya wełniana strzępiona.

**Bajać, ję,** *s.n. nd.* prawić, gadać nie do rzeczy, baśnie pleść. = *fig.* łgać, kłamać, plotki siać.

**Bajacz, bajarz, a,** *m.* prawiący baśnie,

płotkarz; pisarz bajek. = bajaczka, = arka, i, ż. płotkarka

**Bajadera**, y, ż. tanecznica, śpiewaczka indyjska.

**Bajanie**, ia, n. prawienie baśni.

**Bajda**, y, ż. bajka, baśń = wielomówca.

**Bajdak**, u, m. statki pławiące towary na Prypeci, Dniestrze i Niemnie. — *prow.* żerdź.

**Bajdurzyć**, rzę, *s.n. nd.* pleść bajki. *ob.* Bzdurzyć.

**Bajeczka**, ki, ż. mała baśń, plotka.

**Bajeczniczka**, ki, ż. nowiniarka, plotkarka, świegotka.

**Bajeczność**, ci, ż. to co jest bajeczne, mytologia.

**Bajeczny**, a, e, *p.* zmyślony. Czasy, bogowie bajeczni.

**Bajka**, ki, ż. powieść zmyślona w celu moralnym. = plotka. — **Bajarz, bajkarz**, a, *m.* wykładacz gadek.

**Bajkopis**, sa, *m.* pisarz bajek.

**Bajkopisarstwo**, a, *n.* rodzaj poezyi.

**Bajopis**, a, *m.* bajkopis, piszący bajki. = plotkarz.

**Bajorek**, rka, *m.* nitki złote kręcone.

**Bajowy**, a, e, *p.* od bai materyi wełnianej. wata.

**Bajrak**, a, *m. leś. prow.* sosna karło-

**Baka**, ki, ż. imie starosłowiańskie, używane jedno w przysłowiu: *baki komu świecić*, pochlebiać. = był też i pisarz Jezuita, co napisał osławiony poemat *o śmierci niechybnej* wygrzebany trafem przez Rajmunda Korsaka.

**Bakalarnia**, i, ż. szkoła licha.

**Bakalarski**, a, ie, *p.* tyczący się bakalarza.

**Bakalarstwo**, a, *n.* dawniej pierwszy stopień akademicki. = nauczycielstwo dzieci. = pedanterya.

**Bakalaureat**, u, *m.* (z łac.) pierwszy stopień akademicki.

**Bakalie**, ii. *l.m.* (z włos.) ż. przysmaczki; jak: figi, rodzynki, migdały, daktyle.

**Bakalarz**, a, *m.* (z łac.) stopniem bakałarza zaszczycony. = nauczyciel dzieci. = pedant, szkolarz, żak.

**Bakier**, *nd.* tylko z przyimkiem *na*. na ukos, na bok. Czapka na bakier. Wszystko idzie na bakier = na opak, krzywo; być z kim na bakier. t. j. w niezgodzie.

**Bakun**, u, *m.* tytoń pospolity.

**Bąk**, a, *m. zool. ptak* z rodzaju czapli, wiele ma gatunków; do nich należy *błotny* na jeziorach w sitowiu huk dudniący wydaje; *pelikan* ze swoim workiem piersiowym. = *owad*, dwuskrzydły też wielogatunkowy. = *gra dziecinna*, cyga, kręglica, warkotka. = *instrument muz.* dudy, kocieł. = moneta 18 groszy, tynf. — *Przysł.* Mucha uwięznie, a bąk się przebije. Bąka puścić *t. j.* fałszywą wieść, plotkę. Bąka strzelić, *t. j.* fałsz, bredni powiedzieć. Bąki strzelać, *t. j.* próżnować.

**Bąkać, kam**, *s.n. nd.* i *jdnt.* **Bąknąć**, wydawać głos jak bąki; pomrukiwać pod nosem; mówić półgębkiem; cedzić słówka. *Przysł.* ani bąknął *t. j.* ani pisnął.

**Bal**, a, *m.* (z niem.) graniasto ociosane drzewo do budowli. — **Bala**, bela towarów, *t. j.* paka.

**Bal**, u, *m.* (z włos.) biesiada z tańcami i muzyką. Dawać, wyprawiać bale. Otworzyć bal. *Przysł.* sprawić komu bal *t. j.* ocwiczyć mocno.

**Balanda**, y, *m.* basałyk, maruda.

**Balans**, u, *m.* równowaga, *ob.* Bilans. = kij u skoczków na linie.

**Balansować się**, *hnd. ob.* **Równoważyć się**. dawy.

**Balas, ballas**, u, *m. minr.* rubin bla-

**Balas**, a, *m.* i **Balasy, ów**, *lm.* słupki u balkonów i przy schodach.

**Balast**, u, *m.* (z niem.) ciężar jaki bądź, zwykle piasek, złożony na spodzie okrętu dla nadania mu większego ciężaru.

**Balbierz**, *ob.* **Balwierz, Barwierz.**

**Balczany**, a, e, *p.* od balki.

**Baldachin, baldakin**, u, *m.* (z włos.) rozpięta osłona na słupach ponad krzesłami albo do noszenia; znak dostojeństwa, tron.

**Baldaszek**, szka, *m. zdr.* mały baldachin = *bot.* szypulki rośliny wyskakujące z jednego w około punktu jej łodygi i kwieciem swo-

jem u góry tworzące niby mały parasolik, jak koper, bez.

**Baldaszkowaty**, a, e, = owy, a, e, *bot.* mający skład baldaszkowy.

**Baldryan**, u, *m. bot.* (Valeriana) kozłek ziele.

**Baleczka**, i, *ż. zdr.* od balka, belka.

**Balet**, u, *m.* (z włos.) sztuka sceniczna przedstawiona w ruchu tanecznym. = **niczka**, ki, *ż.* tancerka *teat.* = **nik**, a, *m.* tancerz *teat.*

**Balia**, i, *ż.* gatunek cebra nizkiego do prania bielizny. = lub obejmujący spodni kamień młynarski.

**Balik**, a, u, *m.* i *zdr.* **balicżek**, ka, *m.* od *Bal.* zabawa, tańce dziecinne. = bal gminny.

**Balk**, u, *m.* i **balka**, belka, i, *ż.* (z niem.) bierwiono obrobione do budowli. — *Poch.* **balkowanie**, *n.* kładzenie balek; **balkowany**, *p.* wykładany balkami; **balkować**, uję, *s.cz. nd.* kłaść belki.

**Balkon**, u, *m.* (z franc.) ganek, galeryjka na piętrze. = *teat.* miejsce naprzeciw sceny.

**Ballada**, y, *ż.* (z włos.) rodzaj poezyi opowiadającej; powiastka rymowana gminna.

**Ballistyka**, i, *ż. mech.* sztuka rzutu ciał i prawa ich ruchu. *Poch.* **ballistyczny**, a, e, *p.* zadania tej sztuki.

**Ballotować**, uję, *s.n.nd.* (z fr.) głosować na kogo, wotować dla obrania na jaki urząd. = **anie**, ia, *n.* kreskowanie.

**Balon**, uu, *m. zdr.* = **ik**, u, *m.* (z franc.) bania kitajkowa napełniona gazem wodorodnym, unosząca łódkę z żeglarzami w powietrzu. = *chem.* szklanne naczynie do przyjmowania gazów = wielka piłka z pęcherza do gry w balon.

**Balować**, uję, *s.n. nd.* dawać, uczęszczać na bale, hulać, biesiadować. — **Balowy**, a, e, *p. np.* strój, sala.

**Balsam**, u, *m. chem.* ogólne nazwanie żywic pachnących i olejków, wydobywanych przez nacinanie drzew niektórych, osobliwie amerykańskich i afrykańskich. = *fig.* ulga, pociecha. *Poch.*: **balsamiczny**, *p.* wonny. — **balsamina**, roślina niecierpek. = **balsamodajny**, *p.* wydający balsam. — **balsamować**, uję, *s.cz. nd.* używać środków przeciw zgniliznie ciał; **balsamowanie**, taż czynność, *n.* — **balsamowy**, *p.* od balsamu. — **balsamka**, i, *ż.* naczyńko małe do przechowywania balsamów, puszeczka balsamowa.

**Balustrada**, y, *ż.* (z włos.) szereg słupków dla opasania ogrodu lub dziedzińca, z kamienia, żelaza lub drzewa.

**Balwierz**, **barwierz**, **barbierz**, a, *m.* (z włos.) golibroda, co brody goli; cyrulik, chirurg. — *Poch.* **barwierka**, kobieta golarka; **balwiernia**, izba golarska. — **balwierstwo**, *n.* golarstwo. *i. t. p.*

**Bałabajka**, i, *ż.* ruski instrument niby gitara o strunach baranich.

**Bałaban**, a, *m.* imie własne które poszło w przysłowie junakieryi. — Stąd: **bałabański**, *p.* junacki. = **wąs bałabański**.

**Bałaka**, i, *m.* **bałuła**, y, *m. nieuż.* gaduła, bałamut. Stąd: **bałakać**, am, *s.cz. nd.* paplać, bajdurzyć.

**Bałamucić**, *s.cz.* i *n. nd.* = paplać; pleść ni w pięć, ni w dziewięć. = trwonić czas. = mącić, wikłać sprawy postępkami niezręcznemi, **zabałamucić**, zamącić interes = *kogo* lub *co* zawodami zagmatwać. = zwodzić kogo, uwieść, wywieść z dobrego toru. = umizgać się, trzpiotać, zwodzić kobiety. — *Poch.* **bałamucki** i **bałamutny**, a, e, *p.* — **bałamuctwo**, a, *n.* brednie, zagmatwanie; myśli zamącone, niejasne; wykręt, wybieg; zwodzenie kobiet. — **bałamut**, a, *m.* zawodnik, świegot. = zawrot głowy. — **bałamutka**, dworka, zalotnica. — **bałamutny**, *p.* zawodny, nierzetelny.

**Bałta**, **bełta**, y, *ż.* siekiera, broń dawna; buzdygan, czekan.

**Bałuku**, *ps.* na **bałyku**, raczkiem.

**Bałwan**, na, *m.* **bałwanek**, nka, i **bałwanik**, ka, *m. zdrob.* bryła, ogrom duży, bałwan soli, kruszcu. = wał morski, bałwan dymu. = posąg pogański. — *fig.* bożki ądorowane

= człowiek niezgrabny, kloc *np.* stoi jak bałwan. = forma u modniarek, kusznierzy i kapeluszników. — *Poch.* **bałwanisty, bałwanowaty, bałwanisko**, *i.t.p.*

**Bałwochwalca, cy, Bałwochwalnik, a,** *m.* oddający cześć bałwanom.

**Bałwochwalczy, a, e,** *p.* od bałwochwalstwa. — *Poch.* **bałwochwalić, bałwochwalnia, bałwochwalnik, bałwochwalstwo** *i.t.p.*

**Bambus, u,** *bot.* rodzaj trzciny, roślina indyjska wielka, dająca pożywny owoc, i łodygi dęte, mocne, zdatne do budowy. **Bambuska, i,** *ż.* roślina trawiasta podobna poprzedniej a mniejsza.

**Ban, a,** *m.* wielkorządca Kroacyi, Dalmacyi *i.t.d.*

**Banaluka, Banialuka, i,** *ż.* wszelka brednia, bałamuctwo, biorące nazwę od romansu niedorzecznego w Krakowie 1736. wydanego. Plecie banialuki.

**Banat, u,** *m.* okrąg, powiat, hrabstwo pod Banem zostające w Kroacii.

**Banczasty,** *ob.* **Baniasty.**

**Banda, y,** *ż.* (z włos.), zgraja, szajka: *n.p.* banda łotrów. = opaska przesyłając pocztą gazety.

**Bandera, y,** *ż.* (z włos.) chorągiew z herbem narodowym, zwłaszcza na okrętach by je rozpoznać. = bandera, zamiast okręt pewnego kraju.

**Bandolet, u,** *m.* (z włos.) pas rzemienny utrzymujący pałasz przez ramie przewieszony.

**Bandos, a,** *m.* żniwiarz najemny. — **Bandoska, i,** *ż.* żniwiarka.

**Bandura, y,** *ż.* i *zdr.* **Bandurka, i,** *ż.* (z grec.) *muz.* gatunek lutni z krótką szyjką, lutnia kozacka. = *fig.* ciemięga. — **Bandurzysta, y,** *m.* grajek bandurny.

**Bandyta, y,** *m.* (z włos.) z bandy łotrów, (*ob.* banda), łotr, rozbójnik, łupieżca. A to prawdziwy bandyta! — *Poch.* **bandycki,** *p.* łotrowski. — **po bandycku,** *ps.* zbójecko.

**Bania, i,** *ż.* wszelkie naczynie wypukłe, pękate, z gliny, szkła, porcelany, kruszcu ku rozmaitym użytkom, jak: do przepędzania spirytusów, do wzbudzenia elektryczności, do doświadczeń chemicznych. = łaźnia. = kopuła; gałka na kopule. = harbuz, dynia, flasza tykwowa. = *fig.* brzuchal. = sklepienie. — *Poch.* **baniasty, bańczasty,** *p.* jak bania.

**Banicya, cyi,** *ż.* (z włos.) i **Bandycya, yi,** *ż.* wywołanie z kraju, skazanie na wygnanie. *Poch.* **banit, a,** *m.* wygnaniec. **Banitować, bandyzować, banizować, uję,** *s.cz.nied.* skazywać na wygnanie, wywoływać, wyganiać z kraju.

**Baniecznik, ka,** *m. chir.* skaryfikator, narzędzie do nacinania skóry przy stawieniu baniek.

**Bank, ku,** *m.* (z włos.) wekslarstwo, kantor wymiany i pożyczki pieniędzy za pewnym procentem, agio, prowizyą. Umieścić w banku. Trzymać bank *t.j.* kupczyć pieniędzmi. = puścić bank *t.j.* bankrutować. = w grze hazardownej stawka pieniędzy do gry. *fig.* bank komu trzymać, *t.j.* mieć go w swojej kieszeni.

**Bankier, ra,** *m.* (z franc.), kupczący pieniędzmi. = *wgrze* trzymający bank. = *fig.* zapaśny w grosze. = *zdr.* **bankierczyk, a,** *m.* komissant bankierski. — **Bankierski, a, ie,** *p.* w sposobie bankierskim. **Bankierstwo, a,** *p.* czynność bankierska.

**Bankiet, tu,** *m.* (z franc.), **Bankiecik, a,** *m. zdrob.* uczta, biesiada, gody; *fig.* bankiet komu sprawić, *t.j.* uraczyć go złem, obić. **Bankietnik, a,** *m.* rad bankietować.

**Bankietowy, a, e,** *p.* biesiadny, godowy. **Bankietować, uję,** *s.n.nied.* biesiadować. **Bankietowanie, a,** *n.* biesiadowanie.

**Banknot, u,** *m. v.* bilet, assygnacya bankowa na wypłatę gotówką summy posiadaczowi biletu.

**Bankructwo, a,** *n.* upadek posiadacza, niemożność wypłaty długu oświadczona przed urzędem z przekazaniem majątku na wierzycieli. **Bankrut, a,** *m.* **Bankrutka, i,** *ż.* co ogłosili bankructwo, strata majątku. **Bankrutować, uję,** *s.n.nied.*

ogłosić się bankrutem, niemogącym zapłacić, upadać na majątku.

**Bant**, a, *m.* (z niem.), obręcz ujmujący słupy w budowli.

**Bańka**, i, *ż. zdr.* od **Bania** i *zdr.* **Banieczka** *i.t.p.* naczyńko pękate, słoik, puszka. = bąbel na wodzie, bańka mydlana. = *chir.* naczynie do wyciągania krwi.

**Barak**, u, *m.* i **Baraka**, i, *ż.* (z arab.), chata, buda.

**Barakan**, u, *m.* (z włos.), tkanina wełniana. — **Barakanowy**, a, e, *p.* z tejże materyi urobiony.

**Baran**, a, *m. zool.* zwierzę domowe, samiec z rodzaju owcy. = *fig.* wyobraża bojaźliwość i bezsilność. Stąd *przysł.* wziąć na barana *t.j.* zarzucić na plecy bez obawy. = **baran**, taran, u starożytnych machina szturmowa do łamania murów. = pokładany. *ob.* **Skop.** = kafar do wbijania palów, baba. = *astr.* jeden z 12u znaków Zodiaku. **Barany**, ów, *l.m.* futro, kożuch.

**Baranek**, nka, **Baraneczek**, czka, *m. zdrob. ob.* **Jagnię.** *fig.* Co mi za baranek! *t.j.* trusia, obłudnik. = *fig.* wyobraża Jezusa Chrystusa, jak stoi w Piśmie S. **baranek boży**; *fig.* **baranek boży**, chleb boży, hostia. = **baranek wielkanocny**, *t.j.* pieczony, urobiony z wosku, masła, którego stawiają przy święconem. **Baranki**, ów, *m.* skórki wyprawne z baranków używane na futra, do czapek. *i.t.p.* **Baranki tatarskie, krymskie.** = *bot.* pączki kosmate, kotki na niektórych roślinach. **Baranek niewinny**, roślina Czystokrzew. = *zool.* ptak. *ob.* **Bekas.**

**Barani**, ia, ie, *p.* z barana. Skóra barania, futro baranie. = *fig.* Głowa barania, *t.j.* kędzierzawa. Barania głowa, *t.j.* głupia. Język barani, *t.j.* niemiecki.

**Baranina**, y, *ż.* **Baraninka**, i, *ż. zdrob.* mięso baranie, *ob.* **Skopowina.**

**Barankowy**, a, e, *p.* z baranka, Czapka barankowa; futro barankowe.

**Baraszki**, ek, *l.m.* fraszki, bzdury ni wpięć ni wdziewięć, żarty, bajdury.

**Baraszkować**, uję, *s.n. nied.* bzdurzyć, na fraszkach czas spędzać. **Baraszkowanie**, a, *n.* bajdurzenie, marnowanie czasu na próżnej gawędzie.

**Barbaryzm**, u, *m.* (z łac.), wyrażenie niegrammatyczne.

**Barbarzyniec**, ńca, *m.* człowiek dziki, okrutny, gbur. W oczach Greków dawnych, wszyscy cudzoziemcy byli barbarzyńcami i tak ich mianowano. **Barbarzyński**, a, ie, *p.* cudzoziemski, dziki, gburowaty. — *ps.* po barbarzyńsku *n.p.* postępować. **Barbarzyństwo**, a, *n.* lud barbarzyński, dzicz. = dzikość, okrucieństwo.

**Barchan**, u, *m.* tkanina lnianowełniana. **Barchanowy**, a, e, *p.* z barchanu urobiony.

**Barciowy**, a, e, *p.* z barci. **Miód barciowy.**

**Barczany**, a, e, *p.* z barki, ze statku. Powrozy barczane.

**Barczyć**, czę, *s.cz. nied.* obciążać barki, *ob.* **Obarczać.** **Barczysto**, *ps.* silnie. **Barczysty**, a, e, *p.* pleczysty, o mocnych barkach.

**Barć**, ci, *ż.* ul wydrążony w rosnącem drzewie, najbardziej w sośninie. = otwór w ulu.

**Bard**, a, *m.* poeta, śpiewak u dawnych Celtów, często nawet kapłan, przy królach i książętach bawiący.

**Bardela**, i, *ż.* siodło uplecione ze słomy, pokryte grubem płótnem, na ujeżdżanie młodych koni.

**Bardon**, u, *m.* lutnia, lira. **Stroić bardon**, porzucić go, zawiesić.

**Bardysz**, i **Berdysz**, a, *m.* drąg z osadzoną siekierą w dwa półksiężyce z jednej a zwyczajną z drugiej strony.

**Bardyzana**, y, *ż.* spisa strzałkowata na długiem drzewcu osadzona; dzisiaj pika i lanca.

**Bardzo**, *ps. stop. wyż.* **Bardziej**, znaczy usiłowanie, natężenie wzmocnienie: mocno, wielce, arcy, w wysokim stopniu. Bardzo ładna

bardzo nastawac. = niebardzo, *t.j.* niezbyt. Niebardzo dawno. Stopień wyższy stoi w przeciwkładni z wyrazami: *niż, im, tym, że.* Nienawidzę cię bardziej niż psa. Im bardziej pracował, tym więcej tracił sił. Marniał tym bardziej że mu na środkach zbywało.

**Bark**, u, *m.* **Barka**, i, *ż. nieuż. w.lp.* ręka od ramienia do łokcia i łopatki od plec. Mocne barki. = *fig.* dźwigać na barkach budowę rządu; ponosić trudy; dźwigać na barkach.

**Barka i Bareczka**, i, *ż. zdrob.* mała łódź do przenoszenia ładunku, okrętowego, do użycia przechadzki wodnej. **Barkarz**, a, *m.* przewoźnik barką.

**Barłóg**, ogu, *m.* podścielka bydłu z mierzwy. = śmiecie, wyrzutki. *fig.* nędzna pościel; nędza, ubóstwo. = łożysko gnuśnych.

**Barometr**, u, *m. fiz.* (z grec.) narzędzie do wymiaru ciężkości atmosfery, a stąd do sądzenia o zmianach powietrza. Służy też do wymiaru wysokości gór i refrakcyi warstw powietrznych.

**Baron**, a, *m.* (złac. średn.) wyższy szlachcic, urzędnik, senator. = *żart. liber baron*, samopas, nieoglądający się na nic. — **Baronia**, ii, *ż.* majątek tytularny baroństwa. **Baronowa**, żona barona. — **Baronowski**, *p.* baronowi właściwy. — **Baronowstwo**, majątek baroński, godność baronowska.

**Barski**, a, ie, *p.* z miasteczka Bar. Konfederat Barski. Mydło barskie.

**Barszcz**, u, *m. bot.* (Acanthus), roślina dwusłupkowa Lineusza. = zupa z kwaszonych buraków z różnego rodzaju mięsiwem w którem zwyczajnie jest i kość wołowa ze szpikiem zwana rurą barszczową; stąd *fig.* rura do barszczu, *t.j.* człowiek obrany z rozumu, albo też miękki.

**Barszczowy**, a, e, *p.* od barszczu, do barszczu należący. = *arch.* barszczowe liście w ozdobach architektonicznych.

**Barta**, y, *ż.* (z niem.) topor, oksza.

**Bartek**, tka, *m. zdr. z Bartłomieja.* = *fig.* prostak, gbur.

**Bartne**, ego, *n.* podatek z barci.

**Bartniczy**, a, e, *p.* i **bartnicki**, do rzemiosła bartniczego należący.

**Bartnictwo**, a, *n.* pszczelnictwo leśne: *nauka.*

**Bartnik**, a, *m.* **Bartniczek**, czka, *m. zdrob.* pszczolarz, osobliwie zajmujący się barciami, pasiekarz, pasiecznik. = *fig.* gbur. = *zool.* mały, rudy niedźwiedź co barci wydziera.

**Bartny**, a, e, *p.* z barć. Drzewo bartne, *t.j.* z wyciętą barcią. **Bartny**, ego, *m.* bartnik, dozorca bartni.

**Barwa**, y, *ż.* kolor, farba, tło. = *fig.* barwa twarzy kościelna, *ob.* Cera. = liberya, *t.j.* ubior żołnierzy, urzędników, lokai. = *fig.* pozor, płaszczyk, jakim kłamstwo się pokrywa

**Barwena**, y, *ż zool.* brzanka, blin, ryba podobna do karpia.

**Barwiany**, a, e, *p.* z barwy, kolorowy. = w liberyi.

**Barwica**, y, *ż.* **Barwiczka**, i, *ż. zdrob.* szczątki z postrzygania sukna i inne, jak sierć, siano *i.t.p.* służące do wypychania mebli. = róż, rumienidło, rumieniec kobiecy sztuczny.

**Barwić**, wię, *s.cz. nied.* farbować, piększyć, krasić, zdobić, stroić. = ubierać w liberyę.

**Barwienie**, a, *n.* farbowanie, kolorowanie. = odziewanie liberyą. = pięknienie, strojenie, zdobienie.

**Barwierz**, *ob.* **Balwierz**, *ob.* Postrzygacz; *ob.* Cyrulik. Golibroda.

**Barwinek**, nku, *m. bot.* roślina z kwiatem bladoróżowym. **Barwinkowy**, a, e, *p.* z barwinku.

**Barwisty**, a, e, *p.* w mocnych kolorach.

**Barykada**, y, *ż.* (z franc.), zawalenie, zatarasowanie, zamknięcie ulicy lub drogi, zwłaszcza w wojnie i rozruchach.

**Baryła**, y, *ż.* **Baryłka**, i, **Baryłeczka**, i, *ż. zdrob.* (z włos.), naczynie z klepek drewnianych do chowania spirytusów. = miara płynów, w baryle garncy 24. = *fig.* człowiek opój albo opasły, pękaty, brzuchal.

**Baryta**, y, *ż. chem.* ziemia alkaliczna, ziemia ciężka.

**Baryton**, u, *m. muz.*, głos męzki pomiędzy tenorem a basem. **Barytonista**, y, *m.* śpiewający barytonem. — **Barytonowy**, a, e, *p.* właściwy barytonowi.

**Bas**, u, *m.* (z włos.), *muz.* najniższy ton ludzki. Basem śpiewać. = *fig.* zuchwała, fukliwa mowa. Spuścić z basu na kwintę, *t.j.* upokorzyć się. **Basy**, ów, *l.m. muz.* gatunek skrzypców wielkiego rozmiaru; altówka, basetla. — **Basy**, ów, *l.m.* plagi, cięgi. Dać komu basy.

**Basalyk**, a, *m.* (z turec.), bicz z uwiązanym w końcu ołowiem używany do smagania cielesnego. = *fig.* człek rozlazły, gnuśny. — **Basalykowatość**, ści, *ż.* rubaszność. — **Basalykowaty**, a, o, *p.* niezgrabny, rubaszny.

**Basarunek**, nku, *m.* nawiązka, wynagrodzenie za pobicie, lub złe jakie poczynione.

**Basetla**, i, *ż.* skrzypce wielkiego rozmiaru. **Basetlista**, y, *m.* grający na basetli.

**Baszkak**, a, *m.* (z tatar.), przełożony, wielkorządca w podbitych od Tatarów prowincyach.

**Basować**, uję, *s.n. nied.* śpiewać basem. = komu, *fig. posp.* potakiwać interesownie.

**Basowy**, a, e, *p.* od basu, od głosu basowego.

**Basta!** *w.* i *ps.* dosyć już tego. W grze: dosyć, nie gram już!

**Bastarda, basztarda**, y, *ż.* dawny pojazd nakształt karety.

**Bastować**, uję, *s.n. nied.* zaprzestać, skończyć. = w grze: poprzestać grać. = ustać w jakim nałogu, zabastować.

**Bastyon**, u, *m.* (z franc.), *fort.* twierdza należąca do fortecy, jeden z węgłów fortecznych.

**Basza, Pasza**, y, *m.* (z pers.), dwu-trzy-buńczuczny; dwu-trzytulny, wielkorządca tureckі. Kapudan Basza, główny dowódca siły morskiej. **Baszowstwo**, a, *n.* godność baszy. **Baszowski**, a, ie, *p.* do baszy należący.

**Baszta**, y, *ż.* (z łac.), mur wznioślejszy a połączony z fortyfikacyą, napełniony ziemią, po rogach fortecy. = wieża ruchoma, szopa wojenna, w dawnej militarności. = *fig.* przedmurze. Polska była basztą wszystkiego Chrześcijaństwa.

**Baśń**, ni, *ż.* rzecz zmyślona, bajka, jak bajki Fedra. = wieść, gadanina, pogłoska. = fałsz, plotka.

**Baśniarz**, a, *m.* bajkopisarz, baśniopis, baśniomówca.

**Baśnić**, nię, *s.n. nied.* bajać.

**Bat**, u, *m.* **Bacik**, a, *m. zdr.* mała łódka, łódź, szczególniej na małych wodach. — Albo też, przy okrętach, statkach parowych.

**Bat, Batog**, a, *m.* **Batożek, żka**, *m. zdr.* narzędzie karne używane u Tatarów, Kozaków, Moskali; plecione z rzemienia w grubość całową. Wyliczył mu sto batów. Skropił go batem. = **Batogi Bockowskie**, od miasteczka Bocki, w którem wyrabiano je przewybornie.

**Batalia**, *ob.* Bitwa.

**Batalion**, u, *m.* (z franc.) oddział piechoty z 600, do 1000 ludzi. = szkoła batalionowa.

**Batalaszki, szek**, *ż. l.m.* bzdury, fraszki.

**Baterya**, yi, *ż.* (z franc.) *art.* kopiec usypany na przyjęcie dział mających bić w punkt dany.

**Batóg**, *ob.* Bat.

**Batogować**, uję, *s.cz. nied.* **Batożyć**, żę, bić, okładać batogami.

**Batyst**, u, *m.* (z franc.) rodzaj płótna lnianego bardzo cienkiego. — **Batystowy**, a, e, *p.* z batystu.

**Bawełna**, y, *ż.* drzewo dające bawełnę. = produkt rośliny bawełnianej drzewnej używany do rozmaitego rodzaju tkaniny, nici. *i.t.d.* *fig.* obwijać w bawełnę *t.j.* prawdę tajić. = *chem.* bawełna piorunująca. **Bawełniany**, a, e, *p.* urobiony z bawełny. **Bawełnica, bawełnianka, bawełnik**, tkaniny bawełniane.

**Bawić**, wię, *s.n. nied.* gdzie, zostawać w pewnem miejscu przez czas niejaki. = *kogo, s.cz.* zatrzymywać. = rozrywać kogo. = *ir.* śmiesznym się wydawać.

**Bawić się**, *s.z. nied.* niespieszyć; = *czem*, zaprzątać się czem, chodzić około czego, pilnować czego. = czas mile przepędzać z kim poufałym. = grać, igrać.

**Bawidło**, a, *n.* **Bawidełko**, a, *n. zdrob.* fraszka, zabawka.

**Bawienie**, a, *n.* zostawanie gdzie przez czas niejaki. = rozrywka. = zaprzątanie się czem.

**Bawół**, wołu, *m.* zwierzę z rodzaju bydła, większy od byka (bos bubalus), rogi i skóra czarne, porywczy i dziki. = *fig.* człowiek nieokrzesany; brus.

**Bazalt**, u, *m. min.* kamień wulkaniczny graniastosłupny, zdatny do murów i bruku.

**Bazar**, u, *m.* (z tur.), targ, targowisko, rynek. *ob.* Majdan.

**Bazarnik**, a, *m.* przekupnik, markietan. **Bazarowy**, a, e, *p.* z bazaru.

**Bazgrać**, grzę, *s.cz. nied.* gryzmolić, pisać brzydko, mieć złą rękę. = *fig.* pisać ramoty, brednie. **Bazgracz**, a, **Bazgrała**, y, *m.* zły pisownik, zły malarz. = pisarz bez sensu, pismak.

**Bazgranie**, a, *n.* **Bazgranina**, y, *ż.* złe pisanie, rzecz mizernie oddana.

**Bazylia**, ii, *ż.* **Bazylik**, u, *m.* **Bazylika**, ki, *ż. bot.* roślina wonna, wasilek.

**Bazylian**, **Bazylianin**, a, *m.* zakonnik zgromadzenia Sgo Bazylego. **Bazylianka**, i, *ż.* zakonnica tegoż zgromadzenia. **Bazyliański**, a, ie, *p.* od Bazylianów lub Bazylianek.

**Bazylika**, ki, *ż.* (z grec.), gmach wspaniały publiczny do obrad; ale osobliwiej kościół katedralny.

**Bazyliszek**, szka, *m.* (z grec.), gatunek jaszczurki grzebieniastej, co niby wzrokiem zabijać miała. = *fil.* pewny rodzaj rozumowania. = *fig.* człowiek złośliwy, coby rad samym wzrokiem zabić. = *art* gatunek długiej armaty za dawnych czasów.

**Bażancica**, y, *ż.* samica bażanta.

**Bażant**, a, *m. zool.* ptak z rodzaju kur piękno barwy i równie smaczny jak ozdobny.

**Bażantarnia**, i, *ż.* miejsce hodowania bażantów. **Bażantnik**, hodujący te ptaki. **Bażantowy**, *p.* od bażanta.

**Be, Bec**, naśladowanie głosu owczego. *Przen. ani be ani me, t.j.* ten co i trzech zliczyć nie umie.

**Bechtać**, chcę, *s.cz. nied.* drażnić, jątrzyć, poduszczać. Stąd złożone: nabechtać kogo przeciw komu; **podbechtać**, poduszczyć; podbechtywać, *częst.* poduszczać.

**Bechter i bechtyr**, a, *m.* kirys.

**Beczeć**, czę, *s.n. nied.* **Beknąć**, nę, *jdnt.* i **Bekać**, am, *częst.* wydawać głos owczy, cielęcy: *bee!* = *myśl.* głos jelenia i żebra. = płakać głośno, zawodzić. = wrzeszczeć. = bekniesz mi! poczekaj! dobrze mi to przypłacisz!

**Beczenie**, a, *n.* owczy, kozi bek. = płacz rykliwy. = narzekanie.

**Beczka**, i, *ż.* miara do rzeczy sypkich i płynnych. Zawiera garncy warszawskich 72. Beczka zboża 4 korce *ob.* Korzec. = wileńska 8 ośmin, 160 garncy. = złota hollenderskiego, czyni 100,000 talarów. = naczynie drewniane do przechowywania rzeczy płynnych i sypkich, tudzież różnych konserw roślinnych, jak ogórków, kapusty, powideł, buraków *i.t.p.* = *fig.* próżną beczkę obracać *t.j.* trwonić czas. = *zool.* rodzaj ryby. Beczka bez dna, *t.j.* marnotrawnik, opój. Z inszej beczki, *t.j.* z inszego tonu, innym sposobem, w innej materyi.

**Beczkowy**, a, e, *n.* od beczki.

**Beczułka**, i, *ż.* mała beczka, antalik, ćwierć beczki, 18 garncy.

**Bedel**, a, *m.* (z łac.) sługa pilnujący porządku w kościele, urzędnik po szkołach dla pilnowania porządku w sali i konduity uczniów.

**Bednarka**, **Będnarka**, i, *ż.* żona bednarza; lub kobieta trudniąca się bednarstwem.

**Bednarski**, a, ie, *p.* do bednarza należący. Bednarski warsztat.

**Bednarstwo**, a, *n.* rzemiosło bednarskie.

**Bednarz**, **Będnarz**, a, *m.* rzemieślnik

naczyń drzewnych klepkowo-obręczowych.

**Bejca**, y, *ż.* gatunek pokostu służący do nadania kolorowej politury drzewu.

**Bejcowanie**, a, *n.* pokostowanie drzewa farbowanego.

**Bek**, u, *m.* beczenie, *bec!* głos owczy, barani. = płacz głośny. Dalejże w beki!

**Bekać**, *ob.* Beczeć.

**Bekać się**, *s.z.* parzyć się (o jeleniach).

**Bekanie**, a, *n. myśl.* ruja, czas parzenia się jeleni.

**Bekas**, a, *m. zool.* ptak z rzędu bocianiego, jak słomki, dubelty, krzyki, fiklauzy. *ob.* te wyrazy. — **Bekasi**, a, ie, *p.* od bekasa. — **Bekasiątko**, a, *n. zdrob.* młody bekas.

**Bedla**, y, *ż.* grzyb, huba lekarska; *ob.* ten wyraz.

**Bedlka**, i, *ż.* grzyb. Wiele ma gatunków, a znakomitsze i nieszkodliwe do jedzenia są: grzyb prawdziwy *(agaricus nobilis)*, maślacz, białak, opieńka, rydz, pieczarka, syrojeżka.

**Bekiesza**, y, *ż.* **Bekieszka**, i, *ż. zdrob.* futro długie z węgierska, wiodące swoje nazwisko od Beklesza z czasów Batorego. Pochowany był na jednej z gór Wileńskich przy ujściu Wilenki, która dotąd zowie się górą Bekieszową.

**Beknąć**, *ob.* Beczeć.

**Beksa**, y, *m.* i *ż.* płaksa, co często płacze.

**Bela**, i, **Belka**, i, **Belica**, y, *ż. hand.* paka towarów, jak: Bela sukna *t.j.* 10 postawów; = papieru, 10 ryz. *i.t.d.* = *fig.* kloc, pień. Szewc pijany jak bela.

**Belek**, **Belka**, *ob.* Balk.

**Belica**, y, *ob.* Bela.

**Belka**, *ob.* Bela.

**Belkować**, uję, *s.cz. nied. ob.* Balkować.

**Belladonna**, y, *ż. bot.* ziele lekarskie: pokrzyk lekarski, psia wisznia, wilcza jagoda, *ob.* Pokrzyk lekarski.

**Belletrista**, y, (z franc.) *m.* zajmujący się lekką, piękną literaturą. — **Belletrystka**, i, *ż.* kobieta tegoż zajęcia.

**Belletrystyka**, i, *ż.* piękna literatura, lekka, nadobna.

**Belweder**, u, *m.* (z włos.), miejsce skąd piękny widok.

**Belzebub**, a, *m.* nazwanie czarta.

**Belcik**, a, *m. zdr.* od Belt, mała strzała.

**Belgot**, **Belkot**, a, *m.* głos ogromny w fenomenach natury, jak w wybuchach wulkanicznych. = *myśl.* tokowanie cietrzewi. — **Belkotacz**, a, *m.* bełkocący, bełkot, *t.j.* co niewyraźnie mówi.

**Belgotać**, **Belkotać**, ocę, ocze, *s.n. nied.* wymawiać niezrozumiale, blazgonić, przebąkiwać. = jąkać, glegotać. = zrzędzić z gniewem niezrozumiale.

**Belkotanie**, a, *n.* bredzenie, blazgolenie.

**Belkotka**, i, *ż.* jąkliwa kobieta, bełkocąca.

**Belkotliwość**, ści, *ż.* wada w wymawianiu. = gadulstwo, bredniarstwo.

**Belkotliwy**, a, e, *p.* bełkocący, mówiący niewyraźnie.

**Belt**, u, *m.* **Belcik**, a, *m. zdrob.* strzała, pocisk. = przesmyk, cieśnina morska.

**Belta**, *ob.* Balta.

**Bemol**, *nieod. muz.* znak zniżenia o pół tonu.

**Ben**, u, *m. bot.* baldryan ziele.

**Benedykcya**, yi, *ż.* (z łac.), błogosławieństwo, poświęcenie.

**Benedykt**, a, *m.* błogosławiony. = *bot.* ziele kuklik.

**Benedyktyn**, a, *m.* zakonnik reguły Sgo Benedykta. — **Benedyktyni**, ów, zakon, klasztor Benedyktynów. **Benedyktynka**, i, *ż.* zakonnica reguły Sgo Benedykta. **Benedyktyński**, a, ie, *p.* od Benedyktynów.

**Beneficyant**, a, *m.* (z łac.) otrzymujący dobrodziejstwa.

**Beneficyaryusz**, a, *m.* posiadający beneficyum.

**Beneficyarz**, a, *m.* kapelan.

**Beneficyum**, ya, *l.m.n.* godność kościelna z dochodem, dochód z dóbr kościelnych. Często dobra ziemskie dożywociem księżom dane.

**Benzoes**, u, *m. chem.* i *farm.* żywica balsamiczna otrzymywana przez nacięcie drzewa wschodnio In-

dyjskiego zwanego *storax benzoe*, używana w wonnych preparatach.

**Ber, bra,** *m. bot.* rodzaj prosa.

**Bera, y,** *ż.* (z franc.) gatunek gruszki, że się w ustach rozpływa jak masło (*beurré*).

**Berbeć, cia,** *m.* nazwa małych dzieci zwłaszcza chłopców.

**Berberys, u,** *m. bot. ob.* włoska kalina, krzew z jagodą kwaśną, którego drzewo len i bawełnę farbuje na żółto. **Berberysowy, a, e,** *p.* od berberysu.

**Berdysz,** *ob.* Bardysz.

**Berek, rka,** *m. bot.* roślina (Crategus). = imie żydowskie Baruch zwykle wyraża lichwiarza.

**Bergamota, y, Bergamotka, i,** *ż. zdrob.* gatunek gruszki dziwnego smaku i zapachu.

**Berlacz, a,** *m.* (z niem.) trzewik zimowy futrem podbity.

**Berło, a,** *n.* kij myśliwski na którym sadowi się ptak łowczy. = znak władzy najwyższej, *sceptrum*. = *fig.* panowanie, władza. Berło cesarskie, królewskie *i.t.d.* Berło za *koronę* się używa, *ob.* Korona. Sięgać po berło, *t.j.* dopinać korony, panowania.

**Berłowładca, y,** *m.* panujący, samowładny.

**Berłowładny, a, e,** *p.* trzymający władzę.

**Berłowładztwo, a,** *n.* panowanie.

**Bernardyn, a,** *m.* zakonnik reguły Św Franciszka zreformowanej przez Św Bernarda. — **Bernardyni, ów,** zakon, kościół, klasztor Bernardyński. — **Bernardynka, i,** *ż.* zakonnica tejże reguły. — **Bernardyński, a, ie,** *p.* od Bernardyna. Sukienka, klasztor Bernardyński. Po bernardyńsku, *t.j.* obyczajem bernardyńskim.

**Bernardynek, nka,** *m. bot.* roślina tojad.

**Beryl, a,** *m. min.* kamień drogi koloru morskiej wody, akwamaryna. *Ob.* Glucyna. **Berylowy,** *p.* od berylu.

**Besciad, Beskid, Beszkid, u,** *m.* część gór karpackich, niegdyś schronienie rozbójników.

**Bestya, yi,** *ż.* (z łac.), wielki zwierz, dziki, srogi. — *fig.* człowiek pobłażający swym chuciom, głupi, ograniczony. Nie bestyaż to?

**Bestyalnik, a,** *m.* wysiekacz, co w cyrku walczył ze zwierzętami.

**Bestyalnie, Bestyalsko,** *ps.* dziko, sprośnie, srogo, plugawie.

**Bestyalny, Bestliwy, a, e, Bestyalski, a, ie,** *p.* od bestyi: a zatem, dziki, srogi, sprośny, niepowściągliwy, plugawy.

**Bestyalstwo, a,** *n.* **Bestyalność, Bestliwość, ści,** *ż.* chuć i namiętność, zwierzęca, dzika, plugawa.

**Bestwić, wię,** *s.cz. nied.* pobudzać do dzikości, plugawstwa zwierzęcego; rozjuszyć, rozhukać, podszczuwać, jurzyć.

**Bestwieć, ejęę,** *s.n. nied.* i **Bestwić się,** *s.z.* dziczeć, śrożeć, wylać się na rozpustę, oddać się rozwiązłości. = (o zwierzętach), biegać się, kiernozić, krzekać.

**Bestyjka, i,** *ż. zdr.* zwierzątko, mała bestya, zawsze w brzydkiem znaczeniu.

**Bestyjnik, a,** *m.* lubieżnik.

**Bestyjny, a, e,** *p.* od bestyi.

**Bestyjstwo, a,** *n. zb.* kupa bestyi. *fig.* nasiekł tego bestyjstwa, nastrzelał. = zła, djabla sprawa.

**Besztać, am,** *s.cz. nied.* łajać kogo, łżyć.

**Besztanie, a,** *n.* łżenie, łajanie.

**Bet, u,** *m.* (z niem.) pierzyna. = *fig.* łożysko. Leniuch ospały ugrzązł w betach. = stawka w grze, przegrana.

**Bez, bzu,** *m. bot.* (Sambucus), roślina krzewowa, mająca wiele gatunków, z których znakomitsze włoski i turecki.

**Bez,** *pmk.* znaczy brak, wyłączanie, i rządzi przyp. 2. Król nic niemoże bez nas stanowić.

**Bez,** *pmk.* w składaniu znaczy brak znaczenia wyrazu z którym się łączy. Jak następne wyrazy:

**Bezbarwnie,** *ps.* bez żadnej barwy.

**Bezbarwny, a, e,** *p.* niemający żadnej barwy.

**Bezbłędność, ści,** *ż.* nieomylność.

**Bezbłędnie,** *ps.* nieomylnie.

**Bezbojaźliwość**, ści, *ż.* nieznajomość bojaźni.

**Bezbojaźliwy, Bezbojażny**, a, e, *p.* nieustraszony.

**Bezboleśny, bezbolny**, a, e, *p.* nieczuły na ból. **Bezboleśność**, ści, *ż.* nieczułość.

**Bezbożnica**, y, *ż.* niewierząca w Boga, niezbożna. ga, ateusz.]

**Bezbożnik**, a, *m.* niewierzący w Bo-]

**Bezbożność**, ści, *ż.* **Bezbożeństwo, Bezbożnictwo**, a, *n.* niewiara, niezbożność. **Bezbożnie**, *ps.*]

**Bezbożny**, a, e, *p.* niedowiarek, ateusz.]

**Bezbrody, Bezbrodny**, a, e, *p.* niemający brody.

**Bezbronnie**, *ps.* bez broni.

**Bezbronny**, a, e, *p.* nie mający broni.

**Bezbrzeże**, a, *n.* nieskończona przestrzeń bez granic.

**Bezbrzeżny**, a, e, *p.* niemający brzegu, nieograniczony, nieogarniony. = Dalej w składaniu z przyjmkiem *bez* są niezliczone wyrazy, jak: **Bezbrzuchy**, chudy. **Bezburze**, cisza morska. **Bezcarski**, i **bezcarstwo**, bezkrólewie. **Bezcechowy**, niemający cechy. **Bezcelny**, niemający celu i zamiaru. **Bezcen**, taniość. **Bezcenność**, nizka cena. **Bezcenny**, mało kosztujący, albo przeciwnie niemający ceny, nieoszacowany. **Bezchlebny**, niemający kawałka chleba. **Bezchmurny**, pogodny. **Bezchrzestny**, niechrzczony. **Bezchytry, Bezchytrosłowny**, szczeromowny. **Bezcieleśny, Bezcieleśność**, duchowy, niemateryalny. **Bezcienność, Bezcienny**, niemający cienia, zwłaszcza o mieszkańcach podrównikowych, gdzie słońce pada stromo. I więcej takich składanych, z których ważniejsze. **Bezciepły**, zimny dla braku ciepła, *mołoużywany*. **Bezciężarny**, a, e, *p.* lekki.

**Bezczelnica**, y, *ż.* kobieta bez sromu, wstydu. **Bezczelnie**, *ps.* bezwstydnie. **Bezczelnik**, a, *m.* człowiek co się pozbył wstydu. **Bezczelność**, ści, *ż.* bezwstyd. **Bezczelny**, a, e, *p.* bezwstydny, sromotny, wytarte czoło.

**Bezcześć**, ści, *ż.* brak uczciwości, hańba.

**Bezcześcić**, szczę, *ncz. nied.* pozbawić czci, plugawić, poniewierać.

**Bezcześny**, a, e, *p.* bez czci, haniebny.

**Bezczułość**, ści, *ż.* brak ciągły czucia, apatya. *ob.* **Nieczułość. Bezczuły**, a, e, *p.* nieczuły. **Bezczule**, *ps.* nieczule.

**Bezczynność**, ści, *ż.* nieczynność, gnuśność. **Bezczynny**, a, e, próżniak, gnuśny. **Bezczynnie**, *ps.* gnuśnie.

**Bezdasze**, a, *n.* budowla bezdachu.

**Bezdenko**, a, *n.* kieliszek bez podstawy.

**Bezdenność**, ści, *ż.* bez dna, bez granic w głąb. = wielka głębokość, przepaść. **Bezdenny, Bezdny**, *p.* niemający dna. **Bezdeń, dni**, *ż.* **Bezdno**, a, *n.* otchłań, przepaść bezdenna. **Bezdennie**, *ps.* bez miary głęboko.

**Bezdłużny**, a, e, *p.* niemający długów.

**Bezdomy**, a, e, *p.* niemający domu, mieszkania.

**Bezdroże**, a, *n.* miejsce bez drogi pewnej. = *fig.* zła droga. = *fig.* życie nierządne.

**Bezdrewność**, ści, *ż.* brak drzewa. **Bezdrewny**, a, e, *p.* niemający drzewa *np.* kraj.

**Bezduchy**, a, e, *p.* nieżywy, niemający ducha, podły. **Bezdusznie**, *ps.* niesumiennie, podle. **Bezduszność**, ści, *ż.* nieczułość, zatwardziałość. **Bezduszny**, a, e, *p.* niemający duszy, nieżywy; *fig.* podły, zły, niesumienny.

**Bezdziedzicznie**, *ps.* bezdzietnie, bezpotomnie. **Bezdziedziczny**, a, e, *p.* bezdzietny, niedziedziczący.

**Bezdzielność**, ści, *ż.* niemoc w działaniu, nieskuteczność. *ob.* **Niepodzielność. Bezdzielnie**, *ps.* **Bezdzielny**, a, e, *p.* niedziałający, nieskutkujący, niewydający nic trwałego, ulotny. Jak *exekucya muzyczna* jest *bezdzielna*, a *kompozycya* jest *dzielna*; bo pierwsza niknie z głosem, a druga zostawia znaki głosowania. *ob.* **Niepodzielny.**

**Bezdzienny**, a, e, *p.* niemający dnia.

**Bezdzietnie**, *ps.* bez potomstwa.

**Bezdzietność**, ści, *ż.* niemienie dzieci, potomstwa. **Bezdzietny**, a, e, *p.* niemający dzieci.

**Bezdzięki**, Przez dzięki, *ps.* z musu, nieochotnie, nierad, poniewoli.
**Bezdźwierny**, a, e, *p.* niemający drzwi, bezbramny.
**Bezdźwięczny, Bezdźwięczy**, a, e, *p.* niewydający dźwięku.
**Bezdzwonny**, a, e, *p.* niedzwoniący, niedający tonu.
**Bezebrwi**, ia, e, *p.* niemający brwi.
**Bezeceństwo**, a, *n.* **Bezecność**, ści, *ż.* haniebność, szkarada, osławienie.
**Bezecnić, Bezeczcić**, *s.cz. nied.* hańbić, bezcześcić, obłożyć obelgą, lżyć (kogo). **Bezecnie**, *ps.* sromotnie, haniebnie. **Bezecnik**, a, *m.* człowiek bez czci, niecny, szkaradnik. **Bezecny**, a, e, *p.* odsądzony od czci, *Infamis* według praw; niegodziwy, szkaradny, sromotny.
**Bezfarbny**, a, e, *p.* bez koloru, niemający farby.
**Bezforemność**, ści, *ż.* brak formy, regularności. *ob.* **Bezkształt. Bezforemnie**, *ps.* **Bezforemny**, *p.*
**Bezfortelny**, a, e, *p.* bez wybiegów, bez sztuki, prosty.
**Bezgałęzi**, ia, ie, *p. bot.* ziele mające łodygę bez gałęzi.
**Bezgęby**, a, e, *p.* niemający gęby.
**Bezgłos**, u, *m.* i **Bezgłosność**, sci, *ż.* brak głosu, dźwięku.
**Bezgłosie**, a, *n. med.* utrata głosu.
**Bezgłosy**, a, e, *p.* pozbawiony głosu, niewydający go.
**Bezgłowny, Bezgłowy**, a, e, *p. zool.* niemający głowy (acephalus.) *fig.* człowiek mialkiego pojęcia, ograniczony.
**Bezgniewliwość**, ści, *ż.* wolność od gniewu. **Bezgniewliwy, Bezgniewny**, a, e, *p.* nieumiejący, niemogący się gniewać.
**Bezgroszny**, a, e, *p.* bez grosza, golec, ubogi.
**Bezgruncie**, a, *n.* przepaść bezdenna. **Bezgruntowny**, a, e, *p.* bezdenny. **Bezgruntownie**, *ps.* niezasadnie. **Bezgruntowność**, ści, *ż.* niefundamentalność.
**Bezgrzeszność**, ści, *ż.* nieuległość grzechowi, niezmazanie grzechem. **Bezgrzeszny**, a, e, *p.* wolen od grzechu. **Bezgrzesznie**, *ps.* niewinnie.
**Bezgrzywy**, a, e, *p.* niemający grzywy, *np.* koń, lew bez grzywy.
**Bezgwiazdy, Bezgwiezdny**, a, e, *p.* nieokazujący gwiazd, *np.* noc bezgwiazda.
**Bezimienność**, ści, *ż.* brak, zatajenie nazwy. **Bezimiennik**, a, *m.* anonym, bez imienia, niepodpisany. **Bezimienny**, a, e, *p.* niewiadomy z nazwy. **Bezimiennie**, *ps.* bez podpisu.
**Bezinteresowność**, ści, *ż.* bez chęci udziału we własnej korzyści. **Bezinteresowny**, a, e, *p.* wolny od widoków osobistych, nieubiegający się za własnym pożytkiem. **Bezinteresownie**, *ps.* bez zabiegów o korzyść własną.
**Bezistotność**, ści, *ż. fil.* przeczenie bytu, jestestwa. Własności i przymioty rzeczy są bezistotne; bo tylko w połączeniu z rzeczą mogą się pojąć.
**Bezistny, Bezistotny**, a, e, *p.* niemający jestestwa. = *mat.* Ilości urojone.
**Bezjarzemny**, a, e, *p.* nienoszący i niecierpiący jarzma.
**Bezjęzyczność**, ści, *ż.* niewładanie językiem, utrata władzy językiem. **Bezjęzyczny**, a, e, *p.* niewładnący językiem. od kału.
**Bezkalny**, a, e, *p.* bezmętny, wolny
**Bezkarność**, ści, *ż.* ujście od kary, niekarność. **Bezkarny**, a, e, *p.* niekarany, niekarcony; nielękający się kary, niekarny; nieuległy karze. **Bezkarnie**, *ps.* bez kary, bez skarcenia.
**Bezkielny**, a, e, *p. zool.* niemający kłów (*glires.*).
**Bezkolankowy**, a, e. *p. bot.* roślina nieczłonkowata.
**Bezkorzystność**, ści, *ż.* niepożyteczność, co nie przynosi korzyści. **Bezkorzystny**, a, e, *p.* niepożyteczny. **Bezkorzystnie**, *ps.* bez pożytku.
**Bezkości**, ia, ie, **Bezkostny, Bezkosty**, a, e, *p.* albo niemający kości, albo o bardzo kruchych kościach, jak ślimaki, żaby i wszelkie płazy.
**Bezkresny**, a, e, *p.* bez granic, nieskończony.
**Bezkrewność**, ści, *ż.* brak krwi. **Bez-**

krewny, a, e, *p.* niemający krwi; niemający krewnych.

**Bezkról, a**, *m.* Prymas miejsce króla zastępujący.

**Bezkrólewie, ia, Bezkrólewstwo, a**, *n.* czas po śmierci, zrzuceniu albo zrzeczeniu się króla, nim drugiego obiorą.

**Bezkrwawy, a, e**, *p.* bez rozlewu krwi, niekrwawy. **Bezkrwawie**, *ps.* bezekrwi. księżyca.

**Bezksiężyczny, a, e**, *p.* bez światła

**Bezkształt, u**, *m.* **Bezkształtność, ści**, *ż.* brak formy, kształtu. **Bezkształtny, a, e**, *p.* niemający kształtu, formy, niezgrabny, nieociosany. **Bezkształtnie**, *ps.* bez kształtu.

**Bezkunsztowny, a, e**, *p.* bez sztuki, niewymuszony.

**Bezkwas, u**, *m.* i **Bezkwaśność, ści**, *ż.* brak kwasu. **Bezkwaśny, a, e**, *p.* niemający kwasu, przaśny. **Bezkwaśnie**, *ps.* przaśno.

**Bezleśny, a, e**, *p.* bez lasu, drzewa. **Bezlesie, a**, *n.* **Bezleśność, ści**, *ż.* okolica bez lasu.

**Bezlicznie, Bezliku**, *ps.* nieokréślony liczbą, mnóstwo.

**Bezludność, ści**, *ż.* brak ludności, pustynia. **Bezludny, a, e**, *p.* niezaludniony, opustoszały, samotny. **Bezludnie**, *ps.* pusto.

**Bezludzki**, *ob.* Nieludzki.

**Bezluskny, a, e**, *p.* niemający łuski jak węgorz.

**Bezładny, a, e**, *p.* nieporządny, pomięszany. bogi.

**Bezmajętny, a, e**, *p.* niemajętny, u-

**Bezmała**, *ps.* niemal, prawie, omało. **Bezmalanie**, *ps.* ledwo nie, mało brakło, niestawało.

**Bezmałżeński, a, ie**, *p.* nieżyjący w małżeństwie, bezżenny.

**Bezmałżeństwo**, *ob.* Bezżeństwo.

**Bezmian, Przemian, Przezmian, u**, *m.* waga; drąg z podziałkami oznaczającemi wielkość ciężaru, który wymierza skrócone lub przedłużone jedno z ramion za pomocą ruchomego gwichtu.

**Bezmiar, u**, *m.* **Bezmierze, a**, *n.* przestrzeń niezmierzona. = *fig.* przepaść, otchłań. = *fil.* nieskończoność. **Bezmierny, a, e**, *p.* niezmierzony, bezgranic, (Bóg, strop niebieski); zbytny, niepomiarkowany. **Bezmiernie**, *ps.* zbytnie, nadmiarę.

**Bezmiłosierny, a, e**, *p.* niemający litości. **Bezmiłosiernie**, *ps.* nielitościwie, bez miłosierdzia.

**Bezmoc, cy, Bezmocność, ści**, *ż.* brak sił, mocy, niemoc. **Bezmocny, a, e**, *p.* niemający sił, bezsilny. cy.

**Bezmowny, a, e**, *p.* niemówiący, milczą-

**Bezmózgi, a, ie**, *p.* głupi, niemający oleju wgłowie, bez rozgarnienia.

**Bezmylny, a, e**, *p.* bez błędu, omyłki. *ob.* Niemylny, Nieomylny. **Bezmylność, ści**, *ż. ob.* Nieomylność. **Bezmylnie**, *ps.* bez błędu.

**Bezmysł, u**, *m.* niezdolność do myślenia. **Bezmyślnie**, *ps.* bezmyśli. **Bezmyślność, ści**, *ż.* brak myśli.

**Bezmężność, ści**, *ż.* brak męztwa.

**Beznaganny, a, e**, *p.* nieuległy naganie. **Beznagan ność, ści**, *ż.* nienaganność. **Beznagannie**, *ps.* bez nagany.

**Beznagrodny, a, e**, *p.* bez powetowania, niemogący się wynagrodzić; nienagrodzony.

**Beznamiętny, a, e**, *p.* bez namiętności, wolny od namiętności. **Beznamiętność, ści**, *ż.* nieuległość namiętnościom. **Beznamiętnie**, *ps.* bez namiętności.

**Beznamyślny, a, e**, *p.* nierozmyślny, nierozważny.

**Beznasienny, a, e**, *p.* niemający nasienia; *fig.* bezpotomny.

**Beznaśladowny, Beznaśledny, a, e**, *p.* nie do naśladowania; *ob.* **Nienaśladowny.** nóg.

**Beznogi, Beznożny, a, e**, *p.* niemający

**Beznos, a**, *m.* **Beznosek, ska**, *m. zdrob.* ten co stracił nos. **Beznosy, a, e**, *p.* niemający nosa.

**Bezoar, u**, *m. fiziol.* skamieniałość napotykana we wnętrznościach zwierząt, zwłaszcza z rodzaju kozła. = lekarstwo przeciw otruciu, jak to mniemano w dawnej medycynie.

**Bezobloczny, a, e**, *p.* bez obłoków. *ps.* **Bezoblocznie.**

**Bezobłudny, a, e**, *p.* nieudany, szczery. **Bezobłudność, ści**, *ż.* szczerość, otwartość. **Bezobłudnie**, *ps.* otwarcie.

**Bezobraźliwy**, a, e, *p.* nie urażający się. **Bezobraźliwość**, ści, *ż.* niemienie urazy. **Bezobraźliwie**, *ps.* bez urazy.

**Bezobronny**, a, e, *p.* niemający obrony.

**Bezobrotny**, a, e, *p.* nie umiejący sobie poradzić. = nie mający ruchu, jak gwiazdy stałe.

**Bezochoczy**, a, e, *p.* nieochoczy, wałkoń, do niczego. **Bezochoczo**, *ps.* nie rzesko, leniwie.

**Bezochybny**, a, e, *p.* sięgający celu, pewny. **Bezochybnie**, *ps.* celnie, trafnie, pewnie.

**Bezoczy**, *ob.* **Bezoki**, ociemniały, pozbawiony wzroku.

**Bezodmienny**, a, e, *p.* nieuległy zmianie, *ob.* **Nieodmienny**. **Bezodmienność**, ści, *ż.* nieodmienność. **Bezodmiennie**, *ps.* nieodmiennie.

**Bezodporny**, a, e, *p.* dwojakiego znaczenia wyraz: albo, ten co niestawi żadnego oporu; albo, któremu trudno dać opor. **Bezodporność**, ści, *ż.* **Bezodpornie**, *ps.* w tem dwojakiem znaczeniu.

**Bezodpowiedny**, a, e, **Bezodpowiedni**, ia, ie, *p.* nieodpowiedzialny, niepotrzebujący zdawać sprawy; niedorównywający celowi, nieotrzymujący odpowiedzi, niewart jej. **Bezodpowiedność**, ści, *ż.* **Bezodpowiednie**, *ps.* w tem trojakiem znaczeniu.

**Bezodstępny**, a, e, *p.* **Bezodstępność**, ści, *ż.* **Bezodstępnie**, *ps.* *ob.* **Nieodstępny**, i. t. d.

**Bezodwłoczny**, a, e, *p.* nieodwłoczny. **Bezodwłoczność**, ści, *ż.* nieodwłoczność. **Bezodwłocznie**, *ps.* bez zwłoki.

**Bezodwrotny**, a, e, *p.* niepowetowany, *ob.* **Bezpowrotny**.

**Bezogonny**, **Bezogony**, **Bezogonowy**, a, e, *p.* niemający ogona. = *bot.* bezszypułkowy.

**Bezogrodny**, a, e, *p.* niemający ogrodzenia, płotu.

**Bezoki**, ka, kie, *ob.* **Bezoczy**.

**Bezokoliczny**, a, e, *p.* nieograniczony. *gram.* tryb, słowo bezokoliczne, *ps.* **Bezokolicznie**.

**Bezosobisty**, a, e, *p.* bezwzględu na osobę, nietyczący się jej. **Bezosobiście**, *ps.* nieosobiście.

**Bezosobowy**, a, e, *p.* od osoby, której się nie oznacza. *np.* wyrażenia: *czytano*, *śpiewano*.

**Bezoszczędny**, a, e, *p.* nieoszczędny. **Bezoszczędność**, ści, *ż.* nieoszczędność. **Bezoszczędnie**, *ps.* nieoszczędnie.

**Bezowocny**, a, e, *p.* płonny, nierodzajny. = *fig.* bezpożyteczny. **Bezowocnie**, *ps.* bez pożytku.

**Bezojczy**, a, e, *p.* bez ojca, którego ojciec nie wiadomy.

**Bezpalcy**, a, e, *p.* pozbawiony palców.

**Bezpamiętny**, a, e, *p.* niemający pamięci, nierozważny, nieprzytomny. **Bezpamiętność**, ści, *ż.* niedostatek pamięci. **Bezpamiętnie**, *ps.* nieuważnie, nieprzytomnie.

**Bezparcyalny**, *ob.* **Bezstronny**.

**Bezpieczeństwo**, a, *n.* spokojność na troski i obawy, *np.* bezpieczeństwo publiczne. = spokój, spokojność. *ob.* **Bezpieczność**. **Bezpiecznie**, *ps.* bez obawy niebezpieczeństwa.

**Bezpiecznik**, ka, *m.* zapewniony zarozumiale w swoich widokach. **Bezpieczniś**, sia, *m. zdr.* z **Bezpiecznika**.

**Bezpieczność**, ści, *ż.* **Bezpiecza**, y, *ż.* ufność w swoje widoki. = spoufalenie się, *np.* wielką mam bezpieczność u króla. = wolność od wszelkiej obawy.

**Bezpieczny**, a, e, *p.* bezpieczy, bez obawy. = zamiast, ponfały, pewien czego, śmiały. = od kogo, czego, *t.j.* zabezpieczony przeciw *komu*, *czemu*. Bezpieczne schronienie. = o kogo, o co, *t.j.* nieobawiający się, *o kogo*, *o co*. = zamiast zuchwały, śmiałek. Kazał imać, ktokolwiek był tak bezpieczny.

**Bezpieczyć**, czę, *s.cz. nied.* zabezpieczać, zasłaniać, bronić od niebezpieczeństwa. Cnota bezpieczy trony. = się, *s.z. nied.* zabezpieczać się, zasłaniać, bronić. = mieć się za bezpiecznego, uważać się wolnym od obawy. Pyszny bezpieczy się w swej dumie. = się czem, polegać na czem, mieć w czem ufność. Biada temu, kto się bogactwami bezpieczy.

**Bezpieniężny**, a, e, *p.* niemający pieniędzy, *ob.* **Niepieniężny**, **Bezpieniężność**

ści, *ż.* brak pieniędzy. **Bezpieniężnie**, *ps.* bez pieniędzy.
**Bezpierzysty**, a, e, *p.* bez pierza. **Bezpióry**, a, e, *p.* niemający piór.
**Bezpiśmienny**, a, e, *p.* nieznający pisma.
**Bezplamy**, a, e, *p.* niepokalany, nieskalany.
**Bezplemienny**, a, e, *p.* czyje plemie wygasło, bez krewnych i potomstwa. **Bezplemiennie**, *ps.* bezpotomnie.
**Bezpłatnie**, *ps.* bez wynagrodzenia, darmo. Służyć bezpłatnie, leczyć chorego bezpłatnie.
**Bezpłatny**, a, e, *p.* niepłacony, niepłatny. **Bezpłatność**, ści, *ż.* nieopłacanie, niepobieranie płacy.
**Bezpłciowy, Bezpłetny**, a, e, *p.* nijaki, bez różnicy płci, jak trutnie, mrówek wiele.
**Bezpłodny**, a, e, *p.* niepłodny, nieurodzajny. **Bezpłodność**, ści, *ż.* płonność, nieurodzaj. **Bezpłodnie**, *ps.* nieurodzajnie.
**Bezpochybny**, a, e, *p.* niemijający celu, nieochybny. *ob*, Niechybny. **Bezpochybność**, ści, *ż.* niechybność. **Bezpochybnie**, *ps.* nieochybnie.
**Bezpoczątkowy**, a, e, *p.* niemający początku, odwieczny. **Bezpoczątkowość**, ści, *p.* wieczność.
**Bezpokoić**, ję, *s.cz. nied.* pokoju niedać. *ob.* Niepokoić.
**Bezpokutny**, a, e, *p.* nieczyniący pokuty, grzesznik zatwardziały. **Bezpokutnie**, *ps.* bez pokuty.
**Bezpomocny**, a, e, *p.* niemający, lub niedający pomocy.
**Bezporównany**, a, e, *p.* niepodobny do porównania, *ob.* Nieporównany.
**Bezporządny**, a, e, *p.* niemający porządku, bezładny, *ob* Nieporządny, **Bezporządność**, ści, *ż.* nieład. **Bezporządnie**, *ps.* bez ładu.
**Bezposażny**, a, e, *p.* niemający posagu. **Bezposażnie**, *ps.* bez posagu.
**Bezpośredni**, ia, ie, *p.* między którym lub czem innem nic nieśrodkuje.
**Bezpośrednie, Bezpośrednio**, *ps.* bez pośrednictwa.
**Bezpośredniość**, ści, *ż.* to co się dzieje lub co się wie samo przez się, bez obcego udziału,
**Bezpotomny**, a, e, *p.* potomstwa niemający. **Bezpotomnie**, *ps.* bez potomstwa.
**Bezpotrzebny**, a, e, *p.* niemający przyczyny bytu, nieużyteczny, *ob.* Niepotrzebny. **Bezpotrzebnie**, *ps.* bez potrzeby.
**Bezpowietrzny**, a, e, *p.* czczy, bez powietrza.
**Bezpożyteczny**, a, e, *p.* nieprzynoszący pożytku, do niczego, *ob.* Niepożyteczny. **Bezpożyteczność**, ści, *ż.* niepożyteczność. **Bezpożytecznie**, *ps.* niepożytecznie.
**Bezprawie**, ia, *n.* brak prawa, lub gdzie prawo niewładа, gdzie walka władz sprzecznych trzyma rząd w bezprawiu. = postępek w brew prawu, niegodziwość, krzywda komu wyrządzona. Puścić się na bezprawia.
**Bezprawnie**, *ps. ob.* Nieprawnie.
**Bezprawnik**, ka, *m.* gwałciciel praw.
**Bezprawny**, a, e, *p.* niemający, nieuznający prawa. = nie według prawa, w brew prawa. = bez opieki prawa.
**Bezprzemienny**, a, e, *p.* nieulegly przemianie. **Bezprzemienność**, ści, *ż.* wolność od przemian. **Bezprzemiennie**, *ps.* bez przemiany.
**Bezprzestanny**, a, e, *p.* ciągły, ustawiczny. *ob.* Bezustanny, Nieustanny, **Bezprzestannie**, *ps.* nieustannie.
**Bezprzeszkodny**, a, e, *p.* wolny od przeszkód. **Bezprzeszkodnie**, *ps.* bez przeszkodny.
**Bezprzygodny**, a, e, *p.* bez przypadków. Żywot bezprzygodny.
**Bezprzykładny**, a, e, *p.* niemający przykładu, nic podobnego sobie. **Bezprzykładność**, ści, *ż.* co niema przykładu. **Bezprzykładnie**, *ps.* bez przykładu.
**Bezprzytomny**, a, e, *p.* niemający przytomności, *ob.* Nieprzytomny. **Bezprzytomnie**, *ps.* nieprzytomnie.
**Bezradny**, a, e, *p.* pozbawiony, niemający rady; osobliwie o sejmach: lata bezradne *t.j.* w których sejmów niebyło. **Bezradnie**, *ps.* bez rady.
**Bezradośny**, a, e, *p.* bez uciechy, pozbawiony radości. **Bezradośnie**, *ps.* nieradośnie.

**Bezręczny, Bezręki**, a, e, *p.* pozbawiony rąk. bez pracy.
**Bezroboczy**, a, e, *p.* niezatrudniony,
**Bezroczny**, a, e, *p.* bez roków, bez terminu. = przezroczny, na przezrok, na przyszły rok, *ob.* Nieodroczny, *ob.* Bezrok.
**Bezrodny**, a, e, *p.* bezplemienny, niemający rodziny, krewnych. = nieurodzajny, płonny. **Bezrodność**, ści, *ż.* niepłodność.
**Bezrogi**, a, ie, *p.* niemający rogów.
**Bezrok**, na Bezrok, *ob.* Przezrok, na Przezrok.
**Bezrozdzielny**, a, e, *p.* niedający się rozdzielić, niepodzielny. **Bezrozdzielność**, ści, *ż.* niepodzielność, nierozdzielność. **Bezrozdzielnie**, *ps.* nierozdzielnie.
**Bezrozmyślny**, a, e, *p.* bez namysłu, uwagi, *ob.* Nierozważny. Nierozmyślny. **Bezrozmyślność**, ści, *ż.* brak rozmysłu.
**Bezrozsądny**, a, e, *p.* niemający rozsądku. **Bezrozsądność**, ści, *ż.* brak rozsądku. **Bezrozsądnie**, *ps.* nierozsądnie.
**Bezrozum**, u, *m.* **Bezrozumność**, ści, *ż.* brak rozumu, nierozum.
**Bezrozumny**, a, e, *p.* obrany z rozumu. Bezrozumne zwierzęta. **Bezrozumnie**, *ps.* bez rozumu.
**Bezrymny, Bezrymowy**, a, e, *p.* bezrymu.
**Bezrząd**, u, *m.* **Bezrządztwo**, a, *n.* **Bezrządność**, ści, *ż.* nieład, niesforność; anarchia, bezprawie. Żyć w bezrządzie. **Bezrządnie**, *ps.* bez rządu.
**Bezrządny**, a, e, *p.* bez ładu, bez porządku, anarchiczny, nie w porządku.
**Bezsądny**, a, e, *p.* pomimo sądu, bez wyroku. **Bezsądnie**, *ps.* bez sądu.
**Bezścienny, Bezściany**, a, e, *p.* ścian niemający.
**Bezsen, Bezesnu**, *m.* **Bezsenność**, ści, *ż.* brak snu. **Bezsennie**, *ps.* bez snu.
**Bezsenny**, a, e, *p.* niośpiący.
**Bezsens**, u, *m.* brak sensu, myśli. **Bezsensownie**, *ps.* **Bezsensowny**, a, e, *p.* bez żadnego sensu.
**Bezsercy, Bezserdeczny**, a, e, *p.* bez serca, nieczuły; tchórz.
**Bezsilność**, ści, *ż.* upadek na siłach, słabość.
**Bezsilny**, a, e, *p.* upadły na siłach, słaby. **Bezsilnie**, *ps.* niesilnie, słabo.
**Bezskładny**, a, e, *p.* nieszykowny, nie domiary, nie do składu. **Bezskładnie**, *ps.* bez składu.
**Bezskrzydły**, a, e, *p. zool.* niemający skrzydeł, jak niektóre owady.
**Bezskuteczny**, a, e, *p.* nie mający skutku. **Bezskuteczność**, ści, *ż.* brak skutku.
**Bezśladny**, a, e, *p.* niezostawiający śladu.
**Bezsławny**, a, e, *p.* bezsławy, niesławny. **Bezsławnie**, *ps.* bez sławy.
**Bezsłoneczny**, a, e, *p.* nieoświecony od słońca.
**Bezsłowny**, a, e, *p.* niewyrażony w słowie. = niedotrzymujący słowa. Bezsłowne zezwolenie. *ob.* Niesłowny.
**Bezślubny**, a, e, *p.* bez poślubienia. Dzieci bezślubne, z nieprawego łoża. **Bezślubnie**, *ps.* bez ślubu.
**Bezsmak**, u, *m.* **Bezsmaczność**, ści, *ż.* brak smaku. **Bezsmaczny**, a, e, *p. ob.* Niesmaczny.
**Bezspokojnie**, *ps. ob.* Niespokojnie.
**Bezspokojność**, ści, *ż.* bez pokoju, niespokojność.
**Bezspokojny**, a, e, *p.* niemający pokoju, spokojności, *ob.* Niespokojny.
**Bezsprzeczny**, a, e, *p.* bez sporu, sprzeczki. **Bezsprzeczność**, ści, *ż.* wolność od sprzeczki. **Bezsprzecznie**, *ps.* bez sprzeczki.
**Bezsrom**, u, *m.* **Bezsromność**, ści, *ż.* bezwstyd. czelnik.
**Bezsromnik**, a, *m.* bezwstydnik, bez-
**Bezsromny**, a, e, *p.* bezwstydny.
**Bezstarannie**, *ps. ob.* Niestarannie.
**Bezstaranność**, ści, *ż.* brak dbałości, starania. niedbały.
**Bezstaranny**, a, e, *p.* niestaranny,
**Bezstronność**, ści, *ż.* bezpartyalność, neutralność.
**Bezstronny**, a, e, *p.* niewiążący się z żadną partyą, neutralny, obojętny. **Bezstronnie**, *ps.* bezpartyalnie.
**Bezsumiennik, ka**, *m.* człowiek bez sumienia.
**Bezsumienność**, ści, *ż.* brak sumienia, niesumienność.

Bezsumienny, a, e, *p.* niemający sumienia, niesumienny. Bezsumiennie, *ps.* niesumiennie.
Bezświatły, a, e, *p.* pozbawiony światła.
Bezswobodny, a, e, *p.* niemający swobody, wolności. Bezswobodnie, *ps.* bez swobody. Bezswobodność, ści, *ż.* brak swobody.
Bezswornie, Bezsworny, *ob.* Niesforny.
Bezszkodność, ści, *ż.* nieponoszenie szkody, straty.
Bezszkodny, a, e, *p.* nieuległy szkodzie, stracie. Bezszkodnie, *ps.* bez szkody.
Beźśmiertelny, a, e, *p.* Beźśmiertelnie, *ps.* Beźśmiertelność, ści, *ż.* *ob.* Nieśmiertelny, i. t. d
Beztroski, a, ie, Beztroskliwy, a, e, *p.* nieznający troski.
Bezuchronny, a, e, *p.* Bezuchronnie, *ps.* Bezuchronność, ści, *ż.* *ob.* Nieuchronny, i. t. d.
Bezuchy, Bezuszy, Bezuszny, a, e, *p.* ucha, lub uszu niemający.
Bezuchybny, *ob.* Bezpochybny.
Bezuporny, a, e, *p.* nieznający uporu, nieuporny. Bezupornie, *ps.* bez uporu.
Bezustanny, a, e, *p.* ustawiczny, ciągły, nieprzestający. Bezustanność, ści, *ż.* ustawiczność, nieustanność. Bezustannie, *ps.* nieustannie.
Bezusty, a, e, *p.* ust niemający.
Bezuszczerbny, a, e, *p.* wolny od uszczerbku.
Bezuszek, *zool.* *ob.* Śmierdziel.
Bezutratny, a, e, *p.* nieutratny, niemogący się utracić. Bezutratność, ści, *ż.* niepodobieństwo utraty. Bezutratnie, *ps.* bez utraty.
Bezuważny, a, e, *p.* bez uwagi, nieuważny. Bezuważnie, *ps.* nieuważnie. Bezuważność, ści, *ż.* brak uwagi, nierozważność.
Bezuzdny, Bezuzdy, a, e, *p.* co się pozbył uzdy, wyuzdał się; *fig.* wyuzdany, rozpasany, wyłany na rozpustę.
Bezużyteczny, a, e, *p.* Bezużytecznie, *ps.* Bezużyteczność, ści, *ż.* *ob.* Bezpożyteczny, Niepożyteczny i. t. d.
Bezwąsy, a, e, *p.* niemający wąsów.
Bezwątpliwy, a, e, *p.* Bezwątpliwie, *ps.* Bezwątpliwość, ści, *ż.* *ob.* Niewątpliwy, i. t. d.
Bezwdzięczny, a, e, *p.* niemający wdzięków. = niewdzięczny za dobrodziejstwa.
Bezwdzięczność, ści, *ż.* brak wdzięków. = niewdzięczność za otrzymane dobrodziejstwa. Bezwdzięcznie, *ps.* bez wdzięków. = bez wdzięczności.
Bezwieczorny, a, e, *p.* niemający wieczorów, ku północnym stronom, gdzie słońce w pewnej porze z horyzontu nie schodzi.
Bezwinnie, *ps.* bezwiny, *ob.* Niewinnie.
Bezwinny, a, e, *p.* (o kraju) wina niemający. = (o człowieku) wolny od winy, *ob.* Niewinny. Bezwinność, ści, *ż.* niewinność.
Bezwładny, a, e, *p.* niewładający sobą. Bezwładność, ści, *ż.* brak władania, bezsilność, niemoc. = *fiz.* własność ogólna materyi, nie mogącej zmienić swojego stanu bez działania zewnętrznej przyczyny. Bezwładnie, *ps.* bezsilnie.
Bezwłosy, a, e, *p.* niemający włosów.
Bezwodny, a, e, *p.* niemający wody. Pustynie bezwodne. Bezwodność, ści, *ż.* brak wody. Bezwodzie, ia, *n.* miejsce bezwodne, w jakiem byli Izraelici na pustyni.
Bezwolny, a, e, *p.* niemający wolności, niewolniczy. Bezwolność, *ob.* Niewola. Bezwolnie, *ps.* bez wolności.
Bezwonny, a, e, *p.* niemający woni, zapachu. Bezwonność, ści, *ż.* brak woni, zapachu.
Bezwstyd, u, *m.* Bezwstydność, ści, *ż.* brak wstydu, niewstydliwość, sromota.
Bezwstydnica, cy, *ż.* kobieta bezwstydu. Bezwstydnik, ka, *m.* człowiek bezwstydu. Bezwstydny, Bezwstydliwy, a, e, *p.* niemający wstydu. Bezwstydnie, Bezwstydliwie, *ps.* bez wstydu.
Bezwychodny, a, e, *p.* niemający wychodu.
Bezwzajemny, a, e, *p.* niemający wzajemności, nieodpłacający się wzajemnością. Bezwzajemność, ści, *ż* brak wzajemności. Bezwzajemnie, *ps.* bez wzajemności.
Bezwzględność, ści, *ż.* stan i przy-

miot tego co jest absolutne, bez żadnych względów. **Bezwzględny**, a, e, *p.* absolutny, niemający na nic względu, nieuważający na żadne stosunki. Sędzia bezwzględny, patrzy jeno za sprawiedliwością. = *mech.* ciężkość bezwzględna, *t.j.* w oderwaniu od obrotu ziemi. = *fiz.* siła spójności ciał bezwzględna od przyczyn rozpraszających. = *gram.* bez względu na czas, a więc czas warunkowy *np. mówiłby*; czy dzisiaj, czy jutro. **Bezwzględnie**, *ps.* bez względu, absolutnie.

**Bezzakonność**, ści, *ż.* **Bezzakoństwo**, a, *n.* życie i postępowanie bez zakonu bez prawa bożego. **Bezzakonny**, ~, e, *p.* żyjący, postępujący bez prawa bożego; niewierny, nieprawy, bezbożny. **Bezzakonnie**, *ps.* nie według zakonu.

**Bezzaszczytny**, a, e, *p.* nieposiadający zaszczytów, niezaszczycony. **Bezzaszczytnie**, *ps.* bezzaszczytów.

**Bezzawistny**, na, e, *p.* wolen od zawiści, nie zazdrośny. **Bezzawistność**, ści, *ż.* brak zawiści. **Bezzawistnie**, *ps.* bez zawiści.

**Bezzawodny**, a, e, *p.* nieczyniący zawodu, niezawodny, niechybny. **Bezzawodność**, ści, *ż.* zapewnienie od zawodu, niechybność. **Bezzawodnie**, *ps.* niezawodnie.

**Bezzbrojny**, a, e, *p.* niemający broni, nieuzbrojony. **Bezzbrojność**, ści, *ż.* stan bez broni, brak zbroi. **Bezzbrojnie**, *ps.* bez broni.

**Bezzębny**, **Bezzęby**, a, e, *p.* niemający zębów. Dziad po bezzębnych dziąsłach językiem bełkocc.

**Bezzgodny**, a, e, *p.* niezgodny. **Bezzgodnie**. *ps.* niezgodnie.

**Bezzłośny**, **Bezzłośliwy**, a, e, *p.* niezłośny, nie unoszący się złością. **Bezzłośność**, ści, *ż.* brak złośliwości. **Bezzłośnie**, **Bezzłośliwie**, *ps.* bez złości.

**Bezzmyślny**, **Bezzmysłowy**, a, e, *p.* nieużywający zmysłów, nad zmysłowy.

**Bezzwłoczny**, a, e, *p.* nieodwłoczny, niezwłoczny. **Bezzwłoczność**, ści, *ż.* nieodwłoczność. **Bezzwłocznie**, *ps.* bez zwłoki.

**Bezzyskowny**, a, e, *p.* nieprzynoszący zysku nie patrzący na zysk, bezinteresowny. **Bezzyskowność**, ści, *ż.* nie pożyteczność; bezinteresowność. **Bezzyskownie**, *ps.* bez zysku.

**Bezżeniec**, ńca, **Bezżennik**, a, *m.* nieżonaty, kawaler. **Bezżenny**, a, e, *p.* **Bezżeński**, a, ie, niemający żony, nieżonaty. **Bezżeństwo**, a, *n.* stan bezżenny. **Bezżennie**, *ps.* bez żony.

**Bezżywotny**, a, e, *p.* pozbawiony życia, nieżywy.

**Bębel**, *ob.* **Bąbel**.

**Bęben**, bna, *m.* narzędzie muzyczne, niby beczułka blaszana z dwóch stron skórą oślą naciągniona, wydająca odgłos łoskotny za uderzeniem dwoma pałeczkami; służy w wojsku do zwoływania żołnierzy i kierowania ruchami szeregów; a w służbie cywilnej do zwoływania na radę, albo do ogłaszania urzędowych obwieszczeń. Bić w bęben, przy odgłosie bębna. = w rękodzielniach pewne pokrycia machin. = *fig.* brzuchacz, opój, marnotrawca. = dzieci małe, pękate zowią bębnami. = pudło w arfie do czyszczenia zboża. = pudła okrywające koła płetwowe na statkach parowych.

**Bębenek**, nka, *m. zdr.* od **Bęben**. **Bębeneczek**, czka, *m.* mały bęben. *fig.* chwała przy cnocie nie potrzebuje bębenka, *t.j.* rozgłosu daremnego. = tamboryno kugiarskie z dzwoneczkami. = *anat.* błona sucha uszna przejmująca drganie zewnętrzne dla przesłania głosu do wewnątrz. = *fig.* podbijać komu bębenka, *t.j.* podżegać, poduszczać, zle komu doradzać.

**Bęblenie**, nia, *n. ob.* **Bąblenie**, tworzenie się bęblów na wodzie, bąbiistość.

**Bęblić**, lę, *s.cz. nied.* bęble na wodzie robić, pluskać, płyn jaki wzbijać w bęble kłócąc.

**Bębnica**, cy, *ż. med.* rozdęcie kiszek, wiatry, *ob.* **Wydymka**.

**Bębnić**, nię, *s.n. nied.* bić w bęben. = *fig.* niektóre zwierzęta wydają też głos bębniący. = komu nad uchem, *t.j.* gderać.

**Bębnienie** nia, *n.* bicie w bęben. =

ustawiczne dudnienie nad uchem, gadulstwo ciągłe, odurzające.
**Bębniasty**, a, e, *p.* odęty jak bęben, napuchły.
**Bęczeć**, czę, *s.n. nied.* Bęknąć, nę, *jdnt. ob.* Bączyć. = odezwać się z czem, *ob.* Przebąknąć, odurzony trunkiem ledwo słowo przebąknie.
**Bęczenie**, a, *n. ob.* Bączenie. **Bęk**, u, *m.* głos bąka, ptaka i owadu.
**Będnia**, ni, *ż.* beczka do przechowywania pierza.
**Będźwin**, *ob.* Benzoe. **Będźwinowy**, a, e, *p.* benzoesowy.
**Bękarci**, cia, cie, *p.* nieprawego pochodzenia. Ród bękarci.
**Bękarcię**, a, *n.* Bęś, sia, *m.* dziecię z nieprawego łoża.
**Bękarcieć**, ciej, *s.n. nied.* wyrodzić się. Bękarcieje język.
**Bękarctwo**, a, *n.* stan dziecka nieprawego łoża.
**Bękart**, a, *m.* **Bękarcik**, a, *m. zdr.* dziecko z nieprawego łoża, dziecko miłości. = (o zwierzętach) mieszaniec. = rzecz wychodząca ze swego rodzaju, wyrodek.
**Bękartka**, i, *ż.* córka naturalna.
**Bęś**, *ob.* Bękart.
**Biada! biadaś!** *w.* niestety! niedolaż! Biada zwyciężonym!
**Biada**, *ob.* Bieda.
**Biadać**, am, *s.n. nied.* narzekać, utęskiwać, wyrzekać.
**Białaglowa**, *ob.* Białogłowa.
**Białawie**, **Białawo**, *ps.* niezupełnie biało.
**Białawość**, ści, *ż.* niezupełna białość.
**Białawy**, a, e, *p.* niezupełnie biały, biały mieszany z różnemi kolorami, ale gdzie biel przemaga.
**Białek**, łka, *m. ob.* Białko. bielmo, kiedy oko zajdzie bielmem przez chorobę lub niewstrzemięźliwość. = białek półmiesięczny u paznogci.
**Białko**, a, *n.* wodnisto alkaliczny płyn otaczający żółtko jaja ptasiego. = *chem.* zwierzęce i roślinne, *albumen*. = białko oczne, część biaława otaczająca zrzenicę.
**Białobrody**, a, e, *p.* białą brodę mający.
**Białociały**, a, e, *p.* biały na ciele.
**Białogłowa**, y, *ż.* **Białogłówka** i, *ż. zdrob.* niewiasta, kobieta (tak zwana od białego zawicia głowy.)
**Białogłowski**, a, ie, *p.* niewieści.
**Białogrzywy**, a, e, *p.* mający białą grzywę.
**Białolicy**, a, e, *p.* białego lica.
**Białonogi**, a, ie, *p.* o białych nogach. *np.* koń.
**Białooki**, a, ie, *p.* białe oczy mający.
**Białopióry**, a, e, *p.* o białych piórach, jak *np.* łabędź.
**Białopłynienie**, nia, *n.* białe upławy kobiece.
**Białoskórnictwo**, a, *n.* garbarstwo, wyprawianie skór na futra.
**Białoskórniczka**, ki, *ż.* garbarka. **Białoskórniczy**, a, e, *p.* do garbarza należący.
**Białoskórnik**, a, *m.* garbarz, wyprawiający skóry na futra.
**Białoskrzydły**, a, e, *p.* o białych skrzydłach.
**Białoszyi**, ja, je, *p.* mający białą szyję.
**Białość**, ści, *ż.* przymiot bieli, białości jakiej istoty.
**Białowąs**, a, *m.* człowiek o białych wąsach. **Białowąsy**, *p.* mający białe wąsy.
**Białowłosy**, a, e, *p.* mający białe włosy
**Białozęby**, a, e, *p.* zęby białe mający.
**Białozor**, a, *m.* gatunek jastrzębia drapieżnego. Krzeczot, *ob.* Sokol.
**Biały**, a, e, *p. st.w.* **Bielszy**, a, e, *p.* barwa przedmiotu jakiego odbijająca wszystkie kolory światła połączone w jedno. Kolor rzeczy pierwotny, najjaśniejszy, w prost od słońca odstrzelony i nierozdzielony środkami przez które światło słoneczne przenika. Biały jak śnieg, jak mleko. = biała płeć, *t.j.* kobiety. = czarne na białem, *t.j.* pismo. = *jig.* niewinny, czysty. = (o włosach) jasny, siwy. = (o dniu) jasny, widny, sam już dzień, biały dzień. = białe drzewo, *t.j.* miąszcza białego, rzadkiego i lekkiego, jak lipa, olszyna. = biała moneta *t.j.* srebrna. = broń biała, jak bagnet, pika, szabla. = (w kucharstwie) sos biały nie rumiany.
**Biblia**, i, *ż.* (z grec.) pismo święte, słowo Boże, księgi starego i no-

wego zakonu. **Biblijny**, a, e, *p.* należący do biblii; styl biblijny. **Biblistyka**, i, *ż.* znawstwo, uczoność biblijna.

**Bibliofil**, a, *m.* (z grec.), znawca, miłośnik rzadkich książek.

**Bibliograf**, a, *m.* (z grec.), biegły w znajomości wydań, ceny książek, druków i rękopismów, układający katalogi książek, pisarz bibliograficzny. **Bibliograficzny**, a, e, *p.* odnoszący się do bibliografii.

**Bibliografia**, ii, *ż.* nauka czyli znajomość wszelkich wydań i druków księżniczych. (Dotąd najznakomitszy w tym zawodzie pisarz w Polsce był Lelewel.)

**Bibliomau**, a, *m.* (z grec.), zbytni miłośnik zbiorów książkowych, aż do kradzieży. **Bibliomania**, ii, *ż.* zbytnie zamiłowanie zbiorów książkowych.

**Bibliomancya**, yi, *ż.* (z grec.), wróżba za przypadkowem rozłożeniem jakiej książki.

**Bibliopola**, i, *m.* (z grec.) księgarz.

**Biblioteka**, i, *ż.* **Biblioteczka**, i, Ɣ. *zdrob.* (z grec.) książnica, zbiór ksiąg, książki i budowla co je obejmuje. = zbiór dzieł w pewnym przedmiocie, jak medyczne, matematyczne, *i. t. p.* = kompendia scientyficzne noszą często tytuł biblioteki; *np. bibliotheka graeca.* = toż pisma peryodyczne; *np.* Biblioteka zakładu Ossolińskich. = *fig.* biblioteka chodząca, *t.j.* posiadający ogrom wiadomości.

**Biblioteczny**, a, e, *p.* należący do biblioteki.

**Bibliotekarka**, i, *ż.* zawiadująca biblioteką, żona bibliotekarza.

**Bibliotekarski**, a, ie, *p.* należący do bibliotekarza.

**Bibliotekarstwo**, a, *n.* stan, zatrudnienie, obowiązek bibliotekarski.

**Bibliotekarz**, a, *m.* (z grec.), zachowawca i zawiadywacz składem bibliotecznym, kustosz.

**Bibosz**, a, *m.* pijak.

**Bibuła**, y, *ż.* papier wsiąkający wilgoć, używany jak cedzilko do oczyszczania płynów. = *fig.* wsiąkający, smok, pijak, łykacz.

**Bić**, ję, *s. cz. nied.* Bijać, am, *częst.* kogo, zadawać razy, chłostać, ćwiczyć. Bije a płakać niedaje *ps. t.j.* pastwi się. = nio w ciemię bity, *ps. t.j.* nie głupi. Bij zabij, zawzięcie, na śmierć. = zwyciężać, pokonywać. = na kogo, przeciw komu, na co, przeciw czemu, godzić, czyhać, nastawać. Nieszczęście zewsząd na mnie bije. = co, rozbijać, tłuc; wybijać mieszając. = co o co, w co, uderzać, tłuc. Bić w pierś na znak pokuty; bić głową o ścianę, *fig. t.j.* rozpaczać. = bić we drzwi, w bramę, *t.j.* kołatać. = w ręce, *t.j.* na znak zgody. = w co, *fig.* godzić, zmierzać do czego. = na kogo, na co, nacierać, powstawać. Bił, powstał na takie bezprawia. = szturmować. Biją z dział w mury. = zabijać ludzi, bydło. = zegar bije, pioruny biją, grad bije, poty biją, krew' bije do głowy. = bić czołem komu, przed kim. = bić olej, *t.j.* wyciskać, prasować. = bić pieniądze. = bić masło. = bić w kotły. = bić w dzwony. = puls, serce bije. = bić, torować drogę. = bić takt (w muzyce).

**Bić się**, *s.z.* bić siobie; *fig.* bić się w piersi, *t.j.* uznawać się winnym, wyznawać jawnie swe błędy. Bić się z kim, walczyć, bronią palną, białą. *przsł.* To tyle warto co się bić pod Wiedniem, *t.j.* praca niewdzięczna. = *fig.* wahać się w niepewności, biedzić się. Bić się z myślami, kłopotać się. = bić się przez bezdroża, szukać czego, bić się po kątach, po papierach.

**Bicie**, cia, *n. rz.* urobiony ze słowa bić, zaczem obejmuje wszystkie znaczenia tego słowa. Bicie zegaru, taktu, monety; bicie pulsu, krwi do głowy, serca; bicie traktu, kanału = chłostanie, plagi, sieczenie *i.t.p.*

**Bicie się**, a, *n.* walka, na szpady, pistolety ba i kułaki, pojedynek. = w szeregach z nieprzyjacielem. = biedzenie się z myślami, kłopotanie się.

**Bicz**, a, *m.* **Biczyk**, a, *m. zdr.* narzędzie ku zadawaniu chłosty, razów; zwykle kręcone jest ze sznurków konopnych, czasem lnianych o pewnej długości, i umocowane u końca laski, która zwiększając długość linii obrotu, zwiększa moc uderzenia. Służy do popędzania zaprzęgu i smagania ludzi którzy w czem zawinili. = jak z bicza trzasnął, *przsł. t.j.* jak z kopyta, odrazu. = z biczem kogo puścić, *przsł.* odprawić z niczem. = bicz na kogo kręcić, uwinąć, *przsł. t.j.* knować co przeciw komu. = uwinął bicz na siebie, *t.j.* nieszykownie podał sposób przeciw swej sprawie. = za bicie, batog, chłosta. = Attyla biczem bożym zwany. = bicz złego sumienia. = gra prostacza po jarmarkach, z której oszuści korzyść ciągną.

**Biczować**, uję, *s.cz. nied.* biczem smagać, chłostać.

**Biczowanie**, ia, *n.* ćwiczenie, smaganie biczem. od bicza.

**Biczowisko, Biczysko**, a, *n.* rękojeść.

**Biczownik**, a, *m.* ten co bicznje, chłosta. = kapnik, należący do sekty biczowników, co obnażywszy się do pasa smagali się aż do krwi rózgami, albo dyscyplinami, wyprawiając processye po ulicach. (flagellanci.)

**Bieda**, y, *ż.* stan cierpienia, nędza. Popaść w biedę, *t.j.* bydź w kłopotach, bydź w wielkiej nędzy. = mieć z kim wielką biedę, wiele przykrości z kim od kogo doznawać. = mała bieda, krótki żal, *przsł. t.j.* mniejsza o to. = kiedy bieda, to nie hoc, *przsł. t.j.* w niedostatku nie ma co się weselić. = biedę klepać, być w nędzy = dopiero bieda z jednego boku, *t.j.* niekoniec na tem. = wydobyć kogo z biedy, podźwignąć w niedoli. = spłatać, wyrządzić komu biedę, narobić biedy, *t.j.* szkodzić komu. **Na biédę**, *ps.* ze szkodą, z trudem. = a toż mi na biedę przyszedł! *t.j.* na moje utrapienie. = co to za bieda z tym człowiekiem, *t.j.* jakie utrapienie, jaką przykrość mi sprawuje! **Od biedy, z biedą**, *ps.* z wielką trudnością, którą wszelako można ostatecznie pokonać. = a toż oto bieda! co za nieszczęście! *przek.* niech cię bieda wezmie, porwie!

**Bieda**, y, *ż.* wozek o dwóch kołach, taradajka, telega.

**Biedactwo**, a, *n.* nędzota. Jak się to nam prosiło to biedactwo!

**Biedak**, a, *m.* **Biedaczka**, i, *ż.* **Biedaczek, biedaszek, biedniaszek**, *m. zdrob.* **Biedaczysko**, *zgrub.* nędzarz, biedny człowiek, chudzizna, chudy pachołek co z suplikami zawsze nastaje. = (żartując) nieborak! biedna istota!

**Biednie, Biedno**, *ps.* nędznie, ubogo.

**Biednieć**, ję, *s.n. nied.* stać się nędznym, ubogim, zubożeć. = upadać na siłach, mizernieć. = (o drzewach) marnieć, schnąć.

**Biedność**, ści, *ż.* doznawanie biedy, nędza, ubóstwo.

**Biedny**, a, e, *p.* **Biedniuchny, Biedniusieńki**, *zdrob.* ubogi, nędzny, mizerny. = *jig.* zły, lichy, ladajaki. = (z politowaniem), biedny chłopiec! biedne dziecię!

**Biedota**, y, *ż.* ubóstwo, lichota, nędza. = *zbior.* ludzie nędzni.

**Biedować, uję**, *s.n. nied.* życie nędzne prowadzić, biedę klepać.

**Biedować się**, *ob.* **Biedzić się.**

**Biedrzeniec, úca**, *m. bot.* (Pimpinella), roślina baldaszkowa, pomocna w chorobach piersiowych, i używana w zaprawach kuchennych.

**Biedz, biegnę i Bieżeć, ężę**, *s.n. nied.* **Biegnąć, nę**, *jdnt.* **Biegać, am**, *częst.* iść prędko, chodzić prędko. Dokąd bieżysz, biegniesz? = w zawody, na wyścigi, pędzić za kim. = spieszyć, biedz na śmierć, biedz na zgubę na oślep. = biegać za interesem; biegać tam i sam, *t.j.* jak szalony, niemając celu. = biegać o koło czego, *t.j.* starannie chodzić za interesami. Krzątać się. = (*w mechanice*) szybko obracać się, ruszać; (*w hydrostatyce*) ciec, płynąć, rzeka bieży. = *astr.* krążyć.

obracać się w pewnym kierunku i czasie. = różne wyrażenia: czas bieży, *t.j.* upływa, goni. Zegar bieży, *t.j.* spieszy. Pieniądz bieży, kursuje. Oczy mu biegają, *t.j.* z niespokojności. Biegać na stolec, stąd: *biegunka.* = śmietanka bieży, *t.j.* burzy się.

**Biedzenie się.** *n. z kim, z czem,* pasowanie się, mozolenie, szamotanie się, męczenie.

**Biedzić się,** *s.z.* pasować się, szamotać z przeciwnym losem, kłopotać się, troszczyć się, frasować się. = *z kim, z czem.* Biedzi się z sobą, z myślami. Biedzi się nie wiedząc co czynić.

**Bieg, u,** *m.* ruch według pewnych praw, prędkie iście, poruszenie; pośpieszny chód, tok, postęp. Bieg rzeki, czasu, ciał niebieskich, życia. = ciąg, pasmo. Bieg, tok rzeczy. Porządek przyrodzenia. Bieg sprawy jakiej, lub jej postęp. Bieg jakiej nauki, czyli kurs. Bieg pieniędzy *t.j.* ich kurs. = (o zwierzętach), bieg rączy, lekki, szybki. = *mech.* bieg postępowy. = *astr.* bieg wsteczny planet.

**Biegać,** *ob.* Biedz. nie zagrzać miejsca, kręcić się, ruchać ustawicznie. = często do kogo. = po mieście, po polu *t.t.p.* = za kim, za czem. = *fig.* oczy mu biegają, znaczy niespokojność. = tysiące myśli biegały (wiły się mu) po głowie. — Biegać się (o zwierzętach) grzać się, ciekać się.

**Biegacz, a,** *m.* prędko-chody. = za zapłatę biegający na wyścigi, zawodnik, *ob.* Laufer, szybko stopy. = włóczęga, tam i sam, *ob.* Biegus.

**Biegaczka, i,** *ż.* kobieta włócząca się, szastająca.

**Biegalitas,** *żart.* mieć biegalitatem. *ob.* Biegłość, zręczność.

**Bieganie, a,** *n.* Bieganina, ny, *ż.* krzątanie się, uwijanie się. Bieganie do pierścienia, *ob.* Gonienie. Czas trawić na bieganiu. Bieganie za czem. = *myś.* czas popędu płciowego zwierząt.

**Biegas, Biegus, a,** *m.* chodа, chodak, szybkonogi; włóczęga, wałęsający się.

**Biegaczka,** *ob.* Biegunka.

**Biegle,** *ps.* szybko, wprawnie, ze znajomością.

**Biegłość, ci,** *ż.* zręczność, wprawa, doświadczenie, wielka znajomość rzeczy. Biegłość w nauce, w sprawach, w poszukiwaniu.

**Biegły, a, e,** *p.* zręczny, wprawny, doświadczony. Biegły w sztuce, rzemiośle, nauce.

**Biegun, a,** *m.* biegacz, prędkonogi, *ob.* Laufer. = rumak bystry. = włóczęga, tułacz. = machler, faktor, stręczyciel. = czop, walec, na którym się co obraca, oś, poprzyca. = końce osi około której ziemia się obraca. Biegun północny, południowy.

**Biegunka, Bieżączka, i,** *ż.* rozwolnienie żołądka, dyaryja. = *fig. posp.* biegunka go napadła, *t.j.* miejsca niezagrzeje, wszędzie go pełno.

**Biegunowy, a, e,** *p.* należący do biegunów, tyczący się ich. Kraje biegunowe, *t.j.* położone około biegunów. Koła biegunowe czyli równoleżniki. Gwiazda biegunowa przy konstellacyi niedźwiedzicy. *ob.* Niedźwiedzica.

**Biel, i,** *ż.* materya biała, rzecz biała. = biel ołowiana czyli blejwas. — **Biel, u,** *m.* młode okręgi drzewne, przyległe korze. = słonina młoda, niesolona, ni wędzona.

**Biela, i,** *ż.* **Bielka, i,** *ż. zdrob. bot.* gatunek białych bodłek. = *zool.* popielica, gatunek wiewiórki popielatej, której wyprawne skórki miały obieg monety i płaciły się w podatku w wartości dwóch pieniążków, *ob.* Popielica.

**Bielak,** *zool. ob.* Ibis, *ob.* Zając.

**Bielany, an,** *l.m.* wiele miejsc w Polsce, tak zwanych od zakładów zakonnych kamedułów, noszących białą suknię. Najgłośniejsze z nich Bielany pod Warszawą, gdzie jest klasztor w lesie, i gdzie w czasie zielonych świątek bywają przechadzki i zabawy.

**Bielarz, a,** *m.* bielący płótna, bli-

charz. = dający pobłałę na cynie, na blasze, pobielacz. Bielarka, i, *ż.* ta co bieli, pobiela, blichuje.

Bielczany, a, e, *p.* od bielki, poplelicy. Futro bielczane.

Bielec, lca, *m.* człowiek mający białą skórę i włosy, zwany *Albinosem.* = starzec mający włosy zbielałe. = mrówka Termita.

Bieleć, ję, *s.n.nd.* białym stawać się, być, okazywać się. Włos bieleje, dzień bieleje, coś bieleje.

Bielenie, a, *n.* proceder chemiczny, za pomocą którego nadaje się kolor biały jakiej rzeczy lub ciału.

Bielica, Bilica, y, *ż. bot. ob.* Bylica, Bieliczany, *ob.* Byliczany

Bielić, lę, *s.cz.nd.* białym czynić, na biało malować, farbować. Bielić dom, tynkować, mur, ścianę. = bielidła na twarz używać. = bielić cyną, pobielać rądło i inne sprzęty kuchenne. = pobielać srebrem, posrebrzać rzeczy z podlejszego metalu urobione. = bielić na słońcu, blichować, jak wosk, płótno. = *fig.* czarne białem robić, w krasomówstwie: w fałszywem świetle wystawiać. = w *kuch.* bielić, zabielać sosy, śmietaną, mlekiem, żółtkiem z jaja. = zdejmować skórkę ze zwierząt; bielić zająca, królika.

Bielić się, *s.z.nd.* białym stawać się. Sniegiem się bielą góry. Włos mi się bieli. Płótno się bieli. Coś tam się bieli, *t.j.* widać coś białego. Dzień się bieli *t.j.* świta. Niebo się bieli, *t.j.* wypogadza.

Bielidło, a, *n.* biała mączka do bielenia twarzy. = węglan ołowiu czyli blejwas, inaczej Bialiczka.

Bielizna, y, *ż. zb.* stos, gromada rzeczy białych. = miąższcz w drzewie pomiędzy korą a rdzeniem. = chusty, jak koszule, prześcieradła, chustki: bielizna stołowa: obrusy, serwety, ścierki *i.t.p.* = białe ryby, rybki, jak: karpie, karasie, liny, płotki.

Bielka, *ob.* Biela.

Bielmo, a, *n.* w oku, białek oczny. Plama biała na rogówce oka w skutek chorób ocznych pozostała. = *fig.* umysł tępy, płaskiego pojmowania.

Bielmooki, a, ie, *p.* mający bielmo na oczach.

Bielnik, a, *m.* blech, miejsce bielenia płótna.

Bieluchny, Bielusieńki, Bielutki, Bieluteńki, a, e, *i.t.p. p. zdrob.* bardzo biały. Rączki białe *ob.* Biały.

Bieluga, i, *ż.* dziegieć, smola okrętowa, wydobywana z kory brzozowej.

Bieluń, nia, *m. bot.* (Datura stramonium), dendera, lulek pospolity; roślina doroczna, jadowita, z rodzaju tabaki.

Biera, y, *ż.* Bierka, i, *ż. zdrob.* kostka warcabna, pion szachowy, lewa w kartach. = owca wołoska tłustoogonowa; skórka wyprawna z tejże.

Bieracz, a, Bierca, cy, *m.* ten co bierze, poborca.

Bierać, *częst. ob.* Brać.

Bierczy, *myś. ob.* Chwytny.

Biernie, *ps. ob.* Bierny.

Bierność, ści, *ż.* skłonność do brania. = stan przyjmowania, cierpienie.

Bierny, a, e, *p.* lubiący brać. = ogarniający wiele. = *gram.* i *fil.* cierpiętliwy, cierpiący. Słowa bierne wyrażają czynność wywartą na podmiot.

Bierzmować, uję, *s.cz. nd.* olejem świętym namaszczać dla potwierdzenia w wierze i dając policzek na pamiątkę aktu.

Bierzmowanie, ia, *n.* namaszczenie olejem śt. na potwierdzenie w wierze, i wtedy zwykle przydaje się jedno imie więcej.

Bies, Bis, a, *m.* (z ruskiego) diabeł, zły duch, czart, szatan. Bies po mm, *t.j.* djabeł go ściga, nic wart. Idź do biesa! *t.j.* do djabła. Lada bies, *t.j.* byle kto.

Biesaga, i, *n.* lepiej w *l.m.* Biesagi, sag, Biesażki, żek, *zdrob.* sakwy, dwa worki w przód i wtył przez plecy przewieszone, na schowanie żywności podróżnej.

Biesiada, y, *ż.* uczta, gody, bankiet,

o trunku, potrawach, tańcu i śpiewie. = poważne posiedzenie, rozgowor, narada, często polityczna (słowiańskie).

**Biesiadnia, Biesiednia**, i, *ż.* izba posiedzeń. należący.

**Biesiadniczy**, a, e, *p.* do biesiady

**Biesiadnik, Biesiadownik, Biesiednik**, a, *m.* hulaka, co roskoszuje w biesiadach, albo je wyprawia.

**Biesiadny, Biesiedny, Biesiadniczy, Biesiedniczy**, a, e, *p.* godowy, hulacki. Piosnki biesiadne, hulackie, krotofilne.

**Biesiadować, uję**, *s.n. nied.* odbywać posiedzenia, naradzać się. = gody wyprawiać, bankietować. **Biesiadowanie**, a, *n.* bankietowanie.

**Biesić, szę**, *s.cz. nied.* przyprowadzić do wścieklości, szalonymi czynić, zdjablić. **Biesić się**, *s.z.* złościć się, warjować, oszaleć.

**Biesieć, ję**, *s.n. nd.* pójść w biesa, diabla, pójść w niwecz, zniweczeć.

**Biesowstwo**, a, *n.* diabelstwo, szaleństwo.

**Biesowy**, a, e, *p.* diabelski, szalony.

**Bieżący**, a, e, *p.* co bieży (w czasie, przestrzeni), woda bieżąca, rok bieżący.

**Bieżączka**, *ob.* Biegunka.

**Bieżenie**, a, *n.* prędki chód.

**Bifsztyk**, u, *m.* (z ang.) zraz z wołowej polędźwicy usmażony na rószcie.

**Bigamia, li**, *ż.* (z grec.) dwójżeństwo, *t.j.* kiedy mężczyzna ma współcześnie dwie żony, lub kobieta dwóch mężów. Stąd pochodne: **Bigam, bigamista, bigamiczny, bigamistka.**

**Bigos**, u, *m.* mięso drobno pokrajane z sosem. Bigos hultajski, potrawa z kapusty sadzonej z wieprzowiną i wołowiną, z kiełbasą i grzybami. = *fig.* zamęt, zamieszanie, mieszanina. *przysł.* narobili bigosu. *t.j.* nabawili kłopotu. *ob.* Nawarzyć piwa.

**Bigot**, a, *m.* (z franc.) nabożny z przesadą; nabożniś. **Bigoterya, yi**, *ż.* przesada w obrządkach wiary, w nabożeństwie. **Bigotka**, i, *ż.* kobieta przesadzająca w pobożności.

**Bijaczka**, i, *ż. górn.* ciężki tłok do ubijania piasku; albo *gosp.* w stępach do ubicia na miazgę ziarna, zwłaszcza olejnego (konopie, mak słonecznik, rzepak *i.t.d.*) dla wydobycia oleju.

**Bijać, am**, *częst.* i *zwr.* bijać się. bić kogo, albo bić się często z kim. *ob.* Bić, Bić się.

**Bijak**, a, *m.* co się rad bije lada o co, zawadyaka, burda. = kij krótszy u cepa.

**Bijanka**, i, *ż. kuch.* pjanki bite ze śmietany, mleka, jaj, *i.t.p.*

**Bijatyka**, i, *ż.* bójka, ubijatyka.

**Bil**, u, *m.* (z ang.) projekt do prawa w Izbach Angielskich.

**Bila**, i, *ż.* (z franc.) kula bilardowa.

**Bilans**, u, *m.* (z franc.), *hand.* balans, wykaz długów i wierzytelności. **Bilansować, uję**, *s.cz. nd.* porównywać rozchód z dochodem. **Bilansowy**, a, e, *p.* rachunek bilansowy.

**Bilar, bilard**, u, *m.* (z franc.) stół na którym się gra bilami; samaż gra bilami; miejsce tej gry.

**Bilarowy, Bilardowy**, a, e, *p.* do bilardu należący.

**Bilbas**, *ob.* Gilbas, Drylbas.

**Bilet**, u, *m.* **Bilecik**, a, *m. zdrob.* (z franc.) liścik poufały; kartka na wejście do teatru, na bal, wystawę jaką; kartka odwiedzin. = kassowy, loteryjny *i.t.p.* = pismo wydane od rządu na co, jak bilet kwaterunku.

**Biletowy**, a, e, *p.* należący do biletu; jak papier biletowy.

**Bilion**, u, *m.* (z franc.) miljon miljonów.

**Bilmo**, *ob.* Bielmo.

**Bilon**, u, *m.* (z franc.) moneta zdawkowa, drobna; często moneta fałszywa.

**Binda, y**, *ż.* **Bindka**, i, *ż. zdr.* taśma, wstęga, bandaż, przepaska. Binda koło głowy, zawitka, opaska dawnych kapłanów; diadem królewski. = rycerska, szarfa, pas, wstęga orderowa. = u wieńca, wstążka jedwabna wiążąca. = nosić rękę na bindzie, *t.j.* chorą rękę. = *arch.* ozdoby, festony na słupach.

**Bindos**, a, *m.* (z niem.) w cieślarstwie

siekiera wązka do wydrążeń w drzewie.

**Binduga, Winduga**, i, *ż.* (z niem.) miejsce po nadbrzeżu rzecznem do składu drzewa spławianego. **Bindużne, ego**, *n.* opłata za tenże skład. **Bindużnik**, a, *m.* zbijający tratwy i pilnujący porządku bindugi.

**Biodro**, a, *n.* wydatne ciało po nad udami a pod słabizną.

**Biodrowy, Biedrzany**, a, e, *p.* należący do biodra, kość biodrowa, staw biodrowy. żywotopis.

**Biograf**, a, *m.* (z grec.) życiopis,

**Biografia**, ii, *ż.* życiopismo, żywot.

**Biograficzny**, a, e, *p.* życiopisarski.

**Bióralista**, y, *m. ob.* **Kancellista.**

**Bióro**, a, *n.* **Biórko**, a, *n. zdrob.* (z franc.) stół do pisania z szufladami po kancellaryach; bióra pokojowe ozdobniejsze. = samo miejsce gdzie urzędnicy pracują.

**Biórokracya, yi**, *ż.* surowość biórowa, zwłaszcza nadużywana.

**Biórowy**, a, e, *p.* właściwy biórom. Styl biórowy.

**Birbant**, a, *m.* (z włos.) rozpustnik, hultaj, próżniak. **Birbancki**, a, ie, *p.* rozpustne życie prowadzący. **Birbanterya, yi**, *ż.* próżniackie i hultajskie życie.

**Birbantować, uję**, *s.n. nied.* **Birbantować się**, *s.z.* wylać się na rozpustę, puścić się na hultajstwo. **Birbantowanie**, a, *n.* życie próżniacze, hultajstwo.

**Biret, -u**, *m.* (z włos.) **Biretek, Birecik, u**, *m. zdrob.* dawny rodzaj rogatych czapek, oznaczających godność księżą, urzędową lub doktorską, używany w obchodach i ceremoniach odpowiednich powołaniu. = ubior głowy kobiecy. = mycka, jarmułka, krymka, sam wierzch głowy pokrywająca i wchodząca pod kapelusz lub czapkę.

**Birkut**, a, *m.* orzeł kaukazki. = strzały o piórach orlich.

**Bis**, *ob.* **Bies.**

**Bisior**, u, *m.* **Bisson**, u, *m.* (z grec.), tkanina cienka u starożytnych na wyrabianie drogich materyj; płótno cienkie; *fig.* materya droga. **Bisiorowy**, a, e, *p.* z bisioru.

**Biskokt, Biszkokt**, u. *m.* (z włos.) **Biszkokcik**, a, *m. zarob.* chleb podwakroć przypiekany, używany na pokarm w maszerunkach żołnierskich. *ob.* Suchar. = gatunek ciastka z mąki, żółtków, mleka i cukru.

**Biskup**, a, *m.* (z grec.) rządca duchowny dyecezyi pod arcybiskupem, lub czasem wprost od samego papieża zależący duchowny.

**Biskupi**, a, e, *p.* do biskupa należący; po biskupiemu, *tj.* jak przystoi na biskupa.

**Biskupizna**, y, *ż.* dań biskupowi, dobra biskupie.

**Biskupstwo**, a, *n.* godność, urząd biskupa, władza jego. = dyecezya, pałac biskupi. = przeciąg czasu sprawowania władzy biskupiej.

**Bistur, Bistor, Bisturi**, a, *m.* (z włos.) lancet, mały nożyk do operacyi chirurgicznych.

**Bisurman, Bisurmanin**, a, *m.* mahometanin, Turczyn, niedowiarek. = *fig.* człowiek rozwięzłych obyczajów.

**Bisurmanić**, *s. cz. nd.* **Zbisurmanić**, *s.cz.dk.* nawracać, nawrócić na bisurmana, turczyć.

**Bisurmaniéć, ejęę**, *s.n. nd.* **Bisurmanić się**, *s.z. nd.* **Zbisurmanić się**, *s.z.dk.* przyjmować wiarę mahometańską, stawać się Turczynem, wyrzec się swojej wiary, stać się renegatem, zaprzańcem. = *fig.* wieść życie rozwiązłe, psuć, zepsuć się.

**Bisurmański**, a, ie, *p.* muzułmański, niewierny. **Bisurmanka**, i, *ż.* Muzułmanka, Turczynka. **Bisurmaństwo**, a, *n.* religia bisurmanska, czyli mahometańska.

**Biszkokt**, *ob.* **Biskokt.**

**Bite, ego**, *n.* rodzaj podatku pobieranego przez pana od chłopów co się z sobą pobili, ba i z urzędu od szlachty co chodzili na rękę.

**Biteń, tnia**, *m.* miód podebrany świeżo i stłoczony w beczkach razem z woskiem, nim się odcedzi patoka.

**Bitewny**, a, e, *p.* należący do bitwy, *ob.* **Bojowy.**

**Bitnia**, i, *ż. ob.* **Hafar, baba, szlaga**

**Bitnie**, *ps.* walecznie.

**Bitność**, ści, *ż.* męztwo, waleczność.
**Bitny**, a, e, *p.* mężny, waleczny.
**Bitwa**, y, *ż.* starcie się dwóch wojsk. Walna bitwa, dorywcza, stanowcza. Bitwę wydać, stoczyć, zwieść. = bicie się, bijatyka, szamotanie się. Od słów przychodzi do bitwy.
**Bity**, a, e, *im.* od Bić, ten co dostał uderzenia, razy. Za jednego bitego dają dziesięciu nie bitych, *t.j.* niepuszczaj złego bezkarnie. Nie w ciemię bity, *t.j.* nieglupi, przezorny, przebiegły. = talar bity, *t.j.* kowany nie odlewany. = *kuch.* zrazy, kotlety bite. = gęsty, ścisły. Druk bity, charakter bity.
**Biulletyn**, u, *m.* (z franc.) wiadomość dzienna, rozkaz dzienny.
**Biust**, *ob.* Popiersie.
**Biwuak**, u, *m.* (z franc.) obóz pod bronią i pod gołem niebem, i miejsce na którem stoi.
**Biwuakować, biwakować**, uję, *s.n.nied.* wypoczywać pod gołem niebem (o wojsku będącem w pochodzie).
**Bizon**, a, *m.* wół dziki z rodzaju żubra. = *fig.* smyk, człowiek nieokrzesany, brus.
**Bizoń, Bizun**, a, *m.* batóg, kańczug, pletnia, plecionka na cal gruba z podłużnych rzemyków uwita, przytwierdzona do rękojeści drewnianej nakształt cepa, używana do smagania winowajców. Narzędzie nieodstępne kozackie, a którem posługują się okwicie urzędnicy moskiewscy. = raz, plaga. Sto bizunów mu wyliczył. Goły jak bizun, *t.j.* nie mający i grosza.
**Blacha**, y, *ż.* cienki płat wybitego młotem metalu. Blacha żelazna, mosiężna, cynowa, srebrna; słowem wszelki metal spłaszczony i służący do powłoki dachów, sprzętów, naczyń.
**Blacharz**, a, *m.* rękodzielnik, wyrabiający blachy; również, handlujący blachami. **Blacharczyk**, a, *m.* czeladnik blacharza. **Blacharka**, i, *ż.* żona blacharza. **Blacharnia**, i, *ż.* fabryka blach; magazyn, skład ich. **Blacharski**, a, ie, *p.* należący do blacharza. **Blacharstwo**, a, *ż.* rzemiosło, robota blacharska.
**Blachmal**, u, *m.* (z niem.) piana żużlowata na roztopionem srebrze zawierającem złoto. = *fig.* o wzroku zamglonym, słabym. Oczy mu blachmalem zaszły od trunku, *t.j.* trunek wzrok mu zakrył. = robota damaszkowana, *t.j.* wybijana blaszkami srebrnemi lub złotemi, jak zbroje pałasze blachmelowe.
**Blachowany**, a, e, *p.* blachami pokryty.
**Blachownica**, cy, *ż.* kirys. = machina do wyciągania blach.
**Bladowa**, *ps.* trochę blado.
**Bladawość**, ści, *ż.* barwa, cera bladawa.
**Bladawy**, a, e, *p.* niezupełnie blady. Księżyc bladawy.
**Bladnąć, Blednąć**, nę, *s.n.nd.* tracić rumieniec, cerę zwyczajną z powodu poruszeń wewnętrznych; stawać się bladym. Bladł z gniewu.
**Blado**, *ps.* nierumiano, blado wyglądać. = *fig.* niewyraźnie bez tła pewnego. **Bladoczarny**, a, e, *p.* czarniawy. **Bladoczerwony**, czerwonawy. **Bladolicy**, *p.* bladego oblicza. **Bladoniebieski**, *p.* błękitnawy. **Bladoróżowy**, *p.* słabo różowy.
**Bladość**, ści, *ż.* kolor blady.
**Bladozielony**, a, e, *p.* niezupełnie zielony.
**Bladożółtawy**, a, e, *p.* słabożółtawy.
**Bladożółty**, a, e, *p.* płowy.
**Blady**, a, e, *p.* cery, barwy, koloru zbliżającego się do białego. Blady jak trup, jak śmierć, jak chusta; blade cienie. **Bladziuchny, Bladziulki, Bladziuslenki**, *p. zdr.* niezmiernie blady.
**Blak**, u, *m.* wypłowienie, spełznienie koloru. = u flisów, mielizna, płytka woda.
**Blakować**, uję, *s.n. nied.* (o kolorach), pełznąć, płowieć.
**Blakowanie, ablakowanie**, a, *n.* utrata barwy naturalnej, pełznienie, płowienie; w leśnictwie choroba drzew objawiająca się przez bladość liści.
**Blakowny**, a, e, *p.* (o kolorze materyi), nietrwały, łatwo pełznący, płowiejący.
**Blank**, u, *m.* częściéj w *l.mn.* **Blanki**, ów, (z grec.), dyle, belki grube.

palisada, w dawnych fortyfikacyach miast. = gzemsy w murach. = poręcze okretowe, bramowanie okrętowe.

**Blankiet**, u, *m.* **blankiecik**, u, *m. zdrob.* (z łac. śr. w.), papier biały z podpisem nazwiska powierzony zaufanej osobie do zapełnienia go w pewnym interesie, jaki zwykle plenipotenci na kontrakty otrzymują. = papier z nadgłówkiem do expedycyi urzędowych, albo handlowych, bankowych i przemysłowych.

**Blanko**, *nieod.* (z włos.) *hand.* miejsce białe zostawione w pismach tranzakcyjnych i dokumentach wszelakich, ku zapełnieniu przez umocowanego, co do nazwiska, daty, summy, lub warunkow.

**Blankować**, uję, *s.cz. nd.* robić blanki, gzemsy na murze, bramować okręty. **Blankowanie**, a, *n.* robienie blanków.

**Blansz**, *ob.* **Bielidło**, barwa.

**Blask**, u, *m.* jasność, świetność bijąca w oczy, połysk. Blask słoneczny, księżyca, metalu, rzeczy polerowanych; odbłysk mocny zaciemniający wzrok. Blask razi mi oczy. = świetność wystawy; *fig.* zjawił się w całym blasku. = Blask różnych ciał, jak: metaliczny, szklisty, tłusty, żywiczny, jedwabny, perłowy i diamentowy.

**Blaskawy**, a, e, *p.* i **blaski**, a, ie, błękitnawy, modry.

**Blaskliwy**, a, e, *p.* lśniący. błyszczący.

**Blaskooki**, a, ie, *p.* mrużący często oczy.

**Blaskorodny**, a, e, *p.* rodzący blask, błyszczący, świecący, jak: próchno, fosfor, świetlik, oręż.

**Blaskot**, u, *m.* bliktr, blask udany, znikomy, blady, *ob.* **Błyskot**.

**Blaszany**, a, e, *p.* z blachy urobiony. Blaszana konewka.

**Blaszka**, **blaszeczka**, i, *ż. zdrob.* mała, cienka blacha ze wszelkiego cienko wyrobionego kruszcu; w jubilerstwie, folga. = powłoka metalliczna wszelkich naczyń. = pobielanie, posrebrzanie, pozłacanie takiemi blaszkami. = cacko, błyskotka. = łuszczka metalliczna służąca do haftów.

**Blaszkowaty**, a, e, *p.* obłożony, ułożony w łuski blaszkowe, nakształt ryby na powierzchni, albo jak niektóre minerały w swoim składzie wewnętrznym. *ob.* **Płatkowy**.

**Blaszkowy**, a, e, *p.* w blaszkach. Złoto blaszkowe.

**Blat**, u, *m.* **Blacik**, a, *m. zdrob.* ogólnie coś płaskiego, *n.p.* blat złota, *t.j.* złoto w blachę wyciągnione. = *kuch.* półmisek podługowaty z żelaza lub z miedzi pobielany na pieczyste lub ciasta. *ob.* **Brytwan**. = płaz w narzędziach, jak w siekierze, w pałaszu, nożu. = tarcica, deska; blat dębowy, sosnowy. = u flisów bal od rudla statkowego.

**Blazgoń**, nia, *m.* głupio, sprośnomówny.

**Blech**, **Blich**, u, *m.* (z niem.) miejsce do bielenia płócien, bielnik, folusz, pralnia, ługownik.

**Blecharka**, i, *ż.* **Blecharz**, a, *m.* ludzie trudniący się blechowaniem.

**Blecharzowy**, a, e, *p.* i **Blecharski**, a, ie, *p.* do blecharstwa należący.

**Blechować**, **Blichować**, uję, *s.cz. nd.* bielić na blichu płótno, wosk, nici. **Blichować się**, *s.z.* bielić się bielidłem. **Blechowanie**, a, *n.* bielenie płócien, wosku, zwykle kiedy drzewa kwitną.

**Blednąć**, *ob.* **Bladnąć**.

**Blednieć**, ję, *s.n. nied.* bladym stawać się, z choroby, z trwogi. = *fig.* płowieć.

**Blegot**, **Blegotać**, *ob.* **Blekot**, **Blekotać**.

**Blejczyk**, a, *m.* ciężarek ołowiany u grundwągi, pochyłość gruntu ukazujący.

**Blejer**, **Blajer**, u, *m.* forma, model, wzór, krój.

**Blejtram**, **Blitram**, u, *m.* (z niem.) rama na którą naciąga się płótno do malowidła u malarzy. = w teatrze: kulisa.

**Blejwas**, u, *m.* biała farba używana w malarstwie z pokostem, węglan ołowiu. **Blejwasowy**, a, e, *p.* od blejwasu.

**Blekot**, a, *m.* bełkotacz, jąkajło. = *bot.* **Blekot**, u, (Hyosciamus), sza-

lej, roślina szkodliwa, odurzająca, używana w medycynie.

**Blekotać, Blegotać, cę,** *s.n. nd.* bełkotać, chlebotać, chlupać jak woda kłócona w wązkiem naczyniu, albo wrząca pod pokrywą. = jąkać się, bełkonić, niewyraźnie bjazgonić; szwargotać, paplać, pleść baje.

**Blekotanie, Blegotanie, a,** *n.* paplanie, niewyraźne wymawianie, szwargotanie.

**Blekotek, tka,** *m, bot.* (Chaerophyllum), roślina podobna do pietruszki, używana do przyprawy sałaty i sosów. papia.

**Blekotka, i,** *ż.* kobieta wielomówna,

**Blekotliwy, Blegotliwy, a, e,** *p.* zająkliwy. = gadatliwy, świegotliwy, papla, co plecią duby.

**Blekotowy, a, e,** *p.* należący do blekotu.

**Blen, u,** *m. bot.* (Hyosciamus), lulek, roślina. *ob.* Blekot.

**Blenda, y,** *ż. miner.* siarczan zynku naturalny, z którego otrzymuje się metal; ruda blasku tłusto szklistego, mało przezroczysta.

**Blich, blicharz, blichować,** *ob.* Blech, blecharz, blechować.

**Blichtr, u,** *m.* używa się częściej w *l.m.* **blichtry,** błyskotki, ułuda, tuman, mamidło. **Blichtry świecić,** łudzić, mamić, udawać co nie jest.

**Blizce,** *ob.* Blizko.

**Bliziuchny, bliziuczki, blizintki, bliziuteńki, a, e,** *p. zdr.* od blizki, bardzo blizki. **Bliziuchno,** *i.t.d. ps.* bardzo blizko.

**Blizki, a, ie,** *p. st. w.* bliższy, a, e, przeciwkładne daleki. = niezbyt odległy, czasem, przestrzenią lub stosunkami moralnemi. Blizki dom, blizki termin wypłaty, blizki krewny, blizki śmierci. *Przysł.* bliższa koszula ciała niż kabat, *t.j.* każdy piérwej o sobie (wrodzone samolubstwo) *fig.* zostawać z kim w blizkich stosunkach przyjaźni, pokrewieństwa *i.t.p.* Dawano zwykle po śmierci urzędy najbliższym *t.j.* krewnym. Mówi się: blizkie niebespieczeństwo grożące; blizki upadek; blizki tronu; blizki rodem, koleżeństwem, godnością.

**Blizki, ego,** *m.* blizki krewny.

**Blizko,** *ps. st.w.* bliżej, niedaleko, nieodległe niedawno, co do miejsca, czasu lub moralnie i rozumowo. Blizko warszawy. Blizko śmierci, mało co przed zgonem. Blizko spokrewniony. = około, prawie, i ezmała: blizko 15° ciepła, blizko rok temu.

**Blizkoległy, a, e,** *p.* niedaleko położony; obok będący, sąsiedni.

**Blizkoprzeszły, a, e,** *p.* dopiero tylko co minął, ostatni. Na blizkoprzeszłym sejmie.

**Blizkość, ści,** *ż.* mała odległość, sąsiedztwo, w blizkości. = pokrewieństwo ze swojemi prawami.

**Blizkowid, Blizkowidz, a,** *m.* krótkiego wzroku.

**Blizkoznaczny, a, e,** *p.* wyraz różniący się od drugiego małym odcieniem, *n.p.* bać się i lękać się, trwożyć się. *ob.* Spólznaczny, Jednoznaczny.

**Blizna, y,** *ż.* **blizenka, bliźneczka, i,** *ż. zdrob.* ślad, znak pozostały od zagojonej rany na ciele. Okryty chlubnemi bliznami, z ran odniesionych na wojnie. *fig.* rana się z goi, blizna pozostanie, *t.j.* krzywda zawsze ślad zostawi. Blizna po ospie. Blizna po piętnie karnem.

**Bliźni, ego,** *m.* każdy człowiek uważany wedle stosunków moralnego społeczeństwa pomiędzy ludźmi. Kochaj bliźniego twego jak siebie samego.

**Bliźni, a, e,** *p.* tyczący się bliźniąt, bliźnięcy.

**Bliźniaczek, czka,** *m.* **Bliźniaczka, i,** *ż.* dwoistego urodzenia społczesne dzieci.

**Bliźniak, a,** *m.* spółrodny z bratem lub siostrą. = naczynie podwójne razem połączone.

**Bliźniątko, a,** *n. zdr.* od Bliźniak. = zrosłe z sobą owoce.

**Bliźnięcy, a, e,** *p.* należący do bliźniąt.

**Bliźnięta, ąt,** *n. lm.* dzieci razem porodzone. = znak zodjaku jeden z dwunastu, a należący do wiosny.

**Bliższość, ści,** *z.* większe zbliżenie, spokrewnienie.

*ob.* Blizki.

**Bliź, Bliza**, y, *ż.* zbliżenie, poblizkość. Zbliża gromili. Przyskoczywszy w bliźę.

**Bliżej**, *ob.* **blisko.**

**Bloch, Blok**, u, *m.* bloszek, bloczek, **czka**, *m. zdrob.* (z niem.) belka gruba nieobrobiona, kloc. = *mech.* krążek z obwodem wydrążonym na przyjęcie sznura dźwigającego ciężar, osadzony na osi nieruchomej albo ruchomej. = pula, pulka, *t.j.* mała piasta z obwodem kilkakrotnie wydrążonym na ujęcie sznurów, służąca do windowania ciężarów na statkach, do holowania tychże; do podnoszenia ciężarów w budownictwie, *t.t.p. ob.* **Kluba, Winda.**

**Blokada**, y, *ż.* osaczenie fortecy, by przeciąwszy dowóz żywności zmusić ją głodem do poddania się; oblężenie.

**Blokauz, blokus**, a, *m.* twierdza zbudowana z bloków, jakie zwykle robią około fortec na pierwszéj linii obrony, albo przy obronie mostów. = strażnica z której dopatrują ruchów nieprzyjaciela.

**Blokować, uję**, *s.cz. nied.* oblegać, osaczać, opasać. **Blokowanie**, a, *n.* oblężenie.

**Blond**, (z franc.) używany w kształcie *ps.* na wyrażenie koloru żółtawego jakiej rzeczy, w odcieniach od jasnego aż do prawie brunatnego. Włosy blond.

**Blondyn**, a, *m.* mężczyzna mający włos żółtawy, płowy.

**Blondyna**, y, *ż.* **Blondynka**, i, *ż. zdrob.* kobieta żółtowłosa, płowowłosa. = rodzaj koronki ale z jedwabiu i ta się niepierze. *ob.* **Koronka. Blondynowy**, a, e, *p.* z blondyn urobiony, jak czepek blondynowy.

**Bluć, uję**, *s.cz. nd.* **Bławać, am**, *częst. gm.* rzygać, womitować, oddawać gębą zbytek pokarmu lub napoju przez nadużycie albo z osłabienia. *fig.* bluć potwarze, lżyć, szkalować.

**Bluj**, a, *m.* rzygacz. **Blujka**, i, *ż.* rzygaczka. **Bluj**, *bot.* (Dactylis.) ziele, którego psy na przeczyszczenie używają.

**Bluszcz**, u, *m. bot.* krzew pnący się po drzewach, murach i wszędzie może rozpostrzeć swoje wi kna, tudzież ścielący się po ziemi.

**Bluszczeć**, y, *s.n. nied.* pluskać, wytryskać, krew' bluszczy, woda źródłowa gdy wybija się z piasku bluszczy, krople deszczu spadając bluszczą.

**Bluszczokręt, Bluszczopręt**, u, *m. mit.* kij długi bluszczem obwity, którym bachantki celebrując uroczystość Bachusa bożka pijaństwa, wywijały.

**Bluszczowy**, a, e, *p.* od bluszczu, z bluszczu. Wieniec bluszczowy. = podobny bluszczowi.

**Bluszczyk**, a, *m. bot.* bluszcz ziemny, poziomy.

**Bluzgać, Bluzgotać, am**, *s.n. nied.* blazgonić, wygadywać, potwarzać, sprośności miotać.

**Bluzgacz**, a, *m.* człowiek niepowściągliwej gęby.

**Bluzganie, Bluzgotanie**, a, *n.* mowy grube, sprośne i niedorzeczne.

**Bluźnić, nię**, *s.cz. nied.* lżyć coś świętego i szanowanego, zwłaszcza przeciw Bogu i religii. Używa się z przypadkiem 2. 3. i 4. Bluźnić przeciw Bogu; bluźnić rozumowi; bluźnić majestat boży.

**Bluźnienie**, a, *n.* czynność wyrażona przez słowo Bluźnić.

**Bluźnierstwo**, a, *n.* lżenie Boga i rzeczy świętych; ujma czci należnej przedmiotom szanowanym.

**Bluźnierca**, y, *m.* lżący rzeczy święte, szanowane.

**Bluźnierka**, i, *ż.* ta co bluźni.

**Bluźnierski**, a, ie, **Bluźnierczy**, a, e, *p.* pochodzący z bluźnierstwa. **Bluźniersko, Bluźnierczo**, *ps.* sposobem bluźnierczym.

**Bławać**, *ob.* **Bluć.**

**Bławanie, Blucie**, a, *n.* wymiot, womit, rzyganie.

**Bławociny**, in, *l.m. posp.* wymioty gębą, rzygowiny.

**Błąd, błędu**, *m.* fałszywy kierunek, fizycznie lub moralnie, pochodzący z nieświadomości, braku rozwagi ba i złej woli. = zabłąkanie się w drodze, zboczenie z prawdziwej drogi. = pomyłka, omylenie się

czynem, zaniemaniem; *n.p.* zostawać w błędzie, zarazić się błędami, popełnić błąd. = omylenie, obałamucenie kogo; *np.* wprowadzić kogo w błąd. = *gram.* błędy pisowni, błędy przeciw językowi. = *fil.* część tylko prawdy. = *dr.* błędy drukiem popełnione. = moralnie: błędy młodości, rozpusta.

**Błądzenie**, a, *n.* albo co do przestrzeni, zboczenie z prawdziwej drogi; albo moralnie i *fig.* mijanie się z prawą drogą.

**Błądzić**, dzę, *s.n. nied.* co do przestrzeni: zboczyć z toru, z drogi. Błądzić po lesie, po morzu. = moralnie: mijać się z prawdą. *Przysł.* gdzie baba rządzi, tam chata błądzi, *t.j.* rządy niewieście niewarte. = błąd popełnić, omylić się.

**Błagać**, am, *s.cz. nied.* prośbą lub łagodnem wystawieniem rzeczy śmierzyć kogo. Błagali gniew Boski kornemi modły. = zanosić prośby pokorne, modlić się. Błagamy cię Panie przez zasługi Jez. Chrystusa. = żebrać, litości u zwycięzcy. = kogo za kim, *t.j.* wstawiać się uniżenie. = kogo o co, *t.j.* upraszać pokornie. Błagać Boga o ratunek.

**Błagający**, a, e, *p.* i *im.* usilnie i pokornie proszący, dla uzyskania przedmiotu lub ukojenia gniewu, a to wyrazem, tonem, giestem, obliczem. Błagający wyraz twarzy; błagające spojrzenie.

**Błagalnia**, ni, *ż.* **Błagalnica**, y, *ż.* rzecz, suknia służąca ku uroczystości przebłagania, ofiara błagalna, modły błagalne. = złota tablica między dwóma cherubinami na arce przymierza, według starego zakonu. = u pogan, miejsce wyroków wydawanych przez bóstwa. = świątynia na modły przeznaczona.

**Błagalny**, a, e, *p.* ten co może być ubłagany, zmiękczony w swym gniewie. = służący ku ubłaganiu. Msza błagalna, wotum błagalne.

**Błaho**, *ob.* Błahy.

**Błahoczestywy**, a, e, *p.* (z rus.), błogosławionowny, wielceczesny, wielebny. Błahoczestywa cerkiew. = ego, *m.* świaszczennik, ksiądz greckiego wyznania.

**Błahoczestije**, a, *n.* wszystko co należy do obrządków greckiego kościoła.

**Błahość**, ści, *ż.* lichość, niegruntowność. Błahość rozumowania.

**Błahy**, a, e, *p.* **Błaho**, *ps.* lichy, ładajaki, małoznaczący, mizerny, nędzny, miałki. Błahy umysł, miałka głowa. Błahy przedmiot, niegodzien uwagi. = płochy, próżny, czczy, niegruntowny. Błahe powody; błaha w ludziach nadzieja; błahe argumenta, dowody.

**Błąkać się**, am się, *s.z. nied.* włóczyć się, tułać się po różnych miejscach, wałęsać się. Błąkać się po lesie, po bezdrożach. = *fig.* błąkać się w marzeniach, gonić za urojeniem.

**Błąkający się**, ca, ce (się), *im.* ten co się błąka. **Błąkanie się**, *n.* czyn.ność błąkania się. **Błąkanina**, y, *ż.* błąkanie się bez końca. **Błąkliwy**, a, e, *p.* skłonny do błąkania się.

**Błam**, u, *m.* poły futra ułożone na podszycie jakiego odzienia. Błam lisów, błam kałanków. **Błamować** uję, *s.cz. nied.* z szywać różne futerka w błamy.

**Bławat**, u, *m.* materya jedwabna, zwłaszcza błękitna. Stroić się od bławatów. *przsł.* nie każdy pan co w bławatach, *t.j.* nietrzeba sądzić z pozoru.

**Bławatek**, tka, *m. bot.* kwiatek mocno niebieski pomiędzy zbożem rosnący.

**Bławatnik**, a, *m.* tkacz z jedwabiu, fabrykant materyi jedwabnych. = handlujący jedwabiami.

**Bławatny**, a, e, *p.* jedwabny. Materya bławatna, sklep bławatny. = co do koloru: modry, błękitny, czerwonawo-niebieski. **Bławatne**, *ps.* w bławatach.

**Błazen**, zna, *m.* **Błazenek**, nka, *m. zdrob.* krotofilny żartowniś, poszyty u kogoś w dowcipnisia głupowatego, ku rozweseleniu swego mecenasa, aby żyć cudzą pieczenią. Błazen nadworny, *t.j.* podobny żartowniś utrzymywany po dworach. Udawać błazna, celem wydrwienia drugich. Mieć kogo

za błazna, za kpa. Wystrychnąć kogo na błazna, na dudka, skompromitować kogo. = szyderca, drwiarz, a zawsze z głupowatością. = głupiec, bezmózgi. Błaznów pełno wszędzie, grożąc: dam ja ci błaźnie! = niekiedy z dobrej strony: miły błazenek, o dzieciakach krotofilnych, dowcipnych; o jakim młodziku fertycznym, figlującym.

**Błazeński**, a, ie, *p.* sposobem błazna utworzony, do błazna należący, przystojący mu. Koncept błazeński. = bez sensu, głupi, płaski, lichy. Po błazeńsku, *ps.* jak przystoi na błazna.

**Błazeństwo**, a, *n.* głupstwo, drwiny, głupie dowcipkowanie.

**Błazgoń, Błazgoń**, nia, *m.* głupiomówny, papla, niedorzeczny gaduła.

**Błazgonić, nię**, *s.n. nied.* pleść, paplać, gadać co ślina do gęby przyniesie, gadać sprośności.

**Błazgonienie, Błazgonienie**, a, *n.* paplanie, bredzenie.

**Błaźnić, nię**, *s.cz. nied.* durzyć kogo, na błazna wykierować. = się, *s.z. nied.* Zbłaźnić się, *s.z. dok.* stawać się, stać się błaznem, dać się zbłaznić. Śmiesznem postępowaniem narazić swoję powagę, lub wziętość.

**Błaźnica**, y, *ż.* kobieta błaznująca.

**Błaznować, uję**, *s.n. nied.* błazeństwa wyrabiać. = z kogo, z czego, żartować, drwić, przedrwiwać. = z kim, głupowate igraszki z kim stroić.

**Błaznowanie**, a, *n.* strojenie, żartów jadajakich, podrwiwanie.

**Błędnica**, y, *ż.* światło błędne, mamidło.

**Błędnie**, *ps.* mylnie, fałszywie.

**Błędnieć, eję**, *s.n. nd.* Zbłędnieć, *n. dok.* stawać się błędnym, mieć umysł skrzywiony.

**Błędnik**, a, *m.* obłąkujący fizycznie lub umysłowo. = labirynt, biedokręt.

**Błędność, ści**, *ż.* błądzenie, fałszywe pojęcie rzeczy.

**Błędny**, a, e, *p.* myiny, fałszywy. = błądzący, zabłąkany, zbłąkany. = pełen błędów, omyłek. = w niewłaściwym kierunku idący — *dato*, za obłąkany, *t.j.* mający pomieszane zmysły. = tułający się, włóczący po różnych miejscach. Błędny rycerz; błędne gwiazdy; błędna owca; błędna droga; błędne dzieci *t.j.* bękarty (*Stat. Lit.*)

**Błękit**, u, *m.* kolor niebieski, jak sklepienie nieba czyli firmament maluje lazur. Błękit nieba.

**Błękitnawy**, a, e, *p.* koloru błękitu mniej ciemnego niż zwykle. **Błękitnawo**, *ps.*

**Błękitny**, a, e, *p.* **błękitnie, błękitno**, *ps.* niebieski, bławatny, modry.

**Błociany**, a, e, *p.* z błota ulepiony. Błociana chatka, lepianka. *ob.* Błotny.

**Błocić, cę**, *s.cz. nied.* błotem obrzygać. *s.cz. dok.* zbłocić, ubłocić. = się, *s.z.* błotem walać się, kalać się. *ob.* Zabłocić się, zbłocić się, ubłocić się, *i.t.d.*

**Błocisty**, a, e, *p.* **błocisto**, *ps.* nakształt błota, koloru błota.

**Błocko, błocisko**, a, *n. zgrub.* wielkie a ciekące błoto, ziemla dżdżem przesiękła. *ob.* Bagnisko, trzęsawica.

**Błogi**, a, ie, *p.* szczęsny, błogosławiony. Błogi żywot. = łaskawy, litościwy. Boże! bądź nam błogim! = zbawienny, dobroczynny. Błogi wpływ.

**Błogo**, *ps.* dobrze, miło, szczęśliwie. Pędzić błogo żywot. Błogo mi! Stąd wiele składanych przymiotników dwoistego znaczenia od błogo i od połączonego wyrazu. Błogoczynny, błogodajny, błogomyślny, *i.t.d.*

**Błogość, ści**, *ż.* uspokojenie duszy, szczęśliwa spokojność.

**Błogosławić, wię**, *s.cz. nied.* Pobłogosławić, wię, *s. dok.* (z przypadkiem 3m i 4m) zbawienia, łaski, szczęścia życzyć. = wielbić; dzięki składać z uwielbieniem. Błogosław duszo moja Panu! Błogosławić czyjej pamięci, błogosławić chwilę jaką co szczęście przyniosła. = *kogo*, zwłaszcza przy śmierci, kiedy rodzic daje dzieciom, krewnym, ostatnie błogosławieństwo; żegnać ostatecznie. = błogosławić *kogo na co*, święcić kogo na jaki urząd

w porządku duchownym. = *kogo*, szczęścia mu życzyć, zdarzyć szczęście. Bóg pobłogosławił go w jego zamiarach. = *co*, *np.* wojsko idące do boju, chorągwie. = poświęcić, błogosławić lud, ludowi; ksiądz pobłogosławił przytomnych. = przeżegnać, ksiądz pobłogosławił małżonków u ołtarza, albo potrawy na stole *i.t.p.* = wyświęcać kogo: na biskupstwo, na księdza. ma także przeciwne znaczenie, przeklinać. Niechże cię Bóg błogosławi za taką radę! = *żart.* błogosławić kogo kijem, okładać go kijem.

**Błogosławiciel**, a, *m.* **Błogosławicielka**, i, *ż.* ten, ta co błogosławi.

**Błogosławienie**, a, *n.* akt błogosławienia, rzeczownik urobiony ze słowa błogosławić i używany we wszystkich jego znaczeniach; używa się niekiedy jako *ps.* w temże znaczeniu.

**Błogosławieństwo**, a, *n.* wyrzeczenie życzenia szczęścia, łaski, zbawienia zwłaszcza przez rodziców u zgonu. = kapłańskie przy odbieraniu ss. sakramentów. = boże, wszelakie pomyślności zesłane od Boga w życiu familijnem. = niebieskie, zbawienie. = *żart.* aż nadto tego błogosławieństwa! *t.j.* że zbyt wiele dzieci.

**Błogosławioność**, ści, *ż.* stan błogi, szczęśliwy

**Błogosławiony**, a, e, *p.* jest to właściwie *im.* od *s.cz.* błogosławić. wychwalany dziękczynnie, uwielbiany. Niech będzie imie Pańskie błogosławione. = od Boga zdarzony, szczęśliwy. Błogosławionaś ty między niewiastami. = zbawiony po śmierci. Błogosławieni, prawie święci. = za życia, uwielbiony. = czyn, ubłogosławiający, zbawienny.

**Błogosławiony**, ego, *m.* zbawiony, prawie święty. Mieszkanie błogosławionych.

**Błogosławny**, a, e, *p.* pełen błogosławieństwa.

**Błogosłowny**, a, e, *p.* pochlebnomowny, łagodny w mowie.

**Błogousty**, a, e, *p. ob.* Złotousty.

**Błona**, y, *ż.* **błonka**, błoneczka, i, *ż. zdrob.* cieniuchna tkanina organiczna, ochraniająca organa żywotne; skórczka, pęcherzowina, plewa, pléwka. Błony około jaj wewnątrz. = błona tłuszczowa w skórze człowieczéj. = błona mózgowa twarda, miękka i pajęczynowa. = błony piersiowe, płucne; błona sercowa, brzuszna, płodowa. *i.t.d.* = poprzeczna czyli diaphragma. = czepiec w którém dziecko się rodzi. = oczna potrójna, *t.j.* rogowa, żyłkowata i siatkowa. = błonka na oczach, bielmo.

**Błoniasty**, a, e, *p.* opatrzony w płetwy, jak łapy gęsie, kacze, skrzydła niedopérzów, pszczół, chrząszczy, *i.t.p.* mówi się też o liściach niektórych roślin w których nerwy mocno są wydatne, jak w klonie, dębinie, grabinie *i.t.p.*

**Błonie**, a, *n.* obszerny smug gruntu na paszę bydła. = obszerna równina zdatna na orne pole.

**Błonka**, i, *ż. zdr.* od błona *ob.* Błona.

**Błotko**, a, *n. zdr.* od błoto. małe błoto.

**Błotnieć**, eję, *s.n.* stawać się błotem. Ziemia błotnicje.

**Błotnik**, a, *m.* bagno, kałuża.

**Błotnisty**, a, e, *p.* błotem rozmącony, pełen błota. Ziemia błotnista, bagnista. Okolica błotnista.

**Błotny**, a, e, *p.* pełen błota, błotem rozwiedziony. Błotna droga. = rosnący lub żyjący na błotach, bagnach. Rośliny błotne. Ptastwo błotne.

**Błoto**, a, *n.* ziemia rozwilżona. *przsł.* błoto podoba się świni. = pokalanie pod względem tak moralnym jak fizycznym. Uwięznąć w błocie. Wyciągnąć kogo z błota, *t.j.* wrócić mu dobre imie. Z błotem kogo zmieszać, *t.j.* sponiewierać kogo moralnie. Pieniądze rzucić w błoto, *t. j.* marnować. = *fig.* brudy, nieczystości; nędza, niedola. Zaszargany w błocie. **Błota**, *l.m.* okolice błotne i bagniste. Błota Pińskie.

**Błysk**, u, *m.* światło nagłe i gwałtownie przebiegające i rażące, zwłaszcza błyskawicy.

**Błyskać**, a, *s.n. częst.* Błyszczeć, y; **Błysnąć**, nie, *jednot.* blask wydawać. Grom błyska. Całą noc błyskało. Miecze ich błyszczą. = *fig.* szczęście błysnęło na chwilę; błyska mu w głowie, *t.j.* roi mu się w głowie. = *czem.* błysnął mieczem. Nie wszystko złoto co błyszczy *przsł. t.j.* pozory mylą.

**Błyskanie**, a, *n.* czynność wydawania blasku, sam blask.

**Błyskawica**, y, *ż.* blask nagły i przelotny, poprzedzający grzmot, a powstający z elektryczności chmur. Zdarza się często bez grzmotu i przeciwnie grzmot bez błysku. Szybki jak błyskawica. = blask, błyskanie *np.* z dział, ogniów sztucznych. błyskawicy.]

**Błyskawiczny**, a, e, *p.* należący do]

**Błyskawka**, i, *ż.* rzecz lśniąca się, błyskotka, cacko, mamidło. = czasem szablę tak nazywają.

**Błyskawy, Błyskliwy**, a, e, *p.* błysk wydający, połyskujący.

**Błyskot**, u, *m.* **Błyskotka**, i, *ż. zdrob.* cacko lśniące, fraszka pozorna a zwłaszcza błyszcząca. = *fig.* wyskoki płochego, ulotnego dowcipu, Ubiegać się za błyskotkami.

**Błyskotać, cę**, *s.n. nd.* migać światłem, połyskiwać. **Błyskotanie**, a, *n.* miganie światłem. **Błyskotnik**, a, *m.* fabrykant błyskotek, bawideł, cacek. **Błyskotny**, a, e, *p.* migający, połyskujący.

**Błysnąć, nę**, *s.n. jednot.* wyraża nagłe i jednorazowe błyśnienie. = *nieos.* błysnęło, błysło, światło nagle stało się. = *fig.* błysnąć i zniknąć. Nadzieja błysnęła i znikła.

**Błyszcz**, u, *m.* połysk metalowy. Stąd rozmaite kombinacye różnych kruszców w połączeniu z siarką i jej kwasami.

**Błyszczący**, a, e, *p.* wydający połysk, lśniący się.

**Błyszczadło**, a, *n.* błyskotka.

**Błyszczak**, a, *m. zool.* motyl lśniący zmianą kolorów. Robaczek Sto Jański, świetlik.

**Błyszczeć**, *ob.* Błyskać. świetnieć, jaśnieć.

**Błyszczenie**, a, *n.* wydawanie blasku.

**Błyśnienie**, a, *n.* rzucenie nagłe blasku, błyskawica, mignienie blaskiem. = *chem.* połysk kruszców świeżo wytopionych.

**Bo**, *sp.* wyraża przyczynę, równie jak bowiem, albowiem. Zwyczajnie kładzie się na początku zdania.

**Boa**, y, *m. zool.* wąż dusiciel z rzędu płazów. = ubiór kobiecy naszyjny w czasach zimnych, z futra lub materyi wełnistych.

**Bob, bób, bobu**, *m.* jarzyna strąkowa mająca ziarno spłaszczone; rozmaite gatunki jego: bób zwyczajny, bób Sto-jański, rożki, (tak zwane strąki suche, czarne, słodkie, jadalne); bób czyli groch turecki *ob.* Fasola. = kamienny, wyka. = arabski, kawa. = boby kurze, jądra u kurów. = u starożytnych służył do wotowania w sprawach publicznych jako gałki.

**Bobak**, a, *m. zool.* świszcz, zwierzę z rodzaju myszy większej postaci. Ubogie chłopięta Sabaudzkie puszczając się na żebraczą wędrówkę, zwykle noszą z sobą bobaka. Na Ukrainie i Podolu bobaki są tubylce.

**Bobek, bka**, *m. zdr.* od **bób**. mały bób; bobki, jagody laurowo czyli wawrzynowe i samoż drzewo. *ob.* Laur, wawrzyn. = *żart.* łajno owcze, kozie, jelenie *i.t.p.* dla kształtu podobnego tym owocom.

**Bobelka**, i, *ż.* mały chrząszczyk pstrybiało z czerwonem, inaczej krówka. bobu.]

**Bobiasty, Bobowaty**, a, e, *p.* kształtu]

**Bobkowy**, a, e, *p.* od bobków, drzewa i owoców. Liście, wieńce, drzewo bobkowe. Bobkowa **róża**, oleander.

**Bobowiny**, in, *l.m.* badyle bobowe.

**Bobowisko**, a, *n.* rżysko, pole bobowe.

**Bobownik**, a, *m. bot.* roślina krzewiąca się po bagnach, inaczej koziparsk, przetacznik.

**Bobowy**, a, e, *p.* od bobu, z bobu. Mąka bobowa, ziarno bobowe, bobowa polewka, zupa (**bobówka**).

**Bobr, bóbr, bobra**, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu ziemnowodnych.

szczurowatych, wydaje tłuszcz wonny używany w medycynie a zwany strój bobrowy. Wielce poszukiwany dla futra, buduje swoje mieszkania bardzo sztuczne po ustroniach leśnych nad brzegami wód. Pojmany płacze, stąd u nas *przsł.* płacze jak bóbr, *t.j.* rzewnie. Ogon ma łuską pokryty, który zanurza w wodzie. = *myś.* ogon, bobra zowie się kiclnia; tłuszcz, strojem; głos, kwileniem, świstaniem.

**Bobroszczur**, a, *m. zool.* bóbr piżmowy, mieszkaniec Litwy, podobny do kreta ale w dwójnasób większy, obyczaje całkiem bobrowe.

**Bobrować**, uję, *s.n. nied.* brodzić w wodzie jak bóbr. = *fig.* brnąć w roskoszach. = szperać po kątach.

**Bobrownia**, i, *ż.* chatka bobrowa.

**Bobrownik**, a, *m.* myśliwiec polujący na bobry. = dawny polski urzędnik, woiny od władzy wojewodów.

**Bobrowy, bobrzy**, a, e, *p.* należący do bobra, pochodzący od bobra. Bobrowy ogon, bobrowy strój *i.t.p.* = z bobrowego futra. Kapelusz bobrowy, czapka bobrowa.

**Bochen, chna**, *m.* **bochenek, nka**, *m. zdrob.* bryła okrągława, grubo spłaszczona. Bochna miedzi, *t.j.* bryła ulana z miedzi. = chleba. Kroić z bochenka. *przsł.* do bochenka nie do szabli towarzysz, *t.j.* do jadła nie do pracy.

**Bochenkowaty**, a, e, *p.* kształtu bochenka.

**Bochenkowy**, a, e, *p.* należący do bochenka. Towarzysz bochenkowy, *t.j.* darmojad.

**Bocheński**, a, ie, *p. ob.* **Bochnia**. Błota bocheńskie.

**Bochnia**, ni, *ż.* miasto w Galicyi słynne żupami solnemi odkrytemi w roku 1252m. blisko Krakowa. Otacza go bardzo błotna droga.

**Bocian**, a, *m. zool.* ptak z rodzaju czapli, z rzędu podkasałych. Żywi się płazami, przebywa na bagnach, odlatuje na zimę, gnieździ się na wierzchołkach drzew i po dachach; dziobem wydaje klekotanie, jakby dla zabawy dzieci, spoczywa na jednej nodze. *przsł.* czy ja mam świat czyścić jak bocian? chodzi jak bocian, *t.j.* stąpa poważnie. Mniemanie ludowe, że gdzie się bocian gnieździ, tam się szczęści; stąd poszanowanie dla gniazd bocianich. **Bocianek, nka**, *m. zdrob.* mały bocian.

**Bociani, nia, nie, Bocianowy**, a, e, *p.* do bociana należący, bocianowi podobny. Góral ma nogi bocianie *przsł.* = *med.* bocianie sadło. = bocianie gniazdo, *t.j.* kosz masztowy na okrętach. = bocianie noski, *bot.* geranium, bodziszek.

**Bocianię, cia**, *n.* pisklę bocianie.

**Bocianowaty**, a, e, *p.* kształtu bocianiego.

**Bócik**, a, *m. zdrob.* od **Bót**. bót z krótszemi cholewami.

**Bócisko**, *v.* **bucisko**, a, *n.* bót stary, dziurawy, zużyty. = **Bócina, y**, *ż.* bót zużyty, źle zrobiony.

**Boćki, ek**, *l.m.* mieścina nad Nurcm w Podlaskiem, słynąca dawniej wyrabianiem dyscyplin, harapów i kańczuków.

**Boćkowski**, a, ie, *p.* pochodzący z Bociek. Boćkowskie bizuny; boćkowskie narzędzie. = prawo. *t.j.* rygor, surowość.

**Boćwina, Botwina, ny**, *ż.* liście, nać burakowa, służy do przyrządzania zup kwaskowatych, smakownych na Litwie i Rusi. = chłodnik z botwiny, *t.j.* nać odgotowana i usiekana, zaprawna octem wraz z szyjkami rakowemi i pokrajanemi ogórkami, zabielona śmietaną, a nazimno. *przsł.* u naszego Radziwiłła, boćwina się zrodziła; toż: *fig.* wychował się na botwinie, *t.j.* za piecem.

**Boczasty**, a, e, *p.* mający wielkie boki. Osieł boczasty.

**Boczek, czka**, *zdr.* od **Bok**. mały bok; wiązać boczki dziecięciu. **Boczkiem, z boczka**, *ps.* z boku. = milośnie: coś na się boczkiem poglądają. = wędzonka z boku wieprzowiny, *ob.* Schab. = w sporządzaniu sukien: boczna część stanika. Skroić boczek, zszywać boczki.

**Boczek, y**, *ż.* stronę boczna, *fort.*

strona baszty. = skrzydła, pawilony, budowle pomniejsze przyłączone do głównej.

**Boczny**, a, e, *p.* z boku, poboczny, od boku. Drzwi boczne. *fig.* wejść bocznemi drzwiami, *t.j.* dopiąć czego przez intrygę.

**Bodaj, Bogdaj**, z naleganiem **bodajże i bogdajże**, *w.* oznacza życzenie 1) na złę i na dobrą stronę, 2) zaprzysięganie z przekięctwem, 3) domniemanie. Znaczy ogólnie: Daj Boże! niechaj Bóg zdarzy. Da Bóg! = 1) Bodaj zdrów! *t.j.* na zdrowie! bodaj było w ojczyznie! bodajby takich wielu było! Bodaj cię paralusz (paraliż) naruszył! bodaj cię kaczki zdeptały! — 2) Przysięgam na to: bogdajbym - matki Boskiej nieoglądał! Bodajbym skonał, bodaj mię djabli porwali jeżeli kłamię! 3) *ps.* Bodaj czy nie przyjdzie! *t.j.* Ej! zapewne przyjdzie! Ej czy to nie nastąpi? kto wie? czy nie? — Jest nawet z podwójnem naleganiem: **bodajżeż, bogdajżeż**: Bodajżeż tam sobie kark złamał! Przez skrócenie a raczej zamilczenie mówi się: Bodaj cię, bodajże cię, ach! bodaj cię! bodajcież, bodajeś! bodajżeż!

**Bodlak, bodak, bodiak, bodziak**, a, *m.* kolec u roślin kolczastych, jak róża, agrest, jeżyna, głóg, malina. = roślina kolczata, jak cierń, oset, tarń. *i.t.d.*

**Bodliwość, ści**, *ż.* skłonność do bodzenia.

**Bodliwy, bodny**, a, e, *p.* skłonny do bodzenia. Byk bodliwy.

**Bodnia**, i, *ż.* na Podlasiu i Wołyniu, naczynie naksztalt beczki, o dnie bardzo głębokiem, a bokach mocno wydętych. = *fig.* człowiek lub kobieta opasła.

**Bodzenie**, ia, *n.* kłócie, szturchanie, uderzanie storcem kończatym.

**Bodziak**, *ob.* **bodlak.**

**Bodziaki, bodiaki**, ów, *l.m.* osty i chwasty kolczaste pokrywające pola nieorne, stepy, jak na Podolu i Ukrainie.

**Bodziec**, źca, *m.* kolec, oścień, kij z kolcem żelaznym, którym rolnicy ażgają z tyłu woły ciągnące pługi dla podżegania ich siły. = *fig.* zachęta, pobudka. Bodźca komu dodać, zachęcić, pobudzić. Interes osobisty jest mu bodźcem, pobudza go do działania. Bodźce i podniety cielesne ustawicznie go trapiły. = zgryzota, wyrzuty sumienia, skrupuły.

**Bodzisto**, *ps. ob.* **Sterocząco.**

**Bodziszek**, a, *m. bot. ob.* **Bocianie noski.**

**Bóg, boga**, *m.* imie to święte oznacza początek, istnienie, trwanie, kierunek w przestrzeni wszechbytu. Bóg, wszechwładca nie tylko naszej nędznej ziemi, ale wszelkiego stworzenia, którego ludzkie pojęcie ogarnąć nie zdoła, nie ma liczby mnogiej; bo Sam jest jedyny w Trójcy swojej Przenajświętszej Ojca, Syna i Ducha Sgo a wyraża się: Jam jest. — Imie to święte używa się w mowie: wzywając, O! Panie Ciebie Boga prosimy, zmiłuj się nad nami! — świadcząc, przysięgam na Boga, że tak było! — świadcząc się, Bogiem się świadczę że tej myśli nie miałem! — prosząc, na miłość Boską zlituj się nademną! — zaklinając się, niech mi tak Bóg dopomoże i Swięte Imie Jego; Bogdajbym nigdy Boga nie oglądał; niechaj mnie Bóg odstąp! jeśli... — przeklinając, niechaj cię Bóg skarze! bodajbyś Boga nie oglądał! — życząc, szczęść Boże! Bóg pomagaj! albo pomagaj Bóg, Idź z Bogiem! niech cię Bóg prowadzi! — z gniewem, O! przez Boga! azaliż Bóg już nie widzi takiej sromoty? — z pytaniem, czyż Bóg dobrotliwy zapomniał już o nas? Boże mój! czyż nieraczysz nam podać ręki miłosierdzia? — z podziwieniem, Jako? o! Boże! czyż prawica Twoja nie pomści się krzywdy dzieci Twoich? — wołając o ratunek, Panie! daj mi siły na zniesienie nędzy mojej, abym podźwigniony z upadku ramieniem Twojem, mógł błogosławić Imieniowi Twemu! — w złej dobie, Boże przybądź mi ku pomocy weź mnie pod Świętą opiekę Twoję — w rozpaczy, Terazże niech Bó

mnie ma w swojej opiece! *Przysłowia*: Na kogo Bóg, na tego i ludzie, *t.j.* ludzie za szczęściem. Kiedy trwoga, to do Boga *t.j.* w niebezpieczeństwie udajemy się o pomoc do Boga. Bóg wysoko, przyjaciel daleko, *t.j.* ratunek daleki; kto z Bogiem, Bóg znim, *t.j.* w Bogu tylko ratunek. Boga nie oszukasz, *t.j.* Bóg wszystko widzi. — Boga wzywaj a ręki przykładaj, *t.j.* proś Boga a pracuj; — albo bez pracy nie będą kołacze. — Trudno z Bogiem walczyć, *t.j.* co Bóg zarządził, stać się musi. — Ni Bogu świeczki ni czartu ożoga, *t.j.* niewart. = Pana Boga chwalić i czarta nie gniewać, *t.j.* nikomu się nie narazić. — Bóg wie! kiedy wyrażamy rzeczy niedocieczone. — Niech sobie idzie z Panem Bogiem! *t.j.* niech się odemnie odczepi. — Broń, zachowaj Boże, niech mnie Bóg broni! zaprzanie się. — Żal się Boże, *t.j.* daremna praca. = *fig.* Pan Bóg (hostya, wiatyk), ksiądz idzie z Panem Bogiem.

**Bóg-człowiek, ga-ka**, *m.* Bóg wcielony, Jezus Chrystus.

**Bog, Boh, u**, *m.* rzeka na Podolu.

**Bogacenie, a**, *n.* zbogacenie, wzoogacenie, a, *dok.* zbogacanie, a, *częst.* czyn zrobienia kogo bogatym. Bogacenie się. zbogacenie się, wzbogacenie się, zbogacanie się, *częst.* dopięcie zamiaru stania się bogatym.

**Bogacić, cę**, *s.cz. nied.* zbogacić, wzbogacić, ubogacić, cę, *s.cz. dok.* bogatym kogo czynić. Handel bogaci państwa? Ubogacił go Bóg w różnego rodzaju plony. Bogacić rozum, język, pamięć.

**Bogacić się**, *s.cz. nied.* zbogacić się, wzbogacić się, *s.z. dok.* wzbogacać się, *s. częst.* stać się lub stawać się bogatym; w dostatki, w rozum, w naukę. *przsł.* kto się prędko bogaci, cnotą tego przypłaci.

**Bogaciciel, a**, *m.* Bogaciciela, i, *ż.* ten lub ta co kogo bogaci. Bogaciciel języka.

**Bogacieć, ję**, *s.n. nd.* zbogacieć, wzbogacieć, ję, *s.n. dok.* stawać się, stać się bogatym. Bogacieje przemysłem, rozumem.

**Bogactwo, a**, *n.* dostatek, zamożność, dobre mienie, skarby. Handel i rolnictwo stanowi bogactwo narodowe. Bogactwo moralne, umysłowe, języka. W *lm.* wyraz Bogactwo oznacza wszelakie skarby fizyczne i moralne stanowiące jakiś ogromny zasób narodowy, familijny, jakiego zamożnego człowieka, często i produkcyi ziemskiej. Bogactwa niw Kaliforneńskich, żup solnych Wieliczki i.t.d. *fig.* słonecznik oznacza fałszywe bogactwo.

**Bogacz, a**, *m.* bogaczka, i, *ż.* człowiek bogaty, kobieta bogata.

**Bogarodzica, y**. *ż.* Bogarodzicielka, i, *ż.* najświętsza Panna Marya, Matka wcielonego Jezusa Chrystusa. = Hymn ułożonony przez S. Wojciecha, powtarzany przez rycerzy polskich idących do boju poczyna się od słów: Bogarodzica dziewica, Bogiem sławiona Marya.

**Bogato, bogacie**, *ps.* w sposób bogaty. Bogato się ożenić. Bogato ustroić się. = Bogato, obficie dostatkiem czegó.

**Bogaty, a, e**, *p.* posiadający bogactwa. Człowiek bogaty, naród bogaty, kraj bogaty. Bogaty w co. Bogaty w ziemię, lasy, stada. W pieniądze bogaty, w sumienie dobre ubogi. = drogi, wielo kosztujący. Sprzęty, naczynia, suknie bogate. = zawierający wielką obfitość czego. Ruda w kruszce bogata. W temże znaczeniu mówi się: Bogata biblioteka, język bogaty, bogata literatura.

**Bogdaj**, *ac. ob.* bodaj.

**Bogi, Bogowie, ów**, *l.m.* liczne bóstwa, bożyszcza pogańskie dawnych i dzisiejszych narodów azyatyckich, afrykańskich, amerykańskich, wysp australnych, *i.t.d.* rozmaitego kształtu, władzy, przymiotów.

**Bogini, i, Boginia, i**, *ż.* bóstwo żeńskie bałwochwalcze, wyobrażające pewny przymiot lub byt. Tak Nymfy, boginie wodne. Dryady drzewne. Rusałki, rzeczne. Bogi-

nie lasów, gór, mórz i wszelakich stworzeń natury.

**Boginka**, i, *ż. zdr.* nymfa, zwłaszcza rzeczna; mieszkańcy koło Karpat zowią je topielnicami.

**Bogobójca**, y, *m.* zabójca Boga. Nazwanie katolickie Żydów, co umęczyli Chrystusa.

**Bogobójczy**, a, e, *p.* zabijający Boga. Ręce bogobójcze, miasto bogobójcze. bogobojnie.]

**Bogobojnie**, *ps.* z bojaźnią bożą. Żyć

**Bogobojność**, ści, *ż.* bojaźń boska, *t.j.* czczenie Boga z pokorną obawą wyboczenia z drogi należnego mu uszanowania.

**Bogobojny**, a, e, *p.* bojący się Boga, miłujący Boga z bojaźnią obrażenia go, przekroczenia jego przykazań.

**Bogobójstwo**, a, *n.* zabójstwo Boga.

**Bogochwalca**, y, *m.* czciciel, wychwalacz Boski.

**Bogochwalenie**, ia, *n.* chwalenie Boga.

**Bogochwalny**, a, e, *p.* któremu cześć Boska przynależy.

**Bogoczłowieczy**, a, e. *p.* odnoszący się do Boga-człowieka, *t.j.* do Jezusa Chrystusa.

**Bogoczłowiek**, a, *m.* Bóg i człowiek, Jezus Chrystus.

**Bogomodlca**, y, *m.* modlący się do Boga.

**Bogomodlny**, a, e, *p.* do Boga się modlący.

**Bogomyślność**, ści, *ż.* rozmyślanie o Bogu. **Bogomyślny**, a, e, *p.* myślący o Bogu, zagłębiony w myślach o bóstwie. **Bogomyślnie**, *ps.* w rozmyślaniu o Bogu.

**Bogowładny**, a, e, *p.* władający, rządzący w imieniu Boga, teokratyczny.

**Bogowładztwo**, a, *n.* bogorządztwo, a, *n.* rząd, władza nadana od Boga, teokracya.

**Bogumiła**, y, *ż. zool.* ptak żółto-zielony, z rodzaju drozdów, zwany też Boguwola, dla miłego pogwizdu, pod pospolitem nazwaniem Wilga powszechnie znany.

**Bohater, bohatyr**, a, *m.* niby Boga torem idący, *t.j.* odważny z przekonaniem, rycerz mężny, waleczny wojownik. Bohatyr wieku. Bohatyr powieści, romansu, poematu, *t.j.* osoba najwydatniej występująca w tem dziele.

**Bohaterka, Bohatyrka**, i, *ż.* rycerka, kobieta odważna, obdarzona męztwem, do którego przywiązuje się szlachetność i miłość.

**Bohaterski, bohatyrski**, a, ie, *p.* obdarzony wszelkiemi przymiotami bohatera, jak: męztwem, cnotą, poświęceniem. Wiersz bohaterski o czynach bohaterów, epopeja, jak Homerowe poemata. Bohaterskie, bajeczne dzieje. Lud bohaterski. Wicki bohaterskie. Po bohatersku, jak przystoi na bohatera.

**Bohomaz**, a, *m.* właściwie malarz moskiewski, co w konturowych zarysach i dziwacznym kolorycie wyobraża olejno figury Boga, Syna, Ducha S., Najśw. Panny, Wszystkich Świętych *i.t.d.* = nędzne malowidło, bazgranina malarska.

**Bojar**, a, *m.* **Bojarzyn**, a, *m.* (wyraz zrobiony z boju) wojownik, rycerz, człowiek zdolny do boju. = dowódzca w boju lub znakomity dostojnik w wiecu. Bójary na Litwie stanowiły stan średni, pomiędzy szlachtą a chłopstwem, dawano to nazwanie szlachcie litewsko-ruskiej; byli *putni* co wojskowo służyli i *służkowie* do posług zamkowych, jak rozwożenie rozkazów, listów.

**Bojarski**, a, ie, *p.* używający praw bojarowi służących; do bojara należący. Prawa bojarskie.

**Bojarstwo**, a, *n.* dostojeństwo bojarskie; w Moskwie godność senatorska. = stan szlachty litewskiej i ruskiej. = stan rycerski.

**Bojaźliwie, bojaźliwo**, *ps.* od **Bojaźliwy**, a, e, *p.* lękający się i drżący za lada wrzaskiem, trzaskiem lub łoskotem; lękliwy, trwożliwy. Różni się bojaźliwy od bojącego się tem: że bojaźń jest wrodzona pierwszemu, a w drugim jest chwilowa i przeminąć może. **Bojaźliwiec**, wca, *m.* człowiek bojaźliwy, tchórzem podszyty.

**Bojaźliwość**, ści, *ż.* wrodzone usposobienie do bojaźni i lękliwości, często bez powodu. Najczęściej jest to

stan chorowity, gdzie człowiek cienia się swego lęka.

**Bojaźń, źni,** *ż.* niepokój duszy zajętej przyszłością, stan duszy zakłopotanej następstwem przyszłych wypadków. Obawa, trwoga, lękanie się. Więcej jest dobrych z bojaźni aniżeli z niewinności, *przsł.* Bojaźń Boża, Panska, *t.j.* banie się Boga z miłością, bogobojność.

**Bojaźnieć, ieję,** *s.n. nd.* i **zbojaźnieć,** *dk.* bydź przejętym lękliwością, obawą; stać się lękliwym.

**Bojaźny, a, e,** *p.* lękliwy, trwożliwy.

**Bójca, y,** *m.* ten co zabija. Używa się tylko wskładaniu, a wtenczas wyraz składowy, który zwykle bójcę poprzedza, mianuje zarazem i zabójcę i przedmiot na którym zabójstwo było popełnione. Bratobójca, królobójca, samobójca, ojcobójca *i t.p.*

**Bójczy, a, e,** *p.* urobiony z bójcy. Używa się podobnież jak rzeczownik, tylko oznacza już nie podmiot i przedmiot, ale naturę czynu. Zabójczy, *t.j.* pozbawiający życia. Królobójczy, *i.t.p.*

**Bojewisko, bojowisko, a,** *n.* pole bitwy, która ma się stoczyć, albo się stoczyła. *ob.* Pobojowisko. = miejsce młócki, klepisko.

**Bójka, i,** *ż.* bitwa na pięście, na kije. Zwada karczemna, pobicie się o co.

**Bojować, uję,** *s.n. nied.* staczać boje, bić się, wojować, walczyć z kim lub przeciw komu = wojskowo służyć. Rycerz pod waszą chorągwią bojuje.

**Bojowanie, a,** *n.* **Bojownictwo, a,** *n.* wojowanie, staczanie bojów.

**Bojowisko,** *ob.* **bojewisko.**

**Bojowniczka, i,** *ż.* wojująca kobieta.

**Bojowniczy, a, e,** *p.* wojowniczy.

**Bojownik, a,** *m.* wojownik, wojak, żołnierz wprawny do boju. = *zool.* ptak rodu bekasiego, który swoim długocienkim dziobem chwyta chrząszcze i różne owady służące mu za pokarm.

**Bojowny, a, e,** *p.* do boju sposobny; lud bojowny. Żołnierz bojowny.

**Bojowy, a, e,** *p.* służący w boju. Plac, rynsztunek, bojowy. Składy, zasoby bojowe. Rumak bojowy. Szyk bojowy.

**Bojujący, a, e,** *p.* wojujący; prowadzący bój nieustanny. Kościół bojujący lub wojujący.

**Bok, u,** *m.* strona lewa lub prawa u ludzi i zwierząt od pachwiny aż do biodra, razem wzięte z żebrami i skórą, stanowiące ochronę wnętrzności, czyli organów żywotnych. Przewracać się z boku na bok, nie módz zasnąć. Przypasać miecz do boku. Ból w boku, kłócie. Bydź przy czyjim boku, *t.j.* bydź na czyich posługach. Mieć kogo przy boku *t.j.* na zawołanie, od boku królewskiego, *t.j.* z jego dworu i orszaku. Przenośnie: Odłożyć co na bok, zostawić do dalszego użytku, rozporządzenia albo rozwagi. Rwać boki ze śmiechu, śmiać się aż do trzymania się za boki, śmiać się do rozpuku, pękać ze śmiechu. Pójść na bok, zostać na boku, zostać uchylonym, uchylić się, usunąć się, z boku, zdradziecko podejść. Bokami świecić, *t.j.* bydź obdartym. Strach za boki chwyta. Dowiedzieć się z boku, *t.j.* przypadkiem usłyszeć. Wziąć kogo na bok, *t.j.* uprowadzić na stronę dla powiedzenia tajemnicy. Wziąć się pod boki, *t.j.* wyzywać kogo, nadrabiając miną. Pod bokiem, tuż obok, *t.j.* w pobliżu. Na bok! z drogi! *t.j.* umknij na stronę. Przyczyna uboczna *n.p.* jeśli co z boku nie przeszkodzi. Na wszystkie boki, *t.j.* ze wszech stron. = *geometr.* każda z linii prostych, zamykających figurę prostokreślną. Boki trójkąta, równoległoboku, kwadratu. = Boki czyli brzegi naczynia.

**Boklak,** *ob.* **Buklak.**

**Bokobrody, ód,** *ż.* **bakienbardy, ard,** *ż.* (z niem.). niby boczne brody wyrastające na policzkach mężczyzn od uszu wdłuż aż ku brodzie.

**Bokowy, a, e,** *p.* u boku położony z prawej lub lewej strony. *ob.* Boczny.

**Boks, a,** *m.* (z ang.) uderzenie kułakiem, szturchnięcie, kuks.

**Bol, a,** *m. miner.* gatunek glinki

używanej do czyszczenia sprzętów metalicznych kuchennych, medalów, mosiądzu *i.t.p.*

**Ból, bolu,** *m.* uczucie cielesne przykre, w rozmaitym stopniu, obrażające nerwy; dolegliwość; boleść. Świerzbienie, szczypanie, jest początek bolu — potem idzie ból mały od uderzenia lub ze złego położenia ciała; dalej ból mocny, tępy, gwałtowny, nieznośny, aż do szaleństwa, pochodzący ze stanu chorowitego ciała z przyczyn zewnętrznych. Ból głowy, zębów, piersi. Ból od kar cielesnych. Bole porodzenia. Ból suchy czyli podagra. = *fig.* ból serca, przykre uczucie umysłowe wywołane jakiemiś smutnemi okolicznościami życia. Ból mi serce ścisnął na taką niedolę. **Bole, ów,** *l.m. med.* boleści niewiasty w połogu.

**Bolący, a, e,** *im.* od **boleć**; sprawujący ból. Mieć nagniotek bolący, *t.j.* który boli, dolega. Miejsce bolące, *t.j.* schorzałe. = *fig.* żarty bolące, które sprawują komu cierpienie.

**Bolączka, i,** *ż.* skupienie się przypadkowe humorów lymfatycznych w jakiej części ciała, a osobliwie w pachwinach, przy zbiegu żył *i.t.p.* które wyrobiwszy jądro ropiaste, rozpiera naczynia sąsiednie i wielki ból sprawuje, nim dojrzawszy przewierci skórę i ropę wyrzuci. Podniesienie się ciała w tym razie ze swoim wierzchołkiem różnego koloru, nazywamy wrzodem, wrzedzionką, bolączką, czerakiem, *t.t.p.* Bolączka morowa, dymienica, szyszka, są to wrzody zaraźliwe i zgubne, dżuma najstraszniejsza.

**Boleć, lejęc,** *s.n. nied.* cierpieć, ponosić ból, boleść, tak fizycznie jak moralnie. Boleć, na nogę, na rany, na zęby. = rodzeniem. Kiedy moja matka mną bolała. = chorować. = sercem. *fig.* gryźć się, martwić, frasować się. = nad czem, *np.* bolejęc nad waszą stratą, nad upadkiem sprawy ojczystej, *ob.* **Ubolewać.**

**Bolejący, a, e,** *im.* od **boleć**, ponoszący boleść, złożony chorobą, uskarżający się na różne dolegliwości. *ob.* **Zbolały.**

**Bolenie, a,** *n.* doznawane a trwające uczucie bolu, ciągły ból. Bezustanne bolenie schorzałych członków. Bolenie zębów, piersi, głowy.

**Boleść, ści,** *ż.* stan cierpiętliwy, tak fizycznie jak moralnie dojmujący. Boleść w rękach, nogach; = serca, duszy, moralna. Siedm boleści N. Panny. = *fig.* mówi się o jakiej nędzocie: od siedmiu boleści. Człowiek, dzieło od siedmiu boleści, *t.j.* człowiek, dzieło liche.

**Boleściwy, a, e,** *p.* ulegający boleści. Boleściwe doznanie jakiej przygody.

**Bolesław, a,** *m.* imię męzkie słowiańskie, złożone z wyrazów *bole* (*zn.* więcej) i *sława t.j.* wielcesławny (nie bolem sławny jak mówi Linde). Polska miała pięciu królów tego imienia.

**Boleśnie, Boleśno,** *ps.* z bolem, z ubolewaniem. Boleśnie zraniony, dotknięty.

**Bolesność, ści,** *ż.* stan boleśny.

**Boleśny, a, e,** *p.* ból sprawujący, bolący. Rana boleśna. = *fig.* strata boleśna. Rozstanie się boleśne. Boleśny widok. = stan cierpienie wyrażający. Boleśny zgon, bolesne konanie. NP Boleśna.

**Boletyn i buletyn, u,** *m.* (z wł. i franc.), gałka do wotowania przy wybieraniu posłów na sejmy, urzędników cywilnych, członków stowarzyszeń. *i.t.d.*

**Bolewać i boliwać,** *s.częst. ob.* **Boleć.**

**Bolić, li,** *sł. nieosb.* boleśnie dawać się czuć, ból sprawiać. Głowa mię boli. Zęby go bolą. Boli mnie twa nieufność. Niewdzięczność boli. *fig.* niech cię o to głowa nie boli. *t.j.* nie troszcz się o to.

**Bollandyści, stów,** *l.m.* nazwisko stowarzyszenia Jezuickiego założonego w Antwerpii, w celu poszukiwań historycznych tyczących się żywotów Świętych; znakomite jego dzieło ma tytuł: Acta Sanctorum. Dotąd (1862 r.) doprowadzone jest do tomu 62go.

**Bolny**, a, e, *p.* bole cierpiący, chory. Ujrzał łzy, ujrzał bolne serce moje.

**Bolno**, *ps.* patrz **Boleśnie, Bolesno.**

**Boltun**, a, *m.* jaja ptasie niesposobne do wydawania piskląt.

**Boltuszník**, a, *m.* kupiec skórami wyprawnemi albo zakupionemi do wyprawy handlujący.

**Bolwark, Bulwark**, u, *m.* (z niem.) baszta, przednia obrona fortecy. = zasłona przeciw natarczywości. = ulica nadbrzeżna ponad rzekami. = ulica szeroka w mieście wysadzona drzewami.

**Bomba**, y, *ż.* kula żelazna, której próżnia napełniona jest prochem; wyrzucona z mozdzierza, z zapalonym lontem na wyrachowaną odległość, za wstrząśnieniem przez padnienie, zapaliwszy proch, pęka i uderza odłamkami.

**Bombarda**, y, *ż.* wielkie działo do rzucania bomb, jakich dawniej Turcy używali. = flota opatrzona podobnąż bronią; ba nawet i jeden okręt.

**Bombardować**, uję, *s.cz. nied.* rzucać bomby na miejsce obronne, dla ułatwienia szturmu przez zrobiony wyłom w szańcach, a oraz dla wzniecenia wewnątrz fortecy pożaru.

**Bombardowanie**, a, *n.* rzucanie bomb.

**Bombardier**, a, *m.* żołnierz do bombardowania.

**Bombon**, a, *m.* dymienica, czyli nabrzmienie jajowate, pochodzące z zapalenia gruczołów limfatycznych pachwinowych.

**Bonifikacya**, yi, *ż.* (z łac.) wynagrodzenie szkody.

**Bonifikować**, uję, *s.cz.* wynagradzać komu szkodę.

**Bonifrater**, tra, *m.* zakonnik reguły Sgo Jana Bożego, pielęgnujący szalonych. = Bonifratry, dom waryatów. Oddać do Bonifratrów, *ob.* **Czubki.**

**Bonitacya**, yi, *ż.* ocenienie wartości gruntowej stosownie do klass czyli gatunków gruntu.

**Bononia**, ii, *ż. im. wł.* miasta włoskiego, słynnego u nas z rodzaju maluczkich, pokojowych, wełnistych piesków, zwanych Bononczykami. Kamień bonoński, z rodzaju gipsów, świecący w nocy.

**Bonować**, uję, *s.n. nied.* używać żywota, hulać. Bonować sobie po świecie *t.j.* prowadzić życie rozwięzłe. **Bonowanie**, a, *n.* hulatyka.

**Bonz**, a, *m.* kapłan japoński, chiński.

**Bór, boru**, *m.* las z modrzewiów, żywicznych drzew, gęsty, zarosły; ogólniej las gęsty rosnący na gruntach piaszczystych złożony z brzóz, osiczyny, klonów i sosen.

**Bor**, u, *chem.* ciało proste, dające w połączeniu z innemi ciałami pewne sole, między któremi borax posługuje wielce w metallurgii przyspieszając topienie kruszców.

**Boradek, dku**, *m.* **boratek, tku**, *m.* **burat**, u, *m.* i *zdr.* **buracik.** (z łac. burra, wełna gruba), materya wełniana i wełniano jedwabna, gruba, mięsista, służąca na odzież zimową.

**Boraks, borax**, u, *m. chem.* sól borowo-sodna, bywa w naturze, a i sztucznie się wyrabia.

**Boraksowy, boraxowy**, *p.* urobiony z boraxu, wyrażający wszelkie przymioty tej istoty, tak w jej pierwotnym stanie, jako i w połączeniu z innemi ciałami. **Boranty**, *l.m. chem.* różne sole, z różnych zasad w połączeniu z kwasem borowym, utworzone.

**Bordel, burdel**, u, *m.* dom publiczny nierządnic. *ob.* **Zamtuz.**

**Bordo**, *nieod. n.* gatunek słynny wina francuzkiego uprawianego w departamencie de la Gironde ponad Oceanem, a biorący nazwę od miasta Bordeaux stolicy tegoż departamentu.

**Borcasz**, a, *m. mit.* wiatr północny.

**Borg**, u, *m.* (z niem.) kredyt, kupno i sprzedaż z odłożeniem uiszczenia opłaty na pewny termin. *przsł.* Borg umarł a kredyt nieżyje.

**Borgować, uję**, *s.n. nied.* brać u kogo na kredyt, albo dawać komu na kredyt. *fig.* folgować, odpuszczać komu, zwalniać ze swoich praw lub przemocy względem kogo.

**Borgowanie**, a, *n.* owlekanie pożyczki

tak ze strony zaciągającego, jak ze strony dającego pożyczkę. = folgowanie, oszczędzanie.

**Borgowany**, a, e, *p.* brany lub pożyczany na kredyt.

**Borgownik**, a, *m.* dający lub pożyczający na kredyt.

**Borgowy**, a, e, *p.* ściągający się do borgu, kredytowy.

**Borkarnia**, ni, *ż.* zakład dla ubogich studentów.

**Borkówki**, wek, *l.m.* pióra podłużne górną część skrzydeł zwierzchu okrywające.

**Borowiec**, wca, *m.* mieszkaniec, osadnik w borach, puszczach. **Borowik**, a, *m.* gatunek grzyba. **Borowisko**, a, *n.* grunt po wyciętym borze. **Borowizna**, y, *ż.* miejsce borem zarosłe. **Borowka**, i, *ż. bot.* (Vaccinium), nazwisko rodzajowe krzewiny i jagody, której gatunki są: — brusznica, czernica, klukwa, łochynia czyli pijanica, kamioneczka, żórawina. = beczka z sosnowego drzewa.

**Borsuczy**, a, e, *p.* z borsuka lub z jego skóry. Sadło borsucze, torba borsucza. **Borsuk**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rodzaju niedźwiedzi. = *fig.* człowiek wydatnych szczęk, płaskiego nosa, małych oczu do borsuka podobny.

**Borukać się**, *s.z. nied.* szamotać się, pasować się.

**Boruta**, y, *m.* i *ż.* diabeł, podług gminnej powieści, na błotach mieszkający. = *fig.* natrętnik, natrętnica.

**Borys**, a, *m.* borowiec, gbur, prostak. = chleb gruby razowy.

**Borysz**, u, *m.* datek na rękę lub traktament przy kupnie. **Boryszkować**, kuję, *s.n. nied.* zapijać borysz, pić przy kupnie.

**Bosak**, a, *m.* człowiek boso chodzący. = hak żelazny na drągu, mianowicie do rozrywania palącego się budynku. **Bosaki**, *l.m.* wozy, sanie niekute. **Bosakiem**, *ps.* boso. **Bosaczek**, czka, *m.* narzędzie rybackie, długi drąg z kolcem i haczykiem żelaznym na końcu do wydobywania sieci zastawionych, do próbowania dna wody. **Bosiny**, sin, *l.m.* u żydów siedzenie przez kilka dni boso na ziemi po śmierci rodziców, krewnych. = chodzenie boso. **Bosy**, a, e, *p.* bez obuwia, nieozuty. = niekuty, jak wóz, koń, sanie.

**Bość**, bodę, *s.cz. nied.* **Bodnąć**, nę, *jednot.* **Ubość**, ubodę, *dok.* ukłóć czem ostrem, a mianowicie rogami, kopią, ostrogami. = *fig.* dotknąć do żywego. = pobudzać, zachęcać.

**Boski**, **Boskość**, **Bóstwo**, *ob.* **Bozki**, i.t.d.

**Bosman**, a, *m.* (z niem.), flis, majtek.

**Bót**, a, *m.* obuwie z cholewami. = *fig.* Bóty komu szyć, dołki pod kim kopać, chcieć komu zaszkodzić.

**Botaniczny**, a, e, *p.* należący do botaniki. **Botanik**, a, *m.* biegły w botanice. **Botanika**, i, *ż.* nauka o roślinach.

**Botwina**, y, *ż.* nać i liście buraków. = nać buraków zakwaszona na zimowe jadło. = potrawa z kwaszonej botwiny gotowana, w Litwie ulubiona.

**Bowiem**, *sp.* bo, albowiem, ponieważ.

**Bożątko**, a, **Bożę**, cia, *n.* mały, młody bożek. = *fig.* szczęśliwiec, pieszczoszek fortuny, pączek w maśle. **Bożek**, żka, *m.* pogański bóg, bałwan. **Bozki**, a, ie, *p.* pochodzący od Boga, boży, tyczący się Boga, podobny do Boga. = doskonały, wyborny, piękny, cudny. Bozki rozsądek, bozka wymowa. **Bozkość**, ści, *ż.* natura bozka, przymioty bozkie. **Bożkować się**, *s.z. nied.* zmyślać nabożeństwo, udawać nabożnego. **Bożkowanie**, a, *n.* udawanie nabożeństwa. **Bożnica**, y, *ż.* świątynia mianowicie pogańska. = szkoła żydowska. **Bożniczy**, a, e, *p.* należący do bożnicy. = ego, *m.* dozorca bożnicy. **Bożogrobca**, y, **Bożogrobiec**, bca, *m.* kanonik grobu bożego w Miechowie, Miechowita. **Bożogrobski**, a, ie, *p.* od zakonu bożogrobców. Kanonicy bożogrobscy nosili dwoisty krzyż czerwony na kapie. = *fig.* Bożogrobski żołnierz, niećwi[illegible], niemusztrowany, niebitny. **Bóztwo**, a, *n. ob.*

**Bożkość.** = bóg, bożek. W lesie tym jakieś bóztwo przemieszkiwa. = co kto nad wszystko przenosi, w czem jest zakochany. Ojczyzna jest jego bóztwem, kufel jest bóztwem pijaka. **Boży**, a, e, *p.* od Boga pochodzący, należący do Boga. Syn Boży. Boża wolą, zrządzenie boże; *fig.* Czuć wolą bożą, uczuć w sobie popęd płciowy. Boży dar, w szczególności chleb, pokarm. Boży świat, cały nasz świat. Nie wiedzieć o bożym świecie, nic zgoła nie wiedzieć. Boży rok, boży dzień, boża noc, każdy rok, *i.t.d.* Całą bożą noc grano. Boże poszycie, włosy na głowie, czupryna (wyrażenie Mazowieckich kmiecí). = Chrystusowy. Boże Narodzenie. Boża męka, passya Chrystusa; krzyż czyli figura mękę Chrystusa wyobrażająca. Pogrzeb pod bożą męką, mniej uczciwy, niż na cmentarzu. Boże ciało, święto uroczyste przez Urbana IV postanowione. = Boży prątek, kręglasty kamyk, o którym mniemano że z piorunem na ziemię spada. = *bot.* Boże drzewko (Artemisia abrotanum), gatunek ziela z rodzaju Bylicy. Boża trawa (Trigonella foenum graecum), Boży byt, Ambrosia, którego gatunki, żabie gronka, posypek. Boży dar (Eringium). Bożej matki włoski (Adianthum capillus Veneris), gatunek paproci. = *herald.* Boża wola, herb w polu błękitnem miesiąc rogami do góry, w nim podkowa, w której krzyż złoty. = Boża wola, szyb w Wieliczce pogłębiony za Władysława IV. **Bożyć się, żę się,** *s.cz. nied.* swiadczyć się Bogiem. = Bogu cześć winną oddawać. = przed człowiekiem jak przed Bogiem się korzyć. **Bożysko**, a, *n.* bożek pogański. **Bożyszcze**, a, *n.* bóztwo, bożek. = *fig.* przedmiot miłości, uwielbienia. Ona jest mojem bożyszczem.

**Brać, biorę,** *s.cz. nied.* Wziąć, wezmę, *dok.* **Bierać, am,** *częst.* imać ręką. — brać ustami, zębami lub czemkolwiek. — przyjmować. Głupstwo nie brać, kiedy dają. — brać za gębę. Nie kazał brać wojsku tylko trawę a wodę. — brać na borg, na kredyt. Stargował i wziął na borg od szewca bóty. — brać żołd, pensyą. Ile bierzesz na dzień? — dać się przekupić. Sędzia nie ma ani brać, ani dawać. — grzeczniej, zamiast kraść. Bierze gdzie nie położył. = zabierać, brać mocą, gwałtem. Uciekających brali i przedawali. Weźcie go do kozy. — miasto, obóz, kraj, wziąć, dobyć. Niemiano dawniej tak dzielnych sposobów do brania miast. = przejmować, zasięgać zkąd, od kogo. Polacy wiary sposób z Francyi, albo z Niemiec brali. — brać co pożądanego, otrzymać, dostać. Od Boga uzdrowienie wziął. — brać przykład, wzór. Bierzemy przykład z świętych. = chwytać, łapać. Bierze wilk i liczone. — napadać, przenikać. Mdłość, słabość mię bierze. Mówiąc o tem, strach bierze człowieka. = chwycić się czego, wziąć się do czego. Cesarz Fryderyk wziął krzyż, zaciągnął się na krucyatę. = przybrać, obrać. Stryjecznego brata za syna wzięła. — brać żonę, pojąć za żonę. Brać się, połączyć się ślubem małżeńskim. Skoro się kochacie, bierzcie się. = wzywać jakim sposobem. Nie bierz imienia Pana Boga nadaremnie. = poczytywać, mieć za co. Wziąłem cię za kogo innego. Nie chciej mi tego brać za złe. Brać sobie co za krzywdę. = Serce brać, powziąć przywiązanie. Wielkie serce do wiary chrześciańskiej brał. Złe serce brać, powziąć wstręt, odrazę. Żołnierze brali do Gordyana złe serce. — Serce brać, nabierać odwagi. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjazne są nieba. = Brać na się, wdziewać, wkładać. Szaty na się wziął Perskie. — ściągać na siebie. Płaczu, przekleństwa, abyś na siebie nie brał. — podejmować się. Ten święte, ów rycerskie wziął na się posługi. — ręczyć, odpowiadać. Biorę to na siebie. = Brać w się, mieścić w sobie, obejmować, wciągać. Wór tyle wart,

ła w się bierze. Wełna niektóre farby od razu w się bierze. = Brać w serce, do serca, mocno uczuć, wzruszyć się. — brać co do głowy, brać co sobie w głowę, brać w rozum, pojmować, zastanawiać się, brać na uwagę. — wziąć sobie do głowy, wymyślić, uroić sobie. — brać na rozum, rozumnie brać się do czego. — w pamięć, w pamięci sobie utkwić. — w pamięć brać, przypominać sobie. — brać na uwagę, zostawić dalszemu rozważaniu. = Brać do siebie, stosować do siebie. Niechaj w całem tem pismie nikt nic w szczególności do siebie nie bierze. = Brać przed się, przedsiębrać, zamierzać, zamyślać. = ponieść co złego, odebrać karę, dostać kije, plagi, baty. Panam miał złego, wzięło się może więcej jak w szkołach. Wziąć po boku, wziąć w łeb, w pysk, w gębę. Wziąć klęskę, ponieść klęskę. **Brać się**, *s.z. nied.* **Wziąć się**, *dok.* do czego, zaczynać, przedsiębrać, imać się, chwytać się czego. Trzeba się wziąć do roboty. = brać się o co, ujmować się o co. = brać się zkąd, pochodzić, przybywać. Zkąd się też to ludzie biorą na świecie? Zkąd się tu wziąłeś? = brać się dokąd, udawać się dokąd. Do miłosierdzia twego się bierzemy. = brać się na prawo, na lewo, kierować się w te strony. = brać się do panny, zalecać się. Prędko teraz młódź do dam się bierze. = bierze się na co, zanosi się. Bierze się ku nocy, poczyna się zmierzchać.

**Braciszek, szka**, *m. zdrob.* mały brat, miły brat. = zakonnik niewyświęcony na księdza. **Bracki, a, ie**, *p.* braterski. = należący do bractwa. **Bractwo, a**, *n.* zgromadzenie osób mianowicie w duchownych celach, szkaplerne, rożańcowe. = cech. = banda, kompania, pijaków, złodziejów, hultajów.

**Braha, y**, *ż.* wywar gorzałczany w kotle pozostały.

**Brajcarki, ów**, *l.m.* kolce na których wisi nóż od szabli.

**Brajtary, ów**, *l.m.* zwane także wilki żelazne, na których się palą drwa w kuchni.

**Brak, u**, *m.* co wybrakowano, co odrzucono, odrzutek. Iść w braki, zostać wybrakowanym, odrzuconym. = niedostatek, pieniędzy, żywności, pamięci, rozumu. — komu czego, brakuje, niedostaje komu czego. Brak mi trzech set talarów. Brak był ludzi do każdej krajowej posługi. = różnica, względ nierówny na osoby. Niema u Boga braku w ludziach. Bez braku, bez różnicy, zarówno. Blada śmierć we wszystkie domy bez braku kołace. **Braknąć, Brakować, kuję**, *s.n. nied. nieosob.* schodzić na czem, niedostawać. Gdy mu na liczbie żołnierzy brakło, w cnocie nadzieję położył. Podczas suszy wody im często brakuje. **Brakować, kuję**, *s.cz. nied.* przebierać w czem, wybierać co lepszego. Telamon lud do boju brakował. — czem, czynić różnicę. Apostoł osobami nie brakuje. — czem, odrzucać co gorszego, co nic nie warto. *Przysł.* Czem panowie brakują, w tem sługy smakują.

**Brakowanie, a**, *n.* wybieranie lepszego, odrzucanie gorszego. **Brakownik, a**, *m.* **Brakowniczka, i**, *ż.* ten, ta co brakuje, wybiera, odrzuca. **Brakowny, Brakowy, a, e**, *p.* wybrakowany, podły, nic niewart, ladaco. Moneta brakowna, niemająca kursu.

**Brakteat, u**, *m.* moneta cienka blaszkowa, znana w Polsce w XI i XII wieku.

**Bram, u**, *m.* **Brama, y**, *ż.* **Bramka, Brameczka, i**, *ż. zdrob.* listwa u sukni, lamówka, galon, haft. Brama była u czapki z nadobnego tchórza. = strój na głowę niewieści. = *fig.* Bramy, bramowanie, obmowa, cenzura, krytyka.

**Brama, y**, *ż.* **Bramka, Brameczka, i**, *ż. zdrob.* wniście, którem się wchodzi lub wjeżdża do miasta, zamku, pałacu, domu. = *fig.* przedmurze, klucz. Kamieniec Podolski jest bramą i obwarowaniem krajów polskich.

**Brama**, y, *m.* jedna z trzech osób Trójcy indyjskiej, której dwie drugie są Wisznu i Szywen. **Bramin**, a, *m.* kapłan indyjski.

**Bramne**, go, *n.* opłata przy bramie. **Bramny**, a, e, *p.* należący do bramy.

**Bramny**, ego, *m.* stróż bramy strzegący.

**Bramować**, muję, *s.cz. nied.* obszywać listwą lamować. = *fig.* zdobić. = obmawiać, osławiać. **Bramowanie**, a, *n.* lamowanie; lamówka. **Bramowany**, a, e, *im.* lamowany.

**Branie**, a, *n. ob.* Brać. **Braniec**, ńca, *m.* zabrany w niewolą, jeniec, niewolnik. **Branka**, i, *ż.* kobieta zabrana w niewolą, niewolnica. **Brańtwo**, a, *n.* jeństwo, niewola.

**Bransoletka**, i, *ż.* (z włos. bracciaietto), ubranie rąk, manela.

**Brant**, u, *m.* srebro lub złoto wypalone, czyste. = próba wypalonego złota lub srebra. = *fig.* coś najwyborniejszego, arcy przedniego. = *med.* zaognienie rany. = *herald.* herb, pochodnia gorejąca. **Brantka**, i, *ż. artil.* przepalniczek.

**Brantować**, tuję, *s.cz. nied.* czyścić srebro lub złoto w ogniu. **Brantowanie**, a, *n.* czyszczenie złota lub srebra. **Brantownik**, a, *m.* wypalacz złota lub srebra. **Brantowny**, a, e, *p.* brantowany, oczyszczony. **Brantowy**, a, e, *p.* od brantowania. = zaognienie rany cierpiący.

**Brany**, a, e, *im. ob.* Brać.

**Brat**, a, *m.* z jednego małżeństwa z drugim urodzony. Brat rodzony, z jednego ojca i z jednej matki. = nierodzony; brat przyrodny, z tegoż ojca, ale innej matki, lub z tejże matki, ale innego ojca; brat stryjeczny, wujeczny, cioteczny, syn stryja, wuja, ciotki = mleczny, przy jednej piersi wykarmiony. = ślubny, assystent panny młodej do ślubu. = duchowny, brat w Chrystusie. = bracia, zakonnicy niewyświęceni. — zakony po większej części z zakonników niewyświęconych złożone, jak Bonifratry, Krzyżacy. = ludzie jednego stanu, jak królowie, biskupi, bracią się tytułują. — W Polsce dawniej dla okazania równości szlachta nazywała się bracią. = równy drugiemu. = przyjaciel od serca. Żyć z kim brat za brat, za panie bracie. Filip Macedo żył za brat z ludźmi w rozpustach pogrążonymi. = *bot.* Brat z siostrą, *ob.* Bratki. **Bratać**, am, *s.cz. nied.* łączyć jak brata z bratem. — się, *s.z.* łączyć się jak z bratem, przestawać z kim jak z bratem, poprzyjaźnić się. Zacny, ludzki i grzeczny, lecz się nie rad brata. = mieszać się z sobą, łączyć się. Złe się z dobrem połącza, dobre ze złem brata. **Bratanek**, nka, *m.* synowiec. **Bratanka**, i, *ż.* synowica. **Bratczyk**, a, *m.* należący do bractwa. **Bratek**, tka, *m. zdrob.* od brat. **Braterski**, a, ie, *p.* bratni, przyzwoity braciom. Miłość braterska. **Bratersko**, Po braterskiu, *ps.* jak przystoi braciom. **Braterstwo**, a, *n.* bratni związek. = ścisły związek. Koło rycerskie podniosło święte braterstwo, aby żaden żadnego nie odstępował, żaden nie uciekał z bitwy. = miłość braterska. Najwięcej teraz braci bez braterstwa. = *zb.* brat z żoną. **Bratki**, ów. *l.m. bot.* (Viola tricolor), fijołek trójkolorowy, roślina roczna, sok z kwiatów z ałunem farbuje zielono, ma przeszło 70 odmian.

**Bratnal**, **Bretnal**, a, *m.* (z niem), gwóźdź żelazny głowiasty, na trzy cale długi do przybijania desek. **Bratnalowy**, a, e, *p.* od bratnala.

**Bratni**, a, ie, *p.* braterski. **Bratnić**, *ob.* Braiać. **Bratobójca**, y, *m.* zabójca brata. **Bratobójczy**, a, e, *p.* należący do bratobójcy. **Bratobójstwo**, a, *n.* zabicie brata. **Bratowy**, a, e, *p.* do brata należący. **Bratowa**, ej, *ż.* żona brata. **Bratowizna**, y, *ż.* majątek pozostały po bracie. **Bratunio**, **Bratuleńko**, **Bratunko**, a, *zdr. piesz.* od brat.

**Brannsztyn**, u, *m. chem.* i *min.* kamień brunatny, składający się z czarnego niedokwasu manganezu i solnych części, używany do robienia polewy.

**Brawerya**, **Brewerya**, yi, *ż.* junakierya, burda.

**Brawo**, *w.* (z włos.) znak pochwały wyrażony oklaskiem.

**Brawura**, y, *ż. ob.* **Brawerya.** = *m.* junak. **Brawurstwo**, a, *n.* junakierya.

**Brechać**, am, *s.n. nied. prow.* szczekać.

**Brednia**, ni, *ż.* bałamuctwo, androny, duby smalone. Brednie pleść, bałamucić, prawić duby smalone. = fraszka, bagatela. Czy trzeba nam się gniewać o taką brednią? **Bredny**, a, e, *p.* niedorzeczny, głupi. **Bredzenie**, a, *n.* prawienie bredni.

**Bredzić**, dzę, *s.n. nied.* prawić nie do rzeczy, pleść, bałamucić. = chybiać, pobłądzić, *ob.* **Pobredzić.** **Bredziciel**, a, *m.* bałamut.

**Brejter**, a, *m.* (z niem.) *ob.* **Koniuszy.**

**Brekla**, **Brykla**, i, *ż.* blaszka stalowa wszyta lub wsunięta z przodu w sznurówkę.

**Bret**, **Bryt**, u, **Breta**, **Bryta**, y, *ż.* (z niem.) szerokość materyi albo sukna, płótna.

**Brew**, **brwi**, *ż.* włosy na dolnej ozęści czoła nad powiekami. = Wbrew, zupełnie przeciwnie. Wbrew prawom, zwyczajom, czyjej woli. Soliman wziął za żonę niewolnicę wbrew prawu sułtanów. = oko w oko, wręcz, bez ogródki. Wbrew mu to powiedział.

**Brewiarz**, a, *m.* (z łac.) zbiór wszystkich modlitw codziennego nabożeństwa kapłańskiego

**Brnąć**, brnę, *s.n. nied.* brodzić przez wodę. = *fig.* zapuszczać się bez uwagi. = *fig.* wciąż co złego popełniać. — w grzechy, w biędy, w długi.

**Brocz**, y, *ż.* ciecz, płyn, sok. = *med.* pierwiastek krew farbujący. = *bot.* (Rubia tinctorum), roślina farbierska z rodzaju Marzanny. **Broczyć**, czę, *s.cz. nied.* oblać, opryskać, zmoczyć. Broczą ziemię krwią nieprzyjacielską. = *fig.* zanurzać, topić. Czy twe łata wo łzach broczysz, czy smakowne wino toczysz.

**Bród**, **brodu**, *m.* mielizna poprzek rzeki do przebycia bez przewozu. **Wbród** przejść, przebyć rzekę. = brody, nurty, prądy, waly. Morskie brody niezbrodzone. = *fig.* prawdziwa droga postępowania. Uczysz nas drogi, a sam chybiasz brodu. = *fig.* Wbród, wręcz, wbrew, bez ogródki. Powiem ci to wbród i krótko. = Wbród, obficie, do zbytku, po uszy. Wina w bród dla każdego. Grzybów było w bród.

**Broda**, y, *ż.* **Bródka**, i, *zdrob. ż.* część twarzy pod dolną wargą, *ob.* **Podbródek.** Brodą ziemię ryć, poledz, zginąć. = włosy na brodzie. Broda po pas. Golić brodę, zapuszczać brodę. = *bot.* Broda aronowa (Arum maculatum). Broda Jowisza (Anthylis barba Jovis). = *chem.* Broda Jowisza, kosmki czyli strzępki ołowiu, cyny, zynku czepiające się szyi bani przy topieniu tych metali. = ostrze, kończatość. Bardysz z dwiema brodami. Kożuchując wsuń zraz tak iżby bródka osiadła na pieńku szczelnie. **Brodacieć**, **cieję**, *s.n. nied.* dostawać brody, zarastać. Czemu białegłowy nie brodacieją? **Brodacz**, **Brodal**, a, *m.* człowiek z długą brodą. = Brodacz, *zool.* (Bucco) ptak z rzędu dwuparzysto-palcowatych, którego jest dwadzieścia kilka gatunków mieszkających w Afryce, Azyi i Ameryce południowej. **Brodaty**, a, e, *p.* mający brodę.

**Brodawczany**, a, e, *p.* tyczący się brodawek. **Brodawczaty**, **Brodawczasty**, a, e, *p.* okryty brodawkami. **Brodawka**, i, *ż.* **Brodaweczka**, i, *zdrob. ż.* twarda narośl na ciele. = *fig.* wada, przywara. Wszyscy z brodawkami na świat się rodzimy. = piersiowa, cyckowa, pączek na cyckach z którego mleko wytryska. = u źrębiąt, kawałek mięsa na czole dopiero urodzonego źrebięcia. = u koz, cycki pod szyją wiszące. **Brodawkowaty**, a, e, *p.* podobny do brodawki. **Brodawnik**, a, *m. bot.* (Leontodon), nazwisko rodzajowe roślin należących do cykoryowatych, których gatunki są: Brodawnik mleczny czyli Dmuchawiec, Podróżnik pospolity, Mniszek, Świni mlecz, Papawa. = inaczej Brodawiec (Heliotropum). **Brodawnikowy**, a, e, *p.* należący do brodawnika.

**Bródka, Brodeczka,** i, *zdrob. ż. ob.* **Broda.**

**Brodnia, ni,** *ż.* **Brodnik, a,** *m.* gatunek sieci rybackiéj, osadzonej na dwóch sochach składających się nakształt dwóch szczęk zwierzęcych.

**Brodzić, dzę,** *s.cz.* i *n. nied.* w bród przebywać, brnąć po wodzie. — we krwi, kąpać się we krwi. Sto lat mijało, jak zakon krzyżowy we krwi pogaństwa północnego brodził. = *fig.* Brodzić w grzechach, w nieprawościach, popełniać coraz więcej grzechów, nieprawości. W nieprawościach aż po uszy brodzą. = w czem, opływać, jak w dostatkach, honorach.

**Brodzina, y,** *ż.* nędzna broda. **Brodzisko, a,** *n.* broda kudłata.

**Brodzisty, a, e,** *p.* pełen brodów, miałki, płytki.

**Bróg, ogu,** *m.* sterta zboża. = zbór Luterski, osobliwie dawny Krakowski, od kamienicy w Krakowie Bróg zwanej.

**Broić, ję,** *s.cz.* i *n. nied.* popełniać co złego. Królowie brują, poddani pokutują. Widzisz te pożary? to Litwa w kraju Niemców broi. = z którą, niecnotę popełniać. = Broisz! a broisz! myśliwskie wołanie na psa, kiedy dogonionego zwierza szarpie, lub odzywa się głosem za ptakiem. **Brojenie, a,** *n.* popełnianie złego. Zagrodzić mu sposobność do brojenia złego.

**Brok, u,** *m.* (z niem.), szrót na ptaki.

**Brokadya, yi,** *ż.* (z włos. broccato), złotogłów. **Brokatela, li,** *ż.* (z włos. brocatello), materya podobna do brokadyi.

**Brokuły, ów,** *l.m.* (z włos. broccoli), kalafiory szparagowe, białe, i rzymskie czyli fioletowe.

**Brom, u,** *m. chem.* ciało proste, niemetaliczne, ciemno-czerwone, lotne.

**Broń, ni,** *ż.* każda rzecz służąca do obrony, mianowicie oręż. Broń palna, sieczna. Być, stać pod bronią. Wołać do broni. Wziąć się, mieć się do broni. Złożyć broń. Robić bronią. — w mustrze. Na ramie broń. Do nogi broń. = rodzaj wojska. W jakiej broni służyłeś?

**Brona, y,** *ż.* narzędzie rolnicze do bronowania roli.

**Bronić, nię,** *s.cz. nied.* zasłaniać bronią i wszelkim innym sposobem. Bóg broni sługi swoje. = kogo, czyjéj sprawy, stawać w sądzie za kogo. = zachowywać od czego. Broń Boże choroby. = komu czego, zabraniać, nie dopuszczać, przeszkadzać. Przejścia nieprzyjacielowi. = się, *s.z.* bronią, orężem zasłaniać się. = w sądzie, bronić swéj sprawy. — komu, przeciw komu. Broniłam się mu, lecz nie mogłam zdołać. = od czego, zasłaniać się, warować się. Od zimna się odzieniem wedle czasu bronim.

**Bronować, nuję,** *s.cz. nied.* włóczyć rolą. **Bronowanie, a,** *n.* włóczenie roli. **Bronownik, Bronowłok, a,** *m.* bronujący.

**Bronz, u,** *m.* stop z połączenia siedmiu części miedzi, trzech cynku i dwóch cyny. = sprzęty z bronzu robione. = kolor bronzowy. **Bronzować, zuję,** *s.cz. nied.* malować bronzowo. = bronzem okładać. **Bronzowy, a, e,** *p.* z bronzu. = koloru bronzu.

**Browar, u,** *m.* **Browarnia, ni,** *ż.* (z niem.), piwowarnia. **Browarny, a, e,** *p.* należący do browaru.

**Brózda, y,** *ż.* **Brózdeczka, i,** *ż. zdrob.* rowek między skibami ziemi pługiem odwalonemi, albo między grzędami. = *fig.* ślad za statkiem płynącym. = *fig.* brózdy, zmarszczki. Głębokie brózdy na czole. **Brózdzić, dżę,** *s.cz. nied.* brózdy robić. = *fig.* wichrzyć, mącić. Do pokoju przyjść nie mogli, ponieważ cesarz w kondycyach pokoju brózdził. **Brózdziciel, a,** *m.* wichrzyciel. **Brózdzisty, Brózdowany, a, e,** *p.* w brózdy poorany. = *bot.* Łodyga brózdzista ma w podłuż ciągnione roweczki.

**Brożek, żka,** *m. zdrob.* od **Bróg.** = *mat.* ostrokrąg.

**Brud, u,** *m.* gnój, nieczystość, plugastwo. = *fig.* plama, zakała. = **Brudy, ów,** brudna bielizna. **Brudas, a,** *m.* brudny człowiek. **Brudnieć, ję,** *s.n. nied.* brudnym się

stawać. **Brudno**, *ps.* nieczysto. **Brudnokasztanowaty**, a, e, *p.* (o koniu), ciemno kasztanowaty. **Brudny**, a, e, *p.* nieczysty, plugawy. **Brudzić**, dzę, *s.cz. nied.* brukać, walać, plamić. = się, *s.z.* brukać się.

**Bruk**, u, *m.* wykład kamienny ulicy, gościńca. = *fig.* zbijać bruki, wałęsać się po ulicach. Na bruku zostać, bez miejsca pozostać. Wyrzucić kogo na bruk, wypędzić z mieszkania. Krzesać szablą po bruku, udawać junaka.

**Brukać**, czę, *s.cz. nied.* brudzić, walać. = się, *s.z.* brudzić się.

**Brukarz**, a, *m.* robotnik brukujący ulice. **Brukować**, kuję, *s.cz. nied.* robić bruk. **Brukowe**, go, *n.* zapłata od bruku. **Brukowiec**, wca, *m.* wióczęga brukowy, ulicznik. **Brukowy**, a, e, *p.* od bruku. = po bruku się wałęsający. = gminny, pospolity. Wiadomości brukowe, pismo periodyczne niegdyś w Wilnie wychodzące.

**Brukiew**, kwi, *ż. bot.* kapusta brukiew, granatowa pospolita, żółta, biała i szwedzka.

**Brunat**, u, *m.* kolor brunatny. **Brunatek**, tka, *m. bot. ob.* Szarlat, Ostróżka. **Brunatka**, i, *ż. zool.* ptaszek muchołówka. **Brunatnawy**, a, e, *p.* nieco brunatny. **Brunatnić**, Brunacić, cę, *s.cz. nied.* brunatno farbować, przypiekać, przyrumienić. **Brunatnieć**, nieję, *s.n. nied.* brunatnym się stawać. **Brunatnik**, a, *m. min.* kruszec koloru białawego. **Brunatno**, *ps.* na kolor brunatny. **Brunatnokrusz**, u, *m. min.* kruszec brunatny, mający w sobie miedź, siarkę i żelazo. **Brunatność**, ści, *ż.* farba brunatna. **Brunatny**, a, e, *p.* koloru niebieskiego na cegiasty. **Brunet**, a, *m.* mężczyzna włosów brunatnych, cery ciemnej. **Bruneta**, y, **Brunetka**, i, *ż.* kobieta ciemnych włosów i cery.

**Brus**, a, *m.* **Brusek**, ska, *m. zdrob.* osła, oselka. = *prow.* belka. = drzewo zdatne na maszt. = *fig.* człowiek nieokrzesany.

**Bruszница**, y, *ż. bot.* (Vaccinium vitis Idaea), gatunek Borówki.

**Brutal**, a, *m.* (z łac.) grubianin. **Brutalka**, i, *ż.* grubianka. **Brutalny**, a, e. **Brutalski**, a, ie, *p.* grubiański. **Brutalstwo**, a, *n.* grubiaństwo.

**Brwiczka**, i, *ż. zdrob.* mała brew. **Brwisko**, a, *n.* duża brew. **Brwisty**, a, e, *p.* gęste brwi mający.

**Bryczka**, i, *ż.* wóz podróżny czasem z półnakryciem i na resorach.

**Brygada**, y, *ż.* (z franc.) oddział wojska z dwóch półków złożony. **Brygadyer**, a, *m.* dowódzca brygady. **Brygadyerski**, a, ie, *p.* należący do brygadyera. **Brygadyerstwo**, a, *n.* stopień brygadyera. **Brygadny**, a, e, *p.* należący do brygady.

**Bryka**, i, *ż.* wóz duży furmański.

**Brykać**, am, *s.n. nied.* **Brykнąć**, nę, *s.n. jednot.* (o koniach), swawolnie wyskakiwać, gdy się chcą z rąk wyrwać, lub wyrwą. = *fig.* swawolić, dokazywać. Oj weźcież ich na munsztuk, bo też szlachta bryka. **Brykliwość**, ści, *ż.* skłonność do brykania. **Brykliwy**, a, e, *p.* skłonny do brykania.

**Brykla**, *ob.* Brekla.

**Bryła**, y, *ż.* kawał ciężkiej a twardej rzeczy, jak ołowiu, miedzi, soli, ziemi. = *mat.* bryłą albo ciałem zowiemy wszystko, cokolwiek ma długość, szerokość i głębokość.

**Bryłant**, u, *m.* **Bryłancik**, a, *m. zdrob.* (z franc.), dyament szlifowany. = *fig.* to bryłant, człowiek mający wyższe od innych zalety. **Bryłantować**, tuję, *s.cz. nied.* szlifować na bryłant. **Bryłantowy**, a, e, *p.* bryłantami wysadzany.

**Bryłka**, **Bryłeczka**, i, *ż. zdrob.* mała bryła. **Bryłowatość**, ści, *ż. mat.* miąższość. **Bryłowaty**, a, e, *p.* na kształt bryły. **Bryłowy**, a, e, *p.* do bryły należący.

**Bryłować**, łuję, *s.n. nied.* (z franc.), jaśnieć na wielkim świecie

**Bryndza**, y, *ż.* ser miękki owczy.

**Bryt**, *ob.* Bret.

**Brytan**, a, *m.* pies duży brytański z wielką głową.

**Bryż**, a, *m.* częściej w *l.m.* Bryże, ów. **Bryżyk**, a, **Bryżyczek**, czka, *m. zdrob.* wyszywane, haftowane ozdoby w stroju kobiecym. = Bryż

haft, obszycie, bramowanie. = Bryże, wypustki drzew, wilki. = grzebień koguci. **Bryzować**, zuję, *s.cz. nied.* pstro wystrajać.

**Bryzgać**, am, *s.cz. nied.* **Bryznąć**, nę, *s. jednot.* pryskać błotem.

**Brząkać**, **Brząknąć**, *ob.* **Brzękać**.

**Brzanka**, i, *ż. bot.* (Phleum), rodzaj trawy.

**Brzany**, a, e, *p.* browy. *ob.* **Ber**.

**Brzask**, u, *m.* przedświt. Skoro brzask. Gdy się już na brzask zanosiło.

**Brzdąkać**, am, *s.n. nied.* uderzać w struny, po klawiszach. = źle grać na instrumencie, mianowicie na gitarze, na fortepianie. **Brzdąkanie**, a, *n.* niemiejętne granie.

**Brzdęk!** odgłos upadającego nagle ciała na ziemię. **Brzdęknąć**, nę, *s.n. dok.* upaść z hałasem.

**Brzechać**, am, *s.n. nied.* **Brzechotać**, cę, **Brzechtać**, am, *częst.* **Brzechnąć**, nę, *jednot. posp.* szczekać. = skrzeczeć. Sroka brzechoce.

**Brzechwa**, y, *ż.* strzała bez żelezca, *ob.* **Grot**.

**Brzeczka**, i, *ż.* essencya ze słodu, zawar na piwo. = winna, moszcz.

**Brzęczeć**, czę, *s.n. nied.* brzęk wydawać. Pieniądze, struny brzęczą. Brzęcząca moneta, metalowa, nie papierowa. = (o owadach), bęczeć. Pszczoła, mucha komar brzęczy. **Brzęczny**, a, e, *p.* brzęczący. **Brzęczydło**, *ob.* **Brzękadło**.

**Brzeg**, u, *m.* kraj ziemi przytykający do wody. Przybić do brzegu, odbić od brzegu. *Przysłowia.* Cicha woda brzegi podrywa. Pływał, pływał, a przy brzegu utonął. Niewiadomo kto z brzegu, kto pierwej umrze. — Z brzegów wylewać, z ryzy, z karbów występować. Za króla Achaba złość i grzechy, z brzegów wyiały. = kraj, krawędź. Brzeg łóżka, stołu, szklanki, książki.

**Brzegoląg**, a, *zool.* rodzaj skorupiaka.

**Brzegówka**, i, *ż. zool.* jaskółka mniejsza od dymówki. **Brzegowy**, a, e, *p.* do brzegu należący.

**Brzęk**, u, *m.* dźwięk wydany od ciał brzęczących. Brzęk kajdan, klucz, pieniędzy. **Brzękać**, am, *s.n. nied.* **Brzęknąć**, nę, *jednot.* sprawiać brzęk. — czem, na czem. w co. Brzękać pieniędzmi, *fig.* dawać do poznania że się mają pieniądze. Co dawniej tysiącami brzękałem, dzisiaj w liberyi chodzić muszę. **Brzękacz**, a, *m.* ten co brzęka. W muzyce chorągwi janczarskiej było dwóch brzękaczów. **Brzękadło**, a, *n.* **Brzękadełko**, a, *n. zdrob.* narzędzie muzyczne z mosiądzu brzęk wydające, albo instrument ze strunami metalowemi, jak cymbały. **Brzękliwie**, *ps.* z brzękiem. **Brzękliwy**, a, e, *p.* brzęczący.

**Brzemię**, enia, *n.* ciężar jaki dwiema rękami objąć i zanieść można. = płód w żywocie matki. Zastąpić brzemieniem, zajść w ciążę. Chodzić brzemieniem, być w ciąży. — ciężar, cokolwiek cięży, uciemięża. Każdy swe nosi od natury brzemię. **Brzemienność**, ści, *ż.* zajście płodem, ciążą. **Brzemienny**, a, e, *p.* ciężarem obładowany. Niewiasta brzemienna. = *fig.* Obietnice w nadzieje brzemienne, w skutek jałowe.

**Brzeszczot**, a, *m.* główna noża, kordelasa, nieoprawna.

**Brzezina**, y, *ż.* **Brzezinka**, i, *ż. zdrob.* las brzozowy. = drzewo brzozowe. = rózga brzozowa.

**Brzeżny**, a, e, *p.* brzegowy. Brzeżny napis na talarze, medalu. **Brzeżysty**, a, e, *p.* wysoki brzeg mający.

**Brzmieć**, mię, *s.n. nied.* rozlegać się brzmiącym głosem. Brzmi muzyka. Powietrze brzmiało okrzykami radości. = wydawać głos brzmiący. Pszczoły brzmią koło ula. = opiewać. Dokument ten tak brzmi. = *gram.* wymawiać się. **Brzmienie**, a, *n.* dźwięk, brzęk. = treść pisma, co pismo opiewa. = *gram.* wymawianie.

**Brzoskiew**, kwi, *ż.* kapusta.

**Brzoskwinia**, ni, *ż.* **Brzoskwinka**, ki, *ż. zdrob.* drzewo i owoc z Persii sprowadzone. **Brzoskwiniowy**, a, e, *p.* od brzoskwini.

**Brzost**, u, *m.* (Ulmus), większy gatunek wiązu. **Brzostowina**, y, *ż.*

brzostowe drzewo, brzostowy las. **Brzostowy**, a, e, *p.* od brzostu.

**Brzoza**, y, *ż.* (Betula), drzewo, którego gatunki są: brzoza pospolita, płacząca, krzewiasta, omszona i karłowata. **Brzozowaty**, a, e, *p.* nakształt brzozy. **Brzozownik**, a, *m.* sok brzozowy. **Brzozowy**, a, e, *p.* od brzozy.

**Brzuch**, a, *m.* część niższa tuluwia, zawierająca kiszki i inne wnętrza. Do góry brzuchem leżeć, *fig.* próżnować. = żołądek. Brzuchowi dogadzać, służyć. = *posp.* ciąża. Chodzić z brzuchem. Zrobić brzucha. = *fig.* pękate wnętrze flaszy, dzbana i innych naczyń. **Brzuchacieć**, ję, *s.n. nied.* nabierać brzucha. **Brzuchacz**, **Brzuchal**, a, *m.* człowiek z dużym brzuchem. **Brzuchaczka**, i, *ż.* kobieta z dużym brzuchem. **Brzuchatość**, ści, *ż.* pękatość. **Brzuchaty**, a, e, *p.* mający duży brzuch. = Brzuchaty dzban, pękaty. **Brzuchomówca**, y, *m.* mówiący brzuchem. **Brzuchopas**, a, *m.* żarłok. **Brzuchopłetwowe**. *zool.* ryby, mające płetwy na brzuchu. **Brzuchowy**, a, e, *p.* do brzucha należący. **Brzusiec**, śca, **Brzuszec**, szca, *m.* pękata część jakiej rzeczy. — paica, część jego pod paznokciem. — noża, miecza, ostrze ich wypukłe. **Brzuszek**, szka, *m. zdrob.* mały brzuch. **Brzuszny**, a, e, *p.* brzuchowy. **Brzuszyna**, y, *ż.* biedny brzuch. **Brzuszysko**, a, *n.* ogromny brzuch.

**Brzydal**, a, *m.* człowiek brzydki. **Brzydki**, a, ie, *p.* szpetny. **Brzydko**, *ps.* szpetnie. **Brzydkość**, ści, *ż.* szpetność. **Brzydnąć**, nę, *s.n. nied.* brzydkim się stawać. = mierznąć, obrzydliwym się stawać. **Brzydnica**, y, *ż.* kobieta brzydka. **Brzydnik**, a, *m.* brzydal. **Brzydota**, y, *ż.* brzydkość. **Brzydzenie**, a. *n.* obrzydzanie komu czego. = się czem, wstręt od czego. **Brzydzić**, dzę, *s.cz. nied.* co komu, wzbudzać w kim obrzydzenie ku czemu. — co sobie, czuć wstręt do czego. Brzydzi sobie życie. = się, *s.z. nied.* kim, czem, mierzić sobie, mieć obrzydzenie. Ksiądz ci się, ani doktor, niema brzydzić nikim.

**Brzytewnia**, ni, *ż.* pokrowiec na brzytwy. = szlifiarnia brzytew. **Brzytwa**, y, *ż.* **Brzytewka**, i, *ż. zdrob.* nóż do golenia brody. *Przysłowia.* Tonący i brzytwy się chwyta, nieszczęśliwy ima się ostatecznych środków. Jednemu szydła golą, a drugiemu i brzytwy nie chcą: jednemu idzie wszystko łatwo, drugiemu ciężko. Bez brzytwy golić: oszwabić, oszukać. Stać lub siedzieć jak na brzytwach: być niespokojnym, lękać się o co. Jak po brzytwach stąpać: ostróżnie, żeby się nie obrazić. **Brzytwiany**, a, e, *p.* od brzytwy.

**Buch!** odgłos upadającego ciała. = odgłos uderzenia kijem. **Buchać**, am, *s.n. nied.* **Buchnąć**, nę, *jednot.* wybuchać, wybuchnąć. Woda bucha ze skały, krew z żyły, kłęby dymu buchają z wulkanu. = *posp.* jeść żarłocznie. = *s.cz.* bić kijem potężnie. **Buchaniec**, ńca, *m.* szturchaniec.

**Buchasto**, *ps.* nakształt torby lub wora. **Buchastość**, ści, *ż.* worowatość. **Buchasty**, a, e, *p.* worowaty.

**Buchta**, y, *ż.* odiewisko, zatoka. = okrętu, bok nakształt brzucha okrętu.

**Bucić się**, *s.z. nied.* butą się nadymać, pysznić się.

**Bucień**, nia, *m. bot.* (Laserpitium), roślina. Bucień kosmaty psuje trawniki.

**Bucz**, a, *m.* kosz na ryby. różni się tem od więcierza że nie ma skrzydeł.

**Bucznieć**, ję, *s.n. nied.* butwieć, próchnieć. = buty nabywać, pysznieć. **Buczno**, *ps.* pysznie. = paradnie, wystawnie, okazale. = obficie, do zbytku. **Buczność**, ści, *ż.* buta, pycha. **Buczny**, a, e, *p.* butny, pyszny, nadęty. = przepyszny, paradny, wystawny, okazały.

**Buczyna**, y, *ż.* bukowina, bukowy las, bukowe drzewo. = bukiew, owoc drzewa bukowego.

**Buda**, y, *ż.* **Budka**, i, *ż. zdrob.* klatka z desek, gałęzi lub słomy dla psów.

pasterzy, kramników. = bryczka kryta. **Budarz, Budnik**, a, *m.* co w budzie mieszka. **Budowa**, y, *ż.* budowanie. = sposób zbudowania, struktura. = budynek. **Budować**, duję, *s.cz. nied.* stawić budynek. = tworzyć, układać. = na czem, *fig.* gruntować, zasadzać, opierać. = kogo, *fig.* polepszyć napomnieniem, dobrym przykładem. = się, *s.z.* budynek dla siebie stawić. = *fig.* polepszać się nauką, dobrym przykładem. **Budowanie**, a, *n.* stawianie budynku. = budynek. = sposób budowania, struktura. = *fig.* polepszanie mową lub przykładem, *ob.* **Zbudowanie. Budowca**, y, *m.* budownik. **Budowisko**, a, *n.* obszerny budynek. **Budowla**, i, *ż.* budowanie i postawiony budynek. = sposób budowania, struktura. — ciała ludzkiego. **Budowlany**, a, e, *p.* służący na budowlę. **Budownictwo**, a, *n.* sztuka budownicza, architektura. **Budowniczy**, a, e, *p.* należący do budownika. **Budowniczy**, ego, *m.* architekt. = Rzyński edyl. **Budownik**, a, *m.* budujący, lubiący budować. **Budowny**, a, e, *p.* dobry na budowę. = lubiący budować. = dobrze zabudowany. **Budulec, lca**, *m.* drzewo na budowlę. **Budynek, nku**, *m.* **Budyneczek, czka**, *m. zdrob.* budowla. **Budynkowy**, a, e, *p.* należący do budynku lub do budowania.

**Budzenie**, a, *n.* przerywanie snu, ocucenie ze snu. **Budzić**, dzę, *s.cz. nied.* ze snu ocucać. = *fig.* pobudzać, zachęcać. Gdy nic nie odpisywał, musiał drugi raz go innym listem budzić. = się, *s.z.* ocknąć się. **Budziciel**, a, *m.* **Budzicielka**, i, *ż.* ten, ta co drugich budzi. **Budzidło**, a, *n.* zegar budzący.

**Bufon**, a, *m.* (z franc.), śmieszek, błazen. **Bufonada**, y, **Bufonerya**, yi, *ż.* błaznowanie. **Bufonować**, nuję, *s.n.* błaznować.

**Bugaj, Buhaj**, a, *m.* byk niepokładany.

**Bujać**, am, *s.n. nied.* wysoko wzbijać się w powietrze, krążyć po powietrzu. Bujał skowronek nad krzaczki. = myślą, *fig.* unosić się myślą. = biegać tam i sam, samopas chodzić. = dokazywać, hulać, bawić się. Młodość twa długo bujała bo świecie. **Bujanie**, a, *n.* wysoki lot ptaka. **Bujnie, Bujno**, *ps.* wysoko, obficie, żyznie. Te rośliny bujnie rosną. **Bujnomyślny**, a, e, *p.* bujający myślami. **Bujność**, ści, *ż.* zbyt wielka płodność, żyzność, obfitość. — ziemi, gruntów; *fig.* — wyobraźni, stylu. = *fig.* jędrność, swawola ze zbytku pochodząca. Młodzieńcza —. **Bujny**, a, e, *p.* do zbytku żyzny, płodny, obfity, wysoko rosnący. Bujne jawory. *fig.* Bujna wyobraźnia, bujny styl. = jędrny, jurny.

**Buk**, u, *m.* (Fagus), drzewo z rodziny kotkowych.

**Bukat**, a, *m.* byczek, ciołek.

**Bukiet**, u, *m.* **Bukiecik**, a, *m. zdrob.* (z franc.) pęk kwiatów.

**Bukiew, kwi**, *ż.* żołądź bukowa.

**Bukłak**, a, *m.* **Bukłaszek, szka**, *m. zdrob.* (z tatar.), skórzane naczynie do wożenia wody, wina.

**Bukolika, ki**, *ż.* sielanka.

**Bukowina**, y, *ż.* drzewo bukowe, las bukowy. **Bukowy**, a, e, *p.* od buku.

**Buks**, a, *m.* **Buksa**, y, *ż.* (z niem.), rura żelazna wewnątrz piasty. = obręcz żelazny do spojenia dwóch rur od wody. **Buksować, suję**, *s.cz. nied.* buksami wykładać.

**Bukszpan**, u, *m.* (Buxus), krzew ogrodowy. **Bukszpanowy**, a, e, *p.* od bukszpanu, z bukszpanu.

**Buksztele**, ów, *l.m.* (z niem.), obłąki z tarcic, na których muruje się skiepienie. = wieże na wałach lub kołach, które u dawnych podmykano pod mury. **Bukszteluneк, nku**, *m.* złączenie dwóch bukszteli spodem iegarami, zwierzchu łatami.

**Bukwica**, y, *ż. bot.* (Betonica). roślina, której gatunki, lekarska, biała i wodna. **Bukwiczany**, a, e, *p.* od bukwicy.

**Bula, Bulla**, i, *ż.* (z łac. śred. wiek.), wydatna pieczęć, ztąd bulla papiezka.

**Bula**, y, *ż.* bochen, duży chleb okrągły.

**Bułany**, a, e, *p.* (o koniach), maści płowej.

**Bułat**, u, *m.* (z pers. pulad), stal. = szabla, miecz perski albo turecki. **Bułatny**, a, e, *p.* z bułatu, stalowy.

**Buława**, y, *ż.* żelazna lub z innego kruszcu krótka laska, na końcach pękata. = znak władzy hetmańskiej, urząd hetmana. — wielka, urząd wielkiego hetmana. — mniejsza, urząd hetmana polnego.

**Bułka**, i, *ż.* bańka na wodzie.

**Bułka**, i, *ż.* **Bułeczka**, i, *ż. zdrob.* pszenny chleb okrągły lub podługowaty.

**Bullion**, u, *m.* (z franc.), rosół wołowy. — suchy, massa wygotowana z mięsa. = Bulliony, sznurki z nici metalowych u szlif sztaboficerów.

**Bulwa**, y, *ż.* owoc ziemny podobny do kartofli.

**Buńczucznie**, **Buńczuczno**, *ps.* z buńczukiem. = *fig.* strojno, z trzaskiem, dumnie, pysznie. **Buńczuczny**, a, e, *p.* z buńczukiem. Basza buńczuczny. = *fig.* strojny, dumny, pyszny, nadęty. **Buńczuczny**, ego, *m.* buńczuk noszący, chorąży u kozaków zaporożskich. **Buńczuk**, a, *m.* (z tatar.), ogon koński na lasce zawieszony, zamiast chorągwi służący. **Buńczuczyć się**, *s.z. nied.* pysznić się, nadymać się.

**Bunt**, u, *m.* (z niem.), związanie, wiązka zwłaszcza futer. = Bunty w budowaniu, drzewa co balki lub krokwy trzymają. = Bunty, szpągi okrętowe. = Bunty, kołki przy niektórych narzędziach muzycznych, na które struny się nawięzują. = związek w złym celu, zamach na władzę prawną, rokosz. Podnieść bunt, do buntu poduszczać, uśmierzyć, przytłumić bunt. **Buntować**, tuję, *s.cz. nied.* do buntu podniecać. — poddanych przeciw królowi, sługi przeciw panu, dzieci przeciw rodzicom. = się, *s.z. nied.* bunt podnosić. **Buntowanie**, a, *n.* podniecanie do buntu. **Buntownica**, y, *ż.* kobieta buntująca. **Buntowniczy**, a, e, *p.* bunt podnoszący. = należący do buntu. **Buntownik**, a, *m.* człowiek buntujący. **Buntowny**, a, e, *p.* buntujący się, skłonny do buntu, namawiający do buntu.

**Bura**, y, *ż.* płaszcz pilśniany. = zburczenie, wyłajanie.

**Buraczki**, ów *l.m.* potrawa z buraków. **Buraczkowaty**, a, e, *p.* podobny z koloru do buraków. **Buraczkowy**, a, e, *p.* od buraczków. **Burak**, a, *m.* (Beta), jarzyna ogrodowa. Buraki są białe, z których się cukier robi, żółte, czerwone, holenderskie, ćwiklowe, i okrągłe angielskie. Buraki brezylijskie należą do ogrodu kwiatowego. **Burakowy**, a, e, *p.* od buraka, z buraków.

**Burawy**, a, e, *p.* w bury kolor wpadający.

**Burczeć**, czę, *s.n. nied.* **Burknąć**, nę, *jednot.* głos burczący wydawać. Burczy mi w brzuchu. Kamyk burczy w powietrzu. = *s.cz. nied.* łajać, strofować, fukać. **Burczymucha**, y, *m.* ten co ustawicznie burczy, z fukiem odpowiada.

**Burda**, y, *ż.* prosta przegrana w karty, różna od podwójnej przegranej czyli suchej. = gra we trzy karty. = kłótnia, zwada, brewerya. = *m.* kłótnik, warchoł. Rozpustnik, burda, marnotrawca, kostera.

**Burdać się**, *s.z. nied.* guzdrać się.

**Burdziuk**, a, *m. ob.* **Buklak**

**Burgrabia**, biego, *m.* (z niem.), rządca zamku. = w miastach pruskich pod polskiem panowaniem, namiestnik królewski. **Burgrabianka**, i, *ż.* córka burgrabiego. **Burgrabicz**, a, *m.* syn burgrabiego. **Burgrabina**, y, *ż.* żona burgrabiego. **Burgrabski**, a, ie, *p.* od burgrabiego lub burgrabstwa. **Burgrabstwo**, a, *n.* urząd burgrabiego. = *zbior.* burgrabia z burgrabiną.

**Burka**, i, *ż.* **Bureczka**, i, *ż. zdrob. ob.* **Bura**.

**Burlacki**, a, ie, **Burlaczy**, a, e, *p.* do burlaka należący. **Burlaczka**, i, *ż.* żona burlaka. **Burlak**, a, *m.* chłop ruski zajmujący się rolnictwem lub handlem.

**Burmistrz**, a, *m.* (z niem.), najstarszy miejski urzędnik. **Burmistrzowa**, y, *ż.* żona burmistrza. **Burmistrzować**, uję, *s.n. nied.* sprawować urząd burmistrza. = *fig.* przewodzić, imponować. **Burmistrzowanie**, a, *n.*

przewodzenie, imponowanie. **Burmistrzowski**, a, ie, *p.* należący do burmistrza. **Burmistrzowstwo**, a, *n.* urząd burmistrza. = *zbior.* burmistrz z żoną.

**Burość**, ści, *ż.* kolor bury.

**Bursa**, y, *ż.* (z łac. śred. wiek.), konwikt, kollegium. = kupiecka, giełda. **Bursak**, a, *m.* spółmieszkaniec, spółtowarzysz. = i **Bursista**, y, *m.* mieszkający w konwikcie.

**Bursztyn**, u, *m.* gladka, twarda, krucha i przezroczysta żywica. **Bursztynowy**, a, e, *p.* od bursztynu, z bursztynu, z koloru podobny do bursztynu.

**Burt**, u, *m.* galon na liberyi.

**Burta**, y, *ż.* bok okrętu. = i **Burtnica**, y, *ż.* ława na której flisi siedzą.

**Bury**, a, e, *p.* ciemno-szary.

**Burza**, y, *ż.* nawałność, nawałnica. = *fig.* zawierucha, zamieszka. **Burzenie**, a, *n.* rozwalanie. = podburzanie, buntowanie. = **Burzenie się**, *chem.* dobywanie się nagłe części lotnych z ciała płynnego bez pomocy ciepła. **Burzliwie**, *ps.* z burzą. **Burzliwiec**, wca, *m.* człowiek burzliwy. **Burzliwość**, ści, *ż.* nawałność, niespokojność. **Burzliwy**, a, e, *p.* wichrowaty, nawalny pełen nawałności. Morze burzliwe. Noc burzliwa. = Posiedzenie było burzliwe, pełne zamięszania. Człowiek burzliwy, wichrzyciel. **Burzyć**, rzę, *s.cz. nied.* wzniecać burzę. = *fig.* podburzać, poduszczać, buntować. = obalać, rozwalać, niszczyć, pustoszyć. = Burzyć czyje zdanie, pismo, dowody, zbijać, obalać. = **się**, *s.z. nied.* burzliwym się stawać. Morze się burzy. Lud się burzy. = (o trunkach), fermentować. Burzy się piwo. Młode piwko się burzy. *fig.* młodzik buja, bryka, dokazuje. Umysły się burzą. **Burzyciel**, a, *m.* burzący, obalający. = burzliwiec, wichrzyciel. **Burzycielka**, i, *ż.* burząca, wzniecająca burzę. **Burzyświat**, a, *m.* chcący wszystko zburzyć.

**Busola**, i, *ż.* (z franc.), kompas magnesowy. **Busolować**, luję, *s.cz. nied.* mierzyć za pomocą busoli. **Busolowanie**, a, *n.* mierzenie za pomocą busoli.

**Buta**, y, *ż.* pycha, wyniosłość, hardość.

**Butel**, tla, *m.* (z franc.), duże naczynie szklanne, flasza. **Butelczany**, **Butelkowy**, **Butlowy**, a, e, *n.* należący do butelki lub butla. **Butelkowe piwo**, nalane w butelki. **Butelkowy przyjaciel**, towarzysz kuflowy. **Butelczyna**, y, *ż.* mała, nędzna butelka. **Butelczysko**, a, *n.* ogromny, nieforemny butel. **Butelka**, i, *ż.* naczynie szklanne na piwo, wino. **Butelkować**, kuję, *s.cz. nied.* nalewać w butelki.

**Butnie**, **Butno**, **Butliwie**, *ps.* pysznie, dumnie. **Butność**, **Butliwość**, ści, *ż.* pyszność, buta. **Butny**, **Butliwy**, a, e, *p.* butą nadęty, pyszny, hardy, dumny.

**Butwiałość**, ści, *ż.* zbutwiałość, zgniłość, spróchniałość. **Butwieć**, ję, *s.n. nied.* gnić, próchnieć. **Butwienie**, a, *n.* gnicie, próchnienie.

**Buzdygan**, a, *m.* (z tatar.), broń na krótkim drzewcu osadzona, formy podługowatej, ze stali dameszkowanej.

**Buzia**, i, *ż.* gębunia, usteczka. **Buziak**, a, *m.* **Buziaczek**, czka, *m. zdrob.* buzia. = pocałowanie miłośne. = osobeczka, laleczka, figurka.

**Buzować**, zuję, *s.cz. nied.* łajać, strofować, karcić. **Buzowanie**, a, *n.* łajanie, strofowanie.

**By**, *ps.* przynajmniej, choć. Daj mi by dziesięć groszy. = ani nawet. By kropli nie masz. = jak, jakby. By na jakiego łotra wyszli z kijami. = choćby, chociaż. Arab, by zginął, od wina wstrzymać się nie może.

**By**, *sp.* aby, ażeby. = jeśliby, gdyby. By Mojżesz i Samuel powstał, a za nim się wstawiał, nic nie zjedna. = jakby, jak gdyby. Uląkł się wnet nieborak, by go z tylu chwytał. = przyrostek przybierający zakończenie dwóch pierwszych osób obu liczb czasu przeszłego, i służący do tworzenia trybu warunkowego: bym, byś, by; byśmy, byście, by: często się łączy z jednym

z poprzedzających słowo wyrazów. Gdybyśmy wiedzieli.

**Być, jestem**, *s. rzecz.* istnieć, trwać. Bóg jest przedwieczny. Z tem słowem orzeczenie ściślej podmiot oznaczające kładzie się w przypadku szóstym. Ludzie wprzód byli rybakami, później myśliwcami, dalej pasterzami. = służy do tworzenia czasu przyszłego słów niedokonanych, czasu zaprzeszłego, i sposobów mówienia biernych. Będę pisał albo pisać będę. Ostrzegałem go był nieraz. Jestem kochany. = znajdować się gdzie, u kogo. Będę jutro u ciebie. = Często zatrzymuje się tylko zakończenie dwóch pierwszych osób obu liczb czasu teraźniejszego, przyczepione do jednego z poprzedzających wyrazów. Jam głos wołającego napuszczy. Wyście jako góry, z których rzeki i zdroje wytryskają. Czasem wyrzuca się to słowo we wszystkich trzech osobach obu liczb w czasie teraźniejszym. Cóż on nam dać może, gdy sam tak ubogi i biedny? Panie! wołał Dawid. niebo i ziemia dziełem rąk twoich, a my twoi kmiecie. **Bycie, a,** *n.* byt.

**Byczeć, ję**, *s.n. nied.* **Byczyć się**, *s.z.* stawać się bykiem, lub podobnym do byka. **Byczek, czka**, *m.* młody byk. **Byczenie się**, *n.* strojenie miny byczej, nadętej. **Byczy, a, e.** *p.* należący do byka. Mina bycza, *fig.* sroga, nadęta. **Byczyć, czę**, *s.cz. nied.* ćwiczyć bykowcem. = *fig.* zdzierać, ociąć, oszwabić. **Byczyna, y**, *ż.* bykowina, bykowe mięso.

**Bydełko, a**, *n. zdrob.* od **Bydło**. **Bydlarz, a**, *m.* pastuch bydła. = pies, który rzuca się na bydło. **Bydlątko, a**, *n. zdrob.* od **Bydlę**. = *fig.* gluptaszek. **Bydlę, cia**, *n.* zwierzę domowe z rzędu bydlęcego. Żyć jak bydle, po bydlęcemu, rozpustnie, zmysłowie. **Bydlęcieć, ję**, *s.n. nied.* bydlęciem się stawać. **Bydlęcość, ści**, *ż.* bydlęce przyrodzenie. **Bydlęcy, a, e**, *p.* od bydląt, należący do bydląt. Lekarz bydlęcy, weterynarz, konował. = na sposób bydląt. **Bydlić się**, *s.z. nied.* (o krowach), bydlnika czyli byka do siebie przypuszczać. **Bydlnik, a**, *m.* byk, buhaj. **Bydlny, a, e**, *p.* bydlęcy. = (o kraju), obfitujący w bydło. **Bydło, a**, *n. zbior.* zwierzęta domowe, bez zębów przednich w szczęce górnej, a o 6—8 w dolnej. = *fig.* zbiór ludzi bezrozumnych. **Byk, a**, *m.* samiec cały, buhaj. = *fig.* ogromny chłopiec. = gatunek statku wodnego. = narzędzie starożytne do szturmowania, baran, taran. = *astr.* znak niebieski wiosenny. Słońce weszło w znak Byka. **Bykowcowy, a, e**, *p.* od bykowca. **Bykowiec, wca**, *m.* bykowy bicz. **Bykowina, y**, byczyna, mięso byczce. **Bykowy, a, e**, *p.* byczy.

**Byle**, *przyrostek*, przed rzeczownikami, zaimkami, przysłówkami, znaczy tyle co *kolwiek*, po nich położony, jakikolwiek. = *sp.* żeby tylko. Głupia, stara, szpetna, byle pieniężna. Byle jako, lada jako. Byle zbyć, odbyć co niedbale, żeby się tylko pozbyć.

**Byle, a**, *n.* ogólne nazwisko podkrzewu bylicy. = łodyga. **Bylica, y**, *ż. bot.* (Artemisia), rodzajowe nazwisko rośliny, której gatunki są: — pospolita, polna, piołun, boże drzewko, czarnomorska inaczej cyprysek. **Bylina, y**, *ż.* **Bylinka, i**, *ż. zdrob.* byle, ziele, chwast.

**Byłość, ści**, *ż.* przeszły byt. **Były, a, e**, *p.* który był, niegdyś będący. bywszy.

**Bynajmniej**, *ps.* wcale nie.

**Bystro**, *ps.* szybko, pędem. **Bystrolot, Bystrolotny, a, e**, *p.* bystro lecący. **Bystrooki, a, ie**, *p.* bystro widzący. **Bystropióry, Bystroskrzydły, a, e**, *p.* bystrolotny **Bystrość, ści**, *ż.* szybki pęd, porywająca prędkość. — lotu, rzeki, potoku. **Bystry, a, e**, *p.* szybki, rączy, z sobą porywający. Bystra rzeka, koń bystry. = (o zmysłach), ostry, delikatny. Bystry słuch, wzrok. = *fig.* (o rozumie, umyśle, pamięci), bystro pojmujący. **Bystrzec, trzca**, *m.* (o koniu), bystry; (o człowieku,

bystro pojmujący; porywczy, popędliwy.

**Byt**, u, *m.* bycie, bytność. = stan bycia, mienie się. W dobrym bycie wszystko idzie z mydłem. **Bytność**, ści, *ż.* byt, bycie. = jestestwo. Duch ś. ma od syna bytność. = obecność, przytomność. Przyobiecał mi na inszy dzień bytność swoję. **Bytować**, tuję, *s.n. nied.* istnieć. = przebywać gdzie. **Bywać**, am, *s.n. częst.* być często, być zwykle. Bywa często zwiedzionym, kto lubi być chwalonym. Jak to bywa, jak się często zdarza. Czapla stara, jak to bywa, trochę ślepa, trochę krzywa. Bywało, trafiało się, zdarzało się. Bywało, jak dzisiaj widzę, idziem raniutko po rydze. = gdzie, o kogo, często przychodzić. Od dawnego czasu przestał bywać u mnie. **Bywalec. lca**, *m.* człowiek bywały, nie domator. **Bywałość**, ści, *ż.* często gdzie bywanie. = biegłość, praktyka, doświadczenie. **Bywały**, a, e, *p.* który często bywał. Mężowie na najwyższych urzędach bywali. Dziaduś nigdy na wielkim nie bywały świecie. **Bywszy**, a, e, *p.* były.

**Bzdura**, y, *ż.* **Bzdurka**, i, *ż. zdrob.* fraszka, bagatela. = (o osobie), jołop, cymbał, rura. **Bzdurny**, a, e, *p.* lichy, bagatelny. **Bzdurstwo**, a, *n.* niedorzeczne gadanie, głupstwo = fraszka, bagatela. **Bzdurzenie**, a, *n.* paplanie. **Bzdurzyć**, rzę, *s. n. nied.* lada co gadać, pleść ni w pięć ni w dziewięć, trzy po trzy.

**Bzdyk**, a, *m.* dziad, dziaduś, starowinka. **Bzdzieć**, bździę, *s.n. nied.* wiatr tyłem cicho wypuszczać. **Bzdziel**, a, *m. ob.* **Bzdzina**. = *ob.* **Bzdzioch**. **Bzdzina**, y, *ż.* wiatr śmierdzący tyłem odchodzący. **Bzdzioch**, a, *m.* **Bzdzioszek**, szka, *m. zdrob.* kto bzdziele puszcza. = *fig.* tchórz, bojaźliwy. = śmierdziuch, kutwa. **Bzdziocha**, y, *ż.* **Bzdzioszka**, i, *ż. zdrob.* która bzdziele puszcza.

**Bzicha, Bzucha**, y, *ż.* pospolite nazwisko ziela, będącego gatunkiem czarnuszki.

**Bzik**, a, *m.* lekkie pomieszanie zmysłów. = *posp.* rodzaj owadu kąsającego konie. **Bzikać**, am, *s.n. nied.* **Bziknąć**, nę, *jednot.* piskać, brzęczeć. Mucha bziknęła. = spalić tylko na panewce. Proch zamokły na panewce bziknął.

**Bzionka**, i, *ż.* jagoda bzowa. **Bzowina**, y, *ż.* krzak bzowy. **Bzowy**, a, e, *p.* od bzu, z bzu.

# C.

**C**, trzecia litera alfabetu, jest spółgłoską miękką, zamienia się na twarde *k* lub *t*: *piec, piekę; kwiecień, kwietnia.* **C**, także miękka, kładzie się tylko przed spółgłoskami lub na końcu wyrazów. *Ć*, po wyrazach zakończonych na samogłoskę, *ci* po spółgłoskach, albo zastępuje miejsce *ci, tobie: nieradzę*, albo się używa mówiąc z przyciskiem: Żniwoć jest wielkie; ale robotników mało. Głosci Jakubów jest, ale ręce są Ezawa.

**Caban, Czaban**, a, *m.* **Cabanek, nka**, *m. zdrób.* gatunek większych baranów, pospolicie wołoskich.

**Cąbr, Cąber, bra**, *m.* sztuka krzyżowa z wołu, sarny, skopa, z ćwierci zadniej odcięta. = *bot. ob.* **Cząber**.

**Cacać** wyraz używany do dzieci, kiedy się im co zaleca. **Cacać, Cackać**, am, *s.cz. nied.* pieścić. **Cackać się**, *s.z.* z kim, pieścić się z kim. **Cackać się**, pieścić swoję osobę. Piękne to stworzenie cacka się u gotowalni. **Cacanek, aka**, *m.* pieszczoch. **Cacanka**, i, *ż. posp.* pieszczota, cacko. *Przysłowie:* obie-

canka, cacanka, a głupiemu radość. **Cacany, Cackany**, a, e, *im.* pieszczony. **Cackanie**, a, *n.* pieszczenie, głaskanie, muskanie. **Cacko**, a, *n.* zabawka dziecinna, bawidełko. O wy! co za cackiem bieżeć gotowi w zapędy. = i **Cacunio**, osoba wycackana. Zapewne ci Walery zawraca głowę, piękne cacko.

**Cal**, a, *m.* (z niem.), miara długości, dzieli się na 12 linii. = *fig.* Na cal, o włos, bardzo blizko.

**Cało**, *ps.* zupełnie, zgoła. **Calec, lca**, *m.* ziemia twarda, nie ruszana jeszcze. Mądry nie buduje zamków na lodzie, ale dobiera się do calca. **Calizna**, y, *ż. górn.* ziemia nie tykana jeszcze motyką. **Całka**, i, *ż. mat.* liczba cała, nie ułamkowa. **Całki**, a, ie, *p.* całkowity, niepodzielony. **Całkiem**, *ps.* nierozdzielnie, całkowicie. = zupełnie. **Całkować, kuję**, *s.cz. nied. mat.* wynajdywać ilość całkowitą ilości różniczkowej. **Całkowicie**, *ps.* zupełnie, w całości, całkiem. **Całkowitość, ści**, *ż.* całość, zupełność. **Całkowity**, a, e, *p.* cały, niepodzielony. **Całkowy**, a, e, *p. mat.* od liczb całkowitych. . Rachunek całkowy. **Całko**, *ps.* w całości, bez naruszenia. **Całość**, a, *n.* całość, stan nienaruszony. To wszystko jest w cale, i nic Turcy nie ruszyli. **Całodniowy, Całodzienny**, a, e, *p.* cały dzień trwający. **Całodziennie**, *ps.* przez cały dzień. **Całomiesięcznie**, *ps.* przez cały miesiąc. **Całomiesięczny**, a, e, *p.* cały miesiąc trwający. **Całonocny**, a, e, *p.* całą noc trwający. **Całopalenie**, a, *n.* ofiarowanie całopalnej ofiary. = sama całopalna ofiara. **Całopalny**, a, e, *p.* całkiem na ofiarę spalony. **Całorocznie**, *ps.* przez cały rok. **Całoroczny**, a, e, *p.* przez cały rok trwający. **Całość, ści**, *ż.* objęcie wszystkich części w skład czego wchodzących. = całkowitość, nienaruszoność, nienaruszony byt. Bronić całości swych praw. Walczyć za — ojczyzny.

**Całować, uję**, *s.cz. nied.* dotykać się ustami kogo lub czego z powodu miłości, uszanowania. = przez grzeczność. Całuję rączki, całuję nóżki. = **się**, *s.z.* całować kogo i odbierać nawzajem pocałowania. **Całowanie**, a, *n.* czynność, którą się całuje.

**Całówka**, i, *ż.* lina na cal gruba. = deska na cal gruba. **Całowy**, a, e, *p.* na cal długi.

**Całun**, a, *m.* nakrycie z kiru trumny i mar. **Całunowy**, a, e, *p.* od całuna. Całunowe słowa: dziś mnie, jutro tobie.

**Całus**, a, *m.* **Całusek, ska**, *m. zdrob.* pocałowanie. Dać, dostać, odebrać całusa. **Całuś, sia**, *m.* lubiący dawać lub odbierać pocałowania.

**Całusieńki, Całuteńki, Całuchny, Całuczki, Całutki**, *p.* z większą dobitnością, cały. Całuchną drogę milczał. **Cały**, a, e, *p.* zupełny. = nienaruszony, nietknięty. Wyszedł, wrócił cały. = nienapoczęty. Cały chleb, cała beczka.

**Cap!** chap, łap.

**Cap**, a, *m.* gatunek baranów większych z długim ogonem. = *fig.* brodacz, basałyk, gap.

**Capać, pię**, *s.cz. nied.* **Capnąć, nę**, *jednot.* chapać, chwytać, porywać. Zostawić młodym rozkosze i żądze, Wać Pan już stary, capnij za pieniądze.

**Capię, cia**, *n.* baranek, koziołek. **Capieć, ję**, *s.n. nied.* capem się stawać, głupieć.

**Capstrzyk**, u, *m.* (z niem.), uderzenie w bęben pod wieczór do spoczynku.

**Car**, a, *m.* (z tatar.), monarcha moskiewski. = Car ziele, pospolite nazwisko rośliny, podbiał lepiężnik czyli lepiężnik biały. **Carewicz**, a, *m.* syn cara. **Carowa, ej, Caryca**, y, *ż.* żona cara. **Carówna**, y, *ż.* córka cara. **Carski**, a, ie, *p.* należący do cara. **Carstwo**, a, *n.* państwo carskie. = państwo, panowanie. **Carzyk**, a, *m.* mały car tatarski

**Ceber, bra**, *m.* **Ceberek, rka, Cebrzyk**, a, *m. zdrob* naczynie do noszenia wody. Deszcz leje jak z cebra.

**Cebula**, i, *ż.* **Cebulka**, i, *ż. zdrob. bot.* (Allium cepa), roślina ogrodowa

kuchennego użytku. **Cebularka**, i, *ż.* kobieta przedająca cebule. **Cebularz, Cebulnik**, a, *m.* przedający cebule. **Cebulasty**, a, e, *p.* podobny z kształtu do cebuli. **Cebulka**, i, *ż. zdrob.* od Cebula. = *bot.* część korzenia cebulkowatego niektórych roślin. = pęcherzyk w skórze, z którego włos wyrasta. **Cebulkowaty, Cebulkowy**, a, e, *p.* mający kształt cebulki. **Cebulny**, a, e, *p.* od cebuli. Ogród cebulny. **Cebulowy**, a, e, *p.* z cebuli, od cebuli.

**Cech**, u, *m.* (z niem.), towarzystwo jednej professyi osób. = *fig.* towarzystwo, kompania, bractwo. = miejsce gdzie się cech schodzi. = *górn.* pleczara, rudnik, szyba.

**Cecha**, y, *ż.* znak, znamię, piętno. = narzędzie do cechowania. = *mat.* pierwsza cyfra każdego logarytmu. = *fig.* znak po którym się co poznaje. Krzywdami pogardzać, jest cechą wielkiej duszy.

**Cechmistrz**, a, *m.* mistrz cechu. **Cechmistrzostwo**, a, *n.* urząd cechmistrza. **Cechmistrzowski**, a, ie, *p.* należący do cechmistrza.

**Cechować, chuję**, *s.cz. nied.* znaczyć cechą, piętnować. = *fig.* być oznaką, znamienować.

**Cechownik**, a, *m.* z tegoż cechu. **Cechowy**, a, e, *p.* od cechu, należący do cechu. = Cechowy pijak, pijak z professyi.

**Cedr**, u, *m.* drzewo rosnące w Syryi, do jodły nieco podobne. = szyszka cedrowa. **Cedrować, ruję**, *s.cz. nied.* olejkiem cedrowym nacierać. **Cedrowy**, a, e, *p.* od cedru, z cedru. **Cedrzyna**, y, *ż.* drzewo cedrowe.

**Cedula**, y, *ż.* **Cedulka**, i, *ż. zdrob.* (z włos.), karta pisana: = przypisek do listu.

**Cedzenie**, a, *n.* przepuszczanie płynu mętnego przez ciało dziurkowate w celu oczyszczenia. **Cedzeniec, ńca**, *m.* kamień z grubych ziarn piaskowych tak rzadko skupiony, że się woda przez niego przecedza. **Cedzić, dzę**, *s.cz. nied.* przepuszczać płyn, aby się gąszcz został. = Cedzić słówka, *fig.* pół gębkiem gadać. **Cedzidło**, a, *n.* **Cedzidełko**, a, *n. zdrob.* narzędzie lub wszelkie ciało dziurkowate do cedzenia. **Cedziny, dzin**, *l.m.* męty pozostałe po cedzeniu.

**Cegielnia**, ni, *ż.* budynek z piecem do wypalania cegły. **Cegielniczy**, a, e, *p.* od cegielnika. = ego, *m.* dozorca cegielni. **Cegielnik, Ceglarz**, a, *m.* cegielny robotnik, strycharz. **Cegielny**, a, e, *v.* od cegły. Robotnik cegielny. **Cegła, y, ż. Cegiełka**, i, *ż. zdrob.* glina w formie urobiona i wypalona do murowania. *Przysł.* Zbladł jak Toruńska cegła: zaczerwienił się, zarumienił. Darmo cegłę myją i murzyna: niepodobna odmienić co dała natura. = *zbior.* zamiast cegły. Dom z dobrej cegły. = miara mularska. Grubość muru na cegłę. **Ceglany**, a, e, *p.* z cegły, murowany. **Ceglarka**, i, *ż.* żona ceglarza. **Ceglarski**, a, ie, *p.* od ceglarza, cegielniczy. **Ceglarstwo**, a, *n.* rzemiosło ceglarza. **Ceglasto**, *ps.* w kolorze cegły. **Ceglasty**, a, e, *p.* koloru cegły.

**Cekhauz**, u, *m.* (z niem.), arsenał, zbrojownia. = *górn.* szopa przy szybie dla górników i na skład narzędzi. **Cekhauzowy**, a, e, *p.* od cekhauzu.

**Ceklarski**, a, ie, *p.* od ceklarza, oprawcy. **Ceklarstwo**, a, *n.* professya ceklarza. = *zbior.* ceklarze. **Ceklarz**, a, *m.* oprawca, siepacz. **Ceklmistrz**, a, *m.* przełożony nad ceklarzami.

**Cel**, u, *m.* (z niem.), do czego się mierzy lub dąży. Strzelać do celu. Trafić w cel lub do celu. Stanąć u celu. = *fig.* zamiar, zamysł. Cel sobie obrać. Mieć co na cel u. Osiągnąć cel swoich życzeń. Dążyć do zamierzonego celu. = znak na lufie broni palnej. Brać, wziąć na cel. = czoło, wybór, rzeczy celne. Sam cel stada. Cel sukna, lice, strona przedniejsza. Z celu na nice przewrócić, nicować. = Cele na podkowach, *ob.* Ocele.

**Cela**, i, *ż.* **Celka**, i, *ż. zdrob.* (z łac.), izdebka klasztorna.

**Celebrant**, a, *m.* śpiewający mszę uroczystą. **Celebrować, bruję**, *s.cz.*

*nied.* obchodzic uroczyście. = mszę ś. odprawiać. **Celebrowanie**, a, *n.* obchodzenie uroczyste święta. = odprawianie mszy.

**Celestyn**, a, *m.* zakonnik reguły ś. Franciszka, zreformowanej przez papieża Celestyna V. = *min.* kamień włóknisty niebieski. **Celestyna**, y, *ż. chem.* i *min.* siarczan stroncyany rodzimy, pospolicie czysty, niekiedy zmieszany z cząstkami kredy.

**Celnica**, y, *ż.* komora celna. **Celnictwo**, a, *n.* urząd celniczy. **Celniczy**, a, e, *p.* od celnika. **Celnik**, a, *m.* wybierający cło.

**Celnie**, *ps.* w sam cel, trafnie. — strzelać. Ta strzelba — bije. = wybornie, doskonale. **Celność**, ści, *ż.* trafność. — strzału. = doskonałość drugich celująca. Celnością swych przymiotów wszystkich zadziwił. **Celny**, a, e, *p.* od cła. Urzędnik celny. Komora celna. = od celu, trafny. Strzał celny. Strzelec celny. = *fig.* główny, przedni. Celniejsze osoby, wypadki. = *fig.* drugich celujący, wyborny, doskonały. **Celować**, luję, *s.n. nied.* mierzyć do celu. = do zająca, do nieprzyjaciela. = *s.cz. nied.* przechodzić, przewyższać, przodkować. — (nad) wszystkich. — sławą, nauką, cnotą, przezornością. = futro, włosów co lepszych dobierać. — sieć, naprawiać. **Celowanie**, a, *n.* mierzenie do celu. = przewyższanie, przodkowanie. **Celowniczy**, a, e, *p.* służący do celowania. Silnie celownicze, przy których pomocy armata bardzo wygodnie daje się wycelować. **Celownik**, a, *m.* blaszka z prostopadłą szczeliną na obu końcach kątomiaru.

**Cembra**, y, *ż.* pal, dyl do cembrowania. = *górn. ob.* Cembrunek. **Cembrować**, uję, *s.cz. nied.* (z niem.), studnią lub dół kopany ścianami drewnianemi opatrzyć. **Cembrowanie**, a, *n.* opatrzenie studni lub dołu kopanego ścianami drewnianemi. **Cembrowina**, y, *ż.* drzewo zdatne do cembrowania. **Cembrunek**, ku, *m. górn.* wyłożenie jakiegokolwiek materyałem budulcowym ścian otworu wykopanego w ziemi.

**Cement**, u, *m.* (z łac.), zaprawa mularska, wapno hydrauliczne, służące do spajania cegieł i kamieni w budowaniu. **Cementacya**, yi, *ż.* działanie chemiczne, za pomocą którego ciało okryte innem ciałem, i wystawione na ogień, przyjmuje w siebie część tego ciała, i przez to się przeistacza. Tym sposobem otrzymuje się stal, przetapiając żelazo z ciałami wydającemi z siebie węglik, w skrzynkach na działanie ognia wystawionych.

**Cena**, y, *ż.* miara wartości, ilość pieniędzy, za którą się co przedaje. Niska, wysoka, umiarkowana cena. Zboże podniosło się w cenie, cena zboża podniosła się. = wysoka cena. Towar ten teraz w cenie. = *fig.* wziętość, szacunek. U dobrych w cenie, u złych w nienawiści. = podawanie do targu, zacenienie. **Cenić**, nię, *s.cz. nied.* mierzyć wartość rzeczy, cenę czego oświadczać. Ile cenisz tę materyą? Ten ceni, który przedaje; ten targuje, który kupuje. = *fig.* wysoko cenić, szacować. Leszek ceniąc więcej przyjaciela niż koronę, odstąpił od niej. **Ceniciel**, a, *m.* **Ceniclelka**, i, *ż.* ten, ta co ceni. **Cenienie**, a, *n.* oświadczenie ceny. **Cenność**, ści, *ż.* wartość, szacowność. **Cenny**, a, e, *p.* cenę mający, szacowny.

**Centnar**, **Cetnar**, a, *m.* waga zawierająca 40,550 kilogramów (sto funtów). **Centnarowy**, **Cetnarowy**, a, e, *p.* od centnara.

**Centralizacya**, yi, *ż.* (z łac.), połączenie w jeden środkowy punkt. **Centralizować**, zuję, *s.cz. nied.* łączyć w jeden środkowy punkt. **Centralny**, a, e, *p.* środkowy.

**Centurya**, yi, *ż.* (z łac.), w starożytnym Rzymie, sto ludzi, setnia. = *bot.* (Erythrea Centurium), roślina zwana także serdecznikiem, goryczką czerwoną. **Centuryon**, a, *m.* setnik.

**Cenzor**, a, *m.* (z łac.), u dawnych Rzymian, popisowy urzędnik i do-

strzegacz obyczajów. = krytyk, oceniający dzieła piśmienne. = urzędnik przeglądający pisma i wzbraniający drukować co zakazano. = w szkołach, uczeń pilnujący porządku w klassie. **Cenzorka**, i, *ż.* kobieta krytykująca postępowanie innych lub dzieła piśmienne. **Cenzorować, Cenzurować**, uję, *s.cz.nied.* wytykać błędy, omyłki, ganić. **Cenzorowane**, go, *n.* pewna gra, w której dla zabawy wytykają się wady drugiego. **Cenzorowanie**, a, *n.* wytykanie błędów, omyłek. **Cenzorski**, a, ie, *p.* od cenzora. Urząd cenzorski. **Cenzorstwo**, a, *n.* urząd cenzora. **Cenzura**, y, *ż.* rozpatrywanie dzieł przez cenzora. = miejsce, gdzie się oddają dzieła do cenzurowania. = papiezka, napomnienie kościelne, gatunek mniejszej klątwy. **Cenzurant** a, *m.* **Cenzurantka**, i, *ż.* który, która cenzuruje.

**Cep**, a, *m.* narzędzie do młócenia, składa się z dwóch kijów połączonych rzemieniem, czyli tak zwaną gązewką. = Cepy, narzędzie do prędkiego nabijania armat służące. **Cepak**, a, *m.* **Cepisko, Cepowisko**, a, *n.* rękojeść, dzierżak cepowy. = Cepak, młocek. **Cepowy**, a, e, *p.* od cepa.

**Cepuch**, a, *m.* otwór z tyłu pieca dla luftu.

**Cera**, y, *ż.* (z włos.), farba twarzy.

**Cera**, y, *ż.* naprawienie dziury w pończosze lub bieliznie.

**Cerata**, y, *ż.* (z łac.), woskowane płótno. = płótno pociągnięte lakierem. **Ceratowy**, a, e, *p.* z ceraty.

**Ceregiele, ów**, *l.m.* wymuszone grzeczności, korowody. **Ceregielnie**, *ps.* z ceregielami.

**Ceremonia**, ii, *ż.* (z łac.), obrządek uroczysty. Ceremonie kościelne. Ceremonie, znaki uszanowania, grzeczności. **Ceremonial**, u, *m.* zbiór i układ ceremonii zachowywanych w jakiem zdarzeniu. **Ceremonialnie**, *ps.* z ceremonią. **Ceremonialny**, a, e, *p.* tyczący się ceremonii, obrządkowy. = odbywający się podług ceremonii. = (o człowieku), pełen ceremonii. **Ceremoniant**, a, *m.* **Ceremoniantka**, i, *ż.* lubiący, lubiąca robić wiele ceremonii. **Ceremoniować**, uję, *s.n. nied.* robić z kim ceremonie.

**Cerkiew, kwi**, *ż.* **Cerkiewka**, i, *ż. zdrob.* kościół greckiego obrządku. **Cerkiewnik**, a, *m.* z cerkwią trzymający, greckiego obrządku. **Cerkiewny**, a, e, *p.* należący do cerkwi.

**Cerować**, uję, *s.cz. nied.* naprawiać pończochy, bieliznę. **Cerowanie**, a, *n.* naprawianie pończoch, bielizny.

**Certować**, tuję, *s.n. nied.* (z łac.), z kim, spierać się, sprzeczać się, walczyć, emulować.

**Cerun**, a, *m. górn.* dawniej czram, kocioł do warzenia solanki.

**Cesarski**, a, ie, *p.* należący do cesarza. **Cesarstwo**, a, *n.* godność i władza cesarska, panowanie cesarskie. = państwo cesarskie. = *zbior.* cesarz z cesarzową. **Cesarz**, a, *m.* (z łac. Caesar), imperator. **Cesarzowa**, y, *ż.* żona cesarza. **Cesarzowna**, y, *ż.* córka cesarza.

**Cętka**, i, *ż.* **Cęteczka**, i, *ż. zdrob.* kropka, plamka na tle odmiennego koloru. Z cętkami, w cętki. Pies biały z czarnemi cętkami. **Cętkować**, kuję, *s.cz. nied.* cętkami upstrzyć. **Cętkowanie**, a, *n.* nakrapianie. **Cętkowany**, a, e, *im.* nakrapiany w cętki.

**Cetno**, a, *n.* parzysta liczba. Grać w cetno czy licho.

**Cewa**, y, *ż.* w młynach, koło małe, mające palców do dziewięciu pod pion ustanowionych, któremi drugie koło obraca. = Cewy, sidła na wilki, na lisy. **Cewka**, i, *ż.* **Ceweczka**, y, *ż. zdrob.* rurka u beczki, u sikawki. = cycka u krowy, owcy. = Cewka łzowa (canalis lacrymalis). = *bot.* drobne kanaliki w roślinach, któremi sok wstępuje z korzenia do liści i kwiatów. = rurka w czółnku tkaczem. = narzędzie do zwijania nici, jedwabiu. **Cewkarz**, a, *m.* nawijający przędzę na cewkę. **Cewkowal**, a, *m.* wałek cewkami osadzony, w młynach miejsce cew zastępujący.

**Chaber, bru**, *m. bot.* (Centaurea), ro-

ślina, której jest kilkanaście gatunków, między innemi chaber łąkowy, chabrek, bławatek czyli modrak, chaber piżmowy, chaber lekarski znany pod nazwiskiem kardy benedykty.

**Chabet**, a, *m. posp.* stara, zjeżdżona szkapa.

**Chacisko**, a, *n.* brzydka chata.

**Chadzać**, am, *s.n. częst.* od Chodzić.

**Chalastra, Halastra**, y, *ż.* najpośledniejsi ludzie w mieście, w wojsku. — obozowa.

**Chalat**, a, *m.* odzienie płócienne od kurzu w drodze.

**Chalcedon**, u, *m. min.* kamień krzemienny różnego kolorn, którego gatunkiem jest krwawnik, chalcedon małżowaty i włóknisty.

**Chałupa**, y, *ż.* **Chałupka, Chałupeczka**, i, *ż. zdrob.* wiejski chłopski dom, chata. **Chałupina**, y, *ż.* biedna, mizerna chałupa. **Chałupnica**, y, *ż.* mieszkająca w chałupie, zagrodnica. **Chałupniczy**, a, e, *p.* od chałupnika. **Chałupnik**, a, *m.* chłop mający tylko ogród i chałupę, zagrodnik. **Chałupny**, a, e, *p.* od chałupy. **Chałupsko**, a, *n.* brzydka chałupa.

**Cham**, a, *m. pogard.* chłop, jakoby potomek Chama, syna Noego. **Chamski**, a, ie, *p.* od chama, chłopski.

**Chameleon, Kameleon**, a, *m.* (z grec.), *zool.* jaszczurka w Indyach Wschodnich, zmieniająca farbę swej skóry.

**Chaos**, u, *m.* (z grec.), zamęt pierwiastkowy, z którego się świat utworzył. = *fig.* zamieszanie, nieład, nieporządek, odmęt.

**Chap!** głos wyrażający nagłe porwanie. **Chapać**, pię, *s.cz. nied.* **Chapnąć**, nę, *jednot.* porwać, capnąć, uchwycić. **Chapanina**, y, *ż.* częste chapanie, porywanie. **Chapanka**, i, *ż.* **Chapaneczka**, i, *ż. zdrob.* zmykanie czego, porywanie. = dawniejsza gra w karty. Zgrał się szuler w chapankę.

**Charakter**, u, *m.* figura głoski, liczby, litera. = szczególna postać liter pisanych czyją ręką. Ma piękny charakter. = Charaktery, czarodziejskie znaki. = moc i władza wlana, czyn przez nadanie urzędowne, czyli przez obrządek. — posła, biskupa. = cecha, znak. Muszę ci przełożyć niektóre charaktery, po których mię poznasz. = zbiór przymiotów duszy, skłonności, postać w której się dusza człowieka objawia w prywatnem i społecznem życiu. Moc, tęgość, słabość charakteru. Człowiek z charakterem, bez charakteru. Mieć — w nogach, *fig.* prędko chodzić, uciekać. **Charakternik**, a, *m.* udający wiadomość charakterów czarodziejskich. **Charakterystycznie**, *ps.* z odrębną cechą. **Charakterystyczny** a, e, *p.* mający swą własną cechę. **Charakteryzować, zuję**, *s.cz. nied.* wyrażać charakter czyj, cechować, znamienować.

**Charchać, kam**, *s.n. nied.* **Charknąć, nę**, *jednot.* krztusząc się z ciężkością flegmę wyrzucać. **Charchała, Charkała**, y, *m.* wyrzucający flegmę często charkając.

**Charci, a, ie**, *p.* chartowy. **Charcica**, y, *ż.* **Charciczka**, i, *ż. zdrob.* suka charcia. **Charcię, cia, Charciątko**, a, *n. zdrob.* szczenie charcie. **Charcik**, a, *m. zdrob.* młody chart. **Charcina**, y, *ż.* **Charcinka**, i, *ż. zdrob.* biedny, mizerny chart. **Charcisko**, a, *n.* duży, brzydki chart.

**Charkot**, a, *m.* **Charkotanie**, a, *n.* charkanie, chrapanie. Charkot śmiertelny.

**Charłacki**, a, ie, **Charłaczy**, a, e, *p.* od charłaka, biedny, nędzny. **Charłactwo**, a, *n.* stan nędzny. = *zbior.* charłacy. **Charłak**, a, *m.* **Charłaczek, czka**, *m. zdrob.* nędzarz.

**Charmut**, a, *m. zool.* ryba z rzędu skrzelowatych, brzuchopłetwowych.

**Chaszcz**, u, *m.* gąszcz, gęsto krzaki, zarośle.

**Chcenie**, a, *n.* pragnienie, żądanie. **Chcieć, chcę**, *s.cz.* i *n. nied.* mieć chęć, wolą. Gdzie nie można chcieć i nie chcieć, tam obca wola panuje. Kto czyni co chce, ucierpi czego nie chce. Chcąc, chcący, z własnej woli i ochoty. Nie chcąc, niechcący, pomimo woli. Jakoś w tej walce gorącej, zjadło się kurczę

niechcący. = raczyć. Chciej się do mnie połatygować. = czego, pragnąć, żądać. Chcę twego szczęścia. = kogo (pojąć za męża, za żonę). Ty mnie chcesz i ja ciebie chcę, biegaj po księdza. = co po kim, chcieć mieć co po kim, wymagać, żądać. Chcą po nas ślepego posłuszeństwa. = się, *s.z.* komu, mieć chętkę, ochotę. Chce mi się jeść, pić. Chce mu się żony, chce się jej męża. Alexandrowi chciało się drugiego świata. **Chciwie**, *ps.* łakomo. **Chciwiec, wca**, *m.* chciwie pragnący, łakomiec. **Chciwość, ści**, *ż.* chciwe pragnienie, chuć, żądza. — pieniędzy, panowania. **Chciwy, a, e**, *p.* niepohamowanie pragnący, łakomy.

**Chebd, Hebd, u**, *m. bot.* Bez hebd (Sambucus ebulus), krzew.

**Chęć, ci**, *ż.* wola do czego, ochota, skłonność. Co musisz, czyń z chęci. = zamiar, intencya. Dobra chęć za uczynek stoi. = życzliwość, sprzyjanie. Znane mi są twoje chęci dla mnie.

**Chędogi, a, ie**, *p.* ochędóżny, porządny, schludny. **Chędogo**, *ps.* ochędóżnie. **Chędogość, ści**, *ż.* czystość, ochędóztwo. **Chędożenie, a**, *n.* czyszczenie. **Chędożyciel, a**, *m.* **Chędożycielka, i**, *ż.* ten, ta co chędoży. **Chędożyć, żę**, *s.cz. nied.* czyścić. = kogo, *fig.* ćwiczyć. = (w grze kartowej), ograć kogo.

**Chełbać, am**, *s.cz. nied.* **Chełbnąć, nę**, *jednot.* naczynie pełne płynu wzruszać, trząść. = się, *s.z.* chybać się, chybotać się. Łódź się chełba. kołysze po falach. Nawy chełbające się po morzu.

**Chełpić się**, *s.z.* chlubić się, chwalić się. **Chełpienie się**, *n.* chlubienie się. **Chełpliwie**, *ps.* z chełpliwością. **Chełpliwiec, wca, Chełpiciel, a**, *m.* człowiek chełpliwy. **Chełpliwość, ści**, *ż.* skłonność chełpienia się. **Chełpliwy, a, e**, *p.* samochwalny.

**Chełznąć**, *ob.* **Kiełznąć**.

**Chemia, ii**, *ż.* nauka ucząca składu ciał, i wzajemnego na siebie działania ich pierwiastków. **Chemicznie**, *ps.* podług zasad chemii. **Chemiczny, a, e**, *p.* należący do chemii. **Chemik, a**, *m.* trudniący się chemią.

**Cherlać, am, Cherleć, ję**, *s.n. nied.* ciągle, choć nie ciężko chorować. **Cherlak, a**, *m.* człowiek chorowity. **Cherlanie, a**, *n.* ciągłe chorowanie.

**Cherub, a, Cherubin, a**, *m.* (z hebr.), jeden z celniejszych aniołów.

**Chętka, i**, *ż. zdrob.* od Chęć. — mnie bierze. **Chętliwie**. Chętnie, *ps.* z chęcią, ochoczo. **Chętliwy, Chętny, a, e**, *p.* pełen chęci, ochoczy. = Chętny do czego, skłonny. = Chętny komu, życzliwy, sprzyjający.

**Chimera, y**, *ż.* (z grec.), dziwotwór bajeczny, z lwim łbem, koziem ciałem, ogonem smoczym, i pyskiem ogień wybuchającym. = urojenie, kaprys, dziwactwo. **Chimerować, ruję**, *s.n. nied.* kaprysić. **Chimeryczka, i**, *ż.* kapryśnica. **Chimeryczność, ści**, *ż.* **Chimeryctwo, a**, *n.* skłonność do chimer. **Chimeryczny, a, e**, *p.* kapryśny, dziwaczny, urojony. **Chimeryk, a**, *m.* kapryśnik, dziwak.

**China, y**, *ż.* kora drzewa amerykańskiego w Peru rosnącego, z której otrzymuje się chinina, najskuteczniejsze na febrę lekarstwo.

**Chiragra, y**, *ż.* (z grec.), *med.* łamanie po stawach ręki. **Chiragryczny, a, e**, *p.* od chiragry. **Chiragryk, a**, *m.* cierpiący chiragrę.

**Chiromancista, y**, *m.* wróżek z ręki. **Chiromancya, yi**, *ż.* (z grec.), wróżenie z ręki.

**Chirurg, a**, *m.* (z grec.), zajmujący się chirurgią. **Chirurgiczny, a, e**, *p.* od chirurgii. **Chirurgia, ii**, *ż.* sztuka leczenia chorób zewnętrznych, jakiemi są rany, skaleczenia, złamanie członków. żłopać.

**Chlać, am**, *s.cz. nied.* pić chciwie.

**Chlast**, wyraz naśladujący odgłos uderzenia biczem, szablą, dłonią, lub ciała padającego w błoto. **Chlastać, am, szczę**, *s.cz. nied.* **Chlastnąć, nę**, *jednot.* (na) kogo błotem, pryskać błotem. = Chlastnąć kogo w twarz, uderzyć go w twarz.

**Chleb, a**, *m.* upieczony w piecu kawał ciasta. Chleb żytni, razowy, pytlowy. *Przysł.* Nie z jednego pieca

chleb jadał. Dostał chleba kiedy pozbył zębów, co mu po chlebie kiedy nie ma zębów w gębie. Chleb ma rogi, a nędza nogi: w dobrym bycie ludzie hardzieją, w niedostatku biorą się do pracy. U wdowy chleb gotowy. = pożywienie, utrzymanie, sposób do życia. Kmiotek na chleb orze. Łaskawy chleb, zapewnione komu do śmierci za usługi utrzymanie. Być na łaskawym chlebie. Mogąc żyć u hrabiego na łaskawym chlebie, nie chciał. Chleb wysłużony, pewne dobra przeznaczone za Zygmunta III na nagrodę ludzi zasłużonych ojczyznie. = Chleb pszczelny, pokarm liszek pszczelnych w komórkach plastrowych. = *bot.* Chleb ś. Jana, owoce strączkowe drzewa ś. Jańskiego (Ceratonia siliqua). Swini chleb, inaczej gdula (Cyclamen. **Chlebnica**, y, *ż.* szafa na chleb. **Chlebny**, a, e, *p.* na chleb, od chleba. Chlebna mąka. = w chleb bogaty, żyzny. Kraj chlebny. **Chlebodawca**, y, *m.* dający chleb. Kmieć chlebodawca. = dobroczyńca, dobrodziej. **Chlebodawczy**, a, e, *p.* od chlebodawcy. **Chlebodawczyni**, ni, *ż.* która chleb daje. **Chlebojad**, a, *m.* dużo chleba jedzący. = czyj chleb jedzący. = darmojad. **Chleborobny**, a, e, *p.* robiący na chleb. **Chlebowy**, a, e, *p.* od chleba. Chlebowy piec. = *bot.* Chlebowe drzewo, inaczej Chlebodrzew, Chlebowiec (Artocarpus), drzewo krajów wschodnich, którego podkorną miazgę tameczni mieszkańcy wybierają na pokarm.

**Chleptać**, cę, czę, *s.cz. nied.* łeptać, żłopać.

**Chlew**, a, *m.* **Chlewik**, a, *m. zdrob.* komórka na świnie. **Chlewiarka**, i, *ż.* pilnująca chlewów. **Chlewiarnia**, ni, *ż.* chlewy, miejsce chlewów. **Chlewiarz**, a, *m.* dogiądający chlewów. **Chlewny**, **Chlewowy**, a, e, *p.* od chlewa. Chlewna trzoda, świnie.

**Chlip**, wyraz naśladujący głośne chleptanie wody, głośny płacz, łkanie. **Chlipać**, pię, *s.cz. nied.* **Chlipnąć**, nę, *jednot.* chleptać. = łkać, szlochać. **Chlipanie**, a, *n.* szlochanie, łkanie.

**Chłód**, odu, *m.* **Chłodek**, dka, *m. zdrob.* powietrze chłodne, cień chłód sprawujący. **Chłodnawo**, *ps.* nieco chłodno. **Chłodnawy**, a, e, *p.* nieco chłodny. **Chłodnąć**, nę, **Chłodnieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się chłodnym, stygnąć. **Chłodnik**, a, *m.* altana. = w hutach szklannych, piec, w którym się szkło ochładza. = napój chłodzący. = zupa zimna. **Chłodno**, *ps.* zimnawo. Chłodno, głodno, i do domu daleko: wszystko złe na raz. **Chłodność**, ści, *ż.* stan tego, co jest chłodne. **Chłodny**, a, e, *p.* zimnawy. Wiatr chłodny, powietrze chłodne. = *fig.* oziębły. Chłodny w przedsięwzięciu. **Chłodzenie**, a, *n.* ochładzanie. **Chłodzić**, dzę, *s.cz. nied.* chłód sprawiać, chłodnym czynić. Deszcz chłodzi powietrze. = *fig.* ulgę sprawiać. Kato myśl ufrasowaną winem zwykł chłodzić. = się, *s.z.* chłodnym się stawać, chłodu nabierać. **Chłodziuchny**, **Chłodziutki**, a, e, *p. zdrob.* przyjemnie chłodny.

**Chłonąć**, nę, *s.cz. nied.* chiać, połykać, pożerać. Czas wszystko chłonie.

**Chłop**, a, *m.* rolnik poddany, kmieć. = mąż, mężczyzna. W siedmnaście lat człowiek chłopem poczyna być. Człek w człeka, chłop w chłopa. = grubianin, gbur. Z nimi się obchodzą, by z jakiemi prostemi chłopy. **Chłopać**, am, *s.n. nied.* komu, chłopem kogo nazywać. **Chłopaczek**, czka, **Chłopczyk**, a, *m. zdrob.* mały chłopiec. **Chłopak**, a, *m.* wyrostek, spory chłopiec. **Chłopcowy**, a, e, *p.* od chłopca. **Chłopczyna**, y, **Chłopczynka**, i, *m.* (z pieszczotą, politowaniem), miły, delikatny, biedny chłopiec. **Chłopczysko**, a, *m.* chłopiec nieokrzesany. **Chłopek**, pka, *m. zdrob.* biedny chłop. **Chłopi**, a, ie, *p.* od chłopa mężczyzny. **Chłopianka**, i, *ż.* córka lub żona chłopa. **Chłopiaszek**, szka, *m.* młodzieniaszek. **Chłopiątko**, a, *n. zdrob.* od Chłopię. **Chłopię**, cia, *n.* pacholę. **Chłopiec**, pca, *m.* dziecię płci męzkiej. = podrostek, młodzieniec. = do usług

młody służący. = u majstra, na terminie. = narzędzie do zzuwania bótów. **Chłopieć**, ję, *s.n. nied.* chłopem się stawać. **Chłopięcina**, y, *ż. zdrob.* pacholątko. **Chłopięctwo**, a, *n.* wiek chłopięcy, pacholęcy. **Chłopięcy**, a, e, *p.* od chłopięcia. **Chłopina**, y, *m.* chłop biedak. **Chłopini**, ni, *ż.* chłopka. **Chłopisko**, a, *m.* i *n.* (z pogardą), chłop do niczego, duży, niezgrabny chłop. **Chłopka**, i, *ż.* kobieta wiejska, poddanka. **Chłopobyk**, a, *m. mit.* minotaur. **Chłopokoń**, nia, *m. mit.* centaur. **Chłopowic**, a, *m.* syn chłopski. **Chłopówna**, y, *ż.* córka chłopska. **Chłopski**, a, ie, *p.* od chłopa, kmiecy, wieśniaczy. Taniec chłopski. Strój chłopski. Mowa chłopska. = prosty, gburowaty. Obyczaje chłopskie. Po chłopsku, obyczajem chłopskim. Przebrać się po chłopsku. **Chłopstwo**, a, *n. zbior.* chłopi. = stan chłopski. = gburstwo, grubiaństwo.

**Chlor**, u, *m. chem.* ciało proste, lotne, cierpkiego smaku i zapachu, mające własność trucizny, dla tego że jest duszące. **Chloran**, u, *m.* solan, w skład którego wchodzi kwas chlorowy. **Chlorek**, rku, *m.* solnik powstający z chloru i innego ciała prostego. **Chloroform**, u, *m.* płyn sztucznie otrzymywany, bardzo lotny, przyjemnego zapachu, używany przez wdychanie w operacyach chirurgicznych dla przytłumienia bolu. **Chlorowy**, a, e, *p.* połączony z chlorem. **Chloryna**, y, *ż. ob.* **Chlor.**

**Chloryt**, u, *m. min.* kamień gliniany zwany zielonką. = sypki, pospolity, łupkowy, blaszkowaty.

**Chłosta**, y, *ż.* cięgi, plagi, smaganie. = *fig.* kara, nieszczęście, plaga. **Chłostać, szczę**, *s.cz. nied.* smagać, ćwiczyć. = *fig.* gnębić, uciskać, wniwecz obrócić.

**Chluba**, y, *ż.* chlubienie się, chwalenie się. = zasłużona pochwała. Mieć sobie co za chlubę. = zaszczyt, ozdoba. Jestto chlubą naszego wieku. **Chlubca**, y, **Chlubiciel**, a, **Chlubnik**, a, *m.* chlubiący się, chełpiciel. **Chlubić się**, bię się, *s.z. nied.* czem, z czego. chełpić się, chwalić się. **Chlubliwie**, **Chlubliwość**, **Chlubliwy**, *ob.* **Chełpliwie**, i.t.d. **Chlubny**, a, e, *p.* chwalebny, zaszczytny. Chlubne czyny, dzieła. Śmierć chlubna.

**Chlupać**, pię, *s.n. nied.* **Chlupotać**, pocę, *częst.* płyn jaki w naczyniu poruszać. = mówi się także o płynie poruszonym lub deszczu ulewnym.

**Chlust**, odgłos uderzenia lub wylania płynu. **Chlustać**, am, *s.cz.* i *n. nied.* **Chlusnąć**, nę, *jednot.* głośno uderzyć. = Chlusnąć na kogo wodą, chlustem wylać, plusnąć.

**Chlypać**, *ob.* **Chlipać.**

**Chłysnąć**, nę, *s. jednot.* **Chłystać**, am, *s.cz. nied.* łyknąć, łykać. **Chłystek**, tka, *m.* młokos. = sznurek na końcu bicza albo harapa, służący do trzaskania, skręcony z włosieni, nici lub jedwabiu, i za ostatnim węzełkiem nieco rozstrzępiony.

**Chmara**, y, *ż. ob.* **Chmura.** = *fig.* ćma, mnóstwo. — ptaków, szarańczy. Naszła — barbarzyńców, i spustoszyła kraj cały.

**Chmiel**, u, *m. bot.* (Humulus), roślina, której szyszki używają się do warzenia piwa. = *fig.* wszelki trunek gorący. Nazajutrz, gdy im chmiel wyszumiał, przepraszali: **Chmielarnia**, ni, *ż.* ogród chmielowy. **Chmielarz**, a, *m.* **Chmielarka**, i, *ż.* zbieracz, zbieraczka chmielu. **Chmielić**, lę, *s.cz. nied.* chmielem zaprawiać. **Chmielina**, y, *ż.* **Chmielinka**, i, *ż. zdrob.* wąs, gałązka chmielna. **Chmielinowy**, a, e, *p.* od chmielin, chmieliny mający. **Chmielnik**, a, *m.* **Chmielisko**, a, *n.* ogród chmielowy. **Chmielny**, a, e, *p.* chmielem zaprawny. = *fig.* gorzki, niemiły. **Chmielowy**, a, e, *p.* od chmielu.

**Chmura**, y, *ż.* **Chmurka**, **Chmureczka**, i, *ż. zdrob.* ciemny obłok deszczowy. Z wielkiej chmury mały deszcz, *przysł.*: z wielkich przygotowań mały skutek. = *fig.* ciemność, pomroka, zachmurzenie. Prawda rozpędza chmury błędu. Z pod chmur patrzy, posępnie, nieśmiało. **Chmurny**,

a, e, *p.* pochmurny. **Chmurzyć, rzę,** *s.cz. nied.* chmurami okrywać. — *fig.* zasępiać. = **się,** *s.z.* chmurami się okrywać, ćmić się chmurno. Niebo się chmurzy. = *fig.* Chmurzy się w kraju, na zamieszanie się zanosi. Chmurzy się zdaleka wojsko, zdaje się być chmurą. Chmurzy mu się w głowie, ciemno mu w głowie. Chmurzyć się na kogo, dąsać się, krzywić się, złem okiem poglądać.

**Chmyza, y,** *ż.* konik niepoczesny. = i **Chmyz, u,** *m. prow.* suche gałęzie, chróst.

**Choć,** *ps.* przynajmniej. **Choć, Chociaż,** *sp.* lubo, acz, aczkolwiek. = choćby, chociażby, gdyby nawet. Choćbyś nie chciał, musisz.

**Chochla, i,** *ż.* tyczka uwiązana do linki niewodu i przesuwana pod lodem widełkami od jednej do drugiej przerębli, w czasie łowienia ryb w zimie.

**Chochoł, a,** *m.* czub na głowie, kosmyk włosów, czub na brogu, wierzchołek spiczasto wypukły. = ogon. Gzi się bydło podniosłszy chochoła. **Chochołasty, Chocholaty, Chocholisty, Chocholowaty, Chochlaty,** a, e, *p.* z chochołem, nakształt chochoła. **Chocholić, lę,** *s.cz. nied.* chocholatym czynić.

**Chód, chodu,** *m.* chodzenie, sposób chodzenia. Poznałem go po chodzie. = władza chodzenia. Ślepym oczy, chromym chód wracał. **Chodak, a,** *m.* **Chodaczek, czka,** *m. zdrob.* kurpie, postoły, łapcie. **Chodnik, a,** *m.* miejsce do chodzenia, aleja w ogrodzie. = ścieżka, drożyna. = *górn.* droga podziemna w kopalni od jednego do drugiego szybu, teraz także ulicą, dawniej czachą, piecem zwana. **Chodzenie, a,** *n.* odbywanie czynu chodu. = uczęszczanie. — do szkoły. = za czem, koło czego, zajmowanie się czem. **Chodzić, dzę,** *s.n nied.* przenosić się nogami z miejsca na miejsce. Człowiek chodzi na dwóch, zwierzęta na czterech nogach. = (o rzeczach), *fig.* Przypadki po ludziach chodzą, zdarzają się im. = bywać, uczęszczać. — do kościoła, do szkoły, na matematykę, na filozofią. = z dziecięciem, być w ciąży. = za czem, koło czego, krzątać się koło czego, zajmować się czem. Umie chodzić koło siebie. = w czem, nosić się, ubierać się. — w żałobie. Chodzili w owczych i kozich skórach. — po polsku, po francuzku. = o co, *nieosob.* Chodzi tu o mój honor, o moje życie. **Chodziwy, a, e,** *p.* w którym długo chodzić można. Sukno chodziwe.

**Choja, i, Choina, y,** *ż.* **Chojak, a,** *m.* (Pinus ligno laxo), gatunek sosny. = Choina, gaj, las choiny. = Choina, gałązka choiny. — Cholna, wiecha, znak szynkowni. **Cholnka, i,** *ż. zdrob.* mała cholna. = pospolite nazwisko rośliny wilczomlecz, ostromlecz. **Cholny, Cholnowy, a, e,** *p.* od choin.

**Cholera, y,** *ż.* gniew, złość. = azyatycka (Cholera morbus), epidemiczna choroba. **Choleryczny, a, e,** *p.* gniewliwy. = chory na cholerę.

**Cholewa, y,** *ż.* **Cholewka, i,** *ż. zdrob.* szyja bóta. Gęba u niego jak cholewa, ma gębę wyprawną. Smalić cholewki do panny, zalecać się, umizgać się. Znać pana po cholewach, *przysł.* po stroju. = w hucie szklannej, sztuka szkła, jak pęcherz rozdęta, z obu końców otwarta, z której tafelnik robi tafle. = *herald.* herb, dwie klamry żelazne, między któremi miecz otłuczony, przez Bolesława Śmiałego nadany pewnemu cieśli, nazwiskiem Cholewa.

**Cholodziec, dźca,** *m.* chłodnik, potrawa z botwiny i śmietany z lodem.

**Chomąt, a,** *m.* część uprzęży, która się wkłada na szyję konia, składająca się z dwóch kleszczów i materaca pod niemi. Chodzi jak w chomącie, z szyją wytężoną. **Chomątnik, a,** *m.* rzemieślnik od chomątów. **Chomątny, Chomątowy, a, e,** *p* od chomąta.

**Chomik, a,** *m. zool.* (Mus cricetus), mysz wielka ziemna z torebkami w policzkach.

**Chomołec, lca,** *m.* drzewo w końcu skrzydeł niewodowych w poprzek osadzone.

**Chór, u,** *m.* w kościele, miejsce dla śpiewaków lub muzyki. = kilku razem śpiewających lub grających. = to co chór śpiewa. = u mnichów, pewne nabożeństwo, i godziny do śpiewania jego. = część kościoła, gdzie wielki ołtarz. = w sztuce dramatycznej, śpiew kilku osób między aktami lub w ciągu aktów.

**Chorągiew, gwi,** *ż.* znak wojskowy, pod którym gromadzić się mają żołnierze. Zwinąć —, rozpuścić wojsko. Przysięgać chorągwi, przystać do wojska. — opuścić, dezerterować. = godło jakiego zgromadzenia, bractwa, cechu. = żołnierze pod jedną chorągwią. **Chorągiewka, i,** *ż. zdrob.* mała chorągiew, proporzec. Zwinąć chorągiewkę, *fig.* uciec, zemknąć, odstąpić od zamiaru. = na dachu. Obracać się z każdym wiatrem jak — na dachu. = u pióra, gęsto osadzone włoski u pióra. **Chorągiewny, Chorągwiany, a, e,** *p.* od chorągwi, należący do chorągwi. Szlachta chorągiewna, obowiązana służyć pod chorągwią swego województwa. **Chorążstwo, a,** *n.* urząd chorążego. = chorąży z chorążyną. **Chorążanka, i,** *ż.* córka chorążego. **Chorąży, ego,** *m.* piastujący chorągiew. = urzędnik w dawnej Polsce. **Chorąży, a,** *m.* syn chorążego. **Chorążyna, y,** *ż.* żona chorążego.

**Choral, u,** *m.* śpiew kościelny. **Choralista, Chorzysta, y,** *m.* śpiewak chorowy. **Chorałny, a, e,** *p.* od chorału. **Chórowy, a, e,** *p.* od chóru.

**Choro,** *ps.* słabo. niezdrowo. **Choroba, y,** *ż.* złe zdrowie, słabość. — niebezpieczna, nieuleczona, zaraźliwa. Pańska —, podagra. Wielka —, kaduk. Wilcza —, zmyślona, udana. Lekarstwo gorsze od choroby. = przeklinając, kaduk, kat, diabeł. Bodaj cię —, idź do choroby. **Chorobliwy, a, e,** *p.* chorowity. **Chorobny, a, e,** *p.* do choroby należący. **Chorobsko, a,** *n.* brzydka choroba. **Chorować, ruję,** *s.n. nied.* chorym być, choro się mieć. — na głowę, na piersi, na oczy, na nogi. *fig.* — na kieszeń, nie mieć grosza w kieszeni. — na pana, udawać pana. — na głowę, mieć bzika w głowie. **Chorowanie, a,** *n.* cierpienie z powodu choroby. **Chorowicie, Chorowito,** *ps.* mizernie. **Chorowitość, ści,** *ż.* częste zapadania na zdrowiu. **Chorowity, a, e,** *p.* często zapadający na zdrowiu, słabowity. **Chory, a, e,** *p.* niezdrów, słaby. Chory na febrę, na kaszel. Ciężko, niebezpiecznie chory. Ręka, noga chora. **Chorzeć, ję,** *s.n. nied.* chorować.

**Chów, owu,** *m.* pielęgnowanie, utrzymywanie. — bydła, koni, owiec. Koń własnego chowu. **Chować, am,** *s.cz. nied.* położyć w miejscu bezpiecznem. — pieniądze do kufra, skarb w sklepie. = złożyć w grobie. — umarłego. = kryć. taić. Złodzieja chować niewoino. = zachowywać. — owoce. — *fig.* w pamięci, w milczeniu. = zachowywać, pełnić. — zakon, wiarę, przykazanie. = bronić, warować od złego. Niech cię Pan Bóg chowa nam na długie lata. Chowaj Boże! = karmić, wychowywać. — konie, owce, bydło, dzieci. = karmić, utrzymywać. Chowa tyle psów, koni, sług. = się, *s.z.* kryć się. Chowa się przed ludźmi, przed wierzycielami. = brać wychowanie. Córki chowają się przy matkach; a syny biorą od nich i chowają osobno. = (o dzieciach), żyć. Syn umarł, a córka się chowa. **Chowanie, a,** *s.n.* od słowa Chować we wszystkich znaczeniach. **Chowany, a, e,** *im.* w domu wychowany. Wilczek chowany.

**Chrabąszcz, a,** *zool.* owad skrzydlaty z gromady chrząszczów.

**Chrap, u,** *m.* **Chrapka, i,** *ż. zdrob.* gniew ukryty, zawziętość, chęć zemsty, ansa. Mieć chrap lub chrapkę na kogo. = żądza osiągnienia czego. Mieć wielki chrap na co. = chrapy końskie, nozdrze

u konia. = chrapy, bagno zarosłe krzakami.

**Chrapać, pię,** *s.n. nied.* **Chrapnąć, nę,** *jednot.* spiąc głos chrapliwy wydawać. Nie każdy śpi co chrapie, *przysł.*: nie dowierzaj ludziom skrytym. = (o koniu), parskać. = **się,** *s.z.* przedzierać się przez chrapy, gęstwinę. — do urzędu, *fig.* piąć się do urzędu. **Chrapała, y,** *m.* który chrapie. **Chrapanie, a,** *n.* wydawanie z piersi głosu chrapliwego we śnie. **Chrapliwie, Chrapliwość, Chrapliwy,** *ob.* **Chrypliwie,** i t.d. **Chrapot, u,** *m.* chrapanie. — śmiertelny.

**Chrobot, u,** *m.* **Chrobotanie, a,** *n.* chrzęst, głuchy odgłos rzeczy stłuczonych. **Chrobotać, am, cę, czę,** *s.n.nied.* chrzęstać, głuchy chrzęst wydawać. = **się,** *s.z.* tłuc się, chrobocąc przewracać się. Czego się po łbie chrobocesz?

**Chrobry, a, e,** *p.* mężny, odważny, waleczny. Bolesław Chrobry, tak nazwany przez Rusinów.

**Chrom, u,** *m. chem.* metal z rzędu ciężkich, którego sole używane są w farbierstwie.

**Chromać, am,** *s.n nied.* kuleć, kulawo chodzić. — na prawą, na lewą nogę, na obie nogi. = *fig.* Chromać w jakiej sprawie, niemocno stać, wahać się. — na czem, szwankować, szkodować na czem. — na powinności, źle pełnić powinność. **Chromanie, a,** *n.* kulanie. **Chromo,** *ps.* kulawo. **Chromość, ści,** *ż.* kulawość. **Chromy, a, e,** *p.* kulawy. = *fig.* niemocny, niedostateczny, szwankujący. Chrome dowody. Chromy na sławie.

**Chronić, nię,** *s.cz. nied.* ochraniać, zasłaniać, zakrywać. Pałac czy chata równie człeka chroni. — od deszczu, od słońca, od zimna, od chorób. = **się,** *s.z.* czego, od czego, strzedz się, wystrzegać się. — rzeczy szkodliwych. — próżnowania. = od kogo, przed kim, szukać schronienia, uciekać. = kogo, czego, stronić, unikać. Takich ludzi mamy się chronić, jak wściekłych psów. Darmo, darmo myśl ludzka przypadków się chroni. **Chroniciel, a,** *m.* **Chronicielka, i,** *ż.* dający, dająca ochronę.

**Chroniczny, a, e,** *p.* od dawnego czasu trwający. Choroby chroniczne. **Chronolog, a,** *m.* mający znajomość chronologii. **Chronologicznie,** *ps.* podług chronologii. **Chronologiczny, a, e,** *p.* należący do chronologii, porządkiem lat idący. **Chronologia, ii,** *ż.* nauka mająca na celu wskazanie czasu, w jakim się jaki wypadek zdarzył. **Chronometr, u,** *m.* zegar ściśle wskazujący czas, używany w obserwacyach astronomicznych i w żeglarstwie.

**Chropawić, wię, Chropowacić, cę,** *s.cz. nied.* chropowatym czynić. **Chropawo, Chropowato,** *ps.* niegładko. **Chropawość, Chropowatość, ści,** *ż.* niegładkość, szorstkość. **Chropawy, Chropowaty, a, e,** *p.* niegładki, szorstki. Skóra chropowata. *fig.* Styl chropowaty. **Chropowacizna, y,** *ż.* miejsce chropawe.

**Chróściany, a, e,** *p.* z chróstu. **Chróściasty, a, e,** *p.* pełen chróstu. **Chróściel, a,** *m. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, palczastych, na Rusi i Litwie derkaczem zwany. **Chróścina, y,** *ż. bot.* (Arbutus), roślina zwana inaczej mącznica, której gatunek, niedźwiedzie grono (A. uva ursi). = i **Chróśniak, a,** *m.* **Chróśniaczek, czka,** *m. zdrob.* krzew, krzewina. = miejsce zarosłe chróstem. **Chróścisty, a, e,** *p.* pełen chróstu. **Chrósnąć, nę,** *s.jednot.* zaszeleścieć, chrzęst wydać. **Chróst, u,** *m.* pręcie, wiklina, zarośle, krzaki. = suche gałęzie. Grodzić chróstem. = rodzaj ciasta chrupającego w ustach. **Chróstek, tka, Chróścik, a,** *m. zdrob.* krzewinka. **Chróstowatość, ści,** *ż.* podobieństwo do chróstu. **Chróstowaty, a, e,** *p.* podobny do chróstu. **Chróstowisko, a,** *n.* zarośllna chrustowa. = obłomki od chróstu, chróst do opału. **Chróstowy, a, e,** *p.* od chróstu, z chróstu.

**Chrupać, pię,** *s.n. nied.* **Chrupnąć, nę,** *jednot.* wydawać odgłos gruchocący. Kości mu chrupią, w kościach mu chrupi. = *s.cz.* jeść co

chrupiącego. **Chrupanie**, a, *n.* chrzęst dający się słyszeć przy gryzieniu, kruszeniu czego.

**Chrypać**, pię, **Chrypieć**, ję. *s.n. nied.* głosem chrypliwym mówić z powodu chrypki. **Chrypka**, i, *n.* głos ochrypły z zapalenia krtani. **Chrypliwy**, a, e, *p.* mający chrypkę, ochryply. = chrapliwy.

**Chrystianizm**, u, *m.* (z franc.), religia chrześciańska, chrześciaństwo. **Chrystus**, a, *m.* Messyasz. **Chrystusów**, **Chrystusowy**, a, e, *p.* od Chrystusa.

**Chryzolit**, u, *m. min.* kamień przezroczysty, zielono-żółty. **Chryzopras**, u, *m. min.* kamień zielony.

**Chrzan**, u, *m. bot.* (Cochlearia), powszechnie znana roślina. **Chrzanowy**, a, e, *p.* od chrzanu.

**Chrząstka**, i, *ż.* część składowa organizmu zwierzęcego, zbliżona budową do kości i mogąca się w takową przekształcić, posiada wysoki stopień giętkości. **Chrząstkowaty**, a, e, *p.* podobny do chrząstki. **Chrząstkowy**, a, e, *p.* od chrząstki. Ryby chrząstkowe, *zool.*, których szkielet składa się z części lubo mających twardość kości, ale rzeczywiście przymioty chrząstek.

**Chrząszcz**, a, *m. zoql.* owad, którego wiele jest gatunków. **Chrząszczowy**, a, e, *p.* od chrząszcza.

**Chrzcić**, **chrzcę**, *s.cz. nied.* chrzest dawać. = nazywać, imie nadawać. **Chrzciciel**, a, *m.* chrzcący. **Chrzcielnica**, **Chrześnica**, y, *ż.* naczynie, z którego chrzcą, i miejsce, gdzie chrzcą. **Chrzciny**, cin, *l.m.* obchód chrztu. **Chrześcianin**, a, *m.* wyznający naukę Chrystusa. **Chrześcianka**, i, *ż.* wyznająca religią chrześciańską. **Chrześciański**, a, ie, *p.* od chrześcianina lub chrześciaństwa. **Chrześciańsko**, **Po chrześciańsku**, *ps.* jak przystoi na chrześcianina. **Chrześciaństwo**, a, *n.* wiara chrześciańska. = *zbior.* cały świat chrześciański. **Chrzesnak**, a, *m.* chrzesna koszula, w której dziecię chrzczą. **Chrzesny**, **Chrzestny**, a, e, *p.* od chrztu. Imie chrzesne. Ojciec chrzesny. Syn chrzesny. Córka chrzesna. **Chrzest**, chrztu, *m.* obrządek chrześciański, który się odbywa przez polanie wodą lub zanurzenie w wodzie.

**Chrzęst**, u, *m.* brzęk, dźwięk, szczęk. — broni, żelaza. **Chrzęstać**, **Chrzęścić**, cę, *s.n. nied.* **Chrzęsnąć**, nę, *jednot.* chrzęst wydawać.

**Chrztowy**, a, e, *p.* od chrztu. **Chrzyzmo**, a, *n.* (z grec.), maść z balsamu i oliwy poświęcona przez biskupa, służąca do bierzmowania. **Chrzyzmować**, muję, *s.cz. nied.* chrzyzmem pomazywać, bierzmować.

**Chuć**, ci, *ż.* chęć, skłonność. = chęć niepohamowana do złego. Chuć cielesna.

**Chuch**, u, *m.* puszczanie tchu na co, chuchanie, chuchnienie. Karciane domki chuch dziecięcia obala. = grając w warcaby, bierka wzięta przeciwnikowi za opuszczone wzięcie przez niego. **Chuchać**, am, *s.n. nied.* **Chuchnąć**, nę, *jednot.* dech z niejakiem natężeniem wypuszczać, grzać tchem. Chuchać w ręce. W garść chuchać, *fig.* żałować czego po niewczasie. = Chuchać na kogo, *fig.* pieścić. **Chuchrak**, a, *m.* **Chuchraczek**, czka, *m. zdrob.* wyschły, wynędzniały, tylko skóra a kości. **Chuchro**, a, *n.* rybi żołądek.

**Chudactwo**, a, *n.* chudak, chudzina. = *zbior.* biedni ludzie, ubodzy. **Chudaczka**, i, *ż.* kobieta chuda lub uboga. **Chudak**, a, *m.* **Chudaczek**, czka, *m. zdrob.* człowiek chudy na ciele i na majątku, chudy pachołek. **Chuderlawo**, *ps.* chudo, mizernie. **Chuderlawość**, ści, *ż.* suchość, mizerność twarzy. **Chuderlawy**, a, e, *p.* pociągłej, chudej twarzy. **Chudeusz**, a, *m.* chudy pachołek, goły jak bizun. **Chudnieć**, ję, **Chudnąć**, nę, *s.n. nied.* z ciała spadać, chudym się stawać. **Chudnienie**, a, *n.* spadanie z ciała. **Chudo**, *ps.* nietłusto. = ubogo, nędznie, mizernie. **Chudoba**, y, *ż.* ubóstwo, nędza, mizerya. = ubogie mienie, majątek ubogiego, dobytek ubogiego wieśniaka. **Chudobny**, a, e, *p.* ubogi, nędzny, mizerny. **Chudopacholski**, a, ie, *p.* od chudego pachołka. **Po chudopacholsku**, *ps.* ubogo, nędznie, mizernie, ubrany. **Chudość**, ści, *ż.*

suchość ciała. **Chudowaty**, a, e, *p.* nieco chudy. **Chudy**, a, e, *p.* nie wiele ciała mający, suchy, wyschły. Tak chudy, że tylko skóra a kości. Chude mięsiwo. Chudy grunt, *fig.* jałowy, nieżyzny. Chudy rok, nieurodzajny. = nędzny, ubogi, mizerny. Chudy pachołek, chudeusz, gołysz. *Przysł.* Chuda fara, sam ksiądz pleban dzwoni. **Chudziątko**, a, *n.* **Chudzię**, cia, *n.* chudy człowiek, biedak, nieborak. **Chudzić**, dzę, *s.cz. nied.* chudym uczynić. **Chudziec**, dźca, *m.* bydlę chude, a w szczególności wieprz chudy. **Chudzina**, y, *ż.* **Chudzinka**, **Chudzineczka**, i, *ż. zdrob.* niebożątko, nieboraczek, biedaczek. = *zbior.* biedny lud, ubóztwo. **Chudziuchny**, **Chudziusieńki**, **Chudziuteńki**, **Chudzinki**, a, ie, *p.* bardzo chudy, bardzo ubogi.

**Chuściany**, a, e, *p.* z chust, płócienny. **Chuścina**, y, *ż.* **Chuścinka**, i, *ż. zdrob.* nędzna chustka. **Chuścisko**, a, *n.* gruba, brzydka chustka. **Chusta**, y, *ż.* kawał płótna. Zbladł jak chusta. Chusty, bielizna.

**Chustać**, am, *s.cz. nied.* na chustawce kołysać. = **się**, *s.z.* na chustawce kołysać się. **Chustawka**, i, **Chustaczka**, i, *ż.* krzesełko na powrozach do chustania.

**Chustka**, i, *ż.* **Chusteczka**, i, *ż. zdrob.* niewielki kawałek płótna obrąbionego. Chustka do nosa. = zawiązanie na szyję u mężczyzn. Chustka na szyję.

**Chwała**, y, *ż.* pochwała, zaleta. Chwała jest istotne, a szczere cnoty uznanie, sława jest opinia, która tylko z wielu ust mówiących ma swoję wagę. Chwała Bogu, to dobrze. Lepsze jedno chwała Bogu, niż dwojo dali Bóg. = chwalenie głośne od ludzi, sława. Za szczęściem chwała chodzi. = cześć, uczczenie, uszanowanie. Chwała Boża, nabożeństwo, służba Boża. = niebieska, uwielbiona szczęśliwość zbawionych, żywot wieczny. = zaszczyt, ozdoba. Wy, coście chwałą kraju, a rycerstwa chlubą. **Chwalca**, y, **Chwaliciel**, a, *m.* ten co chwali. = wielbiciel, czciciel. **Chwalebnie**, *ps.* z chwałą. **Chwalebność**, ści, *ż.* chwały godność. **Chwalebny**, a, e, *p.* godzien chwały. Od chwalebnych mężów być chwalonym, rzecz piękna i chwalebna. **Chwalenie**, a, *n.* oddawanie pochwał. = się, chlubienie się. **Chwalić**, lę, *s cz. nied.* zalety czyje uznawać, przymioty czyje zalecać. Co kto lubi, to chwali. Każda liszka swój ogon chwali, *przysł.* każdy swoje chwali. = Boga, wielbić, czcić, sławić, błogosławić. = się, *s.z.* chlubić się, chełpić się. Według mnie, ten najlepszy co się najmniej chwali. **Chwalicielka**, i, *ż.* ta co chwali.

**Chwaścić się**, *s.z. nied.* (o chwastach), gnieździć się, wkorzenlać się. W owsach chwaści się śnieć, wyka, len, oset. **Chwaścieć**, ję, *s.n. nied.* chwastem zarastać, w chwast się obracać. **Chwaścisty**, a, e, *p.* pełen chwastu. **Chwast**, u, *m.* **Chwaścisko**, a, *m.* zielsko, jak oset, stokłosa, kąkol, i tym podobne. **Chwastowaty**, a, e, *p.* podobny do chwastu.

**Chwat**, a, *m. posp.* zuch. **Chwatki**, a, ie, *p.* chwytający, chwytny. Kleszcze, osęki, pazury chwatkie.

**Chwiać**, chwieję, *s.cz. nied.* czem, tam i sam poruszać, obracać. — głową. Wiatr chwieje wierzchołkami drzew. = **się**, *s.z.* na tę i na ową stronę chylić się. Zęby mu się chwieją. Most chwieje się. Pijany chwieje się, nim upadnie. = *fig.* wahać się. — w odpowiedziach, w wierze. Umysł chwiejący się. **Chwianie**, — się, *n.* we wszystkich znaczeniach słowa Chwiać.

**Chwila**, i, *ż.* krótki przeciąg czasu. Ostatnie chwile życia. Poczekaj chwilę. Wracam za chwilę. Co chwila, lada chwila. = doba, pora. Trafić w dobrą chwilę, w złą chwilę. **Chwilka**, **Chwileczka**, i, *ż. zdrob.* okamgnienie. **Chwilowo**, *ps.* przez krótki czas. **Chwilowy**, a, e, *p.* chwilę trwający.

**Chwost**, u, *m.* **Chwościk**, a, **Chwostek**, stka, *m. zdrob.* **Chwościsko**, a, *n.* (z ross.), ogon koński, bydlęcy. **Chwostać**, szczę, *s.cz. nied.* **Chwostnąć**, **Chwosnąć**, *jednot.* chłostać,

sloo biczem. **Chwostowaty**, a, e, *p.* nakształt chwostu. **Chwostowy**, a, e, *p.* ogonowy. **Chwoszczka**, i, *ż. bot.* (Equisetum), roślina zwana inaczej strzępka wielka, skrzyp.

**Chwytać**, am, *s.cz. nied.* **Chwycić**, cę, *s. dok.* łapać, imać. Chwycić kogo za kołnierz, za włosy. *fig.* Chwycić kogo za słowo. = **się**, *s.z.* brać się nagle za co. Tonący brzytwy się chwyta, *ob.* **Brzytwa**. Chwytać się różnych środków, różnych zdań. Wiary odstąpili, a sekt bluźnierskich się chwycili. Chwycić się jakiego rzemiosła. = *fig.* przystawać, przylgnąć. To się jego głowy nie chwyta, nie chwyci. Niechaj się was chwycą słowa moje. **Chwytny**, a, e, *p.* zdolny chwytać. Ogon niektórych malp chwytny. **Chwytanie, Chwycenie**, a, *n.* we wszystkich znaczeniach słów, od których pochodzą.

**Chyba**, *sp.* wyraża warunek, jeśli nie. Nie zrobi tego, chyba że mu każesz. Nie przychódź, chyba że cię zawołam. Ta wojna nie inaczej chyba śmiercią herszta zakończy się.

**Chyba**, y, *ż. ob.* **Uchybienie, Pochyba.**

**Chybać**, am, **Chybotać**, cę, czę, *s.cz. nied.* **Chybnąć**, nę, *jednot.* czem, chwiać czem, ruszać. = **się**, *s.z.* chwiać się, ruszać się. **Chybanie, Chybotanie się**, *n.* chwianie, kołysanie. Chybanie się powozu, statku. **Chybki**, a, ie, *p.* łatwo chyający się, wywrotny. Chybkie czółno.

**Chybant**, a, *m.* wielki hebel.

**Chybiać**, am, *s.cz. nied.* **Chybić**, bię, *s. dok.* nie trafić, mijać. — celu lub do celu. Trafiać, chybiać, to kołej strzelecka. — celu, *fig.* nie dopiąć zamiaru. — swej powinności, nie dopełnić jej. — od prawdy, mijać się z prawdą. — względu, uszanowania, albo — komu, nie mieć dość względu, uszanowania dla kogo. = omijać. Obiecana zapłata chybiła go. = (o zbożach, ogrodowinach), nie zrodzić. Zboża, kartofle chybiły w tym roku. = błądzić, mylić się. Ludzkie zdanie nie raz błądziło, nie raz chybiało. = Chybił, trafił, na 'os, na szczęście. Chybił, trafił, na szczęście się żenię. **Chybność, ści**, *ż.* możność chybienia. **Chybny**, a, e, *p.* chybiający, nie trafiający. Chybny strzał.

**Chych**, u, *m.* śmiech przytłumiony, cichy. **Chychot**, u, *m.* **Chychotanie**, a, *n.* przytłumione śmianie się. = **Chychot**, a, *m.* śmieszek. **Chychotać**, cę, *s.n. nied.* **Chychotać się**, *s.z.* śmiać się po cichu. **Chychotka**, i, *ż.* lubiąca śmiać się. = Chychotki, śmiechy, żarty. = ludzie śmiechy lubiący, strojący.

**Chyl**, u, *m.* (z łac.), *fiziol.* mlecz kiszkowy, który się wyrabia w ciągu trawienia pokarmu w kiszkach, zkąd przechodzi w naczynia mleczonośne. = miejsce pochyłe, nagła spadzistość, urwisko. Chyl nadmorski. = *fig.* cel, szańc na pierwsze ciosy wystawiony.

**Chylać**, am, **Chylić**, lę, *s.cz. nied.* zniżać, naginać, skłaniać na dół, ku dołowi. = **się**, *s.z.* zginać się na dół. Słońce chyliło się ku zachodowi. Chylić się ku zachodowi, *fig.* starzeć się. = skłaniać się, pochylać się. Chylić się do upadku. **Chylem, Chyłkiem**, *ps.* ku ziemi się schyliwszy, zgarbiwszy. Wynieść się zkąd, umknąć chyłkiem.

**Chylowy**, a, e, *p.* od chylu. Naczynia w ciele ludzkiem chylowe lub mleczne.

**Chym**, u, *m.* (z łac.), *fiziol.* mlecz żołądkowy, pierwsze przetrawienie pokarmów, z którego się chyl wyrabia.

**Chynak**, a, *m.* (z niem.), szyna żelazna. = hak żelazny, na którym baba do wbijania palów wisi.

**Chytrek, trka, Chytrzec, trzca**, *m.* przebieglec, przebiegły na złe. **Chytro, Chytrze**, *ps.* z chytra, chytrym sposobem. **Chytromowność, ści**, *ż.* mówienie chytre. **Chytromowny**, a, e, *p.* chytrze mówiący. **Chytrość, ści**, *ż.* przebiegłość na złe, skłonność do podstępów, wybiegów. **Chytry**, a, e, *p.* przebiegły,

podstępny. **Chytrzeć**, ję, *s.n. nied.* chytrym się stawać.
**Chyżo**, *ps.* szybko, prędko. **Chyżolotny**, a, e, *p.* prędko latający. **Chyżonogi**, a, ie, *p.* prędko chodzący. **Chyżość**, ści, *ż.* szybkość, prędkość. **Chyży**, a, e, *p.* szybki, prędki, wartki.
**Ciąć**, tnę, *s.cz. nied.* krajać. Ciąć w kawałki, na kawałki. Ciąć nożem, nożyczkami, brzytwą, szablą, toporem. = uderzyć czem. Ciąć rózgą, batem. = Ciąć kogo, *fig.* przycinać, przymawiać komu. Ciąć komu prawdę, mówić mu prawdę wręcz, bez ogródki. = *fig.* gładko, gracko co odbywać. Ciąć mazura, ciąć w karty, ciąć kieliszek po kieliszku. = *s.n.* Ciąć dokąd, biedz bez zatrzymania się, czesać dokąd. Tnę do lasu.
**Ciąg**, u, *m.* ciągnienie, cug. Koń do ciągu. = przeciąg, pasmo. Wciągu roku, w ciągu wieków. = przedłużenie. Dalszy ciąg. = przeciąg, przelot. Ciąg ptaków. **Ciągacz**, a, *m.* ten co ciągnie. **Ciągaczka**, i, *ż.* która ciągnie. **Ciągadło**, a, *n.* koło do ciągnienia. **Ciągarz**, a, *m. górn.* robotnik w kopalniach, który znosi lub ściąga materyał do ładowania. **Ciągawka**, i, *ż. med.* chęć przeciągania się, dająca się czuć po stawach. **Ciągiem**, **Ciągle**, *ps.* wciąż, nieustannie. **Ciąglica**, y, *ż. górn.* il, tłusta ziemia, warstwy kamienia lub węgla przedzielająca. **Ciągłość**, ści, *ż. fiz.* i *chem.* łatwość niektórych ciał rozciągania się na najcieńsze druty lub blaszki. = ciągłe trwanie, nieustanność. **Ciągły**, a, e, *p.* dający się ciągnąć, rozciągać. Złoto tak jest ciągłe, że z jednego granu można wyciągnąć drut na 500 łokci długi. = ciągle trwający, nieustanny. Ciągła pomyślność. Ciągłe zdrowie. Ciągła choroba. Ciągły gość w domu. **Ciągnąć**, nę, *s.cz. nied.* ciężkiego co prowadzić za sobą, wlec. — wóz, pług, wodę ze studni. — kogo za suknią, za włosy. — kogo za język, *fig.* wybadywać, dopytywać się. — kogo do czego, pobudzać, namawiać. — do siebie ludzi, *fig.* pociągać. Natura ciągnie wilka do lasu. *przysł.* — sprawę, kuracyą, przewlekać. — za sobą, pociągać, być przyczyną jakiego skutku. Wojna ciągnie za sobą rozliczne klęski. — złoto, srebro, ciągnąć w druty. — w siebie, wciągać. Piasek ciągnie w siebie wodę. — co gdzie, kierować, nakręcać. Na swoje koło wodę ciągnąć, *fig.* na swój zysk obracać. — kogo, z kogo, *fig.* korzystać z kogo, wyciągać go na wydatki. — wino, wódkę, albo z beczki w butelki, albo z butelki w gardło. — losy, komu kabałę. = *s.n.* iść, dążyć, zmierzać. Za nim w niewielkiej odległości pułki ciągnęły. Słomki ciągną, przeciągają. = się, *s.z.* wyciągać się, rozciągać się. Złoto się ciągnie bardziej niż srebro. Góry ciągną się po nad morzem. = przeciągać się. Ciągnęła się nasza rozmowa późno w noc. Choroby niektóre długo się ciągnąć zwykły. = usiłować, wysilać się. Pracuje i ciągnie się do ostatniego grosza. **Ciągnięcie**, **Ciągnienie**, a, *n.* we wszystkich znaczeniach słowa Ciągnąć.
**Ciało**, a, *n.* **Ciałko**, **Ciałeczko**, a, *n. zdrob.* wszystko co nie jest duchem, i co zmysłami poznać możemy. Wszystkie ciała ziemskie można podzielić na ciała martwe, żadnego śladu czucia niemające, i temi są ciała kopalne, i ciała żyjące, które mają ruch, czucie, tudzież moc rośnienia i rozmnażania się. = mięso pokrywające kości, szczególniej człowiecze. Człowiek złożony jest z duszy i z ciała. Spadać z ciała, nabierać ciała. Co ciało lubi, to duszę gubi, *przysł.* = ciało bez duszy, trup. Pochować ciało, iść za ciałem. = ciało Pańskie, Chrystusowe, ciało Boże, ciało i krew Pańska. Boże ciało, święto Bożego ciała. = zbiór osób w jednym celu zgromadzonych. Ciało prawodawcze, dyplomatyczne, polityczne. **Ciałoskład**, u, *m.* skład ciała.
**Ciapa**, y, *m.* nie umiejący gadać, mający język w chodakach. **Ciapać**, pię, *s.n. nied.* słówko za słó-

wkiem niedomawiając niewyraźnie cedzić.

**Ciarki, rek**, *l.m.* dreszcz, czucie cierpkie, mrowie. Patrząc na niego, ciarki mnie przechodzą.

**Ciaśnina, y**, *ż.* morska, przesmyk, kanał ciasny łączący dwa morza z sobą, lub dwie części jednego morza. **Ciasno**, *ps.* nieprzestronnie. — mieszkać. Komu ciasno niech idzie sobie, kto niekontent, niech idzie precz. = komu, *fig.* kto się znajduje w ambarassie, w przykrem położeniu. Widzisz, od nieprzyjaciół, jak mi bardzo ciasno. **Ciasność, ści**, *ż.* **Ciasnota, y**, *ż.* nieprzestronność. Ciasność miejsca, domu, naczynia. *fig.* Ciasność umysłu. Ciasności, ciasnoty, ciasne przejścia, przesmyki. = ucisk, nędza, ostatnia potrzeba. **Ciasny, a, e**, *p.* nieprzestronny, trudno mieszczący w sobie. Droga, ulica ciasna. Suknia ciasna. Ciasna głowa, *fig.* niewiele objąć mogąca. Ciasna dłoń, *fig.* skąpa.

**Ciasto, a**, *n.* **Ciastko, Ciasteczko, a**, *n. zdrob.* mąka rozczyniona. = Ciasta rozmaite, torty, pączki, placki. Ciasta francuzkie. **Ciastecznik, a**, *m.* ten co piecze ciasta. **Ciastowaty, a, e**, *p.* podobny do ciasta, dający się gnieść jak ciasto. **Ciastowy, a, e**, *p.* od ciasta.

**Ciąż, Ciąża, y**, *ż.* brzemię, ciężar. = kobiet, brzemienność, ciężarność, Zajść w ciążą. Być w ciąży. **Ciążenie, a**, *n.* siła przyrodzona, mocą której wszystkie ciała ciężą do środka ziemi. **Ciążyć**, *ob.* Ciężyć.

**Cichaczem**, *ps.* pocichu, milczkiem, pokryjomu, ukradkiem. **Cichnąć, nę**, *s.n. nied.* cichym się stawać. **Cicho**, *ps.* pocichu, z cicha, niegłośno. Cicho, ciszej, nakazując milczenie. — bądźcie, nie hałasujcie. **Cichość, ści**, *ż* milczenie, spokojność. **Cichuchno, Cichuczko, Cichusieńko, Cichutko, Cichuteńko**, *ps.* bardzo cicho. **Cichuchny, Cichuczki, Cichutki, Cichuteńki, a, ie**, *p.* bardzo cichy. **Cichy, a, e**, *p.* niegłośny, spokojny. Cichy głos. Chód cichy. Powietrze, morze ciche. Cicha woda brzegi rwie, *przysł.*: cichemu na pozór nie dowierzaj. Cichy człowiek. Z cicha pęk, cicha woda, ten co pocichu figle, sztuczki płata.

**Cicc, kę, Cieknąć, nę**, *s.n. nied.* płynąć, kroplami padać, kapać. Krew, pot ciecze mu z czoła. Wino cieknie, ciecze z beczki. Cieką godziny, dnie, lata. *fig.* upływają. = przeciekać. Beczka, garnek ciecze.

**Cięcie, a**, *n.* uderzenie ostrzem pałasza, siekiery. = blizna od cięcia, kresa. = *leśn.* spuszczanie drzewa z pnia.

**Ciecierzyca, y**, *ż. bot.* cieciorka ogrodowa. **Ciecierzyczka, i**, *ż. bot.* cieciorka dzika. **Ciecioreczka, i**, *ż.* mała cieciorka (ptak). **Cieciorka, i Ciecioreczka, i**, *ż. zdrob. zool.* samica cietrzewia. = *bot.* Cieciorka ogrodowa, zwana także włoskim grochem (Cicer). = Cieciorka dzika (Cicer silvestris). = Ciecioreczka (Coronilla), *ob.* **Otoczka**.

**Cięciwa, y**, *ż.* **Cięciwka, i**, *ż. zdrob.* struna bydlęca na łuku rozpięta. *mat.* linia prosta łącząca dwa końce łuku. = *anat.* sucha żyła, ścięgno. Cięciwa nadkutowa u konia stanowi bardzo mocny wiąz zawieszający kości stawowe. Cięciwy głosowe, związki znajdujące się w krtani. **Cięciwny, a, e**, *p.* od cięciwy. Cięciwna żyła (varix).

**Ciecz, Ciecza, y**, *ż.* płyn. **Cieczenie, a**, *n.* płynienie.

**Cicczka, i**, *ż. myśl.* czas grzania się wilków.

**Cięga, i**, *ż.* pręga, kresa, szrama od chłosty. = chłosta. Dostał cięgi, dano mu cięgi. **Cięgaczka, i**, *ż* **Cięgoty**, *l.m.* przeciąganie w stawach, łamanie w stawach. **Cięgotka, i**, *ż. med.* kurcz członka męzkiego.

**Ciek, u**, *m.* cieczenie, płynienie. **Ciekać, am**, *s.n. nied.* szybko biegać, uciekać. Chróściel szybko cieka, ciecze. = się, *s.z.* (o wilkach i psach), grzać się. **Ciekaczka, i**, *ż.* biegunka.

**Ciekawie**, *ps.* z ciekawością. **Ciekawiec, wca**, *m.* człowiek ciekawy. **Ciekawość, ści**, *ż.* chęć dowiedzenia się czego, pragnienie nauczenia się.

Wzbudzić, zaostrzyć —. Zaspokoić —. Zdjęty ciekawością. — mnie bierze. Ciekawość pierwszy stopień do piekła, *przysł.* = ciekawości, rzeczy ciekawe.

**Ciekłość, ści,** *ż.* płynność. **Ciekły, a, e,** *p.* płynny. Woda jest ciało ciekłe bez zapachu, bez smaku.

**Cielak, a,** *m.* cielę podrosłe. **Cielątko, a,** *n. zdrob.* młode cielę. = *fig.* człowiek głupi, rozlazły. **Cielcowy, a, e,** *p.* od cielca. **Cielę, cia,** *n.* płód krowy. *Przysł.* Chodzi za nim, by cielę za krową. Pokorne cielę dwie matki ssie. Ruszył konceptem jak martwe cielę ogonem. **Cielec, lca,** *m.* odchowane cielę, młody byk. = złoty, bałwan. I uczynili w one dni cielca. **Cielęcina, y,** *ż.* mięso cielęce. **Cielęciniec, ńca, Cielętnik, a,** *m.* zagroda dla cieląt. **Cielęcy, a, e,** *p.* od cielęcia. Cielęca skóra, cielęca głowa. *fig.* Cielęca głowa, niepojętna, nierozgarniona. = *bot.* Cielęca główka, gatunek wyżlina, roślina jadowita. **Cielica, y,** *ż.* **Cieliczka, i,** *ż. zdrob.* cielę krowiego rodzaju. **Cielić się,** *s.z. nied.* porodzić cielę,

**Cielesnie, Cielesno,** *ps.* podług ciała. cielesnym sposobem. Ukarać cielesnie. = zmysłowie, łubieżnie. **Cielesnik, a,** *m.* człowiek cielesny, ciału oddany. **Cielesność, ści,** *ż.* istność pod zmysły podpadająca. = skłonność do nieczystości, zmysłowość, łubieżność. **Cielesny, a, e,** *p.* należący do ciała. Kara cielesna. = zmysłowy, łubieżny, jurny, rozpustny. Żądze, rozkosze cielesne. Sprawa cielesna. Grzech cielesny. **Cielistość, ści,** *ż.* dostatek ciała, otyłość. = kolor cielisty. **Cielisty, a, e,** *p.* dużo mający ciała, otyły. = koloru ciała będący. **Cielsko, a,** *n.* ciało obmierzłe.

**Cielny, a, e,** *p.* od cielęcia. Krowa cielna, cielęciem chodząca.

**Ciemiączko, a,** *n.* szpara między kośćiami czaszki u dzieci nowonarodzonych.

**Ciemię, nia,** *n.* najwyższa część albo wierzch głowy. Nie w ciemię bity, nie bito go w ciemię, *fig.* nie głupi, nie da się podejść, oszukać. **Ciemięga, i,** *ż.* suszenie mózgu, mozoł = *m.* człowiek ociężały, do niczego niezdatny. **Ciemieniowy, a, e,** od ciemienia. Kości ciemieniowe. **Ciemieniucha, y,** *ż.* łuska na ciemieniu u dzieci.

**Ciemiernik, a,** *m. bot.* (Helleborus), niekiedy ciemierzycą zwany. **Ciemierzyca, y,** *ż. bot.* (Veratrum), roślina, której dwa gatunki, ciemierzyca czarna i biała, oba na lekarstwa używane.

**Ciemiężca, y, Ciemiężyciel, a,** *m.* który ciemięży, uciska. **Ciemiężenie, a,** *n.* uciskanie. **Ciemiężyć, żę,** *s.cz. nied.* uciskać, gnębić, uciążać. — poddanych. **Ciemiężycielka, i,** *ż.* która ciemięży, uciska.

**Ciemiężyk, a,** *m. bot.* (Cynachum), roślina, inaczej obojnik zwana.

**Ciemku, Po ciemku;** *ps.* w ciemności, bez światła. **Ciemnawo,** *ps.* niezupełnie ciemno. **Ciemnawość, ści,** *ż.* niezupełna ciemność. **Ciemnawy, a, e,** *p.* niezupełnie ciemny. **Ciemnia, ni,** *ż.* ciemność, ciemnota. **Ciemnić, nię,** *s.cz. nied.* ciemnym czynić, zaciemniać. **Ciemnica, y,** *ż.* miejsce ciemne, pozbawione światła. = więzienie ciemne, zwyczajnie podziemne, taras. **Ciemnieć, ję,** *s.n. nied.* ciemnym się stawać. Już ciemnieje, zmierzcha się. Oczy w starości ciemnieją, nie dobrze widzą. Włosy tych dzieci ciemnieją. **Ciemnisty, a, e,** *p.* pełen cienia, ciemności. Bór ciemnisty. **Ciemniuchny, Ciemniutki, Ciemniusieńki, Ciemniutenki, a, ie,** *p.* bardzo ciemny. **Ciemno,** *ps.* niewidno, bez światła. — w tym pokoju. A już było ciemno. — *fig.* niejasno. Ciemno mówić, pisać, tłumaczyć się. Ciemno w głowie. Ciemno w worku, w szkatule, pustki w worku. **Ciemnobarwy, a, e,** *p.* koloru ciemnego. **Ciemnobłękitny, a, e,** *p.* ciemno modry. **Ciemnobrunatny, a, e,** *p.* z ciemna brunatny. **Ciemnocisawy, a, e,** (o koniach), kasztanowaty. **Ciemnoczerwony, a, e,** *p.* mocno czerwony. **Ciemnogniady, a, e,** *p.* (o koniach), kasztanowato-gniady.

**Ciemnooki**, a, ie, *p.* czarnooki. = nie widzący, ślepy. **Ciemność**, ści, *ż.* brak światła. = *fig.* niejasność, niezrozumiałość. — mowy, pisma. = ociemniałość, ślepota. **Ciemnosiwy, Ciemnoszary**, a, e, *p.* szarobrunatny. **Ciemnota**, y, *ż.* ciemność. = *med.* brak zmysłu widzenia przy czystem oku. = *fig.* brak oświecenia. **Ciemnowid, Ciemnowidz**, a, *m.* człowiek ciemnego wzroku. **Ciemnowrony**, a, e, (o koniach), kary. **Ciemnozielony**, a, e, *p.* zielony w czarno wpadający. **Ciemnożółty**, a, e, *p.* żółty w czarno wpadający. **Ciemny**, a, e, *p.* niewidny, niejasny, bez światła. Las ciemny. Noc ciemna. Ciemna izba. = niejasny, brunatny. Kolor ciemny. Płeć ciemna. Włosy ciemne. = niewidzący, niedowidzący, ślepy. Przygania ślepy ciemnemu, *przysł.* = *fig.* niejasny, niezrozumiały. Styl ciemny. = nieoświecony. Lud ciemny.

**Cień**, nia, *m.* ciemność rzucona od ciała nieprzezroczystego. Chodzi za nim jak cień. Cienia się swego boi. = w malarstwie, ciemne miejsce na obrazach, dla lepszego odbijania się jaśniejszych. = *fig.* rzecz znikoma, wątła, marna. Cień łapać, chwytać. = miejsce cieniste. W cieniu przechadzać się, spoczywać. = *fig.* obrona, ochrona, tarcza. Pod cieniem mądrego króla śmiało uczeni wykonywają swe prace. = najmniejszy, najsłabszy pozór. Cienia prawdy w tem niema. = o człowieku wycieńczonym chorobą. Cień go tylko, ledwo cień z niego został. = miejsce ciemne, nizki stan. Z ostatniego cienia na najświetniejsze wylecieli urzędy. = dusza z ciałem rozłączona. Cień Hektora, Achilesa. = mamidło, straszydło. Kazał cieniów najwięcej poczynić, i poubierawszy je w szaty, na konie powsadzać. = *myśl.* ptak do wabienia wypchany lub malowany.

**Cieńczeć, Cienieć**, ję, *s.n. nied.* cieńszym się stawać. Znakiem wycieńczenia, kiedy oczy wpadają, koniec nosa cieńczeje. **Cieńczyć**, czę, *s.cz. nied.* cieńszym czynić.

**Cieniować**, uję, *s.cz. nied.* cienie dawać. **Cieniowanie**, a, *n.* (w malarstwie), dawanie cieniów. = (w nauce języka), ozdróżnianie rozmaitych znaczeń jednego wyrażenia. **Cieniowy**, a, e, *p.* od cienia. **Cienistość**, ści, *ż.* mnogość cienia. **Cienisty**, a, e, *p.* mający wiele cieniu.

**Cieniuchny**, a, e, **Cieniuczki, Cieniusieńki, Cieniuteńki, Cieniutki**, a, ie, *p.* bardzo cienki. **Cieniuchno**, i t.d. *ps.* bardzo cienko. **Cienki**, a, ie, *p.* nie gruby. Cienkie nogi, palce. Cienkie sukno. Głos cienki. = (o napojach), rzadki, nie tęgi, słaby. Cienkie piwo. **Cienko**, *ps.* nie grubo. Gdzie cienko, tam się rwie, *przysł.* Cienko śpiewać, *fig.* spuścić z tonu. Cienko koło niego, kuso koło niego. **Cienkoglosy, Cienkoglosny**, a, e, *p.* mający głos cienki. **Cienkonogi**, a, ie, *p.* mający cienkie nogi. **Cienkość**, ści, *ż.* niegrubość, szczupłość. **Cienkusz**, a, *m.* cienkie piwo, i każdy słaby trunek.

**Cieplarnia**, ni, *ż.* izba ogrzana, w której się pielęgnują rośliny w zimie, lub hodują takie, które w klimacie zimnym na otwartem powietrzu rosnąć nie mogą. **Ciepławy**, a, e, *p.* trochę ciepły, letni. **Ciepleć**, ję, *s.n. nied.* stawać się ciepłym. **Ciepić**, plę, *s.cz. nied.* grzać, ogrzewać. **Cieplice**, plic, *l.m.* **Ciepliczki**, czek, *zdrob.* wody mniej więcej ciepłe, czasem gorące, do leczenia chorób służące. = Cieplica, łaźnia. = Cieplica ogrodowa, cieplarnia, trephauz. = Cieplice, kraj ciepły. **Ciepliczny**, a, e, *p.* od ciepliic. Cieplicze wody. **Ciepłik**, a, *m. fiz.* i *chem.* istota promienista, niewidzialna, pierwsza przyczyna ciepła. **Ciepło**, *ps.* mniej niż gorąco, a więcej niż letnio. Ciepło mi. Ciepło się nosić, ubierać. Ciepło się mieć, *fig.* mieć wiele pieniędzy. **Ciepło**, a, *n.* **Ciepłość**, ści, *ż.* stopień mniejszy gorącości, większy letności. **Ciepłokrwisty**, a, e, *p. zool.* mający krew ciepłą. **Ciepłomiar**, u, **Ciepło-**

**mierz**, a. *m.* narzędzie do mierzenia ciepła. termometr **Ciepłonośny**, a, e, *p.* przynoszący ciepło **Ciepłorodny**, a, e, *p* rodzący ciepło. **Ciepłostan**, u. *m* średni stan ciepła jakiego kraju, średnia temperatura. **Ciepłuchny**, a, e, **Ciepłuczki**, **Ciepłutki**, **Ciepłusieńki**, **Ciepłuteńki**, a. ie. *p.* bardzo ciepły **Ciepły**, a, e, średni między gorącym a letnim = majętny, bogaty = Ciepłą ręką. za życia Dać ciepłą ręką. = Trafić na ciepłe nóżki, znaleźć kogo jeszcze w łóżku.

**Cierlica**, y, *i* tarlica. narzędzie do otłukiwania pazdzierzy włókna

**Ciern**, nia, *m.* kolec krzewu = *fig.* dolegliwość, przykrość Nie ma nie jest na tym świecie bez ciernia. = Ciernie, krzewy rozmaitego gatunku, nisko rosnące, pełne kolców, jak głóg. Ciernie i osty rodzić ci będzie ziemia. *fig* Życie jest usłane ciernami **Ciernić**, nię, *s.cz. nied.* ciernieniem grodzić. **Ciernieć**, ję, *s.n. nied.* ciernieniem zarastać. **Ciernik**, a, *m zool.* rybka ledwo trzy cale długa, mająca zamiast płetw brzuchowych po jednym kolcu **Ciernikowaty**, a, e, *p.* podobny do ciernika. **Ciernikowy**, a, e, *p.* od ciernika. Ciernikowa korona Ciernikowy płot. **Ciernisko**, a, *n* ciernie, miejsce ciernikami zarosłe. **Ciernisty**, a, e, *p.* pełen ciernów

**Cierpiec**, plę, *s.cz. nied.* czuć co przykrego. — głód, pragnienie, ból — na co, chorować na co — na kamień, na głowę. = znosić cierpliwie. Cierp co i drudzy. = dopuszczać, dozwalając. Rzecz nie cierpi zwłoki. Cierpi religia mahometańska kościoły chrześciańskie **Cierpienie**, a, *n.* przeciąg uczucia przykrego, i to co się cierpi, ból. **Cierpiętliwość**, ści, *ż.* czułość. — nerwów. = stan podpadający cierpieniu, podległość cierpieniu. **Cierpiętliwy**, a, e, *p.* podległy cierpieniu. Ciało nasze po zmartwychwstaniu już nie będzie cierpiętliwe. **Cierpkawość**, ści, *ż.* cierpkość łagodna. **Cierpkawy**, a, e, *p.* trochę cierpki. **Cierpki**, a, ie, *p.* smaku kwaskowatego, ustа ściągającego Cierpki owoc. = *fig.* przykry, ostry **Cierpko**, *ps* przykro, ostro **Cierpkość**, ści, *ż.* smak cierpki. = *fig.* przykrość, ostrość. — charakteru **Cierpliwie**, *ps.* z cierpliwością. **Cierpliwość**, ści, *ż.* znoszenie dolegliwości, przykrości — najlepsze lekarstwo Cierpliwość znosi, czemu zaradzić nie można. **Cierpliwy**, a, e, *p* znoszący cierpienie, przykrość = niepopędliwy, wytrzymujący. Bóg długo cierpliwy. **Cierpnąć**, nę, **Cierpnieć**, ję, *s.n. nied.* (o zębach), z oskomy tępieć. Po tych owocach zęby cierpną. Ojcowie jedli kwaśne jagody, a synom zęby cierpną. *fig.* ojcowie zgrzeszyli, a synowie pokutują. = drętwieć, twardnąć. Strach to niesłychany, aż na mnie ciało cierpnie. **Cierpnienie**, a, *n.* z oskomy tępienie. = drętwienie.

**Ciesać**, *ob* **Ciosać** **Ciesielczyk**, a. *n.* czeladnik ciesielski. **Ciesielka**, i, *ż.* ciosielstwo. = robota ciesielska. **Ciesielski**, a, e, *p.* od ciesli. **Ciesielstwo**, a, *n.* ciesielskie rzemiosło. **Cieśla**, i, *m* rzemieślnik od ciosania drzewa do budowli. = *zool.* owad z rożkami pięć razy dłuższemi niżeli kadłub, lęgnie się w drzewach **Cieślarka**, i, *ż.* żona cieśli. **Cieślarnia**, ni, *ż.* ciesielski dwór. **Cieślica**, y, *i* siekiera ciesielska. = ostrze zębu przedniego.

**Cieśń**, ni, **Cieśnia**, ni, *ż.* ciasne miejsce, ciasne położenie. **Cieśniec**, ję, *s.n. nied* ciaśniejszym się stawać

**Cieszenie**, a, *n.* pocieszanie. **Cieszyć**, szę, *s.cz nied.* rozweselać To co nas dziś cieszy, jutro zasmucić może. = łagodzić czyjeś zmartwienie. Łacno cieszyć chorego, gdyśmy zdrowi sami. = się, *s.z.* z czego, czem, weselić się, radować się. = czynić sobie ulgę w cierpieniu, zmartwieniu. **Cieszyciel**, **Cieszycielka**. *ob.* **Pocieszyciel**, i t. d.

**Cietrzew**, wia, *m. zool.* ptak mniejszy od głuszca. **Cietrzewi**, a, ie, *p.* od cietrzewia.

**Cięty**, a, e, *im* od Ciąć, zraniony cięciem pałasza. **Cięty raz**, cięciem zadany. = *fig.* podpiły

**Ciężar**, u, *m.* waga rzeczom przyrodzona, to co cięży. Nałożyć na kogo, wziąć na siebie —. *fig.* Być komu ciężarem. = rzecz ciężka, brzemię. Ciężary, bagaże wojskowe. = *fig.* rzecz trudna do spełnienia, ciężka powinność. Podatki zbyteczne ciężarami zowiemy. **Ciężarna**, *p. ż.* brzemienna. **Ciężarność**, ści, *ż.* ciąża, brzemienność. **Ciężarowy**, a, e, *p.* od ciężaru. **Ciężeć**, ję, *s.n. nied.* ciężkim być, albo się stawać. Głowa mi ciężeje. **Ciężenie**, a, *n.* ociężałość. — głowy. **Ciężki**, a, ie, *p.* wagę mający, ciężący. Ciężkie działa. = nieruchawy, ociężały, nieskory. Koń ciężki. Ciężki człowiek. = trudny. Ciężki oddech. Ciężka praca. = trudny do zniesienia. Ciężka choroba. Ciężka rana. = przykry, uciążliwy, ciężarem stający się. Ciężki obowiązek. Ciężkie czasy. Ciężki podatek. = komu, na kogo, uciążliwy, dokuczliwy, przykry. Był ciężkim w tenczas Turek Persowi. **Ciężko**, *ps.* nie lekko. Ciężko uzbrojony. = nie łatwo, trudno. Ciężko pracować. = mocno, tęgo. Ciężko ranny. Ciężko chorować. Ciężko kogo obrazić. **Ciężkomiar**, u, **Ciężkomierz**, a, *m.* narzędzie okazujące stopień ciężkości powietrza, barometr. **Ciężkość**, ści, *ż.* waga, własność tego co jest ciężkim. Ciężkość gatunkowa, *fiz.* stosunek ciężaru ciał równej objętości do wody. Prawa ciężkości. Środek ciężkości. = ociężałość, nieruchawość. Ciężkość styln. = trudność fizyczna. Ciężkość oddechu. = moc, tęgość. Ciężkość choroby. **Ciężyć**, ę, *s.n. nied.* ciężkim być. Chleb w drodze nie cięży. Głowa mi cięży. = ulegać sile ciężkości czyli ciężeniu do środka ziemi. Wszystkie ciała ciężą do środka ziemi. = być ciężarem. Nic tak nie cięży jak sekret. Cięży mi to na sumieniu, na sercu.

**Ciocia**, ci, *ż. zdrob. ob.* Ciotka.

**Ciolak**, a, **Ciolek**, lka, *m.* cielę podrosłe, byczek. = *herald.* Ciołek, herb, obraz byka. **Ciołka**, i, *ż.* jałówka. **Ciołkowy**, a, e, *p.* od ciołka.

**Cios**, u, *m.* cięcie, raz. = *fig.* klęska, plaga, nieszczęście. = ciosane kamienie. **Ciosać**, Ciesać, cieszę, *s.cz. nied.* siekierą obrabiać. **Ciosanie**, Ciesanie, a, *n.* obrabianie siekierą. **Ciosowy**, a, e, *p.* od ciosu, oclosany. Ciosowy kamień.

**Cioteczny**, a, e, *p.* od ciotki. Cioteczni bracia, cioteczne siostry **Ciotka**, i, *ż.* **Ciotucha**, **Ciotuchna**, y. **Ciotula**, **Ciotunia**, **Ciocia**, i, *ż. zdrob* siostra ojca lub matki.

**Cis**, u, *m. bot.* (Taxus), drzewo zrodziny iglastych. **Cisawy**, a, e, *p.* koloru kasztanowatego, orzechowego, jasno-gniadego. **Cisina**, y, *ż.* cisowe drzewo; *zbior.* drzewa cisowe.

**Ciskać**, am, *s.cz. nied.* **Cisnąć**, nę, *jednot.* rzucać, miotać. Ciskać kamienie albo kamieniami. Cisnąć kogo albo kim o ziemię. Słońce ciska promienie. = się, *s.z.* rzucać się, miotać się. Cisnąć się na ziemię. Ciskać się ze złości, gniewu. Cisnąć się na kogo, rzucić się. Ciskać się na kogo, gniewać się **Ciskanie**, a, *n.* rzucanie, miotanie **Ciskanka**, i, *ż.* gra dzieci ciskających pieniędzmi, liczmanami. **Ciskawka**, i, *ż.* narzędzie czyli kij do ciskania. = Ciskawki, *med.* blizny dawnych wrzodów wenerycznych w kanale urynowym.

**Cisnąć**, nę, *s.cz. nied.* gnieść, tłoczyć. Trzewik mnie ciśnie. Cisnąć do piersi, do łona. = *fig.* uciskać, ciemiężyć. Potrzeba, głód ciśnie. Możny ciśnie ubogiego. Cisną nas podatki. = się, *s.z.* tłoczyć się, gwałtem się wdzierać. Tłum cisnął się do niego. Różne myśli cisnęły mi się do głowy. **Ciśnienie**, a, *n.* naciskanie, przyciskanie. — powietrza, pary. Machiny parowe z niskiem i wysokiem ciśnieniem, podług tego jak para działa tylko przez ciśnienie, czy też przez rozprężliwość. = rzucanie, miotanie, rzut.

**Cisowy**, a, e, *p.* od cisu drzewa.

**Cisza**, y, *ż.* cichość, spokojność.

Cisza morska. = cicho życie w ustroniu. **Ciszeć, ję,** *s.n. nied.* ciszym się stawać. **Ciszkiem,** *ps.* z cicha, pocichu, milczkiem, ukradkiem. **Ciszyć, szę,** *s.cz. nied.* ciszym czynić, uspokajać.

**Ciulać, am,** *s.cz. nied.* znosić po trochu, zbierać z trudem jedno do drugiego.

**Ciupa, y,** *ż.* **Ciupka, i,** *ż. zdr.* izba ciemna i mała, koza, więzienie.

**Ciupać, am,** *s.cz. nied.* słabo bić, słabo rąbać.

**Ciupas, a,** *m. prow.* odsyłanie winowajcy pod strażą

**Ciura, y,** *m.* lózak wojskowy. Ciura obozowy.

**Ciurczeć, czę,** *s.n. nied.* **Ciurknąć, nę,** *jednot.* lać się strugą, lać się nitką, z szmerem ciec. **Ciurkiem,** *ps.* lać się, ciurczeć. Ciurkiem mu się krew leje.

**Ciżba, y,** *ż.* tłum, tłok, ścisk.

**Ciżmy, Czyżmy,** *t.m.* (z węgier.), półbócie, półcholewki.

**Cklić się, Cknić się,** *s.z. nied.* **Cknąć się,** *jednot.* zbierać się na womity. = Cknić się komu, mierznąć mu, nudnym się stawać. Ckliło mu się na niego czekać. = Cknąć sobie, przykrzyć sobie, mierzlć sobie. Serce ckni, choć skaczą nogi. = Ckni się komu do czego, tęskni za czem. **Ckliwie, Ckliwo,** *ps.* obrzydliwie, obmierźle, nudno. **Ckliwość, ści,** *ż.* zbieranie się na womity, nudność żołądka. = *fig.* niesmak, obrzydzenie, wstręt. **Ckliwy, a, e,** *p.* sprawujący ckliwość. = skłonny do cknienia. **Cknienie, a,** *n.* ckliwość, nudność.

**Cło, a,** *n.* opłata skarbowi od towarów wchodzących i wychodzących. = komora celna.

**Ćma, y,** *ż.* ciemność, ciemnota. Już na oczy moje ćma śmiertelna pada. =, tłum tak gęsty, że aż się ćmi. Ćma ludzi, wojska, myszy, szarańczy. = mara, widmo. = *zool.* (Sphinx), nocnica, motyl nocny.

**Cmentarz, a,** *m.* (z grec.), miejsce grzebania umarłych. = plac koło kościoła, gdzie dawniej umarłych grzebano. **Cmentarzowy, a, e,** *p.* od cmentarza.

**Ćmić, ćmię,** *s.cz. nied.* zaciemniać; *fig.* Ćmić czyją sławę. = się, *s.z.* utracić jasność, ciemnym się stawać. Nie słońce, lecz ziemia się ćmi, na którą pada cień księżyca. Ćmią mi się oczy, ćmi mi się w oczach, nie dojrzę, nie dowidzę.

**Cmok,** odgłos cmoknienia lub głośnego całusa. **Cmokać, am,** *s.n. nied.* **Cmoknąć, nę,** *jednot.* nagłem otwarciem ust wydawać głos podobny do smoktania lub całowania. Cmokać na konie. **Cmokanie, Cmoknienie, a,** *n.* wydawanie kilkakrotne lub raz tylko cmoku. = całowanie, całus.

**Cnota, y,** *ż.* skłonność do dobrych, a wstręt do złych uczynków. = Cnoty, zbiór przymiotów właściwych pewnemu stanowi, powołaniu. Cnoty chrześciańskie, obywatelskie, towarzyskie. = szczególny jaki dobry przymiot, zaleta. Ma tę cnotę, że nigdy nie kłamie. Jestto cnota nad cnotami, trzymać język za zębami, *przysł.* zaletą jest milczeć, gdzie mówić nie trzeba. Z potrzeby cnotę robić, co musisz, rad czynić, udawać jak gdyby ochoczo. Cnota niewieścia, wstyd, skromność, niewinność. = Cnoty w jestestwach nierozumnych i nieżyjących, przymioty je zalecające. Mani dwa psy, każdy inszą ma w sobie cnotę. Cnota różnych rzeczy do lekarstw służących. **Cnotka, i,** *ż. zdrob.* cnota mniemana, pozorna, fałszywa. **Cnotliwie,** *ps.* wedle cnoty. **Cnotliwość, ści,** *ż.* cnotliwe postępowanie, pełnienie cnoty. **Cnotliwy, a, e,** *p.* pełen cnoty. **Cny, a, e,** *p.* zacny, czcigodny.

**Co,** *z. wzgl.* odpowiada wyraźnemu lub domyślnemu *to*. Co z gęby wyszło, tego w gębę nie wewleczesz. Nie wiem co mówisz. = zamiast *który, a, e*. Obywatele co kochają ojczyznę. Kobieta, co się wszystkim podoba. W innych przypadkach dodaje się stosowny przypadek zaimka *on, ona, ono*. Człowiek, coś go widział. Trzcina, co

ją wiatr wszędzie miota. = coś, cokolwiek, trochę, nieco. Powiedz mi co nowego. = dosyć, wiele. Mam wam czego zazdrościć. = ile tylko, jak wiele, jak wielu. Co było jeńców wszystkich pozabijać kazał. = przed stopniem wyższym i najwyższym, zamiast jak. Posłał posłów swych co zacniejszych. Dał im co najlepszą ziemię. = określając przeciąg czasu lub miejsca. Co kwadrans, co godzina, co dzień, co tydzień, co miesiąc, co rok, co mila, co krok. = Co . . . . to, zamiast, ile . . . . tyle, każdy, ile tylko ich jest. Co głowa, to rozum. Co kraj, to obyczaj. Co Polak, to żołnierz. = ile razy, jak często. Co spojrzę na nią, to zapłakać muszę. = Co tylko, skoro tylko, jak tylko. Co tylko u drzwi stanął, pada na kolana. = Tylko co, dopiero co, przed chwilą. Słońce tylko co weszło. = Tylko co nie, o mało co nie, o włos, omal że nie. Tylko co nie upadłem. = Co za, co to za, pytając lub wykrzykując. Co to za człowiek? Co to za dumna kobieta! Co za wściekłość! Co to za zgiełk? = Co, zamiast coby, zamiast że. Co miał rano wstać, to spał aż do południa. = Cóż kiedy, co po tem, gdy, na co się zda, gdy. Mądry, poczciwy, cóż kiedy nie modny. = Cóż, jakże. Cóż, podoba ci się Warszawa? = Co, cóż, czego, czemu, pytając. Co mi chciałeś powiedzieć? Czegoż płaczesz? Czemu to dziś tak? = Po czemu? za jaką cenę? = Na co? na jaki koniec? na jaki cel. = Czem? jakiem narzędziem? jak? jakim sposobem? Czem się orze rola? Czem się to dzieje.

**Codziennie**, *ps.* każdego dnia. **Codzienny**, a, e, *p.* każdodzienny.

**Cofać**, am, *s.cz. nied.* **Cofnąć**, nę, *s. dok.* wstecz ciągnąć, wstecz wracać. Cofnąć końmi. Cofnąć zegar. = wstrzymać, odwołać. Cofnąć rozkaz, dane słowo, posła. = się, *s.z.* iść wstecz, iść wtył. Na koniu, co się cofa, jechać niebezpieczna. **Cofanie**, **Cofnienie**, **Cofnięcie**, *n.* wstecz zwracanie. = odwołanie. **Cofnięty**, **Cofniony**, a, e, *im.* którego cofnięto, odwołany.

**Cogodzinnie**, *ps.* każdej godziny. **Cogodzinny**, a, e, *p.* każdo godzinny, co godzina przypadający.

**Cokolwiek**, **Czegokolwiek**, **Cokolwieczek**, *zdrob. nieod.* byle trochę, choć trochę, nieco. Ale i wam z tych jagód cokolwiek udzielę. = wszystko, bez braku. Obiecał jej dać czegobykolwiek od niego żądała. = to lub owo. Daj mu cokolwiek.

**Comiesięcznie**, *ps.* **Comiesięczny**, a, e, *p.* każdomiesięczny, co miesiąc przypadający. **Conocnie**, *ps.* **Conocny**, a, e, *p.* co noc przypadający.

**Coraz**, *ps.* przed stopniem wyższym, wyraża stopniowe przybywanie lub ubywanie. Coraz lepiej, coraz gorzej. Coraz piękniejsza.

**Córka**, i, **Córa**, y, *poet.* **Córeczka**, **Corunia**, **Corósia**, i, *ż. zdrob.* dziecię czyje płci żeńskiej. = *fid.* skutek czego. Córka dumy zuchwałość. **Córczyn**, **Córeczny**, a, e, *p.* od córki.

**Corocznie**, *ps.* **Coroczny**, a, e, *p.* każdoroczny, co rok przypadający.

**Coś**, czegoś, jakaś rzecz. Jest jeszcze coś nad bogactwa droższego. Znać było, że skrytego coś w sercu taiła. = *ps.* nie wiem, zdaje mi się. Jesteś coś pomieszana.

**Cotygodniowie**, *ps.* **Cotygodniowy**, a, e, *p.* co tydzień przypadający.

**Cuch**, u, *m.* **Cuchnienie**, **Cuchnięcie**, a, *n.* smród zgniły. Cuchnienie z gęby. Cuchnienie mięsiwa, zwierzyny. **Cuchnąć**, nę, *s.n. nied.* śmierdzieć, zgnilizną trącić. Cuchnie mu z nóg, z gęby. Zwierzyna cuchnie.

**Cucić**, cę, *s.cz. nied.* czucie w kim wzniecać, trzeźwić, rzeźwić, budzić. = się, *s.z.* przychodzić do siebie, rzeźwić się. = ze snu, budzić się, ocknąć się.

**Cud**, u, *m.* **Cudo**, a, *n. l.m.* **Cuda**, zdarzenie dziwne, nadprzyrodzone, którego przyczyny dójść nie można. Czynić cuda. Słynąć cudami. Doznać cudu. = rzecz dziwna, nadzwyczajna. To cud piękności. Cudem uszedł śmierci. Siedm cudów

świata. Cuda o kim opowiadać. Cudów dokazywać, cuda wyrabiać. **Cudacki**, a, ie, **Cudaczny**, a, e, *p.* dziwaczny, chimeryczny. **Cudactwo**, a, *n.* dziwactwo, dziwaczne postępowanie. **Cudaczeć**, ję, *s.n. nied.* dziwakiem zostawać. **Cudaczka**, i, *ż.* dziwaczka. **Cudaczyć**, czę, *s.n. nied.* dziwaczyć. **Cudak**, a, *m.* **Cudaczek**, czka, *m. zdrob.* dziwak, nie tak żyjący, jak drudzy. = osoba śmieszna. Wszyscy na mnie jak na cudaka patrzali. **Cudnie**, *ps.* cudownie pięknie, bardzo pięknie. Cudnie śpiewać, malować. **Cudność**, ści, *ż.* niepospolita piękność. **Cudny**, a, e, *p.* cudownie piękny, bardzo piękny. = przedziwny, wart zadziwienia. Kobiety mają cudny talent domysłu. **Cudo**, *ob.* **Cud**. = straszydło, potwór. = pokusa diabelska, diablik. **Cudotwór**, tworu, *m.* potwór. **Cudotwórca**, y, *m.* sprawca cudów. **Cudotwórczy**, **Cudotworny**, a, e, *p.* sprawujący cuda. **Cudotwórczyni**, ni, *ż.* sprawująca cuda. **Cudotwornie**, *ps.* przez cuda, sposobem cudownym. **Cudotworność**, ści, *ż.* **Cudotwórstwo**, a, *n.* moc działająca cuda. **Cudować**, duję, *s.n. nied.* cudaczyć, dziwaczyć. = się, *s.z.* dziwować się. **Cudowidz**, a, *m.* widzący cuda. **Cudowisko**, a, *n.* widowisko za cud uchodzące. **Cudownie**, *ps.* cudem. = *ob.* **Cudnie**. **Cudownik**, a, *m.* pokazujący niby to cuda, kuglarz. **Cudowność**, ści, *ż.* moc cudowna, moc czynienia cudów. Cudowność obrazu. = piękność nadzwyczajna. Cudowność twarzy. = nadzwyczajność, osobliwość. Cudowność zdarzenia. **Cudowny**, a, e, *p.* czyniący cuda. Cudowny obraz. = dziwnie piękny. Dzieło cudowne. = zadziwiający przez osobliwość, nadzwyczajny. Cudowne wyleczenie, uzdrowienie. **Cudzołożca**, y, **Cudzołożnik**, a, *m.* kto z cudzą żoną żyje. **Cudzołożnica**, y, *ż.* która z cudzym mężem, lub nieżonatym spółkuje. **Cudzołożniczy**, **Cudzołożnikowy**, a, e, *p.* od cudzołożnika. **Cudzołożnie**, *ps.* w cudzołóztwie. **Cudzołożny**, a, e, **Cudzołożki**, a, ie, *p.* od cudzołóztwa. = z cudzołóztwa spłodzony. **Cudzołóztwo**, a, *n.* złamanie wierności małżeńskiej. **Cudzołożyć**, żę, *s.n. nied.* popełniać cudzołóztwo. **Cudzoziemczeć**, ję, *s.n. nied.* stawać się cudzoziemskim, przekształcać się na cudzoziemski sposób. **Cudzoziemczyć**, czę, *s.cz. nied.* na cudzoziemca przerabiać. **Cudzoziemczyzna**, y, *ż.* wszystko co jest cudzoziemskie: zwyczaje, obyczaje, sposoby mówienia. **Cudzoziemiec**, mca, *m.* cudzego kraju mieszkaniec, z cudzego kraju przybyły. **Cudzoziemka**, i, *ż.* kobieta cudzego kraju. **Cudzoziemski**, a, ie, *p.* cudzy, obcy, zagraniczny. Po cudzoziemsku, z cudzoziemska. **Cudzoziemstwo**, a, *n.* cudzoziemczyzna. = *zbior.* cudzoziemcy. **Cudzy**, a, e, *p.* nie nasz, do kogo innego należący. Cudza własność. Cudza żona. = obcy, cudzoziemski, zagraniczny. Cudze kraje. = **Cudze**, go, *n.* to co nie nasze. Dziś wszystko cudze milszem nam się zdaje. **Cudzysłów**, owu, *m. gram.* znak odróżniający powieść autora od słów cudzych.

**Cug**, u, *m.* (z niem.), zaprząg sześciokonny jednej maści. Cugiem jechać, sześcią końmi maścistemi. = jedna para z trzech cugowych. = wiatru, przeciąg wiatru. Gdzie okno przeciw okna, tam cug wiatru. **Cugiel**, gla, *m.* **Cugle**, li, *l.m.* (z niem.), pasy rzemienne do munsztuka przyprawione, któremi się konie wstrzymują i kierują. Skrócić, pupuścić cugli; *fig.* cugli komu skrócić, powściągnąć czyje wybryki; cugli komu popuścić, wszystko komu pozwalać, samopas puścić. Puścić cugle namiętnościom. **Cuglować**, uję, *s.cz. nied.* cugle wkładać, kiełznać. **Cuglowy**, a, e, *p.* od cugla. **Cugowy**, a, e, *p.* od cugu. Koń cugowy.

**Cukier**, kru, *m.* (z niem.), substancya roślinna słodka, wydobywana z trzciny cukrowej, z buraków i z innych roślin. Głowa cukru, cukier w kształcie ostrokręgu. Rąbać cukier. Utłuc cukru. Cukier tłu-

czony czyli tarty. **Cukierki, Cukry, ów**, *l.m.* cukrowe łakotki. **Cukiernia, ni**, *ż.* miejsce gdzie robią i przedają cukry i cukierki. = fabryka cukru. **Cukiernica, y**, *ż.* **Cukiernicska, i**, *ż. zdrob.* puszka od cukru. — Cukierniczka, żona cukiernika. **Cukiernicki, a, ie, Cukierniczy, a, e**, *p.* od cukiernika. **Cukiernictwo, a**, *n.* sztuka robienia cukrów, cukierków. **Cukierniczek, czka**, *m.* czeladnik cukierniczy, chłopiec w cukierni. **Cukiernik, a**, *m.* ten co robi cukry, cukierki. **Cukrować, ruję**, *s.cz. nied.* słodzić cukrem. = polewać cukrem. = *fig.* słodzić. Nagroda nagotowana w niebie, prace wielkie apostołom cukrowała. **Cukrowanie, a**, *n.* słodzenie, polewanie cukrem. **Cukrowar, a**, *m.* fabrykant cukru. **Cukrowaty, a, e**, *p.* podobny do cukru, słodki jak cukier. **Cukrowiec, wca, Cukrownik, a**, *m. ob.* Trzcina cukrowa. **Cukrówka, i**, *ż.* gatunek gruszki letnej i jesiennej. **Cukrownia, ni**, *ż.* fabryka cukru. **Cukrowny, a, e**, *p.* słodki jak cukier. **Cukrowy, a, e**, *p.* od cukru, zrobiony z cukru. = zaprawiony cukrem. Wódka cukrowa. = słodki jak cukier. Groch cukrowy. = z cukrów, cukierków złożony. Cukrowa kolacya. = *fig.* słodki. Pocałowanie cukrowe. **Cukrzan, u**, *m. chem.* połączenie cukru z jakąbądź zasadą. **Cukrzeć, Cukrowacić, ję**, *s.n. nied.* zamieniać się w cukier, nabierać smaku cukru.

**Cuma, y**, *ż.* **Cumka, i**, *ż. zdrob.* lina, którą się statek do lądu zawinąwszy uwiązuje do hartfula. **Cumować, uję**, *s.cz. nied.* statek cumą do hartfuia uwiązać.

**Cup!** *cap.* = odgłos uderzenia. Łup cup po sobie. **Cupać, pię**, *s.n. nied.* dybać za kim. Postrzegłszy z daleka idącego, cupał za nim, aż go przycupał.

**Cwał, Cźwał, u**, *m.* najprędszy bieg konia, galop przyspieszony. Cwałem, w cwał pędzić. **Cwałować, uję**, *s.n. nied.* pędzić koniem jak najprędzej, galopować.

**Cwejnos, a**, *m.* (z niem.), gatunek psa z rozdwojonym nosem.

**Cwelich, u**, *m.* (z niem.), tkanina lniana z podwójnej osnowy. **Cwelichowy, a, e**, *p.* z cwelichu.

**Ćwiartka, i**, *ż.* **Ćwiarteczka, i**, *ż. zdrob.* czwarta część jakiej drobniejszej rzeczy. Ćwiartka papieru, czwarta część arkusza; format książki in quarto. = ćwiartka cielęciny. = ćwiartka zboża. **Ćwiartkowy, a, e**, *p.* od ćwiartki. Format ćwiartkowy. Cyna ćwiartkowa, z czwartą częścią ołowiu.

**Ćwiczenie, a**, *n.* wkładanie, wprawa. = nauka, wychowanie. = napominanie, strofowanie. = zadanie szkolne. = chłostanie, smaganie. **Ćwiczyć, czę**, *s.cz. nied.* wprawiać, wkładać, sposobić, doskonalić. Ćwiczyć ciało, pamięć, umysł. Ćwiczyć żołnierzy w robieniu bronią. = chłostać, smagać. Kto miłuje syna, ćwiczy go. = **się**, *s.z.* wprawiać się, doskonalić się. Ćwiczyć się w śpiewaniu, w tańcowaniu, w pisaniu, w czytaniu. Ćwiczyć się w naukach. Ćwiczy się pamięć nabywaniem rozmaitych wiadomości.

**Ćwieczek, czka**, *m. zdrob.* od **Ćwiek, a**, *m.* (z niem.), gatunek gwoździ z wypukłą głową. Siedzi, jakby go ćwiekiem przybił, na krok nie rusza się z miejsca. Ćwiek w głowie, bzik, brak piątej kiepki. = *fig.* mozół, trudność, kłopot. Wbić komu ćwiek w głowę, zadać mu trudność, dać do myślenia. **Ćwiekarczyk, a**, *m.* czeladnik ćwiekarski. **Ćwiekarka, i**, *ż.* żona ćwiekarza. **Ćwiekarnia, ni**, *ż.* kowalnia ćwiekarska. **Ćwiekarski, a, ie**, *p.* od ćwiekarza. **Ćwiekarstwo, a**, *n.* rzemiosło ćwiekarskie, handel ćwiekami. **Ćwiekarz, a**, *m.* rzemieślnik od ćwieków. **Ćwiekować, Ćwieczkować, uję**, *s.cz. nied.* ćwieki, ćwieczki wbijać. **Ćwiekowy, a, e**, *p.* od ćwieka. Ćwiekowa głowa.

**Ćwierć, ci**, *ż.* czwarta część czego. Ćwierć korca, łokcia, funta, mili, roku. **Ćwierćarkuszowy, a, e**, *p.* ćwiartkowy. **Ćwierćbeczek, beczka,**

*m.* czwarta część beczki. **Ćwierćień**, *ob.* **Ćwiertnia.** **Ćwierciofuntowy**, a, e, *p.* ćwierć funta, ważący. **Ćwierciokrąg, ęgu**, *m.* **Ćwierćkole, a**, *n.* kwadrans, narzędzie matematyczne, składające czwartą część okręgu. **Ćwierciowy**, a, e, *p.* ćwierć biorący w siebie, obejmujący ćwierć. Worek ćwierciowy.

**Ćwierczeć, czę, Ćwierkać, am**, *s.n.nied.* **Ćwierknąć**, *jednot.* skrzyp wydawać jak świerszcz, świerszczeć, ćwiergotać. = (o wróblach i innych drobnych ptaszkach), świerkać, świergotać. **Ćwierk, u**, *m.* ćwierkanie, świergot.

**Ćwiertnia, ni**, *ż.* miara zboża różnej w różnych stronach wielkości. **Ćwiertnik, a**, *m.* chłop na ćwierci roli osiadły. **Ćwiertować, uję**, *s.cz. nied.* rozciąć na cztery ćwierci, *np.* złoczyńcę. **Ćwiertowanie, a**, *n.* rozcięcie na cztery części.

**Ćwik, a**, *m.* kogut nie zupełnie wykapłoniony. Czerwony jak ćwik. = ćwiczony, doświadczony człowiek. Więcej w jego wojsku było młodzików, a niżeli ćwików. = przebiegły, szczwany, kuty na cztery nogi. Stary to ćwik. = gra w karty. Grać w ćwika.

**Ćwikać, am**, *s.cz. nied.* **Ćwiknąć, nę**, *jednot.* zaciąć biczem, smagnąć. Zajeżdżając przed ganek, ćwiknę moje szkapy.

**Ćwikła, y**, *ż.* **Ćwikiełka, i**, *ż. zdrob.* rodzaj rośliny, burak, boćwina. Ćwikła na stołach u nas, a boćwina w Litwie bardzo jest pospolita. **Ćwiklany, a, e**, *p.* od ćwikły.

**Ćwykiel, Ćwikiel, kla**, *m.* (z niem.), klin w koszuli, ponczosze.

**Cyan, u**, *m. chem.* gaz złożony z węglika i azotu, w połączeniu z wodorodem jest silną trucizną, znaną pod nazwiskiem kwasu wodosinnego czyli pruskiego.

**Cybant, a**, *m.* **Cybancik, a**, *m. zdrob.* (z niem.), żelazo, którem się fugi okołka u koła zepsutego ściskają, wyrwant.

**Cybora, y**, *ż. bot.* (Cyperus esculentus), roślina rosnąca na łąkach mokrych, w której korzeniu olej się znajduje.

**Cyborium**, *nieod.* (z grec. — łac.), miejsce w ołtarzu, gdzie się chowają w kielichu hostye poświęcone.

**Cybuch, a**, *m.* (z turec.), **Cybuszek, szka**, *m. zdrob.* rurka, która się w lulkę wkłada, dla ciągnienia dymu tytuniowego. **Cybuchowy, a, e**, *p.* od cybucha.

**Cyc, u**, *m.* (z ind.), gatunek płótna bawełnianego, perkal kolorowy. Kanapa cycem w paski powleczona.

**Cyc, a**, *m.* **Cyca, y, Cycka, i**, *ż.* **Cycek, cka**, *m.* pierś kobieca, wypukłość u piersi, mająca w środku brodawkę. = wymię u samic zwierząt ssących, na piersiach, brzuchu, albo między udami leżące. Liczba cyc pospolicie bywa dwa razy większa od liczby rodzącego się jednokrotnie potomstwa. **Cycal, a**, *m.* chłopiec ssący piersi. = pieszczoch, niewieściuch. **Cycasty, Cycaty, a, e**, *p.* mający duże piersi. Cycata dziewka. **Cyckowy, a, e**, *p.* od cycek. Brodawka cyckowa. **Cycowaty, a, e**, *p.* nakształt cyców. **Cycowy, a, e**, *p.* z cycu.

**Cyferblat, u**, *m.* (z niem.), tarcz zegarowa.

**Cyfra, y**, *ż.* **Cyferka, i**, *ż. zdrob.* znak liczebny. Cyfry arabskie, rzymskie. = zero. Być cyfrą, *fig.* za nic ważyć. = litery początkowe imienia, związane z sobą. = Cyfry, sposób tajemnego pisania, do którego powinien mieć klucz i piszący i czytający. **Cyfrować, uję**, *s.n. nied.* cyframi czyli liczbami znaczyć. = pisać cyframi. **Cyfrowanie, a**, *n.* pisanie cyfer. = pisanie cyframi. **Cyfrowy, a, e**, *p.* od cyfry.

**Cyga, i**, *ż.* bąk, fryga, wartałka. Ferta się, skacze, kręci się, jak cyga.

**Cygan, a**, *m.* **Cyganek, nka**, *m. zdrob.* człowiek rodu cygańskiego. Cygani przybyli z Indyi wschodnich do Europy na początku XV wieku. Ziemia nasza żywi lud wędrowny, czyli bardziej zbiór włóczęgów znanych pod imieniem cyganów. Świadczy się cygan swojemi dzie-

ćmi, *przysł.* łotr wzywa łotra na świadectwo. Dał się cygan dla kompanii powiesić, *przysł.* zachęcające do wypicia dla kompanii. = *fig.* szalbierz, oszust, złodziej. = u chłopów, mały nóż składany z trzonkiem drewnianym. **Cyganić, nię**, *s.cz.* i *n. nied.* oszukiwać jak cygan. **Cyganię, cia**, *n.* **Cyganiątko, a**, *n. zdrob.* dziecię cygańskie. **Cyganieć, ję**, *s.n. nied.* zostać cyganem, człowiekiem cyganowi podobnym. **Cyganka, i**, *ż.* **Cyganeczka, i**, *ż. zdrob.* kobieta rodu cygańskiego. = wróżka, wieszczka. = mataczka, filutka. = kobieta czarna jak cyganka. = gatunek jabłek. **Cyganowaty, a, e**, *p.* podobny do cygana. **Cygański, a, ie**, *p.* od cygana, do cygana należący. Król cygański, koń cygański. Cygański żywot prowadzić. = szalbierski, złodziejski. Po cygańsku, sposobem cygańskim. **Cygaństwo, a**, *n.* ród cygański, obyczaje i postępowanie cygańskie. = *zbior.* cygani.

**Cykada, Cykata, y**, *ż.* skórki cytrynowe w cukrze smażone.

**Cykl, u**, *m.* (z grec.), okres, period pewnej liczby lat. Cykl księżycowy, 19 lat księżycowych, po upływie których pełnie i nowie księżyca powracają ledwo nie w tych samych dniach. Cykl indykcyi rzymskiej, period 15 lat. = mały poemat grecki. **Cykliczny, a, e**, *p.* od cyklu (pewnego okresu lat). — od cyklu (poematu). Poeci cykliczni, opiewający w małych poematach bohatyrskie wieki Grecyi. **Cykloida, y**, *ż. mat.* linia krzywa opisana punktem obwodu koła, toczącego się po płaszczyźnie.

**Cykorya, yi**, *ż. bot.* (Cichorium), roślina dawniej podróżnikiem zwana, której korzenie pokrajane w kostki, pierwej na powietrzu, a potem w piecu ususzone, używają się do kawy. **Cykoryowate**, *l.m.* rośliny cykoryowe, składające jeden rodzaj. **Cykoryowy, a, e**, *p.* od cykoryi.

**Cykuta, y**, *ż. bot.* wodna, *ob.* Szaleń pospolity.

**Cylinder, dra**, *m.* walec. **Cylindrowy, a, e**, *p.* od cylindra. **Cylindryczny, a, e**, *p.* nakształt cylindra.

**Cymbał, u**, *m.* **Cymbałek, łka, Cymbałik, a**, *m. zdrob.* najczęściej w *l.m.* **Cymbały, ów**, (z greckołac.), narzędzie muzyczne ze strunami metalicznemi, w które uderzają pałeczkami. = dzwon u zegara, który godziny bije. = a, *m.* głupiec, bałwan. = zadek. Wziął w cymbał. **Cymbałowaty, a, e**, *p.* zakrawający na cymbała.

**Cyna, y**, *ż.* metal biały, miękki, łatwo się topiący, mniejszej ciągłości od ołowiu. = *zbior.* cynowe naczynia. Jadać na cynie.

**Cynadry, der**, *l.m.* (u zwierząt ssących), nerki. = (u ptaków i ryb), jądra. Cynadry u ptaków umieszczone są w brzuchu pod nerkami nie daleko płuc. Samice ryb mają cynadry bardzo wielkie, które mleczem nazywamy.

**Cynamon, u**, *m. bot.* (Laurus cinnamonum), drzewo cynamonowe, którego gatunki: cynamon cejlański, rosnący na wyspie Cejlan, prawdziwy, z którego mamy korę temże imieniem zwaną, aromatyczny i biały. **Cynamonka, Cynamonówka, i**, *ż.* wódka przepalana z cynamonem. **Cynamonowy, a, e**, *p.* od cynamonu. Kora cynamonowa.

**Cyngiel, gla**, *m.* haczyk pod zamkiem u strzelby, za którego poruszeniem kurek spada.

**Cyniak, u**, *m. min.* ruda cynowa.

**Cynik, a**, *m.* (z grec.), należący do sekty filozofów greckich, którzy prowadzili psie, to jest bezwstydne życie. = człowiek bezwstydny. **Cynizm, u**, *m.* sposób życia cyników.

**Cynk, u**, *m. min.* zwany także zynk, ciężki, łatwo topny, a nawet lotny metal, otrzymuje się już to z rud cynkowych siarczykowych, czyli blendy, już z węglikowo-gliniastych, czyli galmanu. **Cynkownia, ni**, *ż.* huta, w której się cynk wytapia. **Cynkowy, a, e**, *p.* od cynku, z cynku.

**Cynober, bru**, *m. min.* nadsiarczyk żywego srebra, ciemno-czerwony

i jasno - czerwony, w malarstwie używany. **Cynobrowaty**, a, e, *p.* podobny do cynobru. **Cynobrowy**, a, e, *p.* od cynobru.

**Cynować**, uję, *s.cz. nied.* pobielać cyną. **Cynowanie**, a, *n.* pobielanie cyną. **Cynowy**, a, e, *p.* od cyny, z cyny. Cynowe naczynia.

**Cypel**, pla, *m.* (z niem.), spiczasty koniec jakiej rzeczy, mianowicie skały. = klin lądu wchodzącego do morza, przylądek. = gwoździ u główni, który w rękojeść wchodzi. **Cyplowaty**, a, e, *p.* nakształt cypla.

**Cyprys**, u, *m. bot.* (Cupressus), drzewo pochodzące ze Wschodu, jest godłem żałoby. **Cyprysowy**, a, e, *p.* od cyprysu. Cyprysowe drzewo. Gałka cyprysowa.

**Cyranka**, i, *ż.* **Cyraneczka**, i, *ż. zdrob. zool.* gatunek dzikiej kaczki.

**Cyrkiel**, kla, *m.* (z łac.), narzędzie do nakreślenia cyrkułu czyli koła służące. Robić co pod cyrkiel, ściśle, dokładnie. **Cyrkielnictwo**, a, *n.* rzemiosło cyrkielnicze. **Cyrkielniczy**, a, e, *p.* od cyrkielnika. **Cyrkielnik**, a, *m.* rzemieślnik co cyrkle robi. **Cyrklina**, y, *ż.* mizerny cyrkiel. **Cyrklisko**, a, *n.* niezgrabny cyrkiel. **Cyrklisty**, **Cyrklasty**, a, o, *p.* podług cyrkla. **Cyrklować**, uję, *s.cz. nied.* kreślić cyrklem. **Cyrklowy**, a, e, *p.* od cyrkla.

**Cyrkon**, u, *m. chem.* istota prosta, uważana za metal. = *min.* kamień, w którym znajduje się ziemia cyrkona, krzemionka i niedokwas żelaza. **Cyrkona**, y, *ż. chem.* ziemia, składająca się z cyrkonu i kwasorodu.

**Cyrkul**, u, *m.* **Cyrkulik**, a, *m. zdrob.* koło, obwód. = część kraju, miasta. = powiat, obwód, okrąg. **Cyrkulacya**, yi, *z.* obieg, krążenie krwi, pieniędzy. **Cyrkularny**, **Cyrkulowy**, a, e, *p.* od cyrkułu krajowego, obwodowy. Cyrkularny list, okolny list. **Cyrkularz**, a, *m.* list okolnik. **Cyrkulować**, uję, *s.n. nied.* (o krwi, sokach, pieniądzach), obiegać, krążyć.

**Cyrograf**, u, *m.* własnoręczne pismo, skrypt. = zapis na duszę diabłu. **Cyrografowy**, a, e, *p.* od cyrografu.

**Cyrulicki**, a, ie, *p.* od cyrulictwa. Cyrulicka nauka. **Cyrulictwo**, a, *n.* nauka opatrywania ran, puszczania krwi, stawiania baniek, i t. p. = barwierstwo. **Cyruliczek**, czka, *m.* czeladnik cyrulicki. **Cyruliczka**, i, *ż.* żona cyrulika, lub kobieta trudniąca się cyrulictwem. **Cyruliczy**, a, e, *p.* od cyrulika. **Cyrulik**, a, *m.* zajmujący się cyrulictwem. = barwierz, golibroda.

**Cysterka**, i, *ż.* zakonnica reguły ś. Bernarda. **Cysters**, a, *m.* zakonnik reguły ś. Bernarda, od klasztoru Cistertium (Citteaux) w Burgundyi. **Cysterski**, a, ie, *p.* od cystersów.

**Cysterna**, y, *ż.* (z łac.), dół, sadzawka, wszelkie miejsce na wodę deszczową, obmurowane lub ciosowym kamieniem wyłożone.

**Cyt**, *w.* cicho.

**Cytacya**, yi, *ż.* (z łac.), pozew. = przytoczenie z księgi.

**Cytadella**, i, *ż.* (z włos.), forteca, warownia, zamek obronny przy mieście.

**Cytara**, **Cytarzysta**, *ob.* Cytra.

**Cytować**, uję, *s.cz. nied.* pozywać. = przytoczyć miejsce jakie z dzieła. **Cytowanie**, a, *n.* pozywanie. = przytaczanie.

**Cytra**, y, *ż.* dawny instrument muzyczny o strunach. **Cytrowy**, a, e, *p.* od cytry.

**Cytryna**, y, *ż. bot.* (Citrus), drzewo pochodzące z Azyi, którego odmian w krajach południowych liczą sto kilkadziesiąt, i owoc jego. **Cytrynian**, u, *m. chem* wszelka sól, w której skład wchodzi kwas cytrynowy. **Cytrynka**, i, *ż. zdrob.* mała cytryna. **Cytrynówka**, i, *ż. bot.* (Limonia), roślina zwana także miłonią. **Cytrynowy**, a, e, *p.* od cytryny, drzewa i owocu. Lasek cytrynowy. Sok cytrynowy.

**Cytrysta**, y, *m.* grający na cytrze.

**Cytwar**, u, *m. bot.* (Zedoaria, Kaempferia), roślina Indyi wschodnich, której kłąb używa się do lekarstw, pod nazwiskiem korzenia cytwarowego. **Cytwarowy**, a, e, *p.* od cy-

twaru. Cytwarowe nasienie, małe podłużno - okrągłe, wysuszone pączki kwiatowe jednego gatunku bylicy (Artemisia contra), rosnącej w Persyi i małej Azyi, powszechnie używane przeciw robakom u dzieci.

**Cywilizacya**, yi, *ż.* (z franc.), uobyczajenie, ogłada, okrzesanie, stan oświecenia narodu. **Cywilizować**, uję, *s.cz. nied.* ugładzać, ogładzić, okrzesać. = się, *s.z.* nabierać ogłady, okrzesania, oświecać się. **Cywilnie**, *ps.* ze względu na stan obywatelski. Umiera cywilnie, kto jest odsądzony od praw obywatelskich. **Cywilność**, ści, *ż.* stan świecki, obywatelski. = sprawy obywatelskie. **Cywilny**, a, e, *p.* świecki, obywatelski. Prawo cywilne, nie kryminalne. Śmierć cywilna, pozbawienie praw obywatelskich. Urząd cywilny, nie wojskowy. = ego, *m.* obywatel nie żołnierz, nie ksiądz. Ubrany po cywilnemu.

**Czaban**, *ob.* **Caban.**

**Cząber, Cząbr, bru**, *m. bot.* (Satureia), roślina lekarska. = ogrodowy, zwany także cząberek, roślina lekarska, ma smak korzenny i mocny zapach, używa się do przypraw kuchennych.

**Czach**, u, *m.* (z niem.), dół górniczy.

**Czad**, u, *m.* swąd od przepalonego pieca.

**Czahar**, u, *m.* **Czahary**, *l.m.* drobne krzaki, zarośle.

**Czaić się**, *s.cz. nied.* z cicha dybać, zasadzić się, ukryć się, zataić się.

**Czajczy**, a, e, *p.* od czajki. Czajcze jaja. **Czajka**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, podkasałych, wcisłodziobych. Wybiera się jak czajka za morze, *przysł.* długo się wybiera, guzdra się. = statek z bezmasztowych największy, z końcami nieco spiczastemi i podniesionemi, jak w łyżwach, z bokami pionowemi. = łódka kozacka skórzana. **Czajkista**, y, *m.* żołnierz na statkach zwanych czajkami.

**Czamara**, y, *ż.* **Czamarka**, i, *ż. zdrob.* suknia męzka z pętlicami.

**Czanka**, i, *ż.* **Czanki**, *l.m.* dwa pręty metalowe, wyżej swej górnej połowy z końcami wędzidła munsztukowego spojone, górnemi końcami do naglówka, a dolnemi do cugli sprzączkami przypięte.

**Czapczyna**, y, *ż.* nędzna czapka. **Czapczysko**, a, *n.* duża, brzydka czapka. **Czapeczka**, i, *ż. zdrob.* mała czapka. = czaszka żołędziowa. **Czapka**, i, *ż.* przykrycie głowy u mężczyzn. Wdziać, zdjąć czapkę. Zdjąć przed kim czapkę, uchylić przed kim czapki. Trzymać przed kim czapkę w ręku, pod pachą. Czapkę na bakier nosić, junaczyć, buńczuczyć się. *Przysł.* Na złodzieju czapka gore, kto się poczuwa do winy, ten w ustawicznej obawie. Każda głowa ma swoję czapkę, co głowa, to rozum. = *fig.* oświadczenie grzeczności. Czapką, chlebem i solą, ludzie sobie ludzi niewolą. Czapką i papką, ujmują przyjaciela. = przykrycie podobieństwo do czapki mające. Czapka alembikowa. Czapki szańcowe. **Czapkować**, uję, *s.n. nied.* przed kim, trzymać czapkę przed kim, stać z odkrytą głową. Przedtem czapkował, a teraz chce żeby mu czapkowano. **Czapkowanie**, a, *n.* kłanianie się, nadskakiwanie. **Czapkowy**, a, e, *p.* od czapki.

**Czapla**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, podkasałych, nożodziobych, którego jest wiele gatunków, między innemi, czapla zwyczajna, czapla bąk, czapla trzcinnik, czapla siepowron. = *herald.* herb, czubata czapla cała stojąca, skrzydła do lotu podniesione, w pysku rybkę mająca, takaż w hełmie. **Czaplę**, cia, *n.* **Czaplątko**, a, *n. zdrob.* pisklę czaple. **Czapli**, a, e, *p.* od czapli. Pióro czaple. Kita czapia.

**Czapnictwo**, a, *n.* rzemiosło czapnika. **Czapniczy**, a, e, *p.* od czapnika. **Czapnik, Czapecznik** a, *m.* kuśnierz.

**Czapracznictwo**, a, *n.* rzemiosło czapracznika. **Czapraczniczy**, a, e, *p.* od czapracznika. **Czapracznik**, a, *m.* rzemieślnik od czapraków. **Czaprak**, a, *m.* (z turec.), **Czapraczek, czka**, *m. zdrob.* przykrycie na konia.

**Czara** y, *ż.* **Czarka, Czareczka,** i, *ż. zdrob.* czasza, czaszka. = czara, otwór wulkanu, krater. = **Czarki,** *bot.* ziele farbierskie, *ob.* **Czerwieniec, Miodunka.**

**Czarci,** a, ie, *p.* od czarta, czartowski. **Czarcia sztuka.** Czarcie łajno, asa foetida, gatunek gumy żywicznej, śmierdzącej, czerwonawej, gorzkiej, zapachu czosnku, wydobywanej z korzenia rośliny baldaszkowej w Persyi rosnące. **Czarcik,** a, *m. zdrob.* mały czart.

**Czarniawo,** *ps.* nieco czarno. **Czarniawość, ści,** *ż.* kolor ciemny, czarniawy. **Czarniawy,** a, e, *p.* nieco czarny, śniady. **Czarniuchny,** a, e, **Czarniusieńki, Czarniuteńki, Czarniutki,** a, ie, *p.* bardzo czarny. **Czarno,** *ps.* w kolorze czarnym. **Czarnobarwny, Czarnobarwy,** a, e, *p.* koloru czarnego. **Czarnoblady,** a, e, *p.* o, *ps.* blady wpadający w czarne. **Czarnobłękitny,** a, e, *p.* ciemnobłękitny. **Czarnobrewa,** y, **Czarnobrewka,** i. *ż.* kobieta brwi czarnych. **Czarnobrewy,** a, e, *p.* brwi czarnych. **Czarnobrunatny,** a, e, *p.* ciemnobrunatny. **Czarnobyl,** a, *m. bot.* pospolite nazwisko rośliny Tojad mordownik, od ogrodników Bernardynem zwanej, do rzędu paszczękowatych należącej. **Czarnogardl,** a, *m. zool.* pliszka czarne gardło mająca. **Czarnogłowy,** a, e, *p.* mający czarną głowę. **Czarnogłówka,** i, *ż. zool.* sikora z czarną głową. **Czarnogrzywy,** a, e, *p.* mający czarną grzywę. **Czarnoksięzki,** a, ie, *p.* czarodziejski, czarowniczy, guślarski. **Czarnoksięztwo,** a, *n.* sztuka czarnoksięzka. **Czarnoksiężnica,** y, *ż.* czarodziejka, czarownica. **Czarnoksiężnik,** a, *m.* czarodziej, czarownik. **Czarnoksiężnikowy,** a, e, *p.* od czarnoksiężnika. **Czarnokwit,** u, *m. bot. ob.* **Czartawa. Czarnomiedź, dzi,** *ż. min.* miedziana ruda, zawierająca w sobie miedź, żelazo, siarkę, ołów, z której wytapia się czysta miedź. **Czarnomorski,** a, ie, *p.* od morza czarnego. **Czarnomorzec, morca,** *m.* kozak mieszkający nad morzem czarnem. **Czarnonakrapiany,** a, e, *p.* z cętkami czarnemi. **Czarnonogi,** a, ie, *p.* mający czarne nogi. **Czarnooki,** a, ie, *p.* mający czarne oczy. **Czarnopióry,** a, e, *p.* mający czarne pióra. **Czarnopstrawy,** a, e, *p.* cokolwiek pstry z czarnem. **Czarnopstry,** a, e, *p.* czarno nakrapiany. **Czarność, ści,** *ż.* kolor czarny. = *fig.* brzydkość, szkaradność. Poznałem czarność jego duszy. **Czarnosiwy,** a, e, *p.* ciemnosiwy. **Czarnoskrzydlaty, Czarnoskrzydły,** a, e, *p.* z czarnemi skrzydły. **Czarnowłosy,** a, e, *p.* z czarnemi włosy. **Czarnoziem,** u, *m.* czarna ziemia, próchnica. **Czarnucha,** y, *ż. bot.* inaczej firletka kąkol. **Czarnuszka,** i, *ż. bot.* (Nigella), roślina z rodziny jaskrowych, której trzy gatunki: czarnuszka ogrodowa, polna, i rzymska czyli włoska. **Czarny,** a, e, *p.* najciemniejszy ze wszystkich kolorów. = *fig.* brzydki, szkaradny. Czarna zbrodnia. Czarna potwarz. Czarny smutek, czarna melancholia. Czarne myśli. Czarna niewdzięczność. = Czarna zwierzyna. *myśl.* dziki. Na czarne pole jechać, na dziki. Czarny las, sosnowy lub świerkowy. = *bot.* Czarne ziele, sasanka zwyczajna. Czarne korzonki, wężymord ogrodowy.

**Czarodziej, Czarodziejnik,** a, *m.* czarownik, czarnoksiężnik. **Czarodziejka,** i, *ż.* czarownica. = *fig.* kobieta czarującej piękności. **Czarodziejski,** a, ie, *p.* czarnoksięzki. **Czarodziejstwo,** a, *n.* czarnoksięztwo. **Czarostwo,** a, *n.* czary, czarowanie. **Czarować, uję,** *s.cz. nied.* czarów kogo nabawić, urzekać. = *fig.* zachwycać pięknością. = *s.n.* być czarownikiem, gusłować. **Czarowanie,** a, *n.* gusłowanie. **Czarowierca,** y, *m.* wierzący w czary. **Czarownica,** y, *ż.* **Czarowniczka,** i, *ż. zdrob.* czarodziejka, guślarka. = *fig.* brzydka i zła baba. = *bot. ob.* **Czartawa. Czarowniczy, Czarowny,** a, e, *p.* czarodziejski, czarnoksięzki, *fig.* słowo, spojrzenie, oko czarownicze, czarowne. **Czarownik,** a, *m.* **Czarowniczek, czka,** *m. zdrob.* cza-

rodziej, czarnoksiężnik. = *bot. ob.* **Czartawa.**

**Czart**, a, *m.* diabeł, szatan, zły duch, bies. = licho, nieszczęście. Czy czart go tu niesie? **Czartawa**, y, *ż. bot.* (Circea), roślina z rodziny wierzbowkowych czyli wiesiołkowatych. **Czartopłoch**, a, *m. bot.* pospolite nazwisko rośliny, popłoch pospolity, ost podwórzowy. = bedłka sprawniająca womity, inaczej zwana syrojeszką żółtą. **Czartostwo**, a, *n.* diabelstwo, czarcia sztuczka. = *zbior.* czarci. **Czartowski**, a, ie, **Czartowy**, a, e, *p.* czarci, diabelski. = *bot.* Czartowe mleko, gatunek euforbii, *ob.* **Wilczomlecz szerokoliściowy.** Czartowe żebro, *ob.* **Dryakiew łąkowa.**

**Czary**, ów, *l.m.* gusła, czarodziejstwa, czarnoksięzkie sztuki.

**Czas**, u, *m.* ciąg następujących po sobie chwil. Czas teraźniejszy, przeszły, przyszły. Czas płynie, upływa. Czas wszystkich rzeczy lekarzem. = pewien przeciąg czasu. Za naszych czasów. Za czasu Zygmunta Augusta. = dojrzały czas, nie cierpiący dalszej odwłoki. Czasby mu już być statecznym, a nie jest. = czas właściwy czemu. Czas mówienia, czas milczenia. = wolny czas. Teraz się ucz, póki czas masz, pókić czasu stawa. = pora, sposobny czas do czego. Kto czas ma, a czeka, temu czas ucieczе. = czasy, czasowe okoliczności. Ciężkie teraz czasy. Czas płaci, czas też i traci, czasem się zarabia, czasem się traci. = czas na dworze. pogoda lub słota, zimno lub gorąco. = czas dobry, czas szczęśliwy. Daj Boże w dobry czas mówić, a we zły milczeć. W boży czas, w dobrą godzinę. Krzyknie na żołnierze, aby się w boży czas potykali. = Czasy u kobiet, miesiączka. Na czasie, lub na czasach kobieta, na złężeniu. = *gram.* odmiana słów przez czasy. = czasu, w czasie, za czasu. Coć pieniądze pomogą czasu śmierci? Za czasu Kościuszki. Za czasu, za wczasu, wcześnie. Obacz za czasu. Do czasu, na jakiś czas, do niejakiego czasu. Do czasu dzban wodę nosi, aż się ucho urwie, *przysł.* Do tego czasu, do tych czas, dotąd, do tej godziny. Od tego czasu, odtąd, od tej godziny. Na czas, na niejaki czas, nie na zawsze. Na czas, na umówiony czas, na termin. Na czas co oddać. Pod czas ... pod czas, czasem ... czasem. Bagnisko to pod czas Francuzi, pod czas Rzymianie przechodzili. W czas, w należyty, naznaczony czas. W czas powrócił. W czas, zawczasu, wcześnie. Chorobie w czas zapobiegać potrzeba. W czas, w miarę, jak wypada, przystoi. Co w czas jest, zawżdy obieraj. Czasem, czasami, niekiedy. Czasem pogoda, czasem słota. Czasem, przypadkiem. Czy nie ma tam czasem mego służącego? Tym czasem, pod ten czas; tymczasowo. Z czasem, za czasem, za postępkiem czasu. Z czasem wszystko się odmienia. Przed czasem, za wcześnie. Przed czasy, przed dawnemi czasy, przed laty. Po czasie, za późno. Zaraz od początku choroby radź się lekarza, bo lepiej wcześnie, jak po czasie. W czasie, w swoim czasie, w cześnie, zawczasu. W czasie, z czasem. Mąż dóbr żadnych, ani żona posagu nie miała; a w czasie przemysłem dorobili się majątku. **Czasopis**, **Czasopisarz**, a, *m.* chronolog. = Czasopis, u, chronologia. **Czasopisarski**, **Czasopiski**, a, ie, *p.* od czasopisarza, od czasopistwa. **Czasopisarstwo**, **Czasopistwo**, a, *n.* chronologia. **Czasopismo**, a, *n.* pismo periodyczne. **Czasopismowy**, a, e, *p.* od czasopisma. = od chronologii. **Czasować**, uję, *s.cz. nied. gram.* odmieniać słowo przez czasy. **Czasowanie**, a, *n. gram.* odmiana słów przez czasy. **Czasowładny**, a, e, *p.* władnący czasem. **Czasówka**, i, *ż.* owca w trzecim roku. **Czasowo**, *ps.* tymczasowo, na pewien czas. **Czasowość**, ści, *ż.* doczesność. **Czasowy**, a, e, *p.* tyczący się czasu. = tymczasowy. Urząd czasowy. = doczesny.

**Cząstka**, i, *ż. zdrob.* od Część, **Cząsteczka**, i, *ż. zdrob.* od Cząstka, mała część. = dziedzictwo nieznaczne wydzielone. Rodzice dzieciom pozostałym cząsteczki tylko zostawili. **Cząstkowie**, **Cząstkowo**, *ps.* małemi cząstkami. **Cząstkowy**, a, e, *p.* po cząstce się udzielający.

**Czasza**, y, *ż.* **Czaszka**, **Czaszeczka**, i, *ż. zdrob.* czara, czarka. = u rury, u fontany, w którą woda spływa. = coś podobnego do czaszy, nakrywającego rzecz drugą. Czasza ślimacza, perłowa, żółwiowa. Czaszka żołędziowa. = *anat.* Czaszka, kość mózg okrywająca, czerep, u zwierząt grzbietnych jest przedłużeniem pacierza grzbietowego, i składa się z trzech kości pacierzowych. = wklęsłość kości, w którą inna kość wchodzi. Czaszka biodr, ramion, czaszka goleniowa. **Czaszkowaty**, a, e, *p.* o, *ps.* nakształt czaszki.

**Czata**, y, *ż.* **Czaty**, *l.m.* żołnierze posłani na zwiady, lub dla straży. Stać na czatach. Postawić na czatach. = lózowanie się straży w nocy. U Rzymian nocna pora dzieliła się na cztery czaty, vigiliae. **Czatnik**, **Czatownik**, a, *m.* czatujący na co. = stróż nocny obozowy. **Czatować**, uję, *s. n. nied.* na kogo, na co, czyhać, dybać. Lew czatuje zwykle przy zdrojach na zwierzęta napoju szukające. **Czatowanie**, a, *n.* strzeżenie, pilnowanie. = dybanie, czyhanie. **Czatowny**, **Czatny**, a, e, *p.* skłonny do czatowania. **Czatowy**, a, e, *p.* od czat, na czaty wysłany.

**Czaus**, a, *m.* goniec, posłaniec u Turków.

**Czcić**, czczę, *s.cz. nied.* szanować, poważać. Czcij ojca twego i matkę twoję. = cześć, pokłon oddawać. Czcić Boga, bałwany, ogień. = kogo u siebie, częstować, traktować, być mu rad. Moi towarzysze już kilkakroć mnie u siebie czcili. = kogo po plecach, okładać, wałkować kijem. Czcili go po plecach, pędząc przez cały dziedziniec. **Czciciel**, a, *m.* **Czcicielka**, i, *ż.* cześć oddający, oddająca. = szanujący, szanująca. Czciciele prawdy, cnoty. **Czcigodność**, ści, *ż.* godność czci, zasługiwanie na cześć. **Czcigodny**, a, e, *p.* dnie, *ps.* godzien czci, uszanowania, poważania. **Czczenie**, a, *n.* oddawanie czci.

**Czcionka**, i, *ż.* litera lana drukarska.

**Czczo**, *ps.* nic wewnątrz nie zawierając. Czczo mi w żołądku, głodny jestem, nic nie jadłem. Na czczo, nie jadłszy, nie piwszy. Lekarstwo bierze się na czczo. Nie na czczo, upiwszy się. **Czczość**, ści, *ż.* próżność wewnątrz, próżnia. Czczość żołądka. = *fig.* próżność, marność. Poznał czczość wielkości światowych. **Czczy**, a, e, *p.* próżny, pusty. Czczy żołądek. Czczy strączek. = (o ziarnie), nikły. Czczy owies. = czysty, szczery, otwarty. Czcze pole. = wydęty, wydrążony. Czcza gałka. = jałowy, nieurodzajny. Czczy grunt. = *fig.* próżny, pusty, marny, daremny. Czcze słowa, usiłowania, groźby. Czcze serce. Czczy tytuł. **Czczyca**, y, *ż.* ckliwość, nuduość.

**Czechczery**, ów, *l.m.* kamasze.

**Czeczotka**, i, *ż. zool.* (Fringilla linaria), konopniczek, ptaszek z rodzaju zięb. = *fig.* kobieta trzepiąca językiem, paplająca bez ustanku.

**Czeczuga**, i, *ż.* ryba, gatunek jesiotra. = gatunek szabli.

**Czego**, 2. *przyp.* zaimka *Co*, używa się sam, lub z przyrostkiem *ż.* zamiast dla czego? dla czegoż? Czegoż płaczesz?

**Czekać**, am, *s.cz.* i *n. nied.* zatrzymywać się, póki co nie nastąpi. Czekać kogo, czego, na kogo, na co. Czekać czego od kogo, wyglądać, spodziewać się. Czekać komu, cierpieć komu, cierpliwość z kim mieć. Czeka kogo co, gotuje mu się co, wisi nad nim, grozi mu. Jedna nas wszystkich noc czeka. **Czekanie**, a, *n.* oczekiwanie.

**Czekan**, a, *m.* (z węgier.), rodzaj broni, gatunek obucha z prostym końcem.

**Czekolada**, **Czekulada**, **Czokolada**, y, *ż.*

(z wlos.), napój z tabliczek złożonych z kakao, cukru, cynamonu, goździków. **Czekoladnica**, y, *ż.* **Czekoladniczka**, i, *ż. zdrob.* puszka, w której się czekolada przyrządza. = żona czekoladnika. **Czekoladniczy**, a, e, *p.* od czekoladnika. **Czekoladnik**, a, *m.* robiący lub przedający czekoladę. **Czekoladowy**, a, e, *p.* od czekolady. Kolor czekoladowy.

**Czeladka**, i, *ż. zdrob.* od Czeladź.

**Czeladne**, go, *n.* opłata czeladzi, strawne dla czeladzi. **Czeladnica**, y, *ż.* izba czeladna. **Czeladnik**, a, *m.* **Czeladniczek, czka**, *m. zdrob.* pomocnik rzemieślnika, towarzysz pod majstrem robiący. **Czeladno**, *ps.* bogato w czeladź. **Czeladny**, a, e, *p.* od czeladzi. Izba czeladna. Chleb czeladny. **Czeladź, dzi**, *ż. zbior.* słudzy obojej płci. = czeladnicy.

**Czelny**, a, e, *p.* czołowy, od czoła. = celny, naczelny.

**Czeluść, ści**, *ż.* szczęka, kość w której zęby. = **Czeluści**, *l.m.* otwór między szczękami, otwór gęby. = otwór u pieca, przez który drwa się kładą; sklepienie pieca. = *górn.* Czeluść robocza, przód spodu w wielkim piecu hutniczym, inaczej piersi pieca. Czeluść formowa, otwór w ścianie bocznej pieca, w który wstawiona forma przyjmuje w siebie dyszę od miecha lub rury wiatr wprowadzającej. **Czeluściowy**, a, e, *p.* od czeluści, szczękowy. = od czeluści piecowych.

**Czemu**, 3 *przyp.* zaimka *Co*, służy do pytania, zamiast *dla czego?* I panowie chorują, czemuż lwy nie mogą?

**Czep**, u, *m.* drugi żołądek u zwierząt przeżuwających, żołądek siatkowy, czepiec. **Czepkowy**, a, e, *p.* od czepca. **Czepek, pka**, *m.* **Czepeczek, czka**, *m. zdrob.* ubranie na głowę kobiet lub dzieci. Chodzić w czepku, i *fig.* (o mężczyznie), dać się rządzić żonie, być pod pantoflem. **Czepiać, am**, *s.cz. nied.* przypinać, przyczepiać. = się i **Czepić się**, *s.z.* lgnąć do czego, chwytać się. Smoła czepia się rąk. Słabe łodygi wąsami czepiają się pobliższych przedmiotów. Czepiać się za co, zahaczać się o co. Idąc, czepiał się za głog. Czepiać się, wieszać się przy kim. Czepiają się mali przy wielkich. Czepia się co kogo, *nieos.* chwyta się go, trzyma się go. Bieda się go czepiła. Nic się głowy jego nie czepia. **Czepić, plę**, *s.cz. nied.* ubierać pannę młodą w czepek. = przypinać, stroić. Pasterka każda swego kochanka świeżym wieńcem czepi. **Czepiec, pca**, *m.* **Czepek, pka**, *m.* błona płód w żywocie matki obwijająca, której jeżeli część przyczepi się do głowy nowonarodzonego dziecięcia, biorą to za znak przyszłego szczęścia, ztąd: w czepku się urodził, wszystko mu się powodzi. = *anat.* Czepiec czyli siatka, drugi żołądek zwierząt przeżuwających, który przyjąwszy z pierwszego czyli żwacza pokarm grubo przegryziony, zwraca go do pyska dla powtórnego przeżucia. = skórka okrywająca tłustość w ciele zwierzęcem. = *bot.* Czepek, kielich okrywający części owocowania nakształt czapki. **Czepiga**, i, *ż.* ramiona u pługa, za które chodzący za pługiem się trzyma. **Czepy, ów**, *l.m.* drzewo w rzece, za które statek się zaczepia.

**Czer, Czyr**, u, *m.* próchno bukowe, brzozowe na które się ogień krzesze.

**Czerak, Czyrak**, a, *m.* wrzód kończaty, rdzeń mający, czerwony, bolejący.

**Czerdak**, a, *m.* domek w Karpatach przy drodze żwirowej dla straży wojskowej. = miejsce na przodzie bajdaka do jedzenia i spania czeladzi.

**Czereda**, y, *ż.* motłoch, hałastra, kupa, zgraja.

**Czeremcha**, y, *ż. bot.* (Prunus Padus), drzewo pospolite, powszechnie znane, z pachnącym kwiatem.

**Czerep**, u, *m.* czaszka głowy. = kawał stłuczonego naczynia glinianego. **Czerepacha**, y, *ż.* żółw. = ropucha.

**Czereśnia**, ni, *ż.* drzewo i owoc.

**Czerkas**, u, *m.* gatunek materyi wełn-

łanej. = i **Czerkies**, a, *m.* mieszkaniec kraju czerkieskiego na Kaukazie. = gaszek, modniś. = zuch, junak, śmiałek. **Czerkaska, Czerkieska**, i, *ż.* kobieta rodem z kraju czerkieskiego. **Czerkieski, Czerkaski**, a, ie, *p.* z kraju czerkieskiego. = elegancki. Czerkieska czupryna. = ładajaki, byle zbyć. Czerkieska robota. = junacki. Mina czerkieska.

**Czermień**, nia, *m. bot. ob.* **Czerwień błotny. Czermieniec**, ńca, *m. bot.* dawniejsze nazwisko rośliny, Aronek egipski, Obrazki egipskie, zwanej także Czermieniem, Kolokassyą.

**Czerń**, ni, *ż.* kolor czarny, ubior czarny. = *zbior.* chłopstwo, pospólstwo. = zbuntowane chłopstwo. **Czernić, nię**, *s.cz. nied.* czarnym uczynić, czarno farbować. = *fig.* potwarzać, osławiać. = się, *s.z.* czarnym się wydawać. Na każdym płaszczu czerni się krzyż długi. = potwarzać się, osławiać się nawzajem. **Czernica**, y, *ż. zool.* sepia, rodzaj ryby, z której farba czarna w malarstwie używana. = *bot.* (Vaccinium myrtillus), borówka czernica i jej czarne jagody. = zakonnica obrządku greckiego. **Czerniciel**, a, *m.* **Czernicielka**, i, *ż.* ten, ta co potwarza, osławia. **Czerniczek, czka**, *m. zool.* pliszka murzynek. **Czernidło**, a, *n.* czarna farba, atrament. = Czernidła, *fig.* potwarz, obmowa. Rzucać czernidła na kogo. **Czerniec**, ńca, *m.* mnich, zakonnik, w cerkwi greckiej. **Czernieć, ję**, *s.n. nied.* czarnym się stawać. Płeć mu czernieje, włosy mu czernieją. **Czerniecki**, a, ie, *p.* od czerńców, zakonny, mniszy. = od czerni, chłopstwa zbuntowanego. **Czerniectwo**, a, *n.* zakonnictwo, mnichostwo greckiej cerkwi. **Czernienie**, a, *n.* farbowanie na czarno. = *fig.* potwarzanie, osławianie. **Czernina**, y, *ż.* prosię z czarną polewką. = podróbki z gęsi z czarnym sosem.

**Czerpać, pam, pię**, *s.cz. nied.* **Czerpnąć, nę**, *jednot.* naczyniem zkąd wody lub innego płynu nabierać. Przetakiem lub sitem wodę czerpać, *przysł.* napróżno co czynić. = zkąd, *fig.* brać, wybierać. Czerpać ze źródeł, czerpać dowody z dokumentów, z historyi. = co z kogo, wyrozumieć, wybadać. **Czerpacz**, a, *m.* który wodę czerpa. = naczynie do czerpania. **Czerpaczka**, i, *ż.* **Czerpadło**, a, *n.* **Czerpadełko**, a, *n. zdrob.* **Czerpak**, a, *m.* naczynie do czerpania. = Czerpak, w piecu hutniczym, tygiel stojący obok pieca, gdzie się zbiera kruszec wytopiony. = *górn.* Czerpak, szyb na dnie którego zbiera się woda, zwany także rząpiem. = Czerpak, mała czworograniasta sieć na ryby. = Czerpaczka, kobieta która czerpa wodę. = *fig.* badaczka, szperaczka. **Czerpanie**, a, *n.* dobywanie wody naczyniem. = *fig.* branie, wybieranie.

**Czerstwić, wię**, *s.cz. nied.* krzepić, posilać. **Czerstwieć, ję**, *s.n. nied.* (o chlebie), stawać się czerstwym. **Czerstwe**, *ps.* świeżo, zdrowo, krzepko. **Czerstwość, ści**, *ż.* suchość i stwardnienie chleba. = rzeźwość, rzezkość, żywość. Czerstwość zdrowia. Czerstwość twarzy, umysłu. **Czerstwy**, a, e, *p.* (o chlebie), wyschły, suchy, nie świeży. = rzeźwy, żwawy, rzezki. Czerstwe zdrowie. Czerstwy starzec.

**Czerw, wia**, *m.* **Czerwik**, a, *m. zdrob.* robak drzewo i inne rzeczy toczący. = płód młodych pszczół. = bób, czarne wydrążenie na dwóch przednich zębach końskich, wyrosłych w trzecim roku na miejscu wypadłych. **Czerwcowy**, a, e, *p.* od czerwca miesiąca. = od czerwca, robaczka i rośliny. **Czerwić, wię**, *s.n. nied.* (o owadzie), zapładzać, na płód nanosić. = się, *s.z.* płodzić się. Robactwo czerwi się w tem miejscu. **Czerwieć, ję**, *s.n. nied.* (o drzewach, owocach), robaczeć, robaczliwym się stawać. **Czerwiec, wca**, *m. zool.* (Cocus), owad drobny, ciemnoczerwony, w stanie poczwarki użyteczny do farbowania szkarłatno. Czerwiec polski, podobnyż owad czepiający się korzonków niektórych roślin osobli-

wie Czerwca, Biedrzeńca i t. p. = *chem.* kermes mineralny, złożony z kwasu wodorodno siarkowego i niedokwasu antymonu. = *bot.* (Scleranthus) roślina, na której gatunku, czerwiec trwały, lęgnie się i zbiera czerwiec polski. = szkarlat, karmazyn. = szósty miesiąc roku. **Czerwień**, ni, *ż.* czerwony kolor. = (w kartach), jedna ze czterech maści. = *chem.* pierwiastek roślinny, farbujący liście i inne części czerwono. = *bot.* (Calla), roślina z rodziny tatarakowych czyli obrazkowych. **Czerwienić**, nię, *s.cz. nied.* czerwono farbować. = wstydu, rumieńca, raka kogo nabawić. = się, *s.z.* i **Czerwienieć**, ję, *s.n. nied.* czerwonym się stawać; rumienić się. **Czerwienidło**, a, *n.* róż, rumienidło, barwiczka. **Czerwieniec**, ńca, *m. bot.* (Erythraea centaurium), roślina z rodziny goryczkowych, zwana centuryą, goryczką, serdecznikiem. = *ob.* Miodunka. = *ob.* Urzet farbierski. = i *zdrob.* **Czerwieńczyk**, **Czerwończyk**, a, *m.* czerwony złoty, dukat. **Czerwienny**, a, e, *p.* od czerwieni w kartach. Kralka czerwienna. **Czerwiwy**, **Czerwliwy**, a, e, *p.* pełen czerwia, robaczliwy, stoczony od robactwa. **Czerwonak**, a, *m. zool.* ptak blotny, z rzędu płetwonogich. **Czerwonawość**, ści, *ż.* kolor czerwonawy. **Czerwonawy**, a, e, *p.* nieco czerwony. **Czerwoniuchny**, **Czerwieniuchny**, a, e, **Czerwoniuczki**, **Czerwoniuśki**, **Czerwonintki**, **Czerwoninteńki**, **Czerwoniusieńki**, a, ie, *p.* bardzo czerwony. **Czerwonka**, i, *ż.* krwawa biegunka, zapalenie kiszek grubych. **Czerwono**, *ps.* malować, wyglądać. **Czerwonobarwy**, a, e, *p.* farby czerwonej. **Czerwonobrody**, a, e, *p.* rudobrody. **Czerwonogardł**, a, *m. zool.* gatunek pliszki. **Czerwonogardły**, a, e, *p.* mający czerwone gardło. **Czerwonogłowy**, a, e, *p.* mający czerwoną głowę. **Czerwonogon**, a, *m. zool.* pilszka z czerwonym ogonem. **Czerwonokruss**, a, *m. min.* kruszec w srebro dosyć bogaty. = kruszec cynkowy do blendy podobny. **Czerwononosy**, a, e, *p.* mający czerwony nos. **Czerwonooki**, a, ie, *p.* mający czerwone oczy. **Czerwoność**, ści, *ż.* farba czerwona, cera czerwona. **Czerwonowłosy**, a, e, *p.* mający czerwone włosy. **Czerwonożółty**, a, e, *p.* lisowaty. **Czerwony**, a, e, *p.* kolor, żywy, nieskładany, główny, w porządku siódmy = Czerwone drzewo, sosna, jodła, modrzew i jałowiec. = Czerwony złoty, dukat. = Czerwona choroba, krwawa biegunka. = *bot.* Czerwony korzeń, czerwony wołowy język, to samo co czerwieniec farbierski (Anchusa tinctoria). **Czerwotocz**, u, *m.* toczenie czerwów, robaczliwość. **Czerwotoczny**, a, e, *p.* toczony od czerwów. **Czerwowaty**, a, e, *p.* do czerwia podobny.

**Czesać**, szę, *s.cz. nied.* grzebieniem przeciągać włosy, brodę, wąsy. Czesać len, konopie, wełnę. = kogo, *fig.* ćwiczyć, bokl komu okładać. = kogo, *fig.* oszukać, oszwabić. = *s.n.* bledz prędko. = się, *s.z.* włosy sobie grzebieniem przeciągać. **Czesanie**, a, *n.* we wszystkich znaczeniach słowa Czesać.

**Cześć**, ści, **czci**, *ż.* honor, uszanowanie, poważanie, dobre imię. Czci pragnienie, ambicya. Cześć bozka, czczenie Boga, chwalenie Boga. = uczta, biesiada.

**Część**, ści, *ż.* jedna z tych rzeczy, z których się składa całość. Część mniejsza od całości. Po części, nie ze wszystkiem, nie zupełnie. Częściami, nie całkowicie, nie całkiem, jednę część po drugiej. Częściami dług płacić. Częścią .... częścią. Ryś częścią biały, częścią bury. Po wielkiej części, po większej części, po największej części. = Części płciowe, worek jądrowy z jądrami wewnątrz ukrytemi, sznurki nasienne, wchodzące z krainy łonowej do jąder, i członek z pochwą czyli napletkiem, stanowią części płciowe samcze. **Częściowo**, *ps.* częściami, nie całkowicie. **Częściowy**, a, e, *p.* od części. Wypłata częściowa. Zaćmienie częściowe.

**Częściuchne**, *ps.* bardzo często.
**Cześnik**, a, *m.* urzędnik ziemski, tak zwany od czaszy, że pod bytność króla w swej ziemi miał staranie o trunkach. **Cześnikowa**, ej, *ż.* żona cześnika. **Cześnikowicz**, a, *m.* syn cześnika. **Cześnikowski**, a, ie, *p.* od cześnika. **Cześnikowstwo**, a, *n.* urząd cześnika. = *zbior.* cześnik z żoną. **Cześnikówna**, y, *ż.* córka cześnikowstwa.
**Często**, *ps.* wiele razy prędko powtarzając. Często gęsto, bardzo często.
**Częstokoł**, u, *m.* palisada, ostrokoł.
**Częstokroć**, *ps.* często. **Częstokrotnie**, *ps.* wiele razy. **Częstokrotny**, a, e, *p.* raz po raz częsty. **Częstość**, ści, *ż.* wielokrotne powtarzanie się czego. **Częstotliwie**, *ps.* w znaczeniu częstotliwem. **Częstotliwy**, a, e, *p.* zawierający w sobie wyobrażenie częstego powtarzania. Słowo częstotliwe, *gram.* jadać, sypiać, czytywać, pisywać.
**Częstować**, uję, *s.cz. nied.* dawać jeść i pić, podejmować gościa, być mu rad u siebie. Kucharza rad winuje, gdy kto gości źle częstuje. Częstować kogo, poić kogo. Jak częstować, a nic pić? = obchodzić się z kim, traktować kogo. Tak czyn w każdem państwie, które opanuje, senatora, biskupa, jak chłopa częstuje. Częstować kogo kijem, wyłatać mu skórę, wygarbować. = kogo czem, spotykać kogo czem, ofiarować mu co. Częstowano go województwem, ale wolał starostwo. = się, *s.z.* zachęcać jeden drugiego do jedzenia, picia. **Częstowanie**, a, *n.* podejmowanie gościa. **Częstownik**, a, *m.* który lubi częstować.
**Częsty**, a, e, *p.* wielokrotnie powtórzony, lub powtarzający się. Wolę częsty mały zysk, niż większy a rzadki.
**Czkać**, *s.n. nied.* mieć czkawkę. **Czkawka**, i, *ż.* skurczenie się diafragmy czyli przepony, z głośnem wciągnieniem powietrza.
**Człeczek**, **Człeczy**, **Człek**, *ob.* **Człowieczek**, **Człowieczy**, **Człowiek**.
**Człeczyna**, y, *m.* z pogardą, lub politowaniem. Dobry człeczyna. Biedny człeczyna.
**Człeczysko**, a, *n.* w rubasznej mowie, człowieczysko.
**Członek**, nka, *l.m.* nki, *m.* **Członeczek**, czka, *m. zdrob.* część jaka oddzielna ciała zwierzęcego. Ciało zwierzęce składa się z głowy, tułowia i członków, które dzielą się na wyższe czyli przednie, i niższe czyli tylne. = staw, sustawa w jakiej części ciała, *np.* w palcach, z których każdy ma po trzy członki, wielki zaś dwa, = członek męzki, wstydliwy, plemienny. = (u zdźbła, trzciny, łodygi), kolano, kolanko. = periodu, okresu, zdanie cząstkowe, wraz z innemi period stanowiące. = paragraf, artykuł. Członki wiary, artykuły wiary. = *geolog.* część jakiegokolwiek utworu objawiająca się w składzie tej lub owej gromady. = *l.m.* **członkowie**, należący do jakiego społeczeństwa, towarzystwa. Członek akademii, rządu, komitetu. **Członkowanie**, a, *n.* budowa członków ciała. = rozdzielenie czego na członki, na części. **Członkowatość**, ści, *ż.* spojenie kości z sobą, przegub, staw. **Członkowaty**, a, e, *p.* członki, przeguby mający; z członków złożony. = członków wiele, albo wielkie członki mający. **Członkowy**, a, e, *p.* od członka, do członków należący.
**Człowieczek**, czka, *m. zdrob.* od Człowiek, małego wzrostu lub znaczenia człowiek. **Człowieczeński**, a, ie, *p.* ludzki. **Człowieczeństwo**, a, *n.* stan człowieczy, ludzkie przyrodzenie. Do złego skłonniejsze jest człowieczeństwo nasze. = *zbior.* ludzie, ludzkość. **Człowieczy**, a, e, *p.* od człowieka, ludzki. **Człowieczyna**, **Człowieczysko**, *ob.* **Człeczyna**, i t. d. **Człowiek**, a, *m. skróc.* **Człek**, a, *m. lm.* ludzie, istota ze składu organizmu należąca do zwierząt, lecz rozumem i mową przewyższająca wszelkie jestestwa ziemskie; mająca uczucie i wiedzę istoty najwyższej, wieczności, dobrego i złego. Człowiek jest przeznaczony do myślenia, życia towarzyskiego i doskonalenia się. = *teol.* człowieczeństwo, ludzkie kre-

wkości. Umorzyła w sobie ś. Tekla zwierzchniego człeka. = pospolity człowiek, *zbior.* pospólstwo. = mąż słuszny, człowiek jak trzeba. To mi to człowiek, całą gębą człowiek. = lokaj, służący. **Człowiekobójca, Człekobojca, Człowiekobójstwo,** *ob.* **Mężobójca,** i t. d.

**Czmychać, am,** *s.n. nied.* **Czmychnąć, nę,** *jednot.* zmykać, uciekać.

**Czochać się,** *s.z.* (o zwierzętach), wycierać się o co.

**Czochrać, am,** *s.cz. nied.* len z główek oczyszczać. = kudłać włosy. = Czochrać się z kim, targać się, czubić się, włosy sobie nawzajem wyrywać.

**Czoldar,** a. *m.* (z pers.), przykrycie weluiane kosmate na konie.

**Czółenko, a,** *n. zdrob.* małe czółno. **Czółenkowaty, a, e** *p. bot.* podobny do czółenka. Liście czółenkowate.

**Czołgać się,** *s.z.* **Czołgnąć się,** *jednot.* pełzać, pełznąć. Gad czołgający się. = (o roślinach ścielących się po ziemi), bluszcz czołga się po ziemi. = *fig.* niewznosić się, poziomu się trzymać. Bojąc się czołgać drugi, w oblokach się gubi. = uniżać się pokornie, płaszczyć się nikczemnie. Czołgaj się, a dokażesz, że przed tobą będą się czołgali. = *art.* Czołgający strzał, gdy kula armatnia kilka razy odbija się od ziemi. **Czołgacz, a,** *m.* gad pełzający. = *fig.* podły pochlebca. **Czołgiem,** *ps.* czołgając się.

**Czołisty, a, e,** *p.* mający szerokie czoło. **Czołko, Czołeczko, a,** *n. zdrob.* małe, wązkie czoło. = opaska czoła u kobiet. **Czoło, a,** *n.* płaszczyzna między oczyma, z góry przodem głowy, z dołu osadą nosa ograniczona. Bić czołem o ziemię. = *fig.* brane za siedlisko uczciwości, wstydu lub bezwstydu. Miedziane czoło. Ma na czole napisano, że hultaj. Jakiem czołem śmiałeś...? U tych niemasz czoła, u których wstyd zgasł. = przód głowy u zwierząt. Koń z gwiazdą na czole. = wojska, przód, front. Stać czołem do nieprzyjaciela, stawić czoło nieprzyjacielowi. Stanąć na czele wojska. = kwiat, wybór, ozdoba. Czoło narodu. Czoło mężów popiera Augusta zamiary. **Czołobitnia, ni, Czołobitność, ści,** *ż.* bicie czołem, oddawanie czci, najpokorniejsze uniżenie się. **Czołobitny, a, e,** *p.* najuniżeńszy.

**Czółno, a,** *n.* **Czółnek, nka,** *m.* łódka rybacka. = Czółnek tkacki, iglica tkacka. = Czółnek do kadzidła, z którego ksiądz kadzidło do turybularza sypie, łódka. = *anat.* jedna z kości stawu pokrętowego nogi. **Czółnisko, a,** *n.* dużo niezgrabne czółno.

**Czop, a,** *m.* kończaste drewno do zatykania beczki. = biegun, na którym się co obraca, *n.p.* drzwi. = *art.* Czopy u armaty, dwa wałki z tegoż co armata spiżu, na których rura jak na osiach podnosi się lub spuszcza. = *fig.* drągal, bałwan, gap. **Czopek, pka,** *m.* **Czopeczek, czka,** *m. zdrob.* mały czop. = Czopek lekarski, najczęściej z mydła, który wtykają w otwór zadni dla poruszenia stolca. = *anat.* Czopek na podniebieniu, *ob.* **Języczek.** Czopek krtani, błonka w ujściu jej, krtań przy połykaniu przykrywająca. **Czopować, uję,** *s.cz. nied.* zatykać czopem. **Czopowe, go,** *n.* opłata od trunków. **Czopownik, a,** *m.* poborca czopowego. **Czopowy, a, e,** *p.* od czopu. = *art.* opaska czopowa, obrączka na czopach armaty. Czopowa sztuka, ta część armaty, przy której czopy się znajdują.

**Czosnaczek, czka,** *m. bot.* (Alliaria), ziele po drogach i nizkich dąbrowach rosnące, śmierdzące jak czosnek. **Czosnak, u,** *m. bot.* (Teucrium scordium), ozanka czosnkowa. **Czosnek, nku,** *m. bot.* (Allium), powszechnie znana roślina ogrodowa. **Czosnkować, uję,** *s.cz. nied.* czosnkiem zaprawiać. **Czosnkowaty, a, e,** *p.* podobny do czosnku. **Czosnkowy, a, e,** *p.* od czosnku.

**Czterdzieści, stu,** cztery razy dziesięć. **Czterdzieścioro, rga,** 40 z imionami obojej płci. — dzieci, prosiąt. **Czterdziestek, tka,** *m.* ogół z czter-

dziestu. Czterdziestka, i, *ż.* 40 lat wieku. Czterdziestnica, Czterdziesiątnica, y, *ż.* pierwsza niedziela postu. = post wielki, 40 dni trwający. Czterdziestny, a, e, *p.* zawierający w sobie 40 jedności. Czterdziestodniowy, Czterdziestodzienny, a, e, *p.* dni 40 trwający. Czterdziestogodzinny, a, e, *p.* godzin 40 trwający. Czterdziestoletni, a, ie, *p.* lat 40 trwający lub tylcż lat mający. Czterdziestówka, i, *ż.* moneta zawierająca 40 groszy polskich. Czterdziesty, a, e, *p.* w porządku po trzydziestym dziewiątym następujący. Czterechsetny, a, e, *p.* w porządku po 399tym następujący. Czterej, czterech, *p.* z imionami mężczyzn. Czterej królowie, czterech żołnierzy. Czternaście, stu, cztery nad dziesięć. Czternaścioro, rga, *n.* 14 z imionami obojej płci. — dzieci, kurcząt. Czternastka, i, *ż.* liczba 14 wyrażająca. Czternastodniowy, a, e, *p.* 14 dni trwający. Czternastolatek, tka, *m.* chłopiec 14 lat mający. Czternastolatka, i, *ż.* dziewczyna 14 lat mająca. Czternastoletni, a, ie, *p.* 14 lat mający, lub 14 lat trwający. Czternasty, a, e, *p.* w porządku po 13 tym przypadający. Czterodniowy, Czterodzienny, a, e, *p.* cztery dni trwający. Czterofuntowy, a, e, *p.* cztery funty ważący. Czterogłoskowy, a, e, *p.* z czterech głosek złożony. Czterogodzinny, a, e, *p.* cztery godziny trwający. Czterokitny, a, e, *p.* o czterech kitach. Czterokonny, a, e, *p.* o czterech koniach. Czterokrotnie, *ps.* cztery razy. Czterokrotny, a, e, *p.* cztery razy powtórzony. Czteroletni, a, ie, *p.* cztery lata trwający. Czterołokciowy, a, e, *p.* o czterech łokciach. Czteromiesięczny, a, e, *p.* cztery miesiące trwający. Czteropiętrowy, a, e, *p.* o czterech piętrach. Czteropalcowy, Czteropalczysty, a, e, *zool.* o czterech palcach. Czteropręcikowy, a, e, *bot.* mówi się o roślinach (Tetrandria) mających cztery pręciki w kwiecie dwupłciowym. Czterosłupkowy, a, e, *p. bot.* mówi się o roślinach (Tetragynia) mających cztery słupki w kwiecie dwupłciowym. Czterosyllaby, Czterosyllabowy, Czterozgłoskowy, a, e, *p.* złożony z czterech syllab czyli zgłosek. Czterozłotówka, i, *ż.* pieniądz cztery złote zawierający. Cztery, rech, liczba między trzema a pięcią środkująca. Czterykroć, *ps.* cztery razy. Czterysta, czterechset, cztery razy sto.

Czub, a, *m.* Czubek, bka, *m. zdrob.* chochoł na wierzchu głowy, czupryna stercząca. *fig.* Podnosić czuba, podnosić głowę, pysznić się. Nalać sobie czub, mieć w czubie, podpić sobie. Pójść w czuby, poczubić się, pobić się, wziąć się za łby. Z tego wszystkiego przyjść do czubów może. = koński, włosy nad czołem między uszami. Czuby u koni dla ozdoby, kutasy z frendzlami. = Czuby kobiece, stroje głowy bardzo wysokie. = u ptaków, pióra sterczące na głowie. Każdy dudek ma swój czubek, *przysł.*: każdy ma swoję wadę, nikt bez ale. Znać dudka z czubka: znać z powierzchowności czem kto jest wewnątrz. = wierzch, wierzchołek góry. Na samym czubku góry stała niezmierna jodła. = Czub w mierzeniu, nalewanlu, to co nad strych wychodzi. Nalać z czubem. = Czubki, bracia miłosierdzia, Bonifratry, szpital waryatów. Każemy mu czuprynę ogolić i zawieźć do czubków. = Czubek turecki, *bot.* chaber lekarski, zwany także kardą benedyktą. Czubak, a, *m.* Czubatka, i, *ż. zool. ob.* Jemiołuszka. Czubaki, ptaki z rzędu wróblowatych, szczerbodziobych, należące do jedwabniczek. Czubatka, i, *ż. zool.* ptak z rzędu kur, którego jest kilka gatunków. Czubato, *ps.* z czubem. Czubaty, a, e, *p.* czub mający. Rodem kury czubate, *przysł.*: całe to plemię nic nie warto. Czubić, bię, *s.cz. nied.* czub na głowie stroić. = kogo, bić kogo po łbie, targać za włosy. = się, *s.z.* za łby się wodzić. Czubienie, a, *n.* targanie za czub, za włosy Czubowy, Czubko-

wy, a, e, *p.* od czuba, czubka. = od czubków, czubienia się. Nasi czubkowi rycerze.

**Czuć, ję,** *s.cz. nied.* odbierać wrażenie przez zmysły. Znak śmierci w chorym, nie czuć boleści. = czuć węchem, powonieniem, smakowaniem. Czuję tu zapach róży. Język gorączką spieczony w niczem smaku nie czuje. = czuć w duszy, być wewnętrznie wzruszonym. Czuć rozkosz, radość, żal, smutek. = przeczuwać, miarkować, domyślać się, zwąchać. Wilk głodny krąży, kędy owce czuje. U tej wdowy pieniądze czuje. = wiedzieć, znać. Czuć Boga, zwierzchność nad sobą. = *bezokolicz.* Czuć od niego, śmierdzi. Czuć mu z ust. Coś tu czuć. Karpia tego czuć błotem. Czuć tu czosnek. = *s.n.* czuwać, nie spać. Czujcie, bo nie wiecie ani dnia, ani godziny. = się, *s.z.* mieć czucie z przytomnością. Nie czuje się z radości. Czuć się na mocy, na siłach, czuć do siebie, wiedzieć żeś mocny, silny. Czuć się w czem, do czego, znać się do czego, poczuwać się do czego. Kto się czuje, niech się poprawuje. Czuć się, strzedz się, mieć się na pieczy, na ostrożności, pilnować się. Czujmy się bracia, pan blizko, oto idzie.

**Czucie, a,** *n.* władza czucia. Nerwy są organami czucia i myślenia. = wrażenie odebrane przez zmysły. Czucie wydaje się przez widzenie, słyszenie, smakowanie, powonienie i dotykanie.

**Czuja, Czujka, i,** *ż.* płaszcz z rękawami tatarski, ruski.

**Czujnie, Czujno,** *ps.* z czujnością.

**Czujność, ści,** *ż.* budzenie się za lada szelestem. = niespanie, czuwanie. = baczność, pieczołowitość, pilność.

**Czujny, a, e,** *p.* łatwo budzący się ze snu. = nie śpiący, czuwający. = baczny, uważny, pilny.

**Czule,** *ps.* z czułością, z uczuciem.

**Czułek, łka,** *m. bot.* (Mimosa), roślina, zwana także czułodrzew, czuliozioł, której liście za dotknięciem stulają się.

**Czułość, ści,** *ż.* władza czucia w nerwach, która za każdem ich dotknięciem czucie sprawuje. = łatwość przyjmowania wrażeń, tkliwość, wzruszenie. Czułość serca. = czujność, baczność, pilność, treskliwość. Do takiej czułości obowiązani są opiekunowie względem sierot.

**Czuły, a, e,** *p.* mający władzę czucia w nerwach. Czuły na zimno i gorąco, na ból, cierpienie. = *fig.* łatwo przyjmujący wpływy zewnętrzne. Czułe wążki. = łatwo przyjmujący wrażenia, tkliwy, wzruszony. Czuły ojciec, czuła matka. Czułe serce. Czuły kochanek. = wzruszający, tkliwy, rzewny. List czuły, mowa czuła, czułe słowa. = czujny, pilny, baczny. Czuły stróż wolności.

**Czumak, a,** *m.* (z tatar.), chłop ukraiński, wożący sól i ryby suszone z Krymu albo z nad Donu w wózku, zwanym mażą, wołami zaprzężonym.

**Czupryna, y,** *ż.* czub, włosy na samym wierzchu głowy. Wziął się za czupryny, poczubili się. Kurzy mu się z czupryny, paruje mu trunek z głowy. = u konia, początek grzywy końskiej, na ciemieniu wyrastający i nad czołem zwieszony.

**Czupurnie,** *ps.* z indyczą miną.

**Czupurność, ści,** *ż.* indycza mina, zuchowatość, junakieria.

**Czupurny, a, e,** *p.* nadstawiający się, zuchowaty.

**Czupurzyć się,** *s.z.* indyczyć się, nadymać się, nadstawiać się.

**Czutki, a, ie,** *p.* łatwo ze snu budzący się.

**Czutko,** *ps.* spać, nietwardo.

**Czutkość, ści,** *ż.* czujność, łatwość obudzenia się ze snu.

**Czuwać, am,** *s.n. nied.* nie spać. Dopokąd zwierzę w takim jest stanie, że czuć i podług woli ruchy wszelkie odbywać może, mówimy że czuwa. = czujnym na co być, baczność na co mieć. Matka czuwa nad dziecięciem, obywatel nad pomyślnością narodu. = na co, czyhać, dybać, czatować. Dworzanie na cnotę białych głów czuwają.

**Czuwanie, a,** *n.* nie spanie. Stan

tzuwaniu przeciwny jest stan snu, albo odrętwienia. = nad kim, nad czém, czujność, baczność, pieczołowitość.

**Czwartaczek, czka**, *m. anat.* muszkuł ruszający w tył łopatkę. **Czwartaczka, i**, *ż. med.* febra co czwarty dzień przypadająca. = owca w czwartym roku, kiedy zrzuca trzecią parę pierwotnych zębów przednich, a dostaje w ich miejsce szersze łopatkowe. **Czwartak, a**, *m.* moneta cztery grosze zawierająca. = gatunek jęczmienia o czterech rzędach ziarn. = żołnierz czwartego pułku. **Czwartek, tku**, *m.* czwarty dzień po niedzieli. Tłusty czwartek, ostatni przed postem. **Czwartkowy, a, e**, *p.* od czwartku. **Czwarty, a, e**, *p.* w porządku po trzecim następujący. Czwarta (godzina). Pół do czwartej. O czwartej, Poczwartej. Poczwarte, czwarty raz. **Czworak, a**, *m.* moneta cztery grosze zawierająca. **Czworaki, a, ie**, *p.* czterech rodzajów, gatunków. **Czworako**, *ps.* na cztery gatunki, na cztery części. **Czwórka, i**, *ż.* czworo czego. We czwórkę, we czworo. Iść czwórkami, po czterech w rzędzie. = cyfra cztery wyrażająca. = karta mająca cztery oka. = zaprząg z czterech koni. Jechać czwórką. **Czwórnasób, Czwórnasobnie**, *ps.* cztery razy tyle. W czwórnasób wynagrodzić. **Czwórnasobny, a, e**, *p.* cztery razy tyle wynoszący. **Czworo, ga**, *n.* cztery obojej płci. Było nas czworo. Matka z czworgiem dzieci. Na czworo, na cztery części. Rozkroić jabłko na czworo. We czworo, cztery razy, na cztery. Złożyć chustkę we czworo. **Czworoboczny, a, e**, *p.* o czterech bokach. **Czworobok, u**, *m. mat.* figura czworoboczna. = oddział wojska w czworobok uszykowany. **Czworoczubny, a, e**, *p.* o czterech czubach. **Czworodroże, a**, *n.* miejsce gdzie się cztery drogi schodzą. **Czworodrożny, a, e**, *p.* na cztery drogi. **Czworodzielny, a, e**, *p.* dzielący się na cztery części. **Czworogłowy, Czworogłówny, a, e**, *p.* o czterech głowach. **Czworogran, u, Czworograniec, ńca**, *m. mat.* kwadrat. **Czworograniasto, Czworogranno**, *ps.* w cztery boki czyli kanty. **Czworograniastość, Czworogranność, ści**, *ż.* kwadratowość, kształt kwadratowy. **Czworograniasty, Czworogranny, a, e**, *p.* kwadratowy. **Czworokąt, a**, *m.* figura cztery kąty mająca. **Czworokątny, a, e**, *p.* o czterech kątach. **Czworolist, u**, *m. bot.* pospolity (Paris quadrifolia), roślina jadowita, wroniem okiem zwana. **Czworolistny, Czworoliściany, a, e**, *p.* o czterech liściach. **Czworonóg, noga**, *m.* zwierzę czworonożne. **Czworonogi, a, ie, Czworonożny, a, e**, *p.* o czterech nogach. **Czworooki, a, ie**, *p. zool.* mający cztery oczy, jak niektóre skorupiaki. **Czwororęczny, a, e, Czwororęki, a, ie**, *p. zool.* zwierzęta, mające zamiast drugiej pary nóg, parę rąk, jak niektóre małpy. **Czwororogi, a, ie, Czwororożny, a, e**, *p.* o czterech rogach. = o czterech kątach, czworogranny. **Czworościan, a**, *m. mat.* bryła o czterech ścianach. **Czworościenność, ści**, *ż.* czworakość ścian. **Czworościenny, a, e**, *p.* mający cztery ściany. **Czworosiek, a**, *m.* świder do wiercenia dział. **Czworostronnie**, *p.* ze czterech stron. **Czworostronny, a, e**, *p.* mający cztery strony. **Czworoszczepny, a, e**, *p.* dający się rozszczepić na czworo. **Czworowęgielny, a, e**, *p.* o czterech węgłach, czworokątny. **Czworowiosły, Czworowiosłowy, a, e**, *p.* o czterech wiosłach. **Czwerozęby, Czworozębny, a, e**, *p.* o czterech zębach. **Czworożeniec, żeńca**, *m.* po czwarty raz żeniący się. = mający cztery żony. **Czworożeństwo, a**, *n.* małżeństwo powtórzone poraz czwarty. = mienie czterech żon.

**Czy, Czyż, Czyli, Czyliż**, z zapytaniem na początku mowy: ażali, iżali. Czy do piwnicy wkradli się złodzieje? Czyliż do biesiady przypuszczać mamy żebrające dziady? = Czy, we środku mowy: jeżeli. Nie wiem czy jest w domu: albo. Ten, czy nie ten? = Czy... czy,

bądź... bądź. Czyli Grecy o bogach, czy o ludziach piszą, nigdy się nie zgadzają z sobą.

**Czyhać, am,** *s.n. nied.* na kogo, na co, dybać, czatować, mieć pilne na co oko. Złodziej, który na cudze mieszki czyha albo godzi.

**Czyj, a, e,** *z. dzier.* do kogo należący? Czyj ten płaszcz? czyja ta laska? czyje to pióro? = co do kogo należy. Sędzia nie ma patrzeć czyja, ale tylko znać jaką sądzi sprawę. = Czyjś, czyjaś, czyjeś, nie wiedzieć czyj. Czyjś pies do nas się przybłąkał. **Czyjkolwiek, czyjakolwiek, czyjekolwiek,** *p.* kogokolwiek bądź. Czyjekolwiek to jest, nie ruszaj.

**Czyli,** *ob.* **Czy.** = *sp.* inaczej, innemi słowy. Geografia czyli opisanie ziemi.

**Czym,** zrostek wyrazu *czy* z zakończeniem 1 osoby l. p. czasu przeszłego. Chcę wiedzieć, czym do syna, czym do nieprzyjaciela przyszła. = *ps.* przed stopniem wyższym, jak. Czym prędzej, jak najprędzej. Czym ... tym, im ... tym. Czym kto mędrszy, tym skromniejszy.

**Czyn, u,** *m.* co uczyniono, uczynek. Czynów trzeba nie słów. Czyn szlachetny. Wielkie, sławne, bohatyrskie czyny. = czyny, machiny wojenne, tarany. **Czynić, nię,** *s.cz. nied.* czyn dopełniać, działać, robić. Kto wiele mówi, mało czyni. Przestańcie czynić źle, a uczcie się czynić dobrze. Co śmiesz radzić, śmiej sam czynić. = dopełniać, domierzać. Czynić sprawiedliwość. Czynić pogrzeb. Zadość, zadosyć czynić, wypełnić co, uiścić się, oddać co komu należy. = Czynić kogo czem, robić kogo czem. Zamojskiego król Stefan uczynił kanclerzem i hetmanem. = Czynić komu pożytek, sławę, hańbę, przynosić. = wynosić, przynosić, dochód dawać. Ta wieś czyni tyle dochodu. = czynić w polu, czynić z kim, walczyć, bić się. = Czynić z kim o co, traktować, umawiać się. = Czynić o czém, traktować, pisać, mówić o czém. = się, *s.z.* robić się, stawać się. = udawać się za kogo. Głupi, a mądrym się czyni. **Czynienie, a,** *n.* jest robienie, a czyn rzecz urobiona. Mieć co do czynienia. Mieć z kim do czynienia, do rozprawienia się o co. Kto będzie śmiał obstawać za nim, ze mną będzie miał do czynienia. **Czynnie,** *ps.* pilnie, skrzętnie. **Czynnik, a,** *m.* który czyni, sprawia co. = *aryt.* liczba mnożna lub mnożąca. **Czynność, ści,** *ż.* czyn, postępek, działanie. Wszystkie jego dobre lub złe czynności. = skłonność do czynienia, pracowania. Czynność, owoce pracy pomnażająca. = zatrudnienie, sprawa. Czynności sejmowe. **Czynny, a, e,** *p.* skłonny i wprawny do ustawicznego czynienia, działania, pracowania. = *gram.* Słowo czynne, wyrażające czynność przechodzącą z podmiotu na przedmiot.

**Czynsz, u,** *m.* opłata z roli. Na czynszu siedzieć, z gruntu czynsz płacić. Na czynsz puścić, zamienić robociznę na opłatę, wydzierżawić. **Czynszować, szuję,** *s.n. nied.* płacić komu czynsz. = być czyim dannikiem. **Czynszownik, a,** *m.* płacący czynsz. **Czynszowy, a, e,** *p.* od czynszu. Czynszowa szlachta. = **ego,** *m.* na czynszu siedzący.

**Czyścić, szczę,** *s.cz. nied.* czystym robić, chędożyć. Czyścić zboże, ulice, metale, suknie, krew. = bydlę trzebić, pokładać. = się, *s.z.* chędożyć się. = brać na rozwolnienie żołądka. = *fig.* wypogadzać się. Niebo się czyści. **Czyściciel, a,** *m.* **Czyścicielka, i,** *ż.* który, która czyści. **Czyściec, śca,** *m.* u katolików, miejsce gdzie się dusze czyszczą, zkąd po oczyszczeniu do nieba przeniesione będą. = Czyściec na ziemi, przykrość znaczna doczesna. Co za czyściec mieć złą żonę. = *bot.* (Stachys), roślina z rodziny wargowych, której gatunki: leśny, błotny, roczny, polny, kutnerowaty czyli niemiecki. Łani czyściec, roślina zwana także czarnogłów (Siler). **Czyściuchny, a, e,**

**Czyściutki, Czyściusieńki, Czyściuteńki**, a, ie, *p.* bardzo czysty. **Czyścowy**, a, e, *p.* od czyśca. Ogień czyścowy, męki czyścowe. **Czystek, tka, Czyścioch**, a, *m.* zbytkujący w ochędóstwie. = *bot.* Czystek (Cistus), roślina zwana także różą pszczelną. **Czysto**, *ps.* chędogo, ochędożnie. = poprawnie. Mówić czysto jakim językiem. = próżno, pusto. Czysto w głowie. Czysto w domu, jak wymiótł. = Do czysta, zupełnie, ze szczętem. Wszystko pobrał do czysta. Łeb mu do czysta uciął. Ograł go do czysta. **Czystość, ści**, *ż.* ochędożność, ochędóstwo. Czystość mieszkania, wody, powietrza. *Fig.* Czystość stylu, języka, obyczajów. = panieństwo, dziewictwo. Czystość ślubować, czystości dochować, umrzeć w czystości. **Czysty**, a, e, *p.* chędogi, ochędożny. Woda czysta, powietrze czyste, koszula czysta, ulica czysta. *Fig.* Czysty styl, język. = nieskażony, uczciwy. Czyste serce, sumienie. Czysta miłość. = (o dochodach), po potrąceniu wydatków, długów. Czysta intrata. = istny, prawdziwy. To czysty waryat. Czysta cyganka. = Czyste pole, otwarte, niezarosłe. = Czysty baranek, *bot.* (Vitex agnus castus), roślina zwana także baranek. **Czyszczący**, a, é, *im.* od słowa Czyścić; *med.* rozwalniający. **Czyszczenie**, a, *n.* we wszystkich znaczeniach słowa Czyścić. = miesięczne, miesiączka. **Czytać**, am, *s.cz. nied.* **Czytywać**, uję, *częst.* wymawiać pisane lub drukowane wyrazy z rozumieniem ich znaczenia. Czytać głośno, płynnie wyraźnie. Czytać po grecku, po łacinie, po polsku = kurs czyli naukę jaką wykładać. Czytać prawo rzymskie. = *fig.* dochodzić, domyślać się. Czytać w czyich oczach, w czyjem sercu. **Czytanie**, a, *n.* czynność czytania. Uczyć czytania. Czytanie dobrych pisarzy. Dać co komu do czytania. **Czytelnia**, ni, *ż.* sala do czytania. **Czytelnica, y, Czytelniczka, i**, *ż.* czytająca. **Czytelnictwo**, a, *n.* czytanie i to co czytają. **Czytelniczy**, a, e, *p.* od czytania. Czytelnicze zbiory, zasoby, zapasy. **Czytelnie**, *ps.* w sposób łatwy do czytania. **Czytelnik**, a, *m.* ten co czyta, co lubi czytać. = lektor, który czyta głośno drugiemu. **Czytelność**, ści, *ż.* przymiot tego co może być łatwo czytanem. **Czytelny**, a, e, *p.* łatwy do czytania, wyraźnie napisany. **Czytywanie**, a, *n.* częste czytanie.

**Czyż**, *ob.* **Czy.**

**Czyż**, a, *m.* **Czyżyk**, a, *m. zdrob. zool.* ptaszek żółto-zielony z rodzaju zięb. **Czyżowy**, a, e, *p.* od czyża.

# D.

**D**, czwarta litera alfabetu, w odmianach wyrazów przybiera *z* zmiękczone przez *i:* woda, w wodzie; bodę, bodziesz; przędę, przędziesz, W jednym może wyrazie *dech*, po wyrzuceniu *e*, przechodzi na *t: dech, tchu*, zkąd pochodne: tchnąć, natchnąć, tchnienie, natchnienie.

**Dąb, dębu**, *m. bot.* drzewo z rodziny kotkowych, którego gatunki: dąb pospolity, szypułkowy, korkowy, z którego kory robią się korki. = *herald.* herb, na tarczy młodociany dąbek o pięciu korzonkach, na trzech jego gałęziach trzy żołędzie. = dęba (o koniach podnoszących się na tylnych nogach). Koń stanął dęba. **Dąbek, bka**, *m. zdrob.*

mały dąb. **Dąbień, bnia,** *m.* dębowy kij. **Dąbrowa, y,** *ż.* gaj dębowy. = *herald.* herb, w polu błękitnem podkowa biała, na niej krzyż złoty, i przy oczkach z obu stron takie dwa. **Dąbrowianin, a,** *m.* mieszkaniec dąbrowy. **Dąbrowisty, Dąbrowny, a, e,** *p.* pełen dąbrów, zarosły dębami.

**Dać,** *ob.* **Dawać.**

**Dąć, dmę,** *s.n. nied.* dmuchać, powietrze z siebie wypychać. Wiatr dmie. Dąć na ogień. Dąć w miechy, organy. = *fig.* nadymać się. Kiedy dmie głupi, śmiech z wzgardą zyska. = *s.cz. nied.* Dąć szkło.

**Dach, u,** *m.* (z niem.), przykrycie domu. = dom, mieszkanie. Mieszkać z kim pod jednym dachem. = strych. Mieszkać pod dachem. **Dachówka, i,** *ż.* cegła dachowa. = dach ceglany. Dom pod dachówką. **Dachówkarz, a,** *m.* ten co dachówki robi. **Dachówkowaty, a, e,** *p.* podobny do dachówki. Łodyga dachówkowata. *bot.* łuskami jak dachówką okryta. **Dachówkowy, a, e,** *p.* od dachówek. **Dachownia, ni,** *ż.* cegielnia od dachówek. **Dachownik, Dachówkarz, a,** *m.* co dachówki robi. **Dachowy, a, e,** *p.* od dachu. Kamień dachowy, łupek.

**Dąga, i,** *ż.* klepka, deszczka od dna beczki.

**Daktyl, a,** *m.* (z grec.), *bot.* drzewo daktylowe i jego owoc. **Daktylowy, a, e,** *p.* od daktylów, palmowy.

**Dal, i,** *ż.* dalekość. Używa się tylko z przyimkami *z, w, na.* Z dala, w dali. Na dal, na dalszy czas, na przyszłość. **Dalece,** *ps.* tylko z przysłówkami *tak, jak.* Tak dalece, do tego stopnia, tak bardzo. Jak dalece, do jakiego stopnia. Nie wiem jak dalece mogę mu zaufać. **Daleki, a, ie,** *p. st. wyż.* **Dalszy, a, e,** odległy. Kraj daleki. Daleka droga. Do odległego miasta, daleka droga. Daleki krewny. Co u drugich ganimy, sami od tego dalecy być mamy. Dalsza Gallia, dalej leżąca od Rzymu. Dalszy ciąg. W dalszych rozdziałach tego dzieła. **Daleko,** *ps. st. wyż.* **Dalej,** nieblizko. Daleko do domu, do lata, do wieczora, do dnia. Cóż daléj? Mów dalej. Z daleka przybywać. Widzieć z daleka. Być od kogo z daleka. = bardzo, znacznie. Daleko gorzej, lepiej. = Dalej, nagląc, zachęcając. Ustawicznie na niego trzeba wołać: a dalej, dalejże. **Dalekość, ści,** *ż.* oddalenie, odległość. **Dalszość, ści,** *ż.* większa odległość.

**Dalibóg, Dalipan,** rodzaj przysięgi potwierdzającej to co mówimy. Dalibóg, to prawda.

**Dalia, ii,** *ż. bot.* roślina zwana inaczej georgina.

**Dalmatyka, i,** *ż.* ubior dyakonów i subdyakonów w obrządkach kościelnych.

**Dama, y,** *ż.* (z franc.), znaczniejsza białogłowa. = (w kartach), dama pikowa, treflowa. = (w warcabach), pojechać do damy.

**Damascena, y, Damascenka, i,** *ż.* śliwka granatowa, czerwona. = Damascenka, szabla, strzelba ze stali zwanej damasceńską. **Damasceński, a, ie,** *p.* robiony w Damaszku, mieście Turcyi azyatyckiej. Stal damasceńska, szabla damasceńska.

**Damski, a, ie,** *p.* kobiecy, białogłowski. Po damsku, po kobiecemu. **Damula, Damulka, Damuleńka, i,** *ż. zdrob.* mała dama. = Damula, samica daniela.

**Dań, ni, Danina, y,** *ż.* należytość, która się daje zwierzchności, podatek. = trybut, podatek nałożony przez zdobywcę. Rusini Tatarom przez długi czas dań płacili. = nadanie. **Danie, a,** *n.* w znaczeniach słowa Dać. = potrawa dana do stołu. Pierwsze, drugie, trzecie danie.

**Daniel, a,** *m. zool.* zwierz mało większy od sarny. **Danielątko, a, Danielę, cia,** *n.* cielę daniele. **Danieli, a, e,** *p.* od daniela. **Danielica, y,** *ż.* samica daniela.

**Dank, u,** *m.* (z niemiec.), nagroda przysądzona zwycięzcy. Dank przyznać, odnieść. = pierwszeń-

stwo, prym, przodek, zaszczyt. Mieć, trzymać dank.

**Dannictwo**, a, *n.* hołdownictwo z płaceniem daniny. **Danniczy**, a, e, *p.* od dani lub daniny, podatkowy. = hołdowniczy, daninę płacący. Królestwa hebrajskie stały się danniczemi. **Dannik**, a, *m.* dań czyli daninę płacący.

**Dar**, u, *m.* Darek, rku, *m. zdrob.* podarek, podarunek. Dary pochodzą tylko od wyższych osób; wszystko nawet co od Boga, od przyrodzenia otrzymujemy, zowiemy darem. Dar wymowy, poezyi. Dar boży, chleb, jadło.

**Darcie**, a, *n.* od słowa Drzeć, rozdzieranie. Darcie sukień było u żydów znakiem boleści i oburzenia. = we wnętrznościach, bolc, kolki. = obdzieranie, łupienie. Darcie łyka. Darcie ze skóry.

**Dardański**, a, ie, *p.* Trojański. Dardanski osieł, wierutny głupiec.

**Daremnie, Daremno**, *ps.* próżno, bezskutecznie. Daremnie kupiec nabywa stare, zepsute towary, bo ich chyba darmo pozbędzie. **Daremność**, ści, *ż.* próżność, bezskuteczność, *np.* starań, trudów. **Daremny**, a, e, *p.* darmo dany. = bezskuteczny, próżny, na nic nie przydatny. Usiłowania daremne. **Daremszczyzna**, y, *ż.* daremny dzień, nie za pańszczyznę, ani za zapłatę. **Darmo**, *ps.* za nic, darem, bez zapłaty. Boli gardło, spiewać darmo. = napróżno, niepożytecznie. Darmo dewotka i płacze i prosi, darmo brat Czesław butelkę przynosi. = niepodobna, niemożna. Darmo ch ieć mur głową przebić. = bez przyczyny. Darmo się na niego gniewasz. **Darmojad**, a, *m.* darmo chleb zjadający, niewart kawałka chleba co go je. **Darmoleg**, a, *m.* leżuch, gnuśny ospalec. **Darmoploch**, a, *m.* który się lada czego boi. **Darmostój**, stoja, *m.* zawali droga. **Darmotrawca**, y, *m.* marnotrawca. **Darmozwad, Darmoswar**, a, *m.* kłócący się o lada co.

**Darń, ni, Darnina**, y, *ż.* płat ziemi ziołami, trawą okryty i ich korzonkami przerosły. = płat torfu do palenia. **Darniować, uję**, *s.cz. nied.* darnią wykładać. **Darniowanie**, a, *n.* wykładanie darnią. **Darnisty**, a, e, *p.* pełen darni. **Darnowiec, wca**, *m. zool.* gatunek mrówek, które w trawie żyją, rozproszone, bez kopca.

**Darobierca**, y, *m.* biorący dar. **Darodawca**, y, *m.* dający darem. **Darować, uję**, *s.cz. nied.* co komu, dać darem, obdarzyć. Darować kogo czém, udarować. = odpuścić, przebaczyć. Darować karę, winę, urazę. Darowano mu życie. **Darowanie**, a, *n.* darem dawanie. **Darowany**, a, e, *im.* darem dany. Darowanemu koniowi nie zaglądają w zęby, *przysł.*: na wartość podarunku zważać nie trzeba. **Darowizna**, y, *ż.* czyn darowania i sam podarunek. Dać co komu darowizną. Darowizna jest dar nieruchomości.

**Dartopłetwy**, a, e, *zool.* ryby dartopłetwe, mające płetwy piersiowe darte. **Darty**, a, e, *im.* od słowa Drzeć, rozdarty, podarty.

**Darzyć, rzę**, *s. cz. nied.* szczęścić, błogosławić, zdarzyć. = obdarzyć. = **się**, *s.z.* wieść się, udawać się, iść po myśli, szczęścić się. Wszystko mi się według woli darzy. = przypadać, przystawać, stosować się. Kiedy pustki w szkatule, modne nie darzą się stroje.

**Dąsać się**, *s.z. nied.* na kogo, krzywić się, gniewać się. Niechaj się nigdy słaby na mocnych nie dąsa. **Dąsanie się**, *n.* **Dąsy, ów**, *l.m.* krzywienie się, gniewanie się na kogo.

**Daszek, szku**, *m. zdrob.* mały dach. Daszek nad oknem, na kominie. Daszek u kaszkieta. = *gram.* znaczek otwartego brzmienia samogłoski. **Daszkowaty**, a, e, *p.* na kształt daszku.

**Data**, y, *ż.* (z łac.), wyrażenia dnia, którego co się działo. = *fig.* wiek. Człowiek starej daty, nie dzisiejszy, staroświecki. = Pod datą, pod dobrą datą. *żart.* podpiły, podchmielony.

**Da'e'', tku**, *m.* co się daje, dar. Dać

się ująć datkiem. **Datny**, a, e, *p.* ubłacy dawać, szczodry, hojny. Pan Bóg nasz hojny jest bardzo i datny.

**Datować**, uję, *s.cz. nied.* kłaść datę, oznaczyć datą. **Datowanie**, a, *n.* kładzenie daty, oznaczanie datą.

**Dawać**, ję, *s.cz. nied.* Dać, dam, *s. dok.* udzielić co darem komu. Dwakroć daje, kto rychło, a trzykroć kto ochotnie daje. = zdarzyć. Bóg daje, zdarza. Daj Boże, nie daj Boże. Da Bóg, da-li Bóg, jeśli Bóg da, zdarzy, pozwoli. = zamiast kazać. Wielu ludzi Nero dla pieniędzy dał pozabijać. = dać w zamiarze odebrania. Dać na borg, na kredyt, na procent. = podać co komu. Daj mi tę szablę. Daj mi szklankę wody, wina. = dawać targując co lub przedając. Nie dam za to więcej jak pięć złotych. Nie dam od dziesięciu. = Dać na co, *np.* na kościół, na szpital, na ubogich. = Dać gardło, głowę, tracić życie, położyć życie. Chętnie przy tobie na śmierć pod miecz damy głowy. = Dać kogo do nauki, na naukę, do rzemiosła. Na naukę dany, prędko pojmował bo słyszał. = Dawać lekcye, uczyć czego. Każda nauka jest łatwa, kiedy uczący umie ją dawać. = Dać do jakiego miejsca, *np.* do więzienia oddać, odesłać. Do ciasnego więzienia papież go dać kazał. = Dać na wolą czyję, oddać do woli czyjej. Jezus bezżeństwo na wolą daje, nie przymuszając do tego. = Dać w gębę, w pysk, po grzbiecie, uderzyć w gębę; po grzbiecie. Dać dziecku rózgą. Dam ja ci, grożąc. = Dać słowo, słownie przyrzec. Dać rękę na co, przyrzec co podaniem ręki. Wszyscy rękę na to dajem, że tego czynić nie będziemy. = Dać godzinę, czas, rok, naznaczyć termin. Niech pozwany wie, od kogo i na który dzień rok mu dany. = pozwolić. Kto mi nie da dokończyć, ja mu nic nie powiem. = przypuszczać. Dajmy że to prawda. = podać, rozdać. Dać potrawy na stół. Dawać karty. Na kogo dawać? = sprawić, wyprawić. Dać obiad, bal. = Dać z córką, za córką, dać w posagu. Dać córkę za kogo, wydać za mąż. = Dać bitwę, wydać, stoczyć bitwę. Gdy bękartowi Karola w. Leszko bitwę dał, sam w niej zabit. = Dać odpór, oprzeć się. Dawać ognia, strzelać. = wyrzec, powiedzieć. Dać zdanie o czem. Dać przyczynę. = Dać komu do poznania, do zrozumienia. = Dać pokój czemu, zaniechać. Czemu nie możesz sprostać, daj pokój. = Dać za wygraną, poczytać za wygraną. = się, *s.z.* dopuszczać z sobą co czynić, nie opierać się. Dać się złudzić, omamić, uwieść, oszukać. Łatwo się uwieść daje młodzież nieostrożna. Dać się uprosić, ubłagać, namówić. Nie dać się komu, oprzeć mu się. Trzeba mężnie walczyć, a nie dać się zwyciężyć. = Dać się z czém słyszeć, odezwać się z czém. = Dać się komu we znaki, tak mu dokuczyć, żeby długi czas popamiętał. = Da się to widzieć, okaże się to, zobaczymy. = (o trunkach i potrawach), daje się jeść, pić, niezłe, dość smaczne. **Dawanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Dawać. **Dawca**, y, *m.* **Dawczyni**, ni, *ż.* który, która daje.

**Dawić**, **Dawiciel**, *ob.* Dławić, i t. d. **Dawica**, y, *ż.* ślinogorz, wrzód, który w gardle zalega.

**Dawien**, *ob.* **Dawny**. Z dawien dawna, od bardzo dawnego czasu. **Dawniuchny**, a, e, **Dawniutki**, **Dawniuteńki**, a, ie, *p.* bardzo dawny. **Dawno**, *ps. st. wyż.* **Dawniej**, długi czas temu. Dawno się już znamy. Stary dawno pamięta. Jak dawno? Od dawna, z dawna, od dawnych czasów. **Dawnoletni**, a, ie, *p.* stary, podeszły w leciech. **Dawność**, ści, *ż.* upłynionego czasu odległość. Same nawet kamienie dawnością się psują. = starożytność. Dawność rodu, familii. = *praw.* przedawnienie, czas po którego upłynieniu prawo do rzeczy jakiej stronie przepada, drugiej przypada. **Dawny**,

a, e, *p.* czemu już długi czas, starodawny, starożytny. Dawny zamek, dawny zwyczaj. Dawne wieki, dawne czasy. Za dawnych czasów. Zwyczajnie chwalim dawne, nasze ganim lata. Po dawnemu, jak dawniej bywało. = były, bywszy. Dawny kanclerz.

**Dążenie**, a, *n.* zmierzanie dokąd, do kresu, do celu. **Dążność, ści**, *ż.* pociąg, skłonność do czego. Człowiek ma przyrodzoną dążność do dobrego bytu. **Dążyć, żę**, *s.n. niedok.* iść spiesznie. Dokąd dążysz? = zmierzać, usilnie się starać. Dążyć do celu, do zaszczytów, do najwyższej władzy.

**Dbać, am**, *s.n. nied.* o kogo, o co, stać o kogo, o co. Boga się tylko lękaj, a nie dbaj o ludzi. Nie dbam o życie, nie dbam o losów igrzyska. Dbam o to, jak pies o piątą nogę, nic o to nie dbam. = Dbać na co, zważać na co. Mądra głowa nie dba na głupie słowa. **Dbale**, *ps.* uważnie, starannie. **Dbałość, ści**, *ż.* baczność na co, staranność, troskliwość o co. **Dbały**, a, e, *p.* baczny, staranny, troskliwy, pieczołowity.

**Debankować, uję**, *s.cz. nied.* (w grze), z banku zrzucić, cały bank zagarnąć.

**Dębczak**, a, *m.* kij dębowy. **Dębianka, Dębionka**, i, *ż. ob.* Galas. **Dębić, bię**, *s.cz. nied.* skóry dębową korą wyprawiać. **Dębicz**, a, *m. herald.* herb, na tarczy trzy oszczepny do góry ostrzem, takież trzy w hełmie. **Dębiec, bca**, *m.* dębowy kij. **Dębienie**, a, *n.* wyprawianie skór dębową korą. **Dębina**, y, *ż.* dębowe drzewo. = las dębowy. **Dębniak**, a, *m.* gaj dębowy. = gatunek grzyba rosnącego na dębach, hubka. **Dębnica, y**, *ż.* **Dębnik**, a, *m. ob.* Garbnik. = Dębnik, *ob.* Galas. **Dębno**, a, *n. herald.* herb, na tarczy krzyż, spodem na lewym rogu abdank, na hełmie między dwoma rogami bawolemi krzyż. **Dębonoski**, *zool.* rzęd ptaków wróblowatych, stożkodziobych, do których należą: żołtaczki, dębonosek klęsk, dębonosek ziewonia. **Dębowiec, wca** *m.* kij dębowy. **Dębowy**, a, e, *p.* od dębu. Liść dębowy, kora dębowa, las dębowy, drwa dębowe. = z dębiny. Stół dębowy.

**Debosz**, a, *m.* (z franc.), człowiek wycieńczony nadużyciem rozkoszy cielesnych. **Deboszerya, yi**, *ż.* rozpusta. **Deboszować, uję**, *s.n. nied.* prowadzić życie rozpustne.

**Deces**, u, *m.* (z łac.), nie wyliczenie się z czego w zdawanej komu kalkulacyi. Wpaść w deces.

**Dech, tchu**, *m.* powietrze, którem zwierzęta oddychają. Dech stracić, odzyskać. Tchu w sobie nie czuć. Póki mi tchu stanie. Do ostatniego tchu. Biedz co tchu stanie. Jednym tchem, bez odetchnienia, bez przestanku.

**Dęcie**, a, *n.* od słowa Dąć. Dęcie wiatru. = Dęcie szkła.

**Decydować, uję**, *s.cz. nied.* (z franc.), zdanie dawać, stanowić, postanowić, wyrok dawać. Chce decydować, jak doktor w katedrze. = **się**, *s.z.* skłaniać się, brać postanowienie. = Dziś twój los się decyduje, rozstrzyga się. **Decyzya, yi**, *ż.* wyrok, postanowienie.

**Dedykacya, yi**, *ż.* (z łac.), przypisanie komu dzieła. **Dedykować, uję**, *s.cz. nied.* przypisać komu dzieło.

**Defalka**, i, **Defalkata**, y, *ż.* odtrącenie, potrącenie, spuszczenie, zniżenie *np.* czynszu. **Defalkować, uję**, *s.cz. nied.* odtrącić, potrącić.

**Defekt**, u, *m.* (z łac.), niedostatek, niezupełność, brak, *ob.* Deficyt. = choroba zadawniona, chroniczna, niewyleczona. = wada, przywara, ułomność moralna. **Defektowy**, a, e, *p.* niezupełny. = mający chorobę chroniczną. **Deficyt**, u, *m.* (z łac.), brak, niedostatek w skarbie publicznym.

**Defilować, uję**, *s.n. nied.* (z franc.), postępować szeregami.

**Definicya, yi**, *ż.* (z łac.), określenie, opisanie. **Definiować, uję**, *s.cz. nied.* określać, oznaczać, opisywać, wyłuszczać. **Definitarz**, a, *m.* izba obrad zakonnych. **Definitor**, a, *m.*

radca zakonny, osobliwie w zakonach ś. Franciszka.

**Defraudacya**, yi, *ż.* (z łac.), oszukanie skarbu przez nieopłacenie akcyzy lub cła od towarów zagranicznych, tudzież ich przemycanie. **Defraudacyjny**, a, e, *p.* tyczący się defraudacyi. **Defraudować**, uję, *s.cz. nied.* przemycać.

**Dęga**, i, *ż.* pręga, blizna, szram. Na ciele siność, dęgi, guzy, rany.

**Degradacya**, yi, *ż.* (z łac.), zniżenie ze stopnia, rangi. **Degradować**, uję, *s.cz. nied.* przenieść z wyższego na niższy stopień (o wojskowych).

**Deista**, y, *m.* (z łac.), wyznający tylko jednego Boga. **Deistowstwo**, a, *n.* **Deizm**, u, *m.* wiara w jednego Boga.

**Deka**, i, *ż.* (z niem.), przykrycie na konia, derka. = nakrycie na sprzęty, kilim, pokrowiec. = u narzędzi muzycznych, *ob.* **Deko**.

**Dekalog**, u, *m.* (z grec.), dziesięcioro bożego przykazania.

**Dekiel**, kla, *m.* nakrywka panewki u strzelby, służąca zarazem do wydania ognia za uderzeniem w nią krzemienia.

**Deklamacya**, yi, *ż.* (z łac.), wymawianie wyrazów z giestami i głosem stosownym do myśli. = żwawe ale niegruntowne powstawanie na co. **Deklamacyjny**, a, e, *p.* od deklamacyi. **Deklamator**, a, *m.* który deklamuje. **Deklamatorski**, a, ie, *p.* od deklamatora. **Deklamować**, uję, *s.cz. nied.* głosem i giestami myśli silnie wyrażać. = żwawo ale bez dowodów przeciw komu lub czemu powstawać.

**Deklaracya**, yi, *ż.* (z łac.), oświadczenie, oznajmienie. = przyrzeczenie, obietnica. **Deklarować**, uję, *s.cz. nied.* oświadczać, oznajmiać. = przyrzec, obiecać co komu. = się, *s.z.* oświadczać się.

**Deklinacya**, yi, *ż.* (z łac.), *gram.* przypadkowanie. **Deklinować**, uję, *s.cz. nied.* odmieniać przez przypadki.

**Deko**, a, *n.* (z niem.), część jakiego instrumentu muzycznego będąca jego przykryciem.

**Dekokt**, u, *m.* **Dekokcik**, a, *m. zdrob.* (z łac.), napój lekarski z wywarzenia roślin lub innych substancyi.

**Dekoloryzacya**, yi, *ż.* (z łac.), pełznienie koloru. = odbieranie koloru.

**Dekompozycya**, yi, *ż.* (z łac.), *chem.* rozkład na pierwiastki.

**Dekoncertować**, uję, *s.cz. nied.* (z franc.), zbić kogo z tonu, zmieszać. = się, *s.z.* mieszać się, tracić przytomność umysłu.

**Dekoracya**, yi, *ż.* (z franc.), ozdoby teatralne, przybranie sceny. = krzyż lub order. **Dekoracyjny**, a, e, *p.* od dekoracyi. **Dekorator**, a, *m.* robiący dekoracye teatralne. **Dekorować**, uję, *s.cz. nied.* ozdabiać. = przyozdobić krzyżem, orderem.

**Dekret**, u, *m.* (z łac.), wyrok. Dekret oczywisty, za stawieniem się stron obu. Dekret zaoczny, kontumacyjny. **Dekretały**, ów, *l.m.* wyroki papiezkie. **Dekretarz**, a, *m.* księga wyroków z dowodami i odwodami. **Dekretować**, uję, *s.cz. nied.* wyrok wydać. **Dekretowy**, a, e, *p.* tyczący się dekretu.

**Delata**, y, *ż.* (z łac.), wykaz podatków niewniesionych do skarbu. = delacya, doniesienie do władzy, do sądu. **Delator**, a, *m.* donosiciel. **Delatorka**, i, *ż.* donosicielka.

**Delegacya**, yi, *ż.* (z łac.), poczet osób mających udzieloną sobie część władzy z obowiązkiem zdania z niej sprawy. = deputacya. Iść, jechać w delegacyi do kogo. **Delegat**, a, **Delegowany**, ego, *m.* należący do delegacyi, deputat. **Delegować**, uję, *s.cz. nied.* z ramienia swego kogo zsyłać.

**Delektacya**, yi, *ż.* (z łac.), uclecha. **Delektować**, uję, *s.cz. nied.* rozkosz komu sprawiać. = się, *s.z.* z kim, z czém, cieszyć się, pieścić się.

**Delfin**, a, *m. zool.* zwierze ssące z rzędu wielorybów (Cetacea) = tytuł następcy tronu francuzkiego od przyłączenia Delfinatu do rewolucyi lipcowej 1830.

**Delia**, ii, *ż.* **Delijka**, i, *ż. zdrob.* szata zwierzchnia, gatunek kierel wciętej.

**Deliberacya**, yi, *ż.* (z łac.), narada, namysł, rozwaga. **Deliberować**, uję,

*s.n. nied.* nad czém, naradzać się, namyślać się, rozważać.

**Delicye**, ów, *l.m.* (z franc.), rozkosz, słodycz. **Delikacik**, a, *m.* człowiek wymyślny, pieszczoszek. **Delikatka**, i, *ż.* kobieta wymyślna, pieszczoszka. **Delikatnie**, *ps.* misternie, subtelnie. = wymyślnie, pieszczonym sposobem. = grzecznie, bez sprawienia najmniejszej urazy. = lekko, niesmiało. **Delikatność**, ści, *ż.* cienkość, subtelność, *np.* roboty, pędzla. = skrupulatność. Delikatność sumienia. = ostrożna względność, troskliwość żeby kogo nie urazić. **Delikatny**, a, e, *p.* cienki, subtelny. Delikatne palce. Rysy delikatne. Płec delikatna. Pędzel delikatny. = słaby, nie mocny. Zdrowie delikatne. = wytworny, wyborny. Smak delikatny. = skrupulatny. Delikatne sumienie. = (o osobach), pełen delikatności.

**Demagog**, a, *m.* (z grec.), herszt ludu, naczelnik pospólstwa. **Demagogiczny**, a, e, *p.* właściwy demagogowi. **Demagogia**, ii, *ż.* zasady demagogiczne.

**Demarkacya**, yi, *ż.* rozgraniczenie. **Demarkacyjny**, a, e, *p.* służący do rozgraniczenia. Linia demarkacyjna.

**Demaskować**, uję, *s.cz. nied.* (z franc.), zdjąc komu maskę; *fig.* odkryć czyje zamiary. = się, *s.z.* zdjąć sobie maskę; *fig.* okazać się jakim kto jest.

**Demesz**, a, *m.* **Demeszka**, i, *ż.* szabla damasceńska, to jest w Damaszku czyli w Szam robiona. **Demeszkować**, uję, *s.cz. nied.* żelazo na wzór fabryk Damaskich, zdobić, kwiecić.

**Demokracya**, yi, *ż.* (z grec.), panowanie ludu, gminowładztwo. **Demokracki**, a, ie, **Demokratyczny**, a, e, *p.* gminowładny. **Demokrat**, a, **Demokrata**, y, *m.* obrońca demokracyi. **Demokratka**, i, *ż.* kobieta wyznająca zasady demokratyczne.

**Demonstracya**, yi, *ż.* (z łac.), okazanie, dowodzenie.

**Demoralizacya**, yi, *ż.* skażenie moralności, obyczajów. **Demoralizować**, uję, *s.cz. nied.* kazić, psuć moralność, dobre obyczaje.

**Denar**, a, *m.* dawna moneta polska, różnej w różnych czasach wartości.

**Denarek**, rka, *m.* trójnóg, na którym się rondle, kociołki przy ogniu stawiają.

**Dendera**, **Denderewa**, y, *ż. bot. ob.* Bieluń pospolity.

**Denko**, a, *n. zdrob.* od Dno, u szklanki, u kapelusza. Kapelusik z okrągłem denkiem. = wieczko, przykrywka.

**Denność**, ści, *ż.* dna, denna choroba, łamanie stawów. **Denny**, a, e, *p.* od choroby zwanej dna. Denna boleść. = od wyrazu dno, mający dno. Denna sztuka w armacie, najgrubsza, poczynająca się od dna.

**Dentysta**, y, *m.* (z łac.), lekarz od zębów.

**Denuncyacya**, yi, *ż.* (z łac.), doniesienie do władzy, do sądu. **Denuncyant**, a, *m.* donosiciel, delator. **Denuncyować**, uję, *s.cz. nied.* donosić, oskarżać potajemnie.

**Departament**, u, *m.* część kraju. Francya dzieli się na 86 departamentów. = wydział rządowy. Departament spraw wewnętrznych. **Departamentowy**, a, e, *p.* od departamentu.

**Dependencya**, yi, *ż.* (z łac.), zależność. **Dependent**, a, *m.* zależny od kogo. = uczący się prawa pod mecenasem, adwokatem. **Dependować**, uję, *s.n. nied.* zależeć od kogo. = być dependentem u mecenasa.

**Depesza**, y, *ż.* (z franc.), pismo od rządu do rządu, kupieckie lub prywatne pospieszne. Depesza telegraficzna.

**Depozyt**, u, *m.* (z łac.), rzecz powierzona do schowania. **Depozytaryusz**, a, *m.* ten u którego złożony depozyt.

**Deptać**, cę, *s.cz. nied.* cisnąć nogami, tłuc chodząc po czem. Deptać winogrona, glinę. Deptać komu po nogach. = *fig.* znieważać, pogardzać. **Deptacz**, a, *m.* ten co winogrona lub glinę depce. **Deptak**, a, *m.* młyn którego koła konie obracają. **Deptalnia**, ni, *ż.* gdzie się co depce.

**Deputacki**, a, ie, *p.* od deputata. **Deputacya**, yi, *ż.* (z łac.), wysłanie, posłanie, poselstwo. = *zbior.* poczet osób mających jakie szczególne zlecenie. **Deputat**, a, *m.* osoba z nadaną sobie namiestniczą władzą, a w szczególności w dawnej Polsce, sędzia głównego trybunału, wybrany w ziemi lub województwie. **Deputować**, uję, *s.cz. nied.* wysłać kogo z ramienia swego.

**Dera**, **Derha**, y, **Derka**, i, *ż.* pokrycie na konia, gunia.

**Dereń**, nia, *m. bot.* (Cornus), krzew pierwszej wielkości, wydający owoc czerwonawy, którego gatunki: świdwa, dereń biały, i cierń czyli szakłak pospolity. **Dereniak**, a, *m.* napój z jagód derenlowych. **Dereniowy**, a, e, *p.* od derenia.

**Deresz**, a, *m.* **Dereszek**, szka, *m. zdrob.* koń czarnej albo czerwonawej maści z pomieszaną sierścią białą. **Dereszowaty**, a, e, *p.* jak deresz upstrzony.

**Derkacz**, a, *m. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, palczastych, chróściel.

**Derus**, a, *m. posp.* zdzierca.

**Dérwisz**, a, *m.* zakonnik turecki. = chudy pachołek, goły jak święty turecki.

**Deseń**, nia, *m.* (z franc.), wzór, wzorek rysowany.

**Deska**, **Deszczka**, i, *ż.* **Deseczka**, i, *ż. zdrob.* tarcica. = Deski, okładki książki. Przeczytać od deski do deski. = Grobowa deska, trumna. Być komu wiernym do grobowej deski.

**Dèspekt**, u, *m.* (z łac.), pogarda.

**Desperacki**, a, ie, *p.* rozpaczający, pełen rozpaczy. Po desperacku, z rozpaczą. **Desperacya**, yi, *ż.* (z łac.), rozpacz. **Desperat**, a, *m.* rozpaczający. **Desperatka**, i, *ż.* rozpaczająca. **Desperować**, uję, *s.n. nied.* rozpaczać.

**Dèspot**, a, **Despota**, y, *m.* (z grec.), pan jedynowładny. = dawniejszy tytuł panujących w Serbii. = samowładny monarcha. **Despotycznie**, *ps.* samowładnie. **Despotyczność**, ści, *ż.* samowolność, arbitralność. **Despotyczny**, a, e, *p.* samowładny. Rząd despotyczny. **Despotyzm**, u, *m.* despotyczne panowanie.

**Destylacya**, yi, *ż.* przepędzanie przez alembik, celem oddzielenia płynu lotniejszego od gęstszego. **Destylarnia**, ni, *ż.* gdzie destylują wódkę, olejki. **Destylator**, a, *m.* który destyluje wódkę, olejki. **Destylować**, uję, *s.cz. nied.* przepędzać przez alembik.

**Destytucya**, yi, *ż.* (z łac.), oddalenie od służby rządowej.

**Deszcz**, u, **dżdżu**, *m.* **Deszczyk**, a, *m. zdrob.* woda z chmur w kroplach spadająca. Deszcz gęsty, drobny, rzęsisty, ulewny, nawalny. Deszcz pada, kropi, leje. *Przysł.* Pragnąć czego jak kania dżdżu. Z wielkiej chmury mały deszcz. Z małej chmury wielki deszcz. Z deszczu pod rynę: z małej popaść w większą biedę. **Deszczonosny**, **Deszczorodny**, a, e, *p.* deszcz przynoszący, rodzący. **Deszczownik**, a, *m. zool. ob.* Siewka. = *bot.* Nagiet deszczownik (Calendula pluvialis), roślina, która listki kwiatowe stula przed deszczem. **Deszczowy**, a, e, *p.* od deszczu. Woda deszczowa.

**Deszczulka**, **Deszczuleczka**, i, *ż. zdrob.* od deszczka, mała, cienka deska.

**Determinacya**, yi, *ż.* (z franc.), przytomna śmiałość, niezachwiana odwaga. = postanowienie, rezolucya. **Determinować**, uję, *s.cz. nied.* kogo, przywodzić do decyzyi, do postanowienia. = się, *s.z.* postanowić u siebie. **Determinowany**, a, e, *p.* śmiały, na wszystko gotów.

**Dętka**, i, *ż.* coś dętego, *np.* bańka. = perła dęta ze szkła. **Dętość**, ści, *ż.* wydętość. **Dęty**, a, e, *im.* słowa Dąć, wydęty, czczy wewnątrz. Żyła dęta. Łodyga dęta. = na czém się dmie. Dęty instrument.

**Detonacya**, yi, *ż. chem.* wystrzał pochodzący od nagłego zapalenia się jakiego ciała.

**Detronizacya**, yi, *ż.* urzędowe złożenie z tronu. **Detronizować**, nję, *s.cz nied.* złożyć z tronu, odjąć władzę monarszą.

**Dewiza**, y, *ż.* (z franc.). godło. De-

wiska, i, *ż.* kluczyk z pieczątką przy zegarku.
**Dewocya**, yi, *ż.* życie nabożeństwu poświęcone. **Dewot**, a, *m.* nabożniś, świętoszek. **Dewotka**, i, *ż.* nabożnisia, świętoszka.
**Dezerter**, a, *m.* (z franc.), zbieg z wojska. **Dezerterować**, uję, *s.n. nied.* uciec z wojska.
**Dezorganizacya**, yi, (z franc.), zepsucie porządku, nieład, rozprzężenie. **Dezorganizować**, uję, *s.cz. nied.* psuć porządek, wprowadzić nieład, zamieszanie.
**Diabeł**, bła, *m* (z grec.), czart, szatan, zły duch. Do diabła! Idź do diabła. Niech go diabeł porwie. Gdzieś był u diabła? Musi mieć diabła w sobie. *Przysłow.* Diabeł nie śpi. Przy kościele ma diabeł kaplicę. Nie taki diabeł straszny, jak go malują. Co nagle, to po diable. I w starym piecu czasem diabeł pali. Potrzebny tam jak diabeł w Częstochowie. **Diabełek**, łka, *m. zdrob.* mały diabeł. = dziecko figlarne. = hazardowa gra w karty. **Diabelnie**, *ps.* kaducznie, niezmiernie. Diabelnie brzydka. Diabelnie bogaty. **Diabelny**, a, e, *p.* od diabła, kaducznie mocny, zły. Diabelne zimno. Diabelna droga. **Diabelski**, a, ie, *p.* czartowski, szatański. Diabelska pokusa. Diabelska sprawa, sztuka. **Diabelsko**, *ps.* po diabelsku. **Diabelstwo**, a, *n.* rzeczy, sprawy diabelskie. = *zbior.* diabli. **Diablę**, cia, **Diablątko**, a, *n. zdrob.* diablik. **Diabli**, a, e, *p.* od diabła, diabelski, diabelny. **Diablica**, y, *ż.* baba zła jak diabeł. **Diablik**, a, *m. zdrob.* mały diabeł. **Diablisko**, a, *n.* czarcisko. **Diabłowy**, a, e, *p.* do diabła należący.
**Diafragma**, y, *ż.* (z grec.), *anat.* błona podpiersiowa, przepona.
**Diagnostyk**, a, *m.* (z grec.), lekarz biegły w rozeznaniu chorób. **Diagnostyka**, i, *ż. med.* nauka podająca sposoby rozpoznawania chorób. **Diagnoza**, y, *ż. med.* wskazanie choroby z jej symptomatów.
**Diagonalny**, a, e, *p.* (z grec.), przekątny, przeciwkątny.
**Diak**, a, *m.* **Diaczek**, czka, *m. zdrob.* śpiewak cerkiewny. = sekretarz.
**Dla**, *pnk.* rządzący przyp. 2, wyraża powód, przyczynę. Szanują go dla jego podeszłego wieku, dla jego cnót. Dla jakiej przyczyny? Dla tego że.... Zginęliśmy nie dla braku sił, ale dla tego żeśmy tych sił użyć nie umieli. = przeznaczenie. W torbie noszę obrazki dla dzieci, paciorki dla matek, szkaplerze dla ojców. = cel, zamiar. Królowie dla ludu, nie lud dla nich jest postanowiony. = wzgląd, zamiast *ku.* Miejcie wzajemne względy, wy mężowie dla żon, wy żony dla mężów.
**Dławić**, wię, *s.cz. nied.* dusić. Kot sprawiedliwy koguta dławił. **Dławienie**, a, *n.* duszenie. **Dławikura**, y, *m.* duszący kury.
**Dłoń**, ni, *ż.* spodnia część ręki od przegubu do końca palców. *fig.* Jak na dłoni, oczywiście. Wykazać jak na dłoni. = zamiast ręka. Dłoń komu podać. Dawać całą dłonią, hojnie. = miara, cztery cale. **Dłoniak**, a, *m.* karp w drugim roku wojego wieku, płontnik. **Dłoniasty**, a, e, *p. bot.* i *zool.* nakształt dłoni. Liście dłoniaste. Stopa dłoniasta. **Dłoniowy**, a, e, *p.* od dłoni. Muszkuły dłoniowe.
**Dłóto**, **Dłótować**, *ob.* **Dłuto**, I t. d.
**Dłubać**, bię, *s.cz. nied.* żłobić, wydrążać. = *s.n.* dłubać w czém, ginerać, *np.* w zębach, uszach, nosie. = się, *s.z.* powoli co robić, guzdrać się. **Dłubacz**, a, *m.* który dłubie, wydrąża. = i **Dłubała**, y, *m.* maruda, guzdralski. **Dłubaczka**, i, *ż.* narzędzie do dłubania. = piórko do zębów. **Dłubanie**, a, *n.* wydrążanie. **Dłubanina**, y, *ż.* ciągłe dłubanie. = rzeczy dłubane. = nudna, drobiazgowa robota.
**Dług**, u, *m.* pieniądze należące się komu od kogo. Długi robić, zaciągać. Zapłacić dług, uiścić się z długu. Wpaść w długi. Mieć długów po uszy, być w długach po uszy. = *fig.* powinność, obowiązek. Uiścić się z długu wdzię-

cznośći. Wypłacić dług naturze, śmiertelności.

**Długawy**, a, e, *p.* podłużny, podługowaty. **Długi**, a, ie, *p. stop. wyż.* **Dłuższy**, długo trwający. Długie życie, długie choroby. W lecie dnie są długie. = mający rozciągłość większą od szerokości. Ulica długa. Długie włosy. Mieć długi język, lubić dużo gadać, nie umieć zatrzymać sekretu. **Długo**, *ps. stop. wyż.* **Dłużej**, przez długi czas. Mówić długo. Długo znosić cierpliwie. Jak długo, póki. Nie za długo, wkrótce. Nie na długo, na krótki czas. Nie długo potem, wkrótce potem. = Długo się nosić, chodzić w długiej sukni. **Długoczesny**, a, e, *p.* przez długi czas trwający. **Długodzioby**, a, e, *zool.* mający długi dziób. **Długojęzyczny**, a, e, *p.* mający długi język. **Długoletni**, a, ie, *p.* przez długie lata trwający. **Długoletność**, ści, *ż.* długie lat pasmo. **Długomowność**, ści, *ż.* nałóg długiego mówienia. **Długomowny**, a, e, *p.* rozwiekie mówiący. **Długonogi**, a, ie, *p.* mający długie nogi. **Długonosy**, a, e, *p.* mający długi nos. **Długoogoniasty**, a, e, *p. zool.* mający długi ogon. **Długopamiętny**, **Długopomny**, a, e, *p.* pamiętający długo. = godzien długiej pamięci. **Długoręki**, a, ie, *p.* mający długie ręce. = sięgający po cudze, lubiący smyknąć. **Długość**, ści, *ż.* wielkość wdłuż, dłużyzna. Długość kija, drogi, ulicy, budynku. = geograficzna, odległość jakiegokolwiek punktu kuli ziemskiej od pierwszego południka. = pewien przeciąg czasu. Długość dni i nocy. **Długosz**, a, *m.* człowiek długi, wysoki. = *bot.* (Onosma), roślina, której gatunki są: długosz piaskowy, żmijowcowy, farbierski. = *ob.* **Podeźrzon** (Osmunda). — *ob.* **Miodunka farbierska czyli Farbownik** (Anchusa tinctoria), roślina zwana także czerwonym korzeniem. **Długoszyi**, a, ie, *p.* mający długą szyję. **Długotrwałość**, ści, *ż.* długie trwanie. **Długotrwały**, a, e, *p.* długo trwający. **Długouchaty**, a, e, *p.* mający długie ucha. **Długouchy**, **Długouszy**, a, e, *p.* mający długie uszy. **Długowiecznie** *ps.* bardzo długo. **Długowieczność**, ści, *ż.* długie trwanie, życie długie. **Długowieczny**, a, e, *p.* bardzo długo trwający, żyjący. **Długowłosy**, a, e, *p.* mający długie włosy.

**Dłuto**, a, *n.* **Dłutko**, a, *n. zdrob.* narzędzie do wydłubywania. Wyrabiać co dłutem. = *fig.* snycerstwo, talent snycerski. **Dłutować**, uję, *s.cz. nied.* dłutem wyrzynać. **Dłutowy**, a, e, *p.* od dłuta. Dłutowa robota.

**Dłuż**, **Dłuża**, y, *ż.* długość, dłużyzna. Deska mająca sześć łokci w dłuż, na dłuż. Przechadzać się w dłuż i w szerz. Iść w dłuż rzeki, płynąc w dłuż brzegów morza. **Dłużec**, żca, *m.* **Dłuice**, *l.m.* rzemień długi, który się sokołowi do nóg przypina, dla ściągnienia go na powrót.

**Dłużek**, żka, *m. zdrob.* mały dług. **Dłużen**, **Dłużny**, a, e, *p.* winien co komu, mający dług do zapłacenia. **Dłużnica**, y, *ż.* **Dłużniczka**, i, *ż.* która dług winna. **Dłużnik**, a, *m.* który dług winien. **Dłużyć się**, *s.z.* długi zaciągać, zadłużać się.

**Dłuższość**, ści, *ż.* większa długość. **Dłużyna**, **Dłużyzna**, y, *ż.* długość miejsca.

**Dma**, y, *ż.* wianie wiatru, powiew. = wiatr chłodny w lecie powiewający. **Dmuch**, u, *m.* dmuchnienie, dęcie. **Dmuchać**, am, *s.n. nied.* **Dmuchnąć**, *jednot.* dąć, powietrze oddechem mocno wypychać. Dmuchać na ogień, na gorącą potrawę. Kto się na gorącem sparzy, i na zimne dmucha, *przysł.* = *fig.* Dmuchać w palce, i chłód i głód cierpieć. Dmuchać komu pod nos, zuchwale się stawić, grać mu na nosie. Dmuchać komu w kaszę, wtrącać się w czyje sprawy. Nie pozwola dmuchać sobie w kaszę. W ul dmuchnąć, poburzyć na kogo, lub na siebie roje przeciwników. = Dmuchnąć, drapnąć, dać drapaka, umknąć, zemknąć. = Dmuchnąć, palnąć, grzmotnąć. Dmuchnął go w pysk. **Dmuchacz**, a,

*m.* ten co dmucha. **Dmuchanie**, a, *n.* dęcie, rozdymanie. **Dmuchawiec**, wca, *m.* pospolite nazwisko rośliny Podróżnik pospolity czyli Brodawnik mleczowy. **Dmuchawka**, i, *ż.* rura do przedmuchiwania, do rozdmuchania ognia. **Dmuchnienie**, **Dmuchnięcie**, a, *n.* jednym tylko tchem podęcie.

**Dna**, y, *ż. med.* (arthritis), denność, łamanie czyli ból w stawach.

**Dnieć**, **dnieje**, *s. nieos. nied.* świtać. **Dnienie**, a, *n.* świt, świtanie. **Dniować**, **dniuję**, *s.n. nied.* odpoczywać przez dzień w drodze, a mianowicie w marszu. **Dniowy**, a, e, *p.* od dnia, dzienny. = jednodniowy. **Dniówka**, i, *ż.* odpoczynek jednodniowy maszerującego wojska, lub jakiegokolwiek oddziału żołnierzy.

**Dno**, **dna**, *n.* spód. Dno studni, rzeki, morza, worka, naczynia, szkatuły. = spód materyi, tło. = *bot.* ta część w roślinach, na której naprzód kwiaty, potem owoce lub nasiona są osadzone. — *górn.* dno szybu, gdzie się ciała kopalne ładują dla windowania na wierzch.

**Do**, *pmk.* rządzący przyp. 2, wyraża dążenie i przybycie do kresu. Jadąc z Warszawy do Wilna, zboczył z drogi, i zajechał do Grodna. Idąc do kościoła, wstąpił do karczmy. = zakres czasu. Gra jak grał, i powiada że grać będzie aż do śmierci. = miejsce, do którego się co rozciąga. Suknia do kolan, do kostek. = stopień, do którego co dochodzi. Zgrał się do grosza. Do szeląga wyliczył. = cel, zdolność, zdatność. Człek sam do pracy stworzon, ptak do lotu. Człek i do rady i do zwady. = użytek, przeznaczenie. Stolik do pisania. Książka do nabożeństwa. Szczoteczka do zębów. Dom do najęcia. = liczbę przez przybliżenie. W tej bitwie do dwóch tysięcy z obu stron poległo. = Równie jak inne przyimki, zamienia słowa niedokonane na dokonane: czytać, doczytać; pisać, dopisać.

**Doba**, y, *ż.* jakiś czas, chwila. W każdej dobie. = powien punkt czasu, pora. Przyjdziesz jutro do mnie o tej dobie. = 24 godzin. W gościńcach płaci się od stancyi na dobę, od doby do doby. = stan, położenie. Legnę spokojny już w grobie, gdy zostawię ojczyznę i was w lepszej dobie.

**Dobadywać się**, **uję się**, *s.z. nied.* czego, dopytywać się, wypytywać się. **Dobadać się**, **am się**, *dok.* dopytać się, dowiedzieć się. Będziem milczeć, ani się dobadasz słowa na nas.

**Dobić**, *ob.* Dobijać.

**Dobiegać**, **am**, *s.n. nied.* dążyć biegiem do mety, do kresu. **Dobiedz**, **gnę**, **Dobieżeć**, **żę**, *dok.* stanąć u mety, u kresu. Gdzie nie dobiegnę, pieśń moja doleci. = Dobiedz do kogo, dokąd, dopaść, doskoczyć, dojechać. = Godzina dobiega, dochodzi, dopływa. **Dobieganie**, a, **Dobieżenie**, a, *n.* dążenie biegiem do kresu, dojście do kresu.

**Dobielać**, **am**, *s.cz. nied.* **Dobielić**, **lę**, *dok.* kończyć bielenie, należycie wybielić. — się, *s.z.* i **Dobieleć**, **ję**, *s.n. dok.* stawać się zupełnie białym. **Dobielanie**, **Dobielenie**, a, *n.* czynność niedokonana lub dokonana bielenia.

**Dobierać**, **am**, *s.cz. nied.* **Dobrać**, **biorę**, *dok.* nabrać tego co brakuje do uzupełnienia. Dobrać materyi na suknią. = dopełniać, domierzać. Dobrali miarki grzechów. = wybrać, wyczerpnąć. Dobrać aż do dna. = wybierać podobne do wybranych już rzeczy, lub stosowne do czego. Dobierać kwiatów, kolorów. Dobierać do pary. Dobierajmy ludzi zdatnych, ojczyznę kochających. Dobierał wyrazów nadzwyczajnych. = się, *s.z.* do czego, dokąd, z trudnością dostać się do czego, do jakiego miejsca. Trzeba nam się co prędzej do szkatuły i skarbcu dobrać. = Dobrać się z kim, wyszukać podobnego sobie. Dobrze się dobrali, dobrze dobrana para. **Dobieracz**, a, *m.* który co do czego dobiera. **Dobieranie**, a, *n.* wybieranie i łączenie rzeczy podobnych. **Dobierek**, **rka**, *m.* **Dobierka**, **Dobiorka**, i, *ż.* co się

dobrało. = piwo jeszcze nie zachmielone, którem się war zaprawia.

**Dobieżny**, a, e, *p. astr.* dobiegający. Obieg księżyca dobieżny, miesiąc dobieżny, przeciąg czasu od jednego do drugiego złączenia księżyca ze słońcem.

**Dobijać**, am, *s.cz. nied.* **Dobić, ję**, *dok.* wbić jak należy. Dobić gwoździa. = wybić do szczętu, do nogi. Ostatki wojska nieprzyjacielskiego dobili. = kogo, domordować, dokonać, na śmierć zabić. Saul będąc zraniony, dobić się kazał. — kogo, *fig.* zadać mu ostatni cios, do ostatka zgubić. Gabinet berliński, swą fałszywą przyjaźnią dobił do reszty exystencyą Polski. = docierać, kończyć. Dobić targu, interesu. = *s.n.* Dobić do brzegu, do lądu. Dobija godzina. = się, *s.z.* domordować się, zabić się będąc zranionym. Tam Warus pierwszą ranę odebrał, tam się sam nieszczęsną ręką dobił. = dokąd, wdzierać się, odbijając drzwi, zapory. = czego, do czego, o co, starać się usilnie o co. Gotowem dobijać się jej ręki. Przodkowie nasi mieczem dobijali się o berło. **Dobitka**, i, *ż.* dobicie, ostatni cios, dotarcie interesu, dokonanie. Na dobitkę, na zakończenie czego. **Dobitnie**, *ps.* mocno, z przyciskiem, *np.* wymawiać. **Dobitność**, ści, *ż.* moc, dosadność, *np.* wyrażenia. **Dobitny**, a, e, *p.* mocny, dosadny, dokładny.

**Dobor**, u, *m.* dobrany wybór. = *górn.* dobranie czyli domieszanie rud żelaza uboższych do bogatszych, celem ujednostajnienia działania pieca hutniczego. **Doborność**, ści, *ż.* wybomość. **Doborny**, a, e, *p.* dobrany, wyborny.

**Dobość, bodę**, *s.cz. dok.* kogo, spiczastem czem *np.* rogiem dokłóć, przebić, przeszyć. = komu, *fig.* dopiec, dokuczyć, dogryźć do żywego.

**Dobosz**, a, *m.* ten co bębni w wojsku.

**Dobrać**, *ob.* **Dobierać**. **Dobranie**, a, *n.* dobor, wybór rzeczy stosownych.

**Dobrnąć**, nę, *s.n. dok.* w bród idąc dostać się dokąd.

**Dobro**, a, *n.* rzecz dobra, pożyteczna. Zrobiłem to dla twojego dobra. Dobro kraju, pospolite, publiczne. Najwyższe dobro. = **Dobra, dóbr**, *l.m.* co kto posiada. Dobra ruchome, nieruchome. **Dobroć**, ci, *ż.* skłonność do dobrego, do czynienia dobrze. Dobroć serca. = dobry przymiot, zaleta. Dobroć wody, ziemi, owoców, żelaza. **Dobroczyńca, y**, *m.* dobrze czyniący komu, dobrodziej. **Dobroczynność**, ści, *ż.* skłonność do czynienia drugim dobrze. **Dobroczynny**, a, e, *p.* skłonny do czynienia drugim dobrze. **Dobrodawca, y**, *m.* dający co dobrego. **Dobroduszne**, *ps.* z dobrocią, w prostocie serca. **Dobroduszność**, ści, *ż.* dobroć duszy, szczerość, prostota serca. **Dobroduszny**, a, e, *p.* dobry, szczery, łatwowierny. **Dobrodziej**, a, *m.* dobroczyńca, łaskawca. = tytuł dawany przez uszanowanie w mowie i piśmie. **Dobrodziejka, Dobrodzika**, i, *ż.* dobrze czyniąca komu. = tytuł kobietom dawany. **Dobrodziejowy**, a, e, *p.* od dobrodzieja. = księży, plebański. **Dobrodziejstwo**, a, *n.* co się komu dobrego świadczy.

**Dobroić się**, *s.z. dok.* czego, brojąc ściągnąć na siebie.

**Dobromowny**, a, e, *p.* dobrze o ludziach mówiący.

**Dobromyślność**, ści, *ż.* dobry sposób myślenia, w religii, polityce. **Dobromyślny**, a, e, *p.* dobrze myślący.

**Dobronować, uję**, *s.cz. dok.* dokończyć bronowania.

**Dobrorzeczliwy**, a, e, *p.* dobromowny. **Dobrorzeczyć, czę**, *s.n. nied.* komu, dobrego mu życzyć. = chwalić, uwielbiać, błogosławić. **Dobrota, y, Dobrotliwość**, ści, *ż.* dobroć, skłonność do czynienia dobrze. **Dobrotliwie**, *ps.* z dobrocią. **Dobrotliwy**, a, e, *p.* skłonny do czynienia dobrze, pełen dobroci. = Dobrotliwe choroby, *med.* łagodne, prędko dające się uleczyć. **Dobrowolnie**, *ps.* z dobrej woli, bez przymusu. **Dobrowolność**, ści, *ż.* wolność woli,

wolna wola. **Dobrowolny**, a, e, *p.* z dobrej woli pochodzący, nieprzymuszony. Dobrowolny uczynek. = powolny. łatwo dający się powodować. **Dobrożyczliwy**, a, e, *p.* dobrze życzący. **Dobruchny, Dobrzuchny**, a, e, **Dobrutki, Dobruteńki, Dobreńki**, a, ie, *p. zdrob.* bardzo dobry.

**Dobrudzać**, am, *s.cz. nied.* **Dobrudzić**, dzę, *dok.* do reszty zbrudzić.

**Dobrukować**, uję, *s.cz. dok.* dokończyć brukowanie, dociągnąć bruk dokąd.

**Dobry**, a, e, *p. stop. wyż.* **Lepszy**, jakim każdy być powinien. Niech będą dobrzy, będą szczęśliwi Polacy. = poczciwy, cnotliwy. Dowiódł niewinności zeznaniem i świadectwem dobrych ludzi. = znaczny, spory, tęgi, mocny. Dobre dwie mile. Dobre dwie godziny. Człowiek z dobrą głową, albo rozumny, albo niedający się łatwo upoić. = należytą wartość mający. Dobra moneta, dobry pieniądz. Dobra waga, miara. = zdatny, przydatny na co. Drzewo dobre na opał. Skóra dobra na bóty. Z jesiona najlepsze drzewo na wszelkie sprzęty gospodarskie. = pomocny, użyteczny. Lekarstwo dobre na głowę, na piersi. Rumianek wodą wrzącą nalany, jest najlepszem lekarstwem na kolki, na rznięcia. Bo napoj gorący dobry jest na żołądek. = pomyślny, szczęśliwy. Dobrego zdrowia ci życzę. Dobry dzień, dobra noc. = przydatny komu, w braku lepszego. *Przysł.* Dobra Matyaszowi płotka. Dobra psu i mucha. = pogodny, wesoły. Dobra myśl. Dobry humor. = łaskawy, przychylny. *Przysł.* Chleb z solą, bylc z dobrą wolą. = wolny, nieprzymuszony. Czy po dobrej woli, czy pomimowolnie, musisz. = uprzejmy, życzliwy. Spodziewam się że dasz za mną dobre słowo, przemówisz, wstawisz się za mną. **Dobre**, go, *n.* wszystko co jest dobre, rzecz dobra. Pan Bóg wszystko dobre daje. Częstokroć i nieszczęście na dobre wychodzi. = Nic dobrego, nic wart, nie wiele wart. Próżniaku, ty nic dobrego! Nic dobrego z chłopca nie wyrośnie. **Dobrze**, *ps.* jak należy, jak być powinno. Dobrze postępować, dobrze się prowadzić. Dobrze co umieć, dobrze czytać, pisać, mówić. = przychylnie, życzliwie. Dobrze o kim mówić. = dogodnie, pożytecznie. Dębowi dobrze na gruncie twardym. = Dobrze się mieć, być majętnym, lub zdrowym. = znacznie, mocno, bardzo. Dobrze podpity. Dobrze w noc, dobrze przedednicm. = snadno, nietrudno. Dobrze to mówić, lecz nie doznawać. = Dobrze mu tak, dostał, oberwał za swoje. Dobrze ci tak, i nikt cię żałować nie będzie. **Dobrzeć**, ję, *s.n. nied.* dobrym się stawać.

**Dobudować**, uję, *s.cz. dok.* dokończyć budowania. Kościołów zaczętych dobuduj. = przybudować. **Dobudowanie**, a, *n.* dokończenie budowania. = przybudowanie.

**Dobudzić się**, *s.z. dok.* obudzić twardo śpiącego. Tak okrutnie zasnęli, że się ich dobudzić niemożna było.

**Dobyć, będę**, *s.cz. dok.* **Dobywać**, am, *nied.* dostać, wyjąć, wyciągnąć. Dobywszy z kobialki chleba i sera, smaczno zajadał. Dobyć szabli z pochwy, chustki z kieszeni, pieniędzy z worka, ze szkatułki. Dobywać głosu, siły. Dobywać źródła, odkopywać. = Dobywać miasta, fortecy, oblegać, szturmować. Dobyć miasto, fortecę, szturmem wziąć. = *s.n.* do pewnego czasu być. Dobyłem u niego aż do końca roku. = się, *s.z.* dokąd, gwałtem się wciskać, wdzierać. Złodziej się do komory dobywa. = zkąd, wydobywać się, wylamywać się *np.* z więzienia. = wychodzić na wierzch. Mnie się łzy z oczu dobywają. **Dobycie, Dobywanie**, a, *n.* we wszystkich, znaczeniach słów powyższych. **Dobytek**, tku, *m.* bydło, chudoba. **Dobyty**, a, e, *im.* słowa Dobyć. Z dobytą bronią do kościoła wpada. **Dobywca**, y, *m.* dobywający miasta, twierdzy.

**Dochód**, odu, *m.* przychód, intrata.

**Dochodny**, a, e, *p.* dochód czyniący, intratny. **Dochodowy**, a, e, *p.* od dochodu.

**Dochodzenie**, a, *n.* czego, poszukiwanie, śledzenie, badanie. **Dochodziciel**, a, *m.* dochodzący czego, poszukujący krzywd. **Dochodzić**, dzę, *s.cz.* i *n. nied.* idąc zbliżać się. **Dojść**, dę, *dok.* przybyć idąc, stanąć u kresu. Po schodach dojdziesz do sali. = Dojść do wieku, dożyć do pewnych lat. = Dojść kogo, do wiadomości czyjej. Doszły skargi Jowisza. = Dochodzić kogo, równać mu się, zbliżać się do niego. = Dojść czego, dostąpić, osiągnąć, otrzymać. Nigdy nie dojdziesz, czego pragniesz. = Dochodzić czego, poszukiwać, starać się o odzyskanie, dochodzić czego sądownie. Aby Roscynsz dóbr tych nie dochodził, oskarżono go jakoby ojca zabił. = dowiadywać się, dociekać, badać, śledzić. Nie dochodzi tego żaden rozsądny fizyolog, jak i dla czego czują nerwy. = poznawać, pojmować, odkryć, przeniknąć. Dojść prawdy. Nie doszedł nikt po jego zgonie, jak się nazywał. Głuchoniemi częstokroć z ruchu warg dochodzą o czém się mówi. = Dojść z kim sprawy, ładu, trafić z nim do końca. Z nim sprawy dojść nie można. = Dochodzić sukni, donosić, dodrzeć. = do pory swej przychodzić, dostawać, dojrzewać. Wino, które później dochodzi, łatwiej zbierać. = dociekać, upływać, ubiegać. Już czwarta (godzina) dochodzi. Dochodzi mi lat 50.

**Dochować**, am, *s.cz. dok.* **Dochowywać**, uję, *nied.* chować, trzymać do pewnego czasu. Dochowam ten pierścień do grobu. = dotrzymać, zachować. Dochować wiary, przysięgi, słowa. Sojuszów i przyjaźni dochowam mu święcie. = hodować, pielęgnować do pewnego czasu. **Dochować się**, *s.z.* wychowując doczekać się. Dochował się pociechy z dzieci. **Dochowanie**, **Dochowywanie**, a, *n.* w znaczeniach słów powyższych. **Dochowywacz**, a, *m.* który dochowuje, zachowuje.

**Dochrapać się**, *s.z. dok.* czego, dojść po chrapach, przeszkodach, trudnościach. Ubogiemu szlachcicowi trudno było dochrapać się hetmaństwa.

**Dochwycić (się)**, *s.cz.* i *z. dok.* czego, chwytając porwać, uchwycić. **Dochwytka**, *ż.* W dochwytkę co robić, dorywczo, naprędce, w chwilach uchwyconych, oderwanych od innych zatrudnień.

**Dociąć**, tnę, *s.cz. dok.* **Docinać**, am, *nied.* zupełnie uciąć. Dotnij tego drzewa, tej gałęzi. = komu, *fig.* przycinać słowami, dokuczać. Tak sobie językami docinały obie.

**Dociągać**, am, *s.cz. nied.* **Dociągnąć**, nę, *dok.* ciągnąć do pewnego kresu. Konie nie dociągną tego wozu do domu. = *s.n.* Dociągnąć dokąd, dojść, dojechać. Strudzony nie jestem, dociągnę na noc do miasta. = (o chorym), dożyć, dotrwać. Nie dociągnie do jutra.

**Dociekać**, am, *s.n. nied.* **Dociec**, kę, **Docieknąć**, nę, *dok.* (o płynach), do końca ciec, do reszty wyciec. = *fig.* (o czasie), upływać, kończyć się. Ostatnia godzina dociekа. Widząc iż zegarek tego życia dociekał, i śmierć się zbliżała, często o niej rozmawiał. = *s.cz.* dochodzić czego, odkryć, dowiedzieć się. wyśledzić. Dociekam celu waszego. Dociekajmy co możem, co dociec się godzi. Zamiarów jego trudno dociec. **Dociekanie**, **Docieczenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych, a mianowicie w ostatniem. Pierwsze i najodleglejsze przyczyny rzeczy są dla nas do docieczenia niepodobne. **Docieczony**, a, e, *im.* którego docieczono, odkryty, wyśledzony.

**Docierać**, am, *s.cz. nied.* **Dotrzeć**, trę, *dok.* dokończyć tarcia. Docieram farby. = dokończyć, dobić. Dotrzeć targu, sprawy, interesu. = Dotrzeć swego, dopiąć, dokazać. = *s.n.* Docierać komu, dojąć do żywego, dokuczyć. = dokąd, przypaść, dopaść, dostać się dokąd. Dotarł na koniu aż do obozu nieprzyjacielskiego.

= się, *s.z.* czego, wytrzeć do czysta. Niemogę dotrzeć się tej cyny. Dotrzeć się kogo, otrzeźwić zemdlałego przez tarcie, nacieranie. **Docieranie, Dotarcie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Docierpieć, pię**, *s.cz. dok.* do końca wycierpieć.

**Docinać**, *ob.* **Dociąć. Docinek, nku**, *m.* docinanie, docięcie. = *fig.* przycinek.

**Dociosać, cieszę**, *s.cz. dok.* **Dociosywać, uję**, *nied.* ciosać aż do jakiego miejsca, kończyć ciosanie.

**Docisk, u**, *m.* dociśnienie, dosięgnienie ciskaniem, rzutem. = dognębienie, ostatni ucisk. **Dociskać, am**, *s.n. nied.* **Docisnąć, nę**, *dok.* dorzucić, dosięgnąć ciskaniem, pociskiem. Do tej lipy kamieniem docisnął. = *s.cz.* dognębić, do reszty ucisnąć, przycisnąć. Lizander obiegł Ateny, i głodem je docisnął. = przymusić. Aż niewola docisnęła go do tego. **Docisnąć się**, *s.z.* dokąd, do kogo, do czego, przedrzeć się, przecisnąć się aż do.

**Doćwiczyć, czę**, *s.cz. dok.* do końca wyćwiczyć, wydoskonalić.

**Doczekać, am**, *s.n. dok.* **Doczekiwać, uję**, *nied.* czekać aż póki . . . dotrwać czekając. Maszże doczekiwać, aż sam ci swój wyrok ogłosi? = **Doczekać**, *s.cz.* czego, doświadczyć, dożyć. Jutra, kto wie, kto doczeka. Dziś tylko żywota waszego: żaden z was wieczora nie doczeka. = **się**, *s.z.* czego, otrzymać skutek czekania. Kto czeka, doczeka się. Doczekać się późnej starości, pociechy z dzieci.

**Doczernić, nię**, *s.cz. dok.* **Doczerniać, am**, *nied.* zupełnie poczernić.

**Doczesać, szę**, *s.cz. dok.* **Doczesywać, uję**, *nied.* zupełnie wyczesać.

**Docześnie**, *ps.* do czasu, tymczasowo. **Doczesność, ści**, *ż.* trwanie ograniczone czasem, życie doczesne. Wynieść się z doczesności, umrzeć. **Doczesny, a, e**, *p.* do czasu trwający. Dobra doczesne. = tymczasowy. Doczesny posiadacz, dożywotnik, zastawnik, dzierżawca.

**Doczyścić**, szcze. *s.cz. dok.* **Doczyszczać, am**, *nied.* zupełnie wyczyścić.

**Doczytać, am**, *s.cz. dok.* **Doczytywać, uję**, *nied.* do końca przeczytać. = **Doczytać się**, *s.z.* dowiedzieć się czytając.

**Dodać, am**, *s.cz. dok.* **Dodawać, ję**, *nied.* do danego przyczynić, przydać. Do jednej wsi dodał mu jeszcze i drugą. = ducha, serca, odwagi, ochoty, zagrzewać, zapalać, zachęcać. = podawać, dostarczać. Upatrowali, aby obleżonym najmniejszej rzeczy rzeką nie dodawano. = *aryt.* summować liczby. **Dodatek, tku**, *m.* co się do czego przydaje, przydatek. Dodatek do dzieła, do pensyi. Nic nie powie bez dodatku, żeby nie przymieszał fałszu. **Dodatkowy, a, e**, *p.* dodany, przydany. Artykuł dodatkowy. **Dodatni, a, e**, *p. mat.* mający się dodawać. Ilości dodatnie. = *fiz.* i *chem.* Elektryczność dodatnia, przeciwna ujemnej. **Dodatnia, ni**, *ż. gram.* dodanie głoski do wyrazu, lub wyrazu do mowy. **Dodawanie, Dodanie, a**, *n.* do danego przyczynienie. = *aryt.* Dodawanie, summowanie, addycya.

**Dodąć, dmę**, *s.cz. dok.* **Dodymać, am**, *nied.* dmąc dopełnić powietrzem.

**Dodłubać, bię**, *s.cz. dok.* do końca wydłubać.

**Dodoić, ję**, *s.cz. dok.* resztę wydoić.

**Dodrapać, pię**, *s.cz. dok.* do końca podrapać. = **się**, *s.z. ob.* **Dochrapać się.**

**Dodrukować, uję**, *s.cz. dok.* skończyć drukowanie; dodać do już wydrukowanego.

**Dodrzeć, drę**, *s.cz. dok.* **Dodzierać, am**, *med.* sukni. do końca podrzeć, doszarzać. = pierza, skończyć darcie pierza.

**Dodusić, szę**, *s.cz. dok.* dodławić, dokonać dusząc. Choćbym konał, tobyś mnie jeszcze dodusił.

**Dodzienny, a, e**, *p.* do jednego dnia tylko, na jeden dzień służący. Pasterz dodzienny.

**Dodzierżeć, żę**, *s.cz. dok. ob.* **Dotrzymać.**

**Dodzwonić, nię**, *s.n. dok.* dokończyć dzwonienie. = **się**, *s.z.* dzwoniąc

dopóki kto nie przyjdzie. Nie mogę się sług moich dodzwonić.
**Dofarbować, uję,** *s.sz. dok.* zupełnie ufarbować.
**Dogadać, am,** *s.cz. dok.* domówić. = **się,** *s.z.* czego, ściągnąć na siebie gadaniem, oberwać za gadanie. Dogadał się tego, że go do kozy zapakowano. **Dogadywać, uję,** *s.n. nied.* komu, docinać, *ob.* Przymawiać.
**Dogadzać,** *ob.* **Dogodzić. Dogadzanie,** *ob.* **Dogodzenie.**
**Doganiać, am,** *s.cz. nied.* Dognać, **Dogonić, gonię,** *dok.* do pewnego miejsca spędzać *np.* bydło. = doganiać kogo, ścigać za kim. Dognać, dogonić, doścignąć. Posłano za nim panów wielkiego urodzenia, ale ci go nie dogonili aż w Szlązku. = doganiać do roboty, napędzać. = czego, dokonywać, dokonać. Dognał długiego żywota. = *fig.* zrównać się z kim. Pilnością dogonił współuczniów. = Dogonić co się opuściło, zaniedbało, odwetować. Co dziś opuścisz, jutro nie dogonisz. **Dognać,** *s.n.* dopędzić do jakiego miejsca. Jak się kopnął z Krakowa rano, dognał do Warszawy w wieczor.
**Dogaszać, am,** *s.cz. nied.* **Dogasić, szę,** *dok.* zgasić zupełnie.
**Doginać, am,** *s.cz. nied.* **Dogiąć, gnę,** *dok.* do pewnego kresu nagiąć.
**Doglądać, am,** *s.cz. nied.* dosięgać okiem, dopatrywać. = kogo, czego, doziérać, pilnować. **Doglądacz, a,** *m.* dozorca. **Doglądanie, a,** *n.* dozieranie, pilnowanie.
**Dogładzać, am,** *s.cz. nied.* **Dogładzić, dzę,** *dok.* zupełnie wygładzić.
**Dogma, tu, Dogmat, u,** *m.* (z grec.), nauka przyjęta za prawdę w religii i filozofii. **Dogmatycznie,** *ps.* sposobem dogmatycznym. **Dogmatyczność, ści,** *ż.* ton dogmatyczny pisma filozoficznego. **Dogmatyczny, a, e,** *p.* tyczący się dogmatów. Styl, ton, wyraz dogmatyczny. Filozofia dogmatyczna, oparta na dogmatach. **Dogmatyk, a,** *m.* opierający się na dogmatach. **Dogmatyzm. u,** *m.* filozofia dogmatyczna, której przeciwny sceptyzm. **Dogmatyzować, uję,** *s.n. nied.* dogmatycznie wyrokować.
**Dognać,** *ob.* **Doganiać.**
**Dognębić, bię,** *s.cz. dok.* do reszty pognębić.
**Dogniatać, am,** *s.cz. nied.* **Dognieść, gniotę,** *dok.* do końca ugnieść.
**Dognić, ję,** *s.n. dok.* **Dogniwać, am,** *nied.* zupełnie zgnić. = *fig.* dokonać gnuśnego życia.
**Dognoić, ję,** *s.cz. dok.* poła, dokończyć gnojenie, zupełnie wygnoić.
**Dogoda, y,** *ż. ob.* **Dogodzenie, Dogodność. Dogodnie,** *ps.* stosownie do potrzeby, życzenia. Lasy, pola, łąki dogodnie położone. **Dogodność, ści,** *ż.* dogodzenie czyjej potrzebie. **Dogodny, a, e,** *p.* stosowny do życzenia, potrzeby, wygodny. = zdatny, przydatny, sposobny. **Dogodzenie, a,** *n.* zadosyć uczynienie czyjej lub swojej chęci. **Dogodzić, dzę,** *s.cz. dok.* **Dogadzać, am,** *nied.* komu, zadosyć uczynić. Jemu trudno dogodzić. *Przysł.* Jeszcze się ten nie urodził, coby wszystkim dogodził. Wiem że nie mnie, lecz własnej dogadza on dumie. = Dogadzać komu, kwoli mu czynić, ulegać mu, skakać jak on zagra. Sługy muszą dogadzać woli panów. Dogadzać sobie, wszystkim chęciom swoim zadosyć czynić. = wygodzić, służyć do nasycenia życzeń. Na co zbiory, jeśli nie mają dogodzić? = Dogodzić, ugodzić, palnąć, grzmotnąć. Tak dobrze tej bestyi w łeb pałką dogodził, że się wnet wywróciła.
**Dogoić, ję,** *s.cz. dok.* dokończyć gojenie rany. = **się,** *s.z.* zupełnie się zgoić.
**Dogolić, lę,** *s.cz. dok.* do końca ogolić.
**Dogon, u,** *m.* dogonienie. **Dogonić,** *ob.* **Doganiać.**
**Dogorywać, am,** *s.n. i ed.* dopalać się, gasnąć. Świeca dogorywa. = *fig.* gasnąć, konać. Twoja miłość może już gaśnie, może dogorywa. = być na schyłku, upływać, docickać. Już czas obrad naszych dogorywa. **Dogorzeć,** *s.n. dok.* zgasnąć.

**Dogotować, uję,** *s.cz. dok.* dowarzyć potrawę.

**Dograć, am,** *s.cz. dok.* **Dogrywać, am,** *nied.* skończyć grę w karty i t. p. lub na instrumencie.

**Dogramolić się,** *s.z. dok.* dokąd, doleźć, dowlec się. = czego, dochrapać się.

**Dogrodzić, dzę,** *s.cz. dok.* **Dogradzać, am,** *nied.* do pewnego miejsca ogrodzić.

**Dogromić, mię,** *s.cz. dok.* **Dogramiać, am,** *nied.* zbiwszy dokonać pogromu.

**Dogryzać, am,** *s.cz. nied.* **Dogryźć, zę,** *dok.* kości, całkiem zgryźć. = *fig.* (o czasie wszystko trawiącym), doniszczyć, zatrzeć zupełnie. = komu, dokuczać, dopiekać. = Dogryźć kogo, gryząc, martwiąc stać się przyczyną śmierci. = Dogryźć się, umrzeć ze zgryzoty. **Dogryzacz, a,** *m.* dogryzający komu. **Dogryzki,** *l.m.* reszta dogryzionego pokarmu. = *fig.* docinki, przygryzki.

**Dogrzebać, bię,** *s.cz. dok.* **Dogrzebywać, uję,** *nied.* do pewnego kresu grzebać, kopać. = Dogrzebać się czego, dogramolić się.

**Dogrzewać, am,** *s.n. nied.* **Dogrzać, grzeję,** *dok.* mocno grzać, dopiekać. Słońce dogrzewa. = *fig.* dopiekać, naprzykrzać się komu. = *s.cz.* grzać do pewnego stopnia ciepła, lub więcej jeszcze zagrzać. Nie dość wody, trzeba będzie więcej jeszcze dogrzać.

**Doić, ję,** *s.cz. nied.* krowę, kozę, wyciskać mleko z wymion. = *fig.* ssać, wysysać, wyłudzać pieniądze. **Doiciel, a,** *m.* który drugiego dol. wyłudza od niego pieniądze.

**Doigrać, am,** *s.n. dok.* skończyć igranie. = się, *s.z.* czego, dożartować się, dofiglować się, oberwać za igranie.

**Doiwo, a,** *n.* **Dój, doju,** *m.* dojenie. **Dojąć, mę,** *s.cz. dok.* **Dojmować, uję,** *nied.* dosięgnąć, dostać. Tak go płatnął szablą, że go dojął aż do kości. = Dojąć do żywego, *fig.* do żywego obrazić. = komu, dokuczać, dopiekać, naprzykrzać się, przenikać. Co po sentymentach, kiedy głód dojmuje? Zimno było dojmujące.

**Dojazd, u,** *m.* jeżdżenie, dojeżdżanie dokąd. **Dojechać, jadę,** *s.n. dok.* **Dojeżdżać, am,** *nied.* dokąd, zajechać wozem, koniem. = Dojeżdżać, *myśl.* nacierać koniem na psy, dla dodania im ochoty. = *s.cz.* kogo, doścignąć, doganiać, dopędzać. = *fig.* Dojechać kogo czém, ciąć, uderzyć = dojmować, dokuczać, naprzykrzać się.

**Dojemny, a, e,** *p.* dojmujący.

**Dojenie, a,** *n.* wyciskanie mleka z wymion.

**Dejeść, jem,** *s.cz. dok.* **Dojadać, am,** *nied.* zjeść do szczętu, zjeść resztę. = *s.n.* do sytu się najeść. *Przysł.* Kto nie doje, nie dopije, ten mądrze i długo żyje. = Dojadać komu, dogryzać, dokuczać.

**Dojeżdżacz, a,** *m.* który tuż przy psach zwierza dojeżdża.

**Dójka, i,** *ż.* kobieta dojąca krowy. **Dojnica, y,** *ż.* skopek do dojenia. **Dojnik, a,** *m.* miejsce gdzie krowy doją. **Dojny, a, e,** *p.* od dojenia. Krowa dojna.

**Dojrzałe,** *ps.* dospiałe, w stanie dojrzałości. **Dojrzałość, ści,** *ż.* dospiałość, dostałość. **Dojrzały, a, e,** *p.* dospiały, dostały. Zboże, owoce dojrzałe; *fig.* wiek dojrzały, rozum dojrzały. **Dojrzeć, ję,** *s.n. dok.* **Dojrzewać, am,** *nied.* dospiać, dojść do dojrzałości. Owoce dojrzewają, zboże dojrzało.

**Dojrzeć, rzę,** *s.cz. dok.* dosięgać wzrokiem, dowidzieć. Starzy nie mogą dojrzeć. = postrzedz, zobaczyć. Nachylam się, zajrzę z boku i dojrzałem łezkę w oku. = dozierać, dozorować. Jakem ludzi dojrzał i dopilnował, wszystko było lepiej.

**Dojść,** *ob.* **Dochodzić.**

**Dojutrek, rka,** *m.* **Dojutraszek, szka,** *m. zdrob.* do jutra tylko mający trwać. Dojutrkami na tym świecie jesteśmy. = odkładający do jutra. Dojutrkiem od narodu przezwany król Zygmunt III. **Dojutrzny, a, e,** *p.* do jutra trwający.

**Dokąd,** *ps.* do którego miejsca? Do-

kąd dążysz? = do jakiego czasu? jak długo? dopóki? Dokądże będziecie tak twardego serca? **Dokądkolwiek**, *ps.* do jakiegokolwiek miejsca.

**Dokarczować, uję**, *s.cz. dok.* lasu, do końca wykarczować.

**Dokarmić, mię**, *s.cz. dok.* **Dokarmiać, am**, *nied.* dotuczyć, wykarmić zupełnie. = odchować dziecię. = do śmierci dochować.

**Dokazać, żę**, *s.cz. dok.* **Dokazywać, uję**, *nied.* okazać na oko, dowieść, przekonać. Żaden mi tego nie dokaże. = Dokazać czego, dopiąć, przywieść do skutku, sprawić, zdziałać. Nie dość, ojcowie, najeść się i napić, trzeba tu więcej coś jeszcze dokazać. Dokazywać cudów waleczności. = *s.n.* Dokazywać, wielkiemi czyny popisywać się. Mily Boże! jakto przed laty Polacy dokazywali. = Dokazywać nad kim, przewodzić, wydziwiać. Służy mu dostatek, żeby dokazywał nad uboższemi.

**Dokisnąć, nę**, *s.n. dok.* **Dokisać, am**, *nied.* do reszty skisnąć.

**Dokład, u**, *m.* **Dokładka, i**, *ż.* dodatek, przydatek, dopełnienie. = dołożenie się kogo, zasięgnienie jego zdania. **Dokładać, am**, *s.cz. nied.* **Dołożyć, żę**, *dok.* dodawać, przydawać, przyczyniać, dopełniać do miary, wagi. Kto nie dojrzy okiem, dołoży mieszkiem. = starania, pilności, pracy, usilności, pilnie się przykładać do czego. = Dokładać się kogo, radzić się, zasięgać czyjej rady. Uczynił to bez dołożenia się mego. = do czego, przykładać się, przyczyniać się. **Dokładanie, Dołożenie, a**, *n.* we wszystkich znaczeniach słów powyższych. **Dokładnie**, *ps.* z dokładnością. **Dokładność, ści**, *ż.* ścisłość, akuratność. **Dokładny, a, e**, *p.* ścisły, akuratny.

**Dokłóć, kolę**, *s.cz. dok.* kłóciem dobić, zakłóć.

**Dokołatać, am, cę**, *s.cz. dok.* dogruchotać, dołamać *np.* powozu. = **się**, *s.z.* do drzwi, kołatać póki nie otworzą. = czego, doprosić się.

**Dokompletować, uję**, *s.cz. dok.* dopełnić co brakowało.

**Dokonać, am**, *s.cz. dok.* **Dokonywać, am**, *nied.* zupełnie wykonać, dokończyć. Dokona on szczęśliwie, co rozpoczął śmiało. Agrykola zdobyczy Brytanii dokonał. Dokonać wieku, życia. = Dokonać kogo, dobić go, do szczętu zniszczyć. Dokonać nieprzyjaciół wojną. **Dokonanie, a**, *n.* wykonanie, dokończenie. **Dokonany, a, e**, *im.* dokończony; *gram.* Słowo dokonane, wyrażające czynność zupełnie skończoną, dokonaną. **Dokonywacz, a, Dokonawca, y**, *m.* który dokonywa, dokonał.

**Dokończenie, a**, *n.* skończenie, ukończenie. **Dokończyć, czę**, *s.cz. dok.* skończyć, ukończyć. = kogo, dokonać, dobić. **Dokończyciel, a**, *m.* który co skończył. **Dokończycielka, i**, *ż.* która co skończyła.

**Dokopać, pię**, *s.cz. dok.* **Dokopywać, uję**, *nied.* do pewnego miejsca kopać, dokończyć kopanie. = Dokopać się, dojść kopiąc do jakiego miejsca, trafić na co kopiąc. Głębokość kopalni wielickich przechodzi 1200 stóp, i jest dziś najgłębszym punktem do którego się ludzie dokopali. Dokopał się czerwonego piasku.

**Dokosić, szę**, *s.cz. dok.* łąki, dokończyć koszenia. = przyczynić do już ukoszonego.

**Dokręcić, cę**, *s.cz. dok.* **Dokręcać, am**, *nied.* nici, powrozów, skończyć ich kręcenie, lub więcej ich nakręcić.

**Dokroić, ję**, *s.cz. dok.* **Dokrajać, Dokrawać, am**, *nied.* do pewnego miejsca przykroić lub skończyć krajanie.

**Doktor, a**, *m.* (z łac.), nauczyciel. = stopień akademiczny: doktor teologii, prawa, filozofii, medycyny. = lekarz. Chcesz nie być chora, strzeż się doktora. = jeden z Ojców Kościoła. **Doktoralny, a, e**, *p.* zakrawający na doktora, nauczycielski, pedagogiczny. **Doktorat, u**, *m.* stopień doktora akademickiego. **Doktorka, i**, *ż.* lekarka. **Doktorowa, ej**, *ż.* żona doktora. **Doktorować**

*ob.* **Doktoryzować.** = *s.n.* trudnić się leczeniem, być lekarzem. **Doktorski, a, ie,** *p.* od doktora. = lekarski. Książka doktorska. **Doktorstwo, a,** *n. ob.* Doktorat. = powołanie, stan lekarza. **Doktoryzować, uję,** *s.cz. nied.* dać komu stopień doktora. = **się,** *s.z.* otrzymać stopień doktora. **Doktorzysko, a,** *n.* kochany doktor. = lichy, nędzny lekarz.

**Dokuć, ję,** *s.cz. dok.* zupełnie okuć, podkuć.

**Dokuczać, am,** *s.cz. nied.* **Dokuczyć, czę,** *dok.* komu, wyrządzać przykrość, dopiekać, naprzykrzać się. Głód, bieda dokucza. Muchy, komary dokuczają. Ból dokucza. **Dokuczanie, Dokuczenie, a,** *n.* wyrządzanie komu przykrości, naprzykrzanie się. **Dokuczliwie,** *ps.* z dokuczeniem. **Dokuczliwy, Dokuczny, a, e,** *p.* dokuczający. **Dokucznik, a,** *m.* który dokucza.

**Dokument, u,** *m.* **Dokumencik, a,** *m. zdrob.* (z łac.), pismo urzędowe, dowód piśmienny. **Dokumentalny, Dokumentny, a, e,** *p.* oparty na dokumencie, pewny, niewątpliwy. **Dokumentowicz, a,** *m.* pieniacz, ślęczący nad dokumentami.

**Dokupić, pię,** *s.cz. dok.* **Dokupować, uję,** *nied.* do już nabytego przykupić. Do odziedziczonego po ojcu majątku wiele jeszcze dokupił. = **się,** *s.z.* czego, z trudnością nabyć przez kupno. U Gotów Domicyan dokupował się pokoju.

**Dokwasić, szę,** *s.cz. dok.* zupełnie ukwasić.

**Dokwitać, am,** *s.n. nied.* **Dokwitnąć, nę,** *dok.* być przy końcu kwitnienia.

**Dół, dołu,** *m.* **Dołek, łka, Doleczek, czka,** *m. zdrob.* jama. Na wilka doły się kopią. Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpadnie, *przysł.* sam wpadnie w swe sidła. = grób, mogiła. = najniższa część domu, nad którą pierwsze piętro. Stoję, mieszkam na dole. = spód, dno jakiej rzeczy. = Na dole, na dół, w dół. Ciągnąć na dół, zjeść na dół, spaść na dół, spuścić oczy na dół. = Dołem i górą, stolcem i gardłem. Lekarstwo purgujące dołem i górą. = Dołek na brodzie, dołek na twarzy, dołek pod piersiami. Dołki nadoczne u koni. Dołek szyjny czyli podgardłek na przodzie szyi nad piersiami.

**Dola, i,** *ż.* los, stan. Smutna, zła, opłakana dola. Błoga, szczęśliwa, pomyślna dola.

**Dolać,** *ob.* **Dolewać.**

**Dołączać, am,** *s.cz. nied.* **Dołączyć, czę,** *dok.* przyłączać.

**Doładować, uję,** *s.cz. dok.* statku, wozu, dodać do ładunku, skończyć ładowanie.

**Dołamać, mię,** *s.cz. dok.* **Dołamywać, uję,** *nied.* co nadłamanego zupełnie złamać. Trzciny nadłamanej nie dołamie.

**Dolatać, am, Dolatywać, uję,** *s.cz. nied.* **Dolecieć, cę,** *dok.* (do) kogo, czego, lecąc stanąć u kresu, dopaść lotem. Słońca nigdy nie doleci sowa. = *fig.* dochodzić, dosięgać. Jeżeli odgłos dzieł naszych was kiedy doleci. = *s.n.* dopaść, zlecieć aż do pewnego miejsca. Dolecieć do dna jamy. = dochodzić, dosięgać. Zdala wojennych rogów dolatuje granie. Gdzie nie dobiegę, pieśń moja doleci.

**Dolatać, am,** *s.cz. dok.* do końca polatać.

**Doławiać, am,** *s.cz. nied.* **Dołowić, wię,** *dok.* więcej jeszcze czego nałowić, do ułowionego przyczynić. = *myśl.* Doławiać się (o psach), gdy wpadną na trop i zaczną głosem gonić.

**Dolazić, żę,** *s.cz.* i *n. nied.* **Doleźć, zę,** *dok.* łażąc stanąć gdzie, dowlec się.

**Doleczyć, czę,** *s.cz. dok.* zupełnie wyleczyć. = **się,** *s.z.* po długiem leczeniu wyleczeć.

**Dolegać, am,** *s.n. nied.* **Doleżeć, żę,** *dok.* leżeć aż do . . . Podobno tak o głodzie doleżemy do dnia. — Dolegać do czego, być przyległym, stykać się z czém. = Doleżeć, zostać na swojem miejscu, nie zostać z miejsca ruszonym. Nic przed nim nie doleży. = Doleżeć się (o owocach), dojrzeć leżąc na słomie. Gruszki te bardzo smaczne, kiedy się doleżą. = Doleżeć się czego, nabyć przez leżenie. Sta-

wy dobrej rycerz się doma nie doleży.

**Dolegać**, a, *s. nieosob. niedok.* **Doleds, gnie**, *dok.* sprawiać bolesne uczucie, ciężyć, uciskać. Gdzie cię dolega? Gdzie kogo dolega, tam i ręka sięga, *przysł.* **Dolegnąć**, a, *n.* dolegliwość, ból, ucisk. **Dolegliwie**, *ps.* boleśnie. **Dolegliwość**, ści, *ż.* uczucie bolu, ból dolegający, cierpienie. = przykrość, krzywda, pokrzywdzenie. Ponosimy od sąsiadów różne dolegliwości. **Dolegliwy**, a, e, *p.* bolesny, dojmujący.

**Dolek**, *ob.* **Dół.**

**Dolewać**, am, *s. cz. nied.* **Dolać**, leję, *dok.* lejąc dopełniać, przyczyniać. Sędzia Podkomorzemu węgrzyna, szampana dolewał. = zbytnie w siebie lać, zalewać palkę, upijać się. **Dolewacz**, a, *m.* który dolewa. **Dolewek, wku**, *m.* **Dolewka**, i, *ż.* co się dolewa.

**Doleżały**, a, e, *im.* (o owocach), dojrzały przez leżenie.

**Doleźć**, *ob.* **Dolazić.** **Doleżeć**, *ob.* **Dolegać.**

**Dolliczać**, am, *s.cz. nied.* **Dolliczyć, czę**, *dok.* do obliczonego przydawać. = z pełna liczyć, nic nie zatrzymując, nie potrącając. Kradną, którzy nie domierzą, nie doważą, nie doliczą. **Doliczyć się**, *s.z.* dorachować się, znaleźć liczeniem.

**Dolina**, y, *ż.* **Dolinka**, i, *ż. zdrob.* nizina, pospolicie między dwiema górami. **Dolisko**, a, *n. zgrub.* dół brzydki. **Dolisty**, a, e, *p.* pełen dolin, dołów.

**Doliwa**, y, *ż. herald.* herb, w polu błękitnem, na wstędze szerokiej białej, z prawej strony od dołu ku lewej w górę idącej, trzy róże pełne.

**Dolizać, łę**, *s.cz. dok.* **Dolizywać, uję**, *nied.* do pewnego kresu lub do końca polizać.

**Dołkowacieć, ję**, *s.n. nied.* dołkowatym się stawać, wklęsać, zapadać. **Dołkowatość**, ści, *ż.* wklęsłość. **Dołkowaty**, a, e, *p.* pełen dołków, wklęsły. Liście dołkowate, *bot.* z dołkami na górnej powierzchni, a z zmarszczkami na dolnej..

**Dolman, Doloman**, u, *m.* (z węg.). kurtka węgierska zwieszona z ramienia.

**Dolny**, a, e, *p.* od dołu, niższy, spodni. Dolna warga, dolna szczęka. Dolna izba. Dolna wieża, kara za cięższe przestępstwa, na łokci 12 głęboka była. = *geog.* dolny Szląsk, dolna Saxonia.

**Dolomit**, u, *m. min.* węglan wapna i magnezyi, w skład skał wchodzący.

**Dołot**, u, *m.* dołowanie, zdążenie łotem.

**Dołów, owu**, *m.* skończenie łowu. **Dołowić**, *ob.* **Doławiać.**

**Dołowaty**, a, e, *p.* dołisty, pełen dołów.

**Dołożenie**, *ob.* **Dokładanie.** **Dołożyć**, *ob.* **Dokładać.**

**Dołutować, uję**, *s.cz. dok.* skończyć lutowanie; przylutować.

**Dołutrować, uję**, *s.cz. dok.* doskonale przelutrować, doczyścić.

**Dom**, u, *m.* budynek dla mieszkania ludzi. Dom drewniany, murowany, kamienny. = mieszkanie, u siebie. Każdy w swym domu pan. Wszędzie dobrze, w domu lepiej. Przed swym domem pierwej umieć, staraj się wprzód poznać swoje własne wady. = rząd domowy, sprawy domowe, gospodarstwo. Dobrze dom prowadzić, dobrze rządzić domem. = ród, familia. Dom Austryacki, Burboński. Człowiek dobrego domu. = budynek na różne cele. Dom Boży. Dom waryatów. Dom podrzutków. Dom poprawy. Dom zajezdny. = (w dawnej astrologii), dom planet, pewna część nieba w stosunku do innych lub do ziemi. **Doma**, *ps.* w domu, u siebie. U dworu dwornie, a doma wybornie. = w kraju. Nie mamy się tego napierać, co się doma nie rodzi.

**Domacać się**, *s.cz. dok.* czego, macaniem na co trafić *np.* pulsu u chorego. = *fig.* dobadać się, wybadać, dowiedzieć się. Prawdy się z niego szczerej domacali. **Domacalny**, a, e, *p.* do domacania, mogący być domacanym.

**Domaczać**, am, *s.cz. nied.* **Domoczyć.**

czę, *dok.* całkiem wymoczyć. Len lepiej jest nie domoczyć.

**Domagać się**, *s.z. nied.* czego, usilnie wymagać, wyciągać czego.

**Domakać, am**, *s.n. nied.* **Domoknąć, nę**, *dok.* zupełnie wymoknąć.

**Domalować, uję**, *s.cz. dok.* do malowania przyczynić, lub malowania dokończyć.

**Domator, a**, *m.* domak, piecuch, niebywalec. Z obozu do domu uciekszy, domatorem z żołnierza został. **Domatorka, i**, *ż.* która na świecie nie bywała. **Domatorski, a, ie**, *p.* od domatora.

**Domawiać, am**, *s.cz. nied.* **Domówić, wię**, *dok.* dokończyć mowy, słów; dokładnie wymawiać wyrazy. = komu, *ob.* **Przymawiać.** = **się**, *s.z.* dodać kilka słów do powiedzianych przez kogo. = komu o co, przymawiać się. **Domawianie, a**, *n.* kończenie mowy, wyraźne wymawianie. = **się**, przymawianie się.

**Domek, mku, Domeczek, czka**, *m. zdrob.* od Dom.

**Domęczać, am**, *s.cz. nied.* **Domęczyć, czę**, *dok.* do reszty zamęczyć. = z trudnością co skończyć, *np.* mowy, książki, roboty. = Domęczyć się czego na kim, mękami wycisnąć.

**Domężna** (panna), *p. ż.* zdatna do stanu małżeńskiego, mogąca już pójść za mąż.

**Domiąć, mnę**, *s.cz. dok.* czego, do reszty pomiąć.

**Domiar, u**, *m.* dopełnienie, dodatek do miary. Na domiar nieszczęścia, nędzy.

**Domiarkować się**, *s.z. dok.* miarkując postrzedz, domyślić się.

**Domiatać, am**, *s.cz. nied.* **Domieść, miotę**, *dok.* skończyć zamiatanie.

**Domierzać, am**, *s.cz. nied.* **Domierzyć, rzę**, *dok.* miary dopełniać, z pełna mierzyć. = dodać do odmierzonego. = dodać, dołożyć. Kto łacno wierzy, ten swojem domierzy, *przysł.* = Domierzyć życia, skończyć życie.

**Domieszać, am**, *s.cz dok.* czego do czego, dodać mieszając, przymieszać.

**Domieszczać, am**, *s.cz. nied.* **Domieścić, szczę**, *dok.* pomieścić między innymi.

**Domieszkać, am**, *s.n. dok.* mieszkać aż do pewnego czasu.

**Dominikan, a**, *m.* zakonnik reguły ś. Dominika. **Dominikanka, i**, *ż.* zakonnica tejże reguły. **Dominikański, a, ie**, *p.* od Dominikana. Zakon dominikański.

**Domisko, a**, *n. zgrub.* stary, wielki dom. dokończyć.]

**Domitrężyć, ę**, *s.cz. dok.* mitrężąc

**Domleć, mielę**, *s.cz. dok.* do reszty zemleć, lub więcej jeszcze przymleć.

**Domłacać, am**, *s.cz. nied.* **Domłócić, cę**, *dok.* do reszty zmłócić, lub więcej jeszcze przymłócić.

**Domniemać się**, *s.z. dok.* **Domniemywać się**, *nied.* dorozumiewać się, domyślać się. **Domniemanie, a**, *n.* dorozumiewanie się, domysł. **Domniemany, a, e**, *p.* znany z domysłu.

**Domorodny, Domorosły, a, e**, *p.* w domu urodzony, zrosły, wychowany.

**Domorzyć, rzę**, *s.cz. dok.* **Domarzać, am**, *nied.* głodem dokonać, zamorzyć.

**Domostwo, a**, *n.* wszelkie zabudowania gospodarskie w jednym obrębie. = dom zajezdny, mający sień i stajnią dla wygody gości. **Domować, uję**, *s.n. nied.* siedzieć w domu. = u kogo, być czyim domownikiem. **Domowanie, a**, *n.* pędzenie życia w domu.

**Domówić**, *ob.* **Domawiać. Domówienie, a**, *n. rel.* dokończenie mówy. = się, dodanie kilka słów do mowy powiedzianej przez kogo w jakiem obradującem zgromadzeniu. = o co, przymówienie się.

**Domownik, a**, *m.* domowy, w tymże domu mieszkający. **Domownicy**, *l.m.* czeladź domowa. **Domowy, a, e**, *p.* od domu, należący do domu. Sprzęty domowe. Sprawy domowe. Zwierzęta domowe. Dozorca, nauczyciel domowy. = krajowy, ojczysty. Wojna domowa.

**Domurować, uję**, *s.cz. dok.* dokończyć murowania, lub więcej jeszcze przymurować.

**Domyć, ję**, *s.cz. dok.* **Domywać, am**,

*nied.* resztę wymyć. = **Domyć się**, *s.z.* z trudnością wymyć. Nie mogę się domyć tej plamy.

**Domysł**, u, *m.* dorozumiewanie się, domniemanie, przypuszczenie. Domysł jest jednym z właściwych człowiekowi sposobów szukania prawdy. Mówić na domysł, z domysłu. **Domyślać się**, *s.z. nied.* **Domyślić się**, *dok.* czego, myślą dochodzić, domysłem zgadnąć. = powziąć myśl, wpaść na myśl. **Domyślnia**, ni, *ż. gram.* domyślenie się opuszczonego wyrazu. **Domyślnie**, *ps.* na domysł, z domysłu, przez przypuszczenie. **Domyślność**, ści, *ż.* dar domyślania się, przeczuwania, przeczucie. **Domyślny**, a, e. *p.* domyślający się, przenikający, przeczuwający. = oparty na domyśle, przypuszczony. = którego się można domyślić, *np.* wyraz.

**Doń**, zrostek dwóch wyrazów: do niego, do niej.

**Donacya**, yi, *ż.* (z łac.), dar, darowizna. **Donataryusz**, a, *m.* obdarzony donacyą. **Donatywa**, y, *ż.* wszelki podarunek, a mianowicie podarowanie za zasługi dóbr narodowych.

**Donder**, dra, *m.* (z niem.), *żart.* piorun. Niech go donder trzaśnie. **Donderować**, uję, *s.n. nied.* piorunować, fukać.

**Donica**, y, *ż.* **Doniczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie gliniane kuchenne, makutra. = Doniczka, wazon z kwiatami.

**Doniec**, ńca, *m.* kozak doński.

**Donieść**, niosę, *s.cz. dok.* **Donosić**, szę, *nied.* zanieść, przynieść do pewnego kresu, miejsca, czasu. Nie mogli donieść łupów do domów swoich. Donosić płód, do czasu dojrzałości w żywocie go nosić. = **Donosić** komu czego, przynosić, dodawać, dosyłać, dostarczać. Donosili żywności oblężonym. = komu co lub o czem, dawać znać, oznajmiać, uwiadamiać. Doniosło się to do króla. = kogo, oskarżać, udawać do sądu, do zwierzchności. = Donosić sukni, do reszty zedrzeć. = *s.n.* sięgać, dolatywać. Ta fuzya aż do tego drzewa nie doniesie. = równać się. Dochód nie donosi wydatkom. **Doniesienie**, a, *n.* uwiadomienie. = oskarżenie, denuncyacya. **Doniośle**, **Donośnie**, *ps.* daleko, na wielką odległość. **Doniosłość**, **Donosność**, ści, *ż.* strzelby, armaty, przestrzeń, odległość do której donosi. **Doniosły**, **Donośny**, a, e, *p.* dosięgający, daleko sięgający. Donośna strzelba. Głos donośny. **Donosiciel**, a, *m.* **Donosicielka**, i, *ż.* ten, ta co donosi, oskarża.

**Doniszczyć**, czę, *s.cz. dok.* do reszty zniszczyć.

**Donucić**, **Donicić**, cę, *s.cz. dok.* nucąc dokończyć, dośpiewać.

**Doorać**, rzę, *s.cz. dok.* **Doorywać**, uję, *nied.* do pewnego kresu poorać, do reszty poorać, więcej jeszcze przyorać.

**Doostrzyć**, rzę, *s.cz. dok.* do reszty, lub do pewnego kresu poostrzyć.

**Dopad**, u, *m.* **Dopadnienie**, **Dopadnięcie**, a, *n.* dochwycenie, dobieżenie. **Dopadać**, am, *s.n. nied.* **Dopaść**, padnę, *dok.* padać, dolecieć aż do ziemi. = *s.cz.* kogo, dopędzić, doścignąć, dogonić. Płochliwych straż tylna dopada. Pompej wracając z Hiszpanii dopadł resztek niewolnictwa. = czego, porwać, pochwycić. Źle kiedy szalony miecza dopadnie. = dobiedz, dostać się dokąd prędko. Dopadli szczęśliwie koszar. **Dopadkiem**, **Dopadkowo**, *ps.* dorywczo, na prędce. **Dopadkowy**, a, e, *p.* dorywczy.

**Dopalać**, am, *s.cz. nied.* **Dopalić**, lę, *dok.* świecy, drew, do reszty spalić. = dopiec, dogrzać, należycie wypalić. Nie trzeba migdałków przepalać, lub też nie dopalać. = przyczynić rzeczy już wypalonej. Dopalić kawy. = się, *s.z.* dogorzeć. Świece się dopalają. = paleniem należycie rozegrzać. Nie dopalisz się tej izby, tego pieca.

**Dopamiętać się**, *s.z. dok.* spamiętać.

**Doparzać**, am, *s.cz. nied.* **Doparzyć**, rzę, *dok.* do pewnego kresu, lub do reszty poparzyć, więcej jeszcze poparzyć.

Dopatrywać, uję, *s.cz. nied.* Dopatrzyć, rzę, *dok.* dostrzegać, doglądać, dostrzedz, postrzedz, odkryć.

Dopchać, am, *s.cz. dok.* Dopychać, am, *nied.* pchać, tłoczyć do pełna. Nigdym tak chciwie nie dopychał worów. Myślą tylko żeby mieli czém dopychać żołądka. = Dopchać się dokąd, docisnąć się.

Dopędzać, am, *s.cz. nied.* Dopędzić, dzę, *dok.* zapędzić aż do pewnego miejsca. = kogo, doścignąć, dogonić. *Fig.* Dopędzić kogo w naukach. Dopędzacz, a, *m.* który do roboty napędza.

Dopełniać, am, *s.cz. nied.* Dopełnić, nię, *dok.* miarę albo liczbę uzupełniać, dosypać, dolać. Dopełnić beczkę, summę. *Fig.* Dopełnić miary zbrodni, miarki grzechów. = spełnić, wykonać. Dopełnić obowiązku, obietnicy. = się, *s.z.* spełnić się, ziścić się. Dopełniacz, Dopełniciel, a, *m.* dopełniający, wykonywacz. Dopełnicielka, i, *ż.* kobieta co dopełniająca. Dopełnianie, Dopełnienie, a, *n.* we wszystkich znaczeniach słów powyższych. = *geom.* Dopełnienie kąta, łuku, liczba stopni im brakujących do 90 stopni.

Dopełzać, am, *s.n. nied.* Dopełznąć, nę, *dok.* dojść pełzając, czołgając się.

Dopiąć, pnę, *s.cz. dok.* Dopinać, am, *nied.* dociągnąć popręg, pas po trzpień, pod spinkę, po guzik. Dopinać koniowi popręgów. *Fig.* Dopiąć komu popręgów, ukrócić, uskromić. = czego, dokazać, osiągnąć, otrzymać. Dopiąć zamierzonego celu. = Dopinać komu, dojmować, naprzykrzać się, dokuczać.

Dopić, ję, *s.cz. dok.* Dopijać, am, *nied.* do reszty wypić. = Dopijać, pić do woli. Kto nie doje, nie dopije, ten mądrze i długo żyje, *przysł.* Dopić się, *s.z.* czego, sięgnąć na siebie piciem. Dopił się śmierci, choroby.

Dopiec, kę, *s.cz. dok.* Dopiekać, am, *nied.* do końca upiec, należycie wypiec. = się, *s.z.* Chleb się jeszcze nie dopiekł. = pieczywa przyczynić. Nie dość chleba, trzeba go dopiec. = *s.n.* silnie dogrzewać. Kiedy słońce dopieka, będzie deszcz. = komu, *fig.* dogrzewać, doskwierać, dokuczać. Dopieczony, a, e, *im.* należycie upieczony.

Dopięcie, a, *n.* osiągnienie celu, zamiaru.

Dopierać, am, *s.cz. nied.* Doprzeć, prę, *dok.* drzwi, zawrzeć, zamknąć. = *s.n.* Dopierać komu, napierać, nalegać na kogo. = Dopierać się czego, napierać się, domagać się czego. = Dopierać dokąd, przypierać, przytykać. Państwo pruskie, poczęwszy od Niemna, dopierało już aż do Renu.

Dopierać, am, *s.cz. nied.* Doprać, piorę, *dok.* kończyć pranie. = Doprać się, trudno co z brudu wyprać. Nie mogę się doprać tej plamy.

Dopiero, *ps.* tylko co, przed chwilą. Dopiero co wyszedł. Nie dopiero, od dawna. Nie dopiero już Fenikowie po całem morzu Śródziemnem gościli. = nie prędzej aż, nie pierwej. Grecy nie czcili Herkulesa aż dopiero po jego śmierci. = Dopieroż, a dopieroż, coż dopiero, tym bardziej, tym więcej. Wszyscy powinni słowa, a dopiero przysięgi dotrzymać. Nie wolno było więzić bez sądu obywatela rzymskiego, coż dopiero smagać go rózgami.

Dopijać, *ob.* Dopić.

Dopilnować, uję, *s.cz. dok.* kogo, czego, dozierać, doglądać. Jakem ludzi dojrzał i dopilnował, wszystko było lepiej. = się, *s.z.* ustrzedz się pilną bacznością, mieć się na ostrożności. Dopilnować się w interesach, w prawie, w gospodarstwie.

Dopiłować, uję, *s.cz. dok.* do pewnego kresu przepiłować, wszystko popiłować.

Dopinać, *ob.* Dopiąć.

Dopisać, szę, *s.cz. dok.* Dopisywać, uję, *nied.* czego, dokończyć pisma. = dodać do pisma, przypisać. = Dopisać komu, czemu, odpowiedzieć życzeniu, oczekiwaniu. Szczęście mu dopisało. Obaczymy teraz

jak dalece osoba dopisała władzy. **Dopisek, sku,** *m.* przypisek.

**Dopłacać, am,** *s.cz. nied.* **Dopłacić, cę,** *dok.* resztę zapłacić, do już zapłaconego przydać. **Dopłacanie, Dopłacenie, a,** *n.* płacenie reszty. **Dopłata, y,** *ż.* co się do jakiej summy dopłaca.

**Dopłakać, czę,** *s.n. dok.* skończyć płakanie. = **się,** *s.z.* otrzymać płaczem.

**Dopleć, pielę,** *s.cz. dok.* **Dopielać, am,** *nied.* ukończyć pielenie.

**Dopleść, plotę,** *s.cz. dok.* **Doplatać, am,** *nied.* ukończyć plecenie, do końca zapleść. = *fig.* dojść do końca w bajaniu, bzdurzeniu.

**Dopłókać, czę,** *s.cz. dok.* ze wszystkiem wypłókać. = **się,** *s.z.* z trudnością wypłókać. Nie mogę się dopłókać tej szklanki.

**Dopluнąć, nę,** *s.n. dok.* do pewnego miejsca plunąć. **Dopluwać, am,** *nied.* kończyć płucie.

**Dopłynąć, nę,** *s.n. dok.* **Dopływać, am,** *nied.* dokąd, dobić do brzegu, przypłynąć. **Dopłynienie, a,** *n.* **Dopływ, u,** *m.* przypłynienie do pewnego miejsca.

**Dopoić, ję,** *s.cz. dok.* **Dopajać, am,** *nied.* kończyć pojenie, napoić. = kogo, zupełnie go upoić.

**Dopókąd, Dopóki,** *ps.* jak długo, póki. Dopókąd w obywatelu życie, wszystko ojczyznie powinien. = dokąd, do jakiego miejsca. Dopóki mam się nauczyć.

**Dopomagać, am,** *s.cz. nied.* **Dopomódz, mogę,** *dok.* dać pomoc, przykładać się pomocą. Śmiałym szczęście dopomaga. Dopomagać sobie nawzajem. = komu w czem, czynić co i drugi. Dopomódz (do) śmiechu, płaczu. Dopomódz komu kompanii. **Dopomagacz, a,** *m.* który dopomaga. **Dopomaganie, Dopomożenie, a,** *n.* pomaganie, przyniesienie pomocy.

**Dopominać się,** *s.z. nied.* **Dopomnieć się,** *dok.* u kogo czego, o co, przypominać co się nam należy, upominać się.

**Dopościć, szczę,** *s.cz. dok.* zakończyć post, lub do pewnego dnia pościć.

**Dopótąd, Dopóty,** *ps.* z odpowiednim. **Dopókąd, Dopóki,** wyraźnym lub domyślnym. Dopótąd nas szanują, dopókąd się boją.

**Dopowiadać, am,** *s.cz. nied.* **Dopowiedzieć, wiem,** *dok.* dokończyć opowiadanie, do końca opowiedzieć. = komu, podpowiadać.

**Doprać,** *ob.* **Dopierać.**

**Dopraszać się,** *s.z. nied.* prożbą co wyjednywać. **Doprosić się,** *dok.* zyskać, otrzymać prożbą. Dopraszał się o ten urząd, ale się go nie doprosił.

**Dopróć, Dopruć, porę,** *s.cz. dok.* **Doparać, am,** *nied.* do pewnego miejsca, lub do końca poprać.

**Doprowadzać, am,** *s.cz. nied.* **Doprowadzić, dzę,** *dok.* aż do pewnego miejsca przyprowadzić, zaprowadzić. Doprowadził Julian zwycięzkie swe siły do Ktezifonu. Doprowadzić do końca, dokończyć. Doprowadzić do skutku.

**Doprząść, ędę,** *s.cz. dok.* skończyć przędzenie.

**Doprzęgać, am,** *s.cz. nied.* **Doprządz, ęgę,** *dok.* do zaprzężonych przyprzęgać.

**Dopsować, Dopsuć, uję,** *s.cz. dok.* do reszty zepsuć.

**Dopuścić, szczę,** *s.cz. dok.* **Dopuszczać, am,** *nied.* nie przeszkadzać, pozwalać, dozwalać. Lepiej małe zło dopuścić, niżeli wielkie ponieść. Bóg czasem dopuszcza, aby się złym wiodło. = kogo do siebie, dokąd, pozwalać przyjść. Dopuście dziatkom przychodzić do mnie. = **się,** *s.z.* czego, popełnić co złego. Nieprawość której się dopuścili nasi sąsiedzi. Dopuścić się mordu, okrucieństwa. **Dopust, u,** *m.* **Dopuszczenie, a,** *n.* przepuszczenie czego na kogo, zesłanie, zrządzenie. Stało się to z dopuszczenia bożkiego. Przyszedł na niego dopust boży. = Dopuszczenie się czego, popełnienie czego złego.

**Dopychać,** *ob.* **Dopchać.**

**Dopytywać się,** *s.z. nied.* pytając dowiadywać się. Jam się u wielu dopytywał o tego pana. **Dopytać się,** *dok.* pytając dowiedzieć się,

Pytając o różne rzeczy, dopytał się na nim, iż miał chrześciankę matkę. = dobrać się. Sługa mój dopytał się do mojej szkatuły.

**Dorąbać, bię**, *s.cz. dok.* do pewnego kresu lub do reszty porąbać, więcej jeszcze do już porąbanego przyrąbać.

**Dorabiać**, *ob.* **Dorobić.**

**Dorachować**, *ob.* **Doliczyć.**

**Dorada, y**, *ż.* rada, porada. **Doradczy, a, e**, *p.* służący do rady. Głos doradczy. **Doradny, a, e**, *p.* umiejący poradzić. **Doradzać, am**, *s.cz. nied.* **Doradzić, dzę**, *dok.* co komu, namówić radą na co, podać jaki sposób komu na co. **Doradzca, y, Doradziciel, a**, *m.* doradzający. **Doradzicielka, i**, *ż.* doradzająca.

**Dorastać**, *ob.* **Dorosnąć.**

**Doraźliwy, a, e**, *p.* przeraźliwy. **Doraźny, Dorazowy, a**, *p.* do razu czyli od razu, natychmiast się odprawujący. Sąd doraźny, bez żadnych prawnych formalności.

**Doręcze, Dorędzie**, używa się tylko z przyimkiem *na*. Na doręczu, na dorędziu, pod ręką, na pogotowiu. Porwali co kto miał na doręczu. Wpani masz zawsze na doręczu jaką wymówkę. **Doręczny, a, e**, *p.* podręczny. **Doręczyć**, *ob.* **Wręczyć.**

**Dorobek, bku**, *m.* nabytek pracą. **Dorobić, bię**, *s.cz. dok.* **Dorabiać, am**, *nied.* dokończyć roboty. = co do czego, zrobić co brakuje do już zrobionego, *np.* klucz do zamku, nogę do stołu. = się, *s.z* pracą przychodzić do czego, nabywać pracą. Niechaj się sam jegomość fortuny dorabia. Jam się z łaski Boga pieniędzy dorobił. **Dorobkowicz, a**, *m.* ten co się dorobił majątku. **Dorobkowy, a, e**, *p.* od dorobku, dorobiony, zarobiony. Majątek dorobkowy.

**Dorocznie**, *ps.* co rok. **Doroczny, a, e**, *p.* raz na rok przypadający. Święto doroczne = przez cały rok trwający, roczny. Konsul doroczny.

**Dorodność, ści**, *ż.* piękna uroda, wysokość wzrostu. **Dorodny, a, e**, *p.* pięknej urody, wysokiego wzrostu.

**Dorosły, a, e**, *p.* który dorósł, przyszedł do lat. Młodzieniec dorosły, panna dorosła. **Dorosnąć, Dorość, snę**, *s.n. dok.* **Dorastać, am**, *nied.* dojść do wzrostu, urość, wyrość. Z chłopca wyrósł, a do chłopa nie dorósł. = *s.cz.* Dorosnąć kogo, zrównać się z kim wzrostem. Dorasta ciebie, już cię dorósł. **Dorośnienie, a**, *n.* zrównanie się z kim wzrostem. **Dorostek, stka**, *m.* wyrostek, chłopak dorosły.

**Dorównać, am**, *s.n. dok.* **Dorównywać, am**, *nied.* komu, czemu, zupełnie wyrównać, zrównać się. = *s.cz.* do reszty zrównać, wyrównać, *np.* drogę.

**Dorożka, i**, *ż.* mały pojazd pospolicie o jednym koniu. **Dorożkarz, a**, *m.* wożący dorożką.

**Dorozumieć się**, *s.z. dok.* **Dorozumiewać się**, *nied.* domyślić się, domniemać się. **Dorozumiewanie, Dorozumienie, a**, *n.* domyślanie się, domysł.

**Dorsz, a**, *m.* (z niem.), *zool.* (Gadus Callarias), ryba skrzelowata, gardłopłetwowa, łowiąca się w morzu Bałtyckiem.

**Dorysować, uję**, *s.cz. dok.* ukończyć rysowanie.

**Dorywać, am**, *nied.* **Dorwać, rwę**, *s.cz. dok.* do końca urwać *np.* naderwanego postronka. = dokończyć wyrywania *np.* konopi. = do urwanych kwiatów, owoców, więcej narwać. **Dorwać się**, *s.z.* czego, dopaść, porwać, uchwycić. Dorwać się najwyższej władzy, majątku, rządów. = dokąd, dopaść, dobiedz. **Dorywczo, Z Dorywcza, Dorywkiem, W Dorywki**, *ps.* na urwy, w dopadki, przerywanym sposobem. Dorywczo szarpać nieprzyjaciela. **Dorywczy, a, e**, *p.* na prędce uchwycony *np.* oręż. = nieślubny. Syn dorywczy, z dorywczego łoża. = na prędce zrobiony, sklecony. Twierdze dorywcze. = nie ciągły, przerywany. Dorywcze utarczki. Dorywcze czytanie.

**Dorzecznie**, *ps.* do rzeczy. **Dorzeczność, ści**, *ż.* przyzwoitość, roztropność. **Dorzeczny, a, e**, *p.* do rzeczy będący, stosowny. = przyzwoity, roztropny.

**Dorzezać, Dorznąć**, nę, *s.cz. dok.* **Dorzynać**, am, *nied.* zupełnie zarznąć.
**Dorzucać**, am, *s.cz.nied.* **Dorzucić**, cę, *dok.* rzucić do pewnego miejsca, dosięgnąć rzutem. = co do czego, przyrzucić, przyczynić, przydać.
**Dosada**, y, **Dosadność**, ści, *ż.* dobitność, dokładność wyrażenia. **Dosadnie**, *ps.* dobitnie. **Dosadny**, a, e, *p.* dobitny, dokładny, wyrazisty. Styl dosadny. Wyrażenia dosadne.
**Dosadzać**, am, *s.cz. nied.* **Dosadzić**, dzę, *dok.* kończyć sadzenie, dopełnić sadzenia. Dosadzić drzew w ogrodzie. = dołożyć. Ten wskóra, kto najwięcej dosadza, dokłada. = *s.n.* Dosadzić dokąd, dopaść, doskoczyć, dobiedz. = komu czem, zadać mocno, dać co dobrą miarą. Dosadzić lekarstwem. = komu, *fig.* dojąć mu do żywego, zadać mu wiele przykrości.
**Dosądzić, dzę**, *s.cz. dok.* **Dosądzać**, am, *nied.* sądzić do pewnego czasu. = dokończyć sądu. **Dosądzić się**, *s.z.* sądząc dojść, nabyć, ściągnąć na się.
**Dość**, *ob.* **Dosyć.**
**Doschnąć**, nę, *s.n. dok.* **Dosychać**, am, *nied.* zupełnie uschnąć, wyschnąć. Pojedziemy jak doschną drogi.
**Dościg**, u, *m.* **Doścignienie**, a, *n.* dopędzenie, dogonienie. = *fig.* docieczenie, dojście, przeniknienie. **Dościgać**, am, *s.cz. nied.* **Doścignąć**, nę, *dok.* doganiać, dopędzać. Dościgniono go i przytrzymano. = *fig.* dociec, przeniknąć. Ktoż doścignąć może tajemnicy twych sądów wiecznych? = *s.n.* dociekać, dopływać, nadchodzić, zbliżać się. Ostatnia dościga chwila. = dojrzewać. **Dościgłość**, ści, *ż.* możność doścignienia, docieczenia. = dojrzałość. **Dościgły**, a, e, *p.* łatwy, podobny do doścignienia, docieczenia. = dojrzały.
**Dosiać, siję**, *s.cz. dok.* **Dosiewać**, am, *nied.* skończyć siane; do pewnego miejsca posiać; do posianego przyczynić.
**Dosiadać**, am, *s.cz.nied.* **Dosiąść, Dosieść, ędę**, *dok.* konia, wsiąść razem na konie. Dosiadł bystrego konia, i w pierwszym osadził go skoku.
**Dosiec, kę, Dosiekać**, am, *s.cz. dok.* skończyć siekanie; do reszty posiekać. **Dosieczna**, ej, *ż. mat.* sieczna dopełniającego łuku.
**Dosiedzieć, dzę**, *s.n. dok.* **Dosiadać**, am, **Dosiadywać**, uję, *nied.* siedzieć aż do pewnego czasu lub aż do końca, dotrwać, domieszkać, dobawić. Dosiedzieć do wieczora. Nie może dosiedzieć na miejscu. = z kim, komu, siedzieć z kim, dopomagając mu towarzystwa. Mąż waży grosze, siedząc nad worem, a żona z gachem dosiada. = Dosiedzieć się czego, dosiadywaniem ściągnąć na siebie. Tego się dosiedział w Paryżu, że go wsadzono do kozy.
**Dosięgać**, am, *s.cz. nied.* **Dosiądz, Dosięgnąć**, nę, *dok.* kogo, czego, sięgać aż do, sięgając dostać. Dosięgnął go kijem, kamieniem. Uczyńmy wieżę, którejby wierzch dosięgał nieba. Dosięgnie wiarołomców pomsta sroga. Dosiądz rozumem, myślą, zgłębić, docicc. Kopernik dosiągł rozumem aż w obłokach prawdy. **Dosięgłość**, ści, *ż.* strzału, donosność. **Dosięgły, Dosiężny**, a, e, *p.* mogący być dosiężonym.
**Dosiewać**, *ob.* **Dosiać. Dosiewek**, wku, *m.* zboże dosiane. = ukończenie siewu.
**Doskocz**, a, *m.* czek do pobiegu, do posyłek. **Doskoczny**, a, e, *p.* mogący prędko doskoczyć, szybki, uciotny. = mogący być doskoczonym. **Doskoczyć, czę**, *s.n. dok.* **Doskakiwać**, uję, *nied.* dostać się gdzie skokiem. Gdzie szkapa nie doskoczy, pewnie ptak doleci. = dorywczo gdzie wpaść. Doskocz do krawca. = *s.cz.* Doskoczyć kogo, czego, doścignąć, dopędzić. Doskoczył uciekających na przeprawie przez rzekę. **Doskok**, u, *m.* doskoczenie, dorywcze natarcie, uderzenie.
**Doskonale**, *ps.* wybornie, wyśmienicie. **Doskonalenie**, a, *n.* doprowadzanie do doskonałości. = się, dochodzenie do doskonałości. **De-**

**skonalić, lę,** *s.cz. nied.* doprowadzać do doskonałości, doskonałym czynić. = **się,** *s.z.* stawać się doskonałym. **Doskonałość, ści,** *ż.* możność dojścia do doskonałości. **Doskonałość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest doskonałem, co nie ma żadnej wady. **Doskonały, a, e,** *p.* wyborny, wyśmienity, bez wady, bez skazy.

**Doskórzyć, rzę,** *s.cz. dok.* do skóry, do żywego dokuczyć.

**Doskrobać, bię,** *s.cz. dok.* **Doskrobywać, uję,** *nied.* zupełnie wyskrobać, oskrobać. = Doskrobać się, z trudnością wyskrobywać. = *fig.* szczyptą nazbierać wiele, uciułać. Dziad kilku się groszy doskrobał.

**Doskubać, bię,** *s.cz. dok.* skończyć skubanie, lub więcej jeszcze przyskubać.

**Doskwarzyć, rzę,** *s.cz. dok.* skończyć skwarzenie, lub do pewnego stopnia przyskwarzyć. **Doskwierać, am,** *s.n. nied.* komu, doplekać, dokuczać.

**Dosłać, szlę,** *s.cz. dok.* **Dosyłać, am,** *nied.* od czasu do czasu posyłać co komu.

**Dośledzić, dzę,** *s.cz. dok.* i *z.* — **się,** czego, śledząc dojść, dowiedzieć się.

**Dosłonecznik, a,** *m. astr.* punkt dosłoneczny, to jest punkt drogi jakiego planety najbliższy słońca.

**Dosłownie,** *ps.* słowo w słowo, co do słowa. **Dosłowny, a, e,** *p.* słowo w słowo przełożony. Tłumaczenie dosłowne.

**Dosłuchać, am,** *s.cz. dok.* **Dosłuchiwać, uję,** *nied.* czego, kogo, słuchać do końca, wysłuchać. Bajek dosłuchiwali pilnie.

**Dosłużyć, żę,** *s.cz. dok.* **Dosługiwać, uję,** *nied.* służyć do pewnego czasu, kończyć służbę. = **się,** *s.z.* czego, służbą co otrzymać, przyjść do czego służbą. Z prostego żołnierza dosłużył się generalstwa.

**Dosłyszeć, szę,** *s.n. dok.* mieć słuch dobry, dobrze słyszeć. = *s.cz.* usłyszeć, posłyszeć. Głosu natury nie dosłyszą starzy.

**Dosmażyć, żę,** *s.cz. dok.* należycie usmażyć, lub więcej czego przysmażyć.

**Dosolić, lę,** *s.cz. dok.* **Dosalać. am,** *nied.* należycie osolić, lub więcej jeszcze nasolić. Zły kucharz albo przesoli, albo nie dosoli.

**Dospać, pię,** *s.n. dok.* **Dosypiać, am,** *nied.* do potrzeby lub woli wyspać się. Bogacz nie doje, nie dospi, żeby zebrał.

**Dośpiać, pieję,** *s.n. dok.* **Dośpiewać, am,** *nied.* dojrzewać. Zasiałem. i żniwa dośpiewały moje. = *fig.* dojść do dojrzałości, zbliżać się. Dośpiewała tymczasem wojna niemiecka. = zdążyć, pośpiać. Nie dośpiał wskoczyć na konia. **Dośpiałość, ści,** *ż.* dojrzałość. **Dośpiały, a, e,** *p.* dojrzały. **Dośpianie, Dośpiewanie, a,** *n.* w znaczeniach słów powyższych.

**Dośpiewać, am,** *s.cz. dok.* skończyć śpiewanie. **Dośpiewanie, a,** *n.* dokończenie śpiewu.

**Dośrodkowy, a, e, Dośredni, a, ie,** *p. fiz.* do środka dążący. Siła dośrodkowa. **Dośrubować, uję,** *s.cz. dok.* zupełnie zasrubować, przyśrubować.

**Dossać, ssę,** *s.cz. dok.* ssać do pewnego czasu, skończyć ssanie.

**Dostać, stoję,** *s.n. dok.* **Dostawać, ję, am,** *nied.* stać do pewnego czasu. Dziewki chcą tańczyć, chłopcy w miejscu nie dostoją. = Dostać komu kroku, placu, dotrzymać kroku, placu. Nigdy Grekom Dardanie nie dostali kroku. = Dostać (się), dostawać (się), dojrzewać. Upada jabłko, skoro na drzewie dostoi. = (o płynach, trunkach), ustawać się, ustać się. = Dostać się czego, staniem czego nabyć, lub ściągnąć na siebie. Niczego się tu nie dostoisz.

**Dostaje, Dostawa,** *s. nieos.* wystarcza, jest podostatkiem. Lepiej kiedy zbywa, niż kiedy nie dostaje.

**Dostać, nę,** *s.cz. dok.* **Dostawać, ję,** *nied.* otrzymać, dostąpić, osiągnąć. Kto nie pracuje, sławy nie dostanie. Dostać podarunek, w podarunku. Dostać kulą w łeb, kijem po grzbiecie, w łeb kamieniem. Skoro która wypływała, kamieniem w łeb dostawała. Dostać febry,

katarzu. = nabyć, kupić. Gdzie tego dostanie, można dostać? = dobywać, wydobywać. Dostać pieniędzy z worka, ze szkatuły, chustki z kieszeni. Dostać wody ze studni. = sięgać, dotykać, przytykać. Dostawać głową, ręką sufitu. Łąka jego do mojej dostaje. = się, *s.z.* komu, stać się czyim. To mu się dostało losem, z podziału. Nie wiele nam się majątku dostało. Dostać się w ręce nieprzyjaciół, dostać się do niewoli. = Dostać się dokąd, dojść, dojechać, stanąć gdzie. Boga się bać, dziatki trzeba, kto się chce dostać do nieba. = zkąd, od kogo, wydostać się, wydobyć się.

**Dostałość, ści,** *ż.* dojrzałość. **Dostały, a, e,** *p.* dojrzały.

**Dostanie, Dostawanie, a,** *n.* we wszystkich znaczeniach słów **Dostać, Dostawać.**

**Dostąpić, pię,** *s.n. dok.* **Dostępować, uję,** *nied.* do kogo, do czego, przystąpić, zbliżyć się. Człowiek, do którego łatwo, trudno dostąpić. = *s.cz.* dostać, nabyć, osiągnąć, otrzymać. Dostąpić chwały, szacunku, urzędu, nagrody, zaszczytów, godności, odpustu. **Dostąpienie, Dostępowanie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. Wszystkie żądze łatwe do dostąpienia, gdy człek ma pieniądze.

**Dostarczać, am,** *s.cz. nied.* **Dostarczyć, czę,** *dok.* komu czego, dostawiać, dodawać, *np.* żywności, pieniędzy. = *s.n.* wystarczać. Powróz ten dostarczy od brzegu do brzegu. Świadectwo kobiety nie jest dostarczające, nie jest dostateczne. = komu, równać się z kim. Scypio dostarcza Temistoklesowi męztwem. **Dostatecznie,** *ps.* dosyć, ile potrzeba. **Dostateczność, ści,** *ż.* stan dostateczny, wystarczający, dobre mienie. **Dostateczny, a, e,** *p.* wystarczający. **Dostatek, tku,** *m.* majątek wystarczający, obfitość. **Dostatkiem, Po dostatku,** *ps.* dostatecznie, obficie. Potraw na stole było dostatkiem. Jest tam dostatkiem owoców, mleka, jest tam dostatkiem zwierzyny. **Dostatki, ów,** *l.m.* bogactwo, obfitość wszech rzeczy do zbytku. **Dostatni, a, ie,** *p.* wystarczający, obszerny. Długi, okolisty. Suknia dostatnia. = majętny, zamożny, bogaty, obfity. Człowiek dostatni. Dom, kraj dostatni.

**Dostawa, y,** *ż.* dostawienie, dostarczenie *np.* zboża, drzewa. = *mat.* wstawa dopełniającego kąta lub łuku. **Dostawać, Dostawanie,** *ob.* **Dostać, Dostanie. Dostawca, y,** *m.* kto co dostał, nabył. = który co dokąd dostawia, liwerant. **Dostawiać, am,** *s.cz. nied.* **Dostawić, wię,** *dok.* komu, co dokąd, przystawiać, przywozić, dowozić. Dostawić kogo dokąd, przyprowadzić, odprowadzić pod strażą. = przyczynić do stawki. **Dostawka, i,** *ż.* dostawa, dostawienie. = przyczynienie do stawki.

**Dostęp, u,** *m.* przystęp. **Dostępność, ści,** *ż.* możność, łatwość przystąpienia, przystępność. **Dostępny, a, e,** *p.* przystępny. **Dostępować,** *ob.* **Dostąpić.**

**Dostojeństwo, a,** *n.* zacność, wspaniałość. = urząd znaczny, dygnitarstwo, godność. **Dostojnie,** *ps.* przystojnie, godnie, zacnie. **Dostojnik, a,** *m.* dostojeństwem zaszczycony, dygnitarz. **Dostojność, ści,** *ż.* godność, znakomitość. = urząd znakomity, dostojeństwo. **Dostojny, a, e,** *p.* godny, zasługujący na co. = zacny, szanowny, czcigodny. = tytuł dawany różnym znakomitym osobom, duchownym i świeckim.

**Dostroić, ję,** *s.cz. dok.* **Dostrajać, am,** *nied.* zupełnie ustroić. = zupełnie nastroić instrument muzyczny.

**Dostrzegać, am,** *s.cz. nied.* **Dostrzedz, gę,** *dok.* pilnując spostrzegać, dopilnować. = dojrzeć, postrzedz, odkryć, zobaczyć. Dostrzedz prawdy, przyczyny czego. **Dostrzegacz, a,** *m.* przestrzegacz, dozorca, pilnujący czego. = postrzegacz, który co postrzega, uważa. **Dostrzeganie, Dostrzeżenie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Dostrzelić, lę,** *s n. dok.* dosiądz czego strzałem. = (o broni palnej), donieść do celu. do pewnego miejsca. = *s.cz.* dobic co postrzelonego.

**Dostrzygać, am,** *s.cz. nied.* **Dostrzydz, gę,** *dok.* do pewnego kresu ostrzydz, lub skończyć strzyżenie.

**Dostyczna, ej,** *ż. mat.* styczna dopełniającego kąta lub łuku.

**Dostygać, am,** *s.n. nied.* **Dostygnąć, nę,** *dok.* zupełnie wystygnąc.

**Dosuszać, am,** *s.cz. nied.* **Dosuszyc, szę,** *dok.* zupełnie ususzyc, wysuszyć.

**Dosuwać, am,** *s.cz. nied.* **Dosunąć, nę,** *dok.* do pewnego miejsca posunąć, przysunąć.

**Doswarzyć się,** *s.z. dok.* czego, swarem czego nabyć, lub ściągnąć na siebie.

**Doświadczać, am,** *s.cz. nied.* **Doświadczyć, czę,** *dok.* robić doświadczenia. Postrzegać i doświadczać jest zaiste pierwsza i bezpieczna droga poznawania. = kogo, czego, próbować, dochodzić, doznawać. Abrahama Bóg doswiadczał rozmaitem nieszczęściem. = czego, doznawać czego przez siebie samego lub na sobie. Doświadczyć wiele nieszczęść, klęsk, biedy, nędzy. **Doświadczalny, a, e,** *p.* oparty na doswiadczeniu. **Doswiadczanie, a,** *n.* próbowanie, dochodzenie, doznawanie. **Doświadczenie, a,** *n.* próba, doznanie, przekonanie się o czem. Doświadczenie chemiczne, fizyczne. = doznanie czego na sobie. Pamięc zdarzeń i przygód życia stanowi naukę doświadczenia. **Doświadczony, a, e,** *im.* doświadczeniem doznany, wypróbowany. Doświadczony przyjaciel. = pełen doswiadczenia. Radzić się ludzi doswiadczonych.

**Doświecić, cę,** *s.n. dok.* do pewnego kresu świecić. **Doświtek, tku,** *m.* wspólne roboty i zabawy na Rusi parobków z dziewkami w zimie przed świtem.

**Dosyć, Dość,** *ps.* tyle ile trzeba, więcej nie trzeba. Dosyć jest, gdy kto ma tyle ile potrzeba. Rozrzutny i skąpy nigdy nie mają dosyć choć mają dostatek.

**Dosycać, am,** *s.cz. nied.* **Dosycić, cę,** *dok.* zupełnie nasycić.

**Dosychać,** *ob.* **Doschnąć.**

**Dosyłać,** *ob.* **Dosłać.**

**Dosypać, pię,** *s.cz. dok.* **Dosypywać, uję,** *nied.* worka piaskiem, pieniędzmi, zbożem, sypiąc dopełnić. Dosypać piasku, pieniędzy, zboża, do nasypanego przydać. **Dosypka, i,** *ż.* co się dosypuje, dosypany dodatek.

**Dosypiać,** *ob.* **Dospać.**

**Dosyt, u,** *m.* **Dosytość, ści,** *ż.* należyte nasycenie się. = miara, umiarkowanie. Każda rzecz ma swój dosyt. **Dosytem,** *ps.* dostatecznie, obficie.

**Doszczepić, pię,** *s.cz. dok.* dokończyć szczepienia drzew, ospy.

**Doszorować się,** *s.z. dok.* doczyścić się szorowaniem.

**Doszukać się,** *s.z. dok.* szukaniem dójść, dowiedzieć się.

**Doszyć, ję,** *s.cz. dok.* **Doszywać, am,** *nied.* kończyć szycie, do końca szyc.

**Dotąd,** *ps.* do tego miejsca. = do tego czasu.

**Dotańcować, Dotańczyć, uję,** *s.cz. dok.* skończyc taniec; tańcować do pewnego czasu. = **się,** *s.z.* czego, nabawić się czego tańcowaniem.

**Dotapiać, am,** *s.cz. nied.* **Dotopić, pię,** *dok.* do szczętu stopić. = resztę utopić, zupełnie potopić. = **się,** *s.z.* zupełnie się stopić.

**Dotarcie, a,** *n.* skończenie tarcia. = do jakiego miejsca, szybkie i pomimo przeszkód dojście, dojechanie. **Dotarczka, i,** *ż.* dotarcie, utarczka.

**Dotargać, am, Dotargnąć, nę,** *s.cz. dok.* do pewnego kresu lub do końca potargac.

**Dotargować, uję,** *s.cz. dok.* dobić targu. = **się,** *s.z.* czego, po długim targu nabyc.

**Dotkać, am,** *s.cz. dok.* tkania dokończyć. Dotkać płótna. = więcej jeszcze utkać, do tkaniny przyczynić. = skończyć zatykanie. = tęższej zatkać.

**Dotkliwie,** *ps.* dolegliwie, boleśnie. **Dotkliwość, ści,** *ż. ot* Dotykalność.

= uczucie dotykania, siła w nerwach znajdująca się, która dotkliwości ciału udziela. = czułość, tkliwość, wzruszenie pochodzące od dotykających nas przedmiotów. = dolegliwość, uczucie boleśne. **Dotkliwy, a, e,** *p. ob.* **Dotykalny.** = łatwy do dotknięcia, do poruszenia, czuły, tkliwy. = czujący, zmysł dotykania mający. = bolesny, bolący, dolegliwy. Dotkliwy żart, dotkliwa przymówka. **Dotknąć, nę,** *s.cz. dok.* **Dotykać, am,** *nied.* i **Dotknąć się, Dotykać się,** *s.z.* czego, dotykaniem z lekka poruszać, macać ręką, palcem. Są rany, które się ani dotykać, ani uleczyć nie dają. = mieć sprawę cielesną z którą. Śmiał mówić, iż się jej nie dotknął, i iż dziewictwo jej całe jest. = z lekka traktować, natrącać, wspominać. Ledwie dotknął tego przedmiotu. = kogo, do żywego ubość, urazić, przycinać, przymawiać. = doświadczać, nawiedzać, zsyłać dolegliwości. Bóg wyzuł Joba z fortuny, dotknął go na ciele. = dolegać, obchodzić, tyczyć się. Wiem, że cię jego strata nie bardzo dotyka. = stykać się, przytykać. Od wschodu kilka mocarstw wielkich morza Śródziemnego dotykało. = Dotykać kogo krwią, być bliskim krewnym. **Dotknięcie, Dotknienie, a,** *n.* tknięciem czego poruszenie. Chrystus Pan leczył choroby samem dotknięciem. **Dotknięty, a, e,** *im.* tknięty, którego się dotknięto. = tknięty, cierpiący dotknięcie czego złego. Dotknięty chorobą, zarazą, klątwą. = wspomniany, wzmiankowany, z lekka natrącony. Dotknięte przez nas wypadki, zdarzenia.

**Dotleć, lę,** *s.n. dok.* **Dotlić się,** *s.z.* tlejąc zgasnąć powoli. **Dotlić, lę,** *s.cz. dok.* tleniem dopalić.

**Dotłoczyć, czę,** *s.cz. dok.* **Dotłaczać, am,** *nied.* winogron, jagód, skończyć ich tłoczenie. = beczki, natłoczyć do pełna. = księgi, wycisnąć, odbić resztę jej arkuszy. = **się,** *s.z.* dokąd, tłoczeniem się dojść, docisnąć się.

**Dotłuc, kę,** *s.cz. dok.* do reszty potłuc, wytłuc. = wycisnąć do reszty tłuczeniem olej z siemienia lnianego, konopnego. = **się,** *s.z.* dokąd, dowlec się, dolecieć, nawałęsawszy się tu i owdzie.

**Dotoczyć, czę,** *s.cz. dok.* **Dotaczać, am,** *nied.* zatoczyć, przytoczyć do pewnego miejsca. = tokarską robotę uzupełnić, dokończyć. = nóż, wyostrzyć zupełnie na toczydle. = wina, piwa, więcej jeszcze do otoczonego przytoczyć, lub do reszty wytoczyć. = Dotoczyć się dokąd, taczając się dowlec się.

**Dotopić,** *ob.* **Dotapiać.**

**Dotrąbić, bię,** *s.cz. dok.* do końca trąbić, wytrąbić.

**Dotrawić, wię,** *s.cz. dok.* **Dotrawiać, am,** *nied.* zupełnie przetrawić, do reszty strawić. = dogubić, doniszczyć.

**Dotropić, pię,** *s.cz. dok.* dojść tropem, wytropić.

**Dotrwać, am,** *s.n. dok.* do końca wytrwać, wytrzymać. Kto dotrwa do końca, ten zbawion będzie. = czego, doczekać się, dożyć. Nie dotrwałem lat przodków moich. = trwać do pewnego czasu. To owoce dotrwają do wiosny. **Dotrwanie, a,** *n.* wytrwanie.

**Dotrzeć,** *ob.* **Docierać.**

**Dotrzepać, pię,** *s.cz. dok.* **Dotrzepywać, uję,** *nied.* dokończyć trzepania, trzepaniem wychędożyć. = Dotrzepać kogo, *fig.* dochłostać, docwiczyć rózgą, dyscypliną. = pacierza, skończyć trzepanie pacierza. = Dotrzepać się, zdołać wytrzepać, z trudnością wytrzepać. Tak był płaszcz zakurzony, żem go się ledwo dotrzepał.

**Dotrzeźwić się,** *s.z. dok.* kogo, trzezwieniem ocucić. = wytrzeźwić się zupełnie.

**Dotrzymać, am,** *s.cz. dok.* **Dotrzymywać, uję,** *nied.* trzymać do pewnego czasu, przytrzymać. Jastrzębiających bez pomocy psów dotrzymać same nie mogą. = Dotrzymać placu, pola, kroku, dostać komu, utrzymać się na placu, na

polu, w kroku, nie ustąpić. Ale i ten trzeci oddział jazdy nie dotrzymał placu ich natarczywości. = dochować, zachować, dopełnić. Dotrzymać słowa, obietnicy, wiary, przysięgi, sekretu. = Dotrzymać kompanii, dotrwać w kompanii, dopomódz kompanii. = Dotrzymać się na nogach, dostać do końca, nie zwalić się z nóg. = Dotrzymać się do lepszych czasów, dochować się do lepszych czasów. **Dotrzymanie, Dotrzymywanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. Władysław ginie marnie z przyczyny niedotrzymania słowa zaprzysiężonego.

**Dotuczyć**, czę, *s.cz. dok.* **Dotuczać**, am, *nied.* zupełnie utuczyć, dokarmić, wykarmić. = się, *s.z.* dokarmić się, ukarmić się. **Dotuczenie**, a, *n.* dokarmienie.

**Dotyć**, ję, *s.n. dok.* do pewnej grubości utyć.

**Dotychczas**, *ps.* do tego czasu.

**Dotyczeć, Dotyczeć się**, *s.n.* i *z. nied. nieos.* ściągać się do kogo, do czego, *ob.* **Tyczyć się.**

**Dotykać**, *ob.* **Dotknąć. Dotykalnie**, *ps.* sposobem dotykalnym. **Dotykalność**, ści, *ż.* własność ciał, że dają się uczuć za dotknięciem. **Dotykalny**, a, e, *p.* pod dotknięcie podpadający, mogący być dotknięty, namacany. = *fig.* wyraźny, oczywisty. **Dotykanie**, a, *n.* dotknięcie czego. = zmysł dotykania, za pomocą którego poznajemy twardość, miękkość, ciepło, zimno, i t. d. ciał dotykanych, a którego siedliskiem jest cała skóra.

**Douczać**, am, *s.cz. nied.* **Douczyć**, czę, *dok.* kogo czego, nauczyć czego komu brakuje, czego się kto nie nauczył. = się, *s.z.* nauczyć się czego się kto nie nauczył.

**Dowalać**, am, *s.cz. dok.* zupełnie powalać, dobrudzić.

**Dowalić**, lę, *s.cz. dok.* do reszty obalić. = się, *s.z.* do reszty się zwalić.

**Dowar**, u, **Dowarek**, rku, *m.* **Dowarzanie, Dowarzenie**, a, *n.* dogotowanie, zupełne uwarzenie. **Dowarzać**, am, *s.cz. nied.* **Dowarzyć**, rzę, *dok.* zupełnie uwarzyć, dogotować. = się, *s.z.* dogotować się.

**Dowažać**, am, *s.cz. nied.* **Dowažyć**, żę, *dok.* resztę odważyć, albo do już odważonego przyczynić. = skończyć ważenie. = nawažyć ile należy, dać dobrą wagę. Kradną, którzy nie domierzą, nie dowažą, nie doliczą. = *s.n.* mieć należytą wagę, być ważnym. Ten dukat nie doważa.

**Dowcip**, u, *m.* bystrość myśli, łatwość pojęcia, żywość wyobraźni. = sztuka, fortel. Podszedł, zażył go takim dowcipem. = człowiek obdarzony dowcipem. Największe dowcipy naszego wieku. **Dowcipek**, pku, *m. zdrob.* fałszywy dowcip. = żart niesmaczny, niedorzeczny. **Dowcipkować**, uję, *s.n. nied.* sadzić się na dowcipne żarty, udawać dowcipnego. **Dowcipnie**, *ps.* z dowcipem. **Dowcipniś**, sia, *m.* udający dowcipnego, żartowniś. **Dowcipność**, ści, *ż.* siła dowcipu. **Dowcipny**, a, e, *p.* pełen dowcipu.

**Dowecować**, uję, *s.cz. dok.* do reszty wywecować.

**Dowiać**, eję, *s.cz. dok.* **Dowiewać**, am, *nied.* (o wietrze), donieść co dokąd. = (o wietrze), wiejąc dojść aż do. = skończyć wianie zboża.

**Dowiadywać się**, *s.cz. nied.* czego, o czem, zasięgać wiadomości, dopytywać się. Kto się zbytecznie czego dowiaduje, częstokroć bardzo tego żałuje. **Dowiedzieć się**, *s.z. dok.* powziąć wiadomość. Chciałbym wiedzieć, dowiedzieć się boję.

**Dowiązać**, żę, *s.cz. dok.* **Dowiązywać**, uję, *nied.* mocniej związać, lub więcej czego przywiązać.

**Dowić**, ję, *s.cz. dok.* **Dowijać**, am, *nied.* wicie dokończyć. Dowić wianka. = zwić do reszty. Dowić się kłębka po nici, *fig.* dowiedzieć się powoli o czem po pewnych poślakach.

**Dowidzieć**, dzę, *s.cz. dok.* dostrzedz, dopatrzyć; przeciwne jemu **Niedowidzieć.**

**Dowiedziony**, a, e, *im.* od **Dowieść**

dowodzeniem okazany. Prawda dowiedziona.

**Dowieńczyć, czę**, *s.cz. dok.* **Dowieńczać, am**, *nied.* skończyć uwieńczenie.

**Dowiercić, cę**, *s.cz. dok.* **Dowiercać, am**, *nied.* do końca wywiercić, przewiercić.

**Dowierzać, am**, *s.n. nied.* **Dowierzyć, rzę**, *dok.* zupełną wiarę komu lub czemu dawać, zupełnie zaufać. Źle jest nadto dowierzać, gorzej nic nie wierzyć. **Dowierzanie, a**, *n.* pokładanie zupełnej ufności, zaufanie.

**Dowieść, wiodę**, *s.cz. dok.* **Dowodzić, dzę**, *nied.* doprowadzić. = dokazać, sprawić, przyprowadzić do skutku. Czego dobrocią dojść nie mogą, złością dowieść chcą. = dowodami okazać. Chciał sprawy swojej dowodzić świadkami, ale jej nie dowiódł. = Dowodzić na kogo, zadawać, zarzucać co komu. Kto na kogo wiedzie, a nie dowiedzie, karan będzie.

**Dowiewać**, *ob.* **Dowiać.**

**Dowieźć, wiozę**, *s.cz. dok.* **Dowozić, żę**, *nied.* zawieźć aż do, dostawić wozem, statkiem. Dowozić żywności.

**Dowijać**, *ob.* **Dowić.**

**Dowlec, wlokę**, *s.cz. dok.* **Dowlekać, am**, *nied.* zawlec aż do. = Dowlec się dokąd, zawlec się. **Dowlec, Dowlóczyć**, skończyć, włoczenie roli, dobronować.

**Dowód, odu**, *m.* czem się czego dowodzi. Dowód jasny, oczywisty, przekonywający. Dowody na piśmie, dowody przez świadki. = znak, świadectwo. Dać dowód odwagi, męztwa, stałości. Dać komu dowody przyjaźni. **Dowodliwy, a, e**, *p.* mogący być dowiedzionym. **Dowodnie**, *ps.* na pewnych dowodach. **Dowodność, ści**, *ż.* gruntowność na dowodach oparta. **Dowodny, a, e**, *p.* na dowodach oparty, przekonywający.

**Dowódzca, y**, *m.* przywódzca, naczelnik, komendant. **Dowodzenie, a**, *n.* czem, komenderowanie, pułkiem, batalionem, armią. = czego, popieranie dowodami. **Dowodzić, dzę**, *s.cz. nied.* czego, *ob.* **Dowieść.** = czem, przywodzić, komenderować. Dowodzić wojskiem, pułkiem, przednią lub tylną strażą, piechotą, jazdą. **Dowództwo, a**, *n.* komenda, rząd wojska, władza nad wojskiem

**Dowojować, uję**, *s.cz. dok.* ukończyć wojnę, wojując pokonać. = się, *s.z.* wojując zyskać, ściągnąć co na się.

**Dowołać, am**, *s.cz. dok.* wołania dokończyć. = więcej jeszcze przywołać. = się, *s.z.* sprowadzić wołaniem. Wołałem prosząc o ratunek, ale żadnego dowołać się niemogłem człowieka.

**Dowolnie**, *ps.* do woli, samowolnie. **Dowolność, ści**, *ż.* samowolność. **Dowolny, a, e**, *p.* od woli zależący, samowolny, arbitralny. = dobrowolny. Ruch dowolny.

**Dowóz, ozu**, *m.* **Dowózka, i**, *ż.* dostawianie czego wozami. **Dowozić**, *ob.* **Dowieźć. Dowożenie, a**, *n.* przywożenie, dostarczanie wozami.

**Dowróżyć, żę**, *s.cz. dok.* dokończyć wróżby, zupełnie przepowiedzieć. = się, *s.z.* dojść, dowiedzieć się wróżbą. = wróżeniem nabyć, zyskać, ściągnąć na się.

**Dowrzały, a, e**, *im.* dosyć wrzący dostatecznie ugotowany. **Dowrzeć wrę**, *s.n. dok.* dowarzyć się, dogotować się.

**Doza, y**, *ż.* (z grec.), miara lekarstwa do zażycia na jeden raz.

**Doża, y**, *m.* pierwszy urzędnik Rzplitej Weneckiej.

**Dożąć, nę**, *s.cz. dok.* **Dożynać, am**, *nied.* dokończyć żniwa.

**Dozgonnie**, *ps.* do zgonu, do śmierci. **Dozgonność, ści**, *ż.* dozgonna trwałość, ciągłe do śmierci. **Dozgonny, a, e**, *p.* do zgonu, do śmierci trwający. Dozgonna przyjaźń, wdzięczność.

**Doziemny, a, e**, *p.* ku ziemi zbliżony. Punkt doziemny, w którym najbliżej ziemi znajduje się księżyc.

**Dozierać**, *ob.* **Doglądać, Dojrzeć. Dozieracz, a, Dozierca, y**, *m.* dozorca.

**Doznać, am**, *s.cz. dok.* **Doznawać, ję**, *nied.* czego, poznać gruntownie, doświadczyć. W potrzebie, mówią,

doznać przyjaciela. = poznać na sobie, doświadczyć na sobie. Doznać wiele nieprzyjemności, nieszczęść, czyjej surowości, gniewu. Nie zna wesela, kto smutku nie doznał. Porta doznała już na sobie skutków naszego upadku. **Doznawacz**, a, **Doznawca**, y, *m.* doznawający, doświadczający.

**Dozór**, oru, *m.* dozieranie, doglądanie, pilnowanie, strzeżenie. Mieć dozór nad czem, mieć dozór czego, mieć co pod dozorem. Oddać co komu pod dozór. Zostawać pod czyim dozorem. **Dozorca**, y, *m.* dozieracz, doglądacz. **Dozorczy**, a, e, *p.* od dozorcy. **Dozorczyna**, y, *ż.* mająca dozór. **Dozorność**, ści, *ż.* pilność w dozorowaniu. **Dozorny**, a, e, *p.* pilny w dozorowaniu. **Dozorować**, uję, *s.n. nied.* mieć dozór, dozierać, doglądać, pilnować. **Dozorowanie**, a, *n.* dozieranie, doglądanie, pilnowanie. **Dozorstwo**, a, *n.* urząd dozorczy = powiat, obwód pod czyim dozorem będący. Rząd austryacki podzielił wszystkie saliny Rusi Czerwonej na trzy dozorstwa: Samborskie, Delatyńskie i Kolomyjskie.

**Dozrzeć**, źrę, *s.cz. dok.* **Dozierać**, am, *nied.* do reszty pozrzeć.

**Dożuć**, ję, *s.cz. dok.* **Dożuwać**, am, *nied.* całkiem pożuć, zżuć.

**Dozwalać**, am, *s.cz. nied.* **Dozwolić**, lę, *dok.* zdać na czyję wolą, pozwolić, zezwolić. **Dozwolenie**, a, *n.* pozwolenie, zezwolenie. **Dozwolony**, a, e, *im.* pozwolony.

**Dożyć**, ję, *s.n. dok.* doczekać się czego za życia. Tak była słaba, iż rozumiano że wieczora nie dożyje. Dożyć wieku, dokonać żywota.

**Dożyczać**, am, *s.cz. nied.* **Dożyczyć**, czę, *dok.* więcej jeszcze użyczyć.

**Dożynać**, *ob.* Dożąć. **Dożynki**, ów, *l.m.* dożęcie zboża. = uczta dawana wieśniakom po skończonem żniwie.

**Dożywić**, wię, *s.cz. dok.* do śmierci lub do pewnego czasu wyżywić. Szpitale chwalebne, aby żołnierza dożywić w przypadku jakiego kalectwa.

**Dożywocie**, a, *n.* posiadanie czego do końca żywota. = prawo nadające takowe posiadanie. = zapis dożywotni między małżonkami. **Dożywotni**, a, ie, **Dożywotny**, a, e, *p.* do końca żywota, dozgonny. W Polsce król był dożywotni. **Dożywotnica**, y, **Dożywotniczka**, i, *ż.* wdowa mająca dożywocie. **Dożywotnie**, *ps.* do końca żywota. **Dożywotnik**, a, *m.* mający dożywocie.

**Drab**, a, *m.* piechur, żołnierz piesży = (w szachach), pion. = chłop sążnisty, niezgrabny. = hultaj, hajdamaka.

**Drabant**, a, *m.* żołnierz z halabardą, halabardnik. = gatunek tańca.

**Drabie**, bi, *l.m.* wielka drabina u wozu. **Drabina**, y, *ż.* **Drabinka**, i, *ż. zdrob.* dwie żerdzie szczeblami połączone, służące zamiast schodów. Drabiny u wozu, drabiniastego. = w stajni, w oborze, gdzie się zakłada siano dla koni i bydła. **Drabiniasty**, **Drabinny**, **Drabny**, a, e, *p.* z drabinami. Wóz drabiniasty.

**Drabować**, uję, *s.cz. nied.* szperać, przetrząsać. Drabować sprawę, archiwa. = *s.n.* kłusować.

**Drachma**, y, *ż.* (z grec.), osma część uncyi, ćwierć łóta.

**Dracz**, a, *m.* zdzierca, łupieżca. = narzędzie kowalskie do podbierania rogu kopyta przy kuciu koni.

**Drąg**, a, *m.* żerdź, tyczka do różnego użycia. Chłop jak drąg. = *mech.* pręt drewniany lub żelazny do podnoszenia ciężarów. Na drągu siedzieć, *fig.* posiadać godność tytularną. **Drągal**, a, *m.* chłop jak drąg, duży, niezgrabny, nieokrzesany.

**Draganek**, nka, *m. bot.* (Artemisia dragunculus), roślina aromatyczna, długotrwała, służy do rozmaitych przypraw.

**Dragant**, a, *m. bot.* (Astragalus tragacantha), krzew na Wschodzie rosnący, z którego się otrzymuje guma dragant, czyli guma dragancka.

**Drągarz**, *ob.* Drążnik.

**Dragon**, a, *m.* żołnierz konny. **Dragonia**, ii, *ż. zbior.* dragoni, pułk

dragonów. Dragoński, a, ie, *p.* od dragona, od dragonów.
**Drągowy**, a, e, *p.* od drąga, drążny. = zdatny na drągi. = **Drągowe**, go, *n.* opłata przy drągu, przy rogatce.
**Drak**, a, *m.* kół ostro zaciosany, służący do grodzenia płotów.
**Drama**, y, *ż.* **Dramat**, u, *m.* (z grec.), sztuka teatralna. **Dramatycznie**, *ps.* sposobem dramatycznym. **Dramatyczny**, a, e, *p.* od dramatu. Dzieło dramatyczne. Sztuka dramatyczna. **Dramatyk**, a, *m.* pisarz dramatyczny. **Dramatyka**, i, *ż.* nauka dramatyczna.
**Drań**, ni, *ż.* **Dranica**, y, *ż.* deska darta z drzewa sosnowego, służąca do pokrycia dachów. = **Drań**, *prow.* brak, wybiórki, rzecz na nic niezdatna.
**Drapać**, pię, *s.cz. nied.* **Drapnąć**, nę, *jednot.* skrobać, drzeć paznokciami, pazurami. Koty drapią. = *fig.* To wino drapie po gardle. Ta muzyka drapie po uszach. — Drapać kogo, szarpać, targać, obdzierać. = się, *s.z.* samego siebie drapać, skrobać. Drapać się po głowie. Pies drapie się. = Drapać się dokąd, drzeć się, wdzierać się, przedzierać się. Trzeba było drapać się rękami i nogami na sam wierzchołek Etny. = *s.n.* uciec, umknąć. Rzekł, i drapnąwszy co miał skoku w łapie, aż dotąd drapie. **Drapacz**, a, *m.* drapieżca, zdzierca. = zły skrzypek, rzępoła. = *bot.* Drapacz suknowalski (Dipsacus), szczeć suknowalska. = (Cnicus), roślina, której gatunki: drapacz łąkowy i lekarski. **Drapaczka**, i, *ż.* szczotka w łaźniach do nacierania ciała. = zgrzebło końskie. **Drapak**, a, *m.* miotła częstem zamiataniem wydrapana. = Dać drapaka, drapnąć, uciec, pierzchnąć. **Drapanie**, a, *n.* w znaczeniu słowa Drapać. **Drapanina**, y, *ż.* łupieztwo, drapieztwo, zdzierstwo. **Drapichrust**, a, *m.* tchórz, uciekający w krzaki. = włóczęga, hultaj, łotr, rozbójnik. **Drapież**, y, *ż.* drapieztwo, łupież. **Drapieżca**, y, **Drapieżnik**, a, *m.* zdzierca, łupieżca. **Drapieżnica**, y, *ż.* zdzieraczka, łupicielka. **Drapieżnie**, *ps.* łupieżnie. **Drapieżność**, ści, *ż.* chciwość drapieży. **Drapieżny**, a, e, *p.* chciwy drapieży. Zwierzęta drapieżne, o sześciu zębach przednich, ostrych w obu szczękach, według Linneusza stanowią rzęd trzeci w klassie zwierząt ssących. Ptaki drapieżne, sępy, orły, sokoły, sowy, podług tegoż stanowią rzęd pierwszy. = drapieżą wzięty. Pion drapieżny. **Drapieztwo**, a, *n.* drapież, zdzierstwo. **Drapieżyć**, żę, *s.cz. nied.* zdzierać, rabować, łupieżyć, piondrować. **Drapnąć**, *ob.* Drapać.
**Drasnąć**, nę, *s.cz. dok.* skórę na ciele drapnąć. Kula go drasnęła. Drasnął Henryka IV sztylet Jana Chatel. = *fig.* obrazić, nrazić. = się *s.z.* skórę sobie czem zadrasnąć.
**Dratwa**, y, *ż.* **Dratewka**, i, *ż.* *zdrob.* nić szewska ze szczeciną na końcu wkręconą.
**Drążek**, żka, *m.* *zdrob.* od Drąg, mały drąg. = Drążki do chodzenia, szczudła. = Drążki ogonowe u armaty, *art.* dwie rękojeści do unoszenia ogona łożowego. **Drążkowy**, a, e, *p.* siedzący niby na drążku, tytularny. Senator drążkowy, kasztelan mniejszy. Kanonik drążkowy.
**Drażliwość**, ści, *ż.* czułość na drażnienie, łatwość obrażenia się. Drażliwość nerwów. **Drażliwy**, a, e, *p.* czuły na drażnienie. = *fig.* łatwo obrażający się, obraźliwy. **Drażnić**, nię, *s.cz. nied.* jątrzyć, do gniewu pobudzać. Drażnić psa. Nie trzeba drażnić człowieka w złym humorze. **Drażniciel**, a, *m.* **Drażnicielka**, i, *ż.* ten, ta co drażni. **Drażnienie**, a, *n.* jątrzenie. **Drażnięta**, ąt, *l.m.* *żart.* cycki, piersi kobiece.
**Drążniczy**, a, e, *p.* od drążnika. **Drążnik**, a, *m.* tragarz. **Drążny**, a, e, *p.* od drąga, drągowy.
**Dręcz**, a, *m.* *zool.* pajączek czerwony, kleszczyk pajączkowaty, owad melonowy.
**Dręczenie**, a, *n.* męczenie, męczarnia, trapienie, utrapienie. = się, męczenie się, trapienie się. **Dręczyć**, czę, *s.cz. nied.* męczyć, trapić. Trzy pokolenia przeszły, jak nas przemoc dręczy. = się, *s.z.*

męczyć się, martwić się, trapić się. **Dręczyciel**, a, *m.* **Dręczycielka**, i, *ż.* ten, ta co dręczy.

**Drelich**, u, *m.* (z niem.), płócienko w kolorowe pasy, używane pospolicie na piernaty. **Drelichowy**, a, e, *p.* z drelichu zrobiony.

**Dreptać**, cę, czę, *s.n. nied.* chodzić drobnemi kroki.

**Dreszcz**, u, *m.* zimna drżączka. Dreszcz mnie bierze, przechodzi, przejmuje. Gorączki zaczynają się od dreszczu.

**Drętwa**, y, *ż. zool.* ryba płaska chrząstkowata, mająca organa elektryczne. **Drętwić**, wię, *s.cz. nied.* sprawiać odrętwiałość. **Drętwieć**, ję, *s.n. nied.* zdrętwiałym się stawać, tracić czucie. Nogi, ręce drętwieją od zimna. Zęby drętwieją. *Fig.* Ojcowie jedli jagody niedojrzałe, a zęby synów drętwieją. = Drętwieć ze strachu, osłupieć ze strachu. **Drętwienie**, a, *n.* utracenie czucia w jakiej części ciała, odrętwienie. **Drętwik**, a, *m. zool.* ryba koścista, podobna do węgorza, mająca z obu stron tułowia organa elektryczne, za pomocą których zabija lub w odrętwienie wprawia inne zwierzęta. **Drętwość**, ści, *ż.* odrętwiałość, zdrętwiałość. **Drętwy**, a, e, *p.* odrętwiały, zdrętwiały.

**Drewienko**, a, *n. zdrob.* od Drewno, mały kawałek drewna; **Drewienka**, **Drewka**, wek, *l.m.* drobno porąbane drwa do palenia. **Drewnia**, ni, *ż.* drewnik, drewutnia, drwalnia. = budynek drewniany. = zbiór budynków drewnianych, wioska. **Drewniak**, a, *m. zool.* drobny owad, który się wgryza w suche drzewa, ściany. **Drewniany**, a, e, *p.* od drzewa, zrobiony z drzewa. Dom, most, stół drewniany. **Drewniasty**, **Drewnisty**, a, e, *p.* podobny do drzewa, nakształt drzewa. Roślina drewniasta. **Drewniczy**, ego, *m.* dozorca drzewa. **Drewnieć**, ję, *s.n. nied.* w drewno się obracać. = drętwieć. **Drewnik**, a, *m.* drewutnia, drwalnia. = drewniczy. **Drewno**, a, *n.* kawał drzewa, polano. = trzy drewna, szubienica. **Drewny**, a, e, *p.* od drew. Siekiera drewna. **Drewutnia**, ni, *ż.* skład drzewa, drwalnia.

**Drgać**, am, *s.n. nied.* **Drgnąć**, nę, *jednot.* drżeć, trząść się. Serce mu drga. Struna drga. Od strachu łytki im drgały. Padł i ani drgnął. **Drganie**, a, *n.* drżenie. Drganie serca, głosu, struny. **Drgawka**, i, *ż. med.* drygawka, drygotka, kurcz chwilowy w muszkułach. **Drgęga**, i, *ż.* drganie końskie, przecharśnienie.

**Drób**, obiu, *m.* domowe ptactwo. = Rybi drób, drobne rybki. **Droby**, **Dróbki**, *l.m.* podróbki, nóżki, pępki, wątróbki, szyjki, skrzydełka kur, gęsi, kaczek, z których się robią potrawki. **Drobianka**, i, *ż.* piwo lub wino z chlebem drobno pokrajanym. **Drobiątko**, a, *n. zdrob.* drobne zwierzątko. **Drobiazg**, u, *m.* **Drobiażdżek**, dżka, *m. zdrob.* drobnostka, fraszka. = *zbior.* małe dzieci. = drobne rybki. = ptactwo domowe. **Drobiazgowo**, *ps.* w drobnych szczegółach, drobnostkowo. **Drobiazgowość**, ści, *ż.* drobne szczegóły. **Drobiazgowy**, a, e, *p.* drobiazgu się tyczący, drobnostkami zajmujący się. **Drobić**, bię, *s.cz. nied.* drobno krajać, siekać, kruszyć. = na drobne części dzielić. = nóżkami drobno stąpać, chodzić. **Drobiciel**, a, *m.* **Drobicielka**, i, *ż.* ten, ta co drobi. **Drobnieć**, ję, *s.n. nied.* drobnym się stawać, maleć. Książęta kijowscy dla niezgód i domowych wojen drobnieć poczynali. **Drobniuchno**, **Drobniutko**, **Drobniuteńko**, **Drobniusieńko**, *ps.* bardzo drobno. **Drobniuchny**, a, e, **Drobniutki**, **Drobniuteńki**, **Drobniusieńki**, a, ie, *p.* bardzo drobny. **Drobno**, *ps.* w drobnych kawałkach, na drobne kawałki. Drobno pokrajać, posiekać. = drobnemi literami. Drobno pisać. **Drobnomierz**, a, *m. ast.* mikrometr, narzędzie do mierzenia drobnych łuków. **Drobność**, ści, *ż.* maleńkość, drobna cząstka, mała liczba. **Drobnostka**, i, *ż.* fraszka, rzecz małej wagi. **Drobnowidz**, a, *m.* mikroskop, narzędzie do widzenia drobnych rzeczy, których gołem

okiem dostrzedz nie można. **Drobny**, a, e, *p.* szczupły, małej objętości. Drobny piasek. Drobne pieniądze. Drobne pismo. Drobny deszcz. = szczupły, maleńki. Drobne dziatki. = małoważny, drobiazgowy, mało znaczący. Drobne wydatki. Drobna szlachta. Ludzie drobnego stanu.

**Droczyć**, czę, *s.cz. nied. prow.* drażnić, jątrzyć, do gniewu pobudzać.

**Droga**, i, *ż.* trakt, szlak, którym idą, jadą. Droga równa, gładka, utarta, ubita. Droga żelazna. Z drogi! = podróż. Daleka droga. Wybierać się w drogę. Pójść, puścić się w drogę. W drodze, w pół drogi. = *fig.* sposób dojścia, otrzymania czego, zachowania się, postępowania. Iść, postępować prostą drogą. Iść drogą cnoty. Zboczyć z drogi cnoty. Droga dostojeństw, zaszczytów, sławy. Droga zbawienia. Kto się wielu dróg chwyta do jakowego zamiaru, najbardziej błądzi. = *astr.* Droga mleczna, pas biały na niebie, w nocy bez światła księżyca widzieć się dający. Droga ziemi około słońca, przestrzeń którą ziemia w obrocie rocznym około słońca przebiega.

**Drogi**, a, ie, *p.* nie tani, wiele kosztujący. W wielkich miastach życie jest drogie. = kosztowny, wielką wartość mający. Drogi towar. Drogie kamienie, dyamenty, perły, korale. Czas jest drogi. = luby, kochany. Drogi przyjacielu! = drogo przedający. Drogi kupiec, rzemieślnik. **Drogo**, *ps.* nie tanio, kosztownie. Drogo co kupić, przedać. **Drogocenny**, a, e, *p.* wielkiej ceny, kosztowny. **Drogość**, ści, *ż.* cena wielka. Drogość towaru. = wartość wielka. Drogość zdrowia.

**Drogman**, a, *m.* tłumacz przy poselstwach na Wschodzie.

**Drogowe**, go, *n.* opłata od drogi.

**Drogowy**, a, e, *p.* od drogi, drożny.

**Dromader**, a, *m.* (z łac.), *zool.* wielbłąd jednogarbowy.

**Drop**, ia, *m. zool.* duży ptak z rzędu kur. **Dropiaty**, a, e, *p.* upstrzony nakształt dropia. Koń dropiaty.

**Drozd**, a, *m. zool.* ptak z rzędu wróbli, którego jest kilkadziesiąt gatunków. **Drozdowy**, a, e, *p.* od drozda.

**Drożdże**, y, *l.m.* substancya organiczna roślinna, powstająca przy fermentacyi płynów, cukier, azot i białko roślinne zawierających. = wszelkie męty, fusy, w płynach na dnie osiadające. **Drożdżany**, **Drożdżowy**, a, e, *p.* od drożdży, z drożdży **Drożdżysty**, a, e, *p.* pełen drożdży.

**Drożeć**, ję, *s.n. nied.* drogim się stawać.

**Dróżka**, i, *ż. zdrob.* ciasna droga.

**Drożnik**, a, *m.* opisanie drogi, którą gdzie jechać trzeba, przewodnik podróżnych. **Drożny**, a, e, *p.* od drogi, drogowy.

**Drożyć**, żę, *s.cz. nied.* droższym czynić. = się, *s.z.* z czem, wysoką na co kłaść cenę; *fig.* czynić trudności, chcieć być proszonym. Drozy się wilk, nakoniec dał się im uprosić. **Drożyzna**, y, *ż.* znaczna drogość żywności.

**Drożyna**, y, *ż. zdrob.* mała, wązka droga.

**Drożysko**, a, *n.* zła, fatalna droga.

**Druchna**, y, *ż.* dziewka towarzysząca pannie młodej do ślubu.

**Druciany**, **Dróciany**, a, e, *p.* z drutu. Klatka druciana. = na drutach robiony. Pończochy druciane. **Druciarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie się drut ciągnie, wyrabia. **Druciarz**, a, *m.* drutownik.

**Druczek**, czku, *m. zdrob.* drobny druk. **Druczysko**, a, *n.* brzydki, niezgrabny druk.

**Drugi**, a, ie, *p.* po pierwszym następujący, wtóry. Drugi dzień tygodnia. Tom drugi. Bolesław drugi. Drugie tyle. = jeden z dwóch, inszy, inny. Jeden po drugim, jeden za drugim, jeden przed drugim. Jeden płakał, a drugi się śmiał. = przeciwny. Na drugim brzegu, na drugiej stronie. = drugi taki, podobny. To drugi Cycero. = jaki taki. Bydlę czasem pojętniejsze od drugiego człeka. = jaki, jeden. Biskup ten żył, jako drugi zakonnik. **Drugokrotny**, a, e, *p.* dwukrotny. **Drugożeniec**, żeńca, *m.* co się

drugi raz ożenił. **Drugoŝeński**, a, ie, *p.* tyczący się drugiego małżeństwa. **Drugoŝeństwo**, a, *n.* powtórne małżeństwo.

**Drugubica, Drygubica**, y, *ż.* dryga, sieć na ryby. = sieć na przepiórki, na słomki.

**Druh, Druch**, a, *m.* przyjaciel, towarzysz.

**Druk**, u, *m.* (z niem.), charakter, litery lane. = drukowanie, pismo drukowane. Oddać do druku. Wyjść z druku. Wolność druku. = sztuka drukarska. Wynalazca druku. **Drukarczyk**, a, *m.* czeladnik drukarski. **Drukarka**, i, *ż.* kobieta, co książki drukuje. **Drukarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie drukują. **Drukarski**, a, ie, *p.* od drukarza, albo druku. Błędy drukarskie. Prasa drukarska. **Drukarstwo**, a, *n.* typografia, sztuka drukarska. **Drukarz**, a, *m.* typograf. = ten co odbija w prasie formy przez zecera ułożone. **Drukarzowa**, ej, *ż.* żona drukarza. **Drukować**, uję, *s.cz. nied.* składać litery drukarskie. = odbijać w prasie złożone formy. = się, *s.z.* być w druku.

**Drumla**, li, *ż.* żelazko ze sprężynką, na którem, przyłożywszy je do zębów, i poruszając sprężynką, tony wydają.

**Drut, Drót**, u, *m.* pręt kruszcowy. Drut żelazny, srebrny, mosiężny. = Druty, iglice na których robią się pończochy. **Drutarnia, Drutownia**, ni, *ż.* druciarnia, fabryka drutów. **Drutować**, uję, *s.cz. nied.* drutem opatrzyć, przerabiać, ścisnąć, związać. **Drutownik**, a, *m.* ciągnący druty, albo robiący co z drutu. **Drutowy**, a, e, *p.* druciany, z drutu.

**Druz**, u, *m. górn.* druzy, próżne wydrążenia, komórki w warstwach lub żyłach kopalnych, wewnątrz zwykle kryształami pokryte.

**Drużba**, y, *m.* swat, dziewosłąb. = imiennik.

**Druzgać**, am, **Druzgotać**, cę, czę, *s.cz. nied.* z trzaskiem łamać, tłuc, rozbijać.

**Drużbart**, a, *m.* gra w karty.

**Drużka**, i, *ż.* swachna, towarzysząca pannie młodej do ślubu. **Drużyna**, y, *m. zbior.* poczet przyjaciół, towarzyszów. Zbierana drużyna, hałastra.

**Drwa, drew**, *l.m.* drzewo porąbane do palenia. Rąbać drwa. Drwa do lasu wozić, *przysł.* gdzie czego dosyć, tam jeszcze więcej dodawać. **Drwal**, a, **Drwalnik**, a, *m.* co drwa przedaje. = człowiek gruby, nieokrzesany. **Drwalnia**, ni, *ż.* drewutnia, skład na drwa.

**Drwiarz**, a, **Drwinkarz**, a, *m.* lubiący drwić, drwinki stroić. **Drwić**, wię, *s.n. nied.* z kogo, z czego, szydzić, żartować. Drwi sobie ze wszystkiego. Drwią z ciebie. = Drwić głową, rozum i przytomność tracić, mylić się, błądzić. **Drwina**, y, **Drwinka**, i, *ż.* żarcik, przycinek. Drwinki sobie robić, stroić z kogo, z czego. **Drwinkować**, uję, *s.n. nied.* drwinki stroić.

**Dryblas**, a, *m.* koń przerosły. = chłop ogromny, niezgrabny.

**Dryga**, i, *ż.* sieć na jesiotry.

**Drygać**, am, *s.n.* drgać, podrygiwać nogami.

**Drygant**, a, *m. posp.* ogier.

**Drygawka**, i, *ż.* u flisów, rudel tratwiany.

**Drygliwy**, a, e, *p.* drygający. **Drygotka**, i, *ż.* dryganie, drżenie, drżączka.

**Dryja**, i, *ż.* (z grec.), trójka na kostkach do grania. = trójka, trzy konie.

**Dryjacznik**, a, *m.* olejkarz przedający dryjakiew. **Dryjakiew, kwi**, *ż.* (z grec.), lekarstwo przeciw ukąszeniu jadowitego gadu i wszelkim truciznom. = *bot.* (Scabiosa succisa), roślina długo-trwała, rośnie na miejscach wilgotnych, której jest kilka gatunków: polna, siarczysta, podgryziona. **Dryjakwiany, Dryjakwowy**, a, e, *p.* od dryjakwi. Dryjakwiane lekarstwa.

**Dryl, Drel**, u, *m.* (z niem.), gatunek świdra. **Drylować, Drelować**, uję, *s.cz. nied.* dryiem wiercić. **Drylownik, Drelownik**, a, *m.* narzędzie chirurgiczne do wiercenia czaszki.

**Dryndać**, am, *s.n. nied.* drgać, wahać

szem, ruszać, machać. Dryndać nogami, ogonem. **Dryndulka**, i, *ż.* dorożka, taradajka.

**Drżączka**, i, *ż.* drżenie z dreszczem. = *posp.* zimna febra. = *bot.* (Briza), rodzaj właściwej trawy.

**Drżazga**, i, *ż.* **Drżaczka**, i, *ż. zdrob.* trzaska.

**Drzeć**, drę, *s.cz. nied.* rwać, szarpać palcami, paznokciami. Drzeć papier, list, suknie na sobie. Drzeć pierze, łyka. Gdy się łyka drzeć dadzą, wtenczas je drzeć trzeba, *przysł.* korzystać z dogodnej pory. = Drzeć kogo ze skóry. *fig* zdzierać, łupić, obdzierać. = Drzeć suknie, szarzać, poniewierać. = Drzeć po uszach, razić uszy nieprzyjemnym dźwiękiem. = Drzeć gardziel, wrzeszczeć na całe gardło. = Drzeć z kim koty, iść z kim na udry, kłócić się, być w zatardze, = się, *s.z.* dziurawieć. Suknia drze się. = z kim, targać się, kłócić się. Drą się jak pies z kotem. = dokąd, do czego, cisnąć się, drapać się, przedzierać się. Drzeć się przez krzaki, przez ciernie, na górę, na skałę. = wrzeszczeć, krzyczeć na całe gardło.

**Drzeć, drzę**, *s.n. nied.* drgać, trząść się, drygać. Drzeć z zimna, ze strachu, z gniewu, ze złości. Drzą mi ręce, nogi, łytki. = o co, lękać się, obawiać się. **Drzenie**, a, *n.* trzęsienie się, drganie. Drzenie serca, powietrza, liści. = *med.* drżączka.

**Drzemać**, *ob.* Drzymać. **Drzemlik**, a, *m. zool.* ptak między drapieżnemi najmniejszy, podobny do sokoła.

**Drzeń, Drdzeń**, nia, *m. ob.* Rdzeń. **Drzenność**, ści, *ż. ob.* Rdzenność. **Drzenny**, a, e, *p. ob.* Rdzenny.

**Drzewce**, a, *n.* **Drzewiec**, wca, *m.* oszczepisko, rękojeść u kopii. = kopia, spisa, lanca. **Drewczyk**, a, *m. ob.* Dzierlatka. **Drzewieczko**, a, *n. zdrob.* od Drzewce i od Drzewko. **Drzewianka**, i, *ż. zool.* żabka zielona, na drzewa łażąca. **Drzewiany**, a, e, *p.* drewniany. = drzewny, drzewowy. **Drzewiasty**, a, e, *p.* podobny do drzewa. **Drzewie**, a, *n. zbior.* drzewa. **Drzewiec**, wca, *m. ob.* Drzewce. = *zool.* sokoł mniejszy. **Drzewieć**, ję, *s.n. nied.* drzewem się stawać, w drzewo rosnąć. **Drzewigroszek**, szka, *m. bot.* (Orobus), groch zajęczy. **Drzewina**, y. **Drzewinka**, i, *ż. zdrob.* małe drzewko, mizerne drzewo. **Drzewko**, a, *n. zdrob.* małe drzewo. **Drzewkowaty**, a, e, *p.* nakształt drzewka. **Drzewno**, a, *n.* kawałek drzewa, drewno. **Drzewny**, a, e, *p.* od drzewa, drzewowy. **Drzewo**, a, *n.* roślina tak na pniu (arbor), jako też ścięta (lignum). Drzewo iglaste, liściowe, miękkie, twarde, opałowe, szczapowe, krąglakowe, budowlowe, rękodzielne, szczepkie. Drzewa i krzewy owocowe jużto są ziarnowe, jako to: grusze i jabłonie; już jagodne, jako to: agrest i porzeczki; już pestkowe, a temi są śliwy, wiśnie, brzoskwinie i morele; już nareszcie łupinowe, jako to: orzech włoski i laskowy = *fig.* Drzewo genealogiczne. Drzewo wiadomości dobrego i złego. = *chem.* Drzewo Diany, sztucznie połączony merkuriusz ze srebrem w kształcie rozgałęzionych kryształów. Drzewo Saturna, pokwit ołowiu uwolnionego ze związku solnego za pomocą cynku. Drzewo cynkowe, niedokwas cynku, wydzielony z galmanu czyli rudy cynkowej, i zebrany w kroplach. **Drzewołom**, u, *m.* wiatr drzewa łamiący. **Drzewołomny, Drzewołomy**, a, e, *p.* łamiący drzewa. **Drzeworyt**, u, *m.* rycina na drzewie. **Drzewostan**, u, *m.* stan drzew w lesie, co do stopnia ich wzrostu. Drzewostan młody, stary, doskonały czyli czysty, nieregularny czyli pomieszany. **Drzewowy**, a, e, *p.* od drzewa, drzewny. **Drzewsko**, a, *n.* nędzne drzewo.

**Drzwi**, *l.m.* otwór do wejścia. Stać we drzwiach, u drzwi. = zbite razem deski do zamknięcia tego otworu. Zamknąć, odemknąć lub otworzyć drzwi. Zamknąć drzwi przed kim. Prosić kogo za drzwi. O wilku mówią, a wilk przede

arzwiami. **Drzwiczki, czek**, *l.m. zdrob.* małe drzwi.

**Drzymać, mię**, *s.n. nied.* usypiać snem lekkim i przerywanym. = *fig.* drzymał Homer niekiedy. **Drzymała, y**, *m.* ten co drzymie. **Drzymanie, a**, *n.* lekkie i przerywane spanie. **Drzymka, i, Drzymliwość, ści**, *ż.* skłonność do drzymania. **Drzymliwy, a, e**, *p.* skłonny do drzymania.

**Dubas, a**, *m.* statek z uciętym pionowo końcem tylnym na Bugu i Wiśle.

**Dubelt, a**, *m.* piwo dubeltowe. = większy bekas. **W dubelt, Dubeltowo**, *ps.* dwa razy tyle, podwójnie. **Dubeltówka, i**, *ż.* strzelba z dwiema lufami. **Dubeltowy, a, e**, *p.* podwójny. Dubeltowa podeszwa. Dubeltowe okno.

**Dubiel, a**, *m. zool.* ryba do karasia podobna.

**Dubla, i**, *ż.* podwójnie przegrana w grze zwanej mariaszem. **Dublet, a**, *m.* wyraz bilardowy, znaczący przeprowadzenie uderzeniem bili na drugą stronę łuzy. **Dublon, a**, *m.* moneta złota różnych krajów i różnej wartości. **Dublować, uję**, *s.cz. nied.* podwoić.

**Duby, ów**, *l.m.* Duby smalone, brednie, baśnie. Pleść, prawić, bredzić duby smalone.

**Duch, u**, *m.* dech, oddech, powietrze którego oddychaniem żyjemy. Duchem, co tchu, żywo, prędko. = para, wyziew. Duch od picca. = płyn nerwowy, duch ożywiający. **Duch, a**, *m.* to co nas ożywia, dusza materyi. Wyzionąć ducha. Fizyologowie przyjmują dwie w ciele ludzkiem istoty, to jest: samo ciało, i ożywiającego je ducha. = co umysł zagrzewa, otucha, nadzieja, odwaga. Dodać ducha, stracić ducha. = natura, własność. Duch języka. = umysł, wola, rozum, myśl. Duch wieku. Duch narodowy. Duch praw. Tchną jednym duchem. = skłonność. Duch zemsty, buntu, niezgody, sprzeczności, = strach, upiór, mara. Bać się duchów. = istota bez ciała. Duchy niebieskie. **Duch** święty. Zły duch. = W duchu, w sobie, potajemnie. Nienawidzić w duchu. Śmiać się w duchu. **Duchowidz, a**, *m.* człowiek, któremu się zdaje, że widzi duchy. **Duchowieństwo, a**, *n.* stan duchowny. = *zbior.* ludzie duchownego stanu. **Duchownie**, *ps.* w duchu, duchowo, nie cieleśnie. **Duchowność, ści**, *ż.* istność duchowna. Duchowność duszy. = bogomyślność, życie duchowne. Książki o duchowności. **Duchowny, a, e**, *p.* od ducha, nie materyalny, nie cielesny. Życie duchowne. Ojciec duchowny. Władza duchowna. = do stanu duchownego należący. Osoba duchowna. Dobra duchowne. Sąd duchowny. = **ego**, *m.* jeden ze stanu duchownego.

**Duda, y, Dudarz, a**, *m.* co na dudach gra, gajda. = dudek, głupiec. **Dudy, dud**, *l.m.* instrument dęty, w który grajek sam usty nie dmie, ale za pomocą mieszka umocowanego na prawem biodrze nadyma. **Dudać, am**, *s.n. nied.* grać na dudach. = głos podobny do dudy wydawać. = Ani dudać o czem, ani dudu, ani myśleć o czem. Często Jowisz dla dziewki o niebie ni dudu. **Dudek, dka**, *m. zool.* ptak z rzędu dzięciołów, wielkości kosa, z czubem na głowie. *Przysł*, Znać dudka z czubka. Każdy dudek ma swój czubek. Pokazywać komu dudka na kościele: mamić, łudzić, oszukiwać, pokazywać gruszki na wierzbie. = głupiec, błazen. Wystrychnąć kogo na dudka. = Dudek od żony, rogal. = potrójny grosz. **Dudka, Dudeczka, i**, *ż. zdrob.* mała duda, piszczałka. = Dudka w piórze, część rogowa, mniej więcej walcowata, tęga, sprężysta, wpół przezroczysta, mająca wewnątrz gąbkowatą rdzeń. **Dudki, dek**, *l.m.* małe dudy, multanki. = żelaza, któremi narowistemu koniowi nos ujmują. **Dudkować, uję**, *s.n. nied.* dudać, grać na dudach. = żarty, śmieszki stroić. = nadskakiwać komu. **Dudlić, lę**, *s.n.*

*nied.* na dętym instrumencie nieumiejętnie grać. **Dudnić, nię,** *s.n. nied* huczeć, huk wydawać. **Dudzista, y,** *m.* dudarz.

**Duet, u,** *m.* (z włos.), śpiewanie lub granie we dwoje. = sztuka muzyczna śpiewana lub grana we dwoje.

**Dufać,** i t. d. *ob.* **Ufać,** i t. d.

**Duga, Duha, y,** *ż.* kabląk nad chomątem.

**Dukać, am,** *s.n. nied.* **Duknąć, nę,** *jednot.* w róg trąbić. = (o żabie), skrzeczeć. = *fig.* ustawicznie co komu powtarzać, klektać.

**Dukacina, y,** *ż.* nieważny dukat, kulfon. **Dukacisko, a,** *n.* zły, stary dukat. **Dukat, a,** *m.* **Dukacik, a,** *m. zdrob.* pieniądz złoty różnej w różnych krajach wartości. **Dukatowy, a, e,** *p.* od dukata. Złoto dukatowe ma 23 karaty i 16 gran.

**Dukla, i,** *ż. górn.* mała i wązka szyba, bita dla poszukiwania kruszców i ciał kopalnych.

**Dukt, u,** *m.* (z łac.), ciąg, cug, linia. = przerąb w lasach odgraniczający.

**Dukwieć, wię, Dulczyć, czę,** *s.n. nied.* nad czem, sięczeć, mozolić się.

**Dul, a,** *m. górn.* kłąb żelaza oczyszczonego od żużlów.

**Dula, i,** *ż.* **Dulka, i,** *ż. zdrob.* gatunek gruszki. = Dulka, dwa kołki w burcie dla każdego z flisów, między które kładą wiosła, kiedy niemi robią.

**Duma, y,** *ż.* **Dumka, i,** *ż. zdrob.* dumanie, rozmyślanie. = pieśń smutna. **Dumać, am,** *s.n. nied.* rozmyślać, marzyć, w myśli co układać. **Dumanie, a,** *n.* rozmyślanie.

**Duma, y,** *ż.* wysokie o sobie mniemanie, pycha. **Dumnie, Dumno,** *ps.* z dumą, pysznie. **Dumnomyślnie,** *ps.* górnomyślnie. **Dumnomyślność, ści,** *ż.* górnomyślność. **Dumnomyślny, a, e,** *p.* górnomyślny, wyniosły. **Dumność, ści,** *ż.* pyszność, wyniosłość. **Dumny, a, e,** *p.* pyszny. wyniosły.

**Dunst, u,** *m.* (z niem.), brok, śrót najdrobniejszy.

**Dupa, y,** *ż.* **Dupka, i,** *ż. zdrob.* zadek, pośladek. = Burza dupa, dupka, narostek wedle otworu pośladkowego. **Dupel, pla,** *m.* **Duplo, a,** *n. ob.* **Dziupel. Dupiasty, a, e,** *p.* dużą dupę mający.

**Duplikat, u,** *m.* dublet, drugi exemplarz dzieła, pisma, dokumentu.

**Dupniasty, a, e,** *p.* pełen duplów, wydupniały, wypróchniały. **Dupnieć, ję,** *s.n. nied.* próchnieć, zostawać wydupniałym.

**Dureń, rnia,** *m.* głupiec, błazen, kiep. **Durniać, am,** *s.cz. nied.* nazywać kogo durniem, łajać. **Durnieć, ję,** *s.n. nied* stawać się durniem, głupieć. **Durno,** *ps.* głupio. **Durność, ści,** *ż.* głupota. **Durnowatość, ści,** *ż.* głupowatość. **Durnowaty, a, e,** *p.* głupowaty **Durny, a, e,** *p.* głupi. **Durzeć, ję,** *s.n. nied.* odurzałym się stawać. **Durzenie, a,** *n.* zwodzenie, oszukiwanie. **Durzyć, rzę,** *s.cz. nied.* zwodzić, oszukiwać. **Durzyciel, a,** *m.* **Durzycielka, i,** *ż.* ten, ta co durzy.

**Durszlak, a,** *m.* naczynie kuchenne, blaszane lub miedziane, przez które gąszcze przecedzają się.

**Dusić, szę,** *s.cz. nied.* dawić, dławić. Herkules dusił węże w kolebce. = duszenie sprawiać. Kaszel go dusi. = tłumić, przytłumiać. Ogień, co go dusisz, to się bardziej żarzy. = mięso, smażyć. = chować sm. rannie, taić, ukrywać. Dusić grosze, pieniądze. = siedzieć nad czem, sięczeć, Dusić kufel, flaszę. Dusić robotę jaką. = się, *s.z.* cierpieć duszenie, niemieć wolnego oddechu. = (o ogniu), nie jasno się palić. Ogień gdy się dusi, będzie niepogoda. **Dusiciel, a,** *m.* **Dusicielka, i,** *ż.* ten, ta co dusi. = Wąż dusiciel, *zool.* boa. **Dusidło, a,** *n.* narzędzie duszenia. **Dusikufel, fla,** *m.* moczymorda, pijak. **Duszenie, a,** *n.* dławienie. = smażenie na wolnym ogniu w zakrytem naczyniu.

**Dusza, y,** *ż.* duch ciało ożywiający. W łóżku bez duszy go zastano. Ujść z duszą. = istność w nas myśląca, przez ciało działająca, wolą i rozum mająca. Dusza jest niepodzielna, nieśmiertelna. Władze duszy. Zbawić duszę. = serce,

uczucie. Z duszy i serca to uczynię. Dusza ma go nie clerpi. = człowiek żyjący. Dobra dusza. Nie była z nią natenczas żadna żywa dusza. Ta wieś ma trzysta dusz. = sprężyna czynności, duch ożywiający. Rzetelność jest duszą handlu. Był duszą towarzystwa. = (w skrzypcach, basetli), kijek pod podstawkiem. = wewnętrzne podrażenie armaty. = w żelazku do prasowania. = (w piórze), dudka, rdzeń wewnętrzny. **Duszka**, i, *ż. zdrob.* od Dusza. Moja duszko, moje serce. **Duszkiem**, *ps.* jednym tchem. Wypić, łyknąć duszkiem. **Dusznica**, y, *ż.* choroba bydięca sprawująca duszenie, podobnie jak ślinogorz u człowieka. **Dusznie**, *ps.* z duszy, serdecznie. = koniecznie. **Duszno**, *ps.* tu jest zaduch, duszące powietrze. = *fig.* ciężko, ciasno. Dobywał Rzymu, i już Rzymianom było bardzo duszno. **Duszność**, ści, *ż.* trudne oddychanie, dychawica. **Duszny**, a, e, *p.* od duszy. = duszący, ciężki oddech sprawiający. **Duszobójca**, y, *m.* zabójca duszy. **Duszobójny**, a, e, *p.* zabijający duszę. **Duszobójstwo**, a, *n.* zabójstwo duszy. **Duszodawca**, y, *m.* który dał nam duszę. **Duszyca**, y, *ż.* dusza zmarłego. = biedna dusza. **Duszyczka**, i, *ż. zdrob.* od Duszka.

**Duszony**, a, e, *im.* w zamkniętem naczyniu gotowany, smażony. Pieczenia duszona. Sztuka mięsa duszona.

**Dużać się**, *s.z. nied.* z kim, z czem, pasować się, mocować się. **Dużeć**, ję, *s.n. nied.* stawać się dłuższym, silniejszym. **Dużo**, *ps.* wiele, wielce, mocno, bardzo. **Dużość**, ści, *ż.* wielki wzrost. = siła, moc. **Duży**, a, e, *p.* wielki, wysoki. Duży chłop. Duży koń. Duża ryba. = silny, mocny. Ciało zdrowe i duże.

**Dwa, dwóch, dwu**, imie liczebne, między jednym a trzema, używa się z imionami męzkiemi zwierzęcemi i nieżywotnemi, tudzież z niejakiemi. Dwa psy, dwa stoły, dwa miasta. **Dwaj**, z imionami mężczyzn. Dwaj królowie, dwaj bracia. **Dwie**, z imionami kobiet i wszystkiemi rodzaju żeńskiego. Dwie kobiety, dwie sroki, dwie izby, dwie prawdy. **Dwadzieścia, dwudziestu**, imie liczebne, dwa razy dziesięć. Dwadzieścia koni, kobiet, łat. **Dwadzieścioro, rga**, *n.* dwadzieścia sztuk różnej płci, *np.* dzieci, prosiąt. **Dwakroć**, *ps.* dwa razy. **Dwanaście, dwunastu**, dziesięć i dwa. **Dwanaścioro, rga**, *n.* dwanaście różnej płci *np.* źrebiąt, szczeniąt. **Dwanaściory, a, e, Dwanaścioraki, a, ie**, *p.* dwunastu różnych rodzajów, gatunków. **Dwieście, dwustu, dwóchset**, dwa razy sto. **Dwojaki, a, ie**, *p.* dwóch różnych gatunków. = *l.m.* naczynie podwójne w jedno spojone. **Dwojako**, *ps.* dwojakim sposobem. **Dwojakość**, ści, *ż.* podwojność. = dwuznaczność, dwustronność. **Dwoić, ję**, *s.cz. nied.* drugie tyle pomnażać, podwajać. = na dwie części dzielić. = **się**, *s.z.* dzielić się na dwoje. Dwoją się w zdaniach, dwoją się zdania. = okazywać się podwójnym, podwajać się. Dwoi mu się w oczach. **Dwoje, ga**, *n.* dwie sztuki, para. Dwoje gołąbiąt. Dwoje dzieci. Było nas dwoje. Z dwojga złego wybierać należy mniejsze. Złożyć we dwoje. **Dwójka**, i, *ż.* liczba dwa. = karta francuzka, na której dwa oka. = dwóch, dwoje. Bić we dwójkę. **Dwójlist**, u, *m. bot.* (Ophrys), roślina z rodziny storczykowych. **Dwójnasób, w Dwójnasób**, *ps.* we dwoje, dwa razy tyle. **Dwoisto**, *ps.* dwojako. **Dwoistość**, ści, *ż.* dwojakość. = chytrość, dwuznaczność. **Dwoisty**, a, e, *p.* podwójny. = na dwoje złożony. = chytry, dwuznaczny, nieszczery.

**Dwór**, oru, *m.* miejsce przed domem, podwórze, dziedziniec. Wyszedł na dwór. Przyszedł ze dworu. Jaki tam czas na dworze? = pomieszkanie pana na wsi. Lepiej więcej mieć łanów, niżeli dworów. = słudzy we dworze pańskim. Cały dwór wyszedł naprzeciw swego pana. = mieszkanie monarchy. Dwór papiezki, cesarski, królewski. Mieć urząd u dworu, mieć we dworze.

do dworu. = monarcha ze swoją familią i osobami go otaczającemi. Król z całym dworem. Dwór liczny, świetny. Dwory zagraniczne. = ci co na dworze mieszkają. Starzy panowie dwór wielki chować lubili. = służba dworska, życie dworskie. Grzeczność, talent nie lada, ten rad w dworach gości. = Żyć swoim dworem, na swój sposób, podług swego widzimi się. **Dworactwo**, a, *n.* obyczaje, życie dworskie. **Dworak**, a, *m.* dworzanin, żyjący na dworze królewskim, pańskim. **Dworakierya**, y, *ż.* obyczaje dworskie. **Dworek**, rka, *m.* domek porządniejszy od innych w miasteczku lub na wsi. **Dworka**, i, *ż.* żyjąca na dworze pańskim. = dziewka we dworze do drobiu. **Dwornie**, **Dworno**, *ps.* z wielkim, licznym dworem. = podług trybu dworskiego, po dworsku, grzecznie, układnie, zręcznie. **Dworność**, ści, *ż.* dworskość, ton dworski. **Dworny**, a, e, *p.* od dworu; dworski, nadworny. **Dworować**, uję, *s.n. nied.* dworsko służyć, żyć na dworze. = z czego, żartować, naśmiewać się, żarciki stroić. **Dworowanie**, a, *n.* służba dworska. = żartowanie, szydzenie. **Dworowy**, a, e, *p.* od podwórza dworskiego. **Dworski**, a, ie, *p.* należący do dworu, do pana, dziedzica. Grunta dworskie. = należący do dworu monarszego. Urzędnik dworski. Życie dworskie. Obyczaje dworskie. = ego, *m.* dworzanin. = stronnik dworu, stronnik królewski. **Dworsko**, *ps.* po dworsku, sposobem dworskim. **Dworskość**, ści, *ż.* ton dworski, postępowanie dworskie, sposób życia dworski. **Dworstwo**, a, *n.* dworactwo, dworskość. = dowcipny żart, koncept. = obyczajność, grzeczność. **Dworszczyzna**, y, *ż.* życie dworskie, ton dworski. = powinności dworowi, pańszczyzna. = *zbior.* dworscy ludzie, dworzanie. **Dworzanek**, nka, *m. zdrob.* od **Dworzanin**, a, *m.* człowiek żyjący na dworze królewskim. = szlachcic w służbie wielkiego pana. **Dworzanka**, i, *ż.* na dworze pańskim żyjąca. **Dworzański**, *p.* od dworzanina, dworski. **Dworzaństwo**, a, *n. zbior.* dworzanie. = służba dworska. = dworskie obyczaje, obyczajność, grzeczność. **Dworzec**, rca, *m.* dwór we wsi, folwark. **Dworzysko**, a, *n.* stary, brzydki dwór. = plac, grunt dworski. **Dworzyszcze**, a, *n.* dworzec, folwark.

**Dwouchy**, **Dwuuchy**, a, e, *p.* o dwóch uchach, *np.* dzban. **Dwubarwny**, **Dwubarwisty**, **Dwubarwy**, a, e, *p.* o dwóch barwach, dwóch kolorach. **Dwuboczny**, a, e, *p.* o dwóch bokach. **Dwucalowy**, a, e, *p.* mający dwa cale długości. **Dwucienny**, a, e, *p.* z dwóch stron cień rzucający. Dwucienni mieszkańcy pasa gorącego. **Dwuczęściowy**, **Dwuczęstny**, a, e, *p.* z dwóch części złożony. **Dwuczubowy**, **Dwuczuby**, a, e, *p. zool.* o dwóch czubach. **Dwudniowy**, **Dwudzienny**, a, e, *p.* dwa dni trwający. **Dwudroże**, a, *n.* dwóch dróg rozstanie. **Dwudzielny**, a, e, *p. bot.* na dwoje podzielony. Łodyga dwudzielna. = *aryt.* Stosunek dwudzielny. **Dwudziestka**, i, *ż.* liczba dwadzieścia. **Dwudziestkować**, uję, *s.cz. nied.* karać dwudziestego. **Dwudziestkowanie**, a, *n.* karanie dwudziestego. **Dwudziestobok**, u, *m. mat.* figura o dwudziestu bokach. **Dwudziestoczterogodzinny**, a, e, *p.* przez 24 godzin trwający. **Dwudziestodzienny**, a, e, *p.* dni 20 trwający, lub co 20 dni przypadający. **Dwudziestokąt**, a, *m. mat.* figura o dwudziestu kątach. **Dwudziestokątny**, a, e, *p.* mający 20 kątów. **Dwudziestoletni**, a, ie, *p.* mający lat 20. = trwający lat 20. = co 20 lat odbywający się. **Dwudziestościan**, u, *m. mat.* bryła o dwudziestu ścianach. **Dwudziestówka**, i, *ż.* moneta 20 groszy zawierająca, grzywna. **Dwudziestu**, z imionami mężczyzn. Było nas dwudziestu. **Dwudziesty**, a, e, *p.* po dziewiętnastym następujący. **Dwufarbny**, a, e, *p.* o dwóch kolorach. **Dwufuntowy**, a, e, *p.* ważący dwa funty. **Dwugarcowy**, a, e, *p.* dwa garce zawierający **Dwugłoska**, i, *ż.*

dyftong, dwie samogłoski razem wymawiające się. Dwugłowy, Dwugłowny, a, e, *p.* o dwóch głowach, *np.* orzeł austryacki, rossyjski. Dwujętny, a, e, *p.* o dwóch rękojeściach do nięcia. Dwujęzyczny, a, e, *p. zool.* o dwóch językach. = dwoma językami mówiący. = *fig.* nieszczerze mówiący, dwuznaczny. Dwuimienny, Dwuimiony, a, e, *p.* o dwóch imionach. Dwuistny, a, e, *p.* z dwóch istot złożony. Dwukątny, a, e, *p.* o dwóch kątach. Dwukolny, a, e, *p.* o dwóch kołach. Dwukolorowy, a, e, *p.* o dwóch kolorach. Dwukonny, a, e, *p.* parokonny, *np.* wóz, wózek. Dwukopytny, Dwukopytowy, a, e, *p. zool.* o dwóch kopytach, mający kopyta rozdwojone czyli racice, jak wół, jeleń, sarna. Dwukropek, pka, *m. gram.* dwie kropki. Dwukrotnie, *ps.* dwakroć, dwa razy. Dwukrotny, a, e, *p.* dwa razy wzięty, powtórzony. Dwukształtny, a, e, *p.* o dwóch kształtach czyli różnych ciałach. Dwulatek, tka, *m.* Dwulatka, i, *ż.* (o koniach, bydle), mający dwa lata. Dwulecie, a, *n.* dwa lata. Dwuletni, a, ie, *p.* dwa lata mający, lub dwa lata trwający. Dwulicny, Dwulicowy, Dwulicy, a, e, *p.* dwojakiego lica, dwojakiej twarzy. Janus dwulicny. = dobry na obie strony (o materyach). = *fig.* fałszywy, obłudny. Dwuliścienlowy, Dwulistkowy, a, e, *p. bot.* (dicotyledoneus), mający dwa listki zarodkowe. Dwulistny, a, e, *p. bot.* o dwóch liściach. Dwulokciowy, a, e, *p.* mający dwa łokcie długości. Dwumasztowy, a, e, *p.* o dwóch masztach. Dwumiarowy, a, e, *p.* dwustopny (wiersz). Dwumiesięczny, a, e, *p.* dwa miesiące trwający. Dwunastka, i, *ż.* liczba 12. Dwunastnica, y, *ż. anat.* kiszka dwunasto-calowa, dwunastocalówka. Dwunastodniowy, Dwunastodzienny, a, e, *p.* dni 12 trwający, lub co 12 dni przypadający. Dwunastokąt, a, *m. mat.* figura o dwunastu kątach. Dwunastokątny, a, e, *p.* o dwunastu kątach. Dwunastoletni, a, ie, *p.* 12 lat mający, 12 lat trwający. Dwunastomiesięczny, a, e, *p.* całoroczny. Dwunastopręcikowy, a, e, *p. bot.* (dodecandria), o roślinach mających w kwiecie 12—19 pręcików. Dwunastościan, u, *m. mat.* bryła o dwunastu ścianach. Dwunastościenny, a, e, *p.* o dwunastu ścianach. Dwunastosłupkowy, a, e, *bot.* (dodecaginia), o roślinach mających w kwiecie 12 słupków. Dwunastu, zimionami mężczyzn: dwunastu apostołów. Dwunasty, a, e, *p.* po jedynastym następujący. Wiek dwunasty. Karol XII. Mamy dziś dwunasty miesiąca. Dwunasta (godzina). Dwunogi, a, ie, Dwunożny, a, e, *p.* o dwóch nogach. Dwupalcowy, a, e, *p.* na dwa palce długi. Dwupalczasty, a, e, *p.* o dwóch palcach. Dwupiędzisty, a, e, *p.* na dwie piędzi długi. Dwupiętrowy, a, e, *p.* o dwóch piętrach. Dwupiętrze, a, *n.* dwupiętrowy dom. Dwupłciowy, a, e, *p. zool.* i *bot.* obojej płci. Dwupręcikowy, a, e, *bot.* (diandria), o roślinach mających dwa pręciki w kwiecie. Dwuramienny, a, e, *p. mech.* o dwóch ramionach, *np.* dźwignia. Dwuręczny, a, e, Dwuręki, a, ie, *p.* o dwóch rękach. Dwuroczniak, a, *m.* dwulatek. Dwuroczny, a, e, *p.* dwuletni. Dwurogi, a, ie, Dwurożny, a, e, *p.* o dwóch rogach. Dwururka, i, *ż.* dubeltówka. Dwururny, a, e, *p.* o dwóch rurach. Dwurzędny, Dwurzędowy, a, e, *p.* o dwóch rzędach. Okręt dwurzędny, o dwóch rzędach wioseł. = *bot.* Dwurzędny jęczmień. Łodygi, liście dwurzędowe. Dwusetny, Dwóchsetny, a, e, *p.* od imienia liczebnego dwieście. Dwusieczny, a, e, *p.* obosieczny. Dwuskorupny, a, e, *zool.* mający dwie skorupy, *np.* ostryga. Dwusłowność, ści, *ż.* dwujęzyczność, nieszczerość. Dwusłowny, a, e, *p.* dwujęzyczny. Dwusłupkowy, a, e, *p. bot.* (digynia), mający w kwiecie dwa słupki. Dwustopny, Dwustopowy, a, e, *p.* o dwóch stopach, na dwie stopy długi. = dwumiarowy (wiersz). Dwustronny, a, e, *p.* na dwie strony, obostronny. Dwusyl-

labny, a, e, *p.* dwuzgłoskowy. **Dwutulny**, *p.* basza, mający buńczuk o dwóch ogonach końskich. **Dwutygodniowy**, a, e, *p.* dwa tygodnie trwający. **Dwutysięczny**, a, e, *p.* dwa tysiące zamykający. **Dwuwargowy**, a, e, *p. bot.* (bilabiatus), mający dwie wargi. Korona dwuwargowa. Kielich dwuwargowy. **Dwuwiązkowy**, a, e, *p. bot.* (diadelphia), mający w kwiecie pręcików we dwie wiązki zrosłe. **Dwuwieczny**, a, e, *p.* dwa wieki zamykający, trwający. **Dwuwiosłowy**, a, e, *p.* o dwóch wiosłach. **Dwuwykładnie**, *ps.* podług dwojakiego wykładu. **Dwuwykładność**, ści, *ż.* podległość dwojakiemu wykładowi. **Dwuwykładny**, a, e, *p.* dwojako wykładać się mogący. **Dwuząb, ząba**, *m.* cokolwiek o dwóch zębach. = *bot.* (Bidens cernua), rośnie na miejscach wilgotnych, ma kwiaty żółte. **Dwuzęby**, a, e, *p.* o dwóch zębach. **Dwuzgłoskowy**, a, e, *p.* składający się z dwóch zgłosek. **Dwużeniec, ńca**, *m.* dwie żony razem mający. = powtórnie żonaty. **Dwużeństwo**, a, *n.* bigamia. = powtórne małżeństwo. **Dwuzłotówka**, i, *ż.* moneta zawierająca dwa złote. **Dwuznacznie**, *ps.* dwuwykładnie, wątpliwie. **Dwuznaczność**, ści, *ż.* dwuwykładność, wątpliwość. **Dwuznaczny**, a, e, *p.* mający dwa znaczenia, dwuwykładny. Wyraz dwuznaczny. = wątpliwy, chytry, nieszczery, obłudny. Człowiek dwuznaczny.

**Dyafragma**, tu, *m.* (z grec.), *anat.* błona oddzielająca piersi od brzucha.

**Dyakon**, a, *m.* (z grec.), duchowny, stopniem niższy od kapłana. **Dyakońśtwo**, a, *n.* święcenie duchowne niższe od kapłaństwa. **Dyakonowy**, a, e, *p.* od dyakona. **Dyakoński**, a, ie, *p.* od dyakońśtwa.

**Dyalekt**, u, *m.* (z grec.), jedno z narzeczy jednego języka.

**Dyalektyk**, a, *m.* (z grec.), podług dyalektyki rozumujący. **Dyalektyka**, i, *ż.* nauka rozumowania.

**Dyalog**, u, *m.* (z grec.), rozmowa dwóch lub więcej osób między sobą. **Dyalogicznie**, *ps.* w kształcie dyalogu. **Dyalogiczny**, a, e, *p.* odnoszący się do dyalogu.

**Dyament**, u, *m.* ciało kopalne, najczęściej jest doskonale czystym węglikiem. **Dyamentowy**, a, e, *p.* z dyamentu.

**Dyametr**, u, *m.* (z grec.), średnica. **Dyametralnie**, *ps.* na drugim końcu średnicy. = w brew przeciwnie. **Dyametralny**, a, e, *p.* średnicowy; odległy na całą długość średnicy. = w brew przeciwny.

**Dyarya**, yi, *ż.* (z grec.), biegunka, = (z łac.), dzienna porcya.

**Dyaryusz**, a, *m.* (z łac.), opis codziennych czynności.

**Dyba**, y, *ż.* kłoda z dziurą na ręce lub nogi.

**Dybać**, bię, *s.n. nied.* skradać się, iść dybkiem, jakby na palcach. = na kogo, na co, czyhać. Lis dybie na kury. **Dybkiem**, *ps.* na palcach, cichuteńko.

**Dychać**, am, *s.n. nied.* oddychać. Gdy jeszcze dychał, dobili go. Pierś moja ciężko dycha. **Dychanie**, a, *n.* oddychanie. **Dychawica**, y, *ż. med.* wielka ciężkość oddechu w bydlęciu lub człowieku, z gwałtownem wstrząśnieniem piersi i z niejakiem gwizdaniem przy każdem prawie odetchnieniu. **Dychawiczeć**, ję, *s.n. nied.* dychawicznym się stawać. **Dychawiczność**, ści, *ż.* podległość dychawicy. **Dychawiczny**, a, e, *p.* mający dychawicę. Koń dychawiczny ma oddech prędki i trudny chrobotliwy, gwiżdżący, przy czem boki i słabizny w znacznym ciągle są ruchu. **Dychawka**, i, *ż.* rurki powietrzne służące do oddychania rybom i owadom płuc i skrzeli nie mającym.

**Dycht**, u, *m.* (z niem.), szerść bydlęca, lub kłaki smołą napuszczonę do zatykania szpar w okręcie. **Dychtować**, uję, *s.cz. nied.* zatykać dychtem szpary w okręcie, we drzwiach. **Dychtowanie**, a, *n.* zatykanie szpar dychtem. **Dychtownie**, *ps.* szczelnie. = mocno, tęgo. **Dychtowność**, ści, *ż.* szczelne przystawanie. = gęstość, tęgość. **Dychtowny**, a, e, *p.* szczelny, gęsty, tęgi.

Dychtowne sukno, płótno. Dychtowne popręgi.

**Dydaktycznie**, *ps.* (z grec.), naukowo. **Dydaktyczność**, ści, *ż.* rodzaj dydaktyczny, nauczający. **Dydaktyczny**, a, e, *p.* naukowy, nauczający. Poemata zawierające prawidła nauk, sztuk, dydaktycznemi zowią. **Dydaktyka**, i, *ż.* sztuka uczenia.

**Dydek**, dka, *m.* diabeł na Rusi. = moneta pruska, sześć groszy.

**Dydelf**, a, *m. zool.* zwierzę ssące, którego samica nosi w worku pod brzuchem płód wydany, póki biegać nie zacznie.

**Dyecezalny**, a, e, *p.* do dyecezyi należący. **Dyecezya**, yi, *ż.* (z grec.), biskupstwo, prowincya pod rządem biskupa.

**Dyeta**, y, *ż.* (z łac.), skromność w używaniu pokarmu, wstrzymywanie się od jadła dla zdrowia. = płaca dodatkowa do pensyi urzędnika. **Dyetariusz**, a, *m.* pobierający zapłatę dzienną, lub płacę dodatkową do pensyi. **Dyetetyczny**, a, e, *p.* od dyety, stosowny do jej przepisów.

**Dyftong**, u, *m.* dwugłoska, dwie samogłoski w jednej zgłosce.

**Dyg**, u, *m.* ukłon kobiet z ugięciem kolan. **Dygać**, am, *s.n. nied.* **Dygnąć**, nę, *jednok.* kłaniać się, przyginając kolana. Zosia grzecznie dygnęła.

**Dygnitarski**, a, ie, *p.* do dygnitarstwa należący. **Dygnitarstwo**, a, *n.* (z łac.), dostojeństwo, wysoka godność. **Dygnitarz**, a, *m.* dostojnik, wysoki urzędnik.

**Dygotać**, cę, *s.n. nied.* drgać, drżeć, trząść się. Dygocą golenie. **Dygotanie**, a, *n.* **Dygotka**, i, *ż.* drganie, drżenie członków, a mianowicie nóg.

**Dykasterya**, yi, *ż.* (z grec.), urząd sądowy, sądownictwo.

**Dykcyonarski**, a, ie, *p.* słownikarski. **Dykcyonarz**, a, *m.* **Dykcyonarzyk**, a, *m. zdrob.* (z franc.), słownik, zbiór wyrazów abecadłowym porządkiem ułożonych.

**Dyktator**, a, *m.* urzędnik z władzą nieograniczoną w dawnym Rzymie. **Dyktatorski**, a, e, *p.* od dyktatora. **Dyktatura**, y, *ż.* **Dyktatorstwo**, a, *n.* urząd dyktatora.

**Dykteryjka**, i, *ż.* (z łac.), żartobliwa powiastka.

**Dyktować**, uję, *s.cz. nied.* powiadać piszącemu. = *fig.* podawać, napomykać. Ja tylko to mówię, co mi rozum dyktuje. = prawa, przepisywać. **Dyktowanie**, a, *n.* powiadanie piszącemu.

**Dyl**, a, *m.* (z niem.), gruba deska, tarcica, balka.

**Dylata**, y, **Dylacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* odwłoka, odroczenie terminu.

**Dyląg**, a, *m.* chłop przerosły, niezgrabny.

**Dylować**, uję, *s.cz. nied.* dylami pokładać. **Dylowanie**, a, *n.* wykładanie dylami. = podłoga z dyłów.

**Dym**, u, *m.* drobne cząstki węgla, zmieszane z nie palnemi olejami, ulatniające się nad płomieniem. Puścić z dymem, spalić. Dzicze Tatarów z dymem puszczały kwitnące włości ruskie. *Fig.* Pójść z dymem, marnie spełznąć, w niwecz się obrócić. Rady ich w dym poszły. Wszystko to dym, w czem się tak serca ludzkie zakochały. Uderzyć do kogo jak w dym, w prost, na pewno się udać. Na tym fundamencie uderzyłem jak w dym do niego. = dom, chata wiejska. Wioska od stu dymów.

**Dyma**, y, *ż.* (z turec.), tkanina bawełniano-lniana.

**Dymać**, am, *s.n. nied.* dąć, dmuchać na węgle. **Dymaczek**, czka, *m.* mały miech kowalski. **Dymarka**, i, *ż.* pieo nizki hutniczy, używany dawniej do topienia rudy żelaznej. **Dymarz**, a, *m.* który w dymarce rudę żelazną topi. **Dymarstwo**, a, *n.* sztuka topienia rudy żelaznej w dymarkach. **Dymek**, mku, *m. zdrob.* mały dym. Dymek z pieczeni. To wino ma przedni dymek. **Dymiący**, a, e, *im.* dym z siebie wydający, *np.* komin. **Dymić**, mię, *s.cz. nied.* przydymić. = kopcić. Piec źle wypalony dymi wszystkie ściany. = *s.n.* i *z.* dym z siebie wypuszczać.

Komin dymi, te drwa dymią. Dymi się w tym pokoju.

**Dymię, enia**, *n.* wklęsłość między biodrem a udem. **Dymienica, y**, *ż. med.* nabrzmiałość w pachwinie, weneryczne zapalenie gruczołów. = powietrzna, bolączka z morowej zarazy dżumą zwanej. **Dymieniczne ziele**, *ob.* Gwiazdosz. **Dymionko, a**, *n. zdrob.* dymię u dziecka. **Dymionny, a, e**, *p.* od dymienia, od dymion.

**Dymka, i**, *ż.* cebula suszona w dymie.

**Dymnica, y**, *ż. ob.* Dymienica. = *ob.* Dymnik. = *bot.* (Fumaria), roślina z rodziny dymnicowych, której gatunek, dymnica lekarska, inaczej kokoryczem zwana. **Dymnik, a**, *m.* izba, w której co dymią. = dziura, którą dym wychodzi w chatach bez komina. **Dymnisty, a, e**, *p.* wiele dymu wydający. **Dymny, a, e**, *p.* dymiący, pełen dymu. Dymna izba. **Dymówka, i**, *ż. zool.* jaskółka która się w kominach gnieździ. **Dymowy, a, e**, *p.* od dymu. = Dymowe, go, *n.* podymne.

**Dynamika, i**, *ż.* nauka sił poruszających ciała, i wzajemnego ich na siebie działania.

**Dynasta, y**, *m.* (z grec.), królik. **Dynastya, yi**, *ż.* familia panująca. **Dynastyczny, a, e**, *p.* od dynastyi.

**Dynda, y**, *ż.* wahadło, dzwon **Dyndać, am**, *s.n. nied.* wahać się, dygotać wisząc. Dyndać na szubienicy.

**Dynia, ni**, *ż. bot.* (Cucurbita), roślina inaczej banią, arbuzem zwana; jej owoce różnej wielkości, białe, zielone, żółte, w pasy, okrągłe, podługowate i spłaszczone; do jej gatunków liczy się tykwa i kawon. **Dyniak, a**, *m.* nasiennik mięsisty, w którym nasiona do wewnętrznej strony skóry są przyrosłe. **Dyniowy, a, e**, *p.* od dyni.

**Dyoptra, y**, *ż.* celownik, przeziernik. **Dyoptryczny, a, e**, *p.* od dyoptryki. **Dyoptryka, i**, *ż.* (z grec.), część optyki, podająca naukę o łamaniu się światła.

**Dyplom, u**, *m.* **Dyploma, tu**, *n.* **Dyplomat, u**, *m.* (z grec.), akt publiczny od najwyższej władzy, lub osób wielkiemi prerogatywami zaszczyconych pochodzący. **Dyplomacya, yi**, *ż.* nauka o stosunkach między państwami. = *zbior.* dyplomaci, osoby działające we wzajemnych interesach państw. **Dyplomacki, a, ie**, *p.* od dyplomaty. **Dyplomacyjnie**, *ps.* podług dyplomacyi. **Dyplomacyjny, a, e**, od dyplomacyi, dyplomatyczny. **Dyplomata, y, Dyplomatyk, a**, *m.* trudniący się dyplomacyą lub biegły w niej. = człowiek zręczny w postępowaniu. **Dyplomatycznie**, *ps.* według dyplomatyki. = dyplomacyjnie. **Dyplomatyczny, a, e**, *p.* od dyplomatyki. Kodex dyplomatyczny, zbiór dyplomów. = od dyplomacyi. Język dyplomatyczny. **Dyplomatyka, i**, *ż.* nauka o dyplomatach, dawnych nadaniach, przywilejach.

**Dyptan, u**, *m. bot.* (Dictamnus), roślina pachnąca, z rodziny rucianych, rosnąca w krajach południowych.

**Dyptychy, ów**, *l.m.* (z grec.), tabliczki u Rzymian, na których wyryte były nazwiska konsulów. = lista kollatorów lub dobroczyńców klasztoru.

**Dyrda, y**, *m.* grubiańskich i sprośnych obyczajów duchowna osoba.

**Dyrdać, am**, *s.n. nied.* dreptać, drobnemi krokami spiesznie biegać.

**Dyrekcya, yi**, *ż.* (z łac.), kierunek, zarząd, dozór. Dyrekcya poczt, teatru. **Dyrektor, a**, *m.* rządca, dozorca. Dyrektor szkoły, poczt, teatru. = dozorca domowy. **Dyrektorka, i**, *ż.* rządząca, dozór mająca. **Dyrektorstwo, a**, *n.* urząd dyrektora. = miejsce dozorcy domowego. **Dyrektoryalny, a, e**, *p.* od dyrektoryatu. **Dyrektoryat, u**, *m.* władza wykonawcza z pięciu członków, 1795 roku w Rp. francuzkiej ustanowiona. **Dyrygować, uję**, *s.cz. nied.* kierować, zarządzać.

**Dyscyplina, y**, *ż.* karność duchowna, wojskowa. = biczowanie się z nabożeństwa. = narzędzie z kilku rzemieni złożone do biczowania się i karania nieposłusznych żaków szkolnych. **Dyscyplinny, a, e**, *p.* od dyscypliny. **Dyscyplinować, uję**, *s.cz.*

*nied.* dyscypliną ćwiczyć, biczować. = **się**, *s.z.* biczować się.

**Dyscypuł**, a, *m.* (z łac.), uczeń.

**Dysenterya**, yi, *ż.* krwawa biegunka, pochodząca z zapalenia kiszek grubych.

**Dysertacya**, yi, *ż.* (z łac.), rozprawa w przedmiocie naukowym.

**Dysharmonia**, ii, *ż.* (z grec.), niezgodność tonów. = *fig.* niezgoda, poróżnienie.

**Dyshonor**, u, *m.* (z franc.), brak honoru, bezcześć, hańba.

**Dysk**, u, *m.* (z grec.), krąg kamienny płaski, którym na greckich i rzymskich igrzyskach do mety rzucano. = krąg, okrąg, tarcza słońca, księżyca.

**Dyskrecya**, yi, **Dyskretność**, ści, *ż.* (z franc.), wzgląd, baczność, roztropność. = Dyskrecya, łaska. Zdać się na czyję dyskrecyą.

**Dyskredyt**, u, *m.* (z franc.), utrata kredytu, wiary, znaczenia.

**Dyskretnie**, *ps.* bacznie, względnie, grzecznie. **Dyskretny**, a, e, *p.* baczny, względny, grzeczny, umiejący dochować sekretu.

**Dyskurs**, u, *m.* **Dyskursik**, u, *m. zdrob.* (z łac.), rozmowa.

**Dyskusya**, yi, *ż.* (z łac.), roztrząsanie jakiego przedmiotu. **Dyskutować**, uję, *s.cz. nied.* roztrząsać, rozbierać, rozpoznawać jaki przedmiot.

**Dyspensa**, y, *ż.* **Dyspensacya**, yi, *ż.* (z łac.), uwolnienie od zachowania jakiej ustawy, mianowicie kościelnej. **Dyspensować**, uję, *s.cz. nied.* dać dyspensę.

**Dysponować**, uję, *s.cz. nied.* (z łac.), przygotowywać, usposabiać. Dysponować kogo na śmierć. Dysponować się na śmierć. = kim, czem, rozrządzać, rozporządzać. Dysponować czem podług woli. Dysponować obiad. = komu, rozkazywać. **Dyspozycya**, yi, *ż.* przygotowanie do śmierci. = usposobienie, skłonność. Dyspozycya ciała do jakiej choroby. = rozrządzenie, rozporządzenie. Oddano to do mojej dyspozycyi. = rozkaz. Rządca dworu codziennie rano dla dyspozycyi przychodzi do pana.

**Dyspozytor**, a, *m.* rządca folwarczny, ekonom.

**Dysproporcya**, yi, *ż.* (z łac.), brak w czem proporcyi.

**Dysputa**, y, *ż.* (z łac.), spór, kłótnia, rozprawa. = i **Dysputacya**, yi, *ż.* przegadywanie się uczone, rozprawa uczona ustnie i publicznie odbywana. Wyzwać na dysputacyą.

**Dysputant**, a, *m.* który dysputuje, rozprawia publicznie w przedmiotach naukowych. **Dysputować**, uję, *s.n. nied.* z kim o czem, spierać się, sprzeczać się. = rozprawiać publicznie w przedmiotach naukowych. = rezonować, odpowiadać.

**Dyssekcya**, yi, *ż.* (z łac.), rozbiór trupa. **Dyssekować**, uję, *s.cz. nied.* rozbierać trupa, anatomizować.

**Dyssydencki**, a, ie, *p.* od dyssydenta, różnowierczy. **Dyssydent**, a, *m.* (z łac.), różniący się w religii, różnowierca, protestant. **Dyssydentka**, i, *ż.* protestantka.

**Dystrakcya**, yi, *ż.* (z łac.), roztargnienie myśli. = rozrywka.

**Dystrybucya**, yi, *ż.* (z łac.), rozdawanie, rozdzielanie.

**Dystylacya**, **Dystylować**, *ob.* **Destylacya**, i t. d.

**Dystyngwować się**, *s.z. nied.* (z franc.), odznaczać się. **Dystyngwowany**, a, e, *p.* znakomity, który się czem odznaczył. **Dystynkcya**, yi, *ż.* różnica pomiędzy ludźmi co do stanu, zdolności, darów losu lub opatrzności.

**Dysunita**, **Dyzunita**, y, *m.* schizmatyk, odrzucający unią kościoła łacińskiego z greckim.

**Dysymulacya**, yi, *ż.* (z łac.), udawanie, zmyślanie, obłuda. **Dysymulować**, uję, *s.cz. nied.* ukrywać, tajć, nie dać poznać czego po sobie.

**Dysza**, y, *ż.* (z niem.), rurka blaszana, którą wiatr z miechów przechodzi do pieców hutniczych.

**Dyszeć**, szę, *s.n. nied.* dychać, oddychać. = z trudnością oddychać. = *fig.* stękać, jęczeć. W niewoli i w poddaństwie ciężkiem dyszą. = na co, chciwie pragnąć. Krewniacy dyszą na sukcessyą, jak diabeł na dobrą duszę.

**Dyssel, szla,** *m.* (z niem.), drąg, którym konie pojazd zwracają. = *fig.* Rzemiennym dyszlem jechać, zbaczać z drogi, wstępować tu i tam po drodze. Życie na dyszlu prowadzić, ustawicznie się przejeżdżać, włóczyć się. = drąg, którym wiatrak naprzeciw wiatru obracają. **Dyszlowy, a, e,** *p.* od dyszla. Dyszlowa para koni.

**Dyszkant, u,** *m.* najwyższy głos muzyki wokalnej. Śpiewać dyszkantem. = **a,** i **Dyszkancista, y,** *m.* śpiewający dyszkantem.

**Dyurna, y,** *ż.* co się przez dzień dzieje. na dzień bierze, płaci. **Dyurnal, u,** *m.* dziennik kapłański.

**Dywan, u,** *m.* pokój w seraju sułtana tureckiego, gdzie się rada odbywa. = najwyższy turecki trybunał. = kobierzec turecki.

**Dywdyk, u,** *m.* (z turec.), przykrycie długie i bogate na konia. = tyftyk, materya jedwabna turecka. **Dywdykowy, a, e,** *p.* tyftykowy.

**Dywersya, yi,** *ż.* (z franc.), rozerwanie uwagi nieprzyjaciela z wielu stron razem, żeby musiał rozdzielić swe siły,

**Dywidenda, y,** *ż.* rozdział zysku pomiędzy osobami mającemi udział w jakiem przedsięwzięciu handlowem lub przemysłowem.

**Dywizya, yi,** *ż.* (z franc.), oddział wojska z dwóch brygad złożony. **Dywizyjny, a, e,** *p.* od dywizyi. Generał dywizyjny. **Dywizyon, u,** *m.* dwa szwadrony jazdy.

**Dyzunita,** *ob.* **Dysunita.**

**Dzban, a,** *m.* naczynie pękate z uchem na wodę, piwo. Dopóty dzban wodę nosi, póki się ucho nie urwie, do czasu dzban wodę nosi, *przysł.* **Dzbanek, nka, Dzbaneczek, czka, Dzbanuszek, szka,** *m. zdrob.* mały dzban. **Dzbankarz, Dzbanarz, a,** *m.* co dzbanki lub dzbany robi. **Dzbanowy, Dzbankowy, a, e,** *p.* od dzbanów lub dzbanków. **Dzbanuszkowaty, a, e,** *p. bot.* w kształt dzbanuszka.

**Dżdżawy, a, e,** *p.* dżdżysty. **Dżdżewny, a, e,** *p.* deszczowy. **Dżdżewnica, Dżdżownica, y,** *ż.* deszczowa woda. = *zool.* deszczowy robak, glista ziemna. = *astr.* siedm gwiazd na czele Byka, które deszcz przynoszą. **Dżdżownik, a,** *m. zool.* deszczowy robak. = ptak lubiący miejsca obficie deszczem zmoczone, u Rzączyńskiego ptakiem deszczowym zwany. **Dżdżowy, a, e,** *p.* od dżdżu. **Dżdżyć,** *s.cz. nied.* deszczem spuszczać. Bóg dżdżył im mannę ku jedzeniu. = *nieos.* **Dżdży,** deszcz pada. **Dżdżysty, a, e,** *p.* pełen dżdżu, słotny. Jesień dżdżysta. Dzień dżdżysty. Pora dżdżysta.

**Dziać, dzieję,** *s.cz. nied.* działać tkaną roboty, robić na drutach, *np.* pończochy, rękawiczki. = składać, tworzyć. Dziać wiersze. = robić. Pszczoły miód, wosk dzieją. = **Dziać komu,** zwać, nazywać. **Dziać się, dzieje się,** *s.z. nied. nieoś.* stawać się. Niech się dzieje wola Boża. = zdarzać się, trafiać się. Działo się to za dni ojców naszych. Dobrze się w Polsce za Chrobrego działo. Powinnością jest każdego wiedzieć co się w jego kraju działo. = powodzić się. Dobrze mu się dzieje. Nie porzucaj nadzieje, jakoć się kolwiek dzieje. = Czem się to dzieje? jaka jest tego przyczyna?

**Dziad, a,** *m.* ojca albo matki ojciec. = Dziady, naddziady, przodkowie. = stary, zgrzybiały człowiek. = Dziad kościelny. = Dziad żebrak. Lubią go jak psy dziada, *przysł.* Pójść na dziady, pójść z torbą, żebrać chleba. = Dziady, u ludu litewskiego, obrządek na cześć dusz zmarłych powinowatych.

**Dziadek, dka,** *m. zdrob.* od Dziad. = do orzechów, orzechołom, narzędzie do kruszenia orzechów. **Dziadowina, Dziadzina, y,** *m.* biedny dziadek. **Dziadowisko, Dziadzisko, a,** *n.* brzydki, nieznośny dziad. **Dziadowizna, y,** *ż.* spadek po dziadku. **Dziadowski, a, ie,** *p.* od dziada. = żebraczy. Torba dziadowska. **Dziadunio, a,** *m.* **Dziaduś, sia,** *m.* dziadek kochany. **Dziadzisko, a,** *n. ob* **Dziadowisko.**

**Dziakło, a,** *n.* powinność włościan na

Litwię zsypywania na skarb zboża, zwana *pomocne* w Koronie.

**Dział**, u, *m.* dzielenie, podział, mianowicie spadku, sukcessyi. = część wydzielonej sukcessyi. = część działem przypadła. = jedna z części na jakie książka jest podzielona.

**Działać**, am, *s.cz. nied.* robić, czynić. Dyonizego fortuna z księcia szkolnym mistrzem udziałała. = *s.n.* czynnie się koło czego krzątać. Nie mówić, lecz działać przystoi. = na co, wywierać wpływ. Ogień działa na kruszce. Ciało ludzkie przez wrażenia zmysłowe działa na duszę, i wzajemnie dusza przez wywieranie swoich władz działa na ciało. = (o lekarstwach), skutkować. = (o wojsku), działać zaczepnie, odpornie. **Działacz**, a, *m.* który działa, sprawca. **Działalność**, ści, *ż.* moc i sposobność działania. **Działanie**, a, *n.* czynienie, czynność. Działanie zimna, gorąca na różne ciała. Działanie lekarstwa. = *aryt.* cztery działania: dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie.

**Działka**, i, *ż. zdrob.* podziałka, skala.

**Działko**, a, *n. zdrob* od **Działo**, a, *n.* strzelba większego kalibru, armata, Działa ciężkie, lekkie, polowe, wałowe, oblężnicze. **Działobitnia**, ni, *ż.* bateryą, miejsce z którego działa biją. **Działolej**, a, *m* który działa lejo, ludwisarz. **Działolejnia**, ni, *ż.* ludwisarnia. **Działomiar**, u, *m.* narzędzie do mierzenia kalibru działa. **Działowy**, a, e, *p.* od działa, armatni. Strzał działowy. = od działu, podziałowy. hiszpanski.]

**Dzianet**, a, *m.* (z arab.), koń arabski,]

**Dzianka**, i, *ż.* szata dziana, to jest tkana, nie szyta. = plaster miodu w ulu.

**Dziarń**, ni, *ż.* **Dziarstwo**, a, *n.* żwir, gruby piasek. **Dziarnisty**, a, e, *p.* pełen ziarn, ziarnisty. **Dziarstwisty**, a, e, *p.* podobny do piasku grubego, żwirowaty.

**Dziarski**, a, ie, *p.* żwawy, hoży, śmiały, ochoczy. **Dziarsko**, *ps.* żwawo, hożo. **Dziarskość**, ści, *ż.* żwawość, hożość, ochoczość.

**Dziąsła**, seł, *l.mn.* mięsista część szczęki, wargami otulona, w której zęby są osadzone. **Dziąsłowy**, a, e, *p.* od dziąseł.

**Dziatki**, tek, **Dziateczki**, czek, *l.m. zdrob.* od Dzieci. **Dziatwa**, y, *ż. zbior.* małe, biedne dziatki.

**Dzicz**, y, *ż.* dzikość. = *zbior.* dzicy ludzie, dzikie ludy. **Dziczeć**, ję, *s.n. nied.* dzikim się stawać. **Dziczek**, czka, *m.* **Dziczka**, i, *ż.* dzika latorośl, plonka, drzewo do szczepienia. **Dziczyna**, *ob.* **Dzikowina**. **Dziczyzna**, y, *ż.* dzikość. = miejsce dzikie, nieuprawne. = *zbior.* dzikie zwierzęta, dzikie ptactwo. = dzikowina, mięso dzika. = rośliny dziko rosnące.

**Dzida**, y, *ż.* **Dzidka**, i. *ż. zdrob.* włócznia, pika, rohatyna.

**Dzieciak**, a, **Dzieciuch**, a, *m.* grube, tłuste dziecko. **Dzieciątko**, a, *n. zdrob.* małe dziecko. = Dzieciątko Jezus, dom podrzutków i sierot w Warszawie. **Dziecię**, cia, *n. l.m.* **Dzieci**, syn lub córka względem rodziców. = względem wieku, niedojrzałości, nierozumu. Nie dziecię już jest, minęło mu siedm lat. **Dziecięcy**, a, e, *p.* od dziecięcia, dziecinny.

**Dzięcielina**, y, *ż. bot. ob.* Koniczyna. = *ob.* Macierzanka. = *ob.* Kanianka tymowa. = *ob.* Lucerna dzięcielina.

**Dziecina**, y, *m.* i *ż.* **Dzieciuneczka**, i, *m.* i *ż. zdrob.* biedne dziecię. **Dziecinić się**, *s.z. nied.* robić jak dziecko, naśladować dziecko. **Dziecinieć**, ję, *s.n. nied.* dziecinnym się stawać. **Dziecinnie**, *ps.* po dziecinnemu, jak dziecko. **Dziecinność**, ści, *ż.* dziecinne obyczaje. **Dziecinny**, a, e, *p.* od dziecko. Pokój dziecinny, wiek dziecinny, zabawki dziecinne. = obyczajem dzieci. Dziecinne rozumowanie, dziecinna łatwowierność. **Dzieciństwo**, a, *n.* wiek dziecinny. Od (z) dzieciństwa. = *fig.* początki, pierwsze kroki jakiej sztuki, *np.* malarstwa, snycerstwa. = dziecinne sprawy. Dzieciństwa robić, dziecinić się. **Dzieciobójca**, y, *m.* morderca dzieci. **Dzieciobójczy**, a, e, *p.* zabijający

dzieci. **Dzieciobójczyni, ni,** *ż.* zabijająca dzieci. **Dzieciobujstwo, a,** *n.* zabicie dziecka.

**Dzięcioł, a,** *m. zool.* ptak z rzędu łażących, którego jest 70 gatunków. **Dzięciołek, łka,** *m. zdrob.* mały dzięcioł. = *zool.* dzięcioł wróblowaty. **Dzięciołowy, a, e,** *p.* od dzięcioła.

**Dzieciolubny, a, e,** *p.* lubiący dzieci. **Dzieciorodny, a, e,** *p.* rodzący dzieci. **Dzieciuch,** *ob.* **Dzieciak, Dziecko, a,** *n. l.m.* **Dzieci,** dziecię.

**Dziedzic, a,** *m.* spadkiem po kim fortunę biorący. = *fig.* dziedzic cnót, chwały swych przodków. = dziedziczny pan jakich dóbr. **Dziedzictwo, a,** *n.* prawo dziedziczne. = spadek po kim, sukcessya. = własność dziedziczna. **Dziedziczka, i,** *ż.* która spadkiem po kim bierze. = pani dziedziczna. **Dziedzicznie,** *ps.* prawem dziedzicznem. **Dziedziczność, ści,** *ż.* własność dziedziczenia. Dziedziczność tronu. **Dziedziczny, a, e,** *p.* spadkowy, sukcessyjny. Dobra dziedziczne. Tron dziedziczny. Choroba dziedziczna, z ojca na syna przechodząca. **Dziedziczyć, czę,** *s.cz. nied.* co po kim, objąć prawem spadku, prawem dziedzictwa. = dziedzicznem prawem posiadać. **Dziedzina, y,** *ż.* wieś, majętność, grunt czyj. = *fig.* gniazdo, miejsce rodzinne, ojczyste. Włochy, dziedzina sztuk pięknych.

**Dziedziniec, ńca,** *m.* podwórze przed dworem, domem, pałacem, zamkiem. **Dziedzińcowy, a, e,** *p.* od dziedzińca.

**Dziegciarnia, ni,** *ż.* miejsce, gdzie dziegieć warzą. **Dziegciarz, a,** *m.* warzący lub przedający dziegieć. **Dziegciowaty, a, e,** *p.* podobny do dziegciu. **Dziegciowy, a, e,** *p.* od dziegciu. **Dziegieć, gciu,** *m.* smoła z palonej kory brzozowej.

**Dzięgiel, giu,** *m. bot.* (Angelica), roślina z rodziny baldaszkowatych. **Dzięgielnica, y,** *ż. bot.* ziele dla podobieństwa z dzięglem imie mające, zwane także Lubszcze.

**Dzięgna, y,** *ż. med.* gnicie dziąseł.

**Dzieje, ów,** *l.m.* co się działo. Stare dzieje. = opisanie tego co się działo, historya. Dzieje apostolskie. Dzieje starożytne, nowożytne, wieków średnich. **Dziejopis, a, Dziejopisca, y, Dziejopisarz, a,** *m.* piszący dzieje, historyk. **Dziejopisarski, a, ie,** *p.* od dziejopisarza. **Dziejopisarstwo, a,** *n.* sztuka pisania dziejów. **Dziejopismo, a,** *n.* pismo historyczne. **Dziejowy, a, e,** *p.* odnoszący się do dziejów, historyczny.

**Dzięka, i,** *ż.* dobra wola, zezwolenie. Bez dzięki, przeciw woli, gwałtem. = koniecznie. = **Dzięki,** *l.m.* dziękczynienie, podziękowanie. Bogu dzięki. Złożyć komu dzięki.

**Dziekan, a,** *m.* (z łac.), starszy nad księżmi. = naczelnik fakultetu w uniwersytecie. **Dziekania, ii,** *ż.* dziekaństwo, urząd dziekana. = pomieszkanie dziekana. **Dziekański, a, ie,** *p.* **Dziekanowy, a, e,** *p.* należący do dziekana. **Dziekanstwo,** *a, n.* urząd dziekana.

**Dziękczynienie, a,** *n.* dziękowanie. **Dziękczynny, a, e,** *p.* dziękujący, składający dzięki. **Dziękować, uję,** *s.n. nied.* komu za co, wdzięczność swoję za co oświadczać. = grzecznie się wymawiać z nieprzyjmowania czego. Dziękować za urząd, za służbę. = sobie, winszować sobie. **Dziękowanie, a,** *n.* oświadczenie wdzięczności.

**Dzieica, y, Dzielczy, ego,** *m.* który dzieli, rozdziela. **Dzielczy, a, e,** *p.* od działu, działowy. **Dzielenie, a,** *n.* podział na części, rozdzielanie. = *aryt.* działanie, za pomocą którego wynajdujemy ile razy jedna liczba zawiera w sobie drugą. **Dzielić, ię,** *s.cz. nied.* rozdzielać na części. = co z kim, uczestnikiem się robić. Dzielić z kim trudy, niebezpieczeństwa, żal, radość. = co od czego, oddzielać, rozłączać. Germanią wszystką od Sarmatów i Daków góry i wzajemna trwoga dzieli. = *aryt.* odbywać działanie dzielenia. = **się,** *s.z.* rozdzielać co między sobą. Kiedy się z mocnym słaby dzieli, jeden się smuci, a drugi weseli. = rozdzielać się na

części. Rok dzieli się na dwanaście miesięcy. Dzieli się miasto Kraków na trzy grody osobne. = oddzielać się, różnić się. To są to artykuły wiary, któremi się dzielimy od pogan i odszczepieńców.

**Dzielko**, a, *n. zdrob.* małe, szczupłe dzieło.

**Dzielna**, ej, *ż. aryt.* liczba podzielna, czyli dana do podzielenia. **Dzielnik**, a, *m. aryt.* liczba dzieląca, czyli przez którą się dzieli. **Dzielnica**, y, *ż.* część komu udzielona, a mianowicie część kraju wydzielona jednemu z synów królewskich, książęcych. = część od drugiej oddzielona. Dzielnica rodu, domu, to jest linia poboczna.

**Dzielnie**, *ps.* mężnie, odważnie. **Dzielność**, ści, *ż.* działalność, czynność skuteczna, moc, siła, potęga. Dzielność umysłu, charakteru. = męztwo, odwaga, waleczność. **Dzielny**, a, e, *p.* mocny, silny, tęgi, potężny. Dzielny koń. Dzielna pomoc. Dzielne lekarstwo. Dzielna głowa. Dzielny umysł. = mężny, odważny, waleczny. Dzielny opór.

**Dzieło**, a, *n.* czyn. Wielkie dzieło. Dzieła wojenne. Dziełami się państwa wznoszą, a nie słowy. = skutek działania, twór, płód. Świat jest dziełem Boga. = płód piśmienny, pismo, lub jakiekolwiek dzieło sztuki. Dzieła Cycerona, Wirgiliusza, Krasickiego, Naruszewicza.

**Dzień**, dnia, *m.* przeciąg czasu od wschodu do zachodu słońca. Dzień się robi, dnieje. Przedniem, do dnia, rano o świtaniu. Równo ze dniem, równo ze świtem. Za dnia, póki jeszcze dzień, przed wieczorem. **Dziennie**, *ps.* codziennie. = na dzień. **Dziennik**, a, *m.* księga urzędowa, lub kupiecka, w którą się wpisują każdego dnia sprawy. = dyaryusz. Dziennik podróży. = pismo periodyczne, gazeta. Dziennik polityczny, literacki, rządowy, opozycyjny. **Dziennikarski**, a, ie, *p.* od dziennikarza lub dziennikarstwa. **Dziennikarstwo**, a, *n.* zatrudnienie dziennikarza. = pisanie, wydawanie dzienników. **Dziennikarz**, a, *m.* który pisze lub wydaje dziennik. **Dziennonocny**, a, e, *p.* dzień i noc trwający. **Dzienny**, a, e, *p.* odedniа, dniowy, dzień jeden trwający. Owad dzienny. = we dnie się dziejący, działający we dnie. Światło dzienne. Dzienna praca, robota. Ptak dzienny. Dzienny robotnik. = *astr.* Bieg dzienny ziemi, bieg jej wirowy.

**Dzierg**, u, *m.* zadzierg, kluczka, węzeł. **Dziergać**, am, *s.cz. nied.* robić na klockach, wiązać na kluczki. = dziurki u sukni jedwabiem obszywać.

**Dzierlatka**, i, *ż. zool.* skowronek czubaty, przebywający blizko domów, którego jeden gatunek śmieciuchem czyli śmieciuszkiem zwany.

**Dzierżak**, a, *m.* rękojeść cepa. **Dzierżawa**, y, *ż.* posiadłość. Ogromne dzierżawy. = arenda. Wypuścić dobra w dzierżawę. = majętność dzierżawą trzymana. = opłata arendowna. **Dzierżawca**, y, *m.* trzymający dzierżawą dom, grunta, wieś. **Dzierżawczy**, a, e, *p.* od dzierżawy. = *gram.* Zaimki dzierżawcze, mój, twój, swój. **Dzierżawczyni**, ni, *ż.* trzymająca co w dzierżawie. **Dzierżawić**, wię, *s.cz. nied.* trzymać w dzierżawie, arendować. **Dzierżawka**, i, *ż. zdrob.* mała arenda. **Dzierżawny**, a, e, *p.* od dzierżawy. Kontrakt dzierżawny.

**Dzierzba**, y, *ż. zool.* ptak z rzędu owadożernych, między którego gatunkami jest srokosz.

**Dzierżeć**, żę, *s.cz. nied.* trzymać. = posiadać. = o czem, trzymać, rozumieć, mniemać. = z kim, tak mniemać jak on.

**Dzierżęga**, i, *ż. bot. ob.* Rzęsa wodna.

**Dzierżek**, żka, *m. żart.* który dzierży, posiada co. **Dzierżenie**, a, *n.* trzymanie, posiadanie. **Dzierżyciel**, a, *m.* **Dzierżycielka**, i, *ż.* ten, ta co dzierży, posiada.

**Dziesiątak**, a, *m.* 10 groszy polskich. **Dziesiątek**, tka, *m.* 10 sztuk jednego gatunku. = liczba 10 razy większa od jedności. **Dziesiątka**, i, *ż.* cyfra wyrażająca liczbę 10. = dyaska w kartach francuzkich. **Dzie-**

siątkować, uję, *s.cz. niedk.* dziesiątego karać. **Dziesiątkowanie**, a, *n.* karanie dziesiątego. **Dziesiątkowy**, a, e, *p. ob.* **Dziesiętny.** **Dziesiątnica**, y, *ż.* dziesięcioletnia rocznica. **Dziesiątnictwo**, a, **Dziesiętnictwo**, a, *n.* urząd dziesiętnika. **Dziesiątoroczny**, a, e, *p.* co dziesiąty rok przypadający. = dziesięcioletni. **Dziesiąty**, a, e, *p.* po dziewiątym następujący. I dziesiątemu zakazać, wszystkim zakazać. Piąte przez dziesiąte, niedokładnie. Wiedzieć o czem piąte przez dziesiąte. **Dziesięć**, ciu, *im. liczebne*, liczba między 9 a 11 środkująca. **Dziesięcina**, y, *ż.* dziesiąta część płodów ziemskich w opłacie duchowieństwu dawana. **Dziesięcinnik**, a, *m.* który dziesięcinę odbiera. **Dziesięcinny**, a, e, *p.* od dziesięciny. **Dziesięciobok**, u, **Dziesięciokąt**, a, *m. mat.* figura prostokreślna 10 boków i tyleż kątów mająca. **Dziesięciodniowy**, a, e, *p.* 10 dni trwający. **Dziesięciogodzinny**, a, e, 10 godzin trwający. **Dziesięciokątny**, a, e, *p.* 10 kątów mający. **Dziesięciokrotny**, a, e, *p.* 10 razy powtórzony. **Dziesięciolecie**, a, *n.* przeciąg lat dziesięciu. **Dziesięcioletni**, a, ie, *p.* 10 lat mający, albo trwający. **Dziesięciomiesięczny**, a, e, *p.* 10 miesięcy trwający, albo co dziesiąty miesiąc przypadający. **Dziesięcionogi**, a, ie, *p. zool.* 10 nóg mający. **Dziesięciopręcikowy**, a, e, *p. bot.* (Decandria), mający w kwiecie 10 pręcików. **Dziesięcioraki**, a, ie, *p.* o dziesięciu gatunkach, rodzajach. **Dziesięciorako**, *ps.* dziesięcią sposobami. **Dziesięciornasob**, w —, *ps.* 10 razy tyle. **Dziesięciornasobny**, a, e, *p.* 10 razy tyle wynoszący. **Dziesięcioro**, rga, *n.* 10 sztuk czego, jako to dzieci, prosiąt, bydła. Dziesięcioro bożego przykazania. **Dziesięciosłupkowy**, a, e, *bot.* (Decagynia), mający w kwiecie 10 słupków. **Dziesięciotysięczny**, **Dziesięćtysięczny**, a, e, *p.* od dziesięciu tysięcy. **Dziesięciu**, *m.* z imionami ludzkiemi mężczyzn, jako to chłopów, żołnierzy. **Dziesięćkroć**, *ps.* 10 razy. **Dziesiętnik**, a, *m.* przełożony nad dziesięcią żołnierzami, u Rzymian decurio. **Dziesiętny**, a, e, *p. aryt.* od dziesiątka. Rachunek dziesiętny. Ułamek dziesiętny.

**Dziewanna**, y, *ż. bot.* (Verbascum), roślina, której jednym z gatunków jest Dziewanna lekarska, na miejscach piaszczystych rosnąca.

**Dziewczarz**, a, *m.* biegający za dziewkami. **Dziewczątko**, a, **Dziewczę**, cia, *n. zdrob.* ładna dziewczynka. **Dziewczęcy**, a, e, *p.* do dziewczęcia należący. **Dziewczy**, a, e, *p.* od dziewki. **Dziewczyna**, y, *ż.* **Dziewczynka**, i, *ż. zdrob.* młoda dziewka. = służąca, pokojówka. **Dziewczyni**, a, ie, *p.* od dziewczyny. **Dziewczynina**, y, *ż. zdrob.* biedna dziewczyna. **Dziewczynisko**, **Dziewczysko**, a, *n. zgrub.* niezgrabna, brzydka dziewka. **Dziewczeczka**, i, *ż. zdrob.* od Dziewka.

**Dziewiątek**, tka, *m.* 9 sztuk jednego gatunku. **Dziewiątka**, i, *ż.* cyfra wyrażająca liczbę 9. = nefka w kartach francuzkich. **Dziewiąty**, a, e, *p.* po ośmym następujący.

**Dziewica**, y, *ż.* panna. **Dziewictwo**, a, *n.* panieństwo. = czystość panieńska. **Dziewiczy**, a, e, *p.* panieński. = czysty, niepokalany.

**Dziewięć**, ciu, *im. liczebne*, liczba środkująca między 8 a 10. **Dziewięciobok**, u, **Dziewięciokąt**, a, *m. mat.* figura prostokreślna mająca 9 boków i tyleż kątów. **Dziewięciokrotny**, a, e, *p.* 9 razy powtórzony. **Dziewięciolecie**, a, *n.* przeciąg lat dziewięciu. **Dziewięcioletni**, a, ie, *p.* 9 lat mający lub trwający. **Dziewięciomiesięczny**, a, e, *p.* 9 miesięcy trwający. **Dziewięciopręcikowy**, a, e, *p. bot.* mający w kwiecie 9 pręcików. **Dziewięcioraki**, a, ie, *p.* dziewięciu gatunków, rodzajów. **Dziewięciorako**, *ps.* dziewięcią sposobami. **Dziewięciornik**, a, *m. bot.* (Parnassia), roślina, której gatunek pospolity Przywrotem zwany. **Dziewięcioro**, rga, *n.* 9 sztuk czego, jak dzieci, bydła. **Dziewięciu**, *m.* z imionami ludzkiemi mężczyzn, jako to królł, biskupów. **Dziewięćkroć**, *ps.* 9 razy. **Dziewięćset**, *im. liczebne*,

imionami wszelkiego rodzaju, prócz ludzkich, z któremi **Dziewięciuset** się używa. **Dziewięćsetny**, a, e, *p.* po 899 tym następujący. **Dziewięćdziesiąt**, *im. liczebne*, 9 razy 10. **Dziewięćdziesiątletni**, a, ie, *p.* 90 lat mający lub trwający. **Dziewięćdziesiąty**, a, e, *p.* po 89 tym następujący. **Dziewiętnaście, stu**, *im. liczebne*, 9 nad 10. **Dziewiętnastoletni**, a, ie, *p.* 19 lat mający lub trwający. **Dziewiętnastu**, *m.* z imionami ludzkiemi mężczyzn, jako to żołnierzy. **Dziewiętnasty**, a, e, *p.* po 18 tym następujący. **Dziewiętny**, a, e, *p.* 9 obejmujący.

**Dziewka**, i, *ż.* kobieta młoda niezamężna. = służąca niezamężna. = córka. **Dziewkarz**, a, *m. ob.* **Dziewczarz**. **Dziewoja**, i, *ż.* tęga, hoża dziewka. **Dziewosząb, ęba**, *m.* który stręczy małżeństwo, swat. = marszałek wesela. **Dziewosłębić, bię**, *s.n. nied.* swatać. = być marszałkiem wesela. **Dziewosłębstwo**, a, *n.* swatanie. **Dziewucha**, y, *ż.* rubaszna dziewka.

**Dzieża**, y, **Dzieżka**, i, *ż.* **Dzieżeczka**, i, *ż. zdrob.* drewniane naczynie, w którem się mąka na chleb rozczynia. **Dzieżny**, a, e, *p.* od dzieży.

**Dzik**, a, *m.* dzikl wieprz. = u drzewa, dziki wyrostek, *ob.* Wilk. = dziki człowiek, odludek. **Dzikawy**, a, e, *p.* żelaznej farby. **Dziki**, a, ie, *p.* nie swojski, nie domowy. Kaczka, gęś dzika. = leśny, polny, nieuprawny. Dzikie pola. Dzikie krzewy. Dzika przechadzka, ogród naturalny. = nieobyczajony, niepolerowny. Dzikie narody. = nieugłaskany. Koń dziki. = nieśmiały, lękliwy. Dzika dziewczyna. = dziwny. Dzika pretensya. = *med.* Dzikie mięso, w ranach wyrastające. = Dzika farba, żelazna. **Dziko**, *ps.* dzikim sposobem. **Dzikość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest dzikiem. **Dzikowina, Dzikowizna**, y, *ż.* mięso z dzika. = dzikie pola, pustynia. **Dzikowy**, a, e, *p.* od dzika.

**Dziób**, a, *m.* ptaszy pysk. = dołek na twarzy od ospy. = Kruczy dziób, narzędzie do rwania zębów. **Dziobać, bię**, *s.cz. nied.* dzióbem kłóć. **Dziobnąć, nę**, *s. jednok.* uklóć dzióbem. **Dziobak**, a, *m. zool.* (Ornithorhynchus), zwierzę ssące, stanowiące ogniwo między ssącemi a ptakami. **Dziobanie**, a, *n.* kłócie dzióbem. **Dzióbas**, a, *m.* wielki dziób. = siekierka do wydrążania drzewa. = koniec ostry oskardy do łamania muru. **Dziobato**, *ps.* ospowato. **Dziobatość, ści**, *ż.* ospowatość. **Dziobaty**, a, e, *p.* ospowaty. **Dzióbek, bka, Dzióbeczek, czka**, *m. zdrob.* od Dziób. **Dziobasty**, a, e, *p.* z wielkim dziobem. **Dziobowaty**, a, e, *p.* nakształt dzióba. **Dziobowy**, a, e, *p.* od dzióba.

**Dzionek, nka**, *m. zdrob.* od Dzień.

**Dziryd, Dziryt**, a, *m.* (z tur.), krótki pocisk.

**Dziś, Dzisiaj**, *ps.* dzisiejszego dnia. **Dzisiejszy**, a, e, *p.* tegoż jeszcze dnia.

**Dziura**, y, *ż.* wszelki otwór w czemkolwiek. Potrzebny jak dziura w moście, *przysł.* = *fig.* ciasny kąt, niewygodne mieszkanie. **Dziurawić**, wię, *s.cz. nied.* zrobić dziurę. **Dziurawiec, wca**, *m. bot.* (Hypericum), roślina z rzędu wielopręcikowych, jeden z jej gatunków Dziurawiec pospolity. **Dziurawieć, ję**, *s.n. nied.* **Dziurawić się**, *s.z.* dziurawym się stawać. **Dziurawość, ści**, *ż.* stan tego co ma dziury. **Dziurawy**, a, e, *p.* mający dziury. Dziurawy wór, *fig.* człowiek nienasycony. Dziurawe sumienie, skażone. **Dziureczka**, i, *ż. zdrob.* od Dziurka, i, *ż. zdrob.* maleńki otwór. Dziurki w nosie. Ma dziurki w nosie, *fig.* ma dobry węch. Mieć czego po dziurki, *fig.* po uszy, podostatkiem, w obfitości. Dziurki w ciele, w roślinach, pory. **Dziurkować, uję**, *s.cz. nied.* robić dziurki. **Dziurkowatość, ści**, *ż.* mnogość dziurek. **Dziurkowaty**, a, e, *p.* pełen dziurek. **Dziurzysty**, a, e, *p.* pełen dziur.

**Dziw**, u, *m.* rzecz dziwna. Wielkie dziwy! Co za dziw! Nie dziw, nic dziwnego. Prawić, opowiadać dziwy. = cud. = a, *m.* dziwoląg, dzi-

wotwór. Dziwów się namnożyło z członkami dziwnemi. **Dziwacki, Dziwaczny**, a, e, *p.* chimeryczny, kapryśny. Gust, strój, humor, człowiek dziwaczny. Po dziwacku, *ps.* dziwacznym sposobem. **Dziwacko, Dziwacznie**, *ps.* dziwnie, po dziwacku. **Dziwactwo**, a, *n.* humor dziwaczny, postępek dziwaczny. **Dziwaczeć**, ję, *s.n. nied.* dziwacznym się stawać. **Dziwaczek, czka**, *m. bot.* (Mirabilis), roślina Jalapa. **Dziwaczka**, i, *ż.* chimeryczka, kapryśnica. **Dziwaczyć**, czę, *s.n. nied.* dziwactwa wyrabiać. **Dziwak**, a, *m.* chimeryk, kapryśnik.

**Dziwer**, u, *m.* (z pers.), robota damasceńska, blachinal, flader na stali, zbrojach, szablach. **Dziwerować**, uję, *s.cz. nied.* demeszkować, blachinalować. **Dziwerówka**, i, *ż.* strzelba z dziwerowaną lufą.

**Dziwić**, wię, *s.cz. nied.* wzbudzać zadziwienie. = się, *s.z.* komu, czemu, dziwować się. **Dziwiciel**, a, *m.* admirator. **Dziwnie**, *ps.* do zadziwienia. Dziwnie piękny. **Dziwno**, *ps.* mi, dziwi mnie to. **Dziwność**, ści, *ż.* zadziwiająca nadzwyczajność. **Dziwny**, a, e, *p.* zadziwiający, godzien podziwienia. = dziwacki, dziwaczny. **Dziwo**, a, *n.* rzecz dziwna, dziw. **Dziwoląg**, a, **Dziwoplód**, odu, **Dziworód**, odu, **Dziwotwór**, oru, *m.* poczwara, straszydło. **Dziworodny**, a, e, *p.* dziwnie urodzony, poczwarny. **Dziwować**, uję, *s.n. nied.* komu, mieć za złe. = się, *s.z.* komu, czemu, nad czem, dziwić się. **Dziwowid, Dziwowidz**, a, *m.* widz jakiego dziwu, fantastyk. **Dziwowisko**, a, *n.* rzecz dziwna, dziwne widowisko. Zbiegali się ludzie jak na dziwowisko. = dziwotwór.

**Dzwięczeć**, czę, *s.n. nied.* dźwięk wydawać. **Dźwięczenie**, a, *n.* wydawanie dźwięku. **Dźwięcznie**, *ps.* z dźwiękiem. **Dźwięczność**, ści, *ż.* dźwięczenie. **Dźwięczny**, a, e, *p.* dźwięk wydający. **Dźwięk**, u, *m.* brzmienie, odgłos.

**Dźwigać**, am, *s.cz. nied.* nieść co ciężkiego. **Dźwignąć**, nę, *s.cz. dok.* podnieść co ciężkiego. = wznosić, budować. = wydobyć. Dźwignąć kogo z upadku, z poniżenia. = się, *s.z.* podnieść się, powstać. Dźwiga się dziś i podnosi w Ameryce nowy naród. **Dźwiganie**, a, *n.* niesienie ciężaru. **Dźwignia**, i, *ż. mech.* drąg do podnoszenia ciężarów. = *fig.* środek do dźwignienia czego. **Dźwignienie**, a, *n.* podniesienie.

**Dzwon**, u, *m.* narzędzie ze spiżu z sercem do dzwonienia. Od wielkiego dzwonu, *przysł.* od wielkiego święta. = ogrodniczy szklanny do przykrywania roślin od zimna. = *fiz.* i *chem.* szklanne naczynie do rozrzedzania powietrza za pomocą machiny pneumatycznej. = nurkowy, pod którym nurkowie spuszczają się na dno morza lub rzeki. = sieć na kuropatwy w kształcie dzwonu. **Dzwonek, nka**, *m. zdrob.* od Dzwon. **Dzwoneczek, czka**, *m. zdrob.* od **Dzwonek, nka**, *m. zdrob.* mały dzwon. = Dzwonek, Dzwonki, *bot.* (Campanula), roślina z rodziny dzwonkowatych, z kwiatem różnych kolorów nakształt dzwonka. = Dzwonki, mięsisto wyrostki pod szczęką dolną u świń, koguta, indyka. **Dzwoniarz, Dzwonnik**, a, *m.* który w dzwony bije. **Dzwonić, nię**, *s.n. nied.* bić w dzwony. Słyszał że dzwonią, a niewie w którym kościele, *przysł.* wie o czem niedokładnie. Dzwonić zębami, klapać zębami. Dzwonić nogami, dyndać na szubienicy. = brzęk wydawać, brząkać. Dzwonić w lutnią, w struny. = brzmieć, dźwięczeć, brzęczeć. Dzwony dzwonią. Dzwoni mi w uszach. **Dzwonica, Dzwonnica**, y, *ż.* wieża przy kościele, w której dzwony wiszą. **Dzwoniec, ńca**, *m. zool.* konopka, makolągwa. **Dzwonienie**, a, *n.* bicie w dzwony. = Dzwonienie w uchu. **Dzwonka**, i, *ż.* masć w kartach, karo we francuzkich. **Dzwonkowaty**, a, e, *p. bot.* nakształt dzwonka. Korona dzwonkowata. Dzwonkowate rośliny. **Dzwonkowy**, a, e, *p.* od dzwonki. Król, tuz dzwonkowy.

**Dzwono**, a, *n.* część kabłąka u koła od wozu, część obodu. = krąg, kabłąk, kłąb. Wąż zwija się w dzwono. = i **Dzwonko**, a, *n. zdrob.*

kawał popłatanej ryby. **Dzwonowy**, a, e, *p.* od dzwonu.

**Dzyndzyk**, a, *m.* co się dynda, kutasik.

# E.

**E**, piąta litera alfabetu, z samogłosek druga, na którą się żaden wyraz polski nie zaczyna, równie jak na nosową *ę*.

**Echo**, a, *n.* (z grec.), odbicie głosu, odgłos.

**Edukacya**, yi, *ż.* (z łac.), wychowanie, kształcenie serca i umysłu. **Edukacyjny**, a, e, *p.* od edukacyi. Komissya edukacyjna, po zniesieniu Jezuitów 1773 roku ustanowiona. **Edukować**, uję, *s.cz. nied.* wychowywać, ćwiczyć w naukach i obyczajach. Człowiek edukowany, dobrze wychowany.

**Edycya**, yi, *ż.* (z łac.), wydanie dzieła. **Edytor**, a, *m.* wydawca.

**Edykt**, u, *m.* (z łac.), postanowienie najwyższej władzy.

**Efemerydy**, ryd, *l.m.* (z grec.), tablice astronomiczne, wskazujące każdego dnia miejsce planet.

**Egoista**, y, *m.* (z franc.), samolub, sobek. **Egoistka**, i, *ż.* samolubka. **Egoizm**, u, *m.* samolubstwo.

**Ej**, *w.* radości, zadziwienia, groźby, przestrogi.

**Ejnal, Hejnal**, u, *m.* (z węg.), pobudka, pieśń budząca.

**Ekliptyka**, i, *ż.* (z grec.), *astr.* droga ziemi około słońca.

**Ekloga**, i, *ż.* (z grec.), sielanka.

**Ekonom**, a, *m.* (z grec.), urzędnik folwarczny. = człowiek znający się na gospodarstwie. = człowiek oszczędny. **Ekonomia**, ii, *ż.* gospodarstwo rolne. Ekonomia polityczna, nauka podająca sposoby pomnożenia bogactwa krajowego. Ekonomie, dobra skarbowe, królewskie. = gospodarność, oszczędność. = funkcya i mieszkanie ekonoma. **Ekonomicznie**, *ps.* gospodarnie, oszczędnie. **Ekonomiczny**, a, e, *p.* tyczący się ekonomii. = gospodarny, oszczędny. **Ekonomik**, a, **Ekonomista**, y, *m.* biegły w ekonomii politycznej. **Ekonomika**, i, *ż.* gospodarstwo. **Ekonomizować**, uję, *s.n. nied.* oszczędzać.

**Ekumenicki, Ekumeniczny**, a, e, *p.* (z grec.), powszechny (sobor).

**Ekwator**, a, *m.* (z łac.), *ob.* **Równik**.

**Ekwipaż**, a, *m.* (z franc.), pociągi wojskowe, bagaże. = *mar.* majtkowie na okręcie. = pojazd, powóz z końmi. **Ekwipować**, uję, *s.cz. nied.* oporządzać, zbroić. Ekwipować okręt = się, *s.z.* oporządzać się.

**Elastyczność**, ści, *ż.* (z grec.), sprężystość. **Elastyczny**, a, e, *p.* sprężysty.

**Elegancya**, yi, *ż.* (z franc.), gustowność, gustowny strój. **Elegancki**, a, ie, *p.* gustowny, wytworny, strojny. Po elegancku, elegancko, *ps.* gustownie, strojnie. **Elegant**, a, *m.* **Elegantka**, i, *ż.* ten, ta co się gustownie stroi. **Elegantować się**, *s.z.* stroić się.

**Elegia**, ii, *ż.* (z grec.), pieśń żałobna. **Elegijny**, a, e, *p.* od elegii.

**Elekcya**, yi, *ż.* (z łac.), obieranie na urząd. **Elekcyjny**, a, e, *p.* obieralny. Tron, król elekcyjny. = od elekcyi, na elekcyą przeznaczony. Sejm elekcyjny. **Elekt**, a, *m.* nowo obrany. **Elektor**, a, *m.* wyborca. = jeden z dziewięciu książąt Rzeszy, którzy dawniej wybierali cesarza rzymskiego. **Elektoralny**, a, e, *p.* od elekcyi. **Elektorat**, u, *m.* kraj

należący do elektora. **Elektorka**, i, **Elektorowa**, ej, *ż.* żona elektora. **Elektorski**, a, ie, *p.* należący do elektora. **Elektorstwo**, a, *n.* godność elektora. = panowanie elektora. = *zbior.* elektor z żoną.

**Elektrometr**, u, *m.* (z grec.), machina do poznania stopnia i gatunku elektryczności. **Elektrycznie**, *ps.* za pomocą elektryczności. **Elektryczność**, ści, *ż.* istota promienista, niewidzialna, przez iskry tylko się objawiająca, w całej naturze rozlana. **Elektryczny**, a, e, *p.* zawierający w sobie elektryczność. **Elektryzacya**, yi, *ż.* wzbudzanie elektryczności. **Elektryzować**, uję, *s.cz. nied.* udzielać elektryczności. **Elektryzowanie**, a, *n.* udzielanie elektryczności.

**Elektwarz**, a, *m.* (z łac.), konfekt, powidła aptekarskie z rozrobionym proszkiem.

**Element**, u, *m.* (z łac.), ciało proste w skład złożonych wchodzące, *ob.* **Żywioł**. = Elementa, początki, zasady jakiej nauki. **Elementarny**, a, e, *p.* początkowy. Geometrya elementarna. Książka elementarna. **Elementarz**, a, *m.* książka, w której dzieci uczą się czytać.

**Eliminacya**, yi, *ż.* (z łac.), *alg.* wyrzucenie wyrazów ze zrównania, końcem uproszczenia onego. **Eliminować**, uję, *s.cz. nied.* wyrzucać wyrazy ze zrównania.

**Elipsa, Ellipsa**, y, *ż.* (z grec.), *mat.* linia krzywa, w sobie samej zamknięta, jajowata, z przecięcia ostrokręgu powstająca. **Elipsoida**, y, *ż.* bryła jajowata. **Eliptycznie**, *ps.* na kształt elipsy. **Eliptyczność**, ści, *ż.* kształt elipsy. **Eliptyczny**, a, e, *p.* owalny, jajowaty.

**Elixir**, u, *m.* (z grec.), essencya wyciągnięta z różnych substancyi.

**Emalia**, ii, *ż.* (z grec.), szmelc, powłoka szklista na metalach i naczyniach glinianych. **Emaliować**, uję, *s.cz. nied.* szmelcować, powlekać emalią.

**Emancypacya**, yi, *ż.* (z łac.), usamowolnienie, wypuszczenie z pod opieki, wyzwolenie. **Emancypować**, uję, *s.cz. nied.* usamowolnić, wypuścić z pod opieki.

**Emblemat**, u, *m.* (z grec.), obraz symboliczny, przedstawiający zmysłom jakie oderwane wyobrażenie. Wąż w kółko zwinięty jest emblematem wieczności. **Emblematyczny**, a, e, *p.* symboliczny, zmysłowo przedstawiony.

**Embolizm**, u, *m.* (z grec.), miesiąc dodany do roku księżycowego dla dopełnienia cyklu.

**Emeryt**, a, *m.* (z łac.), pobierający pensyą wysłużoną po pewnych latach służby. **Emerytalny**, a, e, *p.* wysłużony Pensya emerytalna. **Emerytura**, y, *ż.* pensya wysłużona.

**Emetyk**, u, *m.* (z grec.), proszek na wymioty, najczęściej winian potażu i antymonu.

**Emfiteuzys**, *ż. nieod.* (z grec.-łac.), dzierżawa na długie lata, pospolicie na lat 50. **Emfiteuta**, y, *m.* trzymający taką dzierżawę. **Emfiteutyczny**, a, e, *p.* tyczący się takiej dzierżawy.

**Emigracya**, yi, *ż.* (z łac.), wyjście, wywędrowanie z kraju. = *zbior.* emigranci. **Emigracyjny**, a, e, *p.* od emigracyi. **Emigrant**, a, *m.* **Emigrantka**, i, *ż.* ten co wyszedł, ta co wyszła z kraju. **Emigrować**, uję, *s.n. nied.* wyjść, wynieść się z kraju.

**Emissaryusz**, a, *m.* (z łac.), wysłaniec z tajemnemi poleceniami.

**Empirycznie**, *ps.* przez samo tylko doświadczenie. **Empiryczny**, a, e, *p.* na doświadczeniu oparty. **Empiryk**, a, *m.* (z grec.-łac.), opierający się na samem tylko doświadczeniu, bez znajomości teoryi.

**Emulacya**, yi, *ż.* (z łac.); ubieganie się o pierwszeństwo. **Emulować**, uję, *s.n. nied.* z kim o co, ubiegać się o pierwszeństwo.

**Emulsya**, yi, *ż.* (z łac.), płyn wyciśnięty z nasion olejnych i rozpuszczony wodą.

**Encyklopedya**, yi, *ż.* (z grec.), zbiór wszystkich nauk, wiadomości, umiejętności. **Encyklopedycznie**, *ps.* sposobem obejmującym wszystkie wiadomości. **Encyklopedyczny**, a, e, *p.*

obejmujący wszystkie wiadomości. **Encyklopedysta**, y, *m.* pracujący nad encyklopedyą, posiadający wszystkie wiadomości.

**Enema**, y, *ż.* (z grec.), lawatywa.

**Energia**, ii, *ż.* (z grec.), moc, siła, dzielność. **Energicznie**, *ps.* z energią. **Energiczny**, a, e, *p.* pełen energii.

**Entomologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o owadach. **Entomologiczny**, a, e, *p.* tyczący się entomologii.

**Entuzyasta**, y, *m.* (z grec.), zapalemiec. **Entuzyazm**, u, *m.* zapał.

**Epakta**, y, *ż.* (z grec.), liczba jedenastu dni dodana do roku księżycowego, dla zrównania go z rokiem słonecznym.

**Epiczny**, a, e, *p.* (z grec.), ściągający się do epopei.

**Epidemia**, ii, *ż.* (z grec.), choroba powszechnie panująca, pospolicie zaraźliwa. **Epidemiczny**, a, e, *p.* zaraźliwy.

**Epigraf**, u, *m.* (z grec.), napis na budynku, na stronie tytułowej książki lub przed rozdziałem.

**Epigramma**, tu, **Epigrammat**, u, *m.* (z grec.), myśl krótko a dowcipnie wierszem wyrażona. **Epigrammatycznie**, *ps.* sposobem epigrammatu. **Epigrammatyczny**, a, e, *p.* od epigrammatu.

**Epikurejczyk**, a, *m.* zwolennik nauki Epikura. = człowiek oddany zmysłowym rozkoszom. **Epikureizm**, u, *m.* nauka Epikura.

**Epilepsya**, yi, *z.* (z grec.), wielka choroba, kadłuk, choroba Ś. Walentego. **Epileptyk**, a, *m.* cierpiący wielką chorobę.

**Epilog**, u, *m.* zakończenie mowy, poematu.

**Epistoła**, y, *ż.* (z łac.), list. = część mszy przed ewangelią.

**Epitalamium**, *n. nieod.* (z grec.), wiersz weselny.

**Epitet**, u, *m.* (z grec.), wyraz oznaczający przymiot.

**Epizod**, u, *m.* (z grec.), ustęp w mowie, w poezyi, zbaczający od głównego przedmiotu.

**Epoka**, i, *ż.* (z grec.), przeciąg czasu znamienity ważnym wypadkiem.

**Epolet**, u, *m.* (z fran.), naramiennik, szlifa.

**Epopeja**, i, *ż* (z grec.), wiersz bohatyrski.

**Era**, y, *ż.* (z łac.), punkt czasu, od którego się lata liczą. Era chrześciańska, od narodzenia Chrystusa.

**Erekcya**, yi, *ż.* (z łac.), założenie, fundacya. = *med.* naprężenie członka męzkiego.

**Errata**, y, *ż.* (z łac.), spis błędów drukarskich na końcu książki.

**Erudycya**, yi, *ż.* (z łac.), uczoność. **Erudyt**, a, *m.* człowiek uczony.

**Es**, a, *m.* liczba jeden na kostce od grania. = najdrobniejsza waga złota lub srebra. = znak muzyczny, okazujący wstrzymanie czyli milczenie głosu.

**Eskadra**, y, *ż.* (z franc.), część floty z kilku okrętów złożona.

**Eskorta**, y, *ż.* (z franc.), konwój, straż komu dodana. **Eskortować**, uję, *s.cz. nied.* konwojować, prowadzić pod strażą.

**Esplanada**, y, *ż.* (z franc.), płaszczyzna wyrównana przed domem, przed fortecą.

**Essencya**, yi, *ż.* (z łac.), extrakt z ziół przez dystyllacyą otrzymany. = treść, istota rzeczy. **Essencyonalny**, a, e, *p.* z samej istoty rzeczy składający się, pełen istoty, treści.

**Estetyczny**, a, e, *p.* zgodny z prawidłami estetyki. **Estetyk**, a, *m.* posiadający estetykę. **Estetyka**, i, *ż.* (z grec.), teorya sztuk oparta na uczuciu piękności.

**Eter**, u, *m.* (z grec.), *chem.* substancya lotna, wydobyta z wyskoku za pomocą kwasów. Eter winny, saletrowy, siarczany.

**Etnograf**, a, *m.* opisujący obyczaje narodu. **Etnografia**, ii, *ż.* (z grec.), opisanie obyczajów narodu. **Etnograficzny**, a, e, *p.* tyczący się etnografii.

**Etyka**, i, *ż.* (z grec.), nauka obyczajowa, nauka moralna.

**Etykieta**, y, *ż.* (z franc.), ceremoniał na dworach królewskich, pańskich. = kartka z napisem na skrzynkach, szufladach, pudłach, naczyniach. **Etykietalnie**, *ps.* podług ety-

kiety. **Etykietalny**, a, e, *p.* zachowujący etykietę.
**Etymolog**, a, *m* zajmujący się etymologią. **Etymologia**, ii, *ż.* (z grec.), pochodzenie wyrazów, źródłosłów. **Etymologicznie**, *ps.* podług prawideł etymologii. **Etymologiczny**, a, e, *p.* należący do etymologii.
**Eucharystya**, yi, *ż.* (z grec.), sakrament ciała i krwi Pańskiej.
**Ewakuacya**, yi, *ż.* (z franc.), wypróżnienie, wyprowadzenie wojska z cudzego kraju.
**Ewangielia**, **Ewanielia**, ii, *ż.* (z grec.), dobra, pożądana wiadomość. = zakon, nauka i historya Chrystusa, zawarte w księgach nowego Testamentu. = rozdział z tych ksiąg czytany i objaśniany w niedzielę po kościołach. **Ewangielicki**, a, ie, *p.* tyczący się ewangielików. **Ewangielicrka**, i, *ż.* należąca do kościoła ewangielickiego. **Ewangielicznv**, a, e, *p.* z ewangielii, podług ewangielii. **Ewangielik**, a, *m.* protestant, trzymający się wyznania Augsburskiego, inaczej Luteranin. **Ewangielista**, y, *m.* pisarz ewangielii. **Ewangielizować**, uję, *s.cz. nied.* opowiadać ewangielią.
**Ewaporacya**, yi, *ż.* (z łac.), parowanie.
**Ewikcya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* gwarancya, ubezpieczenie, zaręczenie ze strony przedającego za pewność dziedzictwa, przedającej się majętności. **Ewikcyjny**, **Ewikcyonalny**, a, e, *p.* odnoszący się do ewikcyi. **Ewiktor**, a, *m.* dający kupującemu ewikcyą.
**Ewokacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* zapozwanie do niewłaściwego sądu.
**Ewolucya**, yi, *ż.* (z łac.), obroty wojskowe.
**Exagieracya**, yi, *ż.* (z łac.), przesadzanie, przesada. **Exagierator**, a, *m.* który przesadza. **Exagierować**, uję, *s.cz. nied.* przesadzać, powiększać
**Exakcya**, yi, *ż.* (z łac.), gwałtowne wybieranie podatków. **Exaktor**, a, *m.* który gwałtownie wybiera podatki. sienie.]
**Exaltacya**, yi, *ż.* (z łac.), zapał, unie-
**Examin**, u, *m.* (z łac.), szkolne badanie, próba nauki. **Examinacyjny**, a, e, *p.* od examinu. **Examinator**, a, *m.* **Examinatorka**, i, *ż.* ten, ta co examinuje. **Examinować**, uję, *s. cz. nied.* słuchać examinu, zapytywać uczniów.
**Exces**, u, *m.* (z łac.), wykroczenie.
**Excitarz**, a, *m.* (z łac.), budziciel, zegar budzący.
**Exdywizya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* podział majętności między wierzycieli. Pierwsza w Litwie exdywizya majątku Rudominy 1664 roku.
**Exekucya**, yi, *ż.* (z łac.), wykonanie prawa, wyroku sądowego. = wymierzenie kary, stracenie winowajcy. = wybieranie podatków. = żołnierze posłani dla ich wybrania. **Exekucyjny**, a, e, *p.* wykonawczy. **Exekutor**, a, *m.* wykonawca. **Exekutorka**, i, *ż.* wykonawczyni. **Exekwować**, uję, *s.cz. nied.* wykonywać. = wybierać podatki z przymusem.
**Exekwie**, *l.m.* (z łac.), żałobne nabożeństwo za umarłego.
**Exempcya**, yi, *ż.* (z łac.), wyjęcie, uwolnienie od czego.
**Exemplarz**, a, *m.* (z łac.), jedna sztuka dzieła.
**Exenteracya**, yi, *ż.* **Exenterowanie**, a, *n.* (z łac.), wywnętrzenie trupa. **Exenterować**, uję, *s.cz. nied.* wywnętrzać trupa.
**Exercytacya**, yi, *ż.* (z łac.), ćwiczenie. **Exercytować**, uję, *s.cz. nied.* ćwiczyć, wprawiać. = się, *s.z.* ćwiczyć się.
**Exhalacya**, yi, *ż.* (z łac.), wyziewanie.
**Exkomunika**, i, *ż.* (z łac.), wykięcie, klątwa. **Exkomunikować**, uję, *s.cz. nied.* wyłączyć ze społeczeństwa wiernych, wykląć.
**Exkrementa**, ów. *l.m.* (z łac.), wyrzuty przetrawionych pokarmów przez kiszkę odchodową, wymiot, łajno.
**Exkuza**, y, *ż.* (z łac.), wymówka, tłumaczenie. **Exkuzować**, uję, *s.cz. nied.* wymawiać, tłumaczyć. = się, *s.z.* wymawiać się.
**Exorbitancya**, yi, *ż.* (z łac.), wykroczenie z kluby prawa, przeciw ustanowionemu porządkowi.
**Exorcysta**, y, *m.* (z grec.-łac.),

co wypędza czarta z opętanych. **Exorcyzm**, u, *m.* wypędzanie czarta przez zaklęcie. **Exorcyzmować**, uję, *s.cz. nied.* wypędzać czarta z opętanego.

**Exorta**, y, *ż.* (z łac.), napomnienie religijne, mowa pogrzebowa.

**Exotyczny**, a, e, *p.* (z łac.), o roślinach, podzwrótnikowy.

**Expedycya**, yi, *ż.* (z łac.), odprawa, wyprawa. = kopia urzędowa aktu. **Expedyować**, uję, *s.cz. nied.* wysyłać, wyprawiać. **Expedyte**, *ps.* doskonale. **Expedytor**, a, *m.* urzędnik do czynności expedycyjnych.

**Expektatywa**, y, *ż.* (z łac.), oczekiwanie, nadzieja otrzymania czego, mianowicie starostwa, urzędu.

**Expens**, u, *m.* (z łac.), wydatek. **Expensować**, uję, *s.cz. nied.* wydawać pieniądze na co. **Expensownie**, *ps.* z wielkim wydatkiem. **Expensowny**, a, e, *p.* wiele kosztujący. = wiele wydający.

**Experyment**, u, *m.* (z łac.), doświadczenie, próba. **Experymentalny**, a, e, *p.* na doświadczeniu oparty. Fizyka experymentalna.

**Expiracya**, yi, *ż.* upłynienie terminu, kontraktu. = oddech, oddychanie.

**Exportacya**, yi, *ż.* (z łac.), wyprowadzanie, wywożenie towarów. = wyprowadzenie ciała z domu. **Exportować**, uję, *s.cz. nied.* wyprowadzać, wywozić.

**Expulsya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* wypędzenie z majętności.

**Extabulacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* wykreślenie z księgi hipotecznej.

**Extaza**, y, *ż.* (z grec.), uniesienie, zachwycenie.

**Extradycya**, yi, *ż.* (z łac.), wydanie przestępcy, zbiega wojskowego upominającemu się o niego rządowi.

**Extrakt**, u, *m.* (z łac.), sok wyciśnięty z roślin lekarskich za pomocą różnych sposobów. = wypis z ksiąg urzędowych. = jeden numer postawiony i wygrywający na loteryi klassycznej.

**Extraordynaryjny**, a, e, *p.* nadzwyczajny.

**Exul**, **Exulant**, a, *m.* (z łac.), wygnaniec.

**Exystencya**, yi, *ż.* (z łac.), byt, bytność. **Exystować**, uję, *s.n. nied.* być, istnieć.

# F.

**F**, szósta litera alfabetu, od której jako nie polskiej żaden się wyraz polski nie zaczyna.

**Fabryczny**, a, e, *p.* od fabryki. **Fabryka**, i, *ż.* (z łac.), budowanie. Fabryka kościoła. = warsztat rękodzielny, rękodzielnia. Fabryka sukna, perkalu. **Fabrykacya**, yi, *ż.* fabrykowanie, fałszowanie. **Fabrykancki**, a, ie, *p* od fabrykanta. **Fabrykant**, a, *m.* rękodzielnik. = fałszerz. **Fabrykat**, u, *m.* wyrób fabryczny. **Fabrykować**, uję, *s.cz. nied.* robić co w fabryce. = podrabiać, fałszować.

**Facecya**, yi, *ż.* (z łac. włos.), żart dowcipny, koncept zabawny. **Facecyonat**, a, **Facecyonista**, y, *m.* człowiek żartobliwy. **Facecyonować**, uję, *s.n. nied.* żartować.

**Fach**, u, *m.* (z niem.), przedmiot zajęcia, któremu się kto wyłącznie poświęca. = szuflada w skrzyni drukarskiej. = przegroda.

**Facyata**, y, *ż.* (z włos.), przednia ściana budynku. = *żart.* twarz.

**Facyenda**, y, *ż.* (z włos.), frymark, handelek. = zamiana rzeczy na rzeczy. **Facyendarz**, a, *m.* **Facyendarka**, i, *ż.* ten, ta co się facyendą

trudni. **Facyendować, uję**, *s.cz.* i *n. nied.* bawić się facyendą. = mieniać co za co.

**Faeton, a**, *m. mit.* syn słońca, który, nieumiejąc kierować wozem słonecznym, zginął. = u, kolaska na wysokich kołach.

**Fafle, ów**, *l.m.* wargi u ogara.

**Fagas, a**, *m.* sługas.

**Fagocista, y**, *m.* grający na fagocie. **Fagot, a**, *m.* (z włos.), dęte narzędzie muzyczne.

**Fajans, u**, *m.* (od miasta włoskiego Faenza), naczynie z glinki czerwonej powleczone emalią naśladującą porcelanę. **Fajansowy, a, e**, *p.* od fajansu.

**Fajczysko, a**, *n. zgrub.* ogromna, brzydka fajka.

**Fajdać, am**, *s.n.* paskudzić, srać.

**Fajerka, i**, *ż.* (z niem.), naczynie do kadzenia. **Fajerwerk, u**, *m.* (z niem.), ognie sztuczne. **Fajerwerkarz, Fajerwernik, a**, *m.* co robi fajerwerki.

**Fajfer, fra**, *m.* (z niem.), piszczek, grajek na piszczałce.

**Fajka, i**, *ż.* (z niem.), **Fajeczka, i**, *ż. zdrob.* łulka. **Fajkarnia, Fajczarnia, ni**, *ż.* miejsce gdzie się robią lub przedają fajki. = pokój do palenia fajek. **Fajkarz, Fajczarz, a**, *m.* fabrykant fajek. = lubiący palić fajkę.

**Fajtać, am**, *s.cz. nied.* kiwać, ruszać. Pies fajta ogonem.

**Fakcya, yi**, *ż.* (z łac.), partya knująca zgubę państwa, wiążąca się z nieprzyjacielem. **Fakcyonista, y**, *m.* należący do fakcyi.

**Fakt, u**, *m.* (z łac.), wypadek, zdarzenie. Fakta historyczne.

**Faktor, a**, *m.* sprawca czyich interesów, stręczyciel (żyd). **Faktorka, i**, *ż.* stręczycielka. **Faktorne, go**, *n.* zapłata za faktorstwo. **Faktorski, a, ie**, *p.* od faktora. **Faktorować, uję**, *s.n. nied.* faktorstwem się bawić. **Faktorstwo, a**, *n.* usługa faktora.

**Fakultet, u**, *m.* (z łac.), wydział naukowy w uniwersytecie. **Fakultetowy, a, e**, *p.* od fakultetu.

**Fala, i**, *ż.* wał, bałwan wodny.

**Falbana, y**, *ż.* (z franc.), **Falbanka, i**, *ż. zdrob.* szlak u dołu sukni kobiecej.

**Fald, u**, *m.* **Falda, y**, *ż.* **Faldzik, a**, *m. zdrob.* **Faldka, i**, *ż. zdrob.* (z włos. i niem.), zmarszczek w materyi, bieliznie, sukni. *Fig.* Przysiadywać faldów, pilnie pracować. Przysieść komu faldów, w ciasny kąt weprzeć, dociskać, dokuczać. Moskwicin nam faldów przysiadł. **Faldować, uję**, *s.cz. nied.* w fałdy zbierać. **Faldowanie, a**, *n.* zbieranie w fałdy. **Faldzisty, a, e**, *p.* pełen faldów.

**Falendysz, u**, *m.* cienkie sukno angielskie lub hollenderskie. **Falendyszowy, a, e**, *p.* z falendyszu.

**Falisty, a, e**, *p.* na którym wielka fala. = *bot.* nakształt fali. Liście faliste.

**Fałsz, u**, *m.* (z łac.), nieprawda, kłamstwo. = sfałszowanie. Fałsz w monetach. **Fałszerski, a, ie**, *p.* od fałszerza. **Fałszerstwo, a**, *n.* fałszowanie. **Fałszerz, a**, *m.* **Fałszerka, i**, *ż.* ten, ta co fałszuje. **Fałszować, uję**, *s.cz. nied.* fabrykować dla oszukania, jak pieniądze, wino, podpis, testament. **Fałszowanie, a**, *n.* fabrykowanie. **Fałszywie, Fałszywo**, *ps.* niezgodnie z prawdą, *np.* świadczyć. = mylnie, błędnie, *np.* spiewać, rozumować. = nieszczerze, *np.* z kim postępować. **Fałszywość, ści**, *ż.* nieprawdziwość. = nieszczerość, obłuda. **Fałszywy, a, e**, *p.* niezgodny z prawdą, nieprawdziwy. Fałszywa wieść, pogłoska. Fałszywe świadectwo. = sfałszowany, podrobiony. Fałszywy pieniądz, testament, podpis. = udany, zmyślony. Fałszywa skromność, mądrość, pokora. = nieszczery, obłudny. Fałszywy przyjaciel. = mylny, błędny. Fałszywy sąd. Fałszywe rozumowanie. = mylny, pozorny. Fałszywy blask. Fałszywa wielkość.

**Familia, ii**, *ż.* (z łac.), ród, rodzina. = w historyi naturalnej klassy dzielą się na rzędy, rzędy zaś na familie czyli pokrewieństwa obejmujące kilka rodzajów. Familiant.

a, *m.* **Familiantka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta wysokiego rodu. **Familiarnie**, *ps.* **Familiarność**, ści, *ż.* **Familiarny**, a, e, *p. ob.* **Fanfale**, i t. d. **Familijny**, a, e, *p.* od familii. **Famulus**, a, *m.* (z łac.) *żart.* sługa literata.

**Famuła**, y, *ż.* potrawa z owoców rozgotowanych lub z chleba.

**Fanatycznie**, *ps.* z fanatyzmem. **Fanatyczny**, a, e, *p.* zagorzały, żarliwy aż do wściekłości, mianowicie w materyi religii. **Fanatyk**, a, *m.* (z łac.), zagorzalec. **Fanatyzm**, u, *m.* przesadzona żarliwość w materyi religii.

**Fanfaron**, a, *m.* (z włos.), samochwalca, chełpliwiec. = modniś, elegant. **Fanfaronada**, y, *ż.* chełpliwość. **Fanfaronować**, uję, *s.n. nied.* chełpić się.

**Fant**, u, *m.* (z niem.), zastaw, zakład. = Fanty, rzeczy, suknie, manatki. = rzeczy kosztowne, drogie kamienie. Wydawał on gdzie trzeba, ale nie na fanty.

**Fantastycki**, **Fantastyczny**, a, e, *p.* (z łac.), dziwaczny, urojony, przywidziany. **Fantastycznie**, *ps.* sposobem urojonym. **Fantastyk**, a, *m.* dziwak, dziwowidz. **Fantastykować**, uję, *s.n. nied.* fantastycznie roić, marzyć.

**Fantazya**, yi, *ż.* władza rojenia, marzenia, spólna ludziom i zwierzętom. = urojenie, ubrdanie. Ma dziwne, śmieszne fantazye. = dobra myśl, ochota. Wypić dla fantazyi, tracić fantazyą.

**Fantować**, uję, *s.cz. nied.* zastawiać, w zastaw oddawać. = się, *s.z.* zastawiać swe rzeczy. Zgrałem się, musiałem się fantować. **Fantownik**, a, *m.* który na dany fant dług zaciąga.

**Fara**, y, *ż.* (z niem.), parafia, kościół parafialny. Chuda fara, sam ksiądz pleban dzwoni, *przysł.*

**Faraon**, a, *m.* (z franc.), azardowna gra w karty.

**Farba**, y, *ż.* (z niem.), barwa, kolor. = farba malarska, farbierska. = *myśl.* krew zwierząt. **Farbiernia**, ni, *ż.* miejsce gdzie materye farbują. **Farbierski**, a, ie, *p.* od farbierza. Drzewo farbierskie, *bot. ob.* **Perukowe drzewo**, **Sumak perukowaty**. **Farbierstwo**, a, *n.* sztuka farbierska. **Farbierz**, a, *m.* ten co sukno, materye farbuje. **Farbisty**, a, e, *p.* pełen rozmaitych farb. **Farbnik**, a, *m. chem.* pierwiastek farbujący. **Farbotrop**, a, *m. myśl.* pies układany do dojścia postrzelonego zwierza. **Farbować**, uję, *s. cz. nied.* farbą napuszczać. = puszczać kolor, brudzić. Morwy farbują ręce. = *fig.* barwić, pięknemi pozorami pokrywać. Ty zawżdy zdrady twoje wymówkami farbujesz. = *s.n. myśl.* o postrzelonym zwierzu, który uciekając krew za sobą zostawia. **Farbowanie**, a, *n.* napuszczanie farbą. **Farbowany**, a, e, *p. im.* od słowa Farbować. = *fig.* udany, fałszywy. Farbowane lisy. Znać się na farbowanych lisach. **Farbownik**, a, *m. bot. ob.* **Miodunka**. = *ob.* **Urzet farbierski**. **Farbowny**, a, e, *p.* mocno kolorowany. = do farbowania służący.

**Farfura**, y, **Farfurka**, i, *ż.* (z arab. pers. tur.), talerz fajansowy. **Farfurowy**, a, e, *p.* fajansowy.

**Farmuszka**, **Faramuszka**, i, *ż.* drobianka z chleba rozgotowanego w wodzie lub piwie.

**Farny**, a, e, *p.* od fary. Kościół farny.

**Farsa**, y, *ż.* (z franc.), komedya z płaskiemi żartami = śmieszna niedorzeczność.

**Farsz**, u, *m.* (z grec.), mięso siekane, siekanina. **Farszować**, **Faszerować**, uję, *s.cz. nied.* nadziewać mięsem siekanem.

**Fartuch**, a, *m.* (z niem.), zapaska na brzuchu przy robocie. = przednie skórzane przykrycie u powozu. **Fartuszek**, **szka**, *m. zdrob.* mały fartuch kobiecy. = *fig.* kobieta. Lubić fartuszek. = u spodni, część przednia otwierająca się i na guzlki zapięta.

**Faryna**, y, *ż.* (z łac.), mąka cukrowa, z której się cukier rafinuje. = pewna gra nakształt loteryi.

= rodzaj, gatunek. Ludzie jednej faryny. **Faryniarz**, a, *m.* co z faryną po jarmarkach chodzi.

**Faryzejski, Faryzeuszowski**, a, ie, *p.* od Faryzeusza. **Faryzeusz**, a, *m.* (z hebr.), należący do sekty Faryzeuszów. = obłudnik, nabożniś. **Faryzeuszowstwo**, a, *n.* obłuda, fałszywa nabożność.

**Fasa**, y, *ż.* (z niem.), **Faska, Faseczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie drewniane z jednem dnem na masło, mąkę, krupy. = Fasa, *fig.* brzuchal.

**Fasada**, y, *ż.* (z franc.), facyata.

**Fascykuł**, u, *m.* (z łac.), plik papierów, pism, dokumentów.

**Fasola**, i, *ż. bot.* (Phascolus), roślina z rodziny groszkowatych.

**Fasować, ują**, *s.cz. nied.* pakować w fasę. = (w wojsku), brać żywność z magazynu.

**Fastryga**, i, *ż.* przyszycie tymczasowe szerokiemi ściegami. **Fastrygować, uję**, *s.cz. nied.* przyszywać takiemi ściegami.

**Fasulec, lca**, *m.* bijak za pomocą którego wytłacza się w piasku lub w glinie forma do odlewania żelaza.

**Faszyna**, y, *ż.* (z franc.), wiązka chrustu, gać.

**Fatalista**, y, *m.* wierzący w fatalność. **Fatalizm**, u, *m.* (z franc.), wiara fatalisty. **Fatalnie**, *ps.* koniecznie, nieuchronnie, nieodzownie. = nieszczęśliwie. = bezecnie, niegodziwie, szkaradnie. **Fatalność, ści**, *ż.* nieuchronne przeznaczenie, niezbędna konieczność. = nieszczęście. **Fatalny**, a, e, *p.* konieczny, nieuchronny, nieodzowny. = nieszczęsny, zgubny. = bezecny, niegodziwy, szkaradny. Fatalna droga.

**Fatałaszki, szek**, *l.m.* fraszki, drobnostki.

**Fatyga**, i, *ż.* (z włos. franc.), trud, znużenie, utrudzenie. **Fatygować, uję**, *s.cz. nied.* trudzić. = się, *s.z.* trudzić się.

**Fawor**, u, *m.* (z włos. franc.), łaska, względ. = Fawory, wstążki u ubioru kobiecego. **Faworki, ów**, *l.m.* ciasteczka chrustem także zwane. = wstążki u koszul chłopców i dziewcząt krakowskich. **Faworyt, a, Faworytek, tka**, *m.* ulubieniec, będący w łaskach u kogo. **Faworyta, y, Faworytka**, i, *ż.* ulubiona. = nałoznica. **Faworytny**, a, e, *p.* ulubiony. **Faworyty, ów**, *l.m.* włosy na obu policzkach, bakienbardy. **Faworyzować, uję**, *s.cz. nied.* kogo, co, sprzyjać komu, czemu, okazywać łaskę.

**Fe, Pfe**, *ic.* znaczący naganę, wstręt, obrzydzenie.

**Febra**, y, *ż.* (z łac.), choroba zaczynająca się od zimna, dreszczu, ziewania, a kończąca się na gorączce. **Febrowy**, a, e, *p.* od febry.

**Fechtarski**, a, e, *p.* od fechtarza. **Fechtarz**, a, *m.* (z niem.), szermierz. **Fechtmistrz**, a, *m.* nauczyciel fechtowania. **Fechtować, uję**, *s.n. nied.* i = się, *s.z.* bić się na szpady, na pałasze, szermować. **Fechtowanie**, a, *n.* bicie się na szpady, na pałasze.

**Federpusz**, u, *m.* (z niem.), pióropusz, kita na przyłbicy.

**Fejn, Feinzilber**, u, *m.* (z niem.), czyste srebro. **Feinerya, yi**, *ż. górn.* ognisko fryszerskie do przetapiania surowego kruszcu. **Fejnować, uję**, *s.cz. nied.* czyścić, przetapiać kruszce. **Fejnowanie**, a, *n.* otrzymywanie czystego kruszcu przez przetapianie w piecach płomiennych, a częściej w muflowych.

**Felcech**, u, *m.* (z niem.), pendent u szpady, szabli.

**Felczer**, a, *m.* (z niem.), chirurg.

**Feldfebel, bla**, *m.* (z niem.), starszy sierżant.

**Feldszpat**, u, *m.* (z niem.), minerał składający się z krzemionki, glinki i potażu.

**Felpa**, y, *ż.* (z włos.), materya jedwabno-wełniana.

**Fenik**, a, *m.* (z niem.), drobny pieniążek miedziany.

**Fenix**, a, *m.* ptak bajeczny z popiołów swoich odradzający się. = *fig.* osoba lub rzecz rzadka.

**Fenomen**, u, *m.* (z grec.), zjawisko. = rzecz zadziwiająca.

**Feralny**, a, e, *p.* (z łac.), pogrzebo-

wy, żałobny, nieszczęśliwy. Dzień feralny.

**Ferezya**, yi, *ż.* (z tur.), suknia zwierzchnia nieprzypasana.

**Fermentacya**, yi, *ż.* (z łac.), *chem.* rozkład ciał zwierzęcych lub roślinnych pozbawionych życia. **Fermentować**, uję, *s.n. nied.* ulegać fermentacyi.

**Fernambuk**, u, *m. bot.* drzewo brazylijskie dające przednią czerwoną farbę.

**Ferować**, uję, *s.cz. nied.* wyrok, wydać wyrok.

**Fertać**, am, *s.n. nied.* obracać, szastać. Pies ferta ogonem. = się, *s.z.* szastać się, wiercić się. **Fertyczność**, ści, *ż.* zwinność. **Fertyczny**, a, e, *p.* zwinny.

**Ferton**, *ob.* **Wiarduuek.**

**Ferye**, yi, *l.m.* (z łac.), wakacye szkolne, sądowe.

**Feston**, u, *m.* (z franc.), wieniec z liści, kwiatów, owoców malowany lub rzezany.

**Festyn**, u, *m.* (z franc.), bankiet, uczta, uroczystość.

**Fetor**, u, *m.* (z łac.), smród.

**Feudalizm**, **Feodalizm**, i t. d. *ob.* **Lenność**, i t. d.

**Fi**, *ic. ob.* **Fe.**

**Fiakr**, a, *m.* (z franc.), pojazd do najęcia.

**Ficlaus**, **Ficlauz**, a, *m.* bekas mały.

**Fidibus**, a, *m.* papier zwinięty do zapalania fajki.

**Figa**, i, *ż. bot.* (Ficus), drzewo i owoc. = Figę komu pokazać. Pokazywać komu figę w kieszeni, potajemnie z kogo żartować bez mocy szkodzenia. Figę dostaniesz, figa dla ciebie, nic nie dostaniesz. = Figi, guzy, bąble w stolcu. **Figarnia**, ni, *ż.* budynek do chowania w zimie drzew figowych.

**Figatele**, li, *l.m.* (z włos.), potrawka z wątroby cielęcej, pulpety z cielęciny, kapłona i łoju kruchego z chlebem białym w kształcie gałek.

**Figiel**, gla, *m.* **Figielek**, lka, *m. zdrob.* sztuka komu wypłatana, psikus. = zabawna sztuczka. Ten pies umie różne figle. **Figlarka**, i, *ż.* kobieta figlarna. **Figlarnie**, *ps.* z figlami. **Figlarność**, ści, *ż.* skłonność do figlów. **Figlarny**, a, e, *p.* płatający figle. **Figlarstwo**, a, *n.* płatanie figlów. = kuglarstwo. **Figlarz**, a, *m.* człowiek figlarny. = kuglarz pokazujący figle. **Figlować**, uję, *s.n. nied.* stroić, płatać figle, swawolić. **Figlowanie**, a, *n.* strojenie figlów.

**Figojadka**, i, *ż. zool.* ptak od fig nazwany, któremi się karmi. **Figomorwa**, y, *ż. bot.* figa morwowa czyli egipska, zwana Sykomorem. **Figowaty**, a, e, *p.* nakształt figi. **Figowy**, a, e, *p.* od figi. Liście figowe.

**Figura**, y, *ż.* (z łac.), kształt, postać. = osoba w obrazie, z bronzu, z kamienia, z wosku. = krzyż z postacią Pana Jezusa na drodze. Siedzi pod figurą, a ma diabła za skórą, *przysł.* = postawa, talia, kibić. Ładną ma figurę. = osoba. Ma się za wielką figurę. = obraz, postać symboliczna. Baranek wielkanocny jest figurą Eucharystyi. = *mat.* płaszczyzna określona liniami, trójkąt, koło, czworobok, wielokąt. = figura w tańcu. = *gram. retor.* postać, przenośnia. **Figuralnie**, **Figurycznie**, *ps.* pod figurą, pod postacią, przenośnie. **Figuralny**, **Figuryczny**, a, e, *p.* postaciowy, symboliczny. Śpiew figuralny, z kilku głosów złożony. **Figurant**, a, *m.* **Figurantka**, i, *ż.* aktor, aktorka na scenie w rolach niemych. = mający, mająca ładną figurę. **Figurować**, uję, *s.n. nied.* grać na teatrze niemą rolę. = figurę stroić. Figurował na wielkim świecie. = *s.cz.* pod figurą wyobrażać. **Figurowanie**, a, *n.* odgrywanie roli na świecie, udawanie pana. **Figurysta**, y, *m.* który figuralnej muzyce dopomaga.

**Fikcya**, yi, *ż.* (z łac.), zmyślenie. **Fikcyjny**, a, e, *p.* zmyślony.

**Filantrop**, a, *m.* (z grec.), kochający ludzi, przyjaciel ludzi. **Filantropia**, i, *ż.* miłość ludzi. **Filantropicznie**, *ps.* z filantropią. **Filantropiczny**, a, e, *p.* od filantropii.

**Filar**, u, *m.* (z niem.), słup murowany podpierający sklepienie. = pod-

pora, *np.* państwa, tronu. **Filarowanie**, a, *n.* rząd filarów. **Filarowany**, a, e, *p.* filarami ozdobiony.

**Filc**, u, *m.* (z niem.), pilśń. **Filcowy**, a, e, *p.* pilśniowy.

**Filigran**, u, *m.* (z wlos.), delikatna ażurowa robota w złocie. **Filigranowy, Filgranowy**, a, e, *p.* taką robotą zrobiony. = *fig.* bardzo delikatny.

**Filiżanka**, i. *ż.* (z tur.), **Filiżaneczka**, i, *ż. zdrob.* czaszka do kawy, herbaty.

**Filolog**, a, *m.* (z grec.) biegły w filologii. **Filologia**, ii, *ż.* nauka języków, mianowicie starożytnych. **Filologiczny**, a, e, *p.* od filologii.

**Filozof**, a, *m.* (z grec.), miłośnik mądrości. **Filozofia**, ii, *ż.* miłość mądrości, nauka trudniąca się dochodzeniem początku wszech rzeczy. **Filozoficznie**, *ps.* podług filozofii. **Filozoficzny**, a, e, *p.* od filozofii. Dzieło filozoficzne. Umysł filozoficzny. Kamień filozoficzny, mniemana sztuka robienia złota. **Filozofka**, i, *ż.* kobieta zajmująca się filozofią. **Filozofować, uję**, *s.n. nied.* filozoficznie myśleć, rozbierać, rozprawiać. **Filozofski**, a, ie, *p.* od filozofa.

**Filtr**, u, *m.* (z wlos.), cedzidło. **Filtrować, uję**, *s.cz. nied.* cedzić.

**Filut**, a, *m.* (z franc.), frant, oszust, sprytny szalbierz. **Filuternie**, *ps.* z filuteryą. **Filuterny, Filuterski**, a, e, *p.* właściwy filutowi. **Filuterstwo**, a, *n.* frantostwo. **Filuterya**, yi, *ż.* sztuczka, sprawka, figiel filuta. **Filutka**, i, *ż.* kobieta filut. **Filutowaty**, a, e, *p.* podobny do filuta.

**Fimfa, Fiufa**, y, *ż.* dym z trąbki papierowej pod nos puszczony. = *fig.* afront, zniewaga. Dać komu fimfę. Dostać fimfę.

**Final**, u, *m. muz.* dokończenie. **Finalnie**, *ps.* ostatecznie, na dokończenie. **Finalny**, a, e, *p.* końcowy, ostateczny.

**Finanse**, ów, *l.m.* (z franc.), przychód krajowy, skarb. Minister finansów. **Finansista**, y, *m.* znający się na finansach, biegły w finansowości. **Finansowość, ści**, *ż.* skarbowość. **Finansowy**, a, e, *p.* od finansów.

**Fiok**, u, *m.* (z wlos.), kutas na głowie końskiej ku ozdobie. = wszelki śmieszny strój głowy kobiecej. Weszła w fiokach, cała w fiokach. **Fiokować się**, *s.z.* śmiesznie się stroić.

**Fiolek, Fialek, łka**, *m. bot.* (Viola), roślina z rzędu jednoslupkowego, której jest kilka gatunków, z kwiatem różnych kolorów, pospolicie wonnym. = jeden z chłopców przy katedrze chowanych, zkąd do seminaryum wstępują. **Fiołkowy, Fialkowy**, a, e, *p.* od fiołka. Kolor fiałkowy. **Fiolet**, u, *m.* kolor fiałkowy, błękitno-czerwony. **Fioletowy**, a, e, *p.* od fioletu. **Fioletyn**, u, *m. min.* kamień z rodzaju krzemiennych.

**Firanka**, i, *ż.* (z niem.), zasłona u okien, łóżka, przed obrazem.

**Fircyk**, a, *m.* trzpiot, wiercipięta. **Fircykowaty**, a, e, *p.* zakrawający na fircyka.

**Firleje**, ów, *l.m.* tylko w wyrażeniu: stroić firleje, szaleć, głupstwa wyrabiać, od Firlejów, których królowa Bona, gdy była w dobrym humorze, hojnie obdarzała. Tem co zdarła u drugich, stroiła firleje.

**Firletka**, i, *ż. bot.* (Lychnis), roślina, której gatunki: Smołka, Kąkol i inne.

**Firma**, y, *ż.* (z wlos.), nazwisko pod którym kupcy w spółce handel prowadzą.

**Firmament**, u, *m.* (z grec.), sklepienie niebieskie.

**Firman, Ferman**, u, *m.* (z pers. tur.), rozkaz sułtana.

**Fisk**, u, *m.* (z grec. łac.), skarb publiczny. **Fiskal**, a, *m.* urzędnik skarbu publicznego. **Fiskalność, ści**, *ż.* skarbowość. **Fiskalny**, a, e, *p.* do skarbu należący.

**Fistula**, y, *ż.* (z łac.), rana, której otwór ciasny, a głąb szeroki. = cewka. Fistula łzawa. = (w śpiewaniu), falset. = piszczałka w organach. **Fistulować, uję**, *s.n. nied.* falsetem śpiewać. **Fistulowaty**, a, e, *p.* nakształt fistuły. Wrzód fistulowaty

**Fiszbin**, u, *m.* (z niem.), róg z wierzchniej szczęki wieloryba.

**Fiu-Fiu**, *nieod.* na wyrażenie wietrznika, pustaka. **Fiutyniec**, ńca, *m.* u którego fiu fiu w głowie.

**Fizycznie**, *ps.* podług praw fizyki. **Fizyczny**, a, e, *p.* od fizyki. **Fizyk**, a, *m.* trudniący się fizyką. **Fizyka**, i, *ż.* (z grec. łac.), nauka tłumacząca fenomena postrzegane na kuli ziemskiej, tudzież własności ciał, od których te fenomena zależą.

**Fizyler**, a, *m.* (z franc.), żołnierz piechotny uzbrojony tuzyą. **Fizylerski**, a, ie, *p.* od fizylera. Kompania fizylerska.

**Fizyokrata**, y, *m.* (z grec.), ekonomik polityczny, zasadzający bogactwo i pomyślność kraju na kwitnącym stanie rolnictwa. **Fizyolog**, a, *m.* trudniący się fizyologią. **Fizyologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka dająca poznać przeznaczenie i funkcye rozmaitych części ciała, których poznawaniem budowy trudni się anatomia. **Fizyologicznie**, *ps.* podług zasad fizyologii. **Fizyologiczny**, a, e, *p.* od fizyologii. **Fizyonomia**, **Fizyognomia**, ii, *ż.* (z grec.), kształt, wyraz, rysy twarzy. **Fizyonomista**, y, **Fizyognom**, a, *m.* poznający charakter ludzi z ich fizyonomii. **Fizys**, *nieod. żart.* twarz.

**Flacha**, y, *ż.* wielka flasza.

**Flaczarka**, **Flakarka**, i, *ż.* kobieta przedająca flaki. **Flaczarnia**, **Flakarnia**, ni, *ż.* miejsce, gdzie przedają flaki. **Flaczarz**, **Flakarz**, a, *m.* przedający flaki.

**Flader**, dru, *m.* (z niem.), żyła w drzewie, kamieniu, marmurze, słój. **Fladrować**, uję, *s.cz. nied.* naśladować farbami słoje drzewa, marmuru. **Fladrowanie**, a, *n.* naśladowanie takich fladrów. **Fladrowaty**, a, e, *p.* słojowaty. **Fladrowy**, a, e, *p.* od fladru.

**Flądra**, y, *ż.* (z niem.), *zool.* ryba morska z rzędu bokoplawych. = *fig.* kobieta niechlujna.

**Flaga**, i, *ż.* (z niem.), burza, nawałność. = *mor.* wielka chorągiew przy maszcie.

**Flak**, a, *m.* **Flaczek**, czka, *m.* *zdrob.* kiszki, wnętrzności z bydła. = Flaki, potrawa z nich. = *fig.* Flak, coś miękkiego, rozłazłego. Flaki w głowie, pustki w głowie. **Flakarka**, i t. d. *ob.* **Flaczarka**, i t. d. **Flakowacieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się miękkim jak flak. **Flakowaty**, a, e, *p.* miękki, rozlazły jak flak.

**Flanca**, y, *ż.* (z niem.), gałązka do zaszczepienia lub przesadzenia. **Flancować**, uję, *s.cz. nied.* szczepić, przesadzać. **Flancowanie**, a, *n.* szczepienie, przesadzanie.

**Flanela**, i, *ż.* (z franc.), materya wełniana. **Flanelowy**, a, e, *p.* z flaneli.

**Flank**, u, *m.* (z franc.), bok. Z flanku na nieprzyjaciela uderzyć. = *fort.* bocznica, ramię narożnika. **Flankier**, a, *m.* żołnierz konny z boku na nieprzyjaciela nacierający. **Flankierować**, uję, *s.n. nied.* nacierać z boku kolumny do attaku idącej.

**Flasza**, y, *ż. ob.* **Flacha**. **Flaszka**, i, *ż.* (z niem.), **Flaszeczka**, i, *ż. zdrob.* butelka, buteleczka. **Flaszkowaty**, a, e, *p.* nakształt flaszki.

**Flecik**, a, *m.* *zdrob.* od **Flet**.

**Flegma**, y, *ż.* (z grec.), część zimna, wodnista krwi, wydzielana przez błony śluzowe. = *fig.* zimna krew. Człowiek z flegmą. **Flegmatycznie**, *ps.* z flegmą, z zimną krwią. **Flegmatyczny**, a, e, *p.* mający wiele zimnej krwi. **Flegmatyk**, a, *m.* człowiek flegmatycznego temperamentu. **Flegmisko**, a, *n.* brzydka flegma. **Flegmisty**, a, e, *p.* pełen flegmy.

**Flejtuch**, a, *m.* (z niem.), szarpia do rany. = kłak do przybijania naboju. = *fig.* niechluj. **Flejtuchowaty**, a, e, *p.* niechlujny.

**Flet**, u, *m.* (z niem.), narzędzie muzyczne dęte. **Fletnia**, ni, *ż.* fletrawers. = w organach, rząd piszczałek odgłos fletni wydających. **Fletrawers**, **Flotrawers**, u, *m.* fletnia poprzeczna.

**Flinta**, y, *ż.* (z niem.), fuzya, strzelba. **Flintowy**, a, e, *p.* od flinty. **Flintpas**, a, *m.* pas od flinty.

**Flis**, **Flisak**, a, *m.* (z niem.), parobek na statkach polskich do robienia wiosłem. = Flis, flisowstwo. Poszedł na flis. = żegluga na spła-

wnych rzekach. Chędożyć zboże na flis. **Flisować, ują**, *s.n. nied.* być flisem, spuszczać wodą. **Flisówka, i**, *ż.* flisowstwo. = drzewo wodą spławione. **Flisowski, a, ie**, *p.* należący do flisa. **Flisowstwo, a**, *n.* stan, żywot flisa.

**Flora, y**, *ż. mit.* bogini kwiatów. = dzieło opisujące rośliny jakiego kraju.

**Florans, Florens, u**, *m.* materya jedwabna, naprzód we Florencyi robiona.

**Flores, u**, *m.* ozdoba w kwiaty w architekturze, snycerstwie, malarstwie. = sztuczny figiel rysunkowy.

**Floret, u**, *m.* (z franc.), szpada z galką na końcu w irchę obszytą do fechtowania.

**Flota, y**, *ż.* (z franc.), pewna liczba okrętów wojennych w jednem miejscu zebranych. **Flotylla, i**, *ż.* mała flota.

**Flukt, u**, *m.* (z łac.), bałwan morski.

**Fluor, u**, *m. chem.* ciało proste niemetaliczne. **Flusspat, u**, *m. min.* kamień powstający z połączenia fluoru z metalem wapniem.

**Fluxya, yi**, *ż.* (z łac.), ból zębów z obrzęknieniem twarzy i dziąseł.

**Fochy, ów**, *l.m.* dąsy, czcze groźby.

**Foka, i**, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu płetwonogich, zwane pospolicie psem morskim, cielęciem morskiem, krową morską.

**Folarda, y**, *ż.* (z niem.), ziemia folarska, gatunek gliny używany w folowaniu sukna zamiast mydła dla odebrania wełnie części tłustych. **Folarski, a, ie**, *p.* od folarza. **Folarz, a**, *m.* folusznik. = *górn.* który węgle wozi do pleca.

**Foldrować, uję**, *s.n. nied.* na kogo, oskarżać, instygować, nastawać. **Foldrowanie, a**, *n.* oskarżanie, nastawanie. **Foldrownik, a**, *m.* instygator.

**Folga, i**, *ż.* listek złota lub srebra kładziony pod drogi kamień przezroczysty. = ulga, ulżenie. **Folgować, uję**, *s.n. nied.* komu, czemu, ulgę czynić. Kmiotki poddane gubić, a sami sobie folgować, w poborach i innych ciężarach chcemy. = przepuszczać, pobłażać, oszczędzać, ochraniać. Kto nieprzyjacielowi folguje, ten sobie zgubę gotuje. = dogadzać, stosować się, mieć wzgląd na co. Muszę ja dziś światu folgować. Więcej przykładów nie przytaczam, folgując krótkości. = wolnieć, łagodnieć. Mróz folguje. **Folgowanie, a**, *n.* w znaczeniach słowa **Folgować**. **Folgowny, a, e**, *p.* powolny, pobłażający.

**Folial, u**, *m.* księga całoarkuszowa. **Foliałowy, a, e**, *p.* całoarkuszowy. **Folio**, *nieod.* arkusz. Tom. dzieło in folio. Głupiec in folio, całą gębą głupiec.

**Folować, uję**, *s.cz. nied.* (z łac. śred.), walkować sukno. = powalać czem tłustem. **Folowanie, a**, *n.* walkowanie sukna. **Folusz, u**, *m.* młyn do folowania sukna. **Folusznik, a**, *m.* walkarz sukna.

**Folwarczny, a, e**, *p.* od folwarku. = ego, *m.* zawiadujący folwarkiem. **Folwark, u**, *m.* (z niem.), **Folwarczek, czku**, *m. zdrob.* oddzielna część wsi, przysiołek. = dwór we wsi samego pana, dzierżawcy lub ekonoma.

**Fomentacya, yi, ż.** (z łac.), *med.* naparzanie chorego członka. **Fomentować, uję**, *s.cz. nied.* naparzać, ogrzewać. = podżegać.

**Fomfry, ów**, *l. m.* muchy w nosie, kaprysy.

**Fontana, y, ż.** (z fran.), **Fontanka, i**, *ż. zdrob.* wodotrysk.

**Fontaż, żu**, *m.* (z fran.), **Fontażik, a**, *m. zdrob.* kokarda ze wstążek.

**Fora**, *w.* (z włos.), precz ztąd. = drugi raz, bis.

**Foremnie**, *ps.* podług formy. = kształtnie. **Foremność, ści**, *ż.* kształtność. = regularność. **Foremny, a, e**, *p.* kształtny. = regularny. Wielobok foremny, którego boki i kąty są równe. Słowa foremne, *gram.* odmieniające się podług swej formy. **Forma, y, ż.** (z łac.), **Foremka, i**, *ż. zdrob.* kształt. Forma kapelusza. = kształt jakiejkolwiek umysłowej rzeczy. Forma rządu. = co służy do nadania rzeczom pewnego kształtu. Forma do odlewania dział, kul,

dzwonów, posągów, figur gipsowych. = rama drukarska, w którą się wkładają złożone litery. = *gram.* wzór przypadkowania, czasowania. = *górn.* osłona zwykle miedziana, w kształcie półostrokręgu ściętego, osadzona na dyszy wpuszczającej powietrze do pieca hutniczego. **Formacya**, ji, *ż.* formowanie, tworzenie. Formacya pułku. = *geol.* tworzenie się kolejne gór, skał. Góry najpierwszej formacyi. **Formalista**, y, *m.* przestrzegacz form. **Formalnie**, *ps.* podług przepisanej formy. = zupełnie. **Formalność**, ści, *ż.* sposób urzędownie przepisany do postępowania. **Formalny**, a, e, *p.* zgodny z formalnością. = zupełny. **Format**, u, *m.* forma książki. **Formierka**, i, *ż.* formierską sztuką bawiąca się. **Formierski**, a, ie, *p.* od formierza. **Formierstwo**, a, *n.* kunszt formierza. **Formierz**, a, *m.* który odlewa cokolwiek w formach, lub robi na cokolwiek formy. **Formować**, uję, *s.cz. nied.* nadawać kształt, kształcić. Formować rękę, głos, rozum, serce. = komu proces, utworzyć, wytoczyć proces. Formować pretensye, rościć pretensye. = wojsko do boju, szykować. = się, *s.z.* tworzyć się. Płód formuje się w żywocie matki. = nabierać formy, kształcić się. Człowiek formuje się obcując z ludźmi dobrze wychowanymi. **Formowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Formować**. **Formuła**, y, *ż.* wzór, przepis, prawidło, arynga. Formuła prawna. Formuła algiebraiczna. **Formularz**, a, *m.* księga formuły zawierająca.

**Fornal**, a, *m.* parobek od koni. **Fornalka**, i, *ż.* cztery konie wiejskie z wozem. **Fornalski**, a, ie, *p.* od fornala lub fornalki. Konie fornalskie.

**Fornirować**, uję, *s.cz. nied.* wykładać stolarskie roboty deszczułkami z kosztowniejszego drzewa. **Fornirowanie**, a, *n.* **Fornir**, u, *m.* wykładanie robót stolarskich takiem drzewem.

**Forować**, uję, *s.cz. nied.* wypędzać.

**Forpoczta**, y, *ż.* (z niem.), straż na przodzie wojska przed nieprzyjacielem stojącego.

**Forsa**, y, *ż.* (z fran.), siła, usilne popieranie. **Forsować**, uję, *s.cz. nied.* popierać co usilnie. = *myśl.* gonić na umor zwierza. = (w ogrodnictwie), przyśpieszać sztucznem ciepłem wzrost roślin i dojrzewanie owoców w inspektach. = się, *s.z.* silić się.

**Forszlag**, **Forszlak**, u, *m.* (z niem.), *muz.* nuta mała przy nucie dodana, o pół tonu wyższa.

**Forszpan**, u, *m.* (z niem.), stangret z konia powożący.

**Fórta**, y, *ż.* (z niem.), **Fórtka**, **Fórteczka**, i, *ż. zdrob.* drzwi małe w klasztorze, ogrodzie.

**Forteca**, y, *ż.* (z włos.), twierdza, warownia. **Forteczny**, a, e, *p.* od fortecy.

**Fortel**, u, *m.* podstęp, podejście. Jeśli fortelów godzi się na wojnie używać? Czego mocą dostąpić nie mógł, fortelem dokazał. **Fortelnie**, *ps.* fortelem, przez podejście. **Fortelnik**, a, *m.* człowiek pełen fortelów.

**Fortelność**, ści, *ż.* skłonność do fortelów. **Fortelny**, a, e, *p.* płodny w fortele.

**Fortepian**, u, *m.* (z włos.), narzędzie muzyczne z klawiszami, dawniej klawikord.

**Fortuna**, y, *ż.* (z łac.), bogini dobrego mienia. Fortuna kołem się toczy, *przysł.* = los nami rządzący. = los szczęśliwy, szczęście. Każdy fortuny swej jest rzemieślnikiem. = bogactwa, majątek. Nie tobie się lecz twojej fortunie kłaniają. **Fortunat**, a, *m.* **Fortunatka**, i, *ż.* mający, mająca wielką fortunę. **Fortunka**, i, *ż.* mała fortuna. **Fortunnie**, *ps.* szczęśliwie. **Fortunny**, a, e, *p.* szczęśliwy.

**Fórtyan**, a, *m.* **Fórtyanka**, i, *ż.* fórty klasztornej pilnujący, pilnująca.

**Fortyfikacya**, yi, *ż.* (z fran.), sztuka bronienia się w fortecach, stawiania i wzmacniania onych. = wały fossy, mury, baszty, na ten cel wystawione. **Fortyfikować**, uję, *s.cz. nied.* wzmacniać, obwarowywać.

**Forum**, *nieod.* (z łac.), rynek w starożytnym Rzymie, gdzie się lud zgromadzał. = *praw.* sąd właściwy. Forum dla tej sprawy jest w ziemstwie, w grodzie.

**Foryś**, sia, *m.* (z niem.), chłopiec siedzący na jednym z przednich koni w czworokonnym lub sześciokonnym zaprzęgu. **Forytarski**, a, ie, *p.* od forysia. Koń forytarski. **Forytarz**, a, *m.* foryś. = dopomagacz. **Forytować**, uję, *s.cz. nied.* być forysiem. = kogo, co, *fig.* dopomagać, popierać. Forytować kogo natron, czyję sprawę. **Forytowanie**, a, *n.* kierowanie przedniemi końmi. = *fig.* dopomaganie, popieranie.

**Fosfor**, u, *m. chem.* ciało proste, niemetaliczne, bardzo zapalne, z siebie światło wydające. **Fosforan**, u, *m.* sól z kwasu fosforowego i z zasady solnej złożona. **Fosforek**, rku, *m.* kombinacya fosforu z jakiemkolwiek ciałem prostem. **Fosforescencya**, yi, *ż.* własność niektórych ciał świecących w ciemności. **Fosforowy**, a, e, *p.* od fosforu. Kwas fosforowy. **Fosforyczny**, a, e, *p.* od fosforu. Światło fosforyczne. **Fosforyt**, u, *m. min.* naturalny fosforan wapna.

**Fossa**, y, *ż.* (z fran.), dół, jama.

**Fotograf**, a, *m.* artysta fotograficzny. **Fotografia**, ii, *ż.* (z grec.), udoskonalona Daguerra sztuka robienia portretów, zdejmowanie kopij za pomocą światła, kamery obskury i działań chemicznych. = fotograficzny portret lub rysunek. **Fotograficzny**, a, e, *p.* od fotografii. **Fotografować**, uję, *s.cz. nied.* odbywać czynność fotografa.

**Fracht**, **Frakt**, u, *m.* (z niem.), ładunek wozu, okrętu. = opłata za jego dostawę. **Frachtowy**, **Fraktowy**, a, e, *p.* od frachtu. List frachtowy.

**Fraczek**, czka, *m. zdrob.* od Frak. **Fraczkowy**, a, e, *p.* we fraczek ubrany. **Frak**, a, *m.* (z franc.), suknia męzka kroju francuzkiego.

**Frajbiter**, a, *m.* (z niem.), korsarz.

**Framuga**, i, *ż.* **Framułka**, i, *ż. zdrob.* obłączyste sklepienie. = wolne miejsce w murze do postawienia czego. **Framujny**, a, e, *p.* od framugi.

**Framużysty**, a, e, *p.* z framugami, pełen framug.

**Franca**, y, *ż.* weneryczna choroba, z Francyi do Polski sprowadzona.

**Franciszkan**, **Franciszkanin**, a, *m.* zakonnik reguły ś. Franciszka. **Franciszkanka**, i, *ż.* zakonnica tejże reguły. **Franciszkański**, a, ie, *p.* od Franciszkanów.

**Francowacieć**, ję, *s.n. nied.* dostać francy. **Francowaty**, a, e, *p.* zarażony francą. **Francowy**, a, e, *p.* od francy. **Francuz**, a, *m.* rodem z Francyi. **Francuzka**, i, *ż.* kobieta rodem z Francyi. **Francuźczyzna**, y, *ż.* język francuzki, obyczaje francuzkie. **Francuzieć**, ję, *s.n. nied.* przerabiać się na Francuza. **Francuzki**, a, ie, *p.* od Francyi lub Francuza. **Francya**, yi, *ż.* państwo europejskie, niegdyś królestwo, dziś poraz drugi cesarstwo. **Frank**, a, *m.* srebrny pieniądz francuzki, 48 groszy polskich. = Europejczyk mieszkający na Wschodzie.

**Frankmason**, **Franmason**, a, *m.* (z franc.), wolny mularz. **Frankmasonerya**, **Franmasonia**, i, *ż.* wolne mularstwo. **Frankmasoński**, **Franmasoński**, a, ie, *p.* wolno-mularski.

**Franko**, *p.* (z franc.), bez opłaty. **Frankować**, uję, *s.cz. nied.* płacić na poczcie za list lub pakiet. **Frankowanie**, a, *n.* płacenie z góry za list.

**Frant**, a, *m.* filut, chytry człowiek. Lis frant z natury. We dwójnasób miła sztuka, frant filuta gdy oszuka. Z głupia frant, głupowaty na pozór, a przebiegły. **Frantować**, uję, *s.n. nied.* być frantem. **Frantowaty**, **Frantowny**, a, e, *p.* zakrawający na franta. **Frantowski**, a, ie, *p.* od franta. **Frantowsko**, **Po frantowsku**, *ps.* jak frant. Z frantem po frantowsku, inaczej się sparzysz. **Frantowstwo**, a, *n.* filuterya.

**Frasobliwie**, *ps.* z frasunkiem. **Frasobliwość**, ści, *ż.* skłonność do frasunku. **Frasobliwy**, **Frasowny**, a, e, *p.* skłonny do frasunku, pełen frasunku. **Frasować**, uję, *s.cz. nied.* gryźć, trapić, martwić, kłopotać. Frasowali Zygmunta Augusta panowie niektórzy o małżeństwo z

Barbarą. = się, *s.z.* gryźć się, troszczyć się, kłopotać się. Frasunek, nku, *m.* troska, kłopot, zmartwienie, zgryzota. Na frasunek dobry trunek, *przysł.*

Fraszka, i, *ż.* (z włos.), drobnostka, bagatela. Fraszki Jana Kochanowskiego, drobne żartobliwe wiersze. Fraszkopis, a, *m.* poeta fraszki piszący.

Fraucymer, u, *m.* (z niem.), pomieszkanie dla kobiet dwór panieński składających. = *zbior.* osoby dwór panieński składające.

Fraza, y, *ż.* Frazes, a, *m.* (z grec.), zdanie, okres. Frazeolog, a, *m.* sadzący się na piękne frazesa. Frazeologia, ii, *ż.* budowa okresów.

Fregata, y, *ż.* (z franc.), mały statek wojenny o mniej niż 60 działach. = *zool.* ptak płetwonogi bardzo szybkiego lotu.

Frenolog, a, *m.* zajmujący się frenologią. Frenologia, ii, *ż.* (z grec.), poznawanie zdolności i charakteru człowieka z czaszki, podług nauki Lawatera i Galla.

Fresko, Alfresko (z włos.), malowidło suchemi farbami na murze.

Frędla, i, *ż.* Frędelka, i, *ż.* *zdrob.* bramowanie z nitkami wiszącemi końcem na dół. Frędlować, uję, *s.cz.* *nied.* obszywać frędlą. Frędlowanie, a, *n.* obszywanie frędlą.

Front, u, *m.* (z łac.), czoło budynku, wojska. W którą stronę żołnierze obrócą się twarzą, ta jest frontem. Frenton, u, *m.* (z franc.), ozdoba architektoniczna w trójkąt lub odcinek koła, nad drzwiami, oknami budynku.

Froter, a, *m.* (z franc.), ten co woskuje posadzki. Froterować, uję, *s.cz.* *nied.* wycierać i woskować posadzkę.

Fru-Fru, głos naśladujący szelest skrzydeł zrywającego się do lotu ptaka, burczenie frygi. Fruczeć, czę, *s.n.* *nied.* burczeć.

Frukt, u, *m.* (z łac.), owoc. Fruktowy, a, e, *p.* owocowy.

Fryc, a, *m.* nowicyusz. Frycować, uję, *s.cz.* *nied.* dać frycówkę nowicyuszowi. Frycowanie, a, *n.* Frycówka, i, *ż.* figiel wypłatany nowicyuszowi. Odbyć frycówkę.

Fryer, Fryerz, Fryjer, Fryjerz, a, *m.* (z niem.), gach, gamrat, zalotnik. Fryerka, Fryjerka, i, *ż.* zalotnica, nierządnica. Fryerski, Fryjerski, a, e, *p.* gamracki, zalotniczy. Fryerstwo, Fryjerstwo, a, *n.* Fryje, ów, *l.m.* gamractwo, zalotnictwo, gachowstwo.

Fryga, i, *ż.* bąk, cyga, wartalka.

Fryjor, Fryor, u, *m.* (z niem.), spław zboża na wiosnę Wisłą do Gdańska. Fryjorowy, Fryorowy, a, e, *p.* od fryjoru.

Frykas, u, *m.* (z franc.), potrawa z różnego mięsa białym sosem zaprawna.

Frykcya, yi, *ż.* (z łac.), *med.* nacieranie chorej części ciała.

Frymarczyć, czę, *s.cz.* i *n.* *nied.* mieniać co na co, = czem, kupczyć, zysku z czego szukać. Frymarczyć cnotą, honorem. Tym sposobem frymarczą narodami mocarze świata. Frymark, u, *m.* (z niem.), zamiana. = *fig.* kupczenie. Na frymark puścić.

Fryszer, Fryszerz, a, *m.* (z niem.), który w hutach żelazo surowe oczyszcza i przerabia na kute. Fryszerka, i, *ż.* piec fryszerski. = robota fryszowania żelaza. Fryszerski, a, ie, *p.* od fryszera lub fryszowania. Fryszować, uję, *s.cz.* *nied.* oczyszczać w piecach fryszerskich kruszec, a mianowicie żelazo surowe. Fryszowanie, a, *n.* czyszczenie kruszcu, surowego żelaza.

Fryszt, u, *m.* (z niem.), odwłoka w sprawie, termin sądowy. = *górn.* wyznaczone na szyb miejsce. Fryszlować, uję, *s.cz.* *nied.* miejsce na szyb wyznaczać, lub wziąć pozwolenie na kopanie szybu.

Frytta, y, *ż.* (z niem.), mieszanina z której szkło się robi.

Fryz, a, *m.* koń fryzyjski. = u, *m.* *arch.* ozdoba między tablaturą a gzymsem.

Fryza, y, *ż.* (z franc.), kryza.

Fryzyer, a, *m.* Fryzyerka, i, *ż.* ten, ta co włosy fryzuje. = Fryzyerka, żona fryzyera. Fryzować, uję, *s.cz.*

*nied.* (z franc.), trefić włosy. **Fryzowanie**, a, *n.* trefienie włosów. **Fryzura**, y, *ż.* fryzowane włosy.

**Fuga**, i, *ż.* (z niem.), spojenie dwóch kawałków drzewa, dwóch kamieni, w budownictwie i stolarstwie. = *muz.* kompozycya muzyczna z powtórzeniem po każdej części głównego tematu. **Fugować**, uję, *s.cz. nied.* fugi wyrzynać, spajać fugami. **Fugowanie**, a, *n.* spajanie fugami. = fuga w drzewie, kamieniu.

**Fuj**, *w.* fe, pfe.

**Fujara**, y, *ż.* **Fujarka**, i, *ż. zdrob.* flet pastuszy, piszczałka.

**Fuk**, u, *m.* fukanie, strofowanie z gniewem i hałasem. Hersztów mieczem skarawszy, drugich tylko fukiem. **Fukać**, am, *s.cz. nied.* kogo, łajać, strofować. = *s.n.* Fukać, fuknąć na kogo, krzyknąć z gniewem na kogo. Na starszego nie fukaj. **Fukanie**, a, *n.* łajanie, strofowanie. **Fukliwy**, a, e, *p.* skłonny do fukania.

**Fukiel**, kla, *m.* (z niem.), płaz, uderzenie płazem. Dostał kilka fuklów. **Fuklować**, uję, *s.cz. nied.* płazować.

**Fumigacya**, yi, *ż.* (z łac.), *med.* nakadzanie. **Fumigacyjny**, a, e, *p.* od fumigacyi.

**Fundacya**, yi, *ż.* (z łac.), założenie, *np.* szkoły, kościoła, klasztoru, szpitalu. = fundusz na ich utrzymanie. **Fundacyjny**, a, e, *p.* od fundacyi. **Fundament**, u, *m.* (z łac.), podstawa budynku. = *fig.* grunt, podstawa, zasada. Sprawiedliwość jest najmocniejszym fundamentem tronu. = część prasy drukarskiej na której forma leży. **Fundamentalnie**, *ps.* na pewnym fundamencie, gruntownie. **Fundamentalność**, ści, *ż.* gruntowność. **Fundamentalny**, a, e, *p.* gruntowny, zasadniczy. **Fundator**, a, *m.* założyciel i nadawca funduszu. = częstujący drugich (mianowicie między palestrą i studentami). **Fundatorka**, i, *ż.* założycielka. **Fundatorski**, a, ie, *p.* od fundatora. **Fundować**, uję, *s.cz. nied.* założyć i opatrzyć funduszem (klasztor, szpital). = częstować. traktować. = co na czem, zakładać, opierać, gruntować. = się, *s.z.* sadowić się, osiadać. = na czem, zasadzać się, gruntować się, opierać się na czem. = w co, opatrywać się w co. **Fundusz**, u, *m.* majątek, kapitał. = fundacya, dochód na co przeznaczony, nadanie. Brać kogo na fundusz, żartować z kogo. **Funduszowy**, a, e, *p.* od funduszu.

**Funkcya**, yi, *ż* (z łac.), obowiązek, urząd. = czynność, działanie organów w zwierzęciu. Trawienie jest funkcyą żołądka. = *mat.* wyrażenie złożone z jakkolwiek ilości, bez żadnego między niemi związku.

**Funt**, a, *m.* (z niem.), miara ciężarów. Funt kupiecki ma 32 łutów, aptekarski uncyj 12. Złajać, wykpić kogo na funty, zmieszać z błotem, od ostatnich słów wyłajać. Funt szterling, moneta złota angielska, inaczej suwerenem zwana, wynosi na polskie pieniądze złotych 40. **Funtowy**, a, e, *p.* od funta, funt ważący.

**Fura**, y, *ż.* (z niem.), wóz pod ciężary, wóz z ciężarem. Fura drew, słomy, siana.

**Furaż**, u, *m.* (z franc.), żywność dla koni wojskowych. **Furażer**, a, *m.* dostawca żywności dla koni wojskowych. **Furażować**, uję, *s.n. nied.* dostawiać żywność, jezdzić za żywnością dla koni wojskowych. **Furażowanie**, a, *n.* dostarczanie żywności dla tychże koni.

**Furda**, y, *ż.* fraszka, bzdurstwo.

**Furdyment**, u, *m.* rękojeść u szabli z prętami żelazemi nakształt klatki rękę okrywającemi.

**Furfant**, a, *m.* (z włos.), frant, łotr. **Furfanterya**, yi, *ż.* frantowstwo, łotrowstwo. **Furfantski**, a, ie, *p.* frantowski, łotrowski.

**Furkać**, am, *s.n. nied.* **Furknąć**, nę, *jednot.* (o ptakach), zerwać się frucząc. Zmieszane ptactwo tłumnie furknęło do góry.

**Furman**, a, *m.* (z niem.), przewożący towary. = woźnica. **Furmańczyk**, a, *m.* parobek furmański. **Furmanić**, nię, *s.n. nied.* być furmanem, powozić. **Furmanka**, i, *ż.*

żona furmana. = furmaństwo. = fornalka. **Furmański**, a, ie, *p.* od furmana. **Furmaństwo**, a, *n.* stan, służba furmana. = *zbior.* furmani.

**Furya**, yi, *ż.* (z łac.), jędza piekielna. = złość, wściekłość. Wpaść w furyą. **Furyat**, a, *m.* **Furiatka**, i, *ż.* ten, ta co wpada w furyą.

**Furyer**, a, *m.* (z franc.), żołnierz wybierający furaż dla koni, żywność dla ludzi.

**Fus**, u, *m.* **Fusy**, ów, *lm.* (z włos.), męty osiadłe na spodzie płynu, a mianowicie co pozostaje po wygotowaniu lub nalaniu kawy ukropem.

**Fuszer**, a, *m.* (z niem.), partacz. **Fuszerski**, a, ie, *p.* partacki. **Fuszerstwo**, a, *n.* partactwo.

**Futerał**, u, *m.* (z włos. niem.), **Futeralik**, a, *m. zdrob.* pokrowiec, pochwa, np. na kapelusz, na pistolety. z sadem.

**Futor**, u, *m.* na Ukrainie las okopany

**Futro**, a, *n.* skóra zwierzęcia z włosem. = odzienie podszyte taką skórą. **Futrować**, uję, *s.cz. nied.* podszyć futrem. = powlekać gliną, gipsem, wapnem. = taflować ściany drzewem, marmurem. **Futrowanie**, a, *n.* powlekanie, taflowanie. = (u szewców), wykładanie skórką we środku trzewika. **Futrówka**, i, *ż. górn.* koszula czyli wyłożenie cegłami w piecu hutniczym. **Futryna**, y, *ż.* główna rama w którą się okno wstawia. = odźwierek, rama w którą się drzwi wstawiają. **Futrzany**, a, e, *p.* z futra. Rękawice futrzane.

**Fuza**, y, *ż.* (z włos.), *muz.* nuta muzyczna z główką pełną i kreską. Fuza prosta ma w sobie raz wiązanych dwie, fuza raz wiązana ma w sobie dwa razy wiązanych dwie.

**Fuzya**, yi, *ż.* (z franc.), **Fuzyjka**, i, *ż. zdrob.* strzelba myśliwska.

# G.

**G**, siódma litera alfabetu, po której *e*, zawsze jest przedzielone samogłoską miękczącą *i*, wyjąwszy w niektórych przyswojonych wyrazach z obcych języków, jako to: generał, geografia. W odmianach wyrazów *g* zamienia się na *dz*: trwoga, trwodze; na *ż*; Bóg, Boże, mogę, możesz, możny.

**Gabać**, am, *s.cz. nied.* zaczepiać, napastować, *ob.* Nagabać. **Gabacz**, a, *m.* napastnik. **Gabanie**, a, *n.* zaczepianie, napastowanie.

**Gąbczastość**, ści, *ż.* dziurkowatość, własność ciał mających dziurki jak gąbka. **Gąbczasty**, a, e, *p.* dziurkowaty.

**Gabinet**, u, *m* **Gabinecik**, u, *m. zdrob.* pokoik poboczny. = u monarchów, miejsce sekretnych obrad; rada ministrów. = skład różnych zbiorów. Gabinet historyi naturalnej. Gabinet numizmatyczny. **Gabinetowy**, a, e, *p.* od gabinetu. Polityka gabinetowa.

**Gąbka**, i, *ż. zdrob.* od Gęba. Daj mi gąbki, daj mi pocałunek. = *zool.* zwierzokrzew rosnący po skałach w morzu, dziurkowaty, koloru żółtawego, używany do wciągania i wyciskania wody. **Gąbkarz**, a, *m.* ten co gąbki zbiera lub niemi handluje. **Gąbkowatość**, **Gąbkowaty**, *ob* **Gąbczastość**, i t. d. **Gąbkowy**, a, e, *p.* od gąbki.

**Gać**, ci, *ż.* faszyna, pęk z gałęzi związany. = pomost z takich pęków.

**Gacek**, cka, *m. ob.* Nietoperz.

**Gach**, a, *m.* gamrat, zalotnik. **Gachować**, uję, *s.n. nied.* zalecać się kobietom, przesiadywać u kochanki, biegać za kobietami. **Gachowanie**, a, **Gachowstwo**, a, *n.* gamratowanie, zalotnictwo.

**Gacić, cę,** *s.cz. nied.* mościć drogę, groblę gacią.

**Gacle, cl,** *l. m. ob.* **Gatki.**

**Gad, u,** *m.* płaz, zwierzę grzbietne, bez cyców, bez włosów i bez piór, mające krew czerwoną zimną, płuca do oddychania, serce o dwuch uszkach i o jednej komórce: żółwie, węże, jaszczurki.

**Gadać, am,** *s.n. nied.* mówić. Jest wszelako różnica między temi słowami, którą łatwiej uczuć niżeli wyrazić. Gadać jak papuga. Gadać jak do ściany. Gadać na kogo, ogadywać, obmawiać. **Gadacz, a,** *m.* **Gadaczka, i,** *ż.* ten, ta co wiele gada. **Gadanie, a,** *n.* **Gadanina, y,** *ż.* próżne słowa, rozmowa bez kleju, bez związku. **Gadatliwie,** *ps.* wielomownie. **Gadatliwość, ści,** *ż.* wielomowność. **Gadatliwy, a, e,** *p.* wielomowny. **Gadka, i,** *ż.* gadanie, rozmowa. Do kościoła chodzić mamy nie na gadki, nie na rozmowy. Być gadką (przedmiotem rozmowy) całego miasta, całego świata. O tobieć to gadka. = powieść, pogłoska. Chodziła o tem gadka między ludźmi. = zagadka.

**Gadowy, a, e,** *p.* od gadu.

**Gadu Gadu,** *nied.* ciągła gadanina, przechodzenie z jednej rozmowy do drugiej. **Gadula, y,** *m.* **Gadulski, ego,** *m.* **Gadulska, iej,** *ż.* gadacz, gadaczka. **Gadulstwo, a,** *n.* gadatliwość.

**Gądziel, i,** *ż. bot.* (Ajuga), roślina soczysta, od pszczół, rogacizny i owiec bardzo ulubiona.

**Gadzina, y,** *ż zool.* gad z rodzaju wężów którego ukąszenie częstokroć szkodliwe. = *fig.* stworzenie jadowite. **Gadzinny, a, e,** *p.* od gadziny.

**Gagas, Gagat, u,** *m. min.* czarna, twarda, ziemna żywica, dająca się polerować jak drogi kamień. **Gagatek, tka,** *m. zdrob.* od **Gagat,** guziczek lub cokolwiek drobnego z gagatu. = *żart.* poufały przyjaciel (może od Achatesa, przyjaciela Eneasza). = pieszczoszek, ulubiony synek. = delikacik. Jaki mi gagatek? **Gagatkowy, Gagatowy, a, e,** *p.* z gagatu, czarny jak gagat.

**Gaj, u,** *m.* las. = maj, liście zielone. **Gaić, ję,** *s.cz. nied.* otworzyć las do rąbania. = Gaić sąd, otworzyć sąd, założyć sąd, fundować juryzdykcyą. = okrywać majem, zieloneni gałęziami. **Gaiczek, Gajeczek, czka, Gaik, a, Gajek, jku,** *m. zdrob.* lasek. = Gaik, buda ptasznika.

**Gajda, y,** *ż.* **Gajdki, dek,** *l.m. zdrob.* dudy, multanki. = **Gajda,** *m.* dudarz, co gra na gajdach.

**Gajer, u,** *m. ob.* **Gichta.**

**Gajny, a, e,** *p.* gajowy, leśny. = gajony, prawnie otworzony. Sąd gajny. **Gajowina, Gajowizna, y,** *ż.* **Gajowisko, a,** *n.* grunt gajem zarosły. **Gajowy, a, e,** *p.* od gaju, leśny. = ego, *m.* chłop pilnujący lasu pod zwierzchnością leśniczego.

**Gala, i,** *ż.* uroczystość u dworu. = wszelka zabawa z tańcami. **Galant, a,** *m.* (z franc.), **Galancik, a,** *m. zdrob.* wystrojony jak na galę; modny, grzeczny kawaler. = gach, zalotnik. **Galanterniczka, i,** *ż.* przedająca galanterye. = żona galanternika. **Galanternik, a,** *m.* złotnik, jubiler robiący galanterye. **Galanterya, yi,** *ż.* (z franc.), dworskość obyczajów, modna grzeczność. = miłostki, nadskakiwanie kobietom, grzeczne komplementa. = strój, ozdoby modne, gustowne. **Galantka, i,** *ż.* elegantka. **Galantom, a,** *m.* modniś, elegant. **Galantomia, ii,** *ż.* galanterya. **Galantować się,** *s.z.* galancko się stroić. **Galantski, Galancki, a, ie,** *p.* elegancki, modny, zalotny. **Galantsko, Galancko,** *ps.* jak przystoi na galanta.

**Galar, u,** *m.* statek rzeczny bez masztu.

**Galarda, y,** *ż.* skoczny taniec włoski.

**Galarepa, y,** *ż. bot.* (Brassica caulorapa), roślina warzywna.

**Galareta, y,** *ż.* substancya zwierzęca, składająca jeden z głównych pierwiastków ciała zwierzęcego. = potrawa galaretowa. Galareta z jabłek. **Galaretowaty, a, e,** *p.* podobny do galarety. **Galaretowy, a, e,** *p.* od galarety.

**Galas, u,** *m.* dębianka, gałka na liściach dębowych, utworzona przez

nakłócie owadu, który w nich swe jaja składa. Z galasu robi się atrament. **Galasówka**, i, *ż.* **Galasowaik**, a, *m. zool.* owad nieco do muchy podobny, długi, garbaty, ubarwiony częstokroć pięknemi kolorami, którego samica ma na tyle ciała długi kolec, a tym koląc rośliny składa w nich jaja. Z gatunków najpospolitszy dębowy. **Galasowy**, a, e, *p.* od galasu, z galasu.

**Gałąź**, zi, *ż.* jedno z ramion z drzewa wyrastających i na coraz drobniejsze różczki podzielonych. = *fig.* szubienica. Na gałąź z nim! Godzien być dawno na gałęzi. = *fig.* familia wraz z innemi z jednego szczepu pochodząca. Starsza, młodsza gałąź. = *fig.* odnoga nauk, umiejętności, i t. d. = Gałęzie, rogi dorosłego jelenia. **Gałązka**, **Gałązeczka**, i, *ż. zdrob.* młoda gałąź, latorośl. Gałązka oliwna, godło pokoju. **Gałązkowanie**, a, *n.* sadzenie drzew i krzewów za pomocą gałązek pociętych i jednym końcem w ziemię utkwionych. **Gałązkowaty**, a, e, *p.* nakształt gałązki.

**Galban**, u, *m. bot.* (Bubon galbanum), gatunek Opichu, roślina afrykańska, z której naciętego korzenia otrzymuje się sok pachnący, a ten po zgęstnieniu daje gummę galbanum zwaną.

**Galeczka**, i, *ż. zdrob.* od Gałka.

**Galena**, y, *ż. chem.* siarczyk ołowiu.

**Galera**, y, *ż.* rodzaj okrętu o żaglach i wiosłach, do których dawniej przestępców i niewolników używano. Skazać na galery. **Galernik**, a, *m.* galerowy niewolnik. **Galerowy**, a, e, *p.* od galery.

**Galerya**, yi, *ż.* ganek w domach nakształt korytarza. = *fort.* droga podziemna do różnych punktów. = gmach służący do umieszczenia posągów, obrazów. = najwyższe piątro w teatrach, paradys. **Galeryjka**, i, *ż. zdrob.* mała galerya.

**Gałęziorogi**, a, ie, *p.* mający rogi nakształt gałęzi. **Gałęziowy**, a, e, *p.* z gałęzi. **Gałęzistość**, ści, *ż.* obfitość gałęzi. **Gałęzisty**, a, e, *p.* mający wiele gałęzi. **Gałęziuik**, a, *m. myśl.* krogulec, który wyleciawszy z gniazda, z gałęzi na gałąź z matką przelatuje. = wisielec, wart gałęzi albo szubienicy.

**Galgan**, u, *m. bot.* (Alpinia), galgant, roślina na wyspach oceanu indyjskiego, której korzeń używany w przyprawach. = a, **Galganek**, nka, *m. zdrob.* szmata, coś podartego, zużytego, znoszonego. = Galgany, szmaty, z których się papier robi. = łachmany. = Galgan, obdartus, okryty łachmanami. = łajdak. **Galganiarz**, a, *m.* **Galganiarka**, i, *ż.* ten, ta co zbiera i przedaje galgany. **Galganica**, y, **Galganka**, i, *ż.* łajdaczka. **Galganowaty**, a, e, *p.* mający minę galgana. **Galganowy**, a, e, *p.* od galganu rośliny. Korzeń galganowy. **Galgański**, a, ie, *p.* obdarty, obszarpany. = łajdacki. **Galgańsko**, *ps.* po galgańsku. **Galgaństwo**, a, *n.* galgany, łachmany. = postępek galgański, łajdactwo. = *zbior.* stek galganów, łajdaków.

**Galić**, lę, *s.n. nied.* na co, na kogo, godzić, nastawać. Ten na cudze dobra, ów na roią chciwie galił. = na czyję stronę, ciągnąć, kierować. Polakiem jesteś, więc na stronę Polaków galisz.

**Gałka**, i, *ż.* kulka. Gałka z kości słoniowej, którą się gra w bilar. Gałka do wotowania. Gałka na kościele, na krzyżu. Gałka czyli grono u dna armaty. Gałka u szpady. = Gałka z mięsa siekanego. Gałka z ciasta, z mąki do tuczenia indyków, kapłonów. = Gałka cyprysowa, szyszka. Gałka muszkatowa, muszkatolowa, owoc drzewa Muszkatowca (Myristica moschata).

**Galman**, **Galmaj**, u, *m.* **Galmaja**, i, *ż. min.* ruda cynkowa, węglan cynku z krzemionką i glinką, z której się cynk otrzymuje. = co pozostaje w piecu hutniczym po wytopieniu cynku.

**Galon**, u, *m.* **Galonik**, a, *m. zdrob.* pas jedwabny, złoty, srebrny lub szychowy. = miara trunków w Anglii, trochę mniejsza od garca.

**Galonować, uję,** *s.cz. nied.* obszywać galonem.

**Galop, a,** *m.* szybki bieg konia, ale powolniejszy od cwału. **Galopada, y,** *ż.* rodzaj szybkiego tańca. **Galopować, uję,** *s.n. nied.* pędzić galopem.

**Galosz, u,** *m.* (z włos.), obuwie zwierzchnie od błota.

**Galować, uję,** *s.n. nied.* sprawiać gale, lub bywać na galach. **Galowy, a, e,** *p.* od gali. Galowa suknia. Dzień galowy.

**Gałucha, y,** *ż. bot.* (Oenanthe), roślina z familii baldaszkowatych, *ob.* **Kropidło, Przewłoka.**

**Gałuszka, i,** *ż. zdrob.* gałeczka. = *bot.* główka z nasionami, *np.* lnu, maku. = owoc dopiero co zawiązany po okwitnieniu.

**Gałuszyć, szę,** *s.cz. nied.* głuszyć, zagłuszać.

**Galwaniczny, e, o,** *p.* od galwanizmu. Stos galwaniczny. **Galwanizm, u,** *m.* elektryczność płynna, odkryta przez Galwaniego, działająca na muszkuły i nerwy za pomocą krążków metalicznych i bez tarcia. **Galwanizować, uję,** *s.cz. nied.* działać galwanizmem na ciała.

**Gamma, y,** *ż.* (z grec.), *muz.* szereg tonów w skali muzycznej od najniższego aż do oktawy.

**Gamoń, onia, Gamuła, y,** *m.* gap, jołop.

**Gamracić się,** *s.z.* z kim. **Gamratować, uję,** *s.n. nied.* komu, zalecać się, umizgać się. **Gamracki, a, ie,** *p.* lubieżny, wszeteczny. Pieśni gamrackie. **Gamractwo, a,** *n.* **Gamracya, yi,** *ż.* nieczystość cielesna, gachowstwo. **Gamrat, a,** *m.* gach, zalotnik, zakochany w cudzej żonie. **Gamratka, i,** *ż.* nałożnica.

**Ganasza, y,** *ż.* (z franc.), tył szczęki dolnej u konia.

**Gańba, y,** *ż.* ganienie, nagana. **Gańca, y,** *m.* ganiciel.

**Gancarz, i** t. d. *ob.* **Garncarz,** i t. d.

**Gaudziara, y,** *ż* batóg, kańczuk.

**Ganek, nku,** *m.* **Ganeczek, czka,** *m. zdrob.* przedsień z balasami lub kolumnami. = balkon na wyższych piętrach. = *fort.* Ganek podkopowy, prowadzący od galeryi do podsad prochowych. = w działobitniach, zostawiony przechód na około strony zewnętrznej przedpiersienia. = w kościołach, miejsce dla śpiewaków, chór. = w kopalniach, przechód, przejście, podziemna galerya.

**Gang, u,** *m.* (z niem.), bicie perpendykułu lub sprężyny w zegarkach. O dobroci zegara sądzim z gangu. = *górn.* przechód podziemny.

**Ganga, i,** *ż. górn.* ciało obce związkiem mechanicznym z rudą kruszcową połączone.

**Ganglie, ów,** *l.m.* (z grec.), sploty nerwów.

**Gangrena, y,** *ż. med.* największe zaognienie którejkolwiek części ciała, wraz z psuciem się i gnilcem tej części.

**Ganić, nię,** *s.cz. nied.* niedoskonałości wytykać. Ganić komu co, strofować o co. Ganić wyrok sądowy, nie uznawać go, i od niego appellować. **Ganiciel, a,** *m.* **Ganicielka, i,** *ż.* ten, ta co gani. **Ganienie, a** *ż.* nagana.

**Gap, ia,** *m.* głupiec, który się wszystkiemu przypatruje, dziwi. **Gapić się,** *s.z.* na co, z głupią ciekawością przypatrywać się czemu. **Gapiec, jęc,** *s.n. nied.* gaplem się stawać. **Gapiowaty, a, o,** *p.* na gapia pochodzący.

**Gara, y,** *ż.* dziura w drzewie wyciosana. = duży garnek. = garnek z żarzącemi się węglami. Baba ma garę pod nogami.

**Garb, u,** *m.* wypukłość na grzbiecie. **Garbacić, cę,** *s.cz. nied.* garbatym czynić. **Garbacieć, ję,** *s.n. nied.* dostać garbu. **Garbacizna, y,** *ż.* co jest garbatym, garby.

**Garbarczyk, a,** *m.* czeladnik garbarski. **Garbarka, i,** *ż.* która skóry garbuje, albo żona garbarza. **Garbarnia, ni,** *ż.* miejsce, gdzie się skóry garbują. **Garbarski, a, ie,** *p.* od garbarza, albo garbowania. Garbarska kora. Garbarskie ziele, *bot.* (Rhus coriaria), roślina używana w garbarniach, *ob.* Sumak garbarski, Jeleni róg. **Garbarstwo,**

a, *n.* rzemiosło garbarskie. **Garbarz**, u, *m.* ten co skóry garbuje.

**Garbata**, ej, *ż.* kobieta z garbem. **Garbato**, *ps.* jakby z garbem. Garbato się trzymać. **Garbatość**, ści, *ż.* mienie garbu, = nierówność na kształt garbów. **Garbaty**, a, e, *p.* garb mający. = *fig.* nierówny. = ego, *m.* człowiek z garbem. **Garbek**, bka, *m. zdrob.* mały garb. **Garbić**, bię, *s.cz. nied.* garbacić. = się, *s.z.* garbato się trzymać. **Garbienie**, a, *n.* = się, w znaczeniu słowa Garbić.

**Garbnik**, a, *m.* kwas garbnikowy, pierwiastek roślinny, łączący się z substancyami zwierzęcemi, w korze dębowej znajdujący się, która dla tego do garbowania używana.

**Garbonos**, a, *m.* **Garbonosy**, a, e, *p.* mający nos garbaty.

**Garbować**, uję, *s.cz. nied.* wyprawiać skórę. = *fig.* wyłoić komu porządnie skórę. **Garbowanie**, a, *n.* wyprawianie skór. **Garbowiny**, win, *l.m.* wyrzutki garbarskie, używane do gnojenia roli, tudzież na pokład pod rośliny w inspektach. **Garbówka**, i, *ż.* skrzynia w inspektach garbowinami napełniona.

**Garbus**, a, **Garbuś**, sia, *m.* człowiek garbaty.

**Garcówka**, **Garncówka**, i, *ż.* naczynie zawierające garniec.

**Garcowy**, a, e, *p.* od garca, zawierający garniec.

**Garczek**, *ob.* **Garnczek**.

**Garda**, y, *ż.* (z franc.), blacha przy rękojeści szpady, pałasza.

**Gardełko**, a, *n. zdrob.* od Gardło. **Gardeleczko**, a, *n. zdrob.* od Gardełko.

**Garderoba**, y, *ż.* (z franc.), szatnia, szatnica, pokój na szaty czyli suknie. = szaty, suknie. Ma piękną garderobę. **Garderobiana**, y, **Garderobianka**, i, *ż.* służąca mająca dozór nad garderobą. **Garderóbka**, i, *ż. zdrob.* mały pokoik na suknie. **Garderobny**, a, e, *p.* od garderoby. = ego, *m.* kamerdyner.

**Gardlacz**, **Garlacz**, a, *m.* wole pod gardłem mający. = gołąb mogący nadąć wole. **Gardlany**, **Garlany**, a, e, *p.* gardłowy. **Gardlica**, **Garlica**, y, **Gardliczka**, **Garliczka**, i, *ż.* samica gardlacza.

**Gardlina**, **Garlina**, y, *ż.* snop prostej słomy lub trzciny.

**Gardło**, **Garło**, a, *n.* część gardzieli przy połyku. Ból gardła. Wrzeszczeć na całe gardło. Popie oczy, wilcze gardło, co zobaczy toby żarło. *przysł.* = *Fig.* Stanąć komu kością w gardle, niezmiernie się naprzykrzyć, dokuczyć. Nastąpić komu na gardło, sadowić się komu na gardle, gnębić, uciemiężać, uciskać. = życie, głowa. Nastawać komu na gardło. Zakazać pod gardłem. Karać gardłem, na gardle. Dać, położyć gardło. **Gardłopłetwy**, a, e, *p. zool.* (o rybach), mający płetwy pod gardłem. **Gardłować**, uję, *s.n. nied.* narażać gardło, wystawiać życie na niebezpieczeństwo. Gardłować za ojczyznę, w cudzej sprawie. **Gardłowanie**, a, *n.* narażanie gardła, życia. **Gardłowy**, a, e, *p.* od gardła. Sprawa gardłowa, kryminalna. Spółgłoski gardłowe: *h*, *ch*, *g*, *k*, przez gardło wymawiające się.

**Gardzenie**, a, *n.* pogardzanie. **Gardzić**, dzę, *s.cz. nied.* kim, czem, pogardzać. **Gardziciel**, a, *m.* **Gardzicielka**, i, *ż.* ten, ta co gardzi.

**Gardziel**, i, *ż.* a, *m.* kanał pokarmowy, idący od gardła do żołądka. = rura oddechowa, z chrząstkowych obrączek złożona, którą powietrze do płuc przechodzi i z nich wychodzi. = dziura w wierzchu pieca hutniczego, przez którą wychodzi dym z węglów w nim palących się i wiatr od miechu który je rozżarza. **Gardzielny**, **Gardzielowy**, a, e, *p.* od gardzieli. **Gardziołka**, i, *ż.* **Gardziołko**, a, *n. zdrob.* gardełko. Gardziołka głosowa, *ob.* Krtań. **Gargaryzm**, u, *m.* (z grec. łac.), płókanie gardła i to czem się płócze. **Gargaryzować**, uję, *s.cz. nied.* płókać gardło.

**Garkowiec**, wca, *m.* kamień z którego się naczynia robią. **Garkowy**, a, e, *p.* od garka. **Garkuchenny**, a, e, *p.* od garkuchni. **Garkuchnia**,

ni, *ż.* licha traktyernia. **Garkuchnik, Garkuchmistrz**, a, *m.* utrzymający garkuchnią.

**Garliczki, czek**, *l.m. bot. ob.* **Miechunek.**

**Garnąć, nę**, *s.cz. nied.* garścią w kupę zbierać. Garnąć do siebie, przygarnąć. Garnąć do łona, przyciskać. Garnąć pod siebie, zbierać pod siebie; *fig.* przywłaszczać, pod moc swą podbijać. = **się**, *s.z.* do czego, przykładać się, *np.* do nauk. Garnąć się do kogo, lgnąć, przystawać.

**Garncarka**, i, *ż.* żona garncarza. = kobieta przedająca garki. **Garncarnia**, ni, *ż.* warsztat garncarski. **Garncarski**, a, ie, *p.* od garncarza. Garncarska glina. Garncarskie koło. **Garncarz**, a, *m.* zdun, który garki robi. **Garncarzowa**, ej, *ż.* żona garncarza. **Garnczek, Garczek, czka, Garnek, nka, rka**, *m.* naczynie gliniane do gotowania. Kocioł garkowi przygania, a obadwa smolą, *przysł.* **Garniec, nca, rca**, *m.* miara rzeczy ciekłych i sypkich, zawierająca 4 kwarty.

**Garnirować, ują**, *s.cz. nied.* bramować, obszywać, lamować. **Garnirowanie**, a, *n.* bramowanie, i to czem jest co bramowane, obszyte. **Garnitur**, u, *m.* całkowite ubranie mężczyzny. = sztuki naczyń lub sprzętów dobrane. **Garniturowy**, a, e, *p.* od garnituru.

**Garnizon**, u, *m.* (z franc.), załoga. **Garnizonowy**, a, e, *p.* od garnizonu.

**Garnuszek, szka**, *m. zdrob.* od Garnek. **Garnuszeczek, czka**, *m. zdrob.* od Garnuszek.

**Garść, ści**, *ż.* ręka lub dłoń zgięta do garnienia lub objęcia czego. Ująć w garść. Trzymać w garści. Brać, dawać, rozrzucać garściami. Chuchać w garść, *fig.* straconej nadziei żałować. Omyliła go nadzieja, chucha w garść. = *fig.* moc, ręce. Mieć kogo w swej garści. Wpaść komu w garść. = co się może zmieścić w garści. Garść soli, mąki, piasku, pieniędzy. Garść wojska, żołnierzy, *fig.* niewielka liczba. = ile zmówiarz za jednym razem skorpem urznie. Żąć na garści. **Garściany, Garściowy**, a, e, *p.* od garści. **Garstka**, i, *ż. zdrob.* od Garść. **Garsteczka**, i, *ż. zdrob.* od Garstka. Garstka ludzi, żołnierzy.

**Garus**, u, *m.* śliwki gotowane z mięsem wieprzowem.

**Gary**, ów, *l.m. mar.* sznury po obu końcach rei, któremi się podczas bysu żagiel kieruje.

**Gas**, u, *m.* chrapka, zawziętość. Mieć gas na kogo.

**Gasić, szę**, *s.cz. nied.* tłumić co się pali, świeci, *np.* ogień, świecę, lampę. Gasić pragnienie, uśmierzać. = *fig.* ćmić, przewyższać. Pięknością wszystkie inne gasi. **Gasiciel**, a, *m.* ten co gasi. **Gasidło**, a, *n.* narzędzie do gaszenia.

**Gąsię, cia, Gąsiątko**, a, *n. zdrob.* młoda gąska.

**Gąsienica**, y, *ż. zool.* liszka zielna. Gąsienica przemienia się na pupkę, a ta na motyla. **Gąsienicznik**, a, *m. zool.* (Ichneumon), drobny owad skrzydlaty, który składa jaja w gąsienicach, a tak z nich nie motyle ale gąsieniczniki się wylęgają. **Gąsieniczny**, a, e, *p.* od gąsienicy.

**Gąsior, Gęsior**, a, *m.* samiec gęsi. = kloda, dyba. = i **Gąsiorek, rka**, *m. zdrob.* flacha, butel Wyschły kufle, gąsiory i dzbany. **Gąska**, i, *ż. zdrob.* młoda, mała gęś. = w hutach, kawał żelaza wytopionego z rudy żelaznej. = rodzaj gry. = rodzaj grzyba lisicą zwanego. = *fig.* osoba nie umiejąca słowa do rzeczy powiedzieć.

**Gasnąć, nę**, *s.n. nied.* przestawać się palić, świecić. Ogień, świeca gaśnie. = *fig.* Gniew jego zapala się i gaśnie. Gaśnie w nim życie. = przy kim, przy czem, tracić na wartości. Cudne przy codziennem gaśnie. **Gaśnienie**, a, *n.* w znaczeniu słowa Gasnąć.

**Gastronom**, a, *m.* (z grec.), lubiący smaczne potrawy. **Gastronomia**, ii, *ż.* upodobanie w smacznych potrawach. **Gastryczny**, a, e, *p.* żołądkowy. Sok gastryczny, wyrabiający się w gruczołach żołądka, za pomocą którego chym w chyl się

przelstacza. Gorączka gastryczna, z niestrawności żołądka pochodząca.
**Gastryca**, y, *ż.* kuper u ptaka.
**Gąszcz**, u, *m.* rzecz gęsta, sos gęsty. = męty, fusy, drożdże. = gęstwina, gęste krzaki.
**Gaszek**, szka, *m. zdrob.* od Gach, zalotniś. **Gaszkować**, *ob.* Gachować.
**Gaszy**, a, e, *p.* od gacha.
**Gaszenie**, a, *n.* tłumienie tego co się pali lub świeci.
**Gatki**, tek, *l.m.* podspodnie płócienne, flanelowe.
**Gatunek**, nku, *m.* (z niem.), poddział rodzaju. W historyi naturalnej gromady dzielą się na rzędy, rzędy na rodzaje, rodzaje na gatunki. Kot i tygrys należą do dwóch oddzielnych gatunków, a do jednego rodzaju i rzędu. = jakiej rzeczy, towaru. W dobrym, złym gatunku. Ludzie jednego, różnego, wszelkiego gatunku. **Gatunkować**, uję, *s.cz. nied.* dzielić na gatunki. **Gatunkowanie**, a, *n.* dzielenie na gatunki. **Gatunkowy**, a, e, *p.* od gatunku. Wyraz gatunkowy, *gram.* znaczący wiele istot należących do jednego gatunku, *np.* człowiek, pies, wół, dąb, sosna, żyto, owies, pszenica. Ciężkość gatunkowa, właściwa jakiej rzeczy.

**Gawęda**, y, *m. ż.* ten, ta co lubi gawędzić. = i **Gawędka**, i, *ż. zdrob.* gadanie, pogadanka. Pójść do kogo na gawędę. **Gawędziarz**, a, *m.* **Gawędziarka**, i, *ż. ob.* Gawęda. **Gawędzić**, dzę, *s.n. nied.* gawędą się bawić.

**Gaweł**, wła, *m.* imie własne. Ja o Pawle, ty o Gawle, *przysł.*
**Gawiedź**, dzi, *ż.* motłoch, hałastra.
**Gawot**, a, *m.* rodzaj skocznego tańca.
**Gawron**, a, *m. zool.* ptak podobny do kruka, ale mniejszy i nie tak czarny, lata z kawkami. = gap, gamoń. **Gawroni**, a, ie, *p.* od gawrona. **Gawronić się**, *s.z.* gapić się. **Gawronię**, cia, *n.* piskię gawronie.

**Gaz**, u, *m. chem.* ciało lotne, do pary lub dymu podobne, rzadko do stanu płynnego przyprowadzić się dające.

**Gaza**, y, *ż.* (z franc.), cienka, rzadka, przezroczysta tkanina jedwabna.
**Gaża**, y, *ż.* (z franc.), płaca, pensya cywilna, wojskowa.
**Gazeciarka**, i, *ż.* gazetami się bawiąca, nowiniarka. **Gazeciarski**, a, ie, *p.* od gazet, właściwy gazetom. **Gazeciarstwo**, a, *n.* pisanie gazet. = nowiniarstwo. **Gazeciarz**, a, *m.* piszący gazety. = lubiący czytać gazety. = nowiniarz. **Gazeta**, y, *ż.* (z wlos. od *gazza*, sroka), **Gazetka**, i, *ż. zdrob.* pismo periodyczne, zawierające zbiór wiadomości publicznych, czasowych. = nowiny. **Gazetny**, a, e, *p.* od gazety.
**Gazometr**, u, *m.* narzędzie do mierzenia ilości gazu użytego w jakiej operacyi. **Gazoterapia**, ii, *ż.* (z grec.), leczenie chorób gazem, *np.* pęcherza gazem węglowym.
**Gazowy**, a, e, *p.* od gazy. = od gazu, podobny do gazu.
**Gążewka**, i, *ż.* **Gążwy**, zew, *l.m.* kapturek u cepa, wiązadło skórzane łączące bijak z dzierżakiem.
**Gbur**, a, *m.* chłop, wieśniak. = prostak, grubianin. **Gburka**, **Gburzanka**, i, *ż.* chłopka, wieśniaczka. **Gburny**, a, e, *p.* chłopski. **Gburowatość**, ści, *ż.* zarywanie na gbura. **Gburowaty**, a, e, *p.* zarywający na gbura. **Gburski**, a, ie, *p.* chłopski. **Gburstwo**, a, *n.* prostactwo, grubiaństwo. = *zbior.* gbury, chłopstwo. **Gburzysko**, a, *n. zgrub.* od Gbur.
**Gdak**, u, *m.* krzyk kur. = a, *m.* gaduła. **Gdakać**, czę, *s.n. nied.* krzyczeć (o kurze po zniesieniu jaja). = *fig.* wiele gadać, paplać.
**Gderać**, i t. d. *ob.* Gdyrać, i t. d.
**Gdula**, i, *ż.* rodzaj gruszek. = **Gdula ziemna**, *bot.* (Cyclamen), rzepa leśna, świniak, świni orzech, wieprzowy chleb.
**Gdy**, *sp.* kiedy, podczas kiedy. Gdy się każdy z osobna broni, wszyscy giną. = ponieważ. Co gdy tak jest. **Gdyby**, *sp.* jeśliby. Gdybym nie był Alexandrem, chciałbym być Diogenesem. = jakby, jak gdyby. Gdyby róża rozkwitła, aże patrzeć miło.
**Gdyrać**, am, *s.n. nied.* na kogo

zrzędzić. **Gdyracz, a,** *m.* **Gdyraczka, i,** *ż.* ten, ta co zrzędzi. **Gdyranie, a,** *n.* zrzędzenie. **Gdyrliwość, ści,** *ż.* zrzędność. **Gdyrliwy, a, e,** *p.* skłonny do gdyrania, zrzędny.

**Gdyż,** *sp.* ponieważ.

**Gdzie,** *ps.* oznacza miejsce. Gdzie kto zgrzeszy, tam pokutuje. Gdzie niegdzie, miejscami, tam i sam. Gdzie indziej, w innem miejscu. = pytanie. Gdzie jesteś? = zamiast dokąd. Gdzie idziesz? = przeczenie lub powątpiewanie. Gdzie zaś, gdzie tam. **Gdziekolwiek,** *ps.* byle gdzie. = kędykolwiek. = dokądkolwiek. **Gdzieś,** *ps.* w niewiadomem miejscu. Gdzieś tam tuła się po świecie. **Gdzież,** *ps.* gdzie z przyrostkiem *ż*, dla dobitniejszego pytania. Gdzieżeś cnoto? gdzieżeś prawdo? gdzieście się podziały?

**Gęba, y,** *ż.* otwór którym pokarm dostaje się do gardzieli. Zamknąć, otworzyć gębę. Słuchać z rozdziawioną gębą. Mieć pełną gębę czego. Dać komu w gębę. Wykrzywiać gębę. = *Fig.* Gębę komu zawiązać, zamknąć, zmusić do milczenia. Rozpuścić gębę, gadać co ślina do gęby przyniesie. Od gęby sobie odejmować, od potrzeb koniecznych. Całą gębą, w zupełnem znaczeniu, w najwyższym stopniu. Pan całą gębą. **Gębacz, Gębal, a,** *m.* **Gębaty, a, e,** *p.* mający wielką gębę. = mający szeroką gębę, wyprawną gębę.

**Gębczastość,** i t.d. *ob.* **Gąbczastość,** i t.d.

**Gębula, Gębulka, Gębunia, Gębusia, i,** *ż. zdrob.* mała gąbka.

**Gęg, u,** *m.* **Gęganie, a,** *n.* **Gęgot, u,** *m.* krzyk gęsi. = **Gęgot, a,** *m.* przez nos gadający. **Gęgać, am,** *s.n. nied.* **Gęgnąć,** *jednot.* (o gęsiach), głos wydawać. **Gęgliwy, a, e,** *p.* przez nos gadający. **Gęgogłosy, a, e,** *p.* gęgający głos wydający. **Gęgotać, cę,** *s.n. nied.* często gęgać.

**Gemara, y,** *ż.* (z hebr.), jedna z dwóch ksiąg talmud objaśniających.

**Genealog, a, Genealogista, y,** *m.* rodopis. **Genealogia, ii,** *ż.* (z grec.), rodowód. **Genealogicznie,** *ps.* rodosłownie. **Genealogiczny, a, e,** *p.* rodowy, rodosłowny. Drzewo genealogiczne. Tablice genealogiczne.

**Generał, a,** *m.* naczelnik wojskowy. Generał brygady, dywizyi, jazdy, piechoty. = najstarszy przełożony w niektórych zakonach. Generał zakonu Jezuitów, Dominikanów. = Generał ziem podolskich, starosta generalny. = w Litwie w każdem województwie woźny najstarszy. = zjazd powszechny prowincyi. Generał pruski, ruski. **Generalnie,** *ps.* powszechnie, ogólnie. **Generalność, ści, Generalicya, yi,** *ż.* zbiór pierwszych przełożonych. Generalność konfederacyi barskiej. **Generalny, a, e,** *p.* powszechny, ogólny. **Generałowa, ej,** *ż.* żona generała. **Generalski, a, ie,** *p.* od generała. **Generalstwo, a,** *n.* stopień generała. = *zbior.* generał z żoną. = generałowie.

**Genialnie,** *ps.* z geniuszem. **Genialność, ści,** *ż.* cecha geniuszu. **Genialny, a, e,** *p.* mający geniusz. = noszący cechę geniuszu. Pomysł genialny. **Geniusz, u,** *m.* siła wynalazkowa imaginacyi i rozumu, umysł wyższy nad pospolite. = duch, charakter. Geniusz języka. = a, *m.* duch opiekuńczy.

**Geognosta, y,** *m.* ziemioznawca. **Geognostyczny, a, e,** *p.* od geognostyki. **Geognostyka, i, Geognozya, yi,** *ż.* (z grec.), ziemioznawstwo, nauka mająca za przedmiot systematyczne przedstawienie ciał tworzących pokrywę ziemską.

**Geograf, a,** *m.* ziemiopis. **Geografia, ii,** *ż.* (z grec.), ziemiopisarstwo, opisanie ziemi. **Geograficznie,** *ps.* sposobem geograficznym. **Geograficzny, a, e,** *p.* ziemiopisarski.

**Geolog, a,** *m.* posiadający geologią. **Geologia, ii,** *ż.* (z grec.), nauka trudniąca się poznaniem warstw ziemi, ich gatunku, ich kolejnego tworzenia się. **Geologiczny, a, e,** *p.* tyczący się geologii.

**Geometra, y,** *m.* biegły w geometryi. **Geometrya, yi,** *ż.* (z grec.), nauka podająca sposoby mierzenia wi-

kości, to jest linij, płaszczyzn i brył, a ztąd dzieląca się na planimetryą i solidometryą. **Geometrycznie**, *ps.* sposobem geometrycznym. **Geometryczny**, a, e, *p.* od geometryi.

**Georgika**, i, *ż.* (z grec.), dzieło wierszem o uprawie ziemi, o gospodarstwie rolnem, ziemiaństwo.

**Georgina**, y, *ż. bot.* (Georgina), roślina z familii zrosło-główkowych, z działu promienistych, ma łodygę dętą, kwiaty bujne w szypułkach ramiennych, inaczej **Dalią** zwana, z Mexyku po Europie rozmnożona.

**Gerania**, ii, *ż. bot.* (Geranium), *ob.* **Bodziszek**.

**Gęś**, si, *ż. zool.* ptak płetwonogi, mniejszy od łabędzia, większy od kaczki. = w hutach, *ob.* **Gąska**.

**Gęścić, szczę**, *s.cz. nied.* gęstym czynić. **Gęściuchny**, a, e, *p.* bardzo gęsty.

**Gęsi**, a, ie, *p.* od gęsi. **Gęsie** pióra. **Gęsie** podroby. **Gęsi** chód, *fig.* zataczanie się pijanego. Iść **gęsiego**, jeden za drugim. = *bot.* **Gęsie** łapki (Alchemilla), gwiazdosz pospolity. **Gęsia** stopa (Chenopodium), **mącznik**. **Gęsie** ziele (Potentilla anserina), srebrnik pospolity. **Gęsica**, y, *ż. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, nożodziobych, nieco mniejszy od gęsi, inaczej od dziobu warzęchą zwany. **Gęsiniec, ńca**, *m.* chlew gęsi. **Gęśl**, i, *ż.* dawny instrument muzyczny o trzech strunach, gatunek cytry, od długiej szyi tak nazwany. **Gęślarz**, a, *m.* grający na gęśli, któremu lud moc cudowną przypisywał: ztąd gęślarzy guślarzami czyli czarownikami zwano, *ob.* **Guślarz**.

**Gęsnąć, Gęstnąć, nę, Gęścieć, Gęstnieć, ję**, *s.n. nied.* gęstym się stawać. **Gęsto**, *ps. st. wył.* **Gęściej**, nie rzadko, ściśle. Zboże **gęsto** posiane. Często gęsto, nie raz, częstokroć. **Gęstość, ści**, *ż.* płynnych rzeczy zsiadłość, innych ściśłość, dychtowność. **Gęstowłosy**, a, e, *p.* mający gęste włosy. **Gęstwa, Gęstwina**, y, *ż.* gąszcz w lesie. = **Gęstwa**, tłum, mnogość, *np.* ludu, żołnierzy. **Gęstwić, ę się**, *s.cz. nied.* gęścić. **Gęsty**, a, e, *p. st. wył.* **Gęstszy** lub **Gęściejszy**, zsiadły. Woda jest **gęstsza** od powietrza. Krew **gęsta**. Sos **gęsty**. **Gęsty** dym. **Gęsta** mgła. = blizko siebie ściśle będący. **Gęsty** las. **Gęste** zboże. **Gęste** włosy. Deszcz **gęsty**. **Gęsty** szyk, szereg. = ściśnięty, dychtowny. **Gęste** sukno, płótno. = liczny, mnogi. **Gęsty** lud. = częsty. **Gęste** listy, posłańcy. = *żart.* **Gęsta** mina, bycza, rubaszna, buńczuczna.

**Giąć, gnę**, *s.cz. nied.* naginać, uginać. = **się**, *s.z.* uginać się. Trzcina, pręt **gnie się**. Gałęzie obładowane owocem **gną się**. **Gną się** stoły pod srebrem **Gibać, am**, *s. cz. nied.* giąć, chwiać. = **się**, *s.z.* giąć się, uginać się, chwiać się. **Gibnąć się**, przechylić się. **Gibas**, *ob.* **Gilbas**. **Gibki, Gibko, Gibkość**, *ob.* **Giętki**.

**Gichciarz**, a, *m.* robotnik przy wielkim piecu hutniczym, który materyały przez gichtę sypie. **Gichta**, y, *ż.* (z niem.), w piecu hutniczym szybowym otwór z wierzchu, kędy sypie się węgiel i ruda.

**Giczał**, a, *m.* piszczel, goleń. **Giczel**, a, *m.* główka kości goleniowej, *ob.* **Giża**. rosły chłop.

**Gidia**, ii, *m. żart.* ogromny, prze-

**Giełda**, y, *ż.* (z niem.), kompania kupiecka. = miejsce gdzie się ona schodzi, bursa. = zbiegowisko, motłoch, hałastra. **Giełdowy, Giełdziany**, a, e, *p.* od giełdy.

**Giemza**, y, *ż.* (z niem.), koza dzika.

**Giermek, mka**, *m.* (z węg.), paź za rycerzem oręż noszący. **Giermkowstwo**, a, *n.* służba giermka. **Giermkowy**, a, e, *p.* należący do giermka.

**Giersz**, u, *m. bot.* (Oenanthe Phellandrium), koper koński czyli wodny. = *ob.* **Śnitka**. **Giersownik**, a **Giersz**, u, *m.* (Smyrnium), warzywo ogrodowe.

**Giest, Gest**, u, *m.* (z łac.), ruch ciała, mianowicie rąk, uczucia mówcy wyrażający. **Giestykulacya, yi**, *ż.* robienie ruchów, ich używanie. **Giestykulować, uję**, *s.n. nied.* robić giesta, używać giestów.

**Giez, Gież, gza**, *m. zool.*, owad

który w lecie bydłu najwięcej dokucza, koląc kolcem w tyle kałduna skórę, w której jaja składa. = gzu, *m.* gżenie się bydła z bolu przez ukąszenie gza zadanego. Giez go napadł, *fig.* biega bez ustanku jak szalony. = *fig.* żądza, chuć, mania, szaleństwo, swawola. Jej się tylko gzy trzymają.

**Gięcie**, a, *n.* naginanie. **Giętki**, a, ie, *p.* dający się giąć. **Giętkość**, ści, *ż.* przymiot tego co się daje giąć.

**Giezleczko**, **Giezłko**, a, *n. zdrob.* od Gzło, dziecinna płócienna sukienka.

**Gifes**, a, *m.* (z niem.), jelca u szpady.

**Gil**, a, *m. zool.* ptak ziarnożerny, z rzędu wróbiowatych, stożkodziobych, Popek u Rzączyńskiego. = Gil na nosie, *fig.* czerwoność od zimna.

**Gilbas**, a, *m.* dryblas, który giba się idąc.

**Gimnastyczny**, a, e, *p.* od gimnastyki. **Gimnastyk**, a, *m.* nauczyciel gimnastyki. **Gimnastyka**, i, *ż.* (z grec.), ćwiczenie ciała w skakaniu, bieganiu, zwinnych ruchach. **Gimnazista**, y, *m.* uczeń gimnazyalny. **Gimnazyjny**, **Gimnazyalny**, a, e, *p.* od gimnazyum. **Gimnazyum**, *n. nieod.* w *l. p.* (z grec.), właściwie miejsce gdzie się młodzież w bieganiu, zapasach, szermowaniu nago ćwiczyła. = wyższa szkoła.

**Ginąć**, nę, *s.n. nied.* przepadać, wniwecz się obracać. Jezus zginął, aby lud jego nie ginął. = poledz w bitwie. = niknąć. Ren ginie w piaskach. Niezliczone światy, w których ogromności ziemia ginie i niknie. = przepadać, gubić się. Ginie mi coś zawsze. = za kim, przepadać za kim z miłości.

**Gips**, u, *m. min.* naturalny siarczan wapna. **Gipsować**, uję, *s.cz. nied.* bielić gipsem. **Gipsowanie**, a, *n.* bielenie gipsem. **Gipsowaty**, a, e, *p.* podobny do gipsu. **Gipsowy**, a, e, *p.* z gipsu, od gipsu.

**Girafa**, y, *ż. zool.* zwierz najroślejszy, biorąc wysokość od głowy do ziemi, mieszkający w Etiopii.

**Girlanda**, y, *ż.* (z franc.), wieniec.

**Giser**, a, *m.* (z niem.), odlewacz z kruszców. **Gisernia**, ni, *ż.* odlewnia, huta w której się co z kruszcu odlewa. **Giserski**, a, ie, *p.* od gisera.

**Gista**, y, *ż.* miał węgla kamiennego.

**Gitara**, y, *ż.* (z włos.), narzędzie muzyczne o strunach metalowych lub baranich, pierwsza angielską, druga hiszpańską zwana.

**Giża**, y, **Giżela**, i, *ż.* kość goleniowa większa.

**Głąb**, a, **Głąbek**, bka, **Głąbik**, a, *m.* pień kapusty, sałaty, kaczan. = *arch.* część kapitelu w porządku korynckim..

**Głąb**, ębi, *ż.* głębizna. W głębi morza, ziemi, przepaści. Kopać w głąb, głęboko. = najdalsze wnętrze, sam środek. W głębi lasu. W głębi Azyi, Afryki. Wkroczyć w głąb kraju.

**Głąbiasto**, **Głąbisto**, **Głąbowato**, *ps.* szeroko a listowato. **Głąbiasty**, **Głąbisty**, **Głąbowaty**, a, e, *p.* szeroko a listowato rosnący. **Głąbieć**, ję, *s.n. nied.* w głąb rosnąć. **Głąbik**, a, *m. bot.* podpora kwiatów w roślinie bez liści.

**Gladiator**, a, *m.* (z łac.), u Rzymian szermierz, wysiekacz, w cyrku z drugimi dla ich rozrywki walczący.

**Gładki**, a, ie, *p.* równy, nie chropowaty, nie sękowaty, nie szorstki. Droga gładka. Kij, pręt gładki. Płótno gładkie. = *Fig.* Styl gładki. Wiersze gładkie. Proza gładka. = nie kosmaty. Ciało gładkie. Ręce gładkie. = bez fałdów. Suknia gładka. = *fig.* piękny, śliczny. Gładka twarz. Gładka żona. **Gładko**, *ps.* równo, nie chropowato, nie buchasto. Gładko leżeć (o sukni). = *fig.* bez trudności, płynnie, potoczysto. Gładko pisać, mówić, kłamać. = zręcznie, sprytnie Gładko się z czego wywinąć, wykręcić. **Gładkolicy**, a, e, *p.* mający gładkie lica. **Gładkomowność**, ści, *ż* gładkie mówienie. **Gładkomowny**, a, e, *p.* gładko mówiący. **Gładkość**, ści, *ż.* równość, nie chropowatość, *np.* szkła, zwierciadła. *Fig.* Gładkość stylu. = ogłada, polor. Gładkość obyczajów. = piękność.

uroda. **Gładkowłosy**, a, e, *p.* mający gładkie włosy. **Gładnieć**, ję, *s.n. nied.* gładkim się stawać. **Gładys**, a, *m.* elegant, starający się mieć płeć gładką. **Gładyszka**, i, *ż.* piękna kobieta. = *ob.* **Gładzidło**. **Gładzenie**, a, *n.* robienie czego gładkim. **Gładzić**, dzę, *s.cz. nied.* gładkim robić co nierównego, chropowatego, *np.* drzewo, marmur. Twarz sobie gładzić, zacierać zmarszczki. = ogładzać, wygładzać, *np.* styl, wiersze, prozę. = znosić, niszczyć. Jezus grzechy wasze gładzić przychodzi. = się, *s.z.* robić się gładkim, piększyć się. **Gładziciel**, a, *m.* **Gładzicielka**, i, *ż.* ten, ta co gładzi. **Gładzidło**, a, *n.* narzędzie do gładzenia. **Gładziuchny**, **Gładziusieńki**, **Gładziuteńki**, a, e, *p.* bardzo gładki. **Gładzizna**, y, *ż.* przestrzeń gładka, równina.

**Glanc**, **Glans**, u, *m.* (z niem.), blask, połysk, *np.* sukna, drogich kamieni, bótów dobrze wyglansowanych. = krasa, piękność. = okazałość błyszcząca, świetność. **Glancować**, **Glansować**, uję, *s.cz. nied.* glans dawać, polerować. **Glancowanie**, **Glansowanie**, a, *n.* dawanie glansu, poloru. **Glancownik**, **Glansownik**, a, *m.* ten co glansuje. **Glancowny**, **Glansowny**, a, e, *p.* lśniący się, błyszczący.

**Glaskać**, szczę, *s.cz. nied.* **Glasnąć**, nę, *jednot.* muskać ręką. *np.* synka, konia. Głaskać się po brodzie, po łysinie. = sprawiać przyjemne wrażenie, łechtać. Głaskać uszy, podniebienie. = *fig.* pochlebiać. To głaszcze jego dumę, próżność. Nic umiał w kazaniu głaskać. **Glaskanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Głaskać**. **Glaszczki**, czek, *l.m.* macki, narzędzia stawowate przy pierwszej parze szczęk u skorupiaków, a przy pyszczku u owadów.

**Glaz**, u, *m.* ogromny kamień, skała. **Glazik**, a, *m.* kamień probierski.

**Glazur**, u, *m.* **Glazura**, y, *ż.* (z niem.), polewa szklista, którą się garki polewają. = naturalny glans na kopytach końskich. **Glazurować**, **Glazować**, uję, *s.cz. nied.* polewać glazurą. **Glazurowanie**, a, *n.* polewanie glazurą.

**Głębia**, i, **Głębina**, **Głębizna**, y, *ż.* głąb, miejsce głębokie w rzece, morzu, jeziorze. **Głębielisko**, a, *n.* topielisko. **Głębik**, a, *m. zool.* przynawek, ryba morska. = *ob.* **Kielb**. **Głęboki**, a, ie, *p. st. wyż.* **Głębszy**, mający dno daleko od powierzchni. Głęboka studnia, przepaść, rzeka. = *fig.* do wysokiego stopnia dochodzący. Głęboki sen. Głębokie milczenie. Głęboki ukłon. Głębokie uszanowanie. Żal, smutek głęboki. = *fig.* daleko zagłębiający się. Rozum, umysł głęboki. Głęboka nauka. Głębokie myśli, rozumowanie. **Głęboko**, *ps. st. wyż.* **Głębiej**, do znacznej głębokości, w głąb. Głęboko kopać ziemię. = *fig.* do wysokiego stopnia. Głęboko uczuć urazę. Głęboko w korzenione wady, nałogi. = z głębi. Głęboko westchnąć. **Głębokomyślność**, ści, *ż.* głębokie myślenie. **Głębokomyślny**, a, e, *p.* głęboko myślący. **Głębokość**, ści, *ż.* odległość od powierzchni do dna. Głębokość rzeki, morza, studni. = czasem we wszystkich kierunkach. Głębokość lasu, szyku, batallonu. = *fig.* o tem wszystkiem co jest głębokiem. Głębokość myśli, nauki, uczuć, wrażeń. = *fig.* niedościgłość. Głębokość sądów, tajemnic bożych.

**Glegot**, **Glegotać**, I t. d. *ob.* **Klekot**, I t. d.

**Glej**, u, *m.* gatunek ziemi gliniastej, lipkiej i miękkiej, a twardniejącej w powietrzu. **Glejowaty**, **Gleisty**, a, e, *p.* pełen gleju, lipki jak glej.

**Glejt**, u, *m.* (z niem.), list na wolny przejazd, na stawienie się bezpieczne w sądzie. **Glejtowy**, a, e, *p.* od glejtu. = od glejty. Maść glejtowa.

**Glejta**, y, *ż. chem.* niedokwas ołowiu, tworzący się w hutach przy wyciąganiu srebra z rudy ołowianej srebro zawierającej. **Glejtak**, a, *m.* hak do wydobywania glejty z pieca.

**Gleń**, nia, *m.* potężny kawał chleba.

**Glin**, u, **Glinek**, nku, **Glinian**, u, **Glinia**, u, *m. chem.* ciało proste, metaliczne.

w połączeniu z kwasorodem stanowiące glinkę. **Glina, y,** *ż.* ziemia ciągła, nie tak krusząca się jak inne ziemie, w palcach zdaje się być tłusta, w wodzie zostaje lipka, daje się wyrabiać w różne kształty, ususzona twardnieje, jest mieszaniną glinki z piaskiem i innemi niedokwasami. Glina strycharska, gancarska, ziemista, szczepka, malarska, warstkowa, folarska czyli suknowalska. **Glinka, i,** *ż. chem.* ziemia złożona z metalu glinu i kwasorodu. = Glinka ciesielska, rubryka. **Gliniany, a, e,** *p.* z gliny. **Gliniarnia, ni,** *ż.* komora na glinę. **Gliniasty, a, e,** *p.* pełen gliny. = z koloru do gliny podobny.

**Glista, y,** *ż. zool.* ziemny robak, dżdżownik. = robak w ciele ludzkiem, mianowicie w kiszkach cienkich. **Glistewnik, Glistnik, a,** *m. bot.* (Chelidonium), jaskółcze ziele. = Glistnik (Artemisia santonica), piołun glistny, tak nazwany że glisty z kiszek wypędza. **Glisty, a, e,** *p.* od glisty; wypędzający glisty.

**Glob, u,** *m.* (z łac.), kula ziemska, ziemia. = kula wyrażająca okrąg świata i wszystkie jego przedziały.

**Głód, odu,** *m.* czucie w żołądku objawiające się, kiedy ten nic ma nic do trawienia. Głód nasycić, zaspokoić. Głód wilka z lasu wywoła, *przysł.* = Psi głód, *med.* zbyt wielka żądza jedzenia, nad siłę żołądka. = wielki niedostatek chleba, z powszechnego w kraju nieurodzaju. W czasie głodu. Gdy głód nastał. **Głodać, dzę,** *s.cz. nied.* gryźć. Psy, które kość pod stołem głodzą. **Głodek, dka,** *m. bot.* (Draba), roślina której gatunek pospolity czyli biały, do trzech cali dorastający, miany jest za wróżbę głodu. **Głodnieć, ję,** *s.n. nied.* zacząć głód cierpieć. **Głodno,** *ps.* o głodzie. Choć i głodno i chłodno, ale żyjem swobodno. **Głodny, a, e,** *p.* łaknący jedzenia, głód cierpiący. Głodnemu syty nie wygodzi. **Głodzić, dzę,** *s.cz. nied.* głodem, morzyć.

**Głóg, ogu,** *m. bot.* roślina z familii różowatych, której jeden z gatunków, głóg pospolity (Crataegus oxyacantha) jest krzewem pierwszej wielkości, z kolcami, kwiatem białym i baryłkowatym czerwonym owocem. **Głogowiec, wca,** *m. zool.* motyl biały pospolity. **Głogowy, a, e,** *p.* od głogu.

**Głonek, nka,** *m. zdrob.* od Głeń, krumka chleba.

**Głos, u,** *m.* dźwięczne drżenie cięciw głosowych w krtani, poruszonych przez wychodzące z płuc powietrze. Same tylko płacami oddychające zwierzęta głos wydawać mogą. = dźwięk, brzmienie. Głos dzwonów, instrumentów muzycznych. = *fig.* Głos natury, serca, rozumu, sumienia. = *fig.* sąd, zdanie, wyrok, opinia. Głos ludu, głos Boga. Psie głosy nie idą pod niebiosy, *przysł.* = wotum, przyzwolenie czyje na kogo, aby był obrany. Dać komu głos. Zbierać, obliczać głosy. = prawo głosowania. Głos doradczy, stanowczy. = prawo mówienia w zgromadzeniach. Prosić o głos. Zabrać głos. = mowa w zgromadzeniu. Przerwać komu głos. **Głosek, ska,** *m. zdrob.* od Głos. **Głoseczek, czka,** *m. zdrob.* od Głosek. **Głosić, szę,** *s.cz. nied.* ogłaszać, *np.* czyje pochwały. = mówić, powiadać. Jak głoszą poeci. **Głosiciel, a,** *m.* **Głosicielka, i,** *ż.* ten, ta co głosi. **Głoska, i,** *ż.* litera. **Głośnia, ni,** *ż. anat.* dziurka podługowata w krtani. **Głośno,** *ps.* w głos, *np.* czytać, mówić. = wiadomo. Głośno to będzie. **Głośność, ści,** *ż.* głośne brzmienie. = rozgłos. **Głośny, a, e,** *p.* wydający głos, brzmiący. Dla czego dzwon głośny? bo wewnątrz jest próżny. = rozgłośny, sławny, znany z powszechnego odgłosu. Głośne są jego czyny na świecie. **Głosować, uję,** *s.n. nied.* dawać głos, wotować. **Głosowanie, a,** *n.* wotowanie. **Głosowy, a, e,** *p.* od głosu. Dziurka głosowa, *ob.* **Głośnia.** = głos lub słowa wyrażający. Pismo głosowe.

**Głowa, y,** *ż.* najprzedniejsza część ciała ludzi i zwierząt, łącząca się przez szyję z pierwszym pacierzem

żarku. Podnieść, spuścić głowę. Kiwać głową. Podnosić głowę, *fig.* pysznieć, nabierać śmiałości. Uzbrojony od stóp do głowy. Głową na dół spaść, ziecieć. = *Fig.* Głową muru nie przebijesz, trudności nieprzezwyciężonych rozumem nawet nie pokonasz. Zmyć komu głowę, wyłajać, zburczeć. Mieć wiele na swojej głowie. Zbić, pobić na głowę, zupełnie, ze szczętem, z kretesem. Walens pod Adrianopolem na głowę zbity, zginął. = życie. Dałbym głowę że tak jest. Idzie tu o głowę. Sąd o głowę. Głową przypłacić. Głowa za głowę. Gdyby pan zabił poddanego, w tym przypadku szła głowa za głowę. = siedlisko myśli, pamięci, władz umysłowych, rozumu. Człowiek z głową. Głowa do pozłoty, głupia głowa. O wy głowy do pozłoty, mózgu wam brakuje. Łamać, suszyć sobie nad czem głowę. Zachodzić w głowę, tracić zdrowy rozum, wpadać w obłąkanie. Mieczysław w głowę zaszedłszy, rozum postradał. Wbić co komu w głowę. Wybić co sobie, komu z głowy. Alwar żadnym sposobem nie chciał mi wieźć do głowy. Skoczyć do głowy po rozum, rozumu się poradzić. *Przysł.* Głupia głowa nie łysieje, nie siwieje. Mądrej głowie dość dwie słowie. = cały człowiek, osoba. Głowa ukoronowana. Podatek od głowy. Co głowa, to rozum. = sztuka. Dwieście głów owiec, bydła. Głową na głowę. Pomieniać się głowa na głowę, bez żadnego przydatku. = *fig.* zwierzchnik, naczelnik. Głowa familii. Przecież to mąż głową w domu. Papież jest głową widomą Kościoła. = *fig.* co ma podobieństwo do głowy. Głowa kapusty. Głowa cukru. = *anat.* koniec gruby, kulisty, w kościach długich. Głowa ramieniowej kości, udowej kości. = Głowy, miejsce w łóżku, gdzie głowa leży. Płakał w głowach chorego siedząc. **Głowaciec**, jęcia, *s.n. med.* (o kapuście), głowy dużej dostawać. **Głowacz**, a, *m.* człowiek lub zwierz z dużą głową. = konopie z kwiatem żeńskim wydające nasiona, *ob.* **Maciorka**. = *zool.* ryba należąca do rzędu skrzelowatych, piersiopłetwych, Jziwogłowych. = gwóźdź z dużą głową. **Głowczasty**, **Głowiasty**, **Głowiaty**, a, e, *p.* zwijący swe liście w kłąb nakształt głowy. Głowiasta kapusta. = z dużą głową. Cebula głowiasta. **Główczyzna**, **Główszczyzna**, y, *ż.* grzywny które dawniej szlachcic płacił za głowę zabitego chłopa. **Główeczka**, *ob.* **Główka**. **Głowi**, a, e, *p.* od głowy. **Głowica**, y, *ż.* łeb. = wielu rzeczy koniec grubszy, *np.* laski, kości goleniowej, miecza, palasza. = wierzch pierścienia, gdzie kamień osadzony. = *arch.* wierzch kolumny, kapitel. **Głowienka**, i, *ż. zdrob. ob.* **Główka**. = ołowianka do mierzenia głębokości morza. = *bot.* Głowienki (Prunella), roślina z rodzaju wargowych, dająca dobrą paszę dla bydła. = Głowienki czerwone (Solidago virgo aurea), nawłoć pospolita. **Głowina**, y, *ż.* biedna głowa. **Głowizna**, y, *ż.* łbisko. = *anat.* grubszy koniec kości goleniowej. = głowa wieprzowa pospolicie z chrzanem dawana. **Główka**, i, *ż. zdrob.* od Głowa. **Główeczka**, i, *ż. zdrob.* od Główka, mała głowa. = *fig.* Główka szpilki. = *anat.* Główka członka męzkiego, = *bot.* Główka nasienna, *np.* maku, łnu. = korzeń niektórych roślin podobny do główki. Główka czosnku, cebuli. = Główka pyłkowa, zwierzchnia część pręcika, na nitce osadzona, z pyłkiem nasiennym. **Główkorodny**, a, e, *p. bot.* rodzący główki. Łodyga główkorodna. **Główkowaty**, a, e, *p.* z główką. Ćwieczki główkowate. **Główkowy**, a, e, *p. bot.* okrągławy. Korzeń główkowy, na nitkach wiszący. **Głównia**, ni, *ż.* **Główienka**, i, *ż. zdrob.* szczypa drzewa niedopalona. = *arch.* średnia z trzech części kolumny. = szabla nieoprawna, brzeszczot. **Głównie**, *ps.* najbardziej, przedewszystkiem, szczo-

gólnie. **Główny**, a, e, *p.* naczelny, nad innemi przełożony. Szkoła główna krakowska, wileńska. = pierwszy w rzędzie, ważniejszy od innych, pryncypalny. Grzechy główne. Główny nieprzyjaciel. Główne miasto. Rzecz główna. Przyczyna główna.

**Gloza**, y, *ż.* nota objaśniająca wyraz, albo ciemne miejsce w texcie. **Glozować** *ob.* **Wyglozować.**

**Głuch**, a, *m.* wcale nic albo mało co słyszący. **Głuchnąć**, nę, **Głuchnieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się głuchym, tracić słuch. = (o dźwiękach), umilkać. **Głucho**, *ps.* cicho, nic nie słychać. Głucho wszędzie, ciemno wszędzie. = nic wyraźnie. Głucho o tem mówią, piszą. **Głuchoniemy**, a, e, *p.* głuchy i niemy. **Głuchość**, ści, **Głuchota**, y, *ż.* utrata słuchu. = **Głuchota**, *m.* głuch. **Głuchowaty**, a, e, *p.* nieco głuchy. **Głuchy**, a, e, *p.* niesłyszący. Głuchy od urodzenia. = nie chcący słuchać. Udawać głuchego. Głuchym być na prośby. = niewyraźny, przytłumiony. Głuchy szmer. Głuche jęki. = cichy, milczący. Głucha noc. Głuche lasy. Głuche milczenie. = bez ziarna, bez jądra. Głuchy owies. Głuchy orzech.

**Glucyn**, u, *m. chem.* ciało proste, metaliczne, od niektórych berylem zwane. **Glucyna**, y, *ż.* ziemia powstająca z metalu glucynu i kwasorodu.

**Głukanie**, a, *n.* burczenie w brzuchu.

**Głupawość**, **Głupawy**, *ob.* **Głupowatość**, i t. d. **Głupek**, pka, *m. zdrob.* mały głupiec. **Głupi**, a, e, *p.* pozbawiony zdrowego rozsądku. = niedorzeczny. Głupie pytanie, głupia odpowiedź. = ego, *m.* głupi człowiek. Głupiemu trzeba wybaczyć. **Głupiec**, pca, *m.* człowiek głupi. **Głupieć**, ję, *s.n. nied.* głupim się stawać. **Głupio**, *ps.* po głupiemu. **Głupiomowność**, ści, *ż.* głupio mówienie. **Głupiomowny**, a, e, *p.* głupio mówiący. **Głupiuchny**, **Głupiusieńki**, **Głupiuteńki**, **Głupiutki**, a, e, *p.* bardzo głupi. **Głupka**, i, *ż.* głupia kobieta. **Głupowatość**, ści, *ż.* brak należytego sądu o rzeczach, nierozgarnienie. **Głupowaty**, a, e, *p.* nieco głupi, nierozgarniony. **Głupstwo**, a, *n.* brak rozsądku, zdrowego pojęcia. = głupi postępek. = głupia mowa.

**Głuszec**, szca, *m. zool.* ptak z rzędu kur, tak nazwany że w czasie tokowania nic nie słyszy, między jego gatunkami cietrzew i jarząbek. **Głuszek**, szka, *m. zdrob.* od **Głuch.** = *zool.* ptaszek poświerka. **Głuszka**, i, *ż.* trochę głucha kobieta. **Głuszyć**, szę, *s.cz. nied.* ogłuszać, zagłuszać. = tłumić wzrost, przeszkadzać do wzrostu roślin. Kąkol zboże głuszy.

**Gmach**, u, *m.* (z niem.), ogromny budynek.

**Gmatwa**, y, *ż.* chaos, zamieszanie. W systemacie Eichwalda gmatwa zwierzęca obejmuje wymoczki. **Gmatwać**, am, *s.cz. nied.* wikłać, piątać, mieszać rzeczy nie należące do siebie. **Gmatwanina**, y, *ż.* piątanina, nieporządna mieszanina.

**Gmerać**, am, rzę, *s.cz. nied.* w czem, grzebać, *np.* w piasku, w błocie. = szperać, przetrząsać. Lepiej się dziwować, niżeli w sprawach bożych ciekawie gmerać. **Gmeracz**, a, *m.* szperacz. **Gmeranie**, a, *n.* szperanie. **Gmeranina**, y, *ż.* szperanina.

**Gmin**, u, *m.* lud, pospólstwo. = kupa, mnóstwo, gromada, tłuszcza. **Gmina**, y, *ż.* gromada wiejska, miejska. **Gminnie**, *ps.* sposobem gminnym. **Gminność**, ści, *ż.* pospolitość, *np.* wyrażenia. **Gminny**, a, e, *p.* należący do gminu. Trybun gminny. = złożony z gminu. Zgromadzenie gminne. = pospolity, właściwy gminowi. Wyraz gminny. **Gminowładnie**, *ps.* sposobem gminowładnym. **Gminowładny**, a, e, *p.* od władania gminu. **Gminowładztwo**, a, *n.* władanie gminu, rząd gminowładny.

**Gnać**, *ob.* **Gonić.**

**Gnat**, a, *m.* kość wielka z mięsa obrana.

**Gnębić**, bię, *s.cz. nied.* uciskać, uciemiężać.

**Gnejs**, u, *m. min.* skała pierwotnego utworu, złożona z kwarcu, feldszpatu i miki.

**Gniadosz**, a, *m.* gniady koń. **Gniady**, a, e, *p.* gniadej maści.

**Gniazdeczko**, **Gniazdko**, a, *zdrob.* od **Gniazdo**, a, *n.* pomieszkanie, które ptaki dla piskląt budują. Zły to ptak, który swoje gniazdo plugawi. *przysł.* = pisklęta w gnieździe, Zabrać całe gniazdo. = pomiot. Psy jednego gniazda. = ród, pokolenie, rasa. Pies, koń dobrego gniazda. Są to ludzie, jak mówią, dobrego gniazda. = *fig.* dom, ojczysta zagroda. Ja, Panie, niechaj mieszkam w tem gnieździe ojczystem. = siedlisko, ojczyzna. Ateny gniazdem filozofii i wszystkich sztuk wyzwolonych w Grecyi były. = *mar.* Bociane gniazdo, kosz ku wierzchowi wielkiego masztu. = (u cieśli i stolarzów), fuga. = grubszy koniec rury w strzelbie, gdzie jest zapał i tylna śruba. = *mech.* Gniazdo czopa, macica w której czop osadzony. **Gniazdosz**, a, **Gniazdowiec**, wca, *m.* krogulec, który, gdy inne z gniazda wylecą, w niem zostaje. **Gniazdowy**, a, e, *p.* od gniazda.

**Gnić**, ję, *s.n. nied.* ulegać gniciu, psuć się. = *Fig.* Gnić w więzieniu, długo w niem siedzieć. Gnić w próżnowaniu, lenistwie, gnuśnieć. **Gnicie**, a, *n.* psucie się ciał organicznych pozbawionych życia.

**Gnida**, y, *ż.* jajo wszy. **Gnidosz**, a, *m. bot.* (Pedicularis), roślina z familii szelężnikowych, której wszystkie gatunki piękne mają kwiaty. *ob.* **Ostróżka wsze nasienie**. **Gnidowy**, a, e, *p.* od gnidy. **Gnidzisty**, a, e, pełen gnid.

**Gnieść**, **gniotę**, *s.cz. nied.* cisnąć, *np.* cytrynę. = cisnąć obracając. Gnieść ciasto. = (o ciasnem obuwiu), mulać. Trzewik mię gniecie. = uciskać, uciemiężać. Wielki go ciężar gniecie.

**Gniew**, u, *m.* gwałtowne poruszenie obrażonego umysłu. Wpaść w gniew. Hamować gniew. Ochłonąć z gniewu. **Gniewać**, am, *s.cz. nied.* gniew w kim wzbudzać. = się, *s.z.* na kogo, mieć gniew na kogo. Za prawdę ludzie się gniewają. **Gniewanie**, a, *n.* wzbudzanie gniewu, = się, zagniewanie. **Gniewliwie**, **Gniewno**, *ps.* z gniewem. **Gniewliwość**, ści, *ż.* skłonność do gniewu. **Gniewliwy**, a, e, *p.* skłonny do gniewu. **Gniewny**, a, e, *p.* zagniewany.

**Gnieździenie się**, *n.* robienie gniazda. **Gnieździć**, dzę, *s.cz. nied.* tylko *fig.* nienawiść w sercu, pielęgnować, karmić. = się, *s.z.* słać sobie gniazdo. Gnieżdżą się ptaki na drzewach, na skałach, przy domach, na ziemi. = *fig.* obierać siedlisko, osiąść gdzie. Bodaj się człowiek dobry w tych stronach nie gnieździł.

**Gniliznа**, y, *ż.* zgnilizna. **Gnilka**, i, *ż.* gruszka zgniła. **Gniły**, a, e, *p.* zgniły. **Gnój**, **gnoju**, *m.* łajno. Gnój bydlęcy, owczy, końskі. = nawóz na pole. Kupa gnoju. = Gnój uszny, tłustość przez gruczołki uszne wydzielona. = a, *m.* **Gnojek**, jka, *m.* człowiek smrodliwy, plugawy. **Gnoić**, ję, *s.cz. nied.* gniłym czynić. Ciągłe deszcze gnoją zboże. = *fig.* Gnoić kogo w więzieniu, długo w niem go trzymać. = sprawiać gnojenie, ropienie. Gnoić wrzód, ranę. = nawozić gnojem, potrząsać gnojem. Gnoić rolę, ziemię. = się, *s.z.* ropić się. Rana zaczyna się gnoić. **Gnojenie**, a, *n.* nawożenie roli gnojem. **Gnójkostwo**, a, *n.* brudne żmindactwo. = domatorstwo, piecuchostwo. **Gnojnica**, y, *ż.* dół, jama na gnój. **Gnojnik**, a, *m.* ubogi charłak na gnoju leżący. = wóz od gnoju. **Gnojny**, a, e, *p.* od gnoju. Gnojne widła. = gnoisty, mający wiele gnoju. Nawóz gęsty i gnojny. **Gnojowisko**, a, *n.* **Gnojownia**, ni, *ż.* miejsce gdzie gnój składają. **Gnojowy**, a, e, *p.* od gnoju. **Gnoisty**, a, e, *p.* dobrze ugnojony. Rola gnoista. = ropisty.

**Gnus**, a, *m.* gnojek, leżuch. **Gnuśliwość**, ści, *ż.* skłonność do gnuśności. **Gnuśliwy**, a, e, *p.* skłonny do gnuśności. **Gnuśnica**, y, *ż.* kobieta gnuśna. **Gnuśnieć**, ję, *s.n. nied.* gnuśnym się stawać. **Gnuśnik**, a, *m.* gnus, człowiek gnuśny. **Gnuśno**, **Gnuśnie**, *ps.* gnuśnym sposobem. **Gnuśny**, a, e, *p.* pogrążony

w gnuśności. Gnuśny wcale nic nie robi, leniwy robi z musu.
**Gnyp**, a, *m.* nóż szewczy.
**Gocki**, a, e, *p.* od Gotów, gotycki. Druk gocki.
**Godło**, a, *n.* znak ugodzony, umówiony, *ob.* Hasło. = symbol, emblema. Oko w trójkącie jest godłem opatrzności. = wróżba, przepowiednia. Wrona u Rzymian była godłem nieszczęścia.
**Godnie, Godno**, *ps.* godnym sposobem. Godnie odpowiedzieć. = zacnie. Godnie urodzony. **Godność, ści**, *ż.* uczucie własnej wartości, zasługi. Mówić, postępować z godnością. = dostojeństwo, urząd wysoki. Dostąpić najwyższych godności. **Godny**, a, e, *p.* zacny, szanowny. = i **Godzien, dna, dne**, *p.* wart czego, zasługujący na co. Godzien pochwały, nagany, kary, nagrody, wzgardy, pamięci.
**Godować, uję**, *s.n. nied.* sprawiać gody, biesiadować. **Godowanie**, a, *n.* biesiadowanie. **Godownik**, a, *m.* biesiadnik. **Godowy**, a, e, *p.* od godów. Szata, suknia godowa. **Gody, ów**, *l.m.* uczta, mianowicie weselna.
**Godzenie**, a, *n.* jednanie zgody. = na kogo, na co, zamiar ugodzenia, mienie na celu. **Godzić, dzę**, *s.n. nied.* na kogo, na co, zamierzać cios, chcieć ugodzić. Godzić na czyje życie. = na co, mieć co na celu, na widoku, chcieć osiągnąć. Jegomość oczywiście na majątek godzi. = *s.cz.* Godzić pokłóconych, zgodę między nimi jednać. = Godzić służącego, umawiać się znim, przyjmować na służbę. = Godzić tony, zgadzać. = się, *s.z.* z kim, umawiać się o co. = z kim, jednać się. Godzimy się na czas, jednamy się na zawsze. = na co, zgadzać się, przystawać, zezwalać. = na co, być zdatnym, zdolnym do czego. Królestwa nie ma, choć się na nie godzi. Stary wół kark ma dobry, do pracy się godzi. = **Godzi się**, *nieos.* wolno, można. Nie godzi się pracować w święto. Co małym nie wolno, to wielkim się godzi. **Godziciel**, a, *m.* **Godzicielka**, i, *ż.* ten, ta co godzi.
**Godzina**, y, *ż.* 24ta część doby, to jest pory od zachodu do zachodu słońca. = Godziny kapłańskie, pacierze. **Godzinka**, i, *ż. zdrob.* od Godzina. = Godzinki, modlitwy i książka z takiemi modlitwami. **Godzinny, Godzinowy**, a, e, *p.* od godziny. Skazówka godzinna, wskazująca godziny. = godzinę trwający.
**Godziwie**, *ps.* godzi się, wolno, słusznie, należycie. **Godziwość, ści**, *ż.* słuszność. **Godziwy**, a, e, *p.* który się godzi, wolny, nie zakazany. Czy godziwa jest? czy wolno? czy się godzi?
**Gogol**, a, *m. zool.* (Anas clangula), kaczka karbodzioba.
**Gogolka**, *ob.* Gałuszka.
**Goić, ję**, *s.cz. nied.* leczyć rany, wrzody. = **się**, *s.z.* Rana się goi. **Gojenie**, a, *n.* leczenie ran, wrzodów.
**Goim**, a, *m.* (z hebr.), nie żyd, chrześcianin lub poganin.
**Gołąb, gębia**, *m.* **Gołąbek, bka**, *m. zdrob. zool.* ptak z rzędu gołębi, między którego mnogiemi gatunkami są: gołąb gardłacz, grzywacz, siniak, turkawka i synogarlica. Pieczone gołąbki nie lecą do gąbki, *przysł.* nic bez pracy. = Gołąbek, grzyb hołubkiem także zwany. **Gołąbka**, *ob.* Gałębica.
**Golarka**, i, *ż.* kobieta co goli. = żona golarza. **Golarnia**, ni, *ż.* izba golarza. **Golarski**, a, e, *p.* od golarza. **Golarz**, a, *m.* balwierz, golibroda.
**Gołębi**, a, e, *p.* od gołębia. Łajno gołębie. **Gołębica**, y, *ż.* samica gołębia. **Gołębię, cia**, *n.* **Gołębiątko**, a, *n. zdrob.* pisklę gołębia. **Gołębnik**, a, *m.* gołębiniec, okrągła lub czworograniasta buda dla domowych gołębi. = kosz słomiany, w którym się gnieżdżą gołębie. = jastrząbek łapiący gołębie.
**Golec, lca**, *m.* człowiek całkiem goły. = gołysz, hołysz. **Golić, ję**, *s.n. nied.* stawać się gołym. **Goleń, ni**, *ż. anat.* część nogi od stopy do kolana. **Goleniowy**, a, e, *p.* od golenł. Kości goleniowe są dwie rury, go

leń właściwa i piaszczałka. **Golenie**, a, *n.* obcinanie włosów brzytwą. **Golf**, u, *m.* odlewisko morskie. **Golibroda**, y, *m.* ten co goli brody. **Golić**, lę, *s.cz. nied.* gołym czynić, brzytwą włosy obcinać. *Fig.* Golić kogo bez mydła, bez brzytwy, skubać, oszukiwać. *Przysł.* Jednemu szydła golą, drugiemu i brzytwy nie chcą, jednemu bez wielkiego zachodu wszystko łatwo idzie, drugiemu przy największem staraniu nic się nie szczęści. I strzyże i goli, co innego myśli, co innego mówi. = *żart.* pić gładko a dużo. Tęgo goli wino. = się, *s.z.* samego siebie golić. **Golizna**, y, *ż.* miejsce gołe, mianowicie gołe pole. = niedostatek, pustki w kieszeni. U niego zawsze golizna. **Gólka**, i, *ż.* obnażony zadek. Dać komu w gólkę. Dostać w gólkę. = pszenica z gładkim kłosem bez ości. **Golnąć**, nę, *s.cz. dok.* wypić, wychylić kieliszek wódki, wina. = palnąć, uderzyć kogo w twarz, po grzbiecie. **Goło**, *ps.* nago. = ubogo. Goło koło niego. **Golobiodry**, a, e, *p.* mający gołe biodra. **Goloborz**, a, *m.* **Goloborze**, a, *n.* miejsce bez boru, lub na którym był bór dawniej. **Golobrody**, a, e, *p.* bez brody. **Golocić**, *ob.* **Ogolocić**. **Gologłów**, owa, *m. zool.* ryba z gładką głową, a z drobnemi łuskami na kadłubie. **Gologłowy**, a, e, *p.* z gołą głową. **Gololedź**, dzi, *ż.* lód gładki, ślizki, z deszczu zamarzłego lub z mrozu po odełdze. **Golorękі**, a, ie, *p.* z golemi rękami. **Gołość**, ści, *ż.* golizna. = nagość, ubóztwo. **Gołosłownie**, *ps.* ustnie. **Gołosłowny**, a, e, *p.* samemi tylko słowy wyrażony, ustny, **Gołota**, y, *ż.* gołość, gołe miejsce. = *fig.* golizna, ubóztwo. = *m.* golec, hołysz, chudy pachołek. = *prawo.* człowiek nieosiadły. = *zbior. ob.* **Hołota**. **Gołowąs**, a, *m.* młodzik bez wąsów, młokos. **Gołowąsy**, a, e, *p.* nie mający wąsów. **Gołuchny**, **Gołutki**, **Gołusieńki**, **Gołuteńki**, a, e, *p.* zupełnie goły. **Goły**, a, e, *p.* nagi. = nagi, nieokryty, nieodziany. Z gołą głową. Z gołym pałaszem. Gołe pole. Goła ściana. Pod gołem niebem. Gołe oko, szkłem nieopatrzone. Z gołemi rękami, z próżnemi rękami. = co samo tylko jest, bez czegoś ważniejszego. Gołe słowa. Goła obietnica. Same mi tylko gołe słowa, nie pomoc, dawali. = biedny, ubogi. Goły jak palec, jak bicz, jak bizun, jak święty turecki. **Gołysz**, a, *m.* hołysz. **Gomółka**, i, *ż.* **Gomółeczka**, i, *ż. zdrob.* ser twarożny nakształt osły. **Gomoły**, a, e, *p.* nie spiczasty, tępokończaty. Kłos gomoły. = bezrogi. Głowa gomoła. Baranek gomoły.

**Gomon**, u, *m.* zwada, swar, kłótnia. = wrzask, hałas, tartas.

**Gon**, u, *m.* gonienie, gonitwa, łowy, polowanie. = Gon bobrowy, bobrownia, bobrowisko, żeremie. **Gońca**, y, *m. ob.* **Goniec**. = rycerz gonitwiany. **Gończy**, a, e, *p.* od gonienia. Pies gończy. = od gonitwy. Gończa zbroja, na gonitwach czyli turniejach używana. **Goniarnia**, ni, *ż.* dźwignia górnicza przez konie obracana. **Goniarz**, a, *m.* co konie w goniarni pogania. **Gonić**, nię, *s.cz. nied.* ścigać, pędzić. Gonić nieprzyjaciela, złodzieja, zwierza. = za kim, za czem. *fig.* uganiać się, upędzać się. Jak pies gończy za lisem, za posagiem goni. = do czego, naganiać, napędzać, *np.* do roboty. = *s.n.* pędzić. Gonić do pierścienia. Gonić na ostre. = galić, godzić, dybać. Gonić na czyję zgubę. = resztą, ostatkiem, wydawać ostatni grosz. = się, *s.z.* pędzić jeden za drugim. = za czem. uganiać się. Skacze, za każdym motylem się goni. = (o zwierzętach), ciekać się. **Gonicіel**, a, *m.* **Gonicielka**, i, *ż.* ten, ta co goni. **Goniec**, ńca, *m.* gońca, kuryer. = *fig.* poprzednik, zwiastun. **Gonienie**, a, *n.* gnanie, ściganie. **Goniony**, a, e, *im.* ścigany. = ego, *m.* gra w której jeden drugiego goni. = rodzaj tańca. **Gonitwa**, y, *ż.* gonienie do mety. Gonitwa końmi, wyścigi. Gonitwa do pierścienia. Gonitwa na ostre. = miejsce gonitwy.

**Gont**, u, *m.* **Gonta**, y, *ż.* szkudła, deszczułka do pobijania dachu. **Gontal**, a, *m.* gontowy gwoździ. **Gontarz**, **Gonciarz**, a, *m.* ten co gonty robi. **Gontowy**, **Gonciany**, a, e, *p.* od gontów, *np.* dach.

**Góra**, y, *ż.* wysoka ziemi wyniosłość. Za górami, po drugiej stronie gór; *fig.* daleko. Jeszcze człek zdrowy i czerstwy, i śmierć za górami. Złote góry komu obiecywać, *fig.* Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem się zejdzie, *przysł.* = wyższe piętro domu. Mieszkać na górze. = wyższe miejsce. Iść na górę, w górę, pod górę. Schodzić z góry. Na górze mieszka sława, a szczęście jeszcze wyżej. *Fig.* Zboże idzie w górę, cena jego podnosi się. Patrzeć w górę. Zadzierać nosa do góry. Poglądać na kogo z góry. Z góry kogo traktować, jak wyższy niższego. Lubo król Mieczysław chrześcianinem został, Niemcy z góry go traktowali. = naprzód. Płacić z góry. = z góry, z początku. Czytać z góry. Zacząć z góry. = Z górą, z przydatkiem, z okładem. Mierzyć z górą. Ma 50 lat z górą. = wyższość, przewaga.

**Gorąco**, a, *n.* i **Gorąco**, *ps.* ciepło w wyższym stopniu. Gorąco mi. Gorąco w tym pokoju. = *Fig.* Gorąco tam było, żwawa była bitwa. Gorąco kąpany, niecierpliwy, prędki. = *fig.* gorliwie, żarliwie, z zapałem. Gorąco brać się do czego. Gorąco czego pragnąć. Gorąco prosić. **Gorącość**, ści, *ż.* ciepłość w wyższym stopniu. Gorącość ognia, słońca, dnia, lata. = *fig.* zapał. Gorącość młodego wieku. **Gorący**, a, e, *p.* ciepły w wyższym stopniu. Gorąca woda. Dzień gorący. Lato gorące. Klimat gorący. Pas gorący, między zwrotnikami leżący. = rozpalający. Gorące trunki, napoje. = *fig.* gorliwy, żarliwy. Gorący stronnik. Gorąca modlitwa. = *fig.* palający, rozpalony, zapalony, ognisty. Gorąca imaginacya. Gorący temperament. Gorąca miłość. Koń gorący. = *fig.* porywczy, popędliwy. Gorący człowiek. = *fig.* zacięty, zapalczywy. Gdy gorąca bitwa była. = *praw.* Gorący uczynek, świeżo popełniony. Złapany na gorącym uczynku. **Gorączka**, i, *ż.* febra. Gada jak w gorączce. = *fig.* człowiek gorący, porywczy. **Gorączkowaty**, a, e, *p.* (o pulsie), taki prawie jak w gorączce. **Gorączkowy**, a, e, *p.* od gorączki.

**Góral**, a, *m.* mieszkaniec gór. = taniec góralski. **Góralka**, i, *ż.* mieszkanka gór. **Góralski**, a, ie, *p.* od górala.

**Gorczyca**, y, *ż. bot.* (Sinapis), roślina z rodziny krzyżowych, rzędu strąkowego. Z gorczycy czarnej robią musztardę, z białej synapizmy. **Gorczycowaty**, **Gorczyckowaty**, a, e, *p.* (o koniu), nakrapiany punkcikami, jakby ziarkami gorczycy. **Gorczycowy**, **Gorczyczny**, a, e, *p.* od gorczycy. **Gorczycznik**, a, *m. bot.* (Barbaraea), roślina z rodziny krzyżowych, rzędu strąkowego, rzerzucha zimowa. = (Erisimum), pszonak, dający dobrą paszę dla bydła.

**Gorejący**, a, e, *im.* od **Gorzeć**, płonący, pałający. Pochodnia gorejąca. = *fig.* Serce gorejące miłością.

**Górka**, i, *ż. zdrob.* od **Góra**. **Górecka**, i, *ż. zdrob.* od **Górka**, mała góra, wzgórek, pagórek. = Górka Wenusowa, wypukłość nad częściami płciowemi. **Górkowatość**, ści, *ż.* położenie górkowate. **Górkowaty**, a, e, *p.* pagórkowaty.

**Gorliwie**, *ps.* gorącym umysłem, żarliwie. Pełnić gorliwie obowiązek. **Gorliwiec**, wca, *m.* żarliwiec. **Gorliwość**, ści, *ż.* zarliwość. **Gorliwy**, a, e, *p.* żarliwy, *np.* o religią, o wiarę, o dobro ojczyzny.

**Górnictwo**, a, *n.* nauka i sztuka trudniąca się wydobywaniem z łona ziemi ciał kopalnych i pierwszem ich przerobieniem. **Górniczek**, czka, *m.* chłopiec przyjęty do górnictwa. **Górniczy**, a, e, *p.* od górnictwa lub górników. Ustawy górnicze. Szkoła górnicza. **Górnik**, a, *m.* co w górach kopie. **Górno**, **Górnie**, *ps.* wzniośle, szczytnie. = dumnie, pysznie. **Górnolotny**, a, e, *p.* wysoko latają-

cy. **Górnomyślnie**, *ps.* dumnie, wyniośle. **Górnomyślność**, ści, *ż.* duma, wyniosłość. **Górnomyślny**, a, e, *p.* dumny, wyniosły. **Górność**, ści, *ż.* szczytność. **Górny**, a, e, *p.* na górach będący, mieszkający, rosnący. = wyższy. Górne piętro. = o częściach jednego kraju położonych wśród gór, dalej od morza, bliżej źródła rzeki. Górny Szlązk. Górne Niemcy. Górna Saxonia. = *fig.* wzniosły, szczytny. Styl górny. = = nadęty, górnomyślny, dumny. **Górotwór**, oru, *m. geol.* skała tworząca górę. **Górować**, uję, *s.n. nied. ast.* być na wysokości, przyjść do południka. Gwiazda góruje. = nad czem, być na górze, wznosić się wyżej od czego, panować nad czem. Twierdza góruje nad miastem. = nad kim, mieć górę, wyższość nad kim. **Górowanie**, a, *n. ast.* gwiazdy, przejście jej przez południk miejsca. **Górowaty**, a, e, *p.* pagórkowaty.

**Gors**, u, *m.* szyja i piersi kobiety. = część sukni lub koszuli piersi okrywająca. **Gorset**, u, *m.* stanik, sznurówka. **Gorsować się**, *s.z.* ubierać się po gors, odsłaniać piersi.

**Gorszy**, a, e, *p. st. wył.* od Zły. Lekarstwo często gorsze od choroby. Brzydka, a co gorsza, złośnica. **Gorszyć**, szę, *s.cz. nied.* gorszym robić, do złego pobudzać, mową, przykładem. = się, *s.z.* z kogo, z czego, brać zgorszenie. **Gorszyciel**, a, *m.* **Gorszycielka**, i, *ż.* ten, ta co gorszy drugich.

**Gorycz**, y, *ż.* gorzkość, gorzki smak. = co jest gorzkie. Lubić gorycze. = *fig.* gorzkie uczucie. Mieć serce przepełnione goryczą. Zaprawić czyje życie goryczą. Mówić o czem z goryczą. **Gorycz**, u, *m.* **Goryczel**, i, *ż. bot.* (Picris), roślina z oddziału cykoryowych. **Goryczka**, i, *ż. bot.* (Gentiana), roślina z rodziny goryczkowych, które od niej wzięły nazwisko. **Goryczник**, a, *m.* **Gorysz**, u, *m. bot.* (Peucedanum), roślina z rzędu baldaszkowych.

**Gorzałczany**, a, e, *p.* od gorzałki. Pijak gorzałczany. **Gorzałczysko**, a, *n.* pa-skudna gorzałka. **Gorzałka**, i, *ż.* **Gorzałeczka**, i, *ż. zdrob.* wódka pospolicie z żyta pędzona.

**Gorzeć**, rę, rejȩ, *s.n. nied.* palić się. Oto dom gore. Na złodzieju czapka gore, *przysł.* = *fig.* palać miłością, żądzą chwały, zemstą.

**Gorzej**, *st. wyż.* od Źle. Tu źle, a tam jeszcze gorzej. Gorzej potem będzie. Coraz gorzej. Tym gorzej. Niezgorzej, nienajgorzej, nieźle.

**Gorzelnia**, ni, *ż.* budynek, gdzie się pędzi gorzałka. **Gorzelniany**, a, e, *p.* od gorzelni. **Gorzelnik**, a, **Gorzelny**, ego, *m.* ten co pędzi gorzałkę. **Gorzenie**, a, *n.* palenie się.

**Gorzkawość**, ści, *ż.* smak gorzkawy. **Gorzkawy**, a, e, *p.* nieco gorzki. **Gorzki**, a, ie, *p.* mający smak przykry, szczypiący, piołunowy. Gorzki jak żółć. = *fig.* przykry, nieznośny. Gorzkie wspomnienia, łzy, żale, wyrzuty. **Gorzknąć**, nę, **Gorzknieć**, ję, *s.n. nied.* gorzkim się stawać. **Gorzko**, *ps.* jadać, potrawy zaprawiać, smakować. = *fig.* Gorzko płakać. Gorzko się użalać, narzekać. **Gorzkość**, ści, *ż.* gorycz, smak gorzki. = *fig.* niesmak, przykrość, nieprzyjemność. = *fig.* gniew, niechęć.

**Gorzykwiat**, u, *m. bot. ob.* Kwotnica. **Gorzykwiat**, u, *m. bot. ob.* Milek.

**Górzysko**, a, *n.* przykra góra. **Górzysto**, *ps.* pełno gór. **Górzystość**, ści, *ż.* mnogość gór. **Górzysty**, a, e, *p.* pełen gór. Kraj górzysty. **Górzyzna**, y, *ż.* miejsce górzyste.

**Gość**, ścia, *m.* odwiedzający drugiego w jego domu. Przyjąć gościa. Mieć gości. = niedługo gdzie bawiący. Człowiek jest gościem na ziemi. = przybysz z obcych krajów. Moskal, gość w naszym kraju. = być w czem gościem, być z czem nieznajomionym. **Gościć**, szczę, *s.n. nied.* gdzie, u kogo, być gdzie w gościnie, bawić, przebywać.

**Gościec**, *ob.* **Goździec**.

**Gościna**, y, *ż.* wizyta, odwiedziny. Iść, jechać w gościnę. **Gościniec**, ńca, *m.* gościnny dom przy drodze. = trakt, droga bita. *Przysł.* Dla ścieżki nie porzucaj gościńca. Na

bitym gościńcu trawa nie rośnie. = podarunek z podróży. **Gościńcowy**, a, e, *p.* od gościńca. **Gościnne**, go, *n.* zapłata od stania w domu gościnnym. **Gościnnie**, *ps.* z gościnnością. **Gościnność**, ści, *ż.* uprzejmość dla gościa, uprzejmo przyjmowanie gości, cudzoziemców. **Gościnny**, a, e, *p.* dla gości. Pokój gościnny. Dom gościnny, gospoda. = uprzejmie przyjmujący gości. Kraj, naród gościnny. **Gościobójca**, y, *m.* zabójca gościa. **Gościobójstwo**, a, *n.* zabójstwo gościa.

**Gospoda**, y, *ż.* dom gościnny. Zajechać do gospody. = mieszkanie w domu gościnnym. Stanąć gdzie gospodą. Piotr ś. w Rzymie gospodę miał za Tybrem. **Gospodarczy**, a, e, *p.* od gospodarstwa. Rada gospodarcza, w pułku, w jakiem stowarzyszeniu. **Gospodarnie**, *ps.* po gospodarsku, oszczędnie. **Gospodarność**, ści, *ż.* dobry zarząd gospodarstwa. = oszczędność. **Gospodarny**, a, e, *p.* dobrze gospodarujący. = oszczędny. **Gospodarować**, uję, **Gospodarzyć**, rzę, *s.n. nied.* pilnować gospodarstwa. = rządzić się w cudzym kraju, domu. **Gospodarowanie**, a, *n.* pilnowanie gospodarstwa. **Gospodarski**, a, ie, *p.* od gospodarza. Syn gospodarski. = od gospodarstwa. Książka gospodarska. Wiadomości gospodarskie. **Gospodarstwo**, a, *n.* domowe, zarząd i utrzymanie domu. = wiejskie, rolne, chodzenie koło roli, rolnictwo. — trzechpolowe, trzypolne, w którem rola dwa lata po sobie wydaje płody, a w trzecim roku ugorem leży. — płodozmienne, w którem nie masz ugoru, ale zmiany kolejno zasiewają się zbożem, jarzynami strączkowemi, roślinami pastewnemi. — pastewne, w którem role podzielone na zmiany, w znacznej części co rok obracają się na pastwiska lub zasiew roślin na karm bydła. — leśne, utrzymywanie lasów w dobrym stanie. = narzędzia, naczynia i wszelkie potrzeby gospodarskie. = *zbior.* gospodarz z gospodynią. **Gospodarz**, a, *m.* pan domu. = rolnik. = dobrze się u siebie rządzący. = przyjmujący u siebie gości z przyjaźni. = przyjmujący podróżnych w domu gościnnym za zapłatę. = urządzający co. Gospodarz balu, obiadu składkowego. **Gospodka**, i, *ż. zdrob.* mała gospoda. **Gospodyni**, ni, *ż.* pani domu. = dobrze rządząca domem. = sługa rządząca gospodarstwem domowem. = karczmarka. **Gosposia**, si, *ż. zdrob.* od Gospodyni.

**Gotować**, uję, *s.cz. nied.* przygotowywać, przyrządzać, żeby co było w gotowości. Gotować wojnę. = przygotowywać, przysposabiać. Gotować kogo na śmierć. Gotować ucznia do examinu. = warzyć potrawy. = się, *s.z.* zanosić się na co. Wojna się gotuje. = do czego, na co, przygotowywać się, *np.* do wyjazdu, na śmierć, do spowiedzi. = Mięso, obiad się gotuje. **Gotowalnia**, ni, *ż.* toaleta ze wszystkiemi przyborami do ubierania się i trefienia włosów. **Gotowalniany**, a, e, *p* od gotowalni. **Gotowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Gotować**. **Gotowiuchny**, **Gotowiusieńki**, **Gotowiuteńki**, a, e, *p.* całkiem, zupełnie gotowy. **Gotowizna**, y, **Gotówka**, i, *ż.* gotowe pieniądze. **Gotowo**, *ps.* w pogotowiu. **Gotowość**, ści, *ż.* stan gotowego. Gotowość do wojny, do boju. Gotowość na usługi, do usług. Mieć co w gotowości. **Gotowy**, **Gotów**, a, e, *p.* przygotowany. Gotów na zawołanie, na wszelkie skinienie. = przygotowany, czekający na kogo. U wdowy chleb gotowy. = przygotowany, dokończony. Z gotową rzeczą przyjść. Przyjść do gotowego, co kto inny przygotował, bez żadnej z naszej strony pracy. On przyszedł do gotowego, nie sam zrobił substancyą. = skłonny, pochopny do czego. Gotów się gniewać. Gotów nie dotrzymać słowa. = Gotowe pieniądze, gotowizna.

**Gotycki**, a, ie, *p.* od gotyzmu. Architektura gotycka. Domek gotycki.

**Gówno**, a, *n.* **Gówienko**, a, *n. zdrob.*

łajno zwierząt, zwłaszcza człowieka.

**Goździ**, *ob.* Gwoździ.

**Goździec**, Gwoździec, dzica, Gościec, ścca, *m.* choroba z której się kołtun zwija.

**Goździk**, a, *m. ob.* Gwoździk. = *bot.* (Dianthus), roślina z rodziny goździkowcowych, której jest wiele bardzo gatunków, i które ogrodnicy pielęgnują dla pięknych i wonnych kwiatów. = i **Goździkowiec**, wca, *m. bot.* (Caryophyllus), drzewo indyjskie wielkości jabłoni, którego owoc niedojrzały razem z kwiatem odbity i ususzony, do gwoździków podobny, przedaje się pod nazwiskiem korzeni gwoździkowych. **Goździkówka**, i, *ż.* wódka na goździki nalana. **Goździkowy**, a, e, *p.* od goździków.

**Gra**, y, *ż.* zabawa, rozrywka. Gra w karty, w szachy. = sposób grania na jakim instrumencie muzycznym, lub aktora na teatrze. = *fig.* główna rzecz, sprawa. Tu gra o życie moje.

**Grab**, u, *m. bot.* drzewo z rodziny kotkowych, dla twardości i trwałości w rozmaitych rzemiosłach używane, na opał najlepsze.

**Grabarka**, i, *ż.* żona grabarza. = kopanie rowów, stawów. **Grabarski**, a, ie, *p.* od grabarza. **Grabarstwo**, a, *n.* rzemiosło grabarza. **Grabarz**, a, *m.* (z niem), który kopie stawy, sadzawki, także i groby. **Grabarzowa**, ej, *ż.* żona grabarza.

**Grabić**, bię, *s.cz. nied.* grabiami zgromadzać, *np.* siano, owies. = co komu, zabierać co gwałtem, mianowicie dłużnikowi. **Grabiciel**, a, *m.* **Grabicielka**, i, *ż.* ten, ta co grabi co komu. **Grabie**, bi, *l.m.* narzędzie którem siano, owies grabią. **Grabieć**, ję, *s.n. nied.* (o palcach), kurczyć się od zimna. **Grabież**, y, *ż.* zabieranie gwałtem, zagrabienie. = rzeczy gwałtem zabrane, zagrabione. = łupież, łupiestwo. Żyć z grabieży. **Grabieżca**, y, **Grabieżnik**, a, *m.* łupieżca. **Grabieżność**, ści, *ż.* chciwość grabieży. **Grabieżny**, a, e, *p.* chciwy grabieży. **Grabieżyć**, żę, *s. n. nied.* gwałtem cudze zabierać.

**Grabina**, y, *ż.* drzewo grabowe. = las grabowy.

**Grabki**, bek, *l.m. zdrob.* od Grabie, małe grabie przy kosie. = Grabki stołowe, widelce.

**Grabołusk**, a, *m. zool.* (Fringilla coccothraustes), ptaszek z rzędu wróblowatych, stożkodziobych, dla tego tak nazwany że najczęściej żywi się nasieniem grabiny. **Grabowy**, a, e, *p.* od grabu.

**Grać**, am, *s.n. nied.* **Grywać**, am, *częst.* bawić się w jaką grę, *np.* w szachy, w billar, w karty, w kości, w kręgle, w warcaby. = wybierać tony na narzędziu muzycznem, jak na skrzypcach, na flecie, na harfie. = *myśl.* (o psach), gonić głosem. Psy w kniei grają. = (o działach), bić, palić. Sto dział naszych grało. = chrapliwie się odzywać. Gra mu w piersiach, w gardle. = *s.cz.* Grać rolę na teatrze, grać komedyą, tragedyą. = Grać rolę, udawać jaką osobę. Grać rolę pana.

**Graca**, y, *ż.* (z niem), grabie ogrodnicze z żelaznemi zębami do gracowania ulic. = Graca mularska, którą się wapno z piaskiem zmieszane gracuje. = Graca kominiarska, do wyskrobywania sadzy z komina.

**Gracisko**, a, *n. ob.* Grat.

**Gracki**, a, ie, *p.* od gracza. = tęgi, walny, dzielny. Gracki chłopiec. **Gracko**, *ps* tęgo, walnie. Gracko się popisał.

**Gracować**, uję, *s.cz. nied.* równać gracą ulice w ogrodzie, poruszać ziemię, gdy już zeszło nasienie. = poruszać wapno gracą mularską. **Gracownik**, a, *m.* który gracuje.

**Gracya**, yi, *ż. m.t.* jedna z trzech córek Jowisza, towarzyszek Wenery. = *fig.* wdzięk, powab.

**Gracz**, a, *m.* co gra w karty, szuler. = muzyk. = *fig.* doskonały w swej sztuce. Gracz trafił na gracza. *myśl.* lis lub zając, co się gracko myśliwym wymyka. Szarak, gracz nie lada. **Graczka**, i, *ż.* lubiąca gry-

wać w karty. Graczowy, a, e, *p.* od gracza.

**Grad**, u, *m.* kropla deszczu w padaniu na lód zamieniona. = *fig.* Grad kamieni, kul, kartaczów.

**Gradacya**, yi, *ż.* (z łac.), stopniowanie.

**Gradobicie**, a, *n.* bicie lub padanie gwałtowne gradu. = szkoda przez grad zrządzona. = zboże przez grad wybite. **Gradobitny**, a, e, *p.* bijący gradem, *np.* burza. **Gradobity**, a, e, *p.* wybity przez grad. **Gradonośny**, a, e, *p.* przynoszący grad, *np.* chmura. **Gradorodny**, a, e, *p.* rodzący grad. **Gradowaty**, a, e, *p.* podobny do gradu. **Gradowisko**, a, *n.* pole gradem wybite. **Gradowina**, y, *ż.* zboże gradem wybite. **Gradówka**, i, *ż.* sól krupiasta z wody słonej wywarzona. **Gradowy**, a, e, *p.* od gradu. Gradowa sol, gradówka.

**Graduał**, u, *m.* część mszy, którą po epistole czytają. = księga zawierająca graduał.

**Gradus**, u, *m.* (z łac.), stopień.

**Gradzisty**, a, e, *p.* pełen gradu.

**Grajcar**, a, *m.* (z niem.), wykręt, żelazo o jednym lub dwóch wąsach na pręcie do wykręcania tego co uwięzło w strzelbie. = drobny pieniądz miedziany. = i **Grajcarek**, rka, *m.* korkociąg, wyrwicz.

**Grajek**, jka, *m.* skrzypek wiejski.

**Gram**, u, *m.* waga francuzka, 500na część funta francuzkiego, zawierająca 16 naszych granów.

**Grammatycznie**, *ps.* podług grammatyki. **Grammatyczność**, ści, *ż.* ścisłość grammatyczna. **Grammatyczny**, a, e, *p.* od grammatyki. Prawidła grammatyczne. **Grammatyk**, a, *m.* uczący grammatyki, albo ją dobrze posiadający. **Grammatyka**, i, *ż.* nauka poprawnego mówienia i pisania. = książka zawierająca prawidła poprawnego mówienia i pisania.

**Gramolić się**, *s.z.* drapać się, leźć na wyższe miejsce.

**Gran**, u, *m.* miara ciężkości, 60ta część drachmy, 20ta skrupułu.

**Grań**, ni, *ż.* węgieł, róg, krawędź, kant.

**Granadyer**, a, *m.* (z franc.), żołnierz z pułku granadyerów. **Granadierski**, a, ie, *p.* od granadyera. **Granat**, a, *m. artyl.* pocisk mniejszy od bomby i bez uszu. Granat ręczny, z ręki rzucany. = i **Granatowiec**, wca, *m. bot.* (Punica), drzewo pielęgnowane w ogrodach dla kwiatu i owoców, które także granatami się zowią. = *min.* kamień ciemnoczerwonego koloru. = kolor granatowy. = sukno granatowe. **Granatka**, i, *ż.* paciorka z granatu. **Granatnica**, y, *ż.* ładownica na ręczne granaty. **Granatnik**, a, *m. artyl.* działo z komorą, dłuższe od moździerza, a krótsze od armaty, z którego granatami strzelają. **Granatny**, a, e, *p.* od granatów wojennych. **Granatowo**, *ps.* kolorem granatowym, *np.* ufarbować. **Granatowy**, a, e, *p.* od granatów wojennych. = od drzewa granatu. = od kamienia granatu. = od koloru granatu.

**Graniastodzioby**, a, e, *p.* (o ptakach), mający dziób prawie czworograniasty. **Graniastosłup**, a, *m. mat.* bryła zawarta między równoległobokami, a zakończona trójkątami lub wielobokami równemi i równoległemi. **Graniastosłupowy**, a, e, *p.* od graniastosłupa. **Graniastość**, ści, *ż.* węglastość. **Graniasty**, a, e, *p.* węglasty.

**Granica**, y, *ż.* kraniec, kres, koniec. Granice rozumu ludzkiego. Granice władzy. Miłość bez granic. = co oddziela grunt od cudzego gruntu, kraj od kraju. Góry, rzeki są naturalnemi granicami krajów. Spór o granice. Mieszkać z kim o granicę. = Za granicą, w obcym kraju. Wyjechać za granicę. Sprowadzać co z za granicy. **Graniczny**, a, e, *p.* od granicy. Kopiec graniczny. Sprawa graniczna. Sąd graniczny. Żołnierz, strażnik graniczny. **Graniczyć**, czę, *s.n. nied.* z kim, z czem, stykać się granicą. Polska graniczy na południe z Węgrami, na wschód z Moskwą, na północ z morzem baltyckiem, na zachód z Niemcami.

**Granie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Grać

**Granit**, u, *m. min.* kamień bardzo twardy, złożony z feldszpatu, kwarcu i miki, czasem do budowania, częściej na pomniki używany. **Granitowy**, a, e, *p.* z granitu.
**Grankulka**, i, *ż. wyśl.* kula pośrednia między zwyczajną a loftką.
**Grassować**, uję, *s.n. nied.* (z łac.), włóczyć się w nocy po bruku. = (o chorobach zaraźliwych), panować. = (o nieprzyjacielu), plondrować po kraju.
**Grat**, u, *m.* **Graty**, ów, *l.m.* stare sprzęty. = Stary grat, *fig.* stary dziad, stara baba.
**Gratka**, i, *ż.* (z łac. gratis), obrywka, prezencik. Nie zła mu się zdarzyła gratka.
**Grąz**, **Grąź**, zu, *m.* kał, błocko, gdzie się grzęznie. = Grzęzy, fusy. **Grążel**, ślu, *ż.* **Grędzidło**, a, *n.* **Grzęzy**, **Grzęzy**, ów, *l.m.* kółka żelazne u niewoda na spodni powróz nawleczone, żeby ten dobrze do ziemi grzęznął. **Grążel**, a, *m. bot.* (Nuphar), roślina z rodziny grzybieniowych, z kwiatem żółtym w wodach stojących rosnąca. **Grążyca**, y, *ż. zool.* kaczka karbodzioba, *ob.* Podgorzałka.
**Grdyca**, y, **Grdyka**, i, *ż.* **Grdycze**, a, *n. anat.* wypukłość krtani, jabłkiem Adama zwana.
**Grecki**, a, ie, *p.* od Grecyi. Kościół, obrządek grecki. Język grecki. Mówić, pisać po grecku. **Grecya**, yi, *ż.* kraj grecki. **Grecyzm**, u, *m.* helenizm. **Greczynka**, i, *ż.* kobieta rodem z Grecyi. = dawniejsza suknia kobieca. **Greczyzna**, y, *ż.* język grecki. = starożytności, pisma, zwyczaje greckie. = obrządek grecki. **Grek**, **Greczyn**, a, *m.* człowiek rodem z Grecyi.
**Gręda**, y, *ż.* bieg konia średni, krocz, szlap, rześcia.
**Grępla**, **Grempla**, i, *ż.* szczotka dróciana do grępłowania wełny. **Grępiarnia**, ni, *ż.* izba gdzie grępłują wełnę. **Grępiarz**, a, *m.* który grępłuje wełnę. **Grępłować**, uję, *s.cz. nied.* czesać grępłą wełnę.
**Grób**, obu, *m.* dół, jama do grzebania umarłych. *Fig.* Stać nad grobem, jedną nogą w grobie. W trącić, wpędzić do grobu. = Groby, pomniki, grobowce. Groby królów polskich. = Groby, ubranie w kościołach katolickich w wielki piątek i wielką sobotę na pamiątkę grobu Chrystusa. Obchodzić groby.
**Grobelne**, go, *n.* myto od grobli. **Grobelny**, **Groblany**, a, e, *p.* od grobli. = **Grobelny**, ego, *m.* dozorca grobli. **Grobia**, i, *ż.* **Grobelka**, i, *ż. zdrob.* tama przy stawie, przez bagno. Podług stawu grobia, *przysł.*
**Grobowcowy**, a, e, *p.* od grobowca. **Grobowiec**, wca, *m.* pomnik grobowy, nagrobek. **Grobowisko**, a, *n.* cmentarz. **Grobowy**, a, e, *p.* od grobu. Kamień grobowy. Aż do grobowej deski, aż do śmierci.
**Groch**, u, *m. bot.* (Pisum), roślina z rodziny groszkowych czyli łupinowych, której wiele bardzo gatunków. = ziarna grochu. Groch z kapustą, potrawa: *fig.* mieszanina, gmatwanina. Mieszać groch z kapustą. Groch na ścianę rzucać, *fig.* napróżno co robić. Mam się jak groch przy drodze, każdy mnie skubnie, targnie, ukrzywdzi. **Grochowinowy**, a, e, *p.* od grochowin. **Grochowiny**, win, *l.m.* łodygi grochowe po zebranym i wymłóconym grochu. **Grochowisko**, a, *n.* rżysko grochowe. **Grochówka**, i, *ż.* potrawa z grochu. **Grochowy**, a, e, *p.* od grochu, z grochu. Grochowy wianek, *fig.* odmówienie panny kawalerowi. Dostać grochowy wianek, dostać, jak na Wołyniu mówią, arbuza, albo czarną polewkę, gęś z czarnym sosem.
**Grocik**, a, *m. zdrob.* od Grot. = pręcik, skazówka na kompasie słonecznym.
**Gród**, odu, *m.* zagroda. = miasto. = zamek, twierdza. = zamek królewski, gdzie starosta sądził sprawy. Zapozwać kogo do grodu. **Grodek**, dka, *m. zdrob.* od Gród. zameczek. **Grodowy**, **Grodzki**, a, e, *p* od grodu. Sądy grodzkie czyli starościńskie. Starosta grodowy. **Grodzianin**, a *m.* mieszkaniec grodu. **Grodzić**, dzę, *s.cz. nied.* ogra-

dzać, otaczać ogrodzeniem. **Grodzić** płot. **Grodziciel**, a, *m.* ten co grodzi. **Grodzisko**, a, *n.* stary gród, zamczysko.

**Grog, Grok**, u, *m.* (z ang.), rodzaj ponczu.

**Grom**, u, *m.* piorun. = *fig.* Gromy Watykanu. = *fig.* pogrom, bicz na co. Lis stary, frant z natury, grom na króliki i kury.

**Gromada**, y, *i.* kupa rzeczy, ludzi, zwierząt. = gmina wiejska. = w historyi naturalnej, klassa, zbiór kilku rzędów takich zwierząt, które mają podobną budowę narzędzi służących do oddychania, do krążenia krwi, ze względem na kształt kości, i t. d. Rośliny także dzielą się na gromady, a te na rzędy. **Gromadka**, i, *i. zdrob.* od Gromada. **Gromadnie, Gromadno**, *ps.* kupą, licznie. **Gromadny**, a, e, *p.* gromadnie leżący, latający, chodzący. **Gromadzenie**, a, *n.* zbieranie, zgromadzanie. **Gromadzić**, dzę, *s.cz. nied.* zbierać grabiami siano, owies, jęczmień. = zbierać, zgromadzać. = **się**, *s.z.* zbierać się. **Gromadziciel**, a, *m.* **Grodmadzicielka**, i, *i.* ten, ta co gromadzi. **Gromadzki**, a, ie, *p.* do gromady wiejskiej należący.

**Gromca**, y, *m.* miotający gromy, gromiciel. = pogromca. **Gromić, mię**, *s.cz. nied.* bić, porażać nieprzyjaciela. I pod Grunwaldem i pod Koronowem przeważnie gromi Krzyżaki. = surowo napominać, łajać, strofować. Wpadających w pochlebstwo sam Tyberiusz gromił. **Gromiciel**, a, *m.* który gromi, pogromca. **Gromienie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Gromić. **Gromki**, a, ie, *p.* gromiący, piorunujący. Gromki głos. **Gromnica**, y, *i.* święcona świeca woskowa, która miała gromy odwracać. = Gromnice, święto oczyszczenia Panny Maryi. **Gromniczny**, a, e, *p.* od święta gromnic. N Panna gromniczna. **Gromny**, a, e, *p.* gromki, huczny, piorunujący. **Gromobójca**, y, *m.* który gromem zabija. **Gromonośny**, a, e, *p.* noszący gromy, jak orzeł Jowisza. **Gromowładny**, a, e, *p.* **Gromowładca**, y, *m.* gromem władający. **Gromowy**, a, e, *p.* od gromu.

**Gronisty, Gronorodny**, a, e, *p.* pełen gron jagodowych. **Gronko**, a, *n. zdrob.* od Grono, a, *n.* pęk jagód na jednej szypułce rosnących. Grono winne, kalinowe, bzowe. = *fig.* zbiór, towarzystwo. Grono przyjaciół. Z grona swego, z pomiędzy siebie. = *artyl.* galka przylana do dna działa. **Grononośny**, a, e, *p.* (o Bachusie), noszący grona.

**Gronostaj**, a, *m. zool.* zwierzę większe od łasicy, białym włosem odziane, z ogonem od połowy do końca czarnym. = Gronostaje, futro z gronostajów. **Gronostajowy**, a, e, *p.* z gronostajów.

**Gronowy**, a, e, *p.* od grona. Szypułka gronowa. = *artyl.* Gronowe kartacze, pocisk złożony z wielu kartaczów zaszytych w worek i opiecionych sznurkiem.

**Grosz**, a, *m.* pieniądz dawniej srebrny dziś miedziany, różnej w różnych krajach i czasach wartości. W dzisiejszym groszu polskim 3 szelągi, a idzie ich 30 na złoty. = pieniądze, majątek. Gotowy grosz. Łakomy na grosz. Zbijać grosze. Zbierać grosz do grosza. Nie ma grosza przy duszy. Grosz publiczny. = Grosz ś. Piotra, świętopietrze, do czasów Zygmunta Igo do Rzymu płacone.

**Groszek, szku**, *m. zdrob.* od Groch. = *bot.* (Lathyrus), lędźwian, roślina dająca wyborną paszę dla bydła. **Groszkowy**, a, e, *p. bot.* mający owoc w łupinach, *ob.* **Lupinowy.**

**Groszówka**, i, *i.* pieniądz grosz wartujący. **Groszowy**, a, e, *p.* od grosza. **Groszyk**, a, *m. zdrob.* od Grosz.

**Grot**, u, *m.* żelezce strzały, kopii, włóczni. = rodzaj pocisku.

**Grota**, y, *i.* (z franc.), pieczara w skale naturalna lub sztuczna.

**Groza**, y, *i.* strach z wzdrygnieniem, *ob.* Zgroza. = groźna karność, rygor, surowość. Trzymać w grozie. Posłuszeństwo w wojsku bez grozy być nie może.

**Groźba**, y, *i.* pogróżka. **Grożenie**, a, *n.*

pogrożenie. **Grozić, żę**, *s.n. nied.* komu czem, odgrażać się. Grozić komu palcem, kijem. = Grozić burzą, wojną, zapowiadać że będzie burza, wojna. Grozić upadkiem, zapowiadać że upadnie. **Grozicіel, a**, *m.* **Grozicielka, i**, *ż.* ten, ta co grozi. **Groźnie, Groźno**, *ps.* z groźbą. **Groźność, ści**, *ż.* przymiot groźnego. **Groźnomowny, a, e**, *p.* groźnie mówiący. **Groźny, a, e**, *p.* grożący, grozę sprawujący. Twarz, postawa groźna. Groźne spojrzenie. = srogi, surowy, okrutny. Iwan Wasilewicz II u postronnych okrutnym, u swoich groźnym zwany.

**Gruba, y**, *ż.* (z niem.), dół, jama, do chowania zboża, owoców. = otwór u pieca, w którym się z sieni lub z drugiej izby pali.

**Grubawy, Grubowaty, a, e**, *p.* nieco gruby, przygrubszy. **Grubian, Grubianin, a**, *m.* **Grubianka, i**, *ż.* ten, ta co mówi, postępuje po grubiańsku. **Grubiański, a, ie**, *p.* właściwy grubianowi. Grubiańska odpowiedź. **Grubiańsko**, *ps.* po grubiańsku. **Grubiaństwo, a**, *n.* grubiański obyczaj, grubiańskie ułożenie, postępowanie. = mowa grubiańska. Powiedzieć komu grubiaństwo. **Grubieć, ję**, *s.n. nied.* grubym się stawać. **Grubo**, *ps.* nie cienko. Grubo pokrajać. = wiele, bardzo. Grubo grać, wygrać. Grubo łgać. Grubo się mylić. **Grubodziób, oba**, *m. zool. ob.* Grabolusk. **Gruboglowy, a, e**, *p. zool.* mający grubą głowę. **Grubomowność, ści**, *ż.* grubiańskie mówienie. **Grubomowny, a, e**, *p.* mówiący po grubiańsku. **Grubość, ści**, *ż.* miąższość, *np.* drzewa, muru. = *fig.* grubiaństwo, nieobyczajność, nieokrzesanie. Grubość ludu barbarzyńskiego. Grubość obyczajów. **Grubsz, Wgrubsz**, *ps.* tyle a tyle grubości. **Grubszość, ści**, *ż.* większa grubość. **Gruby, a, e**, *p.* miąższy. Grube drzewo. Gruby człowiek. Mur gruby na cztery stopy. Z grubego, z grubszego, z grubsza co obrobić, ociosać. = nie cienki. Grube sukno, płótno. Grube odzienie. Gruba żałoba. = nie delikatny. Gruby chleb. Gruba robota. Grube rysy twarzy. = *fig.* grubiański, nieokrzesany. Lud gruby. Grube obyczaje. Gruby żart. Grube słowa, wyrazy. = ciężki, niedodarowania. Gruby błąd. Gruba niewiadomość. Grube kłamstwo. = *myśl.* Gruby zwierz, żubr, jeleń, łoś, niedźwiedź.

**Gruchać, am**, *s.n. nied.* głos jak gołębie wydawać. Synogarlica jęczy, a gołąbek grucha. **Gruchnąć, nę**, *s.n. dok.* znagła się odezwać. Na takie głosy gruchnięto radośnie. Ta nowina gruchnęła po całej wsi. = upaść z hałasem, brzęknąć. = *s.cz.* Gruchnąć kogo, grzmotnąć, palnąć, uderzyć.

**Gruchot, u**, *m.* chrząst. chrobot. **Gruchotać (Grochotać), am, cę, czę**, *s.n. nied.* chrzęścieć, chrobotać, turkotać (jakby groch się sypał). Po bruku wóz gruchoce. = trzeszczeć. Kości mu w barkach gruchotały. = *s.cz.* potłuc, połamać, potrzaskać, roztrzaskać. Kości komu gruchotać, *ob.* Zgruchotać. **Gruchotanie, a**, *n.* chrobotanie. = łamanie z trzaskiem, *np.* kości.

**Gruczoł, u, a**, *m.* **Gruczołek, łka**, *m. zdrob. anat.* organ miękki, pulchny, w ciele zwierzęcem, służący do wydzielania rozmaitych płynów, jako to: gruczoł nadżołądkowy (pancreas), krokowy czyli zapęcherzowy (prostata), którego kobiety nie mają, gruczołek łzawy, ślinny, gruczołki podjęzykowe. = Gruczoły, skrofuły. **Gruczołkowaty, a, e**, *p.* pełen gruczołków. **Gruczołkowy, a, e**, *p.* od gruczołków.

**Gruda, y**, *ż.* **Grudka, i**, *ż. zdrob.* błoto zmarzłe na drodze. = Jak po grudzie, *fig.* mówi się kiedy kto niegładko mówi, pisze. = Gruda, choroba nóg końskich, pękanie skóry, cieczenie i strupienie na spodniej stronie pęciny, aż do stawu kostkowego, a czasem i do pszczeli sięgające. **Grudniowy, a, e**, *p.* od grudnia. **Grudzień, dnia**, *m.* ostatni miesiąc roku. **Grudzisty, a, e**, *p.* pełen grudy.

**Grundwaga**, i, *ż.* (z niem.), deszczułka z uwiązanym przez środek ołowiem, służąca w budowaniu do wskazania linii prostopadłej do poziomu.

**Grunt**, u, *m.* ziemia, rola, na której się co sieje lub sadzi. Ze względu na przemagającą ilość w skład gruntu wchodzącego pierwiastku, jest grunt gliniasty, iłowaty czyli marglisty, piaszczysty, wapienny, torfowy. Od spójności i mniejszej lub większej łatwości obrabiania, jest grunt ciężki, lekki, pulchny, tłusty. Od przydatności pod uprawę rozmaitego zboża, jest grunt pszenny, żytny, owsiany, jęczmienny. = podstawa, fundament Dom z gruntu odbudować.. Obalić co z gruntu. Znać co z gruntu. Człowiek z gruntu poczciwy. = rzecz istotna, najważniejsza. Cnota grunt. Piernądz grunt. = *mal.* tło. **Gruntować**, uję, *s.cz. nied.* zasadzać, opierać, fundować. Gruntować na czem swoje zdanie, prawa, pretensye, nadzieje. = kogo w czem, *ob.* **Ugruntować**. = szukać ołowianką gruntu czyli dna rzeki, morza. = *mal.* pierwszym kolorem nakładać. = **się**, *s.z.* na czem, zasadzać się, fundować się. **Gruntowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Gruntować**. **Gruntownie**, *ps.* z gruntu, fundamentalnie. **Gruntowność**, ści, *ż.* fundamentalność. **Gruntowny**, a, e, *p.* fundamentalny, *np.* zarzut, dowód, sąd o rzeczach, nauka. **Gruntowy**, a, e, *p.* od gruntu, *np.* właściciel, czynsz, podatek. **Gruntwaga**, *ob.* **Grundwaga**.

**Grupa**, y, *ż.* (z franc.), u malarzów i snycerzów, zbiór różnych figur z sobą połączonych.

**Gruszа**, y, **Gruszka**, i, *ż. bot.* (Pyrus), drzewo i owoc, których jest mnóstwo gatunków. = *Fig.* Oblecywać komu gruszki na wierzbie. Nie zasypia gruszek w popiele, nie zaniedbuje swych spraw, interesów. **Gruszczanka**, i, *ż.* rzadka potrawa z gruszek. **Gruszeczka**, i, *ż. zdrob.* od **Gruszka**. **Gruszecznik**, u, *m.* napój z gruszek. **Gruszkowaty**, a, e, *p.* nakształt gruszki. **Gruszkowiec**, wca, *m. zool.* motyl składający jaja w gruszkach, jabłoniach. **Gruszkowy**, a, e, *p.* od gruszki, gruszczany. = od gruszki drzewa. Liście gruszkowe. **Gruszyczka**, i, *ż. bot.* (Pyrola), roślina z rodziny wrzosowatych, z liściem do gruszkowego podobnym, w lecie i zimie zielonym.

**Gruz**, u, *m.* (z niem.), rumi, szczątki rozwalonego muru. = **Gruzy**, ów, *l.m.* obaliny, rozwaliny, zwaliska.

**Gruzel**, zła, *m.* **Gruzełek**, łka, *m. zdrob. ob.* **Gruczoł**. Pod dwiema półkulami mózgu u zwierząt ssących leżą parami gruzły, które dają nerwy zmysłom powonienia, widzenia, słyszenia i smakowania. W głowie człowieka znajdują się do dziesięciu par gruczołów nerwowych. **Gruzła**, y, *ż.* **Gruzełka**, i, *ż. zdrob*, brylka, grudka, *np.* soli, ziemi, mąki, popiołu. Gruzła w wapnie, kamyk w wapnie. Mleko zsiada się niekiedy mamkom w gruzły. **Gruzłowacieć**, ję, *s.n. nied.* w gruzły się zsiadać. **Gruzłowatość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest gruzłowatem. **Gruzłowaty**, a, e, *p.* pełen gruzeł. **Gruzłowy**, a, e, *p.* w gruzłach. Sól gruzłowa.

**Gryczak**, a, *m.* placek z gryzu, czyli z pośledniej mąki pszennej. = i **Gryczanik**, a, *m.* placek gryczany. **Gryczanka**, i, *ż.* słoma od gryki. **Gryczany**, a, e, *p.* od gryki, z gryki.

**Gryf**, a, *m.* (z grec.), ptak bajeczny skarbów strzegący. = *zool.* sęp największy amerykański, *ob.* **Kondor**. = deszczułka na rękojeści skrzypców i gitary, gdzie się palcami przebiera. = *herald.* w polu czerwonym gryf biały.

**Gryfa**, y, *ż.* ocel na przodzie podkowy.

**Gryka**, i, *ż.* powszechnie znana roślina, hreczką na Rusi, tatarką gdzieindziej zwana. **Grykosiej**, a, *m. żart.* ten co grykę sieje.

**Grymas**, u, *m.* (z franc.), wykrzywienie ust, twarzy. = dziwaczne miny, dziwaczne postępowanie. **Grymasić**, się, **Grymasować**, uję, *s.n. nied.* dziwaczyć, kaprysić. **Gry-**

maśnica, y, *ż.* dziwaczka, kapryśnica. **Grymaśnik**, a, *m.* dziwak, kapryśnik. **Grymaśny**, a, e, *p.* dziwaczny, kapryśny.

**Grypa**, y, *ż. med.* zapalenie kanału oddechowego.

**Grypsnąć**, nę, *s.cz. dok.* porwać, chapnąć, smyknąć, sprytnie ukraść.

**Grys**, u, *m.* otręby.

**Gryszpan**, **Grynszpan**, u, *m.* (z niem.), *chem.* podoccian miedzi, pięknego, zielonego koloru, będący mocną trucizną. **Gryszpanowy**, a, e, *p.* od gryszpanu.

**Gryz**, u, *m.* **Gryzetka**, i, *ż.* pszenna, poślednia mąka. = pokost do złocenia, albo malowania marmuru.

**Gryźć**, zę, *s.cz. nied.* głodać. Psy gryzą kości, myszy obicia. Gryźć orzechy. Gryźć wargi, paznokcie. = kąsać. Na deszcz muchy strasznie gryzą. = trawić, niszczyć. Rdza gryzie żelazo. Gryzie go sumienie. Każdy ma swego mola, co go gryzie, *przysł.* = Gryźć ziemię, *fig.* być w grobie. = szczypać, piec. Pieprz gryzie język. Dym gryzie oczy. = *fig.* trapić, martwić, frasować. = się, *s.z.* gryźć jeden drugiego. Psy się gryzą. = *fig.* trapić się, martwić się. **Gryzienie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Gryźć**. **Gryziglowa**, y, *m.* gryzący, kłopocący głowę. **Gryźliwość**, ści, *ż.* skłonność do gryzienia. **Gryźliwy**, a, e, *p.* gryzący. = zgryźliwy.

**Gryzmoła**, y, *m.* bazgracz. = *ż.* bazgranina. **Gryzmolenie**, a, *n.* bazgranie. **Gryzmolić**, lę, *s.cz. nied.* bazgrać.

**Gryzowaty**, a, e, *p.* podobny do gryzu. **Gryzowy**, a, e, *p.* od gryzu.

**Grzać** ję, *s.cz. nied.* ociepiać. Grzać wodę. Słońce grzeje. = *fig.* zagrzewać. = się, *s.z.* ciepła nabywać. Woda grzeje się. Grzać się na słońcu, przy ogniu = (o psach), ciekać się. Suka się grzeje.

**Grządka**, i, *ż. zdrob.* od Grzęda.

**Grządziel**, **Grądziel**, a, *m.* dyszel u pługa.

**Grzanie**, a, *n.* od słowa **Grzać**. **Grzanka**, i, *ż.* **Grzaneczka**, i, *ż. zdrob.* krómka chleba przygrzana z masłem lub szpikiem. *Fig.* Spadło mu z grzanki, omyliła go nadzieja. Upiekła mu się grzanka, spotkało go niespodziewane szczęście.

**Grząski**, **Grząskość**, **Grząznąć**, *ob.* Grzęzki, l t. d.

**Grzbiecisty**, a, e, *p.* mający mocny grzbiet. **Grzbiet**, u, *m.* **Grzbiecik**, a, *m. zdrob.* tylna część ciała od karku do lędźwi. Dać komu po grzbiecie. Dostać po grzbiecie. = *Fig.* Grzbiet nosa, średnia jego wypukłość od osady aż do kości nosowych. Grzbiet noża, książki, góry. Świerzbi go grzbiet, chce mu się dostać po grzbiecie. Nie ma koszuli na grzbiecie. **Grzbietny**, a, e, *p.* mający grzbiet. Zwierzęta grzbietne, które mają kościane pacierze w grzbiecie. **Grzbietowy**, a, e, *p.* od grzbietu.

**Grzebać**, bię, *s.cz. nied.* gmerać w ziemi, w piasku. Kury grzebią ziemię, w ziemi. Koń grzebie nogą. = grześć, umarłego chować. Grzebać żyda, *fig.* coś pokryjomu robić, tajemnego knować. **Grzebanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Grzebać**. **Grzebiący**, a, e, *p. im.* od Grzebać. Grzebiące ptaki, *zool.* kura, paw, indyk, perlica, bażant, gołąb. **Grzebień**, nia, *m.* narzędzie do czesania włosów. = Grzebień do lnu. Grzebień tkacki. = Grzebień u koguta, mięsistość na jego głowie. Podnosić grzebień, *fig.* pysznieć, hardzieć. = *zool.* rodzaj muszli podobnej do grzebienia. **Grzebieniarka**, i, *ż.* robiąca lub przedająca grzebienie. = żona grzebieniarza. **Grzebieniarski**, a, ie, *p.* od grzebieniarza. **Grzebieniarstwo**, a, *n.* rzemiosło grzebieniarza. **Grzebieniarz**, a, *m.* pokrowiec na grzebień. = robiący grzebienie. **Grzebieniasty**, **Grzebienisty**, a, e, *p.* z grzebieniem, *np.* kogut. = *zool* podobny do grzebienia. **Grzebienica**, y, *ż. bot.* (Cynosura), roślina z rodziny trawiastych. **Grzebieniowaty**, a, e, *p.* nakształt grzebienia. **Grzeblo**, *ob.* Zgrzeblo. **Grzebyczek**.

**czka**, *m. zdrob.* od **Grzebyk**, a, *m. zdrob.* mały grzebień.

**Grzech**, u, *m.* przestąpienie przykazania bożego. Grzech pierworodny, powszedni, śmiertelny, cielesny. *Przysł.* Niewiadomość grzechu nie czyni. Co prawda, to nie grzech.

**Grzechotka**, i, *ż. zool.* jaskółka w oknach gniazdo lepiąca. **Grzechotać**, cę, czę, *s.n. nied.* gruchotać, klekotać. = (o żabach), skrzeczeć. = (o wężu grzechotniku), dźwięk ogonem wydawać. **Grzechotanie**, a, *n.* od słowa **Grzechotać**. **Grzechotka**, i, *ż.* narzędzie małe drewniane, w którem deszczułka cienka obracając się na wałku drewnianym, pokarbowanym, czyni przykry i donośny hałas, a służy chłopcom do zabawki od wielkiego czwartku do wielkiej soboty. **Grzechotnik**, a, *m. zool.* gad ze wszystkich najjadowitszy, sześciu stóp długości dorastający, mający na końcu ogona przyrząd, z rogowych obrączek złożony dla wydawania donośnego grzechotu przy poruszaniu nim.

**Grzechowy**, a, e, *p.* od grzechu.

**Grzecznie**, *ps.* (grzeczy, ku rzeczy, do rzeczy), jak grzeczność wymaga. **Grzeczniuchny**, a, e, *p.* bardzo grzeczny. **Grzeczność**, ści, *ż.* (dorzeczność), obyczajność, grzeczne obejście. Człowiek pełen grzeczności. **Grzeczny**, a, e, *p.* (dorzeczny), obyczajny, grzecznie postępujący, uprzejmy w obejściu.

**Grzęda**, y, *ż.* zagon między bróżdami, *np.* marchwi, kapusty, tulipanów. = żerdź na której kury nocują. Daj kurowi grzędę, a on mówi: jeszcze wyżej będę, *przysł.*

**Grzegotać**, i t. d. *ob.* **Grzechotać** i t. d.

**Grześć**, *ob.* **Grzebać**.

**Grzeszek**, szka, *m. zdrob.* mały grzech. **Grzeszenie**, a, *n.* popełnianie grzechów. **Grzesznica**, y, **Grzeszniczka**, i, *ż.* grzeszna kobieta. **Grzesznie**, *ps.* z grzechem. **Grzesznik**, a, *m.* człowiek grzeszny. **Grzeszność**, ści, *ż.* podległość grzechowi, grzeszne przyrodzenie. **Grzeszny**, a, e, *p.* grzeszący. **Grzeszyć**, szę, *s.n. nied.* grzech popełnić. = wykraczać. Grzeszyć przeciw przyzwoitości, przeciw rozsądkowi, przeciw prawidłom sztuki.

**Grzęzki**, a, ie, *p.* w którym grzęzną, *np.* błoto, kałuża. **Grzęzko**, *ps.* gdzie można ugrzęznąć. **Grzęzkość**, ści, *ż.*

**Grzmiący**, a, e, *im.* który grzmi. **Grzmieć**, grzmi, *s.n. nieos.* grzmot czynić. = sprawiać huk podobny do grzmotu. Grzmią spiże, działa. **Grzmienie**, a, *n.* odgłos grzmotu. **Grzmocić**, cę, *s.cz. nied.* **Grzmotnąć**, nę, *dok.* z łoskotem palnąć, uderzyć. Grzmotnąć co o ziemię, z łoskotem rzucić. **Grzmotnąć**, *s.n.* upaść z łoskotem. **Grzmot**, u, *m.* huk w kilka chwil po uderzeniu piorunu rozlegający się. **Grzmotać**, *ob.* **Grzmocić**. **Grzmotliwy**, **Grzmotny**, a, e, *p.* trzaskliwy, łoskotny. **Grzmotowy**, a, e, *p.* od grzmotu.

**Grzyb**, a, *m. bot.* (Fungus, Boletus), ogólne nazwisko roślin gąbczastych, skrytopłciowych, z kapeluszykiem, bez liści i gałęzi, po większej części truciznę w sobie zawierających. Grzyb jadalny czyli prawdziwy (Boletus edulis vel bovinus). = *Fig.* Pójść na grzyby, pójść z torbą na dziady. Posłać kogo na grzyby. Siedźże tu grzybie, aż cię kto zdybie. Stary grzyb, stary dziad, stara baba. = *med.* mięsiwo. gąbczaste, oślizłe, które w ranach lub w otworze zadnim wyrasta. = w hutach, żużel tworzący się w piecu, mianowicie przy gichcie, kiedy się topi ruda galman w sobie zawierająca. **Grzybek**, bka, *m. zbior.* od **Grzyb**. = potrawa mączna, zapiekana. = kapelusik do grzybka podobny. = nagar na knocie u świecy i lampy. = Grzybki, pleśń biała w jamie ustnej tworząca się. = choroba koni, pryszcze czyli wrzodki w pysku. **Grzybiasty**, a, e, *p.* szeroki w górze jak grzyb. = miękki, dziurkowaty jak grzyb. **Grzybieć**, ję, *s.n. nied.* zgrzybiałym się stawać.

**Grzybień**, nia, *m. bot.* (Nymphaea), roślina wodna z rodziny grzybieniowych, której dwa gatunki, biała i żółta.

**Grzybobranie**, a, *n.* zbieranie grzybów. **Grzybowaty**, a, e, *p.* nakształt grzybe. **Grzybowy**, a, e, *p.* od grzybów.

**Grzywa**, y, *ż.* włos długi na karku u niektórych zwierząt, jak u lwa, u konia. **Grzywacz**, a, *m.* dziki gołąb większy od pospolitego. **Grzywiasty**, a, e, *p.* mający gęstą, długą grzywę.

**Grzywna**, y, *ż.* moneta liczalna, której wartość coraz się zmniejszając od 54 zł. jaka była około roku 1347, spadła na 2 zł. około roku 1730. = kara pieniężna. **Grzywnowy**, **Grzywienny**, a, e, *p.* od grzywny.

**Gubernator**, a, *m.* rządca prowincyi, wielkorządca. **Gubernatorka**, i, *ż.* wielkorządczyni. **Gubernatorowa**, ej, *ż.* żona gubernatora. **Gubernatorski**, a, ie, *p.* od gubernatora. **Gubernatorstwo**, a, *n.* urząd gubernatora. = *zbior.* gubernator z żoną. **Gubernia**, il, *ż.* prowincya pod rządem gubernatora. **Gubernialny**, a, e, *p.* od gubernii.

**Gubić**, bię, *s.cz. nied.* tracić. = wygubiać, wytracać, niszczyć, *np.* szkodliwe zwierzęta. Ileż to ludzi wojna gubiła = pozbywać się czego. Gubić plamy, febrę, robaki. = przywodzić do zguby. Nierząd, rozpusta, zbytki gubią kraje. = się, *s.z.* niknąć, *np.* w obłokach. = zatapiać się, *np.* w myślach, w domysłach. = narażać się na zgubę. **Gubiciel**, a, *m.* **Gubicielka**, i, *ż.* ten, ta co gubi, naraża na zgubę. **Gubienie**, a, *n.* od słowa **Gubić**.

**Gula**, i, *ż.* guz z uderzenia.

**Guma**, **Gumma**, y, *ż.* klej czyli sok skrzepły, z wielu roślin sączący się, i w wodzie rozpuszczający się. **Gumalastyka**, i, *ż.* guma elastyczna. **Gumigutta**, y, *ż.* guma żywiczna otrzymująca się z liści indyjskiego drzewa (Cambogia gutta), dająca żółtą, wodną farbę używaną w malarstwie. **Gumilakka**, i, *ż.* żywica zbierana z gałęzi figi indyjskiej, i z woskiem zmieszana do robienia laku używana.

**Gumienko**, a, *n. zdrob.* od **Gumno**. = gaik na ptaki, budka ptasznika.

**Gumienny**, a, e, *p.* od gumna. = ego, *m.* i **Gumiennik**, a, dozorca gumna. **Gumnisko**, a, *n.* dziedziniec, zagroda przed gumnem. **Gumno**, a, *n.* plac między stodołami. = bierze się często za stodołę.

**Gumować**, uję, *s.cz. nied.* napuszczać gumą. **Gumowanie**, a, *n.* napuszczanie gumą. **Gumowny**, a, e, *p.* pełen gumy. = dobrze nagumowany. **Gumowy**, a, e, *p.* od gumy.

**Gunia**, ni, *ż.* **Gunka**, **Gunieczka**, i, *ż. zdrob.* przykrycie albo koc z obu stron kosmaty. = suknia z guni.

**Gurt**, u, *m.* (z niem.), pas którym się siodło przez wierzch przypina. **Gurtowy**, a, e, *p.* od gurtu, na pasach. Gurtowe łóżko.

**Gusła**, sel, *l.m.* guślarskie czary, czarownicze praktyki, kuglarstwa **Guślarka**, i, *ż.* kuglująca czarownica. = wierząca w gusła. **Guślarski**, a, ie, *p.* od guślarza, od guseł. **Guślarstwo**, a, *n.* bawienie się gusłami, praktyki guślarskie. **Guślarz**, a, *m.* (od gęślarza, *ob.* ten wyraz), czarownik. = wierzący w gusła. **Guślić**, ię, *s.n. nied.* bawić się gusłami. **Guślowaty**, a, e, *p.* zarywający guseł. **Guślowierny**, a, e, *p.* wierzący w gusła.

**Gust**, u, *m.* (z łac. włos. franc.), smak, uczucie piękności w dziełach sztuki. = skłonność, pociąg, upodobanie. Mieć gust do malarstwa, do muzyki. O gustach dysputować się nie godzi. **Gustownie**, *ps.* z gustem. **Gustowność**, ści, *ż.* przymiot dobrego gustu. **Gustowny**, a, e, *p.* przypadający do gustu, z dobrym gustem zrobiony, *np.* strój, ubiór.

**Guszczora**, y, *ż.* białoryb, z kształtu do karpia podobny.

**Guwernantka**, i, *ż.* (z franc.), nauczycielka domowa. **Guwerner**, a, *m.* nauczyciel domowy. **Guwernerka**, i, *ż.* **Guwernerstwo**, a, *n.* stan nauczyciela domowego. **Guwernerować**, uję, *s.n. nied.* trudnić się guwernerką.

**Guz**, a, *m.* nabrzmiałość na ciele z nabiegłej zepsutej materyi. **Guz łojowaty**, miodowy, mączny. = gula z uderzenia. Guza sobie nabić Guza szukać, narażać się na ober-

wanie guza. = wyrost na drzewie, w której najczęściej bywa owad. = wielki guzik. = *fig.* karzel, pędrak.

**Guzdrać się**, *s.z. nied.* niesporo się wybierać. **Guzdralski**, ego, *m.* **Guzdralska**, kiej, *ż.* ten, ta co się guzdra.

**Guzica**, y, *ż. anat.* gastrzyca, rząp, kuper. **Guziczny**, a, e, *p.* od guzicy, kuprowy. Kość guziczna czyli ogonowa.

**Guziczek**, czka, *m. zdrob.* od Guzik, a, *m.* to jest przy sukni do zapinania. **Guzikarka**, i, *ż.* która robi guziki. **Guzikarski**, a, ie, *p.* od guzikarza. **Guzikarstwo**, a, *n.* rzemiosło guzikarza. **Guzikarz**, a, *m.* który robi guziki. **Guzikowaty**, a, e, *p.* nakształt guza zakończony. **Guzikowy**, a, e, *p.* od guzika. **Guzisko**, a, *n.* wielki, szpetny guz. **Guzowacieć**, ję, *s.n. nied.* guzów dostawać. **Guzowatość**, ści, *ż.* nabrzmiałość nakształt guza. **Guzowaty**, a, e, *p.* pełen guzów.

**Gwajak**, u, *m. bot.* (Guaiacum), drzewo wysokie, ale nie grube, rosnące w Indyach Wschodnich i w Jamajce, z którego otrzymuje się żywica gwajak.

**Gwałcenie**, a, *n.* od słowa Gwałcić, cę, *s.cz. nied.* czynić gwałt, łamać, naruszać, *np.* prawo, przymierze, przysięgę. Gwałcić dziewczynę, kobietę. **Gwałciciel**, a, *m.* **Gwałcicielka**, i, *ż.* ten, ta co gwałci. **Gwałt**, u, *m.* (z niem.), przemoc. Użyć gwałtu. Gwałt komu zadać, uczynić. Gwałt gwałtem odpierać. Zabrać gwałtem. Na gwałt wołać, dzwonić, żeby zbiegali się ludzie dla obronienia od gwałtu. Kazać co robić na gwałt, bardzo spiesznie, na łeb na szyję. = dużo, siła, wiele. = pewien rodzaj powinności włościan w razie pilnej potrzeby robotnika. **Gwałtownie**, *ps.* gwałtem, natarczywie, nagle. **Gwałtowność**, ści, *ż.* siła gwałtowna, *np.* wiatru, namiętności. **Gwałtowny**, a, e, *p.* gwałtownie działający. Człowiek gwałtowny. Gwałtowne lekarstwo. Gwałtowne namiętności. = bardzo silny, natarczywy. Wiatr gwałtowny. Ból gwałtowny. = gwałtownie zadany. Śmierć gwałtowna. = gwałtownie pilny, niecierpiący zwłoki. Gwałtowna potrzeba.

**Gwar**, u, *m.* zgiełk z gadania wielu osób. = Gwar ptasząt.

**Gwarancya**, yi, *ż.* (z franc.), zaręczenie, ubezpieczenie posiadania przymierzem nadanych lub zachowanych krajów, przez inne mocarstwa do tegoż przymierza wchodzące. **Gwarant**, a, *m.* **Gwarantka**, i, *ż.* ten, ta co gwarantuje posiadanie. **Gwarantować**, uję, *s.cz. nied.* zabezpieczać posiadanie. Po każdym rozbiorze Polski, dwory rozbierające gwarantowały resztę kraju.

**Gwardya**, yi, *ż.* (z franc.), straż przyboczna osoby monarszej, pułki ją składające. **Gwardyak**, a, **Gwardzista**, y, *m.* żołnierz z gwardyi. **Gwardyan**, a, *m.* przełożony w zakonach ś. Franciszka. **Gwardyański**, a, ie, *p.* od gwardyana. **Gwardyaństwo**, a, *n.* godność gwardyana.

**Gwarectwo**, a, *n.* towarzystwo górników. **Gwarek**, rka, *m.* posiadacz kopalni. = górnik.

**Gwarny**, a, e, *p.* gwarzący. **Gwarzyć**, rzę, *s.n. nied.* gwar czynić gadając razem z drugimi. = gawędzić. = (o ptakach), szczebiotać.

**Gwazdać**, am, ażdżę, *s.cz. nied.* źle malować, bazgrać, gryzmolić.

**Gwiazda**, y, *ż.* promieniście błyszczące ciało niebieskie. Gwiazdy stałe, przez się świątle, zdające nam się nie mieć żadnego własnego biegu. Gwiazdy nie stałe, błąkające się. Planety, komety, mają swój własny bieg. Gwiazda zaranna, poranna, jutrzenka. Gwiazda wieczorna, Wenus. = *fig.* los, przeznaczenie. Dobra, zła gwiazda. Urodzić się pod dobrą, złą gwiazdą. = plama biała na czole u konia. = *zool.* zwierzokrzew formę gwiazdy promienistej mający zwany promieniak. **Gwiazdarski**, a, ie, *p.* od gwiazdarza. **Gwiazdarstwo**, a, *n.* nauka gwiazdarska, astrologia. **Gwiazdarz**, **Gwiazdowidz**, a, *m.* astrolog. **Gwiazdeczka**, **Gwiazdka**, i, *ż. zdrob.* mała

gwiazda. = odsyłacz w książce. = Gwiazdka, plamka na czole u konia. = *min.* Gwiazdeczka, gwiazdeczkowy kamień. = *bot.* Gwiazdeczki, roślina Aster. = *bot.* Gwiazdki (Alchemilla), *ob.* Gwiazdosz. Gwiazdki wodne, *ob.* Rzęśl wiosenna. = Gwiazdka, kolenda, podarunek dzieciom w wigilią Bożego Narodzenia. Gwiazdnica, Gwiazdownica, y, *ż. bot. ob.* Muchotrzew. Gwiazdolity, a, e, *p. poet.* ulity z gwiazd, zasiany gwiazdami. Gwiazdopisarski, a, ie, *p.* tyczący się opisania gwiazd. Gwiazdopisarstwo, a, *n.* opisanie gwiazd. Gwiazdosz, a, *m. bot.* (Alchemilla), roślina z rodzaju różowatych, inaczej przywrót, przywrotnik, gwiazdki zwana. Gwiazdowaty, a, e, *p bot.* podobny do gwiazdy. Gwiazdowiec, wca, *m. min.* koral skamieniały. Gwiazdowy, Gwiazdny, a, e, *p.* od gwiazd. Gwiazdozbiór, oru, *m.* zbiór gwiazd, konstellacya. Gwiazdożrał, a, *m. zool.* ryba z rzędu skrzelowatych, gardłopłetwych, płaskogłowych. Gwiazdzistość, ści, *ż* obfitość gwiazd. Gwiazdzisty, a, e, *p.* pełen gwiazd. = gwiazdowaty

Gwicht, u, *m.* (z niem.), waga na szali. Gwichtowy, a, e, *p.* od gwichtu.

Gwinea, i, *ż.* moneta dziś liczalna angielska, 21 szylingów, czyli blisko 42 zł.

Gwint, u, *m.* (z niem.), rowki na śrubie wyrznięte, nakształt ślimaka kręcone. = cug w ciągniętej strzelbie. Gwintorzeźnia, ni, Gwintownica, y, *ż.* machina do robienia gwintów. Gwintować, uję, *s.cz. niedok.* gwinty wyrzynać. Gwintówka, i, *ż.* gwintowana strzelba.

Gwizd, u, *m.* świst. Gwizdać, am, dżę, *s.n. nied.* świstać. Gwizdnąć, nę, *dok.* świsnąć. Nauczę ja go po kościele gwizdać, *przysł.* nauczę go rozumu. = *s.cz.* Gwizdać piosenkę. = Gwizdnąć kogo, palnąć, uderzyć. Gwizdacz, a, *m.* który gwiżdże. Gwizdanie, a, *n.* świstanie. Gwizdawka, i, *ż.* świstawka. Gwiźdź, dzia, *m.* choroba końska pochodząca z ochwatu lub gwałtownego przepędzenia.

Gwoli, *pmk.* wedle woli, stosownie do woli, dla.

Gwoździarnia, Gwoździarz, i t. d. *ob.* Gwiekarnia, i t. d. Gwoździk, a, *m. zdrob.* mały gwoździ. = *bot. ob.* Goździk.

Gzić, gzę, *s.cz. nied.* (od Gzik, Giez), kąsać mocno. = *fig.* bość, żgać, pędzić. = się, *s.z.* (o bydle), biegać z bolu od ukąszenia gzików. = *fig*, szaleć, swawolić z miłości. Gzienie się, *n.* szalone bieganie, bujanie bydła ukąszonego od gzików. Gzik, a, *m. ob.* Giez. = gzienie się bydła. = *fig.* szaleństwo, swawola miłośna.

Gzło, a, *n.* suknia płócienna kobieca.

Gzygzak, a, *m.* linia złożona z kątów nakształt litery Z.

Gzyms, u, *m. arch.* Gzymsik, a, *m. zdrob.* ozdoba wystająca nad fryzą albo pod brzegami sufitu, tudzież u wierzchu komina, szafy, i t. d. Gzymsówka, i, *ż.* cegła gzymsowa. Gzymsowy, a, e, *p.* od gzymsu.

# H.

H, ósma litera alfabetu, jest raczej przydechem, i jako taki kładzie się na początku prawdziwie polskich wyrazów. W niektórych jak *hańba*, i jego pochodnych, *h*, zwyczajem ruskim i czeskim, z litery *g* w wyrazie *gańba* powstało.

Ha! *w.* znaczy zadziwienie, a kilka razy powtórzone, ha, ha, ha, śmiech głośny.

**Habit**, u, *m.* (z łac.), suknia mnichów. Habit nie czyni mnicha, *przysł.*

**Haczek**, czka, **Haczyk**, a, *m. zdrob.* od Hak, mały hak, u drzwi, u wędki, do zapinania. = *chir.* Haczek do podnoszenia arteryi w podwiązywaniu. = Haczki u konia, łańcuszek u munsztuka pod brodą się zapinający. = *fig.* wybieg, wykręt, *ob.* Kruczek. **Haczkowaty**, **Haczykowaty**, a, e, *p.* nakształt haczka zakończony. **Haczysty**, a, e, *p.* pełen haczyków. = jak hak zakrzywiony, *np.* dziób, kotwica.

**Haft**, u, *m.* przetykana robota. **Haftarka**, i, *ż.* robiąca przetykaną robotę. **Haftarski**, a, ie, *p.* od haftarza. Haftarska robota. **Haftarstwo**, a, *n.* sztuka haftowania. **Haftarz**, a, *m.* robiący przetykaną robotę. **Haftować**, uję, *s.cz. nied.* przetykać, wyszywać. **Haftowanie**, a, *n.* przetykanie, wyszywanie.

**Haftka**, i, *ż.* (z niem.), spinka. Zapiąć na haftkę.

**Haja**, i, *ż. zool.* ryby żarłoczne do 30stóp długie, z paszczą zawierającą kilkaset zębów, w kilka rzędów ustawionych.

**Hajda**, *w.* znaczy naglenie, popędzanie naprzód. **Hajdamacki**, a, ie, *p.* od hajdamaka. **Hajdamactwo**, a, *n.* życie hajdamackie. = hajdamaki. **Hajdamaczka**, i, *ż.* żona hajdamaka. **Hajdamaczyć**, czę, *s.n. nied.* rozbojem się bawić. **Hajdamaczyzna**, y, *ż.* rozboje hajdamaków. **Hajdamak**, a, **Hajdamaka**, i, *m.* rozbójnik z siczy zaporozkiej, za Sasów i Stanisława Augusta po Rusi grassujący.

**Hajducki**, a, ie, *p.* od hajduka. Hajduckie sumienie, łotrowskie, zbójeckie. **Hajductwo**, a, *n.* życie i stan hajduka. **Hajduczka**, i, *ż.* żona hajduka. **Hajduk**, a, *m.* (z węg.), żołnierz pieszy. = służący za hajduka ubrany.

**Hak**, a, *m.* (z niem.), narzędzie zakrzywione do chwytania i trzymania czego. = *mar.* mielizna, piasek pod wodą. = *fig.* szanc, ostatnie niebezpieczeństwo. Przyjść na hak. **Przywieść** kogo na hak. = *fort.* przedłużenie załamanego gzygzaka. = Hak ziemi, 20ta część morga. **Hakowaty**, a, e, *p.* nakształt haka. **Hakonos**, a, *m. zool.* ryba chrząstkowata z pyskiem jak hak. **Hakownica**, y, *ż.* strzelba długa, na kłocu osadzona, dawniej po fortecach używana.

**Hala**, i, *ż.* u góralów, łąka na górze.

**Halabarda**, **Halabarta**, y, *ż.* (z niem.), kopia z okszą na niej osadzoną. **Halabartnik**, a, *m.* żołnierz uzbrojony halabardą.

**Halaburda**, y, *m.* hałasujący burda. **Hałas**, u, *m.* zgiełk, krzyk, tartas. **Hałaśnica**, y, *ż.* **Hałaśnik**, **Hałasownik**, a, *m.* który, która hałasuje. **Hałasować**, uję, *s.n. nied.* hałas robić. **Hałasowanie**, a, *n.* robienie hałasu. **Hałasowny**, a, e, *p.* krzykliwy.

**Halastra**, y, *ż.* motłoch, gawiedź. Halastra obozowa, ciury obozowe.

**Halda**, y, *ż. górn.* kupa kamieni z głębi ziemi wydobyta.

**Halerz**, a, *m.* (z niem.), drobna moneta, na podobieństwo bitej w Halli.

**Halizna**, y, *ż.* (goliznа), gołe miejsce w lesie.

**Halsztuk**, a, *m.* (z niem.), zapięcie na szyję.

**Hamernia**, ni, *ż.* (z niem.), młotarnia, huta do żelaza, miedzi.

**Hamować**, uję, *s.cz. nied.* zatrzymywać hamulcem koła toczącego się z góry wozu. = *fig.* powstrzymywać, powściągać, *np.* gniew, żądze, namiętności, zbytek, rozpustę. = się, *s.z.* powstrzymywać się, powściągać się. **Hamowanie**, a, *n.* powstrzymywanie. **Hamownik**, a, *m.* ten co hamuje. **Hamowny**, a, e, *p.* dający się hamować. **Hamulec**, lca, *m.* narzędzie do hamowania kół u wozu. = *fig.* powściąg, tama, wodze, wędzidło. Ma prawo na występki hamulec i bicze.

**Han**, a, *m.* car Tatarów.

**Hańba**, y, *ż.* plama na honorze, zakała, sromota. **Hańbić**, bię, *s.cz. nied.* przynosić hańbę, okrywać hańbą, sromocić. = się, *s.z.* okryć się hańbą, sromocić się. **Hańbiciel**, a, *m.* **Hańbicielka**, i, *ż.* ten, ta co hańbi, sromoci. **Hańbienie**, a, *n.* sromocenie.

**Handel**, dlu, *m.* (z niem.), zamiana rzeczy jednej na drugą, lub na pieniądze, kupla. Prowadzić handel. = sklep, magazyn. Założyć handel. Handel sukienny, płócienny, korzenny. **Handelek**, lku, *m.* mały handel. **Handlarski**, a, ie, *p.* od handlarza. **Handlarstwo**, a, *n.* kupiectwo. **Handlarz**, a, **Handlownik**, a, *m.* handlujący czem. **Handlować**, uję, *s.n. nied.* kupczyć, kupować i przedawać dla zysku. Handlować zbożem, solą, drzewem. **Handlowanie**, a, *n.* kupczenie. **Handlowność**, ści, *ż.* przymiot miejsca prowadzącego wielki handel. **Handlowy**, a, e, *p.* (o mieście, kraju), prowadzący wielki handel. **Handlowy**, a, e, *p.* od handlu, mający handel za przedmiot. Kodex handlowy. Towarzystwo handlowe. Szkoła handlowa. = handlujący. Naród handlowy.

**Haniebnie**, *ps.* sromotnie. **Haniebność**, ści, *ż.* przymiot rzeczy ściągającej hańbę. Haniebność postępku. **Haniebny**, a, e, *p.* hańbę przynoszący, sromotny. Haniebne życie. Haniebna śmierć, ucieczka. Haniebne postępowanie.

**Haracz**, u, *m.* (z arab. i tur.), danina Turkom płacona.

**Harap**, **Harapnik**, a, *m.* bicz myśliwski z rzemienia pleciony, z krótką rękojeścią, tudzież z cienkim na końcu sznureczkiem do trzaskania. = *fig.* polowanie. Już po harapie, już po wszystkiem. = Harap! a harap! wykrzyknik myśliwski do hamowania psów, kiedy targają uszczwaną zwierzynę, lub się między sobą gryzą.

**Harc**, u, *m.* pojedyncze ucieranie się przed bitwą. Na harc wyjechać, wyzywać do bitwy. = Na harc z czem wyjeżdżać, *fig.* popisywać się.

**Harcab**, **Harcap**, u, *m.* (z niem.), warkocz z tyłu jaki dawniej mężczyźni nosili.

**Harcerski**, a, ie, *p.* od harcerza. **Harcerstwo**, a, *n.* służba harcerska. **Harcerz**, **Harcownik**, a, *m.* staczający bitwę pojedynczo w oddziale obu wojsk. **Harcować**, uję, *s.n. niet.* bić się pojedynczo przed szykiem. = skakać, hasać na koniu. **Harcowanie**, a, *n.* pojedynkowe ucieranie się przed szykiem. = skakanie, hasanie na koniu.

**Hardo**, **Hardzie**, *ps.* z hardością, *np.* odpowiedzieć. **Hardomowność**, ści, *ż.* zwyczaj mówienia hardo. **Hardomowny**, a, e, *p.* hardo mówiący. **Hardomyślność**, ści, *ż.* harda wyniosłość umysłu. **Hardomyślny**, a, e, *p.* hardo myślący. **Hardosz**, a, *m.* hardy człowiek. **Hardość**, ści, *ż.* harda wyniosłość. **Hardy**, a, e, *p.* wyniosły, nadęty, pyszny, zuchwały. Harda dusza eboć w ubogiem ciele. **Hardzieć**, ję, *s.n. nied.* hardym się stawać.

**Harem**, u, *m.* (z arab.), seraj. **Haremka**, i, *ż.* kobieta w haremie zamknięta.

**Harfa**, *ob.* **Arfa**.

**Harkot**, u, *m.* szwargot, mianowicie żydowski. **Harkotać**, am, cę, *s.n. nied.* robić harkot, szwargotać. **Harkotanie**, a, *n.* robienie harkotu.

**Harmider**, u, *m.* zgiełk, wrzawa, hałas, tartas.

**Harmonia**, ii, *ż.* (z grec.), zgoda rozmaitych części; w muzyce, zgoda tonów. **Harmonicznie**, **Harmonijnie**, *ps.* z harmonią. **Harmoniczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest harmonicznem. **Harmoniczny**, **Harmonijny**, a, e, *p.* pełen harmonii.

**Harować**, uję, *s.n. nied. ob.* **Horować**. = *s.cz. myśl.* zacierać psią strawę żytniemi otrębami, gdy psy zbyt tyją. **Harowanie**, a, *n. ob.* **Horowanie**. = zacieranie psiej strawy żytniemi otrębami.

**Harpia**, ii, *ż.* (z grec. i łac.), straszydło bajeczne, niezmiernie żarłoczne. = *fig.* człowiek chciwy, drapieżny. = *zool.* zwierzę ssące skrzydlato.

**Harpun**, a, *m.* (z franc.), hak używany do połowu wielorybów. = mała kotwica o czterech ramionach.

**Hart**, u, *m.* (z niem.), twardość stali, żelaza. = *fig.* tęgość, moc, nieugiętość. Hart duszy, umysłu. **Hartować**, uję, *s.cz. niet.* nadawać

hart. = *fig.* zatwardzać, wzmacniać, *np.* ciało. = się, *s.z.* nabywać hartu przez trud i ćwiczenie. **Hartowanie**, a, *n.* nadawanie hartu żelazu, stali przez raptowne ostudzenie wodą. **Hartownie**, *ps.* z hartem. **Hartowność**, ści, *ż.* przymiot rzeczy zahartowanej. **Hartowny**, a, e, *p.* mający dobry hart.

**Hasać**, am, *s.n. nied.* (o koniu), skakać. = skakać na koniu. = pląsać, tańczyć. **Hasanie**, a, *n.* skakanie, pląsanie.

**Hasło**, a, *n.* parol, wyraz jaki dawany w wojsku dla rozeznania swoich od nieprzyjaciół. = znak, sygnał. Dać hasło do boju, = godło. Hasło wiary.

**Haust**, u, *m.* (z łac.), łyk, połknienie. Wypić jednym haustem.

**Hazard**, i t. d. *ob.* **Azard**, i t. d.

**Heban**, u, *m. bot.* (Ebanus), drzewo czarne, mające pień gałęzisty, niewysoki; ojczyzną jego właściwą jest Kandya. **Hebanista**, y, *m.* stolarz robiący sprzęty z hebanu. **Hebanowy**, a, e, *p.* od hebanu. = z hebanu.

**Hebd**, u, *m. bot.* bez hebd.

**Hebel**, bla, *m.* (z niem.), narzędzie stolarskie do heblowania. **Hebelkowy**, a, e, *p. bot.* (o liściach), na kształt hebla. **Heblować**, uję, *s.cz. nied.* gładzić heblem. **Heblowiny**, win, *l.m.* wiory od hebla.

**Hebrajczyk**, a, *m*, żyd. **Hebrajski**, a, ie, *p.* żydowski. **Hebraista**, y, *m.* biegły w języku hebrajskim. **Hebrajszczyzna**, y, *ż.* język, obyczaje i wszystko co jest hebrajskie. **Hebraizm**, u, *m.* sposób mówienia hebrajski.

**Heca**, y, *ż.* (z niem.), cyrk na gonitwy konne. zająca.

**Heco**, *myśl.* tak się woła zoczywszy

**Hecować**, uję, *s.cz. nied.* (z niem), napuszczać stal, miedź, gryzącym płynem, serwascrem sztychować. = *ob.* Wecować.

**Hegira**, y, *ż.* (z arab.), era mahometańska od ucieczki Mahometa z Mekki, której pierwszy rok przypada na 622 ery chrześciańskiej.

**Hej!** *w.* służący do wołania, pobudzania, wzywania, i **Hejże**, do przestrogi.

**Hejnał**, *ob.* Ejnał.

**Helm**, u, *m.* (z niem.), szyszak, przyłbica. = *herald.* helm czyli szyszak na wierzchu tarczy. = kapciusz alembikowy. **Helmaty**, a, e, *p.* z helmem na głowie. **Helmik**, a, *m.* mały helm. = *bot.* tarczyca pospolita.

**Helża**, y, *ż.* w hutach, okucie żelazne z okiem wewnątrz, przez które przesunięte jest toporzysko młota hutniczego.

**Hemoroidalny**, a, e, *p.* od hemoroid. **Hemoroidy**, roid, *l.m.* (z grec.), płynienie krwi z nabrzmiałych naczyń hemoroidalnych.

**Heraldyczny**, a, e, *p.* od heraldyki. **Heraldyk**, a, *m.* biegły w heraldyce. **Heraldyka**, i, *ż.* nauka o herbach. **Herb**, u, *m.* znak odróżniający familie szlacheckie od nieszlacheckich, tudzież szlacheckie jedne od drugich. **Herbarz**, a, *m.* opisanie herbów i familij szlacheckich. **Herbopis**, **Herbopisarz**, a, *m.* który pisze o herbach. **Herbować się**, *s.z.* używać jakiego herbu. **Herbowny**, **Herbowy**, a, e, *p.* od herbów. = herb mający. = do tegoż herbu należący.

**Herbarz**, a, *m.* zielnik. **Herbata**, y, *ż.* liście z krzewu herbatowego rosnącego w Chinach, i samże krzew herbatowy. = napój z liści herbatnich. **Herbatni**, **Herbaciany**, a, e, *p.* od herbaty. **Herbatnica**, y, **Herbatniczka**, i, *ż. zdrob.* puszka od herbaty. **Herboryzacya**, yi, *ż.* zbieranie roślin dla ich botanicznego uklassyfikowania. **Herboryzować**, uję, *s.n. nied.* zbierać w tym celu rośliny.

**Heretycki**, a, ie, *p.* kacerski. **Heretyctwo**, a, *n.* kacerstwo. = *zbior.* heretycy, kacerze. **Heretyczka**, i, *ż.* kacerka. **Heretyczność**, ści, *ż.* co jest heretyckiego. **Heretyk**, a, *m.* kacerz, który nie tak wierzy jak Kościół katolicki naucza. **Heretykować**, uję, *s.cz. nied.* heretykiem kogo nazywać. **Heretyzować**, uję, *s.n. nied.* być heretykiem, uczyć

heretyctwa. **Herezya**, yi, *ż.* (z grec.), kacerstwo, nauka przeciwna wierze katolickiej.

**Hermafrodyt**, a, *m.* (z grec.), człowiek lub zwierzę płci obojej.

**Heroicznie**, *ps.* po bohatyrsku. **Heroiczny**, a, e, *p.* bohatyrski. **Heroina**, y, *ż.* bohatyrka. **Heroizm**, u, *m.* (z grec.), bohatyrstwo.

**Herold**, a, *m.* poseł przynoszący wojnę lub pokój.

**Herszt**, a, *m.* wódz, głowa złych ludzi albo złej sprawy. Herszt buntowników, spisku.

**Hetka**, i, *ż.* szkapsko. = *fig.* człowiek ladajaki. Mieć kogo za hetkę petelkę.

**Hetman**, a, *m.* wódz, główny naczelnik wojska. Hetman W. Koronny i Litewski. Hetman polny Koronny i Litewski. **Hetmanić**, nię, *s. n. nied.* mieć najwyższą władzę nad wojskiem. **Hetmanowa**, ej, *ż.* żona hetmana. **Hetmański**, a, ie, *p.* od hetmana. Buława hetmańska. **Hetmaństwo**, a, *n.* urząd hetmana. = hetmanienie, sprawowanie władzy hetmańskiej. = *zbior.* hetman z hetmanową. **Hetmańszczyzna**, y, *ż.* dobra hetmańskie. = kozacy zaporozcy.

**Hiacynt**, u, *m.* *bot.* (Hyacinthus), roślina z Azyi pochodząca, powszechnie w ogrodach uprawiana dla wonnych kwiatów, które są białe, czerwone, błękitne, żółte i różnie nakrapiane. = *min.* kamień czerwonawo-żółty z rodzaju cyrkonowych.

**Hiberna**, y, *ż.* (z łac.), podatek z dóbr królewskich i duchownych na opłacenie wojska w czasie zimy.

**Hidrauliczny**, a, e, *p.* od hidrauliki. **Hidraulik**, a, *m.* znający hidraulikę. **Hidraulika**, i, *ż.* (z grec.), nauka o sile wody. **Hidrograf**, a, *m.* znający hidrografią. **Hidrografia**, ii, *ż.* (z grec.), opisanie wód, ich obszerności i biegu na kuli ziemskiej. **Hidrograficzny**, a, e, *p.* hidrografii. **Hidropata**, y, *m.* leczący choroby wodą. **Hidropatia**, **Hidroterapia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka leczenia za pomocą wody. **Hidropatyczny**, a, e, *p.* od hidropatii. **Hidrostatyczny**, a, e, *p.* od hidrostatyki. **Hidrostatyka**, i, *ż.* (z grec.), nauka o równowadze wody i innych płynów w spoczynku.

**Hierarchalny**, **Hierarchiczny**, a, e, *p.* od hierarchii. **Hierarchia**, ii, *ż* (z grec.), rząd duchowieństwa.

**Hieroglif**, u, *m.* (z grec.), pismo starożytnych Egipcyan, nie literami ale znakami wyrażone. **Hieroglificzny**, a, e, *p.* pisany hieroglifami.

**Higiena**, y, *ż.* (z grec.), nauka o zachowaniu zdrowia.

**Hijena**, y, *ż.* *zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych.

**Hiperbola**, i, *ż.* (z grec.), *mat.* linia krzywa, powstająca z przecięć ostrokręgowych. = *ret.* przesadzenie, przesada. **Hiperbolicznie**, *ps.* z przesadą. **Hiperboliczny**, a, e, *p.* od hiperboli linii krzywej. = przesadzony.

**Hipokondrya**, yi, *ż.* (z grec.), śledzionowa choroba. **Hipokondryaczka**, **Hipokondryczka**, i, *ż.* chorująca na hipokondryą. **Hipokondryczny**, a, e, *p.* od hipokondryi. **Hipokondryk**, a, *m.* chorujący na hipokondryą.

**Hipokryt**, a, **Hipokryta**, y, *m.* obłudnik. **Hipokrytka**, i, *ż.* obłudnica. **Hipokryzya**, yi, *ż.* (z grec.), obłuda.

**Hipoteczny**, a, e, *p.* od hipoteki. **Hipoteka**, i, *ż.* (z grec.), zastawa dóbr nieruchomych, na których bezpieczeństwo wierzycielowi zapisuje się. **Hipotekować**, uję, *s.cz. nied.* opierać bezpieczeństwo summy pożyczonej na dobrach nieruchomych.

**Hipotetycznie**, *ps.* przez przypuszczenie. **Hipotetyczny**, a, e, *p.* oparty na przypuszczeniu. **Hipoteza**, y, *ż.* (z grec.), przypuszczenie, za pomocą którego dowodzi się jakiej prawdy, mianowicie w matematyce.

**Hippika**, i, *ż.* (z grec.), nauka o koniach.

**Hippodrom**, u, *m.* (z grec.), miejsce na gonitwy i sztuki na koniach.

**Hippopotam**, a, *m.* *zool.* właściwie koń rzeczny, zwierz ssący, ziemnowodny, twardoskóry, w Nilu mieszkający, z głowy trochę do wołu podobny.

**Historya, yi, ż.** (z grec.), opowiadanie godnych pamięci wypadków. Historya starożytna, średnich wieków, nowożytna, powszechna, polska, francuzka. = Historya naturalna, opisanie rozmaitej postaci i przyrodzenia ciał w ziemi, i stworzeń na jej powierzchni będących: nauka o ciałach kopalnych czyli mineralogia; nauka o roślinach czyli botanika; nauka o zwierzętach czyli zoologia. = scena, awantura. A to dziwna historya! **Historycznie**, *ps.* podług historyi. **Historyczność, ści, ż.** cecha historyczna. **Historyczny, a, e, p.** od historyi. Prawda historyczna. Styl historyczny. Dzieła historyczne. **Historyjka, i, ż.** krótka historya, krótka powieść. **Historyk, a, m.** pisarz historyi. **Historyka, i, ż.** teorya pisania lub uczenia historyi.

**Hiszpanka, i, ż.** kobieta rodem z Hiszpanii. = tabaka hiszpańska. = = bródka hiszpańska.

**Hizop, Hyzop, u, m.** *bot.* (Hyssopus), roślinka z działu nagoziarnowych, z kwiatem błękitnym lub czerwonym, inaczej józefkiem zwana.

**Hodować, uję,** *s.cz. nied.* karmić, wychowywać, pielęgnować, mianowicie dzieci, zwierzęta, rośliny. = **się,** *s.z.* chować się, rosnąć. Dzieci mu się hodują, nie hodują. **Hodowanie, a,** *n.* **Hodowla, i, ż.** chowanie, wychowywanie. **Hodownik, a,** *m.* hodujący konie, bydło, owce.

**Hojdać, Hojdawka,** *ob.* Huśtać, i t. d.

**Hojnie, Hojno,** *ps.* szczodrobliwie. **Hojność, ści, ż.** szczodrobliwość. **Hojny, a, e, p.** szczodry, szczodrobliwy.

**Hola!** *w.* używany do wołania, zatrzymania.

**Hołd, u, m.** (z niem.), homagium, akt uległości hołdownika swemu lennodawcy. = okazywanie czci, uszanowania, czołobitność. Złożyć co komu w hołdzie wdzięczności. Oddać hołd cnocie, prawdzie. **Hołdować, uję,** *s.n. med.* być czyim hołdownikiem. = podlegać, zostawać pod czyim rządem, panowaniem. Ludy co hołdowały państwu rzymskiemu. = składać hołd, oddawać cześć. Hołdować prawdzie, rozumowi. **Hołdowanie, a,** *n.* w znaczeniach słowa **Hołdować. Hołdownictwo, a,** *n.* stan poddaństwa lennego. **Hołdowniczy, a, e, p.** oddający hołd, uznający się lennym poddany, danniczy. **Hołdownik, a,** *m.* ten co komu hołduje, lennik. Elektorowie Brandeburscy byli hołdownikami Polski aż do roku 1657.

**Hollendernia, ni, ż.** folwark, na którym trzymają hollenderskie krowy.

**Hołobie, bi,** *l.m.* dwa drążki, między któremi zaprzęgają konia do jednokonnego wózka.

**Hołota, y, ż.** golizna. = *zbior.* hołysze.

**Holować, uję,** *s.cz. nied.* ciągnąć statek w górę pod wodę za pomocą linek, idąc w szelkach brzegiem rzeki, lub za pomocą statku parowego. **Holowanie, a,** *n.* czynność wyrażona przez słowo **Holować. Holownik, a,** *m.* flis holujący. = statek użyty do holowania.

**Hołubiec, bca,** *m.* wybijanie piętami w ruskim tańcu.

**Hołysz, a,** *m.* gołysz, goły jak bizun, jak palec.

**Homilia, ii, ż.** (z grec.), nauka do ludu, wykładająca text Pisma S.

**Honor, u,** *m.* (z łac.), cześć, uczciwość. Słowo honoru. Punkt honoru. Na honor. Honorem ręczę, przyrzekam na honor. = Honory, zaszczyty, godności, dostojeństwa. = Honory w kartach, figury świętnego koloru w ręku grającego. **Honorarjum,** *n. nieod.* zapłata autorowi, patronowi. **Honorowie, Honorowo,** *ps.* z honorem. **Honorowość, ści, ż.** cecha tego co jest honorowem. **Honorowy, a, e, p.** od honoru. Dama honorowa. Legat honorowa. = mający honor. Człowiek honorowy. = zgodny z honorem. Postępek honorowy. = tytularny. Członek, radca honorowy.

**Horda, y, ż.** (z tur. i tatar.), obóz, koczowisko Tatarów. = Tatarowie, plemię Tatarów. Złota horda,

Horda przekopska, nahajska, astrachańska. = kupa, zgraja, gromada. Horda barbarzyńców.

**Hordowid**, a, *m.* **Hordowina**, y, *ż. bot.* (Viburnum lantana), drzewko bardzo giętkie, z korą rudawą, pomarszczoną, z którego robią się cybuchy. **Hordowidowy, Hordowy**, a, e, *p.* z hordowiny. Cybuch hordowy.

**Hordyniec**, ńca, *m.* jeden z hordy Tatarów. **Hordynka**, i, *ż.* szabla tatarska. **Hordyński**, a, ie. *p.* tatarski.

**Horod**, u, *m.* wyraz ruski, po polsku gród. **Horodnia**, ni, **Horodnica**, y, *ż.* gród, w którym się sądy odbywały. **Horodnictwo, Horodniczowstwo**, a, *n.* urząd horodniczego. **Horodniczy**, egc, *m.* strażnik grodu czyli zamku warownego w prowincyach W. X. Lit. **Horodyszcze, Horodziszcze**, a, *n.* plac na którym stoi lub stał gród.

**Horoskop**, u, *m.* (z grec.), figura astrologiczna, przepowiednia losu nowo narodzonego dziecięcia z przypatrzenia się położeniu gwiazd w chwili jego przyjścia na świat.

**Horować**, uję, *s.n. nied.* ciężko pracować, biedę klepać. = kim, do ciężkiej pracy kogo używać. **Horowanie**, a, *n.* ciężkie pracowanie.

**Hortensya**, yi, *ż. bot.* (Hygrangea hortensis), roślina sprowadzona z Japonii, po ogrodach uprawiana dla pięknych kwiatów zmieniających kolor różowy w odcień zielonawy, niebieski i cielisty.

**Horyzont**, u, *m.* (z grec.), wielkie koło sfery dzielące ją na dwie części; widnokrąg, widokres, ta część ziemi i nieba, którą na około siebie widzimy. **Horyzontalnie**, *ps.* poziomo. **Horyzontalność**, ści, *ż.* poziome położenie. **Horyzontalny**, a, e, *p.* poziomy.

**Hospodar**, a, *m.* tytuł dawany dawniej W. Xciu Lit. = tytuł książąt wołoskich i multańskich. **Hospodarstwo**, a, *n.* godność hospodara, prowincya pod rządem hospodara: Multany i Wołoszczyzna.

**Hostya**, yi, *ż.* (z łac.), opłatek poświęcony.

**Hoże**, *ps.* żwawo. **Hoży**, a, e, *p.* czerstwy, żwawy, rzeski.

**Hrabia, ego**, *m.* (z niem.), graf. Hrabia państwa rzymskiego. **Hrabianka**, i, *ż.* córka hrabiego. **Hrabiątko**, a, *n. żart.* synek hrabiego. **Hrabina**, y, *ż.* żona hrabiego. **Hrabiowski, Hrabski**, a, ie, *p.* od hrabiego. **Hrabstwo**, a, *n.* tytuł, godność hrabiego. = drobna hrabiego. = *zbior.* hrabia z hrabiną.

**Hreczany**, a, e, *p.* gryczany. **Hreczka**, i, *ż.* gryka. **Hreczkosiej**, a, *m.* który hreczkę sieje, sam koło roli, gospodarstwa chodzi. **Hreczuszki, szek**, *l.m.* placuszki hreczane na maśle lub oleju smażone.

**Hrymnąć**, nę, *s.n. dok.* ciężko upaść na ziemię.

**Huba**, y, *ż. bot.* (Boletus), grzyb. Z rosnących w lasach, o trzonie środkowym, jest maślak (B. lutens); grzyb prawdziwy (B. edulis); z rosnących na drzewach, o trzonie bocznym, jest huba gałęzista (B. frondosus), inaczej chorosz, jadalna; z rosnących na drzewach, beztrzonowych bokiem przyrosłych, jest huba twarda czyli ogniowa (B. ignarius), z której się hubka otrzymuje.

**Hubka**, i, *ż. ob.* Huba. **Hubkowy**, a, e, *p.* od hubka.

**Huciany**, a, e, *p.* od huta.

**Huczeć, czę**, *s.n. nied.* szumieć. Wiatr huczy. Morze huczy. = krzyczeć, hałasować. Ale mój przyjacielu, nie huczeć tak, nie huczeć. = rozlegać się. Głos jego po całym obozie huczy. = (o sowach), *ob.* Hukać. **Huczek, czka**, *m. zdrob.* od Huk, szum. = krzyk radośny. = człowiek krzykliwy. = ten co na obławie płoszy i napędza hukaniem zwierza. **Huczenie**, a, *n.* szumienie. **Hucznie, Huczno**, *ps.* szumnie, z hałasem. Wesele odbyło się hucznie. **Huczny**, a, e, *p.* huk wydający, szumny. Huczne oklaski. Huczne wesele.

**Huf**, u, **Hufiec**, fca, *m.* kupa, gromada = pewny oddział wojska.

**Hufnal**, a, *m.* (z niem.), gwóźdź od podkowy.

**Huk**, u, *m.* łoskot. Huk bębnów

dział, grzmotu. = mnóstwo, co niemiara. Huk zwierzyny. Dworzan i drużyny huk. **Hukać, am,** *s.n. nied.* **Huknąć, nę,** *jednot.* krzyczeć głośno. Pijany chodził hukając i tańcując po ulicach. = na kogo, wołać głośno na kogo. Huknij na niego. = łukać, łajać. Już na nich zewsząd naród nasz jak na wilki huka. = odezwać się hucznie. Huknęły kotły, dźwięk zaszczęknął broni. = huczeć, szumieć, hałasować. Cieszyła się szlachta że można hukać, pukać. = (o sowach). Sowa często na dachu siedząc hukała żałośnie. **Hukanie, a,** *n.* w znaczeniach słowa Hukać. **Hukliwy, a, e,** *p.* lubiący hukać, łukać.

**Hula! Hulala!** krzyk na wilka.

**Hulać, am,** *s.n. nied.* żyć po hultajsku, hucznie, szumnie, wesoło. **Hulaka, i,** *m.* hucznie, szumnie, wesoło żyjący. **Hulanie, a,** *n.* szumne, wesołe życie. **Hulanka, i, Hulatyka,** *i, ż.* huczna zabawa. Znaczne dochody przywodziły do zbytków i hulatyki. **Hulaszczy, a, e,** *p.* hulający, wesoło żyjący. **Hultaj, a,** *m.* człek łóżny, nieosiadły, włóczęga. = łotr, próżniak. **Hultaić (się),** *s. n. i z. nied.* żyć po hultajsku. **Hultajka, i,** *ż.* ladaco kobieta. = życie hultajskie. **Hultajski, a, ie,** *p.* od hultaja lub hultajstwa. Życie hultajskie. **Hultajsko,** *ps.* po hultajsku. **Hultajstwo, a,** *n.* życie hultajskie. = *zbior.* hultaje.

**Hulan,** i t. d. *ob.* **Ułan,** i t. d.

**Humanista, y,** *m.* pan ludzki, przyjaciel ludzi. = biegły w językach klassycznych.

**Humerał, u,** *m.* (z łac.), naramiennik kapłański.

**Humor, u,** *m.* częściej w *l.m.* **Humory,** substancya płynna w ciele ludzkiem z trawienia pokarmów powstała. = *fig.* skłonność, usposobienie temperamentu, umysłu, charakteru. Wesoły, smutny, dobry, zły humor. Być w dobrym, w złym humorze. Trafiać komu w humor. = (w literaturze), żartobliwość z dowcipną ironią połączona. **Humorek, rku,** *m.* zły humor, kaprys.

**Humorowały, a, e,** *p.* pełen humorów, kaprysów. **Humorysta, y,** *m.* pisarz humorystyczny, w którego pismach panuje humor. **Humorystyczny, a, e,** *p.* pełen humoru, czyli żartobliwej a dowcipnej ironii.

**Hurkot, u,** *m.* turkot. **Hurkotać, cę,** *s.n. nied.* turkotać.

**Hurma, y,** *ż.* tłum, kupa, gromada. **Hurmą, Hurmem,** *ps.* tłumnie, gromadnie.

**Hurt, u,** *m.* częściej w *l.m.* **Hurty, ów,** (z niem.), płoty przewoźne, do ogradzania na polu owiec, bydła. **Hurtem, na hurt,** *ps.* wszystko razem, ryczałtem, *np.* przedać, kupić. **Hurtować, uję,** *s.cz. nied.* w hurtach na polu owce, bydło przez noc trzymać. **Hurtowanie, a,** *n.* trzymanie owiec, bydła w hurtach na polu. **Hurtownik, a,** *m.* hurtem kupujący lub przedający. **Hurtowy, a, e,** *p.* ryczałtowy. Handel, kupiec hurtowy. = od hurtów owczych, bydlęcych.

**Husarski, a, ie,** *p.* od husarza lub husarzów. Pułki husarskie. **Husarya, yi,** *ż.* pułki husarskie. **Husarz, a,** *m.* kawalerzysta w dawnej jazdzie polskiej, rożniący się prócz ubrania tem od pancernego, że był uzbrojony kopią.

**Hussyta, y.** *m.* zwolennik Jana Hussa spalonego na soborze konstancyeńskim za rozszerzanie nauki Wiklefa.

**Hustać, am,** *s.cz. nied.* hojdać, kołysać na hustawce. **Hustawka, i,** *ż.* hojdawka z powrozów zawieszonych na dwóch słupach lub drzewach z siedzeniem dla hustającej się osoby.

**Huta, y,** *ż.* (z niem.), fabryka, gdzie szkło robią, lub kruszce z rudy wytapiają. **Hutarski, a, ie,** *p.* od hutarza. **Hutarz, Hutnik, a,** *m.* w hucie robiący. = szkło, lub rudę kruszcową topiący. **Hutman, a,** *m.* dozorca szybu i obudowań przy szybach. **Hutmistrz, a,** *m.* dozorca huty pod zwierzchnością zawiadowcy hut. **Hutniczki, Hutniczy, Hutny,** *p.* od huty. Termin, wyraz hutniczki. **Hutnictwo, a,** *n.* przemysł

górniczy, składający się z prac około topienia w hutach rzeczy kopalnych dla przerobienia ich na kruszec.

**Huzar**, a, *m.* (z węg.), żołnierz z lekkiej jazdy z węgierska ubrany. **Huzarka**, i, *ż.* spencer węgierski obszyty galonami. **Huzarski**, a, ie, *p.* od huzara lub huzarów. Pułk huzarski. Pieczeń huzarska. Po huzarsku, jak właściwa huzarowi.

**Hycel**, cla, *m.* czeladnik katowski, który psy bije. **Hyclowski**, a, ie, *p.* od hycla.

**Hyd**, u, *m. ob.* Obyda. **Hydliwy**, **Hydny**, a, e, *p.* ohydny.

**Hydra**, y, *ż.* (z grec.), wąż bajeczny o siedmiu głowach. = *ast.* dwie konstellacye półkuli południowej.

**Hydzić**, dzę, *s.cz. nied.* co, kogo, komu lub przed kim, ohydzać, obrzydzać. = się, *s.z.* czem, brzydzić się.

**Hyl**, u, *m.* cypel ziemi w wodę zachodzący. = miejsce zewsząd na wiatry otwarte.

**Hymen**, a, *m.* (z grec.), *mit.* bożek małżeństwa. = *anat.* błona w pochwie macicznej, której bytność jest znakiem nienaruszonego panieństwa. = wesele, małżeństwo.

**Hymn**, u, *m.* (z grec.), oda na cześć Boga. **Hymnista**, y, *m.* śpiewak hymnów. **Hymnopis**, a, *m.* pisarz hymnów.

**Hys**, **Hyz**, u, *m.* u flisów, wiatr bijący prosto w żagle. Pod hysem iść, płynąć. **Hysować**, **Hyzować**, ować, *s.cz. nied.* podnosić żagiel gdy się hyz zrywa.

# I.

**I**, dziewiąta litera alfabetu, jako samogłoska, jest zarazem znakiem miękczącym twarde spółgłoski, a następując po miękkich, uwalnia je od kreski już niepotrzebnej, bo je sam dostatecznie zmiękcza: *nić*, *nici*.

**I**, *sp.* łączy wyrazy i zdania: dzieła Greków i Rzymian stały się wzorami dla nas i dla wszystkich europejskich narodów. = kładzie się zamiast równie, niemniej jak: i na lądzie i na morzu; zamiast także: i ja tam byłem. = zamiast nawet: i dwieście złotych mało na ten lud; nadto gdyby i pieniądze były, tedy nie masz gdzie kupić. = czasem z zapytaniem: i cóż? jak ci się zdaje? = położony między temiż dwoma słowami, znaczy ciągle trwającą czynność przez te słowa wyrażoną: szedł sobie i szedł; lecim i lecim na oślep przed siebie.

**Ibis**, a, *m. zool.* ptak z rzędu podkasałych, którego jeden gatunek (Ibis religiosa) czczony był w Egipcie.

**Ichmość** (Iegomość i Iejmość), Ichmość państwo NN. Używa się także w liczbie mnogiej z niejakiem ubliżeniem: Ichmościowie, Ichmościanki.

**Ichneumon**, a, *m.* (z grec.), *zool.* zwierzę ssące z rodzaju szczurów, w Egipcie mieszkające.

**Ichtiologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o rybach.

**Idea**, **Ideja**, i, *ż.* (z grec.), wyobrażenie, obraz w umyśle wystawiony. Ideje wrodzone, nabyte. **Ideał**, u, *m.* wzór czyli wizerunek w myśli utworzony. Ideał dobroci, cnoty, piękności. **Idealista**, y, *m.* zajęty idejami. **Idealizm**, u, *m.* zajmowanie się idejami. **Idealnie**, *ps.* sposobem idealnym. **Idealność**, ści, *ż.* charakter tego co jest idealne. **Idealny**, a, e, *p.* według obrazu w myśli utworzonego. Istota idealna. = zmyślony, imaginacyjny. Świat idealny.

**Identycznie**, *ps.* tak samo. **Identyczność**, ści, *ż.* tożsamość. **Identyczny**, a, e, *p.* tenże sam.

**Ideolog**, a, *m.* (z grec.), posiadający ideologią. = marzyciel. **Ideologia**, ii, *ż.* nauka o ideach. **Ideologiczny**, a, e, *p.* od ideologii.

**Idiom**, u, **Idiomat**, u, *m.* (z grec.), dialekt, narzecze. **Idiomatyczny**, a, e, *p.* właściwy językowi.

**Idiota**, y, *m.* (z grec.), niedołęga umysłowy, obrany z rozumu. **Idiotyzm**, u, *m.* niedołęztwo umysłowe. = właściwość językowa, sposób mówienia właściwy językowi.

**Idylla**, i, *ż.* (z grec.), sielanka.

**Igielczany**, a, e, *p.* od igielki. **Igielnica**, y, *ż.* **Igielniczka**, i, *ż. zdrob.* **Igielnik**, u, *m.* **Igielniczek**, czka, *m. zdrob.* puszka na igły. = Igielnica, *zool. ob.* **Iglica**, = Igielnik, *ob.* **Iglarz**. **Igielny**, **Iglany**, a, e, *p.* od igły. Ucho igielne, iglane. **Igła**, y, *ż.* narzędzie stalowe do szycia. = Igła magnesowa, sztabka stalowa namagnesowana, która w punkcie swej ciężkości w kompasie osadzona, wskazuje jednym końcem północ, drugim południe = Igły, liście szydlowate u drzew żywicznych. **Iglarski**, a, ie, *p.* od iglarza. **Igiarstwo**, a, *n.* rzemiosło igiarza. **Iglarz**, a, *m.* ten co igły robi. **Iglasty**, a, e, *p.* do igły podobny. Rośliny iglaste, szyszkowe, szpilkowe. **Iglica**, y, *ż.* wielka igła. = naczynie podkopnicze służące do kucia w skale, czyli krótki kończaty kół żelazny. = Iglica tkacka, narzędzie drewniane, na które nawijają się nici na wątek. = *zool.* ryba chrząstkowata, gołobrzucha, poławiająca się na brzegach Normandyi i Bretanii. = rodzaj gadu pływającego mającego pysk do waleczka podobny, ciało stawowate, wężykowate. = *bot.* (Erodium), roślina z rodzaju Geranlów. = włoska (Ruscus aculeatus), ma liście ostrokolące, = (Scandix pecten Veneris), roślina z rodzaju trybuli, ma nasienie w długich iglastych strączkach. **Igliczka**, i, *ż.* drut z uszkiem do przewlekania tasiemki przez dziurki. = prątek do robienia siatek. **Igliwie**, a, *n.* igły czyli szpilki drzew iglastych opadłe na ziemię.

**Igrać**, am, *s.n. nied.* bawić się swawolnie. Kot igra z myszą. Dzieci igrają. Los igra z ludźmi. **Igranie**, a, *n.* bawienie się. **Igraszka**, i, *ż.* zabawka. Igraszka dziecinna. = żarty, śmieszki. Igraszkę sobie robić z kogo. Służyć komu za igraszkę. Los, fortuna czyni sobie igraszkę z ludzi. **Igrzysko**, a, *n.* gonitwy, zapasy, szermierka. Igrzyska olimpijskie, pytyjskie, nemejskie, istmickie. = igraszka. Być, stać się igrzyskiem losu. Siepej fortuny igrzysko, raz zbyt wysoko byłem, drugi nizko. Okręt będący igrzyskiem wiatru, fali. **Igrzyskowy**, a, e, *p.* od igrzysk.

**Ikonografia**, ii, *ż.* (z grec.), opisanie obrazów, pomników starożytności. **Ikonoklasta**, y, *m.* (z grec.), burzyciel obrazów.

**Ikra**, y, *ż.* jaja rybie. **Ikrny**, **Ikrzny**, a, e, *p.* ikrę w sobie mający. **Ikrodny**, a, e, *p.* ikrę z siebie wypuszczający. **Ikrowaty**, a, e, *p.* podobny do ikry. **Ikrowiec**, wca, *m. min.* wapnik zbity ikrowaty w stanie skały złożonej z ziarn równej prawie wielkości, i jednakowego kulistego kształtu, *ob.* Oolit. **Ikrzak**, a, *m.* ikrna ryba, samica. **Ikrzyć się**, *s.z. nied.* trzeć się, wypuszczać ikrę.

**Il**, u, *m.* glina tłusta, z niewielką ilością krzemionki i magnezyi zmieszana. **Ilasty**, **Ilowaty**, a, e, *p.* gliniasty. Grunt ilasty, w którym więcej gliny niż piasku lub innych pierwiastków.

**Ile**, *ps.* jak wiele, z domyślnym lub wyraźnym tyle. Ile można, ile możności. Ile odemnie zależy. Dał ile mógł. Ile wiem, o ile wiem. Ile głów, tyle sposobów myślenia. = pytając, ze wszystkiemi imionami prócz mężczyzn, z któremi ilu używa się. Ile mil? Ile masz koni, krów? Ile tam było kobiet? Ilu było rannych, ilu zabitych żołnierzy? = jako. Ile ojciec, starał się jak najlepsze dać wychowanie

dzieciom; ile obywatel, podatki daję; ile majętny, uboższych wspieram. = zwłaszcza, osobliwie, mianowicie. Odludność milszą mu była, niżeli życie pomiędzy ludźmi, ile dworskimi. = Ile że, tym bardziej że. Postanowiłem nocować u niego, ile że mnie był o to prosił. = Ile tyle, mało li, wieleli. Z tego listu nadziei ile tyle chwyci. **Ilekolwiek, Ilekolwiekbądź**, *ps.* jakakolwiek liczba. Daj mi ilekolwiek pieniędzy. **Ilekroć**, *ps.* ilekolwiek razy. = pytając, jak wiele razy. Ilekroć jada na dzień? **Ilekrocikolwiek**, *ps.* ilekolwiek razy. **Ilekrotnie**, *ps.* ile razy. **Ilekrotny, a, e**, *p.* ile razy powtórzony. **Ili, Iłki, a, e**, *p.* jak wielki.

**Ilisty**, *ob.* **Ilasty**. **Iłki, a, ie**, *p.* od iłu.

**Illacya, yi**, *ż.* (z łac.), słowna do sądu prozba.

**Illuminacya, yi**, *ż.* (z łac.), oświecenie miasta z powodu jakiej uroczystości. **Illuminować, uję**, *s.cz. nied.* oświecać. = kolorować obrazki. **Illuminowanie, a**, *n.* oświecanie. = kolorowanie obrazków.

**Ilm, u**, *m.* **Ilma, y**, *ż. bot.* (Ulmus alba), wiąz biały. **Ilmina, y**, *ż.* drzewo wiązu białego.

**Iloczas, u**, *m.* ilość czasu na wymówienie zgłoski. **Iloczasowy, a, e**, *p.* od iloczasu.

**Iloczyn, u**, *m. aryt.* mnogość.

**Iloraki, a, ie**, *p.* ilu gatunków. **Iloraki, ps.** ilą sposobami. **Ilorakość, ści**, *ż.* ilość gatunków, sposobów.

**Iloraz, u**, *m. aryt.* liczba okazująca ile razy dzieląca mieści się w podzielnej.

**Ilość, ści**, *ż.* liczba powstająca ze zbioru jedności. = pewna liczba, wielość. Znaczna ilość zboża, pieniędzy, wojska.

**Ilowacieć, ję**, *s.n. nied.* stawać się iłowatym. **Ilowatość, ści**, *ż.* obfitość iłu. **Ilowaty**, *ob.* **Ilasty**. **Ilowy, a, e**, *p.* od iłu.

**Im**, z odpowiednim tym przed stopniami wyższemi, znaczy proporcyonalny wzrost lub ubytek. Rzeczka, im źródła bliższa, tym jaśniejsza wodę. Futra gronostajowe im są bielsze, tym drożej się cenią.

**Imać, am**, *s.cz. nied.* **Jąć**, *dok.* brać, łapać, chwytać. W tym zamku trzyma więźniów, których ima. = **Jąć**, zacząć. Jął płakać, uciekać. Umilkli wszyscy, kiedy jął rozprawiać. = **się**, *s.z.* kogo, czego, chwytać się, czepiać się. Farba nie ima się. Pilnik nie ima się stali. To się jego głowy nie ima. I sen się mokrych powiek ich nie ima. Jęła się go waryacya, fantazya. Jąć się jakiego rzemiosła. Czego się chwycić, jakiego jąć sposobu? Własnemi rękoma jął się ciężkich prac uprawy ziemi.

**Imaginacya, yi**, *ż.* (z łac.), władza umysłu, którą widzimy rzeczy nieprzytomne. Imaginacya jest siłą duszy, która wszystkim pojęciom daje ubiór mocno zmysłowy. = urojenie, przywidzenie. Chory przez imaginacyą. **Imaginacyjnie, Imaginalnie**, *ps.* przez imaginacyą. **Imaginacyjny, Imaginalny, a, e**, *p.* od imaginacyi. **Imaginować, uję**, *s.cz. nied.* wystawiać sobie w imaginacyi, wyobrażać.

**Imanie, — się**, *n.* w znaczeniach słów **Imać, Imać się**.

**Imbier, u**, *m. bot.* (Zingiber), roślina w Indyach Wschodnich rosnąca, której korzeń do przyprawy potraw używany.

**Imbryk, a**, *m.* (z tur.), **Imbryczek, czka**, *m. zdrob.* naczynie gliniane, miedziane lub blaszane do gotowania wody na kawę lub herbatę.

**Imię, enia**, *n.* nazwisko osoby lub rzeczy. Imię chrzestne. Jak mu na imię? Jan mu na imię. Nazywać, wołać kogo po imieniu. W imieniu króla, w jego zastępstwie, z jego upoważnienia. = reputacya. Nabyć imienia. Mieć złe imię. Szukałem z nank imienia. = *gram.* rzeczownik. Imię własne, pospolite, słowne, zbiorowe, zgrubiałe, zdrobniałe. = Imieniem, z imienia, na pozór. Są niektórzy, co imieniem tylko są przyjaciele. = Na zgubne imię, na pewną prawie stratę, na

przepadłe. Żołnierze posłani na zgubne imię. Rzucił się na zgubne imię wśród nieprzyjaciół. **Imieniny, nin, *l.m.*** rocznica imienia chrzestnego. **Imiennica, y, Imienniczka, i, *ż.*** tegoż z drugą imienia. **Imiennie, *ps.*** po imieniu. **Imiennik, a, *m.*** tegoż z drugim imienia. **Imienny, a, e, *p.*** od imienia, zawierający imiona. Lista imienna. Wartość imienna pieniędzy, jaką im prawo nadaje. **Imiesłów, owu, *m. gram.*** część mowy tak nazwana, że jest częścią imieniem przymiotnym, częścią słowem. **Imiennik, a, *m.*** księga imion, wspomnień.

**Imość, Imościanka,** *ob.* **Jejmość.**

**Imperator, a, *m.*** wódz u Rzymian, którego albo wojsko tak nazwało, albo któremu senat taki dał tytuł. = *ob.* Cesarz.

**Impertynencya, yi, *ż.*** (z franc.), niegrzeczność, grubiaństwo. **Impertynent, a, *m.*** człowiek niegrzeczny, grubianin. **Impertynentka, i, *ż.*** kobieta niegrzeczna, grubianka.

**Imperyał, a, *m.*** moneta złota rossyjska, wartująca zł. 68, gr. 20.

**Impet, u, *m.*** (z łac.), pęd, *np.* wody, wiatru, kuli. **Impetycya, yi, *ż.*** (z łac.), *praw.* dochodzenie praw swoich, nagabanie prawne. **Impetycznie, *ps.*** z impetem. **Impetyczny, a, e, *p.*** popędliwy, porywczy. **Impetyk, a, *m.*** człowiek porywczy.

**Imponować, uję, *s.n. nied.*** komu, chcieć nad kim górować, wrazić bojaźń, uszanowanie. **Imponowanie, a, *n.*** **Impozycya, yi, *ż.*** chęć górowania, przewodzenia.

**Impressya, yi, *ż.*** (z franc.), wrażenie.

**Impreza, y, *ż.*** (z włos.), przedsięwzięcie.

**Improwizator, a, *m.*** **Improwizatorka, i, *ż.*** mówiący, mówiąca wiersze bez przygotowania. **Improwizować, uję, *s.cz. nied.*** mówić wiersze bez przygotowania.

**Impuls, u, *m.*** **Impulsya, yi, *ż.*** (z łac.), popęd.

**Inaczej,** *ps.* innym sposobem, nie tak. Inaczej mówi, a inaczej czyni. Człowiek tak, a Bóg inaczej, *przysł.* = w innym razie. Popraw się, inaczej wszyscy cię nienawidzić będą. **Inaki, Inakszy, a, e, *p.*** inszy, innego gatunku.

**Inauguracya, yi, *ż.*** (z łac.), obrządek przy koronacyi, konsekracyi biskupa, poświęceniu pomnika, i t. p. **Inauguracyjny, a, e, *p.*** od inauguracyi.

**Indagacya, yi, *ż.*** (z łac.), *praw.* badanie oskarżonego. **Indagacyjny, a, e, *p.*** od indagacyi. **Indagator, a, *m.*** urzędnik badający oskarżonego. **Indagować, uję, *s.cz. nied.*** ciągnąć indagacyą, badać, śledzić. = roztrząsać. Indagować sprawę.

**Indeks, u, *m.*** regiestr rozdziałów w księdze greckiej, łacińskiej. = regiestr dzieł przez Rzym zakazanych. = skazówka na zegarze lub na kompasie. = drugi, skazujący palec u ręki. **Indeksowy, a, e, *p.*** od indeksu.

**Indossacya, yi, *ż.*** (z włos.), przekazanie wexlu komu innemu przez położenie na nim stosownego napisu. **Indossant, a, *m.*** przekazujący wexel. **Indossat, a, *m.*** ten któremu się wexel przekazuje. **Indossować, uję, *s.cz. nied.*** przekazać wexel komu innemu.

**Indult, u, *m.*** (z łac.), dyspensa małżeństwa w zakazanym stopniu od władzy duchownej otrzymana.

**Indycht, u, *m. bot.*** (Indigofera), ziele indychtowe, indygo, roślina w obu Indyach i w Afryce rosnąca, z której otrzymuje się farba błękitna, Indychtem także zwana. **Indychtowy, Indygowy, a, e, *p.*** od indychtu.

**Indycząę, cia, *n.*** pisklę indyków. **Indyczek, czka, *m.*** młody samiec indyczy. **Indyczka, i, *ż.*** samica indycza. **Indyczy, a, e, *p.*** od indyka. **Indyczyć się, *s.z. nied.*** zaczerwienić się ze złości jak indyk, nadymać się jak indyk. **Indyk, a, *m.*** ptak z rzędu kur.

**Indygenat, u, *m.*** (z łac.), prawo obywatelstwa polskiego udzielane na sejmach szlachcie cudzoziemskiej.

**Indygo, Indygowy,** *ob.* **Indycht, i t. d.**

**Indykcya, yi, *ż.*** (z łac.), period lat 15, *ob.* Poczet rzymski.

**Indywidualizm**, u, *m.* system odosobnienia w pracach, usiłowaniach, przeciwny mu wyraz. duch stowarzyszenia. **Indywidualizować, ujęc**, *s.cz. nied.* uważać indywidualnie, oddzielać od gatunku. **Indywidualnie**, *ps.* pojedynczo, osobno. **Indywidualność**, ści, *ż.* stan pojedynczej osoby. **Indywiduum**, *nieod. l.m.* **Indywidua** (z łac.), istota oddzielna każdego gatunku, osoba, jednostka.

**Indzie, Indziej**, *ps.* w innem miejscu.

**Infamia**, ii, *ż.* (z łac.), *praw.* odsądzenie od czci za występek prawem oznaczony. = bezecenstwo, szkarada. **Infamis**, a, *m.* człowiek od czci odsądzony.

**Infant**, a, *m.* **Infantka**, i, *ż.* najstarszy syn, najstarsza córka królów hiszpańskich i portugalskich.

**Infanterya**, yi, *ż.* (z franc.), piechota.

**Infeudacya**, yi, *ż.* nadanie lenności.

**Infima**, y, *ż.* (z łac.), najniższa klassa w szkole. **Infimista**, y, *m.* uczeń z infimy.

**Infirmarya**, yi, *ż.* (z łac.), izba chorujących w klasztorach. **Infirmarka**, i, *ż.* zakonnica chorych pilnująca. **Infirmarz**, a, *m.* pilnujący chorych zakonników. **Infirmerya**, yi, *ż.* izba chorych w konwiktach, pensyach.

**Inflammacya**, yi, *ż.* (z łac.), *med.* zapalenie.

**Informacya**, yi, *ż.* (z łac.), objaśnienie, udzielona wiadomość. **Informacyjny**, a, e, *p.* udzielający wiadomość. **Informować, uję**, *s.cz. nied.* kogo o czem, uwiadamiać. = **się**, *s.z.* zasięgać wiadomość, wywiadywać się.

**Infula**, y, *ż.* (z łac.), czapka biskupia. **Infulat**, a, *m.* prałat któremu wolno używać zaszczytów biskupich. **Infulata**, y, *ż.* probostwo infułowane.

**Infuzya**, yi, *ż.* (z łac.), nalewka otrzymana przez nalanie ziela, kwiatu, liści, wodą wrzącą. **Infuzorya**, *l.m. zool.* wymoczki

**Ingredyencya**, yi, *ż.* (z łac.), cokolwiek do składu czego wchodzące.

**Ingressacya**, yi, *ż.* wpisanie, wniesienie, zaciągnienie do akt. **Ingrossować, uję**, *s.cz. nied.* wpisać, wnieść, zaciągnąć do akt.

**Ingrycht**, u, *m* (z niem.), przegródki w zamku, które przechodzą bródkę klucza. **Ingrychtowy**, a, e, *p.* od ingrychtu. Zamek ingrychtowy.

**Inhalacya**, yi, *ż.* (z łac.), wdychanie. = *bot.* wciąganie w siebie przez rośliny gazu potrzebnego do ich życia.

**Inhibicya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* wstrzymanie sprawy przez króla listem zapowiednim.

**Inicyatywa**, y, *ż.* (z łac.), początkowanie *np.* praw. Wziąć w czem inicyatywę.

**Injekcya**, yi, *ż.* (z łac.), *med.* wtryskiwanie płynu w ranę lub w otwór organu chorego.

**Inkarnat**, u, *m.* jasno-czerwony kolor. **Inkarnatowy**, a, e, *p.* jasno-czerwony, cielisty.

**Inkaust**, u, *m.* (z grec. łac.), atrament. **Inkaustowy**, a, e, *p.* od atramentu.

**Inklinacya**, yi, *ż.* (z łac.), skłonność.

**Inkluz**, a, *m.* **Inkluza**, y, *ż.* (z łac.), zamknięty w jakiem naczyniu mniemany duch, zabobonnikom służący.

**Inkognito**, *ps.* pod cudzem nazwiskiem.

**Inkompetencya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* niewłaściwość sądu.

**Inkonsekwencya**, yi, *ż.* (z łac.), nielogiczność, brak związku między założeniem a wnioskiem.

**Inkorporacya**, yi, *ż.* (z łac.), wcielenie, przyłączenie do towarzystwa, prowincyi do kraju.

**Inkrustacya**, yi, *ż. chem.* kamienny osad tworzący się na przedmiotach zanurzonych w niektórych źródłach mineralnych, lub na ścianach naczynia, w którem się gotuje woda mająca w sobie rozpuszczone obce cząstki. **Inkrustować, uję**, *s.cz. nied.* powlekać marmurem, gipsem.

**Inkunabuł**, u, *m.* (z łac.), książka drukowana w samych początkach wynalezienia druku.

**Inkwirent**, a, *m.* urzędnik inkwirujący. **Inkwirować, uję**, *s.cz. nied. praw.* czynić inkwizycyą, indagować, badać oskarżonego. **Inkwizycya**, yi, *ż.* (z łac.), badanie, indagacya. = sąd duchowny w Hiszpanii i we Włoszech na kacerzy postanowiony. **Inkwizycyjny**, a, e, *p.* od inkwizycyi.

Sejm inkwizycyjny roku 1592, na którym Zygmunt III zdawał sprawę ze związków swoich z domem rakuzkim. **Inkwizytor**, a, *m.* indagator. = duchowny urzędnik, przełożony w sądzie ś. Inkwizycyi. **Inkwizytorski**, a, ie, *p.* od inkwizytora.

**Innojęzyczny**, a, e, *p.* innego języka.

**Innowierca**, y, *m.* inaczej wierzący, różnowierca. **Innowierstwo**, a, *n.* różnowierstwo. **Inny**, *ob.* Inszy.

**Inokulacya**, yi, *ż.* (z łac.), szczepienie.

**Inskrypcya**, yi, *ż.* (z łac.), napis.

**Inspekcya**, yi, *ż.* (z łac.), urząd inspektora. = dozór, nadzór. = to nad czem inspektor ma dozór.

**Inspekt**, u, *m.* grzęda ogrzewana ciepłem gnoju, zasłoniona od zimnego powietrza skrzynią, oknami matami. **Inspektowy**, a, e, *p.* od inspektu.

**Inspektor**, a, *m.* (z łac.), dozorca, nadzorca. Inspektor jazdy, piechoty w autoramencie cudzoziemskim. = dozorca szkolny. **Inspektorstwo**, a, *n.* urząd inspektora. = zbior. inspektor z żoną.

**Inspiracya**, yi, *ż.* (z łac.), natchnienie.

**Instalacya**, yi, *ż.* akt publiczny, przez który nowy urzędnik na swój urząd wprowadzony bywa. **Instalacyjny**, a, e, *p.* od instalacyi. **Instalować**, uję, *s.cz. nied.* wprowadzić nowego urzędnika na urząd.

**Instancya**, yi, *ż.* (z łac.), stopień jurysdykcyi sądowej. Ziemstwo było pierwszą instancyą, trybunał drugą i ostatnią. = za kim do kogo, prożba, wstawienie się, przyczynienie się. Wnosić instancyą.

**Instrukcya**, yi, *ż.* (z łac.), nauka. = przepis postępowania. Dać komu instrukcyą. **Instruktarz**, a, *m.* taryfa komory celnej. **Instruktor**, a, *m.* oficer lub podoficer uczący musztry żołnierzy.

**Instrument**, u, *m.* (z łac.), wszelkie narzędzie, *np.* chirurgiczne, a mianowicie muzyczne. = dokument, akt autentyczny, list urzędowny. **Instrumentalny**, a, e, *p.* od instrumentu. Muzyka instrumentalna.

**Instygacya**, yi, *ż.* (z łac.), foldrowanie, oskarżenie. = poduszczenie, pobudzenie. **Instygator**, a, *m.* urzędnik który oskarżał w sprawach publicznych tyczących się bezpieczeństwa Rzplitej i osoby królewskiej. **Instygować**, uję, *s.n. nied.* na kogo, oskarżać, nastawać, foldrować.

**Instynkt**, u, *m.* (z łac.), wrodzona podnieta do pewnych czynności, zwierzętom właściwa, a do utrzymania ich indywidualnej całości i zachowania gatunków nieodbicie potrzebna. Zwierzętom instynkt, nam ludziom, rozum dały nieba. = w ludziach, natchnienie. **Instynktowie**, **Instynktowo**, *ps.* przez instynkt, z instynktu. **Instynktowy**, a, e, *p.* od instynktu, z wrodzonego musu.

**Instytucya**, yi, *ż.* (z łac.), obrządek przez który władza duchowna powierza kościół lub beneficyum osobie duchownej. = ustawa. Instytucye polityczne. = w *l.m.* zbiór praw. Instytucye prawa rzymskiego. **Instytuować**, uję, *s.cz. nied.* wprowadzić na urząd osobę duchowną, *np.* proboszcza na parafią. **Instytut**, u, *m.* zakład naukowy, dobroczynny. Instytut głucho niemych.

**Insurekcya**, yi, *ż.* (z łac.), powstanie. **Insurgent**, a, *m.* powstaniec.

**Insygnia**, ów, *l.m.* (z łac.), znaki godności *np.* królewskiej: korona, berło, jabłko. = klejnoty koronne.

**Inszość**, ści, *ż.* inność, różność. **Inszy**, **Inny**, a, e, *p.* nie ten. Inszy jest kto sieje, a inszy kto żnie. Co innego, nie to. Mówmy o czem innem. Kto inny, inna osoba. Insza (rzecz), co innego. Insza jest pisać list, a insza historyą.

**Intabulacya**, yi, *ż.* (z łac.), wpisanie nieruchomego majątku do księgi hipotecznej. **Intabulować**, uję, *s.cz. nied.* wpisać nieruchomy majątek do księgi hipotecznej.

**Integralny**, a, e, *p* (z łac.), całki. Rachunek integralny, *mat* ilości skończonych przez nieskończenie małe.

**Intencya**, yi, *ż.* (z łac.), chęć, myśl,

vamiar. Dobra, zła intencya. = woia, życzenie, *np.* fundatora, testatora. = Modlić się, mszy słuchać na jaką intencyą, dla uproszenia u Pana Boga, aby się ziściło co modlący się ma na myśli.

**Intendent**, a, *m.* (z franc.), zawiadowca, nadzorca. **Intendentura**, y, *ż.* urząd intendenta. = dozór, nadzór. = bióro intendenta.

**Intercyza**, y, *ż.* (z łac.), przedślubna ugoda piśmienna o posag, wiano.

**Interdykt**, u, *m.* (z łac.), zakaz Rzymu odprawiania obrzędów duchownych.

**Interes**, u, *m.* (z franc.), korzyść, pożytek. Interes prywatny, publiczny. Mieć interes osobisty na widoku. = rzecz interesująca kogo, sprawa. Pilnować swoich interesów. Sprawować czyje interesa. Mieć do kogo interes. **Interesant**, a, *m.* człowiek interesowny. = należący wspólnie z drugimi do jakiego interesu. **Interesik**, u, *m.* mały interes. **Interesować**, uję, *s.cz. nied.* obchodzić, zajmować, wzbudzać ciekawość. To nas najbardziej interesować powinno, z czego chleb mamy. = się, *s.z.* kim, czem, mieć pieczę, starannie o kim, o czem. = do czego, wchodzić, wdawać się w co. **Interesowany**, a, e, *p.* którego co obchodzi, mający w czem interes. Strony interesowane. = *ob.* **Interesowny**. **Interesownie**, *ps.* sposobem interesującym. = dla osobistego interesu. **Interesowność**, ści, *ż.* przymiot człowieka interesownego. **Interesowny**, a, e, *p.* mający na widoku osobisty interes. **Interesujący**, a, e, *p.* wzbudzający ciekawość, zajmujący, ciekawy.

**Internuncyusz**, a, *m.* zastępca nuncyusza, najczęściej audytor, zastępujący jego miejsce przed przybyciem jego następcy.

**Interpellacya**, yi, *ż.* (z łac.), wezwanie do dania odpowiedzi na pytania w izbach prawodawczych. **Interpelować**, uję, *s.cz. nied.* wezwać do dania odpowiedzi.

**Interpolacya**, yi, *ż.* (z łac.), wtrącenie do textu swoich lub obcych wyrazów. **Interpolator**, a, *m.* ten co wtrąca do textu jakie wyrazy.

**Interrogatorya**, ów, *l.m. praw.* pytania w ciągnieniu indagacyi świadkom zadawane.

**Interwencya**, yi, *ż.* (z łac.), wdanie się jakiego państwa do wojny toczącej się między innemi państwami, lub do spraw wewnętrznych jakiego państwa.

**Interymalnie**, *ps.* tymczasowo. **Interymalny**, a, e, *p.* tymczasowy.

**Intolerancya**, yi, *ż.* (z łac.), nietolerancya, niecierpienie innych wyznań.

**Intonacya**, yi, *ż.* (z łac.), *muz.* zaczęcie śpiewu. **Intonować**, uję, *s.cz. nied.* zacząć śpiew.

**Intrata**, y, *ż* (z włos.). **Intratka**, i, *ż. zdrob.* dochód, przychód. **Intratność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest intratnem. **Intratny**, a, e, *p.* przynoszący znaczną intratę.

**Introligator**, a, *m.* (z włos.). ten co książki oprawia. **Introligatorczyk**, a, *m.* czeladnik introligatora. **Introligatorka**, i, *ż.* ta co oprawia książki. = żona introligatora. **Introligatornia**, ni, *ż.* izba, gdzie oprawiają książki. **Introligatorski**, a, ie, *p.* od introligatora. **Introligatorstwo**, a, *n.* rzemiosło introligatora.

**Intromissya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* wprowadzenie w posiadanie dóbr nieruchomych.

**Intruz**, a, *m.* (z łac.), wdzierca na urząd.

**Intryga**, i, *ż.* (z franc.), skryty podstęp, praktyki tajemne, kręte drogi do dopięcia swego. = węzeł dramatyczny w sztukach teatralnych. **Intrygant**, a, *m.* **Intrygantka**, i, *ż.* zajęty, zajęta intrygami. **Intrygować**, uję, *s.n. nied.* robić intrygi, skrycie i podstępnie działać.

**Intymacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* wstrzymanie exekucyi wyroku pierwszej instancyi przez pozew wydany do wyższego sądu.

**Intytulacya**, yi, *ż.* (z łac.), danie tytułu.

**Inwalid**, a, *m.* (z łac.), niezdatny dla starości lub niezdrowia do dalszej służby wojskowej.

**Inwencya**, yi, *ż.* (z łac.), dar wynalezienia. = wynalazek.

**Inwentarz**, a, *m.* (z łac.), spis tego co się znajduje. Inwentarz praw. = spis rzeczy w dobrach nieruchomych, w mieszkaniu zmarłego lub dłużnika. = rzeczy w inwentarzu gospodarskim spisane: bydło, wieprze, owce, konie, tudzież powinności włościańskie. **Inwentować**, uję, *s.cz. nied.* do inwentarza wpisywać. **Inwentowanie**, a, *n.* **Inwentura**, y, *ż.* spisywanie inwentarza.

**Inwestytura**, y, *ż.* (z łac.), przyodzianie władzą lenną, nadanie lenności, danie w lenność dóbr lub kraju.

**Inżynier**, a, *m.* (z franc.), ten co się trudni fortyfikacyą twierdz, budowaniem dróg i mostów, zdejmowaniem planów, kierowaniem robót około rzek, kanałów, portów, wodociągów; ztąd inżynier wojskowy i cywilny. **Inżynierski**, a, ie, *p.* od inżyniera. **Inżynierya**, yi, *ż.* nauka inżynierska. = korpus inżynierów. Służyć w inżynieryi.

**Ipekakuana**, y, *ż.* lekarstwo na wymioty z korzenia rośliny (Cephüelis ipecacuanha) rosnącej w Ameryce południowej.

**Irchа**, y, *ż.* skóra biała zamszowa. **Irchарz**, a, *m.* białoskórnik. **Irchowy**, a, e, *p.* z irchy.

**Ironia**, ii, *ż.* (z franc.), uszczypliwa żartobliwość. **Ironicznie**, *ps.* z ironią. **Ironiczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest ironiczne. **Ironiczny**, a, e, *p.* od ironii, uszczypliwy.

**Irytacya**, yi, *ż.* (z łac.), rozdrażnienie, stan drażliwy, *np.* nerwów. **Irytować**, uję, *s.cz. nied.* drażnić, jątrzyć. = się, *s.z.* jątrzyć się.

**Iść**, idę, *s.n. nied.* postępować z miejsca na miejsce. Iść na przechadzkę, na rynek, do lasu, do kościoła. Iść na mszą, na kazanie. = (o rzeczach). *fig.* Ta droga idzie do wsi, do miasta. Zegarek idzie, nie idzie, za prędko idzie. Interesa dobrze, źle idą. Jak ci teraz idzie? Zboże idzie w górę. = mieć bieg, kursować. Dukaty holenderskie wszędzie idą. Te pieniądze tu nie idą. = ważyć, mieścić w sobie. Na talar idzie sześć złotych polskich. = idzie o co. Idzie tu o życie, o sławę, o gardło. Wy nie wiecie, a tu o was idzie przecie. = się, *s.cz. nieos.* Tą drogą idzie się do miasta.

**Iścić**, iszczę, *s.cz. nied.* dopełniać, uiszczać, *np.* obietnicę, nadzieję. Teraz tedy niechaj iści każdy, kto co obiecał. = się, *s.z.* dopełniać się, sprawdzać się. Co starzy tragikowie piszą o Medeach, wszystko się to iści. = komu, uiszczać się z długu, z danego słowa.

**Iściec**, ćca, *m. praw.* istny, prawdziwy właściciel. = istny, prawdziwy wierzyciel. = istny dłużnik. = pryncypał, od którego co istnie albo rzeczywiście pochodzi, prawdziwy zastawca, prawdziwy przedawca. Poszukiwać, dochodzić na iśćcu. = ręczyciel, zastępca, ewiktor. = exekutor testamentu. = świadek. **Iścizna**, y, *ż.* istna prawda, rzetelność. = summa główna, kapitał. = własność, rzecz posiadana.

**Iskać**, am, *s.cz. nied.* wybierać komu wszy. = się, *s.z.* wybierać sobie, albo jeden drugiemu wszy.

**Iskierka**, i, *ż. zdrob.* od Iskra, mała iskra. = *fig.* krzta, odrobina. Iskierka rozumu, nadziei. Mała iskierka wielkie pożogi rozniecа. **Iskra**, y, *ż.* cząstka ognia z niego wyskakująca. Z krzemienia uderzonego krzesiwem sypią się iskry. Iskry elektryczne, pryskające z ciała naelektryzowanego, za zbliżeniem ciała nieelektrycznego. **Iskrawy**, **Iskrzący się**, **Iskrzysty**, a, e, *p.* iskry rzucający, pełen iskier. Iskrzące się gwiazdy. Oczy iskrawe. **Iskrzenie się**, *n.* rzucanie iskier. Iskrzenie się gwiazd. **Iskrzyć się**, *s.z. nied.* iskry z siebie rzucać. Gwiazdy iskrzą się. Iskrzą im się we łbie oczy. = (o winie), pienić się. Wino szampańskie iskrzyło się w kieliszkach. **Iskrzyk**, a, *m. min.* piryt żelazny, siarczyk żelaza. **Iskrzysto**, *ps.* iskrząc się. **Iskrzysty**, a, e, *p.* iskrzący się, iskrawy.

**Istnąć**, **Istnieć**, nę, *s.n. nied.* mieć

byt. **Istnie**, *p.* istotnie, rzeczywiście. **Istniejący**, a, e, *p. im.* mający byt. **Istnienie**, a, *n.* byt, bycie. **Istność**, ści, *ż.* bytność, byt. = istota byt mająca. Najwyższa istność. **Istny**, a, e, *p.* istotny, prawdziwy, rzetelny. Istna prawda. = wierutny. Istny waryat. Istna małpa. Istny Niemiec, sztuczka kusa. **Istota**, y, *ż.* rzecz byt mająca. Istota rozumna. Człowiek składa się z dwóch istot całkiem od siebie różnych to jest z duszy i ciała. = natura czyli przyrodzenie rzeczy byt mającej. Istota boska. Istota ludzka. = grunt rzeczy, sama rzecz. W samej istocie, w samej rzeczy. Często co złe z pozoru, dobre jest w istocie. **Istotnie**, *ps.* w samej istocie, prawdziwie. = rzeczywiście, w samej rzeczy. **Istotność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest istotne. **Istotny**, a, e, *p.* do istoty rzeczy należący. Przymiot istotny. Wada istotna. = w samej istocie tak będący, prawdziwy. Istotne zdarzenie. Istotna przyczyna.

**Iwa**, y, **Iwina**, y, *ż. bot.* (Salix caprea), wierzboloza. **Iwinka**, i, *ż.* **Iwonianek**, nka, *m. bot.* (Ajuga), dąbrówka, gądziel. **Iwowy**, a, e, *p.* od Iwy

**Iż**, *sp.* że. **Iżby**, *sp.* żeby, ażeby.

**Iżali, Iżaliż** (w pytaniach), ażali, czy. Iżali wam czego niedostawało? Iżali wam Mojżesz nie dał zakonu?

**Izba**, y, *ż.* pokój, komnata. Izba jadalna. Izba sądowa, gdzie się sądy odbywają. = zgromadzenie w izbie. Izba senatorska. Izba poselska. Izba wyższa, niższa, składające parlament angielski.

**Izbica**, y, *ż.* (z niem.), skrzynia drzewęglasta przy mostach dla wstrzymywania pędu wody i lodu.

**Izdebka**, i, *ż. zdrob.* od Izba, pokoik, stancyjka. **Izdebny**, a, e, *p.* od izby.

**Izrael**, a, *m.* imię dziesięciu pokoleń ludu hebrajskiego, które się od dwóch pokolen Judy odłączyły = *zbior.* cały lud izraelski. **Izraelczyk**, a, **Izraelita**, y, *m.* z królestwa izraelskiego, żyd. **Izraelski**, a, ie, *p.* od Izraela.

# J.

**J**, dziesiąta litera alfabetu, najmiększa ze wszystkich spółgłosek, i dla tego nie mająca odpowiadającej sobie twardej, stanowi przejście od samogłosek do spółgłosek. Następuje po dwóch tylko spółgłoskach twardych, *w*, *z*: *wjazd*, *zjazd*, ale stać może przed wszystkiemi samogłoskami i po wszystkich samogłoskach w jednej zgłosce: *kraj*, *kraju*; *wuj*, *wuja*.

**Ja**, *z. osob.* (1 osoby), Kto tam? ja. **Jabłczany**, **Jabłeczny**, a, e, *p.* z jabłek. **Jabłczasty**, a, e, *p.* podobny do jabłka. **Jabłczysty**, a, e, *p.* pełen jabłek. **Jabłecznik**, a, *m.* napój z jabłek. **Jabłko**, a, *n.* owoc jabłoni. *Przysł.* Jakie drzewo, takie jabłko. Nie daleko pada jabłko od jabłoni, jacy rodzice, takie dzieci. Zbić kogo na winne jabłko. = *fig.* Jabłko niezgody. = *bot.* Jabłko miłości, *ob.* Pomidor. = *anat.* Jabłko Adama, *ob.* Grdyca. Jabłko goleniowe, kość okrągława na przodzie kolana osobno leżąca = kula złota z krzyżem, godło królewskiej i cesarskiej godności. **Jabłkorodny**, a, e, *p.* rodzący jabłka. **Jabłkowity**, a, e, *p.* (o koniu), mający maść nakra-

pianą w jabłka. **Jabłoń**, ni, *ż. bot.* (Pyrus malus). **Jabłonka**, i, *ż. zdrob.* drzewo jabłka rodzące. **Jabłonkowy**, a, e, *p.* od jabłonki. **Jabłonny**, **Jabłonowy**, a, e, *p.* od jabłoni. Sad jabłonny. Liście jabłonowe. **Jabłuszko**, a, **Jabłuszeczko**, a, *n. zdrob.* od Jabłko.

**Jąć**, *ob.* Imać.

**Jad**, u, *m.* trucizna w niektórych zwierzętach i roślinach będąca. Jad jest właściwie tylko w zwierzętach i ziołach, trucizna może być w różnych ciałach. = *fig.* zguba, zaraza. Romanse takowe zawierają jad, nieznacznie zarażający umysł, trujący obyczajność. = zajadłość. Jad potwarzy. Oczy mu jadem pałają. **Jadać**, am, *s.cz. częst.* od Jeść. W piątki mięsa nie jadam. **Jadalnia**, ni, *ż.* izba jadalna. **Jadalny**, a, e, *p.* od jadania. Izba jadalna. = od jedzenia. Grzyby jadalne. **Jadanie**, a, *n.* czynność jadania. **Jadło**, a, *n.* jedzenie, potrawa, strawa. **Jadowicie**, *ps.* zajadle. **Jadowitość**, ści, *ż.* przymiot tego co ma jad w sobie. = *fig.* zajadłość. **Jadowity**, a, e, *p.* mający jad w sobie. Węże i żmije są jadowite. = *fig.* zajadły, zjadliwy. = uszczypliwy. Język jadowity.

**Jadro**, a, *n. myśl.* w sieci ptaszniczej część spodnia albo środkowa, gęstsza i buchasta, pod spodem rzadszej, albo między dwiema rzadszemi, służąca do tego aby się ptak nakryty upłatał. Sieć jadrzysta, mająca jadro.

**Jądro**, a, *n.* **Jąderko**, **Jądereczko**, a, *n. zdrob.* to co jest w pestce, w łupinie owoców. Jądro orzecha, śliwki, jabłka. = *fig.* sama treść, istota, grunt rzeczy. = *anat.* Jądra, organa okrągławe, nasienny płyn wydzielające, u mężczyzn w worku zawieszone. **Jądrownik**, a, *m.* jądrowy worek. **Jądrowy**, a, e, *p.* od jąder. Worek jądrowy. **Jądrzysty**, a, e, *p.* mający duże jądra. = *ob.* Jędrny.

**Jaglany**, a, e, *p.* od jagieł. Kasza jaglana. **Jaglasty**, a, e, *p.* podobny do jagieł, kruplasty, *np.* .iszaj. **Jagły**, **giel**, *l.m.* proso w stępie otłuczone.

**Jagniak**, a, *m.* jagnię samiec. **Jagnię**, cia, *n.* **Jagniątko**, **Jagniąteczko**, a, *n. zdrob.* płód owczy. **Jagnięcina**, y, *ż.* mięso jagnięce. **Jagnięcy**, a, e, *p.* od jagnięcia.

**Jagoda**, y, *ż.* owoc niektórych roślin mięsisty, bez pestki, z ziarkami w miazdze. = Jagody, lice, policzki. Twarz miała pociągłą, blade lecz świeże jagody. = *fig.* kwiat panieństwa. Dała sobie zerwać panieństwa jagodę. = *anat.* Jagody ślinne, gruczołki ślinę wydzielające. = *bot.* Wilcze jagody, *ob.* Pokrzyk lekarski. **Jagódka**, i, **Jagodeczka**, i, *ż. zdrob.* od Jagoda, mała jagoda. **Jagodnik**, a, *m.* sok z jagód. **Jagodny**, **Jagodowy**, a, e, *p.* od jagód. Sok jagodowy. = *anat.* Błonka jagodowa w oku, której przednia część w środku dziurawa. = wydający jagody. Rośliny jagodowe. **Jagodorodny**, a, e, *p.* rodzący jagody. **Jagodziany**, a, e, *p.* z jagód, mianowicie winnych. **Jagodzisty**, a, e, *p.* pełen jagód.

**Jaguar**, a, *m. zool.* tygrys amerykański.

**Jaje**, **Jajo**, a, *n.* skorupa zawierająca białek, żółtek i przylegającą do niej błonkę, z której się pisklę wylęga. Nieść jaja. Siedzieć na jajach. Jaja miękko lub twardo gotowane. Jaja sadzone, na patelni z octem. Mędrzsze dziś jaja niż kury, *przysł.* = Jaja, jajca, jądra męzkie. **Jajeczko**, a, *n. zdrob.* od **Jajko**, a, *n zdrob.* od Jaje. Święcone jajko. **Jajecznica**, y, *ż.* jaja smażone z masłem lub słoniną. **Jajecznik**, a, *m. anat.* organ rodzajowy w płci żeńskiej, przyczepiony do błony otrzewnej tuż za trąbami Fallopiusza. = *bot.* część najniższa słupka w roślinach płci żeńskiej. = ciasto z jajami pieczone. **Jajkowaty**, **Jajowaty**, a, e, *p.* podobny do jaja, owalny. **Jajorodny**, a, e, *p.* rodzący się z jaja. **Jajowody**, ów, *l.m. anat.* trąby Fallopiusza, któremi jajko zapłodnione dostaje się

do macicy. **Jajowy**, a, e, *p.* od jaja. **Jajuszko**, a, *n. zdrob.* bardzo małe jaje.

**Jak**, *ps.* i *sp.* w porównaniach z wyraźnym lub domyślnym **Tak**. Miód tak słodki jak cukier. Płótno białe jak śnieg. = **Jak . . . tak**, z powtórzonem jednemże słowem, oznacza długo trwającą czynność przez to słowo wyrażoną. A deszcz jak padał tak padał. = zamiast jakby, jak gdyby. Leży jak nieżywy. = przed stopniem najwyższym, dla dodania mu większej mocy. Wszystko idzie jak najlepiej. Jak najpokorniej upraszam. = w wykrzyknieniach. Jak (Jakże) mi przykro! = w zapytaniach. Jak się on nazywa? Jak daleko? Jak dawno? = zamiast kiedy. Jak będziesz miał czas, to przyjdź do mnie. = odkąd. Jak żyję nie widziałem nic podobnego. Jak świat światem, nie będzie Niemiec Polakowi bratem. = skoro. Jak tylko słońce zeszło, wyjechaliśmy z noclegu.

**Jąkać**, am, *s. cz. nied.* **Jąknąć**, nę, *jednor.* niewyraźnie wymawiać, bełkotać. To dziecię zaczyna jąkać wyrazy. = **Jąkać się**, *s.z.* zacinać się w mowie. Była jedna kraina, gdzie każdy się jąkał. **Jąkacz**, a, **Jąkała**, y, *m.* ten co się jąka. **Jąkalstwo**, **Jąkanie się**, a, *n.* zacinanie się w mowie. **Jąkawy**, **Jąkliwy**, a, e, *p.* jąkający się. **Jąkliwość**, ści, *ż.* wada jąkania się.

**Jaki**, a, e, *p.* w porównaniach z wyraźnym lub domyślnym **Taki**. Jaki pan, taki kram, *przysł.* Człowiek, jakich dziś mało. = jakiego gatunku, rodzaju. Nie wiem jaki to człowiek, jakie jego zamiary. = w zapytaniach i wykrzyknieniach. Jaki to chłopiec piękny i młody? jaka to obok dziewica? Jakie nieszczęście! = zamiast jakikolwiek. Potrzeba mu dać jaką nagrodę. = = Jaki taki, jakikolwiek. Oblężeni umyślili, póki siły jakie takie, bronić się wycieczką. = ladajaki. Kaznodzieja z niego jaki taki. O wodę tam trudno, a wino jakie takie. = przed imionami liczebnemi, zamiast blizko, około. Wyspa Cypr na jakie sto mil od Syryi. **Jakibądź**, **Jakabądź**, **Jakiebądź**, **Jakikolwiek**, **Jakakolwiek**, **Jakiekolwiek**, *p.* bądź jaki chce. **Jakimbądź** albo **jakimkolwiek** sposobem. **Jakiś**, **Jakaś**, **Jakieś**, *p.* niewiadomo jaki. Jakiś to filozof powiedział. Zdarzył mu się jakiś przypadek. **Jakkolwiek**, **Jakkolwiekbądź**, *sp.* aczkolwiek. Jakkolwiek jest chytry, trafił na chytrzejszego. **Jako**, *sp.* i *ps. ob.* **Jak**. = ile, o ile. Przebaczam ci jako ojciec, karzę cię jako sędzia. = Jako to, naprzykład. Gady, jako to: żaby, węże, jaszczurki. = Jako tako, jakokolwiek, nieźle, niezgorzej. Mam się jako tako. **Jakokolwiek**, *ps.* dość dobrze, jako tako. Pisze jakokolwiek. **Jakoś**, *ps.* niewiadomo jakim sposobem. Jakoś w tej walce gorącej zjadło się kurczę niechcący. **Jakość**, ści, *ż.* przymiot, to jest kształt, kolor, własność jakiej rzeczy. **Jakowość**, ści, *ż.* zbiór przymiotów. **Jakowy**, a, e, *p.* jakich przymiotów, jaki. Jakowi ludzie z początku w Brytanii mieszkali, wiedzieć nie można. **Jakoż**, *ps.* w samej rzeczy. Obiecał iż wkrótce nazad przyjdzie; jakoż nie długo bawiąc powrócił. **Jakże**, *ps.* pytając o co *ob.* **Jak**. = odpowiadając z twierdzeniem na pytanie, tak jest, nieinaczej, a jużci. Pisałeś do brata? A jakże (domyślając się, nie miałem pisać).

**Jalapa**, y, *ż. bot.* (Ipomea Purga), roślina amerykańska, której korzeń na proszek utarty używa się jako lekarstwo rozwalniające.

**Jałmużna**, y, *ż.* datek nie mającemu sposobu do życia. Dawać jałmużnę. Prosić jałmużny, albo o jałmużnę. Żyć z jałmużny. Chodzić po jałmużnie. **Jałmużnica**, y, **Jałmużniczka**, i, *ż.* kobieta co wielkie jałmużny daje. **Jałmużnictwo**, a, *n.* urząd jałmużnika. **Jałmużniczy**, a, e, *p.* jałmużnę dający. **Jałmużnik**, a, *m.* który daje jałmużnę. = urzędnik duchowny, rozdający

**Jałmużny**, na dworze królów francuzkich.

**Jałowcowy**, a, e, *p.* od jałowcu, z jałowcu. Krzak jałowcowy. Wódka jałowcowa. **Jałowica**, y, *ż.* **Jałówka**, i, *ż. zdrob.* krowa niemająca jeszcze cielęcia. **Jałowiczy**, a, e, *p.* od jałowicy. **Jałowiec**, wca, *m. bot.* (Juniperus), roślina z rodziny iglastych, której gatunek, jałowiec pospolity, wydaje jagody, jałowcem także zwane, w medycynie, do kadzenia, do pędzenia wódki używane. **Jałowieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się jałowem, nie rodzącem. **Jałowizna**, y, *ż.* **Jałownik**, a, *m.* bydło młode, jałowice, cielęta. = Jałowizna, grunt jałowy, nieurodzajny. **Jałowo**, *ps. fig.* pisać, sucho, czczo. **Jałowość**, ści, *ż.* niepłodność, nieurodzajność. **Jałowy**, a, e, *p.* (o krowach), niepłodny. = (o gruncie), nieurodzajny. = *fig.* suchy, czczy, oschły. Pismo jałowe. Styl jałowy. = próżny, płonny. Obietnica, nadzieja jałowa. = zmyślony, udany. Łzy jałowe. Śmiech jałowy. = (o potrawach), bez omasty. Kasza, kapusta jałowa.

**Jama**, y, *ż.* nora, *np.* lisów, królików, borsuków. = dół. Wilcza jama, do łapania wilków. = *anat.* wklęsłość. Jama piersiowa. **Jamisty**, a, e, *p.* pełen jam. **Jamka**, i, *ż. zdrob.* od Jama. = *anat.* Jamki oczne, dołki w których oczy osadzone. **Jamnik**, a, *m.* **Jamniczek**, czka, *m. zdrob.* pies na nizkich, krzywych nogach, używany w polowaniu na zwierzęta w jamach mieszkające. **Jamny**, a, e, *p.* od jam, w jamie mieszkający.

**Janczar**, a, *m.* (z tur.), żołnierz pieszy turecki. **Janczarka**, i, *ż.* rusznica janczarska. **Janczarski**, a, ie, *p.* od janczarów. **Janczarstwo**, a, *n.* stan janczarski, janczarowie.

**Janowcowy**, a, e, *p.* z janowca. **Janowiec**, wca, *m. bot.* (Genista), roślina krzewinkowa z rodziny groszkowych, żółto kwitnąca, której jeden gatunek, janowiec farbierski, daje żółtą farbę, z drugiego, janowiec miotłowy, miotły robią.

**Jar**, u, *m.* wądół w lesie.

**Jarczak**, a, *m.* (z tatar.), terlica albo łęk gładki, skórą oklejony, bez poduszki.

**Jarka**, i, *ż.* (jar, wiosna po słowacku), cokolwiek z przeszłej wiosny, *np.* jarka owieczka, *ob.* **Jarlaczka**. **Jarki**, a, ie, *p.* jary, wiosenny. = kruchy. Jarkie żelazo. = Jarka sól, odmiana soli ziarnistej zielonej w Wieliczce. **Jarlaczka**, i, *ż.* **Jarlak**, **Jarlik**, a, *m.* **Jarliczek**, czka, *m. zdrob.* jagnię tegoroczne.

**Jarmarczny**, **Jarmarkowy**, a, e, *p.* od jarmarku. Miasteczko jarmarkowe. = **Jarmarczne**, **Jarmarkowe**, go, *n.* opłata na jarmarku. = gościniec z jarmarku. **Jarmarczyć**, czę, *s.n. nied.* kupować lub przedawać na jarmarku. **Jarmark**, u, *m.* (z niem.), roczny targ. = *fig.* zgiełk, hałas, harmider. = gościniec z jarmarku.

**Jarmułka**, i, *ż.* krymka pospolicie żydowska.

**Jarmuż**, u, *m. bot.* (Brassica sabellica), warzywo zimowe. Jarmuż kędzierzawy, zielony, granatowy, na zimę zostawuje się na grzędach, niezdatny do użycia póki od mrozu nie skruszeje.

**Jaro**, *ps.* czerstwo, *np.* wyglądać. **Jary**, a, e, *p.* wiosenny. Jare żyto, jara pszenica, na wiosnę siane. Jary wosk, jarzęcy, pierwszego młodego roju. Jary miód, lipiec. = *fig.* czerstwy. Stary, ale jary.

**Jarząb**, ęba, *m.* **Jarzębina**, y, *ż. bot.* (Sorbus), drzewo powszechnie znane, tudzież jego jagoda. **Jarząbek**, bka, *m. zool.* ptak z gatunku głuszca, karmi się jarzębiną. **Jarzębaty**, a, e, *p.* (o kurach), nakrapiany, pstrokaty. **Jarzębi**, **Jarzębinowy**, a, e, *p.* od jarzębu. Jarzęble jagody. Napój jarzębinowy.

**Jarzęcy**, a, e, *p.* wiosenny, na wiosnę lub w lecie zrobiony. Wosk jarzęcy. Miod jarzęcy. *ob.* Jary. Jarzęca świeca, biała z czystego wosku ulana.

**Jarzmo**, a, *n.* narzędzie do zaprzęgania wołów. = *fig.* niewola. Nałożyć jarzmo. Dźwigać jarzmo. Zrzucić jarzmo. Uwolnić się od

jarzma. Wybić się zpod jarzma. Jarzmo małżeńskie. = spojenie ciesielskie kształt jarzma mające. = u Rzymian, dwa słupy z poprzecznicą u wierzchu nakształt szubienicy, przez ktore przepędzano wojsko zwyciężone. = *anat.* Jarzma, mosteczki czyli wypukłości między okiem a uchem, po obu stronach głowy, utworzone przez wyrostki jarzmowe kości skroniowej, skórą tylko pokryte. **Jarzmowaty**, a, e, *p.* nakształt jarzma. = *anat.* Pociąg kości jarzmowatej. **Jarzmowy**, a, e, *p.* od jarzma. Kość jarzmowa, *anat.* po bokach twarzy leżąca.

**Jarzyna**, y, *ż.* ogrodowina: bób, groch, marchew, szpinak, szparagi, i t. p. = potrawa z jarzyny, warzywo. = zboże jare, na wiosnę siane. **Jarzynny**, a, e, *p.* od jarzyny, ogrodowiny. Ogród jarzynny.

**Jaselka**, *ob.* Jasła.

**Jasieniec**, ńca, *m. bot.* (Jasione), jasionek, roślina z rodziny dzwonkowych, rośnie na piaskach, od pszczół i owiec ulubiona. **Jasion**, *ob.* Jesion.

**Jaskier**, skru, *m. bot.* (Ranunculus), roślina z rodziny jaskrowatych, między której gatunkami jaskier jadowity, ostry, główkowy, wodny, mały czyli pochyły płomiennikiem zwany. **Jaskierki**, ów. *l.m. bot.* aster, gwiazdosz.

**Jaskinia**, ni, *ż.* pieczara w skale. = *fig.* Jaskinia łotrów.

**Jaskółczę**, Jaskolę, cia, *n.* piskię jaskółcze. **Jaskólczy**, a, e, *p.* od jaskółki. Jaskółcze gniazdo. = *bot.* Jaskółcze ziele (Chelidonium majus), glistnik pospolity. **Jaskółeczka**, i, *ż. zdrob.* od Jaskółka, i, *ż. zool.* ptak z ogonem widłowatym, gnieżdżący się po domach, którego jest wiele bardzo gatunków. Jedna jaskółka nieczyni wiosny, *przysł.* jeden przykład nie stanowi ogólnego prawidła.

**Jaskrawie**, **Jaskrawo**, *ps.* w zbyt jasnych, rażących oko kolorach. **Jaskrawość**, ści, *ż.* blask rażący. **Jaskrawy**, a, e, *p* iskrawy, rażący swym blaskiem.

**Jaskrowaty**, **Jaskrowy**, a, e, *p.* od jaskru. Jaskrowate rośliny, *bot.* należące do rodziny, której jaskier dał swe nazwisko.

**Jasła**, seł, *l.m.* żłób w którym dają jeść bydłu. = **Jaselka**, łek, *l.m.* żłobek w którym się Chrystus urodził. = szopka, a w niej figurki narodzenie Chrystusa wyobrażające.

**Jaśmin**, **Jaśmin**, u, *m. bot.* (Philadelphus coronarius), krzew mający kwiaty białe, pachnące, z liściem pstrym jest ozdobą ogrodów. **Jaśminowy**, a, e, *p.* od jaśminu.

**Jaśnia**, ni, *ż.* jasność, jasne miejsce. Każdy fałsz prędzej czy poźniej wychodzi na jaśnią, *ob.* Jaw. **Jaśnie**, *ps.* z wyrazami: Wielmożny, Oświecony. **Jaśnieć**, ję, *s.n. nied.* jasno świecić, błyszczeć, lśnić się. Pałac jaśniał od światła. Jaśnieje przepych pański, naddziadów wspaniałość. = *fig.* Jaśnieć wdziękami, rozumem, cnotą. Radość jaśnieje w jego oczach. Jaśniała wdzięki królewska dziewica. **Jasno**, *ps.* nie ciemno. Słońce jasno świeci. Świeca jasno się pali. = *fig.* wyraźnie, zrozumiale. Jasno pojmować, pisać. Jasno co wytłumaczyć, wyłożyć. **Jasnobłękitny**, a, e, *p.* jasnego błękitu. **Jasnoczerwony**, a, e, *p.* jasnej czerwoności. **Jasnogniady**, a, e, *p.* (o koniach), jasnej, gniadej maści. **Jasnogorący**, a, e, *p.* płomienisty. **Jasnokosciśty**, a, e, *p. żart.* mający sterczące kości. **Jasnooki**, a, ie, *p.* mający jasne oczy. **Jasnorumiany**, a, e, *p.* jasnoczerwony. **Jasność**, ści, *ż.* światłość. Jasność słońca, dnia, pokoju. = *fig.* wyrazistość, zrozumiałość. Jasność stylu. Jasność jest najpierwszym przymiotem mowy. **Jasnowidząca**, ej, *ż.* kobieta jasno widząca we śnie magnetycznym. **Jasnowidzący**, a, e, *p.* który jasno widzi. = ego, *m.* **Jasnowidz**, a, *m.* człowiek jasno widzący we śnie magnetycznym. **Jasnowidzenie**, a, *n.* stan uspionego snem magnetycznym.

w którym zdaje mu się że wszystko jasno widzi. **Jasnowłosy**, a, e, *p.* mający jasne włosy. **Jasnozielony**, a, e, *p.* koloru jasnozielonego. **Jasnożółty**, a, e, *p.* koloru jasnożółtego. **Jasny**, a, e, *p.* światły, świecący. Niebo jasne. Dzień jasny. Słońce jest najjaśniejsze ze wszystkich ciał niebieskich. = widny, dobrze oświecony. Pokój jasny. = (o kolorach), żywy, światły. Jaskrawy. = *fig.* wyrazisty, zrozumiały. Styl jasny. Jasne wyrażenie, rozumowanie. = widoczny, oczywisty. Jasny dowód. Prawda jasna. = *med.* Jasna ślepota, kiedy przy jasnych oczach osoba nie widzi (amaurosa, gutta serena).

**Jaspis**, u, *m. min.* kamień krzemienny, pospolicie pięknego zielono-przezroczystego koloru. **Jaspisować**, uję, *s.cz. nied.* pstrzyć kropkami zielonemi, czerwonemi. **Jaspisowy**, a, e, *p.* od jaspisu, z jaspisu.

**Jassyr**, u, *m.* (z arab. i tur.), jeniec, branieć, lud zabrany w niewolą. = branie w niewolą. = niewola u Turków i Tatarów.

**Jaster**, *ob.* **Aster.**

**Jastrząb**, ębia, *m. zool.* ptak z rzędu drapieżnych, należy do sokołów, wiele ma bardzo gatunków. **Jastrząbek**, bka, *m. zool.* mniejszy od jastrzębia, poluje na gołębie, *ob.* **Gołębnik.** **Jastrzębi**, a, e, *p.* od jastrzębia, *np.* pióro. = *min.* Kamień jastrzębi, hieracyt, podobny z koloru do piór jastrzębich. **Jastrzębiasty**, a, e, *p.* nakształt jastrzębia. **Jastrzębiec**, bca, *m. bot.* (Hieracium), roślina cykoryowa, której wszystkie gatunki mają kwiat żółty. = *herald.* herb, w polu błękitnem podkowa złota, w środku jej krzyż, nad koroną jastrząb, na nogach dwie pęciny mający.

**Jaszczur**, a, *m. zool.* zwierzę pięćpalczaste, którego długość do trzech łokci dochodzi, od powierzchownego do jaszczurki podobieństwa tak nazwane, dawniej za strasznego gada brane. = ryba morska zeiba do jaszczurki podobna. = skóra wyprawna na podobieństwo łuski jaszczura. Złote obroże jaszczurem wykładane.

**Jaszczurczę**, cia, *n.* młoda jaszczurka. **Jaszczurczy**, a, e, *p.* od jaszczurki. = *fig.* Jaszczurczy ród, jaszczurcze plemię. Jaszczurczy język. **Jaszczurka**, i, *ż. zool.* **Jaszczureczka**, i, *ż. zdrob.* gad, do którego gatunków należą krokodyle, bazyliszki, chameleony. = *fig.* jędza, złośnica. = ryba na stopę długa, do jaszczurki podobna, ale bez nóg. = działko małe dawniej używane. **Jaszczurowąż**, ęża, *m. zool.* gad należący do rzędu jaszczurek.

**Jaszczyk**, a, *m.* puszka na masło. = wóz z ładunkami armatnicmi.

**Jata**, y, *ż.* **Jatka**, i, *ż. zdrob.* chata, chatka. = *górn.* szopa nad szybem. **Jatki**, tek, *l.m.* kramy przekupniów, rybne, mięsne. = rzeźnica. = *fig.* rzeź. Małe wojsko polskie będzie tylko na jatki wystawione. **Jatkowy**, a, e, *p.* od jatek. **Jatnik**, a, *m.* ten co robi jaty i letnie namioty w ogrodach. = w jacie czyli chacie mieszkający.

**Jątrew**, **Jątrewka**, *ob.* **Bratowa.**

**Jątrzenie**, a, *n.* drażnienie, gniewanie. = *med.* ropienie rany. = **się**, ropienie się, gnojenie się rany. **Jątrznica**, y, *ż. anat.* kiszka kołkowa czyli morzyskowa. = kiszka krwią i tłustością nadziewana. **Jątrzyć**, trzę, *s.cz. nied. med.* sprawiać ropienie rany. = rozpalać. Tęgie napoje jątrzą katar pęcherza. = *fig.* drażnić, gniewać. **Jątrzyć** umysły. = **się**, *s.z.* ropić się. = wpadać w rozjątrzenie. Umysły się jątrzą.

**Jaw**, u, *m.* **Jawa**, y, *ż.* używa się tylko z przyimkiem *na*. Wyjść na jaw, objawić się. Prawda wyjdzie na jaw. Niemasz nic skrytego, coby na jaw nie wyszło. Wyjść na jaw, wyjść na widok. Dzieło to wyszło na jaw dopiero po śmierci autora. Wydać na jaw, wydać na widok, ogłosić. Na jawie, nie we śnie. Czego kto pragnie na jawie, to mu sen przed oczy stawi. Sen to czy jawa? Sen na jawie, sny

na jawie, marzenia, urojenia. Poetom śni się czasem i na jawie. **Jawić, wię**, *s.cz. nied.* jawnym czynić, objawiać. = **się**, *s.z.* objawiać się, zjawiać się. **Jawisko, a**, *n.* zjawisko. **Jawnie, Jawno**, *ps.* niekryjomo, publicznie. Chrystus opowiadał słowo boże nie pokątnie, ale jawnie. = wiadomo. Jawno to wszystkim czynimy. **Jawnogrzeszenie, a**, *n.* jawne, publiczne grzeszenie. **Jawnogrzesznica, y**, *ż.* **Jawnogrzesznik, a**, *m.* jawnie, publicznie grzesząca, grzeszący. **Jawnopłciowy, a, e**, *p. bot.* rośliny, mające części płciowe jawne. **Jawność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest jawne, co wszystkim wiadomo. Jawność obrad sejmowych, procedury sądowej. **Jawny, a, e**, *p.* wszystkim wiadomy, publiczny, otwarty. Rzecz jest jawna. Zbrodnia jawna. Jawny nieprzyjaciel.

**Jawor, u**, *m. bot.* (Platanus), drzewo jedno z największych. **Jaworowy, a, e**, *p.* od jaworu, z jaworu. **Jaworzyna, y**, *ż.* drzewo jaworowe.

**Jaz, u**, *m.* przegroda w poprzek rzeki z częstokołu lub płotu plecionego z narzędziami w otworach do łowienia ryb.

**Jaź, zia**, *m.* **Jazica, y**, *ż. zool.* białoryb jaź, waży czasem 6, niekiedy 10 funtów, ciało ma grubawe, błękitnawo-białe, grzbiet wyniosły błękitny, głowę grubą z czołem czarniawem i pyskiem tępym, płetwy spodnie fioletowe, mięso po ugotowaniu żółtawe, smaczne.

**Jazda, y**, *ż.* jechanie, jeżdżenie. Z Paryża do Wersalu dwie godziny jazdy. Jazda konna. = konnica, kawalerya.

**Jazgarz, a**, *m.* **Jazdź, dzia, Jaszcz, a**, *m. zool.* ryba której u nas jeden tylko gatunek, jazgarz rzeczny, z płetwą grzbietową ostro-promienistą, waży niekiedy pół funta.

**Jaziec, źca**, *m. zool.* ryba rzeczna i stawowa, łuskę mająca szeroką i białą, oczy i skrzele czerwone, bywa na 4 piędzi długa.

**Jaźwcowy, a, e**, *p.* od jaźwca, borsukowy. **Jaźwiec, wca**, *m. zool.* borsuk.

**Jechać, jadę**, *s.n. nied.* odbywać drogę wozem, konno. Kto smaruje, ten jedzie, *przysł.* = Jedzie się, którędy idzie droga. Z Warszawy do Lublina jedzie się na Puławy. **Jechanie, a**, *n.* jazda.

**Jęcie, a**, *n.* imanie, branie w niewolą. = Jęcie się czego, chwytanie się czego, branie się do czego.

**Jęczeć, czę**, *s.n. nied.* jęk wydawać. **Jęknąć, nę**, *jednot.* jęk wydać. Jęknęła i martwa padła. Jęczeć w niewoli, w więzieniu. = *Fig.* Kowadło jęczy pod młotem. Ziemia pod nim jęknęła. Synogarlica jęczy. **Jęczenie, a**, *n.* wydawanie jęków. = *Fig.* Żałosnej lutni jęczenie.

**Jęczmień, nia**, *m.* zboże jare. = Jęczmień na oku, jęczmionek, wrzodek na powiece oka. **Jęczmieńisko, a**, *n.* pole albo rżysko po zebraniu jęczmienia. **Jęczmienny, a, e**, *p.* od jęczmienia, z jęczmienia. Kasza jęczmienna. **Jęczmionka, i**, *ż.* słoma jęczmienna.

**Jeden, dna, dno**, *p. licz.* uprzedza dwa. Jeden a jeden, dwa. = jeden z pewnej liczby. Jeden z braci. Jeden z przyjaciół. = jedyny, sam jeden. Bóg jest jeden. = Co do jednego, wszyscy. Wyginęli co do jednego. = Wszystko jedno, na jedno wychodzi. Wszystko mi to jedno, to mnie nie obchodzi. = jedenże, ten sam. Oba umarli jednego dnia i jednej godziny. = Jeden .... drugi, ten .... tamten. Jeden ucieka, a drugi go goni. Jedni go chwalą, a drudzy go ganią. = pewien, jakiś. Był jeden człowiek bogaty. = jaki. Popiel II, jako jeden Sardanapalus, w rozkoszach żył. = Nie jeden, więcej niż jeden. Miała nie jednego męża. = Co to za jeden? kto to taki? **Jedenaście, stu**, *im. licz.* i nad 10, koni, kobiet, złotych. **Jedenaściore, ga**, *n. zbior.* z imionami ludzi i młodych zwierząt obojej płci, *np.* dzieci, prosiąt. **Jedenastka, i**, *ż.* liczba 11 wyrażająca. **Jedenastodniowy, Jedenastodzienny, a, e**, *p.* 11 dni trwający. **Jedenastogodzinny, a, e**, *p.* 11 godzin trwający.

**Jedenastokąt**, a, *m. mat.* figura 11 kątów i boków mająca. **Jedenastokątny**, a, e, *p.* od jedenastokąta. **Jedenastoletni**, a, ie, *p.* 11 lat trwający lub mający. **Jedenastozgłoskowy**, a, e, *p.* 11 zgłosek mający. **Jedenastu**, *im. licz.* z imionami mężczyzn, *np.* żołnierzy. **Jedenasty**, a, e, *p.* po dziesiątym następujący. Ludwik XI. Jedenasta (godzina). **Jedenże, dnaż, dnoż**, *p.* jeden i tenże, ten sam.

**Jedlina**, y, *ż.* jodła. = drzewo jodłowe. = las jodłowy. **Jedlinka**, i, *ż. zdrob.* mała jodła. = lasek jodłowy. = *bot.* kamforatka, roślina nieco do jodły podobna, zapachu kamforowego. **Jedlinowy**, a, e, *p.* jodłowy.

**Jednać**, am, *s.cz. nied.* godzić zwaśnionych. = ujmować sobie, pozyskiwać, *np.* przyjaciół, czyję miłość, przychylność, łaskę. = **się**, *s.z.* godzić się. **Jednacz**, a, *m.* **Jednaczka**, i, *ż.* ten, ta co jedna, godzi.

**Jednak, Jednakże**, *sp.* atoli, przecie, wszelako.

**Jednaki, Jednakowy**, a, e, *p.* jednego gatunku, jednostajny, równy, nieodmienny. **Jednako, Jednakowo**, *ps.* jednostajnie, równie, niezmiennie. **Jednakość, Jednakowość, ści**, *ż.* jednostajność, równość, niezmienność.

**Jednanie**, a, *n.* godzenie zwaśnionych. = **się**, godzenie się.

**Jedno, Jeno**, *ps.* tylko. Co jeno jest na świecie, wszystko w zamku najdzie.

**Jednobarwny**, a, e, *p.* jednej barwy. **Jednoboczny**, a, e, *p.* z jednego boku, *np.* brat z ojca tylko lub z matki. **Jednobrzmiący**, a, e, *p.* jednego brzmienia, zgodny, *np.* z oryginałem.

**Jednochód**, odu, *m.* **Jednochoda**, y, *ż.* szybki stęp, będący raczej wadą, niżeli naturalnym sposobem chodu końskiego. **Jednochodnik**, a, *m.* koń jednochodą idący, który zdaje się galopować przedniemi, a kłusować zadniemi nogami.

**Jednochwilowy**, a, e, *p.* jednę chwilę trwający. **Jednocienny**, a, e, *p.* o mieszkańcach dwóch pasów umiarkowanych, północnego i południowego, kuli ziemskiej, z których pierwsi w południe na północ, drudzy na południe cień rzucają. **Jednoczenie**, a, *n.* łączenie w jedno. **Jednocześnie**, *ps.* w jednym czasie. **Jednoczesność, ści**, *ż.* współczesność. **Jednoczesny**, a, e, *p.* jednego czasu, współczesny. **Jednoczyć, czę**, *s.cz. nied.* łączyć w jedno. = **się**, *s.z.* łączyć się w jedno. **Jednoczyciel**, a, *m.* **Jednoczycielka**, i, *ż.* ten, ta co jednoczy. **Jednodniowy, Jednodzienny**, a, e, *p.* dzień jeden trwający. **Jednofuntowy**, a, e, *p.* jeden funt ważący. **Jednogarbny, Jednogarby**, a, e, *p.* o jednym garbie. **Jednogatunkowy**, a, e, *p.* jednego gatunku. **Jednogłośnie**, *ps.* jednym wszyscy głosem. **Jednogłosność, ści**, *ż.* zgodność na jedno głosów. **Jednogłośny**, a, e, *p.* zgodny co do głosów. **Jednoimienny**, a, e, *p.* jednego z kim imienia, lub jedno imię mający. **Jednoistność, Jednoistny**, *ob.* Spólistność, i t. d. **Jednojęzyczny**, a, e, *p.* jednym językiem mówiący, *np.* naród. **Jednokolankowy**, a, e, *p. bot.* o jednym kolanku. **Jednokonny**, a, e, *p.* o jednym koniu, *np.* wózek. **Jednokopytkowy, Jednokopytny**, a, e, *p. zool.* mający po jednem kopycie na każdej nodze, *np.* koń, osioł. **Jednokształtnie**, *ps.* jednym kształtem. **Jednokształtność, ści**, *ż.* jednakowość kształtu. **Jednokształtny**, a, e, *p.* jednego, tegoż samego kształtu. **Jednoletni**, a, ie, *p.* jednoroczny. = jednych lat, jednego z kim wieku. **Jednoliściowy, Jednoliścieniowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach mających jeden zarodkowy listek czyli liścień. **Jednolitość, ści**, *ż.* ulanie jakby w jednę formę. **Jednolity**, a, e, *p.* ulany jakby w jednę z innemi formę. **Jednomyślnie**, *ps.* jedną myślą, jednym umysłem. **Jednomyślność, ści**, *ż.* powszechna umysłów zgoda. **Jednomyślny**, a, e, *p.* jedno z drugimi myślący, w myślach się z nimi zgadzający. **Jednonogi**, a, ie, *p.* o jednej nodze. **Jednooki**, a, ie, *p.* ma-

jący jedno tylko oko. **Jednopalczasty**, a, e, *p. zool.* o jednym palcu. **Jednoplemiennik**, a, *m.* człowiek jednego z drugimi plemienia. **Jednoplemienny**, a, e, *p.* należący do jednegoż plemienia. **Jednopłatkowy**, a, e, *p. bot.* o koronie kwiatowej niektórych roślin, składającej się z jednego płatka. **Jednopłciowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach jednej tylko płci, to jest mających albo pręciki albo słupki. **Jednopręcikowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach mających jeden pręcik w kwiecie dwupłciowym. **Jednoraki**, a, ie, *p.* jednego gatunku. **Jednoramienny**, a, e, *p. mech.* o jednem ramieniu. *np.* dźwignia. **Jednorazowie**, *ps.* jeden raz tylko. **Jednorazowy**, a, e, *p.* raz tylko dany, uczyniony. **Jednoręki**, a, ie, *p.* o jednej ręce. **Jednoroczny**, a, e, *p.* jednoletni. **Jednorodny**, a, e, *p.* składający się z części jednego rodzaju. = jednorodzony, jedynak. **Jednoróg**, ogu, *m. artyl.* rodzaj granatnika. **Jednorogi**, **Jednorożny**, a, e, *p.* o jednym rogu. **Jednorożcowy**, a, e, *p.* od jednorożca. **Jednorożec**, żca, *m.* zwierz bajeczny z jednym rogiem. = *zool.* ryba koścista, z rzędu skrzelowatych, piersiopłetwych, listkowatych. = *zool.* narwal jednorożec. **Jednorzędny**, a, e, *p.* o jednym rzędzie. **Jedność**, ści, *ż. mat.* liczba jeden, jednostka, których trzeba dziesięć na jeden dziesiątek. = to co samo stanowi całość, co się z części nie składa. Jedność Boga. = ścisły związek. Jedność uczuć, zdań. = zgoda. Jedność braterska. **Jednosłowny**, a, e, *p.* co do słowa z czem zgadzający się. = Ilość jednosłowna, *mat.* jednym wyrazem wyrażona. **Jednosłupkowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach mających w kwiecie dwupłciowym jeden słupek. **Jednostajnie**, *ps.* jednakowo nieodmiennie, równo, zarówno. **Jednostajność**, ści, *ż.* jednakowość, nieodmienność, *np.* ruchu, biegu, pulsu, umysłu, humoru, postępowania. **Jednostajny**, a, e, *p.* jednaki, jednakowy, nieodmienny. **Jednostka**, i, *ż.* liczba jeden, jedność. = pojedyncze jestestwo, indywiduum. **Jednostkowy**, a, e, *p.* indywidualny. **Jednostopny**, **Jednostopowy**, a, e, *p.* mający jednę stopę wdłuż. **Jednostronnie**, *ps.* z jednej strony, z jednego punktu widzenia. **Jednostronność**, ści, *ż.* uważanie czego z jednej tylko strony. **Jednostronny**, a, e, *p.* uważający co z jednej tylko strony. = *mat.* ku jednej i tejże samej stronie zwrócony, z tejże strony położony. **Jedność**, ści, *ż.* jedność, zgodność. **Jednotliwy**, a, e, *p. gram.* Słowo jednotliwe, wyrażające raz tylko jeden wykonaną czynność, *np.* łyknąć, świsnąć. **Jednouchy**, a, e, *p.* o jednem uchu, *np.* pies, dzban. **Jednowargowy**, a, e, *p. bot.* o koronie kwiatowej mającej jednę tylko wargę dolną. **Jednowiązkowy**, a, e, *p.* o roślinach mających w kwiecie dwupłciowym pręciki związane nitkami. **Jednowieczny**, a, e, *p.* spółwieczny. = **Jednowiekowy**, a, e, *p.* jeden wiek trwający. **Jednowierca**, y, *m.* wyznawca jednej z kim wiary. **Jednowierstwo**, a, *n.* wyznawanie jednej z kim wiary. **Jednowiosłowy**, a, e, *p.* o jednem wiośle. **Jednowładca**, **Jednowładztwo**, *ob.* **Jedynowładca**, i t. d. **Jednowolca**, y, *m.* monotelita, jeden z sektarzy utrzymujących że w Chrystusie jedna tylko była wola. **Jednozakonny**, a, e, *p.* jednego zakonu. **Jednozęby**, a, e, *p.* o jednym zębie. **Jednożeniec**, żca, *m.* który się raz tylko ożenił. = jednę tylko żonę mający. **Jednożeństwo**, a, *n.* niepowtórzone małżeństwo. = małżeństwo z jedną tylko osobą. **Jednosgłoskowy**, a, e, *p. gram.* jednę tylko zgłoskę mający. **Jednozgodność**, ści, *ż.* zgoda, zgadzanie się na jedno. **Jednoznaczny**, a, e, *p. gram.* mający jedno tylko znaczenie. = bliskoznaczny.

**Jędrnie**, *ps.* tęgo, mocno. *np.* pijać. **Jędrniec**, jęc, *s.n. med.* jędrnym się stawać. **Jędrność**, ści, *ż.* tęgość, moc, siła, czerstwość, *np.* ciała *fig.* Jędrność stylu. **Jędrny**, a, e, *p.* tęgi, krzepki, silny, czerstwy. = *fig.* Styl jędrny.

**Jedwabiu**, *m.* przędza robaczka jedwabnika, zwinięta w kokony wielkości gołębich jaj. = Jedwabie, jedwabne materye, bławaty. = Jedwab polny, *bot.* kanianka pospolita. **Jedwabiarnia**, ni, *ż.* fabryka jedwabiów. **Jedwabisty**, pełen jedwabiu. Łodyga jedwabista, bardzo miękkim leżącym włosem okryta. **Jedwabnica**, y, *ż.* bławat, materya jedwabna. = suknia jedwabna. = *ob.* **Jedwabnik**. **Jedwabniczka**, i, *ż. zool. ob.* **Jemiołucha**. = *ob.* **Jedwabnik**. **Jedwabniczy**, a, e, *p.* od jedwabiu. Orzech jedwabniczy, przędza jedwabnika. **Jedwabnik**, a, *m. zool.* **Jedwabniczek**, czka, *m. zdrob.* gąsienica motyla nocnego (Phalaena mori), która mając się przeobrazić, zasklepia się w przędzy jajkowatej, jedwabnej. = rzemieślnik lub kupiec koło jedwabiu chodzący. **Jedwabny**, a, e, *p.* od jedwabiu. Robaczki jedwabne. = z jedwabiu. Suknia jedwabna. = podobny do jedwabiu. Włos jedwabny. Jedwabne słówka, *fig.* słodkie, pieszczone, pochlebne. **Jedynaczka**, i, *ż.* jednorodna córka. **Jedynak**, a, *m.* **Jedynaczek**, czka, *m. zdrob.* jednorodny syn. **Jedynie**, *ps.* tylko, szczególnie, wyłącznie. O tem jedynie myśli. Ciebie jedynie kocha. **Jedynorządca**, y, *m.* jedynowładca. **Jedynorządztwo**, a, *n.* jedynowładztwo. **Jedyność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest jedyne. **Jedynowładca**, y, *m.* samowładca. **Jedynowładczyni**, ni, *ż.* samowładczyni. **Jedynowładność**, ści, *ż.* samowładność. **Jedynowładny**, a, e, *p.* samowładny. **Jedynowładztwo**, a, *n.* samowładztwo. **Jedyny**, a, e, *p.* jeden w swoim gatunku. Syn jedyny. Jedyne dobro. Jedyna nadzieja, pociecha. = niemający sobie równego. Było wódz jedyny.

**Jędza**, y, *ż.* furya piekielna. = *fig.* złośnica z piekła rodem.

**Jedzenie**, a, *n.* czynność jedzenia. Macie co do jedzenia? = jadło, pokarm. Smaczne jedzenie.

**Jegomość**, ści, *m.* **Ichmość**, ściów, *l.m.* skróc. z dawniejszego Jego miłość, przed nazwiskami mężczyzn Imci Pan. = pan domu, gospodarz u ludzi średniego stanu. Niech ja powrócę, bawcie Jegomościa. **Jegomościny**, **Jegomościn**, a, e, *p.* należący do jegomości. **Jejmość**, **Imość**, ści, *ż.* pani domu, gospodyni. Jegomość pieścił, Jejmość pasła. **Jejmościanka**, **Imościanka**, i, *ż.* panna. **Jejmościn**, **Imościn**, a, e, *p.* należący do jejmości.

**Jęk**, u, *m.* głos jęczącego. **Jękliwie**, *ps.* z jękiem. **Jękliwy**, a, e, *p.* do jęku podobny. Głos jękliwy. **Jękać**, *ob.* Jęczeć. **Jękotanie**, a, *n.* jąkanie się. **Jękotliwy**, a, e, *p.* jąkający się.

**Jelątko**, *ob.* Jeleniątko.

**Jelca**, lce, *l.m.* rękojeść szabli, szpady, sztyletu. Utopił w brzuchu sztylet po jelca.

**Jelec**, lca, *m. zool.* białoryb jelec, rzadko wagę funta przechodzi, ma ciało wysmukłe, od grzbietu zielonawe, głowę małą popielatą, oczy żółte z zielonemi plamami u góry.

**Jeleń**, nia, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu bydląt jeleniastych, do którego gatunków należą łosie, renifery, daniele, sarny. **Jeleni**, a, e, *p.* od jelenia. Jelenie rogi. = *bot.* Jeleni róg, *ob.* Sumak. Jeleni ogon. *ob.* Trzebucha. Jeleni język, *ob.* Stonogowiec lekarski. = Jelenia choroba, kurcz szczękowy u koni. **Jelenica**, y, *ż. ob.* Łania. = *bot.* gatunek grzyba z rodzaju purchatek. **Jelenię**, cia, *n.* **Jeleniątko**, a, *n. zdrob.* młody jeleń. **Jelenina**, y, *ż.* jelenie mięso.

**Jelita**, *herald.* herb, trzy kopie złote, ułożone nakształt gwiazdy, w polu czerwonem, w hełmie z korony półkozła wyskakującego. **Jelitny**, a, e, *p.* od jelit. **Jelito**, a, *n.* **Jelita**, *l. m.* wnętrzności, kiszki.

**Jelonek**, nka, *m.* młody jeleń. = *zool.* owad skrzydlaty z gromady chrząszczowatych. = *bot.* gatunek bedłki, rydz czarny.

**Jełczeć**, je, *s.n. med.* (o tłustościach), psuć się. **Jełczenie**, a, *n.* psucie się przez dobrowolną fermentacyą olejów i wszelkich tłustości. **Jełki**, a, ie, *p.* zepsuty, przykry w smaku, *np.* olej, masło.

**Jemiola**, y, *ż. bot.* (Viscus), krzew pasorzytny, na drzewach rosnący, którego jagody dojrzewające w późnej jesieni, białe, przezroczyste, pełne są kleistego soku, z których robi się lep na ptaki. **Jemiolucha**, y, *ż. zool.* ptak z rodzaju drozdów, między którego gatunkami jedwabniczka i drozd jemiołowy, karmiący się jemiołą i jałowcem. **Jemioluszka**, i, *ż. zool.* ptak mniejszy od kwiczoła z czubkiem na głowie.

**Jeniec**, ńca, *m.* jęty w niewolą, braniec. **Jeński**, a, ie, *p.* od jeńca. **Jeństwo**, a, *n.* pojmanie, niewola.

**Jer**, a, *m. zool.* ptak z gatunku łuszczaków krótkodziobych. = ir, ptaszek podobny do wróbla, tylko że większy.

**Jeremiada**, y, *ż.* (od Jeremiasza proroka), śpiew żałośny; skarga, narzekanie.

**Jerychoński**, a, ie, *p.* od miasta Jerycho w Palestynie. = *bot.* Róża jerychońska, tak nazywają wiciokrzew koźlistek (Lonicera caprifolium).

**Jerzyk**, a, *m. zool.* ptak z rzędu paszczowatych, do jaskółek należących. = jaskółka koloru czarniawego, gnieździ się w starych murach.

**Jerzyna**, *ob.* Jeżyna.

**Jeść**, jem, *s.cz. nied.* żuć i połykać pokarm. Jeść z mięsem, z olejem, jeść mięsne, postne potrawy. Jeść na srebrze, na cynie, na srebrnych, cynowych naczyniach. Je się, jedzą. W lecie daleko mniej się je, niż w zimie. = *fig.* gryźć, przejadać. Rdza je żelazo. = Jeść się, *fig.* gryźć się między sobą.

**Jesień**, ni, *ż.* trzecia pora roku, od jesiennego porównania dnia z nocą (22 września), do zimowego przesilenia (22 grudnia). **Jesienina**, y, *ż.* drzewo jesionowe. **Jesienny**, a, e, *p.* od jesieni. **Jesion**, a, *m.* drzewo znacznej wysokości, do robót stolarskich dla twardości bardzo przydatne, na opał równie jak grab dobre. **Jesionka**, i, *ż.* **Jesieniec**, ńca, *m. bot.* dyptan biały. **Jesionowy**, a, e, *p.* od jesiona, z jesiona.

**Jesiotr**, a, *m. zool.* ryba z gromady chrząstkowych, z morza wchodzi do rzek, i wtenczas się u nas poławia, z ikry jesiotrów robi się kawior, a z pęcherzy najlepszy karuk. **Jesiotrowina**, **Jesiotrzyna**, y, *ż.* mięso jesiotra. **Jesiotrowy**, a, e, *p.* od jesiotra, z jesiotra.

**Jeśli**, *ob.* Jeżeli.

**Jestestwo**, a, *n.* istnienie, byt. Bóg dał nam jestestwo. = wszystko co jest, co żyje, rośnie i umiera. Jestestwa organiczne.

**Jeszcze**, *ps.* czasu teraźniejszego, przeszłego i przyszłego. Żył jeszcze, żyje jeszcze, żyć jeszcze, będzie. = znowu, poraz drugi, więcej. Bóg zapłać, daj jeszcze. = przy stopniach wyższych, bardziej, daleko. Bogatszy jeszcze od brata. = nadto. Stara, a do tego jeszcze brzydka. = w odpowiedziach potwierdzających pytanie. Chorys? i jak jeszcze.

**Jętka**, i, *ż. zool.* owad skrzydlaty, należący do gromady żyłkoskrzydłych, bezszczękich.

**Jęty**, a, e, *im.* od Jąć, ujęty, wzięty, pojmany.

**Jeż**, a, *m. zool.* zwierzę ssące, ciernistemi kolcami pokryte, straszone w kłąb się zwija, najeżając kolce: gatunki: jeże właściwe, jeżyki, kretojeże.

**Jezdno**, *ps.* konno. **Jezdny**, a, e, *p.* konny. Jezdny posłaniec. = ego, *m.* konny żołnierz. **Jeżdżenie**, a, *n.* wozem lub konno. **Jeździć**, żdżę, *s.n. nied.* często odbywać drogę konno lub wozem. Jeździć po świecie, po cudzych krajach. = Jeździć po kim, *żart.* przewodzić nad kim, za nos wodzić.

**Jeżeli**, **Jeśli**, **Jeśli**, *sp.* warunkowy. Jeżeli chcesz abym płakał, płacz sam pierwej.

**Jezierzysko**, a, *n.* błotne jezioro. = pole po spuszczonem jeziorze. **Jeziorko**, a, *n. zdrob.* małe jezioro. **Jeziorny**, a, e, *p.* od jeziora. **Jezioro**, a, *n.* obszerne miejsce zalane wodą stojącą, nigdy nie wysychającą. **Jeziorzysty**, a, e, *p.* pełen jezior.

**Język**, a, *m.* (z pogardą), ozor, język.

**Jeżowiec**, wca, *m. ob.* **Jeżozwierz.** = *bot.* (Echinops), roślina należąca do karczochowych, mająca łodygę biało-wełnistą, liście biało-kosmate. **Jeżówka**, i, *ż. zool.* ryba z morz południowych, mająca skórę kolcami pokrytą. = *bot.* (Rubus caesius), malina rozesłana lub jej owoc. = Jeżówka włoska (Arbutus unedo), roślina lub jej owoc. **Jeżówkowy**, a, e, *p.* od jeżówki, krzewu. **Jeżowy**, **Jeży**, a, e, *p.* od jeża. **Jeżozwierz**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych, mające na grzbiecie oprócz włosów kolce, do 15 cali długości dochodzące.

**Jezuicki**, a, ie, *p.* od Jezuitów. Kościół, zakon jezuicki. Po jezuicku, sposobem jezuickim. **Jezuita**, y, *m.* członek zakonu Jezuitów. **Jezuityzm**, u, *m.* zasady jezuickie. **Jezus**, a, *m.* Zbawiciel. **Jezusek**, ska, *m.* mały Jezus. = świętoszek. **Jezusowy**, a, e, *p.* od Jezusa. Zgromadzenie Jezusowe, zakon Jezusowy, Jezuici.

**Jeżyć**, **łę**, *s.cz. nied.* stroczyć, jak jeż swoje kolce. Lew jeży grzywę. = się, *s.z.* (o włosach), powstawać. Włos mu się jeży. = *fig.* srożyć się.

**Języczasty**, a, e, *p.* językowaty. **Języczek**, czka, *m. zdrot.* mały język. = *anat.* ciałko klinlaste na zasłonie podniebieniowej przy początku gardła wiszące. = pręcik żelazny wskazujący przechylenie się szali. = index, skazówka na kompasie. = trzpień w sprzążce. = deszczułka podłużna w polapkach, samołówkach, za poruszeniem której zamykają się. = *bot.* Języczki (Plantago lanceolata), babka lancetowata. Psi języczek (Echinospermum Lappula), lepnik najeżony. Psie języczki (Cynoglossum officinale), ostrzeń lekarski. Języczki wołowe (Buglossum majus), roślina o kwiatach niebiesko-purpurowych, ma korzeń czerwony. **Języczkowaty**, a, e, *p. bot.* o koronie kwiatowej z rurką długą i wązką. **Języczkowy**, a, e, *p.* od języczka. **Języcznik**, a, *m. bot. ob.* Nasieźrzał. — *ob.* Stonogowiec. **Języczny**, a, e, *p.* od języka. Języczna żyła, *anat.* która język związany jest z kością krtani. = niepowściągliwego języka. = pochodzący od języka. Grzechy języczne: kłamstwo, krzywoprzysięstwo, obmowa, bluźnierstwo. = *żart.* języki posiadający. **Język**, a, *m. anat.* część ciała mięsista w gębie ukryta, do dolnej szczęki jednym końcem przymocowana, wielą nerwami opatrzona, które na jej powierzchni kończą się mnóstwem brodawek będących siedliskiem smaku, do uczucia którego język służy ludziom i zwierzętom, a ludziom i do mówienia. = *fig.* Co w sercu, to na języku. Mieć co na końcu języka. Rzym na końcu języka. Mleć długi język. Mleć, młynkować językiem. Trzymać język za zębami. Zapomniał języka w gębie. Przyjść, popaść na ludzkie języki. Zły, uszczypliwy język. Powziąć, zasięgnąć języka. = żołnierz lub ktokolwiek wzięty w niewolą i dający wiadomość o nieprzyjacielu. = mowa. Język grecki, łaciński, polski. = naród, w zakonie kawalerów maltańskich. = klin ziemi w morze wchodzący. = *zool.* ryba koścista, z bokopływych. = *bot.* Język wołowy, *ob.* Miodunka. **Językowało**, *ps.* w kształcie języka. **Językowy**, a, e, *p.* od języka. Kość językowa. Spółgłoski językowe. = tyczący się języka, jako mowy. Badania, poszukiwania językowe.

**Jeżyna**, y, *ż. bot.* (Rubus fructicosus), malina jeżyna, krzew i jej jagoda. **Jeżynka**, i, *ż. bot.* (Rubus caesius), jeżówka, malina rozesłana, krzew mniejszy od jeżyny, jagody ma błękitne. **Jeżynowy**, a, e, *p.* od jeżyny lub jej jagód. **Jeżysty**, a, e, *p.* najeżony.

**Jod**, u, *m.* **Jodyna**, y, *ż. chem.* ciało proste, niemetaliczne, podobne do ołówka, z popiołu roślin morskich skrytopłciowych otrzymywane. **Jodan**, u, *m.* sól złożona z kwasu jodowego i jakiejkolwiek zasady. **Jodek**, **Jodnik**, a, *m.* związek jodu z innem ciałem prostem, *np.* jodnik potasu, rozległego w medycynie użytku.

Jodła, y, *ż. bot.* (Abies), drzewo z rodziny szpilkowych, którego gatunkami są: świerk i sosna; z pospolitej jodły otrzymuje się terpentyna. Jodłowy, a, e, *p.* od jodły, z jodły.

Jota, y, *ż.* dziewiąta litera alfabetu greckiego, spółgłoska *j* polskiego. = krzta, odrobina. Nie brak ani joty. Spełnić rozkaz co do joty.

Jowialista, y, *m.* człowiek żartobliwy. Jowialnie, *ps.* żartobliwie. Jowialność, ści, *ż.* (z łac.), żartobliwość. Jowialny, a, e, *p.* żartobliwy. Jowisz, a, *m. mit.* król bogów i ludzi. = *ast.* planeta mający cztery satellity, pięć razy odleglejszy od słońca a niżeli ziemia, 1474 razy większy od ziemi, obracający się około swej osi w przeciągu 9 godzin 55 minut, a około słońca w przeciągu blizko lat 12.

Jubilat, a, *m.* prałat, który się dosłużył emerytury. = *żart.* szuler doskonały.

Jubiler, a, *m.* (z niem.), kamienie drogie oprawiający i niemi handlujący. Jubilerka, i, *ż.* żona jubilera. Jubilerski, a, ie, *p.* od jubilera. Jubilerstwo, a, *n.* zatrudnienie jubilera.

Jubileusz, u, *m.* (z hebr.), miłościwe lato, odpust zupełny. Jubileuszowy, a, e, *p.* od jubileuszu.

Jubka, Jupka, i, *ż.* zwierzchnia suknia kobieca, za stan cokolwiek dłuższa, z rękawami po łokieć krótkiemi.

Jucha, y, *ż.* (z niem.), krew bydlęca, psia (z pogardą), ludzka. = Psia jucha, *gmin.* łotr, łajdak.

Jucht, u, *m.* Juchta, y, *ż.* skóra barania, lub cielęca grubo wyprawna. Juchtować, uję, *s.cz. nied.* skórę na jucht wyprawiać. Juchtowy, a, e, *p.* od juchtu, z juchtu. Bóty juchtowe.

Juczny, a, e, *p.* jukami obładowany, *np.* koń, osioł, wielbłąd. Juczyć, czę, *s.cz. nied.* kłaść juki, ładować juki. Juczyciel, Jucznik, a, *m.* który juki ładuje.

Judaizm, u, *m.* wiara żydowska. Judasz, a, *m.* imię własne; jeden z apostołów, który Chrystusa zdradził. = *fig.* zdrajca. Judaszowski. Judaszowy, a, e, *p.* od Judasza. Judaszowe pocałowanie. Judzić, dzę, *s.cz. nied.* na złe namawiać, kusić. Judzki, a, ie, *p.* od Judy, od Judei, żydowski. Ziemia judzka.

Jujuba, y, *ż. bot.* (Zizyphus vulgaris), krzew tarnowaty, miernej wielkości, i owoc pospolitej jujuby. Jujubowy, a, e, *p.* od jujuby. Jujubowe jagody.

Juki, ów, *l.m.* torby skórzane, które kładą się z różnemi rzeczami na konia, osła, wielbłąda.

Julep, Ulep, u, *m.* Julepek, pku, *m. zdrob.* lekarstwo płynne, słodkie, łagodzące.

Junacki, a, ie, *p.* od junaka. Mina junacka. Po junacku, *ps.* jak właściwa junakowi. Junactwo, a, *n.* Junakierya, yi, *ż.* śmiałkowstwo, zuchowstwo. Junaczek, czka, *m. zdrob.* od Junak. = *zool.* ryba koścista z rzędu skrzelowatych, piersiopłetwych, bezbronnych. Junaczyć, czę, *s.n. nied.* śmiałkować, zuchować. Junak, a, *m.* śmiałek, zuch.

Juniec, ńca, *m.* Juńczyk, a, *m. zdrob.* młody byk. = Juńczyk, *herald.* herb, dwa haki żelazne, nakształt kotwicy rozdzielone, na nich dwa krzyże. Junosza, herb, baran biały rogaty, w polu czerwonem.

Jur, a, *m. żart.* jurysta. = dzień ś. Jerzego. Na ś. Jura, jak rak świśnie, to jest nigdy.

Juraszek, szka, *m.* dudka drewniana, służąca kobietom do zwijania nici.

Jurgielt, u, *m.* (z niem.), płaca roczna. Jurgieltnik, a, *m.* pobierający jurgielt. Jurgieltny, Jurgieltowy, a, e, *p.* od jurgieltu.

Jurnie, *ps.* lubieżnie. Jurność, ści, *ż.* lubieżność. Jurny, a, e, *p.* lubieżny.

Jurta, y, *ż.* namiot koczujących Tatarów.

Jurysdykcya, yi, *ż.* (z łac.), sądownictwo. Jurysta, y, *m.* prawnik. Jurystowski, a, ie, *p.* właściwy jurystom. Po jurystowsku, *ps.* jak właściwa jurystom.

Jurzyć się, *s.z. nied.* indyczyć się, komosić się.

**Juszka**, i, *ż. zdrob.* od Jucha. = jakakolwiek rzadka potrawa. **Juszyć, szę**, *s.cz. nied.* krwawić, broczyć. Swoje palasze w nich dobrze juszyli. = **się**, *s.z.* krwawić się, broczyć się. **Juszysty, Juszny**, a, e, *p.* pełen juchy, krwi.

**Jutro**, a, *n.* dzień po dzisiejszym następujący. Odłożyć co do jutra, na jutro. Odkładać od jutra do jutra. = *ps.* dnia następującego po dzisiejszym. Co mnie dziś, tobie jutro. **Jutrzejszy**, a, e, *p.* następujący po dzisiejszym (dzień). **Jutrzenka**, i, *ż.* gwiazda poranna (Lucyfer, Wenus). = świt, świtanie. **Jutrzenny**, a, e, *p.* od jutrzenki. — poranny. Ptak jutrzenny, kogut.

**Jutrznia**, ni, *ż.* nabożeństwo poranne. = Jutrznia ś. Bartłomieja, rzeź Hugenotów w Paryżu 24 sierpnia 1572 roku.

**Już**, *ps.* czasu. Już koniec, już po wszystkiem. Już po nim, skonał, zginął. Już temu lat kilka. = Już już, za lada chwilę. Już już chwyta biesa. = Już ... już, raz ... drugi raz, to ... to. Już wesół, już smutny. Już pieszo, już konno. **Jużci**, *ps.* już z przyrostkiem *ci* skróconym z *tobie*, który się często różnych czepia wyrazów. Ledwiem się zjawił, jużci ginę. = w odpowiedziach twierdzących: a jużci, tak a nie inaczej.

# K.

**K**, jedenasta litera alfabetu, spółgłoska twarda gardłowa, odmienia się na powinowate sobie miękkie *c, cz*, w przypadkowaniu, czasowaniu i pochodzeniu wyrazów: matka, matce; płakać, płaczę; kark, karczysty. Po *k* nigdy nie następuje *y*, ale *i*, a samogłoskę *e* zawsze od niego *i* przedziela: *kiedy*. Ę nosowe bezpośrednio po nim stać może: *kęs*.

**Kabacik**, a, *m. zdrob.* od Kabat.

**Kabak**, u, *m.* (z ross.), szynk gorzałki. = monopol skarbowy trunków.

**Kabała**, y, *ż.* (z hebr.), tradycya, podanie żydowskie, obcowanie z duchami. = przepowiadanie z kart przyszłości. Ciągnąć kabałę. = spisek, intryga, zmowa tajemna. Robić, knować kabałę. = **Kabalista**, y, *m.* biegły w żydowskiej kabale. **Kabalistyczny, Kabalny**, a, e, *p.* od kabały.

**Kaban**, a, *m.* (na Rusi i w Litwie), wieprz. **Kabanina**, y, *ż.* mięso wieprzowe.

**Kabat**, u, *m.* suknia długa kobieca, z tyłu sznurowana.

**Kabłączasty, Kabłączysty**, a, e, *p.* zgięty w kabłąk. **Kabłąk**, a, *m.* **Kabłączek, czka**, *m. zdrob.* drzewo zgięte w półkole. **Kabłąkowaty**, a, e, *p.* podobny do kabłąka. Żebra są kabłąkowate.

**Kabriolet**, u, *m.* (z franc.), **Kabriolecik**, a, *m. zdrob.* lekka kolaska.

**Kabza**, y, *ż.* worek na pieniądze.

**Kacerka**, i, *ż.* heretyczka. **Kacermistrz**, a, *m.* głowa kacerzy albo kacerstwa. **Kacerski**, a, ie, *p.* heretycki. **Kacerstwo**, a, *n.* herezya. = *zbior.* kacerze. **Kacers**, a, *m.* (z niem.), heretyk.

**Kachel**, *ob.* Kafel.

**Kacik**, a, *m. zdrob.* od Kat. = czeladnik kata.

**Kącik**, a, *m. zdrob.* od Kąt, mały kąt. = Kącik w oku, gdzie się stykają obie powieki. = *fig.* szczupłe mieszkanie. Mieć swój kącik. **Kącisty**, a, e, *p.* o wielu kątach.

**Kaczan**, a, *m.* (w Litwie i na Rusi), głąb kapusty, kiść kukurudzy.

**Kaczę**, cia, *n.* pisklę kacze. **Kaczeczka**, i, *ż. zdrob.* mała kaczka. **Kaczka**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu karbodziobych, płetwonogich, do którego należą gęsi, łabędzie i kaczki właściwe. Zaganiać kaczki, *fig.* (o pijanych), zataczać się w chodzeniu. = przywiązana nad matnią niewodu deska, która pokazuje czy skrzydła jego równo idą. **Kaczkowaty**, a, e, *p.* jak u kaczki, *np.* głos. **Kacznik**, a, *m.* chlew na kaczki. **Kaczolowstwo**, a, *n.* łowienie dzikich kaczek. **Kaczor**, a, *m.* **Kaczorek**, a, *m. zdrob.* samiec kaczy. Kto chce wygrać kaczora, musi stawić gąsiora, *przysł.* chcąc cokolwiek zyskać, trzeba wiele ryzykować. **Kaczorowy**, a, e, *p.* od kaczora. Kolor kaczorowy, zielony mieniący się. **Kaczy**, a, e, *p.* od kaczki. Jaja kacze. **Kaczyniec**, ńca, *m. bot.* (Caltha). roślina błotna z rodziny jaskrowych, z kwiatem żółtym, inaczej kniecią zwana.

**Kadaster**, stru, *m.* (z franc.), pomiar gruntów powierzchnię kraju składających, z oznaczeniem ich gatunku, jako podstawy podatku gruntowego. **Kadastrowy**, a, e, *p.* od kadastru.

**Kadecki**, a, ie, *p.* od kadeta lub kadetów. Koszary kadeckie

**Kadencya**, yi, *ż* (z łac.). czas otwarcia i trwania sądów = rym w wierszu. **Kadencyjny**, a, e, *p.* od kadencyi.

**Kadet**, a, *m.* (z franc.). **Kadecik**, a, *m. zdrob.* uczeń szkoły wojskowej.

**Kadka**, i, *ż. zdrob.* od Kadź.

**Kadłub**, a, *m* **Kadłubek**, bka, *m. zdrob.* naczynie z jednej sztuki drzewa wydrążone. = koszyk łubowy na jagody. = wyższa część ciała ludzkiego. = tułów, to jest ciało bez głowy. **Kadłubiasty**, a, e, *p.* podobny do kadłuba.

**Kadm**, u, *m. chem.* ciało proste metaliczne.

**Kadr**, u, *m.* **Kadry**, ów, *l.m.* (z franc.), pewna liczba podoficerów i oficerów stanowiących jakby ramy, w które ma być z przybywających żołnierzy batalion, pułk oprawiony.

**Kadryl**, a, *m.* (z franc.), taniec we cztery pary.

**Kaducznie**, *ps.* diabelnie, opętanie. **Kaducznik**, a, *m.* biorący cudze dobra prawem kaduka. **Kaduczny**, a, e, *p.* diabelny, opętany, *np.* przypadek, zdarzenie, szczęście. **Kaduk**, a, *m.* (z łac.), dobra pozostałe po śmierci właściciela, który ani sukcessora nie zostawił, ani ich nikomu nie zapisał. = prawo kadukowe, mocą którego takowe dobra na króla przypadają. = wielka choroba, choroba ś. Walentego. = czart, bies, diabeł. Idź do kaduka! **Kadukowy**, a, e, *p.* od kaduka.

**Kadź**, dzi, *ż.* stągiew, naczynie drewniane o jednem dnie, u góry szersze.

**Kadzenie**, a, *n.* palenie kadzidła. **Kadzić**, dzę, *s.n. med.* palić kadzidło. = komu, *fig.* pochlebiać. = *gmin.* bździeć. **Kadziciel**, a, *m.* **Kadzicielka**, i, *ż.* ten, ta co kadzi, pochlebia. **Kadzidlarz**, **Kadzidlnik**, a, *m.* ten co zbiera kadzidło lub niem handluje. **Kadzidło**, a, *n.* żywica wonna, zbierana z drzewka kadzidłowego. Pomoże to jak umarłemu kadzidło. Białe kadzidło, naprzód sącząco się z drzewka kadzidłowego. — *fig.* pochlebstwo. Palić komu kadzidła. **Kadzidłowy**, a, e, *p.* od kadzidła. Drzewko kadzidłowe. (Boswellia serrata). **Kadzielnica**, y, *ż* naczynie do kadzenia.

**Kądziel**, i, *ż.* drewno okrągłe, podługowate jak kręgiel, na które nawija się do przędzenia len, wełna, konopie. = co się nawija na to drewno. Prząść kądziel. = linia białogłowska, żeńska. Krewni po kądzieli. **Kądzielny**, a, e, *p.* od kądzieli.

**Kadziowy**, a, e, *p.* od kadzi.

**Kafar**, u, *m. mech.* machina w której baba w górę i na dół idąc, pale wbija. **Kafarnik**, a, *m.* ten co podnosi i spuszcza babę w kafarze. **Kafarowy**, a, e, *p.* od kafaru. Walec kafarowy.

**Kafel**, fla, *m.* (z niem.), glina w formie wypalona do stawiania pieców.

**Kafany, Kaflowy**, a, e, *p.* z kafli (piec).
**Kafowy**, a, e, *p.* koloru kawy palonej.
**Kaftan**, a, *m.* (z arab. i tur.), długa zwierzchnia suknia u Turków. = krótka suknia. Kaftan łosi, bawoli. **Kaftanik**, a, *m. zdrob.* pod koszulą noszony, wełniany, flanelowy; na koszuli, watowany.
**Kaganek, nka**, *m.* naczynie gliniane lub żelazne z knotem i olejem do świecenia. **Kaganiec, ńca**, *m.* narzędzie z drutów nakształt koszyka, psom i innym bestyom na pysk zakładane. = kaganek. Kagańce nocne, *fig.* gwiazdy. **Kagańcowy**, a, e, *p.* od kagańca.
**Kahał**, u, *m.* (z hebr.), żydowskie zgromadzenie. = starszyzna mająca dozór nad gminą żydowską **Kahalny**, a, e, *p.* od kahału. = ego, *m.* urzędnik kahalny.
**Kaiman**, a, *m. zool.* krokodyl amerykański.
**Kajać się**, *s.z. nied.* żałować grzechu, występku. Kajcie się grzechów, upominamy, kajcie. = strzedz się, chronić się. = nad kim, litować się. = przestrogę sobie brać z czego, bać się kary z cudzego przykładu.
**Kajdany, dan**, *l.m.* **Kajdanki**, *zdrob. prop.* et *fig.* pęta, więzy żelazne. Okuć w kajdany. Włożyć kajdany. Dźwigać kajdany. Skruszyć kajdany.
**Kakać**, am, *s.n. nied.* fajdać.
**Kakao**, *n. nieod.* (Theobroma), drzewo amerykańskie i jego owoc, z którego robią czekoladę. **Kakaowy**, a, e, *p.* od kakao lub z kakao.
**Kaktus**, u, *m. bot.* (Cactus), roślina amerykańska, której gatunek, kaktus wielkokwiatowy, ma piękny kwiat ponsowy.
**Kąkol**, u, *m. bot.* (Lolium), roślina z rodzaju trawiastych, rośnie między zbożem. *Przysł.* Między pszenicą znajdziesz kąkol. Na jednejże ziemi rośnie pszenica i kąkol. = *fig.* kłótnia, niezgoda, rozterka. Między nasze domy chciał nasiać kąkolu. **Kąkolec, ję**, *s.n. nied.* **Kąkolić się**, *s.z.* w kąkol się obracać.
**Kąkolik**, u, *m. bot.* (Lychnis coronaria), gatunek firletki. **Kąkolisty**, a, e, *p.* zarosły kąkolem. **Kąkolnica**, y, *ż. bot.* firletka kąkol. **Kąkolny, Kąkolowy**, a, e, *p.* od kąkolu. **Kąkolosiewca**, y, *m.* rozsiewacz niezgody. **Kąkolowaty**, a, e, *p.* podobny do kąkolu.
**Kal**, u, *m.* błoto, kałuża. = *fig.* brud, nieczystość. = łajno zwierząt. **Kalać**, am, *s.cz. nied.* najczęściej *fig.* brudzić, plamić. Grzech kala duszę. = się, *s.z.* plamić się jakim brudnym postępkiem.
**Kalafior**, u, *m.* (z włos.), *bot.* (Brassica botrytis), roślina, której szypułki kwiatowe przed zupełnem rozwinięciem się zrzynane, są jedną ze smaczniejszych jarzyn ogrodowych.
**Kalamajka**, i, *ż.* materya wełniana. = i **Kalamaszka**, i, *ż.* wózek lubem obity. **Kalamajkowy**, a, e, *p.* z kałamajki.
**Kalamarka**, i, *ż. zool. ob.* Czernica, Sepia. **Kalamarz**, a, *m.* (z włos.), naczynie na atrament. = *ob.* Czernica, Sepia.
**Kalanie**, a, *n.* brudzenie, plamienie.
**Kalarepa**, *ob.* Galarepa.
**Kalcynacya**, yi, *ż.* (z łac.), **Kalcynowanie**, a, *n.* spopielenie, obracanie w popiół. **Kalcynować, uję**, *s.cz. nied.* spopielać, obracać w popiół za pomocą ognia lub serwaseru.
**Kaldeszan, Kalteszan, Kaliszan**, u, *m.* mieszanina z piwa, wina, soku cytrynowego, cukrem osłodzona i chlebem utartym zakruszona.
**Kaldun**, a, *m. anat.* błona czyli siatka sadłowa brzuszna. = brzuch. Naładować kaldun. = brzuchacz, żarłok. **Kalduniasty**, a, e, *p.* brzuchaty. **Kaldunowy**, a, e, *p.* od kałduna.
**Kalectwo**, a, *n.* stan kaleki. **Kaleczeć, ję**, *s.n. nied.* stawać się kaleką. Jeżeli dzieci kaleczeją, to wina rodziców. **Kaleczyć, czę**, *s.cz. nied.* kaleką czynić, kalectwa nabawić. Raniąc, uszkadzamy tylko powierzchnią ciała, kalecząc, odcinamy albo psujemy członki jego. = *fig.* psuć, przekręcać, np. ilo-

czas, wyrazy. = się, *s.z.* kalectwa się nabawić. **Kaleka**, i, *m.* i *ż.* mężczyzna i kobieta, którym brakuje władzy w jakim członku, albo członka lub zmysłu.

**Kalendarz**, a, *m.* wykaz dni całego roku i świąt uroczystych z odmianami księżyca, i t. d. Koncept z kalendarza, płaski, pospolity. **Kalendarzowy**, a, e, *p.* od kalendarza. **Kalendarzyk**, a, *m. zdrob.* mały kalendarz, almanach.

**Kalendra**, **Kalandra**, **Kalendrować**, *ob.* Magiel i t. d.

**Kalenica**, y, *ż.* snop słomy w rozpuszczonej glinie umoczony, do pokrycia dachów.

**Kaleta**, y, *ż.* worek skórzany u pasa wieśniaków na hubkę, krzemień, krzesiwo. = worek na pieniądze. Ma w kalecie, ma pieniądze. **Kaletka**, i, *ż. zdrob.* od Kaleta. = Kaletka żółciowa, *anat.* worek żółciowy. = *bot.* Kaletki, *ob.* Tasznik polny. **Kaletnik**, a, *m.* ten co robi kalety, ładownice, szabeltasy, trzosy, juki.

**Kaliber**, bru, *m.* (z franc.), wielkość wylotu strzelby, działa, wagomiar. = narzędzie którem mierzą wylot lub średnicę kuli. **Kalibrować**, uję, *s.cz. nied.* wagomierzyć. **Kalibrowy**, a, e, *p.* podług kalibru.

**Kalif**, a, *m.* (z arab.), następca Mahometa, monarcha dawnych Arabów z władzą duchowną i świecką. **Kalifat**, u, *m.* godność kalifa i państwo pod jego rządem.

**Kaligraf**, a, *m.* pięknie piszący. **Kaligraficzny**, a, e, *p.* od kaligrafii. **Kaligrafia**, ii, *ż.* (z grec.), sztuka pięknego pisania.

**Kalina**, y, *ż. bot.* (Viburnum), roślina z rodziny wiciokrzewowych, i jej czerwona, kwaśna, soczysta jagoda. **Kalinowy**, a, e, *p.* od kaliny.

**Kalisko**, a, *n.* błocisko. **Kalisty**, a, e, *p.* pełen kału. Rzeka kalista.

**Kalk**, u, *m.* (z franc.), kopia rysunku zdjęta za pomocą papieru napuszczonego oliwą. **Kalkancista**, y, *m.* zajmujący się kalkowaniem rysunków. = który u organów miechowe drągi dępce. **Kalkować**, uję, *s.cz nied.* kopiować rysunki przez papier przezroczysty. = (z włos.). deptać miechy u organów.

**Kalkan**, u, *m.* (z tur.), tarcza okrągła.

**Kalkulacya**, yi, *ż.* (z łac.), obrachowanie, rachunki. Słuchać kogo kalkulacyi. Zdać kalkulacyą. = oszczędność. Żyć z kalkulacyą. **Kalkulant**, **Kalkulator**, a, *m.* człowiek oszczędny. **Kalkulantka**, **Kalkulatorka**, i, *ż.* kobieta oszczędna. **Kalkulować**, uję, *s.cz. nied.* rachować. = sądzić, miarkować, domyślać się. = się, *s.z.* piędzią się mierzyć.

**Kalkus**, u, *m.* (z niem.), ług wapienny do robienia mydła. = łużyny, zoła, popiół lub wapno, z którego już ostrość wyługowano.

**Kalmucki**, a, ie, *p.* od kałmuka. **Kalmuk**, a, *m.* mieszkaniec z nad brzegów morza kaspijskiego.

**Kalność**, ści, *ż.* błocistość. **Kalny** a, e, *p.* pełen kału, błocisty. **Kałuża**, y, *ż.* dół błotnisty na drodze po deszczu. **Kałużany**, **Kałużny**, a, e, *p.* od kałuży. **Kałużowaty**, a, e, *p.* nakształt kałuży. **Kałużysko**, a, *n.* brzydka kałuża. **Kałużysty**, a, e, *p.* pełen kałuż, błotnisty.

**Kalwakata**, *ob.* Kawalkata.

**Kalwilla**, i, *ż.* jabłko bardzo delikatne, kwaskowate, którego są dwa gatunki, kalwilla czerwona i zimowa blado-żółta w grudniu dojrzewająca.

**Kalwin**, a, **Kalwinista**, y, *m.* należący do kościoła zreformowanego przez Jana Kalwina. **Kalwinizm**, u, *m.* **Kalwińtwo**, a, *n.* wiara kalwińska, wyznanie kalwińskie, to jest ewangelicko-reformowane. **Kalwinka**, i, *ż.* kobieta wyznania kalwińskiego. **Kalwiński**, a, ie, *p.* ewangelicko-reformowany.

**Kamasze**, ów, *l.m.* czechczery.

**Kamea**, i, *ż.* (z franc.), kamień z płaskorzeźbą.

**Kamedula**, y, *m.* jeden z zakonu pustelniczego założonego przez ś. Romualda we Włoszech. **Kamedulski**, a, ie, *p.* od kamedułów.

**Kameleon**, *ob.* Chameleon.

**Kamelia**, ii, *ż. bot.* (Camelia), roślina odznaczająca się trwałą błyszczącą

zielonością, pięknością liści jakby lakierowanych, pięknemi w różnych farbach i odmianach kwiatami, dorastająca znacznej wysokości w lasach Chin i Japonii, zkąd w połowie przeszłego wieku do Europy sprowadzona została.

**Kamerdyner**, a, *m.* (z niem.), sługa pokojowy, imieniem tylko różniący się od lokaja. **Kamerdynerowa**, ej, *ż.* żona kamerdynera. **Kamerdynerować**, uję, *s.n. nied.* służyć za kamerdynera. **Kamerdynerski**, a, ie, *p.* od kamerdynera. **Kamerdynerstwo**, a, *n.* służba kamerdynera.

**Kamerszruba**, y, *ż.* (z niem.), tylna szruba u strzelby.

**Kameryzować**, uję, *s.cz. nied.* kamykami drogiemi wysadzać. Zegarek kameryzowany. **Kameryzowanie**, a, *n.* wysadzanie drogiemi kamieniami.

**Kamfora**, y, *ż.* żywica mocnego zapachu, biaława, przezroczysta, niezmiernie lotna, otrzymywana z drzewa rosnącego w Japonii, w Chinach i niektórych okolicach Indyi Wschodnich, rozległego w medycynie użytku. Dla wielkiej lotności kamfory mówi się: zniknął jak kamfora. **Kamforatka**, i, *ż. bot.* jedlinka, kamforowe ziele, roślina nieco do jodły podobna, a zapach kamfory mająca. **Kamforować**, uję, *s.cz. nied.* napuszczać kamforą. **Kamforowiec**, wca, *m. bot.* (Laurus Camphora), drzewo z którego się kamfora otrzymuje. **Kamforowy**, a, e, *p.* od kamfory.

**Kamień**, nia, *m.* ciało twarde, kopalne. Ziemie i kamienie stanowią klassę pierwszą ciał kopalnych, której rodzaje są: 1) kamień dyamentowy; 2) cyrkonowy; 3) krzemienny; 4) gliniany; 5) magnezyowy; 6) wapienny; 7) baryt; 8) stroncyan; 9) solikowy. Drogie kamienie są: dyament, rubin, szafir, topaz, granat, smaragd, jaspis, opal, turkus, beryl, agat, ametyst, i kilka innych. = *Przysł.* i *fig.* Trafiła kosa na kamień. Na miejscu kamień obrasta. Kamieniem siedzieć. Idzie mu jak z kamienia. Zdjąć komu kamień z serca. Zginął, przepadł jak kamień w wodzie. Kamień filozoficzny, jakaś substancya poszukiwana przez alchemików, która w ich mniemaniu miała wszystko czego się dotknie w złoto zamienić. Kamień obrazy, okazya zbłądzenia, upadku, nieszczęścia. = Kamień pickielny, stopiony saletran srebra, sól używana do wypalania narosłości na ciele, brodawek, dzikiego mięsa, i t. p. = Kamień probierczy, łupek krzemienny, używany do próbowania czystości złota i srebra, co się dzieje przez potarcie ich o ten kamień i miarkowanie czystości z pozostałych śladów; *fig.* próba, doświadczenie. Długa choroba jest kamieniem probierczym cierpliwości. = *med.* kamień powstający w różnych organach ciała ludzkiego przez stopniowe osadzanie się cząstek soli nierozpuszczalnych. Kamień prostaty, w gruczole zwanym prostatą. Kamień pęcherzowy, w pęcherzu. Chorować na kamień. Umrzeć na kamień, z kamienia. = w warcabach, warcab, bierka. = waga zawierająca w różnych czasach 25, 32, 35, 40 funtów. **Kamieniak**, a, *m. myśl.* zając na polu przy kamieniach legowisko obierający, zwany także siniakiem od koloru szerści, większy od szaraka. **Kamieniarczyk**, a, *m.* uczeń kamieniarza. **Kamieniarka**, i, *ż.* żona kamieniarza. **Kamieniarnia**, ni, *ż.* miejsce roboty koło kamieni. **Kamieniarski**, a, ie, *p.* od kamieniarstwa lub kamieniarza. **Kamieniarstwo**, a, *n.* sztuka ciosania kamieni i robienia czego z kamienia. **Kamieniarz**, a, *m.* łamiący w górach kamienie. = ciosający kamienie. **Kamieniasty**, a, e, *p.* podobny do kamienia. **Kamienica**, y, *ż.* **Kamieniczka**, i, *ż. zdrob.* dom z kamienia lub z cegły. **Kamieniczny**, a, e, *p.* od kamienicy. **Kamienieć**, ję, *s.n. nied.* w kamień się obracać. **Kamieniołam**, u, *m.* **Kamieniołomnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie łamią kamienie dla wydobycia ich z głębi ziemi. **Kamieniorośle**, i, *l.m. zool.* polipy rosnące w substancyi kamiennej, zwane korallem. **Kamienistość**, ści, *ż.* wła

nosć tego co jest kamienistem, *np.* drogi, gruntu. **Kamienisty**, a, e, *p.* pełen kamieni. **Kamienniczek, czka**, *m. zool.* ptak wielkości wilgi. = muchołówka z błękitnym grzbietem, wielkości dzierlatki. **Kamienniczy**, a, e, *p.* do obrabiania kamieni służący, *np.* młotek. **Kamiennik**, a, *m. ob.* **Kamieniarz**, = *artyl.* moździerz do rzucania kamieni na obiegających do szturmu idących. = *bot.* (Acrostichon marantae), gatunek paprotnika. = *zool.* chrząszcz szwajcarski. **Kamienny**, a, e, *p.* z kamienia. Most kamienny. = zawierający kamień. Góry kamienne. = twardy jak kamień. Sol kamienna. Węgiel kamienny. = *fig.* twardy, nieczuły. Kamienne serce. = *bot.* Kamienne ziele, *ob.* **Smagliczka**. **Kamioneczka**, i, *ż. bot. ob.* **Brusznica**. **Kamionka**, i, *ż.* kupa kamieni z pola zebranych i na miedzy ułożonych. = butelka kamienna. = *bot. ob.* **Mącznica**. = *ob.* **Malina kamionka**. **Kamionować, Kamienować**, uję, *s.cz. nied.* zabijać kamieniami. Żydzi kamionowali cudzołożników. **Kamionowanie, Kamienowanie**, a, *n.* zabijanie kamieniami. **Kamionownik**, a, *m.* który kamionuje.

**Kamizelka**, i, *ż.* część ubioru męzkiego pod wierzchnią suknią.

**Kamlot**, u, *m.* (z włos.), materya z włosów kozy angorskiej, wełny i jedwabiu. **Kamlotowy**, a, e, *p.* z kamlotu.

**Kampania**, ii, *ż.* (z franc.), ruchy, obozy, działania wojska w polu w ciągu jednego roku. Odbyć kampanią. = *górn.* działanie kilkomiesięczne wielkiego pieca hutniczego.

**Kampesz**, u, *m. bot.* (Haematoxylon), drzewo amerykańskie dające czerwoną farbę.

**Kamractwo**, a, *n.* towarzystwo, koleżeństwo. **Kamrat**, a, *m.* (z włos.), towarzysz, kolega.

**Kamyczek, czka**, *m. zdrob.* od **Kamyk**, a, *m. zdrob.* mały kamień. **Kamyczkowaty**, a, e, *p.* podobny do

**Kanąć**, nę, *s.n. dok.* kapnąć. = *s.cz.* ronić. Kanąć, ukanąć łzę.

**Kanafarz, Kanaparz**, a, *m.* szafarz, piwniczy klasztorny.

**Kanak**, u, *m.* (z tur.), **Kanaczek, czka**, *m. zdrob.* naszyjnik kobiecy.

**Kanalik**, a, *m. zdrob.* od **Kanał**, u, *m.* rów głęboki w którym woda za pomocą szluz podnosi się i opada, służący do połączenia rzeki z rzeką, a za ich pośrednictwem morza z morzem. = *anat.* naczynie w ciele zwierzęcem. Kanał moczowy czyli urynowy. Kanał pokarmowy. Kanał powietrzny czyli oddechowy. Kanał krwisty czyli aorta. Kanały prowadzące płyn nasienny. = *fig.* droga którą co przechodzi. = *artyl.* wydrążenie działa. **Kanalizacya**, yi, *ż.* kopanie kanałów dla ułatwienia wodnej kommunikacyi. **Kanałowy**, a, e, *p.* od kanału.

**Kanapa**, y, *ż.* (z franc.), **Kanapka, Kanapeczka**, i, *ż. zdrob.* siedzenie dla kilku osób. **Kanapowy**, a, e, *p.* od kanapy.

**Kanar**, u, *m.* cukier z wysp kanaryjskich. = wino kanaryjskie. **Kanarek, rka**, *m. zool.* ptaszek do rzędu wróbiów należący, przywieziony z wysp kanaryjskich. **Kanarkowy**, a, e, *p.* od kanarka, *np.* kolor.

**Kanaster, Knaster**, tru, *m. bot.* (Nicotiana chinensis), tytuń chiński.

**Kancelarya**, yi, *ż.* izba pisarska. = izba w której się chowają archiwa i protokuły sądowe. **Kancelaryjny, Kancelarski**, a, ie, *p.* od kancelaryi. **Kancelarzysta, Kancelista**, y, *m.* pisarz kancelaryjny.

**Kancer**, u, *m.* (z łac.), *med.* rak, choroba. **Kancerować**, uję, *s.cz. nied.* psuć ciało jak kancer. = się, *s.z.* w kancer się obracać. **Kancerowaty**, a, e, *p.* podobny do kanceru, *np.* wrzód.

**Kanclerski**, a, ie, *p.* od kanclerza. Sądy kanclerskie, assessorskie, zadworne. **Kanclerstwo**, a, *n.* godność kanclerza. = czas sprawowania kanclerskiego urzędu. Za kanclerstwa Jakuba Zadzika. **Kanclerz**, a,

ków, przy którym była wielka pieczęć państwa. Kanclerz Wielki koronny. = w każdej kapitule był także kanclerz. **Kanclerzanka**, i, *ż.* córka kanclerza. **Kanclerzyc**, a, *m.* syn kanclerza. **Kanclerzyna**, y, *ż.* żona kanclerza.

**Kancyonał**, u, *m.* (z łac.), *ob.* **Kantyczka.**

**Kańczug, Kanczuk**, a, *m.* (z tur. i tatar.), batóg krótki z cienkich rzemyków pleciony.

**Kandydacki**, a, ie, *p.* od kandydata. **Kandydacya**, yi, **Kandydatura**, y, *ż.* staranie się o urząd. **Kandydat**, a, *m.* (z łac.), starający się o urząd. W Polsce po śmierci Michała Korybuta czternastu było kandydatów do tronu. = w uniwersytetach, stopień niższy od magistra.

**Kandys**, u, *m.* (z franc.), cukier lodowaty. **Kandyzować**, uję, *s.cz. nied.* polewać ciasta, owoce smażone roztopionym cukrem.

**Kandziar**, *ob.* **Kindżał.**

**Kangur**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu workowatych.

**Kani**, a, ie, *p.* od kani. **Kania**, ni, *ż. zool.* ptak z rzędu drapieżnych, dziennych, rodzaju sokołów. Pragnie jak kania dżdżu, *przysł.* ztąd że przed burzą kanie wydają głos przeciągły i piskliwy. **Kanianka**, i, *ż. bot.* (Cuscuta), wylup, roślina, której jeden gatunek, kanianka pospolita, zowie się także jedwab polny. **Kaniasty**, a, e, *p.* nakształt kani, *np.* czapka, kapelusz.

**Kanikuła**, y, *ż.* (z łac.), gwiazda jedna w konstellacyi wielkiego psa, wschodząca wraz ze słońcem od 24 lipca do 23 sierpnia. = dni kanikularne, czas ich mniemanego wpływu na umysł ludzki. Cierpieć na kanikułę, dostać niby pomieszania zmysłów.

**Kaniuk**, a, *m. zool.* ptak z rodzaju sokołów na skowrónki polujący.

**Kanka**, i, *ż.* rureczka u pęcherza, z którego się enema daje.

**Kanon**, u, *m.* (z grec.), właściwie regula, przepis. = zbiór różnych części Pisma ś. przez Kościół przyjętych. = Kanony, ustawy, przepisy, prawa, na różnych koncyliach lub przez różnych papieżów postanowione. = jeden z charakterów drukarskich.

**Kanonada**, y, *ż.* (z franc.), bicie, strzelanie z dział.

**Kanonia**, ii, *ż.* godność kanonika. = mieszkanie kanonika. **Kanonicki, Kanoniczy**, a, e, *p.* od kanonika. **Kanonicka**, i, *ż.* zakonnica podług kanonów żyjąca. **Kanonicznie**, *ps.* podług kanonów. **Kanoniczność**, ści, *ż.* zgodność z kanonami. **Kanoniczny**, a, e, *p.* zgodny z kanonami; od kanonów. Prawo kanoniczne.

**Kanonier**, a, *m.* (z franc.), żołnierz od działa, artylerzysta. **Kanonierski**, a, ie, *p.* od kanoniera.

**Kanonik**, a, *m.* ksiądz świecki mający kanonią. **Kanonista**, y, *m.* biegły w prawie kanonicznem. **Kanonizacya**, yi, *ż.* **Kanonizowanie**, a, *n.* uznanie za świętego lub za świętą. **Kanonizować**, uję, *s.cz. nied.* uznać za świętego, za świętą, pomieścić w rzędzie świętych.

**Kant**, u, *m.* (z włos.), róg, bok kanciasty, *np.* dwóch desek pod kątem zbitych.

**Kantar**, u, *m.* (z tur.), waga trzech kamieni czyli 75 funtów. = i **Kantarek**, rka, *m. zdrob.* rodzaj mundsztuka na bystre konie.

**Kantaryda**, y, *ż. zool.* inaczej mucha hiszpańska, owad skrzydlaty, chrząszczowaty, zielono-żółty, który wysuszony i starty na proszek używa się na wezykatorye.

**Kanton**, u, *m.* (z franc.), część kraju, prowincya. **Kantony szwajcarskie.** = we Francyi, kilka gmin mających jednego sędziego pokoju, podział okręgu. = leże wojskowe po wsiach blizko siebie leżących. = okolica wyznaczona do wybierania rekrutów. **Kantonista**, y, *m.* żołnierz na kantonach lub leżach stojący. = rekrut zwerbowany lub wzięty do wojska.

**Kantor**, a, *m.* (z łac.), śpiewak kościelny. = duchowny w kapitułach, którego obowiązkiem mieć baczenie na chóralne śpiewanie.

**Kantor**, u, *m.* (z franc.), kancelarya kupca i jego pomocników. = miejsce zgromadzeń kupców europejskich w osadach indyjskich. = i **Kantorek, rka**, *m. zdrob.* szafa na kształt stolika z szufladą ukośnie zamykaną drzwiczkami, które otworzone i horyzontalnie oparte na nodze lub desce wysuwanej służą do pisania.

**Kantorować**, uję, *s.n. nied.* intonować w chórze.

**Kantorowy, Kantorkowy**, a, e, *p.* od kantoru lub kantorka.

**Kantorski**, a, ie, *p.* od kantora. **Kantorstwo**, a, *n.* obowiązek kantora.

**Kantować**, uję, *s.cz. nied.* stawiać na kant, *np.* cegłę do suszenia. = się, *s.z.* przechylać się na bok. **Kantówka**, i, *ż.* strzelba mająca rurę w kanty, to jest graniastą.

**Kantyczka**, i, *ż.* (z łac.), książka zawierająca pieśni nabożne.

**Kanwa**, y, *ż.* (z franc.), płótno rzadkie do haftowania.

**Kapa**, y, *ż.* (z włos. niem.), przykrycie na łóżko, kanapę. = odzienie kościelne, pluwiał. = sklepienie pieca w hutach szklannych, lub komina w kuchni. = belka podparta stęplami w kopalniach. = okucie pod kolbą u strzelby.

**Kapać**, pię, *s.n. nied.* **Kapnąć**, nę, *jednot.* kanąć, kroplami spadać. Kapie z dachu. Kapie mu z nosa. Na ubogiego wszędzie kapie, *przysł.* wszędzie mu źle. = Kapać od złota, tyle mieć w sobie złota, że aż kapie. Rzęd staropolski aż kapał od złota. = Kapnąć czem na co, upuścić na co kroplę. **Kapanie**, a, *n.* cieczenie kroplami. **Kapanina**, y, *ż.* kapanie i to co nakapało. Płacić kapaniną, po troszę, częściami.

**Kąpać, pię**, *s.cz. nied.* zanurzać w wodzie dla obmycia. = się, *s.z.* zanurzać się w wodzie dla obmycia się lub ochłodzenia. = *Fig.* kąpać się we krwi, we łzach. **Kąpanie**, a, *n.* zanurzanie w wodzie dla obmycia. = się, zanurzanie się w wodzie dla obmycia się lub ochłodzenia.

**Kapar**, a, *m.* **Kaparek, rka**, *m. zdrob. bot.* (Capparis), krzew, bezciernowy rosnący w Arabii, ciernisty we Francyi południowej, którego pączki owocowe są to marynowane kaparki do przypraw używane, a kora do rozwolnienia żołądka. **Kaparowy, Kaparkowy**, a, e, *p.* od kapara lub kaparków. Kolor kaparkowy, ciemno-zielony.

**Kapcan**, a, *m.* charłak. **Kapcanieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się charłakiem.

**Kapciuch, Kapczuch, Kapczuk**, a, *m.* (z tatar.), worek na tytuń.

**Kapeczka**, i, *ż. zdrob.* od Kapka.

**Kapela**, i, *ż.* (z niem.), zbiór muzykantów, muzyka. = *ob.* **Kupela.** = kaplica. **Kapelan**, a, *m.* kapłan zawiadujący kaplicą przy kościele, w obozie lub w domu pańskim. **Kapelania**, ii, *ż.* **Kapelaństwo**, a, *n.* funkcya kapelana. = Kapelania, mieszkanie kapelana. **Kapelański**, a, ie, *p.* od kapelana. **Kapelista**, y, *m.* muzykant z kapeli. **Kapelmaister, tra, Kapelmistrz**, a, *m.* przełożony nad kapelą.

**Kapelusik**, a, *m. zdrob.* od Kapelusz. **Kapelusina**, y, *m.* stary, lichy, wytarty kapelusz. **Kapelusz**, a, *m.* (z włos.), nakrycie głowy ze skrzydłami. = ubranie głowy kobiecej. = *bot.* górna część grzyba na trzonku osadzona. **Kapelusznictwo**, a, *n.* rzemiosło kapelusznika. **Kapeluszniczek, czka**, *m.* czeladnik kapelusznika. **Kapeluszniczka**, i, *ż.* żona kapelusznika. **Kapeluszniczy**, a, e, *p.* od kapelusznika lub kapelusznictwa. **Kapeluśnik**, a, *m.* ten co robi kapelusze. **Kapeluszowy**, a, e, *p.* od kapelusza. **Kapeluszysko**, a, *n. zgrub.* stary, brzydki kapelusz.

**Kapica**, y, *ż.* habit mnisi. Zrzucić kapicę, *fig.* wywlec się, wystąpić z zakonu. = blacha żelazna zwierzchu osi, żeby się nie starła. = kawałek skóry na cepie, gdzie bijak przywiązany jest gązewką do dzierżaka. **Kapicznik**, a, *m.* ten co chodzi w kapicy, mnich.

**Kapieć**, ję, *s.n. nied.* marnieć, niszczeć,

ostatkami gonić. Przez swą zbytnią dobroć kąpiejesz.

**Kąpiel, i,** *ż.* kąpanie się. Częste kąpiele osłabiają. = to w czem się kto kąpie. Kąpiel rzeczna, morska, mineralna. Kąpiel sucha czyli parowa. = *chem.* woda, piasek, żywe srebro pośredniczące między ogniskiem a ciałem ogrzewanem. **Kąpieloczka, i, Kąpiolka, i,** *ż. zdrob.* kąpiel dla dzieci.

**Kapiszon, u,** *m.* (z franc.), płaszcz kobiecy z kapturkiem.

**Kapitał, u,** *m.* (z franc.), gotowe pieniądze lub jakiekolwiek wartości dochód lub procent przynoszące. **Kapitalik, u,** *m. zdrob.* mały kapitał. = (w drukarni), mniejszy gatunek liter wielkich. **Kapitalista, y,** *m.* posiadający kapitały. **Kapitalnie,** *ps.* głównie. = doskonale, wybornie, wyśmienicie. **Kapitalny, a, e,** *p.* główny. = doskonały, wyborny, wyśmienity.

**Kapitan, a,** *m.* (z franc.), dowódzca kompanii w piechocie. = Kapitan okrętu, najstarszy na okręcie. **Kapitanowa, ej,** *ż.* żona kapitana. **Kapitański, a, ie,** *p.* od kapitana. **Kapitaństwo, a,** *n.* stopień kapitana.

**Kapitel, u,** *m.* **Kapitela, i,** *ż.* (z włos.), *arch.* głowica, makowica, najwyższa z trzech części kolumny. = czapka alembikowa. **Kapitol, u,** *m.* świątynia Jowisza w dawnym Rzymie. **Kapitoliński, Kapitolski, a, ie,** *p.* od Kapitolu. Jowisz kapitoliński. **Kapituła, y,** *ż.* (z łac.), zgromadzenie kanoników przy katedrze lub kollegiacie. = miejsce zgromadzenia kanoników. = zgromadzenie osób jednego lub wielu zakonów. = *fig.* zamiast głowa. Wytrzeć komu kapitułę, zmyć komu głowę, porządnie wylajać. **Kapitulacya, yi,** *ż.* (z łac.), umowa rządów trzymających wojsko cudzoziemskie z temże wojskiem. = akt publiczny nowo obranego cesarza niemieckiego. = umowa oblężonych z nieprzyjacielem o poddanie twierdzy. **Kapitularz, a,** *m.* miejsce kapituły zakonnej. **Kapitulny, a, e,** *p.* od kapituły, *np.* kanonik. **Kapitulować, uję,** *s.n. nied.* poddać twierdzę przez kapitulacyą.

**Kapka, Kapla, Kapeczka, i,** *ż. zdrob.* kropelka.

**Kapłan, a,** *m.* (skróc. z kapelan), ksiądz, osoba duchowna mająca kapłańskie święcenie. = (w dawnym zakonie), wielki kapłan. = (w pogaństwie), kapłan Jowisza, Apollina. **Kapłanica, y, Kapłanka, i,** *ż.* kobieta służąca jakiej bogini. **Kapłanka Westy, Junony.** **Kapłański, a, ie,** *p.* od kapłana. **Kapłaństwo, a,** *n.* stan kapłana, święcenie kapłańskie. **Kaplica, y,** *ż.* **Kapliczka, i,** *ż. zdrob.* mały kościołek. Przy kościele ma diabeł kaplicę, *przysł.* między pszenicą kąkol.

**Kapłon, a,** *m.* kogut, któremu części płciowe wyrznięto. **Kapłoni, a, ie,** *p.* od kapłona, *np.* pióro, mięso. **Kapłonić, nię,** *s.cz. nied.* wyrzynać kogutka na kapłona.

**Kapnik, a,** *m.* biczownik w kapę ubrany.

**Kapota, y,** *ż.* (z franc.), **Kapotka, i,** *ż. zdrob.* zwierzchnia suknia, surdut. = Kapotka, rodzaj kapelusza kobiecego.

**Kapral, a,** *m.* (z franc.), starszy żołnierz w piechocie. **Kapralka, i,** *ż.* żona kaprala. **Kapralski, a, ie,** *p.* od kaprala. **Kapralstwo, a,** *n.* stopień kaprala. = *zbior.* żołnierze pod dowództwem kaprala.

**Kaprawość, ści,** *ż.* płynienie z oczu. **Kaprawy, a, e,** *p.* (o oczach), sączący łzy. = (o osobach), mający oczy sączące łzy, ciekące.

**Kaprys, u,** *m.* (z franc), **Kaprysik, u,** *m. zdrob.* chimera, dziwactwo. **Kaprysić (się),** *s.n.* i *z. nied.* mieć kaprysy, dziwaczyć, chimerować, grymasić. **Kapryśnica, y, Kapryśniczka, i,** *ż.* pełna kaprysów, chimeryczka, grymaśnica. **Kapryśnie,** *ps.* grymaśnie. **Kapryśnik, a,** *m.* pełen kaprysów, chimeryk, grymaśnik, **Kapryśność, ści,** *ż.* skłonność do kaprysów. **Kapryśny, a, e,** *p.* chimeryczny, grymaśny.

**Kapsa, y,** *ż. ob.* Kabza. **Kapsarz, a,** *m.* ten co robi kapsy. **Kapsuła, Kapsula, y,** *ż. chem.* naczynie do

ewaporacyi. **Kapsułka**, i, *ż.* obwlj-ka gumowa lekarstw tłustych, *np.* terpentyny, przykrych do zażywania.

**Kapszczyzna**, y, *ż.* czopowe, opłata za wolne pędzenie wódki, piwa.

**Kaptacya**, yi, *ż.* (z łac.), **Kaptowanie**, a, *n.* ujmowanie sobie kogo datkiem, jadłem, napojem. **Kaptować**, uję, *s.cz. nied.* ujmować sobie kogo tym sposobem.

**Kaptur**, a, *m.* **Kapturek**, rka, *m. zdrob.* przykrycie głowy od deszczu, zimna, z tyłu do odzienia przyszyte. Kaptur mniszy, za habitem. Kaptur u opończy. Kaptur błazeński. = nakrycie głowy ptakom łowczym. Kaptur sokoła. = daszek niektórych naczyń. Kaptur alembikowy. Kaptur u kominka, nad komlnem. = zgromadzenie stanów po śmierci króla elekcyjnego, końcem obmyślenia obrony kraju, i wewnętrznego bezpieczeństwa. = Kapturek u cepa, *ob.* **Kapica**. **Kapturkowaty**, **Kapturowaty**, nakształt kapturka lub kaptura. Liście kapturkowate. **Kapturowy**, a, e, *p.* od kaptura. Sądy kapturowe odbywały się w Polsce przez cały czas bezkrólewia, z ustaniem wszystkich zwyczajnych, jako od zmarłego króla władzę swą mających. **Kapturzyć**, rzę, *s.cz. nied.* wkładać kaptur na kogo, na co. = się, *s.z.* wdzlewać kaptur na siebie, *ob.* **Zakapturzyć**. **Kapucyn**, a, *m.* jeden z zakonu ś. Franciszka. Albo starosta, albo kapucyn, *przysł.* aut Caesar, aut nihil. **Kapucyński**, a, ie, *p.* od kapucyna lub kapucynów, *np.* kościół, zakon.

**Kapuścianek**, nka, *m. zool.* motyl nocny, mnożący się na liściach kapuścianych. **Kapuściany**, a, e, *p.* od kapusty, z kapusty. Liście kapuściane. Kapuściana głowa, *fig.* głupia, pusta głowa. **Kapuścisko**, a, *n.* brzydka, bezecna kapusta. = i **Kapustnisko**, a, *n.* **Kapustnik**, a, *m.* ziemia na której była kapusta, = i **Kapuśniak**, **Kapustniak**, a, *m.* rzadka potrawa z kwaśnej, siekanej kapusty. **Kapusta**, y, *ż. bot.* (Brassica oleracea), roślina ogrodowa z rodziny krzyżowych, której główniejsze gatunki lub odmiany: biała głowiasta, biała wielka hollenderska, ranna angielska, pudowa czyli brunświcka, sawojka, żółta lub zielona włoska, kędziorką zwana, główkowa bruxelska, ciemno-czerwona głowiasta, blado-różowa, fioletowa, cukrowa, ranna, morska, składająca się z młodych wypustków na podobieństwo szparagów. **Kapustny**, a, e, *p.* jak u kapusty. Galarepa liście ma kapustne.

**Kapusa**, y, *ż.* czapka z lisiego futra.

**Kara**, y, *ż.* co prawo postanowiło za popełniony występek. Kara cielesna, pieniężna. Kara śmierci. Pod karą śmierci.

**Kara**, y, *ż.* **Kary**, *l.m.* wóz o dwóch nizkich a mocnych kołach, do wywożenia gnoju, śmieci.

**Karabela**, i, *ż.* **Karabelka**, i, *ż. zdrob.* szabla bez kabłąka u rękojeści.

**Karabin**, a, *m.* (z franc.), **Karabinek**, nka, *m. zdrob.* strzelba używana w wojsku. **Karabinier**, a, *m.* żołnierz uzbrojony karabinem. **Karabinowy**, a, e, *p.* od karabina, *np.* strzał, ogień.

**Karać**, rzę, *s.cz. nied.* wymierzać karę za występek. Karać na ciele, cieleśnie. Karać więzieniem, śmiercią.

**Karaceua**, y, *ż.* zbrója w łuskę zrobiona. **Karacennik**, a, *m.* ten co robił karaceny.

**Karaczan**, a, *m. zool.* owad skrzydlaty, *ob.* **Tarakan**.

**Karafka**, i, *ż.* (z włos.), **Karafinka**, **Karafeczka**, i, *ż. zdrob.* butelka z białego szkła.

**Karaim**, a, **Karaita**, y, *m.* jeden z sekty żydowskiej trzymającej się jedynie ksiąg Mojżesza, a odrzucającej wszelką tradycyą z talmudem. **Karaimski**, a, ie, *p.* od karaima.

**Karakal**, a, *m. zool.* zwierz żarłoczny do tygrysa podobny.

**Karalny**, a, e, *p.* podległy karaniu.

**Karanie**, a, *n.* wymierzanie kary.

**Karambol**, u, *m.* (z franc.), w grze

bilarowej, uderzenie drugą kulą trzeciej i czwartej. **Karambolować, ować**, *s.n. nied.* robić karambole.

**Karaś, sia**, *m. zool.* ryba rzadko nad jeden funt ważąca. Karp-karaś różni się od właściwego karasia kolorem na grzbiecie czarniawym lub błękitnozielonym, i czasem do czterech funtów wagi dochodzi.

**Karat, a**, *m.* (z włos.), stopień czystości złota. Przypuszczając że czyste złoto dzieli się na 24 części, karatami zwane, czyste będzie 24tej próby; jeżeli złota jest części 23, a jedna srebra lub miedzi, złoto będzie 23tej próby, i t. d. = waga złota, czyli 12 granów. = klejnoty ważą się na grany i karaty; 4 grany czynią karat jeden.

**Karawan, a**, *m.* wóz pogrzebowy.

**Karawana, y**, *ż.* (z arab.), ludzie razem dla bezpieczeństwa podróż na Wschodzie odbywający. **Karawanseraj, u**, *m.* gospoda w której karawany stają.

**Karazya, yi**, *ż.* sukno grube. = ubiór wieśniaków krakowskich. **Karazyowy, a, e**, *p.* z karazyi.

**Karb, u**, *m.* (z niem.), rowek wyrznięty, *np.* na kiju. = laska karbowa. = rachunek. Jeść, pić, brać na czyj karb. Kłaść na czyj karb. = rodzaj, gatunek. Juliusz Cezar jednego prawie z Katyliną był karba. = Karby, kluba, ryza, rygor. Trzymać kogo w karbach. = zmarszczki na twarzy. **Karbarz, a**, *m.* który karbuje. **Karbieniec, ńca**, *m. bot.* (Lycopus), roślina z rodziny wargowych, także wilczą stopą zwana.

**Karbona, y**, *ż.* (z hebr.), **Karbonka, i**, *ż. zdrob.* skrzynka kościelna na jałmużnę.

**Karbonacya, yi**, *ż.* (z łac.), zwęglenie, obrócenie na węgiel.

**Karbować, uję**, *s.cz. nied.* robić karby na lasce karbowej lub na czem innem. = szczepić drzewa. = marszczyć. Już jej starość czoło karbuje. = siec, ciąć. I onę piękną gąbkę sprośnie nakarbują. **Karbowanie, a**, *n.* we wszystkich znaczeniach słowa **Karbować**. **Karbowany, a, e**, *im.* naznaczony karbem. Pieniądz karbowany. Liście karbowane. **Karbowy, a, e**, *p.* od karbów. Laska karbowa. = **ego**, *m.* i **Karbownik, a**, *m.* ten co w gospodarstwie wiejskiem utrzymuje regiestra na karbach.

**Karbunkuł, u**, *m. med.* wrzód ognisty, węglik, iskrzyk. = *min.* rubin czerwieńszy od zwyczajnego (gdy zawiera kwas chromowy).

**Karciany, a, e**, *p.* od kart do grania. Domek karciany. **Karciarka, Karciarz**, *ob.* **Kartownica**, i t. d.

**Karcić, cę**, *s. cz. nied.* karać słowy, gromić, łajać, surowo napominać. Władza ojcowska wprzód karci, a potem karze. Kto karci dzieci, zapobiega karom prawa.

**Karcz, u**, *m.* pień ściętego drzewa z korzeniami.

**Karczek, czka**, *m. zdrob.* od **Kark**.

**Karczemka, i**, *ż. zdrob.* od **Karczma**. **Karczemnie**, *ps.* jak w karczmie bywa. **Karczemnik, a**, *m.* ten co w karczmach rad przebywa. **Karczemny, a, e**, *p.* od karczmy, właściwy ludziom w karczmach bywającym, *np.* żarty, wyrazy. **Karczma, y**, *ż.* dom szynkowny na wsi lub przy drodze. **Karczmarczyk, a**, *m.* chłopiec karczmarski. **Karczmarka, i**, *ż.* trzymająca karczmę. = żona karczmarza. **Karczmarski, a, ie**, *p.* od karczmarza. **Karczmarstwo, a**, *n.* stan karczmarza. = *zbior.* karczmarz z żoną. **Karczmarz, a**, *m.* gospodarz karczmy. **Karczmarzyć, rzę**, *s.n. nied.* być karczmarzem. **Karczmina, y**, *ż.* licha, nędzna karczma. **Karczmisko, a**, *n. zgrub.* brzydka, stara karczma.

**Karczoch, a**, *m.* (z włos.), *bot.* (Cynara), roślina z działu ostowatych, której są cztery gatunki: karczoch zielony, biały, zielony mały, fioletowy.

**Karczować, uję**, *s.cz. nied.* dobywać karcze czyli pnie z korzeniami po wyciętym lesie. **Karczowanie, a**, *n.* dobywanie karczów. **Karczowisko, a**, *n.* miejsce pełne karczów. **Karczowisty, a, e**, *p.* pełen karczów. **Karczownik, a**, *m.* który karczuje.

**Karczunek, nku,** *m.* karczowanie. = grunt wykarczowany.

**karczystość, ści,** *ż.* szerokość, tęgość karku. **Karczysty, a, e,** *p.* mający tęgi kark.

**Kard, u,** *m.* **Karda, y,** *ż. bot.* (Cynara cardunculus), gatunek karczocha, najlepszy hiszpański.

**Kardamom, Kardamon, u,** *m.* **Kardamoma, y,** *ż. bot.* (Amomum cardamomum), roślina Indyi Wschodnich, której owoce, kardamonki, używane w kuchniach i w medycynie.

**Kardynał, a,** *m.* (z łac.), dygnitarz Kościoła rzymskiego, należący do wyborn papieża. = Kardynały, gra w różnego kształtu patyczki. **Kardynalny, a, e,** *p.* główny. Cztery cnoty kardynalne. Wiatry kardynalne. Punkta kardynalne horyzontu. Prawa kardynalne. **Kardynalski, a, ie,** *p.* od kardynała. Kapelusz kardynalski. **Kardynalstwo, a,** *n.* godność kardynalska.

**Karecianv, a, e,** *p.* od karety, *np.* koń. = jeżdżący w karecie. Wyszliśmy ochotni, karecianі, wózkowi, konni i piechotni. **Karecisko, a,** *n. zgrub.* stara, brzydka kareta.

**Kares, u,** *m.* (z franc.), przymilenie, pieszczota. **Karesować, uję,** *s. cz. nied.* całkać, pieścić. = się, *s.z.* z kim, całkać się, pieścić się.

**Kareta, y,** *ż.* (z włos.), **Karetka, i,** *ż. zdrob.* pojazd o czterech kołach, z pudłem zawieszonem na ressorach. **Karjolka, i,** *ż.* wózek, faetonem także zwany.

**Kark, u,** *m.* tylna część szyi do pierwszego pacierza. Uderzyć kogo w kark. Porwać, uchwycić za kark. Dostać po karku. Złamać, skręcić sobie lub komu kark. Idź na złamanie karku. = *fig.* Człowiek twardego karku, uparty. Stać komu nad karkiem, naglić, napędzać do roboty. Siedzieć komu na karku, uprzykrzać się. Mieć kogo, co na karku, ciężar na swej głowie. Mam czworo dzieci na karku. Wisieć nad karkiem, grozić, zagrażać. Mamy wojnę nad karkiem. Jugurcie zguba nad karkiem wisi. Nieprzyjaciel na karku, a wojsko bez wodza. **Karkołomny, a, e,** *p.* (o miejscu), gdzie można kark złamać. **Karkowy, a, e,** *p.* od karku.

**Karlę, cia,** *n.* maleńki karzełek. **Karleć, ję,** *s.n. nied.* karłem się stawać. **Karlica, y, Karliczka, i,** *ż.* kobieta karzeł. **Karlik, a,** *m.* młody karzeł, karzełek. **Karłowacić, cę,** *s.cz. nied.* karłowatym robić. **Karłowacieć, ję,** *s.n. nied.* (o zwierzętach i roślinach), małym, nizkim się stawać. **Karłowatość, ści,** *ż.* zbyt mały wzrost. **Karłowaty, a, e,** *p.* małego wzrostu.

**Karm, i,** *ż.* pokarm.

**Karmazyn, u,** *m.* ziarnka czerwcowe. = czerwona farba z ziarnek czerwcowych robiona. = sukno lub materya karmazynowo farbowane. **Karmazynowy, a, e,** *p.* koloru czerwonego.

**Karmelek, lka,** *m.* cukierek w tabliczkę ulany.

**Karmelicki, Karmelitański, a, ie,** *p* od karmelitów, *np.* klasztor, zakon, kościół. **Karmelita, y,** *m.* mnich zakonu karmelickiego, założonego w Palestynie na górze Karmel. **Karmelitka, Karmelitanka, i,** *ż.* mniszka tegoż zakonu.

**Karmiasty, a, e,** *p.* (o rudzie), czysty, niezmieszany z ziemią ani z gliną.

**Karmić, mię,** *s. cz. nied.* piersiami, żywić własnem mlekiem. = dawać jeść. Karmić dzieci, konie, psy. = dawać jeść żeby ukarmić. Karmić woły, wieprze, drób. = utrzymywać, dawać żywność. Karmić tylu służących, tyle koni, tyle psów. = *fig.* posilać, zasilać. Pismem świętem karmić słuchaczów potrzeba. Karmić kogo nadzieją, nic mu nie dawać prócz nadziei. Nadzieja karmi, ale nie tuczy. = się, *s.z.* żywić się. Człowiek karmi się chlebem, mięsem, roślinami. = *fig.* Karmić się nadzieją. **Karmiciel, a,** *m.* **Karmicielka, i,** *ż.* ten, ta co karmi. **Karmienie, a,** *n.* dawanie pokarmu. = się, *s.z.* pożywanie pokarmu czyli materyi odżywnej.

**Karmin, u,** *m.* ciemno-czerwony kolor

otrzymywany z koszenilli, drzewa brazylijskiego i ałunu.

**Karmnik**, a, *m.* chlew w którym się wieprze karmią. **Karmność**, ści, *ż.* posilność. **Karmny**, a, e, *p.* ukarmiony, utuczony, *np.* wieprz, wół.

**Karń**, ni, *ż. górn.* forma do odlewania żelaza, kiedy odlew ma być próżny.

**Karnał**, a, *m. mar.* każdy z sześciu sznurów, po trzy z każdej strony, któremi maszt do budy jest przymocowany.

**Karnawał**, u, *m.* (z włos.), zapusty. **Karnawałować**, uję, *s.n. nied.* odbywać zapusty, bawić się w czasie karnawału.

**Karneol**, **Karniol**, u, *m. min.* kamień drogi, krwawnik.

**Karnie**, **Karno**, *ps.* w karności. **Karność**, ści, *ż.* surowy rząd, dyscyplina. Karność wojskowa. **Karny**, a, e, *p.* poddający pod karę, tyczący się kar prawem przepisanych. Prawo karne. Kodex karny. = w karności będący, posłuszny. Wojsko karne. **Karogodny**, a, e, *p.* godzien kary.

**Karolek**, lku, *m. bot.* (Carum), kmin polny.

**Karotyda**, y, *ż. anat.* tętnica idąca od głównej tętnicy ku głowie z obu stron szyi.

**Karp**, ia, *m. zool.* ryba koścista z rzędu skrzelowatych, brzuchopłetwych.

**Karpa**, y, *ż.* część spodnia mniej więcej kłębiasta drzewa, od której w dół rosną korzenie, a w górę pień. **Karpęty**, a, e, *p.* pełen karp.

**Karpi**, **Karpiowy**, a, e, *p.* od karpia. Karpia łuska. **Karpię**, cia, *n.* młody karp. **Karpik**, a, *m. zdrob.* od Karp. Karpik chiński, złotawiec, czerwono-złotego koloru, w sadzawkach i słojach dla osobliwości chowany.

**Karpina**, y, *ż.* drzewo na opał z karp wydartych z ziemi po ścięciu drzewa.

**Karpiołosoś**, sia, *m.* ryba morska, rzeki odwiedzająca, w Dnieprze poławiana. **Karpiowaty**, a, e, *p.* podobny do karpia. **Karpiówka**, i, *ż.* dachówka w karpią łuskę. **Karpiówkowy**, a, e, *p. bot.* nakształt karpiówki. Liście karpiówkowe.

**Karpowaty**, a, e, *p.* podobny do karpy.

**Karta**, y, *ż.* papieru w książce. = każda strona karty, stronnica. = mappa. Karty geograficzne. = skrypt, oblig. Słowo wiatr, karta grunt. = bilet. Karta wizytowa. = pismo, świadectwo. Karta wolnego pobytu. Karta bezpieczeństwa. = karta do grania. Kto grywa w karty, ma grzbiet i łeb obdarty, *przysł.*

**Kartacz**, a, *m. artyl.* pewna liczba kul drobnych lub siekanego żelaza, w puszce blaszanej lub worku tej samej co kula średnicy zamknięta, i na miejce jej w kanał działa nabita. **Kartaczowy**, a, e, *p.* od kartacza.

**Kartamin**, u, *m. chem.* barwnik roślinny czerwony, z krokoszu farbierskiego wydobyty.

**Kartan**, **Kartam**, a, *m.* **Kartauna**, y, *ż.* (z niem.), murołom, wielka armata, z której wyrzucano kulę 48 funtową.

**Karteczka**, **Kartka**, i, *ż. zdrob.* od Karta, mała karta, kawałek papieru. = Kartka, bilet, listek. = wotum, głos na piśmie. = rewers lub pokwitowanie. = Lubi karteczki, lubi grać w karty. **Kartel**, u, *m.* (z franc.), umowa między dwoma państwami o wymianę jeńców lub wydanie zbiegów. = i **Karteluszek**, a, *m.* bilet wyzywający na pojedynek. **Karteluszek**, szka, *m. zdrob.* kawałeczek papieru.

**Kartofel**, fla, *m.* **Kartofla**, i, *ż. bot.* (Solanum tuberosum), psianka-kartofel, roślina z Chili pochodząca. **Kartofelek**, lka, *m. zdrob.* mały kartofel. **Kartoflany**, **Kartoflowy**, a, e, *p.* od kartofla, z kartofli. **Kartoflisy**, lin, *l.m.* nać kartoflowa.

**Karton**, u, *m.* (z franc.), gruby papier klejony. = wzór do rysunku, do obrazu, pierwszy rys. Kartony Rafaela. **Kartonowy**, a, e, *p.* z kartonu.

**Kartować**, uję, *s.cz. nied.* mieszać,

tasować karty. = *fig.* knować, układać. W gabinetach kartowano rozbiór Wenecyi. **Kartowanie**, a, *n.* tasowanie. **Kartownica**, y, **Kartowniczka**, i, *ż.* szulerka. **Kartownik**, a, *m.* szuler. **Kartowy**, a, e, od kart, *np.* dług.

**Kartun**, u, *m.* płótno bawełniane. **Kartunowy**, a, e, *p.* z kartunu.

**Kartusz**, a, *m.* (z franc.), ładunek. = pas myśliwski z ładunkami.

**Kartuz**, **Kartuzyanin**, a, *m.* (z franc.), zakonnik reguły ś. Brunona. **Kartuzek**, zka, *m. bot.* goździk kartuzki. **Kartuzya**, yi, *ż.* klasztor kartuzów. **Kartuzyański**, a, ie, *p.* od kartuzów.

**Karuk**, u, *m.* klej wygotowany ze skóry, kości, rogu, pęcherza i trzewów rybich, mianowicie wyza.

**Karwasz**, a, *m.* część zbroi rękę od łokcia do pięści okrywająca.

**Kary**, a, e, *p.* (z tur.), czarny, czarnej maści (tylko o koniu).

**Karykatura**, y, *ż.* (z franc.), obraz w śmiesznej postaci.

**Karzeł**, rła, *m.* **Karzełek**, łka, *m. zdrob.* człowiek wzrostu mniej niż miernego, pieniek. = drzewo nizkie zwykle pod innem rosnące.

**Kasać się**, *s.z. nied.* na co, piąć się do czego, porywać się na co.

**Kąsać**, am, *s.cz. nied.* gryźć, ciąć zębami. *Przysł.* Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. Nie każdy kąsa, co na drugiego wąsem potrząsa. = (o ptakach, owadach, wężach). Pszczoły, osy, muchy, pchły kąsają. = (o potrawach), szczypać. = się, *s.z.* gryźć się, zajadać się między sobą. Psy się kąsają. = *fig.* gryźć się wzajemnie. **Kąsanie**, a, *n.* gryzienie. **Kąsawość**, ści, *ż.* skłonność do kąsania. **Kąsawy**, a, e, *p.* skłonny do kąsania.

**Kąseczek**, czka, *m. zdrob.* od **Kąsek**, ska, *m. zdrob.* mały kęs, kawałek. Smaczny kąsek. Lubi smaczne kąski. Nie twojej to gęby kąsek. = trochę, odrobina. Po kąsku, potrochu, potrosze. Ani kąska, ani trochę, ani odrobiny. Urody dosyć, ... rozumu ni kąska. O kąsek, o włos. O kąsek niezginęła. Do kąska, do szczętu, ze wszystkiem.

**Kaskada**, y, *ż.* (z włos.), wodospad.

**Kaskarylla**, i, *ż. bot.* (Croton Eluteria), krocień, drzewo w Peru obu Indyach rosnące, którego kora używaną jest w medycynie.

**Kasować**, uję, *s.cz. nied.* znosić, uchylać, obalać, *np.* zakon, wyrok, testament. = *ob.* Skasować, Wykasować. = *ob.* Zakasować. **Kasowanie**, a, *n.* znoszenie, uchylanie.

**Kassa**, y, *ż.* (z włos.), skarbnica, skrzynia na pieniądze. = izba, gdzie stoi ta skrzynia.

**Kassacya**, yi, *ż.* (z franc.), skasowanie wyroku. **Kassacyjny**, a, e, *p.* od kassacyi. Sąd kassacyjny we Francyi, który kasuje wyroki i odsyła sprawę do innego sądu.

**Kassowość**, ści, *ż.* kassowa rachunkowość. **Kassowy**, a, e, *p.* od kassy. Bilet kassowy.

**Kassya**, yi, *ż. bot.* (Cassia), roślina indyjska z rodziny łuszczynowych, do której gatunków należą senes cynamon.

**Kassyer**, a, *m.* skarbnik, dozorca kassy. **Kassyerski**, a, ie, *p.* od kassyera.

**Kasta**, y, *ż.* plemię, klassa ludzi w Indyach Wschodnich i Egipcie.

**Kastor**, a, *m. mit.* brat Polluxa. = *ast.* jedna z gwiazd składających konstellacyą Bliźniąt. = *ob.* Bobr. **Kastorowy**, a, e, *p.* bobrowy (kapelusz).

**Kastracya**, yi, *ż.* (z łac.), wyrznięcie jąder. **Kastrat**, a, *m.* (z włos.), rzezaniec, trzebieniec. Kastrat włoski, śpiewak soprano, któremu w młodości jądra wyrznięto, żeby miał głos podobny do kobiecego. **Kastrować**, uję, *s.cz. nied.* wyrzynać jądra, trzebić, wałaszyć, pokładać, mniszyć.

**Kasza**, y, *ż.* **Kaszka**, **Kaszeczka**, i, *ż. zdrob.* krupy. = potrawa z krup. Nie dać sobie w kaszę napluć, *fig.* nie pozwolić przewodzić nad sobą. = Kaszka, pewna gra studencka w piłkę. **Kaszany**, a, e, *p.* od kaszy. Kiszka kaszana, kaszą nadziewana.

**Kaszel, szlu,** *m.* przeciągłe wydychanie powietrza, z urywanym, gwałtownym wydechem i zwykłym odgłosem połączone. **Kaszkiet, a,** *m.* (z franc.), **Kaszkiecik, a,** *m. zdrob.* czapka z daszkiem.

**Kaszlać, lę,** *s.n nied.* **Kaszlnąć, nę,** *jednok.* wydychać gwałtownie, odgłośnie i urywanie powietrze. **Kaszlacz, a,** *m.* ten co kaszle. **Kaszlanie, a,** *n.* czynność wyrażona przez słowo **Kaszlać. Kaszlisko, a,** *n. zgrub.* fatalny kaszel. **Kaszlowy, a, e,** *p.* od kaszlu.

**Kaszta, y,** *ż.* szuflada drukarska z przegródkami na litery. = *górn.* stos kloców, utrzymujących dach czyli strop kopalni.

**Kasztan, a,** *m. bot.* (Aesculus), kasztanowe drzewo i jego owoc. = koń, pies kasztanowaty. = brodawka rogowa u koni o dłoń nad kolanem. **Kasztanek, nka,** *m. zdrob.* od kasztan. = migdał ziemny w Egipcie i we Włoszech, cybora jadalna. **Kasztanowatość, ści,** *ż.* podobieństwo koloru do kasztanów. **Kasztanowaty, a, e,** *p.* koloru kasztanowi podobnego, *np.* koń, pies. **Kasztanowy, a, e,** *p.* od kasztana.

**Kasztelan, a,** *m* (z łac.), mający straż kasztelu czyli zamku. = później urzędnik w senacie zasiadający. = pewna gra w karty. **Kasztelanic, a,** *m.* syn kasztelana. **Kasztelania, ii,** *ż.* godność kasztelana. **Kasztelanka, i,** *ż.* córka kasztelana. **Kasztelanowa, ej,** *ż.* żona kasztelana. **Kasztelański, a, ie,** *p.* od kasztelana. **Kasztelaństwo, a,** *n.* kasztelania. = *zbior.* kasztelan z żoną.

**Kasztowanie, a,** *n. gorn. ob.* **Kaszta.**

**kaszuba, y,** *ż.* piec w hucie szklanej, w którym tafle gładzą.

**Kaszysty, a, e,** *p.* zdatny na kaszę. = gęsty i miętki jak kasza. **Kaszywo, a,** *n.* polne jarzyny z których się kasza robi.

**Kat, a,** *m.* mistrz, wykonawca wyroków śmierci. Sumienie gorsze od kata, *przysł.* = człowiek okrutny. = kanalia, diabel. Idź do kata! Niechaj go kaci porwą. Co tam u kata robisz? Daj go katu, jaki mądry! Tam do kata! Kat mu po tem, nic mu potem. A kat ci kazał szaleć.

**Kąt, a,** *m. mat.* przestrzeń między dwiema liniami lub płaszczyznami przecinającemi się nawzajem, ich zetknięcie. Kąt prosty, ostry, rozwarty = *zool.* Kąt twarzowy, który się tworzy przed górnemi przedniemi zębami przez przecięcie się dwóch linii, z których jedna prowadzona jest od kanału uchowego, a druga spuszczona po nosie od czoła z pomiędzy oczów. Kąt ten u ludzi od 70 do 90 stopni dochodzi, kiedy u wszystkich innych zwierząt mniejszy jest niż 65 stopni. = węgieł, róg w izbie. Cztery kąty a piec piąty, *przysł.* kiedy goło, ubogo w domu. Chodzić z kąta w kąt. Zaglądać, zazierać w każdy kąt. Szukać po wszystkich kątach. Kryć się po kątach. = *fig.* W ciasny kąt kogo zapędzić. Mieć swój kąt, swój dom. Cudze kąty wycierać, tułać się, ulegiwać po cudzych domach.

**Katafalk, u,** *m.* (z włos.), wzniesienie na którem kładną trumnę z ciałem.

**Katakumba, y,** *ż.* (z grec.), pieczara, gdzie składano kości męczenników.

**Katalog, u,** *m.* (z włos.), regiestr, spis mianowicie książek. **Katalogowy, a, e,** *p.* od katalogu.

**Katanka, i,** *ż.* krótki ubiór męzki.

**Kataplazm, u,** *m.* **Kataplasma, y,** *ż.* (z grec.), ciepłe okładanie chorej części ciała, pospolicie z mąki lnianej. **Kataplazmować, uję,** *s.cz. nied.* przykładać kataplazmy. **Kataplazmowanie, a,** *n.* przykładanie kataplazmów.

**Katar, u,** *m.* (z grec.), sapka z kaszlem. **Kataralny, Katarowy, a, e,** *p.* od kataru.

**Katarakta, y,** *ż.* (z grec.), spadek rzeki ze skały. = *med.* chorobliwe przekształcenie się soczewki czyli kryształka oka, zasłaniające widzenie.

**katarynka**, i, *ż.* czarnoksięzka latarnia. = pozytywka, na której grają po ulicach w miastach. **Katarynkarz**, a, *m.* ten co pokazuje katarynkę. = ten co gra na katarynce.

**Katastrofa**, y, *ż.* (z grec.), smutny wypadek, koniec nieszczęśliwy.

**Katechista**, y, *m.* nauczyciel katechizmu. **Katechizm**, u, *m.* (z grec.), krótka nauka religii przez pytania i odpowiedzi. = książeczka zawierająca w sobie naukę katechizmu. = krótki zbiór jakiejkolwiek nauki. **Katechizmować**, **Katechizować**, uję, *s.cz. nied.* uczyć katechizmu. **Katechizmowy**, a, e, *p.* od katechizmu. **Katechumen**, a, *m.* w pierwszych wiekach Kościoła przygotowujący się do chrztu przez uczenie się katechizmu.

**Katedra**, y, *ż.* (z grec.), kościół katedralny. = krzesło profesorów w uniwersytetach i szkołach, z którego kurs wykładają. **Katedralny**, a, e, *p.* od katedry.

**Kategorya**, yi, *ż.* (z grec.), klassy, pod które Arystoteles wszystkie wyobrażenia podciągnął. = zbiór rzeczy jednego gatunku, ale różnego rodzaju. **Kategorycznie**, *ps.* szczegółowo, wyraźnie, dobitnie. **Kategoryczny**, a, e, *p.* na kategorye podzielony. = szczegółowy, wyraźny, dobitny.

**Kątek**, tka, *m. zdrob.* od **Kąt**, mały kąt, kącik.

**Kateter**, u, *m.* sonda, narzędzie chirurgiczne, którem wyprowadzają z pęcherza zatrzymaną urynę.

**Kątnica**, y, *ż. anat.* kiszka ślepa.

**Katolicki**, a, ie, *p.* (z grec.), powszechny, rzymsko-katolicki. Wiara, religia katolicka. Po katolicku, *ps.* jak przystoi na katolika. **Katolictwo**, a, *n.* **Katolicyzm**, u, *m.* religia katolicka. = *zbior.* kraje katolickie, katolicy. **Katolicznka**, i, *ż.* **Katolik**, a, *m.* wyznająca, wyznający religią katolicką.

**Kątomiar**, u, *m.* narzędzie do mierzenia kątów, półkole podzielone na 180 stopni.

**Katoptryczny**, a, e, *p.* od katoptryki.

**Katoptryka**, i, *ż.* (z grec.), część optyki, nauka o zwierciadłach i odbitych w nich obrazach.

**Katowa**, ej, *ż.* żona kata. **Katować**, uję, *s.cz. nied.* bić po katowsku, bez litości, bez miłosierdzia. **Katowanie**, a, *n.* bicie po katowsku. **Katowczyk**, a, *m.* podkaci. **Katownia**, ni, *ż.* izba gdzie katują, gdzie biorą na tortury. = katusza, męczarnia, męka okrutna. **Katownik**, a, *m.* ten co katuje. **Katowski**, a, ie, *p.* od kata, *np.* miecz, topor. Po katowsku, *ps.* jak kat. **Katowstwo**, a, *n.* rzemiosło kata.

**Kątowaty**, a, e, *p.* podobny do kątów. Łodyga kątowata, w kąty ułożona. **Kątowy**, a, e, *p.* od kąta.

**Katusza**, y, ż. katownia. = męka, męczarnia, udręczenie.

**Kaucya**, yi, *ż.* (z łac.), rękojmia, zaręczenie.

**Kauczuk**, u, *m.* żywica czyli guma sprężysta otrzymywana z sączącego się za nacięciem soku z roślin amerykańskich (Jatropha elastica, Siphonia elastica), i innych, rozległego dziś w przystosowaniu użytku.

**Kaustyczny**, a, e, *p.* gryzący, szczypiący. **Kaustyk**, u, *m.* potaż gryzący. **Kauteryum**, *n. nieod.* **Kauteryo**, *l.m.* (z grec.), apertura w ciele wypalona ogniem albo kaustykiem zrobiona, dla wywołania ciągłego ropienia. **Kauterysacya**, yi, *ż.* wypalenie apertury na chorej części ciała. **Kauterysować**, uję, *s.cz. nied.* wypalić aperturę.

**Kawa**, y, *ż.* (z arab.), ziarna kawowego drzewka, które po upaleniu, zmieleniu i ugotowaniu dają napój kawą zwany. = samże z nich napój. = *górn.* jata, szopa z desek nad szybem.

**Kawałeczek**, czka, *m. zdrob.* od **Kawałek**, łka, *m. zdrob.* od **Kawał**, a, *m.* sztuka czego, część czego. Ciąć, krajać, rąbać, siekać, łamać, połamać, podrzeć, potłuc w kawałki, na kawałki. Kawałkami, częściami. Po kawałku. Dać każdemu po kawałku. Kawał gruntu. Kawałek chleba, mięsa, sukna. Ciężko pra-

rować na kawałek chleba. Kawał drogi. Ztąd do miasta jest kawał drogi. = Kawałek, trochę, nieco. Wszystko będzie dobrze, tylko trzeba mieć kawałek cierpliwości. = Kawałki, żarty, facecye. On zawsze ma swoje kawałki.

**Kawaler**, a, *m.* (z włos.), rycerz, szlachcic. = członek zakonu rycerskiego. Kawaler mieczowy. Kawaler maltański. = ozdobiony orderem. Kawaler orderu Orła Białego. = mężczyzna, dla odróżnienia od kobiety. Więcej było dam niż kawalerów. = starający się o rękę panny. Ma trzech kawalerów. = nieżonaty. Stary kawaler. = każdy młodzieniec dobrze ubrany. Co to za kawaler? **Kawalerski**, a, ie, *p.* od kawalera lub rycerza. Czasy kawalerskie. Po kawalersku. = od kawalera, człowieka nieżonatego. Życie kawalerskie. Żyć po kawalersku. **Kawalerstwo**, a, *n.* rycerstwo. = godność kawalera orderowego. = stan bezżenny. = *zbiór.* kawalerowie, rycerstwo. **Kawalerya**, yi, *ż.* konnica, jazda. **Kawalerzysta**, y, *m.* żołnierz z kawaleryi. **Kawalkata**, y, *ż.* pewna liczba osób na koniach.

**Kawecan**, u, *m.* (z włos.), rodzaj uzdzienicy na swawolne konie.

**Kawęczeć**, czę, *s.n. nied.* nad czem, sięczeć, mozolić się. = chorlać, długo chorować. **Kawęczenie**, a, *n.* sięczenie nad czem. = chorlanie.

**Kawla**, li, *ż. zool.* świszcz bahamski; gatunek jej najpospolitszy w Europie, świnka morska.

**Kawiany**, a, e, *p.* od kawy, *np.* zapach. **Kawiarka**, i, *ż.* **Kawiareczka**, i, *ż. zdrob.* kobieta mająca kawiarnią lub służąca w kawiarni. **Kawiarnia**, ni, *ż.* kafenhauz, gdzie kawę gotowaną przedają. **Kawiarniany**, a, e, *p.* właściwy kawiarniom. **Kawiarski**, a, ie, *p.* od kawiarza. **Kawiarz**, a, *m.* lubiący pijać kawę. = trzymający kawiarnią.

**Kawiar**, **Kawior**, u, *m.* marynowana ikra pewnych gatunków ryb, mianowicie jesiotra, czeczugi i wyza.

**Kawka**, i, *ż. zool.* ptak z rodzaju kruków, cały czarny, prócz tyłu głowy i szyi siwawej.

**Kawon**, a, *m. bot.* (Cucumis citrulus), roślina będąca gatunkiem ogórka i jej owoc. Kawony bywają w pasy, zielone, białe, siwe, z mięsem czerwonem, żółtem i pomarańczowem.

**Kawowy**, a, e, *p.* od kawy, *np.* kolor. Kawowe drzewo, *bot.* (Coffea), w Arabii rosnące, po cieplejszych krajach rozmnożone, mianowicie w Martynice, na wyspie Burbon i innych.

**Kazać**, żę, *s.n.* rozkazywać. Szanujcie własność, bo tak religia nam każe. = z następującym trybem bezokolicznym. Kazać sobie zrobić suknią. Kazać sobie krew puścić, głowę ogolić.

**Kazać**, żę, *s.n. nied.* **Kazywać**, uję, *częst.* mieć kazanie. Kazać do ludu, do króla. **Kazalnica**, y, *ż.* ambona. **Kazanie**, a, *n.* mowa z ambony. = Niemieckie kazanie, niezrozumiała mowa. Siedzieć jak na niemieckiem kazaniu. = napomnienie, perora. Prawić komu kazanie.

**Kaźca**, y, *m.* skaziciel.

**Każdodniowy**, **Każdodzienny**, a, e, *p.* codzienny. **Każdy**, a, e, *p.* wszelki, wszelaki. *Przysł.* Każdy kraj ma swój obyczaj. Każda liszka swój ogón chwali.

**Kazemata**, y, *ż.* (z włos.), sklep pod fortyfikacyami dla obrony kortyny. = bateryа od bomb zakryta. = podziemne więzienie w fortecach.

**Kazić**, żę, *s.cz. nied.* psuć, nadwerężać. Kazić smak, język, obyczaje. Czytanie złych autorów kazi smak. = plamić, kalać. Grzech kazi duszę. = się, *s.z.* psuć się. Rychlej da się dobry skazić, niźli zły naprawić. **Kaziciel**, a, *m.* **Kazicielka**, i, *ż.* ten, ta co kazi. **Kaziród**, **Kazirodnik**, a, **Kazirodzieć**, dzica, **Kazirodzica**, y, *m.* ten co z krewną grzech cielesny popełnia. **Kazirodny**, **Kazirodzki**, a, e, *p.* od kazirodzca, lub kazirodztwa. **Kazirodztwo**, a, *n.* grzech cielesny z krewną.

**Kaźmirek, rku,** *m.* sukienko. **Kaźmirkowy, a, e,** *p.* z kaźmirku.

**Kaźń, ni,** *ż.* kara.

**Kaznodzieja, i,** *m.* ten co kazania miewa. **Kaznodziejski, a, ie,** *p.* od kaznodziei, *np.* zakon, wymowa. **Kaznodziejstwo, a,** *n.* urząd kaznodziejski.

**Kazuar, a,** *m. zool.* ptak z rzędu szczudłowatych, krótko skrzydłych, mniejszy od strusia.

**Kazub,** *ob.* **Kozub.**

**Kazuista, y,** *ż.* (z łac.), biegły w kazuistyce. **Kazuistyka, i,** *ż.* nauka rozwiązująca skrupuły sumienia.

**Kazywać,** *ob.* **Kazać.**

**Kędy,** *ps.* gdzie, dokąd. **Kędykolwiek,** *ps.* gdziekolwiek, dokądkolwiek.

**Kędzierzawić, wię, Kędzierzyć, rzę,** *s.cz. nied.* trefić, zawijać w pukle włosy. = **się,** *s.z.* (o włosach), kręcić się. **Kędzierzawieć, ję,** *s.n. nied.* stawać się kędzierzawym. **Kędzierzawość, ści,** *ż.* kręcenie się włosów. **Kędzierzawy, a, e,** *p.* kręcący się, wijący się (włos.). = mający włosy kędzierzawe. Bolesław kędzierzawy. = *bot.* Kędzierzawe liście. **Kędzior, a,** *m.* **Kędziorek, rka,** *m. zdrob.* kosmyk włosów kędzierzawy. **Kędzierze, y,** *zbior.* włosy kędzierzawe. **Kędziorka, i,** *ż.* kapusta kędzierzawa, włoską, sawojką zwana. **Kędziornik, a,** *m.* fryzyer. **Kędziorny, a, e,** *p.* od kędziorów. Kędziorny drut, do kędzierzawienia włosów.

**Kępa, Kępina, y,** *ż.* **Kępka, Kępinka, i,** *ż. zdrob.* kupka razem zrosłych roślin, owoców, włosów. Orzechy laskowe rosną zwyczajnie z korzenia całą kępą. Kozieł ma pod dolną szczęką kępkę włosów. = wyspa na rzece, na jeziorze. **Kępiasto,** *ps.* kępkami albo kupkami. **Kępiasty, a, e,** *p.* kępkami zrosły. = pełen kęp, *np.* rzeka, jezioro.

**Kęs, a,** *m.* **Kęsek, ska,** *m. zdrob.* co się da na raz ukąsić. Kęs chleba. = trochę, odrobina. Kęs do kęsa dodając, siła się robi. O kęs, o trochę, o włos. Ni kęsa, ani odrobiny. Po kęsku, potrosze, po kawałku. W kęsy podrzeć, poszarpać, w drobne kawałki. **Kęso, Kęsy,** *ob.* **Kuso, Kusy.**

**Kętnar, a,** *m.* **Kętnarek, rka,** *m. zdrob.* tragar, iegar w piwnicach pod beczki. **Kętnarować, uję,** *s.cz. nied.* stawiać beczki na kętnarach.

**Kibeł, bła,** *m. górn.* kubeł 35 garcy zawierający, do ładowania ciał kopalnych na dnie szybu.

**Kibić, ci,** *ż.* stan wzrostu, talia. Piękna, wysmukła kibić. = drąg żelazny, na którego ramionach wiszą szale.

**Kibitka, i,** *ż.* wóz moskiewski. **Kibitkowy, a, e,** *p.* od kibitki.

**Kibitność, ści,** *ż.* wysmukłość. **Kibitny, a, e,** *p.* wysmukły.

**Kichać, am,** *s.n. nied.* **Kichnąć, nę,** *jednot.* czychać, parskać nosem, kiedy co drażliwego w nos wieci. **Kicharz, a, Kichała, y,** *m.* często kichający. **Kichanie, a,** *n.* parskanie nosem. Kichanie w chorobie brano dawniej za znak blizkiego uzdrowienia. **Kichawiec, wca,** *m. bot.* (Achillea ptarmica), ziele smaku i zapachu tak ostrego, że do kichania swą wonią pobudza. = *ob.* **Krwawnik. Kichawka, i,** *ż.* częste kichanie.

**Kiciasty, a, e,** *p.* nakształt kity. Ogón wiewiórki kiciasty. **Kicz, y,** *ż.* **Kiczka, i,** *ż. zdrob.* wiązka rokicin gibkich. = snopek podwójny krótki do strzechy. = kotki na trzcinie, na leszczynie.

**Kiecа, y,** *ż.* **Kiecka, Kietka, i,** *ż. zdrob.* suknia płócienna albo spodnica wiejskich kobiet. **Kiecsa, y,** *ż.* odzienie sukienne na zbroję.

**Kiedajszy, a, e,** *p.* jak dawny, od jakiego czasu będący. **Kiedy,** *ps.* a z przyrostkiem *ż* **Kiedyż,** z pytaniem, którego czasu. Kiedy przyjdziesz? od kiedy tu jesteś? = bez pytania. Przyjdę, ale niewiem kiedy. = Kiedy niekiedy, od czasu do czasu, czasami. = kiedykolwiek, jakiegokolwiek czasu. Widział kto kiedy co podobnego? Nie przypominam sobie żebym cię kiedy widział. = Kiedy tedy, kiedyż tedyż, po długiem oczekiwaniu,

nareszcie, przecież, nakoniec. Przez nierząd Polska kiedy tedy zginie. = naówczas, gdy. Kiedy trwoga, to do Boga. = jeśli, gdy. Kiedy ma być kwaśno, niechże będzie jak ocet. = znaczy także czas wolny. Była taka czasu krótkość, że przyłbic wdziewać nie było kiedy. **Kiedykolwiek, Kiedyźkolwiek**, *ps.* któregokolwiek czasu, Każdy wie że mu kiedykolwiek umrzeć trzeba. **Kiedyś**, *ps.* jakiegoś przeszłego czasu. Był sobie kiedyś król i królowa. = jakiegoś przyszłego czasu. Będziesz kiedyś tego żałował,

**Kieł, kła**, *m.* psi ząb, na boku między zębami przedniemi a trzonowemi. Koń ma cztery kły, kiełcami zwane. Wziąć na kieł (wędzidło); *fig.* krnąbrnym się stawać. = *bot. ob.* **Kiełek.**

**Kiełb, a**, *m.* **Kiełbik, a**, *m. zdrob.* ledwie ośm cali dorastająca rybka, trzymająca się na dnie rzek czystych. Ma kiełbie we łbie, *fig.* ma olej w głowie, nie w ciemię bity.

**Kiełbasa, y**, *ż.* **Kiełbaska, i**, *ż. zdrob.* kiszka cienka wieprzowa nadziewana mięsem siekanem. Nie dla psa kiełbasa, *przysł.* nie twojej to gęby kąsek. = *górn.* rura metalowa lub skórzana, którą wiatr z miechów do pieca hutniczego wpada. **Kiełbaśnik, a**, *m.* **Kiełbaśnica, y**, *ż.* ten, ta co kiełbasy przedaje. = **Kiełbaśnica**, *anat.* kiszka kręta. **Kiełbaśny, Kiełbasowy, a, e**, *p.* od kiełbas.

**Kiełec, lca**, *m.* kieł koński, których koń ma cztery. **Kiełczak, a**, *m.* prosię, które już ma kiełczęta. **Kiełczę, cia**, *n.* kiełek u prosiąt. **Kiełek, łka**, *m. zdrob.* od Kieł. kiełczę. = *bot.* zarodek rośliny z nasion wyrastający. **Kiełkować, uję**, *s.n. nied.* puszczać, wypuszczać kiełki. **Kiełkowanie, a**, *n.* wypuszczanie kiełków.

**Kielich, a**, *m.* w kościele do mszy używany. = duży kieliszek. Spełniać kielichy. Kielich goryczy, *fig.* wielkie utrapienie, cierpienie. = *bot.* ta część kwiatu, z listków złożona, zazwyczaj zielona, która przed rozwinieniem zewsząd go okrywa, a po rozwinieniu zostaje pod samą koroną. **Kielichowaty, a, e**, *p.* do kielicha podobny. **Kielichowy, a, e**, *p.* od kielicha. Liście kielichowe, *bot.* (sepala), z których się kielich składa. **Kieliszeczek, czka**, *m. zdrob.* od **Kieliszek, szka**, *m. zdrob.* od Kielich, naczynie szklanne na nodze, do wina, wódki, likworów. **Kieliszkowaty, a, e**, *p.* podobny do kieliszka. **Kieliszkowy, a, e**, *p.* od kieliszka. **Kieliszysko, a**, *n. zgrub.* duży, niezgrabny kielich.

**Kielnia, ni**, *ż.* narzędzie mularskie do brania wapna. = skrzynia za wozem na naczynia kuchenne. = *myśl.* ogón bobra.

**Kiełzać, Kiełznać, am**, *s.cz. nied.* wkładać kiełzno w pysk koński. = *fig.* hamować, powściągać. = **Kiełzać się**, *s.z.* ślizgać się (jak kiełzno w pysku konia). **Kiełzno, a**, *n.* dwa żelazka razem spojone do kiełznania koni.

**Kiep, kpa**, *m.* **Kiepek, pka**, *m. zdrob.* dureń, błazen. Na kpa kogo wystrychnąć. **Kiepkować, uję**, *s.n. nied.* kpić, kpiny stroić. **Kiepski, a, ie**, *p.* zły, lichy. **Kiepsko**, *ps.* źle. **Kiepstwo, a**, *n.* kiepska rzecz, niewarta funta kłaków.

**Kierat, a**, *m.* (z niem.), *mech.* kołowrot poziomy, obracający się na sztorcu pionowym, koło którego okręca się lina albo łańcuch.

**Kierda, y**, *m.* knur, kiernoz.

**Kiereja, i**, *ż.* **Kierejka, i**, *ż. zdrob.* suknia bez stanu w pasie, z szerokiemi rękawami, wilczym futrem lub niedźwiedziami podszyta.

**Kiereszować, uję**, *s.cz. nied.* siec, ciąć, rąbać, płatać pałaszem.

**Kiermasz, u**, *m.* (z niem.), rocznica poświęcenia kościoła wraz z jarmarkiem.

**Kiermes**, *ob.* **Czerwiec.**

**Kiernoz, a**, *m.* knur, kierda. **Kiernozi, a, e**, *p.* od kiernoza. **Kiernozić, Kiernozować**, *s.n.* hukać się (o świniach).

**Kierować, uję**, *s.cz. nied.* kim, czem,

dyrygować, powodować, sterować. *np.* statkiem, koniem, sprawami publicznemi. = kogo, co, obracać w jaką stronę. Kierować dokąd swą drogę, swe kroki, swe myśli. = kogo, promować. Kieruje go na ten urząd. = prowadzić. Dobrze, źle kieruje swe sprawy, interesa. = się, *s.z.* obracać się, zwracać się. Kieruj się na prawo. = powodować się, iść za czem. Kieruje się jego radami. = chcieć zostać czem. Kieruje się na adwokata. **Kierowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Kierować**. **Kierownica**, y, *ż. mat.* linia kierowna, oś. **Kierownictwo**, a, *n.* kierunek, zarząd. **Kierownik**, a, *m.* kierujący, dyrygujący. **Kierowny**, a, e, *p.* wskazujący kierunek. = dający sobą kierować. **Kierunek**, nku, *m.* dyrekcya, ruch, postęp w pewną stronę. We wszystkich kierunkach. = dyrekcya, zarząd. Kierunek spraw publicznych. **Kierunkowy**, a, e, *p.* od kierunku. Kierunkowy bieg planet, od zachodu na wschód, po znakach zodyaku.

**Kiersztak**, u, *m. mar.* linia kotwiczna.

**Kierz**, krza, *m.* **Kierzek**, rzka, *m. zdrob.* krzak, krzaczek. **Kierzowaty**, a, e, *p.* krzakowaty.

**Kiesa**, y, *ż.* **Kieska**, **Kieseczka**, *ż. zdrob.* worek na pieniądze. **Kieszeń**, ni, *ż.* **Kieszonka**, i, *ż. zdrob.* worek do sukni przyszyty. **Kieszonkowy**, a, e, *p.* od kieszonki, *np.* zegarek, słownik.

**Kieścień**, **Kiścień**, nia, *m.* (z tur.). broń tatarska, sztuka ołowiu na rzemieniu przy toporzysku uwiązana.

**Kij**, a, *m.* **Kijek**, jka, *m. zdrob.* laska, pałka. Kijem się podpierać. Z kijem, o kiju chodzić. Kijem bić, walić, grzmocić, okładać. Kijem komu grozić. Gdzie kogo nie proszą, kijem go wynoszą. = Kije, wybicie kijami. Dać kije, dostać kije. **Kijanka**, i, *ż.* krótki, gruby kijek do otłukania wymoczonego lnu, konopi. = *zool.* płód żaby nakształt praczyka, który przeobraża się w żabę. **Kijankowaty**, a, e, *p.* podobny do kijanki, *np.* ogon ryby rai. **Kijowy**, a, e, *p.* od kija. Kijowe karanie.

**Kiks**, a, *m.* ślepy maryasz.

**Kikut**, a, *m.* reszta pozostała odciętej ręki, odciętego palca. = ten komu pozostał kikut. **Kikutać**, am, *s.n. nied.* kulać, chromać z kaloctwa. Pies kikuta na trzech nogach.

**Kila**, y, *ż. med.* ruptura, wypuklina, przepuklina. Kiła jądrowa, brzuchowa, pępkowa, pęcherzowa, ingwinalna. **Kilawy**, **Kilowaty**, a, e, *p.* mający kilę. **Kilowy**, a, e, *p.* od kily.

**Kilczybor**, *ob.* Wronie oko.

**Kilim**, a, *m.* **Kilimek**, mka, *m. zdrob.* grube przykrycie wełniane na konia, na łóżko.

**Kilka**, u, *im. licz.* ze wszystkiemi imionami prócz męzczyzn, od 2 do 10. **Kilkadziesiąt**, **kilkudziesiąt**, *im. licz.* kilka dziesiątków, od 20 do 100. **Kilkakroć**, **Kilkakrotnie**, *ps.* kilka razy. **Kilkakrotny**, a, e, *p.* kilka razy powtórzony. **Kilkanaście**, stu, *im. licz.* od 10 do 20. **Kilkodniowy**, a, e, *p.* kilka dni trwający. **Kilkogodzinny**, a, e, *p.* kilka godzin trwający. **Kilkoletni**, a, e, *p.* kilka lat mający lub trwający. **Kilkomiesięczny**, a, e, *p.* kilka miesięcy trwający. **Kilkonastodniowy**, a, e, *p.* kilkanaście dni trwający. **Kilkonastogodzinny**, a, e, *p.* kilkanaście godzin trwający. **Kilkonastoletni**, a, e, *p.* kilkanaście lat mający lub trwający. **Kilkoraki**, a, e, *p.* kilku gatunków. **Kilkorako**, *ps.* kilką sposobami. **Kilkoro**, ga, *n. zbior.* z imionami osob i zwierząt obojej płci. Było nas kilkoro. Matka z kilkorgiem dzieci. Maciora z kilkorgiem prosiąt. **Kilkotygodniowy**, a, e, *p.* kilka tygodni trwający. **Kilkowyrazowy**, a, e, *p.* z kilku wyrazów złożony. Ilość kilkowyrazowa. **Kilku**, **Kilkunastu**, **Kilkudziesiąt**, **Kilkuset**, *im. licz.* tylko z imionami męzczyzn. Kilku braci, i t. d.

**Kiloł**, u, *m.* rodzaj obucha. = koniec cieńszy młotka.

**Kilogram**, u, *m.* waga francuzka.

1000 gramów, przeszło 2 funty polskie. **Kilometr**, u, *m.* miara większych długości, 1000 metrów, 1736 łokci polskich.

**Kinąć**, nę, *s.cz. dok.* rzucić, pchnąć, popchnąć. Chceszli delikacika na wojnę kinąć? ani pytaj. = *s.n.* Kinąc czem, obracać, zwracać. Gdzie mieczem kinie, leżą na pował i piesi i konie. = Kinąć głową, ręką, skinąć.

**Kinał**, a, *m.* niżnik czerwienny lub żołędny.

**Kindżał**, a, *m.* (z tur.), sztylet, puginał.

**Kiosk**, u, *m.* (z tur.), altana ogrodowa.

**Kipiątek**, tku, *m.* wrzątek, woda wrząca. **Kipieć**, pię, *s.n. nied.* wrzeć. **Kipienie**, a, *n.* wrzenie.

**Kir**, u, *m.* grube sukno czarne na żałobę.

**Kirść**, ści, *ż. anat.* jedna z dwóch kości składających miednicę.

**Kirys**, a, *m.* (z włos.), zbroja. **Kirysier**, **Kirysnik**, a, *m.* żołnierz z jazdy okryty kirysem. **Kirysierski**, a, ie, *p.* od kirysierów, *np.* koń, pułk.

**Kiść**, ści, *ż.* pędzel mularski. = kwacz do smarowania wozów. = kwacz kuchenny, kijek z nawiązaną szmatką. = i **Kistka**, i, *ż. zdrob. bot.* pierzysko, wierzchołek prosa lub trzciny. = włosy na samym końcu ogona. **Kiściasty**, a, e, *p.* nakształt kiści.

**Kisić**, szę, *s.cz. nied.* kwasić, *np.* kapustę, ogórki. **Kisieć**, **Kiśnieć**, **Kisnąć**, *s.n. nied.* kisić się, kwasić się, fermentować. = *fig.* gnić, gnuśnieć. **Kisiel**, a, *m.* kwaśna, rzadka potrawa z mąki owsianej. **Kisienie**, **Kiśnienie**, a, *n.* fermentacya roślin kisnących. **Kiszenie**, a, *n.* kwaszenie. **Kiszony**, a, e, *im.* kwaszony, *np.* ogórki, kapusta.

**Kiszka**, i, *ż. anat.* jelito. Kiszki dzielą się na cienkie i grube. Kiszka próżna, wietrzna, czcza. Kiszka ślepa, kątna, kątnica. Kiszka morzyskowa czyli kolkowa. Kiszka dolna, odchodowa. Kiszka krcta, kiełbaśnica. Kiszka dwunasto palcowa. = Kiszka nadziewana, jedna z kiszek grubych, bo z cienkich robią się kiełbasy. = Kiszka skórzana, przy sikawkach ogniowych. = *artyl.* Kiszka zapalnicza, worek długi, wązki, prochem strzeleckim napełniony, do zapalania miny. **Kiszkowy**, a, e, *p.* od kiszki.

**Kit**, u, *m.* klej mularski. = maść szklarska.

**Kita**, y, *ż.* **Kitka**, **Kiteczka**, i, *ż. zdrob.* czub przy szyszaku, czapce, kapeluszu. = *zool.* włosy długie, miękkie, na końcu ogona wiszące. = *mysl.* ogón u psa, lisa, wilka.

**Kitaj**, u, *m.* płótno glansowne bawełniane, chińskie. **Kitajka**, i, *ż.* lekka materya jedwabna. **Kitajkowy**, a, e, *p.* z kitajki.

**Kitel**, tla, *m.* **Kitlik**, a, **Kitliczek**, czka, *m. zdrob.* płócienny surdut, *np.* żołnierski, stajenny. = dziecinna, kobieca suknia.

**Kitować**, uję, *s.cz. nied.* spajać kitem. = zalepiać kitem, *np.* okna. **Kitowanie**, a, *n.* spajanie kitem. = zalepianie kitem.

**Kiwać**, am, *s.n. nied.* **Kiwnąć**, nę, *jednol.* ruszać czem tam i sam, *np.* głową, palcem, ogonem. Kiwnąć na kogo, skinąć, dać mu znać skinieniem. = Kiwać głową nad kim, żałować, ubolewać, litować się. = się, *s.z.* chwiać się.

**Kiwior**, u, *m.* giwer, kolpak. = chochol do przykrywania brogów.

**Kłąb**, ębu, *m.* kulka zwiniętych nici, *ob.* **Kłębek**. = (z ang.), klomb, kępa, kupa drzew, krzewów lub roślin kwiatowych. = paczka, wiązka. Zwinąć co w kłąb. = kręgi węża. Wąż zwija się w kłęby. = tumany w kupę zbity. Kłęby dymu, kurzawy. = Kłąb u konia, wyniosłość między grzebieniem szyi a grzbietem.

**Kląć**, klnę, *s.n. nied.* wyrzekać przekleństwa. Jak zaczął kląć, aż strach było słuchać. = *s.cz.* Kląć kogo, komu, przeklinać, złorzeczyć. = rzucać klątwę, wyklinać. = się, *s.z.* przeklinać się, zaklinać się. Klął się na honor, na życie.

**Klacz**, y, *ż.* **Klaczka**, i, *ż. zdrob.* kobyła, kobyłka. **Klaczę**, cia, *n.* młoda klaczka.

**Klącze**, a, *n.* łodyga, pręt ziół na

którym rosną. **Kłączysty**, a, e, *p.* mający kłącze.

**Kłaczasty, Kłaczysty**, a, e, *v.* podobny do kłaków. **Kłaczek, czka**, *m. zdrob.* od Kłak.

**Kładka**, i, *ż.* deska po której się strumień, błoto przechodzi. **Kładzenie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Kłaść**.

**Klajster, tru**, *m.* (z niem.), klej z mąki do klejenia. = *chem.* substancya lipka, sprężysta, spajająca części niektórych roślin; zasada nasienia roślin trawiastych. **Klajstrować, uję**, *s.cz. nied.* kleić, lepić klajstrem. **Klajstrowanie**, a, *n.* klejenie klajstrem. **Klajstrówka**, i, *ż.* robaczek w starym klajstrze wylęgły.

**Kłak**, a, *m.* pakuły, zgrzebie wyczesane z lnu, konopi. To nie warto funta kłaków. = *fig.* Kłaki, kudły na głowie. = *myśl.* szerść niedźwiedzia.

**Kłam**, u, *m.* kłamstwo. **Kłamać, mię**, *s.n. nied.* nieprawdę mówić. **Kłamanie**, a, *n.* mówienie nieprawdy. **Kłamca**, y, *m.* **Kłamczyna**, y, *ż.* ten, ta co kłamie.

**Kłamerka**, i, *ż. zdrob.* od Kłamra, *np.* u pasa rzemiennego. = Kłamerki, (w druku), nawiasy. **Kłamerkowaty**, a, e, *p.* podobny do kłamerki.

**Kłamka**, i, *ż.* **Kłameczka**, i, *ż. zdrob.* rączka przy zamku do odmykania i zamykania drzwi. Zamknąć drzwi na kłamkę. Już kłamka zapadła, *fig.* już za pozno. Trzymać się panskiej kłamki, wieszać się po dworach pańskich.

**Kłamliwie**, *ps.* fałszywie. **Kłamliwość, ści**, *ż.* nałóg kłamania. **Kłamliwy**, a, e, *p.* skłonny do kłamania, lubiący kłamać. = fałszywy, udany, zwodniczy. **Kłamstwo**, a, *n.* mowa przeciwna prawdzie, fałsz w celu oszukania.

**Kłamra**, y, *ż.* (z niem.), żelazo do spajania drzewa w budowaniu. = sprzączka, *np.* u pasa rzemiennego. **Kłamrować, uję**, *s.cz. nied.* spajać kłamrami. **Kłamrowanie**, a, *n.* spajanie kłamrami. **Kłamrowy**, a, e, *p.* od kłamry.

**Kłaniać, am**, *s.n. nied.* pozdrawiać, witać, żegnać. Kłaniam uniżenie. = **się**, *s.z.* oddawać pokłon, bić czołem, czcić, wielbić. Kłaniać się Bogu, bałwanom, słońcu. = komu. oddawać ukłon. = komu o co, chcieć co otrzymać nizko się kłaniając. = komu przez kogo zasyłać przez niego ukłony. Kłaniaj mu się odemnie. **Kłanianie się**, *n.* w znaczeniach słowa Kłaniać się.

**Klapa**, y, *ż.* (z niem.), **Klapka, Klapeczka**, i, *ż. zdrob.* zatyczka u pompy, u instrumentów dętych. = u odzienia. Suknia z klapami. = u stołu składanego, ta część co się spuszcza i podnosi. Stół z klapami. = *anat.* miękisz ucha, gdzie się kółczyk zawiesza. = jedna z części składających jaki organ ciała. Klapa płuc, wątroby. = ucho u ogara, flafor.

**Klapać, pię**, *s.cz. nied.* chlapać, bryzgać błotem. Klapać się po błocie. = i **Klapnąć, nę**, *s. dok.* uderzyć otwartą ręką, klapsnąć, dać klapsa. Klapać, klapnąć kogo po ramieniu. **Klapać, pię**, *s.n. nied.* **Klapnąć, nę**, *dok.* zębami dzwonić, szczękać zębami. Pies klapie zębami. = Klapnęło mu na panewce, nie spaliło.

**Klapeć, pcia**, *m. górn.* kawał soli odwalony od filaru w kopalni, inaczej ława.

**Klapkowaty, Klapkowy**, a, e, *p.* podobny do klapki. Liść klapkowy, który dzieli się na kilka części okrąglawych. Nogi ptaków klapkowate; gdy palce ptaka wzdłuż tylko błoną są obwiedzione. **Klapouchy**, a, e, *p.* mający uszy obwisłe jak klapy. **Klaps**, a, *m.* uderzenie na płask otwartą ręką. Dać, dostać klapsa. **Klapsnąć**, *ob.* Klapnąć. = *s.n.* upaść na ziemię z trzaskiem.

**Klaret**, u, *m.* wino klarowne. **Klarować, uję**, *s.cz. nied.* lutrować, oczyszczać trunki. = **się**, *s.z.* stawać się klarownym. **Klarowny**, a, e, *p.* jasny, czysty.

**Klarynecista**, y, *m.* grający na klarynecie. **Klarynet**, u, *m.* dęty instrument muzyczny.

**Kłaść, dę**, *s.cz. nied.* położyć co leży

nie stoi, *np.* papiery, książki, czapkę na stole. = chować. **Kłaść** pieniądze do kieszeni. = wdziewać. **Kłaść** koszulę, spodnie, suknią na siebie. = **Kłaść** się w łóżko, do łóżka, położyć się na łóżko.

**Klask**, u, *m.* odgłos za uderzeniem, trzaśnieniem z bicza. = oklask. **Klaskać**, am, szczę, *s.n. nied.* **Klasnąć**, nę, *jednot.* uderzyć z klaskiem. **Klaskać** biczem, z bicza. = **Klaskać** rękami, w ręce, dłoń o dłoń uderzać. = dawać oklaski. Gmin raz tym, drugi raz owym klaskał. = **Klaskać** gębą, klask gębą wydawać. **Klaskacz**, a, *m.* ten co klaska. **Klaskanie**, a, *n.* trzaskanie z bicza. = dawanie oklasków.

**Klassa**, y, *ż.* (z łac.), w historyi naturalnej, gromada, która dzieli się na rzędy. = stan w społeczeństwie. **Klassa** wyższa, średnia, niższa. = w szkołach, oddział uczniów tego samego postępu w naukach. = izba, gdzie im są lekcye dawane. **Klassycznie**, *ps.* na wzór autorów klassycznych. **Klassyczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest klassycznem. = naśladowanie wzorów klassycznych. **Klassyczny**, a, e, *p.* wzorowy. = trzymający się klassyków, na ich wzór piszący. **Klassyfikacya**, yi, *ż.* dzielenie na klassy. **Klassyfikować**, uję, *s.cz. nied.* dzielić na klassy. **Klassyk**, a, *m.* autor klassyczny. = pisarz, poeta naśladujący wzory klassyczne starożytnych autorów.

**Klasztor**, u, *m.* (z łac.), **Klasztorek**, rka, *m. zdrob.* mieszkanie zakonników lub zakonnic. **Klasztorny**, a, e, *p.* od klasztoru. Odzienie klasztorne. Życie klasztorne. Po klasztornemu, *ps.* jak bywa w klasztorze.

**Klatka**, i, *ż.* **Klateczka**, i, *ż. zdrob.* mieszkanie z drutu dla ptaków, z prętów żelaznych dla zwierząt. = miejsce ogrodzone w stadnlarni do stanowienia kobył. = przegroda w stajni dla każdego konia. = gonty złożone w czworobok, których każdy zawiera 2 — 3 kopy gontów.

**Klątwa**, y, *ż.* przysięga, ślubowanie pod klątwą. = wyklęcie kościelne. Rzucić klątwę, zdjąć klątwę.

**Klaustralny**, a, e, *p.* klasztorny.

**Klauzula**, i, *ż.* (z łac.), *praw.* warunek zastrzeżony, zastrzeżenie.

**Klauzura**, y, *ż.* (z łac.), zamknięcie domów zakonnych, za które wychodzić nie wolno.

**Klawiatura**, y, *ż.* szereg klawiszów w organach, w fortepianie. **Klawicymbał**, u, *m.* (z włos.), dawniejszy instrument muzyczny, podobny do fortepianu. **Klawikord**, u, *m.* (z włos.), instrument mniejszy od klawicymbału. **Klawisz**, a, *m.* tanlent w fortepianie, klawikordzie, za dotknieniem którego odpowiednia mu struna głos wydaje.

**Kłębek**, bka, *m. zdrob.* od Kłąb. **Kłębeczek**, czka, **Kłębuszek**, szka, *m. zdrob.* od Kłębek, kulka nici zwiniętych. Zwijać na kłębek. Zwinąć się w kłębek. = *fig.* Po nici dojdziesz kłębka. Wszystko idzie mu jak z kłębka, łatwo, pomyślnie. **Kłębowaty**, a, e, *p.* nakształt kłębu.

**Kleć**, ci, *ż.* klitka z gliny ulepiona. = budka na czas wystawiona.

**Klecha**, y, *m. żart.* osoba duchowna. = bakalarz wiejski. = dziadek kościelny. **Klechda**, y, *ż.* tradycya, podanie gminne. **Klechowski**, a, ie, *p.* od klechy.

**Klecibaja**, **Klecibajka**, i, *m.* ten co kleci, prawi bajki. **Klecić**, cę, *s.cz. nied.* lepić z gliny, ladajako z drzewa budować. Kto muruje, buduje; kto z drzewa kleci, ogień nieci, *przysł.* = *fig.* budować na słabych fundamentach. Nową Rzplitę mądry Plato sklecił. = Klecić wiersze, ladajako wierszować.

**Klęcie**, a, *n.* wyklinanie, przeklinanie.

**Klęczalnik**, a, *m.* stołek przyrządzony do klęczenia. **Klęczeć**, czę, *s.n. nied.* stać na kolanach. **Klęczenie**, a, *n.* stanie na kolanach. **Klęczkiem**, Na klęczkach, *ps.* na kolanach.

**Klej**, u, *m.* (z niem.), klajster, ka

ruk. = *chem.* klej roślinny, substancya lipka roślinna, znajdująca się we wszystkich roślinach, a najwięcej w ślazach, storczykach. = Klej rybi, otrzymujący się z wywarzonych kości i wnętrzności niektórych ryb, *ob.* Karuk. = Klej zwierzęcy, wyścielający wewnętrzną powierzchnią niektórych części ciała, jako to nosa, żołądka, pęcherza urynowego. = *fig.* związek, sens. Niema kleju w jego mowie, piśmie. **Kleić**, ję, *s.cz. nied.* lepić, spajać klejem, klajstrem, karukiem. = *fig.* spajać myśli, wyrazy mowy. Dwóch myśli skleić z sobą nie mógł. = się, *s.z.* łączyć się, spajać się. = *fig.* zgadzać się, wiązać się. To się jedno z drugiem nie klei. Nic mu się nie klei, w niczem mu się nie szczęści. **Kleiciel**, a, *m.* **Kleicielka**, i, *ż.* ten, ta co klei. **Klejek, Klijek**, jku, *m.* dekokt gęsty z ziarn niektórych roślin. Klijek jęczmienny, z krupek perłowych. **Klejenie**, a, *n.* lepienie, spajanie klejem. **Klejki, Kleisty**, a, e, *p.* lipki. **Klejkość, Klejkowatość, Klejowatość, Kleistość**, ści, *ż.* lipkość. **Klejkowaty, Klejowaty**, a, e, *p.* mający klej w sobie. **Klejowy**, a, e, *p.* od kleju; *anat.* Torebka klejowa.

**Klejnot**, u, *m.* **Klejnocik**, a, *m. zdrob.* kamień drogi. = *fig.* rzecz bardzo droga. Cnota klejnot drogi. = herb, szlachectwo. = sygnet, pieczątka z herbem. **Klejnotny**, a, e, *p.* herbowy. **Klejnotowy**, a, e, *p.* od klejnotu.

**Klejonka**, i, *ż.* płótno klejone, używane przez krawców w kołnierze, pod klapy. **Klejony**, a, e, *im.* spojony klejem. = napuszczony klejem. Papier klejony, do pisania.

**Kłęk**, u, *m.* drzewo u radła krzywe, samorodne albo wyrobione, kozica.

**Klękać**, am, *s.n. nied.* padać na kolana. **Klęknąć**, nę, *s.n. dok.* upaść na kolana. Klękać przed kim. Klęknąć przed ołtarzem.

**Klekot**, a, *m.* ten co ustawicznie klekoce, papla, gawędzi. = u, *m.* odgłos klekotki. **Klekotać**, am, cę, *s.n. nied.* głegotać. Młyn klekoce. Bocian klekoce. = paplać, gawędzić. Ustawicznie klekoce. **Klekotanie**, a, *n.* głegotanie. = paplanie. **Klekotka**, i, *ż.* grzechotka. = dzwonek drewniany z dwoma lub trzema sercami, który przywiązują wołom i krowom pasącym się w lesie. = kobieta ustawicznie paplająca. **Klekotliwy**, a, e, *p.* klekocący. = paplający. **Klektać**, cę, *s.n. nied.* klekotać. Klekce jak bocian. = paplać, to samo ciągle powtarzając. Klektać komu głowę, zawracać komu głowę ustawicznem klektaniem. **Klektanie**, a, *n.* klekotanie. = paplanie. Klektanie starych bab.

**Kleń**, nia, *m. zool.* białoryb kleń, koloru srebrzystego, rzadko dochodzi jednej stopy długości.

**Klępa**, y, *ż.* niezgrabna, niechlujna kobieta.

**Klepać**, pię, *s.cz. nied.* bić młotem żelazo na kowadle. = *fig.* klepać biedę, biedować. Klepać pacierze, bez zastanowienia odmawiać. Klepać za panią matką pacierz, za kim starszym cokolwiek powtarzać. = Klepać ziemię, równać, ubijać czem płaskiem. = Klepać kogo po ramieniu. **Klepadło**, a, *n.* tok, bojowisko, gdzie się zboże młóci. **Klepka**, i, *ż.* deska krótka, dębowa. Klepki, deski, z których robią beczki. = Brak mu płatej klepki w głowie, *fig.* nie spełna ma rozumu.

**Klepsydra**, y, *ż.* (z grec.), narzędzie starożytne do mierzenia czasu, za pomocą wody przelewającej się z górnej czaszki do dolnej.

**Kler**, u, *m.* (z grec.), duchowieństwo. **Klerycki**, a, ie, *p.* od kleryków. **Kleryctwo**, a, *n.* stan duchowny. = *zbior.* klerycy. **Kleryk**, a, *m.* seminarzysta.

**Klęsk**, a, *m. zool.* ptak dębonosek.

**Klęska**, i, *ż.* porażka, pogrom, bitwa przegrana. Klęskę zadać nieprzyjacielowi. Odnieść, ponieść klęskę. = zguba, upadek, nieszczęście. **Klęsnąć**, nę, *s.n. nied.* wklęsać, zapadać się. Klęśnie ziemia. Klęsną policzki. = tęchnąć, opadać, po wyjściu tego co nadyma.

Klęśnie pęcherz. Klęsną bez wiatru miechy, bez tchu dudy.

**Kleśnić, nię, Kleścić, szczę,** *s.cz. nied.* trzebić zwierzęta leszczotką. = *fig.* wypróżniać kaletę, kleszeń.

**Kleśnica, y,** *ż. bot.* (Colocassia), roślina z rodziny obrazkowych, ma korzeń jadalny.

**Kleśniec, úca,** *m. bot.* (Arisarum), roślina z rodziny obrazkowych, kokorzykiem zwana.

**Kleszcz, a,** *m. zool.* owad bezskrzydły, wpijający się w ciało zwierząt.

**Kleszcze, ów,** *l.m.* gatunek obcęgów. Kleszcze kowalskie. Kleszcze do rwania zębów. = *fig.* Ująć w kleszcze, w kluby, w ryzę. = dwa drzewa ściskające chomąt. = *zool.* Kleszcze u raka, ostatnia część nogi dwoma palcami zakończonej, z których jeden jest nieruchomy, drugi ruchomy.

**Kleszczojad, a,** *m. zool.* ptak z rzędu dwuparzystopalcowych.

**Kleszczowaty, a, e,** *p.* opatrzony kleszczami. Nogi raka kleszczowate.

**Kleszczowina, y,** *ż. bot.* (Ricinus), roślina, z owocu której tłoczy się olej, używany jako lekarstwo zwalniające. *ob.* Rącznik.

**Kleszczowinowy, a, e,** *p.* od kleszczowiny. Olej kleszczowinowy.

**Kleszczyki, ów,** *l.m. zdrob.* od Kleszcze, do rwania zębów, do wyrywania słwych włosów.

**Kleszek, szka,** *m. zdrob.* od Klecha, nędzny bakałarz wiejski.

**Kleszyna, y,** *ż.* żona klechy.

**Kleta, Klita, y,** *ż.* **Kletka, Klitka, i,** *ż zdrob.* kloć, sklecona buda, sklecony lichy domeczek. przekięty.

**Klęty, a, e,** *im.* słowa Kląć, wykięty.

**Klęzarz, a,** *m. górn.* robotnik który przebiera okruchy czyli ziemie wyrzucone z kopalni.

**Klęzować, uję,** *s.cz. nied.* przebierać okruchy w haldach czyli wyrzuconych z kopalni ziemiach, które potem płuczą dla otrzymania z nich części kruszcowych.

**Klęzowanie, a,** *n.* czynność wyrażona przez słowo Klęzować.

**Klient, a,** *m.* (z łac.), w dawnym Rzymie, plebejusz zostający pod opieką patrycyusza. = ten co poruczа swą sprawę adwokatowi. = pacyent w kuracyi lekarza.

**Klienta, i,** *ż. zbior.* klienci adwokata; pacyenci lekarza.

**Klika, i,** *ż.* (z franc.), stek intrygantów, fakcyonistów, kabalarzów.

**Klima, Klimat, u,** *m.* (z grec.), pas kuli ziemskiej między dwoma równoleżnikami. = stan atmosfery w różnych pasach ziemi. Klimat gorący, zimny, umiarkowany.

**Klimakteryczny, a, e,** *p.* (z grec.), rok, każdy siódmy rok życia, podług dawnej astrologii, niebezpieczny dla człowieka, mianowicie poraz dziewiąty wracający, to jest rok 63.

**Klin, a,** *m.* drewno lub żelazo trójkątne, spiczaste z jednego końca, którem rozbijają kloce. = *fig.* Klin klinem wybić, złem złego pozbyć. Klinem mu tego z głowy nie wybijesz. Wbić komu klin w głowę, sęk komu zadać. = Klin ziemi, cypel ziemi klinem w morze zachodzący. = *mat.* Klin koła, wycinek, między dwoma promieniami i łukiem zawarty. = Klin w sukni, koszuli, pończoszo, sztuka do klina podobna.

**Klinburta, y,** *ż.* na szkutach, bal na burcie po którym się chodzi.

**Klinga, i,** *ż.* główna u szabli.

**Kliniasto, Klinowato,** *ps.* w kształcie klina.

**Kliniastość, Klinowatość, ści,** *ż.* kształt klina.

**Kliniasty, Klinowaty, a, e,** *p.* mający kształt klina. Liście klinowate. Kość kliniasta.

**Kliniec, ńca,** *m.* gwoździ drewniany, kołek.

**Klinik, a,** *m. zdrob.* od Klin.

**Klinika, i,** *ż.* (z grec.), medycyna wykładana uczniom przy łóżku chorych.

**Klistera, y,** *ż.* (z grec.), pęcherz z kanką, sikawka cynowa do dawania enemy. = płyn tem narzędziem w kiszki wpuszczony, enema.

**Kliszawy, a, e,** *p.* kaleka bez ręki, kikut, mańkut.

**Kloaka, i,** *ż.* (z łac.), prewet, dół prewetny. = rynsztok podziemny, którym nieczystości z miasta odchodzą.

**Klobuczek, czka,** *m. zdrob.* od Klobuk, a, *m.* kapelusz.

**Klobusnik, a,**

*m. bot.* (Petasite), lepieżnik, mający liście szerokie jak skrzydła kapelusza.

**Kloc, a,** *m.* (z niem.), kawał drzewa przygrubszego, kłoda, pniak. Kloc na którym mięso rąbią. = *mat.* Kloc ostrokręgowy, część ostrokręgu między jego podstawą a równoległem do niej przecięciem. = *fig.* czop, człowiek nieokrzesany.

**Klocek, cka,** *m. zdrob.* od Kloc, narzędzie do robienia koronek. = Kłocki u szmuklerza, do nawijania nici, jedwabiu, robienia sznurków, plecionek. = napiętek, korek u trzewika.

**Kłoć, ci,** *ż. bot.* (Cladium), roślina z familii turzycowych. = słoma kłociasta, snopek prostej słomy.

**Kłóć, kolę,** *s.cz. nied.* **Kolnąć, nę,** *jednot.* ubość czem ostrem, *np.* szpilką, lancą, bagnetem. Kole mnie w boku, mam ból kolący w boku. = Prawda w oczy kole, *przysł.* boleśnie czuć się daje. = zabijać. Kłóć wieprze. = szczepać, łupać. Kłóć drzewo.

**Kłócić, cę,** *s.cz. nied.* mieszać, ruszać, wzruszać, potrząsać, *np.* płyn jaki. = mieszać, mącić, niepokoić. Któż znowu nadchodzi osobność mą kłócić? Kłócić komu głowę. = Kłócić kogo z kim, poklócić, poróżnić. = się, *s.z.* wadzić się, swarzyć się. Gryzą się w dzień, kłócą ustawicznie.

**Kłócie, a,** *n.* bodzenie czem ostrem. Kłócie w boku, ból kolący w boku.

**Kłoda, y,** *ż.* pień, pniak odcięty od ściętego drzewa. = walec do równania ziemi. = dyby na nogi. = talia kart. **Kłódka, Kłótka, i,** *ż.* **Kłódeczka, Kłóteczka, i,** *ż. zdrob.* od Kłoda. = zamek wiszący. Zamknąć na kłódkę. **Kłódkarz, Kłótkarz, a,** *m.* ten co robi kłódki.

**Kłokocina, y,** *ż. bot.* (Pistacia), włoska, kłokotka, drzewo pistacyowe.

**Kłokoczka, i,** *ż. bot.* (Staphilea), krzew kilkołokciowy, w strąkach rodzi owoce, z których się robią paciorki, w klombach sadzony.

**Klomb, u,** *m.* (z ang.). kępa drzew, krzewów, kwiatów w ogrodzie lub na dziedzińcu, owalnie lub okrągło zasadzona.

**Kłomia, Kłomla, i,** *ż.* sieć z otworem osadzona na pałąku i listwie płaskiej do dna przystającej, którą łowią się ryby, wlekąc bok płaski po dnie wody.

**Kłoń, u,** *m. bot.* (Acer), drzewo z familii kłonowatych, do którego gatunków należy jawor i kłon czarny.

**Kłonica, y,** *ż.* jeden z czterech kołów, które wasąg lub drabiny na wozie utrzymują.

**Kłopot, u,** *m.* ambaras, niespokojność. Nabawić kogo kłopotu. Uwolnić z kłopotu. Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię, *przysł.* **Kłopotać, am, Kłopocić, cę,** *s.cz. nied.* nabawiać kłopotu, niepokoić. = się, *s.z.* zostawać w kłopocie. **Kłopotarstwo, a,** *n.* stan pełen kłopotów. **Kłopotliwie, Kłopotnie,** *ps.* wśród kłopotów. **Kłopotliwy, Kłopotny, a, e,** *p.* pełen kłopotów.

**Kłos, a,** *m.* **Kłosek, ska,** *m. zdrob.* główka zbła ziarno zawierająca. **Kłosarz, a,** *m.* ten co zbiera kłosy po żniwie. **Kłosiany, a, e,** *p.* z kłosów, *np.* wieniec. **Kłosić się,** *s.z. nied.* puszczać kłosy, sypać się, wysypywać się Zboże już się kłosi. **Kłosie, a,** *n. zbior.* kłosy. **Kłosisty, a, e,** *p.* pełen kłosów. **Kłosowaty, a, e,** *p.* podobny do kłosu; mający kłosy. **Kłosówka, i,** *ż. bot.* (Holcus), roślina z familii trawiastych, której wiecha kwiatowa w kłos nieco ścieśniona. **Kłosowy, a, e,** *p.* od kłosu. Rośliny kłosowe, których kwiatostan jest kłosem.

**Kłótliwie,** *ps.* zwadliwie, swarliwie. **Kłótliwość, ci,** *ż.* zwadliwość, swarliwość. **Kłótliwy, a, e,** *p* zwadliwy, swarliwy. **Kłótnia, ni, ł.** spór, swar, zwada. **Kłótniarka, i, Kłótnica, y,** *ż.* kobieta kłótliwa. **Kłótniarstwo, a,** *n.* życie kłótliwe. **Kłótniarz.** **Kłótnik, a,** *m.* człowiek kłótliwy.

**Kłóty, a, e,** *im.* od Kłóc. Raz kłóty, kłóciem zadany.

**Klub, u,** *m.* (z ang.). towarzystwo zamknięte. = towarzystwo polityczne, każdemu otwarte.

**Kłuba, y,** *ż.* (z niem.), blok, krążek

do windowania, z rowkiem na linę, i sworzeniem żelaznym przez środek. = Kluba u wagi, szali, gdzie języczek stanąć ma w mierze dla wskazania równowagi. = *fig.* karb, ryza, miara, porządek. Wziąć kogo, lub co w klubę. Wyjść, wypaść, wystąpić z kluby. Co z kluby wyjdzie, nawróć do porządku. = pęk lnu lub konopi. = narzędzie do robienia szrub, stalowa deszczułka z gwintami w okach.

**Klubista**, y, *m.* należący do klubu politycznego. **Klubowy**, a, e, *p.* od klubu.

**Kluć, ję, Kłwać, am**, *s.cz. nied.* kłóć dziobem, dziobać. = się, *s.z.* wylęgać się. Same kurczęta się klują i wydziobują z jaja. = Coś się kluje, *fig.* coś się knuje. = dziobać się wzajemnie. = (o zębach), wyrzynać się.

**Klucz**, a, *m.* narzędzie do otwierania i zamykania zamków i kłódek. Zamknąć na klucz. Trzymać, chować pod kluczem. = *fig.* cokolwiek wstęp do czego ułatwia. To miasto jest kluczem państwa. Logika jest kluczem do filozofii. Klucz do pisma cyframi pisanego. = Klucz do strojenia narzędzi muzycznych o strunach. = znak w nutach muzycznych, wskazujący z jakiego tonu kompozycya się zaczyna. = *arch.* klucz w sklepieniu, zwornik. *anat.* kość pod gardłem poprzek do ramion końcami położona, obojczyk. = kilka wiosek przyległych, a do jednego pana należących. = szereg ptaków jeden za drugim lecących. Klucz żórawi, gęsi, kaczek. **Kluczka**, i, *ż.* skobel we drzwiach, za który klamka zapada. = haczyk nakształt kluczа. = sznurek z pętelką do chwytania czego, *fig.* sidło, połapka. Kluczki na kogo zastawiać. = *anat.* klucz, kość kluczowa, obojczyk. **Kluczkować, uję**, *s.n. nied.* kluczyć jak zając, szukać wybiegów, wywijać się, wykręcać się. **Klucznica**, y, *ż.* szafarka, przy której są klucze. **Kluczak, a**, *m.* szafarz, co klucze trzyma. = przełożony nad kluczem dóbr. **Kluczowy**, a, e, *p.* od klucza. Kość kluczowa. **Kluczwójt**, a, *m.* dozorca policyjny w kluczu dóbr. **Kluczyć, czę**, *s.n. nied.* (o zającu), skakać w tył i w bok. **Kluczyk, a**, *m. zdrob.* mały klucz, *np.* od zegarka. = *anat.* klucz, kluczka, kość kluczowa. = *bot.* Kluczyki. *ob.* Pierwiosnka. **Kluka**, i, *ż.* hak. = Kluka bron, kilka bron jedna za drugą przyczepionych.

**Klukać, a**, *s.n. nieos.* glegotać. Kluka mu w brzuchu.

**Klukwa**, y, *ż.* jagoda żórawina.

**Klus, a**, *m.* bieg konia będący truchtem przyspieszonym. **Klusak, a**, *m.* koń kłusem bieżący, (z ross), rysak. **Klusować, uję**, *s.n. nied.* (o koniu), biedz kłusem; (o jeźdźcu), jechać kłusem.

**Kluska**, i, *ż.* (z niem.). **Kluseczka**, i, *ż. zdrob.* galka z mąki do jedzenia. = galka do tuczenia indyków.

**Kłykciowaty, a, e**, *p.* mający kłykcie. **Kłykciowy, a, e**, *p.* od kłykcia. **Kłykieć, kcia**, *m.* guzik palca, spojenie stawów palca. = guz od uderzenia kłykciem.

**Kmieć, cia**, *m.* rolnik na gruncie pańskim. **Kmiectwo, a**, *n.* stan kmiecia. = gospodarstwo kmiecia. **Kmiecy, a, e**, *p.* od kmiecia. Łan kmiecy. Sprawa kmieca.

**Kmin, u**, *m. bot.* (Cuminum), roślina i jej ziarno. = Kmin polny, *ob.* Karolek. = Kmin koński, *ob.* Koniopłoch. **Kminek, nku**, *m. zdrob.* od Kmin. **Kminkówka**, i, *ż.* wódka pędzona z kminem. **Kminkowy, a, e**, *p.* od kminku lub z kminku.

**Kmiotek, tka**, *m. zdrob.* od Kmieć, chłopek, włościanin. **Kmiotka**, i, *ż.* chłopka, włościanka. **Kmiotkować, uję**, *s.n. nied.* być kmiotkiem, kmiece życie prowadzić. **Kmiotowic, a**, *m.* kmiecy syn. **Kmiotówka**, i, *ż.* kmiotka. **Kmiotówna**, y, *ż.* córka kmieca.

**Kmocha, Kmochna, Kmotra**, y, *ż.* **Kmosia, Kmoszka**, i, *ż. zdrob.* kuma. **Kmotr, a**, *m.* kum. **Kmotrowski, a, ie**, *p.* od kmotra lub kmotry. **Kmotrowstwo, a**, *n.* kumowstwo. = *zbior.* kmotr z kmotrą.

**Knaflak**, a, *m.* (z niem.), obcas.

**Knebel, Knybel, bla**, *m.* (z niem.), krótki gruby kij do wiązania snopków. = narzędzie do zatkania gęby. = *górn.* drążek zawieszony w środku szybu na linie, po którym za pomocą kołowrota spuścić się można do kopalni. **Kneblować, uję**, *s.cz. nied.* kneblem gębę zatkać. **Kneblowanie, a**, *n.* zatykanie kneblem. **Knebłowy, a, e**, *p.* od knebla.

**Kniaź, zia**, *m.* (na Rusi i Litwie zrusinialej), książe.

**Kniec, ci**, *ż. bot.* (Caltha), *ob.* Kaczyniec, Majówka.

**knieja, i**, *ż.* pewną część lasu. = las w którym się poluje. **Kniejówka, i**, *ż.* trąbka używana w polowaniu na grubego zwierza. = krótka strzelba.

**Knot, a**, *m.* **Knotek, tka**, *m. zdrob.* skręcone nici do świecy, lampy. = *artyl.* Knotki zapalnicze, nitki bawełniane, w saletrze ugotowane, proszkiem drobnym obsypane, dla prędkiego zapalenia materyi palnych. = *chir.* tlejtuch skręcony do wetknienia w ranę. **Knotnica, y**, *ż. bot.* (Verbascum thapsus), górzyknot, gatunek dziewanny zamiast knotów używany.

**Knować, Knuć, ję**, *s.cz. nied.* potajemnie układać, *np.* zdradę, spisek. **Knowanie, a**, *n.* potajemne układanie.

**Knur, a**, *m.* klerda, kiernoz.

**Koadjutor, a**, *m.* (z łac.), pomocnik, zwłaszcza biskupa, sufragan. **Koadjutorski, a, ie**, *p.* od koadjutora. **Koadjutorstwo, a**, *n.* godność koadjutora.

**Koalicya, yi**, *ż.* (z łac.), związek, połączenie, mianowicie kilku państw przeciw jednemu.

**Kobalt, u**, *m. chem.* metal ciężki, mający pociąg do magnesu, równie jak żelazo. **Kobaltowy, a, e**, *p.* od kobaltu.

**Kobeznik, a**, *m.* ten co gra na kobzie.

**Kobialka, i**, *ż. zdrob.* od Kobiel, koszyk z łyka lipowego lub wici pleciony.

**Kobieć, bca**, *m. zool. ob.* Kobuz.

**Kobieciarstwo, a**, *n.* skłonność do kobiet, towarzystwo z kobietami. **Kobieciarz, a**, *m.* mężczyzna kobietom oddany. **Kobiecina, y**, *ż.* dobra, biedna kobieta. **Kobiecisko, a**, *n.* prosta, poczciwa kobieta. **Kobiecy, a, e**, *p.* od kobiety, niewieści, białogłowski, *np.* twarz, głos, choroba. Po kobiecemu, jak kobieta.

**Kobiel, i**, *ż.* kosz pękaty, z łyka lipowego, kory brzozowej lub wici pleciony. **Kobielić się**, *s.z. nied.* wypukłem, buchastem się robić. **Kobielisto**, *ps.* pękato, buchasto. **Kobielistość, ści**, *ż.* wypukłość, pękatość, buchastość. **Kobielisty, a, e**, *p.* wypukły, pękaty, buchasty.

**Kobiercowy, a, e**, *p.* od kobierca. **Kobierczyk, a**, *m. zdrob.* od Kobierzec, rca, *m.* dywan. = ślubny kobierzec, na którym ślub dają. Prowadzić pannę na kobierzec, do ślubu, przed ołtarz. **Kobiernicki, Kobierniczy, a, e**, *p.* od kobiernika. **Kobiernik, a**, *m.* ten co robi kobierce.

**Kobieta, y**, *ż.* niewiasta, białogłowa. = (między wieśniakami), żona. **Kobietka, Kobieteczka, i**, *ż. zdrob.* szczupła, ładna kobieta.

**Kobuz, a**, *m. zool.* ptak z rzędu drapieżnych, dziennych, i z nich najmniejszy. **Kobuzek, zka**, *m.* jeszcze mniejszy od kobuza. **Kobuzi, a, ie**, *p.* od kobuza. **Kobuzieć, ję**, *s. n. nied.* przewierzgnąć się w kobuza. = *fig.* osowieć, stać się posępnym.

**Kobyła, y**, *ż.* klacz. = duża, niezgrabna dziewucha. = gatunek śliwek. **Kobylenie, a**, *n.* **Kobylica, y**, *ż.* ostrokół w bramach fortecznych. = Kobylica, kozły, podpory drewniane. Most na kobylicach. **Kobyli, a, e**, *p.* od kobyły. Mleko kobyle. **Kobylina, y**, *ż.* mięso kobyle. **Kobyłka, i**, *ż. zdrob.* mała kobyła. = *zool.* konik trawny, owad czworo skrzydły. = szarańcza. = podstawek u skrzypców, na którym struny oparte. = (u pęcin), haftka, zapinka.

**Kobza, y**, *ż.* instrument muzyczny o trzech strunach. **Kobzarz, a**, *m.* kobeznik.

**Koc**, a. *m.* (z niem.), sukno grube, kosmate na obie strony.

**Kocanka**, i, *ż. bot.* (Gnaphalium), szarota, roślina z familii wrotyczowatych.

**kochać**, am, *s. cz. nied.* miłować. Kochać Boga nadewszystko, a bliźniego jak siebie samego. Kochać rodziców, dzieci, ojczyznę. = się, *s.z.* w kim. być w kim zakochanym. Szalenie w niej się kocha. = w czem, mieć upodobanie, *np.* w kwiatach, koniach, psach, książkach, obrazach. = kochać jeden drugiego. Kochają się jak bracia. Kochajmy się jak bracia, a drzyjmy się jak żydzi, *przysł.* **Kochanek**, nka, *m.* ukochany od kogo. Tytus był nazwany kochankiem ludu. Kochanek Muz. Kochanek swej matki. = kochający kogo, amant. Wierny, stały, szczęśliwy kochanek. **Kochankowie**, mężczyzna i kobieta kochający się nawzajem. = mówią starsi do niższych: kochanku, kochaneczku. **Kochanie**, a, *n.* milowanie. = miłość. = przedmiot kochania. **Kochanka**, i, *ż.* amantka, kobieta w której się kto kocha. **Kochany**, a, e, *im.* miłowany. = drogi. Kochany przyjacielu.

**koci**, a, ie, *p.* od kota. = *min.* Kocie złoto, mika żółta. Kocie srebro, mika biała. = Kocie oko, kwarc migający. = *bot.* Kocia mięta, kocia miętkiew (Nepeta cataria), szanta zwyczajna, roślina z familii wargowych. = Kocie łapki (Gnaphalium arenarium), kocanka piaskowa. = Koci ogon (Phleum phalaroides), gatunek mysiego bru, ostrzyca brzankowa. = Kocie ziele (Teucrium marum), gatunek ozanki, której zapach mocny, równie jak kociej mięty, ulubiony od kotów. **Kocianki**, nek, *l. m. bot.* włosiste, kosmate kistki niektórych drzew, *np.* wierzby. **Kocić**, się, *s.z. nied.* (o kotkach, owcach, kozach, zajęczycach), płód wydawać. **Kocię**, cia, *n.* **Kociątko**, a, *n. zdrob.* młody kotek. = **Kocięcy**, a, e, *p.* od kocięcia.

**Kociel**, **Kocioł**, tła, *m.* **Kociołek**, łka, *m. zdrob.* naczynie miedziane do gotowania różnych płynów. = Kotły, narzędzia muzyczne nakształt kotłów, skórą powleczone, w którą biją jak w bęben.

**Kocina**, y, *ż.* biedny, nędzny kot.

**Kocisko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki kot.

**Kociuba**, y, *ż.* **Kociubka**, i, *ż. zdrob.* kij długi z osadzonem na końcu półkolem drewnianem do wygrzebywania żaru z pieca chlebowego. = w hucie szklanej, narzędzie do mieszania massy szklanej. = tamże, narzędzie do gładzenia tafel.

**Kocz**, a, *m.* (z niem.), powóz kryty na ressorach.

**Koczarga**, i, *ż.* kosior, ozog, kociuba.

**Koczkodan**, a, *m. zool.* małpa, której jest wiele gatunków. = kobieta brzydka jak małpa.

**Koczot**, a, *m.* rufian, rajfur. **Koczotka**, i, *ż.* rufianka, rajfurka.

**Koczować**, uję, *s. n. nied.* mieszkać pod namiotami, prowadzić życie koczujące. **Koczowanie**, a, *n.* mieszkanie pod namiotami, życie koczujące. **Koczowisko**, a, *n.* miejsce na którem lud koczujący mieszka pod namiotami. = obozowisko, kosz tatarski. = łożysko, legowisko zwierząt.

**Koczur**, **Kociur**, a, *m.* duży, stary kot.

**Koftyr**, u, *m.* materya turecka jedwabna.

**Koguci**, a, ie, *p.* od koguta. **Kogut**, a, *m.* **Kogutek**, tka, **Kogucik**, a, *m. zdrob.* kur, samiec kokoszy.

**Kojarzenie**, a, *n.* łączenie, spajanie. **Kojarzyć**, rzę, *s. cz. nied.* łączyć, spajać, jednoczyć, *np.* małżeństwo. Kojarzyć wyobrażenia. = się, *s.z.* łączyć się, jednoczyć się.

**Koić**, ję, *s. cz. nied.* sprawiać ulgę, uśmierzać, uspakajać. Koić żal, boleść, cierpienia, rozjątrzone umysły.

**Kojec**, jca, *m.* kucza w której się kury tuczą.

**Kokarda**, y, *ż.* (z franc.), fontaż z wstążek przy czapce, przy kapeluszu, mianowicie dla oznaki do jakiej kto partyi politycznej należy.

**Kokcynella**, i, *ż.* czerwiec amerykański, *ob.* **Hoszenilla.**

**Kokieta**, y, **Kokietka**, i, *ż.* (z franc.), zalotnica, umizgalska. **Kokieterya**, yi, *ż.* zalotnictwo. **Kokietować**, uję, *s.n. nied.* zalecać się, umizgać się.

**Kokluss**, u, *m.* (z franc.), kaszel spazmatyczny.

**Kokornak**, u, *m. bot.* (Aristolochia), roślina której gatunek, kokornak powojnikowy, smolnikiem nazywany. **Kokoryca**, a, *m. bot.* (Corydalis), roślina z familii dymnicowych. = **Kokorycz lekarski**. dymnica lekarska. **Kokoryczka**, i. *ż. bot.* (Polygonatum), babikrówka, z której mąkę do chleba dodają.

**Kokos**, u, *m. bot.* (Coccos), kokosowe drzewo. z familii palm kokosowych i owoc tego drzewa, kokosowym orzechem zwany. **Kokosowy**, a, e, *p.* od kokosu. Kokosowe drzewo. kokosowy orzech.

**Kokosz**, y, **Kokoszka**, i, *ż.* kura. Lepsze dziś jajko. niż jutro kokosz, *przysł.* **Kokoszowy**, **Kokoszy**, a, e, *p.* od kokoszy. Wojna kokosza. pospolite ruszenie szlachty, która ciągnąc na Wołoszczyznę roku 1537, zatrzymała się pode Lwowem, i wszystkie tam kokosze wyjadła. **Kokoszyć się**, *s.z.* nadymać się.

**Kół**, **kołu**, *m.* pal. **Koły** do grodzenia płotów. = Stanąć kołem. stanąć słupem. osłupieć. Język mu kołem stanął.

**Kolacya**, yi, *ż.* (z łac.). za składkowe pieniądze sprawiona uczta. = wieczorna kolacya, wieczerza. = prawo podawania osoby na beneficyum duchowne. = porównanie kopii z oryginałem. **Kolacyonować**, uję, *s.cz. nied.* porównywać kopią z oryginałem.

**Kolacz**, a, *m.* **Kolaczek**, czka, *m. zdrob.* ciasto okrągłe twarożne, a u możniejszych migdałową massą kilkakrotnie przekładane. Bez prace nie będą kołacze, *przysł.* **Kolacznica**, y, *ż.* **Kolacznik**, a, *m.* ten, ta co robi kołacze. **Kolacznikowy**, a, e, *p.* od kołacznika. **Kolaczowy**, a, e, *p.* od kołacza.

**Kolanko**, a, *n. zdrob.* małe kolano, = *bot.* członek, węzeł w źdźbie, łodydze. = drzewienko które szewc szyjąc trzewiki na kolano kładzie. **Kolankować**, uję, *s.n. nied.* dostawać kolanek. **Kolankowato**, *ps.* z kolankami. **Kolankowatość**, ści, *ż.* wzrost, kształt kolankowaty. **Kolankowaty**, a, e, *p.* mający kolanka. **Kolano**, a, *n.* średnie przegięcie nogi, z jednej strony wypukłe z kością ruchomą, z drugiej strony wklęsłe. Do kolan. Po kolana. Upaść na kolana. Prosić o co na kolanach. Zgiąć, ugiąć przed kim kolana. = załom rzeki, rury, i t.d. **Kolanowy**, a, e, *p.* od kolana.

**Kolasa**, y, **Kolaska**, i, *ż.* wóz półkryty lub niekryty.

**Kołat**, u, *m.* odgłos kołatania, stuk, puk, *np.* młyna. **Kołatać**, am, cę, czę, *s.n. nied.* stukać, pukać, *np.* do drzwi. Kołaccie, a będzie wam otworzono. Od tego stuku, puku, aż mi w głowie kołace. = do kogo, *fig.* udawać się z prozbą, błagać o co. = miotać. Wiatry, burze kołatają okrętem. = *s.cz.* Kołatać, wykołatać kogo, wybić, wywałkować porządnie. = niepokoić, naprzykrzać się. = się, *s.z.* tłuc się po drogach. **Kołatacz**, a. *m.* ten co kołace. **Kołatanie**, a, *n.* stukanie, pukanie. **Kołatek**, tka, *m. zool.* gatunek owadu. **Kołatka**, i, *ż.* to czem kołacą; młotek u drzwi do kołatania.

**Kolator**, a, *m.* **Kolatorka**, i, *ż.* (z łac.), ten. ta co podaje kogo na beneficyum duchowne. **Kolatorski**, a, ie, *p.* od kolatora. **Kolatorstwo**, a. *n.* **Kolatura**, y, *ż.* prawo podawania na beneficyum duchowne. = Kolatorstwo, *zbior.* kolator z kolatorką.

**Kolba**, y, *ż.* co jest grubo zaokrąglone. Kolba u strzelby. karabina. Kolba na alembiku, hełmi albo bania. **Kolbiasty**, a, e, *p.* podobny do kolby.

**Kolca**, y, *ż.* **Kolce**, a, *n.* kółko, obręczka, antaba, *np.* u drzwi, skrzyni, szuflady. = kółko, ogniwo. Kolce w pancerzu. = kółko żelazne, które niedźwiedziowi w nozdrze wkładają i niem go wodzą. **Kolcobrzęch**.

a, *m. zool.* ryba chrząstkowata. **Kolcogon, a,** *m. zool.* gad z rzędu jaszczurek. **Kolcowój, woja,** *m. bot.* (Smilax), roślina z familii kolcowojowatych, do której wielu gatunków należy sarsaparylla, w Ameryce północnej rosnąca, której korzeń rozległego w medycynie użytku. **Kolcza, y,** *ż.* bieganie do kolca czyli do pierścienia, dawna zabawka rycerska. **Kolczak, a,** *m. bot.* gatunek grzyba, którego spód kapelusza jest kolczasty. = *zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych.

**Kolczan, u,** *m.* (z tatar.), sajdak.

**Kolczasty. Kolczysty, a, e,** *p.* mający kolce. Łodyga kolczysta.

**Kolczuga, i,** *ż.* pancerz kolcowy, z kółek złożony. **Kolczużny, a, e,** *p.* od kolczugi. **Kolczy, a, e,** *p.* kolcowy, z kółek. Kolcza zbroja, kolczuga. **Kolczyk, a,** *m.* zausznica.

**Kołdra, y,** *ż.* (z włos.), **Kołderka, i,** *ż. zdrob.* przykrycie na łóżko.

**Kołduń, a,** *m.* potrawa litewska, piróg z mięsa i łoju.

**Kolebać, am,** *s.cz. nied.* kołysać. = **się,** *s.z.* kołysać się, chwiać się. **Kolebanie, a,** *n.* kołysanie. **Kolebka, i,** *ż.* kołyska. Od kolebki, od dzieciństwa. = *fig.* Grecya była kolebką filozofii i sztuk pięknych. = kolaska. = lektyka. **Kolebkowy, a, e,** *p.* od kolebki.

**Kolec, lca,** *m.* co kole, ostrze kolące. = *bot.* cierń, wyrostek kolący na korze drzewa lub krzewu.

**Kolecek, czka,** *m. zdrob.* od Kolek.

**Kólecko, a,** *n. zdrob.* od Kółko.

**Kolega, Kollega, i,** *m.* (z łac.), spółtowarzysz. **Kolegiacki, a, ie,** *p.* od kollegium, akademicki. **Kolegialnie,** *ps.* w całym komplecie kolegów. **Kolegialny, a, e,** *p.* od kolegiaty. Kościół kolegialny. **Kolegiata, y,** *ż.* kościół katedralny. **Kolegium, Kollegium,** *n.* **Kolegia, Kollegia,** *l.m.* zbiór spółtowarzyszów na urzędzie. = fakultet akademicki. Akademie dzielą się na kolegia. = mieszkanie kolegów, bursa w akademii. **Kolegować, uję,** *s.n. nied.* z kim, być czyim kolegą.

**Kolej, i,** *ż.* ślad kół na drodze. = *fig.* porządek, następstwo. Koleją, z kolei, po kolei, pić, mówić, i t. d. Każdy z kolei. Na mnie, na niego kolej. = obrót, odmiana, zmiana, następowanie po sobie. Taka jest kolej rzeczy ludzkich. Wszystko na ziemi podlega kolei życia i śmierci. = Kolej leśna, przeciąg czasu od powstania rośliny aż do rębności wyrosłego z niej drzewa. **Kolejnie, Kolejno,** *ps.* z kolei, po kolei. **Kolejność, ści,** *ż.* następowanie zmian po sobie. **Kolejny, a, e,** *p.* od kolei. = z kolei następujący, przypadający. Kolejny porządek dni i nocy, pór roku. Kolejno państw upadki.

**Kołek, łka,** *m. zdrob.* od Kół. Kołek w ścianie do wieszania czego. Strzelba, pałasz, harapnik na kołku. Stać jak kołek, prosto, bez ruchu, bez gracyi. = *fig.* na kołku wisieć, zostać zawieszonym, odłożonym na czas dalszy. Póty wisi na kołku, póki nowe sitko, każda rzecz nowa podoba się. Od kołka do kołka, od deski do deski. Kołki komu ciosać na głowie, grać komu po nosie, przewodzić nad kim. I kołka na świecie nie ma, nie zgoła niema własnego. = Kołki w arfie, gitarze, u skrzypców, pachołki któremi się struny nakręcają.

**Kolekta, Kollekta, y,** *ż.* (z łac.). składka na jaki cel, *np.* na ubogich. = krótki wyjątek z Pisma ś., który kapłan czyta przy mszy. **Kollektanea,** *l.m.* zebrane z pism wyjątki, zbiór różnych wiadomości. **Kolektor, Kollektor, a,** *m.* ten co zbiera składkę na co. = ten co przedaje bilety na loteryą.

**Kolenda, y,** *ż.* pieśń nabożna, którą albo chłopcy obchodząc gromadami domy, albo organista z plebanem śpiewają, radując się z Bożego Narodzenia, a w czasach pogańskich ze święta bożka Kolendy, które przypadało na dzień 24 grudnia. = dar, upominek nowego roku około Bożego narodzenia zwykle dawany. Dać co komu na kolendę. Chodzić po kolendzie. Ko

lendny, a, e, *p.* od kolendy. Pieśni kolendne. **Kolendować, uję,** *s.n. nied.* chodzić po kolendzie od domu do domu, śpiewając pieśni kolendne.

**Kolendra, y,** *ż. bot.* (Coriandrum), roślina z familii baldaszkowatych, tudzież jej ziarna, dla aromatycznego zapachu do przypraw kuchennych używane.

**Kolenie,** a, *n.* kłócie.

**Koleśnia,** ni, *ż* warsztat koleśnika. **Koleśniczy,** a, e, *p.* od kolesnika. **Koleśnik,** a, *m.* ten co kolasy robi, stelmach.

**Koleżanka,** i, *ż.* towarzyszka. **Koleżeński,** a, ie, *p.* od kolegi. Po koleżeńsku, jak przystoi na kolegę. **Koleżeństwo,** a, *n.* towarzystwo między uczniami, między wojskowymi.

**Kolibr,** a, *m. zool.* ptaszek z rzędu wróblowatych, szczuplodziobych, którego różne gatunki odznaczają się blaskiem rozmaitych kolorów.

**Kolić,** *ob.* **Kolować.**

**Koligacić się,** *s.z. nied.* (z łac.), łączyć się, powinowacić się przez małżeństwo. = bratać się z kim **Koligacya,** yi, *ż.* powinowactwo przez związek małżeński. = pobratanie się. = sprzymierzenie. **Koligat,** a, *m.* powinowaty, spokrewniony z kim przez małżeństwo. = sprzymierzeniec.

**Kolistość,** ści, *ż.* okolistość, okrągłość. **Kolisty,** a, e, *p.* okolisty, okrągły.

**Koliszczyzna,** y, *ż.* wyrżnięcie szlachty przez chłopów na Ukrainie roku 1768, za poduszczeniem nieprzyjaznych.

**Kolka,** i, *z.* kłócie, ból kolący w kiszkach. **Kolkowy,** a, e, *p.* od kolki.

**Kółko,** a, *n. zdrob.* od Koło. Kółko o ostrogi. Kółko w zegarku. **Kółkiem,** w kółko, w koło, *np.* stanąć, obracać się. **Kółkowaty,** a, e, *p.* na kształt kółka. **Kółkowy,** a, e, *p.* od kółka.

**Kolnąć,** *ob.* **Kłóc.**

**Kołnierz,** a, *m.* przyszywek do sukni, do koszuli, naokoło szyi. Za kołnierz nie wylejesz, *fig.* woli wylać w gardło. = **Kołnierz wiszący.** Płaszcz z kołnierzem, o kilku kołnierzach. **Kołnierzowy,** a, e, *p.* od kołnierza. **Kołnierzyk,** a, *m. zdrob.* kołnierz przywiązany lub spięty pod chustką na szyi. = kołnierz damski.

**Koło,** a, *n.* u wozu. Wóz o dwóch, o czterech kołach. Potrzebny jak piąte koło u wozu, *przysł.* jak dziura w moście, jak diabeł w Częstochowie. Fortuna kołem się toczy. = koło młyńskie. Każdy na swe koło wodę ciągnie, *przysł.* = koło w klasztorach, w więzieniach, w które się wkłada jałmużna dla zakonników, dla więźniów. = koło u Dzieciątka Jezus, w którem podrzutków składają. = koło u studni, którem się woda ciągnie. = koło dla złoczyńców. W koło wplatać. Bić, łamać kołem. = koło garncarskie, zduńskie, na którem garncarz toczy naczynia gliniane. = *mat.* figura płaska zamknięta obwodem, którego wszystkie punkta są równo oddalone od punktu środkowego czyli środka koła, z którego koło jest zakreślone. = obwód czyli okrąg koła, dzielący się na 360 części równych stopniami zwanych. = *ast.* Koła wielkie, których płaszczyzna przechodzi przez środek kuli, a okrąg styka się z jej powierzchnią, jakiemi są: równik, ekliptyka, południk, koła węzłowe. Koła małe, których płaszczyzna nie przechodzi przez środek kuli, jakiemi są: zwrotniki, równoleżniki, koła biegunowe. = grono, zgromadzenie. Koło senatorskie. Koło rycerskie. = W koło, do koła, w krąg, naokoło, *np.* toczyć się, kręcić się, obracać się, biegać, latać. **Koło,** *pmk.* rządzi przyp. 2, około. Ziemia obraca się koło słońca. = około, blizko, przy. Mieszka koło kościoła. = około, blizko, mniej więcej. Zginęło koło trzystu żołnierzy. Koło wieczora, południa, północy. = Chodzić koło czego, *fig.* trudnić się czem. Sam koło roli chodzi. = Nieporządnie koło niego, nieporządnie ubrany. Źle koło niego, w złych jest interesach, w złym

stanie zdrowia. **Kołodziej**, a, *m.* ten co koła do wozów robi. **Kołodziejka**, i, *ż.* żona kołodzieja. **Kołodziejski**, a, ie, *p.* od kołodzieja. **Kołodziejstwo**, a, *n.* rzemiosło kołodzieja.

**Kołofonia**, ii, *ż.* żywica pozostała z destyllacyi terpentyny, używana do nacierania smyczków.

**Kołokwint**, u, *m.* **Kołokwintyda**, y, *ż. bot.* (Colocynthis), osli ogórek, bania zamorska.

**Kołomyjka**, i, *ż.* pieśń i taniec na Rusi.

**Kolonią, Kolonialny, Kolonista**, *ob.* **Osada**, i t. d. **Kolonizacya**, yi, *ż.* zaludnienie pustego kraju osadnikami. **Kolonizować, uję**, *s.cz. nied.* zaprowadzać osady, zaludniać kraj pusty osadnikami.

**Kolor**, u, *m.* farba, barwa. Trzy są główne kolory: czerwony, żółty, błękitny; z ich zmieszania po dwa powstają trzy inne: pomarańczowy, zielony, fioletowy. = *fig.* barwa, światło. Wystawić co w żywych kolorach. = kolory, rumieniec, cera. Nabiera kolorów. Wracają mu kolory. = (w kartach), maść. **Kolorować, uję**, *s.cz. nied.* farbować, kolorem napuszczać. **Kolorowanie**, a, *n.* farbowanie. **Kolorowy**, a, e, *p.* pewnego koloru. Suknia, chustka kolorowa. **Koloryt**, u, *m.* (w malarstwie), trafne dobranie kolorów. **Koloryzator**, a, *m.* ten co koloryzuje ryciny. **Koloryzować, uję**, *s.cz. nied.* kolorować ryciny, obrazki, mappy.

**Kolos**, u, *m.* (z grec.), posąg olbrzymiej wielkości. = *fig.* człowiek potężny; państwo ogromne, potężne. **Kolosalnie**, *ps.* ogromnie. **Kolosalność**, ści, *ż.* olbrzymia wielkość. **Kolosalny**, a, e, *p.* olbrzymi, ogromny. **Koloseum, Kolizeum**, *n.* cyrk przez cesarza Wespazyana w Rzymie wystawiony, dotąd jeszcze dobrze zachowany.

**Kołować, uję**, *s.n. nied.* krążyć, w koło się obracać. = zboczyć z drogi. = obchodzić lub objeżdżać do koła. = *fig.* krążyć naokoło przedmiotu nie przystępować do rzeczy. **Kołowanie**, a, *n.* krążenie. = zboczenie z drogi. = okrążenie w mówieniu.

**Kołowacieć, ję**, *s.n. nied.* w kół rosnąc. = (o częściach ciała), twardnieć, sztywnieć jak kół. = (o owcach), dostać kołowacizny. **Kołowacizna**, y, *ż.* choroba owiec, obłąkanie. **Kołowatość, ści**, *ż. med.* ztwardnienie, zesztywnienie jakiej części ciała. **Kołowaty**, a, e, *p.* sztywny jak kół. = obłąkany (owca). = nakształt koła, podobny do koła, okrągławy.

**Kołowrot**, u, *m. mech.* walec i koło na nim osadzone, i razem się obracające, jak w młynie wietrznym. = kuchenny, do obracania rożnów. = do przędzenia, *ob.* **Kołowrotek**. = do windowania ciężarów, winda stojąca. = przy studni, do ciągnienia wody. = wrota przede wsią same się zamykające. = obrót gwiazd. Górne kołowroty. **Kołowrotek, tka**, *m. zdrob.* do ręcznego przędzenia. Język mu biega jak na kołowrotku. = do zwijania nici, wijadło. = u bednarza, korba do wiercenia dziur w statkach. = u garncarza, koło garncarskie, zdunskie. **Kołowrotnik**, a, *m.* ten co kołowrotki robi. **Kołowrotność, ści**, *ż.* obracanie się w koło. = *fig.* obrotność. = wahanie się, niestateczność. **Kołowrotny**, a, e, *p.* obracający się dokoła, krążący w koło. Ruch, bieg kołowrotny. = *fig.* zmienny, niestały. Los kołowrotny. Język kołowrotny. **Kołowy**, a, e, *p.* od koła u wozu. Dzwono kołowe. Piasta kołowa. = od koła matematycznego. Ruch, bieg kołowy. = od koła w klasztorze. Siostra kołowa. = od koła. Płot kołowy, z kołów, częstokół.

**Kołpaczek, czka**, *m. zdrob.* czapeczka obcisła w kształcie wałka lub wieńca, za nos wystająca, którą wkładają dziecku chodzić zaczynającemu, żeby padając głowy sobie nie stłukło. **Kołpak**, a, *m.* (z tur.), czapka wysoka z opuszką sobolową, a wierzchem axamitnym. **Kołpakowy**, a, e, *p.* od kołpaka.

włuz, a, *m.* włosy sklejone na głowie od choroby goździec zwanej. = kudły na głowie. **Kołtunowaty**, a, e, *p.* mający kołtun. = podobny do kołtuna. Grzywa kołtunowata. = kudłaty. **Kołtunowy**, a, e, *p.* od kołtuna.

**Kolumna**, y, *ż.* (z łac.), słup okrągły. Kolumna Trajana, Antonina w Rzymie, Napoleona w Paryżu. = słup. Ganek, krużganek z kolumnami. Łóżko z kolumnami. = *fig.* filar, podpora *np.* państwa, Kościoła. = część stronnicy podzielonej prostopadle w książce, w dzienniku. = *fiz.* massa płynu w kształcie walca. Kolumna wody, powietrza. = oddział wojska mający znaczną głębokość. Maszerować kolumnami, w kolumnach. = *anat.* Kolumna pacierzowa, stos pacierzowy, złożony z kości obrączkowatych, połączony z jednej strony przez pacierze szyjowe z głową, z drugiej strony z kością krzyżową. **Kolumnada**, y, *ż.* szereg kolumn.

**Kołysać, szę**, *s.cz. nied.* kolebać. Kołysać dziecko. = *fig.* usypiać pochlebnemi słowy, nadzieją. = chwiać. Wiatr kołysze wierzchołkami drzew. = **się**, *s.z.* kolebać się. = *fig.* pochlebiać sobie, łudzić się. Kołysze się próżną nadzieją. = chwiać się, kiwać się. Kwiaty, drzewa kołyszą się od wiatru. Kołysze się głowa starcowi. Statek kołysze się na falach. **Kołysanie**, a, *n.* kolebanie. Kołysanie morza, okrętu, chwianie się, wahanie się; *ast.* Kołysanie się osi ziemskiej. **Kołyska**, i, *ż.* **Kołyseczka**, i, *ż. zdrob.* kolebka.

**Koma**, y, *ż.* przecinek.

**Komar, Komor**, a, *m. zool.* owad dwuskrzydły.

**Komedya**, yi, *ż.* (z grec. łac.), sztuka teatralna, w której malują się sceny życia osób prywatnych, ich obyczaje, wady, śmieszności. = żart, błazeństwo. = udanie, zmyślenie. **Komedyancki**, a, ie, *p.* od komedyanta. I o komedyancku, jak komedyant. **Komedyant**, a, *m.* **Komedyantka**, i, *ż.* ten, ta co grywa komedyą. **Komedyjny**, a, e, *p.* od komedyi

**Komenda**, y, *ż.* (z franc.), władza nad wojskiem Objąć komendę. Być pod komendą. = rozkaz dany przez komendanta. Słuchać komendy = oddział żołnierzy pod czyją komendą. = doczesna administracya duchownego beneficyum. **Komendant**, a, *m.* ten co komenderuje. **Komendarz, Komendataryusz**, a, *m.* mający duchowną komendę. **Komenderować, uję**, *s. n. nied.* dowodzić wojskiem. **Komenderya**, yi, *ż.* stopień komendora. = dobra dzierżone prawem lennem przez kawalerów maltańskich. **Komendor, Komandor, Komtur**, a, *m.* wyższy urzędnik w zakonach kawalerskich. Komendor maltański. Komtur krzyżacki. **Komendorstwo**, a, *n.* komenderya.

**Komentaryusz**, a, *m.* (z łac.), pamiętnik, (Juliusza Cezara). **Komentarz**, a, *m.* pismo objaśniające trudne wyrazy lub myśli drugiego pisma. Komentarz nad Dantym, Wirgiliuszem. **Komentator**, a, *m.* ten co objaśnia cudze pismo. **Komentować, uję**, *s.cz. nied.* objaśniać w notach, w przypiskach do textu.

**Kometa**, y, *m.* i *ż.* (z grec. łac.), ciało niebieskie, nie po ekliptyce, ale po elipsie i paraboli drogę około słońca odbywające, z miotłą, warkoczem lub ogonem mieszkańcom ziemi ukazujące się.

**Komicznie**, *ps.* śmiesznie. **Komiczność, ści**, *ż.* śmieszność. **Komiczny**, a, e, *p.* śmieszny, zabawny.

**Komiega, Komienga**, i, *ż.* statek czworograniasty do spławu zboża.

**Komin**, a, *m.* (z grec. łac.), ognisko pokój ogrzewające. = gzyms przy kominie. Postawić co na kominie. = przedłużenie jego nad dachem. Patrzeć gdzie się z komina kurzy, żeby się tam na obiad zaprosić. **Kominek, nka**, *m. zdrob.* od **Komin**. = sus, podskok. Zając dał kominka. = *fig.* wybieg, wykręt. Wywinąć kominka. **Kominiarczyk**, a, *m.* czeladnik kominiarski. **Kominiarka**, i, *ż.* żona kominiarza. **Kominiarski**,

a, ie, *p.* od kominiarza. **Kominiarstwo**, a, *n.* rzemiosło kominiarskie. **Kominiarz**, a, *m.* ten co kominy wyciera. **Kominny, Kominowy**, a, e, *p.* od komina.

**Komitet**, u, *m.* (z franc.), zgromadzenie osób którym poruczono zająć się jaką sprawą, czynnością. **Komitetowy**, a, e, *p.* od komitetu. **Komitywa**, y, *ż.* (z łac.), poczet ludzi towarzyszących jakiej osobie. = towarzystwo, zażyłość. Żyć z kim w dobrej komitywie.

**Kommis**, u, *m.* zlecenie dane lub odebrane. **Kommissant, Kommissyonarz**, a, *m.* (w handlu), ten któremu polecono kupno lub przedaż towarów. **Kommissarski**, a, ie, *p.* od kommissarza. **Kommissarz**, a, *m.* (z łac.), urzędnik zasiadający w kommissyi. = urzędnik z poruczenia wyższej władzy czem trudniący się. Kommissarz policyi. = rządca dóbr, przełożony nad ekonomami. **Kommissya**, yi, *ż.* pewna liczba osób wyznaczonych do zajęcia się jaką czynnością, do rozpoznania jakiej sprawy. Kommissye sejmowe. Kommissya edukacyjna, sądownicza, rozdawnicza, po skasowaniu Jezuitów r. 1775 postanowione. **Kommissowe**, go, *n.* wynagrodzenie za kommis. **Kommissowy**, a, e, *p.* od kommissu. Handel kommissowy.

**Kommunia**, i t. d. *ob.* **Komunia**, i t. d.

**Komnata**, y, *ż.* izba. **Komnatny**, a, e, *p.* od komnaty.

**Komoda**, y, *ż.* (z franc.), sprzęt z szufladami na suknie, bieliznę.

**Komonica**, y, *ż. bot.* (Lotus), roślina z familii łupinowych. = klacz, krowa niepłodna.

**Komonik, Komunik**, a, *m.* konnica. Komunikiem, konno. Komunikiem iść, maszerować, bez wozów, bez ciężarów, bez piechoty. = konny żołnierz.

**Komora**, y, *ż.* izba bez pieca na różne rzeczy. = spiżarnia w domach wiejskich. = najęta izba. = *artyl.* ta część kanału działa, którą nabój zapełnia. = miejsce gdzie się pobiera cło od towarów. = Komora górna, piersiowa, *anat.* jama tułowia między kością grzbietową, żebrami i mostkiem. **Komorczasty, Komorczysty**, a, e, *p.* komórek albo przegródek wiele mający. **Komórka, Komóreczka**, i, *ż. zdrob.* izdebka. = Komórka w szkatule, w szufladzie, przegródka. = Komórki w plastrze miodu, regularne sześcioboki, gdzie w jednych pszczoły się wylęgają, w drugich miód składają. = *anat.* Komórka sercowa, próżność w niższej części serca, u zwierząt doskonalszych dwie, z których dwa główne pnie arteryi biorą początek. **Komórkowaty**, a, e, *p. bot.* pełen komórek, przegródek. Tkanka komórkowata. **Komorne**, go, *n.* co się płaci za najem izby, domu. **Komornica**, y, *ż.* **Komornik**, a, *m.* ten, ta co mieszka w najętej izbie lub chałupie. = Komornik, posługujący w komorze królewskiej, książęcej. = mierniczy, pełniący polecenia podkomorzego. = sługa sądowy, zabierający majątek dłużnika na rzecz wierzyciela. **Komorny**, a, e, od komory, od komornego.

**Komosić**, szę, *s.cz. nied.* komośliwym robić, rozhukać. = się, *s.z.* stawać się komośliwym, rozhukać się. **Komośliwy**, a, e, *p.* (o koniu), dziki, rozhukany.

**Kompan**, a, *m.* (z franc.), towarzysz, kolega. **Kompania**, i, *ż.* towarzystwo. = stowarzyszenie handlowe, spółka. = oddział piechoty pod komendą kapitana. **Kompanijka**, i, *ż. zdrob.* małe towarzystwo; złe towarzystwo. **Kompanista**, y, *m.* lubiący kompanią. **Kompanka**, i, *ż.* towarzyszka.

**Komparacya**, yi, *ż.* (z łac.), porównanie. Bez komparacyi.

**Komparycya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* stawienie stron przed sądem i zapisanie sprawy.

**Kompas**, u, *m. mar.* bussola, puszka z igłą magnesową wskazującą północ i południe. = zegar słoneczny. **Kompasowy**, a, e, *p.* od kompasu.

**Komplanacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* zgoda między stronami prawującemi się.

**Komplementcista**, y, *m.* lubiący prawić komplementa. **Komplement**, u, *m.* (z franc.), **Komplementcik**, a, *m. zdrob.* grzeczność, grzeczne oświadczenie, pochlebne słówka. **Komplementować**, uję, *s.cz. nied.* kogo, komplementa mu prawić.

**Komplet**, u, *m.* (z łac.), zupełność naznaczonej liczby, *np.* pułku, kompanii. **Kompleta**, y, *ż.* ostatnia modlitwa kapłańska. **Kompletnie**, *ps.* zupełnie. **Kompletny**, a, e, *p.* zupełny. **Kompletować**, uję, *s. cz. nied.* dopełniać co brakuje, uzupełniać. **Kompletowanie**, a, *n.* dopełnianie, uzupełnianie.

**Komplexya**, yi, *ż.* (z franc.), skład ciała, temperament. Słaba, mocna komplexya.

**Komponować**, uję, *s.cz. nied. muz.* pisać dzieła, sztuki muzyczne. = składać, tworzyć. = zmyślać, kłamać.

**Kompost**, u, *m.* (z ang.), mieszanina różnych ziem i nawozów ze szczątkami istot organicznych, uważana za najlepszą do uprawy roślin.

**Kompozycya**, yi, *ż. muz.* napisanie, utworzenie sztuki muzycznej. = wynalezienie i wykończenie dzieła. Kompozycya obrazu, poematu. = massa naśladująca drogi metal lub kamień. **Kompozyta**, y, *ż.* zamiana dziesięciny na pieniądze. **Kompozytor**, a, *m.* **Kompozytorka**, i, *ż.* ten, ta co pisze sztuki muzyczne.

**Kompressa**, y, *ż. chir.* płatek płócienny pod bandażem na ranę przyłożony.

**Kompromis**, u, *m.* (z łac.), *praw.* sąd polubowny przez strony prawujące się ustanowiony. Zapisać się na kompromis. **Kompromisarski**, a, ie, *p.* od kompromisu lub kompromisarzów, *np.* sąd, dekret. **Kompromisarz**, a, *m.* sędzia polubowny.

**Komput**, u, *m.* liczba obrachowana. = jabłka, gruszki, obrane ze skórki, pokrajane, cukrem i korzeniami przyprawione. **Komputacya**, yi, *ż.* liczenie, rachowanie. **Komputowy**, a, e, *p.* od komputu. Żołnierz komputowy, zapisany w kontroli, regiestrowy.

**Komtur, Kontur**, u, *m.* komendor krzyżacki.

**Komunia**, ii, *ż.* (z łac.), ciało i krew Pańska, jednające chrześcianina z Chrystusem. **Komunikacya**, yi, *ż. praw.* udzielenie dokumentów stronie przeciwnej przez sąd nakazane. = związek, stosunek. = połączenie miejsc drogą, rzeką, kanałem. Komunikacya wodna, lądowa. **Komunikacyjny**, a, e, *p.* łączący jedno miejsce z drugiem. **Komunikant**, a, *m.* **Komunikantka**, i, *ż.* ten, ta co przystępuje do komunii. = Komunikant, hostya poświęcona. **Komunikować**, uję, *s. n. nied.* przystępować do komunii. = *s.cz.* dawać komunią. = co komu, udzielać dla wiadomości. = się, *s. z.* udzielać się wzajemnie (o chorobach). = z kim, mieć z kim komunikacyą, stosunki. **Komunista**, y, *m.* chcący zaprowadzić między ludźmi spólne posiadanie dóbr. **Komunizm**, u, *m.* spólność dóbr.

**Komysz**, u, *m.* (z tatar.), trzcina, sitowie, oczeret. = *fig.* W komysz, na bok, na ustęp. Iść w komysz, schować się pod ławę. Zapędzić kogo w komysz, w ciasny kątek, w kozi rożek.

**Komża**, y, *ż.* **Komeszka**, i, *ż. zdrob.* półkoszula biała, którą kapłan przy nabożeństwie na wierzch sutany lub habitu wdziewa.

**Koń**, nia, *m.* zwierzę ssące, jednokopytkowe, przyswojone, rżące. Koń wierzchowy, karecíany, pociągowy. *Przysł.* Koń ma cztery nogi, a potknie się. Darowanemu koniowi w zęby nie zaglądają. Oko pańskie konia tuczy. Na koniu jedzie, a konia szuka. Kontent, jakby go kto na sto koni wsadził. = zamiast jeździec. Przybył w sto koni.

**Konać**, am, *s. cz. nied.* kończyć, dokonywać. = kogo, pokonywać. = *s.n.* życia dokonywać, umierać. = *fig.* ginąć, ustawać. Dźwięki konały zwolna. **Konanie**, a, *n.* dokonywanie życia, dogorywanie.

**Konar**, a, *m.* gruba gałąź drze-

wa. **Konarzysty**, a, e, *p.* pełen konarów.

**Koncepcista**, y, *m.* sadzący się na koncepta. **Koncept**, u, *m.* **Koncepcik**, a, *m. zdrob.* myśl szybko do głowy przychodząca. Wpaść na koncept. Ruszyć konceptem. = żart, facecya. Sadzić się na koncepta. = zamysł, plan działania. Pomieszać komu koncepta. **Konceptować**, uję, *s. n. nied.* wynajdować koncepta, ruszać konceptem.

**Koncercista**, y, *m.* ten co koncert daje. **Koncert**, u, *m.* **Koncercik**, a, *m. zdrob.* kompozycya muzyczna. = jej wykonanie przez koncercistę z pomocą kilku muzyków.

**Koncerz**, a, *m.* miecz długi do przebijania leżących na ziemi, przymocowany niżej szabli pod kolanem hussarza.

**Koncha**, y, *ż.* (z łac.), muszla, małż. = Koncha uchowa, *anat.* zewnętrzne ucho u zwierząt. **Konchoida**, y, *ż. mat.* linia ślimacza. = **Konchowy**, a, e, *p.* od konchy, w kształcie konchy.

**Końcówka**, i, *ż. gram.* zakończenie wyrazu. = końcowy wyraz wiersza. = **Końcowy**, a, e, *p.* od końca, położony na końcu.

**Koncylium**, *n.* **Koncylia**, *l.m.* zbór, sobór.

**Koncypować**, uję, *s.cz. nied.* w myśli układać, wynajdywać.

**Kończasto**, **Kończato**, *ps.* spiczasto. **Kończastość**, **Kończątość**, ści, *ż.* ostrze kończato, spiczastość. **Kończasty**, **Kończaty**, a, e, *p.* ostro zakończony, spiczasty. **Kończenie**, a, *n.* dokonywanie. **Kończyć**, czę, *s.cz. nied.* koniec czemu czynić, dokonywać, *np.* życie, robotę, dzieło. = się, *s.z.* ku końcowi przychodzić, zbliżać się. Wszystko na tym świecie kończyć się musi. Zawsze się zbytek kończy doświadczeniem smutnym. = mieć koniec, granicę. Tu się kończy moje pole, moja władza. = *gram.* mieć zakończenie. **Kończyna**, y, *ż.* koniec jakiej krainy, granica.

**Kondej**, *ob.* **Kundel**.

**Kondemnata**, y, *ż.* (z łac.) *praw.* wyrok sądowy skazujący na winę stronę pozwaną, niestawiającą się w sądzie.

**Kondescensya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* zjazd sądu na grunt sporny.

**Kondolencya**, yi, *ż.* (z łac.), ubolewanie.

**Kondor**, a, *m. zool.* sęp największy amerykański.

**Konduita**, y, *ż.* (z franc.), sprawowanie się, prowadzenie się, postępowanie.

**Kondukt**, u, *m.* (z łac.), prowadzenie ciała do grobu. **Konduktor**, a, *m.* przewodnik. = pręt żelazny na budynkach, który będąc dobrym przewodnikiem elektryczności, ochrania je od piorunu.

**Kondycya**, yi, *ż.* (z łac.), stan. Kondycya szlachecka, miejska, wiejska. = warunek. = funkcya, służba. Być w kondycyi. Szukać kondycyi.

**Kondygnacya**, yi, *ż.* (z łac.), wyższe piętro.

**Kondykt**, u, *m.* (z łac.), *praw.* zmowa dwóch lub więcej osób na szkodę trzeciego w postępku jakim prawnym. **Kondyktowy**, a, e, *p.* od kondyktu. = polubowny, *np.* dekret.

**Kondyloma** (z grec.), **Kondylomata**, *l.m.* brodawki wenceryczne przy otworze odchodowym lub częściach płciowych.

**Kondyment**, u, *m.* (z łac.), zaprawa, przyprawa.

**Konew**, nwi, *ż.* **Konewka**, **Koneweczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie drewniane lub blaszane na różne płyny, a mianowicie na wodę. Deszcz leje jak z konwi, jak z cebra. Konewka ogrodnicza, z rurą i sitkiem do polewania roślin.

**Konfederacki**, **Konfederacyjny**, a, e, *p.* od konfederacyi, *np.* sejm, marszałek. **Konfederacya**, yi, *ż* związek obywateli dla obrony kraju, lub w innym jakim celu politycznym. **Konfederat**, a, *m.* należący do konfederacyi. **Konfederatka**, i, *ż.* czapka noszona przez konfederatów. **Konfederować się**, *s.z. nied.* łączyć się w konfederacyą.

**Konfekt**, u, *m.* przyprawa aptekarska, elektuarz. = *ob.* **Konfitury**.

**Konferencya**, yi, *ż.* (z łac.). zgromadzenie osób radzących o czem. = nauka duchowna. **Konferować**, uję, *s.n. nied.* naradzać się. = *s.cz.* nadać co komu.

**Konfessata**, sat, *l.m.* własne wyznania obwinionego. **Konfessya**, yi, *ż.* (z łac.), wyznanie wiary. **Konfessionał**, u, *m.* spowiedniczy stołek, spowiednica. **Konfessyonista**, y, *m.* do wyznania należący, dyssydent.

**Konfidencya**, yi, *ż.* (z łac.), poufałość. **Konfidencyonalnie**, *ps.* poufnie. **Konfidencyonalny**, a, e, *p.* poufny, poufały. **Konfident**, a, *m.* (z franc.), **Konfidenclik**, a, *m. zdrob.* poufalec. **Konfidentka**, i, *ż.* powiernica.

**Konfirmacya**, yi, *ż.* (z łac.), potwierdzenie.

**Konfiskacya**, yi, **Konfiskata**, y, *ż.* (z łac.). zabranie dóbr na skarb. = Konfiskata, dobra na skarb zabrane. **Konfiskować**, uję, *s.cz. nied.* zabrać dobra na skarb.

**Konfitury**, tur, *l.m.* owoce w cukrze smażone.

**Konfortatywa**, y, *ż.* lekarstwo wzmacniające.

**Konfraternia**, ii, *ż.* **Konfraterstwo**, a, *n.* (z łac.), bractwo, **Konfraterski**, a, ie, *p.* bracki.

**Konfrontacya**, yi, *ż.* **Konfrontowanie**, a, *n.* słuchanie strony lub świadków w przytomności drugiej strony lub drugich świadków. = porównanie dwóch pism lub dwóch miejsc jednego pisma. **Konfrontować**, uję, *s.cz. nied.* (z łac.), przytomne strony lub świadków razem słuchać. = porównywać kopią z oryginałem, pismo z pismem.

**Konfundować**, uję, *s.cz. nied.* zawstydzać kogo czem. **Konfuzya**, yi, *ż.* nieład, zamieszanie. = zawstydzenie. Spotkała go, wielka konfuzya.

**Kongregacya**, yi, *ż.* (z łac.), zgromadzenie duchowne.

**Kongres**, u, *m.* (z łac.), zjazd monarchów lub ich pełnomocników dla załatwienia spraw politycznych.

**Konlarz**, a, *m.* lubiący konie. **Koniczek**, czka, *m. zdrob.* od Konik.

**Koniczyna**, y, *ż. bot.* (Trifolium), roślina z familii groszkowych, której różne gatunki mają kwiaty czerwone, białe, cieliste i żółte. **Koniczysko**, a, *n.* pole po zebranej koniczynie.

**Koniec**, ńca, *m.* kres czasu, trwania, przestrzeni, długości. Koniec roku, życia, nosa, palca, języka. Doprowadzić do końca. Zbliżać się do końca. Położyć czemu koniec. Przyjść z czem do końca. Przyjść na zły koniec. Wyglądać, czekać końca. Koniec dzieło chwali. W końcu, na koniec, koniec końców. = cel, zamiar. Na jaki koniec? Tym końcem, na ten koniec, końcem, w tym celu, dla. **Koniecznie**, *ps.* nieodbicie, nieodzownie, nieuchronnie. **Konieczność**, ści, *ż.* mus, przymus, nieodbita potrzeba. **Konieczny**, a, e, *p.* nieodbity, nieodzowny, nieuchronny, nieochybny.

**Konik**, a, *m. zdrob.* mały koń. = drewniany konik dziecinny. = (w szachach), skoczek z głową końską. = *zool.* owad polny, głośno brzęczący, ze skrzydłami nawkrzyż ułożonemi. = **Konina**, y, *ż.* mięso końskie. = nędzny koń. **Koniska**, a, *n. zgrub.* duży, niezgrabny koń. **Konitrud**, u, *m. bot.* (Gratiola), roślina z familii trędownikowych, której gatunek, konitrud lekarski, w medycynie używany.

**Konjugacya**, yi, *ż.* (z łac.), czasowanie słów. = forma czasowania. **Konjugować**, uję, *s.cz. nied.* czasować słowo.

**Koninszek**, szka, *m. zdrob* sam koniec, *np.* ucha, nosa.

**Koniuszowski**, a, ie, *p.* od koniuszego. **Koniuszowstwo**, a, *n.* funkcya koniuszego. **Koniuszy**, ego, *m.* nad końmi i stajniami dozór mający. **Koniuszyc**, a, *m.* syn koniuszego. **Koniuszyna**, y, *ż.* żona koniuszego.

**Konklawe**, *n. nieod.* (z łac.), miejsce w którem zamykają kardynałów mających obrać papieża = obrady kardynalskie przed wyborem papieża.

**Konkludować**, uję, *s.cz. nied.* (z łac.), zamykać rozumowanie, dowodze-

nie. = wniosek z niego wyciągać. **Konkluzya, yi,** *ż.* zamknięcie rozumowania, dowodzenia. = wniosek z nich wyciągnięty.

**Konkordancya, yi,** *ż.* (z łac.), porównanie i znoszenie z sobą różnych miejsc, textów, traktujących o tym samym przedmiocie, *np.* czterech ewangielii. **Konkordat, u,** *m.* umowa między rządem jakiego państwa a papieżem, tycząca się nominacyi na biskupstwa, urządzenia duchowieństwa i jego z Rzymem stosunków. **Konkordować, uję,** *s. cz. nied.* porównywać, znosić z sobą.

**Konkurencya, yi,** *ż.* (z łac.), ubieganie się o co z innymi, *np.* o urząd, o rękę panny. = spólubieganie w dostarczeniu towaru lub czegokolwiek tańszego i w lepszym gatunku. **Konkurent, a,** *m.* ubiegający się z innymi o cokolwiekbądź. **Konkurować, uję,** *s.n. nied.* o co, ubiegać się, spólubiegać się. = do panny, starać się o pannę. **Konkurs, u,** *m.* zbieg ludzi. = spólubieganie się o katedrę nauczycielską, o naznaczoną nagrodę. = *praw.* zbieg wierzycieli końcem podzielenia między siebie majątku niemogącego wypłacić się dłużnika. **Konkursowy, a, e,** *p.* od konkursu. **Konkury, ów,** *l.m.* zaloty, umizgi.

**Konnica, y,** *ż.* jazda, kawalerya. **Konno,** *ps.* na koniu, wierzchem. **Konny, a, e,** *p.* na koniu jeżdżący, *np.* żołnierz. = **ego,** *m.* jezdziec, kawalerzysta, konny posłaniec.

**Konopie, pi,** *l.m. bot.* (Cannabis), roślina z familii pokrzywowych, z której włókien robi się płótno konopne, a z nasienia olej się wytłacza, *ob.* **Płoskoń, Maciórka. Konopiany, Konopny, a, e,** *p.* od konopi, z konopi. Siemie konopne. Płótno konopne. **Konopiasty, Konopiaty, a, e,** *p.* podobny do konopi, *np.* grzywa. **Konopka, i,** *ż.* **Konopulczek, czka, Konopnik, a,** *m. zool.* ptaszek z rzędu wróblowatych, stożkodziobowych, do którego należą: **szczygieł, czeczotka, makolągwa, rzepołuch. Konopnica, y,** *ż. bot.* (Eupatorium), sadziec konopiowaty.

**Konotatka, i,** *ż.* notatka. **Konotować, uję,** *s.cz. nied.* notować.

**Konował, a,** *m.* lekarz bydła, a mianowicie koni, weterynarz. **Konowalski, a, ie,** *p.* od konowała lub konowalstwa, *np.* instrumenta, szkoła. **Konowalstwo, a,** *n.* sztuka i nauka konowalska.

**Konsekracya, yi,** *ż.* (z łac.), poświęcenie. **Konsekrować, uję,** *s.cz. nied.* poświęcać.

**Konsekwencya, yi,** *ż.* (z łac.), następstwo, wniosek, konkluzya. = związek między wnioskiem a założeniem, logiczność. **Konsekwentnie,** *ps.* logicznie. **Konsekwentny, a, e,** *p.* logiczny.

**Konsens, u,** *m.* (z łac.), zezwolenie na co zwierzchności.

**Konserwy, ów,** *l.m.* suche konfitury. = okulary z płaskiemi szkiełkami dla ochrony wzroku. **Konserwacya, yi,** *ż.* (z łac.), zachowanie. **Konserwacyjny, a, e,** *p.* zachowawczy. **Konserwator, a,** *m.* (w polityce), ten co chce zachować istniejący porządek rzeczy. = dozorca gabinetu medalów, starożytności, i t. p. **Konserwatoryum,** *n. nieod.* miejsce gdzie się co zachowuje. = szkoła bezpłatna muzyki, sztuk i rzemiosł. **Konserwatorski, a, ie,** *p.* od konserwatora. **Konserwować, uję,** *s.cz. nied.* zachowywać, *np.* zdrowie.

**Koński, a, ie,** *p.* od konia. = *bot.* Koński ogon, *ob.* **Skrzyp, Chwoszczanka.**

**Konskrypcya, yi,** *ż.* (z łac.), popis ludzi zdatnych do służby wojskowej, pobór do wojska. **Konskrypcyonista, y,** *m.* zapisany do poboru wojskowego, wzięty do wojska przez konskrypcyą.

**Konsola, i,** *ż.* (z franc.), podpora gzymsu. = kamień wystający z muru, służący za podstawkę popiersia, urny. = stolik na którym stawiają figurki gipsowe i inne podobne ozdoby.

**Konsolacya, yi,** *ż.* (z łac.), pociecha. = *zbior.* dzieci, dziatwa. Doczekać się konsolacyi.

**Konstellacya**, yi, *ż.* (z łac.), *ast.* gromada gwiazd, gwiazdozbiór.

**Konstrukcya**, yi, *ż.* (z łac.), budowanie, budowa. = *gram.* składnia wyrazów podług prawideł gramatycznych.

**Konstytucya**, yi, *ż.* (z łac.), skład ciała ludzkiego. Konstytucya nerwowa, krwista. = kształt rządu. = ustawa rządowa, określająca stosunki rządu z narodem. = ustawa sejmowa, prawo na sejmie postanowione. **Konstytucyjnie**, *ps.* podług konstytucyi. **Konstytucyjny**, a, e, *p.* od konstytucyi, *np.* rząd, król, sejm, monarchia.

**Konsul**, a, *m.* (z łac.), w dawnym Rzymie, jeden z dwóch najwyższych urzędników Rzplitej z władzą wykonawczą na rok jeden wybranych. = sprawujący w jakim kraju interesa handlowe innego kraju. **Konsularny**, a, e, *p.* od konsula. **Konsulat**, u, *m.* **Konsulostwo**, a, *n.* urząd i władza konsula. = czas trwania tej władzy. Za konsulatu Cycerona odkryto spisek Katyliny. = Konsulat, urząd i mieszkanie konsula handlowego. **Konsultacya**, yi, *ż.* narada. = zdanie prawników na piśmie w kwestyi prawnej.

**Konsumator**, **Konsument**, a, *m.* spożywacz. **Konsumować**, uję, *s.cz. nied.* (z łac.), spożywać. **Konsumowanie**, a, *n.* spożywanie. **Konsumpcya**, yi, *ż.* spożycie, zużycie. = *med.* suchoty. **Konsumpcyjny**, a; e, *p.* od konsumpcyi, od spożycia. Podatek konsumpcyjny, akcyza.

**Konsyderacya**, yi, *ż.* (z łac.), uszanowanie, poważanie. **Konsyderatka**, i, *ż.* kieszeń u sukni kobiecej na rogówce.

**Konsyliarski**, a, ie, *p.* od konsyliarza. **Konsyliarstwo**, a, *n.* urząd konsyliarza. = *zbior.* konsyliarz z żoną. **Konsyliarz**, a, *m.* (z łac.), radca. = lekarz, doktor. **Konsyliarzowa**, ej, *ż.* żona konsyliarza. **Konsyliarzówna**, y, *ż.* córka konsyliarza. **Konsylium**, *n. nieod.* rada kilku lekarzy w niebezpiecznych chorobach.

**Konsystencya**, yi, *ż.* gęstość, mięszość, spójność między częściami. = kwaterunek wojska, postój po kwaterach.

**Konsystorski**, **Konsystoryalny**, a, e, *p.* od konsystorza. **Konsystorz**, a, *m.* (z łac.), rada duchowna, trybunał biskupi, sądzący mianowicie sprawy małżeńskie. = zgromadzenie starszych wyznania luterskiego, kalwińskiego.

**Konszachty**, ów, *l.m.* (z niem.), tajemne z kim porozumiewanie się i układy. **Konszachtować**, uję, *s. n. nied.* wchodzić w tajemne z kim porozumienie.

**Kontent**, a, e, *p.* (z franc.), z czego, przestający na czem. = rad, uradowany. **Kontentacya**, yi, *ż.* zaspokojenie żądania, zadosyć uczynienie. **Kontentować**, uję, *s.cz. nied.* zaspokoić, zadosyć uczynić, uradować. = się, *s.z.* czem, przestawać na czem. = z czego; radować się.

**Konto**, *n. nieod.* rachunek. Na swoje konto, na czyje konto.

**Kontrabanda**, y, *ż.* (z franc.), przemycanie towarów. = towary przemycane. **Kontrabandzista**, y, *m*, ten co przemyca towary.

**Kontrabas**, u, *m.* (z włos.), wielka basetla.

**Kontradans**, u, *m.* (z ang.), taniec w kilka par z figurami.

**Kontradmirał**, a, *m.* (z franc.), komendant kilku okrętów, niższy od admirała.

**Kontradykcya**, yi, *ż.* (z łac.), sprzeczność w mowie.

**Kontrakcya**, yi, *ż.* (z łac.), skurczenie, ściągnienie, skrócenie.

**Kontrakt**, u, *m.* (z łac.), umowa, ugoda na piśmie. Kontrakt kupna, przedaży. Kontrakt ślubny, małżeński. = Kontrakty, zjazd w pewnym oznaczonym czasie do pewnego miasta na zawieranie wszelkich kontraktów Kontrakty lwowskie, dubieńskie, kijowskie, wileńskie. **Kontraktnik**, **Kontrahent**, a, *m.* zawierający kontrakt. **Kontraktowe**, go, *n.* co się płaci od wygotowania kontraktu. **Kontraktować**, uję, *s.cz. nied.* zawierać kontrakt. **Kontraktowy**, a, e, *p.* od kon-

traktu. = od kontraktów, zjazdu na kontrakty.

**Kontramarsz**, u, *m.* (z franc.), marsz wsteczny po tej samej drodze.

**Kontraskarpa**, y, *ż.* (z franc.), *fort.* przeciwskarpa, pochyłość muru zewnętrznego przed rowem fortecznym.

**Kontrassygnować**, uję, *s.cz. nied.* (o ministrze odpowiedzialnym), podpisać postanowienie króla konstytucyjnego.

**Kontrast**, u, *m.* (z franc.), przeciwieństwo, sprzeczność. **Kontrastować**, uję, *s.n. nied.* (o dwóch osobach lub rzeczach), stanowić sprzeczność.

**Kontrawallacya**, yi, *ż.* (z franc.), *fort.* przeciwkolokopy, okopy przeciw wycieczkom oblężonych.

**Kontrawencya**, yi, *ż.* (z łac.), przekroczenie prawa.

**Kontrefakcya**, yi, *ż.* (z franc.), fabrykacya czegokolwiek ze szkodą pierwszego wynalazcy czyli właściciela. = przedrukowanie nieprawne książki.

**Kontrola**, i, *ż.* (z franc.), sprawdzanie rachunków. = nadzór, dozór władzy wyższej nad niższą. = regiestr żołnierzy i oficerów. Zapisać do kontroli. Wykreślić z kontroli. **Kontroler**, a, *m.* urzędnik trzymający kontrolę. **Kontrolować**, uję, *s.cz. nied.* sprawdzać rachunki. = *fig.* dozierać postępowanie władzy niższej.

**Kontrować**, uję, *s.n. nied.* iść w kontr, sprzeczać się, sprzeciwiać się.

**Kontrowersista**, y, *m.* biegły w kontrowersyi. **Kontrowersya**, yi, *ż.* (z łac.), roztrząsanie punktów spornych tyczących się wiary. = spór o te punkta między teologami katolickiemi i protestanckiemi.

**Kontrrewolucya**, yi, *ż.* (z franc.), powrót do rządu obalonego przez rewolucyą.

**Kontrybucya**, yi, *ż.* (z łac.), podatek przez nieprzyjaciela na mieszkańców nałożony.

**Kontumacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* niestawanie u prawa. = kwarantanna.

**Kontusz**, a, *m.* **Kontusik**, a, *m.* *zdrob.* zwierzchnia suknia polska.

**Kontuzya**, yi, *ż.* (z łac.), uszkodzenie ciała od blizko przelatującej kuli armatniej. = stłuczenie części ciała.

**Kontynent**, u, *m.* (z łac.), stały ląd. **Kontynentalny**, a, e, *p.* od stałego lądu.

**Kontyngens**, u, *m.* (z łac.), część przypadająca na każde z państw związkowych do dostarczenia w pieniądzach lub ludziach.

**Kontynuacya**, yi, *ż.* (z łac.), dalszy ciąg. **Kontynuować**, uję, *s.cz. nied.* dalej ciągnąć, dalej prowadzić, dalej w czem postępować.

**Konwalescencya**, yi, *ż.* (z łac.), przychodzenie do zdrowia. **Konwalescent**, a, *m.* przychodzący do zdrowia.

**Konwalia**, ii, *ż.* *bot.* (Convallaria), roślina z familii szparagowych, gatunki: lanuszka czyli lanka, kokoryczka czyli biała krówka, liczydło czyli toczydło, prócz jednej odmiany, białe kwiaty mające.

**Konwencya**, yi, *ż.* (z łac.), ugoda, umowa. = francuzka, zgromadzenie narodowe francuzkie 1792 roku. **Konwencyonalnie**, *ps.* ugodnie. **Konwencyonalny**, a, e, *p.* ugodny, na ugodzie oparty. **Konwencyonista**, y, *m.* członek konwencyi francuzkiej. **Konwencyjny**, a, e, *p.* od konwencyi. Moneta konwencyjna. **Konwent**, u, *m.* dom zakonny, klasztor. **Konwentowy**, a, e, *p.* od konwentu.

**Konwers**, a, *m.* (z łac.), nawrócony na wiarę. = braciszek, laik zakonny. **Konwerska**, i, *ż.* nawrócona na wiarę. = zakonnica służbę w klasztorze pełniąca.

**Konwersacya**, yi, *ż.* (z łac.), rozmowa. **Konwersować**, uję, *s.n. nied.* rozmawiać.

**Konwikcya**, yi, *ż.* (z łac.), przekonanie sądowe.

**Konwikt**, u, *m.* (z łac.), zakład naukowy, w którym uczniowie wikt mają.

**Konwisarczyk**, a, *m.* czeladnik konwisarski. **Konwisarka**, i, *ż.* żona konwisarza. **Konwisarnia**, ni, *ż.*

warsztat konwisarski. **Konwisarski**, a, ie, *p.* od konwisarza. **Konwisarstwo**, a, *n.* rzemiosło konwisarza. **Konwisarz**, a, *m.* ten co leje naczynia cynowe.

**Konwój**, oju, *m.* (z franc.), oddział żołnierzy prowadzących kogo lub co, eskorta. **Konwojować**, uję, *s.cz. nied.* prowadzić pod strażą, eskortować.

**Konwokacya**, yi, *ż.* (z łac.), zwołanie. = sejm zwołany zaraz po śmierci króla. **Konwokacyjny**, a, e, *p.* od konwokacyi. Sejm konwokacyjny.

**Konwulsya**, yi, *ż.* (z łac.), *med.* skurczenie mimowolne muszkułów, wielka choroba. **Konwulsyjny**, a, e, *p.* od konwulsyi.

**Kopa**, y, *ż.* 60 sztuk czego, *np.* jaj, jabłek. = Kopa groszy pragskich, grzywna czystego srebra, z której z początku 60 takich groszy wybijano. = kopy, wina pieniężna. = Kopa siana, kopica siana. Kopa zboża, 60 snopów.

**Kopać**, pię, *s.cz. nied.* dobywać ziemię rydlem. Kopać rów, dół, studnią. = grzebać ziemię. Konie kopają nogami. **Kopnąć**, nę, *jednot.* uderzyć nogą. = *s.n.* Kopnąć (się) dokąd, szybko pobiedz, skoczyć. **Kopacz**, a, *m.* **Kopaczka**, i, *ż.* ten, ta co kopie. = Kopaczka, rydel.

**Kopaiwa**, y, *ż. bot.* (Copaifera), drzewo w Brezylii rosnące, z którego otrzymuje się żywica balsamiczna kopaiwa, w medycynie używana.

**Kopal**, u, *m. bot.* (Rhus copallina), drzewo rosnące w południowej Ameryce, z którego się sączy żywica, kopal, do pokostów używana.

**Kopalnia**, ni, *ż.* miejsce, gdzie się ciała kopalne z ziemi wydobywają. **Kopalniany**, a, e, *p.* od kopalni. **Kopalnictwo**, a, *n.* sztuka wydobywania ciał kopalnych z ziemi, *ob.* Górnictwo. **Kopalny**, a, e, *p.* od kopania, co się wykopuje Ciała kopalne, albo niekruszcowe, jako to: sól, siarka, węgle ziemne, bursztyn, ałun, wapno, gips, marmur, kamienie, albo kruszcowe, *ob.* Krusiec.

**Kopanica**, **Kopanina**, y, *ż.* robota kopania. = to co się wykopało, okopało, odkopało. = miejsce kopania. = rów, kanał. = Kopanica, wykopany kawał drzewa z kabłączastym korzeniem, z którego się robią płozy do sani. **Kopanie**, a, *n.* czynność wyrażona przez słowo Kopać.

**Kopcenie**, a, *n.* dymienie, kurzenie kopciem. **Kopciany**, a, e, *p.* pełen kopciu. **Kopcić**, cę, *s.cz. nied.* kopciem brudzić. = fajkę, kurzyć fajkę. = *s.n.* (o świecy, lampie), dymić. **Kopcidym**, u, *m. żart.* zły kucharz. = ten co ustawicznie tytuń kurzy. **Kopciuch**, a, **Kopciuszek**, szka, *m.* kopciem zawalany, śmierdziuch w popiele wychowany.

**Kopcowaty**, **Kopczysty**, a, e, *p.* pełen kopców, pagórków.

**Kopczyzna**, y, *ż.* sześćdziesiąta część urodzajów, w nagrodę uprawy.

**Kopeć**, pciu, *m.* dym tłusty, sadza.

**Koper**, *ob.* Kopr.

**Koperczak**, a, *m.* kompiementa, zaloty. Stroić, palić koperczaki.

**Kopersztak**, **Kupersztak**, u, *m.* (z niem.), odłamki od miedzi młotem bitej, zendra miedziana. **Kopersztych**, u, *m.* (z niem.), rycina na miedzi.

**Koperta**, y, *ż.* (z włos.), pochwa papierowa na list. = przykrycie zegarka. **Kopertowy**, a, e, *p.* od koperty. **Kopertura**, y, *ż.* okładka książki.

**Koperwas**, u, *m.* (z niem.), witriol. Koperwas zielony, siarczan żelaza. Koperwas błękitny czyli siny kamień, siarczan miedzi. Koperwas biały, siarczan zynku. **Koperwasowy**, a, e, *p.* od koperwasu.

**Kopia**, ii, *ż.* (z franc.), przepis oryginału. = obraz malowany z oryginału.

**Kopia**, ii, *ż.* (z grec.), lanca, dzida.

**Kopić**, pię, *s.cz. nied.* układać w kopy zboże, siano. **Kopica**, y, *ż.* kopa zboża, siana.

**Kopiec**, pca, *m.* wzgórek usypany z wykopanej ziemi, służący za znak graniczny. = kupa ziemi usypana przez zwierzę nory kopiące. Kopiec lisi, borsuczy.

**Kopijka**, i, *ż. zdrob.* mała kopia. mała lanca. = pieniądz miedziany

rossyjski, 2 grosze polskie. **Kopijnik**, a, *m.* żołnierz konny kopią uzbrojony, poźniej hussarzem zwany. = ten co robi kopie, lance. **Kopijny**, a, e, *p.* od kopii, kopią zbrojny.

**Kopiować**, uję, *s.cz. nied.* przepisywać. = malować z oryginału. **Kopista**, y, *m.* przepisywacz.

**Kopka**, i, *ż. zdrob.* mała kopa, kupka. **Kopki**, ów, *l.m.* kozły na których tracze drzewo piłują.

**Kopnąć**, *ob.* **Kopać**. **Kopniczy**, a, e, *p.* służący do kopania. Narzędzia kopnicze czyli podkopnicze. **Kopnik**, a, *m.* kopacz, podkopnik, pionier. **Kopno**, *ps.* na drodze, pełno śniegu (tak iż trzeba kopać sobie drogę). **Kopny**, a, e, *p.* wiele kop dający. Kopne siano. = Kopna droga, zawalona śniegiem.

**Kopowiec**, wca, *m.* miód pitny, tłusty i stary. **Kopowy**, a, e, *p.* od kopy.

**Kopr**, u, *m. bot.* (Anethum), roślina z familii baldaszkowatych, której gatunki: kopr ogrodowy, koński czyli wodny, leśny czyli koprownik, włoski tem różny od pospolitego, że ma nasienie z jednej strony wypukłe, smak i zapach przyjemniejszy.

**Koprowina**, y, *ż.* pieniądze miedziane, miedziaki.

**Koprownik**, a, *m. bot.* (Seseli), żebrzyca, roślina z familii baldaszkowatych. = Kopr leśny. **Koprowy**, a, e, *p.* od kopru.

**Kopuła**, y, *ż.* **Kopułka**, i, *ż. zdrob.* (z łac. sred.), bania na gmachu, a mianowicie na kościele.

**Kopyciarz**, a, *m.* ten co robi szewskie kopyta. **Kopyciasty**, a, e, *p.* (o zwierzętach), kopytem opatrzony.

**Kopyść**, ści, *ż.* **Kopystka**, i, *ż. zdrob.* łopatka kuchenna do mieszania, ubijania jaj, żeby z nich piana powstała. = Kopyść przy maźnicy, do smarowania kół smołą. = Kopystka, łopatka do ostrzenia kosy. = Kopyść, *zool.* ryba chrząstkowata.

**Kopytkowe**, go, *n.* opłata od bydła przy rogatkach. **Kopytnik**, a, *m. bot.* (Asarum), roślina z familii kokornakowych, cała kosmata. **Kopyto**, a, *n.* **Kopytko**, a, *n. zdrob.* część rogowa kończąca nogę i pokrywająca zupełnie cząstki palców niewyraźnych, *np.* u konia i innych zwierząt kopyciastych. = Z kopyta, nagle, jak z bicza, jak wystrzelił, jak z procy. Skoczyć z kopyta. = forma drewniana, na której szewc robi obuwie. Jeśliś szewc, patrz swego kopyta, *przysł.* = *fig.* forma, model. Przerobić kogo na swoje kopyto. Oba, wszyscy na jedno kopyto. = rowek przed spustem wielkiego pieca hutniczego, w który surowizna roztoplona spływa i tam zastyga.

**Kora**, y, *ż.* powłoka okrywająca korzenie, pień i gałęzie drzewa.

**Korab**, ia, *m.* okręt. = arka Noego.

**Koral**, a, *m.* **Koralik**, a, *m. zdrob.* zwierzokrzew należący do gromady polipników, najczęściej czerwonego koloru. = Korale, paciorki koralowe, które kobiety noszą na szyi. = czerwone gruczołki wiszące pod szyją indyka. = galki drewniane z żelaznemi sztyftami, zakładane na szyję wyżłom młodym zbyt gorącym. **Koralowy**, a, e, *p.* od korala, z korala. Paciorki koralowe. = rumiany jak koral. Usta koralowe.

**Koran**, **Alkoran**, u, *m.* księga zakonu Mahometa.

**Korba**, y, *ż.* rękojeść, którą koła obracają. = *artyl.* rękoczyn do obrócenia armaty na drugą stronę.

**Korbacz**, a, *m.* bicz rzemienny. = *zool.* gad bardzo jadowity.

**Korbas**, u, *m. bot.* (Cucurbita oblonga), bania, dynia. = dzban, bania. **Korbasowaty**, a, e, *p.* podobny do korbasu. **Korbasowy**, a, e, *p.* od korbasu. Flasza korbasowa.

**Korbeczka**, i, *ż. zdrob.* od Korba.

**Korcić**, ci, *s. nieosob.* gryźć, frasować. = niecierpliwić, niespokojnym czynić. Coś go korci. Co cię tak korci? Korciło go do domu.

**Korcówka**, i, *ż.* skrzynka u koła wodnego, w którą woda wpadając

obrót mu nadaje. **Korcowy**, a, e, *p.* od korca, zawierający korzec.

**Korczak**, a, *m.* naczynie z kory, czasza drewniana do czerpania wody, do sypania zboża. = herb, trzy rzeki poprzek, najwyższa najdłuższa, niższe coraz krótsze, na hełmie czasza, z której pół psa widać. = korzecznik, młyn którego koła zewnętrzne skrzyńczaste.

**Korczyk**, a, *m.* pół korca.

**Kord**, a, *m.* (z węg.), szabla, ale zapewne kord różnił się od szabli, podług dawnego przysłowia: kord do boju, szabla do stroju.

**Kordegarda, Kordygarda**, y, *ż.* (z franc.), odwach.

**Kordelas**, a, *m.* kord do lasu, nóż myśliwski. **Kordelaśnik**, a, *m.* ten co robi kordelasy.

**Kordelat**, u, *m.* grube sukno kapucyńskie.

**Kordon**, u, *m.* (z franc.), żołnierz w sznur na granicy rozciągnięty, dla przerwania komunikacyi z krajem, w którym zaraza panuje. = granice jakie sobie mocarstwa zaborcze w Polsce trzema rozbiorami zakreśliły.

**Kordyaczny**, a, e, *p.* cierpiący kordyakę. = zwadliwy, swarliwy. **Kordyak**, a, *m.* śmiałek, junak. **Kordyaka**, i, *ż.* (z łac.), *med.* kurcz muszkułu przy górnym otworze żołądka, z cklwością i womitami połączony. **Kordyal**, u, *m.* napój wzmacniający. **Kordyalny**, a, e, *p.* wzmacniający serce. = serdeczny.

**Kordupel, Kurdupel**, pla, *m.* pieniek, pęcherz, karzeł.

**Kordyban, Korduan**, u, *m.* koźla skóra, pewnym sposobem naprzód w Kordubie, mieście hiszpańskiem, wyprawiana, i dla tego tak nazwana. **Kordybanik**, a, *m.* ten co robi kordybany. **Kordybanowy**, a, e, *p.* z kordybanu.

**Korek**, rka, *m.* (z niem.). **Korecek, cska**, *n. zdrob.* kora drzewa korkowego czyli korkodębu. = zatyczka do butelek z kory tegoż drzewa. = obcas u trzewika damskiego.

**Korekta**, y, *ż.* (z łac.), poprawa błędów drukarskich. **Korektor**, a, *m.* poprawiacz błędów drukarskich. **Korektura**, y, *ż.* poprawa. Korektura pruska, prawa które sobie szlachta pruska poprawiła.

**Korepetycya**, yi, *ż.* (z łac.), powtarzanie lekcyi, roli teatralnej. **Korepetytor**, a, *m.* dozorca powtarzający lekcye z uczniami.

**Korespondencya**, yi, *ż.* (z łac.), pisywanie listów. = zbiór listów. **Korespondencyjny**, a, e, *p.* od korespondencyi. **Korespondent**, a, *m.* **Korespondentka**, i, *ż.* osoba z którą się koresponduje. **Korespondować**, uję, *s.n. med.* z kim, utrzymywać z kim korespondencyą. **Korespondowanie**, a, *n.* utrzymywanie korespondencyi.

**Korkodąb, ębu**, *m. bot.* (Quercus suber), dąb, którego kora jest korkiem. **Korkowy**, a, e, *p.* od korka, drzewa. Korkowy dąb. = z korka. Korkowe podeszwy.

**Kormoran**, a, *m. zool.* ptak z rzędu pietwonogich.

**Korneciarka**, i, *ż.* ta co kornety robi. **Kornet**, a, *m.* (z franc.), podchorąży. = u, *m.* piszczałka z rogu, róg do trąbienia. = i **Kornecik**, a, *m. zdrob.* czepek, strój głowy kobiecej. **Kornetysta, Kornecista**, y, *m.* grający na kornecie.

**Kornie**, *ps.* pokornie. **Korny**, a, e, *p.* pokorny.

**Korona**, y, *ż.* znak królewskiej i cesarskiej dostojności, którą królowie i cesarze przy koronacyi na głowę kładną. = Wielka i Mała Polska, dla odróżnienia od Litwy. = tonsura na głowie księży. = *bot.* (corolla), obwijka wewnętrzna kwiatu, rozmaitością kolorów zdobiąca roślinę. = gałęzie stanowiące wierzchołek drzewa. = *bot.* (Fritellaria), roślina z plemienia liliowych, a mianowicie jej gatunki: korona cesarska, odznaczająca się kwiatem mocno wonnym, czerwonym, żółtym lub pręgowanym, kolo pręta w kilku rzędach wiszącym; i korona kostkowata, mająca kwiaty nakształt tulipanów, różnych w kostki i szachownicę kolorów. =

**Korona zęba**, część zęba z korzenia nad dziąsła wyrastająca. = *ast.* **konstellacya**, między wężownikiem a klęcznikiem. = lichtarz z gałęziami, pająk. = *fort.* twierdza zewnętrzna, złożona z jednego narożnika i dwóch półnarożników złączonych dwiema zasłonami. = *myśl.* kilka gałązek przy cienkim końcu rogu jelenia. = pieniądz srebrny angielski, 5 szyllingów, czyli 9½ złotych. = obrączkowata wypukłość przy wierzchu kopyta końskiego, szeroka pół cala, łączy pętlinę z kopytem, i zowie się także nadkopycie. **Koronacya**, yi, *ż.* uroczysty obrządek, przez który król lub cesarz przyjmuje koronę. **Koronacyjny**, a, e, *p.* od koronacyi. Sejm koronacyjny. **Koronalny**, a, e, *p.* szew koronalny, spojenie koronalne, *anat.* które łączy kość czołową z kościami ciemienia. **Koronat**, a, *m.* monarcha ukoronowany. = szkud włoski. **Koronator**, a, *m.* ten co koronuje. **Korończyk**, a, *m. ob.* **Koroniarz**. = *zool.* ptak afrykański bardzo piękny. **Koroniarz**, **Koroniasz**, a, *m.* rodem z Korony, to jest z Małej lub Wielkiej Polski. **Koroniasty**, a, e, *p.* nakształt korony. Zaszańc koroniasty, *fort. ob.* **Korona**. **Koronka**, i, *ż.* rożaniec, paciorki. = Koronki u szat białogłowskich, ręczna, przezroczysta robota, jedwabna lub niciana, ze szlakami w różne dessenie. **Koronkarka**, i, *ż.* ta co robi koronki lub niemi handluje. **Koronkowy**, a, e, *p.* z koronek, *np.* suknia, mankiety. **Koronny**, a, e, *p.* od korony jako państwa. Dobra koronne. = złoto koronne, ośmnastej próby, to jest zawierające 18 części złota, a 6 części srebra lub miedzi. = od Korony polskiej. Hetman wielki koronny. Marszałek wielki koronny (w odróżnieniu od litewskich). = *fort.* Koronny złodziej, niemający sobie równego. **Koronować**, uję, *s.cz. nied.* kłaść komu koronę na głowę. = *fig.* wieńczyć, zdobić. = się, *s.* odbyć koronacyą. **Koronowanie**, a, *n.* koronacya.

**Korowaj**, a, *m.* ciasto pieczone na wesele chłopskie.

**Korowaty**, a, e, *p.* do kory podobny.

**Korowód**, odu, *m.* taniec na weselu chłopskiem przed siedzącą panną młodą przez mężczyzn z chustkami w ręku tańczony. = **Korowody**, ów, *l.m.* ceremonie, ceregiele. Czynić, stroić korowody. Po wielu korowodach.

**Korporacya**, yi, *ż.* (z łac.), stowarzyszenie ludzi jednego stanu. = cech rzemieślniczy.

**Korporał**, u, *m.* (z łac.), chusta, którą kapłan przy mszy pod kielich i patynę podkłada. **Korporalnik**, a, *m.* pokrowiec na korporał.

**Korpus**, u, *m.* (z łac.), część wojska z kilku dywizyi złożona. = wojskowi należący do oddzielnej broni. Korpus artyleryi, inżynierów. = szkoła wojskowa. Korpus kadetów. **Korpuśny**, **Korpusowy**, a, e, *p.* od korpusu, *np.* generał.

**Korsak**, a, *m. zool.* lis siwawy, mieszkający w Syberyi między rzekami Jajk i Irtysz.

**Korsarski**, a, ie, *p.* od korsarza. **Korsarstwo**, a, *n.* rzemiosło korsarskie. **Korsarz**, a, *m.* (z franc.), rozbójnik morski.

**Korsun**, una, *m. zool.* płytonos, kaczka płaskonosa.

**Kortezan**, a, *m.* (z włos.), duchowny starający się o beneficyum w Rzymie, lub mający beneficyum, w Rzymie przesiadujący.

**Kortyna**, y, *ż.* (z włos.), zasłona sceny w teatrze. = *fort.* ściana między dwoma narożnikami.

**Korumpować**, uję, *s.cz. nied.* (z łac.), przekupować. **Korupcya**, yi, *ż.* przekupstwo.

**Korwet**, u, *m.* (z franc.), podskok koński. = *fig.* zbytnie ukłony. **Korwetować**, uję, *s.n. nied.* wyprawiać korwety, iść cały w korwetach.

**Korweta**, y, *ż.* (z franc.), statek lekki, niemający więcej jak 20 dział.

**Korwin**, *herald.* herb, kruk na pniu ociętym, u którego dwa u góry, dwa u dołu sęki, a kruk w pysku trzyma pierścień złoty.

**Koryciasty**, a, e, *p.* o głębokiem korycie, *np.* rzeka.

**Koryfeusz**, a, *m.* (z grec.), przewodnik chóru. = naczelnik, głowa ludu.

**Korygować**, uję, *s. cz. nied.* poprawiać błędy drukarskie.

**Korytarz**, **Kurytarz**, a, *m.* (z franc.), wązka uliczka, z której się wchodzi do oddzielnych pokojów, lub z pokoju do pokoju.

**Korytnik**, a, *m.* ten co koryta robi. **Korytny**, **Korytowy**, a, e, *p.* od koryta. **Koryto**, a, *n.* **Korytko**, a, *n. zdrob.* wydrążone z drzewa długie naczynie, w którem bydłu, koniom, ptakom jeść i pić dają. = łożysko rzeki.

**Korzany**, a, e, *p.* z kory.

**Korzec**, rca, *m.* miara rzeczy sypkich, zawierająca garcy 32, czyli litrów francuzkich 128. = *fig.* W korcu maku takiego szukać, trudno znaleźć jemu podobnego. Korzec zjeść trzeba z przyjacielem soli, długo trzeba doświadczać przyjaciela.

**Korzeń**, nia, *m. bot.* część dolna rośliny, do ciągnienia soków pokarmowych przeznaczona. = *fig.* część dolna, z której co wyrasta. Korzeń zęba, włosa. = członek męzki. = *fig.* początek, grunt, fundament. U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. Z korzeniem co wyrwać, wykorzenić co złego. **Korzenić**, nię, *s.cz. nied.* korzeniami przyprawiać. = się, *s.z. wł.* i *fig.* puszczać korzenie, krzewić się. **Korzenie**, ni, *l.m.* od **Korzeń**. = aromatyczne, zagraniczne przyprawy, jako to: pieprz, imbier, i t. p. **Korzeniocszepny**, a, e, *p. bot.* czepiający się korzeni, *np.* łodyga. **Korzeniówka**, i, *ż. bot.* (Monotropa), roślina pasorzytna, na korzeniach sosny rosnąca. **Korzeniowy**, a, e, *p.* od korzenia. = z korzenia wyrastający, *np.* liście. **Korzenistość**, ści, *ż.* mnogość korzeni. **Korzenisty**, a, e, *p.* pełen korzeni. **Korzenniczka**, i, *ż.* żona korzennika, lub handlująca korzeniami. = puszka od korzeni. **Korzennie**, **Korzenno**, *ps.* z przyprawą korzenną, *np.* jadać. **Korzennik**, a, *m.* przedający korzenie. = ul próżny, postawiony na drzewie dla zwabienia roju. **Korzenność**, ści, *ż.* własność aromatycznych korzeni. **Korzenny**, a, e, *p.* od korzeni. Sklep, handel korzenny. = zaprawiony korzeńmi. Potrawa korzenna. = upleciony z korzeni, *np.* kosz. **Korzonek**, nka, *m. zdrob.* mały korzeń. Żyć korzonkami. = szypułka niektórych owoców, jak wiśni, śliwek. = Korzonki czarne, korzenie rośliny, kozibród ogrodowy, za jarzynę jadane, salsefinami zwane.

**Korzyć**, rzę, *s.cz. nied.* upakarzać. = się, *s. z.* upakarzać się, *np.* przed Bogiem.

**Korzyść**, ści, *ż.* zysk, pożytek, użytek. **Korzystać**, am, *s. n. nied.* z czego, odnosić korzyść, mieć korzyść. **Korzystanie**, a, *n.* odnoszenie korzyści. **Korzystnie**, *ps.* z korzyścią, pożytecznie. **Korzystność**, ści, *ż.* zyskowność, pożyteczność. **Korzystny**, a, e, *p.* przynoszący korzyść, pożyteczny.

**Korzysty**, a, e, *p.* mający grubą korę.

**Kos**, a, *m. zool.* ptak czarny z żółtym dziobem, z rodzaju drozdów. = *fig.* chytry człowiek, szpakami karmiony.

**Kosa**, y, *ż.* narzędzie do koszenia trawy, owsa, jęczmienia. = warkocz włosów spleciony. = warkocz, miotła, ogon komety. Komet ognista na niebie kosa. = *ast.* konstellacya Orion, zwana także Kosarze, Kosiarze. **Kosaciec**, ćca, *m. bot.* (Iris), roślina z familii kosaćcowych, której gatunki: kosaciec błotny czyli żółty, daje żółtą farbę; i kosaciec ogrodowy, z którego liści sok z ałunem gotowany daje farbę niebieską do pisania zdatną. **Kosaćcowy**, a, e, *p.* od kosaćca. Sok, olejek kosaćcowy. **Kosarz**, **Kosiarz**, a, *m.* ten co trawę lub zboże kosi. = *zool.* pająk, którego gatunki: ścienny, rudy, najeżony, chrapowaty. **Kosaty**, a, e, *p.* mający kosę z włosów czyli warkocz. **Kośba**, y, *ż.* koszenie.

**Kość**, ści, *ż.* **Kości**, *l.m.* części ciała twarde, nieczuło, z których się składa szkielet zwierzęcy. Nauka o kościach, osteologia. Kości komu połamać. Chudy, że skóra tylko i kości. Kość słoniowa, kły wielkie sterczące z pyska słonia. = *fig* Stanąć komu kością w gardle, *ob.* **Gardło**. Z kościami poczciwy człowiek. Kość niezgody. Rzucić kość niezgody. = zamiast ciało. Zostawić kości, zginąć, umrzeć. Stare kości, stary dziad, stara baba. = Kości do grania, sześciany z kości wołowej lub słoniowej, liczbami od 1 do 6 znaczone. Grać w kości. Rzucać, miotać kości. Już kość rzucona, *fig.* jacta est alea. **Kościan**, *ob.* **Koścień**, **Kościany**, a, e, *p.* z kości. Guziki kościane. Kościany dziadek, *fig.* wychudły, wybladły staruszek. **Kościeć**, **Kostnieć**, ję, *s.n. nied.* w kość się obracać. Chrząstki za czasem kostnieją. = Kostnieć od zimna, drętwieć.

**Kościelisko**, a, *n. zgrub.* stary, podupadły kościół. **Kościelny**, a, e, *p.* od kościoła, należący do kościoła. Chorągiew kościelna. Święto kościelne. Prawo kościelne. Państwo kościelne. Dobra kościelne. = **ego**, *m.* sługa kościelny, zakrystian.

**Koścień**, nia, *m.* laska kościana, kostur z kości słoniowej. = *bot. ob.* **Mokrzycznik**. **Kościeniec**, ńca, *m. bot.* (Cerastium), rogownica, rogowiec, rogowe ziele.

**Kościół**, ołа, *m.* dom modlitwy. Kościół obdarłszy, dzwonnicę pobija, *przysł.* Pokazywać komu dudka na kościele, *fig.* łudzić płonnemi nadziejami, obietnicami. = zgromadzenie wiernych, rządzone przez swych pasterzy. Kościół powszechny, katolicki, gallikański, anglikański, protestancki, wschodni, grecki. Kościół wojujący, weselący się. = świątynia bałwochwalcza. Kościół Jowisza, Diany. **Kościołek**, łka, *m. zdrob.* mały kościół.

**Kościołom**, u, *m. med.* łamanie po kościach, łamanie w stawach. **Kościołusk**, a, *m. zool.* ryba koścista, należąca do rzędu skrzelowatych, brzuchopletwych, szczupakowatych. **Kościoskład**, u, *m.* budowa kości ciała, szkielet. **Kościoskór**, a, *m. anat.* (periosteum), skóreczka delikatna kości powlekająca, skórka okostna. **Kościotrup**, a, *m.* szkielet. **Kościsko**, a, *n. zgrub.* duża, brzydka kość. **Kościsty**, a, e, *p.* mający kości, pełen kości.

**Koseczka**, i, *ż. zdrob.* mała kosa. **Kosiarz**, *ob.* **Kosarz**. = *ast.* Kosiarze, Kosarze, konstellacya Oryon. **Kosić**, szę, *s. cz. nied.* ciąć kosą trawę zboże. = *fig.* Śmierć wszystkich kosi.

**Kosiar**, a, *m.* koczarga, kociuba, kruk w hucie żelaznej.

**Kosiciarz**, **Kositarz**, a, *m.* chłopiec w hucie żelaznej skrapiający wodą szynę pod młotem.

**Kosina**, y, *ż.* nędzna kosa.

**Kosisko**, a, *n. zgrub.* brzydka, niezgrabna kosa. = rękojeść kosy. **Kosisty**, a, e, *p.* zakrzywiony jak kosa. = uzbrojony kosą. Wóz kosisty.

**Kośławić**, wię, *s. cz. nied.* kośławo stawiać, wykrzywiać, *np.* trzewik. **Kośławieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się kośławym. **Kośławo**, *ps.* krzywo, *np.* chodzić, pisać. **Kośławy**, a, e, *p.* mający krzywe nogi. = krzywy. Kośławo nogi. = *fig.* Wiersz kośławy, niegładki. **Kośle**, ów, *l.m. ob.* **Łyżwy**.

**Kosmacić**, cę, *s.cz. nied.* kosmatym czynić. **Kosmacieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się kosmatym. **Kosmacina**, **Kosmacizna**, y, *ż.* cokolwiek jest kosmatego. = *bot.* włochacizna, włochatość, *np.* łodygi, korzenia. **Kosmacz**, a, *m.* człowiek kosmaty, zwierzę kosmate. **Kosmaczek**, czka, *m. ob.* **Kosmyczek**. = *bot.* jastrzębiec kosmaczek. **Kosmatawy**, a, e, *p.* nieco kosmaty. **Kosmatek**, tka, *m. bot.* (Luzuia), roślina z familii sitowatych. **Kosmatka**, i, *ż. bot. ob.* **Kosmatek**. = gatunek pszenicy, wąsatka. = Kosmatki, agrest żółty kosmaty. **Kosmato**, *ps.* włochato, wyglądać. Witać kogo kosmato, *fig.* nazajutrz po ślubie. **Kosmato-**

nogi, a, ie, *p.* mający nogi kosmate. **Kosmatoogonowy**, a, e, *p. zool.* mający ogon kosmaty. **Kosmatość**, ści, *ż.* włochatość. **Kosmaty**, a, e, *p.* obrosły włosami. Ciało, ręce, nogi kosmate. = *bot.* włochaty. Korzeń kosmaty. Łodyga kosmata. Pręciki kosmate. **Kosmek**, *ob.* **Kosmyk.**

**Kosmetyczny**, a, e, *p.* (z grec.), służący do upiększenia ciała.

**Kosmiczny**, a, e, *p.* (z grec.). *ast.* (o gwiazdach), wschodzący lub zachodzący razem ze słońcem.

**Kosmobrody**, a, e, *p.* mający kosmatą brodę.

**Kosmogonia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o tworzeniu się świata. **Kosmogoniczny**, a, e, *p.* od kosmogonii. **Kosmograf**, a, *m.* (z grec.), trudniący się opisaniem świata. **Kosmografia**, ii, *ż.* opisanie świata; nauka o położeniu, kształcie, wielkości całego świata. **Kosmograficzny**, a, e, *p.* od kosmografii. **Kosmologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o prawach świata fizycznego. **Kosmologiczny**, a, e, *p.* od kosmologii. **Kosmopolita**, y, *m.* (z grec.), obywatel świata. **Kosmopolitka**, i, *ż.* obywatelka świata. **Kosmopolityczny**, **Kosmopolicki**, a, e, *p.* uważający świat za ojczyznę. **Kosmopolityzm**, u, *m.* obywatelstwo świata. **Kosmorama**, y, *ż.* (z grec.), właściwie widok świata. = małowidło widziane przez szkło powiększające.

**Kosmowy**, a, e, *p.* kosmaty. **Kosmyk**, a, *m.* **Kosmyczek**, czka, *m. zdrob.* mały kosm, *np.* włosów, wełny, jedwabiu. = Kosmki kiszkowe, *anat.* błonki kosmate kiszki wyścielające. = Kosmyk zajęczy, ogon zajęczy. **Kosmykowaty**, a, e. *p.* nakształt kosmyków.

**Kośnieć**, *ob.* **Kościeć.** **Kośnienie**, **Kostnienie**, a, *n.* obracanie się w kość.

**Kośnica**, **Kostnica**, y, *ż.* miejsce gdzie składają kości umarłych.

**Kośnik**, a, *m.* kosarz. = ten co robi kosy. **Kosonogi**, a, ie, *p.* kośławy. **Kosooki**, a, ie, *p.* mający kose oczy. **Kosowica**, y, *ż.* pora koszenia trawy. **Kosowładny**, a, e, *p.* władający kosą, *np.* śmierć,

**Kosteczka**, i, *ż. zdrob.* od **Kostka.** **Kosteczny**, a, e, *p.* od kostek do gry. **Kostera**, y, **Kosternik**, a, *m.* gracz w kostki. **Kosterować**, uję, *s.n. nied.* grać w kostki. **Kosterstwo**, a, *n.* nałóg grania w kostki. **Kostka**, i, *ż. zdrob.* od **Kość.** Kostek przy osadzie każdej ręki jest osiem. = wypukłość u dołu nogi ludzkiej z boku nad stopą. Do kostek, po kostki, *np.* nosić suknie. W błocie po kostki. = Kostki słuchowe: młotek, kowadło, strzemie, znajdujące się przy błonie słuchowej w uchu. = Martwa kostka, zaskórna. = Kostka do grania, *ob.* **Kość.** = sześcienna, bryła zawarta sześcią równemi kwadratami. Pokrajać co w kostki. = jedna ze ścian tego sześcianu, kwadrat. Materya w kostki. **Kostkokrusz**, u, *m.* kruszec ołowiany. **Kostkowato**, *ps.* w kostki. **Kostkowaty**, a, e, *p.* kostkowany, w kostki krajany, robiony. = mający kostki u nóg. **Kostkowy**, a, e, *p.* od kostki u nogi. = od kostek do grania. Kostkowa puszka, z której się kostki rzucają. = nakształt kostki, sześcienny. **Kostnica**, *ob.* **Kośnica.**

**Kostrouszek**, szka, **Kostruch**, **Kostruchan**, a, *m.* pies gończy ze sterczącemi uszami. **Kostrubaty**, a, e, *p.* kosmaty, włochaty, *np.* kura. = chropowaty, guzowaty.

**Kostrzewa**, y, *ż. bot.* (Festuca), roślina z familii trawiastych, której gatunki: owcza, czerwona, szorstka czyli psia trawa. = *ob.* **Stokłosa.**

**Kostur**, a, *m.* **Kosturek**, rka, *m. zdrob.* koścień, kościana laska. = kij. Podpierać się kosturem, chodzić z kosturem. = kij w żelazo okuty do popędzania wołów, *ob.* **Oścień.**

**Kosy**, a, e, *p.* zakrzywiony jak kosa. = krzywy, ukośny. Kose oczy. **Kosynier**, a, *m.* powstaniec uzbrojony kosą. **Kosynierski**, a, ie, *p.* od kosyniera.

**Kosz**, a, *m.* naczynie z wici uplecione do chowania lub noszenia czego. Kosz chlebowy. Kosz masztowy, bocianie gniazdo. Kosz na zboże.

słomianka, słomiennik. Kosz dla ochrony młodego drzewa. Kosz w młynie nad kamieniem, z którego zboże sypie się pod kamień. Kosz szańcowy, napełniony ziemią i służący za zasłonę od pocisków nieprzyjacielskich. = *fig.* Osiąść na koszu, zostać opuszczonym. Osadzić pannę na koszu, opuścić po długiem o nią staraniu się. = Kosz (z tatar.), obóz tatarski, kozacki. Stać koszem. Położyć wojsko koszem. **Koszałka**, i, *ż.* kosz podługowaty, płaski, z wici pleciony. = Pleść koszałki, opałki, *fig.* bredzić, gadać bez sensu, ni w pięć ni w dziewięć. **Koszar**, u, *m.* **Koszara**, y, *ż.* ogrodzenie w polu na bydło, na owce, *ob.* **Hurty**. **Koszary**, ar, *l.m.* budynek dla żołnierzy.

**Koszatka**, i, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych.

**Koszenie**, a, *n.* cięcie kosą trawy, zboża.

**Koszenilla**, i, *ż. zool.* owad z rodzaju koników, którego gatunek, coccus cacti, daje piękną farbę szkarłatną, *ob.* **Czerwiec, Kokcyonella**.

**Koszer**, u, *m.* mięso które żydom jeść się godzi. **Koszerne**, go, *n.* opłata od rzezi bydła koszernego. **Koszerny**, a, e, *p.* (z hebr.), czysty, bez skazy. Mięso koszerne, jakie Talmud żydom jeść pozwala.

**Koszlawić**, i t. d. *ob.* **Koślawić** i t. d.

**Koszokop**, u, *m.* przykop za pomocą koszów szańcowych usypany i pod fortecę posunięty. **Koszokopowy**, a, e, *p.* od koszokopu. Koszokopowe wiązki, któremi się zasłaniają przebywając jakie miejsce w obec nieprzyjaciela. **Koszowniczy**, a, e, *p.* od koszownika. **Koszownik**, a, *m.* ten co kosze robi. **Koszowy**, a, e, *p.* od kosza. = **ego**, *m.* dowódzca kosza kozackiego, attaman.

**Koszor**, *ob.* **Kosior**.

**Koszt**, u, *m.* (z niem. włos.), nakład, wydatek. I koszt i praca wniwecz, *przysł.* Pożal się boże kosztu. Swoim kosztem. Cudzym kosztem. Koszta ponosić. O koszta przyprawić. **Kosztować**, uję, *s.n. nied.* koszt wyciągać, nabywać się za pewien koszt. Te dwa konie kosztują dwieście dukatów. = *fig.* (o trudach, staraniach). Wiele mnie to pracy kosztowało. Drogo cię to kosztować będzie.

**Kosztować**, uję, *s.cz. nied.* zmysłem smakowania dochodzić smaku, *np.* wina, potrawy. = *fig.* doświadczać próbować. Chceszli kosztować mego szczęścia? = **się**, *s.z.* z kim doświadczać się, probować się wzajemnie, kto lepszy, mocniejszy. **Kosztowanie**, a, *n.* dochodzenie smaku. = doświadczanie, próbowanie. **Kosztowniczek**, czka, *m.* przebierający w jedzeniu i piciu.

**Kosztownie**, *ps.* z wielkim kosztem. **Kosztowność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest kosztownem. = Kosztowności, rzeczy kosztowne. **Kosztowny**, a, e, *p.* wiele kosztujący, drogi, wysokiej ceny.

**Koszula**, i, *ż.* **Koszulka, Koszuleczka**, i, *ż. zdrob.* odzienie płócienne pod suknią na ciele lub kaftaniku flanelowym noszone. Bliższa koszula ciała niżeli żupan, *przysł.* Zgrać się do koszuli. Koszulę w zębach nosić, *fig.* być jeszcze dziecięciem. = futrówka czyli wyłożenie cegłami raszt i szyb w piecu hutniczym. = (u ogrodników), okrycie kupy gnoju suchą słomą jęczmienną. = *bot.* Koszulka, kielich niektórych roślin suchy, w podłuż na boku się otwierający i kwiat wypuszczający. = *anat.* Koszulki, błonki otaczające żyły. = Kartofle w koszulkach, z łupinami ugotowane. **Koszulnicka**, i, *ż.* szwaczka od koszul. **Koszulnik**, a, *m.* ten co koszule szyje.

**Koszyk**, a, *m. zdrob.* od Kosz. **Koszyczek, czka**, *m. zdrob.* od Koszyk, m. kwiaty, owoce, robótki kobiece. **Koszykarski**, a, ie, *p.* od koszykarza. **Koszykarstwo**, a, *n.* rzemiosło koszykarza. **Koszykarz**, a, *m.* ten co koszyki robi. **Koszykowaty**, a, e, *p.* podobny do koszyka. **Koszykowy**, a, e, *p.* od koszyka. **Koszyna**, y, *ż.* lichy koszyk. **Koszysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki kosz. = *bot.* (Ver-

bena), wiłułka żcicznik, gołębie ziele.

**Kot**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, rodzaju żbików. = *Przysł.* i *fig.* W nocy wszystkie koty bure. Żyć z kim jak pies z kotem. Koty z kim drzeć. Kota w worku targować. Gdy kota myszy nie czują, bezpiecznie sobie harcują. = *myśl.* zając. = Koty, futro z kotów.

**Kotara, Kotarba, Kotarcha**, y, *ż.* (z tatar.), namiot pilśniany u Tatarów. = pawillon, firanki naokoło łóżka.

**Koteczka**, i, *ż. zdrob.* od Kotka. **Kotek, tka**, *m. zdrob.* od Kot.

**Kotcrya**, yi, *ż.* (z franc.), towarzystwo osób jednej faryny, zgromadzających się w pewnych celach.

**Kotew, twi**, *ż. ob.* **Kotwica. Kotewka**, i, *ż. zdrob.* kotwiczka. = żelazo o czterech kolcach, w piasku zagrzebane, do ranienia koni nieprzyjacielskich. = *bot.* (Trapa), roślina w wodach stojących rosnąca, kasztan wodny, orzech wodny.

**Kotka**, i, *ż.* samica kota. = *bot.* kwiat roślin kotkowych. **Kotkowe**, *bot.* (Amentaceae), rośliny, których kwiat zowie się kotki, jakiemi są: wierzba, brzoza, topola.

**Kotlarczyk**, a, *m.* czeladnik kotlarski. **Kotlarka**, i, *ż.* żona kotlarza. = kotlarstwo. **Kotlarski**, a, ie, *p.* od kotlarza. **Kotlarstwo**, a, *n.* rzemiosło kotlarskie. **Kotlarz**, a, *m.* ten co kotły robi.

**Kotlet**, a, *m.* (z franc.), **Kotlecik**, a, *m. zdrob.* płatek mięsa z żeberkiem. Kotlety cielęce, baranie.

**Kotlina**, y, *ż.* **Kotlinka**, i, *ż. zdrob.* wydrążenie na kocioł. = jama kształt kotła mająca. = trzon czyli ognisko w piecu hutniczym, gdzie się kruszec układa do topienia. = *artyl.* gniazdo, spód kanału w moździerzu, gdzie się bomba kładzie. = jama w stawach pod wodą, gdzie się karpie kryją. = legowisko zwierząt, mianowicie zająca. = miedziana moneta, miedziaki. **Kotlowe**, go, *n.* płaca od kotła gorzałki. **Kotlowy**, a, e, *p.* od kotła. = ego, *m.* robotnik w gorzelniach przy kotle. **Kotły**, *ob.* **Kociel.**

**Kotna**, ej, *p. ż.* (o kotkach i niektórych innych samicach z brzemieniem chodzących). Kotka, owca, zajęczyca, sarna, niedźwiedzica kotna.

**Kotwica**, y, *ż.* **Kotwiczka**, i, *ż. zdrob.* narzędzie żelazne o kilku ostrych pazurach, przykute do łańcucha lub przywiązane do liny, które rzucają na dno wody dla zatrzymania okrętu. Rzucić kotwicę. Stać na kotwicy. Podnieść kotwicę. Kotwica, godło nadziei. **Kotwiczne**, go, *n.* opłata od rzucenia w porcie kotwicy. **Kotwiczny**, a, e, *p.* od kotwicy. Lina kotwiczna, *ob.* **Kiersztak.**

**Kotylion**, u, *m.* (z franc.), spodnica. = rodzaj tańca.

**Kować, Kuć, kuję**, *s.cz. nied.* bić młotem kruszce, a mianowicie żelazo na kowadle. Kuj żelazo, dopokąd rozgrzane, *przysł. ob.* **Łyko.** = Kuć więzy, *fig.* przyrządzać niewolą. = Kuć prawa, wyrazy, *fig.* nowe tworzyć prawa, wyrazy. = Kuć konie, przybijać im podkowy. = Kuć pieniądze, bić pieniądze. = *fig. ob.* **Knować. Kowadło**, a, *n.* **Kowadełko**, a, *n. zdrob.* nakowalnia, na kłocu sosnowym osadzona, na której kowal kładzie żelazo do kucia. Być między młotem a kowadłem, *przysł.* być w trudnem położeniu. = Kowadełko, *anat.* jedna z czterech kostek słuchowych, za bębenkiem położona. **Kowadłowy**, a, e, *p.* od kowadła. **Kowal**, a, *m.* ten co robi różne sprzęty żelazne i konie kuje. Kowal zawinił, a ślusarza powieszono, *przysł.* Być kowalem swojej fortuny, być swojej fortuny twórcą. = *zool.* ryba morska. = *zool.* owad skrzydlaty z gromady pluskwowatych. **Kowalczyk**, a, *m.* czeladnik kowalski. **Kowalik**, a, *m. zool.* ptaszek trochę większy od wróbla, którego dwa gatunki: murowy i drzewny. **Kowalka**, i, *ż.* żona kowala. = kowalstwo. **Kowalnia**, ni, *ż.* kuźnia. **Kowalski**, a, ie, *p.* od kowala. Na-

rzędzia, miechy kowalskie. **Kowalstwo**, a, *n.* rzemiosło kowalskie. **Kowanie**, a, *n.* kucie. **Kowany**, a, e, *p.* kuty.

**Koza**, y, *ż.* samica kozła. *Przysł.* Na pochyłe drzewo i kozy skaczą. Przyjdzie koza do woza. Tak zrobić żeby i wilk był syty i koza cała. = kobza, dudy, gajdy. = *zool.* śledź rzeczny. = *ast.* konstellacya, Amaltea, tuż przy Woźnicy. = areszt, więzienie. Wsadzić, zapakować kogo do kozy.

**Kozacki**, a, ie, *p.* od kozaka lub kozaków. Koń kozacki. Życie kozackie. Po kozacku. **Kozactwo**, a, *n.* sposób życia kozacki, hajdamactwo. = *zbior.* kozacy. **Kozaczek**, czka, *m. zdrob.* mały kozak. = taniec kozacki. **Kozaczka**, i, *ż.* żona kozaka. **Kozaczyzna**, y, *ż.* kozactwo. = *zbior.* kozacy. = kraj kozaków zaporożkich. **Kozak**, a, *m.* rodem z kraju kozackiego. = rozbójnik, hajdamaka. = służący po kozacku ubrany. = taniec kozacki.

**Kozera**, y, *ż.* karta świetna. = Nie bez kozery, nie bez przyczyny. **Kozerny**, a, e, *p.* od kozery, *np.* tuz, król. **Kozerować**, uję, *s.n. nied.* grać kozerę, zadawać kozerę.

**Kozi**, a, e, *p.* od kozy. Kozi róg. Zapędzić kogo w kozi róg. *fig.* w ciasne miejsce, w ciasny kąt. Kozia szerść. Sprzeczać się o kozią wełnę, *fig.* o trzaskę. = *bot.* Kozi korzeń. *ob.* Omieg. = Kozi mlecz, *ob.* Utwar. = Kozia stopa, *ob.* Podagrycznik. = Kozia stopa, *chir.* narzędzie do rwania zębów. **Koziarka**, i, *ż.* ta co kozy pasie. **Koziarnia**, ni, *ż.* stajnia na kozy. **Koziarz**, **Kozlarz**, a, *m.* ten co kozy pasie. = grający na kozie. **Kozibród**, oda, *m. bot.* (Trogopogon), ogrodowy, salsefia, roślina z działu cykoryowych, mająca korzeń prosty, jadany za jarzynę jak pasternak, ale delikatniejszy. **Kozica**, y, *ż.* styk, długi kij okuty w żelazo, którym odrzucają ziemię od lemiesza. = nasad pługowy, rękojeść pługa. **Kozieł**, zła, *m.* samiec kozy. Uparty jak kozieł. = *fig.* Kozła doić, napróżno pracować. Kozieł na czole, zmarszczone lub zachmurzone czoło, znak nieukontentowania. Kozła postawić. = *fig.* upór, krnąbrność. Wybić komu kozła. = siedzenie woźnicy. Powozić z kozła. = Kozły, kopki, kobylice, na których tracze piłują drzewo. = sztaluga u malarza. = krokwie na dachu. = pale, słupy, na których most stoi. = trzy karabiny na ziemi postawione i o siebie bagnetemi oparte. W kozły broń. = Kozły rosochate, *fort.* rogatki, kobylenie. **Kozielek**, **Koziołek**, łka, *m. zdrob.* mały kozieł. = przerzucenie się przez głowę do góry nogami. Przewracać koziołki. Wywrócić kozłołka. = *bot. ob.* Wielosił. = *zool.* ptak błotny, baranek bekas. **Kozik**, a, *m.* nożyk składany, przy pasie na rzemyczku u wieśniaków wiszący. **Kozilek**, u, *m. bot.* (Pimpinella tragium), gatunek biedrzeńca. **Kozina**, y, *ż.* mięso kozie. **Koziniec**, ńca, *m.* stajnia na kozy. **Koziobrody**, a, e, *p.* mający kozią brodę. **Kozionogi**, a, ie, *p.* mający kozie nogi, *np.* satyr. **Koziorogi**, a, ie, *p.* mający kozie rogi. **Koziorożec**, żca, *m. zool.* kozieł skalny, antylopa. = *ast.* jeden z 12 znaków zodiaku na półkuli południowej, w który słońce wstępuje na początku zimy. = i **Koziorożnik**, a, *m. bot.* boża trawka. = *bot.* lucerna pastewna. **Koziostopy**, a, e, *p.* kozionogi. **Kózka**, i, *ż.* młoda koza. = *zool.* owad kozinóg. = *zool.* kózka wodna, owad do komara podobny. = *zool.* mała rybka, nieco większa od śliza, mająca pod oczami po jednym ostrym kolcu. **Kozlak**, a, *m. bot.* grzyb z rodzaju huby. = maśluk. **Kozlątko**, a, **Kozlę**, cia, *n.* płód kozi. **Kozlęcina**, **Kozlina**, y, *ż.* kozlęce mięso. **Kozlęcy**, a, e, *p.* od kozlęcia. *np.* skóra. **Kozlek**, łka, *m. bot.* (Valeriana), bieldrzan, roślina z familii kozlkowatych, której gatunek, kozlek lekarski, z kwiatami czerwonemi w medy-

cynie używany. **Kozli, a, e,** *p.* od **kozla. Kozlować, uję,** *s.n. nied.* skakać jak kozlęt. = swawolić. **Kozlowaty, a, e,** *p.* podobny do kozła. **Kozlowy, a, e,** *p.* od kozła, kozli. Park kozłowy, smród kozli. = *bot.* Kozłowe ciernie, *ob.* **Dragant.** = *ob.* **Kolcowój. Kozodój, oja,** *m.* ten co kozy doi. = *zool.* ptak z rzędu paszczowatych, którego jeden z gatunków jest lelek, w nocy tylko latający, wielkości kukułki. **Kozooki, a, ie,** *p.* mający kozie oczy. **Kozopas, a,** *m.* ten co kozy pasie.

**Kozub, a,** *m. zool.* ptak z rzędu drapieżnych dziennych, rodzaju sokołów. = i **Kozubek, bka,** *m. zdrob.* pudełko z łyka plecione na jagody. **Kozubaty, a, e,** *p.* krzywo-wydęty. **Kozubieć, ję,** *s.n. nied.* krzywo-wydętym się stawać.

**Kożuch, a,** *m.* **Kożuszek, szka,** *m. zdrob.* futro ze skór owczych. = pliwka tłusta na mleku, na śmietanco. **Kożuchować, uję,** *s.cz. nied.* szczepić za korę. Kożuchują się drzewa ziarnkowe i pestkowe. **Kożuchowanie, a,** *n.* szczepienie za korę. **Kożuchowiec, wca,** *m. zool.* mol, owad którego liszka futra gryzie.

**Kozula, i,** *ż.* **Kozulka, i,** *ż. zdrob.* haczyk podwójny, czyli o jednej rączki mający dwa wąsy, do łowienia szczupaków używany.

**Kozyrek, rka,** *m.* daszek u czapki.

**Kpać, kpam,** *s.cz. nied.* kpem nazywać, łajać. = się, *s.z.* nawzajem się kpem nazywać. **Kpanie, a,** *n.* łajanie. **Kpiarz,** a, *m.* ten co kpi, szydzi, drwi. **Kpić, kpię,** *s.n. nied.* z kogo, z czego, drwić, szydzić. **Kpienie, a,** *n.* drwienie, szydzenie. **Kpina, y,** *m.* klepek. = *ż.* i **Kpinka, i,** *ż. zdrob.* drwinka. Kpinki sobie z kogo robić, stroić, drwić, szydzić.

**Kra, y,** *ż.* szyba lodu przed zamarznieniem i po rozmarznieniu na rzece pływająca. = *med.* puchnienie śledziony. = twardość z nabrzmieniem w boku. = zatwardzenie macicy.

**Krab, a,** *m. zool.* rak morski podobny nieco do pająka.

**Kraciasto,** *ps.* z kratami. **Kraciasty, a, e,** *p.* mający kratę, opatrzony kratą, *np.* drzwi, okna. = w kraty, *np.* materya. **Kracić, cę,** *s.cz. nied.* dać kratę, opatrzyć kratą.

**Kraczki, ów,** *l.m. zool.* ptaki wróblowate, szczupłodziobe, należące do dudków.

**Kradnienie, Kradzenie, a,** *n.* kradzież. **Kradomie,** *ps.* ukradkiem. **Kradomy, a, e,** *p.* ukradkowy, skryty, potajemny. **Kradzieski, a, ie,** *p.* złodziejski. **Kradzieztwo, a,** *n.* **Kradzież, y,** *ż.* zabranie potajemne cudzej własności. Popełnić kradzież. = rzecz ukradziona. Kradzież przy kim znaleziona, *ob.* **Lice. Kradzieżca, y, Kradzieżnik, a,** *m.* złodziej. **Kradzieżność, ści,** *ż.* skłonność do kradzieży. **Kradzieżny, a, e,** *p.* od kradzieży. = skłonny do kradzieży. **Kradziony, a, e,** *im.* ukradziony. = kradomy, skryty, tajemny.

**Krąg, ęgu,** *m.* obwód, okrąg, koło. W krąg, w koło, dokoła, naokoło. = kłąb, obłąk. Wąż się w kręgi zwija. = Ująć żądze w kręgi, *fig.* w klubę, w ryzę. = koło zupełne, szyba okrągła. Krąg kamienny, którym na igrzyskach do mety rzucano. Krąg wosku. Krąg słoneczny. Krąg garncarski, na którym garncarz toczy naczynia. = Kręgi, słoje w drzewie. = tylna część szyi, kark. Kręgi sobie lub komu połamać, kark skręcić. **Krąglak, a,** *m.* sztuka drzewa okrągłego. **Krąglec, ję,** *s.n. nied.* stawać się okrągłym. **Krąglić, lę,** *s.cz. nied.* zaokrąglać. **Krąglica, y,** *ż.* kruglica, cyga, wartałka. **Krąglo,** *ps.* okrągło. **Krągły, a, e,** *p.* okrągły.

**Kraj, u,** *m.* brzeg, *np.* sukni, kapelusza, lasu, świata. Zasłać kogo na kraj świata, na kończyny świata. Pójść na kraj świata. = część ziemi od narodu zamieszkana. Co kraj, to obyczaj.

**Krajać, ję,** *s.cz. nied.* ciąć nożem, nożyczkami. Tak krawiec kraje,

jak mu materyi staje, *przysł.* = *fig.* przenikać boleśnie, przeszywać. Żałość serce kraje. Serce mi się kraje. **Krajanie**, a, *n.* cięcie nożem, nożyczkami. **Krajanka**, i, *ż.* ser pokrajany w kształcie cegły. **Krajczanka**, i, *ż.* córka krajczego. **Krajczostwo**, a, *n.* urząd krajczego. = *zbior.* krajczy z żoną. **Krajczy**, ego, *m.* krający drugim przy stole. = w Polsce dawniej urzędnik. Krajczy koronny, litewski. **Krajczyc**, a, *m.* syn krajczego. **Krajczyna**, y, *ż.* żona krajczego.

**Kraik**, u, *m. zdrob.* mały kraj.

**Krajka**, i, *ż.* brzeg u postawu sukna z odmiennej wełny zrobiony.

**Kraina**, y, *ż.* część kraju, prowincya. = pas, strefa ziemi. = strona nieba: wschód, zachód, północ, południe. = *anat.* pewna część ciała, pewne miejsce w bliskości jakiej części ciała. Kraina pępkowa, lędźwiowa, łonowa. **Krajobraz**, u, *m.* obraz kraju, widok krainy, okolicy, landszaft, mappa. **Krajomiernictwo**, a, *n.* mierzenie kraju, ziemiomiernictwo. **Krajomierniczy**, a, e, *p.* ziemiomierniczy. **Krajopis**, **Krajopisarz**, a, *m.* ziemiopis, geograf. = **Krajopis**, u, *m.* opisanie kraju. **Krajopisarski**, a, ie, *p.* od krajopisarza. **Krajopisarstwo**, a, *n.* ziemiopisarstwo. **Krajorys**, u, *m.* rys kraju, mappa. **Krajowiec**, wca, *m.* rodem z jakiego kraju, tubylec. **Krajowość**, ści, *ż.* wszystko co jest właściwe jakiemu krajowi. **Krajowy**, a, e, *p.* od kraju, należący do kraju. Płody krajowe. Zwierzęta krajowe. Rośliny krajowe. Obyczaje krajowe. Pisarze krajowi.

**Krakać**, am, czę, *s.n. nied.* (o kruku, wronie), głos wydawać. Kiedy przyjdziesz między wrony, musisz krakać jak i ony, *przysł.* = *fig.* wrzeszczeć, hałasować na kogo. **Krakanie**, a, *n.* kruka, wrony.

**Kraków**, owa, *m.* niegdyś stolica Polski. Nie za jeden dzień Kraków zbudowano, *przysł.* **Krakowiak**, **Krakowianin**, a, *m.* rodem z Krakowa. = Krakowiak, taniec krakowski i śpiew przy nim. **Krakowianka**, i, *ż.* kobieta rodem z Krakowa. **Krakowski**, a, ie, *p.* od Krakowa, z Krakowa. **Krakus**, a, *m.* żołnierz konny w powstaniu 1831 roku.

**Krakwa**, y, *ż.* kaczka mniejsza od pospolitej, której kaczor ma na szyi obrączkę białą szerszą, a poniżej białe piętno.

**Kralka**, i, *ż.* dziesiątka w kartach polskich.

**Kram**, u, *m.* **Kramik**, a, *m. zdrob.* sklep kramarski. **Kramarczyk**, a, *m.* kupczyk handlujący drobnemi towarami. **Kramarka**, i, *ż.* przedająca w kramie. **Kramarski**, a, ie, *p.* od kramarza. **Kramarstwo**, a, *n.* przedawanie drobnych towarów. **Kramarz**, **Kramnik**, a, *m.* przedający w kramie. **Kramnica**, y, *ż.* kram. **Kramny**, **Kramowy**, a, e, *p.* od kramu, z kramu.

**Kran**, u, *m.* kurek przy beczkach, kadziach.

**Kraniec**, ńca, *m.* kraj, brzeg, krawędź. = kres, granica, kończyna. = krąg, krążek.

**Krasa**, y, *ż.* piękność, ozdoba, uroda.

**Kraść**, dnę, *s.cz. nied.* brać potajemnie rzecz cudzą. = *fig.* ujmować, zmniejszać. Białegłowy zwykły sobie kraść lata. = Kraść kogo, okradać. Komissarze kradną swojego pana.

**Krasić**, szę, *s.cz. nied.* piększyć, zdobić. = farbować czerwono. = okrasą zaprawiać. = trzebić, kleszczyć ciołki, byczki. **Kraska**, **Krasowronka**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu wróblowatych, stożkodziobych, na Litwie siwowronka zwany, chociaż nie sinego, ale błękitnego koloru. **Krasno**, *ps.* czerwono. = pięknie. = tłusto, *np.* jadać. **Krasnolicy**, a, e, *p.* mający piękne lice. **Krasnooki**, a, ie, *p.* mający piękne oczy. **Krasnopióry**, a, e, *p.* mający piękne pióra. **Krasność**, ści, *ż.* piękność. **Krasnotwarzy**, a, e, *p.* mający piękną twarz. **Krasnowłosy**, a, e, *p.* mający piękne włosy. **Krasny**, a, e, *p.* czerwony. = piękny. = okraszony. **Krasomowca**, y, *m.* pię-

knie mówiący, retor. **Krasomownie**, *ps.* mową ozdobną. **Krasomowność, ści**, *ż.* kwiecistość mowy, piękność wyrażeń. **Krasomowny, a, e**, *p.* pięknie, ozdobnie mówiący. **Krasomowski, a, ie**, *p.* retoryczny. Figury krasomowskie. **Krasomowstwo, a**, *n.* wymowa ozdobna, kwiecista, retoryka. **Kraszanka, i**, *ż.* jaje kraszone wielkanocne.

**Krata, y**, *ż.* (z łac. włos.), **Kratka, Krateczka, i**, *ż. zdrob.* pręty żelazne wzdłuż i poprzek przybite lub wmurowane, *np.* u okna. = w klasztorze panieńskim, krata oddzielająca chór od kościoła, lub sam klasztor od reszty świata. = *fort.* Krata spustna, z żelaznemi hakami, którą spuszczają dla wzbronienia nieprzyjacielowi wejścia do fortecy. = Krata mularska, z drutu lub prętów do przesiewania wapna, piasku. = Krata, kratka w izbie sądowej, za którą stają adwokaci spraw broniący. Stawać za kratami, *fg.* bronić spraw, być adwokatem. = Kratki u konfessyonału. = Kraty, kratki, czworoboki na materyach, płócienkach. Materya w kraty, w kratki. = Kratka na papierze, w regiestrze. Poliniować w kratki.

**Krater, u**, *m.* (z grec.), otwór wulkanu.

**Kratkować, uję**, *s.cz. nied.* robić na czem kratki, liniować w kratki. **Kratkowanie, a**, *n.* robienie kratek. **Kratkowy, a, e**, *p.* od kratki, w kratki.

**Krawacz, Krawalnik, a**, *m.* gnyp szewski. **Krawalnica, y**, *ż.* deska lipowa lub olszowa, na której szewc kraje skórę. **Krawcowa, ej**, *ż.* żona krawca. **Krawcowy, a, e**, *p.* krawiecki. **Krawczyk, a**, *m.* czeladnik krawiecki. = *myśl.* dzik w drugim roku, psy i myśliwych ostremi kłami (krający) kaleczący.

**Krawędź, dzi**, *ż.* bok albo brzeg wzdłuż idący, ostry, *np.* łóżka, kanapy, przepaści. = *mat.* linia przecięcia dwoch ścian wielościanu. **Krawędziasty, Krawędzisty, a, e**, *p.* mający krawędzie.

**Krawiec, wca**, *m.* ten co przykrawa i szyje odzienie. **Krawiecki, a, ie**, *p.* od krawca. **Krawiectwo, a**, *n.* rzemiosło krawieckie.

**Krążać, am**, *s.cz. nied.* krajać w krążki. **Krążek, żka**, *m. zdrob* od Krąg, *ob.* ten wyraz. = Krajać w krążki, w talerzyki. = Krążek drewniany do przykrywania garnka z mlekiem. = Krążek galwaniczny, miedziany lub zynkowy, wchodzący w skład stosu Wolty. **Krążenie, a**, *n.* obieganie w krąg, *np.* soków w roślinach, pieniędzy w kraju. Krążenie krwi, obieg krwi po całem ciele, drogą arteryi i żył w sercu początek biorących. **Krążołek, łka**, *m.* kij z osadzonym na końcu podziurawionym krążkiem, którym się bije śmietana w maślnicy, dla przerobienia jej na masło. **Krążyć, żę**, *s.n. nied.* chodzić, biegać, latać, obracać się w krąg, w koło, do koła, na około. Ziemia krąży około słońca. Wilki krążą około stada. Krew krąży w ciele. Pieniądze krążą w kraju. A nad głowami krążą kruków stada. Różne powieści krążą między gminem.

**Kreacya, yi**, *ż.* (z łac.), tworzenie, mianowanie, obieranie przez wyższą władzę, *np.* parów, kardynałów. **Kreatura, y**, *ż.* **Kreaturka, i**, *ż. zdrob.* stworzenie. = ten co winien komu swoje wyniesienie. Kreatura ministra.

**Kreci, a, ie**, *p.* od kreta lub kretów. Krecia nora.

**Kręcenie, a**, *n.* czynność słowa **Kręcić, cę**, *s.cz. nied.* w krąg co obracać, skręcać, *np.* jedwab, nici, powrozy, wąsy. = *s.n.* Kręcić głową, zadkiem. = *fig.* używać wykrętów, postępować krętą drogą. = **się**, *s.z.* w krąg się obracać. Głowa mi się kręci. Pijanemu zdaje się, że wszystko się kręci. = biegać tu i owdzie, wiercić się. Lata z kąta do kąta, wierci się i kręci. = Kręcić się koło kogo, czego, krzątać się, uwijać się, nadskakiwać. Kręci się koło tej damy. = fryzować się. Włosy mu się kręcą. **Kręciciel a**, *m.* **Kręcicielka, i**, *ż.* ten, ta

co kręci nici; powrozy. = *ob.* **Kręciel.** **Kręcidło**, a, *n.* narzędzie do kręcenia. **Kręciel**, a, *m.* matacz, szalbierz. **Kręcielka**, i, *ż.* mataczka, szalbierka. **Kręcielnia**, ni, *ż.* miejsce, gdzie kręcą sznury, powrozy. **Kręcielstwo**, a, *n.* matactwo, szalbierstwo. **Kręciszek**, szka, *m.* kmin polny. **Kręciwąs**, a, *m.* ten co wąs pokręca. **Kręcony**, a, e, *im.* słowa Kręcić. Nici kręcone. Schody kręcone. **Kręcz**, u, *m. med.* zakręcenie, skrzywienie głowy. **Kręczyuka**, i, *ż. bot.* (Spiranthes), roślina storczykowa, szrubokwit.

**Kreda**, y, *ż.* węglan wapna.

**Kredencerka**, i, *ż.* żona kredencerza. **Kredencerz**, a, *m.* mający dozór nad kredensem. **Kredens**, u, *m.* szafa ze srebrem stołowem. = izba w której jest kredens.

**Kredka**, i, *ż. zdrob.* kawałek kredy. = *fig.* Wziąć pod kredkę, pod ścisły rachunek. Żyć z kredką, oszczędnie.

**Kredo**, *nieod.* wierzę w Boga. Wlazł jak Piłat w kredo, potrzebny tam jak diabeł w Częstochowie.

**Kredyt**, u, *m.* (z łac.), przekonanie o możności i rzetelności zapłaty. Dawać na kredyt. Brać na kredyt. = *fig.* wziętość, powaga, zjednane zaufanie. **Kredytor**, a, *m.* **Kredytorka**, i, *ż. ob.* Wierzyciel, i t. d. **Kredytować**, uję, *s.cz. nied.* komu, dawać na kredyt, na borg. **Kredytowanie**, a, *n.* dawanie na kredyt, borgowanie. **Kredytowy**, a, e, *p.* od kredytu. Listy kredytowe.

**Kredziany**, a, e, *p.* z kredy. **Kredziasty**, a, e, *p.* zawierający kredę, podobny do kredy.

**Kręgiel**, gla, *m.* jeden z dziewięciu walców drewnianych, służących do gry tegoż nazwiska. **Kręgielek**, lka, *m. zdrob.* od Kręgiel. = *artyl. ob.* Nadstawek. **Kręgielkowaty**, a, e, *p. bot.* podobny do kręgielka. **Kręgielnica**, y, **Kręglarnia**, ni, *ż.* miejsce, gdzie grają w kręgle. **Kręgielny**, a, e, *p.* od kręgla. **Kręglowato**, *ps.* nakształt kręgla. **Kręglowaty**, a, e, *p.* podobny do kręgla. **Kręgowy**, a, e, *p.* od kręgów w grzbiecie. = mający kręgi, grzbiet pacierzowy.

**Kremor-tartari**, *nicod.* winian potażu, kamień winny, tworzący się w beczkach winem nalanych, po oczyszczeniu używany w medycynie.

**Kreować**, uję, *s.cz. nied.* (z łac.), tworzyć, mianować kogo czem.

**Krepa**, y, *ż.* materya kędzierzawa, czarna na żałobę.

**Krępa, Krempa**, y, *ż.* klamra do krępowania, spajania. = skrzydło u kapelusza.

**Krępak**, a, *m.* pasmo gór karpackich.

**Krepel**, pla, *m.* (z niem.), ciasto smażone w maśle.

**Krępiny**, pin, *l.m.* ozdoby szmuklerskie u frendzli.

**Krępość**, ści, *ż.* zsiadłość członków ciała. **Krępować**, uję, *s.cz. nied.* wiązać mocno, ściskać krępulcem. = *fig.* ścieśniać, ograniczać wolność myśli, działania. **Krępowanie**, a, *n.* ściskanie krępulcem, mocne wiązanie. = *fig.* ścieśnienie, ograniczenie. **Krępulec**, lca, *m.* kołek do krępowania. **Krępy**, a, e, *p.* zsiadły, zwięzły, a przytem nizkiego wzrostu.

**Kres**, u, *m.* koniec, meta. Tu kres naszej podróży. Kres żywota. Położyć kres czemu. = granica, a mianowicie w *l.m.* **Kresy**, ów, linia graniczna między Polską a hordą tatarską u dolnego Dniepru i przy jego ujściu osiadłą. **Kresa**, y, *ż.* linia podłużna, pręga, jak u zwierząt na grzbiecie. = szram, blizna od cięcia pałaszem; mianowicie na twarzy.

**Krescencya**, yi, *ż.* (z łac.), urodzaj.

**Kreska**, i, *ż. zdrob.* od Kresa, linijka. = znak nad głoskami (ć, ń, ś, ź, ó). = głos dany komu w wotowaniu. Dać komu kreskę. Zbierać kreski. = kres życia, kolej śmierci. Przyszła kryska na Matyska.

**Kreski, Krezki**, *ob.* Kryzki.

**Kreskować**, uję, *s.cz. nied.* dawać kreski nad głoskami. = *s.n.* Kreskowac na kogo, dać komu kreskę, wotować, głosować na kogo. **Kreskowanie**, a, *n.* znaczenie głosek

ciskami. = głosowanie, wotowanie. **Kreślenie**, a, *n.* rysowanie kreskami. = opisywanie, malowanie. **Kreślić**, lę, *s.cz. nied.* rysować kreskami. Umiano pierwej kreślić niżeli pisać. = opisywać, malować myśli. Opaliński w satyrach swoich kreślił obraz nadużyć, jakich się nad pracowitym ludem dopuszczano.

**Kret**, a, *m. zool.* zwierzątko czarne, podziemne.

**Krętanina**, y, *ż.* kręcenie się za czem, koło czego. = piątanina. = kręcicielstwo, wykręty.

**Kretes**, tylko w przypadku szóstym z przyimkiem *z*: z kretesem, do szczętu, ze szczętem. Zburzyć, wywrócić, obalić, zniszczyć z kretesem.

**Kręty**, a, e, *p.* kręcący się, skręcony, pokręcony. **Kręto**, *ps.* kręcąc się. = Kręto koło niego, chudo, kuso, ciasno. **Krętodziob**, a, *m. zool* ptak z krętym dziobem. **Krętogłów**, a, *m. zool.* ptak wielkości skowronka, mogący głowę w tył zupełnie wykręcić. **Krętogłowy**, a, e, *p.* zawracający głowę. **Krętogon**, a *m. zool.* gatunek małpy ogoniastej. **Krętolotny**, a, e, *p.* kręcąc się ulatujący, *np.* dym.

**Kretomysz**, y, *ż. zool.* zwierzę ssące, którego gatunki: kretomyszy właściwe, ślepuszonki i ziemiomyszy.

**krętorogi**, a, ie, *p.* mający kręterogi. **Krętość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest kręte, pokręcone. **Krętosz**, a, *m.* kręciel, człowiek wykrętny. **Krętowaty**, a, e, *p.* nieco kręty. = krętny, wykrętny.

**Kretowina**, y, *ż.* **Kretowisko**, a, *n.* pagórek usypany przez kreta. = Kretowina, choroba konska, guz na kaiku za uszami.

**Krętowzniosły**, a, e, *p.* kręcący się do góry. **Kręty**, a, e, *p.* kręcący się, pokrętny. Kręty bieg rzeki. Kręta droga. = *fig.* wykrętny, służący do wykrętów. Kręte drogi, ścieżki. = *anat.* Kręta kiszka czyli kosa (ileum).

**Krew**, krwi, *ż.* najważniejszy płyn organiczny w ciele zwierzęcem, u zwierząt ssących i ptaków czerwona ciepła, u ryb i płazów czerwona zimna, u innych stworzeń biała zimna. Krew puszczać. Krwi puszczanie. Krew mu płynie, ciecze z nosa. Krew przelewać, rozlewać. Krwi pragnący, żądny. Broczyć krwią. Bić się do pierwszej krwi (w pojedynku na pałasze). Bronić się, bić się do ostatniej kropli krwi. Na taki widok krew się we mnie burzy. Zimna krew, *fig.* flegma, spokojność umysłu. Zabił go z zimną krwią. = pokrewieństwo. Krew nie woda. = ród, familia. Pochodzi ze krwi szlacheckiej, królewskiej. = Koń pełnej krwi, czystej rasy. Koń półkrwi, szlachetnej także, ale mieszanej. = Smocza krew, guma żywiczna, sącząca się z pewnego drzewa amerykańskiego.

**Krewa**, *niod.* więcej ok w grze kartowej, a mianowicie w kwindeczu niżeli gra wymaga. **Krewić**, wię, *s.n. nied.* **Skrewić**, wię, *s. dok.* mieć więcej ok, niżeli gra wymaga. = *fig.* popełnić co złego, niedotrzymać słowa, zawieść położone zaufanie. Nie dyktatura skrewiła, ale tylko dyktator.

**Krewki**, a, ie, *p.* skłonny do grzechu, ułomny. Krewkie ciało, przyrodzenie ludzkie. **Krewkość**, ści, *ż.* skłonność do grzechu, ułomność. Grzech z krewkości i niedołężności pochodzi. **Krewna**, ej, *ż.* pokrewna. **Krewność**, ści, *ż.* pokrewieństwo. **Krewny**, ego, **Krewniak**, a, *m.* pokrewny.

**Krezá**, *ob.* **Kryza**. **Krezki**, *ob.* **Kryzki**.

**Krężel**, żla, *m.* **Krężelek**, lka, *m. zdrob.* część wyższa kądzieli, około której przędziwo się obwija.

**Krężlowaty**, a, e, *p.* węzłowaty, sękowaty.

**Kriszna**, **Kryszna**, y, *m.* dziewiąte wcielenie boga Wiszny, drugiej osoby Trójcy indyjskiej.

**Krnąbrnie**, *ps.* uparcie. **Krnąbrność**, ści, *ż.* upór, upartość, zaciętość. **Krnąbrny**, a, e, *p.* uparty, zacięty.

**Krobczany**, a, e, *p.* od krobki. **Kramarka krobczana**, co w krobce

drobne towary nosi. **Krobeczaik, Krobnik, Krobkarz, a,** *m.* ten co robi krobki. = ten co w krobce drobne towary nosi. **Krobia, bi,** *ż.* **Krobka, Króbka, i,** *ż. zdrob.* od Krobia. **Krobeczka, Króbeczka, i,** *ż. zdrob.* od Krobka, skrzynka, pudełko.

**Kroć,** w *l. p. nieod. l. m.* **Krocie,** tylko z imionami liczebnemi kardynalnemi: dwa kroć, trzy kroć, dwa razy, trzy razy. Dwa kroć sto tysięcy, 200,000. = Krocie, tysiące, bardzo wiele, mnóstwo, bez liku. Codziennie z nędzy mario Niemców krocie.

**Krochmal, u,** *m.* (z niem.), mączka, skrobia, z pszenicy, kartofel, ryżu, otrzymywany, używa się do nadania tęgości bieliznie. **Krochmalenie, a,** *n.* płókanie bielizny w wodzie z krochmalem. **Krochmalić, lę,** *s. cz. nied.* płókać bieliznę w wodzie z krochmalem. **Krochmalik, u,** *m.* łazurek. **Krochmalnik, a,** *m.* ten co robi lub przedaje krochmal. **Krochmalny, a, e,** *p.* nakrochmalony.

**Króclć,** *ob.* Skracać. = *ob.* Ukracać. **Króclca, y,** *ż.* krótki pistolet kieszonkowy.

**Krocień, tnia,** *m. bot.* (Croton), roślina zagraniczna, której gatunek, krocień grenadyllowy (C. tiglium), jest jadowity, i na wezykatorye używany.

**Króciuchno, Króciutko, Króciusieńko, Króciuteńko,** *ps.* bardzo krótko. **Króciuchny, Króciutki, Króciusieńki, Króciuteńki, a, e,** *p.* bardzo krótki.

**Krocz, y,** *ż.* najpowolniejszy krok konia, różny od stępy, a przyspieszony zamienia się w szlap. **Kroczak, a,** *m.* koń kroczą idący. **Kroczek, czka,** *m. zdrob.* od Krok. **Kroczenie, a,** *n.* stąpanie szerokiemi kroki. **Kroczyć, czę,** *s.n. nied.* stąpać szerokiemi kroki. **Kroczysty, a, e,** *p.* stąpający szerokiemi kroki.

**Krogulczy, a, e,** *p.* od krogulca, *np.* pazury. **Krogulczyk, a,** *m.* ptak mniejszy od krogulca, na gołębie polujący. **Krogulec, lca,** *m. zool.* ptak drapieżny, dzienny, należy do sokołów, *ob.* Jastrząb.

**Kroić,** *ob.* Krajać. **Krój, kroju,** *m.* kształt jakim suknia jest przykrojona. = krój u pługa, ostrze ziemię krające, przed lemieszem osadzone.

**Krok, u,** *m.* postęp nogi w kroczeniu naprzód. Krok powolny, szybki, przyspieszony. Iść wolnym, prędkim, szybkim krokiem. Przyspieszyć kroku. Zwolnić krok. Iść za kim krok w krok. Na krok kogo nie odstępować. = *fig.* Iść żółwim krokiem. Postępować olbrzymim krokiem. = *fig.* postępek. Śledzić czyje kroki. Pierwszy krok najcięższy. = Dotrzymać, dostać komu kroku, stać w kroku, nieustąpić z placu, dotrzymać placu. Takiemu władcy któż dostoi kroku? Nieprzyjaciela czekał, stojąc w kroku. = Ustąpić komu kroku, ustąpić pierwszeństwa, pierwszego miejsca. = miara, ile krok wynosi. Krok zwyczajny jest 2 stopy, tak iż 8000 kroków na jednę milę polską liczą. Krok geometryczny ma 5 stop, czyli łokci 3, calów 8. = *fig.* niewielka odległość. Tylko krok jeden jest między żywotem a śmiercią. = Krok w ciele, rosochy, gdzie się nogi dzielą, *ob.* **Grobelka, Międzykrocze.** = miejsce w spodniach przystające do tej rosochatości. Spodnie mi w kroku pękają.

**Krokiew, kwi, Krokwa, y,** *ż.* **Krokiewka, i,** *ż. zdrob.* drzewo czworograniaste, z drugiem podobnem pod pewnym kątem spojone, na dwóch przeciwległych ścianach budynku oparte, do których przybijają się łaty dachowe. = Krokiewki mu brakuje, niedostaje, *fig. ob.* **Klepka.** =. *herald.* dwie sztuczki płaskie w kształcie krokiewki na tarczy herbu.

**Krokodyl, a,** *m.* gad z rzędu jaszczurek przyrostojęzykowych. **Krokodylli, Krokodylowy, a, e,** *p.* od krokodyla. Łzy krokodylowe, *fig.* zmyślone.

**Krokos, u,** *m. bot.* (Carthamus), roślina z familii karczochowych, której gatunek, krokos farbierski, daje z pręcików suszonych i goto-

wanych z octem farbę żółtą. **Krokosowy**, a, e, *p.* od krokosu, z krokosu. *np.* kwiat, farba. = szafranowo-żółty.

**Krokowy**, a, e, *p.* od kroku. Kość krokowa czyli łonowa.

**Krokształny**, ów, *l.m.* (z niem.), *arch.* kamienie lub cegły pod bełkowaniem z muru wystające.

**Król**, a, *m.* głowa królestwa, monarcha. Król dziedziczny, elekcyjny, samowładny, konstytucyjny. = Święto trzech króli. = Lew jest królem zwierząt, orzeł ptaków. = (w kartach), król czerwienny, dzwónkowy, winny, żołędny. = (w szachach), najstarsza figura, której wszystkie inne bronią. = pewna gra w karty. **Królestwo**, a, *n.* kraj przez króla rządzony. = *fig.* Królestwo niebieskie. = władza królewska. = panowanie królewskie. = *zbior.* król z królową. = (w historyi naturalnej), trzy wielkie dzielnice przyrodzenia: królestwo kopalne, roślinne i zwierzęce; zkąd nauki: mineralogia, botanika i zoologia. **Królewicz**, a, *m.* syn królewski. **Królewiczowski**, a, ie, *p.* od królewicza. **Królewna**, y, *ż.* córka królewska. **Królewski**, a, ie, *p.* od króla, należący do króla. Po królewsku, jak przystoi na króla. = Woda królewska, *chem.* kwas saletrosolny. **Królewskość**, ści, *ż.* władza królewska. **Królewszczyzna**, y, *ż.* dobra królewskie. **Króliczę**, cia, *n.* płód królika. **Króliczek**, czka, *m. zdrob.* mały królik. **Króliczy**, a, e, *p.* od królika. **Królik**, a, *m.* król małego kraju. = *zool.* gatunek zająca. = *zool.* ptak z rzędu owadożernych. **Królikarnia**, ni, *ż.* mieszkanie dla królików. **Królobójca**, y, *m.* zabójca króla. **Królobójczy**, a, e, *p.* od królobójcy. **Królobójstwo**, a, *n.* zabójstwo króla. **Królowa**, ej, *ż.* żona króla. = Królowa niebieska, N. Panna. = (w szachach), figura najstarsza po królu. **Królować**, uję, *s.cz. nied.* nad królestwem panować. Królować nad narodem lub narodowi. = *fig* panować, *np.* w sercu czyjem. **Królowanie**, a, *n* panowanie królewskie.

**Krom**, *pmk.* rządzący przyp 2, okrom, prócz, oprócz, wyjąwszy Kroni mnie samego, nie ma nikt, ani może mieć Boga inszego. = bez. Krom żony, krom dzieci.

**Kromka**, i, *ż.* kawałek chleba.

**Kronika**, i, *ż.* (z grec.), historya porządkiem lat opisana. **Kronikarski**, a, ie, *p.* od kronikarza. **Kronikarstwo**, a, *n.* pisanie kroniki, zatrudnienie kronikarskie. **Kronikarz**, a, *m.* piszący kronikę.

**Kropelka**, i, *ż. zdrob.* od Kropla. **Kropić**, pię, *s.cz. nied.* kroplami płyn rozrzucać. Kropić święconą wodą. Kropić pokój, w pokoju, przed zamiataniem. Kropić łzami. = bić, smagać, ćwiczyć. Czarniecki porządnie kropił Szwedów i Moskalów. A konia ustawicznie bodł i kropił biczem. = *s.n.* kroplami padać. Deszczyk kropi. **Kropiciel**, a, *m.* ten co kropi. **Kropidło**, a, *n.* **Kropidełko**, a, *n. zdrob.* narzędzie kościelne do kropienia święconą wodą. = **Kropidło**, *bot.* (Spiraea filipendula), roślina mająca kwiaty nakształt kropidła, i dla tego zwana Panny Maryi kropidło. = gałuchа. **Kroplelnica**, y, *ż.* naczynie z którego ksiądz kropi święconą wodą. **Kropienie**, a, *n* w znaczeniach słowa **Kropić**.

**Kropka**, i, *ż. gram.* punkt na końcu okresu, lub nad literą *i*. = plamka odmiennego koloru na skórze zwierząt, na piórach ptaków. **Kropkować**, uję, *s.cz. nied.* kropkami pstrzyć, nakrapiać. **Kropkowanie**, a, *n.* nakrapianie. = dawanie kropek nad literą *i*. **Kropkowany**, **Kropkowaty**, a, e, *p.* nakrapiany.

**Kropla**, i, *ż.* cząstka okrągła od płynu odłączona. Podobni do siebie jak dwie krople wody. = miara aptekarska, grano. = Krople, mixtura, w mniejszej dozie dawana. **Kroplisty**, a, e, *p.* w dużych kroplach padający. **Kropnąć**, *ob.* **Kropić**.

**Krosienka**, nek, *l. m.* ramy na których rozpina się płótno do haftowania. **Krosna**, sien, *l.m.* warsztat

tkacki. = wązka skrzynka na tafle szklanne. **Krosniarz**, a, *m.* szklarz noszący w krosnach szkło na plecach.

**Krosta**, y, *ż.* plamka nabrzmiała na ciele. = świerzb. = ospa. **Krostawieć**, ję, *s.n. nied.* dostać krosty, świerzbu. **Krostawy**, a, e, *p.* mający krostę.

**Krótki**, a, ie, *p.* niedługi (co do rozciągłości i czasu). Krótka suknia. Krótkie życie. Krótka mowa. Krótkie kazanie. Krótka droga. Krótka radość, niedługo trwająca. Krótki wzrok, niedaleko sięgający. Krótka pamięć, niedługo zatrzymująca. Krótka zgłoska, *gram.* krótko się wymawiająca. **Krótko**, *ps.* niedługo. Krótko ostrzydz włosy. Krótko się nosić. Krótko gdzie zabawić. Krótko kogo trzymać. Krótko odpowiedzieć. Krótko mówiąc, słowem. Wkrótce, w krótkim czasie, niezadługo. Pokrótce, w krótkich słowach. **Krótkochwilny**, a, e, *p.* krótką chwilę trwający. **Krótkodzioby**, a, e, *p.* mający krótki dziob. **Krótkogrzywy**, a, e, *p.* mający krótką grzywę. **Krótkomownie**, *ps.* zwięźle, lakonicznie. **Krótkomowność**, ści, *ż.* krótkość w mówieniu, lakoniczność. **Krótkomowny**, a, e, *p.* krótki, zwięzły w mówieniu, lakoniczny. **Krótkonogi**, a, ie, *p.* mający krótkie nogi. **Krótkonosy**, a, e, *p.* mający krótki nos. **Krótkoogonowy**, a, e, *p. zool.* mający krótki ogon, *np.* małpa. **Krótkooki**, a, ie, *p.* mający krótki wzrok. **Krótkoręki**, a, ie, *p.* mający krótkie ręce. **Krótkorogi**, a, ie, *p.* mający krótkie rogi. **Krótkość**, ści, *ż.* niedługość, krótkie trwanie, *np.* życia, czasu. W krótkości, pokrótce, w kilku słowach. **Krótkoskrzydły**, a, e, *p.* mający krótkie skrzydła. **Krótkoszyi**, ja, je, *p.* mający krótką szyję. **Krótkotrwałość**, ści, *ż.* krótkie trwanie. **Krótkotrwały**, a, e, *p.* krótko trwający. **Krótkowid**, **Krótkowidz**, a, *m.* człowiek krótkiego wzroku. **Krótkowieczność**, ści, *ż.* krótkość życia. **Krótkowieczny**, **Krótkowieki**, a, e, *p.* krótko żyjący. **Krotochwila**, **Krotofila**, i, *ż.* zabawka chwile skracająca. = żart, swawola. = komedya zabawna. **Krotochwilić**, **Krotofilić**, lę, *s.n. nied.* stroić krotochwile, wesoło się bawić; igrać, swawolić. **Krotochwilniczka**, **Krotofilniczka**, i, *ż.* kobieta krotofilna. **Krotochwilnie**, **Krotofilnie**, *ps.* zabawnie, żartobliwie. **Krotochwilnik**, **Krotofilnik**, a, *m.* człowiek krotofilny, żartowniś, trefniś. **Krotochwilność**, **Krotofilność**, ści, *ż.* krotochwilna wesołość. **Krotochwilny**, **Krotofilny**, a, e, *p.* żartobliwy, zabawny, ucieszny, śmieszny.

**Krowa**, y, *ż.* samica byka. Krowa która siła ryczy, mało mleka daje. *przysł.* kto wiele obiecuje, mało dotrzymuje. = Krowa, krowne, podatek w bydle rogatem za Piastów. **Krowi** a, ie, *p.* od krowy. **Krowia ospa**. **Krowianka**, i, *ż.* materya wzięta z ospy krowiej dla zaszczepienia dzieciom. **Krowiarka**, i, *ż.* **Krowiarz**, a, *m.* ten, ta co krowy pasie, lub trzyma krowy dla mleka. **Krowieniec**, ńca, *m.* krowie łajno. **Krowisko**, **Krówsko**, a, *n. zgrub.* brzydka krowa. **Krowne**, *ob.* Krowa. **Krówka**, i, *ż. zdrob.* mała, ładna krowa. = *zool.* owad z gromady chrząszczowatych. = Krówka zielona, kantaryda. = *bot. ob.* **Kokoryczka**. = grzyb z rodzaju bedłki.

**Kruszyć**, **kruszę**, *s.cz. nied.* kruszyć, drobić. = się, *s.z.* (o zbożu w kłosach), kruszyć się. **Kruszyna**, **Krustyna**, **Kruszta**, **Krta**, y, *ż.* okruszyna, odrobina.

**Krtań**, ni, *ż. anat.* koniec gardzieli, który głos wydaje. **Krtaniokrywka**, i, *ż.* chrząstka otwór krtani przykrywająca. **Krtaniowy**, a, e, *p.* od krtani.

**Kruch**, a, *m.* **Krucha**, y, *ż.* bałwan soli kopalnej. **Krucho**, *ps.* o tem co się łatwo kruszy, rozsypuje. = Krucho koło niego, *fig.* źle się z nim dzieje, źle koło niego. **Kruchość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest kruche.

**Kruchta**, y, *ż.* babiniec, przedkościele. **Kruchuchny**, **Kruchusieńki**, **Kruchutki**,

**Krucholeńki**, a, e, *p.* bardzo kruchy. **Kruchy**, a, e, *p.* łatwo się kruszący, rozsypujący, sypki, *np.* antymon, arszenik, kobalt. = miękki do gryzienia. Kruche mięso.

**Krucyata**, y, *ż.* (z łac.). wojna krzyżowa ku odzyskaniu Palestyny z rąk Saracenów. **Krucyfer**, a, *m.* noszący krzyż. = krzyżak. **Krucyfix**, u, *m.* obraz Zbawiciela na krzyżu.

**Kruczę**, cia, *n.* pisklę kruków. **Kruczeć**, czy, *s.n. nieos.* burczeć w brzuchu. **Kruczek**, czka, *m. zdrob.* od Kruk, mały kruk. = czarny gołąb. = czarny kundel. = haczyk. = *fig.* wykręt prawny. = Kruczki do bótów, któremi się bóty za ucha wciągają. **Kruczenie**, a, *n.* burczenie w brzuchu. **Kruczy**, a, e, *p.* od kruka, *np.* pióro = czarny jak kruk. Krucze włosy. **Kruk**, a, *m. zool.* ptak z rzędu żarłocznych, do którego należą: kruki właściwe, sroki, sojki, kawki, wrony, gawrony. *Przysł.* Niepomoże krukowi mydło. Kruk krukowi oka nie wykole. = hak żelazny. = (w hutach żelaznych), koszor, kosior. = *ast.* konstellacya południowa, siedm gwiazd pod Wagą.

**Krupa**, y, *ż.* zboże na krupy zmielone. = Krupy, śnieg w kształcie krup na wiosnę padający. **Krupiarka**, i, *ż.* **Krupiarz**, a, *m.* ten, ta co krupy przedaje. **Krupiasty**, a, e, *p.* nakształt krup. Sól krupiasta, gradówka. = mączny. Liszaj krupiasty. **Krupić, pię**, *s.cz. nied.* mieć zboże na krupy. = się, *s.z.* w krupy się obracać. Na kim się zmiele, a na mnie się skrupi, *przysł.* na mnie spadnie cały ciężar winy, ja za wszystkich przypłacę. **Krupka**, i, *ż. zdrob.* mała, drobna krupa. Krupki perłowe, jęczmienne. Drobne krupki, gryczane krakowskie. = Krupka na głowie, wrzód krupiasty. **Krupnik**, a, *m.* krupiarz. = u, *m.* zupa z krup. = wódka palona z miodem. **Krupny**, a, e, *p.* od krup. Krupna baba, kruplarka. **Krusząco-rodny**, a, e, *p.* rodzący, wydający kruszce. **Kruszcowy**, a, e, *p.* od kruszcu. **Kruszec, szcu**, *m.* ogólna nazwisko służące wszelkim związkom metali z siarką, kwasorodem, kwasem węglowym, jakie się w stanie rodzimym znajdują. Kruszce dzielą się na drogie, jako to: złoto, srebro, platyna; na kruche: antymon, arszenik, bizmut, kobalt; i na zbite: miedź, cyna, żelazo, ołów, cynk, nikiel, kadmium. **Kruszeć, ję**, *s.n. nied.* stawać się kruchym. Mięso kruszejo w occie. **Kruszki, Krutki**, *ob.* **Kryzki**. **Kruszyć, szę**, *s.cz. nied.* krzszyć, drobić, *np.* chleb. = łamać, *np.* kopie, więzy, pęta. **Kruszykamień, nia**, *m. chir.* narzędzie do kruszenia kamienia w pęcherzu. **Kruszyna**, y, *ż.* okruszyna. = *bot.* (Rhamnus frangula), krzew rosnący w cieniu wilgotnych zarośli, którego korzeń gotowany w wodzie daje farbę żółtą, *ob.* Szaklak. **Kruszynowy**, a, e, *p.* od kruszyny.

**Krużganek, nku**, *m.* (z niem.), kryty korytarz naokoło dziedzińca, portyk, *np.* przed kościołem s. Piotra w Rzymie.

**Krużlik, Krużyk**, a, *m. zdrob.* od **Kruż**, dzban.

**Krwawić, wię**, *s.cz. nied.* krwią broczyć. = się, *s.z.* krwią się broczyć. **Krwawnica**, y, *ż. bot.* (Lythrus), roślina która biegunkę krwawą zatrzymuje. = (Haemanthus), krasnokwiat. = *anat.* żyła nie bijąca. = Krwawnice, brodawki czyli figi w stolcu. = cieczenie krwi hemoroidalnej stolcem. **Krwawnik**, a, *m. min.* kamień drogi, gatunek chalcedonu. = *bot.* (Achillea), złocień, zeniszek, roślina z działu promienistych, jeden z jej gatunków, kichawiec pospolity, którego korzeń na proszek utarty wzbudza kichanie. **Krwawo**, *ps.* z krwawą pracą. Krwawo zapracowany kawałek chleba. **Krwawoczerwony**, a, e, *p.* czerwony jak krew. **Krwawosok**, u, *m. bot.* (Dracaena draco), drzewo amerykańskie, z którego przez nacięcie otrzymuje się żywica zwana krew smocza.

**Krwawy**, a, e, *p.* od krwi. Krwawa wojna, bitwa. = sprawujący pot krwawy. Krwawa praca. Krwawy kawałek chleba. = koloru krwi. Krwawe korale. = krwią zbroczony. Krwawy miecz. = i **krwiożerczy**, a, e, *p.* chciwy krwi, pragnący krwi. **Krwionośny**, a, e, *p. anat.* krew przeprowadzający. Naczynia krwionośne. **Krwiożerca**, y, *m.* człowiek krwi chciwy. **Krwiściąg**, u, *m. bot.* (Sanguisorba), roślina z familii różowatych, której jeden tylko gatunek, krwiściąg lekarski. = pimpinella. **Krwistość**, ści, *ż.* obfitość krwi. **Krwisty**, a, e, *p.* mający dużo krwi, *np.* człowiek, temperament. **Krwotok**, u, *m.* płynienie krwi.

**Kryć**, ję, *s.cz. med.* taić, chować, ukrywać. Kryć co przed kim. Kryć swoje cele, zamiary. = się, *s.z.* taić się, chować się, ukrywać się. Przed nieprzyjacielem kryją się w lesie. Kryć się z czem przed kim. Kryje się z miłością przed rodzicami. **Krycie**, a, *n.* chowanie, tajenie, ukrywanie.

**Kryg**, u, *m.* **Kryga**, i, *ż.* wędzidło. = Ująć w krygi, *fig.* w kluby. **Krygować się**, *s.z.* prostować się, dodawać sobie wdzięków przez zgrabne ułożenie ciała dla przypodobania się.

**Kryjomo**, Po kryjomu, *ps.* skrycie. **Kryjomy**, a, e, *p.* skryty, ukryty. **Kryjówka**, i, *ż.* zakąt dla ukrycia siebie, kogo lub czego. Kryjówki serca ludzkiego, *fig.* tajniki.

**Kryminał**, u, *m.* (z łac.), zbrodnia utratę gardła pociągająca. = więzienie. Siedzieć w kryminale. **Kryminalista**, y, *m.* zbrodniarz. = biegły w prawie kryminalnem. **Kryminalnie**, *ps.* o kryminał, *np.* oskarżać. **Kryminalność**, ści, *ż.* zasługiwanie na utratę gardła, lub na inną karę. **Kryminalny**, a, e, *p.* od kryminału, *np.* sąd, sędzia, prawo.

**Krymka**, i, *ż.* czapka krymska. = czapka myśliwska z wyporków sarniąt. = jarmułka żydowska.

**Krynica**, y, *ż.* zdrój, źródło. **Krynicany**, a, e, *p.* od krynicy. Woda krynicana.

**Krypa**, y, *ż.* łódź, czółno, bat.

**Krypt**, u, *m.* **Krypta**, y, *ż.* (z grec.), loch podziemny, pieczara.

**Krystalizacya**, yi, *ż.* przemiana płynów w kryształy. = ciało skrystalizowane. **Krystalizować**, uję, *s. cz. med.* przemieniać w kryształy. = się, *s.z.* przemieniać się w kryształy. **Krystalografia**, ii, *ż.* (z grec.), opisanie kryształów, wiadomość o kryształach. **Kryształ**, u, *m.* substancya mineralna lub solna przemieniona sama przez się lub sztucznie w kryształ, to jest w ciało stałe wielościenne. = Kryształ górny, *min.* kamień krzemionkowy, przezroczysty, z rodzaju kwarców. = wszelkie szkło białe i czyste. **Kryształek**, łka, *m. anat.* soczewka oka, ciałko przezroczyste za źrenicą w oku położone, służące do łamania się promieni światła, wpadających do oka. **Kryształokrusz**, u, *m.* kruszec krystalizowany, wieloboczny, zawierający cynę, żelazo, arszenik. **Kryształowy**, a, e, *p.* od kryształu. = przezroczysty jak kryształ. Wody kryształowe.

**Kryterium**, *n. med.* (z grec.), cecha służąca do rozpoznania prawdy w przedmiotach umysłowych.

**Krytopiciowy**, a, e, *p. bot. ob.* Skrytopiciowy.

**Kryty**, a, e, *im.* nakryty, przykryty, ukryty. Kryta bryka. Droga kryta, *fort.* przy brzegu zewnętrznym rowu.

**Krytycznie**, *ps.* z krytyką. = niebezpiecznie. **Krytyczność**, ści, *ż.* położenie krytyczne, niebezpieczne. **Krytyczny**, a, e, *p.* wartość dzieła roztrząsający. Pismo krytyczne. = obdarzony zdolnością krytyczną, *np.* pisarz, filozof, historyk. = niebezpieczny, mogący mieć złe skutki. Krytyczne położenie. Krytyczne czasy. Krytyczne dni w chorobach: siódmy, czternasty. **Krytyk**, a, *m.* (z grec.), ten co roztrząsa dzieła umysłowe lub dzieła sztuki, i sądzi o ich wartości. **Krytyka**, i, *ż.* sztuka sądzenia o powyższych dziełach, ocenianie ich wartości. =

zdolność odróżnienia fałszu od prawdy. Historya napisana bez krytyki. **Krytykować, uję**, *s.cz. nied.* roztrząsać wartość dzieła lub osoby, i sąd o nich wydawać słuszny lub niesłuszny. = ganić, cenzurować, *np.* czyje postępki. **Krytykowanie, a**, *n.* ocenianie cudzego dzieła, cudzych postępków.

**Kryza, y**, *ż.* (z grec.), chwila niebezpieczna, stanowcza. = przesilenie choroby, mogącej skończyć się wyzdrowieniem lub śmiercią.

**Kryza, y**, *ż.* kołnierzyk marszczony, kołnierzyk hiszpański.

**Kryzki, zek**, *l.m. anat.* (mesenterium), błona pomarszczona, wiążąca kiszki między sobą, śródjelicie. Kryzki cielęce. Naczynia kryzkowe, mleczne.

**Krzaczek, czka**, *m. zdrob.* od Krzak. **Krzaczkowato**, *ps.* nakształt krzaczka. **Krzaczkowaty, a, e**, *p.* krzaczkiem rosnący. **Krzaczysto**, *ps.* nakształt krzaku. Drzewo krzaczysto rosnące. **Krzaczysty, a, e**, *p.* krzakiem rosnący. **Krzak, u**, *m.* drzewo nizko rosnące.

**Krząkać, am**, *s.n. nied.* **Krząknąć, nę**, *jednot.* chrząchać, charkać. = (o świni), głos krząkający wydawać. **Krząkacz, a**, *m.* **Krząkała, y**, *m.* ten co często krząka. **Krząkanie, Krząknienie, a**, *n.* chrząchanie, charkanie.

**Krzątać się**, *s.z.* koło czego, kręcić się, uwijać się. **Krzątanina, y**, *ż.* skrzętne czem zajęcie się, chodzenie, bieganie za czem.

**Krzecina, y**, *ż. bot.* (Marrubium), szanta, roślina z familii wargowych.

**Krzeczeć**, *ob.* **Skrzeczeć. Krzeczot, a**, *m. zool.* raróg, ptak liczony do sokołów, od niektórych uważany za jedno z białozorem.

**Krzek, Skrzek, u**, *m.* żabi, jaja żabie.

**Krzekotać, cę, czę**, *s.n. nied.* (o sroce), skrzeczeć, skrzekotać.

**Krzemian, u**, *m. chem.* sól z kwasu krzemiennego, czyli krzemionki, i z jakiejkolwiek zasady złożona. Krzemian baryty, bizmutu, glinki i glucyny, glinki i magnezyi. **Krzemień, nia**, *m.* kamień dla swej twardości używany do krzesania ognia. **Krzemienica, y**, *ż.* grunt krzemionisty. **Krzemieniowy, Krzemienny, a, e**, *p.* od krzemienia. **Krzemienisty, a, e**, *p.* pełen krzemieni, *np.* droga. = *fig.* twardy jak krzemień, *np.* serce. **Krzemionek, nka**, *m. chem.* ciało proste, niemetaliczne. **Krzemionka, i**, *ż. min.* ziarnka piasku powstałe z krzemionka i kwasorodu, z istotami alkalicznemi na szkło się topi. = *chem.* kwas krzemienny. **Krzemyk, a**, *m.* **Krzemyczek, czka**, *m. zdrob.* mały krzemień, skałka.

**Krzepczeć, ję**, *s.n. nied.* krzepkim się stawać. **Krzepić, pię**, *s.cz. nied.* krzepkim czynić, pokrzepiać, wzmacniać, *np.* ciało, siły, umysł, odwagę, nadzieję, = **się**, *s.z.* krzepkim się stawać, pokrzepiać się **Krzeplenie, a**, *n.* pokrzepianie, wzmacnianie. **Krzepki, a, ie**, *p.* tęgi, mocny, rzeźwy. **Krzepko**, *ps.* tęgo, mocno. **Krzepkość, ści**, *ż.* tęgość, moc, rzeźwość. **Krzepnąć, nę**, *s.n. nied.* (o płynach, tłustych cieczach), zsiadać się, stygnąć, przechodzić ze stanu płynnego do stałego. **Krzepnienie, a**, *n.* zsiadanie się.

**Krzesać, szę**, *s.cz. nied.* ogień; uderzeniem krzesiwa o krzemień iskry wydobywać. = Krzesać bruki, po bruku, włóczyć się po ulicach. = obcinać gałęzie drzewa. **Krzesanie, a**, *n.* wydobywanie iskier z krzemienia. = obcinanie drzewa. **Krzesidło, Krzesiwo, a**, *n.* **Krzesidełko, Krzesiwko, a**, *n. zdrob.* narzędzie stalowe do krzesania ognia.

**Krzesło, Krzesełko, a**, *n.* stołek porządnie wysłany, z poręczami lub bez poręczy. Krzesło kurulskie, senatorskie. **Krzesłowy, a, e**, *p.* od krzesła. Kasztelanowie krzesłowi, więksi, na krzesłach w senacie siędzący.

**Krzew, u**, *m.* **Krzewie, a**, *n.* drzewko o kilku pieńkach, albo zaraz z korzenia, albo tuż nad korzeniem wyrastających, jak róża, głóg, bez, jałowiec. **Krzewić, wię**, *s.cz. nied. wł.* i *fig.* rozkrzewiać. = **się**, *s.z.* rozkrzewiać się. **Krzewiciel, a**, *m.*

ten co krzewi. **Krzewienie**, a, *n.* rozkrzewianie. **Krzewina**, y, **Krzewinka**, i, *ż.* chróścina, chróścinka. **Krzewinkowy**, a, e, *p.* od krzewinki. Gatunki róży krzewinkowe, czyli miesięczne, zawsze kwitnące. **Krzewisty**, a, e, *p.* obficie się krzewiący. **Krzewny**, a, e, *p.* od krzewia. Pień krzewny. **Krzewozwierz**, a, *m. zool.* zwierzokrzew, gromada istot stanowiących przejście od roślin do zwierząt właściwych, do której niektórzy naturaliści liczą porosty, grzyby, polipy wraz z korsiami, i meduzy.

**Krzta**, **Krztyna**, y, *ż.* kruszyna, odrobina.

**Krztusić się**, *s.z.* charkać, kiedy kropla wody lub krzta czegokolwiek do krtani wpadnie, lub gdy się na womity zbiera.

**Krzyć się**, *ob.* **Kruszyć się**.

**Krzyczeć**, czę, *s.n. nied.* głośno wołać, wrzeszczeć, hałasować. Krzyczeć na kogo, łajać, strofować. Krzyczeć na co, ganić, powstawać. **Krzyczenie**, a, *n.* wrzeszczenie, hałasowanie. **Krzyk**, u, *m.* głos donośny, wrzask, hałas. = a, *m. zool.* kszyk, baranek, kozielek. **Krzykacz**, a, **Krzykala**, y, *m.* ten co krzyczy, hałasuje. **Krzykliwie**, *ps.* z krzykiem. **Krzykliwość**, ści, *ż.* nałóg krzyczenia. **Krzykliwy**, a, e, *p.* wrzaskliwy, hałaśliwy. **Krzyknąć**, nę, *s. jednot.* wydać krzyk, wrzasnąć. Krzyknąć na kogo, zawołać na kogo. = huknąć, fuknąć na kogo. **Krzyknienie**, a, *n.* jednokrotne wydanie krzyku.

**Krzywawy**, a, e, *p.* nieco krzywy. **Krzywda**, y, *ż.* bezprawie komu wyrządzone. Czynić, wyrządzić komu krzywdę. Dzieje mi się krzywda. Nagrodzić krzywdę. = ujma, szkoda, uszczerbek. Starzy dawne wieki chwalą z krzywdą teraźniejszych. **Krzywdzenie**, a, *n.* wyrządzanie krzywdy. **Krzywdzić**, dzę, *s.cz. nied.* kogo, krzywdę czynić komu, krzywdę wyrządzać. = bańbić. Ubóstwo nikogo nie krzywdzi. **Krzywdziciel**, a, *m.* **Krzywdzicielka**, i, *ż.* ten, ta co krzywdzi. **Krzywić**, wię, *s.cz. nied.* krzywym czynić. = Krzywić nos, gębę, brwi, skrzywieniem nosa, i t. d. nieukontentowanie okazywać. = się, *s.z.* stawać się krzywym. = Krzywić się na kogo, na co, skrzywieniem się niechęć, nieukontentowanie okazywać. **Krzywizna**, y, *ż.* krzywość. **Krzywka**, i, *ż. ob.* **Krzywulec**. **Krzywo**, *ps.* nieprosto, *np.* chodzić, pisać. = Krzywo na kogo patrzeć, krzywem okiem, z nieupodobaniem, z niechęcią poglądać. **Krzywodziob**, a, *m.* **Krzywonos**, a, *m. zool.* ptak z rzędu wróblowatych, stożkodziobych. **Krzywogęby**, *ob.* **Krzywousty**. **Krzywogłowiec**, wca, *m.* ten co ma krzywą główkę. = ten co chodzi z zakrzywioną główką, świętoszek. **Krzywokreślny**, a, e, *p. mat.* określony krzywemi liniami. **Krzywonogi**, a, ie, *p.* mający krzywe nogi. **Krzywonos**, a, *m.* mający krzywy nos. = *ob.* **Krzywodziob**. **Krzywooki**, a, ie, *p.* kosooki. **Krzywoprzysięgać**, am, *s.n. nied.* **Krzywoprzysiądz**, sięgnę, *dok.* fałszywie przysięgać. **Krzywoprzysięstwo**, a, *n.* fałszywa przysięga. **Krzywoprzysięzca**, y, *m.* ten co fałszywie przysięga. **Krzywoprzysięzki**, **Krzywoprzysiężny**, a, e, *p.* fałszywie przysięgający. **Krzywoprzysięzko**, **Krzywoprzysiężnie**, *ps.* potwierdzając fałszywą przysięgą. **Krzyworogi**, a, ie, *p.* mający krzywe rogi. **Krzywość**, ści, *ż.* krzywizna. = *fig.* nieprawość. **Krzywoszyi**, ja, je, *p.* mający krzywą szyję. **Krzywousty**, a, e, *p.* mający krzywe usta. Bolesław Krzywousty. **Krzywowaty**, a, e, *p.* nieco krzywy. **Krzywula**, y, *m.* krzywulec. = krzywa trąba. **Krzywulec**, lca, *m.* drzewo krzywo rosnące. **Krzywy**, a, e, *p.* nieprosty, pokrzywiony. Linia krzywa. = *fig.* nieprawy, niegodziwy, fałszywy. Chodzić krzywemi drogami. = niechętny. Krzywem okiem na kogo patrzeć. = winien. Uznaj kto z nas praw jest, a kto krzywy.

**Krzyż**, a, *m.* dwie linie przecinające się pod kątem prostym. Nakrzyż co położyć. Nogi, ręce założyć

nakrzyż. Paść krzyżem na ziemię. Leżeć krzyżem. Krzyż u pałasza, rękojeść w kształcie krzyża. = grabiet bliżej kupra. Krzyż złamać, przetrzącić. Ból w krzyżu. Krzyż u konia, między lędźwiami a trzonem ogona nad kością krzyżową i pierwszemi chrząstkami ogonowemi, po obu zaś bokach rozciąga się po całej górnej powierzchni miednicy. = dwa drzewa w poprzek złożone, na których Rzymianie niewolników na śmierć skazanych wieszali. Przybić na krzyżu. Obiesić na krzyżu. = Krzyż święty, na którym Chrystusa Pana ukrzyżowano. Drzewo krzyża ś. Znalezienie krzyża ś. Podniesienie krzyża ś. = wszelki krzyż mękę Chrystusa przypominający. = *fig.* cierpienie, zmartwienie, utrapienie. Każdy nosi, dźwiga swój krzyż. = znak krzyża ś. ręką w powietrzu uczyniony. Żegnać znakiem krzyża ś. = hasło krucyaty czyli wojny krzyżowej. Wziąć krzyż, pójść na krucyatę. = znak orderowy. Ozdobiony krzyżem. = Krzyż skośny, *herald.* krzyż ś. Andrzeja. **Krzyżacki**, a, ie, *p.* od krzyżaka lub krzyżaków. Zakon krzyżacki, sprowadzony do Polski na wojowanie Prusaków przez Konrada, księcia mazowieckiego, na początku XIII wieku. Wojny krzyżackie, zakończone pokojem w Toruniu zawartym 1466 roku. **Krzyżak**, a, *m.* rycerz zakonu braci szpitalnych niemieckiego narodu. = *zool.* lis z czarną pręgą na grzbiecie i takąż na przednich łopatkach. = *zool.* pająk z rzędu przędzących. **Krzyżasty**, a, e, *p.* mocny w krzyżach. **Krzyżmo**, a, *n.* chryzmo, oliwa i balsam razem zmieszane, a przez biskupa poświęcone. **Krzyżonośny**, a, e, *p.* noszący krzyż. **Krzyżować**, uję, *s. cz. nied.* przybijać na krzyżu. = na krzyż zakładać ręce, nogi. = *fig.* martwić ciało. = Krzyżować czyje zamiary, przetrącać, wniwecz obracać. = Krzyżować rasy, mieszać rasy. = się, *s. z.* wzajemnie na krzyż się przecinać. Tu się krzyżują drogi. = Krzyżować się w odpowiedziach, wikłać się, piątać się. **Krzyżowanie**, a, *n.* przybijanie na krzyżu. = mieszanie ras. **Krzyżowaty**, a, e, *p.* w kształcie krzyża. **Krzyżówka**, i, *ż.* kość krzyżowa. = polędwica z krzyża bydlęcego. = dzika kaczka. **Krzyżownica**, y, *ż. bot.* (Polygala), krzyżownik, roślina z familii krzyżownicowych. = drzewo poprzeczne na krzyż z drugiem. = narzędzie do wytknięcia na gruncie kąta prostego. **Krzyżowniczy**, a, e, *p.* od krzyżowników czyli wojaków krzyżowych. **Krzyżownik**, a, *m.* który kogo krzyżuje. = wojak w wojnach krzyżowych. **Krzyżowo**, *ps.* w kształcie krzyża. **Krzyżowy**, a, e, *p.* od krzyża. Śmierć krzyżowa. Wojny krzyżowe, krucyaty. Krzyżowa droga. Krzyżowe dni, trzy dni przed Wniebowstąpieniem. Krzyżowa sztuka, cięcie nawkrzyż pałaszem. = od krzyżów. Kość krzyżowa. = Rośliny krzyżowe, *bot.* tak nazwane od czterech płatków w koronie, w kształcie krzyża osadzonych. **Krzyżyk**, a, *m. zdrob.* mały krzyż. = *żart.* znak krzyża ś. Dać komu krzyżyk na drogę, z niczem odprawić, odczepić się od kogo, pozbyć się natręta. = dziesiątek lat. Już mu piąty krzyżyk. = *muz.* znak podniesienia o pół tonu.

**Ksiądz**, księdza, *m.* kapłan katolicki. Wyraz ten kładnie się przed godnościami osób duchownych: ksiądz proboszcz, ksiądz biskup.

**Książątko**, a, *n. zdrob.* małego księstwa książe. = młody książe.

**Książczyna**, y, *ż.* licha, nędzna książka

**Książe**, ęcia, albo **księcia**, *m.* panujący w księstwie. = tytuł niektórych rodzin polskich, pochodzących od kniaziów ruskich, litewskich, albo przez cesarzów niemieckich innym dodany. = *fig.* pierwszy, najpierwszy. Książe poetów, mowców. **Książęcy**, a, e, *p.* od książęcia.

**Książęczka**, i, *ż. zdrob.* od **Książka**, i, *ż.*

pisane lub drukowane dzieło. **Książkowy**, a, e, *p.* od książki lub książek **Książnica**, y, *ż.* biblioteka. **Książęga**, i, *ż.* duża książka. **Księgi** święte. **Księgi mądrości.** = jedna z części na jakie dzieło jest podzielone. = **Księgi**, *anat.* trzeci żołądek u zwierząt przeżuwających, do którego wchodzi pokarm powtórnie przeżuty, omijając dwa pierwsze. **Księgarczyk**, a, *m.* subjekt księgarski. **Księgarnia**, ni, *ż.* sklep książkowy. **Księgarski**, a, ie, *p.* od księgarza, *np.* handel. **Księgarstwo**, a, *n.* handel księgarza. **Księgarz**, a, *m.* ten co książki przedaje. **Księgarzowa**, ej, *ż.* żona księgarza. **Księgokradztwo**, a, *n.* branie z cudzej książki do swojej bez wskazania zkąd się wzięło.

**Ksieni**, ni, *ż.* przełożona w klasztorze panieńskim.

**Ksieniec**, ńca, *m. anat. ob.* **Księgi.**

**Księstwo**, a, *n.* kraj należący do księcia. = godność księcia. = *zbior.* książe z księżną. **Księżna**, y, *ż.* żona księcia. **Księżniczka**, i, *ż.* córka księcia.

**Księży**, a, e, *p.* należący do księdza.

**Księżyc**, a, *m. ast.* planeta drugiego rzędu, satellit ziemi, mniejszy od niej blizko 49 razy, obraca się około ziemi w przeciągu prawie 28 dni, a z nią razem około słońca, którego blaskiem świeci. **Księżycowy**, a, e, *p.* od księżyca. Rok księżycowy, zawierający w sobie 12 miesięcy księżycowych, krótszy od słonecznego o dni blizko 10. **Księżyczek**, czka, *m. zdrob.* mały księżyc.

**Księżyna**, y, *m.* biedny ksiądz.

**Ksobie**, zamiast **Ku sobie.** = w prawo. Od siebie, w lewo (w języku furmanów).

**Ksyk**, u, *m.* syk gęsi, wężów. **Ksykać**, am, *s.n. nied.* sykać. **Ksykanie**, a, *n.* sykanie.

**Kształcenie**, a, *n.* nadawanie kształtu. = formowanie serca, umysłu. **Kształcić**, cę, *s.cz. nied.* nadawać kształt. = formować serce, umysł, charakter, obyczaje. = zdobić. **Kształcisz** kalectwo przez chwalebne blizny. = się, *s.z.* przybierać kształt. = formować się, nabywać wykształcenia umysłowego. **Kształciciel**, a, *m.* **Kształcicielka**, i, *ż.* ten, ta co kształci. **Kształt**, u, *m.* (z niem.), forma, postać, *np.* ziemi, kapelusza. = forma, tryb, *np.* rządu. = sposób. Tym kształtem, tym sposobem. = piękny kształt, ozdoba. Głowę nosi nie dla kształtu. **Kształtnie**, *ps.* w pięknym kształcie. **Kształtność**, ści, *ż.* piękny kształt. **Kształtny**, a, e, *p.* pięknego kształtu. **Kształtować**, **Kształtownie**, i t. d. *ob.* **Kształcić**, i t. d.

**Kszyk**, a, *m. zool. ob.* **Krzyk.**

**Ktemu**, zamiast **ku temu.** = do tego. = prócz tego, nadto. = w porównaniu z tem.

**Kto**, *z. pyt.*, a z przyrostkiem *ż.* **Ktoś.** Kto mnie woła? Któż on, pytają wszyscy, któż on taki? = *z. wzgl.* ten co. Kto tak mówi, myli się. = kto inny, kto drugi. Czy znasz kogo, coby był szczęśliwszym odemnie? = człowiek, jaki taki. Z jakim kto przestaje, takim się sam staje, *przysł.* = Kto ..... kto, jeden .... drugi, ten .... ów, tamten. Kto szyję, kto rękę, kto nogę złamał. **Ktobądź**, **Ktokolwiek**, *z. wzgl.* niech będzie kto chce, wszelki. Podług prawa odwetu, ktokolwiek zabija, powinien być zabity. **Którędy**, *ps.* z pytaniem lub bez pytania, którą drogą, którą stroną. Którędyś wszedł? Niewiem którędy wszedł. **Którędykolwiek**, *ps.* jakąkolwiek drogą, stroną. **Którędyś**, *ps.* niewiadomo jaką drogą, stroną. **Który**, a, e, *z. wzgl.* ten co. Człowiek, który pełni swe powinności, jest szanowany. Bóg, którego tajemnice są niezbadane. = jeden z kilku. Wnet się to da widzieć, który z nas tej pani godniejszy. = *z pyt.*, a z przyrostkiem *ż.* któryż. Która ci się więcej podoba, brunetka czy blondynka? Któraż jest na świecie kobieta, którąby nie kochała? = jaki, którykolwiek. Sądziłem że gore, albo że które w domu zemdlało lub chore. **Którybądź**, **Którykolwiek**, a

*wzgl.* bądź kto chce, wszelaki. Sroka zawsze pstra zostaje, w którekolwiek leci krajc. Któryś, raś, reś, *z. wzgl.* niektóryś, jakiś. Ktoś, kogoś, *z. wzgl.* niewiadomo kto. Ktoś puka.

**Ku**, *pmk.* rządzi przyp. 3, i wyraża kierunek co do miejsca, czasu, chęci, skłonności, celu, zamiaru. Podnieś oczy ku niebu. Ku wschodowi, ku zachodowi. Zostań z nami, boć się już ma ku wieczorowi. Miłość dzieci ku rodzicom. Kto ma uszy ku słuchaniu, niech słucha.

**Kuban**, a, *m.* podarunek w celu przekupienia.

**Kubeba**, y, *ż. bot.* (Piper cubeba), roślina indyjska i jej owoc w medycynie używany.

**Kubek**, bka, *m.* **Kubeczek**, czka, *m. zdrob.* naczynie do picia. Kubek w kubek, jak dwie krople wody (o podobieństwie).

**Kubeł**, bła, *m.* (z niem.), **Kubełek**, łka, *m. zdrob.* wiadro, naczynie na wodę.

**Kubiczny**, a, e, *p.* sześcienny.

**Kubraczek**, czka, *m. zdrob.* od Kubrak. **Kubraczyna**, y, *ż.* lichy, stary kubrak. **Kubrak**, a, *m.* kontusz bławatny albo kamlotowy.

**Kuc**, a, **Kucyk**, a, *m. zdrob.* konik z uciętym ogoncm.

**Kuć**, *ob.* **Kować**.

**Kucharka**, i, *ż.* kobieta co jeść gotuje. **Kucharski**, a, ie, *p.* od kucharza lub kucharki. Książka kucharska. **Kucharstwo**, a, *n.* sztuka kucharska. = stan kucharza. **Kucharz**, a, *m.* ten co jeść gotuje. **Kucharzowa**, y, *ż.* żona kucharza. **Kucharzowy**, a, e, *p.* należący do kucharza. **Kucharzówna**, y, *ż.* córka kucharza. **Kucharzyć**, rzę, **Kucharzować**, uję, *s.n. nied.* być kucharzem. = zajmować się kuchnią. **Kucharzysko**, a, *m. zgrub.* zły kucharz, kopcidym. **Kuchcik**, a, *m.* kuchta, chłopiec do posługi w kuchni. **Kuchenka**, i, *ż. zdrob.* mała kuchnia. **Kuchenny**, a, e, *p.* od kuchni. Naczynia kuchenne. Łacina kuchenna, zła łacina. **Kuchmistrz**, a, *m.* przełożony nad kucharzami. = urzędnik. **Kuchmistrz koronny**, litewski. **Kuchmistrzostwo**, a, *n.* wyższe kucharstwo. = funkcya kuchmistrza. = urząd kuchmistrza. = *zbior.* kuchmistrz z żoną. **Kuchmistrzowa**, y, *ż.* żona kuchmistrza. **Kuchmistrzowski**, **Kuchmistrzowy**, a, e, *p.* należący do kuchmistrza. **Kuchmistrzówna**, y, *ż.* córka kuchmistrza. **Kuchta**, y, *m.* kuchcik.

**Kucia**, ci, *ż.* potrawa na Rusi z gotowanej pszenicy, maku i miodu, w wigilią Bożego Narodzenia dawana.

**Kucie**, a, *n.* kowanie, *np.* konia.

**Kucza**, y, *ż.* **Kuczka**, i, *ż. zdrob.* buda chróściana. = Kucza na kury, kojec. = Kuczki, święto żydowskie, święto namiotów. = kupa, kupka. Stawiać w kuczki len, konopie świeżo wyrwane. = Usiąść w kuczki, podkładając pod siebie nogi.

**Kuczbaj**, aj, **Kuczbaja**, aj, *ż.* kosmata materya wełniana. **Kuczbajowy**, a, e, *p.* z kuczbai.

**Kuczma**, y, *ż.* (z tatar.), czapka z wązkim barankiem a wysokim wierzchem.

**Kudła**, y, *m.* i *ż.* **Kudłacz**, a, *m.* mający lub mająca włosy w kudłach **Kudłać**, am, **Kudlić**, lę, *s.cz. nied.* czochrać, rozczochrać włosy. **Kudłacz**, a, *m. zool.* małpa kudłata bez nagich tyłków. **Kudłatość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest kudłate. **Kudłaty**, a, e, *p.* mający włosy rozczochrane, pomięte, w kosmy pokręcone, wiszące. = Łodyga kudłata, *bot.* włos ma twardy, gęsty i długi. **Kudły**, deł, **Kudłaciny**, cin. *l.m.* włosy kudłate.

**Kufa**, y, *ż.* (z niem.), beczka długa na gorzałkę. **Kufel**, fla, *m.* **Kufelek**, łka, **Kufliczek**, czka, **Kuflik**, a, *m. zdrob.* naczynie szklanne, cynowe lub miedziane z uchem do picia. = *fig.* pijaństwo. Do kufla i do kart skłonny. = pijak, dusikufel. **Kuflowy**, a, e, *p.* od kufla, *np.* gość, przyjaciel.

**Kufer**, fra, *m.* (z niem.), **Kuferek**, rka,

**Kufereczek, czka**, *m. zdrob.* skrzynia na sukmie, obita lub nieobita skórą. **Kufrowy, Kuferkowy, a, e**, *p.* od kufra, kuferka.

**Kuglarka, i**, *ż.* kuglarstwem się bawiąca. **Kuglarski, a, ie**, *p.* od kuglarza lub kuglarstwa. **Kuglarstwo, a**, *n.* rzemiosło kuglarskie. = sztuczka kuglarska. **Kuglarz, a**, *m.* ten co pokazuje sztuczki kuglarskie. = oszust, umiejący otumanić, oczy zamydlić. **Kuglarzyć, rzę, Kuglować, uję**, *s.n. med.* pokazywać sztuczki kuglarskie. = *fig.* oszukiwać, tumanić, mydlić oczy. **Kuglowanie, Kuglarzenie, a**, *n.* pokazywanie sztuczek kuglarskich.

**Kuguar, a**, *m. zool.* lew amerykański, czerwony tygrys.

**Kukać, am**, *s.n. med.* **Kukając, ę**, *jednot.* głos wydawać jak kukułka. **Kukanie, a**, *n.* głos kukułki. **Kukawka, i**, *ż. ob.* **Kukułka.**

**Kukla, i**, *ż.* kapica mnisia. = i **Kuklelka, i**, *ż. zdrob.* bułka, buleczka podługowata. = lalka. **kuklasty, a, e**, *p.* nakształt mnisiej kapicy, podługowaty. **Kuklik, a**, *m. bot.* (Geum), benedykt ziele.

**Kuks, a**, *m.* szturchaniec. **Kuksać, am**, *s.cz. med.* szturchać łokciem, pięścią.

**Kukuba, y**, *ż. bot. ob.* Lepnica. = *ob.* **Wyżpio.**

**Kukulczę, cia**, *n.* piskle kukulcze. **Kukulczy, a, e**, *p.* od kukułki. **kukuleczka, i**, *ż. zdrob.* od Kukułka. = *bot.* (Lychnis flos cuculi), gatunek firletki. **Kukułka, i**, *ż. zool.* ptak z rzędu łażących, niesie jaja w cudzych gniazdach, zwany także **kukawka**, gżegżołka, a przez gmin zozula. = (w starych zegarach ściennych), narzędzie do kukania. = *zool.* ryba tak nazwana, że trąc skrzelami, głos kukułki wydaje.

**Kukurbita, y**, *ż.* narzędzie chemiczne, ślepy alembik.

**Kukurudza, Kukuruza, Kukurydza, Kukurysa, y**, *ż. bot.* (Zea), roślina z familii trawiastych, której gatunek, **kukuruza** pospolita, pszenicą turecką zwana, wydaje nasiona wielkości grochu.

**Kukuryku**, głos koguta.

**Kul, a**, *m.* snop słomy.

**Kula, i**, *ż. mat.* bryła utworzona obrotem półkola około swej osi, na powierzchni której wszystkie punkta są zarówno od jej środka oddalone. = gałka. **Kula kręgielna. Kula bilardowa.** = pocisk żelazny albo ołowiany, używany do strzelby. **Kula armatnia, karabinowa, pistoletowa. Dostać kulą w łeb. Człowiek strzela, a Pan Bóg kule nosi**, *przysł.* = **Kula u siodła**, przednia część siodła. = **Kula podpaszna**, na której kulawy się opiera. **Chodzić o kulach, na kulach.**

**Kulacznik, a**, *m.* ten co się bije na kułaki. **Kułak, a**, *m.* pięść jakby w kulę złożona. **Uderzyć kułakiem. Bić się na kułaki. Bitwa na kułaki.** = uderzenie kułakiem. **Od słów przyszło do kułaków.**

**Kulanie, a**, *n.* chodzenie kulawo, chromanie. **Kulas, a**, *m.* litera kulawo napisana. = człowiek kulawy. **Kulawieć, ję**, *s.n. med.* stawać się kulawym. **Kulawo**, *ps.* chromo. **Kulawość, ści**, *ż.* ułomność kulawego. **Kulawy, a, e**, *p.* i **Kulawy, ego**, *m* chromy.

**Kulbaczenie, a**, *n.* siodłanie konia. **Kulbaczyć, czę**, *s.cz. med.* konia, siodłać. **Kulbaka, i**, *ż.* (z tatar.), siodło.

**Kulczyba, y**, *ż bot.* (Strychnos), roślina, której gatunek, wronie oko, zawiera w sobie strychninę, silną truciznę.

**Kulczyk, a**, *m. ob.* **Kolczyk.**

**Kulec, ję**, *s.n. med.* chromać. **Kuleć na lewą, na prawą nogę.**

**Kuleczka, i**, *ż. zdrob.* od Kulka.

**Kulfon, a**, *m.* stary dukat obierznięty. = *fig.* stary bzdyk, stary pierdoła.

**Kulić się**, *s.z.* w kłąb się zwijać. = *fig.* kurczyć się, ograniczać się w wydatkach.

**Kulig, Kulik, a**, *m. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, podkasałych, długodziobych, którego jeden z gatunków, kulon, czyli kulik większy. = **Kulig**, gromadne objeżdżanie domów w czasie zapust, przy czem

tańce, hulanka, pijatyka. **Kuligowy**, a, e, *p.* od kuliga, zabawy zapustnej.

**Kulisto**, *ps.* w kształcie kuli. **Kulistość**, ści, *ż.* kształt kulisty. **Kulisty**, a, e, *p.* mający kształt kuli. Ziemia jest kulista, tylko pod biegunami spłaszczona. **Kulka**, i, *ż. zdrob.* mała kula, gałeczka. Kulki krwi, gałeczki znajdujące się we krwi. = Kulkę przewrócić, wywrócić koziołka. **Kulolej**, a, *m.* ten co kule leje. **Kulowy**, a, e, *p.* od kul. Formy kulowe, do lania kul.

**Kulsze**, ów, *l.m. anat.* kość kulszowa czyli biodrowa. **Kulszowy**, a, e, *p.* od kulszów. Ból kulszowy, scyatyka.

**Kum**, a, *m.* kmotr. Zaprosić kogo w kumy. = kamrat, towarzysz, przyjaciel. = żaba kum, w stojących wodach. **Kuma**, y, **Kumoszka**, i, *ż.* kmotra. **Kumać**, **Kumkać**, am, *s.n. nied.* (o żabie kumie), wydawać głos kwokczącej kury. **Kumać się**, *s.z.* z kim, pokumać się, spowinowacić się przez chrzest dziecka. = bratać się, pobratać się. **Kumowstwo**, a, *n.* kmotrostwo. = *zbior.* kum z kumą. **Kumowy**, a, e, *p.* od kuma.

**Kumpie**, ów, *l.m.* udo wieprzowe wędzone, szynka.

**Kuna**, y, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu łasic, między którego gatunkami soboi, i kuna domowa z białem podgardlem, zwana także kamionką, dla tego że prócz zabudowań, między kupami kamieni przebywa. = Kuny, futro kunie. = Kuna żelazna, obręcz żelazny, do ściany kościoła lub ratusza przykuty, dawniej na szyję złoczyńcom zakładany.

**Kundel**, dla, **Kundys**, a, *m.* pies gospodarski, owczarski. **Kundleć**, ję, *s.n. nied.* (o psach), wyradzać się, podleć. **Kundysi**, a, e, *p.* od kundysa.

**Kuni**, a, e, *p.* od kuny. Kunie futro.

**Kunica**, y, *ż.* opłata panu od dziewki idącej za mąż do innej wioski, (od skórek kunich, w których tę opłatę składano).

**Kunszt**, u, *m.* (z niem.), sztuka, kunsztowne rzemiosło: muzyka, rzeźba, malarstwo. = fortel, podstęp. Kunszt polityki. **Kunsztmistrz**, a, *m.* artysta. = mistrz kuglarski. **Kunsztmistrzowski**, a, ie, *p.* od kunsztmistrza. **Kunsztownie**, *ps.* sztucznie, misternie. **Kunsztowność**, ści, *ż.* misterność. **Kunsztowny**, a, e, *p.* sztuczny, misterny. = sztuczny, nienaturalny.

**Kupa**, y, *ż.* kopa, stos. Kupa zboża, siana, książek, pieniędzy. Składać na kupę. Zwalić na kupę. Zebrać do kupy. = gromada ludzi. Zbierać się kupami, w kupy. Chodzić kupami. Swawolne kupy. = stado zwierząt. Wilcy około gromnicy chodzą kupami.

**Kupalnik**, a, *m. bot.* (Arnica), pomornik.

**Kupcowa**, ej, *ż.* żona kupca. = sama czem handlująca. **Kupcówna**, y, *ż.* córka kupca. **Kupczenie**, a, *n.* handlowanie. **Kupczyć**, czę, *s.n. nied.* czem, handlować. **Kupczyk**, a, *m.* kramarz. = subjekt kupca. **Kupczyna**, y, *m.* lichy, nędzny kupczyk.

**Kupela**, i, *ż. chem.* miseczka z popiołu zrobiona do oczyszczania złota lub srebra. **Kupelacya**, yi, *ż.* oczyszczanie w kupeli złota lub srebra.

**Kuper**, pra, *m.* **Kuperek**, rka, *m. zdrob.* u ptaków, guzica, gastrzyca.

**Kupić**, pię, *s.cz. nied.* skupiać, w kupę zbierać, zgromadzać. = się, *s.z.* zbierać się w kupę, zgromadzać się.

**Kupić**, pię, *s.cz. dok.* **Kupować**, uję, *nied.* nabywać za pieniądze. = *Przysł.* i *fig.* Kupić nie kupić, potargować nie zawadzi. Samochcąc sobie biedę kupić: niemiała baba kłopotu, kupiła sobie prosię. Jakom kupił, tak przedaję: jak mi mówiono, tak powtarzam. **Kupiec**, pca, *m.* handlarz. = kupujący. Nie znajdziesz na ten towar kupca. = pewna gra w karty. **Kupiecki**, a, ie, *p.* od kupca lub kupiectwa. Stan kupiecki. Okręt kupiecki. Duch kupiecki. **Kupiectwo**, a, *n.* handel. Bawić się kupiectwem. =

rtan kupiecki. **Kupienie, Kupowanie**, a, *n.* nabycie, nabywanie za pieniądze.

**Kupienie**, a, *n.* skupienie. = się, skupianie się, zgromadzanie się.

**Kupka**, i, *ż. zdrob.* mała kupa. = Kupka ludzi, garstka, gromadka.

**Kupla**, i, *ż.* kupczenie, handlowanie. = rzecz kupiona, kupno.

**Kupler**, a, *m.* (z niem.), rajfur, rufian. **Kuplerka**, i, *ż.* rajfurka, rufianka. **Kuplerować**, uję, *s.n. med.* bawić się kuplerstwem. **Kuplerowanie**, a, **Kuplerstwo**, a, *n.* rajfurowanie, sprowadzanie nierządnic.

**Kupno**, a, *n.* kupienie. Kupnem czego dostać. = rzecz kupiona. **Kupny**, a, e, *p.* od kupna. Kontrakt kupny. = kupiony (niedarowany, nie w domu zrobiony), *np* płótno, pończochy. = dający się kupić, przedajny, *np.* głos, język. = pokupny. **Kupować, Kupowanie**, *ob.* **Kupić**, i t. d.

**Kuprzasty**, a, e, *p.* od kupra. Kość kuprzasta.

**Kur**, a, *m.* kogut. Pierwej niż kur zapieje, trzykroć mnie się zaprzesz. = Kury, nocne pianie kogutów. Wstawać o kurach, kiedy koguty zapieją, przedednem. = Kur morski, ryba morska. = *herald.* kogut biały w czerwonym polu.

**Kur**, u, *m. med.* odra, wysypka czerwona.

**Kura**, y, *ż.* kokosz. Trafiło mu się jak ślepej kurze ziarno, *przysł.* szczęściem, przypadkiem mu się trafiło, *np.* dobrze odpowiedzieć, i t. p. leczenie się.]

**Kuracya**, yi, *ż.* (z łac.), leczenie i

**Kurant**, a, *m.* muzyka w zegarach, zegarkach, tabakierkach. Zegar z kurantem. = (u malarzy), kamień którym się trą farby na kamieniu płaskim. = u, *m.* kursująca moneta. = gruba, srebrna moneta. **Kurantowy**, a, e, *p.* od kurantu.

**Kuratela**, i, *ż.* (z łac.), opieka nad szalonymi, marnotrawcami. Wziąć kogo w kuratelę. **Kurator**, a, *m.* wyznaczony przez sąd opiekun osobie rządzić się nie mogącej lub nie umiejącej. = opiekun szkół, uniwersytetu i wszelkich zakładów naukowych. **Kuratorka**, i, *ż.* opiekunka. **Kuratorski**, a, ie, *p.* od kuratora. **Kuratorstwo**, a, *n.* urząd kuratora.

**Kurcz**, u, *m. med.* bolesne kurczenie się mięszkułów w różnych częściach ciała. Kurcz w łytce. Kurcz żołądka.

**Kurczaba, Kuczaba**, y, *ż.* łon u koła z nakrywką od błota.

**Kurczak**, a, *m.* dość spore kurczę. **Kurczątko**, a, *n. zdrob.* od Kurczę, cia, *n.* piskle kurze. **Kurczęcina**, y, *ż.* mięso kurczęce. **Kurczęcy**, a, e, *p.* od kurczęcia, *np.* mięso, rosół.

**Kurczenie**, a, *n.* ściąganie, skracanie. = się, ściąganie się. **Kurczowaty**, a, e, *p.* nakształt kurczu. **Kurczowy**, a, e, *p.* od kurczu. Choroby kurczowe czyli spazmodyczne. **Kurczyć**, czę, *s.cz. med.* do kupy ściągać, krzywiąc skracać. Kurcz kurczy ręce, nogi, głowę. = Kurczyć rękę, *fig.* zamykać rękę na wydatek, skąpić. = się, *s.z.* ściągać się, skracać się. Skóra kurczy się od ognia. Mięszkuły, ścięgna kurczą się. = Kurczyć się z bolu. = *fig.* ograniczać się w wydatkach, oszczędzać, skąpić.

**Kurek**, rka, *m.* kurczak, kogutek. = ptak z tektury, służący za cel. Strzelać do kurka. = Kurek na dachu, chorągiewka w kształcie koguta. = Kurek u strzelby, który za pociągnieniem cyngla spada na dekiel, i osadzonym w sobie krzemieniem ogień krzesze. = kran, cewka, rurka drewniana lub mosiężna u dna beczki, za odkręceniem której trunek się z beczki toczy.

**Kurewka**, i, *ż. zdrob.* od Kurwa. **Kurewnik**, a, *m.* lubiący obcować z kurwami. = utrzymujący dom kurewski. **Kurewny, Kurewski**, a, e, *p.* od kurwy lub kurew. Dom kurewski. **Kurewstwo**, a, *n.* życie kurewskie, stan kurwy. Puścić się na kurewstwo.

**Kurhan**, u, *m.* **Kurhanek, ek**, *m. zdrob.* (wyraz ukraiński), mogiła.

**Kurka**, i, *ż. zdrob.* od Kura. = **Kurka wodna**, *zool.* ptak wodny z rodzaju chróścieli. = *med.* kurza ślepota, wieczorna ślepota, panująca między chłopami na Rusi, w kurnych chatach mieszkającymi. **Kurkowy**, a, e, *p.* od kurka. **Kurkowy król**, który trafił do kurka. **Kurnik**, a, *m.* chlewek na kury. = *fig.* chata, klietka. = handlujący kurami, lub mający dozór nad drobiem.

**Kurny**, a, e, *p.* kurzący się, z którego się kurzy. Chata, chałupa kurna, bez komina na dachu.

**Kuropatwa**, y, *ż. zool.* ptak z rzędu grzebiących, którego gatunki: kuropatwy właściwe; a między niemi kuropatwa szara czyli pospolita, i czerwona czyli kamionka; frankoliny; przepiórki. **Kuropatwi**, a, e, *p.* od kuropatwy.

**Kurować**, uję, *s.cz. nied.* leczyć. = *s.z.* leczyć się.

**Kurpie**, ów, *l.m.* chodaki łyczane, łapcie. = ci co w kurpiach chodzą.

**Kurs**, u, *m.* (z łac.), obieg pieniędzy. Być w kursie. Wyjść z kursu. = cena papierów publicznych, wexlów, obligów rządowych, akcyi różnych kompanij handlowych. = wykład publiczny jakiej nauki. Kurs prawa, historyi, chemii, filozofii. = jazda fiakrem, dorożką. Zapłacić za kurs. **Kursor**, a, *m.* posłaniec pieszy z listem. **Kursorya**, yi, *ż.* list okolny, okolnik. **Kursować**, uję, *s.n. nied.* (o pieniądzach), mieć kurs. **Kursywa**, y, *ż.* szybkie pismo ukośne. = druk do pisma podobny, druk włoski.

**Kurta**, y, *ż.* **Kurtka**, **Kurteczka**, i, *ż. zdrob.* suknia kusa. = Kurtę komu skroić, *fig.* wyłatać boki, wyłoić skórę. = kundel z uciętym ogonem.

**Kurwa**, y, *ż.* nierządnica **Kurwiarz**, a, *m. ob.* Kurewnik. **Kurwić**, wię, *s.cz. nied.* skurwić, na kurwę wystrychnąć. = się, *s.z.* zostać kurwą, kurewskie życie prowadzić. **Kurwisko**, **Kurwiszcze**, a, *n.* ostatnia kurwa, szychtówka.

**Kuryer**, a, *m.* gonlec.

**Kurytarz**, *ob.* Korytarz.

**Kurz**, u, *m.* **Kurzawa**, y, *ż.* pył, miałki proch po powietrzu latający. = Kurzawa, zamieć, zawieja, zawierucha.

**Kurzarz**, a, *m.* węglarz.

**Kurzawisko**, a, *n.* gęsta kurzawa. **Kurzawka**, i, *ż.* piasek ruchomy, ziemia sypka. = *bot. ob.* Purchawka.

**Kurzeń**, nia, *m.* leplanki, szałasze, namioty w obozie kozackim.

**Kurzenie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Kurzyć.

**Kurzeniec**, úca, *m.* kurnik. **Kurzy**, a, e, *p.* od kury lub kur. Kurza wesz. Przybyło dnia na kurzą stopę, trochę dnia przybyło. = *bot.* Kurza noga, portulaka zwyczajna. Kurza stopa, proso jednostronne. Kurze ziele, tormentilla, drzewianka. = Kurza ślepota, *ob.* Kurka.

**Kurzyć**, rzę, *s.cz. nied.* kurzawę czynić, wzruszać kurz, pył. = się, *s.z.* kurzy się na drodze. = *fig.* Uciekał, aż się za nim kurzyło.

**Kurzyć**, rzę, *s.n. nied.* dymić. = bzdzieć. = *s.cz.* Kurzyć tytoń. = podkurzać, wykurzać. Kurzyć lisy, borsuki. = się, *s.z.* dymić się. Kurzy się z pieca, z komina. Patrzeć gdzie się z komina kurzy, *fig. ob.* Komin.

**Kurzymor**, **Kurzyślad**, **Kurzyślep**, u, *m. bot.* (Anagalis), roślina z familii piorwiosnkowych, której dwa gatunki, kurzyślad pospolity z kwiatem czerwonym, i rzadszy z kwiatem błękitnym. = Kurzyślep, *ob* Muchotrzew.

**Kusić**, szę, *s.cz. nied.* doświadczać, próbować. Bóg kusił Abrahama. = namawiać na złe, podwodzić do grzechu i zguby. Wąż kusił Ewę. = się, *s.z.* o co, starać się, próbować czy się nie uda dokazać. Kusił się o kilka zamków, ale żadnego nie zdobył. Nigdy się o to nie kuś, czemu nie zdołasz. **Kusiciel**, a, *m.* Kusicielka, i, *ż.* ten, ta co kusi, na złe namawia.

**Kuśnierczyk**, a, *m.* czeladnik kuśnierski. **Kuśnierka**, i, *ż.* żona kuśnierza. **Kuśnierski**, a, ie, *p.* od kuśnierza. **Kuśnierstwo**, a, *n.* rze-

mioslo kuśnierskie. **Kuśnierz**, a, *m.* rzemieślnik od futer.

**Kuso**, *ps.* bardzo krótko. Kuso się nosić, ubierać. = Kuso z nim, koło niego, kręto, chudo. **Kusość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest kuse.

**Kustodya**, yi, *ż.* (z łac.), schowanie, pokrowiec. = urząd kustosza. **Kustosz**, a, *m.* pilnujący, dozierający, strzegący czego. Kustosz koronny, dodany w pomoc podskarbiemu, zazwyczaj duchowny, którego obowiązkiem było pilnować klejnotów koronnych w skarbcu na zamku krakowskim złożonych. = prałat przy katedrze biskupiej. Kustosz klasztorny, zastępca gwardyana. = wyraz pod ostatnim wierszem każdej stronicy, powtórzony na początku pierwszego wiersza następnej stronicy, opuszczany w dzisiejszem drukarstwie.

**Kusy**, a, e, *p.* krótko ucięty, bardzo krótki. Kusa suknia. Kusy pies, mający ogon ucięty. = kuso ubrany. Istny Niemiec, sztuczka kusa. = Kusa rada, *fig.* niema rady, niema sposobu.

**Kusz**, a, *m.* naczynie do czerpania wody, kubek, czasza, puhar. = a, *m.* stawka w grze.

**Kusza**, y, *ż.* balista, narzędzie ze sprężyną do ciskania grotów.

**Kuszenie**, a, *n.* namawianie, podwodzenie na złe.

**Kusznik**, a, *m.* kuszny strzelec. **Kuszny**, a, e, *p.* od kuszy.

**Kut**, a, *m. anat.* u konia, kość nadpęcinowa, między nadpięciem a pęciną. = Kuty, kości do grania.

**Kutas**, a, *m.* (z pers. *kutas*, ogon wielbłądzi), **Kutasik**, a, *m. zdrob.* fiok nakształt ogonka, z nici, włóczki lub jedwabiu kręconego. = *fig.* członek wstydliwy męzki.

**Kuternoga**, i, *m.* mający jednę nogę krótszą.

**Kutner**, u, *m.* kosmacizna na suknie. = *bot.* kosmacizna na roślinie. **Kutnerować**, uję, *s.cz. nied.* kosmacić sukno. **Kutnerowanie**, a, *n.* kosmacenie sukna. **Kutnerowaty**, a, e, *p.* nakształt kutneru. Łodyga kutnerowata, = *bot.* nieco kosmata.

**Kutnerowy**, a, e, *p.* od kutneru, np. sukno.

**Kutowy**, a, e, *p.* od kuta.

**Kutwa**, y, *m.* sknera, skąpiec. **Kutwiarstwo**, a, *n.* sknerstwo, skąpstwo. **Kutwić**, wię, *s.n. nied.* skąpić, żałować sobie samemu.

**Kuty**, a, e, *im.* okuty, podkuty. = *fig.* chytry, przebiegły, ostrożny.

**Kuźnia**, ni, **Kuźnica**, y, *ż.* kowalnia. = Kuźnica, hamernia, huta z młotami, gdzie z rudy przetapiają żelazo. **Kuźniak**, a, *m.* fryszer, robotnik w kuźnicy.

**Kuzyn**, a, *m.* (z franc.), **Kuzynek**, nka, *m. zdrob.* krewny. **Kuzyna**, y, *ż.* **Kuzynka**, **Kuzyneczka**, i, *ż. zdrob.* krewna.

**Kwacz**, a, *m.* kiść kuchenna, kijek z uwiązaną szmatą do pomywania naczyń.

**Kwadra**, y, *ż. ast.* przeciąg dni siedmiu od jednej zmiany księżyca do drugiej, i same zmiany, to jest: nów, pierwsza kwadra, pełnia, ostatnia kwadra. **Kwadragezima**, y, *ż.* (z łac.), post czterdziestodniowy. = pierwsza niedziela postu czyli wstępna. **Kwadrans**, a, *m.* czwarta część godziny. = i **Kwadrant**, a, *m. ast.* czwarta część koła, narzędzie do brania wysokości i odległości kątowej ciał niebieskich. **Kwadrat**, u, *m. mat.* czworobok mający boki równe i kąty proste. = *aryt.* mnogość z pomnożenia danej liczby przez się. = (w drukarni) kwadraty, metalowe sztuczki do zapełnienia próżnego miejsca między wierszami. **Kwadratowo**, *ps.* w kwadrat. **Kwadratowy**, a, e, *p.* od kwadratu. Stół kwadratowy. Miła kwadratowa. Pierwiastek kwadratowy. **Kwadratura**, y, *ż. mat.* koła, zamienienie powierzchni koła na kwadrat. **Kwadrować**, uję, *s.cz. nied.* zamienić na kwadrat. = *s.n.* zgadzać się, stosować się, przystawać, przypadać. Jedno z drugiem nie kwadruje. **Kwadrupla**, i, *ż.* poczwórna ilość. = dwie kwarty z dochodu starostw. **Kwadruplować**, **Kwadruplikować**, uję, *s.cz. nied.* w czwórnasob pomnożyć.

**Kwak**, u, *m.* głos kaczki. **Kwakać**, am, esz, *s.n. nied.* **Kwaknąć**, nę, *jednot.* głos kaczy wydawać. **Kwakanie**, a, *n.* wydawanie głosu kaczego.

**Kwakier**, kra, *m.* jeden z sektarzy angielskich, tak nazwanych od trzęsienia się, gdy w nich duch boży wstąpi, różniących się od innych ludzi prostem, szarem odzieniem i tykaniem każdego. **Kwakierka**, i, *ż.* należąca do sekty kwakrów.

**Kwalifikacya**, yi, *ż.* (z łac.), uzdatnienie, usposobienie. **Kwalifikować**, uję, *s. cz. nied.* uzdatniać, uspasabiać. = **się**, *s.z.* do czego, posiadać zdatność, usposobienie, przymioty potrzebne do czego.

**Kwapić**, pię, *s.n. nied.* **Kwapić się**, *s.z.* spieszyć, spieszyć się. Kwapić się dokąd, z czem, do czego.

**Kwarantana**, y, *ż.* (z franc.), przytrzymanie przez pewną liczbę dni osób przybywających z zapowietrzonego kraju. = dom w którym mieszkają osoby z takiego kraju przybywające.

**Kwarc**, u, *m. min.* kamień w rozmaitych odmianach w naturze napotykany, niemal całkowicie składający się z krzemionki.

**Kwarciany**, a, e, *p.* od kwarty, to jest od czwartej części dochodu ze starostw. Wojsko kwarciane, z tego dochodu utrzymywane. **Kwarta**, y, *ż.* czwarta część garca, tyle co litr francuzki. = czwarta część dochodu ze starostw na utrzymanie wojska prawem 1562 roku postanowiona. **Kwartał**, u, *m.* ćwierć roku, trzymiesiące. = pewna część miasta. **Kwartalnie**, *ps.* na kwartał, co kwartał. **Kwartalny**, **Kwartałowy**, a, e, *p.* trzymiesięczny. = **Kwartalny**, ego, *m.* urzędnik policyjny w kwartale miasta. **Kwartana**, y, *ż.* febra czwartaczka. **Kwartarz**, a, *m.* szynkujący kwartą. **Kwartet**, u, *m. muz.* kompozycya na cztery głosy lub na cztery instrumenta. **Kwarto**, *nieod.* format książki ćwiartkowy. **Kwartowy**, a, e, *p.* od kwarty. Butelka kwartowa.

**kwas**, u, *m.* smak kwaśny. = napój kwaśny, mianowicie z mąki żytniej, lub ciasta żytniego. = **Kwasy**, *fig.* niesmak, nieukontentowanie. = *chem.* związek kwasorodu lub wodorodu z ciałem prostem, organicznem lub nieorganicznem. Kwas siarczany. Kwas saletrowy. Kwas węglowy. Kwas solny. Kwasy mineralne, roślinne. **Kwasek**, sku, *m.* smak kwaskowaty. = napój kwaskowaty, potrawa kwaskowata. **Kwasić**, szę, *s.cz. nied.* kwaśnym czynić, kisić. = Kwasić umysły, *fig.* jątrzyć, niechęcić. = **się**, *s.z.* stawać się kwaśnym, kisnąć. = Kwasić się na kogo, *fig.* krzywić się, gniewać się, dąsać się. **Kwasiec**, śca, *m.* napój kwaśny, kwas. **Kwasigroch**, a, *m.* nudnik, zrzęda. **Kwaskowato**, *ps.* nieco kwaśno. **Kwaskowatość**, ści, *ż.* smak nieco kwaśny. **Kwaskowaty**, a, e, *p.* nieco kwaśny. **Kwaśnica**, y, *ż. bot.* berberys, kalina włoska. **Kwaśnieć**, ję, *s.n. nied.* kwaśnym się stawać. = *fig.* wpadać w kwaśny humor. **Kwaśnik**, a, *m.* chleb kwaśny. **Kwaśnina**, y, *ż.* cokolwiek kwaszonego. **Kwaśno**, *ps.* z kwasem, *np.* jadać. = *fig.* cierpko, z kwaśną miną, *np.* przyjąć kogo. **Kwaśność**, ści, *ż.* smak kwaśny. **Kwaśny**, a, e, *p* nasycony kwasem. Kwaśne jabłka, wiśnie. = *fig.* cierpki, nieukontentowany, niewesoły, niechętny, nierad komu, czemu. Kwaśny humor, Kwaśna mina. **Kwasoród**, odu, *m. chem.* ciało proste, niemetaliczne, dotąd w stanie tylko gazu znajome. **Kwasorodny**, a, e, *p.* od kwasorodu. Gaz kwasorodny. **Kwasowy**, a, e, *p.* od kwasu. Zasada kwasowa, *chem.* pierwiastek którym się kwasy od siebie różnią. **Kwassya**, yi, *ż. bot.* (Quassia), gorzknia, gorzkodrzew, roślina w medycynie używana. **Kwassyna**, y, *ż. chem.* extrakt z kwassyi. **Kwaszenie**, a, *n.* kiszenie.

**Kwatera**, y, *ż.* jedna z części na które ogród kwiatowy jest podzielony. = szyba w oknie osadzona w ramki na zawiaskach do otwierania i zamykania. = gospoda żołnierska.

**Stanąć kwaterą.** Stać na kwaterze. **Główna kwatera,** mieszkanie dowódzcy, = izba, stancya najęta.

**Kwaterka,** i, *ż.* czwarta część kwarty.

**Kwatermistrz,** a, *m.* ten do którego należy rozkwaterowanie żołnierzy. = inżynier wojskowy. **Kwatermistrzostwo,** a, *n.* stopień kwatermistrza. = korpus inżynierów. **Kwaterniczy,** a, e, *p.* od kwatery żołnierskiej. **Kwaterować, uję,** *s.cz. nied.* naznaczać kwatery dla żołnierzy. = *s.n.* stać na kwaterze. **Kwaterunek, nku,** *m.* żołnierze komu na kwaterę dani. **Kwaterunkowy,** a, e, *p.* od kwaterunku.

**Kwef,** u, *m.* zasłona twarzy kobiecej. **Kwefić, fię,** *s.cz. nied.* zasłonić kwefem. **Kwefowy,** a, e, *p.* od kwefu.

**Kwękać,** am, *s.n. nied.* kawęczeć, charłać, stękać.

**Kwerenda,** y, *ż.* (z łac.), poszukiwanie, mianowicie w aktach sądowych. **Kwerendarz,** a, *m.* poszukiwacz. **Kwerendować, uję,** *s.cz. nied.* szukać, poszukiwać.

**Kweres,** u, *m.* rozruch, zamieszanie.

**Kwesta,** y, *ż.* (z łac.), zbieranie jałmużny dla biednych lub na klasztor. **Kwestarka,** i, *ż.* ta co zbiera kwestę. **Kwestarski,** a, ie, *p.* od kwestarza lub od kwesty. **Kwestarz,** a, *m.* ten co zbiera kwestę. **Kwestować, uję,** *s.n. nied.* chodzić po kweście.

**Kwestya,** yi, *ż.* (z łac.), pytanie, zadanie, zagadnienie, w materyach prawnych, filozoficznych, politycznych.

**Kwiaciarka,** i, *ż.* kobieta przedająca kwiaty. = robiąca kwiaty sztuczne. **Kwiaciarz,** a, *m.* lubiący kwiaty, znający się na nich. = przedający kwiaty. = robiący kwiaty sztuczne. **Kwiat,** u, *m.* najpiękniejsza część rośliny, zawierająca organa jej płciowe, to jest słupki i pręciki, mająca kielich, koronę, płatki czyli listki kwiatowe, pochwę kwiatową, przysadki, i t. d. = kwiat malowany, haftowany, tkany lub wybijany na płótnie, perkalu, jedwabiu. Materya w kwiaty. = *fig.* wiek młodzieńczy, młodość. Być w kwiecie wieku. Umrzeć w kwiecie wieku. = *fig.* czoło, wybór, ozdoba. Kwiat wojska. = *fig.* panieństwo, dziewictwo, prawiczeństwo. = mąka najprzedniejsza. Kwiat mąki. = Kwiat niewieści, miesiączka. = Kwiat u pieczeni, u mięsa, przerosła tłustość. = *chem.* najdelikatniejsze części ciał suchych, oddzielone przez sublimacyą od części grubszych. Kwiat siarczany, siarka sublimowana. = *myśl.* ogon jelenia; koniec biały u ogona lisa. **Kwiaciarnica,** y, *ż.* ta co kwiaty robi. **Kwiatek, tka,** *m. zdrob.* od Kwiat. **Kwiateczek, czka, Kwiatuszek, szka,** *m. zdrob.* od Kwiatek, mały kwiat. = Kwiatek, *fig.* panieństwo. = *myśl.* ogon samy, bukiet. **Kwiatnik,** a, *m.* kwatera kwiatami zasadzona. **Kwiatolubny,** a, e, *p.* lubiący kwiaty. **Kwiaton,** u, *m.* ozdoba zrobiona na podobieństwo kwiatów, obwódka z kwiatów. **Kwiatorodny,** a, e, *p.* wydający kwiaty, *np.* wiosna. **Kwiatostan,** u, *m. bot.* stan czyli raczej kształt kwiatu na roślinie, jakim jest: baldaszek, baldaszkogron, kłos, grono, wiecha, i t. d. **Kwiatowy,** a, e, *p.* od kwiatu. Kielich kwiatowy. Korona kwiatowa. Listki czyli płatki kwiatowe. **Kwiatozbiór, oru,** *m.* zbiór kwiatów, zielnik. = antologia, wybór z prozy lub z poezyi.

**Kwiczeć, czę,** *s.n. nied.* **Kwiknąć, nę,** *jednot.* **Kwikać, am,** *częst.* (o świniach), kwik wydawać. = (o koniach), wydawać głos podobny do świniego kwiku. = Kwikać się, gzić się, swawolić. **Kwiczek, czka,** *m.* ryba morska, co kwiczący głos wydaje. **Kwiczenie,** a, *n.* wydawanie kwiczącego głosu.

**Kwiczoł,** a, *m. zool.* gatunek drozda.

**Kwieciany,** a, e, *p.* z kwiatów uwity, *np.* wieniec. **Kwiecić, cę,** *s.cz. nied.* zdobić kwiatami. **Kwiecie,** a, *n. zbior.* kwiaty, kwiatki. **Kwiecień,** tnia, *m.* czwarty miesiąc w roku. **Kwiecisto,** *ps.* ozdobnie, *np.* mówić,

pisać. **Kwiecistość, ści, ż.** ukwiecenie, przyozdobienie kwiatami retorycznemi. Kwiecistość stylu. **Kwiecisty, a, e, p.** pełen kwiatów. = *fig.* przyozdobiony kwiatami retorycznemi, *np.* styl. **Kwietniowy, a, e, p.** od kwietnia. **Kwietny, a, e, p.** od kwiatów. Kwietna niedziela, ostatnia przed Wielkanocą.

**Kwik, u,** *m.* głos świni, gdy jej co dolega, gdy ją kolą. **Kwikliwie,** *ps.* kwicząc. **Kwikliwy, a, e, p.** kwiczący.

**Kwilenie, a,** *n.* płacz niemowlęcia. = smutne śpiewanie, płaczliwe narzekanie. = *myśl.* głos słowika, orła, sokoła. **Kwilić, lę,** *s.n. nied.* (o niemowlęciu), płakać. Kwiląco niemowlęta. = smutnie śpiewać, płaczliwie narzekać, rozwodzić żale. = (o słowiku, orle, sokole), kwilący głos wydawać. Kwilić poleciał słowik do lasu. = *s.cz.* kwiląc wyrażać, opłakiwać. Kwilić swe płacze, swe narzekania. = rozczulać, rozrzewniać. Telemaka samego też kwiliła mowa.

**Kwindecz, a,** *m.* gra w karty, nie więcej jak w pięć osób, z których każda dobiera do pietnastu ok. **Kwindeczowy, a, e, p.** od kwindecza.

**Kwinta, y, ż** (z łac.), piąty ton w muzyce. = najcieńsza struna u skrzypców. = Spuścić na kwintę, z kwinty, spuścić nos na kwintę, *fig.* cieniej śpiewać, łagodniej przemawiać, odstąpić od pretensyi, zwiesić nos, odejść z nosem. **Kwintet, u,** *m.* kompozycya muzyczna na pięć instrumentów.

**Kwit, u,** *m.* dowód na piśmie odebrania pieniędzy, towarów. **Kwita,** *ps.* koniec na tem, basta. Kwita z nami, niceśmy sobie nie winni. Kwita z przyjaźni, to kres naszej przyjaźni, odtąd zerwana przyjaźń między nami. **Kwitacya, yi, ż.** pokwitowanie. **Kwitacyjny, a, e, p.** od kwitacyi. **Kwitaryusz, a,** *m.* księga pokwitowań. **Kwitek, tka,** *m. zdrob.* od Kwit. Pójść, odejść z kwitkiem, z niczem, nie wskórawszy.

**Kwitły, a, e, p.** rozkwitły. **Kwitnąć, nę,** *s.n. nied.* kwiat z pęczków wydawać. Wyglądasz jak róża kwitnąca. = *fig.* być w dobrym, pomyślnym stanie, mieć dobry byt. Nauki i sztuki kwitnęły za jego panowania. Państwo kwitnące. Handel kwitnący. Rękodzieła kwitnące. **Kwitnienie, a,** *n.* wydawanie kwiatów. = *fig.* byt kwitnący, pomyślny.

**Kwitować, uję,** *s.cz. nied.* kogo z czego, dawać kwit na odebranie pieniądze. = Kwitować z przyjaźni, *fig.* wyrzekać się z kim przyjaźni, zerwać przyjaźń. = Kwitować się z kim, dawać sobie nawzajem kwit, na dowód że jeden drugiemu nic niewinien. **Kwitowanie, a,** *n.* wydawanie kwitu. **Kwitowe, go,** *n.* opłata od kwitu. **Kwitowy, a, e, p.** od kwitu.

**Kwoka, i, ż. Kwoczka, i, ż.** *zdrob.* kura siedząca na jajach lub wodząca kurczęta. = Kwoczka z kurczętami, *ast.* gwiazdozbiór. Baby, Plejady. = Stara kwoka, *fig.* baba lubiąca gderać, zrzędzić, stara gderaczka. **Kwokać, am, cz,** *s.n. nied.* odzywać się, krzyczeć jak kwoka. = *fig.* gderać, zrzędzić. **Kwokanie, a,** *n.* głos kwoki.

**Kwoli, Gwoli,** *pmk.* rządzący przyp. 3, ku czyjej woli, podług czyjej woli, dla czyjego upodobania.

**Kwota, y, ż.** (z łac.), pewna ilość.

# L Ł.

**L**, dwunasta litera alfabetu, spółgłoska miękka, podniebieniowa, i odpowiadająca jej twarda **Ł**, między któremi zachodzi często jednej na drugą zamienianie: koło, w kole; biały, biali; kochali, kochały.

**Łabędź, dzia**, *m. zool.* ptak z rzędu płetwonogich, karbodziobych, z rodzaju kaczek. = *ast.* jedna z północnych konstellacyi. = *herald.* łabędź biały w polu czerwonem, na hełmie takiż łabędź. **Łabędzi, Łabędziowy, a, e**, *p.* od łabędzia, *np.* puch, szyja. Śpiew łabędzi, przedśmiertny, ostatnie dzieło poety. **Łabędzik, a**, *m. zdrob.* mały łabędź. = kutas z puchu łabędziego do pudrowania.

**Łaber, bru**, *m.* (u introligatora), kwiatek wyzłacany na grzbiecie książki. = *herald.* Łabry, kwiaty około tarczy herbu.

**Łabirować**, *ob.* Ławirować.

**Łabirynt, u**, *m.* (z łac.), gmach, w którym łatwo zabłądzić. = *fig.* manowce, piątanina, zawikłanie. = *anat.* część wewnętrzna ucha, napełniona cieczą wodnistą, gdzie się nerw słuchowy rozpościera.

**Laboratoryum**, *n. nieod.* pracownia, mianowicie chemiczna.

**Łabruszki, szek**, *l.m.* (z franc.), dzika winorośl.

**Łabudać, am**, *s.cz. nied.* z ciężkością co zbierać, cłulać.

**Łać, leję**, *s.cz. nied.* płyn jaki na co, w co wlewać. Łać wino, wodę w szklankę, w kielich. Łać w kogo, w siebie. Lejo w się jak w beczkę. Lej rozlej, pijatyka. Codzień lej rozlej, ustawnie muzyki. = Łać łzy, krew, wylewać, rozlewać. = Łać z bronzu, z gipsu, odlewać w formach. Łać działa, dzwony, kule, posągi. = *s.n.* (o deszczu), ulewnie padać. Deszcz leje jak z cebra. = **się**, *s.z.* płynąć, cieć. Łać się przez wierzch, gdy się przepełnia naczynie. Gdzie się leje, tam się dobrze dzieje, *przysł.*

**Łach, a**, *m.* Lech, Polak u Rusinów. Strachy na Lachy, *przysł.* próżne strachy, próżne groźby.

**Łach, a**, *m.* łachman.

**Łacha, Łacha, y**, *ż.* (z niem.), nowa odnoga rzeki, a mianowicie Wisły, z ulewnych deszczów powstała.

**Łachman, a**, *m.* stare, łatane odzienie. Chodzić w łachmanach. **Łachmanek, nka**, *m. zdrob.* od Łachman. = ubogi w łachmanach. **Łachmanka, i**, *ż.* kobieta w łachmanach.

**Łacina, y**, *ż.* język łaciński. Pisać, mówić po łacinie. Jeździć na koniu po łacinie, niewprawnie, niezgrabnie. = Dać komu łacinę, wytrzeć komu kapitułę. **Łacinniczka, i**, *ż.* kobieta umiejąca po łacinie. = należąca do Kościoła katolickiego, katoliczka. **Łacinnik, a**, *m.* umiejący po łacinie. = należący do Kościoła katolickiego, katolik. Panowanie Łacinników w Carogrodzie od roku 1204 przez lat przeszło 60. **Łaciński, a, ie**, *p.* od łaciny, *np.* język, Kościół, obrządek. **Łacińszczyzna, y**, *ż.* język łaciński, nauka łaciny.

**Łacnie, Łacno, Łacniuchny, Łacność, Łacny**, *ob.* Łatwo, i t. d.

**Łącz, a**, *m. bot.* (Carex), rzerzączka, ziele ostre, z którego koszyki plotą, *ob.* Turzyca.

**Łączek, czka**, *m. zdrob.* od **Łęk**.

**Łączeń, czenia**, *m. bot.* (Butomus), *ob.* Roświta.

**Łączenie, a**, *n.* spajanie, kojarzenie. = Łączenie drzewek czyli kopulizowanie, jestto na ściętym pieńku dziczki lub drzewka ziarnowego osadzanie podobnie ściętej gałązki, korą tylko z pieńkiem połączonej, co od kształtu zacięcia zowie się łączeniem w sarnią nóżkę lub z płetką.

**Łączka, i**, *ż.* **ł**, *zdrob.* od **Łąka**.

**Łączala**, ni, *ż.* spójnia. **Łącznie**, *ps.* spójnie. spólnie, razem. **Łącznik**, a, *m. gram.* linijka łącząca dwa wyrazy składające jeden wyraz, lub zgłoski wyrazu przeniesionego z jednego wiersza na drugi. **Łączność**, ści, *ż.* spójność, zgodność. **Łączny**, a, e, *p.* złączony, spojony, zjednoczony. = łączący. Linia łączna, *ast.* łącząca środek słońca, ziemi i księżyca.

**Łączny**, a, e, *p.* od łąki, łąkowy, znajdujący się lub rosnący na łące.

**Łączyć**, czę, *s.cz. nied.* złączać, połączać, spajać, kojarzyć, jednoczyć. = się, *s.z.* złączać się, spajać się, jednoczyć się. Łączmy się przeciw spólnemu nieprzyjacielowi.

**Ląd**, u, *m* (z niem.), ziemia, brzeg (w przeciwkładni od wody, morza). Jechać lądem. Odbić od lądu. Przybić do lądu. Wysiąść na ląd. = Stały ląd, wielka rozległość ziemi żadnem morzem nieprzerwana. Stary ląd, Europa, Azya i Afryka. Nowy ląd, Ameryka i Australia.

**Ład**, u, *m.* porządek. Nie módz przyjść, trafić z kim, z czem do ładu.

**Lada**, y, *ż.* (z niem.), skrzynia. Lada u organów. Lada w młynie, kosz nad kamieniem, z którego zboże sypie się pod kamień. Lada do sieczki, skrzynka podłużna, w której rżną słomę na sieczkę. = *mech.* silnia do podnoszenia ciężarów. Lada wozowa, winda, lewar do ładowania na wóz ciężarów. = pusta, nieorana rola.

**Lada**, *ps.* Lada co, byle co, najmniejsza fraszka. Dzieci o lada co płaczą. Żyć lada czem. Złemu szermierzowi lada co zawadzi, *przysł.* O lada co łaje, fuka, kanuje. Lada kto, byle kto. Ja lada komu nie wierzę. = w tem znaczeniu używa się w wielu bardzo wyrażeniach. Lada moment z tego życia na przyszły żywot przejdziemy. Lada osieł w lwiej skórze przestraszy bydlęta. Lada szmer łacno ich strwoży. = Nielada, nieładajaki, pienospolity. Nie lada obywatelem był. Grzeczność, talent nie lada. Rady rzadko udzielał, i nielada komu. **Ladaco**, *ps.* źle, niegodziwie. Chociaż robi ladaco, ale mówi grzecznie. = używa się jako rzeczownik i przymiotnik, ale nieodmienny. Nabal bylto człowiek bogaty, ale wielkie ladaco. Gruszka twarda i ladaco. **Ladacość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest ladaco. **Ladajaki**, a, ie, *p.* byle jaki, jakikolwiek. Lepszy w wolności kęsek ladajaki, niźli w niewoli przysmaki. **Ladajako**, *ps.* byle jak, byle zbyć, bardziej źle niż dobrze. Ladajako sprawisz ziemię, ładajaki też i pożytek będzie. **Ladaszczyca**, y, *ż.* kobieta ladaco, nierządnica.

**Ładnie**, *ps.* pięknie. **Ładnieć**, ję, *s. n. nied.* ładnym się stawać. **Ładniuchno**, **Ładniutko**, *ps.* bardzo ładnie. **Ładniuchny**, **Ładniutki**, a, e, *p.* bardzo ładny. **Ładność**, ści, *ż.* piękność. **Ładny**, a, e, *p.* piękny (wszystkie te wyrazy pochodzą od Łada, bogini piękności, u Słowian w pogaństwie).

**Lądować**, uję, *s. n. nied.* do lądu przybić.

**Ładować**, uję, *s.cz. nied.* (z niem.), co czem, co na co, kłaść ciężary, towary na wóz, na statek, na konia, na wielbłąda, na osła. **Ładowanie**, a, *n.* nakładanie ciężarów, towarów na wóz, i t. d. **Ładownica**, y, *ż.* Ładownicaka, i, *ż. zdrob.* puszka na ładunki. **Ładowne**, *ps.* z ładunkiem, z ciężarem. **Ładownik**, a, *m. górn.* stempor do zapędzania ładunku prochowego w skałę wydrążoną dla rozsadzenia. **Ładowny**, a, e, *p.* naładowany. = Bryka ładowna, w którą wiele rzeczy naładować można.

**Lądowanie**, a, *n.* przybijanie do lądu. **Lądowiec**, wca, *m. zool.* ptak podobny do czajki. **Lądowy**, a, e, *p.* od lądu, będący na lądzie. Siły lądowe. Wojsko lądowe. Mocarstwa lądowe. Zwierzęta lądowe.

**Ładunek**, nku, *m.* ciężary, towary, któremi wozy, statki ładują. = *mund.* rurka blaszana z przegródką

we środku, w której z jednej strony jest proch, z drugiej śrót. = nabój. **Ładunek armatni**, karabinowy. **Ładunek ostry**, proch z kulą. Ślepy ładunek, proch bez kuli. = paczka dukatów.

**Lądz**, *ob.* **Lęgnąć**.

**Lafa**, y, *ż.* (z tur.), roczna albo miesięczna pensya sługom płacona.

**Ląg**, **Lęg**, **lęgu**, *m.* lęgnienie, wylęgnienie.

**Ląg**, **Lęg**, **lęgu**, *m.* las albo jezioro na błocie, *ob.* **Ług**.

**Lagier**, gru, *m.* (z niem.), osad na dnie beczki z winem, kamień winny, z którego po oczyszczeniu otrzymuje się winian potażu czyli kremor tartari.

**Łagiew**, gwi, *ż.* (z łac. niem.), **Łagiewka**, i, *ż. zdrob.* naczynie podróżne do napoju z drzewa, skóry, kruszcu, bukłak.

**Łągiew**, gwi *ż.* pręt żelazny, łączący sztynwagę z osią wozową.

**Łagiewnik**, a, *m.* ten co łagwie robi.

**Łagodliwie**, **Łagodliwy**, *ob.* **Łagodnie**, i t. d. **Łagodnie**, **Łagodno**, *ps.* z łagodnością. **Łagodnieć**, ję, *s.n.nied.* stawać się łagodnym, łagodzić się. **Łagodniuchno**, *ps.* bardzo łagodnie. **Łagodniuchny**, a, e, *p.* bardzo łagodny. **Łagodnomowność**, ści, *ż.* łagodne mówienie. **Łagodnomowny**, a, e, *p.* łagodnie mówiący. **Łagodność**, ści, *ż.* przymiot tego co nie jest przykre, co łatwe do zniesienia, *np.* klimatu, zimy, pory roku, powietrza, kary. = słodycz, umiarkowanie, *np.* obyczajów, charakteru, rządu. **Łagodny**, a, e, *p.* nieostry, nie przykry, nie trudny do zniesienia, *np.* klimat, zima, ciepło, kara. = nie rażący, nieprzeraźliwy, nie jaskrawy, *np.* głos, spojrzenie, koloryt. = słodki, uprzejmy, *np.* uśmiech. = słodki, umiarkowany, *np.* człowiek, charakter, rząd. **Łagodzący**, a, e, *p. med.* ulgę przynoszący, uśmierzający bole, cierpienie. **Łagodzenie**, a, *n.* kojenie, uśmierzanie. **Łagodzić**, dzę, *s.cz. nied.* koić, uśmierzać, *np.* cierpienie, ból, żal, gniew. = zmniejszać ostrość, przykrość. **Łagodzić** prawo, wyrok, karę. **Łagodziciel**, a, *m.* **Łagodzicielka**, i, *ż.* ten, ta co łagodzi.

**Łaja**, łai, *ż.* psiarnia, gromada psów.

**Łajać**, ję, *s.cz.nied.* ostro strofować, burczeć, buzować. **Łajanie**, a, *n.* strofowanie, buzowanie.

**Łajda**, y, *m.* łajdak. **Łajdacki**, a, ie, *p.* właściwy łajdakowi. **Łajdactwo**, a, *n.* sprawka łajdacka, czyn łajdacki. = *zbior.* łajdacy. **Łajdaczeć**, ję, *s.n. nied.* łajdakiem się stawać. **Łajdaczek**, czka, **Łajdaczyna**, y, *m. zdrob.* od Łajdak. **Łajdaczenie**, a, *n.* prowadzenie łajdackiego życia. **Łajdaczka**, i, *ż.* kobieta ladaco, ladaszczyca. **Łajdaczyć** (się), *s. n.* i *z. nied.* prowadzić życie łajdackie. **Łajdak**, a, *m.* człowiek ladaco, hultaj, gałgan.

**Łaik**, a, *m.* (z grec. łac.), człowiek świecki. = zakonnik żadnego święcenia nie mający, braciszek.

**Łajnisty**, a, e, *p.* pełen łajna. **Łajno**, a, *n.* gnoj, wymiot, wyrzut odchodowy.

**Lak**, u, *m.* massa w laskach do pieczętowania, złożona z gummi-laki, terpentyny i cynobru. = rosół, który mięsiwo i warzywa zachowuje od zepsucia.

**Lak**, a, *m. bot.* (Cheirantus), roślina z działu łuszczynowych, której gatunek, lak posoplity, pielęgnuje się w ogrodach pod nazwiskiem żółtych fijałków.

**Laka**, i, *ż.* guma żywiczna koloru czerwonawego, w brunatny wpadającego, przywożona z Indyi Wschodnich. **Lakier**, u, *m.* pokost z gumy żywicznej rozpuszczonej w terpentynie, do nadania połysku skórom, sprzętom, i zachowania ich od przystępu wilgoci. **Lakiernik**, a, *m.* ten co robi lakier lub nim pokostuje. **Lakierować**, uję, *s. cz. nied.* pociągać lakierem, pokostować. **Lakierowanie**, a, *n.* pokostowanie.

**Łąka**, i, *ż.* grunt nizki, wilgotny, na którym trawa rośnie.

**Lakmus**, u, *m. chem.* farbnik czerwony z porostu (Lecanora tartarea) wydobyty, używany w far-

bierstwie i jako odczynnik w chemii.

**Łaknąć, nę,** *s.n. nied.* być głodnym, cierpieć głód. = *fig.* gorąco pragnąć, pożądać. **Łaknący, a, e,** *im.* głodny. = *fig.* gorąco pragnący, *np.* sławy, zaszczytów. **Łaknienie, a,** *n.* cierpienie głodu. = *fig.* gorące pragnienie, pożądanie. **Łakoć, ci,** *ż.* **Łakotka, i,** *ż. zdrob.* przysmak, przysmaczek. **Łakociarz, a,** *m.* łakotnik. **Łakocenie, a,** *n.* wabienie łakotkami. **Łakocić, cę,** *s. cz. nied.* wabić łakotkami. **Łakomić,** *ob.* Rozłakomić. = **się,** *s.z.* na co, łakomym być na co, łakomie zapragnąć czego. **Łakomie, Łakomo,** *ps.* chciwie, pożądliwie. **Łakomiec, mca, Łakomca, y,** *m.* łakomiący się na łakotki. = chciwiec. **Łakomość, ści,** *ż.* **Łakomstwo, a,** *n.* łakomienie się na łakotki. = chciwość, pragnienie bogactw. **Łakomy, a, e,** *p.* łakomiący się na łakotki. = chciwy na zbiory, na pieniądze. = wzbudzający chciwość, chuć, pragnienie. **Łakomy kęsek.**

**Łakonicznie,** *ps.* krótko, węzłowato. **Łakoniczność, ści,** *ż.* sposób mówienia łakoniczny, krótkomowność. **Łakoniczny, a, e,** *p.* krótkomowny.

**Łakota, y,** *ż.* chciwość jedzenia. **Łakotka,** *ob.* **Łakoć.** = osoba łakotki lubiąca. **Łakotliwie, Łakotnie,** *ps.* upędzając się za łakotkami. **Łakotliwość, ści,** *ż.* skłonność do łakotek. **Łakotliwy, Łakotny, a, e,** *p.* lubiący łakotki. = wzbudzający łakotliwość. = **Łakotne ziele,** *ob.* **Lubczyk. Łakotnik, a,** *m.* ten co lubi łakotki, co rad smacznie jada.

**Łakowy, a, e,** *p.* od laku. = od laki, gumi laki.

**Łąkotka, i,** *ż.* obłąkowy czyli półksiężycowy kształt.

**Łąkowy, a, e,** *p.* od łąki, łączny.

**Laksa, Laxa, y,** *ż.* (z łac.), rozwolnienie żołądka, biegunka. **Laksans, u,** *m.* lekarstwo rozwalniające żołądek. **Laksować, uję,** *s.cz. nied.* rozwalniać żołądek. = mieć rozwolnienie żołądka. **Laksowanie, a,** *n.* rozwolnienie. Dać na laksowanie. **Laksujący, a, e,** *im.* rozwalniający, *np.* proszek, olejek.

**Laktukaryum,** *n. nied.* syrop z sałaty zwanej laktuka, uśmierzający kaszel, usypiający cierpienia nerwowe.

**Lala, i,** *m, i ż.* pieszczoch, pieszczoszka. Śliczna mi lala! **Lalka, i, Laleczka, i,** *ż. zdrob.* od Lala, łątka, pupka. Dziecko bawi się lalką. Wystrojony jak lalka. Chłopiec jak lalka. = Lalka w oku, środek źrenicy, w której się odbijają przedmioty. **Lalkarz, a,** *m.* łątkarz, ten co lalki robi.

**Lalok, a,** *m.* skóra wisząca u wołu pod szyją.

**Lama, y,** *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu garbatych bydląt, mieszka trzodami w Peru, od Potozi do Karakas, na górach kordylierskich, drugim jego gatunkiem jest wigonia. = *ż.* (z franc.), materya przetykana złotem lub srebrem.

**Łamać, mię,** *s.cz. nied.* kruszyć, na kawałki rozłamywać, *np.* chleb, kij, opłatek. = Łamać sobie głowę, *fig.* suszyć sobie głowę, zagłębiając się nad czem. = *fig.* gwałcić, naruszać, nie dotrzymywać. Łamać wiarę, przysięgę, prawo, przymierze. = kawałami odłamywać. Łamać kamienie. = przełamywać. Ból łamie kości. = załamywać, wyginać. Łamać ręce, głos, członki ciała. = **się,** *s.z.* kruszyć się, pękać, rozpadać się. Lód się na rzece łamie. = Łamać się z kim, pasować się, walczyć. **Łamanie, a,** *n.* kruszenie, rozłamywanie, *np.* chleba. = Łamanie w stawach, denna choroba. Łamanie w nogach, podagra. Łamanie w rękach, chiragra. = Łamanie prawa, przysięgi, przymierza, gwałcenie, naruszanie. = Łamanie się, pękanie, rozpadanie się, *np.* lodu. = Łamanie się światła, refrakcya. **Łamanina, y,** *ż.* łamanie różnym sposobem. **Łamany, a, e,** *im.* połamany, niecały. Liczba łamana, ułamek. = połamany, pogięty. Linia łamana. = łamiący, wyginający. Sztuki łamane, gimnastyczne.

**Lament**, u, *m.* (z łac.), płaczliwe narzekanie. **Lamentliwie**, *ps.* płaczliwie. **Lamentliwy**, a, e, *p.* płaczliwie narzekający. **Lamentować**, uję, *s.n. nied.* płaczliwie narzekać.

**Lamować**, uję, *s.cz. nied.* obszywać sznurkiem, tasiemką, galonem. **Lamowanie**, a, *n.* obszywanie = i **Lamówka**, i, *ż.* galon, sznurek, tasiemka do lamowania.

**Lamowy**, a, e, *p.* od lamy, z lamy. Suknia lamowa. Lamowy żupan.

**Lampa**, y, *ż.* naczynie z olejem i knotem zapalonym do świecenia. = Lampa bezpieczeństwa, wynaleziona przez chemika angielskiego Davy końcem zabezpieczenia górników od explozyi gazów w kopalni.

**Lamparci**, a, e, *p.* od lamparta, *np.* skóra. **Lamparcica**, y, *ż.* samica lamparta. **Lampart**, a, *m. zool.* zwierz długi do trzech łokci, podobny do tygrysa. *ob.* Pantera. = skóra lamparcia. = *fig.* łotr, hultaj, włóczęga. **Lampartować**, uję, *s.n. nied.* bikować się, prowadzić życie hultajskie.

**Lampas**, a, *m.* pas po bokach spodni odmiennego koloru.

**Lamperya**, yi, *ż.* taflowanie. Podłoga z lamperyą. Okna z lamperyą.

**Lampiarz**, **Lamparz**, a, *m.* ten co lampy robi. **Lampka**, i, *ż. zdrob.* mała lampa. = i **Lampeczka**, i, *ż. zdrob.* szklaneczka. **Lampny**, **Lampowy**, a, e, *p.* od lampy.

**Lampreda**, **Lampetra**, y, *ż. zool.* minog.

**Lamus**, u, *m.* (z niem.), murowany domek do chowania różnych rzeczy od ognia. **Lamusowy**, a, e, *p.* od lamusu.

**Łan**, u, *m.* miara większych powierzchni. Łan kmiecy większy ma łokci kw. 262,880, mniejszy łokci kw. 115,200.

**Lanca**, y, *ż.* (z franc.), dzida, pika, kopia. **Lancet**, u, *m.* (z franc.), narzędzie chirurgiczne do rozcinania wrzodów, żył. **Lancetowaty**, a, e, *p. bot.* nakształt lancetu, spiczasty, *np.* liście. **Lancknecht**, a, *m* (z niem.), żołnierz pieszy z lancą. = gra w karty, dla bolek.

**Łańcuch**, a, *m.* ogniwa z sobą połączone. Pies na łańcuchu. Łańcuch u wozu, do którego hamulec przykuty. Łańcuch złoty, dla ozdoby na szyi noszony. = *fig.* szereg, pasmo. Łańcuch gór. Jesteśmy małem ogniwem ogromnego łańcucha organicznego. = Łańcuchy, więzy, okowy, kajdany. Okuć kogo w łańcuchy. **Łańcuchowy**, a, e, *p.* od łańcucha. **Łańcuszek**, szka, *m. zdrob.* mały łańcuch, *np.* od zegarka, u munsztuka. **Łańcuszkowy**, a, e, *p.* od łańcuszka. Łańcuszkowy pancerz, z łańcuszków zrobiony. Łańcuszkowa robota, podobna do łańcuszka. **Łańcuszno**, *ps.* z łańcuchem na szyi. **Łańcuszny**, a, e, *p.* ozdobiony łańcuchem. dróżna.

**Landara**, y, *ż.* (z niem.), kareta po-

**Landszaft**, a, *m.* (z niem.), krajobraz, pejzaż.

**Langusta**, y, *ż. zool.* rak morski z długim ogonem.

**Lani**, **Lania**, ni, *ż.* samica jelenia. **Łani**, a, e, *p.* od łani.

**Laniczka**, i, *ż. bot.* (Luzula), kosmatek.

**Lanie**, a, *n.* nalewanie, wylewanie. = odlewanie, *np.* dział, dzwonów

**Lanka**, **Lanuszka**, i, *ż. bot.* konwalia.

**Lansada**, y, *ż.* (z franc.), sus, podskok konia.

**Łannik**, a, *m.* żołnierz z każdego łanu, wybraniec. **Łanowe**, go, *n.* opłata od łanu. **Łanowy**, a, e, *p.* od łanu.

**Lantawa**, *bot. ob.* Szlachtawa.

**Lany**, a, e, *p.* odlewany, *np.* świece, żelazo.

**Łap**, **Łap Cap**, **Łapes Capes**, wyrażają nagłe porwanie, rozchwytanie przez kilka osób. **Łapa**, y, *ż.* stopa u psów, kotów, małp, niedźwiedzi. = *zgrub.* ręka, dłoń. Wpaść komu w łapę. **Łapę** jak niedźwiedź lizać albo ssać, mrzeć głodem, klepać biedę, żałować czego. **Łapać**, pię, *s.cz. nied.* łowić, chwytać, porywać. Łapać ptaki. Łapać złodzieja, gonić za

nim. **Łapać słowa czyje**, łapać kogo za słówka, podchwytywać. **Łapactwo**, a, *n.* łapanie, chwytanie, *np.* urzędów. **Łapacz**, a, *m.* ten co łapie. **Łapaczka**, i, *ż.* narzędzie do łapania. = *fig.* sidło, samołówka. = *fig.* wykręt, fortel, sofizmat. **Łapanie**, a, *n.* łowienie. **Łapanina**, y, *ż.* chwytanie, rozchwytywanie.

**Łapcie**, ów, *l.m.* kurpie, chodaki łyczane.

**Łapczywie**, **Łapczywo**, *ps.* chciwie. **Łapczywość**, ści, *ż.* skłonność do łapania, chwytania, chciwość. **Łapczywy**, a, e, *p.* chciwy. **Łapeczka**, i, *ż. zdrob.* od Łapka. **Łapiasty**, a, e, *p.* podobny do łapy. Stopa łapiasta u gęsi, *zool.* płaskonoga, łopatonoga, płetwonoga. **Łapica**, y, *ż.* ogromna łapa. **Łapigrosz**, a, *m.* ten co łapie grosze, łakomy na grosze. **Łapikufel**, fla, *m.* łapikufel, moczywąs. **Łapikura**, y, *m.* ten co łapie kury, *np.* lis. **Łapka**, i, *ż. zdrob.* od Łapa. = połapka, samołówka na myszy. **Łapkowaty**, a, e, *p.* podobny do łapki, *np. bot.* liście. **Łapowe**, go, *n.* co się komu daje w łapę dla przekupienia, zjednania go sobie. **Łapsko**, a, *n. zgrub.* duża, brzydka łapa.

**Łapserdak**, a, *m.* kaftan żydowski.

**Larwa**, y, *ż.* poczwara, straszydło. nieboszczyk ludzi straszący. = maska, maszkara.

**Las**, u, *m.* mnóstwo drzew dziko na znacznej przestrzeni rosnących. = Las masztów, *fig.* mnóstwo masztów. = *Przysł.* Cudze (wady) widzieć za lasem, a swego nie widzieć pod nosem. Im dalej w las, tym więcej drew. Natura ciągnie wilka do lasu. Niewywolnij wilka z lasu. = Pójść w las, *fig.* zginąć, przepaść. Nie poszła w las ta nauka.

**Lasa**, y, *ż.* krata drewniana, plecionka do przesiewania wapna, piasku. = Lasy w słodowni, do suszenia słodu. = Lasy w polu na owce, *ob.* Hurty.

**Laseczek**, czka, *m. zdrob.* od Lasek, ska, *m. zdrob.* od Las.

**Laseczka**, i, *ż. zdrob.* od Laska.

**Laserować**, uję, *s.czł nied.* (u malarzów), rzadko rozrobionym kolorem pociągać na gruncie srebrnym lub białym, tak iż ten grunt z pod farby przebija.

**Łasić się**, **Łaszczyć się**, *s.z.* (o psach i kotach), wpraszać się do łaski. przymilać się. Pies się łasi, a kąsa. = (o ludziach), pochlebiać, nadskakiwać. Łasi się i pochlebia, podobien do pieska. = Łasić się na co, łakomić się, łaknąć, pragnąć.

**Łasica**, y, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, żbikowatych, a gatunki jego: kuny, tchórze, łaski, norki. **Łasiczkowy**, **Łasiczny**, **Łasiczy**, a, e, *p.* od łasicy.

**Laska**, i, *ż.* kij, pałka, kostur. = Laska marszałkowska, znak dostojeństwa marszałka koronnego i sejmowego. Oddać projekt do laski. złożyć go na stoliku marszałka sejmowego. Podnieść laskę, otworzyć sessyą Izby poselskiej. Marszałek starej laski, ostatniego sejmu. = Laska miernicza, *ob.* Pręt. = co podobne do laski. Laska laku. = paleczka w pisaniu w skład niektórych liter wchodząca.

**Łaska**, i, *ż.* miłość, przychylność wyższego ku niższemu. Starać się o czyję łaskę. Być w łaskach u kogo. Mieć łaskę u kogo. Wypaść z łaski. Być na czyjej łasce, zależeć od jego miłosierdzia. Zdać się na łaskę, *np.* zwycięzcy. Z łaski Bożej. Z łaski Pana Boga. = Z czyjej łaski, z czyjej przyczyny. = Z łaski, darmo, bez zapłaty. Kto służy z łaski, ma mieszek płaski, *przysł.* = dar, dobrodziejstwo. Prosić o łaskę. Wyświadczyć komu łaskę. Obsypać łaskami. = *teol.* Łaska Boża, bez której, podług mniemania niektórych teologów, człowiek przy własnej tylko wolnej woli nie może być zbawionym. **Łaskaw**, a, e, *p.* na kogo, świadczący komu łaski, łaskawie się z kim obchodzący. Łaskaw na mnie, łaskę mam u niego. = prosząc. Bądź Pan łaskaw. **Łaskawca**, y, *m.* dobrodziej, dobroczyńca. **Łaskawczy**, a, e, *p.* świadczący

łaski. Łaskawczyni. ni, *ż.* dobrodziejka. Łaskawić, wię, *s.cz. nied.* ugłaskiwać, obłaskawiać, oswajać. = się, *s.z.* Łaskawieć, ję; *s.n. nied.* łaskawym się stawać, oswajać się. Łaskawie, *ps.* z łaski swojej, dobrotliwie. Łaskawość, ści, *ż.* skłonność do świadczenia łask. = ludzkość, łagodność. Łaskawy, a, e, *p.* ludzki, łagodny, przychylny, sprzyjający. Sędzia łaskawy. = z łaski dany. Chleb łaskawy. = ugłaskany, oswojony. Koń łaskawy. Łaskodawca, y, *m.* łaskawca.

Łaskonogi, a, e, *p.* mający nogi jak łaski. Władysław Łaskonogi. Łaskonośny, a, e, *p.* noszący laskę: epitet Merkuryusza.

Łaskotać, cę, czę, *s.cz. nied.* łechtać. Łaskotanie, a, *n.* łechtanie. Łaskotka, i, *ż.* łechtanie. Bać się łaskotek. Łaskotliwy, a, e, *p.* bojący się łaskotek. = delikatny. Łaskotliwa sprawa.

Łaskować, uję, *s.cz. nied.* wyrzynać wzdłuż rowki nakształt łasek, żłobkować. Łaskowanie, a, *n.* wyrzynanie podłużnych łasek, żłobkowanie, *np.* słupów, filarów. Łaskowaty, a, e, *p.* żłobkowaty, *np.* łodyga.

Łaskowy, a, e, *p.* leszczynowy. Orzech łaskowy. Mysz łaskowa, mieszkająca w leszczynie.

Łasoń, nia, Łasun, a, Łasuś, sia, *m.* ten co się łasi, łaszczy, pochlebia. = lubiący złasować jaką łakotkę. Łasować, uję, *s.cz. nied.* jeść pokryjomu złasowaną łakotkę. Łasy, a, e, *p.* łakotny, chciwy na łakotki, lubiący łasować. Kot łasy na myszy.

Łaszczyć się, *ob.* Łasić się. Łaszczenie się, *n.* podłe pochlebianie dla zjednania łaski.

Łaszt, u, *m.* (z niem.), miara zboża, zawierająca korcy gdańskich 60, warszawskich 27. Łasztowe, go, *n.* opłata od łasztu.

Łata, łat, *l.m. ob.* Lato, Rok.

Łata, y, *ż.* żerdź długa, pospolicie czworograniasta, do krokiew przybita, na której pobijają gontami lub dachówkami.

Łata, y, *ż.* płatek przyszyty na dziurawej sukni. Łata na łacie, łatanina łachmanów.

Latać, am, *s.n. częst.* Lecieć, lecę, *s.n. nied.* skrzydłami z miejsca na miejsce przenosić się. Latać wysoko, nizko. Oprócz ptaków są zwierzęta latające, które za pomocą błony rozpiętej od nóg przednich do tylnych latać mogą, jak niektóre wiewiórki, nietoperze. = *fig.* unosić się, wznosić się. Mamy latać, latajmyż nie górnie, nie nizko. = *fig.* szybko biedz, pędzić, spieszyć. Latać po polach, po drogach, po ulicach, po świecie. Latać za interessami. Dokąd lecisz? Lecieć komu na pomoc. Lecieć na zgubę, na śmierć.

Łatać, am, *s.cz. nied.* łatami dziury w sukni, bieliznie lub obuwiu zaszywać. = *Fig.* Łata biedę jak może, chce się wygrzebać z biedy, opędza się biedzie. Łatać zdrowie, ratować często psujące się zdrowie. Łatane zdrowie, nędzne. = *fig.* Łatać komu skórę, grzbiet, boki, okładać, garbować. Łatacz, a, *m.* Łataczka, i, *ż.* ten, ta co łata. Łatanie, a, *n.* zaszywanie dziur łatami. Łatanina, y, *ż.* to co połatane, co ma łatę na łacie.

Latanie, a, *n.* przenoszenie się za pomocą skrzydeł z miejsca na miejsce. Latanie wszystkim ptakom równie jest istotne jak rybom pływanie.

Latarka, i, *ż. zdrob.* od Latarnia, ni, *ż.* naczynie szklanne lub blaszane z drobnemi dziurkami, w które wstawia się światło, żeby niezgasło od wiatru. = Latarnia morska, baszta, wieża nad brzegiem morza z gorejącem w nocy światłem, które wskazuje żeglarzom przystań lub miejsca niebezpieczne, gdzie okręt rozbić się może. = Latarnia czarnoksięzka, aparat optyczny, w którym na płaszczyznie zewnętrznej odbijają się przedmioty na szkle malowane. = szeroka i długa łysina konia. Latarniarz, a, *m.* ten co robi latarnie. Latarnik, a, *m.* ten co przyświeca drugiemu

latarnią, lub co zapala po ulicach latarnie.

**Latawiec**, wca, *m.* wszystko co lata. = *fig.* ten co po świecie lata, wietrznik, pędziwiatr. = kawał duży papieru między pręcikami rozpięty i na długim sznurku przywiązany, który dzieci w powietrze puszczają, orlem także zwany. = nocna zmora, nocnica śpiącego człowieka dusząca. = *zool.* ptak z rzędu żarłocznych, do którego gatunków należy ptak rajski.

**Łatka**, i, *ż. zdrob.* od **Łata**. Łatka na sukni, na obuwiu. Przypiąć komu łatkę, *fig.* ogadać, oczernić kogo. = plamka, cętka. Suczka biała, z czarną łatką na lewem uchu.

**Łąteczny**, a, e, *p.* od łątek, lalek. Łąteczny kramarczyk, który łątki przedaje, lub marionetki pokazuje.

**Łątka**, i, *ż.* **Łąteczka**, i, *ż. zdrob.* laika dziecinna. **Łątkarz**, a, *m.* ten co łątki robi, lub co z niemi chodzi po świecie dla zarobku. **Łątkowy**, a, e, *p.* łąteczny, od łątek. Komedya łątkowa, którą grają marionetki.

**Latko**, a, *zdrob.* od **Lato**. = zamiast **Roczek**. Moja najstarsza ma już pietnaście latek.

**Łatny**, a, e, *p.* od łaty dachowej, *np.* gwoździ, świderek.

**Lato**, a, *n.* letnia pora roku. Latem, w lecie. Za lata. Kto w lecie próżnuje, w zimie nędzę czuje, *przysł.* Babie lato, jesienne ciepło, jesienna pogoda. = rok, *l.m.* lata. Lata pańskiego 1866. Miłościwe lato, jubileusz. Ma lata, jest pełnoletni. Lata kapłańskie, w których można zostać kapłanem. Stare lata, starość. = Przed laty, przedtem, dawniej. Z laty, z czasem. = Lata, wiek, ciąg życia. Póki ci służą lata, używaj świata. **Latopis**, a, *m. ob.* **Latopisarz**. = u, *m.* roczne dzieje, kronika. **Latopisarski**, **Latopiski**, a, ie, *p.* od latopisarza, od kronikarza, kronikarski. **Latopisarstwo**, **Latopistwo**, a, *n.* pisanie dziejów porządkiem lat, kronikarstwo. **Latopisarz**, a, **Latopisiec**, śca, *m.* kronikarz. **Latorostka**, i, *ż. zdrob.* od **Latorośl**, i, *ż.* gałązka która przeszłego roku urosła. = *fig.* syn, córka, potomek. **Latos**, a, *m.* **Latosek**, ska, *m. zdrob.* tegoroczne cielę, jagnię, źrebię. **Latoś**, *ps.* tego lata, tego roku. **Latosi**, a, e, *p.* tegoroczny. Jagnięta, byczki latosie. **Latować**, uję, *s.n. nied.* mieszkać gdzie przez lato, przepędzać lato. **Latowanie**, a, *n.* letnia leża żołnierska albo pastusza.

**Łatr**, a, *m.* (z niem.), sążeń górniczy, czyli stóp 7.

**Łatwie**, **Łatwo**, *ps.* łacno, snadnie. **Łatwiuchny**, **Łatwiusieńki**, **Łatwiutki**, a, e, *p.* bardzo łatwy. **Łatwość**, ści, *ż.* łacność, snadność. **Łatwowiernie**, *ps.* lekkowiernie. **Łatwowierność**, ści, *ż.* lekkowierność. **Łatwowierny**, a, e, *p.* lekkowierny. **Łatwy**, a, e, *p.* łacny, snadny.

**Laudanum**, *n. nieod.* (z grec.), opium, extrakt z soku makowego.

**Laudum**, *n.* lauda, *l.m.* instrument dawany posłom na sejmikach, w którym zapisywano nie tylko ich elekcyą, ale oraz żądania województw, ziem, powiatów.

**Laufer**, fra, *m.* (z niem.), ten co przed karetą biegał.

**Laur**, a, *m. bot.* (Laurus), wawrzyn, z którego liści wito w starożytności wieniec dla zwycięzców. *Fig.* Zbierać laury. Okryty laurami. **Laurowy**, a, e, *p.* wawrzynowy, *np.* wieniec.

**Lawa**, y, *ż.* substancya mineralna roztopiona ogniem wulkanicznym i wyrzucona z wulkanu.

**Ława**, y, *ż.* deska lub płyt kamienny na nogach do siedzenia dla kilku osób. Odszczekiwać pod ławą, odwoływać pod ławą sądową rzuconą potwarz. = *Fig.* Rzucić pod ławę, jako rzecz na nic niezdatną. Pójść pod ławę, pojść w zaniedbanie. Z czasem prawa to pod ławę poszły. Wydobyć z pod ławy, wydobyć z zaniedbania. = deska, na której wioślarze na statku siedzą. = ława, na której ławnicy siedzą; i *fig.* urząd ławni-

ków; sąd ławniczy. = *fort. ob.* **Ławka.** = Ławy targowe, jatki rybne, solne. = *górn.* warstwa, pokład marmuru, kamieni. = klapeć soli, kawał jej płaski odwalony od ściany. = Ława przez wodę, kładka. = Iść ławą, bić się, potykać się ławą, całym szeregiem.

**Ławatywa,** y, *i.* enema.

**Ławeczka,** i, *i. zdrob.* od **Ławka.** = Ławeczka mularska, do rozcierania rzuconego na cegłę wapna. = dziesiąta część ławki czyli cala.

**Lawenda, Lawanda,** y, *i. bot.* (Lavendula), roślina w południowej Europie dziko rosnąca, u nas dla wody lawendowej w ogrodach hodowana. **Lawendowy,** a, e, *p.* od lawendy. Woda lawendowa.

**Laweta,** y, *i.* (z niem.), osada armaty na kołach.

**Ławlać,** am, *s.cz. częst.* od **Łowić.**

**Ławica,** y, *i.* ława urzędnicza, senatorska. = *górn. ob.* **Ława.** = *geol.* Ławice koralowe, ławy zwierzokrzewów do dna morskiego przyrosłych, które dochodząc niekiedy aż pod wierzch wody, są niebezpieczne dla żeglarzy.

**Ławina,** y, *i. ob.* **Lodowal.**

**Ławir,** u, *m.* **Ławirowanie,** a, *n.* (z niem.), krążenie, kołowanie po morzu. **Ławirować, ują,** *s.n. nied.* krążyć, kołować po morzu.

**Ławka,** i, *i. zdrob.* od **Ława.** = dziesiąta część pręcika, cal. = *fort.* schodek w przedpiersieniu z ziemi usypany, na którym staje piechota do strzelania. = Ławki siodła, deszczułki w skład siodła wchodzące. **Ławniczy,** a, e, *p.* od ławników. **Ławnik,** a, *m.* sędzia miejski. **Ławnikostwo,** a, *n.* urząd ławniczy.

**Ławra,** y, *i.* klasztor ruski.

**Łaża,** y, *i.* zysk na zmianie pieniędzy.

**Łażący,** a, e, *im.* od **Łazić.** = *bot.* Łodyga łażąca, korzeń łażący, ścielące się po ziemi. = *zool.* Ptaki łażące, których dwa palce są naprzód, a dwa w tył obrócone, jako to: dzięcioły, kukułki, wągłowie, słobiany, papugi.

**Łazanki, nek,** *l.m.* (z włos.), ciasto pszenne w kostki pokrajane i z serem lub bez sera przypiekane.

**Lazaret,** u, *m.* (z włos. niem.), szpital dla zapowietrzonych. = szpital wojskowy. **Lazaretowy,** a, e, *p.* od lazaretu. **Lazarysta,** y, *m.* zakonnik reguły ś. Łazarza. **Łazarz,** a, *m.* nędzarz, biedak, charłak. **Łazarzowski, Łazarzowy,** a, e, *p.* od łazarza.

**Łaźbić, bię,** *s.cz. nied.* podbierać miód w barci. **Łaźbień, nia,** *m.* deszczułka na której bartnik siada podbierając miód. **Łaźbienie,** a, *n.* podbieranie miodu.

**Łazęga, Łazęka,** i, *m.* włóczęga. **Łazęgowy, Łazękowy,** a, e, *p.* od łazęgi. **Łazękanie,** a, *n.* włóczenie się. **Łażenie,** a, *n.* wspinanie się, gramolenie się na wyższe miejsce. = powolne chodzenie. **Łazić, żę,** *s.n. nied.* leźć na górę, po schodach, po drabinie, przez okno, na drzewo. = powoli chodzić, noga za nogą, włóczyć się. **Łazić za kim.**

**Łaziebne, go,** *n.* opłata w łaźni. **Łaziebnica, Łaziennica,** y, *i.* ta co się myje w łaźni. = ta co trzyma publiczną łaźnię. = ta co myje inne kobiety w łaźni. **Łaziebnik, Łazienik,** a, *m.* w tych samych co powyższy wyraz znaczeniach. **Łaziebny, Łazienny,** a, e, *p.* od łaźni. **Łazienka,** i, *i.* **Łazienki, nek,** *l.m.* kąpiel publiczna, dom gdzie się kąpią. **Łaźnia, ni,** *i.* dom gdzie się w parze parzą i myją. = Sucha łaźnia, kąpiel parowa. Sprawić komu łaźnię, *fig.* wychłostać, wyćwiczyć, wytrzepać (ztąd że Bolesław W. zaprosiwszy nie jednego pana za wykroczenie do łaźni, porządnie go tam wychłostać kazał.)

**Lazulec, lca, Lazulit,** u, *m. min.* minerał błękitny krystalizowany. **Lazur,** u, *m. min.* (lapis lazzuli), lazurowy kamień z Bucharyi jasnobłękitnego koloru, dający farbę zwaną ultramaryna. = błękit, kolor błękitny. Lazur nieba. = smalta utarta w młynach na proszek. **Lazurek, rka,** *m. bot.* (Laser-

pitium), rodzaj roślinny. = rku, *m.* farba błękitna berlińską zwana, w której rozpuszczonej z krochmalem płócze się bielizna. **Lazurować, uję,** *s.cz. nied.* malować błękitno. **Lazurkować, uję,** *s.cz. nied.* płókać bieliznę w rozpuszczonym lazurku. **Lazurowy, a, e,** *p.* od lazuru, błękitny. Niebo lazurowe. Kamień lazurowy, *ob.* **Lazur.**

**Łbica, y,** *ż.* **Łbisko, a,** *n.* duży, brzydki łeb. **Łbieniec, úca,** *m. zool.* skalna żmija. **Łbisty, a, e,** *p.* mający duży łeb. **Łeb, łba,** *m.* głowa zwierzęca. **Łeb koński, psi, lwi.** = głowa ludzka (z pogardą), lub gdy się mówi rubasznie o cięciu, uderzeniu, i t. d. w głowę. Uderzyć łbem w drzewo. Dać komu po łbie. Dostać po łbie. Dostać kulą w łeb. W łeb sobie wypalić. Wodzić się za łby. . Z podełba patrzeć. Na łeb na szyję, bez zastanowienia. A kiedy hulam, to na łeb na szyję. Na łeb na szyję, jak najspleszniej. Niech na łeb na szyję starają się o konie i siodła. Poprawić się z pieca na łeb, jeszcze gorzej co zrobić. Tak się dziś Turcy poprawili na łeb z pieca. Zrzucić kogo na łeb, tak iżby łbem upadł. Na łeb drugich zrzucono z chocimskiego mostu. = *fig.* Tęgi ma łeb ten człowiek, tęgą ma głowę, nielada ma głowę, nie dla kształtu.

**Łebioda, y,** *ż. bot.* (Atriplex), roślina z familii łobodowych, której gatunek, łebioda ogrodowa, z Grecyi pochodząca, utrzymuje się w ogrodach na użytek kuchenny, i sama się zasiewa. **Łebiodka, i,** *ż. bot.* (Origanum), roślina z familii wargowych, zwana także macierzyca, której jeden gatunek, łebiodka pospolita, zowie się także macierduszka, drugi jest majeran, dla aromatycznego zapachu do potraw, a mianowicie do kiełbas używany.

**Łecenie, a,** *n.* lot. = spieszenie, szybkie bieżenie.

**Łecht, u,** *m.* **Łechtanie, a,** *n.* łaskotanie. **Łechtać, cę, czę,** *s.cz. nied.* łaskotać. = *fig.* głaskać. pochlebiać. Łechtać uszy, podniebienie. Łechtać czyję miłość własną. **Łechtaczka, i,** *ż. anat.* (clitoris), żołądź w częściach płciowych kobiety, zaraz przy wyższem spojeniu warg większych położona. **Łechtliwy, Łechciwy, a, e,** *p.* łaskotliwy. = delikatny. Sprawa, materya łechciwa.

**Lecieć, cę,** *s.n. nied. ob.* **Latać.**

**Leciuchno, Leciutko, Leciuteńko,** *ps.* bardzo lekko. **Leciuchny, Leciutki, Leciuteńki, a, e,** *p.* bardzo lekki.

**Lecz,** *sp.* ale.

**Leczenie, a,** *n.* kurowanie, kuracya. **Leczyć, czę,** *s.cz. nied.* kurować. Czego lekarz nie może, to czas często leczy. = się; *s.z.* kurować się.

**Ledwie, Ledwo,** *ps.* zaledwie, z trudnością. Ledwie umie czytać. Ledwie nie ledwie, z wielką trudnością i powolnością. Ledwie nie ledwie wyguzdrał się. = skoro, jak tylko. Ledwie słońce zeszło, a ty już zabierasz się do jedzenia. = Ledwo nie, mało nie, prawie. Ledwo nie we wszystkich odnogach wiadomości, Grecy byli najuczeńszym narodem. Ledwo nie, o mało, o włos że nie. Ledwo żem nie utonął.

**Leć, Legnąć, legnę,** *s.n. dok.* położyć się. Z łóżka tego, na którem eś legł, nie wstaniesz, ale umrzesz. = poleć, zginąć. I ty, Pafnucy, ległeś w tym rozruchu. Ze trzech dwaj trupem legli.

**Lędźwian, u,** *m. bot.* (Lathyrus), groszek, roślina łupinowa, której wszystkie prawie gatunki dają wyborną paszę dla bydła.

**Lędźwiany, Lędźwiowy, a, e,** *p.* od lędźwi. Ból lędźwiowy. **Lędźwie, wi,** *l.m. anat.* (lumbi), najniższa część krzyżów stykająca się z biodrami; u koni między grzbietem a krzyżem.

**Legać, am,** *s.n. częst.* często leżeć, legiwać. Kot na słońcu, przy kominie i piecu chętnie lega. Kto ze psy lega, ze pchły wstaje. *przysł.*

**Legacki, a, ie,** *p.* od legata lub le-

gacyi. **Legacya**, yi, *ż.* (z łac.), poselstwo, osobliwie papiezkie. **Legacyjny**, a, e, *p.* poselski.

**Legar**, a, *m.* długi płyt drewniany, na którym jaki ciężar leży. Legary w piwnicach pod beczki, kętnary. **Legart**, a, *m.* leżuch, leżeń, plecuch. **Legartowstwo, Legarstwo**, a, *n.* wylegiwanie się, życie legarta. **Legartować**, uję, *s.n. nied.* wylegiwać się.

**Legat**, a, *m.* posel papiezki. = u, *m.* zapis testamentowy, dar testamentem zapisany. **Legataryusz**, a, *m.* ten któremu legat został zapisany.

**Legatura**, y, *ż.* przymieszanie podlejszego do szlachetniejszego kruszcu, *np.* miedzi do złota.

**Legawiec, wca**, *m.* legart. = pies legawy. **Legawka**, i, *ż.* długa trąba pastusza. **Legawy**, a, e, *p.* do legania skłonny. Pies legawy. Legawe pole, polowanie z psem legawym.

**Legia**, ii, *ż.* (z łac.), oddział wojska. Legia rzymska liczyła 10 kohort, a składała się z 3 do 6 tysięcy ludzi. **Legionista**, y, *m.* żołnierz służący w legii.

**Legenda**, y, *ż.* (z łac.), podanie o świętym. = napis naokoło monety.

**Lęgnąć**, nę, *s.cz. nied.* wylęgać pisklęta. = się, **Lądz się**, *s.z.* wylęgać się. Ptaszek lęgnie się z jaja. = *fig.* Niechaj w domu Horacych nie lęgną się zbrodnie.

**Legować**, uję, *s.cz. nied.* co komu, zapisać testamentem.

**Legowisko**, a, *n.* miejsce legania zwierząt. = leże wojskowe. Letnie, zimowe legowiska.

**Legumina**, y, *ż.* warzywo ogrodowe, jarzyna. = potrawa z jarzyny. **Leguminny**, a, e, *p.* strączkowy, groszkowy.

**Lej**, a, *m.* opój, ten co w siebie leje. = u, *m.* lejek.

**Lejbgwardya**, yi, *ż.* (z niem.), straż przyboczna monarsza. **Lejbik**, a, *m.* kurtka żołnierska.

**Lejc, Lic**, a, *m.* **Lejce, lice**, *l.m.* wodze któremi woźnica konie kieruje. **Lejcować, Licować**, uję, *s.cz. nied.* lejce na konie zakładać. **Lejcowy, Licowy**, a, e, *p.* od lejców, idący w lejcu. Konie lejcowe, idące przed dyszlowemi.

**Lejek, Lijek**, jka, *m.* narzędzie do wygodniejszego wlewania w naczynie ciasny otwór mające. **Lejkowaty**, a, e, *p.* nakształt lejka *bot.* Korona lejkowata.

**Lek**, u, *m.* lekarstwo.

**Lęk**, u, *m.* obłąk, sklepienie. = kula czyli wyniosła część z przodu siodła. = część za całości siodło. Siedzieć, trzymać się dobrze w lęku. = **Łęki oczne** u konia, wyniosłości nad górnemi powiekami od kości czołowej pochodzące.

**Lękać**, am, *s.cz. nied.* kogo, straszyć. Niech was nie lęka ten próżny pozór, ten blask złota i srebra. = się, *s.z.* bać się. **Lękać się o co.** bać się o co. Niechaj o swoje losy Polska się nie lęka.

**Lekarka**, i, *ż.* kobieta zajmująca się leczeniem. **Lekarski**, a, ie, *p.* od lekarza, lub od leczenia. Nauka lekarska. Książka lekarska. Rada, pomoc lekarska. = od lekarstwa. Rośliny lekarskie. **Lekarstwo**, a, *n.* wszystko co służy do leczenia, a w szczególności co się wewnątrz bierze. Zapisać lekarstwo. Zażywać lekarstwo. = *fig.* środek, sposób. Czasem lekarstwo gorsze od choroby. Już na to nie ma lekarstwa. **Lekarz**, a, *m.* ten co leczy. Lekarz leczy, Bóg uzdrawia. **Lekarzyć, rzę**, *s.n. nied.* być lekarzem, zajmować się leczeniem.

**Lękato**, *ps.* obłączysto. **Lękaty**, a, e, *p.* obłączysty, wygięty.

**Lekce**, *ps.* lekko, nierozważnie, nierozmyślnie. **Lekce sobie kogo, co ważyć**, i **Lekceważyć, żę**, *s.cz. nied.* niedbać o kogo, o co, małoważyć. **Lekceważenie**, a, *n.* niedbanie o kogo, o co; małoważenie kogo, czego.

**Lekcya, yi, *ż.*** (z łac.), nauki jakiej przez nauczyciela uczniom dawanie. Dawać lekcye. Brać lekcye. Chodzić na lekcye. = co nauczyciel zadał uczniom do nauczenia się. Uczyć się lekcyi. Recytować wydawać lekcyą. Słuchać lekcyi.

**Leki**, ów, *l.m.* leczenie, kuracya.

**Lekki, Letki**, a, ie, *p.* stop. wyż. **Lekszy, Lżejszy**, nie ciężki, mało ważący. Lekki jak pióro. Lekka plewa. Lekki ubiór. Lekka artylerya. Lekka piechota, jazda. = nie tęgi, nie mocny. Lekkie wino. = szybki, zwinny, prędko biegający. Lekki lud. Lekki koń. = łatwy do zniesienia, łagodny. Lekka zima. Lekka kara. Lekka rana. Lekka śmierć. = łatwy do strawienia. Lekki pokarm. Lekka potrawa. = nie mający wielkiej spójności. Grunt lekki. = niestały, niestateczny, lekkomyślny, płochy. Człowiek lekki. = niegruntowny, powierzchowny. Lekkie wyobrażenie o czem. Lekka znajomość czego. = łatwy, bez pracy. Styl lekki. Lekki chleb, lekki kawałek chleba. Na lekki chleb się udał. **Lekkie, Letkie**, go, *n.* płuca. **Lekko**, *ps.* nie ciężko. Lekko ubrany, uzbrojony. Lekko ranny. Jedne konie noszą lekko, drugie trzęsą. Lekko chodzić, tańcować, skakać, biegać. = z lekka, powierzchownie. Lekko czego dotknąć. **Lekkomowność, ści**, *ż.* płochomowność. **Lekkomowny**, a, e, *p.* płochomowny. **Lekkomyślnie**, *ps.* nierozmyślnie, nierozważnie. **Lekkomyślność, ści**, *ż.* nierozmyślność, płochość. **Lekkomyślny**, a, e, *p.* nierozmyślny, płochy. **Lekkonogi**, a, ie, *p.* prędkonogi, prędko chodzący. **Lekkoręki**, a, ie, *p.* mający lekką rękę. **Lekkość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest lekkie. Lekkość powietrza, pary, piewy, puchu. = *fig.* Lekkość pędzla, stylu. = *fig.* płochość, lekkomyślność. Lekkość umysłu, charakteru. **Lekkoskrzydły**, a, e, *p.* lekko latający. **Lekkowiernie, Lekkowierność, Lekkowierny**, *ob* Łatwowiernie i t. d. **Lekkowiewny, Lekkowiewy**, a, e, *p.* lacno powiewny.

**Lękliwie**, *ps.* bojaźliwie. **Lękliwość, ści**, *ż.* bojaźliwość. **Lękliwy**, a, e, *p.* bojaźliwy.

**Lękowaty**, a, e, *p.* nakształt lęku, **lękawy**, obłączasty.

**Lekta**, y, *ż.* (z łac.), czytanie świadectwa, odczytanie dokumentu w kopii i zweryfikowanie z oryginałem. = msza cicha, czytana. **Lektor**, a, *m.* czytelnik, jedno z mniejszych święceń duchownych. = pomocnik zastępujący professora w uniwersytecie.

**Lektyka**, i, *ż.* pudło z siedzeniem do noszenia ludzi. **Lektykarz**, a, *m.* ten co ludzi w lektyce nosi.

**Lekuchno, Lekuchny, Lekuczki**, *ob.* **Leciuchno**, i t. d.

**Lelek**, lka, *m. zool.* ptak nocny, gatunek kozodoja.

**Leliwa**, *herald.* herb, księżyc niepełny, do góry rogami obrócony, w pośród niego gwiazda, na hełmie pawi ogon, a na nim z gwiazdą księżyc.

**Leman, Lemański, Lemaństwo**, *ob.* **Lennik**, i t. d.

**Lemiesz**, a, *m.* żelazo u pługa za krojem osadzone, odwalające ziemię krojem przerzniętą. **Lemieszowy**, a, e, *p.* od lemiesza. **Lemieszowa kość**, *anat.* przegródka czyli ścianka w nozdrzach.

**Lemieszka**, i, *ż.* potrawa z mąki w wodzie wrzącej uparzonej i dobrze wymieszanej.

**Leming**, a, *m. zool.* zwierzę do szczura podobne, w krajach północnych mieszkające, którego jeden gatunek, leming wędrowny, ogromnemi gromadami z miejsca na miejsce wędruje.

**Lemnik**, a, *m. min.* kamień magnezyowy z familii mydlastych.

**Len, lnu**, *m. bot.* (Linum), roślina z familii lnowatych, której gatunek, len pospolity, daje siemię lniane, z którego się olej bije, i włókna z których się przędą nici na płótno. = **Len Matki Bożej**, lnica pospolita, lnianka.

**Leń, nia**, *m.* leniuch, leniwiec. = lenistwo. **Lenić się**, *s.z.* być leniwym, ociężałym do czego. Pełno skarg, że się gnuśny Polak pisać leni. **Lenieć, ję**, *s.n. nied.* leniwym się stawać. = (o zwierzętach), ronić sierść; (o wężach), starą skórę zrzucać. Kiedy zwierzęta lenieją,

wtenczas są słabsze i leniwsze w robocie. **Leniek, ńka,** *m. zdrob.* mały leniuch, leniwe dziecko. **Lenienie, a,** *n.* lenienie sierści. **Lenistwo, a,** *n.* Leniwość, ści, *ż.* gnuśność. **Leniuch, a,** *m.* leń, leniwiec. **Leniwie, Leniwo,** *ps.* gnuśnie. = powoli. **Leniwiec, wca,** *m.* leń, leniuch. = *zool.* zwierzę ssące z rzędu szczerbatych, leniwych, mieszka w Ameryce. **Leniwieć, ję,** *s.n. nied.* lenieć. **Leniwy, a, e,** *p.* gnuśny. = powolny. **Leniw karać,** nagradzać ochoczy. = **Leniwe pierogi,** z mąki pszennej z serem zmieszanej, w maśle smażone.

**Lennictwo, a,** *n.* hołdownictwo. **Lenniczy, a, e,** *p.* hołdowniczy. **Lenno, a,** *n.* dobra lenne. **Lennodawca, y,** *m.* nadający dobra lub kraj cały lennem prawem. **Lenność, ści,** *ż* prawo posiadania gruntu, kraju za przywilejem lennodawcy. = grunt, kraj prawem lennem posiadany. **Lenny, a, e,** *p.* hołdowniczy, feudalny. Prawo lenne. Lenny pan, zwierzchni pan, właściciel gruntu lub kraju nadanego lennem prawem. **Lenownik, a,** *m.* lennik.

**Lenować się,** *ob.* **Lenić się.**

**Lentyssek, szka,** *m. bot.* (Lentiscus), mastyk, mastykowe drzewo.

**Lep, u,** *m.* kij z jagód jemiołowych do łowienia ptaków. Łowić ptaki na lep. = *fig.* przynęta, sidła. Panowie polscy szli zawsze jak na lep do Austryi i do Moskwy. **Lepczyca, y,** *ż. bot.* (Asperugo), roślina z familii ogórecznikowych. **Lepianka, i,** *ż.* chata z chróstu oblepionego gliną. = *fig.* człowiek ulepiony z gliny. **Lepiarz, a,** *m.* ten co lepi z gliny. **Lepić, pię,** *s.cz. nied.* kształcić lepieniem. Lepić figurkę z wosku. = mazać, smarować czem lepkiem. Lepić ścianę gliną.

**Lepiech, u,** *m. bot.* tatarak, tatarskie ziele.

**Lepiej,** *ps. stop. wyż.* od **Dobrze.** Mam się lepiej, coraz lepiej. Tym lepiej. Lepiej na jednę nogę chramać, niż na obie. = pożyteczniej. Lepiej późno, niż nigdy. Lepiej milczeć, niż dużo a nic do rzeczy gadać. Lepiej winnemu przepuścić, niż niewinnego karać.

**Lepienie, a,** *n.* kształcenie z gliny, z wosku. = smarowanie czem lepkiem. **Lepiennik, a,** *m. bot. ob* **Granatek. Lepiężnik, a,** *m. bot.* (Tussilago petasites), podbiał łopiennowaty; car-ziele. **Lepistość, Lepisty, Lepki,** *ob.* **Lipkość, Lipki. Lepnąć,** *ob.* **Lipnąć. Lepnica, y,** *ż. bot.* (Silene), kukuba. **Lepny, a, e,** *p.* lepiący się, lepki. **Lepowy, a, e,** *p.* od lepu. Gałązki lepowe.

**Lepski, a, ie,** *p.* (zamiast **Lebski,** od **Leb,** mający dobry leb), dzielny, tęgi, wyśmienity. **Lepsko,** *ps.* dzielnie, tęgo, wyśmienicie.

**Lepszeć, ję,** *s.n. nied.* lepszym się stawać. **Lepszość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest lepsze. **Lepszy, a, e,** *p. stop. wyż.* od **Dobry.** Lepsza cnota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez cnoty. = Pierwszy lepszy, pierwszy co się nadarzy. **Pierwszą** lepszą wezmę, nie czyniąc wyboru. = Iść z kim o lepszą, o prym, o pierwszeństwo. = Co najlepszego, zamiast co najgorszego. Cóż najlepszego robisz Cyceronie? **Lepszyć, szę,** *s.cz. nied.* lepszym czynić, polepszać. = **się,** *s.z.* lepszym się stawać.

**Leptać, am, cę,** *s.cz. nied.* chleptać.

**Leptanie, a,** *n.* chleptanie.

**Lesisty, a, e,** *p.* zarosły lasem, mający wiele lasów, *np.* kraj, okolica. **Leśniak, a,** *m.* leśny człowiek. **Leśnictwo, a,** *n.* gospodarstwo leśne. = nauka leśnicza. = urząd leśniczego i należące do jego dozoru lasy. **Leśniczek, czka,** *m. zool.* gąsienica motyla czerwono-brunatnego, zrządzająca szkody w lasach. **Leśniczka, i,** *ż. zool.* sówka leśna. **Leśniczowski, a, ie,** *p.* od leśniczego. **Leśniczowstwo, a,** *n.* urząd leśniczego. = *zbior.* leśniczy z żoną. **Leśniczy, a, e,** *p.* od lasów, od leśnictwa. = **ego,** *m.* dozorca lasów. **Leśniczyna, y,** *ż.* żona leśniczego. **Leśnieć, ję,** *s.n. nied.* zarastać lasem. = dziczeć. **Leśniówka, i,** *ż.* jabłko leśne. **Leśny, a, e,** *p.*

od lasu, od lasów. Gospodarstwo leśne. = mieszkający lub rosnący w lasach. Nimfy leśne. Zwierzęta leśne. Rośliny leśne.

**Lesz**, u, *m.* zamsz, ircha.

**Leszcz**, a, *m. zool.* ryba z rzędu skrzelowatych, brzuchopłetwych, ma grzbiet łękowato wygięty, ciało wielkiemi łuskami pokryte, na bokach plamiste, płetwy fioletowe lub błękitnawo-czarniawe, dorasta od 2 do 3 stóp długości. **Leszczak**, a, *m. zool.* ryba z rzędu skrzelowatych, piersiopłetwych.

**Leszczotka**, i, *ż.* rozszczepione drewienko do kleśnienia zwierząt domowych, lub do ściskania złamanej kości. = Leszczotki, gra dziecinna.

**Leszczowy**, a, e, *p.* od leszcza.

**Leszczyc**, *herald.* herb, bróg złoty, słupy białe, na hełmie takoż bróg.

**Leszczyna**, y, *ż. bot.* (Corylus), krzew miernej wielkości, którego owoc twardą łupiną okryty, laskowym orzechem zowią. = leszczynowy lasek. **Leszczynowy**, a, e, *p.* od leszczyny.

**Leszowy**, a, e, *p.* zamszowy.

**Letarg**, u, *m.* (z grec. łac.), sen podobny do śmierci. = *fig.* ospałość, odtrętwiałość. Ocknąć się z letargu. **Letargiczny**, a, e, *p.* od letargu, *np.* sen.

**Letni**, a, e, *p.* od lata. Letnie mieszkanie, odzienie. = ciepławy, nieco ogrzany. Letnia woda, kąpiel. = pełnoletni. = podeszły w latach. **Letnić, nię**, *s.cz. nied.* lecić, letnim czynić. **Letnieć, ję**, *s. n. nied.* stawać się letnim (przez ogrzanie z zimnego, przez ostudzenie z ciepłego). **Letnik**, a, *m.* **Letniczek, czka**, *m. zdrob.* letnia suknia kobiéca. = chłodnik, altana. = Letnik, tablica porządkiem lat ułożona. **Letnio**, *ps.* jak latem. Letnio ubrany. **Letniość, ści**, *ż.* stan tego co jest letnie, trochę tylko ogrzane. **Letność, ści**, *ż.* pełnoletność.

**Lew, lwa**, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, zbików, kotów. = Lew morski, *zool.* gatunek foki. = *fig.* (z ang.), elegant, modnia, fanfaron. = *ast.* jeden z 12tu znaków zodiaku między Rakiem a Panną.

**Lewantyna**, y, *ż.* jedwabna materya ze Wschodu (Lewantu) pochodząca.

**Lewar**, u, *m.* drąg do podnoszenia ciężarów. = i **Lewarek**, rka, *m. zdrob.* naczynie blaszane do ciągnienie gębą trunku z beczki. = Lewarek, klucz do rwania zębów.

**Lewart**, *herald.* herb, na tarczy siedzi lew w koronie, ogon pomiędzy nogami tylnemi na grzbiet zakręcony, takiego drugiego pół lwa w hełmie, nogi na powietrze podniesione. **Lewek, wka**, *m. zdrob.* mały lew. = talar hollenderski z lewkiem.

**Lewiatan**, a, *m.* potwór morski w Piśmie ś. = w talmudzie ryba ogromnej wielkości, z której ma być sprawiona dla wszystkich żydów uczta po przyjściu Messyasza.

**Lewica**, y, *ż.* lewa ręka. Niechaj nie wie lewica twoja, co czyni prawica twoja. = lewy bok, lewa strona. Owce na prawicy, kozły na lewicy postawi.

**Lewita**, y, *ż.* żyd z pokolenia Lewi, = kapłan. **Lewityk**, u, *m.* trzecia księga Mojżeszowa.

**Lewkonia**, ii, *ż. bot.* (Matthiola), roślina z działu łuszczynowych, letnia, jesienna i zimowa, przyjemnie pachnąca, łodygę ma półlokciową, kwiaty czerwone, liliowe lub białe.

**Lewo** (w, na), *ps.* w lewą stronę, w lewą rękę; na lewej stronie, na lewej ręce. **Leworęki**, a, ie, *p.* mańkut. **Lewy**, a, e, *p.* po lewicy będący, *np.* ręka, strona, bok, brzeg.

**Leża**, y, *ż.* legowisko, leżysko. = stanowisko wojska. Leże zimowe, letnie. **Leżak**, a, *m.* drzewo zrąbane lub zwalone od wiatru, i leżące w lesie.

**Leźć, lezę**, *s.n. nied.* czołgać się, pełzać. Ślimak lazi z domkiem swoim na grzbiecie. = iść noga za nogą, wlec się powoli. Ledwo lezę. = Leźć komu w oczy. *fig.* nadstawiać się, naprzykrzać się. =

Leźć na górę, po schodach, na drzewo, piąć się, wspinać się, gramolić się. = Włosy mu lazą, wyłażą, wypadają.

**Leżeć**, ży, *s.n. nied.* rozciągać się poziomo. Leżeć na prawym boku, na lewym boku, na grzbiecie, na brzuchu. Pies leży pod ławą. Bydło leży w cieniu. = (o rzeczach które mają leżącą nie stołecą pozycyą). Materac leży na ziemi. = (o odzieniu), przystawać, przylegać. Suknia dobrze, źle leży. = chorować. Leżeć na febrę. = *Fig.* (o ziemi nieuprawnej). Ziemia leży odłogiem. = (o rzeczy trzymanej w schowaniu). Ma leżące pieniądze. = (o położeniu miejsca, kraju). Polska od Węgier, Siedmiogrodzia, Multan i Wołoszczyzny leży na północ. = Leżąca łodyga, *bot.* płasko i całkowicie na ziemi leżąca. **Leżeń**, żnia. **Leżuch**, a, *m.* legart. **Leżenie**, a, *n.* stan tego co leży. Ciągłe leżenie szkodzi zdrowiu.

**Leżenie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Leźć**, *np.* leżenie włosów. **Leziwo**, a, *n.* drabinka z łyka lub sznurów, po której bartnik lezie na drzewo dla łażbienia barci.

**Lężenie**, a, *n.* wylęganie piskląt.

**Leżka**, i, *ż. zdrob.* od **Leża**.

**Leżuch**, *ob.* **Leżeń**. **Leżuchowstwo**, a, *n.* legartowstwo, próżniactwo. **Leżysko**, a, *n.* leża, stanowisko wojska.

**Lgać**, lgę, *s.n. nied.* grubiej niż kłamać. **Lganie**, a, *n.* popełnianie lgarstwa. **Lgarka**, i, *ż.* ta co lże. **Lgarski**, a, ie, *p.* od lgarza. **Lgarstwo**, a, *n.* skłonność do lgania. = co kto zelgał. **Lgarz**, a, *m.* ten co lże.

**Lgnąć**, lgnę, *s.n. nied.* grzęznąć w błocie. Lgnące miejsce, grząskie a lipkie. Lgnie tu, *nieosob.* tu można ulgnąć, zagrzęznąć. = wiązać w czem lipkiem. Kolibry do rószczek lepem namaszczonych bardzo łatwo lgną. = Lgnąć do czego, przylepiać się, przyczepiać się. Śnieg na odwilż lgnie do podeszwy. = *fig.* garnąć się, przywiązywać się. Same do ciebie lgną kobiety. Serce ludzkie lgnie do wszystkiego, co jest pięknem. = Wszystko mu lgnie do rąk, *fig.* (o złodzieju), smołę ma w ręku. **Lgniączka**, i, *ż.* ligawka. **Lgnące** miejsce. **Lgnienie**, a, *n.* przylganie, przylepianie się, przyczepianie się.

**Li**, pytając, zamiast *czy, iżali.* Godzi-li się nam dać czynsz cesarzowi, czyli nie? = zamiast czy.... czy, bądź.... bądź. Na okręt-li budowny, na koń-li wsiędzie, troska w okręcie, troska za siodłem będzie. = zamiast jeśli, jeżeli. Chcemy-li być mądrymi, bójmy się Pana Boga.

**Libella**, i, *ż.* (z franc.), równowaga z kroplą wody.

**Liberalista**, y, *m.* (z franc.), miłośnik wolności cywilnej, politycznej i religijnej. **Liberalizm**, u, *m.* **Liberalność**, ści, *ż.* miłość wolności. **Liberalnie**, *ps.* zgodnie z liberalizmem. **Liberalny**, a, e, *p.* miłujący wolność.

**Libertacya**, yi, *ż.* (z łac.), uwolnienie od jakiego ciężaru krajowego.

**Libertyn**, a, *m.* (z franc.), człowiek rozwiązłych obyczajów. = niedowiarek. **Libertyński**, a, ie, *p.* od libertyna. Po libertyńsku, jak ma zwyczaj libertyn. **Libertyństwo**, a, *n.* rozwiązłość obyczajów. = niedowiarstwo.

**Liberya**, yi, *ż.* barwa, ubranie służących. = *zbior.* słudzy w liberyi.

**Libra**, y, *ż.* (z łac.), 24 arkuszy papieru. = miarka aptekarska, 12 uncyi.

**Lice**, a, *n.* jagoda twarzy, policzek twarzy. = twarz, czoło. Piękność lica. Wódki do umywania lica. Jakiem licem śmiesz tu przychodzić? = prawa strona, dobra strona sukna, materyi. Każda rzecz ma lice i nice, *ob.* **Nice**. = *praw.* dowód okazujący przestępcę i jego uczynek, *np.* kradzież przy złodzieju, sztylet przy zabójcy znaleziony. **Licemiernica**, y, *ż.* obłudnica. **Licemiernictwo**, a, *n.* **Licemierność**, ści, *ż.* obłuda. **Licemierniczy**, **Licemierny**, a, e, *p.* obłudny. **Licemiernik**, a, *m.* obłudnik, faryzeusz.

**Licencya**, yi, *ż.* (z łac.), stopień licencyata. = pozwolenie na zboczenie od prawidła. Licencya poetycka. = *górn.* pozwolenie dane przez żupnika na kopanie kruszców w oznaczonem miejscu. *ob.* Fryszt. = *hand.* pozwolenie dane przez urząd celny na wprowadzenie za wysoką opłatą zakazanych towarów. **Licencyat**, a, *m.* ten co otrzymał licencyą, magister.

**Licho**, a, *n.* liczba nieparzysta. Grać w cetno i licho. = zła liczba, los nieżyczliwy, przegrana. Niewiedzieć, komu cetnem, komu padnie lichem. = bieda, nieszczęście. Będzie jemu kiedyś licho. = diabeł, kaduk. Nie budź licha, kiedy licho śpi. Niech cię licho porwie. Idź do licha. Tam do licha. **Licho**, *ps.* źle, nędznie, mizernie. Drwić lubił ze szlachty, a licho jeść dawał. **Lichość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest liche. **Lichota**, y, *ż.* nędza, bieda. = wszystko co nędzne, biedne, mizerne. = nędzarz, biedak, chudy pachołek. **Lichotarz**, a, *m.* licby, nędzny człowiek. **Lichotny**, a, e, *p.* błahy, nędzny, mizerny.

**Lichtarz**, a, *m.* (z niem.), **Lichtarzyk**, a, *m. zdrob.* świecznik.

**Lichton**, **Lichtan**, a, *m.* **Lichtuga**, i, *ż.* (z niem.), mniejszy statek wodny przy większych dla ulżenia w potrzebie ładunku. **Lichtować**, uję, *s. cz. nied.* ze statku większego który utknął na mieliźnie przenosić ładunek na lichtugę.

**Lichwa**, y, *ż.* procent. Oddać co komu z lichwą, z przydatkiem. = procent lichwiarski. Dawać, pożyczać na lichwę. **Lichwiarka**, i, *ż.* ta co daje na lichwę. **Lichwiarski**, a, ie, *p.* od lichwiarza lub lichwiarstwa. Procent lichwiarski. **Lichwiarstwo**, a, *n.* rzemiosło lichwiarskie. **Lichwiarz**, a, *m.* ten co daje na lichwę. **Lichwić**, wię, *s. n. nied.* dawać na lichwę, brać lichwę. **Lichwienie**, a, *n.* dawanie na lichwę.

**Lichy**, a, e, *p.* biedny, nędzny, mizerny, *np.* odzienie, życie, zdrowie.

**Licować**, *ob.* Lejcować.

**Licować**, uję, *s. cz. nied.* poznawać u kogo rzecz ukradzioną. = pozywać o rzecz ukradzioną. Licowany złodziej, z licem złapany, *ob.* Lice. **Licowanie**, a, *n.* poznawanie rzeczy ukradzionej. = pozywanie o rzecz ukradzioną. **Licownie**, *ps.* oczywiście. **Licowy**, a, e, *p.* od lica, twarzy. = od prawej strony *np.* sukna. = od lica, jako poślaku popełnionego przestępstwa. Roki licowe, krótsze od zwyczajnych. Licowy albo gwałtowny pozew, za którym winowajca osobiście do sądu stawiony bywa.

**Licytacya**, yi, *ż.* (z łac.), przedaż przez sąd nakazana dóbr ruchomych lub nieruchomych więcej dającemu. **Licytacyjny**, a, e, *p.* od licytacyi. **Licytator**, a, *m.* **Licytatorka**, i, *ż.* ten, ta co na licytacyi cenę postępuje. **Licytować**, uję, *s. cz. nied.* puszczać na licytacyą. = kupować na licytacyi.

**Liczalny**, a, e, *p.* dający się liczyć, liczebny. **Liczba**, y, *ż.* zbiór wielu jedności lub części jedności. = znak takowy zbiór wyrażający. = rachunek, kalkulacya. Zdawać komu liczbę z czego. = poczet, gromada. Jest w liczbie świętych. = Liczba złota, wyrażająca rok bieżący okręgu księżycowego: jestto liczba pozostała z podzielenia roku ery chrześciańskiej powiększonej jednością, przez 19, to jest przez przeciąg lat okręgu księżyca. = *gram.* liczba pojedyncza lub mnoga, wyrażająca jednę tylko istotę lub więcej. **Liczbować**, uję, *s. cz. nied.* znaczyć liczbami, numerować. = *gram.* odmieniać imiona lub słowa przez liczby. **Liczbowanie**, a, *n.* oznaczanie liczbami, numeracya. = *gram.* odmiana imion lub słów przez liczby. **Liczbowy**, **Liczebny**, a, e, *p.* od liczby. Imię liczbowe, *gram.* jeden, dwa, trzy. Sześcian liczebny, *aryt.* liczba podniesiona do potęgi trzeciej. **Liczebnik**, a, *m.* ten co liczy. = *aryt.* liczba dzieląca inną liczbę bez reszty. **Liczenie**, a, *n.* rachowanie. = nume-

racya, pisanie i wymawianie liczb. **Liczman**, a, *m.* blaszka lub znaczek z kości słoniowej służący do rozliczenia się, mianowicie w grze. **Licznie**, *p.* w wielkiej liczbie. **Licznik**, a, *m. aryt.* liczba nad linijką w ułomku, wyrażająca ile części bierze się z mianownika. **Liczność**, ści, *ż.* mnogość. **Liczny**, a, e, *p.* mnogi. Liczne towarzystwo, zgromadzenie. **Liczyć**, czę, *s.cz. nied.* rachować. Bierze wilk i liczone. *przysł.* = Liczyć komu co, odliczać, wyliczać. = Liczyć wielu przodków, mieć ich wielu. Liczyć kogo w rzędzie przyjaciół, poczytywać za przyjaciela. = Liczyć na kogo, na co, spuszczać się, polegać. = Liczyć się z kim, obliczać się. **Liczygrosz**, a, **Liczykrupa**, y, *m.* kutwa, sknera.

**Liga**, i, *ż.* (z franc.), związek, przymierze. = próba metalu w monecie. = *muz.* kabłączek nad kilką nutami, które jednę po drugiej wyrazić trzeba. **Ligatura**, y, *ż.* (z franc.), *med.* przewiązanie tętnicy. = *muz.* ob Liga.

**Ligawica**, y, *ż.* łgniączka, trzęsawica, topielisko. **Ligawiczny**, a, e, *p.* od ligawicy.

**Ligawka**, i. *ż.* trąbka pastusza zwijana z kory olchowej lub osinowej, ukośnie koło młodego drzewa oberwniętej ' oddartej.

**Ligustr**, u, *m. bot.* (Ligustrum), krzew miernej wielkości, którym zasadzają szpalery w ogrodach, liście ma błyszczące, kwiat biały, jagody czarne, zwane ptasia żob. **Ligustrowy**, a, e, *p.* od ligustru.

**Lik**, u, *m.* . pewna liczba. Bez liku, niezmierne mnóstwo.

**Liktor**, a, *m.* (z łac.), ceklarz, który poprzedzał konsula rzymskiego z pękiem rózg i toporem między niemi związanym.

**Likwidacya**, yi, *ż.* (z łac.), obrachunek. **Likwidacyjny**, a, e, *p.* obrachunkowy. **Likwidować**, uję, *s.cz. nied.* obrachowywać. **Likwidowanie**, a, *n.* obrachowywanie.

**Likwor**, u, *m.* (z franc.), wódka słodka.

**Lila**, *nieod.* kolor liliowy.

**Lilak**, u, *m.* (z arab. tur.), *bot.* (Syringa), krzew dość znacznej wysokości, którego gatunki: pospolity czyli bez pachnący lub włoski, koloru lila; chiński, bladoróżowy; perski, czerwony. **Lilia**, ii, *ż. bot.* (Lilium), roślina której jest wiele bardzo gatunków, wszystkie mają korzeń cebulkowy, pręt prosty bez gałęzi, kwiaty wielkie, białe, żółte lub czerwone. = Trzy lilie, herb Francyi za panowania Burbonów. **Lilijka**, i, *ż. zdrob.* mała lilia. **Liliowy**, a, e, *p.* od lilii.

**Limba**, **Limba**, y, *ż. bot.* (Pinus cembra), drzewo do sosny podobne, rodzące potężne szyszki wielkości pięści, z wielkiemi jądrami podobnemi w smaku do laskowego orzecha. **Limbowy**, a, e, *p.* od limby. Orzeszki limbowe. Olejek limbowy.

**Limfa**, y, *ż.* (z łac.), *fizjol.* płyn wodnisty, klejki, przezroczysty, krążący w osobnych naczyniach ciała zwierzęcego. **Limfatyczny**, a, e, *p.* od limfy. Naczynia limfatyczne.

**Limita**, y, **Limitacya**, yi, *ż.* (z łac.), odroczenie, odłożenie, *np.* sejmu, sądu. **Limitować**, uję; *s.cz. nied.* odraczyć, odłożyć.

**Limonada**, y, *ż.* (z franc.), napój z wody, cukru i soku cytrynowego.

**Lin**, a, *m. zool.* ryba zielonawo-żółta, dorasta 8 funtów wagi, lubi wody muliste. Lin złotawiec, koloru złocistego, czarno kropkowany, płetwy ma białawe, grzbiet ciemny, pysk różowy, dorasta 8 stóp długości.

**Lina**, y, *ż.* sznur pleciony z dwóch lub więcej postronków. Na linie tańcować. Skakać po linie. Liny okrętowe.

**Lingwista**, y, *m.* (z łac.), umiejący języki. **Lingwistyka**, i, *ż.* nauka języków.

**Linia**, -ii, *ż. mat.* długość bez szerokości i grubości. Linia prosta, krzywa, prostopadła. Linie równoległe. = 12ta część cala. = szereg żołnierzy uszykowanych do

boju. Linia bojowa. = szereg przodków czyli linia wstępna: szereg potomków czyli linia zstępna. Linia prosta, poboczna. = i **Linial**, u, *m.* drewniana lub z innej materyi listwa do liniowania. **Linijka**, i, *ż. zdrob.* mała, krótka linia. **Liniować**, uję, *s.cz. nied.* kreślić linie za pomocą linialu. **Liniowanie**, a, *n.* kreślenie linii za pomocą linialu. **Liniowy**, a, e, *p.* od linii. Wojsko liniowe. Okręt liniowy.

**Linka**, i, *ż. zdrob.* od **Lina**.

**Lipa**, y, *ż. bot.* (Tilia), drzewo z familii lipowych, którego gatunki: lipa zwyczajna, wielkoliściowa, i biała, z liściem pod spodem białym i kutnerowatym. **Lipcowy**, a, e, *p.* od lipca, miesiąca. = od lipcu, miodu. **Lipiec**, pca, *m.* szósty miesiąc w roku. = pcu, *m.* miód przaśny z kwiatu lipowego. = miód pitny.

**Lipień**, pnia, *m. zool.* ryba z rzędu skrzelowatych, brzuchopłetwych, ma głowę czarno nakrapianą, i wiele smug podłużnych po ciele, ogólny kolor siwy, kształt wysmukły, dochodzi 18 cali długości.

**Lipina**, y, *ż.* drzewo lipowe. **Lipka**, i, *ż. zdrob.* od **Lipa**. = *bot.* ziele, komonica swojska. **Lipki**, a, ie, *p.* klejki, kleisty, lgnący, lepki. **Lipkość**, ści, *ż* klejkość, lepkość. **Lipnąć**, nę, *s.n. nied.* lgnąć, przylepiać się. **Lipowy**, a, e, *p.* od lipy. Kwiat lipowy.

**Lira**, y, *ż.* starożytny instrument muzyczny o strunach. = *fig.* poezya, wiersze (które śpiewano przy odgłosie liry). = *ast.* konstellacya północna. = moneta włoska, 1 zł. 13 gr. **Lirowaty**, a, e, *p.* podobny do liry. Liście lirowate, *bot.* roślin krzyżowych. **Liryczność**, ści, *ż.* poezya liryczna, to jest płośniowa. **Liryczny**, a, e, *p.* od liryczności. Pindar, poeta liryczny. **Lirvk**, a, *m.* poeta liryczny. **Lirzysta**, y, *m.* grający na lirze.

**Lis**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, psów. = *fig.* człowiek chytry, przebiegły. = *fig.* człowiek lisowaty, ryżowaty, rusy. = Lisy, futro lisie. Farbowane lisy, *fig. ob.* Farbowany. = Złapać lisa, *fig.* osmalić sobie suknią grzejąc się przy ogniu. = *ast.* konstellacya południowa. = *herald.* herb, strzała w polu czerwonem; jelca na niej tak ułożone, że się zdają dwa krzyże; nad hełmem lis z korony wyskakuje. **Lisawy**, *ob.* Lisowaty.

**Liść**, ścia, *m.* Liście, *t.m.* część rośliny pospolicie zielone, z łodygi, gałęzi wyrastające, organa służące do wciągania gazów z powietrza i ich wydychania. **Liściany**, a, e, *p.* od liścia, nakształt liścia. **Liściasty**, a, e, *p.* mający wiele liści lub wielkie liście. Łodyga liściasta, *bot.* okryta liśćmi (w odróżnieniu od łodygi bezlistnej). **Liścić się**, *s.cz.* puszczać liście, okrywać się liściem. **Liścienie**, a, *n. bot.* liścieniowy czyli nasienny liść. **Liścik**, a, *m. zdrob.* od **Liść**, listek. = *zdrob.* od **List**, mały list, bilet. **Liściowaty**, a, e, *p.* nakształt liścia. **Liściowy**, a, e, *p.* od liścia. Drzewa liściowe: dęby, jawory, jesiony, brzozy, lipy, i t. d. (dla odróżnienia od szpilkowych czyli iglastych). **Liścisko**, a, *n. zgrub.* duży, niezgrabny liść. = duży, niezgrabny list. **Liściasty**, a, e, *p. ob.* **Liściasty**. = z liści złożony. Liściste ciasto.

**Liseczek**, czka, **Lisek**, sku, *m. zdrob.* od **Lis**, mały lis. **Lisi**, a, e, *p.* od lisa. Lisia skóra. **Lisia skóra**, *fig.* chytrość. Gdzie lwiej skóry nie dosyć, nadstaw lisią. = *bot.* Lisi ogon, wyczyniec. Lisie jajko, storczyk wielokwiatowy. **Lisiarz**, a, *m.* pies dobry na lisy. **Lisiątko**, a, *n. zdrob.* od **Lisię**. **Lisica**, y, *ż.* samica lisa. = narzędzie które złoczyńcom na ręce kładziono. = klatka kowalska do kucia zuchwałych i złośliwych koni. = *bot.* bedłka gąska. **Lisię**, cia, *n.* młody lis. **Lisieć**, **Lisowacieć**, ję, *s.n. nied.* lisowatym, lisawym się stawać. **Lisiura**, y, *ż.* futro lisie, kożuch lisią skórą podszyty. **Lisowatość**, ści, *ż.* rusy czyli ryży kolor. **Lisowaty**, a, e, *p.* lisawy, rusy, ryży.

**List**, u, *m.* liść. = karta. = ro-

zmowa nieobecnych przez pismo. = zbiór takich rozmów. Listy Cycerona, Pliniusza. **Lista**, y, *ż.* spis imion. **Listek**, tka, *m. zdrob.* od List, liście. = *zdrob.* od Liść. Drzeć jak listek. Listek zarodkowy, *bot.* kotyledon, liścienie, nasienny liść. **Listkowaty**, a, e, *p.* podobny do liścia. **Listkowy**, **Listniowy**, **Liścieniowy**, a, e, *p. bot.* (kwiat), mający listki zarodkowe, kotyledony. **Listny**, a, e, *p.* od liści. Listna jagoda, *bot.* (Hippoglossum), ziele, na którego każdym liściu wyrasta listek jak języczek. **Listopad**, a, *m.* jedenasty miesiąc w roku. **Listopadowy**, a, e, *p.* od listopada. Rewolucya listopadowa. **Listownie**, *ps.* przez list. **Listowny**, a, e, *p.* zawarty w liście, *np.* dowód, uwiadomienie. **Listowy**, a, e, *p.* od listu, od listów, *np.* papier, poczta. = właściwy listowi, *np.* styl.

**Listwa**, **Lisztwa**, y, *ż.* **Listewka**, i, *ż. zdrob.* deszczulka wzdłuż czego przybita, *np.* na podłodze przy samej ścianie naokoło pokoju, toż u drzwi, u skrzyni. = pasek, taśmeczka u dołu lub po brzegach sukni. **Listwować**, uję, *s. cz. nied.* przybijać listwy. = obszywać listwami. **Listwowanie**, a, *n.* przybijanie listew. = obszywanie listwami. = przybite lub przyszyte listwy.

**Lissaj**, a, *m.* wyrzut na ciele świerzbiący. **Lissajowaty**, a, e, *p.* mający lissaje.

**Liszka**, i, *ż.* lis, samiec lub samica. *Przysł.* Każda liszka swój ogon chwali. Liszka włos tylko mieni, a nie obyczaje. = gąsienica motyla, wąsionka.

**Litania**, ii, *ż.* (z grec. łac.), modlitwa wyliczająca różnych świętych, albo przymioty jednego świętego. = *fig.* długie a nudne wyliczanie czego.

**Litera**, y, *ż.* (z łac.), charakter drukarski. = głoska pisana lub drukowana. Mieć kogo za cztery litery (kiep). Wypełnić rozkaz co do litery, co do joty, jak najściślej. **Literacki**, a, ie, *p.* od literatury, od literatów. Towarzystwo literackie. Sąd literacki. **Literalnie**, *ps.* co do litery, dosłownie. **Literalność**, ści, *ż.* dosłowność. **Literat**, a, *m.* **Literatka**, i, *ż.* ten, ta co się zajmuje literaturą. **Literatura**, y, *ż.* nauki wyzwolone: wymowa, poezya.

**Litkup**, u, *m.* piciе przy kupnie. = zadatek na kupno. **Litkupniczy**, a, e, *p.* od litkupnika. **Litkupnik**, a, *m.* ten co był przy litkupie. = faktor pośredniczący między przedającym a kupującym.

**Litograf**, a, *m.* ten co rytuje, pisze, odbija ryciny lub pismo na kamieniu. **Litografia**, ii, *ż.* (z grec.), sztuka rytowania, pisania na kamieniu. = rycina lub pismo na kamieniu. **Litograficzny**, a, e, *p.* od litografii. **Litografować**, uję, *s. cz. nied.* ryć, pisać na kamieniu. **Litografowanie**, a, *n.* rycie, pisanie na kamieniu.

**Litość**, ści, *ż.* politowanie, miłosierdzie. Mieć litość nad kim, nad czem. Pobudzać do litości. **Litościwie**, **Litośnie**, *ps.* z litością. **Litościwy**, **Litośny**, a, e, *p.* litujący się, miłosierny. = Litośny, litość wzbudzający. **Litować**, uję, *s. cz. nied.* kogo, czego, żałować, ubolewać. = Nie litować czego, nie żałować czego. Nie litował on pracy, odwagi i zdrowia swojego na posługi tej miłej ojczyzny. = się, *s. z.* nad kim, nad czem, mieć litość, politowanie.

**Litr**, a, *m.* miara francuzka rzeczy sypkich i ciekłych: sześcian którego bok równa się decymetrowi. **Litrowy**, a, e, *p.* od litra, *np.* butelka.

**Liturgia**, ii, *ż.* (z grec.), porządek służby bożej, ceremonie i modlitwy na ten koniec przepisane. **Liturgicznie**, *ps.* podług liturgii. **Liturgiczny**, a, e, *p.* od liturgii.

**Lity**, a, e, *p.* odlewany z kruszcu, lany. Lite żelazo. = z litego złota. Pas lity. = *górn.* Lite skały, których opoka tak twarda, że je trzeba prochem rozsadzać.

**Litya**, u, *m. chem.* ciało proste metaliczne. **Litya**, y, *ż.* niedokwas litynu.

**Liwerancki**, a, ie, *p.* od liweranta. **Liwerant**, a, *m.* (z niem.), ten co dostarcza czego do wojskowych magazynów. **Liwerować**, uję, *s.cz. nied.* dostarczać, dostawiać. **Liwerunek**, nku, *m.* dostawa, rzeczy dostawione.

**Lizać**, żę, *s.cz. nied.* **Liznąć**, nę, *jednot.* wodzić, ciągnąc po czem językiem. = Liznąć krzyżyka, pocałować krzyż po przysiędze. = Liznąć, skosztować; *fig.* nabyć powierzchownej znajomości czego. Liznąć łaciny = **Lizać się**, *s.z.* jeden drugiego lub siebie samego lizać. = Lizać się komu, *fig.* podlizywać się, lasić się, łaszczyć się. **Lizacz**, a, *m.* ten co liże, lasuje, łasoń. **Lizanie**, a, *n.* oblizywanie. = się, łaszczenie się. **Liziobrazek**, zka, *m.* nabożniś, świętoszek. **Lizon**, a, **Lizuś**, sia, *m.* ten co się podlizuje, podły pochlebca.

**Łkać**, łkam, *s.n nied.* chlipać szlochać. **Łkanie**, a, *n.* szlochanie.

**Lnianka**, i, *ż.* chusta lniana. = żupan chłopski lniany. = *bot.* (Myagrum), rośnie między zbożem, mianowicie między lnem, w niektórych krajach zasiewa się dla oleju, który z jej nasion równie jest dobry jak rzepakowy. **Lniany**, a, e, *p* od lnu, *np.* płótno, siemię. **Lnica**, y, *ż. bot.* (Linaria), pospolita, zwana inaczej wyżlin lnianka, lnicznik, a u ludu len Matki Bożej.

**Łoboda**, y, *ż. bot. ob.* **Lebioda** **Łobodny**, a, e, *p.* od łobody.

**Loch**, u, *m.* (z niem.), jama, dół. = piwnica. = więzienie podziemne.

**Locha**, y, *ż.* maciora = rowek wzdłuż słupa wyżłobiony. **Lochać się**, *s.z.* (o świniach, dzikach), grzać się. **Lochować**, **Lochowanie**, *ob.* **Laskować**, i t. d.

**Lochowatość**, ści, *ż.* jamistość, dołowatość. **Lochowaty**, a, e, *p.* jamisty, dołowaty. **Lochowy**, a, e, *p.* od lochu.

**Łochynia**, ni, *ż. bot. ob.* **Borówka**. **Łoczydło**, a, *n. bot.* (Ferula), leśne i polne, rośnie na Podolu i Ukrainie. **Łoczyga**, i, *ż. bot.* (Lapsena), roślina z działu cykoryowych. = *ob.* **Mlecz**, **Mleczaj**.

**Lód**, lodu, *m.* woda zmarzła. = *Fig.* Pierwszy lód przełamać, pierwsze trudności uprzątnąć, rozpocząć jaką materyą. Jak po lodzie, gładko, łatwo. Stać jak na lodzie, być w niepewnem, ślizkiem położeniu. Osiąść na lodzie, na koszu. Budować zamki na lodzie. = Lody, zamrożone soki różnych owoców. Lody śmietankowe, cytrynowe, pomarańczowe, i t. d.

**Łódczasty**, a, e, *p.* nakształt łódki. Kość łódczasta w ręce. **Łódka**, i, *ż. zdrob.* od **Łódź**. = Łódka z kadzidłem, puszka na kadzidło. **Łódkowaty**, a, e, *p.* nakształt łódki.

**Lodowacić**, cę, *s.cz. nied. wł.* i *fig.* w lód obracać. **Lodowacieć**, ję, *s. n. nied.* w lód się obracać. **Lodowatość**, ści, *ż.* podobieństwo do lodu. = *fig.* oziębłość, nieczułość. **Lodowaty**, a, e, *p* pełen lodu. Morze lodowate. = podobny do lodu. Cukier lodowaty. = *fig.* zimny jak lód. Serce lodowate. **Lodownia**, ni, *ż.* jama na lód. **Lodownik**, a, *m.* ten co lód przedaje. **Lodowy**, a, e, *p.* od lodu. Kamień lodowy, lodawiec, kamień krzemienny, do szkła podobny, bardzo twardy. **Lodoswał**, u, *m.* bałwan lodu lub śniegu zwalający się z gór.

**Łodyga**, i, *ż.* część rośliny na której gałęzie, liście, kwiaty są osadzone. = Łodyga pióra, dudka pióra. = *arch.* część kapitelu, głąby. **Łodygowaty**, a, e, *p.* nakształt łodygi. = pełen łodyg.

**Łódź**, łodzi, *ż.* bat, czółno. **Łodzia**, *herald.* herb, łódź złota o czterech deszczkach, gwoździami przybitych; w hełmie pawie pióra i takaż łódź. **Łodziany**, a, e, *p.* od łodzi. **Łodziasty**, a, e, *p.* nakształt łodzi.

**Loftka**, **Lotka**, i, *ż.* (z niem.), kulka do strzelby.

**Logarytm**, u, *m.* (z grec.), *mat.* wyraz postępu arytmetycznego, odpowiadający wyrazowi postępu geometrycznego. **Logarytmowy**, a, e, *p* od logarytmu.

**Logicznie**, *ps.* podług logiki. **Logiczność**, ści, *ż.* zgodność z prawidłami logiki. **Logiczny**, a, e, *p.* zgodny z prawidłami logiki. **Logik**, a, *m.* umiejący logikę; uczący lub uczący się logiki. **Logika**, i, *ż.* (z grec.), nauka porządnego myślenia i rozumowania.

**Łój**, łoju, *m.* tłustość wołowa, barania, i t. d., roztopiona i zastygła. **Łojan**, u, *m. chem.* sól z kwasu łojowego i z jakiejkolwiek zasady złożona. **Łoić**, ję, *s.cz. nied.* smarować łojem. = Łoić komu skórę, *fig.* garbować. **Łojny, Łoisty**, a, e, *p.* pełen łoju. **Łojowaty**, a, e, *p.* podobny do łoju. **Łojowy**, a, e, *p.* z łoju. Świece łojowe. = od łoju. Guz łojowy.

**Lok**, u, *m.* **Loki**, ów, *l.m.* (z niem.), pukiel włosów zawiniętych w papiloty i przypalonych żelazkiem.

**Lokacya**, yi, *ż.* (z łac.), ulokowanie. **Lokacyjny**, a, e, *p.* od lokacyi.

**Lokaj**, a, *m.* (z franc.), służący, pokojowy. **Lokajka**, i, *ż.* żona lokaja. **Lokajski, Lokajowy**, a, e, *p.* od lokaja. **Lokajować**, uję, *s.n. nied* służyć za lokaja. **Lokajstwo**, a, *n.* służba lokajska. = *zbior.* lokaje.

**Lokal**, u, *m.* (z łac.), mieszkanie. **Lokalność**, ści, *ż.* miejscowość. **Lokalny**, a, e, *p.* miejscowy. Pamięć lokalna, przypominająca miejsca, dobra pamięć. **Lokator**, a, *m.* **Lokatorka**, i, *ż.* ten, ta co najmuje cały dom lub część domu.

**Łokciowy**, a, e, *p.* od łokcia u ręki. Kość łokciowa, przedramię (ulna). = długi na łokieć. **Łokieć**, kcia, *m.* przegub ręki, staw, gdzie się ramię z przedramieniem łączy. Łokciem się podpierać. Szturchnąć kogo łokciem. = część rękawa łokieć okrywająca. Łokciami świecić. = miara długości, calów 24; 0,576 metra. Na łokcie mierzyć, przedawać, *fig.* Mierzyć kogo swoim łokciem. **Łokietek**, tka, *m.* człowiek małego wzrostu. = *zdrob.* od Łokieć. = Łokietki, rączki, rączęta. **Łokietnica**, y, *ż.* łokciowy kamień lub cegła łokciowa. **Łokiesny**, a, e, *p.* łokciowy.

**Lokomotywa**, y, *ż.* (z franc.), machina ciągnąca wozy parowe.

**Lokować**, uję, *s.cz. nied.* umieścić, ulokować, *np.* summę. **Lokowanie**, a, *n.* umieszczenie, ulokowanie.

**Lokucya**, yi, *ż.* (z łac.), sposób mówienia. **Lokutarz**, a, *m.* izba do rozmowy w klasztorach.

**Lombard**, u, *m.* (z wios.), dom pożyczki na fanty.

**Łom**, u, *m.* łamanie. = trzask, łoskot z łamania. = łamanie w kościach, w stawach. = odłamane gałęzie. = co połamane i zwalone, gruzy, zwaliska, obaliny. **Łomać**, *ob.* Łamać. **Łomiciel**, a, *m.* łamacz. **Łomignat**, a, *m. zool.* ostrzyż, orzeł białoogonowy. = *bot.* roślina, złomignat. **Łomikamień**, nia, *m. bot.* (Saxifraga), złomikamień, skabica, skabik. **Łomikost**, u, *m.* gatunek marglu dobry do spojenia złamanej kości. **Łomistość**, ści, *ż.* krętość. **Łomisty**, a, e, *p.* pełen załomów, kręty. **Łomność**, ści, *ż.* łatwość złamania się. **Łomny**, a, e, *p.* łatwo łamiący się, kruchy. **Łomot**, u, *m.* łoskot łomu. **Łomotać**, cę, *s.cz. nied.* druzgotać, gruchotać. = *s.n.* z łoskotem się łamać.

**Łon**, u, *m.* kołek drewniany lub żelazny, który się wtyka w oś, żeby koło nie zleciało.

**Łoni**, *ps.* przeszłego roku.

**Łonisto**, *ps.* kobiellsto. **Łonistość**, ści, *ż.* kobiecistość. **Łonisty**, a, e, *p.* kobielisty, wypukły. **Łono**, a, *n.* niższa część brzucha, przestrzeń wstydliwa obok kości krokowej. = piersi. Tulić, przyciskać do łona. = głąb. Łono ziemi, morza. Wydobywać z łona ziemi. = środek. Na łonie rodziny, przyjaciół. Na łonie bogactw, rozkoszy. = *fig.* Łono Kościoła, społeczeństwo z Kościołem, obcowanie z wiernymi. Wrócić na łono Kościoła.

**Łoński**, a, ie, *p.* przeszłoroczny.

**Łoszczak**, a, *m.* bydlątko roczne, roczniak.

**Łont**, u, *m.* (z niem.), sznurek lniany lub konopny, słabo skręcony, siarką napuszczony, do zapalania dział służący. **Łontownik**, a, *m.*

kij na którym łont jest okręcony.

**Łopaciasto**, *ps.* nakształt łopaty. **Łopaciasty**, a, e, *p.* podobny do łopaty. **Łopaciско**, a, *n. zgrub.* duża, brzydka łopata. **Łopata**, y, *ż.* narzędzie do wiania lub przerabiania zboża. = do wsadzania w piec chleba. Kłaść komu jak łopatą w głowę, *fig.* jak najjaśniej tłumaczyć, wykładać, nauczać. = **Łopata włosia**, ta część która się w wodę zanurza. **Łopatka**, i, *ż. zdrob.* od Łopata. = *anat.* kość płaska, do trójkąta podobna, leżąca z tyłu klatki piersiowej, z boku kolumny pacierzowej. = ćwierć przednia cielęciny, baraniny. = w kole młyńskiem, drzewo poprzeczne, na które spadając woda, koło obraca. = strączek półki jest płaski, to jest półki nie jest zapełniony ziarnami. **Łopatkowy**, **Łopatczany**, a, e, *p.* od łopatki. Kości łopatkowe. **Łopatonogi**, a, ie, *p.* co ma nogi jak łopaty, *np.* gęs.

**Łopian**, u, **Łopuch**, u, *m. bot.* (Arctium), roślina z działu ostowatych czyli karczochowych, w niektórych stronach Polski rzempem zwana. **Łopianowy**, a, e, *p.* od łopianu, *np.* korzeń. **Łopucha**, y, *ż. bot.* (Raphanum Raphanistrum), roślina zwana także świerzepa.

**Lornetа**, y, *ż.* (z franc.), **Lornetka**, i, *ż. zdrob.* szkiełko przybliżające przedmioty. **Lornetować**, uję, *s. cz. nied.* patrzeć przez lornetkę.

**Los**, u, *m.* przeznaczenie, szczęście lub nieszczęście, dola. Tak losy kazały. Los mój w twoim jest ręku. Los komu zapewnić. = traf, przypadek. Na los szczęścia. Los bitwy, oręża. = kostka, kartka do losowania. Ciągnąć losy. Miotać losy. Wybrać losem. Los padł na niego. Dostać się komu losem. = bilet na loteryą.

**Łoś**, sia, *m. zool.* gatunek jelenia. **Łosi**, **Łosiowy**, a, e, *p.* od łosia. **Łosia skóra**. = z łosiej skóry. **Łosiowe spodnie**, rękawice. **Łosica**, y, *ż.* skóra łosia. = kurtka ze skóry łosiowej. = i **Łoszyca**, y, *ż.* samica łosia. **Łosina**, y, *ż.* mięso łosia.

**Łoskot**, u, *m.* łomot, huk, trzask. **Łoskotać**, cę, cąc, *s.n. nied.* łoskot wydawać. **Łoskotliwie**, **Łoskotnie**, *ps.* z łoskotem. **Łoskotliwy**, **Łoskotny**, a, e, *p.* łoskot wydający.

**Łosoś**, sia, *m.* ryba, której gatunki: pstrąg, łososiopstrąg i pstrąg skalisty. **Łososiarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie się przechowują łososie. **Łososina**, y, *ż* mięso łososia. **Łososiowy**, a, e, *p.* od łososia.

**Łosować**, uję, *s.cz. nied.* ciągnąć losy, rzucać losy, miotać losy. **Łosowanie**, a, *n.* ciągnienie losów. **Łosowy**, a, e, *p.* od losu. Gałka łosowa.

**Łosrak**, a, *m.* mały koń tatarski.

**Łoszę**, cia, *n.* źrebię. **Łoszyca**, y, *ż.* Łosica.

**Lot**, u, *m.* latanie. Strzelić do ptaka w lot. Zabić ptaka w lot. = W lot, prędko, w okamgnieniu. = Lot myśli, *fig.* polot.

**Łót**, a, *m.* pół uncyi czyli 32ga część funta, 12,771 gramów.

**Loterya**, yi, *ż.* gra w losy. Stawiać na loteryą. Ciągnąć loteryą. Wygrać na loteryi.

**Lotka**, i, *ż.* kość skrzydłowa. = Lotki, pióra lotne skrzydłowe. = *ob.* Lotka. **Lotność**, ści, *ż.* sposobność do lotu. = szybkość. = *chem.* własność ciał stałych i płynnych przechodzenia do stanu pary czyli gazu. **Lotny**, a, e, *p.* sposobny do lotu. Zwierzęta lotne, ptaki. = służący do lotu. Pióra lotne, łotki. = prędki, szybki. Pęd lotny. = *chem.* łatwo ulatujący, jako to: eter, amoniak, kamfora.

**Łotoć**, ci, *ż.* pospolite nazwisko rośliny kaczyniec błotny czyli knieć pospolita.

**Łotok**, u, *m.* koryto z brusów, którem woda pędzi na koła młyńskie.

**Łotokot**, a, *m. zool.* kotomalp.

**Łotowy**, a, e, *p.* od lotu. Łotowe sieci, do okrycia kuropatw.

**Łótowy**, a, e, *p.* od łóta.

**Łotr**, a, *m.* hultaj, zbójca, rozbójnik. **Łotrostwo**, a, *n.* łotrowskie życie. = łupienie, rozbijanie. =

*zbior.* łotrowie, hultajstwo. **Łotrować, uję,** *s.n. nied.* prowadzić życie łotrowskie, hultaić. = łupić, plondrować, rozbijać. **Łotrowski, a, ie,** *p.* od łotra, hultajski. **Łotrzyca, ni,** *ż.* hultajka. **Łotrzyk, a,** *m. zdrob.* od **Łotr.**

**Lotus, u,** *m. bot.* (Celtis), lotusowe drzewo, obrostnica, drzewo wielkości wiąza.

**Łów, łowu,** *m.* połów, *np.* ryb. = Łowy, polowanie na grubego zwierza. **Łowca, y, Łowiec, wca,** *m.* myśliwiec. **Łowczanka, i,** *ż.* córka łowczego. **Łowczostwo, a,** *n.* urząd łowczego. = *zbior.* łowczy z żoną. **Łowczy, a, e,** *p.* od łowów. = ego, *m.* przełożony nad łowami. = urzędnik w dawnej Polsce. **Łowczyc, a,** *m.* syn łowczego. **Łowczyna, y,** *ż.* żona łowczego. **Łowić, wię,** *s. cz. nied.* **Ławiać, am,** *częst.* łapać. **Łowić** ptaki, ryby, zwierzęta. = *fig.* wabić do siebie, ciągnąć, znieważać. Pięćci to już lat jak was łowię, a ułowić nie mogę. = **Łowić** ryby w łódku, *fig.* szczać pod siebie. **Łowiecki, a, ie,** *p.* od łowców lub łowiectwa. **Łowiectwo, a,** *n.* sztuka łowiecka. = łowy, polowanie. **Łowienie, a,** *n.* łapanie. **Łowisko, a,** *n.* miejsce łowów. **Łówka, i,** *ż.* połów, łowienie. **Łowność, ści,** *ż.* przymiot tego co dobrze łowi. **Łowny, a, e,** *p.* dobry do łowienia, *np.* kot.

**Łóż, Łóżny, Łóżować,** *ob.* **Łuż,** i t. d.

**Łoża, y,** *ż.* (z franc.), przegródka w teatrze dla spektatorów. = miejsce zgromadzenia Wolnych Mularzy.

**Łoza, y,** *ż. bot.* (Salix triandra), krzew mniejszej wielkości, nad rzekami i strumieniami rosnący.

**Łoże, a,** *n.* łóżko. **Łoże małżeńskie.** Dzieci z pierwszego łoża. Dziecko z nieprawego łoża. = Umrzeć na łożu chwały, *fig.* na polu bitwy. = łożysko, koryto rzeki. = lawety, osada działa. = osada strzelby. **Łóżeczko, a,** *n. zdrob.* od **Łóżko.**

**Łożenie, a,** *n.* nakładanie, wydawanie na co.

**Łozina, y,** *ż. bot.* (Salix pentandra), wierzba pięciopręcikowa.

**Łóżko, a,** *n.* sprzęt do spania lub leżenia w czasie choroby. Słać łóżko. **Łóżkiem się bawić,** chorować. **Łóżkowy, a, e,** *p.* od łóżka. **Łożnica, y,** *ż.* łoże małżeńskie. = izba sypialna, komora. **Łożniczy, a, e,** *p.* od łożnicy. = ego, *m.* dozorca łożnicy królewskiej, komornik. **Łożny, a, e,** *p.* od łóżka, od leżenia. Łożna choroba, obłożna.

**Łożowanie, a,** *n.* osadzanie armaty na łożu. **Łożowy, a, e,** *p.* od łoża. = od łoża armatniego. Ogon łożowy, tylna część łoża, oparta na ziemi, kiedy działo jest odprzodkowane.

**Łozowy, a, e,** *p.* od łozy. Łozowe gałązki.

**Łożyć, żę,** *s.cz. nied.* na co, nakładać, wydawać, obracać na co. = poświęcać. **Łożyć** czas, pracę, staranie na co. **Łożyć** życie za kogo, za co.

**Łożysko, a,** *n.* legowisko. = łoże, koryto rzeki. = *anat.* błona płód w macicy obwijająca, *ob.* Miejsce. = *górn.* pokład ciał kopalnych.

**Lsknąć się, Lsnąć się,** *s.z. jednot.* błysnąć. **Lsknąco,** *ps.* błyszcząco. **Lsknący, Lsniący, a, e,** *im.* błyszczący. **Lsknić się, Lsnić się** *s.z.* błyszczeć. **Lsknienie, Lsnienie, a,** *n.* błyszczenie.

**Lub,** *sp.* albo. Zwyciężyć lub umrzeć.

**Lub, u,** *m.* kora drzewa, mianowicie lipy.

**Lubaszka, i,** *ż.* dość spora śliwka okrągła, ciemno-czerwonego koloru.

**Lubcia, ci,** *ż. zdrob.* od **Luba.**

**Lubczyk, a, Lubistek, tka, Lubszczyk, a,** *m. bot.* (Levisticum officinale), roślina z rodzaju baldaszkowych, mocno wonna, w ogrodach wiejskich często napotykana.

**Łubek, bka,** *m.* **Łubka, i,** *ż. zdrob.* od **Łub.** = Łubki, cienkie deszczułki do ściskania złamanej kości, leszczotki. = kabłączek z łozy, trzciny, do plecienia wieńców. **Łubiany, a, e,** *p.* z łubu. Sanki łubiane.

**Lubić, bię,** *s.cz. nied.* mniej niż kochać. Lubię tego człowieka, tę kobietę. = mieć w czem upodoba-

nie. Lubić konie, psy, ptaki. Lubić miasto, wieś, samotność, spokojność. Lubić grę, widowiska, muzykę. Lubić pochwały, pochlebstwa. Lubić kawę, herbatę, czekoladę, ryby, owoce. = (o drzewach, kwiatach), podobać sobie. Wierzba lubi miejsca wilgotne, fijałek lubi cień. = się, *s.z.* kochać się. **Lubienie**, a, *n.* lubowanie, upodobanie. **Lubieżnie**, *ps.* z lubieżnością. **Lubieżnik**, a, *m.* człowiek lubieżny. **Lubieżność**, ści, *ż.* skłonność do rozkoszy cielesnych, zmysłowych. **Lubieżny**, a, e, *p.* skłonny do lubieżności, jurny. **Lubka**, i, *ż.* kochana dziewczyna, kochanka.

**Lubin**, u, *m. bot.* wilczyn.

**Lubnia**, ni, *ż.* szerokie sanie lubem wykładane.

**Lubo**, *sp.* chociaż. = *ps.* miło, słodko, przyjemnie. **Lubość**, ści, *ż.* rozkosz, uciecha. **Lubować**, uję, *s. cz. nied.* lubić. **Lubowanie**, a, *n.* lubienie, lubość, rozkosz, przyjemność. **Lubownica**, y, **Lubowniczka**, i, *ż.* kochanka. **Lubownik**, a, *m.* kochanek. = lubiący co. Lubownik muzyki, malarstwa.

**Lubryka**, i, *ż.* glinka czerwona, ciesielska.

**Lubszcza**, y, *ż.* (Sylphium), dzięgielnica.

**Luby**, a, e, *p.* kochany, miły, drogi, słodki, przyjemny. = ego, *m.* kochanek.

**Lucyfer**, a, *m.* (z grec.), gwiazda poranna, jutrzenka. = *ast.* planeta Wenus. = i **Lucyper**, a, *m.* najstarszy z diabłów.

**Łuczasto**, *ps.* nakształt łuku. **Łuczasty**, a, e, *p.* jak łuk skrzywiony, obłączasty. **Łuczek**, czka, *m. zdrob.* od **Łuk**. **Łucznik**, a, *m.* ten co łuki robi. = łuczny strzelec. **Łuczny**, a, e, *p.* od łuku. Strzelec łuczny. **Łuczyna**, y, *ż.* zły, ladajaki łuk.

**Łuczywisty**, a, e, *p.* żywiczny jak łuczywo. **Łuczywko**, a, *n. zdrob.* od **Łuczywo**. **Łuczywny**, a, e, *p.* od łuczywa. Pochodnia łuczywna. **Łuczywo**, a, *n.* cienki kawałek drzewa sosnowego do świecenia.

**Lud**, u, *m.* gromada ludzi jednego kraju. Lud miejski, mieszczanie. Lud wiejski, wieśniacy. = naród. Ludy północne.

**Ludarka**, i, *ż. zool.* ptaszek, rudzik czerwonoszyi.

**Ludek**, dka, *m.* **Ludkowie**, *l.m.* **Ludeczek**, czka, *m.* biedny człowiek, chudy pacholek. = **Ludek**, dku, *m.* niewielki lud, biedny lud. **Ludnić**, nię, *s.cz. nied.* zaludniać. **Ludno**, *ps.* jest wiele ludzi. **Ludność**, ści, *ż.* ilość ludzi. **Ludny**, a, e, *p.* pełen ludu, dobrze zaludniony, *np.* kraj, miasto. **Ludobójca**, y, *m.* morderca ludzi. **Ludobójczy**, a, e, *p.* morderczy. **Ludobójstwo**, a, *n.* zabójstwo ludzi. **Ludojad**, a, *m.* ludożerca. = *zool.* ryba z rodzaju hai do 30 stóp długości dochodząca. **Ludokupiec**, pca, *m.* kupczący ludźmi, niewolnikami. **Ludokupstwo**, a, *n.* handel ludźmi, niewolnikami. **Ludożerca**, y, *m.* ludojad. **Ludożerczy**, a, e, *p.* pożerający ludzi. **Ludożerstwo**, a, *n.* pożeranie ludzi.

**Ludwisarczyk**, a, *m.* czeladnik ludwisarski. **Ludwisarka**, i, *ż.* żona ludwisarza. **Ludwisarnia**, ni, *ż.* miejsce, gdzie leją działa, dzwony. **Ludwisarski**, a, ie, *p.* od ludwisarza. **Ludwisarstwo**, a, *n.* rzemiosło ludwisarza. **Ludwisarz**, a, *m.* ten co leje działa, dzwony.

**Łudzenie**, a, *n.* zwodzenie, uwodzenie próżną nadzieją. = się, uwodzenie się próżną nadzieją. **Łudzić**, dzę, *s.cz. nied.* zwodzić, mamić, uwodzić próżną nadzieją, płonnemi obietnicami, pięknemi słówkami. = się, *s.z.* uwodzić się, dać się omamić.

**Ludzie**, dzi, *l.m. ob.* **Człowiek**. **Ludzki**, a, ie, *p.* od ludzi, człowieczy. Rodzaj ludzki. Rozum ludzki. = od ludzkości, łaskawy, łagodny. **Ludzko**, **Po ludzku**, *ps.* jak ludzie zwykli, jak ludziom przystoi. = łaskawie, łagodnie. **Ludzkość**, ści, *ż.* przyrodzenie ludzkie, człowieczeństwo. = rodzaj ludzki. = skłonność świadczenia dobrze ludziom, łaskawość, łagodność.

**Lufa**, y, *ż.* rura u strzelby.

**Luft**, u, *m.* (z niem.), otwór w piecu,

w kominie. **Łuftowy**, a, e, *p.* od luftu. Dziura łuftowa.

**Ług**, u, *m.* (z niem.), woda przecedzona przez popioł. Wymyć kogo bez ługu, *fig.* sprawić komu łaźnię, ogolić bez mydła. = *chem.* wszelka solucya alkaliczna. = bagno ługowate czerwonawe, łęg. **Ługować**, ują, *s. cz. nied.* prać w ługu, zolić. **Ługowanie**, a, *n. chem.* wyłączanie istot rozpuszczających się w wodzie, od tych które się rozpuścić nie dają. **Ługowaty**, a, e, *p.* do ługu podobny. = błotnisty, bagnisty. **Ługowisty**, wia, *l.m.* popioł wyługowany, przez który wodę przecedzono. **Ługowisko**, a, *n.* bagnisko czerwonawą wodę mające, podobną do ługu. **Ługownik**, a, *m.* zolnik, naczynie w którem cedzą wodę wrzącą przez popioł. **Ługowy**, a, e, *p.* od ługu popiołowego. Woda ługowa. = *chem.* alkaliczny. Sól ługowa = od ługu, błota. Siano ługowe.

**Łuk**, u, *m.* narzędzie do miotania strzały. Strzelać z łuku. = *mat.* część okręgu koła. = Łuk na niebie, *fig.* tęcza. = Łuk tryumfalny, brama tryumfalna.

**Łuka**, i, *i.* (z niem.), otwór, przerwa, dziura, wyłom. = kresy na pograniczu od Kozaków i Tatarów, straż na kresach stojąca.

**Łukodziob**, a, *m. zool.* ptak z rzędu podkasatych. **Łukowaty**, a, e, *p.* zgięty jak łuk. **Łukowy**, a, e, *p.* od łuku.

**Łukrecya**, yi, *i. bot.* (Glycerrhiza glabra), roślina, której słodki korzeń, łukrecyą zwany, używa się w medycynie.

**Łulać**, am, *s.n. nied.* spać. usypiać przy kołysaniu i śpiewaniu. = *s. cz.* kołysać dla uspienia dziecka.

**Łulek**, lka, *m. bot.* (Hyoscyamus), roślina blekotem zwana, narkotyczna, odurzająca, w medycynie używana.

**Łulka**, i, *i.* (z tur.). **Łulecka**, i, *i. zdrob.* fajka. **Łulkowy**, a, e, *p.* od łulki. = od łulka, rośliny.

**Łumisarz**, a, *m.* (z łac.), *fig.* światło, ozdoba.

**Łuna**, y, *i.* odbicie się na obłokach płomieni nocnego pożaru.

**Łunąć**, nę, *s.cz. dok.* strumieniem wylać. = *s.n.* wylać się strumieniem. Deszcz łunął.

**Lunacya**, yi, *i. ast.* przeciąg czasu od nowiu. **Lunatyctwo**, a, *n.* chodzenie w śnie przy świetle księżyca. **Lunatyczka**, i, *i.* **Lunatyk**, a, *m.* ten, ta co cierpi chorobę lunatyczną. **Lunatyczny**, a, e, *p.* od lunatyctwa.

**Lunela**, y, *i.* (z franc.), narzędzie optyczne do przypatrywania się odległym przedmiotom. = *fort.* szaniec w kształcie półksiężyca.

**Łup Cup, Łupu Cupu**, wyrazy znaczące ubijatykę.

**Łup**, u, *m.* plon, zdobycz. Zabrać łupy. Podzielić się łupami. Wydać miasto na łup, na złupienie, na rabunek. Stać się łupem, zostać złupionym, splondrowanym. Polska podzielona na cząstki, wkrótce stała się łupem sąsiadów. Stać się łupem, *fig.* stać się pastwą. Serce moje mąk najsroższych łupem się stało.

**Łupa**, y, *i.* szczepa, polano. = *górn.* sztuka żelaza, którą z dymarki odbierają. = kolba czyli kawel żelaza surowcu, który pod młotem wyciąga się na sztabę. **Łupać**, am, *s.cz. nied.* szczepać, rozłupywać, *np.* drzewo. = się, *s.z.* szczepać się, rozłupywać się. = Łupać oczyma, *ob.* Łypać. = *s. nieosob.* Łupa mnie w głowie, mam ból łupiący w głowie. **Łupacz**, a, *m.* ten co drwa łupa. **Łupanie**, a, *n.* szczepanie. = ból łupiący w kościach, w stawach. **Łupek**, pka, *m. min.* kamień dający się łupać. Łupek krzemienny pospolity. Łupek lidyjski czyli próbierski. Łupek ilowato-smoliasty. Łupek gliniany, dachowy lub tablicowy. Łupek piśarski, używany do rysowania.

**Łupić**, pię, *s.cz. nied.* obdzierać z kory drzewa, ze skóry zwierzęta. = *fig.* obdzierać, zdzierać, zabierać łupy. Łupić kraj, miasto. Łupić kogo ze skóry. = Łupić kogo kijem, łoić skórę. Łupnąć kogo,

raz tylko palnąć, grzmotnąć. **Łupienie**, a, *n.* obdzieranie kory, skóry. = zdzieranie, zdzierstwo. **Łupież**, a, *m.* złupiona kora lub skóra. = y, *ż.* łup, zdobycz gwałtem wydarta, zabrana. Żyć z łupieży. **Łupieżca**, y, **Łupieżnik**, a, *m.* zdzierca, rabuś. **Łupieżenie**, a, *n.* zabieranie łupów, rabowanie. **Łupieżność**, ści, *ż.* skłonność do łupieztwa, do zdzierstwa. **Łupieżny**, a, e, *p.* od łupieży. Okręt łupieżny, korsarski. **Łupieztwo**, a, *n.* zdzierstwo. **Łupieżyć**, ię, *s.n. nied.* bawić się łupieztwem, rozbojem. **Łupikufel**, fla, *m.* suszykufel. **Łupina**, y, *ż.* skórka okrywająca korzeń niektórych jarzyn, jako to, rzepy, galarepy, rzodkwi, kartofel. = skórka okrywająca niektóre owoce, jako to, jabłka, gruszki, kawony, melony. = *bot.* owoc roślin groszkowych, dwuklapkowy, w którym ziarna są przyczepione do szwu górnego, strąk, strączek. = skorupka. **Łupina** orzecha, jaja. **Łupiniasty**, a, e, *p.* łupinami odziany. **Łupinka**, i, *ż. zdrob.* od **Łupina**. **Łupinowy**, a, e, *p.* od łupiny. = *bot.* Owoc łupinowy, którego nasienie osadzone jest w łupinie. Rośliny łupinowe, groszkowe. **Łupiskóra**, y, *m.* łupieżca, zdzierca. **Łupisty**, a, e, *p.* dający się łupić.

**Łupka**, i, *ż. zdrob. górn. ob.* **Łupa**. **Łupki**, **Łupny**, a, e, *p.* dający się łupić, szczepać. **Łupkość**, **Łupność**, ści, *ż.* łatwość łupania się. **Łupkowaty**, a, e, *p.* podobny do kamienia łupka. **Łupkowiec**, wca, *m. min.* łupek gliniany, dachowy.

**Łura**, y, *ż.* najpodlejsze wino.

**Łuseczka**, i, *ż. zdrob.* od **Łuska**, i, *ż.* łupina, łuszczyna niektórych owoców, jako to, orzecha, żołędzi, migdałów. = substancya koścista nakształt blaszki ryby okrywająca. **Łuska** karpia, szczupaka. = wysypka otrębiasta na głowie. = bielmo, skałka na oku, *ob.* **Łuszczka**. **Łuskać**, am, szczę, *s. cz. nied.* z łuski obierać, *np.* groch, orzechy. = *s.n.* łoskot wydawać, łoskotać, trzeszczeć. Kości we mnie łuskają. **Łuskanie**, a, *n.* obieranie z łuski. = łoskotanie w kościach. **Łuskaty**, **Łuskawy**, a, e, *p.* mający łuskę na sobie. **Łuskiewnik**, a, *m. bot.* (Lathraea), rośnie w ciemnych lasach przy korzeniach leszczyny i brzozy. **Łuskinia**, ni, *ż.* łupina. **Łuskinowaty**, **Łuskowaty**, a, e, *p.* nakształt łuski rybiej. = *bot.* okryty łuskami, *np.* korzeń, łodyga. **Łuskinowy**, a, e, *p.* od łuskini czyli łuski. Spojenie łuskinowate, szew łuskinowy, *anat.* łączy kości skroniowe z kościami ciemienia. **Łuskowiec**, wca, *m. zool.* zwierze ssące z rzędu szczerbatych, długojęzycznych. **Łuskowy**, a, e, *p.* od łuski. Pancerz łuskowy.

**Łuśnia**, ni, *ż.* podpora u wozu w górze zakrzywiona, z żelazem u spodu osadzonem na osi.

**Lusterko**, a, *n. zdrob.* zwierciadełko.

**Lustr**, u, *m.* (z franc.), blask, glans.

**Lustracya**, yi, *ż.* rewizya, *np.* wojska, dóbr rządowych. **Lustrator**, a, *m.* który stan jakiej rzeczy lustruje, przepatruje. **Lustratorski**, a, ie, *p.* od lustratora. **Lustro**, a, *n.* zwierciadło. **Lustrować**, uję, *s. cz. nied.* rewidować, przepatrywać. **Lustrowanie**, a, *n.* rewidowanie, przepatrywanie. **Lustrowy**, a, e, *p.* pełen lustru, glansu, blasku. **Lustrowy**, a, e, *p.* zwierciadłowy.

**Łuszczak**, a, **Łuszczeniec**, ńca, *m.* orzech laskowy, który sam się łuszczy. **Łuszczasty**, **Łuszczysty**, a, e, *p.* łuskowaty. **Łuszczatka**, i, *ż. zool.* gad z rzędu jaszczurek, mający ogon łuskami okryty. **Łuszczenie**, a, *n.* łuskanie. = się, dobywanie się z łuski. = pękanie skóry nakształt łuski. **Łuszczka**, i, *ż. ob.* **Łuska**. = Łuszczka na oku, skałka, bielmo. Zdjąć komu łuszczkę z oczu, *fig.* otworzyć oczy, wyprowadzić z błędu. **Łuszczkowaty**, a, e, *p.* nakształt łuski. **Łuszczybochenek**, nka, *m.* darmojad. **Łuszczyć**, czę, *s. cz. nied.* łuskać. = obierać ryby z łuski. = się, *s. z.* dobywać się z łuski. = (o skórze), pękać i odstawać jak łuska. **Łuszczyna**, y, *ż.* **Łuszczynka**,

i, *ż. zdrob.* łupina, łupinka; strąk, strączek.

**Lusztyk**, u, *m.* (z niem.), wesoła zabawa z bankietem, hulanka. **Lusztykować**, uję, *s. n. nied.* lusztyki wyprawiać, hulać.

**Lut**, u, *m.* (z łac.), *chem.* metal lub aliaż do lutowania innych metali.

**Luter**, tra, *m.* mężczyzna wyznania luterskiego. **Luteranizm**, u, *m.* **Luterstwo**, a, *n.* nauka, wyznanie Lutra. **Luterka**, i, *ż.* kobieta wyznania luterskiego. **Luterski**, a, ie, *p.* od lutrów, *np.* kościół, nauka, wyznanie. **Luterszczyzna**, y, *ż* wiara luterska, nabożeństwo luterskie.

**Lutnia**, ni, *ż.* dawny instrument muzyczny o strunach. **Lutniowy**, a, e, *p.* od lutni. **Lutnista**, y, *m.* **Lutnistka**, i, *ż.* ten, ta co gra na lutni.

**Lutować**, uję, *s.cz. nied.* spajać metal lutem. **Lutowanie**, a, *n.* spajanie lutem.

**Lutrzeć**, ję, *s.n. nied* **Lutrzyć się**, *s.z.* zostawać lutrem.

**Luty**, a, e, *p.* zimny, srogi. = **ego**, *m.* drugi miesiąc roku.

**Luz**, u, *m.* (z niem.), tylko w przyp. 6. Iść luzem (o koniu), wolno, nie w zaprzęgu. Prowadzić konia luzem. **Luzak**, a, *m.* koń luzem idący. = sługa towarzysza, stający do boju w trzecim szeregu. **Luźny**, a, e, *p.* (o koniu), luzem idący. = (o ludziach), bez miejsca, bez zajęcia. Sługa luźny, bez pana. Luźni ludzie, ciury obozowe. = włóczęgi, hultaje. **Luzować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), odmieniać wartę, żołnierza stojącego na warcie. = **się**, *s.z.* odmieniać się, następować na czyje miejsce. = *s.n* i *z.* (o wozie, o kołach), wystąpić z kolei. Iść bokiem. Koła luzują. Wóz się luzuje.

**Łuza**, y, *ż.* otwór z kieszenią po bokach bilaru, do którego się wpędza kula bilarowa.

**Łużnik**, a, *m. ob.* **Ługownik**. **Łużny**, a, e, *p.* od ługu, ługowy. **Łużyć**, żę, *s.cz. nied.* prać w ługu. **Łużyny**, żyn, *l.m. ob.* **Ługowiny**.

**Lwi**, a, e, *p.* od lwa. Lwia skóra. Osieł w lwiej skórze. Lwia farba, żółtawa. Lwie serce, *fig.* mężne, odważne. = *bot.* Lwi ogon (Leonurus), serdecznik, gęsia stopa. **Lwiątko**, a, *n. zdrob.* od **Lwię**, cia, *n.* szczenię lwie. **Lwica**, y, *ż.* samica lwa. **Lwiczek**, czka, *m.* lewek.

**Łyczak**, a, *m.* powróz z łyka. = **Łyczaki**, chodaki łyczane. **Łyczany**, a, e, *p.* z łyka. **Łyczko**, a, *n. zdrob.* od **Łyko**. Od łyczka do rzemyczka, od rzemyczka do stryczka, *przysł.*

**Łyk**, u, *m.* haust, łyknienie. **Łykać**, am, *s.cz. nied.* chlać, połykać, chlystać. **Łyknąć**, nę, *jednot.* chlysnąć, połknąć, jednym haustem wypić. **Łykacz**, **Łykajło**, a, *m.* lubiący łykać, łyknąć. **Łykanie**, a, *n.* połykanie. **Łykawy**, a, e, *p.* (o koniu), źle przeżuwający, chwytający za żłób zębami. **Łyknienie**, a, *n.* wypicie jednym haustem.

**Łyko**, a, *n.* kora drzewa, mianowicie lipy. Drzej łyka, póki się dają, *przysł.* korzystaj ze sposobności. = **Łyka**, więzy, pęta. **Łykowaciec**, ję, *s.n. nied.* stawać się podobnym do łyka. **Łykowatość**, ści, *ż.* podobieństwo do łyka. **Łykowaty**, a, e, *p.* podobny do łyka, twardy jak łyko, *np.* mięso.

**Łyla**, y, *m.* rozlazły, niezgrabny człowiek.

**Łypać**, am, *s.n. nied.* **Łypnąć**, nę, *jednot.* oczyma, przewracać, zawracać oczy.

**Łys**, a, **Łysek**, ska, **Łysiec**, sca, **Łysoń**, nia, *m.* łysy człowiek. Łys, zyz, kuternoga, jeśli co dobrego, wielka łaska Boga, *przysł.* **Łysak**, a, *m. górn.* ruda twarda, chudy gatunek rudy, farby białawej, cielistej. **Łysieć**, ję, *s.n. nied.* łysym się stawać. **Łysina**, y, *ż.* **Łysinka**, i, *ż. zdrob.* miejsce nagie na głowie. = pas biały wzdłuż głowy konia.

**Łysk**, **Łyskać**, **Łyskawica**, *ob.* **Błysk**, i t. d.

**Łyska**, i, *ż. zool.* kaczka czarna z białą plamą na głowie. **Łyso**, *ps.* nago, bez włosów. **Łysość**, ści, *ż.* brak włosów na głowie. **Łysowaty**, a, e, *p.* nieco łysy. **Łysy**, a, e, *p.* bez włosów na głowie. Chwyta-

okazyą z przodu, bo z tyłu łysa, *przysł.* = Łysy koń, z białym pasem wzdłuż głowy. Znają się jak łyse konie, *przysł.* = Łysa góra, tak zwana, że na niej żadnych drzew niema.

**Łyszczak**, a, *m. bot.* (Primula auricula), ma liście mięsiste, podłużno-okrągłe, na głębiku nizkim wiele kwiatów z słabym zapachem, rozmaitych kolorów, są nawet czarne. = *min.* kamień w palcach się rozcierający. = *zool.* (ptak), baba, bąk. **Łyszczec, czca**, *m.* **Łyszczyca**, y, *ż. bot.* (Gypsophila), gipsowiec, roślina z familii goździkowych

**Łyta**, y, **Łytka**, i, *ż.* tylna i miąższa część goleni.

**Łyżczyca**, y, *ż. bot.* (Cochlearia), warzęcha. **Łyżeczka**, i, *ż. zdrob.* od **Łyżka**, i, *ż.* narzędzie do jedzenia płynnych potraw. = *Fig.* Łyżka po obiedzie, późna pomoc. Radby go w łyżce wody utopić. Daleko od łyżki do gęby, niemów nyc, aż przeskoczysz. = co się w łyżce zmieści. Łyżka rosołu, lekarstwa. = **Łyżka hutnicza**, miska z rączką, którą leje się w formę roztopioną surowizna. **Łyżkowaty**, a, e, *p.* na kształt łyżki. **Łyżkowy**, a, e, *p.* od łyżki.

**Łyżwa**, y, *ż.* statek mniejszy od bajdaka, z przodem i tyłem spiczastym, nieco podniesionym. Most na łyżwach = saneczki podkute żelazem do ślizgania się.

**Łza**, y, *ż.* kropla wody sącząca się z oka. **Łzy** wylewać. Płakać rzewnemi, gorzkiemi łzami. Zalać się łzami. Tonąć w łzach. Prosić ze łzami w oczach. Ronić łzy. Uronić łzę. Łzy mu w oczach stanęły. Wyciskać łzy z oczu. = Łza Chrystusowa, wino z okolic Neapolu. = *bot.* Łza Jobowa (Coix), łzawica, roślina uprawiana jako zboże w Indyach, w Afryce i w Europie południowej. **Łzawić, Łzawo**, *ps.* ze łzami. **Łzawienie**, a, *n. med.* ciągłe płynienie łez. **Łzawnica**, y, *ż.* naczynie, w którem u starożytnych zbierano łzy wylane na pogrzebie przez najęte płaczki. **Łzawy**, a, e, *p.* od łez, zalany łzami. **Łzawe oczy.** = łzy wyciskający. Kocytu łzawy strumień. **Łzociek**, ów, *l.m. anat.* woreczki pod oczyma, przez kanały łzowe z niemi połączone, w których się łzy zbierają. **Łzowy**, a, e, *p.* od łez, *anat.* wyrostek łzowy. Kanały łzowe.

**Łżej**, *ps.* stop. wyż. od **Lekko**. **Łżejszy**, a, e, *p.* stop. wyż. od **Lekki**.

**Łżenie**, a, *n.* łajanie, szkalowanie. **Łżyć, łżę**, *s.cz. nied.* łajać ostatniemi słowy, hańbić, znieważać, szkalować. **Łżyciel**, a, *m.* **Łżycielka**, i, *ż.* ten, ta co łży.

# M.

**M**, czternasta litera alfabetu, spółgłoska wargowa płynna, jest twarda: *karm*, i miękka: *karmʼ* teraz nieużywana.

**Ma**, skróc. z **Moja**, *ob.* **Moj**.

**Maca**, y, *ż.* ciasto żydowskie wielkanocne, placek przaśny. = dawna miara objętości, 4 kwarty.

**Macać**, am, *s.cz. nied.* **Macnąć**, nę, *jednot.* dotykać palcami. Macać puls. = próbować, doświadczać. Ślepy, nim stąpi, kijem pierwej maca. = *fig.* chcieć co z kogo wybadać. = *fig.* szukać, dociekać. Macać prawdy. = **się**, *s.cz.* dotykać się palcami. Macnął się po łysinie. **Macanie**, a, *n.* dotykanie palcami, i t. d. **Macanina**, y, *ż.* często macanie.

**Maceracya**, yi *ż.* Macerowanie, a *n*

uroczenie. **Macerować, ują**, *s.cz. nied.* moczyć w jakim płynie. = Macerować ciało, martwić postami. **Machać, am**, *s.n. nied.* **Machnąć, nę**, *jednok.* wywijać, poruszać, kiwać czem. Machać rękami, nogami, chustką, pałaszem, ogonem, skrzydłami. = czesać, iść żwawo. **Machanie, a**, *n.* wywijanie.

**Machartyna, y**, *ż.* pęcherz.

**Machina, y**, *ż.* narzędzie powiększające siłę, przyspieszające bieg, ruch; do podnoszenia, ciągnienia, miotania, obracania, i t. d. służące. Machiny wojenne, w starożytności i średnich wiekach do dobywania twierdz używane. = Machina parowa, w której siłą poruszającą jest prężenie pary wodnej. Machiny parowe z nizkiem i wysokiem ciśnieniem, podług tego jak para działa tylko nad tłokiem, lub też i pod tłokiem. = *fig.* gmach, ogrom. = *fig.* człowiek machinalnie działający. = Machina elektryczna, *fiz.* narzędzie służące do wzbudzania elektryczności. Machina pneumatyczna, *ob.* **Powietrociąg. Machinacya, ji**, *ż.* tajemne knowanie. **Machinalnie**, *ps.* sposobem machinalnym. **Machinalny, a, e**, *p* działający jak machina. **Machinator, a**, *m.* **Machinatorka, i**, *ż.* ten, ta co machinuje. **Machinka, i**, *ż. zdrob.* mała machina. **Machinować, uję**, *s.cz.* i *n. nied.* knuć potajemnie, intrygować, układać spiski, działać podstępnie.

**Machiawelista, y**, *m.* stronnik polityki Machiawela. = chytry polityk. **Machiawelizm, u**, *m.* **Machiawelstwo, a**, *n.* polityka Machiawela, sławnego w wieku XVI statysty i pisarza włoskiego, który w jednem z dzieł swoich podaje panującym sposoby ujarzmiania ludów, lubo w tym podobno celu, żeby ludy strzedz się ich umiały. **Machiawelski, a, ie**, *p.* od Machiawela. Po machiawelsku, na sposób Machiawela.

**Machnąć, Machnienie**, *ob.* **Machać**, i t. d.

**Mącenie, a**, *n.* poruszanie mętów. = *fig.* plątanie, gmatwanie. **Macić, ce**, *s.cz. nied.* poruszać męty na dnie płynu osiadłe. Nie mąćże, baranie, wody. = *fig.* gmatwać, wikłać, plątać, wichrzyć. Mąci tylko. Mącić pokój, spokojność, zakłócać, zaburzać. = **się**, *s.z.* mętnym się stawać. = mieszać się, plątać się, wikłać się. Mąci mu się w głowie. **Mąciciel, a**, *m.* **Mącicielka, i**, *ż.* ten, ta co mąci.

**Macica, y**, *ż. anat.* organ rodzajny żeński, w którym się płód poczyna i przez czas brzemienności spoczywa. = główny płeć. Winna macica. = Perłowa macica, muszla, w której perła się rodzi. = mutra, muterka z gwintowanym ślimakiem, kędy śruba chodzi. = forma, w której się odlewają litery drukarskie. = *min.* część kamienna, na której, albo wewnątrz której, znajdują się czyto kamienie rzadsze, czy też metale. **Macicowy, Macicsny, a, e**, *p.* od macicy. Choroba macicznа. Bole maciczne.

**Maciek, cka**, *m.* imię własne *zdrob.* od Maciej. Maciek zarobił, Maciek zjadł, *przysł.* = *gmin.* brzuch, żołądek. Napchać maciek. = błona kiszkowa barania, nadziana wątróbką siekaną.

**Macierduszka, i**, *ż.* **Macierzyca, y**, *ż. bot.* (Origanum vulgare), lebiodka pospolita. **Macierz, y**, *ż.* matka. Jak pszczoły bez macierzy z ula rozsypane. **Macierzanka, i**, *ż. bot.* (Thymus), cząber, roślina z familii wargowych, której główniejsze gatunki, macierzanka pospolita, i macierzanka tymian, mocnego aromatycznego zapachu. **Macierzyński, Macierzysty, a, e**, *p.* od matki. Macierzyński majątek. Język macierzyński. Miasto macierzyste, z którego wyszły osady. = matce właściwy. Miłość macierzyńska. Po macierzyńsku, jak matce przystoi. **Macierzyństwo, a**, *n.* stan matki. **Macierzyzna, y**, *ż.* spadek, majątek po matce. = części wstydliwe kobiety. **Maciora, y**, *ż.* samica z dziećmi; świnia prośna lub oproszona. = matka, królowa pszczół. Ma-

cierka, i, *ż.* łodygi samicze w konopiach, wydające nasiona.
**Maciupci, Maciupki**, a, ie, *p.* maleńki, maluczki.
**Macka**, i, *ż. zool.* narzędzie do macania u robaków, skorupiaków, jak rożki u owadów. **Mackiem**, *ps.* omacku, pomacku. Iść mackiem.
**Macocha**, y, *ż.* druga żona ojca, surowa dla dzieci z pierwszego małżeństwa. = *fig.* zła matka lub opiekunka. Natura wszystkim matką, nikomu macochą. **Macoszy, Macoszyn, Macoszyński**, a, e, *p.* od macochy. **Macoszyć, szę, Macochować, uję**, *s.n. nied.* obchodzić się jak macocha.
**Maczać, am**, *s.cz. nied.* zanurzać co w płynie, *np.* pióro w atramencie. Maczać świece, robiąc świece maczając knot w łoju roztopionym. **Maczanie**, a, *n.* zanurzanie w płynie.
**Mączasty**, a, e, *p.* nakształt mąki. Liszaj mączasty, jakby posypany drobną mąką. Cukier mączasty, nierafinowany.
**Maczek, czku**, *m. zdrob.* od **Mak.** = *bot.* Maczek polny (Papaver erraticum), maczek wilczy, z kwiatem purpurowym, rośnie między zbożem. = *fig.* pismo lub druk bardzo drobny. Pisać maczkiem. **Maczkowy**, a, e, *p.* od maczka, *np.* kwiat.
**Mączka**, i, *ż. zdrob.* od **Mąka.** = część mączna, pożywna, ziarn zboża i korzeni roślin. = krochmal. = Mączka prochowa, proch miałko roztarty i przesiany przez gęste sito. = Mączka cukrowa, faryna, kassonada. **Mączna**, y, *ż.* skrzynia na mąkę. = w młynie, dziura którą mąka sypie się z pod kamienia. = belka wałowa w wiatraku. = *bot.* (Arcostaphylos), roślina z familii wrzosowatych, jej gatunek, mącznica garbarska czyli niedźwiedzie grono (A. uva ursi). = (Arbutus), chróścina. **Mącznik**, a, *m.* ten co mąką handluje. = *zool.* owad, którego gąsienica żyje w mące. = *bot. ob.* **Mączyniec. Mączność**, ści, *ż.* własność mąki, sypkość. **Mączny**, a, e, *p.* od mąki. Skrzynia mączna. = z mąki. Potrawy mączne. = podobny do mąki. Guz mączny (atheroma).
**Maczuga**, i, *ż.* gruba pałka. **Maczugowaty**, a, e, *p.* uzbrojony maczugą.
**Mączyć, czę**, *s.cz. nied.* posypywać mąką. **Mączyniec, ńca**, *m. bot.* (Chenopodium), gęsia stopa, roślina z familii lebiodowatych, której jest kilka gatunków. **Mączystość**, ści, *ż.* mączność. **Mączysty**, a, e, *p.* pełen mąki.
**Mądral**, a, *m.* udający mądrego. **Mądrość**, ści, *ż.* głęboki rozum, gruntowna znajomość rzeczy i ludzi długiem doświadczeniem nabyta. Mądrość przychodzi z laty, acz nie każdy jest mądry brodaty. Zęby mądrości, dwa z trzonowych ostatnie, które dopiero po 20 tym roku wyrastają. **Mądrostka**, i, *ż.* wyskok miałkiego rozumu. **Mądry**, a, e, *p.* rozumny, roztropny, ogłędny, baczny, uważny. Mądry Polak po szkodzie, *przysł.* **Mądrze**, *ps.* rozumnie. **Mądrzeć**, *ob.* **Mędrzeć.**
**Mądrzeniec, ńca**, *m. bot.* (Delphinium consolida), ostróżka.
**Mag**, a, *m.* kapłan, astrolog i filozof perski.
**Magazyn**, u, *m.* skład towarów lub czegokolwiek. = schowanie na rzeczy w podróży potrzebne pod siedzeniem w powozie. = tytuł niektórych pism periodycznych. **Magazynier**, a, **Magazyny**, ego, *m.* dozorca magazynu. **Magazynierka**, i, *ż.* przedająca stroje w magazynie. **Magazynowy**, a, e, *p.* od magazynu. = we, ge, *n.* opłata za najęcie magazynu, za złożenie czego w magazynie.
**Magdeburgia**, ii, *ż.* prawo magdeburgskie, które osadnicy niemieccy przynieśli z sobą do Polski, i niem się po miastach rządzili.
**Magia**, ii, *ż.* mniemana sztuka sprawiania skutków nadprzyrodzonych za pomocą demonów. = urok, powab czarujący. **Magicznie**, *ps.* sposobem magicznym. **Magiczność**, ści, *ż.* czarodziejskość. **Magiczny**, a, e, *p.* należący do magii. = czarodziejski, czarujący.

**Magiel, gla**, *m.* (z niem.), narzędzie do maglowania płótna, bielizny.

**Magierka, i**, *ż.* **Magiereczka, i**, *ż. zdrob.* czapka węgierska. **Magierszczyzna, y**, *ż.* węgierszczyzna.

**Magister, tra**, *m.* biegły w jakiej nauce, *ob.* **Mistrz.** = mający stopień naukowy pośredni między stopniem kandydata i doktora. **Magistralnie**, *ps.* sposobem magistralnym. **Magistralny, a, e**, *p.* właściwy magistrowi, mistrzowi.

**Magistrat, u**, *m.* urząd miejski, burmistrz z ławnikami. = dom w którym zasiada magistrat. **Magistratowy, a, e**, *p.* od magistratu. **Magistratura, y**, *ż.* urząd, władza sądownicza lub administracyjna.

**Magistrować, uję**, *s.cz. nied.* dawać stopień magistra. = **się**, *s.z.* składać examin na magistra, brać stopień magistra.

**Maglować, uję**, *s.cz. nied.* gładzić płótno, bieliznę w maglu. **Maglowanie, a**, *n.* gładzenie płótna, bielizny w maglu. **Maglownia, ni**, *ż.* izba gdzie stoi magiel. **Maglownica, y**, *ż.* gruba deska z karbami, którą się gładzi ręką bielizna zwinięta na wałku. **Maglownik, a**, *m.* płachta do obwijania maglującej się bielizny. **Maglowny, a, e**, *p.* maglowany. **Maglowy, a, e**, *p.* od maglu.

**Magnat, a**, *m.* wielki pan polski lub węgierski. **Magnaterya, yi**, *ż.* kasta magnatów. = duma magnatów.

**Magnes, u**, *m.* kruszec mający własność przyciągania żelaza i obracania się jednym końcem ku północy, drugim ku południowi. = *fig.* siła pociągająca, pociąg. **Magnesować, uję**, *s.cz. nied.* nacierać żelazo magnesem, udzielać mu własności magnetycznej. **Magnesowanie, a**, *n.* nacieranie żelaza magnesem. **Magnesowy, a, e**, *p.* od magnesu. Igła magnesowa. **Magnetyczność, ści**, *ż.* siła magnetyczna. **Magnetyczny, a, e**, *p.* mający siłę magnetyczną. **Magnetyzm, u**, *m.* własność magnesu. Magnetyzm zwierzęcy, płyn magnetyczny, jego wpływ rzetelny lub urojony na osoby drażliwych nerwów. **Magnetyzer, a**, *m.* **Magnetyzerka, i**, *ż.* ten, ta co magnetyzuje. **Magnetyzować, uję**, *s.cz. nied.* wzbudzać magnetyzm zwierzęcy, usypiać snem magnetycznym. = **się**, *s.z.* poddawać się pod działanie magnetyzmu. **Magnetyzowanie, a**, *n.* wzbudzanie magnetyzmu zwierzęcego.

**Magnez, u**, *m.* **Magnezyan, u**, *m.* **Magnezyum**, *n. nieod. chem.* metal służący za zasadę ziemi magnezyą zwanej. **Magnezya, yi**, *ż.* niedokwas magnezu, ziemia gorzka, dobra na niestrawność, na surowiznę w żołądku. **Magnezyowy, a, e**, *p.* od magnezyi. **Magnezyt, u**, *m. min.* ziemia zwana pianką morską, z której fajki robią.

**Mahometan, Mahometanin, a**, *m.* wyznawca religii mahometańskiej. **Mahometanka, i**, *ż.* wyznająca religią mahometańską. **Mahometański, a, ie**, *p.* od mahometanów. **Mahometaństwo, a**, *n.* wyznawanie religii mahometańskiej. = *zbior.* ludy mahometańskie. **Mahometyzm, u**, *m.* religia ustanowiona przez Mahometa, uznająca jednego tylko Boga, i bożkie posłannictwo proroka Mahometa.

**Mahoń, niu**, *m.* drzewo amerykańskie, z którego meble robią. = Mahonie, meble mahoniowe. **Mahoniowy, a, e**, *p.* od mahoniu, z mahoniu, *np.* kolor, stół, łóżko.

**Maj, a**, *m.* piąty miesiąc roku. = **u**, *m.* gałązki zielone, któremi mają domy, kościoły, na Zielone świątki. **Maić, ję**, *s.cz. nied.* mazem zdobić. **Maik, u**, *m. zdrob.* od Maj. = kuracya majowa. = przeczyszczenie koni pierwszą trawą majową. = owad majowy. **Maisty, a, e**, *p.* pełen maju.

**Maiż, u**, *m.* kukuruza. = **a**, *m.* młody ptak do polowania układany.

**Majaczenie, a**, wykręcanie się, używanie wykrętów. = bredzenie, gadanie jak w gorączce, lekkie obłąkanie umysłu. **Majaczyć, czę**, *s.n. nied.* krążyć, kołować. = wy

krecąc się różnem wywijaniem, różnemi wybiegami. = bredzić, od rzeczy gadać, pleść jak w gorączce. **Majak**, u, *m.* znak zwrotami konia dawany, po którym kozacy w polu nawzajem się poznawali. Majakiem, krążąc, kołując, nie prostą drogą. Ci w czoło gonią, ci krążą majakiem.

**Mająteczek**, czku, *m. zdrob.* od **Majątek**. tku, *m.* mienie, majętność

**Majdan**, u, *m.* (z pers. i tur.), plac czworoboczny w mieście. rynek. = takiż plac w obozie, ulice między namiotami tamże. = *fort.* miejsce na tarasie ukrytej drogi, między kątami wyskakującemi, gdzie się zbiera piechota dla bronienia ukrytej drogi. = miejsce w lesie gdzie się wyrabia drzewo na budulec, gdzie się potaż wypala. = część środkowa łuku, którą ręka lewa obejmuje i za nią łuk trzyma. = u konia, przód łba między ciemieniem, uszami i czołem

**Majeran**, u, *m. bot.* (Origanum majorana), gatunek lebiodki. **Majeranowy**, a, e. *p.* majeranu.

**Majestat**, u, *m.* (z łac.), wielkość, wspaniałość, okazałość. Majestat Boga. Majestat ludu rzymskiego. = tytuł monarchiczny, naprzód wzięty przez Karola V, a po nim przez innych monarchów. = godność monarchiczna. Występek obrażonego majestatu. = tron. Osoba królewska siedząca na majestacie. **Majestatowy**, a, e, *p.* od majestatu. **Majestatycznie**, *ps.* wspaniale. **Majestatyczność**, ści, *ż* majestatyczna wspaniałość. **Majestatyczny**, a, e, *p.* wspaniały.

**Majętnie**, *ps.* z majątkiem. **Majętność**, ści, *ż.* majątek, posiadłość, dobra nieruchome, dobra ziemskie. **Majętnostka**, i, *ż* mała majętność. **Majętny**, a, e, *p.* dobrze się mający. Majętnym nazywamy mającego posiadłości, bogatym mającego gotowe pieniądze.

**Major**, a, *m.* oficer starszy od kapitana, młodszy od podpułkownika. **Majorostwo**, **Majorstwo**, a, *n.* stopień majora. = *zbior.* major z żoną. **Majorowa**, ej, *ż.* żona majora. **Majorówna**, y, *ż.* córka majora. **Majorowski**, **Majorski**, a, ie, *p.* należący do majora.

**Majorat**, u, *m.* prawo pierworodzeństwa. = dobra dziedziczone przez najstarszego syna z wyłączeniem innego rodzeństwa, *ob.* **Ordynacya**, = a, *m.* właściciel majoratu, *ob.* **Ordynat**. **Majoratka**, i, *ż* dziedziczka majoratu, w braku potomków płci męzkiej. **Majoratowa**, y, *ż.* żona majorata, *ob.* **Ordynatowa**.

**Majówka**, i, *ż.* majowa rekracya. = *bot.* (Caltha palustris), kaczyniec błotny, knieć pospolita. **Majowy** a, e, *p.* od maja.

**Majster**, tra, *m.* (z niem.), rzemieślnik mający czeladników. = w hucie, majster plecowy, pilnujący wielkiego pieca. **Majsterski**, a, ie, *p.* od majstra, zrobiony przez majstra. Sztuka majsterska. Po majstersku, doskonale. **Majsterstwo**, **Majstrostwo**, a, *n.* stan majstra. = *zbior.* majster z żoną. **Majsterszyk**, u, *m.* (z niem.), dzieło majsterskie, arcydzieło. **Majstrowa**, y, *ż.* żona majstra. **Majstrować**, uję, *s.n. nied.* być majstrem, zajmować się majsterstwem. = zamiast naprawienia zepsuć. Nie majstruj koło tego, bo zepsujesz. **Majstrowski**, a, ie, *p.* należący do majstra. = majsterski.

**Majtek**, tka, *m.* flis na okręcie. **Majtki**, tek, *l.m.* spodnie (majtkowskie). **Majtkostwo**, a, *n.* stan majtka. **Majtkowski**, a, ie, *p.* od majtka.

**Mak**, u, *m. bot.* (Papaver), roślina z familii makowych i jej nasienie, której jest kilka gatunków, z jednego z nich, to jest z nasion maku białego wybija się olej, a z młodych makówek otrzymuje się opium. = Było ich jak maku, bez liku. Dzieci jak maku. Drobnej szlachty po różnych stronach Polski jak maku. Jak maku posiał, uciszyło się.

**Mąka**, i, *ż.* zboże mialko zmielone, z którego chleb i ciasta pieką. Nie będzie z tego zboża mąki, lub, z tej mąki chleba, *przysł.* nic z tego

nie będzie. **Mąkarz**, a, *m.* handlujący mąką.

**Makaron**, u, *m.* ciasto pszenne w paski, kostki posiekane, lub w rurki skręcone. = potrawa z takiego ciasta. **Makaronicsny**, a, e, *p.* wyrazami łacińskiemi przepłatany, *np.* wiersz. **Makaronik**, a, *m.* ciasteczko cukrowe, kupkami na papierze pieczone. **Makaronizm**, u, *m.* przeplatanie pisma lub mowy wyrazami łacińskiemi, *np.* małe parta idą do czarta.

**Makat**, u, *m.* **Makata**, y, *ż.* (z tur.), bogate obicie, kobierzec jedwabny złotem przetykany.

**Makolągwa**, y, *ż. zool.* gatunek konopniczka, w Mazowszu u pospólstwa rzepołuchem zwana. **Makowica**, y, *ż. ob.* **Makówka.** = *arch.* nadgłówek, kapitel. = gałka na wieży kościelnej. = odmiana soli zielonej, ziarnistej, w Wieliczce, zwana także makówka. **Makowiny**, win, *l.m.* łodygi maku, po odcięciu makówek. **Makówka**, i, *ż.* główka makowa. **Makowy**, a, e, *p.* od maku, z maku, *np.* sok, placek, ziarno. **Makuch**, a, *m.* wytłoczyny z maku, po wybiciu oleju. = wytłoczyny z jakiegokolwiek olejnego nasienia. Makuchy lniane, konopne. **Makutra**, y, *ż.* naczynie do tarcia maku.

**Makula**, y, *ż.* (z łac.), **Makulka**, i, *ż. astrob. wł.* i *fig.* plama, plamka. **Makulatura**, y, *ż.* papier drukowany lub pisany do obwijania.

**Malachit**, **Malakit**, u, *m. min.* kruszec miedziany, niedokwas miedzi, zielony, dający się polerować.

**Malarczyk**, a, *m.* uczeń malarski. **Malarka**, i, *ż.* ta co maluje. **Malarnia**, ni, *ż.* izba malarska. **Malarski**, a, ie, *p.* od malarstwa lub malarza, *np.* sztuka, szkoła, pędzel. **Malarstwo**, a, *n.* sztuka malarska. **Malarz**, a, *m.* ten co maluje portrety, obrazy. = *fig.* ten co mówiąc lub pisząc w żywych kolorach maluje. Homer, Tacyt, wielcy malarze.

**Maldr**, a, *m.* (z niem.), miara zboża, 4 korce. **Maldraty**, ów, *l.m.* dziesięcina w zbożu zamiast w snopie.

**Maldrzyk**, a, *m.* ser z słodkiego mleka.

**Malec**, lca, *m.* mały chłopiec. **Maleć**, ję, *s. n. nied.* mniejszym się stawać, z mniejszać się. **Maleńki**, a, ie, *p.* bardzo mały, maluchny. Od maleńka, zmaleńka, od malenstwa, od dzieciństwa. Pomaleńku, powolniuchno. **Maleńko**, *ps.* bardzo mało. **Maleńkość**, ści, *ż.* znaczna małość, drobność. **Maleństwo**, a, *n.* dzieciństwo, wiek dziecinny. Od maleństwa, z maleństwa. = mała bardzo istota, mała bardzo rzecz, drobnostka, fraszka. O takie maleństwo, tylo harmideru!

**Małgorzatka**, i, *ż.* gruszka średniej wielkości, żółta, słodka, z krótkim ogonkiem, w lipcu dojrzewająca.

**Maligna**, y, *ż.* gorączka z lekkiem obłąkaniem umysłu. Gadać jak w malignie.

**Malina**, y, *ż. bot.* (Rubus), roślina z familii różowatych, i jej jagoda. Dziewczyna jak malina. Oprócz pospolitej i innych gatunków, są maliny amerykańskie, czerwone, brunatne, żółte z wielką jagodą jak wisnia łótowa. **Malinnik**, u, *m.* napój z jagód malinowych. **Malinowy**, a, e, *p.* od maliu, z malin, *np.* sok, ocet.

**Malmazya**, yi, *ż.* wino greckie z pod miasta Napoli di Malvasia w Morei

**Mało**, *ps.* niewiele, trochę. Mało kto, ulewielu, zaledwie kto. Mało kto temu uwierzy. Mało co przed czem, po czem, nie długo = Mało nie, mało co nie, mało że nie, prawie, niemal, omal. Mało nie wszyscy. Mało nie umarł. Mało co nie utonął. = maluczko, za małą chwilę. Mało, a nie ujrzycie mnie, i zasię mało, a ujrzycie mnie. **Mało**, a, *n.* mała ilość, niewiele. Przestawać na małem. Po mału, po troszę: powoli. Bez mała, z małym brakiem. Dwa łokcie bez mała. Z mała, od maleństwa, od maleńkości O mało, omal, niemal, prawie, o mały włos. O mało co do rozlewu krwi i do wojny domowej nie przyszło. **Małobaczny**, a, e, *p.* mało baczący, nieważny. **Małodbały**, a, e, *p.*

mało dbający. **Małoduszność**, ści, *ż.* brak duszy, odwagi. **Małoduszny**, a, e, *p.* małego ducha, małej odwagi. **Małoletni**, a, e, *p.* nie mający lat prawem przepisanych do pewnych czynności. **Małoletność**, ści, *ż.* brak zupełnych lat. **Małoludny**, a, e, *p.* mało ludności mający. **Małomowność**, ści, *ż.* wstrzemięźliwość w mówieniu. **Małomowny**, a, e, *p.* mało mówiący. **Małomyślny**, a, e, *p.* mało myślący. **Małonogi**, a, ie, *p.* małe nogi mający. **Małonosy**, a, e, *p.* mały nos mający. **Małooki**, a, ie, *p.* małe oczy mający. **Małopiemienny**, a, e, *p.* mało piemiona mający, *np.* lud. **Małość**, ści, *ż.* niewielkość co do miary, nizkość wzrostu. = niewielkość co do liczby, mała liczba. = *fig.* Małość duszy, serca, odwagi. = małeństwo, dzieciństwo. Znamy się od małości. = fraszka, drobnostka. **Małosercy**, a, e, *p.* małego serca. **Małostka**, i, *ż.* drobnostka.

**Malować**, uję, *s. cz. nied.* wyrażać farbami podobieństwo przedmiotów. Malować człowieka, lwa, psa, ptaka, drzewo. Malować na płótnie, olejno. = powlekać farbą, *np.* dom, pokój, powóz. = *fig.* opisywać, opowiadać w żywych kolorach. = się, *s.z.* siebie samego malowidłem wyobrażać. = twarz sobie malować. = wyrażać się, okazywać się. Radość, smutek, ból, cierpienie maluje się na twarzy. **Malowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Malować. = malowidło. Pałac malowaniami ozdobny. **Malowanka**, i, *ż.* spodnica wieśniaczek z ptótna malowanego. **Malowany**, a, e, *im.* wyrażony farbami. = *fig.* nieczynny, do niczego się nie mieszający, siedzący z założonemi rękami. Król malowany. Zapowiedział Batory, że ani glinianym, ani malowanym królem niebędzie.

**Maloważenie**, a, *n.* lekceważenie. **Maloważność**, ści, *ż.* przymiot rzeczy małej wagi. **Maloważny**, a, e, *p.* mało ważący, mniejszej wagi. **Maloważyć**, żę, *s. cz. nied.* lekceważyć.

**Malowiarek**, rka, **Malowiernik**, a, *m.* człowiek małej wiary. **Malowierność**, ści, *ż.* mała wiara, mała ufność. **Malowierny**, a, e, *p.* małej wiary, nie dość mocno wierzący.

**Malowidło**, a, *n.* cokolwiek malowanego, malowanie, obraz. = barwiczka, barwidło, ruż. **Malowniczo**, *ps.* sposobem malowniczym. **Malowniczość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest malowniczem. **Malowniczy**, a, e, *p.* mogący sprawić po odmalowaniu wielkie wrażenie, mogący być przedmiotem pięknego malowidła.

**Małpa**, y, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu naczelnych, rękatych, którego jest wiele bardzo gatunków, a z nich najgłówniejsze, ogonowe i bezogonowe. = *fig.* brzydka, szpetna, szkaradna osoba. = *fig.* ten, ta co przedrzeźnia, udaje czyje ruchy, giesta. **Małpeczka**, i, *ż. zdrob.* mała małpa. **Małpi**, a, e, *p.* od małpy. = *bot.* Małpia jagoda (Empetrum), bagnówka czarna. **Małpiarski**, a, ie, *p.* naśladujący jak małpa. **Małpiarstwo**, a, *n.* małpie figle, skoki, grymasy. = ślepe naśladownictwo. **Małpiarz**, a, *m.* ten co małpy wodzi. = ten co przedrzeźnia lub naśladuje jak małpa. **Małpica**, y, *ż.* duża, brzydka małpa. = brzydka jak małpa, koczkodan. **Małpię**, cia, *n.* młoda małpa. **Małpować**, uję, *s. cz. nied.* naśladować jak małpa. **Małpowanie**, a, *n.* małpie naśladowanie. **Małpozwierz**, a, *m. zool.* zwierzę podobne do małpy, prócz pyska, który podobny do psiego.

**Maluchny**, **Maluczki**, **Maluśki**, **Malutki**, **Malusieńki**, a, e, *p.* bardzo mały. **Maluczko**, **Maluchno**, **Maluśko**, **Malutko**, *ps.* bardzo mało. Miell maluczko rybek. **Maluczkość**, ści, *ż.* maleńkość, malenstwo. **Mały**, a, e, *p.* niewielki, co do wzrostu. Małemu rosłego pacholka szaty nie służą. = niewielki, co do objętości. Z małej chmury wielki deszcz, *przysł.* = niewielki, co do długości. Mała mila. = krótki, co do czasu. Dobył miasta tego w małym cza-

ale. = niewielki, co do znaczenia, wagi, wartości. Mały król. Małe pieniądze. Małe wady. Małe grzechy. = Po malu. *ps.* małym krokiem, powoli. Po malu idąc dalej zajdziesz. *przysł.*

**Malwa**, y, *ż. bot.* (Altea rosea), ślaz różowy, ale są także malwy białe, żółte, siarczyste, czerwone, ciemne, różnie nakrapiane. Malwa lekarska, ślaz lekarski, topolówka lekarska.

**Małż**, a, *m zool.* pław, skorupiak.

**Małżeński**, a, le, *p.* od małżeństwa lub małżonków, *np.* stan, węzeł, miłość. **Małżeństwo**, a, *n* prawne połączenie mężczyzny z kobietą ślubem małżeńskim. = *zbior.* małżonek z małżonką, małżonkowie. **Małżonek**, ka, *m.* mężczyzna mający żonę. **Małżonka**, i, *ż.* kobieta mająca męża. **Małżonkowy**, a, e, *p.* od małżonka.

**Małżowaty**, a, e, *p.* podobny do małża, *np.* kamień rogowiec. **Małżowina**, y, *ż.* skorupa małża. **Małżyk**, a, *m. zdrob.* mały małż.

**Mama**, y, *ż.* dziecinne nazwisko matki. **Mamać**, am, *s.n. nied.* mamo wołać. kukurudzy.

**Mamałyga**, i, *ż.* potrawa z roztartej

**Mamcia**, **Mameczka**, i, *ż. zdrob.* od **Mamka**. **Mamczenie**, a, *n.* karmienie piersiami cudzego dziecięcia. **Mamczyć**, czę, *s. cz. nied.* karmić piersiami cudze dziecię. = *s.n.* być mamką. **Mamczyn**, a, e, *p.* należący do mamki.

**Mamić**, mię, *s.cz nied.* łudzić, zwodzić, oszukiwać. = się, *s.z.* łudzić się. = Mamić dokąd, wabić, ciągnąć. Księcia do dalszej ustroni mami. **Mamiciel**, a, *m.* **Mamicielka**, i, *ż.* ten, ta co mami. **Mamidło**, a, *n.* to co mami. **Mamienie**, a, *n.* łudzenie.

**Mamka**, i, *ż.* ta co karmi piersiami cudze dziecię.

**Mamliwy**, a, e, *p.* mamiący, łudzący.

**Mammut**, a, *m.* słon przedpotopowy. **Mammutowy**, a, e, *p.* od mammuta. Kości mammutowe, wykopywane w Syberyi, w Kamczatce, w Ameryce północnej.

**Mamona**, y, *ż.* (z syr.). bogactwo, pieniądze. Nie możecie Bogu służyć i mamonie.

**Mamranie**, a, *n.* mruczenie. **Mamrzeć**, rzę, **Mamrotać**, cę, *s.n nied.* markotać, mruczeć.

**Mamunia**, **Mamusia**, i, *ż.* pieszczotliwie mama. **Mamuni**, a, e, *p.* do mamuni należący.

**Man**, a, *m.* (z niem.). lennik, hołdownik.

**Manatki**, tek, *l.m.* rzeczy, ruplecie.

**Mańczasty**, a, e, *p.* mańkaty, lewą ręką robiący.

**Mandaryn**, a, *m.* dygnitarz chiński.

**Mandat**, u, *m.* (z łac.). polecenie, zlecenie. = pozew do sądów assessorskich lub do sejmowych. **Mandataryusz**, a, *m.* ten któremu dano polecenie.

**Mandla**, i, *ż. anat.* dwa gruczoły śluzowe, w kształcie migdałów, w gardzieli położone.

**Manela**, i, *ż.* (z włos.). **Manelka**, i, *ż. zdrob.* bransoletka.

**Manewr**, u, *m.* (z franc.). obrót wojskowy. = *fig.* wykręt, wybieg. **Manewrować**, uję, *s.n. nied.* odbywać obroty wojskowe = *fig.* wywijać się, wykręcać się.

**Manež**, u, *m.* (z franc.), miejsce, gdzie uczą jeździć na koniu. **Manežowy**, a, e, *p.* od manežu, *np.* koń.

**Mangan**, u, *m. min.* kruszec braunsztein, bywa szary, czarny, czerwony. **Manganez**, u, *m. chem.* ciało proste, metaliczne, nie zbyt twarde, kruche, ciężkie, smolne, ciemnopopielate.

**Mania**, ii, *ż.* (z łac.), pomieszanie umysłu, waryacya. = namiętny popęd do czego, dziwaczne w czem upodobanie. **Maniacki**, a, ie, *p.* waryacki. **Maniak**, a, *m.* cierpiący manią, waryat.

**Manichejczyk**, a, *m.* zwolennik nauki Manesa. **Manicheizm**, u, *m.* nauka Manesa, heretyka III wieku, który Zoroastra początki dobrego i złego do chrześciaństwa przymieszał.

**Maniera**, y, *ż.* (z franc.), sposób, zwyczaj. = i **Manierność**, ści, *ż.* obyczajność, grzeczność, układność = zbytnie wypracowanie, wy-

szenie, przesada w dziełach sztuki. **Manierny**, a, e, *p.* obyczajny, grzeczny, układny.

**Manierka**, i, *ż.* flaszka blaszana żołnierska.

**Manifest**, u, *m.* oświadczenie publiczne monarchy, sejmu, partyi, z różnych powodów czynione. = *praw.* deklaracya do akt sądowych zaniesiona o pogwałcenie praw, najechanie dóbr, i t. p., protestacya. **Manifestacya**, yi, *ż.* objawienie uczuć, myśli, zdań, w materyach politycznych, mianowicie przez publiczne zgromadzenie. **Manifestować się**, *s. z.* zanieść manifest, protestować się.

**Manipulacya**, yi, *ż.* porządek i sposób odbywania ręcznej, a w ogólności wszelkiej roboty. **Manipularz**, a, *m.* naręcznik kapłański, narękawie które kapłan przy mszy ma na lewej ręce.

**Mańka**, i, *ż.* (z włos.), lewa ręka, którą kto równie dobrze jak prawą włada. Zażyć kogo z manki, chytrze, podstępnie podejść. **Mańkaty**, a, e, *p.* **Mańkut**, a, *m.* ten co lewej ręki zamiast prawej używa. **Mankiet**, u, *m.* **Mankietek**, tka, *m. zdrob.* część rękawa przy ręce: u kobiet szlarka haftowana. **Mankietnica**, y, **Mankietniczka**, i, *ż.* ta co robi mankiety kobiece.

**Manna**, y, *ż. bot.* (Glyceria), roślina z familii trawiastych, na mokrych łąkach rosnąca, nasienie jadalne. = pokarm żydom na puszczy z nieba spuszczony. **Manniany**, a, e, *p.* od manny.

**Manowiec**, wca, *m.* bezdroże. Chodzić manowcami. = *fig.* Manowce błędu, nieładu, zawikłania.

**Mański**, **Mańśtwo**, *ob.* **Lenny**, **Lenność**.

**Mansya**, yi, *ż.* (z łac.), pobyt, mieszkanie w konwikcie. **Mansyonarya**, yi, *ż.* funkcya i dochód mansyonarza. **Mansyonarz**, a, *m.* ksiądz, którego obowiązkiem jest mieszkać przy kościele i codzień w chórze godzinki śpiewać.

**Manszester**, tru, *m.* półaxamit w mieście angielskiem tego nazwiska robiony. **Manszestrowy**, a, e, *p.* od manszestru.

**Mantelzak**, a, *m.* (z niem.), **Mantelzaczek**, czka, *m. zdrob.* tłómok, tłómoczek. **Mantolet**, u, *m.* płaszczyk kanonicki.

**Mantyczka**, i, *ż.* kobieta zrzędna. **Mantyczyć**, czę, *s.n. nied.* zrzędzić, nudzić, gderać. **Mantyk**, a, **Mantyka**, i, *m.* zrzęda, nudnik, gderacz, kwasigroch. **Mantyka**, i, *ż.* biesagi, sakwy.

**Mantyla**, i, *ż.* **Mantylka**, i, *ż. zdrob.* płaszczyk kobiecy.

**Mantyna**, y, *ż.* materya jedwabna. **Mantynowy**, a, e, *p.* z mantyny.

**Manual**, u, *m.* (z franc.), **Manualik**, a, *m. zdrob.* książka podręczna.

**Manufaktura**, **Manufakturzysta**, *ob.* **Rękodzielnia**, i t. d. **Manuskrypt**, *ob.* **Rękopism**.

**Mapa**, **Mappa**, y, *ż.* rysunek wyobrażający kraj, prowincyą, część świata, całą kulę ziemską. Mappa topograficzna czyli miernicza, na której najdrobniejsze szczegóły, jako to grunta, lasy, drogi, drożyny, rzeczki, stawy, i t. d. wsi lub miejsca są oznaczone.

**Mara**, y, *ż.* co się komu we śnie marzy, nocne widzenie. = cień zmarłego. = *fig.* urojenie, ułuda.

**Marcepan**, u, *m.* (z włos.), **Marcepanik**, a, *m. zdrob.* placek z ciasta cukrowego z migdałami. **Marcepannik**, a, *m.* piekarz marcepanów. **Marcepanowy**, a, e, *p.* od marcepana.

**Marcha**, y, *m.* i *ż.* (z niem.), stare, spracowane konisko.

**Marchew**, chwi, *ż. bot.* (Daucus), ogrodowa roślina, której odmiany: biała, żółta, pomarańczowa, czerwona. **Marchewka**, i, *ż. zdrob.* od **Marchew**. **Marchwiany**, a, e, *p.* od marchwi, *np.* liście, nasienie. **Marchwisko**, a, *n.* pole marchwią zasiane.

**Marcówka**, i, *ż.* kura w marcu z jaja wylęgła. **Marcowy**, a, e, *p.* od marca. Piwo marcowe. Kawaler marcowy, stary kawaler.

**Marek**, rka, *m.* imię własne. Tłucze się jak Marek po piekle, sposób mówienia wzięty z dyalogu szkolnego, przypadki Marka pijaka, w którym gdy diabli Marka porwali,

Marek tłukł się po piekle za scenę, dla rozśmieszenia widzów. = *bot.* (Sium), roślina baldaszkowata, zwana także potocznik, której jeden gatunek uprawia się w ogrodach pod nazwiskiem cukrowych korzeni.

**Margiel, glu**, *m. min.* ziemia złożona z gliny, wapna, piasku, kredy, i podług tego jak jest w niej więcej jakiej z tych części składowych, jest margiel glinkowy, wapienny, piaskowy, kredowy.

**Margines, u**, *m.* brzeg papieru niezapisany, niezadrukowany. **Marginesowy, a, e**, *p.* od marginesu. Nota marginesowa.

**Margiować, uję**, *s.cz. nied.* posypywać grunt margiem. **Margiowanie, a**, *n.* posypywanie gruntu margiem. **Margiowy, a, e**, *p.* od margiu.

**Margrabia, ego**, *m.* (z niem.), urzędnik w dawnych czasach straż na pograniczu (w Marchii) trzymający. **Margrabianka, i**, *ż.* córka margrabiego. **Margrabina, y**, *ż.* żona margrabiego. **Margrabski, a, ie**, *p.* należący do margrabiego. **Margrabstwo, a**, *n.* godność margrabiego. = dobra należące do margrabiego. = *zbior.* margrabia z żoną.

**Marka, i**, *ż.* (z franc.), znaczek, liczman. Grać na marki. = *ot.* Grzywna

**Markietan, a**, *m.* (z włos.), przekupień obozowy, bazarnik. **Markietanka, i**, *ż.* przekupka obozowa. **Markietański, a, ie**, *p.* od markietana. **Markietaństwo, a**, *n.* stan, rzemiosło markietana.

**Markiz, a**, *m.* mniej niż hrabia we Francyi. **Markizanka, i**, *ż.* córka markiza. **Markizostwo, a**, *n.* godność markiza. = *zbior.* markiz z żoną. **Markizowa, y**, *ż.* żona markiza.

**Markotać, cę**, *s.n. nied.* mruczeć pod nosem, szemrać. **Markotanie, a**, *n.* mruczenie, szemranie. **Markotliwy, a, e**, *p.* mrukliwy. **Markotnie, Markotno**, *ps.* smutno, przykro. **Markotność, ści**, *ż.* niezadowolenie. **Markotny, a, e**, *p.* smutny, niezadowolony.

**Marmelada, y**, *ż.* (z franc.), rozgotowane owoce, cukrem osłodzone, cynamonem lub goździkami posypane.

**Marmotać, cę, czę**, *s.n. nied.* markotać, mruczeć.

**Marmur, u**, *m. min.* kamień wapienny (naturalny węglan wapna), różnych kolorów, dający się szlifować i polerować. **Marmurek, rka**, *m.* kamień łupkowy do ostrzenia brzytew. = papier malowany w pręgi jak na marmurze. = *zool.* lis czarny. **Marmurkowy, a, e**, *p.* od lisa marmurka, *np.* futro. = malowany jak marmur, *np.* papier. **Marmurnik, a**, *m.* ten co marmur obrabia **Marmurować, uję**, *s.cz. nied.* marmurem wykładać. = tynkować massą marmur naśladującą. **Marmurowanie, a**, *n.* wykładanie marmurem. **Marmurowaty, a, e**, *p.* do marmuru podobny. **Marmurowy, a, e**, *p.* z marmuru, *np.* stół, posąg, posadzka.

**Marnie**, *ps.* daremnie, napróżno, bez pożytku, *np.* pracować, tracić czas, pieniądze. Marnie zginąć. **Marnieć, ję**, *s.n. nied.* marnie ginąć, znikać. **Marność, ści**, *ż.* rzecz marna, znikoma. Marność rzeczy ludzkich. Marności światowe. **Marnotrawca, y, Marnotrawnik, a**, *m.* **Marnotrawczyna, y**, *ż.* ten, ta co marnuje pieniądze na rzeczy niepotrzebne, zbytkowe. **Marnotrawić, wię, Marnować, uję**, *s.cz. nied.* wydawać na rzeczy niepotrzebne, zbytkowe Marnotrawić pieniądze, majątek. Marnować czas, zdolności. **Marnotrawienie, a, Marnowanie, a**, *n.* marnotrwonienie. **Marnotrawnie**, *ps.* sposobem marnotrawnym. **Marnotrawność, ści**, *ż.* skłonność do marnotrawstwa. **Marnotrawny, a, e**, *p.* skłonny do marnotrawstwa. **Marnotrawstwo, a**, *n.* trwonienie, marnowanie. **Marny, a, e**, *p.* mało wartujący, bagatelny. O marną cię rzecz proszę. = próżny, nadaremny. Marne usiłowania. = znikomy, nietrwały Marne uciechy tego świata.

**Maroder, a**, *m.* (z franc.), żołnierz opodal od pułku w marszu wałęsający się, a czasem i rabujący.

**Mars**, a, *m. mit.* bożek wojny. = Mars na czole, *fig.* groźne zmarszczenie czoła, zagniewana mina. Marsa postawić, nastroić. Patrzeć marsem. Spojrzeć na kogo marsem. = *ast.* Planeta mniejszy od ziemi, 32 miliony mil geogr. odległy od słońca, obracający się około swej osi w przeciągu 23 godzin, 39 minut, a około słońca w przeciągu roku 1, dni 321, godzin 17. **Marsowato**, *ps.* groźnie. **Marsowatość**, ści, *ż.* groźna mina. **Marsowaty**, a, e, *p.* groźny, nasrożony. **Marsowy**, a, e, *p.* od Marsa. Pole marsowe. Trudy, prace, znoje marsowe. = wojowniczy, marcyalny.

**Marsz**, u, *m.* pochód wojska. = a, *m.* muzyka do marszu.

**Marszałek**, łka, *m.* wyższy urzędnik. Marszałek wielki koronny. Marszałek sejmowy. Konfederacyc, skonfederowane wojsko, rokosze, trybunały, miały swych marszałków. = rządca dworu pańskiego. **Marszałkostwo**, a, *n.* godność marszałka. = *zbior.* marszałek z żoną. **Marszałkowa**, ej, *ż.* żona marszałka. **Marszałkować**, uję, *s.n. nied.* sprawować urząd marszałka. = iść przodem, poprzodzać, przewodniczyć. **Marszałkowski**, a, ie, *p.* od marszałka, *np.* urząd, laska, straż, sąd.

**Marszczenie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Marszczyć. **Marszczka**, i, *ż.* zmarszczka. **Marszczyć**, czę, *s.cz. nied.* w marszczki składać, fałdować, *np.* kołnierzyk, kryzę. = marszczkami okrywać. Wiek marszczy twarz. = Marszczyć czoło, *fig.* postawić marsa, kozła na czole. = się, *s.z.* kurczyć się, ściągać się. Skóra marszczy się przy ogniu. = dostawać marszczek. Twarz jej się marszczy. = *fig.* okazywać niezadowolenie przez zmarszczenie brwi, czoła.

**Marszowy**, a, e, *p.* od marszu. **Marszruta**, y, *ż.* (z franc.), paszport dany odkomenderowanemu żołnierzowi z oznaczeniem miejsc, którędy ma odbywać drogę.

**Martwić**, wię, *s.cz. nied.* ciało, postami, niewczasem, włosienicą uskramiać pożądliwości ciała. = trapić, zasmucać, frasować. = się, *s.z.* trapić się, frasować się. **Martwica**, y, *ż.* martwa zwierzchnia kora drzewa. = narośl na piszczeli u konia, czasem na koronie kopyta. **Martwieć**, ję, *s.n. nied.* martwym się stawać, drętwieć, tracić czucie od zimna, od bolu. **Martwienie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Martwić. **Martwo**, *ps.* bez czucia, bez życia. **Martwość**, ści, *ż.* stan tego co jest martwem. = odrętwiałość, nieczułość. **Martwy**, a, e, *p.* umarły. Martwe ciało. Chrystus z martwych wstał. = odrętwiały. Martwy członek społeczeństwa. = *fig.* bez życia, bez ducha. Styl martwy. = Morze martwe, morze zgniłe w Palestynie.

**Maruda**, y, *m.* żmuda, żmudnik, nudziarz. **Marudnie**, *ps.* żmudnie. **Marudność**, ści, *ż.* żmudność. **Marudny**, a, e, *p.* żmudny, nudny. **Marudzić**, dzę, *s.n. nied.* żmudzić, nudzić.

**Maruna**, y, *ż. bot.* (Matricaria), roślina z familii zrosłogłówkowych. Maruna rumiankowa, rumianek pospolity.

**Mary**, mar, *l.m.* podstawek pod trumnę, na którym umarłych do grobu noszą.

**Maryasz**, a, *m.* gra w karty, w której kto dogra pierwej 131 ok, ten wygrywa. **Maryaż**, u, *m.* (z franc.), małżeństwo.

**Marynarka**, i, *ż.* (z franc.), umiejętność żeglowania po morzu. = siła zbrojna morska. **Marynarski**, a, ie, *p.* od marynarki. **Marynarstwo**, a, *n.* stan marynarza. **Marynarz**, a, *m.* żeglarz.

**Marynata**, y, *ż.* (z włos.), ryba marynowana. **Marynować**, uję, *s.cz. nied.* nalać dla zakonserwowania rosołem zrobionym z octu winnego, oliwy, rozmarynu, soli i pieprzu. **Marynowanie**, a, *n.* czynność słowa Marynować.

**Maryonetka**, i, *ż.* łątka, lalka skacząca na sprężynach.

**Marzana, Marzanna**, y, *i. bot.* (Rubia tinctorum), farbierska, roślina dwuletnia, pomiędzy farbierskiemi pierwsze trzyma miejsce, bo jej korzenie, za pomocą różnych przypraw, dają kilkadziesiąt odmian farby czerwonej, a tyle mają farbiniku, że krowy tą rośliną karmione dają mleko czerwone.

**Marzec, rca**, *m.* trzeci miesiąc roku.

**Marzenie**, a, *n.* widzenie mar we śnie. = rojenie pięknych myśli, szczęścia, pomyślności.

**Marznąć, nąć**, *s.n. nied.* zamarzać, krzepnąć, ścinać się od mrozu. Woda marznie. Ręce mi marzną. **Marznienie**, a, *n.* zamarzanie.

**Marzyć, rzę**, *s.n. nied.* widzieć we śnie mary. = roić piękne myśli, pomyślną przyszłość. = się, *s.z* śnić się. O tem się marzy, co czynim na jawie. = roić się. Pojdźcie spać dzieci, co się wam marzy? **Marzyciel**, a, *m.* **Marzycielka**, i, *i.* ten, ta co marzy.

**Marzyca, y**, *i. bot.* (Schoenus), rodzaj trawy: marzyca czerwonawa, pospolita, brudna, biała. **Marzymiętka**, i, *i. bot.* P. Maryi miętka, szałwija rzymska.

**Masa, Massa, y**, *i.* bryła jakiej materyi. = kupa, gromada, *np.* wojska, narodu. = *praw.* pozostałość po kim do podziału między wierzycieli.

**Maść, ści**, *i.* lekarstwo maściste, przykładane na szmatce, lub wcierane w część chorą. = kolor sierści końskiej i kart do grania. **Maścić, szczę**, *s.cz. nied.* mazać maścią. = krasić tłustością potrawę. = Maścić komu ręce, dłonie, *fig.* smarować, datkiem ujmować, przekupiać. **Maściciel**, a, *m.* **Maścicielka**, i, *i.* ten, ta co maści. **Maścisty**, a, e, *p.* tłusty jak maść. = jednej maści. Cztery konie maściste.

**Masecka, i**, *i. zdrob.* mała maska. = o osobie zamaskowanej, piękna maska.

**Maselko**, a, *n. zdrob.* dobre, ś. smaczne masło. **Maselniczka**, i, *i.* naczynie, w którem masło na stół się daje.

**Maska, i**, *i.* (z franc.), podobieństwo twarzy z klejonego papieru, atłasu, którą na twarz kładą, żeby nie być poznanym. = osoba w masce. = *fig.* pokrywka, płaszczyk. Przywdziać maskę cnoty, uczciwości. Zedrzeć komu maskę. Zrzucić maskę. **Maskarada, y**, *i.* zabawa osób zamaskowanych. **Maskować, uję**, *s.cz. nied.* maską zakryć, zasłonić. = *fig.* tale, ukrywać, *np.* swoje zamiary. = się, *s.z.* kłaść maskę. = *fig.* taić się pod maską. **Maskowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Maskować. **Maskowy**, a, e, *p.* od maski, *np.* bal.

**Maślacz, u**, *m.* wino węgierskie z najdojrzalszych winogron.

**Maślanka, i**, *i.* co pozostaje w maślnicy po zrobieniu i wybraniu masła. **Maślany**, a, e, *p.* od masła, *np.* potrawa. = *fig.* rozlazły, ślamazarny. **Maślarz**, a, *m.* **Maślarka**, i, *i.* ten, ta co masło robi lub przedaje. **Maślić, lę**, *s.cz. nied.* smarować, maścić masłem. **Maślnica, y**, *i.* naczynie, w którem się masło robi. **Maślny**, a, e, *p.* (o dniach w których się je z masłem). Niedziela maślna, tydzień maślny, przed wielkim postem u Rusinów. **Masło**, a, *n.* tłusta część od wodnistej ze śmietany oddzielona. Idzie jak po maśle, *fig.* gładko, łatwo. **Masłowaty**, a, e, *p.* podobny do koloru masła, bułany, *np.* koń.

**Masłocznik**, a, *m.* odurzony masłokiem, szalejący od masłoku. **Masłoczny**, a, e, *p.* od masłoku. **Masłok**, u, *m.* (z tur.), extrakt z różnych roślin, odurzający jak opium. = *ob.* Masłocznik.

**Maśluk**, a, *m. bot.* (Boletus luteus), kozlak, grzyb z rodzaju huby.

**Mason, Masonerya, Masonia**, *ob* Frankmason, Mularz, i t. d.

**Masować, uję**, *s.cz. nied.* zbierać w masę, w kupę, w gromadę.

**Mastki, Mastny**, a, e, *p.* maściśty, rozmazujący się, tłusty. **Mastkość, Mastność, ści**, *i.* własność rozmazywania się ciał tłustych.

**Mastykowiec, wca**, *m. bot.* (Pistacia lentiscus), mastykowe drzewo, len-

tyszek. **Mastyks**, u, *m.* żywica z drzewa mastykowego.

**Masywny**, a, e, *p.* lity, nie dęty.

**Maszczenie**, a, *n.* mazanie maścią. = kraszenie omastą.

**Maszerować**, uję, *s.n. nied.* iść krokiem marszowym. **Maszerowanie**, a, *n.* postępowanie marszowym krokiem.

**Maszkara**, y, *ż.* maska. = brzydka twarz. **Maszkarny**, a, e, *p.* brzydki, szpetny.

**Maszt**, u, *m.* drzewo obłe, wysokie, w środku okrętu postawione, do zawieszania na niem żagli służące.

**Masztalerski**, a, ie, *p.* od masztalerza. **Masztalnia**, **Masztarnia**, ni, *ż.* (z niem), stajnia. **Masztalerz**, a, *m.* starszy stajenny.

**Masztowy**, a, e, *p.* od masztu. Masztowy drąg, reja. Drzewo masztowe, dobre na maszt. Las masztowy, mający drzewa zdatne na maszty.

**Mat**, a, *m.* niemożność ruszenia królem w grze szachów. Dać komu mata.

**Mata**, y, *ż.* plecionka z wałków słomianych zszytych sznurkami. = (w hutach), połączenie siarki z dodanem żelazem przy topieniu rudy ołowianej.

**Matać**, am, *s.n. nied.* gmatwać, plątać, wikłać, kręcić wici, wykręcać się. **Matacki**, a, ie, *p.* wykrętarski. **Matactwo**, a, *n.* wykrętarstwo, szalbierstwo. **Matacz**, a, *m.* wykrętarz, szalbierz. **Mataczka**, i, *ż.* wykrętarka, szalbierka. **Mataczyć**, *ob.* Matać. **Matanina**, y, *ż.* plątanina, gmatwanina, zagmatwanie w celu oszukania.

**Matczy**, **Matczyn**, **Mateczny**, a, e, *p.* należący do matki, macierzyński. **Matecznik**, a, *m.* klateczka w ulu, gdzie matka pszczół jest osadzona. = jajecznik. = *bot.* (Melissa), rojownik. = sam środek kniei, niedostępny dla ludzi, bezpieczne zwierząt schronienie.

**Matedora**, y, *ż.* (z hiszp.) najstarsza karta. = znakomita osoba. **Matedorstwo**, a, *n.* pierwszeństwo, starszeństwo.

**Matematycznie**, *ps.* podług prawideł matematyki, *np.* dowieść, okazać. **Matematyczny**, a, e, *p.* należący do matematyki, *np.* prawda, dowodzenie. **Matematyk**, a, *m.* biegły w matematyce. **Matematyka**, i, *ż.* nauka o wielkościach i ich własnościach.

**Materac**, a, *m.* worek płaski, skórzany lub cwelichowy, wypchany wełną lub sierścią i pikowany, do spania lub siedzenia. **Materacyk**, a, *m. zdrob.* mały materac. = woreczek wypchany naparzonemi ziołami, nasionami, do przykładania na chorą część ciała.

**Materklasy**, ów, *l.m.* stare sprzęty, graty, rupiecie.

**Materya**, yi, *ż.* substancya cielesna po całej przestrzeni świata fizycznego rozlana, różnokształtna, i w różne kształty przeistaczać się mogąca. Przeciwny materyi jest duch. = to z czego co się robi, *np.* z gliny cegła, z wełny sukno. materyał. = tkanina bawełniana, jedwabna. = przedmiot o którym się mówi lub pisze. Przystąpić do materyi. Odstąpić od materyi. = pobudka, powód, *np.* do zwady. = ropa z ran, z wrzodów ciekąca. = Materya medyczna, nauka o lekarstwach, ich własnościach, skutkach, i o sposobie ich przepisywania. **Materyał**, u, *m.* **Materyały**, ów, *l.m.* co służy do robienia czego, do budowania. = co służy do napisania dzieła: noty, dokumenta. **Materyalista**, y, *m.* stronnik materyalizmu. **Materyalizm**, u, *m.* nauka tych co utrzymują, że dusza jest materyalna, że nie masz nic innego prócz materyi, której przymioty Boga przyznają. **Materyalizować**, uję, *s.cz. nied.* nadawać duchowi przymioty materyi, ducha na materyą przerabiać. **Materyalnie**, *ps.* sposobem materyalnym. **Materyalny**, a, e, *p.* z materyi złożony, ciało mający. = cielesny, zmysłowy. = z jedwabnej materyi, *np.* sukuia. **Materyjka**, i, *ż. zdrob.* lekka, jedwabna materya.

**Matka**, i, *ż.* kobieta, które dziecię

na świat wydała. Jak go matka urodziła, naguteńki. Matka chrzestna, trzymająca do chrztu. = *fig.* druga matka, opiekunka. Kościół jest matką wiernych. Ona była matką ubogich. Akademia nazywana oddawna w Polsce matką nauk. = *fig.* z czego się co rodzi, bierze początek. Ziemia matką wszystkiego. Potrzeba jest matką wynalazków. = staruszka, stara gospodyni. = (u zwierząt), samica. = królowa pszczół. = *anat.* błonki mózg otaczające(dura mater, pia mater). **Matkobójca**, y, *m.* zabójca matki. **Matkobójczyni**, ni, *ż.* ta co zabiła swą matkę. **Matkobójstwo**, a, *n.* zabójstwo matki.

**Matnia**, ni, *ż.* worek długi kliniasty, z gęstszemi niż niewód okami, którego szerszy i otwarty koniec łączy się z jego skrydłami, a węższy i zawiązany ciągnie się w wodzie za niewodem. = *fig.* sieć, sidło, łapka, połapka. Zagarnąć w matnią. Wpaść w matnią.

**Matowy**, a, e, *p.* (z franc.), bez blasku, połysku. Złoto, srebro matowe. Guziki matowe.

**Matrona**, y, *ż.* (z łac.), niewiasta dla wieku i stanu czci godna.

**Matrykulacya**, yi, *ż.* zapisanie do matrykuły. **Matrykuła**, y, *ż.* (z franc.), księga, w której zapisują się imiona członków jakiego zgromadzenia, a mianowicie uczniów uniwersytetu.

**Matuchna**, y, **Matula**, **Matulka**, **Matuleńka**, **Matusia**, **Matusieńka**, **Matunia**, ni, *ż.* nazwiska pieszczotliwe matki.

**Mawiać**, am, *s. częst.* mówić często, mieć zwyczaj mówić.

**Maxyma**, y, *ż.* (z franc.), prawda krótko wyrażona; zdanie służące za zasadę, za prawidło w moralności.

**Maź**, zi, *ż.* smoła rzadka do smarowania kół. Kto się tyka mazi, palec smołą skazi, *przysł.*

**Mąż**, męża, *m.* mężczyzna, człowiek. = małżonek. Iść, pójść za mąż. Za mąż pójście. Wydać córkę za mąż. Chcieć za mąż. Za mężem, zamężna, mężatka.

**Maża**, y, *ż.* wóz czumaków ukraińskich skrzypiący, bo nigdy niesmarowany.

**Mazać**, że, *s.cz. nied.* smarować czem tłustem. = bazgrać. = plamić, brudzić, kalać. = przemazywać, wykreślać co napisano. = się, *s.z. fig.* plamić się, *np.* grzechem. = (o dzieciach), płakać, beksać, beczeć. **Mazanek**, nka, *m.* pieszczoszek co się ustawicznie maże. **Mazanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa. **Mazać**. **Mazanina**, y, *ż.* co pomazane, pokreślone, pobazgrane. **Mazgać**, *ob.* Mazać. **Mazgaj**, **Mazgal**, a, *m.* człowiek rozlazły, ślamazarny, a przytem zamazany, niechlujny. = (o dzieciach), płaksa, beksa. **Mazgajowato**, *ps.* jak mazgaj. **Mazgajowatość**, ści, *ż.* rozlazłość, ślamazarność. **Mazgajowaty**, a, e, *p.* podobny do mazgaja. **Maziarnia**, ni, *ż.* gdzie maź robią. **Maziarz**, a, *m.* ten co maź robi lub przedaje. **Mazidło**, a, *n.* to czem się maże, namazuje: smarowidło, pomada. **Mazisty**, a, e, *p.* łatwo się rozmazujący, oleisty. **Mazulca**, y, *ż.* naczynie na maź lub dziegieć do smarowania kół.

**Mazur**, a, *m.* Mazowszanin. = i **Mazurek**, rka, *m.* taniec mazowiecki. = wróbel leśny albo górny. = placek z migdałów.

**Mchowaty**, a, e, *p.* podobny do mchu. **Mchowy**, a, e, *p.* od mchu.

**Mdławość**, ści, *ż.* słabość. **Mdławy**, a, e, *p.* nieco mdły, słaby. **Mdleć**, ję, *s.n. nied.* wpaść w mdłość, omdlewać. **Mdlić**, **mdlę**, *s.cz. nied.* mdłym czynić, mdłości sprowadzać, osłabiać. **Mdło**, *ps.* słabo. Mdło mi, mdleję, omdlewam. **Mdłość**, ści, *ż.* słabość, wątłość. Mdłość rozumu. = Mdłości, omdlenie, zemdlenie, nagle ustanie sił z ustaniem pulsu. Wpaść w mdłości, zemdleć. **Mdły**, a, e, *p.* słaby, wątły. Mdły rozum człowieczy.

**Me**, skróc. z moje, *ob.* Mój.

**Mebel**, bla, **Mebl**, a, *m.* (z franc.), **Mebelek**, lka, **Meblik**, a, *m. zdrob.* sprzęt pokojowy. **Meblować**, uję, *s.cz. nied.* = się, *s.z.* w meble opa-

trywać dom, pokój. **Meblowanie**, a, *n.* opatrywanie w meble.

**Mecenas**, a, *m.* opiekun nauk, uczonych (jak ów Mecenas, przyjaciel cesarza Augusta i Horacyusza). = obrońca przy sądzie najwyższym.

**Mech, mchu**, *m. bot.* (Muscus), roślina skrytopłciowa, rosnąca na jałowych gruntach, drzewach, kamieniach. = puch u ptaków. = puch, wełna na niektórych roślinach. = pierwsze włoski na brodzie, pod nosem, na jagodach. = podatek w rybach za Piastów.

**Mechanicznie**, *ps.* sposobem mechanicznym. **Mechaniczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest mechaniczne. **Mechaniczny**, a, e, *p.* tyczący się mechaniki, odbywający się podług praw mechaniki. **Mechanik**, a, *m.* ten co zna mechanikę; ten co robi machiny. **Mechanika**, i, *ż.* nauka o machinach, o ruchu, równowadze, siłach poruszających. **Mechanizm**, u, *m.* budowa czegokolwiek podług praw mechaniki, urządzenie machiny podług tychże praw. = Mechanizm języka, *fig.* jego zewnętrzna budowa.

**Męcherz, Męcherzyk, Męcherzowy**, *ob.* **Pęcherz**, i t. d.

**Męciny, cin**, *l.m.* męty.

**Męczarnia, ni**, *ż.* miejsce męki, katowania, katownia. = męka, katusza. **Męczenie**, a, *n.* wzięcie na męki, katowanie. = trudzenie, mordowanie. **Męczennica, y, Męczenniczka**, i, *ż.* kobieta umęczona za wiarę. **Męczennik**, a, *m.* mężczyzna umęczony za wiarę. = *fig.* niewinnie cierpiący. **Męczeński**, a, ie, *p.* od męczeństwa *np.* śmierć, korona. **Męczeństwo**, a, *n.* cierpienie męki i śmierć męczeńska. = męczenie.

**Meczet**, u, *m.* (z arab.). **Meczecik**, a, *m. zdrob.* dom modlitwy turecki, tatarski. **Meczetny, Meczetowy**, a, e, *p.* od meczetu.

**Męczyć, czę**, *s.cz. med.* zadawać męki, brać na męki, na tortury. = trudzić, mordować, fatygować. = trapić, dokuczać, naprzykrzać się. = się, *s.z.* trudzić się, mordować się. Męczyć się nad czem, pracować aż do umęczenia, suszyć sobie mózg nad czem. Syn się męczył nad książką, stękał ojciec stary. **Męczyciel**, a, *m.* **Męczycielka**, i, *ż.* ten, ta co kogo męczy.

**Medal**, u, *m.* (z franc.). **Medalik**, a, *m. zdrob.* metal bity nakształt pieniądza na pamiątkę czego lub kogo. = takiż dawany w nagrodę celniejszym uczniom, artystom, rękodzielnikom, żołnierzom. **Medalion**, u, *m.* wielki medal.

**Mędel, Mendel, dla**, *m.* (z niem.), 15 snopów na kupę złożonych. **Mędlny, Mendlny**, a, e, *p.* bogaty w mędle. **Mędlować, Mendlować, uję**, *s.cz. nied.* układać w mędle.

**Mędral**, *ob.* **Mądral. Mędrek, rka**, *m.* półmędrek, niby to mądry, za mądrego się mający. **Mędrkostwo**, a, *n.* fałszywa mądrość. **Mędrkować, Mędrować, uję**, *s.n. nied.* udawać mądrego, po mędrkowsku rozumować. **Mędrkowanie, Mędrowanie**, a, *n.* udawanie mądrego. **Mędrkowski**, a, ie, *p.* od mędrka. **Mędrzec, drca**, *m.* mądry człowiek. Siedmiu mędrców Grecyi. **Mędrzeć, ję**, *s.n. nied.* mądrym się stawać. Coraz bardziej świat mędrzeje.

**Medyacya, Medyator, Medyatorka, Medyatorski**, *ob.* **Pośrednictwo**, i t. d.

**Medycyna, y**, *ż.* (z łac.), sztuka poznawania i leczenia chorób. **Medycznie**, *ps.* podług przepisów medycyny. **Medyczny**, a, e, *p.* od medycyny, lekarski. **Medykament**, u, *m.* lekarstwo.

**Medytacya, Medytować**, *ob.* **Rozmyślanie**, i t. d.

**Mefistofeles**, a, *m.* czart, szatan, zły duch. **Mefistofelesowy**, a, e, *p.* czartowski, szatański.

**Męka**, i, *ż.* cierpienie męczeniom zadane. Dać na męki. Brać na męki. Piesc jak na mękach, brodzić, od rzeczy gadać. **Męka Pańska. Męki piekielne.** = męczarnia, cierpienie, utrapienie. Wielka męka tu na ziemi.

**Mekler**, a, *m.* (z niem.), pośrednik między kupującym a przedającym, [illegible].

**Melancholia**, ii, *ż*, (z grec.), czarna żółć, skłonność do smutku i samotności. Wpaść w melancholią. = upodobanie w marzeniach, w samotności, choroba bez bolu, smutek bez przyczyny. Słodka melancholia. **Melancholicznie**, *ps.* jak w melancholii, smutnie, *np.* śpiewać. **Melancholiczność**, ści, *ż.* skłonność do melancholii. **Melancholiczny**, a, e, *p.* od melancholii. = cierpiący melancholią, smutny, posępny. **Melancholik**, a, *m.* chory na melancholią. = oddający się słodkiej melancholii. **Melancholizować**, uję, *s.n. med.* oddawać się melancholii.

**Melas**, u, *n.* (z franc.), co wycieka z formy po nalaniu w nią syropu burakowego, z którego się cukier otrzymuje.

**Melcie**, a, *n.* mielenie.

**Meldować**, uję, *s.cz. med.* (z niem.), opowiedzieć, oznajmić panu że kto przyszedł. = donieść o czem władzy, a mianowicie wojskowej i policyjnej, przyjść do oficera z raportem. = się, *s.z.* stawić się osobiście. **Meldowanie**, a, *n.* **Meldunek**, nku, *m.* oznajmienie, doniesienie. **Meldunkowy**, a, e, *p.* od meldunku.

**Melilot**, u, *m. bot.* (Melilotus), nostrzyk. **Melisa**, y, *ż. bot.* (Melissa), roślina trwała, ogrodowa, farbuje spirytusy zielono. Melisa cytrynowa, rojownik lekarski. = Melisa turecka, *ob.* **Pszczelnik melisowy.**

**Melodya**, yi, *ż.* (z grec.), dźwięk przyjemny z dobrze dobranych tonów. **Melodrama**, y, *ż.* **Melodramat**, u, *m.* drama ze spiewem. **Melodyjnie**, *ps.* z melodyą. **Melodyjny**, a, e, *p.* melodyjnie brzmiący.

**Melon**, u, *m. bot.* (Cucumis melo), roślina uprawiana na inspektach i jej owoc; z licznych jej odmian najgłówniejsze są: melon turecki, owoc mały, okrągły, mięso żółte; siatkowy, owoc długi, skórka cienka, mięso żółte; żebrowy czyli w pasy, mięso żółte, perski, skóra biała albo zielonawa, okrągławo-podłużny, mięso zielone albo czerwone; kantalupa włoski, okrągły płasko-ściśniony, z okrągłem znamieniem, są żółte, czarne, pomarańczowe, białe, zielone, różnej wielkości, a wszystkie bardzo smaczne. **Melonowy**, a, e, *p.* od melonu. Nasienie melonowe. Melonowy owad, czerwonawy, podobny do pajączków, mały, ledwo okiem dostrzeżony.

**Melty**, a, e, *im.* mielony.

**Memoryał**, u, *m.* pismo dla przypomnienia czego napisane. = prozba na pismie.

**Menakanit**, u, *m min.* kruszce złożony z 40 części niedokwasu tytanu, 49 niedokwasu żelaza, 11 krzemionki, z trochą niedokwasu manganezu i cokolwiek glinki.

**Mendoweszka**, i, *ż.* weszka czepiająca się miejsc włosem obrosłych.

**Mennica**, y, *ż.* (z niem.), gdzie biją pieniądze. **Mennictwo**, a, *n.* sztuka bicia pieniędzy. **Menniczy, Menniczny**, a, e, *p.* od menniey, *np.* stopa.

**Mentor**, a, *m.* przewodnik młodzieży.

**Menu**, *m. nieod.* księgi święte Indyan, poźniejsze od Wedy.

**Menuet**, u, *m.* (z franc.), taniec poważny.

**Merdać**, am, *s.cz. med.* ruszać, kiwać, machać ogonem.

**Merkuryalny**, a, e, *p.* z merkuryuszu, *np.* maść, pigułki. **Merkuryusz**, a, *m. mit.* bożek, posłaniec bogów i bogiń. = *ast.* planeta mniejszy od ziemi 16 razy, 8 miliónów mil geogr. odległy od ziemi, obraca się około słońca w przeciągu 87 dni, 23 godzin. = u, *m.* żywe srebro.

**Męski, Męzki**, a, ie, *p.* od mężczyzny. Męzka suknia. Przebrać się po męzku. Płeć męzka. Wiek męzki. Członek męzki. = *gram.* Rodzaj męzki. **Męsko, Męzko**, *ps.* jak mężowi przystoi, mężnie, po męzku. **Męskość, Męzkość**, ści, *ż.* charakter męzki. = wiek męzki. **Męstwo, Męztwo**, a, *n.* mężność, odwaga męzka, siła i wytrwałość męzka. Uzbroić się w męztwo. Męztwo lat nie czeka. **Męszczyzna**, *ob.* **Mężczyzna.**

**Messyada**, y, *ż.* poema o Messyaszu Klopsztoka. **Messyasz**, a, *m.* zbawiciel świata obiecany patryarchom. Wyglądać czego, jak żydzi Messyasza, z upragnieniem. = Chrystus.

**Meszka**, i; *ż. zool.* pchła ziemna, owad którego liszki w rozsadach kapuścianych wielkie szkody czynią.

**Meszne**, go, *n.* dochody za msze. = dziesięcina w ziarnie dawana.

**Meszty**, ów, *l.m.* pantofle tureckie.

**Męt**, u, *m.* **Męty**, ów, *l.m.* co mąci czystość płynów, gąszcz na dnie osiadający. = *fig.* zamęt, odmęt.

**Meta**, y, *m* kres, cel, do którego się dąży. Dojść, dobiedz do mety. Stanąć u mety.

**Metafizycznie**, *ps.* podług metafizyki. **Metafizyczny**, a, e, *p.* od metafizyki. **Metafizyk**, a, *m.* znający metafizykę. **Metafizyka**, i, *ż.* (z grec.), nauka o przyczynach rzeczy pod zmysły niepodpadających = rzecz trudna do pojęcia. **Metafizykować**, uję, *s.n. med.* rozprawiać o przedmiotach metafizycznych.

**Metafora**, **Metaforycznie**, **Metaforyczny**, *ob.* **Przenośnia**, i t. d.

**Metal**, u, *m.* (z grec. i łac.), *min. chem.* ciało proste, nieprzezroczyste, mające właściwy sobie blask, będące dobrym przewodnikiem ciepłika i elektryczności. **Metaliczny**, a, e, *p.* od metalu, *np.* dźwięk, brzęk. **Metalizacya**, yi, *ż.* wydobywanie z kruszcu czystego metalu. **Metalizować**, uję, *s.cz. med.* wydobywać czysty metal z kruszcu. **Metalografia**, ii, *ż.* (z grec.), opisanie metalów. **Metaloid**, u, *m. chem* ciało proste, niemetaliczne, jako to: kwasorod, wodoród, chlor, jod, brom, i 3 lotnych, razem 13. **Metalowy**, a, e, *p.* z metalu *np.* guziki. **Metalurg**, a, *m.* trudniący się metalurgią. **Metalurgia**, ii, *ż.* (z grec.), sztuka wytapiania metali w znacznej na raz ilości. **Metalurgiczny**, a, e, *p.* od metalurgii.

**Metamorfoza**, y, *ż.* (z grec.), przemiana, przeobrażenie. **Metempsychoza**, y, *ż.* (z grec.), przechodzenie duszy z ciała umarłego w żywe

**Meteor**, u, *m.* (z grec.), fenomen napowietrzny. **Meteorolit**, u, *m.* kamień spadły z powietrza. **Meteorolog**, a, *m.* trudniący się meteorologią. **Meteorologia**, ii, *ż.* nauka o meteorach, o stanie powietrza i jego odmianach. **Meteorologiczny**, a, e, *p.* od meteorologii. **Meteoryczny**, a, e, *p.* od meteoru

**Mętlić**, lę, **Mętlować**, uję, *s.cz. med* mącić, mieszać, wichrzyć. = Mętli mi się to słowo, kręci mi się na języku. **Mętlowanie**, a, *n.* mącenie **Mętnie**, **Mętno**, *ps.* z mętami. **Mętność**, ści, *ż.* stan płynu mętnego. = *fig.* nieczystość, niejasność. **Mętny**, a, e, *p.* pełen mętów, *np.* wino, woda. W mętnej wodzie ryby łowić, *przysł.* = *fig.* nieczysty, niejasny, *np.* wyobrażenie.

**Metoda**, y, *ż.* (z grec.), sposób mówienia, postępowania, uczenia podług pewnego porządku, systematu. **Metodycznie**, *ps.* podług metody, porządnie. **Metodyczny**, a, e, *p.* postępujący podług metody. **Metodysta**, y, *m.* należący do sekty angielskiej, założonej na początku przeszłego wieku przez Wesleya na wzór pierwiastkowych chrześcian. **Metodystka**, i, *ż.* kobieta do tej sekty należąca.

**Metonymia**, ii, *ż.* (z grec.), figura retoryczna biorąca przyczynę za skutek, rzecz zawierającą za w niej zawartą, cześć za całość, i nawzajem.

**Metr**, a, *m.* (z franc.), nauczyciel języka, śpiewu, muzyki, tańców.

**Metr**, a, *m.* miara francuzka długości, służąca za zasadę wszystkich innych miar i wag, wzięta z południka ziemskiego, którego jest jedną czterdziesto miliionową częścią, a ma w sobie 1 łokieć, 1 stopę, 5 cali i 8 linii polskich.

**Metresa**, y, *ż.* (z franc.), kochanka, kobieta na utrzymaniu.

**Metropolia**, ii, *ż.* (z grec.), katedra metropolity. = kilka dyecezyi należących do metropolity = państwo względem swych osad. **Metropolita**, y, *m.* arcybiskup. **Metro-**

politalny, **Metropolitański**, a, e, *p.* arcybiskupi.

**Metryczny**, a, e, *p.* (o wierszu), miarowy, składający się z długich i krótkich syllab. = od metra (miary). System metryczny, w którym metr jest jednością wszystkich innych miar i wag. = od metryki.

**Metryka**, i, *ż.* księga kościelna, gdzie chrzty, śluby, pogrzeby są zapisywane. = wyciąg z tej księgi zawierający świadectwo chrztu. = archiwum. Metryka koronna. Metryka W. X. L. **Metrykant**, a, *m.* dozorca metryki, archiwista.

**Mewa**, y, *ż. zool.* ptak z rzędu wodnych, długoskrzydłych, którego jest 20 kilka gatunków.

**Mężatka**, i, *ż.* kobieta zamężna. **Mężczyzna**, y, *m.* człowiek płci męzkiej. **Męski**, **Męzko**, **Męzkość**, *ob.* **Męski**, i t. d. **Mężnie**, *ps.* pomężku, odważnie, walecznie. **Mężnieć**, ję, *s.n. nied.* nabierać ciała, wyrastać na mężczyznę. = stawać się mężnym, odważnym. **Mężność**, ści, *ż.* męzkość, wiek męzki. = męztwo, odwaga, waleczność. **Mężny**, a, e, *p.* męzki. = odważny, waleczny. **Mężobójca**, y, *m.* zabójca. **Mężobójczy**, **Mężobójski**, a, ie, *p.* od mężobójcy lub mężobójstwa. **Mężobójstwo**, a, *n.* zabójstwo. **Mężowski**, **Mężowy**, a, e, *p.* należący do męża. **Męztwo**, *ob.* **Męstwo**, **Mężulek**, ika, **Mężulko**, **Mężulo**, **Mężunio**, a, *m.* wyrazy pieszczotliwe znaczące męża. **Mężyk**, a, *m. zdrob.* maleńki mąż. **Mężysko**, a, *m.* i *n. zgrub.* brzydki, zły mąż.

**Mgła**, y, *ż.* para unosząca się w powietrzu. = *fig.* zasłona, przeszkoda do widzenia. Mgła miłości własnej, zazdrości. Widzieć co jak przez mgłę. Puszczać komu mgłę w oczy, zamydlać oczy, tumanić. **Mgławidła**, del, *l.m. ast.* mnóstwo gwiazd stałych w niezmiernej od nas odległości w pasie nieba zwanym drogą mleczną. **Mgławy**, a, e, *p.* wydający się jak mgła, nakształt mgły. **Mgleć**, ję, *s.n. nied.* mglawym się stawać. **Mglić**, **mgię**, *s. cz. nied.* mgłą okrywać, powlekać. = **się**, *s.c.* mgłą się napełniać, ćmić się od mgły. Mgli mi się w oczach. **Mgliście**, *ps.* mgła jest na dworze. **Mgliście**, ści, *ż.* stan powietrza pełnego mgły. **Mglisty**, a, e, *p.* pełen mgły, zamglony, *np.* dzień, noc, powietrze. = wydający się jak mgła. Gwiazdy mgliste, *ob.* Mgławidła. **Mgły**, a, e, *p. ob.* Mdły.

**Mgnąć**, **mgnę**, *s.n. dok.* mknąć, mignąć jak błyskawica. **Mgnienie**, a, *n.* oka, mignienie, skinienie okiem. = najkrótsza chwilka. W mgnieniu oka, w okamgnieniu.

**Miąć**, **mnę**, *s.cz. nied.* gnieść, żmiechać, *np.* papier, chustę, liście.

**Mialki**, a, ie, *p.* mający drobne ziarka, lub drobno utarty, utłuczony, *np.* piasek, proszek, cukier = płytki, niegłęboki, *np* woda, rzeka. = *fig.* płytki, powierzchowny, *np.* rozum. **Mialko**, *ps.* drobno, *np.* utrzeć, utłuc. = płytko, niegłęboko Gdzie było mialko, tam przebyli rzekę. = *fig.* płytko, powierzchownie. Mialko mu w głowie. **Mialkomyślność**, ści, *ż.* brak głębokości w myśleniu. **Mialkość**, ści, *ż.* drobność, *np.* piasku, mąki. = płytkość, niegłębokość, *np.* wody, rzeki. = *fig.* płytkość, powierzchowność, *np.* rozumu.

**Miano**, a, *n.* imię. Jan, tego miana trzeci, król polski. = mienie, majątek. **Mianować**, uję, *s. cz. nied.* dawać komu imię. Postrzygli ono dziecię, i mianowali Semowit. = po imieniu nazywać, wymieniać. = kogo czem, nominować na urząd. = Mianować się czem, samego siebie czem nazywać. Nie każdy tem jest, czem się mianuje i głosi. **Mianowanie**, a, *n.* nadawanie imienia. = nazywanie, wymienianie po imieniu. = nominowanie na stopień, na urząd. **Mianowany**, a, e, *im. ob.* Mianować. = Liczba mianowana, *aryt.* przy której się wymienia gatunek jedności, *np.* 100 funtów, 50 łokci. **Mianowicie**, *ps.* po imieniu. = zwłaszcza, szczególnie, osobliwie. **Mianowiny**, win, *l.m.* w czasach pogańskich, akt uroczysty da-

wania imienia nowonarodzonemu dziecięciu. **Mianowity**, a, e, *p.* wyraźnie wymieniony. **Mianowniczy**, ego, *m.* nomenklator u Rzymian, który umiał nazwać każdego po imieniu. **Mianownik**, a, *m. oryt.* liczba mianująca na ile równych części jedność ułomku jest podzielona.

**Miara**, y, *ż. mat.* wielkość wzięta za jedność i służąca do wyrażenia stosunku do niej innych wielkości. = to czem się mierzy: kwarta, łokieć, funt. Miara krawiecka, szewska, to czem krawiec lub szewc miarę bierze. Brać komu miarę na suknią, na bóty. Brać miarę z kogo, z czego, *fig.* brać przykład. = mierzenie. Lepsza miara niż wiara, *przysł.* = granica, kres, po przekroczeniu którego jest nadmiar, zbytek. Przebrać miarę, przepełnić miarę. Miara we wszystkiem ma być zachowana. = Niemiara, co niemiara, nad miarę, mnóstwo, zbytecznie, zbyt wiele, nieskończenie wiele. = W miarę, według miary, pomiernie, z umiarkowaniem. Wszystko dobrze w miarę. = W miarę, w stosunku. Kara powinna być w miarę występku. = Pod miarą, pod pewną miarą. W mieście już pod miarą dawano ludowi wodę na każdy dzień. = W mierze, w pewnych granicach, w równowadze, równo, prosto. Stój w mierze, nie ruszaj się. Cena stoi w mierze, ani się podnosi, ani spada. = strona, wzgląd. Z każdej miary. Ze wszech miar. = Żadną miarą, żadnym sposobem. **Miareczka**, i, *ż. zdrob.* od **Miarka**, i, *ż. zdrob.* od **Miara**. Jaką miarką mierzycie, taką wam odmierzono będzie. Ziarko do ziarka, a będzie miarka, *przysł.* Dopełnić miarki, przebrać miarkę, *ob.* **Miara**. = pewna miara zboża młynarzom za zmielenie dawana. **Miarkować**, uję, *s.cz. nied.* rozmierzać, wymierzać. Trzeba tak miarkować, żeby z tego sukna była czapka i kamizelka. = określać, ograniczać, powściągać, *np.* żądze, chciwość, gniew, żal. = dociekać, dochodzić, domyślać się. Z tego co się dziś dzieje miarkować można co się jutro dziać będzie. = jedno drugiem łagodzić, *np.* surowość łagodnością. = się, *s.z.* pędzą się mierzyć. Drogi to teraz czas, trzeba się miarkować. = trzymać się w mierze, hamować się, powściągać się. W mocnych poruszeniach umiał się miarkować i posiadać. **Miarkowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Miarkować**. **Miarowy**, a, e, *p.* od miary. Wiersze miarowe.

**Miasteczko**, a, *n. zdrob.* od **Miasto**. **a**, *n.* zbiór domów zbudowanych w rzędy ulicami zwane. Miasto stołeczne, wojewódzkie, powiatowe, czyste, brudne, smutne, wesołe, bogate, ubogie, handlowne, rękodzielne, przemysłowe. = mieszkańce miasta. Całe miasto wyszło na jego spotkanie.

**Miasto**, *pmk.* rządzi przyp. 2, zamiast. Miasto nagrody odebrał karę.

**Miau**, głos koci. **Miaucżeć**, czę, *s.n. nied.* **Miauknąć**, nę, *jednot.* wydawać głos koci. **Miauczenie**, **Miauknienie**, a, *n.* wydawanie głosu kociego.

**Miazdra**, y, *ż.* błona. = (u garbarza), strona skóry od mięsa.

**Miazga**, i, *ż.* substancya drzewna między korą a bielem, co rok na wiosnę przybywająca i nową warstwą bielu drzewo opasująca. = *fizjol.* Miazga żołądkowa czyli pokarmowa, papka z rozrobionego w żołądku pokarmu, która dla dalszych przemian przechodzi do kiszek, *ob.* **Chym**. Miazga mózgowa, substancya z której mózg się składa. = rąszcz z utłuczenia lub z gniecenia ciała mięsistego. Zbić, zgnieść, stłuc kogo na miazgę. **Miazgowanie**, a, *n.* naturalne działanie, przez które pokarm zamienia się na miazgę. **Miazgowy**, **Miaździsty**, a, e, *p.* podobny do miazgi.

**Miąsz**, **Miąższ**, z przyimkiem w: w **Miąższ**, w grubsz, w grubość. **Miąższeć**, ję, *s.n. nied.* miąższym się

stawać, grubieć. Miąższość, ści, *ż.* grubość, objętość. = gęstość. Ciężary ciał są w stosunku miąższości. Miąższy, a, e, *p.* gruby. Mur na trzy sążnie miąższy. Co z miąższego tylko kamień obciosać. Ludzie miąższego dowcipu, *fig.* niezbyt subtelnego rozumu. Był król Jagiello głosu miąższego. = gęsty. Powietrze wilgotne i miąższe.

Mieć, mam, *s.cz. nied.* posiadać. Srebra i złota nie mam, lecz co mam toć wam dam. = ogólniej: posiadać. Mieć zdolności, rozum, pamięć, zdrowie, naukę, wiadomości, sumienie, przyjaciół, prawo do czego, chęć, nadzieję, zamiar, i t. d. = Mieć co z kogo, dziedziczyć po kim, przejąć od kogo. Mam to z ojca, z matki. Mieć co do siebie, posiadać co wrodzonego, sobie właściwego. Maniacy mają to do siebie, że żadną miarą nie chcą zażyć lekarstwa. Mieć co do kogo, *np.* interes, pretensyą, żal, urazę. Co on ma do ciebie? Mieć co na kogo, chrapkę, ansę. Mieć co nad kogo, mieć nad kim prym, pierwszeństwo, przechodzić go w czem. Miał wiele nad inne hetmany. Mieć co z kim, mieć z kim do czynienia, przestawać, obcować. Co ty masz z tym człowiekiem. = Mieć co na sobie, być w czem ubranym. Mieć co z sobą, przy sobie, nosić z sobą. Czy masz pieniądze przy sobie? Mieć co u siebie, trzymać co w domu; zatrzymać u siebie, w sekrecie. Miej to u siebie, nie powiadaj nikomu. = Mieć mowę do ludu, mówić do ludu. Mieć kazanie, kazać. = Mieć za kogo, za co, uważać, poczytywać. Abyś takim był za jakiego chcesz aby cię miano. Mieć się za pięknego, za mądrego, za uczonego. Za nic mieć, za nic ważyć. Tak obietnice, jako i pogróżki jego za nic sobie miała. = Mam co do zrobienia, do powiedzenia, do napisania, trzeba mi to zrobić, i t. d. = Jako słowo posiłkowe z następnym trybem bezokolicznym innego słowa, zapowiada coś na przyszłość, znaczy mus, powinność, chęć, zamiar. Pamiętaj że śmierć ma przyjść, i że nie jest daleko. Co ma wisieć, nie utonie, *przysł.* Pierwsze trzy przykazania uczą nas jak się mamy zachować względem Boga. Masz ten rozkaz dopełnić bez zwłoki. Mam być na obiedzie u jednego z mych przyjaciół. = z przeczeniem, zamiast nie jest, nie są. Nie ma pana w domu. Nie ma listów do pana. = się, *s.z.* znajdować się w dobrym lub złym stanie, tak co do zdrowia, jak co do majątku. Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale źle się mający. Miałbym się dobrze, gdybym miał pieniądze. = być w pewnym stanie, położeniu. Rzecz tak się ma. = Mieć się do .... *mat.* być w stosunku. Tak się ma 3 do 9, jak 5 do 15. = Mieć się do kogo, mieć skłonność do kogo. Stach, jak uważam, lubi moją Basię, a widzę, ma się i ona do niego. = Mieć się do czego, zabierać się do czego. Już hetman do szturmu się miał. Manliusz począł się mieć do broni. Mieć się na co, zanosić się na co. Ma się na deszcz. Ma się na wojnę.

Miech, u, *m.* wór. = narzędzie z wierzchem i spodem drewnianym, z bokami skórzanemi, do poddymania ognia. Miechy kowalskie. = Miechy u organów. Miecharz, a, *m.* pilnujący miechów przy wielkim piecu hutniczym. Miechasty, a, e, *p.* worowaty, buchasty. Miechowita, y, *m.* kanonik bożogrobski. Miechownia, ni, *ż.* izba gdzie miechy hutnicze są ustawione. Miechownictwo, a, *n.* rzemiosło miechownika. Miechownik, a, *m.* ten co robi miechy. Miechowy, a, e, *p.* od miecha. Miechunek, nku, *m. bot.* (Physalis), roślina, której gatunek, miechunek pomarańczowy (P. Alkekengi), ma jagodę szkarłatną smaku przyjemnego.

Miecielica, y, *ż.* zamieć, zadymka, zawierucha.

Miecz, a, *m.* broń sieczna. Mieczem i ogniem pustoszyć. Dać szalone-

mu miecz w rękę. Kto mieczem wojuje, od miecza ginie, *przysł.* = *fig.* płeć męzka, linia męzka. Krewni po mieczu. **Mieczuik**, a, *m.* ten co miecze robi. = urzędnik koronny, albo powiatowy. **Miecznikostwo**, a, *n.* godność miecznika. = *zbior.* miecznik z żoną. **Miecznikowa**, ej, *ż.* żona miecznika. **Miecznikowicz**, a, *m.* syn miecznika. **Mieczuikówna**, y, *ż.* córka miecznika. **Mieczowaty**, a, e, *p.* podobny do miecza. **Mieczowy**, a, e, *p.* od miecza. Kawalerowie mieczowi, *ob.* Kawaler. **Mieczyk**, a, *m. zdrob.* od **Miecz**. = *bot.* (Gladiolus), liliowy korzeń, roślina z familii kosaćcowych. **Mieczysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki miecz.

**Mięczaki**, ów, *l.m. zool.* zwierzęta niegrzbietne, mające ciało miękkie bez kości, bez nóg i bez innych członków stawowatych, narzędzia do oddychania wyraźne, opatrzone po większej części twardą wapienną skorupą z lepką wilgocią.

**Międlić**, dlę, *s.cz. nied.* len lub konopie trzeć w międlicy. **Międlenie**, a, *n.* tarcie lnu lub konopi w międlicy. **Międlica**, y, *ż.* narzędzie do międlenia.

**Miednica**, y, *ż.* naczynie miedziane, srebrne, do umywania się. = *anat.* kości w ciele ludzkiem i zwierzęcem złożone z kości kuprowej i dwóch pobocznych. **Miednicka**, i, *ż. zdrob.* mała miednica.

**Miedź**, dzi, *ż.* metal ciężki, czerwonawy, w przełamaniu lśniący, twardy, trudno topiący się, ale znacznie ciągły. = miedziane pieniądze.

**Miedza**, y, *ż.* wązki grzbiet ziemi między dwoma gruntami. Na miedzy siedzi, *fig.* na dwóch stołkach. = *fort.* część parapetu między strzelnicami.

**Miedziak**, a, *m.* pieniądz miedziany. = miedziany kocioł, sagan. **Miedzianka**, i, *ż. górn.* ruda miedziana. **Miedziany**, a, e, *p.* z miedzi, *np.* naczynie, pieniądz. = podobny do miedzi, *np.* kolor. = zawierający miedź, *np.* ruda, kopalnia. = Czoło miedziane, *fig.* wytarte, bezwstydne. **Miedziokruss**, u, *m* kruszec miedziany. **Miedziolity**, a, e, *p.* z miedzi lany. **Miedziorył**, u, *m.* rycina z miedzianej blachy odbita. **Miedzisty**, a e, *p.* miedź w sobie zawierający.

**Między**, *pmk.* rządzi przyp. 4 i 6, pomiędzy, śród, pośród. Wpadł szczęściem między gumna. Czasem też i między pokrzywami lilia rośnie. **Międzybalcze**, a, *n. arch.* miejsce między balkami. **Międzybrwie**, a, *n.* miejsce między brwiami. **Międzyfilarze, Międzyslupie**, a, *n. arch.* miejsce między filarami, między słupami. **Międzygórze**, a, *n.* miejsce między górami. **Międzykostny**, a, e, *p.* będący między kośćmi. **Międzykrok**, u, *m. anat.* (perinoeum), miejsce między tylnym brzegiem worka jądrowego a otworem odchodowym. **Międzylopacie**, a, *n. anat.* miejsce między łopatkami. **Międzymiesięcze**, a, *n. astr.* czas między ostatnią kwadrą a nowiem. **Międzymorski**, a, ie, *p.* leżący między dwoma morzami. **Międzymorze**, a, *n.* miejsce między dwoma morzami. **Międzymurze**, a, *n.* miejsce między dwoma murami. **Międzypiętrze**, a, *n.* niższe piętro między dwoma piętrami. **Międzypłucny**, a, e, *p. anat.* znajdujący się między płucami, *np.* błona. **Międzyrzecze**, a, *n.* kraj między rzekami. **Międzyrzeczny**, a, e, *p.* między rzekami leżący. **Międzywale**, a, *n.* miejsce między dwoma wałami. **Międzywierszowy**, a, e, *p.* umieszczony między wierszami, *np.* tłumaczenie. **Międzyżebrny**, a, e, *p. anat.* będący między żebrami. **Międzyzwrotnikowy**, a, e, *p. geogr.* między zwrotnikami leżący.

**Miejsce**, a, *n.* przestrzeń ciałem zajęta, część przestrzeni. Każda rzecz miejsce swoje ma mieć, i na swojem miejscu leżeć. Idźcie na swoje miejsca. Na jednem miejscu i kamień obrasta, *przysł.* Miejsca nie zagrzeje, *fig.* nie posiedzi długo na miejscu. Łokieć na miejscu kosztuje połowę taniej, tam gdzie się

robi co się na łokcie przedaje. Został na miejscu, został zabity gdzie stał, gdzie był. Miejscami, gdzie niegdzie, to tu, to tam. Miejscami deszcz pada. = Mieć miejsce, *fig.* mieć pomieszczenie, przytułek. Jedynyś ty nalezion, u którego miały miejsce Muzy wzgardzone. = Dawać komu, czemu miejsce, *fig.* powolnym być, dawać ucho, słuchać. Ubogi jeśli rzekł co mądrze, pewnie nie dano temu miejsca. = plac wyznaczony, co do porządku, godności. Zająć pierwsze miejsce. Kłócić się o miejsce. Miał u stołu bardzo nizkie miesce. = kawałek, ustęp w dziele. Miejsca słabe, ciemne. = funkcya, służba. Starać się o miejsce. Dostać miejsce. Stracić miejsce. Idź precz z mego domu, nie masz u mnie miejca. = legowisko zwierząt. Ruszyć z miejsca wilka, zająca, dzika, niedźwiedzia. = *anat.* łożysko, błona płód w macicy otaczająca, sznurkiem pępkowym z nim złączona. **Miejscowość, ści,** *ż.* właściwość, osobliwość miejsca, położenie miejsca. **Miejscowy, a, e,** *p.* właściwy miejscu, znajdujący się w jakiem miejscu, *np.* zwyczaj, zwierzchność.

**Miejski, a, je,** *p.* od miasta, *np.* rada, straż, sąd, życie, obyczaje.

**Miękczeć, ję, Miękнąć, nę,** *s.n, nied. wł.* i *fig.* miękkim się stawać. Wosk mięknie od ciepła. Patrząc na niego, serce mi mięknie. **Miękczenie, a,** *n.* zmiękczanie. **Miękczyć, czę,** *s.cz. nied. wł.* i *fig.* miękkim czynić, zmiękczać. Łoboda przyłożona na twardość albo na grużłę, miękczy i ból usmierza. Miłość miękczy twarde serca. Upartych Żydów Piótr miękczy cudami. **Miękczyciel, a,** *m.* **Miękczycielka, i,** *ż.* ten, ta co miękczy. **Miękiny, kin,** *l.m.* plewy. = co miękkiego pozostaje po wytłoczeniu jagód, wyciśnieniu soku. **Miękisz, a,** *m.* miękka część chleba. = *anat.* miękka, wisząca część ucha. = *górn.* mydlak, ziemia przyboczna rudzie, do niej podobna, ale nie ruda. **Miękkawo,** *ps.* nieco miękko. **Miękkawość, ści,** *ż.* nie zupełna miękkość. **Miękkawy, a, e,** *p.* nieco miękki. **Miękki, a, ie,** *p.* nietwardy, *np.* gniłka, kołdra, poduszka. Drzewa miękkie: olcha, lipa, wierzba, jodła, sosna. Wody miękkie: deszczowe, śnieżne, rzeczne, jeziorne. = *fig.* czuły, tkliwy, *np.* serce. = *fig.* delikatny, pieszczony, zniewieściały, *np.* życie, wychowanie. **Miękko,** *ps.* nie twardo, *np.* tu siedzieć, spać. = *fig.* zniewieściale, *np.* żyć. **Miękkość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest miękkie. = *fig.* delikatność, pieszczota. Żyć w miękkości. **Miękkosercy, a, e,** *p.* mający miękkie serce. **Miękkousty, a, e,** *p.* (o koniu), miękki w pysku. **Miękkowłosy, a, e,** *p.* mający miękkie włosy. **Miękнąć,** *ob.* **Miękczeć. Miękнienie, a,** *n.* stawanie się miękkim. **Miękuchno, Miękuczko, Miękusieńko,** *ps.* bardzo miękko. **Miękuchny, Miękuczki, Miękusieńki, a, e,** *p.* bardzo miękki. **Miękusze,** *ob.* **Mięczaki.**

**Miel, i,** *ż. ob.* **Mielizna.**

**Mielcarka, i,** *ż.* żona mielcarza. **Mielcarz, a,** *m.* słodownik. **Mielcuch, a,** *m.* słodownia.

**Mielec, lca,** *m. bot.* (Poa aquatica), wiklina wodna, gatunek trawy.

**Mielenie, a,** *n.* rozcieranie w młynie zboża na mąkę.

**Mielerz, a,** *m.* (z niem.), stos drzewa, z którego węgle wypalają.

**Mielizna, y,** *ż.* odmiał, miejsce mialkie w wodzie. Osiąść, utknąć na mieliznie.

**Mielnik, a,** *m.* młynarz. **Mielony, a, e,** *im.* melty, zmielony. **Mieluchno,** *ps.* drobniuchno.

**Mieniać, am,** *s.cz. nied.* co na co, za co, dawać jednę rzecz za drugą. Mieniać byka za indyka, *fig.* lepsze za gorsze, za siekierkę kijek. = Mieniać pieniądze, dawać lub brać jedne za drugie. = **się,** *s.z.* z kim czem, na co, czynić wzajemną zamianę. Nie mieniałbym się z nim (domyślając się: moim losem, stanem). **Mienianie, a,** *n.* dawanie jednej rzeczy za drugą. **Mienić, się,** *s.cz. nied.* odmieniać. Mienić ko-

lor, twarz, bladnąc lub czerwieniec. = się, *z.* odmieniać się. Lata się mienią, lecz nie natura w człowieku. = cerę twarzy odmieniać. Postrzegli wszyscy jak się Witold mienił. = wydawać się w odmiennych kolorach. Mieniona materya. Mieniony kolor.

**Mienić, nię,** *s.cz. nied.* wymieniać. = mianować, ogłaszać za co, poczytywać. Mienić kogo swym przyjacielem. Pochlebcy prawdę za fałsz, a fałsz za prawdę mienią. = się, *z.* mianować się, nazywać się. Mieni się twoim przyjacielem.

**Mienie, a,** *n.* od Mieć, posiadanie. = majątek. Dobre mienie, dobry byt, dostatek.

**Miernictwo, a,** *n.* sztuka mierzenia pól, gruntów. **Mierniczne, go,** *n.* zapłata miernicznego. **Mierniczy, a, e,** *p.* od miernictwa, *np.* pręt, sznur, stolik. **Mierniczy, ego, Miernik, a,** *m.* ten co mierzy pola, grunta, lasy. **Miernie,** *ps.* pod miarą, w miarę, nie nadto, nie zbyt mało. Miernie się mam, ani zbyt źle, ani zbyt dobrze. = celnie, trafnie. **Mierność, ści,** *ż.* średnia miara między niedostatkiem a zbytkiem. Żyć w mierności. = umiarkowanie, wstrzemięźliwość. Miernóść w jedzeniu, piciu. = średniość (wada w dziełach sztuki). W rymotworstwie mierność więcej niż zła, bo jest nudna. **Mierny, a, e,** *p.* będący w miarę, ani zbyt wielki, ani zbyt mały, *np.* koń, majątek. = średni, nienajlepszy. Pilność mierna, postęp w naukach mierny tego ucznia. Głowa bardzo mierna.

**Miersch, Mierzchać się,** *ob.* **Zmiersch,** i t. d. **Mierzchliwy, a, e,** *p.* mroczny, ciemnawy. **Mierzchnąć, nie,** *s.n. nied. nieos.* mroczyć się, ciemnieć. A na około już głuchnie i mierzchnie.

**Mierzenie, a,** *n.* czynność przez którą się mierzy.

**Mierziączka, i,** *ż.* obrzydzenie, wstręt, niesmak, odraza. = ohyda. = nienawiść. **Mierzić, żę,** *s.cz. nied.* kogo, co komu, brzydzić, obrzydzać co komu. **Mierzić sobie co,** mierzić się czem, brzydzić się czem, sprzykrzyć sobie co. = **Mierzi mię to,** wstręt, niesmak, odrazę, obrzydzenie we mnie wzbudza. I Boga i ludzi pycha mierzi. **Mierznąć, nę,** *s.n. nied.* obmierzłym się stawać. Już mi życie mierznie.

**Mierzwa, y,** *ż.* mięta słoma. = słoma z gnojem pomieszana. **Mierzwiasty, a, e,** *p.* pełen mierzwy. **Mierzwić, wię,** *s.cz. nied.* mierzwą potrząsać, gnoić mierzwą.

**Mierzyć, rzę,** *s.cz. nied.* miarę wielkości rzeczy jakiej dochodzić. Mierzyć długość, grubość, szerokość, objętość, wysokość, głębokość, powierzchnią. Mierzyć łokciem, korcem. = Mierzyć drugich swoją piędzią, *fig.* z siebie o drugich sądzić. Mierzyć co czem, *fig.* sądzić, miarkować z czego o czem. Chcą się, nie datkiem, mierzą usługi. = Mierzyć do czego, zmierzać, godzić, celować, na cel brać. Nie zawsze uderzy, gdzie kto mierzy, *przysł.* = się, *z.* mierzyć siebie samego. Mierzyć się piędzią, miarkować się w wydatkach. = Mierzyć się z kim, próbować się z kim. **Mierzyn, a, Mierzyniec, ńca, Mierzynek, nka,** *m.* koń miernego wzrostu.

**Mieść, miotę,** *s.cz. nied.* (o wichrze), zamiatać, pędzić śnieg, piasek przed sobą. Wicher za wichrem poświstuje, miecie, *ob.* **Miotać.**

**Mieścić, szczę,** *s.cz. nied.* zamykać, zawierać w sobie. To naczynie mieści w sobie 10 butelek. Dzieło to mieści w sobie wiele prawd pożytecznych. = dawać miejsce, wyznaczać miejsce, umieszczać, lokować. Królów, książąt z Niemiec całych mieści po gmachach wspaniałych. = się, *z.* zawierać się w czem. W korcu mieści się garcy 32. = mieć miejsce, znajdować miejsce. Mieścimy się wszyscy w tym domku. Co umysł wzrusza i co oko pieści, w twojej osobie wszystko się to mieści. W głowie mu się to nie mieści, nie może mu wleść w głowę, nie może tego pojąć.

**Mieścina, y, Miesciaka, i,** *ż. zdrob.*

biedne, nędzne miasteczko. **Miescisko**, a, *n. zgrub.* brudne, brzydkie miasto.

**Miesiąc**, a, *m.* 12ta część roku, zawierająca mniej więcej dni 30. = **Miesiąc księżycowy**, przeciąg czasu, w którym księżyc odbywa swój obrót około ziemi, wynoszący 27 dni, 7 godzin. 43 minut. 11 sekund. **Miesiąc synodyczny**. *ob.* **Lunacya**. = (w mowie potocznej), księżyc. Chodzić po miesiącu. **Miesiączek, czka**, *m. zdrob.* kółko nad głową świętych na obrazkach. = *bot.* (Calendula), nogietek. **Miesiączka**, i, *i.* miesięczny upływ krwi u kobiet. **Miesiączkowaty**, a, e, *p.* podobny do księżyca w nowiu. **Miesiącznica**, y, *i.* **Miesiącznik**, a, *m. bot* (Lunaria). roślina łuszczynkowa.

**Miesić, się**, *s.cz. nied.* rozczynioną mąkę mieszając, gniotąc wyrabiać na ciasto.

**Miesięczne, go**, *n.* zapłata miesięczna **Miesięcznie**, *ps.* co miesiąc. **Miesięcznik**, a, *m. bot.* (Selenotropium), roślina. = tytuł pisma co miesiąc wychodzącego. **Miesięczny**, a, e, *p.* jeden miesiąc trwający, *np.* praca, podróż. = co miesiąc wracający Czyszczenie białogłowskie miesięczne = Noo miesięczna. oświęcona od księżyca. = *bot* Miesięczne ziarno (Menispermum), roślina której gatunkiem jest rybotruj.

**Mięsisko**, a, *n. zgrub.* brzydkie mięso. **Mięsistosc**, ści, *i.* obfitość części mięsistych. = gęstosc, grubość i miękkosc, *np.* sukna. **Mięsisty**, a, e, *p.* obfitujący w części mięsne. miękkie. = gęsty, gruby i miękki, *np.* sukno. = *bot.* Korzeń mięsisty, liście mięsiste, z substancyi miękkiej, soczystej złożone. **Mięsiwo**, a, *n* mięso wszelkiego gatunku **Mięsiwosc**, *ob.* **Mięsistosc**. **Mięsny**, a, e, *p.* od mięsa. Mięsne jatki. **Mięsny dzień**. = z mięsa. Potrawy mięsne. = mięsisty **Mięsne części ciała**. **Mięso**, a, *n.* ciało zwierząt, ptaków, służące ludziom za pokarm **Mięso wołowe, cielęce, wieprzowe**, wołowina, ii, d Jeść z mięsem, nie pościć. Ani z pieprza, ani z mięsa, *fig.* ani do tańca, ani do różańca. = część mięsna, soczysta niektórych owoców. **Mięsopust**, u, *m.* zapusty, karnawał. **Mięsopustnik**, a, *m.* obchodzący mięsopust. **Mięsopustny**, a, e, *p.* od mięsopustu, *np.* dni, niedziela. **Mięsopustować, uję**, *s.n. nied* mięsopust obchodzić. = *fig.* hulać, godować. **Mięsożerny**, a, e, *p.* żrący mięso, mięsem żyjący, *np.* zwierzęta.

**Mieszać, am**, *s.cz. nied.* kłócić, wzruszać, *np.* kaszę w garku. = *fig.* zakłócać, *np.* szczęście, spokojność. = Mieszać co z czem, łączyć mieszając, *np.* groch z kapustą. wino z wodą. Mieszać co do czego, dolewać, dosypywać, dodawać, *np.* wodę do mleka, piasek do wapna, miedź do złota, do srebra. = Mieszać kogo do czego. wplątać, wciągać. Mieszają go do tej sprawy = czynić zamieszanie. mącić, wichrzyć. A tyżeś to który mieszasz Izraela? = się, *s.z.* łączyć się przez zmieszanie = tracić przytomność, zbić się z toru, z tropu. Miesza się w odpowiedziach. = Mieszać się do czego, w co, wdawać się, wtrącać się w cudze sprawy. Milcz, i niemieszaj się do nas. **Mieszała**, y, *m.* ten co sprawia zamieszanie. **Mieszanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Mieszać**. **Mieszaniec, ńca**, *m.* z różnych rass ludzkich lub zwierzęcych spłodzony. **Mieszanina**, y, *i.* różno rzeczy z sobą zmieszane. = zamieszanie, odmęt, chaos. **Mieszanka**, i, *i.* słoma z sianem mieszana dla bydła.

**Mieszczanin**, a, *m.* obywatel miasta. **Mieszczanka, Mieszczka**, i, *i.* obywatelka miasta. **Mieszczański**, a, ie, *p.* od mieszczan. **Mieszczaństwo**, a, *n.* stan mieszczan. = *zbior.* mieszczanie.

**Mieszek, szka**, *m. zdrob.* od **Miech**, woreczek, kieszka, sakiewka. = narzędzie do poddymiania ognia na kominku = *bot* (folliculus), okrycie owocowe, z jednej sztuki złożone, z jednego boku otwierające się, z ziarnem luźnem, nieprzyrosłem

**Mieszkać**, am, *s.n. nied.* bawić, zostawać długo na jakiem miejscu. = Mieszkać z kim, żyć z kim. **Mieszkać** nierządnie, żyć z cudzą żoną, z nierządnicą. = ociągać się, bawić się długo. **Mieszkalny**, a, e, *p.* do mieszkania, gdzie się mieszka, *np.* dom. **Mieszkanie**, a, *n.* pobyt, przebywanie. Pojedziemy do Warszawy na mieszkanie. = dom, pokój w którym się mieszka. = z kim, życie, pożycie, *np.* małżeńskie. **Mieszkaniec**, ńca, *m.* **Mieszkanka**, i, *ż.* ten, ta co gdzie mieszka. **Mieszkiwać**, am, *s.n. częst.* często gdzie przemieszkiwać.

**Mieszkowaty**, a, e, *p.* nakształt mieszka. **Mieszysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki miech.

**Mięta**, y, **Miętka**, i, **Miętkiew**, kwi, *ż. bot.* (Mentha), roślina z familii wargowych, której między innemi gatunki: mięta pieprzowa i kędzierzawa.

**Mietelnictwo**, a, *n.* kunszt miotania się po powrozach, tańcowania na linie. **Mietelniczy**, a, e, *p.* od mietelnictwa lub mietelnika, *np.* sztuka, lina. **Mietelnik**, a, *m.* skoczek na linie.

**Mietlica**, **Mietelnica**, y, *ż. bot.* (Agrostis), roślina z familii trawiastych.

**Miętosić**, szę, *s.cz. nied.* miąć, gnieść.

**Miętowy**, a, e, *p.* od mięty, z mięty, *np.* olejek, wódka.

**Miętus**, a, *m. zool.* ryba mająca głowę płaską, ciało wężowate, drobną ślizką łuską pokryte, brzuch obwisły. **Miętusowaty**, a, e, *p.* podobny do miętusa. **Miętusowy**, a, e, *p.* od miętusa.

**Miewać**, am, *s.cz. częst. ob.* **Mieć**.

**Miezdrzyć**, drzę, *s.cz. nied.* mięso ze skóry wyrzynać, *ob.* **Miazdra**.

**Mig**, u, *m.* mgnienie oka. W mig, w mgnieniu oka. Migi, znaki, poruszenia ciała, mowę poniekąd zastępujące. Gadać, rozmawiać na migi. Głuchoniemi za pomocą migów uczą się czytać i pisać. **Migać**, am, *s.n. nied.* **Mignąć**, nę, *jednot.* powiekami ruszać, mrugać. Ustawicznie miga. = Migać na kogo, mrugać, dawać znać skinieniem oka. = i się, *s.z.* błyskać, błysnąć, gasnąć i znowu błysnąć. Światło na komínku ledwo się migało. Po nad zródłem światełka migały. = mignąć jak błyskawica i zniknąć. W tem się światełko wśród gęstwi mignęło. Mignęła się przemijająca łuna. **Miganie**, a, *n.* mruganie. = i **Miganie się**, *n.* błyskanie i gaśnienie, świecenie drżącem światłem. Miganie się gwiazd. **Miganiec**, ńca, **Mignik**, a, *m. min.* kamień magnezyowy, kamień migający. **Migawka**, i, *ż.* **Migoblon**, u, *m.* cienka, przezroczysta błona, pod powieką niektórych zwierząt, którą te zwierzęta, bez zamknięcia oczu, oczy zasłaniają, gdy na słońce chcą patrzeć, lub gdy się pod wodę nurzają.

**Migdał**, u, *m. bot.* (Amygdalus), drzewo ze Wschodu pochodzące i jego owoc. = Niebieskie migdały, *żart.* marzenia, urojenia. Myśleć o niebieskich migdałach. = *anat.* Migdały, dwa gruczołki po obu stronach gardła, między błonami miękkiego podniebienia. **Migdałek**, łka, **Migdalik**, a, *m. zdrob.* mały migdał. = *fig.* fircyk, modnis wymuskany, jak lalka wystrojony. **Migdałowaty**, a, e, *p.* podobny do migdału. **Migdałowy**, a, e, *p.* od migdałów, z migdałów, *np.* kwiat, zupa, olejek.

**Mignąć**, *ob.* Migać. **Mignienie**, a, *n.* mrugnienie. = błysnienie. **Mignik**, *ob.* **Miganiec**. **Migobłon**, *ob.* **Migawka**. **Migotać**, cę, *s.n. nied.* = się, *s.z. ob.* **Migać**. **Migotka**, *ob.* **Migawka**. **Migotliwy**, **Migotny**, a, e, *p.* migający się.

**Migrena**, y, *ż.* (z franc.), ból w połowie głowy.

**Mijać**, am, *s.cz. nied.* **Minąć**, nę, *s. cz. dok.* kogo, co, przechodzić, przejeżdżać mimo kogo, mimo czego, niezatrzymując się. Jeżeli kiedy trafi się WPanu przejeżdżać naszą stroną, proszę mnie nie minąć. Nakoniec przestrzeżony gdy nie mijał dołu, i ślepy i kulawy zginęli pospołu. Mijać kogo, *fig.* stronić od kogo, unikać kogo. Wszyscy

go mijają. = *fig.* chybiać, nie trafiać, nie spotykać. Śmierć nikogo nie minie. Czy prędzej, czy później kara nie minie tych, co się bogacą cudzym majątkiem. = opuścić. Już mnie ochota minęła. = *s.n.* ucbodzić, upływać, ustawać. Minęły czasy szczęśliwej prostoty. Czas ucieka, życie mija. = przemijać. Mijają nadzieje ludzkie, jako cień. Prócz duszy i Boga, wszystko minie na ziemi. = się, *s.z.* mimo siebie przechodzić, przejeżdżać bez zatrzymania się. Potkał swego nieprzyjaciela na tak ciasnem miejscu, że się minąć nie mogli. = nie spotkać się. Nie wiem gdzieśmy się z nim minął. = *fig.* Mijać się, minąć się z prawdą, z rozumem. **Mijanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Mijać.

**Mika**, i, *ż. min.* łyszczak, minerał często napotykany w drobnych blaszkach błyszczących na granicie, gnejsie.

**Mikołajek**, jka, *m. bot.* (Eryngium), wietrznik.

**Mikroskop**, u, *m.* (z grec.), drobnowidz. **Mikroskopiczny**, a, e, *p.* od mikroskopu, *np.* obserwacye. = przek mikroskop tylko dostrzeżony, *np.* owady.

**Mila**, i, *ż.* miara długości drogi. Mila polska ma 8534.31 metrów.

**Milczeć**, czę, *s.n. nied.* nie mówić; nie odpowiadać. Kto milczy, zezwala, *przysł.* = nie powiadać, nie opowiadać. Mądry co milczy, gdy go rana boli. = *fig.* (o zwierzętach i rzeczach nieżyjących), nie wydawać głosu. Słowik milczy. Zawieszona na kołku z lutnią milczy piszczałka. **Milczenie**, a, *n.* niemówienie, ustanie głosu, szmeru, dźwięku. Zachować, nakazać, przerwać milczenie. **Milczkiem**, *ps.* milcząc. Pies gorszy, co milczkiem kąsa, *przysł.*

**Mile**, *ps.* z miłością, *np.* przyjąć kogo, spojrzeć na kogo. **Miłek**, łka, *m. bot.* (Adonis), roślina z familii jaskrowych. **Milić**, lę, *s.cz. nied.* umilać, miłym czynić. = się, *s.z.* przymilać się.

**Milicya**, yi, *ż.* (z łac.), wojsko nieregularne, straż bezpieczeństwa.

**Milion**, a, *m.* tysiąc razy tysiąc. **Milionowy**, a, e, *p.* od miliona, *np.* pan, majątek.

**Milkliwość**, ści, *ż.* skłonność do milczenia. **Milkliwy**, a, e, *p.* skłonny do milczenia. **Milknąć**, nę, *s.n. nied.* umilkać

**Miło**, *ps.* lubo, słodko, przyjemnie. Co tobie nie miło, tego drugiemu nie czyń, *przysł.*

**Miłość**, ści, *ż.* wrodzona skłonność jednej płci do drugiej. Miłość czysta, cielesna, zmysłowa, ślepa, szalona. = mocne przywiązanie. Miłość małżeńska, macierzyńska, ojcowska, synowska, braterska. = zamiłowanie tego co jest godne kochania. Miłość cnoty, ojczyzny, sławy, wolności. = Miłość ku sobie, miłość własna, samolubstwo. = *teol.* Miłość Boga i bliźniego. = Z tytułów dawniej używanych: Wasza Miłość, Wasza Królewska Miłość, Jego Miłość, Jej Miłość, Ich Miłość, pozostały tylko skrócenia Waszmość, Wasza Król. Mość, Jegomość, Jejmość, Ichmość. **Miłościwie**, *ps.* z miłością, łaskawie. **Miłościwość**, ści, *ż.* serce miłościwe, łaskawość. **Miłościwy**, a, e, *p.* miłością przejęty, łaskawy. = Miłościwe lato, jubileusz. = dodatek do tytułu królewskiego. N Królu, panie nasz miłościwy. **Miłosierdzie**, a, *n.* uzalenie, litość nad czyim stanem, z miłości bliźniego pochodząca. Miłosierdzie boże, litość Boga nad nędznym człowiekiem. = Łgać bez miłosierdzia. = miłosierny uczynek, jałmużna. **Miłosiernie**, *ps.* z miłosierdziem, litościwie. **Miłosiernik**, a, *m.* ten co jest miłosierny. **Miłosierność**, ści, *ż.* skłonność do miłosierdzia. **Miłosierny**, a, e, *p.* pełen miłosierdzia, litościwy, *np.* Bóg, człowiek. = z miłosierdzia pochodzący, *np.* uczynek. **Miłosna**, y, *ż. bot.* (Cocalia), roślina z działu sadzcowych lubczyną zwana. **Miłosnica**, y, **Miłosniczka**, i, *ż.* kochanka. = kobieta mająca w czem zamiłowanie.

Miłośniczka kwiatów, muzyki, malarstwa. **Miłośnie**, *ps.* z miłością, *np.* poglądać. **Miłośnik**, a, *m.* mający w czem zamiłowanie. Miłośnik ojczyzny, wolności, sławy, cnoty. Miłośnik mądrości, filozof. Pytagoras nazwał się miłośniklem mądrości czyli filozofem. = kochanek. **Miłośny**, a, e, *p.* pełen miłości, pałający miłością, *np* westchnienie, spojrzenie. = Napój miłośny, trunek dawniej dawany na wzbudzenie miłości. **Miłostka**, i, *ż.* **Miłostki**, tek, *l.m.* konszachty miłośne, umizgi. **Miłować**, uję, *s. cz. nied.* kochać. = kochać Boga lub bliźniego. Jeżeli mnie miłujecie, przykazania moje zachowajcie. Będziesz miłował bliźniego swego, jako siebie samego. **Miłowanie**, a, *n.* kochanie Boga i bliźniego. **Miłownik**, *ob.* Miłośnik.

**Miluchno**, **Milusieńko**, **Miluteńko**, **Milutko**, *ps.* bardzo miło. **Miluchny**, **Milusieńki**, **Miluteńki**, **Milutki**, a, e, *p.* bardzo miły. **Miły**, a, e, *p.* słodki, luby, przyjemny. Każdemu życie miłe. Wolność dla mnie milsza jest nad życie. = luby, drogi, kochany. Swojego miłego czas długi płakała. = (w kazaniach i pismach duchownych), miły w Bogu, w Chrystusie.

**Mimo**, *pmk.* rządzi przyp. 2, wzdłuż, obok czego lub kogo. Człowiek cnotliwy, lecz obciążon troski, szedł wieczorem mimo wioski. Mimo siebie, mimo uszu co puszczać, niezważać na czyje mowy. Młodzi bojaźń zadali hetmanowi, ale on to mimo uszu puszczał, i bitwę odwlekł. = rządzi także przyp. 2, rzadko 4, pomimo, nie zważając, nie dbając na co. Ożenił się mimo wiedzy, mimo woli rodziców. Podczaszyc mimo równość wziął tytuł markiza. = oprócz. **Mimochodem**, **Mimojazdem**, *ps.* przechodząc, przejeżdżając mimo czego, *np.* wstąpić. = *fig.* nieumyślnie, nawiasem. **Mimośród**, odu, **Mimośrodek**, dku, *m. mat.* odległość między ogniskami ellipsy. **Mimośrodkowy**, a, e, *p.* mimo środka przechodzący. **Mimowolnie**, *ps.* mimo woli, nie dobrowolnie. **Mimowolny**, a, e, *p.* mimo woli odbywający się, nie dobrowolny, *np.* uczynek. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie.

**Mina**, y, *ż.* wyraz twarzy, postać, postawa. Mina groźna, litościwa, bycza, gęsta, buńczuczna, poważna. Sądzić po minie. Widać z miny.

**Mina**, y, *ż.* kopalnia. = *fort.* podkop, ganek podziemny, który podsadzonym prochem może być w powietrze wysadzony. = dawny pieniądz żydowski, grecki, dziś turecki.

**Minąć**, *ob.* Mijać.

**Minaret**, u, *m.* (z arab.), wieża na meczecie, zkąd zwołują lud na modlitwę.

**Mincarski**, a, ie, *p.* od mincarstwa lub mincarza, *np.* forma. **Mincarstwo**, a, *n.* kunszt bicia pieniędzy. **Mincarz**, a, *m.* (z niem.), ten co bije pieniądze.

**Minerał**, u, *m.* ogólne nazwisko ciał kopalnych, jakiemi są: ziemie i kamienie, sole i metale. **Mineralny**, a, e, *p.* od minerałów, zawierający w sobie minerały, *np.* sól, woda, kąpiel. **Mineralog**, a, *m.* biegły w mineralogii. **Mineralogia**, i, *ż.* (z łac. grec.), nauka o minerałach. **Mineralogiczny**, a, e, *p.* od mineralogii, *np.* gabinet.

**Minia**, i, *ż. chem.* niedokwas czerwony ołowiu, farba z niego tegoż koloru.

**Miniatura**, y, *ż.* **Miniaturka**, i, *ż. zdrob.* portret w drobnych rysach.

**Minier**, a, *m.* podkopnik.

**Minimus**, a, *m.* mnich zakonu założonego przez ś. Franciszka de Paulo. = uczeń najniższej klassy, infimista.

**Miniować**, uję, *s.cz. nied.* minią malować. **Miniowy**, a, e, *p.* od minii.

**Minister**, tra, *m.* (z łac.), urzędnik mianowany od władzy wykonawczej do sprawowania ważniejszych interesów państwa. Minister spraw wewnętrznych, zagranicznych, wojny, skarbu. = pełnomocnik dyplomatyczny. = pastor protestancki. **Ministerstwo**, a, *n.* czas urzędowania ministra. **Ministeryalnie**, *ps.*

sposobem ministeryalnym. **Ministeryalny**, a, e, *p.* właściwy ministrowi **Ministeryum**, *n. nieod.* **Ministerya**, *t.zn* wydział ministra. = gmach w którym są dykasterye ministra.

**Ministrant** a, *m* ten co służy do mszy

**Ministerstwo**, a, *n* urząd ministra. **Ministrowa**, ej, *ż* żona ministra. **Ministrowski**, a, ie, *p.* należący do ministra. Po ministersku, jak przystoi na ministra.

**Minka**, i, *ż zdrob* od **Mina** Ładną ma minkę **Minkować**, uję, *s.n nied* stroić minki

**Minog**, a, *m zool* ryba chrząstkowata, mająca po bokach głowy siedm otworów skrzelowych, czasem z francuzkiego lampredą zwana.

**Minuta**, y, *ż.* 60 ta część godziny = 60 ta część stopnia = oryginał aktu wyroku **Minutka**, i, *ż zdrob.* od **Minuta**. **Minutnik**, a, *m* skazówka na zegarze minuty pokazująca. **Minutny**, **Minutowy**, a, e, *p.* od minuty

**Miód**, miodu, *m* sok słodki przez pszczoły z kwiatów wyssany i w komórki plastru wlany. = napój ięgt z miodu wywarzony. **Miodek**, dku, *m zdrob.* od **Miod**, smaczny, wyborny miód = lekarstwo miodem osłodzone **Miodnik**, a, *m bot.* (nectarium), gruczołki w kwiecie wydzielające ciecz słodką. **Miodno**, *ps.* pełno miodu. **Miodny**, a, e, *p.* pełen miodu. **Miodojad**, a, *m. zool* ptak z rzędu przyrostopalcowych. **Miodolis**, a, *m. zool.* zanocnica, owad pszczołom bardzo szkodliwy. **Miodoskazka**, i, *ż.* **Miodowód**, wodu, *m. zool* ptak z rzędu dwuparzystopalcowych, ludziom miód w lasach wskazujący. **Miodosocznik**, a, **Miodosok**, u, *m bot* (Melianthus), roślina zwana także miodokwiat, z której się robi do miodu podobny napój. **Miodowar**, a, *m* ten co miód pitny warzy **Miodowarnia**, ni, *ż.* gdzie się miód pitny warzy **Miodowica**, y, *ż.* rosa miodowa, w sierpniu na roślinach ukazująca się, która jest wilgocią od jakiegoś robactwa wypuszczoną **Miodowiec**, wca, *m. min.* kamień z rodzaju bursztynowego. **Miodowina**, y, *ż.* woda miodem sycona. **Miodownik**, a, *m.* ten co miód przaśny lub pitny przedaje. = ten co miód pija. = ciasto z miodem. = *bot* (Melitis), roślina z familii wargowych, pszczołom bardzo ulubiona **Miodowy**, a, e, *p.* od miodu, *np.* ocet woda Guz miodowy, *med* nabrzmiałość mająca materyą do przaśnego miodu podobną. = *fig.* słodki jak miód **Miodunka**, i, *ż. bot* (Anchusa), roślina zwana także wołowy język czarki, ziele farbierskie. = (Pulmonaria officinalis), płucnik lekarski. = (Trifolium pratense), koniczyna łąkowa.

**Miot**, u, *m.* rzut = *myśl.* część lasu, na około której rzucono sieci myśliwskie. **Miotać**, am, *s cz nied.* rzucać, ciskać, *np* kamienie, strzały, ognie, pociski **Miotać** przekleństwa, bluźnierstwa, obelgi, potwarze. **Miotać** kości, grać w kości. **Miotać** kostki, losy, rzucać kostki losując. O suknią moję miotali kostkami. = **Miotać** czem, rzucać czem na wszystkie strony, kołatać. Wiatr miota okrętem. Okręt burzą miotany. *Fig.* Namiętności miotają człowiekiem. Człowiek miotany namiętnościami. = **się**, *s.z* rzucać się, ciskać się. **Miotanie**, a, *n* rzucanie, ciskanie.

**Miotełka**, i, *ż* wiązka słomy ryżowej do czyszczenia sukien i *zdrob* od **Miotła**, y, *ż* pęk rózg brzozowych do zamiatania. = pęk rózg do chłostania = *fig.* bicz. Sami na się miotłę przynieśliście. = *bot ob.* **Miotlica** = (Scoparia), roślina zwana pospolicie miotła. = **Miotła** niebieska, ogon, warkocz komety. **Miotła** na niebie, kometa. **Miotlarz**, a, *m* **Miotlarka**, i, *ż* ten, ta co miotły robi lub przedaje. **Miotlasty**, a, e, *p.* na kształt miotły. **Miotlisko**, a, *n* duża miotła. = trzonek czyli rękojeść miotły. **Miotło**, a, *n* to czem miotają, *ob.* **Pomiotło** **Miotłować**, uję, *s cz nied.* ćwiczyć, smagać miotłą **Miotłowy** a, e, *p.*

od miotły. Janowiec miotłowy, roślina z której miotły robią.

**Mir**, u, *m.* (ze słow. i pers. mire, mihr), pokój.

**Mira, Mirra**, y, *ż.* (z hebr.), guma wonna, sok gumożywiczny, sączący się z nacięcia arabskiego drzewa także mira zwanego. **Mirowy**, a, e, *p.* od miry, *np.* olejek.

**Mirabela**, i, *ż.* śliwka okrągła, maleńka, żółta.

**Mirt**, u, *m. bot.* (Myrtus), krzew ze Wschodu pochodzący, zawsze zielony, z liściem i jagodami wonnemi, godło miłości. **Mirtowy**, a, e, *p.* od mirtu, z mirtu, *np.* gaj, wianek. **Mirtynek, nka**, *m.* mirtem przyprawione wino.

**Misa**, y, *ż.* naczynie gliniane lub drewniane, kuchenne lub stołowe. = Misa u fontany, czasza w którą woda leje się z fontany. = Misa szalna, na której się kładzie to co się waży.

**Miscellanea**, ów, *l.m.* pisma rozmaite razem zebrane. = rozmaite wiadomości.

**Miseczka**, i, *ż. zdrob.* od Miska. Miseczka do krwi puszczania. Miseczka od filiżanki.

**Misiórka**, i, *ż.* (od Misr, Misyr, Egipt, po hebrajsku), hełm płaski, na kształt jarmułki, z którego spadał czepiec z kółek takich samych jak kolczuga złożonych.

**Miska**, i, *ż.* naczynie mniejsze od misy. **Misny**, a, e, *p.* od misy.

**Missya**, yi, *ż.* (z łac.), posłanie, osobliwie w celu nawracania na wiarę chrześciańską, lub naprowadzenia grzeszników na drogę pokuty i poprawy. **Missyonarski**, a, ie, *p.* od missyonarzy. **Missyonarz**, a, *m.* kapłan ze zgromadzenia założonego przez ś. Wincentego de Paulo.

**Misternie**, *ps.* sztucznie, kunsztownie. **Misterność**, ści, *ż.* sztuczność, kunsztowność. **Misterny**, a, e, *p.* sztuczny, kunsztowny. **Misterstwo**, a, *n.* kunszt, sztuka. **Mistrz**, a, *m.* doskonałością roboty, nauki celujący. = doskonały malarz. Mistrz szkoły weneckiej, rzymskiej, flamandzkiej. = nauczyciel. Kto nigdy uczniem nie był, ten mistrzem nie będzie. = majster, cechmistrz. = kat. = przełożony, naczelnik. Wielki mistrz krzyżacki. = Mistrz ceremonii. **Mistrzostwo**, a, *n.* biegłość w jakim kunszcie. = nauczycielstwo. = godność wielkiego mistrza Krzyżaków, kawalerów maltańskich. = funkcya kata, katostwo. **Mistrzowa**, ej, *ż.* żona mistrza. **Mistrzować, ują**, *s.n. nied.* po mistrzowsku robić. **Mistrzowski**, a, ie, *p.* od mistrza, nauczycielski. = od wielkiego mistrza. = od kata, katowski. **Mistrzyk**, a, *m. zdrob.* udający mistrza. **Mistrzyni, ni**, *ż.* nauczycielka.

**Mistycyzm**, u, *m.* (z łac.). system mistyczności, pociąg do mistyczości. **Mistyczność**, ści, *ż.* tajemniczość w materyach religijnych, głębokie w nich zaciekanie się. **Mistyczny**, a, e, *p.* tajemniczy. **Mistyfikacya**, yi, *ż.* wystrychnienie na dudka łatwowiernego człowieka. **Mistyfikować, uję**, *s.cz. nied.* wystrychnąć na dudka łatwowiernego człowieka, **Mistyk**, a, *m.* zwolennik mistycyzmu.

**Miszna**, y, *ż.* część Talmudu na 63 ksiąg podzielona.

**Mitolog**, a, *m.* znający mitologią. **Mitologia**, ii, *ż.* (z grec.), zbiór wiadomości o bogach pogańskich, mianowicie greckich i rzymskich. **Mitologicznie**, *ps.* podług mitologii. **Mitologiczny**, a, e, *p.* od mitologii.

**Mitra**, y, *ż.* (z grec. łac.), infula biskupia. = czapka książęca.

**Mitręga**, i, *ż.* żmudna strata czasu. = *m.* żmudnik, maruda, ciemięga. **Mitrężnie**, *ps.* żmudnie, marudnie. **Mitrężny**, a, e, *p.* żmudny, marudny. **Mitrężyć, ężę**, *s.cz. nied.* czas, psuć czas, truć czas, trawić czas napróżno. = Mitrężyć nieprzyjaciela, trzymać go na wodzy, nie wydawać bitwy, ale też nie dawać mu spoczynku.

**Mizantrop**, a, *m.* (z grec.), **Mizantropka**, i, *ż.* ten, ta co nienawidzi ludzi. **Mizantropia**, ii, *ż.* nienawidzenie ludzi. **Mizantropiczny**, a, e, *p.* nienawidzący ludzi.

**Miseractwo**, a, *n.* mizerya, nędza, bieda. = *zbior.* mizeracy, biedni ludzie. **Miseraczek, czka**, *m. zdrob.* od **Miserak**. **Miseraczka**, i, *ż.* biedaczka, nędzarka. **Miserak**, a, *m.* nędzarz, biedak.

**Miserere**, *nieod.* choroba, w której exkrementa gębą odchodzą.

**Misernie**, *ps.* nędznie, chudo, *np.* wyglądać. = biednie, ubogo, *np.* odziany. **Misernieć**, ję, *s.n. nied.* spadać z ciała, chudnąć. **Miserny**, a, e, *p.* chudy, wybladły, *np.* twarz. = lichy, nędzny, *np.* zbiory, konie, jedzenie, odzienie, głowa, dzieło. **Miserota**, y, *ż.* lichota, nędzota. **Miserować**, uję, *s.cz. nied.* chudzić. = *s.n.* mizerne życie prowadzić, biedować, klepać biedę. **Miserya**, yi, *ż.* bieda, nędza. = ogórki słodkie w talerzyki pokrajane, octem z oliwą polane, pieprzem posypane.

**Misguś**, sia, *m.* umizgalski. **Misgusia**, si, *ż.* umizgalska.

**Mkły**, a, e, *p.* szybko się przemykający, szybko przemijający. = smukły, wysmukły, *np.* wzrost. **Mknąć**, **mknę**, *s.cz. dok.* pomykać naprzód. = porywać z sobą. Śmierć nie zna złota i drogiej purpury, mknie po jednemu jako z kojca kury. = *s.n.* i *z.* pomknąć, wymknąć się, smykać, zmykać. Koń mknął jak piorun. Trafia się że z pod konia mknie się biedak zając.

**Mlaskać**, am, *s.n. nied.* **Mlasnąć**, nę, *jednot.* wargami klaskać jedząc lub całując. **Mlaskanie**, a, *n.* **Mlask**, u, *m.* klaskanie wargami.

**Mleć**, **mielę**, *s.cz. nied.* we młynie lub w żarnach zboże na mąkę rozcierać. Mleć kawę w młynku. = *fig.* Mleć językiem, młynkować, trzepać językiem. = Miele się komu, powodzi się, dobrze się dzieje. Jednemu się zmiele, drugiemu się skrupi.

**Mlecz**, a, *m.* substancya mleczna, sok mleczny. Rybi mlecz, płyn nasienny u samców. = Mlecz pacierzowy, grzbietowy, przedłużenie mozgu. = Mlecz żołądkowy, miazga żołądkowa czyli chym. Mlecz kiszkowy, chyl. = i **Mleczaj**, a, *m. bot.* (Sonchus), roślina z familii cykoryowych, której wszystkie gatunki mają kwiaty żółte, i mlecz w łodydze i liściach. = Świni mlecz, brodawnik mleczowaty. = Psi mlecz (Euphorbia), wilczomlecz = (Lapsana), łoczyga. **Mleczak**, a, *m.* samiec między rybami. = sysak, młode zwierzę. **Mleczarka**, i, *ż.* kobieta dojąca krowy, lub przedająca mleko. **Mleczarnia**, ni, *ż.* gdzie stoją garnki z mlekiem. **Mleczko**, a, *n. zdrob.* od **Mleko**. = Mleczko cielęce, gruczoł pod gardłem cielęcia. **Mlecznica**, y, *ż. bot. ob.* **Krzyżownica**. **Mlecznik**, a, *m* mleczarz. = mleczarnia. = *bot.* (Glaux), roślina z familii pierwiosnkowych. **Mleczno**, *ps.* obficie z mlekiem, *np.* jadać, pijać kawę. **Mleczny**, a, e, *p.* od mleka, z mleka, *np.* kuracya, potrawa. Zęby mleczne, pierwsze zęby wyrzynające się dziecięciu przy piersiach. = zabielony mlekiem, *np.* kawa. = podobny do mleka. Sok mleczny, *ob.* **Mlecz**. = Naczynia mleczne, *anat.* wciągające w siebie sok mleczny. = Droga mleczna, *ast.* pas biały na niebie z północy na południe, w jasnej nocy widziany, niezliczonem mnóstwem gwiazd zasiany. **Mleczotok**, u, *m. anat.* naczynia mleczne. **Mleczowy**, a, e, *p.* od mleczu, *ob.* **Mleczny**. **Mleczysty**, a, e. *p.* pełen mleczu, lub soku mlecznego. **Mleczywo**, a, *n.* nabiał. **Mleko**, a, *n.* płyn biały, tłusty, słodkawy, zbierający się w cycach samic zwierząt ssących. Mleko krowie, kozie, owcze, oślicze, kobyle. Mleko kwaśne, z którego się ser robi. Wyssać co z mlekiem, mieć co z przyrodzenia. Mleko ma jeszcze pod nosem, młokos, co nie wyrósł jeszcze z dziecięcia. Kraj mlekiem i miodem płynący, *fig.* we wszystko obfitujący. = Ptasie mleko, *fig.* rzecz nie mająca bytu. Ptasiego mleka chyba nie dostawało. = sok wielu owoców i roślin. Mleko migdałowe czyli orzechowe.

**Mlewo, Mliwo**, a, *n.* mielenie, melcie. = mąka zmielona.

**Młoćba, y, Młocka**, i, *ż.* **Młócenie**, a, *n.* wybijania ziarna z kłosów cepami lub w młockarni. **Młocek, cka**, *m.* ten co młóci. **Młócić, cę**, *s.cz. nied.* wybijać cepem ziarna z kłosów. **Młockarnia, ni**, *ż.* machina do młócenia zboża. **Młockowy**, a, e, *p.* od młocka.

**Młocisko**, a, *n.* rękojeść młota.

**Młodeńki**, a, ie, *p.* młodziutki. **Młódka**, i, *ż.* młoda kobieta. = młoda samica. = młodsza karta. **Młodnieć, ję**, *s.n. nied.* odmładzać się. **Młodo**, *ps.* jak młody, *np.* wyglądać. = będąc jeszcze młodym. Młodo się ożenił. Młodo zszedł ze świata. **Młodociany**, a, e, *p.* pierwszej młodości. Wiek młodociany, od 9 do 14 roku. **Młodolatek, tka**, *m.* człowiek młodoletni. **Młodoletni**, a, e, *p.* lat zupełnych nie mający, małoletni. **Młodość, ści**, *ż.* młody wiek, poczynający się od 14 roku. Młodość, płochość, kto młody, to i płochy. **Młodsza, ej**, *ż.* pokojówka. **Młody**, a, e, *p.* w młodym wieku będący, *np.* człowiek; nie stary, *np.* pies, drzewo. Z młodu, od młodości. Za młodu, w młodości, w młodym wieku. Pan młody, panna młoda, mężczyzna i kobieta, co się mają pobrać. = świeży, *np.* ser, wino, śmietana. Młode piwko szumi, *fig.* młodzi ludzie swawolą, brykają. **Młodysz**, a, *m.* młodo wyglądający. **Młódź, dzi**, *ż. zbior.* młodzi ludzie, młodzież. **Młodzian, Młodzianin**, a, *m.* młody człowiek. **Młodzianki**, ów, *l.m.* niemowlęta, które Herod kazał pomordować. Święto młodzianków. Dzień młodziankowy, czwarty po narodzeniu Pańskiem. **Młodzić, dzę**, *s.cz. nied.* odmładzać. = się, *s.z.* odmładzać się. **Młodzieńczy**, a, e, *p.* od młodzieńca. Wiek młodzieńczy, od 14 do 24 roku. **Młodzieńczyk**, a, *m.* młodzik. **Młodzieniaszek, szka**, *m.* młode pachołę. **Młodzieniec, úca**, *m.* młody mężczyzna. **Młodzienny, Młodzieński**, a, e, *p.* od młodzieńca, młodzieńczy. **Młodzieństwo**, a, *n.* wiek młodzieński. **Młodzież, y**, *ż. zbior.* młodzi ludzie. = młode latorośle. = mniejsza zwierzyna: zające, lisy, sarny, słonki, bekasy. **Młodzik**, a, *m.* młodzieńczyk. = młody, niedoświadczony człowiek. = nowicyusz. **Młodziuchno, Młodziutko, Młodziusieńko, Młodziuteńko**, *ps.* bardzo młodo. **Młodziuchny, Młodziutki, Młodziusieńki, Młodziuteńki**, a, e, *p.* bardzo młody. **Młodziwo**, a, *n.* pierwsze mleko krowy po ocieleniu się. **Młodzizna, y**, *ż. zbior* młodzież, młody płód zwierzęcy, roślinny. **Młokicina, y**, *ż.* witwina. **Młokos**, a, *m.* chłystek, który ma jeszcze mleko pod nosem.

**Młon**, u, *m* rękojeść żarn.

**Młot**, a, *m.* kawał żelaza osadzonego na trzonku, narzędzie do kucia, przybijania. = *zool.* ryba chrząstkowa, żarłoczna, z głową do młota podobną. **Młotek, tka, Młoteczek, czka**, *m. zdrob.* od **Młot**. = *anat.* jedna z czterech kostek słuchowych w uchu, której trzonek przytwierdzony jest do błony bębenkowej. **Młotnik**, a, *m.* ten co młotem robi. **Młotny, Młotowy**, a, e, *p.* od młota.

**Młoto**, a, *n.* słodziny.

**Młyn**, a, *m.* budynek w którym mielą zboże, rozcierają na proch niektóre ciała, tłoczą olej. Młyn wodny, wietrzny, koński, parowy. *Przysł.* Kto pierwszy do młyna, pierwszy zmiele. Póty młyn miele, póki wody staje. **Młynarczyk**, a, *m.* czeladnik młynarski. **Młynarka**, i, *ż.* żona młynarza. **Młynarski**, a, ie, *p.* od młynarza. **Młynarstwo**, a, *n.* rzemiosło młynarskie. **Młynarz**, a, *m.* ten co zboże miele. **Młynek, nka**, *m. zdrob.* od **Młyn**. = Młynek do kawy, machinka do mielenia kawy. = narzędzie do czyszczenia zboża. = Młynek dziecinny, z kart lub deszczułek na kijku, obracających się za powiewem wiatru na kształt skrzydeł wiatraka. Dać młynka, szybko się okręcić; *fig.* wykręcić się, wywinąć się z czego. = szybkie wywijanie kijem, pała-

szem. Bronić się młynkiem. = Młynek u okna, kręcidło blaszane do napuszczania świeżego powietrza. **Młynica**, y, *ż.* miejsce na którem młyn stoi. **Młyniec**, ńca, *m.* tylko w przyp. 6: **młyńcem**, kręcąc się, obracając się dokoła. Toczyć się, potoczyć się, stoczyć się młyńcem. Głowa chodzi mi młyńcem, coś się w niej obraca, jak koło w młynie. **Młynkować**, uję, *s.cz. nied.* czyścić zboże młynkiem. = *s.n.* wykręcać się, wywijać się. Młynkować językiem, mieć językiem. **Młynkowanie**, a, *n.* czyszczenie zboża młynkiem. = Młynkowanie językiem, mielenie językiem. **Młynobudownictwo**, a, *n.* sztuka budowania młynów. **Młyński**, a, ie, *p.* od młyna, *np.* kamień.

**Mnemonika**, i, *ż.* (z grec.), sztuka porządkowania w pamięci wyrazów, faktów, końcem łatwiejszego ich spamiętania.

**Mnich**, a, *m.* zakonnik. **Mnichostwo**, a, *n.* stan mnisi. **Mnichowski**, a, ie, *p.* mnisi: mniszy, zakonniczy.

**Mniej**, *ps. stop. wyż.* od **Mało**. Mniej więcej, mniej albo więcej, blizko, około, prawie. Nie mniej, tyle, równie; także; z tem wszystkiem, jednak, atoli. **Mniejszeć**, ję, *s.n. nied.* mniejszym się stawać. **Mniejszość**, ści, *ż.* mniejsza liczba, mniejsza ilość. Opozycya w Izbach jest mniejszością, która gdy się stanie większością, staje się rządem. **Mniejszy**, a, e, *p. stop. wyż.* od **Mały**. Księżyc mniejszy od ziemi. Mniejsza przykrość się nie czuje, kiedy większa następuje, *przysł.* Mniejsza o to, mniej dbam o to. **Mniejszyć**, szę, *s.cz. nied.* zmniejszać.

**Mniemać**, am, *s.n. nied.* sądzić, rozumieć, domyślać się. **Mniemanie**, a, *n.* rozumienie o czem, zdanie, opinia, domysł. **Mniemany**, a, e, *p.* na mniemaniu oparty.

**Mniszek**, szka, *m. zdrob.* od **Mnich**. = *zool.* pliszka czerniec, samica z czarną głową. = *bot.* brodawnik mleczowaty, podróżnik pospolity. = Zły mniszek, łojad mordownik. **Mniszka**, i, *ż.* zakonnica. = *zool.* prządka mniszka, owad. **Mniszyć**, szę, *s.cz. nied.* mniszkiem kogo uczynić. = Mniszyć świnie, czyścić świnie dla łatwiejszego nakarmienia.

**Mnogi**, a, ie, *p.* liczny. = *gram.* Liczba mnoga. **Mnogo**, *ps.* licznie, wiele. **Mnogobarwny**, a, e, *p.* z mnogich barw złożony. **Mnogogrzeszny**, a, e, *p.* mnogie grzechy mający. **Mnogoimienny**, a, e, *p.* wiele imion mający. **Mnogolin**, a, *m. zool.* ryba koścista, skrzelowata, piersiopletwa. **Mnogoplemienny**, a, e, *p.* z wielu plemion złożony, lub na wiele plemion rozrodzony. **Mnogopletw**, a, *m. zool.* ryba koścista, skrzelowata, brzuchopletwa. **Mnogość**, ści, *ż.* mnoga liczba. = *aryt.* liczba powstała z pomnożenia dwóch liczb przez się. **Mnóstwo**, a, *n.* mnogość, wielka ilość. **Mnożenie**, a, *n.* pomnażanie, rozmnażanie. = *aryt.* działanie, za pomocą którego mnożymy dwie liczby przez siebie. **Mnożna**, ej, *ż. aryt.* liczba pierwsza, która się przez drugą mnoży. **Mnożnik**, a, *m. aryt.* liczba mnożąca, przez którą się pierwsza mnoży. **Mnożność**, ści, *ż.* własność mnożenia się. Natura obdarzyła ryby nadzwyczajną mnożnością. **Mnożny**, a, e, *p.* licznie mnożący się. Króliki są bardzo mnożne. **Mnożyć**, ię, *s.cz. nied.* pomnażać, rozmnażać, *np.* dzieci, domowe zwierzęta. = *aryt.* powtarzać liczbę jaką tyle razy, ile jest w drugiej danej jedności. = się, *s.z.* pomnażać się, rozmnażać się. Rośnijcie i mnóżcie się. **Mnożyciel**, a, *m.* ten co mnoży, pomnaża, rozmnaża.

**Moc**, y, *ż.* siła. Chodzić o swojej mocy, o swojej sile, bez cudzej pomocy. = dzielność, potęga. Moc duszy, umysłu. = tęgość, dychtowność. Moc płótna, skóry, sukna, materyi. = władza. Dać co komu w moc, pod moc. Dostać się pod czyję moc. Mieć moc nad sobą. To nie jest w mojej mocy. = W moc, na mocy, z mocy, na fundamencie. Na mocy prawa, traktatu, umowy. = przemoc, gwałt.

Mocą zmusić do czego. = wielo, siła czego. W porażce, bitnych żołnierzy moc stracili. Mocarka, i, *ż.* mocna, potężna pani. Mocarski, a, ie, *p.* od mocarza lub mocarstwa. Mocarstwo, a, *n.* państwo, potencya. Mocarz, a, *m.* człowiek celujący mocą, *np.* Samson, Herkules. = pan mocny, potężny, potentat. Mocen, cna, cne, *p.* mający moc, prawo, możność uczynienia czego. Mocnić, nię, *s. cz. nied.* wzmacniać. = się, *s. z.* Mocnieć, ję, *s.n. nied.* mocnym się stawać, wzmacniać się. Mocno, *ps.* silnie, *np.* uderzyć, opierać się. = tęgo. Ten szewc, krawiec mocno robi. = bardzo, *np.* kochać, nienawidzieć, zastanawiać się nad czem, dziwić się czemu. = usilnie, *np.* prosić, błagać, nastawać. Mocność, ści, *ż.* silność. Mocnowierny, a, e, *p.* mocno wierzący. Mocny, a, e, *p.* silny, *np.* człowiek, lew. = niedający się łatwo złamać, stłuc, urwać, rozbić, *np.* kij, szkło, powróz, niel, żelazo. = chodziwy, *np.* bóty, sukno, płótno. = tęgi, *np.* wino, gorzałka, kawa, herbata. = silnie działający, *np.* lekarstwo, trucizna. = mocno czuć się dający, *np.* mróz, upał, ból, zapach. = niewzruszony, *np.* wola, postanowienie. = gwałtowny, *np.* burza, namiętność. = dzielny, potężny, *np.* umysł, dusza, głowa, charakter. = Mocny w czem, biegły, *np.* w prawie, w historyi. Mocować, uję, *s.cz. nied.* silić, natężać. = się, *s.z.* z kim, pasować się, iść w zapasy, walczyć, *np.* z przeciwnym losem. Mocowanie się, *n.* pasowanie się.

Mocya, yi, *ż.* (z łac.), ruch, agitacya. = wniosek, podanie do Izby sejmowej przez jednego z posłów.

Mocz, u, *m.* ciecz wodnista, ostra, słona, oddzielająca się ze krwi i żółci przez nerki do pęcherza, i z niego kanałem moczowym odchodząca. Moczadło, a, *n.* Moczara, y, *ż.* bagno wodą zalane. Moczenie, a, *n.* zanurzanie, trzymanie przez czas jakiś w wodzie lub w jakim płynie. Moczenie lnu, konopi. Moczenie nóg. = puszczanie moczu. Moczociąg, u, *m. chir.* narzędzie do wyciągania moczu zatrzymanego w pęcherzu, *ob.* Kateter. Moczotok, u, *m.* kanał moczowy. Moczowy, a, e, *p.* od moczu, *np.* kanał. Moczyć, czę, *s.cz. nied.* zanurzać w wodzie, trzymać przez czas jakiś w wodzie. Moczyć len, konopie. Moczyc nogi, = *s.n.* odlewać mocz. Moczyciel, a, *m.* ten co moczy. Moczydło, a, *n.* bagno, kałuża, gdzie len lub konopie moczą. Moczywąs, a, Moczymorda, y, *m.* pijak nałogowy.

Moda, y, *ż* (z franc.), zwyczaj nowy, najczęściej obcy, co do stroju, mieszkania, jedzenia, usłużenia, i t. d. Być w modzie. Iść za modą, stosować się do mody. Wyjść z mody.

Model, u, *m.* (z franc.), wzór. Modelować, uję, *s.cz. nied.* robić modele z gliny, gipsu. Modelowanie, a, *n.* robienie modelów. Modelownia, ni, *ż.* miejsce w hutach przy odlewni, gdzie robią modele do odlewów. Modelownik, a, *m.* ten co robi modele. Modelowy, a, e, *p.* od modelu.

Moderacya, yi, *ż.* (z łac.), umiarkowanie. Moderantyzm, u, *m.* (z franc.), system ludzi umiarkowanych w polityce. Moderat, a, *m.* człowiek umiarkowany. Moderować, uję, *s. cz. nied.* miarkować, umiarkować. = się, *s.z.* miarkować się.

Modła, y, *ż.* model. = *fig.* wzór, prawidło. = modlitwa. = bałwan pogański. Modlarz, a, *m.* bałwochwalca. Modlić się, *s.z. nied.* zanosić modły do Boga. = komu o co, prosić, błagać kogo o co. Modliciel, a, *m.* Modlicielka, i, *ż.* ten, ta co się modli. Modlitewka, i, *ż. zdrob.* krótka modlitwa. Modlitewny, a, e, *p.* od modlitwy. Modlitwa, y, *ż.* prożba do Boga.

Modniarka, i, *ż.* kobieta robiąca stroje nowieście. Modnie, *ps.* podług mody. Modnieć, ję, *s.n. nied.* stawać się modnym. Modnis, sia, *m.* fircyk modny. Modny, a, e, *p.* stosujący się do mody. = zrobu-

ny podług mody, *np.* frak, kapelusz.

**Modrak**, a, *m. bot.* chaber bławatek. **Modrawe**, *ps.* błękitnawo. **Modrawy**, a, e, *p.* błękitnawy. **Modro**, *ps.* błękitnie. **Modroblady**, a, e, *p.* biadobłękitny. **Modrooki**, a, ie, *p.* mający błękitne oczy. **Modrość**, ści, *ż.* kolor błękitny. **Modry**, a, e, *p.* błękitny, niebieski.

**Modrzew**, ia, *m. bot.* (Larix), drzewo z familii iglastych, ma korę siwą, łuszczkowatą, ale nie tak popękaną jak zwyczajna sosna, na zimę zrzuca, a na wiosnę rozwija nowe szpilki zielone, dorasta do stu stóp wysokości, w budowli i w wodzie wieki przetrwać może. **Modrzewina**, y, *ż. bot.* (Andromeda), roślina z familii wrzosowatych. **Modrzewowy**, a, e, *p.* od modrzewia. Modrzewowa żywica, czyli terpentyna wenecka.

**Módz, mogę**, *s.n. nied.* (z wyraźnym trybem bezok.), mieć moc, zdołać. Kto nie jest architektem, może być mularzem; może być cyrulikiem, kto nie jest lekarzem. = (z domyślnym trybem bezok.), Nie wszystko możemy, co chcemy. = mieć wielką moc, wielkie znaczenie, przemagać. U Turków pieniądze bardzo wiele mogą.

**Mogiła**, y, *ż.* pagórek z ziemi usypany nad grobem. **Mogiłka**, i, *ż. zdrob.* od Mogiła. Mogiłki, cmentarz. **Mogilny**, a, e, *p.* od mogiły.

**Mahoryca**, a, *m.* to samo znaczy na Rusi, co litkup w innych częściach Polski.

**Mój, moja, moje**, *zmk.* dzierżawczy, do mnie należący. Moje, co do mnie należy, moja własność.

**Moka**, i, *ż.* najprzedniejsza kawa, tak zwana od miasta arabskiego tego nazwiska.

**Moknąć, nę**, *s.n. nied.* stawać się mokrym zostając na deszczu. = być zanurzonym w wodzie lub płynie jakim. Skóra moknie w wodzie, piołun w wódce. **Mokradła, Mokrzadła**, i, *ż.* mokrość, mokrota = i **Mokradlina**, y, *ż.* mokry grunt, wilgotne miejsce. **Mokrawy**, a, e, *p.* nieco mokry. **Mokro**, *ps.* pełno mokrości, *np.* na dworze, na ulicach. **Mokrość, ści, Mokrota**, y, *ż.* stan tego co jest mokre. **Mokry**, a, e, *p.* zmoczony, wilgotny. Mokra śmierć, *fig.* przez utonienie. **Mokrzec, rca**, *m.* **Mokrzyca**, y, *ż. bot.* (Stellaria media), muchotrzew właściwy. = Mokrzyca, choroba w ogonie cugowych bydląt; strup u konia pod kolanami. **Mokrzycznik**, a, *bot. ob.* Sitowiec. **Mokrzydło**, a, *n.* mokry grunt. **Mokrzyny, Mokrzyszy, Mokrzyska**, *l.m.* mokre miejsca.

**Mól, mola**, *m. zool.* bardzo drobna ćma nocna, której gąsienica mnoży się w futrach, odzieży, książkach. Siedzi jak mól w książkach, *fig.* ślęczy nad książkami. = *fig.* frasunek, strapienie, zgryzota. Każdy ma swego mola, co go gryzie, *przysł.* = nieżywy i bezkształtny płód, zaśniad.

**Molibdan**, u, *m. chem.* sól złożona z kwasu molibdenowego i z zasady. **Molibden**, u, *m.* metal niedawno odkryty. **Molibdenit**, u, *m. min.* siarczyk molibdenu. **Molibdenowy**, a, e, *p.* od molibdenu, *np.* kwas.

**Molik**, a, *m. zool.* roztocz, owad drobny, zaledwie gołem okiem dostrzeżony, mnożący się w chlebie, serze.

**Molodec, dca, Molojec, jca, Molodziec, dzica**, *m.* (ruskie wyrazy), młodzieniec. **Molodyca**, y, *ż.* młoda kobieta zamężna.

**Moletoczyna**, y, *ż.* dziury przez mole toczone. = rzeczy przez mole pogryzione. **Molowaty, Molisty**, a, e, *p.* pełen moiów. **Molownik**, a, *m. bot.* ziele stoziarn od moiów chroniące.

**Momencik**, u, *m. zdrob.* od **Moment**, u, *m.* chwila. W ten moment. Za moment. Na moment. W momencie. Co moment. = *mech.* iloczyn siły przez ramię drąga, za pomocą którego ta siła działa. **Momentalnie**, *ps.* na moment, chwilowo. **Momentalny, Momentowy**, a, e, *p.* moment trwający.

**Momot**, a, *m.* jąkało. **Momotać**, co

*t.n. nied.* jąkać się. **Momotliwy**, a, e, *p.* zająkliwy.

**Monachomachia**, ii, *ż.* (z grec.), wojna mnichów, żartobliwy poemat biskupa Krasickiego.

**Monarcha**, y, *m.* (z grec. łac.), samowładca, król, cesarz. **Monarchia**, ii, *ż.* państwo, którem rządzi monarcha. **Monarchicznie**, *ps.* sposobem monarchicznym. **Monarchiczny**, a, e, *p.* od monarchii lub monarchy, *np.* państwo, władza, rząd. **Monarchini**, ni, *ż.* samowładczyni. **Monarchista**, y, *m.* stronnik monarchii, rządu monarchicznego. **Monarchizm**, u, *m.* system stronników monarchii. **Monarszy**, a, e, *p.* do monarchy należący, od niego pochodzący, *np.* berło, rozkaz, postanowienie.

**Monaster**, u, *m.* (z grec. łac.), klasztor greckiego wyznania. **Monasterski**, a, ie, *p.* do monasteru należący.

**Moneta**, y, *ż.* (z łac.), pieniądz. Moneta złota, srebrna, miedziana, zdawkowa. = drobne pieniądze. = Płacić komu równą monetą, *fig.* oddać wet za wet, odpłacić się. Płacić fałszywą monetą, *fig.* płacić złem za dobre, płacić niewdzięcznością. **Monetny**, **Monetowy**, a, e, *p.* od monety.

**Monitor**, a, *m.* (z łac.), napominacz. = tytuł pism periodycznych.

**Monolit**, u, *m.* (z grec.), kolumna, obelisk z jednego kamienia.

**Monolog**, u, *m.* (z grec.), rozmowa z sobą samym.

**Monoman**, a, *m.* cierpiący monomanią. **Monomania**, ii, *ż.* pomieszanie umysłu pochodzące z zajęcia się jedną tylko myślą.

**Monopol**, u, *m.* **Monopolium**, *n.* **Monopolia**, *l.m.* (z grec.), wolność kupowania i przedawania nadana jednej osobie z wyłączeniem i szkodą wszystkich innych. **Monopolista**, y, *m.* ten co ma sobie nadany monopol.

**Monosyllaba**, y, *ż.* (z grec.), wyraz jednozgłoskowy.

**Monotonia**, ii, *ż.* (z grec.), jednotonność. = jednostajność. **Monotonny**, a, e *p.* jednotonny. = jednostajny.

**Monstrancya**, yi, *ż.* (z łac.), naczynie kościelne, w którem ukazują hostyą poświęconą ludowi, i w którem ją w processyach obnoszą.

**Monstrum**, *n. nieod.* **Monstra**, *l.m.* (z łac.), potwór.

**Montowy**, a, e, *p.* (o mące), najlepszego gatunku. Bułka montowa.

**Montwa**, y, *ż. bot. ob.* **Trzmielina**.

**Monument**, u, *m.* (z łac.), pomnik.

**Monumentalny**, a, e, *p.* pomnikowy

**Mopka**, i, *ż.* suczka mopsów, mopsica. **Mops**, a, *m.* **Mopsik**, a, *m. zdrob.* gatunek piesków z zadartym nosem. **Mopsi**, a, e, *p.* od mopsa. Nos mopsi. **Mopsowaty**, a, e, *p.* podobny do mopsa.

**Mor**, u, *m.* nagłe umieranie ludzi lub bydła z głodu, lub z morowego powietrza. = morowe powietrze.

**Mora**, y, *ż.* żmora, nocne duszenie. = materya jedwabna w desenie podobne do fali.

**Morąg**, a, *m.* zwierz morągowaty. = u, *m.* pas na skórze zwierzęcej ciemniejszy niż tło. **Morągowaty**, a, e, *p.* mający pasy różnego koloru, *np.* pies, kot, tygrys.

**Moralista**, y, *m.* nauczyciel moralności. **Moralizować**, uję, *s.cz. nied.* kogo, prawić komu morały. **Moralnie**, *ps.* podług prawideł moralności. **Moralność**, ści, *ż.* wiedza powinności ludzi jednych względem drugich; prawidła obyczajności, moralnego postępowania. = moralne postępowanie. = sens moralny w bajce. **Moralny**, a, e, *p.* tyczący się moralności. Nauka moralna, nauka obyczajowa, etyka. = moralnie postępujący. Człowiek moralny. = oparty na mocnem prawdopodobieństwie. Pewność moralna. = duchowy, niemateryalny. Przyczyna, pobudka moralna. **Moral**, u, *m.* uwaga, przestroga moralna. Prawić komu morały.

**Mord**, u, *m.* (z niem.), morderstwo.

**Morda**, y, *ż.* **Mordka**, i, *ż. zdrob.* pysk u zwierząt. = *gmin.* gęba. Dać komu w mordę.

**Morderca**, y, *m.* zabójca. **Morderczy**,

**Morderski**, a, e, *p.* zabójczy. **Morderczyna**, y, **Morderka**, i, *ż.* ta co kogo zamordowała. **Morderstwo**, a, *n.* zabójstwo rozmyślne. **Mordować**, uję, *s.cz. nied.* zabijać. = męczyć, trudzić, fatygować. = **się**, *s.z* nawzajem się zabijać. = męczyć się, trudzić się. **Mordownik**, a, *m.* morderca. = *bot.* (Aconitum Napellus), *ob.* Tojad mordownik.

**Morela**, i, *ż. bot.* (Prunus armeniaca), gatunek śliwki pochodzącej z Azyi i jej owoc, a są dwojakie: większe, to jest aprykozy, i mniejsze, to jest właściwe morele.

**Mores**, *nieod.* (z łac.), obyczajność. Znać mores. Nauczyć kogo mores.

**Morfina**, y, *ż. chem.* substancya usypiająca z opium wydobywana. Occian morfiny, gwałtowna trucizna.

**Morg**, u, *m.* miara powierzchni. Morg polski ma w sobie 56,15 arów francuzkich.

**Morówka**, i, *ż.* wrzód morowy. **Morowy**, a, e, *p.* od moru. Bolączka morowa. Morowe powietrze. = z mory. Suknia morowa.

**Morski**, a, ie, *p.* od morza, *np.* bitwa, podróż, rozbojnik. = w morzu będący, z morza pochodzący, *np.* ryby, rośliny. **Morszczyzna**, y, *ż.* wszystko co morze wydaje: rośliny, ryby, muszle, i t.d. = drobny, gęsty deszczyk napędzony wiatrem od morza.

**Morwa**, y, *ż. bot.* (Morus), drzewo morwowe i jego owoc; dwa są gatunki tego drzewa: morwa biała, której liśćmi karmią się jedwabniki, i morwa czarna, oba ze Wschodu. **Morwowy**, a, e, *p.* od drzewa lub owocu morwy.

**Morze**, a, *n.* woda zalewająca część kuli ziemskiej. = Za morzem, *fig.* bardzo daleko.

**Morzenie**, a, *n.* zadawanie śmierci. Morzenie głodem, głodzenie na śmierć. **Morzyć**, rzę, *s.cz. nied.* zadawać śmierć. = *fig.* topić, tracić. W żartach człek morzy tęsknicę. = Morzyć głodem, głodzić na śmierć. = Sen mnie morzy, męczy, dręczy. = Morzyć się głodem, dręczyć się głodem. **Morzymord**, u, *m. bot.* (Aconitum anthora), dobry mniszek, gatunek tojadu. **Morzysko**, a, *n.* morzenie, rznięcie w żołądku. Kiszka morzyskowa, *anat.* kolkowa, kobielista.

**Mość**, ści, skróc. z Miłość, *ob.* ten wyraz.

**Mościć**, szczę, *s.cz. nied.* słać drogę podobnie jak się most robi. **Mościna**, y, *ż.* dyl, tarcica u mostu. = nędzny, lichy most. **Mościsko**, a, *n. zgrub.* brzydki most.

**Mościwać**, **Mościać**, am, *s.n. nied.* komu, tytułować kogo mościwym panem. **Mościwy**, a, e, *p.* skróc. z Miłościwy.

**Mosiądz**, u, *m.* ałiaż miedzi z trzecią częścią cynku. **Mosiężnictwo**, a, *n.* rzemiosło mosiężnika. **Mosiężniczka**, i, *ż.* żona mosiężnika. **Mosiężniczy**, a, e, *p.* od mosiężnictwa. **Mosiężnik**, a, *m.* ten co robi z mosiądzu. **Mosiężny**, a, e, *p.* z mosiądzu, *np.* lichtarz.

**Moskal**, a, *m.* rodem z państwa moskiewskiego. **Moskiewka**, i, *ż.* kobieta z tegoż państwa rodem. **Moskiewski**, a, ie, *p.* od Moskwy (państwa), *np.* wielki kniaź, car. = od Moskwy (miasta), *np.* uniwersytet. **Moskiewszczyzna**, y, *ż.* cokolwiek jest moskiewskiego; język, zwyczaje, obyczaje, i t. d. **Moskwa**, y, *ż.* państwo moskiewskie. = stolica tego państwa. = *zbior.* Moskale.

**Mosiem**, **Mosiemin**, a, *m.* (z arab.), prawowierny, nazwisko Mahometanów.

**Most**, u, *m.* budowa drewniana lub kamienna na rzece, do jej przebycia. = Kłaść, słać, padać mostem, *fig.* pomostem, pokosem, jeden koło drugiego. Kłaść się mostem, padać mostem, *fig.* słać się pod nogi, rzucać się do nóg. **Mosteczek**, **czka**, *m. zdrob.* od **Mostek**, tka, *m.* mały most. = Mostek, *anat.* kość piersiowa, z którą stykają się przednie żebra za pomocą części chrząstkowatych. = część wołu lub cielęcia od piersi. **Mostkowy**, a, e, *p.* od mostka, *np.* pieczenia. **Mostowe**, go, *n.* opłata

za przejazd przez most. **Mostowniczy**, ego, *m.* urzędnik w W. X. L. mający dozór nad mostami. **Mostowy**, a, e, *p.* od mostu. = ego, *m.* wybierający myto na moście.

**Moszcz**, u, *m.* sok słodki z winogron wyciśnięty, który przez fermentacyą zamienia się na wino. **Moszczowy**, a, e, *p.* od moszczu.

**Moszenka**, i, *ż. zdrob.* od **Moszna**, y, *ż.* mieszek, worek. = Moszna sercowa, *anat.* osierdzie. Moszenki, dwie torebki błoniste zawierające w sobie jądra męzkie. = *bot.* Moszenki albo moszenkowe drzewo (Colutea), roślina mająca strąki niby moszenki. **Moszenkowy**, **Moszonowy**, a, e, *p.* od moszenki. od moszny.

**Motać**, am, *s.cz. nied.* nawijać na motowidło nici, jedwab. wszelką przędzę. = *fig.* matać. mącić, plątać, wikłać. **Motacz**, a, *m.* **Motaczka**, i, *ż.* ten, ta co mota. **Motanie**, a, *n.* nawijanie na motowidło. **Motek**, tka, *m.* nici nawinięte na motowidło.

**Motłoch**, u, *m.* stłok, natłok pospólstwa, zgraja, hałastra, tałałajstwo.

**Motor**, a, *m.* ten co ruch czemu nadaje. **Motorny**, a, e, *p.* ruchawy, obrotny.

**Motowąz**, węza, *m.* sznurek którym przewięzują nici namotane na motowidło. = sznur z naczepianemi haczykami do łapania węgorzy. **Motowidło**, a, *n.* narzędzie do motania nici. **Motuz**, a, *m.* postronek.

**Motyczka**, i, *ż. zdrob.* od **Motyka**, i, *ż.* narzędzie żelazne, nieznacznie zgięte w pośrodku, na rękojeści osadzone, i służące do okopywania roślin, kopania ziemi, gdy ta ma być uprzątniona. Porwać się z motyką na słońce, *fig.* porwać się na mocniejszego, lub na to, czemu podołać nie można.

**Motylek**, lka, *m. zdrob.* od **Motyl**, a, *m. zool.* owad skrzydlaty, przemieniony na wiosnę z poczwarki, która się w jesieni jako gąsienica zaskiepiła. Są motyle dzienne, wieczorne, i nocne czyli ćmy. = *fig.* osoba płocha, niestała. **Motyli**, a, e, *p.* od motyla. **Motylica**, y, *ż. zool.* robak z gromady wnętrznych, płaskatych. = choroba owiec i koni pochodząca z drażnienia wnętrzności przez tego robaka. **Motylkować**, uję, *s.n. nied.* latać jak motylek. **Motylkowy**, a, e, *p.* od motylka. = *bot.* Rośliny motylkowe czyli groszkowe, mające koronę motylkową, pięć płatkową.

**Mowa**, y, *ż.* zdolność mówienia. Różnimy się ludzie od zwierząt rozumem i mową. = mówienie. Nie dbać na ludzkie mowy. = język którym naród jaki mówi. = rzecz do kogo miana. Mowy Cycerona, Demostenesa. **Mowca**, y, *m.* ten co mową umie poruszyć, rozrzewnić, przekonać. **Mówić**, wię, *s.cz.* i *n. nied.* słowy myśli swoje wyrażać. Mówić głośno, pocichu, wyraźnie, niewyraźnie. Mówić po polsku, po francuzku, po włosku, po angielsku. = odmawiać. Mówić pacierz, różaniec. = rozmawiać. Mówić z kim o czem, o kim. Mówić dobrze, źle o kim. = Mówić do kogo, przemawiać, *np.* do króla, do ludu, do wojska. = powiadać. Nie mów tego nikomu. Nie mówi tego co myśli. Prawdę mówić. Między nami mówiąc. = *fig.* wyrażać myśli pismem. Prawo wyraźnie mówi. **Mówienie**, a, *n.* wyrażanie myśli mową. **Mownica**, y, *ż.* miejsce podniesione, z którego mowca mówi, osobliwie w Izbie sejmowej. **Mowność**, ści, *ż.* skłonność do mówienia, gadatliwość. Milczenia rzadko kto żałował, a mowności często. **Mowny**, a, e, *p.* skłonny do mówienia, gadatliwy.

**Mozajka**, i, *ż.* z gustownie dobranych i ułożonych kamyczków malowidło, którem w starożytności zdobiono ściany i posadzki. **Mozajkować**, uję, *s.cz. nied.* mozajką wykładać. **Mozajkowy**, a, e, *p.* od mozajki, z mozajki.

**Móżdżek**, dżka, *m. zdrob.* od **Mózg**. Móżdżek cielęcy, barani. = *anat.* mały mózg w tyle głowy, oddzielony ścianką od mózgu wielkiego.

**Mozdzierzyk**, a, *m. zdrob.* od **Mo-**

**zdzierz**, a, *m.* naczynie kuchenne i aptekarskie, kamienne, żelazne lub mosiężne, w którem się co tłucze. = działo krótkie, ale znacznej średnicy, do rzucania bomb. **Mozdzierzowy**, a, e, *p.* od mozdzierza. **Może**, *ps.* wyrażający możebność, niepewność. powątpiewanie. **Możebnie**, *ps.* być może. **Możebność**, ści, *ż.* stan tego co być może. **Możebny**, a, e, *p.* mogący być. **Mózg**, u, *m anat.* substancya miękka, szara. wypełniająca czaszkę, której przedłużeniem jest szpik pacierzowy = *fig.* rozum. Niemieć mózgu w głowie Suszyć sobie mózg nad czem. **Mozgowiec**, wca, *m.* człowiek zarozumiały, uparty. **Mozgownia**, ni. **Mozgownica**, y, *ż.* czaszka mozgowa: *fig.* głowa, rozum. **Mozgowy**, a, e, *p.* od mózgu, *np.* błony. **Można**, *nieos.* wolno. godzi się. = Co można. co kto może Jak można, jak kto może. Czyż można? czy podobna? czy sposób? **Możnie**, *ps.* potężnie **Możniec**, jęc, *s.n. nied* stawać się możnym. **Możność**, ści, *ż.* moc, przemożenie, zdolność, wydołanie. Każdy podług swojej możności. = moc wielka, potęga. **Możnowładca**, y, *m* możnywładca, wielki pan magnat. **Możnowładczy**, **Możnowładny**, a, e, *p.* od możnowładcy lub możnowładztwa **Możnowładztwo**, a, *n* rząd możnowładców, rząd arystokratyczny, oligarchia. **Możny**, a, e, *p.* wiele mogący, mocny, potężny. = Możny w co, zamożny w co = Możni (domyślając się panowie).

**Mozol**, u, *m.* **Mozola**, y, *ż.* stwardniała skóra na rękach, na nogach. = *fig.* przykry trud, przykra praca. **Mozolić**, lę, *s.cz. nied.* trudzić, naprzykrzać się, kłopotać głowę. Mozolić sobie głowę, suszyć mózg nad czem. = się, *s.z.* męczyć się, mordować się. Mozolić się nad robotą. **Mozolnie**, *ps.* z utrudzeniem. **Mozolny**, a, e, *p.* z wielkim trudem połączony, *np.* praca. **Mozolowatość**, ści, *ż.* twardość podobna do mozołów. **Mozolowaty**, a, e, *p.* podobny do mozołów, *np.* fistuła.

**Mroczność**, ści, *ż.* ciemność. **Mroczny**, a, e, *p.* ciemny, zaćmiony **Mroczyć**, czę, *s.cz. nied.* ćmić, zaciemniać. = Mroczy się, zmierzcha się. = chmurzy się. **Mrok**, u, *m.* zmrok. Mrokiem, zmrokiem, o zmroku.

**Mrówczany**, **Mrówczy**, a, e, *p.* od mrówek. Kwas mrówczany. Mrówcza poczwarka. **Mrowie**, a, *n. zbior.* kupa mrówek. Ludzi tu jak mrowia. = dreszcz, cierpnienie skóry, jak gdyby po niej mrówki łaziły. Aż mrowie przechodzi po mnie. **Mrowisko**, a, *n.* kopiec mrówczy. = *fig.* zgraja, tłum, liczna, gromada. **Mrowisty**, a, e, *p.* pełen mrówek. **Mrówka**, i, *ż.* **Mrówczeczka**, i, *ż. zdrob. zool.* owad gromadnie żyjący w kopcach, które sobie zdrobnych gałązek i szpilek drzew sypie. **Mrówkojad**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczerbatych, długojęzycznych, karmi się mrówkami. **Mrówkolew**, lwa, *m. zool.* owad skrzydlaty z gromady żyłkoskrzydłych, którego gąsienica żywi się mrówkami.

**Mróz**, mrozu, *m.* zimno od którego woda marznie. Mróz tęgi, trzaskający. Mróz bierze. Mróz trzyma. Mróz zwolnił, zelżał, puścił. = dreszcz. Aż mróz po mnie przechodzi, jak wspomnę o tem. **Mrożenie**, a, *n.* zamrażanie. **Mrozić**, żę, *s.cz. nied.* mrozem ścinać, zamrażać. Ten co dał co mrozi, dał i to co grzeje. = się, *s.z.* ziębnąć na mrozie. Rolnik dla wygód cudzych piecze się i mrozi. **Mroźno**, *ps.* zimno z mrozem. **Mroźność**, ści, *ż.* zimno mroźne. **Mroźny**, a, e, *p.* sprawujący mróz, bardzo zimny, *np.* wiatr. **Mrozowaty**, a, e, *p.* (o koniach), siwy z pomieszaną szeréią czarną, i rozrzuconemi jabłkami czarnemi.

**Mru, Mru**, naśladowanie głosu niedźwiedzia. Ani mru mru, ani mi słowa nie pisnąć. **Mrucześć**, czę, *s. n. nied.* **Mruknąć**, nę, *jednot.* mamrzeć, marmotać. **Niedźwiedź**, kot

mruczy. Człowiek nieukontentowany mruczy. Mruknął coś pod nosem. = *fig.* szemrać, sarkać. Nie wskóra, kto mruczy. = szmer wydawać. Strumyk mruczy. **Mruczek, czka**, *m. zool. ob.* **Mruk.** = gra w której osoba mająca zawiązane oczy poznaje inne po mruku. **Mruczenie, a**, *n.* marmotanie. = *fig.* szemranie, sarkanie. = wydawanie szmeru. **Mruczliwy**, *ob.* **Mrukliwy. Mruczydło**, *ob.* **Mruk.**

**Mrug, u**, *m.* mgnienie okiem, skinienie okiem. **Mrugać, am**, *s.n. nied.* migać okiem, ruszać powiekami. **Mrugnąć, nę**, *s. jednot.* mignąć okiem. Mrugać, mrugnąć na kogo, skinieniem oka dać mu o czem znać, na migi z kim rozmawiać. Próżna mrugać na ślepego. **Mrugała, y**, *m.* ten co mruga na kogo. **Mruganie, a**, *n.* miganie okiem. **Mrugnienie, a**, *n.* mignienie okiem.

**Mruk, u**, *m.* mruczenie. = **a**, *m.* człowiek mrukliwy, mruczydło. = człowiek ponury, posępny, mało mówiący. Stojąc w kątach jakby mruki, nie gadają do siebie. =: *zool.* ryba koścista z rzędu bezskrzelnych. **Mrukliwie, Mrukliwo**, *ps.* mrucząc. **Mrukliwość, ści**, *ż.* skłonność do mruczenia, zrzędność. **Mrukliwy, a, e**, *p.* skłonny do mruczenia, ciągle mruczący, zrzędny. **Mrukać**, *ob.* **Mruczeć.**

**Mrużek, żka**, *m.* ten co oczy często mruży. **Mrużenie, a**, *n.* oczu, zamykanie ich powiekami. **Mrużony, a, e**, *p.* od mrużenia. Zasłona mrużna, *ob.* **Migawka, Migoblon. Mrużyć, ży**, *s.cz. nied.* zamrużać oczy. = Mrużyć oczy na co, *fig.* nie chcieć czego widzieć.

**Mrzana, y**, *ż. zool.* ryba, klelb.

**Mrzeć, mrę**, *s.n. nied.* umierać. Codzień z nędzy marły Niemców krocie. Mrzeć głodem, zimnem, umierać z głodu, z zimna. = Mrzeć głód, morzyć się głodem.

**Mrzewka, i**, *ż. zool.* białoryb mrzewka, najmniejsza rybka, bo nigdy dwóch cali nie dorastająca, ciało ma wysmukłe, pół przezroczyste, w wielkiem mnóstwie jakoby owies na wodę wysypana, i dla tego także owiesiem, owsikiem zwana.

**Mrzygłód, głoda**, *m.* ten co ze skąpstwa morzy się głodem.

**Mścić się, mszczę się**, *s.z. nied.* na kim, nad kim, wywierać zemstę na kim. **Mściciel, a**, *m.* **Mścicielka, i**, *ż.* ten, ta co się mści. **Mściwie**, *ps.* mściwym umysłem. **Mściwość, ści**, *ż.* skłonność do zemsty. **Mściwy, a, e**, *p.* skłonny do zemsty.

**Msza, y**, *ż.* (z łac.), obrządek ofiary ciała i krwi Zbawiciela. Msza cicha, śpiewana, żałobna. Odprawiać mszą. Słuchać mszy. Służyć do mszy. Już po mszy i po kazaniu, *fig.* już po wszystkiem. **Mszał, u**, *m.* księga kościelna, zawierająca modlitwy jakie kapłan przy mszy odmawia. **Mszalny, a, e**, *p.* od mszy, *np.* ksiądz.

**Mszczenie się**, *n.* wywieranie zemsty.

**Mszeć, ję**, *s.n. nied.* mchem porastać. **Mszenie, a**, *n.* pokrywanie mchem. = **się**, strzępienie się nakształt mchu. **Mszyć, szę**, *s.cz. nied.* mchem okładać, przetykać, okrywać.[1] = strzępić, kutnerować nakształt mchu. = **się**, *s.z.* (o materyach), strzępić się jak mech. **Mszyca, y**, *ż. zool.* drobny owad zielonawy, kupkami na roślinach żyjący. **Mszysty, a, e**, *p.* pełen mchu, mchem okryty.

**Muc, Mucyk, a**, *m.* pies kusy, kudłaty.

**Mucet, u**, *m.* (z niem.), mycka osób duchownych.

**Mucha, y**, *ż. zool.* owad dwuskrzydły, z pyszczkiem mięsistym, włoskami pobocznemi przy rożkach. Ginąć jak mucha. W tym pomorku ludzie jak muchy padali. = Mieć muchy w nosie, *fig.* być kapryśnym, upartym. Wypędzić komu muchy z nosa, *fig.* oduczyć go kaprysów. = Mucha hiszpańska, *ob.* **Kantaryda.** = Mucha na twarzy, *ob.* **Muszka. Muchołówka, i**, *ż. zool.* ptak z rzędu owadożernych, mnóstwo gatunków. = *bot.* (Dionaea muscipula), roślina amerykańska. **Muchomor, a**, *m. bot.* grzyb z rodzaju bedłki muchomor pospolity jest

trucizną na muchy. **Muchotrzew**, ia, *m. bot.* (Stellaria), roślina z familii goździkowych, zwana także gwiaźdnica, gwiazdownica, a jej gatunek, muchotrzew właściwy (Stellaria media), kurzyślep, mokrzec, mokrzyca. = (Centuculus), *ob.* Niedospialek.

**Mufla**, i, *ż. chem.* i *górn.* naczynie żelazne lub gliniane: w muflach żelaznych wytapia się z rudy siarka, w muflach z gliny ogniotrwałej wytapia się cynk z galmanu czyli rudy cynkowej.

**Mul**, a, *m.* zwierzę domowe, z oślicy i ogiera, lub z osła i klaczy.

**Mul**, u, *m.* szlam, błoto na dnie wody.

**Mulać**, am, *s.cz. nied.* gnieść, trzeć aż do zrobienia nagniotka, lub przetarcia skóry do żywego.

**Mularczyk**, a, *m.* czeladnik mularski. **Mularka**, i, *ż.* żona mularza, mularstwo. **Mularski**, a, ie, *p.* od mularza. **Mularstwo**, a, *n.* rzemiosło mularskie, = Wolne mularstwo, stowarzyszenie filantropiczne, którego zasadą jest jedność i równość braterska, a celem wzajemne wsparcie we wszystkich życia przygodach. **Mularz**, a, *m.* ten co muruje z cegły, z kamienia, = Wolny mularz, franmason, członek wolnego mularstwa.

**Mulę**, cia, *n.* źrebię muło. **Muli**, a, e, *p.* od muła. **Mulica**, y, *ż.* samica muła.

**Mulić**, lę, *s.cz. nied.* zamulać, napełniać mułem. **Mulisko**, a, *n.* brzydki szlam. = brzydki mul. **Mulistość**, ści, *ż.* szlamowatość. **Mulisty**, a, e, *p.* pełen mułu, szlamu.

**Mulnik**, a, *m.* przewodnik mułów. **Mułowaty**, a, e, *p.* podobny do muła, *np.* koń. **Mułowy**, a, e, *p.* muli.

**Multan**, u, *m.* bardzo miękka materya wełniana, grubsza od flaneli **Multanka**, i, *ż.* dudka, piszczałka. **Multanowy**, a, e, *p.* z multanu, *np.* spódnica.

**Mumia**, ii, *ż.* ciało sposobem teraz nieznanym nabalsamowane, w grobach egipskich do naszych czasów przechowane. = *fig.* człowiek chudy jak szkielet.

**Mundur**, u, *m.* suknia z kołnierzem, mankietem, wypustkami, wyłogami odmiennego koloru. **Mundurować**, uję, *s.cz. nied.* w mundury ubierać, *np.* wojsko. **Mundurowanie**, a, *n.* ubieranie w mundury. **Mundurowy**, a, e, *p.* od munduru, *np.* surdut, spodnie, guziki. **Mundurzyna**, y, *ż.* lichy mundur. **Mundurzysko**, a, *n.* brzydki mundur.

**Munia**, **Muńka**, *ob.* Niunia.

**Municypalność**, ści, *ż.* (z łac.), rada municypalna. **Municypalny**, a, e, *p.* miejski.

**Munsztuczek**, **Mustuczek**, czka, *m. zdrob.* od **Munsztuk**. = sztuczka w dętych instrumentach która się trzyma w ustach. = rureczka przy cybuchu z rogu, kości, bursztynu, która się trzyma w ustach. **Munsztuk**, **Musztuk**, a, *m.* (z niem.), wędzidło z czankami po obu stronach metalowemi i podbródkiem z łańcuszka. = *fig.* wędzidło, hamulec. **Munsztukowy**, **Musztukowy**, a, e, *p.* od munsztuka.

**Mur**, u, *m.* ściana z cegieł, z kamienia. Mur pruski, ściana drewniana cegłami lub kamykami natykana. Muru głową nie przebijesz. *fig.* niepokonanych przeszkód nie zwyciężysz, mocniejszego nie pokonasz. = *fig.* przedmurze, obrona, puklerz. Murem stawić się, stanąć, silnie się opierać, mocno bronić czego, stanąć w obronie.

**Murawa**, y, *ż.* ziemia trawą zarosła, trawnik.

**Murek**, rka, *m. zdrob.* od **Mur**. = przymurek u kominka. Postawić co na murku. **Murgrabia**, ego, *m.* dozorca murów pałacowych. **Murlat**, u, *m.* (z niem.), łata wzdłuż muru, żeby belki poprzeczne do samego muru nie przytykały. **Murolom**, u, *m.* wielka armata do łamania murów. **Murolomny**, a, e, *p.* łamiący mury. **Murować**, uję, *s.cz. nied.* budować z cegły, z kamienia. Kto muruje, buduje, ale kto z drzewa kleci, ogień w domu nieci,

*przysł.* **Murowanie**, a, *n.* budowanie z cegły, z kamienia. **Murowany**, a, e, *p.* budowany z cegły, z kamienia. **Murowny**, a, e, *p.* (o miastach), mający wiele domów murowanych. **Murowy**, a, e, *p.* od muru. Wieniec murowy, u Rzymian, dawany temu który pierwszy wdarł się na mury miasta nieprzyjacielskiego.

**Murzyn**, a, *m.* człowiek z przyrodzenia czarny. **Murzynek**, nka, *m. zdrob.* mały murzyn. **Murzynka**, i, *ż.* kobieta czarna. **Murzyński**, a, ie, *p.* od murzynów.

**Murzysko**, a, *n.* stary mur.

**Mus**, u, *m.* (z franc.), szum, piana na trunkach.

**Mus**, u, *m.* (z niem), przymus. Z musu, z przymusu.

**Musat**, a, *m.* **Musatek**, tka, *m. zdrob.* stalka do ostrzenia.

**Musić**, *ob.* **Zmuszać**, **Przymuszać**. **Musieć**, szę, *s.n. nied.* być przymuszonym, koniecznością znaglonym. Wiele ten czyni, co musi, *przysł.* = potrzebować. Muszę się z nim widzieć. Muszę się o tem dowiedzieć. = mieć powinność, obowiązek. Dałeś słowo, musisz dotrzymać. = oprócz tych względów wyraża domysł że tak jest, podobieństwo do prawdy, zgoła coś niepewnego, na przypuszczeniu opartego. Musiał zachorować, kiedy obiecawszy nie przyszedł. Na księżycu muszą być góry, wulkany.

**Muskać**, am, szczę, *s.cz. nied.* **Musnąć**, nę, *jednot.* z lekka dotykać, głaskać. Ja ją przycisnę, ona pod brodę mnie musnie. Czy chcesz, niby jaskółka chybka, oblicze tylko wód muskać? = Musnąć kogo po grzbiecie, skropić czem. = Muskać się, gładzić sobie twarz. W zwierciedle ustawicznie jak tam jaka małpa muszcze się. **Muskanie**, a, *n.* głaskanie.

**Muskuł**, **Muszkuł**, u, *m. anat.* miękka część ciała, składająca się z mnóstwa delikatnych włókien w wiązki zebranych, posiadających własność kurczenia się i rozciągania, służących do odbywania wszelkich ruchów, **Muskularny**, a, e, *p.* należący do muskułów. Siła muskularna. **Muskułowy**, **Muszkułowy**, a, e, *p.* od muskułów.

**Muślin**, u, *m.* (od Mossul. miasta w Azyi). tkanina bawełniana bardzo cienka i rzadka. **Muślinowy**, a, e, *p.* z muślinu.

**Mustra**, **Musztra**, y, *ż.* (z niem.), **Mustrowanie**, a, *n.* ćwiczenie żołnierzy w robieniu bronią. **Mustrować**, **Musztrować**, uję, *s.cz. nied.* ćwiczyć żołnierzy w robieniu bronią. **Mustrowny**, **Musztrowny**, a, e, *p.* dobrze wymustrowany.

**Muszę**, cia, *n.* płód muchy, muszka.

**Muszelka**, i, *ż. zdrob.* mała muszla.

**Muszenie**, a, *n.* zmuszanie, przymuszanie.

**Muszka**, i, *ż. zdrob.* od **Mucha**, = plasterek z czarnej kitajki przylepiony na twarzy.

**Muszkat**, u, *m. bot.* (Myristica), muszkatowiec, muszkatowe drzewo rosnące w Indyach Wschodnich. **Muszkatela**, i, *ż.* wino muszkatelowe. **Muszkatowy** **Muszkatołowy**, a, e, *p.* od muszkatu, *np.* kwiat, gałka.

**Muszkiet**, u, *m.* (z franc.), rusznica trochę większa od karabina. **Muszkieter**, **Muszkietnik**, a, *m.* żołnierz uzbrojony muszkietem.

**Muszla**, i, *ż.* skorupa wapienna w której mieszka mięczak. **Muszlowy**, a, e, *p.* od muszli. Linia muszlowa, *mat.* spiralna, ślimacza.

**Musztarda**, y, *ż.* (z franc.), gorczyca roztarta na mąkę i zaprawiona moszczem lub octem. **Musztardnica**, y, *ż.* **Musztardniczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie od musztardy. **Musztardnik**, a, *m.* ten co robi musztardę. **Musztardowy**, a, e, *p.* od musztardy

**Muszy**, a, e, *p.* od muchy. **Muszyca**, y, *ż.* wielka mucha. **Muszyna**, y, *ż.* nędzna, biedna mucha. **Muszysko**, a, *n.* brzydka mucha.

**Muterka**, i, *ż. zdrob.* od **Mutra**, y, *ż.* macica śruby, rowek spiralnie gwintowany, w który wchodzi wypukłość śruby.

**Muza**, y, *ż.* jedna z dziewięciu bogiń, które miały w swej opiece nauki

i sztuki piękne. = poezya, natchnienie poetyczne.

**Muzeum**, *n.* **Muzea**, *l.m.* skład dzieł sztuki, zabytków starożytności, pamiątek historycznych.

**Muzułman**, a, *m.* (przerobiony z arab. **moslem**), prawowierny wyznawca religii Mahometa. **Muzułmanka**, i, *ż.* kobieta wyznająca tęż religią. **Muzułmański**, a, ie, *p.* od muzułmana.

**Muzycznie**, *ps.* sposobem muzycznym.

**Muzyczny**, a, e, *p.* od muzyki, *np.* nuty, instrumenta. **Muzyk**, a, *m.* ten co zna muzykę i pisze dzieła muzyczne. **Muzyka**, i, *ż.* znajomość stosunków i zgody między tonami; harmonia pochodząca z dobrze dobranych tonów, głosów. = *zbior.* muzykanci razem grający, kapela. Myzyka dęta, rznięta. Muzyka pułkowa, kościelna. = dzieło muzyczne. Muzyka doroblona do opery. **Muzykalny**, a, e, *p.* od muzyki, mający dar do muzyki. **Muzykancik**, a, *m. zdrob.* od **Muzykant**, a, *m.* grający biegle na jakim instrumencie. **Muzykantka**, i, *ż.* grająca biegle na jakim instrumencie.

**Myć**, ję, *s.cz. nied.* umywać. Myć twarz, ręce, naczynia. Ręka rękę myje, noga nogę podpiera, *przysł.* = Myć kogo bez ługu, *fig.* łajać, strofować. = **się**, *s.z.* umywać się. = *s.n.* zmykać, uciekać. Skupiwszy się na odwrót, wszyscy nazad myją. **Mycie**, a, *n.* umywanie.

**Mycka**, i, *ż.* (z niem.), mała, okrągła czapeczka.

**Mydełko**, a, *n. zdrob.* mały kawałek mydła. **Mydelnica**, y, *ż. bot. ob.* **Mydlnica**. = i **Mydelniczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie w którem się rozpuszcza mydło do mydlenia brody. **Mydelnik**, a, *m. bot. ob.* **Mydlnica**, **Mydlak**, a, *m. górn. ob.* **Miękisz**. **Mydlany**, a, e, *p.* z mydła, *np.* woda, bańka. **Mydlarczyk**, a, *m.* czeladnik mydlarski. **Mydlarka**, i, *ż.* ta co mydło robi. = żona mydlarza. **Mydlarnia**, ni, *ż.* fabryka mydła. **Mydlarski**, a, ie, *p.* od mydlarza lub mydlarstwa. **Mydlarstwo**, a, *n.* rzemiosło mydlarskie. **Mydlarz**, a, *m.* ten co robi mydły. **Mydlastość**, ści, *ż.* własność rozpuszczania się i pienienia jak mydło. **Mydlasty**, a, e, *p.* pieniący się jak mydło. **Mydlenie**, a, *n.* nacieranie mydłem. **Mydleniec**, ńca, *m. min.* kamień mydlasty. **Mydlić**, dlę, *s. cz. nied.* nacierać mydłem, prać w wodzie mydlanej. = Mydlić, zamydlić komu oczy, *fig.* otumanić, zatumanić. = *s.n.* kręcić, wykręcać się. **Mydliny**, dlin, *l. m.* woda mydlana, w której prano bieliznę. **Mydlnica**, y, *ż. bot.* (Saponaria), inaczej mydelnica, mydelnik, roślina, której jeden tylko gatunek, mydlnica lekarska, w medycynie używana. **Mydło**, a, *n.* ciało powstające z połączenia oleju lotnego lub tłustości stałej z alkali. = *fig.* Golić bez mydła, zręcznie oszukiwać. Nie pomoże krukowi mydło. Jak po mydle, gładko, łatwo. Wyszedł jak Zabłocki na mydle, *przysł.* = pudło, chyba w grach. **Mydlowiec**, *ob.* **Mydleniec**.

**Mylić**, lę, *s.cz. nied.* **Mylać**, am, *częst.* omylać, wprowadzać w błąd. = łudzić, zwodzić. Zmysły często nas mylą. Nadzieja myli. = się, *s.z.* omylać się, popełniać omyłki. W rachubach swoich ludzie się mylą, w postępowaniu błądzą. **Mylka**, i, *ż.* omyłka, pomyłka. **Mylnie**, *ps.* błędnie. **Mylność**, ści, *ż.* możność mylenia się. **Mylny**, a, e, *p.* mogący się mylić. = omylający, *np.* nadzieja. = mylący się, błędny, *np.* pisarz, historyk.

**Myologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o muszkułach.

**Mysi**, a, e, *p.* myszy. Mysi bor, *bot.* (Phalaris), roślina trawiasta, ostrzyca. = Mysi ogon (Myosurus), roślina z rodzaju lisiankł. = Mysie uszko (Hieracium auricula), jastrzębiec baldaszkowy. **Mysikrólik**, a, *m. zool.* najmniejszy ptaszek europejski, oliwkowo-szary, ze złotawą plamką na głowie, zwany inaczej wołowe oczko.

**Myśl**, i, *ż.* władza umysłowa zapomocą której myślimy, umysł. = wyobrażenie w umyśle utworzone, to o czem myślimy. Myśl głę-

boka, jasna, ciemna, zawiła. Drzę na samę myśl śmierci. Ani mi to na myśl nie przyszło. Wpaść na myśl. = myślenie. Grzeszyć myślą. Co z oczu, to i z myśli. = rozmyślanie, dumanie. Pogrążyć się w myślach. Zatopić się w myślach. = zamysł, zamiar. Myśl za uczynek stoi. Robić co w dobrej myśli Powziąć myśl. = chęć, życzenie. Wszystko mu idzie podług myśli, po myśli, pomyślnie. = Wolna myśl, umysł swobodny, wolny od frasunku, od troski. Dla wolnej myśli, dla rozerwania się, dla rozrywki. = Dobra myśl, wesołość umysłu, Wypić dla dobrej myśli. Dobrą myśl lada co zepsuje. Bądź dobrej myśli, nie trać nadziei, nie smuć się = Dobra mysl, co dobrą myśl sprawnje. rozrywka, zabawa, uczta, biesiada. = Zła myśl, niechęć, gniew. Mieć złą myśl na kogo, gniewać się. **Myślący**, a, e, *im.* który myśli. Człowiek, istota myśląca. = Dobrze, źle myślący, mający dobre, złe zamysły, zamiary. **Myśleć**, lę, *s.n. nied.* tworzyć w umyśle wyobrażenia, obrazy. Człowiek myśli i mową myśli swoje objawia. = rozważać, zastanawiać się. Myślałem o tem, alem się jeszcze nie namyślił. = zamyślać, mieć zamysł. Myśli się żenić. = mniemać, sądzić, rozumieć. Myślałem że jesteś moim przyjacielem. **Myślenie**, a, *n.* czynność wyrażona przez słowo Myśleć. Władza myślenia. Sposób myślenia. Dać do myślenia. **Myśliciel**, a, *m.* **Myślicielka**, i, *ż.* ten, ta co myśli. **Myślistwo**, a, *n.* łowiectwo. = co do łowów potrzebne. psy, sieci t ą d. **Myśliwiec**, wca, **Myśliwy**, ego, *m.* ten co się bawi myślistwem. **Myśliwski**, a, ie, *p.* od myśliwstwa lub myśliwego, *np.* strój, ubior. Po myśliwsku, jak zwykli myśliwi, *np.* łgać. **Myślny**, a, e, *p.* od myślenia, w myśli odbywający się. Modlitwa myślna.

**Mysz**, y, *ż. zool.* ogólne nazwisko licznej familii zwierząt ssących, do których należy szczur i mysz domowa. Gdy kota myszy nie czują, bezpiecznie sobie harcują, *przysł.* = Myszy, choroba końska, kolka. **Myszątko**, a, *n. zdrob.* małe myszę. **Myszaty**, a, e, *p.* (o koniach), koloru myszy pospolitej. **Myszę**, cią, *n.* płód myszy. **Myszeis**, żartobliwy poemat Krasickiego o bajecznem Popiela przez myszy pożarciu. **Myszka**, i, *ż. zdrob.* mała mysz. = zapach starego wina węgierskiego. = muskuł. = Myszki, gruczoły poduchowe u konia, z tyłu szczęki dolnej leżące. **Myszkować**, uję, *s.n. nied.* szukać czego jak mysz pożywienia. Ids myszkuje po polu. **Myszołow**, owa, *m zool* ptak drapieżny z rodzaju sokołów **Myszołówka**, i, *ż* pułapka na myszy. **Myszołowny**, a, e, *p.* łowiący myszy, *np.* kot. **Myszy**, a, e. *p* od myszy, *np.* nora, łajno, gniazdo. = *bot.* Mysza wlecha (Ruscus), myszy płoch, iglica włoska. **Myszyniec**, ńca, *m.* mysze łajno.

**Mytnictwo**, a, *n.* celnictwo. **Mytnik**, a, *m.* ten co odbiera myto. celnik. **Mytny**, a, e, *p.* od myta. **Myto**, a, *n.* cło. a mianowicie na drogach, mostach. = zapłata czeladnika, najemnika, pensya urzędnika.

**Mżeć, mżę**, *s.n. nied.* mrużyć oczy. = drzemać. Snem mżę, mży mi się, sen mnie morzy. Mżące oczy, snem zmorzone. = Mży, deszcz drobny pada. **Mżenie**, a, *n.* mrużenie oczu. = drzemanie, spiączka. = drobny deszczyk. **Mżyć, mżę**, *s.cz. nied.* nasypiać. Sen mnie mży, mroczy. = Sen mżyć, śnić, marzyć we śnie. **Mżyk**, a, *m.* żmurek, ciucibabka.

# N.

**N**, piętnasta litera alfabetu, spółgłoska podniebienna, twarda: dzwon, i miękka: dzwoń.

**Na**, *w.* Nać, skróc. z Na ci, Naści, skróc. z Na Waszmości, używane dla zwrócenia uwagi osoby, której się co daje, znaczą to samo co bierz, weź.

**Na**, *pmk.* rządzi przyp. 4m, kiedy należące do niego słowo wyraża ruch fizyczny lub umysłowy; 7m, kiedy wyraża spoczynek i znaczy położenie. Rzuć te papiery na stół, które leżą na podłodze. Wszyscy którzy siedzieli na murawie, powłazili na drzewa. = znaczy dążenie, cel do którego się dąży. Iść na polowanie, na obiad, na mszę. Prowadzić na śmierć, na stracenie. Wyzwać na pojedynek. = kierunek. Na prawo, na lewo. Na wschód, na zachód, na północ, na południe. = przeznaczenie. Dom na przedaż. Drzewo na opał. Płótno na koszule, sukno na płaszcz, skóra na buty. Lekarstwo na febrę, na ból głowy, na szum w uszach. = podział na części. Rok dzieli się na dwanaście miesięcy, miesiąc na tygodnie. Pokrajać, podrzeć, połamać na kawałki. = miarę w jakimkolwiek kierunku. Długi na dwa cale. Wysoki na pięć stóp. = sposób mierzenia. Przedawać na łokcie, na funty, na kwarty. = ile lub ile razy w pewnym przedziału czasu. Płacić tyle na dzień, na rok. Brać lekarstwo trzy razy na dzień. = część ciała cierpiącą. Cierpieć, chorować na głowę, na serce, na piersi. = na czem się co odbywa. Malować na ścianie, na płótnie, na szkle. Nosić na rękach, na plecach. Grać na skrzypcach, na gitarze. = coś niebawem nastąpić mającego. Panna na wydaniu. Ptactwo na odlocie. Wojsko na wymarszu.

**Na**, z wielą wyrazami tworzy przysłówkowe sposoby mówienia. Na bakier. Na domysł. Na oślep. Na przekor. Na złość.

**Na** dodaje do słowa z którym się łączy 1⁰ wyobrażenie wielkiej liczby, znacznej ilości: kupić, nakupić towarów; łowić, nałowić ryb; 2⁰ wyobrażenie sytości, lub że czynność słowa jest posunięta do wysokiego stopnia: jeść, najeść się; czytać, naczytać się; bawić się, nabawić się; 3⁰ zamienia słowa niedokonane na dokonane: pisać, napisać; uczyć się, nauczyć się.

**Nabajać**, ję, *s.cz. dok.* nagadać bajek, nazmyślać. Nabaje i napleście co się i nie śniło. = się, *s.z.* nasycić się bajaniem, do woli napleść bajek.

**Nabarłożyć**, ę, *s.cz. dok.* barłogiem napełnić.

**Nabawiać**, am, *s.cz. nied.* **Nabawić**, wię, *dok.* kogo czego, przyprawić kogo o co, przyczynić komu czego. Nabawić kogo biedy, choroby, strachu, kłopotu. Już cię tron z naszej łaski siwizny nabawił. Nabawić się czego, ściągnąć co na siebie. Nabawić się choroby, i t. d. = Nabawić kogo, ubawić, do woli zabawić. Nabawić się, nasycić się zabawą. Nabawiwszy się światem przez lat kilka, poległ. **Nabawiciel**, a, *m.* ten co nas nabawia czego.

**Nabazgrać**, am, *s.cz. dok.* bazgraniną napełnić, nagryzmolić.

**Nabębnić**, nię, *s.n. dok.* długo, do woli bębnić. = się, *s.z.* nabawić się bębnieniem. = *s.cz.* Nabębnić komu głowę, nakłektać, zawrócić głowę długiem klektaniem.

**Nabechłać**, am, ę, *s.cz. dok.* namówić, poduszczyć, podburzyć. **Nabechtanie**, a, *n.* namowa, poduszczenie.

**Nabełkotać**, ę, *s.n. dok.* nagadać wiele bełkocąc

**Nabiał**, u, *m.* mleczywo, mleczne potrawy. **Nabiałowy**, a, e, *p.* od nabiału, *np.* gospodarstwo.

**Nabić**, ję, *s.cz. dok.* **Nabijać**, am, *nied.* gęsto powbijać gwoździ; wybijać, ponabijać gwoździami. Helm nabijany złotem. W drewnianą skrzynię wewnątrz gwoździami nabitą był wsadzon. = napchać, natłoczyć, natkać. Kościół nabity był ludem, *albo*, w kościele było ludu jak nabił. Nabić komu czem głowę, napełnić, zaprzątnąć komu czem głowę. Głowę mając dzikiemi rzeczami nabitą, wie dobrze co ananas, a niewie co żyto. Kto sobie strachami głowę nabije, boi się i swojego własnego cienia. = Nabić armatę, strzelbę, pistolet, wsadzić nabój. Nabijaj! (komenda). = zarznąć wiele czego, nastrzelać wiele czego na polowaniu. Nabij bydła i nagotuj uczty. Nabił sarn, zajęcy, kaczek. = Nabić się kogo, do woli kogo wybić. Lada kto się go nabije. = Nabijać się do kogo, komu, natrętnie się cisnąć, nadstawiać się, nastręczać się. Do mnie same niegdyś nabijały się dziewczęta. Wszyscy mi się nabijają, ten o urząd jaki, ten o pensyą. **Nabicie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Nabić,

**Nabiedować się**, **Nabiedzić się**, *s.z. dok.* doznać, doświadczyć wiele biedy.

**Nabieg**, u, *m.* napad, najazd. W Galilei dla nabiegów arabskich nie orzą. = przybieżenie, nadbieżenie wielu osób. **Nabiegać**, am, *s.cz.* i *n. nied.* **Nabiedz**, **Nabiegnąć**, nę, *dok.* kogo, na kogo, napadać na kogo. = *s.n* w znacznej liczbie przybiedz. Nabiegło myszy do pokoju. = nabrzmiewać. Guz mi nabiegł. = Nabiegać się, zmęczyć się bieganiem. **Nabieganie**, a, *n.* napadanie. = nabrzmiewanie. **Nabiegły**, a, e, *im.* nabrzmiały. Oczy krwią nabiegłe.

**Nabielać**, am, *s.cz. nied.* **Nabielić**, lę, *dok.* pobielać. = wiele czego wybielić, *np.* płótna.

**Nabierać**, am, *s.cz. nied.* Nabrać, biorę, *dok.* brać ile trzeba, brać wiele. Nabrał towarów od żydów. = brać ile trzeba łokci na co. Nabrać sukna na płaszcz, materyi na suknią. = Nabierać, nabrać ciała, sił, tyć, przychodzić do sił po osłabieniu. = serca, odwagi, rozumu, stać się odważniejszym, rozumniejszym. Nabrał z laty rozumu. Nowej chęci do nauk nabrał. = *s.n.* nabrzmiewać, narywać. Wrzód nabiera. Wrzody i pryszcze nabrane. **Nabieranie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Nabierać.

**Nabijać**, *ob.* Nabić. **Nabijanie**, a, *n.* **Nabijany**, a, e, *im.* w znaczeniach słowa Nabijać.

**Nabikować się**, *s.z. dok.* na bikowaniu się dosyć czasu przepędzić.

**Nabiodrki**, drek, *l.m.* część zbroi biodra okrywająca.

**Nabior**, u, *m.* nabranie, wezbranie rzeki.

**Nabity**, a, e, *im.* słowa Nabić.

**Nabłąkać się**, *s.z. dok.* długo się błąkać.

**Nabłazgonić**, nię, *s.n. dok.* po głupiemu napapłać.

**Nabłaznować się**, *s.z. dok.* błazeńsko nażartować się do woli.

**Nabłocić**, cę, *s.cz. dok.* zabłocić, błotem powalać, nanieść błota na obuwiu.

**Nabój**, oju, *m.* ilość prochu potrzebna do wypędzenia pocisku ze strzelby. = śnieg na drodze ubity saukami. = *górn.* materyał wsypany do pieca hutniczego.

**Naboleć się**, *s.z. dok.* nacierpieć się bolu.

**Nabór**, oru, *m.* branie ludzi do wojska.

**Nabożeństwo**, a, *n.* pobożność, wzniesienie serca i myśli do Boga. Modlić się z nabożeństwem. = *Fig.* Człowiek dziwnego nabożeństwa, dziwak, cudak. Mieć do kogo nabożeństwo, mieć skłonność do kogo. = służba boża w kościele. Dzwonią na nabożeństwo. Odprawiać nabożeństwo. = zbiór modlitw odmawianych w czasie nabożeństwa. Książka do nabożeństwa. = wyznanie wiary, obrządek. **Nabożnica**, y, **Nabożniczka**, i, *i.* dewotka

**Nabożniczek, czka, Nabożnik, a, Nabożniś, sia,** *m.* człowiek fałszywie nabożny, udający nabożnego. **Nabożnie,** *ps.* z nabożeństwem. **Nabożnieć, jęła,** *s.n. nied.* nabożnym się stawać. **Nabożność, ści,** *ż.* pobożność. **Nabożny, a, e,** *p.* pobożny. = do nabożeństwa służący, *np.* książki, modlitwy, pieśni, rozmyślania.

**Nabrać,** *ob.* **Nabierać.** = **Nabrać się,** *s.z. dok.* czego, do woli w co opatrzyć się. **Nabrać się plonu,** zdobyczy, = nabawić się, *np.* strachu. Dziecię się strachu nabrało. = zebrać się, zgromadzić się. Wiele z Afryki heretyków do Rzymu się nabrało.

**Nabredzić, dzę,** *s.cz. dok.* wiele pobredzić, wiele napleść bredni.

**Nabrodzić się,** *s.z. dok.* nachodzić się brodząc.

**Nabroić, ję,** *s.cz. dok.* wiele złego zbroić, pobroić. Tyle złego, co włosów na głowie, nabroili.

**Nabrudzić, dzę, Nabrukać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego pobrudzić, pobrukać, *np.* chustek, bielizny.

**Nabryzgać, am,** *s.cz. dok.* błota na co narzucać.

**Nabrzękać, am,** *s.n. nied.* **Nabrzęknąć, nę,** *dok.* napuchać, napuchnąć. Twarz mu nabrzękła. = pęcznieć, napęcznieć. Pęcak namoczony nabrzęka. **Nabrzękanie, a,** *n.* puchnienie. **Nabrzękłość, ści,** *ż.* **Nabrzęknienie, a,** *n.* napuchłość, napuchnienie. **Nabrzękły, a, e,** *p.* napuchły, opuchły, odęty.

**Nabrzeżny, a, e,** *p. zool.* nad brzegiem, na brzegu mieszkający, *np.* ptaki, skorupiaki.

**Nabrzmiałość. Nabrzmiały, Nabrzmieć, Nabrzmiewać, Nabrzmiewanie,** *ob.* **Nabrzękłość,** i t. d. = Nabrzmieć, nabrzmiewać (o rzekach), wzdymać się, wzbierać, nabierać. Rzeka nabrzmiewa. Rzeka deszczami nabrzmiała.

**Nabrzydzić się,** *s.z. dok.* długo się czem brzydzić.

**Nabuchać, am,** *s.cz. dok.* dużo czego nawalić, napakować. = się, *s.z.* napakować się, naladować żołądek.

**Nabudować, uję,** *s.cz. dok.* nastawiać wiele budynków. = **się,** *s.z.* do woli nabawić się, lub zmordować się budowaniem.

**Nabujać się,** *s.z. dok.* zaspokoić się bujaniem.

**Nabuntować, uję,** *s.cz. dok.* wielu ludzi pobuntować.

**Nabuzować, uję,** *s.cz. dok.* porządnie kogo wybuzować.

**Nabyć będę,** *s.cz. dok.* **Nabywać, am.** *nied.* dostać, dostawać. Nabyć dom, folwark, majątek. Nabywszy nie zażyć, głupstwo, *przysł.* Nabyć wiadomości, doświadczenia, światła, mądrości. Obyczaje grzeczność nabywają się w wielkim świecie. = Nabyć się gdzie, długo gdzie przebywać. **Nabycie, Nabywanie, a,** *n.* dostanie, dostawanie. **Nabytek, tku,** *m.* to co się nabyło, rzecz nabyta. Zły nabytek nie idzie w pożytek, *przysł.* **Nabyty, a, e,** *im.* zyskany, otrzymany, *np.* dobra, majątek, sława, nauka, i t. d. Wszystkie wyobrażenia są nabyte. **Nabywalny, a, e,** *p.* mogący być nabytym. **Nabywca, y, Nabywacz, a,** *m.* ten co nabywa lub nabył.

**Nabzdurzyć, rzę,** *s.n. dok.* wiele bzdurstw nagadać. = **się,** *s.z.* zaspokoić się gadaniem bzdurstw.

**Nać, ci,** *ż.* liście buraków, marchwi, pietruszki.

**Nacackać się,** *s.z. dok.* z kim, nasycić się cackaniem.

**Nacałować się,** *s.z. dok.* z kim, kogo, czego, nasycić się całowaniem.

**Nacechować, uję,** *s.cz. dok.* cechą naznaczyć, napiętnować.

**Nacedzić, dzę,** *s.cz. dok. ob.* **Cedzić.**

**Nachapać, am,** *s.cz. dok.* chapaniem nabrać.

**Nacharkać, am, czę,** *s.n. dok.* charkając napluć.

**Nachełpić się,** *s.z. dok.* do woli się chełpić.

**Nachlipać się,** *s.z. dok.* naszlochać się. = naplć się do woli chlipając.

**Nachłodzić, dzę,** *s.cz. dok.* napuścić dużo chłodu. = **się,** *s.z.* nacierpieć się chłodu.

**Nachłostać, szczę,** *s.cz. dok.* do woli

wychłostać. = się, *s.z.* nasycić się chłostaniem.

**Nachmursać, am,** *s.cz. nied.* **Nachmurzyć, rzę,** *dok.* chmurą powiekać. = *fig.* zasępiać, *np.* czoło. = **się,** *s.z.* zachmurzać się. = Nachmurzyć się na kogo, *fig.* pochmurną twarz mu okazać.

**Nachód, odu,** *m.* **Najście, a,** *n.* przyjście w złym celu, zbrojną ręką, napad. **Nachodzić, dzę,** *s.cz.* i *n. nied.* **Najść, dę,** *dok.* kogo, na kogo, czyj dom, na czyj dom, napadać, napaść. = Najść kogo, co, nadybać, napotkać. = *ob.* **Znajdować.** = **Nachodzić się,** *s.z.* zmordować się chodzeniem. Niech też odetchnę, dościem się nachodził. = Nachodziło się, naszło się, *nieos.* naschodziło się, zeszło się wiele osób.

**Nachować, am,** *s.cz. dok.* wiele czego pochować, trzymać w schowaniu.

**Nachramować, uję,** *s.n. nied.* napadać, utykać na nogę.

**Nachuchać, am,** *s.n. dok.* chuchać na co kilka razy, ogrzać chuchaniem.

**Nachwalić się.** *s.z. dok.* kogo, czego, bardzo wychwalać, pochwalać. Nie mógł się go nachwalić. = samego siebie niezmiernie chwalić.

**Nachwytać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego pochwytać.

**Nachychotać się,** *s. z. dok.* nasycić się chychotaniem.

**Nachylać, am,** *s.cz. nied.* **Nachylić, lę,** *dok.* nakłaniać, naginać, schylać, *np.* głowę, gałąź. Już go starość ku ziemi nachyliła. Nachylić kark pod jarzmo. = **się,** *s.z.* schylać się, pochylać się, naginać się. Stare drzewo prędzej się złamie niż nachyli. **Nachylanie, Nachylenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. Nachylenie, położenie pochyłe. *geom.* Nachylenie dwóch płaszczyzn do siebie. = *górn.* Nachylenie żyły, jej zboczenie od linii poziomej i właściwego kierunku.

**Naciąć,** *ob.* **Nacinać.**

**Naciągać, am,** *s.cz. nied.* **Naciągnąć, nę,** *dok.* dosyć płynu, trunku ciągnieniem nabrać, *np.* wody ze studni, piwa, wina z beczki. = (o wodzie wrzącej którą zioła nalano), wciągać w siebie dosyć smaku, koloru, zapachu. = (o plastrze), wyciągać na wierzch skóry bąble, pęcherzyki. Krocień używany bywa zamiast kantaryd na naciąganie bąbli. = ciągnieniem podnosić do góry, *np.* wagi u zegara, zegar. = ciągnieniem napinać, natężać, *np.* łuk, strunę, cięciwę. Naciągać struny, nawiązywać. = *fig.* naprowadzać, nawracać, nakierować, *np.* rozmowę na co. = *fig.* nakręcać, wykręcać, przekręcać, opacznie tłumaczyć, *np.* czyje wyrazy, znaczenie wyrazów, sens zdania. = nawlekać, pokrywać, obijać, *np.* krzesła, kanapy. = *chir.* wstawiać wyruszoną ze stawu rękę, nogę. **Naciągadło, a,** *n.* narzędzie do naciągania. **Naciąganie, Naciągnienie, a,** *n* w znaczeniach słów powyższych. **Naciągany, a, e,** *p. im.* gwałtem nakręcony, *np.* porównanie.

**Naciec, kę,** *s.n. dok.* **Naciekać, am,** *nied.* ciekąc napływać. Z podwórza naciekło wody do sieni.

**Nacięcie, a,** *n.* znak od cięcia, karb nacięty.

**Nacieczenie, a,** *n.* **Naciek, u,** *m.* to co naciekło. = Naciek, co się utworzyło przez nacieczenie; *geol.* i *min.* stalaktyt, sopel u stropu jaskini utworzony przez nacieknie wody mającej w sobie rozpuszczony węglan wapna. **Nacieknie, a,** *n.* ciągłe przybywanie czegoś ciekącego.

**Nacieniować, uję,** *s.cz. dok.* cieniować, dawać cienie na czem.

**Nacierać, am,** *s.cz. nied.* **Natrzeć, trę,** *dok.* trzeć po wierzchu, *np.* ciało flanelą, chorą część ciała maścią. = *fig.* Natrzeć komu uszy, wytrzeć komu kapitułę. = trzeć, mulać. Bót naciera nogę. Chomąt natarł piersi koniowi. = rozcierać, rozetrzeć wiele farb, chrzanu, cukru. = *s.n.* na kogo, rzucić się, uderzyć na kogo. Natrzeć z przodu, z boku, z tyłu. Silnie na nich natarł, i do ustąpienia przymusił. = *fig.* powstawać na co, *np.* na

wady, występki, błędy, grzechy. = **się**, *s.z.* trzeć się czem. **Nacieranie**, **a**, *n.* tarcie po wierzchu. = przypuszczenie attaku. W nacieraniu odprzodkuj! komenda w artylleryi.

**Nacierpieć się**, *s.z. dok.* wiele ucierpieć.

**Naciesać**, **szę**, **Naciosać**, **am**, *s. cz. dok.* ciosaniem narobić, *np.* kołków, klinów.

**Nacieszyć się**, *s.z. dok.* kim, czem, do woli uciechy zażyć. Nie mogła się dość nacieszyć synem i jego dowcipem. = z kim, zażyć wzajemnej uciechy. Już się z sobą nacieszyli. = z kogo, z czego, naśmiać się, nażartować się do woli.

**Nacinać**, **am**, *s.cz. nied.* **Naciąć**, **tnę**, *dok.* cięciem skórę zadrasnąć. = **Naciąć drzew**, naścinać, narąbać. **Nacinanie**, **a**, *n.* cięciem zadrasnienie. Narzędzie do nacinania skóry przed postawieniem baniek.

**Nacios**, **u**, *m.* znak graniczny na drzewach nacłosany, albo wskazujący czy na opał lub na budowlę użyte być mają.

**Nacisk**, **u**, *m.* przycisk, ciężar przyciskający. = ścisk, natłok. **Naciskać**, **am**, *s.cz. nied.* **Nacisnąć**, **nę**, *dok.* przyciskać, dociskać. Karol V od Pirenejów, od Niemiec, od Włoch, wszędzie całą ścianą naciskał Francyą. = Naciskać, narzucać. Kto tu naciskał tyle kamieni? = Nacisnąć się, natłoczyć się. Nacisnęło się ludu do kościoła. = Naciskać się, do woli się narzucać, *np.* kamieni. = do woli się narzucać z gniewu, ze złości.

**Nacsco**, *ps. ob.* **Czczo.**

**Nacsekać się**, *s. z. dok.* długo, do uprzykrzenia czekać, znudzić się czekaniem.

**Naczelnictwo**, **a**, *n.* najwyższa władza, zwierzchność, najwyższa komenda nad wojskiem. **Naczelnik**, **a**, *m.* najwyższy władca, zwierzchnik. **Naczelny**, **a**, **e**, *p.* będący na czele państwa, wojska. Naczelny wódz. Naczelny pasterz, papież. = główny, najprzedniejszy. Naczelne dowództwo. Naczelne dzieło, arcydzieło. = będący na przodzie, w pierwszym rzędzie. Zęby naczelne: cztery przednie zęby w szczęce górnej i dolnej. Zwierzęta naczelne, w układzie Linneusza stanowią rzęd pierwszy w klassie zwierząt ssących, dla tego że człowiek do niego należy.

**Naczepiać**, **am**, **Naczepić**, **pię**, *s. cz. dok.* czego, poprzyczepiać, pozawieszać.

**Naczerniać**, **am**, *s.cz. nied.* **Naczernić**, **nię**, *dok.* czarno nafarbować, *np.* brwi, wąsy.

**Naczerpać**, **pię**, **Naczerpnąć**, **nę**, *s. cz. dok.* czerpiąc nabrać ile potrzeba. Naczerpali z rzeki wody.

**Naczesać**, **szę**, *s.cz. dok.* czesząc nawyciągać, *np.* włosów z głowy. = czesząc podnieść do góry, *np.* czub, czuprynę. = oczyścić wiele czego czesaniem, *np.* lnu, konopi.

**Naczochrać**, **am**, *s.cz. dok.* czochrając najeżyć, *np.* włosy, kudły.

**Naczołek**, **łka**, *m.* przepaska na czoło noszona.

**Naczyniać**, **am**, *s.cz. nied.* **Naczynić**, **nię**, *dok.* narobić. Naczyniłeś sobie bogów cudzych i litych. = nadziewać, *np.* kiszki wieprzowe.

**Naczynie**, **a**, *n.* statek do chowania czego, do gotowania potraw. Naczynia kuchenne, stołowe, gospodarskie, kościelne. = *anat.* Naczynia w ciele zwierzęcem, walcowate z błon złożone kanały, w których różne płyny krążą. Naczynia krwiste: arteryę i żyły. Naczynia kapilarne czyli włosowe: najdrobniejsze rozgałęzienia arteryi. Naczynia mleczowe, które wyciągają z kiszek mlecz czyli chyl. Naczynia limfatyczne, w których się zbiera ciecz wodnista limfą zwana. = narzędzie. Naczynia stolarskie, mularskie. **Naczyńko**, **a**, *n. zdrob:* małe naczynie. **Naczyńkowaty**, **a**, **e**, *p. anat.* mający w sobie wiele naczyń krwistych.

**Naczyścić**, **szczę**, *s.cz. dok.* wiele czego oczyścić. = **się**, *s.z.* dogodzić sobie, lub zmęczyć się czyszczeniem.

**Naczytać się**, *s.z. dok.* wiele przeczytać, nasycić się czytaniem.

Przykładów takich naczytać się i napatrzeć można.

**Nać**, *pmk.* rządzi przyp. 4m, kiedy położone przy nim słowo znaczy ruch, dążenie w górę. Wydra często głowę nad wodę dla oddechu wystawiać musi. Rządzi także przyp. 4m ze stopniami wyższemi, dla dobitniejszego wyrażenia wyższości. Wolność dla mnie milsza jest nad życie. Nad blask co berło udziela, wyżej cenię przyjaciela. Bywa kuglarz nad kuglarza (domyślając się bieglejszy, zręczniejszy). = Rządzi przyp. 6m dla wyrażenia wyższego położenia. Krzyż nad mogiłą. Miecz zawieszony nad głową. Napis nade drzwiami. Kraków nad Wisłą. Paryż nad Sekwaną. Frankfurt nad Menem, nad Odrą.

**Nad**, dodaje do słowa z którem się łączy wyobrażenie 1° nadmiaru, zbytku, przewyżki: dać, naddać; mierzyć, nadmierzyć; 2° nieprzewidzianego trafu: iść, jechać, nadejść, nadjechać; 3° początku czynności wyrażonej przez słowo proste: psuć, nadpsuć; łamać, nadłamać.

**Nadać, am**, *s.cz. dok.* Nadawać, ję, *nied.* dać komu wiele czego. Nadawali mu prezentów bez liku. = dać darem, zrobić nadanie. Karol V nadał Maltę kawalerom maltańskim. = udzielić, obdarzyć. Nadać przywilej, urząd, konstytucyą krajowi, wieś kościołowi. Nadać kościół, klasztor, szpital, zapisać dobra kościołowi, i t. d. Nie z pobożności hojnie kościół nadał. Nadać chłopów wolnością, albo chłopom wolność. Nadajcie rolników wolnością. = dać, udzielić. Nadać ruch machinie. Nadać popęd komu, czemu. = sprowadzić, sprawić, zrządzić. Kat go nadał. Diabeł nadał gości. Diabli nadali taką robotę. = *s.n.* posłużyć na co, przydać się, zdać się na co, pomagać. Gdzie miękkie serce, tam rozum nie nada. Rozum teraz nic nie nada bez pieniędzy. = Nadać się, udać się, dobrze się zdarzyć. Gdzie wiele jest dzieci, choć jedno się nada.

**Nadąć**, *ob.* Nadymać.

**Nadanie, a**, *n.* danie czego w znacznej ilości. = przywilej nadawczy. = dobra nadane.

**Nadaremnie, Nadaremno, Nadarmo, Nadaremny**, *ob.* Daremnie, i t. d.

**Nadarzać, am**, *s.cz. nied.* Nadarzyć, rzę, *dok.* zdarzać komu co, nastręczać, podawać, = się, *s.z.* zdarzać się, trafiać się. Przyjął urząd jaki mu się nadarzył. **Nadarzyciel, a**, *m.* ten co nadarza.

**Nadąsać się**, *ob.* Dąsać się. **Nadąsany, a, e**, *p.* dąsający się, zagniewany.

**Nadatek, tku**, *m.* nadanie, fundacya. **Nadawać**, *ob.* Nadać. **Nadawanie, a**, *n.* w znaczeniach słowa Nadawać. **Nadawca, y**, *m.* ten co nadaje, fundator, kollator. **Nadawczy, a, e**, *p.* od nadawcy lub nadania, *np.* przywilej. **Nadawczyni, ni**, *ż.* ta co nadaje, fundatorka, kollatorka.

**Nadążać, am**, *s.n. nied.* Nadążyć, żę, *dok.* komu, za kim, równym z kim iść krokiem, nie zostawać z tyłu.

**Nadbiegać, am**, *s.n. nied.* Nadbiedz, Nadbieżeć, gnę, *dok.* biegiem dogonić, przybiedz w ciągu czego.

**Nadblakować, uję**, *s.n. dok.* nieco zblakować.

**Nadbłotny, a, e**, *p.* nad błotem leżący, nad błotem żyjący, mieszkający.

**Nadbrzeżanin, a**, *m.* nad brzegiem mieszkający. **Nadbrzeże, a**, *n.* kraj, miejsce nad brzegiem rzeki, morza. **Nadbrzeżny, a, e**, *p.* nad brzegiem leżący. = pograniczny.

**Nadbrzuchowy, Nadbrzuszny, a, e**, *p.* nad brzuchem się znajdujący.

**Nadbutwiały, a, e**, *p.* zbutwiałością nadpsuty. **Nadbutwieć, ję**, *s.n. dok.* zacząć butwieć, psuć się od zbutwiałości.

**Nadchodzić, dzę**, *s.n. nied.* Nadejść, dę, *dok.* przychodzić, przyjść w ciągu czego. Otoż Jegomość nadchodzi. Zima, wiosna, wieczór, śmierć, burza nadchodzi. Nadeszła smutna wiadomość. = następować. Po smutku nadchodzi radość, po

chorobie śmierć lub zdrowie. = *s. cz. ob.* **Nachodzić.**

**Nadchudnąć, nę,** *s.n. nied.* nieco schudnąć.

**Nadciągać, am,** *s.n. nied.* **Nadciągnąć, nę,** *dok.* (o wojsku, gromadzie) ciągnąc nadejść.

**Nadczołek, łka,** *m.* pasek rzemienny u uzdeczki lub munsztuka, leżący wyżej oczu na czole konia.

**Naddatek, tku,** *m.* to co się dało nad miarę, nad potrzebę, nad umówioną ilość. **Naddatkowy, a, e,** *p.* od naddatku. **Naddawać, ję,** *s.cz. nied.* **Naddać, am,** *dok.* dać nad miarę, więcej niż potrzeba.

**Naddział, u,** *m.* pradział.

**Naddzienny, a, e,** *p.* nadedniem się dziejący, *np.* sen.

**Naddzierać, am,** *s.cz. nied.* **Nadedrzeć, drę,** *dok.* trochę podrzeć, nadpsuć noszeniem. Szaty naddarte.

**Nadebrać, biorę,** *s.cz. dok.* **Nadbierać, am,** *nied.* brać zwierzchu co było nadto. = brać więcej niż należy. Na rachunek pensyi nadebrałeś sto złotych.

**Nadęcie, a,** *n.* czynność słowa **Nadąć. Nadęcie,** *ps.* sposobem nadętym.

**Nadedrzwie, a,** *n.* nadproże, nadprożek.

**Nadejść,** *ob.* **Nadchodzić. Nadejście, a,** *n.* przyjście. Za nadejściem lata, zimy.

**Nadeptać, cę, czę,** *s.cz. dok.* depcąc nastąpić na co. Nadeptać komu nogę, na nogę.

**Nader,** *ps.* bardzo.

**Naderwać się,** *ob.* **Poderwać się.**

**Naderznąć, nę,** *s. cz. dok.* **Nadrzynać, am,** *nied.* rznąc naciąć, nacinać.

**Nadesłać, szlę,** *s.cz. dok.* **Nadsyłać, am,** *nied.* w ciągu czego przysłać. Za parę dni nadeszlę ci przyobiecaną kwotę.

**Nadęto,** *ps.* nadęcie. **Nadętość, ści,** *ż.* odętość, odęcie, nabrzękłość. = *fig.* nadęcie się, pycha, duma. = Nadętość stylu, napuszystość. **Nadęty, a, e,** *im.* dęciem napuszony, nabrzmiały, *np.* pęcherz. = *fig.* nadymający się z pychy, z dumy. = Styl nadęty, napuszysty.

**Nadgiąć, dgnę,** *s.cz. dok.* **Nadginać, am,** *nied.* zginając nachylić.

**Nadgłośnia, ni,** *ż. anat.* przykrywka chrząstkowa krtani.

**Nadgłówek,** *ob.* **Naglówek. Nadgłównik, a,** *m. ast.* punkt sfery niebieskiej nad głowami naszemi położony, zenit. **Nadgłówny, a, e,** *p.* nad głowami będący. Punkt nadgłówny

**Nadgnić, ję,** *s.n. dok.* nadpsuć się gnijąc. **Nadgniły, a, e,** *p.* nadpsuty gnicicm, zaczynający gnić.

**Nadgoić, ję,** *s.cz. dok.* nieco przygoić. = **się,** *s.z.* nieco się przygoić.

**Nadgonić,** *ob.* **Nagonić.**

**Nadgorzały, a, e,** *p.* nieco przygorzały, nadpalony, nadsmalony.

**Nadgradzać, Nadgrodzić, Nagroda,** *ob.* **Nagradzać,** i t. d.

**Nadgranica, y,** *ż.* pogranicze, kraj nad granicą. **Nadgraniczny, a, e,** *p.* nad granicą leżący.

**Nadgrobek,** *ob.* **Nagrobek.**

**Nadgryzać, am,** *s.cz. nied.* **Nadgryźć, zę,** *dok.* gryząc ująć część małą.

**Nadintratny, a, e,** *p.* przewyższający intratę.

**Nadjazd, u,** *m.* przyjazd w ciągu czego. **Nadjeżdżać, am,** *s.n nied.* **Nadjechać, jadę,** *dok.* przyjechać w ciągu czego. Zaczekasz kilka dni w Warszawie, nim nadjadę.

**Nadir, Nadyr, u,** *m. ast.* punkt sfery niebieskiej przeciwległy zenitowi, wprost pod naszemi stopami, jak zenit nad głowami.

**Nadkąsić, szę,** *s.cz. dok.* kąsając ująć część małą.

**Nadkazić, żę,** *s.cz. dok.* nieco skazić, nadpsuć.

**Nadkład, u,** *m. górn.* skała spoczywająca na warstwie lub żyle ciała kopalnego, *ob.* **Strop. Nadkładać, am,** *s.cz. nied.* **Nadłożyć, żę,** *dok.* dokładać do nakładu. Tu masz na koszta, a cokolwiek nadłożysz, za powrotem moim ci zapłacę. = nadstawiać, nadsztukować. A jakoż uczyć mają, nieumiejąc sami, muszą pewnie nadłożyć kazania baśniami. = podawać wyższą cenę w targu. **Nakładka, i,** *z.* dokładka. **Nadkładowy, a, e,** *p* od nadkładu.

**Nadkolanek, nka**, *m.* wypukłość przy głębiznach u konia, mająca pod sobą kość kolanową czyli rzepkę, *ob.* **Nakolanek.**

**Nadkolatać, am, cz**ę, *s.cz. dok.* kołataniem nadpsuć, nadwerężyć. Rzplita rzymska wojną domową nadkołatana, pod jednego panowanie przeszła.

**Nadkopycie, a**, *n. ob.* **Korona.**

**Nadłamać, mię, ać, s.cz. dok. Nadłamywać, ję**, *nied.* trochę ułamać.

**Nadlatywać, uję**, *s.n. nied.* **Nadlecieć, cę**, *dok.* lotem przybyć w ciągu czego.

**Nadleśniczy, ego**, *m.* przełożony nad leśniczymi.

**Nadlewać, am**, *s.cz. nied.* **Nadlać, leję**, *dok.* dolać nad potrzebę do już nalanego. **Nadlewek, wku**, *m.* ilość spiżu dolana nad potrzebę przy odlewaniu w formę, i potem odpiłowana.

**Nadliczać, am**, *s.cz. nied.* **Nadliczyć, czę**, *dok.* naliczyć, wyliczyć więcej niż potrzeba. **Nadliczbowy, Nadliczebny, a, e**, *p. alg.* nad liczbą położony, *np.* wykładnik. = nad liczbę oznaczona przyjęty, *np.* urzędnik, oficer.

**Nadliniowy, a, e**, *p.* nad linią położony.

**Nadłom, u**, *m.* co nadłamano.

**Nadlotka, i**, *ż.* pióra mniejsze w skrzydłach lotki okrywające.

**Nadłubać, bię**, *s.cz. dok.* dłubaniem wiele czego narobić. = **się**, *s.z.* zmęczyć się dłubaniem.

**Nadludzki, a, ie**, *p.* wyższy nad to co jest ludzkie, co ludziom właściwe, *np.* mądrość, siła, piękność.

**Nadmiar, u**, *m.* co jest nad miarę, co miarę przechodzi; zbytek. **Nadmierny, a, e**, *p.* miarę przechodzący. = trochę więcej niż mierny, *np.* wzrost. **Nadmierzać, am**, *s.cz. nied.* **Nadmierzyć, rzę**, *dok.* nad strych mierzyć, przyczyniać do miary.

**Nadmieniać, Nadmienić**, *ob.* **Namieniać.**

**Nadmieście, a**, *n.* twierdza nad miastem górująca.

**Nadmorski, a, ie**, *p.* nad morzem leżący, *np.* kraj, góra, miasto. **Nadmorze, a**, *n.* brzeg, kraj nadmorski.

**Nadmuchać, am**, *s.cz. dok.* dmuchając napełnić powietrzem. = na co pyłu, zdmuchując pył z czego, okryć nim co innego. = komu do ucha *fig.* nagadać co komu.

**Nadnaturalny, a, e**, *p.* nadprzyrodzony.

**Nadnerki, rek**, *l.m. anat.* dwa gruczołki żółte nad nerkami położone.

**Nadobnie**, *ps.* pięknie. **Nadobność, ści, Nadoba, y**, *ż.* piękność. **Nadobny, a, e**, *p.* piękny, *np.* dziecię, pacholę. Nauki nadobne, literatura.

**Nadoić, ję**, *s.cz. dok.* pewną miarę dojąc napełnić, albo pewną liczbę krów wydoić.

**Nadokuczać, am**, *s. n. dok.* komu dużo komu dokuczyć.

**Nadołek, łka**, *m.* dolna część czego. **Nadolny, a, e**, *p.* na dole będący, dolny. = na padole ziemskim będący.

**Nadostrożność, ści**, *ż.* zbyteczna ostrożność.

**Nadpęcie, a**, *n.* przednie, między kolanem przedniem konia a kutem. = tylne, między przegubem a kutem.

**Nadpić, ję**, *s.cz. dok.* **Nadpijać, am**, *nied.* wypić cokolwiek ze szklanki kieliszka.

**Nadpiecek, cka**, *m.* obudowanie nad gichtą pieca hutniczego.

**Nadpiętny, a, e**, *p. anat.* nad piętami leżący. Żyła nadpiętna. Ścięciwa nadpiętna (tendo Achillis).

**Nadpilować, uję**, *s.cz. dok.* nieco przepilować.

**Nadpis, u**, *m.* napis nad czem położony, *ob.* **Napis.**

**Nadpłacić, cę**, *s.sz. dok.* zapłacić nad umowę, więcej niż należy. **Nadpłata, y**, *ż.* zapłata nad umowę.

**Nadpłodek, dka**, *m.* płód drugi poczęty po zajściu w ciążę pierwszym płodem.

**Nadpływać, am**, *s.n. nied.* **Nadpłynąć, nę**, *dok.* przypłynąć w ciągu czego. Gdyśmy czekali na okręt, właśnie nadpłynął.

**Nadpodeszwie, a**, *n.* zwierzchnia cienka podeszwa w obuwiu.

**Nadpospolity, a, e**, *p.* niepospolity.

**Nadpotrzebny, a, e**, *p.* przecho-

dzący potrzebę, zbywający od potrzeby.

**Nadpowietrzny**, a, e, *p.* będący po za obrębem naszego powietrzokręgu.

**Nadpracowany**, a, e, *p.* pracą nadwątlony.

**Nadpradziad**, a, *m.* prapradziad.

**Nadproże**, a, *n.* **Nadprożek**, żka, **Nadprożnik**, a, *m.* nadedrzwie.

**Nadpruć**, poruję, *s. cz. dok.* nieco rozpruć.

**Nadprzyrodzony**, a, e, *p.* zwyczajny przyrodzenia tryb przechodzący, nadnaturalny.

**Nadpsować**, **Nadpsuć**, uję, *s.cz. dok.* trochę popsuć. = się, *s.z.* zacząć psuć się. **Nadpsucie**, a, *n.* zaczęte psucie. **Nadpsuty**, a, e, *im.* zaczynający psuć się, *np.* ząb, owoc.

**Nadra**, y, *ż.* **Nadro**, a, *n.* część odzieży łono okrywająca. Chować za nadrę. Nosić za nadrą, *ob.* Zanadrze.

**Nadrabiać**, am, *s.cz. nied.* **Nadrobić**, bię, *dok.* robić więcej niż potrzeba. niż należało. = nadstawiać, nadsztukować. Nadrabiać miną, fantazyą.

**Nadrąbać**, bię, *s.cz. dok.* rąbiąc nadciąć, napocząć rąbaniem.

**Nadrachmistrz**, a, *m.* starszy rachmistrz.

**Nadrapać**, pię, *s.cz. dok.* głowę, długo drapać głowę, mozoląc się nad czem.

**Nadrastać**, am, *s.n. nied.* **Nadrosnąć**, nę, *dok.* coraz więcej podrastać, przyrastać, wzrostu większego nabywać.

**Nadrażnić się**, *s.z. dok.* z kim, długo drażniąc do gniewu pobudzić, nasycić się drażnieniem.

**Nadręczyć**, czę, *s.cz. dok.* dosyć dręczeniem namęczyć, dokuczyć. = się, *s.z.* nasycić się dręczeniem, lub samego siebie udręczyć.

**Nadrobić**, *ob.* Nadrabiać.

**Nadrobić**, bię, *s.cz. dok.* podrobić, na drobne kawałki pokruszyć, wdrobić w co, do czego, *np.* chleba do mleka.

**Nadrość**, i, *ż.* **Nadrost**, u, *m.* zbyteczna niepotrzebna narość na gałęziach drzewa. **Nadrostek**, tka, *m.* kości, martwa kostka.

**Nadrożne**, go, *n.* opatrzenie na drogę.

**Nadrożny**, a, e, *p.* na drodze albo przy drodze będący, *np.* słup. = do drogi służący, na drogę wzięty lub dany, *np.* pieniądze.

**Nadrukować**, uję, *s.cz. dok.* wiele czego wydrukować. = się, *s.z.* zmęczyć się drukowaniem.

**Nadrwić się**, *s.z. dok.* z kogo, do woli z kogo drwinek nastroić.

**Nadrzeć**, drę, *s.cz. dok.* wiele czego podrzeć, *np.* sukień, bótów, papierów. = podrzeć ile trzeba, *np.* pierza na poduszkę.

**Nadrzeczanin**, a, *m.* mieszkający nad rzeką. **Nadrzecze**, a, *n.* kraj nad rzeką leżący. **Nadrzeczny**, a, e, *p.* nad rzeką leżący.

**Nadskakiwać**, uję, *s.n. nied.* **Nadskoczyć**, czę, *dok.* nadbiedz skokiem, przyskoczyć. = Nadskakiwać komu, *fig.* starać się uprzedzając chęci o czyję łaskę, czynić wszelkie zabiegi o zyskanie czyich względów, zasługiwać się komu. Widzę że starościnic bardzo nadskakuje. **Nadskakiwanie**, a, *n.* staranie się o łaskę, zabiegi o łaskę.

**Nadsługiwać**, uję, *s.n. nied.* komu, nadskakiwać, podle zasługiwać się komu. = służyć, usługiwać.

**Nadsłupie**, a, *n. arch.* belka na kapitelu słupa.

**Nadśmiertelny**, a, e, *p.* wyższy nad śmiertelnych.

**Nadśpiać**, pieję, *s.n. dok.* przyśpiać, nadejść. Kumejskich proroctw już nadśpiały czasy.

**Nadspieszać**, am, *s.n. nied.* **Nadspieszyć**, szę, *dok.* przyspieszać, pospieszać, spiesznie przybywać.

**Nadspodzianie**, *ps.* nad spodziewanie, niespodzianie. **Nadspodziany**, a, e, *p.* niespodziewany, niespodziany.

**Nadstawa**, y, *ż.* to co nadstawiono, przysztukowano. = *fig.* dodatek wadę jaką, niemoc zakryć mający. **Nadstawek**, wka, *m. artyl.* kręgielek służący do nadania właściwego nachylenia armacie. **Nadstawiać**, am, *s.cz. nied.* **Nadstawić**, wię, *dok.* co czem, sztukować, przy-

sztukować, dla zapełnienia braku, wady, niedostatku. Mowa turecka, będąc przez się bardzo jałowa, perską i arabską nadstawia się. = nastawiać. Gdzie nie staje świeżej skóry, tam lisiej nadstawić, *przysł.* = się, *s.z.* sztukować się dodatkami. Nadstawia się korkami. = nastręczać się, leźć komu w oczy. Ciągle mi się nadstawia, choć go widzieć niechcę.

**Nadsyłać**, *ob.* Nadesłać.

**Nadszaniec**, ńca, *m. fort.* mały szaniec wśród głównych bastionów fortecy. **Nadszańcowy**, a, e, *p.* nad szańcem będący, *np.* działobitnia.

**Nadszargać**, **Nadszarzać**, am, *s. cz. dok.* szarganiem, szarzaniem nadpsuć. = Nadszargać majątku, *fig.* nadwerężyć rozrzutnością.

**Nadsztukować**, uję, *szcz. dok.* sztukę do czego przyczepić, przywiązać, przyszyć.

**Nadto**, *ps.* zbyt, zbytecznie, nad miarę, za wiele. = oprócz tego, tudzież.

**Nadtracić**, cę, *s. cz. dok.* majątku, stracić część majątku.

**Nadtyrać** am, *s.cz. dok.* nadtracić.

**Nadumać się**, *s. z. dok.* nasycić się dumaniem.

**Nadużycie**, a, *n.* przebranie miary w użyciu, złe użycie. = Nadużycia, gwałty, bezprawia z nadużycia władzy pochodzące. **Nadużywać**, am, *s. cz. nied.* **Nadużyć**, ję, *dok.* czego, przebrać miarę w użyciu, źle użyć, na złe używać. Nadużyć władzy. Nadużyć czyjej dobroci, cierpliwości. **Nadużywanie**, a, *n.* złe używanie.

**Nadwątlać**, am, *s.cz. nied.* **Nadwątlić**, lę, *dok.* nieco osłabić, nadwerężyć, *np.* zdrowie, siły.

**Nadwerężać**, am, *s.cz. nied.* **Nadwerężyć**, żę, *dok.* nadwątlić, *np.* zdrowie, majątek.

**Nadwiązać**, żę, *s.cz. dok.* **Nadwiązywać**, uję, *nied.* przywiązaniem nadsztukować. **Nadwiązka**, i, *ż.* związanie wyżej czego.

**Nadwichnąć**, nę, *s.cz. dok.* nieco wywichnąć, *np.* ręki, nogi.

**Nadwiędnąć**, nę, *s.n. dok.* zacząć więdnąć. **Nawiędły**, a, e, *im.* zaczynający więdnąć.

**Nadwieźć**, wiozę, *s. cz. dok.* **Nadwozić**, żę, *nied.* w ciągu czego przywozić.

**Nadwiślanin**, a, *m.* mieszkaniec z nad Wisły. **Nadwiślański**, **Nadwiślany**, a, e, *p.* z nad Wisły. Legia nadwiślańska. **Nadwiśle**, a, *n.* kraj, miejsce, okolica nad Wisłą.

**Nadwnuczka**, i, *ż.* prawnuczka. **Nadwnuk**, a, *m.* prawnuk.

**Nadwodny**, a, e, *p.* nad wodą będący.

**Nadworny**, a, e, *p.* od dworu królewskiego. Marszałek nadworny. = od dworu pańskiego, *np.* żołnierz, lekarz, krawiec. = na podwórzu będący. Pies nadworny. **Nadworować**, uję, *s.n. dok.* z kogo, do woli nażartować się. **Nadworze**, a, *n.* podwórze.

**Nadybać**, bię, *s. cz. dok.* przydybać, zdybać. Gdzie zająca nadybię, tam go szczwam.

**Nadymać**, am, *s.cz. nied.* **Nadąć**, dmę, *dok.* dęciem napuszyć, dmąc powietrzem napełnić, *np.* pęcherz, balon. Wiatr nadyma żagle. Groch, bób, fasola nadyma, sprawia odęcie żołądka. = *fig.* Szczęście, pomyślność nadyma. Pismo ś. ostrzega że nauka nadyma. = się, *s.z.* napuszyć się przez nadęcie. = *fig.* stawać się nadętym. Nadął się jak półtora nieszczęścia. **Nadymacz**, a, *m. anat.* muszkuł twarzy który się nadyma, gdy człowiek dmie. **Nadymanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Nadymać.

**Nadymić**, mię, *s.n. dok.* napuścić dymu, napełnić dymem.

**Nadziać**, *ob.* Nadziewać.

**Nadziak**, a, *m.* czekan.

**Nadziałać**, am, *s.cz. dok.* naczynić, narobić.

**Nadzianie**, *ob.* Nadziewanie. **Nadziauka**, *ob.* Nadziewanka.

**Nadzieja**, i, *ż.* spodziewanie się, oczekiwanie szczęścia, pomyślności, lepszego bytu, zdrowia. Nadzieja często omyla. W Bogu nadzieja. Pokładać w kim, w czem nadzieję. Czynić komu nadzieję. Cieszyć się nadzieją. Mieć nadzieję. Kar-

mić się nadzieją. Stracić nadzieję. *Przysł.* Nie trać nadzieje, gdy się nie dobrze dzieje. Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. = Przylądek Dobrej Nadziei. = Być przy nadziei, być w ciąży.

**Nadziemny**, a, e, *p.* nad ziemią będący.

**Nadzierać**, am, *s.cz. nied.* czego, doglądać, dozorować. **Nadzieranie**, a, *n.* doglądanie, dozorowanie.

**Nadziewać**, am, *s.cz. nied.* **Nadziać**, dzieję, *dok.* napychać, natykać, *np.* kiszki, kiełbasy, ryby, gęsi, indyki. = nanizać co na co. = **Nadziewać się**, *s.z.* spodziewać się. **Nadziewacz**, a, *m.* ten co nadziewa. **Nadziewanie**, **Nadzianie**, a, *n.* napychanie, natykanie czem, czego w co. = i **Nadziewanka**, i, *ż.* to czem nadziewają: mięso siekane, i t. d. **Nadziewany**, **Nadziany**, a, e, *im.* napchany, natkany.

**Nadziękować się**, *s.z. dok.* nasklądać podziękowań, zmęczyć się dziękowaniem.

**Nadziwić się**, **Nadziwować się**, *s. z. dok.* wydziwić się. Nie mógł się dosyć nadziwić jego mądrości.

**Nadżołądkowy**, a, e, *p. anat.* będący nad żołądkiem, *np.* gruczoł.

**Nadzor**, u, *m.* zwierzchni dozór. **Nadzorca**, y, *m.* ten co ma nadzor.

**Nadźwigać**, am, *s.cz. dok.* = się, *s.z.* zmęczyć się dźwiganiem ciężarów.

**Nadzwonić się**, *s.z. dok.* nasycić się, zmęczyć się dzwonieniem.

**Nadzwyczajnie**, *ps.* nad zwyczaj. **Nadzwyczajność**, ści, *ż.* niezwyczajność. **Nadzwyczajny**, a, e, *p.* niezwyczajny.

**Nafabrykować**, ują, *s.cz. dok.* wiele pofabrykować, *np.* pieniędzy, dokumentów.

**Nafarbować**, uję, *s.cz. dok.* wiele czego pofarbować.

**Nafasować**, uję, *s.cz. dok.* napchać, natłoczyć, nasypać, *np.* dół ziemią, piaskiem, brzuch strawą.

**Nafrasować**, uję, *s.cz. dok.* kogo, nadręczyć frasunkiem, przyczynić frasunku. = się, *s.z.* nadręczyć się frasunkiem.

**Nafta**, y, *ż.* żywica ziemna, płynna, z zapachu podobna do olejku terpentynowego, i nader lotna.

**Nagabać**, am, *s.cz. nied.* **Nagabnąć**, nę, *dok.* **Nagabywać**, uję, *częst.* zaczepiać, napastować, niepokoić. = namawiać, kusić. Pan i Zbawiciel nasz pozwolił szatanowi nagabać siebie do wszystkich grzechów. **Nagabacz**, a, *m.* napaśnik, zaczepnik. **Nagabanie**, a, *n.* zaczepianie, napastowanie. = pokusa.

**Nagacić**, cę, *s.cz. dok.* gacią namościć.

**Nagadać**, am, *s.cz. dok.* komu czego, wiele gadać, naopowiadać. = na kogo, ogadać kogo. Coś to wpan przed kobietami na mnie nagadał? = się, *s.z.* do woli się wygadać. Nie mogą się z sobą nagadać. Nagadaliście się aż do sytości.

**Nagadzać się**, *ob.* **Nagodzić się.**

**Nagana**, y, *ż.* naganienie, zganienie, przygana. **Naganiać**, am, *s.cz. nied.* **Naganić**, nię, *dok.* co komu, ganić, zganić, przyganiać.

**Naganiać**, *ob.* **Nagnać**, **Nagonić.**

**Naganiacz**, a, *m.* ganiciel. **Naganianie**, a, *n.* ganienie. **Naganienie**, a, *n.* zganienie. **Naganne**, *ps.* do zganienia. **Nagannoś**ć, ści, *ż.* przymiot tego co jest naganne. **Naganny**, a, e, *p.* godzien nagany, zasługujący na naganę, *np.* czyn, postępek.

**Nagarbić**, bię, *s.cz. dok.* zgarbić. = się, *s.z.* zgarbić się.

**Nagarnąć**, nę, *s.cz. dok.* nabrać garścią, zagarnąć, zgarnąć.

**Nagębek**, bka, *m.* kaganiec.

**Nagi**, a, e, *p.* nieodziany, nieokryty, goły. Rodzimy się nadzy. = *fig.* nieobrosły, niezarosły. Nagie skały, góry, pola. = niemający czem się odziać. Nagi rozboju się nie boi, *przysł.* Szatami twemi nagich przyodziewaj. = *fig.* bez ozdoby. Nagie ściany. Naga prawda.

**Nagiąć**, gnę, *s.cz. dok.* **Naginać**, am, *nied.* zginać, nachylać co ku czemu. Trudno starą gałąź nagiąć. = *fig.* Snadno jest młode umysły naginać. = się, *s.z.* giąć się, zginać się, nachylać się. **Nagięcie**, a, *n.* zgięcie. **Naginanie**, a, *n.* zginanie.

**Naglądać**, Nazierać, am, *s. n. nied.* **Najrzeć, rzę**, *dok.* gdzie, w co, zazierać, wglądać w co. W każdy kierz, jeśli zając pod nim nie siedzi, naglądają. = do kogo, odwiedzać, wstępować, zachodzić do kogo. Goście coraz rzadziej do nas naglądają.

**Naglaskać, szczę**, *s.cz. dok.* = się, *s.z.* kogo, nasycić się głaskaniem.

**Nagle**, *ps.* prędko, szybko. Co nagle, to po diable, *przysł.* Z nagła, niespodzianie. Znienagła, powoli, pomału. Umrzeć nagle, niespodzianie. **Naglić, lę**, *s.cz. nied.* przynaglać, pobudzać do większej prędkości. Potrzeba, niebezpieczeństwo, czas nagli. **Nagłość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest nagłe.

**Nagłodzić, dzę**, *s.cz. dok.* głodem kogo wymorzyć. = się, *s.z.* głodu się nacierpieć.

**Naglówek, wka**, *m.* rzemienie idące od wędzidła, spięte sprzążkami i zakładające się na głowę za uszy konia. = *arch.* głowica słupowa, kapitel. = (u zecerów), wiersz na początku stronnicy wyrażający treść pisma. **Nagłowie, a**, *n.* część łóżka gdzie głowa leży.

**Nagły, a, e**, *p.* bardzo prędko, niespodzianie przypadający, *np.* wyjazd, śmierć, odmiana. = naglący, nie cierpiący zwłoki, *np.* potrzeba, interes.

**Nagmatwać, am**, *s.cz. dok.* wiele czego pogmatwać.

**Nagnać**, *ob.* Nagonić.

**Nagnieść, gniotę**, *s.cz. dok.* gnieść, cisnąć, aż do zrobienia nacisku, nagniotka.

**Nagniewać się**, *s.z. dok.* na kogo, zagniewać się. = gniewem się nasycić.

**Nagniotek, tka**, *m.* nacisk, odcisk na nodze od obuwia.

**Nagnoić, ję**, *s.cz. dok.* nawieźć gnojem.

**Nago**, *ps.* bez odzieży, bez okrycia. Dzicy chodzą nago. Do naga, do nagiego ciała, *np.* rozebrać się, obedrzeć kogo.

**Nagodny, a, e**, *p.* dobrze się nadarzający. **Nagodzić się**, *s.z. dok.* nadarzyć się, zdarzyć się, przytrafić się. *Przysł.* Schować nie szkodzi, co się nagodzi. Złego nie szukaj, samo się nagodzi.

**Nagolenica, y**, *ż.* część zbroi goleń okrywająca.

**Nagonić, gnię**, *s.cz. dok.* **Naganiać, am**, *nied.* napędzić. = dogonić, dopędzić. = Naganiać kogo do roboty, napędzać. Młodemu rozumu do głowy naganiać trzeba.

**Nagoogonowy, a, e**, *p. zool.* mający ogon nagi. **Nagość, ści**, *ż.* stan tego co jest nagie. = *fig.* nędza, lichota. **Nagoziarnowy, a, e**, *p bot.* mający ziarna nagie.

**Nagościć się**, *s.z. dok.* długo być gościem u kogo.

**Nagotować, uję**, *s.cz. dok.* nawarzyć wiele potraw. = przygotować. **Nagotowiu**, *ps.* napogotowiu.

**Nagrabić, bię**, *s.cz. dok.* wiele czego grabiami na kupę zebrać. = wiele czego grabieżą zabrać.

**Nagrać się**, *s.z. dok.* nasycić się lub zmordować się graniem.

**Nagradzać, am**, *s.cz. nied.* **Nagrodzić, dzę**, *dok.* kogo, dać komu nagrodę. = wrócić wartość rzeczy straconej. Nagrodzić komu szkodę, stratę, krzywdę. = powetować, odwetować. Nagrodzić czas stracony, błąd popełniony. **Nagradzanie, a**, *n.* dawanie nagrody.

**Nagrobek, bka**, *m.* kamień i napis nagrobny. **Nagrobkowy, a, e**, *p.* od nagrobka. **Nagrobny, a, e**, *p.* będący na grobie.

**Nagroda, y**, *ż.* co się komu daje końcem nagrodzenia zasługi, cnoty, męztwa, pilności, i t. d. **Nagrodzenie, a**, *n.* danie nagrody. **Nagrodziciel, a**, *m.* **Nagrodzicielka, i**, *ż.* ten, ta co nagradza.

**Nagromadzać, am**, *s.cz. nied.* **Nagromadzić, dzę**, *dok.* wiele czego zgromadzić.

**Nagrozić, żę**, *s.n. dok.* komu, wiele komu czynić pogróżek.

**Nagryźć, zę**, *s.cz. dok.* wiele czego zgryźć, *np.* orzechów. = kogo, *fig.* namartwić. = się, *s.z.* mocno się namartwić.

**Nagryzmolić, lę**, *s.cz. dok.* nabazgrać.

**Nagrzać, grzeję**, *s.cz. dok.* **Nagrze-**

wać, am, *nied.* dostatecznie ogrzać, wiele czego zgrzać, *np.* wody, mleka. **Nagrzewalnik**, a, *m.* naczynie do nagrzewania pościeli.

**Nagrzeszyć, szę**, *s.n. dok.* wiele grzechów popełnić.

**Naguchno, Nagusieńko, Naguteńko**, *ps.* zupełnie nago. **Naguchny, Nagusieńki, Naguteńki**, a, e, *p.* zupełnie nagi, jak go matka urodziła.

**Nagwarzdać, am**, *s.cz. dok.* nabazgrać, nagryzmolić.

**Nahaj**, a, **Nahajec, jca**, *m.* Tatar nogajski. **Nahaj**, a, *m.* **Nahajka**, i, *ż.* kańczuk tatarski. = Nahaje, plagi dane nahajem.

**Nahalasować, uję**, *s.n. dok.* na kogo, nakrzyczeć, nahuczeć. = wiele hałasu narobić. = **się**, *s.z.* do woli się nakrzyczeć.

**Naheblować, uję**, *s.cz. dok.* dosyć czego poheblować. = **się**, *s.z.* zmęczyć się heblowaniem.

**Nahorować się**, *s.z. dok.* ciężko napracować się.

**Nahuła, y**, *m.* cymbał, basałyk.

**Nahulać się**, *s.z. dok.* do woli się wyhulać.

**Naigrać się**, *s.z. dok.* nasycić się igraniem. **Naigrawać się**, *s.z. nied.* z kogo, z czego, natrząsać się, naśmiewać się, urągać się. **Naigrawanie**, a, *n.* naśmiewanie się, urągowisko.

**Naiwnie**, *ps.* (z franc.), z niewinną prostotą. **Naiwność, ści**, *ż.* niewinna prostota. **Naiwny**, a, e, *p.* szczery, prostoduszny.

**Nająć, mę**, *s.cz. dok.* **Najmować, uję**, *nied.* co komu, dawać co komu w najem, wypuszczać na powien czas do użycia za umówioną zapłatę, *np.* dom, grunta, konia, i t. d. = kogo, brać kogo do roboty za pewną zapłatę. = co od kogo, brać w najem, brać do użycia na powien czas za umówioną zapłatę. = **się**, *s.z.* komu do czego, iść do kogo w najem, zgodzić się do roboty za zapłatę.

**Najadać się**, *ob.* Najeść się.

**Najazd**, u, *m.* najechanie, napad na czyj dom, na kraj. **Najechać, jadę**, *s.cz. dok.* **Najeżdżać, am**, *nied.* ko go, co, napadać zbrojną ręką. Karol, król szwedzki, z ogromną siłą Polskę najeżdża. Najechać czyj dom. Kniaź Dymitr najechał zamek ostrogski. = Najechać kogo, jadąc potrącić kogo. **Najechanie**, a, *n.* najazd. **Najechany**, a, e, *im.* napadnięty zbrojną ręką.

**Najęcie**, a, *n.* **Najem, jmu**, *m.* danie komu czego do użycia na powien czas za zapłatę. Najęcie domu. Dom do najęcia. = Najem, co się płaci za najęcie. **Najemnica, y, Najemniczka**, i, *ż.* ta co się najmuje do roboty. **Najemniczy**, a, e, *p.* od najemnika albo najmu. = dający się nająć, najemny. **Najemnie, Najemniczo**, *ps.* sposobem najmu. = jak przystoi na najemnika. **Najemnik**, a, *m.* ten co się najmuje do roboty. **Najemność, ści**, *ż.* własność tego co może być najętem. **Najemny**, a, e, *p.* mogący być najętym, do najęcia. = najęty. Żołnierz najemny.

**Najeść się**, *s.z. dok.* **Najadać się**, *nied.* jedząc nasycić się. = Najeść się strachu, *fig.* nabawić się strachu.

**Najęty**, a, e, *im.* dany albo wzięty w najem.

**Najeżać, am**, *s.cz. nied.* **Najeżyć, ę**, *dok.* podnieść do góry nakształt kolców jeża, *np.* włosy. = **się**, *s.z.* podnosić się, powstawać na głowie. Włosy mu się najeżyły. = *fig.* nasrożyć się.

**Najezdniczy**, a, e, *p.* od najezdnika. **Najezdnik**, a, **Najezdzca, y**, *m.* ten co najeżdża. **Najezdny**, a, e, *p.* od najazdu. **Najeżdżać**, *ob.* Najechać. **Najeżdżanie**, a, *n.* często powtarzany najazd.

**Najeżony**, a, e, *im.* słowa Najeżyć. Włosy najeżone. = *fig.* Kraj najeżony górami. Szańce najeżone działami. = Łodyga najeżona, *bot.* okryta miękkiemi ciernami.

**Najmit**, a, *m.* najęty robotnik. **Najmitowy**, a, e, *p.* od najmita. **Najmować**, *ob.* Nająć. **Najmowanie**, a, *n.* częste dawanie lub branie w najem.

**Najpierwej**, *ps.* przed innemi, przedewszystkiem.

**Najprzód**, *ps.* naprzód.
**Najrzeć**, *ob.* Naglądać.
**Najść**, *ob.* Nachodzić. **Najście**, *ob.* Nachód.
**Najuczać**, **am**, *s. cz. nied.* **Najuczyć**, **czę**, *dok.* jukami obładować, ojuczyć.
**Nakadzać**, **am**, *s. cz. nied.* **Nakadzić**, **dzę**, *dok.* kadząc puszczać dym na co, *np.* chorą część ciała. = *s.n.* dosyć pokadzić. Nakadzić w pokoju. **Nakadzanie**, **a**, *n. med.* puszczanie dymu na chorą część ciała. **Nakadzenie**, **a**, *n.* raz odbyta czynność słowa Nakadzić.
**Nakalać**, **am**, *s.cz. nied.* **Nakłóć**, **kolę**, *dok.* z lekka tu i owdzie kłóć. = Nakłóć wieprzów, prosiąt, wiele ich zakłóć.
**Nakalać**, **am**, *s.cz. dok.* kałem powalać.
**Nakapać**, **pię**, *s.n. dok.* kapiąc napłynąć. Przez dziury w dachu nakapało na strych. = *s.cz.* spuszczać kapkami. Nakapać laku, wosku, atramentu na co.
**Nakarać**, **rzę**, *s.cz. dok.* wielu ukarać. = **się**, *s.z.* nasycić się, zmordować się karaniem.
**Nakarbować**, **uję**, *s.cz. dok.* naznaczyć karbem.
**Nakarmić**, **mię**, *s. cz. dok.* nasycić pokarmem. = *fig.* nabawić, napełnić. Nakarmić kogo strachem, smutkiem, wstydem, śmiechem, pociechą. **Nakarmienie**, **a**, *n.* nasycenie pokarmem.
**Nakąsać**, **am**, *s.cz. dok.* wielu pokąsać.
**Nakaszlać się**, *s.z. dok.* wykaszlać się, zmęczyć się kaszlaniem.
**Nakaz**, **u**, *m.* rozkaz, przykaz. **Nakazanie**, **a**, *n.* rozkazanie, przykazanie. **Nakaźny**, **ego**, *m.* zastępca hetmana u kozaków zaporozkich. **Nakazywać**, **uję**, *s.cz. nied.* **Nakazać**, **że**, *dok.* rozkazywać, przykazywać. Religia nakazuje kochać bliźniego jak siebie samego. **Nakazywanie**, **a**, *n.* częste rozkazywanie.
**Nakierować**, **uję**, *s.cz. dok.* ku pewnemu miejscu skierować.
**Nakisać**, **am**, *s.n. nied.* **Nakisnąć**, **nę**, *dok.* nakwaśnieć, dostatecznie ukisnąć.
**Nakiwać**, **am**, *s. n. dok.* komu, nagrozić kiwając czem, *np.* ręką, kijem.
**Nakląć**, **klnę**, *s.n. dok.* komu, kląć komu do woli.
**Nakład**, **u**, *m.* koszt na co łożony. = *górn. ob.* **Nadkład**. **Nakładać**, **am**, *s. cz. nied.* **Nałożyć**, **że**, *dok.* kłaść na co, ładować, *np.* siano na wóz. = nasadzić, *np.* strzałę na łuk. = napchać, natkać, *np.* fajkę. = drogi, dokładać, przyczyniać, zbaczając z prostej drogi. = obarczać, obciążać. Nakładać podatek, jarzmo, karę, obowiązek. = Nakładać kogo do czego, wkładać, wprawiać w co, przyzwyczajać do czego. Nakładać się, nałożyć się do czego (ztąd **Nałóg**), wkładać się, wprawiać się w co, przyzwyczajać się do czego. = *s.n.* łożyć koszt na co, *np.* na wychowanie dzieci, na druk dzieła, na podróż, i t. d. = Nałożyć głową, zdrowiem, życiem, przypłacić głową, zginąć. **Nakładanie**, **a**, *n.* w znaczeniach słowa Nakładać. **Nakładnie**, *ps.* z wielkim nakładem. **Nakładnik**, **a**, *m.* ten co nakłada koszt na co. **Nakładny**, **a**, **e**, *p.* nakładu wielkiego wymagający.
**Nakłamać**, **mię**, *s.n. dok.* komu, przed kim, wiele kłamstwa nagadać. = **się**, *s.z.* do woli kłamstwa nagadać.
**Nakłaniać**, **am**, *s.cz. nied.* **Nakłonić**, **nię**, *dok.* kogo do czego, skłaniać, skłonić, *np.* do zgody. = ucha na co pilnie słuchać. = *s.z.* skłaniać się, przychylać się. = Nakłaniać się, dużo ukłonów narobić, zmordować się kłanianiem. Musiałem się nakłaniać, nim otrzymałem tę lichą posadę. **Nakłanianie**, **Nakłonienie**, **a**, *n.* w znaczeniu słów powyższych.
**Nakłaść**, **dę**, **dnę**, *s.cz. dok.* wiele czego na czem lub gdzie położyć, *np.* książek na stół, pieniędzy w kieszenie. = w ucho, nagadać, naszeptać.
**Naklecić**, **cę**, *s.cz. dok.* wiele poklecić, *np.* chatek, domów.
**Nakleić**, **ję**, *s.cz. dok.* **Naklejać**, **am**, *nied.* wiele czego pokleić, albo na wierzchu przykleić.

**Naklektać, am, cę, czę,** *s. n. dok.* komu głowę, zawrócić komu głowę długiem klektaniem.

**Naklepać, pię,** *s.cz. dok.* dostatecznie poklepać, *np.* kosę. = **się,** *s.z.* zmęczyć się klepaniem.

**Nakłoć,** *ob.* **Nakalać.**

**Nakłócić się,** *s. z. dok.* do woli się wykłócić.

**Nakłonić,** *ob.* **Nakłaniać. Nakłonny, a, e,** *p.* skłonny. **Nakłopotać się,** *s.z. dok.* wiele się skłopotać, wiele doznać kłopotów.

**Nakluć, ję, Nakłwać, am,** *s. cz. dok.* kłując dziobem napocząć.

**Nakochać się,** *s. z. dok.* nasycić się kochaniem.

**Nakolanek, nka,** *m.* część zbroi kolana okrywająca. = *anat.* rzepka, jabłko na kolanie. **Nakolanny, a, e,** *p.* na kolanie będący.

**Nakołatać się,** *s.z. dok.* długo kołatać, zmęczyć się kołataniem.

**Nakołebać się, Nakołysać się,** *s.z. dok.* długo siebie lub kogo kołysać. = zmęczyć się kołysaniem.

**Nakoniec,** *ps.* naostatek.

**Nakopać, pię,** *s.cz. dok.* wiele kopiąc narobić, *np.* rowów. = wiele wykopać, *np.* rzepy, kartofli. = **się,** *s.z.* zmęczyć się kopaniem.

**Nakopcić, cę,** *s.n. dok.* kopciem napełnić, nadymić.

**Nakosić, szę,** *s.cz. dok.* dosyć kosą naścinać trawy, zboża. = **się,** *s.z.* zmęczyć się koszeniem.

**Nakować, Nakuć, ję,** *s.cz. dok.* wiele czego kując narobić, *np.* gwoździ, podków. **Nakowalnia, ni, Nakowalnica, y,** *ż.* **Nakowadło, a,** *n.* kowadło.

**Nakpić się,** *s.z. dok.* z kogo, do woli z kogo kpinek nastroić.

**Nakrajać, Nakroić, ję,** *s.cz. dok.* wiele czego pokrajać, *np.* chleba, skór, sukna, płótna.

**Nakrapiać, am,** *s.cz. nied.* **Nakropić, pię,** *dok.* farbą, pstrzyć, upstrzyć. = *s.n.* kroplami pryskać na co. **Nakropić w pokoju,** pokropić przed zamiataniem. **Nakrapianie, a,** *n.* pstrzenie kropkami. = pstrość zrobiona nakrapianiem. **Nakrapiany, a, e,** *im.* pstry. **Pies biały czarno nakrapiany.**

**Nakraść, dnę,** *s.cz. dok.* wiele czego ukraść.

**Nakręcać, am,** *s.cz. nied.* **Nakręcić, cę,** *dok.* kręcąc nakierować. = okręcać koło czego. **Nakręcać zegarek.** = *fig.* naciągać. **Nakręcić rozmowę na co. Nakręcić prawo,** myśl lub słowa czyje do swego sposobu widzenia. **Nakręcanie, Nakręcenie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Nakreślać, am,** *s.cz. nied.* **Nakreślić, lę,** *dok.* kreśląc oznaczyć, wykreślić, narysować. **Nakreślić koło, trójkąt. Nakreślanie, Nakreślenie, a,** *n.* wykreślenie, narysowanie.

**Nakrochmalić, lę,** *s.cz. dok.* dosyć pokrochmalić.

**Nakropić,** *ob.* **Nakrapiać.**

**Nakruszyć, szę,** *s.cz. dok.* kruszące nadrobić. = wiele czego pokruszyć, na okruchy połamać.

**Nakryć, ję,** *s.cz. dok.* **Nakrywać, am,** *nied.* pokrywać, przykrywać czem, *np.* dom, półmisek, garnek, stół, głowę. = **się,** *s.z.* przykrywać się, *np.* kołdrą, płaszczem, chustką. **Nakrycie, Nakrywanie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. = **Nakrycie,** to czem się nakrywa. **Nakrycie domu,** słoma lub dachówka. **Nakrycie stołu,** obrus, serwety, łyżki, noże, widelce. **Nakrywa, y, Nakrywka, i,** *ż.* co służy do nakrywania czego. **Nakrywka garnka,** imbryka.

**Nakrzesać, szę,** *s.cz. dok.* ognia, wykrzesać.

**Nakrzyczeć, czę,** *s.n. dok.* nahałasować. = **się,** *s.z.* krzycząc dogodzić sobie, lub zmordować się krzyczeniem.

**Nakrzywiać, am,** *s.cz. nied.* **Nakrzywić, wię,** *dok.* w tę lub ową stronę skrzywić, wykrzywić. **Nakrzywienie, a,** *n.* skrzywienie, wykrzywienie.

**Nakształt,** *ps.* i *pmk.* rządzący przyp. 2m, na podobieństwo. **Księżyc w nowiu jest nakształt sierpa.**

**Nakuć,** *ob.* **Nakować.**

**Nakupiać, am,** *s. cz. nied.* **Nakupić, pię,** *dok.* na kupę nazgromadzać. **Nakupienie, a,** *n.* na kupę zgroma-

dzenie. = nabycie wielu rzeczy kupnem. **Nakupować, ować, s.cz. nied.** **Nakupić, pię, dok.** kupnem wiele czego nazgromadzać, *np.* zboża, koni, towarów.

**Nakurzać, am, s.cz. nied.** **Nakurzyć, rzę, dok.** czem, nakadzać. = *s.n.* nadymić. = napuścić kurzu, kurzawy, napylić Zamiatając nakurzyć w pokoju. = nasmrodzić. = **Nakurzyć się,** *s.z* kurzeniem tytuniu nasycić się

**Nakwaśniec, jęć,** *s.n. dok* stać się nieco kwaśnem. **Nakwaszać, am, s.cz. nied.** **Nakwasić, szę, dok.** wiele czego ukwasić, *np.* kapusty, ogórków.

**Nalać, leję, s.cz. dok.** **Nalewać, am, nied.** co czem, czego do czego, w co, lejąc napełnić. Nalać kieliszki winem, wina do kieliszków, wina w kieliszki, w gardło. Nalać w czub, podchmielić sobie. = czego na co, lać powierzchu. Nalać wody na ręce, na podłogę. = co czem, *np.* zioła, herbatę wodą wrzącą, piołun wódką, kamforę spirytusem. = komu czego, lać żeby wypił. Nalej mi szklankę wody, kieliszek wina. = z czego w co, *np.* z butelki w szklankę, ze szklanki w gardło **Nalanie, Nalewanie,** a, *n* czynność wyrażona przez powyższe słowa. = Nalanie, wrzątek lub płyn na co nalany, żeby z tego na co się nalewa naciągnął smaku zapachu. **Nalany, a, e,** *im.* słowa **Nalać,** napełniony. Szklanka winem nalana = pełny Kamfora spirytusem nalana. = *fig.* nadęty, nabrzmiały. Na twarzy i całem ciele nalani.

**Naładować, uję,** *s.cz. dok.* ładując nakładać, *np* wóz, okręt. = brzuch, napełnić, natkać.

**Nalajać, ję,** *s.n dok* komu, do woli kogo wyłajać, złajać.

**Nalamać, mię,** *s.cz. dok.* **Nalamywać, uję,** *nied. ob.* **Nadłamać.** Trzciny nalamanej nie dołamie. = wiele czego połamać. Wiatr nalamał drzew tej nocy. = Nalamać sobie głowy, namozolić się, mózg sobie nasuszyć. Siła sobie ludzie, pisząc księgi, głowy nalamali. = Nalamać się do czego, wciągnąć się, wprawić się.

**Nałapać, pię,** *s.cz dok* wiele czego złapać, *np* ryb, raków, ptaków.

**Nalatać, Nalatywać, uję,** *s.n. nied.* **Naleciec, cę, dok.** przylatać, zlecieć się w znacznej ilości. Nalatało ptaków do ogrodu, komarów do pokoju = **Nalatać się,** *s.z. dok.* zmordować się lataniem, bieganiem. Jakże się nalatałem.

**Nałatać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego połatać. = przyszyć łatę na czem. = **się,** *s.z* zmęczyć się łataniem.

**Nalazek, zku,** *m.* rzecz znaleziona.

**Nalazić, żę,** *s.n. nied* **Nalezć, zę, dok.** łażąc, pełzając nagromadzić się Codzień do niego wiele żebraków nalazi. Nalazło much do mleka, do miodu. = **Nalazić się,** *s.z. dok.* zmęczyć się łażeniem.

**Nalechtać się,** *s.z. dok* do woli kogo połechtać.

**Nalecialo kolory,** *chem* pokazujące się na powierzchni żelaza, stali, przy ich stopniowem ogrzewaniu, naprzód kolor żółty, potem czerwony, nakoniec błękitny. **Nalecieć,** *ob* **Nalatać.**

**Naleczyć, czę,** *s.cz. dok.* wiele osób wyleczyć. = **się,** *s.z.* długo, aż do znurzenia leczyć się.

**Nalegać, am,** *s.n. nied.* **Nalegnąć, gnę,** *dok* na co, napierając ledz na czem. Piersiami na żelazo nalegał. = Nalegać na jednę nogę, napadać, kuleć. = Nalegać na kogo, nastawać, przynaglać. Jeśli wpan będziesz o oddanie pierścienia nalegał, to ja będę nalegał o dotrzymanie słowa mej córce. **Nalegnanie,** a. *n.* nastawanie, przynaglanie. = *gram.* Tryb rozkazujący z naleganiem, bez nalegania.

**Nalękać się,** *s.z. dok* długo, bardzo się czego lękać.

**Nalepa,** y, *f.* przypiecek, murek przy piecu. **Naleplać, am,** *s.cz. nied.* **Nalepić, pię,** *dok.* lepić co na czem. = wiele czego polepić.

**Naleśnik,** a, *m.* ciasto cienkie na patelni w maśle smażone potem zwinięte i przypieczone.

**Nalewać**, *ob.* Nalać. **Nalewacz**, a, *m.* **Nalewaczka**, i, *ż.* ten, ta co nalewa. = i **Nalewka**, i, *ż.* naczynie do nalewania; koneweczka, z której nalewa się woda w miednicę. = napój z nalania czego wódką, winem.

**Należć**, *ob.* Znaleźć. **Nalezienie**, a, *n.* znalezienie. **Nalezionek**, nka, *m.* dziecko znalezione, podrzutek. **Nalezione**, a, e, *im.* znaleziony. **Nalezne**, go, *n.* nagroda za znalezienie czego.

**Należeć**, ę, *s.n. nied.* do kogo, być czyim, być czyją własnością. Ten dom, grunt, las do mnie należy. = być czyim z mocy prawa, władzy. Stanowienie praw należy do władzy prawodawczej, a ich wykonanie do władzy wykonawczej. = być czyim przez pokrewieństwo lub umowę. Dzieci należą do rodziców, słudzy do panów. = być cząstką jakiej gromady. Wieloryb, nietoperz należą do zwierząt ssących. = mieć udział w czem. Należeć do spisku, do rewolucyi, do powstania. = *nieos.* **Należy**, **Należy się**, przynależy, przystoi, wypada, potrzeba. **Należało**, **Należało się**, przynależało, przystało, wypadało, potrzeba było. Czyńmy co nam czynić należy. Nie należy wierzyć wszystkiemu co ludzie mówią. = komu, jaka należytość, jaki dług zaciągnięty. Należy mi się od niego sto złotych.

**Należeć się**, *s.z. dok.* długo, dobrze się wyleżeć.

**Należenie**, a, *n.* do czego, udział w czem. Należenie do spisku, do rewolucyi, do powstania. **Należność**, ści, *ż.* należytość, co się komu należy. = co do czego należy, przynależność. Wieś z należnościami. **Należny**, a, e, *p.* należący do kogo. = winny, powinny. Hołd cnocie należny. **Należycie**, *ps.* jak należy. **Należytość**, ści, *ż.* co się komu należy, prawo do czego. Należytości i powinności. = należność, summa komu należna. Upominać się o swą należytość. **Należyty**, a, e, *p.* należny, przynależny. = jaki być powinien, winny, powinny. Być z należytem dla każdego uszanowaniem.

**Nalgać**, gę, *s.n. dok.* wiele łgarstw nagadać.

**Nalichwić**, wię, *s. cz. dok.* lichwą wiele nazbierać.

**Naliczyć**, czę, *s.cz. dok.* licząc znaleźć pewną liczbę, narachować. Lippomano w czasie swej nuncyatury w Polsce naliczył 12,000 spraw nieosądzonych.

**Nałóg**, ogu, *m.* (do czego się kto nałożył), zwyczaj, przywyknienie, mianowicie do czego niepotrzebnego, szkodliwego. Z czasem wszystko w nałóg się odmienia. **Nałóg** drugie przyrodzenie, *przysł.* **Nałogowy**, a, e, *p.* mający nałóg, nałogowi oddany. Pijak nałogowy.

**Nałoić**, ję, *s.cz. dok.* łojem nasmarować.

**Nałomny**, a, e, *p.* dający się nałamać, nagiąć. = *fig.* giętki, gibki.

**Nałotrować się**, *s.z. dok.* do woli łotrostw nabrolć.

**Nałowić**, wię, *s.cz. dok.* **Naławiać**, am, *nied.* nałapać.

**Nałożenie**, **Nałożyć**, *ob.* Nakładać.

**Nałożnica**, y, *ż.* (ta co nieprawnie z kim lega), kobieta żyjąca z kim nieślubnie. **Nałożnictwo**, **Nałożeństwo**, a, *n.* nieślubne pożycie. **Nałożniczy**, **Nałożny**, a, e, *p.* od nałożnictwa. **Nałożnik**, a, *m.* mężczyzna nieślubnie z kobietą żyjący.

**Nałupać**, am, *s.cz. dok.* wiele lub ile trzeba połupać, *np.* drew.

**Nałupić**, pię, *s.cz. dok.* łupiąc wiele lub ile trzeba przysposobić, *np.* łyk, skór z bydła. = łupiąc, obdzierając wiele łupów nazbierać, *np.* ze złuplonych miast, kościołów.

**Nałutować**, uję, *s.cz. dok.* przylutować na czem. = wiele czego lutem ponaprawiać, *np.* lichtarzy, rądlów, patelni.

**Namacać**, am, *s.cz. dok.* macając znaleźć co. Znajdą ją na łóżeczku, i coś namacają. = *fig.* natrafić. Kula go namacała. Śmierć i pod ziemią namaca. = Namacać kogo kijem, batem, skropić, skroić. Na-

macalny, a, e, *p.* dający się namacać.

**Namachać, am**, *s.n. dok.* nawywijać, *np.* pałaszem. = *s. cz.* ladajako a dużo czego narobić.

**Namącić, cę**, *s.cz. dok.* wiele pomącić.

**Namaczać, am**, *s.cz. nied.* **Namoczyć, czę**, *dok.* zanurzyć co w wodzie, żeby w niej mokło, *np.* len, konopie. = *s.n.* mocz wypuścić. Koń, pies tu namoczył. **Namaczanie, Namoczenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. = Namaczanie, lekarstwo mokro przykładane. **Namakać, am**, *s.n. nied.* **Namoknąć, nę**, *dok* moknąc przez pewien czas, dosyć nacięgnąć mokrości. Ziele wczoraj namoczone już musiało namoknąć **Namakanie, Namoknienie, a**, *n.* czynność słów powyższych

**Namalować, uję**, *s.cz. dok* wymalować na czem = wiele czego pomalować.

**Namarszczać, am**, *s.cz nied* **Namarszczyć, czę**, *dok.* wiele czego pomarszczyć. = marszczyć, zmarszczyć, *np.* brwi, czoło.

**Namartwić, wię**, *s.cz. dok* długo i często martwić, bardzo zmartwić.

**Namaszczać, am**, *s.cz. nied.* **Namaścić, szczę**, *dok* namazywać czem tłustem, *np.* maścią, oliwą. Starożytni kazali się namaszczać wychodząc z łazni = namazać olejem świętym. = wyniesionego na godność królewską, biskupią namaszczeniem utwierdzać Samuel namaścił na króla Dawida. **Namaszczanie, Namaszczenie, a**, *n* w znaczeniach słów powyższych Na Wschodzie utrzymuje się zwyczaj namaszczania wonnościami znakomitszych biesiadników = Ostatnie olejem świętym namaszczenie, jeden z siedmiu sakramentów **Namaszczeniec, ńca**, *m.* pomazaniec.

**Namawiać, am**, *s.cz. nied.* **Namowić, wię**, *dok.* namową skłaniać, skłonić do czego. Ten mnie wnet namówi który to czyni co mówi = do czego złego, na co złego Szatan kusiciel, pod postacią węża, namówił Ewę. Ewa zaś namówiła Adama. = się, *s.z.* z kim umawiać się naradzać się **Namawiacz, a**, *m.* **Namawiaczka, i**, *ż.* ten, ta co namawia. **Namawianie, Namówienie, a**, *n.* czynność słów powyższych

**Namazać, żę**, *s.cz. dok* **Namazywać, uję**, *nied.* mazać na czem. Namazał bohomaza na ścianie. = *ob* **Namaszczać**. = Namazać komu ręce, *np.* posmarować **Namazanie, Namazywanie, a**, *n* mazanie na czem. = Namazanie, namaszczenie.

**Namęczyć, czę**, *s.cz. dok.* długo kogo męczyć. = się, *s z.* bardzo się zmęczyć

**Namianować, uję**, *s cz. dok.* nazwać. = wielu pomianować, *np* urzędników, oficerów.

**Namiar, u**, *m. górn* domieszanie ciał obcych do rudy, dodanie roztopu dla łatwiejszego oddzielenia żelaza.

**Namiatać, am**, *s cz. nied.* **Namieść, miotę**, *dok* wiele na kupę zmieść, *np* śmiecia, śniegu

**Namiąć, mnę**, *s cz. dok.* wiele czego zmiąć, pomiąć.

**Namiękać, am**, *s.n. nied.* **Namiękнąć, nę**, *dok.* miękkiem się stawać, miękнąć.

**Namieniać, am**, *s.cz. i n nied* **Namienić, nię**, *dok.* co, o czem, wzmiankować, wzmiankę uczynić. Mądremu dosyć namienić.

**Namieniać, am**, *s cz. tok* wiele odmienić, zmienić, *np.* pieniędzy

**Namierzwić, wię**, *s.cz dok* mierzwą potrząść, napełnić, pokryć.

**Namierzyć, rzę**, *s cz dok* mierzyć do pewnej liczby Nmierzyliśmy przez dzień 500 korcy, 1000 łokci

**Namiestnictwo Namiestnictwo, a**, *n.* zastępstwo czyjego miejsca. = urząd namiestnika. **Namiestniczy, Namiestniczy, a, e**, *p.* zastępczy, *np.* władza **Namiestnik, Namieśnik, a**, *m* zastępujący czyje miejsce **Namiestnik Chrystusa**, papież **Namiestnik królewski**, wielkorządca, gubernator = porucznik. **Namiestnikowa, ej**, *ż* żona namiestnika. **Namiestnikowski, a, ie**, *p.* należący do namiestnika, *np* pałac **Namiestnikostwo** *a, n* urząd namiestnika = *zbior* • namiestnik z żoną

**Namieszać**, am, *s.cz. dok.* wiele czego pomieszać, zmieszać.
**Namieszkać się**, *s.z. dok.* długo gdzie mieszkać.
**Namiętnie**, *ps.* z namiętnością. **Namiętność**, ści, *ż.* moene wzruszenie (które nami miota). Namiętności dające nam popęd do pozyskania lub nabycia czego są: miłość, pycha, chęć sławy, punkt honoru, miłość ojczyzny, chciwość, i t. p.; nieprzyjemne są: gniew, nienawiść, zazdrość, zemsta, i t. p. **Namiętny**, a, e, *p.* pełen namiętności.
**Namiot**, u, *m.* szatra, budka płócienna od słoty, upału. = i **Namiotek**, tka, **Namiocik**, a, *m. zdrob.* mały namiot. = pawilon nad łóżkiem, kotara.
**Namiotać**, am, *s.cz. dok.* narzucać, naciskać. = się, *s.z.* naciskać się z gniewu.
**Namiotniczy**, a, e, *p.* od namiotnika. S. Paweł był namiotniczego rzemiosła. **Namiotnik**, a, *m.* ten co robi namioty. **Namiotny**, **Namiotowy**, a, e, *p.* od namiotu.
**Namknąć**, *ob.* Namykać.
**Namleć**, mielę, *s.cz. dok.* dużo pomleć, zemleć.
**Namłócić**, cę, *s.cz. dok.* dosyć umłócić, wiele wymłócić. = się, *s.z.* zmęczyć się młóceniem.
**Namnożyć**, żę, *s.cz. dok.* wiele pomnożyć, rozmnożyć, napłodzić, *np.* dzieci. = się, *s.z.* bardzo się rozmnożyć. Namnożyło się robactwa. Namnożyło się rozbojów. Za czasu obu Zygmuntów namnożyło się rozmaitych wyznań w Polsce i w Litwie.
**Namoczenie**, **Namoczyć**, *ob.* Namaczać.
**Namoknąć**, **Namoknienie**, *ob.* Namakać.
**Namodlić się**, *s.z. dok.* długo się modlić, wymodlić się.
**Namordować**, uję, *s.cz. dok.* wielu pomordować, pozabijać. = się, *s.z.* bardzo się zmordować.
**Namościć**, szczę, *s.cz. dok.* na wierzchu jakby mostem wysłać. Namościć groblą, drogę przez błoto.
**Namotać**, am, *s.cz. dok.* motając nawinąć. = wiele pomotać, zmotać. Namotała sto motków.
**Namowa**, y, *ż.* namówienie (najczęściej na złe). = umowa, narada.
**Namowca**, y, **Namawiacz**, a, *m.* ten co namawia. **Namówić**, *ob.* Namawiać. **Namówienie**, a, *n.* skłonienie do czego przez namowę. **Namownie**, *ps.* z namowy. **Namowność**, ści, *ż.* wymowa do namówienia sposobna. = łatwość dania się namówić. **Namowny**, a, e, *p.* który łacno namawia. = który łacno daje się namówić.
**Namozolić**, lę, *s.cz. dok.* mozoląc zmęczyć. = się, *s.z.* wiele sobie głowy nałamać, mozoląc się nad czem.
**Namrozić**, żę, *s.cz. dok.* naziębić, nadwerężyć wystawiając na mróz. = się, *s.z.* zziębnąć na mrozie.
**Namrzeć się**, *s.z. dok.* głodu, nacierpieć się głodu.
**Namuł**, u, *m.* muł naniesiony powodzią, ulewą. **Namulać**, am, *s.cz. nied.* **Namulić**, lę, *dok.* nanieść mułu, zasypać mułem. **Namulanie**, **Namulenie**, a, *n.* naniesienie mułu, zasypanie mułem.
**Namulać**, am, *s.cz. dok.* mulając natrzeć lub przetrzeć do żywego. Chomont namulał piersi koniowi. Bót mi namulał nogę. **Namulanie**, a, *n.* natarcie, przetarcie od czego mulającego, odcisk mulaniem zrobiony.
**Namurować**, uję, *s.cz. dok.* wiele pomurować, wymurować, *np.* domów, miast, kościołów.
**Namyć**, ję, *s.cz. dok.* wiele czego pomyć, *np.* naczynia. = się, *s.z.* myjąc zmęczyć się.
**Namydlać**, am, *s.cz. nied.* **Namydlić**, lę, *dok. ob.* Mydlić.
**Namykać**, am, *s.cz. nied.* **Namknąć**, nę, *dok.* w tę lub ową stronę pomknąć, posunąć. = *fig.* napomykać, napomknąć. Neronowi, niepewnemu jak zabić matkę, namknął swój dowcip Anicet wyzwoleniec.
**Namysł**, u, *m.* namyślanie się. Prosił o czas do namysłu. = namyślenie się. Prędki namysł w strachu. Z namysłu, rozmyślnie, umy-

ślnie. **Namyślać się**, *s.z. nied.* myśleć, rozmyślać, zastanawiać się, rozważać przed postanowieniem czego. Długo się namyślaj, a spiesznо wykonaj. Namyślając się często okazya ginie. **Namyślić się**, *s.z. dok.* umyślić co u siebie, zdecydować się, rezolwować się, postanowić. **Namyślnie**, *p.* z namysłem. **Namyślny**, a, e, *p.* namyślający się. = z namysłem zrobiony, rozmyślny.

**Nanarzekać się**, *s.z. dok.* wiele narzekań rozwodzić, mocno narzekać na kogo, na co.

**Nanęcić**, cę, *s.cz. dok.* wiele czego przynęcić, zwabić przynętą.

**Nanlecić**, cę, *s.cz. dok.* rozniecić ogień.

**Nankin**, u, *m.* materya bawełniana żółtawa, od Nankinu miasta chińskiego, gdzie ją naprzód robiono.

**Nankinowy**, a, e, *p.* z nankinu, *np.* spodnie.

**Nanos**, u, *m.* Nanoszenie, a, *n.* co powódź lub rzeka gdzie naniosła.

**Nanosek**, ska, *m.* pasek rzemienny w uzdeczce czyli kantarze, lężący wpoprzek wyżej nozdrzy na nosie konia.

**Nanosić**, szę, *s.cz. nied.* Nanieść, niosę, *dok.* wiele czego przynieść, na kupę poznosić, *np.* siana do stajni, drew, wody do kuchni. Nanosiły mrówki ziarn. = (o rzekach), nanosem zasypywać. Rzeka, wylawszy z brzegów, naniosła mułu na łąkę. = (o ptactwie) naskładać wiele jaj. = **Nanosić się**, *s.z.* czego, zmordować się długiem noszeniem.

**Nanotować**, uję, *s.cz. dok* zanotować.

**Nanudzić**, dzę, *s.cz. dok.* kogo, porządnie wynudzić, znudzić. = się, *s.z.* niezmiernie się zbudzić.

**Nanukać**, am, *s.cz. dok.* przynukać kogo do czego.

**Naobcinać**, am, *s.cz. dok.* wiele poobcinać, *np.* gałęzi, nosów.

**Naobiecywać**, uję, *s.cz. dok.* wiele poobiecywać.

**Naobierać**, am, *s.cz. dok.* wiele czego poobierać z łupin, *np.* kartofli, pomarańcz. = wielu poobierać, *np.* urzędników.

**Naobracać się**, *s.z. dok* do zmordowania się obracać.

**Naobrywać**, am, *s.cz. dok.* wiele poobrywać, *np.* śliwek, wisien, malin, orzechów.

**Naobrzynać**, am, *s.cz. dok* wiele poobrzynać, *np.* dukatów.

**Naocznie**, *ps.* oczy w oczy. Stawić świadków naocznie. = na własne oczy. Oglądać naocznie. **Naoczny**, a, e, *p.* widzący co własnemi oczyma. Świadek naoczny = przed oczyma będący. Przykłady naoczne.

**Naodziewać**, am, *s.cz. nied.* Naodziać, dzieję, *dok.* wielu przyodziać.

**Naopak**, *ps.* opak, opacznie, nawspak Wszystko naopak idzie.

**Naopowiadać**, am, *s.cz. dok.* wiele czego opowiedzieć, *np.* różnych powieści.

**Naostatek**, *ps.* na ostatek, nakoniec.

**Naostrzać**, am, *s.cz. nied.* Naostrzyć, trzę, *dok* koniczato zaostrzyć

**Napad**, u, *m.* napadnienie, najście, najazd Napady ludów barbarzyńskich na państwo rzymskie, Tatarów na Polskę. = natarcie, uderzenie. Napad jazdy na piechotę.

**Napadać**, am, *s.cz. i n. nied.* Napaść, dnę, *dok* kogo, na kogo, co, na co, wpaść, rzucić się, uderzyć. Napadł Chmielnicki stojące pod Batowem rycerstwo Napadli (na) nas rozbójnicy. = napotkać, natrafić. Napadłem na czterech ludzi którzy się na mnie rzucili. = zaskoczyć Deszcz nas napadł = napastować nagabać. Febra go napadła. Strach go napadł Sen mnie napada. = *s.z.* Napadać na nogę, utykać chorować = *neos.* Napadło śniegu Napadanie. Napadnienie, a, *n* w znaczeniach słów powyższych

**Napajać**, Napawać, *ob.* Napoić.

**Napakować**, uję, *s.cz. dok.* co czem, czego do czego, w co, pakując napchać, natłoczyć, natkać, *np.* tłumok rzeczami; pieniędzy do kieszeni, w kieszenię. = **się**, *s.z.* napchać się, natłoczyć się. Napakowało się ludzi do teatru = napchać się, opchać się, obładować żołądek.

**Napalić, lę,** *s.cz. dok.* wiele popalić, *np.* miast, wsi, papierów. = *s.n.* paląc ogrzać jak należy. Napalić w piecu. = paląc przyspo:obić ile trzeba. Napalić kawy. = Napalić się fajki, tytuniu, nasycić się paleniem fajki.

**Napamiętać się,** *s.z. dok.* wiele czego pamiętać, długo pamiętać. Ktoby się tego naliczył a napamiętał?

**Napaplać, am,** *s.n. dok.* wiele popaplać. = **się,** *s.z.* nasycić się papianiem.

**Naparcie, a,** *n.* parcie na co, przyparcie, *np.* nieprzyjaciela na bagno.

**Naparsteczek, czka,** *m. zdrob.* od **Naparstek, tka,** *m.* kołpaczek lub obrączka metalowa, które szyjąc kładą na palce dla popychania igły.

**Naparstkowy, a, e,** *p.* od naparstka.

**Naparstnica, y,** *ż.* **Naparstnik, a,** *m. bot.* (Digitalis), roślina, której gatunek, naparstnica purpurowa, lubo zawierająca truciznę, używa się w medycynie, mianowicie na bicie serca.

**Naparty, a, e,** *im.* od słowa **Naprzeć,** przyparty.

**Naparzać, am,** *s.cz. nied.* **Naparzyć, rzę,** *dok.* parą co ogrzewać, *np.* ucho, rękę, łaźnię. = chustą zmaczaną w płynie wrzącym na zioła nałanym chorą część ciała okładać. = wodą wrzącą zaparzać. Naparzyć otrąb dla świń, dla bydła. **Naparzanie, a,** *n.* ogrzewanie parą. = ciepłe okładanie. **Naparzenie, a,** *n.* odbyta czynność parzenia.

**Napaść, ę,** *s.cz. dok.* **Napasać. am,** *nied.* bydło, konie dostatecznie paszą nakarmić. = *fig.* nasycić. Nie mogłem napaść oczu patrząc na niego.

**Napaść,** *ob.* **Napadać. Napaść, ści,** *ż.* napad, niesłuszna pretensya. Wilk szukając napaści, rzekł do barana: cóż mi mącisz wodę. = choroba bydląt i koni. **Napaściwy, Napastliwy, Napastny, a, e,** *p.* szukający napaści. **Napastnica, y,** *ż.* ta co napastuje. **Napastniczy, a, e,** *p.* od napaści lub napastnika. **Napastnik, a,** *m.* ten co napastuje. **Napastować, uję,** *s.cz. nied.* napadać, najeżdżać. = kogo o co, nagabać, nacierać, przyczepić się do kogo, wynalazłszy niesłuszną pretensyą. **Napastowanie, a,** *n.* napadanie. = nagabanie.

**Napastwić się,** *s. z. dok.* nad kim, pastwiąc się nasycić swe okrucieństwo.

**Napatrzyć się,** *s.z. dok.* na kogo, na co, nasycić się patrzeniem. Ani się ich dosyć nasłuchać, ani napatrzyć mogli.

**Napawać,** *ob.* **Napoić. Napawalny, a, e,** *p.* służący do napawania, *np.* koryto. **Napawanie, a,** *n.* koni, bydła, pojenie.

**Napchać, am,** *s.cz. dok.* **Napychać, am,** *nied.* pchając napełnić. Dziurawego wora nie napchasz, *przysł.* = **się,** *s.z.* najeść się do zbytku.

**Napchlić, lę,** *s.cz. dok.* pchłami napełnić.

**Napęcznieć, ję,** *s.n. dok.* pękato nabrzmieć. Groch namoczony napęczniał.

**Napęd, u,** *m.* pęd na kogo, napędzenie, natarcie. **Napędzać, am,** *s.cz. nied.* **Napędzić, dzę,** *dok.* wiele czego przypędzić, *np.* koni, bydła, zwierzyny, jeńców. = kogo do czego, naganiać, przynaglać, *np.* do pracy, do roboty. = Napędzić komu strachu, nabawić kogo strachu. **Napędzanie, Napędzenie, a,** *n.* w znaczeniach słów powyższych.

**Napęknąć, nę,** *s.n. dok.* pęknąć na wierzchu, porysować się. **Napęknięty, Napękły, a, e,** *p.* co się zaczął pękać, narysowany, *np.* mur.

**Napełniać, am,** *s.cz. nied.* **Napełnić, nię,** *dok.* co czem, pełno nalać, nasypać, nakłaść. = *fig.* Napełnić kogo smutkiem, radością, bojaźnią. **Napełnianie, Napełnienie, a,** *n.* nalewanie, nalanie, i t. d.

**Naperzyć się,** *ob.* **Zaperzyć się.**

**Napiąć, pnę,** *s.cz. dok.* **Napinać, am,** *nied.* naciągnąć, natężyć, *np.* łuk, strunę. = *fig.* nastroić, ukartować. Mieć co napiętego. Małżeństwo napięte.

**Napić, ję,** *s.cz. dok.* **Napijać, am,** *nied.* pić czego wiele. Trunków na borg napili. = **się,** *s.z.* czego, pić ile

trzeba, ugasić pragnienie. = Napijać się, lubić się napić, mieć nałóg pijania. = *fig.* wciągać w siebie, napawać się, przesiąkać czem. Jaka ziemia była, kórąby się krwi naszej nie napiła? Czego się zrazu skorupa napije, to się z niej potem nigdy nie wymyje, *przysł. ob.* Napoić

**Napiec, ię,** *s.cz. dok.* Napiekać, am, *med.* wiele czego popiec, *np* chleba. = Napiec raków, *fig. ob.* Rak. = Napiec się, zmordować się pieczeniem. = Napiec się na słońcu, omdleć piekąc się długo na słońcu.

**Napienić, nię,** *s.cz. dok.* pianą napełnić.

**Napieprzyć, rzę,** *s.cz. dok.* pieprzem posypać.

**Napierać, am,** *s.cz. med.* Naprzeć, prę, *dok.* kogo, na kogo, naciskać, nalegać, nacierać. Orężem naparty, poległ. = się, *s.z.* czego, natrętnie domagać się, żądać czego usilnie. Czego się naprze, to mu muszą dać koniecznie.

**Napiersiec, nia, Napiersnik, a,** *m* ozdoba na piersiach noszona. = co kapłani żydowscy na piersiach nosili. = co dziecku na piersi zakładają, żeby sukienki nie poplamiło.

**Napiersny, a, e,** *p.* znajdujący się na piersiach, noszony na piersiach.

**Napierzać, am,** *s.cz. med.* Napierzyć, rzę, *dok.* pierzem napełnić. = Napierzyć strzałę, pierzo do niej przypiąć.

**Napieścić się,** *s.z. dok.* z kim, nasycić się pieszcząc, do woli się nacackać.

**Napiętek, tka,** *m.* tylna część obuwia piętę okrywająca.

**Napiętnować, uję,** *s.cz. dok. ut.* i *fig.* piętnem naznaczyć, napiętnować.

**Napiętrzyć, trzę,** *s.cz. dok.* budować piętro na piętrze. = *fig.* wznosić co wysoko

**Napięty, a, e,** *im.* od Napiąć.

**Napijać, *ob.*** Napić. **Napiły, a, e,** *p.* nieco pijany, podpiły.

**Napilować, uję,** *s.cz. dok.* wiele czego popiłować.

**Napinać, *ob.*** Napiąć.

**Napis, u,** *m.* co na czem napisano. Napis na pomniku, na nagrobku, na monecie. Napis na kopercie listu, adres. = tytuł książki. **Napisać, szę,** *s.cz dok.* dokonać czynność pisania, skończyć pisanie. Napisać list, dzieło.

**Napitek, tku,** *m.* napój, trunek.

**Naplakać się,** *s.z. dok.* długo płakać, nasycić się płaczem.

**Napląsać się,** *s.z. dok.* długo pląsać, do woli pląsać, zmęczyć się pląsaniem.

**Naplatać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego poplatać. = figlów, wiele figlów, psot narobić.

**Naplecznik, a,** *m.* pas na plecy założony, którym się co ciągnie.

**Naplesć, plotę,** *s.cz. dok.* Naplatać, am, *med.* wiele czego splesć, poplesć, *np.* koszów. = *fig.* wiele plotek nagadać. = napaplać, nabredzić.

**Napleśnieć, ję,** *s.n. dok.* okryć się zwierzchu pleśnią.

**Napletek, tka,** *m.* skórka okrywająca żołądź członka męzkiego.

**Naplodzić, dzę,** *s.cz. dok.* wiele czego spłodzić, *np.* dzieci = namnożyć. Nie twoja wina żeś głupich naplodził.

**Naploszyć, szę,** *s.cz. dok.* poplochu nabawić, przepłoszyć.

**Napluć, ję,** Napiwać, am, *s. n. dok.* pluć na co, w co. = Napiwać komu w oczy, *fig.* zhańbić, zelżyć. Napiwać komu w kaszę, *fig.* wtrącić się do czyich czynności. On sobie nie da w kaszę napiwać.

**Naplugawić, wię,** *s.cz.* i *n. dok.* plugastwem zabrudzić, napaskudzić.

**Napływ, u,** *m.* to co napłynęło, przypływ. Napływ wody do jeziora, do morza. Napływ krwi do głowy = *fig.* przybycie, zgromadzenie się w znacznej liczbie. Napływ ludu. Napływ barbarzyńców. **Napływać, am,** *s.n. med.* **Napłynąć, nę,** *dok.* napływem przybywać, przypływać. Z roztopionych śniegów napłynęło wody do rzeki. = *fig.* przybywać, zgromadzać się w znacznej liczbie. Napłynęło cudzoziemców do kraju, do miasta. **Napływowy, a, e,** *p. geol.* od napływu, utworzony przez napływ wody, która naniosła pia-

sku, kamieni. Górutwory napływowe. Ziemie napływowe, naniesione przez wodę, nad brzegiem lub przy ujściu rzek, nad morzem.
**Napocząć, nę,** *s.cz. dok.* **Napoczynać, am,** *nied.* zacząć, zaczynać co się kraje, łeje, sypie, *np.* bochenek chleba, beczkę piwa, worek pie niędzy. **Napoczęcie, a,** *n.* zaczęcie.
**Napodwórny, a, e,** *p.* na podwórzu będący, *np.* pies.
**Napodziw,** *ps.* do zadziwienia.
**Napogotowiu,** *ps.* w gotowości.
**Napój, oju,** *m.* to co się pije, napitek. **Napoić, ję,** *s.cz. dok.* **Napajać, Napawać, am,** *nied.* dać napić się. Napawać konie, bydło. Napoić pragnącego. = *fig.* napełnić kogo czem, *np.* radością, pociechą, przesądami, dobremi lub złemi zasadami. = co czem, napuścić czem, *np.* gąbkę wodą, wełnę farbą. = **się,** *s.z. wł.* i *fig.* wciągać w siebie, przesiąkać czem. Czem się skorupa za młodu napoi, tem na starość trąci, *przysł.* nałóg z młodu zaciągniety zostaje z nami do poźnej starości. **Napojek, jku,** *m.* napój lekarski. **Napojenie, a,** *n.* nasycenie napojem.
**Napojmować, uję,** *s. cz. dok.* wiele pojąć, *np.* żon.
**Napokutować się,** *s. z. dok.* odbyć wiele pokut, długo pokutować.
**Napół, Napoły,** *ps.* przez połowę, po połowie, w połowie, *np.* zgniły, umarły, śpiący, spalony.
**Napoliczkować się,** *s.z. dok.* kogo, do woli komu policzków nadawać.
**Napominać, am,** *s.cz. nied.* **Napomnieć, nę,** *dok.* upominać, dawać napomnienie. **Napominacz, a,** *m.* ten co napomina. **Napominalny, a, e,** *p.* napomnieniu służący. **Napominanie, a,** *n.* upominanie. **Napomnienie, a,** *n.* raz dane upomnienie.
**Napomykać, am,** *s.cz. nied.* **Napomknąć, nę,** *dok.* komu co, o czem, natrącić, wspomnieć, wzmiankować, dać do zrozumienia. Jeno napomknąć, sam się domyśli. **Napomykanie, Napomknienie, a,** *n.* natrącanie na pamięć, wzmiankowanie, wzmianka.
**Napór, oru,** *m.* naparcie. **Naporny,** **Naporczywy, a, e,** *p.* naplerający, natarczywy.
**Naporuczać, am,** *s.cz. dok.* wiele poruczyć, *np.* spraw, interesów.
**Naposyłać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego nasyłać. = **się,** *s.z.* zmęczyć się posyłaniem.
**Napotem,** *ps.* na poźniej. Schować co napotem.
**Napotykać, am,** *s.cz. nied.* **Napotkać, am,** *dok.* spotykać, spotkać.
**Napowiadać,** *ob.* **Naopowiadać.**
**Napowietrzny, a, e,** *p.* na powietrzu będący, *np.* zjawiska, meteory.
**Napowtarzać, am,** *s.cz. dok.* często powtarzać. = **się,** *s.z.* zmordować się częstem powtarzaniem.
**Napożyczać, am,** *s.cz. dok.* od kogo, nabrać wiele czego pożyczką. = komu, dać wiele czego pożyczką.
**Naprać, piorę,** *s. cz. dok.* wiele czego wyprać, *np.* bielizny. = **się,** *s. z.* zmęczyć się praniem. = kogo, wiele razy kijem kogo wywałkować.
**Napracować się,** *s.z. dok.* długo pracować, zmordować się pracą.
**Napragnąć się,** *s.z. dok.* długo czego pragnąć.
**Naprasować, uję,** *s. cz. dok.* wiele czego poprasować. *np.* bielizny. = **się,** *s.z.* zmęczyć się prasowaniem.
**Napraszać, am,** *s.cz. nied.* **Naprosić, szę,** *dok.* wiele osób naspraszać, pozapraszać, zaprosić, sprosić. = Napraszać się, stręczyć się prosząc o przyjęcie. = Naprosić się, długo aż do zmordowania się prosić. Cośmy się go naprosili! i nie i nie.
**Naprawa, y,** *ż.* naprawienie tego co było zepsute. Dać co do naprawy. = *fig.* odmiana na lepsze, poprawa. = namowa, poduszczenie. Pod Modeną oba konsulowie poginęli, nie bez podejrzenia że z naprawy Oktawiana. **Naprawca, y, Naprawiacz, a, Naprawiciel, a,** *m.* ten co naprawia. Chrystus jest Messyaszem, naprawicielem powszechnym. **Naprawiać, am, Naprawować, uję,** *s.cz. nied.* **Naprawić, wię,** *dok.* co było zepsutego urządzić. *np.* suknie, bóty, drogę. Łacniej zepsuć, niż naprawić. = *fig.* poprawiać, polepszać, *np* błę-

dy, obyczaje. = nagradzać, *np.* krzywdę, stratę. = kogo na kogo, namówić, poduszczyć. Naprawili nań fałszywych świadków. **Naprawiaczka**, i, *ż.* ta co narządza co zepsutego. **Naprawianie**, **Naprawienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Naprawić**, wię, *s.z. dok.* wiele napowiadać, nagadać, *np.* morałów, grzeczności, komplementów.

**Naprawicielka**, i, *ż. fig.* ta co naprawia. Marya, naprawicielka rodzaju ludzkiego. **Naprawka**, i, *ż.* naprawa, reparacya. **Naprawnie**, *ps.* do naprawienia. **Naprawność**, ści, *ż.* własność rzeczy dającej się naprawić. **Naprawny**, a, e, *p.* dający się naprawić.

**Naprażyć**, żę, *s.cz. dok.* dosyć czego uprażyć.

**Naprężać**, am, *s.cz. nied.* **Naprężyć**, żę, *dok.* mocno wyprężyć, natężyć. = się, *s.z.* wyprężyć się, natężyć się.

**Naprosić**, *ob.* Napraszać.

**Naprostować**, uję, **Naprościć**, szczę, *s. cz. dok.* **Napraszczać**, am, *nied.* co się skrzywiło wyprostować. Młodą płonkę łacno naprostować.

**Naprószać**, am, *s.cz. nied.* **Naprószyć**, szę, *dok.* natrząść na co prochu, kurzu, sadzy. = posypać czem na proch utartem, *np.* cukrem, cynamonem.

**Naprowadzać**, am, *s.cz. nied.* **Naprowadzić**, dzę, *dok.* nawodzić na drogę. = nakierować, naciągnąć, *np.* rozmowę na co. = wiele czego sprowadzić, *np.* koni, bydła, towarów. Naprowadzić nieprzyjaciela na kraj. = co czem, powlekać, pociągać, napuszczać, *np.* tabliczki woskiem.

**Naproże**, **Naprożnik**, *ob.* Nadproże.

**Napróżno**, *ps.* nadaremnie. **Napróżny**, a, e, *p.* próżny, nadaremny.

**Napruć**, **Napróć**, porę, *s.cz. dok.* wiele czego popruć.

**Napryskać**, am, *s.cz. dok.* pryskając pokropić, nakropić.

**Naprząść**, ędę, *s. cz. dok.* wiele uprząść, *np.* nici.

**Naprzeć**, *ob.* Napierać.

**Naprzeciw**, **Naprzeciwko**, *pmk.* rządzi przyp. 2m, czasem 3m, przeciw, przeciwko. Mieszka naprzeciw ratusza. Wyjść naprzeciw komu. **Naprzeciwległy**, a, e, *p.* naprzeciwko leżący, przeciwległy. Liście, gałęzie naprzeciwległe, *bot.* dwa liście, dwie gałęzie naprzeciwko siebie na łodydze lub pniu rosnące. **Naprzeciwny**, a, e, *p.* naprzeciwko będący.

**Naprzek**, *ps.* w poprzek, na poprzek.

**Naprzemian**, **Naprzemiany**, *ps.* przemieniając, odmieniając, kolejno następując po sobie. **Naprzemianległy**, a, e, *p.* liście, gałęzie, *bot.* z obu stron łodygi, pnia naprzemian, ale nie naprzeciwko siebie rosnące. = Kąty naprzemianległe, *mat.* leżące po obu stronach linii przecinającej dwie linie równoległe.

**Naprzód**, *ps.* na przodek, na czoło. Wystąpić naprzód. = przed czasem. Zapłacić naprzód. = najpierwej. Bóg stworzył naprzód niebo i ziemię. = Mieć co naprzód, przewyższać w czem.

**Naprzyczyniać**, am, *s.cz. dok.* wiele czego przyczynić.

**Naprzyjmować**, uję, *s.cz. dok.* wielu poprzyjmować, *np.* sług.

**Naprzykrzać się**, *s.z. nied.* **Naprzykrzyć się**, *dok.* komu o co, uprzykrzać się, z przykrością nalegać. Nie przestał mi się naprzykrzać, póki nie uprosił. = przykrym się stawać, sprzykrzyć się. Naprzykrzyła mi się ta robota, strawa. **Naprzykrzenie**, a, *n.* uprzykrzenie. **Naprzykrzony**, a, e, *p.* uprzykrzony.

**Naprzyrzekać**, am, *s.cz. dok.* wiele naobiecywać.

**Naprzywozić**, żę, *s.cz. dok.* wiele czego nawieźć, nazwozić.

**Napsocić**, cę, **Napsotać**, am, *s.cz. dok.* komu, wiele psot komu narobić. **Napsować**, **Napsuć**, uję, *s.cz. dok.* wiele czego popsuć. = Napsać sobie głowy, nasuszyć, nałamać. = pokaleczyć. Wściekły pies wiele ludzi i bydła napsował.

**Napuchać**, am, *s.n. nied.* **Napuchnąć**, nę, *dok.* puchnąć, nabrzękać, nabrzmiewać. Nogi mu napuchły.

**Napuchanie**, a, *n.* puchnienie. **Napuchło**, *ps.* obrzękło, *np.* wyglądać. **Napuchłość**, ści, *ż.* obrzękłość, nabrzękłość. **Napuchły**, a, e, *p.* spuchły, nabrzękły, nabrzmiały. **Napuchnienie**, a, *n.* opuchnienie, spuchnienie.

**Napudrować**, uję, *s.cz. dok.* nasypać pudru na głowę, na perukę.

**Napukać się**, *s.z. dok.* do woli pukać, zmęczyć się pukaniem.

**Napustoszyć**, szę, *s. cz. dok.* wiele spustoszyć, *np.* miast, krajów.

**Napuszczać**, am, *s.cz. nied.* **Napuścić**, szczę, *dok.* wpuszczać, nawpuszczać, *np.* ludzi, psów, much, komarów. = co czem, napajać co czem, *np.* oliwą, woskiem, farbą, jadem.

**Napuszyć**, szę, *s.cz. dok.* **Napuszać**, am, *nied. wł.* i *fig.* nadymać, nadąć. Podlą napuszony dumą. **Napuszysto**, *ps.* z napuszeniem, z nadętością, *np.* pisać. **Napuszystość**, ści, *ż.* nadętość, *np.* stylu. **Napuszysty**, a, e, *p.* nadęty, *np.* styl, mowa, mowa, pycha.

**Napychać**, *ob.* Napchać.

**Napylać**, am, *s.cz. nied.* **Napylić**, lę, *dok.* pyłem okryć, napełnić.

**Napytywać**, uję, *s.cz. nied.* **Napytać**, am, *dok.* pytając dowiadywać się, dowiedzieć się o kim, o czem. = Napytać biedy, kłopotu, samochcąc popaść w biedę, w kłopot. = **Napytać się**, *s.z.* do woli, do zmordowania pytać, wypytywać, zapytywać.

**Narąbać**, bię, *s.cz. dok.* ile trzeba lub wiele porąbać, *np.* drew. = się, *s.z.* zmęczyć się rąbaniem.

**Narabiać**, *ob.* Nadrabiać. = *ob.* Narobić.

**Narachować**, uję, *s.cz. dok.* naliczyć.

**Narada**, y, *ż.* naradzanie się, obrada. **Naradzać się**, *s.z. nied.* **Naradzić się**, *dok.* radzić wspólnie o czem.

**Narałć**, ję, *s.cz. dok.* nastręczyć.

**Naramiennik**, **Naramnik**, a, **Naramionek**, nka, *m.* ozdoba metalowa lub jedwabna na ramieniu noszona. = przyramek, część ubioru przy ramionach leżąca. **Naramienny**, a, e, *p.* na ramieniu będący.

**Naranić**, nię, *s.cz. dok.* wielu poranić.

**Narastać**, am, *s.n. nied.* **Narość**, **Narosnąć**, nę, *dok.* wyrastać, wyrosnąć na czem. Na łące skoszonej nowa trawa narasta. = przybywać, pomnażać się. Procenta nieopłacone narosły.

**Narażać**, am, *s.cz. nied.* **Narazić**, żę, *dok.* kogo na co, wystawiać, podawać, *np.* na niebezpieczeństwo. = się, *s.z.* wystawiać się na co przykrego. = komu, obrazić, ściągnąć na siebie czyję urazę.

**Narcyz**, a, *m. bot.* (Narcissus), roślina, której dwa główne gatunki: narcyz biały i żółty. **Narcyzowy**, a, e, *p.* od narcyza.

**Nard**, u, *m.* krzewina na Wschodzie rosnąca, z której się otrzymuje balsam pachnący. **Narda**, y, *ż. bot.* (Nardostachys), roślina w Indyach W. rosnąca, której korzeń używany w medycynie pod nazwiskiem szpiknardy. **Nardowy**, a, e, *p.* z nardy, *np.* olejek. **Narduszek**, szka, *m. bot.* (Nardus), rodzaj trawy.

**Nardzewieć**, ję, *s.n. dok.* nieco rdzą się pokryć.

**Naręcze**, a, *n.* ile na ręku unieść można. Naręcze zboża ukoszonego, które kobiety postępując za kosarzem zbiera i w snopy wiąże. **Naręcznik**, a, *m.* temblak, na którym się nosi ręka skaleczona lub zwichnięta. **Naręczny**, a, e, *p.* na ręce będący. Koń naręczny, po prawej stronie w zaprzęgu idący.

**Narkotyczny**, a, e, *p.* (z grec.), usypiający, *np.* roślina, lekarstwo. **Narkotyna**, y, *ż.* substancya otrzymana z opium rozpuszczonego w alkoholu.

**Narobić**, bię, *s.cz. dok.* **Narabiać**, am, *nied.* wiele czego porobić, *np.* bótów, kapeluszów, długów. = komu czego, sprawić, przyczynić, *np.* kłopotu, nieprzyjemności.

**Naród**, odu, *m.* zbiór ludzi jednego języka, jednych obyczajów, w kraju mieszkających i rządzących się jednemi prawami. **Narodowość**, ści, *ż.* to wszystko co narodowi jest właściwe, i czem się jeden naród od wszystkich innych różni. **Narodo-**

ny, a, e, *p.* właściwy narodowi, należący do narodu, *np.* zwyczaje, obyczaje, język, podania, strój, charakter, cnoty, wady i t.d. Imiona narodowe, *gram.* oznaczające do jakiego kto narodu należy: Polak, Francuz, Anglik. **Narodzenie**, a, *n.* przyjście na świat. Boże Narodzenie. **Narodzić**, dzę, *s.cz. dok.* urodzić. = **się**, *s.z.* urodzić się. **Narodziny**, dzin, *l.m.* urodziny.

**Narośl**, i, **Naroślina**, y, *ż.* **Narost**, u, **Narostek**, tka, *m.* wyrostek na czem, *np.* na kości, na skórze, na ranach, na pniu lub na gałęziach drzewa. **Narosnąć**, **Narość**, *ob.* Narastać.

**Narów**, owu, *m.* zły nałóg, upor, krnąbrność. Narowy w dzieciach wykorzeniać trzeba. **Narowić**, wię, *s.cz. nied.* konia, nauczyć narowów. **Narowisty**, a, e, *p.* pełen narowów (koń). = *fig.* krnąbrny, uparty.

**Narównać**, am, *s.cz. dok.* **Narównywać**, am, *nied.* równać, wyrównywać co na czem, gładzić *np.* ścianę wapnem, tynkować.

**Narożnik**, a, *m.* dom narożny. = *fort.* bastyon na każdym rogu wielokąta. **Narożnikowy**, a, e, *p.* od narożnika. **Narożny**, a, e, *p.* na rogu będący, węgielny, *np.* kamień, dom.

**Narumienić**, nię, *s.cz. dok.* rumiano nafarbować. = **się**, *s.z.* bardzo się rumienić, nawstydzić się.

**Naruszać**, am, *s.cz. nied.* **Naruszyć**, szę, *dok.* nadwerężyć, uszkodzić. Upadł, skaleczył głowę, i mózg sobie naruszył. = zamieszać, zakłócić, *np.* czyję spokojność. = potargać, zgwałcić, *np.* czyje prawa, traktat, pokój, przymierze, przysięgę. = Paraliż go naruszył, został tknięty paraliżem. **Naruszalność**, ści, *ż.* własność tego co może być naruszonem. **Naruszalny**, a, e, *p.* mogący być naruszonym. **Naruszanie**, **Naruszenie**, a, *n.* w znaczeniach słów powyższych. **Naruszyciel**, a, *m.* ten co narusza. Naruszyciel praw, czyjej spokojności.

**Narwać**, wę, *s.cz. dok.* **Narywać**, am, *nied.* rwać ile trzeba, nazbierać zrywając, *np.* ziół, kwiatów, owoców. = *s.n.* naciągać. Wrzód narwał. Wezykatorya narwała.

**Narwal**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rodzaju wielorybów.

**Narybek**, bka, *m.* młode rybki dla rozpłodzenia w staw lub sadzawkę wpuszczone. **Narybiać**, am. *s. cz. nied.* **Narybić**, bię, *dok.* wpuszczać narybek w staw lub sadzawkę. **Narybianie**, **Narybienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Naryć**, ję, *s.cz. dok.* ryjąc nawyrzucać, *np.* ziemi. Świnia naryła.

**Narychtować**, uję, *s.cz dok.* (z niem.), nakierować, wymierzyć.

**Narysować**, uję, *s.cz. dok.* odrysować na czem.

**Narządzać**, am, *s.cz. nied.* **Narządzić**, dzę, *dok.* naprawiać. = nagotować, przyrządzić, *np.* ucztę, biesiadę. = się, *s.z.* gotować się, wybierać się, *np.* w drogę. **Narządzanie**, **Narządzenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Narządziciel**, a, *m.* ten co narządza, przygotowuje.

**Narządzić się**, *s.z. dok.* długo rządzić, nasycić się rządzeniem.

**Narzec**, kę, *s.cz. dok.* przyrzec. **Narzecze**, a, *n.* dyalekt. **Narzeczona**, ej, *ż.* przyrzeczona za żonę.

**Narzędzie**, a, *n.* to co służy do narządzania, do robienia czego, instrument. Narzędzia stolarskie, chirurgiczne, rolnicze, gospodarskie, matematyczne. = *fig.* ten którego kto, sam nie działając, używa do czego. Użyty za narzędzie. = *fig.* sprawca. Ty widzę urodziłeś się na to, abyś był narzędziem udręczenia mego. = *anat.* organ, część ciała odbywająca właściwe sobie funkcye. Narzędzia ruchu, oddychania, trawienia, krążenia krwi, wzroku, słuchu.

**Narzekać**, am, *s.n. nied.* na kogo, na co, żalić się, skarżyć się. **Narzekacz**, a, *m.* ten co narzeka. **Narzekalnica**, y, *ż.* u Rzymian, kobieta najęta do narzekania, lamentowania na czyim pogrzebie. **Narzekanie**, a, *n.* żal, skarga.

**Narzezać**, żę, *s.cz. dok.* wiele czego pozarzynać, narznąć, *np.* bydła, baranów. **Narznąć**, nę, *s.cz. dok.*

**Narzynać**, am, *med.* rznięciem naznaczyć, nacinać, nakarbować. = *ob.* **Narzezać**, **Narznienie**, a, *n.* naznaczenie rznięciem. = znak narznięty.

**Narzucać**, am, *s.cz. nied.* **Narzucić**, cę, *dok.* rzucić co na kogo, na co. Zdjąwszy mundur z zabitego żołnierza, narzucił go na mnie. = na prędce czem się nakryć, odziać. Narzuć chustkę na szyję. = wiele czego na jedno miejsce naciskać, namiotać. Kto tu narzucał tyle kamieni? = rzucając powlekać czem, *np.* ścianę wapnem. = na kogo, komu, *fig.* gwałtem wkładać na kogo, zmuszać do przyjęcia czego. Narzucać komu uciążliwe warunki, prawa zwyciężonym. = się, *s.z.* komu, nastręczać się natrętnie, ofiarować pomimo woli czyjej swoje usługi. **Narzucanie**, **Narzucenie**, a, *n.* w znaczeniach słów powyższych. **Narzut**, u, *m.* co komu narzucono, ciężar narzucony. = a, *m.* ten co został komu narzucony lub sam się narzucił. **Narzutnie**, *ps.* sposobem narzuconym. **Narzutny**, a, e, *p.* narzucony. **Narzutowy**, a, e, *p.* od narzucenia. Głazy narzutowe, *geol.* urwiska skał z gromady granitowych lub bazaltowych licznie po polach rozrzucone.

**Narzynać**, *ob.* Narznąć

**Nasad**, u, *m.* osada, rękojeść, trzonek, *np.* u młota, u siekiery. = Nasad pługowy, drzewo na które się krój lub lemiesz nasadza. Nasad wozowy, spód wozu, na którym pudło leży. Nasad u przodkary, *artyl.* skrzynka na przodkarze. **Nasada**, y, *ż.* to na czem się co osadza, osada. Nasada rogu, *zool.* kość czołowa, na której róg jest osadzony, = *ob.* Zasadka. **Nasadka**, i, *ż.* połapka, samołówka. **Nasadzać**, am, *s.cz. nied.* **Nasadzić**, dzę, *dok.* co na co, osadzić, wsadzić, wetknąć co na co, *np.* głowę odciętą na pikę. = osadzić na trzonku, na rękojeści, *np.* młot, siekierę. = wiele czego posadzić, *np.* drzew. Nabudowałem sobie domów i nasadziłem winnic. = wiele kur na jajach posadzić. = co czem, wysadzać, *np.* tabakierkę brylantami. = kogo na kogo, naprawić, nasłać na kogo. Gdzie diabeł nie może, tam nasadzi babę.

**Nasalać**, *ob.* Nasolić. **Nasalacz**, a, *m.* ten co nasala ryby, śledzie.

**Naścielać**, am, *s.cz. nied.* **Nasłać**, **Naścielić**, lę, *dok.* czego, potrząsać czem suchem. Nasłać słomy, siana. **Naścielanie**, **Nasłanie**, a, *n.* potrząsanie słomą, sianem. **Naścielisko**, a, *n.* ladajakie posłanie. **Naścielnik**, a, *m.* deka na konia.

**Naścigać**, am, *s.n. nied.* **Naścignąć**, nę, *dok.* nadążyć, przybiedz. = *s. cz.* dościgać, dopędzać. = **Naścigać się**, *s.z.* zmordować się ściganiem. **Naściganie**, a, *n.* nadążanie. = dościganie, dopędzanie. **Naścignienie**, a, *n.* nadążenie. = doścignienie, dopędzenie.

**Naścinać**, am, *s.cz. dok.* wiele pościnać, *np.* drzew, ludzi, głów ludzkich.

**Nasep**, u, *m.* ziemia nasypana, grobia z ziemi usypana. = kupa ziemi nasypanej naokoło drzewa posadzonego.

**Nasępiać**, am, *s.cz. nied.* **Nasępić**, pię, *dok.* nieco zasępić, nachmurzyć, *np.* twarz, czoło.

**Nasiać**, *ob.* Nasiewać.

**Nasiadać**, am, *s.cz.* i *n. nied.* **Nasiąść**, dę, *dok.* co, na co, usiąść na czem, siadając przycisnąć. = Nasiąść na kogo, *fig.* wpaść na kogo, przyczepić się do kogo, łajać, buzować. = Nasiadać na jajach, wysiadywać. Jestto pora, w której ptaki nasiadają. **Nasiadka**, i, *ż.* samica na jajach siedząca. **Nasiadłość**, ści, *ż.* osiadłość, ludność. **Nasiadły**, a, e, *p.* dobrze osiadły, ludny, zaludniony.

**Nasiarczenie**, **Nasiarkowanie**, a, *n.* napuszczenie siarką. **Nasiarczyć**, czę, **Nasiarkować**, uję, *s.cz. dok.* napuścić siarką, umoczyć w roztopionej siarce.

**Nasiąkać**, am, *s.n. nied.* **Nasiąknąć**, nę, *dok.* czem, przesiąkać, wciągać w siebie płyn jaki. = wsiąkać w co (o płynach). **Nasiąka-**

nie, a, *n.* przesiąkanie. = wsiąkanie.

**Nasiec, kę, Nasiekać, am,** *s. cz. dok.* **Nasiekiwać, uję,** *nied.* siekąc nacinać, *np.* lancetem skórę przed postawieniem banlek. = Siekając drobno pociąć, *np.* mięsa. **Nasieczenie, Nasiekanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Nasiedlać, am,** *s. cz. nied.* **Nasiedlić, dlę,** *dok.* w siedliskach osadzać, zaludniać kraj.

**Nasiedzieć się,** *s.z. dok.* do uprzykrzenia długo siedzieć, zmęczyć się siedzeniem. = długo gdzie przesiedzieć.

**Nasiek, a, Nasiekaniec, ńca,** *m.* kij nasiekany i ćwiekami obity.

**Nasienie, a,** *n.* ziarno z którego, gdy jest wrzucone w ziemię, wyrasta roślina. = *fig.* początek, zarodek. Nasiona niezgody. = męzkie, płyn żółtobiały, kleisty, w jądrach oddzielony. = *fig.* potomstwo. Nasienie Abrahama. **Nasieniowy, a, e,** *p. anat.* od nasienia. Naczynia nasieniowe. **Nasiennik, a,** *m.* ogród, w którym hodują się rośliny dla nasion. = owoc zostawiony na nasienie: ogórek, melon, dynia, burak. **Nasienny, a, e,** *p.* od nasienia. Płyn nasienny. = zawierający nasienie. Makówka nasienna. Strączek nasienny. **Nasiewać, am,** *s.cz. nied.* **Nasiać, sieję,** *dok.* wiele czego posiać, *np.* żyta, pszenicy. = Nasiać kąkolu, *fig.* zasiać niezgodę. = Jest tego jak nasiał, bez liku, jak maku.

**Nasilić się,** *s.z. dok.* bardzo się silić. wysilić się.

**Nasinić, nię,** *s.cz dok.* silnie nafarbować.

**Nasionko, a,** *n. zdrob.* drobne nasienie.

**Naskakać się,** *s.z. dok.* do woli poskakać, wyskakać się. **Naskakiwać, uję,** *s.n. nied.* **Naskoczyć, czę,** *dok.* przyskakiwać, przyskoczyć. = na kogo, rzucić się skokiem na kogo. = nagle nabiedz, nabrzmieć. Guz mu naskoczył. = *ob.* **Nadskakiwać.**

**Naskarbić, bię,** *s. cz. dok.* zgromadzić wiele skarbów. Wezmę wszystko co naskarbili ojcowie twoi.

**Naskarżyć, łę,** *s. n. dok.* na kogo przed kim, wiele skarg zanieść na kogo. = się, *s.z.* wiele skarg rozwodzić, długo się skarżyć.

**Naskładać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego poskładać, *np.* towarów. = wiele form drukarskich poskładać. = wiele ułożyć na pismie. Salomon naskładał przypowieści rozmaitych.

**Naskoczenie, a,** *n.* przyskoczenie. **Naskoczyć,** *ob.* **Naskakiwać. Naskok, u,** *m.* przyskok.

**Naskrobać, bię,** *s.cz. dok.* **Naskrobywać, uję,** *nied.* wiele czego poskrobać, oskrobać, *np.* marchwi, chrzanu, buraków. = wiele czego zeskrobać, *np.* kory z drzewa, kredy, = Naskrobać głowy, *fig.* długo się skrobać w głowę, mozoląc się nad czem.

**Naskupować,** *ob.* **Nakupować.**

**Nasłać,** *ob.* **Naścielać.**

**Nasłać, szię,** *s.cz. dok.* **Nasyłać, am,** *nied.* kogo na kogo, wysłać na czyję szkodę, *np.* na czyj dom hultajów, hajdamaków. = przysłać kogo, komu radzi nie jesteśmy. Czy mi go tu wszyscy diabli nasłali!

**Naśladować, uję,** *s. cz. nied.* kogo, wstępować w czyje ślady, brać kogo za wzór, starać się mu wyrównać. Naśladować swych przodków ich cnoty. Naśladować jakiego autora, wzory starożytne. Naśladować naturę. = udawać. Naśladować czyj głos, ruchy, giesta. **Naśladowanie, a,** *n.* wstępowanie w czyje ślady, postępowanie na wzór kogo, odbywanie czynności podobnie jak kto inny. Przykład do naśladowania. Wszystkie prawie małpy mają szczególny instynkt naśladowania ludzkich czynności. = dzieło naśladowane. Naśladowanie z Horacyusza. **Naśladowca, y, Naśladownik, a,** *m.* ten co naśladuje. **Naśladowczy, Naśladowniczy, a, e,** *p.* naśladujący. = zdolny do naśladowania, *np.* umysł. **Naśladownictwo, Naśladowstwo, a,** *n.* chęć naśladowania.

**Naśladowniczka**, i, Naśladownica, y, *ż.* ta co naśladuje. **Naśladowniczo**, Naśladowniczo, *ps.* ślepo naśladując. **Naśladowny**, a, e, *p.* mogący być naśladowanym. = do naśladowania, godzien naśladowania.

**Nasłanie**, a, *n.* wysłanie ludzi dla napadu, rabunku. = napaść, kara, plaga. Już też to prawdziwe nasłanie. **Nasłaniec**, ńca, *m.* nasłany na kogo, przysłany dla napaści, rabunku.

**Następni**, a, e, *p.* następujący. **Następnictwo**, a, *n.* następstwo. **Następniczy**, a, e, *p.* od następnictwa lub następnika. **Następnik**, a, *m.* następca. **Następnie**, *ps.* następnie, jeden po drugim.

**Naślinić**, nię, *s.cz. dok.* śliną namazać, pośllnić. = *s. n.* śliny napuszczać.

**Nasłodnieć**, ję, *s.n. dok.* nabrać słodkiego smaku. **Nasłodzić**, dzę, *s. cz. dok.* słodyczą zaprawić, osłodzić.

**Nasłonęczny**, a, e, *p.* na słońcu się znajdujący (plamy). = wystawiony na słońce. *np.* miejsce.

**Nasłonić**, nię, *s.cz. dok.* spuścić na co zasłonę, zasłonić.

**Nasłonieć**, ję, *s.n. dok.* nabrać w siebie dosyć soli po nasoleniu.

**Nasłuchać się**, *s. z. dok.* często słuchać, nasycić się słuchaniem. Nie można było nasłuchać się tego co opowiadał. **Nasłuchiwać**, uję, *s.n. nied.* słuchu natężać, by usłyszeć.

**Nasługiwać**, *ob.* Usługiwać. **Nasłużyć się**, *s. z. dok.* długo służyć, «przykrzyć sobie służbę.

**Nasmalać**, **Nasmalić**, *ob.* Nasmolić.

**Nasmarować**, uję, *s cz. dok.* smarować co na czem, posmarować czem, *np.* maścią, mazią, masłem. = komu ręce, *fig.* datkiem kogo ująć, przekupić.

**Nasmażyć**, żę, *s. cz. dok.* wiele lub ile trzeba czego usmażyć, *np.* ryb, pączków, naleśników.

**Nasmiać się**, *s.z. dok.* smiać się do woli, do syta, do rozpuku. = z kogo, wiele śmiać się z kogo. **Nasmieszyć**, szę, *s. cz. dok.* nabawić kogo śmiechu, pobudzić do śmiechu. **Naśmiewać się**, *s. z. nied.* z kogo, z czego, wyśmiewać kogo, co; śmiechy stroić z kogo, z czego. **Naśmiewanie**, a, *n.* wyśmiewanie. **Naśmiewca**, y, **Naśmiewacz**, a, *m.* wyśmiewacz. **Naśmiewisko**, a, *n.* pośmiewisko.

**Nasmolenie**, **Nasmalanie**, a, *n.* napuszczenie, napuszczanie smołą. **Nasmolić**, lę, *s.cz. dok.* **Nasmalać**, am, *nied.* napuścić, oblać smołą. = i **Nasmalić**, lę, *s.cz. dok.* wiele czego posmalić, osmalić, *np.* kur, gęsi zarzniętych.

**Nasmrodzić**, dzę, *s.n. dok.* smrodem napełnić, zasmrodzić.

**Naśnić się**, *s.z. dok. nicos.* komu, namarzyć się we śnie. Dziwnych rzeczy nasniło mi się tej nocy.

**Nasnować**, **Nasnuć**, uję, *s.cz. dok.* nawinąć nici na snownicę. = (o pająku), naprząść pajęczyny. = *fig.* wyprowadzić z czego wiele wniosków, domysłów.

**Nasolenie**, a, *n.* nalanie rosołem solnym. **Nasolić**, lę, *s.cz. dok.* nalać rosołem solnym, *np.* mięso, ryby. = posypać solą, *np.* masło.

**Naspa**, *ob.* Nasypka.

**Naspać się**, *s.z. dok.* do woli się wyspać.

**Naspacerować się**, *s.z. dok.* do woli użyć spaceru.

**Naśpiać**, pieję, *s.n. dok.* **Naśpiewać**, am, *nied.* nadążyć, nadbiedz, nadejść, nadjechać, dążąc za kim.

**Naśpiewać**, am, *s.cz. dok.* wiele pośpiewać. = komu, *fig.* wytrzeć kapitułę. = się, *s.z.* nasycić się śpiewaniem.

**Naspół**, *ps.* pospołu.

**Nasporzyć**, rzę, *s.cz. dok.* wiele czego przysporzyć, pomnożyć.

**Nasprawować**, uję, **Nasprawiać**, am, *s. cz. dok.* wiele czego posprawiać, *np.* sukień. = wiele załatwić, ukończyć, *np.* interesów.

**Nasprowadzać**, am, *s.cz. dok.* wiele czego sprowadzić, *np.* towarów, koni.

**Nasromocić**, cę, *s.n. dok.* komu, wiele sromotnych, obelżywych słów komu nagadać.

**Nasrożyć**, żę, *s.cz. dok.* **Nasrażać**, am, *nied.* srogim co uczynić, *np.* twarz.

czoło. = co czem, najeżyć, *np.* szańce działami. = Nasrożyć się, *s.z.* srogą przybrać postawę. Nieboszczyk wąż, jak ożył, tak się wnet nasrożył. = srogim się okazać, srogo z kim postąpić. Atalia nasrożyła się na plemie Dawida.

**Nassać się**, *s.z. dok.* ssaniem napoić się, nakarmić się.

**Nastać**, *ob.* Nastawać. = się, *s.z. dok.* zmęczyć się długo stojąc.

**Nastalać, am**, *s.cz. nied.* Nastalić, lę, *dok.* stalą żelazo nakładać. **Nastalanie, Nastalenie, a**, *n.* nakładanie żelaza stalą.

**Nastały, a, e**, *im.* od Nastać, który nastał, zaczął się. **Nastanie, a**, *n.* nastąpienie, zaczęcie się, początek, zjawienie się, *np.* mody, zwyczaju.

**Nastąpić**, *ob* Następować.

**Nastarczać, am**, *s.cz. nied*, Nastarczyć, czę, *dok.* komu czego, ile trzeba dostarczyć, *np.* odzieży, pieniędzy, żywności. = *s.n.* komu, czemu, wydołać, podołać, wystarczyć. Byle te zbolałe nogi moje mogły nastarczyć.

**Nastawać, ję**, *s.n. nied.* Nastać, nę, *dok.* następować, zaczynać się. Noc po dniu, dzień po nocy nastaje. Zima nastaje. Jak lepsze czasy nastaną. Nastał zwyczaj, nastała moda. = Nastać do kogo, przystać, przyjąć służbę. = Nastawać na kogo, nalegać, nacierać. Na stawać o co, usilnie domagać się. Nastawało wojsko o wypłacenie zaległego żołdu. = Nastawać na co, gnić, godzić na co, *np.* na czyję zgubę, na czyje życie. = Nastawać na co, powstawać. Nigdy filozofia grecka na niewolnictwo nastawać nie śmiała. **Nastawanie, a**, *n* naleganie, nacieranie, usilne domaganie się.

**Nastawiać, am**, *s.cz. nied.* Nastawić, wię, *dok.* wiele czego postawić, *np.* szklanek, butelek na stole. = wiele czego wystawić, wybudować, *np.* domów, kościołów. = podać, nadstawić. Kto ci da w jeden policzek, temu pastaw drugi. = zastawiać, pozostawiać, *np.* sidła na ptaki, połapki na myszy. = przystawić do ognia w garńku, rondlu. **Nastawianie, Nastawienie, a**, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Następ, u**, *m.* następowanie na kogo, nacieranie. = postęp, następstwo. Następ wieków. **Następca, y**, *m.* ten co po kim następuje, po kim dziedziczy. Następca tronu. **Następnie**, *ps.* następując po sobie, następną koleją. = potem, w dalszym ciągu. **Następnik, a**, *m. mat* drugi wyraz stosunku. **Następność, ści**, *ż.* następowanie kolejne. **Następny, a, e**, *p.* następujący. **Następować, uję**, *s.n. nied.* **Następić, pię**, *dok* na co, nadeptać. Następić komu na nogę, na suknią. Sługę zbić kazał za następienie psu na nogę. = nacierać, nalegać, nastawać na nieprzyjaciela. Gwałtownie następował Saul na Dawida. = po kim, po czem, nastawać po kim, po czem. Po Michale Korybucie następił Jan Sobieski. Dzieci następują po ojcu. Lato następuje po wiośnie. Zwyczajnie po wojnie pokój następuje. = zdarzyć się. To nie tak prędko nastąpi. **Następowanie, a**, *n.* w znaczeniu słowa Następować. **Następstwo, a**, *n.* kolejne następowanie. = co po czem następuje, z czego wynika, skutek.

**Nastoperczyć, Nastorczyć, czę**, *s.cz. dok.* nastawić, najeżyć, *np.* uszy, włosy.

**Nastopne zwierzęta**, *zool.* stanowiące u Jarockiego czwarty rzęd zwierząt ssących.

**Nastorcz**, *ps.* tak żeby sterczało. Postawić co nastorcz.

**Nastrącać, am**, *s.cz. dok.* wiele czego postrącać, *np.* głów z karków.

**Nastraszyć, szę**, *s.cz. dok.* kogo, strachu kogo nabawić, przestraszyć. = się, *s.z.* przestraszyć się.

**Nastręczać, am**, *s.cz. nied.* Nastręczyć, czę, *dok.* komu kogo, co, zalecając stręczyć, radzić, *np.* sługę, sposób, środek, lekarstwo. = się, *s.z.* podawać się, przedstawiać się. Nastręczyła mi się dobra zręczność, okazya. = samego siebie stręczyć, narzucać się. **Nastręczyciel, a**, *m.*

**Nastręczycielka**, i, *ż. ob.* Stręczyciel, i t. d.

**Nastroić**, ję, *s.cz. dok.* **Nastrajać**, am, *nied.* zgadzać tony instrumentu muzycznego, *ob.* Stroić. = Nastroić minę, *fig.* przybrać minę. = Nastroić co, *fig.* napiąć, ułożyć, ukartować. = Nastroić kogo do czego, na co, przysposobić, namówić. **Nastrojenie**, a, *n.* w znaczeniu słowa Nastroić.

**Nastrugać**, am, ąć, *s.cz. dok.* dosyć czego postrugać, *np.* marchwi, pietruszki, kory z drzewa.

**Nastrzelać**, am, *s.cz. dok.* nabić wiele strzelaniem, *np.* ptaków, zajęcy. = się, *s. z.* do uprzykrzenia lub zmordowania strzelać.

**Nastrzępiać**, am, *s.cz. nied.* **Nastrzępić**, pię, *dok.* powyciągać nitki wątkowe z brzegu ukrojonej tkaniny, tak iżby z osnowy strzępy pozostały. = *fig.* najeżyć, napuszyć, upstrzyć, bez gustu ubarwić. Nastrzępić strój, głowę perłami, kamieniami, wstążkami. Nastrzępić styl szumnemi wyrazami. Nastrzępić pismo łacińskiemi słowy. **Nastrzępienie**, a, *n.* w znaczeniu słowa Nastrzępić. **Nastrzępiony**, a, e, *im. fig.* napuszony, nadęty, *np.* styl, wyrazy, opisanie.

**Nastrzydz**, gę, *s.cz. dok.* wiele czego postrzydz, *np.* papieru, płótna, kitajki.

**Nastrzykać**, am, *s.cz. dok.* strzykaniem dosyć płynu w ciasny kanał napryskać, *np.* w ucho, w kanał moczowy, *ob.* Spryc owac.

**Nastudzić**, dzę, *s.cz. dok.* dosyć ostudzić, wystudzić.

**Nasturcya**, yi. *ż. bot.* (Propoeolum), roślina z Peru pochodząca, z łodygą rozesłaną, pnącą się, liściem ciemno-zielonym, kwiatami pomarańczowemi mocnego zapachu, smaku gorzkawego w język szczypiącego.

**Nasuć**, *ob.* Nasypać.

**Nasunąć**, nę, *s.cz. dok.* **Nasuwać**, am, *nied.* wiele czego przysunąć. = natłoczyć, nacisnąć, *np* czapkę, kapelusz na głowę. = co komu, *fig.* podsuwać, nastręczać, *np.* myśl, pomysł, projekt. = się, *s.z.* nawsuwać się, natłoczyć się. Nasunęło się mnóstwo ludu do kościoła. = *fig.* stawać przed oczyma, przychodzić na myśl. **Nasunienie**, **Nasuwanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Nasuszyć**, szę, *s.cz. dok.* wiele czego ususzyć, *np.* owoców.

**Naswarzyć się**, *s.z. dok.* nakłócić się.

**Naswawolić się**, *s. z. dok.* swawoląc nabawić się.

**Naświęcić**, cę, *s.cz. dok.* wiele czego poświęcić, *np.* jaj na Wielkanoc. **Naświętować się**, *s. z. dok.* wiele po sobie następujących świąt obchodzić.

**Naświstać się**, *s.z. dok.* do woli poświstać.

**Nasycać**, am, *s.cz. nied.* **Nasycić**, cę, *dok.* do sytości nakarmić. Nie nasyci głodnego pełen wór pieniędzy. = *fig.* zaspokoić, *np.* chciwość, łakomstwo, ciekawość. = *chem.* dość czego rozpuścić w płynie. = się, *s. z.* najeść się do sytości. = *fig.* do syta, do woli, do upodobania użyć czego. Nasycić się rozkoszami tego świata. Nie mógłem się nasycić patrząc na nią. **Nasycanie**, **Nasycenie**, a, *n.* nakarmienie do sytości. = Nasycenie, *chem.* połączenie ciała jakiego z drugiem w takim stosunku, iż własności pierwszego zupełnie się zacierają.

**Nasyłać**, *ob.* Nasłać.

**Nasypać**, pię, *s.cz. dok.* **Nasypywać**, uję, *nied.* sypać na co, *np.* popiołu na głowę, piasku na papier. = czego do czego, sypiąc dodawać, *np.* pieprzu, soli do potrawy. = w co, do czego, sypiąc napełnić. Nasypać zboża w worek, pieniędzy w worek, do worka. = co czem, sypiąc napełnić, *np.* wór piewą, poduszkę pierzem. = się, *s.z.* sypiąc się napadać. Nasypało się sadzy z komina. **Nasypka**, i, *ż.* worek nasypany pierzem pod głowę bez nawłóczki.

**Nasyt**, u, **Nasytek**, tku, *m.* nasycenie, sytość. **Nasytnie**, *ps.* sytnie, do syta, do sytości, do nasycenia. Na-

sytność, ści, *ż.* stan tego co może być nasyconym. **Nasytny, a, e,** *p.* mogący być nasyconym.

**Nasz, a, e,** *zmk. dzierżawczy,* do nas należący. Po naszemu, naszym sposobem.

**Naszaleć się,** *s.z. dok.* do woli szaleć, wyszaleć się.

**Naszargać, am,** *s.cz. dok.* szargając powalać.

**Naszarpać, pię,** *s.cz. dok* szarpaniem nagromadzić. = szarpiąc nadwerężyć, *np.* sobie rękę. = **się,** *s.z.* szarpiąc zmordować się. = *fig.* oczernić, oszkalować. Naszarpał się cudzej sławy.

**Naszastać się,** *s.z. dok.* szastając się zmordować się, *np.* po świecie, po mieście, po salonach.

**Naszatkować, uję,** *s.cz. dok.* dosyć poszatkować, *np.* kapusty.

**Naszczać, czę,** *s.n. dok.* w co. namoczyć, *np.* w urynał. = na co, wypuścić mocz na co, *np.* na ścianę.

**Naszczekiwać, uję,** *s.n. nied.* **Naszczekać, am,** *dok.* długo szczekać na kogo. = Naszczekać przed kim na kogo, *fig.* nagadać, nalgać na kogo = **Naszczekać się,** *s.z.* nasycić się zmęczyć się szczekaniem; *fig* ogadywaniem.

**Naszczepać, pię,** *s.cz. dok.* szczepając nałupać, *np.* drew, łuczywa.

**Naszczepić, pię,** *s.cz. dok.* poszczepić wiele płonek, drzew.

**Naszczerbić, bię,** *s.cz. dok.* szczerbę na czem zrobić, wyszczerbić, *np.* nóż, pałasz. = *fig.* nadwerężyć, naruszyć, uszczuplić.

**Naszczuć, ję, Naszczwać, am,** *s.cz. dok.* dosyć uszczuć lisów, zajęcy.

**Naszczykać, am,** *s.cz. dok.* **Naszczknąć, nę,** *jednot.* dosyć kwiatów nazrywać.

**Naszelnik, a,** *m.* pas rzemienny na szyi konia do dyszla przymocowany.

**Naszeptać, am, cę,** *s.n. dok.* komu do ucha, szepcąc wiele nagadać. = **się,** *s.z.* do woli poszeptać.

**Naszpikować, uję,** *s.cz dok.* szpikować kawał mięsa, udziec słoniną. = kogo, *fig.* gęsto śrótem, lotkami postrzelić.

**Naszpilkować, uję,** *s.cz. dok.* szpilkami nakłóć.

**Naszturchać, am,** *s.cz. dok.* = **się,** *s.z.* kogo, dosyć komu szturchańców nadawać.

**Naszłychować, uję,** *s.cz. dok.* wiele poszłychować, *np.* map, obrazów

**Naszukać się,** *s.z. dok.* kogo, czego, długo szukać. Naszukawszy się po wszystkich drogach, nie znaleźli ich.

**Naszumieć, mię,** *s.n. dok.* wiele szumu, hałasu narobić.

**Naszyć, ję,** *s.cz. dok.* wiele uszyć, *np.* koszul.

**Naszychtować, uję,** *s.cz. dok.* w szychty naskładać, *np.* drew.

**Naszydzić, dzę,** *s.n. dok.* = **się,** *s.z.* z kogo, z czego, długo, często, do woli szydzić.

**Naszyjek, jka, Naszyjnik, a,** *m.* ozdoba na szyi noszona. **Naszyjny, a, e,** *p.* na szyi noszony.

**Naszyniec, ńca,** *m.* nasz rodak, złomek.

**Natać, ać,** *ob.* **Natoczyć.**

**Natańcować się, Natańczyć się,** *s.z. dok.* do woli, do zmordowania tańcować.

**Natarcie, a,** *n.* dokonana czynność nacierania. = napad. następ, uderzenie, mianowicie jazdy. **Natarczywie,** *ps.* z natarczywością. **Natarczywość, ści,** *ż.* gwałtowność w nacieraniu. **Natarczywy, a, e,** *p.* gwałtownie nacierający.

**Natargać, am,** *s.cz. dok* targając nawyrywać, *np.* włosów. **Natargać się,** *s.z.* kogo, dobrze kogo wytargać, wyczuble.

**Natargować się,** *s.z. dok.* czego, długo co targować.

**Natarty, a, e,** *im.* słowa **Natrzeć**

**Natchnąć, nę,** *s.cz. dok.* kogo czem, wlać w kogo ducha, podać myśl. chęć. Natchnąć kogo miłością cnoty, męztwem, odwagą. Bóg go natchnął. **Natchnienie, a,** *n.* oświecenie woli człowieka myślą natchnioną od Boga. = myśl podana przez kogo. Uczyniłem to z twego natchnienia. **Natchniony, a, e,** *p.* który odebrał natchnienie.

**Natemperować, uję,** *s.cz. dok.* wiele piór potemperować.

**Natępić**, pię, *s.cz. dok.* przytępszym uczynić, *np.* nóż, scyzoryk.

**Natężać**, am, *s.cz. nied.* **Natężyć**, ężę, *dok.* tęgo naciągnąć, napiąć, wytężyć, *np.* łuk, strunę. = *fig.* Natężyć wzrok, słuch, siły, umysł, rozum. **Natężałość**, ści, *ż.* siła natężenia. **Natężanie**, **Natężenie**, a, *n.* napinanie, napięcie, wytężanie, wytężenie. Natężenie umysłu, rozumu.

**Natkać**, am, *s.cz. dok.* **Natykać**, am, *nied.* **Natknąć**, nę, *jednot.* co czem, co gdzie, napchać, natłoczyć, upakować, *np.* kieszenie złotem, brzuch pokarmem. = *fig.* nasycić. Worki i skrzynie natkasz, ale serca nie natkasz, zawsze chce więcej. = co czem, gęsto powtykać, ponatykać. Tenże i niebo natknął gwiazdami śllicznemi. = co na co, nasadzić, wetknąć na co, *np.* kurę na rożen, głowę uciętą na pikę. = Natkać, utkać tyle a tyle płótna. = **Natknąć**, *s.n.* dotknąć, nadmienić, napomknąć, natrącić. O czem insi obszerniej piszą, jam tu tylko natknął. = Natknąć na co, utknąć, uderzyć się o co, *np.* o kamień. = się, *s.z.* napychać się, opychać się. Obżartuchy, choć się już natkają, przecie jedzą. = Natknąć się na kogo, na co, niespodzianie napotkać, natrafić. Kto ucieka przed śmiercią, ten się na nią natknie. **Natkano**, *ps.* ciasno jak natkał.

**Natłaczać**, am, *s.cz. nied.* **Natłoczyć**, czę, *dok.* tłocząc napchać. = się, *s.z.* nacisnąć się, napchać się. Natłoczyło się ludu do teatru. **Natłok**, u, *m.* tłok, nacisk.

**Natłuc**, kę, *s.cz. dok.* wiele czego potłuc, *np.* szklanek, talerzów. = wiele czego utłuc w moździerzu, *np.* pieprzu, cukru, cynamonu. = zamiast Nadtłuc. Garnca natłuczonego dłużej, *przysł.* latane zdrowie trwalsze. = kogo, bić co wiczle. Nasztarchali go i natłukli.

**Natłuścić**, szczę, *s.cz. dok.* tłustością namaścić, namazać.

**Natoczyć**, czę, *s.cz. dok.* **Nataczać**, am, *nied.* wiele czego na toczydle narobić. = utoczyć z beczki ile czego trzeba, *np.* piwa, winu. = naostrzyć na brusie, *np.* sieklerę. = (o robakach toczących drzewo). Czerw natoczył próchna.

**Natonąć**, nie, *s.n. dok. nieos.* natopić się. Natonęło ludzi, gdy się most zalamał.

**Natopić**, pię, *s.cz. dok.* wiele utopić, potopić. = wiele czego na ogniu roztopić, *np.* łoju, cyny, ołowiu. = się, *s.z. ob.* Natonąć.

**Natrącać**, am, *s.cz. nied.* **Natrącić**, cę, *dok.* trącając naruszyć, nadwerężyć. Natrącił mi rękę. = kogo na co, narażać. = *s.n.* o czem, nadmienić, napomknąć. = się, *s.z.* narażać się. = natknąć się na co, uderzyć się o co. = komu, narzucać się, nadstawiać się (ztąd **Natręt**, **Natrętny**).

**Natrafiać**, am, *s.n. nied.* **Natrafić**, fię, *dok.* na kogo, na co, trafem spotkać, znaleźć. = na co, nadejść w ciągu czego, *np.* na tańce, na bal.

**Natrapić**, pię, *s.cz. dok.* długo kogo trapić. = się, *s.z.* długo się trapić.

**Natręt**, **Natrętnik**, a, *m.* (ten co się natrąca), człowiek natrętny. **Natrętka**, i, **Natrętnica**, y, *ż.* kobieta natrętna. **Natrętnie**, *ps.* sposobem natrętnym. **Natrętność**, ści, *ż.* **Natrętstwo**, a, *n.* przymiot osoby natrętnej. **Natrętny**, a, e, *p.* natrącający się, naprzykrzony.

**Natroszczyć się**, *s.z. dok.* o kogo, o co, wiele się troszczyć, okazać się troskliwym.

**Natrudzić**, dzę, *s.cz. dok.* wiele utrudzić. = się, *s.z.* mocno się utrudzić.

**Natrwożyć**, żę, *s.cz. dok.* bardzo potrwożyć. = się, *s.z.* bardzo się strwożyć.

**Natrząsać**, am, *s.cz. nied.* **Natrząść**, sę, **Natrząsnąć**, nę, *dok.* trzęsąc naścielić, *np.* słomy, siana, ziela. = trzęsąc nazrzucać, *np.* gruszek, jabłek z drzewa. = Natrząsać się, *s.z.* z kogo, naśmiewać się, urągać się. Cham śmiał natrząsać się z ojca.

**Natrzeć**, *ob.* Nacierać.

**Natrzepać**, pię, *s.cz. dok.* dosyć po-

trzepać, wytrzepać, *np.* sukień = się, *s.z.* zmęczyć się trzepaniem.
**Natrzymać się**, *s. z dok* dość długo trzymać.
**Natulać, am**, *s.cz med* **Natulić, lę**, *dok.* przytulić, uacisnąć, nasunąć, *np.* czapkę na uszy
**Natulać się**, *s.z. dok.* długo się tulać, *np.* po świecie.
**Natupać się**, *s.z. dok.* do woli tupać, zmęczyć się tupaniem
**Natura**, y, *ż.* zbiór wszystkich ciał świat widomy składających, i to tylko przyrodzonych, a nie ręką ludzką przerobionych. = siły i prawa światem widomym czyli fizycznym rządzące Księga natury. Wypłacić dług naturze = stan przyrodzony, taki jak wyszedł z rąk Stwórcy. Żyć w stanie natury. Naśladować naturę. = przyrodzenie czyli własność każdego ciała, każdej istoty. Dobry z natury. Taka moja natura Natura wilka ciągnie do lasu, *przysł.* = komplexya, konstytucya, skład ciała. Człowiek mocnej natury = siła naturalna każdego organicznego jestestwa Trzeba to zostawić naturze. Lekarz powinien pomagać naturze. = płód, produkt surowy. Płacić czynsz w naturze **Naturalista**, y, *m* badacz natury = człowiek z naturalnym tylko rozsądkiem, nieuczony. **Naturalizacya**, yi, *ż.* nadanie obywatelstwa cudzoziemcowi. **Naturalizować, uję**, *s.cz. med.* nadać obywatelstwo cudzoziemcowi = się, *s.z.* otrzymać obywatelstwo. **Naturalnie**, *ps.* podług praw natury. = sposobem naturalnym, niewymuszonym, *np* mówić, pisać = ma się rozumieć, tak a nie inaczej **Naturalność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest naturalne, zgodne z naturą. = przymiot tego co jest proste, niewymuszone. **Naturalny**, a, e, *p.* tyczący się natury. Historya naturalna. = taki jak dała natura, niesztuczny. Rozum naturalny Fortyfikacye naturalne góry, skały. Granice naturalne: góry, rzeki. = nieprzerobiony. Produkt naturalny. = nieprzesadzony, niewymuszony. Styl naturalny. = z dorywczego łoża. Syn naturalny.
**Naturbować, uję**, *s.cz. dok.* długo kogo turbować, kłopotać. = się, *s.z* bardzo się turbować.
**Natwardnieć, Natwardzieć, ję**, *s.n. dok.* stać się nieco twardym. **Natwardzić, dzę**, *s.cz dok*, dość twardym uczynić.
**Natworzyć, rzę**, *s cz dok.* wiele czego stworzyć. Bóg natworzył światów. = wiele czego utworzyć, *np.* wyrazów
**Natychmiast**, *ps.* (zaraz na tem miejscu), w tej chwili, w okamgnieniu.
**Natykać**, *ob.* **Natkać**. **Natykanie, a**, *n.* w znaczeniach słowa **Natykać**. **Natykany**, a, e, *im.* nasadzany, wysadzany, *np.* drogiemi kamieniami. = przetykany. Materya złotem i srebrem natykana.
**Natylki, ów**, *l.m. zool.* pośladki u niektórych zwierząt nagie z kolorowemi nabrzmiałościami.
**Natynkować, uję**, *s.cz. dok.* potynkować.
**Nauczać, am**, *s.cz med.* **Nauczyć, czę**, *dok.* kogo czego, uczyć. = strofować, napominać. Nauczyć kogo rozumu, napędzić mu rozumu do głowy Nauczę ja go! (grożąc). = Nauczyć się, *s. z.* nabyć czego uczeniem się. **Nauczalny**, a, e, *p.* służący do nauki, mogący nauczyć. **Nauczanie, Nauczenie**, a, *n.* uczenie. **Nauczka**, i, *ż. zdrob.* krótka nauka, = napomnienie, strofowanie. **Nauczyciel**, a, *m.* **Nauczycielka**, i, *ż.* ten, ta co uczy **Nauczycielowy**, a, e, *p* do nauczyciela należący. **Nauczycielski**, a, ie, *p* od nauczyciela, nauczycielowi właściwy, *np.* ton, powaga. **Nauczycielstwo**, a, *n.* stan, obowiązek nauczyciela. **Nauka**, i, *ż.* zbiór wiadomości naukowych w każdym przedmiocie. Nauka prawa, historyi, fizyki, i t. d. = umiejętność, umienie jakiej nauki. Człowiek z wielką nauką. Człowiek bez nauki. = nabywanie nauk, przykładanie się do nauk. Pobierać nauki Ukończyć nauki. Ojciec go posłał do Aten na naukę

= uczenie, nauczanie. Wziąć kogo na naukę. Chłopiec na nauce, na terminie u majstra. = objaśnienie, instrukcya, informacya dana komu, jak ma sobie w czem postąpić. = przestroga, napomnienie. = zbiór zasad jakiego filozofa. Nauka Sokratesa, Platona. = nauka chrześciańska, kazanie. **Naukowie, Naukowo,** *ps.* ze stanowiska nauki. **Naukowość, ści,** *ż.* uczoność, erudycya. **Naukowy, a, e,** *p.* od nauki, do nauki służący, *np.* książki, zakłady, towarzystwa. = nauce jakiej właściwy, *np.* wyrazy.

**Naumizgać się,** *s.z. dok.* do woli się poumizgać.

**Naumyślnie,** *ps.* umyślnie. **Naumyślny, a, e,** *p.* umyślny.

**Naurągać się,** *s. z. dok.* z kogo, do woli się urągać.

**Nauzdać, am,** *s.cz. dok.* uzdę nałożyć.

**Naużywać, am,** *s.cz. dok.* = **się,** *s. z.* dość czego używać.

**Nawa, y,** *ż.* (z łac.), statek wodny, okręt. = wnętrze kościoła z filarami po bokach.

**Nawabić, bię,** *s.cz. dok.* dosyć czego przywabić.

**Nawąchać się,** *s.z. dok.* czego, nasycić się wąchaniem. = prochu, *fig.* długo służąc w wojsku, bywać w wielu bitwach. się wadzić.]

**Nawadzić się,** *s.z. dok.* długo z kim]

**Nawał, u,** *m.* co się nawaliło, tłum, natłok, mnóstwo, *np.* ludzi, śniegu, spraw, zatrudnień, interesów. **Nawalać, am,** *s.cz. nied.* **Nawalić, lę,** *dok.* wiele czego zwalić na kupę, *np.* drew, siana, słomy. = wiele czego zwalić, obalić. Wiatr nawalił drzew tej nocy. = Nawalić się, zwalić się w jedno miejsce, natłoczyć się. **Nawalnica, Nawalnica, y, Nawalność, ści,** *ż.* deszcz nawalny, burza, ulewa. **Nawalnie,** *ps.* waląc się ze wszech stron, tłumnie, gromadnie. = gwałtownie. **Nawalnisty, a, e,** *p.* nawalnicom podległy. **Nawalny, a, e,** *p.* nawalnie padający, gwałtowny, *np.* deszcz, wiatr. = nawalnie nacierający, napadający, nalegający. Wojsko nawalne. Sprawy nawalne.

**Nawalać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego powalać, *np.* chustek.

**Nawar, u,** *m.* co z warzącej się wody do dna i ścian naczynia przylgnęło. **Nawara, y,** *ż* strawa uwarzona, mianowicie dla psów. **Nawarzyć, rzę,** *s. cz. dok.* wiele lub dosyć czego uwarzyć. = piwa, *fig.* licha jakiego narobić. *Przysł.* Pij piwo, jakiegoś nawarzył. Czego panowie nawarzą, tem się poddani poparzą.

**Nawarzyć, żę,** *s.cz. dok.* pewną ilość czego odważyć, *np.* sto funtów cukru.

**Nawecować, uję,** *s. cz. dok.* dobrze powecować.

**Nawędrować się,** *s.z. dok.* wiele, długo wędrować po świecie.

**Nawędzić, dzę,** *s.cz. dok.* wiele albo ile trzeba czego powędzić, *np.* kiełbas, szynek. weselić.]

**Naweselić się,** *s.z. dok.* dosyć się]

**Nawet,** *ps.* nad to, także, ale nakoniec. Wody nawet brakowało. Nie tylko zwierzęta, ale nawet rośliny czczono w Egipcie.

**Nawiać, wieję,** *s.cz. dok.* **Nawiewać, am,** *nied.* dosyć czego powiać, *np.* zboża. = nanosić, napędzić, namieść. Wiatr nawiał śniegu, piasku. = *s.n.* wiać na kogo. Nawiało mi za kołnierz.

**Nawias, u,** *m.* dwa półmiesiączki ( ), między które wtrąca się zdanie uboczne. **Nawiasem, Nawiasowo,** *ps.* ubocznie, nieznacznie, mimochodem, *np.* wspomnieć, nadmienić o czem. **Nawiasowy, a, e,** *p.* w nawiasach zawarty, *np.* zdanie, myśl. = trafunkowy, przypadkowy, *np.* znajomość, spotkanie.

**Nawiązać, żę,** *s.cz. dok.* **Nawiązywać, uję,** *nied.* wiele czego powiązać, *np.* ludzi, snopów. = co na co, naciągnąć, napiąć, *np.* cięciwę na łuk, strunę na skrzypce. = *praw.* Nawiązać ranę, wynagrodzić za zadaną ranę. **Nawiązka, i,** *ż.* czem co nawiązują, bandaż. = wynagrodzenie za zadaną ranę.

**Nawić, Nawicie,** *ob.* Nawijać..

**Nawichrzyć, rzę,** *s.n. dok.* wiele powichrzyć.

**Nawiedzać, am,** *s.cz. nied.* **Nawiedzić, dzę,** *dok.* kogo, odwiedzać. = Kogo Bóg kocha, tego i nawiedza, trapi, dotyka chorobą, nieszczęściem. = Nawiedziło go, *nicos.* diabeł go opętał. **Nawiedzanie, a,** *n.* odwiedzanie. **Nawiedzenie, a,** *n.* odwiedzenie, odwiedziny. = od Boga, kara, krzyż za grzechy. **Nawiedziciel, a,** *m.* **Nawiedzicielka, i,** *ż.* ten, ta co nawiedza. **Nawiedziny, dzin,** *l.m.* odwiedziny.

**Nawiercić, cę,** *s.cz. dok.* wiele dziur wywiercić. = **się,** *s.z.* długo się wiercić, kręcić.

**Nawieść, wiodę,** *s.cz. dok.* **Nawodzić, dzę,** *nied.* kogo do czego, naprowadzić, nakierować, nawrócić, *np.* na dobrą drogę. = wiele czego naprowadzić, *np.* bydła na targ.

**Nawiesić, szę,** *s.cz. dok.* **Nawieszać, am,** *nied.* dosyć czego na czem pozawieszać, *np.* portretów na ścianie, orderów na piersiach. = wielu ludzi powiesić.

**Nawieźć,** *ob.* **Nawozić.**

**Nawijać, am,** *s.cz. nied.* **Nawinąć, nę,** *dok.* co na co, zwijać co na co, *np.* nici na kłębek, szmatkę na palec. = i **Nawić, ję,** *s.cz. dok.* wiele czego uwić, *np.* wianków. = **Nawijać się, Nawinąć się,** *s.z.* komu, natrącać się, wpaść w ręce. Nie nawijaj mi się na oczy. Bierze śmierć stare i młode, kto się jej nawinie. Bóg, tłukł tem wszystkiem, co się im tylko pod ręce nawinęło. **Nawijanie, Nawinienie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Nawlec, wlokę,** *s.cz. dok.* **Nawlekać, am,** *nied.* igłę, wtykać nić w ucho igły. = nizać, nanizać, *np.* korale, paciorki. = naciągnąć nawłóczkę na co. Nawlekać poduszkę, krzesła. = i **Nawłóczyć, czę,** *s.cz. dok.* czego, wlokąc z różnych stron naściągać, *np.* gałęzi, chróstu. = kogo, wodzić kogo po różnych miejscach. = **Nawłóczyć się,** *s.z.* włóczyć się aż do zmordowania. **Nawleczenie, Nawlekanie, Nawłóczenie, a,** *n.* w znaczeniach słów powyższych. **Nawleczka, Nawłóczka, i,** *ż.* wierzchnia powłóczka, która się nawleka na poszewkę poduszki. = kapa na meble dla ochrony od pyłu. = Nawłóczka, igła do nawlekania. **Nawłok, u,** *m.* powłoka na pierzynę. **Nawłoka, i,** *ż.* powróz gruby, na który się sieć nawleka. = sznurek na który się co nawleka. *np.* worek, gaiki.

**Nawłoć, ci,** *ż. bot.* (Solidago), roślina z działu promienistych, zrosłogłówkowych.

**Nawodzić,** *ob.* **Nawieść.**

**Nawój, oju,** *m.* wał w warsztacie tkackim, na który tkacz osnowę nawija.

**Nawojować się,** *s.z. dok.* zmordować się długiem wojowaniem.

**Nawoływać, uję,** *s.cz. nied* **Nawołać, am,** *dok.* przywołać wiele osób. = Nawoływać psy, naprowadzać wołaniem na trop, gdy go zgubią. = **Nawołać się,** *s.z.* zmordować się długo wołając.

**Nawoskować, uję,** *s.cz. dok.* woskiem napuścić, natrzeć, *np.* nici, posadzkę.

**Nawóz, ozu,** *m.* przywóz, dowóz, *np.* żywności, towarów. = gnój nawieziony na rolą, bądź zwierzęcy czyli gnój właściwy, bądź roślinny, jak popiół, kora garbarska, bądź mineralny, jak wapno, margiel, gips, kreda. **Nawozić, żę,** *s.cz. nied.* **Nawieść, wiozę,** *dok.* wiele czego zwozić, przywozić. = rolą, gnoić nawozem. **Nawożny, a, e,** *p.* nagnojony. **Nawożenie, Nawiezienie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Nawozowiec, wca,** *m. zool.* mucha składająca jaja w gnoju.

**Nawpuszczać, am,** *s.cz. dok.* wiele czego powpuszczać, *np.* psów, ludzi.

**Nawracać, am,** *s.cz. nied.* **Nawrócić, cę,** *dok.* zwrócić, skierować, *np.* wóz, konie. = kogo do czego, na co, naprowadzać, nawodzić na dobrą drogę. Nawracać pogan. Nawrócić grzesznika. = **Nawrócić się,** *s.z.* przejść na nową wiarę. **Nawracanie, Nawrócenie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Nawrócicieł, a,** *m.* **Nawrócicielka, i,** *ż.* ten, ta co nawraca. **Nawrot, u,** *m.* zwrot,

zawrót, *np.* rzeki. = periodyczny powrót, *np.* febry. = powrót kilka razy powtórzony. Robić co kilką nawrotami. = Nawrot słońca, pora roku, w której ziemia jest najdalsza lub najbliższa słońca, *ob.* Przesilenie. = *bot.* (Lithospermum), roślina z familii ogórecznikowych, której dwa gatunki: nawrót polny i lekarski. = (Cytisus austriacus), gatunek szczodrzeńca. Nawrotnie, *ps.* drugim nawrotem, powtórnie. Nawrotny, a, e, *p.* dający się nawrócić, powrotny. = Koło nawrotne, *ast. ob.* Zwrotnik.

Nawrsały, a, e, *im.* nasiękły tem w czem się warzył. Nawrzeć, wrę, *s.n. dok.* czego, nasiąknąć przez warzenie się w czem. Mięso nawrzało soli, octu. Czego nowa skorupa nawre raz, tem na starość śmierdzi, *przysł.*

Nawtykać, am, *s.cz. dok.* czego, wiele czego ponatykać, *np.* kwiatów we włosy, tyczek w ziemię, piór do kapelusza.

Nawybierać, am, *s.cz. dok.* wiele powybierać, *np.* owoców, wyrazów ze słownika. wać się.]

Nawyć się, *s.z. dok.* wyjąc zmordo-]

Nawyciągać, am, *s. cz. dok.* wiele czego powyciągać, *np.* sukień z kufra, papierów z szuflady.

Nawydzierać, am, *s.cz. dok.* wiele powydzierać, *np.* kartek z książki, pieniędzy od kogo.

Nawydziwiać, *ob.* Nawymyślać.

Nawyganiać, am, *s.cz. dok.* wiele powyganiać.

Nawykać, am, *s.n. med.* Nawyknąć, nę, *dok.* do czego, przywykać, przywyknąć. Do czego się już nawykło, tego się nie chce porzucić. Nawykanie, a, *n.* przywykanie. Nawykłość, ści, *ż.* Nawyknienie, a, *n.* przywyknienie.

Nawyliczać, am, *s.cz. dok.* po jednemu powyliczać.

Nawyłudzać, am, *s.cz. dok.* wiele czego wyłudzić, *np.* pieniędzy od kogo.

Nawymyślać, am, *s. cz. dok.* wiele powymyślać. = *s.n.* komu, od ostatnich słów kogo wyłajać.

Nawynosić, szę, *s.cz. dok.* wiele czego powynosić.

Nawypuszczać, am, *s.cz. dok.* wiele powypuszczać.

Nawytrząsać, am, *s. cz. dok.* wiele czego powytrząsać, *np.* z worka, z kieszeni. = kuflów, wytrząść. wychylić wiele kuflów.

Nawywozić, żę, *s. cz. dok.* wiele powywozić.

Nawzajem, *ps.* wzajem, wzajemnie.

Nazabijać, am, *s. cz. dok.* wiele pozabijać.

Nażąć, nę, *s. cz. dok.* ile trzeba, wiele użąć.

Nazaciągać, am, *s.cz. dok.* wiele pozaciągać *np.* ludzi do wojska.

Nazad, *ps.* w zad, w tył. = na powrót, *np.* oddać, odnieść, odebrać.

Nażądać się, *s. z. dok.* długo czego żądać.

Nazadawać, ję, *s.cz. dok.* wiele czego pozadawać, *np.* mąk, pytań.

Nazajutrz, *ps.* dnia następującego.

Nazakładać, am, *s.cz. dok.* wiele czego pozakładać, *np.* miast, kościołów.

Nażalić się, *s.z. dok.* długo się żalić.

Nażałować się, *s.z. dok.* mocno, długo kogo, czego żałować.

Nażartować się, *s.z. dok.* z kogo, z czego, do woli pożartować, żartów nastroić.

Nazbierać, am, *s.cz. dok.* wiele czego pozbierać, *np.* kwiatów, grzybów, owoców.

Nazbyt, *ps.* zbyt wiele, zbytnie, zbytecznie.

Nazdobywać, am, *s.cz. dok.* wiele pozdobywać, *np.* miast, krajów.

Nazdradzać, am, *s.cz. dok.* wiele pozdradzać.

Nazdychać, a, *s.n. dok. nieos.* wiele pozdychać. Nazdychało nam koni, bydła, owiec.

Nażebrać, rzę, *s. cz. dok.* wiele wyżebrać. = się, *s.z.* długo, do uprzykrzenia żebrać.

Nażeglować się, *s.z. dok.* zmęczyć się długą żeglugą.

Nazgrzytać, am, *s.n. dok.* długo zębami zgrzytać.

Naziemny, a, e, *p.* na ziemi znajdujący się.

**Nazierać**, *ob.* Naglądać. **Nazierek, rka**, *m.* nazieranie, naglądanie, poglądanie z góry, z boku.

**Nazjeżdżać się**, *s. z. dok.* (o wielu osobach osobno jadących), pozjeżdżać się.

**Nazimiec, mca, Nazimek, mka**, *m.* młode bydlę co się już jednę zimę chowało.

**Nażłobić, bię**, *s.cz. dók.* wiele wyżłobić. = żłobki, rowki na czem powyrzynać.

**Nażłopać się**, *s.z. dok.* do woli pożłopać, żłopiąc nasycić się.

**Nazłorzeczyć, czę**, *s. n. dok.* komu, bardzo wiele złorzeczyć.

**Nazłościć się**, *s. z. dok.* długo się złościć.

**Nazmyślać, am**, *s.cz. dok.* wiele pozmyślać.

**Naznaczać, am**, *s.cz. nied.* **Naznaczyć, czę**, *dok.* znakiem naceehować. = komu co, przeznaczyć. Śmierć a żonę każdemu naznaczyły nieba. = kogo na co, wyznaczyć, mianować, *np.* następcę po sobie. = oznaczyć, wyznaczyć, *np.* dzień, godzinę, miejsce, termin wypłaty. = co komu, wyznaczyć, *np.* tyle a tyle pensyi na rok. = zadawać, *np.* lekcyą, robotę. **Naznaczanie, Naznaczenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Nazrzec się**, *s.z. dok.* obeźrzec się.

**Nażuć, ję**, *s. cz. dok.* wiele czego pożuć.

**Nazwa**, y, *ż.* nazwanie. **Nazwać, zwę**, *s.cz. dok.* **Nazywać, am**, *nied.* dać nazwę, nazwanie. = mianować. Nazwać kogo łotrem, złodziejem. = **się**, *s.z.* mieć nazwę. Jak się nazywa? = mianować się, mienić się. Nazywa się twoim przyjacielem. Nazywa się hrabią (choć nim nie jest). = Co się nazywa, *posp.* w całem znaczeniu, w najwyższym stopniu. Bogacz, co się nazywa. **Nazwanie, Nazywanie**, a, *n.* dawanie nazwiska. = Nazwanie, nazwa, nazwisko. **Nazwisko**, a, *n.* nazwanie. = imię rodowe, familijne. Odmienić nazwisko. Znam go tylko z nazwiska. Wymienić kogo po nazwisku. Nazwiskiem, mający takie a takie nazwisko.

**Nażyć się**, *s.z. dok.* bardzo długo żyć, nasycić się życiem.

**Nęcenie**, a, *n.* przynęcanie. **Nęcić, cę**, *s.cz. nied. wł.* i *fig.* przynęcać, wabić nętą. Dziś się jedno podoba, jutro drugie nęci. **Nęcisko**, a, *n.* miejsce gdzie łowią ptaki na przynętę.

**Nędza**, y, *ż.* bieda, mizerya. **Nędzarka**, i, *ż.* kobieta w nędzy żyjąca. **Nędzarz**, a, *m.* w nędzy żyjący. **Nędzić, dzę, Nędznić, nę**, *s. cz. nied.* nędznym czynić. **Nędznica**, y, **Nędzniczka**, i, *ż.* nędzna, nieszczęśliwa kobieta. = podła kobieta. **Nędznie**, *ps.* w nędzy, biednie, ubogo. = chudo, mizernie, *np.* mieszkać, wyglądać. = licho, źle, *np.* pisać. **Nędznieć, ję**, *s. n. nied.* chudnąć, mizernieć. **Nędznik**, a, *m.* nędzny, nieszczęśliwy człowiek. = podły, nikczemny człowiek. **Nędzny**, a, e, *p.* biedny, ubogi. = chudy, mizerny. = lichy, nic nie wart, *np.* pisarz, rzemieślnik. = podły, nikczemny. **Nędzota**, y, *ż.* stan nędzny, ostatnie ubóstwo. = nędzne pismo, nędzna robota. = *zbior.* nędzarze, biedacy. **Nędzować, uję**, *s. n. nied.* nędzne życie prowadzić.

**Negatywa**, y, *ż.* (z łac.), czarna galka w wotowaniu, odrzucająca to na co się wotuje.

**Negliż**, u, *m.* (z franc.), ubiór domowy ranny dla kobiet.

**Negocyacya**, yi, *ż.* (z franc.), rokowanie, traktowanie o co dyplomatyczne, układy. **Negocyator**, a, *m.* ten co rokuje, traktuje o co dyplomatycznie. **Negocyować, uję**, *s. n. nied.* rokować, traktować, *np.* o pokój.

**Negr**, a, *m.* człowiek czarny z urodzenia, murzyn.

**Nękać, am**, *s.cz. nied.* męczyć, trapić, uciskać, ciemiężyć. Choroba, ubóztwo mnie nęka.

**Nekrolog**, u, *m.* (z grec.), uwiadomienie o śmierci czyjej, z krótką wzmianką o życiu zmarłej osoby.

**Nekromancya**, yi, *ż.* (z grec.), magia

mana sztuka wywoływania duchów z tamtego świata, w celu dowiedzenia się od nich o jakiej tajemnicy lub przyszłości.

**Nektar**, u, *m.* (z grec.), napój bogów w Olimpie.

**Nenia**, ii, *ż.* (z łac.), pieśń pogrzebowa.

**Neofit**, a, **Neofita**, y, *m.* (z grec.), nowochrzczeniec, mianowicie Żyd ochrzczony.

**Neptun**, a, *m. mit.* bożek morza. = *ast.* nowy planeta, na krańcu systematu słonecznego, po za Uranem, odkryty roku 1846 przez Leverrier w Paryżu.

**Nerczany**, **Nerkowy**, a, e, *p.* od nerek. Nerczane boleści. Kamień nerkowy. **Nerka**, i, *ż. anat.* organa w ciele zwierzęcem po obu bokach lędźwi, w których urynа od krwi się oddziela. **Nerkowaty**, a, e, *p.* podobny do nerki. Liście nerkowate, *bot.* szersze niż dłuższe, okrąglawo zakończone, a przy ogonku wyrznięte.

**Nerw**, u, *m. anat.* narzędzie czucia w ciele zwierzęcem. Nerwy złożone z substancyi białej, miazgowej, lśniącej, w postaci sznurków wychodzą z mózgu i szpiku pacierzowego, a rozpościerając się po wszystkich częściach ciała, kończą się najdelikatniejszemi niteczkami w skórze. **Nerwisty**, a, e, *p.* pełen nerwów. **Nerwowy**, a, e, *p.* od nerwów. Systemat nerwowy. Choroba nerwowa. Włókna nerwowe.

**Nęt**, u, *m.* **Nęta**, y, *ż.* **Nętka**, i, *ż. zdrob. wł.* i *fig.* przynęta, ponęta. Rozkosz nęta do złego. **Nętny**, a, e, *p.* ponętny.

**Neutral**, a, **Neutralista**, y, *m.* ten co jest neutralny, co się nie trzyma ani jednej, ani drugiej strony. **Neutralizacya**, yi, *ż. chem.* zobojętnienie, pozbawienie własności jednego ciała przez dodanie doń drugiego. = traktat warujący zachowanie neutralności. **Neutralizować**, uję, *s. cz. nied.* zobojętnić. **Neutralnie**, *ps.* nie trzymając ani z jedną, ani z drugą stroną. **Neutralność**, ści, *ż.* stan neutralny. = nie mieszanie się do wojny między stronami wojującemi. **Neutralny**, a, e, *p.* (z łac.), obojętny, nie trzymający ani z jedną, ani z drugą stroną.

**Ni**, *sp.* ani. Nie mogę ni chodzić, ni siedzieć. = Ni z tąd, ni z owąd, ni z tego, ni z owego: nie wiedzieć zkąd, nie wiadomo dla jakiej przyczyny.

**Niańczyć**, czę, *s. cz. nied.* piastować dziecię. = *s. n* być niańką. **Niańka**, i, *ż.* piastunka.

**Niby**, *ps.* jakby, coś nakształt, na pozór. Nibyto śpi, nibyto płacze. **Nibyprawda**, y, *ż.* podobieństwo do prawdy. **Nibyprawdziwy**, a, e, *p.* podobny do prawdy. **Nibyssące**, *p. l. m.* zwierzęta, *zool.* stanowiące przejście od ssących do ptaków: są grzbietne, czworonożne, bez cyców, z jednym tylko kanałem odchodowym; cztery są gatunki tej gromady, a jednym z nich Dziobak.

**Nic**, **niczego**, *n.* żadna rzecz, nicestwo. Bóg stworzył świat z niczego. Nic z tego nie będzie. Mieć kogo, co za nic. Cała robota za nic. Tobie nic do tego, to się ciebie nie tyczy, do ciebie nie należy. Nic mi po tem, to mi do niczego, na nic mi się nie zda. Człowiek do niczego, nygus, próżniak. Odejść z niczem, nic nie wskórawszy. Nic dobrego, nic nie wart, do niczego. Nic do rzeczy, głupstwo, niedorzeczność. Gadać nic do rzeczy. Odpowiedzieć nic do rzeczy. Niczego, nieszpetny. Pani ładna, i sługa niczego. = potrawa z mleka, piany z białków i aromatycznych korzeni.

**Nić**, ci, *ż.* włókno nakształt sznurka skręcone. = Życie jego na cienkiej nici wisiało, *fig.* o mało życia nie stracił. Prość się po nici, *fig.* iść po myśli. Gryzie się że mu się nie po nici porze.

**Nica**, y, *ż.* lewa czyli zła strona sukna, materyi, odzieży. = Na nice wywracać, *fig.* przewracać, w niwecz obracać. Boć to jest dzieło twej prawicę, hardych tyranów

dumy wywracać na nice. = Na nice wywracać, *fig.* nicować, ganić, cenzurować. Same cnoty na nice wywracamy.

**Nicestwo**, a, *n.* Nicość, ści, *ż.* brak bytu, niebyt. = brak znaczenia.

**Niciany**, a, e, *p.* z nici, *np.* pończochy, rękawiczki. **Niciasty**, a, e, *p.* pełen nici, nakształt nici. **Nicienica**, y, *ż.* w warsztacie tkackim nici kręcone, gęsto na dwa długie kije na dłoń od siebie odległe nawiązane, przez które przewiekują się nici osnowy.

**Nicować, uję**, *s.cz. nied.* suknią, przewracać na nice, na złą stronę. = *fig.* ganić, cenzurować, *np.* czyje postępki, mowy. **Nicowanie**, a, *n.* przewracanie sukni na lewą stronę. = *fig.* ganienie, cenzurowanie. **Nicownik**, a, *m. fig.* ten co nicuje, gani, krytyk, cenzurant.

**Nicpoń**, nia, *m.* człowiek do niczego. **Nicponim**, *nieod.* proszek z ziela widłak, używany do naśladowania błyskawicy na widowiskach, i do przesypywania pigułek w aptekach. **Nicpotem**, *nieod.* nic nie wart, do niczego.

**Niczyj**, a, e, *p.* do nikogo nie należący.

**Nie**, *ps.* wyraża przeczenie przeciwne twierdzeniu Tak.

**Niebacznie**, *ps.* bez baczenia, nieuważnie. **Niebaczność**, ści, *ż.* **Niebaczenie**, a, *n.* brak baczności, nieuwaga. **Niebaczny**, a, e, *p.* nie mający baczności, nieuważny.

**Niebawem, Niebawnie**, *ps.* niebawiąc, wkrótce, niezadługo.

**Niebezpieczeństwo**, a, *n.* brak bezpieczeństwa, położenie niebezpieczne. **Niebezpiecznie**, *ps.* z niebezpieczeństwem. **Niebezpieczność**, ści, *ż.* niepewność bezpieczeństwa. **Niebezpieczny**, a, e, *p.* grożący niebezpieczeństwem, *np.* rana, choroba, stan, położenie, przedsięwzięcie. = któremu bezpiecznie zaufać nie można, *np.* człowiek.

**Niebianin**, a, *m.* **Niebianka**, i, *ż.* ten, ta co mieszka w niebie. = **Niebianka**, kobieta nadziemskiej piękności. **Niebiański**, a, ie, *p.* niebianom właściwy, służący. Po niebiańsku, jak niebianom właściwa. **Niebieskawy**, a, e, *p.* błękitnawy. **Niebieski**, a, ie, *p.* od nieba. Ciała niebieskie. Sklepienie niebieskie. = od nieba, jako przybytku Boga i dusz wybranych, *np.* królestwo, chwała, szczęśliwość. = niebiański, *np.* piękność. = koloru nieba, błękitny. **Niebiosa**, bios, *l.m.* **Niebo**, a, *n.* przepaść odległości w której tonie wzrok ludzki, i w której krążą niezliczone gwiazdy. = błękit nakształt sklepienia ponad ziemią rozpostarty, granica wzroku ludzkiego. Niebo jasne, chmurne, pogodne. Pod gołem niebem, nie pod dachem, na otwartem powietrzu. Wynosić kogo pod niebo, *fig.* wychwalać. Jak niebo od ziemi, dwie rzeczy niezmiernie od siebie dalekie, różne, niepodobne. Poruszyć niebo i ziemię, *fig.* użyć wszystkich środków. = przybytek Boga i dusz wybranych, królestwo niebieskie, życie niebieskie. Pójść do nieba, zasłużyć na niebo. Niech mu Bóg da niebo. = wszechmocność, opatrzność bozka. Wyrok, wola nieba. Tak chciały nieba. = klimat. Niebo, nie umysł, tacy odmieniają, którzy po rozum za morze biegają. **Niebodajny**, a, e, *p.* dający niebo. **Nieboga**, i, *ż.* biedna, nędzna kobieta. **Niebogromca**, y, *m.* **Niebogromny**, a, e, *p.* gromiący z nieba (Jowisz). **Nieboraczka**, i, *ż.* biedaczka. **Nieborak**, a, *m.* **Nieboraczek, czka**, *m. zdrob.* biedak, biedaczek. **Nieboszczka, Nieboszka**, i, *ż.* kobieta już nie żyjąca. **Nieboszczyk**, a, *m.* ten co już nie żyje. **Nieboszczykowski, Nieboszczykowy**, a, e, *p.* do nieboszczyka należący. **Niebotyczny**, a, e, *p.* tykający nieba, *np.* skały, góry. **Niebożę**, cia, **Niebożątko**, a, *n.* nieboraczek, nieboraczka.

**Niebytność**, ści, *ż.* nieobecność. Stało się to w czasie mojej niebytności. **Niebywalec**, lca, *m.* **Niebywały**, a, e, *p.* który nigdzie nie bywał. **Niebywałość**, ści, *ż.* stan człowieka niebywałego.

**Niech, Niechaj,** z naleganiem **Niechże, Niechajże,** dodają się do 3 osoby trybu rozkazującego *l. p.* i *m.* Niech i tak będzie. Niechaj się nigdy słaby na mocnych nie dąsa. = czasem do 1 osoby *l. p.* i *m.* czasu przyszłego dokonanego. Niech zginę. Niech cię uściskamy.

**Niechcąc, Niechcący,** *ps.* pomimo chęci, mimowolnie. Zjadło się kurczę niechcący. **Niechcenie,** a, *n.* brak chęci. Od niechcenia, bez chęci, bez wymusu, bez przysady. **Niechęć,** ci, *ż.* brak dobrej chęci, brak ochoty. Mieć niechęć do pracy. = brak dobrej woli, zła wola, wstręt, odraza. Mieć niechęć do kogo. = gniew, uraza. Wzajemne niechęci. **Niechęcić,** *ob.* **Zniechęcić. Niechętnie,** *ps.* bez chęci, bez ochoty. **Niechętny,** a, e, *p.* nie mający chęci, nieochoczy = mający niechęć do kogo, nieprzychylny, nieżyczliwy.

**Niechluj,** a, **Niechluja,** l, *m.* człowiek niechlujny. **Niechluja, Niechlujka,** i, *ż.* kobieta niechlujna. **Niechlujnie,** *ps* brudno, plugawo, nieochędożnie. **Niechlujny,** a, e, *p.* brudny, plugawy, nieochędożny. **Niechlujstwo,** a, *n.* nieochędóstwo.

**Niechrzczeniec,** ńca, *m.* człowiek niechrzczony, poganin.

**Niechybnie,** *ps.* bez pochyby, niezawodnie. **Niechybny,** a, e, *p* chybić niemogący, konieczny, nieodzowny, *np.* śmierć, zguba. = niemylny, niezawodny, *np.* środek, lekarstwo.

**Niecić,** cę, *s.cz. nied.* *czł* i *fig.* wzniecać, rozniecać, *np.* ogień, miłość, gniew, radość.

**Niecierpek,** pka, *m. bot.* (Impatiens). roślina zwana inaczej niedotykałek. **Niecierpiętliwość,** ści, *ż.* nieczułość. **Niecierpiętliwy,** a, e, *p.* nie czujący swoich ani cudzych cierpień. **Niecierpliwić,** wię, *s.cz. nied.* wyprowadzić z cierpliwości. = się, *s.z.* tracić cierpliwość. **Niecierpliwie,** *ps.* z niecierpliwością. *np.* kogo czekać, wyglądać. **Niecierpliwość,** ści, *ż.* brak cierpliwości. **Niecierpli-**

**Niecka,** i, *ż.* naczynie drewniane, podłużne, w którem rozczyniają ciasto, opalają ziarna, nasiona, a czasem i dzieci przy piersiach kąpią. = korzec Olkuski, 35 garcowy, w hutach dawniej używany.

**Niecnie,** *ps.* bezecnie, haniebnie **Niecność,** ści, *ż.* bezecność, *np.* postępku. **Niecnota,** y, *ż.* **Niecnotka,** i, *ż. zdrob.* brak cnoty. = zły uczynek, nieprawość. = *m.* człowiek niecnotliwy. = i **Niecnotnica,** y, *ż.* kobieta niecnotliwa. **Niecnotliwie, Niecnotnie,** *ps.* bez cnoty. **Niecnotnik,** a, *m.* niecnota. **Niecnotliwy. Niecnotny,** a, e, *p.* niemający cnoty. **Niecny,** a, e, *p.* bezecny, haniebny.

**Nieco,** *ps.* niewiele, trochę, cokolwiek.

**Niecofniony,** a, e, *p.* nie dający się cofnąć, nieodwrotny, nieodzowny. *np.* wyrok.

**Niecześć,** ści, *ż.* bezcześć, hańba, zniewaga, obelga.

**Nieczule,** *ps.* bez czułości. **Nieczułość,** ści, *ż.* brak czułości. **Nieczuły,** a, e, *p.* niemający czułości. = *zool.* niemający czucia. Nieczułe zwierzęta; wymoczki, polipy, zwierzęta promieniste.

**Nieczynnie,** *ps.* bezczynnie. **Nieczynność,** ści, *ż.* bezczynność. **Nieczynny,** a, e, *p.* bezczynny.

**Nieczysto,** *ps.* brudno. **Nieczystość,** ści, *ż.* stan rzeczy zmieszanej z cząstkami obcemi. Nieczystość wody, powietrza. = brak czystości, nieochędóstwo. = nierząd, wszeteczeństwo. Grzech nieczystości. = interesowność. Nieczystość czyich zamiarów. **Nieczysty,** a, e, *p.* mętny, *np.* woda. = brudny, nieochędożny. = przeciwny czystości, wszeteczny, *np.* myśli, mowy, spojrzenia. = interesowny, *np.* zamiary.

**Nieczytelnie,** *ps.* sposobem nieczytelnym. **Nieczytelność,** ści, *ż.* przymiot tego co jest nieczytelne. **Nieczytelny,** a, e, *p.* trudny do wyczytania.

**Niedarowany,** a, e, *p.* niepodobny do darowania, *np.* błąd, postępek.

**Niedawny**, a, e, *p.* niemający dawnego bytu, świeżo przytrafiony, niedawno nastały.
**Niedbale**, *ps.* bez dbałości. **Niedbalec, lca**, *m.* człowiek niedbały. **Niedbałość, ści**, *ż.* brak dbałości. **Niedbalstwo**, a, *n.* niedbanie. **Niedbały**, a, e, *p.* niedbający, niepilny.
**Niedobitki**, ów, *l.m.* szczątki pobitego wojska.
**Niedobór, oru**, *m.* co się niedobrało, niewybrało z dochodu, część niedobrana.
**Niedobyty**, a, e, *p.* nie dający się dobyć, *np.* zamek, twierdza.
**Niedochodek, dka**, *m.* płód niedoszły, niedonoszony, poroniony.
**Niedocieczoność, ści**, *ż.* przymiot tego co nie może być docieczone. **Niedocieczony**, a, e, *p.* nie mogący być docieczonym, *np.* tajemnica, sądy boże.
**Niedoczekać, am**, *s. cz. dok.* = się, *s.z.* nie oglądać tego czego się czekało, nie dożyć, umrzeć nie doczekawszy się. Niedoczekanie twoje, *posp.* niedoczekasz tego.
**Niedogodnie**, *ps.* sposobem niedogodnym. **Niedogodność, ści**, *ż.* brak dogodności. **Niedogodny**, a, e, *p.* nie mogący dogodzić potrzebie, życzeniu. = któremu trudno dogodzić.
**Niedogon**, u, *m.* płyn śmierdzący, pozostały po przepędzeniu wódki.
**Niedogryzek, zka**, *m.* **Niedojadek, dka**, *m.* reszta niedogryziona, niedojedzona. **Niedojadać, am**, *s.cz. nied.* **Niedojeść, jem**, *dok.* nie zjeść wszystkiego. = *s.n.* nie jeść do syta, ujmować sobie jedzenia.
**Niedojrzany**, a, e, *p.* niemogący być dojrzanym.
**Niedokonany**, a, e, *p.* nie zupełnie dokonany. = Słowo niedokonane, *gram.* oznaczające czynność niedokonaną.
**Niedokwas**, u, *m. chem.* ciało niemające jeszcze tyle kwasorodu, żeby mogło być kwasem.
**Niedola**, l, *ż.* zła dola, nieszczęście.
**Niedolęg**, a, *m. zool.* małpa różniąca się od innych brakiem wielkiego u rąk palca. **Niedolęga**, l, *m.* i *ż.* kaleka, niemający władzy w nogach lub w rękach. = niezdolny do płodzenia. = człowiek nieudolny, upośledzony na umyśle. **Niedolężnie**, *ps.* nieudolnie, bezsilnie. **Niedolężność, ści**, *ż.* stan człowieka niedołężnego. **Niedołężny**, a, e, *p.* ułomny, bezsilny, *np.* wiek. = nieudolny, niemogący czemu podołać, *np.* usiłowanie. = niezdolny do płodzenia. = upośledzony na umyśle, głupowaty. **Niedołęztwo**, a, *n.* stan niedołężny, kalectwo, ułomność. = bezsilność, brak sił fizycznych. = niezdolność płodzenia. = nieudolność, brak sił umysłowych.
**Niedomagać, am**, *s.n. pied.* być nieco cierpiącym na zdrowiu.
**Niedomawianie**, a, *n.* niewyraźne wymawianie ostatniej zgłoski wyrazów.
**Niedomiar**, u, *m.* co brakuje do miary.
**Niedomówienie**, a, *n.* niedopowiedzenie powieści. **Niedomówiony**, a, e, *p.* niedopowiedziany.
**Niedonosek, ska**, *m. ob.* **Niedochodek.**
**Niedonoszony**, a, e, *p.* poroniony (płód).
**Niedopałek, łka**, *m.* główka niedopalona. **Niedopalony**, a, e, *p.* nie zupełnie spalony.
**Niedopanek, nka**, *m.* co nie dorósł do pana.
**Niedopieczony**, a, e, *p.* nie zupełnie upieczony, *np.* chleb, mięso.
**Niedopitki**, ów, *l.m.* resztki niewypitego napoju.
**Niedopłata**, y, *ż.* część niedopłacona, *np.* podatku.
**Niedopowiedziany**, a, e, *p.* nie zupełnie opowiedziany.
**Niedorobiony**, a, e, *p.* nie zupełnie zrobiony.
**Niedorosły**, a, e, *p.* który jeszcze nie dorósł. **Niedorostek, tka**, *m.* chłopak niedorosły.
**Niedorzecznie**, *ps.* nie do rzeczy. **Niedorzeczność, ści**, *ż.* niestosowność do rzeczy. = postępek niedorzeczny. **Niedorzeczny**, a, e, *p.* niestosowny do rzeczy, głupi, *np.* pytanie, odpowiedź.
**Niedościgłość, ści**, *ż.* niemożność doścignienia, zgłębienia. **Niedościgły**,

a, e, *p.* niedojrzały. = i **Niedoścignionv**, a, e, *p.* nie dający się doścignąć, dopędzić. = okiem, niedojrzany. = nie dający się zgłębić, niezbadany, niepojęty, *np.* wyroki Boga.

**Niedosięgły, Niedosiężny**, a, e, *p.* niedający się dosięgnąć.

**Niedosłuch**, a, *m.* ten co niedosłyszy. **Niedosłyszeć, szę**, *s.cz.* i *n. nied.* niemódz usłyszeć dla tępości słuchu. = nio dobrze co usłyszeć. **Niedosłyszenie**, a, *n.* tępość słuchu. = niedosłyszenie.

**Niedospanie, Niedosypianie**, a, *n.* niedostateczne spanie. **Niedospany**, a, e, *p.* (o nocy), przepędzony w znacznej części bezsennie.

**Niedostatecznie**, *ps.* nie dosyć. **Niedostateczność**, ści, *ż.* wada niedostatku. **Niedostateczny**, a, e, *p.* niedostający, niewystarczający. **Niedostatek, tku**, *m.* niedostawanie, brak czego, *np.* wody, chleba, żywności. = stan w którym wszystkiego niedostaje: bieda, ubóztwo. = niedoskonałość, wada, defekt. Każdy ma swoje niedostatki. **Niedostatni**, a, e, *p.* będący w niedostatku. **Niedostawać, ję**, *s.n. nieos.* niestawać, brakować.

**Niedostępność, ści**, *ż.* niemożność dostąpienia. **Niedostępny**, a, e, *p.* niedający się dostąpić, do którego nie można przystąpić, *np.* zamek, skała. = dla umysłu ludzkiego, *fig.* niedościgły, niepojęty, niezbadany.

**Niedoświadczenie**, a, *n.* brak doświadczenia. **Niedoświadczony**, a, e, *p.* niemający doświadczenia, *np.* młodzieniec, żołnierz.

**Niedoszły**, a, e, *p.* który nie doszedł do swej pory, *np.* płód. = niedokończony, pozostały bez skutku, *np.* sejm.

**Niedotykalny**, a, e, *p.* nie dający się dotknąć.

**Niedouczony**, a, e, *p.* nie zupełnie wyuczony. **Niedouk**, a, **Niedouczeniec, úca**, *m.* człowiek niedouczony.

**Niedowarzony**, a, e, *p.* nie zupełnie uwarzony. = *fig.* niedouczony, *np.* głowa, mędrek.

**Niedowiarek, rka**, *m.* człowiek nie zupełnie w co wierzący. **Niedowiarski**, a, ie, *p.* od niedowiarka lub niedowiarstwa. **Niedowiarstwo**, a, *n.* niezupełna wiara, niedowierzanie.

**Niedowid, Niedowidz**, a, *m.* ten co niedowidzi. **Niedowidzieć, dzę**, *s. cz.* i *n. nied.* nie dobrze widzieć mieć krótki wzrok.

**Niedowierny**, a, e, *p.* niedowierzający. **Niedowierzać, am**, *s.n. nied.* komu, czemu, niezupełnie wierzyć. **Niedowierzanie**, a, *n.* brak zupełnej wiary.

**Niedowodny**, a, e, *p.* nie dający się dowieść. = nie mający mocnych dowodów, nic nie dowodzący, *np* rozumowanie.

**Niedozór, oru**, *m.* brak dozoru.

**Niedziela**, i, *ż.* (od niedziałania) pierwszy dzień tygodnia. = tydzień. Za dwie, trzy niedziele. **Niedzielny**, a, e, *p.* od niedzieli, *np.* suknia.

**Niedźwiadek, dka**, *m. zdrob.* młody niedźwiedź. = *zool.* pająk z paciorkowatym ogonem. = *ast.* jeden z dwunastu znaków zodyaku, między Wagą a Strzelcem. **Niedźwiednia, ni**, *ż.* miejsce gdzie hodują niedźwiedzie. **Niedźwiednik, Niedźwiedziarz**, a, *m.* ten co oprowadza tańcujące niedźwiedzie. **Niedźwiedź, dzia**, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych. *Przysł* Na niedźwiedzia skórę pije, a niedźwiedź jeszcze w lesie. Póki w niej niedźwiedź chodzi, nieprzedawaj skóry. = Niedźwiedzie, futro z niedźwiedzi. **Niedźwiedzi**, a, e, *p* od niedźwiedzia. = *bot.* Niedźwiedzie grono (Uva ursi), roślina z rodzaju wrzosowych, inaczej niedźwiedziny, mącznica garbarska której liście mając w sobie garbnik używane są w medycynie. **Niedźwiedziątko**, a, *n. zdrob.* od **Niedźwiedzię, cia**, *n.* płód niedźwiedzi **Niedźwiedzica, y**, *ż.* samica niedźwiedzia. = *ast.* Mała i wielka niedźwiedzica, dwie konstellacye północne. **Niedźwiedzina, y**, *ż.* mięso niedźwiedzie.

**Nieforemnie**, *ps.* bez formy, bez

kształtu. **Nieforemność**, ści, *ż.* niekształtność, nieregularność. **Nieforemny**, a, e, *p.* niekształtny, nieregularny. Słowa nieforemne, *gram.* odstępujące w odmianach od zwyczajnej formy.

**Niefrasobliwie**, *ps.* bez frasunku. **Niefrasobliwość**, ści, *ż.* wolność od frasunku. **Niefrasobliwy**, a, e, *p.* wolny od frasunku.

**Niegdy**, *ps.* niekiedy, czasem. **Niegdyś**, *ps.* kiedyś dawno.

**Niegładki**, a, ie, *p.* nierówny, szorstki, chropowaty. = *fig.* Styl niegładki. **Niegładko**, *ps.* nierówno, szorstko, chropowato, *np.* pisać. **Niegładkość**, ści, *ż.* nierówność, szorstkość, chropowatość.

**Niegłaźnie**, *ps.* niezręcznie, niezgrabnie. **Niegłaźność**, ści, *ż.* niezręczność, niezgrabność. **Niegłaźny**, a, e, *p.* niezręczny, niezgrabny.

**Niegodnie**, *ps.* niegodziwie. **Niegodny**, **Niegodzien**, dna, dne, *p.* niezasługujący, niewart. Rzecz niegodna uwagi. = niegodziwy, *np.* postępek. **Niegodziwie**, *ps.* sposobem niegodziwym. **Niegodziwiec**, wca, **Niegodnik**, a, *m.* człowiek niegodziwy. **Niegodziwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niegodziwe. **Niegodziwy**, a, e, *p.* który się nie godzi, niedozwolony. = niegodny, nieuczciwy. = *posp.* bardzo zły, szkaradny.

**Niegościnnie**, *ps.* sposobem niegościnnym. **Niegościnność**, ści, *ż.* brak gościnności. **Niegościnny**, a, e, *p.* nierad gościom, niemający gościnności.

**Niegruntownie**, *ps.* powierzchownie. **Niegruntowność**, ści, *ż.* brak gruntowności. **Niegruntowny**, a, e, *p.* nie sięgający gruntu, niefundamentalny, powierzchowny.

**Niegrzecznie**, *ps.* sposobem niegrzecznym. **Niegrzeczność**, ści, *ż.* brak grzeczności. = obejście się niegrzeczne, słowa niegrzeczne. **Niegrzeczny**, a, e, *p.* niemający grzeczności, *np.* człowiek, postępek.

**Niejaki**, a, ie, **Niejakiś**, kaś, kieś, *p.* jakiś, niewiadomo jaki. **Niejako**, *ps.* jakoś, jakimsiś sposobem.

**Niejedność**, ści, *ż.* brak jedności.

**Niekarnie**, *ps.* bez karności. **Niekarność**, ści, *ż.* brak karności. **Niekarny**, a, e, *p.* niemający karności, nieposłuszny, krnąbrny.

**Niekiedy**, *ps.* czasem. Kiedy niekiedy, od czasu do czasu, czasami.

**Niekształtnie**, *ps.* bez kształtu. **Niekształtność**, ści, *ż.* brak kształtu. **Niekształtny**, a, e, *p.* niemający dobrego kształtu.

**Niektórzy**, **Niektóre**, *zmk. Lm.* pewni, pewne, kilku, kilka.

**Niekunsztownie**, *ps.* bez kunsztu. **Niekunsztowność**, ści, *ż.* brak kunsztowności. **Niekunsztowny**, a, e, *p.* nie mający kunsztu, niesztuczny.

**Nieład**, u, *m.* brak ładu, nieporządek.

**Nielada**, *p. nieod.* niemały, niepospolity. To kłopot nielada. To człowiek nielada. **Nieladajaki**, a, ie, *p.* niemałej wartości, niemałego znaczenia.

**Nieładnie**, *ps.* niepięknie. **Nieładny**, a, e, *p.* niepiękny, brzydki.

**Niełaska**, i, *ż.* brak łaski. Popaść u kogo w niełaskę. Ściągnąć na siebie czyją niełaskę. Być u kogo w niełasce. **Niełaskawie**, *ps.* bez łaskawości. **Niełaskawość**, ści, *ż.* brak łaskawości. **Niełaskaw**, **Niełaskawy**, a, e, *p.* niemający dla kogo łaskawości, obchodzący się z kim niełaskawie.

**Nieletni**, a, ie, *p.* niemający lat, małoletni.

**Nielicznie**, *ps.* w małej liczbie. **Nieliczny**, a, e, *p.* będący w małej liczbie, niemnogi.

**Nielitość**, ści, *ż.* brak litości. **Nielitościwie**, **Nielitośnie**, *ps.* bez litości. **Nielitościwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest nielitościwy. **Nielitościwy**, **Nielitośny**, a, e, *p.* niemający litości.

**Nieludzki**, a, ie, *p.* niemający ludzkości. **Nieludzko**, *ps.* niepoludzku. **Nieludzkość**, ści, *ż.* brak ludzkości.

**Niemal**, *ps.* o mało, bezmała, ledwo nie, prawie. **Niemało**, *ps.* dosyć. **Niemały**, a, e, *p.* więcej niż mały, dosyć wielki.

**Niemcy**, miec, *l.m.* państwo niemieckie. **Niemczeć**, ję, *s. n. med.* w

Niemca się przemieniać. **Niemczura**, y, *m.* dobry, stary Niemiec. **Niemczyć, czę**, *s.cz. nied.* na Niemca przerabiać. **Niemczyk**, a, *m. zdrob.* mały Niemiec. **Niemczysko**, a, *n. zgrub.* brzydki, niezgrabny Niemiec. **Niemczyzna**, y, *ż.* wszystko co jest niemieckie: ubiór, język, zwyczaje, i t. d. **Niemeczka**, i, *ż. zdrob.* mała Niemka.

**Niemęzko**, *ps.* niepomęzku. **Niemęzkość**, ści, *ż.* brak męzkości.

**Niemiara**, Co niemiara, *ps.* bez miary, bez liku.

**Niemiaszek, szka**, *m.* śmieszny Niemiec. **Niemiec, mca**, *m.* człowiek rodem z Niemiec.

**Niemieć, ję**, *s. n. nied.* stawać się niemym.

**Niemiecki**, a, ie, *p.* do Niemców lub Niemiec należący. Po niemiecku, niemieckim sposobem lub językiem. Siedzieć jak na niemieckiem kazaniu, nic nie rozumieć o czem się mówi.

**Niemienie**, a, *n.* stawanie się niemym.

**Niemile**, *ps.* bez umilenia. **Niemiło**, *ps.* przykro, nieprzyjemnie. **Niemiły**, a, e, *p.* przykry, nieprzyjemny.

**Niemiłosierdzie**, a, *n.* brak miłosierdzia. **Niemiłosiernie**, *ps.* bez miłosierdzia. **Niemiłosierność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest niemiłosierny. **Niemiłosierny**, a, e, *p.* niemający miłosierdzia.

**Niemka**, i, **Niemkini, Niemkinia**, ni, *ż.* kobieta rodem z Niemiec.

**Niemoc**, y, *ż.* brak mocy, słabość. = choroba.

**Niemość, ści, Niemota**, y, *ż.* brak zdolności mówienia. **Niemowlę, cia**, *n.* **Niemowlątko**, a, *n. zdrob.* dziecię jeszcze niemówiące. **Niemowlęctwo**, a, *n.* wiek niemowlęcia. **Niemowlęcy**, a, e, *p.* od niemowlęcia.

**Niemożność, ści**, *ż.* brak możności.

**Niemy**, a, e, *p.* niemogący mówić, któremu brak mowy. = *fig.* cichy, milczący.

**Niemylnie, Niemylność, Niemylny**, *ob.* **Nieomylnie**, i t. d.

**Nienacko**, *n.* Z nienacka, *ps.* nagle, niespodzianie.

**Nienagannie**, *ps.* sposobem nienagannym. **Nienaganny**, a, e, *p.* nie zasługujący na naganę, wolny od nagany.

**Nienagrodzony**, a, e, *p.* który nie odebrał nagrody. = którego niepodobna nagrodzić, niepowetowany, *np.* błąd, szkoda, strata.

**Nienależny**, a, e, *p.* nie należący się. **Nienależyty**, a, e, *p.* nietaki jak należy.

**Nienaprawny**, a, e, *p.* nie dający się naprawić.

**Nienaruszalność, ści**, *ż.* niemożność naruszenia. **Nienaruszalny**, a, e, *p.* nie dający się naruszyć. **Nienaruszony**, a, e, *p.* którego nienaruszono, cały, nietknięty, nienadwerężony.

**Nienasyconość, ści**, *ż.* niemożność nasycenia. **Nienasycony**, a, e, *p.* nie mogący być nasyconym.

**Nienaturalnie**, *ps.* sposobem nienaturalnym. **Nienaturalność, ści**, *ż.* brak naturalności. **Nienaturalny**, a, e, *p.* niemający naturalności, sztuczny, fałszywy.

**Nienawidzić, dzę**, *s.cz. nied.* mieć kogo w nienawiści, mieć do kogo nienawiść. Czyńcie dobrze tym, którzy was nienawidzą. = mieć wstręt, odrazę do czego. = **się**, *s. z.* mieć wzajemną do siebie nienawiść. Te dwa narody nienawidzą się. **Nienawiść, ści**, *ż.* gniew długo chowany, nieprzezwyciężona odraza. **Nienawiśnie**, *ps.* z nienawiścią. **Nienawiśnik**, a, *m.* ten co nienawidzi. **Nienawistny**, a, e, *p.* nienawidzący. = nienawidzony.

**Nienawykłość, ści**, *ż.* brak nawyknienia. **Nienawykły**, a, e, *p.* nieprzywykły.

**Nieobecnie**, *ps.* w czyjej nieobecności. **Nieobecność, ści**, *ż.* brak obecności. **Nieobecny**, a, e, *p.* nieznajdujący się w miejscu.

**Nieobeznany**, a, e, *p.* z czem, niemający dokładnej znajomości czego.

**Nieobliczony**, a, e, *p.* nie dający się obliczyć.

**Nieobraźliwy**, a, e, *p.* nieobrażający się.

**Nieobronny**, a, e, *p.* bez obrony, nieobwarowany, niewarowny, *np.* miasto.

**Nieobrzeżka**, i, *ż.* **Nieobrzezek, zka**, *m. ob.* **Napiętek. Nieobrzezaniec, ńca**, *m.* człowiek nieobrzezany.

**Nieobyczajnie**, *ps.* bez obyczajności. **Nieobyczajność, ści**, *ż.* brak obyczajności. **Nieobyczajny, a, e**, *p.* niemający obyczajności.

**Nieoceniony, a, e**, *p.* niedający się ocenić, nieoszacowany.

**Nieochędóstwo, a**, *n.* brak ochędóstwa. **Nieochędożnie**, *ps.* niechędogo. **Nieochędożny, a, e**, *p.* nie przestrzegający ochędóstwa, niechędogi, brudny.

**Nieochoczo, Nieochotnie**, *ps.* bez ochoty. **Nieochoczość, Nieochotność, ści**, *ż.* brak ochoty. **Nieochoczy, Nieochotny, a, e**, *p.* niemający ochoty.

**Nieochybnie, Nieochybny**, *ob.* **Niechybnie**, i t. d.

**Nieociosany, a, e**, *p. wł.* i *fig.* nieokrzesany. Pień, kloc nieoclosany.

**Nieodbicie**, *ps.* koniecznie, nieodzownie. **Nieodbity, a, e**, *p.* konieczny, nieodzowny.

**Nieoderwanie**, *ps.* sposobem nieoderwanym, nieodstępnie. **Nieoderwany, a, e**, *p.* niedający się oderwać, nieodstępny.

**Nieodgadniony, a, e**, *p.* nie dający się odgadnąć, niedocieczony, niezbadany.

**Nieodłącznie, Nieodłączność, Nieodłączny**, *ob.* **Nierozłącznie**, i t. d.

**Nieodmiennie**, *ps.* nieodmiennym sposobem. **Nieodmienność, ści**, *ż.* niezmienność. **Nieodmienny, a, e**, *p.* nie dający się odmienić, niezmienny. = Części mowy nieodmienne, *gram.* nieodmieniające ostatniej zgłoski.

**Nieodparty, a, e**, *p.* nie dający się odeprzeć, nieodbity. **Nieodparnie**, *ps.* bez odporu, nieodbicie. **Nieodporny, a, e**, *p.* nieodparty.

**Nieodpowiedni, Nieodpowiedny, a, e**, *p.* nieodpowiadający potrzebie, wymaganiu, niestosowny. **Nieodpowiedność, ści**, *ż.* niestosowność. **Nieodpowiedzialnie**, *ps.* bez odpowiedzialności. **Nieodpowiedzialność, ści**, *ż.* brak odpowiedzialności. **Nieodpowiedzialny, a, e**, *p.* niemogący być pociągniętym do odpowiedzialności, *np.* sędzia, król konstytucyjny.

**Nieodrodnie**, *ps.* sposobem nieodrodnym. **Nieodrodny, a, e**, *p.* który się nieodrodził, *np.* od przodków.

**Nieodstępnie**, *ps.* na krok nie odstępując. **Nieodstępny, a, e**, *p.* na krok nieodstępujący.

**Nieodwetowany, a, e**, *p.* niepowetowany, nienagrodzony.

**Nieodwłocznie**, *ps.* bez odwłoki. **Nieodwłoczny, a, e**, *p.* niedający się odwiekać, niezwłoczny.

**Nieodwołalnie**, *ps.* bez odwołania. **Nieodwołalność, ści**, *ż.* niemożność odwołania, ruszenia z urzędu. **Nieodwołalny, a, e**, *p.* niemogący być odwołanym, ruszonym z urzędu.

**Nieodwrotny, a, e**, *p.* nie dający się odwrócić, niechybny, nienchronny, nieodzowny.

**Nieodżałowany, a, e**, *p.* którego niepodobna dość żałować, *np.* strata.

**Nieodzownie**, *ps.* bez odezwu, bez odwołania się. = nieodbicie, koniecznie. **Nieodzowny, a, e**, *p.* od którego niema odezwu czyli apellacyi, *np.* wyrok, nieodbity, nieodparty, konieczny, *np.* potrzeba.

**Nieogarniony, a, e**, *p.* niedający się myślą ogarnąć, niepojęty, niezbadany, niedocieczony, *np.* wszechmocność Boga.

**Nieograniczenie**, *ps.* sposobem nieograniczonym. = *a, n.* nieokreślenie granicami. **Nieograniczoność, ści**, *ż.* przymiot tego co nie ma granic. **Nieograniczony, a, e**, *p.* nieokreślony granicami, niemający granic, bez granic, *np.* władza, miłość, zaufanie.

**Nieokreślny, a, e**, *p.* niedający się określić. = *gram.* nie dość ściśle określający, *np.* przedimek, zaimek. **Nieokreślony, a, e**, *p.* nieograniczony, nieoznaczony, nieopisany.

**Nieokrzesanie, a**, *n.* brak okrzesania. **Nieokrzesaniec, ńca**, *m.* człowiek nieokrzesany. **Nieokrzesany, a, e**, *p.* niemający okrzesania, nieociosany.

**Nieomylnie**, *ps.* niechybnie, niezawodnie. **Nieomylność, ści**, *ż.* niemożność omylenia się, przymiot Boga jednemu właściwy. **Nieomylny,**

a, e, *p.* niemogący się omylić. = niemylny, niezawodny, *np.* nadzieja.

**Nieopatrznie**, *ps.* nieoględnie, niebacznie. **Nieopatrzność, ści, ż.** nieoględność, niebaczność. **Nieopatrzny, a, e, *p.*** nieoględny, niebaczny. **Nieopatrzony, a, e, *p.*** niemający opatrzenia.

**Nieopisany, a, e, *p.*** który nie jest opisany. = niepodobny do opisania, nie dający się opisać.

**Nieopłacony, a, e, *p.*** niezapłacony. = którego nie można dostatecznie opłacić.

**Nieoprawny, a, e, *p.*** nieoprawiony, *np.* książka.

**Nieorganiczny, a, e, *p.*** niemający organów życia. Istoty nieorganiczne, martwe: kamienie, głazy, kruszce.

**Nieosiadłość, ści, ż.** stan tego co jest nieosiadłe. = brak stałego siedliska. **Nieosiadły, a, e, *p.*** niemający osiadłej ludności, *np.* kraj. = niemający posiadłości, stałego siedliska, *np.* człowiek, mieszkaniec.

**Nieosobiście, *ps. gram.*** bez wyrażenia osoby, *np.* grano, śpiewano. **Nieosobisty, a, e, *p. gram.*** niemogący wyrazić osoby. Słowa nieosobiste.

**Nieostrożnie**, *ps.* bez ostrożności. **Nieostrożność, ści, ż.** brak ostrożności. **Nieostrożny, a, e, *p.*** nie mający się na ostrożności.

**Nieoświecenie, a, *n.*** brak oświecenia. **Nieoświecony, a, e, *p.*** nieoświetlony, *np.* pokój, miasto. = *fig.* niemający światła rozumu, niemający oświecenia.

**Nieoszacowany, a, e, *p.*** nieocenione.

**Nieoszczędnie**, *ps.* bez oszczędności. **Nieoszczędność, ści, ż.** brak oszczędności. **Nieoszczędny, a, e, *p.*** niemający oszczędności.

**Nieozdobnie**, *ps.* bez ozdoby. **Nieozdobny, a, e, *p.*** niemający ozdoby.

**Niepamięć, ci, ż.** niepamiętanie, zapomnienie. Puścić w niepamięć krzywdy, urazy. **Niepamiętny, a, e, *p.*** krótko pamiętający. = nie dający się sięgnąć pamięcią, bardzo dawny. Od niepamiętnych czasów.

**Nieparzysty, a, e, *p.*** niestanowiący pary, *np.* liczba.

**Niepewnie, Niepewno**, *ps.* bez pewności. **Niepewność, ści, ż.** brak pewności, wątpliwość. **Niepewny, a, e, *p.*** wątpliwy. = niemający pewności utrzymania, posiadania czego, *np.* życia, majątku. = któremu z pewnością zaufać niemożna, *np.* człowiek.

**Niepieniężny, a, e, *p.*** niemający pieniędzy.

**Niepilnie, *ps.*** bez pilności. **Niepilność, ści, ż.** brak pilności. **Niepilny, a, e, *p.*** niemający pilności.

**Niepiśmienny, a, e, *p.*** nie umiejący pisać, nie znający pisma.

**Niepłatnie, *ps.*** bezpłatnie. **Niepłatność, ści, ż.** niemożność zapłacenia. **Niepłatny, a, e, *p.*** niezapłacony. = niemający płacy, bezpłatny. = niemogący zapłacić.

**Niepłodność, ści, ż.** brak płodności. **Niepłodny, a, e, *p.*** nie wydający płodów.

**Niepłonny, a, e, *p.*** płonny, płodny. = niezawodny, niechybny, niemylny, *np.* nadzieja.

**Niepochopnie, *ps.*** bez pochopu. **Niepochopność, ści, ż.** brak pochopu, popędu. **Niepochopny, a, e, *p.*** niemający pochopu, nieskory, niechoczy.

**Niepocieszony, a, e, *p.*** niedający się pocieszyć, zostający bez pociechy.

**Niepoczciwie, *ps.*** niegodziwie. **Niepoczciwiec, wca, *m.*** niegodziwiec. **Niepoczciwość, ści, ż.** niegodziwość. **Niepoczciwy, a, e, *p.*** niegodziwy.

**Niepoczesnie, *ps.*** licho, nędznie, *np.* ubrany. **Niepoczesność, ści, ż.** niepoczesna powierzchowność. **Niepoczesny, a, e, *p.*** lichy, nędzny.

**Niepodejrzany, a, e, *p.*** nie będący w podejrzeniu.

**Niepodległe, *ps.*** niepodległym sposobem, w niepodległości. **Niepodległość, ści, ż.** niepodleganie nikomu, niezależność, niezawisłość. **Niepodległy, a, e, *p.*** niepodlegający nikomu, niezależny, niezawisły.

**Niepodobieństwo, a, *n.*** **Niepodobność, ści, ż.** brak podobieństwa. = Niepodobieństwo, brak podobieństwa

do prawdy. = niemożność doprowadzenia czego do skutku. **Niepodobny**, a, e, *p.* niemający podobieństwa. = niepodobny do prawdy. = niepodobny do wierzenia. = To niepodobna, to być nie może.

**Niepogoda**, y, *ż.* deszcz, słota. **Niepogodny**, a, e, *p.* słotny.

**Niepogrzebiony**, a, e, *p.* pozostały bez pogrzebu.

**Niepohamowany**, a, e, *p.* nie dający się pohamować, *np.* gniew, w gniewie.

**Niepojętność**, ści, *ż.* brak pojętności. **Niepojętny**, a, e, *p.* niemający pojętności. **Niepojęty**, a, e, *p.* niepodobny do pojęcia.

**Niepokalany**, a, e, *p.* nieskalany, czysty. Niepokalane Poczęcie P. Maryi.

**Niepokój**, oju, *m.* brak pokoju, niespokojność. **Niepokoić**, ję, *s. cz. nied.* nabawiać niepokoju, nie dawać komu pokoju. **Niepokojenie**, a, *n.* nabawienie niepokoju.

**Niepokupność**, ści, *ż.* brak pokupu. **Niepokupny**, a, e, *p.* niemający pokupu, *np.* towar.

**Niepoliczony**, a, e, *p.* niezliczony.

**Niepomału**, *ps.* niemało, wielce, bardzo.

**Niepomiarkowanie**, *ps.* bez umiarkowania. = a, *n.* brak umiarkowania. **Niepomiarkowany**, a, e, *p.* nieumiarkowany.

**Niepomny**, a, e, *p.* na co, który nie pomni na co.

**Niepomyślnie**, *ps.* nie po myśli. **Niepomyślność**, ści, *ż.* brak pomyślności, niedola, nieszczęście. **Niepomyślny**, a, e, *p.* nie wiodący się po myśli, przeciwny, nieszczęśliwy, *np.* los, wypadek.

**Niepopłatny**, a, e, *p.* który się źle płaci, *np.* towar. = *fig.* który nie popłaca, nieprzynosi płacy, nagrody. Cnota teraz niepopłatna.

**Niepoprawnie**, *ps.* bez poprawek, niedbale, *np.* pisać. = bez chęci poprawienia się, *np.* żyć. **Niepoprawność**, ści, *ż.* brak poprawności, *np.* stylu. = brak chęci poprawienia się. **Niepoprawny**, a, e, *p.* niepoprawiony, *np.* styl. = nie chcący się poprawić, *np.* uczeń.

**Nieporównanie**, *ps.* bez porównania. **Nieporównany**, a, e, *p.* niemający równego, nie dający się z niczem porównać.

**Nieporozumienie**, a, *n.* brak porozumienia.

**Nieporuszenie**, **Nieporuszony**, *ob.* Niewzruszenie, i t. d.

**Nieporządek**, dku, *m.* brak porządku. **Nieporządnie**, *ps.* bez porządku. **Nieporządny**, a, e, *p.* niemający porządku. = nierządny, rozpustny, *np.* życie.

**Nieposkromiony**, a, e, *p.* nieuskromiony.

**Niepośledni**, a, e, *p.* nienależący do poślednich, nieostatni.

**Nieposłuszeństwo**, a, *n.* brak posłuszeństwa. **Nieposłusznie**, *ps.* bez posłuszeństwa. **Nieposłuszny**, a, e, *p.* niesłuchający napomnień, rozkazów.

**Niepospolicie**, *ps.* nie tak jak bywa pospolicie. **Niepospolitość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niepospolite. **Niepospolity**, a, e, *p.* nienależący do pospolitych, wyższy nad pospolitość.

**Niepostrzeżenie**, *ps.* tak że nikt nie postrzegł, *np.* wyszedł. **Niepostrzeżony**, a, e, *p.* którego nikt nie postrzegł.

**Nieposzanowanie**, a, *n.* nieuszanowanie.

**Nieposzlakowanie**, *ps.* bez poszlaki, bez nagany. **Nieposzlakowany**, a, e, *p.* w którym nic złego poszlakować nie można, nienaganny, *np.* człowiek, życie, obyczaje.

**Niepotrzebnie**, *ps.* bez potrzeby. **Niepotrzebny**, a, e, *p.* niepotrzebowany, schodzący od potrzeby.

**Niepowetowany**, a, e, *p.* nieodwetowany, nienagrodzony, *np.* strata, szkoda.

**Niepowodzenie**, a, *n.* złe powodzenie.

**Niepowściągliwie**, **Niepowściągliwość**, **Niepowściągliwy**, *ob.* Niewstrzemięźliwie, i t. d.

**Niepozbyty**, a, e, *p.* niezbyty, niedający się pozbyć, *np.* nałóg.

**Niepoznaka**, i, *ż.* zatarcie znaków, żeby po nich czego niepoznano.

**Niepożytecznie**, *ps.* bez pożytku. **Niepożyteczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niepożyteczne. **Niepożyteczny**, a, e, *p.* nieprzynoszący pożytku, nieużyteczny.

**Niepożytość**, ści, *ż.* przymiot tego co nie może być pożytem. **Niepożyty**, a, e, *p.* nie mogący być pożytem; strawionem, zniszczonem.

**Nieprawda**, y, *ż.* fałsz, kłamstwo. **Nieprawdziwie**, *ps.* wbrew prawdzie. **Nieprawdziwość**, ści, *ż.* brak prawdziwości, fałszywość. **Nieprawdziwy**, a, e, *p.* przeciwny prawdzie, fałszywy, udany.

**Nieprawnie**, *ps.* nieprawnym sposobem. **Nieprawność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest nieprawnem, przeciwnem prawu. **Nieprawny**, a, e, *p.* przeciwny prawu. **Nieprawość**, ści, *ż.* złość. grzech, występek. **Nieprawy**, a, e, *p.* nieupoważniony przez prawo, niedozwolony przez prawo. Dziecko nieprawego łoża.

**Nieproszony**, a, e, *p.* którego nie proszono, niezaproszony.

**Nieprzebierny**, a, e, *p.* nieprzebierający, *np.* w potrawach.

**Nieprzebłagany**, a, e, *p.* niedający się przebłagać, nieubłagany.

**Nieprzebrany**, a, e, *p.* niewyczerpany, *np.* skarb.

**Nieprzebyty**, a, e, *p.* niepodobny do przebycia, *np.* bagna, lasy.

**Nieprzedajny**, a, e, *p.* który nie chce się przedać, niedający się przekupić.

**Nieprzejrzany**, a, e, *p.* którego przejrzeć, przeniknąć wzrokiem nie można. **Nieprzejrzystość**, **Nieprzejrzysty**, *ob.* **Nieprzezroczystość**, i t. d.

**Nieprzełamany**, a, e, *p. fig.* niedający się przełamać, pokonać.

**Nieprzeliczony**, a, e, *p.* niepoliczony, niezliczony.

**Nieprzepłacony**, a, e, *p.* którego dość opłacić niemożna.

**Nieprzerwanie**, *ps.* bez przerwy. **Nieprzerwany**, a, e, *p.* bez przerwy trwający.

**Nieprzestannie**, *ps.* bez przestanku. **Nieprzestanny**, a, e, *p.* bez przestanku trwający, nieustający, nieustanny, *np* bieg, ruch.

**Nieprzeświadczony**, a, e, *p.* nieprzekonany świadkami.

**Nieprzezroczystość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest nieprzezroczyste. **Nieprzezroczysty**, a, e, *p.* przez który wzrok nie przechodzi.

**Nieprzezwyciężony**, a, e, *p.* niedający się przezwyciężyć, *np.* upor, przeszkoda.

**Nieprzychylnie**, *ps.* bez przychylności. **Nieprzychylność**, ści, *ż.* brak przychylności. **Nieprzychylny**, a, e, *p.* niemający przychylności.

**Nieprzydatny**, a, e, *p.* na nic niezdatny, niemogący się przydać do czego.

**Nieprzyjaciel**, a, *m.* wróg, przeciwnik. **Nieprzyjacielski**, a, ie, *p.* od nieprzyjaciela, *np.* kraj, wojsko. Po nieprzyjacielsku, jak właściwa nieprzyjacielowi. **Nieprzyjaciółka**, i, *ż.* przeciwniczka. **Nieprzyjaźń**, źni, *ż.* brak przyjazni. **Nieprzyjaźnie**, *ps.* bez przyjaźni. **Nieprzyjaźny**, a, e, *p.* niemający przyjazni, nieprzychylny, niesprzyjający, przeciwny.

**Nieprzyjemnie**, *ps.* bez przyjemności, przykro. **Nieprzyjemność**, ści, *ż.* brak przyjemności, przykrość. **Nieprzyjemny**, a, e, *p.* przykry.

**Nieprzymuszony**, a, e, *p.* niezmuszony.

**Nieprzyprawny**, a, e, *p.* bez przyprawy, niczem niezaprawiony.

**Nieprzystępność**, **Nieprzystępny**, *ob.* **Niedostępność**, i t. d.

**Nieprzystojnie**, *ps.* nieprzyzwoicie, nieobyczajnie. **Nieprzystojność**, ści, *ż.* nieprzyzwoitość, nieobyczajność. **Nieprzystojny**, a, e, *p.* nieprzyzwoity, nieobyczajny.

**Nieprzytomność**, ści, *ż.* nieobecność. **Nieprzytomny**, a, e, *p.* nieobecny. = niemający przytomności umysłu.

**Nieprzywykły**, a, e, *p.* nienawykły, nieprzyzwyczajony.

**Nieprzyzwoicie**, *ps.* bez przyzwoitości. **Nieprzyzwoitość**, ści, *ż.* brak przyzwoitości. **Nieprzyzwoity**, a, e, *p.* nieprzystojny, nieobyczajny.

**Nieprzyzwyczajony**, a, e, *p.* nieprzywykły, nienawykły.

**Niepyszny**, a, e, *p.* który spuścił

z pychy. Odszedł jak niepyszny.

**Nierad**, a, e, *p.* mimo chęci, mimowolnie. Rad nierad, czy chce, czy nie chce, z musu.

**Nieroboczy**, a, e, *p.* nic nierobiący. = wolny od roboty, *np.* dzień. **Nierobotny**, a, e, *p.* nie lubiący robić, niemający ochoty do roboty.

**Nierogacizna**, y, *ż. zbior.* bydło nierogate, świnie. **Nierogaty**, a, e, *p.* niemający rogów.

**Nierównie**, **Nierówno**, *ps.* sposobem nierównym, na nierówne części, *np.* podzielić. = niegładko, chropowato. = Nierównie, ze stop. wyż. bezporównania, daleko więcej. **Nierówność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest nierówne. Nierówność drogi, gruntu. Nierówność stanów. **Nierówny**, a, e, *p.* podzielony na nierówne części. = niegładki, chropowaty.

**Nierozdzielnie**, *ps.* sposobem nierozdzielnym. **Nierozdzielność**, ści, *ż.* przymiot tego co się rozdzielić nie daje. **Nierozdzielny**, a, e, *p.* nie dający się rozdzielić.

**Nierozerwanie**, *ps.* sposobem nierozerwanym. **Nierozerwaność**, ści, *ż.* przymiot tego co się rozerwać nie daje. **Nierozerwany**, a, e, niedający się rozerwać, *np.* węzeł, przyjaźń.

**Nierozgarnienie**, a, *n.* brak rozgarnienia. **Nierozgarniony**, a, e, *p.* niemający rozgarnienia.

**Nierozłącznie**, *ps.* sposobem nierozłącznym. **Nierozłączność**, ści, *ż.* przymiot tego co się rozłączyć nie daje. **Nierozłączny**, a, e, *p.* niedający się rozłączyć.

**Nierozmowność**, ści, *ż.* brak rozmowności. **Nierozmowny**, a, e, *p.* nie lubiący rozmawiać.

**Nierozmyślnie**, *ps.* bez rozmysłu. **Nierozmyślność**, ści, *ż.* brak rozmysłu. **Nierozmyślny**, a, e, *p.* popełniony bez rozmysłu, *np.* zabójstwo. = nierozważny, lekkomyślny.

**Nierozsądek**, dku, *m.* brak rozsądku. **Nierozsądnie**, *ps.* bez rozsądku. **Nierozsądny**, a, e, *p.* niemający rozsądku.

**Nieroztropnie**, *ps.* bez roztropności. **Nieroztropność**, ści, *ż.* brak roztropności. **Nieroztropny**, a, e, *p.* niemający roztropności.

**Nierozum**, u, *m.* brak rozumu. **Nierozumnie**, *ps.* bez rozumu. **Nierozumny**, a, e, *p.* niemający rozumu.

**Nierozwaga**, i, *ż.* brak rozwagi. **Nierozważnie**, *ps.* bez rozwagi. **Nierozważność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest nierozważne. **Nierozważny**, a, e, *p.* niemający rozwagi.

**Nierozwiązany**, a, e, *p.* nie dający się rozwiązać, *np.* zadanie, zagadnienie.

**Nierozwiklany**, a, e, *p.* nie dający się rozwikłać.

**Nieruchawo**, *ps.* sposobem nieruchawym. **Nieruchawość**, ści, *ż.* brak ruchawości. **Nieruchawy**, a, e, *p.* niemający ruchawości.

**Nieruchomie**, *ps.* sposobem nieruchomym. **Nieruchomość**, ści, *ż.* brak ruchomości. = Nieruchomości, majątek nieruchomy: grunta, budynki. **Nieruchomy**, a, e, *p.* nieruszający się, niemogący się ruszyć.

**Nierychło**, *ps.* nie zaraz, nie prędko, pożno. **Nierychłość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest nierychłe. **Nierychły**, a, e, *p.* pożny, pożno przychodzący.

**Nierząd**, u, *m.* bezrząd, anarchia. Kto mówi nierządem Polska stoi, sam ma nierząd w głowie. = życie nierządne. Na nierząd się udać, puścić. Nierządu patrzeć. **Nierządnica**, y, *ż.* kobieta nierządna, kurwa. **Nierządniczy**, a, e, *p.* od nierządnicy lub nierządnika. **Nierządnie**, *ps.* sposobem nierządnym, *np.* żyć. **Nierządnik**, a, *m.* nierządne życie prowadzący. **Nierządność**, ści, *ż.* brak rządności. = nałóg nierządu. **Nierządny**, a, e, *p.* źle się rządzący. = oddany nierządowi, *np.* życie, kobieta. = od nierządu, *np.* dom.

**Nierzetelnie**, *ps.* bez rzetelności. **Nierzetelność**, ści, *ż.* brak rzetelności. **Nierzetelny**, a, e, *p.* niemający rzetelności.

**Nieść**, niosę, *s.cz. nied.* przenosić z miejsca na miejsce. Dokąd niesiesz ten ciężar? = *fig.* prowadzić.

gdzie oczy niosą. = Nieść pomoc, przynosić pomoc. = Nieść życie za ojczyznę, poświęcać. = (o ptakach), składać jaja. = *s.n.* donosić, sięgać. Ta strzelba niesie o dwieście kroków. = Wieść niesie. Jak niesie przysłowie.

**Nieschludnie, Nieschludność, Nieschludny,** *ob.* Niechlujnie, i t. d.

**Niesfornie,** *ps.* bez sforności. **Niesforność, ści,** *ż.* brak sforności, ładu, porządku, posłuszeństwa. **Niesforny, a, e,** *p.* nieposłuszny, niekarny, krnąbrny.

**Niesienie, a,** *n.* w znaczeniach słowa Nieść.

**Nieskazitelnie,** *ps.* bez skazitelności. **Nieskazitelność, Nieskażoność, ści,** *ż.* przymiot tego co nie ulega skazitelności, skażeniu. **Nieskazitelny, Nieskażony, a, e,** *p.* nie ulegający skazitelności, skażeniu. = **Nieskażony, a, e,** *p.* bez skazy, niezepsuty.

**Nieskończenie,** *ps.* bez końca, bez granic. **Nieskończoność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest nieskończone, co się nigdy nieskończy. **Nieskończony, a, e,** *p.* niedokończony. = nigdy niekończący się.

**Nieskoro,** *ps.* nieprędko, nieskwapliwie. **Nieskorość, ści,** *ż.* nieskwapliwość. **Nieskory, a, e,** *p.* nieprędki, nieskwapliwy.

**Nieskromnie,** *ps.* bez skromności. **Nieskromność, ści,** *ż.* brak skromności. **Nieskromny, a, e,** *p.* niemający skromności.

**Nieskutecznie,** *ps.* bezskutecznie. **Nieskuteczność, ści,** *ż.* bezskuteczność. **Nieskuteczny, a, e,** *p.* bezskuteczny.

**Nieskwapliwie,** *ps.* nie kwapiąc się. **Nieskwapliwość, ści,** *ż.* brak skwapliwości. **Nieskwapliwy, a, e,** *p.* nie kwapiący się, nieskory.

**Niesława, y,** *ż.* hańba. **Niesławnie,** *ps.* bez sławy. = haniebnie. **Niesławny, a, e,** *p.* niemający sławy, nieznany. = haniebny.

**Niesłownie,** *ps.* przeciw danemu słowu. **Niesłowność, ści,** *ż.* niedotrzymanie słowa. **Niesłowny, a, e,** *p.* niedotrzymujący słowa.

**Nieślubny, a, e,** *p.* bezślubny, *np.* małżeństwo, dzieci.

**Niesłusznie,** *ps.* niesłusznym sposobem. **Niesłuszność, ści,** *ż.* brak słuszności, niesprawiedliwość. **Niesłuszny, a, e,** *p.* przeciwny słuszności, niesprawiedliwy.

**Niesłychanie,** *ps.* niesłychanym sposobem. **Niesłychany, a, e,** *p.* o którym nikt nie słyszał, *np.* zbrodnia.

**Niesmacznie, Niesmaczno,** *ps. wł.* i *fig.* bez smaku, *np.* gotuje, pisze. **Niesmaczność, ści,** *ż.* nieprzyjemność smaku. **Niesmaczny, a, e,** *p. wł.* i *fig.* niemający dobrego smaku, nieprzyjemny dla smaku, *np.* potrawa, styl. **Niesmak, u,** *m.* brak smaku. = *fig.* nieprzyjemność, przykrość.

**Nieśmiało,** *ps.* bez śmiałości. **Nieśmiałość, ści,** *ż.* brak śmiałości. **Nieśmiały, a, e,** *p.* niemający śmiałości.

**Nieśmiertelnie,** *ps.* wiecznie. **Nieśmiertelność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest nieśmiertelne. = długie trwanie, długa sława u potomnych. **Nieśmiertelny, a, e,** *p.* niepodlegający śmierci. = żyjący długie wieki w pamięci ludzkiej, *np.* czyn, dzieło, sława, pamięć.

**Niesnaska, i,** *ż.* spór, waśń, sprzeczka, zwada, kłótnia, niezgoda.

**Niespełna,** *ps.* niezupełnie. Ma niespełna rozumu, brakuje mu piątej klepki w głowie.

**Niesprawny, a, e,** *p.* po którym spławiać nie można, *np.* rzeka.

**Niespiik, a,** *m. bot.* (Mespilus), drzewo nieszpułką zwane, ma kwiat biały w baldaszkogronach, jagody wielkości wiśni, brunatno-czerwone.

**Niespodzianie, Niespodziewanie,** *ps.* nad spodziewanie. **Niespodziany, Niespodziewany, a, e,** *p.* którego się nie spodziewano.

**Niespokojnie,** *ps.* bez spokojności. **Niespokojnik, a,** *m.* człowiek niespokojny. **Niespokojność, ści,** *ż.* brak spokojności. **Niespokojny, a, e,** *p.* niemający spokojności. = nie dający drugim spokojności.

**Niespora, ps.** nieprędko. **Niespory, a, e,** *p.* niesporo idący, **niepospieszny,** *np.* robota. = **niepospolity,** *np.* chleb.

**Niesposób**, *ps.* niema sposobu, żadnym sposobem, żadną miara. **Niesposobność, ści**, *ż.* brak sposobności, niezdatność. **Niesposobny, a, e**, *p.* niemający sposobności, niezdatny.

**Niespracowanie**, *ps.* bez znużenia się pracą. **Niespracowany, a, e**, *p.* nieznużony, niezmordowany pracą.

**Niesprawiedliwie**, *ps.* sposobem niesprawiedliwym. **Niesprawiedliwość, ści**, *ż.* brak sprawiedliwosci. = czyn, postępek niesprawiedliwy. **Niesprawiedliwy, a, e**, *p.* niemający sprawiedliwości, *np.* sędzia. = przeciwny sprawiedliwości, *np.* wyrok.

**Niesprawność, ści**, *ż.* brak sprawności. **Niesprawny, a, e**, *p.* nie umiejący dobrze się sprawić.

**Niestale**, *ps.* bez stałosci. **Niestałość, ści**, *ż.* brak stałości. **Niestały, a, e**, *p.* niemający stałości, zmienny.

**Niestanie, a**, *n. praw.* niestawienie się u prawa na termin.

**Niestaranie**, *ps.* bez staranności. **Niestaranność, ści**, *ż.* brak staranności. **Niestaranny, a, e**, *p.* niemający starannosci.

**Niestatecznie**, *ps.* bez stateczności. **Niestateczność, ści**, *ż.* brak stateczności, niestałość. **Niestateczny, a, e**, *p.* niemający stateczności, niestały. **Niestatek, tku**, *m.* brak statku. = życie nierządne. = tka, *m.* człowiek niestateczny. = człowiek niestatkujący, hulaka, rozpustnik, marnotrawca.

**Niestety**, *w.* biada!

**Niestosownie**, *ps.* sposobem niestosownym. **Niestosowność, ści**, *ż.* brak stosownosci. **Niestosowny, a, e**, *p.* niestosujący się do czego, niemający z czem związku.

**Niestrawność, ści**, *ż.* złe trawienie pokarmów. **Niestrawny, a, e**, *p.* trudny do strawienia, *np.* owoc, potrawa. = złe trawiący (żołądek).

**Niestworzony, a, e**, *p.* niebywały, nie będący na swiecie. Pleść rzeczy niestworzone.

**Niesumiennie**, *ps.* bez sumienia. **Niesumienność, ści**, *ż.* brak sumienności. **Niesumienny, a, e**, *p.* niemający sumienia.

**Nieświadom, Nieświadomy, a, e**, *p.* nie wiedzący o czem, nieznający czego, nieoświecony, nienauczony. **Nieświadomie**, *ps.* nie wiedząc o czem. **Nieświadomość, ści**, *ż.* brak wiadomości o czem.

**Nieswój, oja, oje**, *p.* nieco cierpiący na zdrowiu, niedomagający. Jestem dziś jak nieswój.

**Niesworznie, Niesworność, Niesworny**, *ob.* Niesfornie, i t. d.

**Nieszczerość, ści**, *ż.* brak szczerości. **Nieszczery, a, e**, *p.* niemający szczerości. **Nieszczerze**, *ps.* bez szczerości.

**Nieszczęścić się**, *s.z. nied. nieos.* niemieć szczęścia. Nieszczęści mi się. **Nieszczęście, a**, *n.* zły los, niedola, niepomyślność, nieszczęśliwy przypadek. **Nieszczęśliwie, Nieszczęsnie**, *ps.* nieszczęśliwym sposobem. **Nieszczęśliwość, Nieszczęsność, ści**, *ż.* nieszczęście, niepowodzenie, niepomyślność. **Nieszczęśliwy. Nieszczęsny, a, e**, *p.* niemający szczęścia dotknięty nieszczęściem. = niepomyślny, pełen nieszczęść, przeciwności. **Nieszczęsnica, y**, *ż.* kobieta nieszczęśliwa. **Nieszczęśnik, a**, *m.* człowiek nieszczęśliwy.

**Nieszkodliwie**, *ps.* bez szkody, bezuszkodzenia. **Nieszkodliwość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest nieszkodliwe. **Nieszkodliwy, a, e**, *p.* nieszkodzący, niemogący zaszkodzic.

**Nieszlachcic, a**, *m.* ten co nie jest szlachcicem. **Nieszlachecki, a, ie**, *p.* od nieszlachcica. **Nieszlachectwo, a**, *n.* brak szlachectwa, stan nieszlachcica. **Nieszlachetnie**, *ps.* sposobem nieszlachetnym. **Nieszlachetność, ści**, *ż.* brak szlachetnosci. **Nieszlachetny, a, e**, *p.* niemający szlachetności.

**Nieszpetnie**, *ps.* dość ładnie, niebrzydko. **Nieszpetność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest nieszpetne. **Nieszpetny, a, e**, *p.* (o osobach), dość ładny, niebrzydki.

**Nieszpor, u**, *m.* **Nieszpory**, *l. m.* nabożenstwo wieczorne w kościele spiewane. **Nieszporny, a, e**, *p.* od nieszporu, *np.* kazanie.

**Nieszpulka**, i. *ż. bot. ob.* Niesplik

**Nietajno**, *ps.* sposobem nietajnym. **Nietajny**, a, e, *p.* nie będący w utajeniu, jawny, znany, wiadomy.

**Nietknięty**, a, e, *p.* którego nie tknięto, nienaruszony.

**Nietoperz**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu skrzydlatych. **Nietoperzowy**, a, e, *p.* od nietoperza.

**Nietopnistość, Nietopność**, ści, *ż.* własność ciał nietopiących się w ogniu. **Nietopnisty, Nietopny**, a, e, *p.* nietopiący się w ogniu.

**Nietowarzyski**, a, ie, *p.* nie lubiący towarzystwa. **Nietowarzyskość**, ści, *ż.* przymiot człowieka nietowarzyskiego.

**Nietrafnie**, *ps.* nietrafnym sposobem. **Nietrafność**, ści, *ż.* brak trafności. **Nietrafny**, a, e, *p.* nie będący trafnym.

**Nietrwale**, *ps.* nietrwałym sposobem. **Nietrwałość**, ści, *ż.* brak trwałości, niedługa trwałość. **Nietrwały**, a, e, *p.* niedługo trwający.

**Nietrwożliwy**, a, e, *p.* nietrwożący się, niebojaźliwy.

**Nietykalek, lka**, *m. bot. ob.* Niecierpek.

**Nietykalny**, a, e, *p.* którego dotknąć niemożna lub niewolno. **Nietykany**, a, e, *p.* którego nietknięto.

**Nieubłaganie**, *ps.* sposobem nieubłaganym. **Nieubłagany**, a, e, *p.* niedający się ubłagać.

**Nieuchronnie**, *ps.* sposobem nieuchronnym. **Nieuchronność**, ści, *ż.* niemożność uchronienia się od czego. **Nieuchronny**, a, e, *p.* od którego uchronić się nie można, *np.* śmierć, zguba, upadek.

**Nieuczciwie**, *ps.* sposobem nieuczciwym. **Nieuczciwość**, ści, *ż.* brak uczciwości. **Nieuczciwy**, a, e, *p.* niemający uczciwości.

**Nieuczony**, a, e, *p.* niemający nauki.

**Nieuczynnie**, *ps.* sposobem nieuczynnym. **Nieuczynność**, ści, *ż.* brak uczynności. **Nieuczynny**, a, e, *p.* nie chcący zadość komu uczynić, usłużyć, dopomódz, dogodzić.

**Nieudolnie**, *ps.* nieudolnym sposobem. **Nieudolność**, ści, *ż.* brak udolności. **Nieudolny**, a, e, *p.* niemający udolności, niezdolny, niedołężny.

**Niezdzielny**, a, e, *p.* niemający udzielności, niepodległości, *np.* kraj.

**Nieufanie**, a, *n.* **Nieufność**, ści, *ż.* brak ufności. **Nieufnie**, *ps.* bez ufności. **Nieufny**, a, e, *p.* nieufający, niedowierzający.

**Nieugaszony**, a, e, *p.* nie dający się ugasić.

**Nieugiętość**, ści, *ż.* przymiot tego co się ugiąć nie daje, niezgiętość, *np.* charakteru. **Nieugięty**, a, e, *p.* niedający się ugiąć, niezgięty.

**Nieugłaskany**, a, e, *p.* niedający się ugłaskać, *np.* dzicz.

**Nieujeżdżony**, a, e, *p.* którego jeszcze nie ujeżdżono (koń).

**Nienk**, a, *m.* ten co się niczego nie nauczył. = ten co nie chce się uczyć.

**Nieukojony**, a, e, *p.* nieuśmierzony, nieutulony. = nie dający się ukoić, *np.* żal.

**Nieukostwo**, a, *n.* brak nauki, nieoświecenie.

**Nieukrócony**, a, e, *p.* którego nie ukrócono. = nie dający się ukrócić, nieposkromiony, niepohamowany.

**Nieulękłość, Nieulękły**, *ob.* Nieustraszoność, i t. d.

**Nieuleczony**, a, e, *p.* nie dający się uleczyć, *np.* rana, choroba.

**Nieulomek, mka**, *m.* człowiek nieulomny, tęgi, krzepki, zdrów, silny.

**Nieumieciony**, a, e, *p.* niezamieciony.

**Nieumiejętnie**, *ps.* bez umiejętności. **Nieumiejętność**, ści, *ż.* brak umiejętności. **Nieumiejętny**, a, e, *p.* nie umiejący czego.

**Nieumyślnie**, *ps.* bez rozmysłu, niechcący. **Nieumyślny**, a, e, *p.* popełniony bez rozmysłu.

**Nieuproszony**, a, e, *p.* nie dający się uprosić.

**Nieurodzaj**, u, *m.* zły urodzaj, brak urodzaju. **Nieurodzajność**, ści, *ż.* brak urodzajności. **Nieurodzajny**, a, e, *p.* niewydający dobrego urodzaju, niepłodny, nieżyzny.

**Nieuskromiony, Nieuśmierzony**, a, e, *p.* nie dający się uskromić, uśmierzyć.

**Nieustający, Nieustanny**, a, e, *p.* który nigdy nie ustaje, ustawiczny.

**Nieustannie**, *ps.* bez ustanku, ustawicznie. **Nieustanność, ści**, *ż.* ustawiczność.

**Nieustraszenie**, *ps.* bez zastraszenia się. **Nieustraszoność, ści**, *ż.* przymiot człowieka nieustraszonego. **Nieustraszony, a, e**, *p.* niedający się ustraszyć.

**Nieustrzeżony, a, e**, *p.* trudny do ustrzeżenia. wania.]

**Nieuszanowanie, a**, *n.* brak uszano-]

**Nieuszczerbiony, Nieuszkodzony, a, e**, *p.* pozostały bez uszczerbku, bez szkody.

**Nieutulony, a, e**, *p.* niedający się utulić, nieukojony, *np.* w żalu, żal.

**Nieuwaga, i**, *ż.* brak uwagi, uchybienie z braku uwagi. **Nieuważanie, a**, *n.* nie zwracanie uwagi na co, na kogo, niedbanie o co, o kogo. **Nieuważnie**, *ps.* bez uwagi. **Nieuważny, a, e**, *p.* nieuważający, niemający uwagi, niedający uwagi.

**Nieużytecznie, Nieużyteczność, Nieużyteczny**, *ob.* **Niepożytecznie**, i t. d.

**Nieużytość, ści**, *ż.* przymiot człowieka nieużytego. **Nieużyty, a, e**, *p.* niedający się użyć, nieuczynny.

**Nieużywanie, a**, *n.* brak używania.

**Niewarowny, a, e**, *p.* bez warowni, nieobwarowany.

**Niewątpliwie**, *ps.* bez wątpliwości, bez wątpienia. **Niewątpliwość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest niewątpliwe. **Niewątpliwy, a, e**, *p.* nieulegający wątpliwości.

**Nieważnie**, *ps.* bez wagi, bez znaczenia w obliczu prawa. **Nieważność, ści**, *ż.* brak ważności, wada dla której akt nie ma wagi w obliczu prawa. **Nieważny, a, e**, *p.* niemający znaczenia w obliczu prawa. = niemający wagi należytej, niedoważający, *np.* dukat. = *fig.* małej wagi, małoważny.

**Niewczas, u**, *m.* trud, znużenie pochodzące z niedospania. = *ps.* nie w swoim czasie. Po niewczasie, po czasie, zapóźno. Próżny żal po niewczasie. **Niewczesnie**, *ps.* nie w czas, nie w porę, za rychło lub zapóźno. **Niewczesność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest niewczesne, pośpiech lub opóźnienie. **Niewczesny, a, e**, *p.* nie w czas zdarzający się *np.* pomoc, żart. = zapóźny, *np.* żal, zawczesny, przedwczesny, *np.* śmierć.

**Niewdzięczница, y**, *ż.* kobieta niewdzięczna. **Niewdzięcznie**, *ps.* bez wdzięczności. **Niewdzięcznik, a**, *m.* człowiek niewdzięczny. **Niewdzięczność, ści**, *ż.* brak wdzięczności. **Niewdzięczny, a, e**, *p.* niemający wdzięczności. = *fig.* nieodpłacający łożonego trudu, kosztu, *np.* ziemia, praca.

**Niewiadomo**, *ps.* niewiedzieć, nikt niewie. **Niewiadomość, ści**, *ż.* brak wiadomości, brak wiedzy o czem. Błądzić, grzeszyć przez niewiadomość. **Niewiadomy, a, e**, *p.* nieznany.

**Niewiara, y**, *ż.* brak wiary, niedowiarstwo.

**Niewiasta, y**, *ż.* kobieta. **Niewiastka, i**, *ż. prow.* synowa.

**Niewidny, a, e**, *p.* w którym niewidno, *np.* pokój. = którego niewidno, który się widzieć niedaje, *np.* przyszłość.

**Niewidomie**, *ps.* niewidomym sposobem. **Niewidomy, a, e**, *p.* niewidziany. = niewidzący, ślepy. **Niewidzialnie**, *ps.* sposobem niewidzialnym. **Niewidzialność, ści**, *ż.* przymiot istoty niewidzialnej (Boga). **Niewidzialny, a, e**, *p.* niemogący być widzianym.

**Niewiele**, *ps.* mało.

**Niewiernica, y**, *ż.* kobieta niewierna, wiarołomna. **Niewiernie**, *ps.* sposobem niewiernym. **Niewiernik, a, Niewierca, y**, *m.* człowiek niewierny, wiarołomca. **Niewierność, ści**, *ż.* brak wiary, niewiara, niewierzenie, niedowiarstwo. = brak wierności, wiarołomstwo. **Niewierny, a, e**, *p.* niemający prawdziwej wiary. Niewierni, poganie. = niedotrzymujący wiary, wiarołomny, *np.* mąż, żona, kochanek. = przeniewierzający się, *np.* sługa. = niedokładny, *np.* pamięć.

**Niewieści, a, e**, *p.* od niewiasty, kobiecy, *np.* strój. **Niewieścieć, ję**, *s. n. med.* stawać się zniewieściałym. **Niewieściuch, a**, *m.* człowiek znie-

wieściały. **Niewieściuchostwo**, a, *n.* stan niewieściucha. **Niewieściuchowski**, a, ie, *p.* od niewieściucha.

**Niewiniątko**, a, *n.* stworzenie niewinne. dziecko niewinne. Święto Niewiniątek, *ob.* **Młodzianki.** = udający niewinnego. **Niewinnie**, *ps.* bez winy, *np.* oskarżony, ukarany. **Niewinność**, ści, *ż.* stan niewinnego, czystość obyczajów. = brak winy, niepopełnienie winy. Uznać czyją niewinność. = cnota niewinności, dziewictwo. Stracić niewinność. **Niewinny**, a, e, *p.* nieskażony winą, niepokalany. = który nie popełnił winy. Uznany za niewinnego. = nie gorszący, nikomu nie szkodzący, *np.* żart, zabawa, rozrywka.

**Niewłaściwie**, *ps.* sposobem niewłaściwym, *np.* wyrażać się. **Niewłaściwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niewłaściwe, *np.* wyrażenia. = niestosowność. = *praw.* nienależytość. Niewłaściwość sądu. **Niewłaściwy**, a, e, *p.* który nie jest właściwy, *np.* wyraz. = niestosowny. = nienależyty, *np.* sąd.

**Niewód**, odu, *m.* sieć wielka na ryby ze skrzydłami i matnią. Przed niewodem ryby łowi, *przysł.* przedaje skórę na niedźwiedziu, cieszy się z czego przed czasem.

**Niewola**, i, *ż.* stan niewolnika, brak wolności. Wziąć kogo w niewolą. Dostać się do niewoli. Żyć w niewoli. = mus, przymus. Z niewoli, po niewoli, z musu. **Niewolenie**, a, *n.* przymuszanie. **Niewolić**, lę, *s.cz. nied.* przyniewalać, zniewalać, przymuszać. **Niewolnica**, y, *ż.* kobieta żyjąca w niewoli. **Niewolnictwo**, a, *n.* stan niewolnika, niewola. = *zbior.* niewolnicy. **Niewolniczo**, *ps.* jak niewolnik. = *fig.* ślepo, *np.* naśladować co, kogo. **Niewolniczy**, a, e, *p.* od niewolnika lub niewolnictwa. **Niewolnik**, a, *m.* człowiek żyjący w niewoli. = wzięty w niewolą, jeniec wojenny. = *fig.* ślepo okazujący gotowość na skinienie, na rozkazy; ślepo komu podległy. **Niewolno**, *ps.* nie jest wolno, niepozwolono. **Niewolny**, a, e, *p.* który nie jest wolny.

**Niewprawnie**, *ps.* bez wprawy. **Niewprawność**, ści, *ż.* brak wprawy. **Niewprawny**, a, e, *p.* niemający wprawy.

**Niewstrzemięźliwie**, *ps.* bez wstrzemięźliwości. **Niewstrzemięźliwość**, ści, *ż.* brak wstrzemięźliwości. **Niewstrzemięźliwy**, a, e, *p.* niemający wstrzemięźliwości.

**Niewstyd**, u, *m.* bezwstyd. **Niewstydliwie**, **Niewstydnie**, *ps.* bezwstydnie. **Niewstydliwość**, **Niewstydność**, ści, *ż.* brak wstydliwości. **Niewstydliwy**, **Niewstydny**, a, e, *p.* bezwstydny.

**Niewyczerpany**, a, e, *p.* którego jeszcze nie wyczerpano. = niedający się wyczerpać.

**Niewygasły**, a, e, *p.* niezupełnie zgasły. = niemogący wygasnąć, niezgasły.

**Niewygoda**, y, *ż.* brak wygody. **Niewygodnie**, *ps.* bez wygody. **Niewygodny**, a, e, *p.* niedający wygody, w którym nie ma wygody, *np.* odzienie, mieszkanie.

**Niewykorzeniony**, a, e, *p.* niedający się wykorzenić, *np.* nałóg. wada.

**Niewykształcony**, a, e, *p.* niemający wykształcenia.

**Niewykurowany**, **Niewyleczony**, a, e, *p.* nie zupełnie wykurowany. = niepodobny do wyleczenia.

**Niewymownie**, *ps.* niewypowiedzianie. **Niewymowność**, ści, *ż.* niepodobieństwo wymówienia, wypowiedzenia. = brak wymowy. **Niewymowny**, a, e, *p.* niedający się wymówić, niewypowiedziany. = niemający wymowy.

**Niewymyślny**, a, e, *p.* niewymyślający, nieprzebierający w jedzeniu.

**Niewypowiedzianie**, **Niewypowiedziany**, *ob.* **Niewymownie**, i t. d.

**Niewyprawny**, a, e, *p.* niewyprawiony (skóra).

**Niewyraźnie**, *ps.* sposobem niewyraźnym. **Niewyraźność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niewyraźne. **Niewyraźny**, a, e, *p.* nieznaczny, nieczytelny.

**Niewyrozumiałość**, ści, *ż.* brak wyrozumiałości. **Niewyrozumiały**, a, e, *p.* niemający wyrozumiałości.

**Niewysławiony**, a, e, *p.* niedający się dostatecznie wysławić.
**Niewysłowiony**, a, e, *p.* niedający się wysłowić.
**Niewyspany**, a, e, *p.* który się nie wyspał.
**Niewytrawny**, a, e, *p.* (o winie), cierpki. = *fig.* nieprzetrawiony, niedojrzały, niedoświadczony.
**Niewytrwale**, *ps.* bez wytrwałości. **Niewytrwałość**, ści, *ż.* brak wytrwałości. **Niewytrwały**, a, e, *p.* niemający wytrwałości, niedotrwały.
**Niewytrzymałość**, ści, *ż.* brak wytrzymałości. **Niewytrzymały**, a, e, *p.* na trudy, niemogący wytrzymać trudów.
**Niewywikłany**, a, e, *p.* niedający się wywikłać, z którego się niemożna wywikłać.
**Niewzruszenie**, *ps.* nieporuszenie. **Niewzruszony**, a, e, *p.* nieporuszony.
**Niezabawem**, **Niezabawnie**, *ps.* niebawnie. = Niezabawnie, sposobem niebawiącym. **Niezabawny**, a, e, *p.* niezatrudniony. = niedługo bawiący, niezabawem następujący. = niemający w sobie nic zabawnego.
**Niezachwiany**, a, e, *p.* niedający się zachwiać, niewzruszony.
**Niezadługo**, *ps.* niedługo czekając, wkrótce, niebawem.
**Niezadłużony**, a, e, *p.* nieobarczony długami.
**Niezależnie**, *ps.* bez zależności, niepodległe. **Niezależność**, ści, *ż.* niepodległość. **Niezależny**, a, e, *p.* niezależący, niepodległy.
**Niezamierzony**, a, e, *p.* nieokreślony, nieograniczony, *np.* czas.
**Niezamieszkały**, a, e, *p.* niemający osiadłych mieszkańców, *np.* kraj. = nieosiadły, niemający stałego mieszkania.
**Niezapominajka**, i, *ż. bot.* (Myosotis), roślina niezabudką zwana, rośnie na łąkach mokrych, ma kwiaty błękitne.
**Niezaprzeczenie**, *ps.* bez zaprzeczenia. **Niezaprzeczoność**, ści, *ż.* niemożność zaprzeczenia. **Niezaprzeczony**, a, e, *p.* niemogący być zaprzeczonym, *np.* prawo, prawda.
**Niezarosły**, a, e, *p.* na którym nie rosną krzaki, włosy.
**Niezawiśle**, **Niezawisłość**, **Niezawisły**, *ob.* Niezależnie, i t. d.
**Niezawodnie**, *ps.* bez zawodu, niechybnie. **Niezawodność**, ści, *ż.* niechybność. **Niezawodny**, a, e, *p.* niechybny.
**Niezbadany**, a, e, *p.* niedający się zbadać, niewybadany.
**Niezbędnie**, *ps.* sposobem niezbędnym. **Niezbędność**, ści, *ż.* konieczność. **Niezbędny**, a, e, *p.* konieczny, nieodbity, nieuchronny.
**Niezbity**, a, e, *p.* którego zbić niemożna (dowód).
**Niezbożnica**, **Niezbożnie**, **Niezbożnik**, **Niezbożność**, **Niezbożny**, *ob.* Bezbożnica, i t. d.
**Niezbytość**, ści, *ż.* niemożność pozbycia się. **Niezbyty**, a, e, *p.* niedający się pozbyć.
**Niezdatność**, **Niezdolność**, ści, *ż.* brak zdatności, zdolności. **Niezdatny**, **Niezdolny**, a, e, *p.* niemający zdatności, zdolności. = Niezdatny, na nic nieprzydatny.
**Niezdrów**, owa, owo, *p.* niezupełnie zdrów, cierpiący na zdrowiu. **Niezdrowy**, a, e, *p.* szkodliwy zdrowiu, *np.* pokarm, powietrze.
**Niezgasły**, a, e, *p.* który nie zgasł. = który nigdy nie gaśnie, niewygasły.
**Niezgiętość**, **Niezgięty**, *ob.* Nieugię- tość, i t. d.
**Niezgłębiony**, a, e, *p.* którego nie zgłębiono. = niedający się zgłębić.
**Niezgoda**, y, *ż.* brak zgody. Jabłko niezgody, kość niezgody, *fig.* przyczyna, powód niezgody. = (w poezyi), jędza siejąca niezgodę między ludźmi. **Niezgodnie**, *ps.* bez zgody. **Niezgodność**, ści, *ż.* niezgadzanie się, *np.* głosów, umysłów, charakterów. **Niezgodny**, a, e, *p.* niezgadzający się.
**Niezgojony**, a, e, *p.* niezagojony. = niedający się zgoić.
**Niezgorzej**, **Niezle**, *ps.* dość dobrze.
**Niezgrabiasz**, a, *m.* człowiek niezgrabny. **Niezgrabnie**, *ps.* sposobem niezgrabnym. **Niezgrabność**, ści, *ż.* brak zgrabności. **Niezgrabny**, a, e, *p.* niezręczny.

**Niezliczony**, a, e, *p.* niepoliczony, nieprzeliczony.
**Niezłomnie**, *ps.* sposobem niezłomnym. **Niezłomność**, ści, *ż.* przymiot charakteru niezłomnego. **Niezłomny**, a, e, *p.* niezgięty, niezgięty, *np.* wola, charakter.
**Niezmiennie**, *ps.* bez zmiany, nieodmiennie. **Niezmienność**, ści, *ż.* nieodmienność. **Niezmienny**, a, e, *p.* nieodmienny.
**Niezmiernie**, *ps.* bez miary, nieskończenie. **Niezmierność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niezmierne, ogromność, nieskończoność. **Niezmierny**, a, e, *p.* niedający się zmierzyć, ogromny, nieskończony.
**Niezmordowanie**, *ps.* bez zmordowania. **Niezmordowany**, a, e, *p.* niedający się zmordować, nieznużony.
**Niezmyślony**, a, e, *p.* prawdziwy, rzetelny, nieurojony. = szczery, nieudany.
**Niezmacznie**, *ps.* bez poznaki, do niepostrzeżenia. = powoli, pomału. **Niezmaczny**, a, e, *p.* niewyraźny, niedostrzeżony. = niewielki, szczupły, mało znaczący.
**Nieznajomość**, ści, *ż.* brak znajomości. **Nieznajomy**, a, e, *p.* (o osobach), nieznany. **Nieznany**, a, e, *p.* (o osobach i rzeczach), który nie jest znany.
**Nieznośnie**, *ps.* nieznośnym sposobem. **Nieznośny**, a, e, *p.* którego znieść nie można.
**Nieznużenie**, *ps.* bez znużenia. **Nieznużony**, a, e, *p.* niemogący się znużyć, niezmordowany.
**Niezręcznie**, **Niezręczność**, **Niezręczny**, *ob.* **Niezgrabnie**, i t. d.
**Niezrównany**, a, e, *p.* nieporównany.
**Niezrozumiale**, *ps.* sposobem niezrozumiałym. **Niezrozumiałość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest niezrozumiałem. **Niezrozumiały**, a, e, *p.* niepodobny do zrozumienia.
**Niezupełnie**, *ps.* sposobem niezupełnym. **Niezupełność**, ści, *ż.* niecałkowitość. **Niezupełny**, a, e, *p.* niecałkowity, niekompletny.
**Niezużyty**, a, e, *p.* którego nie zużyto. = niedający się zużyć.
**Niezwalczony**, a, e, *p.* niedający się zwalczyć.
**Niezwiędły**, a, e, *p.* niewiędniejący, niemogący zwiędnąć.
**Niezwłocznie**, **Niezwłoczny**, *ob.* **Nieodwłocznie**, i t. d.
**Niezwyciężony**, a, e, *p.* niemogący być zwyciężonym, *np.* wódz, wstręt, trudność.
**Niezwyczajnie**, **Niezwykle**, *ps.* sposobem niezwyczajnym. **Niezwyczajność**, **Niezwykłość**, ści, *ż.* własność rzeczy niezwyczajnej, niezwykły **Niezwyczajny**, **Niezwykły**, a, e, *p.* niebędący we zwyczaju, nadzwyczajny. = nieprzyzwyczajony, nienawykły.
**Nieżyczliwie**, *ps.* sposobem nieżyczliwym. **Nieżyczliwość**, ści, *ż.* brak życzliwości. **Nieżyczliwy**, a, e, *p.* niedobrze komu życzący.
**Nieżywotny**, a, e, *p.* nieobdarzony życiem. = *gram.* znaczący rzeczy nieżyjące. Imiona nieżywotne. **Nieżywy**, a, e, *p.* pozbawiony życia, martwy.
**Nigdy**, *ps.* w żadnym czasie. **Nigdzie**, *ps.* w żadnym miejscu. **Nijak**, **Nijako**, *ps.* żadnym sposobem. **Nijaki**, a, ie, *p.* żaden z dwóch.
**Nikczemnie**, *ps.* nikczemnym sposobem. **Nikczemnieć**, ję, *s. n nied.* nikczemnym się stawać. Gnuśnością nikczemnieją ludzie. **Nikczemnik**, a, *m.* człowiek nikczemny. **Nikczemność**, ści, *ż.* podłość, nieuczciwość. **Nikczemny**, a, e, *p.* podły, nieuczciwy.
**Nikiel**, kla, *m. chem.* ciało proste metaliczne.
**Nikły**, a, e, *p.* mogący zniknąć, znikomy. **Niknąć**, nę, *s. n. nied.* znikać, ginąć. Ten kolor prędko niknie. Dym niknie w powietrzu. **Niknienie**, a, *n.* znikanie.
**Nikt**, **nikogo**, *zmk.* (tylko o ludziach), żaden, żadna osoba.
**Nim**, *sp.* wprzód niż, pierwej niż.
**Nimfa**, y, *ż. mit.* panna wodna, leśna. = *anat.* wargi mniejsze części płciowych niewieścich.
**Niniejszy**, a, e, *p.* teraźniejszy, obecny, *np.* akt, list, pismo.
**Niski**, **Nisko**, **Niskość**, *ob.* **Niski**, i t. d.

**Niszczeć**, ję, *s. n. nied.* w niwecz się obracać, marnieć. Zdrowie niszczeje. Siły niszczeją. **Niszczenie**, a, *n.* w niwecz obracanie. **Niszczyć**, czę, *s. cz. nied.* w niwecz obracać, niweczyć. Ogień, czas wszystko niszczy. Nieprzyjaciel niszczy kraj. Zbytki niszczą zdrowie. = **się**, *s. z.* w niwecz się obracać. **Niszczyciel**, a, *m.* **Niszczycielka**, i, *ż.* ten, ta co niszczy.

**Nit**, u, *m.* gwóźdź na wyłot przez co przebity, i na drugiej stronie zagięty. = cyna którą się zalewają dziury w naczyniach blaszanych.

**Niteczka**, i, *ż. zdrob.* od **Nitka**, i, *ż.* mała, cienka nić. Na nitce wisieć, *fig.* słabo się trzymać. Życie jego na nitce wisiało. Zmoknąć do nitki, do koszuli. Nitka dyskursu, *fig.* wątek, osnowa. = *anat.* i *bot.* włókno zwierzęce, roślinne. **Nitkowaty**, a, e, *p.* cienki jak nitka, podobny do nitki. **Nitkowy**, a, e, *p.* z nitek, niciany.

**Nitować**, uję, *s. cz. nied.* brać na nit, przymocować nitem. = cyną roztopioną dziury zalewać. **Nitowanie**, a, *n.* branie na nit. = zalewanie dziur cyną roztopioną. **Nitownik**, a, *m.* ten co nituje.

**Niuch**, a, *m.* szczypta tabaki na raz do zażycia. **Niuchać**, am, *s. cz. nied.* **Niuchnąć**, nę, *jednot.* zażywać tabakę, zażyć tabaki.

**Niuń**, nia, **Niunia**, ni, **Niuńka**, i, *m.* munia, muńka, ciapa.

**Niwa**, y, *ż.* nowina, nowizna. = pole zasiane zbożem. = *fig.* pole, przedmiot pracy, zatrudnienia. Pracować na niwie historycznej.

**Niwecz**, **W niwecz**, na nic, w nic. W niwecz obrócić, niweczyć. W niwecz się obrócić, zmarnować się, zmarnieć. **Niweczenie**, a, *n.* obracanie w niwecz. **Niweczyć**, czę, *s. cz. nied.* w niwecz obracać, *np.* czyje zamysły, zamiary.

**Niż**, *ż.* W niż, na niż, na niższe miejsce, na dół, w dół, *np.* płynąć. = u, *m.* kraj kozaków Niżowców.

**Niż**, **Niżeli**, **Niźli**, **Niźli**, *sp.* używany po stopniu wyższym, tudzież w zdaniach z wyraźnom lub domyślnem słowem **Woleć**. Tuczniejszy jego kapłon, niż pańskie bażanty. Wolałem przegrać dobra, niż plinować sprawy. Raczej umrzeć, niżeli się spodlić.

**Nizać**, żę, *s. cz. nied.* nawlekać na sznurek, na nitkę, na drut, *np.* paciorki. **Nizanie**, a, *n.* nawlekanie na sznurek.

**Niżej**, *st. wyż.* od **Nisko**, na niższem miejscu. = na dole, u dołu. Niżej podpisany. = potem, w dalszym ciągu. Jak to niżej powiemy, zobaczymy. **Nizina**, y, *ż.* miejsce nisko położone, dolina. **Niziuchno**, **Niziutko**, **Niziuteńko**, *ps.* bardzo nisko, bardzo uniżenie, *np.* kłaniać się. **Niziuchny**, **Niziutki**, **Niziuteńki**, a, e, *p.* bardzo nizki. **Nizki**, a, ie, *p. stop. wyż.* **Niższy**, nie wysoki, *np.* stół, dom, wzrost. = nisko położony, *np.* grunt, kraj. = nie wysoki, nie znamienity. Człowiek nizkiego urodzenia. **Nisko**, *ps.* nie wysoko. Ptak ten nisko lata. = uniżenie. Nisko się kłania. **Niskopienny**, a, e, *p. leśn.* z pnia odmładzający się. Las niskopienny, który się co pewna liczba lat wycina, i który nie przez zasiew, lecz z pnia się odmladza. **Niskość**, ści, *ż.* mała wysokość, *np.* budynku. = nizkie położenie, *np.* kraju. = nieszlachectwo, *np.* stanu, urodzenia. **Niżnik**, a, *m.* najniższa figura w kartach polskich. **Niższość**, ści, *ż.* mniejsza wysokość. = *fig.* mniejsze znaczenie. **Niższy**, a, e, *p. stop. wyż.* od **Nizki**, mniej wysoki. = mniejszego wzrostu. Niższy odemnie. = *fig.* mniejszego znaczenia. Niższe stany społeczeństwa. Niżsi, ludzie niższego stanu. Niżsi powinni szanować wyższych.

**Nobilitacya**, yi, *ż.* (z łac.), nadanie szlachectwa. **Nobilitować**, uję, *s. cz. nied.* nadać szlachectwo, uszlachcić.

**Noc**, y, *ż.* przeciąg czasu od zachodu do wschodu słońca. Noc ciemna, jasna, cicha, burzliwa. Dniem i nocą. We dnie i w nocy.

późnej nocy. Na noc, na nocną porę. Brać lekarstwo na noc.

**Nócenie**, a, *n.* ciche spiewanie. **Nócić**, cę, *s. cz.* i *n. nied.* z cicha spiewać. Słowik nuci wdzięczne pienia.

**Nocleg**, u, *m.* miejsce gdzie się w drodze nocuje. Mamy tyle mil do noclegu. = noc gdzie w drodze przepędzona. Zajechać do karczmy na nocleg. **Noclegować**, uję, *s. n. nied.* nocować gdzie w drodze. = paść konie w nocy w polu, na łące. **Nocleźnik**, a, *m.* ten co nocuje z końmi w polu, na łące. **Nocnica**, y, *ż.* mara nocna. = *zool.* ćma, nocny motyl. = *med.* nocna zmora, nocne duszenie. **Nocnik**, a, *m.* człowiek po nocy chodzący, nocny włóczęga. **Nocny**, a, e, *p.* od nocy. Pora nocna. = w nocy używany. Koszula nocna. = trafiający się w nocy, *np.* schadzka, widzenie. = w nocy czynności odbywający. Stróż nocny. Zwierzęta nocne, które w dzień śpią, a w nocy chodzą lub latają. = Nocna świeca, *bot. ob.* Wiesiołek. **Nocować**, uję, *s. n. nied.* noc gdzie przepędzać, *np.* na dworze, pod gołem niebem, w karczmie. = *s. cz.* kogo, przyjąć kogo na noc, na nocleg. **Nocowanie**, a, *n.* przepędzanie gdzie nocy.

**Noga**, i, *ż.* część ciała zwierzęcego służąca do stania, chodzenia. Ludzie i ptaki na dwóch, zwierzęta czworonożne na czterech, owady najczęściej na sześciu nogach chodzą. Noga prawa, lewa, przednia tylna. A do nogi! (wołając na psa). = Sposoby mówienia od chodzenia. Iść noga za nogą. Idę gdzie nogi zaniosą. Koń ma cztery nogi, a przecie się potyka, *przysł.* Przeskoczyć rów równemi nogami. Stanąć gdzie nogą, przyjść dokąd. Ktokolwiek stanie nogą na ziemi naszej, używa opieki rządu. Postać gdzie nogą, przyjść, zjawić się, pokazać się. Noga jego nigdy tu nie postała. Wziąć nogi za pas, puścić się, ruszyć w drogę. = od stania. Trzymać się na nogach. Nogę komu podstawić, przez nogę kogo przewinąć. Jedną nogą stać w grobie, *fig.* być blizkim śmierci. Na nogi postawić, *fig.* dopomódz do podźwignienia się z biedy. Na jednej nodze stojąc, *fig.* prędko, w okamgnieniu. = od uciekania. (Uderzyć) w nogi, uciec, zemknąć. Co tchu uderzyli w nogi. Ci biorą się do szabel, tamci poszli w nogi. Zając w nogi. = Upaść komu do nóg, rzucić się do nóg. Zadrzeć nogi, *fig.* umrzeć, zginąć. Dbać o co jak pies o piątą nogę, bynajmniej niedbać. Ani ich noga nie uszła, żaden z nich nie uszedł, wszyscy zginęli. = Noga drewniana, na której chodzą ludzie bez nogi. = spodnia część sprzętów, na której stoją. Noga u stołu, łóżka, krzesła. **Nogawica**, y, *ż.* **Nogawice**, *l.m.* (na Rusi), spodnie.

**Nogieć**, gcia, *m.* choroba bydlęca, końska, napaść, paskudnik.

**Nogiet**, u, *m.* **Nogietek**, tka, *m. bot.* (Calendula), roślina z działu promienistych, której gatunek, nogiet ogrodowy, dawniej w medycynie używany, dziś w wodzie gotowany używa się do farbowania na żółto.

**Nokturn**, u, *m.* (z łac.), nabożeństwo nocne. = smutny utwor muzyczny.

**Nomenklatura**, y, *ż.* (z łac.), zbiór wyrazów właściwych jakiej sztuce, nauce.

**Nominacya**, yi, *ż.* (z łac), mianowanie na urząd, na stopień wojskowy. = patent zawierający nominacyą. **Nominalny**, a, e, *p.* służący do nazwania, nazywalny. Wartość nominalna pieniędzy, jaka na nich wyrażona, ale nie wewnętrzna. **Nominat**, a, *m.* mianowany na urząd. **Nominować**, uję, *s. cz. nied.* mianować na urząd. **Nominowanie**, a, *n.* mianowanie na urząd.

**Nona**, y, *ż.* (z łac.), jeden z pacierzy kapłańskich, odmawiany przed nieszporami.

**Nora**, y, *ż.* jama zwierząt mieszkających pod ziemią.

**Nos**, a, *m.* organ powonienia, osadzony między czołem a gębą. Nos

orli, płaski, kończaty, zadarty. Mówić, mruczeć pod nosem, niewyraźnie. Gadać przez nos, nie zbyt czystym, przytłumionym głosem. = *Fig.* Za nos kogo wodzić, grać komu na nosie, jeździć komu po nosie: rządzić kim podług woli. Zadzierać nosa, nadymać się, wynosić się, pysznić się, udawać wielkiego pana. Zwiesić nos, spuścić nos na kwintę, *ob.* Kwinta. Wszyscy nosy zwiesili, widząc że nie żarty. Dać komu po nosie, dać ostre napomnienie, wyłajać, wybuzować. Dostać, wziąć po nosie, odejść z nosem: dostać burę. Krzywić nos na co, okazywać nieukontentowanie. = zamiast twarz, osoba. Zamknąć komu drzwi przed nosem, będącego już w progu nie wpuścić. Wziąć, porwać co komu z przed nosa, wziąć, porwać co kto już uważał za swoje. Mieć co pod nosem, mieć co blizko, pod ręką. Patrz tego co masz pod nosem, patrz swego nosa: pilnuj siebie, patrz tego co do ciebie należy, nie wdawaj się w cudze sprawy. Wścibiać gdzie nos, wtrącać się w nie swoje rzeczy. = węch, powonienie. Mieć dobry nos. = *fig.* wązki lub sterczący koniec wielu rzeczy do nosa podobny. Nos dzbana, konewki. Nos statku, okrętu. Nos bóta, trzewika. Nos u świecy, knot palącej się świecy. **Nosacizna, y,** *ż.* choroba zaraźliwa psów i koni. **Nosal, a,** *m.* człowiek z długim nosem. **Nosaty, a, e,** *p.* długiego nosa. = mający nos, z nosem. Łodzie nosate. = chory na nosaciznę (pies, koń). **Nosek, ska,** *m. zdrob.* mały nos. = pyszczek u ptaków, much, komarów. = koniec wielu rzeczy do nosa podobny, *ob.* Nos Nosek u pióra.

**Nosić, szę,** *s. cz. częst.* z miejsca na miejsce przenosić, *np.* drwa, wodę, kamienie. Nosić dziecko na rękach. = mieć przy sobie, z sobą, *np.* pieniądze, zegarek. = mieć co na sobie, chodzić w czem. Nosić krótkie, długie spodnie. Nosić żałobę. Tak teraz noszą Już tego nie noszą. Nosić się, ubierać się. Nosić się długo, krótko. Nosić się po polsku, po francuzku. Nosić długie włosy, brodę, wąsy. Że nasz dziad nosił ogon, i my go nosimy. = chodzić z płodem. Klacze noszą jedenaście miesięcy. = trzymać co w pewnem położeniu. Nosić rękę na temblaku. Nosić głowę zadartą. **Nosidło, a,** *n.* narzędzie do noszenia czego, *ob.* Nosze.

**Nosisko, a,** *n. zgrub.* ogromny nos.

**Nositelny, a, e,** *p.* mogący być noszonym, przenośny. **Nośny, a, e,** *p.* prędko noszący, *np.* łódka. = dobry do noszenia, *np.* sukno, *ob.* Chodliwy. = Kura nośna, niosąca jaja.

**Nosorożcowy, a, e,** *p.* od nosorożca. **Nosorożec, żca,** *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu ociężałych, słoniowatych, którego dwa gatunki: jednorogi i dwurogi. **Nosowy, a, e,** *p.* od nosa, *np.* kanał, kość, błona. = *gram.* Samogłoski nosowe, przez nos się wymawiające: ą, ę.

**Nostrzyk, a,** *m. bot.* (Melilotus), inaczej melilot, roślina z familii groszkowych, której dwa gatunki: nostrzyk biały i żółty czyli polski.

**Nosze, ów,** *l.m.* narzędzie do noszenia. **Noszenie, a,** *n.* czynność przez którą nosimy. = co się nosi jako ozdoba, mianowicie na szyi: perły, korale, łańcuszki. = amulet. Noszenie od czarów, uroków, trucizny.

**Nota, y,** *ż.* przypisek dodany do dzieła. = hańba, plama, skaza. Człowiek mający na sobie złą notę. = pismo gabinetowe, dyplomatyczne, urzędowe lub do urzędu podane.

**Nóta, Nuta, y,** *ż. muz.* znak muzyczny wyrażający pewien ton. **Nóty, nót,** *l.m.* poszyty zawierające kompozycye muzyczne.

**Notaryusz, a,** *m.* notaryusz przed którym zeznają się akta kupna, przedaży, darowizny, i t. d. **Notaryuszowa, ej,** *ż.* żona notaryusza. **Notaryuszowstwo, a,** *n.* urząd notaryusza.

**Notata, y,** *ż.* **Notatka, i,** *ż. zdrob.*

kartka na której co zanotowano. **Notować, ują**, *s.cz. nied.* zapisywać dla pamięci. = kogo, zapisywać czyje złe postępki. Człowiek notowany. **Notowanie, a**, *n.* zapisywanie dla pamięci.

**Nów, nowiu**, *m.* odmiana światła księżyca wtenczas przypadająca, kiedy środek księżyca przyjdzie do linii łącznej, a księżyc stanie pomiędzy słońcem a ziemią, czyli jest bliższy słońca niżeli ziemia. **Nowak, a**, *m.* człowiek nowotny w jakiej nauce lub rzemiośle. = żołnierz nowotny. = ten co pierwszy z swego rodu wyniósł się na wyższe stanowisko (homo novus). **Nowalia, ii**, *ż.* **Nowalijka, i**, *ż. zdrob.* to co pierwszy raz w roku z ogrodowiny lub owoców na stół dają. **Nowator, a**, *m.* **Nowatorka, i**, *ż.* ten, ta co wynajduje lub wprowadza nowe rzeczy. **Nowatorstwo, a**, *n.* wynajdowanie, wprowadzanie nowych rzeczy. **Nowicyat, u**, *m.* czas próby w zakonach przed professyą. = mieszkanie nowicyat odbywających. **Nowicyusz, a**, *m.* ten co odbywa nowicyat. = niedoświadczony w nauce lub rzemiośle. = nowoprzybyły do jakiego zgromadzenia. **Nowina, y**, *ż.* **Nowinka, i**, *ż. zdrob.* nowa wiadomość. Biegać za nowinami. Bawić się nowinami. = rzecz nowa, osobliwa, rzadka, niesłychana. Bić mi się nie nowina. = i **Nowizna, y**, *ż.* pole nowo wykarczowane. **Nowiniarka, i**, *ż.* kobieta bawiąca się nowinami. **Nowiniarstwo, a**, *n.* upodobanie w nowinach, rozsiewanie nowin. **Nowiniarz, a**, *m.* człowiek bawiący się nowinami. **Nowiuchny, Nowiuśieńki, Nowiutki, Nowiuteńki, a, e**, *p.* całkiem nowy, tylko co zrobiony, tylko co z igły. **Nowochrzczeniec, ńca**, *m.* nowo ochrzczony. **Nowoczesność, Nowoczesny**, *ob.* **Nowożytność**, i t. d. **Nowomodnie**, *ps.* podług nowej mody. **Nowomodny, a, e**, *p.* podług nowej mody zrobiony. **Nowonarodzony, a, e**, *p.* świeżo urodzony. **Nowonawrócony, a, e**, *p.* świeżo nawrócony. **Nowoprzybyły, a, e**, *p.* świeżo przybyły. **Noworocznik, a**, *m.* pismo periodyczne raz na rok około nowego roku wychodzące. **Noworoczny, a, e**, *p.* od nowego roku. **Nowość, ści**, *ż.* co jest nowe, rzecz nowa. Nowość się podoba. Wprowadzać nowości. **Nowotnie**, *ps.* świeżo, niedawno. = nowym sposobem. **Nowotnik, a**, *m.* człowiek nowości lubiący, wynajdujący. **Nowotność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest nowotne. **Nowotny, a, e**, *p.* nowo nastały, nowo wprowadzony. **Nowowierca, y, Nowowiernik, a, Nowowiarek, rka**, *m.* człowiek nowej wiary. **Nowowierny, a, e**, *p.* trzymający się nowej wiary. **Nowowierstwo, a**, *n.* nowa wiara. = *zbior.* ludzie należący do nowej wiary. **Nowozaciężny, a, e**, *p.* nowo zaciągnięty do wojska. **Nowozakonny, a, e**, *p.* trzymający się nowego zakonu. **Nowozamężna, ej**, *ż.* kobieta która nie dawno za mąż poszła. **Nowożeniec, ńca**, *m.* który się nie dawno ożenił. Nowożeńcy, mąż i żona, którzy się nie dawno pobrali. **Nowożeński, a, ie**, *p.* od nowożeńca lub nowożeńców. **Nowożydowin, a**, *m.* nowo do wiary żydowskiej nawrócony. **Nowożytność, ści**, *ż.* czasy nowsze, bliższe epoki w której żyjemy. **Nowożytny, a, e**, *p.* do nowszych czasów należący, *np.* historya, pisarze. **Nowy, a, e**, *p.* tylko co zrobiony, jeszcze nie używany, *np.* suknia, kapelusz. = nowo utworzony, wymyślony, *np.* dzieło, moda. = nowo nastały, nowo odkryty, *np.* rok, świat.

**Nóż, noża**, *m.* narzędzie do krajania. **Nozdrze, a**, *n.* **Nozdrza**, *l.m.* otwory po obu bokach spodu nosa.

**Nóżeczka, i**, *ż. zdrob.* od **Nóżka, i**, *ż. zdrob.* od **Noga. Nożęta, ąt**, *l.m. zdrob.* drobne, delikatne nóżki. **Nóżkowy, a, e**, *p.* z nóżek, *np.* futro. **Nożny, a, e**, *p.* od nogi, *np.* stopa, palce.

**Nożownictwo, a**, *n.* rzemiosło nożownika. **Nożowniczy, a, e**, *p.* od nożownika, *np.* warsztat. **Nożownik, a**, *m.* ten, co robi noże. **Nożowy,**

a, e, *p.* od noża, *np.* brzusiec, tylec, trzonek. **Nożyce, łyc, Nożyczki, czek,** *l.m.* narzędzie do strzyżenia. Uderz w stół, nożyce się odezwą, *przysł.* na złodzieju czapka gore. = Nożyce, kleszcze raka. **Nożyk, a,** *m. zdrob.* mały nóż, kozik. **Nożysko, a,** *n. zgrub.* duży, niezgrabny nóż. = duża, niezgrabna noga.

**Nu, Nuże,** *w.* służy do nukania, przynaglania, popędzania naprzód.

**Nucić,** *ob.* **Nócić.**

**Nuda, y,** *ż.* ckliwość, przykre uczucie z bezczynności lub innych przyczyn pochodzące. **Nudnie,** *ps.* nudnym sposobem, *np.* pisać, opowiadać. **Nudnik, a,** *m,* człowiek nudny, drugich nudzący. **Nudno,** *ps.* ckliwie, przykro. Nudno mi się robi. = niewesoło. Nudno mi tu. **Nudność, ści,** *ż.* ckliwość serca. Cierpieć nudności. **Nudny, a, e,** *p.* nudzący drugich, nudę sprawujący, *np.* gość, pisarz, poeta, książka. = ckliwość sprawujący, *np.* napój, potrawa. **Nudota, y,** *ż.* ciągła, długa nuda. **Nudzenie, a,** *n.* sprawianie nudy. = ckliwość womity poprzedzająca. **Nudziarski, a, ie,** *p.* od nudziarza. **Nudziarstwo, a,** *n.* nudzenie drugich. **Nudziarz, a,** *m.* człowiek nudny. **Nudzić, dzę,** *s. cz. nied.* kogo, sprawiać komu nudę. = sprawiać ckliwość. Nudzi mię, zbiera mi się na womity. = **się,** *s. z.* doświadczać nudy, cierpieć nudy. Kto się nie chce czem zająć, ten się nudzi.

**Nukać, am,** *s.cz. nied.* powtarzać nu, napędzać do pracy. **Nukacz, a,** *m.* ten co nuka, napędza do pracy. **Nukanie, a,** *n.* napędzanie do pracy.

**Numer, u,** *m.* (z łac.), liczba służąca do odróżnienia rzeczy jednego gatunku. Numer domu. **Numeracya, yi,** *ż.* liczenie. **Numerować, uję,** *s. cz. nied.* znaczyć numerami. **Numerowanie, a,** *n.* znaczenie numerami.

**Numizmat, u,** *m.* (z łac.), pieniądz starożytny. **Numizmatyczny, a, e,** *p.* od numizmatyki, *np.* gabinet, prace, badania, dzieło. **Numizmatyka, i,** *ż.* nauka o pieniądzach, medalach starożytnych i średnich wieków.

**Nuncyatura, y,** *ż.* urząd nuncyusza. = czas sprawowania tego urzędu. = pomieszkanie nuncyusza. **Nuncyusz, a,** *m.* duchowny poseł papiezki. **Nuncyuszowski, a, ie,** *p.* od nuncyusza.

**Nurek, rka,** *m.* człowiek który nurkiem pływa. = *zool.* ptak z rzędu pletwonogich. = zanurzenie się w wodzie. Dać nurka. Pływać nurkiem. **Nurkować, uję,** *s.n. nied.* nurkiem na dno się puszczać. **Nurkowy, a, e,** *p.* od nurka lub nurkowania, *np.* dzwon. **Nurogęś, si,** *ż. zool.* gęś czubata, traczem zwana. **Nurt, u,** *m.* prąd wody w rzece. Wisła ma nurt bystry. **Nurtować, uję,** *s. cz. nied.* przenikać do głębi. = *fig.* zgłębiać, śledzić, dociekać. **Nursać, am, Nurzyć, rzę,** *s.cz. nied.* zanurzać, pogrążać w wodzie. = **Nursać się,** *s.z.* zanurzać się. = *fig.* pogrążać się, zatapiać się, *np.* w rozkoszach.

**Nuż,** *ps.* a oto, wnet, zaraz. Nuż w płacz, nuż w śmiech. = A nuż, a jeśli, a jeżeli może, dajmy że. A nuż umrze. A nuż nie przyjdzie.

**Nuża, y,** *ż.* znużenie. **Nużenie, a,** *n.* męczenie, mordowanie, trudzenie. **Nużyć, żę,** *s.cz. nied.* męczyć, mordować, trudzić.

**Nygus, a,** *m.* człowiek do niczego, leń, próżniak.

**Nynać,** *ob.* **Lulać.**

# O.

**O**, szesnasta litera alfabetu, czwarta samogłoska, jest otwarta; *oko*, i ściśniona: *wóz*, która we wszystkich innych przypadkach, prócz czwartego imion nieżywotnych rodzaju męzkiego, traci kreskę przed końcową twardą spółgłoską: *ogród, ogrodu; rów, rowu.* Ale ją zatrzymuje we wszystkich przypadkach przed końcową miękką spółgłoską; *król, króla; stróż, stróża*, wyjąwszy: *ból, bolu; nóż, noża.*

**O**, *w.* wyraża rozmaite wzruszenia serca, mianowicie żal, boleść, radość, zadziwienie.

**O**, *pmk.* rządzi przyp. 4 na pytanie o kogo? o co? Wszedł wilk w traktat z owcami; o co? o ich skórę. = rządzi przyp. 7 na pytanie o kim? o czem? Dosyć będzie dla nich nauki, kiedy wiedzieć będą o świetności naszej ojczyzny za Bolesława Chrobrego, o ś. Stanisławie, o waleczności Krzywoustego, o wynalezieniu żupsolnych za czasów Bolesława Wstydliwego.

**Oba, obu**, *m. n.* **Obie, obu**, *ż.* **Obadwa, Obydwa, dwóch**, *m. n.* **Obiedwie, Obydwie, dwóch**, *ż.* **Obaj, Obadwaj, Obydwaj** (tylko z imionami ludzkiemi rodzaju męzkiego), jeden i drugi, jedna i druga, jedno i drugie. Oba bracia, oba domy, oba wojska. Obie (obiedwie) siostry, ręce, nogi. Obaj królowie.

**Obaczenie, a**, *n.* widzenie, oglądanie.

**Obacznie**, *ps.* bacznie, oględnie.

**Obaczność, ści**, *ż.* baczność, oględność.

**Obaczny, a, e**, *p.* baczny, oględny.

**Obaczyć, czę**, *s. cz. dok.* zobaczyć, ujrzeć, postrzedz. Nie obaczysz Boga, grzeszniku. = **się**, *s.z.* z kim, widzieć się z kim. = **Obaczyć się**, postrzedz się w błędzie, pomiarkować się, upamiętać się. Bóg Polską karze za poddanych, ba i karać będzie, jeśli się Polaku nie obaczysz kiedy.

**Obaczyska, a**, *n. posp.* obaczenie. Do obaczyska.

**Obadwa**, *ob.* **Oba.**

**Obalać, am**, *s.cz. nied.* **Obalić, lę**, *dok.* zwalić, powalić, rozwalić, *np.* dom, drzewo, człowieka. = *fig.* wywrócić, w niwecz obrócić, *np.* rząd, państwo, czyje zamiary, dowody, system, naukę. Obalmy dziś wiarę, czyli razem świat się cały nie obali? = **Obalić się**, *s.z.* zwalić się, wywrócić się, upaść na ziemię. Co dziś stoi, jutro się obali. Na ciebie się to obali, *fig.* spadnie, zwali się. **Obalanie, Obalenie, a**, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Obaliny, lin**, *l.m.* rozwaliny, zwaliska. **Obalisko, a**, *n.* nagły upadek czego obalonego. **Obalisty, a, e**, *p.* mogący się obalić.

**Obarczać, am**, *s.cz. nied.* **Obarczyć, czę**, *dok.* ciężar komu na barki wkładać, obciążać, uciążać. Obarczony pracą, wiekiem, dziećmi, interesami, długami, grzechami. **Obarczanie, Obarczenie, a**, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Obarczyciel, a**, *m.* ten co obarcza, obciąża.

**Obartuch, a**, *m.* placek z serem.

**Obarzanek**, *ob.* **Obwarzanek.**

**Obatożyć, żę**, *s.cz. dok.* okładać batogami.

**Obawa, y**, *ż.* obawianie się. Obawa jest więcej niż niespokojność, a mniej niż bojaźń. **Obawiać się**, *s. z. nied.* zostawać w obawie. **Obawianie się**, *n.* obawa.

**Obcas, a**, *m.* (z niem.), napiętek.

**Obcęgi, ów**, *l.m.* (z niem.), kleszcze żelazne.

**Obces, Obcesem, Obcesowie, Obcesowo**, *ps.* raptem, natarczywie, *np.* rzucić się na kogo. **Obcesowy, a, e**, *p* obcesem rzucający się, raptowny natarczywy.

**Obchód, odu,** *m.* **Obchodzenie, a,** *n.* chód, chodzenie na około czego. = święcenie uroczystości. Obchód weselny, pogrzebowy, doroczny. = Obchodzenie się, sposób postępowania z kim, z czem. = Obchodzenie się bez czego, obywanie się bez czego. **Obchodzić, dzę,** *s. cz. nied.* **Obejść, dę,** *dok.* chodzić na około czego. W godzinę obszedł całe miasto. = chodząc odwiedzać, chodzić od jednego do drugiego. Obchodzić kościoły, miejsca święte. I obchodził Jezus wszystkę Galileę. Poseł Bliżbiety obszedł urzędników Porty. = Obchodzić dzień jaki, uroczystość, święto, rocznicę: święcić, weselić się uroczyście. To tak sławne zwycięztwo obchodzono we wszystkich krajach. = Obchodzić kogo, interesować. Stan tego młodzieńca żywo mnie obchodzi. = Obchodzić, obejść kogo, poruszać, dotykać. Tak go to obeszło, że aż zachorował. = się, *s. z.* czem, przestawać na czem. Obchodzi się jednym służącym. = bez czego, potrzebując czego, obywać się bez czego. Obchodzi się bez wina. Dziś ani wolność bez religii, ani religia bez wolności obejść się nie może. = z kim, postępować z kim, traktować kogo. Pan nie powinien źle się obchodzić ze sługami. = z czem, wiedzieć jak czego użyć, żeby nie zepsuć. Nie umiesz obchodzić się z zegarkiem.

**Obciąć,** *ob.* **Obcinać.**

**Obciągać, am,** *s.cz. nied.* **Obciągnąć, nę,** *dok.* ciągnąć na około czego. = rozciągając pokrywać, powlekać, nacigać, *np.* krzesła, kanapy manszestrem, perkalem. = ciągnąć na dół, *np.* suknią, żeby równo leżała. **Obciąganie, Obciągnienie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Obciążać, am,** *s.cz. nied.* **Obciążyć, ży,** *dok.* ciężaru nakładać, ładować ciężarem, *np.* wóz. = nakładać ciężary. Obciążać lud podatkami. = *fig.* przygnieść ciężarem. Obciążyć czem sumienie. Obciążać pamięć. Sen obciąża powieki. = ciężyć. Zarówno wszystkich obciąża wina naszego upadku. = przyczynić ciężaru. Obciążyć kobietę brzemieniem. **Obciążanie, Obciążenie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Obciążony, a, e,** *im.* obładowany, obarczony, *np.* łupami, długami, wiekiem, licznem potomstwem.

**Obcięcie, a,** *n.* czynność wyrażona słowem **Obciąć. Obcięty, a, e,** *im.* na około ocięty, poobcinany, *np.* drzewo. = krótko ucięty, kusy, *np.* fraczek. **Obcinać, am,** *s. cz. nied.* **Obciąć, obetnę,** *dok.* naokoło ocinać, poobcinać, *np.* gałęzie, sęki na drzewach. = ucinać, uciąć. Obciąć komu rękę, uszy. Obcinać sobie paznokcie. Kazać sobie włosy obciąć. = *fig.* zmniejszyć, uszczuplić, *np.* komu pensyą. **Obcinanie, a,** *n.* czynność wyrażona słowem **Obcinać. Obcinek, nku,** *m.* co pozostało po obcięciu.

**Obciskać, am,** *s.cz. nied.* **Obcisnąć, nę,** *dok.* ściskać na około, *np.* suknią. **Obciśle, Obcisło,** *ps.* sposobem obcisłym. **Obcisły, a, e,** *p.* ciasno przylegający do ciała (suknia).

**Obcować, uję,** *s.n. nied.* z kim, mieć z kim obcowanie, spółkować, przestawać. Dobrze czyni, kto zawsze z dobrymi obcuje. = z kobietą, spółkować cieleśnie. **Obcowanie, a,** *n.* spółkowanie, przestawanie. Świętych obcowanie, żywot niebieski błogosławionych. = z kobietą, sprawa z nią cielesna.

**Obcy, a, e,** *p.* nienależący do domu, do familii, *np.* człowiek. = nienależący do naszego kraju, cudzy, zagraniczny, *np.* kraje, państwa, narody. = nieznany. Obcem dla nas zowiemy to, o czem wyobrażenia nie mamy: obcą była niegdyś dla Słowian kradzież. **Obcyzna, y,** *ż.* wszystko co jest obcem, cudzoziemskiem.

**Obdarcie, Odarcie, a,** *n.* zdarcie czego zwierzchu, ogołocenie, obnażenie. **Obdarto, Odarto,** *ps.* w obdartem odzieniu, *np.* chodzić. **Obdartus, Odartus, a,** *m.* ten co chodzi w obdartem odzieniu. **Obdarty, Odarty, a, e,** *p.* z którego co zdarto. Drzewo z kory obdarte. Obdarty

s sukień, z majątku. = chodzący w podartem odzieniu.

**Obdarzać, am,** *s.cz. nied.* **Obdarzyć, rzę, Obdarować, uję,** *dok.* kogo czem, opatrzyć darem, udarować. Obdarzyć łaskami, dobrodziejstwy. Obdarzyć ubogiego jałmużną. Natura hojnie go obdarzyła, *fig.* obsypała darami, uposażyła. **Obdarzanie, Obdarzenie, Obdarowanie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Obdarzyciel, a,** *m.* **Obdarzycielka, l,** *ż.* ten, ta co obdarza.

**Obdukcya, yi,** *ż.* (z łac.), *praw.* oglądanie przez urzędnika sądowego protokularne ciała człowieka zeszłego śmiercią nadzwyczajną. **Obdukować, uję,** *s.cz. nied.* obdukcyą robić.

**Obdział, u,** *m.* dział między wiele osób. **Obdzielać, am,** *s.cz. nied.* **Obdzielić, lę,** *dok.* dzielić co między wiele osób, dać każdemu część z podziału na niego przypadającą. = **się,** *s.z.* dzielić się czem. **Obdzielanie, Obdzielenie, a,** *n.* dzielenie między wiele osób.

**Obdzierać, Odzierać, am,** *s.cz. nied.* **Obedrzeć, drę, Odrzeć, odrę,** *dok.* na około zdzierać, *np.* korę z drzewa, skórę z wołu, obicia ze ściany. = zdzierać, łupić. Obdzierać lud. Obedrzeć kogo z majątku. Obdzierać po drogach. = **się,** *s.z.* podrzeć suknię na sobie. Obdarliśmy się w drodze. **Obdzieranie, Odzieranie, a,** *n.* czynność słowa **Obdzierać.**

**Obec, W obec,** *ps.* i *pmk.* w obecności czyjej, przed kim. W obec świata. W obec Boga. W obec nieprzyjaciela. **Obecnie,** *ps.* w obecności, osobiście. = teraz, w chwili obecnej. **Obecność, ści,** *ż.* bytność osobista, przytomność. W obecności świadków. = chwila obecna, teraźniejszość. **Obecny, a, e,** *p.* osobiście przytomny, sam gdzie będący. Bóg jest wszędzie obecny. Obecnych nazywamy tych, którzy są świadkami jakiej czynności. = teraźniejszy. Chwila obecna. Wypadki obecne.

**Obedrzeć,** *ob.* **Obdzierać.**

**Obegnać,** *ob.* **Oblegać.**

**Obejmować, uję,** *s. cz. nied.* **Objąć, obejmę,** *dok.* imać w około obiema rękami, imając ściskać. Obejmować kogo za szyję. = ogarniać, otaczać, opasywać. Morze obejmuje ziemię. Kto wiele obejmuje, mało ściska, *przysł.* = *fig.* pojmować, pojąć. Umysł zdolny objąć wieloraką naukę. = zawierać, zamykać w sobie. Książka ta obejmuje całą naukę Platona. = brać w posiadanie, w zarząd. Jan objął po rodzicach majętność dostatnią. Objąć urząd, dowództwo nad wojskiem, rządy państwa, państwo.

**Obejrzale, Obejrzałość, Obejrzały,** *ob.* **Baczne, Ogłędnie,** i t. d. **Obejrzany, a, e,** *im.* oglądany ze wszystkich stron. **Obejrzeć,** *ob.* **Obzierać, Oglądać. Obejrzenie, a,** *n.* dokonana czynność oglądania.

**Obejść,** *ob.* **Obchodzić. Obejście, a,** *n.* chód na około, obchód. = droga którą się co obchodzi. = zabudowania gospodarskie, które gospodarz w dzień obejść powinien. = Obejście się, postępowanie z kim.

**Obelga, l,** *ż.* obelżenie, obelżywe wyrazy, zniewaga. Miotać na kogo obelgi.

**Obelgać,** *s.cz. dok.* łgarstwem oszukać kogo.

**Obelisk, u,** *m.* słup kamienny, o wierzchu kończato zakończony.

**Obelżenie, a,** *n.* znieważenie, zhańbienie, zelżenie. **Obelżyciel, a,** *m.* **Obelżycielka, i,** *ż.* ten, ta co miota obelgi. **Obelżywie,** *ps.* zelżywie. **Obelżywość, ści,** *ż.* zelżywość. **Obelżywy, a, e,** *p.* zelżywy, *np.* słowa, pismo. = haniebny, *np.* śmierć.

**Oberemek, mka,** *m.* brzemię które można dwoma ramionami objąć i nieść przed sobą. Oberemek drew.

**Oberszlyaki, Oberszlyny, ów,** *l.m.* pasek skórzany na przyszwach do podeszwy przyszyty.

**Obertas, a,** *m.* taniec wiejski w którym się na lewo obracają. = Obertasy, *posp.* obroty, tarapata.

**Oberwać,** *ob.* **Obrywać. Oberwanie, a,** *n.* urwanie, oderwanie. = poderwanie się dźwiganiem ciężaru. **Oberwaniec, ńca,** *m.* obdartus, obszarpaniec.

**Oberża**, y, *ż.* (z franc.), dom gościnny, austerya. **Oberżysta, y**, *m.* gospodarz oberży. **Oberżystka, i**, *ż.* gospodyni oberży. = żona oberżysty.

**Oberznąć**, *ob.* **Obrzynać**. **Oberznięcie, a**, *n.* rznięcie na około, uszczuplenie. **Oberznięty, a, e**, *im.* uszczuplony przez oberznięcie, *np.* pieniądz, dukat.

**Obesłać**, *ob.* **Obsyłać**. = *ob.* **Obściełać**.

**Obeszły, a, e**, *p.* otoczony, okrążony, opasany.

**Obetkać**, *ob.* **Obtykać**.

**Obetrzeć, Obcierać**, *ob.* **Ocierać**.

**Obewrzały**, a, e, *p.* na około zawrzały krwią, *np.* rana.

**Obeznanie**, a, *n.* kogo z czem, obznajomienie, ułatwienie komu poznania czego. = **się**, z czem, poznanie czego. **Obeznawać, ję**, *s.cz. nied.* **Obeznać, am**, *dok.* kogo z czem, obznajomić, ułatwić komu poznanie czego. = **się**, *s.z.* obznajamiać się z czem. Obeznał się prędko z obowiązkami swego urzędu.

**Obeźreć się**, *ob.* **Obżerać się**.

**Obficie**, *ps.* w obfitości, podostatkiem. **Obfitość, ści**, *ż.* dostatek. **Obfitować, uję**, *s.n. nied.* w co, mieć podostatkiem, opływać w co. Kraj ten obfituje w zboże, wino, zwierzynę. **Obfity, a, e**, *p.* mający czego podostatkiem, w obfitości co posiadający.

**Obgotować, uję**, *s.cz. dok.* zwierzchu tylko zagotować, *np.* mięso.

**Objąć**, *ob.* **Obejmować**.

**Obiad, u**, *m.* jedzenie południowe. *Przysł.* Łyżka po obiedzie, pomoc po niewczasie. U skąpego zawsze po obiedzie. **Objadać**, *ob.* **Objeść**. **Obiadek, dku**, *m. zdrob.* skromny obiad. **Obiadować, uję**, *s.n. nied.* jeść obiad. **Obiadowanie, a**, *n.* jedzenie obiadu. **Obiadowy, a, e**, *p.* od obiadu, *np.* pora, godzina.

**Objaśniać, am**, *s.cz. nied.* **Objaśnić, nię**, *dok. uł.* i *fig.* jaśniejszym czynić. Objaśnić świecę. = *Fig.* Objaśniać dzieło, autora. Objaśnić kogo w czem, jasno co komu wytłumaczyć, opowiedzieć. **Objaśniacz, Objaśniciel**, a, *m.* ten co objaśnia. **Objaśnianie**, a, *n.* czynność wyrażona przez słowo Objaśniać. **Objaśnicielka**, i, *ż.* ta co objaśnia. **Objaśnienie, a**, *n.* wyjaśnienie. = nota, przypisek w dziele, służące do objaśnienia.

**Objata, y**, *ż.* ślub, obletnica, mianowicie Bogu. = dar, ofiara.

**Objaw, u**, *m.* **Objawa, y**, *ż.* okazanie na jaw. **Objawiać, am**, *s.cz. nied.* **Objawić, wię**, *dok.* okazać na jaw, jawnym uczynić, wyjawić. Prawdy które Bóg objawił Kościołowi swemu. Objawić swą wolą, swe zamiary, tajemnicę. = **się**, *s.z.* jawnie się okazać, zjawić się. Jezus Chrystus objawił się apostołom. **Objawianie, a**, *n.* czynność wyrażona przez słowo Objawiać. **Objawiciel, a**, *m.* **Objawicielka, i**, *ż.* ten, ta co objawia. **Objawienie, a**, *n.* jawne okazanie, wyjawienie. Objawienie ś. Jana. Objawienie swych chęci, zamiarów, tajemnicy.

**Objazd, u**, *m.* **Objażdżka, i**, *ż.* jeżdżenie na około czego. W objazd, na około. To miasto ma pół mili w objazd. = patrol, ront, straż nocna objeżdżająca odwachy.

**Obić**, *ob.* **Obijać**. **Obiciarz, a**, *m.* ten co ściany obiciami obija. **Obicie a**, *n.* wybicie kogo. = nabicie czem na około, *np.* beczki obręczami. = to czem się ściany obijają. Obicie papierowe, płócienne, adamaszkowe.

**Obie, Obiedwie**, *ob.* **Oba**.

**Obiecać, am**, *s.cz. dok.* **Obiecywać, uję**, *ned.* co komu, czynić obietnicę, przyrzekać. Obiecujemy darowiznę, przyrzekamy dług zapłacić. Obiecywać złote góry, *ob.* **Góra**. = zapowiadać, rokować. Kalendarz obiecuje deszcz, pogodę = czynić nadzieję. Młodzieniec ten wiele obiecuje. = Obiecywać sobie co, spodziewać się czego oczekiwać. Nie tegom sobie po nim obiecywał. = **się**, *s.z.* komu przyobiecać się. Obiecał mi się na obiad. = dokąd, ślubować, ofiarować się, *np.* na odpust, do cudownego obrazu. **Obiecanie, Obiecywanie, a**, *n.* w znaczeniu słów po-

wyższych. **Obiecanka**, i, *ż.* obietnica na którą liczyć nie można.
**Objechać**, jadę, *s.cz. dok.* **Objeżdżać**, am, *nied.* jadąc okrążać, jeździć na około czego. Objechać miasto, świat. „Ja za młodu niemało świata objechałem. = jeżdżąc zwiedzać, oglądać. Objechał Francyą, Anglią, Włochy. = zjechać na bok żeby co minąć, zboczyć z drogi. Mieliśmy daleko objeżdżać. **Objechanie**, a, *n.* czynność wyrażona przez słowo **Objechać**.
**Objęcie**, a, *n. ob.* **Objętość**. = rozłożone ramiona dla objęcia kogo. Rzucić się w czyje objęcia. Umrzeć w czyich objęciach. = władza pojmowania, pojęcie. Mieć bystre objęcie. = jęcie, wzięcie w posiadanie. Objęcie majątku, urzędu, władzy, steru rządu, dowództwa nad wojskiem.
**Obiecownik**, **Obiecywacz**, a, *m.* ten co obiecuje.
**Obiedni**, a, e, *p.* obiadowy.
**Objedzony**, a, e, *im.* który się objadł, lub którego objedzono.
**Obieg**, u, *m.* bieg w około, krążenie w około czego, po czem. Obieg ziemi około słońca. Obieg krwi. Obieg pieniędzy. = bieg od jednego do drugiego, z rąk do rąk. Puścić co w obieg, *np.* pismo, pieniądz, plotkę. **Obiegać**, am, *s. cz. nied.* **Obiedz**, gę, *dok.* biegać na około, po różnych stronach, od jednego do drugiego. Obiegłem całe miasto. Dla lichej korzyści ludzie cały świat obiegają. Obiegliśmy wszystkich znajomych. **Obiegowy**, a, e, *p.* od obiegu, *np.* kapitał.
**Obielać**, am, *s.cz. nied.* **Obielić**, lę, *dok.* bielić, pobielać, *np.* ścianę. = łupić, zdejmować skórę. Obielać barana, zająca.
**Obierać**, am, *s.cz. nied.* **Obrać**, **obiorę**, *dok.* łupinę zdejmować. Obierać jabłka, gruszki, kartofle. = zbierać co z czego, *np.* owoce, gąsienice z drzewa. = Obrać kogo z czego, ogołocić przez zabranie mu czego. Obrać z majątku. Obrany z rozumu, pozbawiony rozumu. = wybierać, wybrać z pośród wielu, *np.* króla, papieża, posła na sejm. Obrać sobie stan, powołanie. = Obrać się, wybrać samego siebie, znaleźć się. Że też nikt się nie obierze, coby go mores nauczył.
**Obieralnie**, *ps.* sposobem obieralnym. **Obieralność**, ści, *ż.* prawo obierania. = prawo zostania obranym. **Obieralny**, a, e, *p.* przez obiór postanowiony, *np.* król, tron.
**Obieranie**, a, *n.* czynność słowa **Obierać**. **Obierczy**, **Obiorczy**, a, e, *p.* do obiorów należący. **Obierki**, ów, **Obierzyny**, zyn, *l.m.* co odchodzi po obraniu kuchennych roślin, owoców.
**Objeść**, jem, *s.cz. dok.* **Objadać**, am, *nied.* na około zajadać. Myszy ser, chleb objadają. = jeść co się z jakiejbądź strony nawinie. Chłopiec na wiśni siedząc, wiśnie objadał. Szarańcza objada gałęzie drzewa. = kogo, *fig.* jadając u kogo, ogołocić go ze wszystkiego. Objedli i opili nas do szczętu. = się, *s. z.* jeść do zbytku, opychać się. Nie trzeba objadać się na noc.
**Obiesić**, *ob.* **Obwiesić**.
**Obietnica**, y, *ż.* obiecanie. Dotrzymać obietnicy. = to co obiecano, rzecz obiecana. Po obietnicę na rączym koniu jechać trzeba, *przysł.*
**Objętość**, ści, *ż.* miąższość, grubość którą ciało miejsce obejmuje. Dwa ciała równej objętości. = możność objęcia, pomieszczenia w sobie, tudzież ilość mogąca się w czem pomieścić. Objętość naczynia.
**Objęty**, a, e, *im.* od **Objąć**, pomieszczony, zawarty w czem. Wszyscy tym dekretem objęci. = *fig.* pojęciem ogarniony, pojęty.
**Objeżdżać**, *ob.* **Objechać**. = i **Objeździć**, dżę, *s. cz. dok.* konia, ujeżdżać, ujeździć. **Objeżdżacz**, a, *m.* ten co konie ujeżdża. = ten co objeżdża z obowiązku dla dozoru. **Objeżdżanie**, a, *n.* jeżdżenie na około. = zwiedzanie różnych miejsc jazdą. = ujeżdżanie konia.
**Obiężenie**, a, *n.* okrążenie biegiem.
**Obieżny**, a, e, *p.* dający się obiedz. = obiegający periodycznie. Miesiąc obieżny, czas w którym księ-

żyć całe koło obiega. **Obieżykraj, Obieżyświat, a,** *m.* ten co biega po kraju, po świecie.

**Obijać, am,** *s.cz. nied.* **Obić, ję,** *dok.* bijąc otrząsać, *np.* gruszki, orzechy, kasztany. = obręczami nabijać, *np.* beczkę. = przybijać ćwiekami to czem się co powleka, pokrywa, *np.* ściany, krzesła, kufry, kanapy. = bić dla wymłócenia ziarna, *np.* len, konopie. = Obić kogo, wybić kijem, rózgą. = **się,** *s.z.* (o głosie, dźwięku), dochodzić, dolatywać. Obił się o moje uszy dźwięk muzyki. Obiło się o moje uszy, *nieos.* dało mi się słyszeć, doszło do moich uszu. **Obijak, a,** *m.* pałka którą się co obija. **Obijanie, a,** *n.* czynność słowa Obijać. Skóry niedźwiedzi morskich służą do obijania kufrów.

**Objuczać, am,** *s.cz. nied.* **Objuczyć, czę,** *dok.* jukami obciążać, nakładać juki.

**Oblać, leję,** *s.cz. dok.* **Oblewać, am,** *nied.* lać na około, ze wszystkich stron. Oblać kogo wodą. = *fig.* Oblać co krwią, łzami. = (o wodzie), otaczać, okrążać, opasywać. Wyspa którą z przodu ocean, z boków i tyłu Ren oblewa. Oblewa Wiślicę rzeka Nida. = (o rzece), płynąć, przerzynać. Przemyską ziemię oblewa rzeka San. = powlekać co czem roztopionem, *np.* woskiem, smołą, ołowiem. = **się,** *s.z.* lać, wylać co na siebie. Ostrożnie, bo się oblejesz. = potem, pocić się zbytecznie; *fig.* pracować aż do spocenia się.

**Obłączysto,** *ps.* łukowato, nakształt łuku. **Obłączystość, ści,** *ż.* łukowatość. **Obłączysty, a, e,** *p.* łukowaty, wklęsły z jednej, wypukły z drugiej strony.

**Obłąd, ędu,** *m.* błąkanie się, błąkanina. = błąd. Lud w obłędzie będący oświecić trzeba.

**Obładować, uję,** *s.cz. dok.* ładunkiem obciążyć, *np.* wóz, konia. = ładować zbytecznie, *np.* żołądek. = **się,** *s.z.* obciążyć się ładunkiem. = objeść się. sklepienie.

**Obłąk, u,** *m.* kabłąk. = *arch.* arkada,

**Obłąkać, am,** *s. cz. dok.* **Obłąkiwać, uję,** *nied.* w błąd kogo wprowadzić, na błędną drogę naprowadzić. = pomieszać umysł, obłąkanie umysłu sprawić. = **się,** *s.z.* zabłądzić. Obłąkał się w lesie. = obłąkania umysłu dostać. **Obłąkanie, a,** *n.* pomieszanie umysłu. **Obłąkany, a, e,** *p.* cierpiący pomieszanie umysłu.

**Obłąkowaty, Obłąkowaty,** *ob.* **Obłączysto,** i t. d.

**Obłam, u,** *m.* **Obłamek, mka,** *m. zdrob* obłamany kawał, kawałek. **Obłamać, mię,** *s. cz. dok.* **Obłamywać, uję,** *nied.* na około poobłamywać, *np.* gałęzie drzewa. **Obłamanie, Obłamywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Obłamować, uję,** *s. cz. dok.* obwieść łamówką, *np.* trzewik, suknią, kapelusz. **Obłamowanie, a,** *n.* obwiedzenie łamówką. = to czem obłamowano.

**Obłanie, a,** *n.* czynność słowa Oblać.

**Obłany, a, e,** *im.* zlany wodą lub innym płynem. = *myśl.* tłusty, *np.* bekas.

**Obłask, u,** *m.* blask na około rzucony.

**Obłaskawiać, am,** *s.cz. nied.* **Obłaskawić, wię,** *dok.* łaskawym czynić, ogłaskiwać, oswajać.

**Obłata, y,** *ż. praw.* wciągnienie aktu do ksiąg przy sądach ziemskich lub grodzkich.

**Obłatać, am, Oblecieć, cę,** *s.cz. dok.* **Obłatywać, uję,** *nied.* latając okrążać. Motyl obłatuje kwiaty. = latając zwiedzać. Obleciałem Mokotów, Wolę, Królikarnię. = *s. n.* opadać, osypywać się. Gzyms, tynk obłatuje. = w kawałki się rozlatywać. Suknie z niego obleciały.

**Obłatać, am,** *s.cz. dok.* wszystko połatać. = **się,** *s.z.* połatać na sobie odzienie.. = *fig.* porość w pierze na funkcyi, na urzędzie.

**Obłatować, uję,** *s.cz. dok.* wciągnąć akt do ksiąg sądowych.

**Obława, y,** *ż.* polowanie z ludźmi napędzającymi zwierza na strzelców. = ludzie użyci do takiego polowania. **Obławą, Obławem,** *ps.* tłumnie, gromadnie. **Obławnik, a,** *m.*

człowiek należący do obławy. **Obławny**, a, e, *p.* od obławy.

**Oblazić**, żę, *s.cz. nied.* **Oblezć**, lazę, *dok.* łazić z miejsca na miejsce. Oblazłem wszystkie kąty. = nałazić na co. Gąsienice oblazły drzewo. = *s. n.* kawałami złazić, łupić się, łuszczyć się. Skóra mi z rąk oblazi. = wyłazić, wypadać Włosy mi obłażą. = pełznąc, blakować. Ten kolor od słońca oblazł. **Oblazłość**, ści, *ż.* nagość po oblazłych włosach. = miejsce pozostałe po oblazłej skórze. **Oblazły**, a, e, *p.* nagi po wypadnieniu włosów, *np.* futro. = obnażony z łuszczącej się skóry, *np.* ręce, nogi.

**Oblec**, lokę, *s.cz. dok.* **Oblekać**, am, **Obleczyć**, czę, *nied.* nawlekać na siebie lub na kogo odzienie, wdziewać, odziewać. Obleczyć kogo, oblec kogo w habit. = się, *s.z.* wdziewać na się, odziewać się. Kapłani oblekli się we włosienice. = Oblec się w inną szatę, *fig.* odmienić sposób życia, postępowania. = okrywać się. Niebo oblekło się chmurami.

**Oblecieć**, *ob.* Oblatać.

**Oblieczenie**, a, *n.* wdzianie sukni na siebie lub kogo.

**Obłęd**, *ob.* Obłąd. **Obłędliwie**, **Obłędnie**; **Obłędliwość**, **Obłędność**, **Obłędliwy**, **Obłędny**, *ob.* Błędnie, i t. d.

**Oblegać**, am, *s.cz. nied.* **Obledz**, gę, *dok.* (legać, leżeć na około czego), otoczyć, opasać, *np.* twierdzę, miasto. = *fig.* trzymać jakby w oblężeniu. Wierzyciele go oblegają. **Oblegający**, a, e, *im.* = ego, *m.* ten co oblega. **Obleganie**, a, *n.* leżenie obozem na około miasta, twierdzy.

**Oblepa**, y, *ż.* **Oblepka**, i, *ż.* to czem się co oblepia. **Oblepiać**, am, *s. cz. nied.* **Oblepić**, pię, *dok.* na około lepić, *np.* gliną, woskiem.

**Oblew**, u, *m.* woda co oblewa. **Oblewać**, *ob.* Oblać.

**Obleźć**, *ob.* Oblazić.

**Oblężenie**, a, *n.* leżenie wojska na około twierdzy w celu jej zdobycia. **Oblężeniec**, ńca, *m.* ten co jest w oblężeniu. **Oblężniczy**, a, e, *p.* od oblężenia. **Oblężyciel**, a, *m.* ten co oblega.

**Obliczać**, am, *s.cz. nied.* **Obliczyć**, czę, *dok.* wszystko liczyć, obrachować *np.* dochód i rozchód, koszta, nakłady, ludność, zysk, stratę. **Obliczanie**, **Obliczenie**, a, *n.* obrachowanie.

**Oblicze**, a, *n.* lice, twarz. = obecność. W obliczu, przed obliczem, w obec kogo, przed kim. W obliczu Boga, świata, ludzi. Równość w obliczu prawa. = *fig.* powierzchnia. Oblicze ziemi, wody, morza.

**Obliczne**, *ps.* osobiście. = w obec kogo, przed kim. **Obliczność**, ści, *ż.* obecność. Działo się to w obliczności wszystkich. **Obliczny**, a, e, *p.* na obliczu będący, *np.* rana. = obecny, swoją osobą będący.

**Oblig**, u, *m.* (z łac.), zobowiązanie się na pismie zapłacenia długu. **Obligacya**, yi, *ż.* zobowiązanie się, obowiązek. = świadectwo zaciągnionego przez rząd długu. = dług wdzięczności. Mieć dla kogo wiele obligacyi. **Obligować**, uję, *s.cz. nied.* obowiązywać, prosić wkładając zarazem obowiązek.

**Oblizywać**, uję, *s.cz. nied.* **Oblizać**, żę, *dok.* **Oblizнąć**, nę, *jednot.* lizać na około czego. Oblizywać sobie palce, *fig.* mieć na co apetyt. = się, *s.z.* lizać sobie wargi. Kot, pies, najadłszy się, oblizuje się. = Oblizywać się, *fig.* mieć na co apetyt.

**Oblocić**, cę, *s.cz. dok.* błotem obryzgać

**Oblóczek**, czka, *m. zdrob.* mały obłok.

**Obloczny**, a, e, *p.* obłokami okryty, pochmurny.

**Obloczyć**, *ob.* Oblec. **Obloczyciel**, a, *m.* **Obloczycielka**, i, *ż.* ten, ta co obloczy kogo przy obloczynach. **Obloczyny**, czyn, *l.m.* uroczyste oblekanie w habit zakonny.

**Obloczysto**, *ps.* obloczno, pochmurno. **Obloczystość**, ści, *ż.* stan nieba okrytego obłokami. **Obloczysty**, a, e, *p.* pełen obłoków.

**Obłog**, u, *m.* **Obłoga**, i, *ż.* obłożenie, obsadzenie. Tabor z tyłu wałem a z przodu obłogiem wozów oto-

czony. = legowisko zwierza. = Obłogi, bagaże.

**Obłok**, u, *m.* chmura niewielka po powietrzu unosząca się. = *fig.* Wynosić pod obłoki, niezmiernie chwalić. Spaść z obłoków, zjawić się niespodzianie. **Obłokowy**, a, e, *p.* obłoczny.

**Obłomek**, mku, *m.* obłamek.

**Obłów**, owu, *m.* to co na łowach upolowano. = łup, zdobycz, korzyść. = czem się kto obłowił, mianowicie na urzędzie. **Obłowić**, wię, *s.cz. dok.* = się, *s.z.* nałowić wiele zysków, korzyści. Biorąc podatki exaktor, i siebie obłowi.

**Obłożnie**, *ps.* chorować, tak iż trzeba w łóżku leżeć. **Obłożna**, *p. ż.* choroba, na łóżko kładąca.

**Obłożyć**, *ob.* Okładać.

**Obłubieńczy**, a, e, *p.* od obłubieńca lub obłubienicy. **Obłubienica**, y, *ż.* panna młoda, narzeczona. **Obłubieniec**, úca, *m.* pan młody, przyszły małżonek.

**Obłuda**, y, *ż.* czem kto drugich łudzi, powierzchowność łudząca pozorem cnoty, hipokryzya. **Obłudnica**, y, **Obłudniczka**, i, *ż.* kobieta obłudna. **Obłudnie**, *ps.* sposobem obłudnym. **Obłudnik**, a, *m.* człowiek obłudny, hipokryt. **Obłudność**, ści, *ż.* charakter człowieku obłudnego. **Obłudny**, a, e, *p.* łudzący pozorami, fałszywy, nieszczery.

**Obłupać**, am, *s.cz. dok.* **Obłupywać**, uję, *nied.* z łupiny obierać. Obłupać korę z drzewa. **Obłupanie**, **Obłupywanie**, a, *n.* obieranie z łupiny. **Obłupić**, pię, *s.cz. dok.* łupić ze skóry, *np.* wołu, barana. **Obłupienie**, a, *n.* łupienie ze skóry.

**Obłuz**, u, *m.* (z niem.), warty, zluzowanie warty. **Obłuzować**, uję, *s. cz. dok.* zluzować wartę.

**Obły**, a, e, *p.* podługowato-okrągły, walcowaty. Łodyga obła. Dziób obły, tępy.

**Obmacać**, am, *s.cz. dok.* **Obmacywać**, uję, *nied.* macać naokoło.

**Obmarzać**, am, *s.n. nied.* **Obmarznąć**, nę, *dok.* zmarzią wodą czyli lodem naokoło się okryć. Wjadło obmarzło.

**Obmawiać**, **Obmawianie**, *ob.* **Obmówić**, **Obmowa**.

**Obmazać**, że, *s.cz. dok.* **Obmazywać**, uję, *nied.* mazać na około, *np.* mazią, dziegciem, smołą.

**Obmiatać**, **Obmieść**, *ob.* **Omiatać**.

**Obmierzić**, że, *s.cz. dok.* zupełnie co sobie lub komu zmierzić, obrzydzić. **Obmierziciel**, a, *m.* ten co chce co komu obmierzić. **Obmierzle**, *ps.* sposobem obmierzłym. **Obmierzłość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest obmierzłe. **Obmierzły**, a, e, *p.* obrzydły **Obmierznąć**, nę, *s.n. dok.* komu, stać się obmierzłym. Życie mu obmierzło.

**Obmowa**, y, *ż.* ogadywanie nieobecnego. **Obmowca**, y, *m.* ten co obmawia. **Obmówić**, wię, *s. cz. dok.* **Obmawiać**, am, *nied.* kogo, ogadywać, mówić złe o kim. **Obmowisko**, a, *n.* obmawianie, obmowa. **Obmowny**, a, e, *p.* obmawiający, *np* człowiek, język. **Obmówstwo**, a, *n.* nałóg obmawiania.

**Obmurować**, uję, *s. cz. dok.* opasać murem. **Obmurowanie**, a, *n.* opasanie murem. = mur opasujący.

**Obmyć**, ję, *s.cz. dok.* **Obmywać**, am, *nied.* myć na około, ze wszech stron, *np.* ręce, nogi, ranę, brud z ciała. = *fig.* oczyścić. Obmyć grzech. Obmyć duszę z grzechów. = się, *s.z.* myć się ze wszech stron. = Obmyć się z grzechu, *fig.* oczyścić się. **Obmycie**, **Obmywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Obmysł**, u, *m.* sposób obmyślony, obmyślenie. **Obmyślać**, am, *s.cz. nied.* **Obmyśleć**, lę, *dok.* **Obmyśliwać**, am, *częst.* przemyślać nad opatrzeniem czego, nad zapobieżeniem czemu. Obmyślać środki. Obmyśleć środek. = mieć pieczę, staranie o czem. Biada być musi tej Rzplitej, o której niezgodni z sobą radzą i obmyślają. **Obmyślanie**, **Obmyślenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Obmyśliciel**, a, *m.* ten co obmyśla, ma o czem staranie. **Obmyślnie**, *ps.* z obmysłem. **Obmyślność**, ści, *ż.* obmyślanie środków. **Obmyślny**, a, e, *p.* obmyślający środki.

**Obnażać**, am, *s.cz. nied.* **Obnażyć**, żę, *dok.* do naga odkryć, *np.* piersi, szyję, ramiona. Ubogiego odziewał, a sam siebie obnażał. = *fig.* ogołocić. Fortuna obnażyła go ze wszystkiego. = **się**, *s.z.* do naga się odkryć. **Obnażanie**, **Obnażenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Obnażyciel**, a, *m.* **Obnażycielka**, i, *ż.* ten, ta co obnaża.

**Obnosić**, szę, *s.cz. nied.* **Obnieść**, niosę, *dok.* **Obnaszać**, am, *częst.* naokoło nosić, *np.* potrawy u stołu. = nosić tu i owdzie, od jednego do drugiego. Głowę Żołkiewskiego obnosili Turcy po wszystkich ulicach. Woźny pozwy obnosi. = **się**, *s.z.* nosić się. Kazał się obnieść w lektyce po ulicach. = Obnosić się z czem, nosić co wszędzie, pokazując, zachwalając. Obnosił się wszędzie z tym towarem, ale go nigdzie nie przedał. **Obnosiciel**, a, *m.* **Obnosicielka**, i, *ż.* ten, ta co obnosi. **Obnoszenie**, **Obniesienie**, **Obnaszanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Obod**, u, *m.* okrąg u koła wozowego, bądź z jednego drzewa, bądź z kilku dzwon złożony.

**Obój**, u, *m.* (z franc.), jeden z dętych instrumentów.

**Obój**, **Oboja**, **Oboje**, *p.* oba, obie. Używa się tylko w tych wyrażeniach. Królestwo obojej Sycylii. Osoby obojej płci.

**Obojczyk**, a, *m. anat.* kość kluczowa, między mostkiem a łopatką.

**Obojczykowy**, a, e, *p.* od obojczyka.

**Oboje**, **obojga**, *n.* dwie osoby różnej płci wzięte zbiorowo.

**Obojętnie**, *ps.* z obojętnością. **Obojętnieć**, ję, *s.n. nied.* obojętnym się stawać. **Obojętność**, ści, *ż.* wahanie się między obiema stronami, niedbanie o obie strony. **Obojętny**, a, e, *p.* wahający się między obiema stronami, niedbający o obie strony, którego ani jedna ani druga strona nie obchodzi, którego nic nie obchodzi. = niezajmujący, nieinteresujący, *np.* rozmowa.

**Obojnik**, a, *m. bot.* (Cynanchum), roślina zwana także ciemiężyk.

**Oboista**, y, *m.* ten co gra na oboju.

**Obok**, *ps.* i *pmk.* rządzący przyp. 2, przy boku, tuż przy. Siedzieć obok kogo.

**Obopłciowy**, a, e, *p.* obojej płci. Kwiaty obopłciowe, *bot.* mające słupki i pręciki.

**Obopólnie**, **Obopólność**, **Obopólny**, *ob.* Zobopólnie, i t. d.

**Obór**, oru, *m.* oblór, wybór.

**Obora**, y, *ż.* stajnia dla bydła. = bydło chowane w oborze. Ma piękną oborę. **Oborny**, a, e, *p.* od obory.

**Oborać**, rzę, *s. cz. dok.* **Oborywać**, uję, *nied.* na około orać. Oborać pole już zorane. = skończyć oranie.

**Oboręczny**, a, e, *p.* wprawny do robienia obiema rękami. **Obosieczny**, a, e, *p.* siekący na obie strony, ostry na obie strony, *np.* miecz. Słowa obosieczne, *fig.* dwuznaczne. **Obostronnie**, *ps.* z obu stron, na obie strony, dla obu stron. **Obostronność**, ści, *ż.* sprzyjanie obu stronom. **Obostronny**, a, e, *p.* obu stronom służący, dogadzający.

**Obostrzać**, am, *s.cz. nied.* **Obostrzyć**, strzę, *dok.* ostrzyć na około. = *fig.* ostrzejszem uczynić, *np.* prawo, karę. = zagrozić ostrzejszem prawem, ostrzejszą karą. **Obostrzanie**, **Obostrzenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Obowiązać**, że, *s.cz. dok.* **Obowiązywać**, uję, *nied.* wkładać na kogo obowiązek. Obietnice, ugody obowiązują. = kogo sobie, wyświadczoną usługą skłaniać do obowiązku wdzięczności, wzajemności. = **się**, *s.z.* brać na siebie obowiązek. Obowiązać się na piśmie, słownie, przysięgą. **Obowiązanie**, a, *n.* włożenie na kogo obowiązku. = **się**, przyjęcie na siebie obowiązku. **Obowiązek**, zku, *m.* to do czego jesteśmy obowiązani, jako ludzie, jako chrześcianie, jako obywatele, i t. d. Obowiązki urzędu, stanu, powołania. = dług wdzięczności, pamięć wyświadczonych nam dobrodziejstw. Mieć dla kogo obowiązki, = to co ludzi obowiązuje,

co jest dla nich świętem. Zakuinać kogo na wszystkie obowiązki. = służba. Być w obowiązku. **Obowiązkowy**, a, e, *p.* tyczący się obowiązków.

**Obóz**, **obozu**, *m.* miejsce gdzie stoi wojsko pod namiotami. **Obozny**, **ego**, *m.* wyższy urzędnik wojskowy, którego obowiązkiem było zakładać obóz z rozkazu hetmana. **Obozować**, **uję**, *s. n. nied.* stać obozem. **Obozowanie**, a, *n.* stanie obozem. **Obozowisko**, a, *n.* plac na którym stoi lub stał obóz. **Obozowy**, a, e, *p.* od obozu.

**Obrąb**, **Obręb**, **ębu**, *m.* miejsce obrąbane, zasiek w lesie. = obwód, okrąg, granica. Uszczuplona w obrębach swoich Rzplita. = *fig.* zakres, sfera. Zamknąć się w obrębie swych powinności. Wykroczyć z obrębu swej władzy. **Obrąbać**, **bię**, *s.cz. dok.* **Obrąbywać**, **uję**, *nied.* rąbać na około, otaczać zrąbanemi drzewy. = się, *s. z.* otoczyć się, obwarować się zrąbanemi drzewy. **Obrąbanie**, **Obrąbywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Obrąbek**, **bka**, *m.* brzeg tkaniny zagięty i obszyty, żeby się nie strzępił. **Obrąbiać**, **am**, *s. cz. nied.* **Obrąbić**, **bię**, *dok.* obrąbkiem obszywać, *np.* chustkę. **Obrąbianie**, **Obrąbienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Obrabiać**, **am**, *s. cz. nied.* **Obrobić**, **bię**, *dok.* okrzesywać, ociosywać, *np.* kamień, marmur, drzewo. = *fig.* zrobioną już rzecz poprawiać, gładzić, doskonalić. **Obrabianie**, a, *n.* okrzesywanie. = *fig.* gładzenie, doskonalenie.

**Obrać**, *ob.* Obierać.

**Obracać**, **am**, *s.cz. nied.* **Obrocić**, **cę**, *dok.* kręcić do koła, *np.* rożen, korbę. = przewracać na różne strony, *np.* czapkę w ręku. = zwracać, kierować w jaką stronę, *np.* kroki, oręż, wzrok, myśl, mowę. = w co, zamienić, przemienić, *np.* miasto w perzynę, kraj w pustynię Obrócić co w śmiech, w żart. = na co, zamienić, dając inne przeznaczenie. Obrócono świątynie pogańskie na kościoły. Obrócił go na kucharza, na furmana. Obrócić co na publiczny użytek. = łożyć. Obracać czas, pieniądze na co. = Obracać kogo kijem, okładać, walkować. = końmi, wozem, zajechać dokąd i nazad wrócić. Temi końmi możesz pięć razy na dzień obrócić. = się, *s.z.* kręcić się. Ziemia obraca się około słońca. = zwracać się, odmieniać kierunek. Magnes obraca się jednym końcem ku północy. Wiatr obrócił się ze wschodu. = przewracać się, *np.* na oba boki, na wszystkie strony. = w co, odmienić się w co. Boś jest proch, i w proch się obrócisz. Żona Lotowa w słup soli się obróciła. = odmieniać stan, położenie, przechodzić z lepszego w gorsze. W coż się bez ciebie ci nieszczęśliwi obrócą? = do kogo, do czego, stawać twarzą do kogo, do czego. Obróć się do mnie. Obróć się do ołtarza. = *fig.* udawać się do kogo. Do kogoż się obrócę w mojem utrapieniu? = Obracać się gdzie, przebywać, mieszkać, krążyć, tulać się. Gdzie się twój brat obraca? **Obracanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Obracać.

**Obrachować**, **uję**, *s.cz. dok.* **Obrachowywać**, **uję**, *nied.* obliczać, *np.* nakłady, koszta, dochód, wydatki. = się, *s.z.* z kim, obliczyć się, żeby wiedzieć kto komu winien. = z czem, rachować ile czego kto ma. Obrachować się z dochodem; *fig.* z własnemi siłami, zdolnościami, własnem sumieniem. **Obrachowanie**, a, *n.* obliczenie. **Obrachunek**, **nku**, *m.* rachunek z czego. **Obrachunkowy**, a, e, *p.* od obrachunku. Izba obrachunkowa.

**Obrączka**, i, *ż. zdrob.* od **Obręcz**, kółko metalowe. = pierścień gładki bez kamienia. = brzeg karbowany lub gładki naokoło pieniądza. **Obrączkowaty**, a, e, *p.* podobny do obrączki. Zwierzęta obrączkowate, *zool.* robaki. **Obrączkowy**, a, e, *p.* mający nieoberżniętą obrączkę, *np.* dukat. = *ast.* i *anat.* podobny do obrączki. Zaćmienie słońca obrą-

czkowe Muszkuł obrączkowo-tarczowy. = używany na obrączki, *np.* złoto.

**Obrada**, y, *ż.* rada publiczna, narada. Obrady sejmu, parlamentu. **Obradować**, uję, *s.n. nied.* o czem, nad czem, radzić, naradzać się. **Obradowanie**, a, *n.* radzenie, naradzanie się. **Obradowy**, a, e, *p.* od obrad, *np.* izba.

**Obradzać**, am, *s.n. nied.* **Obrodzić**, dzę, *dok.* obficie wydawać owoce. Temu sady obradzają. = **Obrodzić się**, *s.z.* obficie się zrodzić. Tego roku jabłka, gruszki obrodziły się.

**Obranie**, a, *n.* wybranie. **Obrany**, a, e, *im.* wybrany. = z czego, pozbawiony czego, ogołocony z czego, *np.* z rozumu, z majątku.

**Obrastać**, am, *s.n. nied.* **Obrość**, Obrosnąć, nę, *dok.* na około porastać, zarastać mchem, pierzem, włosem. Rychłej kamień obrośnie, gdy na miejscu leży, *przysł.* **Obrastanie**, a, *n.* porastanie mchem, i t. d.

**Obraz**, u, *m.* wizerunek. Bóg stworzył człowieka na obraz i podobieństwo swoje. Twarz jest obrazem duszy, mowa jest obrazem myśli. = wyobrażenie jakiego przedmiotu w umyśle. Obraz tej osoby zawsze jest obecny w moim umyśle. = wizerunek powtórzony na powierzchni ciał mających własność odbijania promieni światła. Widzieć swój obraz w wodzie, w zwierciadle. = wizerunek malowany, malowidło, portret. Obraz olejny. Obrazy świętych. Obrazy sławnych ludzi. Obrazy przodków. = *fig.* opisanie skreślone w żywych wyrazach. Tacyt kreśli czasem wielki obraz w kilku słowach.

**Obraza**, y, *ż.* to czem się kogo obraża, obrażenie. Grzech jest obrazą Boga. Obraza prawa, wykroczenie przeciw prawu. **Obrażać**, am, *s.cz. nied.* **Obrazić**, żę, *dok.* razić, naruszyć, nadwerężyć. To cięcie, uderzenie mózg mu obraziło. = razić, *np.* oczy zbytecznym blaskiem, uszy przeraźliwym wrzaskiem. = kogo, urazić, wyrządzić obrazę. Ciężko, śmiertelnie obrazić. Obrażamy Boga myślą, mową, uczynkiem. = gwałcić, przekraczać. Obrażać przyjęte zwyczaje, skromność, przystojność. = **się**, *s. z.* urazić się, *np.* o kamień. = na kogo o co, urazić się, mieć się za obrażonego. O lada co obraża się. **Obrażanie**, **Obrażenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Obrazek**, zka, *n. zdrob.* rycina wyrażająca świętą lub świętego = Obrazki, *bot. ob.* **Aronek**.

**Obraziciel**, a, *m.* **Obrazicielka**, i, *ż.* ten, ta co obraża. **Obraźliwie**, *ps.* sposobem obraźliwym. **Obraźliwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest obraźliwe, *np.* słów czyich. = przymiot tego co się łatwo obraża. **Obraźliwy**, a, e, *p.* obrażający, *np.* żart. = łatwo się obrażający, *np.* człowiek, charakter.

**Obrazoburca**, y, *m.* ten co w wieku VIII burzył obrazy świętych. **Obrazoburski**, a, ie, *p.* od obrazoburcy. **Obrazoburstwo**, a, *n.* burzenie obrazów. **Obrazochwalca**, y, *m.* czciciel obrazów. **Obrazochwalczy**, a, e, *p.* od obrazochwalcy. **Obrazochwalstwo**, a, *n* czczenie obrazów. **Obrazować**, uję, *s. cz. nied.* mówić, pisać sposobem obrazowym. **Obrazowanie**, a, *n.* pisanie, mówienie sposobem obrazowym. **Obrazowo**, *ps.* sposobem obrazowym. **Obrazowość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest obrazowe, malowniczość. **Obrazowy**, a, e, *p.* pełen obrazów, malowniczy, *np.* styl, język, opisanie. = od obrazów. Sztuki obrazowe: malarstwo, snycerstwo.

**Obręb**, *ob.* **Obrąb**.

**Obręcz**, y, *ż.* a, *m.* obrączka związana z giętkiego drzewa, czasem żelazna, do obijania naczyń drewnianych z klepek robionych. = ozdoby giserskie opasujące w różnych miejscach armatę. = koło druciane, rogowe, na około spodnicy kobiet.

**Obrobić**, *ob.* **Obrabiać**. **Obrobienie**, a, *n.* ociosanie, okrzesanie. = *fig.* ogładzenie, wykończenie.

**Obrócenie**, a, *n.* czynność słowa **Obrócić**, *ob.* **Obracać**.

**Obrocznik**, a, *m.* będący na obroku, pobierający pensyą. = będący na obroku, płacący czynsz zamiast panszczyzny. **Obroczny**, a, e, *p* od obroku. **Obrok**, u, *m.* wyznaczona żywność codzienna, pensya zamiast żywności. Ująć komu obroku, zmniejszyć porcyą żywności. = *fig.* pokarm dla umysłu. Obrok duchowny. = owies z sieczką dla koni. = czynsz zbożem płacony.

**Obrona**, y, *i.* bronienie, *np.* fortecy, miasta, kraju, wolności, religii. = straż, opieka, piecza. Kogo Bóg ma w swej obronie, ten w złej nawie nie utonie, *przysł.* = mowa miana na czyję obronę. **Obrońca**, y, **Obrońciel**, a, *m.* **Obrońcielka**, i, *i.* ten, ta co kogo lub co broni. **Obrończy**, a, e, *p.* broniący, opiekuńczy. **Obronić**, nię, *s. cz. dok.* kogo, co od czego, obroną zasłonić. Bronilem go, ale obronić nie mogłem. = się, *s.z.* obroną się zasłonić. **Obronnie**, *ps.* broniąc się, odpierając napaść, *np.* mieć się, cofać się. **Obronność**, ści, *i.* przymiot tego co jest obronne. **Obronny**, a, e, *p.* dający się obronić, w którym można się obronić, *np.* miasto. = służący do obrony, odporny, *np.* przymierze.

**Obrość**, **Obrosnąć**, *ob.* **Obrastać**. **Obrosły**, a, e, *p. im.* zarosły, kosmaty. **Obrostnica**, y, *i. bot.* lotusowe drzewo.

**Obrót**, otu, *m.* obracanie się, krążenie naokoło czego. Obrót ziemi około słońca. = ruch, zwrot. Obrot w prawo, w lewo. Obroty wojenne, ruchy wojska, manewra, ewolucye. = *fig.* zwrot, kierunek. Rzecz bierze dobry, zły obrót. Czarnicki, co smutnym losom szczęśliwe dawał obroty. = Obroty, *fig.* kłopoty, opały. Być w obrotach. Wziąć kogo w obroty. **Obrotnie**, *ps.* sposobem obrotnym. **Obrotność**, ści, *i.* łatwość obrócenia się, poradzenia sobie w złym razie. **Obrotny**, a, e, *p.* łatwo obracający się, umiejący obrócić się, poradzić sobie, wywikłać się z trudnego położenia.

**Obrót**, **Obrota**, y, *i.* **Obrótka**, i, *i. zdrob.* obrączka rzemienna lub metalowa psu na szyi zapięta.

**Obrus**, a, *m.* płachta płócienna, którą się stół nakrywa do jedzenia. **Obrusnik**, a, *m.* tkacz obrusów.

**Obruszać**, am, *s. cz. med.* **Obruszyć**, szę, *dok.* ruszając w około z miejsca poruszyć. = *fig.* poruszać do gniewu, oburzać. = się, *s. z.* poruszyć się do gniewu, oburzyć się.

**Obrywać**, am, *s. cz. med.* **Oberwać**, rwę, *dok.* zrywać na około, *np.* owoce z drzewa, listki z kwiatów. = urwać, oderwać, *np.* komu połę. = *fig.* rwę dostać, pochwycić. Każdy chce co oberwać. = Oberwać plagi, kije, oberwać po grzbiecie, po skórze, dostać plagi, dostać po grzbiecie. = się, *s. z* osuwać się, osypywać się (o górze, ścianie murowanej). = Oberwać się, poderwać się dźwigając ciężary. **Obrywanie**, a, *n.* czynność słowa **Obrywać**. **Obrywka**, i, *i.* kawałek oberwany. = co się komu oberwało, dostało w zysku. Co urząd, to obrywka.

**Obryzgać**, am, *s.cz dok.* na około pobryzgać. **Obryzganie**, a, *n.* na około pobryzganie.

**Obrząd**, **Obrzęd**, ędu, *m.* ceremonie zachowywane w czasie nabożeństwa, lub przy jakim uroczystym obchodzie. Obrzędy kościelne. Obrzędy ślubne. **Obrządek**, dku, *m.* wyznanie religijne. Obrządek grecki, łaciński. = ceremonie przy odprawianiu nabożeństwa w jakiemkolwiek wyznaniu. Obrządki pogańskie. **Obrządkowie**, **Obrządkowo**, *ps.* podług formy przyjętej w każdym obrządku. **Obrządkowy**, a, e, *p.* właściwy obrządkowi, przyjęty w obrządku.

**Obrzazg**, u, *m.* smak kwaskowaty napoczętej fermentacyi, *np.* w winie, w piwie. = smak kwaśny w ustach zdarzający się w gorączkach i innych chorobach. **Obrzazgowaty**, **Obrzaźny**, a, e, *p.* obrzazg w sobie mający.

**Obrzedal**, a, e, *p.* trochę rzadki (zboże na pniu). **Obrzednie**, **Obrze-**

dnio, *ps.* nie bardzo gęsto. *np.* siać.

**Obrzędny, Obrzędowy**, a, e, *p.* do obrzędów należący.

**Obrzękać, Obrzękanie, Obrzękłość, Obrzękły**, *ob.* Nabrzękać, i t. d.

**Obrzesać, żę**, *s.cz. dok.* **Obrzezywać, uję**, *nied.* obrznąć, obrzynać. Obrzezać kogo na wiarę żydowską, mahometańską. = się, *s.z.* dać się obrznąć, dla przejścia na tę wiarę. **Obrzesanie, a**, *n.* obrządek obrzynania napletka u Żydów i Mahometanów nowonarodzonemu chłopcu, lub dorosłemu mężczyźnie. **Obrzesaniec, ńca**, *m.* którego obrzezano. **Obrzezek, zka**, *m.* obrzynek. = skóra pokrywająca żołądź korzenia, którą Żydzi i Mahometanie obrzezują.

**Obrzmiec, Obrzmiewać, Obrzmienie**, *ob* Nabrzmieć, i t. d.

**Obrzucać, am**, *s. cz. nied.* **Obrzucić, cę**, *dok* rzucać na co dokoła, *np.* ścianę gliną, kogo błotem.

**Obrzyd, u**, *m.* obrzydzenie. **Obrzydliwie**, *ps.* sposobem obrzydliwym. **Obrzydliwiec, wca**, *m.* człowiek wzbudzający obrzydliwość. **Obrzydliwość, ści**, *ż.* odraza od czego obrzydliwego. = i **Obrzydliwość, Obrzydność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest obrzydliwe. = uczynek obrzydliwy. Popełniać obrzydliwości. **Obrzydliwy, Obrzydły**, a, e, *p.* obrzydliwość wzbudzający. = Obrzydliwy, łatwo się brzydzący. **Obrzydzać, ę**, *s.n. dok.* komu, stać się obrzydłym. Ludziom i sobie obrzydłem. Już mi życie obrzydło. **Obrzydzać, am**, *s. cz. nied.* **Obrzydzić, dzę**, *dok.* co komu, wzbudzać w kim obrzydzenie ku czemu. = co sobie, zbrzydzić, zmierzić. **Obrzydzanie, Obrzydzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. = Obrzydzenie, obrzyd, wstręt, odraza. Mieć co w obrzydzeniu.

**Obrzynać, am**, *s. cz. nied.* **Oberznąć, nę**, *dok.* rznąć na około, uszczuplać rznięciem, *np.* pieniądze, paznokcie, nos, uszy. **Obrzynacz, a**, *m.* ten co obrzyna. **Obrzynanie, a**, *n.* czynność słowa Obrzynać.

**Obrzynek, nka**, *m.* kawałek obernięty.

**Obsaczenie, a**, *n* osaczenie, otoczenie. **Obsaczyć, czę**, *s.cz. dok.* osaczyć, otoczyć, opasać, *np.* twierdzę, miasto.

**Obsadzać, am**, *s.cz. nied.* **Obsadzić, dzę**, *dok.* sadzić naokoło czego lub wzdłuż czego, *np.* plac, drogę drzewami. **Obsadzanie, Obsadzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Obściełać, am**, *s. cz. nied.* **Obesłać, ścielę**, *dok.* słać, wyścielać w koło czego, *np.* słomą, mchem, papierem, bawełną.

**Obserwacya, yi**, *ż.* (z łac.), uważanie, postrzeganie, *np.* gwiazd. **Obserwacyjny, a, e**, *p.* służący do obserwacyi astronomicznych, *np.* szkło, luneta. = mający dar obserwowania, *np.* umysł. = obserwujący ruchy nieprzyjacielskie, *np.* korpus. **Obserwant, a**, *m.* ścisły przestrzegacz reguły, przepisów, mianowicie kościelnych. = zakonnik ściślejszej reguły ś. Franciszka, Bernardyn. **Obserwantka, Obserwatorka, i**, *ż.* ta co ściśle przestrzega reguły, przepisów. **Obserwator, a**, *m.* ten co obserwuje, postrzega, dostrzega, mianowicie fenomena przyrodzenia. **Obserwatoryum**, *n. nieod.* wieża zkąd się obserwują ciała niebieskie i ich obroty. **Obserwować, uję**, *s. cz. nied.* uważać, postrzegać, *np.* zaćmienie słońca, księżyca. = śledzić, pilnować, *np.* poruszeń wojska nieprzyjacielskiego. = przestrzegać, *np.* posty. **Obserwowanie, a**, *n.* czynność słowa Obserwować.

**Obsiać**, *ob.* Obsiewać.

**Obsiadać, am**, *s. cz. nied.* **Obsiąść, Obsieść, ędę**, *dok.* co, kogo, zasiadać, zasiąść naokoło czego, kogo. A gdy kochane obsiądą nas dzieci, jak słodko każda godzina ulecí. = kogo, *fig.* otaczać, oblegać. Obsiedli go dłużnicy. = sadowić się gdzie, zająć stanowisko. Obsiedli wzgórza, brzeg rzeki.

**Obsianie, a**, *n.* zasianie czego dokoła, *np.* klombu makiem. = ukończenie siania. **Obsiew, u, Obsiewek,**

wku, *m.* ukończony zasiew. **Obsiewać, am,** *s. cz. nied.* **Obsiać, sieję,** *dok.* siać naokoło czego, *np.* grzędę makiem. = wszystko zasiać, dokończyć siania. Obsieliśmy już żyto, pozostaje do obsiania pszenica. **Obsiewiny, win, Obsiewki, wek,** *l.m.* uczta po ukończonej siejbie.

**Obskoczyć, Obskrobać, Obskubać, Obsłonić,** *ob.* Oskoczyć, i t. d.

**Obskurant, a,** *m.* (z łac.), ten co chce przyćmić oświatę w narodzie. **Obskurantyzm, u,** *m.* usiłowanie przyćmienia oświaty w narodzie.

**Obstalować, uję,** *s. cz. dok.* zamówić sobie co naprzód, kazać sobie co zrobić na pewien czas, *np.* obiad, bóty, trzewiki. **Obstalowanie, a,** *n.* **Obstalunek, nku,** *m.* zamówienie sobie czego, polecenie zrobienia czego.

**Obstąpić,** *ob.* Obstępować.

**Obstawać, ję,** *s. n. nied.* **Obstać, nę,** *dok.* przy czem, za czem, stać mocno przy czem, nastawać na co, popierać co, bronić czego. Obstawać przy prawdzie i sprawiedliwości, za prawami ludu. = przy kim, za kim, bronić kogo, ujmować się za kim. Niegodzien, abyś za nim obstawała. **Obstawanie, a,** *n.* w znaczeniu słowa **Obstawać.**

**Obstawiać, am,** *s. cz. nied.* **Obstawić, wię,** *dok.* co czem, stawiać co naokoło czego. Obstawić dom strażą. knieję sieciami. **Obstawianie, Obstawienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Obstępować, uję,** *s. cz. nied.* **Obstąpić, pię,** *dok.* otaczać stając naokoło. Obstąpili go tedy Żydowie i rzekli mu. Obstępuje dwór w koło, i bierze go szturmem.

**Obstrukcya, yi,** *ż.* (z łac.), zatwardzenie żołądka. **Obstrukcyjny, a, e,** *p.* obstrukcyą sprawujący. = skłonny do obstrukcyi, *np.* żołądek.

**Obstrzydz, Obstrzygać,** *ob.* Ostrzydz.

**Obsychać,** *ob.* Osychać.

**Obsygillacya, yi,** *ż.* (z łac.), opieczętowanie.

**Obsyłać, am,** *s. cz. nied.* **Obesłać, szlę,** *dok.* naokoło do wszystkich posyłać. wszędzie rozsyłać. Obsyła sc-natory i wojskowe rady. = kogo czem, posłać co komu w podarunku. Zwierzyną sąsiadów, ubogich potrawami obsyła. **Obsyłanie, a,** *n.* posyłanie do wielu osób.

**Obsypać, pię,** *s. cz. dok.* **Obsypywać, uję,** *nied.* sypać naokoło czego, posypywać co. Słoń obsypując całego siebie piaskiem, od much się broni. = *fig.* sypać co na kogo, hojnie go obdarzać. Obsypać kogo łaskami, dobrodziejstwy. **Obsypanie, Obsypywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Obszar, u,** *m.* obszerna przestrzeń. = pole obszerne.

**Obszarpać, pię,** *s. cz. dok.* **Obszarpywać, uję,** *nied.* szarpiąc obrywać, obdzierać. Obszarpali na nim suknię. **Obszarpanie, Obszarpywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Obszarpaniec, ńca,** *m.* człowiek obszarpany.

**Obszernie,** *ps.* przestronnie, *np.* mieszkać. = szeroko, *np.* opisywać, opowiadać, rozwodzić się nad czem. **Obszerność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest obszerne, *np.* kraju, pola, pisma, dzieła, mieszkania. **Obszerny, a, e,** *p.* szeroki, przestronny, *np.* kraj, państwo. = szeroki, przestronny, dostatni, okolisty, *np.* płaszcz, suknia. = długi, szeroki, wiele w sobie obejmujący, *np.* list, dzieło. = rozległy, *np.* wiadomości.

**Obszlegi, ów,** *l.m.* (z niem.), wyłogi.

**Obsznurować, uję,** *s. cz. dok.* obwiązać sznurem.

**Obszyć, ję,** *s. cz. dok.* **Obszywać, am,** *nied.* szyć w okolo, lamować sznurkami, galonami, wstążkami. = szyjąc okrywać. Obszyć piłkę w skórkę. = kogo, uszyć wszystko co komu potrzeba. Obszyje cię i opierze. **Obszycie, Obszywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Obtarty, a, e,** *im.* od **Obetrzeć,** namulany, *np.* koń, noga.

**Obtulać, Obtulić,** *ob.* Otulać.

**Obtykać, Otykać, am,** *s. cz. nied.* **Obetkać, am, Obetknąć, nę,** *dok.* otaczać wtykając naokoło. Młode drzewka obtykać należy kołkami

= zatykać czem szpary. Obtykać drzwi, okna na zimę. = Obetkać żołądek, natkać, napchać, obładować.

**Obuch, a,** *m.* trzcina gruba na cal, krótka w pas człowieka od ziemi, z gałką okrągło-podługowatą, srebrną albo miedzianą, na końcu ręką trzymanym, na drugim końcu u spodu z młotkiem żelaznym, mosiężnym lub srebrnym. = grzbiet siekiery, którym jak młotem bić można. Być pod obuchem, *fig.* być pod czyją przemocą. Trzymać kogo pod obuchem, *fig.* pod zbyt surową władzą.

**Obuć,** *ob.* **Obuwać. Obucie, a,** *n.* wzucie obuwia.

**Obudowa, y,** *ż. górn.* wyłożenie drzewem wnętrza szybu, stolni lub chodnika. **Obudować, uję,** *s. cz. dok.* w koło zabudować, otoczyć budynkami.

**Obudzać, am,** *s. cz. nied.* **Obudzić, dzę,** *dok. wł.* i *fig.* budzić. = się, *s.z.* budzić się. **Obudzenie, a,** *n.* zbudzenie. **Obudziciel, a,** *m.* **Obudzicielka, i,** *ż.* ten, ta co obudza.

**Obumarcie, a,** *n.* sen do śmierci podobny, letarg. **Obumarły, a, e,** *p. np.* na pół umarły, w letargu będący. = omdlały, *np.* oczy. **Obumierać, am,** *s. n. nied.* usypiać snem do śmierci podobnym. Niektóre zwierzęta na zimę obumierają. = omdlewać, *np* z miłości, z głodu, z pragnienia, z tęsknoty. **Obumieranie, a,** *n.* stan wyrażony przez słowo **Obumierać.**

**Oburącz,** *ps.* obiema rękami. **Oburęczny,** *ob.* **Oburęczny.**

**Oburzać, am,** *s.cz. nied.* **Oburzyć, rzę,** *dok.* jakby burzę w kim wzniecać, do gniewu pobudzać. Ten postępek wszystkich na niego oburzył. = się, *s. z.* wpaść w oburzenie, unosić się gniewem. Oburzyć się na kogo, przeciw komu, na niesprawiedliwość, na okrucieństwo. **Oburzenie, a,** *n.* gwałtowne wzburzenie gniewu, gniew gwałtowny.

**Obustronnie, Obustronny,** *ob.* **Obostronnie,** i t. d.

**Obuty, a, e,** *im.* od **Obuć,** ozuty.

**Obuwać, am,** *s. cz. nied.* **Obuć, ję,** *dok.* ozuć, wdziać komu obuwie na nogi. = się, *s.z.* ozuć się. **Obuwie, a,** *n.* co się wzuwa na nogi: bóty, trzewiki, chodaki.

**Obwąchać, am,** *s. cz. dok.* **Obwąchiwać, uję,** *nied.* wąchać naokoło, wąchaniem poznawać. Psy się obwąchują.

**Obwarować, uję,** *s.cz. dok.* **Obwarowywać, uję,** *nied.* warowniami otaczać, wzmacniać, fortyfikować. = sobie co, zawarować, zastrzedz. **Obwarowanie, a,** *n.* otoczenie warowniami. = mur, szaniec, okop. = zawarowanie czego sobie.

**Obwarzać, am,** *s. cz. nied.* **Obwarzyć, rzę,** *dok.* z wierzchu tylko warzyć, obgotowywać. **Obwarzanek, nka,** *m.* **Obwarzaneczek, czka,** *m. zdrob.* ciasto w kształcie obrączki, naprzód obwarzone, potem upieczone.

**Obwiązać, żę,** *s.cz. dok.* **Obwiązywać, uję,** *nied.* naokoło związywać, *np* głowę chustką, palec szmatką. **Obwiązanie, a,** *n.* związanie naokoło = i **Obwiązka, i,** *ż.* to czem się obwiązuje.

**Obwić, Obwicie,** *ob.* **Obwijać,** i t. d.

**Obwiedzenie, a,** *n.* oprowadzenie, otoczenie, opasanie, *np.* miasta murem. **Obwiedziony, a, e,** *im.* od **Obwieść,** opasany, otoczony. Miasto obwiedzione murem. **Obwieść, wiodę,** *s.cz. dok.* **Obwodzić, dzę,** *nied.* oprowadzać. Obwiódł go naokoło miasta. = otaczać, opasywać, *np.* miasto murem.

**Obwieścić,** *ob.* **Obwieszczać.**

**Obwiesić, szę,** *s.cz. dok.* powiesić. = się, *s.z.* powiesić się. Chciał się skąpy obwiesić. **Obwieszać, am,** *s. cz. nied.* **Obwiesić, szę,** *dok.* naokoło pozawieszać. = skrzydła, uszy opuszczać. Ptaki chore obwieszają skrzydła. Koń chory obwiesza uszy. **Obwieszanie, Obwieszenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. = **Obwieszenie,** powieszenie.

**Obwieszczać, am,** *s.cz. nied.* **Obwieścić, szczę,** *dok.* wieść przynosić, do wiadomości podawać. Obwieścił mię listem o weselu córki. = ogłosić, *np.* przedaż publiczną, wyrok są-

dowy. **Obwieszczenie**, a, *n.* uwiadomienie, ogłoszenie. **Obwieszczyciel, Obwieściciel**, a, *m.* ten co obwieszcza.

**Obwieść, Obwieszenie**, *ob.* **Obwozić.**

**Obwijać, Owijać**, am, *s.cz. nied.* **Obwinąć, Owinąć, Obwić, Owić**, nę, *dok.* zawijać w co, *np.* cytryny, pomarańcze w papier. = Obwijać, w bawełnę, *fig. ob.* **Bawełna.** = okręcać czem, *np.* palec, głowę, szyję. = **się**, *s.z.* zawijać się w co. Obwinął się płaszczem. = koło czego, okręcać się. Wąż obwinął mu się koło nogi. Bluszcz obwija się koło drzewa. **Obwijacz**, a, *m. chir.* bandaż. **Obwijanie**, a, *n.* zawijanie w co, okręcanie koło czego. **Obwijka**, i, *ź.* bandaż. = *bot.* kielich.

**Obwiniać**, am, *s.cz. nied.* **Obwinić, nię**, *dok.* kogo o co, winić kogo, winę komu zadawać. = **się**, *s.z.* samego siebie winić. = jeden drugiego winić. **Obwinianie, Obwinienie**, a, *n.* zadawanie winy. **Obwiniciel**, a, *m.* **Obwinicielka**, i, *ź.* ten, ta co obwinia.

**Obwinięcie**, a, *n.* zawinięcie, i to czem się obwija.

**Obwisły**, a, e, *p.* zwisły, wiszący, zwieszony. Cycki, policzki, wargi obwisłe. Uszy, skrzydła obwisłe. **Obwisnąć**, nę, *s.n. dok.* obwisłym się stawać.

**Obwity**, a, e, *im.* od **Obwić**, obwinięty.

**Obwód, odu**, *m.* okrąg. Drzewo to ma pięć sążni obwodu. = *mat.* Obwód koła, linia krzywa w sobie zamknięta, koło określająca. Obwód wielokąta, linia łamana wielokąt obwodząca. = okrąg, powiat. **Obwódka**, i, *ź.* to czem co jest obwiedzione: szlaczek, lamówka. **Obwodnia, ni, Obwodnica, y**, *ź.* obwód. **Obwodny**, a, e, *p.* służący do obwiedzenia, *np.* mur. **Obwodowy**, a, e, *p.* od obwodu. Szkoły obwodowe. **Obwodzenie**, a, *n.* oprowadzanie. = opasywanie, otaczanie. **Obwodzić**, *ob.* **Obwieść.**

**Obwołać**, am, *s.cz. dok.* **Obwoływać**, uję, *nied.* ogłaszać, *np.* kogo królem, imperatorem. Obwołać wyrok, postanowienie. **Obwołanie, Obwoływanie**, a, *n.* ogłoszenie, ogłaszanie. **Obwoływacz**, a, *m.* ten co obwołuje.

**Obwożenie**, a, *n.* wożenie naokoło. **Obwozić, się**, *s. cz. nied.* **Obwieźć**, wiozę, *dok.* wozić naokoło, od domu do domu. Woźny obwozi po zwy.

**Oby**, *ic.* bogdaj, bogdajby, daj to Boże. Obyśmy doczekali tych czasów!

**Obyć się**, *ob.* **Obywać się.**

**Obyczaj**, u, *m.* zwyczaj powszechnie przyjęty. Dobre, złe obyczaje. Co kraj to obyczaj, *przysł.* **Obyczajnie**, *ps.* podług dobrych obyczajów. **Obyczajność, ści**, *ź.* przymiot człowieka obyczajnego. **Obyczajny**, a, e, *p.* mający dobre obyczaje. **Obyczajowy**, a, e, *p.* odnoszący się do obyczajów. Nauka obyczajowa, nauka moralna.

**Obydwa**, *ob.* **Oba.**

**Obywać się**, *s.z. nied.* **Obyć się**, *dok.* gdzie, przebywając długo w jakiem miejscu przywyknąć i osiąść. = bez czego, obchodzić się bez czego. **Obywatel**, a, *m.* (ten co się gdzie obył i osiadł), ten co w kraju swoim używa wszystkich praw cywilnych i politycznych. = *posp.* pan włoski, właściciel domu w mieście. **Obywatelka**, i, *ź.* żona obywatela. **Obywatelski**, a, ie, *p.* od obywatela. Po obywatelsku, jak przystoi na obywatela. **Obywatelskość, ści**, *ź.* **Obywatelstwo**, a, *n.* przymiot dobrego obywatela, gorliwość obywatelska, cnoty obywatelskie. = Obywatelstwo, prawo obywatelskie. = *zbior.* obywatele.

**Obżąć**, *ob.* **Obżynać.**

**Obżalować**, uję, *s.cz. dok.* obwinić, oskarżyć. **Obżalowanie**, a, *n.* obwinienie, oskarżenie.

**Obżarcie**, *ps.* żarłocznie. **Obżarcie się**, *n.* zbyteczne objedzenie się. **Obżarstwo**, a, *n.* nałóg obżerania się. **Obżarstość, ści**, *ź.* skłonność do obżerania się, przymiot osoby obżartej. **Obżartuch**, a, *m.* ten co się obżera, żarłok. **Obżarty**, a, e, *p.*

obżerający się. **Obżerać się**, *s. z. nied.* **Obżreć się**, *dok.* zbytecznie się objadać.

**Obzierać, am**, *s. cz. nied.* **Obejrzeć, rzę**, *dok.* oglądać. = **się**, *s. z.* oglądać się.

**Obżynać, am**, *s. cz. nied.* **Obżąć, obetnę**, *dok.* wszystko pożąć, skończyć żniwo. **Obżynki, nek**, *l. m.* dożynki.

**Ocalać, am**, *s. cz. nied.* **Ocalić, lę**, *dok.* w całości utrzymać, wybawić z czego złego, zachować od zguby, uratować. Ocalić życie, ojczyznę. **Ocalić się**, *s. z. dok.* **Ocaleć, ję**, *s. n. dok.* w całości się utrzymać, uchronić się od zguby. Za Nerona, ze czternastu części, na które Rzym się dzielił, cztery tylko ocalało. **Ocalenie, a**, *n.* utrzymanie w całości, wybawienie, zachowanie od zguby.

**Ocapieć, ję**, *s. n. dok.* zostać capem, zgłupieć.

**Occian, u**, *m. chem.* sól powstająca z połączenia kwasu octowego z jakąkolwiek zasadą. **Occiany, a, e**, *p.* octowy. **Occiarz, a**, *m.* octarz, ocetnik.

**Ocean, u**, *m.* (z grec.), wielkie morze ziemię oblewające. **Oceania, ii**, *ż.* piąta część świata, Australia. **Oceanowy, a, e**, *p.* od oceanu.

**Ocechować, Ocechowanie**, *ob.* Nacechować.

**Ocel, u**, *m.* bródka u podkowy.

**Ocembrować, Ocembrowanie**, *ob.* Cembrować.

**Oceniać, am**, *s. cz. nied.* **Ocenić, nię**, *dok.* cenę naznaczyć, oszacować, *np.* szkodę, dom, dobra. = oznaczać wartość czegokolwiek, *np.* dzieła, pisma. **Ocenianie, Ocenienie, a**, *n.* szacowanie, oszacowanie.

**Ocet, octu**, *m.* kwas otrzymany przez fermentacyą z wina, piwa, przez dystyllacyą z drzewa. **Octnica, y, Octniczka, i**, *ż.* naczynie na ocet. **Octnik, a**, *m.* co robi lub przedaje ocet.

**Ochapiać się**, *s. z. nied.* używa się tylko w 3 osobie l. p. Ochapia mi się co, kto. snuje mi się przed oczyma, zdaje mi się, żem kiedyś widział, znał kogo, co.

**Ochędóstwo, a**, *n.* chędogość w domu i koło osoby. **Ochędożenie, a**, *n.* oczyszczenie. **Ochędóżnie**, *ps.* chędogo. **Ochędóżność, ści**, *ż.* przymiot osoby ochędożnej. **Ochędożny, a, e**, *p.* chędogi, lubiący ochędóstwo. **Ochędożyć, ży**, *s. cz. dok.* oczyścić, mianowicie suknie, bóty, sprzęty. = **się**, *s. z.* oczyścić się.

**Ochelznać**, *ob.* **Okielznać.**

**Ochlać się**, *s. z. dok.* czego, zbytecznie czem się oblać, dużo czego wlać w gardło.

**Ochładzać**, *ob.* **Ochłodzić.**

**Ochlaniać**, *ob.* **Ochłonąć.**

**Ochlastać, am**, *s. cz. dok.* chlastając obryzgać. = **się**, *s. z.* zachlastać się.

**Ochlica, y**, *z.* cierlica do lnu, do konopi.

**Ochłoda, y**, *ż.* skutek ochłodzenia. = *fig.* ulga, pociecha, ukojenie, uśmierzenie. Jezu mój, ochłodo moja. **Ochłodnąć, nę, Ochłodnieć, ję**, *s. n. dok.* chłodnym się stać. Ochłodnąć z gniewu, *fig. ob.* **Ochłonąć.** **Ochłodny, a, e**, *p.* ochładzający, chłodzący. **Ochłodzenie, a**, *n.* sprawienie chłodu, ostudzenie. Wody nie tylko na obmycie używamy, ale i na ochłodzenie. **Ochłodzić, dzę**, *s. cz. dok.* **Ochładzać, am**, *nied.* sprawiać chłód, studzić, ostudzać. = *fig.* sprawić ulgę, cieszyć, koić, uśmierzać. **Ochłodziciel, a**, *m. fig.* ten co sprawia ulgę, pocieszyciel.

**Ochłonąć, nę**, *s. cz. dok* **Ochlaniać, am**, *nied.* w koło chłonąć, wszystko pochłaniać. Ogień ochłonął całe miasto. = *fig.* ogarnąć. Gniew go ochłonął. Bojaźń go ochłonęła. = Ochłonąć z gniewu, z przestrachu (ochłodnąć), przyjść do siebie z gniewu, z przestrachu. **Ochłonienie, a**, *n.* chłonienie wszystkiego w około. = z czego, uspokojenie się, *np.* z gniewu.

**Ochłostać, am, szczę**, *s. cz. dok.* chłostą ukarać, wychłostać.

**Ochmistra, a**, *m.* (z niem.), przełożony nad dworem, marszałek dworu. = nauczyciel domowy. **Ochmistrzować, uję**, *s. n. nied.* być nauczycielem domowym. **Ochmistrzowanie, a**, *n.* pełnienie obowiązków nauczyciela

domowego. **Ochmistrzowski**, a, ie, *p.* od ochmistrza. **Ochmistrzyna**, ni, *ż.* nauczycielka domowa.

**Ochmurzać, Ochmurzyć**, *ob.* **Zachmurzać.**

**Ochocić**, cę, *s.cz. nied.* kogo, dodawać komu ochoty. = się, *s.z.* dodawać sobie ochoty. **Ochoczo, Ochotnie, Ochotno**, *ps.* z ochotą, *np.* brać się do pracy. **Ochoczość, Ochotność**, ści, *ż.* ochocza skwapliwość. **Ochoczy**, a, e, *p.* mający do czego ochotę, z ochotą biorący się do czego. = swobodny, wesoły. Myśl ochocza. **Ochota**, y, *ż.* dobra wola, nieprzymuszona chęć. *Przysł.* Bez ochoty, niespore roboty. Dwa razy czyni, kto z ochoty. Ochota gorsza niż niewola. = Mieć ochotę do czego. Stracić ochotę. Przyszła mi ochota, bierze mnie ochota. Odpadła go ochota. Z ochotą, ochoczo. Z ochoty, z własnego popędu, dobrowolnie. = bankiet, uczta. **Ochotnik**, a, *m.* żołnierz z własnej ochoty. = podejmujący się co dokazać z własnej ochoty. Hetman na ochotnika trąbić każe. **Ochotny**, a, e, *p.* ochoczy, żwawy, rzezki. Duchci jest ochotny, ale ciało mdłe. **Ochotować, uję**, *s.n. nied.* biesiadować.

**Ochra**, y, *ż. min.* kruszec żelazny, po większej części z niedokwasu żelaza i gliny złożony, żółty lub czerwony.

**Ochraniać**, *ob.* **Ochronić.**

**Ochromić, mię**, *s. cz. dok.* chromym uczynić. Ściął czterech jednym cięciem, dziesięciu ochromił. **Ochromieć, ję**, *s. n. dok.* stać się chromym. **Ochromienie**, a, *n.* stan chromego.

**Ochrona**, y, *ż.* ochronienie. Dla ochrony bótów, chodzi boso. = miejsce ochraniające od czego, miejsce schronienia, przytułek. Znaleźć gdzie ochronę. Dom ochrony, przytułek dla dzieci ubogich rodziców. **Ochronić, nię**, *s. cz. dok.* **Ochraniać, am**, *nied.* szanując zachować, strzedz od szkody, oszczędzać. *np.* suknię, zdrowie, czas. Dopiero ochraniamy, gdy mało mamy. = od czego, chronić, bronić, zasłaniać, zabezpieczać. Bóg was ochronił od wielkiego nieszczęścia. Krowia ospa ochrania od naturalnej. Ochroniliśmy głowy wasze od miecza katowskiego. = **Ochraniać się**, *s. z. nied.* chronić się, strzedz się złego. **Ochronić się**, *s. z. dok.* uchronić się, ustrzedz się, ocaleć. **Ochroniciel**, a, *m.* **Ochronicielka**, i, *ż.* ten, ta co ochrania. **Ochronienie**, a, *n.* obronienie, zachowanie, ocalenie, zasłonienie. **Ochronnie**, *ps.* sposobem ochronnym. **Ochronny**, a, e, *p.* ochraniający, strzegący od szkody. = dający bezpieczne schronienie.

**Ochrypłość**, ści, *ż.* stan mającego chrypkę. **Ochrypły**, a, e, *p.* mający chrypkę. **Ochrypnąć, nę**, *s. n. dok.* dostać chrypki.

**Ochrzcić, czę**, *s.cz. dok.* dać chrzest.

**Ochwacić, cę**, *s.cz. dok.* nabawić konia ochwatu. = się, *s. z.* dostać ochwatu. **Ochwat**, u, *m.* choroba końska, stężenie nóg z zapaleniem kopyt, a czasem i piersi. **Ochwatny**, a, e, *p.* ochwacony, chory na ochwat.

**Ochybiać, am**, *s.cz. nied.* **Ochybić, bię**, *dok.* chybiać, omyłać, zawodzić. Nadzieja go ochybiła. **Ochybnie**, *ps.* chybnie, mylnie. **Ochybność, ści**, *ż.* chybność, mylność. **Ochybny**, a, e, *p.* chybić mogący, omylny, zawodny.

**Ochynąć się**, *s.z. dok.* zanurzyć się. *np.* kilka razy w wodzie. = zkąd, z czego, wybrnąć, wyrwać się, wydobyć się. Albo się ochynie z razu tego ojczyzna, albo wiecznie zginie.

**Ociąć, ocinę**, *s cz. dok.* **Ocinać, am**, *nied. ob.* **Obcinać.** = osiec rózgą, ochłostać. = Ociąć kogo, *fig.* okpić, oszukać.

**Ociągać, am**, *s. cz. nied.* **Ociągnąć, nę**, *dok. ob.* **Obciągać.** = **Ociągać się**, *s. z.* (zamiast postępować naprzód, w tył się ciągnąć), nieochoczo brać się do czego, wahać się, zwlekać, odkładać na potem. Wódz ociągał się z wydaniem bitwy. **Ociąganie się**, *n.* wahanie się, odkładanie na potem.

**Ociekać, am**, *s.n. nied.* **Ociec, Ocie-**

**knąć, nę,** *dok.* ściekać ze wszystkich stron. Woda ociekała powoli. = oblać się ciekącym płynem. Krwią ociekły. = cieknąć z części opuchłej. Gdy już koniowi noga ze spiecenia ociekać zacznie. **Ociekanie,** a, *n.* ściekanie z około czego. **Ociekłość, ści,** *ż.* padanie się skóry z nabrzmiałością na tylnem zgięciu kolan końskich u nóg przednich, i na przedniej stronie nóg zadnich, z ostrupieniem, z którego wilgoć ocieka.

**Ocielić się,** *s.z. dok.* urodzić cielę.

**Ociemniały,** a, e, *im.* oślepły. **Ociemnieć, ję,** *s.n. dok.* oślepnąć. **Ociemnienie,** a, *n.* oślepnienie.

**Ocieniać, am,** *s.cz. nied.* **Ocienić, nię,** *dok.* cieniem osłaniać. Lipa ocieniała jego chatę. **Ocienienie,** a, *n.* osłonienie cieniem.

**Ociepiać, am,** *s.cz. nied.* **Ocieplić, lę,** *dok.* ogrzewać. Słońce ociepla wodę. Wiosna ociepliła powietrze. = **się,** *s.z.* ogrzewać się. Powietrze się ociepliło. **Ocieplanie, Ocieplenie,** a, *n.* ogrzewanie, ogrzanie.

**Ocierać, am,** *s.cz. nied.* **Otrzeć, otrę,** *dok.* naokoło wycierać co wilgotne, brudne, *np.* pot, czoło, twarz, ręce, nogi. = z czego, trąc, wycierając oczyszczać, *np.* z kurzu, z potu, z pleśni. = tarciem zdzierać skórę, namulać. Koń otarł sobie kark, nogę. = **się,** *s.z.* wycierać sobie jaką część ciała. = ścierać się, zacierać się. Pozłota z naczynia ociera się. = Ocierać się o kogo, *fig.* obcować, przestawać z kim. Ocierał się o wszystkie znaczne osoby owego czasu. = o co, docierać do jakiego miejsca. Już nieprzyjaciel ocierał się o mury stolicy. Nieraz łodzie Kozaków ocierały się o mury Carogrodu. **Ocieranie,** a, *n.* czynność słowa Ocierać.

**Ocierniać, am,** *s. cz. nied.* **Ociernić, nię,** *dok.* otoczyć, opasać ciernim, płotem ciernowym.

**Ociężale,** *ps.* ociężałym sposobem. **Ociężałość, ści,** *ż.* ciężkość do ruchu, do pracy, pochodząca z choroby, starości lub lenistwa. **Ociężały,** a, e, *p.* ciężki do ruchu, do pracy Na kim zbytnia tusza, wiek podeszły, słabość jakowa, ten jest ociężały. **Ociężeć, ję,** *s.n. dok.* stać się ciężkim, ociężałym.

**Ociinać,** *ob.* **Obcinać, Ocinek, nka,** *m.* pień ściętego drzewa. = gałąź odcięta.

**Ociosywać, uję,** *s. cz. nied.* **Ociosać, szę,** *dok.* ciosaniem naokoło gładzić, okrzesywać, *np.* drzewo, kamień. = Ociosać kogo, *fig.* ogładzić, okrzesać.

**Ocknąć się,** *s.z. dok.* obudzić się ze snu. **Ocknienie, się,** *n.* obudzenie się.

**Octarka,** i, *ż* ta co robi lub przedaje ocet. **Octarnia, Octownia, ni,** *ż.* miejsce gdzie się robi ocet. **Octarz, Octownik,** a, *m.* ten co robi lub przedaje ocet. **Octowany,** a, e, *p.* przyprawiony octem. **Octówka,** i, *ż* robaczek w occie wylęgły. **Octowy,** a, e, *p.* kwasny jak ocet, *np.* smak. = od octu, *np.* butelka. = ocet w sobie mający, *np.* kwas.

**Ocucać, am,** *s.cz. nied.* **Ocucić, cę,** *dok.* kogo, czucie wzbudzić w tym co zemdlał. = obudzić ze snu, z uspienia, z odrętwienia. = **się,** *s.z.* budzić się ze snu, przychodzić do siebie z omdlenia, odrętwienia. **Ocucanie, Ocucenie,** a, *n.* budzenie, obudzanie, obudzenie.

**Ocukrować, uję,** *s. cz. dok.* cukrem osłodzić. = *fig.* łagodnemi wyrazami osłodzić.

**Ociwiczyć, czę,** *s.cz. dok.* wyćwiczyć, ochłostać.

**Ocyganić, nię,** *s.cz. dok.* okpić, oszukać.

**Ocyrklować, uję,** *s.cz. dok.* cyrklem określić.

**Oczarować, uję,** *s. cz. dok.* czarami złego nabawić, urzec. = *fig.* zachwycić. Oczarowała go swoją pięknością. **Oczarowanie,** a, *n.* urzeczenie. = *fig.* zachwycenie.

**Oczasty,** a, e, *p.* jakby oczami okryty, *np.* ogon pawia. = dziurkowaty, *np.* ser.

**Oczekiwać, uję,** *s.cz. nied.* kogo, czego, czekać, wyglądać, spodziewać się. Oczekujemy gości, listów, wiadomości. **Oczekiwanie,** a, *n.* spodziewanie się, nadzieja. Zi-

ścić, zawieść, omylić oczekiwanie.

**Oczepiać, am**, *s.cz. nied.* **Oczepić, pię**, *dok.* pozaczepiać naokoło. = wkładać czepiec na pannę młodą. **Oczepiny, pin**, *l.m.* ceremonia wkładania czepca na pannę młodą.

**Oczeret, u**, *m.* na Rusi i na Litwie nazwisko trzciny pospolitej.

**Oczerniać, am**, *s.cz. nied.* **Oczernić, nię**, *dok.* poczernić. = *fig.* czernić, rzucić na kogo czernidło. **Oczernianie, Oczernienie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Oczesać, szę**, *s.cz. dok.* **Oczesywać, uję**, *nied.* czesaniem oczyszczać, *np.* len, konopie.

**Oczęta, ąt**, *l.m. zdrob.* piękne, maleńkie oczy. **Oczko, a**, *n. zdrob.* maleńkie oko. = *bot.* pączek z którego się liść lub owoc rozwija. = dziurka w serze, w plastrze miodu. = płatek tłustości pływający po rosole. = dziurka w ulu, przez którą pszczoły wlażą i wylażą. = dziurka w sicci, w pończoszce. **Oczkować, uję**, *s.cz. nied.* szczepić w oczka, to jest pączki odjęte z korą od płonki wtykać pod korę gałęzi, którą chcemy mieć zaszczepioną. **Oczkowanie, a**, *n.* szczepienie w oczka. **Oczkowaty, a, e**, *p.* pełen oczek. Sól oczkowata, perłą czyli kwiatem soli zwana. **Oczkowe, go**, *n.* podatek od ulów, gdy ich jest więcej niż dziesięć. **Oczny, a, e**, *p.* od oczu, *np.* dołek, nerw, płyn. **Oczodół, dołu**, *m. anat.* dołek oczny. **Oczy, oczu**, *l.m.* od **Oko.**

**Oczynszować, uję**, *s.cz. dok.* ustanowić czynsz z gruntu, osadzić chłopa na czynszu, przenieść z pańszczyzny na czynsz. **Oczynszowanie, a**, *n.* czynność słowa **Oczynszować.**

**Oczyska**, *l.m. zgrub.* duże, wypukłe oczy.

**Oczyszczać, am**, *s.cz. nied.* **Oczyścić, szczę**, *dok.* czyścić w około *np.* z kurzu, z brudu. = wszelkie nieczystości oddzielać. = *fig.* uwolnić od czego złego. Oczyścić dobra z długów, kraj ze złodziei, ze zbójców. Grzech oczyszczony zostaje przez pokutę. = **się**, *s.z.* ochędożyć się. = czyścić się. Złoto oczyszcza się w tyglu. = *fig.* uwolnić się od zarzutu, uniewinnić się. **Oczyszczanie, Oczyszczenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. Oczyszczenie P. Maryi, święto zwane gromnice.

**Oczytać się**, *s.z. dok.* nabyć wiadomości przez czytanie. **Oczytanie, a**, *n.* wiadomości nabyte przez czytanie. **Oczytany, a, e**, *p.* który nabył wiadomości przez czytanie.

**Oczywiście**, *ps.* sposobem oczywistym, *np.* okazać co, dowieść czego. **Oczywistość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest oczywiste. **Oczywisty, a, e**, *p.* w oczy bijący, jasny, jawny, widoczny, *np.* prawda, dowód, fałsz, błąd. = naoczny, *np.* świadek.

**Od**, *pmk.* rządzi przyp. 2, i znaczy punkt od którego się przestrzeń, ruch, rachuba czasu zaczyna. Filozofowie śmieją upewniać, jakowa księżyca od ziemi, gwiazd od księżyca, od gwiazd do słońca odległość. Od stworzenia świata do potopu. A za nami zawsze nędza od wsi do wsi nas popędza. = początek, pochodzenie. Grecy wzięli religią od Traków, Frygów i Egipcyan, astronomią i geometryą od Chaldejczyków i Indyan. = oddalenie, odłączenie. Położono za warunek Leszkowi, ażeby oddalił od siebie Goworka. Wielka Brytania oczywiście jest oderwana od brzegów Francyi, Irlandya oderwana od Anglii. = przeznaczenie, użytek na jaki co służy. Łyżeczka od kawy. Lekarstwo od febry, od bolu zębów. Sukna od święta, od polowania. = skutek sprawiony przez przyczynę zewnętrzną. Ogorzał od słońca. Chwieje się od wiatru. Od pierwszej kuli zginął. = w lokucyach biernych przed imieniem sprawcy, tudzież przy słowach niejakich dla wskazania przyczyny wyrażonej przez te słowa czynności. Od rozbójników zabity. Ochrypł od gadania. = po stopniu wyższym. Piotr mędrszy od Jakuba.

**Oda, y,** *ż.* (z grec.), pieśń liryczna na cześć czyję napisana.

**Odąć,** *ob.* **Odymać.**

**Odarniać, am,** *s.cz. nied.* **Odarnić, nię,** *dok.* darnią naokoło okładać. **Odarnianie, Odarnienie, a,** *n.* okładanie, obłożenie darnią.

**Odarty,** *ob.* **Obdarty.**

**Odbić, ję,** *s.cz. dok.* **Odbijać, am,** *nied.* biciem odpychać, odpierać, odpędzać. Odbić piłkę, pocisk, cios. = bijąc odzyskać. Odbić łupy, jeńców. = bijąc wysadzić, otworzyć, oderwać. Odbić drzwi, beczkę, zamek. = biciem odłączyć część od całości. Odbić kawał lodu, soli, cukru. = odsyłać rzucone na się światło, głos, ciepło. Księżyc odbija światło słoneczne. Skały odbijają głos. Blacha żelazna w kominku odbija ciepło. = w drukarni, tłoczyć, odciskać. Tego dzieła odbito sto exemplarzy. = *s.n.* oddalać się od brzegu, odpływać. Odbił okręt od brzegu. = wyraźniej się malować. Ten tulipan dobrze odbija na tym hafcie. = **się,** *s.z.* odskakiwać. Piłka odbija się od ściany. = (o świetle, cieple, głosie), łamać się. Promienie zachodzącego słońca odbijają się o kopuły kościoła. = Odbić się od stada, odłączyć się. = odgrywać się, wetować przegraną. Przegrał naprzód znaczną summę, ale się potem odbił. = Odbijać się (o pokarmach, gdy po jedzeniu ich smak bije z żołądka do ust). Czosnek mi się odbija, **Odbicie, a,** *n.* w znaczeniach słowa **Odbić.**

**Odbiegać, am,** *s.n. nied.* **Odbiedz, Odbieżeć, gnę,** *dok.* biegiem oddalić się. Pasterz odbiegł od trzody. = *s.cz.* kogo, czego, opuścić, zostawić, porzucić. Odbiegną ich inni Germani, jak świeżo Uzypetowie odbiegli. Granic i zamków budownych odbieżał. Odbiegło go szczęście, męztwo. = zbaczać, oddalać się od przedmiotu, od materyi. = uchylać się. Nie odbiegam od tego, ale nim na to przystanę, pozwól mi się namyślić. **Odbieganie, a,** *n.* w znaczeniu słowa **Odbiegać.**

**Odbiegły, Odbieżany, a, e,** *p.* opuszczony, porzucony.

**Odbierać, am,** *s. cz. nied.* **Odebrać, odbiorę,** *dok.* brać od kogo co mu się dało. Odebrałem od niego należącą mi summę. Odebrać syna ze szkół, córkę z klasztoru. = odjąć, wydrzeć. Odebrać komu lub sobie życie, honor kobiecie. Odebrać rozum. Kogo zgubić chce szczęście, rozum mu odbiera. = odzyskać co straconego. Odebrać miasto, most z rąk nieprzyjaciela. = (od dającego), otrzymywać, zyskiwać. Odebrać list, podarunek, oklaski, pieniądze, zapłatę, nagrodę. Odebrać co od natury. = (o babie), przyjmować. Odbierać dzieci. **Odbieralnik, a,** *m. chem.* naczynie odbierające płyny z innego naczynia. **Odbieranie, a,** *n.* w znaczeniach słowa **Odbierać.**

**Odbieżenie, a,** *n.* opuszczenie, porzucenie.

**Odbijać,** *ob.* **Odbić.** **Odbijacz, a,** *m.* ten co piłkę odbija. **Odbijanie, a,** *n.* w znaczeniach słowa **Odbijać.** **Odbitka, i,** *ż.* podskok kuli armatniej odbitej o ziemię. Strzelać na odbitkę. **Odbity, a, e,** *im.* słowa **Odbić.**

**Odbolały, a, e,** *p.* odrętwiały od długiego bolenia, nieczuły na ból. **Odboleć, ję,** *s.n. dok.* stracić czucie przez długie bolenie.

**Odbrzękać, am,** *s.n. nied.* **Odbrzęknąć, nę,** *dok.* odbijać brzęk. **Odbrzmiewać, am,** *s.n. nied.* **Odbrzmieć, mię,** *dok.* odbijać, powtarzać brzmienie.

**Odbudować, uję,** *s.cz. dok.* drugi raz wybudować co podupadło, zgorzało, zburzone zostało. Miasto znowu się odbudowało. **Odbudowanie, a,** *n.* wybudowanie na nowo.

**Odbyć, będę,** *s.cz. dok.* **Odbywać, am,** *nied.* pełnić, sprawować, odprawiać, *np.* powinności swego stanu, nauki, nowicyat, obrady, nabożeństwo. = kończyć, załatwiać, *np.* sprawy, interesa. = pozbyć się. Odbądź go, niech sobie idzie. = **się,** *s.z.* odprawiać się, dziać się. Czy wiemy jak się odbywa trawienie? Odbywają się obrady, nabo-

żeństwo, wesele. Śluby twe i moje w dniu jednym odbyć się mają. **Odbycie, Odbywanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Odbyt**, u, *m.* zbycie towarów. Sklep ten ma wielki odbyt. Jest odbyt na ten towar. **Odbytność**, ści, *ż.* łatwość zbycia. **Odbytny**, a, e, *p.* łatwy do zbycia. **Odbytowy**, a, e, *p.* od odbytu.

**Odcedzać**, am, *s.cz. nied.* **Odcedzić**, dzę, *dok.* oddzielać przez cedzenie części stałe od płynnych. **Odcedzanie, Odcedzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odcharkać**, nę, *s.cz. dok.* **Odchark'wać, uję**, *nied.* charkając wyrzucać z piersi flegmę.

**Odchęcać**, am, *s.cz. nied.* **Odchęcić**, cę, *dok.* kogo od czego, odjąć chęć komu, zniechęcić. **Odchęcanie, Odchęcenie**, a, *n.* zniechęcanie, zniechęcenie.

**Odchędożyć**, ę, *s.cz. dok.* wychędożyć co zaśniedziałego, zardzewiałego.

**Odchód**, odu, *m.* strata przez odejście, ubycie. Odchód bydła. = odchodzenie, odpływanie. Dać wodzie odchód. = co niepotrzebnego lub szkodliwego z ciała odchodzi. Uryna jest jednym z odchodów zwierzęcych. **Odchodowy**, a, e, *p.* od odchodu. Kiszka odchodowa. Otwór odchodowy. **Odchodzenie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Odchodzić**, dzę, *s.n. nied.* **Odejść**, dę, *dok.* idąc oddalić się. Wszyscy odchodzą. = zejść ze świata. Odszedł na lepszy żywot z tego świata. = zdychać, padać. Bydło odchodzi. = wychodzić. Robaki z niego odchodzą. = odjechać. Poczta odeszła. = Odchodzić od rozumu, od zmysłów, od przytomności, od siebie, *fig.* tracić rozum, przytomność. = odpływać, wypływać. Woda tym otworem ze stawu odchodzi. Odeszło z niego wiele żółci. = *s. cz.* opuścić, porzucić. Czemu odchodzisz biedną dziewczynę? = Odchodzić co, chodzeniem odrobić.

**Odchorować, uję**, *s.cz.* i *n. dok.* co, za co, przypłacić chorobą. Każdy człowiek (za) wykroczenia przeciw zdrowiu odchorować musi.

**Odchować**, am, *s.cz. dok.* **Odchowywać, uję**, *nied.* wychowywać z małego do należytego wieku. Nie ta tylko jest matka, która rodzi dziatki, ale ta jest większa, która odchowuje.

**Odchwalać**, am, *s.cz. nied.* **Odchwalić, lę**, *dok.* nawzajem kogo chwalić. = **Odchwalić się**, *s.z.* nachwalić się. Nie mogli się odchwalić tej potrawy, jego dobroci, jej piękności.

**Odchylać**, am, *s.cz. nied.* **Odchylić, lę**, *dok.* uchylić, odgarnąć, *np.* gałęzie, zasłonę. = **się**, *s.z.* uchylić się, oddalić się. Odchyliło się serce Salomona od Jehowy.

**Odciąć**, *ob.* **Odcinać.**

**Odciągać**, am, *s.cz. nied.* **Odciągnąć**, nę, *dok.* ciągnąc oddalać. = kogo od czego, od kogo, odwracać, odrywać. Chcą mnie od ciebie odciągnąć złośliwi. = *aryt.* odejmować. = *chem.* odłączać, oddzielać. = *s. n.* odchodzić, odejść. Odciągnąć z wojskiem. **Odciąganie**, a, *n. aryt.* odejmowanie. = *chem.* odłączanie, oddzielanie.

**Odcięcie**, a, *n.* oddzielenie cięciem, *np.* ręki, nogi, gałęzi. = *fig.* odłączenie od kupy, przecięcie drogi do powrotu. Odcięcie nieprzyjaciela.

**Odcierać**, am, *s.cz. nied.* **Odetrzeć, trę**, *dok.* tarciem odchędożyć, *np.* napis na metalu, na kamieniu. = tarciem ocucić tego co zemdlał.

**Odcierpieć, pię**, *s.cz.* i *n. dok.* co, za co, przypłacić cierpieniem, przycierpieć.

**Odcięty**, a, e, *im.* od słowa **Odciąć**, cięciem oddzielony. Odcięta noga, ręka. = Nieprzyjaciel odcięty, *fig.* mający przeciętą do powrotu drogę. = oddzielony, odłączony. Przez stratę Prus królewskich była Polska odcięta od morza. **Odcinać**, am, *s.cz. nied.* **Odciąć, odetnę**, *dok.* cięciem oddzielić, *np.* rękę, nogę. = Odciąć nieprzyjaciela, *fig.* przeciąć mu drogę do powrotu = odłączyć, oddzielić, wyłączyć. Odciąć kogo

od społeczności wiernych. = się, *s.z.* bronić się cięciem. Zrzucony z konia, pieszo się Niemcom odcinał. = bronić się zębami. Wilk odcina się chartom. = bronić się słowy, odpierać zaczepkę. Jan Piotrowi tęgo docina, ale i Piotr niezle mu się odcina. **Odcinek, nka**, *m.* część odcięta. = *mat.* Odcinek koła, część koła zawarta między łukiem a jego cięciwą. Odcinek kuli, część kuli odcięta przez płaszczyznę.

**Odcisk**, u, *m.* znak pieczęci odciśniony na laku, wosku. = twardość na nodze od ciśnienia obuwia, nagniotek. **Odciskać, am**, *s.cz. nied.* **Odcisnąć, nę**, *dok.* robić wizerunek tego czem się przyciska. Odciskać pieczęć, numizmat na wosku. = sprawić twardość ciśnieniem. Odcisnąć sobie nogę. = *ob.* **Odrzucać.** **Odciskanie, Odciśnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odcumować, uję**, *s.cz. dok.* odwiązać cumę od pala.

**Odczarować, uję**, *s.cz. dok.* odczynić czary. = *fig.* wyprowadzić z ułudzenia, z omamienia.

**Odczepiać, am**, *s.cz. nied.* **Odczepić, pię**, *dok.* odjąć, odpiąć co było przyczepione. = **się**, *s.z.* odpiąć się, odwiązać się. Wstążka się odczepiła. = Odczepić się od kogo, przyczepiwszy się do kogo dać mu pokój. Idźże ty sobie, odczep się odemnie.

**Odczęstować, uję**, *s.cz. dok.* wzajemnie częstować.

**Odczytać, am**, *s.cz. dok.* **Odczytywać, uję**, *nied.* i *częst.* czytać od początku do końca. Weź księgę i odczytaj dzieje zeszłych wieków. = powtórnie czytać, powtarzać czytanie. Całego Plutarcha czytać i odczytywać lubimy. = Niemódz się czego odczytać, nie módz się nasycić czytaniem. **Odczytanie**, a, *n.* przeczytanie od początku do końca. **Odczytywanie**, a, *n.* częste czytanie.

**Oddać**, *ob.* **Oddawać.**

**Oddal, i, ł.** W oddali, w oddaleniu.

**Oddalać, am**, *s.cz. nied.* **Oddalić, lę**, *dok. ul.* i *fig.* dalej odsuwać. Oddalić kogo od obowiązku, od urzędu. Oddalić od siebie złe myśli, podejrzenie. = odprawić. Oddalić służącego. = **się**, *s.z.* dalej się odsunąć, odejść, odjechać. Oddalić się z domu, z kraju. = usunąć się, uchylić się. Oddalić się ze służby, od obowiązku. = zboczyć. Oddalić się od przedmiotu, od założenia. **Oddalanie, Oddalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. = Oddalenie, oddal, odległość. Widać w oddaleniu zwaliska zamku, miasta. Żyć w oddaleniu od świata.

**Oddanie**, a, *n.* czynność słowa **Oddać.**

**Oddarcie**, a, *n.* czynność słowa **Oddrzeć.**

**Oddarować, uję**, *s.cz. dok.* oddać dar za dar. **Oddarowanie**, a, *n.* oddanie daru za dar. **Oddarunek, nku**, *m.* podarunek za podarunek.

**Oddarty**, a, e, *im.* słowa **Oddrzeć**, darciem oddzielony.

**Oddawać, ję**, *s.cz. nied.* **Oddać, am**, *dok.* wracać co kto dał. Nie biorz czego oddać nie możesz. Oddać komu wet za wet. Oddawać wizyty. = nagradzać, wetować. Oddawać dobre za złe, złe za dobre. = dawać do rąk, wręczać. Oddać komu list. Upominki jej od pana młodego oddano. = dać pod dozór, na naukę. Oddać córkę do klasztoru, syna do szkół, do rzemiosła. = dawać co komu należy. Oddawać cześć, pochwałę, sprawiedliwość, dzięki, świadectwo prawdzie. = dać co komu na zawsze, ofiarować. Oddać serce, rękę. = polecać, poruczać. Honor Polaków Bogu oddaję. = wyrażać. Ten wyraz nie dobrze twą myśl oddaje. = zwracać przez wymioty. Chory co zje, wszystko oddaje. = **się**, *s.z.* dawać siebie, swoję osobę. Oddać się komu zupełnie. = poświęcać się. Oddać się nauce języków, historyi, filozofii. = polecać się. Oddaję się łasce pańskiej. = poddawać się. Oddać się rozkoszom, namiętnościom, rozpaczy, żałowi. **Oddawanie**, a, *n.* czynność słowa **Oddawać.** **Oddawca, y**, *m.* ten co oddaje. Oddawca listu.

**Oddech**, u, *m.* oddychanie. Oddech lekki, ciężki, prędki. = *fig.* wytchnienie, odetchnienie. Pracować bez oddechu. = powietrze z płuc wypuszczone. Oddech cuchnący, zaraźliwy. = luft, dziura w podkopach dla krążenia powietrza. **Oddechowy**, a, e, *p.* do oddychania służący. Kanał oddechowy. **Oddychać**, am, *s.n. nied.* **Odetchnąć**, nę, *dok.* wciągać do płuc powietrze i napowrót je wypuszczać. = Odetchnąć, *fig.* wytchnąć, odpocząć. = Oddychać czem, *fig.* tchnąć czem, *np.* nienawiścią, zemstą, miłością. = Oddychać, *fig.* żyć. Dla Polski i dla męża Barbara oddycha. **Oddychalny**, a, e, *p.* którym można oddychać, *np.* gaz. **Oddychanie**, a, *n.* wciąganie i wydychanie powietrza.

**Oddział**, u, *m.* część oddzielona od całości. Oddział wojska. **Oddzielać**, am, *s.cz. nied.* **Oddzielić**, lę, *dok.* odłączyć. = się, *s.z.* odłączyć się. **Oddzielanie**, **Oddzielenie**, a, *n.* odłączanie, odłączenie. **Oddzielnie**, *ps.* w oddzieleniu, odrębnie, osobno. **Oddzielnopłciowy**, a, e, *p. bot.* roślina, mająca organa płciowe odosobnione. **Oddzielność**, ści, *ż.* stan tego co jest oddzielne. **Oddzielny**, a, e, *p.* odrębny, osobny.

**Oddzierać**, am, *s.cz. nied.* **Oddrzeć**, drę, *dok.* drąc oderwać, *np.* kawał poły, papieru. **Oddzieranie**, a, *n.* czynność słowa **Oddzierać**.

**Oddźwięk**, u, *m.* dźwięk odbity.

**Odebrać**, **Odebranie**, *ob.* **Odbierać**.

**Odechcieć się**, *s.z. dok. nieos.* stracić chęć, niechcieć już czego się wprzód chciało. Odechciało mu się jechać do Paryża.

**Odęcie**, a, *n.* nadęcie, nabrzmiałość.

**Odegnać**, *ob.* **Odganiać**. **Odegnanie**, a, *n.* odpędzenie.

**Odegrać**, am, *s. cz. dok.* **Odegrywać**, **Odgrywać**, am, *nied.* i = się, *s.z.* odzyskiwać przez grę co się przegrało. Odegrałem com był przegrał. Odegrałem się. = Odegrać rolę, skończyć granie roli. = Odgrywać rolę, *fig.* udawać jaką osobę. **Odegrana**, ej, *ż.* to co się odegrało.

**Odegranie**, a, *n.* czynność słowa **Odegrać**.

**Odejmować**, nję, *s. cz. nied.* **Odjąć**, **odejmę**, *dok.* zdejmować, zdjąć co przyłożonego, *np.* plaster, kataplazmę. = co komu, odebrać. Pan dał, Pan odjął. Podporę starości naszej odjąłeś. Odjąć komu urząd, władzę, dowództwo. Odjąć rozum, nadzieję, życie. Odejmować sen, chęć, ochotę. Od gęby sobie odejmować. Mowę mu odjęło. = *aryt.* odciągać liczbę mniejszą od większej. **Odejmowanie**, a, *n.* czynność słowa **Odejmować**. = *aryt.* odciąganie.

**Odejść**, *ob.* **Odchodzić**. **Odejście**, a, *n.* czynność słowa **Odejść**.

**Odelga**, i, *ż.* zelżenie mrozu, odwilż.

**Odelgnąć**, nie, **Odelżeć**, ży, *s.n. dok. nieos.* lżejszym się stawać, odwilgnąć.

**Odemknąć**, *ob.* **Odmykać**.

**Odepchnąć**, *ob.* **Odpychać**. **Odepchnienie**, a, *n.* pchnieniem odtrącenie.

**Odeprzeć**, *ob.* **Odpierać**.

**Odeprzeć**, ję, *s.n. dok.* przejąć odstawać, odklejać się.

**Oderwa**, y, *ż.* kawał oderwany.

**wać**, *ob.* **Odrywać**. **Oderwanie**, a, *n.* rwaniem oddzielenie, odłączenie, i inne znaczenia słowa **Oderwać**. = *fil.* myślenie abstrakcyjne, myśl oderwana, abstrakcya. = *ps.* sposobem oderwanym, abstrakcyjnie. **Oderwaniec**, ńca, *m.* ten co się oderwał od sekty, wiary. **Oderwany**, a, e, *im.* słowa **Oderwać**, rwaniem odłączony. = *fil.* abstrakcyjny. Wyobrażenia oderwane: cnota, wieczność, i t. p. **Oderwisko**, a, *n.* urwisko.

**Oderznąć**, *ob.* **Odrznąć**.

**Odesłać**, *ob.* **Odsyłać**. **Odesłanie**, a, *n.* zwrócenie przez posłańca lub odprawienie osoby.

**Odetchnąć**, *ob.* **Oddychać**. **Odetchnienie**, a, *n.* wypuszczenie tchu z piersi. = *fig.* wytchnienie, odpoczynek.

**Odetkać**, **Odetknąć**, *ob.* **Odtykać**.

**Odętość**, ści, *ż.* odęcie. **Odęty**, a, e, *p.* obrzękły, nabrzmiały, opuchły.

**Odet.reć**, *ol.* **Odcierać**.

**Odezwa, y,** *ż.* publiczne odezwanie się do wojska, do narodu, do sejmu. **Odezwać się,** *ob.* **Odzywać się,**

**Odfarbować, uję,** *s.cz. dok.* odmienić farbę, na nowo ufarbować.

**Odfukiwać, uję,** *s.n. nied.* **Odfukać, am, Odfuknąć, nę,** *dok.* nawzajem fukać, fukaniem na fukanie odpowiadać.

**Odgadnąć, nę,** *s.cz. dok.* **Odgadywać, uję,** *nied.* zgadnąć, zgadywać. **Odgadnienie, Odgadywanie, a,** *n.* zgadnienie, zgadywanie.

**Odgadywać, uję,** *s.n. nied.* zuchwale odpowiadać, zwłaszcza starszemu. **Odgadywanie, a,** *n.* zuchwałe odpowiadanie.

**Odganiać, am,** *s.cz. nied.* **Odgonić, Odeganć, gonię,** *dok.* odpędzać, odpędzić.

**Odgarnąć, nę,** *s.cz. dok.* **Odgarniać, am,** *nied.* na bok garnąć, odsuwać, *np.* żar od garnka, włosy z czoła, gałęzie.

**Odgięcie, a,** *n.* nagięcie w przeciwną stronę. **Odginać, am,** *s.cz. nied.* **Odgiąć, odegnę,** *dok.* nagiąć w przeciwną stronę, wyprostować co było zgięte.

**Odgłos, u,** *m.* głos odbity, echo. = głos, huk rozlegający się. Odgłos trąb, bębnów, dział, grzmotu. = *fig.* wieść, pogłoska. **Odgłośny, a, e,** *p.* który głos odbija.

**Odgnić, ję,** *s. n. dok.* odpaść przez zgnicie. Nos mu odgnił. **Odgnicie, a,** *n.* odpadnienie przez gnicie.

**Odgotować, uję,** *s.cz. dok.* należycie ugotować.

**Odgradzać, am.** *s.cz. nied.* **Odgrodzić, dzę,** *dok.* grodząc odłączyć, oddzielić. = odgraniczać. = **się,** *s. z.* oddzielić się zagrodą, *np.* od sąsiada.

**Odgraniczać, am,** *s.cz. nied.* **Odgraniczyć, czę,** *dok.* oddzielać granicą, stanowić granicę. Karpaty odgraniczają Polskę od Węgier. **Odgraniczenie, a,** *n.* oddzielenie granicą. = granica.

**Odgrażać, am,** *s.n. nied.* **Odgrozić, żę,** *dok.* nawzajem grożącemu grozić. Groził Rzymianie, odgroził im Annibal. = **się,** *s.z.* grozić, czynić pogróżki. **Odgrażanie (się), Odgrożenie (się), a,** *n.* wzajemne pogrożenie.

**Odgrodzenie, a,** *n.* oddzielenie zagrodą. = płot odgradzający.

**Odgrom, u,** *m.* odgromienie chcącego pogromić. **Odgromić, mię,** *s.cz. dok.* odeprzeć chcącego pogromić. **Odgromienie, a,** *n.* odparcie z pogromem.

**Odgryzać, am,** *s.cz. nied.* **Odgryźć, zę,** *dok.* gryząc oderwać. = **się,** *s.z.* uwolnić się z uwięzi przegryzieniem jej. Pies, co stał na uwięzi, odgryzł się i uciekł. = *wł* i *fig.* odcinać się, odciąć się. Nie mógł pies odgryźć się wilkowi. Kto się odgryźć umie, ten się nie boi napaści. **Odgryzanie, Odgryzienie, a,** *n.* odrywanie, oderwanie zębami. Zęby są potrzebne żołnierzowi do odgryzania ładunków. **Odgryzek, zka,** *m.* kawałek odgryziony.

**Odgrzać, eję,** *s. cz. dok.* **Odgrzewać, am,** *nied.* ogrzać, przygrzać co zastygło. **Odgrzanie, Odgrzewanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Odgrzebać, bię,** *s.cz. dok.* **Odgrzebywać, uję,** *nied.* odkopać, wydobyć co było zagrzebane, *np.* umarłego, posąg starożytny. = *fig.* odświeżać dawne rzeczy, wskrzeszać co zginęło, co przepadło. Starej Polski odgrzebywać nikt nie myśli. **Odgrzebanie, Odgrzebywanie, a,** *n.* odkopanie, odkopywanie.

**Odgurtować, uję,** *s. cz. dok.* konia, odpiąć gurt czyli popręg koniowi.

**Odgwoździć, dzę,** *s.cz. dok.* wyjąć z zapału działa gwóźdź wbity dla uczynienia go niezdatnem do użycia. **Odgwoździenie, a,** *n.* wyjęcie gwoździa z zapału działa.

**Odjąć,** *ob.* **Odejmować.**

**Odjadać, am,** *s.cz. nied.* **Odjeść, jem,** *dok.* odgryzać, odgryźć. Kot złapanej myszy głowę naprzód odjada. = jeść u kogo za pożyczone lub dane mu naprzód pieniądze. = kogo, jedząc z kim, jeść za dwóch, za siebie i za niego. = **się,** *s.z. wł.* i *fig.* odgryzać się, odcinać się. = Nie módz odjeść się czego, niemódz nasycić się, znajdując co bardzo smacznem.

**Odjazd**, u, *m.* odjechanie. **Odjazdowy**, a, e, *p.* od odjazdu. **Odjechać**, **jadę**, *s.n. dok.* **Odjeżdżać**, am, *nied.* wyjechać, wyjeżdżać. A kiedy odjeżdżasz, bądźże zdrów. = *s. cz.* kogo, co, opuścić, porzucić przez odjechanie. Dla niego ojca, męża odjechała. **Odjechanie**, a, *n.* odjazd.

**Odjęcie**, a, *n.* czynność słowa **Odjąć**. **Odjemny**, a, e, *p. mat.* i *fiz. ob.* **Ujemny**.

**Odjeść**, *ob.* **Odjadać**.

**Odjezdne**, go, *n.* chwila odjazdu, wyjezdne. = podarunek dany odjeżdżając. Dać co komu na odjezdne.

**Odjeżdżać**, *ob.* **Odjechać**. **Odjeżdżanie**, a, *n.* wyjeżdżanie.

**Odkąd**, *ps.* od czasu jak, od kiedy. Odkąd jestem na świecie. Odkąd? od jakiego czasu?

**Odkadzać**, am, *s.n. nied.* **Odkadzić**, dzę, *dok.* nawzajem komu kadzić.

**Odkaraskać się**, *s. z. dok.* od kogo, odczepić się.

**Odkarmiać**, am, *s.cz. nied.* **Odkarmić**, **mię**, *dok.* do pewnego czasu karmić, dziecię od piersi odłączyć. = karmić chudego póki się nie upasie, *np.* wołu, konia.

**Odkąsać**, **Odkąsić**, szę, *s.cz. dok.* **Odkąsywać**, **uję**, *nied.* oderwać, odjąć kąsając. = nawzajem ukąsić. = **się**, *s.z.* bronić się kąsając tego co ukąsił.

**Odkaszlnąć**, nę, *s.n. dok.* kaszlnąć przed zaczęciem dyskursu. Trzy kroć odkaszlnął, nim zaczął przemowę.

**Odkaz**, u, *m.* przekaz, zapis. = i **Odkaska**, i, *ż.* odgrażanie się. **Odkasać**, **śę**, *s.cz. dok.* **Odkasywać**, uję, *nied.* co komu, przekazać, zapisać testamentem. = **Odkasywać się**, *s.z.* odgrażać się. **Odkasanie**, **Odkazywanie**, a, *n.* **Odkasywanie się**, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Odkasiciel**, a, *m.* **Odkasicielka**, i, *ż.* ten, ta co odkazuje.

**Odkichnąć**, nę, *s.n. dok.* kichnąć, = odpowiedzieć kichającemu kichnieniem.

**Odkiełznać**, am, *s.cz. dok.* wyjąć koniowi kiełzno z pyska.

**Odkipieć**, ję, *s.n. dok.* przestać kipieć. = kipiąc odłączyć się, *np.* mięso od kości.

**Odkisać**, am, *s.n. nied.* **Odkisnąć**, nę, *dok.* dostatecznie ukisnąć, przestać kisnąć.

**Odkiwać**, am, **Odkiwać**, am, **Odkiwać**, ję, *s.n. dok.* odpowiedzieć kiwaniem. Za ukłony odkiwała głową.

**Odkląć**, *ob.* **Odklinać**.

**Odkład**, u, *m.* odłożenie na inny czas. = gałąź bez odcięcia od pnia utkwiona w ziemię dla puszczenia korzeni. **Odkładać**, am, *s.cz. nied.* **Odłożyć**, żę, *dok.* kłaść na bok, na stronę. = oddzielać na przyszły użytek z pensyi, z dochodu. = zostawiać dopełnienie czego na inny czas. Odkładać ode dnia do dnia. Co możesz dziś zrobić, nie odkładaj na jutro. **Odkładacz**, a, *m.* ten co odkłada na potem. **Odkładanie**, a, *n.* czynność słowa **Odkładać**. = utkwienie w ziemię nieodciętej od pnia latorośli, aby puściła korzenie i stała się drzewem, *ob.* **Kabłąkowanie**. **Odkładnica**, y, *ż.* deska przy pługu odkładająca na bok skibę odkrojoną lemieszem.

**Odklęcie**, *ob.* **Odklinanie**.

**Odklejać**, am, *s.cz. nied.* **Odkleić**, ję, *dok.* co było sklejonego lub przyklejonego oderwać. = **się**, *s.z.* rozkleić się.

**Odklepać**, plę, *s.cz. dok.* klepiąc wyprostować, *np.* kosę. = dokończyć klepania. = Odklepać pacierz, *fig.* odmówić prędko i bez zastanowienia.

**Odklinać**, am, *s.n. nied.* **Odklnąć**, **odeklnę**, *dok.* komu, klęciem na klęcie odpowiedzieć. On mu klnie, a ten mu odklina. = *s.cz.* znieść klątwę, uwolnić od klątwy.

**Odkłon**, u, *m.* wzajemny ukłon. **Odkłonić się**, *s. z. dok.* komu, oddać ukłon za ukłon.

**Odkopać**, plę, *s.cz. dok.* **Odkopywać**, uję, *nied.* wydobyć co było zakopane lub przywalone ziemią. Odkopano szczątki Herkulanu. **Odkopanie**, **Odkopywanie**, a, *n.* wydobycie, wydobywanie tego co było zakopane.

**Odkosić**, szę, *s.cz. dok.* odciąć kosą

= odbyć kosbę lub odpłacić koszeniem.

**Odkować, Odkuję**, *s. cz. dok.* kując ukształcić. = odjąć co było przykute, rozkuć.

**Odkradać, am**, *s. cz. nied.*. **Odkraść, dnę**, *dok.* ukraść co nam ukradziono.

**Odkrapiać, am**, *s.cz. nied.* **Odkropić, pię**, *dok.* odpędzić kropiąc święconą wodą.

**Odkrawać, am**, *s.cz. nied.* **Odkroić, ję**, *dok.* krając oddzielić, *np.* kawał chleba, sukna, skóry. **Odkrawek, wka**, *m.* kawałek odkrojony.

**Odkręcać, am**, *s.cz. med.* **Odkręcić, cę**, *dok.* kręcić w przeciwną stronę, kręconego co odwijać. = kręcąc odłamać, oderwać. **Odkręcanie, Odkręcenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Odkreślać, am**, *s.cz. nied.* **Odkreślić, lę**, *dok.* kreśląc odznaczyć, odgraniczyć.

**Odkryć, ję**, *s.cz. dok.* **Odkrywać, am**, *med.* odsłonić zakryte, zdjąć przykrycie. Odkryć głowę, garnek, półmisek. = *fig.* objawić co było zakryte, nieznane. Kolumb odkrył Nowy Świat. Harvey odkrył cyrkulacyą krwi. Odkryć co komu, objawić co skrytego, tajemnego. = **się**, *s.z.* zrzucić z siebie nakrycie. Kiedy się w nocy pocisz, nie odkrywaj się. = komu, *fig.* wyjawić mu co skrytego, wynurzyć się przed nim. **Odkrycie, a**, *n.* odsłonienie tego co było przykryte, nakryte. = objawienie tego co było, ale przed nami ukryte. Odkrycie Ameryki. = wydanie, wyjawienie, *np.* spisku. **Odkrycie, Odkryto**, *ps.* odkrytym sposobem, jawnie, otwarcie. **Odkrytość, ści**, *ż.* stan tego co jest odkryte. = *fig.* otwartość. **Odkryty, a, e**, *im.* słowa **Odkryć**, z którego zdjęto przykrycie. = objawiony. = niezakryty, otwarty, *np.* kraj. = *fig.* nieskryty, otwarty.

**Odkrząkować, nę**, *s. n. dok.* krząknąć po wypiciu lub przed rozpoczęciem dyskursu.

**Odkrzywiać, am**, *s.cz. nied.* **Odkrzywić, wię**, *do* . co krzywego wyprostować.

**Odkuć**, *ob.* **Odkować. Odkucie, a**, *n.* rozkucie.

**Odkup, u**, *m.* odkupienie. **Odkupić, pię**, *dok.* **Odkupywać, uję**, *med.* kupować od tego który od nas kupił. Sprzedałem mu był konia, alem go odkupił. = okupować, wykupować, *np.* niewolników. = wybawić, wyzwolić. Chrystus odkupił ród ludzki krwią swoją. **Odkupiciel, a**, *m.* ten co odkupuje. = wybawiciel, oswobodziciel. Pan nasz odkupiciel Jezus Chrystus. **Odkupicielka, i**, *ż.* ta co odkupuje. = wybawicielka, oswobodzicielka. **Odkupienie, a**, *n.* kupienie od tego który od nas kupił. = wykupienie z niewoli. = wybawienie, oswobodzenie. **Odkupny, a, e**, *p.* mogący być odkupionym.

**Odkwaszać, am**, *s.cz. nied.* **Odkwasić, szę**, *dok. chem.* pozbawić związek chemiczny kwasorodu. **Odkwaszanie, Odkwaszenie, a**, *n.* pozbawienie kwasorodu.

**Odkwitać, am**, *s.n. nied.* **Odkwitnąć, nę**, *dok. wł.* i *fig.* po raz drugi kwitnąć. Nogietek odkwita co miesiąc. W tobie ród dzielnych Sieniawczyków odkwitł. **Odkwitanie, Odkwitnienie, a**, *n.* powtórne kwitnienie.

**Odlać**, *ob.* **Odlewać. Odlanie, a**, *n.* czynność słowa **Odlać.**

**Odłączać, am**, *s. cz. nied.* **Odłączyć, czę**, *dok.* oddzielić co było złączone, *np.* kąkol od zboża, kozły od owiec. = dziecko od piersi, odsadzić od piersi. = **się**, *s.z.* oddzielić się, *np.* od kupy, od stada, od towarzystwa. **Odłączanie, Odłączenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Odłącznie**, *ps.* oddzielnie. **Odłączność, ści**, *ż.* oddzielność. **Odłączny, a, e**, *p.* będący w odłączeniu, oddzielny.

**Odlajać, ję**, *s.n. dok.* komu, łajać za łajanie, nawzajem łajać. **Odłajanie, a**, *n.* wzajemne łajanie.

**Odłam, u**, *m.* kawał odłamany. **Odłamać, mię**, *s. cz. dok.* **Odłamywać, uję**, *med.* łamiąc oddzielić, *np.* gałąź **Odłamanie, Odłamywanie, a**, *n.*

czynność słów powyższych. **Odlamek, mka**, *m.* część odlamana.
**Odlatać, am, Odlatywać, uję**, *s.n. nied.* **Odlecieć, cę**, *dok.* oddalić się lotem. Niektóre ptaki odlatują na zimę do cieplejszych krajów.
**Odlazić, żę**, *s.n. nied.* **Odleść, lazę**, *dok.* łażąc oddalić się.
**Odlegle**, *ps.* daleko, w znacznej odległości. **Odległość, ści**, *ż.* przestrzeń między dwoma punktami, *np.* ziemi od słońca. **Odległy, a, e**, *p.* daleki, oddalony, *np.* kraj. = dawny, dawno upłyniony, *np.* czas.
**Odlepiać, am**, *s.cz. nied.* **Odlepić, pię**, *dok.* odjąć co było przylepione lub zlepione. = **się**, *s.z.* odkleić się. Obicie odlepiło się.
**Odlew, Na odlew**, *ps.* z lewej strony, *np.* uderzyć.
**Odlew, u**, *m.* odlanie się. Wylew i odlew morza. = odlanie z kruszcu, z gipsu. Odlew posągu, armaty. **Odlewać, am**, *s.cz. nied.* **Odlać, leję**, *dok.* zlać, ulać, wylać część płynu. = moczyć, szczać. = Odlewać zemdlałego, cucić lejąc nań wodę. = lać w formę roztopiony kruszec, gips, żeby otrzymać odlew tejże postaci. **Odlewacz, a**, *m.* ten co odlewa z kruszcu, wosku, gipsu, giser. **Odlewanie, a**, *n.* w znaczeniu słowa **Odlewać**. **Odlewany, a, e**, *im.* lany z kruszcu. = massywny, niedęty. = (o plagach), tęgi, mocny. Dać komu 25 odlewanych (batów, bizunów). **Odlewisko, a**, *n.* miejsce gdzie się zebrały wody z morza odlane.
**Odleżeć, żę**, *s.cz. dok.* wyleżeć swój czas. = leżąc odpokutować. = sobie co, leżąc nadwerężyć, *np.* bok, krzyże, żebra. = **się**, *s.z.* (o owocach), uleżeć się. = (o gruntach), odłogiem leżąc wypocząć.
**Odliczać, am**, *s.cz. nied.* **Odliczyć, czę**, *dok.* licząc oddzielić, *np.* sto złotych z worka. = odtrącić, potrącić, *np.* z zasług, z pensyi. = wyliczyć ile trzeba, *np.* pewną summę, pewną ilość batogów. **Odliczanie, Odliczenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.
**Odliga, i**, *ż.* odliga.
**Odług, ogu**, *m.* pole leżące bez uprawy. = *fig.* zaniedbanie, zaniechanie. **Odłogować, uję**, *s.n. nied.* leżeć odłogiem. **Odłogowanie, a**, *n.* leżenie odłogiem. **Odłogowy, a, e**, *p.* od odłogu.
**Odłom, Odłomać, Odłomek**, *ob.* **Odłam**, i t. d.
**Odlot, u**, *m.* odlecenie. Pełno jaskółek w Senegalu w siedm lub osm dni po ich odlocie z Europy.
**Odłożenie, a**, *n.* czynność słowa **Odłożyć**, *ob.* **Odkładać**.
**Odludek, dka**, *m.* ten co stroni od ludzi. **Odludkostwo, a**, *n.* stronienie od ludzi. **Odludna, ni**, *ż.* miejsce odludne. **Odludnie**, *ps.* daleko od ludzi. **Odludność, ści**, *ż.* oddalenie od ludzi **Odludny, a, e**, *p.* daleki od ludzi, *np.* miejsce, życie. = stroniący od ludzi.
**Odłupać, pię**, *s.cz. dok.* **Odłupywać, uję**, *nied.* łupaniem oddzielić, oderwać. **Odłupek, pka**, *m.* kamień odłupany.
**Odlutować, uję**, *s.cz dok.* zlutowane rozłączyć. = **się**, *s.z.* rozłączyć się po puszczeniu lutu.
**Odłużać, am**, *s.cz. nied.* **Odłużyć, żę**, *dok.* obciążyć długami, *np.* dobra, majątek. **Odłużanie, Odłużenie, a**, *n.* obciążanie, obciążenie długami.
**Odmach, u**, *m.* machnienie dla odbicia zamachu. **Odmachnąć, nę**, *s. n. dok.* odbić zamach przeciwnem machnieniem, lub nawzajem machnąć.
**Odmakać, am**, *s. n. nied.* **Odmoknąć, nę**, *dok.* przez namoczenie odmiękać, odmiąknąć.
**Odmalować, uję**, *s.cz. dok.* wymalować. = *fig.* malowniczo opisać, opowiedzieć. **Odmalowanie, a**, *n.* wymalowanie. = *fig.* malowniczo opisanie, opowiedzenie.
**Odmarszczać, am**, *s.cz. nied.* **Odmarszczyć, czę**, *dok.* gładzić marszczki.
**Odmarzać, am**, *s.n. nied.* **Odmarznąć, nę**, *dok.* z przemrożenia odpadać, odpaść. Nos mu odmarzł. Rogi jeleniowi odmarzają.
**Odmawiać, am**, *s.cz. nied.* **Odmówić, wię**, *dok.* często mówić, powtarzać, *np.* pacierz. różaniec. = kogo, na-

mawiać do opuszczenia służby, obowiązku. Odmówić służącego. Odmówił Oktawian wojska Lepidowi. = co komu, wymawiać się niemożnością zadosyć uczynienia prośbie, żądaniu. Czego żąda mąż, odmawiać tego nie powinna żona. Odmawiać sobie, zabraniać sobie czego. Wszystkiego sobie odmawia. Niczego sobie nie odmawia. **Odmawianie**, a, *n.* czynność słowa **Odmawiać**.

**Odmęt**, u, *m.* mętna woda. = *fig.* chaos, zamęt, zamieszanie. Odmęt spraw, interesów, sprzecznych zdań.

**Odmiał**, u, *m.* mielizna.

**Odmiana**, y, *ż.* zmiana, przemiana. = znak odmienny, pręga, plama odmiennego koloru. Koń z odmianą na czole, na nogach. = *gram.* odmienianie zakończenia wyrazów. Odmiana rzeczowników przez liczby przypadki, słów przez tryby, czasy, osoby i liczby. = *hist. nat.* różnica między zwierzętami, roślinami, kamieniami tego samego gatunku.

**Odmiar**, u, *m.* miara za miarę, wet za wet, odpłata.

**Odmiatać**, am, *s.cz. nied.* **Odmieść**, miotę, *dok.* zamiatając oddalać, odsuwać. = *fig.* odrzucać, odpychać. Nie odmiatajże mnie od swej oblicznosci.

**Odmiękać**, am, *s.n. nied.* **Odmiąknąć**, nę, *dok.* miękkim się stawać, mianowicie w namoczeniu. **Odmiękanie, Odmiąknienie**, a, *n.* stawanie się miękkim. **Odmiękczać**, am, *s. cz. nied.* **Odmiękczyć**, czę, *dok.* miękkim czynić. **Odmiękczanie, Odmiękczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odmieniać**, am, *s.cz. nied.* **Odmienić**, nię, *dok.* zmienić, przemienić, *np.* mieszkanie, suknią, koszulę, talerze u stołu. Odmienić życie, religią, zdanie, postępowanie. Stan odmienić, ożenić się lub pójść za mąż. Życzę, abyś bardzo w młodym wieku stanu nie odmieniała. = *gram.* wyrażać różne względy przez odmianę zakończenia. = się, *s.z.* zmieniać się, przemieniać się. Czasy się odmieniają, z czasami i ludzie. Ja się w miłości mojej nie odmienię. = *gram.* przybierać odmienne zakończenia. Słowo odmienia się przez tryby, czasy, osoby i liczby, a polskie w czasach przeszłych i przez rodzaje. **Odmieniacz**, a, *m.* ten co odmienia. **Odmienialny**, a, e, *p.* mogący być odmienionym. **Odmienianie, Odmienienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Odmieniec, nica**, *m.* zmiennik. **Odmiennie**, *ps.* odmiennymi sposobem. **Odmienność, ści**, *ż.* zmienność, niestateczność, *np.* losu, fortuny. **Odmienny**, a, e, *p.* zmienny, niestateczny. = różny, inny. = *gram.* Część mowy odmienna, odmieniająca zakończenie.

**Odmierzać**, am, *s.cz. nied.* **Odmierzyć**, rzę, *dok.* namierzyć ile potrzeba, *np.* sto korcy zboża, pięć łokci sukna. = oddać nawzajem, odpłacić. Jaką miarą mierzycie, taką wam odmierzone będzie. **Odmierzanie, Odmierzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odmieść**, *ob.* **Odmiatać**.

**Odmieszkać**, am, *s.n. nied.* mieszkać przez pewien czas, lub za pożyczone komu pieniądze.

**Odmigęba**, y, *m.* ten co ma odętą gębę.

**Odmładzać**, am, *s.cz. nied.* **Odmłodzić**, dzę, *dok.* młodym czynić, młodość wracać. = się, *s.z.* stawać się młodym. Zewsząd radość, zewsząd pienie, odmładza się przyrodzenie. **Odmładzanie, Odmłodzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Odmłodek, dka**, *m.* **Odmłodź, dzi**, *ż.* odmłodniała latorośl. **Odmłodniały**, a, e, *p.* który się odmłodził. **Odmłodnieć**, ję, *s n. dok.* odmłodzić się. **Odmłodnienie**, a, *n.* odmłodzenie się. **Odmłodziciel**, a, *m.* ten co odmłodził.

**Odmoczyć**, czę, *s.cz. dok.* **Odmaczać**, am, *nied.* mocząc odmiękczyć. = kropiąc odświeżyć. Deszcz odmoczył ziemię. **Odmoknąć**, *ob.* **Odmakać**.

**Odmotać**, am, *s.cz. dok.* rozplątać co zamotanego, *np.* nici.

**Odmowa**, y, *z.* odmówienie prozby, żądania. **Odmowic**, *ob* **Odmawiac**. **Odmówienie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Odmówić** **Odmownie**, *ps.* sposobem odmownym, *np* odpowiedziec. **Odmowny**, a, e, *p.* zawierający odmówienie, *np.* odpowiedz.

**Odmrażać**, am, *s.cz. nied.* **Odmrozic**, się, *dok* uszkodzic jaki członek ciała przez wystawienie go na mróz. Odmrozić sobie nos, palce, nogę, uszy. **Odmrożenie**, a, *n.* uszkodzenie jakiego członka przez wystawienie go na mróz.

**Odmrugać**, am, **Odmrugnąć**, nę, *s. n. dok.* mrugającemu mruganiem odpowiedziec

**Odmrukiwać**, uję, *s.n nied* **Odmrukać**, nę, *dok.* mrucząc odpowiadać. **Odmrukiwanie**, a, *n.* z mrukiem odpowiadanie.

**Odmuchnąć**, nę, *s.cz. dok.* co z pyłu, z kurzu, zdmuchnąć pył, kurz z czego.

**Odmurowac**, uję, *s. cz. dok.* zamurowany otwór w murze rozwalic. = na nowo wymurowac.

**Odmyc**, ję, *s.cz. dok* **Odmywac**, am, *nied.* plamę, myjąc wawabic plamę. **Odmycie**, **Odmywanie**, a, *n.* myciem wywabianie plamy.

**Odmykać**, am, *s.cz. nied.* **Odemknąć**, nę, *dok.* otwierac, otworzyc, *np.* zamek, kłódkę, klamkę, szafę, kufer, szkatułkę. **Odmykanie**, a, *n.* otwieranie.

**Odnawiac**, *ob.* **Odnowic**. **Odnawianie**, a, *n.* czynność słowa **Odnawiac**.

**Odniec**, je, *s. n. dok. nieos* **Odniewać**, wa, *nied.* rozednieć, rozdniewać, switac, rozświtac. Ledwie odniało, puscilismy się w dalszą drogę.

**Odnieść**, *ob.* **Odnosic**. **Odniesienie**, a, *n.* czynnosc słowa **Odnieść**. **Odniesłość**, ści, *ż.* odnoszenie się do czego, stosunek.

**Odnitowac**, uję, *s.cz. dok.* odgiąc nit gwozdzia.

**Odnoga**, i, *ż.* zatoka morska. = uboczne koryto rzeki. = pasmo gór mniejszych ciągnące się w bok od większych. = gałąź z pnia wyrosła

**Odnosic**, szę, *s.cz. nied.* **Odniesc**, niosę, *dok.* nieść do tego od którego się wzięło, lub zkąd się wzięło. Odniosłem mu książki, pieniądze. Odniosłem wszystko na swoje miejsce. = nieść do pewnego miejsca, *np.* listy na pocztę, pieniądze do skarbu. = wnosic co przed co, przed kogo. Odnieśli tę sprawę do sądu, do króla. = co do kogo, zwracać, kierować, naprowadzać. Wszystkie nasze czynnosci do Boga odnośmy. Wszystko do siebie odnosi. = przypisywac. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosic. = dostać, otrzymać. Odnieśc korzyść, zwycięztwo. = ściągnąć na siebie. Odnieść hanbę, karę. = się, *s.z.* ściągac się do czego. Niewinna ta zabawa do pierwszych się dni swiata starego odnosi. = nieść wiadomośc, dokładać się. Masz się we wszystkiem do zwierzchnosci oduosić. **Odnośnie**, *ps.* względnie, stosunkowo. **Odnosny**, a, e, *p.* względny, stosunkowy. **Odnoszenie**, a, *n.* czynność słowa **Odnosić**.

**Odnowa**, y, *ż.* odnowienie. **Odnowic**, wię, *s.cz. dok.* **Odnawiać**, am, *nied.* nowym czynić, nadać barwę, pozór nowosci. Odnowic mieszkanie, sprzęty, suknie. = odradzac. Wiosna wszystko odnawia. = *fig.* wskrzeszac, ponawiać, *np.* ból, żal, pamięc czego, zwyczaj, ustawę, spór, wojnę. = się, *s. z* na nowo wracac, ponawiać się. Rana mu się odnowiła. Wojna odnowiła się. = odradzac się, odmładzac się. Natura odnawia się na wiosnę. **Odnowiciel**, a, *m.* **Odnowicielka**, i, *ż.* an, ta co odnawia. Kazimirz odnowicielem państwa nazwany. **Odnowienie**, a, *n.* czynność słowa **Odnowić**.

**Odnóżka**, i, *ż.* odrostek, boczna gałązka.

**Odor**, u, *m.* (z łac.), zapach, fetor.

**Odorać**, rsę, *s.cz. dok.* **Odorywać**, am, *nied.* odbyć oranie, zupełnie zorac. = orząc oddzielić. = odrobić oraniem, *np.* dług.

**Odosobniać**, am, *s.cz. nied.* **Odosobnic**,

**się**, *dok.* osobno umieścić, oddzielić, odłączyć. = **się**, *s. z.* szukać osobności, udać się na osobność. **Odosobnienie**, **a**, *n.* oddzielenie od innych osob, lub od innych rzeczy. = miejsce odosobnione. Żyć w odosobnieniu.

**Odpad**, **u**, **Odpadek**, **dku**, *m.* odpadnienie, mianowicie kraju, prowincyi od państwa. **Odpadać**, **am**, *s.n. nied.* **Odpaść**, **dnę**, *dok.* oderwać się i upaść. Cegła odpadła od muru. = odbiedz, odstąpić, opuścić. W nędzy i statek i rozum odpadnie. = Odpaść od posłuszeństwa, od poddaństwa, wypowiedzieć posłuszeństwo, podnieść bunt. = odstąpić, oddalić się. Człowiek przez grzech odpadł od Boga. = odłączyć się, oddzielić się. Nie nie frasujemy się że całe prowincye odpadają. = stracić, utracić. Odpadł od prawa, od tronu. Pilnie się masz starać, abyś od zbawienia wiecznego nie odpadł. = Odpadła go chęć, ochota. stracił chęć, ochotę. **Odpadanie**, **Odpadnięcie**, **Odpadnienie**, **a**, *n.* oderwanie się, odłączenie się, oddzielenie się. Uszczuplona w obrębach swoich przez odpadnięcie wielu województw Rzplita. = strata, utrata. Odpadnienie od prawa, od tronu. = Odpadnienie od posłuszeństwa, wypowiedzenie posłuszeństwa. **Odpadły**, **a**, **e**, *p.* który odpadł. Kraje, miasta od Rzymu odpadłe. = który co stracił. Odpadły od praw obywatelskich. Uznanie dynastyi za odpadłą od tronu polskiego.

**Odpakować**, **uję**, *s. cz. dok.* rozpakować.

**Odpalać**, **am**, *s.cz. nied.* **Odpalić**, **lę**, *dok.* oddzielić paleniem. = Odpalić kogo od czego, *posp.* odsadzić. = Nie może się odpalić fajki, nie może się jej napalić.

**Odparcie**, **a**, *n.* parciem odpędzenie. **Odparty**, **a**, **e**, *im.* od słowa **Odeprzeć**, odpędzony, *np.* wojsko, nieprzyjaciel.

**Odparzać**, **am**, *s. cz. nied.* **Odparzyć**, **rzę**, *dok.* parzyć, naparzać, *np.* groch. = Odparzyć sobie skórę na tylnej części ciała, odsiedzić jadąc na koniu. **Odparzelina**, **y**, *ż.* miejsce odparzone, odsednione.

**Odpasać**, **am**, *s.cz. nied.* **Odpaść**, **sę**, *dok.* paść chudego, *np.* konia, żeby nabrał ścierwa. = **się**, *s. z.* upaść się, nabrać ścierwa bywszy chudym.

**Odpasywać**, **uję**, *s.cz. nied.* **Odpasać**, **szę**, *dok.* zdjąć opasanie. Odpasać palasz. = **się**, *s. z.* zdjąć z siebie pas.

**Odpaść**, *ob.* **Odpadać**. = *ob.* **Odpasać**.

**Odpędzać**, **am**, *s. cz. nied.* **Odpędzić**, **dzę**, *dok.* odganiać, odegnać, *np.* psa, nieprzyjaciela. = *fig.* oddalać. Odpędzać smutek, frasunek, złe myśli. **Odpędzanie**, **Odpędzenie**, **a**, *n* czynność słów powyższych.

**Odpętać**, **am**, *s. cz. dok.* konia, rozpętać.

**Odpiać**, **pieję**, *s.n. dok.* (o kogutach), odbyć pianie.

**Odpiąć**, *ob.* **Odpinać**. **Odpięcie**, **a**, *n.* czynność słowa **Odpiąć**.

**Odpić**, **ję**, *s. cz. dok.* **Odpijać**, **am**, *nied.* co u kogo, pić za pożyczone komu pieniądze. = kogo, pić więcej niż ten z którym się pije. = do kogo, pić do tego który pił do nas. = (mówi się o bardzo smacznym trunku). Nie mogę się odpić tego wina, piwa.

**Odpieczętować**, **uję**, *s.cz. dok.* rozpieczętować. **Odpieczętowanie**, **a**, *n.* rozpieczętowanie.

**Odpierać**, **am**, *s. cz. nied.* **Odeprzeć**, **prę**, *dok.* parciem oddalić, odpędzić, *np.* nieprzyjaciela, najazd, napad, napaść. = odbijać, *np.* cios, uderzenie. = zbijać, *np.* dowody, zarzuty. = *s.n.* odrzec, odpowiedzieć. **Odpieranie**, **a**, *n.* czynność słowa **Odpierać**.

**Odpiłować**, **uję**, *s. cz. dok.* piłując oddzielić. **Odpiłowanie**, **a**, *n.* oddzielenie piłą.

**Odpinać**, **am**, *s.cz. nied.* **Odpiąć**, **odepnę**, *dok.* odjąć to czem co było spięte lub co było przypięte, *np.* szpilkę, haftkę, ostrogi, guziki. = rozpinać, *np.* spodnie, suknią. = **się**, *s.z.* rozpinać się, rozpiąć się. **Odpinanie**, **a**, *n.* czynność słowa **Odpinać**.

**Odpis**, u, *m.* odpowiedź na pismie. = kopia pisma. **Odpisać, szę**, *s.cz. dok.* **Odpisywać, uję**, *nied.* odpowiedzieć na pismie, *np.* na list. = zdjąć kopią, przepisać. = co komu, zapisać testamentem. = odrobić pisaniem. = Odpisać się od kogo, od czego, nie pisać się z kim na co, różnić się z kim w zdaniu. **Odpisanie, Odpisywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odpłakać, am**, *s. cz. nied.* **Odpłacić, cę**, *dok.* płacić wzajemnością, oddać wet za wet. Odpłacić wdzięcznością, niewdzięcznością. **Odpłaciciel, a**, *m.* **Odpłacicielka, i**, *ż.* ten, ta co odpłaca.

**Odpłakać, czę**, *s. cz. dok.* płaczem, łzami przypłacić.

**Odpłaszać, am**, *s.cz. nied.* **Odpłoszyć, szę**, *dok.* płosząc odpędzić, oddalić.

**Odpłat**, u, *m.* **Odpłata, y**, *ż.* odpłacenie, oddanie wet za wet. = zapłata, nagroda.

**Odpłatać, am**, *s. cz. nied.* **Odpleść, plotę**, *dok.* rozplatać, rozpleść, *np.* warkocz.

**Odpłatać, am, Odpłatnąć, nę**, *dok.* płatając odciąć, *np.* palec, rękę.

**Odpływ**, u, *m.* odlew. Odpływ morza, przypadający dwa razy w przeciągu 24 godzin. **Odpływać, am**, *s.n. nied.* **Odpłynąć, nę**, *dok.* oddalić się płynąc. Woda odpływa. Okręt odpłynął. Kleopatra w obec bijących się odpływa. **Odpływanie, Odpłynienie**, a, *n.* oddalenie się płynąc.

**Odpocząć, nę**, *s.n. dok.* **Odpoczywać, am**, *nied.* spocząć, wypocząć. = Odpocząć komu, dać komu odpoczynek. **Odpocznienie, a**, *n.* **Odpoczynek, nku**, *m.* spocznienie, wypocznienie, spoczynek, wypoczynek. **Odpoczywanie, a**, *n.* spoczywanie, wypoczywanie.

**Odpokutować, uję**, *s.cz.* i *n. dok.* grzechy, za grzechy, pokutą odpłacić. **Odpokutowanie, a**, *n.* odpłacenie pokutą.

**Odpolerować, uję**, *s.cz. dok.* wypolerować co było zardzewiałe.

**Odpolny, a, e**, *p. fort.* położony od strony pola, *np.* szaniec.

**Odpór, oru**, *m.* opór, odparcie. Odpór dać nieprzyjacielowi, odpierać go, opierać mu się. Stać odporem, stać w kroku, nie ustąpić z placu, stawić opór. = Odpór na pismie, odpowiedź zbijająca dowody, zarzuty. **Odpornie**, *ps.* z odporem, dając odpór, *np.* mieć się, działać. **Odporny, a, e**, *p.* dający odpór, odpierający napaść, obronny. Wojna, bitwa odporna. Przymierze odporne.

**Odpościć, szczę**, *s.cz.* i *n. dok.* grzechy, za grzechy, poszcząc odpokutować.

**Odpowiadać, am**, *s.cz.* i *n. nied.* **Odpowiedzieć, wiem**, *dok.* na pytanie dawać odpowiedź. Mądrzy nie na wszystko głupim odpowiadają. = odpisywać, *np.* na list. = Odpowiadać, sprzeczać się, dysputować ze starszym. Sługa nie powinien odpowiadać panu. = *fig.* powtarzać głos. Echo odpowiada. = Odpowiadać za co, być odpowiedzialnym. Ciężko za to odpowiesz przed Bogiem. = okazać się stosownym do życzenia do oczekiwania. Dyktator nie odpowiedział oczekiwaniu narodu. = Boki, kąty odpowiadające, *mat.* podobnie położone w dwóch figurach sobie podobnych. **Odpowiadanie**, a, *n.* czynność słowa **Odpowiadać. Odpowiedni, Odpowiedny, a, e**, *p.* odpowiadający, stosowny. **Odpowiednia, ni**, *ż.* miejsce gdzie bożek ludziom na pytania odpowiadał. **Odpowiednio**, *ps.* stosownie. **Odpowiedność, ści**, *ż.* stosowność, zgodność. **Odpowiedź, dzi**, *ż.* co się odpowiada ustnie lub na pismie. **Odpowiedzenie, a**, *n.* czynność słowa **Odpowiedzieć. Odpowiedzialnie**, *ps.* z odpowiedzialnością. **Odpowiedzialność, ści**, *ż.* obowiązek odpowiadania za co. Pociągnąć, powołać kogo do odpowiedzialności. **Odpowiedzialny, a, e**, *p.* mający obowiązek odpowiadania za swe czynności przed Bogiem, przed prawem, przed własnem sumieniem. Król w państwie konstytucyjnem jest nieodpowiedzialny, ministrowie są odpowiedzialni.

**Odpozew, zwu**, *m.* pozew nawzajem wydany. **Odpozwać, zwę**, *s.cz. dok.* pozwać tego co nas pozwał. **Odpozwanie, a**, *n.* pozwanie pozywającego.

**Odprasować, uję**, *s.cz. dok.* skończyć prasowanie.

**Odpraszać, am**, *s.cz. nied.* **Odprosić, szę**, *dok.* odwoływać zaproszenie. Gości zaproszonych odprosił. **Odpraszanie, a**, *n.* odwoływanie zaproszenia.

**Odprawa, y**, *ż* odprawienie, odbycie sprawy. = odprawienie, odesłanie. Odprawa sługi, żołnierza, posła. = *myśl.* skoki zająca rzucone psom na polowaniu. **Odprawiać, am**, *s. cz. nied.* **Odprawować, uję**, *częst.* **Odprawić, wię**, *dok.* sprawować, odbywać interesa. = odbywać. Odprawiać podróż, wesele, sądy, sejm, posiedzenie, sobor, tryumf. = sprawować. Odprawiać mszę, nabożeństwo, igrzyska, poselstwo. = dać odprawę, odesłać. Odprawić posła, sługę. = **się**, *s.z.* odbywać się. Odprawia się nabożeństwo. Wesele odprawiło się w Krakowie. = oddalić się ze służby. Jak się odprawisz od swego pana, to cię przyjmę. **Odprawianie, Odprawienie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Odprawiciel, a**, *m.* ten co odprawia. **Odprawiny, win**, *l.m.* odprawienie, odprawa. **Odprawny, a, e**, *p.* do odprawy służący. Posłuchanie odprawne. List odprawny, rozwodowy.

**Odpróć, porę**, *s.cz. dok.* **Odparać, am**, *nied* porząc odjąć, *np.* podszewkę. **Odprócie, a**, *n.* odjęcie próciem.

**Odprosić**, *ob.* **Odpraszać. Odproszenie, a**, *n.* odwołanie zaproszenia.

**Odprowadzać, am**, *s.cz. nied.* **Odprowadzić, dzę**, *dok.* zaprowadzić na powrót, lub na inne miejsce, *np.* kogo do domu, zwłokl do grobu. = kogo od czego, odwodzić, odciągać, *np.* od zamysłu. **Odprowadzanie, Odprowadzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Odprzedać, am**, *s.cz. dok.* **Odprzedawać, ję**, *nied.* rzecz kupioną przedać. **Odprzedanie, Odprzedawanie, a**, *n.* **Odprzedaż, y**, *ż.* przedaż rzeczy kupionej.

**Odprzęgać, am**, *s.cz. nied.* **Odprządz, gę**, *dok.* wyprzęgać konia spod wozu, lub jednego konia od czeży.

**Odprzodkować, uję**, *s. cz. dok. artyl.* odjąć przodkarę od działa dla dawania ognia.

**Odprzysięgać się**, *s.z. nied.* **Odprzysiądz się**, *dok.* zrzekać się czego pod przysięgą. = zapierać się czego pod przysięgą.

**Odpuścić, szczę**, *s.cz. dok.* **Odpuszczać, am**, *nied.* wolno kogo puścić, odprawić. = komu winę, karę, urazę, przebaczyć, darować. Chrześcianin odpuszcza krzywdy. Bóg grzechy. **Odpuściciel, a**, *m.* ten co odpuszcza. **Odpust, u**, *m.* odpuszczenie kary za grzech. = uroczystość kościelna połączona z odpuszczeniem grzechów. **Odpustny, a, e**, *p.* mogący być odpuszczonym, **Odpustowy, a, e**, *p.* od odpustu. **Odpuszczenie, a**, *n.* puszczenie od siebie, odprawienie. = przebaczenie, darowanie winy, uwolnienie od kary. Grzechów odpuszczenie.

**Odpychać, am**, *s.cz. nied.* **Odepchnąć, nę**, *dok.* pchając odtrącić, oddalić. **Odpychanie, a**, *n.* pchnięciem oddalanie. = *fiz.* siła przyrodzona przeciwna przyciąganiu.

**Odpytywać, uję**, *s.cz. nied.* **Odpytać, am**, *dok.* pytając znaleźć.

**Odra, y**, *ż.* wysypka z gorączką, kurem także zwana.

**Odrąbać, bię**, *s.cz. dok.* rąbiąc odciąć. **Odrąbanie, a**, *n.* rąbaniem odcięcie.

**Odrabiać, am**, *s.cz. nied.* **Odrobić, bię**, *dok.* płacić robotą dług zaciągniony. Com winien odrobię. = robić. Odrabiać pańszczyznę. = odmienić co zrobionego Co zrobiono, tego nie można odrobić. Co natura z jednej strony tworzy, to z drugiej odrabia. **Odrabianie, a**, *n.* czynność słowa **Odrabiać.**

**Odrachować, uję**, *s.cz. dok.* odliczyć.

**Odradzać, am**, *s. cz. nied.* **Odradzić, dzę**, *dok.* co komu, radą odwodzić, odciągać od czego. Wszyscy mu to odradzali, ale mu nikt odradzić

nie mógł. **Odradzanie, Odradzenie,** a, *n.* odwodzenie radą od czego.

**Odradzać,** am, *s. cz. nied.* **Odrodzić,** dzę, *dok.* jakby na nowo rodzić, nowe dać życie. = **się,** *s. z.* jakby na nowo się rodzić. Fenix odradzał się z popiołów. = *fig.* nabierać nowego życia. Odradza się ojczyzna. Nowa się w sercu mojem nadzieja odradza. Odrodzić się przez chrzest, przez pokutę.

**Odrapać,** pię, *s. cz. dok.* **Odrapywać,** uję, *nied.* drapiąc obrywać, obszarpywać. **Odrapaniec,** ńca, *m.* obszarpaniec.

**Odrastać,** am, *s. n. nied.* **Odrosnąć,** nę, *dok.* na nowo rosnąć. Włosy, paznokcie obcięte odrastają. = wyrastać, podrastać. Panienki, byle od ziemi odrosły, zaraz im się chce za mąż. **Odrastanie,** a, *n.* rośnienie na nowo.

**Odraza,** y, *ż.* wstręt. **Odrażać,** am, *s. cz. nied.* **Odrazić,** żę, *dok.* odbijać pocisk, odpierać napaść. = wzbudzać odrazę, czynić wstręt, odstręczać. Odraził od siebie Kazimirz wielu możniejszych. = **się,** *s. z.* odstręczyć się. **Odrażanie, Odrażenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odrębnie,** *ps.* oddzielnie, osobno. **Odrębność,** ści, *ż.* stan rzeczy odrębnej, nie mającej związku z innemi. **Odrębny,** a, e, *p.* oddzielny, osobny.

**Odrętwiać,** am, *s. cz. nied.* **Odrętwić,** wię, *dok. wł.* i *fig.* odrętwiałym czynić. **Odrętwiałość,** ści, *ż.* zdrętwiałość. = *fig.* nieczułość, bezwładność. **Odrętwiały,** a, e, *p.* zdrętwiały, pozbawiony czucia, bezwładny. **Odrętwieć,** ję, *s. n. dok. wł.* i *fig.* zdrętwieć, wpaść w odrętwienie. Polska po tylu srogich cierpieniach odrętwiała. **Odrętwienie,** a, *n.* zdrętwienie, brak czucia w jakiej części ciała lub w całem ciele. Gady przepędzają zimę w stanie odrętwienia, który się nazywa snem zimowym.

**Odrobek,** bku, *m.* robota za dług, zapłacenie długu robotą. **Odrobić,** *ob.* **Odrabiać. Odrobienie,** a, *n.* czynność słowa **Odrobić.**

**Odrobina,** y, *ż.* **Odrobinka, Odrobineczka,** i, *ż. zdrob.* drobna cząstka, okruszyna.

**Odroczenie,** a, *n.* odłożenie na inny czas sprawy, sejmu, parlamentu **Odroczyć,** czę, *s. cz. dok.* odłożyć sprawę na inny rok czyli termin; zalimitować sejm, parlament.

**Odrodek, dka,** *m.* odrodny człowiek, wyrodek. **Odrodnie,** *ps.* wyrodnie. **Odrodny,** a, e, *p.* wyrodny.

**Odrodzenie,** a, *n.* urodzenie się na nowo, nabranie nowego życia, powstanie i zakwitnienie po upadku, nowe narodzenie przez chrzest, przez pokutę. **Odrodzić się,** *ob.* **Odradzać się,** = od przodków, wyrodzić się.

**Odrość, Odrosnąć,** *ob.* **Odrastać, Odrośl, Odrostka,** i, *ż.* **Odrostek, tka,** *m.* gałązka odrastająca z drzewa ściętego. = Odrostek, *fig.* latorośl, potomek.

**Odróżniać,** am, *s. cz. nied.* **Odróżnić,** nię, *dok.* co od czego, czynić różnicę między jedną a drugą rzeczą, *np.* dobre od złego, prawdę od fałszu. = **się,** *s. z.* różnić się cechą jaką oddzielną od innych. **Odróżnianie, Odróżnienie,** a, *n.* = **się,** czynność słów powyższych.

**Odrwić,** wię, *s. cz. dok.* okpić, oszukać, oszwabić, ocyganić. **Odrwiciel, Odrwisz, Odrwiświat,** a, *m.* oszust. **Odrwienie,** a, *n.* oszukanie.

**Odryna,** y, *ż.* szopa na siano.

**Odrysować,** uję, *s. cz. dok.* skończyć rysunek, wyrysować. **Odrysowanie,** a, *n.* wyrysowanie.

**Odrywać,** am, *s. cz. nied.* **Oderwać,** rwę, *dok.* rwąc odjąć, *np.* zamek, pieczęć. = przemocą odłączyć, *np* prowincyą od państwa. = kogo od czego, *fig.* odciągnąć, *np.* od nauki, od zatrudnienia, od powinności. = **się,** *s. z. wł.* i *fig.* odłączyć się przez zerwanie związku. Guzik mi się oderwał. Nie może oderwać się od tej kobiety, od swego zatrudnienia, od obowiązku. Oderwał się Izrael od Judy. **Odrywanie,** a, *n.* czynność słowa **Odrywać. Odrywek, wka,** *m.* kawałek oderwany. = część ziemi, kraju oderwana.

Biskupstwo Chełmińskie jest odrywkiem dyecezyi Płockiej.

**Odrzeć**, *ob.* Odzierać.

**Odrzeczenie**, a, *n.* odpowiedzenie. **Odrzekać**, am, *s. n. nied.* **Odrzec**, knę, **Odrzeknąć**, nę, *dok.* odpowiedzieć. = *s. cz.* zdjąć urok, odczarować. Odrzekać złego ducha, chorobę. = się, *s. z.* zrzekać się, wyrzekać się. **Odrzekanie**, a, *n.* odpowiadanie. = zdejmowanie uroku. = wyrzekanie się, *np.* szatana na chrzcie.

**Odrzucać**, am, *s. cz. nied.* **Odrzucić**, cę, *dok.* rzucić na bok, cisnąć od siebie. Odrzuć ten kamień z drogi. = *fig.* nie przyjąć. Odrzucić dar, radę, projekt, zdanie, warunki pokoju. Kuryusz odrzucił podarunki Pyrrusa. Kościół odrzuca tę naukę, nie uznaje za dobrą, potępia. **Odrzucanie**, **Odrzucenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Odrzucicel**, a, *m.* ten co odrzuca. **Odrzut**, u, *m.* odrzucenie. = **Odrzutek**, tka, *m.* to co odrzucono. = *fig.* człowiek od wszystkich odrzucony.

**Odrzwie**, a, *n.* **Odrzwi**, *l. m.* dwie lisztwy poboczne, trzecią w górze związane, między któremi drzwi są zawieszone.

**Odrzygać**, am, *s. n. nied.* **Odrzygnąć**, nę, *dok.* rzyganie z żołądka wydawać. **Odrzyganie**, a, *n.* odbijanie z żołądka.

**Odrzynać**, am, *s. cz. nied.* **Oderznąć**, nę, *dok.* rznąc odcinać. Drewicz żonom Konfederatów piersi odrzynał. **Odrzynanie**, a, *n.* odcinanie rznięciem. **Odrzynek**, nka, *m.* kawałek oderznięty.

**Odrzyskóra**, y, *m.* zdzierca, łupieżca.

**Odsadzać**, am, *s. cz. nied.* **Odsadzić**, dzę, *dok.* posadzić na innem miejscu. = oddalić, odłączyć, odsunąć, odstrychnąć. Odsadzić kogo od panny. Odsadzę ja go jak kota od mleka. = od piersi, odłączyć. **Odsadzanie**, **Odsadzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odsądzać**, am, *s. cz. nied.* **Odsądzić**, dzę, *dok.* sprawę, odbywać, odbyć jej sądzenie. = kogo od czego, uznać wyrokiem sądowym za odpadłego od czego, *np.* od dóbr, od majątku. Odsądzić od czci, uznać za infamisa. **Odsądzanie**, **Odsądzenie**, a, *n.* uznanie wyrokiem sądowym za odpadłego od czego. Odsądzenie Króla od tronu polskiego.

**Odsednić**, dnię, *s. cz. dok.* konia, odparzyć koniowi grzbiet siodłem. = się, *s. z.* dostać sedna. **Odsednienie**, a, *n.* odparzenie konia siodłem.

**Odsep**, u, *m.* **Odsepisko**, **Odsypisko**, a, *n.* ziemia odsypana od brzegu i na inny brzeg pędem wody przysypana.

**Odsforować**, uję, *s. cz. dok.* psy, spuścić ze sfory. **Odsforowanie**, a, *n.* spuszczenie ze sfory.

**Odsłać**, *ob.* Odsiewać.

**Odsiadać**, am, *s. cz. nied.* **Odsiedzieć**, dzę, *dok.* **Odsiadywać**, uję, *częst.* siedzieć w więzieniu za karę. Odsiadywać dług. Odsiadywać wieżę (w wieży).

**Odsiąść się**, *s. z. dok.* odsunąć się od kogo i usiąść gdzieindziej.

**Odsiec**, kę, **Odsiekać**, am, *s. cz. dok.* siekąc odciąć. = Odsiec się komu, odciąć się. **Odsiecz**, y, *ż* posiłek wojsku lub miastu oblężonemu. Dać odsiecz. Przybyć na odsiecz. **Odsieczenie**, a, *n.* odcięcie. **Odsiecznik**, a, *m.* ten co daje odsiecz. **Odsieczny**, a, e, *p.* do odsieczy służący, *np.* wojsko.

**Odsiew**, u, *m.* odsianie. **Odsiewać**, am, *s. cz. nied.* **Odsiać**, sieję, *dok.* odbyć sianie. = zasiać grunta, wychodząc z dzierżawy, jakie przy jej objęciu zasiane były.

**Odsiodłać**, am, *s. cz. dok.* zdjąć siodło z konia, rozsiodłać.

**Odskakać**, am, *s. n. dok.* odbyć skakanie. = *s. cz.* co, uiścić się skakaniem, zapłacić skakaniem. **Odskakiwać**, uję, *s. n. nied.* **Odskoczyć**, czę, *dok.* oddalić się skokiem, skoczyć w tył, na bok. = odbić się od czego. Kula odskoczyła. = cofnąć się. Działo po wystrzeleniu odskakuje. **Odskakiwanie**, **Odskoczenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Odskok**, u *m.* skok

w tył, w bok. = Odskok działa. odskoczenie po wystrzeleniu.

**Odskrobać, blę,** *s. cz. dok.* **Odskrobywać, uję,** *nied.* odjąć skrobaniem, *np.* wosk który nakapał na podłogę. **Odskrobiny, bin,** *l. m.* cząstki odskrobane.

**Odsłaniać, am,** *s. cz. nied.* **Odsłonić, nię,** *dok. cł.* i *fig.* uchylić zasłonę, odkryć co było zakryte zasłoną, *np.* obraz, tajemnicę. **Odsłanianie, Odsłonienie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Odsłona, y,** *ż.* odsłonienie kortyny w teatrze, początek aktu.

**Odsłoneczuik, a,** *m.* **Punkt odsłoneczny,** *ast.* w którym środek planety najdalszy jest od słońca.

**Odsłuchać się,** *s. z. dok.* Tak ślicznie mówi, że odsłuchać się nie można (nasłuchać się).

**Odsługa, i,** *ż.* odsłużenie. **Odsługiwać, uję,** *s. cz. nied.* **Odsłużyć, żę,** *dok.* swój czas, *ob.* **Wysłużyć.** = zapłacić dług służąc. = odpłacić się, odwzajemnić się. Dziwna łaska twoja, Boże, ktoż z nas ją odsłużyć ci może? = *s. n.* nawzajem się przysłużyć. Ej króiu i czy ten lennik twym wnukom gorzko nieodsłuży! **Odsługiwanie, Odsłużenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Odśmianie, Odśmiewanie, a,** *n.* oddanie śmiechem za śmiech. **Odśmiewać, am,** *s. n. nied.* **Odśmiać, śmieję,** *dok.* śmiać się nawzajem z kogo.

**Odspać, spię,** *s. n. dok.* **Odsypiać, am,** *nied.* spać ile potrzeba. = powetować spaniem poprzednie niespanie. W dzień odespał co w nocy niedospał.

**Odśpiewać, am,** *s. cz. dok.* **Odśpiewywać, uję,** *nied.* odbyć śpiewanie. Odśpiewać mszę, godzinki, litanią. = śpiewaniem odpłacić. Odśpiewam ci za to. = Odśpiewywać, śpiewem odpowiadać. **Odśpiewanie, Odśpiewywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Odśrodni, Odśrodkowy, a, e,** *p. fiz.* od środka odpychający. Siła odśrodkowa.

**Odśrubować, uję,** *s. cz. dok.* odkręcić śrubę, odjąć co było przyśrubowane.

**Odstać, stoję,** *s. cz. dok.* wystać pewien czas, stojąc odpokutować. Odstać czas pokuty przed kościołem.

**Odstanawiać, am,** *s. cz. nied.* **Odstanowić, wię,** *dok.* kiacz, przypuścić ogiera do klaczy. **Odstanawianie, Odstanowienie, a,** *n.* przypuszczenie ogiera do klaczy.

**Odstąpić,** *ob.* **Odstępować. Odstąpienie, a,** *n.* ustąpienie, cofnienie się. = opuszczenie, porzucenie czego, kogo. = ustąpienie komu czego.

**Odstawa, y,** *ż.* odstawienie, dostawa.

**Odstawać, ję,** *s. n. nied.* **Odstać, nę,** *dok.* odłączyć się od tego do czego wprzód co przystawało. Obicie odstaje od ściany, skóra od mięsa, mięso od kości, kora od drzewa. Okno odstaje, drzwi odstają, nie zamykają się szczelnie. = Odstać od pana, odprawić się. Odstać od Boga, odstąpić. = **Odstać się,** *s. z.* być jakby się nie stało. Co się stało, odstać się nie może. **Odstawanie, Odstanie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Odstawiać, am,** *s. cz. nied.* **Odstawić, wię,** *dok.* postawić zdala od czego, odsunąć, *np.* stół od ściany, garnek od ognia. = postawić na powrót gdzie co było. Odstawione na dawne miejsca powywracane w rozruchu obrazy. = dostawić gdzie należy, *np.* zbiega do urzędu, zboże do magazynu. = miasto, odbudować. Konon zwalone mury odstawił. **Odstawianie, Odstawienie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Odstawiciel, a,** *m.* odnowiciel, restaurator. **Odstawka, i,** *ż.* uwolnienie od służby wojskowej. **Odstawny, a, e,** *p.* mający odstawkę (żołnierz).

**Odstęp, u,** *m.* miejsce próżne między dwoma przedmiotami, *np.* między dwoma wierszami, między szeregami wojska. = *ast.* odległość między punktem odziemnym i doziemnym, odsłonecznym i dosłonecznym. = odstąpienie od kogo, od czego. **Odstępca, y, Odstępnik, a,** *m.* ten co odstępuje od czego, odszczepieniec. **Odstępne, go,** *n.*

co się płaci za odstąpienie czego. **Odstępować, uję,** *s. n. nied.* **Odstąpić, pię,** *dok.* od czego, od kogo, cofnąć się, oddalić się, *np.* od oblężenia. = *fig.* oddalić się, porzucić, zaniechać. Odstąpić od zamiaru, od przedsięwzięcia, od rzeczy, od materyi, od wiary, od przymierza. = *s. cz.* kogo, opuścić, porzucić. Lekarze go odstąpili. Szczęście go odstąpiło. = komu czego, ustąpić. **Odstępstwo, a,** *n.* odstąpienie od wiary, odszczepieństwo. = odstąpienie od stronnictwa, od zasad, od nauki.

**Odstraszać, am,** *s. cz. nied.* **Odstraszyć, szę,** *dok.* strachem odpędzić, odpłoszyć. **Odstraszyć się,** *s. z.* odstąpić od czego ze strachu. Nie dał się odstraszyć. **Odstraszanie, Odstraszenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Odstręczać, am,** *s. cz. nied.* **Odstręczyć, czę,** *dok.* kogo od czego, od kogo, wstręt komu sprawić od czego, od kogo. Odstręczyć od siebie serca, umysły. Wszystkie sąsiedztwo od siebie odstręczył. **Odstręczanie, Odstręczenie, a,** *n.* sprawienie wstrętu od kogo, od czego. Każdej kary celem jest odstręczenie od przestępstwa.

**Odstroić, ję,** *s. cz. dok.* **Odstrajać, am,** *nied.* rozstroić instrument muzyczny. = **się,** *s. z.* rozstroić się. **Odstrojenie, a,** *n.* rozstrojenie.

**Odstrychać, am,** *s. cz. nied.* **Odstrychnąć, nę,** *dok.* odgarnąć strychulcem zboże zbywające z wierzchu korca. = Odstrychnąć kogo od czego, *fig.* odsadzić, wyłączyć, wykluczyć. = **się,** *s. z.* oddalić się, odłączyć się. W zagranicznych szkołach, młody chłopiec odstrycha się od kraju. **Odstrychnienie, a,** *n.* odsadzenie, wyłączenie, wykluczenie.

**Odstrzelać, am,** *s. n. nied.* **Odstrzelić, lę,** *dok.* **Odstrzeliwać, am,** *częst.* odpowiadać strzałem na strzał. = **się,** *s. z.* bronić się strzelaniem przeciw strzelającemu nieprzyjacielowi. Szlachta z niewielu rusznic z rzadka się odstrzela. = Odstrzelić się od czego, *fig.* oddalić się, odstąpić. Dalekoście się od swych przodków odstrzelili. = *s. cz.* Odstrzelić komu rękę, nogę, oderwać kulą armatnią. **Odstrzelenie, a,** *n.* strzał na strzał. = urwanie członka kulą armatnią.

**Odstrzygać, am,** *s. cz. nied.* **Odstrzydz, gę,** *dok.* strzygąc odciąć. **Odstrzyżek, żka,** *m.* kawałek odstrzyżony.

**Odsuwać, am,** *s. cz. nied.* **Odsunąć, nę,** *dok.* co zasunięte odemknąć, *np.* zasuwkę, firankę, zasłonę. = usuwając oddalić, *np.* łóżko od ściany, garnek od ognia. = kogo od czego, *fig.* usunąć, oddalić, uchylić. = **się,** *s. z.* usuwać się, usunąć się. **Odsuwanie, Odsunięcie, Odsunienie, a,** *n.* usuwanie, usunięcie, usunienie.

**Odświęcać, am,** *s. cz. nied.* **Odświęcić, cę,** *dok.* zdjąć święcenie z księdza. Skarszewski odświęcony i w więzieniu zamknięty został. = odbyć święta. = **Odświecenie, a,** *n.* zdjęcie święcenia.

**Odświegotać, am, cę,** *s. cz. i n. dok.* odbyć świegotanie. = *fig.* prędko odmówić, *np.* kilka pacierzy.

**Odświętnie,** *ps.* jak na święto, od święta, *np.* ubrany. **Odświętny, a, e,** *p.* świąteczny, *np.* szaty.

**Odświeżać, am,** *s. cz. nied.* **Odświeżyć, żę,** *dok.* świeżym czynić. Deszcz odświeża powietrze. = *wł.* i *fig.* odnawiać, *np.* malowidło, pamięć czego, zwyczaj, żal, ranę serca. = **się,** *s. z.* stać się świeżym. Powietrze się odświeżyło. **Odświeżanie, Odświeżenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Odsyłać, am,** *s. cz. nied.* **Odesłać, szlę,** *dok.* co komu, na powrót posłać. Odesłałem mu konie, powóz, które mi był przysłał. = posłać gdzie należy, *np.* list na pocztę, sprawę do właściwego sądu, czytelnika do jakiego dzieła. = odprawić, oddalić od siebie. Zygmunt August odesłał od siebie swą trzecią żonę Katarzynę. **Odsyłanie, a,** *n.* czynność słowa **Odsyłać.**

**Odsypać, pię,** *s. cz. dok.* **Odsypywać, uję,** *nied.* sypiąc odłączyć, oddzielić część od całości. *np.* pieniędzy

zboża, piasku z worka. = *s. n.* Rzeka odsypuje, *fig.* brzegi rzeki odsypują się. **Odsypanie, Odsypywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odsypiać**, *ob.* Odspać.

**Odszczekać, am**, *s. n. dok.* **Odszczekiwać, uję**, *nied.* szczekaniem na szczekanie odpowiadać. = *s. cz.* co, *fig.* odwoływać jakby szczekając, *np.* potwarz. **Odszczekanie, Odszczekiwanie**, a, *n.* odpowiadanie szczekaniem na szczekanie. = *fig.* odwołanie potwarzy jakby szczekaniem. Gniewosz skazany na odszczekanie, w izbie sądowej pod ławę wlazłszy, zawołał: zelgałem jak pies, i po trzykroć szczekanie psa udał.

**Odszczep, u, Odszczepek, pka**, *m.* kawałek odszczepany. **Odszczepać, pię**, *s. cz. dok.* odłupać. **Odszczepanie, a**, *n.* odłupanie. **Odszczepiać, am**, *s. cz. nied.* **Odszczepić, pię**, *dok.* odłączyć, odciąć, *np.* od Kościoła. = **się**, *s. z.* odłączyć się, *np.* od wiary, od Kościoła. **Odszczepienie, a**, *n.* odłączenie od wiary. **Odszczepieniec, ńca**, *m.* ten co się odszczepił od wiary, kacerz, heretyk. **Odszczepieński, a, ie**, *p.* który się odszczepił. **Odszczepieństwo, a**, *n.* odstępstwo od wiary, kacerstwo, herezya.

**Odszczykiwać, uję**, *s. cz. nied.* **Odszczyknąć, nę**, *dok.* szczykaniem oderwać, *np.* listek, kwiatek, gałązkę.

**Odszlamować, uję**, *s. cz. dok.* oczyścić ze szlamu, *np.* staw.

**Odszlifować, uję**, *s. cz. dok.* na nowo wyszlifować co było szlifowane, a co swój blask straciło, *np.* marmur, dyament, zwierciadło. = szlifując wyostrzyć, *np.* brzytwę.

**Odsznurować, uję**, *s. cz. dok.* rozsznurować.

**Odszorować, uję**, *s. cz. dok.* szorując odczyścić, *np.* podłogę, rondel.

**Odszpuntować, uję**, *s. cz. dok.* wydobyć szpunt, odetkać co było zaszpuntowane.

**Odszturchnąć, nę**, *s. cz. dok.* szturchając odtrącić, odepchnąć.

**Odszukać, am**, *s. cz. dok.* znaleźć po długiem szukaniu. **Odszukiwać, uję**, *s. cz. nied.* często szukać, starać się o wynalezienie tego co zaginęło. **Odszukanie, a**, *n.* znalezienie po długiem szukaniu.

**Odszumować, uję**, *s. cz. dok.* zebrać szumowiny. **Odszumowanie, a**, *n.* zebranie szumowin.

**Odszydzać, am**, *s. n. nied.* **Odszydzić, dzę**, *dok.* oddać szyderstwo za szyderstwo.

**Odtąd**, *ps.* od tego czasu. = od tego miejsca, ztąd.

**Odtajać, ja**, *s. n. nied. nieos.* odmarzać, odwilgnąć. Odtajało na dworze.

**Odtańcować, uję**, *s. cz. dok.* dokończyć tańca. = zapłacić tańcem.

**Odtargować, uję**, *s. cz. dok.* odbić targując część żądanej ceny.

**Odtłuc, kę**, *s. cz. dok.* tłukąc odbić kawałek.

**Odtoczyć, czę**, *s. cz. dok.* **Odtaczać, am**, *nied.* co od czego, tocząc oddalić, odsunąć, *np.* wóz, beczkę od ściany. = wyrobić tokarską robotą, *np.* kulę drewnianą, kościaną. = wyostrzyć na toczydle, *np.* siekierę.

**Odtopić, pię**, *s. cz. dok.* **Odtapiać, am**, *nied.* topiąc odłączyć.

**Odtrącać, am**, *s. cz. nied.* **Odtrącić, cę**, *dok.* trącając o co odbić, *np.* ucho u filiżanki. = potrącić, wytrącić z summy. = odbić, odrazić, *np.* cios, pchnięcie. = odepchnąć. Chciała mu się do nóg rzucić, ale ją odtrącił. = *fig.* odrażać, odstręczać. Nie należy odtrącać ludzi garnących się do nas. **Odtrącanie, Odtrącenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odtykać, am**, *s. cz. nied.* **Odetkać, Odetknąć, nę**, *dok.* zatknięte otworzyć, *np.* butelkę.

**Odtykać, am**, *s. n. dok.* komu, tykaniem na tykanie odpowiedzieć.

**Oduczać, am**, *s. cz. nied.* **Oduczyć, czę**, *dok.* kogo czego, odzwyczaić kogo od tego czego się był nauczył. Oduczył go tego nałogu. = **się**, *s. z.* odzwyczaić się od tego czego się kto nauczył. Pod sterem tego

męża oduczysz się wszelkich kacerstw politycznych i religijnych. **Oduczanie, Oduczenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Odumarły**, a, e, *p.* pozostały po czyjej śmierci. **Odumarszczyzna**, y, *ż.* puścizna pozostała po śmierci zmarłego bez dziedzica. **Odumierać**, am, *s. cz. nied.* **Odumrzeć**, mrę, *dok.* umierając zostawić. Rodzice go dzieckiem odumarli. W dzieciństwie odumarła go matka.

**Odurzać**, am, *s. cz. nied.* **Odurzyć**, rzę, *dok.* wprawić w odurzenie. Opium odurza nerwy i umysł. = obałamucić, otumanić. Czasem tak zydzi odurzą chłopa, że mu wydrą ostatni grosz z kieszeni. = *fig.* Odurzony miłością. **Odurzały**, a, e, *p.* odurzony, obałamucony. **Odurzeć**, ję, *s. n. dok.* wpaść w odurzenie, stracić przytomność umysłu. **Odurzenie**, a, *n.* stan odurzałego, przytępienie zmysłów i umysłu.

**Oduzdać**, am, *s. cz. dok.* zdjąć uzdę z konia. **Oduzdanie**, a, *n.* zdjęcie uzdy z konia. **Oduzdne**, go, *n.* podarunek stajennemu od kupionego konia.

**Odwabić**, am, *s. cz. nied.* **Odwabić**, bię, *dok.* wabiąc odciągać, odwodzić. **Odwabianie, Odwabienie**, a, *n.* odciąganie, odwodzenie wabieniem.

**Odwach**, u, *m.* (z niem.), kordegarda.

**Odwaga**, i, *ż.* odważenie się na co, determinacya. = męztwo, waleczność.

**Odwalać**, am, *s. cz. nied.* **Odwalić**, lę, *dok.* ciężkiego co odsunąć. Kto nam odwali kamień od drzwi grobowych? = odbić, wysadzić, wyłamać. Odwalają drzwi. = odciąć. Odwalił mu rękę silnem cięciem miecza.

**Odwarkować**, uję, *s. n. dok.* **Odwarkiwać**, uję, *nied* i *częst.* warkiem na wark odpowiedzieć. = *fig.* odfuknąć.

**Odwarzać**, am, *s. cz. nied.* **Odwarzyć**, rzę, *dok.* odgotować.

**Odważać**, am, *s. cz. nied.* **Odważyć**, żę, *dok.* wagą odmierzać. = co czem, odpowiadającą wagą płacić. Odważyć co złotem. = odwalić, *np.* kamień. = nieść na szańc, narażać, odzalować, *np.* zdrowie, życie, gardło. = się, *s. z.* determinować się, ryzykować się, ośmielić się. **Odważnie**, *ps.* z odwagą. **Odważny**, a, e, *p.* śmiały, determinowany.

**Odwdzięczać**, am, *s. cz. nied.* **Odwdzięczyć**, czę, *dok.* wdzięcznością odpłacić, *np.* dobrodziejstwo. = się, *s. z.* za co, wywdzięczać się. **Odwdzięczanie**, a, *n.* odpłacanie wdzięcznością. **Odwdzięczenie**, a, *n.* **Odwdzięk**, u, *m.* **Odwdzięka**, i, *ż.* odpłacenie wdzięcznością, wywdzięczenie się.

**Odwet**, u, *m.* oddanie wet za wet, odwetowanie. Prawo odwetu. = powetowanie szkody, straty. **Odwetować, ujęć**, *s. cz. dok.* oddać wet za wet. = powetować szkodę. **Odwetowanie**, a, *n.* oddanie wet za wet. = powetowanie szkody, straty.

**Odwiać**, *ob.* **Odwiewać**.

**Odwiązać**, żę, *s. cz. dok.* **Odwiązywać**, uję, *nied.* co było przywiązane odjąć, rozwiązać. Odwiązać psa, konia, chustkę z szyi, podwiązkę. = się, *s. z.* rozwiązać się. **Odwiązanie, Odwiązywanie**, a, *n.* rozwiązanie, rozwiązywanie.

**Odwić**, *ob.* **Odwijać**. **Odwicie**, a, *n.* odwinienie.

**Odwiecznie**, *ps.* od wieków. **Odwieczność**, ści, *ż.* byt trwający od wieków. **Odwieczny**, a, e, *p.* trwający od wieków.

**Odwiedzać**, am, *s. cz. nied.* **Odwiedzić**, dzę, *dok.* przybyć dla widzenia kogo nawiedzać. **Odwiedzanie**, a, *n.* częste nawiedzanie. **Odwiedzenie**, a, *n.* nawiedzenie. **Odwiedziny**, dzin, *l. m.* nawiedziny, wizyta. Pójść, przyjść z odwiedzinami, w odwiedziny do kogo.

**Odwierzgać**, am, *s. n. nied.* **Odwierzgnąć**, nę, *dok.* oddawać wierzganiem za wierzganie. **Odwierzganie, Odwierzgnienie**, a, *n.* oddawanie, oddanie wierzganiem za wierzganie.

**Odwieść**, *ob.* **Odwodzić**.

**Odwietrzać**, am, *s. cz. nied.* **Odwietrzyć**, trzę, *dok.* nasmarować zastawione na zwierza żelazo, tak żeby go nie zwietrzył.

**Odwiew**, a, *m.* powiew z przeciwnej strony. **Odwiewać**, am, *s. n. nied.* **Odwiać**, wieję, *dok.* z przeciwnej strony powiewać. = *s. cz.* Odwiać zboże, ukończyć wianie zboża. = wianiem odchylić, odłączyć. Wiatr podróżnemu połę odwiewa. Plewa odwiana od ziarna.

**Odwieść**, *ob.* **Odwozić**. **Odwiezienie**, a, *n.* zawiezienie na powrót.

**Odwijać**, am, *s. cz. nied.* **Odwić**, **Odwinąć**, nę, *dok.* co było zawinięte lub zwinięte odsłonić, *np.* ranę, dziecko z pieluch. = *s. n.* odbijać od brzegu, odpłynąć. **Odwijanie**, a, *n.* rozwijanie. = odbijanie od brzegu, odpływanie.

**Odwikłać**, am, *s. cz. dok.* co było zawikłane odplątać, rozwikłać. **Odwikłanie**, a, *n.* rozwikłanie.

**Odwilgły**, a, e, *p.* który odwilgnął. **Odwilgnąć**, nie, *s. n. dok. nieos.* (o mrozie), odelgnąć, odelżeć. Odwilgło na dworze. **Odwiła**, y, *ż.* odelga. **Odwiliać**, am, *s. cz. nied.* **Odwiliyć**, ję, *dok.* wilgotnym czynić. Deszcz odwilżył ziemię. = **się**, *s. z.* stawać się wilgotnym. Powietrze się odwilżyło. **Odwiliacz**, a, *m.* druga komora żołądka ptasiego, z błon równie jak wole tylko z grubszych złożona, w której się pokarm odwilża. **Odwiliżanie**, **Odwiliżenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Odwinąć**, *ob.* **Odwijać**. **Odwinięcie**, **Odwinienie**, a, *n.* rozwinienie.

**Odwinszować**, uję, *s. cz. dok.* komu, nawzajem winszującemu winszować.

**Odwitać**, am, *s. cz. dok.* nawzajem witającego witać.

**Odwlaczać**, am, **Odwlekać**, am, **Odwlóczyć**, czę, *s. cz. nied.* **Odwlec**, kę, *dok.* wlokąc odciągnąć. Konie zdechłe odwlekają od obozu. = zwlekać, odkładać na potem. = **się**, *s. z.* przewlekać się, iść w odwłokę. Co się odwlecze, to nie uciecze, *przysł.* **Odwlaczanie**, **Odwleczenie**, **Odwlekanie**, **Odwlóczenie**, a, *n.* odkładanie, odłożenie na potem. **Odwlocznie**, *ps.* z odwłoką. **Odwloczność**, ści, *ż.* przymiot tego co może być odwleczone. **Odwloczny**, a, e, *p.* odwlekający, odkładający na potem. **Odwlóczyciel**, a, *m.* ten co odwleka. **Odwłoka**, i, *ż.* zwłoka, przewłoka. Puścić w odwłokę. Pójść w odwłokę.

**Odwód**, odu, *m.* odwiedzenie, spust kurka u strzelby. = odwrót, rejterada. = tylna straż. = odsiecz, pomoc. = *praw.* odparcie dowodów, oczyszczenie się z zarzutów. **Odwodny**, a, e, *p.* od odwodzenia. **Odwodowy**, a, e, *p.* od odwodu, od tylnej straży; *np.* wojsko, korpus, żołnierz. **Odwodzenie**, a, *n.* odprowadzanie. = *fig.* odciąganie, odradzanie. **Odwodzić**, dzę, *s. cz. nied.* **Odwieść**, wiodę, *dok.* wiodąc oddalić, odprowadzić. = kogo od czego, *fig.* odciągnąć, odprowadzić, odradzić. Popi nie przestawali odwodzić od posłuszeństwa przychylnych Władysławowi. = odciągnąć, *np.* kurek u strzelby. = **się**, *s. z. praw.* odpierać dowody, oczyścić się z obwinienia. **Odwodziciel**, a, *m.* **Odwodzicielka**, i, *ż.* ten, ta co odwodzi od czego.

**Odwołalność**, ści, *ż.* możność odwołania. **Odwołalny**, a, e, *p.* mogący być odwołanym, *np.* urzędnik. **Odwołanie**, a, *n.* przywołanie na powrót, *np.* posła. = cofnienie tego co się powiedziało lub napisało. = **się**, powołanie się. = założenie apellacyi. **Odwoływać**, uję, *s. cz. nied.* **Odwołać**, am, *dok.* przywołać na powrót, *np.* posła. Kartagowie obu braci, Annibala i Magona, z Italii odwołali. = cofnąć, *np.* rozkaz. = cofnąć co się powiedziało lub napisało. = na inszy czas obwołać, *np.* jarmark. = **się**, *s. z.* do kogo, do czego, powoływać się, odzywać się, apellować. **Odwoływanie**, a, *n. ob.* **Odwołanie**.

**Odwóz**, ozu, *m.* **Odwózka**, i, *ż.* odwiezienie, odstawa. **Odwozić**, żę, *s. cz. nied.* **Odwieźć**, wiozę, *dok.* zawieźć na powrót, lub na oznaczone miejsce. Odwiózł syna do szkół, zboże na targ. **Odwożenie**, a, *n.* zawożenie na powrót.

**Odwracać**, am, *s. cz. nied.* **Odwrócić**,

cę, *dok.* zwrócić, obrócić w inną stronę, *np.* oczy, twarz, cios, bieg wody. Nie odwracaj oblicza twego od żadnego ubogiego. = obrócić na drugą stronę, *np.* rolę, kartę w książce. = co złego, oddalić. = kogo od czego, odwodzić, odciągać. Odwracać lud, buntować. = się, *s. z.* obrócić się w przeciwną stronę. Chciałem do niego mówić, ale się odwrócił odemnie. **Odwracanie, Odwrócenie,** a, *n.* obracanie, obrócenie w inną stronę. **Odwróciciel,** a, *m.* **Odwrócicielka,** l, *ł.* ten, ta co odwraca od czego. **Odwrót, otu,** *m. ob.* **Uwrot.** = rola odwracana, odwracanka. = ustęp, cofnienie się, rejterada. Trąbić na odwrót. Zmusić do odwrótu. = Odwrót fortuny, odwrócenie się fortuny. = powrót. = Na odwrót, *ps.* nawzajem. = z odwrótnej strony, nawspak, *np.* czytać. **Odwrotnie,** *ps.* na odwrót. = w odwrotnym porządku, przeciwnie. **Odwrotny,** a, e, *p.* mogący być odwróconym. = przeciwny, *np.* kierunek. Strona odwrotna medalu. Stosunek odwrotny, *mat.* w proporcyi tak ułożonej, że o ile pierwsza ilość jest większa lub mniejsza od drugiej, o tyle trzecia jest mniejsza lub większa od czwartej. **Odwrotowy,** a, e, *p.* od odwrótu, rejterady.

**Odwykać, am,** *s. n. nied.* **Odwyknąć, nę,** *dok.* od czego, odzwyczaić się. **Odwykanie,** a, *n.* powolne, stopniowe odzwyczajanie się. **Odwykłość, ści,** *ł.* **Odwyknienie,** a, *n.* odzwyczajenie się. **Odwykły,** a, e, *p.* odzwyczajony.

**Odwzajemniać, am,** *s. cz. nied.* **Odwzajemnić, nię,** *dok.* co komu, wzajemnością odpłacić, *np.* przysługę. = się, *s. z.* komu za co, wywzajemnić się. **Odwzajemnianie, Odwzajemnienie,** a, *n.* odpłacanie, odpłacenie wzajemnością.

**Odymać, am,** *s. cz. nied.* **Odąć, odmę,** *dok.* sprawiać odęcie, nadymać, rozdymać. Puchlina wodna odyma ciało. Niektóre jarzyny odymają. = się, *s. z.* nadymać się, nadąć się. Gdy tedy na ambonę wnidzie mnich, odmie się jak półtora nieszczęścia.

**Odymiać, am,** *s. cz. nied.* **Odymić, mię,** *dok.* okryć dymem, okopcić.

**Odyniec, ńca,** *m.* dzik stary.

**Odżałować, uję,** *s. cz. dok.* kogo, czego, dostatecznie żałować. Nie mógł się go odżałować. = czego, odważyć, narazić. Odżałować zdrowia, życia dla ojczyzny, pieniędzy na jaki wydatek.

**Odżartować, uję,** *s. n. dok.* żartem na żart odpowiedzieć.

**Odżeglować, uję,** *s. n. dok.* pod żaglem odpłynąć.

**Odżegnać się,** *s. z. dok.* żegnając się krzyżem odpędzić, oddalić. Śmierci nikt się nie odżegna. **Odżegnanie,** a, *n.* żegnaniem odpędzenie, oddalenie.

**Odzew, odezwu,** *m.* odezwanie się. = odwołanie się do wyższego sądu. = w Rzymie, odwołanie się trybunów do ludu.

**Odziać,** *ob.* **Odziewać. Odzianie,** a, *n.* przyodzianie kogo. = się, przyodzianie się.

**Odziębiać, am,** *s. cz. nied.* **Odziębić, bię,** *dok.* odmrozić. **Odziębienie,** a, *n.* odmrożenie. **Odzięblina,** y, *ł.* miejsce na rękach, na nogach odziębione. **Odziębnąć, nę,** *s. n. dok.* odmarznąć.

**Odziedziczać, am,** *s. cz. nied.* **Odziedziczyć, czę,** *dok.* objąć dziedzictwo, dostać dziedzictwem, *np.* dobra, majątek po ojcu, tron po przodkach. = *fig.* dostać, otrzymać w spuściznie po przodkach, *np.* sławę, męztwo, cnoty. Odziedziczyć żywot wieczny. **Odziedziczenie,** a. *n.* objęcie dziedzictwa.

**Odzielenieć, ję,** *s. n. dok.* na nowo zazielenieć. = *fig.* na nowo zakwitnąć.

**Odziemek, Odziomek, mka,** *m.* część pnia od samej ziemi. **Odziemny,** a, e, *p.* od odziemka. = od ziemi. Punkt odziemny, *ast.* najdalszy w drodze ziemi od słońca.

**Odzienie,** a, *n.* odzież. Jakie odzienie, takie uczczenie, *przysł.* jak cię widzą, tak cię piszą.

**Odzierać,** *ob.* **Obdzierać.**

**Odzierżeć, ży, s. cz. dok.** otrzymać. = **się**, *s. z.* utrzymać się. **Odzierżenie, a, n.** otrzymanie. **Odzierżyciel, a, m.** który co odzierżył.

**Odziewać, am, s. cz. nied. Odziać, odzieję, dok.** przyodziewać, *np.* ubogich. = *fig.* obiekać, okrywać. Całą górę odziewają drzewa. Zima śniegiem pola odziewa. = **się**, *s. z.* przyodziewać się. W różnych krajach różnie się odziewają. **Odziewalny, a, e, p.** przywdziewający się na wierzch, *np.* płaszcz, kożuch. **Odziewanie, a, n.** przyodziewanie. **Odziewek, wku, m. Odzież, y, ż.** odzienie.

**Odziewnąć, nę, s. n. dok.** komu, ziewającemu odpowiedzieć ziewaniem.

**Odzłorzeczyć, czę, s. n. dok.** komu, na złorzeczenie złorzeczeniem odpowiedzieć.

**Odznaczać, am, s. cz. nied. Odznaczyć, czę, dok.** znacząc odróżniać. = **się**, *s. z.* odróżniać się, *np.* jaką zaletą. **Odznaczanie, Odznaczenie, a, n.** znakiem odróżnianie, odróżnienie. = Odznaczenie się, odróżnienie się od innych, *np.* męztwem, odwagą w boju.

**Odzew, u, m.** odgłos. **Odzewny, a, e, p.** odgłos wydający, odzywający się.

**Odżuwać, Odżuć**, *ob.* **Przeżuwać.**

**Odźwierna, ej, Odźwiernicska, i, ż.** kobieta drzwi pilnująca. **Odźwierne, go, n.** datek odźwiernemu. **Odźwiernia, ni, ż.** mieszkanie odźwiernego. **Odźwiernictwo, a, n.** funkcya odźwiernego. **Odźwierny, ego, m.** ten co drzwi pilnuje.

**Odzwyczajać, am, s. cz. nied. Odzwyczaić, ję, dok.** kogo od czego, oduczyć zwyczaju. = **się**, *s. z.* oduczyć się zwyczaju. **Odzwyczajenie, a, n.** oduczenie zwyczaju.

**Odżyć, ję, s. n. dok. Odżywać, am, nied.** ożyć, powrócić do życia. Nadzieja w sercach naszych odżyła. **Odżycie, a, n.** powrót do życia.

**Odzyskać, am, s. cz. dok. Odzyskiwać, uję, nied.** zyskać co się straciło, *np.* wzrok, słuch, zdrowie, siły. **Odzyskanie, a, n.** zyskanie tego co się straciło.

**Odzywać się, s. z. nied. Odezwać się, dok.** z czem, dać się słyszeć, przemówić. Tak decydował o wszystkiem, że niemożna było odezwać się nikomu przed nim ze zdaniem swojem. = dać się słyszeć, zabrzmieć, zagrać, zaśpiewać, i t. d. W tem się kościelne odezwały dzwony. Odezwała się muzyka. = dać się uczuć. Odezwie ci się to kiedyś. = odpowiedzieć na czyj głos, na czyje wołanie. Pytała się kto kołace? gdy się Piotr odezwał, głos jego wnetże poznała. = rozlegać się. Ogromnym hukiem puszcze się ozwały. = o co, zgłaszać się, upominać się, *np.* o dług, o spadek, o koronę, o rękę panny. = z prawem do czego, wystąpić z prawem do czego. Królowie Aragońscy odezwali się z prawem do Sycylii. = za kim, za czem, podnieść głos w obronie kogo, czego. Wyrodku, rzecze, i ty sam dawny szlachcic, za chłopami odzywać się odważasz. = *praw.* odwoływać się, apellować.

**Odżywiać, am, s. cz. nied. Odżywić, wię, dok.** żywieniem życie utrzymywać. = żywić, karmić, posilać. Z własnych folwarków ubogich odżywiał. = **się**, *s. z.* żywić się, karmić się, posilać się. **Odżywianie, Odżywienie, a, n.** *fiziol.* żywieniem utrzymywanie życia. Życie na odżywianiu zależy. **Odżywność, ści, ż.** własność materyi odżywnej. **Odżywny, a, e, p.** odżywiający. Materya odżywna jest ta, która jestestwom organicznym za pokarm służyć może.

**Oferta, y, ż. Ofertoryum, n.** *nieod* część mszy świętej. **Ofiara, y, ż.** (z łac.), objata Bogu, całopalenie. Zabić cielca na ofiarę. = sakrament ciała i krwi pańskiej, ofiara chleba i wina. = to co się poświęca na ofiarę, u pogan bydlę zabite na ofiarę. = dar, podarunek. Przynieść co komu w ofierze. **Ofiarniczy, a, e, p.** od ofiarnika. **Ofiarnik, a, m.** kapłan ofiary sprawujący. **Ofiarny, a, e, p.** do ofiar należący. **Ofiarować, uję, s. cz. nied.**

ofiarę Bogu czynić. = co komu, w ofierze przynosić, poświęcać, *np.* dar, dzieło. = oświadczać się z gotową chęcią dania czego. Ofiarować komu pomoc, usługę. = Ofiarować Bogu swą krzywdę, urazę, zdać ją na Boga. = się, *s. z.* w ofierze siebie przynosić. Jezus Chrystus ofiarował się za nas, za grzechy nasze. = obowiązać się Bogu ślubem do czego. W chorobie swojej ofiarował się do Częstochowy. **Ofiarowanie**, a, *n.* przynoszenie ofiary. = Ofiarowanie N. Panny, *ob.* **Oczyszczenie**.

**Oficer**, a, *m.* (z franc.), starszy wojskowy. **Oficerek**, rka, *m. zdrob.* młody oficer. **Oficerka**, i, *ż.* żona oficera. **Oficerski**, a, ie, *p.* należący do oficera, *np.* stopień, szlify. **Oficerstwo**, a, *n.* stopień oficera.

**Oficyał**, a, *m.* (z łac.), zastępca biskupa w sądach duchownych. **Oficyalista**, y, *m.* będący w obowiązku u pana: komisarz, ekonom, koniuszy, marszałek. **Oficyalski**, a, ie, *p.* do oficyała należący. **Oficyalstwo**, a, *n.* godność oficyała.

**Oficyna**, y, *ż.* **Oficynka**, i, *ż. zdrob.* poboczna budowa przy pałacu lub dworze pańskim.

**Ofuknąć**, nę, *s. cz. dok.* zgromić z fukiem, wyłajać. = się, *s. z.* na kogo, z fukiem powstać, oburzyć się. **Ofuknienie**, a, *n.* zgromienie z fukiem.

**Ogadanie**, a, *n.* obmowa. **Ogadywać**, uję, *s. cz. nied.* **Ogadać**, am, *dok.* gadać złego kim, obmawiać. **Ogadywanie**, a, *n.* obmawianie.

**Oganiać**, am, *s. cz. nied.* **Ognać**, **Ognić**, nię; *dok.* odganiać, odpędzać, *np.* muchy od kogo, ptaki od zboża, zboże od ptaków. = w koło pędem goniąc otoczyć, opasać, *np.* miasto. = się, *s. z.* komu, opędzać się, odganiając bronić się. Kartago musi się królom Numidów oganiać. **Oganiacz**, a, *m.* **Oganiaczka**, i, *ż.* ten, ta co ogania. **Oganianie**, a, *n.* odpędzanie. **Oganka**, i, *ż.* narzędzie do oganiania much.

**Ogar**, a, *m.* pies gończy.

**Ogarek**, rka, *m.* kawałek świecy lub świecy niedopalonej.

**Ogarniać**, am, *s. cz. nied.* **Ogarnąć**, nę, *dok.* obejmować, otaczać. Morze ogarnia ziemię. Ogień ogarnął całe miasto = obejmować, zawierać w sobie. Trudno to w krótkich zawrzeć wyrazach, czego tomy ogarnąć nie mogą. = *fig.* obejmować umysłem, pojmować. Duch mądrego cały filozofii rozłóg ogarnął. = opanować. Strach go ogarnął. Rozpacz go ogarnęła. = Ogarnąć z czego, zgartując oczyścić, *np.* z pierza, z robactwa. = **Ogarnąć się**, *s. z.* ubrać się. **Ogarnianie**, **Ogarnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Ogień**, **ognia**, *m.* początek światła i ciepła. Krzesać ogień. Ostrożnie z ogniem. Przyjść jak po ogień, nie długo zabawić. = strzelanie z palnej broni. Dawać ognia. Wziąć kogo we dwa ognie. Iść w ogień. = pożar. Jak na ogień tam biegną. Ogniem i mieczem pustoszyć. = Ognie sztuczne, fajerwerki. = *fig.* zapał. Ogień młodości, miłości. = Ognie błędne, nad łąkami, trzęsawicami, cmentarzami niekiedy pokazujące się, a z rozkładu ciał organicznych pochodzące. = Piekielny ogień, *med.* gangrena.

**Ogier**, a, *m.* **Ogierek**, rka, *m. zdrob.* koń niepokładany, stadnik.

**Oglada**, y, *ż.* gładkie wykształcenie, okrzesanie, polor obyczajów.

**Oglądać**, am, *s. cz. nied.* **Obejrzeć**, rzę, *dok.* obzierać, przypatrywać się. Po zdobyciu Krakowa, Karol Gustaw oglądał groby królów polskich. = widzieć. Stary Goworek przy zgonie, oglądał Leszka na tronie. = się, *s. z.* obzierać się. = Oglądać się na kogo, na co, *fig.* wyglądać czego od kogo. Oglądać się na naszą pomoc. = na co, *fig.* mieć wzgląd na co, zważać, uważać. Kto się na wiatr ogląda, nigdy siać nie będzie. We wszystkiem oglądaj się na koniec. **Oglądanie**, a, *n.* obzieranie. Wyjechał do Egiptu na oglądanie owych starożytności.

**Ogładzać**, am, *s. cz. nied.* **Ogładzić**,

dzę, *dok. wł.* i *fig.* gładzić, polerować. **Ogładzanie, Ogładzenie,** a, *n.* gładzenie, wygładzenie.

**Ogłaskać,** am, *s. cz. dok.* **Ogłaskiwać,** uję, *nied.* głaskaniem oswajać. **Ogłaskanie, Ogłaskiwanie,** a, *n.* głaskaniem oswajanie, oswojenie.

**Ogłaszać,** *ob.* **Ogłosić. Ogłaszanie,** a, *n.* obwoływanie.

**Oględnie,** *ps.* z oględnością. **Oględność,** ści, *ż.* baczność, ostrożność. **Oględny,** a, e, *p.* oglądający się na co, wzgląd na co mający, baczny, ostrożny. **Oględziny, dzin,** *l. m.* oglądanie, wizya ciała ludzi zabitych.

**Ogłodać,** am, *s. cz. dok.* ogryźć, *np.* kość. **Ogłodanie,** a, *n.* ogryzienie.

**Ogłodzenie,** a, *n.* głodu sprawienie. **Ogłodzić,** dzę, *s. cz. dok.* głód sprawić, głodu nabawić, o głód przyprawić, *np.* miasto, twierdzę, kraj.

**Ogłosić,** szę, *s. cz. dok.* **Ogłaszać,** am, *nied.* obwoływać, obwieszczać, podawać do publicznej wiadomości. = **się,** *s. z.* obwołać się, mianować się. Ogłosił się królem, cesarzem. **Ogłosiciel,** a, *m.* **Ogłosicielka,** i, *ż.* ten, ta co ogłasza. **Ogłoszenie,** a, *n.* obwołanie, obwieszczenie.

**Ogłuchnąć,** nę, *s. n. dok.* stać się głuchym. **Ogłuchnienie,** a, *n.* stracenie słuchu.

**Ogłupieć,** ję, *s. n. dok.* zgłupieć. **Ogłupienie,** a, *n.* zgłupienie.

**Ogłuszać,** am, *s. cz. nied.* **Ogłuszyć,** szę, *dok.* zagłuszyć. **Ogłuszenie,** a, *n.* zagłuszenie.

**Ognik,** a, *m.* pryszcz zaogniony. = *ob.* **Ogień błędny. Ogniokrusz,** u, *m.* żelazo które daje się bić na zimno, a rozpalone w ogniu kruszy się. **Ogniomierz,** a, *m.* narzędzie do mierzenia mocy ognia. **Ogniopiór,** u, *m. med.* strup na głowie lub twarzy u dzieci. **Ogniowładny,** a, e, *p.* ogniem władający (Wulkan). **Ogniowy,** a, e, *p.* od ognia *np.* towarzystwo, sprzęty, narzędzia. Utwory, górutwory ogniowe, *geol.* będące dziełem ognia. **Ogniście, Ognisto,** *ps.* z ogniem, z zapałem. **Ognisko,** a, *n.* miejsce gdzie się ogień rozniecа lub był rozniecony. Ognisko kuchenne, obozowe. = piec hutniczy w kształcie skrzyni ostrosłupowej. = *fig.* dom, mieszkanie. = *opt.* punkt skupionych promieni przechodzących przez soczewkę lub odbitych od zwierciadła wklęsłego. = *mat.* jeden z dwóch punktów na większej osi elipsy, równie od jej środka oddalonych. = *fig.* gniazdo, siedlisko. Serce polskie są ogniskiem naszej świętej sprawy. **Ogniskowy,** a, e, *p. opt.* do ogniska należący. **Ognistość** ści, *ż.* gorącość ognia. **Ognisty,** a, e, *p.* rozpalony, *np.* kula. = buchający ogniem, *np.* góra. = Broń ognista, palna. = *fig.* pełen ognia, *np.* spojrzenie. = palający, *np.* dusza, wymowa. = żarliwy, strzelisty, *np.* modlitwa. = mający wiele ognia, *np.* koń.

**Ogniwo,** a, *n. wł.* i *fig.* kółko łańcuchowe. Jesteśmy małem ogniskiem wielkiego łańcucha organicznego. = węzeł, związek. Ogniwa przyjaźni. Małżeńskie ogniwa. = krzesiwo.

**Ogół,** u, *m.* liczba powstała z dodawania, summa. = wszyscy ludzie w ogólności, a każdego kraju w szczególności, powszechność. Dobro ogółu.

**Ogolenie,** a, *n.* odbyta czynność golenia. **Ogolić,** lę, *s. cz. dok.* odbyć golenie. = *fig.* ogołocić, wyzuć ze wszystkiego przez oszukanie.

**Ogólnie,** *ps.* w ogólności. **Ogólnik,** a, *m.* prawda ogólnie znana, zdanie ogólne. **Ogólność,** ści, *ż.* powszechność. **Ogólny,** a, e, *p.* ógół obejmujący, do ogółu się ściągający, powszechny. Uwagi, wyobrażenia, prawdy, prawidła ogólne. Dobro ogólne.

**Ogołocenie,** a, *n.* obnażenie, obdarcie, wyzucie, pozbawienie. **Ogołocić,** cę, *s. cz. dok.* obnażyć, obedrzeć, wyzuć, pozbawić. Ogołocić kogo z majątku, twierdzę z wojska. Ogołocony z rozumu, z rozsądku.

**Ogółowo, Ogółowość, Ogółowy,** *ob.* **Ogólnie,** i t. d.

**Ogon,** a, *m.* przedłużenie kości pa-

cierzowej u zwierząt czworonożnych, po większej części włosem okryte. Kiwać, ruszać, kręcić, ogonem. = *fig.* Podnosić, zadzierać ogon, zhardzieć. Zwiesić ogon, spuścić z tonu, spuścić nos na kwintę. Nie umie nawet kozie ogona zawiązać, nie umie trzech zliczyć, do niczego niezdatny. Im kot starszy, tym ogon twardszy, *przysł.* starzy ludzie uparci. Sprawa ta za sobą długi ogon wlecze, nie prędko się skończy. Mila z ogonem, tęga, duża mila. = u ptaków, pióra dłuższe z kupra wyrastające. = u ryb i płazów, tylna część ciała. = Ogon u sukni kobiecej, przedłużenie tylnej części sukni. = Ogon komety, ciąg rozległy światła za kometą, inaczej miotłą, warkoczem zwany. = Ogon łoża armatniego, sam koniec ścian łożowych po odprzodkowaniu na ziemi oparty. **Ogonatka**, i, *ż muz.* nóta mająca w sobie już prostych czyli ćwierciowych nót dwie. Główka ma dwie ogonatki. **Ogonek, nka**, *m. zdrob.* mały ogon. = szypułka Ogonek u liścia, u owocu. = *gram.* wąsik pod literami ą, ę, znaczący nosowe ich wymawianie. **Ogoniasty**, a, e, *p.* ogon mający. = podobny do ogona. **Ogonkowaty**, a, e, *p.* mający ogonek, *np* liść. **Ogonowy**, a, e, *p.* od ogona, *np.* kość, sztuka mięsa.

**Ogórczany**, a, e, *p.* ogórkowy. **Ogórczasty**, a, e, *p.* do ogórka podobny. **Ogóreczek, czka**, *m. zdrob* mały ogórek. **Ogóreczuik**, a, *m. bot.* (Borago), roślina z familii ogóreczuikowych, której jeden tylko gatunek, ogóreczuik lekarski. **Ogórek, rka**, *m. bot.* (Cucumis), roślina z familii tykwowych i jej owoc. = Ogórki, *fig.* węzły na sznurkach Bernardynów, Kapucynów, Franciszkanów. **Ogórkowy**, a, e, *p.* od ogórka, *np.* kwiat, liść, smak, kolor.

**Ogorzałość**, ści, *ż.* **Ogorzelina**, y, *ż.* opalenie twarzy od słońca. **Ogorzały**, a, e, *p* opalony od słońca. **Ogorzeć**, ję, *s. n. dok.* opalić się na słońcu. **Ogorzenie**, a, *n.* opalenie się na słońcu.

**Ograć**, am, *s. cz. dok.* **Ogrywać**, am, *nied.* kogo, zgrać, zgrywać. = polepszyć graniem instrument muzyczny.

**Ogradzać**, *ob.* **Ogrodzić**. **Ogradzanie**, a, *n.* grodzenie na około czego.

**Ograniczać**, am, *s. cz. nied.* **Ograniczyć**, czę, *dok.* granicą określić. = *fig.* ująć w ściślejsze granice, zamknąć w ściślejszym obrębie, *np.* czyję władzę, swoje żądze, wydatki. = się, *s. z.* zamknąć się w pewnych granicach. **Ograniczanie, Ograniczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Ograniczny**, a, e, *p.* o granicę mieszkający, ościenny. **Ograniczoność**, ści, *ż.* szczupłość zdolności umysłowych. **Ograniczony**, a, e, *im.* określony granicą, zamknięty w pewnych granicach, *np.* władza. = mający szczupłe zdolności umysłowe, *np.* człowiek.

**Ogrobić, bię**, *s. cz. dok.* grobią otoczyć.

**Ogród, odu**, *m.* plac ogrodzony na drzewa owocowe, warzywo, albo też różnemi drzewami zasadzony i ulicami przecięty; ztąd ogród owocowy, warzywny, angielski. **Ogroda**, y, *ż.* zagroda. **Ogródeczek, czka**, *m. zdrob.* od **Ogródek, dka**, *m zdrob* od **Ogród**. **Ogródka**, i, *ż.* mała zagroda. = *fig.* omówienie, obwijanie słów w bawełnę. Bez ogródki, wprost, nie obwijając w bawełnę, otwarcie, *np.* komu co powiedzieć. **Ogrodnictwo**, a, *n.* nauka ogrodnicza. **Ogrodniczek, czka**, *m.* chłopiec, uczeń ogrodnika. **Ogrodniczka**, i, *ż.* żona ogrodnika. **Ogrodniczy, Ogrodnikowy**, a, e, *p.* do ogrodnika należący. **Ogrodnik**, a, *m.* ten co ogród uprawia. **Ogrodny, Ogrodowy**, a, e, *p.* w ogrodzie rosnący, do ogrodu należący. **Ogrodowina**, y, *ż* warzywo, jarzyna. **Ogrodzenie**, a, *n* dokonana czynność grodzenia w około. = płot, parkan ogradzający. **Ogrodzić, dzę**, *s. cz. dok.* **Ogradzać, am**, *nied.* grodzą obwieść, otoczyć, *np.* płotem, parkanem. **Ogrodzina**, y, **Ogrodzinka**, i, *ż. zdrob.* nędzny, lichy ogródek. **Ogrodzisko**, a, *n zgrub.* duży,

brzydki ogród. **Ogrojec, jca**, *m.* ogród oliwny, w którym Chrystusa pojmano.

**Ogrom, u**, *m.* ogromna wielkość. Ogrom świata Ogrom państwa rzymskiego. Ogrom prac, zatrudnień, interesów. Ogrom wiadomości. **Ogromnie**, *ps.* niezmiernie. **Ogromność, ści**, *ż.* niezmierność. **Ogromny, a, e**, *p.* niezmiernie wielki. Ogromne skały, lasy. Ogromny ciężar. Ogromne długi, wydatki. Ogromna pamięć. Ogromna ambicya.

**Ogrywać**, *ob.* **Ograć.**

**Ogryzać, am**, *s. cz. nied.* **Ogryźć, zę**, *dok.* gryźć na około, ogłodać, *np.* kości, paznokcie. Kozy ogryzają gałązki. **Ogryzanie, Ogryzienie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Ogryzek, zka**, *m.* kawałek ogryziony.

**Ogrzewać, am**, *s. cz. nied.* **Ogrzać, ogrzeję**, *dok.* grzać, ocieplać. Słońce ogrzewa ziemię. Piec ogrzewa izbę. = Ogrzewać mleko kwaśne, grzać dla oddzielenia sera od serwatki. = **się**, *s. z.* grzać się. **Ogrzewanie, Ogrzanie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Ogrzewny, a, e**, *p.* ogrzewający.

**Oguzie, a**, *n.* ogonowa sztuka mięsa.

**Ohyda, y**, *ż.* obrzydzenie. = hańba, zakala. Często godnych rodziców syn, domu ohyda. **Ohydnie**, *ps.* obrzydliwie, bezecnie. **Ohydność, ści**, *ż.* obrzydliwość, bezecność. **Ohydny, a, e**, *p.* ohydę sprawujący, bezecny, haniebny, *np.* postępek. **Ohydzać, am**, *s. cz. nied.* **Ohydzić, dzę**, *dok.* komu co, kogo, sprawiać ohydę, wzbudzać obrzydzenie, obrzydzać. Ohydzają nas przed światem. **Ohydzanie, Ohydzenie, a**, *n.* obrzydzanie, obrzydzenie.

**Ojciec, ojca**, *m.* rodzic, dawca życia swym dzieciom. = Bóg, pierwsza osoba Trójcy. = przodek. Ojcowie nasi zgrzeszyli, a my pokutujemy. = ten co ma o czem ojcowską troskliwość. Ojciec ojczyzny. = starszy wiekiem, starszy w zgromadzeniu. Ojcowie senatu. = ten co stworzył jaką naukę lub ją wydoskonalił. Herodot jest ojcem historyi. Homer poezyi. = Ojciec duchowny, spowiednik. = Ojcowie święci, doktorowie Kościoła. = Ojciec święty, papież. = tytuł zakonników. Ojciec Hilary. Ojcowie Kapucyni, Bernardyni, Jezuici. = Ojciec chrzestny, ten co do chrztu trzyma. **Ojcobójca, y**, *m.* zabójca ojca. **Ojcobójczy, a, e**, *p.* od ojcobójcy. **Ojcobójstwo, a**, *n.* zabójstwo ojca. **Ojcowizna, y**, *ż.* majątek po ojcu. **Ojcowski, a, ie**, *p.* pochodzący od ojca, należący do ojca, *np.* dom, miłość, czułość, władza, błogosławieństwo. Po ojcowsku, jak ojciec, *np.* ukarał syna. **Ojcowstwo, a**, *n.* stan ojca. **Ojcowy, a, e**, *p.* ojcowski. **Ojczym, a**, *m.* drugi mąż matki. **Ojczymowy, Ojczymski, a, e**, *p.* do ojczyma należący. **Ojczystość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest ojczyste, do ojczystego kraju należące. **Ojczysty, a, e**, *p.* od ojczyzny, ojczyznie właściwy, *np.* język, kraj, ziemia. = od ojca, ojcowski. **Ojczyzna, y**, *ż.* kraj w którym się kto urodził.

**Ojuczać**, *ob.* **Objuczać.**

**Okadzać, am**, *s. cz. nied.* **Okadzić, dzę**, *dok.* kadzić w około.

**Okaleczeć, ję**, *s. n. dok.* stać się kaleką. **Okaleczenie, a**, *n.* stanie się kaleką. = zrobienie kogo kalecką. = miejsce skaleczone. **Okaleczyć, czę**, *s. cz. dok.* skaleczyć. = **się**, *s. z.* skaleczyć się.

**Okamgnienie, a**, *n.* mgnienie oka.

**Okamiałość, Okamieniałość, ści**, *ż.* skamieniałość. **Okamiały, Okamieniały, a, e**, *p.* który jakby się w kamień obrócił, zatwardziały, *np.* na biedę, na trudy, na niewczasy. **Okamieć, Okamienieć, ję**, *s. n. dok.* stać się jakby kamieniem, zatwardnieć.

**Okap, u**, *m.* rynna w którą woda kapie z dachu. **Okapać**, *ob.* **Pokapać.**

**Okaplonić, nię**, *s. cz. dok. ob.* **Kaplonić.**

**Okapturzyć, rzę**, *s. cz. dok. ob.* **Kapturzyć.**

**Okara, y**, *ż.* wóz na dwóch wysokich kołach do wożenia ciężarów = *fig.* człowiek gruby jak beczka.

**Okarmiac, am,** *s. cz. nied.* **Okarmić, mię,** *dok.* obładować pokarmem. **Okarmienie, a,** *n.* obładowanie pokarmem.

**Okaz, u,** *m.* okazanie, pokazanie. = okazanie, oznaka. Okazy przyjaźni, radości. = Na okaz, na oko, na pozór. = Okaz wojska, przegląd. **Okazać, żę,** *s. cz. dok.* **Okazywać, uję,** *nied.* pokazać, pokazywać, *np.* sztuki na teatrze. = *fig.* Okazywać komu przyjazn, przychylność, łaskę, grzeczność, litość, uszanowanie. Okazać odwagę, stałość, radość, smutek. = dowieść. Okazac co oczywiście, dowodnie. = *s. n.* Okazywać, udawać. Okazuje że cię kocha. = **się,** *s. z.* pokazywać się, pokazać się. Okazuje się ludzkim, hojnym, dobrym przyjacielem. **Okazale,** *vs.* wystawnie. **Okazałość, ści,** *ł.* wystawność, przepych. **Okazały, a, e,** *p.* pięknie się okazujący, wpadający w oko, wystawny, wspaniały. **Okazanie, Okazywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Okaziciel, a,** *m* ten co okazuje. Okaziciel listu, wexlu.

**Okazya, yi,** *ł.* (z lac.), stosowna pora, sposobność. Chwytaj okazyą z przodu, bo z tyłu łysa. Dam mu to uczuć przy okazyi, przy podanej okazyi. = powód. Chroń się okazyi do grzechu. To dało okazyą do wojny. Szuka okazyi do zwady, do bójki. = zdarzona sposobność jazdy na cudzym wozie. Znalazł okazyą do Krakowa = bitwa, potyczka, potrzeba. Byłem w kilku okazyach. **Okazyjka, i,** *ł. zdrob.* mała okazya

**Okiełznać, am,** *s. cz. dok ob.* **Kiełznac.**

**Okienecko, a,** *n. zdrob.* od **Okienko, a,** *n. zdrob.* od **Okno,** małe okno. Okienko w dachu. = **Okienko,** *fig.* próżne miejsce w pismie. Zostawić na co okienko. **Okiennica, y,** *ł.* deski zbite do zakrycia okna służące.

**Okiść, ści,** *ł.* śnieg na gałęziach na kształt kłości zawieszający się.

**Okład, u,** *m.* Z okładem, z górą. Ma 50 lat z okładem. **Okładać, am,** *s. cz. nied.* **Obłożyć, żę,** *dok.* kłaść na około czego, okrywać zewsząd. Okładać chorą część ciała kataplazmą. = Okładać kijem, *fig.* grzmocić, wałkować kijem. = Obłożyć podatkami, *fig.* obciążyć, obarczyć. = *s. n. myśl.* o zwierzu, kiedy ruszony z miejsca krąży do koła i nazad powraca. **Okładanie, a,** *n.* czynność słowa **Okładać.** = to czem się chora część ciała okłada. **Okładka, i,** *ł.* to czem się co okłada Okładka książki. Okładka noża, trzonek. **Okładnik, a,** *m* ten co robi okładki do noży, osadę do strzelb, pistoletów. **Okładziny, dzin,** *l.m.* okładki noża. = *górn.* sztuki drzewa krągłakowe, krokwiowe, lub darte czyli deski, używane w kopalniach do cembrowania szybu, rozpierania ścian sztolni lub chodnika.

**Okłamać, mię,** *s. cz. dok.* kłamliwie ogadać. = kłamiąc oszukać. **Okłamanie, a,** *n.* kłamliwe ogadanie. = oszukanie przez kłamstwo.

**Oklask, u,** *m.* poklask. Dać komu oklask Dawać oklaski. Rzęsisto oklaski. **Oklaskiwać,** *ob.* **Poklaskiwac.**

**Oklej, a,** *m.* rybka mniejsza od płoci.

**Oklejać, am,** *s. cz. nied.* **Oklelc, ję,** *dok.* klejąc pokrywać, *np.* kulę, glob papierem. **Oklejanie, Oklejenie, a,** *n.* klejeniem pokrywanie, pokrycie.

**Oklękać, amy,** *s. cz. nied.* **Oklęknąć, ńiemy,** *dok.* klękać, klęknąć na około czego. Oklękneli grób do koła.

**Oklektać, am,** *s. cz. dok.* komu uszy, klektaniem zagłuszyć. **Oklektany, a, e,** *p.* oklepany, często powtarzany, wszystkim wiadomy.

**Oklep,** *ps.* bez kulbaki, *np.* jechać. **Oklepać, pię,** *s. cz. dok.* klepać na około, wzmocnić klepaniem, *np.* kosę. **Oklepany, a, e,** *im. ob.* **Oklektany.** Oklepana prawda.

**Okno, a,** *n.* otwór w ścianie budynku, ze szkłem w ramy oprawnem, przez które świało przechodzi. = *górn. ob.* **Szyb.** Okna solne. szyby solne. = strzelnica w murze twierdzy. = luft w piwnicy.

**Oko**, a, *n.* Oczy, *l. m.* organ wzroku. Oczy czarne, błękitne. = Oko w oko, twarz w twarz, na cztery oczy. Wymawiali sobie oko w oko wszystkie urazy. Powiedzieć co komu w oczy, w żywe oczy. Wymiatać, wyrzucać co komu na oczy. Za oczy, po za oczy kogo ogadywać. Na oko, o ile okiem sądzić można. Szerokość tej rzeki na oko może mieć sto sążni. Na oko, oczywiście. Pokazał mu na oko, jak nierozumnie domaga się tego. Na oko, na pozór. Ludzie zli mają talent dobrze się pokazać na oko. Na moje oczy, na własne oczy to widziałem. W moich oczach to się stało. Pokazać się, nawinąć się komu na oczy. Precz mi z oczu, nie pokazuj mi się na oczy. Prawda w oczy kole, *przysł.* = wzrok, spojrzenie. Rzucić na co okiem. Strzelać oczyma. Z oka, z pod oka patrzeć, poglądać, nie wprost, z boku. Kalipso z oka pozierała na Mentora. Nie spuszczać kogo z oka. Stracić z oka. = władza, zmysł widzenia. Mam oczy, widzę co się dzieje. Strach ma wielkie oczy, *przysł.* = wnętrznych skłonności zwierciadło, droga do serca. Co w oczy idzie, to i do serca przenika. Ta panienka wpadła ci w oko. Co z oczu, to i z serca. = obraz duszy. Ze filut, to mu z oczu patrzy. = Oczy, siedlisko skromności. Oczu moich na nikogo podnieść nie będę śmiała. = skłonność umysłu. Złem okiem na kogo, patrzeć. Widząc pan moję pilność, coraz lepszem okiem zaczął na mnie patrzeć. = wzgląd, uwaga. Co po śmierci będzie, na to nam oko mieć trzeba. = dozór, baczność. Mieć kogo na oku, mieć oko na kogo. Mieć, dawać oko na co. Oko pańskie konia tuczy, *przysł.* = rzecz droga. Strzedz, pilnować kogo, czego, jak oka w głowie. = *fig. l. m.* **Oka**, dziurka. Oko w sieci, w ponczosze. Oko ula, którędy pszczoły wchodzą i wychodzą. Oko bomby, którędy proch się do niej sypie. = pączek czyli guzik na korze drzewa, z którego gałązka wyrasta. = (z tur.), trzy funty. Oko kawy, cukru, tytuniu. = jeden. Sto i oko. = u skorupiaków krytodychawkowych, między grzbiami, dwa białe kamyki, których znaczenie fizjologiczne niewiadome rakowemi oczami zwane = Kocie oko, *ob.* **Koci.**

**Okocić się**, *s. cz. dok. ob.* **Kocić się.**

**Okół**, u, *m.* koło. W okół, na okół, w koło, na około. = Okół obory, poddasze na około obory. = Okoły, koły, pale. **Okołek, łka**, *m.* obwód koła u wozu. = *bot.* (corymbus), kwiatostan, kiedy kwiatki pod jednąż kwitną wysokością, lecz szypułki z różnych miejsc łodygi stopniami wyrastają. **Okolenie**, a, *n.* otoczenie w około. **Okolić, lę**, *s. cz. dok.* otoczyć w około. **Okolica**, y, *ż.* kraj na około leżący. **Okolicznie**, *ps.* w około. = ze wszystkiemi okolicznościami. **Okoliczność, ści**, *ż.* wszystko co się około nas zdarza. Zbieg okoliczności. = stan, położenie. Znajdować się w trudnych okolicznościach. = szczegół. Opowiadać ze wszystkiemi okolicznościami. = powód, okazya. Festyny z okoliczności wesela, zwycięztwa. **Okoliczny**, a, e, *p.* w około leżący, *np.* kraj. = *gram.* każdy tryb wyjąwszy bezokoliczny. **Okolistość, Okolisty**, *ob.* **Kolistość**, i t. d. **Okolnie**, *ps.* na około. **Okolnik**, a, *m.* list okolny, cyrkularz. **Okolny**, a, e, *p.* kołujący, w koło idący, *np.* list, napis na monecie. **Około**, *ps.* i *pmk.* rządzący przyp. 2, koło, w około, do koła. Ziemia obraca się około słońca. = co do czasu i liczby, koło, blizko. Około północy. Około stu złotych. **Okolokopy**, ów, *l. m. fort.* szańce na około twierdzy przez oblegających pokopane, celem niedopuszczenia do niej odsieczy. **Okolosłupie**, a, *n. arch.* galerya ze słupami.

**Okołot**, u, *m.* snop zboża okołatany, to jest z lekka omłócony.

**Okomiar**, u, *m.* mierzenie na oko mniejszych odległości.

**Okop**, u, *m.* szaniec. **Okopać**, pię, *s. cz. dok.* **Okopywać**, uję, *nied.* kopać na około czego. Okopać drzewo. = obwieść okopem, oszańcować, *np.* miasto. obóz. = się, *s.z.* otoczyć się okopem, oszańcować się. **Okopanie, Okopywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Okopcenie**, a, *n.* poczernienie kopciem. **Okopcialość**, ści, *ż.* stan tego co jest okopciałe. **Okopciały**, a, e, *im.* okopcony. **Okopcić**, cę, *s. cz. dok.* poczernić kopciem. **Okopcieć**, ję, *s. n. dok.* okryć się kopciem.

**Okopisko**, a, *n.* miejsce okopane, a w szczególności cmentarz żydowski. **Okopnik**, a, *m.* robotnik do sypania okopów, rznięcia rówów, robienia dróg. **Okopowy**, a, e, *p.* od okopu. = od okopywania. Rośliny okopowe: bób, kartofle. **Okopywać**, *ob.* **Okopać**. **Okopywacz**, a, *m.* ten co okopuje.

**Okosić**, szę, *s. cz. dok.* na około pokosić.

**Okosmacieć**, ję, *s. n. dok.* okryć się kosmaciznę.

**Okostnia**, ni, *ż. anat.* błona okrywająca kości.

**Okotwor**, u, *m. anat.* oczodół.

**Oków**, owu *m.* to czem co okute. okucie. = **Okowy**, *l. m. wł.* i *fig.* pęta, łańcuchy, kajdany. Nałożyć okowy. Dźwigać okowy. Skruszyć okowy. **Okować**, **Okuć**, **okuję**, *s. cz. dok.* kując żelazem lub innym metalem obłożyć, *np.* skrzynię. Okuć konia, podkuć. = Okuć w kajdany, nałożyć kajdany. **Okowaniec**, ńca, *m.* człowiek okuty w kajdany. **Okowek**, wka, *m.* skówka.

**Okowita**, y, **Okowitka**, i, *ż.* wódka przepędzona przez alembik.

**Okpić**, pię, *s. cz. dok.* **Okpiwać**, am, *nied.* odrwić, oszwabić, osznkać. **Okpienie, Okpiwanie**, a, *n.* osznkanie, oszukiwanie. **Okpiwacz**, a, *m.* oszust.

**Okra**, *ob.* **Ochra**.

**Okraczać**, am, *s. cz. nied.* **Okroczyć**, czę, *dok.* okrążyć. = Okroczyć kolej, ominąć.

**Okradać**, am, *s. cz. nied.* **Okraść**, dnę, *dok.* kogo, kradzieżą ogołocić z czego. Sługa okradł pana. Trudno złodzieja okraść, *przysł.* **Okradanie, Okradzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Okrąg**, ęgu, *m.* kula, glob. Okrąg świata, okrąg ziemi. = krąg, przestrzeń okrągła, jaką okiem objąć można. = obwód. Okrąg koła. = Okrąg księżyca, *ast.* przeciąg lat 19, period chronologiczny. = koło. W okrąg. Dziesięć mil w okrąg. = obwód, powiat. **Okrąglak**, a, *m.* drzewo z pni młodych, nie bardzo grubych. **Okrąglawo**, *ps.* nie zupełnie okrągło, owalnie. **Okrąglawość**, ści, *ż.* owalność. **Okrąglawy**, a, e, *p.* owalny. **Okrąglieć**, ję, *s. n. nied.* okrągłym się stawać. **Okrągło**, *ps.* w kształcie okrągłym. = Okrągło powiedzieć, *fig.* w krótkich słowach. Żyć okrągło, *fig.* oszczędnie. **Okrągłość**, ści, *ż.* krągłość. **Okrągluchny, Okrąglutki, Okrąglusieńki**, a, e, *p.* zupełnie okrągły. **Okrągły**, a, e, *p.* krągły. = *fig.* zaokrąglony. Period okrągły. = Liczba okrągła, *fig.* bez jedności, bez ułamków.

**Okrajać**, *ob.* **Okrawać**. **Okrajec, jca**, *m.* jeden z czterech zębów skrajnych u konia, których dwa w górze, dwa w dole.

**Okrakiem**, *ps.* chodzić, rozkraczając nogi.

**Okrasa**, y, *ż.* omasta, tłustość którą jedzenie zaprawiają. = *fig.* ozdoba. Ma okrasę wiek młody, odrazę podeszły. Mędrzec wieku okrasa, i kraju ozdoba. **Okrasować**, am, *s. cz. nied.* **Okrasić**, szę, *dok.* dodać okrasy do jadła. = *fig.* zdobić, ozdobić.

**Okrawać**, am, *s. cz. nied.* **Okroić**, ję, *dok.* krajać na około. = *fig.* obciąć. Okroić komu pensyą. = Okroić się komu, *fig.* przyjść w zysku. Nic się nam z tego nie okroi. **Okrawek, wka**, *m.* odkrojony kawałek.

**Okrążać**, am, *s. cz. nied.* **Okrążyć**, ję, *dok.* w okrąg obchodzić, krążąc otoczyć, *np.* nieprzyjaciela. = otoczyć, opasać, *np.* miasto murem. = Okrążać słowy, *fig.* omawiać, kołować w mowie. **Okrążanie, Okrą-**

ienie, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Okręcać, am,** *s. cz. nied.* **Okręcić, ę,** *dok.* kręcąc co około czego obwijać. Okręcać co słomą. Okręcił pas koło siebie. = **się,** *s. z.* kręcić się w około. = kręcąc się obwijać. Biuszcz okręca się koło drzewa. Wąż okręcił mu się około nogi. **Okręcanie, Okręcenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Okręcik,** a, *m. zdrob.* mały okręt.

**Okręgowy,** a, e, *p.* od okręgu, obwodowy. = *zool.* zwierzęta okręgowe, *ob.* **Promieniaki.**

**Okres,** u, *m.* zakres, określenie. = pewien przeciąg czasu ważnemi zdarzeniami określony, period. Historya dzieli się na okresy. = *gram.* zdanie całkowite czyli zupełne, period. **Określać, am,** *s. cz. nied.* **Określić, lę,** *dok.* kreśląc koło obwodzić. = ograniczać. Władza króla w tym kraju jest prawem określona. = skreślić, opisać. To co myślę, opowiem krótko, i jawnie określę. = oznaczać, definiować. **Określanie, Określenie,** a, *n.* czynność słów powyższych. = Określenie, definicya. **Określnik,** a, *m. gram.* przedimek określny.

**Okręt,** u, *m.* statek wodny. **Okrętowy,** a, e, *p.* od okrętu.

**Okrężne, go,** *n.* obżynki.

**Okrężnica,** y, *ż. bot.* (Hottonia), roślina z familii pierwiosnkowych, rośnie w wodach stojących, ma kwiat biadoróżowy.

**Okroczenie,** a, *n.* czynność słowa **Okroczyć,** *ob.* **Okraczać.**

**Okroić,** *ob.* **Okrawać. Okrojenie,** a, *n.* czynność słowa **Okroić.**

**Okrom,** *pmk.* rządzi przyp. 2, krom, prócz, oprócz.

**Okropnie,** *ps.* strasznie. **Okropność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest okropne. **Okropny,** a, e, *p.* straszny, *np.* potwór, śmierć, zbrodnia, męka, klęska, więzienie, widowisko. = niezmierny, *np.* zimno.

**Okruch,** a, *m.* kawał okruszony. **Okruszek, szka,** *m. zdrob.* **Okruszyna,** y, *ż. zdrob.* mały okruch, odrobina.

**Okrucieństwo,** a, *n.* srogość do dalkości posunięta. = czyn okrutny. Dopuszczać się okrucieństwa. **Okrutnica,** y, *ż.* kobieta okrutna. **Okrutnie,** *ps.* okrutnym sposobem. = bardzo, niezmiernie, *np.* brzydki, bogaty. **Okrutnieć, ję,** *s. n. nied.* okrutnym się stawać. **Okrutnik,** a, *m.* człowiek okrutny. **Okrutność, ści,** *ż.* skłonność do okrucieństwa. **Okrutny,** a, e, *p.* srogi, nielitościwy, *np.* człowiek, tyran, los, serce, kochanka. = niezmierny, *np.* mróz, deszcz.

**Okrycie,** a, *n.* czynność słowa **Okryć.** = to czem się okrywa. = odzienie. **Okrytozalążkowy,** a, e, *p. bot.* o roślinach mających ziarna czyli nasiona ukryte w torebkach. **Okrywać, am,** *s. cz. nied.* **Okryć, ję,** *dok.* na około zakrywać, pokrywać, nakrywać, *np.* posąg, obraz. Łąki okryte kwiatami. Żołnierz okryty ranami, bliznami. = *fig.* Okryć kogo smutkiem, żałobą, zniewagą. Okryty sławą, hańbą. = odziewać. Okryj nędzę nagich. = **się,** *s. z.* nakrywać się. W zimie trzeba się dobrze okrywać. = odziewać się. Nie ma się czem okryć. = *fig.* Okryć się sławą, hańbą, płaszczykiem cnoty. **Okrywanie,** a, *n.* czynność słowa **Okrywać. Okrywka,** i, *ż.* co okrywa. = *bot.* kielich kwiatowy znacznie liściasty i od kwiatu oddzielony.

**Okrzesać, szę,** *s. cz. dok.* **Okrzesywać, uję,** *nied.* obcinać gałęzie drzewa. = *fig.* kształcić, polerować, *np.* młodzieńca. = **się,** *s. z.* kształcić się, polerować się. W mieście się okrzesał. **Okrzesanie, Okrzesywanie,** a, *n.* czynność słów powyższych. **Okrzes,** a, *m.* gałęzie okrzesane. = młodzik pod wąsem.

**Okrzyczany,** a, e, *im.* rozsławiony, *np.* piękność. = osławiony. Jam to ten syn okrzyczany. **Okrzyczeć, czę,** *s. cz. dok.* kogo, rozsławić. = osławić. **Okrzyk,** u, *m.* krzyk powitania, radości. **Okrzykać, am, Okrzykiwać, uję,** *s. cz. nied.* **Okrzyknąć, nę,** *dok.* z krzykiem ofuknąć. = z krzykiem ogłosić. Okrzyknąć

kogo wodzem, królem, cesarzem. **Okrzyknięcie, Okrzyknienie**, a, *n.* z krzyklem ogłoszenie, obwołanie.

**Okseft, Oxeft**, u, *m.* (z hol. i ang.), beczka wina zawierająca 240 litrów.

**Oksza**, y, *ż. herald.* siekiera w polu czerwonem, ostrzem w prawą, w hełmie takaż końcem w środek korony utknięta.

**Oktawa**, y, *ż.* (z łac.), ośmiodniowe nabożeństwo. Oktawa Bożego Ciała. = ośmy dzień po święcie. = *muz.* ośmy ton od jednego tonu do drugiego.

**Okuć**, *ob.* **Okować. Okucie**, a, *n.* czynność słowa Okuć, = żelazo lub inny metal którym co okuto.

**Okularnik**, a, *m.* ten co robi okulary. = *zool.* wąż jadowity. **Okulary**, ów, *l. m.* szkła na oczy oprawne dla osob osłabionego wzroku.

**Okulawić**, wię, *s. cz. dok.* zrobić kulawym. **Okulawieć, Okuleć**, ję, *s. n. dok.* stać się kulawym. **Okulawienie**, a, *n.* zrobienie kulawym. = stanie się kulawym.

**Okulbaczenie**, a, *n.* włożenie kulbaki na konia. **Okulbaczyć**, czę, *s. cz. dok.* włożyć kulbakę na konia.

**Okulista**, y, *m.* (z franc.), ten co leczy choroby oczu.

**Okulizacya, Okulizować**, *ob.* **Oczkowanie**, i t. d.

**Okuń, nia**, *m. zool.* ryba koścista, skrzelowata, z ostrym grzbietem.

**Okup**, u, *m.* okupienie kogo lub siebie. = pieniądze na to dane. Odesłać jeńców bez okupu. **Okupić**, pię, *s. cz. dok.* **Okupować, Okupywać**, uję, *nied.* odkupywać, wykupywać, *np.* jeńców. = kupować, *np.* pokój. = się, *s. z.* odkupić się, wykupić się. **Okupienie**, a, *n.* odkupienie, wykupienie.

**Okursać**, am, *s. cz. nied.* **Okurzyć**, rzę, *dok.* kurzyć kadzidło na około kogo, czego. = kurzem, kurzawą okryć. **Okurzanie, Okurzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Okuty**, a, e, *im.* od **Okuć.** Koń okuty. Skrzynia okuta. Okuty w kajdany.

**Okwefiać**, am, *s. cz. nied.* **Okwefić**, fię, *dok.* zakwefić, kwefem zasłonić.

**Okwicie**, *ps.* obficie. **Okwitać**, am, *s. n. nied.* **Okwitnąć**, nę, *dok.* przestawać kwitnąć, przekwitnąć. Już okwitnęło to drzewo. **Okwitanie, Okwitnienie**, a, *n.* przekwitanie, przekwitnienie. **Okwitły**, a, e, *p.* który przestał kwitnąć. **Okwitość, Okwitować, Okwity**, *ob.* **Obfitość**, i t. d.

**Oblatać**, *ob.* **Oblatać.**

**Olawa**, y, *ż.* żelazo z środka dwii czyli gęsi otrzymane przez czepianie się cząstek do włożonej w nią sztaby.

**Olbora**, y, *ż.* dziesięcina górnicza przez kopiących kruszce do skarbu wnoszona. **Olbornik**, a, *m.* poborca olbory. **Olborny, Olborowy**, a, e, *p.* od olbory.

**Olbort**, u, *m.* tłustość wielorybia.

**Olbrzym**, a, *m.* człowiek ogromnej wielkości. **Olbrzymi**, a, e, *p.* od olbrzyma, ogromny, kolossalny. **Olbrzymka**, i, *ż.* kobieta ogromnej wielkości. **Olbrzymowaty**, a, e, *p.* podobny do olbrzyma. **Olbrzymowy, Olbrzymski**, a, e, *p.* od olbrzyma. **Olbrzymstwo**, a, *n. zbior.* olbrzymowie.

**Olcha, Olchowy**, *ob.* **Olsza**, i t. d.

**Oleander, dra**, *m. bot.* (Nerium), laur indyjski, krzew dla pięknych kwiatów w pokojach hodowany.

**Olej**, u, *m.* płyn tłusty z nasion niektórych roślin otrzymany. Olej lniany, konopny, makowy, rzepakowy, gorczyczny, rzerzuchowy, słonecznikowy, bukowy, orzechowy, migdałowy, ryclnowy. Prócz roślinnych są oleje z ryb, z tłustości niektórych zwierząt, nawet z kamieni otrzymywane. = Olej święty, oliwa poświęcona przez biskupa, do ostatniego namaszczenia służąca. = Olej w głowie, *fig.* rozum. **Olejan**, u, *m. chem.* sól z kwasu olejnego i z zasady złożona. **Olejarnia, Olejnia**, ni, *ż.* gdzie olej wybijają. **Olejarz, Olejnik**, a, *m.* ten co olej wybija lub przedaje. **Olejek, jku**, *m.* lotny olej na lekarstwo używany: kamforowy, różany, migdałowy, terpentynowy. = liche lekarstwo przez Węgrzynów roznoszone. **Olejkarz**, a, *m.* ten co

roznosi olejki na przedaż. **Olejkować, uję,** *s. cz. nied.* olejkiem nacierać, smarować. **Olejkowanie, a,** *n.* nacieranie olejkiem. **Olejkowy, a, e,** *p.* od olejku, *np.* słoik. **Olejno,** *ps.* za pomocą oleju (malować). **Olejny, a, e,** *p.* od oleju, *np.* naczynie, obraz. **Olejować, uję,** *s. cz. nied.* olejem nacierać, smarować. **Olejowanie, a,** *n.* olejem nacieranie. **Olejowaty, a, e,** *p.* podobny do oleju. **Olejowy, Olejowny, a, e,** *p.* od oleju. **Oleisty, a, e,** *p.* olej w sobie mający.

**Oleśnik, a,** *m. bot.* (Athamanta), roślina z familii baldaszkowatych, świniak, wieprzyniec.

**Oligarchia, ii,** *ż.* (z grec.), rząd możnowładny, możnowładztwo. **Oligarchicznie,** *ps.* możnowładnie. **Oligarchiczny, a, e,** *p.* możnowładny.

**Oliwa, y,** *ż.* drzewo oliwne. = olej z jego owoców wyciśnięty. Prawda jak oliwa na wierzch wychodzi, *fig.* nie utai się. **Oliwczany, a, e,** *p.* od oliwek, z oliwek. **Oliwisko, a,** *n.* dzika oliwa. **Oliwka, i,** *ż.* **Oliweczka, i,** *ż. zdrob.* owoc drzewa oliwnego. = Oliwka, *fig.* guzik na kształt oliwki. = *anat.* część mózgu podobna do oliwki. **Oliwkowaty, Oliwkowy, a, e,** *p.* koloru oliwek. Sukno oliwkowe. = Oliwkowy, od oliwek, *np.* pestka. **Oliwnica, y,** *ż.* **Oliwnik, a,** *m.* ogród oliwny. = Oliwnik, ten co tłoczy oliwę. **Oliwny, a, e,** *p.* od oliwy. Drzewo oliwne. Gałązka oliwna, godło pokoju. **Oliworodny, a, e,** *p.* rodzący oliwę (kraj). **Oliwowy, a, e,** *p.* oliwny.

**Ołów, owiu,** *m. min.* metal ciężki, łatwo topny, miękki i giętki. **Ołówek, wka,** *m.* związek małej ilości żelaza ze znaczną węgla. = Ołówek do pisania, rysowania, także z ołowiu i węgla złożony. = u szmuklerza, do kręcenia frezli, kutasów. = Ołówek tabaki, paczka tabaki w ołowianym papierze. **Ołowiak, a,** *m.* glejta czyli ruda ołowiana. **Ołowianka, i,** *ż.* kula ołowiana do sznura uwiązana, do mierzenia głębokości morza. = kulka ołowiana na sznurku zawieszona, w ciesielstwie i mularstwie dla wskazania pionowego kierunku używana. = *min.* ziemista ruda ołowiu, twarda i sypka. **Ołowiany, a, e,** *p.* z ołowiu, *np.* kula, trumna. **Ołowiasty, Ołowisty, a, e,** *p.* podobny do ołowiu. **Ołowiec, wca,** *m.* ruda bardzo w ołów bogata. **Ołówkowy, a, e,** *p.* od ołówka. **Ołownia, ni,** *ż.* huta ołowna. **Ołownik, a,** *m.* ten co robi ołowiane naczynia. **Ołowny, a, e,** *p.* od ołowiu. Biel ołowna, blejwas.

**Olsnąć, nę,** *s. n. dok.* oślepnąć. **Olsnić, nę,** *s. cz. dok.* zaćmić wzrok rażącym blaskiem. **Olsnienie, a,** *n.* oślepnienie. = oślepienie rażącym blaskiem.

**Olstro, a,** *n.* futerał przy siodle na pistolety.

**Olsza, y,** *ż. bot.* (Alnus), drzewo z familii kotkowych, którego dwa gatunki: olsza czarna i biała, nieco mniejsza. **Olszeniec, ńca,** *m. bot.* (Selinus), roślina z familii baldaszkowatych, w rowach i na bagnach rosnąca. **Olszówka, i,** *ż.* grzyb na pniach olszowych rosnący. **Olszowy, Olchowy, a, e,** *p.* od olszy, z olszy. **Olszyna, y,** *ż.* las olszowy. = drzewo olszowe. **Olszynka, i,** *ż.* gaik olszowy. = mała olsza.

**Ołtarz, a,** *m.* (z łac.), **Ołtarzyk, a,** *m. zdrob.* stół w kościele przy którym ksiądz mszę odprawia. = Ołtarzyk, książka do nabożeństwa. **Ołtarzowy, a, e,** *p.* od ołtarza.

**Omackiem, Omacką, Po omacku,** *ps.* w pociemku rękami macając. Chodzić omackiem. Szukać po omacku.

**Omal,** *ps.* mało, niewiele, trochę. Lasu nie albo omal. Omal nie, omal że nie, bez mała. Omal mi oczu nie wydrapał.

**Omamiać, am,** *s. cz. nied.* **Omamić, mię,** *dok.* złudzić, otumanić. **Omamiciel, a,** *m.* ten co omamia. **Omamienie, a,** *n.* złudzenie.

**Oman, u,** *m. bot.* (Inula), roślina której gatunek, oman pospolity, zowie się dziewosił, a jego gorzki korzeń w medycynie używany.

**Omanek, nku,** *m.* wino nalane na oman. **Omanowy, a, e,** *p.* od omanu.
**Omaścić, szczę,** *s. cz. dok.* **Omaszczać, am,** *nied.* okrasić, dodać omasty. **Omasta, y,** *ż.* okrasa. **Omasty, a, e,** *p.* tłusty, tuczący. **Omaszczanie, Omaszczenie, a,** *n.* dodawanie, dodanie omasty.
**Omawiać,** *ob.* **Omówić.**
**Omdlałość, ści,** *ż.* stan tego co jest omdlałe, słabość. **Omdlały, a, e,** *p.* mdły, słaby. **Omdlenie, a,** *n.* mdłości, osłabienie. **Omdlewać, am,** *s. n. nied.* **Omdleć, ję,** *dok.* wpadać w mdłości, słabnąć. **Omdlewanie, a,** *n.* wpadanie w mdłości.
**Omglić, lę,** *s. cz. dok.* mgłą okryć, zasłonić.
**Omiatać, am,** *s. cz. nied.* **Omieść, omiotę,** *dok.* zmiatając *np.* pył oczyszczać. = w około zamiatać. **Omiatanie, Omiecenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Omieciny, cin,** *l. m.* śmiecie.
**Omieg, u,** *m. bot.* (Doronicum), gatunek kozłego korzenia.
**Omierzchnąć, nę,** *s. n. dok.* zmierzchem zostać w drodze zaskoczonym.
**Omierzić, Omierznąć,** *ob.* **Obmierzić,** i t. d.
**Omieszka, i,** *ż.* **Omieszkanie, a,** *n.* odwłoka, ociąganie się, zaniechanie. **Omieszkać, am,** *s. cz. dok.* **Omieszkiwać, uję,** *nied.* czego, opuścić, zaniechać czas do czego. Omieszkałeś lata, niemasz chleba. = *s. n.* ociągać się, odwlekać. Nie omieszkaj mnie o tem uwiadomić.
**Omijać, am,** *s. cz. nied.* **Ominąć, nę,** *dok.* zbaczając mijać. Często człowiek chcąc ominąć jeden dół, wpadnie w drugi. = *fig.* stronić, unikać. Wszyscy go omijają.
**Omłacać, am,** *s. cz. nied.* **Omłócić, cę,** *dok.* wymłacać, wymłócić. **Omłócenie, a,** *n.* wymłócenie zboża. **Omłot, u,** *m.* młócenie zboża. Byłem przy omłocie. = zboże wymłócone. **Omłotny, a, e,** *p.* dający znaczny omłot, dobry do omłotu.
**Omnissenie, a,** *n.* postrzyżenie na mnicha, okapturzenie. **Omnisszyć, szę,** *s. cz. dok.* postrzydz na mnicha, w mniszy habit ubrać.
**Omówić, wię,** *s. cz. dok.* **Omawiać, am,** *nied.* tłumaczyć się przez omówienie, kołować w mówieniu. **Omówienie, a,** *n.* zastąpienie właściwego wyrażenia innem wyrażeniem, lub rażącego przyzwoitość wyrazu innym wyrazem.
**Omraczać, am,** *s. cz. nied.* **Omroczyć, czę,** *dok.* okryć mrokiem. **Omroczenie, a,** *n.* okrycie mrokiem.
**Omszeć, ję,** *s. n. dok.* mchem obrosnąć. **Omszenie, a,** *n.* mchem obrośnięcie. **Omszony, a, e,** *p.* mchem obrosły.
**Omulać, am,** *s. cz. dok.* przetrzeć skórę mulaniem. Zbyt duży chomąt omula konia.
**Omurować,** *ob.* **Obmurować.**
**Omyć, Omywać,** *ob.* **Obmyć.**
**Omyk, a,** *m. myśl.* ogon zająca. **Omykać, am,** *s. cz. nied.* **Omknąć, Omusnąć, nę,** *dok.* obrywać, osmykać, *np.* brodę, różę, gałązkę z liścia.
**Omylać, am,** *s. cz. nied.* **Omylić, lę,** *dok.* mylić, w błąd prowadzić. Nazwiska podobne dwóch różnych osób lub miejsc często omylają historyków. = zawód czynić, zawodzić. Omylił nadzieję naszę. Omyliła go nadzieja. = **się,** *s. z.* mylić się, pomylić się, pobłądzić. **Omylacz, Omylnik, a,** *m.* ten co omyla. **Omylanie; Omylenie, a,** *n.* wprowadzanie, wprowadzenie w błąd. **Omyłka, i,** *ż.* omylenie się, błąd, pomyłka. **Omylnie,** *ps.* mylnie. **Omylność, ści,** *ż.* przymiot tego co może omylić, lub da się omylić. **Omylny, a, e,** *p.* mogący omylić, *np.* nadzieja. = mylący się, błędny, błądzący, *np.* mniemanie.
**On, ona, ono,** *zmk.* trzeciej osoby. = *zmk.* dzierżawczy, ów, tamten.
**Onąd,** *ps.* Z onąd, z tamtego miejsca. Do onąd, do tamtego miejsca. Od onąd, od tamtego miejsca, od tamtego czasu. **Onaki, a, ie,** *p.* owaki. **Onako,** *ps.* owako, owym sposobem. **Ondzie,** *ps.* tam, owdzie. **Onędy,** *ps.* owędy, tamtędy. **Onegdaj,** *ps.* przed wczora. **Onegdajszy, a, e,** *p.* przedwczorajszy. **Ongi,** *pc.* kiedyś, dawniej, przedtem.

**Oniemiały**, a, e, *im.* który stał się niemym. **Oniemieć**, ję, *s. n. dok.* stać się niemym.

**Ono**, **Onoż**, *ps.* oto, otoż.

**Onuca**, y, **Onuczka**, i, *ż.* szmata do obwijania nogi przed wzuciem obuwia.

**Oolit**, u, *m. min. ob.* Iskrowiec.

**Opacki**, a, ie, *p.* do opata należący. **Opactwo**, a, *n.* klasztor pod rządem opata.

**Opacznie**, *ps.* na opak, przeciwnie, nie tak jak być powinno. **Opaczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest opaczne. **Opaczny**, a, e, *p.* na opak czyniący, przeciwny, przewrotny.

**Opad**, u, *m.* opadnienie. **Opadać**, am, *s. n. nied.* **Opaść**, dnę, *dok.* spadać, ubywać przez opadanie. Woda w rzece, rzeka opada. Barometr opada. = spadać na ziemię. Mgła opada. Liście opadają z drzewa. Suknia na nim opada. = z czego, tracić co, wyzuwać się z czego. Lasy z liścia opadają. Opadać z ciała, z sił. Grecya wyludniona z sił opadła. = *s. cz.* kogo, napadać, napaść na kogo. Zewsząd cię zbójcy, zdrajcy fiuty opadną. **Opadanie**, **Opadnienie**, a, *n.* w znaczeniach słów powyższych. Opadanie morza. Opadanie liści. Opadnienie macicy.

**Opajać**, *ob.* **Opoić**. **Opajanie**, a, *n.* pojenie do zbytku.

**Opak**, *ps.* na opak, opacznie. Opak wszystko się dzieje. = w tyle. Opak mu ręce związali.

**Opakować**, uję, *s. cz. dok.* obładować pakami, *np.* wóz, konia. = kogo, *fig.* obkarmić do zbytku. = się, *s. z.* obładować się pakami. = obładować sobie żołądek. **Opakowanie**, a, *n.* obładowanie pakami.

**Opal**, u, *m. min.* kamień drogi z rodzaju krzemiennych, którego odmiany: klejnotowy, pospolity, półopal, drzewiasty czyli słojowaty.

**Opał**, u, *m.* palenie w piecu. Drzewo na opał. = *fig.* pożar wojny, zapalczywa bitwa. Rycerska jego odwaga w rycerskich opałach doświadczona. Mamże spokojnie siedzieć, kiedy ojczyzna w takich opałach? **Opalać**, am, *s. cz. nied.* **Opalić**, lę, *dok.* na około przypalić, *np.* klj, pałkę. = ogorzałym czynić. Słońce opala w lecie. = smalić, osmalić, *np.* kapłona. Opalić sobie włosy. = paląc ogrzewać, *np.* piec. = się, *s. z.* ogorzeć od słońca. **Opalacz**, a, *m.* ten co opala piece. **Opalanie**, **Opalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Opałek**, łka, *m.* głownia opalona.

**Opalać**, am, *s. cz. nied.* oczyszczać zboże z plewy na opałce. = Opalać kogo kijem, *fig.* okładać. **Opalanie**, a, *n.* czyszczenie z plewy na opałce. **Opałka**, i, *ż.* naczynie w którem zboże opalają. Spokojny jak opałka za wozem, ciągle się kręci, wierci. Pleść koszałki opałki, *ob.* Koszałka.

**Opalisadować**, uję, *s. cz. dok.* palisadą otoczyć. **Opalisadowanie**, a, *n.* otoczenie palisadą. = parkan z palisady.

**Opalisko**, a, *n.* miejsce opalone, rzecz opalona. **Opalny**, **Opałowy**, a, e, *p.* od opału, *np.* drzewo.

**Opalować**, uję, *s. cz. dok.* palami otoczyć. **Opalowanie**, a, *n.* otoczenie palami.

**Opanować**, uję, *s. cz. dok.* stać się panem czego, zająć w posiadanie. Opanować kraj, twierdzę, władzę. = rozciągnąć nad czem panowanie. Opanować czyj umysł, czyje serce. Łakomstwo go opanowało. Rozpacz go opanowała. = opętać. Diabeł go opanował. **Opanowanie**, a, *n.* zajęcie pod swe panowanie, pod swą moc, pod swą władzę.

**Opar**, u, *m.* opał. Wojenne opary. = napój parzący. = oparzelizna na ciele.

**Oparcie**, a, *n.* czynność słowa Oprzeć. = miejsce gdzie się co opiera. Punkt oparcia.

**Oparkanić**, nię, *s. cz. dok.* parkanem otoczyć. **Oparkanienie**, a, *n.* otoczenie parkanem. = parkan na około czego.

**Oparkocić się**, *s. z. dok.* (o kozie), okocić się, urodzić koźlę.

**Oparszeć**, **Oparszywieć**, ję, *s. n. dok.*

stać się parszywym, dostać parchów

**Opartolic się**, *s. z. dok* ładajako się ożenić.

**Oparty**, a, e, *im.* słowa **Oprzec**.

**Oparzac, am**, *s. cz. med* **Oparzyć, rzę**, *dok.* parzyć ukropem, *np.* prosię zakłóte, kurę zarzniętą. = sparzyć ukropem, roztopioną tłustością. Oparzyć sobie rękę, nogę, język. Łata jak oparzony. = się, *s. z.* sparzyc się. **Oparzelina, Oparzelizna**, y, *ż.* uszkodzenie od oparzenia, miejsce oparzone. **Oparzelisko, Oparzysko**, a, *n.* oparzyste miejsce, woda nigdy nie zamarzająca. **Oparzenie**, a, *n.* sparzenie. **Oparzysty, Oparzelisty**, a, e, *p.* parzący, gorący. = (o wodzie), w zimie nie zamarzający. Rzeka błotnista i oparzysta.

**Opas**, u, *m.* wypas, wypasienie, pasza. = pastwa. **Opaść, sę**, *s. cz. dok.* wypaść, utuczyc, ukarmic. = się, *s. z.* wypaść się, upaść się.

**Opas**, u, *m.* opasanie miasta. = mury opasujące miasto. **Opasac, szę**, *s. cz. dok.* **Opasywac, uję**, *nied.* pasem okręcic. = obwieść, otoczyć, *np.* miasto murem. = Opasać twierdzę, zewsząd otoczyc. Opasać nieprzyjaciela, okrążyć, otoczyć. = się, *s. z.* pasem się okręcić. **Opasanie**, a, *n.* okrążenie, otoczenie. = miejsce w którem się pas okręca. Kształtny w opasaniu. = to co opasuje. Opasanie z murów. = otoczenie twierdzy, pierwszy krok do oblężenia.

**Opaść**, *ob.* **Opadac**.

**Opasienie**, a, *n.* okarmienie.

**Opaska**, i, *ż.* rzecz drugą opasująca. Opaska u armaty, krążek opasujący czopy przy armacie.

**Opaskudzic, dzę**, *s. cz. dok.* na około popaskudzić. = się, *s. z.* powalać się czem paskudnem. = *ob.* **Opartolic się**.

**Opasłość**, ści, *ż.* otyłość. **Opasły**, a, e, *p.* spasły, otyły.

**Opasywać**, *ob.* **Opasac**. **Opasywanie**, a, *n.* czynność słowa **Opasywac**.

**Opat**, a, *m.* prałat nad opactwem przełożony.

**Opatek, tka**, *m. bot.* (Tithymalus), mlecz wilczy

**Opatrywac, uję**, *s. cz. nied.* **Opatrzyc, trzę**, *dok.* obmyślać, czuwać. Bóg swą mądrością i dobrocią wszystko opatruje. = mieć o czem pieczę staranie Opatrywać rannych, chorych. Opatrzyć ranę. = Opatrzyc kogo, dać mu jałmużnę. Niech Pan Bóg opatrzy. = Opatrywac potrzeby, zaspakajac. = kogo, co czem, w co, dostarczyc. Opatrzyc kogo w pieniądze na drogę, wojsko w broń, żywność. = dac, udzielić, użyczyc. A ty mnie zdrowiem opatrz i sumieniem czystem. = się, *s. z.* w co, sposobić się w co, robic zapasy. = od czego, przeciw czemu, zabezpieczyc się, strzedz się, chronic się. = Opatrzyć się, patrząc koło siebie zobaczyć. Opatrzył się wojewoda że okulary zapomniał. **Opatrywanie, Opatrzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. = Opatrzenie, utrzymanie, zaspokojenie potrzeb. = obmyślenie środków, zabezpieczenie. Zygmunt Estonią i Inflanty bez żadnego opatrzenia zostawił. **Opatrznie**, *ps.* oględnie, bacznie. **Opatrznośc, ści**, *ż.* oględność, baczność, przezorność. = moc boża wszystkich i wszystko opatrująca. **Opatrzny**, a, e, *p.* oględny, baczny, przezorny. **Opatrzyciel, a**, *m.* **Opatrzycielka**, i, *ż.* ten, tą co opatruje.

**Opchać**, *ob.* **Opychac**. **Opchanie**, a, *n.* wypchanie, obładowanie pokarmem.

**Opędzać, am**, *s. cz. nied.* **Opędzic, dzę**, *dok.* oganiać, ogonić. = obwodzić, otoczyć. Mnie staremu już głowę opędził wiek siwy. = Opędzac potrzeby, opatrywać, zaspakajac. = się, *s. z.* komu, czemu, bronić się odpędzając. Opędzać się psom. Nie może opędzić się wierzycielom, natrętom. **Opędzanie, Opędzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych

**Opera**, y, *ż.* (z włos.), sztuka teatralna ze śpiewem i muzyką. = teatr na którym grają opery.

**Operacya, yi**, *ż.* (z łac.), działanie. Operacye wojenne. = chirurgiczne ucięcie członka, rozcięcie wrzodu,

wycięcie raka. **Operator**, a, *m.* chirurg robiący operacye.

**Opętać, am**, *s. cz. dok.* opanować niby w pęta wziąwszy. Diabeł go opętał. Szaleństwo go opętało. **Opętanie, a**, *n.* opanowanie przez diabła. = *ps.* diabelnie, *np.* brzydka. = szalenie. Opętanie się w niej zakochał. **Opętaniec, ńca**, *m.* opętany od diabła. **Opętany, a, e**, *im.* którego diabeł opętał. = diabelny. Dzieslęć mil opętanych.

**Opiąć, opnę**, *s. cz. dok.* **Opinać, am**, *nied.* rozwiesiwszy przypiąć, w koło przypinać. Ołtarz bogini wieńcami opięto. Wawrzynami Tebanki opinają głowy.

**Opic się**, *ob.* Opijać się.

**Opiec, kę**, *s. cz. dok.* **Opiekać, am**, *nied.* na około piec.

**Opięcie, a**, *n.* czynność słowa **Opiąć.** = to czem się co opina. wstążki, i t. p. Opięcie czepka.

**Opieczętować, uję**, *s. cz. dok.* pieczęciami opatrzyć, *np.* papiery, sprzęty pozostałe po czyjej śmierci. **Opieczętowanie**, a, *n.* opatrzenie pieczęciami.

**Opieka, i**, *ż.* pieczа, obrona. Mieć kogo w opiece. Wziąć pod swą opiekę. = *prawn.* straż nad małoletnim lub pozbawionym rozumu. Być pod opieką. Wyjść z opieki. **Opiekować się**, *s. z. nied.* kim, czem, mieć w swojej opiece. August opiekował się naukami. = sprawować opiekę, być opiekunem. **Opiekowy, a, e**, *p.* od opieki. **Opiekun, a**, *m.* opiekujący się kim, czem. Opiekun ubogich, wdów i sierot. = Omający opiekę nad małoletnim. **Opiekunka, i**, *ż.* opiekująca się kim, czem. = mająca opiekę nad małoletnim. **Opiekuńczy, a, e**, *p.* mający kogo lub co w opiece. Geniusz opiekuńczy państwa. **Opiekuński, a, ie**, *p.* od opiekuna. **Opiekuństwo, a**, *n.* opieka. = obowiązek opiekuna.

**Opielać, am**, *s. cz. nied.* **Opleć, opielę**, *dok.* pieląc oczyścić z chwastów. **Opielenie, a**, *n.* oczyszczenie z chwastów.

**Opieniek ńka**, *m.* pieniek zgba wykruszonego. **Opieńka, i**, *ż.* bedłka przy pniach drzew rosnąca.

**Opieprzyć, przę**, *s. cz. dok.* pieprzem obsypać. = *fig.* drogo co kupić osolić.

**Opierać, am**, *s. cz. nied.* **Oprzeć, oprę**, *dok.* co o co, stawiać co przy czem dotykając jednym końcem. Oprzeć drabinę o mur. Oprzeć co na czem, postawić, położyć na czem. Oprzeć łokcie na stole, głowę na ręku. = *fig.* zakładać, zasadzać, gruntować. Oto na czem opiera swe mniemania, prawa, nadzieję. = *s. z.* o co, na czem, wspierać się, podpierać się. Oprzeć się o drzewo, o ścianę. Opierać się na kiju, na lasce. Nie opieraj się na trzcinie chwiejącej się od wiatru. = na czem, *fig.* zasadzać się, gruntować się. = Oprzeć się gdzie, o co, *fig.* dopaść, dotrzeć do jakiego miejsca, zatrzymać się. Jarosław strwożony uchodząc nie oparł się aż w Nowogrodzie. Nie oparł się aż o lody niesplawnej północnej wody. = o kogo, o co, przyjść pod czyje rozstrzygnienie. Ta sprawa oparła się o króla, o senat. = zawisnąć, zależeć. W Turczech o wezyra opiera się wszystko. = komu, czemu, opor stawiać, sprzeciwiać się. Ród grecki oparł się niesłychanie przemagającym siłom. **Opieranie, a**, = się, *n.* czynność słowa **Opierać.**

**Opierać, am**, *s. cz. nied.* **Oprać, opiorę**, *dok.* kogo, prać komu bieliznę. = Oprać kogo, *fig.* wyprać, okładać kijem. **Opieranie, a**, *n.* pranie komu bielizny.

**Opierzać, am**, *s. cz. nied.* **Opierzyć, rzę**, *dok.* okryć pierzem, piórami. = się, *s. z.* okryć się pierzem.

**Opierzchły, a, e**, *im.* od **Opierzchnąć, nę**, *dok.* (o skórze), popękać, popadać się od zimna. Usta mu opierzchły. **Opierzchnienie, a**, *n.* popękanie. popadanie się skóry.

**Opieszale**, *ps.* nie prędko, nie skoro, powolnie, niedbale. **Opieszałość, ści**, *ż.* powolność, niedbałość. **Opieszały, a, e**, *p.* powolny, niedbały leniwy

**Opięło**, *ps.* obciasło, *np.* ubranie

**Opięty**, a, e, *p.* obcisły. Żupan ciasny i opięty na nim.

**Opiew**, u, *m.* opiewanie. = brzmienie artykułu prawa. **Opiewać**, am, *s. cz. nied.* sławić, wychwalać śpiewaniem, *np.* czyny, dzieła bohatyrów. = brzmieć. Jak prawo opiewa.

**Opijać się**, *s. z. nied.* **Opić się**, *dok.* pić dużo czego, *np.* wody, piwa, wina. **Opilca**, y, *m.* opój, pijak. **Opilczy**, a, e, *p.* od opilcy, *np.* brzuch.

**Opiłki**, łek, *l. m.* trociny od piłki kruszce pilującej. **Opilować**, uję, *s. cz. dok.* ogładzić piłując na około. **Opilowanie**, a, *n.* ogładzenie piłką.

**Opilstwo**, a, *n.* skłonność do zbytniego picia. = pijaństwo. **Opiły**, a, e, *p.* który się opił, pijany.

**Opinać**, *ob.* **Opiąć**.

**Opinia**, ii, *ż.* (z łac.), zdanie, mniemanie.

**Opis**, u, *m.* opisanie. = przepis. Z opisu prawa. **Opisać**, sz̨ę, *s. cz. dok.* **Opisywać**, uję, *nied.* pisząc określać. Opisać kraj, bitwę, zwierzę, roślinę. = *fig.* przebiegać, odbiegać, odbywać drogę na około czego. Drogi jakie ciała niebieskie opisują. = *mat.* określać. Na pięcioboku foremnym opisać koło. = *praw.* opisami obowiązać, *np.* dłużnika. = **Opisać się**, *s. z.* obowiązać się na piśmie poddając się pod różne opisy. Jak się kto opisze, tak sądzon będzie. **Opisanie**, **Opisywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Opisowy**, a, e, *p.* opisujący, *np.* poezya.

**Opium**, *n. nieod.* skrzepły sok z niedojrzałych makówek.

**Opłacać**, am, *s. cz. nied.* **Opłacić**, cę, *dok.* płacić. Opłacamy cła, drogi, i t. p., płacimy zaś podatki. = się, *s. z.* płacąc uwolnić się, okupić się, płacić daninę. Domicyan opłacał się królowi Daków, Decebalowi. **Opłacanie**, **Opłacenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Opłakać**, czę, *s. cz. dok.* **Opłakiwać**, uję, *nied.* kogo, co, płakać nad kim, nad czem. **Opłakanie**, **Opłakiwanie**, a, *n.* płakanie nad kim, nad czem. **Opłakany**, a, e, *im.* po którym płakano. = *p.* godzien płaczu, *np.* stan, los.

**Opłata**, y, *ż.* cło, myto, danina pieniędzmi płacone.

**Opłatać**, am, *s. cz. nied.* **Opleść**, oplotę, *dok.* plotąc okręcać, *np.* flaszkę. = się, *s. z.* okręcać się, obwijać się. Wąż opłatał się koło łaski mojej. **Opłatanie**, a, *n.* czynność słowa **Opłatać**. **Opłatanka**, i, *ż.* flaszka opłatana.

**Opłątać**, am, *s. cz. dok.* płątając okręcić, obmotać. **Opłątanie**, a, *n.* obmotanie.

**Opłatek**, tka, *m.* cienkie ciasto przaśne na kommunikanty i do pieczętowania listów używane.

**Opłazować**, uję, *s. cz. dok.* płazami na około wyokładać.

**Opleć**, *ob.* **Opielać**.

**Opleść**, *ob.* **Oplatać**.

**Opleśniałość**, ści, *ż.* pleśń cokolwiek zewsząd okrywająca. **Opleśnieć**, ję, *s. n. dok.* pleśnią się okryć.

**Oplókiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Oplókać**, czę, *dok.* płócząc oczyszczać. = się, *s. z.* obmywać się.

**Oplonać**, ną, *s. n. dok.* ochłonąć, ostygnąć z gniewu, z bójaźni.

**Oplotek**, tka, *m.* płotek.

**Opluć**, **Opiwać**, opluję, **Oplunąć**, ną, *s. cz. dok.* **Opluwać**, am, *nied.* piwocinami obrzucić. **Opiucie**, **Oplwanie**, a, *n.* piwocinami obrzucenie.

**Opluskać**, am, **Oplusnąć**, nę, *s. cz. dok.* pluskając wodą opryskać, obryzgać. **Opluskanie**, **Oplusnienie**, a, *n.* obryzganie.

**Opływ**, u, *m.* opłynienie. Opływ ziemi. **Opływać**, am, *s. cz. nied.* **Opłynąć**, nę, *dok.* płynąc okrążać. Opłynąć ziemię. Okręt Magellana był pierwszy, co kulę ziemską w koło opłynął. = **Opływać**, *s. n.* w co, w czem, obfitować. Opływać w dostatki, w szczęściu. **Opływanie**, **Opłynienie**, a, *n.* okrążenie płynąc. = Opływanie w co, w czem, obfitowanie.

**Opoczny**, a, e, *p.* od opoki, kamienisty. **Opoczysty**, a, e, *p.* skalisty kamienisty.

**Opodal**, *ps.* w dali, w pewnej odległości.

**Opój, opoja**, *m.* opilca, pijak. **Opoić, ję**, *s. cz. dok.* **Opajać**, *nied.* upoić, upajać. = *fig.* Opojony radością. **Opoje, ów**, *l. m.* guzy u konia na nogach od stawów skokowych aż do pęciny. **Opojenie, a**, *n.* upojenie.

**Opoka, i**, *ż.* kamień kredowy i wapienny.

**Opona, y**, *ż.* zasłona. **Opończa, y**, *ż.* kierecja z kapturem do nakrycia głowy.

**Opor, u**, *m.* siła opierająca się, bieg tamująca. Opor powietrza. = opieranie się, sprzeciwianie się. Silny, słaby opor. Stawiać opor. Poddać się bez oporu. **Oporem**, *ps.* jak z kamienia, ciężko, z trudnością. Wszystko mu idzie oporem. **Opornie**, *ps.* z oporem, pomimowolnie, niechętnie. **Oporny, a, e**, *p.* opor czyniący.

**Oporządzać, am**, *s. cz. nied.* **Oporządzić, dzę**, *dok.* w porządki opatrzyć, *np.* syna posyłając do szkół. = Oporządzić kogo, *fig.* skroić mu kurtę. = wyporządzić, *np.* dom, karetę. = patroszyć i skubać ptaka, sprawiać ryby. **Oporządzanie, Oporządzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. = Oporządzenie, sprawienie odzienia.

**Opowiadać, am**, *s. cz. nied.* **Opowiedzieć, wiem**, *dok.* powiadać co komu. Opowiadać bajki, historyą. Opowiedzieć jakie zdarzenie. = przepowiadać, *np.* ewangielią, słowo boże. = **się**, *s. z.* komu, dawać znać o sobie, o swem przybyciu, żądać pozwolenia odejścia. Mojżesz, choć od Boga wezwany, opowiedział się teściowi. **Opowiadacz, a**, *m.* **Opowiadaczka, i**, *ż* ten, ta co opowiada. **Opowiadanie, Opowiedzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Opowieść, dzi**, *ż.* **Opowiedzenie się**, *n.* oznajmienie o sobie. Wejść, wyjść bez opowiedzi.

**Opoźniać, am**, *s. cz. nied.* **Opoźnić, nię**, *dok.* wstrzymywać do późniejszego czasu, odkładać na poźniej, *np.* obiad, swój wyjazd. = **się**, *s. z.* poźnić się. **Opoźnianie, Opoźnienie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Opozycya, Opposycya, yi**, *ż.* (z łac.), opor, przeciwienie się. = stronnictwo w izbie prawodawczej rządowi przeciwne. **Opozycyjny, a, e**, *p.* od opozycyi, *np.* dziennik.

**Oprać**, *ob.* Opierać. **Opranie, a**, *n.* pranie bielizny. Mieć stół, opał i opranie.

**Oprawa, y**, *ż.* w co się co oprawia. Oprawa książki. Oprawa strzelby, osada. Oprawa obrazu, ramy. = *praw.* zabezpieczenie posagu żony na majątku męża. = *górn.* ocembrowanie szybów, obudowanie wewnętrze sztolni i chodników. **Oprawiać, am**, *s. cz. nied.* **Oprawić, wię**, *dok.* wprawiać, osadzać, *np.* kamień, dyament, strzelbę, książkę, obraz w ramy. = sprawiać, *np.* zająca, rybę, wołu, skopa. **Oprawiacz, Oprawiciel, a**, *m.* ten co oprawia. **Oprawianie, Oprawienie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Oprawca, y**, *m.* ceklarz, kat. **Oprawka, i**, *ż.* osada drogiego kamienia. **Oprawny, a, e**, *p.* oprawiony, *np.* książka.

**Oprócz**, *pmk.* rządzi przyp. 2, prócz, krom, okrom. Dziesięć osób oprócz dzieci.

**Oprosić się**, *s. z. dok.* urodzić prosię.

**Oprowadzać, am**, *s. cz. nied.* **Oprowadzić, dzę**, *dok.* wszędzie na około prowadzić, *np.* po ogrodzie, po mieście, po domu. = co czem, obwieść, otoczyć, *np.* miasto murem. **Oprowadzanie, Oprowadzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Oprysk, u**, *m.* opryśnienie. **Opryskiwać, uję**, *s. cz. nied.* **Opryskać, am**, *dok.* przyskając oblać, opluskać, obryzgać. **Opryskliwie**, *ps.* gniewliwie. **Opryskliwość, ści**, *ż.* skłonność do gniewu. **Opryskliwy, a, e**, *p.* pryskający z gniewu, łatwo w gniew wpadający.

**Opryszek, szka**, *m.* rozbójnik w Karpatach od strony Węgier i Bukowiny.

**Oprząść, ędę**, *s. cz. dok.* przędzą oplątać. Pająk oprządł muchę. = **się**, *s. z.* (o jedwabnikach), oplątać się przędzą.

**Oprzeć**, *ob.* Opierać.

**Oprzeć, ję,** *s. n. dok.* zagrzać się od ciepła z wilgocią.

**Opsnąć się,** *s. z. dok.* popsnąć się, zepsnąć się.

**Optycznie,** *ps.* podług praw optyki. **Optyczny, a, e,** *p.* od optyki. **Optyk, a,** *m.* znający optykę. **Optyka, i,** *ż.* (z grec.), nauka o świetle i wzroku.

**Opucha, y,** *ż. ob.* **Opuszka. Opuchlina, y, Opuchłość, ści,** *ż.* puchlina, napuchłość. **Opuchły, a, e,** *p.* spuchły, napuchły. **Opuchnąć, nę,** *s. n. dok.* spuchnąć, napuchnąć. Nos mi opuchł jak trąba.

**Opuncya, yi,** *ż. bot. ob.* **Kaktus.**

**Opustoszałość, ści,** *ż.* stan tego co jest spustoszone. **Opustoszały, a, e,** *im.* spustoszony. **Opustoszec, ję,** *s. n. dok.* stać się pustym, zostać spustoszonym. Opustoszały koronne granice.

**Opuszać, am,** *s. cz. nied.* **Opuszyć, szę,** *dok.* odymać. Cebula opusza żywot. = okładać futrem.

**Opuszczać, am,** *s. cz. nied.* **Opuścić, szczę,** *dok.* spuszczać na dół, *np.* suknią, zasłonę. Opuścić ręce, *fig.* przestać być czynnym, nie mieć żadnego około siebie starania. Omdlały ich serca, ręce opuścili. Kurczęta opuszczają skrzydła. Opuścić uszy, skrzydła, *fig.* spuścić z tonu, stracić odwagę. Wszyscy jego żołnierze skrzydła opuścili. = zaniechać, zaniedbać, pominąć. Te rzeczy trzeba było czynić, a onych nie opuszczać. = wypuścić, przeskoczyć, *np.* kilka wyrazów w piśmie, kilka kart lub wierszów w czytaniu. = kogo, co, porzucić. Opuścił żonę, dzieci, kraj, miasto. = **się,** *s. z.* zaniedbać się, przestać być pilnym. **Opuszczanie, Opuszczenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. = Opuszczenie się, zaniedbanie się

**Opuszka, i,** *ż. zdrob.* od **Opucha,** obłożenie futrem, wyloga z futra u czapki, u sukni.

**Opychać, am,** *s. cz. nied.* **Opchać, am,** *dok.* pchać w kogo do zbytku jedzenie, okarmiać. = się, *s. z.* pchać w siebie do zbytku jedzenie, objadać się. **Opychanie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Opychać.**

**Opyt, u,** *m.* wypytywanie, dowiadywanie się. **Opytywać, uję,** *s. cz. nied.* **Opytać, am,** *dok.* = **się,** *s. z.* wypytywać, dowiadywać się.

**Orać, orzę,** *s. cz. nied.* uprawiać ziemię pługiem. Kto dobrze orze, ma chleb w komorze, *przysł.* = Grzbiety nam srodze orali nieznośnemi plagami, *fig.* karbowali. = Orać kim, używać kogo do ciężkiej pracy. **Oracki, Oraczy, a, e,** *p.* od orania. **Oractwo, a,** *n.* stan oracki, rolnictwo. **Oracz, a,** *m.* ten co orze, rolnik. **Oraczka, i, Oranina, y,** *ż.* **Oranie, a,** *n.* uprawianie pługiem ziemi. **Oraczowy, a, e,** *p.* do oracza należący.

**Orangutan, a,** *m. zool.* małpa, której dwa gatunki: indyjski i afrykański.

**Oranżerya, yi,** *ż.* (z franc.), budynek ogrodniczy, ogrzewany, do przechowywania drzew i kwiatów w wazonach, ze ścianą tylną niższą, a przednią szklanną znacznie wyższą.

**Oraz,** *ps.* razem, zarazem, przytem, tudzież.

**Orczyk, a,** *m.* (z niem.), bark u sztelwagi. **Orczykowaty, a, e,** *p.* zgięty jak orczyk (o zadnich nogach końskich).

**Order, u,** *m.* znak za zasługi dawany, na piersiach lub szyi noszony. **Orderowy, a, e,** *p.* od orderu, *np.* wstęga. = ozdobiony orderem. Pan orderowy.

**Ordowid, Ordowina, Ordowy,** *ob.* **Hordowina,** i t. d.

**Ordynacya, yi,** *ż.* majorat. Ordynacya Radziwiłłów na Olyce i Nieświeżu, Mirze i Kłecku, Zamojskich na Zamościu, Ostrogskich na Ostrogu i Dubnie, Myszkowskich na Pinczowie. = obrządek święcenia na kapłaństwo. **Ordynacki, a, ie,** *p.* do ordynacyi należący, *np.* dobra.

**Ordynans, u,** *m.* rozkaz. = **a,** *m.* żołnierz ordynansowy.

**Ordynarya, yi,** *ż.* zboże sługom zamiast płacy pieniężnej dawane.

**Ordynaryjnie**, *ps.* zwyczajnie. = pospolicie. **Ordynaryjny**, a, e, *p.* zwyczajny, *np.* sejm. = pospolity, *np.* człowiek. = (o gatunkach towarów), pospolity, *np.* sukno.

**Ordynaryusz**, a, *m.* kanonodzieja miejscowy. = biskup miejscowy czyli dyecezalny.

**Ordynat**, a, *m.* posiadacz ordynacyi. **Ordynatka**, i, *ż.* kobieta na którą po wygaśnieniu linii męzkiej spadła ordynacya. **Ordynatowa**, ej, *ż.* żona ordynata.

**Ordynek**, nku, *m.* szereg, *np.* studentów. Iść ordynkiem, po dwóch jeden za drugim.

**Ordynować**, uję, *s. cz. nied.* ordynans czyli rozkaz wydawać. = święcić na kapłana.

**Ordzewieć**, eję, *s. n. dok.* rdzą się okryć.

**Orędownica**, y, **Orędowniczka**, i, *ż.* przyczyniająca się za kim. **Orędownik**, a, *m.* przyczyniający się za kim.

**Oręż**, a, *m.* broń. **Orężnie**, *ps.* z orężem, zbrojnie. **Orężnik**, a, *m.* noszący oręż za kim, giermek. **Orężny**, a, e, *p.* od oręża. = zbrojny.

**Organ**, u, *m.* (z grec.), narzędzie za pomocą którego odbywają się różne funkcye w ciele zwierzęcem. Organ wzroku, słuchu, smaku, głosu, powonienia. = głos. Ma dobry organ. = *fig.* przemawiający lub działający w imieniu czyjem. **Organek**, nka, *m.* piszczałka z kilku rurek złożona. = kilka rur muszkietowych na jednem łożu osadzonych. **Organiczny**, a, e, *p.* organami opatrzony. Jestestwa organiczne, zwierzęta i rośliny.

**Organistka**, y, *ż.* żona organisty. **Organista**, y, *m.* ten co gra na organach.

**Organizacya**, yi, *ż.* skład, budowa, *np.* ciała ludzkiego. = urządzenie, *np.* wojska, sądownictwa, gwardyi narodowej, pospolitego ruszenia. **Organizacyjny**, a, e, *p.* od organizacyi. **Organizator**, a, *m.* który co organizuje, urządza, porządkuje. **Organizm**, u, *m.* skład organów ciała. **Organizować**, uję, *s. cz. nied.* urządzać, porządkować.

**Organowy**, a, e, *p.* od organów, *np.* miechy. **Organy**, ów, *l. m.* instrument muzyczny na którym grają w kościołach. = *górn.* kloce drzewa budulcowego ustawione przy ścianach sztolni, a po ukończeniu roboty uprzątnione.

**Orientalista**, y, *m.* znawca wschodnich języków i literatury. **Orientalny**, a, e, *p.* wschodni. **Orientować się**, *s. z.* (z franc.), rozpoznawać miejsce względnie do wschodu i innych punktów kardynalnych.

**Orka**, i, *ż.* oranie.

**Orkiestra**, y, *ż.* (z grec.), miejsce na teatrach dla muzyki. = muzykanci w orkiestrze grający.

**Orkisz**, u, *m.* zboże pośrednie między pszenicą a jęczmieniem.

**Oriątko**, a, *n. zdrob.* od Orię, cia, *n.* piskię orle. **Orli**, a, e, *p.* od orła. Pióro orle. Nos orli. Wzrok orli. **Orlica**, y, *ż.* samica orła. **Orlik**, a, *m. zdrob.* mały orzeł. = *bot.* (Aquilegia), roślina z familii jaskrowych. **Orlowy**, a, e, *p.* od orła. Chorąży orłowy, który, nosił w wojsku rzymskiem chorągiew z orłem.

**Ornat**, u, *m.* (z łac.), ubiór kapłana przy odprawianiu mszy.

**Ornitologiczny**, a, e, *p.* od ornitologii. **Ornitologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o ptakach.

**Orny**, a, e, *p.* do orania, *np.* grunt, ziemia.

**Orszada**, y, *ż.* (z franc.), napój z migdałów.

**Orszak**, u, *m.* gromada ludzi, rzesza za kim idąca.

**Ortograficznie**, *ps.* podług ortografii. **Ortograficzny**, a, e, od ortografii. **Ortografia**, ii, *ż.* (z grec.), pisownia.

**Oryginał**, u, *m.* (z łac.), z czego przepisują, tłumaczą. = pierwotwór. = dziwak. **Oryginalnie**, *ps.* sposobem oryginalnym. **Oryginalność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest oryginalne. **Oryginalny**, a, e, *p.* pierwotworny. = dziwaczny.

**Oryi**, a, *m.* ten co w ziemie tnie drzewa na tratwy, obrabia belki, bije klepki, a na wiosnę z tratwami płynie. **Oryika**, i, *ż.* spławianie drzewa.

**Orzech, a,** *m. bot.* (Juglans), drzewo z familii kotkowych i jego owoc, którego gatunki: włoski, turecki i leszczynowy. Gryźć orzechy. Dać komu twardy orzech do zgryzienia, *fig.* trudną zagadkę do odgadnienia, trudność do ułatwienia. = *bot.* Orzech wodny (Trapa natans), kotewka pływająca. = Orzech jedwabny, kokon, wielkości gołębiego jaja, w którym się jedwabnik zaskleja, i z którego się jedwab otrzymuje. **Orzechowiec, wca,** *m. zool.* owad który, przedziurawiwszy łupinę orzecha, składa w nim jaja. **Orzechówka, i,** *ż. zool.* sojka większa od pospolitej. **Orzechowy, a, e,** *p.* od orzecha, *np.* drzewo. = z drzewa orzechowego, *np.* stół. = koloru orzechowego, *np.* sukno.

**Orzeczenie, a,** *n. gram.* to co się rzecze o podmiocie.

**Orzeł, orła,** *m.* ptak z rzędu drapieżnych, dziennych. = herb niektórych państw. Orzeł biały. Orzeł czarny. Orzeł dwugłowy. = *ast.* konstellacya północna. = latawiec, którego chłopcy na sznurku w powietrze puszczają. **Orzełek, łka,** *m. zdrob.* mały orzeł.

**Orzeszek, szka,** *m. zdrob.* mały orzech. **Orzeszyna, y,** *ż.* drzewo orzechowe. **Orzeszyny, szyn,** *l. m.* łupiny zielone z których orzechy wyłuszczono.

**Orzeźwiać, am,** *s. cz. nied.* **Orzeźwić, wię,** *dok.* rzeźwym czynić, posilać, pokrzepiać. **Orzeźwianie, Orzeźwienie, a,** *n.* posilenie, pokrzepienie. **Orzeźwieć, ję,** *s. n. dok.* stać się rzeźwym.

**Oś, osi,** *ż.* ta część wozu na której się koła obracają. Na osi co prowadzić, na wozach, na kołach. = *mat.* Oś kuli, średnica kuli. Oś ostrokręgu, walca, nieruchomy bok trójkąta prostokątnego, prostokąta, z których obrotu tworzą się te bryły. = Oś ziemi czyli ziemska, *ast.* linia prosta przez środek ziemi w myśli poprowadzona i aż do jej powierzchni z północy ku południowi przedłużona. = Oś soczewki *fiz.* linia idąca przez jej środek do ogniska. = Oś obrotu, *mech.* linia stała około której obrót jakiego ciała się odbywa.

**Osa, y,** *ż. zool.* owad skrzydlaty, dłuższy i przewięźlistszy od pszczoły.

**Osaczenie, Osaczyć,** *ob.* **Obsaczenie,** i t. d.

**Osączać, am,** *s. cz. nied.* **Osączyć, czę,** *dok.* sprawić żeby co osiąkło, żeby płyn kroplami ociekł.

**Osad, u,** *m. chem.* część rozcieku za dodaniem ciała rozkładającego z niego wydzielona i w kształcie drobnego proszku na dnie naczynia osiadła. = męty, fusy na dnie osiadłe.

**Osada, y,** *ż.* łoże broni palnej. Osada strzelby, pistoletów. = oprawa. Osada drogiego kamienia. = Trzonek, rękojeść. Osada noża, siekiery. = Osada nosa, ta część czoła z której nos bierze początek. = *bot.* koniec liścia do ogonka przyczepiony. = ludność osadzona w zdobytym lub pustym kraju. Założyć osadę. = grunt na którym chłop osadzony. Ta wieś ma dwieście osady. = załoga, garnizon. **Osadniczka, i,** *ż.* żona osadnika. **Osadniczy, a, e,** *p.* od osady. Handel osadniczy. **Osadnik, a,** *m.* osadzony na pustej ziemi, kolonista. = *bot.* miejsce na którem są osadzone wszystkie części kwiatu w roślinie. **Osadny, a, e,** *p.* zdatny na osadę. = osadzony, zamieszkały. **Osadowić, wię,** *s. cz. dok.* usadowić. **Osadzać, am,** *s. cz. nied.* **Osadzić, dzę,** *dok.* sadząc otoczyć, obsadzić, *np.* ogród tarnem, drzewami. = zająć obsadzając, *np.* wzgórza, wąwozy wojskiem. = kraj, sadowić ludność, zaprowadzać osady. = dawać osadę, oprawiać, *np.* rubin, dyament w pierścieniu, nóż, siekierę. = wsadzić, wprawić, *np.* świecę w lichtarz. = kogo gdzie, usadowić, umieścić, *np.* na tronie, w więzieniu. = konia, w pędzie raptem zatrzymać. **Osadzanie, Osadzenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Osadzca, y, Osadziciel, a,** *m.* ten co osadza osadników

**Osądzenie**, a, *n.* wydanie wyroku. **Osądzić, dzę**, *s. cz. dok.* wydać wyrok. Osądzić sprawę. = skazać, potępić. Osądzić kogo na śmierć. **Ość, ości**, *ż.* wszystko co spiczaste, kolące. Ość u kłosa, Ość jeża. Chleb z ościami. = kość rybia. = Ość do łowienia ryb, osęka. **Oschło**, *ps. fig.* sucho, *np.* pisać. **Oschłość**, ści, *ż.* suchość, *np.* w natach. = *fig.* suchość, brak życia. Oschłość stylu. **Oschły**, a, e, *p. fig.* suchy, *np.* umysł, serce. **Oschnąć**, nę, *s. n. dok.* **Osychać**, am, *nied.* stać się suchym. W mialkiej rzece statki osychają. Z łez mi nie oschną oczy. = na czem, osiąść na koszu, nie dopiąć zamiaru. **Oścień**, nia, *m.* bodziec do popędzania wołów. Trudno przeciw ościeniowi wierzgać. = *fig.* bodziec, pobudka. Oścień cielesny. = Oścień rybacki, ość, osęka. **Ościennie**, *ps.* o ścianę, w sąsiedztwie. **Ościennik**, a, *m.* sąsiad ościenny. **Ościenność**, ści, *ż.* stykanie się o ścianę, sąsiedztwo. **Ościenny**, a, e, *p.* mieszkający o ścianę, sąsiedni, *np.* naród, państwo, wojna. **Oścież, Na oścież**, *ps.* na przestwór. Otworzyć drzwi na oścież. Polska była krajem na wszystkie strony na oścież otwartym. **Ościsty**, a, e, *p.* pełen ości, kolący, *np.* chleb, ryba. **Osednić**, *ob.* **Odsednić**. **Osęka**, i, *ż.* drzewo sękowate i krzywo rosnące. = bosak, hak na długim drągu do rozrywania domów w czasie pożaru. = Oseka na ryby, ość, oścień. **Oselka**, *ob.* **Osła. Oselkowy**, a, e, *p.* od oselki, *np.* kamień. **Oselnik**, a, *m.* ten co osłą ostrzy. **Oselny**, a, e, *p.* od oseł. Oselna góra, gdzie osły łamią. **Osemka**, i, *ż.* liczba 8. = karta do grania z ośmią okami. = *muz.* raz wiązana, pół ćwierci nóty. **Osep**, u, *m.* dań w zbożu. **Osepny, Osepowy**, a, e, *p.* od osepu. **Osępiałość**, ści, *ż.* posępność. **Osępieć**, ję, *s. n. dok.* **Osępić się**, *s. z.* stać się posępnym, zasępić się.

**Oserce**, *ob.* **Osierdzie**. **Osesek, Osysek, ska**, *m.* który jeszcze ssie, sysak, sysoń, *np.* prosię, cielę, dziecię nie odłączone od piersi. **Osęt, ostu**, *m. bot.* (Carduus), roślina z działu karczochowych czyli osetowatych, której jest kilka gatunków. **Osetek, tka**, *m. zool.* motyl, którego gąsienica żyje na oście. **Osetowy**, a, e, *p.* od ostu. **Osiadać, am**, *s. n. nied.* **Osieść, Osiąść, dę**, *dok.* sadowić się, usadowić się. Pytagoras osiadł w Krotonie. Osiadł Dawid na tronie po Saulu. = (o budowiach), zapadać w ziemię. = (o mętach), opadać na dno. = (o okręcie, statku), osiąknąć, utknąć na piasku, na mieliznie. = *s. cz. ob.* **Obsiadać**. = zająć sadowiąc się. Niepewny tron osiadł młody Antioch. **Osiadanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Osiadać**. **Osiadłość, ści**, *ż.* posiadłość. Pokoleniu Lewi nie dał osiadłości. = ludność. Znaczna osiadłość dóbr. **Osiadły**, a, e, *p.* mający swą osiadłość. = ludny, zamieszkały, *np.* kraj, miasto, wieś. **Osiągać, Osięgać**, *s. cz. nied.* **Osiągnąć, Osięgnąć, nę**, *dok.* dopiąć, otrzymać, *np.* cel, zamiar. **Osiąganie, Osiągnięcie, Osiągnienie, Osiągnienie**, a, *n.* dopinanie, dopięcie. **Osiąkać, am**, *s. n. nied.* **Osiąknąć, nę**, *dok.* (o wylewie), opadać, opaść. Już osiąkły wody. = (o statku), osiadać, osiąść. Okręt osiąkł na skale, na mieliznie. = *fig.* uwięznąć, ugrzęznąć. Wtęm wieść matkę doszła w Knidzie, w jakiej synek osiąkł biedzie. **Osicyna**, y, *ż.* drzewo osina. **Osiec, kę, Osiekać, am**, *s. cz. dok.* siekąc obciąć. = Osiec rózgą, ochłostać, wychłostać. **Osiedlenie**, a, *n.* osadzenie w siedlisku. **Osiedlić, lę**, *s. cz. dok.* osadzić w siedlisku. = się, *s. z.* osiąść w siedlisku. **Osiedzieć się**, *s. z. dok.* w czem, na czem, gdzie, utrzymać się w posiadaniu, zostać się przy czem. Ani się dłużej w okopach osiedział. Aż na trzecim koniu się osiedział, gdy dwu pod nim zabito.

**Osiek**, u, *m.* miasto w Sandomirskiem. Sprawa jak w Osieku, *przysł.* gdzie kowal zawinił, a sztelmacha powieszono.

**Osieł, Osioł, osła**, *m.* zwierzę domowe. = *fig.* głupiec, nczeń niepojętny.

**Osierdzie**, a, *n. anat.* błona serce otaczająca.

**Osierocenie**, a, *n.* stan sieroty. Osierocenie ojcowskie, macierzyńskie, gdy rodzice dzieci utracą. **Osierociały**, a, e, *im.* który został sierotą. = który stracił swoje dzieci, obrońcę, dobroczyńcę, opiekuna. **Osierocić**, cę, *s. cz. dok.* **Osieracać**, am, *nied.* sierotą uczynić. = pozbawić dzieci, i t. d. Matka osierocona. Kraj osierocony po śmierci króla. **Osierocieć**, ję, *s. n. dok.* zostać sierotą. = stracić dzieci, męża, żonę, przyjaciela, i t. d.

**Osika**, i, **Osina**, y, *ż. bot.* (Populus tremula), drzewo, którego liść wiszący na długim ogonku drży za lada powiewem wiatru. **Osikowy, Osinowy**, a, e, *p.* od osiki, od osiny. Drży jak liść osinowy.

**Osiadłać, am**, *s. cz. dok.* włożyć siodło na konia. = *fig.* opanować, podbić, ujarzmić. **Osiodłanie**, a, *n.* włożenie siodła na konia.

**Osioł**, *ob.* **Osieł. Osiołek, łka**, *m. zdrob.* mały osioł.

**Osiwiałość**, ści, *ż.* osiwienie. **Osiwiały**, a, e, *im.* od **Osiwieć**, ję, *s. n. dok.* stać się siwym. Na posługach ojczyzny żołnierz osiwiały.

**Oskard**, u, *m.* narzędzie żelazne do rozwalania murów i rozkopywania ziemi.

**Oskarżać**, am, *s. cz. nied.* **Oskarżyć**, ę, *dok.* kogo o co, skarżyć, skargę na kogo o co zanosić. **Oskarżanie, Oskarżenie**, a, *n.* zanoszenie, zaniesienie skargi. = Oskarżenie, skarga, obwinienie. **Oskarżyciel**, a, *m.* **Oskarżycielka**, i, *ż.* ten, ta co oskarża.

**Oskoczenie**, a, *n.* obstąpienie, otoczenie. **Oskoczyć, czę**, *s. cz. dok.* obstąpić, otoczyć, osaczyć. W Umbryi nad Metaurem oskoczyły Azdrubala wojska rzymskie. Od nieprzyjaciół w koło oskoczony, poległ.

**Oskoła**, y, *ż* sok roślinny, mianowicie z drzew za nacięciem płynący.

**Oskoma, Oskomina**, y, *ż.* drętwienie zębów po kwasach. = Oskoma na co, *fig.* apetyt, chętka, ślinka na co.

**Oskrobać, bię**, *s. cz. dok.* **Oskrobywać, uję**, *nied.* skrobać na około, *np.* marchew buraki. **Oskrobanie, Oskrobywanie**, a, *n.* skrobanie na około. **Oskrobiny, bin, Oskrobinki, nek**, *l. m.* odrobinki z oskrobaniem odchodzące.

**Oskrzydlać, am**, *s. cz. nied.* **Oskrzydlić, lę**, *dok.* otoczyć z boku nieprzyjaciela. **Oskrzydlenie**, a, *n.* otoczenie z boku nieprzyjaciela.

**Oskubać, bię**, *s. cz. dok.* **Oskubywać, uję**, *nied.* na około skubać. = Oskubać kogo, *fig.* ogolić, oszwabić. **Oskubanie, Oskubywanie**, a, *n.* skubanie na około.

**Osła**, y, *ż.* **Osełka**, i, *ż. zdrob.* kamień do ostrzenia żelaznych narzędzi. = Osełka masła, *fig.* kawał masła w kształcie osełki.

**Osłabiać, am**, *s. cz. nied.* **Osłabić, bię**, *dok.* sił pozbawiać, słabym czynić. **Osłabiały, Osłabły**, a, e, *im.* z sił wyzuty, osłabiony. **Osłabianie**, a, *n.* pozbawianie sił. **Osłabieć, ję, Osłabnąć, nę**, *s. n. dok.* stać się słabym, utracić siły. **Osłabienie**, a, *n.* utracenie sił.

**Osładzać**, *ob.* **Osłodzić.**

**Ośląk**, a, *m.* duży młody osieł. **Ośląrka**, i, *ż.* poganiaczka osłów. **Ośląrnia**, ni, *ż.* stajnia na osły. **Ośląrski**, a, ie, *p.* do ośląrza należący. **Ośląrz**, a, *m.* poganiacz osłów. **Oślątko**, a, *n. zdrob.* od **Ośląp**, źrebiątko ośle.

**Osłaniać**, *ob.* **Osłonić. Osłanianie**, a, *n.* okrywanie osłoną.

**Osława**, y, *ż.* ujma sławy. **Osławiać, am**, *s. cz. med.* **Osławić, wię**, *dok.* ujmować czyjej sławie, o złą sławę przyprawić. = **się**, *s. z.* popaść w złą sprawę. **Osławiacz**, a, *m.* ten co osławia. **Osławianie, Osławienie**, a, *n.* ujmowanie, ujęcie komu dobrej sławy.

**Ośię**, cia, *n.* źrebię ośle.
**Oślep, Na oślep**, *ps.* ślepo, nie bacząc, nie patrząc, bez rozwagi. Rzucić się na oślep w niebezpieczeństwo. Czynić, działać, sądzić na oślep. **Oślepiać**, am, *s. cz. nied.* **Oślepić**, plę, *dok.* ślepym uczynić, wzroku pozbawić. = zaślepiać. Szczęście go oślepiło. **Oślepienie**, a, *n.* pozbawienie wzroku. = zaślepienie. **Oślepnąć**, nę, *s. n. dok.* olsnąć, wzrok utracić. **Oślepnienie**, a, *n.* olśnienie, strata wzroku.
**Ośli**, a, e, *p.* od osła, osłowy. Ośla skóra. Ośle mleko. Ośla głowa, *fig.* głupia głowa. = *bot.* Ośli ogórek, *ob.* Kolokwint. **Oślica**, y, *ż.* **Ośliczka**, i, *ż. zdrob.* samica osła. **Ośliczy**, a, e, *p.* od oślicy. **Oślisko**, a, *n. zgrub.* brzydki osieł.
**Oślinlać**, am, *s. cz. nied.* **Oślinić**, nię, *dok.* na około poślinić.
**Oślizgnąć**, nie, *s. n. dok. nieos.* stać się ślizkim. Oślizło na dworze. = się, *s. z.* ześliznąć się.
**Osłoda**, y, *ż. fig.* osłodzenie. **Osłodnąć**, dnę, **Osłodnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się słodkim. **Osłodzenie**, a, *n.* dokonana czynność słodzenia. **Osłodzić**, dzę, *s. cz. dok.* **Osładzać**, am, *nied.* słodzić. = *fig.* słodzić, łagodzić, koić, uśmierzać, *np.* boleść, cierpienie, gorycz, zmartwienie.
**Osłona**, y, *ż.* opona, zasłona. = *fig.* obrona, ochrona. Osłona państwa. **Osłonić**, nię, *s. cz. dok.* **Osłaniać**, am, *nied.* okryć osłoną, na około zasłonić. = *fig.* taić, ukrywać, *np.* swoje zamiary, swą miłość. = *fig.* zasłaniać, bronić, chronić. Osłonił go od prześladowania.
**Osłowstwo**, a, *n.* ośla głupota. **Osłowy**, a, e, *p.* ośli.
**Osłuchać się**, *s. z. dok.* czego, przyzwyczaić słuch do jakiego głosu. Osłuchał się huku dział.
**Osłupiałość**, ści, *ż.* stan osłupiałego. **Osłupieć**, ję, *s. n. dok.* stanąć słupem, stać się podobnym do słupa z zadumienia, z przestrachu. **Osłupienie**, a, *n.* stanie się podobnym do słupa.
**Ośm, osiem, ośmiu**, *im. licz.* liczba środkowa między 7 a 9.
**Osmagać**, am, *s. cz. dok.* ochłostać rózgą, batem.
**Osmalać**, am, *s. cz. nied.* **Osmolić**, lę, *dok.* smołą na około smarować. = i **Osmalić**, lę, *dok.* nad płomieniem opalić, *np.* prosię, kapłona. Osmalić sobie włosy. **Osmalenie**, a, *n.* opalenie nad płomieniem.
**Osmarować**, uję, *s. cz. dok.* na około posmarować. = komu boki, *fig.* wyłoić.
**Osmażać**, am, *s. cz. nied.* **Osmażyć**, żę, *dok.* smażyć przewracając na wszystkie strony. = w cukrze, smażąc polewać cukrem roztopionym.
**Ośmdziesiąt, ośmiudziesiąt**, *im. licz.* 8 razy 10. **Ośmdziesiątletni**, a, e, *p.* 80 lat mający, *np.* starzec; 80 lat trwający, *np.* wojna. **Ośmdziesiąty**, a, e, *p.* po 79 następujący.
**Ośmielać**, am, *s. cz. nied.* **Ośmielić**, lę, *dok.* śmiałym uczynić. = się, *s. z.* nabierać, nabrać śmiałości.
**Ośmina**, y, *ż.* miara litewska rzeczy sypkich, ośma część beczki czyli garncy 8. **Ośmioboczny**, a, e, *p.* o ośmiu bokach. **Ośmiobok**, u, *m. mat.* figura mająca 8 boków. **Ośmiodniowy, Ośmiodzienny**, a, e, *p.* 8 dni trwający. **Ośmiofuntowy**, a, e, *p.* 8 funtów ważący. = 8 funtów w siebie biorący. Ośmiofuntowe działo, nabijane kulą 8 funtów ważącą. **Ośmiokąt**, a, *m. mat.* figura o ośmiu kątach. **Ośmiokątny**, a, e, *p.* o ośmiu kątach, *np.* wieża. **Ośmioletni**, a, e, *p.* 8 lat mający, trwający. **Ośmiomiesięczny**, a, e, *p.* 8 miesięcy mający, lub co ósmy miesiąc przypadający. **Ośmionogi**, a, ie, *p.* o ośmiu nogach. **Ośmiopręcikowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach mających 8 pręcików wolnych w kwiecie dwupłciowym. **Ośmioraki**, a, ie, *p.* ośmiu rodzajów. **Ośmiorako**, *ps.* ośmią sposobami. **Ośmiornasób**, *ps.* 8 razy tyle. **Ośmiornasobny**, a, e, *p.* 8 razy powtórzony. **Ośmioro**, ga, *n.* (o osobach różnej płci, dzieciach i zwierzętach), ośm. Było nas osmioro. Ośmioro dzieci, prosiąt. **Ośmiościan**, u, *m. mat.* bryła 8 ścian mająca. **Ośmiościenny**, a, e, *p.* o ośmiu ścianach. Ośmiu *im. licz.* z imionami

mężczyzn. Ośmiu księży. **Ośmiuset**, *im. licz.* z imionami mężczyzn. Ośmiuset żołnierzy. **Ośmkroć, Ośmkrotnie**, *ps.* 8 razy. **Ośmkrotny**, a, e, *p.* 8 razy powtórzony. **Ośmnaście, stu**, *im. licz.* 8 nad 10. **Ośmnaścioro, ga**, *n.* z imionami osób różnej płci, dzieci, zwierząt. **Ośmnastka**, i, *ż.* liczba 18 w soble mająca. **Ośmnastu**, *im. licz.* z imionami mężczyzn. Ośmnastu braci. **Ośmnasty**, a, e, *p.* po 17 tym następujący. **Ośmpalcowy**, a, e, *p.* na 8 palców długi. = *zool.* 8 palców mający. **Ośmset, ośmiuset**, *im. licz.* 8 razy 100. **Ośmsetny**, a, e, *p.* po 799 tym następujący. **Ośmstopy, Ośmstopy**, a, e, *p.* na 8 stóp długi. **Osmy**, a, e, *p.* po 7 mym następujący.

**Osmyk**, *ob.* **Omyk**. **Osmykiwać**, uję, **Osmykać**, am, *s. cz. nied.* **Osmykując**, nę, *dok.* liście obrywać lub gałąź z liścia.

**Osnowa**, y, *ż.* podłużna przędza na warsztacie tkackim, nawicie, postawa. = *fig.* treść, rzecz, przedmiot, plan dzieła. Osnowa listu, poematu, romansu. = *fig.* pasmo. Osnowa dni naszych. **Osnować, Osnuć**, uję, *s. cz. dok.* nałożyć osnowę na warsztat tkacki. = snując oplątać. Pająk osnuł muchę pajęczyną. = *fig.* skreślić treść, plan dzieła. **Osnowanie, Osnucie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Osoba**, y, *ż.* człowiek pojedynczo wzięty. = każda z trzech istot Trójcy. Bóg jeden we trzech osobach. = mężczyzna lub kobieta w sztukach teatralnych. = *gram* Osoba pierwsza która mówi, druga do której się mówi, trzecia o której jest mowa, odmiennem zakończeniem słowa wyrażone. **Osobiście**, *ps.* własną osobą, *np.* stanąć, stawić się, obrazić kogo. **Osobistość, ści**, *ż.* to co stanowi osobę. = interes osobisty. = przymówka wprost do osoby wymierzona. = *praw.* obecność we własnej osobie. **Osobisty**, a, e, *p.* tyczący się osoby, *np.* zasługa. = *gram.* osobę wyrażający (zaimek). **Osobliwie**, *ps.* zwłaszcza, szczególnie. **Osobliwość, ści**, *ż.* rzecz rzadka, ciekawa. **Osobliwy**, a, e, *p.* szczególny. Ta roślina ma moc osobliwą. = i **Osobliwszy**, a, e, *p.* nadzwyczajny, rzadki, dziwny, *np.* człowiek, ubiór, wypadek, zdarzenie. **Osobno**, *ps.* oddzielnie, *np.* żyć, sypiać, mieszkać. Z osobna, pojedynczo. Gdy się każdy z osobna broni, wszyscy giną. **Osobność, ści**, *ż.* miejsce osobne. Odprowadzić kogo na osobność. Rozmawiać z kim na osobności. = ustronie, samotność. Uczeni więcej czasu na osobności, niż w towarzystwie przepędzają. **Osobny**, a, e, *p.* oddzielny, *np.* pokój, mieszkanie.

**Osoka**, i, *ż. bot.* (Stratiotes), roślina wodna, jej gatunek, osoka aloesowa. = (Carex vulpina), turzyca gęstoklosa.

**Osolenie**, a, *n.* posolenie. **Osolić**, lę, *s. cz. dok.* **Osalać**, am, *nied.* posolić. = *fig.* przepłacić.

**Osowiałość, ści**, *ż.* posępność do sowiej podobna. **Osowiały**, a, e, *m.* posępny jak sowa. **Osowieć**, ję, *s. n. dok.* stać się posępnym jak sowa.

**Ospa**, y, *ż.* choroba wysypkowa. Ospa krowia, której zaszczepienie ochrania od ospy naturalnej.

**Ospale**, *ps.* jakby śpiąc. **Ospalec, lca**, *m.* człowiek ospały. **Ospałość, ści**, *ż.* **Ospalstwo**, a, *n.* skłonność do długiego spania. = *fig.* gnuśność, lenistwo. **Ospały**, a, e, *p.* przywykły do długiego spania. = *fig.* gnuśny, leniwy.

**Ospica**, y, *ż.* **Ospice**, *l. m.* ospa wietrzna. **Ospowatość, ści**, *ż.* znaki od ospy. **Ospowaty**, a, e, *p.* mający na twarzy znaki od ospy, dziobaty.

**Ostać się**, *s. z. dok.* zostać, pozostać. = utrzymać się. Przyjaźń nie może się ostać bez szacunku. = zatrzymać się, oprzeć się. Nie ostał się aż w lesie.

**Ostatecznie**, *ps.* po raz ostatni. = stanowczo, *np.* osądzić sprawę. **Ostateczność, ści**, *ż.* ostatni stopień, przebranie miary. Wpadać w ostateczność. Przyprowadzić, przywieść do ostateczności. Chwytać

się ostateczności. Posunąć się do ostateczności. **Ostateczny**, a, e, *p.* ostatni, *np.* sąd, termin. = stanowczy, *np.* wyrok, postanowienie. **Ostatek, tka**, *m.* to co zostało, reszta. Wytrwać do ostatka. Bronić się do ostatka. Na ostatek, na koniec. Na ostatek zgodził się na wszystko. = Ostatki, szczątki, pozostałości. Ostatki ze stołu. = Ostatki, zapusty. **Ostatni**, a, e, *p.* na ostatku będący, na końcu będący. Ostatni z rodu. Ostatni dzień roku, miesiąca, tygodnia. Ostatnie pożegnanie. Bronić się do ostatniego, do ostatniej kropli krwi. = niedawny, świeży. Ostatnia moda. Ostatnie wiadomości. = do ostateczności posunięty. Ostatnia bieda, nędza, potrzeba. = ostateczny, przed zgonem dziejący się. Ostatnie chwile życia. Ostatnia wola. Ostatnie pomazanie. = Ostatni z ludzi, najgorszy, najpodlejszy. Ostatnia to (rzecz), najgorsza. Ostatnia to po rozum za granicę jeździć.

**Osteologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o kościach.

**Ostęp**, u, *m.* obstąpienie, osaczenie. Pojmać kogo ostępem. = *myśl.* część kniei sieciami otoczona. = las wielki na miejscach nizkich, bagnistych.

**Ostokrzew**, u, *m. bot.* (Ilex), krzew z kolącemi liśćmi, karmazynowemi jagodami, zwany także ostolist, kolcolist. **Ostowaty**, a, e, *p.* podobny do ostu. Rośliny ostowate. **Ostowy**, a, e, *p.* od ostu.

**Ostrawy**, a, e, *p.* nieco ostry. **Ostro**, *ps.* spiczasto, kończasto. Wieża ostro zakończona. = Ostro kuć konie, na gołoledź. Ostro nabić strzelbę, kulą. **Ostrodzioby**, a, e, *p.* mający ostry dziób. **Ostróg, ogu**, *m.* miejsce ogrodzone ostrokołem. = zamek obronny. **Ostroga, i**, *ż.* kółko kolące na trzpieniu osadzone i do bótów przypięte, dla trącania lub zwarcia konia wierzchowego. Spiąć, zewrzeć konia ostrogami. = Złota ostroga, order dawany przez papieżów = mały pazur okrągły ostry z tyłu nogi u niektórych ptaków. **Ostrogarz**, a, *m.* ten co robi ostrogi. **Ostrokąt**, a, *m. mat.* kąt ostry, mniejszy od prostego. **Ostrokątny**, a, e, *p.* mający kąty ostre (trójkąt). **Ostrokół, koła**, *m.* parkan z kołów w górze ostrych. **Ostrokrąg, ęgu**, *m. mat.* bryła utworzona obrotem trójkąta prostokątnego około jednego z boków kąta prostego. **Ostrokręgowy**, a, e, *p.* od ostrokręgu. Przecięcia ostrokręgowe. **Ostrokrzew**, u, *m. bot.* (Rhamnus paliurus), cierń Chrystusa, drzewo guzikowe. **Ostromlecz**, u, *m. bot.* (Euphorbia), roślina zwana choinką. **Ostronosy**, a, e, *p.* mający ostry nos. **Ostrooki**, a, e, *p.* mający bystry wzrok. **Ostropest**, u, *m. bot.* (Silybum), roślina ostowata, jej gatunek, ostropest plamisty, z białemi na liściach plamami. **Ostropyśk**, a, *m. zool.* mysz ze spiczastym pyskiem. = ryba koścista, skrzelowata, bez płetw na brzuchu. **Ostrorogi**, a, e, *p.* mający ostre rogi. **Ostrość**, ści, *ż.* ostrze którem się kole, rąbie, kraje. Ostrze igły, noża, siekiery. = *fig.* bystrość. Ostrość wzroku, słuchu. = *fig.* cierpkość. Ostrość krwi, humorów. = *fig.* srogość, surowość. Ostrość pory roku, klimatu. **Ostrosłup**, a, *m. mat.* bryła objęta trójkątami mającemi wspólny wierzchołek, a których podstawy tworzą wielobok będący podstawą ostrosłupa. **Ostrów, owu**, *m.* kępa na rzece. **Ostrowidz**, a, *m. zool.* gatunek rysia. **Ostrowidzowy**, a, e, *p.* od ostrowidza, *np.* oczy. **Ostrozęby**, a, e, *p.* mający ostre zęby. **Ostrożeń**, nia, *m. bot.* (Cirsium), roślina ostowata, której jest kilka gatunków. **Ostróżka**, i, *ż. bot.* (Delphinium), roślina z familii jaskrowych, której jeden z gatunków, wsze nasienie, gnidoszem zwany.

**Ostrożnie**, *ps.* z ostrożnością. **Ostrożność**, ści, *ż.* strzeżenie się, baczność, oględność. Mieć się na ostrożności. **Ostrożny**, a, e, *p.* strzegący się, baczny, oględny.

**Ostrubka**, i, *ż.* febra trzęsąca.

**Ostrugać, am,** *s. cz. dok.* Ostrugiwać, uję, *nied.* strugając na około zdejmować, *np.* korę na kiju. **Ostrużyny, żyn,** *l. m.* wióry ze strugania.

**Ostry, a, e,** *p.* ostro zakończony, spiczasty, *np.* igła, rożen. = ostrokrajacy, tnący, siekący, rąbający, *np.* nóż, szabla, siekiera. = *fig.* cierpki, *np.* smak. = *fig.* srogi, surowy, *np.* sędzia, krytyk. = Ostra pora roku, zimna. = Ostry ładunek, z kulą. = Kąt ostry, *mat.* mniejszy od prostego. **Ostryga, i,** *ż.* (z wlos.), *zool.* mięczak skorupiasty za pokarm służący. **Ostrygojad, a,** *m. zool.* ptak z rzędu podkasatych. **Ostryż, a,** *m. bot.* (Curcuma), roślina, której gatunek, złocień, ma korzeń w farbierstwie używany. **Ostrze, a,** *n.* ostra część czego, *np.* noża, lancy, siekiery. **Ostrzeć, ję,** *s. n. nied.* stawać się ostrym.

**Ostrzegać, am,** *s. cz. nied.* Ostrzedz, gę, *dok.* kogo o czem, przestrzegać, przestrzedz. **Ostrzegacz, a,** *m.* ten co ostrzega. = *zool.* gad z rzędu jaszczurek. **Ostrzeganie, a,** *n.* przestrzeganie.

**Ostrzelać, am,** *s. cz. dok.* przyzwyczaić do huku strzelby, *np.* konia, żołnierza. Żołnierz ostrzelany. = plac, wystrzelić na powietrze z pistoletu, nie znalazłszy przeciwnika na placu pojedynkowym.

**Ostrzeń, nia,** *m. bot.* (Cynoglossum), roślina z familii ogórecznikowych, której gatunek, ostrzeń lekarski, czyli psie języczki.

**Ostrzenie, a,** *n.* czynienie ostrym.

**Ostrzeżenie, a,** *n.* przestrzeżenie, przestroga.

**Ostrzyć, ostrzę,** *s. cz, nied.* ostrym czynić, *np.* nóż, palasz, brzytwę. = Ostrzyć zęby na kogo, *fig.* mieć chrapkę na kogo. Ostrzyć zęby na co, *fig.* mieć oskomę, apetyt na co. **Ostrzyca, y,** *ż. bot.* (Phalaris), roślina z familii trawiastych. = (Calamagrostis), trzcinnik. **Ostrzyciel, a,** *m.* ten co ostrzy.

**Ostrzygać, am,** *s. cz. nied.* Ostrzydz, gę, *dok.* w koło nożyczkami obcinać. Ostrzydz komu włosy. **Ostrzyganie, a,** *n.* strzyżenie w koło. **Ostrzyżek, żka,** *m.* kawałek odstrzyżony. **Ostrzyżenie, a,** *n.* obcięcie nożyczkami.

**Ostuda, y,** *ż.* ostudzenie, przeziębienie. = plamy na cieie z przeziębienia. **Ostudzać, am,** *s. cz. nied.* **Ostudzić, dzę,** *dok.* chłodzić, ochłodzić. = *fig.* oziębić, *np.* zapał, ochotę. **Ostudzanie, Ostudzenie, a,** *n.* chłodzenie, ochłodzenie. **Ostygać, am,** *s. n. nied.* **Ostygnąć, nę,** *dok.* chłodnąć, ochłodnąć. Potrawy ostygają. = Ostygnąć w gniewie, zapale, z gniewu, z zapału, *fig.* ochłodnąć, ochłonąć. **Ostyganie, Ostygnienie, a,** *n.* chłodnienie, ochłodnienie. **Ostygłość, ści,** *ż.* oziębłość. **Ostygły, a, e,** *p.* ostudzony, wystygły. = *fig.* oziębły.

**Osunąć, nę,** *s. cz. dok.* **Osuwać, am,** *nied* zsuwać na około. = **się,** *s. z.* zsuwać się, opadać. Suknia się z niej osunęła. = (o ziemi), zawalać się, zapadać się. **Osunięcie, Osunienie, a,** *n.* zsunienie na około. = **się,** zawalenie się ziemi.

**Osuszać, am,** *s. cz. nied.* **Osuszyć, szę,** *dok.* wysuszać, *np.* łąki, bagna. = *fig.* Osuszać łzy. **Osuszanie, Osuszenie, a,** *n.* wysuszanie, wysuszenie.

**Oswajać, am,** *s. cz. nied.* **Oswoić, ję,** *dok.* swojskim czynić, *np.* lwa, niedźwiedzia. = kogo z czem, przyzwyczajać, wkładać, wprawiać do czego. Oswoić z światem, z ludźmi. = **się,** *s. z.* stać się swojskim. Dorosłe małpy trudno się oswajają. = z czem, nawykać, przywyknąć do czego. **Oswajanie, Oswojenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Oświadczać, am,** *s. cz. nied.* **Oświadczyć, czę,** *dok.* objawić, zapewnić o czem. Oświadczyć komu swoję wolą, swe chęci, zamiary, swą miłość. = **się,** *s. z.* deklarować się. Oświadczyć się za kim, za czem, przeciw komu, przeciw czemu. Oświadczyć się pannie, prosić o jej rękę. = z czem, zapewniać o czem. Oświadczać się z miłością, z przyjaźnią. **Oświadczanie, Oświadczenie, a,** *n.* objawianie, objawienie

zdania, myśli; zapewnianie, zapewnienie. = Oświadczenie, proszenie o rękę. **Oświadczyciel**, a, *m.* który co oświadcza.

**Oświata**, y, *ż.* światło rozumu, oświecenie. Rozszerzać oświatę. Tamowac postęp oświaty. **Oświecać**, am, *s. cz. nied.* **Oświecić**, cę, *dok.* oswietlać, rzucać na co światło. Słońce oswieca ziemię. = *fig.* udzielać światła umysłowego. Nauki z Aten Rzym oświecały. = kogo w czem, nauczać, dawać objaśnienie. = się, *s. z.* nabywać światła. **Oświecanie, Oświecenie**, a, *n.* oświetlanie, oswietlenie. Oświecenie miasta. = Oświecenie, światło rozumu, oswiata. **Oświeciciel**, a, *m.* **Oświecicielka**, i, *ż.* ten, ta co oświeca. **Oświtnąć**, nie, *s. n. dok. rneos.* rozświtnąć, rozednieć. Jeno co oświtło, wyjechaliśmy z noclegu.

**Oswobodzenie**, a, *n.* wyzwolenie, uwolnienie, wybawienie. **Oswobodzić**, dzę, *s. cz. dok.* wyzwolić, uwolnić, wybawić z jarzma, z niewoli. Jan Sobieski oswobodził Wiedeń. = się, *s. z.* wyzwolić się, uwolnić się. **Oswobodziciel**, a, *m.* **Oswobodzicielka**, i, *ż.* wybawiciel, wybawicielka.

**Oswolć, Oswojenie**, *ob.* **Oswajać.**

**Osychać**, *ob.* **Oschnąć.**

**Osypać**, pię, *s. cz. dok.* **Osypywać**, uję, *nied.* obsypać, obsypywać czem, *np.* piaskiem, mąką. = się, *s. z.* (o ziemi), zawalać się, zapadać się. = (o kwiatach, liściach), opadać. **Osypanie, Osypywanie**, a, *n.* obsypanie, obsypywanie. **Osypka**, i, *ż.* mąka grubo zmielona dla psów, bydła, wieprzów.

**Oszacować**, uję, *s. cz. dok.* ocenić, otaksować. **Oszacowanie**, a, *n.* ocenienie, otaksowanie.

**Oszalały**, a, e, *im.* który oszalał. **Oszaleć**, ję, *s. n. dok.* wpaść w szaleństwo.

**Oszańcować**, uję. *s. cz. dok.* otoczyć szańcem, okopać. = się, *s. z.* otoczyć się szańcem, okopać się. **Oszańcowanie**, a, *n.* otoczenie szańcem. = szance, okopy.

**Oszargać**, am, *s. cz. dok.* w koło zaszargać. **Oszarganiec, ńca**, *m.* zaszarganiec.

**Oszczać**, czę, *s. cz. dok.* szcząc oblać urynę.

**Oszczędnie**, *ps.* z oszczędnością. **Oszczędność**, ści, *ż.* przymiot człowieka oszczędnego. **Oszczędny**, a, e, *p.* zachowujący miarę w wydatkach. **Oszczędzać**, am, *s. cz. nied.* **Oszczędzić**, dzę, *dok.* zachowywać miarę w wydatkach = *fig.* ochraniać, szanować. Oszczędzać zdrowie, czas. = **Oszczędzać się**, *s. z.* nienarażać się, chronić się wszystkiego co zaszkodzić może. **Oszczędzanie, Oszczędzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Oszczędziciel**, a, *m.* **Oszczędzicielka**, i, *ż.* ten, ta co oszczędza.

**Oszczekać**, am, *s. cz. dok.* **Oszczekiwać**, uję, *nied.* szczekać na około. = kogo, *fig.* obmawiać, ogadywać. **Oszczekanie, Oszczekiwanie**, a, *n.* szczekanie na około. = *fig.* ogadanie, obmowa, ogadywanie, obmawianie.

**Oszczenić się**, *s. z. dok.* urodzić szczenię.

**Oszczep**, u, *m.* kopia, włócznia. = drąg z widłami żelaznemi w polowaniu na dzika i niedźwiedzia używany. = ość rybacka. = **Oszczepisko**, a, *n.* drewno u oszczepu. **Oszczepnik**, a, *m.* człowiek uzbrojony oszczepem. **Oszczepowy**, a, e, *p.* od oszczepu.

**Oszczerca**, y, *m.* potwarca. **Oszczerczo**, *ps.* z oszczerstwem. **Oszczerczy**, a, e, *p.* potwarczy. **Oszczerstwo**, a, *n.* potwarz. **Oszkalować**, uję, *s. cz. dok.* spotwarzać.

**Oszkaradzać**, am, *s. cz. nied.* **Oszkaradzić**, dzę, *dok.* szkaradnym uczynić.

**Oszołomić**, mię, *s. cz. dok.* odurzyć, otumanić.

**Oszpecać**, am, *s. cz. nied.* **Oszpecić**, cę, *dok.* szpetnym uczynić. Ospa go oszpeciła. **Oszpecenie**, a, *n.* zeszpecenie.

**Oszukać**, am, *s. cz. dok.* **Oszukiwać**, uję, *nied.* zwodzić, podejść, podstępnie omylić. = się, *s. z.* doznać zawodu, omylić się. **Oszukanie, Oszukiwanie**, a, *n.* zwiedzenie, zwo-

dzenie; podejście, podchodzenie. **Oszukaniec, ńca,** *m.* ten co oszukuje. **Oszukaństwo, a,** *n.* podstęp, oszustwo. **Oszust, a,** *m.* szalbierz. **Oszustka, i,** *ż.* szalbierka. **Oszustny, a, e,** *p.* szalbierski. **Oszustowski, a, ie,** *p.* od oszusta. **Oszustowstwo, Oszustwo, a,** *n.* szalbierstwo. **Oszwabiać, am,** *s. cz. nied.* **Oszwabić, bię,** *dok.* odrwić, okpić, oszukać. **Oszwabienie, a,** *n.* okpienie, oszukanie.

**Otaczać, Otaczanie,** *ob.* **Otoczyć.**

**Otaksować, uję,** *s. cz. dok.* oszacować. **Otaksowanie, a,** *n.* oszacowanie.

**Otarcie, a,** *n.* osuszenie przez tarcie. = starcie skóry. **Otarty, a, e,** *im.* od słowa **Otrzeć,** obtarty.

**Otawa, y,** *ż.* trawa odrosła po skoszeniu łąki, i siano z takiej trawy.

**Otchłań, ni,** *ż.* przepaść bezdenna.

**Otłukać, am,** *s. cz. nied.* **Otłuc, kę,** *dok.* tłukąc obijać, *np.* len, konopie. = o co, odbić tłukąc o co, *np.* rogi o pień. **Otłukanie, Otłuczenie, a,** *n.* tłuczeniem obijanie, obicie.

**Otłuszczać, am,** *s. cz. nied.* **Otłuścić, szczę,** *dok.* na około czem tłustem smarować.

**Oto, Otoż,** *w.* służący do wskazywania, do odpowiadania na wołanie lub pytanie. Oto on, oto ona. Otom ja jest, którego szukacie.

**Otoczenie, a,** *n.* okrążenie, opasanie, obwiedzenie. **Otoczka, i,** *ż. bot.* (Coronilla), cieciorka, cieciореczka. **Otoczyć, czę,** *s. cz. dok.* **Otaczać, am,** *med.* okrążyć, opasać, obwieść, *np.* miasto murem, rowem, wojskiem. Otoczyć nieprzyjaciela. = się, *s. z.* opasać się, mieć koło siebie. Otoczyć się ludźmi zdolnymi. **Otoczyciel, a,** *m.* ten co otacza. **Otoczyna, y,** *ż. anat.* błona poprzeczna, przegroda wnętrzna. **Otoczysty, a, e,** *p.* okolisty, *np.* suknia. **Otok, u,** *m.* krwawa ropa, osoka. = *herald.* obwódka tarczy.

**Otrąbić, bię,** *s. cz. dok.* **Otrębywać, uję,** *med.* ogłaszać przy dźwięku trąby. = **Otrąbić się,** *s. z. myśl.* odezwać się trąbką, dać znać o sobie trąbieniem. **Otrąbienie, a,** *n.* ogłoszenie przy dźwięku trąby.

**Otrącać, am,** *s. cz. nied.* Otracić, ce. *dok.* trącić o co, *np.* głowę o ścianę, nogę o kamień. = trącając o co odbić, otłuc. Wół sobie róg otrącił.

**Otrębiany, a, e,** *p.* z otrąb, *np.* chleb. **Otrębiasty, Otrębisty, a, e,** *p.* zawierający w sobie otręby, pełen otrąb. **Otręby, otrąb,** *l. m.* łupinki ziarn przez sito od mąki odłączone.

**Otrociny, cin,** *l. m.* trociny, opiłki.

**Otruć, ję,** *s. cz. dok.* trucizną życia pozbawić. = się, *s. z.* trucizną życia się pozbawić. **Otrucie, a,** *n.* pozbawienie życia przez zadanie trucizny. **Otruty, a, e,** *im.* pozbawiony życia trucizną.

**Otrząsać, am,** *s. cz. nied.* **Otrząść, Otrząsnąć, nę,** *dok.* trzęsąc zrzucić, *np.* owoce z drzewa, kurz z sukni, suknią z kurzu. = się, *s. z.* strząsać co z siebie. Psy zmokłe otrząsają się. = *fig.* pozbyć się czego, uwolnić się od czego. Otrząsnąć się z biedy, z błędów, z przesądów. = Otrząsać się komu, odcinać się. **Otrząsanie, Otrząśnienie, a,** *n.* trzęsieniem zrzucanie, zrzucenie.

**Otrzaskać, am,** *s. cz. dok.* kogo z czem, przyzwyczaić do trzasku, ostrzelać. Wszyscy to żołnierze otrzaskani. **Otrzaskanie, a,** *n.* przyzwyczajenie do trzasku.

**Otrzeć,** *ob.* **Ocierać.**

**Otrzepać, pię,** *s. cz. dok.* **Otrzepywać, uję,** *nied.* trzepiąc otrząsać, *np.* kurz z czego, co z kurzu. = Otrzepać kogo, *fig.* skórę komu wytrzepać.

**Otrzewna, ej,** *ż. anat.* błona trzewy okrywająca.

**Otrzeźwiać, am,** *s. cz. nied.* **Otrzeźwić, wię,** *dok.* wytrzeźwić. **Otrzeźwieć, ję,** *s. n. dok.* wytrzeźwieć. **Otrzeźwienie, a,** *n.* wytrzeźwienie.

**Otrzymać, am,** *s. cz. dok.* **Otrzymywać, uję,** *nied.* dostać, osiągnąć, *np.* pozwolenie, nagrodę, zwycięztwo, rozgrzeszenie. **Otrzymanie, a,** *n.* dostanie, osiągnienie

**Otucha, y,** *ż.* nadzieja.

**Otulać, am,** *s. cz. nied.* **Otulić, lę,** *dok.* okrywać, obwijać dla ciepła. = się, *s. z.* okrywać się dla ciepła

**Otulanie, Otulenie,** a, *n.* okrywanie, okrycie dla ciepła.

**Otumanić, nię,** *s. cz. dok.* oczy komu zamydlić.

**Otwarcie,** *ps.* z otwartością. = a, *n.* otworzenie, *np.* listu, testamentu. = rozpoczęcie. Otwarcie izby, parlamentu.

**Otwardnąć, nę, Otwardnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się twardym. = *fig.* zahartować się. Otwardnieć na trudy, na cierpienia. **Otwardniałość, Otwardziałość, ści,** *ż.* stwardniałość. **Otwardniały, Otwardziały,** a, e, *im.* stwardniały; *fig.* zahartowany.

**Otwartość, ści,** *ż.* otwór. = *fig.* szczerość. **Otwarty,** a, e, *im.* otworem stojący, *np.* drzwi, okna. Kraj otwarty, miasto otwarte, niczem niebronione. Głowa otwarta, *fig.* pojętna. = odkryty, *np.* pole. = *fig.* szczery, *np.* człowiek, charakter. **Otwierać, am,** *s. cz. nied.* **Otworzyć, rzę,** *dok.* zamknięte odmykać, *np.* drzwi, okno. = odmykać co spojone lub złożone z części przystających do siebie. Otworzyć książkę, oczy, gębę. Otworzyć komu oczy, *fig.* oświecić, objaśnić. = uprzątnąć zawady, ułatwić przystęp. Otworzyć sobie lub komu drogę do czego. = rozpoczynać, zagajać. Otworzyć posiedzenie, izbę, sądy. = zakładać. Otworzyć szkołę, handel. = *fig.* objawiać, oświadczać. Otworzyć swe zdanie. = *fig.* odkrywać, wyjawiać. Otworzyć komu swe serce. = się, *s. z.* odmykać się. Drzwi się otworzyły. Oczy mu się otworzyły, *fig.* przejrzał, poznał co, oświecił się. = komu, *fig.* odkrywać się, zwierzać się. **Otwieracz,** a, *m.* ten co otwiera. **Otwieranie, Otworzenie,** a, *n.* odmykanie, odemknienie. **Otwór, oru,** *m.* dziura otwarta. Otwór odchodowy, ujście kiszki odchodowej, muszkułom obrączkowatym ściągniętej. Otwór działa, wylot. Stać otworem, *wł.* i *fig.* być otwartym. O Panie! któremu wszystkie tajniki serc naszych otworem stoją. **Otworzystość, ści,** *ż.* kąta, cerkla, miejsce otwarte między ich ramionami. **Otworzysty,** a, e, *p.* szeroki otwór mający.

**Otyczać, am,** *s. cz. nied.* **Otyczyć, czę,** *dok.* podpierać tyczkami, *np.* groch, chmiel.

**Otyłość, ści,** *ż.* zbytnia tusza. **Otyły,** a, e, *p.* mający zbytnią tuszę.

**Otynkować, uję,** *s. cz. dok.* tynkiem obrzucić.

**Ów, owa, owo,** *zmk.* ukazujący, tamten. Ów żłopał u góry wyżej. a ten zdaleka pił niżej. Ten to, ten owo. I to i owo. Gadać o tem i o owem. Ni to ni owo. Ni z tego, ni z owego, bez przyczyny, bez powodu. **Owąd,** *ps.* tam, tamtędy. Do owąd, aż do tamtego miejsca. Z owąd, ztamtąd. To ztąd to z owąd. I ztąd i z owąd. Ni ztąd, ni z owąd, bez przyczyny, bez powodu.

**Owad,** u, *m.* zwierzątko bezgrzbietne, z nogami stawowatemi, podlegające przemianom, oddychające za pomocą otworów rurkowatych, mające nerwy węzełkowate, głowę od ciała odosobnioną, czoło różkami opatrzone, a nie mające wyraźnych kanałów do krążenia krwi. **Owadożerny,** a, e, *p.* karmiący się owadami.

**Owak, Owako,** *ps.* innym sposobem. I tak i owak. Jeden tak, drugi owak. **Owaki,** a, ie, *p.* innego rodzaju, inszy. Ludzie tacy i owacy, różnego gatunku. Taki owaki, łotr, łajdak.

**Owal,** u, *m.* (z franc.), kształt okrągło-podłużgowaty, jajowaty. **Owalnie,** *ps.* jajowato. **Owalność, ści,** *ż.* jajowatość. **Owalny,** a, e, *p.* jajowaty.

**Owca, y,** *ż.* zwierzę ssące z rzędu bydląt. **Owczarczyk,** a, **Owczarek, rka,** *m.* pomocnik owczarza. **Owczarka, i,** *ż.* ta co owce pasie. = żona owczarza. **Owczarnia, ni,** *ż.* stajnia na owce. = owce, trzoda owiec. = *fig.* gromada wiernych. A będzie jedna owczarnia i jeden pasterz. **Owczarny,** a, e, *p.* do owczarni należący. **Owczarski,** a, ie, *p.* do owczarza należący, *np.* pies. **Owczarstwo,** a, *n.* stan owczarza.

**Owczarz**, a, *m.* pasterz owiec. **Owczy**, a, e, *p.* od owcy, *np.* gnój, skóra, ser, mleko. **Owczyna**, y, **Owczynka**, i, *ż. zdrob.* biedna, nędzna owca.

**Owdowiałość**, ści, *ż.* stan wdowi. **Owdowiały**, a, e, *im.* który został wdowcem, która została wdową. **Owdowieć**, ję, *s. n. dok.* zostać wdowcem lub wdową. **Owdowienie**, a, *n.* zostanie wdowcem lub wdową.

**Owdzie**, *ps.* tam. Tu i ówdzie. **Owędy**, *ps.* tamtędy. Tędy i owędy.

**Owieczka**, i, *ż.* owca. = *fig.* jeden ze zgromadzenia wiernych. Dobry pasterz dba o owieczki swoje. = Owieczki, koteczki na niektórych drzewach. jej ziarno.]

**Owies**, owsa, *m.* roślina zbożowa i

**Owiewać**, am, *s. cz. nied.* **Owiać**, owieję, **Owionąć**, nę, *dok.* powiewając ogarnąć. Duch niezgody owionął umysły.

**Owijać**, **Owijanie**, *ob.* **Obwijać**.

**Owładnąć**, nę, *s. cz. dok.* władzę nad czem osiągnąć, opanować co.

**Owo**, *ob.* **Ow**. **Owoż**, *ps.* oto. Owoż jest, owoż go mamy.

**Owoc**, u, *m.* dojrzały zarodek kwiatu pod słupkiem pospolicie osadzony. Jakie drzewo, taki owoc, *przysł.* Z owocu drzewo poznane bywa. = *fig.* korzyść, plon, pożytek. Owoc pracy. U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. Prostość i łatwość w pisaniu są owoce głębokiego myślenia. **Owocarnia**, ni, *ż.* skład na owoce. **Owocniczka**, **Owocarka**, i, *ż.* przekupka owoców. **Owocnik**, a, *m.* przekupień owoców. **Owocorodny**, a, e, *p.* rodzący owoce. **Owocowanie**, a, *n.* wydawanie owoców. **Owocowy**, a, e, *p.* od owoców, *np.* drzewo, ogród. **Owocożerny**, a, e, *p.* żyjący owocami, *np.* ptak.

**Owocześnie**, **Ówcześnie**, *ps.* w owym czasie. **Owoczesny**, **Owczesny**, a, e, *p.* w owym czasie będący.

**Owrzodziałość**, ści, *ż.* **Owrzodzenie**, a, *n.* obsypanie wrzodami. **Owrzodziały**, a, e, *im.* obsypany wrzodami. **Owrzodzieć**, ję, *s. n. dok.* obsypać się wrzodami.

**Owsianisko**, **Owsisko**, a, *n.* pole na którem owies skoszono. **Owsianka**, i, *ż.* słoma owsiana. = kasza owsiana. **Owsiany**, a, e, *p.* z owsa, *np.* chleb, krupy. **Owsik**, a, *m. bot.* (Arena fatua), owies głuchy. = *zool.* najdrobniejsza rybka, *ob.* **Mrzewka**.

**Owszem**, *ps.* przeciwnie, wcale inaczej. Jam go nie oszukał, owszem on mnie oszukał. = tak jest, chętnie, bez wątpienia. Pozwalacież? i owszem.

**Ożanka**, i, *ż. bot.* (Teucrium), roślina z familii wargowych, której gatunki: ożanka karbowana czyli nacięta, i czosnkowata czyli czosnak.

**Ozdabiać**, am, *s. cz. nied.* **Ozdobić**, bię, *dok.* zdobić, przyozdabiać. = się, *s. z.* zdobić się. **Ozdabianie**, a, *n.* zdobienie, przyozdabianie. **Ozdoba**, y, *ż.* wszystko co ozdabia. **Ozdoby** kobiece. = *fig.* Ozdoba wieku, świata. **Ozdobiciel**, a, *m.* **Ozdobicielka**, i, *ż.* ten, ta co zdobi. **Ozdobienie**, a, *n.* przyozdobienie. **Ozdobnie**, *ps.* z ozdobą. **Ozdobność**, ści, *ż.* przymiot zdobiący. **Ozdobny**, a, e, *p.* ozdobiony, przyozdobiony. **Ozdobowy**, a, e, *p.* służący do ozdoby.

**Ozdrowieć**, **Ozdrowienie**, *ob.* **Wyzdrowieć**, i t. d.

**Ożenić**, nię, *s. cz. dok.* kogo z kim, dać komu żonę, złączyć węzłem małżeńskim. = się, *s. z.* z kim, pojąć za żonę. **Ożenienie**, a, *n.* danie żony. = się, pojęcie żony.

**Oziębiać**, am, *s. cz. nied.* **Oziębić**, bię, *dok.* chłodzić, ochłodzić. = się, *s. z.* chłodnąć, ochłodnąć. Powietrze się oziębiło. **Oziębianie**, **Oziębienie**, a, *n.* chłodzenie, ochłodzenie. **Oziębłe**, *ps.* z oziębłością, *np.* przyjąć, odpowiedzieć. **Oziębłość**, ści, *ż.* brak gorącego uczucia, obojętność. **Oziębły**, a, e, *p.* zimny, obojętny, *np.* przyjaciel, odpowiedź, przyjęcie. **Oziębnąć**, nę, *s n. dok.* stać się zimnym, ochłodnąć. Oziębło, *nieos.* powietrze się oziębiło. = *fig.* ostygnąć. Serce jego oziębło.

**Ozimina**, y, *ż.* zboże siane na zimę. **Ozimy**, a, e, *p.* siany na zimę, *np.* żyto, pszenica.

**Ozłonąć**, nę, *s. cz. dok.* tchem obwiać. **Ozłacać**, am, *s. cz. nied.* **Ozłocić**, cę, *dok.* złocić, pozłocić. **Ozłacanie**, **Ozłocenie**, a, *n.* złocenie, pozłocenie. **Ozłopać się**, *s. z. dok.* opić się żłopając.

**Oznaczać**, am, *s. cz. nied.* **Oznaczyć**, czę, *dok.* wyznaczać, *np.* dzień, termin. = określać, *np.* znaczenie wyrazu. = znaczyć, być znakiem czego. Te pomniki oznaczają odległą starożytność. **Oznaczanie**, **Oznaczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Oznajamiać**, am, *s. cz. nied.* **Oznajomić**, mię, *dok.* obeznawać kogo z czem. = się, *s. z.* obeznawać się z czem.

**Oznajmiać**, am, **Oznajmować**, uję, *s. cz. nied.* **Oznajmić**, mię, *dok.* dawać znać o czem, obwieszczać, ogłaszać, donosić. **Oznajmiciel**, a, *m.* **Oznajmicielka**, i, *ż.* ten, ta co oznajmia. **Oznajmienie**, a, *n.* obwieszczenie, ogłoszenie, doniesienie. **Oznajmujący**, a, e, *im.* który oznajmia; *gram.* Tryb oznajmujący.

**Oznaka**, i, *ż.* znak, cecha, godło. Oznaki królewskie. Oznaki godności, radości, przyjaźni.

**Ożeg**, a, *m.* kij służący do poprawiania palącego się w piecu drzewa.

**Ozor**, a, *m.* język psi lub wołowy.

**Ożrebić się**, *s. z. dok.* urodzić źrebię.

**Ozwać się**, *ob.* **Odzywać się**.

**Ożyć**, ję, *s. n. dok.* **Ożywać**, am, *nied.* powrócić do życia. **Ożyły**, a, e, *im.* który ożył. **Ożywczy**, a, e, *p.* ożywiający. **Ożywiać**, am, *s. cz. nied.* **Ożywić**, wię, *dok.* dodawać życia, utrzymywać życie, przywracać do życia. Słońce ożywia rośliny. Przemysł ożywia miasta. Nadzieja go ożywiła. Ożywić odwagę, rozmowę, wiarę, nadzieję. **Ożywianie**, **Ożywienie**, a, *n.* dodawanie, dodanie życia. **Ożywiciel**, a, *m.* **Ożywicielka**, i, *ż.* ten, ta co ożywia. **Ożywny**, a, e, *p.* ożywiający, *ob.* **Odżywny**.

# SŁOWNIK

# JĘZYKA POLSKIEGO

PODŁUG LINDEGO I INNYCH NOWSZYCH ZRODEŁ.

WYPRACOWANY

PRZEZ

E. RYKACZEWSKIEGO.

II.

# P.

**P**, siedmnasta litera alfabetu, spółgłoska wargowa twarda, a na końcu niektórych rzeczowników w przypadku pierwszym miękka, w innych przez *i* zmiękczona: karp', karpia.

**Paca, y,** *ż.* deszczułka z jednej strony płaska, z drugiej z rękojeścią, którą mularz wapno narzucane na mur wyrównywa.

**Pacha, y,** *ż. anat.* jama pod ramieniem. = cała przestrzeń od ramienia do łokcia. Nosić co pod pachą. Wziąć pod pachę. Prowadzić kogo pod pachy.

**Pachciarz, a,** *m.* **Pachciarka, i,** *ż.* ten, ta co trzyma pacht, to jest arenduje krowy dojne dla nabiału.

**Pachnąć, nę,** *s.n.nied.* zapach wydawać. Pachnąć czem, *np.* piżmem, różą. = *fig.* grozić. To pachnie gardłem, śmiercią, szubienicą. **Pachnidło, a,** *n.* wszystko co pachnie, mianowicie mydło pachnące, pomada.

**Pachoł, a,** *m.* chłopak, wyrostek. **Pachołątko, a,** *n. zdrob.* chłopiątko, chłopczyna. **Pachołczy, a, e,** *p.* od pachołka. **Pachołę, cia,** *n.* chłopię. = paź, giermek. **Pachołęcy, a, e,** *p.* od pachołęcia. **Pachołek, łka, Pachołik, a,** *m.* **Pachołeczek, czka,** *m. zdrob.* chłopak, chłopaczek, wyrostek. Chudy pachołek, człowiek ubogi. = kołek u niektórych instrumentów do przywiązywania struny. **Pachołkować, uję,** *s.n.nied.* służyć za pachołka, być pachołkiem. = *fig.* czapkować, nadskakiwać. **Pachołkowanie, a,** *n.* służenie za pachołka. = czapkowanie, nadskakiwanie.

**Pacht, u,** *m.* (z niem.), dzierżawa krów dojnych dla nabiału.

**Pachwina, y,** *ż. anat.* pachwina między udem a dolnym brzuchem. **Pachwinowy, a, e,** *p.* od pachwiny.

**Pacierz, a,** *m.* modlitwa pańska, ojcze nasz. Za panią matką pacierz, powiadanie tego co starsi mówią. = Pacierze, koronki, paciorki zawieszone u pasa. = *anat.* kręgi kolumnę grzbietową składające. **Pacierzowy, a, e,** *p.* do kolumny grzbietowej należący. Kość pacierzowa. Mlecz pacierzowy. **Paciorek, rka, Pacioreczek, czka,** *m. zdrob.* krótka modlitewka. = gałka paciorkowa u rożańca. **Paciorka, i,** *ż.* ziarnko krągłe lub podługowate, szkło, bursztyn, perła, koral, z dziurką przez którą się sznurek przewleka. = Paciorki, koronka, rożaniec. **Paciorkowaty, a, e,** *p.* na kształt paciorek, kolankowaty.

**Paciuk, a,** *m.* warchlak jeszcze przy maciorze.

**Pacnąć, nę,** *s.cz.jednot.* palnąć, klapnąć, klasnąć.

**Pacyent, a,** *m.* **Pacyentka, i,** *ż.* chory, chora pod opieką lekarza. = klient, klientka pod opieką patrona.

**Pacyfikacya, yi,** *ż.* (z łac.), uspokojenie rozruchów domowych. **Pacyfikacyjny, a, e,** *p.* od pacyfikacyi. Sejm pacyfikacyjny. **Pacyfikał, u,** *m.* sprzęt do chowania naczyń kościelnych.

**Pączek, czka,** *m.* zarodek kwiatu na roślinie. = ciasto okrągłe z powidłami lub bez nich w maśle smażone. Ma się jak pączek w maśle, opływa we wszystko.

**Pacześ, si,** *ż.* Paczesie, a, *n.* wyczoski lniane lub konopne drugiego czesania lepsze od zgrzebi. **Pacześny, a, e,** *p.* z paczesi zrobiony, *np.* płótno.

**Paczka, i,** *ż. zdrob.* od Paka. Paczka listów, tabaki, cykoryi.

**Pączkowy, a, e,** *p.* od pączka roślinnego, lub w maśle smażonego.

**Paczyć się,** *s. z. nied.* (o drzewie i sprzętach drewnianych), krzywić się, garbić się.

**Padać, am,** *s. n. nied.* Paść, dam, *dok.* upadać, upaść. Paść na ziemię, na twarz, na wznak. Paść komu do nóg. Paść z czyjej ręki. Paść trupem. = spadać, zlatywać z wyższego miejsca. Deszcz, śnieg, grad pada. Kamienie z powietrza padają na ziemię. = Los padł na niego. Wybór padł na niego. Podejrzenie padło na nią. Trwoga padła na lud, na miasto, na wojsko. = Padać, zdychać. Bydło dla braku paszy padało. **Padać się,** *s. z.* rozpadać się, pękać. Ziemia, skóra się pada, usta się padają. **Padaczka, i,** *ż.* choroba ś. Walentiego. **Padalec, lca,** *m. zool.* wąż niejadowity. **Padanie, a,** *n.* upadanie. **Padlina, y,** *ż.* **Padło, a,** *n.* ścierwo.

**Padół, u,** *m.* dolina Padół płaczu, *fig.* ziemia, świat doczesny. **Padolisty, a, e,** *p.* pełen padołów. **Padołowaty, a, e,** *p.* podobny do padołu. **Padołowy, a, e,** *p.* do padołu należący.

**Paf,** odgłos strzału, uderzenia.

**Pagóreczek, czka,** *m. zdrob.* od **Pagórek, rka,** *m.* wzgórek. **Pagórkowaty, Pagórczysty, a, e,** *p.* pełen pagórków, *np.* kraj, grunt. **Pagórkowy, a, e,** *p.* do pagórka należący.

**Pali, a,** *m.* **Palża, y,** *ż.* tarcza krótka.

**Pajączek, czka,** *m. zdrob.* od **Pająk, a,** *m. zool.* owad bezskrzydły przędzę z siebie snujący. = świecznik o kilku ramionach u sufitu zawieszony. **Pajęczy, a, e,** *p.* od pająka. **Pajęczyna, y,** *ż.* przędza snowana przez pająka, słatka pajęcza. **Pajęczynny, Pajęczynowy, a, e,** *p.* od pajęczyny. **Pajęczynowaty, Pajęczysty, a, e,** *p.* podobny do pajęczyny, pełen pajęczyny.

**Pajucki, a, ie,** *p.* od pajuka. **Pajuk, a,** *m.* (z tur.), pokojowiec u Turków. = gatunek hajduka u dawnych panów polskich.

**Paka, i,** *ż.* **Pakiet, u,** *m.* **Pakiecik, a,** *m. zdrob.* wiązka rzeczy upakowanych. **Pakietowy, Pakiecikowy, a, e,** *p.* od pakietu, od pakiecika.

**Pakłak, u,** *m.* grube sukniско. **Pakłakowy, a, e,** *p.* z pakłaku, *np.* odzienie.

**Pakość, ści,** *ż.* przykrość, przekora. **Pakośnik, a,** *m.* człowiek na przekorę robiący. = łamanie w kościach.

**Pakować, uję,** *s. cz. nied.* w pakę układać. = do kozy, wsadzić do kozy. = *s. n.* ładować żołądek, pchać w siebie, obżerać się. **Pakowanie, a,** *n.* układanie w pakę. **Pakowny, a, e,** *p.* (o powozie), w którym można wiele rzeczy upakować.

**Pąkowie, a,** *n. zbior.* **Pąkówki, wek,** *l. m.* pączki na drzewie.

**Pakt, u,** *m.* (z łac.), umowa, ugoda.

**Pakuły, ów,** *l. m.* zgrzebie, kłaki.

**Pakunek, nku,** *m.* rzeczy upakowane.

**Pal, a,** *m.* drąg z zaostrzonym końcem do wbijania w ziemię. Budować na palach. Wbić na pal, ukarać wbiciem na ostry koniec pala. Ruszyć od pala, odcumować statek, odpłynąć.

**Palać, am,** *s n. nied.* płonąć, palić się płomieniem. Pala ogień wielki. = *fig.* gorzeć chęcią, żądzą, gniewem, miłością.

**Pałac, u,** *m.* (z łac.). **Pałacyk, a,** *m. zdrob.* dom pański, królewski. **Pałacowy, a, e,** *p.* do pałacu należący.

**Pałąg, Pałąk, u,** *m.* obłąk, kabłąk.

**Pałanka, i,** *ż.* miejsce otoczone palami.

**Pałant, a,** *m.* kij do podbijania piłki. = gra w piłkę.

**Pałasz**, a, *m.* **Pałasik**, a, *m. zdrob.* szabla, szabelka. **Pałaszować**, uję, *s. cz. nied.* ciąć, rąbać pałaszem.

**Pałcat**, a, *m.* pręt, pałka.

**Pałcowy**, a, e, *p.* od palców. Kostka pałcowa. **Pałczasty**, **Pałczysty**, a, e, *p.* mający palce lub co podobnego do palców. Koło pałczaste, które na obwodzie ma osadzone kliny do palców podobne. Korzeń pałczasty. Liście pałczaste. **Palec**, lca, *m.* jedna z części podłużnych, ruchomych, na które koniec ręki lub nogi jest rozdzielony. Pokazywać palcem. Palcem kogo wytykać. Przebierać palcami. = *fig.* Zakrzywić palec na kogo, pogrozić komu. Umieć co na palcach. Liczyć na palcach. Z palca co wyssać, zmyślić. Palec boży, dopuszczenie boże, kara boża. Patrzeć przez palce, przez szpary, pobłażać. Dmuchać w palce, żałować czego. Goły jak palec. Ma długie palce, lgnie mu do palców, lubi smyknąć. = *fig.* Palec u rękawiczki. Ząb przy kole. = Stać, chodzić, wspinać się na palcach.

**Paleczka**, i, *i. zdrob.* od **Pałka**. = Pałeczki w fortepianie, które uderzają o struny.

**Palenie**, a, *n.* czynność słowa **Palić**.

**Palestra**, y, *i.* (z łac.), zgromadzenie adwokatów i ich dependentów przy trybunałach, ziemstwach i grodach. **Palestrancki**, a, ie, *p.* należący do palestry. **Palestrant**, a, *m.* **Palestrancik**, a, *m. zdrob.* jeden z palestry, adwokat lub dependent.

**Palet**, u, *m.* karteczka od zapłaconego myta. = bilet kwaterunkowy.

**Paleta**, y, *i.* (z franc.), deszczulka na której malarz dobiera kolory.

**Palić**, lę, *s. cz. nied.* niszczyć ogniem. Palić wsie, miasta. = niecić z czego ogień. Palić drwa, węgle, słomę, lub drwami, węglem, słomą. = paląc oświetlać. Palić świecę, lampę, to jest olej w lampie. = wypalać. Palić cegłę, wapno. = przepalać. Palić kawę, cykoryę. = destylować. Palić smołę, wódkę. = piec, dopiekać. Słońce pali. = Palić z broni, strzelać. Palić z bicza, trzaskać, klaskać. Palić komplementa, prawić komplementa. = się, *s. z.* gorzeć, płonąć. Pali się na kominku. Świeca się pali. Dom się pali. = Palić się do kobiety, *fig.* palać do niej miłością.

**Palisada**, y, *i.* (z franc.), sztachety nakształt ostrokołu do obwarowania przedpiersienia służące. **Palisadować**, uję, *s. cz. nied.* palisadami otaczać.

**Paliusz**, u, *m.* płaszcz arcybiskupi.

**Paliwoda**, y, *m.* świstak, półgłówek.

**Pałka**, i, *i.* kij gruby. Nie kijem go, ale pałką, to wszystko jedno. = paleczka z gałką do bicia w bęben. = *posp.* łeb, głowa. Mieć w palce, zalać pałkę, upić się. Szalona pałka, pustak, szaleniec, paliwoda. = laik, braciszek. = *bot.* (Typha), roślina rosnąca na bagnach, nad brzegami rzek i stawów, ożypałką zwana.

**Pałki**, a, ie, *p.* palny.

**Pałkować**, uję, *s. cz. nied.* bić pałką.

**Palma**, y, *i. bot.* (Palma), drzewo palmowe, w krajach gorących rosnące. = *fig.* godło zwycięztwa. **Palmisty**, **Palmopłodny**, **Palmorodny**, a, e, *p.* rodzący palmy, *np.* kraj **Palmowy**, a, e, *p.* od palmy, *np.* owoc, gałązka.

**Palnąć**, nę, *s. cz. jednot.* wystrzelić. Palnąć komu lub sobie w łeb. = klasnąć, *np.* z bicza. = uderzyć. Palnąć kogo czem. Palnąć kogo w pysk.

**Palność**, ści, *i.* własność palenia się ciał. **Palny**, a, e, *p.* palący. Szkło zwierciadło palne. Broń palna. = łatwo się palący, jak siarka, saletra, żywica.

**Palować**, uję, *s. cz. nied.* bić pale, palami utwierdzać. = statek u pala uwiązać. **Palowanie**, a, *n.* bicie palów. = parkan z palów. = uwiązanie statku do pala. **Palowe**, go, *n.* opłata od uwiązania statku do pala. **Palowy**, a, e, *p.* postawiony na palach, *np.* most.

**Pałub**, u, *m.* kadłub, polak. **Pałuba**, y, *i.* nakrycie u wozu.

**Paluch**, a, *m.* duży palec. = pochwa na chory palec. = ochrona wiel

kiego palca u krzyża przy pałaszu. **Paluszek, szka**, *m. zdrob.* mały palec. **Paluszkować, uję**, *s.cz. nied.* przebierać, igrać palcami. = grając w karty zręcznie palcami oszukiwać. **Paluszkowanie, a**, *n.* przebieranie, igranie palcami. = oszukiwanie w kartach palcami.

**Pamfil, a**, *m.* figura w kartach środkująca między królem a niżnikiem.

**Pamiątka, i**, *ż.* pamięć czego, wspomnienie o czem. Obchodzić pamiątkę jakiego zdarzenia. = znak pamięci. Dać co komu na pamiątkę, **Pamięć, ci**, *ż.* władza przyzywania na powrót mianych kiedyś wyobrażeń. Uczyć się na pamięć. Umieć co na pamięć. Przychodzi mi na pamięć. Wyszło, wypadło mi z pamięci. Przywodzić co komu lub sobie na pamięć. Z pamięci mówić. Na pamięć, na ośłep, na los szczęścia, *np.* sądzić, gadać, odpowiadać. Bez pamięci, bez zastanowienia, nieprzytomnie, *np.* gadać, kochać się. = przypomnienie. Odświeżyć, zatrzeć pamięć czego. Pamięć cnót jego. Rzeczy, czyny godne pamięci. Pamięć na Boga, na ojca, na matkę, na przodków. Świętej pamięci, nieboszczyk, nieboszka. **Pamiętać, am**, *s.cz. nied.* pomnieć, zachowywać w pamięci. Lepiej pamiętamy to cośmy widzieli, jak to cośmy słyszeli lub czytali. Długo się dobre pamięta, a złe jeszcze dłużej. = na co, o czem, mieć co na względzie, na uwadze. Pamiętam ja na świętość obowiązków moich. Drugim daj, a o sobie pamiętaj. **Pamiętanie, a**, *n.* zachowywanie w pamięci. **Pamiętne, go**, *n.* pamiątka po kim. Dać komu pamiętne, *fig.* dać komu w skórę. **Pamiętnie, Pamiętno**, *ps.* z pamięcią. Pamiętno mi to będzie, nie wyjdzie mi to z pamięci. **Pamiętnik, a**, *m.* który co pamięta. Pamiętnik nie był, żeby kto z ludzi przebył kiedy Belt saukami. = pomnik, pamiątka. Piramidy Egipskie, to czczej chwały pamiętniki. = tytuł dzieł przechowujących pamiątki historyczne naukowe. Pamiętniki o dawnej Polsce. **Pamiętność, ści**, *ż.* dar pamiętania. = zasługiwanie na pamięć. **Pamiętny, a, e**, *p.* długo co pamiętający. Będę ci zato wdzięczny, i razem pamiętny. = godzien pamięci, *np.* czyn, zdarzenie, dzieje, słowa.

**Pan, a**, *m.* mający sługi, poddanych, niewolników. Przystać do pana. Uciec od pana. Nikt nie może dwom panom służyć. Jaki pan taki kram, jaki pan taki sługa, *przysł.* = człowiek bogaty i wielkiego znaczenia. Przedniejsi panowie. Pan z panów. = właściciel, dziedzic. Pan zamku, domu, wsi. = Bóg, pan nad pany. Panie, odpuść grzechy. Panie, zmiłuj się nademną. Chrystus Pan. = mający moc, władzę nad czem. Pan życia i śmierci. Być panem siebie, panować nad sobą. = Najjaśniejszy Pan, król, cesarz. = Pan młody, oblubieniec, nowożeniec. = Pan Krakowski, kasztelan Krakowski. = Za pan brat, za panie bracie z kim być, poufale z kim żyć.

**Pancernik, a**, *m.* żołnierz w pancerz odziany. = *zool.* zwierzę ssące z rzędu szczerbatych, pancernych. **Pancerny, a, e**, *p.* od pancerza. Chorągiew pancerna. = **ego**, *m.* żołnierz z chorągwi pancernej. Szlachecka jazda pancernych. **Pancerz, a**, *m.* (z wlos.), kaftan w pół człeka długi, z rękawami po łokieć długiemi, robiony z maleńkich kółek żelaznych, jedne na drugie zakładanych. **Pancerzowy, a, e**, *p.* od pancerza. **Pancerzyk, a**, *m. zdrob* mały pancerz.

**Pandekty, ów**, *l.m.* (z grec.), zbiór zdań prawników, w prawo zamienionych i zebranych pod panowaniem Justyniana.

**Panegirycznie**, *ps.* z pochwałą. **Panegiryczny, a, e**, *p.* chwalnomowny. **Panegiryk, a**, *m.* (z grec.), mowa na pochwałę znamienitej osoby. **Panegirysta, y**, *m.* mowca pochwalny.

**Panek, nka**, *m.* niewielki pan.

**Panew, nwi**, *ż.* (z niem.), naczynie

kuchenne kute lub lane z żelaza, nakształt płaskiego kociołka. Smażyć w panwi. = Panew z wiekiem do grzania pościeli. = czasza, misa u fontany, w którą woda z cewek tryska, a z niej w skrzynię spada. = wydrążenie u łoża armatniego, w którem jest osadzony czop armatni lub moździerzowy. **Panewka**, i, *ż.* mała panew. = u strzelby, gdzie się proch podsypuje i iskrą z dekla zapala = w prasie drukarskiej wklęsłość, w której chodzi czop stalowy od śruby.

**Pani**, ni, *ż.* mająca sługi. Dobra, zła pani. = właścicielka, dziedziczka. Pani zamku, domu, wioski. = tytuł służący wszystkim damom zamężnym. Pani hrabina. Księżna pani. Pani Krakowska, kasztelanowa Krakowska. = Stara pani, *żart.* zadek, tyłek, cymbał. **Paniątko, Paniąteczko**, a, *m.* i *n. zdrob.* od Panię, młody panicz. **Panicz**, a, *m.* **Paniczyk**, a, **Paniczek, czka**, *m. zdrob.* syn pański, jeszcze młody, nieżonaty. **Paniczkować**, uję, *s. n. med.* żyć jak panicz. **Paniczowski**, a, ie, *p.* do panicza należący. **Panię, cia**, *n.* syn wielkiego pana, panicz. Zalecało się do niej szlachty i paniąt niemało **Panięcy**, a, e, *p.* od panięcia. **Panienka, Panieneczka**, i, *ż. zdrob.* młoda panna. **Panieński**, a, ie, *p.* do panny lub panien należący, *np.* pokój, klasztor. = właściwy pannie, *np.* wstyd, skromność. **Panieństwo**, a, *n.* stan panieński. Żyć, umrzeć w panieństwie. = kwiat panieński, dziewictwo. Straciła panieństwo. **Panisko**, a, *m.* i *n.* dobry, poczciwy pan. **Panna**, y, *ż.* dziewczyna wyższego stanu. Panna na wydaniu. Stara panna. Panna młoda, obłubienica, narzeczona. = niepokalana dziewica. N. Panna. = *ast.* jeden z 12 znaków zodyaku. = *zool.* owad żyłkoskrzydłowy, zwany inaczej ważka. = gruszka podługowata. **Panosza**, y, *m.* człowiek bogaty a hardy. **Panoszenie**, a, *n.* wzbogacanie. = się, wzbogacanie się. **Panoszyć**, szę, *s. cz. med.* panem czynić, wzbogacać. = się, *s. z.* panem się stawać, bogacić się. **Panować**, uję, *s. n. med.* królować. Zygmunt III panował lat 45. = być panem, władać, rządzić, rozkazywać. Alexander panował nad Azyą, Rzym nad światem. = przewyższać, przewodniczyć. Rozum powinien panować nad namiętnościami. = często się zdarzać Wiatry, posuchy, deszcze, mrozy, choroby panują w tym kraju. = Głębokie milczenie panowało do koła. Niezgoda panowała w obozie. = *fig.* wznosić się, górować. Cytadela panuje nad miastem. **Panowanie**, a, *n.* królowanie. Długie, krótkie, ostre, łagodne panowanie. Za panowania, pod panowaniem Stefana Batorego. Żądza panowania. Chciwy panowania. **Pański**, a, ie, *p.* należący do pana, właściwy panu, *np.* dwór, ton, obyczaje. Po pańsku, jak pan, *np.* żyje. Z pańska, nakształt pana. = bożki, boży, *np.* dom, anioł, modlitwa, wieczerza. **Pańskość, ści**, *ż.* stan pański, duma pańska. **Państwo**, a, *n.* kraj, mianowicie pod rządem monarchicznym. = pańskość. Państwo mu w głowę zajechało. = panowanie, rząd, władza najwyższa. Wstąpić na państwo. = *zbior.* pan z panią. Państwo młodzi, pan młody z panną młodą. **Pańszczyzna**, y, *ż.* robota kmiecia na pana. Robić, odrabiać, odbywać pańszczyznę. **Pańszczyźniany**, a, e, *p.* od pańszczyzny.

**Pantaleon**, u, *m.* instrument do fortepianu podobny.

**Pantalon**, a, *m.* (z wlos.), figlarz, bufon w komedyi.

**Pantalony**, ów, *l. m.* spodnie, majtki.

**Pantera**, y, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, zbikowatych, którego jednym z gatunków jest lampart.

**Pantofel, fla**, *m.* (z niem.), **Pantofelek, lka**, *m. zdrob.* patynek, papucie. Język mu chodzi jak w pantoflach, plącze się. Trzymać męża pod pantoflem (o żonie), rządzić

mężem. **Pantoflarz**, a, *m.* ten co robi pantofle.

**Pantominy**, **min**, *l.m.* mowa na migi.

**Panujący**, a, e, *im.* który panuje, król, cesarz, książe. = *fig.* przemagający, przewagę mający, *np.* religia, opinia. = często się zdarzający, *np.* choroba.

**Papa**, y, *m.* tata, ojciec. = (u dzieci), chleb. = *ż.* pysk, gęba. Dać komu w papę.

**Papawa**, **Pąpawa**, y, *ż. bot.* (Crepis), roślina z działu cykoryowych, której wszystkie gatunki mają kwiaty żółte.

**Papier**, u, *m.* karta ze szmat rozbitych na masę zrobiona, do pisania i drukowania służąca. = akt, dokument. = pieniądz papierowy, list zastawny. **Papierek**, rka, **Papiereczek**, czka, *m. zdrob.* kawałek, kawałeczek papieru. **Papiernia**, ni, *ż.* fabryka papieru. **Papiernictwo**, a, *n.* robota i handel papieru. **Papiernik**, a, *m.* fabrykant papieru. = sprzedający papier. **Papierowy**, a, e, *p.* od papieru, *np.* oblicie, pieniądze. **Papierzysko**, a, *n. zgrub.* brzydki papier.

**Papież**, a, *m.* głowa Kościoła katolickiego. **Papiezki**, a, ie, *p.* od papieża, *np.* władza, godność, państwo, bulla, stolica. **Papieżnik**, a, **Papista**, y, *m.* zwolennik papieża. **Papiestwo**, a, *n.* władza, godność i panowanie papieża.

**Papilot**, u, *m.* (z franc.), papierek do zawijania włosów dla przypalenia żelazkiem.

**Papinkarz**, a, *m.* lubiący łakocie. **Papinki**, ów, *l.m.* łakocie, przysmaczki. **Papinkowaty**, a, e, *p.* delikatny, pieszczony. **Papka**, i, *ż.* pokarm dla małych dzieci z bułki, mleka i szafranu. = częstowanie, traktament. Czapką i papką ujmują sobie przyjaciół.

**Papla**, i, *m.* i *ż.* **Paplacz**, a, *m.* ten, ta co papla, gaduła. **Paplać**, am, **Paplotać**, cę, *s.n. nied.* gadać jak małe dziecko bez sensu. Papla co mu ślina do gęby przyniesie. **Paplanie**, **Paplotanie**, a, *n.* gadanie bez sensu.

**Paproć**, ci, *ż. bot.* (Filix), roślina skrytopłciowa. **Paprociany**, a, e, *p.* od paproci, *np.* liście. **Paprocina**, y, *ż.* miejsce paprocią zarosłe.

**Papry**, ów, **Paprzyska**, *l.m.* łuska, otręby na głowie.

**Paprzać**, **Paprać**, *s.n. nied.* **Paprać się**, **Paprzyć się**, *s.z.* (o kurach, kuropatwach), grzebać w ziemi. **Paprzysko**, a, *n.* miejsce, gdzie kury, kuropatwy w ziemi paprzą.

**Paprzyca**, y, *ż.* biegun pod otworem kamienia młyńskiego osadzony, wraz z kamieniem i wrzecionem obracający się.

**Papuć**, cia, *m.* (z pers.), pantofel.

**Papuga**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu dwuparzysto-palcowych. = *fig.* człowiek gadający bez sensu. **Papugowaty**, **Papużasty**, a, e, *p.* podobny do papugi. **Papuzi**, **Papuży**, a, e, *p.* od papugi, *np.* głos, kolor.

**Par**, a, *m.* członek izby wyższej we Francyi, dziedziczny za restauracyi, dożywotni za monarchii lipcowej.

**Par**, u, *m.* parność, opał. **Para**, y, *ż.* ciała płynne przeszłe w stan lotnych za pomocą ciepłika.

**Para**, y, *ż.* dwie osoby, dwie istoty, dwie sztuki do siebie należące, sobie odpowiadające. Piękna, szczęśliwa para, mąż i żona. Para koni, wołów, gołębi. Para bótów, trzewików, rękawiczek. Dobrać do pary. Rozerwać parę, z pary. Chodzić w parze, parami. = mało co więcej jak dwa. Za parę dni. Daj mi parę złotych.

**Paraboła**, i, *ż.* (z grec.), *mat.* linia krzywa otwarta, której odnogi nigdy się nie kończą, która nie ma żadnego środka, a oś ma nieskończoną. = alegorya, przypowieść, podobieństwo. **Paraboliczny**, a, e, *p.* od paraboli w obu znaczeniach.

**Parać się**, *s.z. nied.* czem, około czego, bawić się, zajmować się, trudnić się. Jedni tem, drudzy owem się parają.

**Parada**, y, *ż.* (z franc.), przepych, okazałość. = przegląd wojska. **Paradnie**, *ps.* z paradą. **Paradny**, a, e, *p.* od parady, *np.* strój, po-

wóz. **Paradować, uję**, *s.n.nied.* paradnie jeździć, chodzić, ubierać się. **Paradowanie, a**, *n.* paradne jeżdżenie, i t. d.

**Paradys, u**, *m.* (z franc.), najwyższe miejsce dla widzów w teatrze.

**Parafia, ii**, *ż.* (z grec.), okolica do jednego kościoła i plebana należąca. **Parafialny, a, e**, *p.* od parafii, *np.* kościół, szkoła. **Parafianin, a**, *m.* **Parafianka, i**, *ż.* należący, należąca do jakiej parafii. = prostak, prostaczka. **Parafiański, a, ie**, *p.* właściwy parafianom lub parafiankom, *np.* życie, ton, gust. Po parafiańsku, jak czynią, mówią, ubierają się, i t. d. parafianie lub parafianki. **Parafiaństwo, a**, *n.* prostactwo parafiańskie.

**Paragraf, u**, *m.* (z grec.), znak § oddzielający różne części pisma. = szrama, kreska na twarzy od cięcia pałaszem.

**Paralityk, a**, *m.* tknięty paraliżem. **Paraliż, u**, *m.* choroba odejmująca czucie i władzę w jakim członku lub w całem ciele. **Paraliżować, uję**, *s.cz.nied.* dotykać paraliżem. = *fig.* przetrącać, niweczyć czyje zamysły, zamiary.

**Paralllaksa, y**, *ż. ast.* różnica między wysokością prawdziwą a pozorną ciała niebieskiego.

**Parapet, u**, *m.* (z franc.), *fort.* przedpiersień.

**Parasol, a**, *m.* (z franc.), **Parasolik, a**, *m. zdrob* daszek z płótna lub kitajki na prętach rozpięty, od słońca i deszczu zasłaniający.

**Parawan, u**, *m.* (z franc.), **Parawanik, a**, *m. zdrob.* zasłona od przewiewu wiatru przy drzwiach lub przy łóżku stawiana.

**Parć, ci**, *ł. ob.* Part.

**Parch, u**, *m.* **Parchy, ów**, *l.m.* wysypka na głowie świerzbowata, mokra lub sucha. **Parchaty, Parchowaty, a, e**, *p.* parszywy. **Parchowacina, y**, *ż.* część ciała obsypana parchami.

**Parcianka, i**, *ż.* odzienie z grubego płótna. **Parciany, a, e**, *p.* z grubego płótna.

**Parcie, a**, *n.* czynność słowa Przeć. Parcie w brzuchu, kolka.

**Parcyalnie**, *ps.* stronnie. **Parcyalność, ści**, *ż.* stronność, jednostronność. **Parcyalny, a, e**, *p.* stronny; jednostronny.

**Pardon, u**, *m.* (z franc.), darowanie życia zwyciężonemu.

**Pardwa, y**, *ż. zool.* ptak z rzędu grzebiących, latem popielaty, w zimie biały.

**Pareczka, i**, *ż. zdrob.* od Parka.

**Parentela, i**, *ż.* (z łac.), ród, familia.

**Pargamin, Pergamin, u**, *m.* skóra wyprawna, ośla lub barania, na której dawniej pisano. **Pargaminnik, a**, *m.* garbarz pargaminowy. **Pargaminowy, a, e**, *p.* z pargaminu.

**Park, u**, *m.* (z franc.), zwierzyniec. = pewna liczba dział z wozami amunicyjnemi. = parkot, smród kozła.

**Parka, i**, *ż. zdrob.* od Para. = *mit.* jedna z trzech bogiń greckich, snujących przędzę życia ludzkiego.

**Parkacz, a**, *m.* stary kozieł parkotem śmierdzący.

**Parkan, u**, *m.* ogrodzenie z dyłów lub desek. = *myśl.* sieć do wielkiego polowania używana. = Parkany, sieć rybacka, u wierzchu pławami, u spodu grzęzami opatrzona, żeby w wodzie pionowo utrzymać się mogła.

**Parkocić się**, *s.z. nied.* (o kozłach, owcach, zającach, kotach), popęd płciowy zaspakajać. **Parkot, u**, *m.* park, smród kozła. **Parkotny, a, e**, *p.* parkotem śmierdzący.

**Parlament, u**, *m.* (z franc.), Izba niższa w Anglii. **Parlamentarny, a, e**, *p.* używany w obradach parlamentu, *np.* wymowa. **Parlamentarski, a, ie**, *p.* od parlamentarza, *np.* chorągiew. **Parlamentarz, a**, *m.* osoba posłana z jakiem zleceniem do wojska nieprzyjacielskiego. **Parlamentować, uję**, *s.n.nied.* rozmawiać z nieprzyjacielem. **Parlamentowanie, a**, *n.* rozmawianie, układy z nieprzyjacielem. **Parlamentowy, a, e**, *p.* od parlamentu.

**Parmezan, u**, *m.* (z franc.), ser z Parmy.

**Parno**, *ps.* duszno. **Parność**, ści, *ż.* zaduch, upał piekący, jaki przed deszczem bywa. **Parny**, a, e, *p.* duszący parą rozpuszczoną w powietrzu, skwarny, piekący, *np.* dzień.

**Parobczak**, a, **Parobeczek**, czka, *m. zdrob.* od **Parobek**, bka, *m.* robotnik gospodarski. = stróż domowy. **Parobkować**, uję, *s.n.nied.* służyć za parobka.

**Paroch**, a, *m.* (z łac.), duchowny nad parafią przełożony. **Parochia**, ii, *ż.* parafia.

**Parodia**, ii, *ż.* (z grec.), żartobliwe naśladowanie poważnego wiersza. **Parodiować**, uję, *s.cz.nied.* żartobliwie naśladować. **Parodiowanie**, a, *n.* żartobliwe naśladowanie.

**Parokonny**, a, e, *p.* parą koni ciągniety, *np.* wóz, bryczka.

**Paroksyzm**, u, *m. med.* periodyczny napad choroby, *np.* febry.

**Parol**, u, *m.* (z franc.), hasło wojskowe. = podwójna stawka na załamaną kartę w grze faraona.

**Parostatek**, tku, **Parowiec**, wca, *m.* statek parowy.

**Parostek**, tka, *m.* gałązka.

**Parów**, owu, *m.* dół wybity od wody z góry płynącej.

**Parować**, uję, *s.n.nied.* parę z siebie wypuszczać. = *s.cz.* wypędzać, wyganiać nieprzyjaciela. **Parowanie**, a, *n.* przejście ze stanu płynnego do stanu lotnego.

**Parowisty**, a, e, *p.* pełen parowów.

**Parowóz**, ozu, *m.* machina parowa ciągnąca powozy na drodze żelaznej. **Parowy**, a, e, *p.* od pary, poruszany przez parę, *np.* wóz, młyn, statek, machina.

**Parsk**, u, *m.* parskanie koni. = parskanie śmiechem **Parskać**, am, *s.n.nied.* **Parsknąć**, nę, *jednot.* (o koniu), chrapać nozdrzami. = ze śmiechu, nagle i głośno śmiać się, rozśmiać się. **Parskanie**, **Parsknienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Parszywiec**, wca, *m.* człowiek parszywy. **Parszywieć**, ję, *s.n. nied.* parszywym się stawać. **Parszywość**, ści, *ż.* choroba parchów. **Parszywy**, a, e, *p.* parchaty, parchowaty.

**Part**, u, *m.* grube płótno konopne. **Partacki**, a, ie, *p.* od partacza. **Partacko**, **Po partacku**, *ps.* jak robią partacze. **Partactwo**, a, *n.* partacka robota. **Partacz**, a, *m.* lichy rzemieślnik. = niedoskonały w swem powołaniu. **Partaczyć**, czę, *s.n.nied.* po partacku robić. **Partanina**, y, *ż.* partactwo. = latanina starzyzny.

**Parter**, u, *m.* (z franc.), miejsce dla widzów na dole w teatrze. = widzowie tam zgromadzeni. Oklaski parteru.

**Partes**, u, *m.* partytura, nóty muzyczne. = Stąpać z partesów, postępować z przesadzoną powagą.

**Partolić**, *ob.* **Partaczyć**.

**Party**, a, e, *im.* od słowa **Przeć**, naparty, przyparty. Wojsko parte od nieprzyjaciela.

**Partya**, yi, *ż.* (z franc.), stronnictwo. = pewna ilość rzeczy hurtem kupionych. Partya zboża, wina, cukru, kawy. = osoba upatrzona do związku małżeńskiego. Bogata partya. = gra cała. Wygrać, przegrać partyą. = osoba z którą się gra. = część wojska na granicy straż trzymająca. Partya podolska, ukraińska. **Partyka**, i, *ż.* duża krómka chleba. **Partykuła**, y, *ż.* (z łac.), cząstka. = *gram.* przyrostek. **Partykularnie**, *ps.* prywatnie. **Partykularny**, a, e, *p.* prywatny, *np.* osoba, interes. **Partykularz**, a, *m.* miejsce partykularne, wioska, mieścina. **Partytura**, y, *ż.* nóty muzyczne rozpisane na wszystkie instrumenta.

**Partyzana**, y, *ż.* gatunek halabardy.

**Partyzancki**, a, ie, *p.* od partyzanta. Wojna partyzancka. **Partyzant**, a, *m.* (z franc.), stronnik. = żołnierz walczący w cząstkowych oddziałach. **Partyzantka**, i, *ż.* stronniczka. = wojna partyzancka.

**Paryżanin**, a, *m.* **Paryżanka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta, rodem z Paryża. **Paryzki**, a, ie, *p.* od Paryża, stolicy Francyi.

**Parza**, y, *ż.* osypka czyli mąkę

owsiana zaparzona dla psów. **Parzenie, a,** *n.* naparzanie, zaparzanie. = dobieranie do pary. = łączenie samców z samicami. = się, łączenie się samców z samicami, mianowicie ptaków. **Parznia, ni,** *ż.* naczynie w którem psom parzę dają. **Parzyć, rzę,** *s. cz. nied.* plec, palić. Na to kowal trzyma kleszcze, żeby rąk nie parzył, *przysł.* Pokrzywa parzy. = oblewać ukropem. Parzyć prosię, kurczę. Parzyć psom, dla psów. Parzyć rękę, nogę, naparzać. = w pary łączyć. Parzyć gołębie, kanarki. = *s. n.* Parzyć do kogo, do miasta, prażyć, strzelać, bić gęsto ze strzelby. = się, *s. z.* oparzyć się. = (o ptakach), w pary się łączyć. Wszystkie ptaki parzą się na wiosnę. **Parzykasza, y,** *m.* kucharzysko, które nie umie tylko kaszę parzyć. **Parzysty, a, e,** *p.* do pary, parę składający *np.* liczba.

**Pas, u,** *m.* przesmyk, ciasna droga.

**Pas, a,** *m.* to czem się opasują. Pas rzemienny, wełniany, jedwabny. Miec, nosic pistolety za pasem, szablę u pasa. Trzymać ręce za pasem, *fig.* siedzieć jak malowany, być bezczynnym. Wziąć nogi za pas, *fig.* zmykać, uciekać. Za pasem, *fig.* tuż, blizko, na pogotowiu. Noc, smierć, zima za pasem. Kto nie umie, nie może, przyczyna za pasem. = miejsce po którem się opasują. Brodzić w wodzie po pas, do pasa. Mieć brodę po sam pas długą. = rzemień podłużny. Pasy tragarskie. Pasy kareciane. Pasy od ruptury. Łóżko na pasach. = Drzeć z kogo pasy, skórę długiemi płachtami zdzierać. Z Gonty pasy darto. = Pas zapaśniczy, którym zapaśnicy rękę obwijali. Za pasy z kim chodzić, walczyć. = pręga. Materya w pasy. = *geog.* i *ast.* Pasy ziemi, pięć wielkich stref ziemi, pas gorący, między zwrotnikami, po obu stronach równika, dwa pasy umiarkowane, między zwrotnikami a kołami biegunowemi, dwa pasy zimne, między kołami biegunowemi a samemi biegunami. **Pasaman, Pasamon, u,** *m.* **Pasamonik, a,** *m. zdrob.* pas, galon do lamowania, mianowicie liberyi. **Pasamonnik, a,** *m.* ten co robi pasamony.

**Paść,** *ob.* **Padać.**

**Paść, sę,** *s. cz. nied.* **Pasać, am,** *częst.* bydła szukającego paszy na pastwisku pilnować. Na łąkach tych stada pasają. Bydło się pasie. = wypasać, tuczyć, karmić. Paść drób, woły, wieprze. = *fig.* karmić, nasycać. Paść kogo nadzieją. Pasie nędznych widokiem oczy.

**Pascha, y,** *ż.* (z grec.), Wielkanoc. = baranek wielkanocny, święcone.

**Pasek, ska,** *m. zdrob.* mały, wązki pas. Pasek zakonników. = Pasek do wecowania brzytwy. = Pasek na którym dzieci wodzą. = Materya w paski.

**Pasękować, Pasenkować,** *ob.* **Pasynkować.**

**Pasemko, a,** *n. zdrob.* od **Pasmo.**

**Pasibrzuch, a,** *m.* ten co swój brzuch pasie.

**Pasiecznik, a,** *m.* dozorca pasieki. **Pasiecznikowy, a, e,** *p.* od pasiecznika. **Pasieczny, a, e,** *p.* należący do pasieki. **Pasieka, i,** *ż.* pszczelnik.

**Pasienie, Paszenie, a,** *n.* pilnowanie pasącego się bydła. = karmienie, tuczenie.

**Pasierb, a,** *m* syn żony z pierwszego męża, albo męża z pierwszej żony. **Pasierbica, y,** *ż.* córka żony z pierwszego męża, albo męża z pierwszej żony. **Pasierbowy, a, e,** *p.* należący do pasierba lub pasierbicy.

**Paskować, uję,** *s. cz. nied.* rysować, malować w paski. **Paskowaty, a, e,** *p.* w paski. **Paskowy, a, e,** *p.* od paska.

**Paskuda, y,** *ż.* **Paskudztwo, a,** *n.* brud, plugastwo. **Paskudnica, y,** *ż.* paskudna, niechlujna kobieta. **Paskudnie,** *ps.* brudno, brzydko. **Paskudnik, a,** *m.* niechluj, plugawiec. = choroba końska bydlęca, pochodząca z błonki nadrastającego mięsa między powieką a źrzenicą, nogieć, napaść inaczej zwana. Pasku-

daj, a, e, *p.* brudny, brzydki, plugawy, ohydny. **Paskudzenie**, a, *n.* brudzenie, plugawienie. **Paskudzić**, dzę, *s.cz.nied.* brudzic, plugawić. = *fig. posp.* partaczyć, licho co robic. = fajdać. = się, *s.z.* brudzić się, plugawic się.

**Pasmo**, a, *n.* 24 do 30 nici razem związanych. = *fig.* nieprzerwany ciąg. Pasmo gór. Pasmo życia. Pasmo nieszczęść.

**Pasnik**, a, *m.* ten co robi pasy. **Pasować**, uję, *s.cz.nied.* kogo na rycerza, pasem rycerskim kogo opasać. = się, *s.z.* chodzić w zapasy, walczyć, mocowac się. Pasować się ze śmiercią z sobą samym, z przeciwnościami. **Pasowanie**, a, *n.* na rycerza, opasanie pasem rycerskim. = się, chodzenie z kim lub z sobą w zapasy. **Pasownik**, a, *m.* zapaśnik. **Pasowy**, a, e, *p.* od pasa.

**Pasożyt**, a, *m.* zwierzątko żyjące na zwierzęciu, lub roślina rosnąca na roślinie, *np.* wesz, jemioła. = ten co się pasie cudzym kosztem, cudze zjada obiady. **Pasożytny**, a, e, *p* żyjący cudzym kosztem. Rośliny pasożytne.

**Passya**, yi, *ż.* (z lac.), namiętność. Kochać passyami. = pociąg, skłonność do czego. Ma passyą do kart. Taniec, to moja passya. = gniew, złość. Wpaść w passyą. Passya mnie bierze na niego. = historya męki Chrystusowej. = nabożeństwo poobiednie w czasie wielkiego postu, na którem pokutujący w kapy przybrani biczowali się dyscyplinami. **Passyonat**, a, *m.* złośnik. **Passyonatka**, i, *ż.* złośnica.

**Pastela**, i, *ż.* (z franc.), sucha farba. Malować pastelami.

**Pasterek**, rka, *m. zdrob.* pastuszek. **Pasterka**, i, *ż.* **Pastereczka**, i, *ż. zdrob.* ta co bydło, owce pasie. = Pasterka, piosnka pasterska, sielanka.

**Pasternak**, u, *m. bot.* (Pastinaca), roślina z rodziny baldaszkowatych, w ogrodach jako warzywo hodowana. **Pasternik**, a, *m.* grzęda pasternaku.

**Pasterski**, a, ie, *p.* od pasterza. Życie, ludy pasterskie. = od pasterza duchownego. **Pasterstwo**, a, *n.* stan pasterski. = godność pasterza duchownego. **Pasterz**, a, *m.* ten co pasie owce, bydło. = kapłan, biskup. **Pasterzyk**, a, *m. zdrob.* pasterek. **Pastewnik**, a, *m.* pastwisko, zazwyczaj ogrodzone. **Pastewny**, a, e, *p.* do pasienia służący. Rośliny pastewne: koniczyna i inne siane dla bydła, owiec, koni. Wół pastewny, na pastwisku hodowany.

**Pastka**, i, *ż.* połapka na myszy, kuny, tchórze, lisy.

**Pastor**, a, *m.* (z lac.), pasterz ewangielicki. **Pastorał**, u, *m.* laska biskupia. **Pastorowa**, ej, *ż.* żona pastora. **Pastorski**, a, ie, *p.* należący do pastora. **Pastorstwo**, a, *n.* godność pastora.

**Pastuch**, a, *m.* **Pastuszek**, szka, *m. zdrob.* ten co pasie bydło, świnie. **Pastuszka**, i, *ż.* ta co pasie bydło, świnie. **Pastuszy**, a, e, *p.* należący do pastucha, *np.* kij, chata, torba.

**Pastwa**, y, *ż.* pasza, strawa, pokarm. Jestestwa żyjące jedne drugim za pastwę i pokarm służą. Rzucić na pastwę psom, sępom, krukom. Rośliny wystawione są na pastwę owadów. = *fig.* łup, zdobycz. Całe miasto stało się pastwą płomieni. **Pastwić się**, *s.z.nied.* nad kim, nad czem, nasycać się dogadzając swemu okrucieństwu. Gmin tak się niegodziwie nad zabitym pastwił, jak żywemu pochlebiał. **Pastwisko**, a, *n.* błonie na którem się bydło, konie, owce pasą. **Pastwiskowy**, a, e, *p.* od pastwiska.

**Pasynek**, nka, *m.* wąs, gałązka, odrostek rośliny łodygowej lub drzewiastej, *np.* tytuniu, winorośli. **Pasynkować**, uję, *s.cz.nied.* obrywać, obcinać pasynki. **Pasynkowanie**, a, *n.* obrywanie, obcinanie pasynków.

**Pasza**, y, *ż.* trawa, zioła, rośliny, któremi się bydło, owce, konie na łąkach pasą. = wiek konski. Temu konio i już piąta pasza. = pastwisko. Pędzić bydło na paszę.

**Paszcza**, y, **Paszczęka**, i, *ż.* otwór pyska wierząt. = (z pogardą)

pysk, gęba ludzka. Wyrwać co komu z paszczy. = *fig.* czeluść, krater. Obszerna jest paszcza tego wulkanu. **Paszczękowaty**, a, e, *p.* nakształt paszczęki. Korona paszczękowata, *bot.* podobna do otwartej zwierza paszczęki.

**Paszkwil**, u, *m.* (z włos.), pismo oczerniające z zatajonem imieniem autora. **Paszkwilancki**, a, ie, *p.* od paszkwilanta. **Paszkwilant, Paszkwilarz**, a, *m.* piszący paszkwile. **Paszkwilować**, uję, *s. cz. nied.* pisać paszkwile na kogo, czernić w paszkwilu, wystawiać na pośmiewisko.

**Paszować**, uję, *s.n. nied.* mizernąć, chudnąć.

**Paszport**, u, *m.* (z franc.), pozwolenie od zwierzchności na wyjazd z kraju lub do innej prowincyi.

**Pasztet**, u, *m.* **Pasztecik**, a, *m. zdrob.* rozmaite mięsiwa ciastem oblepione i upieczone. **Pasztetniczka**, i, *ż.* piekarka pasztetów, lub żona pasztetnika. **Pasztetnik**, a, *m.* piekarz pasztetów. **Pasztetowy, Pasztetny**, a, e, *p.* od pasztetu.

**Paszysty**, a, e, *p.* obfitujący w paszę.

**Patelnia**, ni, *ż.* płaskie naczynie kuchenne do smażenia.

**Patent**, u, *m.* (z łac.), list otwarty, dyploma. = przywilej na wynalazek. **Patentować**, uję, *s. cz. nied.* dać komu patent na co. **Patentowanie**, a, *n.* danie patentu. **Patentowe, go**, *n.* opłata od patentu. **Patentowy**, a, e, *p.* od patentu.

**Patetycznie**, *ps.* czule, tkliwie, rzewnie. **Patetyczność**, ści, *ż.* (z grec.), przymiot mowy rozrzewniającej. **Patetyczny**, a, e, *p.* rozrzewniający, rozczulający.

**Patka**, i, *ż.* (z franc.), klapka u kieszonki w kamizelce.

**Patoczny**, a, e, *p.* od patoki. **Patoka**, i, *ż.* miód płynny z plastra ociekły.

**Patologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o przyczynach i symptomatach chorób, ich naturze i różnicach. **Patologiczny**, a, e, *p.* od patologii.

**Patrochy**, ów, *l.m.* wnętrzności.

**Patrol**, u, *m.* (z franc.), straż wojskowa objeżdżająca w nocy posterunki. **Patrolować**, uję, *s.n. nied.* odbywać patrol.

**Patron**, a, *m.* (z łac.), święty obrońca, opiekun. = obrońca prawny, adwokat. **Patronizacya**, yi, *ż.* bronienie czyjej sprawy. **Patronizować**, uję, *s.n. nied.* być patronem. = komu, faworyzować, opiekować się kim. **Patronka**, i, *ż.* święta opiekunka. **Patroński**, a, ie, *p.* od patrona. **Patroństwo**, a, *n.* opieka, orędownictwo.

**Patroszenie**, a, *n.* wyjmowanie wnętrzności. **Patroszyć, szę**, *s. cz. nied.* wyjmować wnętrzności z zabitego ptaka, zwierza.

**Patry**, ów, *l.m. myśl.* ślepie zająca.

**Patryarcha**, y, *m.* (z grec.), głowa familii izraelskiej aż do wyjścia z Egiptu: Abraham, Izaak, Jakub. = pierwszy po papieżu w hierarchii kościelnej. **Patryarchalnie**, *ps* z powagą, godnością patryarchalną. **Patryarchalny**, a, e, *p* właściwy patryarchom. **Patryarchat**, u, *m.* godność patryarchy, czas sprawowania urzędu patryarchy. = i **Patryarchia**, ii, *ż.* obręb władzy i rządu patryarchy. **Patryarszy**, a, e, *p.* należący do patryarchy.

**Patrycyusz**, a, *m.* (z łac.), przedniejszy obywatel dawnego Rzymu. **Patryota**, y, *m.* gorliwy o dobro ojczyzny obywatel. **Patryotka**, i, *ż.* gorliwa o dobro ojczyzny obywatelka. **Patryotycznie**, *ps.* z gorliwością patryotyczną. **Patryotyczny**, a, e, *p.* właściwy gorliwym o ojczyznę obywatelom, *np.* czyn, dar. **Patryotyzm**, u, *m.* miłość ojczyzny.

**Patrzeć, Patrzyć, trzę**, *s.n. nied.* na kogo, na co, wzrok na kogo, na co obracać. = *Fig.* Z góry na kogo patrzeć, z dumą, z pogardą. Krzywo na kogo patrzeć, niechętnem okiem. Przez szpary patrzeć, zamykać oczy, pobłażać. = wyglądać. Hultajowi z oczu źle patrzy. = *s. cz.* szukać oczyma, upatrywać. Na jednej łące wół trawy patrzy, a bocian żaby. = pilnować. Jeśliś szewc, patrz swego kopyta. = zważać, oglądać się na co. Patrz końca. = bawić się

trudnić się czem. Mąż na się starać, aby żona nierządu nie patrzyła. = poszukiwać na kim. Jeśli mi to zginie, ja ciebie będę patrzał. = wyglądać, oczekiwać. W Boga wierzyć, i z jego ręki wszystkich naszych potrzeb patrzyć mamy. = się, *s. z.* spoglądać. Patrzą się na siebie. = oglądać siebie. Patrzy się w zwierciadło.

**Patyczek, czka**, *m. zdrob.* od **Patyk, a**, *m.* kij, pręt.

**Patyna, y**, *ż.* (z łac.), miseczka wyzłacana, na której hostya w obrządku mszy świętej kładziona bywa.

**Patynka, i**, *ż.* pantofel. **Patynkarz, a**, *m.* szewc który robi patynki.

**Pauza, y**, *ż.* (z łac.), *muz.* przestanek w graniu, w śpiewaniu. **Pauzować, uję**, *s. n. nied.* przestawać, odpoczywać.

**Paw, ia**, *m. zool.* ptak z rzędu grzebiących.

**Pawęź, Pawęża, y**, *ż.* (z włos.), tarcza okrągła, drewniana, skórą powleczona. pióro.

**Pawi, a, e**, *p.* od pawia, *np.* ogon,

**Pawian, a**, *m. zool.* małpa z krótkim ogonem i gołym zadkiem.

**Pawiątko, a**, *n. zdrob.* od **Pawię, cia**, *n.* pisklę pawie. **Pawić się**, *s. z. nied.* kokoszyć się, indyczyć się, nadymać się. **Pawica, y**, *ż.* samica pawia. **Pawik, a**, *m. zdrob.* młody paw. = *zool.* ćma czyli nocny motyl, jeden z największych.

**Pawilon, u**, *m.* (z franc.), budynek przy pałacu. = *mar.* flaga, bandera. = kotara nad łóżkiem.

**Paź, zia**, *m.* (z franc.), pachołę dworskie, giermek.

**Październik, a**, *m.* dziesiąty miesiąc w roku. **Październikowy, a, e**, *p.* od października. **Październy, a, e**, *p.* od październy. **Październ, y**, *ż.* **Październ, u**, *m.* skórka na łodydze lnu lub konopi, która w międleniu oddziela się od włókna i odlatuje. **Październystý, a, e**, *p.* pełen październy. **Październek, rka**, *m. zdrob.* **Październko, a**, *n. zdrob.* od **Październ**.

**Paznogiec, gcia, Paznokiec, kcia**, *m.* blaszka rogowa na końcu powierzchni palców człowieka u nóg i rąk mocno przyrosła. **Paznokciowy, a, e**, *p.* od paznokcia. **Paznokcisty, a, e**, *p.* mający paznokcie.

**Pazucha, y**, *ż.* zanadrze. **Pazuchowy, Pazuszny, a, e**, *p.* od pazuchy.

**Pazur, a**, *m.* część rogowa, rynienkowata od spodu, mniej więcej ostra i haczykowata z końca palców niektórych zwierząt i ptaków wyrastająca. = *fig.* Dostać się w czyje pazury. Wydrzeć co komu z pazurów. Brać się na pazury, na wszystkie sposoby. **Pazurowaty, a, e**, *p.* mający pazury.

**Pchać, pcham**, *s. cz. nied.* **Pchnąć, pchnę**, *dok.* trącać, popychać. = Pchnąć kogo dokąd, na łeb na szyję wyprawić, spiesznie posłać. Pchnął kilku posłańców. = Pchnąć kogo nożem, szpadą, sztyletem, przebić, przeszyć. = Pchać w kogo, w siebie, opychać. = **Pchać się**, *s. z.* popychać się, potrącać się. Pchać się dokąd, cisnąć się, tłoczyć się. = Pchnąć się szpadą, sztyletem, przebić się, przeszyć się. **Pchanie, Pchnięcie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Pchełka, i**, *ż. zdrob.* od **Pchła, y**, *ż. zool.* owad bezskrzydły, pasożytny. = Pchła ziemna, owad mały, czarny, zwawo skacze, psuje rozsadę kapusty, rzepy, rzodkwi. Pchła zielona, obsiada kupkami wierzchołki młodych gałązek i pączki róży. **Pchli, a, e**, *p.* od pchły. **Pchlić, pchlę**, *s. cz. nied.* napełniać pchłami. **Pchlisty, a, e**, *p.* pełen pcheł.

**Pęca, Pęcza, Pęta, y**, *ż.* **Pęciny**, *l. m.* rzemień do przytrzymywania ptaka łowczego.

**Pęcak, u**, *m.* jęczmień z łuski w stępie otłuczony.

**Pęcherz, a**, *m.* naczynie błoniaste, z włókien muszkulowatych złożone, w którem mocz przez niejaki czas przebywa. = Pęcherz u ryb jest napełniony powietrzem, i służy im do podnoszenia się lub spuszczania się w wodzie, stosownie jak go ścisną lub rozpuszczą. = naczynie błoniaste służące owadom do oddychania. = bąbel z oparzenia ukropem lub narwania przez wo-

zykatoryą. **Pęcherzowy**, a, e, *p.* od pęcherza, *np.* choroba. **Pęcherzyca**, y, *ż. bot.* (Vesicaria), roślina pomocna w boleściach pęcherza. **Pęcherzyk**, a, *m. zdrob.* od **Pęcherz.** = *anat.* Pęcherzyk żółciowy, w którym żółć się zgromadza. Pęcherzyki nasienne. Zmija ma między zębami pęcherzyki pełne jadu. **Pęcherzykowaty**, a, e, *p.* nakształt pęcherzyka.

**Pęcina**, y, *ż.* miejsce u nogi końskiej między kutem i nadkopyciem. = Pęciny, *ob.* **Pęca. Pęcinowy**, a, e, *p.* od pęciny, *np.* żyła.

**Pęcz**, a, *m.* **Pęcze**, a, *n.* **Pącze**, a, *n. zbior.* pęk, pęczek, pączki. **Pęczek**, czka, *m. zdrob.* od **Pęk.**

**Pęcznieć**, ję, *s.n. nied.* pękatym się stawać. Groch, soczewica, namoczone w wodzie pęcznieją. Żyły mu pęczniejąą, nabrzmiewają. **Pęcznienie**, a, *n.* nabieranie pękatości.

**Pęd**, u, *m.* bieg szybki. Pęd wiatru, wody, konia. = gałązka, latorośl. Kwiaty wyrastają na wierzchołkach pędów.

**Pedagog**, a, *m.* (z grec.), nauczyciel domowy. **Pedagogia, Pedagogika**, i, *ż.* umiejętność wychowywania i oświecania młodzieży. **Pedagogicznie**, *ps.* podług zasad pedagogii. **Pedagogiczny**, a, e, *p.* od pedagogii, *np.* instytut.

**Pedał**, u, *m.* stopka u fortepianu nogami poruszana dla nadania najwyższych tonów.

**Pedancki, Pedantyczny**, a, e, *p.* właściwy pedantowi. **Pedant**, a, *m.* zarozumiały szkolnik, człowiek pełen szkolnych nałogów. **Pedanterya**, yi, *ż.* **Pedantyzm**, u, *m.* szkolnictwo. **Pedantka**, i, *ż.* kobieta zarozumiała ze swej nauki. **Pedantycznie**, *ps.* po pedancku.

**Pędrak**, a, *m.* robak biały z głową kasztanowatą, gąsienica chrząszcza. = krępy chłopak, bęben.

**Pędzel**, *ob.* **Pęzel.**

**Pędzenie**, a, *n.* gonienie, ściganie. = wódki, wypalanie, destyllacya. = forsowanie roślin żeby przed czasem wydały kwiat i owoc. **Pędzić, dzę**, *s.cz. nied.* ścigać, gonić, *np.* nieprzyjaciela. = gonić, gnać, wypędzać, *np.* bydło, konie na paszę. Wiatr pędzi chmury. = trawić, przepędzać. Pędzić życie. = (na licytacyi), postępować coraz wyższą cenę. = forsować rośliny żeby przed czasem kwiat i owoc wydały. = urynę, pobudzać do częstego odlewania uryny. = wódkę, wypalać wódkę ze zboża, z kartofel. = *s.n.* biedz, jechać, lecieć co tchu, na łeb na szyję. Dla wozach, wózkach, konno, pieszo, pędzi zgraja. Pędzić (się) za kim, ścigać, gonić. **Pędziciel**, a, *m.* ten co pędzi. **Pędziwiatr**, a, **Pędziwicher**, chra, *m.* ten co wiatry ugania, wietrznik.

**Pędzlik, Pędzlować**, *ob.* **Pęzlik**, i t d.

**Pegaz**, a, *m. mit.* koń skrzydlaty poetów.

**Pejsy**, ów, *l.m.* włosy długie po obu stronach głowy u żydów.

**Pęk**, u, *m.* wiązka do kupy złożonych rzeczy. **Pęk kluczów**, chróstu, rózg, kwiatów, szparagów, listów.

**Pękać, am**, *s.n. nied.* **Pęknąć, nę**, *dok.* pukać się, rozpukać się, padać się, rozpadać się, rozpęknąć. Bomba pękła w powietrzu. Działo pękło za drugim wystrzałem. Nie ciągnij bardzo struny, bo pęknie. Mało mi głowa nie pęknie z bolu. = *fig.* Pękać ze złości, z zazdrości, ze śmiechu. = Pękło kilka butelek szampana, *fig.* wypiło się, wypróżniło się. Już połowa majątku pękła, *fig.* zginęła, przepadła, zmarnowała się.

**Pękacieć, ję**, *s.n. nied.* pękatym się stawać.

**Pękanie, Pęknięcie, Pęknienie**, a, *n.* rozpadanie się, rozpadnięcie się.

**Pękatość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest pękate. **Pękaty**, a, e, *p.* podobny do pęku, gruby, brzuchaty.

**Pekieflejsz**, u, *m.* (z niem.), mięso solone.

**Pektoral**, u, *m.* (z łac.), krzyż przez wyższe duchowieństwo na piersiach noszony, napiersnik. **Pektoralik**, a, *m.* kieszonkowy zegarek. **Pektu-**

ralny, a, e, *p.* piersiowy, dobry na piersi, *np.* ziółka.
**Pela**, i, *ż.* jedwab skubany. = materya kosmata jedwabna.
**Peleryna**, y, *ż.* krótki płaszczyk kobiecy. = kołnierz wiszący u płaszcza.
**Pelikan**, a, *m. zool.* ptak z rzędu rudlowatych. = narzędzie do rwania zębów.
**Pełnia**, ni, *ż.* pełność, pełna miara, zupełność. W pełni powabów i krasy niewieściej. = *ast.* odmiana światła księżyca, wtenczas przypadająca, gdy środek księżyca przyjdzie do linii łącznej, a ziemia stanie pomiędzy słońcem a księżycem. Wygląda jak księżyc w pełni. **Pełnić**, nię, *s. cz. nied.* dopełniać, wypełniać. Pełnić obowiązek, powinność, rozkaz. **Pełnienie**, a, *n.* dopełnianie, wypełnianie. **Pełnik**, a, *m. bot.* (Trollius), roślina z familii jaskrowych, zwana także zawilec. **Pełniusieńki, Pełniutki, Pełniuteńki**, a, ie, *p.* całkiem napełniony. **Pełniusieńko, Pełniutko, Pełniuteńko**, *ps.* aż pod wierzch naczynia. **Pełno**, *ps. np.* naiać. = wiele, mnóstwo. Pełno ludzi na ulicach. Pełno głupców na świecie. = Z pełna, niczego nie brak, na niczem nie schodzi. Nic mi nie wzięto, wszystko swoje mam z pełna. Nie z pełna ma rozumu, brakuje mu piątej klepki. **Pełnoletni**, a, e, *p.* z pełna lata mający. **Pełnoletność**, ści, *ż.* pełność lat prawem przepisanych. **Pełnomocnictwo**, a, *n.* nadanie komu zupełnej mocy postępowania w poruczonych mu interesach. **Pełnomocniczy**, a, e, *p.* od pełnomocnika, *np.* rząd, w którym naród przez swych pełnomocników prawa stanowi. **Pełnomocnik**, a, *m.* mający zupełną moc działania w czyjem imieniu. **Pełnomocność**, ści, *ż.* zupełna moc działania w czyjem imieniu. **Pełnomocny**, a, e, *p. ob.* **Pełnomocnik**. **Pełność**, ści, *ż.* pełnia, zupełność. W pełności zdrowia, sił umysłowych, rozumu. **Pełnowładny**, a, e, *p.* mający zupełną władzę. **Pełny, Pełen, łna, łne**, *p.* zupełnie napełniony, *np.* kielich, szklanka, naczynie. Twarz pełna, pulchna, tłusta, okrągła. = mający bardzo wiele czego. Pełen dowcipu, odwagi, lat, nauki, wiadomości, życia, zdrowia. = Kwiat pełny, którego wszystkie pręciki zamieniły się w listki czyli płatki korony.
**Pełzać**, am, **Pełznąć**, nę, *s. n. nied.* czołgać się. Dziecię pełza. Gady pełzają. = *fig.* płaszczyć się, uniżać się, **Pełzacz**, a, *m.* ten co pełza, płaz, gad. = *fig.* człowiek płaszczący się. = Pełzacze, *zool.* ptaki wróblowate, szczupło-dzióbe, należące do kowalików. **Pełzanie**, a, *n.* czołganie się. = *fig.* płaszczenie się.
**Pełznąć**, nę, *s. n. nied.* płowieć, blakować, tracić kolor od słońca, od wilgoci. = *fig.* niknąć. Pełzną wsi, pełzną miasta, mnożą się klejnoty. **Pełznięcie, Pełznienie**, a, *n.* płowienie, blakowanie.
**Pendent**, a, *m.* pas od szpady.
**Penitencyarz, Penitencyaryusz**, a, *m.* (z łac.), kapłan który daje rozgrzeszenie w niektórych przypadkach za pozwoleniem zwierzchności duchownej. **Penitent**, a, *m.* (z łac.), żałujący i pokutujący za grzechy. **Penitentka**, i, *ż.* pokutnica.
**Pensya, yi**, *ż.* (z franc.), płaca roczna sług, urzędników, oficyalistów. = instytut, gdzie za roczną płacę dzieci edukują. **Pensyjka**, i, *ż. zdrob.* szczupła pensya. **Pensyonarka**, i, *ż.* panna na pensyi. **Pensyonarz**, a, *m.* uczeń na pensyi. **Pensyonować**, uję, *s. cz. nied.* kogo, dawać, płacić komu pensyą. Pensyonowany od rządu, pobierający pensyą rządową. **Pensyonowanie**, a, *n.* dawanie komu pensyi.
**Pentametr**, u, *m.* (z grec.), wiersz pięciomiarowy. **Pentarchia**, ii, *ż.* (z grec.), rząd z pięciu osób.
**Pęp**, u, **Pępek, pka**, *m.* blizna w środku brzucha skórą zarosła, kędy przez naczynia krwionośne płód się karmił w żywocie matki. =

Pępek u ptaków ziarnożernych, żołądek w którym pokarm się trawi. **Pępkowaty**, a, e, *p.* podobny do pępka. **Pępkowy**, a, e, *p.* od pępka. Sznurek pępkowy. **Pępowina**, y, *ż.* sznurek pępkowy. **Pępuszek**, szka, *m. zdrob.* mały pępek.

**Percepta**, y, *ż.* (z łac.), przychód, dochód.

**Peregrynacya**, yi, *ż.* (z łac.), wędrówka. Peregrynacya księcia Radziwiłła do Palestyny.

**Perełka**, i, *ż. zdrob.* mała perła. **Perelnik**, a, *m.* ten co łowi lub przedaje perły.

**Perewiźka**, i, *ż. zool.* łasica podobna do tchórza.

**Perfumować**, uję, *s. cz. nied.* wonnościami skrapiać. = **się**, *s. z.* skrapiać się wonnościami. **Perfumowanie**, a, *n.* skrapianie wonnościami. **Perfumownik**, a, *u.* ten co robi lub przedaje perfumy. **Perfumy**, fum, *l. m.* (z franc.), wonności, pachnidła.

**Perkal**, u, *m.* (z franc.), płócienko bawełniane. **Perkalowy**, a, e, *p.* z perkalu, *np.* suknia, koszula.

**Perła**, y, *ż.* twarde, białe ziarno znajdujące się w niektórych muszlach. Uryańskie perły, orientalne, indyjskie. = *fig.* zaszczyt, ozdoba. Stanisław Kostka, perła korony polskiej. **Perlica**, y, *ż. zool.* ptak z rzędu kur. **Perlisty**, a, e, *p.* świecący od pereł, wysadzany perłami. **Perłowiec**, wca, *m. zool.* motyl mający skrzydła żółte, od spodu plamami, niby perłami wysadzane. **Perłowy**, a, e, *p.* od pereł. Perłowa macica, substancya zwierzęca w niektórych muszlach, z której się perły tworzą. = do pereł podobny. Krupki perłowe.

**Perora**, y, *ż.* (z łac.), nudna, długa mowa. **Perorować**, uję, *s. n. nied.* mieć do kogo mowę, gadać rozwlekle.

**Perspektywa**, y, *ż.* (z franc.), sztuka wyobrażania w rysunku przedmiotów stosownie do ich wzajemnego położenia i zachodzącej między niemi odległości. = widok otwarty. Wyciąć perspektywę w lesie. = *fig.* widok na przyszłość. Nędzę, ubóstwo mam w perspektywie. = i **Perspektywka**, i, *ż. zdrob.* szkło zbliżające przedmioty.

**Perswadować**, uję, *s. n. nied.* (z łac.), komu, przekładać co komu, odwodzić od pogrążenia się w smutku, w rozpaczy. **Perswazya**, yi, *ż.* przekładanie komu czego. Jego perswazya tyle sprawiła, że przestała rozpaczać.

**Persyko**, *nieod.* brzoskwiniowa wódka.

**Peruczka**, i, *ż. zdrob.* mała peruka. **Peruczysko**, a, *n. zgrub.* brzydka peruka. **Peruka**, i, *ż.* (z franc.), cudze włosy które noszą osoby nie mające swoich. **Perukarczyk**, a, *m.* czeladnik perukarski. **Perukarka**, i, *ż.* kobieta robiąca peruki. **Perukarski**, a, ie, *p.* do perukarza należący. **Perukarstwo**, a, *n.* rzemiosło perukarskie. **Perukarz**, a, *m.* ten co robi peruki. **Perukarzowa**, ej, *ż.* żona perukarza.

**Peryod**, u, *m.* w chronologii, epoka, pewien przeciąg czasu. = *gram.* okres. **Peryodycznie**, *pc.* w oznaczonym czasie. **Peryodyczność**, ści, *ż.* powracanie czego w pewnych peryodach czyli okresach czasu. **Peryodyczny**, a, e, *p.* powracający, ukazujący się w oznaczonym czasie. Wiatry peryodyczne. Pismo peryodyczne.

**Perypatetyczny**, a, e, *p.* do szkoły perypatetyków należący. **Perypatetyk**, a, *m.* (z grec.), filozof ze szkoły Arystotelesa. **Perypatetyka**, i, *ż.* filozofia perypatetyków.

**Pers**, u, *m. bot.* (Triticum repens), roślina między zbożem bardzo pospolita, ze ścielącym się korzeniem w medycynie na dekokt używanym. = i **Persenie**, a, *n.* wełna na niektórych roślinach, jak *np.* na oście. **Perzasty**, a, e, *p.* pełen perzu. **Perzowaty**, a, e, *p.* podobny do perzu. = kosmaty, wełnisty.

**Perzyć się**, *s. z. nied.* tlić, palić się. = *fig.* zapalać się gniewem, czerwienić się z gniewu. **Perzyna**, y, *ż.* popiół żarzący. W perzynę obrócić, spalić, w popiół obrócić, *np.* miasto **Perzysty**, a, e, *p.* pełen perzyny.

**Pestka**, i, *ż.* twarda jak kość pochwa ziarna nasiennego w śliwkach, wiśniach migdałach, brzoskwiniach. **Pestkowaty**, a, e, *p.* nakształt pestki. **Pestkówka**, i, *ż.* wódka na pestki nalana. **Pestkowy**, a, e, *p.* pestki mający, *np.* owoce. = z pestek. Wódka pestkowa.

**Pętać**, am, *s. cz. nied.* wiązać, krępować pętem, nakładać pęto. Pętać konia. = się, *s. z. fig.* obietnicą, przyrzeczeniem wiązać się. **Pętanie**, a, *n.* nakładanie pęta.

**Petarda**, y, *ż.* (z franc.), *art.* beczułka z prochem do wysadzania bram miejskich. **Petardnik**, a, *m.* ten co wysadza bramy petardami.

**Petecie**, **Petocie**, *l. m.* (z włos.), *med.* plamki czerwone, popielate wysypane na ciele. **Peteciowy**, **Petociowy**, a, e, *p.* od peteciów. Peteciowa gorączka.

**Pętla**, i, **Pętlica**, y, *ż.* **Pętelka**, **Pętliczka**, i, *ż. zdrob.* sznurek z oczkiem do zadziergania. Pętlice u sukni, do zapinania na guziki, zamiast dziurek.

**Pęto**, a, *n.* konopne lub żelazne do pętania koni. = Pęta, *fig.* więzy, okowy, kajdany, łancuchy. Włożyć pęta na naród. Zerwać, skruszyć pęta.

**Petrel**, a, *m. zool.* ptak z rzędu płetwonogich.

**Petycya**, yi, *ż.* (z łac.), prózba na piśmie. Petycya do Izby deputowanych, do senatu, do sejmu.

**Petyhorca**, y, *m.* Tatar od pięciu gór. = żołnierz pancerny litewski.

**Pewnie**, **Pewno**, *ps.* z pewnością, bez wątpienia, niechybnie. = zapewnie być może. **Pewnik**, a, *m. mat.* wszelka prawda oczywista, niepotrzebująca dowodzenia, *np.* część mniejsza od całości. = Na pewnika, na pewno, *np.* grać, założyć się. **Pewniusieńki**, **Pewniuteńki**, a, ie, *p.* bardzo pewny. **Pewniusieńko**, **Pewniuteńko**, *ps.* bardzo pewno. **Pewność**, ści, *ż.* niewątpliwość. **Pewny**, **Pewien**, wna, wne, *p.* niewątpliwy, niezaprzeczony, niezawodny. To tak pewna jak amen w pacierzu. = niejaki, jakiś. Pewna osoba. = ściśle nieoznaczony. Pewna ilość pieniędzy. = zapewniony, niewątpiący. Woię już raz być pewien, a niżeli zawsze w powątpiewaniu.

**Pęzel**, zla, *m.* (z niem.), **Pęzelek**, lka, **Pęzlik**, a, *m. zdrob.* narzędzie z włosów do malowania. = *fig.* sposób malowania. To pęzel Rafaela. = Pęzel malarski, z końskiego ogona w róg oprawny.

**Pfe**, *w.* wyraża wstręt, obrzydzenie.

**Piać**, pieję, *s. n. nied.* (o kogucie), śpiewać kukuryku. = śpiewać. Ztąd i ztąd chłopcy wdzięczne piejcie tony.

**Piąć się**, pnę się, *s. n. nied.* wspinać się, natężać siły aby się dostać na wyższe miejsce. Pną się gwałtem na mury. = *fig.* Piąć się do władzy, do urzędu, na urząd. Com zyskał na wysokie pańskie pnąc się progi?

**Piana**, y, *ż.* szumowiny. Dla piany karczmarz z góry nalewa. = ślina obficie odchodząca. Koń pianę toczy. = Piana morska, *ob.* **Pianka**.

**Pianie**, a, *n.* śpiewanie koguta.

**Pianka**, i, *ż. zdrob.* od **Piana**. = śmietana, jaja, cukier rozbite na pianę. = *min.* magnezyt, ziemia biała, siwa lub żółtawa, z której fajki robią. **Piankowy**, a, e, *p.* z pianki. Fajka piankowa.

**Piaszczystość**, ści, *ż.* własność ziemi piaszczystej. **Piaszczysty**, a, e, *p.* pełen piasku. Grunt piaszczysty, w którym na 100 częściach jest 80 i więcej piasku. **Piaszczyzna**, y, *ż.* miejsce piaszczyste. **Piaseczek**, czka, *m. zdrob.* drobny piasek. **Piaseczniczka**, i, *ż.* puszka z piaskiem do zasypywania pisma. **Piasek**, sku, *m.* zbiór ziarnek drobnych, kamienistych, niespojonych z sobą. Budować na piasku, *fig.* na słabym fundamencie. Z piasku nie będzie powróz. Z piasku bicza nie ukręcisz. = Piaski, grunt, kraj piaszczysty. **Piaskować**, uję, *s. cz. nied.* piaskiem posypywać. **Piaskowanie**, a, *n.* posypywanie piaskiem. **Piaskowaty**, a, e, *p.* nakształt piasku. **Piaskowiec**, wca, *m. zool.* ptak z rzędu podkasałych. = owad skrzydlaty

z gromady chrząszczowatych. = *min.* kamień z ziarn piasku złożony, którego gatunki są: kamień ciosowy; biały czyli osełkowy; czarny, z którego marmurki; i czerwony, z którego równie jak z białego kamienie młyńskie. = *bot. ob.* **Piaskownica. Piaskownia, ni,** *ż.* dół albo góra gdzie piasek kopią. **Piaskownica, y,** *ż. bot.* (Arenaria), roślina z rodziny goździkowych, zwana także piaskowe ziele. **Piaskowy, a, e,** *p.* od piasku, *np.* ziarno.

**Piasta, y,** *ż.* miąższe i wywiercone drzewo, które obraca się około osi koła, i w które szprychy są wpuszczone.

**Piastować, uję,** *s. cz. nied.* dziecko, na ręku nosić. = *fig* Piastować urząd, sprawować. Piastować berło, trzymać berło, być monarchą. **Piastowanie, a,** *n.* noszenie na ręku. = sprawowanie urzędu. **Piastun, a,** *m.* ten co piastuje dziecko. = *myśl.* młody niedźwiedź przy matce. **Piastuni, Piastunowy, a, e,** *p.* do piastuna należący. **Piastunka, i,** *ż.* niańka.

**Piątak, a,** *m.* pięciogroszówka.

**Piątek, tku,** *m.* piąty dzień tygodnia. Wielki piątek, piątek przed Wielkanocą. **Piątka, i,** *ż.* cyfra liczbę 5 wyrażająca. = w kartach francuzkich, piątka karowa, treflowa. **Piątkowy, a, e,** *p.* od piątku. **Piąty, a, e,** *p.* następujący po czwartym. Rozdział piąty. Karol piąty. Piąta (godzina). Piąte przez dziesiąte, niedokładnie Potrzebny jak piąte koło u wozu, jak diabeł w Częstochowie. Dbam o to jak pies o piątą nogę.

**Pić, ję,** *s. cz. nied.* **Pijać, am,** *częst.* napój w siebie brać. Pic ze szklanki, z kieliszka. Pić za zdrowie czyje. Pić do kogo. Pić na kogo, na czyj rachunek. = (o niektórych ptakach), wybierac ziarna dziobem. Cudzą pszenicę ogania, a jego wróble piją. **Picie, a,** *n.* branie w siebie napoju. = ten co piją, napój.

**Picować, Picowanie, Picownik,** *ob.* **Fugażować.** i t. d. **Piczny, a, e,** *p.* *myśl.* tłusty, tuczny, *np.* kuropatwa.

**Piec, a,** *m.* budowa z cegieł lub kaflów do pieczenia chleba, ogrzewania mieszkań. Piec kaflowy, izdebny. Cztery kąty, a piec piąty, *przysł.* pustki w domu, gołe ściany. Poprawił się z pieca na łeb, *ob.* **Łeb.** Kto sam w piecu lega, maca drugiego ożogiem. Za piecem wychowany, domator, nie bywały na świecie. Za piec z czem, w kąt, pod ławę. Piec piekarski. Nie z jednego pieca chleb jadał, bywalec, obieżyświat. = Piec wapienny. Piec ceglarski. = *górn.* Piec hutniczy szybowy czyli gichtowy; piec płomienny; piec kupelowy i prażelny czyli rosztowy. = *fort.* Piec podkopowy, wydrążenie w ziemi napełnione prochem. **Piec, kę,** *s. cz. nied.* wystawiać na działanie ognia bez zanurzenia w płynie. Piec chleb, kapłona, pieczenię. Piec raki, *fig.* płonąć ze wstydu. = palić, dopiekać. Ogień piecze ręce. Słońce piecze. = *fig.* sprawiać piekące uczucie bolu. Piecze mnie w gardle, w piersiach, koło serca. = **się,** *s. z.* być wystawionym na działanie ognia. Kurczę się piecze. Piec się na słońcu.

**Pięć, ciu,** *im. licz.* cztery więcej jeden. Pięć kobiet, koni, domów, butelek, jabłek. Gadasz ni w pięć ni w dziewięć, bez sensu. **Pięćdziesiąt, pięciudziesąt,** *im. licz.* 5 razy 10. **Pięćdziesiątek, tka,** *m.* 50 sztuk. **Pięćdziesiątletni, a, e,** *p.* 50 lat mający lub trwający. **Pięćdziesiąty, a, e,** *p.* po 49 tym następujący. **Pięćdziesięcioro, ga,** *n.* z imionami osób różnej płci, tudzież z imionami młodych zwierząt. **Pięćdziesięcioro dzieci,** prosiąt.

**Piechota, y,** *ż.* odbywanie drogi pieszo. Iść piechotą. Sto czerwonych złotych nie piechotą chodzi, *fig.* to nie fraszka, to niemała summa. = wojsko piesze. = fasola nie idąca na tyczki. **Piechotnik, a. Piechotny, ego, Piechur, a,** *m.* pieszy żołnierz.

**Pięciodniowy, Pięciodzienny, a, e,** *p.* pięć dni trwający. **Pięciofuntowy,**

a, e, *p.* pięć funtów ważący. **Pięciogodzinny**, a, e, *p.* pięć godzin trwający. **Pięciokąt**, a, *m. mat.* figura mająca pięć kątów. **Pięciokątny**, a, e, *p.* o pięciu kątach. **Pięciokrotnie**, **Pięckrotnie**. *ps.* pięć razy. **Pięciokrotny**, **Pięckrotny**, a, e, *p.* pięć razy powtórzony. **Pięciolecie**, a, *n.* przeciąg pięciu lat. **Pięcioletni**, a, e, *p.* pięć lat mający lub trwający. **Pięciolist**, **Pięclist**, u, *m bot.* (Pentaphyllum), roślina z familii groszkowych. **Pięciołokciowy**, a, e, *p.* pięć łokci długości mający. **Pięciomiarowy**, a, e, *p.* z pięciu miar złożony (wiersz). **Pięciomiesięczny**, a, e, *p.* pięć miesięcy mający lub trwający. **Pięciopalcowy**, **Pięciopalczasty**, a, e, *p.* pięć palców mający. **Pięciopręcikowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach mających pięć pręcików w kwiecie dwupłciowym. **Pięcioraki**, a, ie, *p.* pięć gatunków w sobie zawierający. **Pięciorako**, *ps.* pięcią sposobami. **Pięcioro**, ga, *n.* z imionami ludzkiemi obojej płci, tudzież z imionami młodych zwierząt. Było nas pięcioro. Pięcioro szczeniąt, kociąt. **Pięciosłupkowy**, a, e, *p. bot.* o roślinach mających pięć słupków w kwiecie dwupłciowym. **Pięciotygodniowy**, a, e, *p* pięć tygodni trwający **Pięciowierszowy**, a, e, *p.* z pięciu wierszy złożony. **Pięciozgłoskowy**, a, e, *p.* z pięciu zgłosek złożony. **Pięciozłotówka**, i, *ż.* moneta polska zawierająca pięć złotych. **Pięciu**, **Pięciudziesiąt**, **Pięciuset**, *im. licz.* z imionami mężczyzn. Było nas pięciu braci. i t. d. **Pięckroc**, *ps.* pięć razy. **Pięćperst**, u, *m. bot.* (Potentilla), roślina lekarska, zwana inaczej srebrnik. **Pięćset**, **pięciuset**, *im. licz.* pięć razy sto. **Pięćsetny**, a, e, *p.* po 499tym następujący

**Piecuch**, a, *m.* ten co siedzi i grzeje się za piecem, co nie wylazi z za pieca. **Piecyk**, a, *m. zdrob.* mały piec. = naczynie blaszane do palenia kawy, cykoryi.

**Piecza**, y, *ż.* troskliwość, staranie. Mieć pieczę o kim, o czem. Mieć się na pieczy, mieć o sobie staranie, dbać o siebie.

**Pieczara**, y, *ż.* loch podziemny. Pieczary kijowskie, groby książąt i mnichów ruskich.

**Pieczarka**, i, *ż. bot.* (Agaricus campestris), gatunek bedłki, rośnie na pastwiskach, hoduje się w ogrodach na gnoju końskim.

**Pieczarski**, a, ie, *p.* od pieczar. Monaster pieczarski. Żywoty ojców pieczarskich.

**Pieczątka**, i, *ż. zdrob.* mała pieczęć. **Pieczątkarz**, a, *m.* ten co robi pieczątki. **Pieczęć**, ci, *ż.* narzędzie z wyrzniętą cyfrą, herbem osoby lub kraju do pieczętowania listów, dokumentów. Wielka pieczęć, urząd kanclerza. Mniejsza pieczęć, urząd podkanclerzego. Król dał mu wielką pieczęć. = znak wyciśnięty pieczęcią. Naruszyć, oderwać pieczęć.

**Pieczeń**, **Pieczenia**, ni, *ż.* mięso pieczone. Pieczeń wołowa, barania, cielęca. Przy jednym ogniu dwie pieczenie upiec, *fig.* za jednym zachodem dwa interesa odbyć. Pieczenie u kogo jadać, być u kogo darmojadem. **Pieczeniarstwo**, a, *n.* rzemiosło pieczeniarza. **Pieczeniarz**, a, *m.* ten co cudze pieczenie zjada, pasożyt, darmojad. **Pieczenie**, a, *n.* czynność słowa Piec.

**Pieczętarski**, a, ie, *p.* od pieczętarza, kanclerski. **Pieczętarstwo**, a, *n.* urząd pieczętarza, kanclerstwo. **Pieczętarz**, a, *m.* kanclerz. = świadek podpisujący się na jakim akcie, i pieczęć swą na nim wyciskający. **Pieczętować**, uję, *s. cz. nied.* pieczęć wyciskać. = *fig.* potwierdzać. Stanisław August wszystkie niedole narodu pieczętował. = się, *s. cz.* używać za herb, mieć herb. Potoccy pieczętują się Piławą. **Pieczętowanie**, a, *n.* wyciskanie pieczęci.

**Pieczołowicie**, *ps.* troskliwie, staranie. **Pieczołowitość**, ści, *ż.* troskliwość, staranność. **Pieczołowity**, a, e, *p.* troskliwy, staranny.

**Pieczonka**, i, *ż. zdrob.* mała pieczeń. **Pieczony**, a, e, *im.* od słowa Piec

Pieczyste, go, *n.* wszelkie mięso pieczone. Pieczywo, a, *n.* tyle chleba, ile się razem w piecu piecze.

Piędź, dzi, *ż.* długość od końca wielkiego do końca małego palca. Bronić każdej piędzi ziemi. Mierzyć się piędzią, żyć podług swego stanu. Mierzyć kogo swoją piędzią, brać z siebie miarę Ani na piędź, ani na włos, ani na palec. Od prawa bożego ani na piędź nie odstępował.

Piega, i, *ż.* plama na ciele od upału słonecznego. Piegaty, Piegowaty, a, e, *p.* obsypany piegami. Piegowatość, Piegawość, ści, *ż.* obsypanie twarzy piegami.

Piegża, y, *ż. zool.* nazwisko rodzajowe małych ptasząt pokrzywkami zwanych.

Piekarczyk, a, *m.* czeladnik piekarski. Piekarka, i, *ż.* ta co chleb piecze. Piekarnia, ni, *ż.* izba gdzie chleb pieką. Piekarniany, Piekarny, a, e, *p.* do piekarni należący, *np.* piec. Piekarski, a, ie, *p.* do piekarza należący, *np.* piec. Piekarstwo, a, *n.* piekarskie rzemiosło. Piekarz, a, *m.* ten co chleb piecze. Piekarzyć, rzę, *s. n. nied.* piekarstwem się trudnić. Piekiełko, a, *n.* przypiecek. Piekielnica, y, *ż.* bogini piekielna. = *fig.* ,ędza, złośliwa kobieta. Piekielnie, *ps.* diabelnie. Piekielnik, a, *m.* piekielny rządca, czart, szatan. = *fig.* złośnik. Piekielny, a, e, *p.* od piekła, *np.* męki, ogień, duchy. = *fig.* niegodziwy. Złość piekielna. Piekielny wynalazek. = Piekielny ogień, gangrena. Piekło, a, *n.* miejsce gdzie dusze potępionych wieczne męki cierpią. = miejsce gdzie przebywali ludzie błogosławieni starego zakonu do przyjścia Chrystusa. Jezus Chrystus zstąpił do piekieł. Wstąpił do piekieł, po drodze mu było, *przysł.* zboczył z drogi. = Piekło w tym domu, *fig.* kłótnia, niezgoda w tym domu.

Pięknie, *ps.* ładnie. Piękniec, ję, *s. .nied.* pięknym się stawać. Pięknieńki, Pięknieniuchny, Pięknieniutki, a, e, *p.* bardzo piękny. Piękność, ści, *ż.* przymiot tego co piękne. = rzecz piękna. Piękności natury. = *fig.* piękna kobieta. Piękny, a, e, *p.* ładny. Piękny mężczyzna, pies, koń. Piękny dzień, wieczor, piękna noc. Sztuki piękne: malarstwo, snycerstwo, muzyka, architektura. Piększenie, a, *n.* zdobienie piększydłami. Piększyć, szę, *s. cz. nied.* zdobić piększydłami. Piększyciel, a, *m.* Piększycielka, i, *ż.* ten, ta co zdobi piększydłami. Piększydło, a, *n.* co służy do piększenia.

Pielacz, a, *m.* Pielacska, i, *ż.* ten, ta co piele. Pielenie, a, *n* wyrywanie chwastów na polu, w ogrodzie.

Pielęgnować, uję, *s. cz. nied.* mieć pilne o kim, o czem staranie, troskliwie chować, hodować. Pielęgnowany chorych, rośliny. Pielęgnowanie, a, *n.* staranne wychowywanie, doglądanie

Pielgrzym, a, *m.* Pielgrzymka, i, *ż.* ten, ta co odbywa wędrówkę do miejsc świętych. = Pielgrzymka, wędrówka do miejsc świętych. Pielgrzymować, uję, *s. n. nied.* odbywać wędrówkę do miejsc świętych. Pielgrzymowanie, a, *n.* odbywanie pielgrzymki. Pielgrzymski, a, ie, *p.* od pielgrzyma, *np.* kij, odzienie. Pielgrzymstwo, a, *n.* stan pielgrzyma.

Pielidło, a, *n.* pielenie.

Pieluch, y, Pieluszka, i, *ż.* powicie. Od pieluch, od dzieciństwa.

Pień, pnia, *m.* część drzewa nad ziemią z korzenia wyrastająca. Drzewo na pniu, nieścięte. Zboże na pniu, nieżęte, nieskoszone. = W pień wyciąć, *fig.* wszystkich do szczętu. Herod całe miasta w pień wycinał. = odziemek, ze ściętego drzewa sztuka, kłoda. Stać jak pień, leżeć jak pień, bez czucia, bez ruchu. Pan nas wzywa, a my jako pień leżym. = kloc, kawał kłody. Na pniu mu głowę ucięto. Zwalić pień z drogi, *fig.* uprzątnąć przeszkodę, zawadę. = ul z kloca z pszczołami. = *fig.* czop, zawalidroga.

Pienia, i, *ż.* pienianie, procesowanie Pieniać, am, *s. cz. nied.* kogo. = się, *s. z.* z kim, zacięcie procesować, prawować się. Pieniąco zm

chwale. wygrał fortunę znaczną w trybunale. Pieniacki, a, ie, *p.* od pieniacza lub pieniactwa. Duch pieniacki. Pieniactwo, a, *n.* skłonność do pieniania, prawowanie się. Pieniacz, a, *m.* Pieniaczka, i, *ż.* ten, ta co pienia, zacięcie prawuje się. Pienianie, a, *n.* ciągłe, zacięte prawowanie się.

Pieniądz, a, *m.* okrągła sztuczka kruszcu bita pod stępiem rządowym, do nabycia rzeczy służąca. Gotowe pieniądze. Leżące pieniądze. Grube pieniądze, znaczna summa. Drobne pieniądze, zdawkowa moneta. Za małe pieniądze, tanio. Pieniążek, żka, *m. zdrob.* mały pieniądz. = *bot.* (Lysimachia nummularia), tojeść rozesłana.

Pienić, nię, *s. cz nied.* pianę czynić. = się, *s. z.* pianę z siebie wydawać. Morze się pieni. Piwo się pieni. Koń się pieni. Pieni się ze złości.

Pienie, a, *n.* śpiewanie. = śpiew, pieśń.

Pieniek, ńka, *m. zdrob.* mały pień, klocek. Dawniej w szkołach na pieńku żaków ćwiczono. = Mamy z sobą na pieńku, do rozstrzygnienia, do rozprawienia się. = Pieniek zęba, część przy osadzie. Pieniek pióra, część dęta pióra.

Pienienie się, *n.* wydawanie z siebie piany.

Pieniężenie, a, *n.* zamienianie na pieniądze, spieniężanie. Pieniężnik, a, *m.* człowiek pieniężny. = *bot. vo.* Pieniążek. Pieniężno, *ps.* z pieniędzmi. Pieniężny, a, e, *p.* mający pieniądze. = od pieniędzy, *np.* kara, pomoc, interes. Pieniężyć, ężę, *s. cz. nied.* zamieniać na pieniądze, spieniężać.

Pieńka, i, *ż.* konopie, włókna konopne.

Pieprz, u, *m. bot.* (Piper), chróścina dziko w Indyi rosnąca i jej owoc. Zapędzić kogo gdzie pieprz rośnie, gdzieś bardzo daleko, na kraj świata. Zna się na tem jak świnia na pieprzu. Pieprzenie, a, *n.* posypywanie, zaprawianie pieprzem. Pieprznicka, i, *ż.* naczynie w którem pieprz na stół stawiają. Pieprzno, *ps.* z pieprzem, *np.* jadać. Pieprzność, ści, *ż.* smak pieprzny. Pieprzny, a, e, *p.* napieprzony. Ryba smaczna, kiedy pieprzna. Pieprzojad, a, *m. zool.* ptak indyjski wielkości gołębia, z długim dziobem. Pieprzorodny, a, e, *p.* pieprz rodzący. Pieprzowy, a, e, *p.* od pieprzu. Pieprzowe drzewko. Kolor pieprzowy. Pieprzyca, Pieprznica, y, *ż. bot.* (Lepidium), roślina z familii krzyżowych, której gatunek, rzeżucha ogrodowa, do potraw zamiast sałaty używana. Pieprzyć, rzę, *s. cz. nied.* posypywać, zaprawiać pieprzem. Pieprzyk, u, *m.* pieprzny smak wina. Pieprzykowaty, Pieprzkowaty, a, e, *p.* (o winie), smak pieprzyku mający.

Pierdel, a, *m.* wiatr głośno wypuszczony. Pierdoła, y, Pierdziel, Pierdzioch, a, *m.* ten co często pierdzi. Stary pierdoła, który bredzi, bzdurzy. = Pierdoły, bzdurstwa. Pierdolić, lę, *s. n. nied.* prawić pierdoły, bzdurzyć. Pierdzenie, a, *n.* głośne wypuszczanie wiatru. Pierdzieć, dzę, *s. n. nied.* Piardnąć, nę, *jednot.* głośno wiatr wypuszczać, trzaskać, trzasnąć.

Piernat, a, *m.* Piernacik, a, Pierzatek, tka, *m. zdrob.* materac pierzem wypchany na łóżko.

Piernik, a, *m.* Pierniczek, czka, *m. zdrob.* ciasto pieczone z miodem i korzeniami, czasem migdałami natykane. Piernikarczyk, a, *m.* czeladnik piernikarski. Piernikarka, i, *ż.* ta co piecze i przedaje pierniki. = żona piernikarza. Piernikarski, a, ie, *p.* od piernikarza. Piernikarstwo, a, *n.* rzemiosło piernikarza. Piernikarz, a, *m.* ten co piecze pierniki.

Pierś, si, *ż.* wyższa część ciała między szyją i brzuchem. Bić się w piersi. Utopić sztylet w piersiach. Przycisnąć kogo do piersi. Chory na piersi. = cycka u kobiety. Piersiami karmić. Dziecko przy piersiach.

Pierścień, nia, *m.* obrączka noszona dla ozdoby na palcu. = *fig.* loki, kędziory. Włosy w pierścienie. =

Pierścienie węża, kłęby, kręgi. Pierścieniowy, a, e, *o.* od pierścienia. *np.* palec. Pierścienisty, a, e, *p.* w pierścienie zwinięty. Pierściennik, a, *m.* ten co robi lub przedaje pierścienie. = *zool* ćma brudno-żółta, w poprzek skrzydeł brudno-czerwono przepasana. Pierścionek, nka, Pierścioneczek, czka, *m. zdrob.* mały pierścień. Pierścionkowe, go, *n.* co mąż żonie daje na pierścionki.

Piersiopławe, *p. l. m.* ryby, *zool.* mające płetwy brzuchowe pod piersiowemi. Piersiopłetwe, *p. l. m.* ryby, *zool.* mające płetwy pod piersiami. Piersiowy, a, e, *p.* od piersi, *np.* kość, choroba. Piersiska, *l. m. zgrub.* ogromne piersi. Piersisty, a, e, *p.* mający ogromne piersi.

Pierwej, Pierwiej, *ps.* wprzód, najprzód. Pierwej z ognia wynoszą dzieci, niż pieniądze. = dawniej, przedtem. Niech tak będzie, jak pierwej było. Pierwiastek, tku, *m.* pierwszy początek. Pierwiastki życia, młodości, panowania. = *chem.* ciało proste, wchodzące w skład ciała złożonego. = *mat.* liczba, z rozmnożenia której przez się raz lub kilka razy powstaje potęga. Pierwiastek kwadratowy, sześcienny. = *gram.* wyraz pierwiastkowy, od którego inne pochodzą. Pierwiastka, i, *ż.* krowa, klacz pierwszy raz rodząca. Pierwiastkowo, *ps.* początkowo. Pierwiastkowość, ści, *ż.* pierwiastkowy przymiot. Pierwiastkowy, a, e, *p.* początkowy, pierwotny. Pierwiosnka, i, *ż. bot.* (Primula), roślina której gatunki: kluczyki, z kwiatem żółtym zwisłym; mączasta, z kwiatem jasnoczerwonym; i łyszczak, niedźwiedzim uchem zwany. Pierwociany, a, e, *p.* pierwiastkowy, początkowy. Pierwociny, cin, *l. m.* pierwsze początki, pierwiastki. = pierwsze owoce, pierwszy płód bydła. Pierwokupno, a, *n.* prawo odkupienia przed innymi sprzedanej rzeczy. Pierwopłód, odu, *m.* pierwszy płód, pierwszy owoc pracy. Pierworodność, ści, *ż.* Pierworodztwo, Pierworodzeństwo, a, *n.* starszeństwo, prawo syna pierworodnego. Jakub od Ezawa pierworodność kupił. Pierworodny, a, e, *p.* który się pierwej urodził. *np.* syn. = z którym się rodzimy, *np.* grzech. Pierwospy, *l. m.* czas, gdy ludzie w nocy pierwszym snem zasypiają. Ruszyli z obozu w pierwospy, o pierwospach. Pierwotnie, *ps.* pierwiastkowo, początkowo. Pierwotnik, a, *m. gram.* wyraz od którego inne pochodzą. Pierwotny, a, e, *p.* pierwiastkowy, początkowy, *np.* stan, wyraz, mowa. Pierwotwór, oru, *m.* pierwszy utwor, pierwsze dzieło. Pierwowzór, oru, *m.* pierwotny wzór, prototyp. Pierwszeństwo, a, *n.* Pierwszość, ści, *ż.* pierwsze miejsce, przodek przed innymi. Mieć, otrzymać pierwszeństwo. Walczyć, ubiegać się z kim o pierwszeństwo. Pierwszy, a, e, *p.* w liczbie, w rzędzie idący przed innemi. Pierwszy i ostatni. = godniejszy, znamienitszy, przodniejszy. Pierwszy wójt niż ławnik. Pierwsi panowie. Pierwszy mówca swego czasu. = jak pierwej był, dawniejszy. Przywrócić co do pierwszego stanu. = pilny, nagląący. Pierwsze potrzeby. Pierwszyna, y, *ż.* czynność pierwszy raz dokonana. Łgać mu nie pierwszyna.

Pierzany, a, e, *p.* z pierza. Pierzasty, Pierzaty, a, e, *p.* pierzysty, pełen pierza. = Liść pierzasty, *bot.* u którego boki ogonka listkami są osadzone. Pierzchać, am, *s. n. nied.* Pierzchnąć, nę, *dok.* uciekać, uciec. Pierzchli niewierni, jak błędne ćmy nocy. Pierzchanie, a, *n.* uciekanie, zmykanie. Pierzchliwie, *ps.* płochliwie. Pierzchliwość, ści, *ż.* płochliwość. Pierzchliwy, a, e, *p.* płochliwy, lękliwy, bojaźliwy. Pierzchniec, *l. m. med.* wysypka czerwona, świerzbiąca. Pierzchnięcie, Pierzchnienie, a, *n.* uciecznie, umknienie. Pierze, a, *n.* pióra mniejsze, okrywające całe ciało ptaka. = *fig.* okrycie, odzienie. Cudzem się pierzem często zdobimy. = dostatek, dobre mienie.

Porastać, porość w pierze, zbogacić się.
**Pierzeja**, ei, *ż.* połać, szereg domów z jednej strony ulicy.
**Pierzenie się**, *n.* periodyczne wypadanie i wyrastanie piór u ptaków.
**Pierzga**, i, *ż.* materya klejka, żółtawa, którą pszczoły ul wewnątrz wyklejają.
**Pierzowy**, a, e, *p.* pierzany, z pierza. **Pierzyć się**, *s. z. nied.* pierze ronić. Ptaki pierzą się co rok. **Pierzyna**, y, *ż.* **Pierzynka**, i, *ż. zdrob.* nasypka z pierzem do przykrywania się w nocy. Sypiać pod pierzyną. **Pierzysko**, a, *n.* kita pierzysta u prosa, trzciny. **Pierzysty**, a, e, *p.* pierzasty.
**Pierzywo**, a, *n.* chusty, bielizna do prania.
**Pies**, psa, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, którego gatunki: pies właściwy, wilk, lis, szakal. = *fig.* i *przysł.* Żyją jak pies z kotem. Nie ciągnij psa za ogon, bo cię ukąsi, nie budź licha, kiedy licho śpi. Kto z psami lega, ten z pchłami wstaje, z jakim kto przestaje, takim się sam staje. Nie trudno o kij, kto chce psa uderzyć. Gdzie pana kochają, tam i psa głaszczą. Psy wyją, a miesiąc świeci. Zjadł pies sadło, poczuwa się do winy. Przyschło na nim jak na psie. Dobra psu i mucha. = Pies morski, gatunek foki. = Mały pies i wielki pies, *ast.* dwie konstellacye południowe, z których druga ma gwiazdę pierwszej wielkości Syrius zwaną.
**Pięść**, ści, *ż.* palce ręki w dłoń stulone, kułak. Dać komu pięścią w pysk. Bić się pięściami, na pięści. Przyszło do pięści. Jak pięść do nosa, znaczy nietrafność, niepodobieństwo. **Pięściarz**, a, *m.* kułacznik.
**Pieścić**, szczę, *s. cz. nied.* cackać, bardzo delikatnie chować. Pieść syna, a zasmuci się. = *fig.* głaskać. łechtać. Pieścić oko, ucho, serce. W nim wszystko się mieści, i co umysł zachwyca, i co serce pieści. = **się**, *s. z.* cackać siebie samego. **Pieścić się z kim, z czem**, cackać się. Pieszczą się z sobą jak gołębięta. = Pieści się w mowie, pieściwie wymawia wyrazy. **Pieścidło**, a, *n.* **Pieścidełko**, a, *n. zdrob.* cacko, osoba lub rzecz cacana, pieszczona. **Pieścidłowie**, **Pieskliwie**, *ps.* pieszczotliwie. **Pieścidłowość**, **Pieskliwość**, ści, *ż.* pieszczotliwość. **Pieścidłowy**, **Pieskliwy**, a, e, *p.* pieszczotliwy pieszczony. Wychowanie pieścidłowe czyni dzieci złośliwe.
**Piesek**, ska, **Pieseczek**, czka, *m. zdrob.* mały pies. = Piesek u skrzypców, deszczułka do której struny są przywiązane.
**Pieśń**, ni, *ż.* pienie, śpiew, oda. Pieść nad pieśniami. Pieśni Horacyusza. Pieśń nabożna, wojenna, pogrzebowa. = część poematu. Pieśń Eneidy, Iliady. **Pieśniarski**, a, ie, *p.* od pieśniarza. **Pieśniarstwo**, a, *n.* pisanie pieśni. **Pieśniarz**, **Pieśniopis**, a, **Pieśniotwórca**, y, *m.* ten co pisze, tworzy pieśni, poeta liryczny. **Pieśniowy**, a, e, *p.* od pieśni.
**Pieszczenie**, a, *n.* cacanie, cackanie, pieszczotliwe wychowywanie. **Pieszczoch**, a, *m.* **Pieszczoszek**, szka, *m zdrob.* chłopiec pieszczony. Matka do piersi przytula pieszczocha. **Pieszczocha**, y, *ż.* **Pieszczoszka**, i, *ż. zdrob.* dziewczyna pieszczona. **Pieszczony**, a, e, *im.* słowa Pieścić, cacany, cackany, w pieszczotach wychowany. = pieskliwy, miękki, delikatny. Mowa pieszczona. Głos pieszczony. **Pieszczota**, y, *ż.* pieszczenie, pieszczone wychowanie. Wielkich panów synowie niemal wszyscy w pieszczocie bywają wychowani. = pieścidło, pieścidełko. Dzieci, moje pieszczoty. **Pieszczotliwie**, *ps.* pieskliwie. **Pieszczotliwość**, ści, *ż.* pieskliwość. **Pieszczotliwy**, a, e, *p.* pieskliwy. pieszczący się. **Pieszczotny**, a, e, *p.* pełen pieszczot. Pieszczotna dziewczyna.
**Pieszek**, szka, *m.* (w szachach), drab, piechotnik. **Pieszo**, *ps.* piechotą. Ten pieszo, a ów na koniu. **Piesny**, a, e, *p.* piechotny, pieszo chodzący. *np.* wojsko, pułk, żołnierz. = pieszo odbywany. Piesza podróż.

= na nogach stojący. Pieszy pochód.

**Pięta**, y, *ż.* tylna część stopy. Zbierać pięty, smykać, uciekać. Mieć kogo w piętach, za nic mieć kogo. Więcej u niego rozumu w pięcie, niż u ciebie w głowie. Wiercić piętą, kręcić się, fertać się, być wiercipiętą. Aż mu w pięty poszło, do żywego został dotknięty. Podnieść piętę przeciw komu, wierzgnąć, powstać przeciw komu. = część pończochy piętę okrywająca.

**Piętak**, *ob.* **Piątak**. **Piętnaście**, stu. *tm. licz.* dziesięć i pięć. **Piętnaścioro, ga**, *n.* z imionami osób obojej płci, tudzież z imionami młodych zwierząt. Było nas piętnaścioro. Piętnaścioro prosiąt. **Piętnastokąt**, a, *m. mat.* figura o piętnastu kątach. **Piętnastokątny**, a, e, *p.* mający 15 kątów. **Piętnastoletny**, a, e, *p.* lat 15 mający lub trwający. **Piętnastomiesięczny**, a, e, *p.* 15 miesięcy mający lub trwający. **Piętnasty**, *tm. licz.* z imionami mężczyzn. Piętnasty uczniów. **Piętnasty**, a, e, *p.* po 14 tym następujący.

**Piętno**, a, *n.* żelazo do piętnowania. = znak piętnem wypalony. = *fig.* cecha, znamię. Nosi na czole piętno zbrodni. **Piętnować, uję**, *s. cz. nied.* znaczyć piętnem. wypalać znak piętnem. **Piętnowanie**, a, *n.* znaczenie piętnem.

**Pietrasznik**, a, *m. bot.* (Conium), roślina której gatunek, pietrasznik plamisty (Conium maculatum). jest trucizną.

**Piętro**, a, *n.* część wyższa domu nad niższą zbudowana. Pierwsze, drugie, trzecie piętro. Dom o trzech piętrach. **Piętrować, uję, Piętrzyć, trzę**, *s. cz. nied.* wznosić jedno na drugiem. = **Pietrzyć się**, *s. z.* wznosić się. Piętrzą się wysokie i strome skały. · **Piętrzysty**, a, e, *p.* wznoszący się jakby w piętra, *np.* fala.

**Pietruszka**, i, *ż. bot.* (Petroselinum), roślina z familii baldaszkowatych, w ogrodach na przyprawę do niektórych potraw hodowana.

**Pigułka**, i, *ż.* lekarstwo w kształcie gałeczki. Zażywać pigułki. Gorzkie daje pigułki, ale je pozłaca, słodzi, łagodzi to czem dokuczył.

**Pigwa**, y, *ż. bot.* (Pyrus Cydonia), krzew znacznej wielkości z kwiatem białym lub jasno-czerwonym, i jego owoc na konfitury smażony. **Pigwiany, Pigwowy**, a, e, *p.* od pigwy. Drzewo pigwowe. = z pigw zrobiony. Konfekt pigwowy.

**Pijać, am**, *s. cz. częst.* często pić. Takiemi dzbany nasi ojcowie pijali. = upijać się. Był szewc, który nie pijał. **Pijacki**, a, ie, *p.* od pijaka, *np.* mina. **Pijaczek, czka**, *m. zdrob.* od **Pijak**. **Pijaczka**, i, *ż.* kobieta pijaństwu oddana. **Pijaczyna**, y, *m.* (z politowaniem), pijak. **Pijaczysko**, a, *m.* i *n. zgrub.* ohydny pijak. **Pijak**, a, *m.* pijaństwu oddany. **Pijanica**, y, *m.* opój. **Pijanie**, a, *n.* często picie. **Pijaniusieńki, Pijaniuteńki**, a, ie, *p.* pijany jak sztok, jak bela. **Pijano, Po Pijanu, Po Pijanemu**, *ps.* będąc pijanym. **Pijaństwo**, a, *n.* nałóg upijania się. **Pijany**, a, e, *p.* który się upił. = po pijanemu dziejący się. Pijana rada. Pijany swar.

**Pijar**, a, *m.* zakonnik szkół pobożnych. **Pijarski**, a, ie, *p.* od Pijarów, *np.* zakon, klasztor, konwikt, grammatyka.

**Pijatyka**, i, *ż.* zbyteczne picie w kompanii. Trawić czas, życie na pijatyce. **Pijawka**, i, *ż. zool.* robak w wodzie żyjący, za przyczepieniem się do ciała krew wysysający. = *fig.* Budżety i wojska są to pijawki ludu.

**Pika**, i, *ż.* spisa, dzida. Pika kozacka. = dychtowna tkanina bawełniana. **Pikać, am**, *s. cz. nied.* **Piknąć, nę**, *dok.* kłóć, ukłóć. To go piknęło, ubodło, do żywego przeszyło. Coś go piknęło, obudziło w nim przeczucie czegoś.

**Pikieta**, y, *ż.* (z franc.), mały oddział żołnierzy, placówka. = gra w karty.

**Pikinier, Pikownik**, a, *m.* żołnierz z piką.

**Piknąć**, *ob.* **Pikać**. **Piknięcie, Piknienie**, a, *n.* ukłócie. **Pikować, uję**, *s. cz. med.* przeszywać watę włożoną

między dwa brety płótna lub innej materyi. Pikować kołdrę, szlafrok, kaftanik. = kogo czem, *fig.* przymawiać, dotykać, prześladować, dokuczać. **Pikowanie**, a, *n.* czynność słowa Pikować..

**Pikowy**, a, e, *p.* z piki, *np.* kołdra, kamizelka.

**Piła**, y, *ż.* narzędzie żelazne lub stalowe z zębami do piłowania drzewa, kości. = *zool.* ryba z rodzaju hal, mająca górną kość szczękową płaską, znacznie przedłużoną i w zęby nakształt piły opatrzoną. **Pilarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie piłują drzewo, marmur. **Pilarz**, a, *m.* tracz, co trze drzewo piłą. **Pilatyk**, a, *m.* pilnik do ostrzenia piły. = buława żelazna z krótką rękojeścią. = palant do podbijania piłki.

**Pilch**, a, *m. zool.* zwierzę podobne do łasicy, ale nieco od niej większe. **Pilchowy**, a, e, *p.* od pilcha, *np.* futro.

**Pileczka**, i, *ż. zdrob.* od Piłka. **Pileczkowaty**, a, e, *p.* w kształcie piłki do piłowania. **Piłka**, i, *ż. zdrob.* od Piła. = kulka do grania z szerści lub wełny w skórę obszytej. Dzieci grają w piłkę.

**Pilnie**, *ps.* z pilnością, *np.* uczyć się, pracować.

**Pilnik**, a, *m.* narzędzie stalowe, dłutkiem nacinane, do gładzenia drzewa i kruszców. **Pilnikarz**, a, *m.* ten co robi pilniki.

**Pilno**, *ps.* w pilnym interesie, spiesznie. Pan służącego pilno posyła. = Pilno mi, mam pilną potrzebę, muszę tam być koniecznie. Co ci tak pilno? Gdzie ci tak pilno? dokąd tak spieszysz? Jechał dniem i nocą, musiało mu być pilno. = Pilno czego, kogo, koniecznie czego potrzeba. Czego najpilniej, niemasz. Kiedy go najpilniej, to go niema. **Pilność**, ści, *ż.* pilne pełnienie obowiązku, pilne przykładanie się do czego. **Pilnować**, uję, *s. cz. nied.* pilnie strzedz, doglądać. Pilnować dziecka, bydła, lasu, więźniów, skarbu. = patrzeć czego, trudnić się czem. Pilnować domu, roli, gospodarstwa, służby, rzemiosła, interesów. Ta tylko pilnowała skoków i igraszki. Pilnował wiernie książek a nie flaszki. Wolałem przegrać dobra, niż pilnować sprawy. = się, *s. z.* strzedz się, mieć się na ostrożności. Nadal w opisach twoich lepiej się pilnuj. **Pilnowanie**, a, *n.* strzeżenie, doglądanie. = patrzenie czego, trudnienie się czem. **Pilny**, a, e, *p.* pilnie przykładający się do czego. **Pilny** uczeń. = pilności wymagający, nie cierpiący zwłoki. Pilny interes. Pilna potrzeba.

**Pilobrzuch**, a, *m. zool.* ryba kościata z rzędu skrzelowatych, nie mających płetw na brzuchu. **Pilować**, uję, *s. cz. nied.* trzeć, rznąć piłą drzewo, kość, marmur. = gładzić pilnikiem. **Pilowanie**, a, *n.* tarcie, rznięcie piłą. = gładzenie pilnikiem.

**Piłść**, ści, **Piłśń**, śni, *ż.* sierć i wełna zbite na płachtę w foluszu. **Piłśniana**, i, *ż.* czapka, odzienie, obuwie piłśniane. **Piłśniany**, a, e, *p.* z piłśni, *np.* kapelusz. **Piłśniarz**, a, *m.* ten co robi piłśniane rzeczy. **Piłśnić**, nię, *s. cz. nied.* zbijać jak piłśń. = się, *s. z.* sklejać się jak piłśń. Z wilgotnych humorów włosy się kleją i piłśnią.

**Piołun**, u, *m. bot.* (Absinthium), ziele gorzkiego smaku i ostrego zapachu, gatunek bylicy. = *fig.* goryczoc. **Piołunek**, nku, *m.* wino piołunkowe. **Piołunkówka**, i, *ż.* wódka na piołun nalana. **Piołunować**, **Piołunkować**, uję, *s. cz. nied.* piołunem zaprawiać. **Piołunowy**, **Piołunkowy**, a, e, *p.* zaprawiony piołunem. Gorzałka piołunkowa. = Piołunowy od piołunu, *np.* sok, gorycz.

**Pion**, u, *m.* kulka ołowiana zawieszona na sznurku, do znalezienia linii prostopadłej używana. = *chir.* sonda chirurgiczna. = (w szachach), pieszek. **Pionować**, uję, *s. cz. nied.* spuszczając pion dochodzić prostopadłości. = dochodzić pionem chirurgicznym głębokości rany. **Pionowo**, *ps.* prostopadle. **Pionowość**, ści, *ż.* prostopadłość. **Pionowy**, a, e, *p.* prostopadły.

Pióreczko, a, *n. zdrob.* od Piórko, a, *n. zdrob.* od Pióro. Piórko do pisania. Piórko do zębów. = Piórko, kiełek z ziarna wyrastający. Piórkowaty, a, e, *p. bot.* podobny do piórka. Piórnik, a, *m.* puszka do chowania piór pisarskich. = pióro w które pęzelki osadzają. = *bot.* (Lomaria), roślina z rzędu paproci właściwych. = *zool.* ćma mająca na sobie jakby piórka. Piórno, *ps.* z piórami, z kitami na głowie, przy kapeluszu. Pióro, a, *n.* pokrycie skóry u ptaków, zastępujące miejsce sierści. = gęsie pióro ze skrzydeł do pisania. = *fig.* pisanie, sposób pisania, styl. Ma wyborne, doskonałe pióro. Złośliwe pióro, styl uszczypliwy. = pisarstwo, urząd pisarski. Przyobiecano mu pióro grodzkie. = *bot.* łodyga wewnątrz próżna, jak u cebuli. = Pióro u ryby, płetwa. = Pióro u wiosła, łopatka. = Pióro u świdra, sam jego koniec płaski i zawinięty. = Pióro u klucza, ta część jego którą się rygiel odsuwa. = *mech.* palec czyli ząb u koła zębatego. Piórokrusz, u, *m. min.* kruszec ubogi w srebro, lekki, kruchy. Pióropusz, u, *m.* kita z piór. Piórowy, a, e, *p.* od pióra.

Piorun, u, *m.* grom z błyskawicą, wybuch z łoskotem elektryczności z chmury. Rażony piorunem, zabity od piorunu. = *fig.* Ciskać, miotać na kogo pioruny. Pioruny Watykanu, klątwy papiezkie. Piorunem, prędko jak piorun. Przyleciałeś piorunem na ratunek Janie. = (przeklinając). Niech cię piorun trzaśnie. Żeby cię jasne pioruny spaliły. Piorunek, nka, *m. min.* skamieniałość z rodzaju belemnitów, formy podłużnej, koloru żółto-szarego. = pół grosza, dawna moneta, tak zwana od Piorunu, podskarbiego za Zygmunta I. Piorunować, uję, *s. n. med. fig.* ciskać pioruny, groźnie przeciw czemu, komu powstawać. Predykanci luterscy piorunowali przeciw zabobonom Kościoła rzymskiego. Głos piorunujący. = *chem.* Złoto piorunujące, niedokwas złota amoniakalny. Piorunowanie, a, *n.* ciskanie piorunów. Piorunowładny, a, e, *p.* Piorunowładzca, y, *m.* władający piorunem (Jowisz). Piorunowy, a, e, *p.* od piorunu. Strzałka piorunowa, *ob.* Piorunek.

Piosenecczka, Piosenka, i, *ż. zdrob.* od Piosenka, Piosnka, i, *ż. zdrob.* od Pieśń. = *Fig.* i *przysł.* Czyję piosnkę śpiewać, stosować się do czyjej woli. Na czyim wózku jedziesz, tego piosnkę śpiewaj. Głuchemu piosnkę śpiewać, prosić o co człowieka nieużytego. Jednę zawżdy piosnkę śpiewać, to samo zawsze powtarzać.

Piramida, y, *ż.* (z grec.), *mat.* ostrosłup. = ogromna budowa egipska, sięgająca odległej starożytności, w kształcie ostrosłupa. Piramidalny, a, e, *p.* mający kształt piramidy.

Piróg, oga, *m.* Pirożek, żka, *m. zdrob.* ciasto pszenne, nadziewane serem, mięsem siekanem lub kwaśną kapustą, gotowane lub pieczone.

Piryt, u, *m. min.* naturalny związek siarki z metalem. Piryt miedziany, siarczyk miedzi. Piryt żelazny, siarczyk żelaza.

Pisać, szę, *s. cz. nied.* Pisywać, uję, *częst.* kreślić litery, wyrazy. Pisać piórem, ołówkiem, na papierze, na tablicy. = piśmiennemi znakami myśli wyrażać, na pismie układać. Pisać list, dzieło. = Jak cię widzą, tak cię piszą, z odzienia sądzą o ludziach. Nie przy mnie pisano, nie rozumiem tego, nie znam się na tem. Co było a nie jest, nie pisze się w regiestr, *przysł.* co przeminęło, o tem nie ma co mówić. = się, *s. z.* Jak się ten wyraz pisze? = wyrażać na piśmie swój tytuł. Pisze się hrabią. = Pisać się na co, zgadzać się. Ja się na to nie piszę. = Pisać się z kim, być z kim jednego zdania. Pisanie, a, *n.* kreślenie liter. Piękne pisanie, kaligrafia. = wyrażanie pismem myśli, mowy. Sztuka pisania. Pisanka, i, *ż.* malowane jajko wielkanocne. Pisarczyk, a, Pisarek, rka, *m.* kancellista. = Pisarek,

nędzny, lichy pisarz, autor. **Pisarnia, ni, Pisarya, yi,** *ż.* izba do pisania. **Pisarski, a, ie,** *p.* do pisania albo do pisarza należący, do pisania służący. Znaki, znamiona pisarskie. Papier pisarski, kiejowy. = od pisarza, autorski. **Pisarstwo, a,** *n.* zatrudnienie pisarskie. = autorstwo. = i **Pisarya, yi,** *ż.* urząd pisarza, to jest sekretarza stanu. **Pisarz, a,** *m.* ten co przepisuje, lub pisze co mu dyktują. = ten co sam z siebie pisze. Pisarz dziejów. = Pisarz sądowy, zasiada w sądzie, pisze dekreta. = Pisarz wielki, przy królu i kanclerzach. Pisarz skarbowy, przy królu i podskarbich. Pisarz polny, do przeglądu żołnierzy i koni, ich spisywania, i wypłacania żołdu. **Pisarsowa, ej,** *ż.* żona pisarza. **Pisarsówna, y,** *ż.* córka pisarza. **Pisemko, a,** *n. zdrob.* małe pismo, dziełko.

**Pisk, u,** *m.* głos piskliwy. Pisk kurcząt. Indyczął, ptasząt. **Piskać,** *ob.* Piszczeć. **Piskle, cia,** *n.* Piskląteko, a, *n. zdrob.* ptaszątko jeszcze w pióra nieporosłe. = *fig.* niemowlę, niemowlątko. Z piersi wydarte piskięta, idą na śmierć niemowięta. **Piskliwie,** *ps.* piskliwym głosem. **Piskliwość, ści,** *ż.* przymiot głosu piskliwego. **Piskliwy, a, e,** *p.* piszczący, przeraźliwy. **Piskorz, a,** *m. zool.* ryba ślizka, bezłuska, czarna lub czerwono-brunatna, z brzuchem pomarańczowo-żółtym, czarno nakraplanym, żyje w wodach błotnistych na Polesiu i w Łęczyckiem, dorasta 12 i więcej cali. = *fig.* ubogi szlachcic łęczycki.

**Pismak, a,** *m.* bazgracz, lichy autor. **Pismiennica, y, Pismienniczka, i,** *ż.* kobieta mająca pretensyą do pisania. **Pismiennictwo, a,** *n.* pisarstwo, autorstwo. = literatura w najobszerniejszem znaczeniu, wszystko co w jakim narodzie w pewnym czasie pisano. **Pismiennie,** *ps.* na pismie. **Pismiennik, a,** *m.* człowiek pismienny, biegły w pismie. **Pismienność, ści,** *ż.* przymiot człowieka pismiennego. **Pismienny, a, e,** *p.* umiejący pisać, znający pismo. W wiekach średnich samo tylko duchowieństwo było pismienne. = od pisma, od pisania. Dowód pismienny. Pomniki pismienne. = literacki, uczony. Spór pismienny. **Pismo, a,** *n.* pisanie, sztuka pisania Wynalazek pisma. = pisanie, co napisane. Pismo czytelne, nieczytelne. Zwąchać pismo, *fig.* przewąchać, pomiarkować, domyślić się o co rzecz idzie. = charakter, litery. Pismo hieroglificzne, greckie, łacińskie, arabskie. = charakter, ręka. To jego pismo = dzieło. Pisma Naruszewicza, Krasickiego. = Pismo Ś., biblia, stary i nowy Testament. **Pismolej, a,** *m.* gisser, ten co odlewa litery drukarskie.

**Pisnąć,** *ob* Piszczeć.

**Pisorym, a,** *m.* rymopis. **Pisownia, ni,** *ż.* ortografia.

**Pistolet, u,** *m.* Pistolecik, a, *m. zdrob.* broń palna krótka. **Pistoletowy, a, e,** *p.* od pistoletu, *np.* strzał.

**Pisywać,** *ob.* Pisać. **Pisywanie, a,** *n.* częste do kogo pisanie.

**Piszczałka, i,** *ż.* **Piszczałeczka, i,** *ż. zdrob.* instrument dęty do piszczenia, flet, fujarka. Piszczałki w organach, dęte rurki w organach. = rura głosowa, oddechowa, gardziel. = *bot.* Piszczałka wodna (Cicuta aquatica), świnia wesz. = *zool.* ryba cienka nakształt długiej piszczałki w morzach amerykańskich. **Piszczałkować, uję,** *s. cz. nied.* rozmnażać drzewa, zdejmując piszczałkę czyli rurkę kory z gałązki drzewa urodzajnego, i wkładając na gałązkę nieurodzajną, zdarłszy z niej piszczałkę. **Piszczałkowanie, a,** *n.* rozmnażanie drzew powyższym sposobem. **Piszczałkowaty, a, e,** *p.* dęty jak piszczałka. **Piszczałkowy, a, e,** *p.* od piszczałki. = *anat. ob.* Piszczelowy. **Piszczeć, czę, Piskać, am,** *s. n. nied.* **Pisnąć, nę,** *jednot.* wydawać głos piszczący. Kurczę piszczy. Mysz pisnęła. Piszczy mi w uszach, dzwoni. = *fig.* jęczeć, skarżyć się, użalać się. Dzieci

piszczą. Chłopek nędzny piszczy. = Piskać, grać na piszczałce. Piskaliśmy wam, a wyście nie tańcowali. = Ani pisnął, ani słowa nie wyrzekł, ani ust nie otworzył. Piszczek, czka, *m.* ten co gra na piszczałce. Piszczel, i, *ż.* piszczałka. Piszczele w miech schował, *fig.* ani słowa nie śmiał pisnąć. = *anat.* jedna z kości goleniowych, przednia grubsza, tylna cieńsza. = kość od ramienia do łokcia. Piszczelowy, a, e, *p.* od piszczeli, *np.* kość. Piszczenie, a, *n.* wydawanie głosu piszczącego. Piszczkowy, a, e. *p.* od piszczka.

Pitny, a, e, *p.* dający się pić, do picia służący, *np.* miód, woda.

Pluska, Pijuska, i, *ż.* księża czapeczka, jarmułka.

Piusowy, a, e, *p.* fioletowy.

Piwko, a, *n. zdrob.* smaczne piwo. Piwnica, i, *ż.* Piwniczka, i, *ż. zdrob.* sklep podziemny na piwo, wino i inne trunki. Piwniczny, a, e, *p.* od piwnicy. Piwniczy, ego, *m.* nad piwnicą przełożony. Piwny, a, e, *p.* od piwa, *np.* ocet. Oczy piwne, koloru piwa. Piwo, a, *n.* napój warzony z jęczmienia, chmielem zaprawiony. Iść na piwo. Prosić kogo na piwo. Dać komu na piwo. = *fig.* Młode piwo szumi, młodzież swawoli, hula, szaleje. Niech się młode piwo wyszumi. Nawarzyć komu lub sobie piwa, nabawić kogo lub siebie kłopotu. Pij takie piwo, jakiegoś nawarzył, cierp za swe przewinienie.

Piwonia, ii, *ż. bot.* (Paeonia), roślina z pięknym kwiatem ciemno-czerwonym.

Piwosz, a, *m.* lubiący pić piwo. Piwowar, a, *m.* ten co warzy piwo. Piwowarka, i, *ż.* żona piwowara. Piwowarnia, ni, *ż.* gdzie piwo warzą, browar. Piwowarski, a, ie, *p.* od piwowara. Piwowarstwo, a, *n.* sztuka warzenia piwa, rzemiosło piwowara. Piwowy, a, e, *p.* od piwa, piwny. Piwsko, a, *n. zgrub.* złe piwo.

Piżmo, a, *n.* substancya tłusta, mocno woniejąca, *ob.* Piżmowiec. Piżmować, uję, *s. cz. nied.* piżmem perfumować. = się, *s. z.* perfumować się piżmem. Piżmowanie, a, *n.* perfumowanie piżmem. Piżmowiec, wca, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu przeżuwających, podobne do sarny; u samca jest przy pępku torebka, a w niej substancya piżmem zwana. = chrząszcz wydający woń nieprzyjemną. Piżmowy, a, e, *p.* od piżma, *np.* zapach. = Piżmowe ziele, *bot.* (Adoxa), zwane inaczej piżmaczek.

Plac, u, *m.* przestrzeń ziemi równej, otwartej. Plac targowy. Plac musztry. Na plac z czem wyjeżdżać, *fig.* popisywać się z czem. = grunt do budowania. = miejsce gdzie się co odbywa. Plac tracenia złoczyńców. Plac gonitw, wyścigów, igrzysk. Plac boju, bitwy, pojedynku. Plac otrzymać, wygrać bitwę. Poledz na placu bitwy. Położyć na placu, zabić w bitwie. = forteca, miasto z załogą wojskową. Komendant placu. = *fig.* miejsce, sposobność, okazya. W domu Maciejowskiego miał plac człowiek pokazać co umiał.

Płaca, y, *ż.* zapłata. *Przysł.* Jaka płaca, taka praca. Jaka praca, taka płaca.

Placek, cka, *m.* Placuszek, szka, *m. zdrob.* płaskie, okrągłe, pieczone ciasto. = Plackiem upaść na ziemię, płasnąć brzuchem do ziemi.

Płacenie, a, *n.* liczenie komu pieniędzy.

Płachciany, a, e, *p.* z płachty, płócienny. Płachcina, y, *ż.* licha płachta. Płachcć, chcia, *m.* chci, *ż.* płat, szmat, kawał. Śnieg pada płachciami. Płachetka, i, *ż.* kawałek płachty, płócienko. Płachta, y, *ż.* kawał grubego płótna konopnego. = płótno rozpięte nad statkiem od deszczu, od słońca.

Płacić, cę, *s. cz. nied.* kogo, komu, co, za co, liczyć należące komu pieniądze. Płacić złotem, srebrem. Czas płaci, czas traci, *przysł.* czasem się zyskuje, czasem się traci. = odpłacać, nagradzać. Uczynki dobrze Pan Bóg niebem płaci. Mi-

łość miłością się płaci. = przypłacić za co. Niewstrzemięźliwość w jedzeniu i piciu śmiercią często płacą. = *s. n.* być w cenie. Zboże teraz płaci. = popłacać. Znikome złoto wszędzie płaci. Piękność nienadługo płaci.

**Płacie**, a, *n.* **Płacinek, nka**, *m. zdrob.* kawałek płótna, materyi.

**Płackomendant**, a, *m.* komendant placu.

**Placówka**, i, *ż.* placowa czyli polna straż. **Placowy**, a, e, *p.* od placu. **Placyk**, a, *m. zdrob.* mały plac.

**Płacz**, u, *m.* płakanie, ronienie łez. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Ona na to w płacz, słysząc lub widząc to zaczęła płakać. **Płaczek, czka**, *m.* płaksa. **Płaczennica, y, Płaczka**, i, *ż.* płaksa. = kobieta najęta do głośnego płakania na czyim pogrzebie. **Płaczliwie**, *ps.* płaczliwym głosem. **Płaczliwość, ści**, *ż.* skłonność do płaczu. = rzewność głosu płaczliwego **Płaczliwy**, a, e, *p.* skłonny do płaczu. = do płaczu pobudzający. = z płaczem połączony. Głos płaczliwy. **Płaczowy**, a, e, *p.* od płaczu. Nerw płaczowy, *anat.* łzawy.

**Płądrować**, *ob.* **Plondrować.**

**Płaga**, i, *ż.* cięcie, uderzenie rózgą, batogiem. Wziąć, dostać plagi. Wziął sto kijów gumienny, sto płag podstarości. = *fig.* klęska, kara boża, bicz boży. Plagi egipskie.

**Płakać, czę**, *s. n. nied.* łzy ronić, łzy wylewać. Płakać nad kim, łzy nad kim wylewać. Płakał ojciec łakomy nad synem rozrzutnym. Płakać za kim, po kim, po czem tęsknić, żałować, opłakiwać stratę. Czegoż mam płakać, za kim i po kim? kiedy nikt po mnie nie płacze. Płakać na kogo, na co, narzekać, żalić się ze łzami. Owca na wilka płakała dni kilka. = *s. cz.* Płakać kogo, opłakiwać. Płakał go równie i młody i stary. Płaczą słudzy pana. **Płakanie**, a, *n.* wylewanie łez. **Płaksa, y**, *m.* i *ż.* ten, ta co lada o co płacze.

**Płama, y**, *ż.* **Płamka, Płameczka**, i, *ż. zdrob.* znak na sukni od czego plamiącego, jako to od tłustości, od atramentu. = Plama na ciele, znak odmiennego koloru z różnych przyczyn pochodzący. = cętka odmiennego koloru na zwierzęciu. Biały pies z czarnemi plamami. = ciemny znak na planetach. Plamy na słońcu, na księżycu. = *fig.* skaza, zakała. **Plamić, mię**, *s. cz. nied.* plamą brudzić. = *fig.* kazić, kalać, hańbić. = się, *s. z.* brudzić się. = *fig.* kalać się, hańbić się. **Plamienie**, a, *n.* brudzenie plamami. **Plamisty**, a, e, *p.* łatwo plamiący się, *np.* biały kolor. **Plamowaty**, a, e, *p.* pełen plam, okryty plamami, *np.* twarz. **Plamowiec, wca**, *m. zool.* gatunek szarańczy z purpurową pokrywą w białe paski.

**Plan**, u, *m.* rysunek na papierze tego co już jest lub co ma być. Plan miasta, wsi. Kto ma dom budować, powinien wprzód plan jego odrysować. = *fig.* zamiar, projekt. Ułożyć plan wojny, kampanii, bitwy. Pomieszać komu plany.

**Planeta, y**, *ż.* ciało niebieskie odbywające z zachodu na wschód bieg około słońca, gwiazdą błędną zwane. **Planetarny**, a, e, *p.* tyczący się planet, *np.* system, droga. **Planetnik**, a, *m.* gwiazdarz, umiejący niby czytać w planetach. **Planetny, Planetowy**, a, e, *p.* od planety.

**Planimetrya, yi**, *ż.* (z grec.), część geometryi traktująca o figurach leżących na płaszczyznach.

**Plantacya, yi**, *ż.* sadzenie drzew, zasiewanie roślin w Ameryce i osadach. = grunt tamże zasiany lub zasadzony.

**Plantować, uję**, *s. cz. nied.* równać, niwelować, *np.* grunt, drogę. **Plantowanie**, a, *n.* równanie.

**Pląsać, am**, *s. n. nied.* skakać, hasać, tańczyć. W licznem widzim Bachantki pląsające gronie. **Pląsacz**, a, *m.* ten co pląsa. **Pląsanie**, a, *n.* skakanie, hasanie. **Pląsy, ów**, *l. m.* skoki, tańce.

**Plask**, u, *m.* odgłos uderzenia ręką po czem płaskiem.

**Płask**, *nieod.* Położyć co na płask, stroną płaską.

**Plaskać, am, szczę,** *s. cz. nied.* **Plasnąć, nę,** *dok.* uderzyć ręką z plaskiem. Czasem glasnąć, a czasem i plasnąć. = **Plasnąć,** *s. n.* upaść z plaskiem, upaść plackiem. Plasnął w wodę. Wznosił się Ikar, i plasnął na skały. **Plaskanie, a,** *n.* klaskanie.

**Płaskaty, a, e,** *p.* mający kształt płaski. Płaskate ryby, robaki. **Płaskawy, a, e,** *p.* nieco spłaszczony, nie zupełnie płaski. Owady płaskawe. **Płaski, a, ie,** *p.* którego powierzchnia jest płaszczyzną. Grunt, kraj płaski. Talerz płaski, nie głęboki. = niestercżący, niewydatny, niewypukły. Dach płaski. Czoło płaskie. Nos płaski. = *fig.* płytki. Myśli, koncepta, żarty płaskie. Człowiek płaski, ordynaryjny; płaszczący się. = *mat.* Kąt płaski, na płaszczyźnie leżący. = *fiz.* Zwierciadło płaskie, nie wklęsłe ani wypukłe. **Płasko,** *ps.* na płask, poziomo. = *fig.* płytko, niewzniośle. **Płaskodenny, a, e,** *p.* mający dno płaskie, *np.* statek, naczynie. **Płaskogłowy, a, e,** *p.* mający głowę płaską. **Płaskonogi, a, ie,** *p.* mający nogi płaskie. **Płaskonos, a,** *m. zool.* gęsica, biała czapla. **Płaskonosy, a, e,** *p.* mający nos płaski. **Płaskorzeźba, y,** *ż.* **Płaskorzeźbiarstwo, a,** *n.* sztuka wyrzynania na drzewie, marmurze, metalu, figur obróconych jedną tylko stroną nieco wypukłą. = Płaskorzeźba, figura tym sposobem wyrznięta. **Płaskość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest płaskie. = *fig.* płytkość, brak wzniosłości. Płaskość wielką jest wadą w poezyi. **Płaskur, a,** *m.* płaski krążek czego. = proskur, chleb przy mszy poświęcony w cerkwi grecko-ruskiej. = jęczmień z kłosem dwurzędnym.

**Płasnąć,** *ob.* **Płaskać.**

**Plaster, tru,** *m.* (z niem.), **Plasterek, rka, Plastrzyk, a,** *m. zdrob.* maść posmarowana na płótnie, i do rany lub miejsca bolącego przyłożona. = Plaster miodu, kawał miodu jakby szyba z niá wyrznięty. **Plastrować, uję,** *s. cz. nied.* plastrem okładać, plaster przyłożyć. = drzewo, oczkować.

**Płasy,** *ob.* **Płasać.**

**Płaszcz, a,** *m.* długie wierzchnie odzienie. = *fig. ob.* **Płaszczyk.** = skóra na ciele mięczaków mniej więcej rozwinięta. = i **Płaszcza, y,** *ż. zool.* ryba płaska, szybiasta, mająca smak bażanta. **Płaszczenie, a,** *n.* spłaszczanie, nadawanie kształtu płaskiego. = **się,** spłaszczanie się. = *fig.* uniżanie się. **Płaszczowy, a, e,** *p.* od płaszcza. *np.* kołnierz, sukno. **Płaszczyć, czę,** *s. cz. nied.* robić płaskim, spłaszczać. = *fig.* poniżać, uniżać. Niech podłość ludzi nie płaszczy. = **się,** *s. z.* stawać się płaskim. = na płask przypadać. Zając przed sokołem ku ziemi się płaszczy. = *fig.* uniżać się. Dziś, płaszczyć mi się będzie ta dusza wyniosła. **Płaszczyk, a,** *m. zdrob.* mały płaszcz. = *fig.* pokrywka. Pod płaszczykiem cnoty, religii. **Płaszczykowy, a, e,** *p.* od płaszczyka. **Płaszczyna, y,** *ż.* lichy płaszcz. **Płaszczysko, a,** *n. zgrub* brzydki, ogromny płaszcz. **Płaszczysty, a, e,** *p.* płaski, *np.* kraj. **Płaszczyzna, y,** *ż.* powierzchnia płaska. = *mat.* powierzchnia, na której każda linia prowadzona przez dwa punkta gdziekolwiek leżące, jest linią prostą.

**Płat, u,** *m.* zapłata. Język w płat dawać, *fig.* bronić czyjej sprawy za zapłatę.

**Płat, u,** *m.* kawał płótna, sukna. **Płatać, am,** *s. cz. nied.* **Płatnąć, nę,** *jednot.* ciąć, krajać w płaty. Płatać rybę. Płatnąć kogo, ciąć szablą. = Płatać sztuczki, figle, psoty, robić, wyrabiać, wyrządzać. **Płatanie, a,** *n.* cięcie, krajanie w płaty.

**Płątać, am, czę,** *s. cz. nied. wł.* i *fig.* wikłać. = **się,** *s. z.* wikłać się. Nici się płątają. = *fig.* Nogi mu się płączą, cnwieją się. Język mu się płącze, chodzi jak w pantoflach. Płącze mi się na języku, przychodzi mi na pamięć. Zawsze jej się w ustach imię twoje płącze, zawsze ma twoję imię w ustach. **Płąta-**

nie, a, *n.* wikłanie. **Plątanina, y,** *ż.* wikłanina.

**Płatek, tka,** *m.* mały kawałek płótna, sukna. Jak z płatka wywinął, *fig.* łatwo, gładko, szybko, zręcznie. Wszystko poszło gładko, jak wywinął z płatka. Wszystko mu idzie jak z płatka, pomyślnie, szczęśliwie. Jak z płatka nam się wiedzie. = Płatki śniegu, płachcie. Śnieg płatkami pada. = *bot.* listek kwiatu.

**Platerować, uję,** *s. cz. nied.* powlekać metal, zwykle miedź, cienką warstwą złota lub srebra. **Platerowanie, a,** *n.* powlekanie metalu warstwą złota lub srebra.

**Płatewka, i,** *ż.* kawałek drzewa wzdłuż rozpłatanego.

**Płatka, i,** *ż.* stawka. Wpaść w płatkę. Wygrać płatkę.

**Płatkowy, a, e,** *p.* w płatkach, w blaszkach. Złoto, srebro płatkowe czyli malarskie.

**Płatnąć,** *ob.* Płatać.

**Płatnerz, a,** *m.* (z łac.), ten co robi zbroje.

**Płatnik, a,** *m.* ten co płaci żołd wojsku. **Płatność, ści,** *ż.* wypłatność, możność zapłacenia. **Płatny, a, e,** *p.* mogący zapłacić. Dłużnik płatny. = płacony, opłacany, pensyonowany, *np.* sługa, wojsko, urząd, urzędnik.

**Płatuszek, szka,** *m. zdrob.* mały płatek.

**Płatwa, y,** *ż.* sztuka drzewa na belkach leżąca, krokwie na sobie trzymająca.

**Platyna, y,** *ż. chem.* metal najcięższy, bardzo ciągły, koloru biało-szarego, od srebra ciemniejszego, nie topiący się w najmocniejszym ogniu, tylko w wodzie królewskiej rozpuszczający się. **Platynowy, a, e,** *p.* z platyny, *np.* tygiel chemiczny.

**Plaus, u,** *m.* (z łac.), oklask.

**Paw, u,** *m.* w ogólności wszelkie zwierzę pływające w wodzie, w szczególności *ob.* **Pławy.** = Przebyć rzekę w pław, płynąc lub siedząc na płynącym koniu. Puścić się, rzucić się w pław. **Pławiarnia, ni,** *ż. górn.* miejsce gdzie się pławią kruszce, to jest gdzie na pławnisku odłącza się z rudy metal od wypławku różnej dobroci. **Pławiarz, a,** *m. górn.* robotnik trudniący się pławieniem kruszców. **Pławić, wię,** *s. cz. nied.* puszczać w wodę w pław. Pławić konia. = zanurzać w wodzie. Pławić czarownicę. Pławił ją na postronku w stawie podstarości. = kąpać, oblewać. Pławić we łzach lice, jagody. Pławić oręż we krwi. Fingal w krwi naszej dziś swą rękę pławił. = Pławić drzewo, spławiać. = Pławić kruszce, topić i przez pławienie oczyszczać. = **się,** *s. z.* we łzach, zalewać się łzami. Pławić się we krwi. = (o ptakach), zawisnąć w powietrzu, ruszając powoli skrzydłami. Jastrząb pławiąc się upatruje przepiórki. **Pławidło, a,** *n.* narzędzie drewniane, podobne do wązkiej łopatki, za pomocą której pławiarz rozpościera na pławniskach miałko utłuczony kruszec. **Pławienie, a,** *n.* w znaczeniach słowa Pławić. **Pławik, a,** *m.* piórko u wędy zawleczone na linkę, albo uwiązane do niej za uszko, na ten koniec aby utrzymywać haczyk w należnej ode dna odległości, i dawać znać rybakowi kiedy ryba za haczyk chwyta. **Pławki, wek,** *l. m.* to na czem niczą się pływać: pęcherze, kora drzewa korkowego, wiązka sitowia. **Pławnisko, a,** *n górn.* płaszczyzna pochyła służąca do odłączania kruszcowego wypławku. **Pławy, ów,** *l. m. zool.* massy miękkie mięsa lub galarety, rozmaitej wielkości, naśladujące postacią swej budowy albo różne grzyby, albo gałązki roślin, a nie mające żadnych części twardych, z których jedne siedzą przyczepione do ciał stałych w głębi morza, drugie pływają ustawicznie i zostają niby zawieszone posród wód morskich. = kawałki lekkiego drzewa lub kory uwiązane do górnego brzegu sieci rybackiej, aby go utrzymywały równo z powierzchnią wody.

**Płaz, u,** *m.* zwierzę grzbietne, jajorodne, mające krew czerwoną zimną, serce o jednej komórce i je

dnem uszku, oddychające za pomocą płuc i dychawek, podlegające w młodości przeobrażeniom.

**Płaz**, u, *m.* płaska strona szpady, szabli, palasza. Uderzyć płazem. = uderzenie płaską stroną szpady, palasza. Kilka mu płazów po grzbiecie wygoliło. = Puścić co płazem, bezkarnie. Najczkaradniejsze zbrodnie płazem mu puścili. Uszło mu to płazem. Czyny karano, mowy płazem uchodziły.

**Płazować**, uję, *s. cz. nied.* bić płazem. **Płazowanie**, a, *n.* bicie płazem.

**Płciowy**, a, e, *p.* od płci. Części płciowe.

**Pleban**, a, *m.* (z łac.), proboszcz, paroch. **Plebania**, i, *ż.* urząd plebana. = dochód plebana. Dobra plebania. = dom plebana. **Plebanisko**, a, *n. zgrub* zacny, poczciwy pleban. **Plebański, Plebanowy**, a, e, *p.* do plebana należący.

**Plebejusz**, a, *m.* człowiek z ludu, który w początkach Rzpltej rzymskiej nie miał żadnych praw politycznych, i dopiero później w walce z patrycyuszami takowe stopniami otrzymał. = w Polsce niesziachcic, chłop, mieszczanin. **Plebejuszowski**, a, ie, *p.* od plebejusza. **Plebiscyt**, u, *m.* uchwała ludu rzymskiego.

**Plec**, u, *m.* i y, *ż.* **Plecy**, *l.m.* grzbiet od karku. Nieść ciężar na plecach. = *fig.* siła, moc, przemożenie, wydołanie czemu. Nie po twych to plecach, nie zdołasz temu. = Po plecach czyich być, wspierać, popierać kogo. Ci co po plecach królewskich byli. = wsparcie, poparcie, obrona, protekcya. Ma u rządu silne plecy.

**Plec, pielę**, *s. cz. nied.* wyrywać chwasty rosnące w zbożu lub w ogrodzie.

**Płeć, płci**, *ż.* cecha odróżniająca mężczyznę od kobiety. Płeć męzka. Płeć żeńska. Płeć biała, piękna, białogłowy, kobiety. = kolor skóry ludzkiej, cera. Płeć biała, ciemna, rumiana, żółta, miedziana, oliwkowa. = Pierwszy Linneusz odkrył płeć w roślinach, i na różnicy samców z pręcikami pyłkowemi od samic mających słupki z zarodkiem układ swój osnował.

**Płeć**, ci, *ż.* **Plecie**, a, *n.* plecenie. Świeży wianeczek na skroń mu włożę i powiem że to mej płeci. **Plecionka, Plecianka**, i, *ż.* wszystko co plecione: wianek, koszyk, sznurek, łańcuszek z jedwabiu, nici lub włosów. **Plecion**y, a, e, *im.* słowa **Pleść. Plecluch**, a, *m.* ten co plecie trzy po trzy, piotkarz.

**Plecny**, a, e, *p.* od pleców. Żyła plecna u konia, na przedzie piersi, idzie do góry ku dołkowi szyjnemu, i do jamy piersiowej się zwraca. **Pleczysty**, a, e, *p.* mający mocne, szerokie plecy.

**Plejzerować**, uję, *s. cz. nied.* ranić. Był dwa razy plejzerowany.

**Plemię, enia**, *n.* ród, rodzaj ludzki. = pokolenie. Plemię Jafeckie, Chamskie czyli Semskie. = potomstwo. Rozmnożę plemię twoje. **Plemienisty**, a, e, *p.* mający liczne potomstwo. **Plemiennik**, a, *m.* potomek. = należący z drugimi do jednego plemienia. **Plemienny**, a, e, *p.* plemienisty. = należący do plemienia.

**Plenipotencya, Plenipotent**, *ob.* **Pełnomocnictwo**, i t. d.

**Plenno**, *ps.* z obfitym plonem. **Plenność**, ści, *ż.* płodność, urodzajność. **Plenny**, a, e, *p.* obfity plon wydający, płodny, urodzajny. = mający spore ziarna, *np.* kłos.

**Pleonazm**, u, *m.* (z grec.), wyraz nad potrzebę dodany.

**Pleść, plotę**, *s. cz. nied.* **Plątać**, am, *częst.* splatać, upiatać, zapiatać. Pleść kosze, wieńce, warkocze. = *fig.* Pleść (koszałki opałki, trzy po trzy), gawędzić, bałamucić, nic do rzeczy prawić. Plećmyż sobie bajki o upiorach. Dziewczyna duby smalone plecie. = **Pleść się**, *s. z.* splatać się, piątać się. = *fig.* przeplatać się, rozmaicie się zdarzać. Radość się z troską plecie. Na szerokim bożym świecie, wszystko dziwnie się to plecie.

**Pleśń, śni**, *ż. bot.* (Mucor), rodzaj roślin skrytopłciowych, z drobnych bedłków złożony. = mech pow-

lato-zielonkowaty tworzący się ze zgnilizny w miejscach wilgotnych. Otrzeć z pleśni, oczyścić co spleśniałego; *fig.* odnowić. = bedliki, zgaga, białe pliwki w gębie. = choroba drzew mianowicie w cieplarni utrzymywanych. Pleśnieć, ję, *s. n. nied.* okrywać się pleśnią. Pleśnienie, a, *n.* okrywanie się pleśnią. Pleśniałość, ści, *ż.* spleśniałość. Pleśniwy, a, e, *p.* spleśniały. = koloru plesni. Pleśniwa głowa. siwa. Koń pleśniwy, szronowaty, mrozowaty.

Plesz, u, *m.* i y, *ż.* korona wygolona na wierzchołku głowy u księży.

Pleszek, szka, *m.* blacha pancerza piersi okrywająca. Pleszki na nogi, nagolenice.

Plesznik, a, *m. bot.* (Plantago Psyllium), pleszne ziele, babka płaskowa.

Pleszowacieć, ję, *s. n. nied.* stawać się pleszowatym. Pleszowatość, ści, *ż.* łysość. Pleszowaty, a, e, *p.* obłazły z włosów, łysy.

Pletliwie, *ps.* plotąc koszałki opałki. Pletliwość, ści, *ż.* skłonność do plecienia koszałek opałek. Pletliwy, a, e, *p.* plotący koszałki opałki, prawiący od rzeczy. = z plotek pochodzący. Pletliwe mowy, wieści, powieści. Pletnia, ni, *ż.* bat z rzemienia spleciony. Pletnica, y, *ż.* splecione wici. Przeprawili się przez rzekę na pletnicy.

Pletwa, Pletwa, y, *ż.* narzędzie ruchu samym tylko rybom właściwe, składające się z promieni rogowo-chrząstkowatych, cienką błonką spiętych, na piersiach, grzbiecie, brzuchu osadzonych, i podług woli ryby nakształt wachlarza składać się i rozkładać mogących. = błona łącząca palce przednie nogi u zwierząt i ptaków ziemnowodnych. Pletwisty, a, e, *p.* płetwy mający. Pletwonogi, Pletwonożny, a, e, *p.* mający przednie palce nóg połączone rozpiętą błoną.

Pleura, y, *ż.* (z grec.). *anat.* błona wyścielająca jamę piersiową i powierzchnią płuc, opłucna.

Plewa, y, *ż.* *bot.* (gluma), listeczkowaty i suchy kielich u roślin trawnych. = też same kielichy czyli łupinki odpadłe w młócenia od ziarna zboża. Od złego dłużnika i plewy bierz. *przysł.*

Plewiacz, Plewiarz, a, *m.* Plewiaczka, Plewiarka, i, *ż.* ten, ta co plewi.

Plewiasty, a, e, *p.* podobny do plewy

Plewić, *ob.* Pleć. Plewidło, a, *n.* pielenie. = chwast wypielony.

Plewisty, Plewny, a, e, *p.* pełen plew

Plewkowaty, a, e, *p.* plewiasty. Plewnia, ni, *ż.* Plewnik, a, *m.* skład na plewę.

Plichta, y, *ż.* budka w tyle statku.

Plik, u, *m.* Plika, i, *ż.* (z franc.), pęk papierów.

Plisia, Plisz, *ob.* Plusz.

Pliszka, i, *ż.* *zool.* ptak z rzędu wróblowatych, szczerbodziobych, owadożernych. = Pliszki, gra w cztery drewienka z rózgi brzozowej urzolęte i na dwoje rozpłatane.

Pliwa, y, *ż.* Pliwka, i, *ż.* *zdrob.* błona, błonka. Pliwczany, a, e, *p.* z pliwek złożony. Pliwkowaty, a, e, *p.* podobny do pliwki.

Płoć, ci, Płocica, y, *ż.* Płotka, Płociczka, i, *ż.* *zdrob.* *zool.* ryba najpospolitsza w Polsce, rzadko dochodzi stopy długości, grzbiet ma wyniosły, ciemno-zielony, boki ściśnione żółtawe, brzuch biały, płetwy spodnie i ogonową czerwone.

Płocha, y, *ż.* grzebień tkacki, berdo.

Płochliwie, *ps.* pierzchliwie, lękliwie. Płochliwość, ści, *ż.* pierzchliwość, lękliwość. Płochliwy, a, e, *p.* pierzchliwy, lękliwy. Płocho, *ps.* płochliwie. = lekko, lekkomyślnie. Płocho w tem sobie postąpił. Płochość, ści, *ż.* płochliwość. = lekkość, lekkomyślność, nierozmyślność, niebaczność. Młodość płochość. Płochy, a, e, *p.* płochliwy, *np.* zając, sarna. = lekki, lekkomyślny, nierozmyślny, niebaczny. Płocha dziewczyna. = błahy, marny, próżny. Skarby, oręże, wszystko rzecz płocha.

Płochowiec, wca, *m.* *bot.* *ob.* Oleander.

Płócienko, a, *n.* cienkie malowane płótno. Płócienniica, y, *ż* sklep lub

warsztat płócienny. = żupan chłopski płócienny. **Płóciennictwo**, a, *n.* tkactwo lub handel płócienny. **Płóciennik**, a, *m.* **Płócienniczka**, i, *ż.* ten, ta co robi lub przedaje płótno. **Płócienny**, a, e, *p.* z płótna, *np.* worek, koszula. = od płótna, *np.* handel, sklep.

**Płóczek, czka, Płóczkarz**, a, *m. górn.* ten co rudę płócze. **Płóczka**, i, *ż.* koryto w którem rudę mającą wiele ziemi i piasku płóczą. = płókanie rudy w płóczkach. **Płócznica**, y, *ż.* narzędzie do płókania rudy.

**Płód, płodu**, *m.* istota spłodzona. Białogłowy dziewięć miesięcy płód w żywocie noszą. = owoc, produkt. Płody ziemi. Płody natury. — *fig.* dzieło, owoc pracy. Płody sztuki, geniuszu. Płody rozumu ludzkiego. **Płodnie, Płodno**, *ps.* z obfitym płodem. **Płodność**, ści, *ż.* sposobność wydawania licznego płodu. Płodność kobiety. = urodzajność, żyzność. Płodność ziemi, gruntu. = *fig.* zdolność tworzenia płodów umysłowych. Płodność tego pisarza. = bujność. Płodność imaginacyi. **Płodny**, a, e, *p.* płód wydający. Ryby i króliki są bardzo płodne. = żyzny, urodzajny. Ziemia płodna. = *fig.* który wydał wiele płodów umysłowych. Autor płodny. = obfite wydający płody. Wiek nasz płodny w wynalazki. Umysł płodny w wynalazki. = bujny. Płodna imaginacya. **Płodozmian**, u, *m.* zbieranie coraz odmiennych płodów z gruntów zasiewanych rok po roku wraz odmiennem ziarnem, a nie leżących nigdy ugorem. **Płodozmienny**, a, e, *p.* od płodozmianu. Gospodarstwo płodozmienne. **Płodzenie**, a, *n.* wydawanie podobnego sobie płodu. = się, mnożenie się. **Płodzić, dzę**, *s. cz. nied.* wydawać na świat płód, dzieci. Kobiety dojrzewają i płodzą prędzej od mężczyzn. = wydawać płód, owoce. Nie wszystkie grunta wszystko płodzą. = *fig.* Płodzić grzech, nieprawość, niecnotę, popełniać. Płodzić rozkosz, rozkoszować, opływać w rozkoszy. = się, *s. z.* mnożyć się. Płodzą się pszczoły. **Płodziciel**, a, *m.* **Płodzicielka**, i, *ż.* ten, ta co płodzi.

**Płókać, czę**, *s. cz. nied.* wymywać, obmywać w wodzie lub płynie. Płókać szklanki, kieliszki. Płókać sobie usta, gębę, gardło. **Płókanie**, a, *n.* wymywanie, obmywanie. = to czem się płócze bolące gardło.

**Plomba**, y, *ż* (z franc.), pieczęć ołowiana, znak komory celnej lub fabryki. **Plombować, nję**, *s. cz. nied.* znaczyć plombą towary sprowadzone z za granicy lub wychodzące z fabryki. = zapełniać otwór metalem. Plombować ząb. **Plombowanie**, a, *n.* znaczenie plombą. = zapełnianie otworu metalem.

**Płomień, nia**, *m.* część lotna, światła ognia. = *fig.* pożar, pożoga. Płomień wojny. = zapał. Płomienie miłości. **Płomieńczyk**, a, *m. bot.* (Lychnis chalcedonica), gatunek firletki z kwiatem jasno-czerwonym. = *ob.* **Płomyk**. = i **Płomiennik**, a, *m.* (Ranunculus flammula), jeden z gatunków jaskru. **Płomienić, nię**, *s. cz. med.* wzniecać płomień. = się, *s. z.* i **Płomienić, ję**, *s. n. nied.* palić się płomieniem. = *fig.* płonąć, rumienić się. **Płomieniowy**, a, e, *p.* od płomienia. **Płomienisty, Płomienny**, a, e, *p.* pałający płomieniem. Cherubina miecz płomienisty. = pałający, ognisty. Płomienista miłość. **Płomyk**, a, *m. zdrob.* mały płomień. = *fig.* promyk. Płomyk szczęścia, nadziei. = *bot.* (Phlox), roślina pochodząca z Ameryki północnej, dziś w ogrodach pospolita, ma kwiaty zwisłe płomiennego koloru z fioletowemi brzegami.

**Plon**, u, *m.* łup, zdobycz. Nieprzyjaciel zabrał znaczne plony.

**Plon**, u, *m.* kwitnienie. = płody ziemi, zebrane zboże. Mieliśmy tego roku obfity plon. = *fig.* owoc pracy.

**Płoń, Płonia, ni**, *ż.* **Płonka**, i, *ż. zdrob.* przerębka, otwór przerąbany w lodzie na rzece, stawie, jeziorze, dla udzielenia rybom powietrza.

**Płonąć**, nę, *s. n. nied.* palić się płomieniem. = *fig.* pałać. Płonąć miłością, zemstą, gniewem. = i **Płonić się**, *s. z.* rumienić się. Płonie, płoni się ze wstydu.

**Płondrować**, uję, *s. cz.* i *n. nied.* (z niem.), zabierać płon, łupić, rabować. = Płondrować komu po kieszeniach, *fig.* trząść, przetrząsać. **Płondrowanie**, a, *n.* łupienie, rabowanie. **Płondrownik**, a, *m.* rabuś, łupieżca.

**Płonić**, nię, *s. cz. nied.* grunt, płonnym czynić, wysuszać, wysilać. Jęczmień znacznie płoni każdą rolę. = **się**, *s. z.* i **Płonieć**, ję, *s. n. nied.* płonnym się stawać, wygorywać od słońca, od posuszy. Nie trzeba żałować nawozu, żeby rola nie płoniała. = Płonić się, *ob.* Płonąć.

**Płonić**, nię, *s. cz. nied.* lod. płonie czyli przeręble na lodzie robić.

**Płonienie**, a, *n.* palenie się płomieniem. = czynienie płonnym gruntu. = robienie płoni w lodzie. = **się**, rumienienie się.

**Płonina**, y, *ż.* miejsce płonne, jałowe.

**Płonka**, i, *ż.* dziczka, młoda gruszka, jabłoń dziko rosnąca. = *ob.* Płoń. **Płonnie**, *ps.* napróżno, nadaremnie. = mylnie, fałszywie. **Płonnik**, a, *m.* miejsce gdzie płonki sadzą. **Płonność**, ści, *ż.* jałowość, nieurodzajność. = *fig.* daremność, próżność. Płonność obietnic, nadziei. = mylność, fałszywość. Płonność wieści, pogłoski. **Płonny**, a, e, *p.* jałowy, nieurodzajny. Grunt płonny = nie dający owoców. Chrystus Pan wykiął płonną figę. Kłosy płonne, puste, bez ziarn. = *fig.* czczy, próżny, nadaremny. Płonne mowy, obietnice, nadzieje. = mylny, fałszywy. Płonne wieści, pogłoski.

**Płoskoń**, ni, **Płoskunka**, i, *ż.* męzkie konopie, które wcześniej od maciórki wydają.

**Płoskur**, u, *m* **Płoskurnica**, y, *ż. bot.* (Triticum squarrosum). gatunek pszenicy.

**Płoszczyk**, a, *m* grot, żelazo u strzały.

**Płoszenie**, a, *n.* straszenie dla odpędzenia. **Płoszyć**, szę, *s. cz. nied.* **Płaszać**, am, *częst.* straszyć ptaki, zwierzęta, żeby pierzchnęły. = rzucając popłoch odpędzać. Witold nieraz płoszył Tatarów. **Płoszydło**, a, *n.* straszydło na ptaki.

**Płot**, u, *m.* ogrodzenie z kołków bitych w ziemię i pleciobnego między niemi chróstu. Płot żywy, samorodny, z sadzonych krzewów, *np.* tarnu, głogu. = *fig.* Za płot wyrzucić, jako rzecz na nic niezdatną. Pierwsze koty za płoty, *przysł.* pierwsza robota, pierwsza próba nic nie warta. Leży pod płotem, w biedzie, w nędzy. Trafił jak kulą w płot, wcale nie trafił, nie zgadł. Trzyma się czego jak pijany płotu, na krok nie odstępuje, ślepo za czem idzie. **Płotek**, tka, *m. zdrob.* mały płot. = Płotki, sidła na jarząbka lub innego ptaka: witka przepleciona między dwiema łaskami o trzy łokcie od ziemi, a na niej pętle i przynęta z jagód. **Płotka**, i, *ż.* pleć, plecionka. = gadanina, obmowa, fałsz, kłamstwo udawane za prawdę. Robić, roznosić płotki. Bawić się płotkami. = *m.* i *ż. ob.* **Płotkarz**, **Płotkarstwo**, a, *n.* robienie, roznoszenie plotek, bawienie się płotkami. **Płotkarz**, a, *m.* **Płotkarka**, i, *ż.* ten, ta co robi płotki, co nie umie dotrzymać sekretu.

**Płótno**, a, *n.* lniana lub konopna tkanina.

**Płotny**, **Płotowy**, a, e, *p.* od płotu.

**Płowaty**, a, e, *p.* nieco płowy. **Płowić**, wię, *s. cz. nied.* robić płowym. **Płowieć**, ję, *s. n. nied.* płowym się stawać. Żyto, pszenica już płowieje. = pełznąć, blakować. Jasne kolory prędko płowieją. **Płowienie**, a, *n.* stawanie się płowym. = pełznienie, blakowanie. **Płowość**, ści, *ż.* kolor płowy. **Płowy**, a, e, *p.* blado-żółtawy. Włosy płowe. Płowa zwierzyna, sarny, danieie, jelenie.

**Płozy**, ów, *l. m.* dwa drągi pod saniami z przodu zakrzywione.

**Pluć**, ję, **Plwać**, am, *s. n. nied.* **Plunąć**, nę, *jednot.* ślinę z gęby wyrzucać. = *fig.* Pluć na kogo, na

co, pogardzać. Pluń mu w oczy, pogardź nim. Pluje w sufit, pyszni się, nos do góry zadziera.

**Płuca, Płuc**, *l. m. anat.* pulchne, gąbczaste trzewo w piersiach, na dwie nierówne połowy podzielone, składające się z najdrobniejszych gałązek naczyń żylnych i arteryalnych, powietrznych i z nerwów. Płuca są narzędziem oddychania. **Płucnik**, a, *m. bot.* (Pulmonaria), roślina z rodziny ogórecznikowych. = (Cetraria), liszajec czyli porost ziemny, mech islandzki. = *zool.* mięczak do płuc podobny. **Płucny, Płucowy**, a, e, *p.* do płuc należący. Żyła płucowa, krew przez płuca przechodzącą do serca odprowadza.

**Płudry**, der, *l. m.* szerokie, buchaste spodnie, szarawary.

**Pług**, u, a, *m.* narzędzie do oranla. = *fig.* ciężka praca. Zaprządz kogo do pługa.

**Plugastwo**, a, *n.* brud, nieczystość, paskudztwo. **Plugawić**, wię, *s. cz. nied.* plugawem czem pomazać, powalać. **Plugawica**, y, *ż.* plugawa kobieta. **Plugawie, Plugawo**, *ps.* brudno paskudnie. **Plugawiec, wca**, *m.* człowiek plugawy. **Plugawienie**, a, *n.* brudzenie, paskudzenie. **Plugawomowca**, y, *m.* plugawo mówiący człowiek. **Plugawomowność**, ści, *ż.* skłonność mówienia o plugawych rzeczach. **Plugawomowny**, a, e, *p.* plugawo mówiący. **Plugawość**, ści, *ż.* plugastwo. **Plugawy**, a, e, *p.* brudny, niechlujny, paskudny. = sprośny, wszeteczny. Plugawa mowa.

**Plugowy**, a, e, *p.* od pługa.

**Płunąć**, *ob.* Płuć.

**Plusk**, *nieod.* wyraża odgłos dający się słyszeć, kiedy co wpada do wody, lub gdy się leje woda. = u, *m.* odgłos pluskający. = pluta, pluskota. = Plusk rybi, ogon rybi. **Pluskać**, am, *s. n. nied.* **Plusnąć**, nę, *jednot.* **Pluskotać**, am, cę, *częst.* plaskać po wodzie, bryzgać wodą. Ryba pluska ogonem. Ryby pluskają w wodzie. Pluskać wiosłem. = Plusnąć w wodę, wpaść w wodę z pluskiem. = Pluskać, plusnąć na kogo czem, bryzgać, bryznąć. Plusnął mi w same oczy błockiem. = Pluskać, plusnąć, *fig.* gadać plugawo, mówić co ślina do gęby przyniesie. Słowy pluska aż brzydko. = **Pluskać się, Pluskotać się**, *s. z.* igrać w wodzie pluskając; pluskać się, kąpać się pluskając. **Pluskanie**, a, *n.* plaskanie po wodzie, bryzganie wodą. = się, igranie w wodzie z pluskiem.

**Pluskiewka**, i, *ż. zdrob.* mała pluskwa. **Pluskiewnik**, a, *m. bot.* (Actea cimifuga), roślina odrażliwej woni.

**Pluskota**, y, *ż.* deszcz pluskający, słota. **Pluskotać**, *ob.* Pluskać. **Pluskotanie**, a, *n.* częste pluskanie. **Pluskotny**, a, e, *p.* pluskający, słotny.

**Pluskowiec, wca**, *m. zool.* owad wodny mający cztery skrzydełka na krzyż złożone, nóg sześć, z których pierwsza para podobna do nożyc rakowych. **Pluskwa**, y, *ż. zool.* owad bezskrzydły, śmierdzący **Pluskwowaty**, a, e, *p.* podobny do pluskwy. **Pluskwowy**, a, e, *p.* od pluskwy.

**Płusnąć**, *ob.* Pluskać.

**Plusz**, u, *m.* (z franc.), materya pół jedwabna z długim włosem.

**Pluszczeć, czę**, *s. cz. nied.* ciec, lać się z pluskiem. Deszcz pluszczy. Krew strumieniami pluszczy. = się, *s. z.* pluskać się. Gęś pluszcze się w wodzie. **Pluszczenie**, a, *n.* cieczenie, lanie się z pluskiem.

**Plusszowy**, a, e, *p.* z pluszu.

**Pluta**, y, *ż.* pluskota, słota. **Plutliwy, Plutny**, a, e, *p.* pluskotny, słotny.

**Pluton**, a, *m. mit.* bożek piekielny. = u, *m.* (z franc.), oddział żołnierzy. Pluton na stopie wojennej ma rot 36. **Plutonowy**, a, e, *p.* od plutonu.

**Płuwial**, u, *m.* kapa kościelna, kapłańska.

**Płużenie**, a, *n.* dobre powodzenie, dobry byt. **Płużyć**, żę, *s. n. nied.* zostawać w dobrym bycie, opływać w dostatkach, błogo się mieć. = Płuży co komu, służy, sprzyja. Fortuna, szczęście mu płuży. = *s. cz.* Płużyć dni, pędzić życie. W pracy dni swe płużysz.

**Pławać**, *ob.* **Płać**. **Pławacz**, a, *m.* **Pławaczka**, i, *ż.* ten, ta co ciągle pływa. Władysław Pławacz. = **Pławaczka**, naczynie z płaskiem lub trocinami do pławania. **Pławanie**, a, *n.* częste płacie. **Pławcina**, y, *ż.* ślina lub flegma wypluniętą.

**Płyn**, u, *m.* ciecz, substancya płynna. = *anat.* Płyn wodnisty oka. Płyn szklisty. = *fizjol. ob.* Sok. **Płynąć**, nę, *s.n.nied.* ciec, cieknąć, lać się. Rzeki płyną do morza. Łzy mu z oczu płyną. Krew mu z nosa, z rany płynie. = *fig.* upływać, uchodzić, przemijać. Czas płynie. Lata płyną. = *fig.* Płyną mu słowa, ma płynną wymowę. = Płynąć wodą, na statku, w okręcie, statkiem, okrętem, jechać po wodzie na statku. Płynąć do Anglii, do Ameryki. **Płynienie**, a, *n.* cieczenie, *np.* krwi z nosa. = to co płynie. Płynienie miesięczne. = wodą, statkiem, jechanie po wodzie, na statku. **Płynnie**, *ps.* gładko, łatwo, *np.* mówić, czytać. **Płynność**, ści, *ż.* własność ciał płynnych, *np.* wody, powietrza. = *fig.* łatwość mówienia. **Płynny**, a, e, *p.* płynący, cieczący, ciekły. Ciała płynne. = *fig.* gładki, potoczysty, *np.* wymowa. **Płynomiar**, u, *m. fiz.* narzędzie do mierzenia ciężkości gatunkowej płynów.

**Płyt**, u, *m.* kawał kamienia, marmuru płytko odłamany, ociosany, tafla. = płatwa, tratwa. **Płytkawy**, a, e, *p.* niezupełnie płytki, płaskawy, *np.* naczynie. **Płytki**, a, ie, *p.* cienko-płaski, *np.* stal, broń, żelazo. = *wł.* i *fig.* mialki, niegłęboki. Płytki talerz. Rzeka płytka. Płytki rozum. **Płytko**, *ps.* mialko, niegłęboko. Płytko tu. Płytko sądzi o rzeczach. **Płytkość**, ści, *ż. wł.* i *fig.* mialkość, niegłębokość. Płytkość rzeki. Płytkość rozumu.

**Pływać**, am, *s.n.nied.* na czem, po czem, w czem, unosić się na wodzie. Drzewo, korek, pióro, oliwa pływa po wodzie. Ryby pływają w wodzie. Doskonale pływa, umie doskonale pływać: *fig.* doskonale iże. **Pływacz**, **Pływak**, a, *m.* **Pływaczka**, i, *ż.* ten, ta co dobrze pływa. = Pływaczka, pławki dziecinne, *ob.* Pławy. **Pływanie**, a, *n.* utrzymywanie się na wodzie, przenoszenie się z miejsca na miejsce po jej powierzchni. Sztuka pływania. Szkoła pływania.

**Pneumatyczny**, a, e, *p.* (z grec.), powietrzny. Machina pneumatyczna, *fig.* powietrzociąg do pompowania powietrza.

**Pniak**, a, *m.* **Pniaczek**, czka, *m. zdrob.* część drzewka lub krzewu przy korzeniu. = kloc, pień. = *fig.* kloc, czop, bałwan. **Pniakowaty**, a, e, *p.* podobny do pniaka. **Pniakowy**, a, e, *p.* od pniaka. **Pniowy**, a, e, *p.* od pnia.

**Po**, *pmk.* rządzi przyp. 3 częstokroć skróconym niektórych przymiotników. Po pańsku. Po polsku. Po staroświecku. Po przyjacielsku. Rządzi przyp. 4, kiedy znaczy kres do którego co dochodzi, lub gdy słowo wyraźne lub domyślne ruch wyraża. Mieliśmy wodę po pas, po kostki, po szyję, po kolana. Posłano po doktora. Więc po rozum, po dowcip trzeba za granicę? = Rządzi przyp. 7, gdy znaczy podział, rozdanie czego między wielu w równej każdemu ilości, następowanie po kim, po czem, lub gdy słowo wyraża spoczynek. Dano każdemu po talarze i po funcie mąki. Po deszczu pogoda. Po Michale Korybucie nastąpił Jan Sobieski. Dzięgiel wszędzie rośnie obficie po polach, po sadach.

Łącząc się ze słowami, przyimek **Po** tak odmienia ich znaczenie: 1. rozciąga czynność słowa na całą powierzchnią przedmiotu, na którym się ta czynność odbywa: bielić, pobielić ścianę; 2. rozciąga czynność słowa do wszystkich przedmiotów jednego gatunku pewnem miejscem objętych, i wskazuje że ta czynność odbywa się na każdym z nich kolejno, lub na wszystkich razem: zamykać, pozamykać okna; ginąć, poginęli; tonąć, potonęli; 3. znaczy że czyn-

ność słowa trwa niedługo: czekać, poczekać; 4. zamienia słowa niedokonane na dokonane: dziękować, podziękować.

**Pobajać, am,** *s. cz. dok.* bajek napleść.

**Pobałamucić, cę,** *s. cz. dok.* bałamucąc pozawracać głowy kobietom; poodmawiać sługi.

**Pobankietować, uję,** *s. n. dok.* przez jakiś czas bankietować.

**Pobaraszkować, uję,** *s. n. dok.* pogawędzić żartobliwie.

**Pobawić, wię,** *s. n. dok.* trochę gdzie zabawić. = *s. cz.* trochę kogo zabawić. = się, *s. z.* trochę się zabawić.

**Pobazgrać, am,** *s. n. dok.* nabazgrać i przestać. = *s. cz.* powalać, pomazać bazgraniną.

**Pobereże, a,** *n.* część województwa bracławskiego aż do granic tatarskich. **Poberezki, a, ie,** *p.* z Pobereża. **Pobereżnik, a,** *m.* (wyraz ruski), gajowy.

**Pobiała, y,** *ż.* cynowa powłoka naczyń miedzianych.

**Pobić, ję,** *s. cz. dok.* porazić, pogromić nieprzyjaciela. = zbić, wybić kogo. = pozabijać, pomordować. Syny wszystkie pobiją, córki w niewolą zabiorą. = się, *s. z.* między sobą bójkę stoczyć. **Pobicie, a,** *n.* porażenie, pogromienie. = zbicie, wybicie kogo. = Pobicie dachu, pokrycie dachu. = to czem dach pobito. Pobicie z gontów, z dachówek.

**Pobiedz, Pobiegnąć, Pobieżeć, gę, gnę,** *s. n. dok.* udać się biegiem dokąd, do kogo, za kim, z czem, po kogo, po co.

**Pobiedzić się,** *s. z. dok.* biedy trochę przycierpieć, zażyć trochę kłopotu.

**Pobiegać, am,** *s. n. dok.* zabawić się trochę bieganiem. Professor nie pozwala pobiegać. = się, *s. z.* (o krowach), popęd płciowy zaspokoić.

**Pobielać, am,** *s. cz. nied.* **Pobielić, lę,** *dok.* bielić wapnem, tynkować dom, mur, ścianę. = powlekać pobiałą naczynia miedziane. = powlekać polewą naczynia gliniane. = Pobielić się, *s. z.* obielić się. Nie opieraj się o ścianę, bo się pobielisz. **Pobielacz, a,** *m.* ten co pobiela. **Pobielanie, Pobielenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Pobierać, am,** *s. cz. nied.* często brać. Pobierać płacę, pensyę, podatki, procenta. Pobierać gdzie, od kogo nauki. **Pobieranie, a,** *n.* częste branie.

**Pobiesiadować, uję,** *s. n. dok.* na biesiadzie czas jakiś przepędzić.

**Pobieżenie, a,** *n.* udanie się dokąd biegiem. **Pobieżnie,** *ps.* jakby biegąc, *np.* przeczytać książkę. **Pobieżny, a, e,** *p.* do pobiegów służący, *np.* konie. = jakby w biegu odbyty, *np.* czytanie.

**Pobijać, am,** *s. cz. nied.* **Pobić, ję,** *dok.* pokrywać dach, dom gontami, dachówkami. Kościół odzierа, a dzwonnicę pobija, *przysł.* od jednego bierze, a drugiemu daje. = beczkę, faskę, nabijać na nią obręcze. **Pobijacz, a,** *m.* ten co dachy pobija. **Pobijanie, a,** *n.* czynność słowa Pobijać.

**Pobisurmanić, nię,** *s. cz. dok.* skłonić lub zniewolić wielu, wszystkich, do przyjęcia wiary bisurmańskiej.

**Pobladnąć, nę,** *s. n. dok.* zbladnąć. Na te słowa wszystek pobladł.

**Pobłądzić, dzę,** *s. n. dok.* wpaść w błąd, popełnić błąd, błędu się dopuścić.

**Pobłaknąć, nę,** *s. n. dok.* nieco zblaknąć.

**Pobłażać, am,** *s. n. nied.* komu, patrzeć przez szpary na czyje naganne postępowanie, puszczać komu wszystko płazem. Kto złemu pobłaża, ten dobrych uraża, *przysł.* **Pobłażanie, a,** *n.* patrzenie przez szpary na czyje naganne postępowanie.

**Pobłaźnić, nię,** *s. cz. dok.* wystrychnąć kogo na błazna, zbłaźnić. = się, *s. z.* zbłaźnić się.

**Pobliski, a, ie, Pobliższy, a, e,** *p.* będący w bliskości. Pobliżsi, bliscy krewni. **Pobliżko, W pobliżu,** *ps.* blizko, tuż pod bokiem. **Pobliskość, ści,** *ż.* blizkość.

**Poblocić, cę,** *s. cz. dok.* błotem powalać.

**Pobłogosławić, wię,** *s. cz. i n. dok.*

kogo, komu, dać błogosławieństwo, życzyć komu aby mu się błogo działo. **Błogosławienie**, a, *n.* danie błogosławieństwa.

**Błysk**, u, *m.* błysk, blask.

**Bobocz**, u, *m.* i y, *ż.* miejsce poboczne. **Boczenica**, y, *ż.* strona poboczna, bok ciągnącego wojska, ganek poboczny. Konni na pobocznicach jechali. = poboczna żona, nałożnica. = sieć rzadka obok gęstej czyli jadra w sieciach ptasznicych. **Bocznie**, *ps.* z boku, na boku. **Bocznik**, a, *m.* człowiek będący obok drugiego, *np.* żołnierz w szeregu. **Boczny**, a, e, *p.* po boku, z boku, obok będący, *np.* oficyny. = Linia boczna (w rodowodach), obejmująca te osoby które się ani z nas rodzą, ani my z nich, ale z jednej z nami krwi pochodzą. = Żona boczna, nieślubna. Dzieci boczne, z pobocznego łoża.

**Bój**, oju, *m.* pobicie, porażka. = krwawa bitwa, rzeź. **Bojowisko**, **Boiska**, a, *n.* plac na którym bój się odbył.

**Bok**, u, *m.* pobocz. = *górn.* boczna ściana w sztolniach i chodnikach czyli drogach podziemnych.

**Bór**, oru, *m.* wybieranie podatków. = co się pobiera, podatek. = branie do wojska. **Borca**, y, *m.* ten co wybiera podatek. **Borczy**, a, e, *p.* od borcy, *np.* urząd. **Borczyna**, y, *ż.* żona borcy.

**Borgować**, uję, *s. cz. dok.* dać co komu na borg na jakiś czas.

**Borny**, a, e, *p.* pobór płacący. **Borowy**, a, e, *p.* od poboru.

**Bożnie**, **Bożność**, **Bożny**, *ob.* **Nabożnie**, i t. d.

**Brać**, biorę, *s. cz. dok.* zabrać, pozabierać wiele, wszystko. Państwa mu jego i miasta pobrali. = **się**, *s. z.* wziąć jedno drugiego za męża, za żonę. Dziś się pobrali.

**Bratać się**, *s. z. dok.* złączyć się z kim węzłem braterstwa; spoufalić się z kim jak z bratem Jedząc i pijąc z sobą się pobratali. **Bratanie się**, *n.* złączenie się z kim węzłem braterstwa; spoufalenie się. **Bratni**, a, e, bratni, pobratymczy. **Bratymca**, y, **Bratymiec**, mca, *m.* **Bratymczy**, **Bratymski**, a, e, *p.* pochodzący z jednego z drugimi plemienia, pokolenia. Czesi, nasi pobratymcy. Języki, narody pobratymcze. **Bratymstwo**, a, *n.* wspólność pochodzenia narodów. = braterstwo, związek braterski.

**Brednąć**, dzę, *s. cz. dok.* brednią jakąś powiedzieć; pobłądzić, pomylić się, poszkapić się.

**Broczyć**, czę, *s. cz. dok.* wiele czego krwią zbroczyć.

**Brodzić**, dzę, *s. n. dok.* po brodzie pochodzić.

**Brolić**, lę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem nabrolić.

**Bronować**, uję, *s. cz. dok.* grunt, pole, włócząc bronę po polu ponakrywać posiane ziarna.

**Bróździć**, dzę, *s. cz. dok.* porobić brózdy. = *fig.* pomieszać szyki.

**Brukować**, uję, *s. cz. dok.* jednę po drugiej ulicę brukiem pokryć.

**Brykać**, am, *s. n. dok.* **Brykiwać**, uję, *częst.* pobawić się brykaniem.

**Bryzgać**, am, *s. cz. dok.* bryzgając powalać.

**Brząkać**, am, *s. n. dok.* czas jakiś brząkaniem się pobawić. **Brząknąć**, nę, *jednot.* brząknąć. **Brzękiwać**, **Brzękliwać**, uję, *częst.* brząkać z przestankami.

**Brzeże**, a, *n.* miejsce po nad brzegiem rzeki, morza. **Brzeżny**, a, e, *p.* po nad brzegiem będący, mieszkający. **Brzeżni** mieszkańcy. = Brzeżne notatki, na brzegu książki będące, marginesowe.

**Budka**, i, *ż.* to co pobudza, bodziec, podnieta. Sława jest pobudką do cnoty. = uderzenie w bębny lub trąby nad świtem. Bębnić, trąbić na pobudkę.

**Budować**, uję, *s. cz. dok.* powystawiać domy, miasta. = **się**, *s. z.* zbudować sobie dom.

**Budzać**, am, *s. cz. nied.* **Budzić**, dzę, *dok.* kogo do czego, być komu pobudką do czego, *np.* do gniewu, do śmiechu, do litości. = Pobudzić śpiących, zbudzić wszystkich

jednego po drugim. **Pobudzalność, ści**, *ż. fiziol.* własność jestestw żyjących objawiająca skutki życia. **Pobudzanie, Pobudzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Pobudziciel, a**, *m.* **Pobudzicielka, i**, *ż.* ten, ta co pobudza.

**Pobujać, am**, *s. n. dok.* pobawić się bujając. Mucha chciała po ogrodzie pobujać w chłodzie.

**Pobuntować, uję**, *s. cz. dok.* pobudzić do buntu, *np.* dzieci przeciw ojcu, sług przeciw panu.

**Poburczeć, czę**, *s. n. dok.* burczeć i przestać. = na kogo, połajać.

**Poburzać, am**, *s. cz. nied.* **Poburzyć, rzę**, *dok.* kogo na kogo, przeciw komu, podburzać, pobudzać, podniecać, poduszczać, *np.* lud, szlachtę przeciw królowi, chłopów przeciw panom. = Poburzyć zamki, miasta fortece, jedne po drugich zburzyć. **Poburzyciel, a**, *m.* **Poburzycielka, i**, *ż.* podburzyciel, i t. d.

**Pobyć, będę**, *s. n. dok.* gdzie, u kogo, pobawić, pomieszkać. **Pobyt, u**, *m.* czasowe pomieszkanie. Podczas jego tam pobytu.

**Pobzdurzyć, rzę**, *s. n. dok.* pogadać z kim o bzdurstwach.

**Pocałować, uję**, *s. cz. dok.* dać pocałowanie. Pocałować kogo w rękę, w usta, w twarz, w czoło. **Pocałowanie, a**, *n.* danie pocałowania. = i **Pocałunek, nku**, *m.* całus.

**Pocechować, uję**, *s. cz. dok.* poznaczyć cechą.

**Pocenie się**, *n.* potnienie.

**Pochędożyć, żę**, *s. cz. dok.* suknie, buty, jedne po drugich wychędożyć.

**Pochełpić się**, *s. z. dok.* chełpliwie się popysznić.

**Pochełznać**, *ob.* **Pokiełznać.**

**Pochew**, *ob.* **Pochwa. Pochewka, i**, *ż. zdrob.* mała pochwa. = *bot.* i *anat.* torebka. **Pochewkowaty, a, e**, *p.* mający kształt pochewki. Łodyga pochewkowata, *bot.* pochewkami liściowemi otoczona. **Pochewkowy, a, e**, *p.* od pochewki.

**Pochlebca, y, Pochlebiacz, Pochlebnik, a**, *m.* ten co pochlebia. Polacy nazwali pochlebców od tego, że po chlebie cudzym zwykli biegać, za chleb pochlebiając. **Pochlebiać, am**, *s. n. nied.* **Pochlebić, bię**, *dok.* komu, czemu, pochlebstwem starać się przypodobać. Panom pochlebiają. To pochlebia jego dumie, próżności, miłości własnej, to głaszcze jego dumę, i t. d. **Pochlebianie, a**, *n.* staranie się przez pochlebstwo przypodobać komu. **Pochlebnica, y, Pochlebniczka, i**, *ż.* ta co pochlebia. **Pochlebniczek, czka, Pochlebniś, sia**, *m.* mały pochlebca. **Pochlebnie**, *ps.* pochlebnym sposobem. **Pochlebny, a, e**, *p.* pochlebiający, *np.* słowa, świadectwo. **Pochlebstwo, a**, *n.* zbytnie pochwały dawane temu, komu staramy się przypodobać, chwalenie lub ganienie tego, co on chwali lub gani.

**Pochłodzić, dzę**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem ochłodzić.

**Pochłon, Pochłoniciel, a, Pochłońca, y**, *m.* ten co pochłonął. **Pochłonąć, nę**, *s. cz. dok.* **Pochłaniać, am**, *nied.* nagle i chciwie połknąć, połykać. = *fig.* zabrać, porwać gwałtownie i zniszczyć. Ogień pochłonął całe miasto. Skarby i flotę pochłonęło morze. Czas wszystko pochłania. **Pochłonicielka, i**, *ż.* ta co pochłonęła. **Pochłonienie, a**, *n.* nagłe połknienie.

**Pochlubić się**, *s. z. dok.* chlubnie po pysznić się.

**Pochmurnie, Pochmurno**, *ps.* na niebie, niebo jest pokryte chmurami. = *fig.* posępnie, *np.* spojrzeć na kogo. **Pochmurność, ści**, *ż.* stan nieba pochmurnego. **Pochmurny, a, e**, *p.* chmurami okryty. = *fig.* posępny, *np.* czoło, spojrzenie.

**Pochód, odu**, *m.* marsz. = pochodzenie, początek. **Pochodnia, ni**, *ż.* świeca długa smolna do przyświecania chodzącym w ciemności. = *fig.* ciało niebieskie: słońce, księżyc, gwiazda. = *fig.* światło. Pochodnia życia. = *fig.* człowiek przyświecający swemu wiekowi. Pochodnia Kościoła. **Pochodność, ści**, *ż.* pochodzenie jednego wyrazu od drugiego. **Pochodny, a, e**, *p.* pochodzący od drugiego (wyraz). **Pochodzenie, a**, *n.* chodzenie przez

czas jakiś. = rodzenie się z kogo, branie początku. Szlachetnego jest pochodzenia. Pochodzenie Ducha ś. = *gram.* etymologia, źródłosłów. Pochodzenie wyrazów. **Pochodzić**, dzę, *s. n. dok.* czas niejaki chodząc przepędzić. = zostawić ślad chodu. Wilk tu pochodził. = w czem, ponosić co na sobie. Nie pochodzisz długo w tych bótach, w tej sukni. = *s. n. nied.* początek swój z kąd brać, poczynać się zkąd. Ałem słyszał że chłopi pochodzą od Chama. Wiesz ty że wszelka władza od Boga pochodzi. = *teol.* Duch ś. pochodzi od Ojca i Syna. = *gram.* Wyraz ten pochodzi z arabskiego. = na co, przybliżać się podobieństwem do czego. Kamień ten pochodzi na zielony, jest zielonawy. **Pochodzisto**, *ps.* spadzisto, pochyło. **Pochodzistość**, ści, *ż.* spadzistość, pochyłość. **Pochodzisty**, a. e, *p.* spadzisty, pochyły.

**Pochop**, u, *m.* pęd, popęd. Pochop do dobrego, do złego. = ochota. Dobry sługa wszystko robi z pochopem. = powód, pobudka, okazya. Złe przykłady są dla innych silnym pochopem do występku. **Pochopnie**, *ps.* ochotnie, ochoczo. **Pochopność**, ści, *ż.* skłonność. = ochoczość. **Pochopny**, a, e, *p.* skłonny, *np.* do złego. = ochotny, ochoczy. Czeladź widząc że się nie lenisz, pochopniejszą do pracy będzie.

**Pochorować się**, *s. z. dok.* **Pochorzeć**, ję, *s. n. dok. zbior.* wpaść w chorobę jeden po drugim. Dzieci mi się pochorowały.

**Pochować**, am, *s. cz. dok.* schować jedno po drugiem. Nie znaleziono u niego papierów, bo je pochował. = pogrzebać. Ciało zabitego kazał pochować. = się, *s. z.* pokryć się. Wszyscy się pochowali. **Pochowanie**, a, *n.* schowanie. = pogrzebanie.

**Pochrapać**, pię, *s. n. dok.* chrapać przez czas jakiś. Chciałby jeszcze troszkę pochrapać.

**Pochramować**, uję, *s. n. nied.* nieco chromać, napadać na nogę. **Pochromić**, mię, *s. cz. dok.* wielu chromoty nabawić. **Pochromieć**, ieję, *s. n. dok. zbior.* chromymi pozostawać.

**Pochrypnąć**, niemy, *s. n. dok. zbior.* podostawać chrypki. Wołaliśmy i pochrypliśmy wzywając imienia twego.

**Pochrzcić**, czę, *s. cz. dok.* jednego po drugim ochrzcić.

**Pochudnąć**, **Pochudnieć**, niemy, *s. n. dok. zbior.* schudnąć. Pochudli, bo nie mieli co jeść.

**Pochutnywać**, am, *s. n nied.* radośnie wykrzykiwać. **Pochutnywanie**, a, *n.* radośne wykrzykiwanie.

**Pochwa**, y, *ż.* pokrowiec, futerał, mianowicie na miecz. Dobyć pałasza z pochwy. Schować pałasz do pochwy. ⊃ *anat.* Pochwa maciczna, kanał prowadzący do macicy. Pochwa muszkularna, błoną muszkuły odziewająca. = *bot.* obwijka kwiatu niektórych roślin przed rozkwitnieniem.

**Pochwała**, y, *ż.* to co się mówi lub pisze dla pochwalenia. **Pochwalać**, am, *s. cz. nied.* **Pochwalić**, lę, *dok.* uznać, osądzić, ogłosić godnym pochwały. Wszyscy go za to pochwalili. = wielbić, czcić. Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus. = chwaląc potwierdzać. Papież ustawy soboru pochwalił. = **Pochwalić się**, *s. z.* odezwać się o sobie z pochwałą. **Pochwalanie**, **Pochwalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Pochwalacz** a, **Pochwalca**, y, *m.* ten co pochwala. **Pochwalnie**, *ps* z pochwałą. **Pochwalny**, a, e, *p.* zawierający pochwałę, *np.* mowa, pieśń, list.

**Pochwist**, a, *m.* słowiański bożek wiatru. **Pochwist**, u, **Pochwiściel**, a, *m.* wiatr świszczący.

**Pochwowy**, a, e, *p.* od pochwy. Błona pochwowa, *anat.* język okrywająca.

**Pochwycenie**, a, *n.* uchwycenie. **Pochwycić**, cę, *s. cz. dok.* uchwycić, porwać. Konfederaci z pośrodka Warszawy króla pochwycili. = się, *s. z.* porwać się, *np.* ze snu, albo na kogo. **Pochwyt**, u, *m.* po-

chwycenie. Pochwytać, am, *s. cz. dok.* wielu jednego po drugim pochwycić. Pochwytano wielu niewinnych obywateli.

**Pochyba, y,** *ź.* chybienie. Bez pochyby, niepochybnie. **Pochybnie, Pochybność, Pochybny,** używane z przeczeniem, *ob.* **Niepochybnie,** i t. d.

**Pochylać, am,** *s. cz. med.* **Pochylić, lę,** *dok.* nachylać, nachylić. Starość go już pochyliła. = **się,** *s. z.* nachylać się **Pochylanie, Pochylenie, a,** *n.* nachylanie, nachylenie. **Pochylisty, a, e,** *p.* dający się pochylić. **Pochyło,** *ps.* w pochylym kierunku. **Pochyłość, ści,** *ź.* pochyły kierunek, nachylenie się. Pochyłość góry, gruntu. = **Kąt pochyłości,** *mat.* wyraża położenie dwóch płaszczyzn nachylonych do siebie i nawzajem się przecinających. Pochyłość ekliptyki do równika, *ast.* kąt pod którym ekliptyka przecina równik. **Pochyły, a, e,** *p.* pochylony.

**Pochynąć się,** *s. z. dok.* potknąwszy się lub pochyliwszy się upaść. Gdy się pochyniesz, nikt cię nie podniesie.

**Pociąć, tnę,** *s. cz. dok.* na kawałki porozcinać.

**Pociąg, u,** *m.* ciągnienie. Koń dobry do pociągu. Za jednym pociągiem, za jednym razem. = Pociąg pióra, pęzla, pociągnienie piórem, pęzlem. = *fig.* skłonność do kogo, do czego. = wozy z amunicyą lub żywnością za wojskiem ciągnące. = machina parowa z wozami przez nią ciągnionemi. **Pociągać, am,** *s. cz. med.* **Pociągnąć, nę,** *dok.* ciągnąć kogo, co za sobą. Pociągnąć kogo za rękaw, za połę. = kogo do sądu, do prawa, do odpowiedzialności, zapozywać. = *fig.* przyciągać, wabić. Jakaś moc, jakaś siła pociąga mnie ku niej. = *fig.* za sobą, sprowadzać co jako skutek, jako następstwo. Wojną pociąga za sobą liczne klęski. = co czem, powlekać, pokrywać, *np.* krzesła, kanapy adamaszkiem. = Pociągnąć kogo czem, *fig.* skropić, zderzyć. Pociągnął go biczem po plecach. = wecować, *np.* brzytwę na pasku. = *s. n.* udać się dokąd, mianowicie z wojskiem. Król pociągnął do Smoleńska. = potrwać, pożyć czas jakiś. Sprawa ta długo jeszcze pociągnie. Nie długo pociągnie, nie długo pożyje. = pić, łykać. Lubi pociągnąć. = **się,** *s. z.* potrwać. To się pociągnie rok cały. = przeciągać się. Wstaje i pociąga się. **Pociąganie, Pociągnienie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Pociągłość, ści,** *ź.* podługowatość, podłużność. **Pociągły, a, e,** *p.* podługowaty, podłużny, *np* twarz, nos. **Pociągowy, a, e,** *p.* od pociągu, *np.* konie.

**Pocić się,** *s. z. med.* potnieć. = Pocić się nad czem, *fig.* mozolić się. = Okna się pocą, wilgotnieją.

**Pocichnąć, niemy,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim ucichnąć. **Pocichu** *ps.* cicho.

**Pociec, cze,** *s. n. dok. nieos.* popłynąć. Zimny pot pociekł po twarzy.

**Pociecha, y,** *ź.* pocieszenie w smutku, w strapieniu. To mi wielką przyniosło pociechę. = ucieczka, radość, ukontentowanie. Pociecha matce jedyna, widzieć takiego syna. = Pociechy, dziatki, konsolacya.

**Pociągiel, gla,** *m.* pasek rzemienny zszyty końcami, służący szewcom do przytrzymywania roboty na kolanie, przez założenie go na nią i pod stopę nogi.

**Pociemku,** *ps.* w ciemności. **Pociemnić, nię,** *s. cz. dok.* zrobić ciemnym, nadać ciemniejszy kolor. **Pociemnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się ciemniejszym. Włosy mu pociemniały.

**Pocierać, am,** *s. cz. med.* **Potrzeć, trę,** *dok.* trzeć tu i owdzie po czem. = Pocierać kim, *fig.* pomiatać, poniewierać. Pociera mną kąty, używa mnie za pomiotło. **Pocieranie a,** *n.* tarcie po czem. = *fig.* pomiatanie, poniewieranie.

**Pocierpieć, pię,** *s. cz. dok.* przez niejaki czas ucierpieć. = komu, cierpliwie poczekać. Panie, pocierp mi trochę, a wszystkoć oddam.

**Pociesać, Pociosać, szę,** *s. cz. dok.* Po-

ciesywać, Pociosywać, *częst.* po pierwszem ciosaniu drugi raz ociosać. = *fig.* gładzić, poprawiać. Ktoby chciał po mądrym cieśli pociosywać? = wszystko ociosać. Pociosać kołki.

Pocieszać, am, *s. cz. nied.* Pocieszyć, szę, *dok.* cieszyć, przynosić pociechę w smutku, w utrapieniu. Kogo Bóg zasmuci, tego i pocieszy. = się, *s. z.* doznawać pociechy. Pocieszalny, a, e, *p.* do pocieszenia służący, *np.* list. Pocieszanie, Pocieszenie, a, *n.* cieszenie w smutku. Pocieszaie, *ps.* ucieszne, zabawnie. Pocieszny, a, e, *p.* ucieszny, zabawny. Co to za pocieszna figura. = pociechę przynoszący, pocieszający. Pocieszne nowiny. Pocieszyciel, a, *m.* Pocieszycielka, i, *ż.* ten, ta co pociesza. Duch pocieszyciel. Pocieszycielka utrapionych (N. Panna).

Pocięty, a, e, *im.* słowa Pociąć, porozcinany.

Pocisk, u, *m.* rzut. Jednym pociskiem dwa wróble zabić. = to czem ciskamy: strzała, bomba, kula. Miotać pociski. = *fig.* Pociski złośliwe, potwarcze. Odpierać pociski losu. Pociskać, am, *s. cz. dok.* wszystko wyciskać jedno po drugiem, *np.* talerze na ziemię. Pociskowy, a, e, *p.* od pocisku. Pociskowy żołnierz, który miota pociski. Pociskowa rana, pociskiem zadana.

Pocisnąć, nę, *s. cz. dok.* trochę przycisnąć, *np.* sprężynę.

Pocukrować, uję, Pocukrzyć, krzę, *s. cz. dok.* cukrem posypać.

Poćwiertować, uję, *s. cz. dok.* pociąć, pokrajać, porąbać na ćwierci.

Począć, nę, *s. cz. dok.* Poczynać, am, *nied.* zacząć, rozpocząć. Od Boga poczynajmy. = napocząć, *np.* bochenek chleba, beczkę wina, piwa. = *s. n.* radzić sobie w czem. Nie wiem jak sobie w tem począć. = Poczynać sobie dobrze, źle, postępować, sprawować się, stawić się. Mężnie sobie w bitwie poczynał. = zajść w ciążę, zostać brzemienną. Poczęła Anna i porodziła syna.

Początek, tku, *m.* poczęcie, zaczęcie, rozpoczęcie. Dobry początek połowa roboty. Początek w każdej rzeczy ciężki. Z (od, na) początku. = zaczęcie się, wszczątek. Początek świata, roku, wiosny, lata. Wszystko ma swój początek i koniec. = źródło, pierwsza przyczyna Bóg jest początkiem wszystkiego, sam początku nie ma. = ród, pochodzenie. Żydzi od Abrahama mają początek. = powód, przyczyna. Tyś jest początkiem wszystkiego złego. = sprawca. Szymon Magus, ojciec i początek heretyków. = Początki, *chem.* ciała proste w skład innych wchodzące. = pierwsze zasady jakiej nauki. Ma dobre początki łaciny, arytmetyki. Początkodawca, y, *m.* ten co daje czemu początek. Początkować, uję, *s. cz. nied.* dawać czemu początek. Początkowanie, a, *n.* dawanie czemu początku. Początkowie, Początkowo, *ps.* z początku. Początkowość, ści *ż.* własność tego co jest początkowem. Początkowy, a, e, *p.* będący na początku, *np.* litera. = pierwiastkowy, pierwotny, *np.* wyraz. = zaczynający się, *np.* wzrost państwa. = zawierający początki jakiej nauki, elementarny. Geometrya początkowa. Szkoła początkowa. = poczynający, początkujący. Uczniowie początkowi. Początkujący, a, e, *im.* dający czemu początek. = poczynający uczyć się czego. Ta książka jest dla początkujących.

Poczciwie, *ps.* uczciwie. Poczciwiec, wca, *m.* człowiek uczciwy. Poczciwość, ści, *ż.* uczciwość. Poczciwy, a, e, *p.* uczciwy.

Poczęcie, a, *n.* zaczęcie. = zajście w ciążę, zastąpienie brzemieniem.

Poczekać, am, *s. n. dok.* na kogo, na co, czekać niedługo. = komu, czekać na zapłatę. Poczekaj mi jeszcze z tydzień. = (grożąc). Poczekajno, dam ja tobie. Poczekanie, a, *n.* krótkie czekanie. = czekanie na zapłatę. Część gotowizną, reszta na poczekanie. Przedać na poczekanie.

**Poczerniać**, am, *s. cz. nied.* **Pocsernić**, nię, *dok.* czarno pomalować. **Poczernieć**, ję, *s n dok.* stać się czarnym.

**Poczerpnąć**, nę, *s. cz. dok.* zaczerpnąć, *np.* wody ze strumienia, *fig.* wiadomości.

**Poczerwienić**, nię, *s cz dok.* czerwono pomalować **Poczerwieniec**, ję, *s.n. dok.* stac się czerwonym, *fig.* zarumienić się.

**Poczesać**, szę, *s. cz. dok* wyczesać jedno po drugiem. = czesac czas jakiś i przestać.

**Poczesne**, go, *n.* pieniądz dany na wódkę, na piwo. **Poczesny**, częściej z przeczeniem, *ob.* **Niepoczesny.**

**Poczęstować**, uję, *s. cz. dok* potraktować, *np.* piwem, winem, wódką, tabaką. = kijem, pięścią, *fig.* uderzyć. **Poczęstowanie**, a, *n.* potraktowanie.

**Poczet**, cztu, *m* liczba. Policzyc kogo w poczet świętych, męczenników, przyjaciół. Poczet rzymski, indykoya. = świta, orszak. Przyjechał z wielkim pocztem.

**Poczęty**, a, e, *im.* słowa **Począć**, zaczęty

**Poczta**, y, *ż.* ustanowienie po drogach koni dla prędszego posyłania listów lub przejazdu podróżnych. = dom pocztowy. Zanieść list na pocztę. = wóz pocztowy. Jechac pocztą. = stacya gdzie konie pocztowe przeprzęgają. = żołnierze pocztowi, posterunek. **Pocztami**, u, *m.* dyrekcya poczty i dom gdzie się mieści. **Pocztarski** a, ie, *p.* od pocztarza, *np.* konie dzwonek, trąbka. **Pocztarz**, a, *m* pocztylion. = dozorca na stacyi pocztowej. **Pocztmajster**, tra, **Pocztmistrz**, a, *m.* urzędnik zawiadujący pocztą listową **Pocztowy**, a, e, *p* od poczty, *np.* trakt, droga, wóz, konie = ego, *m.* żołnierz szeregowy. sługa towarzysza. **Pocztylion**, a. *m.* woźnica pocztowy. = roznoszący listy z poczty

**Poczubić**, bię, *s cz. dok.* wyczubić jednego po drugim. = się, *s. z.* pójść w czubki.

**Poczuć**, ję, *s. cz. dok* **Poczuwać**, am, *nied* czuciem zmysłu wewnętrznego lub zewnętrznego co uczuć, *np.* ból, świerzb, ciepło, zimno, smród, zapach. = uczuciem wewnętrznem doznać, *np.* radość, smutek. = się, *s. z.* czuć siebie samego. Poczuła się matką, uczuła że zaszła w ciążę. Poczuwa się na siłach, czuje że jest silny. = Poczuwac się do powinności, do winy, do grzechu, mieć uczucie swej powinności, i t. d. **Poczucie, Poczuwanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Poczwara**, y, *ż.* potwór. **Poczwarka**, i, *ż zool.* gąsienica zaskiepiona, mająca się przeobrazić w motyla.

**Poczwarte**, *ps.* wyliczając szczegóły, co następuje po potrzecie. **Poczwórnie, Poczwórno**, *ps.* cztery razy więcej. = czterma końmi, *np.* jeździć. **Poczworny**, a, e, *p.* z czterech złożony, *np.* przymierze. = na cztery osoby, *np.* karota

**Poczynać**, *ob.* **Począć.**

**Poczyścić**, szczę, *s. cz. dok.* jedno po drugim oczyścić.

**Poczytać**, am, *s. cz dok.* czytać przez czas jakiś Poczytał i przestał

**Poczytać**, am, *s. cz. dok* **Poczytywać**, uję, *nied.* policzyc w poczet. Grzegorz papież między święte poczytany. = kogo, co za co, sądzić, uważać, mieć za co. Poczytują go za uczciwego, za uczonego, za waryata Poczytywać co za zaszczyt, za grzech, za hańbę = przypisać. Błogosławiony, któremu Pan grzechu nie poczytał. = się, *s. z* mieć się za co. Poczytuje się za pięknego, za mądrego. **Poczytanie, Poczytywanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Pod**, *pmk.* rządzi przyp. 4 ze słowem ,uch wyrażającem. Pójdźmy pod te lipy. Nieprzyjaciel zbliżył się pod okopy. Wziąłem klatkę pod pachę, a suczkę na nogi. = dla oznaczenia na jaki cel jest co pod czem. Koń pod siodło, pod juki. Wóz pod rannych, pod chorych. = zamiast ku. Pod noc. Pod wieczór. Pod koniec zeszłego wieku = Rządzi przyp 6 ze słowem znaczącem spoczynek. Pies

leży pod stołem. Spocznę pod cieniem tego drzewa. Zostawać pod czyją władzą, pod czyjem panowaniem. Służyć, walczyć pod czyjemi chorągwiami. Wojował przeciw Turkom pod królem Janem. = tudzież w wyrażeniach. Pod gardłem, pod karą śmierci. Pod warunkiem. Pod pozorem, pod pokrywką cnoty, religii. Pod zmyślonem nazwiskiem.

Łącząc się ze słowami, przyimek Pod znaczy 1. że czynność słowa odbywa się u spodu przedmiotu: ciąć, podciąć; lać, podlać; pisać, podpisać; 2. że się odbywa z dołu do góry. lecieć, podlecieć; nieść, podnieść; 3. że stopień czynności jest słaby: pić, podpić sobie; 4. że się odbywa w skrytości: słuchać, podsłuchiwać.

**Podać, am,** *s. cz. dok.* Podawać, ję, *nied.* dać do wzięcia. wręczyć. Podać komu krzesło, szklankę wody, rękę. Podać komu rękę, *fig.* dać pomoc, przyjść w pomoc. = dać do przyjęcia. Podać prozbę. Podać warunki pokoju. Podać sposób, środek, myśl, projekt. = przedstawić, zalecić. Podać kogo na urząd. = wystawić, narazić. Podać w niebezpieczeństwo. Podać na pośmiewisko. Podać w wątpliwość, w podejrzenie. = przekazać. Podać pamięci, potomności. Aristidesa ubóstwo wieki wiekom podawać będą. = Podać tył, obrócić się tyłem żeby uciec. Wyście tył podali, i pierwsi z bitwy pouciekali. = Podawać na licytacyi, postępować cenę. Kto więcej poda, ten otrzyma. = się, *s. z.* przedstawiać siebie. Podaje się do urzędu, do dymissyi. = narażać się Podaje się w niebezpieczeństwo, na pośmiewisko.

**Podagra, y,** *ż.* (z grec. łac.), *med.* choroba objawiająca się łamaniem w nogach. **Podagrycznik, a,** *m. bot.* (Aegopodium), roślina z familii baldaszkowatych, śnitka, kozia stopa. **Podagryczny, a, e,** *p* od podagry. cierpiący podagrę. **Podagryk, a,** *m.* człowiek chory na podagrę.

**Podanie, a,** *n.* czynność słowa Podać. = przedstawienie na pismie do władzy. = tradycya, wiadomość z ust do ust podawana. = *geom.* zadanie do dowiedzenia.

**Podarcie, a,** *n.* czynność słowa Podrzeć.

**Podarek, rku, Podarunek, nku,** *m.* **Podaruneczek, czka,** *m. zdrob.* dar. prezent. **Podarkowy, a, e,** *p.* od podarku. **Podarować, uję,** *s. cz. dok.* dać darem. = winę, odpuścić, przebaczyć.

**Podarty, a, e,** *im.* słowa Podrzeć.

**Podatek, tku,** *m.* co się daje rządowi z posiadanego gruntu, domu, od głowy, i t. d. **Podatkować, uję,** *s. n. niet.* płacić podatek **Podatkowanie, a,** *n.* płacenie podatku. = rozkład podatków. **Podatkowy, a, e,** *p.* od podatków.

**Podawać,** *ob.* Podać. **Podawca, y,** *m.* ten co podaje, *np.* prozbę, projekt. = ten co podaje na wakujące beneficyum, kollator. **Podawczy, a, e,** *p* służący do podawania kogo na co. List podawczy, przez który się podaje królewszczyzna temu co ją otrzymał.

**Podawić,** *ob.* Podławić.

**Podbarcze, a,** *n.* kość u koni między barkiem a przedniem kolanem.

**Podbechtać, am,** *s. cz. dok.* **Podbechtywać, uję,** *nied.* poduszczyć. **Podbechtanie, Podbechtywanie, a,** *n.* podduszczenie, poduszczanie.

**Podbiał, u,** *m bot.* (Tussilago), roślina z działu wrotyczowatych, której gatunek, podbiał łopianowaty, zowie się także łepiężnik.

**Podbić, ję,** *s. cz. dok.* **Podbijać, am,** *nied.* bijąc pod spód podrzucić w górę. Podbić piłkę. = Podbić komu oczy, ponabijać since pod oczyma. = bóty, trzewiki, nabijając ich spód czyli podeszwę ćwiekami. = co czem, podszywać, *np.* futrem Czamara podbita lysami. = pod swą moc, władzę, pod swe panowanie, opanować, zawojować. Cezar podbił Galią, Agrykola Brytanią. = Podbić się, *s. z.* pokaleczyć

sobie nogi zbytecznem chodzeniem lub bieganiem. Koń mi się podbił na grudzie. **Podbicie, Podbijanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. = Podbicie u nogi, wierzch stopy.

**Podbiegać**, am, *s. n. nied.* **Podbiedz**, gę, **Podbiegnąć**, ę, *dok.* zbliżac się biegąc.

**Podbierać**, am, *s. cz. nied.* **Podebrac**, biorę, *dok.* brać od spodu. *np.* grunt łemieszem. = miód, pszczoły, ule, podrzynać spodnie plastry miodu. = Woda podbiera, podmywa, podrywa. **Podbieranie, Podebranie**, a, *n.* czynnosc słów powyższych.

**Podbijać**, *ob.* **Podbić**. **Podbity**, a, e, *im.* słowa **Podbić**. **Podbój**, oju, *m.* podbicie, zdobycie miast, krajów. **Podbójca**, y, *m.* ten co podbija kraje, państwa, narody. **Podbójczy**, a, e, *p.* podbijający, zdobywczy.

**Podbródek**, dka, *m.* dolna część twarzy pod wargą niższą, u mężczyzn dorosłych włosami porosła = podgardle. = u munsztuka, łańcuszek który do górnego końca jednej czanki stale przytwierdzony, w temże miejscu drugiej czanki zakłada się na haczyk.

**Podbrzusze**, a, *n.* dolna część brzucha. **Podbrzuszny, Podbrzuchowy**, a, e, *p.* będący na podbrzuszu.

**Podbudować**, uję, *s. cz. dok.* oprzeć na podbudowaniu.

**Podbudzać, Podbudzić**, *ob.* **Pobudzać**.

**Podburzać, Podburzyć**, *ob.* **Poburzac**.

**Podchmielać**, am, *s. cz. nied.* **Podchmielić**, lę, *dok.* chmielem zaprawiać. = Pochmielić sobie, podpić sobie, podweselić sobie. Pili sobie, tańczyli, trochę sobie podchmielili.

**Podchodzenie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Podchodzić**, dzę, *s. n. nied.* **Podejść**, dę, *dok.* zbliżać się chodem pod co. Na tych którzy pod mur podchodzą, leją wodę wrzącą. = *s. cz.* kogo, starać się oszukać podstępnie. Wet za wet oddajem, gdy franta sztucznie podchodzimy wzajem.

**Podchorąży**, ego, *m.* namiestnik chorążego, podoficer.

**Podchować**, am, *s cz. dok.* odchować cokolwiek. Podchowawszy prosiaka, zaraz go przedała.

**Podchwycenie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Podchwycić**, cę, *s. cz. dok.* **Podchwytywać**, uję, *nied.* chwycić, chwytać znienacka. Rzutkie ryby włosianą wędką podchwytujem. = uchwycic przed kim, porwać komu co. Jakub podchwycił błogosławieństwo moje. = ułowić podchwytliwemi pytaniami. Podchwytuje słowa, chwyta za słowa. Potrzeba było Faryzeuszom podchwycić w czem Chrystusa. **Podchwytka**, i, *i.* słowa pytania służące do podchwycenia, ułowienia kogo. **Podchwytliwie**, *ps.* sposobem podchwytliwym **Podchwytliwość**, ści, *i.* chytrość podchwytująca. **Podchwytliwy**, a, e, *p.* chytrze godzący na to aby podchwycił. **Podchwytywacz**, a, *m.* człowiek podchwytujący nieostrożnie wymówione słowa. **Podchwytywanie**, a, *n.* czynność słowa **Podchwytywać**..

**Podciąć**, podetnę, *s. cz. dok.* **Podcinac**, am, *nied.* od spodu uciąć. Kosarze i fijołki i trawę podcięli. Goni śmierć i uciekającego i podcina golenie.

**Podciąg**, u, *m.* belka wielka, drugie mniejsze poprzeczne utrzymująca. **Podciągać**, am, *s. cz. nied.* **Podciągnąć**, ę, *dok.* ciągnąć pod co. = *fig.* poddawać pod co. Krzyżacy jak świeckie rzeczy, tak i duchowne podciągali pod swoję władzę. = pociągnąć w górę, *np.* spodnie. **Podciąganie, Podciągnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Podciążka**, i, *i.* szelka do spodni.

**Podciekać**, ka, *s. n. nied. nieos.* **Podciec**, cze, **Podciekąć**, knie, *dok.* ciekąc podpływać.

**Podcięcie**, a, *n.* ucięcie od spodu.

**Podcięgacz**, a, *m.* popręg, pas którym konia ściągają.

**Podcienie**, a, *n.* miejsce cieniem okryte.

**Podcierać**, am, *s. cz. nied.* **Podetrzeć**, trę, *dok* od spodu obcierać, *np.* zadek dziecku.

**Podcięty**, a, e, *im.* słowa **Podciąć**, od spodu ucięty. On, jak podcięta

sosna od topora, legł. = *fig.* podchmielony. **Podcinać**, *ob.* **Podciąć**. **Podcinanie**, a, *n.* czynność słowa **Podcinać**.

**Podcycowy**, a, e, *p.* pod cycami się znajdujący.

**Podczas**, *ps.* czasem. = *pmk.* rządzący przyp. 2, w czasie, w ciągu. Podczas wojny. Podczas zimy.

**Podczasiwo**, a, *n.* urząd podczaszego. = *zbior.* podczaszy z żoną. **Podczaszanka**, i, *ż.* córka podczaszego. **Podczaszy, ego**, *m.* urzędnik dworu królewskiego, mający w straży trunki do stołu monarchy. **Podczaszyc**, a, *m.* syn podczaszego. **Podczaszyna**, y, *ż.* żona podczaszego.

**Podczesać**, szę, *s. cz. dok.* czesząc od spodu podnieść do góry.

**Podczos**, u, *m.* najpierwszy gląb kapusty, młoda kapusta.

**Poddać**, am, *s. cz. dok.* **Poddawać**, ję, *nied.* pod moc czyję oddać. Poddać kraj, miasto, twierdzę. = się, *s. z* zdać się, oddać się. Poddała się twierdza. Poddać się pod czyj sąd. Poddać się smutkowi, rozpaczy. **Poddanie**, a, *n.* czynność słowa **Poddać**. = ego, *m.* człowiek zależący od woli monarchy lub pana. **Poddańska**, a, ie, *p.* należący do poddanych, *np.* grunta. **Poddaństwo**, a, *n.* poddanie się. = stan poddanego, podległość monarsze lub panu. = *zbior.* poddani. **Poddany**, a, e, *m.* słowa **Poddać**. = ego, *m.* człowiek zależący od woli monarchy lub pana.

**Poddasze**, a, *n.* **Poddaszek**, szka, *m.* miejsce pod dachem, strych. Mieszka na poddaszu **Poddaszny, Poddachowy**, a, *p.* znajdujący się pod dachem.

**Poddmuch**, u, *m.* podmiecenie, poduszczenie. **Poddmuchiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Poddmuchać**, am, **Poddmuchnąć**, nę, *dok.* dmuchać, dmuchnąć od spodu. = *fig.* podniecać, poduszczać, podżegać. **Poddymać** am, *s. cz. nied.* **Poddąć**, poddmę, *dok.* dąć od spodu ustami lub miechem. = *fig.* podniecać, podżegać. **Poddymka**, i, *ż.* skrzydło lub wachlarz do poddymania ognia w kuchni.

**Poddział**, u, *m* **Poddziałek**, łku, *m. zdrob.* część znowu podzielona. **Poddzielać**, am, *s. cz. nied.* **Poddzielić**, lę, *dok.* podzielone części na drobniejsze dzielić.

**Podebrać**, *ob.* **Podbierać**.

**Podejmować**, uję, *s. cz. nied.* **Podjąć**, podejmę, *dok.* podnosić, podnieść co leży lub co upadło. Podjąć kotwicę. Podjąłem chustkę z ziemi. = ponosić, znosić, cierpieć. Podjąć trud, pracę, karę, śmierć, męczeństwo. = Podejmować kogo, traktować, częstować u siebie. Przez trzy dni w Gnieźnie suto Ottona III podejmował Bolesław. = się, *s. z.* czego, brać co na siebie. Nie podejmuj się tego czemu nie podołasz. = podnosić suknią na sobie. Podjąwszy się przeszła przez błoto. **Podejmowanie**, a, *n.* czynność słowa **Podejmować**.

**Podejrzanie**, *ps.* sposobem wzbudzającym podejrzenie. **Podejrzany**, a, e, *p.* miany w podejrzeniu. **Podejrzeć**, rzę, *s. cz. dok.* **Podzierać**, am, *nied.* zajrzeć z pod spodu, podglądać. = Podejrzeć kogo, mieć kogo w podejrzeniu. **Podejrzenie**, a, *n.* podglądnienie. = posądzenie kogo o co. Wpaść w podejrzenie. Mieć kogo w podejrzeniu. Strzeż się, chronić się, unikać podejrzenia. **Podejrzliwie**, *ps.* sposobem podejrzliwym. **Podejrzliwość**, ści, *ż.* przymiot człowieka podejrzliwego. **Podejrzliwy**, a, e, *p.* skłonny do powzięcia podejrzenia.

**Podejrzon, Podejrzał, Podeźrzon**, u, *m. bot.* (Osmunda), roślina paprociowa, długosz.

**Podejść**, *ob* **Podchodzić**. **Podejście**, a, *n.* podstęp.

**Podemknąć**, nę, *s. cz. dok.* **Podmykać**, am, *nied.* pomknąć, posunąć naprzód. *np.* wojsko pod miasto. = się, *s. z.* pomknąć się, pomykać się. Sawa popisywać się zaczął i pod Warszawę podmykał.

**Podeprzeć**, prę, *s. cz. dok.* **Podpierać**, am, *nied.* dać podporę od spodu. Jeżeli drzewo nachylone, to je podeprzyj. Podeprzeć głowę łokciem, na łokciu. = *fig.* wspierać. Kar-

tago zaciągnemi swą wielkość podpierała. Noga nogę podpiera, *przysł.* wszystko nawzajem sobie dopomaga. = *s. z.* Podpierać się laską, kijem.

**Podeptać**, cę, csę, *s. cz. dok.* nogami co pognieść, potratować. = *fig.* za nic ważyć, pogwałcić, *np.* prawa. **Podeptanie**, a, *n.* czynność słowa Podeptać.

**Poderwać**, wę, *s. cz. dok.* Podrywać, am, *nied.* urwać, wyrwać, porwać od spodu. Rzeka brzegi poderwała, podmyła. Cicha woda brzegi podrywa, *przysł.* = Poderwać się, *s. z.* nadwerężyć zdrowie dźwigając ciężary. **Poderwanie**, a, *n.* urwanie, wyrwanie, porwenie od spodu. = się, nadwerężenie zdrowia przez dźwiganie ciężarów.

**Poderznąć**, nę, *s. cz. dok.* Podrzynać, am, *nied.* urznąć od spodu. Gardło sobie poderznął. Podrzynać miód, podbierać.

**Podeschnąć**, *ob.* Podsychać.

**Podesłać**, *ob.* Podsyłać. = *ob.* Podścielać. **Podesłanie**, a, *n.* tajemne posłanie. = nasłanie pod co słomy, siana. = to co podścielono, podścielka. **Podesłaniec**, ńca, *m.* tajemny posłaniec.

**Podeszłość**, ści, *ż.* wieku, podstarzałość. **Podeszły**, a, e, *p.* w lata, w latach, podstarzały, podżyły. Wiek podeszły, podeszłe lata, starość.

**Podeszwa**, y, *ż.* spód stopy. = skóra gruba u spodu obuwia. **Podeszwiany**, **Podeszwowy**, a, e, *p.* od podeszwy.

**Podetkać**, **Podetknąć**, *ob.* Podtykać.

**Podetrzeć**, *ob.* Podcierać.

**Podfarbować**, uję, *s. cz. dok.* nadać nieco inny kolor.

**Podfutrować**, uję, *s. cz. dok.* futrowaniem opatrzyć, *np.* piec, ścianę.

**Podgardle**, **Podgardle**, a, *n.* **Podgardlek**, lka, *m.* część przednia szyi pod gardłem. = skóra obwisła pod gardłem. = nabrzmiałość pod gardłem u ludzi w niektórych krajach górzystych, od wody podobno pochodząca. = Podgardle, rzemień podgardłowy, u munsztuka końskiego. **Podgardlany**, **Podgardlowy**, a, e, *p.* od podgardla. Kiszki podgardlane, nadziewane mięsem z podgardla wieprzowego.

**Podgarnąć**, nę, *s. cz. dok.* zgarnąć pod co, *np.* żar, włosy. = *fig.* zagarnąć pod siebie, opanować, przywłaszczyć. Jezuici podgarnęli pod siebie wszystkie niemal szkoły akademii krakowskiej.

**Podgięcie**, a, *n.* zagięcie od spodu. **Podginać**, am, *s. cz. nied.* Podgiąć, podegnę, *dok.* zagiąć, zgiąć od spodu. Podgiąć suknią, podkasać. **Podginanie**, a, *n.* zaginanie od spodu.

**Podglądać**, am, *s. cz. nied.* Podglądnąć, nę, *dok.* podzierać, podpatrywać. **Podglądacz**, a, *m.* ten co podgląda. **Podglądanie**, a, *n.* podzieranie, podpatrywanie.

**Podgłaskać**, *ob.* Pogłaskać.

**Podgolenie**, a, *n.* ogolenie w części od spodu.

**Podgoleniowy**, a, e, *p.* pod golenią będący, *np.* żyła.

**Podgolić**, lę, *s. cz. dok.* Podgalać, am, *nied.* od spodu nieco ogolić. = Podgolić kogo, *fig.* podskubać.

**Podgórny**, a, e, *p.* leżący, mieszkający pod górą.

**Podgorzałka**, i, *ż.* kaczka dzika, grążyca ogorzałka.

**Podgórzanin**, **Podgórczyk**, a, *m.* **Podgórzanka**, i, *ż.* ten, ta co mieszka na Podgórzu. **Podgórze**, a, *n* kraj pod górą leżący. = część województwa krakowskiego i ziemi przemyskiej pod górami karpackiemi. = miasto naprzeciw Krakowa z drugiej strony Wisły.

**Podgrodzenie**, a, *n.* od Podgrodzić, dzę, *s. cz. dok.* aż pod co zagrodzić. **Podgrodzie**, a, *n.* okolica pod grodem, pod miastem.

**Podgryzać**, am, *s. cz. nied.* **Podgryźć**, ę, *dok.* **Podgrzysywać**, uję, *częst.* gryźć, ugryzać od spodu. **Podgryzanie**, **Podgryzienie**, **Podgrzysywanie**, a, *n.* gryzienie od spodu.

**Podhalanin**, a, *m.* góral polski mieszkający pod wierzchołkami gołych gór na północno wschodniej pochyłości Tatrów. **Podhale**, a, *n.* okolica przez Podhalan zamieszkała.

**Podjąć**, *ob.* Podejmować.

**Podjadać**, am, *s.cz.nied.* podgryzać, oczyć od spodu. = *ob.* Podjeść. **Podjadanie**, a, *n.* podgryzanie. **Podjadek**, dka, *m. zool.* owad skrzydlaty, skaczący, korzenie zboża podjadający.

**Podjazd**, u, *m.* oddział żołnierzy pod nieprzyjaciela na zwiady podjeżdżających. **Podjazdowy**, a, e, *p.* od podjazdu. *np.* utarczka. = *fig.* dorywczy, pobieżny, *np.* praca. **Podjechać**, jadę, *s.n.dok.* **Podjeżdżać**, am, *nied.* przyjechać, zajechać pod co, *np.* pod ganek, pod miasto. **Podjechanie**, **Podjeżdżanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Podjęcie**, a, *n.* czynność słowa Podjąć.

**Podjeść**, jem, *s.n.dok.* prawie się najeść. Moja rada o tej dobie podjeść sobie.

**Podjęty**, a, e, *im.* słowa Podjąć.

**Podjezdek**, dka, *m.* chmyza, szkapa.

**Podjęzyczny**, **Podjęzykowy**, a, e, *p.* pod językiem będący, *np.* kość, gruczołki.

**Podkacie**, a, **Podkacik**, a, *m.* pomocnik kata.

**Podkadzać**, am, *s.cz.nied.* **Podkadzić**, dzę, *dok.* kadzić, pokadzić od spodu. = Podkadzić komu, *fig.* co pochlebnego powiedzieć. **Podkadzanie**, **Podkadzenie**, a, *n.* kadzenie od spodu.

**Podkanclerski**, a, ie, *p.* do podkanclerzego należący. **Podkanclerstwo**, a, *n.* urząd podkanclerzego, pieczęć mniejsza. = *zbior.* podkanclerz z żoną. **Podkanclerzanka**, i, *ż.* córka podkanclerzego. **Podkanclerzy**, ego, **Podkanclerz**, a, *m.* zastępca kanclerza wielkiego. **Podkanclerzyc**, a, *m.* syn podkanclerzego. **Podkanclerzyna**, y, *ż.* żona podkanclerzego.

**Podkarm**, u, *m.* podkarmienie. **Podkarmiać**, am, *s.cz.nied.* **Podkarmić**, mię, *dok.* karmiąc podchować wołu, konia, wieprza. **Podkarmianie**, **Podkarmienie**, a, *n.* podchowanie.

**Podkasać**, szę, *s.cz.dok.* **Podkasywać**, uję, *nied.* = się, *s.z.* podnosić, podejmować, podginać komu lub sobie suknią od dołu. Gdy wychyłę flaszę, to i ja, choć ksiądz, habit czasami podkaszę. Zabłociłeś suknią, czemuś się nie podkasał? **Podkasały**, a, e, *p.* mający wysokie a cienkie nogi, *np.* jeleń. = krótko podcięty, kusy, *np.* suknia. = Ptaki podkasałe, *zool.* na wysokich a cienkich nogach. **Podkasanie**, **Podkasywanie**, a, = się, *n.* podniesienie z dołu sukni komu lub sobie. **Podkasany**, a, e, *im.* mający podgiętą suknią. = podgięty, podniesiony. Suknienkę kształtnie podkasaną miała.

**Podkład**, u, *m.* **Podkładka**, i, *ż.* co się pod co podkłada. **Podkładka** pod siodło, wojłok. **Podkładki**, jaja podłożone pod kurę dla wysiedzenia kurcząt. = **Podkład**, *górn.* skała pod warstwą ciała kopalnego. **Podkładać**, am, *s.cz.nied.* **Podłożyć**, żę, *dok.* kłaść co pod co, *np.* jaja pod kurę, poduszkę pod głowę. = Podkładać, rolą, orać na zimę po zebraniu zboża **Podkładanie**, a, *n.* kładzenie czego pod co.

**Podklejać**, am, *s.cz.nied.* **Podkleić**, ję, *dok.* pod spodem czego co przykleić. Mapa płótnem podklejona. **Podklejanie**, **Podklejenie**, a, *n.* przyklejenie z pod spodu.

**Podkolanek**, nka, *m. anat.* część ciała pod kolanem. **Podkolankowy**, a, e, *p.* pod kolanem będący, *np.* żyła.

**Podkomendant**, a, *m.* zastępca komendanta. **Podkomendny**, a, e, *p.* będący pod czyją komendą.

**Podkomorski**, a, ie, *p.* do podkomorzego należący. **Podkomorstwo**, a, *n.* urząd podkomorzego. = *zbior.* podkomorzy z żoną. **Podkomorzanka**, i, *ż.* córka podkomorzego. **Podkomorzy**, ego, *m.* przełożony nad komorą królewską, szambelan. = sędzia graniczny. **Podkomorzyc**, a, *m.* syn podkomorzego. **Podkomorzyna**, y, *ż.* żona podkomorzego.

**Podkoniuszy**, ego, *m.* oficyalista niższy od koniuszego.

**Podkop**, u, *m. fort.* miejsce podkopane, mina przeciw fortecy. **Podkopać**, pię, *s.cz.dok.* **Podkopywać**, uję, *nied.* kopać pod czem żeby obalić. Podkopać mur, drzewo. =

*fig.* zachwiać, osłabić. Panowie podkopywali władzę tronu. = się, *s. z.* dostać się dokąd przez wykopany pod czem otwór Wilk podkopuje się do obór i owczarni. Złodzieje podkopali się do domu. **Podkopanie, Podkopywanie**, a, *n.* kopanie pod czem. **Podkopca, y Podkopnik, Podkopownik**, a. *m.* ten co się podkopuje, mianem **Podkopniczy**, a, e, *p.* podkopnikom służący, *np.* narzędzia. **Podkopowy**, a, e, *p.* od podkopów

**Podkorzenny**, a, e, *p.* pod korzeniem będący.

**Podkościelny**, a, e, *p.* pod kościołem siedzący, *np* dziad, baba.

**Podkosić**, szę, *s. cz. dok.* pokosić aż pod co

**Podkostny**, a, e, *p* pod kośćmi się znajdujący

**Podkowa, y**, *ż.* żelazo pod kopyto końskie przykute. **Podkować**, *ob.* **Podkuć. Podkówka, Podkoweczka**, *ż zdrob.* mała podkowa. = żelazne podkucie obcasów u bótów nakształt podkowy.

**Podkradać, am**, *s. cz. nied.* **Podkraść, dnę**, *dok.* nieznacznie okradać. = się, *s. z.* zbliżać się ukradkiem. W nocy podkradają się złodzieje. **Podkradanie**, a, *n.* nieznaczne kradzenie. = się, zbliżanie się ukradkiem.

**Podkrawać, Podkrajać, am**, *s. cz nied.* **Podkroić, ję**, *dok.* krajać, ukroić od spodu. **Podkrawanie, Podkrajanie**, a, *n.* krajanie od spodu.

**Podkreślać, am**, *s. cz. nied.* **Podkreślić, lę**, *dok.* pociągnąć pod czem kreskę. Podkreślić wyraz. **Podkreślanie, Podkreślenie**, a, *n.* pociągnienie pod czem kreski.

**Podkroić**, *ob.* **Podkrawać, Podkrojenie**, a, *n.* ukrojenie od spodu.

**Podkrzesać, szę**, *s. cz. dok.* **Podkrzesywać, uję**, *nied.* krzesać, obcinać od spodu, *np.* drzewa, gałęzie. **Podkrzesanie, Podkrzesywanie**, a, *n* krzesanie, obcinanie od spodu.

**Podkrzew**, u, *m.* **Podkrzewina, y**, *ż.* roślina środek trzymająca między krzewiną a zielem. **Podkrzewny, Podkrzewowy**, a, e, *p.* półkrzewny. Łodyga podkrzewna, u dołu trwała, u góry corok ginąca i odradzająca się.

**Podksiężycowy**, a, e, *p* pod księżycem będący.

**Podkuć, Podkować, uję**, *s. cz. dok.* przybić podkowy do kopyt konia lub podkówki do obcasów u bótów. **Podkucie, Podkowanie**, a, *n* przybicie podków lub podkówek.

**Podkucharz**, a, *m.* pomocnik kucharza.

**Podkup**, u, *m.* postąpienie wyższej ceny w celu kupienia przed innymi. = tajemne przekupienie **Podkupić, plę**, *s. cz. dok* **Podkupować, uję**, *nied* kogo = się, *s. z* pod kogo postępować więcej w targu żeby kupić przed innymi. **Podkupienie, Podkupowanie**, a, *n* czynność słów powyższych. **Podkupek**, a, *m* ten co się pod drugiego podkupuje = ten co kogo przekupuje **Podkupny**, a. e. *p.* od podkupu

**Podkurek, rka**, *m.* czas około którego kury w nocy pieją. = śniadanie przedednem po nocnej uczcie dane, mianowicie maślane z wtorku zapustnego na środę wstępną.

**Podkurzać, am**, *s. cz. nied.* **Podkurzyć, rzę**, *dok.* kurzyć od spodu, *np.* pszczoły, chorego. **Podkurzanie, Podkurzenie**, a, *n.* kurzenie od spodu.

**Podkuty**, a, e, *im.* słowa **Podkuć.**

**Podkwas**, u, *m. chem.* kombinacya kwaśna zawierająca w sobie mniej kwasorodu od tej którą kwasem zowiemy

**Podlać**, *ob.* **Podlewać. Podlanie**, a, *n.* lanie od spodu.

**Podlamać, mię**, *s. cz. dok* **Podlamywać, uję**, *nied.* łamać, ułamać od spodu. **Podlamanie, Podlamywanie**, a, *n.* łamanie, ułamanie od spodu.

**Podlatać, am, Podlatywać, uję**, *s. n. nied.* **Podlecieć, cę**, *dok.* wznosić się lotem niezbyt wysoko. **Podlatanie, Podlatywanie**, a, *n.* wznoszenie się lotem niezbyt wysoko.

**Podlatać, am**, *s. cz. dok.* nieco połatać, łatając nieco naprawić.

**Podławić, wię**, *s. cz. dok.* podusić jednego po drugim.

**Podławie**, a, *n* miejsce pod ławą.

Podlazić, żę, *s. n. nied.* Podleźć, lazę, *dok.* włazić, wleźć pod co. Gdzie nie można przeskoczyć tam podleźć trzeba, *przysł.*

Podle, *pmk.* rządzący przyp. 2, obok, przy. = *ps.* blizko. Już też i to blada, kiedy tuż podle gore u sąsiada. = z podłością, nikczemnie. Podle sobie postąpił. Podleć, jęę, *s. n. nied.* stawać się podłym.

Podlegać, am, *s. n. nied.* Podledz, Podlegnąć, nę, *dok.* ulegać, uledz, być podległym. Koniecznie trzeba aby ktoś rozkazywał, a wszyscy podlegali. = podpadać. Podlegać winie, karze, śmierci, chorobie, wyrokowi. To nie podlega wątpliwości. Podleganie, a, *n.* uleganie, zostawanie w podległości. Podległość, ści, *ż.* uległość, zależność. Podległy, a, e, *p.* uległy, podlegający.

Podlekarz, a, *m.* pomocnik lekarza.

Podlepczyca, y, *ż. bot.* gatunek przytulii.

Podleplać, am, *s cz. nied.* Podlepić, plę, *dok.* lepić, przylepić co pod spodem. Podlepianie, Podlepienie, a, *n.* przylepianie, przylepienie pod spodem.

Podleśniczy, ego, *m.* pod leśniczym służbę w lesie pełniący. Podleśny, e, e, *p.* pod lasem będący.

Podlewa, y, *ż.* sos którym się potrawa podlewa. Podlewać, am, *s. cz. nied.* Podlać, leję, *dok.* lać pod co. Podlewać kwiaty, potrawę. = Podlać sobie, podpić sobie, podchmielić. Podlewacz, a, *m.* ten co podlewa. Podlewanie, a, *n* lanie pod co.

Podleźć, *ob.* Podlazić.

Podlić się, *s. z. nied.* stawać się podłym.

Podlizać, żę, *s. cz. dok.* Podlizywać, uję, *nied.* lizać od spodu. = *fig.* (o wodzie), podmywać, podpłokiwać brzegi. = się, *s. z.* komu, podle pochlebiać. Podlizanie, Podlizywanie, a, *n.* lizanie od spodu. = się, podle pochlebianie.

Podło, *ps.* podle.

Podlodowy, a, e, *p.* pod lodem będący.

Podłoga, i, *ż.* pomost z desek po którym się w izbie chodzi.

Podłomyślnie, *ps.* podle myśląc. Podłomyślność, ści, *ż.* podły sposób myślenia. Podłomyślny, a, e, *p.* podle myślący.

Podłopatkowy, a, e, *p.* pod łopatką ležący, *np.* muszkuł.

Podłość, ści, *ż.* zbytnia uniżoność, płaszczenie się, nikczemność. = podły postępek. Dopuścić się podłości.

Podlot, u, *m.* niezbyt wysoki lot. Drop ciężkim tylko podlotem z miejsca na miejsce przenosić się może. Podlotek, tka, *m.* młody ptak latać zaczynający. = podrastająca dziewczynka.

Podłożenie, a, *n.* położenie pod czem.

Podług, *pmk.* rządzący przyp. 2, według, wedle, stosownie do czego. Podług stanu grobla, *przysł.* każdy żyje podług swego stanu.

Podługowato, *ps.* w kształcie podługowatym Podługowatość, ści, *ż.* kształt podługowaty. Podługowaty, a, e, *p.* więcej długości niż szerokości mający. Podłużny, a, e, *p.* podługowaty.

Podły, a, e, *p.* ordynaryjny, *np.* sukno. = nizki, pospolity, *np.* stan, urodzenie. = podłomyślny, nikczemny, *np.* pochlebca.

Podmaczać, am, *s. cz. nied.* Podmoczyć, czę, *dok.* od spodu pomoczyć.

Podmajster, tra, *m.* pomocnik majstra.

Podmakać, am, *s. n. nied.* Podmoknąć, nę, *dok.* od spodu zamakać, zamoknąć Podmakanie, a, *n.* zamakanie od spodu.

Podmarzać, za, *s. n. nied. nicos.* Podmarznąć, nie, *dok.* nieco zamarzać, zamarznąć. Błoto podmarza. Drogi podmarzły.

Podmawiać, *ob.* Podmówić. Podmawiacz, a, *m.* ten co podmawia. Podmawianie, a, *n.* namawianie do złego.

Podmazać, żę, *s. cz. dok.* Podmazywać, uję, *nied.* od spodu pomazać. Podmazanie, Podmazywanie, a, *n.* pomazanie od spodu.

Podmiatać, am, *s. cz. nied.* Podmieść, miotę, *dok.* miotłą nieco śmiecie umiatać, umieść. = *fig.* podrzucać,

podsuwac. Fałsz miasto prawdy podmiatają.

**Podmieszać, am,** *s. cz. dok.* przymieszać. = przez niejaki czas pomieszać.

**Podmiot, u,** *m. gram.* przypadek pierwszy. = wyraz przeciwległy przedmiotowi, subjekt. **Podmiotowy, a, e,** *p.* subjektywny.

**Podmłoda, y,** *ż.* drożdże do młodego piwa dodane. będący.

**Podmorski, a, ie,** *p.* pod morzem

**Podmościć, szczę,** *s. cz. dok.* podesłać co pod czem.

**Podmoście, a,** *n.* miejsce pod mostem. **Podmostny, Podmostowy, a, e,** *p.* pod mostem będący.

**Podmowa, y,** *ż.* namowa do złego. **Podmowca, y,** *m.* ten co podmawia. **Podmówić, wię,** *s. cz. dok.* **Podmawiać, am,** *nied.* namówić, namawiać do złego. **Podmówienie, a,** *n.* namówienie do złego.

**Podmuch, u,** *m.* poddmuchnienie. = *fig. ob.* **Poddmuch.**

**Podmulać, am,** *s. cz. nied.* **Podmulić, lę,** *dok.* nanosić mułu od spodu, zamulać. Podmulone brzegi.

**Podmurny, Podmurowy, a, e,** *p.* pod murem leżący. **Podmurować, uję,** *s. cz. dok.* murować fundament pod drewnianym domem. **Podmurowanie, a,** *n.* murowanie fundamentu. = murowany fundament domu drewnianego. **Podmurze, a,** *n.* miejsce pod murem.

**Podmusk, u,** *m.* musnięcie ręką od spodu. **Podmuskać, am,** *s. cz. dok.* **Podmuskiwać, uję,** *nied.* **Podmusnąć, nę,** *jednot.* muskać, musnąć od spodu, *np.* brodę, czuprynę. **Podmuskanie, Podmuskiwanie, a,** *n.* muskanie od spodu.

**Podmycie, a,** *n.* obmycie od spodu. = poderwanie brzegów przez podmywającą rzekę.

**Podmykać,** *ob.* **Podemknąć.**

**Podmywać, am,** *s. cz. nied.* **Podmyć, ję,** *dok.* od spodu obmywać, obmyć. = (o rzece) podrywać, podbierać, podlizywać. Rzeka brzegi podmywa. **Podmywanie, a,** *n.* obmywanie od spodu. = podrywanie brzegów.

**Podniebie, a,** *n.* miejsce pod gołem niebem. **Podniebienie, a,** *n. anat.* mięsne sklepienie szczęki górnej. **Podniebieniowy, a, e,** *p.* od podniebienia, *np.* kość, nerw, gruczołki.

**Podniecać, am,** *s. cz. nied.* **Podniecić, cę,** *dok.* niecić, rozniecić ogień, poddymując, poddmuchując. = *fig.* podżegać. Podniecali popi bunt nieumitów Rusinów. **Podniecanie, Podniecenie, a,** *n.* niecenie, rozniecenie ognia. = *fig.* podżeganie.

**Podnieść, niosę,** *s. cz. dok.* **Podnosić, szę,** *nied.* podjąć co upadło na ziemię. = wznosić w górę. Podnieść kotwicę. Podnieść głowę, oczy, ramiona, głos, ręce. = *Fig.* Podnosić głowę, powstawać z upadku, otwarcie działać czując się na siłach. Pompejanie w Hiszpanii głowę podnosili. Herezya zaczęła głowę podnosić. Podnieść głos, zabrać głos w zgromadzeniu. Podnosić ramiona, okazywać zadziwienie. Podnieść oręż na kogo, porwać się do oręża. Podnieść wojnę, rozpocząć, wydać wojnę. = podwyższyć, *np.* cenę zboża, intratę. = wynieść na urząd, na dostojeństwo. Witolda na stolicę W. X. L. podniesiono. = Podnieść summę lub kapitał u kogo leżący, odebrać. = Podnieść kości świętego, uznać za świętego, podnosząc i ukazując ludowi jego kości jako relikwie. = się, *s. z.* wstać, powstać z miejsca, z krzesła. = iść w górę. Barometr się podnosi. = wznosić się, wywyższać się. Nad stan swój nigdy się nie podnoś. Podnosić się w dumę, w pychę. = Łodyga podnosząca się, *bot.* na ziemi leżąca, wierzchołkiem w górę obrócona. **Podniesienie, a,** *n.* wzniesienie. Modlitwa jest podniesieniem myśli i serca do Boga. Podniesienie hostyi, ukazanie jej ludowi po poświęceniu; część mszy w której kapłan hostyą podnosi. Przyszedłem do kościoła już po podniesieniu. = Podniesienie bieguna nad poziom, *ast.* jego odległość od poziomu.

**Podnieta, y,** *ż.* to czem się ogień podnieca. Ogień, gdy nie ma podniety, prędko gaśnie. = *fig.* pod-

łoga, bodziec, pobudka. On był główną podnietą tej wojny. Podniета cnoty, miłości, grzechu, rozpusty, zbytku, swawoli.

**Podniosłość, ści**, *ż.* wzniosłość ducha, umysłu. **Podniosły, a, e**, *p.* wzniosły, *np.* umysł.

**Podnosek, ska**, *m.* kawałek podeszwianej skóry przyszyty pod noskiem bóta na miejsce wydeptanej podeszwy.

**Podnosić**, *ob.* **Podnieść**. **Podnoszenie, a**, *n.* czynność słowa **Podnosić**. **Podnoszony, a, e**, *im.* słowa **Podnosić**. = Odzienie podnoszone, noszeniem nieco zużyte, wytarte.

**Podnóże, a**, *n.* **Podnóżek, żka**, *m.* stoleczek pod nogi. = miejsce pod nogami. Podnoże tronu. = *fig.* co pod nogami leży. Położę nieprzyjacioły twoje podnożkiem nóg twoich. Najniższy sługa i podnóżek. = góry, najniższa część góry przy samym poziomie.

**Podobać, am**, *s. cz. nied.* i *dok.* sobie kogo, upodobać, polubić, pokochać. Podobał ją sobie i ożenił się. = sobie w czem, mieć w czem upodobanie. Seneka bardzo sobie w swoim dowcipie podobał. Topola podoba sobie na mokryznach. = się, *s. z.* komu, przypadać do gustu, stać się miłym, lubym, przyjemnym. Każdemu swoje się podoba. Nie jedno się wszystkim podoba. Henrykowi nie bardzo się w Polsce podobało. Dla podobania się Bogu.

**Podobieństwo, a**, *n.* przymiot tego co jest do czego podobnem. Zachodzi między nimi wielkie podobieństwo. Bóg stworzył człowieka na obraz i podobieństwo swoje. = analogia. Wnosić przez podobieństwo. = porównanie, przypowieść, alegorya, parabola. Jezus mawiał do ludu przez podobieństwa, w podobieństwach. = Podobieństwo do prawdy, prawdopodobieństwo. Podobieństwo uczynienia, dostąpienia czego, możność uczynienia, i t. d. = (z przeczeniem). Niepodobieństwo, to niepodobna, to być niemoże. Cierpliwość nie do podobieństwa. **Podobnie**, *ps.* podobnym sposobem. **Podobniuchny, Podobniutki, Podobniusieńki, Podobniuteńki, a, e**, *p.* bardzo podobny, jak dwie krople wody. **Podobno**, *ps.* jak się zdaje, być może. **Podobny, a, e**, *p.* do kogo, do czego, komu, czemu, mający do kogo, do czego podobieństwo. Podobny podobnego szuka, *przysł.* = Podobny do prawdy, prawdopodobny. = Niepodobna (rzecz) do uwierzenia, czemu uwierzyć nie można. Niepodobna, to być nie może; w żaden sposób, nie sposób, nie można. = *geom.* Figury podobne są te, których kąty odpowiednie są równe i boki takież proporcyonalne.

**Podobojczykowy, a, e**, *p. anat.* pod obojczykiem leżący, *np* żyła.

**Podochocenie, a**, *n.* podpicie, podchmielenie. **Podochocić, cę**, *s. n. dok.* sobie, podpić, podchmielić sobie.

**Podochodzić, dzę**, *s. cz. dok.* jednego po drugiem dojść, odkryć, poodkrywać.

**Podoficer, a**, *m.* podchorąży.

**Podogonie, a**, *n.* rzemień pod ogon koński podchodzący. **Podogonowy, a, e**, *p.* pod ogonem będący.

**Podoić, ję**, *s. cz. dok.* wszystkie *np.* krowy jednę po drugiej wydoić. **Podojenie, a**, *n.* kolejne wszystkich wydojenie.

**Podołać, am**, *s. n. dok.* komu, czemu, zdołać, wydołać. Czemu nie podołam, tego się nie podejmuję. = *s. cz.* pokonać. Czegoż praca niezłomna z męztwem nie podoła? **Podołanie, a**, *n.* wydołanie. = pokonanie.

**Podolanin, a**, *m.* **Podolanka, i**, *ż.* rodem z Podola. **Podole, a**, *n.* część Rusi polskiej około Kamieńca.

**Podolek, lka**, *m.* część sukni kobiecej od pasa do dołu.

**Podolisty, a, e**, *p.* pełen dołów, padołów. **Podolski, a, ie**, *p.* od (z) Podola.

**Podorać, rzę**, *s. cz. dok.* **Podorywać, uję**, *ned.* niegłęboko orać, podcinać pługiem ścierule, chwasty. = orząn nakrywać. Podorać gnój. **Podoranie, Podorywanie, a**, *n.* **Podorka, i**, *ż.* niegłębokie oranie

**Podorędzie**, a, *n.* podręcze. Na podorędziu, pod ręką, na pogotowiu, w pogotowiu.

**Podorganista**, y, *m.* pomocnik organisty.

**Podosek**, ska, *m.* sztaba żelazna pod spodem osi przybita.

**Podostatkiem**, *ps.* dosyć, dostatecznie. Wina, piwa, pieniędzy podostatkiem.

**Podostrzyć**, trzę, *s. cz. dok.* nieco zaostrzyć.

**Podowiadywać się**, *s. z. dok.* o wielu rzeczach kolejno dowiedzieć się.

**Podówczas**, *ps.* naówczas, wtenczas, wtedy.

**Podozorze**, a, *n.* mięso gruczołowate z pod ozora.

**Podpadać**, am, *s. n. nied.* **Podpaść**, dnę, *dok.* czemu, podlegać. Podpadać wątpliwości, zaprzeczeniu, karze, naganie. Podpadać pod zmysły. = pod kogo, pod co, rzucić się nagle pod kogo, pod co. = *s. cz.* Podpaść kogo, uciec się pod czyję obronę, udać się o ratunek. **Podpadanie**, **Podpadnienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Podpał**, u, *m.* podnieta ognia. = pocisk palny u starożytnych do podpalania nieprzyjacielskich budynków, obozów. = podpalenie. Oblężone miasto ledwo od podpału odproszone. = *fig.* podnieta, podżoga. **Podpalać**, am, *s. cz. nied.* **Podpalić**, lę, *dok.* podkładać, rozniecać ogień w piecu, na kominie. = podkładać ogień pod budynek. Herostrat podpalił kościół Dyany. **Podpalacz**, a, **Podpalca**, y, *m.* ten co budynki podpala. = *fig.* podżegacz. **Podpalanie**, **Podpalenie**, a, *n.* podkładanie, podłożenie ognia w celu ogrzania lub spalenia czego. **Podpalek**, lka, *m.* placek z ciasta dziżnego wraz z chlebem upieczony. **Podpałka**, i, *ż.* podpał, żagiew.

**Podparafia**, ii, *ż.* parafia od głównej parafii zawisła. **Podparafialny**, a, e, *p.* od podparafii, *np.* kościół.

**Podparcie**, a, *n.* czynność słowa Podeprzeć. = co służy do podparcia, podpora. **Podparty**, a, e, *im.* słowa Podeprzeć.

**Podpas**, u, *m.* miejsce pod pasem. **Podpasać**, szę, *s. cz. dok.* **Podpasywać**, uję, *nied.* opasać, opasywać pasem, sznurkiem, taśmą, rzemieniem. = się, *s. z.* opasać się, opasywać się. **Podpasanie**, **Podpasywanie**, a, *n.* opasanie, opasywanie. = Podpasanie, to czem się kto podpasuje.

**Podpasać**, am, *s. cz. nied.* **Podpaść**, sę, *dok.* podkarmiać paszą.

**Podpaść**, *ob.* Podpadać.

**Podpasze**, a, *n.* dołek pod pachą. **Podpaszny**, **Podpachowy**, a, e, *p.* pod pachą będący. Arterya podpachowa, *anat.* odnoga wyższej aorty.

**Podpatrywać**, uję, *s. cz. nied.* **Podpatrzeć**, trzę, *dok.* podglądać, wypatrzeć skrycie mając oko na co. **Podpatrywanie**, **Podpatrzenie**, a, *n.* podglądanie, wypatrzenie.

**Podpełzać**, am, *s. n. nied.* **Podpełznąć**, nę, *dok.* pełzając podłazić, podlezć.

**Podpępcze**, a, *n.* część ciała pod pępkiem, podbrzusze. **Podpępny**, a, e, *p.* pod pępkiem będący.

**Podpiąć**, *ob.* Podpinać.

**Podpić**, *ob.* Podpijać. **Podpicie**, a, *n.* podochocenie, podchmielenie.

**Podpiecek**, cka, *m.* miejsce pod piecem. **Podpiekać**, am, *s. cz. nied.* **Podpiec**, kę, *dok.* przypiekać, przypiec od spodu. **Podpiekanie**, **Podpieczenie**, a, *n.* przypiekanie, przypieczenie od spodu.

**Podpierać**, *ob.* Podeprzeć. **Podpieranie**, a, *n.* wspieranie od spodu. = się, opieranie się na czem. Podpieranie się laską, łokciem.

**Podpiersień**, śnia, **Podpiersnik**, a, *m.* rzemień pod piersiami końskiemi. **Podpiersiowy**, a, e, *p.* pod piersiami będący. Błona podpiersiowa, *anat.* diafragma.

**Podpięcie**, a, *n.* spięcie od spodu. **Podpięty**, a, e, *im.* słowa Podpiąć.

**Podpijać**, am, *s. n. nied.* **Podpić**, ję, *dok.* sobie, podchmielić, podochocić. **Podpijanie**, a, *n.* częste podchmielanie.

**Podpilować**, uję, *s. cz. dok.* przypilować od spodu. **Podpilowanie**, a, *n.* przypilowanie od spodu.

**Podpiły**, a, e, *p.* podchmielony, podochocony, podcięty.

**Podpinać**, am, *s. cz. nied.* **Podpiąć**, podepnę, *dok.* spinać, spiąć od spodu, *np.* konia popręgą. **Podpinanie**, a, *n.* spinanie od spodu. **Podpinka**, i, *ż.* w uzdeczce lub munsztuku, pasek rzemienny idący przez kark za uszami konia pod szyję, gdzie się na sprzążkę zapina.

**Podpis**, u, *m.* imie, nazwisko pod pismem napisane. **Podpisać**, szę, *s. cz. dok.* **Podpisywać**, uję, *nied.* napisać swoje imie, nazwisko pod pismem. Podpisać list, kontrakt, pokój, przymierze. = się, *s. z.* położyć swój podpis. **Podpisanie**, **Podpisywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Podpiwek**, wka, *m.* słabe piwo. **Podpiwniczy**, ego, *m.* pomocnik piwniczego.

**Podpłókiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Podpłókać**, czę, *dok.* (o rzece), podmywać brzegi.

**Podplomyk**, a, *m.* **Podplomyczek**, czka, *m. zdrob.* placek na płomieniu pieczony.

**Podpływać**, am, *s. n. nied.* **Podpłynąć**, nę, *dok.* płynąc zbliżać się. Pod ląd podpłynęli łodzią.

**Podpoić**, ję, *s. cz. dok.* podweselić napojem. **Podpojenie**, a, *n.* podwesselenie napojem.

**Podpomagać**, am, *s. cz.* i *n. nied.* **Podpomódz**, mogę, *dok.* kogo, komu, wspomagać, wspomódz. **Podpomaganie**, **Podpomożenie**, a, *n.* wspomaganie, wspomożenie.

**Podpora**, y, *ż.* **Podpórka**, i, *ż. zdrob.* to co podpiera: kij, drąg, słup, filar. = *fig.* osoba będąca wsparciem. Podpora kraju, ojczyzny.

**Podporucznik**, a, *m.* oficer niższy od porucznika.

**Podprawiać**, am, *s. cz. nied.* **Podprawić**, wię, *dok.* wprawiać pod co, podkładać, podsadzać. Klejnot folgą podprawiony. **Podprawianie**, **Podprawienie**, a, *n.* wprawianie, wprawienie pod co.

**Podprefekt**, a, *m.* pomocnik prefekta.

**Podprefektura**, y, *ż.* administracya obwodu w Francyi. = urząd. mieszkanie podprefekta.

**Podproboszcz**, a, *m.* pomocnik proboszcza, wikaryusz.

**Podprowadzać**, am, *s. cz. nied.* **Podprowadzić**, dzę, *dok.* prowadzić kogo pod co, tajemnie przyprowadzić.

**Podproże**, a, *n.* miejsce pod progiem.

**Podprzęgać**, am, *s. cz. nied.* **Podprząc**, przęgę, *dok.* zaprzęgać pod co; więcej koni przyprzęgać.

**Podprzeor**, a, *m.* pomocnik przeora. **Podprzeorysza**, y, *ż.* pomocniczka przeoryszy.

**Podpułkownik**, a, *m.* namiestnik pułkownika.

**Podpuszczać**, am, *s. cz. nied.* **Podpuścić**, szczę, *dok.* aż pod co przypuszczać. = mleko, zsiadłem je czynić. Ziele przytulia mleko podpuszcza. **Podpuszczadło**, a, *n.* **Podpuszczka**, **Podpustka**, i, *ż.* to co się używa do podpuszczania czyli ukwaszenia mleka, jako to: ziele przytulia, żołądek cielęcy.

**Podpychać**, am, *s. cz. nied.* **Podepchnąć**, nę, *dok.* pchać, wpychać, wepchnąć pod co. = z tyłu popychać. Podpychać wózek na którym wożą kalekę.

**Podrąbać**, bię, *s. cz. dok.* **Podrąbywać**, **Podrębować**, uję, *nied.* rąbiąc od spodu podcinać, podciąć.

**Podrąbiać**, am, *s. cz. nied.* **Podrobić**, bię, *dok.* postępować daléj w robocie. Podrobić pończochę. = fałszować. Podrobić testament, dokument.

**Podrapać**, pię, *s. cz. dok.* poskrobać, *np.* głowę. = drapiąc poranić. Kot go podrapał. = się, *s. z.* poskrobać się, *np.* w głowę.

**Podrastać**, *ob.* **Podrosnąć**.

**Podrażnić**, nię, *s. cz. dok.* kogo, = się, *s. z.* z kim, drażniąc rozgniewać.

**Podręcze**, a, *n.* poręcz. **Podręczny**, a, e, *p.* pod ręką się znajdujący. na podorędziu będący. Dziełko podręczne. = wyręczający kogo.

**Podrobić**, bię, *s. cz. dok.* na drobne części pokruszyć, *np.* chleb. **Podroby**, ów, *l. m.* **Podróbki**, bek, *zdrob.* drobne wnętrza wyjęte z zabitych zwierząt, ptactwa, jako to: serce,

płuca, wątroba, śledzionka, skrzydełka, pępuszek.

**Podrosły**, a, e, *p.* który nieco podrósł. Dzieci podrosłe. **Podrosnąć**, nę, *s. n. dok.* **Podrastać**, am, *nied.* wzrastać, rosnąc podnosić się. Dzieci mu już podrastają. Zboże po deszczach znacznie podrosło. = *Fig.* Serce mi podrasta. Aż podrósł, gdym mu to powiedział. **Podrost**, u, *m.* podrosnienie. **Podrostek**, tka, *m.* podrosły młodzieniaszek, wyrostek.

**Podrównikowy**, a, e, *p* pod równikiem leżący, *np.* kraj.

**Podróż**, y, *ż.* dążenie drogą do jakiego dalekiego miejsca; chodzenie lub jeżdżenie po jakim kraju. Podróż do Włoch, do Francyi, po Włoszech, po Francyi. Jechać w podróż. Odbywać, odprawiać podróż. = opis odbytej podróży.

**Podrożeć**, ję, *s. n. dok.* stać się droższym. Wszystko teraz podrożało.

**Podróżna**, ej, *ż.* kobieta w podróży będąca. **Podróżne**, go, *n.* koszta podróży. **Podróżnik**, a, *m.* człowiek będący w podróży. = *bot.* (Dens leonis), brodawnik mleczowy, dmuchawiec. **Podróżny**, a, e, *p.* do podróży służący, *np.* odzienie. Po podróżnemu, jak w podróży, *np.* ubrany. = ego, *m.* człowiek odbywający podróż. **Podróżować**, uję, *s. n. nied.* odprawiać, odbywać podróż. **Podróżowanie**, a, *n.* odbywanie podróży.

**Podrożyć**, ję, *s. cz. dok.* droższym uczynić, cenę podnieść.

**Podrukować**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem wydrukować.

**Podruzgotać**, cę, czę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem zdruzgotać.

**Podrwić**, wię, *s. n. dok.* pobłądzić, poszkapić się. Nie godzi się dwa razy podrwić hetmanowi. Podrwić głową, głupstwo popełnić. Ostrożnie, żebyś nie podrwił głową. Podrwić sprawę, sprawą, przez głupstwo pogorszyć. Niech mi daruje, ale podrwił sprawę w tym razie.

**Podryć**, ję, *s. cz. dok.* ryjąc pod czem uszkodzić, jak kret, świnia. = (o wodzie), podmyć, poderwać.

**Podryg**, u, *m.* podrygnienie. Ostatnie podrygi, rzuty konwulsyjne zdychającego zwierzęcia. **Podrygiwać**, uję, *s. n. nied.* **Podrygać**, am, *dok.* **Podrygnąć**, nę, *jednot.* podskakiwać w chodzie, w tańcu. = ruszać nogami konwulsyjnie. Zdychający zając podryguje. **Podrygane**, **Podrygiwanie**, a, *n.* podskakiwanie w chodzie, w tańcu. = ruchy, rzuty konwulsyjne śmierć poprzedzające.

**Podrywać**, *ob.* Poderwać. **Podrywanie**, a, *n.* czynność słowa Podrywać. **Podrywka**, i, *ż.* siatka czworokątna, we środku nieco wklęsła, rozpięta na dwóch nakrzyż przymocowanych kabłąkach, z rękojeścią w miejscu ich przecięcia, za pomocą której zanurza się na dno i prędko podrywa. = *fig.* podchwytka.

**Podrządca**, y, *m.* pod rządcą czem zawiadujący.

**Podrzeć**, drę, *s. cz. dok.* na kawałki rozedrzeć, lub jedno po drugiem porozdzierać.

**Podrzędny**, a, e, *p.* drugiego rzędu. Planety podrzędne. Talent podrzędny.

**Podrzeźniać**, am, *s. cz. nied.* przedrzeźniać, małpować. Podrzeźniając Szekspira, możemy się zarazić jego błędami. **Podrzeźniacz**, a, *m.* ten co podrzeźnia. **Podrzeźnianie**, a, *n.* przedrzeźnianie, małpowanie.

**Podrzucać**, am, *s. cz. nied.* **Podrzucić**, cę, *dok.* rzucać, rzucić pod kogo, pod co. = podawać rzucając. Dzieci piłkę sobie podrzucają. = sekretnie podsuwać. Wyrodne matki podrzucają innym swe dzieci. = rzucać w górę = (u mularza), rzucać kielnią wapno z płaskiem na mur, lub dla zapełnienia dziur między dachówkami. **Podrzucanie**, **Podrzucenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Podrzut**, u, *m.* podrzucenie. **Podrzutek**, tka, *m.* dziecko podrzucone. Dom podrzutków. = rzecz podrzucona, pismo bez sensu, bez ładu.

**Podrzymać, mię**, *s. n. dok.* chwilkę przedrzymać.
**Podrzynać**, *ob.* **Poderznąć.**
**Podsądny, a, e**, *p.* zostający pod sądem.
**Podsadzać, am**, *s. cz. nied.* **Podsadzić, dzę**, *dok.* wsadzać, wsadzić pod co, podkładać, podłożyć, *np.* minę pod mur, jaja pod kurę, cielęta, jagnięta do ssania pod matkę. = kogo, pomódz komu do wstąpienia na wyższe miejsce, do wsiadania na konia, do powozu. **Podsadzanie, Podsadzenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.
**Podściał, u**, *m.* co się pod bydło podściela. **Podścielać, am**, *s. cz. nied.* **Podesłać, ścielę**, *dok.* rozścielać, rozesłać pod co, *np.* słomę pod bydło, dywan pod nogi. = *fig.* poddać pod moc czyję. **Podścielanie, a**, *n.* rozścielanie pod co.
**Podsędek, dka**, *m.* mający drugie miejsce po sędziu ziemskim. **Podsędkostwo, a**, *n.* urząd podsędka. = *zbior.* podsędek z żoną. **Podsędkowa, ej**, *ż.* żona podsędka. **Podsędkowicz, a**, *m.* syn podsędka. **Podsędkowna, y**, *ż.* córka podsędka. **Podsędkowski, Podsędkowy, a, e**, *p.* do podsędka należący.
**Podsiadać, am**, *s. cz. nied.* **Podsieść, siądę**, *dok.* kogo, brać, wziąć przed kim wyższe miejsce. Synowie podstarościego czasem w szkołach synów panskich podsiadają.
**Podsiekać, am**, *s. cz. nied.* **Podsiec, kę**, *dok* podcinać, podciąć od spodu. **Podsiekanie, Podsieczenie, a**, *n.* podcinanie, podcięcie od spodu.
**Podsienie, a**, *n.* **Podsionek, nka**, *m.* przedsienie, przedsionek.
**Podsiewać, am**, *s. cz. nied.* **Podsiać, sieję**, *dok.* trochę czego posiać. = oczyszczać na przetaku pszenicę z kłosów, główek kąkolu, strączków groszku. Podsiewać makę, otręby na sicie od niej odłączać. **Podsiewacz, a**, *m.* ten co podsiewa. **Podsiewanie, Podsianie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Podsiewiny, win**, *l. m.* co się odłącza przy podsiewaniu.
**Podsiodłowy, a, e**, *p.* pod siodłem będący.
**Podsitek, tka**, *m.* gatunek sita.
**Podskakiwać, uję**, *s. n. nied.* **Podskoczyć, czę**, *dok.* skakać, skoczyć w górę. Podskoczył z radości. Cena zboża podskoczyła, zboże podskoczyło, *fig.* cena zboża poszła w górę. **Podskakiwanie, Podskoczenie, a**, *n.* skakanie, skoczenie w górę.
**Podskarbi, ego**, *m.* zawiadujący skarbem publicznym. **Podskarbianka, i**, *ż.* córka podskarbiego. **Podskarbic, a**, *m.* syn podskarbiego. **Podskarbina, y**, *ż.* żona podskarbiego. **Podskarbiowski, Podskarbiński, a, ie**, *p.* do podskarbiego należący. **Podskarbstwo, a**, *n.* urząd podskarbiego. = *zbior.* podskarbi z żoną.
**Podskok, u**, *m.* skok w górę. Nie powiodło mu się na pierwszym podskoku, *fig.* zaraz na początku
**Podskórny, a, e**, *p.* pod skórą będący.
**Podskrobać, bię**, *s. cz. dok.* **Podskrobywać, uję**, *med.* od spodu poskrobać, *np.* wyraz szczoryklem. **Podskrobanie, Podskrobywanie, a**, *n.* skrobanie od spodu. **Podskrobek, bka**, *m.* placek z reszty ciasta wyskrobanego z dzieży.
**Podskrzydlny, Podskrzydlowy, a, e**, *p.* pod skrzydłami będący, *np.* pióra.
**Podskubać, bię**, *s. cz. dok.* **Podskubywać, uję**, *nied.* skubać od spodu. Dwakroć w rok podskubują gęsi gospodynie. = *fig.* wyciągać nieznacznie pieniądze od kogo. **Podskubanie, Podskubywanie, a**, *n.* skubanie od spodu.
**Podsłoneczny, a, e**, *p.* pod słońcem będący, podrównikowy, *np.* kraj.
**Podsłuch, u**, *m.* podsłuchiwanie. Stać na podsłuchu. = Podsłuchy wojenne, czaty, straże obserwacyjne. **Podsłuchiwać, uję**, *s. cz. nied.* **Podsłuchać, am**, *dok.* słuchać w zaczajeniu, by podchwycić czyje słowa. Zaczaiłem się w kącie, i podsłuchałem go. **Podsłuchiwacz, a**, *m.* ten co podsłuchuje. **Podsłuchiwanie, Podsłuchanie, a**, *n.* słuchanie, usłyszenie czyich słów z zaczajenia.
**Podsłupie, a**, *n.* podstawa, postument

słupa. = miejsce pod słupami, portyk.

**Podsobny**, a, e, *p.* którego kto ma pod sobą, *np.* koń.

**Podstąpić**, *ob.* **Podstępować**.

**Podstarości**, ego, *m.* ekonom. **Podstarościna**, y, *ż.* żona podstarościego, lub podstarosty. **Podstarosta**, y, *m.* zastępca starosty. **Podstarostwo**, a, *n.* urząd podstarosty. = funkcya podstarościego.

**Podstarzeć, ję**, *s. n. dok.* i = się, *s. z.* stać się podstarzałym.

**Podstawa**, y, *ż.* co się pod co podstawia. = *geom.* linia na której wystawiona jest figura płaska. Podstawami walca, ostrokręgu są koła utworzone obrotem różnych boków figur, z których te bryły powstały. = *arch.* podstupie. = *fig.* zasada, fundament. Sprawiedliwość jest podstawą ludzkiego społeczeństwa. **Podstawek, wka**, *m.* u skrzypców, mostek pod struny podstawiony. = Podstawek pod dno naczynia, półmiska. = *fig.* zastępca, wyręczyciel. **Podstawiać, am**, *s. cz. nied.* **Podstawić, wię**, *dok.* stawić, postawić co pod co. Podstawić dziedzica zamiast przyrodzonego postanowić innego dziedzica. **Podstawianie, Podstawienie**, a, *n.* stawianie, postawienie czego pod co.

**Podstęp**, u, *m.* podstąpienie. = *fig.* podejście. **Podstępca**, y, *m.* ten co używa podstępów. **Podstępnie**, *ps.* sposobem podstępnym. **Podstępność, ści**, *ż.* charakter podstępnego człowieka. **Podstępny**, a, e, *p.* używający podstępów. **Podstępować, uję**, *s. n. nied.* **Podstąpić, pię**, *dok.* pod co, przystępować, przystąpić. Wojsko podstąpiło pod fortecę. **Podstępowanie, Podstąpienie**, a, *n.* przystępowanie, przystąpienie.

**Podstolanka**, i, *ż.* córka podstolego. **Podstoli**, ego, *m.* namiestnik stolnika. **Podstolic**, a, *m.* syn podstolego. **Podstolina**, y, *ż.* żona podstolego. **Podstolstwo**, a, *n.* godność podstolego. = *zbior.* podstoli z żoną.

**Podstrzegać, am**, *s. cz. nied.* **Podstrzedz, gę**, *dok.* podpatrywać, podglądać. **Podstrzegacz**, a, *m.* ten co podstrzega. **Podstrzeganie**, a, *n.* podpatrywanie, podglądanie.

**Podstrzesze**, a, *n.* miejsce pod strzechą.

**Podstrzygać, am**, *s. cz. nied.* **Podstrzydz, gę**, *dok.* strzydz od spodu, przystrzygać, *np.* włosy, grzywę, wełnę.

**Podsumować, uję**, *s. cz. dok.* zrobić sumę liczb i napisać ją pod spodem. **Podsumowanie**, a, *n.* zrobienie sumy.

**Podsuszać, am**, *s. cz. nied.* **Podsuszyć, szę**, *dok.* suszyć nieco od spodu. **Podsuszanie, Podsuszenie**, a, *n.* suszenie od spodu.

**Podsuwać, am**, *s. cz. nied.* **Podsunąć, nę**, *dok.* sunąć, wsunąć co pod co, *np.* poduszkę pod głowę, krzesło pod ścianę. = nasuwać, podawać, nastręczać, *np.* myśl, projekt komu. = cichaczem wsuwać, wtykać, *np.* garść pieniędzy komu. = się, *s. z.* posuwać się. Nieprzyjaciel podsunął się pod fortecę. **Podsuwacz, a**, *m.* **Podsuwaczka, i**, *ż.* ten, ta co jedno za drugie podsuwa. Podsuwacz fałszywych testamentów. **Podsuwanie, Podsunienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Podświnek, nka**, *m.* prosiak, prosię podrosłe.

**Podsycać, am**, *s. cz. nied.* **Podsycić, cę**, *dok.* nieco nasycać, posilać. = *fig.* żywić, pobudzać, podniecać, *np.* gniew, miłość, nienawiść, niezgodę, ciekawość, nadzieję. **Podsycanie, Podsycenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Podsychać, cha**, *s. n. nieos.* **Podeschnąć, nie**, *dok.* schnąć powoli, stać się suchszym. Podsycha, podeschło na dworze. **Podsychanie**, a, *n.* powolne schnienie.

**Podsyłać, am**, *s. cz. nied.* **Podesłać, szlę**, *dok.* sekretnie posyłać, dosyłać. **Podsyłanie**, a, *n.* sekretne posyłanie **Podsyłek, łku**, *m.* podesłanie, *np.* pieniędzy, posiłku w ludziach, w żywności.

**Podsypać, pię**, *s. cz. dok.* **Podsypywać, uję**, *nied.* posypać, przysypać, *np.* prochu na panewkę, piasku na podłogę. **Podsypanie, Podsypywanie**, a, *n.* posypanie, przysypywanie.

**Podsypka**, i, *ż.* proch podsypany na panewkę.
**Podszafarz**, a, *m.* pomocnik szafarza.
**Podszańcować się**, *s. z. dok.* posunąć szańce aż pod jakie miejsce.
**Podszczucie, Podszczuwanie**, a, *n.* poszczucie psem kogo. = *fig.* poduszczenie. **Podszczuwać**, am, *s. cz. nied.* **Podszczuć**, ję, *dok.* puścić szczując psa na kogo. = *fig* poduszczać. **Podszczuwacz**, a, *m.* **Podszczuwaczka**, i, *ż.* ten, ta co podszczuwa. = *fig.* poduszczyciel, poduszczycielka.
**Podszepnienie**, a, *n.* szepnienie do ucha. = *fig.* namówienie na złe, tajemne doradzenie. **Podszepnik**, a, *m.* ten co podszeptuje. **Podszept**, u, *m.* poszept. **Podszeptywać**, uję, *s. cz. nied* **Podszeptać**, cę, **Podszepnąć**, nę, *dok.* szeptać, szepnąć do ucha, szepcąc podpowiadać. = *fig.* namawiać na złe, skrycie doradzać. **Podszeptywanie**, a, *n.* szeptanie do ucha, podpowiadanie. = *fig.* tajemne doradzanie namawianie na złe.
**Podszewka**, i, *ż.* to czem suknia podszyta. **Podszycie**, a, *n.* przyszycie podszewki; przyszycie bótów. = podszewka. **Podszyty**, a, e, *im.* słowa Podszyć, do którego przyszyto podszewkę = *fig.* Podszyty lisem, tchórzem, chytry, tchórzliwy. = Las podszyty, knieja podszyta, *myśl.* gęstemi krzakami zarosłe. **Podszywać**, am, *s cz. nied* **Podszyć**, ję, *dok* przyszywać, przyszyć co od spodu, dawać podszewkę **Podszyć** suknią futrem, kitajką. **Podszyć** bóty, dać nowe przodki i podeszwy = **się**, *s. z.* pod kogo, pod co, *fig.* przyszywać się, wcibiać się, chcieć uchodzić za kogo, za co. Pod cudze szlachectwa podszywają się. **Podszywanie**, a, = **się**, *n.* w znaczeniach słowa **Podszywać, Podszywać się.**
**Podtaczać**, am, *s. cz. nied.* **Podtoczyć**, czę, *dok.* tocząc podsuwać, *np.* armaty pod mury. = (o robactwie), podgryzać. = **Podtoczyć**, na to-czydle podostrzyć, *np.* nóż.
**Podtarcie**, a, *n.* obtarcie od spodu.
**Podtarty**, a, e, *im.* słowa **Podetrzeć**, obtarty od spodu.
**Podtrząsać**, am, *s. cz. nied.* **Podtrząść**, się, *dok.* trząść, potrząsać od spodu.
**Podtulać**, am, *s. cz. nied.* **Podtulić**, lę, *dok.* tuląc chować pod co. Pies podtula pod siebie ogon.
**Podtykać**, am, *s. cz. nied.* **Podetkać**, am, **Podetknąć**, nę, *dok.* wtykać, wetknąć pod co. = podsuwać, podawać, *np.* pieniądze komu.
**Poduczać**, am, *s. cz. nied.* **Poduczyć**, czę, *dok.* kogo czego, dawać komu początki jakiej nauki. = **się**, *s. z.* trochę się czego nauczyć.
**Podufałość, Podufały**, *ob.* **Ponfałość**, i t. d.
**Podumać**, am, *s. n. dok.* trochę się nad czem zastanowić, pomyśleć
**Podupadać**, am, *s. n. nied.* **Podupaść**, nę, *dok.* powoli upadać, chylić się do upadku. Podupadł na majątku, na zdrowiu. Ta rodzina podupadła. **Podupadanie**, a, *n.* powolne upadanie, chylenie się do upadku. **Podupadłość**, ści, *ż.* stan podupadły. **Podupadły**, a, e, *p.* który podupadł na majątku, na zdrowiu, na duchu.
**Podusić, się**, *s. cz. dok.* wydusić jedno po drugiem. Pojadł, pogryzł, podusił wszystkie owce głupie.
**Poduszczać**, am, *s. cz. nied.* **Poduszczyć**, czę, *dok.* podszczuwać, do złego pobudzać **Poduszczacz**, a, **Poduszczyciel**, a, *m.* **Poduszczycielka**, i, *ż.* ten, ta co poduszcza. **Poduszczanie, Poduszczenie**, a, *n* pobudzanie, pobudzenie do złego.
**Poduszeczka**, i, *ż. zdrob.* mała poduszka, mianowicie pod igły, szpilki.
**Poduszka**, i, *ż.* worek płócienny, nasypany pierzem, poszewką powleczony, czasem skórzany szerścią wypchany, do podkładania w nocy pod ucho, pod głowę.
**Poduszne, go**, *n.* podatek od duszy, poglówne w prowincyach polskich pod rossyjskiem panowaniem.
**Poduszny. Poduchowy**, a, e, *p.* pod uchem będący, *np.* gruczołki.
**Podwajać**, *ob.* **Podwoić.** **Podwajanie**, a, *n.* w dwójnasób powiększanie.
**Podwalać**, am, *s. cz. nied.* **Podwalić**, lę, *dok.* walić, zwalić pod co. = *fig.* obalić, podkopać. **Podwale**, a, *n.*

schowanie na sprzęty pod drewnianym budynkiem. = *fig.* sklepione podziemia, kazematy. **Podwalina**, y, *i.* przyciesł, podcieś, fundament domu drewnianego. **Podwalny**, a, e, *p.* pod wałem będący.

**Podważać**, am, *s. cz. nied.* **Podważyć**, ę, *dok.* podnosić, podnieść za pomocą drąga. **Podważanie, Podważenie**, a, *n.* podnoszenie, podniesienie za pomocą drąga. **Podważka**, i, *i. chir.* instrument do podnoszenia wklęsłej czaszki głowy.

**Podweselać**, am, *s. cz. nied.* **Podweselić**, lę, *dok.* trochę rozweselić, w wesoły humor wprowadzić. **Podweselić sobie**, podweselić się, podochocić, podchmielić, podpić sobie. **Podweselenie**, a, *n.* podochocenie, podchmielenie, podpicie.

**Podwiać**, *ob.* **Podwiewać**. **Podwianie**, a, *n* zawianie od spodu.

**Podwiązanie, Podwiązywanie**, a, *n.* przywiązanie, przywiązywanie od spodu. **Podwiązka**, i, *i.* tasiemka, wstążka do podwiązywania pończoch na nogach, włosów na głowie. **Podwiązywać**, uję, *s. cz. nied.* **Podwiązać**, żę, *dok.* przywiązywać, przywiązać od spodu, *np.* pończochę, głowę, ranę, brodawkę żeby odpadła.

**Podwić**, *ob.* **Podwijać**. **Podwicie**, a, *n.* zwicie w górę lub pod co. **Podwicka**, *ob.* **Podwika**.

**Podwieczorek**, rku, *m.* przekąska podwieczorna. **Podwieczorkować**, uję, *s. n. nied.* jeść podwieczorek. **Podwieczorkowanie**, a, *n.* jedzenie podwieczorku. **Podwieczorkowy**, a, e, *p.* od podwieczorku. **Podwieczorny**, a, e, *p.* nastający pod wieczór. Chłody podwieczorne.

**Podwieść**, *ob.* **Podwodzić**.

**Podwiew**, u, *m.* podwianie. **Podwiewać**, am, *s. cz. nied.* **Podwiać**, wieję, *dok.* (o wietrze), zawiewać, zawiać od spodu. Podwiało go, wiatr go podwiał. **Podwiewanie**, a, *n.* zawiewanie od spodu.

**Podwieźć**, *ob.* **Podwozić**. **Podwiezienie**, a, *n.* przywiezienie dokąd, lub wiezienie kawał drogi.

**Podwijać**, am, *s. cz. nied.* **Podwić**, ję, **Podwinąć**, nę, *dok.* w górę lub pod spód zawijać, zawinąć. **Podwijanie**, a, *n.* zawijanie w górę lub pod spód. **Podwika**, i, *i.* **Podwiczka**, i, *i. zdrob.* kwef, zasłona kobieca. = *fig.* kobieta, płeć piękna. Rad podwiczki pilnuje. Przy kuflu i podwice pędzi żywot lichy. **Podwinienie**, a, *n.* zawinienie w górę lub pod spód. **Podwinięty, Podwity**, a, e, *im.* słów **Podwinąć, Podwić**.

**Podwładny**, a, e, *p.* zostający pod czyją władzą, podległy, podkomendny.

**Podwlekać**, am, *s. cz. nied.* **Podwlec**, wlokę, *dok.* wlec, zawlec pod co. **Podwlekanie, Podwleczenie**, a, *n.* wleczenie, zawleczenie pod co. **Podwlóczyć**, czę, *s. cz. dok.* podbronować.

**Podwoda**, y, *i.* wóz chłopski z końmi. = dawniej powinność wszystkich miast i włości dawania wozów i koni dla sług królewskich. **Podwodnik**, a, *m.* dawniej ten co jechał podwodą, dziś chłop prowadzący podwodę. **Podwodny**, a, e, *p.* od podwody. = będący pod wodą. **Podwodzenie**, a, *n.* podprowadzanie. = *fig.* naprowadzanie na co złego. **Podwodzić**, dzę, *s. cz. nied.* **Podwieść**, wiodę, *dok.* podprowadzać, podprowadzić pod co. = *fig.* naprowadzać na co złego, podmawiać. Kto cię Kainie podwiódł na to mężobójstwo? = podnosić, podnieść. Jeśli jeden padnie, tedy drugi podwiedzie towarzysza swego.

**Podwoić**, ję, *s. cz. dok.* **Podwajać**, am, *nied.* w dwójnasób powiększyć, *np.* dochód, majątek, dozę, radość, boleść, smutek. **Podwoje**, ów, *l. m.* drzwi podwójne. **Podwojenie**, a, *n.* powiększenie w dwójnasób. **Podwójnie**, *ps.* w dwójnasób, dwa razy tyle. **Podwójność**, ści, *i* przymiot tego co jest podwójne. **Podwójny**, a, e, *p.* dwa razy tyle obejmujący, znaczący, wartujący, dubeltowy. Łóżko podwójne. Grosz podwójny. Kwiat podwójny. = podwojony. Krok podwójny. = *fig.* dwuznaczny, chytry, obłudny.

**Podwojski**, ego, *m.* wójtowski sługa,

woźny miejski. **Podwójtostwo**, a, *n.* funkcya podwojskiego.

**Podwórko**, a, *n. zdrob.* od **Podwórze**, a, *n.* plac przed domem ogrodzony lub oparkanlony. Na podwórzu, na dworze, pod niebem. Z podwórza, z nadworu. **Podwórzowy**, a, e, *p.* od podwórza.

**Podwóz**, ozu, *m.* podwiezienie, dowóz. **Podwożenie**, a, *n.* przywożenie, dowożenie. **Podwozić**, żę, *s. cz. nied.* **Podwieźć**, wiozę, *dok.* przywozić, dowozić. Podwieźć kogo, wieźć go kawał drogi. **Podwożnik**, a, *m.* ten co podwozi.

**Podwracać**, am, *s. cz. nied.* **Podwrócić**, cę, *dok.* od spodu wywracać, wywrócić. Skały i dęby podwraca. = *fig.* podburzać, poduszczać. Tegośmy należli podwracającego naród nasz. **Podwracanie**, **Podwrócenie**, a, *n.* wywracanie, wywrócenie. Wymowa bez cnoty służy tylko do podwracania rządów i podburzania narodów. **Podwrót**, otu, *m.* wywrót.

**Podwydziałowy**, a, e, *p.* niższy od wydziałowego, *np.* szkoły.

**Podwyższać**, am, *s. cz. nied.* **Podwyższyć**, szę, *dok.* wyżej podnosić, podnieść. = *fig.* wynosić, wynieść na wyższą godność. = **się**, *s. z.* wywyższać się. Ktokolwiek się podwyższa, będzie uniżon, a kto się uniża, będzie podwyższon. **Podwyższanie**, **Podwyższenie**, a, *n.* podnoszenie, podniesienie wyżej. **Podwyższenie krzyża ś.**, święto 14 września.

**Podyktować**, uję, *s. cz. dok.* powiedzieć piszącemu co ma pisać.

**Podymie**, a, *n.* chata chłopska z dymnikiem. **Podymne**, go, *n.* podatek od każdego dymu, to jest od chaty.

**Podzamczanin**, a, *m.* mieszkający na podzamczu. **Podzamcze**, a, *n.* miejsce pod zamkiem. **Podzamkowy**, a, e, *p.* będący pod zamkiem.

**Podżary**, a, e, *p.* (o kolorze sierści pod szyją), podobny do żaru, podpalony. Pies czarny podżary. **Podżarzać**, am, *s. cz. nied.* **Podżarzyć**, rzę, *dok.* żar poddmuchiwać. = *fig.* podżegać, podniecać.

**Podżebrny**, **Podżebrowy**, a, e, *p.* pod żebrami leżący. Błona podżebrowa, pleura.

**Podżegać**, am, *s. cz. nied.* **Podżegnąć**, nę, *dok.* podpalać, podpalić. = *fig.* podniecać, *np.* do buntu. **Podżegacz**, a, *m.* **Podżegaczka**, i, *ż.* ten, ta co podżega. Podżegacz buntów, zamieszań. **Podżeganie**, a, *n.* podpalanie. = *fig.* podniecanie.

**Podzelować**, uję, *s. cz. dok.* dać nowe podeszwy do starych bótów. **Podzelowanie**, a, *n.* danie nowych podeszew do starych bótów.

**Podział**, **Podzlić**, *ob.* **Podzlewać**.

**Podział**, u, *m.* dział, podzielenie. Polska w podziałach. = udział, los otrzymany w podziale. Cierpieć a milczeć, podział zakonnika. **Podziałka**, i, *ż.* skala na mapie.

**Podzięka**, i, *ż.* dzięka, podziękowanie. **Podziękować**, uję, *s. n. dok.* komu za co, podziękowanie złożyć. **Podziękowanie**, a, *n.* złożenie dzięk za co.

**Podzielać**, am, *s. cz. nied.* brać w czem udział, uznawać za wspólne z kim. Podzielać czyje zdanie, przekonanie, los, radość, smutek, cierpienie. **Podzielanie**, a, *n.* branie udziału. **Podzielenie**, a, *n.* rozdzielenie na części. **Podzielić**, lę, *s. cz. dok.* rozdzielić na części. = **się**, *s. z.* czem z kim, między sobą, wziąć część z działu na siebie przypadającą. Podzielił się mojemi szatami. Trzech było mocarzy, co się Polską podzielili. **Podzielna**, ej, *ż.* liczba dana do podzielenia. **Podzielność**, ści, *ż.* możność być podzielonym. **Podzielny**, a, e, *p.* dający się podzielić.

**Podziemie**, a, *n.* miejsce pod ziemią. **Podziemny**, a, e, *p.* pod ziemią będący.

**Podzierać**, *ob.* **Podejrzeć**. **Podzieracz**, a, *m.* ten co podziera. **Podzieranie**, a, *n.* podglądanie.

**Podziewać**, am, *s. cz. nied.* **Podziać**, **Podzieć**, dzieję, *dok.* zostawić co gdzie, porzucić gdzie, obrócić na co. Gdzie oni podziewają te ogromne intraty? A gdzieś nam pana podział? = **się**, *s. z.* dostać się gdzie, zostawać w niewiadomem

miejscu. Bolesław, porzuciwszy kraj, niewiedzieć gdzie się podział. = znaleźć gdzie schronienie, przytułek. A gdzież my się biedni podziejem?

**Podziobać, bię,** *s. cz. dok.* dzióbiąc podziurawić.

**Podziś, Podziśdzień,** *ps.* do dnia dzisiejszego.

**Podziurawić, wię,** *s. cz. dok.* porobić w czem wiele dziur. **Podziurawienie, a,** *n.* porobienie w czem wielu dziur.

**Podziw, u,** *m.* dziw, dziwowisko, podziwienie. Na podziw, do podziwienia. **Podziwiać, am,** *s. cz. nied.* kogo, co, patrzeć na kogo, na co z podziwieniem. Podziwiam jego męztwo, cnotę, wytrwałość, cierpliwość. **Podziwić się, Podziwować się,** *s. z. dok.* komu, czemu, okazać przez czas jakiś zadziwienie. **Podziwiciel, a,** *m.* **Podziwicielka, i,** *ż.* ten, ta co podziwia, admirator, admiratorka. **Podziwienie, a,** *n.* zdziwienie, zadziwienie.

**Podżoga, i,** *ż.* podpał, podnieta. = *fig.* podżeganie, podniecanie, podnieta. = podżegacz. Sieciech za Władysława domowej wojny był podżogą. leżący.]

**Podżołądkow, y, a, e,** *p.* niżej żołądka]

**Podźwig, u,** *m.* podźwignienie. **Podźwignąć, nę,** *s. cz. dok.* dźwignąć w górę. = *fig.* podnieść co upadło, *np.* sprawę wolności. Jeżeli chętnie krzyż dźwigasz, on cię podźwignie. = **się,** *s. z.* dźwignąć się, podnieść się. Upadł, i już się więcej odtąd nie podźwignął.

**Podzwonić, nię,** *s. n. dok.* dzwonić przez czas jakiś. **Podzwonienie, a,** *n.* krótkie dzwonienie. **Podzwonne, go,** *n.* co się płaci za podzwonienie po umarłym.

**Podzwrotnikowy, a, e,** *p.* pod zwrotnikiem leżący, *np.* kraj.

**Podżyły, a, e,** *p.* podeszły w lata, podstarzały.

**Poemat, u,** *m.* dość obszerne dzieło poetyczne. **Poeta, y,** *m.* **Poetka, i,** *ż.* ten, ta co pisze poezye. **Poetycki, Poetyczny, a, e,** *p.* zawierający poezye. Dzieła poetyczne. = właściwy poezyi, *np.* styl, język. **Poetyczność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest poetyczne. **Poetyka, i,** *ż.* nauka poezyi. = klassa w której uczono poetyki. **Poezya, ji,** *ż.* sztuka pisania wierszów. = dzieło poetyczne, wiersze, rymy.

**Pofaldować, uję,** *s. cz. dok.* w fałdy poskładać, pomarszczyć. **Pofaldowanie, a,** *n.* poskładanie w fałdy.

**Pofałszować, uję,** *s. cz. dok.* sfałszować wiele rzeczy, *np.* dokumenta. **Pofałszowanie, a,** *n.* sfałszowanie.

**Pofantować, uję,** *s. cz. dok.* pozasta wiać fanty.

**Pofarbować, uję,** *s. cz. dok.* farbą powlec. **Pofarbowanie, a,** *n.* powleczenie farbą.

**Pofatygować się,** *s. z. dok.* potrudzić się nieco.

**Pofolgować, uję,** *s. n. dok.* komu, sprawić niejaką ulgę, ulżyć, popuścić. Ból mu pofolgował. **Pofolgowanie, a,** *n.* sprawienie ulgi, ulżenie.

**Pofryzować, uję,** *s. cz. dok.* ufryzować jednego po drugim.

**Pofukać, am,** *s. cz. dok.* z fuklem połajać.

**Pogadać, am,** *s. n. dok.* z kim, pomówić. Potem o tem obszerniej z sobą pogadamy. **Pogadanie, a,** *n.* **Pogadanka, i,** *ż.* pomówienie.

**Pogalonować, uję,** *s. cz. dok.* poubierać w galonowaną liberyą.

**Poganiać, am,** *s. cz. nied.* popędzać zaprzężone konie, woły. **Poganiacz, a,** *m.* ten co pogania. **Poganianie, a,** *n.* popędzanie zaprzężonych koni, wołów.

**Poganić, nię,** *s. cz. dok.* nieco naganić. **Poganiciel, a,** *m.* ten co nagania. **Poganienie, a,** *n.* naganienie.

**Poganin, a,** *m.* (z łac.), **Poganka, i,** *ż.* ten, ta co żyje w pogaństwie. = Poganka, tatarka, gryka tatarska. **Pogański, a, ie,** *p.* od pogan. Kapłani, filozofowie pogańscy. Pogański syn, łotr, niecnota. **Pogaństwo, a,** *n.* żywot pogański, nauka pogańska. = *zbior.* poganie.

**Pogarbić, bię,** *s. cz. dok.* porobić garby na wielu rzeczach, lub na jednej w wielu miejscach. **Pogarbienie, a,** *n.* porobienie garbów.

**Pogarda**, y, *ż.* wzgarda. **Pogardliwie**, *ps.* z pogardą. **Pogardliwy**, a, e, *p.* pogardzający. **Pogardzać**, am, *s.cz. nied.* **Pogardzić**, dzę, *dok.* kim, czem, wzgardzać, wzgardzić. **Pogardziciel**, a, *m.* **Pogardzicielka**, i, *ż.* ten, ta co pogardza.

**Pogasić**, szę, *s.cz. dok.* jedno po drugiem zgasić, *np.* świece, lampy. **Pogasnąć**, niemy, *s.n. dok. zbior.* jedno po drugiem zgasnąć. Lampy, świece pogasły. **Pogaśnienie**, a, *n.* zgaśnienie jednego po drugiem. **Pogaszenie**, a, *n.* zgaszenie jednego po drugiem.

**Pogatunkować**, uję, *s.cz. dok.* podzielić na gatunki.

**Pogiąć**, gnę, *s.cz. dok.* w wielu miejscach zgiąć. **Pogięcie**, a, *n.* zgięcie w wielu miejscach. **Pogięty**, a, e, *im.* słowa **Pogiąć**. Łodyga pogięta, *bot.* od kolanka do kolanka w przeciwne strony zgięta.

**Poginąć**, niemy, *s.n. dok. zbior.* jeden po drugim wyginąć. Wszyscy którzy miecz biorą, mieczem poginą.

**Pogląd**, u, *m.* rzut oka na co. **Poglądać**, am, *s.n. nied.* **Poglądnąć**, nę, *dok.* na kogo, na co, patrzeć, spozierać. Poglądają na siebie, po sobie, jeden na drugiego. **Poglądanie**, a, *n.* patrzenie, spozieranie.

**Pogładzić**, dzę, *s.cz. dok.* gładkim zrobić.

**Poglaskać**, am, szczę, *s.cz. dok.* **Poglaskiwać**, uję, *nied.* pieszcząc ręką pogładzić. = *fig.* popieścić, ulagodzić, udobruchać. Zburczę go, potem pogłaszczę. **Poglaskanie**, **Poglaskiwanie**, a, *n.* jednokrotne i częste głaskanie.

**Poglodać**, am, *s.cz. dok.* pogryźć. Kozy poglodały gałęzie. **Poglodanie**, a, *n.* pogryzienie.

**Pogłos**, u, *m.* **Pogłoska**, i, *ż.* wieść, posłuch. Rozeszła się o tem pogłoska. Puszczono pogłoskę.

**Pogłowie**, a, *n.* głowy, pewna liczba głów, osób. W tej wsi jest kilkaset pogłowia. = płeć. Męzkie, żeńskie pogłowie. **Pogłówne**, go, *n.* podatek od głów. **Pogłówny**, a, e, *p.* od głów, *np.* podatek.

**Pogłuchnąć**, niemy, *s.n. dok. zbior.* ogłuchnąć jeden po drugim.

**Pogłupieć**, jemy, *s.n. dok. zbior.* głupimi pozostawać.

**Pogłuszyć**, szę, *s.cz. dok.* jednego po drugim ogłuszyć.

**Pogmatwać**, am, *s.cz. dok.* poplątać, powikłać, pomieszać. **Pogmatwanie**, a, *n.* poplątanie, powikłanie, pomieszanie.

**Pognać**, *ob.* **Pogonić**.

**Pognębić**, bię, *s.cz. dok.* zgnębić, uciskać, *np.* nieprzyjaciół. **Pognębienie**, a, *n.* zgnębienie, uciśnienie.

**Pognić**, jemy, *s.cz. dok. zbior.* stać się zgniłymi.

**Pognicecenie**, a, *n.* zgnicecenie. **Pogniecieony**, a, e, *im.* w wielu miejscach zgnieciony. **Pognieść**, gniotę, *s.cz. dok.* jedno po drugiem lub jednę rzecz w wielu miejscach zgnieść.

**Pogniewać się**, *s.z. dok.* na kogo, zagniewać się. = z kim, poróżnić się.

**Pognój**, oju, *m.* gnój nawiezlony na rolą. **Pognoić**, ję, *s.cz. dok.* ziemię gnojem nawieźć. = wiele rzeczy zgnoić.

**Pogoda**, y, *ż.* pogodny czas. = *fig.* dobra pora, sposobność, okazya. Czekać pogody. Upatrzyć pogodę. **Pogodnie**, **Pogodno**, *ps.* pogoda jest. **Pogodny**, a, e, *p.* jasny, niezachmurzony, niewietrzny, niedżdżysty, *np.* czas, dzień, noc, lato, jesień, niebo. = *fig.* wypogodzony, *np.* twarz, czoło. = *fig.* sposobny do czego, *np.* pora.

**Pogodzenie**, a, *n.* zgodzenie, pojednanie. **Pogodzić**, dzę, *s.cz. dok.* zgodzić, pojednać, *np.* powaśnionych, strony prawujące się. = **się**, *s.z.* zgodzić się, pojednać się. **Pogodziciel**, a, *m.* **Pogodzicielka**, i, *ż.* ten, ta co godzi zwaśnionych.

**Pogolić**, lę, *s.cz. dok.* jednego po drugim ogolić.

**Pogoń**, ni, *ż.* gonienie za kim. Pójść, puścić się w pogoń za kim. = ludzie posłani do gonienia kogo. Wysłać za kim pogoń. Ujść pogoni. = *herald.* herb Litwy, w polu błękitnem jeździec zbrojny

pędzący na koniu, z mieczem podniesionym do cięcia. **Pogonić, Pognać, gonię**, *s. cz. dok*, popędzić. = *s. n.* i *z.* za kim, popędzić się w celu dopędzenia kogo. Pognał (się) za nim, ale go nie mógł dogonić.

**Pogorszac, am**, *s. cz. nied.* **Pogorszyć, szę**, *dok.* gorszym zrobić, przywieść do gorszego stanu. Lekarstwa pogorszyły jego stan zdrowia. = gorszyc, robić zgorszenie. Złym przykładem pogorszył syna. = **się**, *s. z* stać się gorszym. Choroba się pogorszyła. Pogorszyło się choremu. **Pogorszenie, a**, *n.* zrobienie gorszym. = zgorszenie. = się, stanie się gorszym.

**Pogorzec, ję, rę**, *s. n. dok.* zgorzeć. **Pogorzel, i, Pogorzelina, y**, *ż.* pożar. **Pogorzelec, lca**, *m.* ten co pogorzał. **Pogorzelisko, a**, *n.* miejsce na którem co zgorzało. **Pogorzenie, a**, *n.* zgorzenie.

**Pogościc, szczę**, *s. n. dok.* gdzie, czas niejaki w gościnie zabawić.

**Pogotowac, uję**, *s. cz. dok.* powarzyć potrawy. = jedno po drugiem nagotowac. **Pogotowanie, a**, *n.* powarzenie. = nagotowanie. **Pogotowiu, W pogotowiu, Na pogotowiu**, *ps.* w gotowości.

**Pograbić, bię**, *s. cz. dok.* zgrabić, *np.* słomę, siano. = pozagrabiać komu rzeczy.

**Pograc, am**, *s. n. dok.* grać przez niejaki czas na instrumencie, lub z kim w jaką grę.

**Pogranicze, a**, *n.* miejsce po nad granicą. **Pogranicznie**, *ps.* o granicę, *np.* mieszkac. **Pogranicznik, a**, *m.* mieszkaniec pogranicza. **Pograniczny, a, e**, *p.* na pograniczu mieszkający, leżący.

**Pogrążać, am**, *s. cz. nied.* **Pogrążyć, żę**, *dok. cz.* i *fig.* zanurzać, zatapiać. Pogrążyć kogo w żalu. Pogrążyć w głębokiej niepamięci Pogrążony w śnie, w winie, w żalu, w rozpaczy, w rozpuście. = się, *s. z.* zanurzać się, zatapiać się, *np.* w myślach, w nauce, w smutku, i t. d. **Pogrążanie, Pogrążenie, a**, *n.* zanurzanie, zanurzenie. = Pogrążenie gwiazdy, *ast.* moment, gdy gwiazda przyjdzie pod południk miejsca. **Pogrążyciel, a**, *m.* ten co pogrąża.

**Pogrobek, bka, Pogrobowiec, wca**, *m* syn urodzony po śmierci ojca.

**Pogrom, u**, *m.* pogromienie, porażka = i **Pogromca, y, Pogromiciel, a**, *m* ten co pogromił. Jeremiasza Wiśniowieckiego pogromem Tatarów i Kozaków nazywano. **Pogromić, mię**, *s. cz. dok.* rozgromić, porazić nieprzyjaciela. **Pogromienie, a**, *n* rozgromienie, porażenie.

**Pogrozić, żę**, *s. n. dok.* komu, grozbą nieco postraszyć. **Pogróżka, i**, *ż* **Pogrożenie, a**, *n.* postraszenie groźbą.

**Pogrubieć, ję**, *s. n. dok.* stać się grubszym.

**Pogruchotać, am, cę**, *s. cz. dok.* potłuc, połamac **Pogruchotanie, a**, *n.* potłuczenie, połamanie.

**Pogryźć, zę**, *s. cz. dok.* gryząc pootwierac, *np.* orzechy. = gryząc pokaleczyć, *np.* palce. = zagryźć jednego po drugim. Pojadł, pogryzł, podusił wszystkie owce głupie. **Pogryzienie, a**, *n.* czynność słowa Pogryźć.

**Pogryzmolic, lę**, *s. cz. dok.* pobazgrać. **Pogryzmolenie, a**, *n.* pobazgranie.

**Pogrzac, grzeję**, *s. cz. dok.* nieco ogrzac. = się, *s. z.* nieco się ogrzać przy piecu, przy kominie.

**Pogrzeb, u**, *m.* pogrzebanie umarłego. **Pogrzebać, Pogrześć, grzebię**, *s. cz. dok.* zagrzebać, pochować umarłego. Pogrzebać w niepamięci, *fig.* puścic w niepamięć, pogrążyć w niepamięci. = pogmerać trochę w ziemi. Tak pisze jakby kura nogami pogrzebała. **Pogrzebanie, a**, *n.* zagrzebanie, pochowanie umarłego. **Pogrzebny, Pogrzebowy, a, e**, *p.* od pogrzebu. Mowa pogrzebowa.

**Pogrzmiec, grzmi**, *s. n. dok. nieos.* **Pogrzmiewać, wa**, *nied.* grzmieć przez czas jakiś.

**Pogrzybieć, jemy**, *s. n. dok. zbior.* zgrzybiałymi się stać.

**Pogubić, bię**, *s. cz. dok.* wiele rzeczy potracić. = wiele osób przywieść do zguby.

**Pogurtować, uję,** *s. cz. dok.* gurtami pozwiązywać.
**Pogwałcenie, a,** *n.* czynność słowa **Pogwałcić, cę,** *s. cz. dok.* zgwałcić wiele niewiast. = naruszyć, połamać prawa, przykazania, traktaty, przywileje, swobody.
**Pogwizdać, am, ądź,** *s. n. dok.* **Pogwizdywać, uję,** *nied.* gwizdać przez jakiś czas. Bobaki usiadłszy przy samem ujściu nory często pogwizdują.
**Pohaftować, uję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem wyhaftować.
**Pohałasować, uję,** *s. n. dok.* narobić hałasu. = na kogo, z hałasem połajać.
**Pohamować, uję,** *s. cz. dok.* powstrzymać, powściągnąć. **Pohamowanie, a,** *n.* powstrzymanie, powściągnienie.
**Pohańbić, bię,** *s. cz. dok.* zhańbić. **Pohańbienie, a,** *n.* zhańbienie.
**Pohasać, am,** *s. n. dok.* poskakać. **Pohasanie, a,** *n.* poskakanie.
**Pohebłować, uję,** *s. cz. dok.* heblem pogładzić. = hebłować przez czas jakiś. **Pohebłowanie, a,** *n.* pogładzenie heblem.
**Pohołdować, uję,** *s. cz. dok.* jednego po drugim zhołdować. **Pohołdowanie, a,** *n.* zhołdowanie jednego po drugim.
**Pohulać, am,** *s. n. dok.* pobawić się hulając. **Pohulanie, a,** *n.* pobawienie się hulanką. **Pohulanka, i,** *ż.* mała hulatyka.
**Pojąć,** *ob.* **Pojmować.**
**Pojałowieć, jeję,** *s. n. dok. zbior.* (o krowach, owcach, gruntach), stać się jałowemi, nieplodnemi.
**Pojarmarcze, a,** *n.* dzieło po jarmarku.
**Pojątrzenie, a,** *n.* zajątrzenie. **Pojątrzyć, trzę,** *s. cz. dok.* nieco zajątrzyć, *np.* rany, umysły.
**Pojaw, u,** *m.* pojawienie, zjawienie. **Pojawiać się,** *s. z. nied.* **Pojawić się,** *dok.* jawnie się okazać, zjawić się. **Pojawienie się,** *n.* zjawienie się.
**Pojazd, u,** *m.* powóz: kocz, kareta. **Pojazdowy, a, e,** *p.* od pojazdu.
**Poić, ję,** *s. cz. nied.* napawać. Poić konie, bydło. = upajać. W domu swoim traktuje i poi. = **się,** *s. z.* napawać się, *np.* nadzieją, radością.
**Pojechać, jadę,** *s. n. dok.* udać się dokąd jazdą. **Pojechanie, a,** *n.* udanie się dokąd jazdą.
**Pojęcie, a,** *n.* władza pojmowania. Bystre, tępe pojęcie. = wyrobek pojmowania, objęcie rozumem, zrozumienie, poznanie. To nie do pojęcia To przechodzi moje pojęcie, jest nad moje pojęcie. = jęcie, wzięcie. Pojęcie żony.
**Pojednać, am,** *s. cz. dok.* pogodzić zwaśnionych. = się, *s. z.* pogodzić się z kim. **Pojednanie, a,** *n.* pogodzenie. = się, pogodzenie się. **Pojednawca, y,** *m.* ten co jedna, godzi zwaśnionych. **Pojednawczy, a, e,** *p.* jednający, godzący, służący do pojednania, *np* sąd.
**Pojednoczyć, czę,** *s. cz. dok.* w jedno połączyć, zjednoczyć.
**Pojedynczo,** *ps.* po jednemu. **Pojedyńczość, ści,** *ż.* własność tego co jest pojedyncze. **Pojedynczy, a, e,** *p.* niezłożony. Łóżko pojedyncze, na jedną osobę. = sam jeden, indywidualny. Człowiek pojedynczy nic tu nie dokaże. = Liczba pojedyncza, *gram.* forma wyrazów odmiennych wyrażająca jednę tylko osobę lub rzecz. **Pojedynek, nku,** *m.* bitwa między dwoma przy świadkach czyli sekundantach. Wyzwać na pojedynek. Stanąć, nie stanąć do pojedynku. Zginąć w pojedynku. **Pojedynka, i,** *ż.* strzelba pojedyncza. **Pojedynkarz, a,** *m.* ten co lubi pojedynkować, co odbył wiele pojedynków. **Pojedynkiem,** *ps.* pojedynczo, po jednemu. **Pojedynkować, uję,** *s. n. nied.* = **się,** *s. z.* z kim, bić się w pojedynku. **Pojedynkowanie, a,** *n.* = **się,** bicie się w pojedynku. **Pojedynkowy, a, e,** *p.* od pojedynku.
**Pojenie, a,** *n.* napawanie. = upajanie.
**Pojeść, jem,** *s. cz. dok.* zjeść jedno po drugim, pojadać.
**Pojętnie** *ps.* sposobem łatwym do pojęcia. **Pojętność, ści,** *ż.* łatwość pojmowania. **Pojętny, a, e,** *p.* łatwo pojmujący. **Pojęty, a, e,** *im* słowo

**Pojąć, jęty, wzięty.** = objęty rozumem, zrozumiany.

**Pojeżdżenie, a,** *n.* czynność słowa **Pojeździć, dżę,** *s. n. dok.* jeździć przez jakiś czas.

**Pojezuicki, a, ie,** *p.* po Jezuitach pozostały, *np.* dobra, klasztor, kościół.

**Pojgrać, am,** *s. n. dok.* pobawić się igrając.

**Pojmać, mę,** *s. cz. dok.* złowić, złapać, jąć w niewolą kogo. **Pojmanie, a,** *n.* złowienie, złapanie. **Pojmaniec, ńca,** *m.* jęty w niewolą, jeniec.

**Pojmować, uję,** *s. cz. nied.* **Pojąć, mę,** *dok.* obejmować, objąć rozumem. = Pojąć żonę, za żonę, ożenić się. = się, *s. z.* dawać się zrozumieć. Nauka gdy smakuje, sporo i prędko się pojmuje. = Nie pojmować się, nie posiadać się, *np.* z radości. **Pojmowanie, a,** *n.* obejmowanie rozumem, władza rozumienia.

**Pojrzeć,** *ob.* **Pozierać.**

**Pójść, dę,** *s. n. dok.* udać się chodem dokąd. Poszedł do kościoła, na przechadzkę, na obiad, na polowanie. Pójść za kim, iść za jego śladem. Pójść za kim, za czem, *fig* trzymać się kogo, czego. Poszedł za jego radą. = Pójść za mąż, pojąć za męża. = Pójść w grę jaką, zacząć z kim grać. Pójść w zakład, założyć się = Pójść z dymem, spalić się. Wiele miast z dymem poszło. Pójść w dym, w dym się obrócić, spełznąć na niczem. Rady ich w dym poszły. = Poszło co dobrze, źle, powiodło się, nie powiodło się. Przedziwnie nam poszło.

**Pojuczenie, a,** *n.* czynność słowa **Pojuczyć, czę,** *s. cz. dok* obładować jukami pewną liczbę koni, mułów, wielbłądów.

**Pojuszyć, szę,** *s. cz dok.* polać juchą.

**Pojutrze,** *ps.* dnia następnego po jutrzejszym. **Pojutrzejszy, a, e,** *p.* następujący po jutrzejszym.

**Pokąd,** *ps.* póki, dopóki.

**Pokadzenie, a,** *n.* czynność słowa **Pokadzić, dzę,** *s. cz. dok.* trochę nakadzić.

**Pokajać się,** *s. z dok.* żałować za grzechy **Pokajanie, a,** *n.* żal za grzechy.

**Pokalać, am,** *s. cz. dok.* poplugawić. = się, *s. z.* poplugawić się. **Pokalanie, a,** *n.* poplugawienie.

**Pokaleczenie, a,** *n.* czynność słowa **Pokaleczyć, czę,** *s. cz. dok.* skaleczyć kilku lub jednego w kilku miejscach.

**Pokalkulować, uję,** *s. cz. dok.* porachować. = pomiarkować. = się, *s. z.* porachować się. = pomiarkować się.

**Pokapać, pię,** *s. cz. dok.* spuszczając po kapce popłamić, *np.* woskiem łojem, atramentem.

**Pokąpać, pię,** *s. cz. dok.* jednego po drugim wykąpać.

**Pokarać, rzę,** *s. cz. dok.* wielu lub jednego raz po raz ukarać.

**Pokarbować, uję,** *s. cz. dok.* porobić na czem karby. **Pokarbowanie, a,** *n.* porobienie karbów.

**Pokarm, u,** *m* karm, strawa, potrawa. = mleko w piersiach matki. **Pokarmić, mię,** *s. cz dok* dać nieco pokarmu. **Pokarmienie, a,** *n.* danie nieco pokarmu. **Pokarmowy, a, e,** *p.* od pokarmu. Kanał pokarmowy, *anat.* przez który pokarm i napój dostaje się do żołądka.

**Pokąsać, am,** *s cz. dok.* kąsając pokaleczyć = się, *s. z* kąsając pokaleczyć się. **Pokąsanie, a,** *n.* pokaleczenie kąsaniem.

**Pokaszlać, am,** *s. n dok* **Pokaszliwać, uję,** *nied* niedługo lub kiedy niekiedy kaszlać **Pokaszlanie, Pokaszliwanie, a,** *n.* niedługie lub przerywane kaszlanie.

**Pokątnik, a,** *m.* człowiek pokątny. **Pokątnie,** *ps.* kryjąc się po kątach, pokryjomo, potajemnie. **Pokątność, ści,** *ż.* kryjomość, potajemność. **Pokątny, a, e,** *p* kryjący się po kątach, kryjomy, potajemny, *np* schadzki, miłostki.

**Pokatować, uję,** *s. cz. dok.* katowskim sposobem pomęczyć, pobić, pokaleczyć.

**Pokaz, u,** *m.* pokazanie. Na pokaz, na pokazanie, na pokój. **Pokazać, żę,** *s. cz. dok.* **Pokazywać, uję,** *nied*

wskazać, wskazywać, ukazać, ukazywać. Pokazywać palcem. Pokazać komu drogę. Pokazywać sztuki. = okazać, okazywać. Pokazać męztwo, odwagę. = Pokazywać po sobie, dawać znać po sobie. Nie pokazuj po sobie że się gniewasz. = się, *s. z.* ukazać się, ukazywać się. Nie śmie pokazać się na świat, między ludźmi. Nie pokazuj mi się więcej na oczy. Widmo mu się we śnie pokazało. = Pokaże się to, da się to widzieć. Pokazuje się że . . . , widać że . . . Nic się na niego nie pokazało, żadna wina nie okazała się na niego. **Pokazanie, Pokazywanie,** a, *n* okazanie, okazywanie. Dać co na pokazanie, na pokaz, na próbkę.

**Pokażenie,** a, *n.* czynność słowa **Pokazić, żę,** *s. cz. dok.* skazić, popsuć jedno po drugim.

**Pokaźność, ści,** *ż.* okazałość. **Pokaźny,** a, e, *p.* dobrze się pokazujący, okazały.

**Póki,** *ps.* pokąd, tak długo jak. Spodziewaj się śmiele, póki dusza w ciele. = z przyp. 2. Póki tchu, póki życia. = Póki . . . . póty, pokąd . . . potąd Póki Dawid pasł owce, póki był artystą, póty też kochał Boga. = Pókiż? pokąd? dopokąd? Pókiż, Katylino, cierpliwości naszej nadużywać będziesz?

**Pokiełznać,** am, *s. cz. dok.* jednego po drugim okiełznać.

**Pokiereszować, uję,** *s. cz. dok.* poplątać, pociąć, porąbać, *np.* twarz komu. **Pokiereszowanie,** a, *n.* pocięcie, porąbanie.

**Pokierować, uję,** *s. cz. dok.* skierować, nakierować, nadać kierunek. Dobrze pokierować sprawę, interes. = się, *s. z.* skierować się. = wykierować się na co.

**Pokiwać,** am, *s. n. dok.* kiwając poruszać, *np.* głową, ręką, palcem.

**Pokład,** u, *m.* pomost. Słać pokładem, na pokłady. Żąć na pokłady, kłaść zżęte zboże nie wiążąc go w snopy. Pokład okrętowy, pomost. = *geol.* warstwa ziemi, skał. kamieni, węgla kamiennego, kruszców. **Pokładać,** am, *s. cz. nied.* wykładać, *np.* ściany marmurem. = kłaść na ziemię, obalać. Grad, deszcz, wicher pokładają zboże. = Pokładać w kim, w czem ufność, nadzieję, z zupełną ufnością, nadzieją na kim, na czem polegać. W Bogu jedynie pokładam nadzieję. = Pokładać konie, byki, trzebić, wałaszyć. = Pokładać rolą, podkładać, pierwszy raz orać. = się, *s. z.* kłaść się. Musi być chory, bo się często pokłada. Cały Olimp z śmiechu się pokłada. **Pokładanie,** a, *n.* kładzenie. Pokładanie koni, byków, trzebienie, wałaszenie. Pokładanie roli, pierwsze na rżysku oranie. **Pokładny,** a, e, *p. bibl* Chleby, stoły pokładne, służące Bogu ku ofierze. **Pokładowy,** a, e, *p.* od pokładu. **Pokładziny, dzin,** *l. m.* kładzenie po ślubie państwa młodych w łóżko. **Pokładź, dzę,** *s. cz. dok.* położyć wiele rzeczy na czem.

**Poklask,** u, *m.* oklask. **Poklaskać,** am, *s. n. dok.* **Poklaskiwać, uję,** *nied.* **Poklasnąć, nę,** *jednot.* klaskać przez czas jakiś, klaskać kiedy niekiedy, raz klasnąć. = *fig.* klaskaniem pochwalać. **Poklaskanie, Poklaskiwanie, Poklasnięcie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Poklecić, cę,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem sklecić, *np.* budy, chaty, chałupy.

**Pokleić, ję,** *s. cz. dok.* nakleić po wierzchu, lub wiele czego skleić.

**Pokląkać, my,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim ukląknąć.

**Poklepać, pię,** *s. cz. dok.* **Poklepywać, uję,** *nied.* z lekka po czem klepać, *np.* kogo po ramieniu.

**Pokłóć, kolę,** *s. cz. dok.* zakłóć jednego po drugim, lub skłóć w wielu miejscach. **Pokłócie,** a, *n.* czynność słowa **Pokłóć.**

**Pokłócenie,** a, *n.* czynność słowa **Pokłocić, cę,** *s. cz. dok.* kogo z kim, przywieść do kłótni, powaśnić. = pomieszać kłócąc płyn w naczyniu. = się, *s. z.* przyjść do kłótni, powaśnić się.

**Pokłon,** u, *m.* ukłon na znak czci,

uszanowania, pokory, uniżoności. Bić pokłony, upadać na twarz i na kolana całując ziemię, jak czynią Rusini w cerkwi. Pokłony komu oddawać, nizko się kłaniać. **Pokłonić się**, *s. z. dok.* ukłonić się. = oddać pokłon. Pokłonić się Bogu. = Pokłonić się komu od kogo, oświadczyć uszanowanie. **Pokłonny**, a, e, *p.* od pokłonów.

**Pokłosie**, a, *n.* zbieranie kłosów na polu po żniwie pozostałych.

**Pokluć**, ję, **Pokiwać**, am, *s. cz. dok.* pokłóć dziobem, podzlobać. **Pokłucie, Pokiwanie**, a, *n.* podzlobanie.

**Pokochać**, am, *s. cz. dok.* ukochać, mocno polubić. = się, *s. z.* w kim, zakochać się. **Pokochanie**, a, *n.* ukochanie. = się, zakochanie się.

**Pokój**, oju, *m.* izba w porządniejszym domu. Pokój bawialny, jadalny, sypialny. = Pokoje, gaia, zabawa na pokojach królewskich. = stan państwa spokojny, jaki następuje po wojnie. Pokojem państwa kwitną. Zaburzyć, zakiócić pokój. = traktat pokoju. Pokój Pyrenejski, Oliwski. Zawrzeć, zerwać pokój. = spokój, spokojność. Daj mi pokój. Dać czemu pokój, porzucić, zaniechać, poprzestać. Moja rada, gdyś stary, dajże żonie pokój. = odpoczynek. Daj mu Panie pokój wieczny. **Pokoik**, u, **Pokoiczek, czka**, *m. zdrob.* izdebka, izdebeczka. **Pokojołomica**, y, *m.* ten co łamie pokój. **Pokojołomny**, a, e, *p.* łamiący pokój. **Pokojowa**, ej, **Pokojówka**, i, *ż.* panna służebna, garderobiana. **Pokojowiec**, wca, *m.* pokojowy sługa, kamerdyner. **Pokojowy**, a, e, *p.* od pokoju. = ego, *m.* pokojowiec. = od pokoju, uspokojenia po wojnie.

**Pokołatać**, am, cę, *s. n. dok.* raz po raz do drzwi zakołatać. = *s. cz.* potłuc, pobić, podruzgotać.

**Pokolenie**, a, *n.* plemię, szczep rodu ludzkiego. Pokolenie kaukazkie, mongolskie, etyopskie albo murzyńskie, amerykańskie, malajskie. = plemię u dawnych Żydów. Dwanaście pokolen izraelskich. = plemię następujące po plemieniu. Od pokolenia do pokolenia. = ludzie w jednym czasie żyjący. Dorastające pokolenie. Teraźniejsze, przyszłe pokolenie.

**Pokołysać**, szę, *s. cz. dok.* pokolebać.

**Pokonać**, am, *s. cz. dok.* **Pokonywać**, am, *nied.* zwyciężyć, *np.* nieprzyjaciół, trudności, przeszkody. Ciągła i uporczywa praca wszystko pokonać zdoła. = Pokonać słowy, przekonać. **Pokonanie, Pokonywanie**, a, *n.* zwyciężenie, zwyciężanie.

**Pokończenie**, a, *n.* czynność słowa **Pokończyć**, czę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem ukończyć.

**Pokopać, pię**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem wykopać, *np.* studnie, kanały. = kogo nogami, potłuc, potratować. **Pokopanie**, a, czynność słowa Pokopać. powlec.

**Pokopcić**, cę, *s. cz. dok.* kopciem

**Pokora**, y, *ż.* cnota chrześciańska wzbudzająca w nas uczucie naszej ułomności. **Pokornie**, *ps.* z pokorą. **Pokorniuchno**, *ps.* bardzo pokornie. **Pokorniuchny, Pokorniusieńki**, a, e, *p.* bardzo pokorny. **Pokorność**, ści, *ż.* przymiot człowieka pokornego. **Pokorny**, a, e, *p.* uniżony przez pokorę. Pokorny sługa. Pokorna prozba. Pokorne cielę dwie krowy ssie, *przysł.* **Pokorzyć**, *ob.* Upokarzać.

**Pokos**, u, *m.* tyle trawy lub zboża, ile powtarzanem cięciem kosy kosarz skosi i długim pokładem zostawi za sobą. = *fig.* Pokosy, szeregi trupów pomostem usłane. Leżeć, poiedz pokosem. Walą ludzi pokosem. **Pokosić**, szę, *s. cz. dok.* łąki, pola, skosić trawę, zboże na łąkach, polach.

**Pokosmacenie**, a, *n.* czynność słowa **Pokosmacić**, cę, *s. cz. dok.* kosmatym uczynić. **Pokosmacieć**, ję, *s. n. dok.* kosmatym stać się.

**Pokost**, u, *m.* lakier, farba z żywicą zmieszana. = *fig.* powierzchowna barwa. **Pokostnik**, a, *m.* ten co pokostuje sprzęty. **Pokostować, nję**, *s. cz. nied.* pokostem powlekać. **Pokostowanie**, a, *n.* powlekanie pokostem.

**Pokoszenie**, a, *n.* skoszenie łąk, pól.
**Pokosztować, uję**, *s.cz. dok.* czego, trochę skosztować, sprobować smaku. **Pokosztowanie**, a, *n.* skosztowanie.
**Pokotem**, *ps.* jeden przy drugiem, *np.* spać, leżeć.
**Pokować**, *ob.* **Pokuć.**
**Pokpić, pię**, *s.n.dok.* kpinki sobie z czego lub z kogo stroić. = *s.cz.* Pokpić sprawę, pobłądzić, poszkapić się.
**Pokradzenie**, a, *n.* skradzenie wielu rzeczy.
**Pokrajać, ję**, *s.cz.dok.* na kawałki porozrzynać, porozcinać. **Pokrajanie**, a, *n.* porozcinanie na kawałki.
**Pokrakać, am**, *s.n.dok.* **Pokrakiwać, uję**, *nied.* kiedy niekiedy krakać. **Pokrakanie, Pokrakiwanie**, a, *n.* krótkie, przerywane krakanie.
**Pokrapiać, am**, *s.cz. nied.* **Pokropić, pię**, *dok.* padać kroplami. Deszcz pokrapia, pokropił ziemię. = rzucać kroplami. Ksiądz pokropił nas święconą wodą. **Pokrapianie**, a, *n.* padanie kroplami. = rzucanie kroplami.
**Pokraść, dnę**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem ukraść.
**Pokrasić, szę**, *s.cz.dok.* okrasić. **Pokraszenie**, a, *n.* okraszenie.
**Pokręcać, am**, *s.cz. nied.* **Pokręcić, cę**, *dok.* kręcąc podnosić. Pokręcać wąsy. = kręcić na wszystkie strony. Pokręcić głową, ogonem. = Pokręcić, poszachrować. = **Pokręcić się**, *s. z.* zakręcić się, powiercić się. Pokręcił się i wyszedł. **Pokręcanie, Pokręcenie**, a, *n.* czynność słow powyższych.
**Pokreślenie**, a, *n.* czynność słowa **Pokreślić, lę**, *s.cz.dok.* wiele kresek na czem pociągnąć. = nakreślić, wykreślić, *np.* figury geometryczne.
**Pokręt**, u, *m.* pokręcenie. **Pokręty**, a, e, *p.* kręcący się, pokręcony, *np.* wąsy.
**Pokrewieństwo**, a, *n.* związek krwi między osobami od jednej osoby lub szczepu pochodzącemi. = *zbior.* krewni. = *fig.* podobieństwo, analogia. = *zool.* kilka rodzajów takich zwierząt, które przy jednakiej budowie narzędzi ruchu, mają oraz podobne narzędzia do drobienia pokarmu, lub odwrotnie. **Pokrewny**, a, e, *p.* krewny.
**Pokroczyć, czę**, *s. n. dok.* kroczęc postąpić.
**Pokropić**, *ob.* **Pokrapiać.** **Pokropienie**, a, *n.* okropienie.
**Pokrostawiać, ję**, *s.n.dok.* krostami się osypać.
**Pokrótce**, *ps.* w krótkości.
**Pokrowiec, wca**, *n.* **Pokrowczyk**, a, *m. zdrob.* pokrywa, futerał. Pokrowiec na krzesło, kanapę, noże brzytwy, kapelusz.
**Pokruszenie**, a, *n.* czynność słowa **Pokruszyć, szę**, *s.cz.dok.* na okruszyny połamać, lub jedno po drugiem skruszyć.
**Pokrwawić, wię**, *s. cz. dok*, krwią oblać. **Pokrwawienie**, a, *n.* oblanie krwią.
**Pokryć**, *ob.* **Pokrywać.** **Pokrycie**, a, *n.* nakrycie po wierzchu. = *fig.* ukrycie. = co służy do pokrycia czego. Pokrycie ze słomy, z dachówek. **Pokryjomu**, *ps.* skrycie. **Pokrytość, ści**, *ż.* skrytość. **Pokryty**, a, e, *im.* słowa **Pokryć.** **Pokrywa, y**, *ż.* **Pokrywka, i**, *ż. zdrob.* nakrywa, nakrywka. = Pokrywy u owadów, *zool.* dwie rogowe do plec przyrosłe łuski, które skrzydła pokrywają. = **Pokrywka**, *fig.* pozór, płaszczyk. Pod pokrywką religii, nabożeństwa. **Pokrywać, am**, *s.cz. nied.* **Pokryć, ję**, *dok.* po wierzchu nakrywać, nakryć Pokrywać dom słomą, łupkiem, dachówką. = *fig.* ukrywać. Pokrywać swoje lub cudze wady, błędy, zamiary. = **się**, *s. z.* okrywać się, okryć się. = Pokryć się, skryć się jeden po drudim, pochować się. Niewiasty się pokryły i pouciekały. **Pokrywacz**, a, *m.* ten co dachy pokrywa. **Pokrywanie**, a, nakrywanie po wierzchu. = *fig.* ukrywanie.
**Pokrząkać, am**, *s.n. dod.* **Pokrząkiwać, uję**, *nied.* raz po raz lub kiedy niekiedy krząkać. **Pokrząkanie, Pokrząkiwanie**, a, *n.* przerywane krząkanie.

**Pokrzepiać**, am, *s. cz. nied* Pokrzepić, pię, *dok* krzepkim czynić, posilać. = *fig.* dodać krzepkości dodać siły, wzmacniać Pokrzepiać nadzieję, odwagę. = się, *s. z* posilać się. Jestem na czczo, nie mógłbym się tu czem pokrzepić? = *fig.* nabierać siły, wzmacniać się. **Pokrzepianie, Pokrzepienie**, a, *n.* posilanie, posilenie. = *fig.* wzmacnianie, wzmocnienie. **Pokrzepiciel**, a, *m.* **Pokrzepicielka**, i, *ż.* ten, ta co pokrzepia.

**Pokrzyczeć**, czę, *s. n. dok* krzyczeć przez jakiś czas. **Pokrzyk**, u, *m.* krzyk powtórzony. = *bot.* (Atropa). roślina z familii psiankowych, której gatunek: pokrzyk lekarski (A. Belladonna) inaczej wilcza jagoda, w medycynie używany w znacznej dozie zażyty jest trucizną **Pokrzykiwać, uję**, *s. n nied.* **Pokrzyknąć, nę**, *jednor.* wykrzykiwać, wykrzyknąć **Pokrzykiwanie**, a, *n* wykrzykiwanie.

**Pokrzywa**, y, *ż bot.* (Urtica), roślina ciało parząca.

**Pokrzywdzenie**, a, *n* wyrządzenie krzywdy **Pokrzywdzić, dzę**, *s. cz dok.* wyrządzić krzywdę, skrzywdzić. ukrzywdzić. **Pokrzywdziciel**, a, *m.* ten co krzywdę wyrządza.

**Pokrzywiany, Pokrzywiony**, a, e, *p.* od pokrzywy

**Pokrzywić, wię**, *s. cz. dok.* w wielu miejscach co skrzywić, lub jedno po drugiem powykrzywiać. **Pokrzywienie**, a, *n* skrzywienie, wykrzywienie.

**Pokrzywka**, i, *ż. zdrob.* mała pokrzywa. Znam cię ziółko żeś pokrzywka, *przysł* żeś zły człowiek = i **Pokrzywnik**, a. **Pokrzywniczek, czka**, *m zool.* ptaszek z rodzaju pliszek. = motyl, którego gąsienica żyje na pokrzywie. **Pokrzywowe, Pokrzywowate**, *p. l. m. bot.* rośliny, należące do pokrzyw.

**Pokrzyżować, uję**, *s. cz. dok.* na krzyż poprzekładać. = komu plany, *fig.* pomieszać szyki.

**Poksyk**, u, *m.* ksyk przerywany. **Poksykać**, am, *s. n. dok.* **Poksyknąć, nę**, *jednor.* ksykać, raz ksyknąć.

**Pokuć, ję**, *s. cz. dok.* konie, poprzybijać im podkowy. = okuć jednego po drugim w kajdany **Pokucie**, a, *n.* pokowanie.

**Pokudlać**, am, *s. cz dok.* rozkudłać, rozczochrać. Głowa, włosy pokudlane.

**Pokulać, leję**, *s. n. dok.* pójść kulejąc **Pokulawić, wię**, *s. cz. dok.* jednego po drugim okulawić. **Pokulawienie, jemy**, *s. n. dok. zbior.* stać się kulawymi.

**Pokulbaczyć, czę**, *s. cz dok.* pokłaść kulbaki na konie, posiodłać

**Pokumać się**, *s. z. dok* spowinowacić się przez chrzest dziecka. = *fig* pobratać się, poprzyjaźnić się

**Pokup**, u *m.* dla częstego kupowania łatwy odbyt towaru. **Pokupność, ści**, *ż* łatwość odbytu **Pokupny**, a, e, *p* często kupowany, dobry odbyt mający **Pokupować, uję**, *s cz dok.* nakupić wiele rzeczy jedne po drugiej. Pasterkom, aby grały pokupować flety.

**Pokurcz**, a, *m* pies mieszaniec

**Pokurczenie**, a, *n.* czynność słowa **Pokurczyć, czę**, *s. cz. dok* w wielu miejscach, lub jedno po drugiem skurczyć = się, *s. z.* skurczyć się

**Pokurzyć, rzę**, *s cz. dok* okryć wszystko kurzem, zakurzyć. = popalić trochę fajkę. = *s. n.* drapnąć, dać drapaka.

**Pokusa**, y, *ż* pobudka do złego. Pokusa szatańska. Pokusy cielesne. Pokusa mnie bierze. Opierać się pokusie. Uledz pokusie. = *m* i *ż* ten, ta co kusi. = strach, widmo Są w tym domu pokusy. **Pokusiciel, Pokusnik**, a, *m.* **Pokusicielka**, i *ż* kusiciel, kusicielka. **Pokusny**, a, e, *p.* pokuszający. **Pokuszać**, am, *s. cz nied* **Pokusić, szę**, *dok* doświadczać, próbować = **Pokusić się**, *s z* o co, spróbować czy się uda. Konstantyn pokusił się o miasto Byzancyum, i wziął je. **Pokuszenie**, a, *n.* próba, doświadczenie.

**Pokuta**, y, *ż* żal za grzechy. = pokazanie żalu za grzechy znakiem zewnętrznym. Zadać sobie pokutę. Czynić pokutę. Udać się na pokutę. = co ksiądz na spowiedzi

dla zadosyć uczynienia za grzechy naznacza. Czyś odbył naznaczoną pokutę. = lekka kara. Postawić dziecko na pokucie. **Pokutnie**, *ps.* w pokucie. **Pokutnik**, a, *m.* **Pokutnica**, y, *ż.* ten, ta co pokutuje. **Pokutny**, a, e, *p.* od pokuty, *np.* psalmy. **Pokutować**, uję, *s. n. nied.* za grzechy, czynić, odbywać, odprawiać pokutę. **Pokutowanie**, a, *n.* odbywanie pokuty.

**Pokwapić się**, *s. z. dok.* pospieszyć się.

**Pokwasić**, szę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem ukwasić, *np.* kapustę, ogórki. = *fig.* stać się przyczyną kwasów, poróżnić. Lubili się dawniej, ale coś ich potem pokwasiło.

**Pokwilać**, am, *s. n. nied.* **Pokwilić**, ię, *dok.* (o słowiku), kwiląc nócić.

**Pokwitnąć**, nę, *s. n. dok.* przez pewien czas kwitnąć. = Chleb pokwitł, spleśniał.

**Pokwitować**, uję, *s. cz. dok.* jednego po drugim zakwitować. = się, *s. z.* z kim, zakwitować się. **Pokwitowanie**, a, *n.* zakwitowanie. = kwit.

**Pół**, *nieod.* połowa. Pół funta. Pół tuzina. Pół godziny. Pół do drugiej. Na pół drogi, w pół drogi. Na pół umarły. Na pół pijany.

**Pola**, y, *ż.* połowa sukni, od pasa do dołu. = *fig.* Trzymać kogo za polę, trzymać się czyjej poły, nie odstępować kogo. Podjąć poły, podjąwszy poły uciekać.

**Polać**, *ob.* **Polewać**.

**Polać**, ci, *ż.* rząd domów połowę ulicy składających.

**Polacać**, am, *s. cz. nied.* **Polacić**, cę, *dok.* łaty na krokwiach poprzybijać.

**Połączenie**, a, *n.* złączenie. **Połączyć**, czę, *s. cz. dok.* złączyć. = się, *s. z.* złączyć się.

**Polajać**, ję, *s. cz. dok.* nieco wyłajać. **Polajanie**, a, *n.* wyłajanie

**Polak**, a, *m.* w Polsce urodzony, obywatel polski. Mądry Polak po szkodzie, *przysł.* **Polakierya**, yi, *ż.* polskie junactwo.

**Polakomić się**, *s. z. dok.* na co, złakomić się.

**Polamać**, mię, *s. cz. dok.* na kawałki złamać. **Polamanie**, a, *n.* złamanie.

**Polanie**, a, *n.* oblanie po wierzchu.

**Polanka**, i, *ż.* kawał pola w lesie.

**Polano**, a, *n.* kawał drzewa na opał.

**Polapać**, pię, *s. cz. dok.* jednego po drugim złapać. **Polapka**, i, *ż.* narzędzie do łapania drobniejszych zwierząt, mianowicie myszy.

**Półarkusz**, a, **Półarkuszek**, szka, *m.* połowa arkusza. **Półarkuszowy**, a, e, *p.* z półarkusza złożony. Księga półarkuszowa, foliał.

**Polarny**, a, e, *p.* biegunowy. Gwiazda polarna, blizko bieguna północnego będąca.

**Polatać**, am, *s. n. dok.* tu i owdzie, krótko latać. = pobiegać, pojeździć.

**Polatać**, am, *s. cz. dok.* poprzyszywać łaty na podartem odzieniu. = *fig.* naprawić. Połatamy tę biedę. Połatać boki, trochę się oporządzić. **Polatanie**, a, *n.* załatanie dziur w odzieniu.

**Polatucha**, y, *ż.* *zool.* wiewiórka latająca, czyli raczej z drzewa na drzewo skacząca za pomocą błony rozpiętej od przednich do tylnych nóg, mieszka w puszczach brzozowych Siberyi, nawet w litewskich lasach widzieć się daje.

**Polawiać**, am, *s. cz. nied.* często łowić, mianowicie ryby. = *s. z.* łowić się. Te ryby poławiają się w rzekach.

**Polazić**, *ob.* **Poleść**.

**Półbeczek**, czka, *m.* połowa beczki. **Półbóty**, **Półbóciki**, ów, *l. m.* bóty z cholewami do połowy łytki. **Półbożek**, żka, *m.* podrzędny bożek pogański. **Półćwierci**, *nieod.* połowa ćwierci. **Półczwarta**, *nieod. m.* i *n.* **Półczwartej**, *ż.* trzy i pół. **Półdarmo**, *ps.* bardzo tanio, za bezcen. **Półdniowy**, a, e, *p.* połowę dnia trwający. **Półdupek**, pka, *m.* połowa dupy. **Półdupkowy**, **Półdupni**, a, e, *p.* od półdupka. **Półdziesiąta**, *nieod. m.* i *n.* **Półdziesiątej**, *ż.* dziewięć i pół. **Półdziewiąta**, *nieod. m.* i *n.* **Półdziewiątej**, *ż.* ośm i pół.

**Pole**, a, *n.* ziemia do zasiewu służąca. Trzaskie są pola, na oziminę,

na jarzynę, na ugor. = równina, płaszczyzna. U nas gór mało, a wszędzie rozległe pola. = *myśl.* miejsce do polowania. Jechać na czarne pole, na dziki. Układać psa do pola, do polowania. = rok życia psów myśliwskich. Pies w pierwszem, drugiem, trzeciem polu. = plac bitwy, bitwa. Dać, stawić pole nieprzyjacielowi, wydać bitwę. Otrzymać pole, wygrać bitwę. Dotrzymać pola, utrzymać się na placu bitwy. Stracić pole, przegrać bitwę. Pole straciwszy, w miastach się bronili. Zejść z pola, cofnąć się. = *fig.* plac, okazya, zręczność, sposobność. Będziesz miał pole popisania się, pokazania co umiesz. Otwiera się pole pochlebstwom, plotkom, zdradom. Poezya jest rozległem imaginacyi polem. = Wywieść, wyprowadzić kogo w pole, *fig.* oszukać. Tyżto młodziku starego wygę w pole wywiedziesz? = *herald.* grunt, tło tarczy. W herbach polskich pól czerwonych najwięcej. = kwadracik na szachownicy. = *artyl.* miejsce między obręczami a obrączkami armaty.

**Poleć, lcia,** *m.* połowa słoniny z wieprza. Tłusty poleć smarować, *fig.* drwa do lasu wozić, bogatego wzbogacać. Połciem leżeć, plackiem.

**Polecać, am,** *s. cz. nied.* **Polecić, cę,** *dok.* co komu, zalecać, przykazywać. = kogo, co komu, poruczać, rekomendować. Polecam ci mego przyjaciela, mój interes. = się, *s. z.* oddawać się, poruczać się. Polecać się Bogu, czyjej pamięci. **Polecanie, Polecenie, a,** *n.* zalecanie, zalecenie. = poruczanie, poruczenie; rekomendowanie, rekomendacya. **Poleciciel, a,** *m.* **Polecicielka, i,** *ż.* ten, ta co poleca.

**Polechtać, am, cę,** *s. cz. dok.* łechtać przez niejaki czas. = *fig.* pogłaskać, *np.* czyję dumę, miłość własną. **Polechtanie, a,** *n.* krótkie łechtanie.

**Polecie, a,** *n.* czas po upłynieniu lata, pierwsze dni jesieni.

**Polecieć, cę,** *s. n. dok.* lotem się oddalić. = pobiedz, pojechać.

**Poleczyć, czę,** *s. cz. dok.* leczyć przez pewien czas, lub jednego po drugim wyleczyć.

**Polednia, i, Poleń, ni,** *ż.* polica z dwóch żerdzi zawieszonych w chacie wieśniaczej. Na polednі zawiesić, *fig.* na kołku zawiesić, na potem odłożyć.

**Polędwica, y,** *ż.* sztuka mięsa z lędźwi.

**Poledz, Polegnąć, nę,** *s. n. dok.* paść, zginąć w bitwie. Żołkiewski poległ pod Cecorą.

**Polegać, am,** *s. n. nied.* na kim, na czem, pokładać ufność, nadzieję w kim, w czem, spuszczać się z ufnością na kogo, na co. = opierać się, zasadzać się. Nie na obfitości rzeczy doczesnych polega szczęście człowieka. **Poleganie, a,** *n.* pokładanie ufności.

**Poległy, a, e,** *im.* który poległ w boju.

**Polejem,** *m. bot.* gatunek ożanki, gatunek mięty.

**Polemiczny, a, e,** *p.* tyczący się polemiki, *np.* dzieło, styl, pisarz. **Polemika, i,** *ż.* (z grec.), wojna piśmienna, spór piśmienny.

**Polenić się,** *s. z. dok.* przez lenistwo nie zrobić czego. Polenił się pójść, napisać.

**Polepa, y,** *ż.* polepienie czego gliną. **Polepiać, am,** *s. cz. nied.* **Polepić, pię,** *dok.* oblepiać, oblepić gliną. Polepić sobie czem ręce. **Polepianie, Polepienie, a,** *n.* oblepianie, oblepienie.

**Polepszać, am,** *s. cz. nied.* **Polepszyć, szę,** *dok.* na lepsze odmieniać, *np.* zdrowie, gospodarstwo, interesa. = się, *s. z.* odmieniać się na lepsze. Zdrowie jego polepszyło się. **Polepszanie, Polepszenie, a,** *n.* odmienianie, odmienienie na lepsze. **Polepszyciel, a,** *m.* **Polepszycielka, i,** *ż.* ten, ta co polepsza.

**Polerować, uję,** *s. cz. nied.* polor nadawać. = *fig.* kształcić, ogładzać, cywilizować. **Polerowanie, a,** *n.* nadawanie poloru. = *fig.* kształcenie, i t. d. **Polerowny, a, e,** *p.* mający polor, błyszczący. = *fig.*

ukształcony, ogładzony, ucywilizowany.

**Polewa**, y, *ż.* glazura, galena (ołów z siarką), którą naczynia gliniane polewają. **Polewać**, am, *s. cz. nied.* **Polać**, leję, *dok.* po wierzchu oblewać, *np.* kwiaty. I twarz gęstemi łzami polewała. = Polewać naczynia gliniane, glazurować, dawać polewę. = Polewać cyną, pobielać. **Polewacz**, a, *m.* ten co polewa. **Polewaczka**, i, *ż.* naczynie do polewania kwiatów. **Polewanie**, a, *n.* oblewanie po wierzchu. = glazurowanie. = pobielanie cyną. **Polewka**, i, *ż.* winna, wino grzane z muszkatołową gałką. Polewka piwna, piwo grzane z żółtkiem, cynamonem i szafranem. Czarna polewka, którą dawniej kawalerowi na znak odmówienia mu panny podawano.

**Polezć**, lazę, *s. n. dok.* łażąc pójść dokąd. **Polazić**, żę, *s. n. dok.* łazić tu i owdzie przez niejaki czas.

**Polezeć**, ę, *s. n. dok.* czas jakiś przeleżeć, leżąc odpocząć.

**Półfasek**, ska, *m.* połowa faski. **Półfuncia**, a, *n.* połowa funta. **Półfuntowy**, a, e, *p.* od półfuncia, *np.* kula. **Półgarca**, *m.* **Półgarcówka**, i, *ż* połowa garca. **Półgarcowy**, a, e, *p.* od półgarca. **Półgębek**, bka, *m.* tylko w przyp. 6. Półgębkiem mówić, odpowiadać, niegłośno, niewiele. **Półgęsek**, ska, *m.* połowa gęsi. **Półgęsek** wędzony **Półgłos**, u, *m. mus.* pół tonu. **Półgłosem**, *ps.* półgłośno, półgębkiem. **Półgłówek**, wka, *m.* półmędrek, nie mający spełna rozumu, któremu piątej klepki brakuje.

**Półgnąć**, niemy, *s. n. dok. zbior.* Jeden po drugim ulgnąć.

**Półgodzinny**, a, e, *p.* od pół godziny. **Półgroszek**, szka, *m.* **Półgroszówka**, i, *ż.* połowa grosza. **Półhak**, a, *m.* pół hakownicy, gatunek dawniejszego muszkietu.

**Polica**, y, *ż.* półka.

**Policya**, yi, *ż.* (z greca), rząd miasta. = władza ustanowiona dla utrzymania w kraju lub w mieście porządku, wygody, spokojności, bezpieczeństwa. **Policyant**, a, *m.* policyjny sługa. **Policyjny**, a, e, *p.* od policyi, *np.* przepis, rozporządzenie, przestępstwo, urzędnik.

**Policzek**, czka, *m.* połowa lica, jagoda. Uderzyć kogo w policzek. = uderzenie w policzek. Dać, wyciąć komu policzek. **Policzkować**, uję, *s. cz. nied.* bić w policzek. **Policzkowanie**, a, *n.* bicie w policzek. **Policzkowy**, a, e, *p.* od policzka.

**Policzyć**, czę, *s. cz. dok.* wszystko jedno po drugiem zliczyć. Gwiazd policzyć nie można. = umieścić w liczbie, w rzędzie. Policzył go do swych przyjaciół.

**Półjedwab**, iu, *m.* materya półjedwabna. **Półjedwabny**, a, e, *p.* jedną połowę jedwabiu, drugą włókna lub bawełny w sobie zawierający.

**Polip**, a, *m. zool.* zwierzokrzew z gromady pławów, mający postać gałązek mniej więcej rozkrzewionych. = *med.* narośl w ciele, najczęściej w nosie.

**Polisty**, a, e, *p.* mający dużo pól, *np.* kraj.

**Politować się**, *s. z. dok.* nad kim, nad czem, zlitować się, ulitować się. **Politowanie**, a, *n.* litość.

**Politura**, y, *ż.* połor, glanc, połysk.

**Politycznie**, *ps.* podług prawideł polityki. = grzecznie. **Polityczny**, a, e, *p.* tyczący się polityki, *np.* sprawy, wypadki, wiadomości, pisma, dzienniki. = grzeczny, obyczajny. **Polityk**, a, *m.* człowiek biegły w polityce. = człowiek grzeczny, dworak. **Polityka**, i, *ż.* sztuka rządzenia państwem i utrzymania stosunków z obcemi państwami. Mądra, głęboka, zręczna, zła, fałszywa, chytra, podstępna polityka. = wypadki, interesa polityczne. Rozmawiać o polityce. Trudnić się polityką. = grzeczność, dworność. **Politykować**, uję, *s. n. nied.* rozprawiać o polityce. = z kim, grzecznością nadrabiać nieszczerze z kim postępując. **Politykowanie**, a, *n.* rozprawianie o polityce. = nadrabianie grzecznością.

**Polisać**, żę, *s. cz. dok.* **Polisywać**, uję, *nied.* krótko po czem lizać, kilka

razy lizać. = jedno po drugiem oblizać. Już na wszystkich obrazach polizał pokosty **Polizanie**, **Polizywanie**, a, *n.* krótkie, kilkakrotne lizanie.

**Pólk**, i t. d. *ob.* Pulk, i t. d.

**Polka**, i, *ż.* kobieta rodem z Polski.

**Półka**, i, *ż.* deska w szafie, lub do ściany przybita.

**Półkadek, dka**, *m.* połowa kadzi.

**Połknąć**, *ob.* **Połykać**. **Połknienie**, a, *n.* gardłem do żołądka przesłanie.

**Półko**, a, *n. zdrob.* małe pole. = kawał gruntu mający wszerz i wdłuż pręt mierniczy czyli półósma łokci kwadratowych.

**Półkole**, a, *n. mat.* połowa powierzchni koła. **Półkopek, pka**, *m.* pół kopy, to jest 30 snopów na kupę złożonych. **Półkorca**, *m.* **Półkorcze**, a, *n.* **Półkorczyk**, a, *m.* połowa korca. **Półkoszek, szka**, *m.* kosz na wozie, trzy tylko ściany, tylną i dwie boczne mający. **Półkoszkowy**, a, e, *p.* od półkoszka. *np.* wóz. **Półkoszokop**, u, *m. fort.* mały koszokop. **Półkoszulek, lka**, *m.* przód koszuli po pas z kołnierzykiem **Półkruszec, szca**, *m.* półmetal. **Półkrytek, tka**, *m.* dawny powóz na pół kryty. **Półksiężyc**, a, *m.* księżyc w pierwszej kwadrze **Półksiężycowy**, a, e, *p.* mający kształt półksiężyca. **Półkula**, i, *ż.* połowa kuli ziemskiej. Półkula północna, południowa. **Półkwarcie**, a, *n.* połowa kwarty. **Półkwartowy**, a, e, *p.* zawierający połowę kwarty. **Półłokciowy**, a, e, *p.* długi na pół łokcia. **Półmartwy**, a, e, *p.* pół umarły. **Półmędrek, rka**, *m.* półuczony, niedouczony. **Półmetal**, u, *m.* metal kruchy. **Półmiesiączek, czka**, *m.* półksiężyc. **Półmisek, ska**, *m.* misa płaska. = potrawa na półmisku. **Półnagi**, a, e, *p.* na pół nagi. **Północ**, y, *m.* połowa nocy. O północy. Po północy. = strona świata przeciwna południowej. Na północ. Ku północy. = kraje, państwa leżące w stronie północnej. **Północnowschodni**, a, e, *p.* między północą a wschodem, *np.* wiatr. **Północnozachodni**, a, e, *p.* między północą a zachodem, *np.* wiatr. **Północny**, a, e, *p.* koło północy przypadający, *np.* godzina. = w stronie północnej świata leżący, lub z niej pochodzący, *np.* wiatr, biegun, gwiazda, morze, ludy, państwa.

**Polny**, a, e, *p.* od pola, na polu rosnący, żyjący. Kwiaty polne. Mysz polna. = od pola bitwy. Hetman polny.

**Połóg, ogu**, *m.* leżenie matki przy rodzeniu dziecka. Leżeć w połogu. Odprawiać, odbywać połóg. Kobieta w połogu. Umarła w połogu. **Połogowy**, a, e, *p.* od połogu.

**Połoić, ję**, *s. cz. dok.* łojem posmarować.

**Półokrąg, ęgu**, *m.* połowa okręgu koła.

**Polonez**, a. *m.* muzyka i taniec polski

**Połor**, u, *m.* blask, połysk z wygładzenia pochodzący. = *fig.* ogłada.

**Polot**, u, *m.* lot. = *fig.* lot, bajanie. Polot myśli, imaginacyi. **Polotnie**, *ps.* w lot, szybko. **Polotny**, a, e, *p.* szybko latający.

**Polotrować, uję**, *s. n. dok.* przepędzić czas na łotrowaniu.

**Połów, owu**, *m.* łowienie ryb. Połów dusz, *fig.* nawrócenie dusz.

**Połowa, y**, *ż.* część taka, jakich dwie równe składa całość. Na połowę co przeciąć, przekroić, przełamać. Dzielić się czem na połowę. W połowie lata, zimy. W połowie drogi.

**Połować, uję**, *s. n. nied.* połem czyli łowy się bawić. Połować na ptaki, na dzika, na zająca. = Połować na cudzym gruncie, *fig.* cudzą żonę bałamucić. = (o krowie, byku), biegać w chwili popędu płciowego. **Połowanie**, a, *n.* łowy. Połowanie na lisa, na wilka, na kaczki. Połowanie z gończemi, z chartami, z wyżłem. Iść, jechać na połowanie

**Połowić, wię**, *s. cz. dok.* połapać, *np.* ryby.

**Połowica, Połowina, y**, *ż.* połowa. = Połowica, *fig.* żona. **Połowiczny**, a, e, *p.* do połowy należący, spółkowy, *np.* handel.

**Połowny**, a, e, *p.* połów dobry dający, *np.* rzeka, jezioro.

**Połowy**, a, e, *p.* od pola, polny. = od pola bitwy, *np.* artyllerya, fortyfikacya. = ego, *m.* dozorca pól zasianych.

**Połoz**, a, *m. zool.* gad z rzędu wężów nierównołuskich, do czterdziestu stóp dorastający.

**Położenie**, a, *n.* czynność słowa Położyć. = pozycya. Położenie kraju, wsi, miasta. Kraj w położeniu górzystem, piaszczystem, wilgotnem. = stan. Dobre, złe, trudne, przykre położenie. **Położnica**, y, *ż.* kobieta w połogu leżąca. **Położniczy**, a, e, *p.* połogowy. Sztuka położnicza, sztuka babienia, akuszerya. **Położnik**, a, *m.* lekarz połogowaniem trudniący się, akuszer. **Położyć**, się, *s. cz. dok.* umieścić w położeniu poziomem. Gdzieś położył książkę? Położyć kogo w łóżku. = Położyć gdzie obóz, wojsko, założyć obóz, rozłożyć wojsko. = Położyć kogo trupem, zwalić, obalić i zabić. = Położyć głowę, życie, gardło, zginąć, umrzeć. = się, *s. z.* umieścić się w położeniu poziomem. Położyć się na łóżku, na kanapie, na ziemi. Położyć się obozem, rozłożyć się obozem. **Położysty**, a, e, *p.* spadzisty, pochyły, *np.* grunt, pole.

**Półpanek**, nka, *m.* podpanek. **Półpięta**, *nieod. m.* i *n.* **Półpiętej**, *ż.* cztery i pół. **Półpiętrze**, a, *n.* międzypiętrze, piętro nizkie między dołem a pierwszem piętrem. **Półpijany**, a, e, *p.* na pół pijany. **Półpłynny**, a, e, *p.* niezupełnie płynny. **Półpoście**, a, *n.* środopoście. = połowa wielkiego postu. **Półprzezroczysty**, a, e, *p.* na pół przezroczysty. **Półrękawek**, wka, *m.* mały rękawek, zarękawek. **Półrocze**, a, *n.* połowa roku. **Półrocznie**, *ps.* co pół roku. *np.* płacić. **Półroczny**, a, e, *p.* pół roku trwający. = co pół roku przypadający, *np.* examin. **Półsetek**, tka, *m.* pół setka. **Półsotek płótna**, sztuka płótna 50 łokci zawierająca. **Półsferze**, a, *n.* półkula. **Półsiodma**, *nieod. m.* i *n.* **Półsiodmej**, *ż.* sześć i pół.

**Polska**, i, *ż.* kraj polski, ojczyzna Polaków. **Polski**, a, ie, *p.* od Polski, z Polski, do Polski należący, właściwy Polakom, *np.* król, obywatel, język, zwyczaj Po polsku, polskim zwyczajem, strojem językiem. Ubierać się po polsku. Mówić, pisać po polsku. **Polskość**, ści, *ż.* polska narodowość. = polski sposób postępowania. **Polszczyzna**, y, *ż.* zbiór tego wszystkiego co się polskiem zwać może: język, obyczaj i t. d. Pisze wyborną polszczyzną.

**Półskórek**, rka, *m.* oprawa książki na grzbiecie tylko i po rogach w skórę. **Półsukienko**, a, *n.* gatunek lekkiego sukna. **Półszorki**, ów, *l. m.* mniejsze szory na konie. **Półszóstа**, *nieod. m.* i *n.* **Półszóstej**, *ż.* pięć i pół. **Półton**, u, *m. muz.* głos, dźwięk środkujący między dwoma całemi tonami. **Półtora**, *nieod. m.* i *n.* **Półtorej**, *ż.* jeden i pół. **Półtoraczny**, a, e, *p.* półtora czego zawierający. **Półtorak**, a, *m.* pieniądz półtora grosza za Zygmunta III zawierający. **Półtorasta**, *nieod.* sto pięćdziesiąt. **Półtrzecia**, *nieod. m.* i *n.* **Półtrzeciej**, *ż.* dwa i pół. **Półtuzin**, a, *m.* połowa tuzina.

**Polubić**, bię, *s. cz. dok.* pokochać, upodobać. On ją bardzo sobie polubił. Co Francuz wymyśli, to Polak polubi. **Polubienie**, a, *n.* pokochanie, upodobanie. **Polubownie**, *ps.* polubownym sposobem, bez procesu. Wszystkie sprawy polubownie kończymy. **Polubowny**, a, e, *p.* rozjemczy, kompromisarski, *np.* sąd, sędzia.

**Polubrany**, a, e, *p.* na pół ubrany. **Poluczony**, a, e, *p.* niedouczony

**Południe**, a, *n.* czas w którym słońce przechodzi przez południk miejsca, dzieląc dzień na dwie połowy. Przed południem. W południe. Po południu. = strona świata przeciwna północy. Na południe. Ku południowi. Wiatr wieje z południa. **Południk**, a, *m. ast.* koło wielkie w myśli poprowadzone przez

dane miejsce i oba bieguny. **Południować, uję**, *s. n. nied.* odpoczywać koło południa, obiadować o tejże porze. **Południowanie**, a, *n.* odpoczywanie koło południa. **Południowiec, wca**, *m.* mieszkaniec południa. **Południowowschodni**, a, e, *p.* od południa na wschód leżący, lub z tamtej strony pochodzący, *np.* wiatr. **Południowozachodni**, a, e, *p.* od południa na zachód leżący, lub z tamtąd pochodzący, *np.* strona, wiatr. **Południowy**, a, e, *p.* od południa, czasu południowego, *np.* godzina. = od południa, strony świata, *np.* biegun, półkula, kraj, wiatr.

**Połupać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem przełupać. **Połupanie**, a, *n.* czynność słowa **Połupać**.

**Połupić, pię**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem złupić.

**Połuskać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem z łuski obrać.

**Połutować, uję**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem złutować.

**Półwalcowaty, Półwalcowy**, a, e, *p.* mający formę półwałca. **Półwiecze**, a, *n.* pół wieku, przeciąg lat pięciudziesiąt. **Półwozie**, a, *n.* przód wozu. = wózek o dwóch kołach. **Półwysep, spu**, *m.* **Półwyspa**, y, *ż.* część ziemi ze trzech stron wodą obiana, a czwartą z lądem stykająca się.

**Połyk, u**, *m. anat.* początek kanału pokarmowego tuż za językiem. **Połykać, am**, *s. cz. nied.* **Połknąć, nę**, *dok.* łykając przez gardło do żołądka przepuszczać, *np.* kość, kawał mięsa. = Połykać litery, zgłoski, *fig.* niewymawiać. = *fig.* pochłaniać, trwonić, marnować. Połknął cały majątek. = Śmierć połknąć, umrzeć. Kulę połknąć, w łeb sobie wypalić. = Łzy, żal połykać, w sercu taić. **Połykacz**, a, *m.* ten co połyka, pochłon. **Połykanie**, a, *n.* przez gardło do żołądka przepuszczanie.

**Połysk, u**, *m.* blask. = glanc, politura. **Połyskać, ska, Połyskiwać, uje**, *s. n. nied. nieos.* i się, *s. z.* błyszczeć, lśnić się. **Połyskliwy**, a, e, *p.* połyskujący, błyszczący.

**Półzłotówka**, i, ° *ż.* **Półzłotek, tka**, *m.* moneta pół złotego zawierająca.

**Połżyć, żę**, *s. cz. dok.* pohańbić, zhańbić. = się, *s. z.* zhańbić się.

**Półżywy**, a, e, *p.* na pół żywy, półumarły.

**Pomacać, am**, *s. cz. dok.* dotknąć macając. = się, *s. z.* samego siebie macnąć. **Pomacanie**, a, *n.* czynność słowa **Pomacać**.

**Pomachać, am**, *s. n. dok.* machać czem przez czas niejaki.

**Pomącenie**, a, *n.* czynność słowa **Pomącić, cę**, *s. cz. dok. wł.* i *fig.* zmącić, zamącić.

**Pomaczać, am, Pomoczyć, czę**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem zmoczyć.

**Pomączyć, czę**, *s. cz. dok.* mąką posypać.

**Pomada, y**, *ż.* (z franc.), maść pachnąca do włosów. **Pomadować, uję**, *s. cz. nied.* smarować włosy pomadą. = się, *s. z.* smarować sobie włosy pomadą. **Pomadowanie**, a, *n.* smarowanie włosów pomadą.

**Pomagać, am**, *s. n. nied.* **Pomódz, mogę**, *dok.* komu, pomoc dawać, dopomagać. Pomagać biednym. Nawzajem sobie pomagać. = służyć, skutkować. To pomaga na ból zębów, na febrę. Jemu już żadne lekarstwo nie pomoże. = zdać się, przydać się, posłużyć. Co tu łzy pomogą? Prośby nic nie pomogły. To nic nie pomoże. Nie pomogły mu wieńce i złocone rogi. **Pomagacz**, a, *m.* **Pomagaczka**, i, *ż.* ten, ta co komu w robocie pomaga. **Pomaganie**, a, *n.* dopomaganie. **Pomagier**, a, *m.* pomocnik dany sternikowi do rudla.

**Pomalować, uję**, *s. cz. dok.* skończyć malowanie. = powlec farbą. **Pomalowanie**, a, *n.* powleczenie farbą.

**Pomaleńku, Pomalusieńku, Pomalusku, Pomalutku, Pomaluteńku**, *ps.* bardzo pomału, bardzo powoli. **Pomału**, *ps.* powoli, zwolna. Pomału dalej zajdziesz, *przysł.* = Niepomału; niemało, bardzo, wielce. Niepomału mnie to zdziwiło.

**Pomarańcza, y**, *ż. bot.* (Citrus aurantium), drzewo pomarańczowe i jego owoc. **Pomarańczarnia, ni**, *ż.* ogro-

żerya. **Pomarańczówka**, i, *ż.* wódka nalana na skórki pomarańczowe. **Pomarańczowy**, a, e, *p.* od pomarańczy, drzewa, *np.* gaj, lasek, kwiat, liście. = od pomarańczy, owocu, *np* skórki, sok, ziarka. = koloru pomarańczy, *np.* sukno.

**Pomarnotrawić**, wię, **Pomarnować**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem zmarnotrawić, zmarnować.

**Pomarszczenie**, a, *n.* czynność słowa **Pomarszczyć**, czę, *s. cz. dok.* w marszczki poskładać.

**Pomartwić**, wię, *s. cz. dok.* wszystkich zmartwić. **Pomartwieć**, ieję, *s. n. dok. zbior.* stać się martwymi. Od strachu pomartwieli.

**Pomarznąć**, niemy, *s. n. dok. zbior.* zmarznąć. Francuzi w Moskwie pomarzli. Kwiaty pomarzły.

**Pomaskować**, uję, *s. cz. dok.* jednego po drugim zamaskować.

**Pomaszczać**, am, *s. cz. nied.* **Pomaścić**, szczę, *dok.* maścią posmarować.

**Pomawiać**, am, *s. cz. nied.* **Pomówić**, wię, *dok.* kogo o co, posądzać, obwiniać. Wilk niegdyś lisa o kradzież pomówił. **Pomawianie**, a, *n.* posądzanie, obwinianie.

**Pomazać**, żę, *s. cz. dok.* **Pomazywać**, uję, *nied.* namazać, namaścić, pomaścić. Pomazać olejem świętym. Pomazać na króla. = **Pomazać** sobie gębę jaką nauką, *fig.* liznąć jakiej nauki. Gdy kto sobie łaciną pomaże gębę, zaraz uczony. = **Pomazać się**, *s. z.* posmarować się, powalać się. Kto się smoły dotknie, pomaże się od niej. **Pomazanie**, a, *n.* namazanie, namaszczenie, pomaszczenie. Ostatnie pomazanie, sakrament kościelny udzielany niebezpiecznie chorym. **Pomazaniec**, ńca, *m.* pomazany na godność najwyższą, *np.* królewską. **Pomazanka**, i, *ż.* kawał chleba maśłem pomazanego.

**Pomdleć**, jemy, *s. n. dok. zbior.* zemdleć. Wszyscy pomdleli.

**Pomęczyć**, czę, *s. cz. dok.* przez chwilę męczyć. = jednego po drugim zamęczyć.

**Pomędrkować**, uję, *s. n. dok.* popisywać się przez niejaki czas fałszywą mądrością.

**Pomiąć**, mnę, *s. cz. dok.* w wielu co miejscach, lub jedno po drugiem pomiętosić.

**Pomiar**, u, *m.* rozmiar, mierzenie. Pomiar gruntów. = średnia miara, umiarkowanie. Nad pomiar, nad miarę. **Pomiarkować**, uję, *s. cz. dok.* umiarkować. = pojąć, poznać, zrozumieć, domyślić się. Co cię trapi, wcale pomiarkować nie mogę. = **się**, *s. z.* umiarkować się, zastanowić się, zreflektować się. Pomiarkuj się, zważ co czynisz, co mówisz. **Pomiarkowanie**, a, *n.* umiarkowanie. Chceszli mieć zdrowie, żyj z pomiarkowaniem. **Pomiarowy**, a, e, *p.* od pomiaru, mierniczy.

**Pomiatać**, am, *s. cz. nied.* miotać, rzucać, ciskać. = kogo, kim, co, czem, *fig.* zarzucać z pogardą, poniewierać, za nic ważyć. Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. Nikim pomiatać nie należy. = i **Pomieść**, miotę, *s. cz. dok.* po wierzchu lub dokąd zamieść. = *myśl.* płód wydać. **Pomiatanie**, a, *n.* miotanie. = *fig.* pogardzanie, poniewieranie.

**Pomidor**, a, *m. bot.* (Solanum Lycopersicum), roślina z familii psiankowych, dziko w krajach gorących Ameryki południowej rosnąca, i jej owoce dawniej zwany jabłko miłości, do przypraw kuchennych używany.

**Pomięcie**, a, *n.* pomiętoszenie.

**Pomiędzy**, *pmk.* między.

**Pomiękczyć**, czę, *s. cz. dok.* miękkim uczynić. = *fig.* jednego po drugim zmiękczyć.

**Pomieniać**, am, *s. cz. nied.* wymieniać, po imieniu nazywać. = *s. dok.* co. i **Pomieniać się**, *s. z.* z kim, na co, za co, zamienić. Pomieniali swo psy, konie. Pomieniali się na rogarki. **Pomieniony**, a, e, *im.* wspomniany, rzeczony.

**Pomiernie**, *ps.* w miarę, z umiarkowaniem. **Pomiernik**, a, *m.* miernik ziemski. **Pomierność**, ści, *ż.* miarność, umiarkowanie. **Pomierny**, a, e, *p.* mierny, umiarkowany. **Pomierzenie**, a, *n.* zmierzenie, prze-

mierzenie. **Pomierzyć, rzę,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zmierzyć, *np.* pola, grunta.

**Pomierzwić, wię,** *s. cz. dok.* mierzwą pokryć, potrząść

**Pomieść,** *ob.* **Pomiatać.**

**Pomieścić, szczę,** *s. cz. dok.* umieścić. Gdzie pomieścisz tyle osób, tyle sprzętów? Nie więcej zapraszać gości, niżeli ich wygodnie pomieścić można. = umieścić w sobie, objąć. Teatr ten może pomieścić parę tysięcy osób. = **się,** *s. z.* znaleźć sobie miejsce, umieścić się, zmieścić się. Sześć osób pomieści się wygodnie w tym powozie. = *fig.* To się w jego głowie nie pomieści.

**Pomieszać, am,** *s. cz. dok.* różne rzeczy z sobą zmieszać, *np.* kilka gatunków wina, groch z kapustą. = Pomieszać komu szyki, *fig.* popsuć plany, zamiary. = wprowadzić nieład, zamieszanie. Miłość mu rozum pomieszała. = **się,** *s. z.* zmieszać się z czem. = *fig.* Pomieszało mu się w głowie. **Pomieszanie, a,** *n.* zmieszanie różnych rzeczy. = *fig.* Pomieszanie języków, myśli, wyobrażeń. = Pomieszanie na twarzy, znaki okazujące zmieszanie się. = Pomieszanie zmysłów, rozumu, lekkie obłąkanie.

**Pomieszczenie, a,** *n.* umieszczenie.

**Pomieszkać, am,** *s. n. dok.* krótko gdzie przemieszkać, pobyć. **Pomieszkanie, a,** *n.* krótkie przemieszkanie, krótki pobyt. = miejsce mieszkania, dom, pokój, stancya.

**Pomiętlisko, a,** *n.* miejsce gdzie śmiecie wyniatają.

**Pomiętosić, szę,** *s. cz. dok.* pomiąć. **Pomiętoszenie, a,** *n.* pomięcie. **Pomięty, a, e,** *im.* od słowa **Pomiąć,** zmięty, pomiętoszony.

**Pomigać, am,** *s. n. dok.* migając znaki dawać.

**Pomijać, am,** *s. cz. nied.* **Pominąć, nę,** *dok.* mijać, minąć. = Pominąć kogo, *fig.* zostawić na boku, nie pamiętać, zapomnieć. = co, mimo puszczać, opuszczać, nie wspominać, przemilczeć.

**Pomilczeć, czę,** *s. n. dok.* czas niejaki milczeć. **Pomilknąć, nę,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim umilknąć.

**Pomimo,** *pmk.* rządzi przyp. 2. mimo. **Pomimowolnie,** *ps.* mimowolnie, poniewolnie. **Pomimowolny, a, e,** *p.* mimowolny, poniewolny.

**Pomiot, u,** *m.* miot, rzut. = wyrzutek, śmiecie. = gnój, łajno. = wydanie płodu. Ta suka wydała sześcioro szczeniąt jednym pomiotem. Dwa psy z jednego pomiotu. **Pomiotło, a,** *n.* miotła do wymiatania popiołu z pieca chlebowego. = Pomiotło komety, *fig.* miotła, ogon komety. = Za pomiotło ja u niego, *fig.* pomiata mną kąty. = *fig.* pogarda. Widzę się teraz w pomiocie u króla i narodu. = *fig.* osoba wzgardzona. We własnym domu widzim się pomiotłem łupieżnika.

**Pomknąć,** *ob.* **Pomykać. Pomknięcie, Pomknienie, a,** *n.* szybkie naprzód posunienie.

**Pomleć, mielę,** *s. cz. dok.* wszystko zemleć.

**Pomłocić, cę,** *s. cz. dok* wszystko zmłócić, wymłócić.

**Pomłodnieć, ję,** *s. n. dok.* odmłodnieć.

**Pomnażać, am,** *s. cz. nied.* **Pomnożyć, żę,** *dok.* mnożyć, powiększać ilość. = **się,** *s. z.* mnożyć się Pomnażać się w czem, wzrastać, nabywać czego więcej. Jezus pomnażał się w mądrości. **Pomnażanie, a,** *n.* mnożenie, rozmnażanie.

**Pomnieć, mnę,** *s. n. nied* pamiętać, mieć co w pamięci. Pomnijcie na wasze słowo, na wasze obietnice. Idąc do bitwy na przodków waszych i na potomność pomnijcie.

**Pomniejszać, am,** *s. cz. nied.* **Pomniejszyć, szę,** *dok.* zmniejszać, zmniejszyć. **Pomniejszanie, Pomniejszenie, a,** *n.* zmniejszanie, zmniejszenie. **Pomniejszy, a, e,** *p.* mniejszy. mniejszej wagi, mniejszego znaczenia.

**Pomnik, a,** *m.* monument postawiony na pamiątkę kogo lub czego. = pamiątka dawnych wieków. Pomniki starożytności.

**Pomnożenie, a,** *n.* rozmnożenie. Po-

**mnożyciel**, a, *m.* Pomnożycielka, l, *ż.* ten, ta co pomnaża.

**Pomny**, a, e, *p.* czego, na co. mający co w pamięci. Pomny na sławę, na swą powinność. = pamiętny, zachowany w pamięci.

**Pomoc**, y, *ż.* wspomożenie, ratunek. Za pomocą bożką. Żądać pomocy, prosić o pomoc. = pośrednictwo, środek. Iść za pomocą kija. Poczyniono wielkie odkrycia za pomocą teleskopu. **Pomocnica**, y, **Pomocniczka**, l, *ż.* ta co komu pomaga. **Pomocniczy**, a, e, *p.* w pomoc przychodzący, posiłkowy. Nauki pomocnicze do historyi są, geografia, chronologia, numizmatyka, i inne. **Pomocnik**, a, *m.* ten co komu pomaga. **Pomocny**, a, e, *p.* pomagający na co. Lekarstwo pomocne na ból zębów. = pomoc dający. Bądźmy sobie pomocnymi.

**Pomoczenie**, a, *n.* zmoczenie. **Pomoczyć**, *ob.* Pomaczać.

**Pomodlić się**, *s. z. dok.* czas niejaki na modlitwie przepędzić.

**Pomoknąć, niemy**, *s. n. dok. zbior.* zmoknąć. = moknąć przez czas niejaki w płynie.

**Pomor**, u, **Pomorek**, rku, *m. mór.* choroba z której bydło zdycha.

**Pomordować**, uję, *s. cz dok.* jednego po drugim zamordować. Siepacze Heroda pomordowali niemowlęta. = zmordować wszystkich.

**Pomornik**, a, *m. bot.* (Arnica), roślina z działu promienistych, zwana inaczej kapalnik.

**Pomorszczyzna**, y, *ż.* wiatr od morza deszcz przynoszący. = drobny deszcz kilkodniowy.

**Pomorzyć**, rzę, *s cz. dok.* jednego po drugim głodem zamorzyć.

**Pomościć**, szczę. *s. cz. dok.* tarcicami wymościć. **Pomost**, u, *m.* pokład, podłoga. = pokład okrętowy. = Kłaść, walić, słać pomostem, *fig.* powałem, pokosem. Codziennie śmierć rycerzów obala pomostem. Co wspaniale wprzód stało, to leży pomostem. **Pomoszczenie**, a, *n.* wymoszczenie tarcicami.

**Pomotać**, am, *s. cz. dok.* motając poplątać. = zmotać wszystko.

**Pomowa**, y, **Pomówka**, l, *ż.* **Pomowisko**, a, *n.* obmowa, posądzenie o co. **Pomówić**, wię, *s. n. dok.* pogadać. Pomówię z nim o tem. = *s. cz.* Pomówić kogo o co, *ob.* Pomawiać. **Pomówienie**, a, *n.* pogadanie. = pomowa.

**Pompa**, y, *ż.* (z włos.). narzędzie do pompowania wody. = Pompa powietrzna, machina pneumatyczna.

**Pompa**, y, *ż.* przesadna okazałość. **Pompatycznie**, *ps.* z pompą. **Pompatyczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest pompatyczne. **Pompatyczny**, a, e, *p.* przesadnie okazały, nadęty pompą.

**Pompiarz**, a, *m.* ten co robi pompy. **Pompować**, uję, *s. cz. nied.* za pomocą pompy dobywać. **Pompowanie**, a, *n.* dobywanie za pomocą pompy.

**Pomroczny**, a, e, *p.* mroczny, pomroką okryty. **Pomroczyć**, czę. *s. cz. dok.* zaćmić pomroką. **Pomrok**, u, *m.* **Pomroka**, l, *ż.* mrok, zmrok, ciemność. Pomroka niewiadomości, *fig.* ciemnota wieków nieoświeconych.

**Pomrożenie**, a, *n.* zmrożenie. **Pomrozić**, żę, *s. cz. dok.* zmrozić wszystko.

**Pomrugać**, am, *s. n. dok.* **Pomrugiwać**, uję, *nied.* **Pomrugnąć**, nę, *jednot.* mrugać przez niejaki czas, mrugać kiedy niekiedy, mrugnąć. **Pomruganie**, **Pomrugiwanie**, **Pomrugnienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Pomrugliwy**, a, e, *p.* często mrugający.

**Pomruk**, u, *m.* powtarzany mruk. **Pomrukiwać**, uję, *s. n. nied.* **Pomruknąć**, nę, *jednot.* mruczeć kiedy niekiedy, mruknąć. Filuś tymczasem pomrukiwał sobie. **Pomrukiwanie**, a, *n.* przerywane mruczenie. **Pomrukliwy**, a, e, *p.* nieco mrukliwy.

**Pomrzeć**, mrę, *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim umrzeć. W krótkim czasie Naruszewicz i Krasicki pomarli.

**Pomścić się**, *s. z. dok.* czego, za co, nad kim, zemścić się. **Pomściciel**, a, *m.* **Pomścicielka**, l, *ż.* mściciel, mścicielka. **Pomsta**, y, *ż* zemsta. =

kara. Pomsta boża. Pomsta i na chromym dojedzie, *przysł.* kara nie minie. **Pomszczenie się**, *n.* zemszczenie się.

**Pomszczenie**, a, *n.* czynność słowa **Pomścić**, ści, *s. cz. dok.* pokudłać podnosząc kutner. = się, *s. z.* pokudłać się, jak mech najeżyć się Ta materya bardzo się pomszyła.

**Pomurnik**, a, *m. bot.* (Parietaria), roślina z familii pokrzywowych, pomarne ziele, rośnie na gruzach i starych murach.

**Pomuskać**, am, *s. cz. dok.* **Pomuskiwać**, uję, *nied.* **Pomusnąć**, nę, *jednot.* pogłaskać, pogłaskiwać, pogłasnąć. **Pomuskanie**, **Pomuskiwanie**, a, *n.* pogłaskanie, pogłaskiwanie.

**Pomyć**, *ob* **Pomywać**. **Pomycie**, a, *n.* obmycie, wymycie naczyń.

**Pomydlenie**, a, *n.* czynność słowa **Pomydlić**, lę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem lub wszystko namydlić. = trochę namydlić.

**Pomyje**, ów, *l. m.* woda w której pomyto naczynia kuchenne. **Pomyjnik**, **Pomyjak**, a, *m.* ceber w którym pomywają naczynia kuchenne.

**Pomyk**, a, *m.* siatka do łowienia ptaków. **Pomykać**, am, *s. cz. nied.* **Pomknąć**, nę, *dok.* szybko naprzód posuwać, posunąć. Pomknąć wojsko. Pomknąć granice państwa, zabory. = *s. n.* i *ż.* posuwać się naprzód, biedz, lecieć. Burzanami koza dzika, oczeretem lis pomyka. Pomknął się Alexander w okolice Indo. = Pomykać się do czego, porywać się do czego. **Pomykanie**, a, *n.* posuwanie naprzód.

**Pomylić**, lę, *s. cz. dok.* omylić. Pomylić komu szyki, popsuć czyje plany, zamiary. = się, *s. z.* omylić się. **Pomyłka**, i, *ż.* omyłka.

**Pomysł**, u, *m.* myśl powzięta, wyrobek myślenia. Głębokie pomysły. **Pomyśleć**, lę, *s. n. dok.* o czem, zwrócić myśl na co, zastanowić się myślą nad czem. **Pomyślenie**, a, *n.* zwrócenie myśli na co. **Pomyślnie**, *ps.* po myśli, podług myśli. **Pomyślność**, ści, *ż.* co się dzieje po myśli, szczęście, powodzenie. **Pomyślny**, a, e, *p.* dziejący się po myśli, szczęśliwy. Pomyślny stan interesów. Pomyślny wypadek. = sprzyjający, przyjazny, przychylny. Wiatr pomyślny. Pomyślna odpowiedź.

**Pomyty**, a, e, *im.* obmyty, wymyty. **Pomywać**, am, *s. cz. nied.* **Pomyć**, ję, *dok.* obmyć, wymyć, *np.* naczynia. **Pomywacz**, a, *m.* **Pomywaczka**, i, *ż.* ten, ta co pomywa naczynia. **Pomywalnik**, a, *m.* pomyjnik, pomyjak. **Pomywanie**, a, *n.* mycie naczyń.

**Ponabiegać**, my, *s. n. dok. zbior.* poprzybiegać z różnych stron. = ponabrzmiewać. Żyły mu ponabiegały. **Ponabijać**, am, *s. cz. dok.* broń, nabić jednę po drugiej. = powbijać. Ponabijać ćwiekami. **Ponabywać**, am, *s. cz. dok.* nabyć jedno po drugiem od jednej osoby lub od wielu osób. **Ponachodzić**, dzę, *s. cz. dok.* poznachodzić. = *s. n. zbior.* najść gromadnie z różnych stron. Pocoście tu ponachodzili? **Ponacinać**, am, *s. cz. dok.* naciąć w różnych miejscach.

**Ponad**, *pmk* nad. Gęsi lecą ponad domem. Idzie ponad rzeką.

**Ponadawać**, ję, *s. cz. dok.* dać kilkakrotnie wiele czego jednej osobie lub wielu osobom. Ponadawać przywileje miastom. **Ponakazywać**, uję, *s. cz. dok.* jednemu po drugim lub wszystkim razem nakazać. **Ponalatać**, my, *s. n. dok. zbior.* zlecieć się w wielkiej liczbie jeden po drugim. **Ponalewać**, am, *s. cz. dok.* nalać jedno po drugiem wiele naczyń, *np.* beczki, szklanki, kieliszki. = rozlać w wielu miejscach. **Ponapełniać**, am, *s. cz. dok.* napełnić jedno po drugiem wiele naczyń. Chrystus na weselu w Kanie galilejskiej cudownie naczynia winem ponapełniał. **Ponapożyczać**, am, *s. cz. dok.* wiele od kogo lub od wielu osób pożyczyć. **Ponaprawiać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem naprawić. **Ponarastać**, am, *s. n. dok.* okryć się narostami. Ponarastałe dziąsła. **Ponarowić**, wię, *s. cz. dok.* konie, jednego po drugim znarowić. **Ponarządzać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem narządzić. **Ponaścielać**,

am, *s. cz. dok.* w wielu miejscach naścielić. **Ponasiewać, am,** *s. cz. dok.* w wielu miejscach nasiać. **Ponatężać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem natężyć. **Ponawinąć,** *ob.* **Ponowić. Ponawozić, żę,** *s. cz. dok.* pozwozić. **Ponazywać, am,** *s. cz. dok.* ponadawać nazwiska. = **się,** *s. z.* poprzybierać nazwiska.

**Ponczu, u,** *m.* (z ang.), napój z wody wrzącej, rumu, cukru i soku cytrynowego.

**Pończocha, y,** *ż.* **Pończoszka, i,** *ż. zdrob.* odzienie nóg do kolan sięgające, na drutach lub na warsztacie robione. Pończochy nićiane, jedwabne, wełniane, bawełniane. **Pończochowy, Pończoszny, a, e,** *p.* od pończochy. **Pończoszkowy, a, e,** *p.* od pończoszki. Pończoszkowa robota, taka jaką się robią pończochy. **Pończosznictwo, a,** *n.* rzemiosło pończosznika. **Pończoszniczy, a, e,** *p.* od pończosznika. **Pończosznik, a,** *m.* **Pończoszniczka, i,** *ż.* ten, ta co robi pończochy.

**Ponęcić, cę,** *s. cz. dok.* jednego po drugim przynęcić. = **się,** *s. z.* przynęcić się, zanęcić się.

**Ponękać, am,** *s. cz. dok.* znękać. **Ponękanie, a,** *n.* znękanie.

**Ponęta, y,** *ż.* nęta, przynęta. = *fig.* wszystko co nęci, przynęca. Ponęta zysku, bogactw. = Ponęty, powaby. **Ponętnie,** *ps.* z ponętą. **Ponętny, a, e,** *p.* nęcący, przynęcający, powabny.

**Ponlechać, am,** *s. cz. dok.* zaniechać.

**Poniedziałek, łku,** *m.* pierwszy dzień po niedzieli. **Poniedziałkować, uję,** *s. n. nied.* obchodzić poniedziałek, próżnować w poniedziałek. **Poniedziałkowy, a, e,** *p.* od poniedziałku.

**Poniekąd,** *ps.* po części. = niejako, niejakim sposobem.

**Poniemieć, jemy,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim oniemieć.

**Ponieść, niosę,** *s. cz. dok.* zanieść dokąd. Poniesli go do szpitalu, do grobu. = Pójdę gdzie mnie oczy poniosą, gdzie mnie żal poniesie, poprowadzi. = *ob.* **Ponosić. Poniesienie, a,** *ż.* zaniesienie

**Ponieważ,** *sp.* dla tego że, z powodu że; gdyż, bo, albowiem.

**Ponieważać, am,** *s. cz. nied.* **Ponieważyć, żę,** *dok.* kogo, nie okazywać komu należnego poważania. **Ponieważanie, Ponieważenie, a,** *n.* ubliżenie poważania.

**Poniewierać, am,** *s. cz. nied.* co, nie mieć o czem starania, rzucić co w kąt. Poniewierać suknie. = kogo, kim, pomiatać kim. Maryusz znamienitszem urodzeniem poniewierający. = **się,** *s. z.* leżeć w nieładzie, w rozrzuceniu. W porządnym domu nie powinno się nie poniewierać. = po ludziach, po świecie, tułać się, cudze kąty wycierać. **Poniewieranie, a,** *n.* w znaczeniach słowa Poniewierać. **Poniewierca, y,** *m.* ten co poniewiera. **Poniewierka, i,** *ż.* poniewieranie. U ciebie suknie, książki są w poniewierce. = życie tułackie. W nędzy i poniewierce przeżył długie lata. = zaniedbanie, pogarda. Mieć kogo w poniewierce. Zostawać w poniewierce. Najpracowitszy rodzaj ludzi miany w poniewierce. Szlachta poszła w poniewierkę.

**Poniewoli, Poniewolnie,** *ps.* mimowolnie. **Poniewolność, ści,** *ż.* mimowolność. **Poniewolny, a, e,** *p.* mimowolny, przymuszony.

**Ponik, a,** *m.* loch podziemny, w którym niknie rzeka, a dalej znowu się wynurza. = źródło z którego strumień wytryska. = droga podziemna, podkop. = Poniki, *fig.* zdrady, sidła. **Poniknąć, niemy,** *s. n. dok. zbior.* zniknąć jeden po drugim.

**Poniszczenie, a,** *n.* czynność słowa Poniszczyć. **Poniszczyć, czę,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zniszczyć. Kartago co mogła greckiego zniszczyć, to poniszczyła.

**Poniżać, am,** *s. cz. nied.* **Poniżyć, żę,** *dok.* uniżać, uniżyć. = **się,** *s. z.* uniżać się, uniżyć się. **Poniżanie, a,** *n.* uniżanie. **Poniżej,** *ps.* niżej. **Poniżenie, a,** *n.* uniżenie. = stan poniżonego.

**Ponio, *p.*** podobno.

**Ponosić, szę,** *s. cz. nied.* **Ponieść, niosę**

*dok.* znosić, cierpieć, doznać czego złego. Ponieść stratę, szkodę, karę, klęskę. Chłop, poddany, ponosił wszystkie ciężary. = Ponosić, nosić przez czas niejaki, *np.* suknią, bóty, plaster. **Ponoszenie**, a, *n.* czynność słowa **Ponosić**.

**Ponotować**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem zanotować. **Ponotowanie**, a, *n.* zanotowanie wszystkiego.

**Ponowa**, y, *ż.* odnowa, odnowienie. = *myśl.* śnieg w nocy spadły, po którym łatwo wytropić zwierza. **Ponowić**, wię, *s. cz. dok.* **Ponawiać**, am, *nied.* odnawiać, odnowić, *np.* prozby, życzenia, obietnice. **Ponowiciel**, a, *m.* **Ponowicielka**, i, *ż.* ten, ta co ponawia. **Ponowienie**, a, *n.* odnowienie.

**Pons**, u, *m.* kolor jasnoczerwony. **Ponsowy**, a, e, *p.* jasnoczerwony.

**Ponton**, u, *m.* (z franc.), most przenośny na łyżwach dla przeprawy wojska. **Pontonier**, a, *m.* żołnierz od pontonów.

**Pontyfikał**, u, *m.* (z łac.), książka zawierająca przepisy nabożeństwa dla biskupów. **Pontyfikalnie**, *ps.* z obrządkiem właściwym biskupom. **Pontyfikalny**, a, e, *p.* biskupowi właściwy.

**Ponuro**, *ps.* posępnie, *np.* patrzeć, wyglądać. **Ponurość**, ści, *ż.* posępność twarzy, czoła. **Ponury**, a, e, *p.* posępny, *np.* wzrok, spojrzenie, milczenie.

**Poobalać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem obalić. Proroki twoje pobili, ołtarze twoje poobalali. **Poobcierać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem obetrzeć. **Poobejmować**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem objąć.

**Poobiedni**, a, e, *p.* po obiedzie przypadający, *np.* spanie. **Poobiedzie**, a, *n.* czas zaraz po obiedzie następujący.

**Poobjawiać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem objawić. **Pooblekać**, am, **Poobłoczyć**, czę, *s. cz. dok.* jednego po drugim obleć. **Poobmiatać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem obmieść. **Poobracać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem obrócić. = przez czas niejaki obracać. = w co, na co, obrócić, zamienić jednego po drugim na co. **Poobrywać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem oberwać, *np.* poły, owoce. **Poobudzać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim obudzić. **Poobwieszać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim obwiesić. = nawieszać czego na kim, na czem. **Poobwiniać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim obwinić. **Poobwodzić**, dzę, *s. cz. dok.* jednego po drugim obwieść. **Poodbierać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odebrać. **Poodbywać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odbyć. **Poodchodzić**, my, *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim odejść. **Poodcinać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odciąć. Jednym poodcinali ręce, drugim nogi, innym uszy. **Pooddalać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim oddalić. **Pooddawać**, ję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem oddać. **Pooddawać co komu wydarł.** **Poodzierać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odedrzeć. **Poodejmować**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odjąć. **Poodkładać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem na bok odłożyć. **Poodmarzać**, my, *s. n. dok. zbior.* jedno po drugiem odmarznąć. Palce mu poodmarzały. **Poodmawiać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim odmówić, *np.* służących. **Poodmieniać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odmienić. **Poodmładzać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim odmłodzić. **Poodmrażać**, am, *s. cz. dok.* wiele czego odmrozić. Nogi, ręce poodmrażali. **Poodpadać**, da, *s. n. dok.* jedno po drugiem odpaść. W piątym wieku wiele już krajów od państwa rzymskiego poodpadało. **Poodpędzać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim odpędzić. **Poodpinać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem odpiąć. **Poodprowadzać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim odprowadzić. **Poodsadzać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim odsadzić. **Poodsądzać**, am, *s. cz. dok.* jednę po drugiej odsądzić, *np.* sprawy; lub wszystkich od czci odsądzić. **Poodsiedniać**, am, *s. cz. dok.* konie, je-

dnego po drugim odsednić. **Poodstępować, ujemy,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim odstąpić. = *s. cz.* jedno po drugiem odstąpić, *np.* swych praw, pretensyi. **Poodsuwać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem odsunąć. **Poodzyskiwać, uję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem odzyskać. **Poomdlewać, my,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim omdleć. **Poopadać, nę,** *s. n. dok. zbior.* jedno po drugiem opaść. Już liście poopadały. **Poorać, rzę,** *s. cz. dok.* skończyć oranie pola, lub wszystkie jedno po drugiem zorać. = *fig.* Wiek mu poorał czoło. Twarz miał czerstwą, zdrową, marszczkami pooraną. **Poosadzać, am,** *s. cz. dok.* jednego po drugim osadzić. *np.* ludzi, kraje. Bolesław niemało tysięcy jeńców poosadzał na roli. = oprawić w osady, *np.* noże, strzelby, pistolety. **Poostrzyć, trzę,** *s. cz. dok.* nieco naostrzyć, *np.* noże. **Pootwierać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem otworzyć, *np.* drzwi, okna.

**Pop, a,** *m.* ksiądz obrządku greckoruskiego. Pop swoje, czart swoje, *przysł.* jeden tak, drugi owak. = w szachach, łaufer.

**Popadać, my,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim upaść. = **się,** *s. z.* porozpadać się, popękać. Ziemia popadała się od posuchy. skóra popadała się od wiatru.

**Popadya, yi,** *ż.* żona popa. Jednemu się pop podoba, drugiemu popadya, *przysł.* nie wszystkim jedno się podoba.

**Popakować, uję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem upakować. **Popakowanie, a,** *n.* upakowanie wszystkiego.

**Popalenie, a,** *n.* czynność słowa **Popalić, lę,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem spalić, *np.* wsi, miasta, papiery. Księgi jego senat popalić kazał.

**Popamiętać, am,** *s. cz. dok.* przez czas jakiś w pamięci zachować; grożąc. Popamiętam ja ci to. Popamięta on to.

**Popar, u,** *m.* rozparzenie ziemi przez gnój nawieziony.

**Poparcie, a,** *n.* wsparcie, utwierdzenie. Powiedzieć co na poparcie swego zdania.

**Poparowy, a, e,** *p.* od poparu. Poparowe role, gnojem rozparzone.

**Poparszywieć, jemy,** *s. n. dok. zbior.* parszywymi się stać. Owce nam poparszywiały.

**Poparzeliny, lin,** *l. m.* oparzeliny. miejsce oparzone ukropem, pokrzywą. **Poparzenie, a,** *n.* czynność słowa **Poparzyć, rzę,** *s. cz. dok.* jednego po drugim oparzyć, sparzyć. = **się,** *s. z.* oparzyć się, sparzyć się.

**Popas, u,** *m.* popasienie koni w drodze. Stanąć, zajechać na popas. = miejsce gdzie się popasa. Już niedaleko do popasu. **Popasać, am,** *s. cz. nied.* **Popaść, dę,** *dok.* **Popasywać, uję,** *częst.* popas odprawiać, konie paść w drodze. = *s. n.* Popasać gdzie, bywać, bawić gdzie. Nie będzie on mi tu długo popasał.

**Popaść, dę,** *s. cz. dok.* dopaść. = *s. n.* wpaść w co złego. Popaść w niełaskę, w grzech, w błąd, w chorobę, w nieszczęście. Popaść w czyje ręce. wpaść, dostać się w czyje ręce.

**Popaskudzić, dzę,** *s. cz. dok.* w wielu miejscach co spaskudzić, poplugawić.

**Popatrzeć, trzę,** *s. cz. dok.* czego, poszukać oczyma. = *s. n.* patrzeć na kogo, na co przez jakiś czas.

**Popchnąć,** *ob* **Popychać. Popchnięcie, Popchnienie, a,** *n.* pchnięcie naprzód.

**Popęd, u,** *m.* pęd, popędzenie. = skłonność. Iść za popędem serca. Mieć popęd do złego. Uczynić co z własnego popędu. **Popędliwie,** *ps.* z popędem, porywczo. **Popędliwość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest popędliwo. **Popędliwy, a, e,** *p.* idący za pierwszym popędem, porywczy. **Popędzać, am,** *s. cz. nied.* **Popędzić, dzę,** *dok.* pędzić przed sobą, poganiać. Popędzać konie. = pędzić, gonić, ścigać. A za nami zawsze nędza, od wsi do wsi nas popędza. = *s. n.* Popędzić, pędem pobiedz. Popędzić (się) za

kim, puścić się pędem za kim. **Popędzanie, Popędzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Popek, pka**, *m. zdrób.* od **Pop.** = gil, ptaszek.

**Popękać (się)**, *s.n.* i *z. dok.* w wielu miejscach pęknąć, popadać się.

**Popełniać, am**, *s.cz.nied.* **Popełnić, nię**, *dok.* dopuszczać się czego złego. Popełnić zbrodnią, grzech, błąd, okrucieństwo. **Popełnianie, Popełnienie**, a, *n.* dopuszczanie się, dopuszczenie się czego.

**Popętać, am**, *s.cz.dok.* konie, powkładać pęta na konie.

**Popi, a, e**, *p.* od popa. Popie oczy, popie gardło, *fig.* chciwe, łakome.

**Popiastować, uję**, *s.cz.dok.* piastować przez czas niejaki.

**Popić**, *ob.* **Popijać.** = **się**, *s.z.dok. zbior.* upić się. Pili, pili, aż się popili.

**Popiec, lę**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem upiec.

**Popieczętować, uję**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem zapieczętować.

**Popielarz, Popielnik**, a, *m.* ten co drzewo na popiół pali, zbiera popiół lub przedaje. **Popielato**, *ps.* w popielatym kolorze. **Popielaty, a, e**, *p.* koloru do popiołu podobnego. **Popielcowy, a, e**, *p.* od popielca. **Popielec, lca**, *m.* obrządek w kościele katolickim posypywania głowy popiołem. = dzień popielcowy, wstępna środa. **Popielec, ję**, *s.n. nied.* obracać się w popiół. **Popielić, lę**, *s.cz.nied.* obracać w popiół. **Popielica, y**, *ź. zool.* zwierzę ssące, do wiewiórki podobne, ale popielate, mieszka w Ameryce północnej na drzewach i w drzewach wypróchniałych. = Popielice, futro popielicze. **Popielicowy, Popieliczy, a, e**, *p.* od popielicy. **Popielisty, a, e**, *p.* pełen popiołu, wiele popiołu dający. **Popielnia, ni, Popielnica, y**, *ż.* naczynie do chowania popiołu spalonych trupów. = Popielnia, schowanie na popiół. **Popielnik, a**, *m. ob.* **Popielarz.** = miejsce pod piecem hutniczym lub chemicznym, gdzie się popiół zbiera. = *bot.* (Cineraria), roślina z działu promienistych.

**Popieprzyć, przę**, *s.cz.dok.* pieprzem posypać.

**Popierać, am**, *s.cz.nied.* **Poprzeć, prę** *dok.* wspierać, bronić, dopomagać. Popierać czyję sprawę, prośbę, zdanie. Popierać co świadectwy, dowodami, opierać na świadectwach, przytaczać świadectwa, dowody na poparcie czego. = posuwać, pomykać. Żwawo, silnie popierać wojnę. = Poprzeć nieprzyjaciela, naprzeć, popędzić. **Popieracz, a**, *m.* ten co popiera. **Popieranie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Popierać.**

**Popiersie**, a, *n.* figura po piersi z bronzu, gipsu, marmuru.

**Popierzenie**, a, *n.* czynność słowa **Popierzyć, rzę**, *s.cz.dok.* pierzem obsypać. = **się**, *s.z.* opierzyć się.

**Popieścić, szczę**, *s.cz.dok.* kogo, = **się**, *s.z.* z kim, pocackać, pocackać się. **Popieszczenie**, a, *n.* pocackanie.

**Popiętrzenie**, a, *n.* porobienie pięter. **Popiętrzyć, trzę**, *s.cz.dok.* porobić piętra.

**Popijać, am**, *s.n. nied.* pić z przestankami, pić potroszę. **Popić, ję**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem wypić. = Popijać, popić po czem, co czem, zjadłszy lub wypiwszy co napić się czego. Popijać winem, rosołem. **Popijanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Popijać.**

**Popilnować, uję**, *s.cz. dok.* pilnować czego, kogo przez czas niejaki.

**Popiłować, uję**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem poprzecinać piłą, lub niedługo piłować. **Popiłowanie**, a, *n.* czynność słowa **Popiłować.**

**Popiół,ołu**, *m.* co pozostaje po spaleniu jakiego ciała. = **Popioły** zmarłych, proch w który się ich ciała obracają.

**Popis, u**, *m.* spis ludności. Co pięć lat robiono w Rzymie popis. = spis młodzi zdatnej do wojska. Należeć do popisu. = przegląd wojska. = Popisy szkolne, examina. **Popisać, się**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem napisać. **Popisałem listy.** = zapełnić pismem. Popisał ścianę. = *ob.* **Popisywać.** **Popisanie**, a, *n.*

czynność słowa **Popisać**. **Popisowy**, a, e, *p.* od popisu ludności, *np.* urzędnik. = od popisów szkolnych, *np.* sala. = ego, *m.* należący do popisu wojskowego. **Popisywać, uję**, *s. cz. nied.* Popisać, się, *dok* spisywać, spisać ludność. = spisywać wojsko, żołnierzy. = się, *s. z* wyjeżdżać z czem na plac. Popisywać się z nauką, z dowcipem. W czem kto przodkuje, tem się rad popisuje. = dawać dowody męztwa, zręczności. Legie polskie miały pole popisywać się we Włoszech. **Popisywanie**, a, *n.* czynność słowa **Popisywać**.

**Popłacać**, ca, *s. n. nied. nieos.* mieć popłat, być w cenie. Zboże popłaca. Cnota teraz nie popłaca. **Popłacenie**, a, *n.* czynność słowa **Popłacić**, cę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem zapłacić, *np.* długi

**Popłakać**, czę, *s. n. dok.* czas niejaki przepłakać. = się, *s. z. sobor* rozpłakać się. Wszyscy się popłakali.

**Poplamić**, mię, *s. cz. dok* w wielu miejscach splamić. **Poplamienie**, a, *n.* splamienie w wielu miejscach.

**Popląsać**, am, *s. n. dok.* chwilę na pląsaniu przepędzić.

**Popłat**, u, *m.* popłacanie. Mieć popłat, popłacać.

**Popłątać**, am, czę, *s cz. dok* spłątać, zapłątać. **Popłątanie**, a, *n* spłątanie, zapłątanie.

**Popłatać**, am, *s. cz. dok.* rozpłatać co w wielu miejscach, lub wiele czego płatając porozcinać. = napłatać, nabrnąć wiele złego. **Popłatanie**, a, *n.* czynność słowa **Popłatać**.

**Popłatny**, a, e, *p.* popłat mający, popłacający. Pochlebstwo popłatne najwięcej na dworach pańskich.

**Poplecznik**, a, *m.* ten co w złej nawet sprawie popiera swego pryncypała.

**Popleść, plotę**, *s. cz. dok.* spleść, uplesć, *np.* wianki, kosze. = *fig.* dużo napleść, narobić plotek.

**Popłoch**, u, *m.* płochy strach, nagła trwoga bez żadnej przyczyny. Rzucić popłoch. Rozszedł się popłoch. Wszędzie było pełno popłochu. = *bot.* (Onopordon), ozartopłoch, oset podwórzowy. **Poploszyć, się**, *s. cz. dok.* jednego po drugim spłoszyć, nabawić popłochu.

**Popłókać, czę**, *s. cz. dok.* **Popłókiwać, uję**, *nied.* wszystko wypłókać, *np.* szklanki, kieliszki. = kilka razy wypłókać, *np.* gardło.

**Popłowieć, ję**, *s. n. dok.* spłowieć, zblakować.

**Popluć, ję**, *s cz. dok.* opluć w wielu miejscach. **Popluwać, am**, *s. n. nied.* raz po raz spluwać.

**Poplugawić, wię**, *s. cz. dok.* w wielu miejscach splugawić.

**Popłuskać, am**, *s. cz. dok.* płuskając obryzgać.

**Popłynąć, nę**, *s. n. dok.* płynąc udać się dokąd, *np* do Ameryki.

**Popodbijać, am**, *s. cz dok.* jedno po drugiem podbić, *np.* kraje, państwa. = komu oczy, ponabijać siniców pod oczyma. **Popodkładać, am**, *s. cz dok.* jedno pod drugie podłożyć. **Popodlewać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem podlać, *np* kwiaty. **Popodnosić, szę**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem podnieść. **Popodpierać, am**, *s. cz. dok* jedno po drugiem podeprzeć. Popodpierali głowy pięściami

**Popoić, ję**, *s cz dok* jednego po drugim upoić. **Popojenie**, a, *n* kolejne wszystkich upojenie.

**Popołudnie**, a, *n* czas od południa do wieczora. **Popołudniowy**, a, e, *p.* od popołudnia.

**Popotopowy**, a, e, *p.* który nastał po potopie *np.* zwierzęta, pokłady

**Popowicz**, a, *m.* syn popa. **Popówna**, y, *f* córka popa **Popowski**, a ie, *p.* popi, należący do popa. **Popowstwo**, a, *n* stan popa.

**Popoznawać, ję**, *s. cz dok.* jednego po drugim poznać.

**Poprać, piorę**, *s cz. dok* jedno po drugiem wyprać. **Popranie**, a, *n* kolejne wszystkiego wypranie.

**Popracować, uję**, *s n. dok.* przez czas niejaki pracą się zająć.

**Poprąg**, *ob.* **Popręg**.

**Poprasować, uję**, *s. cz. dok* jedno po drugiem wyprasować. **Poprasowa-**

sie, a, *n.* kolejne wszystkiego wyprasowanie.

**Poprawa**, y, *ż.* poprawienie, naprawienie. Poprawa omyłek drukarskich. Poprawa obyczajów. Poprawa życia. Obiecywać poprawę. Dom poprawy. **Poprawca, y, Poprawiacz, Poprawiciel**, a, *m.* ten co poprawia. = Poprawca, *myśl.* pies gończy, który, gdy inne psy uciły, umie wytropić i ruszyć nanowo przypadłego zająca. **Poprawiaczka, Poprawicielka**, i, *ż.* ta co poprawia. **Poprawiać, am**, *s. cz. nied.* **Poprawić, wię**, *dok.* naprawiać, naprawić, *np.* obyczaje, błędy, wady, druki. = ułożyć jak należy, *np.* drewka na kominie, odzienie na sobie. = *s. n.* powtarzając polepszyć. Wczoraj sobie podpił, dziś jeszcze poprawił. = *myśl.* na trop wpadając ruszyć znowu zająca. = **się**, *s. z.* polepszać się. Poprawić się z pieca na leb, gorzej jeszcze zrobić, powiedzieć. Poprawiło mu się, lepiej się ma, przychodzi do zdrowia. **Poprawianie, Poprawienie**, a, *n.* naprawianie, naprawienie. **Poprawiny, win**, *l. m.* uczta u pana młodego nazajutrz po weselu. **Poprawka**, i, *ż.* poprawa omyłki w piśmie, w druku. **Poprawnie**, *ps.* bez błędów, bez myłek, *np.* mówić, pisać. **Poprawność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest wolne od błędów. Poprawność stylu. **Poprawny**, a, e, *p.* wolny od błędów, *np.* styl, wydanie.

**Popręg**, u, *m.* pas do podpinania kulbaki na koniu. = Dopiąć komu popręgów, *fig.* docisnąć, przycisnąć. Dopiął nam nieprzyjaciel popręgów. **Popręgowy**, a, e, *p.* od popręgu. **Popręźnica**, y, *ż.* żyła poboczna u konia.

**Poprócić, porę**, *s. cz. dok.* w wielu miejscach, lub wiele czego rozprócić. = **się**, *s. z.* rozprócić się. A jeśli mu się nie po szwie poporze? *fig.* jeśli mu się po myśli nie powiedzie? **Poprócie**, a, *n.* czynność słowa **Poprócić**.

**Poprochnieć, ieję**, *s. n. dok. zbior.* w proch się [illegible]ć.

**Poprosić, szę**, *s. cz. dok.* zanieść prośbę do kogo o co. Poproś go do mnie. **Poproszenie**, a, *n.* czynność słowa **Poprosić**.

**Poprostu**, *ps.* prostym sposobem.

**Poprószyć, szę**, *s. cz. dok.* czem drobnem, miałkiem posypać.

**Popróty**, a, e, *im.* słowa **Poprócić**. = *fig.* poprzecinany. Łąki jasnemi popróte strumyki.

**Poprowadzenie**, a, *n.* czynność słowa **Poprowadzić, dzę**, *s. cz. dok.* powieść za sobą, *np.* pannę do ołtarza. = pokierować, *np.* interesa. = pociągnąć, *np.* linią, drogę, ulicę, rów, mur na około miasta.

**Popróżnować, uję**, *s. n. dok.* czas niejaki na próżnowaniu przepędzić.

**Popryskać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem, lub co w wielu miejscach opryskać. **Popryskanie**, a, *n.* opryskanie.

**Poprząść, ędę**, *s. cz. dok.* czas niejaki na przędzeniu przepędzić, lub wszystko sprząść.

**Poprzątać, am, Poprzątnąć, nę**, *s. cz. dok.* posprzątać, jedno po drugiem sprzątnąć. **Poprzątacz**, a, *m.* **Poprzątaczka**, i, *ż.* ten, ta co sprząta. **Poprzątanie, Poprzątnienie**, a, *n.* sprzątanie, sprzątnienie.

**Poprzebierać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem przebrać. = jednego po drugim w inne suknie ubrać. **Poprzebijać, am**, *s. cz. dok.* jednego po drugim przebić.

**Poprzeć**, *ob.* **Popierać**.

**Poprzechodzić, my**, *s. n. dok. zbior.* przejść jeden po drugim. Miasta w Sycylii poprzechodziły pod panowanie tyranów. **Poprzeciągać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem z jednej strony na drugą przeciągnąć. = co przez co kilku razy przeciągnąć. **Poprzecierać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem przetrzeć, wytrzeć. = przepilować. **Poprzecinać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem, lub co w wielu miejscach przeciąć.

**Poprzecz, Poprzek**, *ps.* w szerz długość przecinając, na krzyż. **Poprzecze**, a, *n.* szerz. **Poprzecka**, i, *ż.* co w poprzek czemu idzie, *np.*

drewno. **Poprzecznica**, y, *ż.* droga, ulica poprzeczna. **Poprzecznie**, *ps.* w poprzek. **Poprzecznik**, a, *m.* linia poprzeczna, diametr. **Poprzeczność**, ści, *ż.* kierunek poprzeczny. **Poprzeczny**, a, e, *p.* w poprzek idący, leżący.

**Poprzedni**, **Poprzedniczy**, a, e, *p.* poprzedzający. **Poprzednica**, y, **Poprzedniczka**, **Poprzedzicielka**, i, *ż.* ta co poprzedza. **Poprzednik**, **Poprzedziciel**, a, *m.* ten co poprzedza. = **Poprzednik**, *mat.* pierwszy wyraz stosunku. **Poprzednio**, **Poprzedniczo**, *ps.* wprzód, przedtem. **Poprzedzać**, am, *s.cz. nied.* **Poprzedzić**, dzę, *dok.* kogo, iść przed kim. Dwunastu liktorów poprzedzało konsula. = wyprzedzać. Rozum często poprzedza lata. **Poprzedzanie**, a, *n.* dążenie przodem. = Poprzedzanie punktów równonocnych, *ast.* cofanie się tych punktów po ekliptyce o łuk koła przeszło 50 sekund rocznie, dla tego tak nazwane, że ziemia odnawia pory roku wprzód nim dojdzie do punktów równonocnych lub przesilenia przeszłorocznego.

**Poprzegryzać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem, lub co w kilku miejscach przegryźć. **Poprzekładać**, am, *s.cz. dok.* z miejsca na miejsce wiele czego przełożyć. = wiele pism z jednego języka na drugi przełożyć. = jedno drugiem przełożyć, *np.* karty książki białym papierem. **Poprzekrawać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem na dwoje przekroić. **Poprzenosić**, szę, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przenieść. = się, *s.z. zbior.* przenieść się kolejno. **Poprzepasywać**, uję, *s.cz. dok.* jedno po drugiem, lub co w kilku miejscach przepasać.

**Poprzestanie**, a, *n.* przestanie, zaprzestanie czego. = przestanie na czem. **Poprzestawać**, ję, *s.cz. nied.* **Poprzestać**, nę, *dok.* czego, przestawać, przestać. Poprzestancie kłótni, sporów. = *s.n.* na czem, przestawać, przestać na czem. Szczęśliwy, kto poprzestał na swoiém. **Poprzestawanie**, a, *n.* przestawanie czego. = przestawanie na czem.

**Poprzestawiać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przestawić, *np.* krzesła, stołki. **Poprzestrajać**, am, *s.cz. dok.* jednego po drugim przestroić. = się, *s. z. zbior.* poprzebierać się. Wszyscy panowie po niemiecku poprzestrajali się. **Poprzetykać**, am, *s.cz. dok.* w wielu miejscach co przetkać. Obłoki poprzetykane złotem i purpurą słońca. **Poprzewiązywać**, uję, *s.cz. dok.* jedno po drugiem, lub co w kilku miejscach przewiązać. **Poprzewracać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przewrócić, *np.* stoły, stołki, krzesła.

**Poprzychodzić**, my, *s.n. dok. zbior.* przyjść jeden po drugim. **Poprzyczepiać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przyczepić. **Poprzygotowywać**, uję, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przygotować.

**Poprzyjaźnić**, nię, *s.cz. dok.* jednego z drugim przyjaźnią połączyć. = się, *s.z.* zaprzyjaźnić się. **Poprzyjaźnienie**, a, *n.* połączenie przyjaźnią. = się, zaprzyjaźnienie się.

**Poprzyjeżdżać**, amy, *s.n. dok. zbior.* jeden po drugim przyjechać. **Poprzyjmować**, uję, *s.cz. dok.* jednego po drugim przyjąć, *np.* służących. **Poprzykrywać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przykryć. **Poprzypinać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przypiąć, *np.* wstążki, bukiety. **Poprzyprawiać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przyprawić, *np.* skrzydła, wąsy, brody. = pozaprawiać, *np.* potrawy

**Poprzysięgać**, am, *s.cz. nied.* **Poprzysiądz**, sięgę, *dok.* co komu, przysięgać, przysiądz, *np.* wierność, przyjaźń. = Poprzysięgać kogo, zaklinać. Poprzysięgam cię przez Boga. **Poprzysięganie**, **Poprzysiężenie**, a, *n.* przysięganie, przysiężenie. = zaklinanie, zaklęcie.

**Poprzysuwać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przysunąć. **Poprzysychać**, cha, *s.n. dok. nieos.* jedno po drugiem przyschnąć. **Poprzywłaszczać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem przywłaszczyć

**Popsnąć się**, *s.z.dok* potknąć się, pośliznąć się. Noga mi się popsnęła i upadłem.

**Popstrzyć, pstrzę**, *s.cz.dok.* w wielu miejscach upstrzyć.

**Popsować, Popsuć, uję**, *s.cz.dok.* zepsować, zepsuć. = się, *s.z.* zepsuć się. **Popsowanie, Popsucie**, a, *n.* zepsowanie, zepsucie. **Popsuty**, a, e, *im.* zepsuty.

**Popudrować, uję**, *s.cz.dok.* posypać pudrem, lub wszystkich kolejno upudrować.

**Popularnie**, *ps.* sposobem popularnym. **Popularność**, ści, *ż* wziętość u ludu. **Popularny**, a, e, *p.* wzięty u ludu, ulubiony od ludu.

**Popustoszenie**, a, *n.* spustoszenie jednego po drugiem. **Popustoszyć, szę**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem spustoszyć.

**Popuszczać, am**, *s.cz.nied* Popuścić, szczę, *dok.* pofolgować, *np* cugli koniowi. Popuścić pasa. Za króla Sasa, jedz, pij, a popuszczaj pasa. Popuścić komu wodzów, *fig.* zwolnić rygor, puścić na wolność. Popuszczać języka, *fig.* rozpuścić język. = *s.n.* niemoc utrzymać uryny lub innego odchodu. Od strachu aż popuścił.

**Popychać, am**, *s.cz.nied.* **Popchnąć, pchnę**, *dok.* pchając posuwać naprzód. Popychać ręką, nogą, łokciem. Popchnąć w przepaść, zepchnąć, wtrącić. Popychać kim, używać kogo do lada posług. **Popychacz**, a, *m.* ten co popycha. **Popychadło**, a, *n.* ten kim popychają. **Popychanie**, a, *n.* pchaniem posuwanie naprzód.

**Popylenie**, a, *n.* pokrycie pyłem. **Popylić, lę**, *s.cz.dok.* pokryć pyłem.

**Popyt**, u, *m.* opyt. Popytać się, *s.z. dok.* pytając dowiadywać się.

**Por**, u, *m.* (z grec.), dziurka przez którą pot się dobywa.

**Por**, u, *m. bot.* (Alium porrum), gatunek czosnku.

**Pora**, y, *ż.* czas, przeciąg czasu. Cztery pory roku. = czas sposobny do czego, dogodna chwila. Wybrać porę. Upatrzyć porę. Czekać pory. Przyjść w porę. Żart nie w porę, nie w porze. Nie łapać pory. = dojrzałość. Przyjść do pory. W samej porze lat i sił. Panna w swojej porze, dorosła, na wydaniu.

**Poręb,ębu**, *m.* rąbanie drew w lesie. Mieć wolny poręb. = miejsce w lesie gdzie drwa rąbią. **Porąbać, bię**, *s.cz.dok.* pociąć siekierą, szablą. Każ porąbać te drwa. Szablami porąbali twarze. **Porąbanie**, a, *n.* pocięcie siekierą, szablą.

**Porabiać, am**, *s.cz.nied.* robić co, zajmować się czem. Co tu porabiasz?

**Porabować, uję**, *s.cz.dok.* jednego po drugim zrabować.

**Porachować, uję**, *s.cz.dok.* policzyć. = się, *s.z.* z kim, obrachować się, policzyć się. Porachować się z sobą, z sumieniem. **Porachowanie**, a, *n.* policzenie, obrachowanie. **Porachunek, nku**, *m.* obrachunek.

**Porada**, y, *ż.* rada komu dana. Człowiek do porady. Uczyniłem to z jego porady, za jego radą.

**Poradlić, dlę**, *s.cz.dok.* radłem poorać. **Poradlne, go**, *n.* opłata od radła.

**Poradnica, y, Poradnicska, i**, *ż.* ta co daje radę. **Poradność, ści**, *ż.* zdolność dawania rady, mądrość w radzeniu. **Poradnik**, a, *m.* **Poradny**, a, e, *p.* radzić umiejący. **Poradzenie**, a, *n.* danie rady. **Poradzić, dzę**, *s.cz.dok.* co komu, dać radę. = znaleźć sposób, ratunek na co, pomódz. Na to już nikt nie poradzi. Już ty mi nie poradzisz; czuję że umieram. = począć, dokazać. Cóż ty poradzisz w boju? = się, *s.z.* kogo, zasięgnąć czyjej rady. Poradzić się głowy, skoczyć do głowy po rozum.

**Poranek, nku**, *m.* ranek. = Poranek życia, *fig.* pierwsza młodość. **Poranić się**, *s.z. dok.* wstać rano wyjść rano, przyjść dokąd rano.

**Poranić, nię**, *s.cz.dok.* rany pozadawać, zranić wielu, lub jednego w kilku miejscach. = się, *s.z.* jeden drugiemu pozadawać rany. **Poranione**, a, e, *im.* okryty ranami.

**Porankowy, Poranny**, a, e, *p.* od po-

ranku. Gwiazda porankowa. Modlitwa poranna.

**Porastać**, *ob.* Porosnąć.

**Poratować, ują**, *s.cz.dok.* podać ratunek. **Poratowanie**, a, *n.* podanie ratunku. Dla poratowania zdrowia.

**Porażenie**, a, *n.* pogromienie. **Porazić, żę**, *s.cz.dok.* pogromić, rozgromić, na głowę pobić. **Porażka**, i, *ż.* pogrom, rozgrom, klęska zadana nieprzyjacielowi.

**Porcelana**, y, *ż.* glina delikatna, wpół przezroczysta, i naczynia z tej gliny zrobione. **Porcelanowy**, a, e, *p.* z porcelany, *np.* talerz, półmisek, fajka, filiżanka.

**Porcya**, yi, *ż.* (z łac.), część wyznaczona dla kogo. Porcya chleba, wódki. **Porcyunkula**, i, *ż.* cząsteczka. = klasztor ś. Franciszka w Assyzie. = uroczystość na pamiątkę ś. Franciszka przez kapucynów obchodzona.

**Pordzewieć, je**, *s.n.dok.* rdzą się pokryć.

**Poręcz**, y, *ż.* podpora, na której rękę opieramy, u krzesła, u mostu, u schodów. **Poręka**, i, *ż.* ręczenie za kogo, rękojmia. Dać za kogo poręką. **Porękawiczne**, go, *n.* podarunek żonie przy kupieniu czego od męża.

**Porfir**, u, *m. min.* marmur czerwony z białemi żyłkami. **Porfirowy**, a, e, *p.* z porfiru.

**Porobić, bię**, *s. cz. dok.* przepędzić chwilkę nad robotą. = jedno po drugiem zrobić.

**Poród, odu**, *m.* **Porodzenie**, a, *n.* urodzenie. **Porodzić, dzę**, *s.cz. dok.* urodzić. = **się**, *s. z. zbior.* urodzić się.

**Poroczę, cia, Poroniątko**, a, *n.* płód poroniony. **Poronić, nię**, *s.cz. dok.* porodzić martwy płód. **Poronienie**, a, *n.* porodzenie martwego płodu.

**Porosić, szę**, *s cz.dok.* rosą pokropić.

**Porośl**, i, **Poroślina**, y, *ż.* miejsce porosłe trawą, mchem, krzakami. = to co na czem porasta, *np.* hubka. **Porosły**, a, e, *p* zarosły. = Zboże porosłe, które na pniu lub w snopach od ciągłej słoty kiełki powypuszczało. **Porosnąć, Porość, snę**, *s.n.dok.* obrastać mchem, trawą, pierzem, włosami. Na miejscu kamień porasta, *przysł.* Porość w pierze, *fig.* przyjść do majątku. = niemy, *zbior.* urość, wyrość. Jak porośniemy, pójdziemy do wojska.

**Porost**, u, *m.* narost na kości. = Porosty, *bot.* (Lichenes), mchy, rośliny skrytopłciowe, bezlistne, w kształcie drobnego proszku, skorupy lub blaszki na kamieniach, na ziemi, na korze drzew rosnące.

**Porównanie**, a, *n.* zrównanie, wyrównanie, *np.* drogi, ulicy. = przyprowadzenie do równości. Porównanie stanów, majątków. = upatrzenie podobieństwa lub różnicy między osobami rzeczami. Iść z kim, z czem w porównanie. To nie do porównania. Bez porównania piękniejszy, uczeńszy, bogatszy. Porównanie Alexandra z Cezarem. = figura retoryczna zależąca na wyrażeniu myśli, skreśleniu obrazów przez podobieństwo do przedmiotów pod zmysły podpadających. Piękne, trafne porównanie. = *gram.* stopnie porównania: równy, wyższy, najwyższy = Porównanie dnia z nocą, *ast.* punkt czasu w którym ekliptyka przecina równik, co przypada dwa razy na rok, na początku wiosny i jesieni. **Porównawczy**, a, e, *p.* wyrażający porównanie. **Porównywać, am**, *s.cz. nied.* **Porównać, am**, *dok.* zrównać, przywieść do równości, *np.* majątki. = kogo z kim, do kogo, co z czem, do czego, robić porównanie, upatrywać podobieństwo lub różnicę między osobami. rzeczami. Porównywać Tassa z Wirgiliuszem. = **się**, *s.z.* z kim, do kogo, równać się, przyrównywać się. **Porównywanie**, a, *n.* czynność słowa Porównywać.

**Porozbiegać się**, *s.z.dok. zbior.* rozbiedz się. **Porozchodzić się**, *s. z. dok. zbior.* rozejść się. **Porozcinać, am**, *s.cz. dok.* rozciąć co w kilku miejscach, lub jedno po drugiem. **Porozdawać, ję**, *s. cz. dok.* rozdać wszystko wielu osobom. **Porozdzielać, am**, *s.cz. dok.* między wiele

osób rozdzielić. **Porozdzierać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem, lub co w kilku miejscach rozedrzeć. **Porozjeżdżać**, am, *s. cz. dok.* jadąc wiele osób roztratować. = się, *s. z. zbior.* rozjechać się. **Porozkopywać**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugiem rozkopać. **Porozmiatać**, am, *s. cz. dok.* rozmieść.

**Porożnić**, nię, *s. cz. dok.* rozerwać zgodę. Interes ich porożnił. Porożnić kogo z kim, poważnić, pokłócić. = się, *s. z.* poważnić się, pokłócić się. **Porożnienie**, a, *n.* poważnienie, pokłócenie.

**Porozplatać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem rozpleść. **Porozpoczynać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem rozpocząć. **Porozpożyczać**, am, *s. cz. dok.* wiele czego lub wszystko wielu osobom rozpożyczyć. **Porozprowadzać**, am, *s. cz. dok.* w różne strony rozprowadzić. **Porozpychać**, am, *s. cz. dok.* w różne strony rozepchnąć. **Porozrywać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem rozerwać. **Porozrzucać**, am, *s. cz. dok.* w różne strony rozrzucić. = porozwalać. Ojcowskie budynki porozrzucał. **Porozsadzać**, am, *s. cz. dok.* w różnych miejscach wiele osób, drzew posadzić. **Porozstawiać**, am, *s. cz. dok.* w różnych miejscach postawić, *np.* warty, działa. **Porozsyłać**, am, *s. cz. dok.* w różne strony rozesłać. Do gumien, obór, stodół porozsyłał sługi. **Porozsypywać**, uję, *s. cz. dok.* tu i owdzie rozsypać. **Porozтrącać**, am, *s. cz. dok.* wiele osób roztrącić. On tu wszystkich porozтrąca.

**Porozumienie**, a, *n.* zgoda, zgodne pożycie. Być z kim w dobrem porozumieniu. = związki tajemne. Być w porozumieniu z nieprzyjacielem. = domysł, posądzenie, podejrzenie. Mieć o kim, na kogo, porozumienie o co, mieć kogo w porozumieniu. Padło na niego porozumienie. **Porozumiewać**, am, *s. cz. nied.* **Porozumieć**, miem, *dok.* kogo z kim, godzić, jednać. = się, *s. z.* z kim, mieć z kim porozumienie.

**Porozwalać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem rozwalić. **Porozwiązywać**, uję, *s. cz. dok.* jedno po drugim rozwiązać. **Porozwijać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem rozwinąć. = się, *s. z. zbior.* kolejno rozwinąć się. Kwiaty się porozwijały. **Porozwlekać**, am, *s. cz. dok.* rozwlec po różnych miejscach. **Porozwozić**, żę, *s. cz. dok.* rozwieźć w różne miejsca.

**Port**, u, *m.* (z łac.), część morza w ziemię zachodząca, do której zawijają okręty, i od burzy morskiej bezpieczeństwo znajdują. = *fig.* przytułek, schronienie? Śmierć mi portem, tam koniec mojej biedy będzie.

**Porta**, y, *ż.* (z pers.), Ottomańska, rząd Turcyi.

**Porter**, u, *m.* (z ang.), mocne piwo angielskie. **Porterowy**, a, e, *p.* od porteru, *np.* butelka.

**Portki**, tek, *l. m.* **Porteczki**, czek, *zdrob.* spodnie.

**Portorya**, yi. *ż.* opłata od listów i pakietów przesyłanych pocztą.

**Portowe**, go, *n.* opłata od stania w porcie. **Portowy**, a, e, *p.* od portu, *np.* miasto.

**Portrecista**, y, *m.* malarz portretów. **Portret**, u, *m.* (z franc.), **Portrecik**, u, *m. zdrob.* obraz osobę wyrażający. **Portretowy**, a, e, *p.* od portretu.

**Portulaka**, i, *ż. bot.* (Portulaca), kurza noga, tłustosz.

**Portyk**, u, *m.* (z łac.), przedsionek, ganek przedsieniowy.

**Porubca**, y, **Porubnik**, a, *m.* wolny z woiną nierząd plodzący. **Porubstwo**, a, *n.* nierząd wolnego z woiną.

**Poruczać**, am, *s. cz. nied.* **Poruczyć**, czę, *dok.* co komu, w ręce czyje oddawać, powierzać, polecać. Poruczam ci moje dzieci, mój interes. Ojcze, w ręce twoje poruczam ducha mojego. = się, *s. z.* oddawać się, polecać się. **Poruczanie**, **Poruczenie**, a, *n.* oddawanie, oddanie czego w czyje ręce. = Poruczenie, polecenie. **Poruczeństwo**, a, *n.* poruczenie, dozór, opieka. **Porucznik**, a, *m.* ten któremu co poruczono namiestnik. = oficer w randze

niższej od kapitana. Porucznikostwo, a, *n.* stopień porucznika. = *zbior.* porucznik z żoną. Porucznikowa, ej, *ż.* żona porucznika. Porucznikowski, a, ie, *p.* należący do porucznika. Poruczyciel, a, *m.* który co komu porucza.

**Poruszać**, am, *s. cz. nied.* **Poruszyć**, szę, *dok.* wprawiać w ruch. Sprężyna co porusza machinę. = z miejsca wzruszać. Xerxes poruszył wszystkie ludy przeciw Grekom. = *fig.* wzruszać. Mało takich, których cudza bieda porusza. **Poruszanie**, a, *n.* w ruch wprawianie, wzruszanie. **Poruszenie**, a, *n.* ruch. Poruszenie między ludem. = *fig.* wzruszenie. **Poruszyciel**, a, *m.* **Poruszycielka**, i, *ż.* ten, ta co porusza.

**Porwać**, rwę, *s. cz. dok.* **Porywać**, am, *nied.* schwycić, uchwycić żeby z sobą unieść, uprowadzić. Porwać pannę z domu rodzicielskiego, dziecko z łona matki. Wilk porywa owce, jastrząb wróble, przepiórki. Niech go diabli, kaci porwą. = *fig.* Śmierć go porwała w kwiecie wieku. = *fig.* zachwycać, unosić. Jego wymowa porywa. = Porwać kogo za kark, za kołnierz, schwycić, uchwycić. = Porwać czego, za co, schwycić, uchwycić, pochwycić. Porwali tedy kamienie, aby nań ciskali. Cóż to za lud jest, którego dziewice porywają za oręż? = napaść, opanować. Kolki, wymioty go porwały Strach go porwał. = się, *s. z.* zerwać się z miejsca. Porwał się z krzesła, z łóżka. = do czego, rzucić się do czego, jąć się czego Porwać się do broni, do korda, do pałasza. = na kogo, rzucić się na kogo. Kto się porywa na słabszego od siebie jest podłym = na co, przedsiębrać coś nad siły Porywa się na wielkie dzieło. Porwał się z motyką na słońce, *przysł.* **Porwanie**, a, *n.* uchwycenie w celu uniesienia, uprowadzenia. Porwanie Sabinek **Porwaniec**, ńca, *m.* ten co porywa. = ten którego porwano. **Porwanka**, i, *ż.* kobieta porwana

**Poryć**, ję, *s. cz. dok.* ryjąc pobrózdzić. Droga poryta.

**Poryczeć**, czę, *s. n. dok.* przez chwilę ryk wydawać.

**Porysować**, uję, *s. cz. dok.* pokończyć rysunki. = przez chwilę zająć się rysowaniem. = porobić rysy, szczeliny. Mur porysowany.

**Porywać**, *ob.* **Porwać**. **Porywacz**, a, *m.* ten co porywa. **Porywanie**, a, *n.* czynność słowa **Porywać**. **Porywczo**, *ps.* z porywczością, porywczym sposobem. **Porywczość**, ści, *ż.* popędliwość. **Porywczy**, a, e, *p.* popędliwy. Człowiek porywczy. = skwapliwy, nierozmyślny. Sąd porywczy.

**Porządek**, dku, *m.* ład, dobre rozporządzenie. Porządek w domu. Porządek publiczny. = następowanie po sobie. Porządek chronologiczny. Porządek abecadłowy. = *arch.* styl. Porządek joński, dorycki, korynckí. = Porządki, porządeczki, porządne meble, sprzęty. **Porządkować**, uję, *s. cz. nied.* stawiać, układać w porządku. **Porządkowanie**, a, *n.* stawianie, układanie w porządku. **Porządkowy**, a, e, *p.* od porządku. Komissya porządkowa, przestrzegająca dobrego porządku w kraju. = od porządku, następowania po sobie. Liczba porządkowa. **Porządnie**, *ps.* w dobrym porządku, *np.* w czyim domu. = czysto, przyzwoicie, *np.* nosić się, ubierać się. = *żart.* tęgo, jak należy, *np.* wybić, wyłajać kogo. **Porządny**, a, e, *p.* będący w dobrym porządku, *np.* dom. = lubiący porządek, *np.* człowiek. = regularny, *np.* życie

**Porzeczka**, i, *ż. bot.* (Ribes), krzewina niewielka i jej jagody czerwone, białe, cieliste, czarne, na długiej szypułce wiszące. **Porzeczkowy**, a, e, *p.* od porzeczek, *np.* sok, krzak. **Porzecznik**, u, *m.* napój z porzeczek.

**Porznąć**, nę, *s. cz. dok.* pokrajać. = jednego po drugim zarznąć.

**Porzucać**, am, *s. cz. nied.* **Porzucić**, cę, *dok.* rzucać, rzucić. Porzucić broń, tarczę. = opuścić, zaniechać co

stawić. Porzucić dom, kraj, żonę, dzieci. **Porzucanie, Porzucenie**, a, *n.* rzucanie, rzucenie. = Porzucenie, zaniechanie, opuszczenie.

**Posada**, y, *i.* położenie miejsca. = osada, siedziba, siedlisko. = niższy urząd, funkcya. **Posadowić, ię**, *s. cz. dok.* usadowić. **Posadzenie**, a, *n.* czynność słowa **Posadzić, dzę**, *s. cz. dok.* wsadzić w ziemię, zasadzić, *np.* drzewo. = umieścić, ulokować na siedzeniu. Posadzić kogo na stołku, na krześle, *fig.* posadzić kogo na tronie. **Posadzka**, i, *i.* podłoga taflami wysadzana. Posadzka drewniana, kamienna, marmurowa.

**Posądzać, am**, *s. cz. nied.* **Posądzić, dzę**, *dok.* kogo o co, sądzić o kim z podejrzenia, mieć na kogo podejrzenie, porozumienie. Nie posądzajcie, a nie będziecie posądzeni. Alboż cię o złość bracia posądzają? **Posądzanie**, a, *n.* rzucanie podejrzenia. **Posądzenie**, a, *n.* podejrzenie, porozumienie. **Posądziciel**, a, *m.* ten co drugich o co posądza.

**Posag**, u, *m.* co rodzice dają córce wydając ją za mąż. **Posagowy**, a, e, *p.* od posagu, *np.* zapis.

**Posąg**, u, *m.* statua. Posąg marmurowy, bronzowy, kamienny. **Posągowy**, a, e, *p.* od posągu. **Posążek, żka**, *m. zdrob.* mały posąg.

**Posażny**, a, e, *p.* (o pannie), mająca znaczny posag.

**Poschnąć, niemy**, *s. n. dok. zbior* jedno po drugiem zeschnąć. Drzewa, kwiaty poschły.

**Poschodzić, my**, *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim zejść na dół. = się, *s. z.* zejść się jeden po drugim.

**Pościągać, am**, *s. cz. dok.* ściągnąć jedno po drugiem, ściągając pozdejmować, *np.* pierścienie z palców. = czem, jedno po drugiem ściągnąć, ścisnąć pasem, sznurem. = dokąd, ściągnąć kolejno wszystkich, zebrać, zgromadzić.

**Pościć, szczę**, *s. n. nied.* wstrzymywać się od mięsnych potraw podług przykazania kościelnego. = *fig.* nie jeść dla braku pokarmu.

**Pościel**, i, *i.* **Pościałka**, i, *i. zdrob.* posłanie na łóżko: kołdra, materac, prześcieradło, poduszka. **Pościelać, am**, *s. cz. nied.* słać, rozpościerać pościel.

**Pościerać, am**, *s. cz. dok.* jedno po drugim obetrzeć, *np.* stołki, stoliki.

**Pościg**, u, *m.* ściganie, pogoń. **Pościgać, am**, *s. cz. dok.* kogo, przez pewien czas ścigać. **Poścignąć, nę**, *s. cz. dok.* doścignąć. **Poścignienie**, a, *n.* doścignienie.

**Pościnać, am**, *s. cz. dok.* ściąć jednego po drugim, *np.* drzewa, głowy, zbójców.

**Poseł, sła**, *m.* posłannik, posłaniec. Przez posły wilk nie tyje, *przysł.* = ambasador. = deputowany na sejm. **Poselski**, a, ie, *p.* od posła na sejm. Izba poselska. **Poselstwo**, a, *n.* urząd ambasadora. = osoby należące do ambasady. = pałac ambasadora. = urząd posła na sejm. = posłannictwo.

**Posępnie**, *ps.* pochmurno, ponuro. **Posępnik**, a, *m.* człowiek posępny. **Posępność, ści**, *ż.* (od wyrazu sęp, który jest ptakiem smutnym z natury), pochmurność. = ponurość. **Posępny**, a, e, *p.* pochmurny, *np.* dzień. = ponury, *np.* twarz, czoło, człowiek.

**Posiać, sieję**, *s. cz. dok.* zasiać. Posiał jeden na górze, a drugi na dole.

**Posiadać, am**, *s. cz. nied.* mieć w posiadaniu, *np.* dobra, majątek, przymioty, zdolności, dobre serce. Posiadać język grecki, łaciński, historyą. = się, *s. z.* być panem siebie samego. Nieposiadać się z radości. = *s. n.* usiąść jeden po drugim. **Posiadacz**, a, *m.* **Posiadaczka**, i, *i.* ten, ta co posiada. **Posiadanie**, a, *n.* dzierżenie, używanie swej własności. **Posiadłość, ści**, *ż.* co kto posiada, rzecz posiadana, majątek nieruchomy, dobra ziemskie, włości. **Posiąść, dę**, *s. cz. dok.* przyjść do posiadania, objąć w posiadanie. Chciał dom Habsburgow posiąść i koronę polską. Jestto mędrzec co posiadł wszystką doskonałość. = Posiąść

kogo, zająć przed kim wyższe miejsce. = się, *s.z.* usiąść wyżej. **Posiedzenie**, a, *n.* grono osób siedzących, bawiących się rozmową. = sessya. Posiedzenie sejmowe, naukowe. **Posiedzieć**, dzę, *s. n. dok.* chwilę przesiedzieć. Nigdzie długo nie posiedzi.

**Posiekać**, am, **Posiec**, kę, *s. cz. dok.* siekąc podrobić, *np.* mięso. = pociąć szabią, kosą, biczem, rózgą. **Posiekanie, Posieczenie**, a, *n.* siekając podrobienie, pocięcie.

**Posiew**, u, *m.* posianie, ziarno posiane. **Posiewać**, am, *s. cz. nied.* siać na posianem, dla tego że ziarno rzadko było posiane lub nie zeszło. **Posiewny**, a, e, *p.* dobry do posiania. Ziarno drobne posiewniejsze jest.

**Posikać**, am, *s. cz. dok.* poszczać.

**Posilać**, am, *s. cz. nied.* **Posilić**, lę, *dok.* sił dodawac, pokrzepiać, wzmacniać. Wino, pokarm posila żołądek. = się, *s.z.* krzepić się posiłkiem, pokarmem. Jestes znużony i chory, posil się. **Posilanie, Posilenie**, a, *n.* pokrzepianie, pokrzeplenie. = się, pokrzepianie się, pokrzepienie się. **Posilek, lku**, *m.* to co posila, posilenie, pokarm.

**Posiłki, ów**, *l. m.* wojsko posiłkowe na pomoc posłane. **Posiłkować, uję**, *s. cz. nied.* kogo, komu, posiłkami wspierać, na posiłek przybywać. **Posiłkowanie**, a, *n.* wspieranie posiłkami. **Posiłkowy**, a, e, *p.* od posiłkowania, *np.* żołnierz, wojsko. = Słowo posiłkowe, *gram.* innym w czasowaniu na posiłek przychodzące. **Posilność, ści**, *ż.* własność pomnażania sił, pożywność. **Posilny**, a, e, *p.* posilający, dodający sił, pożywny.

**Posinić, nię**, *s. cz. dok.* sinym uczynić. **Posinieć, ję**, *s. n. dok.* stać się sinym. Posiniałe wargi. **Posinienie**, a, *n.* pokrycie się sinością.

**Posiodłać**, am, *s. cz. dok.* pokłaść siodła na konie. **Posiodłanie**, a, *n.* osiodłanie koni.

**Posiwieć, ję**, *s. n. dok.* trochę osiwieć.

**Poskakiwać, uję**, *s. n. nied.* podskakiwać, niewysoko skakać.

**Poskarżenie**, a, *n.* oskarżenie. **Poskarżyć, żę**, *s. cz. dok.* jednego po drugim oskarżyć. = się, *s. z.* na kogo przed kim, zanieść skargę.

**Poskładać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem złożyć, ułożyć, *np.* suknie, bieliznę.

**Posklepić, pię**, *s. cz. dok.* pokryć sklepieniem.

**Poskoczenie**, a, *n.* skoczenie, pobieżenie. **Poskocznie**, *ps.* skocznie. **Poskoczny**, a, e, *p.* skoczny, poskakujący. **Poskoczyć, czę**, *s. n. dok.* skoczyć, pobiedz. = *fig.* postąpić, wznieść się na wyższy stopień.

**Poskok, u**, *m.* podskok, poskoczenie.

**Poskorupieć, ję**, *s. n. dok.* skorupą się pokryć.

**Poskramiać, am**, *s. cz. nied.* **Poskromić, mię**, *dok.* pohamować, powściągać, powstrzymywać, *np.* żądze, chuci, namiętności. **Poskramianie, Poskromienie**, a, *n.* hamowanie, pohamowanie.

**Poskrobać, bię**, *s. cz. dok.* przez czas jaki skrobac, lub jedno po drugiem oskrobać. = się, *s. z.* podrapać się. Poskrobał się po głowie.

**Poskubać, bię**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem oskubać, lub przez czas jaki skubać. **Poskubanie**, a, *n.* kolejne oskubanie.

**Posłabieć, jemy, Posłabnąć, niemy**, *s. n. dok. zbior.* po kolei osłabieć, osłabnąć. Posłabieli i poumierali.

**Posłać**, *ob.* **Posyłać.**

**Posłać, ścielę**, *s. cz. dok.* rozesłać pościel. Posłać łóżko. Jak sobie kto pościele, tak się wyspi, *przysł.* = posłać koniom, bydłu słomy, podesłać pod konie, pod bydło słomę.

**Pośład, u**, *m.* pośiednie zboże, jakie się oddziela od lepszego przez wianie, młynkowanie. **Pośladek, dku**, *m.* tył, zad, zadek. Pośladek cielęcy, obie zarazem ćwiartki zadnie cielęce. **Pośladkowy** a, e, *p.* od pośladku, *np.* kość.

**Pośłaka, Pośłakować, Pośladować**, *ob.* **Poszłaka**, l t. d.

**Posłanie**, a, *n.* rozesłanie pościeli. = łóżko posłane, pościel.

**Posłanie**, a, *n.* wysłanie kogo lub czego dokąd. **Posłaniec, ńca**, *m.*

człowiek dokąd posłany. **Posłanka, i, Posłanica, y,** *ż.* kobieta dokąd posłana. = *fig.* Jaskółki, posłanki wiosny. **Posłannik, a,** *m.* poseł.

**Pośledni, a, e,** *p.* tylny, zadni, *np.* koła. = gorszego gatunku, *np.* chleb, wino, sukno. = ostatni. Usiąść na pośledniejszem miejscu

**Poślepić, pię,** *s. cz. dok.* jednego po drugim oślepić. **Poślepnąć. niemy,** *s. n. dok. zbior.* oślepnąć.

**Pośliniać, się,** *s. cz. dok.* śliną powilżyć, pomoczyć. **Poślinienie, a,** *n.* pomoczenie śliną.

**Pośliznąć się,** *s. z. dok.* potknąć się na czem ślizkiem. = *fig.* potknąć się, powinąć się, pomylić się.

**Posłowa, ej,** *ż.* żona posła. **Posłować, uję,** *s. n. nied.* sprawować urząd posła na sejm, lub posła do obcego państwa.

**Poślubiać, am,** *s. cz. nied.* **Poślubić, bię,** *dok.* ślubować, poświęcić Bogu. = zaślubić sobie pannę, wziąć z nią ślub. **Poślubienie, a,** *n.* obowiązanie się ślubem. **Poślubiny, bin,** *l. m.* akt poślubienia, zawarcie związku małżeńskiego.

**Posłuch, u,** *m.* słuch, posłuchanie. Dać posłuch. Iść w posłuch. = wieść, pogłoska. Wiedzieć o czem z posłuchu. **Posłuchać, am,** *s. cz. dok.* słuchać przez czas niejaki. Proszę cię żebyś mnie cierpliwie posłuchał. = *fig.* usłuchać. Posłuchaj mej rady. **Posłuchanie, a,** *n.* audiencya. Prosić o posłuchanie. Dać posłuchanie. Mieć posłuchanie u króla, u ministra.

**Posługa, i,** *ż.* posługiwanie, usługa. Chłopiec do posługi. Umarł na posługach krajowych. = usługa, przysługa. Oddać komu ostatnią posługę. **Posługacz, a,** *m.* **Posługaczka, i,** *ż.* ten, ta co posługuje. **Posługiwać, uję,** *s. n. nied.* komu, usługiwać, *np.* u stołu, w kuchni, w pokoju. = się, *s. z.* kim, używać kogo do posługi. **Posługiwanie, a.** *n.* usługiwanie.

**Posłuszeństwo, a,** *n.* słuchanie czyjego rozkazu, pełnienie czyjej woli. **Posłuszne,** *ps.* z posłuszeństwem. **Posłuszny, a, e,** *p.* słuchający rozkazów, pełniący czyją wolą.

**Posługienie, a,** *n* czynność słowa **Posłużyć, żę,** *s. n. dok.* czas jakiś w służbie przepędzić. = do czego, być użytecznym, przydać się na co. = być pomyślnym, przyjaznym. Jeżeli mi szczęście posłuży. = pomódz, poratować. Wody, kąpiele bardzo mi posłużyły. = się, *s. z.* użyć do posługi. Niemam się kim posłużyć.

**Posłyszeć, szę,** *s. cz. dok.* usłyszeć. Co tylko posłyszy, zaraz rozpowiada. **Posłyszenie, a,** *n.* usłyszenie.

**Posmarować, uję,** *s. cz. dok.* nasmarować. Posmarować komu łapę, *fig.* przekupić. **Posmarowanie, a** *n.* nasmarowanie.

**Posmażenie, a,** *n.* czynność słowa **Posmażyć, żę,** *s. cz dok.* wszystko usmażyć.

**Pośmiać się,** *s. z. dok.* śmiać się przez czas niejaki **Pośmiech, u,** *m.* **Pośmiewisko, a,** *n.* naśmiewanie się. Wystawić się, podać się na pośmiewisko. Stać się przedmiotem pośmiewiska. Być pośmiewiskiem ludzi, świata.

**Pośmiertny, a, e,** *p.* po śmierci zdarzony, znaleziony. Dzieło pośmiertne.

**Pośmiewać się,** *s. z. nied.* naśmiewać się.

**Posmolić, lę,** *s. cz. dok.* smołą powalać.

**Posnąć, niemy,** *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim usnąć. Popoił ich aby posnęli.

**Pośniedzieć, ję,** *s. n. dok.* pokryć się śniedzią.

**Posnuwać, Posnuć, ję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem osnuwać, osnuć. **Posnuwanie, Posnucie, a,** *n.* osnuwanie, osnucie.

**Posoczyć, czę,** *s. cz. nied.* plamić posoką. **Posoka, i,** *ż.* krew rozlana.

**Posolenie, a,** *n.* osolenie. **Posolić, lę,** *s. cz. dok.* posypać solą, osolić.

**Posowieć, ję,** *s. n. dok.* stać się posępnym jak sowa.

**Pospać, śpię,** *s. n. dok.* trochę się przespać.

**Pospacerować, uję,** *s. n. dok.* trochę się przejść

**Pospadać, my,** *s. n. dok. zbior.* spaść jeden po drugim

**Pospajać, am,** *s. cz. dok.* spajając połączyć.

**Pospieć, ję,** *s. n. dok.* mieć czas do czego, zdążyć co zrobić. Nim pospiał drzwi zamknąć, zbójcy wpadli do domu. **Pospiech,** u, *m.* pospieszanie, spieszność **Pospieszać, am** *s. n. nied.* **Pospieszyć, szę,** *dok* spiesznie iść, jechać, robić. = się, *s. z.* spieszyć się. Za nadto się pospieszył. **Pospieszanie,** a, *n.* spieszne odbywanie jakiej czynności. **Pospiesznie,** *ps.* spiesznie. **Pospieszny,** a, e, *p.* spieszny.

**Pospiewać, am,** *s. n. dok.* śpiewać przez czas niejaki.

**Pospinać, am,** *s. cz. dok.* spiąć jedno po drugiem.

**Pospłatać, am,** *s. cz. dok.* splesć jedno po drugiem

**Pospłacać, am,** *s. cz. dok.* spłacić jedno po drugiem. *np.* długi, wierzycieli

**Pospolicie,** *ps* powszechnie, zwyczajnie. **Pospolicieć, ję,** *s. n. nied.* stawać się pospolitym. **Pospolitość, ści,** *l.* powszechność, ogólność. = spólność. = społeczność, społeczeństwo. = rzecz publiczna, rzecz pospolita. = powszedniość, gminność. **Pospolitować, uję,** *s. cz nied.* pospolitym czynić Homer bogów bardzo pospolituje. = się, *s. z.* z kim, poufale obcować, przestać z niższym. **Pospolitowanie,** a, *n* czynienie pospolitym. = się, poufałe obcowanie, przestawanie z niższym. **Pospolity,** a, e, *p.* powszechny, ogólny Pospolite zdanie, mniemanie Dobro pospolite. Pospolite ruszenie. Rzecz pospolita. = zwyczajny. Pospolity sposób mówienia. Zwyczaj pospolity. = zwyczajnie gdzie znajdujący się. Pomarańcze są pospolite w tym kraju. = powszedni gminny, ordynaryjny Myśli, wyrażenia pospolite. Pospolity człowiek. **Pospolstwo,** a, *n.* lud pospolity.

**Pospołu,** *ps* społem spólnie, razem. I ślepy i kulawy zginęli pospołu.

**Posprawiać, am,** *s. cz dok* jedno po drugiem sprawić. *np.* sukna. = pouławiać, pokończyć interesa.

**Posprzątać, am,** *s. cz. dok* poprzątać.

**Posposzczać, am,** *s. cz dok* jednego po drugim spuścić, *np.* psy z łańcucha.

**Posrebrzać, am,** *s cz. nied.* **Posrebrzyć, rzę,** *dok* srebrem powlekać powlec. **Posrebrzanie Posrebrzenie,** a, *n.* powlekanie, powleczenie srebrem.

**Pośredni,** a, e, *p.* pośrodku będący, środkowy Stan pośredni między szlachtą a ludem = nie wprost działający. Pośrednia przyczyna. **Pośrednictwo,** a, *n.* wdanie się w pośród dwie sporne strony. Traktat Oliwski stanął za pośrednictwem Francyi, Anglii Hollandyi **Pośredniczenie,** a, *n.* wdanie się z pośrednictwem. **Pośredniczka,** i, *z.* ta co pośredniczy **Pośredniczo,** *ps* w charakterze pośrednika. **Pośredniczy,** a, e, *p.* od pośrednika lub pośrednictwa. **Pośredniczyć, czę,** *s. n. nied* być pośrednikiem, wdać się z pośrednictwem **Pośrednik,** a, *m* ten co pośredniczy. **Pośrednikowy,** a, e, *p* od pośrednika. **Pośrednio,** *ps.* niewprost, niebezpośrednio. ubocznie. **Pośród,** *ps.* i *pmk.* we środku. Stanął w pośród nich. = pomiędzy. Wybrali jednego z pośród siebie. **Pośrodek, dka,** *n.* pośredni punkt. środek. Wpośrodku

**Posromić, mię, Posromocić, cę,** *s. cz dok* sromu nabawić, pohańbić. **Posromienie, Posromocenie,** a, *n.* nabawienie sromu, pohańbienie.

**Possać, się,** *s. cz. dok.* ssać przez czas niejaki

**Possessor,** a, *m* (z łac.) posiadacz. = dzierżawca. **Possessorka,** i, *z* posiadaczka. = dzierżawczyni. **Possessorski,** a, e, *p.* należący do possessora. **Possessorstwo,** a, *n* stan possessora. **Possessya,** yi, *z* posiadanie własności ziemskiej. = dzierżawa. = majątek w dzierżawie trzymany **Possessyonat,** a, *m.* **Possessyonatka,** i, *z* ten, ta co posiada dobra ziemskie.

**Post,** u *m.* wstrzymywanie się od

mięsnych potraw w czasie od kościoła naznaczonym. Ja dziś z postem, poszczę, jem tylko postne potrawy. = dni postne. Wielki post. Mały post, adwent.

**Postać**, ci, *ż.* postawa, kształt, figura. Zmieniła się postać rzeczy. Cały świat przybrał postać wojenną. Pod postacią chleba i wina zawiera się w N. Sakramencie ciało i krew Pana naszego Jezusa Chrystusa. = figura retoryczna, przenośnia. Mówić pod postaciami.

**Postać**, stoję, *s. n. dok.* pobyć przez czas niejaki na miejscu stojąc. Postawszy chwilę wyszedł. = Postać gdzie, u kogo, bywać, zajść, wstąpić do kogo. Noga moja w domu twoim niepostanie. = Nigdy mi to w myśli niepostało, nieprzyszło na myśl. Kłamstwo nigdy w ustach moich nie postało moich, niewyszło z ust moich.

**Postanowić**, wię, *s. cz. dok.* **Postanawiać**, am, *nied.* stanowić, ustanowić, *np.* prawa, podatki, kary, urzędników. = ustanowić za wspólną zgodą, większością głosów, uradzić, uchwalić. Coż postanowiono na sejmie, na radzie? = Postanowić dzieci, obmyślić im stan. Postanowić córkę, wydać ją za mąż. = umyślić. Postanowił odjąć sobie życie. **Postanowiciel**, a, **Postanowicielka**, i, *ż.* ustanowiciel, ustanowicielka. **Postanowienie**, a, *n.* ustanowienie. = ustawa, rozporządzenie. Wydać postanowienie = obmyślenie stanu dzieciom. = zamysł, zamiar. Mocne, silne, niezachwiane, niewzruszone postanowienie.

**Postąpić**, *ob.* **Postępować**.

**Postarać się**, *s. z. dok.* o co, łożyć staranie aby co dostać.

**Postaremu**, *ps.* jak było dawniej.

**Postarzeć się**, *s. z. dok.* zestarzeć się.

**Postaw**, u, *m.* sukna, cała sztuka sukna jaka wychodzi z warsztatu.

**Postawa**, y, *ż.* postać. Postawa służy wyłącznie człowiekowi, może być stojąca, siedząca, klęcząca = powierzchowność, ułożenie. Sroga, surowa, groźna, wymuszona, ujmująca postawa. = nawicie podłużne przędzy na warsztacie tkackim osnowa. Postawy dosyć, wątku mało, *przysł.* Trzeba aby wątek wart był postawy, postawa wątku.

**Postawić**, wię, *s. cz. dok.* umieścić co mającego postać stojącą, *np.* klatkę na stole, laskę w kącie. = wystawić. *np.* posąg, pomnik, budynek. = Postawić na kartę, na loteryą, stawić pewną summę w nadziei wygrania większej. = Postawić kogo na nogach, *fig.* los jego polepszyć. = *s. n.* Postawić na swojem, dokazać czego chcę. **Postawienie**, a, *n.* czynność słowa Postawić.

**Postękać**, am, *s. n. dok.* stękać przez czas niejaki.

**Postęp**, u, *m.* postąpienie, wzrost stopniowy. Postęp rozumu ludzkiego. Postęp w naukach. = *mat.* szereg wielkości wyrażonych liczbami ciągle proporcyonalnemi. Postęp arytmetyczny, geometryczny. **Postępek**, pku, *m.* czyn, uczynek. Postępek chwalebny, naganny. = Postępek prawny, postępowanie sądowe, procedura. **Postępny**, **Postępowy**, a, e, *p.* od postępu. **Postępować**, uję, *s. n. med.* **Postąpić**, pię, *dok.* stąpać, iść naprzód. Postąpił kilka kroków. Za jazdą postępowała piechota. = czynić postęp, *np.* w naukach. = *fig.* iść ciągle naprzód. Rozum ludzki ciągle postępuje. Rzymianie mało postąpili w filozofii. = awansować. Postąpił na wyższy stopień, godność, urząd. = prowadzić się, sprawować się. Dobrze, źle postępować. = z kim, obchodzić się, obejść się. Dobrze, źle, po przyjacielsku, uczciwie, nieuczciwie z kim postępować. = Postąpić sobie, począć w pewnem zdarzeniu. Powiedz mi jak mam sobie postąpić. = *s. cz.* dawać, ofiarować. Postąpiono mu płacy, pensyi. **Postępowanie**, a, *n.* stąpanie. = prowadzenie się, sprawowanie się = Postępowanie sądowe, procedura. stanowisko.

**Posterunek**, nku, *m.* straż wojskowa,

**Postny**, a, e, *p.* od postu, *np.* dzień, potrawa.

**Postój**, oju, *m.* kwaterunek. = żołnierze postawieni na kwaterze.

**Postoły**, ów, *l.m.* chodaki.

**Postrącać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim strącić. *np.* królów z tronów.

**Postrach**, u, *m.* przestrach. Roznosić, szerzyć. rzucić postrach.

**Postradać**, am, *s. cz. dok.* stracić, utracić. Cycero blizko Kapui życie postradał.

**Postradanie**, a, *n.* stracenie, utracenie.

**Postraszenie**, a, *n.* nastraszenie. **Postraszyć**, szę, *s. cz. dok.* nastraszyć.

**Postroić**, ję, *s. cz. dok.* jednego po drugim ustroić. = się, *s. z. zbior.* ustroić się.

**Postronek**, nka, *m.* powróz.

**Postronnie**, *ps.* ostronnie, ubocznie.

**Postronny**, a, e, *p.* leżący na stronie, sąsiedni, *np.* kraje, nieprzyjaciele. = obcy, cudzoziemski, zagraniczny, *np.* monarchowie.

**Postrugać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem ostrugać, *np.* marchiew, buraki.

**Postrzał**, u, *m.* rana strzałem zadana. **Postrzałowy**, a, e, *p.* od postrzału, *np.* rana.

**Postrzegać**, am, *s. cz. nied.* zwracać uwagę, uważać, obserwować. **Postrzedz**, gę, *s. cz. dok.* zoczyć, obaczyć. **Postrzedz się**, *s. z.* obaczyć się w błędzie. Łokietek wracając do ojczyzny okazał, że się w swych błędach postrzegł i poprawił. **Postrzegacz**, a, *m.* **Postrzegaczka**, i, *ż.* ten, ta co postrzega. **Postrzeganie**, a, *n.* dostrzeganie, uważanie, obserwowanie.

**Postrzelenie**, a, *n.* zranienie postrzałem. **Postrzelić**, lę, *s. cz. dok.* zranić postrzałem. **Postrzelony**, a, e, *im.* zraniony postrzałem. = *fig.* pół waryata. Lata jak postrzelony.

**Postrzeżenie**, a, *n.* dostrzeżenie, obaczenie. = uwaga, obserwacya. Czynić nad czem postrzeżenia.

**Postrzygać**, am, *s. cz. nied.* **Postrzydz**, gę, *dok.* po wierzchu strzydz. **Postrzygać** sukno. = **Postrzydz**, ściąć nożyczkami. = **Postrzydz** kogo na mnicha, ostrzydz mu włosy i oddać do klasztoru. **Postrzygli** cara Szujskiego na mnicha. **Postrzygacz**, a, *m* **Postrzygaczka**, i, *ż.* ten, ta co postrzyga sukno. **Postrzyganie**, **Postrzyżenie**, a, *n* strzyżenie po wierzchu **Postrzyżyny**, żyn, *l.m.* wełna odpadła od sukna postrzyganego. = strzyżenie owiec. = strzyżenie osoby świeckiej na stan duchowny. = obrządek pogański strzyżenia włosów w siódmym roku od urodzenia. = uczta przy takowem strzyżeniu.

**Postudzenie**, a, *n* kolejne ostudzenie **Postudzić**, dzę, *s. cz. dok* jedno po drugiem ostudzić

**Postukać**, am, *s. n. dok* stukać przez czas niejaki. **Postukanie**, a, *n.* przerywane stukanie.

**Postument**, u, *m.* (z łac.), **Postumencik**, u, *zdrob.* podstawek, piedestał.

**Postwarzać**, am, *s cz. dok.* jedno po drugiem stworzyć.

**Postykać**, am, *s. cz. dok.* stykając z sobą połączyć.

**Postyla**, i, *ż.* (z łac.), wykład ewangelii na niedziele i święta.

**Postylion**, a, *m.* (z franc.), **postylion**. **Postylionski**, a, e, *p.* postylionski.

**Posucha**, **Posusza**, y, *ż.* pora roku zbyt sucha. **Posuszenie**, a, *n* od **Posuszyć**, szę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem wysuszyć. Upał posuszył kwiaty.

**Posuwać**, am, *s. cz. nied.* **Posunąć**, nę, *dok* suwając pomknąć dalej, *np.* stół, krzesło. = *fig.* pomykać, pomknąć Za daleko posuwać żarty, nienawiść. Posuwać hojność do rozrzutności, śmiałość do zuchwalstwa, pokorę do podłości. **Posuwać** wszystko do ostateczności. = się, *s. z.* usuwać się, usunąć się. Posuń się. = *fig.* Posunąć się do gwałtów, do okrucieństw. **Posuwanie**, **Posunięcie**, **Posunienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Posuwisty**, a, e, *p.* szybko się posuwający, *np.* krok, taniec.

**Poswar**, u, **Poswarek**, rku, *m.* spór, sprzeczka, kłótnia. **Poswarkowy**.

a, e, *p.* od poswarku. **Poswarzyć, rzę,** *s. cz. dok.* kogo z kim, pokłócić. Poswarzyć kogo, naswarzyć, połajać. = **się,** *s. z.* z kim, pokłócić się.

**Poswatać, am,** *s. cz. dok.* swatając skojarzyć parę. = **się,** *s. z.* spokrewnić się.

**Poswawolić, lę,** *s. n. dok.* czas niejaki na swawoli przepędzić.

**Poświadczać, am,** *s. cz. nied.* **Poświadczyć, czę,** *dok.* potwierdzać świadectwem, przyświadczyć. **Poświadczanie, Poświadczenie, a,** *n.* potwierdzanie, potwierdzenie świadectwem. **Poświadczyciel, a,** *m.* **Poświadczycielka, i,** *ż.* ten, ta co poświadcza.

**Poświata, y,** *ż.* światło nocne od gwiazd, od księżyca. **Poświecać, am,** *s. n. nied.* **Poświecić, cę,** *dok.* komu, świecąc, przyświecając prowadzić kogo.

**Poświęcać, am,** *s. cz. nied.* **Poświęcić, cę,** *dok.* święcić, *np.* chleb, wodę. = święcić na chwałę Bogu, *np.* kościół, ołtarz, kaplicę. = odbywać obrząd poświęcenia. Poświęcić kogo na królestwo, na biskupstwo, na kapłaństwo. = oddawać, ofiarować. Poświęcić życie na służbę bożą. Poświęcić życie nauce, majątek ojczyźnie. Poświęcić komu książkę, dzieło. = uczynić z czego ofiarę dla kogo. Poświęcił swój interes dla przyjaciela, życie za kraj. = **się,** *s. z.* oddawać się, ofiarować się, czynić z siebie ofiarę. Poświęcił się na usługi ojczyźnie. Poświęca się naukom. Poświęcił się za kraj. **Poświęcanie, Poświęcenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. Poświęcenie kościoła. Poświęcenie na króla, na biskupa. = Poświęcenie, ofiara własnego interesu, zdrowia, majątku, życia dla miłości kogo lub czego. Czynić dla ojczyzny, dla przyjaciela wielkie poświęcenia. **Poświęciciel, a,** *m.* ten co poświęca. **Poświęciny, cin,** *l. m.* akt poświęcenia.

**Poświętne, go,** *n.* nadanie kościelne, grunta kościołowi nadane.

**Poświęgotać, am, cę,** *s. n. dok.* przepędzić czas niejaki na świegotaniu.

**Poświerka, i,** *ż. zool.* ptak z rzędu ziarnojadych, którego liczne są gatunki.

**Poświst, u,** *m.* świst wiatru. **Poświstać, am, szczę,** *s. n. dok.* pogwizdać. **Poświstanie, a,** *n.* pogwizdanie. **Poświstywać, uję,** *s. n. nied.* pogwizdywać. Poświstywali i klaskali wrogi nasze nad nami. **Poświstywanie, a,** *n.* pogwizdywanie.

**Posworować, uję,** *s. cz. dok.* sworami psy poszczepiać.

**Poswawolić, lę,** *s. n. dok.* czas niejaki na swawoli przepędzić.

**Posyłać, am,** *s. cz. nied.* **Posłać, szę,** *dok.* słać, wysłać kogo, co dokąd, po kogo, po co. **Posyłanie, a,** *n.* słanie, wysyłanie. **Posyłka, i,** *ż.* posyłanie. Chłopiec od posyłek. = rzecz posłana. = ordynans.

**Posypać, pię,** *s. cz. dok.* **Posypywać, uję,** *nied.* sypać po czem. Posypać co solą, pieprzem, mąką, piaskiem, popiołem. **Posypanie, Posypywanie, a,** *n.* sypanie po czem. **Posypka, i,** *ż.* przynęta posypana dla ptaków.

**Poszaleć, ję,** *s. n. dok.* poswawolić. = **jemy,** *zbior.* powaryować. Czyście poszaleli?

**Poszanować, uję,** *s. cz. dok.* uszanować. **Poszanowanie, a,** *n.* uszanowanie.

**Poszargać, am,** *s. cz. dok.* szargając powalać błotem.

**Poszarpać, pię,** *s. cz. dok.* szarpiąc podrzeć.

**Poszastać się,** *s. z. dok.* tu i owdzie szastać się czas jakiś.

**Poszczać, szczę,** *s. cz. dok.* szcząc powalać, oszczać. = **się,** *s. z. zbior.* uszczać się.

**Poszczebiotać, am, cę,** *s. n. dok.* *wł.* i *fig.* czas niejaki na szczebiotaniu przepędzić.

**Poszczególnie,** *ps.* szczególnie. w szczególności. **Poszczególny, a, e,** *p.* szczególny, oddzielny.

**Poszczekać, am,** *s. n. dok.* odbyć przez czas pewien szczekanie. **Poszczekiwać, uję,** *s. n. nied.* szczekać kiedy niekiedy, szczekać z przerwami.

**Poszczenie, a,** *n.* zachowywanie postu.

**Poszczepać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem lub co w kilku miejscach rozszczepać.

**Poszczepić, pię,** *s. cz. dok.* zaszczepić, *np.* drzewa, ospę dzieciom.

**Poszczerbić, bię,** *s. cz. dok.* szczerbów narobić. Poszczerbiono palasze.

**Poszczęścić, szczę,** *s. n. dok.* komu, zdarzyć szczęście, pobłogosławić. Niech ci Pan Bóg poszczęści. = **się,** *s. z.* powieść się szczęśliwie.

**Poszczuć, ję, Poszczwać, am,** *s. cz. dok.* pobudzić psy do pogoni za kim. **Poszczucie, Poszczwanie, a,** *n.* pobudzenie psów do pogoni za kim.

**Poszczuplieć, ję,** *s. n. dok.* stać się szczuplejszym. **Poszczuplenie, a,** *n.* stanie się szczuplejszym.

**Poszczypać, pię,** *s. cz. dok.* w wielu miejscach uszczypnąć.

**Poszepnąć, nę,** *s. cz. dok.* podszepnąć. **Poszept, u,** *m.* szeptanie. = podszeptanie, namowa. Z cudzego poszeptu bunt podniósł. **Poszeptać, am, cę,** *s. n. dok.* czas niejaki na szeptaniu przepędzić. **Poszeptywać, uję,** *s. n. nied.* kiedy niekiedy szeptać.

**Poszewka, i,** *ż.* pochwa, powłóczka na poduszkę pierzem nasypana.

**Poszkapić się,** *s. z. dok.* podrwić głową, pokpić sprawę. Trafi się i mądremu poszkapić. Kto wie? w dyspucie możem się poszkapić.

**Poszlaka, Pośłaka, i,** *ż.* ślad, trop. = *fig.* znak, poznaka popełnionego występku. **Poszlakować, uję,** *s. cz. dok.* dojść po śladzie, wyśledzić. **Poszlakowanie, a,** *n.* wyśledzenie.

**Poszóśny, Poszóstny, a, e,** *p.* z sześciu składający się. = sześcią końmi zaprzężony, *np.* kareta.

**Poszpecenie, a,** *n.* oszpecenie. **Poszpecić, cę,** *s. cz. dok.* oszpecić. **Poszpecieć, Poszpetnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się szpetnym.

**Poszturkować, uję,** *s. cz. dok.* poszyć, posklejać sztuki.

**Poszturchać, am,** *s. cz. dok.* wszturchać, potrącić ręką, łokciem.

**Poszukać, am,** *s. cz. dok.* zająć się szukaniem kogo, czego. **Poszukanie, a,** *n.* zajęcie się szukaniem. **Poszukiwać, uję,** *s. cz. nied.* czego, badać, śledzić, dowiadywać się. Poszukiwać prawdy. = dochodzić. Poszukiwać swego prawa, krzywdy, szkody, straty. **Poszukiwacz, a,** *m.* ten co poszukuje, bada, śledzi. **Poszukiwanie, a,** *n.* badanie śledzenie, dochodzenie.

**Poszumieć, mię,** *s. n. dok.* narobić szumu, pohałasować. = pożyć szumnie, pohulać.

**Poszwa, y,** *ż* nakrycie krzesła, kanapy.

**Poszybować, uję,** *s. n. dok* szybując polatać, pobujać.

**Poszyć, ję,** *s. cz. dok.* uszyć. *np.* koszule. = *ob.* **Poszywać. Poszycie, a,** *n.* uszycie. = pokrycie dachu słomą. = dach słomą pokryty. = Boże poszycie, *żart.* czupryna.

**Poszyjek, jka,** *m.* uderzenie w szyję, w kark. **Poszyjkować, uję,** *s. cz. nied.* bić w szyję, w kark. Jeden go policzkuje, drugi poszyjkuje. **Poszyjkowanie, a,** *n.* bicie w szyję, w kark.

**Poszykować, uję,** *s. cz. dok.* kolejno uszykować. **Poszykowanie, a,** *n.* kolejne, uszykowanie.

**Poszyt, u,** *m.* kilka zszytych arkuszy. = kilka arkuszy dzieła częściami wychodzącego. **Poszywać, am,** *s. cz. nied.* **Poszyć, ję,** *dok.* pokrywać słomą chatę, chałupę. = Poszyć się w kpa, w błazna, *fig.* udawać kpa, błazna Mądrzy się w głupców poszył. **Poszywanie, a,** *n.* pokrywanie dachu słomą.

**Pot, u,** *m.* wilgoć zwierzęca kroplami przez pory z ciała wydzielona. Pracować w pocie czoła. = Poty, pocenie się. Lekarstwo na poty. Brać, dawać na poty.

**Potąd,** *ps.* póty, dotąd, do tego czasu, do tego miejsca.

**Potalc, ję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem utalć. **Potajemnie,** *ps.* tajemnie. **Potajemność, ści,** *ż.* tajemność. **Potajemny, a, e,** *p.* tajemny. **Potajenie, a,** *n.* kolejne utajenie.

**Potakiwać, uję,** *s. n. nied.* komu, wszystko potwierdzać, na wszystko zezwalać co kto mówi. **Potakiwacz, a,** *m.* **Potakiwaczka, i,** *ż.* ten, ta co

potaknuje. **Potakiwanie**, a, *n.* potwierdzanie tego co kto mówi.

**Potańcować**, uję, *s.n.dok.* chwilę na tańcowaniu przepędzić.

**Potanieć**, ję, *s.n.dok.* stać się tańszym.

**Potarcie**, a, *n.* tarcie po czem. = utarcie, roztarcie jednego po drugiem.

**Potargać**, am, *s.cz.dok.* porozrywać, *np.* więzy, kajdany. = roztargać, *np.* komu włosy. **Potargnąć**, nę, *s.n.jednot* targnąć, pociągnąć, *np.* kogo za rękaw, za polę.

**Potargować**, uję, *s.cz.dok.* czas jakiś targować.

**Potarty**, a, e, *im.* słowa Potrzeć, tarty po wierzchu. = utarty, roztarty.

**Potass**, u, *m. chem.* metal wydobyty z alkali potażem zwanego. **Potaż**, u, *m.* alkali powstające z metalu potassu, kwasorodu i wody. **Potażarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie się potaż robi.

**Potęga**, i, *ż.* potężność, moc potężna. Potęga państwa. Potęga lądowa i morska. Na potęgę, tęgo, mocno. Zbić, pić na potęgę. = *aryt.* mnogość powstająca z pomnożenia liczby przez się kilka razy. Potęga druga, kwadrat. Potęga trzecia, sześcian.

**Potem**, *ps.* potym czasie, później. Na potem, na przyszły czas, na przyszłość.

**Potemu**, *ps* stosownie do tego. Ma głowę potemu.

**Potencya**, yi, *ż.* (z łac.), państwo, mocarstwo **Potentat**, a, *m.* mocarz.

**Potępiać**, am, *s.cz.nied.* **Potępić**, pię, *dok.* uznawać za winnego, za godnego kary. Niepotępiajcie, a nie będziecie potępieni. = skazywać wyrokiem na karę. Na trzysta go złotych potępił. = ganić, odrzucać. Kościół potępił tę naukę. = oddawać na wieczne potępienie. Bóg potępi złych. **Potępianie**, **Potępienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Potępiciel**, a, *m.* **Potępicielka**, i, *ż.* ten, ta co potępia. **Potępieniec**, ńca, *m.* skazany na kary wieczne.

**Potężnie**, *ps.* tęgo, mocno. **Potężność**, ści, *ż.* moc potężna. **Potężny**, a, e, *p.* mocny, silny, *np.* państwo, wojsko, nieprzyjaciel.

**Potkać**, **Potkanie**, *ob.* Spotkać i t. d. **Potknąć się**, *s.z.dok.* **Potykać się**, *nied.* idąc nogą uderzyć, zawadzić o co i o mało nieupaść. Kto złą drogą idzie, ten się często potyka. Koń ma cztery nogi, a potknie się, *przysł.* = *fig.* pobłądzić, omylić się. Błogosławiony, kto się niepotknął w słowie ust swoich. **Potknienie**, a, *n.* usterk, usterknienie.

**Potłoczenie**, a, *n.* od **Potłoczyć**, czę, *s.cz.dok.* tłocząc przygnieść, zgnieść.

**Potłuc**, kę, *s.cz.dok.* jedno po drugiem stłuc, *np.* szklanki, kieliszki, okna, zwierciadła, talerze. = tłukąc rozdrobić. Potłuc w moździerzu. = połamać. Potłuc kogo, potłuc komu kości. = się, *s.z.* roztłuc się. Potłukły się szklanki. = zostać potłuczonym w wywrocie powozu lub upadając z wysokiego miejsca. **Potłuczenie**, a, *n.* stłuczenie = znak od stłuczenia się.

**Potłumić**, **Potłumienie**, *ob.* Przytłumić, i t. d.

**Potłuścić**, szczę, *s.cz.dok.* tłustością powalać. **Potłuściec**, ję, *s.n. dok.* stać się tłustym, utyć.

**Potnieć**, ję, *s.n. nied.* pocić się. = *fig.* Mury, okna potnieją.

**Potocznie**, *ps.* sposobem potocznym. **Potocznik**, a, *m. bot.* (Sium), marek, roślina baldaszkowata. = (Veronica beccabunga), gatunek przetacznika. **Potoczny**, a, e, *p.* łatwo toczący się. = często toczący się, zwyczajny, pospolity. Rozmowa potoczna. **Potoczyć**, czę, *s.cz.dok.* tocząc popchnąć, posunąć, *np.* jabłko, kulę. = się, *s.z.* tocząc się posunąć się. = zatoczyć się. **Potoczysto**, *ps.* płynnie, *np.* pisać, mówić. **Potoczystość**, ści, *ż.* łatwość toczenia się. = *fig.* płynność, *np.* mowy, stylu, periodu. **Potoczysty**, a, e, *p.* łatwo toczący się. = płynny. **Potok**, u, *m.* strumień bystro z góry toczący się. = *fig.* Potok wymowy. **Potok łez**. **Potokowy**, a, e, *p.* od potoku.

**Potomek, mka,** *m.* syn. wnuk, prawnuk. **Potomność, ści,** *ż.* czasy potomne i ci którzy w nich na świat przyjdą. **Potomny, a, e,** *p.* który potem będzie, następny. Wieki, czasy potomne. **Potomstwo, a,** *n.* dzieci, potomkowie.

**Potonąć, niemy,** *s. n. dok. zbior.* utonąć.

**Potop, u,** *m.* powódź wielka, całe kraje zalewająca, a mianowicie ta w której Noe z rodziną uratował od zatraty ród ludzki. **Potopić, pię,** *s. cz. dok.* jednego po drugim utopić. = zatopić. Ten deszcz ogromny potopił wszystko. **Potopienie, a,** *n.* kolejne wszystkich utopienie. **Potopowy, a, e,** *p.* od potopu.

**Potowy, a, e,** *p.* od potu.

**Potrąbić, bię,** *s. n. dok.* trąbić przez czas niejaki.

**Potrącać, am,** *s. cz. nied.* **Potrącić, cę,** *dok.* trącając popychać, popchnąć. = odtrącać, odejmować. **Potrącanie, Potrącenie, a,** *n.* popychanie, popchnienie. = Potrącenie, odtrącenie, odjęcie. Po potrąceniu kosztów, nakładów, pozostało tyle czystego dochodu.

**Potracenie, a,** *n.* od **Potracić, cę,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem stracić. = powieszać, pościnać na śmierć skazanych.

**Potrafić, fię,** *s. n. dok.* módz, zdołać, być wstanie zrobienia czego. My Polacy nigdy tego niepotrafimy, co Francuzi. = *s. cz.* zrobić portret podobny. Malarz go dobrze potrafił.

**Potrajać,** *ob.* **Potroić.**

**Potratować, uję,** *s. cz. dok.* jednego po drugim roztratować. **Potratowanie, a,** *n.* kolejne roztratowanie.

**Potraw, u,** *m.* siano jesienne, otawa.

**Potrawa, y,** *ż.* strawa, danie na stół. **Potrawka, i,** *ż. zdrob.* dróbek, zwierzyna przyprawione z sosem. Potrawka z kurcząt.

**Potrębywać, uję,** *s. n. ned.* trąbić z przestankami.

**Potroić, ję,** *s. cz. dok.* **Potrajać, am,** *ned.* w trójnasób pomnożyć, przyczynić. **Potrojenie, a,** *n.* w trójnasób pomnożenie. **Potrojnie,** *ps.* w trójnasób, trzy razy więcej. **Potrójność, ści,** *ż.* troistość, całość z trzech złożona. **Potrójny, a, e,** *p.* liczbę trzy w sobie zamykający, z trzech złożony. Potrójny powróz. Potrójne przymierze.

**Potrosze,** *ps.* po malu, po części.

**Potruć, ję,** *s. cz. dok.* jednego po drugim otruć. **Potrucie, a,** *n.* kolejne otrucie.

**Potruchleć, jemy,** *s. n. dok. zbior.* struchleć.

**Potrudzić, dzę,** *s. cz. dok.* jednego po drugim strudzić. = **się,** *s. z.* pofatygować się.

**Potrwać, am,** *s. n. dok.* czas jakiś przetrwać.

**Potrwożenie, a,** *n.* od **Potrwożyć, łę,** *s. cz. dok.* pewną liczbę osób zatrwożyć, trwogą napełnić.

**Potrząsać, am,** *s. cz. ned.* **Potrząsnąć, nę, Potrząść, ęsę,** *dok.* posypywać co trzęsąc. Potrząsnąć solą, mąką, cukrem. = chwiać, poruszać. Lew potrząsa najeżoną grzywę. Potrząsać głową. Poświstywali i potrząsywali głową. **Potrząsanie, Potrząśnienie, a,** *n.* czynność słów po wyższych.

**Potrzask, u,** *m.* klatka do łowienia ptaków, której drzwiczki, gdy w nią ptak wleci, z trzaskiem się zamykają. **Potrzaskać, am,** *s. cz. dok.* roztrzaskać, pogruchotać, podrozgotać.

**Potrzeba, y,** *ż.* mus, konieczność. Potrzeba prawo łamie, *przysł.* Z potrzeby cnotę robić. = Potrzeby, rzeczy niezbędnie potrzebne. Potrzeby do życia. Potrzeby to do pożywienia, to do obrony gotował. = ubóztwo, niedostatek. Tych zbytek, tamtych potrzeba uciska. = sprawa, interes. Króla potrzeby do Litwy oderwały. = Potrzeby w suknі, taśmy, sznurki, petlice. = Potrzeba przyrodzona, konieczność wypróżnienia żołądka. Pójść na potrzebę. = bitwa, potyczka. Nie w jednej bywał potrzebie. **Potrzeba,** *nieos.* trzeba, potrzebno jest. Potrzeba mieć cierpliwość. Potrzeba użyć innych środków. Potrzeba temu zaradzić. Czego ci potrzeba? Nie jest bo

gaty. ale ma co mu potrzeba. **Potrzebka**, i, *ż. zdrob.* mała potrzeba. **Potrzebnie**, *ps.* trzeba, potrzeba. **Potrzebny**, a, e, *p.* którego potrzebują, czego potrzeba. Oddychanie jest potrzebne do życia zwierząt. = potrzebujący, niedostatni. Skarby jego szły na wsparcie potrzebnych. **Potrzebować**, uję, *s. cz. nied.* czego, mieć potrzebę, niemódz obejść się bez czego. Potrzebują wszystkie zwierzęta do życia powietrza, pokarmu i wody. = kogo, żądać, wołać. Potrzebują W Pana. = czego po kim, żądać, wymagać.

**Potrzeć**, trę, *s. cz. dok.* powierzchu obetrzeć, natrzeć czem, *ob.* **Pocierać**, **Nacierać**. = rozetrzeć, *np.* sól, farbę. = odbyć tarcie lnu, konopi. = **się**, *s. z.* zetrzeć się. Słoma potarła się w sienniku.

**Potrzecie**, *ps.* trzeci raz.

**Potrzepać**, pię, *s. cz. dok.* jedno po drugiem wytrzepać, *np.* suknie.

**Potrzymać**, am, *s. cz. dok.* trzymać przez czas jakiś. Potrzymaj mi łaskę, kapelusz. = *s. n.* potrwać. Mróz potrzyma do nowiu. Śniegi potrzymają aż do wiosny.

**Potulnie**, *ps.* cicho, łagodnie. **Potulność**, ści, *ż.* cichość, łagodność. **Potulny**, a, e, *p.* (tulący się), cichy, łagodny, pokorny.

**Poturbować**, uję, *s. cz. dok.* nabawić turbacyi, niespokojności. = *fig.* pobić, poszturchać.

**Poturczeć**, ję, *s. n. dok.* stać się Turkiem. **Poturczenie**, a, *n.* nawrócenie na wiarę turecką. = **się**, stanie się Turkiem. **Poturczyć**, czę, *s. cz. dok.* zrobić Turkiem, nawrócić na wiarę turecką. = **się**, *s. z.* stać się Turkiem.

**Potwarca**, y, *m.* ten co potwarza, oszczerca. **Potwarczo**, *ps.* potwarczym sposobem. **Potwarczy**, a, e, *p.* potwarzający, oszczerczy, *np.* język, paszkwil. **Potwarz**, y, *ż.* obmowa, oszczerstwo. **Potwarzać**, am, *s. cz. nied.* potwarz na kogo rzucać. **Potwarzanie**, a, *n.* rzucanie na kogo potwarzy.

**Potwierdzać**, am, *s. cz. nied.* **Potwierdzić**, dzę, *dok.* przystawać na czyi twierdzenie, stwierdzać, utwierdzać. Potwierdzić co przysięgą. = **się**, *s. z.* stwierdzać się. Ta wiadomość potwierdza się. **Potwierdzanie**, **Potwierdzenie**, a, *n.* stwierdzanie, stwierdzenie. = Potwierdzenie, bierzmowanie. **Potwierdziciel**, a, *m.* **Potwierdzicielka**, i, *ż.* ten, ta co potwierdza.

**Potwór**, oru, *m.* **Potwora**, y, *ż.* potworna istota, dziwoląg. = *zool.* ryba chrząstkowata, należąca do rzędu potworowatych. **Potwornie**, *ps.* nakształt potworu. **Potworność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest potworne. **Potworny**, a, e, *p.* podobny do potworu. **Potworowaty**, a, e, *p.* mający kształt potworu. Ryby potworowate.

**Potworzyć**, rzę, *s. cz. dok.* jedno po drugiem utworzyć. Potworzyć nowe wyrazy. = **się**, *s. z.* utworzyć się.

**Póty**, *ps.* z odpowiadającym **Póki**, potąd, do tego czasu. Póki nie umiesz póty się ucz: owszem póty, póki żyjesz. = do tego miejsca. Póty mój grunt, moje pola.

**Potyć**, jemy, *s. n. dok. zbior.* utyć.

**Potycz**, y, *ż.* tyki na których się sieci zawieszają.

**Potyczka**, i, *ż.* utarczka przy spotkaniu się oddziałów nieprzyjacielskich. **Potyczkowy**, a, e, *p.* od potyczki. **Potykać się**, *s. z. nied.* z kim, stoczyć potyczkę. = *ob.* **Potknąć się**.

**Potylica**, y, *ż.* tył głowy, zatyłek.

**Potynkować**, uję, *s. cz. dok.* powlec tynkiem. **Potynkowanie**, a, *n.* powleczenie tynkiem.

**Potyrać**, am, *s. cz. nied.* trwonić, tracić, marnować. = poniewierać. = **się**, *s. z.* poniewierać się. Na własnej ziemi tułacze, o torbie i kiju potyramy się.

**Pouchodzić**, **Pouciekać**, my, *s. n. dok. zbior.* ujść, uciec. Pouciekali z pola bitwy.

**Poucierać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem utrzeć, *np.* świece, [illegible] dzieciom.

**Poucinać**, am, *s. cz. dok.* jedno po drugiem [illegible] *np.* głowy.

**Pouczać**, *ps.* po[illegible] *np.*

żyć, rozmawiać z kim. **Poufalec, lca**, *m.* przypuszczony do poufałości wyższej od siebie osoby. **Poufalić się**, *s.z.nied.* z kim, przychodzić z kim do poufałości. **Poufałość, ści**, *ż.* poufale z kim obcowanie. **Poufały, a, e**, *p.* poufale z kim żyjący, *np.* przyjaciel. = familiarny, *np.* rozmowa. **Poufnie**, *ps.* konfidencyonalnie. **Poufny, a, e**, *p.* konfidencyonalny, nieurzędowy, *np.* list, nota.

**Poukładać, am**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem pokładać, ułożyć.

**Poulatwiać, am**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem ułatwić, *np.* interesa.

**Poumierać, my**, *s.n.dok. zbior.* pomrzeć.

**Poumizgać się**, *s.z.dok.* przepędzić czas jakiś na umizganiu się.

**Poupadać, my**, *s.n.dok. zbior.* jeden po drugim upaść. Miasta poupadały.

**Pouprzątać, am**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem uprzątnąć.

**Pourażać, am**, *s.cz.dok.* jednego po drugim urazić.

**Pourzynać, am**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem urznąć, *np.* nosy, uszy.

**Pousiadać my**, *s.n.dok. zbior.* jeden po drugim usiąść.

**Pouspokajać, am**, *s.cz.dok.* jednego po drugim uspokoić.

**Poustawać, my**, *s.n.dok. zbior.* jeden po drugim ustać, *np.* w drodze.

**Poustawiać, am**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem ustawić.

**Pousтępować, ujemy**, *s.n.dok. zbior.* jeden po drugim ustąpić. = *s.cz.* wiele czego odstąpić.

**Pousuwać, am**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem usunąć.

**Pouwozić, żę**, *s.cz. dok.* jednego po drugim uwieźć.

**Powab, u**, *m* to co wabi. Powab nowości. Powaby serca, umysłu. Powaby pięknej kobiety. **Powabiać, am**, *s.cz. nied.* Powabić, bić, *dok.* wabić, zwabić. **Powabnie**, *ps.* powabnym sposobem. **Powabność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest powabne. **Powabny, a, e**, *p.* wabiący, pociągający powabem.

**Powąchać, am**, *s.cz.dok.* węchem doświadczyć zapachu. **Powąchanie, a**, *n.* doświadczenie węchem zapachu.

**Powadzić, dzę**, *s.cz.dok.* kogo z kim, pokłócić, poróżnić. = się, *s.z.* pokłócić się.

**Powaga, i**, *ż.* poważanie, znaczenie. Miał wielką powagę w senacie, u ludu. = zdanie powagę mającego autora. Opierać się na powadze współczesnych dziejopisów. = mina poważna.

**Pował, u**, *m.* pomost tego co leży powalone na ziemi. Na pował, powałem, pomostem. Na pował leżą po ziemi trupy. Razem osłabli i padli powałem.

**Powała, y**, *ż.* strop drewniany, sufit z tarcic podłożonych belkami.

**Powalać, am**, *s.cz.dok.* zwalać, pobrudzić. = się, *s.z.* zwalać się. **Powalanie, a**, *n.* zwalanie, pobrudzenie.

**Powalenie, a**, *n.* obalenie. **Powalić, lę**, *s.cz.dok.* z nóg zwalić, obalić. = się, *s.z.* zwalić się, obalić się.

**Powałkować, uję**, *s.cz.dok.* jedno po drugiem zwałkować, *np.* bieliznę.

**Powaryować, ujemy**, *s.n.dok. zbior.* zwaryować.

**Powarzyć, rzę**, *s.cz.dok.* wszystko uwarzyć. = poparzyć; *fig.* Chodzę jak powarzeni. = zmrozić. Mróz powarzył kwiaty, zioła, drzewa.

**Powaśnić, nię**, *s.cz.dok.* powadzić, pokłócić. = się, *s.z.* powadzić się, pokłócić się. **Powaśnienie, a**, *n.* powadzenie, pokłócenie.

**Powątlić, lę**, *s.cz.dok.* wiele czego zwątlić.

**Powątpiewać, am**, *s.n.nied.* oczem, wątpić, mieć wątpliwość. **Powątpiewanie, a**, *n.* wątpienie.

**Powąz, zła**, *m.* drąg którym siano lub słomę na wozie przyciskają.

**Poważać, am**, *s.cz.nied.* mieć w poważaniu, wielce sobie ważyć. = się, *s.z.* wzajemnie się szanować.

**Poważać się**, *s.z.nied.* **Poważyć się**, *dok.* odważyć się, osmielić się.

**Poważanie, a**, *n.* poszanowanie, uszanowanie. **Poważnie**, *ps.* z powagą. **Poważnieć, ję** *s.n.nied.* poważnym

się stawać. **Poważność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest poważne. **Poważny, a, e**, *p.* pełen powagi, *np.* twarz, postawa, mina, człowiek, styl, świadectwo. **Poważyć, ę**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem przeważyć, odważyć.

**Powbijać, am**, *s. cz. dok.* wbić jedno po drugiem, *np.* gwoździe w ścianę, pale w ziemię.

**Powchodzić, my**, *s. n. dok. zbior.* wejść jeden po drugim.

**Powciągać, am**, *s. cz. dok.* wciągnąć jedno po drugiem.

**Powdziewać, am**, *s. cz. dok.* wdziać jedno po drugiem.

**Powędrować, uję**, *s. n dok.* wędrując pójść dokąd.

**Powędzić, dzę**, *s. cz. dok.* jedno po drugiem uwędzić.

**Powetować, uję**, *s. cz. dok.* odwetować. **Powetowanie, a**, *n.* odwetowanie

**Powiadać, am**, *s. cz. nied.* **Powiedzieć, wiem**, *dok.* wypowiadać. **Powiedziec swe zdanie.** Nie powiadaj nikomu com ci powiedział. = opowiadać Przeszłe rzeczy powiada, przyszłe prorokuje. **Powiadanie, a**, *n.* mówienie, opowiadanie.

**Powiąsło, a**, *n.* powróz ze słomy skręcony do wiązania snopów na polu.

**Powiastka, i**, *ż. zdrob.* krótka powieść.

**Powiat, u**, *m.* część województwa. **Powiatowy, a, e**, *p.* od powiatu. *np.* miasto, szkoły.

**Powiązać, ę**, *s. cz. dok.* związać razem lub jednego po drugim, *np.* snopy, jeńców. **Powiązanie, a**, *n.* kolejne związanie.

**Powichrzyć, rzę**, *s. cz. dok.* zawichrzyć. = *s. n.* wichrzyć przez czas niejaki.

**Powić**, *ob.* Powijać. **Powicie, a**, *n.* spowicie. = pieluchy któremi dzieci powijają. *Z* powicia, od powicia, *fig.* od dzieciństwa. = Powicie dziecka, urodzenie.

**Powidła, deł**, *l. m.* sok z owocu wyciśnięty i usmażony. **Powidłowy, a, e**, *p.* od powideł.

**Powiędnąć, niemy**, *s n dok. zbior.* kolejno zwiędnąć Kwiaty powiędły.

**Powiedzenie, a**, *n.* wyrzeczenie. **Powiedziec**, *ob.* Powiadać.

**Powieka, i**, *ż.* skórka oko pokrywająca, i podług woli zwierzęcia zamykać się i odmykać mogąca. a jest ich dwie, górna i dolna. **Powiekowy, a, e**, *p.* od powieki, *np.* włoski.

**Powiększać, am**, *s. cz. nied.* **Powiększyć, szę**, *dok.* większym czynić, zwiększać, *np.* dom, miasto, dochód, majątek. Drobnowidz powiększa przedmioty. Szkło powiększające, soczewka wypukła, przez którą przedmioty wydają się większe. = *fig.* Wieść wszystko powiększa. = się, *s. z.* stawać się większym. **Powiększanie, Powiększenie, a**, *n* zwiększanie, zwiększenie. **Powiększyciel, a**, *m.* **Powiększycielka, i**, *ż.* ten, ta co powiększa.

**Powiercić, cę**, *s. cz. dok.* wiercąc świdrem dziury porobić. = się, *s. z.* pokręcić się.

**Powiernik, a**, *m.* **Powiernica, y**, *ż.* ten, ta któremu, której kto powierza swe myśli, tajemnice. **Powierzać, am**, *s. cz. nied.* **Powierzyć, rzę**, *dok.* oddawać co komu z zawierzeniem do strzeżenia. Tobie powierzam mój dom, majątek, rodzinę, tajemnicę. = się, *s. z.* zwierzać się. Równie jest rzeczą naganną powierzać się wszystkim, jako też i nikomu. **Powierzanie, Powierzenie, a**, *n.* oddawanie, oddanie z zawierzeniem czego komu.

**Powierzchnia, ni**, *ż.* strona zwierzchnia. Powierzchnia gładka, chropowata, płaska, wklęsła, wypukła. = *geom.* to czem ciało geometryczne jest ograniczone. Powierzchnia kuli, bryły. = przestrzeń. Powierzchnia kraju mierzy się na mile kwadratowe. **Powierzchownie**, *ps.* z wierzchu, powierzchu. = nic gruntownie. Znać co tylko powierzchownie. = na oko, na pozór. **Powierzchowny**, pobożny, poczciwy. **Powierzchowność, ści**, *ż.* strona zewnętrzna. Sądzić z powierzchowności. = kształt, postać. Człowiek mający piękną powierzchowność. = brak gruntowności, *np.* w sądzeniu o

czem. **Powierzchowny**, a, e, *p.* na wierzchu leżący, zewnętrzny. = pozorny, udany. = niegruntowny. Powierzchowna znajomość rzeczy. Powierzchowny postrzegacz.

**Powiersyć**, *ob.* **Powiersać**. **Powiersyciel**, a, *m.* **Powiersycielka**, i, *ż.* ten, ta co powierza co komu.

**Powieść**, ści, *ż.* opowiedziane lub opisane zdarzenia zmyślone, ale mające wszelkie podobieństwo do zdarzeń rzetelnych w życiu przytrafić się mogących. Powieści Bokacyusza, Krasickiego. = opowiadanie. Powieść tego dziejopisa jest wierna, jasna, naturalna. = wieść, pogłoska. Wiem to z powieści.

**Powieść**, wiodę, *s. cz. dok.* poprowadzić. = się, *s. z.* poszczęścić się.

**Powieściopisarski**, a, e, *p.* od powieściopisarza. **Powieściopisarstwo**, a, *n.* pisanie powieści. **Powieściopisarz**, a, *m.* ten co pisze powieści.

**Powiesić**, szę, *s. cz. dok.* zawiesić, zwiesić. = obwiesić na szubienicy. się, *s. z.* obwiesić się. **Powieszenie**, a, *n.* zawieszenie. = obwieszenie. Skazany na powieszenie.

**Powietnik**, a, *m* ten co jest z kim z tego samego powiatu.

**Powietrze**, a, *n.* płyn atmosferyczny, lotny, przezroczysty, złożony z gazu saletrowego, kwasorodu i kwasu węglowego, którym oddychamy. = morowe powietrze, zaraza, pomór na ludzi. = paraliż. Powietrzem ruszony, rażony. **Powietrzny**, a, e, *p.* latający po powietrzu, *np.* balon. = od morowego powietrza. *np.* wrzód, bolączka. **Powietrzociąg**, u, *m.* machina pneumatyczna. **Powietrzokrąg**, ęgu, *m.* powietrze całą ziemię okrążające, atmosfera.

**Powiew**, u, *m.* lekkie tchnienie wiatru. **Powiewać**, am, *s. n. nied.* (o wietrze), wiać po czem z lekka. Między zwrotnikami powiewa ustawicznie wiatr wschodni. = ruszać się od powiewania wiatru. Na wieży powiewała chorągiew. = *s. cz.* co, czem, ruszać, chwiać powiewając. Wiatr jego włosy siwemi powiewał. **Powiewanie**, a, *n.* wianie wiatru. **Powiewny**, a, e, *p.* powiewający. = chwiejący się od powiewu, *np.* włosy, kita.

**Powieść**, wiozę, *s. cz. dok.* wziąwszy kogo lub co na wóz z sobą, udać się dokąd. Powiózł syna do szkół, zboże do miasta.

**Powięzić**, się, *s. cz. dok.* jednego po drugim uwięzić. **Powięznąć**, niemy, *s. n. dok. zbior.* jeden po drugim uwięznąć.

**Powijać**, am, *s. cz. nied.* **Powić**, ję, *dok.* pieluszkami obwijać. = Powiła syna, córkę, *fig.* urodziła. **Powijacz**, **Powijak**, a, *m.* **Powijaczka**, i, *ż.* powicie, pieluchy do powijania dzieci. **Powijanie**, a, *n.* obwijanie w pieluchy.

**Powikłać**, am, *s. cz. dok.* zawikłać. = się, *s. z.* zawikłać się. **Powikłanie**, a, *n.* zawikłanie.

**Powinąć**, nę, *s. cz. dok.* nogę, wywinąć, wywichnąć. Noga mu się powinęła, pośliznęła się; *fig.* nieudało mu się, nieposzczęściło mu się.

**Powinien**, **Powinna**, **Powinno**, *p.* łączą się z zakończeniami pierwszej i drugiej osoby słowa **Być** w obu liczbach i trzech rodzajach. Powinienem, powinnam, powinnom, zamiast jestem powinien, i t. d. Powinniśmy kochać bliźniego. Powinniście sobie nawzajem dopomagać. **Powinnie**, *ps.* jak należy, należycie. **Powinność**, ści, *ż.* obowiązek dopełnienia tego co nam prawo boskie lub ludzkie, dobrowolnie przyjęte zobowiązanie pełnić nakazuje. Powinności stanu, urzędu, poddanych względem panującego i nawzajem. = Powinności, to co włościanie prócz pańszczyzny winni panu jako to: różne robocizny, gwałty, opłaty, daniny. **Powinny**, a, e, *p.* należny, należyty. Jestem z powinnem uszanowaniem. = powinowaty. = podległy, *np.* monarsze. = obowiązany, wdzięczny za dobrodziejstwa, usługi. **Powinowacenie**, a, *n.* od **Powinowacić**, cę, *s. cz. nied.* powinowatym czynić. = się, *s. z.* łączyć się węzłem powinowactwa. **Powinowactwo**, a, *n.* związek familijny zachodzący między mężem kobiety a jej ojcem,

matką. bratem, siostrą, i nawzajem między żoną mężczyzny a jego ojcem. matką, it. d. = *zbior.* powinowaci. = *chem.* siła pociągająca pierwiastki ciał do łączenia się z sobą. **Powinowaty**, a, e, *p* krewny męża lub żony

**Powinszować**, uję, *s. cz. dok.* czego komu. złożyć powinszowanie, oświadczyć komu radość słowy lub na piśmie z powodu że mu się w czem szczęśliwie powiodło. lub w jakiejkolwiek innej okazyi. **Powinszowanie**, a, *n.* czynność słowa **Powinszować**. List z powinszowaniem. Iść do kogo z powinszowaniem. = pismo, oracya zawierająca powinszowanie.

**Powionąć**, nę, *s. n. dok.* wionąć po czem.

**Powisieć**, szę. *s. n. dok.* pobyć wisząc.

**Powiślanin**, a, *m.* **Powiślanka**, i, *ż.* ten, ta co mieszka po nad Wisłą. **Powiślański**, a, e, *p.* po nad Wisłą leżący. **Powiśle**, a, *n.* kraj po nad Wisłą.

**Powitać**, am, *s. cz. dok* przywitać. = obwołać. ogłosić witając. **Powitany** królem, imperatorem. **Powitalny**, a, e, *p.* służący do powitania, *np.* mowa. **Powitanie**, a, *n.* przywitanie.

**Powity**, a, e, *im* słowa **Powić**, obwinięty w pieluchy.

**Powładać**, am, *s. n. dok.* przez czas niejaki władzę potrzymać.

**Powlazić**, my, *s. n. dok. zbior* wleźć jeden po drugim, dokąd, na co. **Powlazili** przez okno do izby. **Powlazili** na drzewa, na dachy.

**Powlec**, włokę, *s. cz. dok. ob.* **Powlekać**. = wlokąc pociągnąć dokąd. Wilcy **powlekli** uduszonego barana. = się, *s. z* pójść wlokąc się. Dokąd się on **powlókł**? = przewlec się, pociągnąć się. Jeszcze się to jaki tydzień **powlecze**. **Powleczenie**, a, *n.* naciągnienie na co powłoki. **Powleczenie** łóżka, kanapy. = pociągnienie dokąd czego wleczone za sobą. **Powlekać**, am, *s. cz. nied* **Powlec**, włókę *dok.* dawać na czyją powłokę. **Powlec** krzesła, kanapy płótnem, ciastko cukrem. = osłaniać, okrywać. Gęsta mgła **powlekała** pagórki. = się, *s. z.* okrywać się powłoką, to jest skórką, pliwką, skorupą. **Powlekanie**, a. *n.* dawanie na czem powłoki. **Powlóczenie**, a, *n.* czynność słowa **Powlóczyć**. **Powlóczka**, i, *ż. zdrob.* mała powłoka, poszewka na poduszkę. **Powlóczyć**, czę, *s. cz. nied. ob.* **Powlekać**. = włóczyć tu i owdzie. **Powlóczyć** nogą, wlec nogę za sobą. **Powlóczyć** oczyma, wodzić po czem oczy. = się, *s. z.* przepędzić czas jakiś na włóczeniu się. **Powłoka**, i, *ż.* to czem się co powleka. **Powłoka** ziarna, plewa. = *anat.* pliwa, błona organ jaki powlekająca. **Powłokowy**, a, e, *p.* od powłoki.

**Powód**, odu, *m.* pas rzemienny lub powróz do prowadzenia konia powodnego. = przewodnictwo. Za twoim **powodem**. = przyczyna, pochop. okazya. Słuszny, niesłuszny **powód**. Dać **powód** do czego. **Powód**, odu, *m.* **Powódka**, i, *ż. praw.* aktor, aktorka, osoba pozywająca. **Powodnik**, a, **Powódca**, y, *m.* jezdny konia powodnego wiodący. **Powodny**, **Powodowy**, a, e, *p.* od powodu na którym konia wodzą. **Koń powodny**, na powodzie idący. = od powoda, pozywającego. **Strona powodowa**. **Powodować**, uję, *s. cz. nied.* kogo do czego. być komu powodem do czego, skłaniać, przywodzić. Co cię do tego **powodowało**? **Powodowany** żądzą sławy, miłością ojczyzny. = kim, rządzić, kierować. Dać się komu **powodować**. Ci którzy mają się za mądrych, rzadko z pokorą drugim **powodować** się dają. = się, *s. z.* czem, rządzić się, kierować się, *np.* cudzą radą, cudzem zdaniem. **Powodowanie**, a, *n.* rządzenie, kierowanie. Łatwy do **powodowania**. **Powodyr**, a, *m.* byk lub baran trzodę wiodący. = ten co ślepego wodzi.

**Powódź**, odzi, *ż.* woda ląd zalewająca. Potop był wielką **powodzią**. = *fig.* tłum, nawał. **Powódź** barbarzyńców.

**Powój**, oju, *m.* a, *n.* co się obwija lub

mniej dobrze powodzi. = szczęśliwy, pomyślny obrót rzeczy. **Powodzić się**, *s.z.nied.* Powieść się, *dok.* dobrze lub źle komu dziać się. Jak ci się powodzi? = dziać się pomyślnie, szczęścić się. Bóg czasem pozwala aby się złym powodziło. Nie powiodło mu się. Wojna, wyprawa nie powiodła się.

**Powództwo**, a, *n. praw.* aktorstwo.

**Powój**, oju, *m. bot.* (Convolvulus), roślina mająca łodygę wijącą się, inaczej wilcem zwana. **Powojnik**, a, *m. bot.* (Clematis), roślina z familii jaskrowych, której gatunki, powojnik wyprostowany i wiciowaty.

**Powojować**, uję, *s.cz.dok.* jedno po drugiem zawojować. **Powojowanie**, a, *n.* kolejne zawojowanie.

**Powołać**, am, *s.cz.dok.* **Powoływać**, uję, *nied.* przywołać, wezwać. Bóg nas powołuje do życia wiecznego. Bóg go do siebie powołał. Jan syn Zacharyasza chrzcił i do pokuty powoływał. Powołać lud do oręża. Powołać kogo na świadka. Polskę Jagiełłę na tron powołała. = zapozwać. Powołam go przed sąd, do sądu. = się, *s.z.* na co, do czego, odwołać się, odwoływać się. Powołał się do świadectwa współczesnych pisarzy. **Powołanie**, a, *n.* przywołanie, wezwanie. Powołanie Abrahama. Powołanie żydów, pogan. = głos powołujący do obrania jakiego stanu. Czuć, mieć powołanie do czego. Został księdzem bez powołania. = obowiązek, powinność. Powołaniem uczonych jest oświecać ludzi. = stan, profesya. Obowiązki powołania. **Powołaniec**, ńca, *m.* którego powołano, którego Bóg powołał. **Powoływanie**, a, *n.* przywoływanie, wzywanie.

**Powoli**, *ps.* zwolna, pomału. Powoli najdalej zajdziesz. Spiesz się powoli, *przysł.* **Powolniec**, ję, *s.n.med.* stawać się powolnym.

**Powolniuchno**, **Powolniusieńko**, **Powolniuteńko**, *ps.* bardzo powoli. **Powolniuchny**, **Powolniusieńki**, **Powolniuteńki**, **Powolniutki**, a, e, *p.* bardzo powolny. **Powolność**, ści, *ż.* przymiot tego który działa, postępuje powoli. = stosowanie się do czyjej woli, uległość, posłuszeństwo. **Powolny**, a, e, *p.* powoli działający, postępujący. = stosujący się do czyjej woli, uległy, posłuszny.

**Powonienie**, a, *n.* zmysł węchu, którego narzędziem jest nos.

**Powoskować**, uję, *s.cz.dok.* powlec woskiem. **Powoskowanie**, a, *n.* powleczenie woskiem.

**Powóz**, ozu, *m.* pojazd. **Powożenie**, a, *n.* od słowa **Powozić**, żę, *s.cz. nied.* wieźć kogo, prowadzić co konmi. = się, *s.z.* wieźć się samemu. **Powoźnik**, a, *m.* ten co powozi.

**Powpadać**, my, *s.n.dok. zbior.* wpaść jeden po drugim. W dół powpadali.

**Powpisywać**, uję, *s.cz.dok.* wpisać jedno po drugiem.

**Powplatać**, am, *s.cz.dok.* wpleść jedno po drugiem.

**Powprowadzać**, am, *s.cz.dok.* wprowadzić jednego po drugim.

**Powpychać**, am, *s.cz.dok.* wepchnąć jednego po drugim.

**Powracać**, am, *s.cz.nied.* **Powrócić**, cę, *dok.* co komu, wracać, oddawać na powrót. Powrócił cudzą własność. = przywrócić do dawnego stanu. Jak mnie dziecko powróciłaś cudem, tak nas powrócisz cudem na ojczyzny łono. = *s.n.* nazad się wrócić. Powrócił do domu. = napowrót otrzymać, odzyskać. Powrócić do zdrowia, do zdrowych zmysłów, do rozumu. **Powracanie**, **Powrócenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Powrosło**, a, *n. ob.* **Powiąsło.**

**Powrót**, otu, *n.* zwrot, powrócenie komu czego. Przedaż z powrotem, prawo odkupienia przedanej rzeczy. = wrócenie się nazad. Odjechał bez powrotu. Dziś spodziewany z powrotem. **Powrotny**, a, e, *p.* od powrotu. Prawo powrotne, warujące powrót do czego.

**Powrós**, ozu, *m.* postronek. **Powrozek**, zka, *m. zdrob.* cienki powróz, sznurek. **Powroziany** a, e, *p. z* powrozu, *np.* drabina. **Powroźnictwo**,

a, *n.* rzemiosło powroźnika. **Powroźniczka**, i, *ż.* żona powroźnika. **Powroźniczy**, a, e, *p.* od powroźnika, *np.* warsztat, rzemiosło. **Powroźnik**, a, *m* ten co robi powrozy. **Powrozowaty**, a, e, *p.* nakształt powrozu. **Powrozowy**, a, e, *p.* od powrozu. Smierć powrozowa.

**Powschodzić**, my, *s. n. dok. zbior.* powypuszczać kiełki. Rośliny te powschodzą.

**Powściąg**, u, *m.* powściągnienie, hamulec. **Powściągać**, am, *s cz. nied.* **Powściągnąć**, nę, *dok.* wstrzymywać, hamować, *np.* namiętności, chuci, żądze. August przykładem własnym usiłował powściągnąć zbytek. = się, *s. z.* wstrzymywać się. Powściągnąć się od gniewu. **Powściągacz**, a, *m.* ten co powściąga. **Powściąganie**, **Powściągnienie**, a, *n.* wstrzymywanie, wstrzymanie. **Powściągliwie**, *ps.* wstrzemięźliwie. **Powściągliwość**, ści, *ż.* wstrzemięźliwość. **Powściągliwy**, a, e, *p.* wstrzemięźliwy.

**Powściekać się**, *s. z. dok. zbior* we wściekłość powpadać. Psy się powściekały.

**Powsiadać**, my, *s. n. dok. zbior.* wsiąść jeden po drugim. Powsiadali na konie, do powozów.

**Powstać**, nę, *s. n. dok.* **Powstawać**, ję, *nied.* wstać, podnieść się. Niech młodsi przed starszymi ze czcią powstają. Powstać z choroby. Włosy powstają. = *fig.* Powstać z niczego. Człowiek z niczego powstały. = wszcząć się. Zgiełk powstał wielki. Szemranie powstało. Powszechne oburzenie powstało = wznieść się. Na gruzach skażonej Rzplitej powstała monarchia. Jedne państwa ginęły, powstawały drugie. = brać początek, rodzić się. Wiele chorób powstaje z niewstrzemięźliwości. Wielkie skutki powstają z małych przyczyn. = na kogo, na co, piorunować. Powstanę i powstawać będę na łakomcę, pijaka, złoczyńcę. Konarski powstał na zepsuty gust w pisaniu, na zły metod edukacyi, na nierząd w Rzplitej. = wziąść się do broni dla zrzucenia obcego jarzma Całe miasto powstało, cały kraj powstał. **Powstańczy**, a, e, *p.* od powstania, insurekcyjny. **Powstanie**, **Powstawanie**, a, *n.* wstanie, wstawanie. = Powstanie, insurekcya. **Powstaniec**, ńca, *m.* należący do powstania.

**Powstrzymywać**, uję, *s. cz. nied.* **Powstrzymać**, am, *dok.* wstrzymywać, wstrzymać. = *fig.* powściągać, hamować. = się, *s. z.* wstrzymywać się, powściągać się. **Powstrzymywanie**, **Powstrzymanie**, a, *n.* wstrzymywanie, wstrzymanie.

**Powstydzić się**, *s. z. dok.* zawstydzić się. Nie powstydzić się czego, za co, za kogo.

**Powszechnie**, *ps.* w powszechności. **Powszechnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się powszechnym. **Powszechność**, ści, *ż.* ogół, ogólność. Powszechność krajowa. = publiczność. Sąd powszechności **Powszechny**, a, e, *p.* wszystko obejmujący, generalny, uniwersalny, *np.* dobro, historya, zdanie, mniemanie, zezwolenie, sobór. **Powszedni**, a, e, *p.* od wszystkich dni, codzienny, *np.* chleb, suknia. = nie śmiertelny, nie ciągnący za sobą wiecznego potępienia, *np.* grzech. = nie świąteczny, *np.* dzień. **Powszechnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się powszednim, pospolitym.

**Powtarzać**, am, *s. cz. nied.* Powtórzyć, rzę, *dok.* powtórnie albo kilka razy mówić, robić. Powiedziałem ci i powtarzam. Com raz powiedział, tego więcej nie powtarzam. **Powtarzanie**, **Powtórzenie**, a, *n.* powtórne albo kilkakrotne mówienie, robienie czego, repetycya. **Powtóre**, *ps.* po drugie. **Powtórnie**, *ps.* po raz drugi. **Powtórny**, a, e, *p.* drugi raz powtórzony, *np.* małżeństwo. **Powtórzyciel**, a, *m.* ten co powtarza.

**Powtykać**, am, *s. cz. dok.* wetknąć jedno po drugiem.

**Powybierać**, am, *s. cz. dok.* jednego po drugim wybrać, *np.* urzędników, co lepszego. = wybierając zabrać. *np.* ptaki z gniazda.

**Powybijać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wybić, *np.* drzwi, okna.
**Powyciągać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wyciągnąć, *np.* z wody, z jamy, z kieszeni.
**Powycinać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wyciąć, *np.* gaje, lasy.
**Powydawać, ję**, *s.cz. dok.* kolejno wydać, *np.* tajemnice, spólników. = jednę po drugiej wydać za mąż. Córki Kazimierza Jagiellonczyka powydawane były za panów niemieckich.
**Powydobywać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wydobyć.
**Powydrążać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wydrążyć.
**Powydzierać**, am, *s.cz. dok.* wydrzeć jedno po drugiem, *np.* karty z książki, lub co komu. Czasem nie jednemu wszystko powydzierasz.
**Powyganiać**, am, *s.cz. dok.* jednego po drugim wygnać.
**Powygrywać**, am, *s.cz. dok.* wygrać jedno po drugiem.
**Powykopywać, uję**, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wykopać.
**Powykradać**, am, *s.cz. dok.* wykraść kolejno, *np.* panny.
**Powykręcać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wykręcić, *np.* gniazda, naboje, ręce, nogi.
**Powylatać, my, Powylatywać, ujemy**, *s.n. dok. zbior.* jeden po drugim wylecieć. = z rąk, powypadać.
**Powymykać się**, *s.cz. dok. zbior.* jeden po drugim wymknąć się.
**Powymyślać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wymyślić.
**Powymywać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wymyć.
**Powynajdować, uję**, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wynaleźć.
**Powynosić, szę**, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wynieść, *np.* wszystko z domu. = jednego po drugim wynieść, *np.* na urzędy, na dostojeństwa. = się, *s.z. zbior.* powyprowadzać się z domów, z kraju.
**Powypadać, dy**, *s.n. dok. zbior.* jedno po drugiem wypaść *np.* z rąk.
**Powypłacać**, am, *s.cz. dok.* po kolei wypłacić.
**Powyprowadzać, am, s.cz. dok.** jednego po drugim wyprowadzić. = się, *s.z. zbior.* wyprowadzić się, powynosić się z domów.
**Powypychać**, am, *s.cz. dok.* jednego po drugim wypchnąć za drzwi. = jedno po drugiem napchać czem, *np.* ptaki, zwierzęta.
**Powyrastać, my**, *s.n. dok. zbior.* jeden po drugim wyrość.
**Powyrąbywać, uję**, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wyrąbać, *np.* lasy.
**Powyrywać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wyrwać, *np.* chwasty, ćwieki, zęby, włosy.
**Powyrzynać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wyrznąć.
**Powyskakiwać, ujemy**, *s.n. dok. zbior.* jeden po drugim wyskoczyć, *np.* przez okna.
**Powyśledzać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wyśledzić.
**Powysyłać**, am, *s.cz. dok.* jednego po drugim wysłać.
**Powytrącać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem z rąk wytrącić. = za drzwi, powypychać.
**Powywracać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem wywrócić. Wicher drzewa powywracał. Powywracał stoły, butelki, szklanki i talerze.
**Powyżej**, *ps.* wyżej, na wyższem miejscu.
**Powzdychać**, am, *s.n. dok.* wzdychać przez czas niejaki, westchnąć kilka razy.
**Powziąć, wezmę**, *s.cz. dok.* wziąść. Powziąć miłość, nienawiść do kogo. Powziąć nadzieję. = pojąć. Powziąć myśl, zamysł, zamiar, wyobrażenie. = dostać, otrzymać. Powziąć wiadomość. **Powzięcie, a**, *n.* wzięcie, pojęcie, otrzymanie.
**Pozabiegać, my**, *s.n. dok. zbior.* jeden po drugim zabiedz dokąd, lub przeciw komu.
**Pozabierać**, am, *s.cz. dok.* jedno po drugiem zabrać. = Pozabierać znajomości, zabrać znajomość z wielą osobami.
**Pozabijać**, am, *s.cz. dok.* jednego po drugim zabić. = się, *s.z. zbior.* nawzajem się zabić. Tam się oni wzajemnemi razami pozabijali.

**Pozachodzić, my,** *s. n. dok. zbior.* zajść jeden po drugim. = Pozachodzić w głowy, poszalec.

**Pozaczynać, am,** *s. cz. dok.* zacząć jedno po drugiem. Wszystko pozaczynali, a nic nie skończyli.

**Pozad,** *ps.* na zadzie, z zadu, z tyłu, w tyle.

**Pożądać, am,** *s. cz. nied.* czego, gorąco żądać, pragnąć. **Pożądanie, a,** *n.* gorąco żądanie, pragnienie. **Pożądliwie,** *ps.* z pożądliwością. **Pożądliwość, ści, i** namiętne pożądanie, gorąca żądza. = chuć, pociąg do lubieżności, do cielesności. **Pożądliwy, a, e,** *p.* gorąco żądający, namiętnie pragnący. = pełen pożądliwości, lubieżny.

**Pozagradzać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zagrodzić, *np.* drogi, otwory, przystępy.

**Pozajeżdżać, am,** *s. cz. dok.* konie, pomęczyć konie nagłą jazdą. = Pozajeżdżać kraje, najechać wiele krajów. = *s. n. zbior.* jeden po drugim zajechać. Pozajeżdżały przed ganek powozy.

**Pozajmować, ję,** *s. cz. dok.* zająć jedno po drugiem, *np.* miejsca.

**Pozakładać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem założyć, *np.* miasta, osady, szkoły, towarzystwa.

**Pozakrzywiać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zakrzywić.

**Pożalenie, a,** *n.* pożałowanie, politowanie. = się, poskarżenie się. **Pożalić się,** *s. z. dok.* poskarżyć się = kogo, czego, politować się, zlitować się. Pożal się Boże? niech się Bóg zlituje, broń Boże, strzeż Boże, uchowaj Boże. Pożal się Boże dawać co do roboty naszym rzemieślnikom. **Pożałować, uję,** *s. cz. dok.* kogo, politować się, zlitować się nad kim. Kogo w wieczór zafrasuje, tego rano pożałuje. = czego, żałować nieco tego w czem się źle postąpiło. Pożałujesz kiedyś tego. = komu czego, niedać komu czego przez skąpstwo. Pożałował mu kawałka chleba. **Pożałowanie, a,** *n.* pożalenie, politowanie. Godzien pożałowania. = ubolewanie. List z pożałowaniem.

**Pozaludniać, am,** *s. cz. dok.* jeden kraj po drugim zaludnić.

**Pozamakać, ka,** *s. n. dok.* zamoknąć. Od deszczu broń, prochy pozamakały.

**Pozamarzać, my,** *s. n. dok. zbior.* zamarznąć. Rzeki i stawy pozamarzały.

**Pozamawiać, am,** *s. cz. dok.* jednego po drugiem zamówić, *np.* panny do tańcu, sługi, robotników.

**Pozamykać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zamknąć, *np.* drzwi, okna.

**Pozaniedbywać, uję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zaniedbać.

**Pozanosić, szę,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zanieść, *np.* listy na pocztę.

**Pozaoczy,** *ps.* po za oczami, w nieobecności. Obmawiać kogo pozaoczy.

**Pozapadać, my,** *s. n. dok. zbior.* kolejno zapaść, wklęsnąć. Policzki mu pozapadały.

**Pozapiekać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zapiec, *np.* papiloty.

**Pozapisywać, uję,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zapisać. = wielu osobom testamentem zapisać.

**Pozapominać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zapomnieć.

**Pozaprawiać, am,** *s. cz. dok.* ponaprawiać. = jedno po drugiem zaprawić, *np.* potrawy, napoje.

**Pożar, u,** *m.* ogień pożerający, pożoga.

**Pozarastać, my,** *s. n. dok. zbior.* zarosnąć chwastem, krzakami, włosami. Pola niegdyś uprawne lasami pozarastały.

**Pozarażać, am,** *s. cz. dok* jednego po drugim zarazić. = *fig.* złą nauką, złemi radami wielu zarazić. = się, *s. z. zbior.* zarazić się.

**Pożarcie, a,** *n* dokonana czynność pożerania Rzucić lwom na pożarcie. **Pożarty, a, e,** *im.* słowa **Pożreć.** Pożarty od lwów, od wilków

**Pożarnice, nic,** *l. m.* białe ospice, odra.

**Pożartować, uję,** *s. n. dok.* z kogo, nieco żartów sobie pozwolić.

**Pozarzynać, am,** *s. cz. dok.* zarznąć jednego po drugim.

**Pozasadzać, am,** *s. cz. dok.* kolejno posadzic, zasadzić, *np.* drzewa.
**Pozasiadać, my,** *s. n. dok.* kolejno zasiąść, *np.* za stołem, przy stole.
**Pozaspokajać, am,** *s. cz. dok.* kolejno zaspokoic płacąc długi.
**Pozasuwać, am,** *s. cz. dok.* kolejno zasunąć, *np.* rygle, firanki.
**Pozaszywać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zaszyc, *np.* dziury. = jedno po drugiem w co zaszyć, *np.* dukaty.
**Pozatykać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zatknąć, *np.* dziury w dachu, w ścianach.
**Pozawierać, am,** *s. cz. dok.* pozamykać *np.* drzwi, okna. = jedno po drugiem zawrzec, *np.* traktaty, przymierza. = się, *s. z.* pozamykać się.
**Pozawieszać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zawiesić, *np.* ordery na piersiach, malowidła na ścianach.
**Pozawijać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zawinąć, *np.* papiloty.
**Pozawodzić, dzę,** *s. cz. dok.* wiele osób zawiezc, zawód im uczynic.
**Pozawracać, am,** *s. cz. dok.* zawrócić jednego po drugim. = głowy, *fig.* wszystkim głowy zawrócić. Pozawracał głowy kobietom.
**Pozawstydzać, am,** *s. cz. dok.* jednego po drugim zawstydzić.
**Pozazdrościć, szczę,** *s. cz. dok.* czego komu, poczno zazdrosc z powodu że kto posiada czego my nie mamy. **Pozazdroszczenie,** a, *n.* poczucie zazdrości.
**Pozbawiać, am,** *s. cz. nied.* **Pozbawić, wię,** *dok.* czego kogo, wyzuć, ogołocić kogo z czego, *np.* życia, czci, majątku, chleba, wolności. = się, *s. z.* wyzuć się, ogołocić się. **Pozbawianie, Pozbawienie,** a, *n.* wyzuwanie, wyzucie.
**Pozbiegać, my,** *s. n. dok. zbior.* zbiedz jeden po drugim na dół. = zbiedz, uciec jeden po drugim. = się, *s. z. zbior.* zbiedz się. = *s. cz.* przebiedz jedno po drugiem. Szukając ojca, morza, wszystkie pozbiegałem.
**Pozbierać, am,** *s. cz. dok.* zebrać jedno po drugiem, *np.* rozsypane perły, ziarna, pieniądze.
**Pozbijać, am,** *s. cz. dok.* zbić jedno z drugiem. *np.* deski. = *fig.* zbić jedno po drugiem, *np.* zarsuty.
**Pozblizać, am,** *s. cz. dok.* zbliżyć je dno po drugiem.
**Pozbyć, będę,** *s. cz. dok.* **Pozbywać, am,** *nied.* czego, oddalić od siebie co nieprzyjemnego. Pozbyć kłopotu, ciężaru. Dwu rzeczy snadno pozbyc, ale trudno nabyć, grosza a zdrowia. = się, *s. z.* uwolnić się od czego. Pozbyć się nałogu, natrętnego gościa. **Pozbycie, Pozbywanie,** a, = się, *n* czynność słów powyższych. **Pozbyty,** a, e, *im.* słowa Pozbyc, którego pozbyto.
**Pozdejmować, uję,** *s. cz. dok.* zdjąć z dno po drugiem.
**Pozdrawiać, am,** *s. cz. nied.* **Pozdrowić, wię,** *dok.* witać, powitac, życząc dobrego zdrowia. Jak go zobaczysz, pozdrów go odemnie. **Pozdrawiacs. Pozdrowiciel,** a, *m.* ten co pozdrawia. **Pozdrawianie, Pozdrowienie,** a, *n.* witanie, powitanie z życzeniem dobrego zdrowia.
**Pozdychać, cha, my,** *s. n. dok.* jeden po drugim zdechnąć. Bydło pozdychało. Owce pozdychały.
**Pozdzierać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zedrzeć.
**Pożeglować, uję,** *s. n. dok.* dokąd, popłynąć statkiem.
**Pożegnać, am,** *s. cz. dok.* kogo odchodzącego, odjeżdżającego Bogu polecić. = co, *fig.* porzucić, zaniechac na zawsze, *np.* zabawy, uciechy światowe. Pożegnać świat, umrzeć, lub wstąpić do zakonu. = się, *s. z.* z kim. rozstać się z kim, życząc mu wszelkich pomyślności. Pożegnać się ze światem, *ob.* **Pożegnać.** Pożegnac się z czem, *fig.* stracić, nigdy już czego nie oglądac. **Pożegnalny,** a, e, *p.* zawierający pożegnanie, *np.* list. **Pożegnanie,** a, *n.* polecenie Bogu przy rozstaniu. Odjechał bez pożegnania.
**Pożenić, się,** *s. cz. dok.* jednego po drugim ożenić. Pożenił synów. = skojarzyc małżeństwo. Ten młody, ta młoda; pożeńmy ich z sobą. = się, *s. z. zbior.* ożenić się. Wszyscy bracia się pożenili.

**Pożerać**, am, *s. cz. nied.* **Pożreć**, rę, *dok.* żrąc pojeść Ryby duże pożerają mniejsze. = *fig.* pochłaniać. Oczyma dostatki moje pożerają. = *fig.* pochłaniać, trawić, niszczyć. Czas wszystko pożera Ogień pożarł domy Smutek go pożera. **Pożeracz**, a, **Pożerca**, y, *m.* **Pożeracka**, i, *ż.* ten, ta co pożera **Pożercsy**, **Pożerny**, a, e, *p.* pożerający

**Pozew**, wu, *m.* pozwanie do sądu ze strony pozywającego przez woźnego pozwanemu złożone **Pozewne**, go, *n.* opłata od pozwu.

**Pozginać**, am, *s. cz. dok.* zgiąć jedno pod drugiem, *np.* gałęzie.

**Pozgrzytać**, am, *s. n. dok.* zębami, zgrzytnąć kilka razy.

**Pozjadać**, am, *s. cz. dok* zjeść jedno po drugiem.

**Pozięb**ić, bię, *s. cz. dok* jedno po drugiem oziębić. **Pozięb**ając, iemy, *s. n. dok. zbior* zziębnąć. Palce mi pozięb**ły**.

**Pozielenić**, nię, *s. cz. dok.* zielono pomalować.

**Pozierać**, am, *s. n. nied.* **Pojrzeć**, rzę, *dok.* na kogo, na co, spozierać. Mężny na śmierć ze wzgardą pozierał.

**Poziewać**, am, *s. n. nied.* ziewać **Poziewacz**, a, *m.* ten co poziewa **Poziewanie**, a, *n.* ziewanie.

**Pozjeżdżać się**, *s. z. dok. zbior* zjechać się z różnych stron.

**Poziom**, u, *m.* płaszczyzna na powierzchni ziemi czyniąca kąt prosty z linią pionową, oddzielająca przedmioty widziane przez nas od niewidzianych, horyzont, widnokrąg, widnokres. Wysokość nad poziom morza. **Poziomka**, i, *ż. bot.* (Fragaria), roślina z familii różowatych, i jej jagoda. **Poziomkowy**, a, e, *p.* od poziomki, *np.* sok. **Poziomo**, *ps.* horyzontalnie, równolegle do poziomu = *fig.* pełzając po ziemi, nie wznosząc się wysoko myślą. **Poziomy**, a, e, *p.* horyzontalny, równoległy do poziomu. = *fig.* pełzający po ziemi, niewzniosły, *np.* styl, myśl.

**Pozłacać**, am, *s. cz. nied.* **Pozłocić**, cę, *dok.*, po wierzchu złocić. = *fig.* złocić. Słońce pozłacało gór wierzchołki. **Pozłacanie**, **Pozłocenie**, a *n.* złocenie. **Pozłocisty**, a, e, *p* jaśniejący od złota. **Pozłota**, y, *ż* pozłacanie. = powłoka złota na czem. Głowa do pozłoty, *fig.* czcza, pusta, kapuściana. = *fig.* barwa, piększydło, upiększenie. = tłuste kółeczka pływające po rosole, bulionie. **Pozłotnik**, a, *m.* ten co pozłaca. **Pozłotny**, a, e, *p.* do pozłoty służący.

**Pozlatać**, my, **Pozlatywać**, ujemy, *s. n. dok. zbior.* zlecieć, pospadać na ziemię. = się, *s. z. zbior.* zlecieć się z różnych stron.

**Pozlepiać**, am, *s. cz. dok.* w wielu miejscach co zlepić, lub wiele rzeczy razem zlepić.

**Pozlewać**, am, *s. cz. dok.* zlać razem kilka płynów.

**Pozmazywać**, uję, *s. cz. dok.* zmazać jedno po drugiem.

**Pozmiatać**, am, *s. cz. dok.* zmieść, *np.* pył, proch, kurzawę ze sprzętów.

**Pozmykać**, am, *s. cz. dok.* pospuszczać, *np.* charty ze smyczy = *s. n. zbior.* pouciekać. Wszyscy pozmykali.

**Pozmyślać**, am, *s. cz. dok.* zmyślić wiele czego, pofałszować.

**Pozmywać**, am, *s. cz. dok.* zmyć, powymywać z wierzchu, *np.* plamy.

**Poznać**, *ob.* Poznawać.

**Poznaczyć**, czę, *s. cz. dok.* podawać na czem znaki. Poznaczyć chustki, koszule.

**Poznajomić**, mię, *s. cz. dok.* kogo z kim, zaznajomić. = się, *s. z* z kim, zaznajomić się, zabrać z kim znajomość. **Poznajomienie**, a, *n.* zaznajomienie. = się, zaznajomienie się, zabranie znajomości.

**Poznak**, u, *m.* **Poznaka**, i, *ż.* znak po którym co poznają. Poznaki zbrodni, poszlaki. Poznaki choroby, symptomata.

**Poznanie**, a, *n.* kogo, zabranie z kim znajomości. = nabycie znajomości, wiadomości. Starać się o poznanie prawdy. = rozpoznanie. Poznanie rzeczy ukradzionej. = rozpoznanie dobrego od złego, sąd, rozsądek, pojęcie. Masz już pozna-

kie, przyszedłeś do poznania. Gniew odebrał mu poznanie. **Poznawać, ję,** *s. cz. nied.* **Poznać, am,** *dok.* pojmować rozumem, rozumieć. On jeszcze nie poznaje, poznać nie może co dobrego, a co złego. = kogo, zabierać z kim znajomość. = kogo z kim, zapoznawać, zaznajomić, poznajomić. = po czem, z czego, rozpoznawać, rozeznawać. Poznałem go po głosie. Poznać z miny zuchwałej sługę faworyta. = miarkować, dorozumiewać się, postrzegać. Poznaję że się gniewasz. Daj mu to poznać. Nie dał poznać po sobie bolu, cierpienia, zmartwienia. = się, *s. z.* z kim, zapoznać się, zaznajomić się, poznajomić się. = Poznać się na kim, na czem, ocenić, osądzić czem kto, co jest. Nie poznano się na nim, na jego głowie, na jego geniuszu. **Poznawanie, a,** *n.* czynność słowa **Poznawać.**

**Poźnić się,** *s. z. nied.* pożno przybywać, opóźniać się. Zawsze się pożni. = Mój zegarek pożni się, wskazuje czas wcześniejszy niż jest. **Poźniejszość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest poźniejsze. **Poźno,** *ps.* nierychło, po czasie właściwym, *np.* wstawać, kłaść się spać. Lepiej pożno niż nigdy. Prędzej czy pożniej trzeba umrzeć. **Poźność, ści,** *ż.* przymiot tego co pożno przychodzi. **Poźny, a, e,** *p.* pożno przychodzący, następujący, nierychły, *np.* żal, pomoc. = daleki, odległy, głęboki, *np.* noc, jesień. Najpożniejsza potomność. = pożno dojrzewający. *np.* owoce.

**Poznikać, my,** *s. n. dok. zbior.* zniknąć jeden po drugim.

**Poznosić, szę,** *s. cz. dok.* znieść do kupy, lub na dół jedno po drugiem. = unieść jedno po drugiem, pozrywać. Powódź poznosiła mosty. = poniszczyć. Poznosił oddziały nieprzyjacielskie. = pokasować, *np.* cła, podatki, klasztory, zakony.

**Pożoga, i,** *ż.* pożar.

**Pożółcić, cę,** *s. cz. dok.* żółto pomalować. **Pożółcieć, ję, Pożółknąć, nę,** *s. n. dok.* stać się żółtym. **Pożółkły, a, e,** *im.* który stał się żółtym.

**Pozór, oru,** *m.* powierzchowność, blask powierzchowny. Pozory często mylą. Sądzić z pozoru. = barwa, płaszczyk, pokrywka. Pod pozorem cnoty, religii, uczciwości. **Pozornie,** *ps.* na pozór **Pozorność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest pozorne. **Pozorny, a, e,** *p* mający piękną powierzchowność, wpadający w oko. = nie będący tem czem się być zdaje, udany, nierzetelny. Pozorny bieg słońca około ziemi.

**Pozostałość, ści,** *ż.* to co pozostało, reszta. = pozostały po kim majątek, puścizna. **Pozostały, a, e,** *p.* który pozostał. Pozostały po nieboszczyku majątek Pozostały przy życiu. **Pozostawać, ję,** *s. n. nied.* **Pozostać, nę,** *dok.* zostawać, zostać w tyle. = zostawać, zostać po ubytku, po wydatku, po odtrąceniu. Z ośmiorga dzieci pozostało mu dwoje. Pozostaje mi pięć złotych. Pozostał ostatni z rodu. = Pozostawać gdzie, przebywać. Pozostać, zostać, zatrzymać się. **Pozostawiać, am,** *s. cz. nied.* **Pozostawić, wię,** *dok.* zostawiać, zostawić za sobą.

**Pozrywać, am,** *s. cz. dok.* jedno po drugiem zerwać, *np.* kwiaty, owoce.

**Pozrzucać, am,** *s. cz. dok.* zrzucić jedno pod drugiem.

**Pozsiadać, my,** *s. n. dok. zbior.* zsiąść jeden po drugim. Zjechawszy z góry, z koni pozsiadali.

**Pozszywać, am,** *s. cz. dok.* zszyć jedno z drugiem.

**Połać, ję,** *s. cz. dok.* żując podrobić. **Połucie, a,** *n.* podrobienie żuciem.

**Pozwabiać, am,** *s. cz. dok.* zwabić jednego po drugim.

**Pozwać,** *ob.* **Pozywać.**

**Pozwalać, am,** *s. cz. nied.* **Pozwolić, lę** *dok.* zezwalać, zezwolić. Prawo pozwala jedno, a zakazuje drugie. = na co, zgadzać się, przystawać na co. Niepozwalam, dawna formuła zrywania sejmów = sobie, przyznawać sobie wolność czynienia czego. Nadto sobie stan ty

cerski pozwala. **Pozwalanie**, a, *n.* zezwalanie.

**Pozwanie**, a, *n.* wezwanie przed sąd. **Pozwany**, a, e, *im.* wezwany przed sąd, zapozwany.

**Pozwieszać**, am, *s. cz. dok.* zwiesić. = *fig.* pospuszczać. Pozwieszali nosy.

**Pozwijać**, am, *s. cz. dok.* zwinąć jedno po drugiem.

**Pozwodzić**, dzę, *s. cz. dok.* posprowadzać. = zwieść, uwieść, oszukać jednego po drugim. Tak wielu baba pozwodziła rycerzów.

**Pozwolenie**, a, *n.* zezwolenie, przyzwolenie. Za pozwoleniem zwierzchności. Za pozwoleniem (w rozmowie), proszę pozwolić.

**Pozwolić**, *ob.* Pozwalać.

**Pozwyciężać**, am, *s. cz. dok.* zwyciężyć jednego po drugim.

**Pożyć**, ję, *s. n. dok.* żyć jeszcze przez czas jaki. Nie długo pożyje. **Pożycie**, a, *n.* sposób życia. Pożycie z kim, wspólne z kim życie, przestawanie, obcowanie. Pożycie małżeńskie. Miły w pożyciu.

**Pożyć**, ję, *s. cz. dok.* zużyć, pokonać. Rzym którego pożyć nie mógł Pyrrus mężny. **Pożycie**, a, *n.* zużycie, pokonanie.

**Pozycja**, ji, *i.* (z łac.), położenie miejsca. = postawa. Odmalowano go w takiej pozycyi. = (w tańcu), sposób postawienia nóg. = stanowisko, miejsce przez wojsko zajęte.

**Pożyczać**, am, *s. cz. nied.* **Pożyczyć**, czę, *dok.* komu czego, dawać, dać co komu z warunkiem oddania. Nie pożyczaj, zły obyczaj, jak oddaje jeszcze i łaje, *przysł.* = od kogo, u kogo, brać, wziąć co od kogo z obowiązkiem oddania. Pieniądze pożyczane. Suknia pożyczana, *fig.* Język nasz prawie nic od drugich nie pożyczył. Księżyc świeci światłem pożyczanem od słońca. **Pożyczanie, Pożyczenie**, a, *n.* komu, dawanie, danie czego komu z warunkiem oddania. = od kogo, u kogo, branie, wzięcie czego od kogo z obowiązkiem oddania. **Pożyczka**, i, *i.* pożyczenie komu. Nie mam na pożyczki. = pożyczenie u kogo. Wziąć pożyczkę. = rzecz pożyczona. = summy przez rząd u prywatnych obywateli pożyczone. **Pożyczkowy**, a, e, *p.* od pożyczki, *np.* bank.

**Pozyskać**, am, *s. cz. dok.* **Pozyskiwać**, uję, *nied.* zyskać, zjednać, nabyć. *np.* czyję miłość, przyjaźń, łaskę, zaufanie.

**Pożytecznie**, *ps.* z pożytkiem, użytecznie. **Pożyteczność**, ści, *i.* przymiot tego co jest pożytecznem. **Pożyteczny**, a, e, *p.* pożytek przynoszący, użyteczny. **Pożytek**, tku, *m.* użytek. Zły nabytek nie idzie na pożytek, *przysł.* **Pożytkować**, uję, *s. n. nied.* z czego, mieć z czego pożytek. **Pożytkowanie**, a, *n.* ciągnienie z czego pożytku. **Pożytkowy**, a, e, *p.* od pożytku, użytkowy. = przynoszący pożytek, pożyteczny.

**Pozytywa**, y, *i* **Pozytywek**, wka, *m. zdrob.* **Pozytywka**, wki, *i. zdrob.* instrument muzyczny nakształt małych organów.

**Pozywać**, am, *s. cz. nied.* **Pozwać**, zwę, *dok.* wzywać, wezwać do sądu. **Pozywacz**, a, *m.* ten co kogo do sądu pozywa. **Pozywanie**, a, *n.* wzywanie do sądu.

**Pożywać**, am, *s. cz. nied.* **Pożyć**, ję, *dok.* żywić się czem, jeść. Najzdrowszy jest ten powszedni pokarm, który my pożywamy. **Pożywanie**, a, *n.* branie pokarmu. **Pożywić**, wię, *s. cz. dok.* żywić, karmić przez czas jaki. = się, *s. z.* dostać pożywienie, pokarmić się. Jeden łacno się pożywi. Przy nim nikt się nie pożywi, *fig.* nic nie zyska. **Pożywienie**, a, *n.* wyżywienie. = żywność, pokarm. **Pożywność**, ści, *i.* przymiot tego co jest pożywne, posilność. **Pożywny**, a, e, *p.* pokarmny, posilny. Mięso jest pożywniejsze niż jarzyny.

**Pożymać**, am, *s. cz. dok.* pokurczyć. Skóra, twarz pożymana.

**Prababka**, i, *i.* dziada lub babki matka.

**Prać**, piorę, *s. cz. nied.* chusty, bieliznę, wymywać z brudu bijąc pra-

czem. = *fig.* bić. Prać kogo kijem.

**Praca, y,** *ż.* użycie sił fizycznych lub umysłowych do zrobienia, zdziałania czego, *przysł.* Nic bez pracy. Jaka praca taka płaca. Bez pracy nie będą kołaczę. = dzieło. Jego uczone prace. = rzecz zarobiona przez pracę. To moja praca. **Pracować, uję,** *s. n. med.* zajmować się pracą. Pracować nad czem. Pracuje nad historyą, nad literaturą. Pracować na co. Pracuje na utrzymanie się, na kawałek chleba. Pracować czem. Pracuje głową. = Pracować bokami (o koniu), piersiami (o człowieku), *fig.* prędko oddychać ze zmordowania. **Pracowanie, a,** *n.* zajmowanie się pracą. **Pracowicie,** *ps.* z wielką pracą. **Pracowitość, ści,** *ż.* przymiot człowieka pracowitego. **Pracowity, a, e,** *p.* wiele pracujący, lubiący pracować, *np.* człowiek, mrówka, pszczoła. = kosztujący wiele pracy, *np.* poszukiwania, robota. = trudny, ciężki, *np.* oddech. **Pracownia, i,** *ż.* izba do pracy. = laboratoryum chemiczne. **Pracownik, a,** *m.* **Pracownica, y,** *ż.* ten, ta co pracuje.

**Pracz, a,** *m.* ten co pierze bieliznę. = i **Praczyk, a,** *m. zdrob.* pralnik, narzędzie do prania. **Praczka, i,** *ż.* ta co pierze bieliznę.

**Prąd, u,** *m.* pęd wody, wart, nurt. = i **Prądowina, y,** *ż.* drzewa prądem rzeki naniesione, na których się statki zahaczają, a czasem i rozbijają.

**Pradziad, a,** *m.* dziada albo babki ojciec. **Pradziadowski, Pradziadowy, a, e,** *p.* do pradziada należący.

**Pragnąć, nę,** *s. n. med.* mieć pragnienie. Pragnąłem, a daliście mi pić. = *s. cz.* czego, żądać, pożądać, *np* sławy, bogactw, zaszczytów. **Pragnienie, a,** *n.* chęć picia. = *fig.* żądza, pożądanie.

**Praktycznie,** *ps.* z praktyki, z doświadczenia. = sposobem praktycznym. **Praktyczność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest praktycznem. **Praktyczny, a, e,** *p.* na praktyce oparty, *np.* geometrya, filozofia. = mogący być zastosowanym w praktyce, *np.* sposób, myśl. **Praktyk, Praktykant, a,** *m.* mający praktykę lekarską, prawną. **Praktyka, i,** *ż.* (z grec. łac.), wykonywanie teoryi. = zwyczajne wykonanie, zastosowanie. Rzecz trudna w praktyce. = zajmowanie się wykonywaniem teoryi, praktykowanie. Porzucił praktykę. = doświadczenie, biegłość w czem. Nauczyć się czego przez praktykę, z praktyki. = przykład, wypadek, zdarzenie. Nie ma praktyki, aby się to kiedy stało. = *zbior.* (u lekarzy), pacyenci, (u prawników), klienci. Ma liczną praktykę = Praktyki, pewne czynności zewnętrzne, odnoszące się do czci religijnej. Praktyki nabożne, religijne. = Praktyki, zmowy, spiski, intrygi, konszachty. **Praktykować, uję,** *n med.* zajmować się praktyką, to jest leczeniem lub obroną sądową. = knować, intrygować. = wróżyć, przepowiadać przyszłość. **Praktykowanie, a,** *n* zajmowanie się praktyką. = knowanie, intrygowanie. = wróżenie.

**Prałactwo, a,** *n.* **Prałatura, Prelatura, y,** *ż.* godność prałata. **Prałat, a,** *m.* (z łac.), dygnitarz duchowny biskup, kanonik.

**Pralnia, ni,** *ż.* miejsce gdzie chusty piorą. **Pranie, a,** *n.* czynność słowa Prać.

**Praojciec, ojca,** *m.* pradziad ojca. **Praprababka, i,** *ż.* matka pradziada lub prababki. **Prapradziad, a,** *m.* ojciec pradziada lub prababki **Praprawnuczka, i,** *ż.* córka prawnuka lub prawnuczki. **Praprawnuk, a,** *m.* syn prawnuka lub prawnuczki.

**Prasa, y,** *ż.* machina do tłoczenia, ściskania. = narzędzie do wyciskania soku z jagód, mianowicie winnych. = Prasa drukarska, w której się odbijają na papierze litery ułożone w formie. **Prasować, uję,** *s. cz. med.* ściskać, wyciskać w prasie. = gładzić bieliznę rozegrzanem żelazkiem. **Prasowanie, a,** *n.* czynność powyższego słowa **Prasownia, ni,** *ż.* miejsce gdzie w pra-

sach tłoczą, wyciskają. **Prasownik**, a, *m.* ten co koło pras chodzi.

**Prasocsę**, cia, *n.* pręt, rózga. = *fig.* chłosta, plaga. Nadstawił Dawid grzbietu na tęgie praszczęta.

**Prasczur**, a, *m.* syn prawnuka. = ojciec pradziada.

**Prątek, tka, Prątecsek, czka**, *m. zdrob.* pręcik.

**Prawda**, y, *ż.* zgodność wyobrażenia z przedmiotem, mowy z myślą, powieści ze zdarzeniem, *przysł.* Prawda wychodzi zawsze jak oliwa na wierzch. Prawda w oczy kole. Co prawda to nie grzech. = Za prawdę, za rzecz prawdziwą. Za prawdę powiadam wam. Do prawdy, serio, bez żartu. Wprawdzie (zgadzając się w części na co). Dobre są wprawdzie bogactwa, ale lepsza cnota. **Prawdomowca**, y, *m.* ten co mówi prawdę. **Prawdomowność, ści**, *ż.* **Prawdomówstwo**, a, *n.* zwyczaj mówienia prawdy. **Prawdomowny**, a, e, *p.* mówiący prawdę. **Prawdopodobieństwo**, a, *n.* **Prawdopodobność, ści**, *ż.* podobieństwo do prawdy. **Prawdopodobnie**, *ps.* z podobieństwem do prawdy. **Prawdopodobny**, a, e, *p.* podobny do prawdy **Prawdzic**, a, *m.* człowiek mówiący prawdę. = *herald.* herb, lew żółty, z muru czerwonego po połowie wychodzi, w przednich łapach trzyma prawdę czyli koło. **Prawdzić, dzę**, *s. cz. dok.* sprawdzać. = **się**, *s. z.* sprawdzać się. **Prawdziwie**, *ps.* zgodnie z prawdą. **Prawdziwość, ści**, *ż.* zgodność z prawdą. = rzeczywistość, rzetelność. = autentyczność. = przymiot tego co jest prawdziwe, niesfałszowane. **Prawdziwy**, a, e, *p.* zgodny z prawdą, *np.* powieść. = rzetelny, rzeczywisty, *np.* przyczyna. = szczery, nieudany, *np.* przyjaciel. = niesfałszowany, *np.* perły, dyament.

**Prawić, wię**, *s. cz. nied.* rozwlekle mówić, długo opowiadać. Prawić komu kazanie, morały, dzieje dawnych wieków.

**Prawica**, y, *ż.* prawa strona. = prawa ręka. **Prawictwo, Prawiczeństwo**, a, *n* dziewictwo, panieństwo. **Prawiczka**, i, *ż.* dziewica, panna nietknięta. **Prawidło**, a, *n.* wszystko co w rzemiosłach służy do prostowania. Prawidło stolarskie, ciesielskie, mularskie. = forma do bótów. = *fig.* przepis. Prawidła moralności, uczciwości, przyzwoitości. = *fig.* reguła. Prawidła grammatyczne.

**Prawie**, *ps.* ledwie nie, bez mała. Wszyscy prawie filozofowie tak utrzymują.

**Prawienie**, a, *n.* rozwlekłe rozprawianie, długie opowiadanie.

**Prawnictwo**, a, *n.* zatrudnienie prawnika. **Prawniczy**, a, e, *p.* od prawnictwa, *np.* styl, wyraz, język. = od prawnika. Po prawniczemu. **Prawnie**, *ps.* według prawa, zgodnie z prawem, na mocy prawa. **Prawnik**, a, *m.* biegły w nauce prawa, jurysta. **Prawność, ści**, *ż.* zgodność z prawem, słuszność prawna.

**Prawnucę, cia**, *n.* **Prawnucęta, cząt**, *l. m.* dzieci wnuka lub wnuczki **Prawnuczka**, i, *ż.* córka wnuka lub wnuczki. **Prawnuczy**, a, e, *p.* od prawnuka. **Prawnuk**, a, *m.* syn wnuka lub wnuczki.

**Prawny**, a, e, *p.* należący do prawa, do nauki prawa, *np.* język, wydział, księgi, dzieła. = według prawa będący, stosowny do przepisów prawa, *np.* posiadanie, władza, małżeństwo. = sądowy, *np.* koszta, postępowanie. **Prawo**, a, *n.* należytość służąca komu do kogo lub do czego z przyrodzenia, zwyczaju, umowy. Prawo ojca do dzieci, pana do sługi, do niewolnika, do własności. = ustawa, uchwała. Prawo kanoniczne, cywilne, kryminalne. = zbiór praw, kodex. Prawo polskie, rzymskie francuzkie. = nauka prawa. Szkoła prawa. Doktor prawa. = reguła, prawidło. Prawa ruchu, ciężkości, łamania się światła. **Prawodawca**, y, *m.* ten co dał prawa. **Prawodawczy**, a, e, *p.* prawa dający, *np.* władza, ciało, zgromadzenie. **Prawodawstwo**, a, *n.* dawanie praw. = zbiór praw. **Prawołomca**, y, *m.* ten co łamie, gwałci prawa. **Praw-**

łomać, *ps.* z pogwałceniem praw. **Prawołomny**, a, e, *p.* gwałcący prawa. **Prawołomstwo**, a, *n.* **Prawołomność**, ści, *ż.* gwałcenie praw. **Prawomocność**, ści, *ż.* moc prawa. **Prawomocny**, a, e, *p.* mający moc prawa. **Prawość**, ści, *ż.* prawy sposób postępowania. = słuszność, sprawiedliwość. **Prawosławny**, a, e, *p.* (o grecko-ruskiej Cerkwi i wyznawcach jej nauki), prawowierny. **Prawować się**, *s. cz. nied* z kim o co, rozprawiać się z kim o co na drodze prawnej. **Prawowiernie**, *ps.* zgodnie z prawdziwą wiarą. **Prawowierność**, ści, *ż.* zgodność z prawdziwą wiarą. **Prawowierny**, a, e, *p.* wyznający prawdziwą wiarę lub z nią zgodny. **Prawowitość**, ści, *ż.* stan dziecka zrodzonego z prawego małżeństwa. = prawo do tronu na urodzeniu oparte. **Prawowity**, a, e. *p.* zrodzony z prawego małżeństwa. = mający prawo do tronu na urodzeniu oparte. **Prawoznawca**, y, *m.* ten co zna prawa. **Prawoznawstwo**, a, *n.* znajomość praw. **Prawy**, a, e. *p.* przeciwny lewemu. Prawa ręka, noga. = postępujący drogą prawa, sprawiedliwy. = podług prawa będący, prawny, *np.* władza, małżeństwo. = istny, prawdziwy. Prawy Polak. Prawy biskup.

**Prażenie**, a, *n.* pieczenie, skwarzenie. = *chem.* ogrzewanie ciał dla wydzielenia z nich wody, dla otrzymania niedokwasów metalicznych, w innych celach. = *fig.* strzelanie, bicie z dział.

**Prążka**, i, *ż. zdrob.* od **Pręga**. **Prążkowaty**, a, e, *p.* mający prążki, upstrzony prążkami.

**Prażmo**, a, *n.* prażone kłosy niedojrzałe. **Prażnik**, a, *m.* na Rusi, święto doroczne poświęcenia kościoła. **Prażucha**, y, *ż.* lemieszka z prażonej mąki, kluski prażone. **Prażyć**, ję, *s. cz. nied.* piec, skwarzyć. Prażyć kawę, groch, sól, mąkę. Słońce praży. = *fig.* razić strzelaniem, biciem z dział. Nasi oblężonych ze wszystkich szańców prażyli.

**Prebenda**, y, *ż.* (z łac.), część majętności katedralnego kościoła, udzielona duchownemu do używania z przyczyny urzędu przy kościele. **Prebendarski**, a e, *p.* od prebendarza. **Prebendarz**, a, *m.* duchowny prebendą opatrzony.

**Pręcik**, a, *m. zdrob.* od **Pręt**, prątek. = *bot.* organ płciowy męzki w kwiatach, składający się z nitki, główki i pyłku w niej zawartego. = dziesiąta część pręta. **Pręcikowy**, a, e, *p.* od pręcika, *np.* kwiat.

**Precz**, *ps.* na bok, na stronę, za drzwi. Idźże sobie precz. Precz odemnie. Precz mi z oczu.

**Prędki**, a, e, *p.* raczy, chyży, skory, szybki, *np.* bieg, lot, chód. = rychły, nagły, *np.* śmierć, odpowiedź. = porywczy, popędliwy. **Prędko**, *ps.* szybko, spiesznie. Na prędce, w prędkim czasie, w prędkości. = *stop. wył.* **Prędzej**. Im prędzej, tem lepiej. = rychlej. Prędzej czy później. = pierwej, wprzód, raczej. Prędzejby na śmierć niż na niego zezwoliła. **Prędkoletność**, ści, *ż.* prędki lot. **Prędkolotny**, a, e, *p.* mający prędki lot. **Prędkomowność**, ści, *ż.* prędkie mówienie. **Prędkomówny**, a, e, *p.* prędko mówiący. **Prędkonikły**, a, e, *p.* prędko niknący. **Prędkonogi**, a, e, *p.* prędko biegający. **Prędkopióry**, a, e, *p.* prędkolotny. **Prędkopłynny**, a, e, *p.* prędko płynący. **Prędkość**, ści, *ż.* szybkość, raczość, chyżość. = porywczość, popędliwość. Z prędkości, przez prędkość co uczynić, powiedzieć. **Prędziuchno**, **Prędziutko**, *ps.* bardzo prędko. **Prędziuchny**, **Prędziutki**, a, e, *p.* bardzo prędki.

**Prefekt**, a, *m.* (z łac.), w dawnem państwie rzymskiem, wielko-rządca. = we Francyi, naczelnik departamentu, a w Paryżu i policyi. = przełożony szkolny. **Prefektowa**, ej, *ż.* żona prefekta. **Prefektowski**, a, e, *p.* do prefekta należący. **Prefektowstwo**, a, *n.* urząd prefekta. **Prefektura**, y, *ż.* (z franc.), część kraju pod rządem prefekta, depar-

tament w Francyi. = mieszkanie, bióro prefekta.

**Pręga**, i, *i.* pasek, kresa. Lampart ma po bokach plamiste pręgi. = cięga, znak od uderzenia rózgą, prętem, biczem. **Pręgaty, Pręgowaty**, a, e, *p.* mający pręgi na ciele

**Pręgierz**, a, *m.* (z niem.), słup u którego winowajców na hańbę publiczną stawiają, smagają, piętnują. **Pręgierzowy**, a, e, *p.* od pręgierza.

**Pręgować, ują**, *s. cz. nied.* pręgami pstrzyć. **Pręgowiec, wca**, *m. zool.* zwierzę ssące, należące do rzędu wiewiórek.

**Prejudykat**, u, *m.* (z łac.), *prow.* wyrok w jakiej sprawie wydany, i służący za wzór do wydawania wyroków w podobnych sprawach.

**Prenumerata**, y, *i.* (z łac.), zaliczenie z góry, przedpłata na dzieło, na dziennik. = summa z góry na nie zaliczona. **Prenumerator**, a, *m* **Prenumeratorka**, i, *i.* ten, ta co z góry na dzieło, na dziennik pewną summę zalicza. **Prenumerować, ują**, *s. cz.* i *n. nied.* (na) dzieło, (na) dziennik, z góry za nie płacić.

**Prespinant**, a, *m.* (z łac.), mówiący przed kim w zgromadzeniu obradującem.

**Preparacya**, yi, *i.* (z łac.), przygotowanie, *np.* lekarstwa. **Preparat**, u, *m.* co przygotowano do użycia, *np* lekarstwo. Preparat chemiczny, ciało przygotowane do doświadczeń chemicznych. Preparat anatomiczny, część ciała przygotowana do nauki anatomii. **Preparować, uję**, *s. cz. nied* przygotowywać, *np.* lekarstwo.

**Preregatywa**, y, *i.* (z łac.), prawo komu przed innymi służące, od ogólnego prawa wyłączające.

**Pręt**, a, *m.* cienka laska, rózga. = Pręt żelazny, laska żelazna. = Pręt mierniczy, miara mająca metrów 4,322. = *bot.* łodyga bez liści, tylko z kwiatami.

**Pretendent**, a, *m.* ten co rości do czego pretensyą. **Pretensya**, yi, *i.* (z franc.), roszczenie prawa, wymaganie, często niesłuszne.

**Pretext**, u, *m.* (z łac.), pozór, pokrywka.

**Prętkowaty**, a, e, *p.* mający kształt prątków **Prętowy**, a, e, *p.* od pręta. Kule prętowe, *art.* dwie połowice kuli, złączone jak łańcuchowe kule.

**Prewet**, u, *m* (z franc.), wychodek, komórka, tranzet.

**Presbyteryanin**, a, *m.* kalwin szkocki. **Presbyteryanism**, u, *m.* wyznanie kalwińskie w Szkocyi. **Presbyteryański**, a, ie, *p.* od prezbyteryanina. **Presbyteryum**, *n. nieod.* (z grec.), mieszkanie plebana. = część kościoła gdzie wielki ołtarz i chór.

**Presencik**, u, *m. zdrob* od Present, u, *m* (z franc.), podarunek. **Prezenta**, y, *i* podanie osoby duchownej od kolatora biskupowi na beneficyum. **Prezentować, uję**, *s. cz. nied.* przedstawiać kogo komu = podawać na urząd. = Prezentować broń, brać za broń dla uszanowania przed starszym

**Preserwatywa**, y, *i.* (z łac.), ochrona, mianowicie od czego szkodliwego zdrowiu.

**Preses**, a, *m.* ten co siedzi na pierwszem miejscu w izbie sądowej, w izbie deputowanych. **Presesowa**, ej. *i.* żona prezesa. **Presesowski**, a, e, *p.* należący do prezesa. **Presesowstwo**, a, *n.* urząd prezesa. = *zbior* prezes z żoną.

**Prężenie**, a, *n.* wyprężanie. **Prężyć, ię**, *s. cz. nied.* wyprężać, naprężać.

**Prezydencya**, yi, *i.* urząd prezydenta. **Prezydent**, a, *m.* (z franc.), naczelnik, najwyższy urzędnik. = naczelnik policyi w stolicy. = burmistrz. **Prezydentowa**, ej, *i.* żona prezydenta. **Prezydować, uję**, *s. n. nied.* zasiadać na pierwszem miejscu, przewodniczyć zgromadzeniu.

**Próba**, y, *i.* próbowanie, doświadczanie. Robić próbę. Dać, wziąć na próbę. Brać, wystawiać kogo na ciężkie próby Wytrzymać próbę. = Próba klasztorna, nowicyat. = Próba ognia, wody wrzącej, przez którą w sądach bożych dochodzono prawdy = *oryt.* sprawdzanie działania. = Próba drukarska, pierwszy arkusz odbity do

poprawienia błędów, korrekta. = Próba złota, srebra, stopień ich czystości. Srebro czyste jest szesnastej próby. Jeżeli jest 15 części czystego srebra a jedna miedzi, będzie piętnastej próby, i t. d. **Probacya, yi**, *ż.* próba klasztorna. **Probant, a**, *m.* **Probantka, i**, *ż.* doświadczony, doświadczona. = będący, będąca na próbie w klasztorze. **Probierczy, Probierski, Probierny, a, e**, *p.* od próbowania. Kamień probierczy, na którym przez nacieranie próbuje się czystość złota lub srebra. **Probiernia, ni**, *ż.* miejsce gdzie robią próby złota lub srebra. = próbowanie, doswiadczanie. **Probierz, a**, *m.* ten co próbuje czystości złota lub srebra. **Próbka, i**, *ż. zdrob.* rzecz dana lub wzięta w małej ilości do skosztowania, oglądania, pokazania. Próbka wina, sukna, zboża.

**Problemat, u**, *m.* (z grec.), zagadnienie. **Problematycznie**, *ps.* zagadkowo. **Problematyczny, a, e**, *p.* zagadkowy.

**Proboszczo, a**, *n.* godność proboszcza. = mieszkanie proboszcza. **Proboszcz, a**, *m.* (z łac.), dygnitarz kapituły katedralnej, mający pod swoją juryzdykcyą mansyonarzów. = pleban. **Proboszczowski, a, e**, *p.* do proboszcza należący.

**Próbować, uję**, *s. cz. nied.* czego, doświadczać, dochodzić przez próbę. Kamień próbuje złota, złoto, osoby. = kosztować, smakiem dochodzić. = się, *s. z.* sił swoich z kim doświadczać. **Próbowanie, a**, *n.* doświadczanie, dochodzenie przez próbę.

**Próć, Pruć, porę**, *s. cz. nied.* co zszytego rozcinać lub rozrywać. = *fig.* (o pługu, okręcie, ptaku lecącym). Prnć ziemię, morze, powietrze. = się, *s. z.* rozparać się. Po szwie się porze, *fig.* dobrze się powodzi.

**Proca, y**, *ż.* narzędzie do rzucania pocisków. Jak z procy, *fig.* w lot, szybko. U niego odpowiedź jak z procy. **Procarz, Procnik, Procownik, a**, *m.* ten co rzuca pociski z procy.

**Proceder, u**, *m.* (z łac.), postępowanie, postępek. **Procedura, y**, *ż. prawo.* sposób postępowania sądowego.

**Procent, u**, *m.* (z łac.), wynagrodzenie za pożyczone od kogo pieniądze, licząc tyle a tyle od sta. **Procentowy, a, e**, *p.* od procentu.

**Proces, u**, *m.* sprawa tocząca się przed sądem. = sposób postępowania sądowego w sporach między stronami do sądu udającemi się. **Procesować się**, *s. z. nied.* prawować się. **Procesowy, a, e**, *p.* od procesu.

**Processya, yi**, *ż.* (z łac.), uroczysty obrządek katolickiego Kościoła, w którym duchowieństwo i lud zgromadzony wyznaczone miejsca z śpiewaniem obchodzą. **Processyonalnie**, *ps.* z processyą. **Processyonalny, a, e**, *p.* od processyi.

**Proch, u**, *m.* kurz, pył. Na proch utrzeć, utluc. W proch się obrócić. = Proch strzelecki, mieszanina siarki, saletry i węgla, służąca do wyrzucania pocisków z broni ognistej. Jeszcze prochu nie wąchał, *fig.* nie był jeszcze w boju. Strzelać bez prochu, *fig.* kłamać. Prochu nie wynalazł, *fig.* nie tęgą ma głowę. **Próchnica, y**, *ż.* ziemia złożona ze spróchniałych części zwierzęcych i roślinnych, najprzydatniejsza do roślinności. **Próchnieć, ję**, *s. n. nied.* zamieniać się w próchno. Drzewo próchnieje. Zęby, kości próchnieją. **Próchnienie, a**, *m.* zamienianie się w próchno. **Próchno, a**, *n.* ciało organiczne w proch przez gnicie obrócone. = Stare próchno, *fig.* stara baba. = żagiew do krzesania ognia. **Prochownią, ni**, *ż.* miejsce gdzie proch robią lub składają. = więzienie w Warszawie. **Prochownica, y, Prochowniczka, i**, *ż.* puszka na proch strzelecki. **Prochownik, a**, *m.* ten co proch robi. **Prochowy, a, e**, *p.* od prochu, *np.* młyn, magazyn.

**Prócie, a**, *n.* czynność słowa Próć.

**Prócz**, *pmk.* rządzący przyp. 2, oprócz.

**Produkcya**, yi, *ż.* (z łac.), wydawanie produktów, płodów. **Produkcyjny**, a, e, *p.* wydający produkta. **Produkować**, uję, *s. cz. nied.* wydawać produkta. = *praw.* wywodzić sprawę, przed sąd wprowadzać. = się, *s. z.* popisywać się. **Produkt**, u, *m.* płód.

**Profanacya**, yi, *ż.* (z łac.), poniewieranie rzeczy świętych. **Profanować**, uję, *s. cz. nied.* poniewierać rzeczy święte.

**Profes**, a, *m.* (z łac.) **Profeska**, i, *ż.* zakonnik, zakonniczka po uczynieniu ślubu publicznego. **Professor**, a, *m.* nauczyciel szkolny. **Professorski**, a, e, *p.* do professora należący. **Professorstwo**, a, *n.* **Professura**, y, *ż.* stan, obowiązek professora. **Professya**, yi, *ż.* wyznanie publiczne wiary. = po czasie próby lub nowicyatu ślub publiczny w zakonach. = stan, powołanie, rzemiosło.

**Profil**, u, *m.* (z franc.), widok przedmiotu, mianowicie twarzy ludzkiej z boku.

**Profit**, u, *m.* (z franc.), zysk, korzyść. **Profitka**, i, *ż.* blaszka z trzema sztyfcikami, między które świeca wstawiona dopala się do samego szczętu. **Profitować**, uję, *s. n. nied.* z czego, odnosić zysk, korzyść.

**Profos**, u, *m.* podoficer mający dozór nad aresztantami.

**Prog**, progu, *m.* podwyższenie u dołu w otworze drzwi. = *fig.* dom. Ojczyste progi. = ława skalista w rzece, z której woda z szumem spada, wodospad.

**Prognostyk**, a, *m.* (z grec.), wróżba, przepowiednia. **Prognostyka**, i, *ż.* wróżenie, przepowiadanie. **Prognostykować**, uję, *s. cz. nied.* wróżyć, przepowiadać. **Prognoza**, y, *ż. med.* przepowiednia o końcu choroby.

**Program**, u, **Programat**, u, *m.* (z grec.), obwieszczenie wykładu nauk, odbyć się mającego widowiska, koncertu.

**Progressya**, yi, *ż.* (z łac.), *mat.* postęp.

**Projekcista**, y, *m.* człowiek pełen projektów. **Projekt**, u, *m.* (z franc.), zamiar, zamysł. = pomysł. Projekt do prawa. **Projektować**, uję, *s. cz. nied.* układać projekta.

**Proklamacya**, yi, *ż.* (z łac.), odezwa do ludu, do wojska.

**Prokonsul**, a, *m.* w dawnym Rzymie, konsul po odbytem urzędowaniu wysłany na wielkorządcę prowincyi **Prokonsularny**, a, e, *p.* od prokonsula, *np.* władza.

**Prokuracya**, yi, *ż.* (z łac.), umocowanie, pełnomocnictwo. **Prokurator**, a, *m.* pełnomocnik cudze sprawy załatwiający. = urzędnik koronny przy sądach cywilnych i kryminalnych, przestrzegający ścisłego zastósowania prawa, oskarżający zapozwanych. **Prokuratorski**, a, e, *p.* od prokuratora. **Prokuratorya**, yi, *ż.* **Prokuratorstwo**, a, *n.* urząd prokuratora. = Prokuratorya, miejsce gdzie prokurator czynności swoje odbywa.

**Prolog**, u, *m.* (z grec.), przedmowa, wstęp do dramatu.

**Prom**, u, *m.* szeroki, płaski statek, do przewożenia się przez rzekę, za pomocą liny uwiązanej do palów po obu jej brzegach.

**Promień**, nia, *m.* linia rzucona od światła. = *fig.* Promień nadziei. = Promień koła, *geom.* linia łącząca środek koła z jakimkolwiek punktem na jego obwodzie. **Promieniaki**, ów, *l. m. zool.* zwierzęta promieniste, zwierzokrzewy mające skład ciała promienisty, jako to polipy. **Promienić się**, *s. z.* **Promienieć**, ję, *s. n. nied.* rozchodzić się w promieniach. **Promieniście**, *ps.* w promieniach. **Promienistość**, ści, *ż.* zdolność rzucania promieni. **Promienisty**, a, e, *p.* rzucający promienie, *np.* słońce. = Ciała promieniste, *chem.* elektryczność, magnetyzm, światło, cieplik. = Istoty promieniste, *zool. ob.* Promieniaki.

**Promocya**, yi, *ż.* (z łac.), postąpienie na wyższy stopień, a mianowicie w szkołach do wyższej klassy. **Promotor**, a, *m.* protektor. = naczelnik bractwa. **Promowować**, uję, *s. cz. nied.* pomykać, posuwać, podnosić na wyższy stopień.

**Promowy**, a, e, *p.* od promu, *np.* przewoźnik.

**Promyczek**, czka, *m. zdrob.* od **Promyk**, a, *m. zdrob.* od **Promień**.

**Propaganda**, y, *ż.* (z łac.), zgromadzenie w Rzymie mające na celu rozkrzewianie wiary. = rozkrzewianie zasad, mianowicie liberalizmu.

**Propinacya**, yi, *ż.* (z łac.), szynk, przedaż trunków.

**Proponować**, uję, *s. cz. nied.* podawać do przyjęcia, przekładać.

**Proporcya**, yi, *ż.* (z łac.) stosowność, zgodność między rzeczami lub ich częściami, co do ich wielkości, kształtu! = *mat.* dwa równe stosunki. Proporcya arytmetyczna, geometryczna. **Proporcyonalnie**, *ps.* stosownie. **Proporcyonalność**, ści, *ż.* stosowność, odpowiedność. **Proporcyonalny**, a, e, *p.* stosowny, odpowiedny. Wydatek powinien być proporcyonalny do dochodu. = zachowujący z czem proporcyą, co do postawy, kształtu. Członki proporcyonalne.

**Proporzec**, rca, *m.* **Proporczyk**, a, *m. zdrob.* chorągiew wojenna, chorągiewka u lancy ułańskiej.

**Propozycya**, yi, *ż.* (z łac.), przełożenie, przedstawienie.

**Prorocki**, **Proroczy**, a, e, *p.* od proroka, *np.* duch. **Proroctwo**, a, *m.* to co prorok przepowiedział. **Prorok**, a, *m.* człowiek natchniony od Boga do przepowiadania rzeczy przyszłych. **Prorokini**, ni, *ż.* kobieta prorokująca. **Prorokować**, uję, *s. cz. nied.* po prorocku przepowiadać. = wróżyć, przepowiadać. Serce mi to prorokowało. **Prorokowanie**, a, *n.* przepowiadanie.

**Prośba**, **Prożba**, y, *ż.* proszenie o co. = petycya na piśmie rządowi lub osobie wyższej podana.

**Prościuchno**, **Prościusieńko**, **Prościutko**, **Prościuteńko**, *ps.* bardzo prosto. **Prościuchny**, **Prościusieńki**, **Prościutki**, **Prościuteńki**, a, e, *p.* bardzo prosty.

**Prosiak**, a, *m.* spore prosię.

**Prosiany**, a, e, *p.* od prosa, prosowy, *np.* ziarno, kasza, słoma, łodyga.

**Prosiątko**, a, *n. zdrob.* od **Prosię**.

**Prosić**, szę, *s. cz. nied.* zanosić prośbę. = kogo o co, błagać, żądać, domagać się. = za kim, wstawiać się, przyczyniać się. = kogo do siebie, zapraszać, *np.* na obiad, na wieczór, na wesele. = się, *s. z.* usilnie prosić, upraszać, napraszać się.

**Prosić się**, *s. z.* (o świni), prosiętą rodzić. **Prosię**, cia, *n.* płód świni. Niemiała baba kłopotu, kupiła sobie prosię, *przysł.* **Prosięcina**, y, *ż.* mięso prosięce. **Prosięcy**, a, e, *p.* od prosięcia.

**Proskura**, y, *ż.* u Rusinów, święcony chleb do mszy ś.

**Prośna**, *p. ż.* świnia, płód nosząca.

**Prośnianka**, i, *ż.* słoma prosowa.

**Proso**, a, *n. bot.* (Panicum), roślina zbożowa z familii trawiastych, między jej gatunkami proso zwyczajne, którego ziarna otłukają się na jagły. **Prosowy**, a, e, *p.* od prosa, prosiany. Wysypka prosowa. *med.* wielkości ziarna prosa z potami i gorączką.

**Prospekt**, u, *m.* (z łac.), widok, *np.* na pola, na góry, na morze. = ogłoszenie planu wyjść mającego z druku dzieła.

**Prost**, **Wprost**, **Naprost**, *ps.* prosto, w prostej linii. = **Wprost**, *fig.* otwarcie, bez ogródki, *np.* powiedział mu, odmówił, zaprzeczył. **Prostacki**, **Prostaczy**, a, e, *p.* po prostu myślący, niewytworny. = gruby, nieokrzesany. **Prostactwo**, a, *n.* proste, niewytworne obyczaje. = grube, nieokrzesane obyczaje. = *zbior.* prostacy. **Prostaczek**, czka, *m. zdrob.* od **Prostak**, a, *m.* człowiek prostych, niewytwornych obyczajów. Pierwsi ubodzy i prostaczkowie w Chrystusa uwierzyli. = człowiek grubych, nieokrzesanych obyczajów. **Prostakowaty**, a, e, *p.* zakrawający na prostaka. **Prosto**, *ps.* pionowo, prostopadle. Prosto się trzymać. = wprost, w prostej linii. Ta droga prowadzi prosto do Warszawy. *fig.* Iść, zmierzać, dążyć prosto do celu. = prostym sposobem, bez wybiegów. Prosto

postępować. Po prostu, *ps.* szczerze, otwarcie, bez przydatków. Po prostu prawdę mówić. = prostym sposobem, niewytwornie, niewykwintnie. Po prostu się ubierać, postępować, pisać, opowiadać. **Prostoduszność**, *ps.* w prostocie ducha. **Prostoduszność**, ści, *ż.* prostota ducha. **Prostoduszny**, a, e, *p.* pełen prostoty, szczery, otwarty. **Prostodzioby**, a, e, *p.* mający dziób prosty. **Prostokąt**, a, *m. geom.* czworobok którego boki przeciwległe są równe, a kąty proste. **Prostokątny**, a, e, *p.* od prostokąta. = mający w sobie kąt prosty, *np.* trójkąt. **Prostokreślny**, a, e, *p. geom.* zawarty między stykającemi się z sobą prostemi liniami. **Prostomowny**, a, e, *p.* po prostu mówiący. **Prostopadle**, *ps.* pionowo. **Prostopadła**, ej, *ż. geom.* linia która padając na drugą tworzy z nią kąt prosty. **Prostopadły**, a, e, *p* pionowy. **Prostość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest proste. = *fig.* prostota. **Prostoszczerość**, ści, *ż.* szczera prostota. **Prostoszczery**, a, e, *p.* bardzo szczery, prostoduszny. **Prostoszczerze**, *ps.* ze szczerą prostotą. **Prostosznur**, a, *m.* sznur używany do nakreślenia lub wytknięcia linii prostej. **Prostota**, y, *ż.* prostość bez przesady, bez niepotrzebnych ozdób, w mówieniu, pisaniu, ubieraniu się, postępowaniu. Dzisiaj zowią prostotą, co było dawniej szczerość, skromność i cnota. = ograniczoność umysłu, głupota. Inna prostota szczera bez przesady, inna prostota co ją głupstwem zowią. = *zbior.* lud prosty, prostactwo. Biegają wieści pomiędzy prostotą, lecz kto z nich prawdę odgadnie? **Prostować**, uję, *s. cz. nied.* prostym czynić. = *fig.* naprawiać. Prostujcie drogę pańską. = się, *s. z.* prosto się postawić. **Prostowanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Prostowiernie**, łatwowiernie. **Prostowierny**, a, e, *p.* po prostu wierzący, łatwowierny. **Prosty**, a, e, *p.* prosto idący, stojący, leżący, *np.* kij, ulica, drzewo = *geom.* Linia prosta, będąca najkrótszą drogą z jednego punktu do drugiego. Kąt prosty, stworzony przez dwie linie prostopadłe do siebie. = pojedynczy, niezłożony. Pierwiastki są to ciała proste. = z niczem niezmieszany, niczem niezaprawiony. Prosta wódka. = nie mający rangi, tytułu. Prosty żołnierz. = bez przesady, niewymuszony, niewyszukany, *np.* ubranie, pokarm, obyczaje. = łatwy do pojęcia, *np.* rzecz, sposób. = zwyczajny, pospolity, *np.* rozsądek.

**Prosseczek**, eczka, *m. zdrob.* od **Prosek**, ska, *m. zdrob.* od **Proch**, pyłek. = Proszek, drobno co utartego. Proszek do zębów. = lekarstwo suche do wewnętrznego użycia drobno utarte. **Prószyć**, szę, *s. cz. nied.* prochem posypywać. = *s. n.* w drobnych cząstkach spadać. Deszcz prószy. Śnieg prószy. = się, *s. z.* Sadza prószy się z komina.

**Protegować**, uję, *s. cz. nied.* (z łac.), osłaniać obroną, brać pod obronę, wspomagać, wspierać. **Protekcya**, yi, *ż.* obrona, opieka. **Protektor**, a, *m.* obrońca, opiekun. **Protektorat**, u, *m.* **Protektorstwo**, a, *n.* rozciąganie nad kim opieki. **Protektorka**, i, *ż.* obrończiełka, opiekunka. **Protektorski**, a, e, *p.* od protektora.

**Protestacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* oświadczenie sądowe przed aktami woli naszej nie zgadzającej się na co. **Protestancki**, a, e, *p.* od protestanta, *np.* religia, kościół, państwo. **Protestant**, a, *m.* ten co należy do wyznania ewangielicko-augsburskiego, tak nazwany od protestacyi przez zwolenników Lutra na sejmie w Spirze r. 1529 zaniesionej. **Protestantyzm**, u, *m.* wyznanie protestanckie. **Protestować**, uję, *s. n. nied.* = się, *s. z.* protestacyą zanosić, oświadczać się przeciw czemu.

**Protokół**, u, *m.* akt obejmujący czynności ciała prawodawczego, obradującego. = akt sporządzony przez właściwego urzędnika, zaświadczający odbycie pewnej czynności

= księga w której zapisują się wyroki sądowe. = spis postanowień kongresu, konferencyi. **Protokólista**, y, *m.* ten co spisuje protokół.

**Prowadzenie**, a, *n.* od **Prowadzić**, dzę, *s. cz. nied.* wieść. Chłopiec prowadzi ślepego. Furman prowadzi konie do wody, niańka dzieci na spacer. = *fig.* Ta droga prowadzi do wsi, do miasta. = *fig.* doprowadzać. Cnota prowadzi do szczęścia, pijaństwo do straty zdrowia i ubóstwa. Bezrząd prowadzi do despotyzmu, lub do straty niepodległości. = *fig.* zawiadować, sprawować, rządzić, kierować. Prowadzić dom, handel, wojnę, interesa, gospodarstwo. = *fig.* pędzić, przepędzać. Prowadzić życie cnotliwe. = wieźć, przewozić. Prowadzić zboże, towary, bagaże, amunicyą. = rzecz, rozmowę, mówić, rozmawiać. = za sobą, *fig.* sprowadzać, pociągać. Zbytek i rozrzutność prowadzą za sobą niedostatek. = się, *s. z.* z kim, iść z kim. = *fig.* postępować. Dobrze, źle się prowadzi.

**Prowent**, u, *m.* (z łac.), dochód, intrata, mianowicie ze sprzedaży trunków. **Prówentowy**, a, e, *p.* od prowentu, *np.* pisarz.

**Prowiant**, u, *m.* żywność dla wojska. **Prowiantowy**, a, e, *p.* od prowiantu.

**Prowincya**, yi, *ż.* (z łac.), u dawnych Rzymian, kraj zdobyty po za obrębem Italii. = część znaczna państwa. = pewna liczba klasztorów pod rządem prowincyała. **Prowincyał**, a, *m.* przełożony nad klasztorami jednej duchownej prowincyi. **Prowincyalski**, a, e, *p.* od prowincyała. **Prowincyalstwo**, a, *n.* godność prowincyała. **Prowincyonalizm**, u, *m.* wyraz lub wyrażenie używane w jednej tylko prowincyi. **Prowincyonalny**, a, e, *p.* od prowincyi.

**Prowizor**, a, *m.* administrator szpitalu. = pomocnik aptekarza. **Prowizya**, yi, *ż.* zapas żywności, rzeczy do użytku domowego. = procent

**Proza**, y, *ż.* mowa niewiązana. **Prozaicznie**, *ps.* sposobem prozaicznym. **Prozaiczność**, ści, *ż.* co stanowi prozę, brak poezyi. **Prozaiczny**, a, e, *p.* właściwy prozie, niepoetyczny. **Prozator**, a, *m.* autor prozą piszący.

**Prożba**, *ob.* **Prośba.**

**Prożek**, żka, *m. zdrob.* od **Próg.** = poprzeczna podkładka na końcu szyi skrzypców, na której struny leżą.

**Próżnia**, ni, *ż.* miejsce czcze, niczem niezajęte. **Próżniacki**, **Próżniaczy**, a, e, *p.* próżnowaniu oddany. **Próżniactwo**, a, *n.* próżnowanie. = *zbior.* próżniacy. **Próżniaczka**, i, *ż.* kobieta lubiąca próżnować. **Próżniaczysko**, a, *n. zgrub.* od **Próżniak**, a, *m.* ten co lubi próżnować. **Próżno**, *ps.* nic nie zawierając. Próżne idę, nic nie niosę, z golemi rękami. Wóz odjechał próżno. Próżno w butelce, w kieszeni, w szkatule. Próżno w głowie, pusto, pustki w głowie. = napróżno, nadaremnie. Głuchemu próżno co powiadać, bo nie słyszy. **Próżnojad**, a, *m.* darmojad. **Próżnomowca**, y, *m.* ten co gada próżne rzeczy. **Próżnomowność**, ści, *ż.* gadanie próżnych rzeczy. **Próżnomówny**, a, e, *p.* gadający próżne rzeczy. **Próżność**, ści, *ż.* próżnia, czczość. = marność, znikomość. Próżności światowe. = próżna chęć górowania, popisywania się. Próżność jest znakiem słabości umysłu. **Próżnować**, uję, *s. n. nied.* nic w sobie nie zawierać, próżnym być, wakować. A nasze będą bożnice próżnować. = nic nie robić, niczem się nie trudnić, prowadzić życie próżniackie. **Próżnowanie**, a, *n.* nic nie robienie, próżniactwo. **Próżny**, a, e, *p.* nic w sobie nie zawierający, pusty, *np.* miejsce, worek, beczka, butelka. Przyjść, odejść z próżnemi rękami. = czczy, marny, daremny, bezskuteczny, *np.* nadzieja, obietnice, usiłowania. = pełen próżności. Mąż próżny podnosi się w pychę.

**Prozodya**, yi, *ż. ob.* **Iloczas.**

**Prosopopeja**, ei, *ż.* (z grec.), figura retoryczna, kiedy mowca wprowadza osobę lub rzecz mówiącą do słuchaczów.

**Prusacka**, i, *ż.* kobieta rodem z Prus. **Prusak**, a, *m.* mężczyzna rodem z Prus. **Pruski**, a, e, *p.* od Prus, z Prus. Mur pruski, z drzewa i cegieł między niem przekładanych i potynkowanych. = *chem.* Kwas pruski, inaczej wodocyanowy czyli wodosiny, powstaje ze związku cyanu z wodorodem i jest gwałtowną trucizną. nierski.]

**Prycza**, y, *ż.* (z niem.), tapczan żoł-

**Prym**, u, *m. mus.* pierwszy ton gammy. = *fig.* przodek, pierwszeństwo. Trzymać, mieć prym. Prym wodzić. Iść z kim o prym. **Prymarja**, ji, *ż.* (z łac.), pierwsza msza rauna. **Prymas**, a, *m.* głowa duchowieństwa w Polsce, arcybiskup gnieźnieński. **Prymasowski**, a, e, *p.* do prymasa należący, *np.* pałac. **Prymasowstwo**, a, *n.* godność prymasa. **Prymicja**, ji, *ż.* pierwsza msza nowo wyświęconego księdza.

**Prymka**, i, *ż* tytuń użyty do żucia.

**Pryncypał**, a, *m.* (z łac.), dający początek czemu, głowa, naczelnik, przełożony. **Pryncypalnie**, *ps.* głównie. **Pryncypalny**, a, e, *p.* główny.

**Prysk**, u, *m.* popiół gorący. = prysnięcie. **Pryskać**, am, *s. n. nied.* **Prysnąć**, nę, *dok.* wytryskać, wytrysnąć. Krew prysnęła na ścianę. = wypadać, wyskakiwać z szmerem. Iskry pryskają. = pękać, pęknąć. Każda broń z twardej stali wykowana pryśnie. = (o piórze). bryzgać. To pióro pryska. = *fig.* pójść w rozsypkę, rozproszyć się, pierzchnąć. Prysną przed cieniem waszym najezdne roty. = *fig.* rozerwać się, spełznąć na niczem. Upewniam, że ten jego nowy związek pryśnie. = (o koniu), parskać. = czem, pluskać, bryzgać. Pryskać na kogo wodą. = *fig.* Pryskać jadem. Pryskać iskrami. **Pryskające zwierzęta**, *zool.* wieloryby. **Pryskanie**, **Prysnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Pryskawka**, i, *ż.* otwór na wierzchu głowy wieloryba, przez który wypryskuje zbyteczną ilość wody wpływającej do paszczy.

**Pryszcz**, **Pryszczel**, a, *m.* bąbel, pęcherz na ciele. **Pryszczeć**, ję, *s. n. nied.* = się, *s. z.* pryszcze z siebie wyrzucać, okrywać się pryszczami. **Pryszczowaty**, a, e, *p.* obsypany pryszczami. **Pryszczowy**, a, e, *p.* od pryszcza. **Pryszczyk**, a, *m. zdrob.* mały pryszcz. = *zool.* owad dwuskrzydły.

**Prywata**, y, *ż.* (z łac.). własny pożytek, własna korzyść. Prywatę za interes publiczny udają. **Prywatnie**, *ps.* bez urzędu, nie publicznie. **Prywatny**, a, e, *p.* domowy, nie publiczny, nie mający urzędu, *np.* człowiek, życie.

**Prysma**, y, *ż.* (z g ec.), graniastosłup. = *opt.* szkiełko w kształcie graniastosłupa trojkątnego rozkładające promień światła na kolory tęczy.

**Prządka**, i, *ż.* ta co przędzie. Prządki życia ludzkiego, *fig.* Parki. = *zool.* gąsienica snująca z soku z siebie wypuszczonego jakby przędzę, którą się zasklepia i staje się poczwarką. **Prząść**, przędę, *s. cz. nied.* smykając włókna z inu, konopi, skręcać na nici wrzecionem lub na kołowrotku. = Prząść w głowie, *fig.* snuć, roić, układać.

**Przaśnik**, a, *m.* **Przaśnica**, y, *ż.* maca żydowska. Święto przaśników, Wielkanoc żydowska. **Przaśne**, *ps.* bez kwasu. **Przaśny**, a, e, *p.* niekwaszony, *np.* chleb. = Przaśny miód, niesycony, patoka.

**Przebaczać**, am, *s. cz. nied.* **Przebaczyć**, czę, *dok.* co komu, wybaczać, odpuszczać, darować, *np.* winę, krzywdę, urazę. **Przebaczanie**, **Przebaczenie**, a, *n.* darowanie winy.

**Przebadywać**, uję, *s. cz. nied.* **Przebadać**, am, *dok.* wybadywać, wybadać. **Przebadywanie**, **Przebadanie**, a, *n.* wybadywanie, wybadanie.

**Przebajać**, am, *s. cz. dok.* przepędzić na bajaniu, przegawędzić.

**Przebąkiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Przebąknąć**, nę, *dok.* półgębkiem mówić, odzywać się, pisnąć, trunąć. Coś

o tem przebąkują. Jeden panicz przeciw wojnym elekcyom zaczął przebąkiwać. **Przebąkiwanie, Przebąknienie**, a, *n.* odzywanie się, odezwanie się półgębkiem

**Przebalować, Przebankietować, uję.** *s. cz. dok.* przepędzić czas na balach, na bankietach. = zmarnować majątek na balach, na bankietach.

**Przebeczeć, czę,** *s. cz. dok.* przepędzić czas na beczeniu, na płakaniu. Całą noc przebeczała.

**Przebić,** *ob.* **Przebijać. Przebicie,** a, *n.* przedziurawienie czem ostrem, przeszycie. = Przebicie się przez co, przedarcie się.

**Przebieg,** u, *m.* przebieżenie. = miejsce kędy się przebiega, przesmyk. = Przebiegi, *fig.* chytre sztuki. Ma starość, ma i młodość swoje przebiegi. **Przebiegać, am,** *s. n. nied.* **Przebiedz, gę,** *dok.* przebywać, przebyć biegiem, *np.* na drugą stronę. = przemijać, przeminąć. O! najszczęśliwsze dni życia mojego, jakieście prędko przebiegły. = *s. cz.* prędko przechodzić, przejeżdżać. Przebiegać pola, lasy. Przebiedz kraj. = *fig* na prędce przechodzić czytając, pisząc, opowiadając. Przebiegać oczyma, myślą, pamięcią. = komu drogę. biedz wpoprzek drogi, którą kto idzie lub jedzie. Boją się gdy im zając drogę przebiedzy = się. *s z* to i owdzie biegać Po gankach się nad bramą często przebiegały piękne panny **Przebieganie,** a, *n* przebywanie biegiem = się. prędkie to i owdzie bieganie **Przebiegle,** *ps* chytrze **Przebiegiec, lca,** *m.* człowiek przebiegły Bywa frantów niemało, bywa i przebiegłców. **Przebiegłość, ści,** *f* biegłość w złem, chytrość **Przebiegły,** a, e, *p.* chytry, kuty, szczwany

**Przebierać, am,** *s. n. nied.* **Przebrać, biorę,** *dok.* w czem, brakować, złe odrzucać, wybrydzać. Kobietki, póki młode, przebierają w kawalerach jak w gruszkach. = *muz.* Przebierać palcami na fiecie, na gitarze. = *s. cz* wybierać, obierać co lepsze. Przebieramy g.och, fasolę, poziomki. = kogo, przestrajać. = miarę, przeładować, przesadzić. Przebierając miarę w napoju, krótką chorobą zebrany Alexander z tego świata. = wyczerpywać. Miłosierdzie boże jest nieprzebrane. Nie masz takich dostatków, któreby się nie przebrały. = się, *s. z* przeprawiać się. Z Abo przyszło nam przebierać się do Szwecyi = odmieniać suknie. Kilka razy na dzień przebiera się. = przestrajać się. Więc się regent rad nierad po francuzku przebrał. **Przebieracz, a,** *m* ten co w czem przebiera. **Przebieranie,** a, = się, *n* czynność słów powyższych. **Przebierczy,** a, e, *p.* przebierający, wybrydny.

**Przebiesiadować, uję,** *s. cz. dok.* przepędzić czas na biesiadowaniu. = zmarnować majątek na biesiadach

**Przebieżenie,** a, *n.* prędkie przejście, przebycie.

**Przebijać, am,** *s. cz. nied.* **Przebić, ję,** *dok.* bijąc na wylot przedziurawić, przeszyć. Chciał Saul przebić Dawida oszczepem ku ścianie. **Przebić się,** przeszyć się nożem, szpadą. Antoniusz na wieść o śmierci Kleopatry przebił się. = pieniądze, przetapiać i bić na nowo. = *s. n.* Przebijać (o papierze), przepuszczać na wskróś atrament. = się, *s. z.* przez co, przedzierać się, przeciskać się, przerzynać się. Rycerstwo nasze przebiło się zbrojną ręką do braci swoich. Słońce przebija się przez chmury. = Przebijać się, dawać się widzieć, okazywać się jak z pod zasłony. Uśmiech w którym się przebiła coś szyderskiego **Przebijanie,** a, = = się, *n* czynność słów powyższych **Przebitka,** i, *ż gorn. ob.* Chodnik **Przebity,** a, e, *im.* od **Przebić,** przeszyty. = przekuty

**Przebłagać, am,** *s. cz. dok* błagając zmiękczyć otrzymać przebaczenie. Przebłagać kogo, czyj gniew. **Przebłaganie,** a, *n.* zmiękczenie, otrzymanie przebaczenia błaganiem.

**Przeblaznować, uję,** *s. cz. dok.* przepędzić czas na błaznowaniu

**Przeblyskiwać, uję,** *s.n.nied. nieos.* kiedy niekiedy błyskać.
**Przebodzenie, a,** *n.* przekłócie bodząc rogami, lub czem ostrem.
**Przebóg,** *w.* przez Boga, dla Boga
**Przebogaty, a, e,** *p.* bardzo bogaty.
**Przebój, oju,** *m.* przebicie się przez nieprzyjaciela. Iść przebojem, na przebój.
**Przeboleć, ję,** *s.n.dok.* przecierpieć ból i wyzdrowieć. **Przebolić, li,** *s.n. dok. nieos.* przestać boleć.
**Przebość, dę,** *s.cz.dok.* bodąc rogami przekłóć. = przebić, przeszyć czem ostrem, spiczastem. Longin setnik przebódł włócznią bok Chrystusa Pana. = *fig.* Trwoga mię na wskróś wszystkiego przebodła. Serce okrutnym żalem przebodzone.
**Przebrać,** *ob.* **Przebierać.**
**Przebrakować, uję,** *s.cz.dok.* wybrakować, przebierając w czem brak uczynic. Przebrakował hetman wojsko. **Przebrakowanie, a,** *n.* wybrakowanie.
**Przebranie, a,** = się, *n.* czynność słowa **Przebrać. Przebraniec, ńca,** *m.* najlepszy z pewnej liczby wybrany. **Przebrany, a, e,** *im.* od **Przebrać,** wybrany. Chorągwie przebrane jezdne i piesze. = wyczerpany. = przestrojony.
**Przebrnąć, nę,** *s.cz.dok.* brnąc przez miałką wodę przejść lub przejechać konno, *np.* rzekę. = *fig.* wybrnąć z czego. Przebrnąć przeszkody, trudności, zawady. **Przebród, odu,** *m.* **Przebrodzenie, a,** *n.* przejście w bród. **Przebrodzić, dzę,** *s.cz.dok.* przejść w bród.
**Przebrukować, uję,** *s.cz.dok.* przerobić bruk. **Przebrukowanie, a,** *n.* przerobienie bruku.
**Przebrykać, am,** *s.cz. dok.* przepędzić czas na brykaniu.
**Przebrząkać, am,** *s.cz.dok.* przepędzić czas na brząkaniu. = *s.n.* przestać brząkać. **Przebrzmieć, mi,** *s.n. dok. nieos.* przestać brzmieć, ucichnąć po brzmieniu.
**Przebrzydle,** *ps.* bardzo obrzydle.
**Przebrzydły, a, e,** *p.* bardzo obrzydły.
**Przebudować, uję,** *s.cz.dok.* budynek inaczej przestawić. = wydać wiele na budowanie. **Przebudowanie, a,** *n.* przestawienie budynku.
**Przebudzać, am,** *s.cz.nied* **Przebudzić, dzę,** *dok.* sen nagle przerywać. = się, *s.z.* ocknąć się. **Przebudzenie, a,** *n.* nagle przerwanie snu. = się, ocknienie się.
**Przebyć,** *ob.* **Przebywać. Przebycie, a,** *n.* **Przebyt, u,** *m.* przejście, przeprawa. = mieszkanie gdzie, u kogo przez pewien czas. **Przebyty, a, e,** *p.* przez który można przejść, przejechać, przeprawić się. **Przebyty, a, e,** *im.* od **Przebyć** (o czasie), przepędzony. = (o miejscu), przez który kto przeszedł, przejechał, przeprawił się. **Przebywać, am,** *s. n.nied.* **Przebyć, będę,** *dok.* gdzie, u kogo, mieszkać, zostawać. = ciągle bywać, uczęszczać. Krukł chętnie przebywają między trupami, a pszczoły między kwiatami. = Przebyć, przeminąć. Co przed nami byli nasi przodkowie, nie masz ich, już przebyli. = *s.cz.* przetrwać, przeżyć. Przebyłem kilka lat w Paryżu. Przebywszy panowanie kilku królów, umarł. = przejechać, przejść, przeprawić się. Przebyć góry, brody, rzeki, lasy. = Przebyć zawady, przeszkody, trudności, *fig.* przezwyciężyć. **Przebywanie, a,** *n.* mieszkanie gdzie, zostawanie. = przechodzenie, przejeżdżanie, przeprawianie się.
**Przeć, prę,** *s.cz.nied.* napierać. Przeć nieprzyjaciela. Przez Polskę przeć Moskwa Turcyą. Prze mnie w piersiach. Kolki, wiatry go prą.
**Przeć, preje,** *s.n.nied.nieos.* zagrzewać się, potnieć od działania ciepła z wilgocią. Zboże, siano mokro zebrane przeje.
**Przecedzać, am,** *s.cz.nied.* **Przecedzić, dzę,** *dok.* przepuszczać, przepuścić przez cedzidło. Przecedzacie komara, a wielbłąda połykacie. **Przecedzanie, Przecedzenie, a,** *n.* przepuszczanie, przepuszczenie przez cedzidło.
**Przeceniać, am,** *s.cz.nied.* **Przecenić, nię,** *dok.* żądać zbyt wielkiej ceny

**Przecenianie, Przecenienie**, s. *n* żądanie zbyt wielkiej ceny.

**Przechadzać**, am, *s cz nied* **Przechodzić**, dzę, *dok* suknią, chodzić w niej przez czas jaki. **Przechadzać się**, *s. z.* używać przechadzki, *np.* po polu po ogrodzie. **Przechadzka**, i, *ż* spacer, promenada. Iść, pójść na przechadzkę = miejsce do przechadzania się. Są piękne przechadzki w okolicach tego miasta.

**Przecharsły**, a, e, *p.* koń, z gwałtownej pracy drganie cierpiący. **Przecharsnienie**, a, *n* chorobliwe drganie konia.

**Przechera**, y, *m* mądrością nadrabiający, mędrek Brzydzę się sercem podłego przechery = i **Przecherstwo**, a, *n* chytrość szalbierstwo. Bądź z sobą szczery, a z drugim musisz być bez przechery **Przecherny** a, e, *p* fałszywie mądry, mędrkowaty, chytry.

**Przechładzać**, am, *s. cz. nied* **Przechłodzić**, dzę, *dok* chłodzić, ochładzać. = się, *s. z.* chłodzić się. **Przechładzanie, Przechłodzenie**, a *n.* chłodzenie, ochłodzenie **Przechłodzać**, dzę, *s. n. dok.* ochłodzić.

**Przechłostać**, am, szczę, *s. cz. dok.* ochłostać, przećwiczyć.

**Przechlubiać się**, *s. z. dok.* bardzo się chlubić. **Przechlubianie się**, *n.* zbyteczne chlubienie się.

**Przechód**, odu, *m.* przechodzenie, przejście, *np.* wojska. = miejsce kędy przechodzą. = wychodek, prewet. **Przechodni, Przechodny**, a, e, *p.* przechód mający do przechodu służący, *np.* dom. = przechodowy, *np.* handel. = *gram.* słowo przechodne, którego czynność przechodzi z podmiotu na przedmiot, *np* Dawid zabił Goliata **Przechodowy**, a, e, *p.* od przechodu, *np.* handel **Przechodzień**, dnia, **Przechodnik**, a *m* ten co kędy przechodzi. **Przechodzenie**, a, *n* od Przechodzić, dzę, *s. cz. nied.* Przejść, dę, *dok* pieszo przebywać, przebyć, *np.* most. = *fig* uczyć się postępując od jednego do drugiego. Przeszliśmy już gramatykę, przechodzimy teraz retorykę. = przenosić, przewyższać. To przechodzi ludzkie pojęcie. Człowiek wszystkie zwierzęta przechodzi rozumem i mową. = przemilczać, przejmować. Dreszcz, zimno mnie przechodzi. = *s. n* iść przez co, z jednej strony na drugą, od czego do czego Przejść przez most, przez rzekę, przez las, przez miasto Przeszedł do nieprzyjaciela. Dawniej wierzono że dusze przechodzą z ciała do ciała. Przechodzimy od rzeczy łatwiejszych do trudniejszych. Przeszedł przez wszystkie stopnie. Prawo przeszło (przez Izbę), zostało przyjęte. Przechodzić, przejść na inną religią na inne wyznanie. = mijać przemijać. Burza już przeszła. Zima niezadługo przejdzie. = Przejść się, *s. z* użyć przechadzki. **Przechodzony**, a, e, *p.* w którym już chodzono, *np.* płaszcz bóty.

**Przechorować**, uję *s cz dok* rok, dwa lata chorując przebyć. **Przechorowanie**, a, *n.* przebycie pewnego czasu na chorowaniu

**Przechów**, owu, **Przechowek** wku, *m* przechowanie = przekarmienie. Bydlę na przechowku **Przechowywać**, uję, *s. cz nied* **Przechować**, am, *dok.* chować przez czas jaki, *np* owoce. = *fig* dochowywać, dochować. Historya przechowała nam pamięć tych czynów = chować dla utajenia Przechowywać złodzieja, rzeczy ukradzione. = się, *s. z.* chować się, zostawać przez czas jaki w ukryciu. **Przechowywacz**, a, *m* **Przechowywaczka**, i, *ż.* ten, ta co przechowuje dla ukrycia. **Przechowywanie, Przechowanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przechrapać**, pię, *s cz. dok* przepędzić na chrapaniu, *np* dzień, noc. **Przechrapanie**, a, *n* odbyte przez pewien czas chrapanie.

**Przechrzcianka**, i, *ż.* żydówka ochrzczona. **Przechrzcić**, cę, *s. cz. dok.* drugi raz ochrzcić, inaczej ochrzcić, *np.* z ruskiego wyznania na łacińskie. = odmienić komu imię chrzestne, inaczej nazwać =

się, *s. z.* na nowo się ochrzcić. = przyjąć chrzest bywszy żydem. **Przechrzczenie**, a, *n.* ochrzczenie na nowo. = ochrzczenie żyda. **Przechrzta**, y, *m.* żyd ochrzczony.

**Przechwala**, y, *ś.* zbytnie chwalenie siebie. **Przechwalać**, am, *s. cz. nied.* **Przechwalić**, lę, *dok.* do zbytku chwalić. = **Przechwalać się**, *s. z.* do zbytku się chwalić. Przechwala się z swoich bogactw. **Przechwalanie**, = się, **Przechwalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przechwalca**, y, *m.* ten co się przechwala. **Przechwalebny**, a, e, *p.* bardzo chwalebny. **Przechwałka**, i, *ś.* pogróżka.

**Przechwytywać**, uję, *s. cz. nied.* **Przechwycić**, cę, *dok.* chwytać, chwycić przed kim, przejąć. Przechwycone listy. **Przechwytywanie**, **Przechwycenie**, a, *n.* chwytanie, chwycenie przed kim, przejęcie.

**Przechybnąć**, **Przechynąć**, nę, *s. cz. dok.* chybając przechylić, *np.* czółno. = się, *s. z.* przechylić się. **Przechylać**, am, *s. cz. nied.* **Przechylić**, lę, *dok.* nachylając przegiąć na jednę stronę, *np.* szalę. = się, *s. z.* schylić się na jednę stronę. **Przechylanie**, **Przechylenie**, a, *n.* nachylanie, nachylenie na jednę stronę. **Przechylisko**, a, *n.* miejsce przykro pochyłe.

**Przechytry**, a, e, *p.* bardzo chytry. **Przechytrze**, *ps.* bardzo chytrze.

**Przeciąć**, *ob.* **Przecinać**.

**Przeciąg**, u, *m.* ciągnienie przez jakie miejsce. Przeciąg słómek. Przeciąg wojska. = Przeciąg czasu, okres czasu między dwoma wypadkami. = ciąg przez co. Przeciąg wiatru, powietrza. **Przeciągać**, am, *s. n. nied.* **Przeciągnąć**, nę, *dok.* przechodzić. Wojsko przez miasto przeciąga. = przelatywać. Słómki tędy przeciągają. = *s. cz.* ciągnąc przeprowadzić, przewiec, *np.* nitkę przez ucho igłane. = przeprowadzić z jednej strony na drugą. Przeciągnięto wóz z wozowni przed ganek. *Fig.* Przeciągnąć kogo na swoję stronę. = przedłużać, przewlekać, *np.* życie, wojnę. = się, *s. z.* wyciągać się. Wyspawszy się przeciągamy się. = stawać się dłuższym. Nos mu się przeciągnął. = przedłużać się, przewlekać się. Choroba, sprawa, wojna rozmowa przeciąga się. **Przeciąganie**, **Przeciąganienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przeciągle**, *ps.* przeciągając głos, *np.* mówić. **Przeciągły**, a, e, *p.* wzdłuż ciągnący się, *np.* góry, pola. = przewlekły, *np.* głos.

**Przeciążać**, am, *s. cz. nied.* **Przeciążyć**, ę, *dok.* zbytnim ciężarem obciążać, przeładować, *np.* kraj podatkami. **Przeciążanie**, **Przeciążenie**, a, *n.* zbytnie obciążanie, obciążenie.

**Przecie**, **Przecież**, *ps.* jednak, wszelako, ztem wszystkiem.

**Przecięcie**, a, *n.* cięciem rozdzielenie na dwoje. = *fig.* Przecięcie drogi, kommunikacyi. = *geom.* miejsce gdzie się linia z linią przecina. Punkt przecięcia. = W przecięciu, średnio proporcyonalnie.

**Przeciekać**, am, *s. n. nied.* **Przeciec**, knę, *dok.* cieo przez co. Płyny przeciekają przez płótno, bibułę, płótno. = Przeciekać, przepuszczać płyn. To naczynie przecieka. **Przeciekanie**, a, *n.* cieczenie przez co.

**Przecierać**, am, *s. cz. nied.* **Przetrzeć**, trę, *dok.* tarciem przedziurawić. Przetrzeć piłą, przepiłować. Byli kamienowani, piłą przecierani. = ocierając wilgoć przeczyścić, *np.* szkło. Przecierać sobie oczy. = *fig.* kształcić, polerować, *np.* umysł, rozum. = Przetrzeć komu drogę, *fig.* utorować. = się, *s. z.* przeczyszczać się. Niebo się przeciera. = Przetrzeć się w świecie, *fig.* ocierając się między ludźmi okrzesać się. Pojętne to dziecię, warto żeby na wielkim przetarło się świecie **Przecieranie**, a, *n.* czynność słowa Przecierać.

**Przecierpieć**, pię, *s. cz dok.* przez czas jaki co wycierpieć.

**Przecięty**, a, e, *im.* od **Przeciąć**, cięciem rozdzielony, *np.* twarz, warga. = *fig.* Droga, kommunikacya przecięta. = przerznięty. Kraj

przecięty górami, rzekami. **Przecinać, am,** *s. cz. nied.* **Przeciąć, tnę,** *dok.* rozcinać, rozciąć, *np.* twarz komu. Parki osnowę życia przecinają. = Przeciąć komu drogę, odwrót nieprzyjacielowi, dowóz żywności, *fig.* zagrodzić, zatamować. I z tyłu słychać z janczarek łoskotu, że mu przecięto drogę do odwrotu. **Przecinanie, a,** *n.* czynność słowa Przecinać. **Przecinek, nka,** *m.* koma.

**Przeciskać, am,** *s. cz. nied.* **Przecisnąć, nę,** *dok.* ciśnąc przepychać, przepchnąć. = się, *s. z.* przechodzić przez ciasne miejsce, przez ścisk ludzi. **Przeciskanie, Przeciśnienie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeciw, Przeciwko,** *pmk.* rządzi przyp. 3, w porównaniu. Wszystko to niczem przeciw wieczności. = na spotkanie. Wyjść przeciw komu. = oznacza opór, przeciwieństwo. Zbuntować się przeciw monarsze. Pisać przeciw bezbożnikom. Iść przeciw nieprzyjacielowi. = wbrew, pomimo. Przeciw woli ojca, matki. = Rzadko z przyp. 2. Dom przeciw kościoła, przeciw zamku. **Przeciwić się,** *s. z. nied.* komu, czemu, sprzeciwiać się, opierać się, *np.* rodzicom, władzy, zwierzchności, woli czyjej, naturze. **Przeciwieństwo, a,** *n.* zdarzenie przeciwne, niepomyślne. Cierpliwie znosić trzeba przeciwieństwa w życiu. = sprzeczność między dwiema osobami, rzeczami, wyobrażeniami. Zachodzi między nimi wielkie przeciwieństwo. **Przeciwko, a,** *n.* **Przeciwek, wka,** *m.* przeciwna strona domu, ulicy. Mieszka na przeciwku. **Przeciwkolistkowy, a, e,** *p. bot.* mający listki jedne przeciw drugim. **Przeciwkolokopy, ów,** *l. m. fort.* okopy oblegających obrócone przeciw twierdzy, dla obrony od wycieczek z niej oblężonych. **Przeciwkostop, a,** *m.* **Przeciwkostopy, a, e,** *p.* mieszkający na przeciwnej półkuli, jakby naprzeciwko stop naszych. **Przeciwległe,** *ps.* w położeniu przeciwnem jednego od drugiego. **Przeciwległość, ści,** *ż.* położenie jednej rzeczy naprzeciw drugiej. **Przeciwległy, a, e,** *p.* naprzeciw czego leżący. **Przeciwnie,** *ps.* przeciwnym sposobem, całkiem inaczej. **Przeciwnik, a,** *m.* **Przeciwniczka, i,** *ż.* ten, ta co się komu we wszystkiem przeciwi. **Przeciwnóg, oga, Przeciwnożnik, a,** *m* **Przeciwnożny, a, e,** *p. ob.* **Przeciwkostop. Przeciwność, ści,** *ż.* przeciwieństwo, sprzeczność. = przeciwieństwo, przeciwne powodzenie. **Przeciwny, a, e,** *p.* naprzeciw leżący, *np.* brzeg rzeki, strona wojska. = całkiem różny, odmienny. Ciepło i zimno są dwie przeciwne rzeczy. = sprzeciwiający się. Bezrzeństwo jest przeciwne naturze. = szkodliwy. Pijaństwo, rozpusta są przeciwne zdrowiu. = niepomyślny, *np.* los wiatr, przygody, okoliczności. **Przeciwpodkopy, ów,** *l. m. fort.* podkopy oblężonych przeciw podkopom oblegających. **Przeciwpołożenie, a,** *n. ast.* przeciwne położenie, przeciwległość. Księżyc w pełni jest w przeciw położeniu ze słońcem. **Przeciwprostokątna, ej,** *ż. geom.* bok trójkąta prostokątnego leżący naprzeciw kąta prostego. **Przeciwstopny,** *ob.* **Przeciwkostopny. Przeciwtrucizna, y,** *ż.* lekarstwo przeciw truciznie.

**Przecknąć się,** *s. z. dok.* ocknąć się. **Przecknienie się,** *n.* ocknienie się. **Przeczucenie, a,** *n.* ocucenie. **Przecucić, cę,** *s. cz. dok.* ocucić. = się, *s. z.* ocucić się.

**Przecudnie, Przecudownie,** *ps.* do zadziwienia pięknie. **Przecudny, Przecudowny, a, e,** *p.* do zadziwienia piękny.

**Przećwiczenie, a,** *n.* od **Przećwiczyć, czę,** *s. cz. dok.* wychłostać. = kogo w czem, dostatecznie wyćwiczyć, wydoskonalić. = się, *s. z.* wyćwiczyć się.

**Przecyganić, nię,** *s. cz. dok.* po cygańsku przeszachrować.

**Przeczekać, am,** *s. cz. dok.* czas jaki na czekaniu strawić. **Przeczekać** dzień, godzinę. = co, czekać nim co przejdzie, przemknie. **Przecze-**

kać deszcz, burzę. = kogo, czekać póki kto nie wyjdzie, nie oddali się.

**Przeczenie**, a, *n.* zaprzeczanie. = zdanie przeczące.

**Przeczucie**, a, *n.* zdolność dociekania czuciem przyszłości. Czego umysł nie zdoła przewidzieć, to przeczucie przepowie. = to co w przyszłości czuciem dociekamy. Sprawdziły się moje przeczucia. **Przeczuwać, am**, *s.cz.nied.* **Przeczuć, ję**, *dok.* dociekać, dociec czuciem przyszłe rzeczy. Tkliwość przeczuwa, bystrość rozumu przewiduje. **Przeczuwanie**, a, *n.* dociekanie czuciem przyszłości.

**Przeczyć, czę**, *s.n.nied.* czemu, zaprzeczać. Ja temu nie przeczę.

**Przeczysty**, a, e, *p.* bardzo czysty. Najświętszą Panuę Rusini przeczystą nazywają, my niepokalaną mianujemy. **Przeczyszczać, am**, *s.cz.nied.* **Przeczyścić, szczę**, *dok.* oczyszczać, oczyścić, *np.* krew, żołądek. = się, *s.z.* oczyścić się rozwalniającem lekarstwem. **Przeczyszczenie**, a, *n.* oczyszczenie żołądka. Dać, wziąć na przeczyszczenie.

**Przeczytać, am**, *s.cz.dok.* skończyć czytanie. Dam ci do czytania tę książkę, jak ją sam przeczytam. **Przeczytanie**, a, *n.* skończenie czytania.

**Przed**, *pmk.* rządzi przyp. 4 i 6. 1) przyp. 4, kiedy słowo znaczy ruch, dążenie na przeciw temu co jest oznaczone, wyrazem poprzedzonym od tego przyimka. Zajechał przed bramę, przed ganek. = 2) przyp. 6, kiedy słowo znaczy spoczynek, położenie naprzeciw tegoż przedmiotu, tak co do miejsca, jak co do czasu. Stoi przed bramą, przed gankiem. Stało się to przed narodzeniem Chrystusa, przed wieczorem, przed wschodem słońca. = Rządzi także przyp. 6, kiedy słowo znaczy ruch ciągle się odbywający. Pies biegy przed końmi. Pułkownik jedzie przed pułkiem. = Tudzież ze słowami znaczącemi schronienie się, okrywanie, uciekanie przed kim. Schronił się przed pogonią do lasu. Zamknął się przed wierzycielami. Ukrył się, uciekł przed nieprzyjacielem.

**Przedać**, *ob* **Przedymać.**

**Przedać**, *ob.* **Przedawać. Przedajnie**, *ps.* sposobem przedajnym. **Przedajność, ści**, *ż.* przymiot osoby przedajnej. **Przedajny**, a, e, *p.* na przedaż będący, przekupić się dający, *np.* sędzia, urzędnik. **Przedanie**, a, *n.* danie za pieniądze.

**Przedarcie**, a, *n.* rozdarcie. = się, rozdarcie się. = przebicie się przez tłum, przez miejsce ciasne lub mocno obsadzone.

**Przedarować, uję**, *s.cz.dok.* darami przekupić. Sędzia był od przeciwnej strony przedarowany. **Przedarowanie**, a, *n.* darami przekupienie.

**Przedarty**, a, e, *p. im.* od **Przedrzeć**, rozdarty.

**Przedąsać** się, *s.z.dok.* przestać się dąsać.

**Przedawać, ję**, *s.cz.nied.* **Przedać, am**, *dok.* dawać, dać za pieniądze. Przedawać na łokcie, na funty, za gotowe pieniądze, na poczekanie. = się, *s.z.* Ten towar dobrze się przedaje. = zaprzedawać się, zaprzedać się. **Przedawanie**, a, *n.* oddawanie za pieniądze. **Przedawca, y, Przedawacz**, a, *m.* ten co przedaje.

**Przedawnienie**, a, *n. praw.* nieużywanie jakiej rzeczy przez czas prawem opisany, i pochodząca ztąd strata praw do jej odzyskania.

**Przedaż, y**, *ż.* zamiana rzeczy za pieniądze. **Przedażny**, a, e, *p.* wystawiony na przedaż.

**Przedbarcze**, a, *n. anat. ob* **Przedramię.**

**Przedborze**, a, *n.* miejsce przed borem.

**Przedbramny**, a, e, *p.* będący przed bramą.

**Przedchorągiewny**, a, e, *p.* będący, idący przed chorągwią (żołnierz), u Rzymian.

**Przedchrześciański**, a, e, *p.* będący przed przyjęciem wiary chrześciańskiej.

**Przedech**, u, *m.* otwór do wpuszczenia powietrza. = Przedech skórny.

transpiracya. **Przedechowy**, a, e, *p.* od przedechu.

**Przedęcie**, a, *n.* zepsucie instrumentu muzycznego przez nieumiejętne na nim dęcie.

**Przededniem**, *ps.* przed nastaniem dnia.

**Przededrzwie**, a, *n.* miejsce przededrzwiami.

**Przedeptać**, cę, *s. cz. dok.* **Przedeptywać**, uję, *nied.* depcąc przegnieść, *np.* jagody winne. = depcąc ugładzić, wyrównać, *np.* ścieżkę. **Przedeptanie**, **Przedeptywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przedęty**, a, e, *im.* od Przedąć, zepsuty nieumiejętnem dęciem, *np.* klarynet. ganikiem.

**Przedganek**, nku, *m.* miejsce przed

**Przedimek**, mka, *m. gram.* część mowy w niektórych językach przed imionami używana dla ściślejszego ich określenia.

**Przedłubać**, bię, *s. cz. dok.* dłubiąc przedziurawić. **Przedłubanie**, a, *n.* dłubaniem przedziurawienie.

**Przedłużać**, am, *s. cz. nied.* **Przedłużyć**, ę, *dok.* dłuższym robić, *np.* linią, ulicę. = przewiekać, przeciągać, *np.* termin, urlop, życie. **Przedłużanie**, **Przedłużenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przedmiejski**, **Przedmieściowy**, *p.* od przedmieścia. **Przedmieście**, a, *n.* domy, ulice przed miastem.

**Przedmiot**, u, *m.* wszystko co się zmysłom lub umysłowi ludzkiemu przedstawia. = (w ściślejszem znaczeniu), co się oczom przedstawia. To szkło za nadto powiększa przedmioty. = materyał nauki, sztuki. Przedmiotem matematyki jest wielkość, arytmetyki liczba. = cel. Stać się przedmiotem litości, nienawiści, pośmiewiska. = *gram.* rzecz zostająca pod działaniem podmiotu. **Przedmiotowo**, *ps.* ze względem na przedmiot. **Przedmiotowość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest przedmiotowe. **Przedmiotowy**, a, e, *p.* od przedmiotu. Szkło przedmiotowe, *opt.* umieszczone na końcu narzędzia obróconym do przedmiotu.

**Przedmoście**, a, *n.* miejsce przed mostem. **Przedmostowy**, a, e, *p.* będący przed mostem, *np.* szaniec.

**Przedmowa**, y, *ż.* mowa do czytelnika na początku dzieła.

**Przedmuchać**, am, **Przedmuchnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Przedmuchiwać**, uję, *nied.* dmuchając przez co wypchnąć co otwór zatykało.

**Przedmur**, u, *m.* **Przedmurze**, a, *n.* mur mały przed większym. = Przedmurze, *fig.* obrona, zasłona. Polska była niegdyś przedmurzem chrześciaństwa. **Przedmurny**, a, e, *p.* od przedmuru. **Przedmurowy**, a, e, *p.* będący przed murami miasta.

**Przednarożnik**, a, *m. fort.* przednarożny czyli półksiężycowy szaniec.

**Przedni**, a, e, *p.* na przodzie będący. Przednia część głowy. Przednie zęby, nogi, koła. Przednia straż. = wyborny, wyśmienity. Przedni człowiek do żartów i figlów. **Przedniejszy**, a, e, *p. stop. wyż.* główny, celny, znakomity. Przedniejsi panowie. **Przednio**, *ps.* wybornie. wyśmienicie. **Przedniość**, ści, *ż.* wyborność, wyśmienitość.

**Przednówek**, wku, *m.* **Przednowie**, a, *n.* czas przed nowem żniwem. Na przednówku pustki w gumnie.

**Przedobiedni**, a, e, *p.* przed obiadem przypadający, *np.* trunek, przechadzka.

**Przedonegdaj**, *ps.* dziś czwarty dzień temu. **Przedonegdajszy**, a, e, *p.* zdarzony, przypadły przedonegdaj.

**Przedostatni**, a, e, *p.* ostatniego poprzedzający, *np.* zgłoska.

**Przedostojny**, a, e, *p.* bardzo dostojny.

**Przedpiersień**, śnia, *m. fort.* walik usypany z ziemi, służący do zasłonienia armat i żołnierzy od pocisków nieprzyjacielskich, tak na wałach fortecznych, jako też w działobitniach.

**Przedpokój**, oju, *m.* izba przed pokojem. **Przedpokojowy**, a, e, *p.* od przedpokoju.

**Przedpołudnie**, a, *n.* czas przed południem. **Przedpołudniowy**, a, e, *p.* od przedpołudnia.

**Przedpotopowy**, a, e, *p.* który był przed potopem. Zwierzęta przed

potopowe, które zaginęły, a których kości znajdują się w pokładach ziemi.

**Przedrabować, ują,** *s. cz. dok.* drabując przejrzeć, *np.* akta, archiwa.

**Przedramię, enia,** *n. anat.* część przedniá ramienia z dwóch kości złożona, od łokcia do pięści. **Przedramieniowy, a, e,** *p.* od przedramienia.

**Przedrapać, pię,** *s. cz. dok.* drapiąc rozedrzeć.

**Przedruk, u,** *m.* dzieło przedrukowane bez pozwolenia autora lub wydawcy. **Przedrukować, uję,** *s. cz. dok.* dzieło już drukowane znowu wydrukować. **Przedrukowanie, a,** *n.* powtórne wydrukowanie.

**Przedrwiwać, am,** *s. cz.* i *n. nied.* co, kogo, z czego, z kogo, drwinki sobie stroić. **Przedrwiwanie, a,** *n.* drwinek strojenie.

**Przedrzeć,** *ob.* **Przedzierać.**

**Przedrzeźniać, am,** *s. cz. nied.* drażnić kogo naśladując z szyderstwem jego ruchy, głos, ułożenie. **Przedrzeźniacz, a,** *m.* ten co przedrzeźnia. **Przedrzeźnianie, a,** *n.* szydercze naśladowanie czyich ruchów, głosu, ułożenia.

**Przedrzymać, mię,** *s. cz. dok.* drzymiąc przepędzić, *np.* dzień, wieczór. = **się,** *s. z.* odbyć drzymanie.

**Przedsiębierca, y,** *m.* ten który co przedsiębierze, zamierza wykonać. **Przedsiębierczość, ści,** *ż.* duch przedsiębierczy. **Przedsiębierczy, a, e,** *p.* przedsiębiorący. **Przedsiębierstwo, a,** *n.* przyjęcie na siebie obowiązku wykonania czego, bądź pojedynczo, bądź w spółce z drugimi. **Przedsiębrać, biorę,** *s. cz. nied.* **Przedsięwziąć, wezmę,** *dok.* brać, wziąć przed się, zamierzać wykonanie czego, postanowić, umyślić. **Przedsiębranie, a,** *n.* branie przed się. **Przedsięwzięcie, a,** *n.* wzięcie przed się. = zamiar, postanowienie. Stały w przedsięwzięciach.

**Przedsienie, a,** *n.* **Przedsionek, nka,** *m.* miejsce na samym wstępie do gmachu, kościoła.

**Przedsłowie, a,** *n.* przedmowa.

**Przedślubny, a, e,** *p.* który poprzedza ślub, *np.* ugoda, tranzakcya.

**Przedśmiertny, a, e,** *p.* śmierć poprzedzający.

**Przedstawiać, am,** *s. cz. nied.* **Przedstawić, wię,** *dok.* stawić przed kim, prezentować, rekomendować, *np.* kogo komu, kogo na urząd. = wystawiać, przekładać przed oczy. = dawać reprezentacyą, grać jaką sztukę na teatrze. = wyobrażać. Scena przedstawia puszczę. Obraz ten przedstawia śmierć Cezara. = **się,** *s. z.* stawić się przed kim. = stawić się przed oczyma, w umyśle. **Przedstawianie, Przedstawienie, a,** *n.* czynność słów powyższych. = Przedstawienie, to co się przedstawia, reprezentacya teatralna. = podanie na urząd; podanie na piśmie do rządu. = przełożenie, namowa do odstąpienia od zamiaru.

**Przedświt, u,** *m.* chwila świt poprzedzająca. **Przedświtny, a, e,** *p.* świt poprzedzający.

**Przedtem,** *ps.* pierwej, wprzód; dawniej, niegdyś.

**Przedugoda, y,** *ż.* poprzednicza ugoda, warunki będące treścią nastąpić mającej ugody. **Przedugodny, a, e,** *p.* poprzedzający ugodę, *np.* punkta, artykuły.

**Przedumać, am,** *s. cz. dok.* na dumanie czas jaki przepędzić. Mojżesz młodość swoję, trzody pasąc, tajemnie przedumał. **Przedumanie, a,** *n.* przepędzenie czasu na dumaniu.

**Przeduniowy, a, e,** *p.* poprzedzający unią Litwy z Koroną.

**Przedwcześnie,** *ps.* przed czasem, zawcześnie. **Przedwczesność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest przedwczesne. **Przedwczesny, a, e,** *p.* zawczesny, *np.* śmierć, starość.

**Przedwczoraj,** *ps.* onegdaj. **Przedwczorajszy, a, e,** *p.* onegdajszy.

**Przedweselny, a, e,** *p.* wesele poprzedzający.

**Przedwieczerze, a,** *n.* schyłek dnia ku wieczorowi.

**Przedwiecznie,** *ps.* przed wszystkiemi wiekami. **Przedwieczność, ści,** *ż.* byt przed wszystkiemi wiekami. **Przedwieczny, a, e,** *p.* przed wie-

sam) będący, nie mający początku (Bóg). **Przedwiekowy**, a e, *p* od wieków bardzo dawny

**Przedwstępny**, a, e, *p.* wstęp poprzedzający, będący przed wstępem.

**Przedychać**, am, *s. n. nied.* transpirować, potnieć. **Przedychanie**, a, *n.* transpirowanie, potnienie.

**Przedymać**, am, *s. cz. nied.* **Przedąć**, dmę, *dok* dąć po czem, przewiewać Nie zawsze bystre wiatry morza przedymają. = dmuchając wypchnąć co zatykało otwór. = zepsuć instrument muzyczny przez nieumiejętne dęcie **Przedymanie**, a, *n.* czynność słowa Przedymać

**Przedysputować**, uję, *s. cz dok* dysputując pokonać. Mądry przedysputował, ale głupi pobił

**Przędza** y, *ż.* nici uprzędzone, przędziwo. = *fig.* pasmo wątek Przędza dni życia ludzkiego. = sposób przędzenia. Jej przędza nic nie warta. **Przędzarnia**, ni. *ż.* izba gdzie przędą, fabryka przędzenia, gdzie machina przędzie **Przędzenie**, a, *n.* czynność słowa Prząść.

**Przedział**, u, *m.* to co przedziela, miejsce próżne między dwoma przedmiotami. **Przedziałowy** a. e, *p.* od przedziału Błona przedziałowa, *anat.* oć Przepona. **Przedzielać**, am. *s cz. nied* **Przedzielić**, lę, *dok.* robić przedział, rozdzielać, oddzielać **Przedzielanie**, **Przedzielenie**, a, *n.* rozdzielanie, rozdzielenie

**Przedzierać**, am, *s cz. nied* **Przedrzeć**, drę, *dok.* rozdzierać, rozedrzeć. = się, *s. z.* przebijać się przez ciasne miejsca, lasy, tłumy ludzi Grecy pod dowództwem Xenofonta przez najtrudniejsze drogi do domu się przedarli. **Przedzieranie**, a, *n* rozdzieranie. = się, przebijanie się przez co.

**Przedziergnąć**, nę, *s. cz dok* przez petelkę przewlec, przeciągnąć. = *fig.* przemienić, przekształcić. A żaden rozjemca nie przedziergnie Polaka w Moskala lub Niemca. = się, *s. z.* przemienić się, przekształcić się

**Przędziwo**, a, *n*, 40 pasm przędzy.

**Przedziurawić** więc. *s. cz dok.* dziurę zrobić. **Przedziurawienie**, a, *n.* zrobienie dziury.

**Przędziwkowaty**, a, e, *p.* nakształt przędziwa. Błona przędziwkowata, *anat* (choroidea tunica).

**Przedziwnie**, *ps.* do zadziwienia pięknie, doskonale. **Przedziwny**, a, e, *p.* do zadziwienia piękny, doskonały

**Przędziwo**, a, *n* len i konopie przygotowane do przędzenia. = przędza, nici. = przędzenie. Przędziwo, niewidło niewielkich sił potrzebuje.

**Przedzwonić**, nię, *s n dok.* podzwonić i przestać. **Przedzwonienie**, a, *n.* odbycie dzwonienia

**Przefacyendować**, uję **Przefrymarczyć**, czę, *s cz. dok.* przez facyendę, przez frymark jedno za drugie zamienić. **Przefacyendowanie**, **Przefrymarczenie**, a, *n* czynność słów powyższych.

**Przefarbować**, uję, *s cz dok* na inny kolor ufarbować. **Przefarbowanie**, a, *n* na inny kolor ufarbowanie

**Przegadać**, am, *s. cz. dok* **Przegadywać** uję, *nied* przepędzić na gadaniu *np.* dzień noc. = gadając pokonać Nie nowina że głupi mądrego przegadał. = **Przegadywać się**, *s. z* z kim przemawiać się, sprzeczać się. **Przegadanie**, **Przegadywanie**, a, *n* czynność słów powyższych.

**Przeganiać**, am, *s cz nied* **Przegnać**, **Przegonić**, nię, *dok* przepędzać, przepędzić. *np* bydło za rzekę, nieprzyjaciela za miasto = **Przegonić** kogo prześcignąć. = **Przegonić** konia, zmordować goniąc na nim **Przeganianie**, a, *n.* przepędzanie

**Przegarniać**, am, *s cz nied* **Przegarnąć**, nę, *dok.* odgarniając rozsuwać rozsunąć, *np* włosy na czole.

**Przegdakać**, am. *s. cz. dok.* gdakając jak kwoka przegadać.

**Przegderać**, am, *s. cz dok* na gderanie czas przepędzić.

**Przegięcie**, a, *n* zgięcie, nagięcie w drugą stronę. = i **Przegięcina**, y, *ż.* miejsce w którem się co przegina, przegub. Słonie w nogach prze-

gięcia nie mają. **Przeginać, am**, *s. cz. nied.* **Przegiąć, gnę**, *dok.* naginać, nagiąć na drugą stronę, *np.* krzywe drzewo. = **się**, *s. z.* naginać się, wyginać się. **Przeginanie, a**, *n.* naginanie w drugą stronę. = **się**, wyginanie się.

**Przegląd, u**, *m.* przeglądanie, *np.* wojska. = tytuł niektórych pism periodycznych. **Przeglądać, am**, *s. cz. nied.* **Przejrzeć, rzę**, *dok.* przenikać, przeniknąć wzrokiem, *np.* skrytości serca ludzkiego. = przepatrywać, przeziérać, *np.* wojsko, rachunki, papiery, dzieło, ryciny. = przewidywać. Przyszłe rzeczy przeglądasz zdaleka. Przeglądał trudności, które nad koroną wisiały. Łaskawsze nieba przeglądam wyroki. = **Przeglądać**, *s. n.* wyglądać z pod czego. Słońce przegląda przez obłoki. = **się**, *s. z.* przypatrywać się odbitemu w czem obrazowi swej postaci. **Przeglądać się w wodzie**, zwierciedle. **Przeglądacz, a**, *m.* ten co przegląda. **Przeglądanie, a**, = **się**, *n.* czynność słowa **Przeglądać**.

**Przeglodać**, *ob.* **Przegrysać**.

**Przeglodnieć, ję**, *s. n. dok.* nieco głodu przycierpieć. **Przeglodnienie, a**, *n.* przycierpienie głodu. **Przeglodzenie, a**, *n.* od **Przeglodzić, dzę**, *s. cz. dok.* przemorzyć głodem. = **się**, *s. z.* przemorzyć się głodem. Najsmaczniej je, kto się przeglodzi.

**Przegłosować, uję**, *s. cz. dok.* kogo, zwyciężyć przez otrzymanie większej liczby głosów. = *s. n.* odbyć głosowanie. **Przegłosowanie, a**, *n.* zwyciężenie większą liczbą głosów. = odbycie głosowania.

**Przegnać**, *ob.* **Przeganiać**. **Przegnanie, a**, *n.* przepędzenie.

**Przegniatać, am**, *s. cz. nied.* **Przegnieść, gniotę**, *dok.* na nowo gnieść. = gniotąc przeciskać przez co. **Przegniatanie, Przegniecenie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Przegnić, ję**, *s. n. dok.* wskróś zgnilizną przesiąknąć, zupełnie zgnić. **Przegnicie, a**, *n.* zupełne zgnicie.

**Przegniewać się**, *s. z. dok.* przestać się gniewać.

**Przegnoić, ję**, *s. cz. dok.* należycie wygnoić. **Przegnojenie, a**, *n.* należyte wygnojenie.

**Przegodować, uję**, *s. cz. dok.* przepędzić pewien czas na godowaniu. = stracić, zmarnować na gody.

**Przegolenie, a**, *n.* od **Przegolić, lę**, *s. cz. dok.* goląc przedzielić. Wierzch głowy sobie przegolił.

**Przegon, u**, *m.* przegnanie, *np.* bydła. = prawo przeganiania bydła przez cudzy grunt. = gonitwa. Zwycięzkiemi sławny koń przegony. **Przegonić**, *ob.* **Przeganiać**.

**Przegorzały, a, e**, *p.* przepalony. **Przegorzeć, ję**, *s. n. dok.* przepalić się.

**Przegorzki, a, e**, *p.* bardzo gorzki. **Przegorzknąć, nę**, *s. n. dok.* wskróś stać się gorzkim.

**Przegospodarować, uję**, *s. cz. dok.* przepędzić pewien czas na gospodarowaniu. = stracić przez złe gospodarowanie. **Przegospodarowanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Przegotować, uję**, *s. cz. dok.* powtórnie ugotować. = zbytecznie ugotować, przewarzyć. **Przegotowanie, a**, *n.* powtórne ugotowanie. = przewarzenie.

**Przegrać**, *ob.* **Przegrywać**.

**Przegradzać**, *ob.* **Przegrodzić**. **Przegradzanie, a**, *n.* przedzielanie przegrodą.

**Przegrana, ej**, *ż.* przegrana gra, bitwa, sprawa. **Przegranie, a**, *n.* skończenie gry. = straceme pola, bitwy, pieniędzy w grze. **Przegrywać, am**, *s. n. nied.* grać przegrywkę. **Przegrawek, wku**, *m.* **Przegrawka, i**, *ż. muz.* próbka gry przed graniem, preludium.

**Przegrażać, am**, *s. n. nied.* komu. = **się**, *s. z.* komu, na kogo, czynić pogróżki, odgrażać się. **Przegrażanie, a**, = **się**, *n.* czynienie pogróżek, odgrażanie się.

**Przegroda, y**, *ż.* **Przegródka, i**, *ż. zdrob.* to co służy do przegrodzenia czego od czego: drąg, belka, ściana przegradzająca, przepierzenie. **Przegródka w orzechu włoskim.** = chrząstka dzieląca nos na dwie połowy czyli nozdrza. =

miejsce przegrodzone ścianą, deskami. Szafa z przegródkami. **Przegrodzenie**, a, *n.* przedzielenie przegrodą. **Przegrodzić, dzę**, *s. cz. dok.* **Przegradzać, am**, *nied.* przedzielić przegrodą.

**Przegróżka**, i, *i.* pogróżka.

**Przegrywać, am**, *s. cz. nied.* **Przegrać, am**, *dok.* bitwę, sprawę, zakład, stracić bitwę, i t. d. = stracić pieniądze w grze. Przegrał cały majątek. = Przegrywać na czem, grać na jakim instrumencie. Dawid pilnując ojcowskiej trzody, przegrywał na arfie. = Przegrać, skończyć granie na instrumencie. **Przegrywanie**, a, *n.* czynność słowa **Przegrywać**.

**Przegryzać, am**, *s. cz. nied.* **Przegryźć, zę**, *dok.* gryząc przeciąć, rozciąć. = Przegryzać kogo, *fig. ob.* **Przygryzać**. = Przegryźć co, zjeść na prędce, przekąsić. **Przegryzanie, Przegryzienie**, a, *n.* przecinanie, przecięcie gryzieniem. **Przegryzek, Przegryzka**, *ob.* **Przygryzek**.

**Przegrzać, ejć**, *s. cz. dok.* **Przegrzewać, am**, *nied.* zbytecznie ogrzać, ogrzewać. **Przegrzanie, Przegrzewanie**, a, *n.* zbyteczne ogrzanie, ogrzewanie.

**Przegrzmieć, mi**, *s. n. dok. nieos.* przestać grzmieć.

**Przegub**, u, *m.* przegięcie, przegięcina. Przegub w łokciu, u ręki, w nodze. **Przegubny**, a, e, *p.* mogący być przegiętym. = i **Przegubowy**, a, e, *p.* od przegubu.

**Przegwarzyć, rzę**, *s. cz. dok.* czas jaki na gwarzeniu przepędzić. Starzec wiek przegwarzywszy, chciał spoczywać w gwarze.

**Przegwizdać, idzę**, *s. cz. dok.* czas jaki na gwizdaniu przepędzić. **Przegwizdywać, uję**, *s. n. nied.* gwizdać z przestankami. = *s. cz.* kogo, wyśmiewać, wyszydzać. **Przegwizdanie**, a, *n.* przepędzenie pewnego czasu na gwizdaniu. **Przegwizdywanie**, a, *n.* gwizdanie z przestankami. = szydzenie, wyśmiewanie.

**Przehandlować, uję**, *s. cz. dok.* handlując zbyć, stracić w handlu. **Przehandlowanie**, a, *n.* zbycie lub stracenie w handlu.

**Przehuczeć, czę**, *s. cz. dok.* hucząc przepędzić, *np.* całą noc. = kogo, hucząc pokonać, hukiem zagłuszyć. = *s. n.* przestać huczeć.

**Przehulać, am, Przehultać, ję**, *s. cz. dok.* hulając, hultając stracić, strwonić. **Przehulanie, Przehultajenie**, a, *n.* stracenie na hulankach, na hultajstwie.

**Przejąć**, *ob.* **Przejmować**.

**Przejadać, am**, *s. cz. nied.* **Przejeść, jem**, *dok.* przegryzać, przegryźć. Robaki drzewo przejadają aż do rdzenia. *fig.* Rdza przejada żelazo. = Przejeść, podjeść, przekąsić. Przejeść, zjeść zupełnie. Pan Izraelitom tak wiele przepiórek przypędził, że ich przejeść nie mogli. Przejeść pieniądze, majątek, na jedzenie strwonić. Kaligula 10 milionów jednego dnia przejadł. = **Przejeść się**, *s. z.* przebrać miarę w jedzeniu, objeść się. = komu, sprzykrzyć się. Przejadły mi się kuropatwy. **Przejadanie**, a, *n.* przegryzanie.

**Przejąkać, am**, *s. cz. nied.* **Przejąknąć, nę**, *dok.* jąkając przemówić, wymówić. **Przejąkanie, Przejąknienie**, a, *n.* jąkając wymawianie, wymówienie.

**Przejasny**, a, e, *p.* bardzo jasny.

**Przejazd**, u, *m.* przejechanie. Wzbronić komu przejazdu. = miejsce kędy przejeżdżają. **Przejazdowy**, a, e, *p.* od przejazdu. **Przejażdżka**, i, *i.* przejechanie się dla zdrowia lub rozrywki konno lub w powozie. **Przejechać, jadę**, *s. n. dok.* **Przejeżdżać, am**, *nied.* jechać konno, pojazdem przez jakie miejsce, *np.* przez las, przez pole, przez most, przez miasto. = *s. cz.* przebyć jazdą. Przejechać całą Polskę, całą Europę. = Przejechać kogo, jadąc roztratować. O włos dziadanie przejechał. = (o koniu), jeździć na nim żeby się nie zastał. Co drugi dzień przejeżdżają ogiera. = **się**, *s. z.* jeździć tu i owdzie. Na koniach się piękna młodzież przejeżdżała. **Przejechanie, Przejeżdżanie**, a, = **się** *n.* czynność słów powyższych.

**Przejęcie**, a, *n.* czynność słowa **Przejąć**. Przejęcie listu, przechwycenie go w drodze. = Przejęcie się czem, przeniknienie się.

**Przejęczeć**, czę, *s.cz.dok.* na jęczeniu przepędzić, *np.* noc.

**Przejednać**, am, *s.cz.dok.* przebłagać. **Przejednanie**, a, *n.* przebłaganie.

**Przejedzenie**, a, *n.* czynność słowa **Przejeść**. = się, objedzenie się. Liczne choroby z przejedzenia się pochodzą.

**Przejem**, jmu, *m.* przejęcie, zatrzymanie. = zapłata za przejęcie zbiega. **Przejemca**, y, *m.* ten co przejmuje. **Przejemny**, a, e, *p.* do przejęcia, mogący być przejętym. **Przejęty**, a, e, *p. im.* od **Przejąć**, jęty w drodze, przechwycony, przytrzymany, *np.* zbieg, list. = zdjęty, przeniknięty, *np.* strachem, żalem, grozą, podziwieniem. **Przejma**, y, *ż.* przejęcie. Na przejmy, w przejmy, przejmując co jeden od drugiego, naprzemian, kolejno. **Przejmować**, uję, *s.cz.nied.* **Przejąć**, mę, *dok.* imać, chwytać, przechwytywać w drodze, *np.* list, zbiega, posłańca. = przecinać. Przejąć komu drogę. = Przejąć w drugę rękę, jąć, ująć drugą ręką. Gdy mu prawą rękę ucięto, w lewą chorągiew przejął. = co od kogo, przyswajać sobie. Inuego rodu miasta przejmowały obyczaj grecki. = brać, przyjmować na siebie, *np.* czyje długi. = czem, przebić, przeszyć. Sokół przejął kuropatwę szponą. = *fig.* przenikać. Zimno wskróś mnie przejmuje. Strach i drżenie przejęło ich umysły. Żal wskróś mnie przejmuje. Zgroza go na ten widok przejęła. Te łzy przejęły mnie do żywego. = się, *s.z.* przenikać się. Przejąć się jaką prawdą. **Przejmowanie**, a, *n.* czynność słowa **Przejmować**.

**Przeigrać**, am, *s.cz.dok.* na igraniu czas jaki przepędzić. Przeigrany wiek dzieciństwa błogi. **Przeigranie**, a, *n.* przepędzenie czasu na igraniu.

**Przeinaczać**, am, *s.cz.nied.* **Przeinaczyć**, czę, *dok.* inaczej co zrobić, przemienić na inny kształt. **Przeinaczenie**, a, *n.* przemienienie na inny kształt.

**Przejrzałość**, ści, *ż.* przezorność. = zbytnia dojrzałość. **Przejrzały**, a, e, *p.* przezorny. = zbytecznie dojrzały. Owoce nie twarde zbierać, ale coby też nie były przejrzałe. **Przejrzeć**, rzę, *s.cz.dok. ob.* Przeglądać, Przezierać. = i **Przejrzewać**, am, *s.n.nied.* zbytecznie dojrzewać.

**Przejrzeć**, rzę, *s.cz.dok.* przeznaczyć. Co Bóg przejrzał, to się już nigdy nie odmieni. Powiedz co nieba Azyi przejrzały. I tobie przejrzały nieba śmierć prędką. = *s.n.* odzyskać wzrok. Pytał Jezus ślepego, co chcesz? a on odpowiedział: abym przejrzał. **Przejrzenie**, a, *n.* przeznaczenie. Lud z przejrzenia bożego nękany przeciwnością losu. = przepatrzenie. = odzyskanie wzroku. **Przejrzystość**, **Przejrzystý**, *ob.* Przezroczystość, i t. d.

**Przejść**, *ob.* Przechodzić. **Przejście**, a, *n.* przebycie pieszo. = miejsce kędy przechodzą, przechód. Od snu do śmierci przejście bardzo małe.

**Przeistaczać**, am, *s.cz.nied.* **Przeistoczyć**, czę, *dok.* przemienić w inszą istotę. = przemienić, przekształcić. Grecy barbarzyńskie miasta w greckie przeistaczali. = się, *s.z.* przemienić się w inszą istotę. W Eucharystyi chleb w ciało, a wino w krew Pańską przeistacza się. **Przeistoczenie**, a, *n. teol.* przemienienie istoty chleba i wina w istotę ciała i krwi Pańskiej.

**Przekabacenie**, a, *n.* od **Przekabacić**, cę, *s.cz.dok.* (przebrać w inny kabat), przerobić, przestroić kogo, na swą stronę przeciągnąć.

**Przekadzać**, am, *s.cz.nied.* **Przekadzić**, dzę, *dok.* tu i owdzie, kiedy niekiedy z lekka kadzić.

**Przekalać**, am, *s.cz.nied.* **Przekłóć**, kolę, *dok.* koląc przedziurawić, *np.* uszy na kolczyki, wrzód lancetem. **Przekalanie**, a, *n.* czynność słowa **Przekalać**.

**Przekarm**, u, *m.* przekarmienie bydła

przez pewien czas. Dać bydło na przekarm. **Przekarmiać, am,** *s.cz. nied.* **Przekarmić, mię,** *dok.* karmić przez pewien czas. = zbytecznie karmić. **Przekarmianie, Przekarmienie,** *s, n.* czynność słów powyższych.

**Przekartować, uję,** *s.cz.dok.* przemieszać karty. **Przekartowanie,** *s, n.* przemieszanie kart.

**Przekąs,** *u, m.* przygryzek, przycinek Mówić z przekąsem. **Przekąsić, szę,** *s.cz.dok.* **Przekąsać, am,** *nied.* **Przekąsywać, uję,** *częst.* przegryzać, przęgryzać, *np* orzech, kostkę. = kąsając ranić Przekąsił pies nogę, rękę. = *fig.* przygryzać, przycinać komu. = Przekąsić czego, przejeść trochę, *np* chleba, piernika. **Przekąsanie, Przekąszenie, Przekąsywanie,** *s, n.* czynność słów powyższych. Natura zwierzętom dała zęby dla przekąsywania pokarmu. **Przekąska,** *i, ł.* przekąszenie czego, *np.* po wódce. = to co służy do przekąszenia chleb, piernik, konfitury.

**Przekaszlać, am,** *s.cz.dok* przepędzić na kaszlaniu, *np.* noc. **Przekaszlanie,** *s, n.* przepędzenie na kaszlaniu.

**Przekątna,** *ej, s. geom.* linia poprowadzona od wierzchołka jednego kąta czworoboku do wierzchołka przeciwległego mu kąta

**Przekawęczać, czę,** *s.cz.dok.* kawęcząc czas jaki przepędzić, *np.* rok, miesiąc. **Przekawęczanie,** *s, n.* przepędzenie pewnego czasu na kawęczeniu.

**Przekaz,** *u, m. praw.* przekazanie czego komu, przelanie prawa do czego na kogo. = dokument zawierający przekazanie. **Przekazać, żę,** *s.cz.dok.* **Przekazywać, uję,** *nied.* co komu, przenieść, przelać swe prawa na kogo. = podać do potomnej pamięci, do potomności. **Przekazanie, Przekazywanie,** *s, n.* czynność słów powyższych.

**Przeklinąć, nę,** *s.cz.dok.* (na Rusi), przerzucić. = się, *s.z* przerzucić się na czyję stronę. Gliński z zamkami litewskiemi do Moskiewskiego przeklinąć się obiecał.

**Przekipieć, pię,** *s.n. dok.* przestać kipieć.

**Przekisły,** *a, e, im.* od **Przekisnąć, nę,** *s.n. dok.* przekwaśnieć, przekwasić się. **Przekiśnienie,** *s, n.* przekwaśnienie.

**Przekląć,** *ób.* **Przeklinać.**

**Przekład,** *u, m.* przełożenie z jednego języka na drugi, tłumaczenie. = dzieło przełożone. **Przekładać, am,** *s.cz.nied.* **Przełożyć, żę,** *dok.* kłaść, położyć na innem miejscu, w inne naczynie, *np.* masło z faski do garnka. = co czem, przedzielać kładąc co między dwie rzeczy, *np.* karty książki białym papierem. = z jednego języka na drugi tłumaczyć. = co komu, przedstawiać. Krótko ci rzecz całą przełożę. = co nad co, kogo nad kogo, wyżej kłaść, przenosić. Nad szczęście ludu chwałę swą przekładał. Spokojność wiejską nad wszystko przekładam. = kogo nad czem, dawać komu przełożeństwo, zwierzchność. Przełożył go nad wojskiem, nad flotą. **Przekładanie,** *s, n.* czynność słowa **Przekładać. Przekładnia, ni,** *t. gram.* szyk wyrazów zbaczający od grammatycznego porządku, *np.* rząd słowa przed słowem, a podmiot tzyli przyp. pierwszy na końcu zdania Goliata zabił Dawid.

**Przeklęcie,** *ps.* przeklętym sposobem. = *s, n.* czynność słowa **Przekląć.**

**Przeklęczeć, czę,** *s.cz.dok.* przetrwać czas jaki na klęczeniu.

**Przeklekotać, cę,** *s.cz.dok.* czas jaki na klekotaniu przepędzić **Przeklekotanie,** *s, n.* przepędzenie czasu na klekotaniu.

**Przeklepać, pię,** *s cz.dok.* klepiąc przebić = przetrzepać, *np.* pacierz.

**Przeklęstwo, Przeklenstwo,** *a, n.* złorzeczenie. Miotać na kogo przekięstwa. **Przeklętnica,** *y, ł.* przeklęta baba. **Przeklętnik,** *a, m.* przeklęty człowiek. **Przeklęty,** *a, e. p.* ten na którego rzucono przekięstwo = bardzo zły, niegodziwy. **Przeklinać, am,** *s.cz.nied.* **Przekląć, nę,** *dok.* kogo, rzucać na kogo przekięstwa, klątwę. Ojciec przeklął wyrodnego syna. = złorzę-

czyć. Przeklinac swój los, swą dolę. **Przeklinacz**, a, *m.* ten co przeklina. **Przeklinanie**, a, *n.* czynność słowa Przeklinac.

**Przekłóć**, *ob.* Przekalać. **Przekłócie**, a, *n.* przedziurawienie igłą, szpilką. **Przekłóty**, a, e, *im.* przedziurawiony igłą, i t. d. *np.* ucho, wrzód.

**Przekluć**, ję, **Przeklwać**, am, *s.cz.dok.* **Przekluwac**, am, *nied.* przekłóć dziobem. Po trzydziestu dniach pawy się z jaj przeklwały i wylęgły.

**Przeklusować**, uję, *s. cz. dok.* klusem przejechać, *np.* parę mil. = się, *s. z.* klusem przejechać się.

**Przekołatac**, cę, *s.cz.dok.* kołatając przebyć. = wiek, życie, *fig.* przepędzić skołatane przeciwnosciami.

**Przekomarzać się**, *s. z. dok.* z kim, drażnić się z kim, dokuczać komu (jak komar).

**Przekonanie**, a, *n.* przeswiadczenie kogo lub siebie o czem. Wymowa ma za cel przekonanie. **Przekonany**, a, e, *im.* przeświadczony o czem, *np.* o nieśmiertelności duszy = Przekonany o co, pokonany dowodami, *np.* o kradzież, zabójstwo. **Przekonywac**, am, *s. cz. nied* **Przekonać**, am, *dok.* k go o czem, przeświadczyć dowodami, rozumowaniem o prawdzie jakiej, lub o tem co przekonywający za prawdę uznaje. = kogo o co, pokonac dowodami i skłonić do przyznania się do czego Przekonano go o zdzierstwo, o zdradę kraju. = się, *s. z.* przeświadczyć się. **Przekonywacz**, a, *m.* ten co przekonywa. **Przekonywanie**, a, *n.* czynność słowa Przekonywać.

**Przekop**, u, *m.* rów przez co przekopany. **Przekopac**, pię, *s. cz. dok.* **Przekopywac**, uję, *nied.* kopac w poprzek czego. Przekopać drogę. **Przekopanie**, **Przekopywanie**, a, *n.* czynnosc słów powyższych.

**Przekopiować**, uję, *s. cz. dok.* kopią zdjąć z czego, przepisać, przemalować. **Przekopiowanie**, a, *n.* zdjęcie kopii.

**Przekor**, u, *m* **Przekora**, y, *f.* sprzeczka, sprzeciwianie się Duch przekory. Na przekor, na przekorę, na złość komu. **Przekornie**, *ps.* na przekor, na przekorę. **Przekorny**, a, e, *p.* czyniący na przekorę, sprzeczny, sprzeciwiający się.

**Przekować**, **Przekowanie**, *ob.* **Przekuć**.

**Przekraczać**, *ob.* **Przekroczyć**. **Przekraczanie**, a, *n* wykraczanie.

**Przekradać**, am, *s. cz. nied.* **Przekraść**, dnę, *dok.* przenosić, przewozić ukradkiem, przemycać, *np.* towary przez granicę. = się, *s. z.* przekradkiem przemykać się, przemknąć się **Przekradanie**, **Przekradzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przekradkiem**, *ps.* ukradkiem.

**Przekrawac**, am, *s. cz. nied.* **Przekroić**, ję, *dok.* rozkrawać, rozkroic. **Przekrawanie**, a, *n.* rozkrawanie.

**Przekręcać**, am, *s. cz. nied.* **Przekręcić**, cę, *dok.* kręcąc przekrzywić, *np.* klucz. = czyje słowa, *fig.* opacznie tłumaczyć. **Przekręcanie**, **Przekręcenie**, a, *n.* czynnosc słów powyższych.

**Przekreskować**, uję, *s. cz. dok.* kogo, otrzymac więcej kresek od kogo w wotowaniu. **Przekreskowanie**, a, *n.* otrzymanie większej liczby kresek. = ukończenie kreskowania.

**Przekreślac**, am, *s. cz. nied.* **Przekreślić**, lę, *dok.* kreską przedzielic literę, *np.* l, t. = kreską przemazac, *np.* wyraz. **Przekreślanie**, **Przekreślenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przekroczenie**, a, *n.* przestąpienie zakresu. = *fig.* przestąpienia prawa, przestępstwo, wykroczenie. **Przekroczyc**, czę, *s. cz. dok.* **Przekraczac**, am, *nied.* krok przez co stawic, przejść krocząc. = *fig.* wykroczyć przeciw czemu. Przekroczyć prawo, rozkaz, przykazanie. **Przekroczyciel**, a, *m.* ten co przekroczył, przestępca.

**Przekroić**, *ob.* **Przekrawać**. **Przekrojenie**, a, *n.* rozkrojenie.

**Przekropić**, pię, *s. cz. dok.* kropiąc zmoczyć. Deszcz przekropił ziemię. = kogo, *fig.* przechłostać, przećwiczyć.

**Przekrzyczac**, czę, *s. cz. dok.* kogo, krzykiem głośniejszym przemódz.

**Przekrzyczenie**, a, *n.* przemożenie krzykiem.

**Przekrzywiać**, am, *s. cz. nied.* **Przekrzywić**, wię, *dok.* wykrzywiać, wykrzywić, *np.* gębę, usta. **Przekrzywianie, Przekrzywienie**, a, *n.* wykrzywianie, wykrzywienie.

**Przekształcać**, am, *s. cz. nied.* **Przekształcić**, cę, *dok.* na inny kształt przerobić, przemienić kształt. = się, *s. z.* w co, na co, przemienić się, przeobrazić się. **Przekształcanie, Przekształcenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przekształtnie**, *ps.* bardzo kształtnie. **Przekształtność**, ści, *ż.* bardzo piękna kształtność. **Przekształtny**, a, e, *p.* bardzo kształtny.

**Przekuć, Przekować, uję**, *s. cz. dok.* **Przekuwać**, am, *nied.* kując przerobić, *np.* pieniądze. = kując na co innego obrócić, *np.* lemiesze na miecze, kajdany na oręż. = inaczej okuć, *np.* konia. **Przekucie**, a, *n.* czynność słowa **Przekuć**.

**Przekup**, u, *m.* handel drobiazgowy. Kupować na przekup. = przekupstwo. W Rzymie ostatnich czasów Rzplitej wszystko szło na przekup. **Przekupień, pnia**, *m.* ten co kupuje drobne rzeczy na przedaż. **Przekupienie**, a, *n.* przeciągnienie na swą stronę datkiem. **Przekupka**, i, *ż.* ta co kupuje drobne rzeczy na przedaż. **Przekupnie**, *ps.* przez przekupstwo. **Przekupniowy**, a, e, *p.* od przekupnia. **Przekupny**, a, e, *p.* dający się przekupić. **Przekupować, uję, Przekupiać, am**, *s. cz. nied.* **Przekupić, pię**, *dok.* przekupem, drobnym handlem się bawić. W Azyi wojuję, handlów nie wiodę, i nie przekupuję. = uprzedzać drugich w kupowaniu. = zbyt drogo kupować. = kogo, przeciągnąć na swą stronę, zjednać datkiem. Sędzia, urzędnik przekupiony. **Przekupowanie**, a, *n.* kupowanie na przedaż. **Przekupstwo**, a, *n.* przekupowanie. = przeciąganie na swą stronę datkiem.

**Przekursać, am**, *s. cz. nied.* **Przekursyć, rsę**, *dok.* przekadzać, przekadzić. **Przekurzanie, Przekurzenie**, a, *n.* przekadzanie, przekadzenie.

**Przekwas**, u, *m. chem.* ciało przesycone kwasorodem. **Przekwasić, szę**, *s. cz. dok.* kwasem zbytecznie zaprawić. = *chem.* przesycić kwasorodem. **Przekwaśny**, a, e, *p.* bardzo kwaśny. **Przekwaszenie**, a, *n.* zbyteczne ukwaszenie. = *chem.* przesycenie kwasorodem.

**Przekwitać, am**, *s. n. nied.* **Przekwitnąć, nę**, *dok. wł.* i *fig.* przestać kwitnąć. **Przekwitanie, Przekwitnienie**, a, *n.* ustające, ustałe kwitnienie. **Przekwitły**, a, e, *im.* który przestał kwitnąć.

**Przelać**, *ob.* **Przelewać, Przelanie**, a, *n.* czynność słowa **Przelać**.

**Przeląc się**, *ob.* **Przelęknąć się**.

**Przeładować, uję**, *s. cz. dok.* **Przeładowywać, uję**, *nied.* obładować zbytnim ciężarem, *np.* wóz, żołądek. = przenieść ładunek z wozu na wóz, z okrętu na okręt. **Przeładowanie**, a, *n.* obładowanie zbytnim ciężarem. = przeniesienie ładunku.

**Przelaj**, u, *m.* zajście, zabiezenie, zaskoczenie, przecięcie drogi. Na przelaj, wpoprzek, z ubocza. Iść, biedz, skoczyć na przelaj, dla przecięcia drogi.

**Przełamać, mię**, *s. cz. dok.* **Przełamywać, uję**, *nied.* łamiąc przedzielić na dwoje, *np.* chleb, kij. Przełamać lód, *fig.* pokonać pierwsze trudności, przetrzeć drogę. = *fig.* pokonać, przezwyciężyć. Przełamać piechotę nieprzyjacielską. Przełamać czyj upor, zawady, przeszkody, trudności. **Przełamanie, Przełamywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych. = Przełamanie, miejsce w którem co przełamano. Siarka w przełamaniu lśniąca.

**Przelanie**, a, *n.* czynność słowa **Przelać**.

**Przelaskawy**, a, e, *p.* bardzo łaskawy.

**Przelatać, am, Przelatywać, uję**, *s. n. nied.* **Przelecieć, cę**, *dok.* lecąc przenosić się z miejsca na miejsce. Kolibry z kwiatów na kwiaty bezustannie przelatują. = *s. cz.* lecąc przebyć jakie miejsce. Na szybkich rumakach przelatywałem

łąki, pola, góry, lasy. **Przelatanie, Przelatywanie, Przeleceanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przelaz**, u, **Przelasek, sku**, *m.* przełażenie. = miejsce kędy przełażą. **Przelazić, łę**, *s. n. nied.* **Przelecieć, lasę**, *dok.* łażąc przebywać, przebyć jakie miejsce. Przełazić przez płot, przez mur. *fig.* Umiał tam przelecieć, gdzie nie mógł przeskoczyć. = Przełazić, *s. cz.* łażąc przepędzić, *np.* dzień, dwa dni. = się, *s. z.* przejść się łażąc. **Przelażenie**, a, *n.* przebywanie jakiego miejsca łażąc.

**Przeleceanie**, a, *n.* przebycie lotem jakiego miejsca. **Przelecieć**, *ob.* Przelatać.

**Przelegać się**, *s. z. nied.* wylegać się w łóżku. = rozlegać się. Kędy były mieszkalne miejsca, szerokie przelegają się pustynie.

**Przelękły, Przelękniony**, a, e, *im.* który się przeląkł. **Przelęknąć, Przelęc, lęknę**, *s. cz. dok.* przestraszyć. = się, *s. z.* przestraszyć się. **Przelęknienie**, a, *n.* przestraszenie. = się, przestraszenie się.

**Przelew**, u, *m.* **Przelewek, wku**, *m. zdrob.* przelanie. = wylew, rozlew, rozlanie. Przelew krwi. = *praw.* przekaz prawa na kogo innego. = To nie przelewki, to nie żarty. **Przelewać, am**, *s. cz. nied.* **Przelać, leję**, *dok.* zlewać, zlać z jednego w inne naczynie. *fig.* Temi słowy swój zapał wszystkim w piersi przelał. = wylewać, rozlewać. Przelewać krew. = *fig.* przekazywać, przenosić prawa swoje na kogo. = za nadto wlewać, przepełniać. = przetapiać, *np.* działo, dzwon. **Przelewanie**, a, *n.* czynność słowa Przelewać.

**Przeleść**, *ob.* Przelazić. **Przeleżenie**, a, *n.* przebycie jakiego miejsca łażąc.

**Przeleżały**, a, e, *im.* długiem leżeniem nadpsuty. **Przeleżeć, żę**, *s. cz. dok.* leżąc przepędzić, *np.* dzień. = się, *s. z.* leżąc odpocząć. = długiem leżeniem nadpsuć się.

**Przelgać, gę**, *s. cz. dok.* kogo, przewyższyć łgarstwem = się. *s. z.* stracić wiarę przez częste łgarstwa.

**Przelichwić, wię**, *s. cz. dok.* pożyczając od kogo na lichwę stracić.

**Przeliczać, am**, *s. cz. nied.* **Przeliczyć, czę**, *dok.* liczyć jedno po drugiem. = zbyt wiele naliczyć, przerachować. = **Przeliczyć się**, *s. z.* licząc omylić się. **Przeliczanie, Przeliczenie, a, Przeliczenie się**, *n.* czynność słów powyższych. **Przeliczny**, a, e, *p.* bardzo liczny.

**Przełknąć**, *ob.* **Przełykać. Przełknienie, a**, *n.* przemknienie przez gardło.

**Przełom**, u, *m.* miejsce przełamane, wyłom.

**Przelot**, u, *m.* lot przez co. Przelot ptaków. = *bot.* (Anthyllis), roślina z familii groszkowych. **Przelotnie**, *ps.* przelotem. **Przelotny**, a, e, *p.* przelatujący. Ptaki przelotne. = szybko przemijający, *np.* szczęście, rozkosze, uciechy.

**Przelotrować, uję**, *s. cz. dok.* po łotrowsku przemarnować. **Przelotrowanie**, a, *n.* stracenie na łotrowstwie.

**Przełożenie**, a, *n.* położenie na innem miejscu. = przekład, przetłumaczenie. = nadanie przełożoności. = przedstawienie dla odwrócenia od zamiaru. Być głuchym na przełożenia. **Przełożeński**, a, e, *p.* od przełożeństwa, zwierzchniczy. **Przełożeństwo**, a, *n.* władza przełożonego, zwierzchnictwo. = *zbior.* przełożeni, starsi. **Przełożony**, a, e, *im.* położony w innem miejscu. = przetłumaczony. = przedstawiony na poparcie rady. = nad czem, mający przełożeństwo, zwierzchność. **Przełożony, ego**, *m.* **Przełożona, ej**, *ż.* starszy, starsza w zakonach. **Przełożyć**, *ob.* Przekładać.

**Przeludnienie**, a, *n.* zbyteczne zaludnienie, zbyteczna ludność. **Przeludniony**, a, e, *p.* zbytecznie zaludniony (kraj).

**Przelupać, pię**, *s. cz. dok.* łupaniem na dwoje przedzielić **Przelupanie**, a, *n.* łupaniem przedzielenie.

**Przelutrować, uję**, *s. cz. dok.* przecedzić. **Przelutrowanie**, a, *n.* przecedzenie.

**Przełykać, am**, *s. cz. dok.* **Przełknąć**

ną, *dok.* łykając przemykać, przeniknąć przez gardło. **Przełykanie**, a, *n.* przemykanie przez gardło.

**Przemądry**, a, e, *p.* bardzo mądry. **Przemądrzały**, a, e, *p.* napuszony mniemaną mądrością. **Przemądrze**, *ps.* bardzo mądrze. **Przemądrzeć**, ję, *s.n.dok.* stać się niby bardzo mądrym.

**Przemagać**, am, *s.cz.nied.* **Przemódz**, mogę, *dok.* przeważać, przewyższać. Przemogła w nim ciekawość, natura. Zdanie jego przemogło. = przezwyciężyć, pokonać. Alexander przemógł Dariusza. = Przemódz co na sobie, wymódz. Nie mogę tego przemódz na sobie, abym ci prawdy nie powiedział. **Przemaganie**, a, *n.* czynność słowa **Przemagać**.

**Przemakać**, am, *s.n.nied.* **Przemoknąć**, nę, *dok.* wskróś zmoknąć. Do nitkiśmy przemokli.

**Przemalować**, uję, *s.cz.dok.* przekopiować malowidło. **Przemalowanie**, a, *n.* przekopiowanie malowidła.

**Przemarnować**, uję, *s.cz.dok.* zmarnować. **Przemarnowanie**, a *n.* zmarnowanie.

**Przemarzać**, am, *s.n.nied.* **Przemarznąć**, nę, *dok.* wskróś zamarzać, zamarznąć. W miałkich stawach woda ledwie nie do dna przemarza. = (o osobach), zmarznąć. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż się sam rozgrzeje. **Przemarzlina**, y, *ż.* miejsce przemarzłe, mianowicie rozpadlina na drzewie pęklem od mrozu. **Przemarznienie**, a, *n.* przejście wskróś mrozem.

**Przemawiać**, am, *s.n.nied.* **Przemówić**, wię, *dok.* (o dziecku), zaczynać mówić. = przerwać milczenie, odezwać się. Oni przejęci strachem nie odważyli się przemówić do niego. = mówić do zgromadzenia, do ludu. Prorocy Jehowy przemawiali nie tylko w Izraelu, ale w Damaszku, w Niniwie. = za kim, za czem, wstawiać się, przyczyniać się. = *s.cz.* kogo do siebie, przeciągnąć do siebie namową. Przemówili kozaków Niżowych w wojsku naszem będących. = się, *s.z.* z kim, ucierać się słowy, sprzeczać się. Przemówiwszy się z sobą, wyszli na pojedynek. **Przemawianie**, a, = się, *n.* czynność słów **Przemawiać**, **Przemawiać się**.

**Przemazać**, żę, *s.cz.dok.* **Przemazywać**, uję, *nied.* mażąc przekreślać. **Przemazanie**, **Przemazywanie**, a, *n.* mazaniem przekreślenie, przekreślanie.

**Przemian**, u, *m. ob.* Bezmian. = Na przemian, *ob.* **Przemiana**, y, *ż.* zmiana, odmiana. Szczęście bez przemiany. Pędzili swe dni w słodkiej przemianie rozkoszy i odpoczynku. = przemienienie się, przeobrażenie się. Przemiany Owidiusza. = Na przemian, na przemiany, przemieniając, na przejmy, kolejnie. Wesele i smutek chodzą na przemiany. Kąty na przemian leżące, *geom.* powstające z dwóch linii równoległych trzecią przeciętych. **Przemieniać**, am, *s.cz.nied.* **Przemienić**, nię, *dok.* odmieniać. Kilka razy na dzień suknie przemienia. = na co innego, odmieniać. W Kanie Chrystus Pan przemienił wodę na wino. = w inny kształt zamienić, przeobrazić. Cyrce przemieniła towarzyszów Ulissesa w wieprze. = się, *s.z.* przeobrazić się. Chrystus Pan przemienił się na górze Tabor. **Przemienianie**, **Przemienienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Przemienienie Pańskie, przeobrażenie. **Przemienny**, a, e, *p.* odmianie podległy, zmienny, *np.* umysł ludu. = Układ przemienny w gospodarstwie, w którym przez kilka lat sieją się na tym samym gruncie różne gatunki zboża, a potem ten grunt odmienia się na pastwisko.

**Przemiękki**, a, e, *p.* bardzo miękki. **Przemiąknąć**, nę, *s.n.dok.* wskróś stać się miękkim. **Przemiąknienie**, a, *n.* stanie się wskróś miękkim.

**Przemierzać**, am, *s.cz.nied.* **Przemierzyć**, rzę, *dok.* od początku do końca mierzyć, jedno po drugiem mierzyć, na nowo mierzyć. = **Przemierzyć się**, *s.z.* pomylić się w mierzeniu. **Przemierzanie**, **Przemierzo-**

nie, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przemierzle**, *ps.* bardzo obmierzle. **Przemierzłość**, ści, *ż.* odrzażająca obmierzłość. **Przemierzły**, a, e, *p.* bardzo obmierzły. **Przemierznąć**, nę, *s. n. dok.* komu, bardzo obmierznąć.

**Przemieść**, miotę, *s. cz. dok.* **Przemiatać**, am, **Przemiatywać**, uję, *nied.* zamieść, zamiatać w pewnych miejscach, inne zostawując niezamiecione. Przemieść ścieżkę przez ulicę.

**Przemieszać**, am, *s. cz. dok.* jedno z drugiem należycie zmieszać, pomieszać. **Przemieszanie**, a, *n.* zmieszanie jednego z drugiem.

**Przemieszkać**, am, *s. n. dok.* **Przemieszkiwać**, uję, *nied.* i *częst.* przebyć, przebywać gdzie jaki czas. Ś. Paweł przemieszkiwał w Malcie. **Przemieszkanie**, **Przemieszkiwanie**, a, *n.* przebycie, przebywanie gdzie.

**Przemijać**, am, *s. n. nied.* Przeminąć, nę, *dok.* mijać, minąć. Nic trwałego na świecie, wszystko przemija. Niebo i ziemia przeminie, a słowa moje nie przeminą. Od Kommoda do Galliana, w przeciągu lat 80, pięciudziesiąt imperatorów przeminęło. = *s. cz.* pominąć, opuścić, *np.* dwa wiersze. **Przemijanie**, **Przeminienie**, a, *n.* mijanie, minienie.

**Przemilczać**, am, *s. cz. nied.* **Przemilczeć**, czę, *dok.* pomijać, pominąć milczeniem, zamilczeć. **Przemilczanie**, **Przemilczenie**, a, *n.* pomijanie, pominienie milczeniem, zamilczenie. = Przemilczenie, *praw.* niedochodzenie się przez czas ustawą przepisany z prawami swemi do czego, co ciągnie za sobą ich utratę.

**Przemknąć**, nę, *s. cz. dok.* **Przemykać**, am, *nied.* co przez co, szybko przesunąć, przesuwać. = *s. n.* i się, *s. z.* szybko się pomykając przebiedz, przejść, przejechać. Przemknęli milczkiem, mimochodem, śliczni panicze, Łazarz i Nikodem. Przemykają się sarny, zające. **Przemknienie**, **Przemykanie**, a, = się, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Przemoc**, y, *ż.* moc przemagająca, gwałt. Użyć przemocy. Uledz przemocy. Przemocą, gwałtem. **Przemódz**, *ob.* **Przemagać**.

**Przemoczenie**, a, *n.* od **Przemoczyć**, czę, *s. cz. dok.* wskróś zmoczyć. Deszcz nas przemoczył. **Przemokły**, a, e, *im.* który przemókł. **Przemoknąć**, *ob.* **Przemakać**. **Przemoknienie**, a, *n.* zmoknienie na wskróś.

**Przemor**, u, **Przemorek**, rku, *m.* głód morzący. **Przemorzenie**, a, *n.* od **Przemorzyć**, rzę, *s. cz. dok.* zmorzyć głodem. = się, *s. z.* zmorzyć się głodem. Smaczniej je, kto się przemorzy.

**Przemotać**, am, *s. cz. dok.* z jednego motowidła lub kłębka na drugi zmotać. **Przemotanie**, a, *n.* z jednego na drugie zmotanie.

**Przemowa**, y, *ż.* przemówienie, mowa do kogo. = przedmowa. **Przemówić**, *ob.* **Przemawiać**. **Przemówienie**, a, *n.* odezwanie się, przerwanie milczenia. = za kim, wstawienie się za kim. = się, z kim, sprzeczka.

**Przemożenie**, a, *n.* przezwyciężenie. = moc, możność. Każdy według swego przemożenia. **Przemożnie**, *ps.* przeważnie, potężnie. **Przemożność**, ści, *ż.* przemoc, przewaga. = możność, przemożenie. Każdy według swojej przemożności. **Przemożny**, a, e, *p.* bardzo możny, wiele mogący. = przemagający.

**Przemrożenie**, a, *n.* od **Przemrozić**, żę, *s. cz. dok.* wskróś przejąć mrozem, całkiem zmrozić.

**Przemruczeć**, czę, *s. cz. dok.* czas jaki na mruczeniu przepędzić. = *s. n.* przestać mruczeć. **Przemruczenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przemurować**, uję, *s. cz. dok.* przestawić mur, inaczej wymurować. = przedzielić murem. **Przemurowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. = murowana przegroda.

**Przemyć**, *ob.* **Przemywać**. **Przemycie**, a, *n.* myciem przeczyszczenie.

**Przemycać**, am, *s. cz. nied.* **Przemycić**, cę, *dok.* przekradać, przekraść to-

war (żeby myta nie zapłacić). **Przemycanie, Przemycenie**, a, *n.* przekradanie, przekradzenie towarów.

**Przemykać**, *ob.* **Przemknąć.**

**Przemysł**, u, *m.* zdolność obmyślenia sposobów do życia. Żyć przemysłem. z przemysłu = produkująca praca człowieka w rolnictwie, rękodziełach i handlu ztąd przemysł rolniczy, rękodzielny, handlowy. **Przemyślać, am**, *s. n. nied.* **Przemyślić, lę**, *dok.* **Przemyśliwać, am**, *częst.* zastanawiać się myślą, rozmyślać. Przemyśliwał Jaś jakby groszek dostać. Wszyscy w nieporządkach Rzpltej rozpatrujący się, o poprawie przemyśliwali. = Przemyślać, naprzód obmyślać Powinien każdy potrzebę przed czasem przemyślać. **Przemyślanie, Przemyślenie, Przemyśliwanie**, a, *n* czynność słów powyższych. **Przemyślnie**, *ps.* z przemysłem. **Przemyślność, ści**, *ż.* zdolność do przemysłu. **Przemysłny**, a, e, *p.* pełen przemysłu, biegły w jakim przemyśle. = przemyślający, obmyślny. O! mądrości przedwieczna, jakżeś dla nas przemyślna! **Przemysłowy**, a, e, *p.* od przemysłu, *np.* płody, wyroby.

**Przemytnik**, a, *m.* ten co towary przemyca.

**Przemywać, am**, *s. cz. nied.* **Przemyć, ję**, *dok.* myjąc przeczyszczać, przeczyścić. Przemywać oczy, ranę. **Przemywanie**, a, *n.* myciem przeczyszczanie.

**Przenabożnie**, *ps.* bardzo nabożnie. **Przenabożny**, a, e, *p.* bardzo nabożny.

**Przenająć, mę**, *s. cz. dok.* **Przenajmować, uję**, *nied* nająć kogo dla popełnienia czego złego, mianowicie dla zabicia kogo. **Przenajęcie, Przenajmowanie**, a, *n.* czynność słów powyższych

**Przenajchwalebniejszy**, a, e, *p* bardzo chwalebny. **Przenajczystszy**, a, e, *p.* bardzo czysty. **Przenajdostojniejszy**, a, e, *p.* bardzo dostojny. **Przenajświętszy**, a, e, *p.* arcy wielebny. **Przenajzacniejszy**, a, e, *p.* ze wszystkich najzacniejszy

**Przenaznaczenie**, a, *n.* odwieczne przeznaczenie. **Przenaznaczyć, czę**, *s. cz. dok.* od wieków przeznaczyć.

**Przenęt**, u, *m. bot.* (Prenanthes), roślina z działu cykoryowych.

**Przenicować, uję**, *s. cz. dok.* na nice suknią przewrócić. = *fig.* ogadać, skrytykować, wyszydzić. **Przenicowanie**, a, *n.* przewrócenie sukni na nice.

**Przeniechać, am**, *s cz. dok.* przez czas jaki zaniechać.

**Przenieść**, *ob.* **Przenosić. Przeniesienie**, a, *n.* zaniesienie z jednego miejsca na drugie. = się, wyniesienie się zkąd dokąd.

**Przeniewierca, y, Przeniewiernik**, a, *m.* ten co się komu przeniewierzył. **Przeniewiernie, Przeniewiercze**, *ps.* z przeniewierstwem. **Przeniewierny, Przeniewierczy**, a, e, *p.* który się przeniewierzył. **Przeniewierstwo**, a, *n.* **Przeniewierka**, i, *ż* przeniewierzenie się. **Przeniewierzać się**, *s. nied.* **Przeniewierzyć się**, *dok.* niedotrzymać wiary, *np.* swemu panu, żonie, mężowi, przyjacielowi. **Przeniewierzanie się, Przeniewierzenie się**, *n.* przeniewierstwo

**Przenikać, am**, *s. cz. nied.* **Przeniknąć, nę**, *dok* na wskroś przechodzić, przejmować. Ciepło przenika wszystkie ciała. = *fig.* Ból mój do samych przenika kości. Boleść cały naród przeniknęła. Mądre jego słowa do serca przenikały. = *fig.* wnikając poznawać, odkrywać, odgadywać co tajemnego lub ukrytego. Bóg przenika najskrytsze myśli. Przeniknąłem jego zamiary. = się, *s. z.* przejmować się, przejąć się czem. **Przenikający**, a, e, *im.* wskroś przechodzący, przejmujący, *np.* wiatr, zimno. = *fig.* przeszywający serce, poruszający, *np.* widok **Przenikanie, Przeniknienie**, a, = się, *n* czynność słów powyższych. **Przenikliwie**, *ps.* przenikającym sposobem. **Przenikliwość, ści**, *ż.* własność przenikania nawskróś. Przenikliwość merkuryuszu. = własność przenikania się czem. Przenikliwość ciała gąbkowatego. = *fig.* zdolność przenikania taj-

nych ob utajonych rzeczy. **Przesiklivy**, a, e, *p.* łatwo przenikający, *np.* merkuryusz. = nawskróś przenikający, *np.* głos, zimno, wzrok, spojrzenie. = *fig.* przenikający tajne lub utajone rzeczy, *np.* człowiek, rozum

**Przenocować**, ują, *s.n. dok.* noc gdzie przepędzić. = *s.cz.* przyjąć kogo na noc

**Przenosić**, szę, *s.cz. nied.* **Przenieść**, niosę, *dok.* nieść z miejsca na miejsce, *np.* chorego do drugiego pokoju. = kogo, przewyższać. Przeniósł pięknym ogrodem Francuzy i Włochy = kogo nad kogo, co nad co, przekładać. Bira wieś swoję nad wszystkie inne przenosił. = dalej zanosić, dalej sięgać. Kule nieprzyjacielskie nas przenosiły = Przenosić okiem, z góry na kogo poglądać. Królowa Ryxa Polaki okiem przenosiła. = Przenieść na sobie, wymódz na sobie. = się, *s.z.* przeprowadzać się z jednego mieszkania do drugiego = odmieniać miejsce pobytu Pytagoras twierdził, że dusze ludzkie do innych się ciał przenoszą. Na lepszy się żywot przeniósł. **Przenosić**, szę, *s.cz. dok.* odzież, obuwie, nosząc nadpsuć, nadszarpać. Przenoszone odzienie. **Przenosiciel**, a, *m.* ten co przenosi. **Przenosiny**, sin, *l. m* przeniesienie się na nowe mieszkanie = przeniesienie się po weselu panny młodej do pana młodego, i uczta z tej okazyi. **Przenośnia**, i, *z.* figura retoryczna, przeniesienie znaczenia wyrazu lub wyrażenia od jednej rzeczy do drugiej **Przenośnie**, *ps.* w przenośnem znaczeniu. **Przenośnik**, a, *m.* półkole, którego okrąg podzielony na 180 stopni, służy do przenoszenia kątów na papierze. **Przenośny**, a, e, *p.* mogący być przeniesionym. = figuryczny, innemi wyrazami przez podobieństwo wyrażony. Znaczenie przenośne. **Przenoszenie**, a, = się, *n.* czynność słowa **Przenosić**.

**Przeobleć**, **błokę**, *s.cz. dok.* **Przeoblekać**, am, *nied.* oblec, oblekać w inne odzienie. = się, *s.s.* oblec się w inne odzienie. = *fig.* obleć się w inszą postać. **Przeobleczenie**, **Przeoblekanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeobrażać**, am, *s.cz. nied* **Przeobrazić**, żę, *dok.* przemieniać, przekształcać. = się, *s.z.* przemieniać się, przekształcać się. **Przeobrażanie**, **Przeobrażenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeoczenie**, a, *n.* od **Przeoczyć**, czę, *s.cz. dok.* przeslepić.

**Przeodziać**, dzieję, *s.cz. dok.* **Przeodziewać**, am, *nied.* przebrać w inszo odzienie. = się, *s.z.* przebrać się w inne odzienie. **Przeodzianie**, **Przeodziewanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeogromny**, a, e *p.* bardzo ogromny.

**Przeor**, a, *m.* (z łac.), przełożony w klasztorach niektórych zakonów, *np.* dominikańskiego, franciszkańskiego. **Przeorski**, a, e, *p.* do przeora należący. **Przeorstwo**, a *n.* godność przeora. **Przeorysza**, y, *f* przełożona nad klasztorem.

**Przeorywać**, am, *s.cz. nied.* **Przeorać**, rzę, *dok.* orząc przeciąć, *np.* drogę. **Przeorywanie**, **Przeoranie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeostry**, a, e, *p.* bardzo ostry. **Przeostrzyć**, rzę, *s.cz. dok.* zbytecznie wyostrzyć

**Przepachnąć**, nę, *s. n dok.* przejść wskróś pachnidłem. **Przepachniały**, a, e, *p.* wskróś przejęty pachnidłem.

**Przepad**, u, **Przepadek**, dku, *m. praw.* przepadnienie, strata. Małoletnim pożyczać nie wolno pod przepadkiem należytości. **Przepadać**, am, *s.n. nied.* **Przepaść**, dnę, *dok.* padać przez co. Plecionki mają być gęste, żeby nie przepadały przez nie jagody. = ginąć, niknąć. Ren przepada w piaskach. = ginąć, być straconym. Zastaw niewykupiony przepada. Przepadło mi u niego sto talarów. = ginąć, niewiedzieć gdzie się podzieć. Przepadł jak kamień w wodę. Bodajem przepadł, jeżeli nie dotrzymam słowa. = Przepadać za kim, za czem, ginąć, schnąć, umierać z mi-

łości, z tęsknoty, z chęci posiadania. Rozumie się wszystkie kobiety za nim przepadają. = kiedy niekiedy padać. Deszcz przepada. **Przepadanie, Przepadnienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Przepadlina**, y, *ż.* rozpadlina. **Przepadły**, a, e, *im.* który przepadł, został stracony. **Przepadzistość**, ści, *ż.* gruntu, nierówność. **Przepadzisty**, a, e, *p.* pełen przepadlin. = (o czasie), zmienny, jużto dżdżysty, już pogodny. = (o deszczu), kiedy niekiedy padający. = (o koniu), który prędko nabiera ścierwa i opada z niego. = (o stylu), niegładki, chropowaty.

**Przepakować**, uję, *s.cz. dok.* inaczej, lub w inną pakę upakować. = za nadto napakować. **Przepakowanie**, a, *n.* czynność słowa **Przepakować**.

**Przepalać**, am, *s.cz. nied.* **Przepalić**, lę, *dok.* na wskróś dziurę wypalić, *np.* rozpalonem żelazem. = do zbytku palić, *np.* piec, cegłę. = przepędzać przez alembik, *np.* wódkę. = *s.n.* niewiele palić, ogrzewać. Przepalać w piecu, w pokoju. **Przepalanie, Przepalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przepalanka**, i, *ż.* wódka przepędzona przez alembik. **Przepalniczek, czka**, *m. artyl.* zapalniczek, brantka, rurka blaszczana albo trzcinowa prochem napełniona.

**Przepamiętać**, am, *s.cz. dok.* przepomnieć, zapomnieć. **Przepamiętanie**, a, *n.* przepomnienie, zapomnienie.

**Przepaplać**, am, *s.cz. dok.* paplając powtórzyć. = na paplaniu czas jaki strawić. **Przepaplanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przeparać**, am, *s.cz. nied.* **Przeprać**, poru, *dok.* prochem otwór w czem zrobić. Przeprać komu brzuch.

**Przeparty**, a, e, *im.* od **Przeprzeć**, odparty. = *fig* przezwyciężony, *np.* upor.

**Przeparzać**, am, *s.cz. nied.* **Przeparzyć**, rzę, *dok.* wrzącą wodą przemaczać. **Przeparzanie, Przeparzenie**, a, *n.* wrzącą wodą przemaczanie.

**Przepasać** się, *s.cz. dok.* **Przepasywać**, uję, *nied.* pasem przewiązać. **Przepasanie, Przepasywanie**, a, *n.* pasem przewiązanie.

**Przepaść**, ści, *ż.* otchłań, głębia bezdenna. = Stać nad przepaścią, *fig.* być blizkim upadku, zguby. Wtrącić kogo w przepaść. **Przepaść**, *ob.* **Przepadać**. **Przepaścistość**, ści, *ż.* urwistość. **Przepaściste**, a, e, *p.* pełen przepaści, urwisty.

**Przepaść**, się, *s.cz. dok.* zbytecznie napaść, wypaść. Przepasione konie.

**Przepaska**, i, *ż.* to czem przepasują. Miłość z przepaską na oku.

**Przepatrywać**, uję, *s.cz. nied.* **Przepatrzeć**, trzę, *dok.* przeglądać, przezierać. Dla tegoście przyszli, abyście przepatrzyli miejsca niemocne w tej krainie. przewidywać. Arystoteles przepatrywał wiele rzeczy przyszłych na świecie. = się, *s.z.* rozpatrywać się, rozpatrzeć się. **Przepatrywanie, Przepatrzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przepchać**, am, **Przepchnąć**, nę, *s.cz. dok.* **Przepychać**, am, *nied.* pchać przez co; pchając na drugą stronę wypchnąć. Przepchnąć cybuch zapchany. = Przepchnąć, *fig.* zbyć pozbyć. Kontent Polak, gdy swoje produkta przepchnąć może. **Przepychanie, Przepchnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przepędzać**, am, *s.cz. nied.* **Przepędzić**, dzę, *dok.* pędzić przez jakie miejsce lub na drugą stronę, przeganiać, przegonić, *np.* bydło przez wieś, nieprzyjaciela za miasto, za górę, za rzekę. = zmordować zbytniem pędzeniem, *np.* konia. = pędzić przez alembik, *np.* wódkę. = przebić, przeszyć, *np.* komu brzuch. = czas trawić na czem, *np.* na czytaniu, pisaniu. **Przepędzanie, Przepędzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przepękać**, am, *s.n. nied.* **Przepęknąć**, nę, *dok* = się, *s.z.* pękać, pęknąć. **Przepękanie, Przepęknienie**, a, *n.* pękanie, pęknienie. **Przepękły**, a, e, *p.* który przepękł, *np.* wrzód.

**Przepełniać**, am, *s.cz. nied.* **Prze-**

pełnić, nię, *dok. wł.* i *fig.* zbytnie napełniać, napełnić. **Przepełnianie, Przepełnienie, a,** *n.* zbytnie napełnianie, napełnienie.

**Przepełzać, am,** *s. n. nied.* **Przepełznąć, nę,** *dok.* pełzając przebywać, przebyć jakie miejsce. = *fig.* Pojęcia rzeczy przepełzają tylko przez jego duszę, ale żadnego na niej nie czynią wrażenia.

**Przepiac, pieję,** *s. n. dok.* przestać piać.

**Przepiąc,** *ob.* **Przepinać.**

**Przepic,** *ob.* **Przepijac. Przepicie, a,** *n.* stracenie na pijaństwo. = się, zbyteczne upicie się.

**Przepięcie, a,** *n.* zapięcie inaczej.

**Przepieczętować, uję,** *s. cz. dok.* inaczej zapieczętować. **Przepieczętowanie, a,** *n.* innym sposobem zapieczętowanie.

**Przepiekac, am,** *s. cz. nied.* **Przepiec, kę,** *dok.* dostatecznie wskróś upiec. Chleb wielki niemoże się dostatecznie przepiec. = przebrać miarę w pieczeniu zbytnie upiec. Ten kucharz wszystko przepieka. = się, *s. z.* zbytnie się upiec. Jeśli chleb zbyt długo będzie w piecu, tedy się przepiecze. **Przepiekanie, Przepieczenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przepielac, am,** *s. cz. nied.* **Przepiec, pielę,** *dok.* tu i owdzie większe chwasty wyrywać, zostawując mniejsze. **Przepielanie, Przepielenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przepieniac, am,** *s. cz. dok.* stracić pieniając. **Przepienianie, a,** *n.* stracenie na pieniactwie.

**Przepieprzac, am,** *s. cz. nied.* **Przepieprzyc, rzę,** *dok.* przesadzać, przesadzić pieprzem. **Przepieprzanie, Przepieprzenie, a,** *n.* przesadzanie, przesadzenie pieprzem.

**Przepierac,** *ob.* **Przeprzec.**

**Przepierzenie, a,** *n.* zrobienie przegrody. = ściana przegradzająca, najczęściej z desek. **Przepierzyc, rzę,** *s. cz. dok.* przegrodzić przepierzeniem, dać przepierzenie.

**Przepijać, am,** *s. cz. nied.* **Przepic, ję,** *dok.* przepędzić pewien czas na pijatyce. Chce szlachta noc tę przepić, przejeść i przespiewać. = stracić na pijatyce. = kogo, przewyższyć piciem. Mocną ma głowę, wszystkich przepija. = **Przepić się,** *s. z.* upić się aż do zachorowania. **Przepijanie, a,** *n.* czynność słowa **Przepijac.**

**Przepiłowac, uję,** *s. cz. dok.* przetrzeć piłą. **Przepiłowanie, a,** *n.* przetarcie piłą.

**Przepinać, am,** *s. cz. nied.* **Przepiąć, nę,** *dok.* inaczej upiąć, spiąć, zapiąć. **Przepinanie, a,** *n.* czynność słowa **Przepinać.**

**Przepiórczę, cia,** *n.* pisklę przepiórcze. **Przepiórczy, a, e,** *p.* od przepiórki, *np.* pióra. **Przepióreczka, i,** *ż. zdrob.* od **Przepiorka, i,** *ż. zool.* ptak z rzędu kur, rodzaju kuropatw.

**Przepis, u,** *m.* odpis, kopia. = wzór podług którego uczą się pisać. = prawidło, rozporządzenie. Przepis prawa. = opis sposobu robienia czego. Przepis na wodę lewandową. **Przepisywac, uję,** *s. cz. nied.* **Przepisać, szę,** *dok.* robić odpis, kopiować. = komu co, *fig.* zalecać, dawać do spełnienia. Lekarz przepisuje lekarstwa. Przepisywać komu prawa. = Przepisać kogo czem, przewyższyć. Wszystkich męztwem przepisał. **Przepisywacz, Przepiśnik, a,** *m.* ten co przepisuje, kopista. **Przepisywanie, Przepisanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przepiszczeć, czę,** *s. cz. dok.* piszcząc czas jaki przepędzić. = *s. n.* przestać piszczeć.

**Przeplacac, am,** *s. cz. nied.* **Przeplacic, cę,** *dok.* zbyt drogo płacić. = Przepłacić kogo, przekupić. **Przeplacanie, Przeplacenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przeplakac, czę,** *s. cz. dok.* na płakaniu czas jaki przepędzić. **Przeplakanie, a,** *n.* przepędzenie czasu na płakaniu.

**Przeplatac, am,** *s. cz. nied.* **Przepleść, plotę,** *dok.* **Przeplatywać, uję,** *częst.* czem co, wplatać jedno w drugie. Przeplatać włosy wstążkami, kwiatami, perłami. = *fig.* mieszać jedno z drugiem. Trzeba rzeczy

przeplatać, inaczej tęsknota. = się, *s. z.* następować po sobie, zdarzać się kolejno. Im się bardziej idzie w lata, tym powszechniej to się iści, że się dobro złem przeplata. **Przeplatanie, Przeplatywanie, Przeplecenie**, s, *n.* czynność słów powyższych. **Przeplatany, Przeplecion**y, a, e, *im.* słów **Przeplatać, Przepleść**. Proza przeplatana wierszem. Przeplatane rzeczy upodobańsze. Środek Azyi przeplecion potężnemi gór pasmami.

**Przeplatać, am**, *s. cz. dok.* rozplatać. *np.* twarz, głowę. **Przeplatanie**, a, *n.* rozplatanie.

**Przeplawiać, am**, *s. cz. nied.* **Przeplawić, wię**, *dok.* przez rzekę, wpław przeprawiać, przepędzić. = Przepławiać kruszce, przetapiać, przetapiając czyścić. **Przeplawianie, Przeplawienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przepleć**, *ob.* **Przepielać**.

**Przeplenić, nię**, *s. cz. dok.* wskróś splondrować plon zabierając. = przerzedzić, przetrzebić. Wojsko od głodu znacznie przeplenione. **Przeplenienie**, a, *n.* czynność słowa **Przeplenić**.

**Przepleść**, *ob.* **Przeplatać**.

**Przeplewiać, am**, *s. cz. nied.* **Przeplewić, wię**, *dok.* oczyszczać, oczyścić z plewy. *fig.* Biskup ten bardzo przeplewił kacerstwo. **Przeplewianie, Przeplewienie**, a, *n.* oczyszczanie, oczyszczenie z plewy.

**Przeploch**, u, *m.* przepłoszenie.

**Przeplodnienie**, a, *n.* poczęcie drugiego płodu po pierwszem zapłodnieniu. **Przeplodny**, a, e, *p.* bardzo płodny.

**Przeplókać, cę**, *s. cz. dok* **Przeplokiwać, uję**, *nied.* płókąc przeczyścić, *np.* ranę, gardło, szklanki. **Przeplókanie, Przeplokiwanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeploszenie**, a, *n.* płoszeniem przepędzenie. **Przeplossyć, szę**, *s. cz. dok.* **Przeplaszać, am**, *ned.* płosząc przepędzić. Zaraz ja wam tu tego szubrawca przepłoszę.

**Przeplywać, am**, *s. cz. nied.* **Przeplynąć, nę**, *dok.* przebywać, przebyć wpław lub na statku rzekę. = *s. n.* płynąc mijać. Przepłynął mimo przylądka Dobrej Nadziei. **Przeplywanie, Przeplynienie**, a, *n.* przebywanie, przebycie w pław lub na statku.

**Przepocenie się**, *n.* od **Przepocić się**, *s. z. dok.* wskróś się wypocić.

**Przepój, oju**, *m.* przepicie się.

**Przepolaczyć, czę**, *s. cz. dok.* na Polaka przerobić. Włoch, Niemiec przepolaczony. **Przepolszczenie**, a, *n.* przetłumaczenie na język polski. **Przepolszczyć, czę**, *dok.* przetłumaczyć na język polski.

**Przepominać, am**, *s. cz. nied.* **Przepomnieć, nę**, *dok.* zapominać, zapomnieć. **Przepominanie, Przepomnienie**, a, *n.* zapominanie, zapomnienie.

**Przepona**, y, *ż. anat.* błona przedzielająca piersi od brzucha.

**Przepościć, szczę**, *s. cz. dok.* poszcząc czas jaki przepędzić. = się, *s. z.* poszcząc przegłodzić się. Mam być zbyt syty, lepiej się przeposzczę. **Przeposszczenie**, a, *n.* przebycie postu. = się, przegłodzenie się postem.

**Przepotniały**, a, e, *im.* wskróś potem przejęty. **Przepotnieć, ję**, *s. n. dok.* przepocić się. **Przepotnienie**, a, *n.* przepocenie się.

**Przepowiadać, am**, *s. cz. nied.* **Przepowiedzieć, wiem**, *dok.* powiadać co kto ma powtórzyć, *np.* uczniowi lekcyą. = opowiadać, *np.* słowo boże, ewangielią. = zapowiadać naprzód co będzie potem, co się kiedys stanie. Przepowiadać zaćmienie słońca, księżyca. Prorocy przepowiedzieli przyjście Messyasza. **Przepowiadacz, Przepowiednik**, a, *m.* ten co przepowiada przyszłość, prorok. **Przepowiadanie, Przepowiedzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Przepowiedzenie, co kto przepowiedział, przepowiednia. Sprawdziły się moje przepowiedzenia. **Przepowiedni**, a, e, *p.* przepowiadający. **Przepowiednia, ni**, *ż.* przepowiedzenie przyszłości. Wszystkie przepowiednie są wierotne bredni. **Przepowiedź, dzi**, *ż.* przepowiadanie nauki. Chrystus apo-

stołów na przepowiedz ewangielii posłał.

**Przepowijac, am.** *s. cz. dok.* inaczej opowijac. **Przepowijanie, a, n.** innym sposobem upowijania.

**Przeprac, piorę,** *s. cz. dok.* przemyc nieco bieliznę **Przepranie, a, n** przemycie bielizny

**Przepracowac, uję,** *s. cz. dok.* przepędzic na pracy, *np.* całe życie. **Przepracowanie, a, n.** przepędzenie na pracy pewnego czasu.

**Przeprasowac, uję,** *s. cz. dok* żelazkiem do prasowania tu i owdzie przeciągnąc.

**Przeprasżać, am,** *s. cz. nied* **Przeprosic, szę,** *dok.* prosic o przebaczenie, o darowanie winy. = **Przeprosic się,** *s. z* uprosic wzajemne przebaczenie. **Przepraszanie, a,** *n.* proszenie o darowanie winy.

**Przeprawa, y,** *ż* przeprawianie się przez morze, przez rzekę, przez góry. *Fig.* Życie jest tylko przeprawą do wiecznosci = miejsce kędy się przeprawiają, *np.* przez rzekę. **Przeprawiac, am,** *s. cz. nied.* **Przeprawic, wię,** *dok.* przeprowadzac z jednej strony na drugą, *np.* rzekę, góry. = **się,** *s. z.* przewozic się przebywac. **Przeprawianie, Przeprawienie, a,** = **się,** *n* czynnosc słów powyższych. **Przeprawiny, win,** *l. m.* czas przeprawy. **Przeprawny, a, e,** *p.* przez który można się przeprawic

**Przeprawowac, uję,** *s. cz. dok.* na prawowaniu się stracic, przepierniac. **Przeprawowanie, a,** *n.* stracenie na prawowaniu się

**Przeproc,** *ob* **Przeparac. Przeprocie, a,** *n* procieni rozdarcie.

**Przeprocha, Przeprucha, y,** *ż* rysunek zrobiony przez pocieranie woreczkiem z węglem po wzorze na papierze przekłótym

**Przeprochniec. Przepruchnieć, ję,** *s. n. dok.* wakrós spróchniec. Kosc przepróchniała.

**Przeprosic,** *ob* **Przeprasżac. Przeprosiciel, a,** *m.* ten co przeprasza **Przeprosiny, sin,** *l. m* akt przepraszania. **Przeproszenie, a,** *n* uproszenie przebaczenia. = prosba o przebaczenie. Z przeproszeniem, proszę przebaczyć to co powiem.

**Przeprowadzać, am,** *s. cz. nied.* **Przeprowadzic, dzę,** *dok.* prowadzić przez co, zkąd dokąd, *np.* przez las, za miasto, na drugą stronę, z kraju do kraju. Przeprowadzić kogo, odprowadzic. Przeprowadzać konia, wodzic z miejsca na miejsce. = Przeprowadzić swój projekt, sprawic aby był przyjęty. = **się,** *s. z.* przenosić się, przenieśc się. **Przeprowadzanie, Przeprowadzenie, a,** = **się,** *n.* czynnosć słów powyższych. **Przeprowadziciel, a,** *m.* ten co przeprowadza. **Przeprowadziny, dzin,** *l. m.* przenosiny.

**Przeprząg, ęgu,** *m.* przeprzęganie koni. Konie do przeprzęgu. = miejsce gdzie konie przeprzęgają. Na przeprzęgu.

**Przeprzec, prę,** *s. cz. dok.* odeprzec. Przeparci, w rozsypkę poszli. = kogo, czyj upór, przełamać, przezwyciężyc. Uporu męża nie przeprę. = Przeprzeć kogo prawem, przewieść na nim prawo.

**Przeprzec, ję,** *s. n. dok.* **wakrós się** zagrzac przez działanie ciepła z wilgocią.

**Przeprzęgac, am,** *s. cz. nd. I.* **Przeprządz, ęgę,** *dok.* inaczej zaprzęgac. = inne konie zaprzęgać. **Przeprzęganie, Przeprzężenie, a,** *n.* zaprzęganie, zaprzężenie innych koni. **Przeprzęgowy, a, e,** *p.* od przeprzęgu. *np.* konie, stacya.

**Przepuklina, y,** *ż.* przepęknienie błony brzuchowej, kila, ruptura. **Przepuklosc, sci,** *ż.* dziura od przepęknienia. **Przepukły, a, e,** *m.* przepękły. = **ego,** *m.* przepuklinę czyli kilę mający **Przepuknąć, nę,** *s. n. dok.* = **się,** *s. z.* przepęknąc. **Przepuknienie, a,** *n.* przepęknienie.

**Przepust, u,** *m.* przepuszczenie. **Przepustnica, y,** *ż. artyl.* deska albo krążek miedziany z dziurami odpowiednimi wagomiarom armat, przez które przepuszczają się kule, dobierając je do armat. **Przepustny, a, e,** *p.* którego można przepuścić. = co można mimo puścić, odpuscic. **Przepustowy, a, e,** *p.* od prze-

pustu. **Przepuszczać, am,** *s.cz. nied.* **Przepuścić, szczę,** *dok.* puszczać, puścić kogo przez jakie miejsce, *np.* przez bramę, przez granicę. = co przez co, lać, sypać, puszczając potrochę przez co, *np.* płyn jaki przez bibułę, przez alembik. = puszczać przez się. Szkło przepuszcza światło, nie przepuszcza wody. = co komu, puszczać w niepamięć, odpuścić, *np.* urazę. = przebaczać. Szkodzi dobrym, kto złym przepuszcza. Śmierć nikomu nie przepuszcza. **Przepuszczanie, Przepuszczenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przepych, u,** *m.* pyszny zbytek, pyszna okazałość. Przepych w strojach, budynkach, jedzeniu, jeżdżeniu.

**Przepychać,** *ob.* **Przepchać. Przepychanie, a,** *n.* wypychanie ze środka na drugą stronę.

**Przepysznie,** *ps.* z przepychem. **Przepyszność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest przepyszne. **Przepyszny, a, e,** *p.* bardzo wspaniały, bardzo okazały. *np.* gmach. = wyborny, doskonały. *np.* pogoda.

**Przepytiować, uję,** *s.cz. dok.* przepuścić przez pytel. **Przepytiowanie, a,** *n.* przepuszczenie przez pytel.

**Przepytywać, uję,** *s.cz. nied.* **Przepytać, am,** *dok.* = **się,** *s.z.* pytając dowiadywać się, wypytywać się, wypytać się. **Przepytywanie, Przepytanie, a,** = **się,** *n.* wypytywanie, wypytanie, dowiadywanie się, dowiedzenie się.

**Przerąbać, bię,** *s.cz. dok.* **Przerąbywać, uję,** *nied.* rąbiąc przeciąć, *np.* las, drogę przez las. Przerąbać komu twarz. = na wskróś wyrąbać. **Przerąbanie, Przerąbywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przerabiać, am,** *s.cz. nied.* **Przerobić, bię,** *dok.* inaczej co zrobić, *np.* dzieło, suknią. = przetworzyć, przekształcić. Wełnę przerabiają na sukno. *fig.* Przerobić kogo na swoje kopyto. = Przerabiać zboże, łopatami z miejsca na miejsce przerzucać, żeby się nie zagrzało. = Przerabiać ziemię, przekopywać, przeorywać, żeby była pulchna. = Przerabiać czem, przeplatać, przetykać. Sukuia srebrem, złotem przerabiana. = **się,** *s.z.* przemieniać się w co innego. Pokarm przerabia się na chyl, na krew, na żółć. **Przerabianie, a,** *n.* przetwarzanie, przekształcanie.

**Przerachować, I t.d.** *ob.* **Przeliczyć, I t.d.**

**Przeradzać się,** *ob.* **Przerodzić się.**

**Przerastać, am,** *s.cz. nied.* **Przerość, Przerosnąć, nę,** *dok.* wzrostem przewyższać, przewyższyć. Przerósł brata. = (o tłustości), rosnąć wskróś przez mięso. Sztuka mięsa przerastała.

**Przerażać, am,** *s.cz. nied.* **Przerazić, żę,** *dok.* przebić razem na wskróś. Naprzód pana zabił, potem sam siebie na obie strony przeraził. = *fig.* przenikać strachem, przestraszać. Wszystko mnie okropnością przeraża i trwogą. Przeraża go brzęk straszny kajdan. Okrutnym żalem przerażony. = Przerażać oczy, uszy, razić zbytnim blaskiem, wrzaskiem. Skażone to są oczy, które biała szata przeraża. **Przerażanie, Przerażenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Przeraźliwie,** *ps.* przeraźliwym głosem. **Przeraźliwość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest przeraźliwe. **Przeraźliwy, a, e,** *p.* przerażający, *np.* blask, wrzask.

**Przerębla, i,** *ż.* otwór w lodzie przerąbany, żeby się ryby w stawie, jeziorze nie podusiły.

**Przerobić,** *ob.* **Przerabiać. Przerobienie, a,** *n.* przetworzenie, przekształcenie.

**Przerodzić się,** *s.z. dok.* **Przeradzać się,** *nied.* wyrodzić się w co innego. Przychodni Turcy w Jerozolimie przerodzili się całkiem na Arabów. = Przerodzić się, przestać rodzić.

**Przerość, Przerosnąć,** *ob.* **Przerastać. Przerosły, a, e,** *im.* który bardzo wyrósł. Przerosły liść, *bot.* przez który rośnie łodyga.

**Przeroskoszny, a, e,** *p.* bardzo roskoszny.

**Przerwa, y,** *ż.* przerwanie miejsca w poprzek, *np.* w grobli. = brak czegoś, próżne miejsce, *np.* w dziele. = *fig.* przerwanie ciągu, przesta-

nek. Wojna Punicka z przerwami wiek przeszło prowadzona. **Przerwać, wę,** *s. cz. dok.* **Przerywać, am,** *med.* rwaniem przedzielić, rozerwać. Woda groblę przerwała. = *fig.* zaprzestać na czas jaki, zawiesić. Przerwać obrady, pracę, robotę, mowę, milczenie. = komu, *fig.* przeszkadzać w czem, nie pozwalać kończyć. Przerwać komu mowę. W środku mowy nikomu nie przerywaj. Tyberiusz ogłosił wyrokiem, aby mu nikt spokojności nie przerywał. = przecinać. Westchnienia przerywały mu głos, mowę = tu i owdzie wyrywać. Len jeżeli gęsto powschodzi, przerywać go trzeba. = *s. n.* Przerywać koniowi pijącemu, nie dawać mu prędko i wciąż pić. = się, *s. z.* rozrywać się, rozerwać się. Golgota, po Pańskiem skonaniu, na dwie się części przerwała. = doznawać przerwy. Przerwała się rozmowa. **Przerwanie, Przerywanie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. Przerwanie, miejsce przerwane, przerwa. **Przerwanie wodne,** *chir* przepuklina worka jądrowego, gdy woda w worek jądrowy osięknie. = Przerwanie związków, stosunków. **Przerwisty, a, e,** *p.* pełen przerw, *np.* skały.

**Przeryć, ję,** *s. cz. dok.* ryjąc wskróś przewrócić.

**Przerycerzeć, czę,** *s. cz. dok.* przepędzić na ryczeniu *np.* dzień, noc.

**Przerysować, uję,** *s. cz. dok.* rysując przekopiować. **Przerysowanie, a,** *n.* przekopiowanie rysunku.

**Przerywać,** *ob.* Przerwać. **Przerywacz, a,** *m* ten co drugiemu mowę przerywa. **Przerywczy, a, e,** *p.* przerywany, dorywczy. Dobywano zamku, ale przerywczym szturmem.

**Przerzeczony, a, e,** *p.* wyżej rzeczony.

**Przerzedzać, am,** *s. cz. nied.* **Przerzedzić, dzę,** *dok.* rzadszym czynić, przepleniać. *np.* las, nieprzyjacielskie szeregi Pułki w boju przerzedzone. = się, *s. z.* rzadszym się stawać. **Przerzedzanie, Przerzedzenie, a,** *n.* przeplenianie, przeplenienie.

**Przerznąć,** *ob.* **Przerzynać. Przerznięcie, a,** *n.* przedzielenie rznięciem.

**Przerzucać, am,** *s. cz. nied.* **Przerzucić, cę,** *dok.* rzucać przez co, *np.* przez mur, przez płot. = Przerzucać kim, *fig.* z miejsca na miejsce ustawicznie przenosić. = Przerzucać kim, czem, *fig.* przebierać, brakować. Henryk VIII przerzucał żonami. = przewracać, *np.* karty w książce. = się, *s. z.* przekinąć się. Przerzucił się z łacińskiego obrządku na dyzunicki. = przemienić się. Tak Bonaparte znowu w kota się przerzuca, a Suwarów w kuca. **Przerzucanie, Przerzucenie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przerzut, u,** *m* przerzucenie. = *med.* przeniesienie się choroby z jednej części ciała do drugiej. **Przerzutny, a, e,** *p.* przerzucający się łatwo na drugą stronę.

**Przerzynać, am,** *s. cz. nied.* **Przerznąć, nę,** *dok.* rznąc przedzielać, rozrzynać, rozerznąć, *np.* gardło. = *fig.* przecinać. Wisła przerzyna Polskę. = się, *s. z. fig.* przebijać się, przedzierać się. W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się, niespodzianie Rzymian napada. **Przerzynanie, a,** = się, *n.* czynność słowa **Przerzynać.**

**Przesąd, u,** *m. prawn.* wyrok wprzód zapadły w podobnej sprawie. = błędne mniemanie często z pokolenia do pokolenia przechodzące, nim ustąpi przed światłem rozumu.

**Przesada, y,** *ż.* przesadzanie, przebranie w czem miary. Mówić, pisać z przesadą. **Przesadnia, ni,** *ż. ret.* hiperbola, figura retoryczna zależąca na przesadzeniu prawdy. **Przesadnie,** *ps.* z przesadą. **Przesadny, a, e,** *p.* przesadzający w czem. **Przesądnie,** *ps.* z przesądem. **Przesądny, a, e,** *p* pełen przesądów.

**Przesadzać, am,** *s. cz. nied.* **Przesadzić, dzę,** *dok.* z jednego miejsca wykopawszy na drugiem sadzić, posadzić, *np.* drzewa, kwiaty. = na innem miejscu kogo sadowić, posadzić. = kogo przez co, podsadzając dopomódz do przebycia. Przesadziłem go przez mur, prze-

płot. Przesadzić kogo przez kij, *fig.* wybić kijem. = co, przeskoczyć. Przesadzić rów, płot. = przewyższyć. W muzyce nikt mnie nie przesadzi. = co czem, przeładować, *np.* działo prochem, kawę cukrem. = *s. n.* Przesadzać w czem, przebierać miarę, *np.* w wydatkach, strojach. = Przesadzać, powiększać przesadnie, opowiadać z przesadą. = Przesadzać się, *s. z.* (o kilku osobach), sadzić się jeden przed drugim, usiłować przewyższyć drugiego. Jedni nad drugich przesadzają się w zbytku. **Przesadzanie, Przesadzenie**, a, **Przesadzanie się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Przesądzać, am**, *s. cz. nied.* **Przesądzić, dzę**, *dok.* wydawać wyrok przed wysłuchaniem stron, rozpoznaniem sprawy. **Przesądzanie, Przesądzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przesalać, am**, *s. cz. nied.* **Przesolić, lę**, *dok.* za nadto osolić. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. = Przesolić, *fig.* przebrać miarę. Prawdy z żartów jak soli zażywać, bo prędko przesolisz. = przepłacić. **Przesalanie**, a, *n.* wsypywanie nadto soli.

**Przeschły**, a, e, *p.* trochę wyschły, *np.* droga. = nazbyt suchy. **Przeschnąć**, *ob.* **Przesychać**.

**Prześcielać, am**, *s. cz. nied.* **Prześcielać, ścielę**, *dok.* inaczej słać, rozścielać pościel. = Prześcielać co czem, przekładać, *np.* jabłka słomą. = Prześcielać drogę, torować. **Prześcielanie**, a, *n.* czynność słowa **Prześcielać**. **Prześcieradło**, a, *n.* płótno do pościelania na łóżku.

**Prześcigać, am**, *s. cz. nied.* **Prześcignąć, nę**, *dok.* ścigając wyprzedzać, wyprzedzić. = *fig.* przewyższyć. On zacne poprzedników swych dzieła prześcignie. = *s. n.* za nadto dojrzewać. **Prześciganie, Prześcignienie**, a, *n.* wyprzedzanie, wyprzedzenie w biegu. **Prześcigły**, a, e, *p.* za nadto dojrzały.

**Przesejmikować, Przesejmować, uję**, *s. cz. dok.* czas jaki na sejmikowaniu, na sejmowaniu przepędzić. **Przesejmikowanie, Przesejmowanie**, a, *n.* przepędzenie czasu na sejmikowaniu, na sejmowaniu.

**Przesiać**, *ob.* **Przesiewać**.

**Przesiadać, am**, *s. n. nied.* **Przesiąść, dę**, *dok.* = się, *s. z.* przemieniać, przemienić miejsce siedzenia. Z za karety gdzie stawał, przesiadł się w karetę. **Przesiadanie, a**, = się, *n.* przemienianie miejsca siedzenia. **Przesiadywać, uję**, *s. n. nied.* bawić, gościć, mieszkać najczęściej u kogo, gdzie. Nie wiem dla czego trzpiot ten u nas przesiaduje. **Przesiadywanie**, a, *n.* długie u kogo, gdzie bawienie, goszczenie, mieszkanie. **Przesiedzenie**, a, *n.* od **Przesiedzieć, dzę**, *s. n. dok.* przebyć gdzie czas jaki. Wolą niektórzy w szynkowni dzień i noc przesiedzieć. = *s. cz.* kogo, dłużej siedzieć od kogo. Ty mnie tu nie przesiedzisz.

**Przesiąkać, am**, *s. n. nied.* **Przesiąc, Przesiąknąć, nę**, *dok.* wsiąkając wskróś przenikać, przeniknąć. Woda przesiąka przez najtwardsze drzewo. = czem, przejmować się, przenikać się. Ziemia przesiąkła od deszczu. = *fig.* Przesiąkliśmy francuszczyzną. **Przesiąkanie, Przesiąknienie**, a, *n* w znaczeniu słów powyższych. **Przesiąkliwość, ści**, *ż.* własność ciał przesiąkania wilgocią. **Przesiąkły**, a, e, *im.* od **Przesiąknąć**, który czem przesiąkł.

**Przesianie**, a, *n.* przepuszczenie przez sito.

**Przesiąść**, *ob.* **Przesiadać**.

**Przesiec**, *ob.* **Przesiekać**. **Przesieka, y**, *ż.* przesieczona przez las droga. **Przesieczenie**, a, *n.* przecięcie, przerąbanie.

**Przesiedlać, am**, *s. cz. nied.* **Przesiedlić, lę**, *dok.* przenosić, przenieść do innego siedliska. = się, *s. z.* przenosić się, przenieść się do innego siedliska. **Przesiedlanie, Przesiedlenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przesiedzieć**, *ob.* **Przesiadywać**.

**Przesięgać, am**, *s. n. nied.* **Przesiądz, Przesięgnąć, nę**, *dok.* sięgać, sięgnąć przez co po co. = zbyt daleko sięgać. Albo przesięgłe, albo

niedosięże. = *s. cz.* przewyższać. Męztwem przodków przesiągł. **Przesięganie, Przesiężenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przesiekać**, am, *s. cz. nied.* **Przesiec**, kę, *dok.* siekąc przecinać, przeciąć, *np.* drogę w lesie. **Przesiekanie**, a, *n.* przecinanie siekąc.

**Przesiewać**, am, *s. cz. nied.* **Przesiać**, sieję, *dok.* przez przetak lub sito przepuszczać, przepuścić, *np.* zboże, mąkę. **Przesiewacz**, a, *m.* ten co przesiewa. **Przesiewanie**, a, *n.* przepuszczanie przez przetak lub sito. **Przesiewiny**, win, *l. m.* plewy, otręby oddzielone przez przesianie.

**Przesilać**, am, *s. cz. nied.* **Przesilić**, lę, *dok.* wytężać, wytężyć nad miarę siły. Strzeż się abyś twojej natury nie przesilił. = się, *s. z.* wysilać się, pracować nad siły. Pracuj, ale nie przesilaj się. = doszedłszy do najwyższego stopnia na dół zstępować, zmniejszać się. Choroba się przesiliła. Dzień się dzisiaj przesila. **Przesilanie**, a, = się, *n.* czynność słowa Przesilać. **Przesilenie**, a, *n.* wytężenie nad miarę siły. = się, znużenie się wytężeniem siły. = Przesilenie, po dojściu do najwyższego stopnia zmniejszanie się Przesilenie choroby. Przesilenie dnia z nocą letnie, *ast.* kiedy słońce na początku lata wstępuje w znak Raka, 21 czerwca, odkąd dzień najdłuższy zaczyna się zmniejszać. Przesilenie dnia z nocą zimowe, kiedy słońce na początku zimy wstępuje w znak Koziorożca, 21 grudnia, odkąd noc najdłuższa zaczyna się zmniejszać.

**Przesiodlać**, am, *s. cz. dok.* inaczej osiodłać. **Przesiodłanie**, a, *n.* innym sposobem osiodłanie.

**Przeskakać**, am, czę, *s. cz. dok.* na skakaniu czas jaki przepędzić. Tu przeskakałem wiek młody. **Przeskakanie**, a, *n.* przepędzenie czasu na skakaniu. **Przeskakiwać**, uję, *s. cz.* i *n. nied.* **Przeskoczyć**, czę, *dok.* skokiem przebyć, przesadzić. Przeskoczyć (przez) rów. *Przysł.* Gdzie nie można przeskoczyć, tam podleźć trzeba. Nie mów hyc, póki nie przeskoczysz. = *fig.* opuścić, ominąć. Przeskoczyłeś dwa wiersze. = *fig.* przechodzić nagle z jednej materyi do drugiej. **Przeskakiwanie, Przeskoczenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Przeskok**, u, *m.* skok przez co. = *fig.* przejście nagłe z jednej materyi do drugiej, z jednego stopnia na drugi, omijając pośrednie. Z żołnierza na generała, to niemały przeskok

**Przeskrobać**, bię, *s. cz. dok.* **Przeskrobywać**, uję, *ned.* skrobiąc przedziurawić. = Przeskrobać co, *fig.* przekroczyć, przewinić. **Przeskrobanie, Przeskrobywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych

**Przesłać**, *ob.* **Prześcielać**. = *ob.* Przesyłać.

**Prześladować**, uję, *s. cz. nied.* ścigać, nagabać, gnębić, ciemiężyć Niektórzy cesarze rzymscy prześladowali chrześcian. Cnota bywa czasem prześladowana. **Prześladowanie**, a, *n.* ściganie, nagabanie, gnębienie, ciemiężenie. Od Nerona do Konstantyna rachują dziewięć lub dziesięć prześladowań chrześcian. **Prześladowca**, y, *m.* ten co prześladuje. **Prześladowczy**, a, e, *p.* prześladujący.

**Przesładzać**, *ob.* **Przesłodzić**. **Przesładzanie**, a, *n.* zbyteczne osładzanie.

**Przesłanie**, a, *n.* prześcielenie pościeli, łóżka.

**Przesłanie**, a, *n.* oddanie komu czego przez posłańca. **Przesłaniec, ńca**, *m.* ten co został naprzód posłany (S. Jan) = *fig.* ten co poprzedza, zwiastuje. Bocian, przesłaniec wiosny. **Przesłanka**, i, *ż. fig.* poprzedniczka, zwiastunka. **Przesłaństwo**, a, *n.* posłannictwo przesłańca.

**Przesławiać**, am, *s. cz. nied.* **Przesławić**, wię, *dok.* nad miarę sławić. **Przesławianie, Przesławienie**, a, *n.* zbyteczne wysławianie, wysławienie. **Przesławnie**, *ps.* bardzo sławnie. **Przesławny**, a, e, *p.* bardzo sławny.

**Przesłęczenie**, a, *n.* od **Przesłęczeć**, czę, *s. cz. dok.* na ślęczeniu czas jaki przepędzić.

**Prześledzać**, am, *s. cz. nied.* **Prześle-**

dzić, dzę, *dok.* szukać śladu, dosledzać, dosledzić. **Prześledzanie, Prześledzenie**, a, *n.* dośledzanie, dośledzenie.

**Prześlepiać, am**, *s. cz. nied.* **Prześlepić**, pię, *dok.* niedostrzedz, przeoczyć. Oglądajże się żebyś nie prześlepił zająca. *fig.* I mądrzy prześlepiają, gdy swemu rozumowi zbyt ufają. **Prześlepienie, Prześlepianie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Prześlica**, y, *i.* narzędzie drewniane z zatkniętym na wierzchu krężlem, na który się kądziel lub wełna do przędzenia nawija. **Prześlik**, a, *m.* **Prześlo**, a, *n.* len nawinięty na prześlicę. *fig.* Jeszcze się prześlo dni jego nie wyprzędło.

**Prześlicznie**, *ps.* bardzo ślicznie. **Prześliczny**, a, e, *p.* bardzo śliczny.

**Prześlizgać się**, *s. z. nied.* **Prześliznąć się**, *dok.* ślizgając się przemykać.

**Przęsło**, a, *n.* część płotu między dwoma głównemi palami. = kilka gałęzi na równej wysokości rosnących, jak w świerku, jodle.

**Przesłodki**, a, e, *p.* bardzo słodki. **Przesłodzenie**, a, *n.* od **Przesłodzić, dzę**, *s. cz. dok.* **Przesładzać, am**, *nied.* zbytnie osłodzić.

**Przesłonić, nię**, *s. cz. dok.* w poprzek zasłonić, zostawując część niezasłoniętą. Piersi część większą szata przesłoniła.

**Przesłony**, a, e, *p.* bardzo słony.

**Przesłuchać, am**, *s. cz. dok.* do końca wysłuchać, *np.* świadków, sprawy. Nie czyń wyroku, aż obu stron przesłuchasz. **Przesłuchanie**, a, *n.* do końca wysłuchanie.

**Przesłużenie**, a, *n.* od **Przesłużyć, żę**, *s. cz. dok.* przepędzić na służbie, *np.* kilka lat, całe życie.

**Przesłyszeć się**, *s. z. dok.* omylić się w słyszeniu, niedobrze usłyszeć. **Przesłyszenie się**, *n.* niedokładne usłyszenie.

**Prześmiardły**, a, e, *im.* który przesmiardł. **Prześmiardnąć, nę**, *s. n. dok.* na wskróś przejść smrodem.

**Prześmiewać się**, *s. z. dok* z kogo, naśmiewać się. **Prześmiewanie się**, *n.* naśmiewanie się.

**Przesmyk**, u, *m.* miejsce kędy się można przesmyknąć. = cieśnina morska.

**Przesolan**, u, *m. chem.* sól złożona z przekwasu solnego czyli kwasu nadchlorowego i z jakiejkolwiek zasady. **Przesolenie**, a, *n.* zbyteczne osolenie. **Przesolić**, *ob.* **Przesalać.**

**Przespać, pię**, *s. cz. dok.* **Przesypiać, am**, *nied.* przepędzić na spaniu, *np.* dzień, noc. = zaspać, omieszkać przez ospalstwo lub niedbalstwo. = **się**, *s. z.* spać trochę, mianowicie po południu. **Przespanie, Przesypianie**, a, *n.* = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Prześpiewać, am**, *s. cz. dok.* aż do końca odśpiewać. = przepędzić czas jaki na śpiewaniu. Chcą szlachta noc tę przepić, przejeść i prześpiewać. **Prześpiewanie**, a, *n.* czynność słowa **Prześpiewać. Prześpiewywać, uję**, *s. n. nied.* śpiewać próbując głosu, lub przeplatając taniec śpiewem. **Prześpiewywanie**, a, *n.* czynność słowa **Prześpiewywać.**

**Przestać, stoję**, *s. cz. dok.* czas jaki stojąc przepędzić. Chłopię, wymknij ławkę moję, już ja tak obiad przestoję. = *s. n.* i = **się**, *s. z.* przejrzeć, zbyt dojrzeć. Zboże na pniu przestało. Urwę ja świeżą różę, którąby mogła zwiędnąć, gdyby się przestała. = *ob.* **Przestawać. Przestały**, a, e, *im.* przejrzały, zbyt dojrzały. Złe niedojrzałe, ale też złe przestałe grona.

**Przestanek, nku**, *m.* ustanek, pauza. Bez przestanku, nieprzestannie. = znak pisarski: przecinek, średnik, i t. d. wskazujący gdzie trzeba czytając przestać na chwilę. **Przestanie**, a, *n.* przepędzenie czasu na stanie = zaprzestanie.

**Przestąpić**, *ob.* **Przestępować. Przestąpienie**, a, *n.* stąpienie przez co. = przekroczenie. Przestąpienie prawa, ustawy.

**Przestarzałość, ści**, *i.* przymiot tego co jest przestarzałe. **Przestarzały**, a, e, *im.* bardzo stary, wyszły z używania, ze zwyczaju, *np.* wyraz. **Przestarzeć, ję**, *s. n. dok.* bardzo się zestarzeć.

**Przestawać, ję**, *s. n. nied* **Przesta-**

nę, *dok.* ustawać, ustać. = na czem, kontentować się, więcej nie pragnąć. Ten pan, zdaniem mojem, kto przestał na swojem. = Przestawać z kim, obcować, spółkować. Kto przestaje z mądrymi, mądrym się staje. Z jakim kto przestaje, takim się sam staje, *przysł.* **Przestawanie**, a, *n* ustawanie. = na czem, kontentowanie się czem. = z kim, obcowanie, spółkowanie.

**Przestawiać**, am, *s. cz. nied.* **Przestawić**, wię, *dok.* inaczej stawiać, na innem miejscu postawić. = Przestawić dom, przebudować. **Przestawianie, Przestawienie**, a, *n.* na innem miejscu stawianie, postawienie.

**Przestękać**, am, *s. cz. dok.* na stękanie przepędzić, *np.* noc. **Przestękanie**, a, *n.* przepędzenie czasu na stękaniu.

**Przestęp**, u, *m. bot.* (Bryonia), roślina z łodygą cienką, wąsatą, czepiającą się, z kwiatem żółtawo białym, jagodą czarną, dawniej białą macicą zwana.

**Przestępca**, y, *m.* ten co przestąpił prawo. **Przestępnica**, y, **Przestępniczka**, i, *ż.* ta co przestąpiła prawo. **Przestępny**, a, e, *p.* występny. = Rok przestępny, *ob.* **Przybyszowy**. **Przestępować**, uję, *s. cz. nied.* **Przestąpić**, pię, *dok.* stąpać przez co, po za co. Przestąpić próg, dwa schody. = *fig.* przekraczać, występować z granic. Przestąpić rozkaz, powinność, upoważnienie, moc sobie daną. = popełnić występek przeciw prawu. Przestąpić prawo, ustawę. **Przestępowanie**, a, *n.* czynność słowa **Przestępować**. **Przestępstwo**, a, *n.* występek przeciw prawu, przestąpienie prawa. Przestępstwa wszelkie dzielą się na trzy klassy: na zbrodnie, na występki, na przewinienia policyjne.

**Przęstka**, i, *ż. bot.* (Hippuris), roślina rosnąca nad brzegami jezior, stawów, w rowach wodą napełnionych. = skrzyp leśny.

**Przestrach**, u, *m.* strach przerażający. **Przestrassać**, am, *s. cz. nied.* **Przestraszyć**, szę, *dok.* strachem przerażać, przerazić. Śmieszy, tumani, przestrasza. = się, *s. s.* przerazić się strachem. **Przestrassanie, Przestraszenie**, a, *n.* strachem przerażanie, przerażenie. **Przestrassenie się**, *n.* przerażenie się strachem.

**Przestroga**, i, *ż.* upomnienie by się strzedz czego, przestrzeżenie. = w książce naukowej, uwaga.

**Przestrój**, oju, *m.* przestrojenie w inszo szaty. = inszo nastrojenie lub zbyteczne natężenie strun. **Przestroić**, ję, *s. cz. dok.* **Przestrajać**, am, *nied.* przebierać, przebrać w inszy strój. = instrument inaczej nastroić, odmienić strój. = się, *s. z.* przebierać się, przebrać się w inszy strój. **Przestrojenie, Przestrajanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przestronnie, Przestronno**, *ps.* obszernie, *np.* mieszkać. **Przestronność**, ści, *ż.* obszerność. **Przestronny**, a, e, *p.* obszerny, *np.* odzienie, obuwie, mieszkanie. = *fig.* Przestronny żywot, wolny, rozwiązły. Przestronne sumienie, hajduckie. Gęba przestronna, wygadana, wyszczekana.

**Przestrzał**, u, *m.* przestrzelenie. = Na przestrzał, na wskróś, na wylot. Otworzyć drzwi, okna na przestrzał, jedne przeciw drugim.

**Przestrzegać**, am, *s. cz. nied.* **Przestrzedz, gę**, *dok.* kogo, dawać komu przestrogę, ostrzegać, ostrzedz. = Przestrzegać czego, strzedz, pilnować, zachowywać, *np.* porządku, karności, ochędóstwa, praw swoich. **Przestrzeganie**, a, *n.* ostrzeganie. = strzeżenie, pilnowanie, zachowywanie czego.

**Przestrzelenie**, a, *n.* od **Przestrzelić, lę**, *dok.* na wylot wystrzelonym pociskiem przeszyć. Noga, ręka przestrzelona. = *s. n.* dosięgnąć strzałem. Odległość jak strzelec z łuku przestrzeli.

**Przestrzeń**, ni, *ż.* obszar bez granic, w którym krążą niezliczone światy, w którym tonie wzrok ludzki. = obszar pewnemi granicami zakreślony. Przestrzeń morza, ziemi.

**Przestrzeżenie**, a, *n.* ostrzeżenie.

**Przestrzygać, am,** *s. cz. nied.* **Przestrzyc, gę,** *dok.* nożyczkami przecinać, przeciąć. **Przestrzyganie, Przestrzyżenie, a,** *n.* nożyczkami przecinanie, przecięcie.

**Przestudzać, am,** *s. cz. nied.* **Przestudzić, dzę,** *dok.* ostudzać, ostudzić. **Przestudzanie, Przestudzenie, a,** *n.* ostudzanie, ostudzenie.

**Przestwor, oru,** *m.* miejsce obszerne wskróś otwarte. Otworzyć drzwi, bramę na przestwór, na oscież.

**Przestygnąć, nę,** *s. n. dok.* nieco ostygnąć.

**Przesuszać, am,** *s. cz. nied.* **Przesuszyc, szę,** *dok.* wskróś dać przeschnąć, zbytecznie wysuszyć. **Przesuszanie, Przesuszenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przesuwać, am,** *s. cz. nied.* **Przesunąć, nę,** *dok.* posuwając przemykać, przemknąć; suwając z jednego miejsca na drugie przenosić, przenieść. = **się,** *s. z.* posuwając się przemykać się, przemknąć się. **Przesuwanie, Przesunienie, a, = się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przeswawolenie, a,** *n.* od **Przeswawolic, lę,** *s. cz. dok.* na swawoli czas jaki przepędzić.

**Przeświadczać, am,** *s. cz. nied.* **Przeswiadczyć, czę,** *dok.* przekonywać, przekonać kogo świadkami, świadectwy. = **się,** *s. z.* przekonywać się, przekonać się. **Przeświadczanie, Przeświadczenie, a,** *n.* przekonywanie, przekonanie świadkami. = **Przeświadczenie,** *fil.* uznanie siebie samego we własnem jestestwie, wiedza o własnym bycie. **Przeświadczyciel, a,** *m.* **Przeświadczycielka, i,** *i.* ten, ta co przeświadcza, przekonywa.

**Prześwidrować, uję,** *s. cz. dok.* świdrem w czem dziurę przewiercić. **Prześwidrowanie, a,** *n.* świdrem dziury przewiercenie.

**Przeświecać, am,** *s. n. nied.* światło przez siebie przepuszczać. = *fig.* przebijać się. Z oczu twoich i lica tajna się jakaś wielka myśl przeswieca. **Przeświecanie, a,** *n.* przepuszczanie światła. **Prześwietnie,** *ps.* bardzo świetnie. **Prześwietność, ści,** *i.* wielka świetność. **Prześwietny, a, e,** *p.* bardzo świetny (sąd, senat).

**Przeświętować, Przeświątkować, uję,** *s. cz* i *n. dok.* odbyć święto, przemieszkać gdzie przez święta. **Przeświętowanie, Przeświątkowanie, a,** *n.* odbycie święta, przemieszkanie przez święta.

**Prześwistać, am, szczę,** *s. cz. dok.* kogo, przezwyciężyć świstaniem. = przepędzić czas jaki na świstaniu. = przehulać szumnie żyjąc **Prześwistanie, a,** *n.* czynność słowa **Prześwistac. Prześwistywać, uję,** *s. n. nied.* kiedy niekiedy poświstywać.

**Przesycać, am,** *s. cz. nied.* **Przesycic, cę,** *dok.* do zbytku nasycać, nasycić. = **się,** *s. z.* nazbyt nasycać się. **Przesycanie, Przesycenie, a, = się,** *n.* czynność słów powyższych. Wszak i najsłodza rzecz od przesycenia, prędko się w ckliwą i obrzydłą zmienia.

**Przesychac, am,** *s. n nied.* **Przeschnąc, nę,** *dok.* wskróś suchym stawać się, stać się. **Przesychanie, a,** *n.* stawanie się wskróś suchym.

**Przesyłać, am,** *s. cz. nied.* **Przesłać, szlę,** *dok.* przodem, przed sobą posyłać, posłać. = przez kogo posyłać, posłać. *fig.* Przesłać do potomności. **Przesyłanie, a,** *n.* czynność słowa **Przesyłać. Przesyłka, i,** *i* posyłka, rzecz przesłana.

**Przesypać, pię,** *s. cz. dok.* **Przesypywac, uję,** *nied.* z jednego miejsca na drugie, lub w inne naczynie sypać, *np.* zboże, piasek, pieniądze. = przepełnić sypiąc. = co czem, sypać między dwie warstwy czego. = **się,** *s. z.* sypać się z jednego miejsca lub naczynia w drugie. Piasek przesypuje się w klepsydrze. **Przesypanie, Przesypywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przesypiać,** *ob.* **Przespac. Przesypianie się,** *n.* spanie urywkowe, niedługie, jako to po obiedzie.

**Przesyt, u,** *m.* przesycenie. Brzydzić się czem z przesytu.

**Przeszachrować, uję,** *s. cz. dok.* po zbyć się czego przez szacherstwo

**Przeszachrowanie**, a, *n.* pozbycie się czego przez szacherstwo.

**Przeszacować**, uję, *s. cz. dok.* za nadto wysoko oszacować. **Przeszacowanie**, a, *n.* zbyt wysokie oszacowanie.

**Przeszaleć**, ję, *s. cz. dok.* szalejąc stracić, *np.* majątek. = *s. n.* przestać szaleć.

**Przeszastać**, am, *s. cz. dok. posp.* strwonić, zmarnować, *np.* majątek. **Przeszastanie**, a, *n.* strwonienie, zmarnowanie.

**Przeszczekać**, am, *s. cz. dok.* czas jaki na szczekaniu przepędzić, *np.* całą noc. = *s. n.* przestać szczekać. **Przeszczekanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Przeszczekiwać**, uję, *s. n. nied.* z pewnemi przerwami szczekać. **Przeszczekiwanie**, a, *n.* z pewnemi przerwami szczekanie.

**Przeszemranie**, a, *n.* od **Przeszemrać**, rzę, *s. cz. dok.* czas jaki na szemraniu przepędzić. **Przeszeptanie**, a, *n.* od **Przeszeptać**, pcę, *s. cz. dok.* czas jaki na szeptaniu przepędzić. **Przeszeptywanie**, a, *n.* od **Przeszeptywać**, uję, *s. n. nied.* kiedy niekiedy szeptać.

**Przeszkadzać**, am, *s. n. nied.* **Przeszkodzić**, dzę, *dok.* komu, czemu, być na przeszkodzie, zawadzać. Przeszkadzać komu w pisaniu, czytaniu. Przeszkadzać komu do szczęścia. = Przeszkadza w tym domu, pokazują się w nim duchy, strachy, upiory. **Przeszkadzanie**, a, *n.* czynienie przeszkody, zawadzanie. **Przeszkoda**, y, *ż.* to co przeszkadza, zawada. Być komu na przeszkodzie. Stawić komu przeszkody. Usunąć, uprzątnąć przeszkody. = Przeszkody nocne, strachy, duchy, upiory. **Przeszkodnik**, **Przeszkodziciel**, a, *m.* **Przeszkodzicielka**, i, *ż.* ten, ta co przeszkadza. **Przeszkodny**, a, e, *p.* będący przeszkodą, przeszkadzający.

**Przeszlamować**, uję, *s. cz. dok.* przeczyścić ze szlamu, *np.* staw.

**Przeszło**, *ps.* więcej niż, z górą, z okładem. Ma przeszło lat 50. **Przeszłodniowy**, **Przeszłodzienny**, a, e, *p.* w dniu przeszłym zdarzony. **Przeszłonocny**, a, e, *p.* w przeszłej nocy zdarzony. **Przeszłoroczny**, a, e, *p.* w roku przeszłym zdarzony, urodzony, nastały. **Przeszłość**, ści, *ż.* czas przeszły, wszystko co przeszło i co już nie wróci. **Przeszłotygodniowy**, a, e, *p.* przeszłego tygodnia zdarzony. **Przeszły**, a, e, *im.* od **Przejść**, który przeszedł, minął, upłynął. = Czas przeszły, *gram.* który oznacza przeszłą czynność słowa.

**Przesznurować**, uję, *s. cz. dok.* sznurując przewiązać, lub inaczej zasznurować.

**Przesperać**, am, *s. cz. dok.* szperając przetrząść, przepatrzeć, przeszukać. **Przesperanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przespieg**, u, *m.* przeszpiegowanie. Wysłać kogo na przeszpiegi. Być na przeszpiegach. **Przespiegować**, uję, *s. cz. dok.* szpiegując przepatrzeć. **Przespiegowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przeszrubować**, uję, *s. cz. dok.* inaczej zaszrubować, lub za nadto szrubą przekręcić. **Przeszrubowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przesztychować**, uję, *s. cz. dok.* sztychując przekopiować. **Przesztychowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przeszukać**, am, *s. cz. dok.* szukając przetrząść, przeszperać. **Przeszukanie**, a, *n.* przeszperanie. **Przeszukiwać**, uję, *s. cz. nied.* tu i owdzie szukać, często szukać, poszukiwać. **Przeszukiwanie**, a, *n.* poszukiwanie.

**Przeszumieć**, mię, *s. cz. dok.* szumnie żyjąc przehulać Co mu dano, to przeszumiał. = *s. n.* przestać szumieć.

**Przeszyć**, *ob.* **Przeszywać**. **Przeszycie**, a, *n.* odbyte przeszywanie. = uszycie innym sposobem. = *fig.* przebicie, przekłócie, *np.* szpadą, sztyletem.

**Przeszydzać**, am, *s. cz. nied.* z kogo, z czego, przedrwiwać. **Przeszydzanie**, a, *n.* przedrwiwanie.

**Przeszyty**, a, e, *im.* od **Przeszyć**. **Przeszywać**, am, *s. cz. nied.* **Przeszyć**, ję, *dok.* pikować, *np.* kołdrę, kaftanik. = szyjąc przeplatać czem, *np.* złotemi, srebrnemi sznurkami. = inaczej uszyć. = *fig.* przebić.

przekłóc, *np.* komu piersi, serce sztyletem. Z boku go strzałą jadowitą przeszył. Król ostrym mieczem piersi mu przeszywa. = *fig.* przejmować, przenikać do żywego. Ta wiadomość serce mu przeszyła. **Przeszywanie**, a, *n.* czynność słowa **Przeszywać**.

**Przetaczać, am**, *s. cz. nied.* **Przetoczyć, czę**, *dok.* tocząc z miejsca na miejsce przesuwać, przesunąć. *np.* wozy, beczki, działa. Scyt swe pałace z pola na pole na skrzypnych kołach przetacza. = tocząc przelewać. *np.* wino z beczki do beczki. = tocząc przedziurawić. Robaki drzewo przetoczyły. = się, *s. z.* tocząc się przejść. Ledwo się przetoczył pijak przez ulicę. = *fig.* Nim się sprawa przetoczyła, sędziowie usnęli. **Przetaczanie**, a, *n.* czynność słowa **Przetaczać**.

**Przetacznik**, a. *m.* ten co robi lub przedaje przetaki. = *bot.* (Veronica), roślina z familii szczeżnikowych, między której gatunkami przetacznik lekarski, podkrzew w suchych lasach rosnący, i przetacznik bobownik, podkrzew na dwie stopy wysoki, przy zródłach i krynicach rosnący. **Przetak**, a, *m.* gatunek rzeszota z dnem z łyka plecionem. Puścić przez przetak, *fig.* przetrząsać, trutynować. Czerpać wodę przetakiem. *przysł.*

**Przetańcować, uję, Przetańczyć, czę**, *s. cz. dok.* odbyć taniec. = strwonić na tańcach. Wszystko utraci, przepije, przetańcuje. = przemódz kogo dłuższem tańczeniem. **Przetańcowanie, Przetańczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przetapiać, am**, *s. cz. nied.* **Przetopić, pię**, *dok.* topiąc przelewać, *np.* dzwony. = topiąc na co innego przelewać. *np.* dzwony na działa. **Przetapianie**, a, *n.* czynność słowa **Przetapiać**. = *górn.* przeczyszczanie kruszcu już z rudy wytopionego, ale jeszcze przez pierwsze stopienie niedość oczyszczonego.

**Przetarcie**, a, *n.* czynność słowa **Przetrzeć**. **Przetarty**, a, e, *im.* tegoż słowa. tarciem uszkodzony. Szyja u psa przetarta obrożą łozianą. = nieco wytarty, *np.* sukna. = z którego co tu i owdzie starto, *np.* stół. = *fig.* przepolerowany, przekrzesany, *np.* człowiek, rozum. stęchnąć.

**Przetęchnąć, nę**, *s. n. dok.* wskróś

**Przetęsknić, nię**, *s. cz. dok.* przepędzić czas jakś tęskniąc do kogo, za czem. **Przetęsknienie**, a, *n.* przepędzenie czasu na tęsknieniu.

**Przetkanie**, a, *n.* czynność słowa **Przetkać**. **Przetknąć**, *ob.* **Przetykać**. **Przetknienie**, a, *n.* wytknienie, przepchnienie przez co.

**Przetlec, ję**, *s. n. dok.* tlejąc w popiół się obrócić, lub przestać tlec.

**Przetłoczenie**, a, *n.* od **Przetłoczyć, czę**, *s. cz. dok.* tłocząc przecisnąć. = się, *s. z.* przecisnąć się przez tłok.

**Przetłuc, kę**, *s. cz. dok.* **Przetłukać, am, Przetłukiwać, uję**, *nied.* tłukąc przebić, przebijać. **Przetłuczenie. Przetłukiwanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przetłumaczenie**, a, *n.* od **Przetłumaczyć, czę**, *s. cz. dok.* zjednego języka na drugi przełożyć.

**Przeto**, *sp.* dla tego, z tej przyczyny. Nigdy nie wzywali Boga, przeto przyjdzie na nie trwoga.

**Przetoczenie**, a, *n.* od **Przetoczyć**, *ob.* **Przetaczać**. **Przetapiać**.

**Przetopienie**, a, *n.* od **Przetopić**, *ob.*

**Przetorować, uję**, *s. cz. dok.* drogę, przetrzeć torując. = komu drogę do czego, *fig.* ułatwić. **Przetorowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przetrąbić, bię**, *s. cz. dok.* odegrać co na trąbie. = *s. n.* przestać trąbić. **Przetrąblenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przetrącać, am**, *s. cz. nied.* **Przetrącić, cę**, *dok.* trącając co kruchego przełamać. Przetrącił mu rękę, nogę kijem. = Przetrącić czyje zamiary, *fig.* popsuć, zniweczyć. = Przetrącić co, przekąsić. Aby co, było przetrącić, z parę kiełbas i sztukę pieczeni. **Przetrącanie, Przetrącenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przetrawiać, am**, *s. cz. nied.* **Przetrawić, wię**, *dok.* strawić zupełnie

*fig.* Dużo czytał, ale tego co czytał nie przetrawił. = *fig.* strawić czas, lata. Tu byśmy aż do śmierci lata przetrawili. = *fig.* przetrwonić. Co ojciec długo zbierał, wnet pan syn przetrawi. **Przetrawianie, Przetrawienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przetrębować, Przetrębywać**, uję, *s. n. nied.* z przestankami trąbić. **Przetrębowanie, Przetrębywanie**, a, *n* z przestankami trąbienie.

**Przetropić, pię**, *s. cz. dok* **Przetrapiać, am**, *nied.* tropiąc przeszukać, przeszperać. **Przetropienie**, a, *n.* czynność słowa **Przetropić**.

**Przetrwać, am**, *s. cz.* i *n. dok.* trwać dłużej niż co innego. Cnota przetrwa gwałt, nędzę, i los przezwycięży. = trwać przez pewien czas. Piramidy Egipskie przetrwały (przez) wiele wieków. = w czem, wytrwać. = przebyć, przecierpieć. Przetrwaliśmy mężnie najokropniejsze wypadki. **Przetrwanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Przetrwać**.

**Przetrwonić, nię**, *s. cz. dok.* przemarnować, *np.* majątek. **Przetrwonienie**, a, *n.* przemarnowanie.

**Przetrząsać, am**, *s. cz. nied.* **Przetrząść, ątnę**, *dok.* trzęsąc mieszać, przewracać, szukając czego. Przetrząsa wszystkie kąty. Nie przetrząsaj tych papierów. = *fig.* roztrząsać, przebadywać, *np.* czyje życie, postępki. Porzuć nieścigle bogów przetrząsać wyroki. = Przetrząść skończyć trzęsienie. Febra go przetrzęsła. **Przetrząsanie, Przetrząśnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przetrzebiać, am**, *s. cz. nied.* **Przetrzebić, bię**, *dok.* trzebiąc przerzedzić. Lasy przetrzebione. = wycinając przerzedzić. Wespazyan i Tytus przetrzebili żydów. **Przetrzebianie, Przetrzebienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przetrzeć**, *ob.* **Przecierać**.

**Przetrzepać, pię**, *s. cz. dok.* suknią, pręcikiem z niej kurz nieco wytrzepać. = kogo, *fig.* przećwiczyć, *np.* dziecko; porazić, *np.* nieprzyjaciela. = prędko i bez uwagi odmówić, *np.* pacierz, lekcyą. **Przetrzepanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Przetrzepywać, ję**, *s. cz. nied.* i *częst.* trzepać z przestankami, często trzepać. **Przetrzepywanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przetrzymać, am**, *s. cz. dok.* **Przetrzymywać, ję**, *nied.* trzymać przez jakiś czas. = zbyt długo trzymać, *np.* paszport, urlop, urynę. **Przetrzymanie**, a, *n.* zbyt długie zatrzymanie, *np.* paszportu, urlopu, urzyny.

**Przetulać się**, *s. z. dok.* przepędzić czas na tulaniu się.

**Przetwarzać**, *ob.* **Przetworzyć. Przetwarzanie**, a, *n.* przeobrażanie, przeistaczanie.

**Przetwierać, am**, *s. cz. nied.* na pół otwierać, lub kiedy niekiedy otwierać, *np.* drzwi, okna. **Przetwieranie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przetwór, oru**, *m.* istota, rzecz przetworzona. **Przetwórca, y, Przetworzyciel**, a, *m.* ten co przetwarza. **Przetworzenie**, a, *n.* przeobrażenie, przeistoczenie. **Przetworzyć, rzę**, *s. cz. dok.* **Przetwarzać, am**, *nied.* przeobrazić, przeistoczyć. = się, *s. z.* przeobrazić się, przeistoczyć się.

**Przetyć, ję**, *s. n. dok.* zbytecznie utyć. **Przetycie**, a, *n.* zbyteczne utycie. **Przetyłość, ści**, *ż.* zbyteczna otyłość.

**Przetyczka, i**, *ż.* narzędzie do przetykania. Przetyczka do fajki, do zębów. = *artyl.* igliczka żelazna, którą przetknąwszy przez zapał działa, przekala się ładunek, dla tym pewniejszego skutku zapalniczka. **Przetykać, am**, *s. cz. nied.* **Przetknąć, nę**, *dok.* wytknąć co zatykało otwór, lub na wylot przebić. Przetknąć fajkę, cybuch. Przetknij zapał. = Przetykać, tkając przeplatać, przerabiać, *np.* złotem, srebrem, jedwabiem. Materya złotem przetykana. **Przetykanie**, a, *n.* czynność słowa **Przetykać**.

**Przeuciesznie**, *ps.* bardzo uciesznie. **Przeuciesznny**, a, e, *p.* bardzo uciesznny.

**Przeuczenie**, *ps.* bardzo uczenie. = a, *n.* od **Przeuczyć, czę**, *s. cz. dok.* nauczyć kogo inaczej. = nauczyć nadto wiele rzeczy. = się, *s. z.* za nadto się nauczyć.

**Przeuzdać**, am, *s. cz. dok.* inaczej nauzdać. **Przeuzdanie**, a, *n.* nauzdanie innym sposobem.

**Przewabiać**, am, *s. cz. nied.* **Przewabić**, bię, *dok.* wabiąc na swą stronę przeciągać, przeciągnąć. **Przewabianie**, **Przewabienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przewąchać**, am, *s. cz. dok. fig.* przeczuć, przeniknąć węchem, domyślić się. Hultaje przewąchawszy kuferek z pieniędzmi, zabrali go nam. **Przewąchanie**, a, *n.* przeczucie, przeniknienie węchem.

**Przewaga** i, *ż.* wyższość powagi, wpływ przeważający. Cycero miał w senacie wielką przewagę. = czyn przeważny. Mała to sława która bez żadnej przewagi przychodzi.

**Przewał**, u, *m.* wielki nawał, *np.* wojska w przemarszu. **Przewalać**, am, *s. cz. nied.* **Przewalić**, lę, *dok.* przetaczać, *np.* kamienie. = się, *s. z.* przewracać się, *np.* na łóżku, na kanapie. = przejść nawałem, przewałem. Przewaliło się tędy niemało wojska.

**Przewartować**, uję, *s. cz. dok.* wartując księgę przebiedz, przeczytać. **Przewartowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przewarzać**, am, *s. cz. nied.* **Przewarzyć**, rzę, *dok.* znowu warzyć = Przewarzać, *fig.* jedno i toż samo powtarzać. = za nadto warzyć, przegotować. **Przewarzanie**, **Przewarzenie**, a, *n* czynność słów powyższych.

**Przeważać**, am, *s. cz. nied* **Przeważyć**, żę, *dok.* jeszcze raz ważyć. = więcej ważyć. By na wagę nastąpił. piórały nie przeważyli Często łaska przeważa zasługę. = przechylić szalę w niepewności zawieszonej rzeczy. Niepewną długo pod Waterlo bitwę przybycie Bluchera na stronę sprzymierzeńców przeważyło. = *s. n.* mieć większą wagę niż potrzeba Każdy z tych dukatów jest obrączkowy, i będzie przeważał. = *fig.* przemagać, przemódz Ten wzgląd przeważył. Zemsta przeważyła nad litością. = się, *s. z.* przechylać się na tę i na drugą stronę. Zwycięztwo przeważyło się na ich stronę. = Przeważać się z kim, walczyć o pierwszeństwo. **Przeważanie**, **Przeważenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przeważnie**, *ps.* z przewagą. **Przeważność**, ści, *ż.* wielka ważność, przemagająca waga. **Przeważny**, a, e, *p.* mający przewagę, *np.* powód, dowód, zdanie, przyczyna. = mający wielką powagę, *np.* człowiek.

**Przewdziewać**, am, *s. cz. nied.* **Przewdziać**, dzieję, *dok.* przemieniać odzienie. Wśród potów przewdziewać koszulę. = się, *s. z.* przebierać się w inne odzienie. **Przewdziewanie**, **Przewdzianie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przewędrować**, uję, *s. cz. dok.* wędrując przebyć, *np.* kraj. = przepędzić czas na wędrowaniu. **Przewędrowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przewiać**, *ob.* Przewiewać. **Przewianie**, a, *n.* oczyszczenie zboża przez wianie.

**Przewiadywać**, **Przewiadować**, uję, *s. cz. nied.* przebadywać. = się, *s. z. nied.* dowiadywać się. **Przewiedzieć się**, *s. z. dok.* dowiedzieć się. **Przewiadywanie**, a, = się, *n.* przebadywanie, dowiadywanie się.

**Przewiosło**, a, *n.* drewno z wygiętym na ramiona wrębem do noszenia wody w wiadrach.

**Przewiązka**, i, *ż.* to co służy do przewiązania. **Przewiązywać**, uję, *s. cz. nied.* **Przewiązać**, żę, *dok.* związywać, związać wpoprzek, przez środek, *np.* ranę, głowę choremu. **Przewiązywanie**, **Przewiązanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przewić**, *ob.* Przewijać. **Przewicie**, a, *n.* innym sposobem uwicie.

**Przewidywać**, uję, *s. cz. nied.* **Przewidzieć**, dzę, *dok.* naprzód widzieć, przezierać przyszłość, przyszłe wypadki, skutki, następstwa. **Przewidywanie**, **Przewidzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. = Przewidzenie, dar przewidywania, przezorność.

**Przewiedzenie**, a, *n.* od słowa **Przewieść**, przeprowadzenie.

**Przewiedzenie**, a, *n.* od słowa **Przewiedzieć**, wiadomość naprzód powzięta o rzeczach jeszcze niebyłych. = się, dowiedzenie się o czem.

**Przewiedzieć**, wiem, *s.cz. dok.* co, naprzód wiedzieć o czem. Bóg wszystko przewie prędzej niż się stanie. = poznać widząc, zwiedzając. Afrykę dzisiejszą żeglarze lepiej przewiedzieli. = się, *s.z. ob.* **Przewiadywać.**

**Przewielebność**, ści, *ż.* tytuł dawany kardynałom, biskupom, opatom. **Przewielebny**, a, e, *p.* bardzo wielebny. **Przewielmożny**, a, e, *p.* wielce możny, przemożny.

**Przewiercać**, am, *s.cz. nied.* **Przewiercić**, cę, *dok.* wiercąc świdrem przedziurawić. **Przewiercanie, Przewiercenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przewiercień**, ênia, *m. bot.* (Bupleurum), roślina z familii baldaszkowatych, na pół stopy wysoka, ma kwiaty drobne, żółte. = (Lonicera periclymenum), wiciokrzew okręgowy.

**Przewierzgać**, am, *s.cz. nied.* **Przewierzgnąć**, nę, *dok.* przerzucać, przerzucić. Przewierzgnąć kogo przez nogę, przerzucić przez nogę; *fig.* podstępem podejść. = przemieniać. = się, *s.z.* na co, w co, przemieniać się. Jowisz tu na byka, owdzie na łabędzia przewierzgał się. Władza despotyczna dana jednemu, przewierzgnęła się w hamulec insurekcyi. **Przewierzganie, Przewierzgnienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przewieść**, *ob.* Przewodzić.

**Przewieszać**, am, *s.cz. nied.* **Przewiesić**, szę, *dok.* wieszać, zawiesić w poprzek, na ukos, *np.* wstęgę orderową, lub z jednej i drugiej strony, *np.* stułę; lub z przodu i z tyłu, *np.* sakwy. **Przewieszanie, Przewieszenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przewietrzać**, am, *s.cz. nied.* **Przewietrzyć**, trzę *dok.* wystawiać co na przewiew powietrza, *np.* suknie, pościel. = otworzyć na przewiew powietrza, *np.* pokój. = się, *s.z.* chodzić po świeżem powietrzu. **Przewietrzanie, Przewietrzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przewiew**, u, *m.* wolne przewiewanie powietrza. **Przewiewać**, am, *s. cz. nied.* **Przewiać, wieję**, *dok.* wskróś przez co powiewać. Niechaj powietrze izbę przewiewa, byle tylko na chorego nie wiało. = *s.cz.* wiać zboże, lub drugi raz wianie odbywać. = Przewiać (o wietrze), przestać wiać. **Przewiewacz**, a, *m.* ten co przewiewa zboże. *Fig.* Poślę do Babilonu przewiewacze, i rozwieją go. **Przewiewanie**, a, *n.* czynność słowa Przewiewać. **Przewiewny**, a, e, *p.* wystawiony na przewiew.

**Przewięź**, zi, *ż.* kilka kłosów zboża na pniu na czary przewiązanych. **Przewieźć**, *ob.* **Przewozić. Przewiezienie**, a, *n.* przeprowadzenie wozem lub statkiem. = się, przeprawienie się wozem lub statkiem.

**Przewięzistość**, ści, *ż.* miejsce jakby od mocnego przewiązania znacznie zwężone, jakie daje się widzieć na niektórych owadach, jako to na pszczołach, osach. **Przewięzisty**, a, e, *p.* zwężony jakby od przewiązania. Kadłub większej części owadów jest przewięzisty. Człowiek przewięzisty, wązki w stanie.

**Przewijać**, am, *s.cz. nied.* **Przewić, Przewinąć**, nę, *dok.* inaczej obwijać, powijać, opowijać. Przewijać, przewinąć dziecko. = Przewinąć kogo przez nogę, *ob.* **Przewierzgnąć.** = Przewinąć nici na inny kłębek. = Przewijać co czem, przeplatać zwijając. = **Przewijać się, Przewinąć się**, *s.z.* tam i sam ustawicznie uwijać się. Przewijać się w myśli, w ustach, *fig.* snuć się w myśli, na języku. Często ci się te słowa w ustach przewijają: dosyć się długo żyło. **Przewijanie, Przewicie, Przewinięcie**, a, **Przewijanie się, Przewinięcie się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Przewiniać**, am, *s.n. nied.* **Przewinić**, nię, *dok.* dopuszczać się winy. **Przewinienie**, a, *n.* dopuszczenie się winy.

**Przewlaczanie**, a, *n.* odwlekanie, poszczanie w odwłokę. **Kwintus Maximus** przewlaczaniem rzecz straconą naprawił. **Przewleczenie**, a, *n.* od słowa **Przewlec**. **Przewlekac**, am, **Przewlaczać**, am, **Przewlóczyć**, czę, *s. cz. nied.* **Przewlec**, wlokę, *dok.* z miejsca na miejsce lub przez co wlokąc przeciągać. Dziwaczne swoje społeczeństwo na przewoźnych szałaszach z miejsca na miejsce przewlóczyli. = **Przewlekac**, przewlec, przeciągac, przeciągnąc przez co, *np.* nitkę przez uszko iglane, wstążkę, tasiemkę przez dziurkę. = **Przewlekać**, przewlec kogo, przeoblekac, przeobiec. = długo ciągnąć, przedłużać. **Przewlekać** wojnę, sprawę. **Przewlekać** wyrazy. **Przewlaczac** żywot. = **Przewlekać**, przewlec, przewlaczac, przewlóczyć, odwlekac, poszczać w odwłokę. = **Przewlekać się**, **Przewlec się**, **Przewlóczyć się**, *s. z.* oblekać się w inną odzież. § **Małgorzata** przez cały wielki post nigdy się nie przewlóczyła (lepiej: nie przewlekała). = długo się wlec, przeciągać się. Sztuka przewlekła się aż do północy. = odwlekać się. Co się przewlecze, to nie ucieczę, *przysł.* = **Przewlóczyć się**, pochodzić włócząc się. **Przewlekanie**, a, *n.* od słowa **Przewlekać**. **Przewlekle**, *ps.* przewlekłym głosem, *np.* mówić. **Przewlekłość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest przewlekłe. **Przewlekły**, a, e, *p.* długo wlokący się, ciągnący się, *np.* **eprawa**. = przeciągły, *np.* głos. **Przewlóczenie**, a, *n.* od słowa **Przewlóczyć**. **Przewloczny**, a, e, *p.* odwlekający. Przewloczny i długo cierpliwy Bóg nasz jest. **Przewlóczyciel**, a, *m.* ten co przewleka, odwleka. **Przewloka**, i, *ż.* zwłoka, odwłoka. = zakonnik który się wywlókł. = *bot.* (Oenanthe), gałucha, kropidło. = (Smyrnium perfoliatum), gatunek gierszownika.

**Przewód**, odu, *m.* przewiedzenie, przeprowadzenie. Przewód prawa, wygrana sprawa. **Przewodni**, **Przewodny**, a, e, *p.* wiodący, prowadzący. **Niedziela** przewodna, pierwsza po Wielkanocy. **Przewodnia**, ai, *ż.* **Przewodnictwo**, a, *n.* prowadzenie kogo przez co, przewodniczenie. Zostawać pod czyjem przewodnictwem. **Przewodnica**, y, **Przewodniczka**, i, *ż.* ta co prowadzi, przewodniczy. **Przewodniczenie**, a, *n.* od **Przewodniczyć**, czę, *s. n. nied.* komu, być czyim przewodnikiem, prowadzić kogo. = prezydować. Przewodniczyć obradom. **Przewodnik**, a, *m.* ten co prowadzi idąc przed kim i wskazując mu drogę. *fig.* Bądź przedwodnikiem mojej młodości. = *fiz.* ciało z łatwością przepuszczające ciepłik lub elektryczność. = tytuł wielu dzieł podręcznych. **Przewodzenie**, a, *n* od **Przewodzić**, dzę, *s. n. nied.* dowodzić. Przewodzić nad wojskiem. = nad kim, dawać mu ostro czuć swą władzę, wyższość, panowanie. Dawnoc źli ludzie w świecie nad dobrymi przewodzą. = i **Przewieść**, wiodę, *s. cz. dok.* przeprowadzić. = dopiąć, dokazać. Co chciał to wszystko przewiódł swoją głową. = co na sobie, wymódz. Trudno to człowiekowi przewieść na sobie, aby drugiemu w rozumie miał dać pierwszeństwo. = prawo, wygrać sprawę w sądzie.

**Przewora**, y, *ż.* przegroda między koniem a koniem w stajni, między wołem a wołem w wołowni.

**Przewóz**, ozu, *m.* przewożenie lądem lub wodą. = przewożenie się przez rzekę. = miejsce przewożenia się przez rzekę. = opłata za przewiezienie promem, łódką. **Przewożenie**, a, *n.* wiezienie zkąd dokąd. = się, przeprawianie się przez rzekę. **Przewozić**, żę, *s. cz. nied.* **Przewieść**, wiozę, *dok.* wieźć zkąd dokąd, *np.* towary z kraju do kraju, lub kogo przez rzekę. = się, *s. z.* przeprawiać się. Gdy się przewieźli, przyjechali do ziemi Genezaret. **Przewoźisko**, a, *n.* zły przewóz, stary prom. **Przewoźne**, go, *n.* opłata od przewozu. **Przewoźniczy**, a, e, *p.* od przewoźnika. **Przewoźnik**, a, *m.* ten co przewozi prze-

rzekę. **Przewożony**, a, e, *p.* który może być przewiezionym. **Przewozowy**, a, e, *p.* od przewozu, *np.* okręt, statek, handel.

**Przewracać**, am, *s. cz. nied.* **Przewrócić**, cę, *dok.* na drugą stronę obracać, obrócić, *np.* karty w książce. Oracz ziemię pługiem przewraca. = wywracać, wywrócić co stojącego, *np.* stolik, krzesło. Ten furman dwa razy nas przewrócił. Ledwie całego domu do góry nogami nie przewrócił. = się, *s. z.* obracać się w łóżku z boku na bok. = wywracać się. Wóz się przewrócił. Przewróciło mu się w głowie, *fig.* pomieszało mu się w głowie. **Przewracanie**, **Przewrócenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przewróciciel**, a, *m.* ten co przewraca, burzy, obala. **Przewrót**, otu, *m.* wywrót. **Przewrotnie**, *ps.* przewrotnym sposobem. **Przewrotnik**, a, *m.* człowiek przewrotny. **Przewrotność**, ści, *ż.* przymiot człowieka przewrotnego. **Przewrotny**, a, e, *p.* wywrotny, *np.* powóz. = *fig.* wykrętny, podstępny, *np.* człowiek, świat, serce.

**Przewrzeszczeć**, czę, *s. cz. dok.* kogo, głośniej lub dłużej wrzeszcząc przezwyciężyć. = czas jaki na wrzeszczeniu przepędzić. **Przewrzeszczenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przewybornie**, *ps.* bardzo wybornie. **Przewyborność**, ści, *ż.* wyśmienitość. **Przewyborny**, a, e, *p.* wyśmienity. **Przewymownie**, *ps.* bardzo wymownie. **Przewymowny**, a, e, *p.* bardzo wymowny.

**Przewyżka**, i, *ż.* to czem jedna rzecz drugą przewyższa. = *mat.* różnica którą jedna liczba przewyższa drugą. **Przewyższać**, am, *s. cz. nied.* **Przewyższyć**, szę, *dok.* przechodzić, przenosić. = kogo czem, w czem, być w czem od kogo wyższym. Równy mu jest w odwadze, przewyższa go w cnocie. **Przewyższanie**, **Przewyższenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przez**, *pmk* rządzi przyp. 4, i służy do oznaczenia ruchu przez co lub po powierzchni czego. Przejechał przez Polskę. Przeszedł przez most, przez ogród, przez miasto. = do oznaczenia trwania przez pewien czas. Przez zimę, przez lato. W tem znaczeniu przy słowie może się opuścić. Mieszkałem we Francyi 30 lat. = do oznaczenia przyczyny, środka, narzędzia, działacza. Zgrzeszyć przez niewiadomość. Nie czyń przez drugich co sam przez siebie uczynić możesz. Teleskop był wynaleziony przez Galileusza. Rzym był wzięty i spalony przez Galiów.

**Przez**, łącząc się ze słowami traci *z* i znaczy 1) że czynność słowa odbywa się przez co, wskróś czego, na wylot, z jednej strony na drugą: przekłóć, przepłynąć; 2) odmianę miejsca lub kształtu: przenieść, przestroić; 3) przepędzenie na czem czasu: przespać; 4) strwonienie czego na czynności wyrażonej przez słowo: przegrać, przepić; 5) wyższość: przewyższyć; 6) zbytek, nadmiar: przesolić, przepłacić.

**Przezacnie**, *ps.* bardzo zacnie. **Przezacny**, a, e, *p.* bardzo zacny.

**Przeżartować**, uję, *s. cz. dok.* na żartach czas jaki przepędzić. **Przeżartowanie**, a, *n.* przepędzenie czasu na żartach.

**Przezbytkować**, uję, *s. cz. dok.* strwonić na zbytkach. **Przezbytkowanie**, a, *n.* strwonienie na zbytkach.

**Przeżeglować**, uję, *s. cz. dok.* żeglując przepłynąć. **Przeżeglowanie**, a, *n.* przepłynienie żeglując.

**Przeżegnać**, am, *s. cz. dok.* znak krzyża nad kim lub nad czem zrobić. = się, *s. z.* znak krzyża na sobie położyć. **Przeżegnanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeżerać**, am, *s. cz. nied.* **Przeżrzeć**, żrę, *dok.* żrąc przejadać, przejeść. Rdza przeżera żelazo. **Przeżeranie**, **Przeżarcie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeziębić**, bię, *s. cz. dok.* nawskróś zimnem przeniknąć. = się, *s. z.* **Przeziębnąć**, nę, *s. n. dok.* zaziębić się. **Przeziębienie**, a, *n.* choroba z zaziębienia się.

**Przejrzeć**, am, *s. cz. nied.* **Przejrzeć**, rzę, *dok.* patrzeć przez co. = przeglądać, *np.* książkę, rysunki, rachunki. Przejrzałem własnemi oczyma całą tę krainę. = Przejrzeć, przenáznaczyć, przeznaczyć. Bóg przejrzał wybranych. = *s. n.* odzyskać wzrok. = Przezierać, wyglądać z pod czego, przebijać się. Wśród zwyczajnej jego wesołości, nieraz cień smutku przezierał. = się, *s. z.* przeglądać się w zwierciedle. **Przejrzacz**, a, *m.* ten co przejrzy. **Przejrzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przejrzenik**, a, *m.* celownik, dyoptra.

**Przetlew**, u, *m. fizjol.* wydzielanie się z organizmu zwierzęcego części niepotrzebnych przez wyziewy skórne i oddychanie. **Przejrzewać**, am, *s. cz. dok* czas jaki, *np.* wieczór na ziewaniu przepędzić. **Przejrzewanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przezimować**, uję, *s. n. dok.* przepędzić gdzie zimę. = *s. cz.* przechować, przekarmić przez zimę, *np.* bydło. **Przezimowanie**, a, *n.* przepędzenie zimy. = przechowanie przez zimę.

**Przeznaczać**, am, *s. cz. nied.* **Przeznaczyć**, czę, *dok.* naprzód naznaczyć. Bóg przeznaczył Mojżesza na przewodnika swego narodu. Co raz komu przeznaczono, to go nigdy nie minie. = wyznaczyć na jaki cel, *np.* pewną summę na kupno domu, dla ubogich. Przeznaczył syna do palestry. **Przeznaczanie**, **Przeznaczenie**, a, *n* czynność słów powyższych. Przeznaczenie, cel i koniec człowiekowi i wszech rzeczom przez Boga naznaczony, przejrzenie Opatrzności. = nieuchronna konieczność, fatalność, której wola człowieka odmienić nie może, i której, według mniemania starożytnych pogan, sami nawet bogowie podlegali. Muzułmani wierzą także w przeznaczenie. = los, dola. Takie było jego przeznaczenie. Pełnić swoje przeznaczenie. Uledz przeznaczeniu. = cel bytu, czynności. Przeznaczenie budynku. Udać się na miejsce swego przeznaczenia.

**Przezornie**, *ps.* z przezornością. **Przezorność**, ści, *ż.* przezieranie przyszłości, oględność, ostrożność. **Przezorny**, a, e, *p.* przezierający przyszłość, oględny, ostrożny.

**Przezroczysto**, *ps.* przejrzysto. **Przezroczystość**, ści, *ż.* przejrzystość. **Przezroczysty**, a, e, *p.* przejrzysty, przez który można przejrzeć.

**Przeżucie**, **Przeżuwanie**, a, = się, *n.* od słów **Przeżuć**, ję, *s. cz. dok.* **Przeżuwać**, am, *nied.* = się, *s. z.* przemieniać obuwie.

**Przeżucie**, **Przeżuwanie**, a, *n.* od słów **Przeżuć**, ję, *s. cz. dok.* **Przeżuwać**, am, *nied.* żując rozdrabiać pokarm. = (o zwierzętach), na nowo żuć. Woły, kozy, owce przeżuwają. = *fig.* przerabiać w głowie ułożone plany. **Przeżuwające zwierzęta**, *zool.* niektóre roślinożerne, tak nazwane iż pokarm już połknięty znowu do pyska zwracają, powtórnie go przeżuwają, i nakoniec znowu połykają.

**Przezwać**, wę, *s. cz. dok.* **Przezywać**, am, *nied.* kogo, dać komu przezwisko. Scypiona przezwano Afrykańskim. = dać inne nazwisko, inaczej nazwać. Teologowie niedowiarstwo przezwali filozofią. = **Przezwać się**, *s. z.* inaczej się nazwać. = **Przezywać się**, *s. z.* dawać sobie nawzajem obelżywe przezwiska. Polacy w powstaniu nie powinni się przezywać. **Przezwanie**, **Przezywanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przezwisko**, a, *n.* nazwisko, imię rodowe. = nazwisko dane komu, częstokroć uszczypliwe, jako to. Mieczysław Gnuśny

**Przezwyciężać**, am, *s. cz. nied.* **Przezwyciężyć**, ężę, *dok.* przełamać, pokonać *np.* zawady, przeszkody, trudności, czyn, opor. **Przezwyciężanie**, **Przezwyciężenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przeżyć**, ję, *s. n. dok.* żyć przez pewien czas. **Przeżył między wami** lat przeszło 40. = *s. cz.* kogo, żyć dłużej od niego. Niewiasta jedna

przeżyła dziesięciu mężów. Przeżyć co, stratę czego, żyć po stracie. Kato nie chciał przeżyć wolności ojczyzny. **Przeżycie**, a, *n.* przepędzenie pewnej części lub całego życia. = doczekanie się czyjej śmierci. = utrzymanie przez ciąg życia. Dać komu pewną summę na przeżycie.

**Przeżymać, am**, *s. cz. nied.* **Przeżąć, ężmę**, *dok.* piorąc chusty miąć, kręcić, wykręcać, dla wyciśnienia brudu. **Przeżymanie**, a, *n.* czynność słowa **Przeżymać**.

**Przeżyski, ów**, *l. m. praw.* co strona wygrywająca zyskuje na przegrywającej, która nie uczyniła zadość zapadłemu przeciw sobie wyrokowi.

**Przeżywać**, *ob.* **Przeżwać**.

**Przeżywić, wię**, *s. cz. dok.* żywiąc przetrzymać, przechować. **Przeżywienie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Przód, odu**, *m.* przednia część czego, *np.* głowy, domu, okrętu, wozu. Mieszkać na przodzie. Siedzieć na przodzie (wozu). = (o zwierzęciu), przednia część ciała: piersi i przednie nogi. = (o człowieku), piersi, oblicze. Stać, obrócić się przodem do kogo. = Iść przodem, naprzód. Wysłać kogo naprzód. Z przodu i z tyłu napaść, uderzyć na kogo.

**Przodek, odka**, *m.* dziad, pradziad. Przodki sławne: zły potomek szpeci. = **dku**, *m. ob.* **Przód**. Przodek cielęciny, baraniny. = *fig.* przednie miejsce, pierwszeństwo. Mieć, trzymać przodek.

**Przodkara, y**, *ż. artyl.* dwa przednie koła z dyszlem i nasadą, na którą się zakłada ogon łoża armaty spoczywającej na tylnych kołach.

**Przodkować, uję**, *s. n. nied.* iść przodem, poprzedzać. Wirgiliuszowi Homer przodkował. = przed kim czem, w czem, przodek trzymać, mieć pierwszeństwo, celować, przewyższać. Ten przed wszystkimi dzielnością przodkuje. Jeden w tem, drugi w owem przodkuje. **Przodkowanie**, a, *n.* trzymanie przodku, celowanie. Chęć przodkowania.

**Prstyk, Pstryk**, odgłos naśladujący klaskanie palcami, lub uderzenie kurka u strzelby o dekiel. **Prstycek, Pstrycek, cska**, *m.* szczutek w nos. **Prstykać, Pstrykać, am**, *s. n. nied.* **Prztyknąć, Pstryknąć, nę**, *dok.* klaskać palcami. Prztykać kartami, trzymając talią kart w jednej ręce, palcami drugiej ręki prztykający odgłos z nich wydawać. = Prztykać komu pod nos, *fig.* złośliwie przycinać, po grubiańsku przymawiać. = Prztyknęło mu na panewce, spaliło na panewce bez wystrzelenia. **Prstykanie, Pstrykanie, Prstyknienie, Pstryknienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przy**, *pmk.* rządzi przyp. 7. i znaczy położenie osoby lub rzeczy obok drugiej. Usiąść przy kim. Siedzieć przy stoliku. = u boku. Człowiek przy pałaszu. = w kieszeni. Mieć, nosić pieniądze przy sobie. = w posiadaniu. Być przy pieniądzach. Być przy rozumie, przy zdrowych zmysłach. = w obecności. Przy świadkach. = podczas, w ciągu czego. Przy stole, przy obiedzie, przy robocie, przy kieliszku. = Przy świetle słońca, księżyca. Czytać przy świecy, przy lampie. Przy odgłosie trąb, dzwonów. = pod koniec. Przy końcu wieku, roku, zimy, lata. Przy schyłku dnia. = za pomocą. Przy zgodzie, przy pracy i przy rządzie stałym, będziem szczęśliwemi, przestając na małem. = obstając przy czem, broniąc czego. Konfederacya przy wierze, królu, prawach, wolności.

**Przy**, łącząc się ze słowami, znaczy 1) zbliżenie, zetknięcie: przybiedz, przylgnąć; 2) dodanie części do rzeczy tego samego gatunku: przybudować, przysypać; 3) czynność częściową w słabym stopniu: przyćmić, przygasić; 4) czynność odbywającą się przy innej czynności: przyśpiewywać, przygrywać. = Dodany do przymiotników zmniejsza stopień wyrażonych przezeń przymiotów; przyclerpki, przykwaśny, przytęchły.

**Przyaresztować**, uję, *s. cz. dok.* aresztując przytrzymać. **Przyaresztowanie**, a, *n.* przytrzymanie aresztem.
**Przybarwić**, wię, *s. cz. dok.* przydać barw, kolorów. Ja chcę wieniec przybarwić pachnącemi ziółki. **Przybarwienie**, a, *n.* przydanie barw, kolorów.
**Przybawiać**, am, *s. cz. nied.* **Przybawić**, wię, *dok.* przyczyniać, przyczynić. Próżniak nie tylko nie przybawi nic, ale straci i to co było nabyte. **Przybawianie**, **Przybawienie**, a, *n.* przyczynianie, przyczynienie.
**Przybeczeć**, czę, *s. cz. dok.* czego, beczeniem, płaczem przypłacić. Często człek zdrowiem cielesnej przybeczy uciechy
**Przybić**, *ob.* **Przybijać**. **Przybicie**, a, *n.* dokonane przybijanie.
**Przybiegać**, am, *s. n. nied.* **Przybiedz**, gę, gnę, *dok.* bieżąc przybywać, przybyć.
**Przybierać**, am, *s. cz. nied.* **Przybrać**, biorę, *dok.* więcej jeszcze dobierać, dobrać. Jeszcze sobie trzech ludzi przybrać muszę. = przysposobić. Przybrać za następcę, za syna, za żonę. Nerwa przybrał za syna i następcę Trajana. Umyśliłem sobie ową panienkę przybrać za żonę. = brać na się, *np.* tytuł. Galliena nieczynność sprawiła, że wszędzie imperatorów tytuł przybierano. Przybrać minę, postawę wesołą, poważną. Zły duch przybrał na siebie postać węża. = przyozdobić, przystroić. Upiększyła, a przybrała głowę swoję Jezabel. *Fig.* Przybrać fałsz, kłamstwo w piękne słowa. = Przybierać cuglów, wędzidła skracać, powściągać. Jednym wędzidła przybierać, a tamtych zacinać. = *s. n.* (o wodzie), przybywać. Rzeka przybiera. = się, *s. z.* do czego, zabierać się. = ubierać się. = opatrzyć się w co. **Przybieranie**, a, *n.* czynność słowa **Przybierać**.
**Przybieżenie**, a, *n.* przybycie biegiem.
**Przybijać**, am, *s. cz. nied.* **Przybić**, ję, *dok.* wbijając gwoździe przymocować niemi co do czego. Przybijać deski, łaty. Aby niedźwiedzi przybite do bramy. = stępiem przycisnąć, *np.* nabój. ładunek. = *s. n.* do lądu, do brzegu, przypływać, przypłynąć. = Przybić co komu na licytacyi, biciem w stół przyznać mu kupno. **Przybijacz**, a, *m.* ten co przybija. **Przybijaczka**, i, *ż. ob.* Płocha. **Przybijanie**, a, *n.* czynność słowa **Przybijać**. **Przybitka**, i, *ż.* kłak którym się ładunek przybija. się przybyć.
**Przybłąkać się**, *s. z. dok.* błąkając
**Przyblanki**, ów, *l. m.* blanki poboczne.
**Przybliżać**, am, *s. cz. nied.* **Przybliżyć**, żę, *dok.* zbliżać, zbliżyć. = się, *s. z.* zbliżać się, zbliżyć się. **Przybliżanie**, **Przybliżenie**, a, = się, *n.* zbliżanie, zbliżenie, i t. d. = **Przybliżenie**, *mat.* zbliżenie się do prawdziwej liczby bez ścisłego wyrachowania. przy błotach.
**Przybłotny**, a, e, *p.* żyjący, rosnący
**Przyboczny**, a, e, *p.* będący przy czyim boku, *np.* straż.
**Przyboleć**, lę, *s. n. dok.* czego, bolem przypłacić.
**Przybory**, ów, *l. m.* rzeczy przybrane, przygotowane do czego. Przybory wojenne, oblężnicze, myśliwskie. **Przybrać**, *ob.* **Przybierać**. **Przybranie**, a, *n.* czynność słowa **Przybrać**.
**Przybrnąć**, nę, *s. n. dok.* brnąc przez wodę, przez błoto przybyć.
**Przybrudzenie**, a, *n.* od **Przybrudzić**, dzę, *s. cz. dok.* nieco zbrudzić.
**Przybrząkiwać**, uję, *s. n. nied.* brząkając przygrywać komu.
**Przybrzeże**, a, *n.* miejsce przy brzegu. **Przybrzeżny**, a, e, *p.* przy brzegu będący.
**Przybudować**, uję, *s. cz. dok.* przy budynku dobudować. **Przybudowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. = i **Przybudowek**, wku, *m.* część przybudowana.
**Przybycie**, a, *n.* od słowa **Przybyć**. **Przybyiec**, lca, **Przybysz**, a, *m.* ten co zkąd przybył. Cycero z Arpinum przybyiec do Rzymu. **Przybyły**, a, e, *im.* który przybył. **Przybyszowy**, *p. m.* rok, *ast.* każdy czwarty rok, w którym przybywa dzień jeden, a zatem zawierający 366 dni. **Przybytek**, tku, *m.* to co

przybyło do czego. Od przybytku głowa nie boli, *przysł.* = miejsce przebywania. Piszą pospolicie przybytek, ale lepiej przebytek, od przebywania. Przybytek pański. Przybytek nauk, sprawiedliwości. **Przybywać**, am, *s. n. nied.* **Przybyć**, będę, *dok.* przyjść, przyjechać, przypłynąć. = *nieos.* Przybywa czego, powiększa się, pomnaża się. Dnia przybywa. Wody przybyło w rzece na trzy cale. Codzień władzy ubywa, a ludzkiej śmiałości i nadętości przybywa. **Przybywanie**, a, *n.* od słowa **Przybywać**.

**Przychęcać**, am, *s. cz. nied.* **Przychęcić**, cę, *dok.* zachęcać, zachęcić. Coż niewieściuchów do wojny przychęci? = przywabiać. Źródło to przychęca ludzie upragnione. **Przychęcanie, Przychęcenie**, a, *n.* zachęcanie, zachęcenie. **Przychęta**, y, *ż.* zachęta. nieco chłodny.

**Przychłodny. Przychłodniejszy**, a, e, *p.*

**Przychód**, chodu, *m.* dochód. **Przychodni**, a, e, *p.* który zkąd przyszedł, przybyły. **Przychodny**, a, e, *p.* czyniący przychód, intratny. **Przychodowy**, a, e, *p.* od przychodu. **Przychodzić**, dzę, *s. n nied.* **Przyjść**, dę, *dok* przybywać, przybyć pieszo. Kto pozno przychodzi, sam sobie szkodzi, *przysł.* = w ogólniejszych znaczeniach. 1) Przyjść na świat. Ta zaraza przyszła ze Wschodu. List przyszedł przez pocztę. Ci którzy po nas przyjdą. Przyszła jego ostatnia godzina. Przyjdzie i na ciebie kolej. = 2) Przychodzi mi na myśl, na pamięć, do głowy. Zkąd ci to do głowy przyszło? = 3) Przyjdzie na cię nagła nędza. Im większe na człowieka przypadki przychodzą, tym bardziej Boga prosić. = 4) Przyjść komu z czego (o pożytku). Co ci z tego przyjdzie? Nic ci z tego nie przyjdzie. = 5) Przyjść do czego, *np.* do lat, do majątku, do rozumu, do ubóstwa, do zdrowia. Człowiek ubogi może z lichej nędzy przyjść do pieniędzy. = 6) Przyjść do siebie, *np.* do domu, do przytomności umysłu, do zdrowia. = 7) Przyjść na co, *np.* na wzgardę, na pośmiewisko, na zły koniec. Nie wiemy na co komu przyjdzie. = 8) Przychodzi co komu łatwo, trudno, z wielką pracą. = 9) Przychodzi, przyszło do czego, *np.* do wojny, do bitwy, do buntu. Z tego wszystkiego przyjść do czubów może. **Przychodzień, dnia**, *m.* ten co zkąd przyszedł, przybysz, przybylec. Między żydami w Jerozolimie ze wszystkich stron świata znajdziesz przychodniów.

**Przychorować, uję**, *s. cz. dok.* czego, przypłacić co chorobą, zachorować z czego, *np.* z przepicia się. **Przychorowanie**, a, *n.* przypłacenie czego chorobą.

**Przychować**, am, *s. cz. dok.* **Przychowywać, uję**, *nied.* przy drugiem bydlę wychować, *np.* cielę, prosię. **Przychowanie**, a, *n.* wychowanie przy innem bydle. **Przychowek, wku**, *m.* bydlę lub dziecię przybyłe do wychowania, przypłodek. Przed rokiem z dzieci naszych miec będziem przychowek.

**Przychudy, Przychudszy**, a, e, *p.* nieco chudy.

**Przychwalać**, am, *s. cz. nied.* **Przychwalić, lę**, *dok.* potwierdzać pochwałą, pochwałę przyznawać. **Przychwalanie, Przychwalenie**, a, *n.* potwierdzanie, potwierdzenie pochwałą.

**Przychylać**, am, *s. cz. nied.* **Przychylić, lę**, *dok.* nachylać ku sobie lub ku czemu. = *fig.* przychylnym sobie kogo czynić. **Przychylić** ku sobie czyje serce. = się, *s. z.* do czego, nakłaniać się do czyjej prośby, do czyjego żądania, życzenia. Cycero nie chcąc się do życzeń Cezara przychylić, na wygnanie skazany. **Przychylanie, Przychylenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przychylnie**, *ps.* z przychylnością. **Przychylność, ści**, *ż.* skłonność, życzliwość, dobra chęć. **Przychylny**, a, e, *p.* skłonny, życzliwy, pełen dobrych chęci dla kogo.

**Przychytry, Przychytrzejszy**, a, e, *p.* nieco chytry.

**Przyciąć**, *ob.* **Przyciąć.**

**Przyciągać, am**, *s. cz. nied.* **Przyciągnąć, nę**, *dok.* ciągnąć do siebie. Magnes przyciąga żelazo. = *fig.* pociągać. Nie ta przyciąga do siebie, która jest ładniejsza, ale która ma w sobie więcej dobroci. = *s. n.* (o wojsku), przybywać, przybyć. **Przyciąganie, a**, *n.* ciągnienie do siebie. = *fiz.* siła przyrodzenia, mocą której cząstki materyi dążą nieustannie do złączenia się z sobą.

**Przyciasny, Przyciaśniejszy, a, e**, *p.* nieco ciasny.

**Przycichąć, nę**, *s. n. dok.* nieco ucichnąć.

**Przycięcie, a**, *n.* od słowa **Przyciąć.**

**Przyciemniać, am**, *s. cz. nied.* **Przyciemnić, nię**, *dok.* nieco zaciemniać. **Przyciemnianie, Przyciemnienie, a**, *n.* w słabym stopniu zaciemnianie, zaciemnienie **Przyciemny, Przyciemniejszy, a, e**, *p.* nieco ciemny. **Przycień, ni**, *ż. ast.* okrąg nieco jaśniejszy od cienia na około ciała zaćmionego, pochodzący od wielkości ciała oświecającego. = w malarstwie, przejście od światła do cienia. **Przyciemiać, am**, *s. cz. nied.* **Przyciemnić, nię**, *dok.* nieco cieniem przyćmić.

**Przycieńszy, a, e**, *p.* nieco cienki.

**Przycier, a, Przycierek, rku**, *m.* naczynie gorzelniane do robienia zacieru na gorzałkę. **Przycierać, am**, *s. cz. nied.* **Przytrzeć, trę**, *dok.* tarciem uszczuplić. = Przytrzeć czyję dumę, przytrzeć komu rogów, *fig.* upokorzyć, ukrócić, uskromić. Trzeba mu rogów przytrzeć, by nie bódł, nie brykał.

**Przycierpieć, pię**, *s. cz. dok.* nieco ucierpieć, *np.* głodu, nędzy. = doznać nieco cierpienia. Ucząc się trzeba przycierpieć. = czego, przypłacić cierpieniem. **Przycierpienie, a**, *n.* lekkie, niezbyt długie cierpienie. Szczęśliwi jesteście, jeśli tem krótkiem przycierpieniem ów żywot wieczny wysłużycie.

**Przycierpki, a, e**, *p.* nieco cierpki.

**Przyciesł, u**, *ż.* podwalina. **Przyciesać, szę**, *s. cz. dok.* ciesając przyciąć.

**Przycięty, a, e**, *im.* od **Przyciąć**, przy końcu ucięty. **Przyciąć, ną**, *s. cz. nied.* **Przyciąć, cię**, *dok.* uciąć, uciąć koniec czego. Radzi by, równie jak ona, przycięły sobie ogona. Przyciąć pióro. = *fig.* Przyciąć komu skrzydeł. Kto mnie wytykać będzie, temu przytnę nosa. = *s. n.* komu, *fig.* docinać, uszczypliwie przymawiać. Choć wierszem komu przyciął, każdy to przebaczył. **Przycinanie, a**, *n.* czynność słowa **Przyciąć. Przycinek, nku**, *m.* docinek, ucinek, uszczypliwe słówko.

**Przycisk, u**, *m.* przyciśnienie. = dobitniejsze wymawianie. Wymawiać wyrazy z przyciskiem. **Przyciskać, am**, *s. cz. nied.* **Przycisnąć, nę**, *dok.* ciasnąć przygnieść, przytłoczyć, *np.* jakim ciężarem, pierś komu kolanem. = uciskać. Przyciskał i gnębił nas twardem jarzmem. = do czego, znieważać, przymuszać. Bolesław Prągę głodem do poddania się przycisnął. = *fig.* uciskać. Żal, boleść go przyciska. Choroba go przycisnęła. = kogo do łona, do piersi, do serca, tulić, przytulić. Matki do piersi dzieci przyciskały. **Przyciskanie, Przyciśnienie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Przyćmić, mię**, *s. cz. dok.* nieco zaćmić. = *fig.* Przyćmić czyją sławę, piękność. **Przyćmienie, a**, *n.* niezupełne zaćmienie.

**Przycumować, uję**, *s. cz. dok.* cumą przywiązać. **Przycumowanie, a**, *n.* przywiązanie cumą.

**Przycupać, pię**, *s. cz. dok.* przydybać. **Przycupnąć, nę**, *s. n. dok.* przyczaić się (o zającu), przypaść do ziemi. **Przycząjać, am**, *s. cz. nied.* **Przycząć, ję**, *dok.* zaczajać, zaczaić, tajć, ukrywać, *np.* zamysły, zamiary. = się, *s. z.* przycupnąć do ziemi. Jak tygrys młode upatrzywszy łanie, przyczaja się do ziemi. = tajć się, ukrywać się. Chętka do grzechu przyczaiła się tylko w sercach waszych. **Przyczajanie, Przyczajenie, a**, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przyczepa, y**, *m.* człowiek przyczep-

piający się do każdego, natręt. **Przyczepiać**, am, *s. cz. med.* **Przyczepić**, pię, *dok.* czepiając przypiąć, przywiązać. = się, *s. z.* czepiać się do czego. = do kogo, *fig.* uczepić się kogo, chcąc mu nieodstępnie towarzyszyć; domagać się czego natrętnie, niesłusznie, szukać zaczepki, kłótni. **Przyczepianie, Przyczepienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przyczepka**, i, *ż.* to co przyczepiono. = łata na boku obuwia. = *fig.* wymyślony powód przyczepienia się do kogo, zaczepka.

**Przyczernić**, nię, *s. cz. dok.* trochę poczernić. **Przyczerniejszy**, a, e, *p.* nieco czarny.

**Przyczesać**, szę, *s. cz. dok.* czesząc przygładzić.

**Przyczółek**, łku, *m.* dach na przodzie budynku.

**Przyczołgać się, Przyczołgnąć się**, *s. z. dok.* czołgając się przyleźć.

**Przyczyna**, y, *ż.* to wszystko z czego skutek jaki wynika. Nic się bez przyczyny nie dzieje. = powód, racya. Łacno o przyczynę, kto chce bić chudzinę, *przysł.* = przyczynienie się, wstawienie się. Świętych o przyczyny do Chrystusa prosimy. **Przyczyńca**, y, *m.* ten co się przyczynia. **Przyczynecka, Przyczynka**, i, *ż. zdrob.* mała przyczyna. **Przyczynek**, nku, *m.* to co przyczyniono, przydatek. **Przyczyniać**, am, *s. cz. med.* **Przyczynić**, nię, *dok.* co do czego, co komu, przydawać, *np.* wody do wina. Kogo na wyższym szczeblu szczęście posadziło, temu więcej frasunków i trosk przyczyniło. = opowiadając przydawać. Każdy o tem rad mówi, każdy co przyczyni. = się, *s. z.* do czego, przykładać się, pomagać do czego, *np.* do wydatku, do kosztu, do zwycięztwa, do czyjego szczęścia lub nieszczęścia, do dobra publicznego. = się, *s. z.* za kim, wstawiać się. Matka miłosierdzia przyczynia się za biednemi do swojego syna. **Przyczynianie, Przyczynienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przyczynny**, a, e, *p.* zawierający przyczynienie się, *np.* list, prośba, modlitwa.

**Przydać**, *ob.* **Przydawać.**

**Przydąć**, *ob.* **Przydymać.**

**Przydalszy**, a, e, *p.* nieco dalszy, dość daleki.

**Przydanie**, a, *n.* przyczynienie do tego co dano. **Przydatek**, tku, *m.* to co przydano, dodatek. Dać, wziąć w przydatku. = wyrazy przydane, przyczynione. Opowiadać bez żadnych przydatków. Nikt nie powie nic dzisiaj bez przydatku. **Przydatkowy**, a, e, *p.* od przydatku. **Przydatność**, ści, *ż.* zdatność, użyteczność rzeczy, która się na co przydać może. **Przydatny**, a, e, *p.* zdatny, przydający się do czego. **Przydawać**, ję, *s. cz. med.* **Przydać**, am, *dok.* do już danego przyczyniać, dodawać. = Przydawać w opowiadaniu, przyczyniać. Nic nie przydawał nad to co było. = sobie czego, przyczyniać, *np.* lat. = kogo komu, dawać za pomocnika, za towarzysza. Sąd przydaje obrońcę obwinionemu, gdy ten go nie ma. = się, *s. z.* na co, do czego, być przydatnym. Czasem też słaby mocnemu się przyda. To się na nic nie przyda. Groźba i prośba na nic się nie przyda. **Przydawanie**, a, *n.* czynność słowa Przydawać.

**Przydbać**, am, *s. cz. dok.* dbaniem przyczynić, *np.* dochodu, majątku. **Przydbanie**, a, *n.* dbaniem przyczynienie.

**Przydech**, u, *m.* pewien rodzaj tchnienia w wymawianiu liter *h*, *ch*. **Przydechowy**, a, e, *p.* od przydechu.

**Przydęcie**, a, *n.* dęciem wiatru przyniesienie, przywianie.

**Przydenek**, nku, *m.* ozdoba przy dnie armaty.

**Przydeptać**, cę, *s. cz. dok.* nadeptując przycisnąć, *np.* komu suknią, robaka. = przygnieść tylko obuwia, trzewika.

**Przydługi, Przydłuższy**, a, e, *p.* nieco długi, dość długi.

**Przydoić**, ję, *s. cz. dok.* więcej jeszcze udoić mleka.

**Przydomek**, mku, *m.* nazwisko prze-

brane dla rozróżnienia rozrodzonych gałęzi jednej i tej samej familii. Jan, Jelita, Baryusz Zamojski.

**Przydrobić, bię,** *s.cz. dok.* drobiąc przyczynić. drogi.

**Przydrogi, Przydrożny,** a, e, *p.* nieco

**Przydrożny,** a, e, *p.* przy drodze będący.

**Przydrukować, uję,** *s.cz. dok.* dodać do już wydrukowanego. **Przydrukowanie,** a, *n.* przydanie do już wydrukowanego.

**Przydusać, am,** *s.cz. nied.* **Przydusić, szę,** *dok.* kogo czem, dusić przyciskając czem z góry lub własnym ciężarem. = dusząc czem przygasić, *np.* żar, ogień. = *fig.* przytłumić, *np.* bunt, wojnę domową. **Przydusanie, Przyduszenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przydybać, bię,** *s.cz. dok.* **Przydybywać, uję,** *nied.* kogo, dybiąc przypaść znienacka, zdybać na uczynku. Tak zajętych sobą ojciec przydybał. = *s.n.* dybiąc przyjść niespodzianie. Przydybał ciszkiem do wrót mojej chaty Kupidyn skrzydlaty. **Przydybanie,** a, *n.* czynność słowa Przydybać.

**Przydymać, am,** *s.cz. nied.* **Przydąć, dmę,** *dok.* (o wietrze), dmąc przynieść, przywiać.

**Przydymić, mię,** *s.cz. dok.* dymem nieco przykurzyć. Zupa przydymiona. = się, *s.z.* dymem nieco przykorzyć się. **Przydymienie,** a, = się, *n.* czynność tego słowa.

**Przydzwonić, nię,** *s.cz. dok.* dzwonieniem przywołać. Sprawy do sądzenia przydzwonione.

**Przyfasować, uję,** *s.cz. dok.* przykrocić cugli koniowi, żeby kark zataczał.

**Przyfastrygować, uję,** *s.cz. dok.* przyszyć fastrygą. mówką.

**Przygana,** y, *ż.* nagana z przy-

**Przyganek, nku,** *m.* poboczny ganek.

**Przyganiać, am,** *s.cz. nied.* **Przyganić, nię,** *dok.* komu, czemu, przymawiając ganić. Jedno drugiemu przyganiają, a oboje źle robią. **Przyganiacz,** a, *m.* **Przyganiacska,** i, *ż.* ten, ta co przyganiа.

**Przygarbić, bię,** *s.cz. dok.* garbiąc schylić, pochylić. Wiek go przygarbił.

**Przygarniać, am,** *s.cz. nied.* **Przygarnąć, nę,** *dok.* garnąc do siebie przyciągać, *np.* pieniądze. = *fig.* Przygarniał do siebie ludzie uczone. Ni do siebie mnie przygarnie, ni ja go przytulę. **Przygarnianie, Przygarnienie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przygarść, ści,** *ż.* dłoń przy dłoni do brania czego złożone. Nabierz przygarścią soli. = co się zmieści w przygarść. Przygarść mąki.

**Przygasać, am,** *s.n. nied.* **Przygasnąć, nę,** *dok.* gasnąć powoli. Już świątość gwiazd przygasła. Promyk tylko świec niejaśnie, to wybuchnie, to przygaśnie. **Przygaszać, am,** *s.cz. nied.* **Przygasić, szę,** *dok.* zwolna, niezupełnie gasić. **Przygaszanie, Przygaszenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przygęsty, Przygęściejszy,** a, e, *p.* nieco gęsty, dość gęsty.

**Przygięcie,** a, *n.* zgięcie, nagięcie ku czemu. **Przyginać, am,** *s.cz. nied.* **Przygiąć, gnę,** *dok.* zginać, naginać ku sobie lub ku czemu, *np.* gałąź.

**Przyglądać, am,** *s.cz. nied.* kogo, czego, doglądać. = się, *s.z.* przypatrywać się. **Przyglądanie,** a, *n* doglądanie. = się, przypatrywanie się.

**Przygładzać, am,** *s.cz. nied.* **Przygładzić, dzę,** *dok.* przygładszym czynić. **Przygładzanie, Przygładzenie,** a, *n.* czynność słów powyższych. **Przyglaskiwać, uję,** *s.cz. nied.* **Przyglaskać, szczę,** *dok.* głaszcząc przygładzać, przygładzić. = do siebie, *fig.* głaszcząc przyciągać, przywabiać **Przyglaskiwanie, Przyglaskanie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przyglinkowaty,** a, e, *p.* z glinką zmieszany, *np.* grunt.

**Przygłodny,** a, e, *p.* trochę głodny.

**Przygłos,** u, *m.* **Przygłoska,** i, *ż gram.* przydźwięk, akcent, i znak mię pisarskie czyli kreska nad głoskami z przydźwiękiem wyma-

wiającemi się. **Przygłosowy**, a, e, *p.* od przygłosu.

**Przygluch**, a, *m.* człowiek trochę głuchy. **Przygłuchnąć**, nę, *s.n.dok.* stać się nieco głuchym. = przestać dźwięk wydawać. **Przygłuchły**, a, e, *p.* nieco głuchy. **Przygłuszać**, am, *s.cz.nied.* **Przygłuszyć**, szę, *dok.* trochę zagłuszać. = głuszyć roślinę, pozwalając krzewić się na około nich bujniej rosnącym. **Przygłuszanie**, **Przygłuszenie**, a, *n.* zagłuszanie, zagłuszenie.

**Przygnać**, gonię, *s.cz.dok.* **Przyganiać**, am, *nied.* przypędzić. = kogo do czego, *fig.* napędzać, *np.* do pracy, do roboty, do nauki. **Przygonienie**, a, *n.* przypędzenie.

**Przygnębiać**, am, *s.cz.nied.* **Przygnębić**, bię, *dok.* gnębiąc przyciskać, uciskać. **Przygnębianie**, **Przygnębienie**, a, *n.* gnębienie.

**Przygniatać**, am, *s.cz.nied.* **Przygnieść**, gniotę, *dok.* gniotąc przyciskać. **Przygniatanie**, **Przygniecenie**, a, *n.* gniecenie.

**Przygnić**, ję, *s.n.nied.* nadgnić. **Przygnicie**, a, *n.* nadgnicie. **Przygniły**, a, e, *p.* nadgniły.

**Przygniewny**, **Przygniewliwy**, a, e, *p.* nieco gniewliwy.

**Przygoda**, y, *i.* co się przygadza, przytrafia, przypadek, trafunek. Przygody życia. = nieszczęśliwy przypadek. Schowaj od przygody. *Przysł.* Głupi kto po szkodzie radzi o przygodzie. Jednego przygoda, wielu przestroga. Przygody po ludziach, nie po drzewach chodzą. Przygoda nigdy sama nie przyjdzie. By nie przygody, byłby świat jako gody. **Przygodnie**, *ps.* przypadkowo, trafunkowo. **Przygodność**, ści, *i.* przydatność. = przypadkowość. **Przygodny**, a, e, *p.* przydatny, dogodny. = przypadkowy, trafunkowy. = z powodu przygody, okoliczności jakiej miany, powiedziany. Kazania przygodne. **Przygodzić się**, *s.z.dok.* **Przygadzać się**, *nied.* przydarzyć się, przytrafić się. = do czego, na co, przydać się do czego, na co.

**Przygórek**, rka, *m.* pagórek przy górze. **Przygóry**, a, e, *p.* przy górze leżący.

**Przygorętszy**, a, e, *p.* trochę gorący, nieco za gorący.

**Przygorzały**, a, e, *im.* od **Przygorzeć**, ję, *s.n.dok.* nieco się przypalić. Ikarowi przygorzały skrzydła. **Przygorzelina**, y, **Przygorzałość**, ści, *i.* przygorzenie potrawy do naczynia. Trąci przygórzeliną.

**Przygorzki**, a, e, *p.* nieco gorzki, gorzkawy. **Przygorzknąły**, a, e, *im.* od **Przygorzknąć**, nę, *s.n.dok.* stać się nieco gorzkim.

**Przygotować**, uję, *s.cz.dok.* **Przygotowywać**, uję, *nied.* mieć w gotowości. = się, *s.z.* do czego, na co, starać się być gotowym, przysposobić się, *np.* do wojny, na śmierć. **Przygotowanie**, a, *n.* mienie czego w gotowości, przyrządzenie, przysposobienie, *np.* do wojny, do podróży, do wesela, do kommunii, na śmierć. Mówić bez przygotowania. = się, przysposobienie się. **Przygotowawczy**, a, e, *p.* służący do przygotowania, *np.* szkoła. **Przygotowywacz**, a, *m.* ten co przygotowuje. **Przygotowywanie**, a, = się, *n.* czynność słowa Przygotowywać.

**Przygrabić**, bię, *s.cz.dok.* grabiąc przykryć ziemią lub czem innem.

**Przygramolić się**, *s.z.dok.* przylezć gramoląc się.

**Przygrobny**, a, e, *p.* przy grobie będący.

**Przygródek**, dka, *m.* miasteczko przy grodzie, zależące od grodu. **Przygrodzenie**, a, *n.* od **Przygrodzić**, dzę, *s.cz.dok.* grodząc przyczynić płotu.

**Przygrubszy**, a, e, *p.* nieco za gruby.

**Przygrywać**, am, *s.n.nied.* komu na czem, wtórować grającemu. Przygrywać sobie, grać sobie. Potem idzie w piszczałkę pasterską sobie przygrywając. = do czego, *fig.* napomykać o czem, czynić aluzyą. Że Synagoga wykięła Jezusa, do tego wyraźnie przygrywa ś. Paweł. **Przygrywanie**, a, *n.* wtórowanie.

**Przygryzać**, am, *s.cz.nied.* **Przygryść**, zę, *dok.* ugryzać, ugryźć nieco. = Przygryzać wargi, *fig.* wstrzymywać się od śmiechu lub wybuchu gniewu. = komu, *fig.* uszczypli-

wie przycinać, przyciąć. **Przygrysek, sku,** *m.* przycinek. **Przygryśliwy, a, e,** *p.* przygryzający, uszczypliwy.

**Przygrzebać, bię,** *s. cz. dok.* grzebiąc przykryć, *np.* żar, ogień.

**Przygrzewać, am,** *s. cz. nied.* **Przygrzać, grzeję,** *dok.* odgrzewać, odgrzać. **Przygrzewanie, Przygrzanie, a,** *n.* odgrzewanie, odgrzanie.

**Przygurtować, uję,** *s. cz. dok.* przypiąć gurtem. **Przygurtowanie, a,** *n.* przypięcie gurtem.

**Przyjąć,** *ob.* **Przyjmować.**

**Przyjaciel, a,** *m.* ten co komu sprzyja, jest z kim w przyjazni. *Przysł.* Dla przyjaciela nowego, nie opuszczaj starego. Póki komu szczęście płuży, przyjaciół mu wiele służy; szczęście ustało, przyjaciół mało. = ten co ma w czem zamiłowanie, miłośnik. Przyjaciel nauk. Towarzystwo przyjaciół nauk. Przyjaciel ludu, ludzkości. **Przyjacielski, a, e,** *p.* do przyjaciela należący, *np.* dom. = od przyjaciela pochodzący, *np.* rada. **Przyjacielsko,** Po przyjacielsku, *ps.* jak przystało na przyjaciela. **Przyjacielstwo, a,** *n.* związek przyjacielski. **Przyjaciółka, i,** *ż.* ta co komu szprzyja, jest z kim w przyjaźni.

**Przyjazd, u,** *m.* przyjechanie. = strona, droga którą się przyjeżdża.

**Przyjaźń, ni,** *ż.* związek przyjacielski. Zabrać, zawrzeć z kim przyjaźń. **Przyjaźnić, nię,** *s. cz. nied.* sobie kogo, jednać sobie czyję przyjaźń. = **się,** *s. z.* z kim, mieć z kim przyjaźń. **Przyjaźnie,** *ps.* z przyjaźnią. **Przyjazny, a, e,** *p.* przyjacielski. = sprzyjający, pomyślny, *np.* los, wiatr.

**Przyjechać,** *ob.* **Przyjeżdżać. Przyjechanie, a,** *n.* przyjazd.

**Przyjęcie, a,** *n.* wzięcie, *np.* podarunku. = najęcie, *np.* służącego. = obejście się z gościem. Dobre, złe przyjęcie. = przybranie, *np.* do towarzystwa. **Przyjemnie,** *ps.* z przyjemnością. **Przyjemnik, a,** *m. chem.* naczynie podstawione pod dziób alembika lub retorty, w którem się przyjmuje płyn przez destylacyą otrzymany. **Przyjemność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest przyjemne. Przyjemność czyjej rozmowy, życia wiejskiego. = rozkosz, ukontentowanie. List twój sprawił mi wielką przyjemność. **Przyjemny, a, e,** *p.* który sprawia przyjemność, *np.* człowiek, rozmowa, cień, zapach, ogród, muzyka, głos, życie. **Przyjęty, a, e,** *im.* słowa Przyjąć.

**Przyjezdny, a, e,** *p.* który przyjechał. **Przyjeżdżać, am,** *s. n. nięd.* **Przyjechać, jadę,** *dok.* jazdą dokąd przybywać, przybyć.

**Przyimek, mka,** *m. gram.* wyraz nieodmienny przy imieniu położony.

**Przyjmować, uję,** *s. cz. nied.* **Przyjąć, mę,** *dok.* imać, jąć co dają, *np.* dar, urząd, zaproszenie, wezwanie, koronę. = kogo u siebie, być rad komu w swoim domu. = przypuszczać do siebie. Dziś pan nie przyjmuje, bo chory. = wziąć kogo na służbę. Przyjął lokaja, guwernera. = Przyjąć służbę, przystać do pana. = (o wierze i jej sakramentach), Polska przyjęła wiarę chrześciańską w X wieku. Przyjąć chrzest, kommunią. = przybrać do towarzystwa, do zgromadzenia. = przybrać uznawszy za dobre. Przyjąć system, metodę, zdanie, zwyczaj. = co na siebie, podejmować się czego. Przyjąć na siebie obowiązek, odpowiedzialność. = się, *s. z.* (o roślinach), po przesadzeniu nie uschnąć, ale dalej rosnąć. **Przyjmowanie, a,** *n.* czynność słowa Przyjmować.

**Przyjść,** *ob.* **Przychodzić. Przyjście, a,** *n.* przybycie pieszo. = Przyjście na świat. Przyjście Messyasza, Chrystusa.

**Przykadek, dka,** *m.* mała kadź.

**Przykahał, u,** *m.* **Przykahałek, łku,** *m. zdrob.* mały kahał żydowski zależący od większego.

**Przykąsek, ska,** *m.* przekąs, przygryzek. **Przykąsić, szę,** *s. cz. dok.* kąsając przyciąć.

**Przykątek, tka,** *m.* poboczny kąt.

**Przykaz, u,** *m.* nakaz, rozkaz. **Przykazanie, a,** *n.* czynność słowa Przy-

kazać. = to co przykazano. Przykazanie bożkie, kościelne. Dziesięcioro bożego przykazania. **Przykaziciel, a,** *m.* **Przykazicielka, i,** *ż.* ten, ta co przykazuje. **Przykazywać, uję,** *s. cz. nied.* **Przykazać, żę,** *dok.* nakazywać, rozkazać surowo albo pod karą. **Przykazywanie, a,** *n.* nakazywanie.

**Przykipieć, ję,** *s. n. dok.* kipiąc przywrzeć, przylgnąć do ścian naczynia.

**Przykisnąć, nę,** *s. n. dok.* nieco ukisnąć.

**Przykład, u,** *m.* postępek, czyn do naśladowania. Dawać przykład. Brać z kogo przykład. Iść za czyim przykładem. Naśladować czyj przykład. Służyć komu za przykład. Ukarać dla przykładu. = to co służy do objaśnienia myśli, potwierdzenia prawidła. Przytoczyć przykład. Okazać co na przykładzie. = u strzelby, ta strona kolby, która się do twarzy przykłada. **Przykładać, am,** *s. cz. nied.* **Przyłożyć, żę,** *dok.* kładąc przylepiać, przytykać, *np.* plaster, pieczęć. = pilności, starania, *fig.* dodawać. Trzeba tu koniecznie ręki i pracy przyłożyć. = kłaść więcej czego, przyczyniać. Gościowi rada, drewek na komin przykłada. Do kapitalniku coraz przykłada. = przyczyniać, przydawać. Usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć. = się, *s. z.* do czego, pilnie brać się do czego, *np.* do nauk. = do czego, przyczyniać się, dopomagać. Każdy czem może do dobra ogólnego przykładać się powinien. **Przykładanie, a,** = się, *n.* czynność słowa Przykładać. **Przykładek, dku,** *m.* **Przykładka, i,** *ż.* przydatek. **Przykładnie,** *ps.* sposobem przykładnym. **Przykładność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest przykładne, co może służyć za wzor do naśladowania. **Przykładny, a, e,** *p.* mogący służyć za przykład, *np.* życie, postępowanie. = mający dobry przykład, *np.* strzelba.

**Przyklanjać, am,** *s. cz. nied* **Przyklonić, nię,** *dok* czego, nakłaniać, nakłonić ku komu, ku czemu. Słuchaj, a przykłoń ucha twego. = się, *s. z.* do czego, ku czemu, nakłaniać się, skłaniać się.

**Przyklask, u,** *m.* okiask przyzwalający, pochwalny. **Przyklaskiwać, uję,** *s. n. nied.* **Przyklasnąć, nę,** *dok.* komu, czemu, klaskaniem przyzwalać, pochwalać. Prorocy prorokowali kłamstwo, a kapłani przyklaskiwali. **Przyklaskiwacz, a,** *m.* ten co przyklaskuje. **Przyklaskiwanie, Przyklaśnienie, a,** *n.* klaskaniem przyzwalanie, przyzwolenie.

**Przyklejać, am,** *s. cz. nied.* **Przykleić, ję,** *dok.* klejem przylepiać, przylepić. **Przyklejanie, Przyklejenie, a,** *n.* klejem przylepianie, przylepienie.

**Przyklękać, am,** *s. n. nied.* **Przyklęknąć, nę,** *dok.* klękać, klęknąć na jedno kolano. = *fig.* uniżać się, ukorzyć się. Wszystko przyklękło pod władzą Cezara. **Przyklękanie, Przyklęknienie, a,** *n.* klękanie, klęknienie na jedno kolano. **Przyklęknły, a, e,** *im.* który przyklękł.

**Przyklepać, pię,** *s. cz. dok.* klepaniem przybić, spłaszczyć.

**Przyklonić,** *ob.* **Przyklaniać. Przyklonienie, a,** = się, *n.* nakłonienie, nakłonienie się.

**Przyklusować, uję,** *s. n. dok.* przybiedz kłusem.

**Przykołatać się,** *s. z. dok.* przybyć nakołatawszy się po drogach.

**Przykomorek, rka,** *m.* komora celna zależąca od głównej komory.

**Przykopy, ów,** *l. m. fort.* okopy usypane przez oblegających równolegle do ścian twierdzy w celu przybliżenia się do niej. **Przykopywać się,** *s. z. nied.* robiąc pod fortecą przykopy przybliżać się do niej. **Przykopowy, a, e,** *p.* od przykopów. Kosze przykopowe, służące do zasłonienia robotników kopiących przykopy.

**Przykoscle, a,** *n. anat.* błona przy kości będąca. **Przykostny, a, e,** *p.* będący przy kości (błona).

**Przykować, Przykuć, ję,** *s. cz. dok.* **Przykowywać, am,** *nied.* kując przybić do czego. Zabili jednych, drugich to taczek przykuli. **Przykowanie, Przykucie, a,** *n.* kuciem przybicie.

**Przykrajać, Przykrawec, am,** *s. cz. nied.* **Przykroić, ję,** *dok.* do miary kroić, *np.* suknią, bóty. = do ukrojonego przyczynić. **Przykrajanie, Przykrawanie, a,** *n.* krajanie podług miary.

**Przykrasować, Przykrasić,** i t. d. *ob.* Okraszać, i t. d.

**Przykręcać, am,** *s. cz. nied.* **Przykręcić, cę,** *dok.* kręcąc śrubą przymocować. = **Przykręcić się,** *s. z.* niewiedzieć zkąd przybywszy przyczepić się. **Przykręcanie, Przykręcenie, a,** *n.* śrubą przymocowanie.

**Przykro,** *ps.* stromo. Góra przykro spadzista. = nagle w bok, *np.* zwrócić powóz. = nieprzyjemnie. Przykro mi to. = ostro, cierpko. Przykro się z kim obchodzić.

**Przykrócej,** *ps.* nieco krótko. **Przykrócenie, a,** *n.* od **Przykrócić, cę,** *s. cz. dok.* krótszym zrobić, *np.* suknią. = komu cugli, *fig.* ukrócić, powściągnąć.

**Przykroić,** *ob.* Przykrajać. **Przykrojenie, a,** *n.* ukrojenie do miary.

**Przykrość, ści,** *ż.* stroma spadzistość. Przykrość góry. = ostrość, cierpkość. Przykrość zimy. Przykrość smaku cierpkich owoców. = *fig.* nieprzyjemność. Sprawić komu przykrość. Przykrości folga cierpliwość, dobra myśl, zapomnienie.

**Przykrótki, Przykrótszy, a, e,** *p* nieco za krótki.

**Przykruszenie, a,** *n.* od **Przykruszyć, szę,** *s. cz. dok.* kruszą przyczynić, *np.* chleba.

**Przykry, a, e,** *p.* stromy, urwisty, *np.* schody, góra. = cierpki, ostry, *np.* smak, zima. = trudny, ciężki, *np.* praca. = *fig.* nieprzyjemny, niemiły, *np* stan, uczucie, położenie.

**Przykrycie, a,** *n.* nakrycie. = to co służy do przykrycia. Przykrycie łóżka. Przykrycie domu. **Przykryty, a, e,** *im.* od **Przykryć.** **Przykrywać, am,** *s. cz. nied* **Przykryć, ję,** *dok.* nakrywać, nakryć. Przykryć kogo kołdrą. Przykryć naczynie, garnek. = **się,** *s. z.* nakrywać się, nakryć się. **Przykrywadło, a,** *n.* to czem przykrywają nakrywa, wieko. **Przykrywanie, a,** *n.* nakrywanie.

**Przykrzyć, krzę,** *s. cz nied.* sobie co, doznawać w czem przykrości, czuć że co jest przykre. Kiedym ja śpiewał, to sobie przykrzyła. = **się,** *s. z.* komu, naprzykrzać się, uprzykrzać się. = stawać się przykrym. Przykrzy mi się w tem towarzystwie. **a,** *n.* przykowanie.

**Przykuć,** *ob.* **Przykować. Przykucie,**

**Przykupić, plę,** *s. cz. dok.* **Przykupować, uję,** *nied.* do kupionego dokupić. Przykupił wieś, majętność. **Przykupienie, Przykupowanie, a,** *n.* dokupienie, dokupowanie. **Przykupka, i, ż. Przykupno, a,** *n.* rzecz dokupiona.

**Przykurzać, am,** *s. cz nied.* **Przykurzyć, rzę,** *dok.* kurzem, kurzawą przykryć.

**Przykuty, a, e,** *im.* od **Przykuć,** przykowany. Siedzi jak przykuty.

**Przykwas, u, Przykwasek, sku,** *m.* smak kwaskowaty. **Przykwasić, szę,** *s. cz. dok.* nieco kwaśnym uczynić. **Przykwaśniec, ję,** *s. n. dok.* stać się nieco kwaśnym. **Przykwaśny, Przykwaśniejszy, a, e,** *p.* nieco kwasny, kwaskowaty. **n.** dolanie.

**Przylać,** *ob.* **Przylewać. Przylanie, a,**

**Przyłączać, am,** *s. cz. nied* **Przyłączyć, czę,** *dok.* do czego, łącząc przyczyniać, dodawać. = **się,** *s. z.* do kogo, do czego, łączyć się, złączyć się. **Przyłączanie, Przyłączenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przylądek, dku,** *m.* góra przymorska, przygórek. Przylądek Dobrej Nadziei. **Przylądować, uję,** *s. n. dok.* przybić, przypłynąć do lądu, wylądować. **Przylądowanie, a,** *n.* przybicie do lądu, wylądowanie.

**Przylamać, mię,** *s. cz. dok.* **Przylamywać, uję,** *nied.* nadłamać, ułamać co z końca. **Przylamanie, Przylamywanie, a,** *n.* nadłamanie, nadłamywanie większym.

**Przylanek, nku,** *m.* mały łan przy

**Przylasek, sku,** *m.* lasek przy wielkim lesie.

**Przylaskawić, wię,** *s. cz. dok.* głaskając przyswoić. = okazaniem łaski zjednać przychylność. **Przylaskawienie, a,** *n.* czynność tego słowa

**Przylaszczka**, i, *ż. bot.* (Hepatica), roślina z familii jaskrowych. = (Viola palustris), fiołek między leszczyną rosnący.

**Przylatać**, am, **Przylatywać**, uję, *s. n. nied.* **Przylecieć**, cę, *dok.* przybywać, przybyć lotem. Ptaki przylotne na wiosnę do nas przylatują. = *fig.* szybko przybiedz. **Przylatanie, Przylatywanie**, a, *n.* lotem przybywanie.

**Przylatać**, am, *s. cz. dok.* przyszyć łatę. **Przylatanie**, a, *n.* przyszycie łaty.

**Przylazić**, żę, *s. n. nied.* **Przyleźć**, lazę, *dok.* łażąc przywlec się.

**Przylbica**, y, *ż.* (przykrycie łba), helm, szyszak.

**Przylegać**, am, *s. cz. nied.* **Przyleds, Przylegnąć**, nę, *dok.* kogo, co, przyciskać, przycisnąć legając na kim, na czem. Umarł syn tej niewiasty w nocy, bo go śpiąc przylegla. = *s. n.* Przylegać do czego, leżeć tuż przy czem, przytykać do czego, stykać się z czem. Karmel prawie przylega do Nazaretu. **Przyległe**, *ps.* w przyległości, tuż przy czem. **Przyległość**, ści, *ż.* położenie przyległe, blizkie sąsiedztwo. **Przyległości**, *l. m.* las, grunta, wioski, blizko głównej włości leżące. Dobra z przyległościami. **Przyległy**, a, e, *p.* blizko leżący. *np.* kraj, okolica. = Kąty przyległe, *geom.* obok siebie leżące, mające wierzchołek i bok jeden wspólny.

**Przyleń, nia**, *m.* człowiek nieco leniwy. **Przyleniwy, Przyleniwszy**, a, e, *p.* nieco leniwy.

**Przylepiać**, am, *s. cz. nied.* **Przylepić**, pię, *dok.* lepem lub klajstrem przyklejać, przykleić, *np.* afisz, obwieszczenie na murze. = się, *s. z.* **Przylepnąć, Przylipnąć**, nę, *s. n. dok.* przyczepić się do czego lipką powierzchnią. = *fig.* przylgnąć, przywiązać się. **Przylepianie, Przylepienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przylepka**, i, *ż.* wydętość w bochenku chleba, którą się do drugiego w plecu przylepia. = *fig.* kobieta lgnąca do mężczyzn. **Przylepny**, a, e, *p.* łatwo się przylepiający.

**Przylew**, u, **Przylewek, wku**, *m.* przylanie, przydatek czego przylanego. = Przylew morza, przypływ. **Przylewać**, am, *s. cz. nied.* **Przylać**, leję, *dok.* dolewać, dolać. **Przylewanie**, a, *n.* dolewanie.

**Przyleźć**, *ob.* **Przylazić.**

**Przylgnąć**, nę, *s. n. dok.* do czego, przylepić się, przylepnąć. Przylgnie mu wnet cokolwiek do rąk, *fig.* lipkie ma palce, bierze gdzie nie położył. = do kogo, do czego, *fig.* mocno się przywiązać. Do ciebie jednej przylgnąć chcę duszą i ciałem. Nic prędzej do dziatek nie przylgnie jak przykład rodziców. Tysiące ludów i krajów do berła jego przylgnęły. **Przylgnienie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Przylgnąć.

**Przyliczać**, am, *s. cz. nied.* **Przyliczyć**, czę, *dok.* dodawać, dodać do liczonego. **Przyliczanie, Przyliczenie**, a, *n.* dodawanie, dodanie do liczonego.

**Przylizać**, że, *s. cz. dok.* **Przylizywać**, uję, *nied.* liżąc przygładzić. = się, *s. z.* podlizać się, podlizywać się. **Przylizanie, Przylizywanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przylot**, u, *m.* przybycie lotem. **Przylotny**, a, e, *p.* który zkąd przyleciał. Ptaki przylotne.

**Przyłożenie**, a, *n.* **Przyłożony**, a, e, *im.* od **Przyłożyć**, *ob.* **Przykładać.**

**Przyłuda**, y, *ż.* to co przyłudza. **Przyłudny**, a, e, *p.* przyłudzający. **Przyłudzać**, am, *s. cz. nied.* **Przyłudzić** dzę, *dok.* przyłudą wabić, zwabić. **Przyłudzanie, Przyłudzenie**, a, *n.* przyłudą wabienie, zwabienie.

**Przylutować**, uję, *s. cz. dok.* przymocować lutem. **Przylutowanie**, a, *n.* przymocowanie lutem.

**Przymarznąć**, nę, *s. n. dok.* **Przymarzać**, am, *nied.* przylgnąć w skutek spajania się marznących części płynnych. Kamień przymarzł do ziemi. = trochę zamarznąć. Przymarzło na dworze.

**Przymaszerować**, uję, *s. n. dok.* przybyć maszerując. **Przymaszerowanie**, a, *n.* przybycie marszem.

**Przymawiać, am**, *s. n. nied.* Przymówić, wię, *dok.* na co, do czego, robić przymówki, napomykać o czem. = komu, przycinać, przyciąć. Nie gniewaj się o to, żem ci przymówił. = się, *s. z.* przydawać pokrótce swoje uwagi do tego o czem kto mówi. Przymówił się do propozycyi od tronu. = komu o co, domawiać się, natrącać, napomykać, dając do poznania swoje żądanie, nawiasem dopominać się. Oddałem list, i sam ustnie przymówiłem się o pieniądze. **Przymawiacz**, a, *m.* ten co komu przymawia. **Przymawianie**, a, = się, *n.* czynność słowa Przymawiać.

**Przymiatać, am**, *s. cz. nied.* Przymieść, miotę, *dok.* nieco umiatać, umieść. **Przymiatanie**, a, *n.* umiatanie.

**Przymierać, am**, *s. n. nied.* Przymrzeć, mrę, *dok.* głodu, mrzeć głód, cierpieć głód. Mróz i gorąco cierpiąc, głodu przymierając **Przymieranie**, a, *n.* cierpienie głodu.

**Przymierzać, am**, *s. cz. nied.* Przymierzyć, rzę, *dok.* suknią, doświadczać na sobie czy jest do miary zrobiona. = przykładać, przyłożyć. Z gołemi mieczami stojąc do szyi jemu przymierzali = *s. n.* do czego, przymawiać, napomykać Nie przymierzając. = się, *s. z.* brać na cel, celować Przymierzanie, Przymierzenie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przymierzchnąć, nie**, *s. n. dok. nieos.* nieco się zmierzchnąć.

**Przymierze**, a, *n.* ugoda z kim pokoju, lub pomocy przeciw nieprzyjacielowi. Przymierze zaczepne, odporne. Zawrzeć z kim przymierze. = traktat pokoju. Podpisać przymierze. = Stare przymierze, stary zakon czyli testament księgi święte Izraelitów. Nowe przymierze, nowy zakon czyli testament: ewangielie, dzieje i listy apostolskie.

**Przymieszać, am**, *s. cz. dok.* domieszać, *np.* wody do wina, miedzi do złota. **Przymieszanie**, a, *n.* domieszanie. **Przymieszek, szku**, *m.* przymieszany przedmiotek.

**Przymilać, am**, *s. cz. nied.* Przymilić, lę, *dok.* milszym uczynić. Milionową dóbr swych oprawą pragnie przymilić cerę chropawą. = się, *s. z.* komu, do kogo, chcieć stać się milszym, chcieć zjednać miłość, chcieć przypodobać się. Jaś przymilał się do kobiet. Rycerskiemi dziełami przymilił się ojczyznie. **Przymilanie, Przymilenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przymiot**, u, *m.* własność przyrodzona przedmiotu. = zaleta, dar przyrodzony. Przymioty serca i umysłu. **Przymiotnie**, *ps.* w znaczeniu przymiotnika. **Przymiotnik**, a, *m. gram.* wyraz odmienny oznaczający przymiot. **Przymiotno**, a, *n. bot.* (Erigeron), roślina z działu promienistych, bardzo pospolita na polach suchych, przy drogach, w ogrodach, kwiaty ma w środku żółte z promieniami białemi lub fioletowemi. **Przymiotny**, a, e, *p. gram.* znaczący przymiot. Imię przymiotne.

**Przymknąć**, *ob.* Przymykać. **Przymknienie**, a, = się, *n* czynność słowa Przymknąć. **Przymknięty**, a, e, *im.* na pół zamknięty, *np.* okno, drzwi. = przysunięty, przybliżony.

**Przymleć, mielę**, *s. cz. dok.* do zmielonego przyczynić, więcej jeszcze namleć.

**Przymlocenie**, a, *n.* od Przymlócić, cę, *s. cz. dok.* do namłóconego przyczynić, więcej jeszcze namłócić.

**Przymnażać, am**, *s. cz. nied.* Przymnożyć, żę, *dok.* czego, pomnażać, przyczyniać, przydawać. Trapiącemi wieści nieradbym sercu twemu przymnażać boleści. **Przymnażanie, Przymnożenie**, a, *n.* pomnażanie, pomnożenie.

**Przymocować, uję**, *s. cz. dok.* co do czego, mocno przybić, przywiązać. **Przymocowanie**, a, *n.* mocne przybicie, przywiązanie.

**Przymówić**, *ob.* Przymawiać. **Przymówienie**, a, *n.* przymówka. Przymówienie się do czego, kilka słów powiedzianych jako przydatek do czyjej mowy. = o co, nieznaczne upomnienie się o co. **Przymówka**,

l, *ż.* uszczypliwe napomknienie o czyim postępku, o czyich wadach. = zręczne oznajmienie komu swojej potrzeby.

**Przymrozek**, zku, *m.* niewielki mróz. **Przymrożenie**, a, *n.* od **Przymrozić**, żę, *s. cz. dok.* niezupełnie zmrozić.

**Przymrukiwać**, uję, *s. n. nied.* **Przymruczeć**, czę, **Przymruknąć**, nę, *dok.* mruczeniem przyzwalać, przyzwolić. **Przymrukiwanie**, a, *n.* mruczeniem przyzwalanie.

**Przymrużać**, am, *s. cz. nied.* **Przymrużyć**, żę, *dok.* oczy, mrużyć, zmrużyć nieco oczy. Przymrużył oczy, nadął się i kichnął. **Przymrużanie**, **Przymrużenie**, a, *n.* mrużenie oczu.

**Przymrzeć**, *ob.* **Przymierać**.

**Przymurek**, rku, *m.* murek przy murze. **Przymurek** u komina, gzyms na kształt ławeczki przy kominie. Postawić co na przymurku. = *fort.* mur podpierający miejscami futrowanie, którem wał jest obmurowany. **Przymurować**, uję, *s. cz. dok.* murując przybudować. **Przymurowanie**, a, *n.* przybudowanie do murowanego budynku. **Przymurze**, a, *n.* plac przy murze.

**Przymus**, u, *m.* przymuszenie. Z przymusu, nie z dobrej woli to uczynił. **Przymusić**, szę, *s. cz. dok.* **Przymuszać**, am, *nied.* kogo do czego, zmusić, przyniewolić, *np.* do posłuszeństwa. = się, *s. z.* mus sobie zadawać. Proszę się dla mnie nie przymuszać. **Przymusiciel**, a, *m.* **Przymusicielka**, i, *ż.* ten, ta co przymusza. **Przymuszenie**, **Przymuszanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przymuskać**, am, *s. cz. dok.* **Przymuskiwać**, uję, *nied.* **Przymosnąć**, nę, *jednot.* muskając przygładzić, *np.* sobie lub komu włosy. **Przymuskanie**, **Przymuskiwanie**, a, *n.* muskaniem przygładzenie, przygładzanie.

**Przymykać**, am, *s. cz. nied.* **Przymknąć**, nę, *dok.* szybko przysuwać, przysunąć, przybliżyć. Przymknął do jego czupryny nożyce. = przywierać, niezupełnie zamykać, *np.* drzwi, okno. = *s. n.* i = się, *s. z.* szybko się przysuwać, przysunąć. Ale im bliżej ku światłu przymyka, to przed nim coraz to dalej umyka. Osman coraz się bliżej pod obóz przymyka. **Przymykanie**, **Przymknienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przynabywać**, am, *s. cz. nied.* **Przynabyć**, będę, *dok.* do już nabytego przyczyniać, przyczynić. **Przynabywanie**, **Przynabycie**, a, *n.* do już nabytego przyczynianie, przyczynienie.

**Przynaglać**, am, *s. cz. nied.* **Przynaglić**, lę, *dok.* kogo do czego, naglić, znaglić. **Przynaglanie**, **Przynaglenie**, a, *n.* znaglanie, znaglenie.

**Przynajmniej**, *ps.* choćby tylko. Daj mi przynajmniej parę złotych.

**Przynajmować**, uję, *s. cz. nied.* **Przynająć**, mę, *dok.* do najętego przyczyniać. nająć jeszcze więcej, *np.* ludzi, koni, drugi dom, niemogąc się w jednym pomieścić. **Przynajmowanie**, **Przynajęcie**, a, *n.* do najętego przyczynianie, przyczynienie.

**Przynależeć**, i t. d. *ob.* **Należeć**, i t. d.

**Przynęcać**, am, *s. cz. nied.* **Przynęcić**, cę, *dok. wł.* i *fig.* nęcąc przywabiać, przywabić. **Przynęcanie**, **Przynęcenie**, a, *n.* nętą, ponętą przywabianie, przywabienie. **Przynęciciel**, a, *m.* ten co przynęca. **Przynęta**, y, *ż.* to co się sypie ptakom dla przynęcenia. = *fig.* ponęta. **Przynętny**, a, e, *p.* dający się przynęcić. = *fig.* ponętny.

**Przynerki**, rek, *l. m. anat.* nadnerki, gruczołek nadnerkowy.

**Przynieść**, *ob.* **Przynosić**. **Przyniesienie**, a, *n.* czynność słowa **Przynieść**.

**Przyniewalać**, am, *s. cz. nied.* **Przyniewolić**, lę, *dok.* kogo do czego, przymuszać, przymusić. **Przyniewalanie**, **Preyniewolenie**, a, *n.* przymuszanie, przymuszenie.

**Przynitować**, uję, *s. cz. dok.* nitami przybić. **Przynitowanie**, a, *n.* nitami przybicie.

**Przynosić**, szę, *s. cz. nied.* **Przynieść**, niosę, *dok.* donosić, donieść do miejsca gdzie kto jest, lub o którem mowa. Zkąd przychodzisz, i co nam przynosisz? = kogo, *fig.*

sprowadzać, sprowadzić. Co cię tu tak rano przyniosło? = czynić dochód. Te dobra przynoszą znaczny dochód. *Fig.* To nie przynosi ani chwały, ani pożytku. = sprawiać, sprawić. Przynieść szkodę, stratę, zmartwienie. Przynoszenie, a, *n.* czynność słowa Przynosić.

Przynuka, i, *ż.* przymus. Przynukać, am, *s. cz. dok.* kogo do czego, przymusić, przynaglić. Przynukanie, a, *n.* przymuszenie, przynaglenie.

Przyobiecać, i t. d *ob.* Obiecać, i t. d.

Przyoblekać, i t. d *ob.* Oblekać, i t. d

Przyodziewać, i t. d. *ob* Odziewać, i t. d.

Przyorać, rzę, *s. cz. dok* Przyorywać, am, *nied.* orząc przykryć. *np.* gnój. Przyoranie, Przyorywanie, a, *n* orząc przykrycie. przykrywanie

Przyostro, Przyostrzej, *ps* nieco za ostro. Przyostry, Przyostrzejszy, a, e, *p.* nieco za ostry

Przyozdabiać, i t. d *ob.* Zdobić. Ozdabiać, i t. d.

Przypadać, am. *s. n. nied* Przypaść, dnę, *dok.* padać, paść przy czem, do czego. *np.* do ziemi, do nóg. = do kogo, dokąd, przybiedz. Najpierwszy Żołkiewski przypadł do króla i powinszował mu zwycięztwa. = spaść, napaść Przypadła na niego nędza choroba. Kto tak mądry, że zgadnie co nam jutro przypadnie? = spadać jako sukcessya na kogo. Po śmierci króla Jana Szwecya na króla Zygmunta przypadała. = przychodzić. Kolej przypada na mnie. = wypadać. Święto trzech Króli przypada na dzień szósty stycznia. = zdarzać się, trafiać się. Jana Kazimirza panowanie przypadło w latach pełnych klęsk różnego rodzaju. Roku 1812 przypadła nieslychanie ostra zima. = komu do serca, do mysli, do gustu, podobać się. Do gustu prałatowi ta przypadła mowa. = do miary być podług miary, być stosownym, odpowiednym. Ten kwintumwirat przypadał do miary z obecnem położeniem rzeczy? = na co, przystawać na co. Pan przypadł na układ. = czem, okryć się czem padającem. Ziemia śniegiem przypadła. Przypadanie, a, *n.* w znaczeniach słowa Przypadać. Przypadek, dku, *m.* nieprzewidziany, nagły wypadek. Na wszelki przypadek. Na przypadek śmierci. = smutny, nieszczęśliwy wypadek. Zdarzył mu się przypadek. = przygoda. Przypadki życia. = *gram.* odmiana zakończenia rzeczowników, przymiotników, zaimków, dla wyrażenia różnych względów. Przypadkować, ję, *s. cz. nied. gram.* odmieniać przez przypadki. Przypadkowanie, a, *n* odmiana przez przypadki. Przypadkowie, Przypadkowo, *ps.* przypadkiem, trafunkowo. Przypadkowość, ści, *ż.* trafunkowość. Przypadkowy, a, e, *p.* trafunkowy. Przypadłość, ści, *ż. fil.* przymiot przypadkowy. = część na kogo przypadająca. Przypadły, a, e, *im.* przykryty czem padającem *np.* śniegiem, sadzą, kurzawą. = zdarzony.

Przypalać, am, *s. cz. nied* Przypalić, lę, *dok.* palić, opalić z końca. Przypalanie, Przypalenie, a, *n.* palenie, opalenie z końca.

Przyparcie, a, *n.* doparcie do czego. *np.* kogo do muru. Przyparty, a, e, *im* od Przyprzeć, doparty, zaparty w ciasny kąt.

Przyparzenie, a, *n* od Przyparzyć, rzę, *s. cz. dok* parząc przygrzać.

Przypasać, szę, *s. cz. dok* Przypasywać, uję, *nied.* pasem przypiąć, przypinać. *np.* szablę do boku. Przypasanie, Przypasywanie, a, *n.* pasem przypięcie, przypinanie.

Przypaść, *ob.* Przypadać.

Przypatrywać się, *s. z. nied.* Przypatrzyć się, *dok.* komu, czemu, przyglądać się. Kto się przypatruje obłokom, nigdy żąć nie będzie. Przypatrzcie się krukom, iż nie sieją ani żną, a Bóg je karmi. Przypatrywanie się, Przypatrzenie się, *n.* przyglądanie się.

Przypchnąć, *ob.* Przypychać. Przypchnienie, a, *n.* pchnięciem przybliżenie.

Przypędzać, am, *s. cz nied.* Przypędzić

dzę, *dok.* przyganiać, przygnać, *np.* bydło, konie. = *fig.* napędzać, przynaglać, przymuszać, *np.* kogo do roboty. **Przypędzanie, Przypędzenie**, a, *n.* przyganianie, przygnanie.

**Przypełzać, am**, *s. n. nied.* **Przypełznąć, nę**, *dok.* pełzając przylazić, przyleźć. = **Przypełznąć**, *ob.* **Przypełwieć.**

**Przypiąć**, *ob.* **Przypinać. Przypięcie**, a, *n.* przyczepienie szpilką lub czem innem.

**Przypić**, *ob.* **Przypijać.**

**Przypiecek, cka**, *m.* murek przy piecu.

**Przypieczętować, uję**, *s. cz. dok.* pieczęcią przycisnąć. = co życiem, *fig.* życiem za co przypłacić. **Przypieczętowanie**, a, *n.* przyciśnienie pieczęcią.

**Przypiekać, am**, *s. cz. nied.* **Przypiec, kę**, *dok.* piec, upiec przy wolnym ogniu, *np.* hreczuszki, łazanki, naleśniki. = włosy, żelazkiem przypalać. = *s. n.* Słońce przypieka. = Przypiec się do garnka, przywrzeć. **Przypiekanie, Przypieczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przypiekanka**, i, *ż.* potrawa przypiekana, *np.* z ryżu.

**Przypiękniać, Przypiększać**, i t. d. *ob.* **Upiękniać, Upiększać**, i t. d.

**Przypieprzenie**, a, *n.* od **Przypieprzyć**, rzę, *dok.* przydać trochę pieprzu.

**Przypierać, am**, *s. cz. nied.* **Przyprzeć, prę**, *dok.* co do czego, opierać, oprzeć o co. = Przyprzeć kogo, w ciasny kąt go zaprzeć. = *fig.* przynaglić, przymusić do czego. = *s. n.* Przypierać do czego, przylegać, przytykać do czego. **Przypieranie**, a, *n.* czynność słowa **Przypierać.**

**Przypięty**, a, e, *im.* szpilką przy czepiony.

**Przypijać, am**, *s. n. nied.* **Przypić, ję**, *dok.* komu, pić do kogo, w czyje ręce, na czyje zdrowie. = się, *s. z.* (o pijawkach), pijąc krew przyczepić się. Pijawka gdy się przypije, tam trwa póki nie zginie.

**Przypilić, li**, *s. n. dok. nieos.* Przypiliło mu, pilno mu było.

**Przypilnować, uję**, *s. cz. dok.* czego, dopilnować. **Przypilnowanie**, a, *n.* dopilnowanie.

**Przypiłować, uję**, *s. cz. dok.* z końca upiłować. **Przypiłowanie**, a, *n.* z końca upiłowanie.

**Przypinać, am**, *s. cz. nied.* **Przypiąć, pnę**, *dok.* szpilką, sprzążką do czego przyczepić, *np.* kokardę, ostrogi. *Fig.* Ten szumny tytuł przypinali do książek. = poprzęgu, przybierać, ciaśniej podpiąć; *fig.* powściągnąć, ukrócić, ująć w kluby. Zawzięli się, by Turkom poprzęgów przypięli. = Przypięto mu rogi, *fig.* uwiedziono mu żonę. = Przypiąć komu łatkę, *fig.* zaszkodzić obmową, ogadaniem. = się, *s. z.* czepiać się, przyczepić się. Chart gdy zwierza dopada, to się do ucha przypnie, to do boku. **Przypinanie**, a, = się, *n.* czynność słowa **Przypinać.**

**Przypis**, u, **Przypisek, sku**, *m.* dodatek zawierający objaśnienie textu. = Przypisek, dopisek do listu. **Przypisanie**, a, *n.* poświęcenie komu dzieła, dedykacya. **Przypisnik**, a, *m.* ten co do dzieła przypisy dodaje. **Przypisywać, uję**, *s. cz. nied.* **Przypisać, szę**, *dok.* dodawać, dodać przypisy do dzieła. = komu dzieło, książkę, poświęcać, dedykować. = komu co, przyznawać, *np.* winę. = się, *s. z.* do listu, dodać kilka wyrazów do cudzego listu. **Przypisywanie**, a, *n.* czynność słowa **Przypisywać.**

**Przypłacać, am**, *s. cz. nied.* **Przypłacić, cę**, *dok.* czego, za co, przycierpieć, odpokutować. Przypłacić życiem, śmiercią, gardłem, głową. Kto się prędko bogaci, cnotą tego przypłaci. **Przypłacenie**, a, *n.* przycierpienie.

**Przypładzać**, *ob.* **Przypłodzić. Przypładzanie**, a, *n.* płodzeniem przymnażanie.

**Przypłakać, czę**, *s. cz. dok.* czego, za co, płaczem odpokutować.

**Przypłaski**, a, e, *p.* nieco płaski. **Przypłaszczenie**, a, *n.* od **Przypłaszczyć, czę**, *s. cz. dok.* nieco spłaszczyć.

**Przypłatać, am**, *s. cz. nied.* **Przypłesć, piotę**, *dok.* plotąc przyczynić *np.* kwiatów do wianka. **Przypłatanie**

**Przyplecenie**, a, *n.* plotąc przyczynianie, przyczynienie.
**Przyplątać**, am, *s. cz. dok.* plątając przyczepić. Różnych bajek do dziejów polskich przyplątano niemało. = się, *s. z.* do kogo, przyczepić się. **Przyplątanie**, a, = się, *n.* czynność tego słowa.
**Przyplawiać**, am, *s. cz. nied.* **Przyplawić**, wię, *dok.* pławem sprowadzić, *np.* łodzie, flotę. = spławiać wodą, dostawić, *np.* drzewo, zboże. **Przyplawianie**, **Przyplawienie**, a, *n.* spławianie, spławienie.
**Przyplenić**, nię, *s. cz. dok.* przymnożyć (plonu), płodu. **Przyplenienie**, a, *n.* przypłodzenie.
**Przypleść**, *ob.* **Przyplatać**.
**Przypleśnieć**, ję, *s. n. dok.* trochę spleśnieć.
**Przypłodek**, dku, *m.* bydlę przypłodzone, przychowek. = dziecko, mianowicie nieprawego łoża. Dawid wysłał z zamku Betsabe kochankę z przypłodkiem. **Przypłodkowy**, a, e, *p.* od przypłodku. **Przypłodzenie**, a, *n.* przyczynienie płodu. **Przypłodzić**, dzę, *s. cz. dok.* **Przypładzać**, am, *nied.* płodu przymnożyć. wieć.]
**Przypłowieć**, ję, *s. n. dok.* trochę spło-]
**Przypływ**, u, *m.* przypłynienie. Przypływ krwi do głowy. = Przypływ morza, przybywanie morza, przypadające dwa razy w 24 godzinach, gdy księżyc jest blizki południka miejsca, tak nad poziomem, jak pod poziomem. **Przypływać**, am, *s. n. nied.* **Przypłynąć**, nę, *dok.* płynąc przybywać, przybyć do brzegu. = Przypłynąć do głowy, *fig.* przyjść do głowy. **Przypływanie**, **Przypłynienie**, a, *n.* przybywanie, przybycie do brzegu.
**Przypochlebiać**, i t. d. *ob.* **Pochlebiać**, i t. d.
**Przypodobać się**, i t. d. *ob.* **Podobać się**, i t. d.
**Przypominać**, am, *s. cz. nied.* **Przypomnieć**, nę, *dok.* przywodzić, przywieść co komu lub sobie na pamięć. = Przypominać kogo, być podobnym do kogo. **Przypominacz**, a, *m.* ten co przypomina. **Przypominanie**, a, *n.* przywodzenie na pamięć. **Przypominek**, nku, *m.* upominek. **Przypomnienie**, a, *n.* władza umysłu przywodząca przeszłe rzeczy na pamięć. = przywiedzenie komu lub sobie na pamięć.
**Przyporządzać**, 1 t. d. *ob.* **Przyrządzać**, 1 t. d.
**Przyposażny**, a, e, *p.* przy posagu dany.
**Przypowiadać**, am, *s. cz. nied.* **Przypowiedzieć**, wiem, *dok.* wypowiadać, wypowiedzieć, *np.* służbę, wojnę. **Przypowiadanie**, **Przypowiedzenie**, a, *n.* wypowiadanie, wypowiedzenie. **Przypowiastka**, i, *ż.* krótka przypowieść. **Przypowiedny**, a, e, *p.* zapowiedny, *np.* list. **Przypowieść**, ści, *ż.* zdanie moralne powszechnie przyjęte i w przysłowie zamienione. Przypowieści Salomona. = podobieństwo, alegorya. Chrystus mawiał do ludu w przypowieściach. **Przypowiestny**, a, e, *p.* alegoryczny.
**Przypozew**, zwu, *m. praw.* powtórny pozew czyli wezwanie do sądu wspólnika, sukcessora osoby zmarłej, która pozew odebrała, ale do sądu się nie stawiła. **Przypozwanie**, a, *n.* danie przypozwu. **Przypozywać**, am, *s. cz. nied.* **Przypozwać**, wę, *dok.* pozywać, pozwać kogo do sądu jako wspólnika, sukcessora czyjego. **Przypozywanie**, a, *n.* czynność słowa Przypozywać. spoźnić.]
**Przypoźnić się**, *s. z. dok.* nieco się]
**Przypożyczać**, am, *s. cz. nied.* **Przypożyczyć**, czę, *dok.* więcej jeszcze od kogo pożyczyć. **Przypożyczanie**, **Przypożyczenie**, a, *n.* więcej jeszcze od kogo pożyczanie, pożyczenie.
**Przypracować**, uję, *s. n. dok.* przyłożyć pracy. **Przypracowanie**, a, *n.* przyłożenie pracy.
**Przyprawa**, y, *ż.* przyrządzenie, przygotowanie. = to czem co przyprawiają, zaprawa. Bez przypraw, bez wytworu głód opędzają. Głód jest najlepsza przyprawa. **Przyprawiać**, am, *s. cz. nied.* **Przyprawić**, wię, *dok.* przygotować, przyrządzić. = co do czego, przyklejać, przyczepiać. Przyprawić sobie brodę, wąsy. Kobyła wrona, com to jej wczoraj przyprawił ogona. Warkocz przyprawiony. Przyprawić

rogi mężowi, *fig.* przypiąć. = potrawę, zaprawiać czem. = kogo o co, narażać na stratę, być przyczyną straty. Pijaństwo, rozpusta o zdrowie przyprawia. **Przyprawianie, Przyprawienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przyprawny**, a, e, *p.* przyprawiony, *np.* broda. = zaprawiony czem.

**Przyprażenie**, a, *n.* od **Przyprażyć, się**, *s. cz. dok.* prażąc przypiec.

**Przyprószenie**, a, *n.* od **Przyprószyć, szę**, *s. cz. dok.* prochem lub czem drobnem przysypać. Ziemia śniegiem przyprószona. *Fig.* Przyprószy cię siwizna.

**Przyprowadzać, am**, *s. cz. nied.* **Przyprowadzić, dzę**, *dok.* przywodzić, przywieść idącego. = kogo do czego, *fig.* doprowadzać, doprowadzić, *np.* do zguby, do rozpaczy, do szaleństwa, do niecierpliwości, do śmiechu, do płaczu. = Przyprowadzić co do skutku, przywieść do skutku, uskutecznić. **Przyprowadzanie, Przyprowadzenie**, a, *n.* przywodzenie, przywiedzenie.

**Przyprządz, ędę**, *s. cz. dok.* **Przyprzęgać, am**, *nied.* doprzęgać konia lub więcej koni do wozu. **Przyprząg, ęgu**, *m.* **Przyprzążka, i, ź.** przyprzężenie konia do już zaprzężonych. Koń do przyprzęgu. = **Przyprzążka**, postronek do przyprzężenia konia. **Przyprzęganie, Przyprzężenie**, a, *n.* doprzęganie, doprzężenie.

**Przyprząść, ędę**, *s. cz. dok.* przędąc więcej jeszcze przyczynić. **Przyprzędzenie**, a, *n.* przyczynienie przędzy.

**Przyprzeć**, *ob.* Przypierać.

**Przyprzeć, ję**, *s. n. dok.* zagrzać się nieco od ciepła połączonego z wilgocią, jak *np.* siano, zboże.

**Przypudrować, uję**, *s. cz. dok.* pudrem trochę przysypać. **Przypudrowanie**, a, *n.* pudrem z lekka przysypanie.

**Przypuszczać, am**, *s. cz. nied.* **Przypuścić, szczę**, *dok.* dopuszczać, dopuścić, *np.* trzodę do wody, do zboża. = kogo do czego, dopuszczać do używania czego, do brania w czem udziału. Przypuścić do praw obywatelskich, do towarzystwa. Na sejmie horodelskim 1413, Litwę Polska do herbów swych przypuszczała. = co sobie do głowy, do myśli, dozwalać przystępu pewnym myślom. Nie przypuszczaj do głowy tak smutnych myśli. = ogiera do klaczy, spuszczać go na klacz, żeby ją odstanowił. = atak, szturm, nacierać atakując, szturmując. = konia, koniem, na konia, puścić się w cwał na koniu. = co, robić przypuszczenie, brać za prawdę rzecz podobną do prawdy. Przypuśćmy że tak jest. **Przypuszczanie, Przypuszczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. = Przypuszczenie, hipoteza, prawdopodobieństwo wzięte za prawdę, dla łatwiejszego jak w matematyce jej dowiedzenia.

**Przypychać, am**, *s. cz. nied.* **Przypchnąć, nę**, *dok.* popychając przybliżać, przysunąć. **Przypychanie**, a, *n.* popychaniem przybliżanie.

**Przypytywać się**, *s. n. nied.* **Przypytać się**, *dok.* dopytywać się, dopytać się, wypytać się. = do kogo, do czyjej znajomości, dawać do zrozumienia, wmawiać żeśmy go kiedyś znali. Przypytać się do czego, przyswoić sobie co nieznacznie. Przypytał się do cudzej szkatuły. **Przypytywanie się, Przypytanie się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Przyrąbać, bię**, *s. cz. dok.* więcej jeszcze porąbać, narąbać, *np.* drew. **Przyrąbanie**, a, *n.* więcej czego porąbanie.

**Przyrabiać, am**, *s. cz. nied.* **Przyrobić, bię**, *dok.* więcej jeszcze dorobić, robiąc przyczynić, *np.* majątku. **Przyrabianie**, a, *n.* więcej czego dorabianie.

**Przyrachować, uję**, *s. cz. dok.* rachując przydać. **Przyrachowanie**, a, *n.* rachując przydanie.

**Przyramek, mku**, *m.* część ubioru, a mianowicie koszuli do ramienia przystająca.

**Przyrańszy**, a, e, *p.* za ranny, za wczesny.

**Przyrastać**, *ob.* Przyrosnąć.

**Przyroda, y, ź.** przyrodzenie, natura, zbiór przyrodzonych przymiotów. **Przyrodność, ści, ź.** powinowactwo

przyrodzone. **Przyrodny**, a, e, *p.* komu, z tegoż rodu, pokrewny, powinowaty. = urodzony z tegoż ojca, ale z innej matki, albo z tejże matki, ale z innego ojca, *np.* brat, siostra. = przyrodzony, wrodzony. **Przyrodzenie**, a, *n.* cały świat materyalny i siły w nim działające, natura. = zbiór własności czyli przymiotów przyrodzonych, które każda rzecz rodząc się z sobą przynosi. Lew z przyrodzenia jest odważny, zając bojaźliwy, lis chytry. Z przyrodzenia skłonny do gniewu, do litości. **Przyrodzony**, a, e, *p.* dany od przyrodzenia. Prawo przyrodzone, które samo przyrodzenie bez żadnego czyjego postanowienia jasno wskazuje. Nauki przyrodzone, które zajmują się przyrodzeniem, jakiemi są: historya naturalna i astronomia, fizyka i chemia, każda ze swemi podziałami. = Części przyrodzone, *anat.* części płciowe.

**Przyrość**, **Przyrosnąć**, nę, *s. n. dok.* **Przyrastać**, am, *nied.* rosnąc przylgnąć. Płuca przyrosły do żeber, język przyrósł do podniebienia. = Przyrasta czego, przybywa. **Przyrost**, u, *m.* wzrost. Księżyc mieni się w przyroście i ubywaniu. = i **Przyrostek**, tka, *m.* to co przyrosło do czego. Ptaki rzędu gęsiego mają dziób płaski z przyrostem na końcu onego. = Przyrostek u drzewa, gałązka młoda, latorośl zbyteczna. = członek przyrosły, *np.* szósty palec. = Przyrostek, *gram.* co się zrasta z wyrazem: ż, że, ll, ś, kolwiek.

**Przyrównywać**, **Przyrównać**, i t. d. *ob.* Porównywać, i t. d.

**Przyrumieniać**, am, *s. cz. nied.* **Przyrumienić**, nię, *dok.* przypiekając rumienić, urumienić, *np.* grzankę, pieczenię. **Przyrumienić się**, *s. z.* **Przyrumienieć**, ję, *s. n. dok.* w przypiekaniu stać się rumianym.

**Przyrynek**, nku, *m.* miejsce przy rynku.

**Przyrządzać**, am, *s. cz. nied.* **Przyrządzić**, dzę, *dok.* przygotowywać, przygotować. **Przyrządzanie**, **Przyrządzenie**, a, *n.* przygotowywanie, przygotowanie. **Przyrządziciel**, a, *m.* ten co przyrządza.

**Przyrzecze**, a, *n.* miejsce przy rzece.

**Przyrzekać**, am, *s. cz. nied.* **Przyrzec**, knę, *dok.* co komu, obiecywać, obiecać. **Przyrzekanie**, **Przyrzeczenie**, a, *n.* obiecywanie, obiecanie. **Przyrzeczenie**, obietnica.

**Przyrzucać**, am, *s. cz. nied.* **Przyrzucić**, cę, *dok.* rzucając przyczyniać, przyczynić. Do rynki kilka kartofli przyrzuciła. = co komu, odrzucić, nieprzyjąć, *np.* krawcowi źle zrobioną suknią. = co czem, rzucając przykryć, *np.* siecią, gałęziami, kamieniami. = się, *s. z.* przykryć się czem naprędce. = (o chorobach), chwytać się drugiego przez zarazę. **Przyrzucanie**, **Przyrzucenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przyrzut**, u, *m.* przyrzucenie, i to co przyrzucono, przydatek. = przyrzutna choroba. **Przyrzutny**, a, e, *p.* przyrzucający się. Przyrzutna choroba, zaraźliwa.

**Przyrzynać**, am, *s. cz. nied.* **Przyrznąć**, nę, *dok.* urzynać, urznąć przy czem, przy samym końcu. **Przyrzynanie**, **Przyrznienie**, a, *n.* urzynanie, urznienie przy samym końcu.

**Przysada**, y, *ż.* przysadzenie, przydatek podlejszego do szlachetniejszego metalu, *np.* miedzi do złota lub srebra. = przydatek do ozdoby. Piękność prawdziwa nie potrzebuje przysad. = brak prostoty, naturalności w mówieniu, chodzeniu, ubieraniu się. **Przysadek**, dku, *m.* **Przysadka**, i, *ż. zool.* przydatek, jak *np.* pod ogonem u samicy raka, gdzie są jej jaja włóknem błoniastem przywiązane. Promieniaki po większej części mają pewien gatunek przysadków rurkowatych, które dowolnie skurczać i wyciągać mogą, i których używają za narzędzia do ruchu. = *bot.* Przysadki kwiatowe, listki osadzone pod samym kwiatem rośliny. Przysadki liściowe, listeczki czyli raczej łuszczki przy liściu pod ogonkiem osadzone. **Przysadkowaty**, a e, *p. bot.* mający przysadki, *np.* to-

dyga. = (o człowieku), nizki a gruby. **Przysadzie**, *ps.* z przysadą. **Przysadzy**, a, e, *p.* wymuszony, nienaturalny. **Przysadzać**, am, *s. cz. nied.* **Przysadzić**, dzę, *dok.* sadzić, posadzić przy już posadzonem, *np.* drzewo. = co do czego, przystawiać, przykładać, *np.* czarę do ust, dziecko do piersi. = co do czego, przydawać, dokładać. = *s. n.* Przysadzać, być przysadnym. **Przysadzanie, Przysadzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przysądzać**, am, *s. cz. nied.* **Przysądzić**, dzę, *dok.* przyznawać, przyznać co komu sądowym wyrokiem. = *fig.* przeznaczyć. Co komu Bóg przysądził, to go nie minie. **Przysądzanie, Przysądzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przysalać**, am, *s. cz. nied.* **Przysolić**, lę, *dok.* przydawać, przydać więcej soli. **Przysalanie**, a, *n.* przydawanie więcej soli.

**Przyschły**, a, e, *im.* który schnąc na czem przylgnął, przyczepił się, *np.* skorupa, szmatka na ranie. **Przyschnąć**, *ob.* Przysychać.

**Przyścielać**, am, *s. cz. nied.* **Przyścielić**, ścielę, *dok.* ścieląc przyczyniać, ścielić więcej czego, *np.* łóżek, kobierców, słomy, siana. = czem, ścieląc przykryć, *np.* łóżko kołdrą. **Przyścielanie**, a, *n.* czynność słowa Przyścielać.

**Przysiać**, *ob.* Przysiewać.

**Przysiadać**, am, *s. cz. nied.* **Przysiąść**, ądę, *dok.* co, kogo, siadając przyciskać, przycisnąć, *np.* czapkę, suknią. Przysiąść komu fałdów, *fig.* przycisnąć, ucisnąć. Moskwicin nam fałdów przysiadł. = *s. n.* przycupnąć, przypaść do ziemi. Diabeł uskoczywszy przysiadł. = usiąść na czas krótki. U wieczerzy zaledwie kto przysiadł do stołu. = usiąść przy kim. Przysiadł się jak mógł najbliżej do Zosi. **Przysiadanie**, a, *n.* czynność słowa Przysiadać. **Przysiadywać**, uję, *s. n. nied.* **Przysiedzieć**, dzę, *dok.* nad czem, ustawicznie nad czem siedzieć i pracować. Przysiedzieć fałdów.

**Przysiadle**, a, *n.* przy posianem posianie, przyczynienie do posianego.

**Przysiec**, *ob.* Przysiekać. **Przysięczenie**, a, *n.* przycięcie siekaczem lub siekierą. = uleczenie czego więcej.

**Przysięga**, i, *f.* świadczenie się Bogiem, wezwanie Boga na świadectwo prawdy lub dotrzymanie tego co uroczyście obiecujemy. Wykonać przysięgę. Złamać, zgwałcić, naruszyć przysięgę. Pod przysięgą zeznać. Odbierać, od kogo przysięgę. **Przysięgać**, am, *s. n. nied.* **Przysiądz**, gnę, *dok.* stwierdzać przysięgą. Przysięgać na ewangielią. Przysiądz komu na wierność, na posłuszeństwo. = *s. cz.* co komu, obiecywać pod przysięgą. Przysiądz komu wieczną miłość. Przysięgli sobie przyjaźń. = **Przysięgać się**, *s. z.* kląć się, zaklinać się na Boga, na honor. **Przysięganie, Przysiężenie**, a, *n.* wykonywanie, wykonanie przysięgi. **Przysięgły, Przysiężny**, ego, *m.* który pod przysięgą obowiązuje się do czego, *np.* do wydania sprawiedliwego wyroku. Sąd przysięgłych.

**Przysiek**, u, *m.* siekierka wązka do wydrążania drzewa. = Przysiek w stodole, zasiek. **Przysiekać**, am, *s. cz. nied.* **Przysiec**, kę, *dok.* więcej czego usiekać. = przyciąć siekaczem lub siekierą. **Przysiekanie**, a, *n.* czynność słowa Przysiekać.

**Przysiew**, u, **Przysiewek**, wku, *m.* zboże przysiane dla parobka na gospodarskim gruncie. = Przysiewek, *fig.* nieprawego łoża dziecko. **Przysiewać**, am, *s. cz. nied.* **Przysiać**, sieję, *dok.* przy posianem posiać. **Przysiewanie**, a, *n.* sianie przy posianem.

**Przysiedlać**, am, *s. cz. dok. fig.* przycisnąć jarzmem. Filip przysiodłał całą Grecyą.

**Przysiołek**, łku, *m.* wioska mniejsza przy większej wsi położona i do niej należąca.

**Przysionek**, nku, *m.* przedpokój. = *anat.* jedna z komórek serca.

**Przyskakiwać**, uję, *s. n. nied.* **Przyskoczyć**, czę, *dok.* do kogo, do czego, przypadać, przypaść skokiem. Z do

bytym orężem przyskakują do wodzów. **Przyskakiwanie**, a, *n.* przypadanie skokiem.

**Przyskąpo, Przyskąpiej**, *ps.* nieco skąpo. za skąpo. **Przyskąpy, Przyskąpszy**, a, e, *p.* nieco skąpy, za skąpy.

**Przyskleplać**, am, *s. cz. nied.* **Przysklepić**, pię, *dok.* przykrywać, przykryć sklepieniem. = się, *s. z* nieco się zasklepiać Już cokolwiek przysklepiła się rana.

**Przyskoczenie**, a, *n.* skokiem przybieżenie. **Przyskoczyć**, *ob.* **Przyskakiwać**. **Przyskok**, u, *m.* przyskoczenie.

**Przyskórny**, a, e, *p.* Błona przyskórna, *anat.* zwierzchnia i najcieńsza zwierząt skóra.

**Przyskrzelowy**, a, e, *p.* przy skrzelach znajdujący się, *np.* płetwy. Promienie przyskrzelowe czyli właściwe żebra ryb, są pod szczęką przyczepione do mostku.

**Przyskrzypnąć**, nę, *s. cz. dok.* palce komu, przycisnąć zamykając drzwi.

**Przyskwarny**, a, e, *p.* nieco skwarny.

**Przyskwierać**, am, *s. n. nied.* komu, doskwierać, dokuczać.

**Przysłabszy**, a, e, *p.* nieco słaby.

**Przysłać**, *ob.* **Przysyłać**. = *ob.* **Przyścielać**.

**Przysładzać**, am, *s cz. nied.* **Przysłodzić**, dzę, *dok.* nieco osładzać, osłodzić. **Przysładzanie**, a, *n.* osładzanie.

**Przysłaniać**, am, *s. cz. nied.* **Przysłonić**, nię, *dok.* trochę osłaniać, osłonić. **Przysłanianie**, a, *n.* lekkie osłanianie. posłanca.

**Przysłanie**, a, *n.* dostarczenie przez

**Przysłodki, Przysłodszy**, a, e, *p.* nieco słodki, słodkawy. **Przysłodzenie**, a, *n.* osłodzenie. **Przysłodzić**, *ob.* **Przysładzać**.

**Przysłonić**, *ob.* **Przysłaniać**. **Przysłonienie**, a, *n.* lekkie osłonienie.

**Przysłony, Przysłońszy**, a, e, *p.* nieco słony.

**Przysłówek**, wka, *m. gram.* część mowy nieodmienna (lubo odmieniająca się przez stopnie), tak nazwana że się pospolicie kładzie przy słowie. **Przysłowie**, a, *n.* zdanie moralne zwięzłe wyrażone. Stać się przysłowiem, pójść w przysłowia. Jak niesie przysłowie. **Przysłowiowy, Przysłowny**, a, e, *p.* od przysłowia. **Przysłówkowy**, a, e, *p.* od przysłówka. Wyrażenie przysłówkowe, *np.* po ojcowsku, po przyjacielsku. **Przysłownie**, *ps.* przez przysłowie.

**Przysłuchiwać się**, *s. z. nied.* **Przysłuchać się**, *dok.* komu, czemu, pilnie słuchać. **Przysłuchiwanie się, Przysłuchanie się**, *n.* pilne słuchanie, wysłuchanie.

**Przysługa**, i, *ż* usługa oddana dla zjednania sobie czyjej przychylności, lub tylko przez grzeczność. **Przysługiwać się**, *s z. nied.* **Przysłużyć się**, *dok* komu. przysługę oddawać, oddać. **Przysługiwanie się, Przysłużenie się**, *n.* oddawanie, oddanie przysługi. **Przysłużny**, a, e, *p.* chętnie przysługujący się, usłużny.

**Przysmaczenie**, a, *n* od **Przysmaczyć**, czę, *s. cz. dok.* dodać smaku, zrobić smaczniejszym. **Przysmak**, u, *m.* **Przysmaczek, czko**, *m. zdrob.* smaczny kęs, kawałek. = przydatek dla smaku. Przysmak wyborny, głód i robota. = *fig.* przyprawa. Żart zaprawą jest i przysmakiem posiedzenia.

**Przysmażać**, am, *s. cz. nied* **Przysmażyć**, żę, *dok.* smażąc przypiekać, przypiec. **Przysmażanie, Przysmażenie**, a, *n.* przypiekanie, przypieczenie na patelni.

**Przyśmiardły**, a, e, *im.* od **Przyśmiardnąć**, nę, *s. n. dok.* stać się nieco śmierdzącym.

**Przyśmiechnąć się**, *s. z. dok.* komu, nieco się do kogo uśmiechnąć.

**Przyśmiertny**, a, e, *p.* dziejący się przy śmierci, *np.* pożegnanie

**Przyśmierzenie**, a, *n.* od **Przyśmierzyć**, rzę, *s. cz. dok.* nieco uśmierzyć.

**Przyśmiesznie**, *ps.* nieco śmiesznie.

**Przysmolenie**, a, *n* od **Przysmolić**, lę, *s. cz. dok* powalać nieco smołą. = osmolić nieco nad płomieniem.

**Przysmrodzenie**, a, *n.* od **Przysmrodzić**, dzę, *s. cz. dok.* przyśmiardłym uczynić.

**Przysmutniejszy**, a, e, *p.* nieco smutny.

**Przyśnić się**, *s. z. dok.* komu, uka-

zać się we śnie. Przyśniło mu się, *fig.* przyszło mu do głowy coś dziwnego.

**Przysolenie**, a, *n.* przydanie soli. **Przysolić**, *ob.* **Przysalać.**

**Przyspa**, y, *ż.* siedzenie przy chacie z nasypanej ziemi, deskami obłożone i darnią przykryte.

**Przysparzać**, am, *s. cz. nied.* **Przysporzyć**, rzę, *dok.* czego, przymnażać, przyczynić, *np.* majątku. Mnóż w nim nadzieję, przysporz prawej wiary. **Przysparzanie**, a, *n.* przymnażanie, przyczynianie.

**Przyśpiać**, *ob.* **Przyśpiewać.** **Przyśpianie**, a, *n.* spieszne przybycie. **Przyspieszać**, am, *s. cz. nied.* **Przyspieszyć**, szę, *dok.* sprawić żeby co spieszniej szło, przyszło. Przyspieszyć krok, wyjazd, czyję śmierć, postęp nauk, sztuk. = *mech.* Siła przyspieszająca, nieustannie działająca, do przyspieszenia biegu dążąca. Bieg przyspieszony, gdy ciało w równych czasach coraz większe drogi przebiega. **Przyspieszanie**, **Przyspieszenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przyśpiewać**, am, *s. n. nied.* **Przyśpiać**, **Przyspieć**, ję, *dok.* spiesznie przybywać, przybyć, *np.* komu na pomoc, z pomocą. Przyśpiewała nakoniec dawno zasłużona dla zdrajcy zguba. Gdy już żniwa przyśpiewały, do Litwy z wojskiem ciągnął. **Przyspiewanie**, a, *n.* spieszne przybywanie.

**Przyśpiewywać**, uję, *s. n. nied.* komu, śpiewać przy kim grającym lub śpiewającym, wtórować śpiewając. **Przyśpiewywanie**, a, *n.* wtórowanie śpiewem.

**Przysporszy**, a, e, *p.* dosyć spory. **Przysporzenie**, a, *n.* przymnożenie, przyczynienie. **Przysporzyć**, *ob.* **Przysparzać.**

**Przysposabiać**, am, *s. cz. nied.* **Przysposobić**, bię, *dok.* kogo do czego, sposobić, usposobić, przygotować. *np.* do spowiedzi, na śmierć. = sobie kogo, przybrać za syna. August przysposobił za syna Tyberiusza. = się, *s. z.* do czego, przygotować się, *np.* do spowiedzi, na śmierć. = usposobić się, uzdatnić się. W szkole tej na sprawiedliwych sędziów i światłych obywateli przysposabiają się. = w co, opatrzyć się w co, *np.* w drwa na zimę. **Przysposabianie**, **Przysposobienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przysposobiciel**, a, *m.* **Przysposobicielka**, i, *ż.* ten, ta co przybiera kogo za syna. **Przysposobienie**, a, *n.* przygotowanie. = przybranie za syna. Dwaj synowie Pawła Emiliusza przez przysposobienie weszli do domu Scypionów i Fabiuszów. = się, przygotowanie się. = usposobienie się. = opatrzenie się w co. **Przysposobieniec**, ńca, *m.* syn przysposobiony.

**Przysrogi**, **Przysroższy**, a, e, *p.* trochę za srogi.

**Przyśrubować**, uję, *s. cz. dok.* srubą przymocować. **Przyśrubowanie**, a, *n.* przymocowanie śrubą.

**Przyssać się**, *s. z. dok.* ssąc przyczepić się.

**Przystać**, *ob.* **Przystawać.** **Przystałość**, ści, *ż.* przymiot tego co komu przystoi. **Przystały**, a, e, *p.* przystojny, przyzwoity. **Przystań**, ni, *ż.* miejsce gdzie statki, okręty przystają, do brzegu przybijają. **Przystanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Przystać.**

**Przystąpić**, *ob.* **Przystępować.** **Przystąpienie**, a, *n.* przybliżenie się stąpieniem. = *fig.* przystanie do czego, *np.* do stronnictwa, do traktatu, do związku, do konfederacyi.

**Przystaw**, a, *m.* człowiek przystawiony do kogo dla dozoru, dla straży, dla usługi. Moskwie król kazał wychodzić z zamku, dawszy im przystawy, aby ich nie szarpano. **Przystawa**, y, *ż.* straż, eskorta.

**Przystawać**, ję, *s. n. nied.* stawać, ustawać idąc. = i **Przystać**, nę, *dok.* dokąd, zbliżać się aby stanąć, przybijać do brzegu. Skoro łódka do brzegu przystała, wysiadł. = do kogo, przystąpić do niego, przejść na jego stronę. Boga odstąpiwszy, do czarta przystałem. = Przystać do wojska, zaciągnąć się do wojska. Przystać do pana, do kogo na służbę, przyjąć u niego służbę,

idź między ludzi i na służbę przystań. = na co, przyzwalać, zezwalać. Cała rada przystała na te słowa. = Przystawać, przylegać, przypadać. Okna, drzwi nie przystają. = do czego, lgnąć, czepiać się, przylepiać się. Glina, smoła przystaje do palców. *Fig.* To nie przystaje do mojej głowy. = *geom.* przypadać. Równe oraz podobne figury przystać do siebie muszą. = *nieos.* Przystoi, Przystało, przyzwoita jest, wypada, wypadało, przynależy, przynależało. Żarty tu wcale nie przystoją. Złorzeczeć, nie wiem jeśli przystoi. Przystoi co komu, na kogo. Poległ jak Polakowi, jak rycerzowi przystoi. Jak na cnotliwych przystoi Polaków. **Przystawanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Przystawać.

**Przystawiać**, am, *s.cz.nied.* **Przystawić**, wię, *dok.* co do czego, stawiać, postawić przy czem. Przystawić stół do ściany, garnek do ognia, drabinę do muru. Przystawić komu bańki, pijawki. = dostawiać. Kto przegrał, przystawia. **Przystawianie**, **Przystawienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Przystawka**, i, *ż.* **Przystaweczka**, i, *ż. zdrob.* miska lub salaterka, na której podaje się potrawa przy drugiej danej na półmisku. Podlewę do indyka dają na osobnej przystawce.

**Przystękać**, am, *s.cz. dok.* czego, stękając przycierpieć.

**Przystęp**, u, *m.* miejsce którędy gdzie przystępują. Trudny, łatwy przystęp. = Przystęp do kogo, wolność przystąpienia. Dom jego stoi mi otworem, i tam mam wolny przystęp. Zwierzęta bez przystępu powietrza żyć nie mogą. = paroxyzm, *np.* choroby, szaleństwa. = Pójść w przystępy, osiąść po ożenieniu się w domu teścia. **Przystępnie**, *ps.* sposobem przystępnym. **Przystępność**, ści, *ż.* łatwość przystępu. **Przystępny**, a, e, *p.* *wł.* i *fig.* do którego łatwo przystąpić. **Przystępować**, uję, *s.n.nied.* **Przystąpić**, pię, *dok.* do kogo, do czego stąpając przybliżać się. Przystępować do stołu Pańskiego, do kommunii. Przystąpić do oblężenia. = do czego, *fig.* wdać się w co. Przystąpić do rzeczy, do sprawy, do interesu, do zgody z kim, do układów, do traktatu. = do czego, *fig.* przystać do czego, *np.* do stronnictwa, do konfederacyi. Stanisław August do każdej przystępował konfederacyi, tylko do obrony niepodległości ani razu nie przystąpił. = *s.cz.* Przystąpić co, nastąpić na co, nadeptać. **Przystępowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Przystępować.

**Przystać**, *ob.* Przystawać. **Przystojnie**, *ps.* z przystojnością, przyzwoicie. **Przystojność**, ści, *ż.* przymiot tego co przystoi stanowi, wiekowi, płci, co jest przyzwoite, przyzwoitość. **Przystojny**, a, e, *p.* przyzwoity. = ładny, *np.* mężczyzna.

**Przystosowywać**, uję, *s.cz.nied.* **Przystosować**, uję, *dok.* co do czego, stosować, zastosować. **Przystosowanie**, a, zastosowanie.

**Przystrajać**, am, *s.cz.nied.* **Przystroić**, ję, *dok.* stroić, ustroić. **Przystrajanie**, **Przystrojenie**, a, *n.* strojenie, ustrojenie.

**Przystrzygać**, am, *s.cz. nied.* **Przystrzyc**, gę, *dok.* przycinać, przyciąć nożyczkami. **Przystrzyganie**, **Przystrzyżenie**, a, *n.* przycinanie, przycięcie nożyczkami.

**Przystudzać**, am, *s.cz.dok.* **Przystudzić**, dzę, *dok.* nieco ostudzać, ostudzić. **Przystudzanie**, **Przystudzenie**, a, *n.* lekkie ostudzanie, ostudzenie. **Przystudzenice**, nic, *l.m. med.* potowie, wysypka.

**Przysać**, *ob.* Przysypać.

**Przysurowie**, **Przysurowiej**, *ps.* nieco za surowo. **Przysurowy**, **Przysurowszy**, a, e, *p.* nieco za surowy.

**Przysuszać**, am, *s.cz.nied.* **Przysuszyć**, szę, *dok.* podsuszać, podsuszyć. **Przysuszanie**, **Przysuszenie**, a, *n.* podsuszanie, podsuszenie.

**Przysuwać**, am, *s.cz.nied.* **Przysunąć**, nę, *dok.* sunąc, suwając przybliżać, przybliżyć, *np.* krzesło do komina.

= się, *s. z.* do kogo, do czego, przybliżać się posuwając się. = Przysuwać się do panny, *fig.* zalecać się. Przysuwanie, Przysunienie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

Przyswajać, am, *s.cz.nied.* Przyswoić, ję, *dok.* co sobie, robić swojem, *np.* rzecz cudzą, zwyczaj, obyczaj. Przyswoić wyraz, przybrać go do swego z obcego języka. = Przyswoić kogo, oswoić z sobą, przygłaskać, przywiązać do siebie. Przyswajanie, Przyswojenie, a, *n.* czynność słów powyższych. Przyswajanie, *fizyol.* przerabianie materyi odżywnej na własną substancyą.

Przyświadczać, am, *s.cz. nied.* Przyświadczyć, czę, *dok.* potwierdzać, potwierdzić swojem świadectwem. Przyświadczać komu, potwierdzać prawdę słów jego. Przyświadczanie, Przyświadczenie, a, *n.* potwierdzanie, potwierdzenie swojem świadectwem.

Przyświecać, am, *s.n. nied.* Przyświecić, cę, *dok.* komu, świecić idącemu, co robiącemu, udzielać mu światła. Wulkan na wyspie Stromboli długo nam przyświecał. = Przyświecać komu, *fig.* oświecać nauką, przykładem. Pamiętajcie przyświecać bez przerwy trzodzie, której do zbawienia przewodniczycie. Przyświecanie, Przyświecenie, a, *n.* świecenie idącemu. i t. d

Przysychać, am, *s.n. nied.* Przyschnąć, nę, *dok.* do czego, schnąc przylgnąć, przyczepić się. Skóra moja przyschnęła do kości moich. Cóż to za sposób cieszenia, odnawiać co już przyschło? *fig.* co się już zagoiło, co minęło. = Przyschło jak na psie, *fig.* ani tego uczuł, ani się tem obraził. Na mnieżby ta sromota przyschnąć miała?

Przysyłać, am, *s.cz.nied.* Przysłać, szlę, *dok.* kogo, co komu, posyłać, posłać. Przysyłanie, a, *n.* posyłanie.

Przysypać, pię, *s.cz. dok.* Przysypywać, uję, *nied.* co czem, sypiąc przykryć. Zwłoki jego przysypaliśmy ziemią. *Fig.* Pył śmiertelności przysypał wiecznie mocarzo i państwa. = sypiąc przyczynić. I jam do tej mogiły garść ziemi przysypał. Przysypanie, Przysypywanie, a, *n.* sypaniem przykrycie, przykrywanie. Przysypisko, a, *n.* ziemia przysypana, namulisko.

Przyszańce, *ob.* Przykopy. Przyszańcować się, *s.z.dok.* przybliżyć się do twierdzy za pomocą przyszańców.

Przyszarzać, am, *s. cz. dok.* nieco zszarzać, *np.* suknią. Przyszarzanie, a, *n.* niezbyt wielkie zszarzanie.

Przyszczep, u, *m.* Przyszczepek, pku, *m. zdrob.* drzewo, drzewko przyszczepione. Przyszczepiać, am, *s. cz.nied.* Przyszczepić, pię, *dok.* drzew, więcej jeszcze naszczepić. = do czego, przyczepić. Przyszczepianie, Przyszczepienie, a, *n.* przyczynianie, przyczynienie szczepów. Przyszczepka, i, *ż.* łata na boku obuwia.

Przyszczkować, nę, *s.cz. dok.* z końca uszczknąć, *np.* kwiatów, kłosów.

Przyszłość, ści, *ż.* czas który przyjdzie. Na przyszłość, na czas przyszły. Przyszłowidz, a, *m.* ten co widzi przyszłość. Przyszły, a, e, *p.* mający przyjść, *np.* rok, miesiąc, tydzień, życie, pokolenie. = Mój przyszły (mąż). Moja przyszła (żona). = Czas przyszły, *gram.* oznaczający czynność słowa mającą nastąpić.

Przyszpecenie, a, *n.* od Przyszpecić, cę, *s.cz. dok.* szpetniejszym uczynić. Przyszpetny, Przyszpetniejszy, a, e, *p.* nieco szpetny.

Przyszpilać, am, *s. cz. nied.* Przyszpilić, lę, *dok.* szpilką przypinać, przypiąć. Przyszpilanie, Przyszpilenie, a, *n.* szpilką przypinanie, przypięcie.

Przysztukować, uję, *s.cz. dok.* przyszyć, przyczepić sztukę do czego. Przysztukowanie, a, *n.* przyszycie, przyczepienie sztuki do czego.

Przyszwa, y, *ż.* przednia część nogi. = przednia część obuwia. Przyszwy, nowe przody z podeszwami przyszyte do starych obolew. Przyszywać, am, *s. cz.nied.* Przyszyć, ję, *dok.* szyjąc przyłączyć. Przyszyć

kołnierz, rękawy, guziki do sukni. = *fig.* przyczepić, przydać. Słowo boże wykręcają, przyszywając do niego wymysły swoje. = Przyszyć komu ogon, kapturek, *fig.* szydzić, żartować z kogo. = się, *s. z. fig.* przyczepić się. Aenobarb do Antoniego fakcyi się przyszył. **Przyszywanie, Przyszycie**, a, *n.* szyciem przyłączanie, przyłączenie.

**Przytaczać**, am, *s. cz. nied.* **Przytoczyć**, czę, *dok.* tocząc przybliżać, przybliżyć, *np.* kamień, wóz, kłodę. = *fig.* przywodzić przykład, cytować cudze słowa. **Przytoczyć się**, *s. z.* (o pijanym lub otyłym), przyjść zataczając się. **Przytaczanie**, a, *n.* czynność słowa **Przytaczać**.

**Przytajać, Przytaić**, *ob.* Taić.

**Przytarcie**, a, *n.* uszczuplenie tarciem. = **Przytarcie komu rogów**, *fig.* upokorzenie czyjej dumy. **Przytarty**, a, e, *im.* od **Przytrzeć**.

**Przytęchnąć**, nę, *s. n dok.* trochę stęchnąć. Zboże na nasienie nie powinno być przytęchłe. **Przytęchnienie**, a, *n.* lekkie stęchnienie.

**Przytępiać**, am, *s. cz. nied.* **Przytępić**, pię, *dok. wł.* i *fig.* nieco tępym czynić. Przytępiony miecz wyostrzyć. Długa choroba, długie cierpienie przytępia umysł, pamięć. = się, *s. z.* i **Przytępieć**, ję, *s. n. dok.* stać się przytępszym. Przytępiła się od ustawicznych łez bystrość oczu moich. **Przytępienie**, a, *n.* uczynienie przytępszym. = stanie się przytępszym. **Przytępszy**, a, e, *p.* nieco tępy, *np.* słuch, rozum.

**Przytęskniejszy**, a, e, *p.* nieco tęskny.

**Przytknąć**, *ob.* Przytykać. **Przytknienie**, a, *n.* dotknienie.

**Przytłaczać**, am, *s. cz. nied.* **Przytłoczyć**, czę, *dok. wł.* i *fig.* tłocząc przyciskać, przycisnąć. Zboże przytłoczone. Naród podatkami, obcem wojskiem przytłoczony. **Przytłaczanie, Przytłoczenie**, a, *n.* tłocząc przyciskanie, przyciśnienie.

**Przytłuc**, kę, *s. cz. dok.* tłukąc przygnieść. Dom obaliwszy się, przytłukł dziatki twoje. = się, *s. z.* dokąd, tłukąc się po drogach przybyć. **Przytłuczenie**, a, *n.* przygniecenie tem co tłucze.

**Przytłumiać**, am, *s. cz. nied.* **Przytłumić**, mię, *dok.* przydusić, przygasić, *np.* ogień, bunt, wojnę, głos natury. **Przytłumianie, Przytłumienie**, a, *n.* przyduszanie, przyduszenie.

**Przytłusty, Przytłuściejszy**, a, e, *p.* nieco tłusty.

**Przytoczenie**, a, *n.* tocząc przybliżenie. = przywiedzenie cudzych słów, cytacya. **Przytoczyć**, *ob.* **Przytaczać**.

**Przytomnie**, *ps.* w obecności, obecnie. = przy zdrowych zmysłach. = z przytomnością umysłu. **Przytomność**, ści, *ż.* obecność. W przytomności świadków. = Przytomność umysłu, przy której człowiek działa, odpowiada jak należy i natychmiast. Niespodziewanie dobrze odpowiadający zadziwia nas swoją przytomnością. = zostawanie przy zdrowych zmysłach. Chory w gorączce pociesza nas odzyskaniem przytomności. **Przytomny**, a, e, *p.* będący przy czem obecny. = mający przytomność umysłu. = będący przy zdrowych zmysłach.

**Przytrącać**, i t. d. *ob.* **Przetrącać**, i t. d.

**Przytrafiać się**, i t. d. *ob.* **Trafiać się**, i t. d. szczący się.

**Przytroskliwszy**, a, e, *p.* nieco tro-

**Przytrudny, Przytrudniejszy**, a, e, *p.* nieco trudny.

**Przytrząsać**, am, *s. cz. nied.* **Przytrząść, Przytrząsnąć**, nę, *dok.* co czem, trzęsąc przykryć, przysypać, *np.* słomą, sianem, piaskiem. **Przytrząsanie, Przytrząśnienie**, a, *n.* czem potrzęsionem przykrywanie, przykrycie.

**Przytrzasnąć**, nę, *s. cz. dok.* zamknąć z trzaskiem, *np.* drzwi, okno. = zamykając z trzaskiem przyskrzypnąć, *np.* komu połę.

**Przytrzeć**, *ob.* Przycierać.

**Przytrzymać**, am, *s. cz. dok.* **Przytrzymywać**, uję, *nied.* wstrzymać, zatrzymać przez czas jaki, *np.* uciekającego złodzieja. **Przytrzymanie, Przytrzymywanie**, a, *n.* zatrzymanie, zatrzymywanie.

**Przytulać**, am, *s. cz. nied.* **Przytulić**,

lę, *dok.* tulić, przyciskać do siebie, do ust, do piersi. Zbiadłe matki do piersi dziatki przytulały. = Przytulić kogo, *fig.* dać komu przytułek. Nie ma gdzie głowy przytulić. = się, *s. z.* do kogo, tulić się, garnąć się do kogo. = gdzie, chronić się, znajdować przytułek. **Przytulanie, Przytulenie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Przytułek, łku,** *m.* schronienie, miejsce ucieczki. Szukać przytułku. Dać przytułek. **Przytulisko, a,** *n.* jaki taki przytułek.

**Przytulia, ii,** *ż. bot.* (Galium), roślina z familii marzanowych, między jej gatunkami lepczyca, i jej odmiana podlepczyca.

**Przytwardszy, a, e,** *p.* nieco twardy. **Przytwardziej,** *ps.* nieco twardo.

**Przytwierdzać, am,** *s. cz. nied.* **Przytwierdzić, dzę,** *dok.* co do czego, przymocować, mocno przybić. **Przytwierdzanie, Przytwierdzenie, a,** *n.* przymocowanie, mocno przybicie.

**Przytyk, u,** *m.* **Przytyczek, czka,** *m. zdrob.* przymówka, przycinek. Dać komu przytyk. Dawać komu przytyki. **Przytykać, am,** *s. n. med.* do czego, dotykać czego, stykać się z czem. Jego pole przytyka do mojego. = komu, dawać przytyki. = *s. cz. med.* i **Przytknąć, nę, Przytkać, am,** *dok.* co do czego, dotykać, dotknąć czego czem. Przytknąć świecę do czego. Przytknąć co komu lub sobie do ust, do nosa. = co czem, przypiąć. Przytknąć szpilką. = co, zatykać, zatknąć korkiem lub czem innem. Na słowa komenderującego, przytknij zapał! puszkarz przytyka prawą ręką zapał. **Przytykanie, Przytknienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przyubogi, Przyuboższy, a, e,** *p.* dosyć ubogi. **Przyubożałość, ści,** *ż.* podupadłość na majątku. **Przyubożeć, ję,** *s. n. dok.* podupaść na majątku.

**Przyuczać, am,** *s. cz. med.* **Przyuczyć, czę,** *dok.* kogo do czego, ucząc przyzwyczajać, wkładać, wprawiać. = się, *s. z.* wprawiać się, przyzwyczajać się. **Przyuczanie, Przyuczenie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Przywabiać, am,** *s. cz. nied.* **Przywabić, bię,** *dok. wł.* i *fig.* wabiąc przyciągać. **Przywabianie, Przywabienie, a,** *n.* wabiąc przyciąganie, przyciągnienie.

**Przywalać, am,** *s. cz. nied.* **Przywalić, lę,** *dok.* przytoczyć. Przywalił kamień do drzwi grobowych. = obaliwszy się przytłoczyć. Leżał na ziemi koniem przywalony. Niech mnie przywalą góry i pagórki. = *fig.* gnębić, tłoczyć. Jakiż ciężar rozpaczy me serce przywala? **Przywalanie, Przywalenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Przywara, y,** *ż.* co przywrzało do garnka. = *fig.* wada. Każdy wiek ma swoje przywary. **Przywarzać, am,** *s. cz. nied.* **Przywarzyć, rzę,** *dok.* warzyć co niedowarzonego. **Przywarzanie, Przywarzenie, a,** *n.* warzenie czego niedowarzonego.

**Przywdziewać, am,** *s. cz. med.* **Przywdziać, dzieję,** *dok.* wdziewać, wdziać, *np.* strój, zbroję, pancerz, żałobę. Przywdziewają na się wory. = *fig.* przybrać, *np.* minę, postać jaką. **Przywdziewanie, Przywdzianie, a,** *n.* wdziewanie, wdzianie.

**Przywędrować, uję,** *s. n. dok.* wędrując przybyć. **Przywędrowanie, a,** *n.* przybycie wędrując.

**Przywiać,** *ob.* **Przywiewać. Przywianie, a,** *n.* (o wietrze), wiejąc przyniesienie.

**Przywianek, nku,** *m.* dar męża żonie po ślubie.

**Przywiązanie, a,** *n.* uwiązanie. = przychylność do kogo lub czego powzięta. **Przywiązywać, uję,** *s. cz. med.* **Przywiązać, żę,** *dok.* uwiązać kogo lub co do czego, *np.* człowieka, konia do drzewa, statek do pala, szablę do boku. = sobie kogo, do siebie, *fig.* zjednać sobie czyje przywiązanie. Przywiązujesz sobie ubogiego, któremu przechodząc jałmużnę dajesz. = Przywiązywać co do czego, *fig.* ściśle jedno z drugiem łączyć. Przywiązywać do czego swoją chwałę, swe szczęście. = się, *s. z.* do kogo, do czego.

*fig.* nabrać przywiązania. Przywiązał się do godnej niewiasty. = ściśle trzymać się czego. Nazbyt się przywiązujesz do słów w tłumaczeniu. **Przywiązywanie**, a, *n.* czynność słowa Przywiązywać.

**Przywidzenie**, a, *n.* widzimi się, urojenie. Chory z przywidzenia. **Przywidziany**, a, e, *p.* urojony. **Przywidzieć**, dzę, *s. cz. dok.* co sobie, omylić się w widzeniu. Można też widzieć, a nie widzieć, to jest przywidzieć sobie. = i się, *s. z. nieos.* komu, uroić się, przyśnić się. Przywidziało ci się.

**Przywiędzać**, ę, *s. n. dok.* nieco zwiędnąć. nie.

**Przywiedzenie**, a, *n.* przyprowadze-

**Przywierać**, am, *s. cz. nied.* **Przywrzeć**, wrę, *dok.* przymykać, przymknąć, *np.* drzwi, okno. Studnia była przywarta kamieniem. = komu powieki, zamykać. Ręce nasze przywierały mu powieki.

**Przywiercenie**, a, *n.* od **Przywiercić**, cę, *s. cz. dok.* przewierciwszy dziurę, kołkiem przymocować, przybić.

**Przywieść**, *ob.* **Przywodzić**.

**Przywieszać**, am, *s. cz. nied.* **Przywiesić**, szę, *dok.* zawieszać, zawiesić przy czem, *np.* pieczęć przy dokumencie. **Przywieszanie**, **Przywieszenie**, a, *n.* zawieszanie, zawieszenie przy czem.

**Przywiewać**, am, *s. cz. nied.* **Przywiać**, wieję, *dok.* **Przywiewać**, ę, *jednok.* (o wietrze), przynosić, przynieść wiejąc, *np.* zapach. **Przywiewanie**, a, *n.* czynność słowa Przywiewać.

**Przywięź**, zi, *ż.* uwięź. Koń, pies na przywięzi. = przywiązanie. Chmiel we dwa tygodnie po przywięzi ma być okopany.

**Przywieźć**, *ob.* **Przywieźć**. **Przywiezienie**, a, *n.* wozem dostawienie.

**Przywijać**, am, *s. cz. nied.* **Przywinąć**, ę, *dok.* obwijając przykrywać, przykryć. Przywinąć ranę. **Przywijanie**, a, *n.* obwijanie dla przykrycia.

**Przywilej**, u, *m.* (z łac.), prawo wyłącznie komu nadane z ubliżeniem prawu pospolitemu. = akt zawierający nadanie powyższego prawa.

**Przywitać**, am, *s. cz. dok.* kogo, = się, *s. z.* z kim, powitać. **Przywitanie**, a, = się, *n.* powitanie.

**Przywłaszczać**, am, *s. cz. nied.* **Przywłaszczyć**, czę, *dok.* co sobie, za własne poczytywać, przyswoić, *np.* tron, koronę. **Przywłaszczanie**, **Przywłaszczenie**, a, *n.* za własne poczytywanie, poczytanie. Przywłaszczenie, to co sobie kto przywłaszczył, rzecz przywłaszczona. **Przywłaszczyciel**, a, *m.* **Przywłaszczycielka**, i, *ż.* ten, ta co sobie co przywłaszcza.

**Przywlekać**, am, *s. cz. nied.* **Przywlec**, wlokę, *dok.* wlokąc przyciągnąć, przyprowadzić. = co czem, powlekać, powlec. = **Przywlec się**, *s. z.* wlokąc się przybyć. Przywlokło się niewiedzieć zkąd babsko. **Przywlekanie**, **Przywleczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przywód**, odu, *m.* przywiedzenie do czego. = przywodzenie, dowództwo. **Przywódca**, y, *m.* dowódzca, głowa, naczelnik. Przywódca buntu, spisku. **Przywodzić**, dzę, *s. cz. nied.* **Przywieść**, wiedę, *dok.* przyprowadzać, przyprowadzić. = *fig.* Przywieść kogo do nędzy, do zguby, do ubóstwa, do szaleństwa, do rozpaczy, do niecierpliwości. = Przywieść co do końca, do skutku. = na pamięć, przypominać. = przytaczać, cytować. = *s. n.* Przywodzić, mieć przywództwo, dowództwo. Przywodzić wojsku. **Przywództwo**, a, *n.* dowództwo.

**Przywoływać**, uję, *s. cz. nied.* **Przywołać**, am, *dok.* kogo, wołając przyzywać, przyzwać. Przywołać z wygnania. = *fig.* Przywołać sprawę. Przywołać co na pamięć. **Przywoływanie**, **Przywołanie**, a, *n.* wołając przyzywanie, przyzwanie.

**Przywóz**, ozu, *m.* przywiezienie, dowóz. **Przywozić**, żę, *s. cz. nied.* **Przywieźć**, wiozę, *dok.* wozem lub statkiem przystawić. **Przywożenie**, a, *n.* wozem lub statkiem przystawianie. **Przywozny**, **Przywozowy**

a, e, *p.* przywieziony z za granicy, *np.* towar.

**Przywracać, am**, *s. cz. nied.* **Przywrócić, cę**, *dok.* wrócić, przyprowadzić do dawnego stanu co odmieniono, zabrano, uchylono, zaniedbano, stracono. Przywrócić porządek, karność, zdrowie, wzrok ślepemu. Przywrócić do posiadania. Przywrócić na tron. **Przywracanie, Przywrócenie**, a, *n.* przyprowadzanie, przyprowadzenie, wrócenie do dawnego stanu. **Przywraciciel**, a, *m.* **Przywracicielka**, i, *ż.* ten, ta co przywraca do dawnego stanu.

**Przywrót**, otu, *m. bot.* (Alchemilla), gwiazdosz pospolity.

**Przywrotny**, a, e, *p.* mogący być przywróconym. = Febra przywrotna, wracająca w swoim czasie.

**Przywrzały**, a, e, *im.* od **Przywrzeć, wrę**, *s. n. dok.* przywarzyć się, przylgnąć w warzeniu. = *fig.* przyczepić się, przeleplć się, przylgnąć. Odzienie jego do ran przywrzało. Ta przywara na nędznym narodzie ludzkim mocno przywrzała. = *s. cz. ob.* **Przywierać**.

**Przywykać, am**, *s. n. nied.* **Przywyknąć, nę**, *dok.* do kogo, do czego, czemu, nawykać, nawyknąć. Przywykł do mleka i masła. **Przywykanie, Przywyknienie**, a, *n.* nawykanie, nawyknienie. **Przywykły**, a, e, *im.* nawykły.

**Przywziąć, wezmę**, *s. cz. dok.* przybrać, przyjąć, *np.* kogo do towarzystwa. = wziąć, przyjąć na siebie, przywdziać. Obraz na się człowieczy przywzięli. **Przywzięcie**, a, *n.* przybranie, przyjęcie.

**Przyżarliwy, Przyżarliwszy**, a, e, *p.* nieco żarliwy, za nadto żarliwy.

**Przyzbierać, am**, *s. cz. dok.* czego, do uzbieranego więcej jeszcze przyczynić, *np.* kwiatów, owoców, pieniędzy.

**Przyżeglować, uję**, *s. n. dok.* żeglując przybyć. **Przyżeglowanie**, a, *n.* przybycie żeglując.

**Przyzielenić, nię**, *s. cz. dok.* zielonością przyprawić, przykryć. **Przyzielenienie**, a, *n.* przyprawienie zielonością. Nasi pietruszki używają do przyzielenienia potraw. **Przyzieleńszy**, a, e, *p.* nieco zielony.

**Przyziemny**, a, e, *p.* przy ziemi będący.

**Przyzierać, am**, *s. cz. nied.* czego, dozierać, doglądać. = **się**, *s. z.* przyglądać się, przypatrywać się. Księżycu! czego się nizkiej przyzierasz dolinie? nieco zimny.

**Przyzimny, Przyzimniejszy**, a, e, *p.*

**Przyznawać, ję**, *s. cz. nied.* **Przyznać, am**, *dok.* uznawać, wyznawać. Przyznać dziecko, uznać za swoje. Potrzeba przyznać żem się pomylił. = co komu, uznać że mu się co należy. Przyznać komu nagrodę. Przyznać prawa obywatelstwa. Przyznać komu lata, uznać za pełnoletniego. = Przyznawać sobie, niesłusznie sobie przypisywać. Przyznaje sobie talenta, których nie posiada. = **się**, *s. z.* wyznawać, wyznać. Przyznać się do winy, do błędu, do grzechu. = uznawać, uznać za swoje. Przyznać się do dzieła, do pisma, do podpisu. W żadnym sądzie nie może być dowodem pismo, do którego się oskarżony nie przyznaje. **Przyznawanie, Przyznanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Przyżuchowy**, a, e, *p.* przy żuchwie czyli szczęce górnej zwierząt położony.

**Przyzuwać, am**, *s. cz. nied.* **Przyzuć, ję**, *dok.* wzuwać, wzuć obuwie dla przymierzenia. **Przyzuwanie, Przyzucie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Przyzwać**, *ob.* **Przyzywać**.

**Przyzwalać, am**, *s. n. nied.* **Przyzwolić, lę**, *dok.* na co, zezwalać, zezwolić. Kto milczy, przyzwala, *przysł.* **Przyzwalanie**, a, *n.* zezwalanie.

**Przyzwanie**, a, *n.* wezwanie, przywołanie.

**Przyzwoicie**, *ps.* z przyzwoitością, *np.* postępować, sprawować się, ubierać się, przyjąć kogo. **Przyzwoitość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest przyzwoite, przystojność. Wykroczyć, grzeszyć przeciw przyzwoitości. **Przyzwoity**, a, e, *p.* będący jak należy, jak potrzeba

*np.* odzienie, pomieszkanie, postępowanie.

**Przyzwolenie**, a, *n.* zezwolenie.

**Przyzwyczajać**, am, *s. cz. nied.* **Przyzwyczaić**, ję, *dok.* kogo do czego, wezwyczaić, przyuczyć. = **się**, *s. z.* przywykać, przywyknąć. **Przyzwyczajanie**, **Przyzwyczajenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. Przyzwyczajenie, zwyczaj zaciągnięty, nałóg.

**Przyzywać**, am, *s. cz. nied.* **Przyzwać**, zwę, *dok.* wzywać do siebie, przywołać. **Przyzywanie**, a, *n.* wzywanie do siebie, przywoływanie.

**Psalm**, u, *m.* (z grec.), pieśń nabożna. Psalmy Dawida. Siedm psalmów pokutnych. **Psalmista**, y, *m.* twórca psalmów (Dawid). **Psalmowy**, a, e, *p.* od psalmów. **Psalterya**, yi, *ż.* fundacya na śpiewanie psalmów. **Psalterysta**, y, *m.* obowiązany śpiewać psalmy podczas nabożeństwa. **Psalterz**, a, *m* księga psalmów.

**Psi**, a, e, *p.* od psa. Psia skóra, psia jucha, psia krew. Psia skóra, *fig.* bęben. Słuchać psiej skóry, być żołnierzem. Psie głosy nie idą pod niebiosy, *przysł.* = *anat.* Psie zęby, pośrednie między przedniemi a trzonowemi. = Psie włosy u konia, szerść najeżona przy kopycie, gdy powyżej korony wydziela się ciecz ostra, przez co część szerści wypada, a reszta najeża się i sterczy. = *bot.* Psia róża. Psia trawa czyli kostrzewa szorstka. Psie wiśnie. Psi język czyli ostrzeń lekarski. Psi rumian czyli rumian śmierdzący. **Psiak**, a, *m.* mały, młody pies. **Psianka**, i, *ż. bot.* (Solanum), roślina z familii psiankowych, między której gatunkami: Kartofel, słodkogorz, i psianka czarnojagodowa czyli pospolita. **Psiarnia**, ni, *ż.* komora na psy. = gromada psów z jednej takiej komory. **Psiarz**, a, *m.* ten co ma dozór nad psami. = amator psów. **Psica**, y, *ż.* **Psiczka**, i, *ż. zdrob.* suka, suczka. **Psię**, cia, *n.* szczenię. **Psikus**, a, *m.* psi figiel, psia sztuczka. **Psina**, y, **Psinka**, i, *m.* i *ż. zdrob.* mały, biedny piesek. **Psinki**, nek, *l. m. bot. ob.* **Psianka**. = **Psinki** większe, *ob.* **Pokrzyk**. **Psisko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki pies. **Psocić**, cę, *s. n. nied.* psoty wyrabiać, figle płatać. = **się**, *s. z.* sprawę z kim mieć cielesną. **Psota**, y, *ż.* sprośność, wszeteczeństwo, porubstwo. Z nią psotę płodzili królowie ziemscy. = psi figiel, psikus. Psotę komu wyrządzić. Na psotę co komu zrobić. = psucie, zepsucie, szkoda. **Psotnica**, y, **Psotniczka**, i, *ż.* wszetecznica. = ta co wszystko psuje, szkodnica. = ta co wyrządza psoty, figle, figlarka. **Psotnik**, a, *m.* wszetecznik. = ten co wszystko psuje, szkodnik. = ten co wyrządza psoty, figle, figlarz. **Psotny**, a, e, *p.* sprośny, wszeteczny. = lubiący psuć, robić szkodę. Dziecko psotne. = figlarny, swawolny, rozpustny. Walery, mimo czyny psotne, pozyskał był u panny westchnienia pierwotne. **Psować**, **Psowanie**, *ob.* **Psuć**, i t. d.

**Pstrąg**, a, *m. zool.* gatunek łososia, ryba upstrzona po bokach kadłuba plamami czerwonemi i czarnemi z jaśniejszą purpurową obwódką, dorasta 15 cali i wagi jednego funta, żyje w potokach czystych z dnem piaszczystem lub kamienistem. **Pstro**, *ps.* w rozmaitych kolorach. Pstro mu w głowie, *fig.* płocho mu w głowie. **Pstrocentkowany**, a, e, *p.* mający na sobie pstre centki. **Pstrocina**, y, *ż.* pstre kolory, plamy, ozdoby. **Pstrogłowiec**, wca, *m.* ten któremu pstro w głowie. **Pstrogłowy**, a, e, *p.* mający pstro w głowie. **Pstrokato**, *ps.* pstro. **Pstrokatość**, ści, **Pstrokacizna**, y, *ż.* pstrość kolorów. **Pstrokaty**, a, e, *p.* srokaty, pstrej maści, *np.* koń. **Pstrosz**, a, *m.* pstrokaty koń. **Pstrożka**, i, *ż. zool.* wąż niejadowity. **Pstry**, a, e, *p.* mający na sobie plamy, centki rozmaitych kolorów. *Przysł.* Sroka pstra wszędzie, choćby nawet za morze poleciała. Łaska pańska na pstrym koniu jeździ. **Pstrzęga**, i, *ż. zool.* rybka równie drobna i pod wierzchem

wód widywana jak mrzewka, od której różni się piękniejszem ubarwieniem. **Pstrzenie**, a, *n.* od **Pstrzyć**, **pstrzę**, *s. cz. nied.* pstrym czynić, różnemi kolorami cętkować, nakrapiać. = **się**, *s. z.* pstro się ubierać.

**Pstrykać**, **Pstryczek**, i t. d. *ob.* **Prstykać**, i t. d.

**Psubrat**, a, *m.* psi brat, łotr, łajdak. Szubraty, Hofraty i wszystkie podobne psubraty.

**Psuć**, ję, *s. cz. nied.* dobre na złe odmieniać. Złe potrawy psują żołądek. Ciągłe przy świecy czytanie psuje wzrok. = *fig.* Złe rozmowy psują obyczaje. = Psuć sobie głowę nad czem, suszyć sobie głowę, mozolić się. Psuć sobie krew, gniewać się, jątrzyć się. = Psuć komu u kogo, szkodzić mu, źle się przysłużyć. = **się**, *s. z.* z dobrego w złe się odmieniać. Te owoce psują się. = *fig.* Na dworach psują się obyczaje. **Psucie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Psychołog**, a, *m.* trudniący się psychologią. **Psychologiczny**, a, e, *p.* od psychologii. **Psychologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o duszy.

**Psykać**, am, *cz. nied.* **Psyknąć**, nę, *jednor.* psykający, sykający głos wydawać. **Psykanie**, **Psyknienie**, a, *n.* wydawanie, wydanie psykającego głosu.

**Pszczelnik**, a, *m.* pasieka. = pasiecznik = dzieło o pszczołach. = *bot.* (Dracocephalum), roślina z familii wargowych, jej gatunek pszczelnik melisowy czyli melisa lekarska. **Pszczelny**, a, e, *p.* od pszczoły, tyczący się pszczół. Gospodarstwo pszczelne. **Pszczoła**, y, *ż. zool.* **Pszczółka**, **Pszczółeczka**, i, *ż. zdrob.* owad powszechnie znany, który miód i wosk robi. **Pszczołojad**, a, *m. zool.* ptak należący do rodzaju sokoła. = chrząszczyk, którego liszka wkrada się do komórek dzikich pszczół.

**Pszenica**, y, *ż. bot.* (Triticum), roślina zbożowa z familii trawiastych. **Pszeniczny**, **Pszenny**, a, e, *p.* od pszenicy, z pszenicy. Grunt pszeniczny. Mąka pszenna. Chleb pszenny.

**Pszenicysko**, a, *n.* grunt na którym pszenica była posiana i zebrana.

**Pszonak**, a, *m. bot.* (Erisymum), roślina z rodzaju krzyżowych, goryczuik.

**Pszono**, a, *n.* proso wymłócone.

**Ptactwo**, **Ptastwo**, a, *n. zbior.* ptaki.

**Ptak**, a, *m.*, zwierzę pacierzowe, bez cycków, dwunożne, skrzydlate, pokryte pierzem, jajorodne, oddychające za pomocą płuc, mające krew czerwoną, ciepłą, serce o dwóch komórkach i dwóch uszkach. Ptaki dzielą się na drapieżne, wróblowate, łażące, grzebiące, szczudlate czyli podkasane, i wodne. *Przysł.* Złyto ptak co swe gniazdo szpeci. Znać ptaka z pierza. **Ptasi**, *ob.* Ptaszy. **Ptassarnia**, ni, *ż.* ptaszyniec, gdzie ptaki chowają. **Ptaszątko**, a, *n. zdrob.* od **Ptaszę**, cia, *n. zdrob.* piskię, pisklątko. **Ptaszeczek**, czka, *m. zdrob.* od **Ptaszek**, szka, *m. zdrob.* mały ptak. = Ptaszek, *fig.* chytry, obrotny człowiek. **Ptasznica**, y, **Ptaszniczka**, i, *ż.* kobieta co ptaki łowi, lub niemi się trudni. = Ptaszniczka, strzelba na ptaki. **Ptasznictwo**, a, *n.* łowienie ptaków, myślistwo ptasze. **Ptaszniczy**, a, e, *p.* od ptasznictwa, lub ptasznika. **Ptaszuik**, a, *m.* ten co ptaki łowi, lub złowione przedaje. **Ptasznikowy**, a, e, *p.* należący do ptasznika. **Ptaszy**, **Ptasi**, a, e, *p.* od ptaków. Ptasi szrót. Ptasiego mleka tylko mu niedostaje, *fig.* we wszystko opływa, na niczem mu nie zbywa. **Ptaszyna**, y, **Ptaszynka**, i, *ż. zdrob.* biedny, mały ptaszek. = Ptaszynka, strzelba na małe ptaszki. **Ptaszyniec**, ńca, *m.* ptaszarnia. = *bot.* (Ornithopus), ptasia stopa. **Ptaszysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki ptak.

**Publicysta**, y, *m.* (z franc.), ten co pisze o polityce. **Publicznie**, *ps.* jawnie, w obec wszystkich. **Publiczność**, ści, *ż.* jawność. Publiczność obrad sądowych, prawodawczych. = ludzie. Pracować dla publiczności. Czytająca publiczność. **Publiczny**, a, e, *p.* (z łac.), powszechny, pospolity, wszystkich się

tyczący, *np.* dobro, interes. Wydać dzieło na widok publiczny. Wyjść na widok publiczny. = jawny, *np.* obrady, rozprawy. Publikacya, yi, *ż.* ogłoszenie, obwieszczenie, wydanie dzieła na widok publiczny, dzieło wydane na widok publiczny. Publikować, uję, *s. cz. nied.* obwieszczać, ogłaszać. Publikowanie, a, *n.* obwieszczanie, ogłaszanie.

Puc, u, *m.* Pucek, cka, *m. zdrob.* lice, policzek. = tłuste, pucołowate dziecko. = bródka u koguta, kury, dzwonek. Pucołowaty, *od* Pucołowaty.

Puch, u, *m.* krótkie, miękkie bez szypułek pierze, którem ciało wielkiej liczby ptaków, mianowicie wodnych, gęsto jest przyodziane. = Puch na twarzy, młody włos, mech. = *bot.* szypułka włoskowata z nad ziarna wystająca. = piernat, pierzyna. Pan się kręci na puchu, chłop zasnął na macie. = Puchy, *górn.* wyziewy duszące w kopalniach. Puchlina, y, *ż.* chorobliwa nabrzmiałość, nabrzękłość ciała. Puchnąć, nę, *s. n. n ed.* (o chorem ciele), nabrzmiewać, nabrzękać. = (o chorym), dostać puchliny. Puchnienie, a, *n.* chorobliwe nabrzmiewanie, nabrzękanie. Puchowy, a, e, *p.* od puchu, z puchu

Pucka, i, *ż.* dziewczynka pucołowata. Pucołowaty, a, e, *p.* mający wydęte policzki.

Pudel, dla, *m.* (z niem.), pies kędzierzawy, pospolicie biały lub czarny, z natury bardzo zmyślny.

Pudelecko, a, *n. zdrob.* od Pudelko, a, *n. zdrob.* od Pudło. Jak z pudełka, *fig.* wystrojony, wymuskany.

Puder, dru, *m.* (z franc.), krochmalna mączka do pudrowania włosów.

Pudlica, y, *ż.* samica pudla.

Pudling, u, *m.* Pudlingarnia, ni, *ż. górn.* robota i miejsce pudlingowania żelaza. Pudlingowanie, a, *n.* oczyszczanie żelaza na sposób wynaleziony w Anglii około roku 1787, zależący na topieniu surowcu w piecach płomiennych, który potem rozdziela się na bochenki półcetnarowe, a te rozcięte na łupy idą pod walce przygotowawcze, które z łup robią kolby, nakoniec te ostatnie rozgrzane idą pod walce wyciągające z nich szyny. Pudlingowy, a, e, *p.* płomienny, płomienisty (piec).

Pudło, a, *n.* skrzynka z tektury, z łubu, z drzewa cienkiego = spód karety. = chybny strzał. Pudłować, uję, *s. n. nied.* chybiać w strzelaniu. Pudłowanie, a, *n.* chybianie w strzelaniu.

Pudrować, uję, *s. cz. nied.* posypywać włosy pudrem. Pudrowanie, a, *n.* posypywanie włosów pudrem.

Pugilares, Pullares, Pulares, u, *m.* (z łac.), Pugilaresik, Pullaresik, Pularesik, u, *m. zdrob.* kieszonkowa książeczka, w której notują się dla pamięci różne rzeczy.

Puginal, Puinal, u, *m.* (z włos.), Puginalik, Puinalik, u, *m zdrob.* sztylet.

Puha, y, *ż.* bicz tatarski.

Puhacz, a, *m. zool.* sowa uszata.

Puhar, u, *m.* kielich wielki, roztruchan.

Puk, głos naśladujący pukanie. Puk puk do drzwi. = u, *m.* stuk. Będzie tam huku, puku. Pukać, am, *s. n. nied.* stukać, mianowicie złożonym średnim palcem, *np.* do drzwi. = (o sercu), bić mocno. Jak mi serce z radości puka = *fig.* huczeć, szumieć. Dawniej to człowiek i pukał i trzaskał, lecz pierwszą żywość włos siwy ugłaskał. = strzelać z przerwami = i Puknąć, nę, *jednot.* raz tylko zapukać. = pęknąć. = *fig.* pęknąć, z wiatrem ulecieć, w niwecz się obrócić. Wiatrem nadziane puknęły nadzieje. Pukanie, a, *n.* stukanie, *np.* do drzwi. = i Pukanina, y, *ż.* strzelanie z przerwami. Pukawka, i, *ż. żart.* mała strzelba.

Pukiel, kla, *m.* (z franc.), pierścień kręcących się włosów, lok. Puklasto, *ps.* w pukle, z puklami. Puklasty, a, e, *p.* kręcący się, zwinięty w pukle.

Puklerz, a, *m.* (z franc.), tarcza.

Pula, i, *ż.* (z franc.), stawka w grach.

Pulap, u, *m.* strop.

Pularda, y, *ż.* (z franc.), kura której

wybrano jajecznik żeby się lepiej utuczyła.

**Pulchnić, nię**, *s. cz. nied.* pulchnym czynić, upulchniać, *np.* ziemię. **Pulchnieć, ję**, *s. n. nied.* pulchnym się stawać. Na wiosnę ziemia pulchnieje. **Pulchniutki, Pulchniusieńki**, a, e, *p.* bardzo pulchny. **Pulchność, ści**, *ż.* lekkość, miękkość ziemi, roli, ciasta, chleba. = miękkość i delikatność ciała, rąk, twarzy. **Pulchny**, a, e, *p.* lekki, miękki, *np.* roia, ziemia, chleb, ciasto. = miękki i delikatny, *np.* twarz, ręce, ciało.

**Pułk**, u, *m.* oddział żołnierzy z dwóch, trzech, czasem więcej batalionów lub szwadronów. **Pułkownik**, a, *m.* dowódca pułku. **Pułkownikowa, ej**, *ż.* żona pułkownika. **Pułkownikowski**, a, e, *p.* do pułkownika należący. **Pułkowy**, a, e, *p.* od pułku.

**Pulpety, ów**, *l. m.* (z franc.). siekanka.

**Pulpit**, u, *m.* (z łac.), podstawka pod książkę do czytania, pod nóty muzyczne.

**Puls**, u, *m.* tentno czyli bicie krwi w żyłach pulsowych. = miejsce tentna w żyle pulsowej. Brać, macać kogo za puls, dotykać pulsu. **Pulsowy**, a, e, *p.* od pulsu. Żyła pulsowa, arterya. **Pulsacya, yi**, *ż.* bicie pulsu.

**Pułtynek, nku**, *m.* mały pułpit, osobliwie do kobiecych robót służący.

**Pulwersak**, u, *m.* (z niem.), woreczek na proch strzelecki.

**Pumeks**, u, *m. min.* lekki kamień krzemienny, służący w stolarstwie do gładzenia drzewa przed polerowaniem, tudzież do gładzenia paznogci u nóg po wyrznięciu odcisków.

**Punkcik**, u, *m. zdrob.* mały punkt, kropeczka.

**Punkiel, kla**, *m.* narzędzie do odlewania liter drukarskich, matryca.

**Punkt**, u, *m. mat.* koniec linii nie mający żadnej wielkości. Przez jeden punkt tyle linij poprowadzić można ile się podoba. = *fig.* najdrobniejsza cząstka. Ziemia jest tylko punktem w przestrzeni. = *fiz.* Punkt wpadania, punkt złamania, punkt odbicia światła. = *ast.* Cztery główne punkta świata. Punkta równonocne. Punkta przesilenia dnia z nocą. = *gram.* kropka. = część mowy, kazania. = artykuł, kategorya. Punkt główny. Punkt oskarżenia. = *fig.* stanowisko. Zapatrywać się na co z pewnego punktu. = kres, ostateczność. Rzecz przyszła do tego punktu, że . . = Punkt czasu, chwila, moment. = Punkt honoru, to na czem kto honor zakłada. **Punktacya, Punktuacya, yi**, *ż.* dawanie punktów, kropkowanie. **Punktować, uję**, *s. cz. nied.* dawać punkta, kropkować. **Punktowanie**, a, *n.* punktacya. **Punktualnie**, *ps.* akuratnie. **Punktualność, ści**, *ż.* akuratność. **Punktualny**, a, e, *p.* akuratny.

**Pupka**, i, *ż.* (z franc.), **Pupeczka**, i, *ż. zdrob.* lalka, laleczka. = *zool.* poczwarka gąsienic niektórych nocnych owadów.

**Pur**, a, *m.* miara rzeczy sypkich, na Żmudzi zawierająca 24 garce.

**Purchatka, Purchawka**, i, *ż. bot.* (Lycoperdon), grzyb purchaty, z którego po rozdarciu dym się wydobywa. **Purchatość, ści**, *ż.* gąbkowatość. **Purchaty**, a, e, *p.* gąbkowaty. Kamień purchaty, *ob.* **Pumeks**.

**Purgacya, yi**, *ż.* **Purgans**, u, *m.* (z łac.), przeczyszczenie żołądka. = Purgans, lekarstwo na przeczyszczenie.

**Purpura, y**, *ż.* (z łac.), sukno szkarłatne, materya szkarłatna. = płaszcz szkarłatny królów, cesarzów, kardynałów. = *zool.* skorupiak morski purpurowy sok z siebie wypuszczający. **Purpurat**, a, *m.* kardynał. **Purpurować, uję**, *s. cz. nied.* purpurowo farbować. **Purpurowy**, a, e, *p.* szkarłatny. **Purpuryna, y**, *ż. chem.* pierwiastek farb czerwonych.

**Puścic**, *ob.* **Puszczać**. **Puścizna, y**, *ż.* dziedzina opuszczona przez posiadacza, a niemająca dziedzica. = *fig.* przekazane od przodków dziedzictwo. Dobra sława, najlepsza po przodkach puścizna.

**Puślisko**, a, *n.* pas rzemienny na którym strzemię wisi.

**Pust**, u, *m.* miejsce do puszczania myśliwskiego ptaka. Pusty do-

bre, gdzie ptak łatwo na zdobycz trafia.

**Pust**, a, *m.* jeden z bożków słowiańskich, pochodzący na Bachusa. **Pustaczka**, i, *ż.* pusta swawolna kobieta. **Pustak**, a, *m.* pusty, swawolny mężczyzna. **Pustelnia**, ni, *ż.* mieszkanie pustelnika. **Pustelnica**, y, **Pustelniczka**, i, *ż.* kobieta na pustyni mieszkająca dla pokuty i modlitwy. **Pustelniczy**, a, e, *p.* od pustelnika, *np.* życie, chatka. **Pustelnik**, a, *m.* mężczyzna na pustyni mieszkający dla pokuty i modlitwy. **Pustka**, i, *ż.* dom, chata, zabudowanie puste, opuszczone. = grunt i gospodarstwo opuszczone przez kmiotka. = miejsce, pole puste. Bo tak teraz każe moda, trzeba pustek do ogroda. = kraj pusty, wyludniony. Polska zostawiona przez Piastów i Jagiellów murowaną i ozdobną, stała się pustką obrzydliwą. **Pustki**, *l. m.* gdzie wszystko pusto. W domu pustki, nędza i ubóstwo. Pustki w kościele, na targu, na teatrze. Pustki w żołądku. Pustki w kieszeni. Pustki w głowie. **Pustkowie**, a, *n.* miejsce puste, opuszczone. **Pusto**, *ps.* gdzie nie ma nic. Pusto w głowie, w kieszeni. **Pustogłowy**, a, e, *p.* mający pustą głowę. **Pustołka**, **Pustułka**, i, *ż. zool.* leśna sowa. **Pustomyślnie**, *ps.* lekkomyślnie. **Pustomyślny**, a, e, *p.* lekkomyślny. **Pustosz**, a, *m. zool.* owad skrzydlaty, należący do gromady chrząszczowatych. **Pustoszeć**, ję, *s. n. nied.* pustym się stawać. **Pustoszenie**, a, *n.* od **Pustoszyć**, szę, *s. cz. nied.* czynić pustym, w pustynię zamieniać. Pustoszyć kraj ogniem i mieczem. **Pustoszyciel**, a, *m.* **Pustoszycielka**, i, *ż.* ten, ta co pustoszy. **Pustość**, ści, *ż.* przymiot miejsca pustego. **Pustota**, y, *ż.* pusta myśl, swawola. **Pustować**, uję, *s. n. nied.* pustotą się zajmować, swawolić. = stać pustką. **Pustowszczyzna**, y, *ż.* grunt pusty, niemający gospodarza. **Pusty**, a, e, *p.* czczy, próżny, *np.* dom, żołądek, kieszeń, głowa. = niezaludniony. Arabia Pusta. = opuszczony od gospodarza, *np.* grunt. = pustujący, swawolny, *np.* chłopiec, dziewczyna. Wiek młody pusty. = próżny, daremny. Groźba jego pusta. **Pustynia**, ni, *ż.* pole puste, miejsce odludne. = pustelnicze mieszkanie, pustelnia. Udać się na pustynię. Schronić się do pustyni. Żyć na pustyni. **Puszcza**, y, *ż.* pustynia. = wielki las. Białowiejska puszcza.

**Puszczać**, am, *s. cz. nied.* **Puścić**, szczę, *dok.* dawać, dać wolność odejścia, odjechania, odlecenia. Puścić więźnia, ptaka na wolność. = Puścić co z rąk, upuścić. = wypuszczać, rzucać, ciskać, miotać. Puszczać strzały, race, pociski. = dozwalać krążyć, kursować. Puścić w obieg pieniądze. Puścić wieść, pogłoskę. = wypuszczać w arendę, wydzierżawiać. Dóbr moich w arendę nie puszczam. = zdawać na los. Puścić co na los. Puścić dom, zegarek na loteryą. = co mimo, nie zważać, nie pamiętać. Puść to mimo się. Puścić w niepamięć. Puścić co płazem. = co z siebie, wypuszczać. Nadeptana żmija jad puściła. Puszczać mocz. = wypuszczać z kogo. Puścić komu krew. = wypuszczać z siebie, wydawać. Drzewo puszcza liście, gałęzie, korzenie. = *s. n.* tajać, rozpuszczać się. Lód, rzeka puszcza. = biakować, pełznąć, płowieć. Kolor ten puszcza. = się, *s. z.* odda ić się, odstąpić. Nigdy się ciebie nie puszczę. = za kim, pobiedz skoczyć. I za nim się skwapił przez pola pusciła. = udać się dokąd. Puścić się w drogę, na morze. Z Persyi puściłem się do Arabii. Któż się z pieniędzmi pod noc w drogę puszcza? = rzucić się. Puścić się w pław. = oddać się czemu złemu, wylać się na co złego. Puścić się na rozbój. Puścić się na życie hultajskie, rozwiązłe. Na sprośne żona puszcza się zaloty. = (o roślinach), wyrastać, rozwijać się. Kłos się puszcza. Kiedy się gałązka odmłodzi i liście puści, już blizko jest

lato. = (o zębach, rogach, włosach), wyrastać. Zęby się puszczają, wyrzynają się. Wąs, broda mu się puszcza. **Puszczadło**, a, *n.* narzędzie do puszczania krwi, lancet. **Puszczanie, Puszczenie**, a, = się, *n* czynność słów powyższych. **Puszczanka**, i, *ż.* węda puszczająca się na wodę z przywiązanemi do linki nadętemi pęcherzami.

**Puszczyk**, a, *m. zool.* ptak z rodzaju sów.

**Puszka**, i, *ż.* małe pudełko blaszane lub inne z nakrywką. Puszka do kawy, do herbaty Puszka dla ubogich, karbona. Puszka żeglarska, w której igła magnesowa zamknięta, bussola **Puszkarnia**, ni, *ż.* ludwisarnia. **Puszkarstwo**, a, *n.* sztuka lania dział. = sztuka robienia fajerwerków. **Puszkarz**, a, *m.* ten co leje działa. = ten co strzela z dział, artyllerzysta. = ten co robi fajerwerki.

**Puszyć**, szę. *s. cz. nied. ut.* i *fig.* nadymać. Woda taka żołądek puszy i odyma. Już oto Pallas gniewne puszy lice. W szczęściu go umysł nie puszy duminy. = się, *s. z.* nadymać się.

**Puzan**, a, *m.* (z niem.), dęty, metalowy instrument muzyczny. **Puzanista**, y, *m.* ten co gra na puzanie

**Puzdro, Puzderko**, a, *n.* pudło, pudełko z przegródkami na flaszki, szklanki. = Puzdro, worek jądrowy u ogiera.

**Pozyna**, y, *ż.* ość u kłosa

**Pycha**, y, *ż.* nadęta duma ze wzgardą drugich połączona. Pycha z mieba spycha, *przysł.* **Pychalec, Pychalek**, *ob.* **Pysalec.**

**Pył**, u, *m.* drobny kurz leżący na ziemi i latający w powietrzu w czasie posuchy. **Pyłek, łku**, *m. zdrob.* od **Pył.** = *bot.* (polien), drobniuchna substancya na pręcikach kwiatów samczych, służąca do zapłodnienia słupków samiczych. **Pyłkowy**, a, e, *p. bot.* od pyłku. Pyłkowe nitki w kwiatach, mające na sobie główki pyłkowe czyli pręcikowe

**Pypeć, pcia**, *m.* uschły koniec języka u kur.

**Pyrka**, i, *ż.* nazwisko kartofli w niektórych okolicach nad Szlązkiem.

**Pyrkaty**, a, e, *p.* gruby, pękaty, *np.* nos.

**Pysk**, a, *m.* morda u zwierząt. Pysk psa, konia. = z pogardą, twarz, policzek, gęba. Dać komu w pysk. Dostać w pysk. Stul pysk. **Pyskaty**, a, e, *p.* pucołowaty. = mający wyprawny pysk, wyszczekany. **Pyszczek, czka**, *m. zdrob.* od **Pysk.** = (o ptaków), dziób. = (u much, komarów), ryjek.

**Pyszalec, lca, Pyszałek, łka**, *m.* człowiek nadęty pychą. **Pyszałka**, i, *ż.* kobieta nadęta pychą. **Pysznić się**, *s. z. nied.* nadymać się pychą. **Pysznie, Pysznо**, *ps.* z pychą. = przepysznie, wspaniale. = wybornie, doskonale. **Pysznieć, ję**, *s. n. nied.* pysznym się stawać. **Pyszniś, sia**, *m.* pyszałek. **Pysznomowność, ści**, *ż.* pyszne mówienie. **Pysznomowny**, a, e, *p.* pysznie mówiący. **Pyszność, ści**, *ż.* przymiot człowieka pysznego. **Pyszny**, a, e, *p.* nadęty pychą. = przepyszny, wspaniały, *np.* strój, pałac, obiad, wieczerza. = Z pyszna się mieć, źle się mieć, być w obrotach, w tarapacie.

**Pytać, am**, *s. cz. nied.* = się, *s. z.* zadawać pytanie, zapytywać. Pytać kogo o drogę, o nazwisko, o zdrowie, o czyjo mieszkanie. = Nie pytaj tam tego, nie spodziewaj się tam tego zastać, bo tego tam nie ma. Boga i czci nie pytaj u nich, żyją jak bydło. = Nie pytać się o co, nie zważać na co, nie troszczyć się o co. Ja się o to nie pytam. **Pytanie**, a, *n.* zapytywanie. = wyrazy jakiemi kto pyta. Jakie pytanie, taka odpowiedź. Katechizm przez pytania i odpowiedzi. = kwestya, wątpliwość, zadanie, zagadnienie Pytanie teologiczne, historyczne, chronologiczne. Rozwiązać pytanie.

**Pytel, tla**, *m.* sito płócienne przy otworze przez który sypie się mąka z pod kamienia młyńskiego, i oddziela się od otrąb. = Przez pytel co puścić, *fig.* prędko odbyć, odprawić. U nich to gęba jak ko-

łowrót, a słowa sypią się jak z pyta. **Pytelnik**, a, *m.* młynarz co pytluje mąkę. **Pytlować**, uję, *s. cz. nied.* przepuszczać przez pytel. = językiem, *fig.* wiele a prędko mówić. **Pytlowanie**, a, *n.* przepuszczanie przez pytel. **Pytlowy**, a, e, *p.* od pytla, *np.* chleb, mąka.

**Pytka**, i, *ż.* chustka skręcona, którą biją w niektórych grach. = uderzenie pytką. Dostać kilka pytek. = Pytki (zapewne od pytania), męki, tortury. = zapytywanie, wypytywanie. Gdy ją wzięto na pytki, wszystko wyznała.

**Pyza**, y, *ż.* budeń. = *fig.* twarz pucołowata. **Pyzaty**, a, e, *p.* podobny do pyzy, pucołowaty, *np.* dziecko.

# R.

**R**, ośmnasta litera alfabetu, spółgłoska twarda, podniebienna, nie mająca odpowiadającej sobie miękkiej, tylko przybierająca przed samogłoską *z*, dla zmiękczenia swego twardego brzmienia: orać, orzę; spór, w sporze; wiara, wierzę.

**Ząb**, rębu, *m.* brzeg czego, obrąbek. Ząb u kafla, w tyle tafli kaflowej przyprawiony, *ob.* **Ręby**.

**Rąbać**, bię, *s. cz. nied.* **Rąbnąć**, nę, *jednok.* ciąć siekierą. Rąbać las, drzewa. = ciąć szablą, pałaszem. = ciąć nożem, *np.* cukier. **Rąbać się**, *s. z.* bić się na pałasze. Po obozach polskich rąbano się i strzelano. **Rąbacz**, a, *m.* ten co rąbie. = *górn.* ten co odrębuje bałwany czyli filary soli. = ten co robi cembrowanie w kopalniach. **Rąbanie**, a, *n.* cięcie siekierą, pałaszem. **Rąbanina**, y, *ż.* rąbanie siekierą, pałaszem.

**Rabandy**, ów, *l. m.* (z niem.), sznurki u brzegu żagla, któremi się do rei przywiązuje.

**Rabarbar**, u, *m.* **Rabarbarum**, *nieod. bot.* (Rheum), roślina z Tartaryi chińskiej pochodząca, uprawiana w ogrodach dla użytku lekarskiego, ma łodygę od 4 do 8 stóp wysoką, liście dłoniaste, korzeń gorzki, służący do oczyszczenia i wzmocnienia żołądka.

**Rąbek**, bka, *m.* **Rąbeczek**, czka, *m. zdrob.* płótno cienkie. = podwika, chusteczka cienka na głowę. Wszystkie panny krakowskie w wianeczku, jedna tylko burmistrzówna w rąbeczku (dla tego że panieństwo straciła).

**Rabin**, a, *m.* (z hebr.), mistrz żydowski. **Rabinowy**, a, e, *p.* należący do rabina.

**Rabować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), łupić, plondrować. **Rabowanie**, a, *n.* łupienie, plondrowanie. **Rabowniczy**, **Rabusiowski**, a, e, *p.* od rabusia, łupieżny. **Rabunek**, nku, *m.* łupieztwo, mianowicie popełnione przez żołnierstwo w kraju nieprzyjacielskim, a czasem nawet i w swoim. = *górn.* obalenie tymczasowych robót budowniczych w kopalniach. **Rabunkowy**, a, e, *p.* od rabunku. **Rabuś**, sia, **Rabownik**, **Rabuśnik**, a, *m.* ten co rabuje.

**Raca**, y, *ż.* (z włos.), w ogniach sztucznych, rurka papierowa napełniona prochem lub inną palną materyą. = Raca Kongrewska, rakieta rzucająca pociski i zapalająca budynki, w wojnie czasem używana.

**Rachmistrz**, a, *m.* (z niem.), ten co umie dobrze rachować. = ten co utrzymuje księgi rachunkowe, sprawdza rachunki innych officyalistów. **Rachmistrzowa**, ej, *ż.* żona rachmistrza. **Rachmistrzować**, uję, *s. n. nied.* pełnić funkcyą rachmistrza. **Rachmistrzowski**, a, e, *p.* należący do rachmistrza. Rachmistrzo-

rstwo, a, *n.* funkcya rachmistrza. = *zbior.* rachmistrz z żoną. **Rachować, ujȩ,** *s. cz. nied.* liczyć. = na kogo, na co, *fig.* liczyć, spuszczać się na kogo, na co. = się, *s. z.* z kim, wzajemnie sobie zdawać rachunek. Kochajmy się jak bracia, a rachujmy się jak żydzi, *przysł.* = komu z czego, zdawać rachunek, kalkulacyą. = z czem, wchodzić w stan czego. Rachować się z sobą, z sumieniem, wchodzić w siebie, zastanawiać się nad sobą, roztrząsać swe sumienie. **Rachowanie,** a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Rachuba,** y, *ż.* wyrachowanie, obliczenie, *np.* lat, czasu. = Rachuby ambicyi, układane przez nią plany. **Rachuneczek, czku,** *m. zdrob.* mały rachunek. = kartka na której są spisane drobne należytości. **Rachunek, nku,** *m.* rachowanie przychodu i rozchodu. Utrzymywać czyje rachunki. = obrachunek, kalkulacya. Słuchać kogo rachunków. Zdać, oddać rachunki. *Fig.* Każdy z nas sam za się odda rachunek Bogu. Rachunek sumienia, roztrząśnienie popełnionych złych uczynków. = spis dochodu i rozchodu w księdze rachunkowej. = wykaz długów i należytości osób nawzajem sobie kredytujących. Dać co na rachunek, nie wymagając zaraz zapłaty, z której biorący później ma się uiścić. = spis tego co kto komu winien za rzeczy wzięte na kredyt. Podać rachunek. = Rachunki, nauka o liczbach, arytmetyka. Uczyć się rachunków. Nauczyciel rachunków. **Rachunkarz,** a, *m.* biegły w rachunkach. **Rachunkowość, ści,** *ż.* umiejętność utrzymywania rachunków **Rachunkowy,** a, e, *p.* od rachunków, *np.* księga.

**Racica,** y, *ż.* rogowe zakończenie nogi nie mającej palców wyraźnych, lecz rozdwojeniem swojem okazujące ich ślady, jak u wołu, łosia, kozy. **Racicowy,** a, e, *p.* od racicy, mający racicę.

**Racya,** yi, *ż.* (z łac.), powód, przyczyna. = słuszność. Masz racyą. = porcya żołnierska. **Racyonalista,** y, *m.* ten co się opiera na czystym rozumie. **Racyonalizm,** u, *m.* (z franc.), system filozoficzny opierający się na czystym rozumie. **Racyonalnie,** *ps.* zgodnie z rozumem. **Racyonalność, ści,** *ż.* zgodność z rozumem. **Racyonalny,** a, e, *p.* zgodny z rozumem.

**Racsej,** *ps.* (stop. wyższy przymiotnika **Rad**, dawniej Radziej), chętniej, lepiej. Wolę raczej zginąć, niżeli dostać się do niewoli. = bardziej, więcej. Frant czyli raczej oszust.

**Raczek, czka,** *m. zdrob.* mały rak. = Raczkiem leźć, raczkować.

**Raczenie,** a, *n.* częstowanie.

**Rączęta, ąt,** *l. m. zdrob.* małe rączki.

**Rączka,** i, *ż. zdrob.* mała ręka. = *fig.* rękojeść u noża, u rondla, u piły.

**Raczkować, ujȩ,** *s. n. nied.* leźć raczkiem, pełzać jak dzieci nieumiejące chodzić. **Raczkowanie,** a, *n.* łażenie raczkiem. Kleszczowina.

**Rącznik,** a, *m. bot.* (Ricinus), *ob.*

**Rącso,** *ps* prędko, szybko, chyżo.

**Rącsolotny,** a, e, *p* rączo latający

**Rącsonogi,** a, e, *p* mający rączе nogi. **Rącsość, ści,** *ż.* prędkość, szybkość, chyżość. **Rączy,** a, e, *p.* prędki, szybki, chyży, *np.* koń, chart.

**Raczy,** a, e, *p.* od raka, rakowy.

**Raczyć, czę,** *s. cz. nied.* kogo, częstować kogo czem, będąc mu rad. Kogo złapać mógł, raczył. = *s. n.* chcieć z łaski swojej. Racz mnie wysłuchać.

**Rączyna, Ręczyna,** y, *ż.* **Rączynka, Ręczynka,** i, *ż. zdrob.* mała, drobna, biedna rączka. **Rączysko, Ręczysko,** a, *n. zgrub.* duża, brzydka ręka.

**Rad,** a, o, *p.* kontent. Rad jestem temu, z tego. Czemuś sam nie rad, tego nie czyń drugim. Rad być komu, widzieć go z radością, z ukontentowaniem. Rad nie rad, chcąc nie chcąc. Musiałem rad nie rad słuchać napomnienia. Rad co widzieć, czynić, słyszeć, z ukontentowaniem widzieć, it. d. Każdy temu rad wierzy, czego sobie ży

czy. Co ludzie radzi słyszą, temu łacno wierzą. = Rad być komu u siebie, w swoim domu, raczyć go, częstować z radością. Tak zacnemu gościowi była rada. Byli sobie radzi, uraczyli się, upili się.

**Rada**, y, *ż.* zdanie dane komu lub żądane od kogo względem tego co mamy lub nie mamy czynić. Dobra, mądra, roztropna, zbawienna rada. Zła, niebezpieczna, zgubna rada. Dawać komu radę. Żądać, zasięgać od kogo rady. Usłuchać czyjej rady. Pójść za czyją radą. Gdy szukasz rady, strzeż się pilno zdrady, *przysł.* = dawanie rady, porada. Złota to głowa! do rady, nie do parady! = sposób zaradzenia czemu. Rady sobie dać nie mogę, poradzić sobie nie umiem. Nie ma innej rady, jak odmienić tryb życia. = zdolność poradzenia, poradność. Miał bystry rozum, i mądrą w sobie nad lata radę. = radny, podający radę. Senator do króla pisząc, podpisywał się: wierna rada. = zgromadzenie osób radzących. Zwołać radę. Zasiadać w radzie. Rada Stanu. = posiedzenie rady. Być na radzie. = miejsce obrad. Pójść na radę. **Radca, Radsca**, y, *m.* członek rady, radny pan. Radca Stanu.

**Radlanka**, i, *ż.* grunt po zoraniu poradlony. **Radlenie**, a, *n.* od Radlić, się, *s. cz. nied.* uprawiać rolą radłem. **Radlica**, y, *ż.* żelazo którem radlą ziemię. **Radło**, a, *n.* narzędzie do wzruszania pooranej ziemi. = *anat.* przegroda kościana nosa, podobna do radła.

**Radno**, a, *n.* płachta z płótna zgrzebnego na Rusi do nakrywania się od słoty, i na różne gospodarskie użytki.

**Radny**, a, e, *p.* od rady. Pan radny.

**Radogost, Radigost**, a, *m.* bożek słowiański, w świątyni Lutyków w Retrze badany i błagany, dawał radę gościom.

**Radość**, ści, *ż.* wesele, ukontentowanie. Zła ta radość po której żal chodzi. Obietnica, głupiemu radość. -Starość nie radość, *przysł.*

**Radośnie**, *ps.* z radością. **Radosny**, a, e, *p.* pełen radości, *np.* dzień, okrzyki, śpiewy. **Radostka**, i, *z. zdrob.* mała radość. = *bot.* (Helichrysos), wrotycz włoska. **Radować się**, *s. z. nied.* z czego, cieszyć się, weselić się z czego. **Radowanie się**, *n.* cieszenie się, weselenie się.

**Radykalnie**, *ps.* z gruntu, gruntownie. **Radykalista**, y, *m.* w Anglii stronnik reformy radykalnej w systemacie rządu, w elekcyach członków parlamentu. **Radykalny**, a, e, *p.* gruntowny, zupełny, kompletny, *np.* reforma, kuracya.

**Radzca**, *ob.* Radca. **Radzenie**, a, = się, *n.* od Radzić, dzę, *s. cz. nied.* dawać radę. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi, *przysł.* = co komu, doradzać. = *s. n.* obradować, naradzać się. Kiedy się było bić, toście wy radzili. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, i nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. = o sobie, mieć pieczę, staranie o sobie. A widząc że każdy ucieka, i on o sobie radzi i więcej nie czeka. Radź ty sam o sobie, a ja też o sobie. = się, *s. z.* kogo, rady czyjej zasięgać, *np.* lekarza, adwokata. Radzić się swego serca, sumienia, samego siebie. Radź się samego siebie, bo nad cię nikt ci nie jest wierniejszy. **Radziciel**, a, *m* **Radzicielka**, i, *ż.* ten, ta co komu radzi.

**Rafa, Rafna**, y, *ż.* szkopuł, skała pod wodą. = Rafa w stajni, drabina nad żłobem.

**Rafinerya**, yi, *ż.* (z franc.), cukru, fabryka gdzie cukier miałki ostatecznie oczyszczają, bielą, i w głowy zlewają. = *fig.* wyszukana subtelność. **Rafinować**, uję, *s. cz. nied.* oczyszczać, bielić, krystalizować cukier. = *fig.* subtylizować, subtelnie rezonować. **Rafinowanie**, a, *n.* **Rafinacya**, yi, *ż.* oczyszczanie cukru, saletry, wszelkich płynów.

**Rafa**, i, *ż.* siatka zastawiana na ryby, walcowata jak bęben, z gardłem lejkowatem jak u więcierza.

**Raj**, u, *m.* ogród rozkoszny, w któ-

rym Pan Bóg osadził Adama i Ewę. = niebo, mieszkanie błogosławionych. Radaby dusza do raju, ale grzechy nie puszczają, *przysł.*

**Raja**, i, *ż. zool.* ryba chrząstkowata z cienkim, długim ogonem, skórą chropowatą, z rzędu wieloszparowych, płaskich.

**Rać**, ję, *s. cz. nied.* co, kogo komu, radzić, stręczyć, *np.* żonę, sługę.

**Rajca**, y, *m.* członek rady miejskiej. **Rajczanka**, i, *ż.* córka rajcy. **Rajczy**, a, e, *p.* należący do rajcy. **Rajczyc**, a, *m.* syn rajcy. **Rajczyna**, y, *ż* żona rajcy. = ta co daje radę, doradczyni. **Raiciel**, a, *m.* **Raicielka**, i, *ż.* ten, ta co komu kogo lub co rai. **Rajenie**, a, *n.* radzenie, stręczenie.

**Rajfur**, a, *m.* stręczyciel. **Rajfurka**, i, *ż.* stręczycielka. **Rajfurować**, uję, *s. n. nied.* stręczyć kobiety dla sprawy cielesnej. **Rajfurowanie**, a, *n.* **Rajfurstwo**, a, *n.* stręczenie kobiet dla sprawy cielesnej.

**Rajgras**, u, *m. bot.* (Lolium perenne), kąkolnica trwała, roślina trawiasta dająca dobrą paszę dla koni.

**Rajski**, a, e, *p.* od raju.

**Rajtar**, a, *m.* (z niem.), dawny jezdny żołnierz, uzbrojony na sposób niemiecki. **Rajtarski**, a, e, *p.* należący do rajtara. **Rajtarstwo**, a, *n.* **Rajtarya**, yi, *ż.* jazda niemiecka. **Rajtszula**, i, *ż.* (z niem.), szkoła jeżdżenia na koniu. **Rajtuzy**, ów, *l. m.* spodnie szerokie do jazdy konnej.

**Rak**, a, *m. zool.* skorupiak krytodychawkowy, którego dwa główne gatunki: rak rzeczny i rak morski. Leźć rakiem, raczkować. = Piec raki, upiec raka, *fig.* rumienić się ze wstydu. = *ast.* jeden z 12 znaków zodiaku, w który wstępując słońce 22 czerwca, stanowi początek lata. = *med.* zaognione i w najwyższym stopniu bolesna nabrzmiałość, gryząca ciało i z czasem pękająca. = choroba której wszystkie prawie drzewa podlegają, kiedy ich kora jakby krostami zwierzchu obsypana, jest czarna od strony przystającej do drzewa. = *mar.* Raki, paciorki drewniane, nawieczone i do rei przywiązane, któremi, gdy mają żagle podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel do góry się posuwał. **Rakarka**, i, *ż.* kobieta przedająca raki. = łajdaczka, huitajka. **Rakarz**, a, *m.* ten co łowi i przedaje raki. = łajdak, huitaj.

**Rakieta**, y, *ż.* (z włos.), siatka na kabłąku rozpięta do odbijania piłki lub wolanta. = *ob.* **Raca**. **Rakietnik**, a, *m.* artyllerzysta używany do puszczania rac kongrewskich.

**Rakować**, ję, *s. n. nied. med.* zamieniać się na raka. **Rakowaty**, a, e, *p.* podobny do raka (skorupiaka i choroby). **Rakowy**, a, e, *p.* od raka, z raka, *np.* zupa. **Rakowe oczy**, *ob.* **Oko**.

**Rama**, y, *ż.* **Ramka**, **Rameczka**, i, *ż. zdrob.* oprawa czyli osada okien, obrazów. Oprawić obraz w ramy. Wartoby go w ramki oprawić, *fig.* kogo ładnego, ale do niczego niezdatnego. = Ramy sukiennicze, na których się sukno rozpina. Rama u szmuklerza, na której się osnowa rozpina. Rama w prasie drukarskiej, żelazna, ściska i utrzymuje formę pod prasę włożoną. Ramka w formie drukarskiej u dekla, zamyka arkusz na klamkę. Rama na suficie, gzyms na środku sufitu, czworograniasty lub okrągły.

**Ramię**, enia, *n. anat.* część ręki między łopatką a łokciem, a mianowicie część łopatki i barku w miejscu gdzie się z sobą stykają. Na ramię broń! = *fig.* Podnosić ramiona, wzruszać ramionami, dla okazania podziwienia. Przez ramię na kogo patrzeć, dumnie, z pogardą poglądać. Na obu ramionach płaszcz nosić, dwóm panom służyć, na dwóch stołkach siedzieć. Już mi dusza była na ramieniu, małom nie umarł ze strachu. = *fig.* moc, władza. Z czyjego ramienia? Z ramienia apostolskiego. = *geom.* bok kąta. = *mech.* Ramię dźwigni, od punktu podpory aż do końca. **Ramieniowy**, **Ramienny**, a, e, *p.* od ramienia, *np.* kość. **Ramienisty**, a, e, *p.*

mający silne ramiona, barczysty. = Gałęzie ramieniste, *bot.* naprzeciwległe, pod kątem prostym z pnia lub łodygi wyrastające. **Ramienko**, a, *n. zdrob.* od **Ramię**.

**Ramkarz**, a, *m.* ten co ramy robi.

**Ramota**, y, *ż.* bazgranina. = liche, nędzne dzieło.

**Rana**, y, *ż.* otwór w częściach miękkich ciała z przyczyn wewnętrznych pochodzący, często po pęknieniu wrzodu. = podobne uszkodzenie ciała cięciem, ukłóciem, strzałem zadane. Lekka, ciężka rana. Śmiertelna rana. Zadać ranę. Umrzeć z rany, z ran. Możnaby go do rany przyłożyć, *fig.* o człowieku bez żółci. = *fig.* bolesć, żal, cierpienie, zmartwienie. Odnawiać rany.

**Ranek**, nka, nku, *m.* poranek, część dnia od wschodu słońca do przedpołudnia. skowy.]

**Ranga**, i, *ż.* (z franc.), stopień woj-

**Ranić**, nię, *s. cz. nied.* zadawać ranę. = *fig.* razić, obrażać, *np.* serce, honor. **Ranienie**, a, *n.* zadawanie rany

**Raniuchno, Raniutko, Raniusieńko, Raniuteńko**, *ps.* bardzo rano. **Raniuchny, Raniutki, Raniusieńki, Raniuteńki**, a, e, *p.* bardzo ranny.

**Ranka**, i, *ż. zdrob.* mała, lekka rana. **Ranny**, a, e, *p.* mający zadaną ranę, raniony. = ego, *m.* ten co odniósł ranę. Zabici i ranni. Jęk rannych.

**Rano**, *ps.* na początku dnia, rychło, wcześnie. Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje, *przysł.* = a, *n.* poranek. Od rana do wieczora. **Raność**, ści, *ż.* wczesność.

**Rańtuch**, a, *m.* **Rańtuszek, szka**, *m. zdrob.* chusta długa, której kobiety wiejskie jak płaszczyka używają.

**Rany, Ranny**, a, e, *p.* od rana, porankowy. Ranna gwiazda, zorza, modlitwa. Ranny chłód. Ranne powietrze. Ranny ptaszek, *fig.* ten co rano wstaje. = wczesny, rychły. Ranne wstawanie. Ranna wizyta. Ranny owoc.

**Rap**, a, *m. zool.* białoryb rap, pospolity w Wiśle | w innych rzekach, stawach i jeziorach Polski, dorasta od 10 do 12 funtów wagi, ma ciało podługowate, na grzbiecie czarno, na bokach biało błękitnawe, głowę małą, pysk tępy, płetwy grzbietową i ogonową błękitne, inne czerwono błękitne.

**Rapcie, ców**, ci, *l. m.* taśma lub sznurek jedwabny, na którym szablę przypasywano.

**Rapir**, a, *m.* (z franc.), szpada do fechtowania.

**Rapontyk**, u, *m. bot.* (Rhenm undulatum), rabarbar falisty.

**Raport**, u, *m.* (z franc.), meldunek zdany przez podkomendnego starszemu w randze. = sprawozdanie na piśmie od podwładnego lub niższej władzy do wyższej. **Raportować, uję**, *s. cz. nied.* zdawać raport.

**Raptem, Raptownie**, *ps.* (z łac.), nagle, porywczo. **Raptowność**, ści, *ż.* nagłość, porywczość. **Raptowny**, a, e, *p.* nagły, niespodziewany.

**Raptularz**, a, *m.* książka do zapisywania notat na prędce.

**Raptus**, a, *m* człowiek nadto porywczy. = szust, wybryk waryacki. **Raptusowy**, a, e, *p.* mający raptusy.

**Raróg, oga**, *m. zool.* gatunek sokoła. Od rzadkości tych ptaków, których wiele do sokolnictwa potrzebowano, powstało przysłowie: patrzą jak na raroga, to jest jak na ptaka rzadkiego, w kosztownym kapturze u możnych panów, na łowy niesionego.

**Rasa**, y, *ż.* (z franc.), zbiór charakterów zewnętrznych i towarzyszących im wewnętrznych przymiotów, któremi zwierzęta domowe jednego imienia i gatunku, stale się od siebie odróżniają, i tę różnicę w zupełności na potomków przelewają. Koń dobrej rasy. **Rasowy**, a, e, *p.* od rasy, *np.* koń.

**Rasa**, y, *ż.* zwyczajny ubiór duchowieństwa obrządku greckiego, długi do kostek, z szerokiemi rękawami.

**Rastrum**, *n. nieod.* narzędzie z blachy mosiężnej, którem kreśli się od razu pięć linij na nóty muzyczne.

**Rasspia**, i, *ż.* gatunek pilnika. = *zool.* ryba morska, dla szorstkości

skóry tak nazwana, do czeczugi bardzo podobna. **Raszplować**, uję, *s. cz. nied.* raszplą gładzić. **Raszplowanie**, a, *n.* gładzenie raszplą.

**Rata**, y, *ż.* (z łac.), termin płacenia. = summa do zapłácenia w pewnym terminie.

**Ratafia**, ii, *ż.* (z włos.), wódka słodka korzeniami zaprawiona.

**Rataj**, a, *m.* kmieć. **Ratajski**, a, e. *p.* kmiecy.

**Ratować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), kogo, dawać ratunek, wybawiać z niebezpieczeństwa. Ratować tonącego. Ratować dom od pożaru. = nieść pomoc, wybawiać z biedy, z kłopotu, z nieszczęścia. Niech każdy jako może bliźniego ratuje. Ratować zdrowie. = się, *s. z.* szukać ratunku. Ratować się ucieczką. Ratuj się kto może. **Ratowanie**, a, *n.* dawanie ratunku. = się, szukanie ratunku. **Ratownik**, a, *m.* ten co ratuje. **Ratunek**, nku, *m.* pomoc, wybawienie. Wzywać, wołać ratunku, na ratunek. Przyjść, przybiedz, pospieszyć komu na ratunek. = środek, sposób ratowania lub ratowania się. Nie ma dla mnie ratunku.

**Ratusz**, a, *m.* (z niem), dom obrad magistratowych i sądów miejskich. = więzienie tamże. Siedzieć w ratuszu, na ratuszu. **Ratuszny**, **Ratuszowy**, a, e, *p.* od ratusza.

**Ratyfikacya**, yi, *ż.* (z łac.), potwierdzenie traktatu przez najwyższą władzę krajową. **Ratyfikować**, uję, *s. cz. nied.* potwierdzać traktat.

**Bawicz**, *herald.* panna na niedźwiedziu siedząca, rozczesana, z koroną na głowie, ręce do góry; w hełmie między dwoma jeleniemi rogami pół niedźwiedzia, w prawej łapie różę trzymającego.

**Bawioły**, ów, *l. m.* (z włos.), pirogi nadziewane szpinakiem.

**Raz**, u, *m.* cięcie, cios, uderzenie. I cięto mu i kłóto razy zadawają. = przypadek, wypadek, zdarzenie. W takim razie jak sobie postąpić. Zły raz, trudne położenie, niebezpieczeństwo. W najgorszych razach najśmielsze rady najlepsze bywają. = kroć. Kto prędko daje, dwa razy daje. Każdego razu, w każdym razie. Wiele razy, kilka razy. Raz na zawsze. Jednego, pewnego razu. Od razu, do razu, za jednym zachodem. Sześciuset powieszono z nich od razu. Od razu, jednym cięciem, *np.* ściąć głowę Od razu, od pierwszego razu. Papiery tak wszystkie ułożyć, iżby się każdy od razu znalazł. Raz po raz, raz w raz, ciągle, nieustannie Heraklit płacze ustawicznie, Demokryt się raz w raz śmieje. Z razu, z początku. Piórapawie z razu podobają się. Na raz, na jeden raz. Z raz, choć jeden raz. Raz .... drugi raz, to .... to. Raz w piersi mierzy, a drugi raz w głowę. Raz się w prawo, drugi raz w lewo obracają.

**Razem**, *ps.* pospołu, z sobą, wraz z drugimi. Razem, młodzi przyjaciele. = w tymże samym czasie, zarazem. Wszyscy razem gadają Wódz i żołnierz razem. = na jeden raz. Nie wszystko razem, schowaj na drugi raz.

**Rażenie**, a, *n.* od **Razić**, żę. *s. cz. nied.* bić, uderzać. Razić z dział nieprzyjaciela. Rażony piorunem Rażony apoplexyą. Rażeni kulami, kamieniami. = wzrok, oczy, uszy, obrażać. Kolory jaskrawe rażą wzrok. Wrzask razi uszy. = *fig.* obrażać. Raził szlachtę mieszczan dostatek.

**Rażnie**, **Rażno**, *ps.* żwawo, rzesko. **Rażność**, ści, *ż.* żwawość, rzeskość. **Rażny**, a, e, *p.* żwawy, rzeski, rzeźwy.

**Razować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), *górn.* darnią okładać. Cały stos rudy do prażenia pod gołem niebem okłada się darniną czyli razuje.

**Razowy**, a, e, *p.* raz tylko przesiany, *np.* mąka; z razowej mąki, *np.* chleb.

**Rdest**, u, *m. bot.* (Polygonum), roślina której dwa główniejsze gatunki: gryka czyli hreczka, i tatarka. **Rdestowy**, a, e, *p.* od rdestu

**Rdza**, y, *ż.* niedokwas żelaza i innych

łatwo okwaszających się metalów, formujący się przy wolnym przystępie wilgoci i powietrza na ich powierzchni. = Rdza w zbożu, śniet. = rude i chropowate plamy na gałązkach i liściach. **Rdzawy**, a, e, *p.* podobny do rdzy, rudawy, *np.* kolor.

**Rdzeń**, dzenia, *l.* miękisz roślinny, ciągnący się wzdłuż całej rośliny w jej środkowej części. = *fig.* sama treść, istota rzeczy. **Rdzennie**, *ps.* strzelać, równolegle do poziomu, nie przez podniesienie. **Rdzenny**, a, e, *p.* mający w sobie rdzeń. = Strzał rdzenny, *artyl.* równoległy do poziomu.

**Rdzewieć**, ję, *s. n. nied.* rdzą się pokrywać. **Rdzewienie**, a, *n.* pokrywanie się rdzą.

**Reagować**, uję, *s. n. nied.* oddziaływać. **Reakcya**, yi, *l.* (z łac.), oddziaływanie. **Reakcyjny**, a, e, *p.* od reakcyi.

**Realgar**, u, *m. chem.* i *min.* siarczyk arsenika, daje farbę czerwoną.

**Realista**, y, *m.* filozof średnich wieków, uważający pomysły oderwane jako istoty rzeczywiste, jego przeciwnik nominalista. **Realizm**, u, *m.* system filozoficzny realistów. **Realnie**, *ps.* rzeczywiście, istotnie. **Realność**, ści, *l.* rzeczywistość. **Realny**, a, e, *p* rzeczywisty, istotny. = Szkoła realna, w której uczą tylko nauk przyrodzonych i matematyki z zastosowaniem ich do bezpośredniego w rzemiosłach i przemyśle użytku.

**Reassumować**, uję, *s. cz. nied.* (z łac.), na nowo rozpoczynać. **Reassumpcya**, yi, *l.* rozpoczęcie na nowo, *np.* trybunału.

**Ręb**, u, *m. leśn.* rąbanie lasu albo pewnej jego części. Zowie się ręb cienisty, gdy zostawuje się część drzew wysokich, aby ocieniały młodzież; ręb jasny czyli zupełny, gdy wszystkie drzewa stare wycinają się, zostawując tylko zarost młody. **Rębność**, ści, *l.* stan drzewa dojrzałego do zrąbania na użytek. **Rębny**, a, e, *p.* mogący już być zrąbanym (drzewo).

**Ręby**, ów, *l. m.* nice, druga strona sukna. Wywracać na ręby, *fig.* przewracać, przekręcać, na opak pokazywać.

**Recenzent**, a, *m.* (z łac.), ten co pisze recenzyą. **Recenzya**, yi, *l.* sąd o dziele, krytyka.

**Recepta**, y, *l.* (z łac.), przepis lekarza na lekarstwo.

**Reces**, u, *m.* (z łac.), *praw.* odstąpienie od dóbr spadkowych dla długów przewyższających ich wartość. = pozostawienie materyi niezałatwionych na sejmie następnemu sejmowi.

**Recydywa**, y, *l.* (z łac.), powtórne zapadnienie w tęż samę chorobę.

**Recytować**, uję, *s. cz. nied.* (z łac.), mówić z pamięci czego się kto nauczył, *np.* lekcyą. **Recytowanie**, a, *n.* odmawianie, powtarzanie lekcyi.

**Ręczenie**, a, *n.* dawanie poręki, zaręczenie. **Ręcznie**, *ps.* ręką, rękami. **Ręcznik**, a, *m.* sztuka płótna do ocierania rąk. **Ręczny**, a, e, *p.* od ręki, *np.* praca, robota, bron. Ręczne granaty, które albo z ręki albo z ręcznych moździerzów rzucają się. **Ręczyć**, czę, *s. n. med.* za kogo, za co, dawać porękę, zaręczać. Kto ręczy, ten jęczy Kto za kogo ręczy, tego diabeł męczy, *przysł.* **Ręczyna**, **Ręczysko**, *ob.* **Rączyna**, i t. d. —

**Redagować**, uję, *s. cz. nied.* (z franc.), pisać artykuły do dziennika. **Redakcya**, yi, *l.* bióro w którym się redaguje dziennik. **Redaktor**, a, *m.* ten który redaguje dziennik. **Redaktorski**, a, e, *p.* od redaktora. **Redaktorstwo**, a, *n.* stan redaktora.

**Reduta**, y, *l.* (z włos.), *fort.* mała fortyfikacya kwadratowa, obwiedziona fosą, mająca wał i parapet. = bal publiczny. **Redutny**, **Redutowy**, a, e, *p.* od reduty. Sala redutowa.

**Rędzina**, y, *l.* grunt gliniasty, ilowaty. **Rędzinny**, a, e, *p.* zawierający w równej prawie ilości glinę i piasek (grunt).

**Refa**, **Ryfa**, y, *l.* (z niem.), **Refka**, i, *l.*

*zdrob.* obręcz żelazny, skówka żelazna.

**Refektarz**, a, *m.* (z franc.), izba stołowa w zakonach, szkołach.

**Referendarski**, a, e, *p.* należący do referendarza. **Referendarstwo**, a, *n.* urząd referendarza. **Referendarz**, a, *m.* urzędnik koronny w dawnej Polsce, którego obowiązkiem było donosić wszelkie sprawy królowi, supliki, memoryały odbierać, a było ich dwóch, duchowny i świecki. = w późniejszych czasach, urzędnik zdający sprawę Radzie Stanu z interesów do niej przychodzących.

**Reflektować**, uję, *s. cz. nied.* przywodzić kogo do refleksyi, do zastanowienia się nad tem co ma czynić, powiedzieć. = się, *s. z.* zastanawiać się, przychodzić do upamiętania.

**Refleksya**, yi, *ż. fil.* baczność obrócona na działanie umysłu i na to co się w nas dzieje. = rozwaga, zastanowienie. = uwaga, napomnienie. Duchownemi refleksyami go skruszył.

**Reforma**, y, *ż.* (z franc.), uchylenie nadużyć jakie się gdziekolwiek wkradły, a mianowicie w instytucyach politycznych. = zmniejszenie liczby oficerów w wojsku. Oficer na reformie. **Reformacki**, a, e, *p.* od Reformatów, *np.* kościół, zakon. **Reformacya**, yi, *ż.* reforma. = zmiana jaką protestanci w XVI wieku zaprowadzili w dogmatach i obrzędach Kościoła. **Reformat**, a, *m.* zakonnik ś. Franciszka ściślejszej reguły. Reformaci sprowadzeni do Polski za Zygmunta III. **Reformator**, a, *m.* ten co zaprowadza reformę. **Reformować**, uję, *s. cz. nied.* odnawiać z poprawą. **Reformowany**, a, e, *p.* odnowiony, poprawiony. Kościół reformowany, wyznanie reformowane, kalwińskie.

**Refrakcya**, yi, *ż.* (z łac.), *fiz.* łamanie się promieni światła przechodzących z jednego do drugiego ciała.

**Regał**, u, *m.* pewien rzęd piszczałek w organach, lub też gatunek mniejszych organków, pozytywka. **Regałowy**, *p. m.* papier, w najprzedniejszym gatunku papier.

**Regalia**, ów, *l. m.* (z łac.), prawa i prerogatywy królom służące.

**Regencya**, yi, *ż.* (z franc.), rząd państwa jednej lub kilku osobom powierzony w czasie niebytności, waryacyi lub małoletności monarchy. **Regent, Regient**, a, *m.* urzędnik najwyższy zastępujący miejsce monarchy w państwie. = Regent kancelaryi, urzędnik przełożony nad kancelaryą. **Regentka**, i, *ż.* mająca powierzoną sobie regencyę państwa. **Regentowa**, ej, *ż.* żona regenta kancelaryi.

**Regestr, Regiestr**, u, *m.* (z łac.), spis rozmaitych rzeczy. Opowiedzieć co jak z regestru, dokładnie, ze wszystkiemi szczegółami. Co było a nie jest tego niepisać w regestr, *przysł.* = *praw.* księga z której przywołują do sądzenia wpisane sprawy. = Regestr wojskowy, w którym zapisywano żołnierzy wojska regularnego. = Regestr u konia, czarne rowki na dwóch przednich zębach końskich, w trzecim roku wyrosłych na miejscu wypadłych, zwane także czerwiem. Gdy w dziewiątym roku wszystkie zęby przednie stracą tę cechę, mówi się że koń stracił regestr. = Regestr u organów, pewien rzęd piszczałek organowych. **Regestrator**, a, *m.* urzędnik kancelaryi utrzymujący regestra. **Regestratura**, y, *ż.* wpisywanie w regestr. **Regestrować**, uję, *s. cz. nied.* wpisywać w regestr. **Regestrowy**, a, e, *p.* od regestru. = zapisany w regestr. Wojsko regestrowe. Kozacy regestrowi. **Regestrzyk**, u, *m. zdrob.* mały, krótki regestr, *np.* bielizny, chust do prania danych.

**Regiment, Rejment**, u, *m.* (z franc.), pułk. **Regimentarski**, a, e, *p.* od regimentarza. **Regimentarstwo**, a, *n.* urząd, stopień regimentarza. **Regimentarz**, a, *m.* mający dowództwo nad wojskiem, gdy król po śmierci lub w czasie nieobecności hetmanów, nie mianował innych na ich miejsce, jak się to zdarzyło za Jana Kazimirza podczas wojen kozackich. = w wojnie o niepodległość 1831

rokn, osoba mianowana przez rząd narodowy do formowania nowych pułków w województwie.

**Regula**, y, *i.* (z łac.), prawidło postępowania. = ustawa zakonu duchownego. Regula ś. Franciszka. = *aryt.* Regula trz. ch, podług której z trzech danych wyrazów proporcyi wynajduje się czwarty. **Regulamin**, u, *m.* zbiór reguł czyli przepisów tyczących się ćwiczeń i obrotów wojskowych. Regulamin jazdy, piechoty. **Regularnie**, *ps.* podług reguły, akuratnie, punktualnie. **Regularność**, ści, *i.* zgodność z regułami. = foremność, *np.* rysów twarzy. = akuratność, punktualność. = *med.* regularnie przypadające czasy miesięczne. **Regularny**, a, e, *p.* odbywający się podług pewnych reguł, porządny, *np.* życie. = regularnie idący, jednostajny, *np.* puls, zegarek. = foremny, *np.* budynek. = Wojsko regularne, w odróżnieniu od ruchawki. = akuratny, punktualny, *np.* człowiek. **Regularyzacya**, yi, *i.* uregulowanie. **Regulator**, a, *m.* ten co reguluje. = w machinach, sztuka ruch regulująca. **Regulować**, uję, *s cz. nied.* urządzać, porządkować. = zegar, zegarek, cofać skazówkę gdy się spieszy, posuwać naprzód gdy się pozni.

**Rej**, u, *m.* (z niem.), przodkowanie w tańcu. Rej wodzić, prowadzić. = *fig.* prym, pierwszeństwo. Rej wodzić, mieć prym, przewodzić.

**Reja**, rei, *i.* (z niem.), poprzeczny drąg masztowy.

**Rejterada**, y, *i.* (z włos.), cofanie się wojska, odwrót. **Rejterować**, uję, *s. n. nied* = się, *s. t.* cofać się przed nieprzyjacielem.

**Rejwach**, u, *m.* zgiełk, rozruch, hałas.

**Ręka**, i, *i.* palce z dłonią po przegub w ściślejszem, po ramię w obszerniejszem znaczeniu. Prawa, lewa ręka. Trzymać co w ręku. Prowadzić psa, konia w ręku. Wziąć, prowadzić kogo za rękę. Prowadzić kogo pod rękę. Wzięli się pod ręce. Nosić dziecko na ręku. Na rękach, na ręku kogo nosić, *fig.* niezmiernie szanować, poważać. Darzyli, szanowali, nosili na ręku. Wyciągnąć rękę. Wyciągać rękę. *Fig.* żebrać, prosić o jałmużnę Wydrzeć co komu z rąk. Podnieść rękę na kogo, *fig.* targnąć się. Przyjąć kogo z otwartemi rękami. = w innych wyrażeniach. Trzeba mu patrzeć na ręce, żeby czego nie ukradł. Ma długie ręce, wszystko mu lgnie do rąk. Do rąk oddać, wręczyć. Dać na rękę, dać zadatek. Z rąk do rąk, od jednego do drugiego. Podawać z rąk do rąk Przechodzić z rąk do rąk. Mieć co pod ręką, na podręczu, na podorędziu. To mi na rękę, po ręce, nie na rękę, nie po ręce, dogodnie, niedogodnie. Umywać ręce od czego, nie chcieć się do czego mieszać. Z wolnej ręki przedać, kupić, nie na licytacyi. Wyzwać kogo na rękę, na pojedynek. = narzędzie pracy. Żyć z pracy rąk. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. Siedzieć z założonemi rękami, próżnować. = *fig.* moc, siła, potęga. Ręka Wszechmocnego. Mąż dużej ręki. Los mój jest w twoim ręku. Wpaść, dostać się w czyje ręce. Dostać, wydobyć, wydrzeć co komu z rąk. Chwycić się czego, starać się o co rękami i nogami. Człowiek ten ma długie ręce, może zdaleka działać, zaszkodzić lub dopomódz = *fig.* osoba działająca, pracująca. Potrzeba wiele rąk do tej roboty. Być czyją prawą ręką, posiadać czyje zaufanie, zastępować kogo we wszystkiem. = *fig.* pomoc. Podać komu rękę. Patrzeć z rąk komu, wyglądać od kogo wsparcia, pomocy. Wzięli się za ręce, trzymają się za ręce, podali sobie ręce, wspólnie działają, nawzajem sobie pomagają. Ręka rękę myje, *przysł.* = *fig.* zakład wierności. Dać komu rękę, na znak zgody, przyrzeczenia. Na zgodę dawszy ręce wzajem, rozeszli się. Wszyscy rękę na to dajem, że tego czynić nie będziem. Oddać komu rękę, pójść za mąż. = *fig.* charakter, pismo

czyje. Ma piękną rękę. To jego ręka. = kopia. Przepisać co na dwie, na trzy ręce. = bok, strona. Po prawej, po lewej ręce. = w grze kartowej. Być na ręce, zaczynać grę. **Rękate**, *p. l. m.* zwierzęta, małpy. **Rękaw**, a, *m.* część sukni od ramienia do pięści, rękę okrywająca. = *fig.* Nie trzeba go za rękaw ciągnąć, nie trzeba go bardzo prosić, sam to zrobi. Jak z rękawa wytrząsać, łatwo, prędko mówić. Nie z rękawa to wytrząsnąć, nie łatwo to zrobić. Sypać się jak z rękawa, walić się bezliko. Wojsko jakoby z rękawa się sypie. **Rękawek**, wka, *m. zdrob.* brzeg rękawa u koszuli. = zarękawek. **Rękawica**, y, *ż.* część ubioru do okrycia ręki po przegub. Rękawica żelazna, stalowa. Rzucić rękawicę, wyzwać kogo do boju. Podnieść rękawicę, przyjąć wyzwanie. Rękawica podszyta futrem. **Rękawiczka**, i, *ż. zdrob.* od Rękawica. Rękawiczki skórzane, zamszane, wełniane, jedwabne. **Rękawicznica**, y, **Rękawicznicza**, i, *ż.* ta co robi lub przedaje rękawiczki. **Rękawicznictwo**, a, *n.* rzemiosło rękawiczn icze. **Rękawiczniczy**, a, e, *p.* od rękawicznika. **Rękawicznik**, a, *m.* ten co robi lub przedaje rękawiczki. **Rękawka**, i, *ż.* część ubioru damskiego. **Rękawowy**, a, e, *p.* od rękawa. **Rękoczyn**, u, *m.* robota ręczna. = *artyl.* Rękoczyny, sposoby praktyczne, mechaniczne, służące do zręcznego obejścia się z działami. **Rękodajnie**, *ps.* własną dając ręką. **Rękodajny**, a, e, *p.* własną ręką dany, *np.* dług. **Rękodzielnia**, ni, *ż.* manufaktura, gdzie bez machin, tylko rękami lub za pomocą narzędzi co robią. **Rękodzielnictwo**, a, *n.* przemysł rękodzielny. **Rękodzielnik**, a, *m.* zajmujący się rękodzielnictwem. **Rękodzielny**, a, e, *p.* od rękodzielni lub rękodzieł. **Rękodzieło**, a, *n.* rzecz rękami zrobiona. = wyrób rękodzielny. **Rękojemca**, y, *m.* ten co daje za kogo rękojmią. **Rękojemski**, a, e, *p.* od rękojemstwa lub rękojemcy. **Rękojemstwo**, a, *n.* poręka, zaręczenie że kto wykona co przyrzeka, a w przeciwnym razie wykonanie na jego miejscu. Rękojemstwo chłopów, poręka dana przez szlachcica za chłopa, że uiści panu co mu winien, po czem wolno mu było go porzucić. **Rękojeść**, ści, *ż.* część u narzędzia za którą się ręką ima. **Rękojmia**, mi, *ż.* obietnica stawienia się za kogo u sądu, i dopełnienia czegoby nie dopełnił ten za którego daje się rękojmia. **Rekolekcya**, yi, *ż.* (z łac.), ćwiczenie duchowne z zebraniem ducha. Rekolekcyę odbywać. = pokuta za przekroczenie osoby duchownej. Wsadzić kogo na rekolekcye.

**Rekomendacya**, yi, *ż.* (z łac.), polecenie, zalecenie kogo komu. **Rekomendacyjny**, a, e, *p.* polecający, *np.* list. **Rekomendować**, uję, *s. cz. nied* kogo komu, polecać, zalecać. **Rekomendowanie**, a, *n.* polecanie, zalecanie.

**Rekonesans**, u, *m.* (z franc.), rozpoznanie stanowiska, ruchów wojska nieprzyjacielskiego. Pójść, wyjechać na rekonesans.

**Rekonwalescent**, a, *m.* (z łac.), powracający do zdrowia.

**Rękopism**, u, *m.* manuskrypt. **Rękopismowy**, **Rękopisny**, **Rękopisowy**, a, e, *p.* ręką pisany, nie drukowany.

**Rekreacya**, yi, *ż.* (z łac.), rozrywka, zabawa lub przechadzka w czasach wolnych od zatrudnień szkolnych.

**Rekrucki**, a, e, *p.* od rekruta. **Rekrut**, a, *m.* (z franc.), nowo zaciężny żołnierz. **Rekrutnik**, a, *m.* ten co wybiera rekrutów. **Rekrutować**, uję, *s. cz. nied.* brać rekrutów. **Rekrutowanie**, a, *n.* **Rekrutacya**, yi, *ż.* branie rekrutów.

**Rektor**, a, *m.* (z łac.), rządca wyższych szkół. **Rektorat**, u, *m.* **Rektorstwo**, a, *n.* urząd rektora. **Rektorski**, a, e, *p.* należący do rektora.

**Rektyfikacya**, yi, *ż.* (z łac.), sprostowanie. = *chem.* oczyszczanie płynu od części obcych przez kilkakrotną destylacyą.

**Rekurs**, u, *m.* (z łac.), apellacya od wyroku sądu, lub do władzy

wyższej od decyzyi władzy niższej.

**Rekwirować**, ujȩ, *s. cz. nied.* (z łac.), żądać, wymagać urzędownie, *np.* ludzi, prowiantów, żywności. = kogo, żądać od obcego rządu wydania zbiega, wychodnia politycznego. **Rekwizycya**, yi, *i.* żądanie ze strony władzy. = żądanie wydania osoby zbiegłej do innego kraju. **Rekwizyta**, ów, *l. m.* prowiant, żywność, konie, bydło, rekwirowane przez rząd w czasie wojny. = sprzęty, ruchomości.

**Relacya**, yi, *i.* (z łac.). opowiadanie, zdanie sprawy. = zeznanie przed księgami uczynione przez woźnego, jako pozew tam gdzie należało położyć. **Relacyjny**, a, e, *p.* od relacyi. Sejmiki relacyjne, na których posłowie zdawali sprawę z czynności odbytych na sejmie. Sądy relacyjne, na których referendarz lub senator czynił królowi relacyą o sprawach do nich przychodzących, a ten wyrok wydawał, zniesione 1764 roku, a sprawy do sądów assessorskich odesłane

**Religia**, ii, *i* (z łac.), wiara w Boga i cześć mu oddawana. Religia żydowska, chrześcianska, mahometańska. **Religiant**, a, *m* człowiek religijny. **Religiantka**, i, *i* kobieta religijna. **Religijnie**, *ps.* podług przepisów religii. **Religijność**, ści, *i.* przymiot człowieka religijnego. **Religijny**, a, e, *p.* tyczący się religii, *np.* sprzeczki, wojny. = pełen religii, nabożny.

**Relikwia**, ii, *i.* (z łac.). co tylko pozostało po śmierci ludzi uznanych przez Kościoł za świętych, mianowicie ich kości. **Relikwiarz**, a, *m.* pudełko na relikwie.

**Remanent**, u, *m.* (z łac.), co pozostaje pieniędzy w kasie, zboża w szpichlerzu. **Remanentowy**, a, e, *p.* od remanentu.

**Remis**, u, *m.* **Remissya**, yi, *i.* (z łac.), *praw.* odesłanie sprawy na inną

**Remisowy**, a, e, *p.* należący do remiza. *np.* gniazdo.

**Remonstracya**, yi, *i.* (z łac.), przełożenie w celu odwiedzenia kogo od czego.

**Ren**, **Renifer**, a, *m. zool.* zwierzę z rodzaju jeleni, w Laponii do pociągu używane.

**Renegat**, a, *m.* (z łac.), chrześcianin, który, zaparłszy się swej religii, przeszedł na mahometańską.

**Reneta**, y, *i.* (z franc.), **Renetka**, i, *i. zdrob.* najprzedniejszy gatunek jabłek, których jest kilka odmian, wszystkie późno i dopiero po zerwaniu z drzewa dojrzewają.

**Renklody**, ów, *l. m.* gatunek śliwek, które bywają zielone, żółte, granatowe.

**Reparacya**, yi, *i.* (z łac.), naprawa. **Reparować**, ujȩ, *s. cz. nied.* naprawiać. **Reparowanie**, a, *n.* naprawianie.

**Repetować**, ujȩ, *s. cz. nied.* (z łac.), powtarzać **Repetowanie**, a, *n.* **Repetycya**, yi, *i.* powtarzanie. **Repetyer**, a, *m.* zegarek bijący godziny. **Repetytor**, a, *m.* ten co z uczniem lekcye powtarza.

**Replika**, i, *i* (z franc.), odpowiedź słowna dla zbicia czyjejś mowy. = *praw.* powtórny głos powoda.

**Reprezentacya**, yi, *i.* (z łac.), przedstawienie kogo w zastępstwie. = *zbior* reprezentanci. = przedstawienie sztuki na teatrze. = przedstawienie, przełożenie. = wystawność, okazałość. Lubi reprezentacyą. **Reprezentacyjny**, a, e, *p.* od reprezentacyi, *np.* rząd. **Reprezentant**, a, *m.* ten co reprezentuje kogo, działa w jego zastępstwie i imieniu. Reprezentant narodu. Izba reprezentantów. **Reprezentować**, ujȩ, *s. cz. nied.* zastępować kogo, działać w jego imieniu. = przedstawiać sztukę na teatrze.

**Reprodukcya**, yi, *i.* (z łac.), tworzenie na nowo, lub odradzanie się płodów zużytych. **Reprodukcyjny**, a, e, *p.* od reprodukcyi. **Reprodukować**, ujȩ, *s. cz. nied.* tworzyć płody na miejsce zużytych.

**Reprymanda**, y, *ż.* (z franc.), złajanie, wylajanie.

**Republika**, i, *ż.* (z łac.), Rzeczpospolita. **Republikancki, Republikański**, a, e, *p.* od republiki, *np.* duch, rząd. **Republikanin**, a, *m.* obywatel wolnej Rzplitej. = zwolennik zasad republikanckich. **Republikanizm**, u, *m.* zasady, opinie republikanckie. **Republikanka**, i, *ż.* obywatelka wolnej Rzplitej. = zwolenniczka zasad republikanckich.

**Reputacya**, yi, *ż.* (z łac.), dobra sława, dobre imię. **Reputowany**, a, e, *p.* mający dobrą reputacyą.

**Reskrypt**, u, *m.* (z łac.), przepis wyższej władzy.

**Respekt**, u, *m.* (z łac.), uszanowanie. = Panna na respekcie, mieszkająca dla kompanii w domu możniejszej szlachty.

**Respons**, u, *m.* (z łac.), odpowiedź.

**Ressory**, ów, *l.m.* (z franc.), sprężyny na których jest zawieszone pudło powozu.

**Restauracya**, yi, *ż.* (z łac.), naprawa, reparacya, *np.* gmachu, kościoła. = przywrócenie na tron upadłej dynastyi, mianowicie Burbonów, i ich panowanie od roku 1814 do 1848, przerwane tylko przez sto dni od przybycia Napoleona z wyspy Elby do Paryża do jego powtórnej abdykacyi i odjazdu na wyspę s. Heleny. = traktyer, traktyernia. **Restaurator**, a, *m.* odnowiciel, wskrzesiciel. = traktyernik. **Restaurować, ruję**, *s.cz. nied.* naprawiać, reparować, *np.* dom, kamienicę. = przywrócić do dawnego stanu. **Restaurowanie**, a, *n.* naprawianie, reparowanie. = przywrócenie do dawnego stanu.

**Restrykcya**, yi, *ż.* (z łac.), ścieśnienie, ograniczenie. Restrykcya myślna, zastrzeżenie sobie czego w myśli, *np.* że się nie dotrzyma tego co się obiecuje.

**Restytucya**, yi, *ż.* (z łac.), zwrot, powrócenie komu czego niesłusznie wziętego.

**Resurs**, u, *m.* (z franc.), **Resursa**, *l.m.* środki pomocnicze. **Resursa**, y, *ż* zabawa publiczna. = dom na tę zabawę przeznaczony. Resursa kupiecka w Warszawie.

**Reszta**, y, *ż.* **Resztka**, i, *ż. zdrob.* to co resztuje, pozostaje, ostatek. Reszta obiadu, pieniędzy, sukna, płótna. Resztą gonić, wydawać ostatni grosz. = Reszta, *aryt.* liczba pozostała po odjęciu mniejszej od większej. **Resztować, uję**, *s.n. nied.* pozostawać jako reszta.

**Retor**, a, *m.* (z łac.), krasomowca, nauczyciel wymowy.

**Retorta**, y, *ż. chem.* bania szklanna, gliniana lub metalowa, z odgiętą szyją, służąca do destyllacyi.

**Retorycznie**, *ps.* podług prawideł retoryki. **Retoryczny**, a, e, *p.* od retoryki. Figury retoryczne. **Retoryka**, i, *ż.* nauka porządnego i ozdobnego mówienia. = *żart.* perora, reprymanda. Nasłuchałem się retoryki na służbie u wielkich panów. = traktat o retoryce. = wyższa klassa szkolna, gdzie uczono retoryki.

**Retret**, u, *m.* (z franc.), pensya pobierana po wysłużeniu pewnych lat w wojsku. **Retretowy**, a, e, *p.* od retretu, *np.* pensya, oficer.

**Reumatyczny**, a, e, *p.* od reumatyzmu. *np.* ból. **Reumatyzm**, u, *m.* (z grec.), ból w muszkułach, błonach, błonie przykostnej, z trudnością ruchu.

**Rewanż**, u, *m.* (z franc.), odwet w grze kartowej, odegrana.

**Rewerber**, u, *m.* (z franc.), lusterko metalowe przy lampie, latarni, odbijające światło. = latarnia do oświecania ulic.

**Rewerenda**, y, *ż.* sutana, suknenka.

**Rewers**, u, *m.* zaświadczenie na piśmie że co zapłacono, kwit.

**Rewia**, ii, *ż.* (z franc.), przegląd wojska. **Rewidować, uję**, *s.cz. nied.* przeglądać, przetrząsać, *np.* kogo, czyje rzeczy na komorze celnej. **Rewidowanie**, a, *n.* **Rewizya**, yi, *ż.* przeglądanie, przetrząsanie. = Rewizya, przeglądanie czy omyłki w korekcie wskazane, zostały przez zecera poprawione. = Rewizya procesu kryminalnego, powtórne przez inny sąd roztrząsanie sprawy i zapadłego w niej wyroku. Re-

wizor, a, *m.* ten co rewidaje na komorze celnej. = ten co roztrząsa czynność niższych władz.

**Rewolucya**, yi, *ż.* (z łac.), obieg, obrót. Rewolucya ciał niebieskich. = odmiana społecznego i politycznego porządku. **Rewolucyjnie**, *ps.* sposobem rewolucyjnym. **Rewolucyjny**, a, e, *p.* od rewolucyi. **Rewolucyonista**, y, *m.* należący do rewolucyi, zwolennik zasad rewolucyjnych. **Rewolucyonizować**, uję, *s. cz. nied.* pobudzać do rewolucyi, rozszerzać zasady rewolucyjne.

**Rewolwer**, a, *m.* (z ang.), pistolet o kilku rurkach a jednym zamku.

**Reseda**, y, *ż. bot.* (Reseda), roślina której dwa są główniejsze gatunki reseda farbierska, dziko rosnąca w ciepłejszych krajach Europy, a u nas dla farby żółtej hodowana w ogrodach, i reseda pachnąca.

**Rezerwa**, y, *ż.* (z franc.), wszelki oddział wojska trzymany w odwodzie na nieprzewidzianą potrzebę. **Rezerwowy**, a, e, *p.* od rezerwy, *np.* korpus.

**Rezolucya**, yi, *ż.* (z franc.), śmiałość, odwaga. = mocne postanowienie. = odpowiedź ustna lub na piśmie. **Rezolut**, a, *m.* człowiek niedługo się namyślający, determinowany. **Rezolutnie**, *ps.* bez długiego namysłu, z determinacyą. **Rezolutność**, ści, *ż.* przymiot człowieka rezolutnego. **Rezolutny**, a, e, *p.* prędko się decydujący, determinowany. = (o ptakach), gadatliwy, *np.* sroka, papuga. **Rezolwować**, uję, *s. cz. nied.* rozwiązywać kwestyą. = się, *s. z.* decydować się, determinować się.

**Rezon**, u, *m.* (z franc.), mina dobra, fantazya. Mieć rezon. Stracić rezon. Napić się dla rezonu. **Rezonować**, uję, *s. n. nied.* rozprawiać. **Rezonowanie**, a, *n.* rozprawianie.

**Rezultat**, u, *m.* (z franc.), wypadek, skutek z czego wypadający.

**Rezurekcya**, yi, *ż.* (z łac.), obchód zmartwychwstania Pańskiego w nocy z Wielkiej soboty na niedzielę Wielkanocną.

**Rezydencya**, yi, *ż.* (z łac.), miejsce pomieszkania monarchy, magnata. = mieszkanie w czyim domu. **Rezydencyonalny**, a, e, *p.* od rezydencyi, *np.* pałac. **Rezydent**, a, *m.* (z franc.), poseł przy dworze zagranicznym. = ten co przebywa w czyim domu dla kompanii. **Rezydentka**, i, *ż.* ta co przebywa w czyim domu dla kompanii. **Rezydować**, uję, *s. n. nied.* mieszkać, przebywać gdzie.

**Rezygnacya**, yi, *ż.* (z franc.), zrzeczenie się, ustąpienie urzędu na czyję korzyść. = poddanie się woli bożej. = cierpliwe znoszenie zesłanego krzyża.

**Rob**, u, *m.* (z arab.), sok z roślin lekarskich lub ich owoców, zgęszczony i osłodzony.

**Robactwo**, a, *n. zbior.* robaki. **Robaczek**, czka, *m. zdrob.* mały robak. Świętojański robaczek, świecący w nocy. **Robaczkowaty**, a, e, *p.* podobny do robaczka. **Robaczkowy**, a, e, *p.* podobny do ruchu robaka. Ruch robaczkowy żołądka i kiszek. **Robaczliwy, Robaczywy**, a, e, *p.* pełen robaków, stoczony od robactwa, *np.* owoc. **Robaczy, Robakowy**, a, e, *p.* od robaków. **Robaczyna**, y, *ż.* biedny, nędzny robak. **Robaczysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki robak. **Robaczywieć**, ję, *s. n. nied.* dostawać robaków, stawać się robaczliwym. **Robaczywość**, ści, *ż.* stan rzeczy toczonej przez robaki. **Robak**, a, *m. zool.* zwierzę podłużne, miękkie, pełzające, żadnych kości, stawów, ani pacierzy nie mające. = Robak sumienia, *fig.* zgryzota sumienia. *Przysł.* Każde drzewo ma swego robaka; każdy ma swego mola. I robak pisnie, gdy go przyciśnie. = *fig. posp.* dziecko. Dalej i te robaki nie będzie czem żywić. Czy zostawiła jakie dzieci? dwoje biednych robaczków.

**Robić**, bię, *s. cz. nied.* Rabiać, am, *częst.* trudnić się robotą, pracować. Robić w polu, w ogrodzie. Robić pończochy, płótno, sukno, buty, kapelusze. Kto nie robi, niech nie je, *przysł.* = czem, używać czego jako narzędzia do roboty. Robić rękami, szydłem, igłą, na

drutach. = czem, władać Robić wiosłem, bronią, pałaszem. = piersiami, bokami, z trudnością oddychać = zajmować się, trudnić się czem. Nie mam co robić. = na kogo, pracować na kogo. Pan na którego poddani robią. = fortunę, majątek, gromadzić pieniądze. = dobrze lub źle czynić. Kto dobrze robi, śmierci się nie boi. = Co tu robić? co tu począć? Róbcie sobie co chcecie. = *s. n.* burzyć się, fermentować. Piwo, wino robi. Robienie, a, *n.* trudnienie się robotą. Robocizna, y, *ż.* ciężka i podła robota. = pańszczyzna. Roboczość, Robotność, ści, *ż.* pracowitość. Roboczy, Robotny, a, e. *p.* pracowity. = od roboty. służący do roboty, *np.* dzień, bydlę Robota, y, *ż* robienie. Szukać roboty. Wziąć się do roboty. Dać komu robotę, do roboty Będzie roboty na rok, na kilka miesięcy. Mieć co do roboty. Mieć co w robocie. Jeszcze to w robocie, jeszcze się robi. Siedzieć nad robotą. Strzeż się, bo będzie kij w robocie. = sposób robienia, kształt jakim co zrobione. Robota sukni, pierścienia. Płacić za robotę. = co do zrobienia lub już zrobionego. Przyjść po robotę. Odnieść robotę. = burzenie się trunków, fermentacya. Wino jest w robocie. = i Robótka, i, *ż. zdrob.* ręczna kobiet robota. Podaj mi moję robotę, robótkę. Robotnica, y, Robotniczka, i, *ż.* ta co rękami robi. Robotniczy, a, e, *p.* od robotnika. Robotnik, a, *m.* ten co rękami lub bydłem robi, wyrobnik.

Roboracya, yi, *ż.* (złac.), *praw.* urzędowne potwierdzenie przez zeznanie przed aktami umowy. Roborować, ują, *s. cz. med.* urzędownie potwierdzić.

Robron, u, *m.* dawna suknia kobieca.

Rocha, y, *ż. zool.* ryba chrząstkowata, płaska, której dwa podrodzaje: rocha właściwa, i ryna.

Rocznik, czku, *m. zdrob.* od Rok. (mówiąc o latach młodych lub podeszłych). Dziesiąty roczek zaczęła. Pięćdziesiąty roczek się zbliża, piąty krzyżyk. Roczeń, cznia, Roczniak, a, *m.* bydlę rok wieku mające. Roczki, ów, *l. m.* kadencya sądu grodzkiego. Rocznica, y, *ż.* dzień każdego roku odpowiadający dniowi urodzenia, imienin, lub pamiętnego jakiego wypadku, *np.* zwycięztwa, rewolucyi. Rocznie, *ps.* każdego roku, na jeden rok. Rocznik, a, *m.* tytuł periodycznego pisma naukowego. = Roczniki, dzieje roczne, latopis, kronika. Roczny, a, e, *p.* rok trwający. Konsulat w Rzymie był to urząd roczny. Obrót roczny ziemi około słońca Roczne dzieje = co rok pobierany, płacony. Dochód roczny. Roczna opłata

Rod, u, *m. chem.* metal z rzędu ciężkich, znajdujący się w małej ilości przy platynie.

Rod, rodu, *m* rodzaj, plemię. Ród ludzki. Z Adamowego idziem wszyscy rodu. = plemię, rodzina, familia. Ród Piastów, Jagiellonów. Człowiek zacnego, dobrego, wysokiego rodu. Z rodu wisus, złodziej. Rodem kury czubate, *przysł.* = Rodem zkąd, urodzony gdzie. Rodem z Polski, z Krakowa. Polak, Francuz rodem, z rodu. Nie wie zkąd rodem, *żart.* zmieszał się, stracił przytomnosc. Rodacki, a, e, *p.* od rodaka. Rodaczka, i, *ż.* w tym kraju urodzona, obywatelka. = kobieta rodem z jednego z kim kraju. Rodak, a, *m.* z tego kraju, krajowiec. = spółrodak, spółziomek. Rodnia, ni, *ż.* pokolenie jedno po drugiem następujące, generacya. Rodny, a, e, *p.* urodzajny. = dorodny, rosły, wysoki. Rodne dęby. = rodzajny. Części rodne. Rodobojca, y, *m.* zabójca kogo z własnego rodu. Prawo rzymskie długo rodobójców imię dawało zabójcy każdego wolnego człowieka. Rodopis, Rodopisarz, a, *m.* piszący o rodach, familiach, genealogista. Rodopis, u, *m.* Rodopismo, a, *n.* opisanie rodu, genealogia. Rodopisarski, a, e, *p.* od rodopisarza. Rodopisarstwo, a, *n.* opisywanie rodów, układanie tablic genealogicznych

**Rodowitość**, ści, *ż.* urodzenie w jakim kraju. Dowodzić swej rodowitości. = szlachetność rodu. Nadawano dostojeństwa za Jagiełły osobom klejnotem nauki, lubo nie rodowitości szlachetnym. **Rodowity**, a, e, *p.* rodem zkąd będący. Rodowity Włoch, Polak. = krajowy, ojczysty, *np.* język. = szlachetnego rodu, szlachetnie urodzony. **Rodowód**, odu, *m.* wywód rodu, genealogia, drzewo genealogiczne. **Rodowy**, a, e, *p.* od rodu. Imiona rodowe, *gram.* Sobieski, Wiśniowiecki. **Rodzaj**, u, *m.* ród, plemię. Rodzaj ludzki. Księga rodzaju, pierwsza księga Mojżeszowa opisująca rozradzanie się patryarchów. = w historyi naturalnej, zbiór gatunków mających też same lub podobne cechy. Rzędy dzielą się na rodzaje, rodzaje na gatunki. = w mowie potocznej, gatunek. Ludzie, zwierzęta, rośliny, towary wszelkiego rodzaju. = tryb, sposób. Rodzaj życia, zatrudnienia. = *gram.* Rodzaj męzki, żeński i niejaki. **Rodzajność**, ści, *ż.* urodzajność. **Rodzajny**, a, e, *p.* urodzajny. = służący do rodzenia. Części rodzajne. **Rodzajować**, uję, *s. cz. nied. gram.* odmieniać wyraz przez rodzaje. **Rodzajowanie**, a, *n. gram.* odmienianie wyrazów przez rodzaje. **Rodzajowy**, a, e, *p.* od rodzaju, *np.* nazwisko, cechy, znamiona. = *gram.* Zakończenie rodzajowe. **Rodzenie**, a, *n.* wydawanie płodu. = się, przychodzenie na świat. **Rodzeński**, a, e, *p.* od rodzeństwa. **Rodzeństwo**, a, *n.* bracia i siostry. **Rodzic**, a, *m.* ojciec. **Rodzić**, dzę, *s. cz. nied.* płód wydawać. Ta a ta go rodzi, jest jego matką. = owoce, wydawać. Ziemia, drzewa rodzą owoce. = *fig.* wydawać, sprawiać, zrządzać. Częstokroć i nieszczęście skutki dobre rodzi. = się, *s. cz.* przychodzić na świat. Każdy co się rodzi, umrzeć musi. W czasie wojny zawżdy synowie się rodzą. Głupich nie orzą, nie sieją, sami się rodzą, *przysł.* = z kogo, być czyim synem, córką. Z mojej siostry się rodzi. = (o zwierzętach, roślinach i rzeczach nieżyjących). Konie, owce rodzą się na wiosnę. Pszenica nie rodzi się w tym kraju. Perły rodzą się w morzu, dyamenty w ziemi. = *fig.* wynikać, pochodzić. Z niesprawiedliwości nakoniec rodzi się niepodległość. **Rodzica**, y, **Rodzicielka**, i, *ż.* matka. Boga rodzica. Rodzicielka boża. **Rodzice**, ów, *l. m.* ojciec i matka. **Rodzicielski**, a, e, *p.* od rodziców. *np.* dom, władza. **Rodzicobójca**, y, *m.* zabójca rodziców. **Rodzicobójstwo**, a, *n.* zabójstwo rodziców. **Rodzimość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest rodzimym płodem ziemi lub umysłu. **Rodzimy**, a, e, *p.* siłą przyrodzenia zrodzony, *np.* siarka, złoto, srebro. **Rodzina**, y, *ż.* familia. **Rodzinny**, a, e, *p.* od rodziny, od miejsca urodzenia, *np.* kraj, miasto. = od czasu urodzenia, *np.* dzień. **Rodzoniosieńki**, **Rodzoniutki**, **Rodzoniuteńki**, a, e, *p.* od **Rodzony**, a, e, *p.* urodzony z jednego ojca i z jednej matki, *np.* brat, siostra.

**Róg**, rogu, *m.* substancya twarda, sterczająca na głowie niektórych zwierząt. Rogi wołu, kozła, jelenia. Bość, kłóć, uderzyć rogami. = *fig.* Podnosić rogi, nabierać hardości, śmiałości. Za Juliana pogaństwo znowu rogi podniosło. Przytrzeć, utrzeć komu rogów, upokorzyć, poniżyć. Ciemno jak w rogu, nic a nic nie widać. Jak w rogu, o niczem nie wiedzieć. Wy o wielkim, bożym świecie, jako w rogu, nic nie wiecie. = Rogi, godło mężów, którym się żony przemiewierzyły. Przypiąć, przyprawiać rogi mężowi. = Rogi ślimaka, przysadki na jego głowie. = Róg obfitości, *mit.* godło żyzności, dostatków. = narzędzie muzyczne dęte, metalowe lub rogowe. Róg myśliwski. Trąbić na rogu. = *fig.* kąt wystający rzeczy jakiej, kant. Rogi księżyca. Róg stołu, ołtarza. Róg domu, ulicy. Mieszkać na rogu. = kopyto U tego konia róg twardy. = narze-

dzie z rogu do wdziewania ciasnych trzewików = naczynie rogowe do chowania prochu myśliwskiego. = Róg wielorybi, górna szczęka wieloryba, fiszbajn, używany do parasolów, sznurówek. = *bot.* Róg jeleni, *ob.* Sumak. **Rogacieć, ję,** *s.n. nied.* dostawać rogów. **Rogacizna, y,** *ż.* bydło rogate. **Rogacz, a,** *m.* zwierz wielki, rogi mający. = *myśl.* jeleń. = *zool.* gatunek węża. = ptak z rzędu kur. = ryba chrząstkowata, rogową skórą pokryta. = rękojeść pługa. **Rogal, a,** *m. fort.* twierdza zewnętrzna, złożona z dwóch półnarożników, z jednej zasłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, od postaci niby dwóch rogów wyskakujących tak nazwana. = i Rogacz, *fig.* mąż któremu żona rogi przyprawiła. = bułka nakształt rogu upieczona. = *myśl.* jeleń. **Rogala,** *herald.* tarcza na dwie części podzielona, po prawej róg jeleni, po lewej bawoli, na hełmie takież rogi. **Rogatek, tka,** *m. bot* (Ceratophyllum), roślina w wodach spokojnych rosnąca i całkiem w nich zanurzona. **Rogatka, i,** *ż.* kobylica przy bramach, mostach, dla zabronienia wjazdu. = czapka rogata. **Rogaty, a, e,** *p.* rogi na głowie mający, *np.* bydlę. = kąty nakształt rogów mający, *np.* czapka. = *fig.* hardy, zuchwały. = Rogata w nim dusza, nie chce z ciała wychodzić. **Rogokrusz, u,** *m. min.* srebro rogowe, minerał składający się z kwasu wodosolnego i srebra. **Rogowacieć, ję,** *s.n. nied.* w róg się obracać. **Rogowaty, a, e,** *p.* podobny do rogu. **Rogowiec, wca,** *m. min.* kamień podobny do krzemienia. **Rogówka, i,** *ż.* spódnica płócienna na trzech obręczach z wielorybiego rogu rozpięta, na jednym w pas, na drugim w kolano, na trzecim w pół łytki. = *anat.* błona przednia, przezroczysta w oku. **Rogownik, a,** *m.* ten co z rogu różne rzeczy robi. **Rogowy, a, e,** *p.* z rogu, *np.* grzebień. = *anat.* Błonka rogowa, *ob.* **Rogówka.** = **Podatek rogowy, Rogowe, go,** *n.* myto od rogacizny.

**Rogoś, Rogoża, Rogozina, y,** *ż.* **Rogóżka, i,** *ż. zdrob.* mata z sitowia. = Rogozina, miejsce sitowiem zarosłe. = *bot.* pałka, ożypałka. **Rogozi, Rogożowy, a, e,** *p.* od rogoży. **Rogoźnik, a,** *m.* ten co robi rogoże.

**Rohatyna, y,** *ż.* włócznia do ciskania na nieprzyjaciela. **Rohatyniec, ńca. Rohatnik, a,** *m.* żołnierz uzbrojony rohatyną.

**Rój, roju,** *m.* gromada pszczół wylatująca z ula dla utworzenia nowej osady. = *fig.* gromada, tłum, ćma, chmara. Roje sług, dzieci. Roje gwiazd. Roje ptaków, motylów, szarańczy. Roje barbarzyńców północnych. **Roić się,** *s.z. nied.* (o pszczołach), rojami z ula wylatywać. Pszczoły roją się u nas w czerwcu i w lipcu. = komu, *fig.* snuć się, uwijać się po głowie. O głodzie koncepta się nie roją. **Roić, ję.** *s. cz. nied.* co sobie, o czem, snuć w myśli, marzyć. **Roiciel, a.** *m.* ten co roi sobie co. **Rojenie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Rojnik, a,** *m. bot.* (Sempervivum), roślina zwana skoczek, której gatunek, rojnik czerwono kwiatowy, zowie się także rozchodnik wielki. **Rojny, a, e,** *p.* latający rojami. **Rojowisko, a,** *n. fig* wielka gromada nakształt pszczół ruszających się, snujących się ludzi. **Rojownik, a,** *m. bot.* roślina melissą, niekiedy matecznikiem zwana, pszczołom ulubiona, ma zapach przyjemny, cytrynowy. **Rojowy, a, e,** *p.* od roju. Rojowy kosz, którym roje nakrywają.

**Rok, u,** *m.* **Lata,** *l. m.* przeciąg czasu w którym ziemia odbywa swą roczną drogę około słońca, obejmujący wiosnę, lato, jesień i zimę. = **Roki,** *l. m. praw.* termin, kadencya.

**Rokicina, Rokita, y,** *ż. bot.* (Salix rosmarinifolia), najmniejszy u nas gatunek wierzby, gdyż zaledwie dwóch lub trzech stóp wysokości dorasta. **Rokicinowy, Rokitowy, a, e,** *p.* od rokiciny, od rokity.

**Rokieta**, y, *ż.* (z łac. śred.), komża kanonicza lub biskupia.

**Rokosz**, u, *m.* (z węgier. zjazd powszechny), powstanie szlachty przeciw królowi i senatowi, jakie było naprzód za Zygmunta I pod Lwowem, potem za Zygmunta III pod przewództwem Zebrzydowskiego. **Rokoszanin**, a, *m.* szlachcic należący do rokoszu. **Rokoszański**, a, e, *p.* od rokoszanina. **Rokoszować**, uję, *s. n. nied.* podnosić rokosz. **Rokoszowy**, a, e, *p.* od rokoszu.

**Rokować**, uję, *s. n. nied.* radzić, naradzać się. = z kim o co, umawiać się, traktować. Przyjechał do Troi Ulisses, rokować o wydanie Heleny. = o czem, sądzić, domyślać się. Z odwagi żołnierzy rokują o wygranej lub przegranej. = w grze szachów, stawiać króla na trzeciej kratce od wieży, wieżę z przeciwnej strony przy królu, gdy między niemi nie ma żadnej figury. = *s. cz.* Rokować co z czego, obliczywać sobie. Nic rokowałem sobie nie dobrego z tego. = komu lub sobie co, wróżyć, przepowiadać, *np.* nadzieję, pomyślną przyszłość. = kogo, *praw.* ustnie go pozywać, rok mu dawać, mianowicie za nieuszanowanie sądu. **Rokowanie**, a, *n.* umawianie się, traktowanie, negocyacya.

**Rola**, i, *ż.* (z franc.), część sztuki teatralnej, którą aktor odgrywa. Grać rolę Dydony, Cynny. = Grać wielką rolę na świecie, *fig.* być osobą wielkiego znaczenia, wchodzić do spraw wielkiej wagi.

**Rola**, i, *ż.* pole uprawione pod zasiew. **Rolnictwo**, a, *n.* sztuka uprawiania roli **Rolniczy**, a, e, *p.* od rolnictwa, *np.* sprzęty, narzędzia. = zajmujący się rolnictwem, *np.* lud, kraj. = tyczący się rolnictwa, *np.* towarzystwo. **Rolnik**, a, *m.* ten co uprawia rolą. **Rolny**, a, e, *p.* od roli, *np.* gospodarstwo Rolne prawo u Rzymian, na mocy którego dzielono między lud grunta zdobyte na nieprzyjacielu.

**Roman**, u, *m. bot.* (Euphorbia cyparissias), wilczomlecz wązko liściowy. **Romanek**, nku, *m bot* (Euphorbia helioscopia), wilczomlecz piłkowany.

**Romans**, u, *m.* (z franc.), powieść zmyślona, prozą opowiadająca przypadki w życiu zdarzyć się mogące, malująca obrazy, namiętności. = miłość, intryga miłosna. Mieć romans z kobietą. = *fig.* urojenie, marzenie. **Romansik**, u, *m. zdrob.* od Romans **Romansista**, y, *m.* pisarz romansów. **Romansować**, uję, *s. n. nied.* mieć romans, kochać się. **Romansowo**, *ps.* romansowym sposobem. **Romansowy**, a, e, *p.* od romansu, *np.* głowa, zdarzenie, przypadek. **Romantycznie**, *ps.* sposobem, stylem romantycznym. **Romantyczność**, ści, *ż.* nazwisko nowej szkoły poetycznej, która zostawiwszy klassyczności zapatrywanie się na wzory starożytnych pisarzy, postępuje bez przewodnika, idąc za własnem natchnieniem, z okiem zwróconem na zdarzenia, podania, przesądy i zabobony krajowe. **Romantyczny**, a, e, *p.* romansowy. = tyczący się romantyczności, *np.* szkoła, rodzaj literatury. **Romantyk**, a, *m.* należący do nowej szkoły romantycznej. Klassycy i romantycy.

**Rondel**, dla, *m.* **Rondelek**, lka, *m. zdrob.* okrągłe, zwykle miedziane, wewnątrz pobielane naczynie kuchenne z rączką i nakrywką.

**Ronić**, nię, *s. cz. nied.* upuszczać co z siebie, tracić, gubić. Ptak roni, pierzy się. Jeleń roni, zrzuca rogi, leniejc. = Łakomy człowiek i chwyta i roni. Ale kto umie zbierać, a nigdy nie roni, każdy mu się skłoni. Będziemy dumać, śpiewać i łzy ronić. **Ronienie**, a, *n.* upuszczanie z siebie, tracenie, gubienie.

**Ront**, **Rond**, u, *m.* oddział żołnierzy chodzących lub jeżdżących w nocy po mieście dla bezpieczeństwa i porządku.

**Ropa**, y, *ż.* otok, materya z zepsucia krwi pochodząca. **Ropić**, pię, *s. cz. nied.* sprawiać ropienie. Maść ropiąca. = się, *s. z.* i **Ropieć**, ie-

*s. n. nied.* ropę z siebie wydawać. **Ropienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Ropistość**, ści, *ż.* obfitość ropy. **Ropisty**, a, e, *p.* ropę w obfitości z siebie wydający. *np.* wrzód, rana. **Ropsko**, a, *n.* brzydka ropa.

**Ropucha**, y, *ż. zool.* płaz czworonożny, jajorodny, nagoskóry, prawie okrągły, mający na sobie brodawki, = *artyl.* łoże żelazne mozdzierzowe. **Ropuszy**, a, e, *p.* od ropuchy.

**Roraty**, ów, *l. m.* msza w adwencie przed wschodem słońca, w której *Introit* zaczyna się od słów *Rorate coeli.*

**Rosa**, y, *ż.* krople jakby drobnego deszczu spadłe po zachodzie słońca z powietrza, w którem rozpuszczona para zamieniła się przez oziębienie na te krople. Nim słońce wejdzie, rosa oczy wygryzie, *przysł.*

**Rość**, *ob.* Rosnąć. **Rościć**, szczę, *s. cz. nied* robić żeby co rosło. Myszy łajno na głowie obiazlej włosy rości. = Rościć prawo, pretensyą do czego, odzywać się z prawem, z pretensyą do czego. Rościć nadzieję, karmić się nadzieją.

**Rosiata**, y, *ż.* mleko gęsto uwarzone z jajami.

**Rosić**, szę, *s. cz. nied.* kropić, skrapiać rosą. = wystawiać na rosę. Rosić len. = *fig.* nakształt rosy skrapiać. Rosić co łzami.

**Rosiczka**, i, *ż. bot.* (Drosera), roślina zawierająca ostrość od której mleko się zsiada.

**Roślina**, y, *ż.* istota rosnąca w miejscu w którem jest utkwiona, składająca się z korzenia, łodygi lub pnia, gałęzi, liści i kwiatów. **Roślinarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie się pielęgnują rośliny, *ob.* Cieplarnia. **Roślinka**, i, *ż. zdrob.* mała roślina. **Roślinność**, ści, *ż.* życie roślin, wegetacya. **Roślinny**, a, e, *p.* od roślin. Królestwo roślinne. Ziemia roślinna. **Roślinopisarz**, a, *m.* ten co pisze o roślinach. **Roślinopismo**, a, *n.* pismo o roślinach. **Roślinożerny**, a, e, *p.* jedzący rośliny. **Rosłość**, ści, *ż.* wysokość wzrostu. **Rosły**, a, e, *p.* wysokiego wzrostu. *np.* koń, człowiek. **Rosnąć**, Rość. snę, *s. n. nied.* wzrastać, wyrastać. Rośliny, szczenięta, dzieci rosną. = pomnażać się. Procenta rosną. Postęp rosnący. = Rosnąć w cnoty, mądrość, *fig.* nabierać więcej cnót, mądrości. Serce rośnie z radości. **Rośnienie**, a, *n.* wzrastanie, wyrastanie.

**Rosół**,ołu, *m.* **Rosołek**, łku, *m. zdrob.* wywar z mięsa. Rosół wołowy, cielęcy, kurczęcy. Rozebrać się jak do rosołu, zdjąć z siebie zwierzchnie odzienie = sos słony w którym się co konserwuje. Rosół ogórkowy. [dziwiedzia.]

**Rosomak**, a, *m. zool.* gatunek nie-

**Rossya**, yi, *ż.* kraj rossyjski czyli moskiewski. **Rossyanin**, a, *m.* **Rossyanka**, i, *ż.* człowiek, kobieta rodem z Rossyi. **Rossyjski**, a, e, *p.* od Rossyi, z Rossyi, moskiewski. **Rossyjszczyzna**, y, *ż.* wyrażenia, zwyczaje, obyczaje rossyjskie.

**Rostruchan**, u, *m.* puhar.

**Rostrucharski**, a, e, *p.* od rostrucharza. **Rostrucharstwo**, a, *n.* kupczenie końmi. **Rostrucharz**, a, *m.* ten co końmi handluje.

**Roświta**, y, *ż. bot.* (Butomus), roślina baldaszkowata, zwana także łączeń, rośnie w wodach stojących lub na ich brzegu, ma łodygę na dwa łokcie wysoką, kwiaty biało czerwonawe.

**Roszczenie**, a, *n.* czynność słowa Rościć.

**Rószczka**, i, *ż. zdrob.* od **Rózga**, rózeczka. Rószczką Duch święty dzieteczki bić radzi. = gałązka. Rószczka oliwna.

**Roszenie**, a, *n.* czynność słowa Rosić.

**Rozst**, u, *m.* (z niem.), krata kuchenna, żelazna, do pieczenia mięsa. = krata w piecu hutniczym, na którą rzuca się materyał palny. = Roszty winniczne, kraty drewniane po których pnie się winna latorośl. **Rosztować**, uję, *s. cz. nied. górn.* przepalać rudę z drzewem. **Rosztowanie**, a, *n.* przepalanie rudy. **Rosztowisko**, a, *n.* miejsce rosztowania rudy. **Rosztowny**, a, e, *p.* od rosztowania rudy. **Rosztowy**, a, e, *p.* od

rosztu. Pieczenia rosztowa, na roszcie upieczona.

**Rota**, y, *ż.* w wojsku moskiewskiem to samo co w polskiem kompania. = jakikolwiek oddział żołnierzy. Rota pretoryanów, kohorta. = żołnierze stojący w szeregach jeden za drugim. Maszerować rotami, po dwóch, po trzech w jednym rzędzie. Pluton na stopie wojennej ma rot 36.

**Rota**, y, *ż* formuła. Rota przysięgi.

**Rotman**, a, *m.* (z niem.), sternik. **Rotmańczuk**, a, *m.* pomocnik rotmana. **Rotmański**, a, e, *p.* od rotmana. **Rotmaństwo**, a, *n.* funkcya rotmańska.

**Rotmistrz**, a, *m.* (z niem.), dowódzca szwadronu. **Rotmistrzowski**, a, e, *p.* należący do rotmistrza. **Rotmistrzowstwo**, a, *n.* stopień rotmistrza.

**Rotowy**, a, e, *p.* od roty. Ogień rotowy.

**Rotunda**, **Rotonda**, y, *ż.* (z franc.), gmach okrągły. = wieża okrągła z kopułą.

**Rów**, **rowu**, *m.* równo wykopana fosa. Rów do osuszania pól, łąk. Rowy na około miasta, twierdzy. **Rowek**, wka, *m. zdrob* od **Rów**. = karb, wyrznięcie w kształcie rowka, rynienka. **Rowisko**, a, *n. zgrub.* brzydki, nieczysty rów. **Rowkowaty**, a, e, *p.* pełen rowków, karbowany; *bot.* Liście rowkowate.

**Równ**, *ob.* **Równy**. **Rowiennica**, **Rowieśnica**, y, **Rowiennicza**, i, *ż.* równa drugiej co do wieku. = *fig.* Owe rowiennice świata, żyznego Nilu piramidy. **Rowiennictwo**, a, *n.* równość wieku. **Rowiennik**, **Rowiesnik**, a, *m.* równego z drugim wieku. = równy drugiemu co do stanu, władzy. Wszyscy chcecie być rowiennikami. **Równień**, wnia, *m.* człowiek równy komu w czem. Nie ma mu równia w tej sztuce, w tem rzemiośle. **Równać**, am, *s. cz. nied.* równym czynić, wyrównywać, *np.* ziemię, drogę, ścianę. = rzeczy nierówne równemi czynić. Równać majątki. Śmierć wszystkich równa. = kogo z kim, co do czego, porównywać. Rzplitę do ula pszczół równamy. = się, *s. z.* stawać z drugimi w równej linii. Komenda: równaj się! = komu, czemu, być mu równym. Śmierci się to równa. = komu, równym się czynić komu. Mieszczanin równać się chce szlachcicowi, szlachcic wojewodzie, wojewoda królowi. **Równanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Równia**, ni, *ż.* równina. = jednostajne położenie, co się nie podnosi, ani zniża. Barometr od kilku dni utrzymuje się w równi. = *fig.* Być z kim na równi, równać mu się w czem. Kłaść co z czem na równi, jedno i drugie zarówno szacować, uważać. Oszczerców i zabójców ja na równi kładę. = równowaga. Szala stoi w równi. **Równianka**, i, *ż.* wiązka kwiatów, bukiet. **Równie**, *ps.* zarówno. Dwie rzeczy równie pożyteczne. = Równie . . . jak, tak samo, niemniej. Równie roztropny jak waleczny. **Równik**, a, *m. ast.* i *geog.* koło w myśli poprowadzone przez środek ziemi prostopadle do jej osi, i dzielące ją na dwie równe półkule, północną i południową; jestto koło wielkie podzielone na 360 stopni, na których oznacza się długość geograficzna danego miejsca na ziemi. **Równina**, y, *ż.* równa, płaska przestrzeń ziemi. **Równiuchno**, **Równiusieńko**, **Równiuteńko**, **Równiutko**, *ps.* bardzo równo. **Równiuchny**, **Równiusieńki**, **Równiutki**, **Równiuteńki**, a, e, *p.* bardzo równy. **Równo**, *ps.* pod równą wysokością. Równo komu włosy uciąć. = pod jedną linią, pod sznur. Równo drzewa sadzić. Równo uszykować. = za równo, na równe części. Równo podzielić. = o tej samej porze, jednocześnie z czem. Równo ze dniem, ze świtem, ze słońcem. = jedno, toż samo. Wszystko mi to równo. = jednakowo, przecież. Brzydka była jak diabeł, równom się musiał do niej umizgać. **Równoboczny**, a, e, *p. geom.* mający boki równe (trójkąt). **Równobok**, u, *m. geom.* figura równoboczna,

**Równobrzmiący**, a, e, *p.* jednakowego z czem brzmienia. **Równocześnie, Równoczesność, Równoczesny**, *ob.* **Jednocześnie**, i t. d. **Równodzienny**, *ob.* **Równonocny. Równokąt**, a, *m. geom.* figura mająca kąty równe. **Równokątny**, a, e, *p.* mający kąty równe. **Równoległa**, ej, *ż. geom.* linia równoległe do drugiej leżąca. **Równoległe**, *ps.* w równej od czego odległości. **Równoległoboczny**, a, e, *p.* od równoległoboku. **Równoległobok**, u, *m. geom.* czworobok, którego boki przeciwne są równoległe i równe. **Równoległość**, ści, *ż.* równa odległość. **Równoległościan**, u, *m. geom.* bryła zawarta sześcią ścianami równoległemi. **Równoległy**, a, e, *p* w równej odległości od czego leżący. Dwie linie równoległe są te które przedłużone w którąkolwiek stronę w nieskończoną odległość nigdy się z sobą nie zejdą. **Równoleżnik**, a, *m. ast.* i *geog.* koło małe kuli równoległe do równika, które w myśli poprowadzić można przez każdy dany punkt na ziemi, i tym sposobem oznaczyć jego szerokość geograficzną na południku w punkcie w którym równoleżnik przetnie południk. **Równoluski**, a, e, *p. zool.* mający łuski na całem ciele równe, *np.* węże. **Równomyślnie**, *ps* z równą myślą, cierpliwie. **Równomyślność**, ści, *ż.* równość umysłu. = cierpliwość **Równomyślny**, a, e, *p.* z sobą samym równej, jednostajnej myśli. = cierpliwy. **Równonocny**, a, e, *p.* Punkta równonocne, *ast.* w których ekliptyka czyli droga ziemi około słońca przecina równik, co się zdarza dwa razy na rok, 21 marca i 21 września, i sprawia porównanie dnia z nocą wiosenne i jesienne. **Równoramienny**, a, e, *p. geom.* mający dwa ramiona równe (trójkąt). **Równość**, ści, *ż.* gładkość, płaskość. Równość drogi, powierzchni. = jednakowość. Równość stanów. Równość w obliczu prawa. Równość polityczna. Równość nie dozwalała szlachcie polskiej używać nazwiska hrabiów, baronów, margrabiów **Równościenny**, a, e, *p. geom.* mający ściany równe (bryła). **Równosilny, Równomocny**, a, e, *p.* równy komu, czemu w sile, w mocy. **Równostronny**, a, e, *p.* mający równe strony. **Równouprawnienie**, a, *n.* nadanie wszystkim równych praw. **Równowaga**, i, *ż.* narzędzie rozmaitego gatunku do prowadzenia linij poziomych, gruntwaga, libella. Równowaga wodna, powietrzna. = położenie poziome. Dwa miejsca są w równowadze, gdy są zarówno od środka ziemi odległe. = *fig.* Równowaga polityczna. Równowaga władz w państwie. **Równoważenie**, a, *n* oznaczenie różnicy zachodzącej między odległością dwóch punktów od środka ziemi. **Równoważność**, ści, *ż.* równowaga. = równość sił, znaczenia, wpływu. **Równoważny**, a, e, *p.* będący w równowadze = równej wagi, mocy, znaczenia. **Równoważyć**, ę, *s. cz. nied.* mierzyć za pomocą równowagi. = trzymać w równowadze. = uważać za równe, zarówno szacować. = się, *s. z.* zostawać w równowadze, nie przewyższać jedno drugiego. **Równozarnisty**, a, e, *p.* mający równe ziarna, *np.* proch strzelecki, piasek. **Równoznaczność, Równoznaczny**, *ob.* **Jednoznaczność**, i t. d. **Równy**, a, e, *p.* gładki, płaski, *np.* kraj, pole, droga. = jednej długości, wysokości, wielkości, miary, wagi. Dwie linie równe. Dwie ilości równe. Dwa konie równe. Dwa trójkąty równe. Równe ciężary. = tegoż samego stanu, znaczenia, i t. d. Osoby równego stanu. Panny równego wieku. Równy mu w męztwie, odwadze, cnocie, nauce. Żyć z równymi sobie. Nie ma sobie równego. = jednostajny. Iść równym krokiem. *Fig.* Znieść co równym umysłem. = Stopień równy, *gram.* wyrażający przymiot osoby lub rzeczy bez względu czy jest wyższy lub niższy od podobnego przymiotu innej osoby lub rzeczy.

**Róża**, y, *ż. bot.* (Rosa), roślina któ-

rej mnóstwo gatunków i odmian, z kwiatem pojedynczym, pełnym i półpełnym, czerwonym, białym, żółtym, i purpurowo czarnym. Róża, królowa kwiatów. Dziewczę jak róża. Nie ma róży bez kolców, *przysł.* = *med.* zapalenie skóry, mające podobieństwo do różowego koloru, a od piekącej gorącości pickielnym ogniem zwane.

**Różańcowy**, a, e, *p.* od różańca. N. Panna różańcowa. Bractwo różańcowe. **Różaniec**, ńca, *m.* nabożeństwo do N. Panny, do Pana Jezusa. Ani do tańca, ani do różańca, *przysł.* = paciorki do liczenia modlitw w powyższem nabożeństwie.

**Różany**, a, e, *p.* od róży. Krzak różany. Pączek różany. = uwity z róż. Wieniec różany. = zrobiony z kwiatów różanych, *np.* wódka, maść, olejek. = koloru róży, rumiany, *np.* usta.

**Rozbeczeć się**, *s. z. dok.* rozpłakać się.

**Rozbeltać, am**, *s. cz. dok.* beltać płyn jaki przymieszawszy doń drugiego.

**Rozbestwiać, am**, *s. cz. nied.* **Rozbestwić, wię**, *dok.* kogo, robić go podobnym do bestyi, podniecając w nim chuci i skłonności zwierzęce. Niektóre wody rozbestwiają do cielesności. = rozjątrzać, przyprowadzać do passyi, do wściekłości. Lew krwią rozbestwiony. = się, *s. z.* stawać się podobnym do rozhukanej bestyi. **Rozbestwianie, Rozbestwienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozbić**, *ob.* Rozbijać. **Rozbicie**, a, *n.* bliem stłuczenie, zgruchotanie. Rozbicie okrętu.

**Rozbieg**, u, *m.* rozpęd. = rozbieżenie się w różne strony = rozgałęzienie się żył kruszcowych. **Rozbiegać się**, *s. z. nied.* Rozbiedz się, **Rozbieżeć się**, *dok.* biedz prędko, rozpędzić się. = *s. zbior.* biedz, pobiedz w różne strony. Schlachta z Mazowsza rozbiegała się po wszystkich Rzplitej posiadłosciach. Rozbiegliśmy się do lasu, w pola, na trakt. = Konie się rozbiegały, rozpędziły się tak że ich wstrzymać było niepodobna. *Fig.* Już nieryehło gdy się rozbieżały koła, i gdy już trudno zatrzymać ich z góry. **Rozbieganie się, Rozbieżenie się**, *n.* w znaczeniu słów powyższych. Rózbiezenie się dróg, miejsce gdzie się drogi rozbiegają, rozstanie dróg.

**Rozbierać, am**, *s. cz. nied.* Rozebrać, biorę, *dok.* kogo, zdejmować, zdjąć z kogo odzienie. = rozkładać, rozłożyć na części, na sztuki, *np.* dom, most, zegarek, strzelbę, kaplona, indyka, kuropatwę. = brać części z podziału na każdego przypadające. Ci co Polskę rozebrali, i kościoły krakowskie powoli rozbierać zaczęli. = brać z czego po części. Sami często proboszczowie rozbiorą, co ubogim dano. Lud 40 tysięcy karabinów rozebrał z arsenału. = w drukarni, po odbiciu formy litery ułożone rozrzucać na swojo miejsca. = *anat.* robić dyssekcyą, rozcinać trupa. = *chem.* rozkładać, analizować. = przenikać, przejmować. Ból, zimno mnie rozbiera. Febra go rozbiera. = *fig.* rozważać, roztrząsać. Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy. = się, *s. z.* zdejmować, zdjąć z siebie odzienie. = rozkładać się na części, na sztuki. **Rozbieracz**, a, *m.* ten co rozbiera, robi dyssekcyą, analizę. **Rozbieranie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozbijać, am**, *s. cz. nied.* **Rozbić, ję**, *dok.* bić na kawałki, tłuc, łamać. Rozbić szklankę, naczynie, głowę sobie lub komu. = Rozbić nieprzyjaciela, pobić na głowę. L. K. Scypio blizko Magnezyi całą potęgę Antiocha rozbił. = Rozbijać po drogach, na morzu, popełniać tam rozboje. = rozpiąć. Rozbić namiot. Niebos jak namiot rozbił ręką swoją. = się, *s. z.* bić się na kawałki, tłuc się Szklanka się rozbiła. Okręt rozbił się o skałę. Fale rozbijają się o brzeg. Tu się owe hordy, jak rozdęte morza wzburzonego bałwany, o ścianę polską rozbijały. = Rozbijać się z kim o co, bić się do upadłego

o co. **Rozbijanie, a,** = się, *n.* czynność słowa **Rozbijać.**

**Rozbiór, oru,** *m.* rozbieranie, podział na części. Trzy rozbiory Polski. = *anat.* dyssekcya. = *chem. mat.* rozkład, analiza. = krytyka, recenzya. Rozbiór dzieła, sztuki teatralnej. **Rozbiórka, i,** *ż.* rozrzucanie liter z odbitej formy na swe miejsca. **Rozbiorowo,** *ps.* sposobem rozbiorowym, analitycznie. **Rozbiorowy, a, e,** *p.* od rozbioru, podziału. Traktat rozbiorowy. = analityczny, *np.* metoda, rachunek.

**Rozbitek, tka,** *m.* ten co rozbił się na morzu. **Rozbitki, ów,** *l.m.* szczątki rozbitego okrętu. = szczątki rozbitego wojska. **Rozbity, a, e,** *im.* stłuczony, zgruchotany.

**Rozblask, u,** *m.* blask rozchodzący się na różne strony. **Rozbłyskiwać się,** *s. z. nied.* **Rozbłysnąć się,** *dok.* błyskać, błysnąć na różne strony.

**Rozbój, oju,** *m* **Rozbójstwo, a,** *n* zabójstwo w lesie, na drodze, koncem obdarcia zabitego, zabrania co ma przy sobie. = rzemiosło rozbójnika. Bawić się rozbojem. **Rozbojnia, ni,** *ż* miejsce gdzie rozbijają. **Rozbojnictwo, a,** *n.* rozbójstwo. **Rozbójniczy, a, e,** *p.* od rozbójnika. **Rozbójnik, a,** *m.* ten co rozbija po lasach, po drogach, po morzach.

**Rozboleć się,** *s. z. dok.* dostać mocnego bolu, zacząć mocno boleć. Głowa mi się rozbolała. Góra się raz rozbolała, wielkie jęki wydawała.

**Rozbrajać, am,** *s. cz. nied.* **Rozbroić, ję,** *dok.* kogo, odebrać komu broń. Rozbroić przeciwnika, nieprzyjaciela. = Rozbroić czyj gniew, *fig.* uśmierzyć, uspokoić. = Rozbroić flotę, okręt, wynieść z nich po skończonej wojnie, broń, działa do arsenału. **Rozbrajanie, Rozbrojenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozbraniać, am,** *s. cz. nied.* **Rozbronić, nię,** *dok.* rozłączać, rozłączyć bijących się, pojedynkujących się. **Rozbranianie, Rozbronienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozbrat, u,** *m.* rozerwanie braterstwa, przyjaźni. Rozbrat z kim uczynić. = rozstanie się z czem. Uczyniony rozbrat z uciechami tego świata. Rozbrat wieczysty światu wypowiada.

**Rozbrykać się,** *s. z. dok.* (o koniu), zacząć brykać. = *fig.* rozhukać się, rozswawolić się.

**Rozbujać, am,** *s. cz. dok.* sprawić żeby co bujało. = *fig.* rozhukać, rozswawolić. = się, *s. z.* zacząć bujać. = *fig.* rozhukać się, rozswawolić się. **Rozbujały, Rozbujany, a, e,** *p.* który się rozbujał. = *fig.* rozhukany. Rozbujała wyobraźnia. Rozbujana wolność nasza zgubi nas.

**Rozburzyć,** *ob.* **Zburzyć.**

**Rozchełznać,** *ob.* **Rozkiełznać.**

**Rozchlipać się,** *s. z. dok.* rozbeczeć się.

**Rozchód, odu,** *m.* rozejście się przez zużycie. Wielki rozchód zboża masła, soli. = expens, wydatek. Gdzie wielki dochód, wielki rozchód. **Rozchodnik, a,** *m. bot.* (Sedum), roślina której gatunek, rozchodnik mniejszy, zwał się dawniej wronie masło, rozchodnik wielki, rojnik. **Rozchodowy, a, e,** *p.* od rozchodu, *np.* książka. **Rozchodzenie, a,** = się, *n.* od **Rozchodzić, dzę,** *s. cz. dok.* chodząc rozprzestrzenić. *np.* bóty, trzewiki. = nogę zdrętwiałą, chodzić póki zdrętwiałość nie ustanie. = się, *s. z.* wdrożyć się w chodzenie. Jak się rozchodzę, tobym cały dzień chodził. **Rozchodzić się,** *s. z. nied.* **Rozejść się,** *dok.* idąc wróżne strony rozłączyć się. Rozejść się musieli w różne części świata. =. rozdzielać się. Tu się rozchodzą drogi. Rzeki się rozchodzą. = rozszerzać się, rozlegać się. Promienie rozchodzą się. Głos, echo rozchodzi się. *Fig.* Rozchodziła się sława o nim po całym kraju. = Rozchodzą się pieniądze. Największe zbiory rozejść się mogą. = rozproszyć się. Chmura się rozeszła. Wrzód się rozszedł. = Rozejść się z kim o co, *fig.* nie zgodzić się o co.

**Rozchorować się,** *s. z. dok.* w ciężką i długą wpaść chorobę, mocno zachorować. **Rozchorowanie się,** *n.* zapadnienie w ciężką chorobę.

**Rozchwiać**, chwieję, *s. cz. dok.* sprawić żeby się co chwiało. = chwiejąc rozerwać; *fig.* sprawić żeby nie przyszło do skutku. Wszystkie jego rozchwiał zamysły. = **się**, *s. z.* chwiejąc się rozerwać się; *fig.* nie przyjść do skutku, spełznąć na niczem. Sejm się rozchwiał, rozszedł się nic nie postanowiwszy. Ich małżeństwo pewno się rozchwieje. **Rozchwianie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozchwycenie**, **Rozchwytanie**, **Rozchwytywanie**, a, *n.* od **Rozchwytywać**, ujemy, *s. cz. nied. zbior.* **Rozchwycić**, **Rozchwytać**, my, *dok.* chwytając zabierać, zabrać, porwać i unosić w różne strony. Całą majętność Tobiasza rozchwytano.

**Rozciąć**, *ob.* **Rozcinać**.

**Rozciąg**, u, *m.* rozciągłość, rozległość. **Rozciągać**, am, *s. cz. nied.* **Rozciągnąć**, nę, *dok.* ciągnąć w różne strony. Rozciągać bieliznę. = ciągnąc rozpościerać. Rozciągać płótno na łące, płaszcz na ziemi. = *fig.* rozszerzać, rozpościerać, *np.* panowanie, władzę nad kim, nad czem. Teleskopy rozciągnęły granice wzroku. = **się**, *s. z.* przeciągać się, wyciągać się, *np.* na łóżku, na kanapie. = Rozciągać się nad czem, *fig.* rozwodzić się, rozszerzać się. = ciągnąc się sięgać do jakiego miejsca. Od Brześcia rozciągają się nieprzebyte błota, lasy aż do Dniepru. = dosięgać. Jak daleko głos, wzrok się rozciąga. Jego władza nie rozciąga się tak daleko. **Rozciągadło**, a, *n.* narzędzie do rozciągania. **Rozciąganie**, **Rozciągnienie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. Rozciągle, **Rozciągło**, *ps.* rozwlekle. **Rozciągłość**, ści, *ż.* rozciąg, rozległość. = rozwlekłość. **Rozciągły**, a, e, *p.* rozległy. = rozwlekły.

**Rozcięcie**, a, *n.* przecięcie na dwoje.

**Rozcieczy**, y, *ż.* **Rozciek**, u, *m.* roztop śniegów, lodu. Tonęli w śnieżnych rozciekach. = rozlew. Krwi ludzkiej rozcieki zafarbowały strumienie i rzeki. = Wszystko było prawie do rozcieczy, *fig.* w bród, do zbytku. = Rozciek zwierzęcy, *fiziol.* ciecze, płyny krążące w ciele zwierzęcem. **Rozcieczny**, **Rozciekły**, a, e, *p.* ciekły, płynny. **Rozciekać się**, *s. z. nied.* **Rozciec się**, *dok.* rozpływać się, rozpłynąć się. Wszyscy umieramy, a jako woda rozciekamy się w ziemię.

**Rozcierać**, am, *s. cz. nied.* **Rozetrzeć**, trę, *dok.* trąc rozdrobić, rozprowadzić, *np.* farby. = rozgnieść, *np.* robaka. = odcierać, *np.* członek zdrętwiały **Rozcieranie**, a, *n.* czynność słowa **Rozcierać**.

**Rozciesł**, *ob.* **Ościeł**.

**Rozcięty**, a, e, *im.* przecięty. **Rozcinać**, am, *s. cz. nied.* **Rozciąć**, rozetnę, *dok.* przecinać, przeciąć. Temu łeb, temu pierś na poły rozcina. **Rozcinanie**, a, *n.* przecinanie.

**Rozciskać**, am, **Rozcisnąć**, nę, *s. cz. dok.* rozrzucić, rozproszyć. Co ojciec zgromadził, to syn rozciska. **Rozciskanie**, **Rozciśnienie**, a, *n.* rozrzucenie.

**Rozćwiertować**, uję, *s. cz. dok.* rozciąć na ćwierci. **Rozćwiertowanie**, a, *n.* rozcięcie na ćwierci.

**Rozczarować**, *ob* **Odczarować**.

**Rozczepierzać**, am, *s. cz. nied.* **Rozczepierzyć**, rzę, *dok.* rozkrzyżować, *np.* ręce. Rozczepierzyć nogi, rozkraczyć. Rozczepierzać skrzydła, rozciągać, rozpościerać. Orzeł z rozczepierzonemi skrzydłami.

**Rozczesać**, szę, *s. cz. dok.* **Rozczesywać**, uję, *nied.* czesząc rozgarnąć, *np.* włosy. **Rozczesanie**, **Rozczesywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozczłonkować**, uję, *s. cz. dok.* rozebrać, rozdzielić na członki. **Rozczłonkowanie**, a, *n.* rozebranie na członki, dyssekcya.

**Rozczochrać**, am, *s. cz. dok.* rozkudłać włosy. **Rozczochranie**, a, *n.* rozkudłanie włosów.

**Rozczulać**, am, *s. cz. nied.* **Rozczulić**, lę, *dok.* pobudzać, pobudzić do czułości. = **się**, *s. z.* obudzać, obudzić w sobie czułość. **Rozczulanie**, **Rozczulenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. Rozczulenie, stan osoby rozczulonej.

**Rozczyn**, u, *m.* Rozczyna, y, *ż.* mąka rozpuszczona w wodzie i zostawiona do fermentacyi, do której dodaje się znowu mąka i miesi się na ciasto. **Rozczyniać**, am, *s.cz. nied.* **Rozczynić**, nię, *dok.* robić rozczynę. **Rozczynianie**, **Rozczynienie**, a, *n.* robienie, zrobienie rozczyny.

**Rozczytać się**, *s.z. dok.* **Rozczytywać się**, *nied.* czytając rozbierać, roztrząsać.

**Rozdać**, *ob.* **Rozdawać**. **Rozdanie**, a, *n.* danie czego częściami pewnej liczbie osób.

**Rozdąć**, *ob.* **Rozdymać**.

**Rozdarcie**, a, *n.* przedarcie.

**Rozdarować**, uję, *s.cz. dok.* rozdać w podarunkach różnym osobom. Psy, konie, strzelby rozdarował. **Rozdarowanie**, a, *n.* rozdanie w podarunkach.

**Rozdarty**, a, e, *im.* przedarty.

**Rozdąsać**, am, *s. cz. dok.* sprawić żeby się kto dąsał. = się, *s.z.* zacząć się dąsać. Raz Salusia mała na mamę się rozdąsała. **Rozdąsanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozdatny**, a, e, *p.* lubiący rozdawać. **Rozdawać**, ję, *s. cz. nied.* **Rozdać**, am, *dok.* dawać, dać pewnej liczbie osób, *np.* nagrody uczniom, jałmużnę ubogim, żywność żołnierzom. Cezar królom rozdawał korony. Rozdawać starostwa, łaski, urzędy. Jaki tam nacisk, gdzie łaski rozdają, a jak tam nikogo prawie nie widać, gdzie już rozdali. **Rozdawanie**, a, *n.* dawanie różnym osobom. **Rozdawca**, y, **Rozdawacz**, a, *m.* **Rozdawczyni**, ni, *ż.* ten, ta co rozdaje. **Rozdawnictwo**, a, *n.* rozdawanie, *np.* urzędów, starostw. **Rozdawniczy**, a, e, *p.* od rozdawnictwa. Kommissyi rozdawniczej poruczone było r. 1775 rozrządzenie dobrami pojezuickiemi.

**Rozdęcie**, a, *n.* wzdęcie, odęcie. **Rozdęty**, a, e, *im.* wzdęty, odęty.

**Rozdeptać**, cę, cę, *s.cz. dok.* depcąc rozgnieść, *np.* robaka. = bóty, trzewiki, rozchodzić. **Rozdeptanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Rozdłubać**, bię, *s. cz. dok.* dłubiąc rozszerzyć.

**Rozdmuchać**, am, **Rozdmuchnąć**, nę, *s.cz. dok.* **Rozdmuchiwać**, uję, *nied.* dmuchając rozproszyć, rozwiać. = dmuchając rozniecić ogień. **Rozdmuchanie**, **Rozdmuchnienie**, **Rozdmuchiwanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozdniewać**, wa, *s.n. nied. nieos.* **Rozdnieć**, **Rozednieć**, ję, *dok.* = się, *s.z.* świtać, rozświtać. Gdy (się) rozedniało, udaliśmy się w dalszą drogę. **Rozdniewanie**, a, *n.* świtanie

**Rozdół**,ołu, *m.* dół głęboki.

**Rozdobruchać**, *ob.* **Udobruchać**.

**Rozdrabiać**, **Rozdrabniać**, am, *s. cz. nied.* **Rozdrobić**, bię, **Rozdrobnić**, nię, *dok.* na drobne części rozdzielić, pokruszyć. Rozdrobnieni przez podziały Piastowie, książęta ruscy **Rozdrabianie**, **Rozdrabnianie**, a, *n.* rozdzielanie na drobne części.

**Rozdrapać**, pię, *s. cz. dok.* drapiąc rozjątrzyć, *np.* ranę. = rozszarpać. Od lwa był rozdrapany. **Rozdrapanie**, a, *n.* drapaniem rozjątrzenie. = rozszarpanie. **Rozdrapieżenie**, a, *n.* od **Rozdrapieżyć**, ży, *s. cz. dok.* drapieżąc rozszarpać.

**Rozdrażniać**, am, *s. cz. nied.* **Rozdrażnić**, nię, *dok.* drażniąc rozjątrzyć. Rozdrażnić psa. *Fig.* Rozdrażnić namiętności, umysły. **Rozdrażnianie**, **Rozdrażnienie**, a, *n.* rozjątrzanie, rozjątrzenie.

**Rozdrobić**, *ob.* **Rozdrabiać**. **Rozdrobienie**, **Rozdrobnienie**, a, *n.* rozdzielenie na drobne części.

**Rozdroga**, i, *ż.* **Rozdroże**, a, *n.* rozstajna droga. = *fig.* błędna droga. Rozdroże myśli, wątpliwość.

**Rozdrzymać się**, *s.z. dok.* nie módz się wstrzymać od drzymania.

**Rozdwajać**, am, *s. cz. nied.* **Rozdwoić**, ję, *dok.* rozdzielić na dwoje. Kopyto rozdwojone, racica. = *fig.* poróżnić. Krew ich wspólna złączyła, zysk własny rozdwoił. **Rozdwajanie**, **Rozdwojenie**, a, *n.* rozdzielanie, rozdzielenie na dwoje. Rozdwojenie, niezgoda, niejedność, poróżnienie. **Rozdwój**, oju, *m.* rozdwojenie.

**Rozdymać**, am, *s. cz. nied.* **Rozdąć, rozedmę**, *dok.* wzdymać, nadymać, *np.* żołądek. Prawie wszystkie jarzyny rozdymają. = ogień, dmąc niecić, rozniecić. *Fig.* Umie on z iskierki płomienie rozdymać. **Rozdymanie**, a, *n.* wzdymanie.

**Rozdziać**, *ob.* **Rozdziewać. Rozdzianie**, a, = się, *n.* zdjęcie z kogo lub z siebie odzienia.

**Rozdział**, u, *m.* podział, rozdzielenie. = rozbrat, rozstanie się. = rozdwojenie, niezgoda. = jedna z części na które książka jest podzielona.

**Rozdziawiać**, am, *s.cz.nied.* **Rozdziawić**, wię, *dok.* roztwierać, roztworzyć szeroko (jakby do ziewania), *np.* gębę, paszczę. Stać, patrzeć, słuchać z rozdziawioną gębą. **Rozdziawienie**, a, *n.* roztworzenie gęby.

**Rozdzielać**, am, *s. cz. nied.* **Rozdzielić**, lę, *dok.* rozłączać, odłączać. = dzielić na części, *np.* majątek. = obdzielać. Rozdzielić co między kilka osób. = się, *s.z.* z kim, rozłączyć się, rozstać się. = dzielić się, podzielić się. Rozdzielili się na dwa stronnictwa. = dzielić pomiędzy siebie. Rozdzielili się zyskiem, majątkiem. **Rozdzielanie, Rozdzielenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Rozdzielnie**, *ps.* oddzielnie, osobno. **Rozdzielnopłciowy, Rozdzielnokwiatowy**, a, e, *p. bot.* rośliny, mające kwiaty tylko jednopłciowe, męzkie (pręciki), żeńskie (słupki). **Rozdzielnopalcowy**, a, e, *p. zool.* zwierzęta, mające palce rozdzielone u wszystkich czterech nóg. **Rozdzielność**, ści, *ż.* podzielność. **Rozdzielny**, a, e, *p.* podzielny.

**Rozdzierać**, am, *s. cz. nied.* **Rozedrzeć**, drę, *dok.* przedzierać, przedrzeć na dwoje. = rozszarpać, podrzeć na kawałki. Trzech najezdników rozdarło Polskę. = *fig.* przeszywać. Rozdzierać serce. = rozdziawiać. Rozdzierać gębę, paszczę. = Rozdzierać gardło, krzyczeć na całe gardło. = się, *s. z.* drzeć się na dwoje. = Niemogę się rozedrzeć, *fig.* nie mogę zarazem w dwóch miejscach być, dwóch rzeczy robić. **Rozdzieranie**, a, *n.* przedzieranie.

**Rozdziergać**, am, *s. cz. nied.* **Rozdziergnąć**, nę, *dok.* co było zadziergnionego rozplątać. = *fig.* rozwikłać, *np.* sprawę, intrygę. **Rozdziergание, Rozdziergnienie**, a, *n.* rozplątanie, rozwikłanie.

**Rozdziew**, u, *m.* szeroki otwór gęby, paszczy. **Rozdziewdziać**, ... *t.d. ob.* **Rozdziawiać**, i t. d.

**Rozdziewać**, am, *s.cz.nied.* **Rozdziać**, dzieję, *dok.* zdejmować, zdjąć z kogo odzienie. = się, *s.z.* zdejmować, zdjąć z siebie odzienie. **Rozdziewanie, Rozdzianie**, a, = się, zdejmowanie, zdjęcie z kogo, z siebie odzienia.

**Rozdźwięk**, u, *m.* dźwięk rozchodzący się w różne strony.

**Rozebrać**, *ob.* **Rozbierać. Rozebranie**, a, = się, *n.* czynność słowa Rozebrać.

**Rozeczka**, i, *ż. zdrob.* mała rózga.

**Rozedrzeć**, *ob.* **Rozdzierać**.

**Rozegnać**. *ob.* **Rozganiać. Rozegnanie**, a, *n.* rozpędzenie.

**Rozegrać się**, *s. z. dok.* **Rozgrywać się**, *nied.* grać dla zupełnego rozebrania stawki. = Rozegrać się, w grę się zapędzić, zagrać się. **Rozegrana**, ej, *ż.* stawka częściami wygrana. = partya której nikt nie wygrał.

**Rozegrzać, Rozegrzanie**, *ob.* **Rozgrzewać**, i t. d. rozswawolić się.

**Rozegzić się**, *s. z. dok.* rozigrać się,

**Rozejm**, u, *m.* rozjęcie sporu, zawieszenie broni. **Rozejmować**, uję, *s. cz. nied.* **Rozjąć, rozejmę**, *dok.* rozwodzić, rozwieść bijących się, bitwę. Cienie nocy rozjęły walczących. = spór, zwadę, godzić, jednać zwaśnionych. **Rozejmowanie**, a, *n.* rozwodzenie bijących się = godzenie sporu. **Rozejmowy**, a, e, *p.* od rozejmu.

**Rozejść się**, *ob.* **Rozchodzić się. Rozejście się**, *n.* udanie się w różne strony kilku osób.

**Rożek**, żka, *m. zdrob.* od **Róg**. = lejka trąbie pocztarskiej podobna, którą ludzie słabego słuchu w ucho kładną, żeby lepiej słyszeli. =

trąbka myśliwska. = naczyńko z rogu wołowego na proch, na tabakę. = trąbka w kształcie rogu z papieru zrobiona. = *zool.* przysadka w kształcie rogu na głowie u owadów, u ślimaków. = Rożki, *bot.* (Ceratonia), drzewo świętojańskie, którego owoc chlebem świętojańskim zwany, dla tego iż podanie utrzymuje, że ś. Jan temi strączkami się karmił.

**Rozemknąć, Rozemknienie,** *ob.* **Rozmykać,** i t. d.

**Rożen, żna,** *m.* **Rożenek, nka,** *m. zdrob.* narzędzie kuchenne do obracania pieczeni służące.

**Rozepchać, Rozepchnąć, Rozepchanie, Rozepchnienie,** *ob.* **Rozpychać,** i t. d.

**Rozeprzeć,** *ob.* **Rozpierać.**

**Rozerwać,** *ob.* **Rozrywać. Rozerwanie, a,** *n.* roztargnienie. = umysłu, *fig.* zabawienie rozrywką. = *fig.* rozdwojenie, niezgoda.

**Rozerznąć,** *ob.* **Rozrzynać. Rozerznięcie, a,** *n.* rznięciem rozdzielenie.

**Rozeschły, a, e,** *im.* od **Rozeschnąć się,** *s.n.dok.* (o naczyniach drewnianych, jako to wiadro, konew, i t.p.), w których, gdy długo w suszy nienalane stoją, rozszerzają się szczeliny, przez które woda nalana przeciecka.

**Rozesłać,** *ob.* **Rozsyłać.** = *ob.* **Rozścielać. Rozesłanie, a,** *n.* posłanie w różne strony. = rozpostarcie, *np.* dywanu na podłodze.

**Rozespać się,** *s.z. dok.* nie módz się wstrzymać od snu, smaczno spiąc nabrać większej jeszcze ochoty do snu.

**Rozeta, y,** *ż.* (z franc.), **Rozetka, i,** *ż. zdrob.* ozdoba w kształcie różyczki. = dyament szlifowany w kształcie ostrosłupa.

**Rozetkać, Rozetkanie,** *ob.* **Rozstykać,** i t.d.

**Rozetrzeć,** *ob.* **Rozcierać.**

**Rozewrzeć, wrę,** *s.cz. dok.* **Rozwierać, am,** *nied.* roztworzyć, roztwierać, *np.* podwoje, gębę, paszczę. = **się,** *s.z.* roztworzyć się. Ziemia się pod nim rozwarła.

**Rozewrzeć, wrę,** *s.n. dok.* **Rozwierać, ra,** *nied.* rozgotować się.

**Rozeznanie, a,** *n.* rozpoznanie, *np.* dobrego od złego. = rozgarnienie, rozsądek. **Rozeznawać, ję,** *s.cz. nied.* **Rozeznać, am,** *dok.* rozpoznawać, rozpoznać, rozróżniać, *np.* prawdę od fałszu. Ciemność, mgła, dym nie pozwala rozeznać przedmiotów. **Rozeznawanie, a,** *n.* rozpoznawanie. **Rozeznawca, y, Rozeznawacz, a,** *m.* ten co rozeznaje.

**Rozfałdować, uję,** *s.cz. dok.* rozwinąć fałdy. = rozmarszczyć, *np.* czoło. **Rozfałdowanie, a,** *n.* rozwinienie fałdów.

**Rózga, i,** *ż.* gałązka, pręcik. = pęk gałązek do bicia. Bił rózgą ojciec dziecię. Wyrość z rózgi. *fig.* wyrość z dzieciństwa. = Przez rózgi biegać, iść między dwoma szeregami żołnierzy, z których każdy prętem w obnażone plecy uderza.

**Rozgadać, am,** *s.cz. dok.* **Rozgadywać, uję,** *nied.* rozpowiedzieć, rozpowiadać wszystkim. Nie trzeba tego rozgadywać. **Rozgadać się,** *s.z.* w gadanie się zapędzić. Jak się rozgada, to końca temu niema. **Rozgadanie, Rozgadywanie, a,** *n.* rozpowiedzenie, rozpowiadanie. Rozgadanie się, zapędzenie się w gadanie.

**Rozgałęzić, ę,** *s.cz. dok.* rozdzielić na gałęzie. = **się,** *s.z.* rozrosnąć w gałęzie. = *fig.* rozmnożyć się. Rozgałęzione pokolenia, języki. **Rozgałęzienie, a,** *n.* rozdzielenie się na gałęzie. = *fig.* rozmnożenie się, *np.* ludzi jednego szczepu, domu, familii.

**Rozganiać, am,** *s.cz. nied.* **Rozgonić, Rozegnać, gonię,** *dok.* rozpędzać, rozpędzić. Wiatr rozgania chmury. Rozegnać nieprzyjaciela. **Rozganianie, a,** *n.* rozpędzanie.

**Rozgardyas,** *m. nieod.* biesiada rozpustna, hulatyka. = nieład, nieporządek. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie, kradnie. = zgiełk, hałas. Wszczął się w domu rozgardyas.

**Rozgarniać, am,** *s.cz. nied.* **Rozgarnąć, nę,** *dok.* garścią lub czem innem rozsuwać, rozsunąć, *np.* żar, popiół, piasek. **Rozgarnianie, Rozgarnienie, a,** *n.* garścią lub czem in-

nom rozsuwanie, rozsunienie. = **Rozgarnienie**, *fig.* rozeznanie, roztropność. **Rozgarniony**, a, e, *im.* garścią rozsunięty. = *fig.* mający rozgarnienie, roztropny.

**Rozgatunkować**, uję, *s. cz. dok.* rozdzielić na gatunki. **Rozgatunkowanie**, a, *n.* rozdzielenie na gatunki.

**Rozginac**, am, *s. cz. nied.* **Rozgiąć**, gnę, *dok.* rozprostować co było zgiętego. **Rozginanie**, **Rozgięcie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozgłaszać**, am, *s. cz. nied.* **Rozgłosić**, szę, *dok.* różnym osobom ogłaszać, rozgadywać, rozpowiadać. = się, *s. z.* stawać się głośnym. Sława jego wszędzie rozgłosiła się między ludźmi. **Rozgłaszanie**, **Rozgłoszenie**, a, *n.* rozpowiadanie, rozpowiedzenie. **Rozgłos**, u, *m.* rozleganie się głosu. = pogłoska rozchodząca się. **Rozgłosiciel**, a, *m.* **Rozgłosicielka**, i, *ż.* ten, ta co rozgłasza. **Rozgłośny**, a, e, *p.* głośny w różnych miejscach, rozgłoszony.

**Rozgniatać**, am, *s. cz. nied.* **Rozgnieść**, gniotę, *dok.* gniotąc rozpłaszczyć, *np.* muchę, pająka, robaka. = gniotąc rozmieścić, *np.* wosk, ciasto. **Rozgniatanie**, **Rozgniecenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozgniewać**, am, *s. cz. dok.* kogo, przyprowadzić do gniewu. = się, *s. z.* wpaść w gniew. **Rozgniewanie**, a, *n.* przyprowadzenie do gniewu. = się, wpadnienie w gniew.

**Rozgnoić**, ję, *s. cz. dok.* zrobić żeby co zgniło. Rozgnoić ranę. = się, *s. z.* (o ranach), gnijąc rozszerzyć się. Rana się rozgnoiła. **Rozgnojenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozgon**, u, *m.* rozpędzenie. **Rozgonić**, *ob.* **Rozganiać**. **Rozgoniciel**, a, *m.* **Rozgonicielka**, i, *ż.* ten, ta co rozgania. **Rozgonienie**, a, *n.* rozegnanie.

**Rozgorzały**, a, e, *im.* od **Rozgorzeć**, reję, *s. n. dok.* i = się, *s. z.* rozpalić się. **Rozgorzenie**, a, *n.* rozpalenie się.

**Rozgospodarować**, uję, *s. cz. dok.* czem, rozporządzić. = się, *s. z.* rozpatrzeć się w gospodarstwie. = rozlokować się gdzie jak u siebie.

**Rozgościć**, szczę, *s. cz. dok.* przyjąć gościa dogadzając mu we wszystkiem. = się, *s. z.* rozlokować się w gościnie. **Rozgoszczenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozgotować**, uję, *s. cz. dok.* rozwarzyć. = się, *s. z.* rozwarzyć się. Mięso się rozgotowało. **Rozgotowanie**, a, *n.* rozwarzenie. = się, rozwarzenie się.

**Rozgrabić**, bię, *s. cz. dok.* grabiami rozgarnąć. = grabieżąc rozchwycić. **Rozgrabienie**, a, *n.* grabiami rozgarnienie. = grabieżąc rozchwytanie.

**Rozgradzac**, am, *s. cz. nied.* **Rozgrodzić**, dzę, *dok.* rozrzucać, rozrzucić ogrodzenie. = przegradzać, przegrodzić. **Rozgradzanie**, **Rozgrodzenie**, a, *n.* rozrzucanie ogrodzenia. = przegradzanie. Rozgrodzenie, przegróda.

**Rozgraniczac**, am, *s. cz. nied.* **Rozgraniczyć**, czę, *dok.* rozdzielać, rozdzielić granicą, odgraniczyć, *np.* dwa państwa sąsiednie. **Rozgraniczanie**, **Rozgraniczenie**, a, *n.* odgraniczanie, odgraniczenie. Rozgraniczenie, linia rozgraniczająca.

**Rozgrom**, u, *m.* **Rozgromienie**, a, *n.* pogrom, pogromienie nieprzyjaciela. **Rozgromić**, mię, *s. cz. dok.* **Rozgramiać**, am, *nied.* pogromić, pobiwszy na głowę rozpędzić. **Rozgromieniec**, ńca, *m.* ten co uszedł z rozgromu.

**Rozgryzac**, am, *s. cz. nied.* **Rozgryść**, zę, *dok.* gryząc rozdzielić. **Rozgryzanie**, **Rozgryzienie**, a, *n.* gryząc rozdzielanie, rozdzielenie.

**Rozgrzać**, grzeję, *s. cz. dok.* **Rozgrzewać**, am, *nied.* mocno zagrzać. = się, *s. z.* zagrzać się. **Rozgrzanie**, **Rozgrzewanie**, a, = się, *n.* zagrzanie, zagrzewanie, i t. d.

**Rozgrzebac**, bię, *s. cz. dok.* **Rozgrzebywać**, uję, *nied.* grzebiąc rozrzucić. Kury śmiecie rozgrzebują, szukając pokarmu. **Rozgrzebanie**, **Rozgrzebywanie**, a, *n.* grzebiąc rozrzucanie, rozrzucenie.

**Rozgrzeszać**, am, *s. cz. nied.* **Rozgrzeszyć**, szę, *dok.* odpuszczać grzechy, na mocy danej sobie od Kościoła

władzy. **Rozgrzeszanie, Rozgrzeszenie**, a, *n.* odpuszczanie, odpuszczenie grzechów. Rozgrzeszenie, absolucya.

**Rozgrzewać, Rozgrzewanie**, *ob.* **Rozgrzać**, i t. d.

**Rozhuk**, u, *m.* daleko rozlegający się huk. **Rozhukać, am**, *s. cz. dok.* rozkomosić, rozpuścić, rozbestwić. = **się**, *s. z.* rozkomosić się. **Rozhukanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozhulać, am**, *s. cz. dok.* przyzwyczaić do hulatyki. = **się**, *s. z.* zacząć niezmiernie hulać. **Rozhulanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Rozhultać, ję**, *s. cz. dok.* uczynić hultajem. = **się**, *s. z.* stać się hultajem. **Rozhultajenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozjąć**, *ob.* **Rozejmować**.

**Rozjadać, am**, *s. cz. nied.* **Rozjeść**, jem, *dok.* rozgryzać, roztaczać. Wrzody ciało rozjadają. = *fig.* rozjuszyć, rozjątrzyć. Blizkość niebezpieczeństwa bardziej go rozjadła. **Rozjeść się**, *s. z.* rozłakomić się jedząc. = *fig.* rozjuszyć się, rozjątrzyć się. Rozjadł się na wczyra tyran jako wściekły. **Rozjadły**, a, e, *p.* zajadły, rozjuszony, rozjątrzony. **Rozjadowić, wię**, *s. cz. dok.* rozzłościć. = **się**, rozzłościć się.

**Rozjaśniać, am**, *s. cz. nied.* **Rozjaśnić, nię**, *dok.* jasnym uczynić, wyjaśnić. Rozjaśnić twarz, czoło, oblicze. = **się**, *s. z.* **Rozjaśnieć, ję**, *s. n. dok.* stać się jasnym. A oblicze jego rozjaśniało jak słońce. **Rozjaśnianie, Rozjaśnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozjątrzać, am**, *s. cz. nied.* **Rozjątrzyć, trzę**, *dok.* ranę, sprawić żeby się jątrzyła, ropiła. = *fig.* kogo, wprawić w rozjątrzenie, rozdrażnić, rozzłościć. Rozjątrzyć umysły. = **się**, *s. z.* (o ranie), jątrzyć się. = *fig.* rozzłościć się. **Rozjątrzanie, Rozjątrzenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. Rozjątrzenie, stan tego co jest rozjątrzone, rozdrażnienie. Rozjątrzenie umysłów.

**Rozjazd**, u, *m.* rozjechanie się. = podjazd, oddział jazdy w różnych celach w stronę nieprzyjaciela posłany. = sieć na przepiórki, na kuropatwy. **Rozjechać, jadę**, *s. cz. dok.* **Rozjeżdżać, am**, *nied.* jadąc przewrócić, roztratować. = **się**, *s. z. zbior.* odjechać w różne strony. Goście się już rozjechali. **Rozjechanie, Rozjeżdżanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozjęcie**, a, *n.* sporu, zagodzenie, pojednanie. **Rozjemca**, y, *m.* ten co spór rozejmuje, godzi, jedna. **Rozjemczy, Rozjemny**, a, e, *p.* pojednawczy, polubowny, *np.* **sąd. Rozjemnie**, *ps.* sposobem rozjemnym, polubownie. **Rozjemstwo**, a, *n.* obowiązek, władza rozjemcy.

**Rozjeść, Rozjeść się**, *ob.* **Rozjadać**.

**Rozjeżdżać, Rozjeździć się**, *ob.* **Rozjechać**.

**Rozigrać, am**, *s. cz. dok.* rozswawolić. = **się**, *s. z.* rozswawolić się. = (o morzu), rozhukać się. **Rozigranie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozindyczenie**, a, *n.* od **Rozindyczyć, czę**, *s. cz. dok.* kogo, rozzłościć, tak iż się zaczerwieni i pocznie bekotać jak indyk. = **się**, *s. z.* rozzłościć się i poczerwienieć jak indyk.

**Rozisкrzenie**, a, *n.* od **Rozisкrzyć, krzę**, *s. cz. dok.* rozpalić, tak iż się iskry zaczną sypać. = **się**, *s. z.* stać się iskrzącym. Wzrok mu się rozisкrzył.

**Rozjuczać, am**, *s. cz. nied.* **Rozjuczyć, czę**, *dok.* zdejmować, zdjąć juki. Rozjuczyć konia, muła, wielbłąda. **Rozjuczanie, Rozjuczenie**, a, *n.* zdejmowanie, zdjęcie juków.

**Rozjurzać, am**, *s. cz. nied.* **Rozjurzyć, rzę**, *dok.* do jurności pobudzać. = **się**, *s. z.* stać się jurnym.

**Rozjuszać, am**, *s. cz. nied.* **Rozjuszyć, szę**, *dok.* rozzłościć aż do wzburzenia juchy czyli krwi. Ryknął Gaudeaty jak lew rozjuszony. = **się**, *s. z.* rozzłościć się, rozjeść się. **Rozjuszanie, Rozjuszenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozkąsić, szę**, *s. cz. dok.* **Rozkąsać, am**, *nied.* rozgryźć. **Rozkąsze-**

sie, **Rozkąsanie**, a, *n.* rozgryzienie.

**Rozkaz**, u, *m.* zalecenie dane od starszego, albo od zwierzchności ustnie lub na piśmie. **Rozkazać**, **żę**, *s. cz. dok.* **Rozkazywać**, **uję**, *nied.* dać rozkaz, dawać rozkazy. Ojciec rozkazuje dzieciom, pan sługom, zwierzchnik podwładnym. = Rozkazywać, rządzić, panować. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. **Rozkazanie**, **Rozkazywanie**, a, *n.* danie rozkazu, dawanie rozkazów. = Rozkazanie, rozkaz. **Rozkazujący**, a, e, *im.* dający rozkaz, *np.* ton, mina. = Tryb rozkazujący, *gram.* którym rozkazujemy, prosimy, zaklinamy.

**Rozkiełznać**, am, *s. cz. dok.* konia, wyjąc mu kiełzno z pyska. = *fig.* wyuzdać, *np.* namiętności. **Rozkiełznanie**, a, *n.* wyjęcie komowi kiełzna z pyska. = *fig.* wyuzdanie.

**Rozkisić**, szę, *s. cz. dok.* sprawić żeby co przekisło. **Rozkisiec**, **Rozkisnąć**, nę, *s. n. dok.* przekisnąć. Ziemia tłusta od deszczu prawie była rozkisła.

**Rozkład**, u, *m.* rozłożenie, rozdzielenie, rozdział. Rozkład podatków. = *chem.* rozdział pierwiastków składających dany związek. Uryna jest dziwnie do dobrowolnego rozkładu skłonna. **Rozkładać**, am, *s. cz. nied.* **Rozłożyć**, żę, *dok.* rozwijać, rozpościerać, *np.* suknie, bieliznę, towary. = otwierać co było złożone, *np.* książkę, cyrkiel, nogi. = rozstawiać, *np.* wojsko po kwaterach, po stanowiskach, lub obozem. = rozdzielać, *np.* podatki, wypłatę na raty. = rozbierać na części, *np.* machinę. = *chem.* rozbierać na pierwiastki. = się, *s. z.* rozciągać się, rozwalać się, *np.* na łóżku, na kanapie. = zajmować kwatery, stawać obozem. Niepłatne wojsko rozłożyło się w dobrach duchownych i królewskich. = rozbierać się na części. = *chem.* rozbierać się na pierwiastki. **Rozkładanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Rozkładnia**, ni, *f.* w logice analiza.

**Rozklejać**, am, *s. cz. nied.* **Rozkleić**, ję, *dok.* rozejmować, rozjąć co było sklejone. = się, *s. z.* rozłączyć się po puszczeniu kleju. = gotując się w klej się zamienić. Krupy jęczmienne tym są posilniejsze, im się więcej w wodzie rozkleją. **Rozklejanie**, **Rozklejenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozklektać**, **Rozklekotać**, am, cę, *s. cz. dok.* komu głowę, klektaniem, klekotaniem bolu głowy kogo nabawić. = **Rozklekotać się**, *s. z.* klekocąc rozgadać się.

**Rozklepać**, pię, *s. cz. dok.* **Rozklepywać**, uję, *nied.* klepiąc rozpłaszczyć. Ołów łatwo daje się rozklepać. **Rozklepanie**, **Rozklepywanie**, a, *n.* klepaniem rozpłaszczanie, rozpłaszczenie

**Rozkłóc**, kolę, *s. cz. dok.* kołąc rozłupać, roztworzyć, *np.* wrzód. **Rozkłócie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Rozkłócić**, cę, *s. cz. dok.* kłócąc rozmieszać.

**Rozkłopotać**, am, cę, *s. cz. dok.* komu głowę, kłopocąc roztargnąć, odurzyć głowę.

**Rozkochać**, am, *s. cz. dok.* kogo, wzbudzić w kim kochanie. = się, *s. z.* w kim, zakochać się. **Rozkochanie**, a, *n* wzbudzenie kochania. = się, zakochanie się.

**Rozkoczować się**, *s. z. dok.* rozłożyć się koczowiskiem.

**Rozkokoszyć się**, *s. z. dok.* rozpysznić się, rozdąć się.

**Rozkołatać**, am, cę, *s. cz. dok.* kołatając rozbić, *np.* komu głowę. = się, *s. z.* kołatając się rozbić się. Wóz się po złych drogach rozkołatał.

**Rozkolnik**, a, *m.* odszczepieniec od cerkwi moskiewskiej.

**Rozkołysać**, szę, *s. cz. dok.* kołysząc rozchwiać, *np.* dzwon, kolebkę. Drzewa od wiatru rozkołysane. Morze rozkołysane.

**Rozkomosić**, szę, *s. cz. dok.* rozhukać, rozjurzyć. = się, *s. z.* rozhukać się, rozjurzyć się. **Rozkomoszenie**, a, *n.* rozhukanie. = się, rozhukanie się.

**Rozkopać**, pię, *s. cz. dok.* **Rozkopywać**.

uję, *nied.* kopiąc rozrzucić, rozrzucać, *np.* wał, szaniec, groblę. Hyena groby i cmentarze rozkopuje. **Rozkopanie, Rozkopywanie**, a, *n.* kopaniem rozrzucenie, rozrzucanie.

**Rozkorzeniać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkorzenić, nię**, *dok.* rozpościerać korzenie, rozkrzewiać. = **się**, *s. z. ucł.* i *fig.* rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać się. **Rozkorzenianie, Rozkorzenienie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozkosz**, y, *ż.* najwyższy stopień uciechy, ukontentowania. Wielka rozkosz czynić dobrze. Sprawić komu rozkosz. = Rozkosze zmysłowe. Rozkosz zwyciężyć wielka jest rozkosz. = co sprawia rozkosz. Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. **Rozkoszница, y, Rozkoszniczka, i**, *ż.* kobieta lubiąca rozkosze. **Rozkosznie, Rozkosznо**, *ps.* w rozkoszach, *np.* żyć. = bardzo przyjemnie, *np.* dzień przepędzić. **Rozkosznik, a, Rozkoszniczek, czka, Rozkoszniś, sia**, *m.* człowiek lubiący rozkosze, pogrążony w rozkoszach. **Rozkoszność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest rozkoszne. **Rozkoszny, a, e**, *p.* oddany rozkoszy. Epikurowie, ludzie rozkoszni. = sprawujący rozkosz, *np.* miejsce, położenie, mieszkanie. Raj bylto ogród rozkoszny. **Rozkoszować, uję**, *s. n. nied.* = **się**, *s. z.* używać rozkoszy, żyć rozkosznie. **Rozkoszowanie, a**, *n.* używanie rozkoszy.

**Rozkosztować się**, *s. z. dok.* w czem, zasmakować kosztując czego.

**Rozkuwać, Rozkuć, uję**, *s. cz. dok.* kując młotem rozbić, *np.* szynę żelaza. = zdjąć okucie. Rozkuć konia. = zdjąć okowy. Rozkuć więznia. **Rozkuć się**, *s. z.* (o koniu), zgubić okucie czyli podkowę. **Rozkowanie, Rozkucie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Rozkowany, Rozkuty, a, e**, *im.* z którego zdjęto okucie, *np.* koń, wóz. = uwolniony z okucia, *np.* więzień.

**Rozkraczać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkraczyć, czę**, *dok.* nogi. = **się**, *s. z.* rozczepierzyć nogi. Stać, chodzić rozkraczywszy nogi, z rozkraczonemi nogami.

**Rozkradać, amy**, *s. cz. nied. zbior.* **Rozkraść, dniemy**, *dok.* kradnąc rozchwytywać, rozchwycić. **Rozkradanie, Rozkradzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozkrawać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkrajać, Rozkroić, ję**, *dok.* krając rozdzielić. **Rozkrawanie, Rozkrajanie, Rozkrojenie**, a, *n.* krając rozdzielanie, rozdzielenie.

**Rozkręcać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkręcić, cę**, *dok.* co było skręcone odkręcić, kręcąc wyprostować. = kręcąc zepsuć. **Rozkręcanie, Rozkręcenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozkruszać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkruszyć, szę**, *dok.* rozdrobić na okruszyny. = **się**, *s. z.* rozdrobić się na okruszyny. **Rozkruszanie, Rozkruszenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozkrwawiać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkrwawić, wię**, *dok.* do krwi kogo zranić, skaleczyć. = **Rozkrwawić czyje serce**, *fig.* zakrwawić. = **się**, *s. z.* zalać się krwią. Źle zagojona rozkrwawiła się rana. **Rozkrwawienie**, a, *n.* zadanie komu rany do krwi.

**Rozkryć, ję**, *s. cz. dok.* **Rozkrywać, am**, *nied.* odkryć, odsłonić zdejmując przykrycie, nakrywkę. Rozkryć śpiącego. Rozkryć półmisek. = **się**, *s. z.* odkryć się. Chory w nocy się rozkrył. **Rozkrycie, Rozkrywanie**, a, *n.* odkrycie, odkrywanie.

**Rozkrzewiać, am**, *s. cz. nied.* **Rozkrzewić, wię**, *dok.* rozpładzać, rozpłodzić krzewy. = *fig.* rozszerzać, *np.* wiarę, oświatę. = **się**, *s. z.* (o krzewach), rozpładzać się. = *fig.* rozszerzać się. Wszędzie się fałsz jak głęboko rozkorzenił, tak i szeroko rozkrzewił. **Rozkrzewianie, Rozkrzewienie**, a, *n.* rozpładzanie, rozpłodzenie krzewów. = *fig.* rozszerzenie, upowszechnienie. Rozkrzewienie wiary. **Rozkrzewiciel, a**, *m.* ten co rozkrzewia.

**Rozkrzyczeć się**, *s. z. dok.* zacząć głośno krzyczeć.

**Rozkrzyżować, uję**, *s. cz. dok.* ręce

= się, *s. z.* rozłożyć ręce na obie strony nakształt krzyża.

**Rozkuć, Rozkucie,** *ob.* **Rozkować, i t. d.**

**Rozkudlać, am, Rozkudlić, lę,** *s. cz. dok.* rozczochrać włosy. **Rozkudlanie, a,** *n.* rozczochranie włosów

**Rozkulbaczenie, a,** *n.* od **Rozkulbaczyć, czę,** *s. cz. dok.* konia. zdjąć z konia kulbakę.

**Rozkup, u,** *m.* rozkupienie. **Rozkupować, Rozkupywać, ujemy,** *s. cz. dok. zbior.* **Rozkupić, my,** *dok.* kupując rozchwytywać, rozchwycić **Rozkupowanie, Rozkupienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozkurczać, am,** *s. cz. nied.* **Rozkurczyć, czę,** *dok* rozprostować co było skurczone. = **się,** *s. z.* rozprostować się. Ręka się rozkurczyła. **Rozkurczanie, Rozkurczenie, a,** *n.* rozprostowanie rzeczy skurczonej.

**Rozkwilać, am,** *s. cz. nied.* **Rozkwilić, lę,** *dok.* rozrzewniać, rozczulić. = **się,** *s. z.* rozrzewnić się, rozczulić się. Dziatki się wnet rozkwilą, i wnet się utulić mogą. **Rozkwilanie, Rozkwilenie, a,** *n.* rozczulanie, rozczulenie. Rozkwilenie, stan osoby rozczulonej.

**Rozkwitać, am,** *s. n. nied.* **Rozkwitnąć, nę,** *dok.* = **się,** *s. z.* kwitnąc rozwijać się, rozwinąć się. **Rozkwitanie, Rozkwitnienie, a,** *n.* rozwijanie się, rozwinienie się kwiatu. **Rozkwitły, a, e,** *im.* rozwinięty, kwiatem okryty. Róża rozkwitła. = *fig.* Wiek rozkwitły.

**Rozlac,** *ob.* **Rozlewać.**

**Rozłączać, am,** *s. cz. nied.* **Rozłączyć, czę,** *dok.* rozdzielić co było złączone. Co Bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. = **się,** *s. z.* odłączać się, odłączyć się od kogo, rozstać się z kim. **Rozłączanie, Rozłączenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Rozłącznie,** *ps.* odłącznie, oddzielnie. **Rozłączność, ści,** *ż.* zdolność rozłączenia się. **Rozłączony, a, e,** *p.* który może być rozłączonym. **Rozłączyciel, a,** *m.* ten co rozłącza.

**Rozładować, uję,** *s. cz. dok.* zdjąć ładunek. Rozładować wóz, okręt.

**Rozładowanie, a,** *n.* zdjęcie ładunku.

**Rozłakomić, mię,** *s. cz. dok.* kogo na co, uczynić łakomym. = **się,** *s. z.* stać się łakomym. **Rozłakomienie, a,** *n.* obudzenie łakomstwa. = **się,** stanie się łakomym.

**Rozłamać, mię,** *s. cz. dok.* **Rozłamywać, uję,** *nied.* złamać, łamać na dwoje, *np.* chleb. kij. **Rozłamanie, Rozłamywanie, a,** *n.* złamanie, łamanie na dwoje.

**Rozlanie, a,** *n.* czynność słowa **Rozlać.**

**Rozlatać się,** *s. z. dok.* zacząć nieustannie latać. **Rozlatać się, Rozlatywać się,** *s. z. nied zbior.* **Rozlecieć się,** *dok.* w różne strony lecieć, rozproszyć się lecąc w różne strony. Rozlatują się ptaki. = *fig.* Smutku się wiadomości rozlatują chyże. = *niezbior.* Rozlatywać się, rozlecieć się na kawałki, opadać po kawałku. Suknia jego rozlatuje się na kawałki. = rozpadać się, rozpaść się na kawałki. Upuścił zwierciadło, które na tysiąc rozleciało się kawałków.

**Rozłazić się,** *s. z. nied. zbior.* **Rozleźć się,** *dok.* łażąc rozchodzić się, rozejść się. Rozłażą się raki, mrówki, żaby, żółwie, wszy. = *fig.* Rozłażą się pieniądze. = *niezbior. fig.* (o suknie niedychtownem), nie trzymać się kupy. Rozłazi się sukno. **Rozłazle,** *ps.* sposobem rozłazłym, ślamazarnie. **Rozłazłość, ści,** *ż.* powolność w działaniu, ślamazarność W Wiedniu wszelkie interesa ułatwiają się z niewypowiedzianą rozłazłością. **Rozłazły, a, e,** *p.* bardzo powolny, ślamazarny.

**Rozlegać się,** *s. z. nied.* (o głosie), rozchodzić się. Wieść stugęba po wszystkich krainach się rozlega. Milczą prawa, szczęk obcej rozlega się broni. = (o przestrzeni), rozciągać się. Na Podolu i Ukrainie obszerno rozlegają się równiny. **Rozlegle,** *ps.* rozciągle, obszernie. **Rozległość, ści,** *ż.* rozciągłość, obszerność, *np.* kraju, królestwa. **Rozległy, a, e,** *p.* rozciągły, obszerny, *np.* pola, równiny. = *fig.* Rozległe widoki, wiadomości

**Rozlenić się**, *s. z. dok.* stać się leniwym.

**Rozlew, u**, *m.* wylew, rozlanie. Rozlew rzeki. = wylew, przelanie. Rozlew krwi. **Rozlewać, am**, *s. cz. nied.* **Rozlać, leję**, *dok.* wylewać, wylać na różne strony. Zamiast nalać w szklankę rozlał na ziemię. Lej rozlej, pijatyka. = wylewać, przelewać. Wiele krwi rozlano w tej bitwie. = *fig.* rozszerzać, rozpościerać, wylewać. Rozlewać dobrodziejstwa, radość, szczęście, pociechę. = *s. n.* wzbierać, przybierać. Rzeka rozlewa, rozlała. = **się**, *s. z.* wylewać się, wylać się. Wino się rozlało. Żółć się po ciele rozlała. = *fig.* Wojsko nieprzyjacielskie rozlało się po kraju. **Rozlewacz, a, Rozlewca, y**, *m.* ten co rozlewa. **Rozlewanie, a**, *n.* wylewanie. **Rozlewny, a, e**, *p.* mogący być rozlanym.

**Rozleść się**, *ob.* Rozlazić się.

**Rozleżały, a, e**, *p.* przywykły do leżenia. = *fig.* zgnuśniały przez długie leżenie. **Rozleżeć się**, *s. z. dok.* przywyknąć do leżenia. = *fig.* zgnuśnieć przez długie leżenie. **Rozleżenie się**, *n.* przywyknienie do leżenia.

**Rozliczać, am**, *s. cz. nied.* **Rozliczyć, czę**, *dok.* licząc rozdzielać. = **się**; *s. z.* z kim, rozrachować się. **Rozliczanie, Rozliczenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Rozlicznie**, *ps.* rozmaicie, wielorako. **Rozliczność, ści**, *ż.* rozmaita mnogość. **Rozliczny, a, e**, *p.* mnogi w różnych gatunkach, rozmaity, wieloraki.

**Rozlóg, ogu**, *m.* rozległa przestrzeń. = *bot.* (Cotyledon), liścień, pępownica, pępownik.

**Rozlokować, uję**, *s. cz. dok.* ulokować w różnych miejscach. = **się**, *s. z.* ulokować się w różnych miejscach. **Rozlokowanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozłom, u**, *m.* rozłamanie. **Rozłomny, a, e**, *p.* mogący być rozłamanym.

**Rozlot, u**, *m.* rozlecenie się.

**Rozłożenie, a**, = **się**, *n.* od **Rozłożyć**, *ob.* Rozkład cz. **Rozłożysto**, *ps.* na różne rozpościerając się strony. **Rozłożystość, ści**, *ż.* rozległość. = rozgałęzienie, *np.* drzewa. **Rozłożysty, a, e**, *p.* na różne strony rozpostarty, *np.* drzewo, gałęzie, pawi ogon. = szeroki, *np.* plecy, barki.

**Rozłupać, pię**, *s. cz. dok.* **Rozłupywać, uję**, *nied.* rozbić, rozgryźć łupinę. = rozszczepać na dwoje, *np.* polano, kawał drzewa. **Rozłupanie, Rozłupywanie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozlutować, Rozlutowanie**, *ob.* Odlutować, i t. d.

**Rozmachać, am**, *s. cz. dok.* machając rozkołysać, *np.* ręce, skrzydła, kij, pałasz. = **się**, *s. z.* zacząć prędko iść, lub prędko co robić. **Rozmachanie, a**, *n.* machając rozkołysanie.

**Rozmącenie, a**, *n.* od **Rozmącić, cę**, *s. cz. dok.* mącąc rozmieszać.

**Rozmaczać**, *ob.* **Rozmoczyć**.

**Rozmagać się**, *s. z. nied.* **Rozmódz się**, *dok.* w moc wzrastać, wzmagać się, wzmódz się.

**Rozmaicie**, *ps.* rozmaitym sposobem. **Rozmaitość, ści**, *ż.* przymiot rzeczy mającej różne od innych przymioty, rozliczność. Rozmaitość zdań. Rozmaitość bawi, podoba się. **Rozmaitości literackie**, pismo zawierające różne artykuły. **Rozmaity, a, e**, *p.* rozliczny, różny od innych.

**Rozmakać**, *ob.* **Rozmoknąć**.

**Rozmamać się**, *s. z. dok.* rozkryć piersi jak mamka kiedy dziecko karmi.

**Rozmarnować, uję**, *s. cz. dok.* roztrwonić. **Rozmarnowanie, a**, *n.* roztrwonienie.

**Rozmarszczać, am**, *s. cz. nied.* **Rozmarszczyć, czę**, *dok.* zmarszczki rozfałdować. = *fig.* Rozmarszczyć czoło. **Rozmarszczenie, a**, *n.* rozfałdowanie zmarszczków.

**Rozmaryn, u**, *m. bot.* (Rosmarinus), roślina zawsze zielona. Rozmaryn polny, dziki, czeski (Ledum palustre), świnie bagno. **Rozmarynowy, a, e**, *p.* od rozmarynu.

**Rozmarzać, am**, *s. n. nied.* **Rozmarznąć, nę**, *dok.* rozpuszczać, roztajać. **Rozmarzanie, Rozmarznienie, a**, *n.* roztajanie.

**Rozmarzenie, a**, *n.* odurzenie trun-

siem lub snem sprawione. **Rozmarzony**, a, e, *im.* od **Rozmarzyć, rzę**, *s. cz. dok.* odurzyc snem lub trunkiem.

**Rozmawiać, am**, *s. n. nied.* prowadzić rozmowę. **Rozmawianie**, a, *n.* prowadzenie rozmowy.

**Rozmazać, że**, *s. cz. dok.* **Rozmazywać, uję**, *nied.* mażąc rozcierać. = *fig.* rozglaszać, rozgadywać. Nie trzeba tego rozmazywać. **Rozmazanie, Rozmazywanie**, a, *n* czynnosc słów powyższych. rozgniesc.]

**Rozmiąć, rozemnę**, *s. cz. dok.* mnąc]

**Rozmiar**, u, *m.* rozmierzenie. = wymiar. Trzy rozmiary ciała: długość, szerokość i miąższosc czyli grubość. = proporcya. **Rozmiarkować, uję**, *s. cz. dok.* wymiarkowawszy ustanowić, uregulowac. **Rozmiarkowanie**, a, *n.* wymiarkowanie.

**Rozmiatac, am**, *s. cz. nied.* **Rozmieść, miotę**, *dok.* zamiatając rozrzucić. = *fig.* rozproszyć, rozpędzic. Pod czas rewolucyi pospólstwo rozmiatało prochy królów francuzkich. Izraelici rozmieceni zostali po różnych krajach. **Rozmiatanie, Rozmiecenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozmiękać, am**, *s. n. nied.* **Rozmięknąć, nę**, *dok.* u lękkim się stawać (od wilgoci lub w namoczeniu). **Rozmiękanie, Rozmięknienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Rozmiękły**, a, e, *im.* który stał się miękkim.

**Rozmieniac, am, Rozmienić, nię**, *s. cz. dok.* zmieniać, zmienić złotą lub srebrną monetę na drobniejsze pieniądze. **Rozmienianie, Rozmienienie**, a, *n.* zmienianie, zmienienie.

**Rozmierzać, am**, *s. cz. nied.* **Rozmierzyc, rzę**, *dok.* mierzyć dla rozdzielenia. **Rozmierzanie, Rozmierzenie**, a, *n.* mierzenie dla rozdzielenia.

**Rozmieszać, am**, *s. cz. dok.* mieszając rozmącić, *np.* mąkę w mleku **Rozmieszanie**, a, *n.* mieszając rozmącenie.

**Rozmijać się**, *s. z. nied.* **Rozminąć się**, *dok.* z kim, różną drogą idąc ominąć kogo. = Rozminął się z prawdą, *fig.* prawdę na boku zostawił.

**Rozmilować się**, *s. z. dok.* w kim, w czem, rozkochać się.

**Rozmnażac, am**, *s. cz. nied.* **Rozmnożyc, że**, *dok.* pomnażać, pomnożyc. = *aryt.* mnożyć jednę liczbę przez drugą. = **się**, *s. z.* mnożyc się, pomnożyć się. **Rozmnażanie, Rozmnożenie**, a, = **się**, *n* czynnosc słów powyższych. **Rozmnożyciel**, a, *m.* **Rozmnożycielka**, i, *ż.* ten, ta co rozmnaża.

**Rozmoczyć, czę**, *s. cz. dok.* **Rozmaczac, am**, *nied.* moczeniem rozmiękczyć. **Rozmoczenie**, a, *n* moczeniem rozmiękczenie. **Rozmokły**, a, e, *im.* od **Rozmoknąć, nę**, *s. n. dok.* **Rozmakać, am**, *nied.* stać się miękkim w namoczeniu lub od wilgoci.

**Rozmotać, am**, *s. cz dok.* odmotac, rozwikłać co było zamotane. **Rozmotanie**, a, *n.* odmotanie.

**Rozmowa**, y, *ż.* rozmawianie z kim, dyskurs, konwersacya. Rozmowa gdy jest uciesżna, droga przy niej spieszna, *przysł.* = dyalog. Rozmowy Platona, Lucyana. **Rozmówić się**, *s. z. dok.* z kim, pomówić, pogadać. **Rozmówienie się**, *n.* pomówienie, pogadanie. **Rozmówiwszy**, *ps.* rozmawiając, w rozmowie. **Rozmowność, ści**, *ż.* skłonność do rozmawiania. **Rozmowny**, a, e, *p.* skłonny do rozmawiania, lubiący rozmawiać.

**Rozmroczyć, czę**, *s. cz. dok.* mrok rozpędzić. = *fig.* posępnosc rozjasnić.

**Rozmrożenie**, a, *n.* od **Rozmrozić, żę**, *s. cz. dok.* **Rozmrażać, am**, *nied.* rozpuścić co zmarzłego.

**Rozmrużenie**, a, *n.* od **Rozmrużyć, żę**, *s. cz. dok.* oczy, rozemknąć zamrużone oczy.

**Rozmykać, am**, *s. cz. nied.* **Rozemknąć, nę**, *dok.* rozwierać, rozewrzeć, *np.* oczy, powieki. = **się**, *s. z.* rozwierać się, rozewrzeć się. **Rozmykanie, Rozemknienie**, a, *n.* rozwieranie, rozwarcie.

**Rozmysł**, u, *m.* namysł, namyślenie się. **Rozmyślać, am**, *s. n. nied.* nad czem, w myśli co rozważać, roz-

trząsać. **Rozmyślacz**, a, *m.* ten co rozmyśla. Po Kancie nastąpili inni równie jak on wielcy rozmyślacze. **Rozmyślanie**, a, *n.* w myśli rozważanie, roztrząsanie. **Rozmyślić się**, *s. z. dok.* namyślić się **Rozmyślnie**, *ps.* z rozmysłem. **Rozmyślność**, ści, *ż.* rozważność. **Rozmyślny**, a, e, *p.* popełniony z rozmysłem, *np.* zabójstwo

**Różnić**, nię, *s. cz. nied.* stanowić różnicę, rozróżniać. Rozum różni istotnie człowieka od zwierząt = robić poróżnienie Różnić przyjaciół z sobą. = się, *s. z.* od kogo, od czego, być różnym. Różnimy się ludzie od zwierząt rozumem i mową. = z kim, być w poróżnieniu. = być różnego zdania. Różnimy się w tem z sobą. **Różnica**, y, *ż.* to czem się co od czego różni. Między człowiekiem jednym a drugim niemała różnica. = *aryt.* reszta pozostała po odjęciu liczby mniejszej od większej. **Różniczkowy**, a, e, *p. mat.* od różniczki, *np.* rachunek, ilość. **Różnie**, *ps.* różnym sposobem

**Rozniecać**, am, *s. cz. nied.* **Rozniecić**, cę, *dok.* niecić, wzniecić ogień Dosyć iskry aby rozniecić wielki pożar. = *fig.* Rozniecić niezgodę, bunt, wojnę, rozruch, miłość, namiętność. **Rozniecanie**, **Rozniecenie**, a, *n.* wzniecanie, wzniecenie.

**Różnienie**, a, *n.* robienie poróżnienia. Różnienie bliźnich szatańska zabawka

**Rozniemodz się**, *s. z. dok* wpaść w niemoc, rozchorować się

**Rozniesć**, niosę, *s. cz. dok* **Roznosić**, szę, *nied.* nosić w różne miejsca, do różnych osób, *np.* wodę, listy, towary Roznosić nowiny, plotki, bajki. Wieść ta rozniosła się po całym kraju. = szerzyć, rozpościerać. Roznosić śmierć, rzeź, mordy, pożogi, postrach, spustoszenie. = rozbiwszy, rozsiekawszy rozproszyć. Napróżno Osman pokusił się był rozniesć Polskę na kopytach końskich. Rokoszanie chcieli rozniesć na szablach stronników królewskich. **Rozniesienie**, a, *n.* zaniesienie w różne strony, do różnych osób.

**Różnobarwny**, **Różnobarwy**, a, e, *p.* mający różne barwy czyli kolory. **Różnoboczny**, a, e, *p. geom* nierówne boki mający, *np.* trójkąt **Różnobok**, a, *m. geom.* figura mająca boki nierówne. **Różnocienni**, *p. t. m. ast.* i *geog.* mieszkańcy dwóch pasów umiarkowanych ziemi tak nazwani że jedni i drudzy rzucają cień w różne czyli przeciwne sobie strony. **Różnofarbny**, **Różnofarby**, a, e, *p.* mający różne farby. **Różnogłośnie**, *ps.* różnemi głosy. **Różnogłośność**, ści, *ż* różność głosów **Różnogłośny**, a, e, *p.* różne głosy wydający **Różnojęzyczny**, a, e, *p.* mówiący różnemi językami. **Różnoimienny**, a, e, *p.* mający różne imiona. **Różnokąt**, a, *m. geom.* figura mająca kąty nierówne. **Różnokątny**, a, e, *p.* mający kąty nierówne. **Różnokreślny**, a, e, *p.* kąt, *mat* nakreślony linią prostą i krzywą. **Różnokręty**, a, e, *p.* w różne strony kręcący się, *np.* ścieżka. **Różnokształtnie**, *ps.* w różnych kształtach. **Różnokształtność**, ści, *ż.* przymiot tego co ma różne kształty. **Różnokształtny**, a, e, *p.* mający różne kształty **Różnolity**, a, e, *p* niejednolity, z różnych części ulany, złożony **Różnomaścisty**, a, e, *p.* mający szerść różnej maści (koń). **Różnomyślność**, ści, *ż.* niejednomyślność. **Różnomyślny**, a, e, *p.* niejednomyślny **Różnonarodowy**, a, e, *p.* należący do różnych narodów. **Różnopióry**, a, e, *p.* mający różne pióra na sobie **Różnoplemienność**, ści, *ż.* należenie do różnych plemion. **Różnoplemienny**, a, e, *p.* należący do różnych plemion, *np.* ludy = złożony z różnych plemion, zamykający w sobie różne plemiona, *np.* kraj. **Różnorodność**, ści, *ż.* różność co do rodu pochodzenia, części w skład wchodzących. **Różnorodny**, a, e, *p.* różnego rodu. = różnego gatunku, różnej natury. Części, pierwiastki różnorodne. **Różność**, ści, *ż* różnica, niejednakowość. = roz

maitość. Różność zdań, mniemań.

**Roznosić**, *ob.* **Roznieść**. **Roznosiciel**, a, *m.* **Roznosicielka**, i, *ż.* ten, ta co roznosi.

**Różnośrodkowy**, a, e, *p. mat.* mający różne środki, mimośrodkowy, *np.* elipsa. **Różnostronnie**, *ps.* z różnych stron, *np.* rzecz uważać. **Różnostronność**, ści, *ż.* uważanie rzeczy z różnych stron. **Różnostronny**, a, e, *p.* mający różne strony. = uważający z różnych stron, *np.* sąd, zdanie.

**Roznoszenie**, a, *n.* noszenie w różne strony, do różnych osób.

**Różnowiercа**, y, *m.* wyznający różną od panującej wiarę: dyssydent, schizmatyk. **Różnowierstwo**, a, *n.* zdanie w materyi wiary różne od powszechnie przyjętego. = *zbior.* różnowiercy. **Różnowzory**, **Różnowzorysty**, a, e, *p.* mający na sobie różne wzory czyli rysunki w różnych kolorach. Ogon pawia różnowzory. **Różnoznacznie**, *ps.* w różnych znaczeniach. **Różnoznaczność**, ści, *ż.* różność znaczenia. **Różnoznaczny**, a, e, *p.* mający różne znaczenia (wyraz). **Różny**, a, e, *p.* różniący się od drugiego, niejednaki, odmienny. Różne są ludzkie zdania. = rozmaity. Różne osoby, rzeczy.

**Rozochocenie**, a, *n.* od **Rozochocić**, cę, *s. cz. dok.* kogo, ochoty komu dodać. = się, *s. z.* nabrać ochoty.

**Rozognić**, nię, *s. cz. dok. fig.* rozgrzać, rozpalić. = się, *s. z.* rozgrzać się, rozpalić się. **Rozognienie**, a, *n.* rozgrzanie, rozpalenie.

**Rozorać**, rzę, *s. cz. dok.* **Rozorywać**, uję, *nied.* orząc rozrzucić. = *fig.* zniszczyć, zburzyć, spustoszyć, *np.* kraj, ziemię. **Rozoranie**, **Rozorywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Różowate**, *p. l. m.* rośliny, *bot.* należące do familii mającej koronę różową, to jest złożoną z 3 do 5 płatków. **Różowo**, *ps.* w kolorze róży, *np.* ufarbować, ubierać się. **Różowy**, a, e, *p.* od róży, różany, *np.* krzew, kwiat, korzeń. = koloru róży, *np.* kolor, wstążka, usta.

**Rozpacz**, y, *ż.* zwątpienie pochodzące z braku nadziei. Do rozpaczy przywodzić, przyprowadzić. Wpaść w rozpacz. Z rozpaczy życie sobie odjął. **Rozpaczać**, am, *s. n. nied.* wpadać w rozpacz, tracić wszelką nadzieję. = o kim, o czem, bardzo wątpić, *np.* o chorym, o całości ojczyzny. Nie trzeba o niczem rozpaczać. **Rozpaczanie**, a, *n.* poddanie się rozpaczy. **Rozpacznie**, *ps.* z rozpaczą. **Rozpaczny**, a, e, *p.* rozpaczający. = natchniony rozpaczą, *np.* postanowienie.

**Rozpad**, u, *m.* **Rozpadnienie**, a, *n.* stan rzeczy która się rozpadła. **Rozpadać się**, *s. z. nied.* **Rozpaść się**, *dok.* padać się, pękać, pęknąć. Ziemia się rozpada. = rozdzielać się na części. Polska rozpadła się na ćwierci. **Rozpadlina**, y, *ż.* **Rozpadlisko**, a, *n.* otwór w ziemi z rozpadnienia się. **Rozpadły**, a, e, *im.* który się rozpadł.

**Rozpajać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpoić**, ję, *dok.* przyzwyczaić kogo do pijaństwa. Sas Polskę do reszty rozpoił. **Rozpajanie**, a, *n.* przyzwyczajanie do pijaństwa.

**Rozpakować**, uję, *s. cz. dok.* otworzyć pakę, wybrać z paki. **Rozpakowanie**, a, *n.* otworzenie paki.

**Rozpalać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpalić**, lę, *dok.* rozniecać, rozniecić ogień. = rozgrzewać, rozgrzać. Rozpalić do czerwoności. = *fig.* Trunki, korzenie rozpalają krew. = *fig.* Rozpalać ognie, płomienie miłości. Gniewem rozpalony. = się, *s. z.* rozniecić się. Ogień się rozpalił. = Rozpalić się do kogo, do czego, *fig.* nabrać zapału, chęci, ochoty do posiadania pożądanego przedmiotu. **Rozpalanie**, **Rozpalenie**, a, *n.* rozniecanie, rozniecenie ognia.

**Rozpamiętywać**, uję, *s. cz. nied.* przywodzić sobie na pamięć, *np.* dawne dzieje, zdarzenia, żywot i mękę Pana naszego J. Chr. **Rozpamiętywanie**, a, *n.* przywodzenie sobie na pamięć.

**Rozpaplać**, am, *s. cz. dok.* papiając

rozgadać, rozpowiedzieć. = się, *s.z.* zapuścić się w paplanie. **Rozpaplanie**, a, *n.* paplając rozgadanie, rozpowiedzenie.

**Rozparać**, am, *s.cz.nied.* **Rozpróć**, porę, *dok.* co zszytego po szwach rozrzynać, rozerznąć. Co jeden szyje, to drugi rozpara. = *fig.* Rozpróć komu brzuch. = *fig.* psuć, rozrywać Rozpróć przyjaźń, małżeństwo. = się, *s.z.* próć się, rozdzierać się po szwie. **Rozparanie**, a. *n.* prócie.

**Rozparcie**, a, *n.* parciem rozepchnienie rozcięcie Klin największą ma moc w rozparciu drzewa. = parciem rozdęcie, *np.* żołądka. **Rozparty**, a, e, *im.* od **Rozeprzeć**, parciem rozepchnięty = siedzący z rozpostartemi ramionami, nogami *np.* w krześle, w powozie

**Rozparzać**, am, *s.cz.nied.* **Rozparzyć**, rzę, *dok.* parząc rozgrzewać, rozgrzać. **Rozparzanie**, **Rozparzenie**, a. *n.* parzeniem rozgrzewanie, rozgrzanie.

**Rozpasać**, szę, *s.cz.dok.* **Rozpasywać**, uję, *nied.* kogo, zdjąć z kogo pas. = Rozpasać kogo, *fig.* rozpuścić, wodze mu popuścić. Rozpasać język. = się, *s.z.* zdjąć z siebie pas. = *fig.* rozpuścić się, wylać się na rozpustę. **Rozpasanie**, **Rozpasywanie**, a, *n.* zdjęcie, zdejmowanie pasa. Razpasanie, *fig.* rozpuszczenie kogo. = Rozpasanie się, *fig.* rozpuszczenie się, wylanie się na rozpustę. **Rozpasany**, a, e, *im.* który zdjął z siebie, lub z którego zdjęto pas. = *fig.* rozpuszczony, wylany na rozpustę.

**Rozpaść**, się, *s.cz.dok.* rozepchać paszą, utuczyć. = się, *s.z.* utuczyć się.

**Rozpaść się**, *ob.* **Rozpadać się**.

**Rozpatrywać**, uję, *s.cz. nied.* **Rozpatrzyć**, trzę, *dok.* patrząc rozeznawać, rozeznać; przeglądać każdą rzecz w szczególności. = się, *s.z.* w czem, przypatrując się czemu rozeznawać, rozeznać. Nie mogę wydać wyroku, nie rozpatrzywszy się w tej sprawie. **Rozpatrywanie**, **Rozpatrzenie**, a, = się, *n.* czynność złów powyższych.

**Rozpęd**, u, *m.* rozpędzenie się. **Rozpędzać**, am, *s.cz.nied.* **Rozpędzić**, dzę, *dok.* rozganiać, rozegnać, *np.* bydło, wojsko. Wiatr rozpędza mgłę, chmury. = *fig.* Rozpędzać troski, kłopoty. = Rozpędzić wrzód, nabrzękłość, *med.* sprawić żeby krew w nich zgromadzona rozeszła się po ciele. = Rozpędzić konia, puścić go pędem. = się, *s.z.* puszczać się, puścić się pędem. **Rozpędzanie**, **Rozpędzenie**, a, *n.* rozganianie, rozegnanie.

**Rozpękać się**, *s.z. nied.* **Rozpęknąć się**, *dok.* pękać, pęknąć, **Rozpękły**, **Rozpęknięty**, a, e, *im.* który się rozpękł.

**Rozpełznąć się**, *s.z.dok. zbior.* pełzając rozleźć się.

**Rozpętać**, am, *s.cz.dok.* konia, zdjąć z konia pęta. = się, *s.z.* zdjąć z siebie pęta. **Rozpętanie**, a, *n.* zdjęcie pęta.

**Rozpiąć**, *ob.* **Rozpinać**.

**Rozpić się**, *s.z.dok.* **Rozpijać się**, *nied.* nabrać, nabierać nałogu pijaństwa. **Rozpicie się**, *n.* nabranie nałogu pijaństwa.

**Rozpieczętować**, uję, *s.cz. dok.* odpieczętować. **Rozpieczętowanie**, a, *n.* odpieczętowanie.

**Rozpiekać**, am, *s.cz.nied.* **Rozpiec**, kę, *dok.* piekąc rozpalać, rozpalić. **Rozpiekanie**, **Rozpieczenie**, a, *n.* rozpalanie, rozpalenie.

**Rozpierać**, am, *s.cz.nied.* **Rozeprzeć**, prę, *dok.* prac rozpychać, rozepchnąć. = się, *s.z.* rozwalać się w krześle, w powozie. = z kim o co, spierać się, spór wieść. Nie będziem się zbójczemi rozpierać żelazy. Strony rozpierają się między sobą w sądzie. **Rozpieranie**, a. = się, *n.* czynność słowa **Rozpierać**.

**Rozpierzchać się**, *s.z. nied.* **Rozpierzchnąć się**, *dok.* pierzchając rozpraszać się, rozproszyć się. Ci co nie zginęli, rozpierzchli się po świecie. **Rozpierzchnienie**, a, *n.* rozproszenie się.

**Rozpieszczać**, am, *s.cz.nied.* **Rozpieścić**, szczę, *dok.* pieszczoto psuć, zepsuć, *np.* dziecko. **Rozpieścić się**

*s. z.* zepsuć się przez pieszczoty. **Rozpieszczanie**, **Rozpieszczenie**, a, **Rozpieszczenie się**, *n.* czynność słów powyższych. **Rozpieszczony**, a, e, *im.* w pieszczotach wychowany, przez pieszczoty zepsuty.

**Rozpięcie**, a, *n.* rozpostarcie i przypięcie do czego, na czem. **Rozpięty**, a, e, *im.* od **Rozpiąć**, rozpostarty i przypięty. Rozpięty na krzyżu. = odpięty, *np.* suknia, odzienie.

**Rozpijać się**, *ob.* **Rozpić się**. **Rozpijanie się**, *n.* nabieranie nałogu pijaństwa.

**Rozpiłować** uję, *s. cz. dok.* przetrzeć piłą. **Rozpiłowanie**, a, *n.* przetarcie piłą.

**Rozpinać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpiąć**, **rozepnę**, *dok* rozpościerać i przypinać, przypiąć do czego, na czem. Rozpiąć namiot. Rozpiąć na krzyżu. Rozpiąć żagle. = odpinać, odpiąć, *np.* suknią. = **się**, *s. z.* odpinać się, odpiąć się. **Rozpinanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpis**, u, *m.* zdanie urzędnika różne od zdania innych z nim zasiadających wyrażone na piśmie. **Rozpisywać**, uję, *s. cz. nied.* **Rozpisać**, szę, *dok.* przepisywać, przepisać na kilka rąk. = pisać, napisać do różnych osób. Król rozpisał listy do senatorów. = rozporządzić na piśmie. Rozpisać kwatery dla wojska, podatki. **Rozpisać się**, *s. z.* z kim, wyrazić na piśmie zdanie różne od swego w urzędzie kollegi. **Rozpisywanie**, **Rozpisanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpłacać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpłacić**, cę, *dok.* płacić, zapłacić różnym osobom. = **się**, *s. z.* z kim, rozrachować się i zapłacić co mu należy. **Rozpłacanie**, **Rozpłacenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpładzać**, *ob.* **Rozpłodzić**. **Rozpładzanie**, a, *n.* rozmnażanie płodu.

**Rozpłakać się**, *s. z. dok.* zacząć płakać. Rzucili się nawzajem w objęcia i rozpłakali się.

**Rozpłaszać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpłoszyć**, szę, *dok.* płosząc rozpędzać, rozpędzić. Kto ciska kamienie na ptaki, rozpłoszy je. **Rozpłaszanie**, a, *n.* płosząc rozpędzanie.

**Rozpłaszczać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpłaszczyć**, czę, *dok.* płasko rozklepywać, rozklepać. Ołów bardzo łatwo daje się rozpłaszczyć. **Rozpłaszczanie**, **Rozpłaszczenie**, a, *n.* płasko rozklepywanie, rozklepanie.

**Rozplatać**, am, **Rozplatywać**, uję, *s. cz. nied.* **Rozpleść**, plotę, *dok.* odplatać co splecionego, *np.* warkocz, plecionkę. = *fig.* rozgadywać, rozpaplać. Fircyk wszystkiego światdom, i wszystko rozplata. Kobietom w sekrecie, rozplótł po świecie. **Rozplatanie**, **Rozplatywanie**, **Rozplecenie**, a, *n.* odplatanie, odplatywanie, odplecenie. = *fig.* rozgadywanie, rozpaplanie.

**Rozpłatać**, am, *s. cz. dok.* płatając rozciąć, *np.* rybę. Rozpłatać komu łeb, twarz, gębę. **Rozpłatanie**, a, *n.* płatając rozcięcie.

**Rozplątać**, am, *s. cz. dok.* odplątać. **Rozplątanie**, a, *n.* odplątanie.

**Rozpleciony**, a, e, *im.* od **Rozpleść**, odpleciony. = rozgłoszony, rozpaplany.

**Rozplemić**, **Rozplenić**, *ob.* **Rozpłodzić**.

**Rozpleść**, *ob.* **Rozplatać**.

**Rozpłód**, odu, **Rozpłodek**, dku, *m.* **Rozpłodzenie**, a, *n.* rozmnożenie płodu.

**Rozpłodzić**, dzę, *s. cz. dok.* **Rozpładzać**, am, *nied.* rozmnożyć, rozmnażać płód. Rozpłodzić potomstwo, drzewa, rośliny. = **się**, *s. z.* rozmnożyć się.

**Rozpłomieniać**, am, *s. cz. nied.* **Rozpłomienić**, nię, *dok.* rozniecać, rozniecić płomień. = *fig.* rozpalać, *np.* serca, umysły. = **się**, *s. z.* zapalać się, zapalić się płomieniem. **Rozpłomienianie**, **Rozpłomienienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpłoszenie**, a, *n.* płosząc rozpędzenie. **Rozpłoszyć**, *ob.* **Rozpłaszać**.

**Rozpływać się**, *s. z. nied.* **Rozpłynąć się**, *dok.* w różne strony odpływać, odpłynąć. = rozpuszczać się w płynie. Cukier rozpływa się w wodzie. = Rozpływać się we łzach.

*fig.* pływać we łzach, zalewać się łzami. = Rozpływać się z radości, z miłości, *fig.* omdlewać, nie posiadać się z radości. Rozpływać się nad kim, nad czem, *fig.* unosić się, uwielbiać. **Rozpływanie się, Rospłynienie się**, *n* w znaczeniu słów powyższych

**Rozpoczęcie**, a, *n.* zaczęcie. **Rozpoczęty**, a, e, *im.* zaczęty. **Rozpoczynać, am**, *s. cz. nied.* **Rozpocząć, nę**, *dok.* zaczynać, zacząć. = się, *s. z.* zaczynac się, zacząć się. **Rozpoczynanie**, a, *n.* zaczynanie.

**Rozpogodzenie. Rozpogodzić**, *ob.* **Wypogodzenie**, i t. d.

**Rozpoić**, *ob.* **Rozpajać**. **Rozpojenie**, a, *n.* przyzwyczajenie do pijaństwa.

**Rozpołowić, wię**, *s. cz. dok.* rozdzielić na dwie połowy. **Rozpołowienie**, a, *n.* rozdzielenie na dwie połowy.

**Rozpołożenie**, a, = się, *n.* od **Rozpołożyc. żę**, *s. cz. dok* rozłożyc. = się, *s. z.* rozłożyć się.

**Rozpona**, y, *ż.* rozpięta nad czem opona.

**Rozponka**, i, *ż. bot.* (Rapunculus), ziele na sałatę jesienną używane.

**Rospor**, u. **Rosporek, rka**, *m.* **Rozporka**, i, *ż.* otwór w sukni kobiecej, w spodniach. = otwór z rozprócia pochodzący

**Rospora**, y, *ż.* bant. belka krokwie rozpierająca

**Rosporządzac, am**, *s. cz. nied* **Rosporządzic, dzę**, *dok.* czem, rozrządzać, rozrządzić, *np.* dobrami, majątkiem **Rozporządzanie, Rosporządzenie**, a, *n.* rozrządzanie, rozrządzenie. = Rozporządzenie, rozkład, porządek, *np.* budynku, ogrodu. = przepis, postanowienie = wola ustnie lub na piśmie wyrażona. Ostatnie rozporządzenie.

**Rozposażenie**, a, *n* od **Rozposażyć, żę**, *s. cz. dok.* rozdac, roztrwonić.

**Rozpościerać, am**, *s. cz. nied.* **Rozpostrzeć, trę**, *dok.* rościelac, rozesłać; rozciągać, rozciągnąc, *np.* kobierzec, skrzydła. Drzewo rozpościera gałęzie. Już noc swe smutne rozpostarła cienie. = *fig.* szerzyć, rozszerzyć, *np.* swe panowanie, swą władzę. = się, *s. z.* szerzyć się rozszerzyć się. Jezuici rozpościerając się coraz bardziej, pozakładali osobne szkoły. **Rozpościeranie, Rospostarcie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Rozpostarty**, a, e, *im.* od **Rospostrzec**. rozciągnięty. Orzeł z rozpostartemi skrzydłami = rozścielony, rozesłany, *np.* kobierzec na ziemi

**Rozpowiadac, am**, *s. cz. nied* **Rozpowiedziec, wiem**, *dok.* ze szczegółami opowiadać, opowiedzieć. = różnym osobom powiadać, powiedzieć rozgadywać, rozgadać. **Rozpowiadanie, Rozpowiedzienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpoznanie**, a, *n.* rozeznanie. = poznanie kogo się dawniej znało. = poznanie stanowisko, położenia wojska nieprzyjacielskiego, rekonesans. **Rozpoznawac, ję**, *s. cz. nied.* **Rozpoznac, am**, *dok.* rozeznawać, rozeznać. = przyjść do dokładnego poznania czego. Rozpoznać sprawę. = poznać kogo się dawniej znało, a potem długo nie widziało. **Rozpoznawanie**, a, *n* rozeznawanie.

**Rozpożyczac, am**, *s. cz. nied.* **Rozpożyczyc. czę**, *dok.* rozdawać, rozdać pożyczając wielu osobom. **Rozpożyczanie, Rozpożyczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rosprach**, u, *m.* żelazo kruche na gorąco, co pochodzi ze znacznej części siarki w rudzie i jest wadą żelaza **Rosprassać**, *ob.* **Rospressyć**. **Rosprassanie**, a, *n.* rozsypywanie, rozrzucanie. = rozpędzanie, rozpłaszanie. = trwonienie, marnowanie.

**Rosprawa**, y, *ż.* rozprawianie w zgromadzeniu prawodawczem. = spór, kłótnia, zwada. = rozprawienie się orężem. Wojska stanęły do rozprawy = traktat o czem, dysertacya **Rosprawiać, am**, *s. n. nied* obszernie o czem prawić, rezonować **Rosprawiać się**, *s. z. nied.* **Rosprawic się**, *dok.* z kim o co toczyć, stoczyć z kim spór, *np.* w sądzie, orężem **Rosprawiacz**, a, *m.* ten co rozprawia. **Rosprawianie**, a, *n.* obszerne prawienie, rezonowanie

**Rozprawianie się, Rozprawienie się,** *n.* toczenie, stoczenie sporu. **Rozprawniś, sia,** *m.* ten co lubi rozprawiać. **Rozprawność, ści,** *ż.* skłonność do rozprawiania. **Rozprawny, a, e,** *p.* lubiący rozprawiać.

**Rozprężać, am,** *s. cz. nied.* **Rozprężyć, ężę,** *dok.* naprężając rozszerzać. Ciepłik rozpręża wszystkie ciała. = **się,** *s. z.* rozszerzać się. **Rozprężanie, a,** *n.* rozszerzanie przez naprężenie. **Rozprężliwość, ści,** *ż. fiz.* własność gazów, pary, rozprężania się w podwyższonej temperaturze. **Rozprężliwy, a, e,** *p.* dający się rozprężyć.

**Rozpróć,** *ob.* **Rozparać. Rozpr6cie, a,** *n.* rozdarcie po szwie. **Rozpróty, a, e,** *im.* od **Rozpróć.**

**Rozpromieniać, am,** *s. cz. nied.* **Rozpromienić, nię,** *dok.* sprawić żeby co rozsypywało promienie. = **się,** *s. z.* rozsypywać, rozsypać promienie. **Rozpromienianie, Rozpromienienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozprościć, Rozprostować,** *ob.* **Wyprostować.**

**Rozproszenie, a,** *n.* rozsypanie, rozrzucenie. = rozpędzenie, rozpłoszenie. = roztrwonienie, rozmarnowanie. = stan tego co zostało rozproszone, rozsypka. = Rozproszenie myśli, roztargnienie. **Rozproszyć, szę,** *s. cz. dok.* **Rozpraszać, am,** *nied.* rozsypać, rozrzucić. = rozpędzić, rozpłoszyć. = roztrwonić, rozmarnować. = **się,** *s. z.* rozsypać się, rozbiedz się. **Rozproszyciel, a,** *m.* ten co rozproszył.

**Rozprowadzać, am,** *s. cz. nied.* **Rozprowadzić, dzę,** *dok.* w różne strony prowadzić, zaprowadzić, *np.* żołnierzy po kwaterach, wodę po mieście. = naprowadzać, rozmazywać, *np.* farbę pęzlem. = rozwodzić, rozwieść wodą. **Rozprowadzanie, Rozprowadzenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpryskać, am, Rozprysnąć, nę,** *s. cz. dok.* **Rozpryskiwać, uję,** *nied.* pryskając rozrzucić, rozrzucać. = *fig.* Sofiści rozpryskują jad zepsucia. = **się,** *s. z.* rozlatywać się, rozlecieć się kroplami. = *fig.* rozprószyć się. Kompanowie się od strachu rozpryśli. **Rozpryskanie, Rozprysnienie, Rozpryskiwanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozprzedać, am,** *s. cz. dok.* **Rozprzedawać, ję,** *nied.* przedać, przedawać wszystko różnym osobom. **Rozprzedanie, Rozprzedawanie, a,** *n.* przedanie, przedawanie różnym osobom.

**Rozprzęgać, am,** *s. cz. nied.* **Rozprząc, gnę,** *dok.* odprzęgać, wyprzęgać. = *fig.* rozrywać, rozerwać związek łączący dwie lub kilka osób. = rozpuścić, rozwolnić karność, porządek. = rozerwać, rozwiązać. Bitwa pod Jeną rozprzęgła kreacyą Fryderyka. = **się,** *s. z. fig.* rozerwać się. Rozprzęgło się towarzystwo. = rozwolnić się. Rozprzęgła się karność. **Rozprzęganie, Rozprzężenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. Rozprzężenie porządku społecznego, karności wojskowej, obyczajów.

**Rozprzestrzeniać, am,** *s. cz. nied.* **Rozprzestrzenić, nię,** *dok.* zrobić co przestronniejszem, rozszerzyć, *np.* suknią, mieszkanie, granice państwa. = **się,** *s. z.* rozszerzać się. Zakres naszych wiadomości coraz się rozprzestrzenia. **Rozprzestrzenianie, Rozprzestrzenienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozpuk, u,** *m.* rozpęknienie. Śmiać się do rozpuku. Jeść do rozpuku. **Rozpuklina, y,** *ż.* miejsce rozpukłe. = kila, ruptura. **Rozpukły, a, e,** *im.* rozpękły. = który dostał ruptury. **Rozpuknąć, nę,** *s. n. dok.* = **się,** *s. z.* rozpęknąć. Żaba tak się nadęła, że aż się rozpukła.

**Rozpusta, y,** *ż.* rozpuszczona swawola. = rozwiązłość. Oddać się rozpuście. Wylać się na rozpustę. **Rozpustnica, y,** *ż.* kobieta rozpustna. **Rozpustnie,** *ps.* w rozpuście, *np.* żyć. **Rozpustnik, a,** *m.* człowiek rozpustny. **Rozpustny, a, e,** *p.* oddany rozpuście, rozwiązły. = pusty, swawolny. **Rozpuszczać, am,** *s. cz. nied.* **Rozpuścić, szczę,** *dok.* w różne strony puszczać, dać się w różne strony rozejść. Rozpuścić

zgromadzenie, wojsko, radę. = rozpinać, rozwijać, *np.* skrzydła, żagle. = puszczac wolno, rozplatać, *np.* włosy = rzucac w około, miotać, *np.* promienie. = roznosić, rozsiewać, *np.* pogłoskę, fałszywe wieści. = roztapiać, *np.* masło, wosk. = rozwodzić, *np.* co w wodzie Woda rozpuszcza w sobie sól. cukier. = puszczac, puścić w cwał konia. = *fig.* popuszczać cugle, rozwolnić. Rozpuścić wodze namiętnościom, imaginacyi. Rozpuścić język. Rozpuścić karność wojskową. = kogo, pobudzać go do rozpusty, pozwalac mu na rozpustę = się, *s.z.* rozpływac się. Cukier. sól rozpuszczają się w wodzie. = roztapiac się Metale rozpuszczają się w ogniu. = *fig.* stać się rozpustnym. Syn twój się rozpuścił. **Rozpuszczanie, Rozpuszczenie**, a, = się, *n.* czynnosc słów powyższych. **Rozpuszczony**, a, e, *im.* od **Rozpuścic**

**Rozpychac, am**, *s.cz.nied.* **Rozepchać, am, Rozepchnąć, nę**, *dok.* popychając tego i owego w różne strony, otwierać sobie drogę. Szedł, tłumi ludzi rozpychając. = pchając w co rozszerzyć. Rozepchać dziurę. = opychac kogo, karmic do zbytku Nie rozpychaj tego dziecka. Rozepchać wieprza. = *fig.* wzbijac w pychę. Dostatek rozpycha. **Rozpychanie, Rozepchanie, Rozepchnienie**, a. *n.* czynnosć słów powyższych.

**Rozpytywac się**. *s.z.nied.* **Rozpytac się** *dok.* pytając jednego lub różnych dowiadywać się, dowiedzieć **Rozpytywanie się. Rozpytanie** się. *n* czynność słów powyższych.

**Rozrąbać, bię**, *s.cz. dok.* **Rozrąbywać, Rozrębywać, uję**, *nied.* rąbiąc na dwoje rozciąć, rozcinać **Rozrąbanie. Rozrębywanie**, a, *n.*, rąbiąc rozcięcie, rozcinanie.

**Rozrabiac, am**, *s.cz.nied.* **Rozrobic, bię**. *dok* co zrobionego odrobić, zniszczyć. Co zrobi w dzień, rozrobi w nocy Penelopa. = co wodą, rozpuszczac w wodzie, rozczyniać. *np* wapno. **Rozrabianie. Rozrobienie**, a, *n.* czynnosć słów powyższych.

**Rozrachować, uję**, *s.cz. dok.* rozliczyc. = się, *s.z.* z kim, porachować się, rozliczyc się, **Rozrachowanie**, a, *n.* rozliczenie. = się. rozliczenie się. **Rozrachunek, ku**, *m.* obrachunek.

**Rozradować się**, *s.z dok* mocno się uradować **Rozradowanie się**. *n.* uradowanie się.

**Rozradzac, Rozradzić**, *ob.* **Odradzać.**

**Rozraniać, am**, *s.cz. nied.* **Rozranić, nię**, *dok.* zagojoną ranę na nowo otworzyć. = *fig* Mysl ta serce mi rozrania.

**Rozrastać się**. *s.z. nied* **Rozrosc się, Rozrosnąc się**, *dok.* rosnąc rozszerzac się Patrz jak się ten jesion rozrósł. = wzrastac, nabierać ciała. Rozrasta się dziecko

**Rozrodzenie**, a, *n* rozmnożenie rodu. = się, rozmnożenie się rodu. **Rozrodzic, dzę**, *s.cz. dok.* **Rozradzać, am**, *nied.* rozmnożyc, rozmnażać ród. Bóg niech ci nagrodzi, a jak gwiazdy na niebie twe plemie rozrodzi = się. *s.z.* rozmnożyć się przez rodzenie się. Cnotliwego plemie się rozrodzi **Rozrodzony**, a, e. *im.* (o rodzie, familii), rozmnożony, rozplemieniony. Rozrodzony dom Piasta. Gledymina, Rozrodzeni Rurykowicze.

**Rozroic się**, *s. z. dok* rojąc się rozlecieć się.

**Rozrosłość, ści**. *ż* przymiot tego co się rozrosło. **Rozrosły**, a, e. *im.* który się rozrosł, *np.* dąb

**Rozróżniać, am**, *s.cz.nied* **Rozróżnic, nię**, *dok.* rozeznawac, rozeznac różnicę. Rozróżniać prawdę od fałszu. = różnić, stanowic różnicę. Rozum rozróżnia ludzi od zwierząt. = się, *s.z.* różnic się, nie zgadzac się. **Rozróżnianie, Rozróżnienie**, a, = się, *n.* czynnosc słów powyższych. **Rozróżniciel**, a, *m* ten co rozróżnia, upatruje różnicę.

**Rozrubaszyc się**, *s.z. dok.* stać się rubasznym.

**Rozruch**, u, *m.* ruch, poruszenie ludu, tumult Wszczął się rozruch w mieście. Rozruchy krajowe = zgiełk, hałas Co to za rozruch

w tym domu? **Rozruszać, am,** *s.cz. nied.* **Rozruchać, am, Rozruszyć, szę,** *dok.* w ruch wprawić. **Rozruchać się,** *s.e.* zacząć się ruszać, wejść w ruch. Rozruchaj się przecie. **Rozruszanie, Rozruchanie, Rozruszenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozryć, ję,** *s.cz.dok.* ryjąc rozrzucić. Świnia rozryła ziemię w ogrodzie. **Rozrycie,** a, *n.* ryciem rozrzucenie.

**Rozrywać, am,** *s.cz.nied.* **Rozerwać, wę,** *dok.* rwąc rozjąć na dwoje, *np.* sznurek, nitkę, wstążkę. = rwąc rozchwytać. Co złota, srebra znajdują, rozrywają pomiędzy siebie. = rozszarpać. Wnet ciebie i stado psy me rozerwą na sztuki. = *fig.* przerwać, zerwać, *np.* zgodę, jedność, związek małżeński. = odrywać, rozdzielać, *np.* siły nieprzyjacielskie. = uwagę, *fig.* nie pozwalać uwadze zajmować się jednym wyłącznie przedmiotem. = kogo, sprawiać mu rozrywkę. Dawid graniem na arfie rozrywał Saula. = się, *s.z.* rwać się na części. = *fig.* używać rozrywki, bawić się. Trzeba się czasem rozerwać. **Rozrywanie,** a, *n.* czynność słowa **Rozrywać. Rozrywka,** i, *ż.* rozerwanie umysłu, zabawa.

**Rozrządzać, am,** *s.cz.nied.* **Rozrządzić, dzę,** *dok.* czem, rozporządzać, *np.* życiem, majątkiem obywateli, skarbem, siłą zbrojną. **Rozrządzanie, Rozrządzenie,** a, *n.* rozporządzanie, rozporządzenie. **Rozrządziciel,** a, *m.* ten co czem rozrządza.

**Rozrzedzać, am,** *s.cz. nied.* **Rozrzedzić, dzę,** *dok.* rzadszym uczynić. **Rozrzedzanie, Rozrzedzenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozrzewniać, am,** *s.cz.nied.* **Rozrzewnić, nię,** *dok.* rozczulać, rozczulić. = się, *s.z.* rozczulać się, rozczulić się. **Rozrzewnienie,** a, *n.* rozczulenię.

**Rozrzucać, am,** *s.cz.nied.* **Rozrzucić, cę,** *dok.* rzucać, rzucić w różne strony, *np.* gnój, słomę, siano. = *fig.* hojnie szafować, trwonić, *np.* pieniądze. = burzyć, rozwalać, *np.* dom, most. = Rozrzucać (o strzelbie), rozsypywać nabój **Rozrzucanie, Rozrzucenie,** a, *n.* czynność słów powyższych. **Rozrzutnica** y, *ż.* kobieta rozrzutna. **Rozrzutnie,** *ps.* z rozrzutnością. **Rozrzutnik,** a, *m.* człowiek rozrzutny. **Rozrzutność, ści,** *ż.* przymiot człowieka rozrzutnego. **Rozrzutny,** a, e, *p.* hojnie szafujący, marnotrawny.

**Rozrzynać, am,** *s.cz.nied.* **Rozerznąć, nę,** *dok.* rozkrawać, rozkroić. **Rozrzynanie,** a, *n.* rozkrawanie.

**Rozsada, Rosada,** y, *ż.* młoda kapusta która, gdy podrośnie, rzadziej się rozsadza. **Rozsadnik, Rosadnik,** a, *m.* miejsce gdzie rośnie rozsada. = narzędzie do przesadzania roślin.

**Rozsądek, dku,** *m.* władza umysłu wydająca sąd o rzeczach. = sąd, wyrok. Zdać się na czyj rozsądek **Rozsądnie,** *ps.* zgodnie z rozsądkiem, *np.* mówić, postępować. **Rozsądność, ści,** *ż.* przymiot rozsądnego mowienia, postępowania. **Rozsądny,** a, e, *p.* pełen rozsądku, *np.* człowiek, mowa, postępowanie. **Rozsądzać, am,** *s.cz.nied.* **Rozsądzić, dzę,** *dok.* spór, sprawę, wydać o nich sąd, wyrok. **Rozsądzanie, Rozsądzenie,** a, *n.* wydawanie, wydanie sądu, wyroku.

**Rozsadzać, am,** *s.cz.nied.* **Rozsadzić dzę,** *dok.* sadzić, posadzić na innem miejscu, *np.* młodą kapustę. = usadowić, posadzić na różnych miejscach, *np.* gości u stołu. = rozbić, rozerwać, *np.* skałę podłożonym prochem. = rozwalić, *np.* komu głowę. **Rozsadzanie, Rozsadzenie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozsapać się,** *s.z.dok.* zacząć mocno sapać. = na kogo, *fig.* rozfukać się.

**Rozścielać, am,** *s.cz.nied.* **Rozesłać, ścielę,** *dok.* ścieląc rozpościerać, rozpostrzeć, *np.* płaszcz, kobierzec na ziemi. **Rozścielanie,** a, *n.* ścieląc rozpościeranie.

**Rozsiać** *ob.* **Rozsiewać.**

**Rozsiad, u,** *m. bot* (Penlis), roślinka na błotach rosnąca.

**Rozsiadać się,** *s.z.nied.* **Rozsiąść się, Rozsieść się,** *dok. zbior.* usiąść

usiąść w różnych miejscach. **Rozsiadły**, a, e, *p. bot.* szeroko rozpostarty, rozrosły.

**Rozsianie**, a, *n.* siejąc rozrzucenie, rozsypanie. **Rozsiany**, a, e, *im.* = w różnych miejscach posiany. = *fig.* rozrzucony, rozsypany. Gwiazdy po niebie rozsiane. Wieści rozsiane.

**Rozsiec**, kę, **Rozsiekać**, am, *s. cz. dok.* na sztuki posiekać. Szlachta na Sapiehów rozgniewana, jednego z nich, Michała (1700) rozsiekała. **Rozsieczenie**, **Rozsiekanie**, a, *n.* na sztuki posiekanie.

**Rozsiedlać**, am, *s cz. nied.* **Rozsiedlić**, dlę, *dok.* w różnych siedliskach osadzać osadzić. = się, *s. z. zbior.* w różnych siedliskach osiadać, osiąść. **Rozsiedlanie**, **Rozsiedlenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozsierdzenie**, a, = się, *n.* od **Rozsierdzić**, dzę, *s. cz. dok.* rozgniewać. = się, *s. z.* rozgniewać się.

**Rozsiewać**, am, *s. cz. nied.* **Rozsiać**, sieję, *dok.* w różnych miejscach siać, posiać. = *fig.* rozszerzać, rozkrzewiać, *np.* naukę, niezgodę, baśnie, plotki, wieści. = roznosić, *np.* postrach, trwogę. **Rozsiewacz**, a, **Rozsiewca**, y, *m.* ten co rozsiewa niezgodę, i t. d. **Rozsiewanie**, a, *n.* w różnych miejscach sianie. = *fig.* szerzenie, rozkrzewianie, *np.* wiary, nauki, wieści, plotek.

**Rozsiodłać**, am, *s. cz. dok.* zdjąć siodło z konia. **Rozsiodłanie**, a, *n.* zdjęcie siodła z konia.

**Rozskakiwać się**, *s. z. nied.* **Rozskoczyć się**, *dok.* skokiem rozbiegać się, rozbiedz się, rozstąpić się. Tłum się z obu stron rozskoczył. = rozpaść się, rozpęknąć się. Jakoż się serce z żalu nie rozskoczy?

**Rozsławiać**, am, *s. cz. nied.* **Rozsławić**, wię, *dok.* rozgłaszać, rozgłosić sławę. **Rozsławić się**, *s. z.* **Rozsłynąć**, nę, *s. n. dok.* stać się sławnym, słynnym. **Rozsławianie**, **Rozsławienie**, a, *n.* rozgłaszanie, rozgłoszenie sławy.

**Rozsmakować się**, *s. z. dok.* w czem, smakując nabrać gustu do czego.

**Rozśmiać się**, *s. z. dok.* zaśmiać się. **Rozśmieszać**, am, *s. cz. nied.* **Rozśmieszyć**, szę, *dok.* pobudzać, pobudzić do śmiechu. **Rozśmieszanie**, **Rozśmieszenie**, a, *n.* pobudzanie, pobudzenie do śmiechu.

**Rozsnowa**, y, *ż.* rozsnowanie, rozsnucie, *np.* dramatu, romansu. **Rozsnować**, **Rozsnuć**, uję, *s. cz. dok.* snując rozszerzyć. = *fig.* rozwinąć, *np* dramat. = rozciąć, rozwiązać co osnutego. Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsnuje. **Rozsnowanie**, **Rozsnucie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozsocha**, y, **Rozsoszka**, i, *ż* gałąź na dwie odnogi rozrosła. = gałązka rogu jeleniego. = ramię, gałąź świecznika. = rękojeść widłowata u sochy. = *anat.* kość pod gardłem nad piersiami, kluczem albo kluczkową kością zwana. **Rozsochacieć**, ję, *s. n. nied.* rozsochatem się stawać. **Rozsochato**, *ps.* nakształt rozsochy, widłowato. **Rozsochatość**, ści, *ż.* widłowatość. **Rozsochaty**, a, e, *p* widłowaty, *np.* gałąź, drzewo, rogi.

**Rozśpiewać się**, *s. z. dok.* zapędzić się w śpiewaniu.

**Rozsrożyć**, żę, *s. cz. dok.* srogim uczynić. = się, *s. z.* **Rozsrożec**, jęę, *s. n. dok* stać się srogim.

**Rozśrubować**, uję, *s. cz. dok.* śrubę odkręcić, odśrubować. **Rozśrubowanie**, a, *n.* odkręcenie śruby.

**Rozstaj**, u, *m.* **Rozstajnia**, ni, *ż.* rozstajna droga. **Rozstajny**, **Rozstanny**, a, e, *p.* rozstający się i na dwoje rozdzielający się. Rozstajna droga. **Rozstanie**, a, *n.* dróg, rozstaj, rozstajnia. = rozłączenie. Rozstanie duszy z ciałem. = rozłączenie się. Rozstanie (się) z kim. = (o ziemi), rozstąpienie się. **Rozstawać się**, *s. z. nied.* **Rozstać się**, *dok.* (o ziemi), rozstępować się, rozstąpić się. = z kim, z czem, rozłączać się, rozłączyć się. Wszystko mi wróży że się na zawsze z tobą rozstanę. Rozstać się z tym światem, z życiem, umrzeć. = Rozstać się, odstać się. Co się stało, rozstać się nie może.

**Rozstawiać, am,** *s. cz. nied.* **Rozstawić, wię,** *dok.* stawiać, postawić w różnych miejscach, *np.* warty, straże. Konnych po stanowiskach rozstawił. Konie rozstawione, rozstawne. Jechać rozstawionemi końmi. **Rozstawianie, Rozstawienie,** a, *n.* stawianie, postawienie w różnych miejscach. **Rozstawny,** a, e, *p.* rozstawiony, *np.* konie.

**Rozstękać się,** *s. z. dok.* zacząć mocno stękać

**Rozstęp,** u, *m.* odstęp. **Rozstępować się,** *s. z. nied* Rozstąpić się. *dok.* komu. przed kim, ustępować, ustąpić, rozchodząc się w różne strony. Ziemia raptem rozstąpiła się. = rozpaść się, rozpęknąć się. Rozstąpiła się ziemia i pożarła Datana. **Rozstępny,** a, e, *p.* rozstępujący się. **Rozstępowanie się, Rozstąpienie się,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Rozstraszenie,** a, *n.* od **Rozstraszyć, szę,** *s. cz. dok.* strasząc rozpędzić.

**Rozstrój, oju,** *m.* rozstrojenie. **Rozstroić, ję,** *s. cz. dok.* **Rozstrajać, am,** *nied.* nastrojony instrument odstroić. = się, *s. z.* odstroić się. W głowie mu się rozstroiło, *fig.* pomieszało mu się w głowie. **Rozstrojenie, Rozstrajanie,** a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Rozstrojenie umysłów, *fig.* niezgoda.

**Rozstrychnąć, nę,** *s. cz. dok.* rozdzielić, rozłączyć. = się, *s. z.* rozdzielić się, rozłączyć się. **Rozstrychnienie,** a, *n.* rozdzielenie, rozłączenie, *np.* zdań, umysłów.

**Rozstrzelać,** *s. cz. dok.* kogo, wystrzeleniem z kilku karabinów razem zabić. Stefan Czarniecki rozstrzelać Wychowskiego kazał. **Rozstrzelać, am,** *s. cz. nied.* **Rozstrzelić, lę,** *dok. fig.* rozmiatać, rozrzucać, rozsypywać, rozpraszać. Na około blask świetne rozstrzelają zbroje. **Rozstrzelić się,** *s. z.* rozsypać się, rozproszyć się. = *fig.* różnić się w zdaniach, wyobrażeniach. **Rozstrzelanie,** a, *n.* zabicie z kilku karabinów za karę. Skazany na rozstrzelanie. **Rozstrzelany,** a, e, *im.* zabity z kilku karabinów za karę. **Rozstrzelenie,** a, *n. fig.* rozstrychnienie, brak zgody, jedności **Rozstrzelony,** a, e, *im. fig.* rozstrychniony.

**Rozstrzygać, am,** *s. cz. nied.* **Rozstrzydz, gnę,** *dok.* rozcinać, rozciąć nożyczkami. = i **Rozstrzygnąć, nę,** *dok. fig.* rozsądzić, *np.* spór, sprawę, wątpliwość. **Rozstrzyganie, Rozstrzyżenie,** a, *n.* rozcinanie, rozcięcie nożyczkami **Rozstrzygnięcie, Rozstrzygnienie,** a, *n* rozsądzenie sporu, i t. d.

**Rozsuć, ję,** *s. cz. dok.* rozsypać. = się, *s. z.* rozsypać się. **Rozsuwać, am.** *s. cz. nied.* **Rozsunąć, nę,** *dok.* usuwać, usunąć w jednę i drugą stronę, *np.* firanki. = się, *s. z.* usuwać się, usunąć się w różne strony. **Rozsuwanie, Rozsunienie,** a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Rozswawolić się,** *s. z. dok.* wdać się w swawolę, zacząć swawolić.

**Rozświecać, am.** *s. cz. nied.* **Rozświecić, cę,** *dok.* zaświecać, zaświecić, *np.* świecę, lampę, pochodnią. = komu, *fig.* oświecić. Jezus przyszedł aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą. = się, *s. z.* rozjaśnić się, zajaśnieć. Co się prędko rozświeci, prędko gaśnie. Tak go uderzył w głowę że aż mu się w oczach rozświeciło. **Rozświecanie, Rozświecenie,** a, = się, *n* czynność słów powyższych. **Rozswitać, ta,** *s. n nied. meos.* **Rozświtnąć, nie,** *dok* switać, dnieć, rozednieć. **Rozświtanie,** a, *n.* rozednienie.

**Rozsworować, uję,** *s. cz. dok.* ze swory psy spuścić. = język. *fig.* rozpuścić, rozuzdać. **Rozsworowanie,** a, *n.* spuszczenie psów ze swory.

**Rozsychać się,** *ob.* Rozeschnąć się.

**Rozsyłać, am,** *s. cz. nied.* **Rozesłać, szlę,** *dok* posyłać, posłać w różne strony, *np.* listy, gońców, posłów. **Rozsyłanie,** a, *n.* posyłanie w różne strony.

**Rozsypka,** i, *ż.* rozsypanie się, rozproszenie się. Wszyscy idą w rozsypkę. Wojsko pobite poszło w rozsypkę. = *fig.* Ciało starca jestto instrument sterany i blizki rozsypki. **Rozsypywać, uję,** *s. cz. nied.*

**Rozsypać, pię,** *dok.* sypiąc rozpraszać, rozproszyć, *np.* sól, piasek, ziarna, pieniądze. = Rozsypywać pieniądze, *fig.* rozrzucać, hojnie rozdawać. = Rozsypać w proch, w proch obrócić. Pycha w proch rozsypała pierwszych naszych rodziców = **się,** *s. z.* sypiąc się rozpraszać się, rozproszyć się. Sól się rozsypała. = rozpierzchać się, rozpierzchnąć się. Pierwsza linia wysyła tyralierów, i ci się rozsypują. = w proch się obrócić. To naczynie gliniane, które ciałem zowiemy, w proch się rozsypie. = rozpaść się, rozlecieć się. Wiadro rozeschło rozsypało się. *Fig.* Macedonów państwo w tak małym czasie się rozsypało, jako i urosło. **Rozsypywanie, Rozsypanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozszafować, uję,** *s. cz. dok.* hojnie szafując rozdać, roztrwonić. **Rozszafowanie, a,** *n* hojnym szafunkiem rozdanie.

**Rozszaleć się,** *s. z. dok.* rozszawolić się.

**Rozszarpać, pię,** *s. cz. dok.* **Rozszarpywać, uję,** *med.* szarpiąc rozerwać, rozedrzeć, roztargać. Lewo go rozszarpał. = *fig.* Rozszarpać czyj majątek Dziedzictwa nasze rozszarpywano. Sąsiedzi rozszarpali Polskę. **Rozszarpanie, Rozszarpywanie, a,** *n* rozerwanie, rozrywanie.

**Rozszczebiotać, am, cę,** *s. cz. dok.* szczebiocąc rozpapiać. = się, *s. z.* rozgadać się szczebiocąc. **Rozszczebiotanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych

**Rozszczekać, am,** *s. cz. dok. posp.* rozgadać. = się, *s. z.* zacząć bez przestanku szczekać. = (o ludziach z pogardą), rozgadać się, rozsworować język.

**Rozszczep, u, Rozszczepek, pku,** *m.* rozszczepienie, miejsce rozszczepione. Rozszczepek u strzały, rowek u spodu strzały, którym się na cięciwę zakłada. **Rozszczepiać, am,** *s. cz. nied.* **Rozszczepić, pię,** *dok.* rozcinać, rozciąć szczepiając klinem. = **się,** *s. z.* rozpadać się, rozdzielić się. **Rozszczepianie, Rozszczepienie, a,** *n.* rozcinanie, rozcięcie klinem. = **Rozszczepienie,** *fig.* rozdział, rozdwojenie, scyssya.

**Rozszerzać, am,** *s. cz. nied.* **Rozszerzyć, rzę,** *dok.* robić szerszym, rozprzestrzeniać, *np.* suknią, drogę. = *fig* rozprzestrzeniać, rozpościerać, *np.* granice państwa, swe panowanie, światło, naukę, zakres wiadomości = **się,** *s. z.* szerszym się stawać. Droga się rozszerza. = rozprzestrzeniać się, rozpościerać się. Ród grecki rozszerzył się na wszystkie strony. Zakres naszych wiadomości codzień się rozszerza. = Rozszerzać się nad czem, rozciągać się, rozwodzić się. **Rozszerzacz, Rozszerzyciel, a,** *m.* ten co rozszerza **Rozszerzalność, ści,** *ż. fiz.* własność ciał rozszerzających się przez działanie cieplika. **Rozszerzalny, a, e,** *p.* dający się rozszerzyć. **Rozszerzanie, Rozszerzenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. Rozszerzanie się nad czem, rozciąganie się, rozwodzenie się.

**Rozszlochać się,** *s. z. dok.* szlochając rozpłakać się.

**Rozsznurować, uję,** *s. cz. dok.* odsznurować co było zasznurowane, *np.* gorset, kobietę. = **się,** *s. z.* odsznurować się. **Rozsznurowanie, a,** *n.* odsznurowanie. = **się,** odsznurowanie się.

**Roztaczać, am,** *s. cz. nied.* **Roztoczyć, czę,** *dok.* toczyć w różne strony, tocząc rozłączyć, *np.* jabłka, wozy. = tocząc rozlać, *np.* piwo, wino. = rozwinąć nakształt wachlarza. Paw roztacza ogon. = (o robactwie), tocząc rozjeść, rozgryźć. Pługawo robactwo roztoczyło ciało. **Roztaczanie, a,** *n.* czynność słowa **Roztaczać.**

**Roztając, ło,** *s. n. dok. nieos.* (o lodzie), roztopnieć, roztopić się. **Roztajanie, a,** *n.* roztopnienie.

**Roztańcować się,** *s. z. dok.* rozochociwszy bez przestanku tańcować.

**Roztapiać, am,** *s. cz. nied.* **Roztopić, pię,** *dok.* topiąc rozpuszczać, rozpuścić, *np.* lód, wosk, ołów, masło. = **się,** *s. z.* rozpuścić się topniejąc. **Roztapianie, a,** *n* topienie, rozpu-

szczanie. = się, topnienie, rozpuszczanie się.

**Roztarcie**, a, *n.* tarciem rozprowadzenie.

**Roztargać**, am, **Roztargnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Roztargiwać**, uję, *nied.* targając rozczochrać, rozkudlać, *np.* komu włosy. = targając rozszarpać, rozedrzeć, *np.* końmi złoczyńcę, odzienie na sobie. = *fig.* rozerwać. Roztargnęli związek wspólnego pokoju. = Roztargnąć kogo, czyję uwagę, *fig.* sprawić mu roztargnienie. = **Roztargnąć się**, *s. z.* rozerwać się. **Roztarganie**, **Roztargnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Roztargnienie, rozerwanie uwagi. **Roztargany**, **Roztargnięty**, a, e, *im.* targaniem rozdarty, rozszarpany. **Roztargniony**, a, e, *im.* rozerwany, roztrzepany.

**Roztarty**, a, e, *im.* od **Rozetrzeć**, tarciem rozprowadzony, *np.* maść, farba.

**Roztaszować**, uję, *s. cz. dok.* na taszach kramarskich rozłożyć, *np.* towary. = rozłożyć, rozlokować, *np.* wojsko na polu, po wsiach. = się, *s. z.* rozłożyć się.

**Rozterk**, u, *m.* **Rozterka**, i, *ż.* roztargnienie zgody, rozdwojenie, niezgoda. Rozterkiem giną państwa.

**Roztlewać**, wa, *s. n. nied. nieos.* **Roztlać**, tleje, *dok. wł.* i *fig.* tlejąc rozpalać się, rozpalić się. **Roztlewanie**, **Roztlanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Roztłoczyć**, czę, *s. cz. dok.* **Roztłaczać**, am, *nied.* tłocząc rozepchać, rozgnieść, rozbić. **Roztłoczenie**, **Roztłaczanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Roztłuc**, kę, *s. cz. dok.* tłukąc rozbić, *np.* szklankę. **Roztłuczenie**, a, *n.* tłuczeniem rozbicie.

**Roztocz**, a, *m. zool.* molik toczący, którego gatunkiem jest świerzbowiec, świerzb czyli krostę toczeniem za skórą sprawujący. **Roztoczenie**, a, *n.* od **Roztoczyć**, *ob.* **Roztaczać**. **Roztok**, u, *m.* ostatnie na końcu zimy roztopnienie śniegów, kiedy się woda z gór toczy. **Roztop**, u, *m.* roztopnienie śniegów na wiosnę. = *chem.* wszystko co ułatwia topienie kruszców. = *górn.* ziemia, a w szczególności alkalia dodawane w czasie topienia do rudy, aby łącząc się z częściami jej obcemi, uwalniały ją od związku z niemi. **Roztopić**, *ob.* **Roztapiać**. **Roztopienie**, a, *n.* rozpuszczenie ciała stałego na płynne przez działanie ciepła. **Roztopniały**, a, e, *im.* od **Roztopnieć**, ję, *s. n. dok.* roztopić się, rozpuścić się. **Roztopny**, a, e, *p.* dający się roztopić.

**Roztrąbić**, bię, *s. cz. dok. fig.* trąbiąc rozgłosić. **Roztrąbienie**, a, *n.* rozgłoszenie.

**Roztracać**, am, *s. cz. nied.* **Roztracić**, cę, *dok.* tracić w różnych czasach, miejscach, roztrwonić. **Roztracanie**, **Roztracenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Roztrącać**, am, *s. cz. nied.* **Roztrącić**, cę, *dok.* trącając rozpychać, rozepchnąć. Wszystkich popycha, roztrąca. = rozbijać, rozbić trąceniem, uderzeniem. Roztrąć moc ich mocą twoją. Gotowie poczynają ludy roztrącać. **Roztrącanie**, **Roztrącenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Roztratować**, uję, *s. cz. dok.* tratując koniem rozbić, rozgnieść. **Roztratowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Roztroczenie**, a, *n.* od **Roztroczyć**, czę, *s. cz. dok.* z troków rozwiązać.

**Roztroić**, ję, *s. cz. dok.* rozdzielić na troje. **Roztrojenie**, a, *n.* rozdzielenie na troje.

**Roztropnie**, *ps.* z roztropnością. **Roztropność**, ści, *ż.* rozgarnienie, rozeznanie tego co czynić a czego nie czynić mamy. **Roztropny**, a, e, *p.* mający roztropność.

**Roztrwonić**, nię, *s. cz. dok.* strwonić, rozmarnować, roztracić. **Roztrwoniciel**, a, *m.* ten co trwoni, marnotrawca. **Roztrwonienie**, a, *n.* strwonienie, rozmarnowanie.

**Roztrysk**, u, *m.* roztryśnienie, rozpryśnienie wody. **Roztryskać**, am, **Roztrysnąć**, nę, *dok.* **Roztryskiwać**, uję, *nied.* tryskać, pryskać, rozpryskać. = się, *s. z.* rozpryskać się, rozprysnąć się. **Roztryskanie**,

**Roztryśnienie, Roztryskiwanie, a,** *n.* rozpryskanie, rozprysnienie, rozpryskiwanie.

**Roztrząsać, am, Roztrzęsywać, uję,** *s. cz. nied.* **Roztrząsnąć, nę, Roztrząść, sę,** *dok.* trzęsąc rozrzucać, rozrzucić, *np.* słomę, siano. = *fig.* rozbierać, rozważać. Sędziowie sprawę roztrząsają. Roztrząsano jego postępowanie. Świadkowi trzeba wprzód dobrze roztrząsnąć sumienie. **Roztrząsacz, a,** *m.* ten co roztrząsa. **Roztrząsanie, Roztrzęsywanie, Roztrząśnienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Roztrzaskać, am, Roztrzaskać, ę,** *dok.* rozbić z trzaskiem, *np.* łeb komu. = się, *s. z.* pęknąć z trzaskiem. **Roztrzaskanie, Roztrzaśnienie, a,** *n.* rozbicie z traskiem.

**Roztrzepać, pię,** *s. cz. dok.* **Roztrzepywać, uję,** *nied.* trzepiąc rozrzucić, rozproszyć, roztargnąć. **Roztrzepanie, a,** *n.* roztargnienie. **Roztrzepaniec, ńca,** *m.* człowiek roztrzepany, roztargniony. **Roztrzepany, a, e,** *p.* roztargniony.

**Roztwarzać, am** *s. cz. nied.* **Roztworzyć, rzę,** *dok.* co wodą, rozpuszczać, rozpuścić w wodzie. **Roztwarzacz, Roztworzyciel, a,** *m. chem.* płyn w którym się co roztwarza. **Roztwarzalny, a, e,** *p.* mogący być roztworzonym. **Roztwarzanie, Roztwarzenie, a,** *n.* rozpuszczanie, rozpuszczenie. **Roztwór, oru,** *m. chem.* rozpust, rozciecz, solucya.

**Roztyć, ję,** *s. n. dok.* = się, *s. z.* stać się bardzo otyłym. **Roztycie, a,** *n.* stanie się otyłym.

**Roztykać, am,** *s. cz. nied.* **Rozetkać, am, Rozetknąć, nę,** *dok.* wtykać, wetknąć w różne miejsca: *posp.* wtykać w ręce różnym osobom, rozdawać, rozdać. = wtykając rozpychać, rozepchać, *np.* brzuch pokarmem. Wieprze naprzód roztykać chwastem. **Roztykanie, Rozetkanie, Rozetknienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Roztyrać, am,** *s. cz. dok.* roztracić. **Roztyranie, a,** *n.* roztracenie.

**Rozum, u,** *m.* władza umysłu przez którą umiemy, rozumiemy co nie przechodzi granic tej władzy. = rozsądek. *Przysł.* Komu Bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje. Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. Gdy kogo Bóg chce skarać, rozum mu odejmie. Co głowa to rozum. = Rozumy, ludzie obdarzeni wielkim rozumem. Największe rozumy tego wieku. **Rozumek, mku,** *m. zdrob.* mały rozum. **Rozumieć, miem,** *s. cz. nied.* pojmować rozumem. = sądzić, mniemać, myśleć. Co o tem rozumiesz? Wiele, dobrze o kim, o sobie rozumieć. = się, *s. z.* pojmować siebie samego lub jeden drugiego. = na czem, znać się na czem. **Rozumienie, a,** *n.* pojmowanie rozumem. = mniemanie, opinia. Wielkie, wysokie o sobie rozumienie. = znaczenie wyrazu. = się, pojmowanie jeden drugiego. **Rozumnie,** *ps.* zgodnie z rozumem. = mądrze, rozsądnie. **Rozumność, ści,** *z.* mienie rozumu, mądrość. **Rozumny, a, e,** *p.* mający rozum, obdarzony rozumem. Człowiek jest istotą rozumną. = mądry, roztropny, *np.* rada, mowa, postępowanie. **Rozumować, uję,** *s. n. nied.* dochodzić, dociekać rozumem. **Rozumowanie, a,** *n.* dochodzenie, dociekanie rozumem. = pasmo myśli snujących się jedna z drugiej, i dających innym początek. Gdy rozumowanie składa się z trzech podań, zowie się sylogizm. **Rozumowy, a, e,** *p.* od rozumu.

**Rozuzdać, am,** *s. cz. dok.* zdjąć z konia uzdę. = namiętności, *fig.* wyuzdać, puścić im cugle. **Rozuzdanie, a,** *n.* zdjęcie uzdy z konia. = *fig.* wyuzdanie.

**Rozwadzać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwadzić, dzę,** *dok.* rozjąć, rozwieść, rozłączyć wadzących się. **Rozwadzanie, Rozwadzenie, a,** *n.* rozejmowanie, rozjęcie wadzących się.

**Rozwaga, i,** *ż.* władza przez którą umysł rozważa. = uwaga, zastanowienie. Wziąć co pod rozwagę. Mówić, działać, postępować z rozwagą.

**Rozwalać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwalić,**

ię, *dok.* rozrzucać, obalać, obalić. Był jeden szlachcic w Polsce, co wszystko budował, zbudowawszy rozwalał. Miasta, grody rozwalone. = rozpłatać, roztrzaskać, *np.* komu głowę. = się, *s. z.* zwalić się, obalić się. Dom się rozwalił. = leżąc lub siedząc rozciągać się nieprzyzwoicie. **Rozwalanie, Rozwalenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Rozwalina, y,** *ż.* **Rozwalisko, a, n. Rozwaliny,** *l.m.* gruzy rozwalonego domu, zamku, miasta.

**Rozwałkować, uję,** *s. cz. dok.* wałkując rozpłaszczyć.

**Rozwalniać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwolnić, nię,** *dok.* sprawiać rozwolnienie. Rozwolnić żołądek. = zaprowadzić w czem rozwolnienie. Rozwolnić karność wojskową, obyczaje. **Rozwalnianie, a,** *n.* czynność słowa **Rozwalniać**

**Rozwarcie, a,** *n.* otworzenie. **Rozwarto,** *ps.* otworzysto. **Rozwartokąt, a,** *m. geom.* trójkąt mający w sobie kąt rozwarty. **Rozwartokątny, a, e,** *p.* mający kąt rozwarty (trójkąt). **Rozwarty, a, e,** *p.* na rozcież otwarty. = *geom.* Kąt rozwarty, większy od prostego. = *bot.* Gałęzie rozwarte, pod kątem prostym na pniu osadzone.

**Rozwarzać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwarzyć, rzę,** *dok.* rozgotować **Rozwarzanie, Rozwarzenie, a,** *n.* rozgotowanie.

**Rozważać, am,** *s. cz. nied.* **Rozważyć, żę,** *dok.* ważąc rozdzielać. = *fig.* ważąc w myśli zastanawiać się, rozmyślać. Rozważaj słowa, nim je wymówisz. **Rozważanie, Rozważenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Rozważnie,** *ps.* z rozwagą. **Rozważność, ści,** *ż.* przymiot rozważnego umysłu. **Rozważny, a, e,** *p.* rozważający, mający rozwagę. = popełniony z rozwagą, rozmyślny, *np.* zabójstwo.

**Rozweselać, am,** *s. cz. nied.* **Rozweselić, lę.** *dok.* czynić wesołym. Serce człowieka wino rozwesela. = **się,** *s. z.* stawać się wesołym. **Rozweselanie, Rozweselenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Rozwiać,** *ob.* **Rozwiewać. Rozwianie, a,** *n.* rozproszenie wiatrem.

**Rozwiązanie, a,** *n.* odwiązanie tego co było związane. = odpowiedź na pytanie, na zagadnienie. = rozpuszczenie, *np.* parlamentu. = rozłączenie, *np.* małżeństwa. = połóg, porodzenie. **Rozwiąźle,** *ps.* rozwiązłym sposobem. **Rozwiązłość, ści,** *ż.* rozpusta. Rozwiązłość życia, obyczajów. **Rozwiązły, a, e,** *p.* rozpustny, *np.* życie, młodzież, obyczaje. **Rozwiązywać, uję,** *s. cz. nied.* **Rozwiązać, żę,** *dok.* odwiązywać, odwiązać, *np.* węzeł. = *fig.* odpuszczać grzechy. Cokolwiek rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane i w niebiesiech. = *fig.* wynaleźć odpowiedź rozwiązującą pytanie, zadanie, zagadnienie, wątpliwość. = *fig.* rozłączyć, *np.* małżeństwo, towarzystwo. = *fig.* rozpuścić, *np.* parlament. **Rozwiązywanie, a,** *n.* czynność słowa **Rozwiązywać.** rozwinienie.

**Rozwić,** *ob.* **Rozwijać. Rozwicie, a,** *n.*

**Rozwidniać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwidnić, dnię,** *dok.* rozjaśniać, rozjaśnić. = **się,** *s. z.* i **Rozwidnieć, ję,** *s. n. dok.* rozświtać, rozednieć. A gdy się rozwidniło, puściliśmy się w dalszą drogę. Rozwidnia mu się, zaczyna mu się rozwidniać w głowie, *fig.* zaczyna mieć jasne o rzeczach wyobrażenie.

**Rozwiedzenie, a,** *n.* czynność słowa **Rozwieść. Rozwiedziony, a, e,** *im.* od **Rozwieść.** rozprowadzony. = w rozwodzie zostający, *np.* kobieta, mężczyzna, małżeństwo. = rozrzedzony, rozpuszczony w wodzie.

**Rozwierać,** *ob.* **Rozewrzeć.**

**Rozwieść,** *ob.* **Rozwodzić.**

**Rozwieszać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwiesić, szę,** *dok.* wieszać, zawieszać w różnych miejscach, *np.* bieliznę, chorągwie w świątyni, wota na ścianach kaplicy. **Rozwieszanie. Rozwieszenie, a,** *n.* wieszanie, zawieszenie w różnych miejscach.

**Rozwiewać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwiać, wieję, Rozwionąć, nę,** *dok.* wiejąc rozpraszać, rozproszyć. Siwą mu brodę wiatr wolny rozwiewał. Na-

dzieja niezbożnego jest jako dym, który wiatr rozwiewa. = się, *s. z.* rozpraszać się. **Rozwiewanie, a,** *n.* rozpraszanie wiatrem.

**Rozwieść,** *ob.* **Rozwozić. Rozwiezienie, a,** *n.* zawiezienie w różne miejsca.

**Rozwijać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwić, Rozwinąć, nę,** *dok.* odwijać, odwinąć, *np.* sztukę materyi, płótna, skrzydła, żagle, chorągwie, dziecko w pieluchach, pieluchy. Rozwinąć wojsko, szeregi, kolumny. = *fig.* ćwiczyć, doskonalić przez stopniowe rozwijanie. Rozwijać umysł, rozum, władze umysłowe. = *fig.* obszernie wykładać. Rozwinąć przedmiot jaki, prawidła sztuki. = się, *s. z.* odwijać się, rozpościerać się. Wojsko rozwinęło się na równinie. = (o kwiatach), otwierać się, pękać. = rozrastać się. Organa powoli się rozwijają. = *fig.* wzrastać, nabierać wzrostu. Talent jego nagle się rozwinął. **Rozwijanie, a,** = **się,** *n.* w znaczeniach słowa **Rozwijać, Rozwijać się.**

**Rozwikłać, am,** *s. cz. dok.* rozplątać. = *fig.* Rozwikłać trudność, sprawę zawikłaną. **Rozwikłanie, a,** *n.* rozplątanie czego zawikłanego.

**Rozwinąć,** *ob.* **Rozwijać. Rozwinięcie, Rozwinienie, a,** = **się,** *n.* w znaczeniach słowa **Rozwinąć, Rozwinąć się. Rozwinięty, a, e,** *im.* od **Rozwinąć.** Rozwinięto wojsko, chorągwie. = Kwiaty rozwinięte. = *fig.* Rozwinięte władze umysłu. **Rozwity, a, e,** *im.* od **Rozwić.** Włosy rozwite.

**Rozwlekać, am,** *s. cz. nied.* **Rozwlec, wlokę,** *dok.* wlec, zawlec w różne strony. = rozciągać. Rozwlekać swe siły, swe wojsko. = *fig.* zbyt obszernie pisać, mówić o czem. = **się,** *s. z.* nad czem, rozciągać się, rozwodzić się nad czem. **Rozwlekanie, Rozwleczenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Rozwlekle,** *ps.* rozwlekłym sposobem, *np.* pisać, opowiadać. **Rozwlekłość, ści,** *ż.* zbytnia rozciągłość w pisaniu, opowiadaniu. **Rozwlekły, a, e,** *p.* zbytnie rozciągły, *np.* mowca, pisarz, styl, mowa. **Rozwlóczenie, a,** *n.* od **Rozwlóczyć, czę,** *s. cz. nied.* zawlec wiele rzeczy w różne strony, porozwlekać. = **się,** *s. z.* nabrać ochoty do włóczęgi.

**Rozwód, odu,** *m.* rozwiedzenie małżonków. Iść do rozwodu. Brać rozwód. = *fig.* rozłączenie, rozbrat. Miłość z małżeństwem dawno rozwód wzięła. **Rozwódka, i,** *ż.* kobieta rozwiedziona z mężem. **Rozwodowy, a, e,** *p.* od rozwodu, *np.* sprawa, proces. **Rozwodzenie, a,** = **się,** *n.* od **Rodwodzić, dzę,** *s. cz. nied.* **Rozwieść, wiodę,** *dok.* rozprowadzać, rozprowadzić. = bijących się rozjąć, rozłączyć. = rozrywać związek małżeński. = szerzyć, rozszerzać. Rozwodzić skargi, żale. = rozprowadzać, rozrzedzać, *np.* wino wodą. = Rozwodzić co komu, przekładać, wyłuszczać wszystkie szczegóły. = Rozwodzić co komu, odwodzić kogo od czego. = **się,** *s. z.* iść do rozwodu. = Rozwodzić się nad czem, rozszerzać się, rozwlekać się.

**Rozwój, oju,** *m.* rozwinienie jakiego przedmiotu.

**Rozwolniały, a, e,** *im.* który stał się wolniejszym, rozwiązlejszym. **Rozwolnić,** *ob.* **Rozwalniać. Rozwolnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się wolniejszym, rozpuścić się. **Rozwolnienie, a,** *n.* czynność słowa **Rozwolnić.** = stan tego co zostało rozwolnione. Rozwolnienie żołądka. = *fig.* Rozwolnienie karności wojskowej, obyczajów.

**Rozwora, y,** *ż.* drzewo u spodu wozu, rozszczeplone z końca, drąg przednią oś z tylną spajający.

**Rozwóz, ozu,** *m.* **Rozwożenie, a,** *n.* wiezienie, wożenie czego w różne strony. **Rozwozić, żę,** *s. cz. nied.* **Rozwieźć, wiozę,** *dok.* wozić, zawieźć w różne strony, *np.* wodę, towary. **Rozwoziciel, a,** *m.* ten co **rozwozi. Rozwozowy, a, e,** *p.* od **rozwozu,** *np.* handel.

**Rozwrzeszczeć się,** *s. z. dok.* zacząć niezmiernie wrzeszczeć.

**Różyczka, i,** *ż. zdrob.* mała róża. = ozdóbka w kształcie róży.

**Rozynek, Rodzynek, Rozenek, nku**, *m.* **Rozynka, i**, *ż.* **Rozynki**, *l. m.* suche winogrona. **Rozynkowy, a, e**, *p.* od rozynka, *np.* jąderko.

**Rozżalać, am**, *s. cz. nied.* **Rozżalić, lę**, *dok.* kogo, czyje serce, żalem napełnić. Bardzo ona rozżalona na to żeś niewdzięczny. **Rozżalić się**, *s. z.* rozwodzić żale. **Rozżalenie, a**, *n.* napełnienie żalem. = **się**, rozwodzenie żalów.

**Rozżarcie**, *ps.* zażarcie. **Rozżarty, a, e**, *p.* zazarty.

**Rozżarzać, am**, *s. cz. nied.* **Rozżarzyć, rzę**, *dok.* rozpalać, rozżegać. **Rozżarzyć węgle.** = rozpalić do czerwoności. **Rozżarzyć żelazo.** = *fig.* Rozżarzyć gniew, miłość. = **się**, *s. z.* rozpalić się. Od jednej iskierki rozżarza się ogień. **Rozżarzanie, Rozżarzenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Rozżarzenie**, *chem.* stan ciała rozpalonego do czerwoności, a przez większe skupienie ciepłika do białości. **Rozżegać, am**, *s. cz. nied.* rozżarzać, rozpalać. **Rozżeganie, a**, *n.* rozżarzanie, rozpalanie.

**Rozzieleniać, ję**, *s. n. dok.* **Rozzielenić się**, *s. z.* okryć się zielonością. Łąka rozzieleniała. **Rozzieleniła się** las.

**Rozzłościć, szczę**, *s. cz. dok.* wprawić w złość, przyprowadzić do złości. = **się**, *s. z.* wpaść w złość. **Rozzłoszczenie, a**, *n.* przyprowadzenie do złości. = **się**, wpadnienie w złość.

**Rozzuchwalenie, a**, *n.* od **Rozzuchwalić, lę**, *s. cz. dok.* uczynić zuchwałym. = **się**, *s. z.* stać się zuchwałym.

**Rozzuwać, am**, *s. cz. nied.* **Rozzuć, ję**, *dok.* zdejmować, zdjąć z kogo obuwie. = **się**, *s. z.* zdejmować, zdjąć z siebie obuwie. **Rozzuty, a, e**, *im.* z którego zdjęto obuwie. **Rozzuwanie, Rozzucie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Rożnować, am**, *s. cz. nied.* **Rożnąć, ję**, *dok.* żując rozgryzać, rozgryźć. **Rożnuty, a, e**, *im.* żuciem rozgryziony, rozdrobiony. **Rożnowanie, Rożnucie, a**, *n.* żując rozgryzanie, rozgryzienie.

**Rtęć, ci**, *ż.* żywe srebro.

**Rubacha, y**, *m.* człowiek rubaszny. **Rubasznie**, *ps.* rubasznym sposobem. **Rubaszność, ści**, *ż.* **Rubaszeństwo, a**, *n.* przymiot człowieka rubasznego. **Rubaszny, a, e**, *p.* z gruba żartobliwy, pełen wesołych konceptów.

**Rubel, bla**, *m.* moneta srebrna rossyjska wartująca zł. 6 gr. 20. **Rubel assygnacyjny**, moneta nominalna mająca w sobie zł. 1 gr. 24.

**Rubin, u**, *m. min.* drogi kamień jasno czerwonego koloru. **Rubinowy, a, e**, *p.* od rubinu, *np.* pierścień.

**Rubrycela, i**, *ż.* (z łac.), książka zawierająca w sobie porządek nabożeństwa na każdy dzień roku. **Rubryka, i**, *ż.* ołówek czerwony, z czerwonej okry zmieszanej z rybim klejem lub gumą arabską. = pismo czerwone. = w prawie kanonicznem, tytuł albo rozdział osobny. = miejsce między dwiema liniami wzdłuż regestru pociągnionemi, gdzie się summy piszą.

**Ruch, u**, *m.* własność ciała ruszającego się. Ruch ciągły, szybki, powolny, gwałtowny. = mocya, agitacya. Być zawsze w ruchu, używać ruchu. = Ruchy ciała, giesta, poruszenia. **Ruchawka, i**, *ż.* pospolite ruszenie, wojsko nieregularne. **Ruchawo, Ruchliwie**, *ps.* żwawo ruszając się. **Ruchawość, Ruchliwość, ści**, *ż.* żwawość ruszania się. **Ruchawy, Ruchliwy, a, e**, *p.* żwawo ruszający się, ciągle zostający w ruchu. **Ruchomie**, *ps.* w ruchu, z ruchem. **Ruchomość, ści**, *ż.* zdolność ruszania się. **Ruchomości**, *l. m.* dobra ruchome, sprzęty. **Ruchomostki**, *l. m.* drobne sprzęty. **Ruchomy, a, e**, *p.* mogący się ruszać lub być poruszonym, *np.* dobra, majątek. Święta ruchome, w różnych dniach roku przypadające, jako to Wielkanoc, Zielone Świątki, Boże Ciało.

**Ruclany, a, e**, *p.* od ruty, *np.* wieniec.

**Rucsaj, u**, *m.* potok, struga.

**Ruda, y**, *ż. min.* nazwisko każdego metalu, a mianowicie żelaza, zmieszanego w stanie rodzimym z innemi ciałami. **Rudawiec, wca**, *m.*

*zool.* wąż jadowity rudawego koloru. **Rudawy**, a, e, *p.* zawierający w sobie rudę, *np.* woda. = koloru podobnego do rudy, czerwonawy.

**Rudel, dla**, *m.* narzędzie drewniane z tyłu statku przytwierdzone, którem sternik statkiem kieruje. **Rudelnik**, a, *m.* wioślarz.

**Rudera**, ów, *l. m.* budynek zrujnowany.

**Rudnia**, ni, *ż.* dymarka, piec gdzie rudę topią. **Rudnik**, a, *m.* ten co kopie rudę żelazną. **Rudny**, a, e, *p.* od rudy. = ego, *m.* dozorca rudników. **Rudobrody**, a, e, *p.* mający rudą brodę. **Rudokop**, u, *m.* kopalnia rudy. **Rudowłosy**, a, e, *p.* mający rude włosy. **Rudy**, a, e, *p.* koloru rudy czerwonej, *np.* pies, człowiek, włosy.

**Rufa**, y, *ż.* tylna część okrętu.

**Rufian, Rufianka** (z włos.), *ob.* Rajfur, i t. d.

**Rug**, u, *m.* (z niem.), *prawn* urzędowe badanie, inkwizycya. = Rugi sejmowe, roztrząsanie w sejmie instrumentów poselskich, zaświadczających ważne posłów na funkcyą poselską obranie. **Rugować, uję**, *s. cz. nied.* zkąd kogo, z miejsca usuwać. Rugować z urzędu. = wypędzać. Rzymianie Kartagów z Sycylii rugować usiłowali. **Rugowanie**, a, *n.* usuwanie z miejsca. = wypędzanie. Gabinet petersburski nie przestaje myśleć o rugowaniu Turków z Europy.

**Ruja**, i, *ż.* czas grzania się wilków, łosi, jeleni. = gromada grzejących się wilków.

**Ruina**, y, *ż.* (z łac.), obalenie, upadek. = Ruiny, gruzy, zwaliska. **Rujnacya**, yi, *ż.* zrujnowanie. **Rujnować, uję**, *s. cz. nied.* burzyć, obalać, *np.* zamek, twierdzę. = *fig.* niszczyć w niwecz obracać, *np.* zdrowie, majątek. = się, *s. z.* (o budynku), walić się, upadać. = tracić majątek, upadać na majątku. **Rujnowanie**, a, = się, *n.* czynność powyższego słowa.

**Rukiew, kwi**, *ż. bot.* (Nasturtium), roślina z familii krzyżowych, której wszystkie gatunki rosną na miejscach wilgotnych, mają kwiatki drobne, żółte albo białe. **Rukiewnik**, a, *m. bot.* (Bunias), roślina z familii krzyżowych.

**Rum**, u, *m.* (z niem.), wolne miejsce, droga. Rum żelazem sobie uczynili. = gruzy, kupa gruzów. Miasto obrócę w kupę rumu. = okruchy soli w żupach. = trunek otrzymany przez destylacyą z soku trzciny cukrowej. **Rumacya**, yi, *ż.* wyprowadzenie się z domu, mianowicie przez sąd nakazane.

**Rumak**, a, *m.* dzielny koń

**Rumel, mla**, *m.* pewna gra w karty. = Trafić w rumel, zgadnąć. Rumel w rumel podobny do kogo, kubek w kubek.

**Rumian**, u, *m. bot.* (Anthemis), roślina z działu promienistych, której gatunek, rumian śmierdzący (A. cotula), rośnie przy drogach; rzymski czyli pachnący (A. nobilis), za domowe lekarstwo używany. **Rumianek, nku**, *m. bot.* (Matricaria), roślina z działu promienistych, inaczej maruna, której gatunek, rumianek zwyczajny czyli pachnący (M. chamomilla), równie jak rumian rzymski za lekarstwo domowe służy. **Rumiankowy**, a, e, *p.* od rumianku.

**Rumiano**, *ps.* z rumieńcem, *np.* wyglądać. **Rumianość, ści**, *ż.* kolor rumiany, mianowicie twarzy. **Rumiany**, a, e, *p.* czerwonawy, mający rumieniec na twarzy, *np.* chłopiec, dziewczyna. = zarumieniony smażeniem, pieczeniem, *np.* masło, pieczeń. **Rumieńczyk**, a, *m. zdrob.* od Rumieniec. **Rumienić, nię**, *s. cz. nied.* czynić rumianym. Trunek twarz rumieni. Jutrzenki promienie rumienią niebo. = pieczonię, przyrumienić. = się, *s. z.* **Rumienieć, ję**, *s. n. nied.* okrywać się rumieńcem, czerwienić się. **Rumienica**, y, *ż. zool.* ryba trzymająca środek między karpiem a leszczem, ciało ma wysmukłe dużemi łuskami pokryte, wargi i oczy czerwone. **Rumienidło**, a, *n.* róż, proszek do farbowania twarzy rumiano. **Rumieniec**, ńca, *m.* kolor rumiany

twarzy, bądź naturalny, bądź ze wstydu pochodzący. **Rumieniuchny**, **Rumieniusieńki**, **Rumieniutki**, a, e, *p.* bardzo rumiany.

**Rumować**, uję, *s. cz. nied.* rum czynić, uprzątać. Kazał z obozu wszystkie zawady rumować. = się, *s. z.* wyprowadzać się, wynosić się z domu. **Rumowisko**, a, *n.* kupa rumu, gruzów, miejsce rumem, gruzami zawalone. Wzniosłe pomniki prędzej lub później czas nieubłagany w rumowiskach grodów zagrzebie. **Rumówka**, i, *ż.* sól rumowa, z Wieliczki beczkami sprowadzana.

**Runąć**, nę, *s. n. dok.* (z łac.), upaść, obalić się z łoskotem. Runął gmach. *fig.* Runęła potęga narodu.

**Runiczny**, a, e, *p.* do run należący. Pismo runiczne, na skałach, kamieniach w krajach północnej Europy widzieć się dające, pisane charakterami celtyckiego albo skandynawskiego alfabetu.

**Runo**, a, *n.* skóra z wełną. = Złote runo, *mit.* po które Argonautowie z Grecyi do Kolchidy żeglowali. Order złotego runa, order hiszpański przez jednego z książąt burgundzkich ustanowiony.

**Rup**, ia, *m.* **Rupie**, *l. m.* drobne jak owies robactwo mnożące się w kiszce prostej czyli odchodowej. Rupie końskie. Każdy ma swoje rupie, *fig.* każdy ma swego mola.

**Rupiecie**, ci, *l. m.* stare graty.

**Raptura**, y, *ż.* (z łac.), kila, przepuklina. **Rupturny**, **Rupturowy**, a, e, *p.* od ruptury, *np.* pas.

**Rura**, y, *ż.* (z niem.), okrągłe, podłużne, wewnątrz próżne narzędzie. Rura cynkowa, ołowiana. Rura wodna. Rura w organach. = *anat.* kość goleniowa, piszczel. Rura szpikowa. Rura pokarmowa. Rura powietrzna czyli oddechowa. = *m. fig.* gap, gamoń. **Rurarnia**, ni, *ż.* fabryka rur kruszcowych. **Rurka**, **Rureczka**, i, *ż. zdrob.* mała rura. Rurka od fuzyi, pistoletu. = forma do lania świec. = kanka a seryngi. = *anat.* kanał. Rurka moczowa. **Rurkowaty**, a, e, *p.* mający kształt rurki. **Rurkowy**, a, e, *p.* od rurki. Świece rurkowe. **Rurmistr**, a, *m.* człowiek koło rur wodnych chodzący. **Rurmistrzowski**, a, e, *p.* od rurmistrza. **Rurmistrzowstwo**, a, *n.* sztuka rurmistrzowska. **Rurmus**, u, *m.* wodociąg, machina hidrauliczna do podnoszenia wody. = pompa. Rurmus ciągnący, deptający. **Rurmusowy**, a, e, *p.* od rurmusu, *np.* skrzynia, koło. **Rurnica**, y, *ż.* beczka nalana zimną wodą, przez którą przechodzą rury od kotła gorzelnianego. **Rurnik**, a, *m.* ten co robi rury. = miejsce którędy rury przechodzą. **Rurny**, a, e, *p.* od rury. **Rurowy**, a, e, *p.* podobny do rury, *np.* kość.

**Ruś**, si, *ż* kraj ruski, od Bugu do Dniepru i aż po za tę rzekę rozciągający się. Ruś czerwona, dzisiejsza Galicya. Ruś czarna, Polesie. Ruś biała, województwa połockie i witebskie. = *zbior.* Rusini. **Rusin**, a, *m.* **Rusinka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta rodem z Rusi. **Ruski**, a, e, *p.* od Rusi, z Rusi, *np.* język, cerkiew, kalendarz. Ruski miesiąc, *fig.* czas bardzo długi.

**Rusawy**, **Rusowały**, a, e, *p.* nieco rusy, czerwonawy. **Rusobrody**, a, e, *p.* rudobrody. **Rusowacieć**, **Rusawieć**, ję, *s. n. nied.* rusawym się stawać. **Rusy**, a, e, *p.* rudy.

**Ruszać**, am, *s. cz. nied.* **Ruszyć**, szę, *dok.* co, dotykać się czego. Nie ruszaj tego. Ruszony paraliżem, tknięty, dotknięty. = wzruszyć, poruszyć. Trudno ruszyć z miejsca tak duży kamień. = *fig.* Ruszał też gniew i bogl. Sumienie go ruszyło. = *myśl.* Ruszyć zająca, kuropatwę, wypędzić, spłoszyć. = *s. n.* zaczynać biedz. iść, jechać. Konie nie chciały ruszyć z miejsca. Ruszyć przeciw nieprzyjacielowi. Ruszamy na wojnę. Ruszyliśmy w dalszą drogę. = Ruszać czem, poruszać, wzruszać, kiwać, machać, *np.* głową, rękami, ramionami. Ruszać głową, *fig.* zdobywać się na wszelkie sposoby. W dworach rozumem żyją, dobrze tam trzeba głową ruszać Ruszyć konceptem, wpaść na koncept. = się, *s. z.* od-

bywać poruszenia. Tak jest słaby, że się ruszyć nie może. = chwiać się, kiwać się. Głowa mu się rusza. Zęby mu się ruszają. **Ruszanie, Ruszenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Pospolite ruszenie, wyruszenie wszystkich na wojnę.

**Ruszczyzna**, y, *ż.* język, zwyczaje, obyczaje ruskie.

**Rusznica**, y, *ż.* strzelba. **Rusznicznу**, a, e, *p.* od rusznicy, *np.* proch. **Rusznikarski**, a, e, *p.* od rusznikarza. **Rusznikarstwo**, a, *n* rzemiosło rusznikarza. **Rusznikarz**, a, *m.* ten co robi rusznice.

**Rusztowanie**, a, *n.* pomost przy murze, na którym stoją mularze, gdy domy murują. = pomost na którym tracą winowajców. Zginął na rusztowaniu.

**Ruta**, y, *ż. bot.* (Ruta), powszechnie znana roślina ogrodowa. **Rutewka, Rutka**, i, *ż. bot.* (Thalictrum), roślina z familii jaskrowych

**Ruż**, u, *m.* (z franc.), rumieniдło, **Różować**, uję, *s. cz. nied.* = się, *s. z.* różem twarz farbować. **Różowanie**, a, = się, *n.* farbowanie twarzy różem.

**Rwać, rwę**, *s. cz. nied.* wyrywać, *np.* chwasty, zęby. = targać, szarpać. Rwać kogo za włosy. Rwać na sobie włosy z żalu, z rozpaczy. Rwą psy wilka, jelenia. = podrywać. Cicha woda brzegi rwie, *przysł.* = zrywać. Rwać boki ze śmiechu. = zrywać, obrywać. Rwać kwiaty, zioła, owoce. = rozrywać. Rwać nici, struny. = się, *s. z.* rozrywać się. Te nici rwą się. Gdzie cienko tam się rwie, *przysł. Fig.* Rwie się przyjaźń, rwie się i kochanie. = do czego, do kogo, porywać się, rzucać się. Rwie się do wojska. Rwie się do oręża. Rwie się do tego czego niezdoła. **Rwanie**, a, = się, *n.* czynność słowa Rwać, Rwać się. **Rwetes**, u, *m.* zgiełk, hałas przy szarpaniu, rozrywaniu. Ledwie ducha wyzionął, powstał rwetes w domu.

**Ryba**, y, *ż.* zwierzę grzbietne, okryte łuską lub bez łuski, jajorodne, oddychające za pomocą dychawek czyli skrzeli, mające krew czerwoną zimną, serce o jednem uszku i o jednej komórce, płetwy zamiast rąk i nóg do pływania w wodzie. Ryby łowić. W mętnej wodzie ryby łowić, *fig.* korzystać z zamieszania. = *ast.* Ryby, jeden z dwunastu znaków zodiaku. **Rybacki**, a, e, *p.* od rybaka, *np.* statek, rzemiosło. **Rybactwo**, a, *n.* zatrudnienie rybaka, sztuka rozmnażania i hodowania ryb. **Rybaczek, czka**, *m. zdrob.* mały, młody rybak. **Rybaczka**, i, *ż.* kobieta łowiąca lub przedająca ryby. = żona rybaka. **Rybak**, a, *m.* ten co łowi lub przedaje ryby. = Rybaki, miejsce gdzie rybacy mieszkają. **Rybeczka, Rybeńka**, i, *ż. zdrob.* od Rybka. **Rybi**, a, e, *p.* od ryby, *np.* łuska, ogon, sos, podlewa. **Rybięta**, ąt, *l. m.* drobne rybki. **Rybitw**, a, *m.* rybak. Pójdzcie za mną, a uczynię was że się staniecie rybitwami ludzi. = i Rybitwa, y. **Rybołówka**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu płetwonogich, którego jest wiele gatunków, a wszystkie żyją rybami, które upatrzywszy latając po nad wodą, nagle chwytają. **Rybka**, i, *ż. zdrob.* mała ryba. **Rybnik**, a, *m* sadź na ryby **Rybny**, a, e, *p.* od ryb, *np.* przekupień, handel, rynek, dzień, potrawa. = obfitujący w ryby, *np.* staw, rzeka, jezioro. **Rybojad**, a, *m.* ten co jada ryby **Rybołów, owa**, *m. zool.* gatunek orła. = ptak wielkości gęsi. **Rybołowca**, y, *m.* ten co ryby łowi **Rybołowny**, a, e, *p.* od rybołówstwa. **Rybołówstwo**, a, *n.* łowienie ryb **Rybotruj, Rybitrut**, u, *m.* roślina której ziarnem ryby trują. **Rybsko**, a, *n. zgrub.* duża, brzydka ryba.

**Ryć**, ję, *s. cz. nied.* ryjem kopać ziemię. Świnia ryje ziemię. = rzezać, rytować. Ryć na drzewie, na miedzi, na kamieniu.

**Rycerka**, i, *ż.* bohatyrka. **Rycerski**, a, e, *p.* od rycerza, *np.* stopień, dostojność, czasy, ustawy, obyczaje. = wojenny, wojskowy, *np.* naród, szkoła, cnota, czyny, trudy.

znoje. = szlachecki. Stan rycerski. **Rycersko**, *ps.* po rycersku. **Rycerskość, ści**, *ż.* męztwo rycerza, duch rycerski. Rycerstwo, a, *n.* stopień rycerza. = rycerskość. = stan rycerski; stan szlachecki. = *zbior.* szlachta, wojsko ze szlachty złożone. **Rycerz**, a, *m.* (z niem.), żołnierz konny szlacheckiego stanu, mianowicie w wiekach średnich. Pasować kogo na rycerza. Błędni rycerze. = wojownik, bohatyr. = w szachach, konik, skoczek.

**Rychło, Rychle**, *ps.* prędko. Dwakroć daje, kto rychło daje, *przysł.* = w krótce, w krótkim czasie. Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. = rano, wcześnie. Kto rychło wstaje temu Pan Bóg daje, *przysł.* Rychłość, ści, *ż.* prędkość, wczesność. Rychły, a, e, *p.* prędki wczesny, *np.* powrót, odpowiedź, śmierć, jęczmień, zima.

**Rychtować**, uję, *s.cz.nied.* (z niem.), kierować, *np.* działo, lunetę. Rychtowanie, a, *n.* kierowanie.

**Rycie**, a, *n.* kopanie ziemi ryjem. = rzezanie, rytowanie, *np.* na miedzi, na kamieniu. **Rycina**, y, *ż.* obraz ryty na drzewie, miedzi, kamieniu. Dzieło z rycinami.

**Ryczałt**, u, *m.* pożyczka pod warunkiem, że jeżeli pożyczający nie odda summy na pierwszym terminie, ma ją na drugim w dwójnasób, na trzecim w trójnasób zapłacić. = ilchwa, procent. Ziemia z ryczałtem wraca ziarno. **Ryczałtem**, *ps.* hurtem, *np.* co kupić, przedać. **Ryczałtowy**, a, e, *p.* hurtowy, *np.* przedaż.

**Ryczeć, czę**, *s.n.nied.* ryk wydawać. Lew, osieł, wół ryczy. Krowa co bardzo ryczy, mało mleka daje, *przysł.* kto wiele obiecuje, mało dotrzymuje. = *fig.* grzmieć, huczeć. Z obu stron działa ryczą. **Ryczenie**, a, *n.* wydawanie ryku.

**Rydel, dla**, *m.* **Rydelek, lka**, *m. zdrob.* narzędzie do kopania.

**Rydwan**, u, *m.* (z turec.), *poet.* wóz.

**Rydz**, a, *m. bot.* (Agaricus deliciosus), gatunek bedłki, rośnie w lasach sosnowych. Czerwony jak rydz. Zdrów jak rydz. **Rydzawy, Rydzowaty**, a, e, *p.* rusowaty, czerwonawy. **Rydzobrody**, a, e, *p.* rusobrody. **Rydzowy**, a, e, *p.* od rydzów, *np.* sos. **Rydzy**, a, e, *p.* rusy, rudy

**Ryga**, i. *ż.* (z włos.), pięć linii równoległych na nóty muzyczne.

**Rygiel, gla**, *m.* (z niem.), zasuwka w zamku. Zamknąć drzwi na rygiel. = szpona w łożu armatniem spajająca dwie jego ściany.

**Rygor**, u, *m.* (z łac.), surowość, groza, karność. = surowość prawa. **Rygorysta**, y, *m.* (z franc.), surowy przestrzegacz porządku, prawideł, karności. **Rygoryzm**, u, *m.* zbytnia surowość, ścisłość.

**Rygować**, uję, *s.cz. nied.* linjować papier do pisania nót muzycznych. **Rygowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Rygowalnica**, y, *ż.* narzędzie kościane, którem szewc robotę wygładza.

**Ryj, Ryjak**, a, *m.* pysk niektórych zwierząt spiczasty, którym ryją ziemię. Ryj u świni. **Ryjek, jka**, *m. zdrob.* od Ryj. = pyszczek much, komarów. = *zool.* chrząszcz bronzowo czarny z szaremi kropkami, bardzo szkodliwy młodym drzewom iglastym. **Ryjkoryb**, a, *m. zool.* ryba chrząstkowata z długim pyskiem. **Ryjkowaty**, a, e, *p.* podobny do ryjka, *np.* pyszczek.

**Ryk**, u, *m.* głos jaki wydają niektóre zwierzęta, jako to lew, wół, osieł. = *fig.* huk. **Ryk** działa. **Rykliwy**, a, e, *p.* lubiący ryczeć. **Ryknąć, nę**, *s.n.jednok.* wydać ryk. = *fig.* zagrzmieć, zahuczeć. Ryknęły działa. **Rykowisko**, a, *n.* bekowisko jelenia.

**Rylec, lca**, *m.* narzędzie którem na blasze ryją. = u starożytnych, styl, narzędzie do pisania na woskiem powleczonych tabliczkach. = *fig.* styl. Rylec Tacyta, Liwiusza. **Ryło**, a, *n.* **Ryła**, y, *ż.* pysk, morda. = człowiek szpetnej twarzy i zarazem gburowaty.

**Rym**, u, *m.* (z grec.), końcowa sylaba lub cały wyraz jednobrzmiony

z sylabą lub wyrazem odpowiedniego sobie wiersza. = wiersz, poezya. Rymy Kochanowskiego.

**Rymarczyk**, a, *m.* czeladnik rymarski.

**Rymarka**, i, *ż.* żona rymarza. = rzemiosło rymarza. **Rymarski**, a, e, *p.* od rymarza, *np.* robota. **Rymarstwo**, a, *n.* rzemiosło rymarskie. **Rymarz**, a, *m.* (z niem.), z rzemienia robiący rzemieślnik.

**Rymopis**, a, **Rymotworca**, y, *m.* wierszopis. **Rymopiski**, **Rymotworczy**, a, e, *p.* od rymopisa, od rymotworcy. Sztuka rymotworcza. **Rymopisarstwo**, **Rymotworstwo**, a, *n.* sztuka pisania rymów. **Rymować**, uję, *s. n. nied.* pisać rymy, wierszować. = być do rymu. To dwa wyrazy nie rymują z sobą. **Rymowanie**, a, *n.* pisanie rymów, wierszowanie. **Rymowy**, a, e, *p.* od rymu. Wiersze rymowe i nierymowe.

**Rynek**, nku, *m.* plac targowy, targowisko.

**Ryngort**, u, *m.* (z niem.), poprąg.

**Ryngraf**, u, *m.* (z niem.), blaszka podłużna, wypukła, na szyi oficera od służby.

**Rynienka**, i, *ż. zdrob.* mała rynna. **Rynienkowaty**, a, e, *p. bot.* i *zool.* pełen rynienek, żłobkowaty. Jałowiec liście ma rynienkowate.

**Rynka**, i, *ż.* **Rynieczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie gliniane do smażenia, *np.* jajecznicy.

**Rynkowy**, a, e, *p.* od rynku.

**Rynna**, **Rynwa**, y, *ż.* (z niem.), kanał czyli żłób do sprowadzania lub odprowadzania wody. Rynna dachowa, na którą deszcz z dachu ścieka w olejkę. Trafił z deszczu pod rynnę, *przysł.* **Rynsztok**, u, *m.* (z niem.), kanalik po bokach ulicy dla ścieku wody. Pijak ten waia się po rynsztokach.

**Rynsztunek**, **Rysztunek**, nku, *m.* (z niem.), wszystko co służy do uzbrojenia. **Rynsztunkowy**, **Rysztunkowy**, a, e, *p.* od rynsztunku.

**Ryś**, sia, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, żbikowatych czyli kotów. = Rysie, futro rysie. **Rysi**, **Rysiowy**, a, e, *p.* od rysia, *np.* skóra, futro. **Rysię**, cia, *n.* młody ryś.

**Rys**, u, *m.* (z niem.), kreska zrobiona piórem, ołówkiem. = Pierwszy rys czego, pierwszy rzut myśli na papier. Krótki rys, krótki wykład, treść. = zarys, kształt. Rysy twarzy. **Rysa**, y, *ż.* (z niem.), szpara, szczelina, *np.* w murze, w ziemi. = znak od pęknienia, *np.* na filiżance, na zwierciadle. = znak od cięcia, szrama, kresa, mianowicie na twarzy. **Rysopis**, u, *m.* opisanie rysów twarzy. **Rysować**, uję, *s. cz. nied.* kreślić figury piórem, ołówkiem, węglem. = się, *s. z.* pękać, dostawać rysy. **Rysowanie**, a, *n.* kreślenie figur piórem, ołówkiem. Nauka, sztuka rysowania. **Rysowniczy**, a, e, *p.* od rysownika. **Rysownik**, a, *m.* ten co umie rysować. **Rysunek**, nku, *m.* figura wyrysowana. = sztuka rysowania. Szkoła rysunków. Nauczyciel rysunków. **Rysunkowy**, a, e, *p.* od rysunków, *np.* sala.

**Rytm**, u, *m.* (z grec.), stopa wiersza. = Rytmy, wiersze miarowe.

**Rytować**, uję, *s. cz. nied.* ryć na miedzi, stali, kamieniu. **Rytowanie**, a, *n.* rycie na miedzi, i t. d. **Rytownictwo**, a, *n.* sztuka rytowania, sztycharstwo. **Rytowniczy**, a, e, *p.* od rytownika. **Rytownik**, a, *m.* ten co rytuje na miedzi, i t. d., sztycharz.

**Rytuał**, u, *m.* (z łac.), księga obrzędów kościelnych.

**Ryty**, a, e, *im.* od Ryć, wyrzynany. = sztychowany. = *fig.* wyryty. Wszystkie łaski jego w sercu ryte chował.

**Rywal**, u, *m.* (z franc.), spółmiłośnik. **Rywalka**, i, *ż.* spółmiłośnica.

**Ryż**, u, *m. bot.* (Oryza), roślina z familii trawiastych i jej ziarno.

**Ryza**, y, *ż.* 20 liber papieru.

**Ryza**, y, *ż.* rowek u śródwagi, gdzie sznurek pada z biejczykiem. = *fig.* kluba, należyte granice, karność. Trzymać kogo w ryzie. Ująć w ryzę.

**Ryza**, y, *ż.* ornat ruski.

**Ryzować**, uję, *s. cz. nied.* szuflami zboże przerzucać ze statku na ląd, i z lądu na statek.

**Ryłość, ści,** *ż.* kolor ryży.
**Ryłowisko, a,** *n.* pole z którego ryż zebrano. **Ryłowy, a, e,** *p.* od ryżu, z ryżu, *np.* słoma, kapelusz.
**Ryży, a, e,** *p.* rosy, rudy.
**Ryzyko, a,** *n.* (z włos.), los, traf. **Ryzykować, ować,** *s. cz. nied.* stawić na los szczęścia, na chybił trafił, narażać, *np.* życie, majątek. **Ryzykowanie, a,** *n.* stawienie na los szczęścia. **Ryzykowny, a, e,** *p.* niepewny, niebezpieczny.
**Ria, y,** *ż.* żyto. (koń).
**Rżący, a, e,** *im.* od **Rżeć,** który rży
**Rząd, u,** *m.* władza rządząca. Rząd jedynowładny, samowładny, despotyczny, arystokratyczny, republikański, monarchiczny, konstytucyjny. = osoby rząd składające. Prośba do rządu. = czas sprawowania rządu. Za rządu Sasów był największy nierząd w Polsce. = kierunek, zarząd. Rządu niewiele, gdzie panów wiele. Rzadki przykład u nas dobrego rządu. = *gram.* zależność jednego wyrazu od drugiego, jako to rzeczownika od słowa lub przyimka, i sam wyraz zależny.
**Rząd, Rzęd, rzędu,** *m.* szereg, pasmo. Rząd ludzi, drzew, kolumn, domów, zębów. Rzędem, jeden za drugim lub przy drugim. Stać, iść rzędem. Sadzić drzewa rzędem. Skoro zełgał najpierwszy, wszyscy łgali rzędem. = *aryt.* szereg liczb po sobie następujących. = w historyi naturalnej, podział klassy lub gromady. Królestwa dzielą się na gromady, gromady na rzędy. = Rząd na konia, porządna uprząż, mianowicie co się kładzie na konia wierzchowego: siodło, czaprak, musztuk.
**Rządca, Rządzca, y,** *m.* ten co rządzi. Rządca państwa. = wielkorządca. Rządca prowincyi. = ten co rządzi w zastępstwie właściciela. Rządca dóbr. **Rządczyna, y, Rządczyni, ni,** *ż.* ta co rządzi. = żona rządcy dóbr.
**Rzadki, a, e,** *p.* nie gęsty, *np.* sos, płótno. Powietrze jest rzadsze od wody = nie gęsto rosnący, *np.* las, zboże, włosy. = nie często bywający, *np.* gość. = nie często trafiający się, nadzwyczajny, *np.* medal, przypadek, mąż, człowiek, talent, piękność, męztwo, odwaga. = Mina rzadka, mina człowieka zmieszanego. **Rzadko,** *ps.* nie gęsto, w pewnej odległości jeden od drugiego. Zboże rzadko posiane. Drzewa rzadko posadzone, rosnące. Płótno rzadko tkane. = nie często. Rzadko u kogo bywać. Podobne wypadki rzadko się zdarzają. **Rzadkość, ści,** *ż. fiz.* mała liczba cząstek pod wielkiem objęciem. Rzadkość powietrza. = niegęstość. Rzadkość sosu. = niesciśłość, niedychtowność. Rzadkość płótna, sukna. = stan tego co nie gęsto rośnie. Rzadkość zboża, lasu. = nieczęstość. Rzadkość podobnych wypadków. = rzecz rzadka, rzadko trafiająca się. Rzadkość numizmatyczna, bibliograficzna. **Rzadkowłosy, a, e,** *p.* mający rzadkie włosy. **Rzadkozęby, a, e,** *p.* mający rzadkie zęby.
**Rządnie,** *ps.* z dobrym rządem. **Rządność, ści,** *ż.* dobry sposób rządzenia. Różnią się państwa jedne od drugich rządnością. **Rządny, a, e,** *p.* dobrze rządzący lub rządzony, *np.* kraj, państwo, rzeczpospolita. **Rządowy, a, e,** *p.* od rządu, należący do rządu. Ustawa rządowa Władze rządowe. Pałac rządowy Dzienniki rządowe. **Rządzenie, a,** *n* sprawowanie rządu, sztuka rządzenia. = zarządzanie Rządzenie dobrami. **Rządzić, dzę,** *s. n. nied.* sprawować rządy. Bóg rządzi światem. Rządzić państwem, krajem, narodem. = zarządzać. Rządzić domem, dobrami. = Słowa, przyimki rządzą przypadkami. = **się,** *s. z* rząd u siebie, nad sobą. w swoim domu sprawować. Dobrze, źle się rządzi. Kto rządzić chce drugimi, rządzić się ma sobą. = rozrządzać się. Rządzi się jak we własnym domu. = czem, powodować się, *np.* rozumem, swoją wolą. = (o kraju, narodzie), sprawować rząd u siebie. Grecy sami

się rządzili, póki wolności nie stracili. Rządzić się prawem, używać prawa do rządzenia się. Miasta polskie rządziły się prawem niemieckiem. **Rządziciel, Rządzicielka,** *ob.* **Rządca,** i t. d.

**Rżany, a, e,** *p.* od rży, żytni, *np.* chleb.

**Rząp, ia,** *m.* korzeń czyli nasada ogona tuż przy krzyżu. Ucięto ogon koniowi przy samym rząpie.

**Rząp, ia,** *m.* skrzynia wodna, cysterna na wodę dżdżową. = *górn.* miejsce na dnie w szybach czyli oknach solnych, gdzie się zbiera solanka, to jest woda słona z której sól się warzy. = czerpak.

**Rzec, kę,** *s. cz. nied.* **Rzeknąć, nę,** *dok.* powiedzieć, odpowiedzieć. Rzeknij słowo. Że tak rzekę. Nic na to nie rzekł. Rzekłbyś że pijany.

**Rżeć, rżę,** *s. n. nied.* (o koniu, łosiu, wielbłądzie), głos wydawać.

**Rzecz, y,** *ż.* wszystko co jest w świecie zmysłowym i nadzmysłowym, prócz Boga. Rzeczy ludzkie, ziemskie, doczesne. Stwórca wszech rzeczy. = *praw.* wszystko co nie jest osobą. Osoby i rzeczy. Osoba bez stanu cywilnego w prawie rzymskiem rzeczą nazywa się, jacy byli niewolnicy. = mowa, rozmowa. O czem rzecz? Mieć, czynić rzecz do kogo. Wdać się z kim w rzecz. = traktat, rozprawa. Rzecz o małżeństwach. = to o czem się mówi, przedmiot, materya. Przystąpić do rzeczy. Odstąpić od rzeczy. Nie od rzeczy będzie powiedzieć, przytoczyć. Mówić, odpowiedzieć do rzeczy. Mówić od rzeczy, nie do rzeczy. = treść, istota. Krótkie słowa Platonowe, ale rzecz w sobie mają bardzo ważną. Gadasz mi słowa, a ja chcę rzeczy. Słów dużo, a rzeczy mało. W rzeczy samej, w samej rzeczy, rzeczywiście, istotnie. = czyn, fakt. Chwalebna rzecz, umrzeć za ojczyznę. = czynność, sprawa, interes. Mieszać się do cudzych rzeczy. Kapłańska rzecz pismo wykładać, a nie moja. = Rzeczy, odzież, manatki.

**Rzeczka, i,** *ż. zdrob.* mała rzeka.

**Rzecznicki, Rzeczniczy, Rzecznikowy, a, e,** *p.* od rzecznika. **Rzecznictwo, a,** *n.* zatrudnienie rzecznika. **Rzecznik, a,** *m.* obrońca sądowy, patron, adwokat.

**Rzeczny, a, e,** *p.* od rzeki, *np.* woda, ptactwo, rośliny, żegluga.

**Rzeczony, a, e,** *im.* od **Rzec,** wyrzeczony, powiedziany. = nazwany. Władysław, Herman rzeczony.

**Rzeczownie,** *ps.* w znaczeniu rzeczownika. **Rzeczownik, a,** *m. gram.* imię znaczące rzeczy i osoby. **Rzeczowny, a, e,** *p.* do rzeczy się ściągający. Prawo rzeczowne, osobom do rzeczy służące. = *gram.* imię rzeczowne, rzeczownik.

**Rzeczpospolita, rzeczypospolitej,** *ż.* stan polityczny państwa, w którym albo wszystek lud, albo część z ludu wybrana ma rząd i najwyższą władzę.

**Rzeczywiście,** *ps.* w rzeczy samej, istotnie, prawdziwie. **Rzeczywistość, ści,** *ż.* prawdziwa istotność. **Rzeczywisty, a, e,** *p.* istny, istotny, prawdziwy.

**Rzęd,** *ob.* **Rząd.**

**Rzednieć, Rzedzieć, ję,** *s. n. nied.* rzadszym się stawać. **Rzedzić, dzę,** *s. cz. nied.* rozrzedzać, przerzedzać. **Rzedzina, y,** *ż.* rzadka tkanina, którą na Polesiu rozpinają w oknach dla ochrony od komarów.

**Rzeka, i,** *ż.* woda korytem płynąca, i do drugiej rzeki lub do morza wpadająca.

**Rzemień, nia,** *m.* (z niem.), skóra wyprawna. = podłużny kawał ze skóry ukrojony. **Rzemienny, a, e,** *p.* z rzemienia, *np.* pas, pasek.

**Rzemieślnictwo, a,** *n.* trudnienie się rzemiosłem. **Rzemieślniczek, czka,** *m.* czeladnik rzemieślniczy. **Rzemieślniczka, i,** *ż.* kobieta trudniąca się rzemiosłem. = żona rzemieślnika. **Rzemieślniczy, a, e,** *p.* od rzemiosła lub rzemieślnika. Klassa rzemieślnicza. **Rzemieślnik, a,** *m.* człowiek trudniący się rzemiosłem. **Rzemiosło, a,** *n.* trudnienie się ręczną robotą rzemieślniczą. Krawiectwo, szewstwo, garbarstwo i

inne rzemiosła. = inne zatrudnienie, mianowicie żołnierskie.

**Rzempoła, Rzępoła**, y, *m.* skrzypek ładajako grający. **Rzempolenie, Rzępolenie**, a, *n.* od **Rzempolić, Rzępolić**, lę, *s. n. nied.* grać niezgrabnie na skrzypcach.

**Rzemyczek, czka**, *m. zdrob.* od **Rzemyk, a**, *m. zdrob.* cienki pasek rzemienny. Rzemyk u trzewika. Od łyczka do rzemyczka, od rzemyczka do stryczka, *przysł.*

**Rżenie**, a, *n.* (o koniu, łosiu), wydawanie właściwego im głosu.

**Rzepa**, y, *ż. bot.* (Brassica rapa). znana powszechnie warzywna roślina. **Rzepak, u**, *m. bot.* (Brassica napus), roślina z której nasienia olej się wybija. **Rzepakowy**, a, e, *p.* od **rzepaku**, *np.* olej. **Rzepień, nia**, *m. bot.* (Xantium), roślina pokrzywowa, której gatunek, rzepień pospolity (X. strumarium), rośnie około dróg i płotów, i używa się do farbowania na żółto. **Rzepik, u**, *m. bot.* (Agrimonia), roślina z familii różowatych, której gatunek, rzepik pospolity (A. eupatoria), rośnie na gruntach suchych, łodygi zerznięte przed kwitnieniem dają farbę żółtą. **Rzepisko, Rzepnisko**, a, *n.* pole rzepą zasiane. **Rzepka**, i, *ż. zdrob.* mała rzepa. = *anat.* jabłko, nadkolanek. **Rzepny**, a, e, *p.* od rzepy, *np.* nać, nasienie. **Rzepsko**, a, *n. zgrub.* brzydka, niesmaczna rzepa.

**Rzęsa**, y, *ż.* włosy na brzegu powiek rzędem osadzone, dłuższe u górnej, krótsze u dolnej powieki. = *bot.* kotki, szyszki kwiatowe na drzewie. Rzęsa brzozowa. = *bot.* (Lemna), roślina wodna, ma liście drobne, jasno zielone, na powierzchni wód stojących pływające, któremi się kaczki karmią. **Rzęsiście, Rzęsisto**, *ps.* gęsto, mnogo, obficie. Deszcz pada rzęsiście. Rzęsiście sypano ognia. Wszystkiego było rzęsisto. **Rzęsistość, ści**, *ż.* gęstość, mnogość, obfitość. **Rzęsisty**, a, e, *p.* gęsto po drugim następujący, mnogi, liczny, obfity, *np.* deszcz, łzy, zboże, włosy, światło, oklaski, kiełchy. **Rzęsny**, a, e, *p.* od rzęs. ckiej, *np.* sejm.

**Rzeski**, a, e, *p.* od rzeszy niemie-

**Rzeski, Rzeski**, a, e, *p.* rzeźwy, żwawy, żywy, *np.* starzec, dowcip, umysł. **Rzesko, Rzeszko**, *ps.* rzeźwo, żwawo. **Rzeskość, Rzeszkość, ści**, *ż.* rzeźwość, żwawość, żywość.

**Rzęsl, i**, *ż. bot.* (Callitriche), roślina wodna, której gatunek, rzęśl wiosenna, inaczej gwiazdeczki wodne zwana. **Rzęśnia, ni**, *ż. bot.* (Onobrichis), roślina z familii groszkowych, sparceta. **Rzęsowaty**, a, e, *p. bot.* mający rzęsy, włoskowaty.

**Rzesza**, y, *ż.* tłum, gromada ludzi. Szły za Jesusem wielkie rzesze od Galilei i z za Jordanu. = **Rzesza niemiecka**, państwo niemieckie. **Rzeszanin**, a, *m.* członek rzeszy niemieckiej.

**Rzeszotarz**, a, *m.* ten co robi rzeszota. **Rzeszotnik**, a, *m. bot.* gatunek grzyba. **Rzeszotny**, a, e, *p.* od rzeszota. = pełen dziurek nakształt rzeszota. Kość rzeszotna czyli sitowa, *anat.* przy wierzchołku nosa. **Rzeszoto**, a, *n.* przetak.

**Rzetelnie**, *ps.* rzeczywiście, istotnie. = sumiennie, akuratnie, punktualnie. **Rzetelność, ści**, *ż.* rzeczywistość, istotność. = sumienność, akuratność, punktualność. **Rzetelny**, a, e, *p.* rzeczywisty, istotny, prawdziwy. Rzetelna prawda. Rzetelne opisanie, opowiadanie. = poczciwy, sumienny, *np.* człowiek. = prawdomowny, *np.* pisarz, dziejopis. = akuratny, punktualny w dotrzymaniu słowa, obietnicy, *np.* dłużnik, rzemieślnik.

**Rzewnie**, *ps.* żałośnie, *np.* płakać. = czule, tkliwie, *np.* mówić, pisać. **Rzewność, ści**, *ż.* żałość. = czułość, tkliwość. **Rzewny**, a, e, *p.* z rozrzewnienia pochodzący, *np.* łzy. = żałośny, *np.* głos.

**Rzeź, zi**, *ż.* rznięcie bydła. Bydło na rzeź. = wyrznięcie wielu ludzi. Rzeź Humańska. Rzeź ś. Bartłomieja. **Rzezać, żę**, *s. cz. nied.* rznąć, *np.* bydło. = rznąć, zarzynać. Kapłany rzeże u stopni ołtarza. = krajać, *np.* ziemię pługiem. = trze-

bić, kastrować. Justynian zakazał, aby chłopięta rzezane nie były. = wyrzynać dłutem. Bożki rzezane. **Rzełączka, Rzezawka**, i, *ż. med.* rznięcie w kanale urynowym, strangurya. = *bot.* łączeń, roświta. **Rzezak**, a, *m.* nóż rzeźniczy, kuchenny. = nóż ogrodniczy. = nóż ofiarniczy. = kosa którą rżną słomę na sieczkę. **Rzezanie**, a, *n.* czynność słowa Rzezać. **Rzezaniec, ńca**, *m.* kastrat, trzebieniec. **Rzeźba**, y, *ż.* rzeźbiarstwo, snycerstwo. = figury ryte na drzewie, posągi rznięte z marmuru, z kamienia. Rzeźba wypukła, płaska, płasko wypukła. = rzeź. Okrutna wtedy powstała rzeźba. **Rzeźbiarka**, i, *ż.* kobieta rzeźbą trudniąca się. **Rzeźbiarski**, a, e, *p.* od rzeźbiarza, snycerski, *np.* robota. **Rzeźbiarstwo**, a, *n.* sztuka rzeźbiarska, snycerstwo. **Rzeźbiarz**, a, *m.* ten co robi rzeźby, snycerz. **Rzeźbić, bię**, *s. cz. nied.* robić rzeźby, wyrzynać. **Rzeźbienie**, a, *n.* robienie rzeźb, wyrzynanie. **Rzezimieszek, szka**, *m.* ten co urzyna mieszki czyli kieszenie. **Rzeźnia, ni, Rzeźnica**, y, *ż.* budynek gdzie rżną bydło. **Rzeźnictwo**, a, *n.* rzemiosło rzeźnika. **Rzeźniczka**, i, *ż.* żona rzeźnika. **Rzeźniczy**, a, e, *p.* od rzeźnika, *np.* nóż. **Rzeźnik**, a, *m.* ten co rzeże bydło na mięso.

**Rzeżucha**, y, *ż. bot.* (Cardamine), roślina z familii krzyżowych, której gatunek, rzeżucha gorzka nad brzegami wód płynących rosnąca, na sałatę we Francyi używana. = Rzeżucha ogrodowa (Lepidium sativum), u nas nasturcyą zwana. **Rzeżuszany**, a, e, *p.* od rzeżuchy, *np.* liście, siemię.

**Rzeźwić**, wię, *s. cz. nied.* rzeźwym czynić, orzeźwiać. **Rzeźwieć**, ję, *s. n. nied.* rzeźwym się stawać, nabierać rzeźwości. **Rzeźwienie**, a, *n.* orzeźwianie. **Rzeźwiuchny**, a, e, *p.* bardzo rzeźwy. **Rzeźwo**, *ps.* raźno, rzesko. = świeżo, zdrowo, *np.* wyglądać. **Rzeźwość, ści**, *ż.* raźność, rzeskość. = świeżość, czerstwość. **Rzeźwy**, a, e, *p.* raźny, rzeski. = świeży, czerstwy.

**Rznąć, rznę**, *s. cz. nied.* rzezać, krajać. = rzezać, zarzynać, *np.* bydło, kury, kurczęta. = Rznąć piłą, piłować. = Rznąć na drzewie, na miedzi, na kamieniu, ryć, rytować, rzezać, wyrzynać. = Rznąć rowy, kanały, kopać. = Rznąć kogo czem, grzmotnąć, uderzyć. = Rznąć na skrzypcach, grać od ucha, rzempolić. = **Rznie mię** w brzuchu, czuję rznięcie, mam kolkę. = **się**, *s. z.* zarzynać się. Niech **rżną się żołdacy**, dla wielkiej sławy, dla nikczemnej płacy. = Rznąć się przez co, przerzynać się. **Rznączka**, i, *ż. bot.* (Dactylis glomerata), psia trawa kępkowata. = (Carex acuta), turzyca. **Rznięcie**, a, *n.* czynność słowa Rznąć. Rznięcie w żołądku, ból jakby od rznięcia pochodzący. **Rznięty**, a, e, *im.* od Rznąć, rzezany, krajany. = wyrzynany. = Rznięte instrumenta, nie dęte: skrzypce i t. p.

**Rzodkiew, kwi**, *ż.* (Raphanus sativus), powszechnie znana ogrodowa roślina, której gatunki: letnia biała, zimowa biała, i czarna czyli murzynka. **Rzodkiewka**, i, *ż.* mały gatunek rzodkwi, jest miesięczna, czerwona, okrągła i długa; biała, okrągła i długa; żółta, gruntowa, delikatna; marmurowa okrągła; liliowa, przezroczysta okrągła i podługowata. **Rzodkwiany**, a, e, *p.* od rzodkwi, *np.* liść. **Rzodkwiarz**, a, *m.* ten co przedaje rzodkiew.

**Rzucać, am**, *s. cz. nied.* **Rzucić, cę**, *dok.* ciskać, miotać, *np.* kamienie, bomby, granaty. Rzucić na kogo kamieniem. Rzucić co w ogień, w wodę, na ziemię. Rzucać losy, kości, kostki. O odzienie moje rzucali los. Rzucić broń. Rzucić kotwicę. Rzucić most na rzece, przez rzekę. Rzucać światło, promienie. Rzucać światło, *fig.* oświecać, wyjaśniać, objaśniać. Rzucać pieniądze, *fig.* rozrzucać. = **okiem** na kogo, na co, spozierać, poglądać. = **na kogo podejrzenie.** = Rzucić co na papier; *fig.* pokrótce skreślić. Rzucić myśl, uwagę, nad-

mienić o czem. Rzucić pytanie, wątpliwość. = Rzucać czem, miotać, kołatać. Morze rzuca okrętem. = porzucić, opuścić. Oracz przelękły rzuca pług na roli. = się, *s. z.* miotać się, ciskać się. Rzucić się komu do nóg, na szyję, w czyje objęcia. = wskoczyć dokąd. Rzucić się w ogień, w wodę, w przepaść. = na kogo, miotać się. Z szablą w ręku na tłumy nieprzyjaciół rzuca się. = Rzucić się do kogo, skoczyć, pobiedz. Jak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. = do kogo, cisnąć się, garnąć się. Rzucili się do niego uczeni, jako do uczonego. rzucili się żołnierze, jako do walecznego hetmana. = na kogo, targnąć się, obcesem przyskoczyć. Pies się na mnie rzucił. = do czego, porwać się, skoczyć do czego. Rzucić się do oręża. I jam się do tej pracy rzucił. = do czego, skwapliwie chwycić się czego. Rzucono się do stroju francuzkiego. = Rzucać się, miotać się, ciskać się z gniewu. Czego się tak rzucasz? = (o rzeczach). Łzy mu się rzuciły z oczu. Krew mu się rzuciła nosem i gębą. = na co, padać na co, okrywać co. Rdza się rzuciła na zboże. Rzuca mu się siwizna. **Rzucanie, Rzucenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Rzut**, u, *m.* rzucenie. Na rzut kamienia. = Siła rzutu, siła wystrzału, *np.* kuli armatniej. = Rzut oka, *fig.* spojrzenie, pogląd. Na pierwszy rzut oka. **Rzutki, Rzutny**, a, e, *p.* szybko rzucający się, zwinny, zwrotny, obrotny. **Rzutkość, Rzutność**, ści, *ż.* zwinność, zwrotność, obrotność. **Rzutnia**, ni, *ż. mech.* linia, którą rzucone w górę ciało spadając przebiega.

**Rzyć**, ci, *ż.* zadek, pośladek.

**Rzygać**, am, *s. n. med.* **Rzygnąć**, nę, *jednok.* bluć, womitować. = *s. cz. fig.* Rzygać bluźnierstwa. Wulkan rzyga płomienie. **Rzyganie, Rzygnienie**, a, *n.* blucie, womitowanie.

**Rzym**, u, *m.* stolica dawniej państwa rzymskiego, . dziś papiezkiego. *Przysł.* Był w Rzymie, a papieża nie widział. Język i do Rzymu doprowadzi. = dwór rzymski, papiezki. Rzym się temu sprzeciwia. **Rzymianin**, a, *m.* **Rzymianka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta rodem z Rzymu. **Rzymski**, a, e, *p.* od Rzymu, z Rzymu. Rzeczpospolita rzymska. Państwo, cesarstwo rzymskie. Obywatel rzymski. Prawo rzymskie. Liczby rzymskie. Kościół rzymsko katolicki. Wyznanie rzymsko katolickie.

**Rżysko**, a, *n.* pole na którem było żyto. = ściernisko.

**Rżyty**, a, e, *p.* od rzyci, zadkowy, tylkowy.

# S.

**S**, dziewiętnasta litera alfabetu, spółgłoska podniebienna, twarda, sycząca, i miękka *ś*. W słowach zakończonych na *ać*, *s* przybiera *z* we wszystkich trzech osobach obu liczb czasu teraźniejszego: pisać, piszę, piszesz, i t. d.; w zakończonych na *eć*, *ść*, w pierwszej tylko osobie liczby pojedynczej i w trzeciej liczby mnogiej musieć, muszę, muszą; prosić, proszę, proszą.

**Sabas, Sabat, Szabas**, u, *m.* (z hebr. odpoczynek), siódmy dzień tygodnia, w którym żydzi odpoczywają po pracy.

**Sączek**, czka, *m. zdrob.* od Sęk, ko-

łanko na gałązkach, na zdzieblach zboża. = u wędy, ząb, haczyk. = *fig.* pieniek zęba.

**Sączenie**, a, = się, *n.* od Sączyć, czę, *s. cz. nied.* kapiąc wypuszczać z siebie płyn kroplami. Wszystkie drzewa wydające owoc pestkowy sączą gumę. Sączyć łzy, wylewać. Zemdlone oczy sączą czułych łez potoki. = się, *s. z.* ciec, płynąć, kapać. Woda sączy się z naczynia.

**Sad**, u, *m.* **Sadek**, dku, **Sadeczek**, czka, *m. zdrob.* ogród owocowy.

**Sąd**, u, *m.* władza umysłowa sądząca o rzeczach, rozsądek. Sąd zdrowy, fałszywy. = zdanie, opinia. Zdać się na czyj sąd. = sądzenie sprawy. Oddać kogo pod sąd. Skazać bez sądu. Sąd skwapliwy, rzadko sprawiedliwy. = wyrok sądowy. Sąd surowy. = urząd sądowy, trybunał. Sąd świecki, duchowny, cywilny, kryminalny. Sąd powiatowy, apelacyjny, najwyższej instancyi. Pozwać kogo do sądu. = Sąd ostateczny, na którym Bóg sądzić będzie żywych i umarłych. = Sądy, sessya sądowa. = czas sądzenia. Obwołać, zapowiedzieć, zawiesić sądy. = Sądy bożkie, boże, wyroki Opatrzności. Mądre, dziwne, niedościgłe sądy boże. = Sądy bożkie, ordalia, ordele w średnich wiekach, na których dla odkrycia prawdy używano rozpalonego żelaza, wody wrzącej, pojedynków.

**Sąd**, sędu, *m.* **Sądek**, dka, *m. zdrob.* węborek, baryłka.

**Sadło**, a, *n.* tłustość zwierzęca przez topienie mianowicie z wieprza otrzymana. = tłustość zaszyta w błonę otaczającą wnętrzności wieprza, na podobieństwo hollenderskiego sera. W spiżarni wiszą polcie i sadła. Wielkie z niego sadło, *fig.* osieł, głupiec. Głupi jak sadło. **Sadłowaty**, a, e, *p.* podobny do sadła. Błona sadłowata, trzecia powłóczka ciała ludzkiego. **Sadłowian**, u, *m. chem.* związek solny, w skład którego wchodzi kwas sadłowy i jakąkolwiek zasada. **Sadłowy**, a, e, *p.* od sadła, *np.* przekupień. = *chem.* Kwas sadłowy.

**Sadno**, **Sedno**, a, *n.* rana z przetarcia skóry od siodła. = *fig.* czułe miejsce. Trafił, tknął, dotknął go w sadno, trafił gdzie boli, dotknął do żywego.

**Sądny**, a, e, *p.* od sądu. Sądny dzień, sąd ostateczny.

**Sadowić**, wię, *s. cz. nied.* sadzać, *np.* gości koło stołu. = osadzać na ziemi, *np.* osadników. = się, *s. z.* siadać, usiadać. Zawsze się sadowi na pierwszem miejscu. = osiadać. Tam się ludzie sadowią, gdzie im lepiej. **Sadowienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Sadowisko**, a, *n.* siedlisko.

**Sadownictwo**, a, *n.* chodzenie koło sadów, sadzenie i utrzywywanie w dobrym stanie sadów. **Sadowniczka**, i, *ż.* żona sadownika. **Sadowniczy**, a, e, *p.* od sadownika. = ego, i **Sadownik**, a, *m.* sadowy ogrodnik.

**Sądownictwo**, a, *n.* władza sądowa. **Sądowniczy**, a, e, *p.* od sądu, *np.* władza. **Sądownie**, *ps.* sposobem sądowym, przed sądem. **Sądowność**, ści, *ż.* sądownictwo. **Sądowy**, **Sądowny**, a, e, *p.* od sądu. Dom sądowy. Izba sądowa. Akta sądowe. Postępowanie sądowe. Wyrok sądowy. Wymowa sądowa.

**Sadowy**, a, e, *p.* od sadu. = ego, *m.* sadownik.

**Sadyba**, y, *ż.* siedziba, siedlisko.

**Sadz**, u, *m.* rybnik. = Sadz na ptactwo, kojec, kurnik. = Sadz świni, karmnik.

**Sadź**, dzi, *ż.* szron na gałęziach drzew.

**Sadza**, y, *ż.* proch czarny z dymu w kominach.

**Sadzać**, am, *s. cz. nied.* sadowić, *np.* gości u stołu, kogo do więzienia, chleb w piec. **Sadzanie**, a, *n.* sadowienie. **Sadzawka**, i, *ż.* mały stawek do przechowywania ryb na użytek. **Sadzawkowy**, a, e, *p.* od sadzawki. **Sadzawnik**, a, *m.* dozorca sadzawek.

**Sadzenie**, a, = się, *n.* od **Sadzić**, dzę, *s. cz. nied.* wsadzać w ziemię drzewo, korzeń, gałązkę, żeby się

przyjęły. = sadowić kurę na jajach. = co czem, wysadzać, kameryzować. Zbroja szmaragdy sadzona. = Sadzić sentencyami, komplementami, prawić sentencye, komplementa. = *s. n.* biedz, spieszyć. Wielkiemi kroki w pole mężny Hektor sadzi. = Sadzić przez rowy, przez płoty, przeskakiwać. = się, *s. z.* na czem, zasadzać się gruntować się. Często podrwi, kto na swym rozumie się sadzi. = na co, wysadzać się, przesadzać się.

**Sądzenie**, a, *n.* od **Sądzić**, dzę, *s. cz. nied.* rozsądzać sprawę, wydawać wyrok podług prawa. Sędzia sądzi, jak mu prawo każe. Bóg przyjdzie sądzić żywych i umarłych. = *s. n.* Sądzić o kim, o czem, rozsądek czynić, zdanie swe dawać. Nie należy sądzić o ludziach z pozoru. Człowiek sądzi o uczynkach, a Bóg o intencyi. Zdrowo o rzeczach sądzić. Z siebie o drugich sądzić. = mniemać, myśleć, rozumieć. Sądzę że tak jest. = się, *s. z.* prawować się. Na toby wielu sarkało, gdyby musieli z poddanymi swymi sądzić się. = być sądzonym. Jutro ta sprawa sądzić się będzie. = mieć się za co, poczytywać się. Sądzi się być piękną, uczonym.

**Sadziec**, dźca, *m. bot.* (Eupatorium), roślina z działu wrotyczowatych, której gatunek, sadziec konopiowaty, konopnicą zwany.

**Sadzonka**, i, *ż.* plonka bądź ucięta, bądź z korzeniem przesadzona. **Sadzony**, a, e, *im.* od **Sadzić**. Jaja sadzone, wylane na patelnię i z octem w maśle usmażone.

**Safandula**, y, *m.* gamoń, łyfa, rura.

**Safian**, u, *m.* (z pers.), skóra kozia lub barania, wyprawna i ufarbowana na żółto lub czerwono z glansem. **Safianowy**, a, e, *p.* z safianu, *np.* pantofle, papucie.

**Sagan**, u, *m.* (z tur.), **Saganek**, nka, *m. zdrob.* kocieł kuchenny.

**Sago**, *nieod.* krupy z mąki krochmalnej otrzymanej ze rdzenia palmy zwanej **Sagowiec**, wca, *m. bot.* (Cycas cireinalis), sagowa palma, sagowe drzewo. **Sagowy**, a, e, *p.* z sago, *np.* kasza.

**Saja**, sai, *ż.* cienka materya włoska.

**Sajan**, u, *m.* (z łac.), **Sajanik**, a, *m. zdrob.* suknia żołnierska u starożytnych. **Sajanowy**, a, e, *p.* z sajanu.

**Sajdaczek**, **Sahajdaczek**, czka, *m. zdrob.* od **Sajdak**, **Sahajdak**, a, *m* (z tatar.), łuk i kołczan. = sam kołczan. Strzały w sajdaku. **Sajdacznik**, **Sahajdacznik**, a, *m* żołnierz uzbrojony sajdakiem. **Sajdaczny**, **Sahajdaczny**, a, e, *p.* w sajdak opatrzony. Sajdaczny, hetman kozacki.

**Sajeta**, y, *ż.* sukno cienkie w najlepszym gatunku. **Sajetowy**, a, e, *p.* z sajety.

**Sak**, u, *m.* wór, miech. = dawna suknia kobieca bardzo przestronna. = sieć na ptaki, na ryby. = *fig.* sidło, matnia. Zwiesił nos, widząc się być w saku. = *zool.* ptak myszołów. Głupi jak sak. **Sakiewka**, i, *ż.* worek podłużny jedwabny lub niciany na pieniądze z otworem w środku.

**Sakra**, y, *ż.* (z łac.), wyświęcenie biskupa. = namaszczenie króla.

**Sakrament**, u, *m.* znak widomy rzeczy niewidomej, to jest łaski bożej. = hostya, opłatek poświęcony. **Sakramentalny**, a, e, *p.* od sakramentu, *np.* słowa, wyrazy. **Sakramentarski**, a, e, *p.* od sakramentarzów **Sakramentarz**, a, *m.* nazwisko protestantów, mianowicie kalwinów, że się sakramentami od katolików różnią. **Sakryfikować**, uję, *s. cz nied.* poświęcać na ofiarę. = poświęcać na co, odżałować na co. = się, *s. z.* poświęcać się, czynić z siebie ofiarę.

**Salwa**, y, *ż.* **Salwy**, kiew, *l. m.* wór podłużny z otworem w środku, który przewieszony przez plecy noszą.

**Sala**, i, *ż.* **Salka**, i, *ż. zdrob.* pokój, pokoik. Sala jadalna, bilarowa, redutowa.

**Salamandra**, y, *ż. zool.* gad z rodzaju żab podobny do jaszczurki, o któ

rym dawniej mniemano że w ogniu żyć może.

**Sałata**, y, *ż. bot.* (Lactuca), roślina z działu cykoryowych, której liczne gatunki i odmiany podzieliéby można na dwa tylko, to jest na głowiastą i liściastą. **Sałatny**, **Sałatowy**, a, e, *p.* od sałaty, *np.* nasiona. **Sałaterka**, i, *ż.* naczynie fajansowe lub porcelanowe na sałatę i inne gęste potrawy.

**Salceson**, u, *m.* (z włos.) kiszka gruba wieprzowa, nadziewana mięsem siekanem i uwędzona.

**Saletra**, y, *ż. chem.* saletran potażu, sól powstająca z kwasu saletrowego i potażu, bądź samorodna, bądź sztuczna. **Saletralnia**, ni, *ż.* ziemia saletrzana, saletrę wydająca. **Saletran**, u, *m. chem.* sól powstająca z kwasu saletrowego i jakiejkolwiek zasady. Saletran srebra czyli kamień piekielny. **Saletrarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie zbierają sztuczną saletrę. **Saletrnik**, a, *m.* ten co robi saletrę. **Saletroród**, odu, *m. chem.* azot, ciało proste, niemetaliczne, które w związku z cieplikiem stanowi gaz saletrorodny, i w znacznej części w skład powietrza wchodzi. **Saletrowy**, **Saletrzany**, a, e, *p.* otrzymany z saletry. Kwas saletrowy.

**Saliwacya**, yi, *ż. med.* obfite wydzielanie śliny po zażyciu, *np.* merkuryuszu.

**Salmiak**, u, *m. chem.* sól ammoniacka.

**Salon**, u, *m.* **Salonik**, u, *m. zdrob.* pokój do przyjmowania gości. **Salonowość**, ści, *ż.* ton. maniery ludzi bywających po salonach. **Salonowy**, a, e, *p.* od salonu.

**Salopa**, y, *ż.* **Salopka**, i, *ż. zdrob.* suknia zwierzchnia kobieca, naprzód do kolan, potem po pięty długa.

**Salsefia**, ii, *ż.* korzeń roślinny, kozibród ogrodowy (Tragopogon porrifolium). **Salsefiny**, ńu, *l. m. bot.* (Scorzonera), wężymord ogrodowy.

**Salutacya**, yi, *ż.* (z łac.), Salutowanie, a, *n.* witanie, pozdrawianie. = oddawanie w wojsku honorów wyższym w randze. = i Salwa, y, *ż.* wystrzał z dział na okrętach dla uczczenia kogo, lub z powodu jakiej uroczystości. **Salutować**, uję, *s. cz. nied.* witać, pozdrawiać. = oddawać honory w wojsku wyższym w randze.

**Salwować**, uję, *s. cz. nied.* (złac.), zachowywać, ratować od zguby. = się, *s. z.* ratować się. Salwować się ucieczką.

**Sam**, *ps.* służy do wołania niższych osób. Sam tu Janie. = Tam i sam, w różne strony, tędy i owędy. Z miejsca na miejsce, tam i sam jeździli.

**Sam**, a, o, *p.* bez drugiego, jeden tylko. Kto z ludzi sam żyć może, bez męża, bez żony? = Sam na sam, samowtór, sam z kim drugim. Gdyśmy się z sobą sam na sam zamknęli, tak do mnie mówić począł. = bez pomocy czyjej, przez się. Sam to zrobię. Sama karmi. To się samo zagoi. = nic innego jak tylko. W tem dziele same kłamstwa, pochlebstwa. = swoją osobą, a nie kto inszy. Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpadnie. *przysł.* = nawet (często z powtórzeniem tego wyrazu). Sami bogowie potępić go nie mogą. Odjęto nam przez tajemne szpiegowstwa samę nawet mówienia i słuchania wolność. = z zaimkiem ten, ta, to, używa się do oznaczenia tożsamości, zamiast tenże, taż, toż. Te same osoby były wczoraj i dzisiaj w teatrze na tej samej sztuce. = między przyimkiem a rzeczownikiem określa z większą dokładnością czas, miejsce. W samo południe. Do samej nocy. Przy samej ziemi, przy samej wodzie, po nad samą wodą. Kula trafiła go w samo serce. = Sam, zamiast mąż, jegomość, pan, gospodarz. Upatrzywszy porę, gdy samego w domu niebyło. Sama, zamiast żona, jejmość, gospodyni. Pan w domu, a sama w kościele. **Samcowy**, **Samczy**, a, e, *p.* należący do samca. **Samica**, y, **Samiczka**, **Samka**, i, *ż.* zwierzę lub roślina płci żeńskiej. **Samiczy**, a, e, *p.* należący do sa-

micy. **Samiec, mca, Samczyk, a,** *m.* zwierzę lub roślina płci męzkiej. **Samiuchny, Samiuczki, Samiusieńki, Samiuteńki, Samiutki, a, e,** *p.* sam a sam, sam jeden. **Samobójca, y,** *m.* ten co sam siebie zabił. **Samobójczy, a, e,** *p.* od samobójcy. **Samobójczyni, ni,** *ż.* ta co sama siebie zabiła. **Samobójstwo, a,** *n.* zabójstwo siebie samego. **Samobytność, ści,** *ż.* byt sam przez się. **Samobytny, a, e,** *p.* będący sam przez się. **Samochcąc, Samochcianie,** *ps.* z własnej chęci, ochoty. **Samochcący, Samochotny, a, e,** *p.* dobrowolny, nieprzymuszony. **Samochwał, a, Samochwalca, y,** *m.* ten co sam siebie chwali. **Samochwalczy, Samochwalny, a, e,** *p.* od samochwalcy. **Samochwalstwo, a,** *n.* chwalenie siebie samego. **Samoczwart,** *ps.* sam z trzema innymi. **Samodział, u,** *m.* sukno grube domowej roboty. **Samodzielnie,** *ps.* przez swą własną dzielność. **Samodzielność, ści,** *ż.* przymiot działania przez siebie, bez pomocy innych. **Samodzielny, a, e,** *p.* sam przez się działający. **Samodzierżca, y,** *m.* monarcha samowładny. W całej Europie jeden jest tylko samodzierżca, car moskiewski. **Samodzierżczyni, ni,** *ż.* monarchini samowładna. **Samodzierztwo, a,** *n.* panowanie samowładne. **Samogłoska, i,** *ż. gram.* głoska sama przez się brzmiąca, bez pomocy innej wymawiana. **Samogłoskowy, a, e,** *p.* od samogłoski. **Samogłośny, a, e,** *p.* sam przez się głos wydający. **Samogwałt, u,** *m.* zadawanie gwałtu sobie samemu, onanizm. **Samoistnie,** *ps.* sposobem samoistnym. **Samoistność, ści,** *ż* istnienie zupełnie niepodległe. **Samoistny, a, e,** *p* istniejący sam przez się, samodzielny, niepodległy. **Samokupiec, pca,** *m.* sam jeden jakim towarem kupczący, monopolista. **Samokupstwo, a,** *n.* przywilej wyłącznego kupczenia, monopol. **Samołówka, i,** *ż.* połapka, w której kto sam się łowi. = *fig.* sidło, zasadzka, podstęp, podejście. Człowiek sam wpada w tę samołówkę, którą na innych buduje. = Samołówki sądowe, wykręty prawnicze. **Samołówki słowne,** sofizmata. **Samolub, a,** *m.* człowiek siebie tylko lubiący, egoista. **Samolubnie,** *ps.* egoistycznie. **Samolubny, a, e,** *p.* siebie tylko lubiący, egoistyczny. **Samolubstwo, a,** *n.* lubienie samego siebie, egoizm. **Samolusk, a,** *m. zool.* wąż niejadowity, należący do rzędu węzów równołuskich. **Samopał, u,** *m.* gatunek dawnej strzelby. Kozacy porazili Turków z samopałów. **Samopas,** *ps.* osobno się pasąc, bez pasterza. Bydło samopas chodząc często się kaleczy. = pojedynczo, osobno. Łatwo konia dosieść mógł między onemi, co samopas biegały z siodłami próżnemi. = *fig.* bez dozoru, swobodnie bujając po świecie. Nie było słychać o żadnej niewieście, coby samopas biegała po mieście. W nieładzieśmy żyli, samopas sobie chodzili. **Samopas, a,** *m.* Samopasny, a, e, *p. fig.* który samopas chodzi, włóczy się, wałęsa się. **Samopiąt,** *ps.* sam z czterma innymi. **Samopoznanie, a,** *n.* poznanie siebie samego. **Samorodnie,** *ps.* rodząc się sam przez się. **Samorodność, ści,** *ż.* stan tego co się rodzi, rośnie samo przez się. = *fig.* oryginalność. **Samorodny, a, e,** *p.* rodzący się i rosnący sam przez się. Samorodne owoce. Płot samorodny. = *fig.* naturalny, oryginalny. *np.* myśli, płody autora. **Samoruch, u,** *m.* **Samoruchnia, ni,** *ż.* machina, silnia sama się obracająca, automat. **Samoruchy, Samoruszny, a, e,** *p.* sam się ruszający, obracający, automatyczny. **Samosłaniec, ńca,** *m.* ten co sam siebie zesłał, mniemany apostoł. **Samosłaństwo, a,** *n.* zesłanie siebie samego, przywłaszczone apostolstwo. **Samoszóst,** *ps.* sam z pięcią innymi. **Samotnia, ni,** *ż.* miejsce samotne. **Samotnica, y,** *ż.* kobieta samotnie żyjąca. **Samotnie,** *ps.* w samotności. **Samotnik, a,** *m.* człowiek samotnie żyjący. = *zool.* ptak kulik. **Samotność, ści,** *ż.* życie sa-

motne. = odludność. **Samotny**, a, e, *p.* samotnie żyjący. = odludny, ustronny, *np.* miejsce. **Samotok**, u, *m.* **Samotreść**, ści, *ż* wino ciekące z nietłoczonych winogron. **Samotrzask**, u, *m.* potrzask. **Samotrzeć**, *ps.* sam z dwoma innymi. **Samowar**, u, *m.* naczynie miedziane lub mosiężne z kominkiem do gotowania wody na herbatę. **Samowładca**, **Samowładzca**, y, *m.* samowładny monarcha. **Samowładczy**, a, e, *p.* od samowładcy. **Samowładczyna**, y, *ż.* monarchini samowładna. **Samowładnie**, *ps.* despotycznie. **Samowładność**, ści, *ż.* **Samowładztwo**, a, *n.* jedynowładztwo, despotyzm. **Samowładny**, a, e, *p.* jedynowładny, nieokreślony prawem we władaniu, despotyczny, *np.* król, rząd, monarcha. **Samowolnie**, *ps.* według własnej tylko woli, *np.* rządzić, postępować. **Samowolność**, ści, *ż.* postępowanie podług własnej woli, arbitralność. **Samowolny**, a, e, *p.* postępujący, rządzący podług własnej woli, arbitralny. **Samowtór**, *ps.* sam z kim drugim, we dwóch. **Samozwaniec**, ńca, *m.* ten co sam się czem nazwał, co przybrał tytuł niemając do niego prawa. Dymitr samozwaniec. **Samozwaństwo**, a, *n.* nazwanie czem siebie samego, przybranie nienależnego sobie tytułu.

**Sancyt**, u, *m.* (z łac.), wyrok sejmowy lub konfederacyjny.

**Sandacz**, a, *m. zool.* ryba z głowy podobna do szczupaka, zresztą do okunia.

**Sandal**, u, **Sandałowiec**, wca, *m. bot.* (Santalum), drzewo rosnące w Indyach Wschodnich, białe, cytrynowe lub cze one

**Sandał**, a, *m.* obuwie u starożytnych składające się z podeszwy przywiązanej rzemykiem do nogi. = trepka u mnichów

**Sandałowy**, a, e, *p.* od sandału. *np.* drzewo

**Sandaraka**, i, *ż* (z grec.). żywica pochodząca z drzewa Thuia articulata.

**Saneczki**, czek, **Sanki**, nek, *l.m. zdrob.* od **Sanie**, sań, *l.m.* wóz na płozach do jazdy po śniegu. Jechać saniami, na saniach, w saniach.

**Sankcya**, yi, *ż.* (z łac.), akt zawierający rozporządzenie pewnych monarchów. = potwierdzenie przez jednę z władz aktu innej władzy, zamieniające go w prawo. **Sankcya królewska**. **Sankcyonować**, uję, *s. cz. nied.* dawać sankcyą, potwierdzać.

**Sankowy**, a, e, *p.* od sanek. **Sanica**, y, *ż.* płoz do sań. **Sanny**, a, e, *p.* od sań. Sanna droga.

**Sanskrycki**, a, e, *p.* od sanskrytu (język). **Sanskryt**, u, *m.* starożytny język Indyi Wschodnich, dziś już niezyjący, ale jeszcze przez Braminów rozumiany, i jako język religijny przez nich używany.

**Sap**, u, *m.* Sapisko, Sapowisko, a, *n.* grunt lekki, piaszczysty, tuż pod wierzchnią warstwą mokry.

**Sap**, u, *m.* sapanie. = Sapy, dąsy z sapaniem, fomfry, fochy. **Sapać**, pię, *s. n. nied.* Sapnąć, nę, *jednot.* głośno przez nos oddychać. = (o koniu), parskać. = sapać z gniewu, dąsać się. **Sapanie**, a, *n.* głośne przez nos oddychanie. **Sapka**, i, *ż. med.* zapalenie błony śluzowej w nosie.

**Saper**, a, *m.* (z franc.), żołnierz, który robi podkopy, zakłada miny przy oblężeniu twierdzy. **Saperski**, a, e, *p.* od sapera, *np.* kompania, koszary.

**Sapieżanka**, i, *ż.* gruszka duża, żółta, okrągła, słodka, soczysta, przez jednego z Sapiehów do Polski sprowadzona.

**Sapowaty**, a, e, *p.* grunt, ziemia. *ob.* Sap.

**Sarafan**, a, *m.* odzienie chłopów moskiewskich. = długa suknia kobieca.

**Sardela**, i, *ż. zool.* **Sardelka**, i, *ż. zdrob.* rybka morska podobna do śledzia, którą z oliwą marynują i w puszkach blaszanych rozsyłają.

**Sardonicznie**, *ps.* szydersko. **Sardoniczny**, a, e, *p.* szyderski, *np.* uśmiech.

**Sardonik**, **Sardyk**, a, *m. min.* gatunek oniksu, kamień drogi, pół

przezroczysty i agat żółty lub żółto czerwony.

**Sark**, u, *m.* sarkanie, parskanie. **Sarkać**, am, *s. n. nied.* **Sarknąć**, nę, *jednok.* wciągać i wypychać powietrze lub humory przez nos. = na kogo, na co, *fig.* szemrać, narzekać, skarżyć się. Na nieszczęście z woli Opatrzności nie należy sarkać. Jakto nie sarknąć, kiedy kogo boli! **Sarkanie**, a, *n.* czynność słowa Sarkać w obu znaczeniach.

**Sarkazm**, u, *m.* (z grec.), szyderstwo.

**Sarkofag**, u, *m.* (z grec.), trumna kamienna, nagrobek w kształcie trumny z leżącą na niej osobą z kamienia wyciosaną.

**Sarna**, y, *ż. zool.* zwierzę należące do rzędu przeżuwających, dwuracicowych. **Sarneczka**, i, *ż. zdrob.* od Sarna. **Sarni**, a, e, *p.* od sarny, *np.* skóra, pieczeń. **Sarniątko**, a, **Sarnię**, cia, *n.* młoda sarneczka. **Sarnięcy**, a, e, *p.* od sarnięcia. **Sarnina**, y, *ż.* mięso sarnie.

**Sarsaparilla**, i, *ż. farm.* nazwisko korzeni niektórych gatunków rośliny kolcowoju (Smilax), w medycynie do pędzenia uryny, czyszczenia krwi używanych.

**Sas**, a, *m.* mieszkaniec Saxonii, Saxonczyk. = król polski z familii elektorów saxońskich. *Przysł.* Za króla Sasa było chleba do pasa. Za króla Sasa człek jadł, pił i popuszczał pasa.

**Sasanka**, i, *ż. bot.* (Anemone), roślina z familii jaskrowych, której jedne gatunki mają torebkę ogoniastą, drugie bezogoniastą. **Sasankowy**, a, e, *p.* od sasanki, *np.* kwiat.

**Sąsiad**, a, *m.* **Sąsiada**, y, **Sąsiadka**, i, *ż.* ten, ta co mieszka w czyjem sąsiedztwie. *Przysł.* Zły głód, wojna, powietrze, gorsi źli sąsiedzi. Wiedzą sąsiedzi jak kto siedzi. **Sąsiadować**, uję, *s. n. nied.* z kim, być czyim sąsiadem. **Sąsiedni**, a, e, *p.* blizki, ościenny. **Sąsiedzki**, a, e, *p.* do sąsiada należący, sąsiadowi właściwy. Po sąsiedzku, jak przystoi na dobrego sąsiada. **Sąsiedztwo**, a, *n.* blizkość mieszkania. Mieszkamy z sobą w sąsiedztwie. = blizkie miejsce, gdzie mieszkają sąsiedzi. Pojechał z wizytą w sąsiedztwo. = *zbior.* sąsiedzi. Całe sąsiedztwo zjechało się do nas.

**Saski**, a, e, *p.* saxoński, *np.* król, elektor.

**Satellita**, y, *m.* (z łac.), nieodstępny towarzysz. = *ast.* księżyc krążący około niektórych planet, i wraz z niemi około słońca.

**Saturn**, a, *m. mit.* rzymski bożek czasu. = *ast.* planeta pierwszego rzędu, 1030 razy większy od ziemi, 199 milionów mil geogr. odległy od słońca, mający 7 satellitów, i krążący wraz z niemi około słońca w przeciągu 29 lat, 166 dni, 20 godzin, a około swej osi w przeciągu godzin 10, minut 16.

**Satyr**, a, *m. mit.* grecki bożek leśny z koziemi nogami, ogonem i rogami. **Satyra**, y, *ż.* (z grec.), krótki poemat wyśmiewający ludzkie wady i zdrożności, tak nazwany od satyrów, bożków swawolnych. **Satyrycznie**, *ps.* satyrycznym sposobem. **Satyryczność**, ści, *ż.* sposób satyryczny, uszczypliwość. **Satyryczny**, a, e, *p.* od satyry, *np.* wiersz. = uszczypliwie dowcipny. **Satyryk**, a, *m.* autor satyr. = człowiek satyryczny.

**Satysfakcya**, yi, *ż.* (z franc.) zadość uczynienie za krzywdę, za urazę. = *prawo.* zadosyć uczynienie wierzycielom. Oddać majątek na satysfakcyą wierzycieli. = przyjemność, ukontentowanie.

**Sawant**, a, *m.* (z franc.), człowiek uczony. **Sawantka**, i, *ż.* kobieta uczona.

**Sawina**, y, *ż. bot.* (Juniperus sabina), krzew zawsze zielony, gatunek jałowcu.

**Sążeń**, żnia, *m.* miara długości, 3 łokcie czyli 6 stóp zawierająca. = Sążeń drzewa, 5 stóp długi, szeroki i wysoki, ma 25 stóp kwadratowych spodniej płaszczyzny. **Sążniarz**, a, *m.* ten co rąbie i układa drzewo w sążnie. **Sążniowy**, a, e, *p.* od sążnia, na sążeń długi. **Sążnisty**, a, e, *p. fig.* bardzo długi, *np.* najduk, nos, wyraz.

Scedzać, am, *s. cz. nied.* Scedzić, dzę, *dok.* zlewać, zlać płyn, pochylając naczynie, żeby go oddzielić od tego co ma pozostać w naczyniu. Scedzanie, Scedzenie, a, *n.* czynność słów powyższych.

Scena, y, *ż.* (z grec.), część teatru, na której grają aktorowie. = miejsce gdzie zaszło zdarzenie opisane przez autora sztuki dramatycznej. Scena w Warszawie, w Krakowie. = część aktu. Akt pierwszy, scena pierwsza. = *fig* stanowisko w świecie. Ukazać się na scenie świata. = *fig.* udawanie czego, odgrywanie roli. August scenę złożenia rządu co lat dziesięć punktualnie wyprawiał. = zdarzenie zaszłe między osobami. Bardzo już wiele scen zabawnych widziałem między hrabią a hrabiną. = Sceny wyrabiać, dokazywać, hałasować. Sceniczny, a, e, *p.* odnoszący się do sceny, *np.* widowisko.

Sceptycyzm, u, *m.* (z grec.), doktryna sceptyków, powątpiewanie o wszystkiem. Sceptyczny, a, e, *p.* od sekty sceptyków. Sceptyk, a, *m.* filozof wątpiący o wszystkiem.

Schab, u, *m.* żebro wieprzowe z mięsem.

Schadzka, i, *ż.* schodzenie się kilku osób, najczęściej sekretne, od zwierzchności lub opinii zakazane.

Schedа, y, *ż.* (z łac.), karta, cedula. = *praw.* część majątku z działu na każdego syna przypadająca.

Schizma, y, *ż.* (z grec.), odszczepienie się od jedności religijnej, a mianowicie Kościoła greckiego od łacińskiego. Schizmatyczny, a, e, *p.* należący do schizmy. Schizmatyk, a, *m.* odszczepieniec.

Schludnie, *ps.* czysto, chędogo. = Schludność, ści, *ż.* czystość, chędogość. Schludny, a, e, *p.* czysty, chędogi.

Schnąć, schnę, *s. n. nied.* osychać, wysychać. Bielizna schnie. Drogi zaczynają schnąć. = usychać. Drzewa, zioła, kwiaty schną. = chudnieć. Schnie, chudnieje i oczywiście z ciała opada. = *fig.* usychać, omdlewać, *np.* z żalu, z tęsknoty, z umartwienia, z miłości. Schnienie, a, *n.* w znaczeniach słowa Schnąć.

Schód, schodu, *m.* schodzenie na dół. = *fig.* schyłek. Na schodzie dnia roku, tygodnia, miesiąca. = stopień, gradus schodów. Schodek, dka, Schodeczek, czka, *m. zdrob.* od Schód. = Schodek, *fort.* podnóżek, ławka ze strony wewnętrznej przedpiersienia, z której piechota strzela do nieprzyjaciela. Schody, ów, *l.m* szereg stopni po których schodzą na dół i wstępują na górę. Schodzenie, a, *n.* zstępowanie na dół. = się, zbieranie się, zgromadzanie się. Schodzić, dzę, *s. n. nied.* Zejść, dę, Zniść, dę, *dok.* zstępować, zstąpić z góry na dół; *fig.* z wyższego na niższy stopień. Znamienici panowie schodzili do stanu drobnej szlachty. = do szczegółów, do drobiazgów, *fig.* zstępować do nich. = zkąd, z czego, opuszczać jakie miejsce. Wojsko zeszło z pola. = Schodzić z pola, *fig.* starzeć się. Zejść z pola, zestarzeć się, nie być już do niczego zdatnym. = Zejść ze świata, umrzeć. = z drogi, zbaczać z drogi. Zejść z prostej drogi, *fig.* zboczyć z drogi cnoty. Zejść komu z drogi, ustąpić. = (o czasie), przechodzić, mijać, upływać. Tak zszedł ostatek zimy. Czas mi schodzi na czytaniu, na pisaniu. = zbliżać się ku końcowi, mieć się ku schyłkowi. Dzień schodzi, noc nadchodzi. = niknąć, pełznąć. Ta farba schodzi. = rozchodzić się, rozejść się. Już schodzi, zeszła puchlina. = ze stołu, zostawać. Nic nie zeszło z obiadu. = wschodzić. Słońce zeszło. Zboże zeszło. = *s. nieos.* Schodzi na czem, brakuje, nie dostaje. Na niczem mu nie schodzi. Nie schodzi mu na rozumie, dowcipie, odwadze. = *s. cz.* Zejść kogo, napaść, nadybać, przydybać z niemacka, niespodzianie. Zejść kogo na gorącym uczynku. = Schodzić suknią, bóty, trzewiki, chodzeniem w nich zużyć. = Schodzić całe miasto, cały las, cały kraj, wzdłuż i wszerz

przebiedz. = się, *s. z.* zbierać się, zgromadzać się. Kilkadziesiąt osób zeszło się w jego domu. Zejść się z kim, spotkać się. Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem zejdzie się, *przysł.* = zbiegać się, stykać się. Tam gdzie dwie drogi, dwie rzeki się schodzą. Na tę jednę drogę do grobu, wszystkie nasze gościńce schodzą się. = Schodzić się, zmordować się chodząc. **Schodzisto**, *ps.* spadzisto, pochyło. **Schodzistość**, ści, *ż* spadzistość, pochyłość. **Schodzisty**, a, e, *p.* spadzisty, pochyły.

**Scholasterya**, yi, *ż.* (z łac.), urząd scholastyka. **Scholastycznie**, *ps.* podług scholastyki. **Scholastyczność**, ści, *ż.* duch, charakter scholastyczny. **Scholastyczny**, a, e, *p* tyczący się scholastyki. Teologia, filozofia scholastyczna. **Scholastyk**, a, *m.* kanonik kapituły, dawniej szkołami z urzędu swego trudniący się. = filozof, teolog scholastyczny. **Scholastyka**, i, *ż.* teologia, filozofia perypatetyczna średnich wieków.

**Scholia**, ii, *ż.* (z grec.), nota gramatyczna lub krytyczna, ułatwiająca zrozumienie starożytnych autorów. **Scholiasta**, y, *m.* ten co dodaje noty do autorów klassycznych.

**Schorzałość**, ści, *ż.* stan schorzałej osoby. **Schorzały**, a, e, *p.* wycieńczony przez chorobę.

**Schować**, am, *s. cz. dok.* odłożyć na bok, umieścić tak żeby nie widziano, nie znaleziono. Kto umie kraść, umie i schować. = się, *s. z.* ukryć się. = wychować się. **Schowalnia**, ni, *ż.* miejsce do schowania czego. **Schowanie**, a, *n.* czynność słowa Schować. Dać co komu do schowania. = miejsce gdzie można co lub kogo schować. Znalazł u niego schowanie.

**Schronić**, się, *s. cz. dok.* schować, ukryć dla ochrony od czego, *np.* zboże, siano od deszczu, przed deszczem. Schronić kogo, dać komu schronienie. = się, *s. z.* ukryć się, *np.* przed ulewą, przed prześladowaniem, przed pogonią. **Schronienie**, a, *n.* schowanie, ukrycie dla ochrony. = miejsce ochrony. = się, ukrycie się dla ochrony.

**Schudły**, a, e, *im.* od **Schudnąć**, nę, *s. n. dok.* stać się chudym. **Schudnienie**, a, *n.* wychudnienie. **Schudzenie**, a, *n.* od **Schudzić**, dzę, *s. cz. dok.* wychudzić.

**Schwycenie**, a, = się, *n.* od **Schwycić**, cę, *s. cz. dok.* chwycić, uchwycić, pochwycić. = się, *s. z.* porwać się, zerwać się. **Schwytać**, am. *s. cz. dok.* złapać, pojmać. **Schwytanie**, a, *n.* złapanie, pojmanie.

**Schylać**, am, *s cz. nied.* **Schylić**, lę, *dok.* nachylać, nachylić, *np.* głowę, oczy. = się, *s. z* nachylać się, nachylić się. Schylić się po co, dla podniesienia czego. **Schylanie**, **Schylenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Schyłek**, łku, *m* nachylenie się ku końcowi. Schyłek dnia, życia, wieku. Na schyłku dnia, lata, jesieni. Beczka wina już na schyłku. Nie rychła na schyłku oszczędność.

**Schytrzeć**, ję, *s. n. dok.* stać się chytrym.

**Ściąć**, *ob.* Ścinać.

**Ściągać**, am, *s. cz. nied.* **Ściągnąć**, nę, *dok.* co czem, ciągnąc ściskać, ścisnąć. Ściągniesz sukmią pasem złotym. = ścieśniać kurczyć. Ściągać muszkuły twarzy. Lekarstwa ściągające. = zbierać, zgromadzać do kupy, *np.* wojsko. Igrzyska ściągały na jedno miejsce wszystek ród grecki. = ciągnąc zdejmować, zdjąć, zwlóczyć, *np.* pierścień z palca, skórę ze zwierza, pieczeń z rożna, kołdrę z kogo, spodnie, buty, ponczochy. = spuszczać, sprowadzać. Ściągnąć wodę z łąk do rowu. = odwracać w inną stronę. Ściągać humory na dół. = ciągnąc wydobywać płyn lewarem. Ściągnąć piwo, wino z beczki w butelki. = sprowadzać ze stanowiska. Ściągnąć warty, straże. = co na kogo lub na siebie, sprowadzać, zjednać. Jozafat ściągnął błogosławieństwo boskie na całe królestwo. Ściągnąć na siebie czyję łaskę, niełaskę, za-

zdrość, nienawiść, podejrzenie, gniew, wzgardę, naganę. = zwracać. Ściągać na siebie czyje oczy, uwagę. = Ściągać do czego, stosować, odnosić. Do kogo to ściągasz? = rękę do czego, wyciągać żeby co ująć. Ściągnąć rękę do pałasza, do kieszeni. = Ściągnąć rękę na kogo, porwać się, targnąć się. Gdym na każdy dzień bywał z wami w kościele, nie ściągnęliście rąk na mnie. = Ściągnąć kogo czem, grzmotnąć, skropić, uderzyć, *np.* kijem, batem, cybuchem. = Ściągnąć co, porwać, uchwycić, *np.* kieskę. = *s.n.* dokąd, ciągnąc dążyć, przybyć. Ściągnąłem do wsi na nocleg. = się, *s.z.* ściskać się. Nie trzeba się bardzo ściągać, bo to szkodzi zdrowiu. = zbierać się, gromadzić się. Po bitwie Farsalskiej, różnemi drogami ściągali się republikanie do Utyki. = Ściągać się do czego, zmierzać, odnosić się do czego, tyczyć się czego. To się do ciebie wcale nie ściąga. Ściągacz, *ob.* Ścięgacz. Ściąganie, Ściągnienie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

Ściana, y, *ż.* przegroda, przepierzenie, bądź drewniane, bądź murowane między izbami domu, lub między domem a domem. Mieszkać z kim o ścianę. = *fig.* i *przysł.* I ściany strzedz się trzeba, i ścianom swego mieszkania wierzyć nie trzeba. Gadać do ściany, do tego co słuchać nie chce. Ksiądz pleban kazanie mówił do ścian. Moje przestrogi jako groch na ścianę. = *fig.* dom, mieszkanie. Zawitać w czyje ściany. = przedmurze, obrona. Kamieniec był ścianą królestwa polskiego. = granica. Chrześcianie łacińscy i grecy rozległą ścianą z Mahometanami sąsiadowali. = *geom.* jedna z płaszczyzn ograniczających wielościan. Ściany ostrosłupa, graniastosłupa. = bok, strona. Ściany naczynia.

Ściana, i, *ż. zarób.* od Ściana.

Ścięcie, a, *n.* odcięcie części wierzchniej, *np.* głowy. Ścięcie ś. Jana.

Ścieg, u, *m.* miejsce między jedną a drugą dziurką na płótnie, suknie igłą przekłute.

Ścięgacz, a, *m.* Ścięgno, a, *n. anat.* żyła klejowata służąca do przytwierdzenia muszkułów do kości. Ścięgaczowy, Ścięgnowy, a, e, *p.* od ścięgacza, od ścięgna.

Ściek, u, *m.* ściekanie. Ulice w Paryżu mają ściek do Sekwany. = *fig.* stek. Miasto ściekiem rozmaitej gawiedzi napchane. Ściekać, am, *s.n.nied.* Ściec, kę, Ścieknąć, nę, *dok.* ciekąc spływać, spłynąć. Woda ścieka z dachu. = Ściec od łez, rozpływać się we łzach. Ściec krwią, oblać się krwią. Krwią ściekły. Ściekanie, Ścieczenie, a, *n.* spływanie, splynienie. Ściekowisko, a, *n.* zbiegowisko ściekłej wody.

Ściel, i, *ż.* pułap, sufit, strop. Ściełka, i, *ż.* liście w lasach opadłe na ziemię, i tworzące warstwy kolejno gnijące.

Ściemnieć, ję, *s.n.dok.* stać się ciemnym. Włosy mu ściemniały. Ściemniało, ciemno się zrobiło.

Ścieńczać, am, *s.cz.nied.* Ścieńczyć, czę, *dok.* zrobić cieńszym. Ścieńczeć, ję, *s.n.dok.* stać się cieńszym. Ścieńczenie, a, *n.* zrobienie cieńszym. = stanie się cieńszym.

Ścienny, a, e, *p.* od ściany, *np.* zegar.

Ścierać, am, *s.cz.nied.* Zetrzeć, trę, *dok.* obcierać, obetrzeć, *np.* pył, kurz ze sprzętów. = *ob.* Zetrzeć. = się, *s.z.* z kim, ucierać się. Tu się ścierały wojska. = słowy, spierać się, sprzeczać się. Ścieranie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Ścierka, i, *ż.* gałgan do ścierania pyłu ze sprzętów, do ocierania pomytego naczynia.

Ścierń, ni, *ż.* końce zdziebeł po zżęciu lub skoszeniu zboża w ziemi pozostałe. Ściernisko, a, *n.* pole na którem zostały ściernie. Ściernisty, a, e, *p.* pełen ścierni, okryty ściernią.

Ścierpieć, pię, *s.cz.dok.* znieść co cierpliwie. Nie mogę ścierpieć jego dumy, zuchwalstwa. Ścierpienie, a, *n.* zniesienie czego cierpliwie.

Ścierpły, a, e, *im.* od Ścierpnąć, nę

*s. n. dok.* (o zębach), dostać oskomy. = zdrętwieć, skurczyć się. **Ręka, noga mi ścierpła. Ścierpnienie**, a, stan wyrażony przez słowo **Ścierpnąć.**

**Ścierw**, u, *m.* **Ścierwo**, a, *n.* padło, mięso zdechłego zwierzęcia. = mięso na kościach żywego konia. Koń nabiera ścierwa, opada ze ścierwa. = z pogardą, ciało ludzkie. **Ścierwisko**, a, *n.* miejsce gdzie ścierwa wyrzucają. **Ścierwowiec, wca**, *m. zool.* mucha lśniąca, koloru miedzianego, najwięcej na ścierwo padająca. **Ścierwowy**, a, e, *p.* od ścierwa. **Ścierwożerny**, a, e, *p.* żrący ścierwo, *np.* ptaki. **Ścierwsko**, a, *n. zgrub.* brzydkie ścierwo.

**Ściesać, Ściosać**, szę, *s. cz. dok.* **Ciesywać, Ściosywać**, uję, *nied.* ciesząc ścieńczyć, **Ciesanie, Ściosanie, Ciesywanie, Ściosywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Ścieśniać**, am, *s. cz. nied.* **Ścieśnić**, nię, *dok.* robić ciasniejszym, zwężać, zwęzyc, *np.* suknią. = *fig.* ograniczac, określać, tamowac, *np.* czyję władzę, granice państwa, wolność, handel. **Ściesnianie, Ścieśnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. = stan tego co się stało ciaśniejszym, węższym. **Ścieśnienie** kanału urynowego.

**Ścięty**, a, e, *im.* od **Ściąć**, odcięty od korzenia, *np.* drzewo = któremu głowę ucięto. Złoczyńca został ścięty. = Jak z nóg ścięty, *fig.* niezmiernie zmieszany, przestraszony. = O ścięta szyję, gnoby przyszło do ucięcia szyi, do stracenia gardła. Wiary chrześciańskiej o ścięta szyję przyjąć nie chcieli. = mocno ścisniony. Zęby z gniewu ścięte. = pijany jak sztok, jak bela. = Ostrosłup ścięty, *geom.* mający wierzchołek odcięty.

**Ścieżka, Ścieszka**, i, z **Ścieżeczka**, i, *z. zdrob.* wązka drozyna dla pieszych. Dla ścieżki nie porzucaj gościńca, *przysł.*

**Ścigać**, am, *s. cz. nied.* gonic, pędzić. Wszędzie nieprzyjaciela ścigano i bito. = prześladować. Niech wiarołomców ściga gniew Boga surowy. = okiem, myślą, *fig.* sięgać, dosięgać. Gdziekolwiek będziesz, ścigać cię nie przestanę sercem pełnem szacunku. = kogo przed sądem, w sądzie, instygować na kogo. = się, *s. z.* z kim, wyścigać się, iść na wyścigi. = **Koń się ściga**, kiedy tylnemi nogami przednie zacina. **Ściganie**, a, *n.* gonienie, pędzenie, i t. d.

**Ścinać, am**, *s. cz. nied.* **Ściąć, zetnę**, *dok.* cięciem siekiery lub miecza stracić. Ściąć drzewo. Ściąć złoczyńcę. = zwalić, obalić. Te choroby z nóg ścinają. = Ścinać kieliszki, *fig.* wychylać, wytrząsać. = zęby, mocno ściskać. Z gniewu zęby ścina. Milczenie wszystkim usta ścina, zamyka. Mróz wodę ścina, mrozi. = Ściąć kogo, *fig. posp.* zmieszać, spylić. = się, *s. z.* marznąć, zamieniać się w lód. Woda ścina się od mrozu. = krzepnąć. Krew się w żyłach ścina. = Ścinać się z kim, bić się na miecze. **Ścinanie**, a, = się, *n.* czynność słowa **Ścinać.**

**Ścisk**, u, *m.* nacisk, tłok, natłok, ciżba. = ucisk, uciśnienie. = uscisk, uscisnienie. **Ściskać**, am, *s. cz. nied.* **Ścisnąć**, nę, *dok.* cisnąc zbijac, zbić w kupę tłoczyć, *np.* prasą, kleszczami. = cisnąc z obu stron bosc, kłóć. Ścisnąć konia ostrogami. = cisnąc zgęszczac. Ściskać powietrze. = ściesniać, zwężac. Zimno ściska ciała. Kwasy ściskają żołądek. = usta, zęby, scinac. = ciasno związac, mocno ściągnąc. **Ścisniesz suknią pasem złotym.** = *fig.* scisle opasac, *np.* twierdzę, nieprzyjaciela. = Ściskać wiersze, wyrazy, scisle pisac. = Ścisnąć szeregi, zbliżyć; *fig.* skupic, zebrac siły ku spólnemu działaniu. = *fig.* uciskac, przyciskac. **Ściskał go niedostatek.** = Ściska co serce, *fig.* przeszywa boleścią, przyczynia mu boleści. Żal, zmartwienie serce ściska. Ściśnione miałem boleścią serce. = kogo, uściskac z przyjaźni, miłości, przywiązania. = ramionami, podnosić ramiona na znak zadziwienia. = się, *s. z.* ciasno

się opasywać, sznurować. Zbyt mocno się ściskasz. = skupiać się, tłoczyć się. Lud się ściska. = *fig.* Serce się ściska z żalu, z boleści. = z kim, ściskać jeden drugiego. **Ściskanie, Ściśnięcie, Ściśnienie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Ściśle,** *ps.* ściśle, *np.* złączyć, spoić. = w ścisłym związku. Są z sobą ściśle połączeni. = ze ścisłością. Ściśle pełnić powinność. Ściśle trzymać się reguły. Ściśle roztrząsać. **Ściśliwość, ści,** *ż. fiz.* własność ściskania się ciał. **Ściśliwy, a, e,** *p.* mający własność ściskania się. **Ścisło,** *ps.* w sposób ściśnięty, ciasno, *np.* pisać. **Ścisłość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest ściśnięte. Ścisłość pisma. = dokładność. Ścisłość określenia, wyrażenia. = akuratność, punktualność. Ścisłość w pełnieniu obowiązków. = nierozerwany związek. Żyją z sobą w wielkiej ścisłości. **Ścisły, a, e,** *p.* mocno ściśnięty, *np.* pismo = ściśle określony, ograniczony. Brać wyraz w ścisłem znaczeniu. = akuratny, punktualny. Ścisłe pełnienie obowiązków. = ostry, surowy, *np.* zakon, reguła, karność, dyeta. Oddasz za to ścisły rachunek Bogu. = nierozerwany, *np.* przyjaźń, związek. = dokładny. Nauki, umiejętności ścisłe, to jest matematyczne lub na matematyce oparte.

**Scyatyczny, a, e,** *p.* od scyatyki. **Scyatyka, i,** *ż. med.* ból w biodrach pochodzący od nerwu biodrowego (nervus ischiadicus), denna choroba.

**Scyentyficznie,** *ps.* naukowo. **Scyentyficzność, ści,** *ż.* naukowość. **Scyentyficzny, a, e,** *p.* naukowy.

**Scyssya, yi,** *ż.* (z łac.), rozszczepienie, rozdwojenie, rozerwanie jedności.

**Scyzoryk, a,** *m.* **Scyzoryczek, czka,** *m. zdrob.* nożyk do temperowania piór.

**Sczernieć, ję,** *s. n. dok.* poczernieć. Zęby mu sczerniały. **Sczernienie, a,** *n.* poczernienie. czerstwym.

**Sczerstwieć, ję,** *s. n. dok.* stać się

**Sczesać, szę,** *s. cz. dok.* **Sczesywać, uję,** *nied.* czesząc ściągać na dół.

**Secina, y,** *ż.* setek, sto sztuk, sto osób.

**Sedenterya, yi,** *ż.* (z łac.), życie siedzące, ciągłe siedzenie. Bawić się sedenteryą.

**Sedno,** *ob.* **Sadno.**

**Sędzia, ego,** *m.* ten co sądzi czyli wyrok wydaje w sprawie między osobami spór wiodącemi. Żaden w swej sprawie sędzią być nie może. = ten co spór jakikolwiek rozsądza. Biorę cię za sędziego. Bądź naszym sędzią. **Sędzianka, i,** *ż.* córka sędziego. **Sędzic, ca,** *m.* syn sędziego. **Sędzina, y,** *ż.* żona sędziego. **Sędziowski, a, o,** *p.* należący do sędziego, właściwy sędziemu.

**Sędziwość, ści,** *ż* siwość włosów. = *fig.* powaga starego wieku. **Sędziwy, a, e,** *p.* siwy (jak szron). = *fig.* poważny, *np.* starzec.

**Sędztwo, Sęstwo, a,** *n.* urząd sędziego. = *zbior.* sędzia z żoną.

**Sejm, u,** *m.* zgromadzenie trzech stanów Rzplitę polską składających, to jest króla, senatu i posłów od stanu rycerskiego, Sejm konwokacyjny, elekcyjny, koronacyjny, walny, zwyczajny. Sejm złożyć, zwołać, zebrać. Sejm zerwać. **Sejmik, u,** *m.* zjazd szlachty w celu wybrania posłów na sejm, deputatów na trybunał. **Sejmikować, uję,** *s. n. nied.* sejmik odprawować. = *fig.* radzić bez ładu, zwłaszcza gdy potrzeba słuchać, działać. **Sejmikowanie, a,** *n.* odprawianie sejmiku. **Sejmikowy, a, e,** *p.* od sejmiku. **Sejmować, uję,** *s. n. nied.* sejm odprawować, obradować na sejmie. Sejmujące stany. **Sejmowanie, a,** *n.* odprawianie sejmu. **Sejmowy, a, e,** *p.* od sejmu, *np.* poseł, uchwała, postanowienie.

**Sęk, u,** *m.* guz na drzewie. Sęki obcinać. *Fig.* W sitowiu sęku szukać. = *fig.* trudność, twardy orzech do zgryzienia. W tem tu sęk. Zadać komu sęk. = Sęki, koniuszki u jeleniego rogu. **Sękatość, Sękowatość, ści,** *ż.* przymiot tego co ma wiele sęków. **Sękaty, Sękowaty, a, e,** *p.* mający wiele sęków, *np.* drzewo, kij, pałka.

**Sekcya, yi,** *ż.* (z łac.), oddział, wy-

dział w dykasteryi. = cięcie trupa dla nauki anatomii, lub poznania przyczyn i siedliska choroby. = *mat.* przecięcie, *np.* ostrokręgu. = część plutonu. Sekcya na stopie wojennej ma rot 12.

**Sekować**, uję, *s. cz. nied.* czem kogo, pikować, dokuczać. **Sekowanie**, a, *n.* **Sekatura**, y, *ż.* (z włos.), dokuczanie, naprzykrzanie, uprzykrzenie.

**Sekrecya**, yi, *ż.* (z łac.), *fizyol.* wydzielanie z ciała płynu jakiego, *np.* żółci, śliny, uryny. **Sekrecyjny**, a, e, *p.* od sekrecyi.

**Sekret**, u, *m.* (z łac.), **Sekrecik**, u, *m. zdrob.* tajemnica. To tylko co dwóch wie, sekretem się zowie. = sekretność, milczenie. Sekret jest duszą dobrej rady. Być obowiązanym do sekretu. Proszę o sekret. Miej to w sekrecie. Powiedzieć co komu w sekrecie, pod sekretem. = Prosić kogo na sekret, wziąć na sekret, odprowadzić na bok, na miejsce osobne. = środek, sposób na co, niewielu osobom wiadomy, mianowicie jak co leczyć, jak czemu zapobiegać. **Sekretarka**, i, *ż.* kobieta od sekretów, lub od sekretnego pisania. **Sekretarski**, a, e, *p.* od sekretarza. **Sekretarstwo**, a, *n.* urząd sekretarza, lub czas pełnienia tego urzędu. = *zbior* sekretarz z żoną. **Sekretarya**, yi, *ż.* **Sekretaryat**, u, *m.* urząd sekretarza stanu. = Sekretaryat, miejsce gdzie sekretarze expediują co należy do ich urzędu. = miejsce gdzie są złożone papiery należące do urzędu sekretarza. **Sekretarz**, a, *m.* człowiek do pisania rzeczy wymagających sekretu, a nawet niesekretnych w zastępstwie swego pryncypała. = wyższy urzędnik koronny i litewski. = urzędnik przy różnych dykasteryach administracyjnych. **Sekretarzowa**, ej, *ż.* żona sekretarza. **Sekretnie**, *ps.* skrycie, tajemnie. **Sekretnik**, a, *m.* człowiek sekretny. **Sekretny**, a, e, *p.* skryty, ukryty, tajemny. = dobry do sekretu, dotrzymujący sekretu.

**Sekста**, y, *ż.* (z łac.), *muz.* szósty ton w oktawie. = jedna z godzin kapłańskich. **Sekstans**, u, *m.* szósta część koła, narzędzie astronomiczne. **Sekstern**, u, *m.* papier do pisania w kształt książki zeszyty.

**Sekta**, y, *ż.* (z łac.), zbiór ludzi idących za nauką jakiego filozofa, teologa, lub politycznego naczelnika. **Sektarski**, a, e, *p.* właściwy sektarzom. **Sektarstwo**, a, *n.* skłonność do tworzenia sekt, duch sektarski. **Sektarz**, a, *m.* zwolennik czyjej nauki.

**Sekularyzacya**, yi, *ż.* (z łac.). odmiana państwa duchownego na świeckie, zakonów i zakonników na świeckie duchowieństwo. **Sekularyzować**, uję, *s. cz. nied.* przeprowadzać ze stanu zakonnego do świeckiego. = się, *s. z.* przejść ze stanu zakonnego do świeckiego. Mistrz krzyżacki, holdownik polski w Prusiech, sekularyzował się. **Sekularyzowanie**, a, *n.* przeprowadzenie ze stanu zakonnego do świeckiego. Polska dała pierwszy przykład sekularyzowania dóbr duchownych.

**Sękulec**, lca, *m.* kół z sękiem, który się wbija przy końcu hartfula dla utrzymania onego.

**Sekunda**, y, *ż.* 60ta część minuty. = 60ta część minuty, których 60 idzie na stopień koła. = *muz.* struna obok kwinty.

**Sekundanctwo**, a, *n* rola sekundanta. **Sekundant**, a, *m.* (z franc.), ten co utrzymuje czyję stronę w pojedynku. **Sekundować**, uję, *s. n. nied.* komu, służyć komu za sekundanta w pojedynku. = *s. cz.* wspierać, pomagać. Niech cię Pan Bóg sekunduje. **Sekundowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Sekut**, **Sekutnik**, a, *m.* **Sekutnica**, y, *ż.* ten, ta co zrzędzi, dokucza, naprzykrza się gderaniem. **Sekutny**, a, e, *p.* zrzędny, gderający.

**Sekwens**, a, *m.* (z łac.), kilka kart następujących po sobie jednego koloru.

**Sekwestr**, u, *m.* **Sekwestracya**, yi, *ż.* (z łac.), zajęcie i oddanie trzeciej osobie rzeczy pod sporem będącej, aż do rozstrzygnienia do kogo z

dwóch ma należeć. = zabranie dóbr na skarb. **Sekwestrator**, a, *m.* ten co bierze lub przyjmuje w sekwestr. **Sekwestrować**, uję, *s. cz. nied.* brać w sekwestr. = zabierać na skarb. **Sekwestrowanie**, a, *n.* sekwestracya.

**Seledec**, dca, *m.* warkocz na przodzie głowy u kozaka wstążką zapleciony i za ucho założony.

**Seledyn**, u, *m.* kolor zielono błękitny. **Seledynowy**, a, e, *p.* zielono błękitny.

**Seler**, u, *m. bot.* (Apium), roślina z familii baldaszkowatych, której są wielorakie odmiany, jako to selery kłębiaste, białe, czerwone, i t. d. **Selerowy**, a, e, *p.* od selerów.

**Seminaryum**, *n.* **Seminarya**, *l.m.* szkoła w której się wychowuje i pobiera nauki młodzież mająca powołanie do stanu duchownego. **Seminarski**, a, e, *p.* należący do seminaryum. **Seminarzysta**, y, *m.* uczeń wychowujący się w seminaryum.

**Sen**, snu, *m.* spanie. Sen głęboki, spokojny, niespokojny, twardy, przerywany. Przez sen gadać. Wybić się ze snu. Pamiętać co, przypominać co sobie jak przez sen. = Sen zimowy, stan odrętwienia w jakim niektóre zwierzęta i wszystkie gady zimę przepędzają. = to co się śpiącemu śni, marzy. Mieć sen. Wierzyć w sny. Sen mara, Bóg wiara, *przysł.*

**Senat**, u, *m.* (z łac.), zgromadzenie przedniejszych obywateli z władzą prawodawczą i sądowniczą. = gmach w którym obradują senatorowie. **Senator**, a, *m.* członek senatu; w Polsce wojewoda, kasztelan, biskup, arcybiskup. **Senatorka**, i, **Senatorowa**, ej, *ż.* żona senatora. **Senatorski**, a, e, *p.* należący do senatora, *np.* urząd, krzesło. = od senatorów. Ulica senatorska. **Senatorstwo**, a, *n.* godność senatorska.

**Senek**, nku, *m. zdrob.* słodki sen.

**Senes**, u, *m. bot.* (Cassia senna), roślina której liście są używane na rozwolnienie żołądka. **Senesowy**, a, e, *p.* od senesu, *np.* liście.

**Senliwość**, ści, *ż.* skłonność do snu. **Senliwy**, a, e, *p.* skłonny do snu. = sprowadzający sen, usypiający, *np.* mak. **Sennik**, a, *m.* książka sny wykładająca. **Sennodajny**, **Sennorodny**, a, e, *p.* sprowadzający sen, usypiający. **Senność**, ści, *ż.* skłonność do snu. **Senny**, a, e, *p.* od snu, we śnie widziany. Senna mara. = zmorzony snem, rozespany.

**Sens**, u, *m.* (z łac.), sąd o rzeczach, rozsądek. Człowiek bez sensu. = znaczenie wyrazu. W jakim sensie to bierzesz? = zdanie, **sentencya**. Bajka częstokroć sens moralny mieści. **Sensat**, a, *m.* **Sensatka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta zbyt poważnych obyczajów.

**Sentencya**, yi, *ż.* (z łac.), **Sentencyjka**, i, *ż. zdrob.* maxyma moralna, moral. = *praw.* wyrok. **Sentencyonalnie**, *ps.* sposobem sentencyonalnym. **Sentencyonalny**, a, e, *p.* pełen sentencyj, maxym moralnych. **Sentencyonarz**, a, *m.* księga w której zapisuje się treść wyroków sądowych.

**Sentyment**, u, *m.* (z łac.), uczucie serca. **Sentymentalnie**, *ps.* sentymentalnym sposobem. **Sentymentalność**, ści, *ż.* uczuciowość. **Sentymentalny**, a, e, *p.* uczuciowy, do przesady czuły.

**Sęp**, a, *m. zool.* ptak drapieżny dzienny.

**Separacya**, yi, *ż.* (z łac.), *praw.* rozłączenie małżonków od stołu i łoża, z wolnością wzajemnego pojednania się. **Separacyjny**, a, e, *p.* od separacyi, *np.* proces. **Separatka**, i, *ż.* żona będąca w separacyi z mężem.

**Sępi**, Sępowy, a, e, *p.* od sępa. **Sępić**, pię, *s. cz. nied.* zasępiać, *np.* czoło, niebo, powietrze. = się, *s. cz.* zasępiać się.

**Sepia**, ii, *ż. zool.* mięczak jednoskorupowy, wypuszczający z siebie sok czarny, gdy jest od ryb ścigany.

**Ser**, a, *m.* mleko zsiadłe po uwarzeniu od serwatki odłączone.

**Seraf**, **Serafin**, a, *m.* (z hebr.), anioł pierwszego rzędu. **Seraficki**, **Seraficzny**, a, e, *p.* anielski.

**Seraj**, u, *m.* (z tur.), pałac sułtana tureckiego. = dom w którym panowie wschodni i bogatsi obywatele trzymają w zamknięciu swe kobiety. **Serajowy**, a, e, *p.* od seraju.

**Serce**, a, *n. anat.* najgłówniejszy organ w ciele wszystkich niemal zwierząt doskonalszych, składający się z czterech wydrążeń zwanych uszkami i komórkami, u mniej doskonałych mający albo jedno tylko uszko i jednę komórkę, albo bez uszka komórkę. Bicie, drganie serca. Ból serca. = mniemane siedlisko uczuć, namiętności. Dobroć, czułość, delikatność, szczerość, te są serca główniejsze przymioty. Czułe, twarde, miękkie, dobre, złe serce. Oddać komu swe serce. Pozyskać, zjednać czyje serce. Mieć serce do kogo. = wnętrze duszy, tajnia uczuć. Skrytości, tajniki serca. Otworzyć komu swe serce. Co w myśli to w sercu, co w sercu to i na języku. = męztwo, odwaga, animusz. Dodać komu serca. Nabrać serca. Stracić serce, upaść na sercu. Lud i wojsko bez serca. = w różnych sposobach mówienia. Z serca, od serca, serdecznie. Kochać z całego serca, całem sercem. Przyjaciel od serca. Przypadać do serca, iść do serca. Brać co do serca, mocno się czem zająć, interesować. Mieć co na sercu, zachować żal w sercu. = *fig.* Serce u dzwonu, pręt żelazny, wiszący w środku dzwonu, za poruszeniem którego dzwon głos wydaje. = Serce w płórze, łańcuszek pęcherzyków zwanych także duszą, mogących napełniać się powietrzem i wypróżniać, co ułatwia lot ptakowi. **Sercowaty**, a, e, *p. bot.* podobny z kształtu do serca, *np.* liść. **Sercowy**, a, e, *p.* do serca należący. Worek sercowy, *anat.* osierce, osierdzie. **Serdak**, a, *m.* **Serdaczek**, czka, *m. zdrob.* siermięga. **Serdecznie**, *ps.* z całego serca, *np.* kochać. **Serdecznik**, a, *m. bot.* (Leonurus), roślina z familii wargowych zwana pospolicie lisi ogon, gęsia stopa. **Serdeczność**, ści, *ż.* szczerość przywiązania. **Serdeczny**, a, e, *p.* z serca pochodzący, *np.* przyjaźń, przyjęcie, gościnność. = serdecznie przywiązany, *np.* przyjaciel. **Serduszko**, a, *n. zdrob.* od Serce. **Serduszkowaty**, a, e, *p. bot.* sercowaty.

**Serek**, rka, *m. zdrob.* od Ser.

**Serenada**, y, *ż.* (z włos.), muzyka wieczorna wykonana pod oknami ulubionej osoby.

**Serio**, *ps.* bez żartu.

**Sernik**, a, *m.* budowa w kształcie baszty, gdzie suszą sery. = ten co robi lub przedaje sery. = pierożek nadziewany serem, lub z ciasta zmieszanego z serem. = *chem.* pierwiastek znajdujący się w mleku i we krwi. **Serny**, **Serowy**, a, e, *p* od sera. **Serowatość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest podobne do sera, co ma własność sera. **Serowaty**, a, e, *p.* podobny do sera, mający własność sera. **Serowian**, u, *m. chem.* sól powstająca ze związku kwasu serowego z jaką zasadą. **Serowiec**, wca, *m. zool.* robaczek lęgnący się w serze.

**Serwaser**, u, *m. chem.* kwas saletrowy wodny.

**Serwatczaność**, ści, *ż.* podobieństwo do serwatki. **Serwatczany**, a, e, *p.* podobny do serwatki. **Serwatka**, i, *ż.* płyn zielono żółtawy oddzielony z mleka zsiadłego przez warzenie lub dodanie do niego podpuszczki. **Serwatkowy**, a, e, *p.* od serwatki.

**Serweta**, y, *ż.* **Serwetka**, i, *ż. zdrob.* chusta stołowa do obcierania rąk i ust. **Serwetnik**, a, *m.* tkacz robiący serwety.

**Serwis**, u, *m.* (z franc.), postument srebrny na kwiaty, owoce, do ozdoby stołu służący. = sprzęt stołowy: talerze, wazy, półmiski.

**Serzysko**, a, *n.* zły ser. = podpuszczka, to jest kwas od którego mleko się zsiada.

**Sessya**, yi, *ż.* (z łac.), zasiadanie na obradach. = posiedzenie sejmu i wszelkiego zgromadzenia obradującego.

**Sędstwo**, *ob.* **Sędziwo**.

**Setek, tka,** *m.* secina, sto sztuk, osób. **Setkować, uję,** *s. cz. nied.* dzielić na sto. = karać setnego. **Setkowanie, a,** *n.* dzielenie na sto. = karanie setnego. **Setnia, ai,** *ż.* kompania ze stu ludzi pieszych lub konnych, u Rzymian centurya. **Setnictwo, Setnikowstwo, a,** *n.* urząd setnika. **Setnie,** *ps.* w stonasób. **Setnik, a,** *m.* przełożony nad setkiem chałup, ludzi. = komendant oddziału złożonego ze stu ludzi, u Rzymian centuryon. **Setny, a, e,** *p.* następujący po 99 tym. Rok setny. **Setna część.** = stokrotny. Żyć setne lata. Setne ziarno.

**Sfabrykować, Sfałszować, uję,** *s. cz. dok.* podrobić, *np.* dokument, testament. **Sfabrykowanie, Sfałszowanie, a,** *n.* podrobienie.

**Sfałdować, uję,** *s. cz. dok.* pofałdować. **Sfałdowanie, a,** *n.* pofałdowanie.

**Sfera, y,** *ż.* (z grec.), kula. = *ast.* wklęsła powierzchnia nieba do której zdają się być przytwierdzone wszystkie ciała niebieskie. = glob wystawujący obrót ciał niebieskich przez koła w myśli na niebie nakreślone. = *fig.* zakres, obręb, granica władzy, działania, wiadomości, stanu, talentu.. To przechodzi jego sferę. Rozszerzać sferę swych wiadomości. **Sferoida, y,** *ż. mat.* bryła podobna do kuli przy biegunach nieco spłaszczona. **Sferoidalny, a, e,** *p.* podobny do sferoidy. **Sferycznie,** *ps.* kulisto. **Sferyczność, ści,** *ż.* kulistość. **Sferyczny, a, e,** *p.* kulisty.

**Sfiglować, uję,** *s.n. dok.* spłatać figla.

**Sfora,** i t. d. *ob.* **Swora,** i t. d.

**Sforsować, uję,** *s. cz. dok.* zmęczyć, zmordować. **Sforsowanie, a,** *n.* zmęczenie, zmordowanie.

**Sfragistyka, i,** *ż.* (z grec.). nauka o pieczęciach przy dawnych dyplomatach.

**Sfukać, am,** *s. cz. dok.* fukając złajać, wyłajać. **Sfukanie, a,** *n.* z fukiem złajanie.

**Siać, sieję,** *s. cz. nied.* rzucać nasienie w oprawną ziemię. *Przysł.* Kto nie sieje, nie zbiera. Kto inny sieje, kto inny zbiera. = *fig.* szerzyć, rozsiewać. Siać trwogę, postrach, śmierć, plotki, wieści, niesnaski, niezgodę. = się, *s. z.* być sianym. Żyto i pszenica sieją się na zimę, owies i jęczmień na wiosnę.

**Siadać, am,** *s.n. nied.* Siąść, Sieść, siądę, *dok.* Siadywać, uję, *częst.* usiadać. usiąść. Siadać do stołu. na konia, do powozu, na gałęź. Siadać, siąść do pracy. Obok niego na ławach szkolnych siadywałem. **Siadanie, Siadywanie, a,** *n.* usiadanie. **Siadło, a,** *n.* siedlisko. = żerdź, grzęda, gałąź na której ptaki na noc siadają.

**Siąg, sięgu,** *m.* sążeń. Siąg drzewa.

**Siak,** *ps.* Tak siak, jako tako. Tak albo siak, tak lub inaczej. Jeden tak, drugi siak. Ni tak, ni siak, ani źle ani dobrze. **Siaki Taki, a, e,** *p.* jaki taki. Ni taki, ni siaki, nie wiedzieć jaki.

**Siąkać, am,** *s. cz. nied.* nos. wyrzucać flegmę z nosa. **Siąknąć, nę,** *s. n. nied.* wsiąkać. Woda siąknie w ziemię, w piasek.

**Sianie, a,** *n.* zasiewanie, siejba.

**Sianko, a,** *n. zdrob.* od **Siano, a,** *n.* trawa skoszona i na słońcu wysuszona. **Sianożęć, ci,** *ż.* łąka na której się kosi siano. = i **Sianokos, u,** *m.* **Sianożęcie, a,** *n.* koszenie siana, czas koszenia siana.

**Siara, y,** *ż.* pierwsze mleko krowy ocielonej.

**Siarczan, u,** *m. chem.* sól powstająca z połączenia kwasu siarczanego z zasadą solną. Są i samorodne: siarczan baryty czyli spat ciężki; siarczan glinki czyli ałun; siarczan magnezyi czyli sól gorzka samorodna; siarczan miedzi, koperwas niebieski; siarczan żelaza, koperwas zielony; siarczan zynku, koperwas biały; siarczan sody, sól glauberska; siarczan wapna, gips. **Siarczany, a, e,** *p.* zawierający siarkę; *chem.* Kwas siarczany. **Siarczyk, u,** *m. chem.* związek pierwszego rzędu siarki z innemi ciałami prostemi. Siarczyk arseniku, miedzi, żelaza, czyli pirytu. **Siarczystość, ści,** *ż.* własność siarki. **Siarczysty, a, e,** *p.* nasycony siarką.

pełen siarki. Bóg spuścił deszcz siarczysty na Sodomę i Gomorę. = Siarczysty deszcz, żółty pył kwiatowy, jaki niekiedy na łąkach, polach po ciepłym deszczu widzieć się daje. **Siarka**, i, *ż. chem.* i *min.* ciało proste, niemetaliczne. **Siarkować**, uję, **Siarczyć**, czę, *s. cz. med.* napuszczać, powlekać siarką. **Siarkowanie, Siarczenie**, a, *n.* napuszczanie, powlekanie siarką. **Siarkownia**, ni, *ż.* miejsce gdzie siarkę warzą, oczyszczają. **Siarkowy**, a, e, *p.* od siarki. **Siarniczek**, czka, *m. zdrob.* od **Siarnik**, a, *m.* zapałka z drzewa lub papieru umoczonego w roztopionej siarce.

**Siąść**, *ob.* Siadać.

**Siateczka, Siatka**, i, *ż. zdrob* od **Sieć**. Siatka na ptaki, na ryby. = Siatka na głowę, w którą kobiety włosy zawijają. = Siatka pajęcza, pajęczyna. = *anat.* Siatka w oku, błona siatkowa. = błona okrywająca kiszki. = drugi żołądek zwierząt przeżuwających czyli czepiec. **Siatkoskrzydły**, a, e, *p.* mający skrzydła podobne do siatki (owad). **Siatkowato**, *ps.* nakształt siatki. **Siatkowaty**, a, e, *p.* podobny do siatki. **Siatkowy**, a, e, *p.* od siatki. Błona siatkowa, *anat.* okrywająca płyn szklany oka. **Siatnik**, a, *m.* ten co robi siatki. = u Rzymian, zapaśnik rzucający na przeciwnika siatkę.

**Sicina**, y, *ż. ob.* Sit.

**Sicz**, y, *ż.* stolica zaporozkich kozaków. = zaporozcy kozacy. **Siczowy**, a, e, *p.* od siczy.

**Sidełko**, a, *n. zdrob.* małe sidło. **Sidlić**, dlę, *s. cz. med.* łowić w sidło. **Sidło**, a, *n.* potrzaska z włosienia, w której się ptak za nogę łapie. = *wł.* i *fig.* Zastawiać sidła. Wpaść w sidło, ułowić się w sidło. Kto na kogo sidło stawia, sam się w niem ułowi. *Przysł. ob.* Dołek.

**Się**, *zmk. osob.* łączące się ze słowami czynnemi, zamienia je na zaimkowe: ubieram się. = używa się ze wszystkiemi trzema osobami obu liczb, i w tem użyciu zbliża się do zaimka dzierżawczego swój, swoja, swoje. Kocham go jak siebie samego. Nie mamy pieniędzy przy sobie. Włóż to sobie do kieszeni. Weźcie to sobie za przykład, za przestrogę. Alexander zwyciężył swych nieprzyjaciół, ale nie mógł samego siebie zwyciężyć. Zaczęli się naradzać między sobą. = służy do tworzenia sposobów mówienia nieosobistych. Nie trzeba wierzyć wszystkiemu co się mówi. Najciężej zacząć, pójdzie się dalej. = U siebie, w swoim domu. Przyjść do siebie, przyjść do swego domu, *fig.* odzyskać zdrowie, przytomność umysłu.

**Siec**, ci, *ż.* narzędzie ze sznurków z okami do łowienia ryb, ptaków. Sieci myśliwskie ze sznurów konopnych, któremi się knieja obstawia. = Siec pajęcza, siatka którą tkają pająki. = *fig.* sidło, matnia. **Sieciowy**, a, e, *p.* od sieci.

**Siec**, kę, *s. cz. med.* kosić. Siec trawę, zboże. = ciąć, rąbać pałaszem. A mieczem ostrym siekł na obie strony. = Siec rózgą, chłostać, ćwiczyć. = gryźć, kąsać. Muchy, komary, pchły sieką. = *fig.* Wiatr siecze. Grad siecze w szyby. = *fig.* prócz powietrze, wodę. Ptaki sieką powietrze skrzydłami. Galera długiemi wiosłami siecze Wisłę wiosły. = się, *s. z.* ciąć się mieczami. Polacy siekli się z Niemcami. **Sieczba**, y, *ż.* sieczenie, koszenie, kośba trawy, zboża. **Sieczenie**, a, *n.* cięcie, rąbanie, i t. d. **Sieczka**, i, *ż.* słoma drobno posiekana na karm dla koni, bydła. **Sieczkarnia**, ni, *ż.* machina do rznięcia sieczki. = komórka gdzie rznią lub chowają sieczkę. **Sieczkarz**, a, *m.* ten co rznie sieczkę. **Sieczna**, ej, *ż geom.* linia poprowadzona ze środka koła, przecinająca jego obwód i styczną. **Sieczny**, a, e, *p.* siekący. Broń sieczna. **Sieczony**, a, e, *im.* od **Siec**, cięty, rąbany. = koszony. = ćwiczony, chłostany

**Siedlić się**, *s. z. med.* obierać siedlisko. osiadać. Ludzie siedlą się przy gościńcu, nad rzekami. Orzeł siedli się na bardzo wysokiem drze-

wie. **Siedlisko**, a, *n.* siedziba. = *fig.* gniazdo, ognisko. Siedlisko zmysłu dotykania jest w całej skórze. Siedliskiem organu powonienia są nozdrza. W Egipcie i na Wschodzie w Indyi było siedlisko mądrości. Wszystko się zbiegało do Aten, do siedliska rozumu, geniuszu i gustu.

**Siedm**, iu, *im. licz.* 6 więcej 1. **Siedmdziesiąt**, **siedmindziesiąt**, *im. licz.* 7 razy 10. **Siedmdziesiątletni**, a, e, *p.* trwający lub mający lat 70. **Siedmdziesiąty**, a, e, *p.* następujący po 69 tym. **Siedmdziesięcioro**, **ga**, *n.* (o osobach różnej płci, dzieciach, bydle, młodych zwierzętach), 70. **Siedmiobramy**, a, e, *p.* mający 7 bram, *np.* Teby. **Siedmiodniowy**, **Siedmiodzienny**, a, e, *p.* trwający 7 dni. **Siedmiofuntowy**, a, e, *p.* ważący 7 funtów. **Siedmiogłoskowy**, a, e, *p.* z siedmiu głosek złożony (wyraz). **Siedmiogodzinny**, a, e, *p.* trwający 7 godzin. **Siedmiogórny**, **Siedmiopagórkowy**, a, e, *p.* zbudowany na siedmiu pagórkach (Rzym). **Siedmiokąt**, a, *m. geom.* figura mająca 7 kątów. **Siedmiokątny**, a, e, *p.* mający 7 kątów. **Siedmiolatka**, i, *ż.* ta co ma siedm lat. **Siedmiolecie**, a, *n.* przeciąg siedmiu lat. **Siedmioletni**, a, e, *p.* mający lub trwający 7 lat, *np.* dziewczyna, wojna. **Siedmiomiesięczny**, a, e, *p.* mający lub trwający 7 miesięcy. **Siedmiopręcikowy**, a, e, *p. bot.* mający 7 pręcików w kwiecie dwupłciowym. **Siedmiorakі**, a, e, *p.* siedmiogatunkowy, siedmiorodzajowy. **Siedmiorako**, *ps.* siedmią sposobami. **Siedmiornasób**, *ps.* 7 razy tyle. **Siedmioro**, **ga**, *n.* (o osobach różnej płci, dzieciach, bydle, młodych zwierzętach), siedm. Było nas siedmioro. Matka z siedmiorgiem dzieci. Siedmioro kurcząt, prosiąt. = 7 razy jedno na drugie. Złożyć w siedmioro. **Siedmiosłupkowy**, a, e, *p. bot.* mający 7 słupków w kwiecie dwupłciowym. **Siedmiostopny**, **Siedmiostopowy**, a, e, *p.* mający 7 stóp, *np.* wiersz. **Siedmiostrunny**, a, e, *p.* mający 7 strun, *np.* lira, lutnia. **Siedmiotysięczny**, a, e, *p.* zawierający 7 tysięcy, *np.* wojsko. **Siedmiozgłoskowy**, a, e, *p.* z siedmiu zgłosek złożony (wyraz, wiersz). **Siedmiu**, *im. licz.* (z imionami mężczyzn). Siedmiu braci. **Siedmiuset**, *im. licz.* (z imionami mężczyzn). Siedmiuset żołnierzy. **Siedmkroć**, *ps.* 7 razy. **Siedmkrotny**, **Siedmiokrotny**, a, e, *p.* 7 razy powtórzony. **Siedmnaście**, stu, *im. licz.* 7 i 10. **Siedmnaścioro**, ga, *n.* (o osobach różnej płci, dzieciach, bydle, młodych zwierzętach), 17. **Siedmnastolatka**, i, *ż.* ta co ma 17 lat. **Siedmnastoletni**, a, e, *p.* mający lub trwający 17 lat. **Siedmnastu**, *im. licz.* (z imionami mężczyzn). Siedmnastu wojewodów, kasztelanów. **Siedmnasty**, a, e, *p.* po 16 tym następujący. *np.* rok, rozdział. **Siedmset**, siedmiuset, *im. licz.* 7 razy sto. **Siedmsetny**, a, e, *p.* po 699 tym następujący.

**Siedzenie**, a, *n.* stan wyrażony słowem **Siedzieć**. Długie siedzenie szkodzi zdrowiu. = miejsce do siadania przyrządzone. = siodło, kulbaka. **Siedziba**, y, *ż.* siedlisko. **Siedzieć**, dzę, *s. n. nied.* być siedzącym. Siedzieć na czem, u stołu, za stołem, przy stole. = nic nie robić, próżnować. Siedzieć z założonemi rękami. = nad czem, przysiadywać fałdów, pracować. Siedzi ciągle nad książką. = w więzieniu, być wsadzonym za karę. = pod prawem jakiem, żyć pod niem, podlegać mu. = na czem, mieszkać. Siedzi na czynszu. Siedzi na bruku. *fig.* nie ma zajęcia, obowiązku, służby.

**Sięgać**, am, *s. cz.* i *n. med.* **Sięgnąć**, nę, *dok.* dosięgać. Zbliska i zdaleka wszyscy go sięgają. = ręką po co, do czego, za co, rękę po co wyciągnąć, by dosięgnąć. Kilku ich po jednego sięga. Sięgnął ręką do torby, do kieszeni. = po co. *Fig.* starać się dosięgnąć, osięgnąć. Absalon do głowy Dawidowej po koronę sięga. On się waży sięgać po rękę królewny. = dosięgać, dochodzić do pewnego punktu. Broda jego sięgała pasa. Woda

kolan sięga. = dosięgać. Sięgać wzrokiem, głosem. Jak daleko wzrok sięga. Działanie proroków Jehowy sięgało Damaszku, Niniwy. Ojcowie nasi daleko sięgali rozumem. Nauka Kopernika sięgała ostatniego stopnia pewności. Sięganie, ia, *n.* dosięganie.

Siejba, y, *ż.* sianie, siew czas siewu.

Siek, u, *m.* siekące cięcie. Jednym siekiem przeciął. Siekać, am, *s.cz. nied.* ciąć na drobne kawałki, *np.* mięso, kapustę. Siekacz, a, *m.* nóż do siekania. Siekalnica, y, *ż.* deska na której siekają. Siekanie, a, *n.* cięcie siekaczem. Siekanina, y, *ż.* rąbanina, rzcz. = i Siekanka, i, *ż.* potrawa mięsna drobno posiekana. Siekiera, y, *ż.* Siekierka, Siekiereczka, i, *ż. zdrob.* narzędzie do rąbania drzewa. Wymieniał stryjek za siekierkę kijek, *przysł.* stracił na zamianie. = Siekierki, blaszki mosiężne w klawikordzie, które uderzają o struny Siekierowaty, a, e, *p. zool.* podobny do siekiery. Siekierzysko, a, *n.* stara, tępa siekiera. = dzierżak siekiery, toporzysko.

Sielanin, a, *m.* mieszkaniec sioła, wieśniak. Sielanka, i, *ż.* wieśniaczka. = wiersz pasterski. Sielankarz, Sielankopisarz, a, *m.* autor sielanek. Sielski, a, e, *p.* wiejski.

Sielawa, y, *ż. zool.* podrodzaj lipienia, ryba której są dwa gatunki: sielawa większa, i sielawa mniejsza poławiająca się w wielu jeziorach litewskich.

Siemię, enia, *n.* nasienie lniane, konopne. Siemienisty, a, e, *p.* obfity w siemię, pełen siemienia. = *fig.* mający liczne potomstwo. Siemienny, a, e, *p.* nasienny.

Sień, ni, *ż.* miejsce po wejściu z podwórza lub z ganku do domu. Pierwej trzeba przed swoją sienią umieść. *przysł.* zacząć od siebie poprawę.

Siennica, y, *ż.* skład na siano. Siennik, a, *m.* wór sianem wypchany, służący za pościel, za materac. Sienny, a, e, *p.* od siana, *np.* stóg. = od sieni, *np.* drzwi.

Siepać am, *s.cz. nied.* Siepnąć, nę, *jednot.* szarpać, szarpnąć. = się, *s.z.* szarpać się. Siepacki, a, e, *p.* od siepacza. Siepacz, a, *m.* szarpacz, ceklarz, oprawca. Siepanie, a, *n.* = szarpanie. = się, szarpanie się.

Sierak, a, *m.* siermięga, sukmana.

Sierć, Sierść, Szerść, ci, *ż.* krótkie włosy na skórze zwierzęcia. Sierć końska, kozia, bydlęca. Jakiej sierści ten koń? jakiej maści. Sierciany, Sierściany, a, e, *p.* zrobiony z sierści, napchany sierścią. Siercisty, Sierścisty, a, e, *p.* okryty obfitą sierścią.

Sierdzenie się, *n.* od Sierdzić się, *s.z. nied.* gniewać się. Sierdzisście, Sierdzisto, *ps.* gniewliwie. Sierdzistość, ści, *ż.* gniewliwość. Sierdzisty, a, e, *p.* gniewliwy.

Siermięga, i, *ż.* sukmana. Siermiężny, a, e, *p.* od siermięgi, *np.* sukno.

Sierocić, cę, *s. cz. nied.* osieracać. Wojny sierocą niedołężne rodzice. Sieroctwo, a, *n.* stan sieroty. = *fig.* stan opuszczenia, zapomnienia od wszystkich. Sierocy, Sierociński, Sierotny, a, e, *p.* od sierot, należący do sierot. Majątek sierociński. Sierota, y, *m.* i *ż.* Sierotka, i, *zdrob.* ten lub ta, którego lub którą w małoletności rodzice odumarli.

Sierp, a, *m.* Sierpek, pka, Sierpik, a, *m. zdrob.* narzędzie zębate, zakrzywione, do żęcia zboża. Sierpień, pnia, *m.* miesiąc august. Sierpik, a, *m. bot.* (Serratula), roślina z działu ostowatych, z jej gatunków sierpik farbierski rośnie w lasach, farbuje żółto. Sierpnica, y, *ż. bot.* (Faicaria), roślina baldaszkowata, jej gatunek, sierpnica piłkowana, zwana inaczej marek. Sierpniowy, a, e, *p.* od sierpnia, *np.* dnie, upały. Sierpowaty, a, e, *p.* podobny do sierpa. Sierpowy, a, e, *p.* od sierpa, *np.* trzonek.

Sierżancki, a, e, *p.* od sierżanta. Sierżanctwo, Sierżaństwo, a, *n.* stopień sierżanta. = żołnierze pod komendą sierżanta. Sierżant, a, *m.* podoficer.

Siestrzan, a, *m.* belka na której wspierają się poprzeczne belki.

Siestrzan, ii. d. *ob.* Siostrzan, ii. d.

Siew, u, *m.* siunie. = czas siania, siejba. Siewacz, a, Siewca, y, Siewiec, wca, *m.* ten co sieje. = *fig.* rozsiewacz. Siewca kąkoiu. Siewka, i, *ż. zool.* ptak z rzędu szczudlatych, wcisłodziobych. = pionka z posianego ziarna wyhodowana. Siewnia, Siewalnia, ni, *ż.* plachta, krobka, kobialka, z której sieją. Siewny, a, e, *p.* służący do siewu, *np.* zboże. = N. Panna Siewna, święto narodzenia N. Panny.

Sikać, am, *s. n. nied.* Siknąć, nę, *jednok.* jak z sikawki głośno pryskać, tryskać. Krew z rany sika, siknęła. = z sikawki wodę puszczać. Sikając z sikawek ugaszono pożar. Sikać wodą na kogo. Sikanie, a, *n.* pryskanie, tryskanie. Sikawka, i, *ż.* narzędzie z którego się sika. = narzędzie do gaszenia ognia.

Sikora, y, *ż. zool.* Sikorka, i, *ż. zdrob.* ptak z rzędu wróbiowatych, stożkodziobych, którego jest wiele gatunków. = *fig.* szczebiotka, plotka.

Siła, *ps.* wiele, dużo, mnogo. Siła sprawi, chociaż mało mówi. Siłaby o tem mówić. Siła złego, dwóch na jednego. Siła, y, *ż.* władza wewnętrzna objawiająca się skutkiem na zewnątrz. Cokolwiek działa, sprawia odmianę, wywiera i objawia jaką czynność, nazywa się siłą. Siła żywotna, która istotom żyjącym władzę karmienia się, wzrostu i mnożenia się nadaje, słowem, sprawia życie, którego żadna sztuka ani w materyi martwej początkowo obudzić, ani wygasłego w ciele umarłem wskrzesić nie może. Siły duszy, niektóre wspólne są człowiekowi z wielą zwierzętami, jako to: pamięć, imaginacya; drugie właściwe człowiekowi jako to: mowa, rozum, rozsądek. = *mech.* Siła ruchu, moc która ciałom ruch nadaje. Siła ciężkości, mocą której wszystkie ciała dążą do środka ziemi. = moc konstytucyi naturalnej. Nabrać sił. Czuć się na siłach. Opadać z sił. Stracić siły. Przychodzić do sił, powracać do sił. = mus, przymus, gwałt. Trzeba tu użyć siły. Siłą siłę odpierać. = moc, możność. Przedsiebrać nad siły. To przechodzi moje siły. = usiłowanie. Będę się starał wszystkiemi siłami. = Siła zbrojna, lądowa i morska, wojsko lądowe i morskie. Sileuie, a, = się, *n.* od Silić, lę, *s. cz. nied.* natężać siły, wysilać. Silić swoję naturę. Silić swój głos, rozum. = się, *s. z.* wysilać się. Kto się bardzo sili, prędko ustać musi. Silnia, ni, *ż.* machina. Silnie, *ps.* z wielką siłą. Silność, ści, *ż.* przymiot tego co jest silne. Silny, a, e, *p.* wielką siłą fizyczną obdarzony. Człowiek silny w ręku, w nogach. Silny wiatr. Silne wojsko. Silne namiętności, wzruszenia. = trudny do zbicia, do osłabienia. Silny dowód, zarzut.

Sinawo, *ps.* nieco sino. Sinawość, ści, *ż.* kolor sinawy. Sinawy, a, e, *p.* nieco siny. Sinek, nka, *m. chem.* związek siarnika z innem ciałem prostem. Siniak, a, Siniec, ńca, *m.* sina plama od uderzenia, potłuczenia. = *bot.* gatunek grzyba, którego kapelusz przelamany sinieje. = *zool.* gołąb dziki. = Siniec, *min.* ołów siny, błyszczący. Sinić, nię, *s. cz. nied.* sino farbować. Sinieć, ję, *s. n. nied.* stawać się sinym. Sinilo, Sinidło, a, *n. bot.* (Isatis tinctoria), urzet farbierski. Sinizna, y, Siność, ści, *ż.* sina plama z uderzenia, siny kolor. Sinnik, a, *in. chem.* zasada organiczna kwasu wodosinego. Sinogarlica, y, *ż. zool.* Sinogarliczka, i, *ż. zdrob.* turkawka domowa koloru ceglastego z siną obrączką na szyi. Sinogarliczy, a, e, *p.* od sinogarlicy, *np.* jaja. Siny, a, e, *p* ciemniejszy od niebieskiego. = Siny kamień, siarczan miedzi, koperwas niebieski.

Siodełko, a, *n. zdrob.* od Siodło. = narzędzie szmuklerskie do robienia plecionek i sznurków węgierskich. Siodlać, am, *s. cz. nied.* kłaść siodło na konia. Siodlanie, a, *n.* kładzenie siodła na konia. Siodlarczyk, a, *m.* czeladnik siodlarza. Siodlarka, i, *ż.* żona siodlarza. Sio-

**siodlarski**, a, e, *p.* należący do siodlarza, *np.* szydło, rzemiosło. **Siodlarstwo**, a, *n.* rzemiosło siodlarskie. **Siodlarz**, a, *m.* ten co robi siodła. **Siodlaty**, a, e, *p.* mający na sobie plamę niby siodło, *np.* gęś. **Siodło**, a, *n.* siedzenie na konia. = w kancelaryach, papier w kilkoro złożony, do którego wszywają się arkusze. = *anat.* wyżłobienie powierzchni kości klinowatej w kształcie siodła tureckiego (Sella turcica).

**Siódemka**, i, *ż.* liczba 7. = karta mająca 7 ok **Siódmy**, a, e, *p.* po 6tym następujący.

**Siolo**, a, *n.* wieś.

**Siostra**, y, *ż.* zrodzona z tych samych rodziców co i inne rodzeństwo obojej płci. = zakonnica. Siostry miłosierdzia, poświecające się usłudze ubogich i chorych, sprowadzone do Polski przez Maryą Ludwikę, żonę Jana Kazimirza, roku 1652. **Siostrobójstwo**, a, *n.* zabójstwo siostry. **Siostrunia**, **Siostrzycska**, i, *ż. zdrob.* od Siostra. **Siostrzan**, a, **Siostrzeniec**, nca, *m.* syn siostry. **Siostrzenica**, y, *ż.* córka siostry. **Siostrzyn**, **Siostrzeński**, a, e, *p.* należący do siostry. **Siostrzysko**, a, *n. zgrub.* brzydka, zła siostra.

**Sit**, u, *m. bot.* (Juncus), roślina z familii sitowatych, rośnie na miejscach wilgotnych lub wodą zalanych. **Sitarka**, i, *ż.* żona sitarza. **Sitarstwo**, a, *n.* rzemiosło sitarza. **Sitarz**, a, *m.* ten co robi sita. **Sitko**, a, *n. zdrob.* małe sito. Nowe sitko na kołku, *przysł.* co nowe to się podoba. **Sitny**, **Sitowy**, a, e, *p.* od sita, podobny do sita. Kość sitowa, *anat.* jak sito dziurawa przy nasadzie nosa. = przesiany przez sito. Mąka sitowa. **Sito**, a, *n.* naczynie do przesiewania z włosienia końskiego zrobione, z gęstszemi jak w przetaku lub rzeszocie dziurkami. **Sitowaty**, a, e, *p.* podobny do sitowia. **Sitowie**, a, *n.* **Sitowina**, y, *ż. bot.* (Scirpus), roślina z familii turzycowych. = i **Sitowisko**, a, *n.* miejsce zarosłe sitowiem. **Sitowiec**, wca, *m. bot.* (Holosteum), mokrzycznik. **Sitowy**, a, e, *p.* zrobiony z sitowia, *np.* kosz, mata. = *ob.* Sitny.

**Siwak**, a, **Siwek**, wka, **Siwczyk**, a, *m.* koń siwy. **Siwawy**, a, e, *p.* nieco siwy. **Siwiec**, wca, *m.* człowiek siwy. **Siwieć**, ję, *s. n. nied.* siwym się stawać. **Siwiuchny**, **Siwiutki**, **Siwiuteńki**, **Siwiuteńki**, a, e, *p.* zupełnie siwy. **Siwizna**, y, *ż.* siwe włosy na głowie. **Siwobroda**, y, *m.* starzec z siwą brodą. **Siwobrody**, a, e, *p.* mający siwą brodę. **Siwogłowy**, a, e, *p.* mający siwą głowę. **Siwojabłkowity**, a, e, *p.* siwy w jabłka (koń). **Siwokruss**, u, *m. min.* kruszec siwy, bardzo kruchy, wiele w sobie przymiodzi żelaza mający. **Siwonakrapiany**, a, e, *p.* nakrapiany siwemi plamkami (koń). **Siwooki**, a, e, *p.* mający siwe oczy. **Siwość**, ści, *ż.* stan tego co jest siwe, kolor siwy. **Siwosz**, a, *m.* człowiek siwy. = koń siwy. **Siwowąsy**, a, e, *p.* mający siwe wąsy. **Siwowłosy**, a, e, *p.* mający siwe włosy. **Siwucha**, y, *ż.* siwa gorzałka. **Siwy**, a, e, *p.* szary. = *fig.* dojrzały, *np.* rozum, rozsądek.

**Skąd**, *ob.* **Zkąd**.

**Skakać**, czę, *s. n. nied.* robić skoki, podskakiwać. Skakać na jednej nodze. Skakać z radości. = przeskakiwać. Skakać przez rowy, przez płoty. = pląsać, tańcować. Jak pan mi zagra, tak ja skakać muszę. **Skoczyć**, czę, *s. n. dok.* zrobić skok. Skoczyć z mostu w rzekę. Skoczyć dokąd, pobiedz. Skoczyć do głowy po rozum, *fig.* poradzić się rozumu. Zboże skoczyło, podskoczyło, *fig.* podniosło się w cenie, poszło w górę. **Skakanie**, a, *n.* robienie skoków, podskakiwanie. **Skakanina**, y, *ż.* częste skakanie. = częste przeskakiwanie w rozmowie, w pismie z jednego przedmiotu do drugiego. **Skakun**, a, *m.* koń skaczący.

**Skala**, i, *ż.* (z łac.), linia na mapach, planach podzielona na części do mierzenia długości.

**Skała**, y, *ż.* ogromny kamień bazaltowy, granitowy,

**Skalać**, am, *s. cz. dok.* pokalać. = się *s. z.* pokalać się. **Skalanie**, a, *n.* pokalanie. = się, pokalanie się.

**Skaleczeć**, ję, *s. n. dok.* stać się kaleką. **Skaleczenie**, a, *n.* od **Skaleczyć**, czę, *s. cz. dok.* zrobić kogo kaleką. = skaleczyć, *np.* komu lub sobie palec, rękę, nogę. = się, *s. z.* okaleczyć się.

**Skalisko**, a, *n* ogromna skała. **Skalistość**, ści, *ż.* stan tego co jest skaliste. **Skalisty**, a, e, *p.* pełen skał, najeżony skałami. Arabia Skalista. = *fig.* twardy jak skała, *np.* serce. = Kość skalista, *anat.* część kości skroniowej. **Skałka**, i, *ż. zdrob.* od **Skała**. = krzemień do strzelby. = Skałka na oku, *med.* bielmo. **Skałkowka**, i, *ż.* strzelba ze skałką. **Skalny**, a, e, *p.* od skały, *np.* olej.

**Skamieniałość**, ści, *ż. geol.* ciało organiczne, roślina, zwierz, zwierzokrzew, w kamień obrócone, w każdej gromadzie górutworów napotykane. = *fig.* zakamienialość, *np.* serca **Skamieniały**, a, e, *im.* od **Skamieniec**, ję, *s. n. dok.* w kamień się zamienić. = *fig.* stać się zakamienialym. **Skamienienie**, a, *n.* zamienienie się w kamień

**Skandować**, uję, *s. cz. nied.* recytować wiersze oznaczając głosem długie i krótkie syllaby.

**Skapać**, pię, *s. cz. dok.* pokapać. **Skapcanieć**, **Skapiec**, ję, *s. n. dok.* przyjść do ostatniej kapki, stać się kapcanem.

**Skąpać**, pię, *s. cz. dok.* wykąpać. = się, *s. z.* wykąpać się. **Skąpanie**, a, *n.* wykąpanie. = się, wykąpanie się.

**Skąpić**, pię, *s. n. nied.* skąpo wydawać na swoje potrzeby. = *s. cz.* skąpo dawać, żałować komu. **Skąpiec**, pca, *m.* człowiek skąpy. **Skąpieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się skąpym **Skąpo**, *ps.* skąpym sposobem. = Skąpo czego, mało. **Skąpość**, ści, *ż.* brak, niedostatek. **Skąpstwo**, a, *n.* przymiot człowieka skąpego. **Skąpy**, a, e, *p.* skąpo wydatkujący. = niewystarczający, niedostateczny; *np.* zapłata.

**Skarać**, rzę, *s. cz. dok.* ukarać. **Skaranie**, a, *n.* ukaranie. = kara. A to skaranie bożkie.

**Skarb**, u, *m.* rzeczy drogie, a mianowicie pieniądze w skarbcu chowane. Skarb publiczny. Minister skarbu. = *fig.* rzecz droga. Zdrowie, skarb nieoceniony. = skarbiec, skarbnica. = fiskus, własność rządowa. Zabrać komu majątek na skarb. **Skarbić**, bię, *s. cz. nied.* zbierać, zgromadzać skarby. Nie skarbcie sobie skarbów na ziemi. = *fig.* zaskarbiać, zjednywać. Biesiadami i ucztami przyjaźń sobie skarbić. **Skarbiec**, bca, *m.* **Skarbnica**, y, *ż.* miejsce gdzie jest skarb złożony. = Skarbiec, zbiór dokumentów historycznych. = Skarbnica, karbona kościelna. **Skarbnik**, a, *m.* podskarbi. **Skarbnikowa**, ej. *ż.* żona skarbnika. **Skarbnikowicz**, a, *m.* syn skarbnika. **Skarbnikówna**, y, *ż.* córka skarbnika. **Skarbnikowstwo**, a, *n.* urząd skarbnika. = *zbior.* skarbnik z żoną. **Skarbowość**, ści, *ż.* umiejętność urządzenia skarbu publicznego, finansowość. **Skarbowy**, a, e, *p.* od skarbu, należący do skarbu, *np.* izba, dobra.

**Skarcenie**, a, *n.* od **Skarcić**, cę, *s. cz. dok.* ukarać słowy, zgromić.

**Skarga**, i, *ż.* oskarżenie. Zanieść, podać skargę na kogo. = oskarżanie się. Szerzyć, rozwodzić skargi.

**Skarłowacieć**, ję, *s. n. dok.* stać się karłowatym.

**Skarogniady**, a, e, *p.* mający maść gniadą mieszaną z karą.

**Skarp**, ia, *m. zool.* ryba koścista, skrzelowata, bokiem pływająca.

**Skarpa**, y, *ż.* (z franc.), *fort.* płaszczyzna spadzista przedpiersienia i tarasu wałowego, zamykająca jednę stronę rowu fortecznego.

**Skaryfikacya**, yi, *ż.* (z grec.), *med.* nacinanie skóry na ciele ludzkiem. **Skaryfikator**, a, *m.* narzędzie chirurgiczne do nacinania skóry. = narzędzie rolnicze do spulchniania ziemi. **Skaryfikować**, uję, *s. cz. nied.* nacinać skórę skaryfikatorem, *np.* przed postawieniem banieк.

**Skarżenie**, a, *n.* oskarżanie. = się, oskarżanie się. **Skarżyć**, żę, *s. cz.*

*med.* oskarżać. = się, *s. z.* na kogo, na co, uskarżać się. **Skarżyciel, a, *m.* Skarżycielka, i, *ż.** oskarżyciel, oskarżycielka.

**Skąsać, am,** *s. cz. dok.* pokąsać. **Skąsanie, a,** *n.* pokąsanie.

**Skasować, uję,** *s. cz. dok.* znieść, obalić, *np.* klasztory, zakony. **Skasowanie, a,** *n.* zniesienie, obalenie.

**Skatować, uję,** *s. cz. dok.* zbić kogo jak kat. **Skatowanie, a,** *n.* zbicie sposobem kata

**Skaza, y,** *ż.* plama. I na słońcu są skazy. = to co kazi, stan skażony. **Skaza na szkle, na skórze.** = zepsucie. **Skaza obyczajów.**

**Skazać,** *ob.* **Skazywać. Skazanie, a,** *n.* wydanie wyroku na kogo, potępienie.

**Skaźca, y,** *m.* skaziciel. Naprawcę zakonu mieli żydzi za skaźcę zakonu. **Skażenie, a,** *n.* zepsucie. Skażenie obyczajów, wieku, młodzieży, smaku, rozumu. **Skazić, żę,** *s. cz. dok.* zepsuć. = splamić, zhańbić. Przystąpienie S. Augusta do Targowicy skaziło imię jego na wieki. **Skaziciel, a,** *m.* Skazicielka, i, *ż.* ten, ta co kazi, psuje. Skaziciel obyczajów. **Skazitelność, ści,** *ż.* podległość skazie, zepsuciu. **Skazitelny, a, e,** *p.* skazie, skażeniu, zepsuciu podległy. **Skażony, a, e,** *im.* od **Skazić.** zepsuty, *np.* młodzież, smak, obyczaje.

**Skazówka, i,** *ż.* index na zegarze. = to czem dzieci ucząc się czytać litery wskazują. = *fig.* znak co skazujący. Język jest skazówką stopnia do którego przyszedł naród w oświeceniu. **Skazywać, uję,** *s. cz. nied.* Skazać, żę, *dok.* wskazywać, wskazać. Palec skazujący. = Skazać do kogo, dać znać, uwiadomić przez zdarzoną okazyą, nie przez umyślnego posłańca. = Skazać kogo na co, uznać godnym kary, osądzić za winnego, potępić. Skazać na śmierć, na gardło, na wygnanie, na więzienie. Nero Piotra na krzyż, a Pawła pod miecz skazał. **Skazywanie, a,** *n.* wskazywanie, pokazywanie

**Skiba, y,** *ż.* płyt ziemi pługiem odwalony. = i Skibka, i, *ż. zdrob* kromka chleba.

**Skielet, Szkielet, u,** *m.* (z grec.), kościoskład, kościotrup.

**Skielzem,** *ps.* ukośnie, na ukos. Skielzem o twe serce idą puszczone Kupida strzały. **Skielznąć się,** *s. z. dok.* pójść skielzem, odbić się ukośnie.

**Skierować, uję,** *s. cz. dok.* nakierować. **Skierowanie, a,** *n.* nakierowanie.

**Skinąć, nę,** *s. n. dok.* na kogo, dać znak skinieniem. Na znak zgody głowami skinęli. **Skinienie, a,** *n.* kiwnienie głową, ręką, mrugnienie okiem. Być posłusznym na czyje skinienie. Gotów na każde skinienie. Prawem będzie dla mnie każde twe skinienie. Człowiek na którego skinienie miliony ludów drżą.

**Skir, u,** *m.* (z grec.), *med.* gatunek raka. **Skirowaty, a, e,** *p* rakowaty.

**Skisić, szę,** *s. cz. dok.* ukisić, skwasić. **Skisły, a, e,** *im.* od **Skisnąć, nę,** *s. n. dok* ukisnąć, skwasnieć. Wino, mleko skisło

**Skład, u,** *m.* całość z pewnych części złożona. Skład ciała, członków, kości, muszkułów. Skład twarzy. = stan. Skład rzeczy, okoliczności. = Skład apostolski, skład wiary ułożony na soborze powszechnym w Nicei zwołanym od Konstantyna 325 roku. = miejsce gdzie co składają, magazyn. Skład wina, soli, broni, towarów. = *praw* depozyt, przyjęcie cudzej rzeczy z obowiązkiem zachowania i oddania jej bez uszkodzenia. = osoba u której co złożono, do strzeżenia i przechowania zostawiono. Druidowie, skład wielu tajemnic narodowych i religijnych. = *geol.* ciało kopalne, zajmujące w górotworze nieregularną przestrzeń. Skład napływowy. Składy w klębach czyli bułach i gniazdach. Składy leżące, stojące. **Składać, am,** *s. cz nied* **Złożyć, żę,** *dok.* kłaść na kupę, zbierać, zgromadzać, *np.* wory ze zbożem, siano, słomę, pieniądze. = zginając układać, *np.* ...knie, bieliznę, płótno, papier, list

= łączyć. Pada na kolana, klęka, ręce składa. = łączyć części dla utworzenia całości. Składać głoski, wyrazy. = w drukarni, składać litery. = układać na piśmie. Składać wiersze. = stanowić, tworzyć całość. Dusza i ciało składają człowieka. = zwołać. Złożyć sejm, radę. = zrzucić, usunąć. Złożyć kogo z urzędu, króla z tronu. = zdać. Złożyć urząd, władzę, koronę, dyktaturę. Jan Kazimirz złożył koronę. = broń, położyć na ziemi, *fig.* zaprzestać wojny, bitwy, poddać się. Buntu naczelnicy broń przed królem złożyli. = co gdzie, położyć, umieścić. Złożono trumnę w grobie. = co u kogo, oddać komu na skład. Złożył u mnie pieniądze. = z siebie co, zdejmować, zwłóczyć z siebie. Złożyć żałobę. = z siebie co, *fig.* wyzuwać się z czego. Złożyć pychę z serca. = oświadczać. Złożyć komu hołd, ukłon, dzięki, uszanowanie. = zeznać w sądzie. Złożyć świadectwo. = z siebie na kogo, zwalać winę na kogo. Adam składał winę na Ewę, Ewa na węża. Ksiądz składa wszystko na grzechy ludzkie. = Składać rachunki, zdawać kalkulacyą. Składać przysięgę, przysięgać. Składać dowody. Składać examin. = się, *s. z.* układać się. Tak się składa bielizna. = z czego, być złożonym z czego. Człowiek składa się z duszy i z ciała. = na kogo, na co, zbierać składkę. = czem, wymawiać się, tłumaczyć się. Składać się wiekiem, chorobą. = brać dobry lub zły obrót. Wszystko się dobrze, źle składa. **Składacz, a,** *m.* ten co składa. = w drukarni, zecer, kompozytor. **Składalny, a, e,** *p.* dający się składać. **Składanie, a,** = się, *n.* czynność słowa **Składać. Składany, a, e,** *im.* składający się z dwóch lub więcej części, *np.* nóż, stół, wyraz. **Składka, i,** *ż.* składanie się na kogo lub na co, tudzież co tym sposobem złożono. Zbierać składkę na ubogich. **Składkowy, a, e,** *p.* pochodzący ze składki, *np.* pieniądze, obiad. **Składkujący, a, e,** *p.* należący do składki. **Składnia, ni,** *ż. gram.* część grammatyki podająca sposoby składania wyrazów w zdania, zdań w ciągłą mowę. = w logice, synteza. **Składnie,** *ps.* układnie. **Składność, ści,** *ż.* proporcyonalność w skład całości wchodzących części, dobre ułożenie, symetrya. **Składny, a, e,** *p.* dobrze ułożony, symetryczny. **Składowe, Składne, go,** *n.* zapłata od składu. **Składowy, a, e,** *p.* od składu towarów, *np.* miasto. = wchodzący jako część w skład czego, *np.* pierwiastki. = **ego,** *m.* dozorca składu, magazynu.

**Skłamać, mię,** *s. cz. dok.* powiedzieć kłamstwo. **Skłamanie, a,** *n.* powiedzenie kłamstwa.

**Skłaniać,** *ob.* **Skłonić. Skłanianie, a,** *n.* nakłanianie.

**Sklecenie, a,** *n.* od **Sklecić, cę,** *s. cz. dok.* klecąc zbudować, *np.* chatę. = *fig.* ladajako co zrobić, *np.* kilka wierszy.

**Sklejć, ję,** *s. cz. dok.* klejąc zlepić. **Sklejenie, a,** *n.* zlepienie klejem.

**Sklep, u,** *m.* sklepienie. = Sklep podziemny, pieczara, krypta. = Sklepy podwalne, *fort.* kazamaty. = kram. Sklep sukienny, bławatny. **Sklepić, pię,** *s. cz. nied.* zasklepiać, robić sklepienie. = **się,** *s. z.* zasklepiać się. **Sklepienie, a,** *n.* pułap zasklepiony, to jest wklęsły od dołu. = niebieskie, *fig.* firmament. **Sklepik, u,** *m. zdrob.* kramik. **Sklepina, y,** *ż.* lichy, nędzny sklep. **Sklepiony, Sklepisty, a, e,** *p.* zbudowany ze sklepieniem. = Sklepisty podobny do sklepienia, *np.* drzewo. **Sklepowy, a, e,** *p.* od sklepu.

**Skłniący, a, e,** *p.* łskniący. **Skłnić się,** *s. z. nied.* łsknić się.

**Skłóć, skołę,** *s. cz. dok.* pokłóć, w wielu miejscach koląc poranić. **Skłócie, a,** *n.* pokłócie.

**Skłonić, nię,** *s. cz. dok.* **Skłaniać, am,** *nied.* nachylić, schylić. Skłonić głowę. = kogo do czego, nakłaniać, nakłonić. Skłonić kogo do grzechu, do zgody, i t. d. = **się,** *s. z.* ukłonić się. = nachylać się. Dzień się skłania ku wieczorowi.

słońce ku zachodowi, wiek ku starości. = do czego, nakłaniać się, nakłonić się. = do kogo, czuć skłonność do kogo. Skłonienie, a, = się, *n.* czynność słowa Skłonić. **Skłonność, ści,** *ż.* siła skłaniająca do czego. Dobre, złe skłonności. Pijak ma skłonność do trunku. Mieć, czuć skłonność do kogo. = usposobienie. Skłonność do jakiej choroby. **Skłonny,** a, e, *p.* mający skłonność do czego. Skłonny do dobrego, do złego, do gniewu, do litości, do śmiechu, do wojny, do zgody, do pokoju, do suchot.

**Skłopotać,** am, czę, *s.cz.dok.* nabawić kogo kłopotu. = się, *s.z.* doznać wiele kłopotów.

**Skłóty,** a, e, *im.* od Skłóć, pokłóty, *np.* bagnetami.

**Sknera,** y, *m.* brzydki skąpiec, kutwa. **Sknerowatość, ści,** *ż.* skłonność do sknerstwa. **Sknerowaty,** a, e, *p.* skłonny do sknerstwa. **Sknerstwo,** a, *n.* brzydkie skąpstwo.

**Skobel,** bla, *m.* kluczka, za którą klamka lub rygiel zapada.

**Skoczek,** czka, *m.* ten co skacze. Skoczek na linie. = podskok. = *zool.* zwierzę ssące należące do rzędu szczurowatych, wielkości większej myszy, mieszkające w Arabii, Egipcie, Syberyi, a jak ptak skaczące. = owad skrzydlaty, należący do gromady płaskowatych. = *bot. ob.* Rojnik. **Skoczenie,** a, *n.* zrobienie skoku. **Skoczka,** i, *ż.* ta co skacze. **Skocznie,** *ps.* ze skokami. *np.* tańcować. = pobudzając do skoków, *np.* grać. **Skoczność, ści,** *ż.* charakter skocznej muzyki. **Skoczny,** a, e, *p.* podskakujący, *np.* tancerz. = pobudzający do skoków, *np.* muzyka. **Skoczogon,** a, *m. zool.* owad bezskrzydły, między którego gatunkami pchlica wodna. **Skoczyć,** *ob.* Skakać. **Skok,** u, *m.* sus. W skok, wiot, prędko. = *fig.* przeskok. Wielki skok zrobił, z nizkiego stopnia na wysoki postąpił. = Skoki, *myśl.* nogi zająca.

**Skojarzenie,** a, = się, *n.* od Skojarzyć, rzę, *s.cz.dok.* złączyć, *np.* małżeństwo. = się, *s.z.* złączyć się.

**Skołatać,** am, cę, *s.cz.dok.* kołatając rozbić. Burza skołatała okręt. = *fig.* uszkodzić, nadwerężyć, zwątlić, styrać. Skołatany wiekiem i na zdrowiu rozmaitemi przygodami. Rozruchy, wojny domowe skołatały Rzplitę. **Skołatanie,** a, *n.* kołatając rozbicie.

**Skomleć,** lę, *s.n. nied.* skowyczeć. Pies skomli, kiedy się łaszczy. **Skomlenie,** a, *n.* skowyczenie.

**Skon,** u, *m.* skonanie, zgon. **Skonać,** am, *s.n.dok.* skończyć życie. **Skonanie,** a, *n.* skończenie życia. **Skończenie,** a, *n.* ukończenie. = koniec. Skończenie świata. **Skończoność, ści,** *ż.* przymiot tego co ma koniec. **Skończyć,** czę, *s.cz.dok.* ukończyć, zakończyć. = się, *s.z.* przyjść do końca. Życie to się skończy.

**Skonfederować,** uję, *s.cz.dok.* (z łac.), połączyć w konfederacyą. Skonfederowane stany = się, *s.z.* połączyć się węzłem konfederacyi.

**Skonfiskować,** uję, *s.cz.dok.* zabrać na skarb. **Skonfiskowanie,** a, *n.* zabranie na skarb.

**Skonfundować,** uję, *s.cz.dok.* zmieszać, zawstydzić. **Skonfundowanie,** a, *n.* zmieszanie, zawstydzenie.

**Skonsumować,** uję, *s.cz.dok.* spożyć, zużyć. **Skonsumowanie,** a, *n.* spożycie, zużycie.

**Skop,** a, *n.* baran trzebiony.

**Skopać,** pię, *s.cz.dok.* **Skopywać,** uję, *med.* kopiąc wzruszać ziemię. = kopiąc zrzucać wyższą warstwę. Skopać górę. **Skopanie, Skopywanie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Skopek,** pka, **Skopiec,** pca, *m.* naczynie do dojenia, dojnica.

**Skopić,** pię, *s.cz. nied.* czyścić barany. **Skopienie,** a, *n.* czyszczenie baranów. **Skopowina,** y, *ż.* mięso skopowe. **Skopowy,** a, e, *p.* od skopa, *np.* pieczeń.

**Skopycenie,** a, *n.* choroba końska, w której koń stawa na przodzie kopyta. **Skopycić się,** *s.z.dok.* dostać skopycenia.

**Skóra,** y, *ż.* powłoka ciała ludzkiego i zwierzęcego. Łupić skórę, ze skóry. Jedno go skóra a kości.

taki chudy. = *fig.* I *przysł.* Łupi poddanych aż do żywej skóry. Znać człowieka po skórze, poznać pana po cholewach. Znać kogo przez skórę, wskróś przenikać. Z radości ledwie ze skóry nie wyskoczy. Nadstawić skóry, narazić się na niebezpieczeństwo. Nie chciałbym być w jego skórze, w jego położeniu. Za skórę komu nalać, zalać, dokuczyć, dać się mu we znaki. Świerzbi go skóra. Lęka się o swą skórę. Dać komu w skórę. Dostać w skórę. = skóra zdarta z ciała zwierzęcego. Skóra lwia, końska, psia, wołowa. = *fig.* i *przysł.* Na wołowej skórze tego by nie spisał. Nie pij na żywego niedźwiedzia skórę, nie łów ryb przed niewodem. Gdzie nie staje wilczej skóry, tam lisiej nadstawiaj, gdzie nie możesz dokazać przemocą, użyj fortelu. = skóra wyprawna, rzemień. Słuchać psiej skóry, *fig.* słuchać bębna, być żołnierzem. Nie chciałeś słuchać ojca, matki, słuchajże psiej skóry. = skóra na drzewie, kora, łub. Skórka, Skóreczka, i, *ż. zdrob.* cienka skóra. Skórki zające. = Skórka, zwierzchnia powłoka ciała ludzkiego (epiderma). = skorupka na chlebie. = pokrycie zewnętrzne owocu. Skórka cytrynowa, pomarańczowa. = Skórka na bóty, *fig.* lotr, łajdak, hultaj. Skórkowaty, a, e, *p.* podobny do skórki. Skórnik, a, *m.* ten co skórami handluje. Skórny, a, e, *p.* od skóry, *np.* handel. = na skórze będący, *np.* choroba.

Skorek, rka, *m. zool.* owad należący do prostoskrzydłych, biegających.

Skoro, *ps.* prędko. Kto działa skoro, nie bywa mu sporo, *przysł.* = *spk.* jak tylko. Skorośmy do lasu wjechali, noc nas zaskoczyła. Skorochód, oda, *m.* ten co skoro chodzi. Skoropis, u, *m.* pismo prędkie ze skróceniami, stenografia. = a, *m.* ten co skoro pisze, stenograf. Skorość, ści, *ż.* prędkość, szybkość. Skorowidz, a, *m.* spis abecadłowy przedmiotów.

Skorupa, y, *ż.* czerep. = wapienna pokrywa jaja. = wapienna pokrywa pławu morskiego, żółwia. = materya zeschła na ranie. Skorupi, a, e, *p.* od skorupy. Skorupiak, a, *m. zool.* Skorupiaki, *l. m.* zwierzęta bezpacierzowe z nogami stawowatemi, oddychające za pomocą dychawek listkowatych, mające wyraźne kanały do krążenia krwi, serce o jednej komórce bez uszka, nerwy węzełkowate, głowę z ciałem złączoną, czoło rożkami ustrojone. Skorupiany, a, e, *p.* z glinianej skorupy, *np.* naczynie. Skorupiasty, Skorupiaty, a, e, *p.* podobny do skorupy. Skorupieć, ję, *s. n. nied.* pokrywać się skorupą, twardnieć jak skorupa. Skorupka, i, *ż. zdrob.* od Skorupa. Czego się skorupka za młodu napije, tem i na starość trąci, *przysł.* trudno się pozbyć zaciągniętego w młodości nałogu. Skorupsko, a, *n. zgrub.* brzydka skorupa.

Skory, a, e, *p.* prędki, szybki, nagły, skwapliwy. Skory do gniewu.

Skórzany, a, e, *p.* ze skóry, *np.* pas, worek.

Skorzystać, am, *s. n. dok.* z czego, odnieść korzyść. Skorzystanie, a, *n.* odniesienie korzyści.

Skos, u, *m.* ukos. Na skos, na ukos, ukośnie. Skosić, szę, *s. cz. dok.* ściąć kosą, pokosić. Skosić łąkę. Skośnie, Skośnie, *ps.* ukośnie. Skośny, Skośny, a, e, *p.* ukośny.

Skostniały, Skościały, a, e, *im.* od Skostnieć, Skościeć, ję, *s n. dok.* stać się twardym jak kość, w kość się zamienić. = zdrętwieć od zimna.

Skoszenie, a, *n.* ścięcie kosą, pokoszenie.

Skoszlawić, wię, *s. cz. dok.* uczynić koszlawym, wykrzywić. Skoszlawieć, ję, *s. n. dok.* stać się koszlawym. Skoszlawienie, a, *n.* zrobienie koszlawym. = stanie się koszlawym.

Skosztować, uję, *s. cz. dok.* pokosztować. Skosztowanie, a, *n.* pokosztowanie.

Skówka, i, *ż.* okówka. Kij ze skówką.

Skowronek, nka, *m. zool.* ptak z rzędu ziarnojadych, z gatunków najpo-

spolitszy skowronek rolny i dzierlatka. **Skowroncso, cia,** *n.* piskle skowronków. **Skowroneczek, czka,** *m. zdrob.* mały skowronek.

**Skowyczeć, czę,** *s.n.nied.* skomleć. Pies skowyczy, kiedy jest bity, kiedy mu kto na ogon nastąpi. **Skowyczenie, a,** *n.* skomlenie. **Skowyra, Skowera, y,** *m.* pies stary, niezdatny do polowania. = *fig.* stary zrzęda. **Skowyrać, Skowerać, am,** *s.n.nied.* gderac, zrzędzić. **Skowyranie, Skoweranie, a,** *n.* gderanie, zrzędzenie.

**Skracać,** *ob.* Skrócić. **Skracanie, a,** *n.* robienie krótszym.

**Skradać, am,** *s.cz.nied.* Skraść. **dnę,** *dok.* krasć, ukraść. **Skradać się,** *s.z.* zbliżać się ukradkiem, podkradać się. Gonił sarny, zające, do kaczek się skradał. **Skradanie, a,** *n.* kradzenie. = **się,** zbliżanie się ukradkiem. **Skradzenie, a,** *n.* ukradzenie. **Skradziony, a, e,** *im.* ukradziony.

**Skraj, u,** *m. herald.* kraj, brzeg, obwódka. **Skrajny, a, e,** *p.* będący na kraju, na brzegu. Wyrazy skrajne. *aryt.* pierwszy i ostatni w każdej proporcyi.

**Skrapiać, am,** *s.cz.nied.* Skropić, pię, *dok.* kropic, pokropić, *np.* łzami. = Skropic kogo batem, prętem, harapnikiem, *fig.* smagnąć, chłostać. **Skrapianie, a,** *n.* kropienie.

**Skrawać, Skrajać, am,** *s.cz.nied.* **Skroić, ję,** *dok.* z wierzchu lub z boku odkrawać, odkroić. = przykroić do miary. Skroić suknią. Skroić komu kurtę, *fig. ob.* **Kurta. Skrawanie, Skrajanie, a,** *n.* odkrawanie z wierzchu lub z boku. **Skrawek, wka,** *m.* kawałek odkrojony.

**Skrążać, am,** *s.cz.nied.* **Skrążyć, żę,** *dok.* w krążki lub talerzyki pokrajać. = krążąc lub obracając w krąg zboże na przetaku, zbierać wychodzące na wierzch kłosy, plewy, strączki groszku, główki kąkolu. = **Skrążyć,** przebiedz w okrąg. Szatan skrążył ziemię. **Skrążanie, Skrążenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Skręcać, am,** *s.cz.nied.* **Skręcić, cę,** *dok.* kręcąc spajać, splatać, *np.* nici, jedwab. = zwichnąć, złamać, *np.* kark sobie lub komu. = Skręcić co komu, *fig.* smyknąć, zemknąć, ukraść. = *s.n.* zwrócić, zawrócić. Skręcić w prawo, w lewo. **Skręcanie, Skręcenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Skrępować, uję,** *s. cz. dok.* krępo związac. **Skrępowanie, a,** *n.* krępe związanie.

**Skreślenie, a,** *n.* od **Skreślić, lę,** *s.cz. dok.* nakreślić, opisać, odmalować.

**Skręt, u,** *m.* co kręconego. Postronek bywa o dwóch i o trzech skrętach. = kłąb, pierscien. Skręty węża. = załamanie, zagięcie. Skręty strumienia. = miejsce gdzie się w bok skręca, zwraca. Wywrócił na skręcie. = Skręt u wozu, ramię trzymające dyszel. = *anat.* drugi pacierz karkowy. **Skrętny, a, e,** *p.* kręcący się.

**Skrewić,** *ob.* Krewić.

**Skrobać, blę,** *s. cz. nied.* **Skrobnąć, nę,** *jednot.* oskrobywać, oskrobać. Skrobac drzewo, marchew, burakl, ryby, papier. = **się,** *s. z.* drapać się *np.* w głowę. **Skrobacz, a,** *m.* ten co skrobie. **Skrobaczka, i,** *ż.* ta co skrobie. = i **Skrobadło, a,** *n.* **Skrobak, a,** *m.* narzędzie do skrobania. **Skrobanie, a,** *n.* oskrobywanie. = **się,** drapanie się. **Skrobanina, y,** *ż.* częste skrobanie. = pismo skrobane, wyrazy wyskrobane. **Skrobnięcie, Skrobnienie, a,** *n.* skrobiąc raz pociągnięcie.

**Skrócenie, a,** *n.* zrobienie krótszem. = to co skrócono, mianowicie wyraz lub dzieło **Skrócić, cę,** *s. cz. dok.* **Skracac, am,** *nied.* zrobić krótszem. Praca lata skraca. Niewstrzemięźliwość skraca życie Skrócić wyraz, dzieło. = ściągnąć krócej, przykrócić. Skrócić cugle = *fig.* ukrócić, powściągnąć. Skrócę młodego króla przywłaszczoną władzę. Wskrzeszają mądrą wolność, skracają swawolę. **Skrócicl, a,** *m.* ten co skrócił jakie dzieło.

**Skródlenie, a,** *n.* od **Skródlić, lę,** *s.cz nied.* bronować.

**Skrofuliczny**, a, e, *p.* mający skrofuły. **Skrofuły**, ów, *l. m. med.* choroba pochodząca z właściwego zepsucia krwi.

**Skroić**, *ob.* **Skrawać**. **Skrojenie**, a, *n.* odkrojenie z wierzchu lub z boku. = przykrojenie do miary.

**Skrom**, u, *m.* tłustość zajęcza.

**Skromić**, **mię**, *s. cz. nied.* uskramiać. **Skromienie**, a, *n.* uskramianie. **Skromnie**, *ps.* ze skromnością. **Skromnis**, sia, *m.* ten co udaje skromnego. **Skromniuchno**, **Skromniusieńko**, **Skromniutko**, *ps.* bardzo skromnie. **Skromniuchny**, **Skromniusieńki**, **Skromniutki**, a, e, *p.* bardzo skromny. **Skromność**, ści, *ż.* umiarkowanie w mówieniu, jedzeniu, postępowaniu. **Skromny**, a, e, *p.* zachowujący skromność. = nieprzesadny. niezbytkowny, niewykwintny, *np.* ubiór, życie, stół, obiad. = Skromny zając, *myśl.* tłusty.

**Skroń**, ni, *ż.* Skronie. *l. m.* części boczne głowy. **Skroniowy**, a, e, *p.* od skroni, *np.* **tętna**.

**Skropić**, *ob.* **Skrapiać**. **Skropienie**, a, *n.* pokropienie.

**Skrós**, *ps.* wskróś.

**Skrucha**, y, *ż.* żal za grzechy.

**Skrupić**, **pię**, *s. cz. dok.* zemleć grubo jak krupy. = **się**, *s. z.* zamienić się w krupy. Jednemu się zmiele, a tobie się skrupi, *fig.* na ciebie cała wina spadnie.

**Skrupuł**, **Szkrupuł**, u, *m.* waga aptekarska zawierająca 20 granów. = *fig.* głos sumienia odwodzący od czego. **Skrupulacki**, a, e, *p.* od skrupulata. **Skrupulat**, a, *m.* **Skrupulatka**, i, *ż.* ten, ta co ma skrupuły. **Skrupulatnie**, *ps.* ze skrupulatnością. **Skrupulatność**, ści, *ż.* trwożliwość sumienia. = ścisłość, akuratnośc we wszystkiem. **Skrupulatny**, a, e, *p.* trwożliwy na sumieniu. = ścisły, akuratny. **Skrupulizować**, uję, *s. n. nied.* sumienie w czem mieć trwożliwe, doznawać skrupułów. **Skrupulizowanie**, a, *n.* doznawanie skrupułów.

**Skruszały**, a, e, *im.* od **Skruszeć**, ję, *s. n. dok.* (o mięsie), stać się kruchem. **Skruszenie**, a, *n.* od **Skruszyć**, szę, *s. cz. dok.* rozbić na okruchy, pokruszyć. = *fig.* Skruszyć czyją potęgę. **Skruszyć jarzmo**, okowy, kajdany. = przejąć skruchą. **Serce skruszone**. = **się**, *s. z.* rozbić się na okruchy. = *fig.* zostać przejętym skruchą. **Skruszyciel**, a, *m.* ten co kogo lub co skruszył.

**Skrwawić**, **wię**, *s. cz. dok.* krwią zbroczyć. **Skrwawienie**, a, *n.* krwią zbroczenie.

**Skryć**, ję, *s. cz. dok.* ukryć. = **się**, *s. z.* ukryć się. **Skrycie**, a, *n.* ukrycie. = **kryjówka**. = *ps.* w ukryciu, kryjomo.

**Skrypt**, u, *m.* (z łac.), pismo. = rewers.

**Skrytka**, i, *ż.* **kryjówka**. **Skrytopłciowe rośliny**, *bot.* których części płciowe (słupki i pręciki) są ukryto, jako to: mchy, paprocie, grzyby, porosty. **Skrytość**, ści, *ż.* charakter skryty. = rzecz ukryta, tajemnica. Tobie są wiadome wszystkie skrytości nasze. **Skryty**, a, e, *im.* od **Skryć**, ukryty. Nie ma nic skrytego, żeby się nie odkryło. = kryjący się przed drugimi ze swemi myślami, zamiarami. Człowiek skryty.

**Skrzeczeć**, czę, **Skrzekotać**, cę, *s. n. nied.* krzekotać, skrzek wydawać. Żaby skrzeczą. Sroka skrzeczy na płocie. = *fig.* piszczeć, skwierczeć. **Skrzeczek**, czka, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych, którego jeden z gatunków jest chomik. **Skrzeczenie**, **Skrzekotanie**, a, *n.* **Skrzek**, u, *m.* głos niektórych ptaków i żab. = Zabi skrzek, żabie jaja. **Skrzekliwy**, a, e, *p.* przeraźliwie skrzeczący.

**Skrzele**, li, *l. m.* naczynie do oddychania u ryb, po obu bokach głowy umieszczone, niby drobne strzępki lub frężelki cienką błonką połączone, a z każdej strony na czterech kosteczkach łękowatych rozpięte i rogową pokrywką okryte. **Skrzelowaty**, a, e, *p.* mający skrzela (ryba). **Skrzelowy**, a, e, *p.* od skrzeli.

**Skrzep**, u, *m.* płyn skrzepły. **Skrzepłość**, ści, *ż.* stan tego co skrzepło.

**Skrzepły**, a, e, *im.* od Skrzepnąć, nę, *s.n. dok.* stężeć od zimna.

**Skrzętnie**, *ps.* ze skrzętnością. **Skrzętność**, ści, *ż.* krzątanie się koło czego, staranna pilność. **Skrzętny**, a, e, *p.* krzątający się, pilny, staranny.

**Skrzydełko**, a, *n. zdrob.* od Skrzydło. = *bot.* w koronie motylkowej dwa płatki boczne, zazwyczaj odstające. = mała wypukłość na zewnętrznej stronie przedniego kolana u koni, powstająca z wystającej kosteczki skrzydełkowej. **Skrzydełkowaty**, a, e, *p. bot.* podobny do skrzydełka. **Skrzydlaty**, **Skrzydlasty**, a, e, *p.* mający skrzydła. **Skrzydło**, a, *n.* **Skrzydła**, *l.m.* części ciała służące ptakom i niektórym owadom do latania. = *fig.* opieka, protekcya. Uciekać się pod czyje skrzydła. = część boczna wojska uszykowanego do boju. Prawe, lewe skrzydło. = część boczna budynku. = *fig.* co ma podobieństwo do skrzydła. Skrzydła wiatraka, podwojów, kapelusza. **Skrzydłowaty**, a, e, *p.* podobny do skrzydła. **Skrzydłowy**, **Skrzydelny**, a, e, *p.* od skrzydła.

**Skrzyneczka**, **Skrzynka**, i, *ż. zdrob.* od Skrzynia, ni, *ż.* sprzęt drewniany, okuty, z wiekiem zamykającem się na klucz lub kłódkę, do chowania różnych rzeczy, a mianowicie bielizny, odzienia. = Skrzynia mączna w młynie. = Rurmusowa skrzynia, która wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaje. = 120 tafel szkła ordynaryjnego, zielonego. = Skrzynki u koła wodnego młyna, na które woda z góry spadając koło obraca. **Skrzyńczasty**, a, e, *p.* ze skrzynkami, *np.* koło młyńskie. **Skrzynny**, **Skrzyniowy**, a, e, *p.* od skrzyni.

**Skrzyp**, u, *m.* głos skrzypiący. = *bot.* (Equisetum), roślina paprociowa, koński ogon zwana. **Skrzypać**, am, *s.n.nied.* drzwiami, otwierać i zamykać drzwi, tak iżby skrzypiały. = rzempolić na skrzypcach. Próżno temu skrzypać, kto nie chce tańcować. **Skrzypanie**, a, *n.* czynność słowa Skrzypać. **Skrzypce**, ów, *l. m.* instrument muzyczny o czterech strunach, na których smyczkiem pociągając grają. **Skrzypcowy**, a, e. *p.* od skrzypców, *np.* struny. **Skrzypeczki**, czek, *l. m. zdrob.* małe skrzypce. **Skrzypek**, pka, *m.* ten co gra na skrzypcach. **Skrzypiciel**, a, *m.* lichy, karczemny skrzypek. **Skrzypieć**, pię, *s.n.nied.* **Skrzypnąć**, nę, *jednot.* skrzypiący głos wydawać. Drzwi skrzypią. Ktoś skrzypnął. = *fig.* i *przysł.* Koło najgorsze najbardziej skrzypi. Skrzypiące koło, osoba chorowita. Skrzypiącego koła będzie dłużej, czasem chorowity zdrowego przeżyje. **Skrzypienie**, **Skrzypnienie**, a, *n.* wydawanie skrzypliwego głosu. **Skrzypliwie**, *ps.* ze skrzypem, skrzypiąc. **Skrzypliwość**, ści, *ż.* własność głosu skrzypliwego. **Skrzypliwy**, a, e, *p.* skrzypiący.

**Skrzywdzenie**, a, *n.* od **Skrzywdzić**, dzę, *s.cz.dok.* kogo, krzywdę komu wyrządzić.

**Skrzywić**, wię, *s.cz.dok.* zrobić krzywym, wykrzywić. = *fig.* Skrzywić nos, gębę. = się, *s.z.* stać się krzywym. = Skrzywić się na kogo, *fig.* okazać twarzą nieukontentowanie. **Skrzywienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Skubać**, bię, *s.cz.nied.* **Skubnąć**, nę, *jednot.* pierze wyrywać. Skubać kurę, gęś, indyka. = strzępić. Skubać płótno na szarpie. = kogo, *fig.* sztuką, podejściem wyciągać od kogo pieniądze. **Skubacz**, a, *m.* **Skubaczka**, i, *ż.* ten, ta co skubie. **Skubanie**, a, *n.* wyrywanie pierza. **Skubanka**, i, *ż.* płótno skubane, szarpia.

**Skuć**, ję, *s.cz.dok.* kując młotem spoić. = się, *s.z.* upić się. **Skucie**, a, *n.* spojenie młotem.

**Skulenie**, a, = się, *n.* od **Skulić**, lę, *s.cz.dok.* w kłąb zwinąć. = się, *s.z.* w kłąb się zwinąć.

**Skupiać**, am, *s.cz.nied.* **Skupić**, pię, *dok.* w kupę, do kupy zbierać, zebrać. = się, *s.z.* w kupę się zbierać, zebrać. **Skupianie**, a, *n.* zbieranie w kupę. = się, zbieranie się w kupę. **Skupienie**, a, *n.* zebranie w kupę. = *fig.* zbiór cząstek nai-

drobniejszych czyli atomów jednej natury, z których wszystkie ciała powstają. = Skupienie ducha, zebranie ducha. = *ob.* Skupowanie. = się, zebranie się w kupę.

**Skupować, ują,** *s. cz. nied.* **Skupić, pię,** *dok.* kupując zbierać, zebrać. **Skupowanie, Skupienie,** a, *n.* nakupowanie, nakupienie.

**Skurczenie,** a. *n.* czynność słowa **Skurczyć.** = stan tego co jest skurczone. Skurczenie członków, nerwów, muszkułów. **Skurczyć, czę,** *s. cz. dok.* kurcząc ściągnąć. Chodzi skurczony. = się, *s. z.* ściągnąć się. Skóra skurczyła się przy ogniu. Skurczył się w kabłąk. **Skurczypałka,** i, *m.* skórka na bóty.

**Skusić, szę,** *s. cz. dok.* sprawić pokusę, pokusić. = się, *s. z.* pokusić się. **Skuszenie,** a, *n.* pokuszenie. = się, pokuszenie się.

**Skutecznie,** *ps.* skutecznym sposobem. **Skuteczność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest skuteczne. **Skuteczny,** a, e, *p.* sprawujący dobry skutek, *np.* lekarstwo, środek. **Skutek, tku,** *m.* to co wynika z jakiej przyczyny, co jaka przyczyna sprawiła. Nie ma skutku bez przyczyny. **Skutkować, uję,** *s. n. nied.* sprawiać skutek, być skutecznym. **Skutkowanie,** a, *n.* sprawienie skutku.

**Skuty,** a, e, *im.* od **Skuć,** spojony przez skucie. = *posp.* pijany.

**Skwapliwie,** *ps.* ze skwapliwością. **Skwapliwość, ści,** *ż.* kwapienie się, pospiech. **Skwapliwy,** a, e, *p.* kwapiący się, spieszny, pospieszny.

**Skwar,** u, *m.* skwarzące gorąco słoneczne lub ogniowe. **Skwara** y, *ż.* żużel, zędra. **Skwarek, rka,** *m.* **Skwarka,** i, *ż.* kawałek uskwarzonej słoniny. **Skwarno,** *ps.* gorąco od skwaru. **Skwarny,** a, e, *p.* skwarzący, piekący, *np.* dzień, słońce, niebo. **Skwarzenie,** a, *n.* od **Skwarzyć, rzę,** *s. cz. nied.* smażyć na patelni, *np.* słoninę. = się, *s. z.* smażyć się = piec się na słońcu.

**Skwasić, szę,** *s. cz. dok.* ukwasić. **Skwaśniały,** a, e, *im.* od **Skwaśniec, ję,** *s. n. dok.* stać się kwaśnym. Wino, mleko skwaśniało.

**Skwierczeć, Skwirczeć, czę,** *s. n. nied.* skwierk wydawać. Skwierczy żelazo rozpalone w wodzie, woda w ogniu, olej w lampie, słonina skwarząca się na patelni. = *fig.* uskarżać się płaczliwie, jęczeć, piszczeć. Biedni poddani skwierczą u jego drzwi. **Skwierczek, czka,** *m.* ten co skwierczy. **Skwierk, Skwirk,** u, *m.* pisk, płaczliwe narzekanie. U panów tańce, pijatyka, u ludzi bieda i skwierk. **Skwierkliwie,** *ps.* ze skwierkiem. **Skwierkliwość, ści,** *ż.* skłonność do skwierczenia, do płaczliwego narzekania. **Skwierkliwy,** a, e, *p.* skłonny do skwierczenia.

**Skwisacya,** *ob.* Śliwogorz.

**Skwitować, uję,** *s. cz. dok.* dać kwit na dowód że kto dług zapłacił. = z przyjaźni, *fig.* zerwać z kim przyjaźń. = się, *s. z.* pokwitować się. **Skwitowanie,** a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Słabić, bię,** *s. cz. nied.* osłabiać. Starość wszystkich słabi. **Słabieć, ję, Słabnąć, nę,** *s. n. nied. wł.* i *fig.* stawać się słabym. Oczy, ręce, nogi mi słabieją. Kiedy było dwóch papieżów, słabła wiara chrześciańska. **Słabiuchny, Słabiutki, Słabiuteńki,** a, e, *p.* bardzo słaby. **Słabizna, y,** *ż.* boki brzucha, pachwina. = *fig.* słabe miejsce, słaba strona. **Słabo,** *ps.* niemocno, nietęgo, *np.* bronić się lub kogo. Słabo mi, czuję się być słabym. **Słabość, ści,** *ż.* brak siły, niemoc. Słabość głosu, wzroku. Słabość serca, umysłu, pamięci. Słabość dowodzenia, rozumowania Słabości ludzkie, krewkości, ułomności. Każdy ma swoje słabości. = niemoc, choroba. **Słabowitość, ści,** *ż.* słabość zdrowia. **Słabowity,** a, e, *p.* mający słabe zdrowie. **Słaby,** a, e, *p.* niemocny, nietęgi, *np.* wino, piwo. = niedaleko sięgający, *np.* głos, wzrok. = niewiele i niedługo zatrzymujący, *np.* pamięć, rozum, umysł. = mdły, wątły, *np.* zdrowie, nadzieja, serce. = niedostateczny, *np.* pomoc. = nieliczny, *np.* oddział wojska. = niemający dość siły, *np.* ręce, nogi.

piersi. Ludzie tego wieku są słabsi, niż przedtem byli. = nieco chory, niedomagający.

**Słać, ścielę,** *s. cz. nied.* pościelać. Słać łóżko. Słać gniazdo. = rozścielać. Słać kobierce na ziemi. Słać ziemię kwiatami. Wjechał Chrystus do Jeruzalem wśród okrzyków ludu ścielącego szaty i gałązki oliwne pod jego stopy. = Słać drogę, wyścielać, brukować. Słać komu drogę do czego, *fig.* torować, ułatwiać sposoby dojścia, dopięcia czego. = uścielać. Słać pole trupami. Nasi pod Cudnowem kilka tysięcy Moskwy trupem ścielą, resztę w niewolą biorą. = się, *s. z.* do nóg, pod stopy, upadać no nóg. Uboga szlachta bogatym panom do nóg się ściele. = Sanna się ściele, śnieg pada, będzie sanna. = Łodyga ścieląca się, *bot.* na ziemi całkiem rozesłana. Słanie, a, *n.* ścielenie, pościelanie.

**Słać, ślę, szlę,** *s. cz. nied.* posyłać. **Słanie, a,** *n.* posyłanie.

**Ślad, u,** *m.* trop, znak stopy na piasku, śniegu. Iść (za) śladem, wstępować w ślady, *fig* naśladować kogo. = *fig.* znak po czemkolwiek pozostały. Gdzie była Troja, Babilon, Niniwa, teraz nie ma śladu = W ślad, tuż za kim. Gdzie się tylko człek obróci, troska za nim w ślad.

**Słamazarnie,** *ps.* sposobem słamazarnym. **Słamazarnik, a,** *m* **Słamazarnica, y,** *ż,* ten, ta co robi słamazarnie. **Słamazarność, ści,** *ż.* cecha człowieka słamazarnego. **Słamazarny, a, e,** *p.* flakowaty, rozlazły.

**Sława, y,** *ż.* rozgłoszenie słowem czyjego imienia z powodu cnót, zasług, dzieł znamienitych. Okrył się sławą, zyskał sławę. = dobre imię, reputacya. Sławę dobrą nadewszystko przekładaj; wszystko utraciwszy, sławy dochowaj. = wieść, pogłoska. Sława stugębna. **Sławetny, a, e,** *p.* tytuł dawany dawniej mieszczanom. **Sławić, wię,** *s. cz. nied.* głosić czyję sławę, wysławiać. Sławcie imię Pańskie. **Sławiciel, a,** *m.* **Sławicielka, i,** *ż.* ten, ta co sławi. **Sławienie, a,** *n.* wysławianie. **Sławnie,** *ps.* ze sławą. **Sławność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest sławne. **Sławny, a, e,** *p.* sławę mający, powszechnie sławiony. = który się czem złem wsławił, *np.* rozbójnik.

**Ślaz, u,** *m. bot.* (Malva), roślina z familii ślazowych. = czwarty żołądek zwierząt przeżuwających, w którym pokarm z ksiąg pomknięty ostatecznie się trawi, i dla tego trawiencem zwany. = Ślaz cielęcy, mleko zsiadłe w żołądku ssącego cielęcia, używane do kwaszenia słodkiego mleka, zwane podpuszczadło. **Ślazowaty, a, e,** *p. bot.* podobny do ślazu. **Ślazowy, a, e,** *p.* od ślazu, *np.* korzeń, liście, rośliny.

**Ślęczeć, czę,** *s. n. nied.* nad czem, bez odpoczynku, z udręczeniem nad czem siedzieć, pracować. = przy kim, pilnie przy kim siedzieć, doglądać, pielęgnować. Ślęczy u łóżka chorego. = piszczeć, skwirczeć. Mamże zawsze u drzwi twoich ślęczeć? **Ślęczenie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Śledczy, a, e,** *p.* od śledzenia, *np.* komitet, komissya.

**Śledź, dzia,** *m. zool.* **Śledzik, a,** *m. zdrob.* ryba morska powszechnie znana.

**Śledzenie, a,** *n.* śledząc dochodzenie.

**Śledziarz, a,** *m.* **Śledziarka, i,** *ż.* ten, ta co przedaje śledzie.

**Śledzić, dzę,** *s. cz. nied.* idąc śladem szukać. = kogo, czyje kroki, postępki, mieć kogo na oku. = *praw.* badać, poszukiwać, dochodzić, dociekać **Śledziciel, a,** *m.* **Śledzicielka, i,** *ż.* ten, ta co śledzi.

**Śledziennica, y,** *ż. bot.* (Chrysosplenium), roślina z familii łomikamieniowych. = *med.* hypokondrya. **Śledziennik, a,** *m.* chory na śledzionę, hypokondryk. **Śledziona, y,** *ż. anat.* gruczołowy organ położony w lewem podrzebrzu. **Śledzionka, i,** *ż. bot.* (Asplenium), roślina paprociowa, której gatunek, śledzionka lekarska, używana w medycynie do rozpędzania kamy-

ków nerkowych. = massa gąbczasta wypływająca z cieczą w średniej błonie zawartą przy źrebieniu się klaczy. Śledzionowy, a, e, *p.* od śledziony, *np.* żyła.

Śledziowaty, a, e, *p.*, podobny do śledzia, *np.* ryba. Śledziówka, i, *ż.* beczułka na śledzie. Śledziowy, a, e, *p.* od śledzia.

Śledztwo, a, *n. praw.* śledzenie, badanie, indagacya.

Ślep, ia, Ślepak, a, Ślepiec, pca, Ślepeń, pnia, Ślepek, pka, *m.* Ślepaczek, czka, *m. zdrob.* człowiek ślepy. Ślepiać, Ślepić, pię, *s. n. med.* nad czem, czytając, piszac wzrok sobie przytępiać. = *s. cz.* Ślepić kogo, nabawiać ślepoty. Ślepie, Ślipie, *l. m.* Ślepki, Ślipki, Ślepięta, Ślepiątka, *zdrob. posp.* oczy, Ślepiec, pca, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych, którego jeden gatunek, ślepiec wielki, mieszka między Dniestrem a Wołgą. Ślepnąć, nę, *s. n. med.* stawać się ślepym. Ślepo, *ps.* nie widząc, bez wzroku. Niektóre zwierzęta ślepo się rodzą: psy, lwięta, kocięta. = z zamkniętemi oczyma. Możesz to ślepo podpisać. = bez rozwagi, bez zastanowienia. Ślepo się w niej kocha. = ze ślepem posłuszeństwem, ze ślepą wiarą. Ślepo słuchać, wierzyć. Śleponarodzony, a, e, *p.* ślepy od urodzenia. Ślepota, y, *ż.* stan człowieka ślepego. Jasna ślepota, kiedy przy jasnych oczach człowiek nie widzi. Kurza ślepota, kiedy po zachodzie słońca, choć przy świetle, nie widzi. = *fig.* zaślepienie. Z passyą ją i ślepotą kocha. Ślepowładny, a, e, *p.* na oślep władający (fortuna). Ślepowron, a, *m. zool.* ptak z rzędu podkasałych rodzaju czapel. = *herald.* herb, w polu błękitnem podkowa barkiem do góry, na niej krzyż, na tym kruk w pysku pierścień trzyma. Ślepuszonka, i, *ż. zool. ob.* kretomysz. Ślepy, a, e, *p.* niewidzący, niewidomy, ciemny. *Przysł.* I ślepej kurze trafi się ziarno. Pomiędzy ślepymi jednooki królem. = na oślep działający, *np.* los, fortuna, miłość, fanatyzm, namiętność. = ślepo wszystko przyjmujący, rozkazy pełniący, *np.* wiara, posłuszeństwo. = Ślepy ładunek, bez kuli. = Ślepe okno, drzwi, malowane. = Ślepa babka, ciuciubabka. = Ślepa kiszka, *anat.* która ma tylko jedno ujście.

Ślicznie, *ps.* pięknie. Śliczniuchny, Śliczniutki, a, e, *p.* bardzo śliczny. Śliczność, ści, *ż.* piękność. Śliczny, a, e, *p.* piękny.

Ślimaczek, czka, *m. zdrob.* mały ślimak. Ślimaczyć się, *s. z. nied.* (o ranie), jak ślimak ciecz z siebie wypuszczać. Ślimaczy, Ślimakowy, a, e, *p.* od ślimaka. Ślimak, a, *m. zool.* mięczak ze skorupą kręconą. = *anat.* wnętrze ucha mające kształt skorupy ślimaczej.

Ślina, y, *ż.* wodnista i nieco mydlasta ciecz, która z gruczołków w gębie będących ustawicznie się sączy. Mówi co mu ślina do gęby przyniesie, *fig.* co mu na myśl przyjdzie. Ślinlany, Ślinlasty, Śliny, a, e, *p.* od śliny, pełen śliny, *np.* gruczołki. Ślinić, nię, *s. cz. nied.* maczać śliną, = się, *s. z.* maczać się śliną. Ślinienie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Ślinka, i, *ż. zdrob.* od Ślina. Ślinka na co, *fig.* apetyt na co. Aż mu ślinki idą do gęby. Ślinkę połykać, *fig.* żałować doznanego w czem zawodu. Ślinogorz, a, *m. med.* wrzód w gardle. Ślinopływ, Ślinotok, u, *m. med.* płynienie śliny, sallwacya.

Śliski, i t. d. *ob.* Ślizki, i t. d.

Śliwa, y, Śliwka, i, *ż. bot.* (Prunus), Śliwaczka, i, *ż. zdrob.* drzewo powszechnie znane i jego owoc. = Śliwka, bąbel w odchodowym otworze hemoroidalny. Śliwczanka, i, *ż.* polewka śliwczana. Śliwczany, a, e, *p.* ze śliwek, *np.* powidła. Śliwina, y, *ż.* drzewo ze śliwy. Śliwkowy, a, e, *p.* śliwczany, *np.* zupa. = śliwowy, *np.* drzewo. Śliwnik, a, *m.* ogród śliwowy. Śliwny, Śliwowy, a, e, *p.* od śliw, *np.* drzewo.

Ślis, Śliś, a, *m. zool.* rybka od 4 do 6 cali, ma ciało żółtawe, czarnemi

plamami upstrzone i ślizką cieczą powleczone, 6 wąsów u szczęki górnej. i oczy na wierzchu głowy. **Ślizgać się**, *s. z. nied.* po lodzie igrając posuwać się. Dzieci ślizgają się po lodzie. = po gładkiej powierzchni posuwać się, *np.* po woskowanej posadzce, po mokrym ruku. = czołgać się jak wąż. **Ślizganie się**, *n.* czynność tego słowa. **Ślizgawica**, y, *ż.* droga ślizka, gołoledź. **Ślizgawka**, i, *ż.* miejsce na lodzie gdzie się ślizgają. **Ślizki**, a, e, *p.* na którym się ślizgać można, lub który się z rąk wyślizga, *np.* lód, posadzka, droga, węgorz. = *fig.* niepewny, niebezpieczny. Ślizka młodość. Ślizka nadzieja. Majątek, rzecz ślizka. **Ślizko**, *ps.* na dworze, na drodze, na ulicy, można się pośliznąć. **Ślizkość**, ści, *ż.* gładkość powierzchni, na której się ślizgać można. = *fig.* niepewność, wątpliwość, niestałość.

**Sloboda**, y, *ż.* osada wolnych wieśniaków na Ukrainie.

**Słód**, słodu, *m.* zboże zmoczone, a po wypuszczeniu kiełków ususzone, z którego się piwo warzy. **Słodkawo**, *ps* nieco słodko. **Słodkawość**, ści, *ż.* smak słodkawy. **Słodkawy**, **Słodkowaty**, a, e, *p.* nieco słodki. **Słodki**, a, e, *p.* smaku takiego jak miód, cukier. = *fig.* przyjemny dla ucha, *np.* głos. = miły dla serca, *np.* uśmiech, spojrzenie, pocałunek, nadzieja, wspomnienie. = cichy, spokojny, *np.* sen, życie. = miły w pożyciu, uprzejmy, łagodny, *np.* człowiek, charakter. **Słodko**, *ps.* jadać, to jest słodkie potrawy. = miło, przyjemnie. Słodko za ojczyznę umrzeć. = łagodnie. Słodko się z kim obchodzić. **Słodkobrzmiący**, a, e, *p.* mający słodkie brzmienie, *np.* pienia. **Słodkogorz**, a, *m. bot.* (Solanum dulcamara), gatunek psianki, ma jagody lśniące, czerwone, szkodliwe ludziom i zwierzętom. **Słodkogorzki**, a, e, *p.* nieco słodki, nieco gorzki. **Słodkokwaskowaty**, **Słodkokwaśny**, a, e, *p.* nieco słodki, nieco kwaśny. **Słodkomownie**, *ps.* ze słodyczą w mówieniu. **Słodkomowność**, ści, *ż.* słodkie mówienie. **Słodkomowny**, a, e, *p.* słodko mówiący. **Słodkopłynny**, a, e, *p.* słodko płynący, *np.* wymowa. **Słodkość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest słodkie. Słodkość cukru, miodu, owoców. **Słodząc**, **Słodnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się słodkim. **Słodny**, a, e, *p.* słodem dobrze zaprawiony, *np.* piwo. **Słodownia**, ni, *ż.* izba ogrzana gdzie się słód suszy. **Słodownik**, a, *m.* ten co słód robi. **Słodowy**, a, e, *p.* od słodu. **Słodycz**, y, *ż.* smak słodki. = *fig.* przymiot tego co jest słodkie, przyjemne. Słodycz głosu, śpiewu, języka, charakteru, życia, obyczajów. = Słodycze, słodkie potrawy, ciasta, cukry, konfitury. **Słodzenie**, a, *n.* od **Słodzić**. dzę, *s. cz. nied.* osładzać, *np.* kawę, herbatę, poziomki. = *fig.* koić, łagodzić. Słodzić smutek, boleść cierpienia. Naukami tęsknotę wygnania słodzili. = piwo słodem zaprawiać. **Słodziaty**, dzin, *l. m. ob.* Mleto. **Słodziuchno**, **Słodziusieńko**, **Słodziutko**, **Słodziuteńko**, *ps.* bardzo słodko. **Słodziuchny**, **Słodziusieńki**, **Słodziutki**, **Słodziuteńki**, a, e, *p.* bardzo słodki.

**Słój**, słoju, *m.* flader na drzewie. Ile słojów od rdzeni do kory, tyle ma lat drzewo. = naczynie aptekarskie, szklanne, gliniane lub kamienne. **Słojarz**, a, *m.* ten co robi słoje. **Słojek**, jka, **Słoik**, a, **Słoiczek**, czka, *m. zdrob.* mały słój aptekarski. **Słojowatość**, ści, *ż.* własność drzewa mającego słoje. **Słojowaty**, a, e, *p.* mający słoje, fladrowaty, *np.* drzewo, marmur.

**Słoma**, y, *ż.* zdziebło zboża po wymłóceniu ziarna. Słoma żytna, pszenna, jęczmienna, owsiana. **Słomianka**, i, *ż.* **Słomiennik**, a, *m.* kosz słomiany na zboże, krupy, mąkę. = Słomianka, słomiany kapelusz. **Słomiany**, a, e, *p.* ze słomy, *np.* kapelusz. = podobny do słomy, *np.* kolor. **Słomiasty**, a, e, *p.* pełen słomy, *np.* gnój, nawóz. **Słomka**, i, *ż. zdrob.* zdziebełko słomy. = *zool.* ptak z rzędu podkasłych.

rodzaju bekasów **Słomsko, Słomisko**, s, *n. zgrub.* brzydka słoma. **Słomny**, a, e, *p.* od słomy.

**Słoń**, nia, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu ociężałych, między czworonożnemi największe, którego dwa gatunki: słoń indyjski większy, i afrykański mniejszy.

**Słonawo**, *ps.* nieco słono **Słonawy**, a, e, *p.* nieco słony.

**Słońce**, a, *n.* gwiazda stała, oświecająca świat cały, około której wszystkie planety wraz z ziemią krążą. Niemasz większego łotra pod słońcem, na całym świecie. Będzie i przed naszemi wrotami słońce, *fig.* i nam szczęście zabłyśnie. = miejsce oświecone od słońca. Siedzieć na słońcu. Grzać się na słońcu. Wynieść, wystawić na słońce. **Słonecsko, Słonko**, a, *n.* lube słońce. **Słonecznica**, y, *ż. med.* choroba oczu od słońca, gdy kto na światło patrzeć nie może. **Słonecznik**, a, *m. bot.* (Helianthus), roślina z działu promienistych, pierwiastkowo z Peru i Mexyku pochodząca, na kilka łokci wysoka, ma kwiaty bardzo wielkie, promieniste, jasno żółte, hoduje się w ogrodach dla ozdoby i nasion, które dają dobry olej, a ugotowane z ałunem niebiesko farbują. = *min.* kamień heliotrop z rodzaju krzemiennego. = zegar słoneczny na murze. = choroba końska, w której koń drży i głową trzęsie. **Słoneczny**, a, e, *p* od słońca, *np.* światło.

**Słoni, Słoniowy**, a, e, *p.* od słonia, *np.* kość, zęby. **Słonica**, y, *ż.* samica słonia.

**Słoniec**, jęc, *s. n. med.* stawać się słonym **Słonina**, y, *ż.* tłustość wieprzowa po bokach razem ze skórą. **Słoniniarz**, a, *m.* ten co przedaje słoninę. **Słoninoowaty**, a, e, *p.* podobny do słoniny. **Słoninowy**, a, e, *p.* od słoniny. **Słono**, *ps.* ze znaczną ilością soli, *np.* jadać. **Słoność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest słone, słony smak. **Słony**, a, e, *p.* sól w sobie zawierający. Woda morska jest słona.

**Ślósarczyk**, a, *m.* czeladnik ślósarski. **Ślósarka**, i, *ż.* żona ślósarza. = rzemiosło ślósarskie **Ślosarnia**, ni, *ż.* warsztat ślósarski **Ślosarski**, a, e, *p.* od ślósarza. **Ślósarstwo**, a, *n.* rzemiosło ślósarskie. **Ślosarz**, a, *m.* (z niem.), zamkarz, zamecznik

**Słota**, y, *ż.* pluta, pluskota, deszcz kilkodniowy. **Słotny**, a, e, *p.* plutny, dżdżysty, *np.* jesień.

**Słowianin**, a, *m.* człowiek należący do jednego ze szczepów słowiańskich Czech, Polak, Serb. **Słowiański**, a, e, *p.* od Słowianina, *np.* ludy. **Słowiańszczyzna**, y, *ż.* kraje zamieszkałe od Słowian. = narody słowiańskie. = wszystko co jest słowiańskie język, zwyczaje, obyczaje.

**Słowicy, Słowikowy**, a, e, *p.* od słowika, *np* śpiew. **Słowik**, a, *m. zool.* **Słowiczek, czka**, *m. zdrob.* ptaszek pięknie śpiewający, gatunek piegży, którego dwie odmiany · słowik zwyczajny rdzawy, i większy popielaty, polskim zwany.

**Słówko**, a, *n. zdrob.* od **Słowo**. Ani słówka nie pisnął, nie powiedział. Wziąć, prosić kogo na słówko, odprowadzić na bok, żeby mu co powiedzieć. Wyciągnąć kogo na słówko, wybadać co z kogo, lub skłonić do przyrzeczenia czego. Słodkie, miodowe, jedwabne słówka. Słówko raz wyrzeczone, nigdy nieprzywrócone, *przysł.* **Słownictwo**, a, *n.* nomenklatura. **Słowniczek, czka**, *m. zdrob.* mały słownik **Słownie**, *ps.* słowami, ustnie. = jak przystoi na człowieka słownego. **Słownik**, a, *m.* dzieło obejmujące zbiór wyrazów jakiego języka abecadłowym porządkiem ułożonych, z tłumaczeniem ich znaczenia w tymże lub w innym języku. **Słownikarski**, a, e, *p.* od słownikarza, *np.* trud, praca. **Słownikarstwo**, a, *n.* układanie słowników. **Słownikarz**, a, *m.* ten co układa słowniki. **Słowność, ści**, *ż.* dotrzymywanie słowa. **Słowny**, a, e, *p.* słowa dotrzymujący. = ze słów złożony, ustny, niepisany, *np.* pozew, testament. = dosłowny, *np.*

tłumaczenie. Słowo, a, *n.* wyraz. Słów dosyć, rzeczy mało. Słowo w słowo, słowa nie chybiając, *np.* co powtórzyć. Co do słowa, co do litery, co do joty, punktualnie, *np.* dopełnić rozkaz. Co do słowa, dosłownie, *np.* tłumaczyć. *Przysł.* Mądrej głowie dość dwie słowie. Od słowa do słowa, aż boli głowa. Słowo nie ukąsi, mów choć do woli, od słów nie boli. Słowo wiatr, pismo grunt. Dobre słowo stoi za datek. Dobrego mu słowa żaden nie rzecze. = Słowo za kim, instancya, wstawienie się. Powiedzieć za kim słowo. = mowa, wymowa. Mahomet podbił Arabią mieczem i słowem. = obietnica. Dać słowo. Dotrzymać słowa. Wierzyć na słowo. Grać na słowo. Wziąć, uchwycić kogo za słowo. Zostać w słowie, nie dotrzymać słowa. Na słowie kogo trzymać, uwodzić obietnicami. = *teol.* druga osoby Trójcy. A słowo ciałem się stało. = *gram.* część mowy odmienna, znacząca stan lub czynność. Słoworód, odu, *m. gram.* rodzenie się czyli pochodzenie wyrazów. Słowosiewca, y, *m.* próżny gadula. Słowotwórcu, y, *m.* ten co tworzy nowe słowa, wyrazy.

Słóż, Służa, *ob.* Sługz, Sługza. Słożem, *ps.* bokiem, ukośnie, *np.* uderzyć. = *fig.* płazem, *np.* co puścić.

Ślub, u, *m.* obietnica uczyniona Bogu, z zupełną znajomością obowiązku, jaki przez to na siebie wkładamy. = Śluby zakonne, obietnica przepędzenia życia w zakonie. = ofiara zawieszona Bogu, wotum, wotywa. Z ślubów opadły ścian kościelnych brzegi. = obietnica uczyniona pod przysięgą człowiekowi. Jeńce pod ślubem żołnierskim wszyscy wolno puszczeni są. = błogosławieństwo dane przez kapłana osobom zawierającym związek małżeński. Brać ślub. Dawać ślub. Wkroczyć, wstąpić w powtórne śluby. Ślubnie, *ps.* ze ślubem, pod ślubem. Ślubny, a, e, *p.* od ślubienia Bogu. Ślubna tabliczka. = od ślubu małżeńskiego, *np.* suknia, pierścionek, intercyza. = połączony ślubem małżeńskim, *np.* żona. = urodzony z rodziców ślubem małżeńskim złączonych, *np.* dzieci. Ślubodawca, y, *m.* ten co ślub małżeński daje. Ślubołomca, y, *m.* ten co łamie ślub, nie dotrzymuje obietnicy. Ślubołomnie, *ps.* ze złamaniem ślubu. Ślubołomny, a, e, *p.* łamiący ślub, nie dotrzymujący ślubu. Ślubować, uję, Ślubić, bię, *s. cz.* i *n. nied.* Bogu ślub czynić, poświęcać Bogu. = obiecywać co komu, ręczyć za co. Ślubować komu wieczną miłość, przyjaźń. Gdzieśmy sobie małżeństwo, jam jemu, a on mnie wiecznie ślubowali. Ślubowanie, a, *n.* czynienie ślubu, obiecywanie. Ślubowiny, Ślubiny, *l. m.* zaręczyny małżeńskie.

Słuch, u, *m.* zmysł słyszenia, którego organem jest ucho. Słuch jest czucie i pojęcie głosu i wszystkich jego odmian. Słuch dobry, delikatny, tępy. Stracić słuch. Wzrok i słuch są to główne narzędzia nauki i mądrości = posłuch, pogłoska. Ze słuchu o czem wiedzieć. Dochodzą nas słuchy, że się wilki maskują w baranie kożuchy. = usłyszenie, posłyszenie. Dostać słuchu o nieprzyjacielu. = słuchanie. Nie chciałem brać w słuch tych wieści. W słuch nam nie idzie nauka chrystusowa. = Słuchy, *l. m. myśl.* uszy zająca. Słuchać, am, *s. cz. nied.* kogo, czego, nastawiać ucho ku słyszeniu. Zdawał się patrzeć i nie widzieć, słuchać i nie słyszeć. Słuchać świadków, lekcyi, mszy, kazania, spowiedzi. = uczyć się słuchając. Słuchać filozofii, matematyki, chemii, fizyki, prawa, historyi. = chętnie ucho dawać komu, czemu. Słuchać pochlebców, rad, przestróg. Kto słucha pochlebce, mądrym być nie chce, *przysł.* = kogo, być komu posłusznym. Słuchać ojca, matki. Więcej trzeba słuchać Boga niż ludzi Słuchacz, a, *m.* Słuchaczka, i, *ż.* ten, ta co słucha. Słuchalnia, ni, *ż.* sala do słuchania Słuchanie, a, *n.* czynność słowa Słuchać.

Słuchowy, a, e, *p.* od słuchu, *np.* nerw.

**Sługa**, i, *m.* i *ż.* ten, ta co służy. Jaki pan, taki sługa, *przysł.* = (oświadczając grzeczność): uniżony sługa, pokorny sługa. = Sługa chrystusowy, boży, kapłan, ksiądz. Sługa sług bożych, papież. **Sługiwać, uję**, *s. n. częst.* zostawać długo w służbie u wielu panów. Sługiwał po dworach.

**Słup**, a, *m.* pal wkopany w ziemię. Słup graniczny. Słup drogowy. Słup między przęsłami płotu. Bolesław W. bił słupy żelazne w Cissie, Sali i Ossie, *fig.* żelazem granice przy tych rzekach zakreślił. Słupy herkulesowe, które Herkules miał postawić przy ciaśninie Kalpe, zwanej dziś Gibraltarem, będącej kresem jego po świecie wędrówki. = *arch.* filar, kolumna. = *fig.* co ma podobieństwo do słupa. Dym słupem bucha z komina. Żona Lota zamieniła się w słup soli. = *fig.* Stoi jak słup. Mówić jak do słupa. Oczy mu słupem stanęły. **Słupeczek, czka**, *m. zdrob.* od **Słupek, pka**, *m. zdrob.* od **Słup**. = **Słupek**, *bot.* (pistillum), organ płciowy żeński, w samym środku kwiatu na zarodku osadzony. **Słupiasty**, a, e, *p.* mający podobieństwo do słupa. **Słupiec, pca**, *m. arch.* sam słup bez podstawy i kapitelu. = podpora w kształcie słupa. Zawiasowy słupiec, do którego zawiasy u drzwi przybite. Słupiec w wiązaniu, od wierzchołka krokiew środkiem do płatew czyli belek przez banty idący. Słupiec wschodu kręconego, około którego stopnie schodów są przytwierdzone. **Słupkowy**, a, e, *p. bot.* od słupka, *np.* kwiat. **Słupogłów, owu**, *m. arch.* głowica słupa, kapitel, na którym się osadzają balkowania i gzymsy. **Słupopień, pnia**, *m. arch.* słupiec, sam słup bez podstawy i kapitelu. **Słupostolec, lca**, *m. arch.* podsłupie, podstawa słupa. **Słupowy**, a, e, *p.* od słupa.

**Słusznie**, *ps.* sprawiedliwie. **Słuszność, ści**, *ż.* sprawiedliwość na prawie przyrodzonem oparta. = racya. Masz słuszność. Nie bez słuszności ten a ten powiedział, nie bez racyi. = Słuszność wzrostu, należyta wysokość. **Słuszny**, a, e, *p.* przyzwoity, należyty, sprawiedliwy. Słuszna jest (rzecz). Słuszne żądanie. Słuszna przyczyna. = Człowiek słusznego wzrostu, ani mały, ani przerosły. = zacny, godny. Bona odsuwała od rządu ludzi słusznych.

**Ślut**, u, *m. fiziol.* smark, płyn wydzielany przez błonę śluzową.

**Śluza**, y, *ż.* (z niem.), wrota w kanale do zatrzymywania i podnoszenia wody, końcem ułatwienia po nim spławu. **Śluzowe, go**, *n.* opłata od śluzy.

**Śluzowy**, a, e, *p.* od śluzu. Błona śluzowa, *anat.* całą jamę nosową wyścielająca.

**Służący**, a, e, *im.* od **Służyć**, który służy do czego. Lekarstwo służące do wzmocnienia żołądka. **Służący, ego**, *m.* **Służąca, ej**, *ż.* sługa. **Służalczo**, *ps.* jak służalec. **Służalczy**, a, e, *p.* właściwy służalcowi. **Służalec, lca**, *m.* służebnik. = człowiek służebny, na usługi każdego pana będący, panom pochlebiający. **Służalstwo**, a, *n.* upodlenie służalca. = *zbior.* służalcy. **Służba**, y, *ż.* służenie u kogo, stan służącego lub służącej. Być, zostawać w służbie. Szukać służby. Pójść na służbę. Przyjąć u kogo służbę. Wyjść ze służby, porzucić służbę. = Służba wojskowa, służenie w wojsku. Wejść w służbę, do służby. Wyjść ze służby. Mieć służbę, być na służbie, być na warcie. = Służba boża, nabożeństwo, msza. = *zbior.* sługady. **Służbista**, y, *m.* człowiek, mianowicie wojskowy, pilny w pełnieniu obowiązków swej służby. **Służbowy**, a, e, *p.* tyczący się służby, *np.* obowiązek. = będący na służbie, *np.* oficer. **Służebna, ej**, *ż.* panna w służbie będąca, pokojówka. **Służebnica**, y, **Służebniczka**, i, *ż.* sługa, służąca. Owo ja służebniczka pana mojego. **Służebnictwo**, a, *n.* stan służebnika. **Służebniczy**, a, e, *p.* od

służebnika, będący obowiązkiem służebnika, *np.* robota. **Służebnik**, a, *m.* sługa. Służebnik bożki, służebnik ołtarza, kapłan, ksiądz. = mszał Rusinów. **Służebność**, ści, *ż. praw.* obowiązek ponoszenia na swoim gruncie pewnych ciężarów dla cudzego użytku. Służebności leśne: prawo wolnego rąbania drzewa do budowli i na opał; prawo zbierania żywicy, grzybów, orzechów, poziomek, wypędzania świń na żołądź i bukwę; prawo wolnego wypasu. **Służebny**, a, e, *p.* w służbie będący. Panna służebna. Żołnierz, lud służebny, za pieniądze służący. **Służenie**, a, *n.* od Służyć, ję, *s. n. nied.* być, zostawać w służbie. *Przysł.* Kto służy, wolność traci. Kto służy z łaski, u tego bywa mieszek płaski. Służy u mnie za kucharza, za furmana. = posługiwać. Służyć do stołu. Służyć do mszy. = Służyć Bogu, być nabożnym, modlić się. = oddawać usługi. Służyć krajowi, ojczyznie. = pełnić służbę w wojsku. Służyć konno, pieszo, w jeździe, w piechocie. = być gotowym do czyich usług. Służę panu, pani. = Służyć czem, ofiarować co komu, mianowicie do jedzenia, picia. Czem panu mogę służyć? = (o psie), stawać na tylnych łapach. = Służyć do czego, używać się do czego, być przydatnym na jaki użytek. Ogień służy do grzania, nóż do krajania, pióro do pisania. = Służyć na co (o lekarstwie), pomagać. Chinina służy na febrę. = Służyć za co, zastępować miejsce czego. Kulbaka służy mi za poduszkę, burka za kołdrę. Lasy służą powstańcom za przytułek i twierdzę. = Służyć komu, należeć do kogo. Wazom w Polsce panującym służyło prawo do korony szwedzkiej. = Służy mi co, zdrowo mi jest z tem. Mleczne potrawy suchotnikom służą. Proste jadło i napoje każdemu służą. Służy mi tu powietrze. Nie służy mi zdrowie, głowa, nogi, ręce. = Służy mi szczęście, sprzyja. Wiek komu służy, lata służą. Używajmy świata, póki służą lata.

**Słych**, u, *m.* co słychać. Ni słychu o nim, ni widu, nikt o nim nie słyszał, ani go widział. **Słychać** (tylko w trybie bezokolicznym), daje się słyszeć. Słychać straszno strzelanie, psów szczekanie. Słychać tam było same biesiadniki. Biada temu państwu, gdzie głosu ewangielii nie słychać. Wrzaski i niewieście słychać narzekania. **Słychany**, a, e, *im.* od Słychać, o czem kiedy słyszano. Czy słychaneż to rzeczy, które nam naprawił?

**Słynąć**, nę, *s. n. nied.* czem, z czego, być słynnym, sławnym. Naród który grzecznością i rozumem słynie. Grecy i Rzymianie słynęli z wymowy. **Słynny**, a, e, *p.* słynący, sławny.

**Słyszany**, a, e, *im.* od Słyszeć, posłyszany. Opowiadam rzeczy słyszane, com słyszał. **Słyszeć**, szę, *s. n. nied.* mieć słuch, nie być głuchym. Dobrze słyszeć. Nie dobrze słyszeć, niedosłyszeć. = *s. cz.* czuć wrażenia dźwięku, pojmować za pomocą słuchu. Słyszę głos. Słyszę kogo mówiącego, śpiewającego. = Słyszałem o tym człowieku, o jego czynach, postępkach. = Dać się z czem słyszeć, odezwać się z czem. **Słyszenie**, a, *n.* czucie wrażeń dźwięku. = słuch. Głuchym słyszenie, niemym mowę przywrócił.

**Smacznie**, **Smaczno**, *ps.* znajdując w czem dobry smak, *np.* jeść. = z dobrym smakiem, *np.* gotuje tę potrawę. **Smaczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest smaczne. **Smaczny**, a, e, *p.* mający dobry smak, *np.* potrawa, owoce. = *fig.* słodki, przyjemny, *np.* sen.

**Smagać**, am, *s. cz. nied.* siec, chłostać biczem, rózgą. = się, *s. z.* chłostać się. Biczowniki smagali się dyscypliną. **Smaganie**, a, *n.* chłostanie. **Smaganiec**, ńca, *m.* ten którego smagano. = smaganie.

**Smagławo**, *ps.* śniadawo. **Smagławość**, ści, *ż.* śniadawość. **Smagławy**, a, e, *p.* śniadawy.

Smagliczka, i, *ż. bot.* (Alyssum). roślina z familii krzyżowych, sadliczka, kamienne ziele, rośnie na skałach, ma kwiaty żółte.

Smaglo, *ps.* wysmukło. Smaglość, ści, *ż.* wysmukłość. Smagły, a, e, *p.* wysmukły, *np.* wzrost, kibić.

Smak, u, *m.* smakowanie, jeden z pięciu zmysłów. = przymiot rzeczy wzbudzającej przyjemne lub nieprzyjemne wrażenie na zmyśle smaku. = władza rozeznawania piękności od brzydoty w piśmiennictwie i w dziełach sztuki. Dobry smak. Zepsuty smak. Konarski zaprowadził lepszy smak w piśmiennictwie polskiem. Smakować, uję, *s. n. nied.* mieć uczucie smaku, czuć co smaczne a co niesmaczne. Chory jeszcze smakuje. = sprawiać przyjemne wrażenie na zmyśle smaku. Jeżeliś głodny, będzie ci dobrze ten obiad smakował. Niech ci proste potrawy najlepiej smakują. Smakuje mi to dobrze, *wł.* i *fig.* przypada mi do smaku. Gnuśne próżnowanie im smakuje. Nie smakuje mu nauka. Nic nędznemu nie smakuje. = sobie co, w czem, mieć w czem upodobanie, lubić. Pan ten bardziej sobie wojnę niż pokój smakował. Zaczął smakować w osobnych przechadzkach, domaniach. Smakowanie, a, *n.* czynność słowa Smakować. = zmysł smaku. Smakownie, *ps.* smacznie. Smakowitość, ści, *ż.* smaczność. Smakowity, a, e, *p.* smaczny. Smakownik, a, *m.* Smakowniczek, czka, *m. zdrob.* ten co lubi przysmaczki.

Smalec, lcu, *m.* tłustość roztopiona i zakrzepła. Zamiast masła, smalcu gęsiego używają.

Smalenie, a, *n.* od Smalić, lę, *s. cz. nied.* płomieniem opalać, *np.* wieprza, kapłona. = *fig.* siec po ciele. Wiatr smali, mróz smali.

Smaragd, Szmaragd, u, *m. min.* kamień drogi zielonego koloru. Smaragdowy, Szmaragdowy, a, e, *p.* od smaragdu.

Smark, Smarkot, u, Smarkiel, kla, *m.* Smarkociny, cin, *l. m.* flegma w nosie przez błonę śluzową wydzielona. Smarkać, am. *s. n. nied.* Smarknąć, nę, *jednot.* wyrzucać smarkle z nosa. Smarkacz, a, *m.* ten co się zasmarkał. = mlokos. Smarkaczka, Smarkatka, i, *ż.* ta co się zasmarkała. = Smarkatka, świeca z żółtego łoju. Smarkanie, a, *n.* wyrzucanie smarków z nosa. Smarkaty, a, e, *p.* zasmarkany, *np.* chłopiec, dziewczyna. = Kon smarkaty, nosaty. Śmarkocinowy, a, e, *p.* od smarkocin. Błona smarkocinowa, *anat.* śluzowa.

Smarować, uję, *s. cz. nied.* mazać czem tłustem, *np.* łojem, maścią. = komu łapę, *fig.* datkiem go sobie ujmować. Kto smaruje, ten jedzie, *przysł.* = się, *s. z.* namazywać się czem tłustem. Rzymianie wychodząc z łaźni, smarowali się oliwą. Smarowanie, a, *n.* namazywanie tłustością. = to czem smarują, maść. Smarowidło, a, *n.* to czem wozy smarują, maź, dziegieć. Smarownie, *ps.* jak po czem posmarowanem, jak po mydle, gładko. Smarowóz, oza, *m.* ten co smaruje wozy.

Smażenie, a, *n.* od Smażyć, żę, *s. cz. nied.* na patelni skwarzyć, *np.* ryby, jajecznicę. = Smażyć konfitury, owoce na powidła, z cukrem gotować. = Głowę sobie nad czem smażyć, *fig.* łamać, suszyć, mozolić. = się, *s. z.* być smażonym. Jajecznica się smaży. Smażywiecheć, chcia, *m.* liczykrupa, kutwa, sknera.

Smerda, y, *m.* niewolnik z narodu Merdów, szczepu czudzkiego, osadzony na gruncie. = śmierdziuch, smarkacz. = chłopak, wyrostek.

Smerek, u, *m.* Smereka, i, *ż. bot.* (Pinus picea), gatunek sosny.

Smętnie, Smętność, Smętny, *ob.* Smutnie, l t. d.

Śmiać się, śmieję się, *s. z. nied.* śmiech wydawać. Ze wszystkich zwierząt człowiek tylko się śmieje. Kto się rano śmieje, w wieczor płacze. = z kogo, z czego, naśmiewać się, żartować. Śmiejmy się z głupich, choć i przewielebnych.

Śmiałek, łka, *m.* śmielec, junak. = *bot.* (Aira), roślina z familii tra-

właściwych. **Śmiałkować, ują**, *s. n. nied.* śmiałością nadrabiać, junaczyć. **Śmiało, Śmiele**, *ps.* ze śmiałością. **Śmiałość, ści**, *ż.* przymiot człowieka śmiałego. **Śmiały, a, e**, *p.* bardzo odważny, nieustraszony. Śmiałym szczęście sprzyja.

**Śmianie się**, *n.* wydawanie śmiechu.

**Śmieć, śmiem**, *s. n.* mieć śmiałość.

**Śmiech, u**, *m.* objawienie właściwem brzmieniem głosu i składem twarzy uczucia wzbudzonego w duszy przez śmieszne przedmioty. Nie módz się wstrzymać od śmiechu. Parskać, pękać, rwać boki ze śmiechu. Pobudzać do śmiechu. Wszyscy w śmiech. Tobie śmiech, a mnie płacz. Po śmiechu poznać głupiego, *przysł.* = pośmiewisko. Na śmiech się wystawić. Śmiech sobie z kogo stroić. Na śmiech, na żart. = uosobienie śmiechu. Za Wenerą idą trefne Śmiechy.

**Śmiecie, a**, *n.* to co zkąd wymieciono. Każdy kur na swoich śmieciach śmielszy, *przysł.* u siebie, w swoim domu. **Śmiecisko, a**, *n.* kupa śmiecia. Powrócić na swoje śmieciska, *fig.* do swego domu, lub do swych dawnych nałogów. **Śmieciucha, y, ż.** *zool.* **Śmieciuszka, i, ż.** *zdrob.* pośmieciucha, dzierlatka.

**Śmierć, ci, ż.** naturalny i konieczny kres życia ciał organicznych; u ludzi, rozstanie się duszy z ciałem. *Przysł.* Na śmierć nie ma lekarstwa. Śmierć i najprędszego dogoni. Śmierć i żona każdemu od Boga przeznaczona. Śmierć naturalna, nagła, gwałtowna, przypadkowa. Zadać śmierć komu. Skazać na śmierć. Wyrok śmierci. = To się śmierci równa, jest bardzo przykre do zniesienia. Nienawidzić na śmierć, równo z śmiercią. = Śmierć cywilna, *praw.* utrata praw obywatelskich.

**Śmierdnąć, nę**, *s. n. nied.* stawać się śmierdzącym. **Śmierdzenie, a**, *n.* od **Śmierdzieć, dzę**, *s. n. nied.* smród z siebie wydawać. Własna chwała śmierdzi, *przysł.* wzbudza w drugich wstręt, obrzydzenie. = czem, trącić czem śmierdzącem, *np.* czosnkiem. Śmierdzi mu co, *fig.* nie podoba się, brzydzi się czem. Śmierdzi mu robota. **Śmierdziel, a**, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu łasic. Od psów i innych zwierząt broni się właściwym sobie smrodem. = owad smierdzący (buprestis). **Śmierdziuch, a**, *m.* Śmierdziuszek, szka, *m. zdrob.* ten co smierdzi. **Śmierdziucha, y, ż.** **Śmierdziuszka, i, ż.** *zdrob.* ta co smierdzi. = roślina śmierdząca.

**Śmiertelnie**, *ps.* śmiertelnym sposobem. Śmiertelnie ranny, chory. Grzeszyć śmiertelnie. Obrazić, nienawidzić śmiertelnie. Nudzić się śmiertelnie. **Śmiertelnik, a**, *m.* człowiek śmiertelny. **Śmiertelność, ści**, *ż.* podległość śmierci. Syn boży obłókł się w naszę śmiertelność. = stan tego co może śmierć sprowadzić. Śmiertelność rany, choroby. = śmierć ludzi umierających w danym czasie i miejscu. Jest wielka śmiertelność w mieście, w obozie. **Śmiertelny, a, e**, *p.* podległy śmierci. Wszyscy ludzie są śmiertelni. = śmierć sprawujący, *np.* rana, choroba. = Grzech śmiertelny, ciągnący za sobą śmierć wieczną czyli wieczne potępienie. = od śmierci, *np.* łoże, koszula. = niezmierny, nadzwyczajny, *np.* obraza, nienawiść, nieprzyjaciel.

**Śmierzyć, rzę**, *s. cz. nied.* uśmierzać.

**Śmieszek, szka**, *m.* lubiący śmiać się i drugich śmieszyć. = Śmieszki, śmiechy, żarty. Śmieszki sobie z kogo stroić. Śmieszków ci się chce. **Śmieszenie, a**, *n.* pobudzanie do śmiechu. **Śmieszka, i, ż.** ta co lubi śmiać się i drugich śmieszyć. **Śmiesznie**, *ps.* śmiesznym sposobem. **Śmieszność, ści, ż.** przymiot tego co jest śmieszne. **Śmieszny, a, e**, *p.* godny śmiechu, *np.* człowiek, figurka, mowa, postępowanie. = pobudzający do śmiechu. Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny. **Śmieszyć, szę**, *s. cz. nied.* pobudzać do śmiechu, rozśmieszać.

**Śmietana, y, ż.** tłusta część mleka zbierająca się na wierzchu, z której się masło robi. **Śmietanka, i, ż.**

*zdrob.* tłustość mniej zsiadła, zebrana z mleka przez noc tylko ustałego, do kawy i herbaty używana. **Śmietanowy, Śmietankowy**, a, e, *p.* ze śmietany, ze śmietanki. Lody śmietankowe.

**Śmiga**, i, *ż.* smagły pręcik. = skrzydło wiatrakowe, w języku młynarzów. **Śmigać**, am, *s. cz. nied.* **Śmignąć**, nę, *dok.* smagać, smagnąć czem smaglem. = *fig.* Bicz to boży śmiga Dawida. = *s. n.* Śmigać z łuku, strzelać z łuku. = machać, wywijać. Dobywszy szabelki, śmigał nad głowami. **Śmigownica**, y, *ż. artyl.* długie, cienkie działo od 5 do 10 funtów.

**Śmigurst, Śmigus, Śmigust**, a, *m.* bożek słowiański, który miał w swojej opiece cieplice czyli wody mineralne, na pamiątkę którego dziś jeszcze oblewają się wodą w drugi dzień Wielkanocy.

**Smoczę**, cia, *n.* płód smoków. **Smoczek, czka**, *m. zdrob.* mały smok. = wiaderko w pompie podobne do kocioika. = nosek, ryjek u owadów. **Smoczy**, a, e, *p.* od smoka. = Smocza krew, czerwony sok drzewa afrykańskiego, smokiew zwanego. Smocza główka, *bot.* (Dracocephalus), dawniejsze nazwisko melissy tureckiej czyli lekarskiej. **Smoczyca**, y, **Smokinia**, ni, *ż.* samica smoka. **Smok**, a, *m.* potwór bajeczny, mający skrzydła, a ogon węża. = *zool.* gad z rzędu jaszczurek skrzydlatych. = *ast.* konstellacya północna. = *artyl.* działo wyrzucające kulę 40 funtową. = pewien gatunek ognia puszkarskiego. **Smokiew, kwi**, *ż.* **Smokowiec, wca**, *m bot.* (Dracaena), drzewo afrykańskie, z którego krew smocza.

**Smoktać**, cę, czę, *s. n. nied.* **Smoknąć**, nę, *jednot.* smokać, cmoknąć, ustami lub językiem klaskać, klasnąć. Smoknął na konia. = *s. cz.* chlipać, chlipnąć. Smoktać piersi, ssać. = głośno całować. Pawła i Gawła głaskała, całkała, smoktała, ściskała. = się, *s. z.* całować się. Ustawicznie się smokczą. **Smoktanie**, a, *n* czynność słowa Smoktać.

**Smoła**, y, *ż.* ciecz otrzymywana przez destylacyą z drzew iglastych, a mianowicie z sosny. Kto się smoły tyka, ten się smołą cuchnie, *przysł.* = Smoła żydowska czyli ziemna, *min.* asfalt, nafta. **Smolaczek, czka, Smolak**, a, *m.* kawał drzewa smolnego, łuczywo. Oświecać można dom smolaczkami, które łupią się z korzenia drzewa sosnowego. **Smolanka**, i, *ż. bot.* firletka poszarpana. **Smolany**, a, e, *p.* ze smoły, *np.* pochodnia. **Smolarnia**, i, *ż.* miejsce gdzie wypalają smołę. **Smolarz, Smolnik**, a, *m.* ten co wypala lub przedaje smołę. **Smolasty, Smolisty**, a, e, *p.* pełen smoły. **Smolenie**, a, *n.* od **Smolić**, lę, *s. cz. nied.* mazać, smarować smołą. = walać, brudzić. Kociół garnkowi przyganiał, a oba smołą, *przysł.* **Smolka**, i, *ż. bot. ob.* Smolanka. = kał pierwszy źrebięcia po jego urodzeniu się, uzbierany w żołądku przez czas jego spoczywania w żywocie matki. **Smolnica**, y, *ż.* maznica. **Smolność, ści**, *ż.* własność tego co jest smolne. **Smolny**, a, e, *p.* zawierający w sobie smołę. Drwa sosnowe są smolne.

**Smród, odu**, *m.* fetor. **Smrodliwie**, *ps.* ze smrodem. **Smrodliwość, Smrodność, ści**, *ż.* własność tego co śmierdzi. **Smrodliwy, Smrodny**, a, e, *p.* śmierdzący. **Smrodynia**, ni, *ż. bot.* (Ribes nigrum), czarna porzeczka i jej jagoda. = gatunek czeremchy. **Smrodzenie**, a, *n.* od **Smrodzić, dzę**, *s. n. nied.* smrodem napełniać.

**Smucenie**, a, = się, *n.* od **Smucić, cę**, *s. cz. nied.* zasmucać. = się, *s. z.* zasmucać się.

**Smuga**, i, *ż.* pasek wązki a długi. W wybielonem płótnie pozostają niektóre smugi niezupełnie dobielone. = u malarza, strych pęzia, gdy się kolorem nawodzi. = łąka wązka a długa między rolami, lasami. = *górn.* przerwa żyły kruszcowej, napełniona ilem, aż do miejsca gdzie się znowu ciąg tejże

żyły pokaże. **Smugowaty**, a, e, *p.* podobny do smugi, to jest wązki a długi. **Smukły**, a, e, *p.* smagły, wysmukły. **Smusik**, a, **Smuszek**, szka, *m.* wyprawna skórka jagnięca z wełną. **Smuszkowy**, a, e, *p.* ze smuszków, *np.* futro.

**Smutek**, tku, *m.* frasunek, strapienie. W smutku nic nie smakuje. Po smutku wesele. **Smutnie**, **Smutno**, *ps.* ze smutkiem, w smutku. **Smutność**, ści, *ż.* stan tego co jest smutne. **Smutny**, a, e, *p.* przejęty smutkiem, pełen smutku, zasmucony, *np.* twarz, głos, śpiew, wzrok, spojrzenie. = smucący, zasmucający, *np.* widok, widowisko, przypadek, wiadomość, wspomnienie.

**Smycz**, y, *ż.* pas rzemienny na którym charty na polowanie prowadzą, a po upatrzeniu zwierza z niego zmykają. = Smycz chartów, para chartów. **Smyczek**, czka, *m.* narzędzie do grania na skrzypcach. **Smyk**, a, *m. zgrub.* od **Smyczek**. = ten co zręcznie smyka, zmyka, kradnie. = tak zwał dawniej podchmielony ojciec najmłodszego syna, gdy do niego pić raczył. Do waści smyku Macieju. **Smyk**, *ps.* znaczy nagłe mknienie, pomknienie. Zając smyk w pole, Sokół smyk naprzód. **Smykać**, am, *s. n. nied.* **Smyknąć**, nę, *dok.* zmykać, zemknąć. = *s. cz.* wymykać, wysmykiwać, *np.* włókna z kądzieli. = chwytać, chapać, chaptesować. Smyknął mi kieskę.

**Snać**, **Snadź**, *ps.* może, podobno, zapewnie, jak się zdaje. = znać, widać, oczywiście.

**Snadnie**, **Snadno**, *ps.* łacnie, łacno, łatwo. **Snadność**, ści, *ż.* łacność, łatwość. **Snadny**, a, e, *p.* łacny, łatwy. = sposobny, dogodny. Przytrafił się dzień snadny do tego. = skłonny, powolny. Już mieli ojca po sobie snadnego.

**Śniadać**, am, *s. n. nied.* jeść śniadanie. **Śniadanie**, a, *n.* ranne jadło. **Śniadaniny**, a, e, *p.* od śniadania, *np.* pora, godzina.

**Śniadawy**, a, e, *p.* smagławy. **Śniado**, *ps.* w kolorze śniadym, *np.* wyglądać. **Śniadość**, ści, *ż.* smagławość. **Śniady**, a, e, *p.* smagławy, ciemno brunatny.

**Śnić się**, *s. z. nieos.* pokazywać się we śnie. Często śni nam się o tem, czego sobie życzymy. Ani mi się o tem nie śniło, *fig.* anim nawet o tem nie myślał.

**Śnieć**, ci, *ż.* rdza padająca na ziarna zboża w zarodku jeszcze w kłosach będące, i zamieniająca się na pyłek do sadzy podobny. **Sniecić**, cę, *s. n. nied.* sniecistym się stawać. Proso od częstych deszczów śnieci. **Sniecistość**, ści, *ż.* stan zboża śniecistego. **Sniecisty**, a, e, *p.* śniecią zarażony (zboże).

**Śniedek**, dka, *m. bot.* (Ornithogalum), roślina której jedne gatunki mają kwiat zielonawo żółty, drugie zielonawo biały.

**Śniedź**, dzi, *ż.* rdza zielona (wodowęglan miedzi), tworząca się na naczyniach miedzianych pod wpływem wilgoci, a mianowicie kwasów. **Śniedzieć**, ję, *s. n. nied.* pokrywać się śniedzią.

**Śnieg**, u, *m.* krople wody rozpuszczonej w powietrzu, zmarzłe w skutek zniżonej temperatury w warstwach wyższych, i spadłe na ziemię w postaci gwiazdek promienistych. **Śniegowy**, a, e, *p.* od śniegu. **Śniegula**, y, *ż. bot.* (Galantus), roślina kwitnąca zaraz po stopnieniu śniegów, zwana także przebiśnieg. = *zool.* ptaszek, poświerka. **Śnieżka**, i, *ż.* kulka z śniegu zrobiona. Grać w śnieżki. **Śnieżnica**, **Śnieżyca**, y, *ż.* zamieć, zawierucha śnieżna. = góra śniegiem okryta. = śniegozwał, massa śniegu która się z wierzchołka góry na dół zwaliła. **Śnieżno**, *ps.* na dworze, wiele śniegu, śnieg pada. **Śnieżny**, **Śnieżysty**, a, e, *p.* w którym wiele śniegu pada, *np.* dzień, pora roku. = okryty śniegiem, *np.* góra. = *fig.* biały jak śnieg. Śnieżne łono, piersi. **Śnieżyć**, ży, *s. n. nieos.* (o śniegu), padać. **Śnieżyca**, *ob.* **Śnieżnica**. = *bot. ob.* **Śniegula**.

**Śnitka**, i, *ż. bot.* (Sium), amonek. =

(Aegopodium), podagrycznik, kozia stopa.

**Snop, a, Snopek, pka,** *m.* **Snopeczek, czka,** *m. zdrob.* zboże zżęte lub skoszone i powiązałem związane. = pęk, wiązka. Tatarowie na snopkach z rózg uplecionych rzeki przepływają. = Snop zelaza ma szyn 12.

**Snować, Snuć, snuję,** *s. cz. nied.* zwijać nici z kłębów na snowidło. = *fig.* prząść. Parki snują pasmo życia ludzkiego. Pająk snuje pajęczynę. = się, *s. z.* wić się. Wszystko się snuje jak z kłębka, *fig.* idzie jak z płatka. = kręcić się, krzątać się, uwijać się. Jak to wiele mrówcząt młodych snuje się. Snuły się wszędzie roje niezliczonego ludu. Gmin snuł się tłumami po rynkach, ulicach. Po stepach snują się koczujące hordy Tatarów, Kalmuków. = kręcić się, płynąć wężykiem. Środkiem łąki snuje się wężykiem niewielki strumyk. = Snuć się przed oczyma, ciągle się nawijać, stawać w oczach. Po zniknieniu straszydła, snuł się jeszcze cień jego przed oczyma. Jakież znowu widziadła przedemną się snują? = Snuć się na języku, kręcić się na języku. = Snuć się po głowie, roić się w głowie. Tysiączne myśli snuły mi się po głowie. Zwykłe zakochanym marzenia w umyśle jego snują się. **Snowanie, Snucie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Snowidło, a,** *n.* **Snownica, y, Snowalnia, ni,** *ż.* narzędzie tkackie do snucia z kłębków nici na osnowę.

**Snowidz, a,** *m.* ten co widzi co we śnie. **Snowieszczek, czka,** *m.* ten co wieszczy przyszłość ze snów.

**Snoza, y,** *ż.* poprzecznica w jarzmie.

**Snycerski, a, e,** *p.* od snycerza, *np.* dłuto, robota. **Snycerstwo, a,** *n.* wyciosywanie z drzewa lub kamienia różnych postaci. **Snycerz, a,** *m.* (z niem.), ten co się trudni snycerstwem.

**Sobaczka, i,** *ż. zdrob.* od **Sobaka, i,** *ż.* (wyraz ruski), pies. = w walcach hutniczych, walcowi spodniemu udziela się ruch za pomocą sobaczek na końcu osi walca machiny poruszającej osadzonych, i chwytających podobnież sobaczki na końcu osi walca będące. **Sobaczy, a, e,** *p.* od sobaki.

**Sobek, bka,** *m.* sobie rad, samoiub.

**Sobiepan, a,** *m.* człowiek będący sobie panem, niemający pana. **Sobkowski, a, e,** *p.* właściwy sobkowi. **Sobkowstwo, a,** *n.* samolubstwo, egoizm.

**Sobol, a,** *m. zool.* gatunek kuny, zwierzę mieszkające w Syberyi, znane z drogiego futra. = Sobole, futro sobole. **Sobolii, Sobolowy, a, e,** *p.* z sobola, *np.* futro, czapka.

**Sobór, oru,** *m.* zebranie duchowieństwa, koncylium.

**Sobota, y,** *ż.* (z hebr.), siódmy dzień tygodnia. **Sobotka, i,** *ż.* ogień zapalony na cześć bogini słowiańskiej Sobota, przez który młodzież obojej płci skakała, co i dziś jeszcze zachowuje się w niektórych miejscach wieczorem w wilią Ś. Jana. **Sobotni, Sobotny, a, e,** *p.* od soboty, dzień.

**Socha, y,** *ż.* podpora z drzewa rozsochatego. = gatunek radła, tak zwany że ma rozsochatą rękojeść.

**Socyalista, y,** *m.* (z franc.), założyciel lub zwolennik systemu społecznego zwanego socyalizm. **Socyalizm, u,** *m.* system mający na celu zaprowadzenie w społeczeństwie równości praw, równego podziału pracy, majątku. **Socyalność, ści,** *ż.* towarzyskość. **Socyalny, a, e,** *p.* towarzyski, społeczny.

**Socynianin, a,** *m.* zwolennik herezyi Fausta i Leliusza Socynów, którzy ją w Polsce za Zygmunta Augusta rozsiewali, zwany inaczej Aryanin, Rakowianin. **Socynianizm, u,** *m.* herezya Socynianów zaprzeczająca bóstwa Chrystusowi, i tego wszystkiego co stanowi prawowierną religią katolicką. **Socynianka, i,** *ż.* zwolenniczka socynianizmu. **Socyniański, a, e,** *p.* od Socynianów.

**Soczek, czku,** *m. zdrob.* od **Sok. Soczenie, a,** = się, *n.* czynność słowa **Soczyć.**

**Soczewica**, y, *ż. bot.* (Ervum), roślina z familii groszkowych, gęsią wyką zwana i jej ziarna. **Soczewicowaty**, a, e, *p. bot.* podobny do soczewicy. **Soczewiczany**, a, e, *p.* od soczewicy. **Soczewka**, i, *ż. opt.* szkło mające albo obie powierzchnie wypukłe, albo jednę płaską a drugą wypukłą, albo jednę wklęsłą a drugą wypukłą, albo obie wklęsłe. = *anat.* Soczewka krystaliczna, wypukło wypukła, płynem krystalicznym napełniona, za błoną rogową oka położona. = jedna z czterech kostek w uchu, najmniejsza ze wszystkich w ciele ludzkiem, i zaledwie gołem okiem dojrzana. **Soczewkowy**, a, e, *p.* od soczewki. Kostka soczewkowa, *ob.* Soczewka.

**Soczniica**, y, *ż.* czas w którym sok z drzew się soczy. **Soczyć**, czę, *s. cz. nied.* sok wytaczać. = się, *s. z.* sok puszczać. **Soczystość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest soczyste. **Soczysty**, a, e, *p.* pełen soku, *np.* wiśnia, gruszka.

**Sod**, u, *m. chem.* metal służący za zasadę alkali sodą zwanego. **Soda**, y, *ż. chem.* alkali powstające z połączenia niedokwasu sodu z wodą. = *min.* Soda samorodna, węglan sody. **Sodnik**, a, *m. bot.* (Salsola), solówka, solanka.

**Sofa**, y, *ż.* (z arab.), **Sofka**, i, *ż. zdrob.* kanapa bez poręczy.

**Sofista**, y, *m.* (z grec.), dawny filozof sofistycznie rozumujący. **Sofistycznie**, **Sofizmatycznie**, *ps.* wykrętnie. **Sofistyczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest sofistyczne. **Sofistyczny**, **Sofizmatyczny**, a, e, *p.* oparty na sofizmatach, wykrętny. **Sofizm**, **Sofizmat**, u, *m.* dowodzenie, rozumowanie kręte, wykrętne, oparte na fałszu.

**Sojka**, i, *ż. zool.* ptak stożkodzioby z rodzaju kruków.

**Sojusz**, u, *m.* przymierze. **Sojusznik**, a, *m.* sprzymierzeniec. **Sojuszowy**, a, e, *p.* od sojuszu, sprzymierzeński.

**Sok**, u, *m.* ciecz w roślinach i ich owocach. Sok cytrynowy, pomarańczowy, malinowy. = *fizjol.* płyn w ciele zwierzęcem z pokarmów wyrobiony lub z już wyrobionych utworzony, w naczyniach krążący, do utrzymania życia, tudzież do ciągłego zasilania i odnowy wszystkich części ciała służący, a po odbyciu tych funkcyj stawszy się gospodarstwu zwierzęcemu niepotrzebnym, różnemi drogami z ciała wychodzący. Sok żołądkowy. Sok stawowy. Sok pankreatyczny, i t. d.

**Sokół**, a, *m. zool.* ptak z rzędu drapieżnych, dziennych, którego niektóre gatunki dawniej były do polowania na ptaki używane. Nie urodzi sowa sokoła, *przysł.* = i **Sokolnica**, y, *ż.* falkonet, działo do sześciu funtów kulę wyrzucające. **Sokolarnia**, ni, *ż.* miejsce chowania sokołów. **Sokolę**, cia, *n.* piskię sokołów. **Sokoli**, a, e, *p.* od sokoła, *np.* gniazdo, pióro. = *fig.* bystry, *np.* wzrok, oko. **Sokolik**, a, *m. zdrob.* od Sokół. **Sokolnictwo**, a, *n.* wychowywanie sokołów, polowanie z niemi. **Sokolniczy**, a, e, *p.* od sokolnika. = ego, i **Sokolnik**, a, *m.* nad sokołami przełożony, układający sokoły do polowania. = Sokolnik, polujący z sokołami.

**Sokora**, y, *ż. bot.* (Populus nigra), topola czarną zwana, pospolita w lasach wilgotnych i nad brzegami Wisły.

**Sól**, soli, *ż. chem.* związek kwasu z niedokwasem. Sól ammoniacka, wodosolan ammoniaku. Sól glauberska, siarczan sody. Sól gorzka czyli angielska, siarczan magnezyi. = Sól kuchenna czyli zwyczajna, wodochloran sodu, znajduje się w naturze w stanie czystym jako ciało kopalne, wydobywane pod nazwiskiem soli kamiennej; jako osad na powierzchni ziemi, na brzegach morza lub jezior słonych; w stanie rozpuszczenia w źródłach słonych, z których otrzymuje się warzonka. = Być komu solą w oku, *fig.* kością w gardle. Cnota zawsze złemu solą w oku. Żeby poznać człowieka, trzeba z nim zjeść beczkę soli, *fig.* długo z nim żyć trzeba. Bez pieniędzy do targu, bez soli do domu, *przysł.* **Solanka**,

i, *ż.* beczka w którą się sól warzona z czubem pakuje. = źródło wody słonej, i sama woda słona z której się sól warzy. = *bot.* (Salsola), sodnik. **Solankowy**, a, e, *p.* od solanki. **Solarnia**, ni, *ż.* miejsce solenia mięsiwa. **Solarz**, a, *m.* **Solarka**, i, *ż.* ten, ta co przedaje sól. **Solenie**, a, *n.* czynność słowa **Solić**.

**Solenizacya**, yi, *ż.* (z franc.), uroczyste obchodzenie święta. **Solenizant**, a, *m.* **Solenizantka**, i, *ż.* ten, ta, którego, której obchodzi się uroczystość imienin, urodzin. **Solenizować**, uję, *s. cz. nied.* uroczyście obchodzić. **Solennie**, *ps.* uroczyście. **Solenność**, ści, *ż.* uroczystość. **Solenny**, a, e, *p.* uroczysty, *np.* święto, nabożeństwo.

**Solić**, lę, *s. cz. nied.* zaprawiać, posypywać solą.

**Solidarnie**, *ps.* łącznie z innymi. **Solidarność**, ści, *ż.* (z franc.), wspólne zobowiązanie się, wspólna odpowiedzialność. **Solidarny**, a, e, *p.* wspólnie z innymi zobowiązujący się, biorący wraz z nimi odpowiedzialność zadosyć uczynienia czemu. = obowiązujący każdego z osobna do odpowiedzialności w razie nieuiszczenia się przez całą spółkę. Obligacya solidarna.

**Solidometrya**, yi, *ż.* nauka o bryłach, będąca częścią geometryi.

**Soliród**, odu, *m. bot.* (Salicornia), roślina z familii lebiodowatych na miejscach słonych i brzegach morskich rosnąca. = *chem. ob.* **Chlor.**

**Soliter**, a, *m. zool. ob.* **Tasiemiec.** = dyament wielki, sam jeden osadzony w oprawie.

**Solnica**, y, *ż.* **Solniczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie stołowe na sól. = **Solniczka**, *anat.* dołek w stawie kości, w który wchodzi koniec innej kości mający kształt gałki. **Solnik**, a, *m.* ten co koło soli chodzi, solą kupczy. = *chem.* chlorek, kombinacya chloru i innego ciała prostego. **Solny**, a, e, *p.* od soli. Żupa solna. = *chem.* Kwas solny. **Solowar**, a, *m.* ten co sól warzy. **Solowarnia**, ni, *ż.* warzelnia soli. **Solówka**, i, *ż.* beczułka w którą pakują z czubem sól warzoną, zawierająca około 250 funtów.

**Solucya**, yi, *ż.* (z łac.), *chem.* roztwór ciecz mająca co rozpuszczonego w sobie.

**Sołtys**, a, *m.* (z niem.), sędzia wiejski, naprzód we wsiach nadanych prawem niemieckiem, a potem i w innych. **Sołtysi**, **Sołtysowski**, a, e, *p.* od sołtysa. Sądy sołtysie. **Sołtysowa**, ej, *ż.* żona sołtysa. **Sołtysowstwo**, a, *n.* urząd sołtysa. = bardzo mała królewszczyzna zasłużonym żołnierzom w nagrodę dawana.

**Sonda**, y, *ż.* (z franc.), sznur z uwiązaną kulą ołowianą do gruntowania i mierzenia głębokości morskiej, ołowianka. = *chir.* narzędzie do śledzenia głębokości rany; inne do szukania kamienia w pęcherzu; inne znowu do ułatwienia odlewania moczu osobom mającym ścieśniony kanał urynowy. **Sondować**, uję, *s. cz. nied.* mierzyć sondą głębokość morską. = zapuszczać sondę chirurgiczną do rany, do pęcherza. **Sondowanie**, a, *n.* czynność słowa **Sondować**.

**Sopel**, pla, *m.* spiczasty kawał lodu, wiszący u dachu, lub gdzie woda na ziemię kapie. = wilgoć kapiąca z nosa. = i **Soplenic**, ńca, *m. min. geol.* stalaktyt, naciek, ociek. = Sopel, pręcik żelazny w zamku, który wchodzi w otwór klucza.

**Sopiałka**, i, *ż.* (wyraz ruski), piszczałka, fujarka z kory wierzbowej.

**Sorbet**, u, *m.* (z arab.), napój z cukru, cytryny i ambry.

**Sos**, u, *m.* (z franc.), **Sosik**, u, *m. zdrob.* podlewa do potraw. = *fig.* humor. Być w dobrym, w złym sosie. **Sosisty**, a, e, *gr* obficie sosem podlany.

**Sosna**, y, *ż. bot.* (Pinus), powszechnie znane drzewo szpilkowe, którego odmiany: sosna pospolita, alpejska, korsykańska, migdałowa, nadmorska. **Sosnka**, **Sosenka**, i, *ż. zdrob.* od **Sosna**. = **Sosnka**, *bot* (Euphorbia cyparissias), wilczomlecz szczupłoliściowy. **Sośnina**, y, *ż.* drzewo sosnowe. = młoda, nie-

wielka sosna. = młody, niewielki las sosnowy. Sosnorodny, a, e, *p.* rodzący sosny, *np.* kraj, ziemia. Sosnowecka, i, *ż. bot.* (Hippuris), przęstka. Sosnowy, a, e, *p.* od sosny, *np.* drzewo, las, szyszka. = z sośniny, *np.* stół.

Soszka, i, *ż. zdrob.* od Socha.

Sowa, y, *ż. zool.* -ptak z rzędu drapieżnych, nocnych, główne gatunki: sowy długoogonowe; krótkoogonowe; i sowy uszate czyli puhacze. Sowi, a, e, *p.* od sowy

Sowicie, Sowito, *ps.* drugie tyle, w dwójnasób. = hojnie, bogato, *np.* nagrodzić. Sowitość, ści, *ż.* dwójnasobność. = hojność. Sowitość nagrody. Sowity, a, e, *p.* dwójnasobny, podwójny. = hojny, *np.* nagroda.

Sowizrzał, Sowizdrzał, a, *m.* szalona pałka, trzpiot, wietrznik. Sowizrzalski, Sowizrzałowy, a, e, *p.* od sowizrzała. Sowizrzalstwo, Sowizdrzalstwo, a, *n* charakter sowizrzała. Sowizrzałowaty, Sowizdrzałowaty, a, e, *p.* zakrawający na sowizrzała.

Sówka, i, *ż. zdrob.* od Sowa. = *zool.* motyl nocny z głową do sowiej podobną.

Spać, śpię, *s. n. med.* być we śnie. *Przysł.* Czego bardzo pragniemy, o tem i śpiąc myślimy. Nie budź licha kiedy śpi. Nie każdy śpi co chrapie. = Spać spokojnie, bez pieczne, spać na obie uszy, *fig.* być o co spokojnym, nie troszczyć się, nie lękać się. Za czasów pana Pretwica spała od Tatar granica, *przysł.* = być nie czynnym, próżnować. Diabeł nie śpi, *przysł.*

Spacer, u, *m.* (z niem.), przechadzka. = miejsce spaceru. Spacerować, uję, *s. n. nied.* przechadzać się. Spacerowanie, a, *n.* przechadzanie się. Spacerowy, a, e, *p.* od spaceru, *np.* ogród.

Spaczenie, a, = się, *n.* od Spaczyć, czę, *s. cz. dok. wł.* i *fig.* w spak obrócić, skrzywić. Spaczyć wyobrażenia. = się, *s. z.* w spak się obrócić, skrzywić się.

Spad, u, *m.* spadanie, spadnienie, ściek. Woda nie ma spadu. Spad wody, kaskada, wodospad. Spadać, am, *s. n. nied.* Spaść, dnę, *dok.* upadać, upaść. Kto spada z wysoka, natręca boka, *przysł.* Spadła mu z oczu zasłona, *fig.* otworzył oczy, postrzegł czego wprzód nie widział. Spadł jak z obłoku, *fig.* niespodzianie przybył. = spływać na dół. Starzec z długą, siwą brodą po pas spadającą. = opadać. Barometr spada. = zniżać się. Cena zboża spadła. Papiery spadają, spadły. = Spadło mu z grzanki, *fig.* omyliła go nadzieja. = na kogo, dostawać się komu w spadku. Spadła na niego sukcessya. = na kogo, zwalić się Cała wina spadła na niego. Spadanie, a, *n.* upadanie. Spadek, dku, *m.* spad. Spadek wody. = Spadek tonów, głosu, *muz.* spuszczanie, zniżanie tonów, głosu. = Spadki u armaty, stopnie zwężania się ku wylotowi Obręcze pierwszego i drugiego spadku armaty. = sukcessya, wzięcie po kim pozostałego majątku. = w piecu hutniczym płomiennym, otwór czyli wylot przez który kruszec stopiony odpływa. Spadkobierca, y, *m.* ten co bierze po kim spadek czyli sukcessyą. Spadkowy, a, e, *p.* od spadku, *np.* prawo, dobra. Spadlisko, a, *n górn.* szyb zapadły, kotlisko. Spadły, a, e, *im.* Spadnięcie, Spadnienie, a, *n.* od słowa Spaść. Spadochron, u, *m.* płachta z sznurami rozpięta nakształt parasola dla ochrony od szwanku w spadaniu. Spadzisto, *ps.* stoczysto. Spadzistość, ści, *ż.* stoczystość. Spadzisty, a, e, *p.* stoczysty, *np.* góra.

Spąg, u, *m. górn.* pokład ze skał pod warstwą czyli żyłą ciała kopalnego.

Spajać, *ob.* Spoić. Spajanie, a, *n.* łączenie.

Spalenie, a, *n.* zniszczenie ogniem. Spalenizna, y, *ż.* przypalenie. Ta potrawa trąci spalenizną. Spalić, lę, *s. cz. dok.* zniszczyć, strawić ogniem, *np.* dom, wieś, miasto. Spalić kogo żywcem. Spalić na popiół. = Pistolet na panewce spalił.

spaliło mu na panewce, prztvknął, nie wystrzelił. = się, *s. z.* spłonąć ogniem. **Spalisko**, a, *n.* miejsce spalenia, zgliszcze.

**Spamiętać**, am, *s. cz. dok.* zatrzymać w pamięci, objąć pamięcią **Spamiętanie**, a, *n.* zatrzymanie w pamięci. Prawa powinny być krótkie, jasne, do spamiętania łatwe.

**Spanie**, a, *n.* zostawanie we śnie Dzień do pracy, noc na spanie.

**Spanoszały**, a, e, *im.* od **Spanoszeć**, ję, *s. n. dok.* spanoszyć się, wzbogacić się. **Spanoszenie**, a, = się, *n.* od **Spanoszyć**, szę, *s. cz dok.* bogatym panem zrobić kogo, wzbogacić. = się, *s. z.* stać się bogatym panem.

**Sparaliżować**, uję, *s. cz. dok.* dotknąć paraliżem. = *fig.* przetrącić, zawieczyć czyje zamiary. **Sparaliżowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Sparceta**, y, *ż. bot.* (Onobrychis), rzeźnia.

**Sparszały**, **Sparszywiały**, a, e, *im.* od **Sparszeć**, **Sparszywieć**, ję, *s. n. dok.* stać się parszywym, dostać parchów. **Sparszenie**, **Sparszywienie**, a, *n.* dostanie parchów.

**Sparzelina**, **Sparzelizna**, y, *ż.* miejsce na ciele sparzone ogniem, ukropem. **Sparzenie**, a, *n.* od **Sparzyć**, rzę, *s. cz. dok.* oparzyć ogniem, ukropem. Na to kowal chowa kleszcze, żeby rąk nie sparzył, *przysł.* = się, *s. z.* oparzyć się. Kto się na gorącem sparzył, ten na zimne dmucha, *przysł.* = *fig.* doznać zawodu.

**Spaść**, *ob.* **Spadać**.

**Spaść**, się, *s. cz. dok.* **Spasać**, am, *nied.* wypaść łąkę, zboże. Nie posiejecie pszenicy na drodze, bo ją bydło spasie. = spasłym zrobić, utuczyć. = się, *s. z.* wypaść się, upaść się. **Spasłość**, ści, *ż.* opasłość. **Spasły**, a, e, *p.* opasły, wypasły. **Spaśne**, go, *n.* opłata od spasienia, od paszy na cudzym gruncie.

**Spat**, **Szpat**, u, *m. min.* dawna nazwa niektórych kamieni. Spat-wapienny, wapniak spatyczny.

**Spazm**, u, *m.* (z grec.), kurcz mięśniów, nerwów. **Spazmatyczka**, i, *ż.* kobieta skłonna do spazmów, cierpiąca na spazmy. **Spazmatyczny**, a, e, *p.* chory na spazmy. **Spazmatyk**, a, *m.* człowiek chory na spazmy.

**Specyał**, u, *m.* **Specyalik**, u, *m. zdrob.* przysmaczek osobliwy. **Specyalnie**, *ps.* wyłącznie. **Specyalność**, ści, *ż.* (z franc.), nauka, rzemiosło, zatrudnienie, którym się kto wyłącznie poświęca. **Specyalny**, a, e, *p.* tyczący się jednego wyłącznie przedmiotu. = wyborny, wyśmienity. *np.* smak, potrawa. **Specyfik**, u, *m. med.* lekarstwo w szczególności pomagające na jaką chorobę. **Specyfikacya**, yi, *ż* wyszczególnienie. **Specyfikować**, uję, *s. cz nied.* (z łac.), wyszczególniać.

**Spędzać**, am, *s. cz. nied.* **Spędzić**, dzę, *dok.* do kupy zganiać. = zkąd, wypędzić z wyższego miejsca. *np.* nieprzyjaciela ze stanowiska na górze zajętego. = na czem czas, przepędzać. = Spędzić konie, pędząc zmordować. = Spędzić ochotę, *fig.* zaspokoić. Spędzić złość na kim, *fig.* nasycić. **Spędzanie**, **Spędzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Spektakl**, u, *m.* (z łacno.), widowisko. **Spektator**, a, *m* widz. **Spektatorka**, i, *ż.* widz płci żeńskiej.

**Spekulacya**, yi, *ż.* (z łac.), zaciekanie się myślą, subtelne rozmyślanie. = przedsiewzięcie handlowe. = rachuba, widok, kombinacya. **Spekulacyjnie**, *ps.* sposobem spekulacyjnym. **Spekulacyjny**, a, e, *p.* zaciekający się myślą, zapuszczający się w same teorye, *np.* głowa, umysł. = przedsiębierczy, *np.* duch. **Spekulant**, a, *m.* człowiek spekulujący w przemyśle, w handlu, rozmyślający nad tem w czemby mógł zyskać najwięcej. **Spekulator**, a, *m.* umysł spekulacyjny, filozof nad teoryami rozmyślający. = *ob.* **Spekulant**. **Spekulować**, uję, *s. n. nied.* zaciekać się myślą, rozmyślać nad czem. = obliczać zyski i straty.

**Spełna**, *ps.* zupełnie. Demokryt nie miał spełna rozumu. **Spełniać**, am, *s. cz. nied.* **Spełnić**, nię, *dok.* dopeł-

niać, dopełnić, wypełniać, wypełnić, *np.* czyje życzenia, rozkazy, swoje przeznaczenie. = Spełniać kielichy, wypróżniać. Spełniać czyje zdrowie, pić na czyje zdrowie. = się, *s.z.* dopełnić się, wypełnić się. Spełniło się proroctwo. **Spełnianie, Spełnienie**, a, = się, *n* czynność słów powyższych.

**Spełzły**, a, e, *im* od **Spełznąć**, nę, *s.n.dok.* spłowieć, zblakować. = *fig.* zniknąć. Spełznie nikczemność podła jak mgła. = na niczem, nie dojść do skutku, skończyć się na niczem. Spełzły na niczem zamiary, plany, obrady

**Spencer**, a, *m.* krótki po pas ubiór męzki i kobiecy.

**Speranda**, y, *ź* (z łac.), nadzieja, zysk spodziewany.

**Spętać, am**, *s.cz.dok.* związać pętem, włożyć pęta na konia. **Spętanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Spiąć**, *ob.* Spinać.

**Spiący**, a, e, *im.* od Spać, który śpi. **Śpiączka**, i, *ż.* skłonność do spania, letarg. = W śpiączki, we śnie. W śpiączki byli pojmani i zabici.

**Spić się**, *ob.* Spijać się. **Spicie się**, *n.* upicie się.

**Spichlerz, Spichrz, Szpichlerz**, a, *m.* (z niem.), budynek na wymłócone zboże. = *fig.* kraj żyzny, dostarczający innym zboża. Polska była spichlerzem Europy.

**Spiczak**, a, *m.* młodzieńczyk, któremu się już wąsy wysypują. = jeleń, któremu rogi wyrastają. **Spiczasto**, *ps.* ostro na końcu. **Spiczastogłowy**, a, e, *p.* mający głowę spiczastą. **Spiczastość, ści**, *ż.* kształt tego co jest spiczaste. **Spiczasty**, a, e, *p.* (z niem.), ostro zakończony, *np.* nos, kapelusz.

**Spiec, kę**, *s.cz.dok.* piekąc zbytnio wysuszyć, spalić. Słońce zboże spiekło. = się, *s.z.* stwardnieć i zlepnąć od spieki. = spalić się. Ćmy koło światła się snują, aż się też same spieką. **Spieczenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Spieczony, Spiekły**, a, e, *im.* od Spiec, wysuszony od spieki. **Spieka**, i, **Spiekota**, y, *ż.* piekący upał słoneczny. **Spiekleść, ści**, *ż.* stan tego co jest spiekłe od słońca.

**Spięcie**, a, *n.* czynność słowa **Spiąć**. = to czem się co spina. **Spień, nia, Spienek, nka** *m.* trzpień, kołec u sprzączki.

**Spienić, nię**, *s.cz.dok.* zamienić w pianę. = się, *s.z.* w pianę się zamienić, pianą się pokryć. **Spienienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Spieniężać, am**, *s.cz.nied.* **Spieniężyć, żę**, *dok.* rzecz jaką na pieniądze zamienić. **Spieniężanie, Spieniężenie**, a, *n.* zamienianie, zamienienie na pieniądze.

**Spierać, am**, *s.cz.nied.* **Zeprzeć, prę**, *dok.* prąc odpychać, odpierać. = wspierać, opierać o co. = Spiera mnie, *mieos.* mam parcie w żołądku. = się, *s.z.* prąc na się zbijać się do kupy. Kry się sparły przy moście. = Spierać się, sprzeczać się. Spiera się o lada troszkę. **Spieranie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Spiesznie, Spiesznо**, *ps.* pospiesznie. **Spieszność, ści**, *ż.* pospieszność. **Spieszny**, a, e, *p.* prędki, szybki, *np.* krok. = pilny, nagły, *np.* interes. **Spieszyć, szę**, *s.n.nied.* pospieszać, *np.* dokąd, do kogo. Spieszyć za kim, dążyć spiesznie za kim. Spieszyć komu na pomoc, pospieszać z pomocą. = się, *s.z.* kwapić się. Starzy zawsze się śpieszą. Zegarek spieszy się, idzie za prędko.

**Spięty**, a, e, *im.* od Spiąć, spięciem złączony. = ciasno zapięty.

**Śpiew**, u, *m.* głos ludzki urobiony podług prawideł harmonii. = głos harmonijny niektórych ptaków. = utwór poetyczny który można śpiewać, pieśń. Śpiewy historyczne. **Śpiewać, am**, *s.n.nied.* wyrażać głosem muzyczne tony. Cienko śpiewać, *fig.* być w przykrem położeniu, ostatkami gonić. Ze wszystkich ptaków słowik najpiękniej śpiewa. = *s.cz.* Śpiewać pieśń, piosnkę. **Na czyim wózku jedziesz, tego piosnkę śpiewaj**, *przysł.* **Śpiewacki**, a, e, *p.* od śpiewaka. **Śpi-**

wak, a, *m.* Spiewaczka, i, *ż.* ten, ta co spiewa. = Spiewak, poeta. Spiewak Achillesa, Homer. = ptak spiewający. Leśni, polni spiewacy, Spiewalnia, ni, *ż.* miejsce gdzie spiewają, gdzie się uczą spiewać. Spiewalny, a, e, *p.* łatwy do wyspiewania, dający się spiewać. Spiewanie, a, *n.* czynność słowa Spiewać. Szkoła spiewania. Spiewka, i, *ż.* piosnka. Spiewliwie, *ps.* spiewliwym sposobem. Spiewliwość, ści, *ż.* ton głosu spiewający. Spiewliwy, a, e, *p.* spiewający przeciągły. Spiewnie, *ps.* melodyjnie. Spiewność, ści, *ż.* melodyjność. Spiewny, a, e, *p.* melodyjny, *np.* język, wiersze. Ptak spiewny, spiewający.

Spijać, am, *s.cz. nied.* wypijać, wychylać, wypróżniać kielichy. Z prześwietną palestrą gracko zajadał i spijał. = i Spić, ję, *s.cz. dok.* nadpić zwierzchu. Koty spijają śmietankę. = się, *s.z.* upijać się, upić się. Spijanie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

Spiknąć się, *s.z. n'ed.* Spiknąć się, *dok.* na kogo, przeciw komu, na czyję zgubę, na co, złączyć się, zmówić się, sprzysiądz się. Zle, gdy wraz na jednego dwie się spikną siły. Spiknienie się, *n.* spisek, zmowa, sprzysiężenie.

Spiknarda, y, *ż.* gatunek lewandy. Spiknardowy, a, e, *p.* ze spiknardy, *np.* olejek.

Spilować, uję, *s.cz. dok.* zgładzić, wygładzić pilnikiem. Spilowanie, a, *n.* zgładzenie pilnikiem.

Spinać, am, *s.cz. nied.* Spiąć, zepnę, *dok.* spajać, złączyć zapinając, *np.* szpilką, sprzążką, klamrą, konia poprzęgą. = konia ostrogami, ukłóć z obu stron ostrogami. = się, *s.z.* łączyć się przez spięcie. = (o koniu), wspinać się, wspiąć się. Spinanie, a, = się, *n.* czynność słowa Spinać. Spinka, Szpinka, i, *ż.* Spineczka, i, *ż. zdrob.* to co służy do spinania kołnierza, rękawów koszuli lub innego odzienia.

Spinel, Szpinel, a, *m. min.* gatunek rubinu.

Spinet, u, *m.* (z włos.), instrument muzyczny nakształt klawikordu.

Spioch, a, *m.* Spioszek, szka, *m. zdrob.* Spiocha, y, *ż.* Spioszka, i, *ż. zdrob.* ten, ta co lubi długo spać.

Spiralnie, *ps.* w kształcie spiralnym. Spiralny, a, e, *p.* mający kształt śruby lub skorupy ślimaka, śrubowaty, ślimakowaty. Linia spiralna.

Spirea, Spireja, i, *ż. bot.* (Spirea), krzew, którego gatunki: spirea z liściem wierzbowym, spirea z liściem kalinowym, spirea karbowana, i spirea iśniąca. pięknie zdobią klomby nizkie.

Spirytus, u, *m.* (z łac.), wyskok.

Spis, u, *m.* regestr w którym co spisano. Spis sprzętów, ruchomości, ludności. Spisać, szę, *s.cz. dok.* Spisywać, uję, *nied.* na pismie zebrać. W Rzymie spisywano co pięć lat ludność. = się, *s.z.* spiknąć się na kogo. = popisać się. Pięknieś się spisał. Spisanie, Spisywanie, a, *n.* zebranie na pismie. Spisek, sku, *m.* zmowa, spiknienie się. Spiskowy, a, e, *p.* należący do spisku. Spisowy, a, e, *p.* od spisu.

Spiż, u, *m.* Spiża, y, *ż.* miaż powstający ze zmieszania miedzi z trzecią częścią cynku, służący do odlewania dzwonów, armat. = spiżowa broń, armaty. Spiżany, Spiżowy, a, e, *p.* ze spiżu.

Spiżarnia, ni, *ż.* (od przestarzałego wyrazu spiża, który znaczył wszelką żywność), Spiżarenka, i, *ż. zdrob.* komora na skład żywności, jako to, krup, mąki, masła, i t. p. Spiżarniany, Spiżarny, a, e, *p.* do spiżarni należący.

Spłacać, am, *s.cz. nied.* Spłacić, cę, *dok.* zupełnie wypłacić, *np.* długi, wierzycieli. Spłacanie, Spłacenie, a, *n.* wypłacanie, wypłacenie.

Spłakać się, *s.z. dok.* mocno się napłakać. Spłakany, a, e, *p.* który się napłakał.

Splamić, mię, *s.cz. dok.* zrobić plamę. = *fig.* skalać, pokalać, *np.* swój honor, swe imię. = się, *s.z. fig.* skalać się. Splamienie, a, *n.* czynność słowa Splamić.

**Spłaszczenie**, a, *n.* zrobienie płaskim. Spłaszczenie kuli. = stan tego co jest płaskiem. Spłaszczenie ziemi przy biegunach. **Spłaszczyć**, czę, *s. cz. dok.* zrobić płaskim.

**Spłatać**, am, *s. cz. nied.* Spleść, splotę, *dok.* zaplatać, zapleść, *np.* warkocz. = pleść, upleść, *np.* wieniec z kwiatów. = *fig.* Spleść bajkę. **Spłatanie, Splecenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Spłątać**, am, *s. cz. dok.* zapłątać. = **się**, *s. z.* zapłątać się. **Spłątanie**, a, *n.* zapłątanie. = **się**, zapłątanie się.

**Spłatać**, am, *s. cz. dok* wyrządzić figiel, psotę. **Spłatanie**, a, *n.* wyrządzenie figla.

**Spław**, u, *m* żegluga na rzece. = Spławy u niewodu, *ob.* Pławy. **Spławiać**, am, *s. cz. nied.* Spławić, wię, *dok.* spuszczać, spuścić po wodzie zboże, drzewo, tratwy. **Spławianie, Spławienie**, a, *n.* spuszczanie, spust wodą. **Spławne**, go, *n.* zapłata od spławu na rzece. **Spławność**, ści, *ż.* sposobność rzeki do spławu. **Spławny**, a, e, *p.* sposobny do spławu (rzeka).

**Splec**, ciu, *m.* **Splecenie, Splieczenie**, a, *n.* konia, wywichnienie ze stawu łopatki. **Splieczony**, a, e, *im.* od **Splieczyć**, czę, *s. cz. dok.* wywichnąć koniowi łopatkę ze stawu. = **się**, *s. z.* zostać splieczonym.

**Spleść**, *ob.* Splatać.

**Spleśniałość**, ści, *ż.* stan tego co jest spleśniałe. **Spleśniały**, a, e, *im.* od **Spleśnieć**, ję, *s. n. dok.* okryć się pleśnią. Chleb, ser spleśniały.

**Splodzenie**, a, *n.* od **Splodzić**, dzę, *s. cz. dok.* wydać płód. **Splodziciel**, a, *m.* ten co spłodził.

**Spłókiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Spłókać**, czę, *dok.* płócząc zmywać, zmyć.

**Spłonąć**, nę, *s. n. dok.* paląc się płomieniem zgorzeć.

**Splondrować**, uję, *s. cz. dok.* kraj, zabrać plony, łupy, złupić. **Splondrowanie**, a, *n.* zabranie plonów, złupienie.

**Splonienie**, a, *n.* spalenie się płomieniem, zgorzenie.

**Spłoszenie**, a, *n.* od **Spłoszyć**, szę, *s. cz. dok.* płosząc spędzić z miejsca. Pies spłoszył kuropatwę.

**Splot**, u, *m.* **Splotka**, i, *ż.* cokolwiek splecionego. Sploty włosów. = Splot nerwów, *anat.* wiązka splecionych nerwów.

**Splowiały**, a, e, *im.* od **Splowieć**, ję, *s n. dok.* stać się płowym, spełzać, zblakować.

**Splugawić**, wię, *s. cz. dok.* zrobić plugawym. **Splugawienie**, a, *n.* zrobienie plugawym.

**Spluskać**, am, *s. cz. dok.* pluskając oblać wodą. Spluskać krwią, zbroczyć. Nero spluskany krwią swych dobrodziei. **Spluskanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Spluwać**, am, *s. n. nied.* **Splunąć**, nę, *dok.* często pluwać, pluć. **Spluwacz**, a, *m.* Spluwaczka, i, *ż.* ten, ta co spluwa. = spluwaczka, naczynie do spluwania. **Spluwanie**, a, *n.* często plucie.

**Spłyn**, u, *m. chem.* aliaż, połączenie z sobą dwóch lub więcej metali, *np.* cynku z miedzią. = *arch.* związanie dwóch członków płaskich, tak iżby się zdawały jedną i nierozdzielną sztuką.

**Spływ**, u, *m.* połączenie się w płynieniu, zbieg dwóch rzek. Modlin stoi nad spływem Bugu i Narwi. = spływanie na dół. **Spływać**, am, *s n. nied.* **Spłynąć**, nę, *dok.* ściekać na dół. Woda spływa z góry. = Z tą żoną wjelkie w dom jego spłyną bogactwa, *fig.* wejdą w dom jego. = *fig.* z lekka spadać. Włosy spływają mu na ramiona. Szata z ramion jego do kostek spływała. = spadać, spaść. Nieszczęścia które z wolnych elekcyj spłynęły na Polskę. = upływać, upłynąć. Na radach spłynął dzień jeden i drugi. **Spływanie, Spłynienie**, a, *n.* ściekanie na dół, i t. d.

**Spocenie się**, *n.* od **Spocić się**, *s. z. dok.* spotnieć.

**Spocznienie**, a, *n.* odpocznienie. **Spoczynek**, nku, *m.* odpoczynek. **Spoczynkowy**, a, e, *p.* od spoczynku. **Spoczywać**, am, *s. n. nied.* **Spocząć**, nę, *dok.* być w stanie spoczynku.

odpoczywać, odpocząć. **Spoczywanie**, a, *n.* odpoczywanie.

**Spod, spodu, Spodek, dku,** *m.* spodnia część, dno. Iść na spód. Osiadać, opadać na spodzie. Podciąć od spodu, ze spodu = kraj, dolny brzeg. Sukmia zaszargana u spodu. = podbrzuszek u zwierząt. Spodki sobom = Spodek prostopadłej, *geom.* punkt jej zetknięcia z linią lub płaszczyzną.

**Spodlieć, jęć,** *s. n. dok.* stać się podłym. **Spodlenie**, a, *n.* upodlenie. = się, upodlenie się. **Spodlić, lę,** *s. cz. dok.* upodlić. = się, *s. z* stać się podłym, upodlić się.

**Spodni**, a, e, *p.* u spodu będący, dolny. **Spodnica**, y, *ż.* **Spodniczka**, i, *z. zdrob.* spodnia sukna kobieca. **Spodnie**, ni, *l. m.* pludry, portki.

**Spodobać**, am, *s. cz. dok.* sobie kogo, co, upodobać. = się, *s. z.* podobać się. **Spodobanie**, a, *n.* upodobanie.

**Spodziewać się**, *s. z. nied.* **Spodziać się**, *dok.* mieć nadzieję. Mądry zawsze na obie strony spodziewa się Póki jeno człowiek zlewa, wszystkiego niech się spodziewa, *przysł.* = czego, obiecywać sobie. Spodziewam się lepszego losu, zdrowia, nagrody. = oczekiwać, być przygotowanym do czego, przewidywać. Przypadnie na was on dzień ostateczny, gdy się nie spodziejecie. Lada choroba może przeciąć to życie, prędzej niżeli się spodziewasz = kogo, oczekiwać, wyglądać. Jutro spodziewamy się go z powrotem. **Spodziewanie, Spodzianie,** = się, *n.* oczekiwanie. Nad spodziewanie, nad spodzianie, niespodziewanie, niespodziane. i t. d.]

**Spoglądać, Spoglądanie,** *ob.* Poglądać.]

**Spoić, ję,** *s. cz. dok.* upoić. **Spojenie**, a, *n.* upojenie. **Spojony**, a, e, *im.* upojony.

**Spój, spoju,** *m.* wszystko co służy do spojenia. W spróchniałej chałupie wszystkie spoje rozwalniają się, **Spoić, ję,** *s. cz. dok.* Spajać, am, *nied. wł. i fig.* ściśle złączyć części, kawałki. Spoić naczynie stłuczone. Bolesław liczne ludy, gminy i powiaty spoił w jedno państwo polskie. Małżeństwa które interes spaja kończą się często rozwodem. = się, *s. z.* złączyć się. Litwa nierozdzielnym węzłem spoiła się z Koroną. **Spoiciel**, a, *m.* **Spoicielka**, i, *ż.* ten, ta co spaja. **Spojenie**, a, *n.* złączenie. = *anat.* Spojenie piszczela ramiennego z łopatką nazywa się spojeniem płytkiem. = i **Spojność, Spoistość**, ści, *ż. fiz.* siła spajająca najdrobniejsze cząstki ciał jednej natury. **Spójnia**, ni, *ż.* to co spaja. spój, związek. **Spojnie, Spoiście**, *ps.* w ścisłem spojeniu. **Spójnik**, a, *m. gram.* część mowy nieodmienna, spajająca wyrazy i zdania. **Spójny, Spoisty**, a, e, *p.* ścisłe spojony. = ściśle spajający. **Spojony**, a, e, *im.* spojeniem złączony. Deski spojone. Francya jest państem dobrze spojonem.

**Spojrzeć, rzę,** *s. n. dok.* na kogo, na co, rzucić okiem. **Spojrzenie**, a, *n* rzut oka. = sposób spozierania, wzrok. Smutne, wesołe, bystre, przenikliwe, miłośne spojrzenie.

**Spokój, oju,** *m.* pokój, spokojność. **Spokojnie**, *ps.* w stanie spokojnym, w pokoju. *np.* żyć, siedzieć, zachować się. **Spokojniuchno, Spokojniutko, Spokojniusieńko, Spokojniuteńko**, *ps.* bardzo spokojnie. **Spokojniuchny, Spokojniutki, Spokojniusieńki, Spokojniuteńki**, a, e, *p.* bardzo spokojny. **Spokojność**, ści, *ż.* stan tego co jest spokojne, uspokojenie się, cisza. Spokojność morza, powietrza, umysłu, sumienia. **Spokojny**, a, e, *p.* spokój lubiący, *np.* człowiek. = będący w spokojności, wolny od burzy, od zaburzenia, zgiełku, hałasu, *np.* morze, wieś, kraj, dom, życie, miejsce, ustronie. = wolny od wyrzutów, od zgryzoty, *np.* sumienie. = o kogo, o co, na co, nie doznający żadnej niespokojności, żadnej obawy, nie troszczący się, bezpieczny.

**Spokrewnić**, nię, *s. cz. dok.* złączyć, skojarzyć przez pokrewieństwo. = się, *s. z.* złączyć się przez pokrewieństwo. **Spokrewnienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyż

szych. = Spokrewnienie, pokrewieństwo.

**Spólbiesiadnik, Spólgodownik**, a, *m.* ten co pospołu z kim biesiaduje, goduje. **Spólbiesiadować, Spólgodować, uję**, *s. n. nied.* pospołu z kim biesiadować, godować. **Spólbiesiadowanie, Spólgodowanie**, a, *n.* pospołu z kim biesiadowanie, godowanie. **Spólbrat**, a, *m.* **Spólbracia**, ci, *l. m.* synowie jednej ojczyzny, spółrodacy, spółziomkowie. **Spólcierpieć, pię**, *s. n. nied.* pospołu z kim cierpieć. **Spólcierpienie**, a, *n.* spólne cierpienie, uczestnictwo w cierpieniu. **Spólcześnie**, *ps.* w jednym czasie. **Spólcześnik**, a, *m.* **Spólczesny**, a, e, *p.* jednego z kim czasu żyjący. = Spółczesny, jednego z nami czasu dziejący się, zdarzony. Dzieje spółczesne. Zdarzenia spółczesne. **Spółczucie**, a, *n.* czucie czyjej boleści, radości. **Spóldłużnik**, a, *m.* ten co z kim pospołu dług u kogo zaciągnął. **Spóldziałać, am**, *s. n. nied.* pospołu z kim działać. **Spóldziałanie**, a, *n.* spólne działanie. **Spóldziedzic**, a, *m.* **Spóldziedziczka**, i, *ż.* ten, ta co spólnie z kim dziedziczy, co posiada spólne dziedzictwo. **Spóldziedzictwo**, a, *n.* spólne dziedzictwo. **Spóldziedziczyć, czę**, *s. n. nied.* obejmować dziedzictwo spólnie z drugimi. = *s. cz.* posiadać spólne dziedzictwo. **Społecznie**, *ps.* społem, pospołu, spólnie z kim. **Społeczność, ści**, *ż.* **Społeczeństwo**, a, *n.* wzajemne złączenie się ludzi ku wzajemnemu swym potrzebom dogodzeniu. **Społeczny, Społeczeński**, a, e, *p.* tyczący się społeczeństwa. Porządek społeczny. **Społem**, *ps.* spólnie, pospołu. **Spółgłoska**, i, *ż. gram.* litera wymawiająca się spólnie z samogłoską. **Spółgodować**, i t. d. *ob.* **Spólbiesiadować**, i t. d. **Spólistność, Spólistotność, ści**, *ż.* **Spóljestestwo**, a, *n. teol.* spólne jestestwo, spólna istota trzech osób Trójcy, na soborze Chalcedońskim przyjęte. **Spólistny, Spólistotny**, a, e, *p.* jednej z drugim istoty. W Trójcy trzy osoby są spólistne. **Spółka**, i, *ż.* społeczeństwo handlowe. Reguła spółki, *aryt.* reguła trzech podająca sposoby podzielenia między wielu spólników zysku lub straty proporcyonalnie do summ zakładowych. **Spółkować, uję**, *s. n. nied* z kim, mieć z kim społeczność. Z herytyki spółkował. = z kobietą, mieć z nią cielesną społeczność. **Spółkowanie**, a, *n.* czynność słowa **Spółkować**. **Spólmierność, ści**, *ż. geom. alg.* własność wielkości, ilości dających się spólną miarą wymierzyć. **Spólmierny**, a, e, *p.* dający się wymierzyć. Ilości spólmierne. **Spólmieszkać, am**, *s. n. nied.* społem z kim mieszkać. **Spólmieszkanie**, a, *n.* spólne mieszkanie, *np.* żony z mężem. **Spólmieszkaniec, ńca**, *m.* ten co z kim w jednym domu, w jednym kraju mieszka. **Spólmiłośnica, y**, *ż.* ta co spólnie z drugą kogo miłuje, rywalka. **Spólmiłośnictwo**, a, *n.* miłowanie kogo spólnie z kim innym. **Spólmiłośnik**, a, *m.* rywal. **Spólnica, y, Spólniczka**, i, *ż.* ta co z kim należy do spółki. = ta co ma z kim uczęstnictwo. Królewskiego łoża i tronu spólniczka. = zbrodni, przestępstwa, ta co należała spólnie z kim do ich popełnienia. **Spólnictwo**, a, *n.* należenie z kim do spółki. = spólne z kim posiadanie, uczestnictwo. Rzadka nader zgoda między braćmi w spólnictwie władzy. = zbrodni, przestępstwa, należenie spólnie z kim do ich popełnienia. **Spólnie**, *ps.* społecznie, społem, pospołu. **Spólniewoła**, i, *ż.* spólna z kim niewola. **Spólniewolnik**, a, *m.* **Spólniewolnica, y**, *ż.* ten, ta co zostaje spólnie z kim w niewoli. **Spólnik**, a, *m.* ten co należy z kim do spółki. = ten co z kim spólnie co posiada. Spólnik władzy. = zbrodni, przestępstwa, ten co spólnie z kim należał do ich popełnienia. **Spólność, ści**, *ż.* spólne posiadanie. Spólność dóbr, majątków. **Spólny**, a, e, *p.* należący do wszystkich, do wielu, *np.* dobra, majątki. U przyjaciół wszystkie rzeczy spólne. Cechy te spólne są wszystkim tego rodzaju zwierze-

tom. = obopólny, wzajemny, *np.* zgoda. **Spólobywatel, a,** *m.* **Spólobywatelka, i,** *ż.* obywatel, obywatelka jednego z kim kraju **Spólopiekun, a,** *m.* **Spólopiekunka, i,** *ż.* ten, ta co ma spólnie z kim opiekę. **Spólpłciowy, a, e,** *p. bot.* mający obie płci (kwiat, roślina). **Spólpracować, uję,** *s. n. nied.* spólnie z kim pracować. **Spólpracowanie, a,** *n.* spólne z kim pracowanie. **Spólpracownik, a,** *m.* **Spólpracownica, y, Spólpracowniczka, i,** *ż.* ten, ta co spólnie z kim pracuje. **Spólrodak, a,** *m.* **Spólrodaczka, i,** *ż.* ten, ta so jest rodem z jednego z kim kraju. **Spólrówność, ści,** *ż. teol.* równość trzech osób Trójcy. **Spólrówny, a, e,** *p.* równy dwóm drugim osobom. **Spólrządca, y,** *m.* ten co spólnie z kim rządzi. **Spólsługa, i,** *m.* ten co spólnie z kim służy. **Spólśrodkowy, a, e,** *p. geom.* Koła spólśrodkowe, mające spólny środek. **Spólstołownik, a,** *m.* ten co się spólnie z kim stołuje. **Spólświadek, dka,** *m.* ten co spólnie z kim świadczy. **Spóltowarzysz, a.** *m.* towarzysz, kolega. Spóltowarzysza nikt nie chce na tronie. **Spólubiegać się,** *s. z. nied.* z kim o co, spólnie z nim się ubiegać. **Spólubieganie (się),** *n.* ubieganie się z kim o co. **Spólubolewać, am,** *s. n. nied.* ubolewać z kim nad kim, nad czem. **Spólubolewanie, a,** *n.* ubolewanie z kim. **Spóluczeń, nia,** *m.* **Spóluczennica, y,** *ż.* ten, ta co się z kim razem uczy. **Spóluczestnictwo, Spóluczestnik,** *ob.* Uczestnictwo, i t. d. **Spólużywać, am,** *s. cz. nied.* spólnie z kim czego używać. **Spólwierzyciel, a,** *m.* ten co spólnie z kim jest czyim wierzycielem. **Spólwięzień, źnia,** *m.* ten co jest razem z kim w więzieniu. **Spólwinny, a, e,** *p.* **Spólwinowajca, y,** *m.* ten co spólnie z kim winę popełnił. **Spólwłaściciel, a,** *m.* **Spólwłaścicielka, i,** *ż.* ten, ta co spólnie z kim własność posiada. **Spólwychowaniec, ńca,** *m.* **Spólwychowanica, y, Spólwychowanka, i,** *ż.* razem z kim wychowany, wychowana. **Spólwygnaniec, ńca,** *m.* ten co razem z kim został z kraju wygnany. **Spólwyznawca, y,** *m.* ten co jednę z kim wyznaje wiarę. **Spólzalotnica, Spólzalotniczka, Spólzalotnictwo, Spólzalotnik,** *ob.* **Spólmiłośnica,** i t. d. **Spólzawodnica, y, Spólzawodniczka, i,** *ż.* ta co się z kim ubiega o co w tym samym zawodzie. **Spólzawodnictwo, a,** *n.* ubieganie się z kim w tym samym zawodzie. **Spólzawodnik, a,** *m.* ten co się z kim ubiega w tym samym zawodzie. **Spólziemianin, a,** *m.* ten co jest z jednej z kim ziemi. **Spólziomek, mka,** *m.* spółrodak.

**Sponiewierać, am,** *s. cz. dok.* poniewierając zszarzać, zbrudzić, powaiać. = **się,** *s. z.* zszarzać się poniewierając się. **Sponiewieranie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Spopielec, ję,** *s. n. dok.* w popiół się obrócić. **Spopielenie, a,** *n.* zamienienie w popiół. = obrócenie się w popiół. **Spopielić, lę,** *s. cz. dok.* w popiół zamienić.

**Spór, sporu,** *m.* spieranie się, sprzeczanie się, sprzeczka.

**Sporek, rka,** *m. bot.* (Spergula), roślina z familii groszkowych, której gatunek, sporek pastewny, uprawia się na paszę dla owiec.

**Spornie,** *ps.* spornym sposobem. **Sporník, a,** *m.* sprzecznik. **Sporność, ści,** *ż.* skłonność do spierania się. = przedmiot tego o co się można spierać. **Sporny, a, e,** *p.* skłonny do sporu. = będący pod sporem.

**Sporo,** *ps.* dużo, wiele. = prędko, *np.* iść, rosnąć. **Sporość, ści,** *ż.* dość znaczna ilość. = prędkość, szybkość, *np.* kroku. **Spory, a, e,** *p.* dość wielki, dość znaczny, *np.* kawałek, worek pieniędzy. = prędki, *np.* krok. = sporo wydający. Zboże tegoroczne sporsze jest od przeszłorocznego. Chleb pszenny sporszy jest od żytniego, posilniejszy.

**Sporysz, u,** *m. bot.* ziarno czarne w kłosach żyta zdrowiu szkodliwe. = (Herniaria), żabie gronka.

**Sporządzać, am,** *s. cz. nied.* **Sporządzić, dzę,** *dok.* narządzać, naprawiać. = urządzić, przyrządzić, *np.*

regestr, księgę. Sporządzanie, Sporządzenie, a, n. czynność słów powyższych.

**Sporzyć**, rzę, s. cz. nied. sporo mnożyć, przysparzać. Bóg dobrym sporzy, złym ujmuje. = się, s. z. sporo się mnożyć. Kto z Bogiem, temu się wszystko sporzy. Wszystko mu się sporzy.

**Sposób**, obu, m. tryb, maniera. Sposób życia, postępowania, mówienia, myślenia. = droga do osiągnienia czego, środek. Na wszystko można znaleźć sposób. Na to już nie ma sposobu. = do życia, to co służy do utrzymania życia. = Nie sposób, nie można, niepodobna. Czy sposób? czy podobna? Żadnym sposobem. **Sposobić**, bię, s. cz. nied. co, przysposabiać, przygotowywać. = kogo do czego, na co, czynić sposobnym, usposabiać. Sposobić syna do stanu wojskowego, na adwokata. = w co, opatrywać w co. Miasta w żywność sposobił. = się, s. z. do czego, na co, czynić się sposobnym, usposabiać się, np. do nauk, do jakiego stanu. = w co, zgromadzać sposoby, przysposabiać się, zaopatrywać się. **Sposobienie**, a, = się, n. czynność słów powyższych. **Sposobność**, ści, z. zdolność, zdatność. Sposobność w nogach do chodzenia, w rękach, w palcach do wszelkiego gatunku robót. = dogodność, przydatność. Sposobność miejsca. = zręczność, okazya. Sposobność zwiedzenia obcych krajów. **Sposobny**, a, e, p. usposobiony do czego, zdolny, zdatny. = dogodny, przydatny. Miejsce do zasadzek sposobne.

**Sposoczenie**, a, n. od Sposoczyć, czę, s. cz. dok. zbroczyć posoką, krwią. = się, s. z. zbroczyć się posoką.

**Spospolicialy**, a, e, im. od Spospolicieć, ję, s. n. dok. stać się pospolitym. **Spospolitować**, uję, s. cz. dok. uczynić pospolitym. = się, s. z. stać się pospolitym. **Spospolitowanie**, a, = się, n. czynność słów powyższych.

**Spostrzegać**, **Spostrzedz**, i t. d. ob. **Postrzegać**, i t. d.

**Sposzyć**, **Sposzywać**, i t. d. ob. **Zszyć**, i t. d. **Sposzyt**, u, m. zeszyt, kilka zszytych arkuszy.

**Spotężniec**, ję, s. n. dok. stać się potężnym. **Spotężnienie**, a, n. stanie się potężnym.

**Spotkać**, am, s. cz. dok. **Spotykać**, am, nied. kogo, co. = się, s. z. z kim, z czem, napotkać, napotykać. = zdarzyć się komu. Spotkało go nieszczęście. **Spotkanie**, **Spotykanie**, a. = się, n. napotkanie, napotykanie. Wyjść, wyjechać na czyje spotkanie.

**Spotniały**, a, e, im. od **Spotnieć**, ję, s. n. dok. spocić się.

**Spotrzebować**, uję, s. cz. dok. obrócić na swe potrzeby, wypotrzebować. **Spotrzebowanie**, a, n. wypotrzebowanie.

**Spotwarzać**, am, s. cz. nied. **Spotwarzyć**, rzę, dok. rzucać, rzucić na kogo potwarz. **Spotwarzanie**, **Spotwarzenie**, a, n. rzucanie, rzucenie na kogo potwarzy.

**Spoufalać**, am, s. cz. nied. **Spoufalić**, lę, dok. czynić kogo poufałym, przypuścić do poufałości. = się, s. z. stać się z kim poufałym. **Spoufalanie**, **Spoufalenie**, a, = się, n. czynność słów powyższych.

**Spoważniały**, a, e, im. od **Spoważnieć**, ję, s. n. dok. stać się poważnym. **Spoważnienie**, a, n. stanie się poważnym.

**Spowiadać**, am, s. cz. nied. słuchać spowiedzi. = się, s. z. powiadać grzechy przed spowiednikiem. **Spowiadanie**, a, = się, n. czynność słów powyższych. **Spowiedniczy**, **Spowiedny**, a, e, p. tyczący się spowiedzi. **Spowiednik**, a, m. kapłan słuchający spowiedzi. **Spowiedź**, dzi, ż. wyznanie grzechów przed spowiednikiem.

**Spowijać**, **Spowić**, i t. d. ob. **Powijać**, i t. d.

**Spowinowacać**, am, s. cz. nied. **Spowinowacić**, cę, dok. łączyć, złączyć powinowactwem. = się, s. z. łączyć się, złączyć się powinowactwem. **Spowinowacanie**, **Spowinowacenie**, a, = się, n. czynność słów powyższych.

**Spowodować, uję,** *s. cz. dok.* być czego powodem, dać powód do czego. **Spowodowanie, a,** *n.* danie powodu do czego. wolnym.]

**Spowolnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się po-

**Spowszechniały, a, e,** *im.* od **Spowszechnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się powszechnem. **Spowszednieć, ję,** *s. n. dok.* stać się powszedniem.

**Spozierać, am,** *s. n. nied.* na kogo, na co, pozierać, pogląd ać, rzucać okiem. **Spozieranie, a,** *n.* pozieranie.

**Spoźniać, am,** *s. cz. nied.* **Spoźnić, nię,** *dok.* opóźniać, opóźnić. = **się,** *s. z.* poźnić się, opoźnić się. **Spoźnianie, Spoźnienie, a,** = **się.** *n.* czynność słów powyższych.

**Spożywać, am,** *s. cz. nied.* **Spożyć, ję,** *dok.* pożywać, pożyć. **Spożyty, a, e,** *im.* od **Spożyć. Spożywanie, Spożycie, a,** *n.* pożywanie, pożycie. konsumowanie, konsumpcya płodów surowych lub przerobionych.

**Spracować się,** *s. z. dok.* zmordować się pracą. **Spracowanie, a,** *n.* zmordowanie się pracą. **Spracowany, a, e,** *p.* zmordowany pracą, znużony, znękany.

**Spragniony, a, e,** *p.* zdjęty pragnieniem. = *fig.* bardzo czego pragnący.

**Sprasować, am,** *s. cz. nied.* **Sprosić, szę,** *dok.* wielu zapraszać, zaprosić, *np.* gości, sąsiadów. **Sproszanie, a,** *n.* zaproszenie wielu osób.

**Sprawa, y,** *i.* to co jest do sprawienia, interes. = proces. Sprawa cywilna, uczynkowa, kryminalna. Mieć z kim sprawę. Wygrać, przegrać sprawę. = Sprawa polityczna, mająca być rozstrzygniona na drodze dyplomatycznej lub drogą oręża. Sprawa polska. Sprawa włoska. = uczynek. postępek. Twoja to sprawa. = czyn, dzieło. Sprawy rycerskie. Sprawy apostolskie. = Za sprawą, za pomocą, za pośrednictwem. Za sprawą Ducha ś. = spółkowanie cielesne. Mieć z kim sprawę. = liczba, rachunek. Zdasz mi sprawę ze swego postępowania. = doniesienie, uwiadomienie. O tem od swych szpiegów miał sprawę. = sprawowanie wojska, komenda, dowództwo. Lewe skrzydło Chodkiewicz wziął pod swoję sprawę. = ład, szyk, porządek. Gdy Polacy bez sprawy szli, Wołochowie zasadzkę na nich uczynili. **Sprawca, y,** *m.* ten który co sprawił. Sprawca wszech rzeczy. Sprawca mego nieszczęścia. Perykles, sprawca wielkości Aten. = włodarz, ekonom. = rządca. Jaki jest sprawca miasta, tacy są obywatele. **Sprawczyna, y,** *z.* sprawicielka. = mała sprawa, procesik.

**Sprawdzać, am,** *s. cz. nied.* **Sprawdzić, dzę,** *dok.* prawdzić, weryfikować, *np.* rachunek. = **się,** *s. z.* prawdzić się. Sprawdziło się moje przepowiedzenie. **Sprawdzanie, Sprawdzenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Sprawdziciel, a,** *m,* **Sprawdzicielka, i,** *z.* ten, ta co sprawdza.

**Sprawiać, am,** *s. cz. nied.* **Sprawić, wię,** *dok.* czynić, zdziałać, *np.* skutek, cud, przykrość, radość, przyjemność, zadziwienie. Poty, sen sprawujące lekarstwo. = dokazać, wykonać. Siła sprawił, chociaż mówił mało. Czego kopia nie mogła, szabla sprawi. = zrządzić. Spraw by Polska zakwitła w pokoju. = swoim kosztem co sporządzić, *np.* pogrzeb, ucztę, wesele, igrzyska. = kazać zrobić *np.* komu lub sobie suknie. = szykować, *np.* wojsko do boju. = uprawiać, *np.* pole, ziemię. = oprawiać, oporządzać, *np.* ryby. = zdać komu sprawę. Jam cię o wszystkiem dostatecznie sprawił. = **się,** *s. z.* komu, zdawać sprawę, liczbę, rachunek. Ja sprawię się na każdem miejscu, ale i mnie także każdy sprawić się musi. = uszykować się. Nasi prędko się sprawiwszy, z nieprzyjacielem potykali się. = dobrze, źle postąpić, popisać się. W pierwszej zaraz bitwie wybornie się sprawił. **Sprawianie, Sprawienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Sprawiciel, a,** *m.* sprawca. **Sprawicielka, i,** *z.* sprawczyna.

**Sprawiedliwie**, *ps.* podług sprawiedliwości. **Sprawiedliwość, ści**, *ż.* dobrowolne przyznanie każdemu co mu z prawa należy. Najpierwsza z cnót sprawiedliwość. = zadosyć uczynienie za krzywdę. Żaden sobie sprawiedliwości czynić nie ma. = urząd, urzędnicy sprawiedliwość wymierzający. Udać się do sprawiedliwości. Oddać kogo w ręce sprawiedliwości. **Sprawiedliwy, a, e**, *p.* podług sprawiedliwości czyniący lub uczyniony, *np.* Bóg, sędzia, wyrok, kara. = słuszny, należyty, *np.* miara, waga, gniew.

**Sprawka, Spraweczka, i**, *ż. zdrob.* od Sprawa. = figiel, sztuczka, psota. Czyja to sprawka? Piękne twoje sprawki. **Sprawnie**, *ps.* zo sprawnością. **Sprawność, ści**, *ż.* biegłość w sprawowaniu czego, w załatwianiu spraw. **Sprawny, a, e**, *p.* biegły w sprawach, obrotny. **Sprawować, uję**, *s. cz. nied* urząd, piastować, pełnić obowiązki urzędu. Sprawować rządy, władzę. Sprawować państwo. = zawiadować. Sprawować czyje interesa. = odprawiać. Sprawować poselstwo. = **się**, *s. z.* zachowywać się, prowadzić się, postępować. Dobrze, źle się sprawować. **Sprawowanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Sprawozdanie, a**, *n.* zdanie sprawy, raport. **Sprawozdawca, y**, *m* ten co zdaje sprawę z czego. **Sprawunek, ku**, *m.* **Sprawuneczek, czku**, *m. zdrob.* rzecz sprawiona, kupiona. Przywiózł do domu wiele sprawunków.

**Sprężyk, a**, *m. zool.* chrząszczyk płaski, tak w grzbiecie silny, że położony nawznak, sprężystością swoją rzuciwszy się, na nogi pada. **Sprężyna, y**, *ż* **Sprężynka, i**, *zdrob.* blaszka stalowa zgięta, i mocą swej sprężystości powracająca do dawnego położenia, gdy przestanie działać siła, która ją w zgięciu utrzymywała. = *fig.* przyczyna działająca, bodziec, pobudka. Pożytek i przyjemność, dwie najsilniejsze sprężyny umysłu ludzkiego. = sposób, środek. Poruszyć wszystkie sprężyny. Sprężyną wojny jest pieniądz. **Sprężyście**, *ps.* ze sprężystością. **Sprężystość, ści**, *ż* własność wyprężania się niektórych ciał ściśnionych po usunięciu siły ciśnącej. Sprężystość stali, żelaza, powietrza. = *fig.* energiczność. Sprężystość rządu. **Sprężysty, a, e**, *p.* mający sprężystość Ciała sprężyste. = *fig.* silny, mocny, energiczny, *np.* rząd.

**Spróbować**, i t. d. *ob.* Próbować, i t. d.

**Sprosić**, *ob.* Sprasać.

**Sprośnica**, *ż*, *ż.* sprośna kobieta. **Sprośnie**, *ps.* plugawie, wezetecznie. **Sprośnik, a**, *m* sprośny człowiek. **Sprośnomowny, a, e**, *p.* sprośnie mówiący **Sprośność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest sprosne, wazetecznosc, szkaradność. Sprosność grzechu. **Sprośny, a, e**, *p.* plugawy, wezeteczny, *np.* mowy, piosenki. = szkaradny, *np.* grzech.

**Sprostać, am**, *s. n. dok.* komu, czemu, wydołać. Takiemu nieprzyjacielowi jak Moskwa Litwa sama sprostać nie mogła. = wyrównać, zrównać się. Nikt wielkością umysłu nie zdoła mu sprostać.

**Sprostować, uję**, *s cz. dok* wyprostować. = *fig.* poprawić, *np.* błąd, uchybienie. **Sprostowanie, a**, *n.* wyprostowanie. = *fig.* poprawienie

**Sproszenie, a**, *n.* zaproszenie wielu osób.

**Sprowadzać, am**, *s. cz. nied.* **Sprowadzić, dzę**, *dok.* przyprowadzać, *np.* towary z zagranicy, zkąd wodę. = prowadzić kogo z góry na dół, *np.* ze schodów = kogo z drogi, naprowadzać na inną drogę. *Fig.* Sprowadzić kogo z drogi honoru, cnoty. = naprowadzić. Sprowadził mi gości. = ściągać, zwabiać. Co cię tu sprowadza? = pociągać za sobą. Jedno nieszczęście sprowadza drugie. To sprowadzi złe skutki. Zupełne wyparcie się rozumu sprowadziło zabobon. = ułomki do wspólnego mianownika, *aryt.* przez mnożenie ich liczników i mianowników przez mianowniki wszystkich ułomków. = **się**, *s. z.* wprowadzać się do domu Spro-

wadzanie, **Sprowadzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Spryca**, y, *ż.* (z niem.), rurka szklanna lub cynowa ze stępelkiem do sprycowania.

**Sprych**, u, *m.* **Sprycha**, y, *ż.* (z niem.), szpica, promień koła u wozu. = **Sprycha**, *anat.* kość promieniowa przedbarcza. **Sprychowy**, a, e, *p.* od sprychy. Sprychowa kość, *anat.* sprycha.

**Sprycować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), strzykać, sikać ze sprycy płyn w otwór jaki, *np.* w ucho, w kanał moczowy. **Sprycowanie**, a, *n.* strzykanie, sikanie ze sprycy.

**Sprys**, u, *m.* **Sprysa**, y, *ż.* (z niem.), drąg którym flisy odpychają statek od lądu. = *arch.* zastrzał, podpora drewniana lub murowana dla wzmocnienia ściany.

**Spryskać**, am, *s. cz. dok.* popryskać, opryskać. **Spryskanie**, a, *n.* popryskanie.

**Spryss**, u, *m.* (z niem.), to co się zbiera na powierzchni roztopionego srebra.

**Spryt**, u, *m.* dowcip, zdatność, zręczność. **Sprytnie**, *ps.* ze sprytem. **Sprytność**, ści, *ż.* przymiot tego co ma spryt. **Sprytny**, a, e, *p.* pełen sprytu.

**Sprzączka**, i, *ż.* narzędzie do spinania czego. = Sprzączka czyli sprzączkowa kość, *anat.* cieńsza kość goleniowa. **Sprzączkarz**, a, *m.* ten co robi sprzączki.

**Sprząds**, **sprzęgę**, *s. cz. dok.* **Sprzęgać**, am, *nied.* dobierać konie, woły do zaprzęgu. = *fig.* zbierać, łączyć. Po co te wioski sprzęgasz, a sąsiadów ciśniesz? = się, *s. z. fig.* łączyć się, wiązać się. Zawsze musi szkodować, kto się ze złym sprzęże. **Sprząg**, **sprzęgu**, **Sprzężaj**, u, *m.* **Sprzęża**, y, *ż.* woły, konie do zaprzęgu, cug koni.

**Sprząść**, **sprzędę**, *s. cz. dok.* ukończyć przędzenie. = naprząść, uprząść. Ileście sprzędli lnu, konopi?

**Sprzątać**, am, *s. cz. nied.* **Sprzątnąć**, nę, *dok.* sprzęty lub i inne rzeczy porządnie ustawiać; zbierać, chować, uprzątać co zawadza. Sprzątać w pokoju. Sprzątać ze stołu. = *fig.* garnąć, zgartywać. Gracz sprzątał garściami złoto. = z pola, zwozić zboże z pola do stodoły. = Sprzątnąć co, *fig.* smyknąć, zręcznie ukraść. = Sprzątnąć kogo, *fig.* zgładzić ze świata. Wojsko wynosiło i sprzątało imperatorów rzymskich. Śmierć go sprzątnęła. **Sprzątanie**, **Sprzątnienie**, a, *n.* uprzątanie, uprzątnienie.

**Sprzeciwiać się**, *s. z. nied.* **Sprzeciwić się**, *dok.* przeciwić się, mówić na przekor. **Sprzeciwianie się**, **Sprzeciwienie się**, *n.* przeciwienie się. **Sprzeczać się**, *s. z. nied.* z kim o co, spierać się, spór wieść. **Sprzeczanie się**, *n.* spieranie się. **Sprzeczka**, i, *ż.* spór, zwada, kłótnia. **Sprzecznie**, *ps.* sprzecznym sposobem. **Sprzecznik**, a, **Sprzeka**, i, *m.* **Sprzecznica**, y, *ż.* ten, ta co się sprzecza. **Sprzeczność**, ści, *ż.* przeciwieństwo. Jest sprzeczność między temi dwoma zdaniami, prawami. Duch sprzeczności. **Sprzeczny**, a, e, *p.* lubiący sprzeczać się. = będący z czem w sprzeczności, *np.* zdania, świadectwa.

**Sprzedawać**, **Sprzedać**, i t. d. *ob.* **Przedawać**, i t. d.

**Sprzęgać**, *ob.* **Sprząds**. **Sprzęganie**, a, *n.* czynność słowa **Sprzęgać**. **Sprzęgły**, a, e, *p.* dobrany z drugim do zaprzęgu. Dwa konie sprzęgłe.

**Sprzęt**, u, *m.* mebl. Sprzęty domowe. = naczynie, narzędzie. Sprzęty kuchenne, rolnicze, gospodarskie.

**Sprzęża**, **Sprzężaj**, *ob.* **Sprząg**. **Sprzężajny**, a, e, *p.* służący do sprzężaju, *np.* woły, konie. **Sprzężenie**, a, *n.* dobranie do zaprzęgu, połączenie w zaprząg. **Sprzężny**, a, e, *p.* do sprzężenia, dający się sprzęgać.

**Sprzyjać**, am, *s. n. nied.* komu, przyjaźnym być komu. Szczęście mu sprzyja. **Sprzyjanie**, a, *n.* czynność słowa **Sprzyjać**.

**Sprzykrzenie**, a, = się, *n.* od **Sprzykrzyć**, krzę, *s. cz. dok.* sobie co, zbrzydzić co się stało przykrem. = się, *s. z.* stać się przykrem.

Sprzykrzyła mi się ta potrawa. Sprzykrzyło mi się na wsi.

**Sprzymierzać, am,** *s. cz. med.* **Sprzymierzyć, rzę,** *dok.* łączyć, złączyć przymierzem. = **się,** *s. z.* łączyć się, złączyć się przymierzem. **Sprzymierzanie, Sprzymierzenie, a.** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Sprzymierzeniec, ńca,** *m.* ten co się z kim złączył przymierzem, aliant. **Sprzymierzeński, Sprzymierzeńczy, a, e,** *p.* należący do sprzymierzeńców. Wojska sprzymierzeńcze. Wojna sprzymierzeńska, ludów sprzymierzonych z Rzymem

**Sprzysięgać się,** *s. z. med.* **Sprzysiądz się,** *dok.* z kim na kogo, przeciw komu, zobowiązać się przysięgą działać z kim przeciw komu, na czyję zgubę. **Sprzysięganie (się), Sprzysiężenie (się),** *n.* czynność słów powyższych. **Sprzysięgły, Sprzysiężony, a, e,** *p.* który się z kim sprzysiągł. **Sprzysiężeniec, ńca,** *m.* ten co się z kim sprzysiągł, co należy do sprzysiężenia.

**Spuchłość, ści,** *ż.* napuchłość. **Spuchły, a, e,** *im.* od **Spuchnąć, nę,** *s. n. dok.* napuchnąć. **Spuchnienie, a,** *n.* napuchnienie.

**Spudlować, uję,** *s. n. dok.* nie trafić strzeliwszy do czego. **Spudlowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Spulchniały, a, e,** *im.* od **Spulchnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się pulchnym. **Spulchnić, nię,** *s. cz. dok.* zrobić pulchnym. **Spulchnienie, a,** *n.* zrobienie pulchnym = stanie się pulchnym.

**Spuścić, szczę,** *s. cz. dok.* **Spuszczać, am,** *med.* z góry na dół opuszczać, *np.* po sznurze. Spuścić pion, probując czy co stoi prostopadle. Spuścić ołowiankę, mierząc głębokość wody. Spuścić prostopadłę, *geom.* z danego punktu na linią. Spuścić żagle. Spuścić spodnie. Spuścić czoło, głowę, oczy. = *fig.* zesłać. Bóg spuścił deszcz siarczysty na Sodomę i Gomorę. Ty nocną rosę na suche zagony spuszczasz. = drzewo, ściąć, zrąbać. = włosy, ostrzydz. = puścić wolno. Spuścić psa z łańcucha, z uwięzi. = zniżyć. Spuścić głos. = *fig.* zwiesić. Spuścić głowę, uszy. Spuścić nos na kwintę, *ob.* **kwinta.** Spuścić z tonu, mówić skromniejszym tonem. Spuścić z pychy, stać się mniej pysznym. = z ceny, zniżać cenę. = z oka, tracić z oka. Nie spuszczać z oka dobra publicznego. = staw, upuścić wody ze stawu. = co rzeką, spławiać. = kurek, sprowadzić kurek z drugiego na pierwszy spust, lub aż do dekla. = **się,** *s. z.* ześliznąć się po sznurze z góry spuszczonym, *np.* z okna. = rzeką, płynąć z wodą. = na kogo, polegać na kim. Pilnuj sam zawsze swego, nie spuszczaj się na drugiego, *przysł.* **Spuścizna, y, ż.** *ob.* **Puścizna. Spust, u,** *m.* spuszczenie. Spust stawu. = spław rzeką. Spust zboża do Gdańska. = krata spustna u bram fortecy. = wałce z dwoma karbami w zamku u strzelby, w które wpada haczyk spustowej sprężyny. = otwór w piecu hutniczym do spuszczania stopionego żelaza, w czasie topienia piaskiem lub gliną z węglem zatkany. **Spustny, a, e,** *p.* do spuszczenia służący. Spustna krata, w bramie twierdzy. **Spustowy, a, e,** *p.* od spustu. Spustowa sprężyna w zamku u strzelby, która pęd kurkowi nadaje.

**Spustoszałość, ści,** *ż.* stan tego co jest spustoszałe. **Spustoszały, a, e,** *im.* od **Spustoszeć, ję,** *s. n. dok.* stać się pustym, zamienić się w pustkę. **Spustoszenie, a,** *n* od **Spustoszyć, szę,** *s. cz. dok.* zrobić pustym, zamienić w pustynię. Nieprzyjaciel spustoszył kraj.

**Spuszczać,** *ob.* **Spuścić. Spuszczanie, Spuszczenie. a,** = **się,** *n.* czynność słów **Spuszczać,** i t. d.

**Spychać, am,** *s. cz. med.* **Zepchnąć, nę,** *dok.* pchając, popychając zrzucić, strącić. Rzymianie spychali niektórych winowajców ze skały Tarpejskiej. = Zepchnąć kogo z tronu, *fig.* zrzucić, strącić. = co na kogo, zwalać winę. = Zepchnąć dług, zapłacić. **Spychanie, a,** *n.* strącanie.

**Spylenie**, a, *n.* od **Spylić**, lę, *s. cz. dok.* w pył obrócić, zetrzeć na pył. = *fig.* zmieszać, zdetonować, zdekoncertować.

**Spyszniały**, a, e, *im.* od **Spyszniec**, ję, *s. n. dok.* stać się pysznym.

**Spytać**, i t. d. *ob.* **Pytać**, i t. d. **Spytany**, a, e, *im.* zapytany.

**Sreberko**, a, *n. zdrob.* sprzęcik srebrny. **Srebrnik**, a, *m.* pieniądz srebrny żydowski. Judasz przedał Chrystusa za 30 srebrników, blizko za 150 zł. pol. = rzemieślnik od srebra. = *bot.* (Potentilla), roślina, której gatunki są o liściach pierzastych, a między niemi srebrnik pospolity czyli gęsie ziele z liściem białem u spodu; o liściach palczastych; o liściach troistych, a między niemi srebrnik kurze ziele, pępawą zwany. **Srebrny**, a, e, *p.* ze srebra, *np.* pieniądz, łyżka, naczynie, zegarek. = *fig.* mający blask srebra. Srebrny promień księżyca. **Srebro**, a, *n. min.* metal biały, lśniący, trwały, po złocie najciągliejszy, dźwięk mający. = moneta srebrna. Trudno teraz o srebro. = Srebra, naczynia srebrne stołowe. Jadać na srebrze. = Żywe srebro, jeden ze wszystkich metali w stanie płynnym w zwyczajnej temperaturze. **Srebrogłów**, owu, *m.* materya ze srebrnych nici utkana. **Srebrogłowy**, a, e, *p.* ze srebrogłowu. **Srebrzenie**, a, *n.* od **Srebrzyć**, rzę, *s. cz. nied.* posrebrzać. = *fig.* nadawać blask srebra. Księżyc srebrzy milcząco fale. **Srebrzysty**, a, e, *p.* pełen srebra, okryty srebrem, świecący się od srebra. = koloru jak srebro, mający blask srebra.

**Średni**, a, e, *p.* pośredni, *np.* palec, brat, wiek, wzrost. Wieki średnie, od powstania państw feudalnych na gruzach państwa rzymskiego aż do odkrycia Ameryki. **Średnica**, y, *ż. geom.* linia przechodząca przez środek koła i dotykająca z obu stron jego okręgu. **Średnik**, a, *m. gram.* kropka i przecinek. **Średnio**, **Średnie**, *ps.* miernie. = w środku między czem. Wyraz średnio proporcyonalny, *aryt.* będący następnikiem pierwszego i poprzednikiem drugiego stosunku. **Średniość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest średnie, mierność. **Średniowieczny**, **Średniowieczny**, a, e, *p.* należący do średnich wieków. **Średniówka**, i, *ż.* środek wiersza.

**Sroczę**, cia, *n.* piskię srocze. **Sroczka**, i, *ż. zdrob.* od **Sroka**. **Sroczy**, a, e, *p.* od sroki, *np.* pióro, gniazdo.

**Śród**, *pmk.* rządzi przyp. 2, wśród, w środku, w pośrodku. Śród lasu. **Śródbelk**, u, *m., arch.* część belkowania między nadsiupiem i gzymsem. **Środa**, y, *ż.* środkowy dzień tygodnia, między wtorkiem a czwartkiem. **Środek**, dku, *m.* miejsce zarówno oglegle od obu końców lub od obwodu. Środek koła, *geom.* punkt od którego poprowadzone linie do okręgu są sobie równe. = miejsce wewnątrz czego położone, lub o nie na równej odległości od obwodu. Środek lasu, miasta, kraju, kościoła. = czas między początkiem a końcem pewnego przeciągu czasu. Środek lata, zimy, wieku, roku. = **dka**, *m.* miara, umiarkowanie, średni stopień między dwiema ostatecznościami. Hojność trzyma środek między rozrzutnością a skąpstwem. Środka się trzymaj. = sposób, droga do czego, co służy do osiągnienia celu. Cel był dobry, ale środek niegodziwy. Środki pieniężne. Środek lekarski, lekarstwo służące do przezwyciężenia choroby. **Śródjelicie**, a, *n.* Śródjelitna błona, *anat.* kruszki, kryzki. **Środkować**, uję, *s. n. nied.* być w środku, trzymać środek. = pośredniczyć. **Środkowanie**, a, *n.* bycie w środku. = pośredniczenie. **Środkowo**, *ps.* w środku. **Środkowość**, ści, *ż.* położenie we środku. **Środkowy**, a, e, *p.* położony we środku, *np.* punkt, miejsce. = przechodzący przez środek. Linia środkowa słońca i księżyca łączy ich środki. **Śródnoże**, a, *n. anat.* środkowa część nogi, stopy, między podbiciem a palcami. **Środo-**

poście, a, *n.* środek postu. **Środopostny**, a, e, *p.* od środoposcia. **Śródręcze**, a, *n. anat.* środek ręki między przegubem a palcami. **Śródwaga**, i, *ż.* (z niem.), instrument służący do poznania horyzontalności powierzchni.

**Śródziemny**, a, e, *p.* międzyziemny. Morze śródziemne.

**Srogi**, a, e, *p* surowy, nieludzki, *np.* pan. = straszny z wejrzenia, *np.* wzrok, postawa. = ostry, przykry, *np.* zima. = okrutny, okropny, *np.* los, bitwa. **Srogo, Srodze**, *ps.* surowie, strasznie, okropnie. **Srogość**, ści, *ż.* surowość. Srogość prawa, kary. = przymiot tego co jest srogie z wejrzenia. Srogość wzroku, twarzy. = ostrość, surowość. Srogość zimy. = okrutność, okropność. Srogość losu.

**Sroka**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu stożkodziobych, rodzaju krukow. *Przysł.* Sroka zawsze pstra zostaje, w którekolwiek leci kraje: miejsce rozmaite odmiany nie uleczą duaznej rany. Dwie sroki za ogon trzymać: chcieć dwa cele zarazem osiągnąć. Srocem z pod ogona nie wypadł i ja niepodłego rodu. **Srokacizna**, y, *ż.* plamy srokate, kolor srokaty, pstrocizna. **Srokacz, Srokosz**, a, *m.* wół, koń srokaty. **Srokato**, *ps.* pstro. **Srokatość**, ści, *ż.* pstrokatość, pstrość. **Srokaty**, a, e, *p.* pstrokaty, pstry, *np.* koń, pies. **Srokosz**, a, *m. zool.* ptak dzierzba.

**Srom**, u, *m.* wstyd. **Sromać się**, *s. z. nied.* wstydzić się. **Sromocenie**, a, *n.* od **Sromocić, cę**, *s. cz. nied.* sromoty nabawić, lżyć, hańbić. **Sromota**, y, *ż.* hańba. **Sromotnie**, *ps.* haniebnie. **Sromotność**, ści, *ż.* haniebność. **Sromotny**, a, e, *p.* haniebny.

**Śrót, Szrót**, u, *m.* (z niem.), ziarnka ołowiu do strzelania. = śrótowana mąka, na pół zmielona. Na śrót puścić cnotę, wstyd, sumienie, *fig.* oddać się rozpuście, rozwiązłości. Niewiasty które poczciwość dla zysku na śrót puściły. **Śrótować, uję**, *s. cz. nied.* grubo mleć zboże. = na kawałki krajać, rozcinać. **Śrótowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Śrotowy**, a, e, *p.* od śrótu strzeleckiego, *np.* worek. = śrotowany, *np.* mąka.

**Srożec, jęę**, *s. n. nied.* stawać się srogim. **Srożenie się**, *n.* od **Srożyć się**, *s. cz. nied.* srogo się stawić, srogo postępować. Począł się srożyć tyran urażony.

**Sruba, Szruba**, y, *ż.* (z niem.), **Śrubka**, i, *ż. zdrob.* wałek mający rowki kręto wyrznięte nakształt skorupy ślimaka, gwintami zwane. **Srubować, uję**, *s. cz. nied.* kręcić, obracać śrubę, przykręcać śrubą. = się, *s. z.* wkręcać się jak śruba, *np.* w czyje serce, łaskę. **Srubowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Srubowy**, a, e, *p.* od śruby, *np.* tok, macica. **Srubsztak**, a, *m.* kluba śrubą przyciskająca, *np.* kawał żelaza gdy się go gładzi pilnikiem.

**Ssać, ssę**, *s. cz. nied.* wysysać, *np.* pierś, mleko. = *fig.* wciągać w siebie. Pszczoła ssie kwiaty. Pijawka ssie krew. **Ssący**, a, e, *im.* który ssie. Zwierzęta ssące, *zool.* pacierzowe, czworonożne, żyworodne, cycami opatrzone, oddychające za pomocą płuc, mające krew czerwoną, ciepłą, serce o dwóch komórkach i dwóch uszkach. **Ssanie**, a, *n.* czynność słowa **Ssać**.

**Stać, stoję**, *s. n. nied.* trzymać się na nogach. Pijany na nogach stać nie może. = (mówi się także o rzeczach, które bądź same przez się w stojącej zostają postawie, bądź się stawiają, nie kładną. Posąg, kolumna stoi na placu. Klatka stoi na stole, kij w kącie. = w różnych znaczeniach. Zegar stoi, nie idzie. Młyn stoi, nie miele. Rzeka stoi, gdy zamarzła. Woda stojąca, nie płynąca. Okręt stoi na kotwicach. Otworem co stoi, jest otworzone. Łzy mu stoją w oczach. Kto się umrzeć boi, temu śmierć ustawicznie w oczach stoi. = mieszkać. Stoję w najętym domu, na pierwszym, na drugim piętrze. Wojsko stoi w obozie, na kwaterach. = Stać nad kim, pilnować żeby nie próżnował. Sługa nad którym stać trzeba, ni płacy

s..zien ni chleba. = Stoi w pismie, jest napisano. = Stać przy czem, przy kim, obstawać, bronić, stronę czyję trzymać. = Stać na czem, stać czem, polegać, opierać się, zasadzać się. Piękność na mniemaniu stoi. Wojskami państwa stoją. = Stać za kogo, zastępować czyje miejsce. Stać komu za ojca, za matkę. = Stać za co, ważyć, wartować. Mnie twoje kochanie za świat niech stanie. = Stać o co, o kogo, dbać. Nie stoję o jego łaskę, o jego przyjaźń. = Stać, staje, stało, stanie kogo na co, *nieos.* dostaje, wystarcza, wystarczy. Niemały upominek daje, kto daje co może i na co go staje. Oto ci, Panie, dajem mieszkanie na jakie nas stać. = się, *s. z. ob.* Stawać się.

**Stacya**, yi, *ż.* (z łac.), miejsce zastanowienia się, zatrzymanie się, mianowicie w kościołach, gdzie się odprawia nabożeństwo o męce Pańskiej. Obchodzić stacye. = Stacya pocztowa, gdzie konie przeprzęgają. = stanowisko na którym geometra mierząc grunta ze stolikiem staje. = za Piastów, powinność włościan żywienia i utrzymywania dworu książęcego w dobrach przez które książe przejeżdżał.

**Staczać**, *ob.* Stoczyć. **Staczanie**, a, *n.* czynność słowa Staczać.

**Stąd**, *ob.* Ztąd.

**Stadarnia**, ni, *ż.* budynek w którym nocuje stado koni. **Stadko** a, *n. zdrob.* od **Stado**. **Stadło**, a, *n.* para ptaków, samiec i samica. Gołębie żyją w stadle. = Stadło małżeńskie, związek małżeński, małżeństwo. **Stadniczy**, a, e, *p.* od stadnika. = ego, **Stadnik**, a, *m.* dozorca stada. = Stadnik, ogier. **Stadnina**, y, *ż.* stado koni. **Stadny**, **Stadowy**, a, e, *p.* od stada. **Stado**, a, *n.* trzoda. Stado koni, wołów, owiec. = kupa, gromada. Stado szpaków, kuropatw. Szpaki latają stadami.

**Stągiew**, gwi, *ż.* **Stągiewka**, i, *ż. zdrob.* kadź na wodę.

**Stajały**, a, e, *im.* od Stajeć, je, *s. n. dok.* stopnieć. Lód, śnieg stajał.

**Stajanie**, **Staje**, **Stajadło**, a, *n.* pewna miara długości, 125 kroków geometrycznych.

**Stajenka**, i, *ż. zdrob.* od **Stajnia**.

**Stajenne**, ge, *n.* opłata od stajni.

**Stajenny**, a, e, *p.* od stajni. = ego, *m.* człowiek w stajni służbę pełniący. **Stajnia**, ni, *ż.* budynek gdzie konie stoją.

**Stal**, i, *ż.* (z niem.), związek żelaza z węglikiem.

**Stala**, i, *ż.* siedzenie w chórze dla prałatów.

**Stale**, *ps.* statecznie.

**Stalica**, y, *ż.* narzędzie do polerowania stali i żelaza. = *górn.* pale bite na dnie sztolni i chodników, gdy grunt jest sypki, na których spoczywają w poprzek podkładki dźwigające wiązania oddrzwiów.

**Stalic**, lę, **Stalować**, uję, *s. cz. nied.* nastalać, dodawać stali *np.* na koniec ostrza przez topienie w ogniu.

**Stalisty**, a, e, *p.* pełen stali, zaprawiony stalą. Woda stalista.

**Stalka**, i, *ż.* kawałek stali do krzesania ognia. **Staloryt**, u, *m.* rycina rznięta na stali. **Stalowanie**, **Stalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Stałość**, ści, *ż.* stateczność. Dziwna, rzadka, niezłomna stałość. Stałość umysłu, charakteru. Stałość w miłości. Stałość szczęścia, pogody.

**Stalownia**, ni, *ż.* huta gdzie się stal robi. **Stalowany**, a, e, *p.* nastalony. **Stalowy**, a, e, *p.* ze stali. = wpadający w kolor stali.

**Stały**, a, e, *p.* tęgi. Ciała są stałe i płynne. = Stały ląd, ziemia, dla odróżnienia od wysp i morza. = nieruchomy. Gwiazda stała. = stateczny, niezmienny. Stała pogoda. Stałe siedlisko. Stały dochód. Nie ma nic stałego na świecie. = stateczny, niezachwiany. Stały w przedsięwzięciach, w przyjaźni, w miłości. Stała przyjaźń, miłość. Serce stałe. Umysł stały.

**Stambuł**, u, *m.* tureckie nazwisko Konstantynopola. **Stambułka**, i, *ż.* lulka turecka.

**Stan**, u, *m.* położenie w jakiem się kto, co znajduje. Stan zdrowia, majątku, interesów, gospodarstwa, kraju, państwa. = możność, zdolność. Być w stanie co zrobić. = sposób życia. Stan małżeński, panieński, kawalerski. Odmienić stan, pójść za mąż lub ożenić się. = rzemiosło, powołanie, professya. Stan rolniczy, rzemieślniczy, kupiecki, wojskowy, duchowny. = klassa ludzi w społeczeństwie. Stan senatorski, rycerski, miejski. Człowiek wysokiego, nizkiego stanu. Stany polityczne państwa, używające praw politycznych, mające udział w rządzie przez swych reprezentantów. = państwo federacyjne. Stany Zjednoczone Ameryki. = państwo. Rada stanu. Radca stanu. = część ciała od ramion do pasa, kibić, talia. Suknia ciasna w stanie. = część sukni obejmująca talią.

**Stanąć**, *ob.* Stawać.

**Stancya**, yi, *ż.* (z wlos.), **Stancyjka**, i, *ż. zdrob.* izba, izdebka.

**Stangrecić**, cę, *s. n. nied.* być stangretem. **Stangret**, a, *m.* woźnica. **Stangretka**, i, *ż.* żona stangreta. **Stangretowy, Stangrecki**, a, e, *p.* należący do stangreta.

**Stanie**, a, *n.* trzymanie się na nogach. = Stanie u prawa, stawienie się.

**Stanik**, a, *m. zdrob.* od Stan, szczupła talia. = gorset, sznurówka.

**Stanowczo**, *ps.* stanowczym sposobem. **Stanowczy**, a, e, *p.* stanowiący o czem, decydujący, *np.* wyrok, bitwa, zwycięztwo. **Stanowić**, wię, *s. cz. nied.* zastanawiać, tamować. = stawiać gospodą. = stawiać na jakiem miejscu, *np.* wojsko. = stan, postanowienie dzieciom obmyślać. = klacz, spuszczać ogiera na klacz. = postanawiać, ustanawiać, *np.* cenę, święto, prawa, prawidła. Głosów większość na sejmie stanowić powinna. = naznaczać, mianować, *np.* sędziów, urzędników. = składać, tworzyć. Dusza i ciało stanowią człowieka. Czoło i potęgę wojska stanowiła u Rzymian piechota, u Polaków jazda. = różnicę, czynić różnicę. Co stanowi różnicę między człowiekiem a zwierzęciem? = *s. n.* Stanowić o czem, decydować, *np.* o wojnie, o pokoju, o czyim losie. **Stanowiciel**, a, *m.* **Stanowicielka**, i, *ż.* postanowiciel, i t. d. **Stanowidło**, a, *n.* to co służy do zastanowienia biegu, ruchu. **Stanowienie**, a, *n.* czynność słowa Stanowić. **Stanowisko**, a, *n.* miejsce do stania. = stancya, kwatera. Letnie, zimowe stanowisko. = pozycya przez wojsko zajęta. Spędzić nieprzyjaciela ze stanowiska. = miejsce gdzie myśliwy na zwierza czeka. Postawić strzelca na stanowisku. = miejsce gdzie stoją okręty, przystań. = Punkta stanowisk słońca, *ast.* punkta przesilenia dnia z nocą letniego i zimowego. = *fig.* stopień jaki kto w społeczeństwie zajmuje. = punkt zapatrywania się na co. Zapatrywać się na co z wyższego stanowiska. **Stanownicy**, ego, *m.* ten co stanowił po gospodach posłów sejmowych lub posłów od obcych dworów.

**Stąpać**, am, *s. n. nied.* **Stąpić**, pię, *dok.* stopę z miejsca na miejsce przenosić, kroczyć. Kroku, krokiem, na krok nie stąpić. Stąpać po czem, deptać, chodzić. Stąpić na co, nastąpić. Nie stąpaj ludzi podłych śladem, *fig.* nie wstępuj w ich ślady. Z góry, z wysoka stąpać, *fig.* wysoko się nosić, być dumnym. Nie wie na którą nogę stąpić. **Stąpanie, Stąpienie**, a, *n.* od Stąpać, i t. d.

**Starać się**, *s. z. nied.* czynić staranie, usilować. Staraj się mu podobać, każdemu dogodzić. Starać się o co, dokładać starania dla osiągnienia czego. Stara się o jego łaskę, przyjaźń. Starać się o pannę, o rękę panny. **Staranie**, a, *n.* starunek. Mieć o kim, o czem staranie. = **się**, czynność słowa Starać się. **Staranie**, *ps.* starownie. Dzieło starannie wypracowane. **Staranność**, ści, *ż.* starowność, troskliwość, pieczołowitość. **Staranny**,

a, e, *p.* z wielkiem staraniem, pilny, starowny, pieczołowity.

**Starcie**, a, *n.* czynność słowa Zetrzec, obtarcie z pyłu, z wilgoci. = roztarcie. Starcie na proch. = *fig.* zgładzenie, zniszczenie. = Starcie czyjej dumy, *fig.* przytarcie komu rogów, upokorzenie. = Starcie się dwóch wojsk, dwóch hufców, spotkanie się ich i walka ztąd pochodząca.

**Starcowski**, **Starcowy**, a, e, *p.* do starca należący.

**Starczyc**, czę, *s. cz. nied.* dostarczać. = *s. n.* wystarczać. Komu dłużej pieniądze starczą, ten dłużej wojnę prowadzi.

**Stargać**, am, *s. cz. dok.* potargać, *np.* pęta, więzy, kajdany, węzły, związki przyjaźni. = podrzeć, poszarpać. Kopernik stargał zasłonę błędu i omamienia. = Stargać siły, styrać, zwątlić, osłabić. Stargany na siłach pracą, niewczasem, trudami. Stargany wiekiem. **Stargnąć**, a, *n.* potarganie.

**Stargować**, uję, *s. cz. dok.* dobić targu, targując zgodzić się o cenę. **Stargowanie**, a, *n.* dobicie targu.

**Starka**, i, *ż.* staruszka. = stara samica. = starsza karta. = stara gorzałka. **Starodawnie**, *ps.* w dawnym czasie. **Starodawność**, ści, *ż.* dawny czas. **Starodawny**, a, e, *p.* do dawnego czasu należący. **Starodrzew**, a, *m. leś.* w lasach nizkopiennych drzewo stare zachowane przez kilka kolei. **Staroduh**, a, *m.* i *ż.* staruch, babsko. Ktoźby staroduba życzył miec za żonę? **Staropolski**, a, e, *p.* należący do starych Polaków, *np.* prostota serca, szczerość, cnota, otwartość, gościnność. Po staropolsku, sposobem, zwyczajem starych Polaków. **Staropolszczyzna**, y, *ż.* staropolskie zwyczaje, obyczaje, sposób myślenia, mówienia. **Starość**, ści, *ż.* wiek ludzki od roku pięćdziesiętego. *Przysł.* Starość nie radość. Starość nie sama przychodzi, kupę z sobą chorób wodzi. Poznać łacno w starości, jaki kto był w młodości. Przypłacisz w starości rozpustnej młodości. **Starościanka**, i, *ż.* córka starosty. **Staroscic**, a, *m.* syn starosty. **Starościna**, y, *ż.* żona starosty. **Starościński**, **Starości**, a, e, *p.* należący do starosty. **Starosta**, y, *m.* szlachcic który miał sobie nadane przez króla dożywotnie, za zasługi lub bez zasług, dobra królewskie. Starosta grodzki czyli grodowy, sądził w grodzie sprawy kryminalne z prawem miecza. = Starosta weselny, najstarszy drużba, marszałek weselny. **Starostwo**, a, *n.* godność starosty. = dobra koronne nadane staroście. = *zbior.* starosta z żoną. **Staroświecki**, a, e, *p.* wedle dawnego świata będący. Po staroświecku, jak bywało za dawnych czasów. **Staroświeckość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest staroświeckie. **Staroświeczyzna**, y, *ż.* wszystko co jest staroświeckie. **Starowierca**, y, *m.* człowiek trzymający się starej wiary. **Starowierny**, a, e, *p.* trzymający się starej wiary. **Starowina**, y, *m.* biedny staruszek.

**Starownie**, **Starowność**, **Starowny**, *ob.* Starannie, i t. d.

**Starozakonny**, a, e, *p.* tyczący się starego zakonu. = ego, *m.* żyd. **Starozakonna**, ej, *ż.* żydówka. **Starożytnie**, *ps.* starożytnym sposobem. **Starożytność**, ści, *ż.* starodawność. = epoka od czasów historycznych aż do upadku państwa rzymskiego na Zachodzie (476). = ludzie, ludy w tej epoce żyjące. = Starożytności, zabytki pozostałe z tej epoki, mianowicie dzieła sztuki. **Starożytny**, a, e, *p.* starodawny, sięgający dawnych wieków, *np.* dom, familia. = który istniał w starożytności, *np.* Rzym, filozofowie, pisarze. = opowiadający dzieje starożytności, *np.* historya. **Starożytni**, ych, *l. m.* narody starożytności, mianowicie Grecy i Rzymianie. **Starszeński**, a, e, *p.* do starych lub starszeństwa należący. **Starszeństwo**, a, *n.* pierwszeństwo co do wieku. = pierwszeństwo co do stopnia, urzędu, godności. **Starszy**, a, e, *p.* więcej lat mający, *np.* brat, siostra, syn, córka. = wyższy

stopień, wyższą godność, wyższy urząd posiadający. Starsi bracia, senatorowie. Po starszemu, podług starszeństwa. = Starsze miejsce u stołu, wyższe. **Starszyna, Starszyzna, y,** *ż. zbior.* starsi, przełożeni, wyżsi oficerowie.

**Starty, a, e,** *im.* od **Zetrzeć**, otarty z pyłu, z wilgoci. = roztarty, utarty. Starty na proch. = *fig.* zbity na głowę, pogromiony. Oto starci są nieprzyjacicle nasi.

**Staruch, a,** *m.* rubaszny starzec. **Starucha, y,** *ż.* rubaszna baba. **Staruchny, Starusieńki, Starutki, Staruteńki, a, e,** *p.* bardzo stary.

**Staranek, nku,** *m.* staranie.

**Staruszek, szka,** *m.* dobry, poczciwy starzec. **Staruszka, i,** *ż.* dobra, stara kobieta. **Staruszkowato,** *ps.* nieco staro, *np.* wyglądać. **Staruszkowatość, ści,** *ż.* powierzchowność zbliżającej się starości. **Staruszkowaty, a, e,** *p.* podstarzały, zakrawający na starego. **Staruszkowy, a, e,** *p.* należący do staruszka. **Stary, a, e,** *p.* wiele lat mający, *np.* pies, koń, człowiek. = od dawna byt mający, lub przez długie używanie zużyty, zepsuty, znoszony, wychodzony, *np.* dom, miasto, suknia, sprzęt, bóty, kapelusz. = dawny, starodawny, *np.* przyjaciel, zwyczaj, obyczaj. Po staremu, jak dawniej było. = Stary styl, kalendarz juliański. **Stary, ego,** *m.* stary człowiek. Poszła za starego. Starzy sobie lat ujmują. **Starzec, rca,** *m.* ten co doczekał poźnej starości. = *bot.* (Senecio), ziele tak zwane, że zaraz po rozkwitnieniu siwieje. **Starzeć, jq,** *s. n. nied.* = **się,** *s.z.* stawać się starym. **Starzenie się,** *n.* stawanie się starym. **Starzyzna, y,** *ż.* stare suknie, stare graty.

**Statecznie,** *ps.* statecznym sposobem, nieodmiennie. Wiatr statecznie ze wschodu wiejący. **Statecznieć, jq,** *s. n. nied.* stawać się statecznym. **Stateczność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest stateczne. **Stateczny, a, e,** *p.* statkujący, *np.* młodzieniec. = stały, niezłomny, niezachwiany w przedsięwzięciu, *np.* umysł, serce. = nieodmienny. Wiatry stateczne. **Statek, tku,** *m.* stateczność, stałość, dobra konduita. Rozumu ma aż nadto, ale statku mu brakuje. = naczynie. Statki kuchenne. = okręt. Statek kupiecki, statek parowy. **Statkować, uję,** *s. n. nied.* być statecznym, zachowywać statek. Czas statkować w tych leciech. = Pogoda nie statkuje, nie jest stała. Głowa mi nie statkuje. Nogi mi nie statkują, chwieją się, plączą się. **Statkowanie, a,** *n.* zachowywanie statku.

**Statua, i,** *ż.* posąg.

**Statut, u,** *m.* (z łac.), ustawa, prawo postanowione za zgodą stanów, mianowicie ustawy od Kazimirza aż do Zygmunta Augusta, łacińskim językiem pisane. = zbiór ustaw, kodex. Statut litewski, za Zygmunta I po rusku napisany, na język polski przełożony, następnie za Zygmunta Augusta i Zygmunta III poprawiony i pomnożony. **Statutowy, a, e,** *p.* od statutu.

**Statyka, i,** *ż.* (z grec.), część mechaniki traktująca o prawach równowagi.

**Statysta, y,** *m.* człowiek stanu, polityk. **Statystycznie,** *ps.* podług statystyki. **Statystyczny, a, e,** *p.* należący do statystyki, *np.* tablice. **Statystyk, a,** *m.* ten co się trudni statystyką. **Statystyka, i,** *ż.* nauka mająca na celu wykazanie aktualnego stanu państwa pod względem jego rozległości, ludności, rolnictwa, rękodzieł, handlu, przemysłu. = opis statystyczny jakiego kraju.

**Staw, u,** *m. anat.* złączenie dwóch kości, z których jedna z główką jest wstawiona w solniczkę czyli dołek drugiej kości. Ze stawu wyruszyć, wywichnąć. Ból w stawach, denna choroba.

**Staw, u,** *m.* zbiór wody zamkniętej, tak iż ją według potrzeby spuszczać, zastawiać i ilość jej powiększać można.

**Stawać, jq,** *s. n. nied.* Stanąć, np. *dok.* przestawać iść, zastanawiać krok.

Stawać po drodze. Kazał stanąć wozowi. Stanąć na popas, na nocleg. *Fig.* Zegarek staje co nocy, stanął dziś rano. Rzeka stanęła, zamarzła. Pies stanął do przepiórki, do kuropatwy. = Stanąć na czem, przestać na czem czytając, opowiadając, pisząc, dyktując. = Stanąć gdzie, przybyć, dojść, dojechać. Dziś przedniem musimy stanąć pod Wiedniem. Stanąć u celu żądań, *fig.* dojść do celu, osiągnąć cel. = Stanąć, dojść do skutku. Stanął pokój. Stanęła zgoda. = Stanąć na czem, dojść do końca, skończyć się. Na czem stanęło? Na niczem nie stanęło, nic nie postanowiono. = Stanąć, powstać, wznieść się, dźwignąć się. Stanęły piękne domy, kościoły. = Stanąć, stawić się. Stanął Jezus w pośrodku nich. Stanąć u prawa. = Stawać w sądach, w sprawach, bronić spraw, być adwokatem = Stanąć na czele wojska, postawić się. Chmielnicki stanął na czele powstania. = Stanąć przed kim, stawić się, zjawić się. Wszyscy staniemy przed Bogiem. = Stanąć w myśli, na myśli, stawić się w myśli, przyjść na myśl. Stanąć w oczach, przedstawić się. Stanie ci w oczach krzywda bliźniego. = przy czem, za czem, obstawać, bronić. Przy sprawiedliwości murem stanął. Stajemy przy prawdzie, przy wierze, przy wolności, przy niepodległości. Kto za kraj swój mężnie stawa, wieczna będzie jego sława. = Stanąć czem, stać się czem, obrócić się w co. Niobe kamieniem stanęła. = Stanąć komu za co, zastąpić u kogo co. Głód stanie za kucharza, *ob.* Stać. = *s. nieos.* Staje, stawa, stanie czego, dostawa, dostaje, wystarcza, wystarczy. Bronić się będziemy, dópóki nam stanie żywności. Ile mi jeszcze głosu stawa, wzywam was do boju. Tak krawiec kraje, jak mu materyi staje, *przysł.* Nie staje, nie stało, nie stanie czego, brakuje, zabrakło, zabraknie. Ujrzał iż mu pieniędzy nie stało. Kiedy ci polskich słów nie stanie, pożycz z czeskiego. Gdzie wilczej skóry nie stanie, lisiej nadstawić, *przysł.* = się, *s. z.* dziać się, zdarzać się. Co się stało? Co się mu, jej stało? Nie wiem co się z nim, z nią stało. Nie bój się, moje kochanie, nic ci się złego nie stanie. Stań się twoja wola. = zjawić się, otrzymać byt. Niech się stanie światłość, i stała się światłość. = czem, przemienić się w co. A słowo ciałem się stało. Stawanie, a, = się, *n.* w znaczeniu słowa Stawać.

Stawiać, am, Stawić, wię, *s. cz. nied.* umieszczać to co niby stoi, *np.* szklanki, kieliszki, świece, lampy na stole, słupy na granicy, kopy w polu. = wznosić, dźwigać, budować *np.* domy, kościoły, posągi, pomniki. Zamki na lodzie stawiać, *fig. ob.* Lód. = stawiać kroki, stąpać. = ustawiać, rozstawiać, *np.* sieci, sidła, połapki, straże, warty. = przystawiać, *np.* komu pijawki, bańki. = kogo przed kim, prezentować, przedstawiać. Stawić świadków. Żółkiewski pojmanych carów przed królem stawił. = Stawić kogo gdzie, dostawić. Do sądu mego stawić mi go macie. = Stawić co komu przed oczy, wystawiać, przekładać. = na kartę, na loteryą, ryzykować w celu wygrania więcej. = *fig.* narażać. Niech każdy zdrowie dla spólnego stawi dobra. = Stawić komu czoło, stawiać opór, opierać się komu. Stawić pole nieprzyjacielowi, wydać bitwę. Kościuszko stawił Moskalom pole pod Racławicami. = Stawić się, *s. z.* gdzie, stawać, stanąć, *np.* w sądzie. Stawić się na godzinę, na czyj rozkaz, na pojedynek. = Stawić się mężnie, mężnie sobie poczynać. Stawić się komu grzecznie, łagodnie, łaskawie, ostro, surowo, groźnie, zuchwale, grzecznie się komu pokazać, i t. d. I fortuna nie zawżdy groźno nam się stawi. Stawianie, Stawienie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Stawidło, a, *n.*

zastawa u młyna, u upustu stawów, dla zatrzymania wody.
**Stawisko**, a, *n.* staw zarzucony, zielskiem zarosły.
**Stawka**, i, *ż.* to co w grze stawiają.
**Stawniczy**, ego, *m.* dozorca stawu.
**Stawny, Stawowy**, a, e, *p.* od stawu.
**Stawowatość**, ści, *ż.* przymiot tego co ma stawy. **Stawowaty**, a, e, *p.* mający stawy. Zwierzęta stawowate: skorupiaki, pająki, owady. **Stawowy**, a, e, *p.* od stawu w ciele. Choroba stawowa, łamanie w stawach, denna choroba. Sok stawowy, wilgoć klejowata stawy odwilżająca.
**Stebnować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), szyjąc robić ściegi zachodzące na poprzednie. **Stebnowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Stebnówka**, i, *ż.* szew stebnowany.
**Stęchlina, Stęchlizna**, y, *ż.* nieprzyjemny odor rzeczy spleśniałej lub zeprzałej w wilgoci i ciepłe. **Stęchłość**, ści, *ż.* własność tego co czuć stechlizną. **Stęchły**, a, e, *im.* od **Stęchnąć**, nę, *s. n. dok.* dostać stęchlizny. = sklęsnąć, opaść z odętości. Puchlina stęchła.
**Stek**, u, *m.* ściek. Stek domowy, kuchenny. Stek okrętowy. = *fig.* spływ, zbieg czego złego. Starość, stek chorób. = zbiegowisko. Stek łotrów, hultajów, złodziejów.
**Stęk**, u, *m.* jęk z bolu wydany. **Stękać**, am, *s. n. ned.* **Stęknąć**, nę, *jedno'.* jęczeć, jęknąć z bolu. Stękać na głowę, na piersi, skarżyć się na ból głowy, piersi. Stękać pod ciężarem, pod jarzmem. **Stękanie**, a, *n.* wydawanie stęku. **Stękliwie**, *ps.* stękając. **Stękliwy**, a, e, *p.* o lada co stękający. **Stęknienie**, a, *n.* wydanie stęku.
**Stelmach**, a, *m.* (z niem.), ten co robi część drewnianą wozu. **Stelmachowa**, ej, *ż.* żona stelmacha. **Stelmachowy**, a, e, *p.* do stelmacha należący. **Stelmaski**, a, e, *p.* od stelmacha, *np.* robota. **Stelmastwo**, a, *n.* rzemiosło stelmacha. **Stelwaga**, i, (z niem.), drąg z orczykami przytwierdzony do dyszla.
**Stempel, Stępel**, pla, *m.* (z niem.), narzędzie do wyrażenia cechy na czem, *np.* na pieniądzu, na papierze. = cecha stęplem wyrażona. = papier stęplowy. = laska drewniana lub żelazna z grajcarkiem do przybijania i wykręcania ładunku. = walec podnoszący się i opadający w rurze pompy, ssakwki. = *górn.* podpora drewniana.
**Stempelek, lka**, *m. zdrob.* od **Stempel**. Stempelki w fortepianie, młotki uderzające o struny. **Stemplarz**, a, *m.* ten co pieniądze stemplem znaczy.
**Stemplować**, uję, *s. cz. nied.* stemplem znaczyć, *np.* papier, pieniądze, towary, naczynia złote lub srebne. = ścianę lub dach, podstemplować, stemplami czyli podporami wzmocnić w czasie podmurowania. **Stemplowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. = *górn.* podpory drewniane dane w przebitkach, żeby się ziemia nie osypywała. **Stemplowy**, a, e, *p.* od stempla do znaczenia, *np.* papier. **Stęplówka**, i, *ż. górn. ob.* **Stemplowanie**.
**Step**, u, *m.* glezmierzona okiem, płaska, pusta, trawą tylko zarosła przestrzeń ziemi.
**Stęp**, u, *m.* **Stępa**, y, *ż.* chód konia mniej więcej spory, podobny do kroczy.
**Stępa**, y, *ż.* naczynie drewniane lub kamienne, w którem się co tłucze stęporem, jako to proso na jagły, jęczmień na krupy. = Stępa do sukna, folusz.
**Stępak**, a, *m.* koń stępą idący.
**Stępiały**, a, e, *im.* który stał się tępym. **Stępić**, pię, *s. cz. dok.* zatępić. **Stępieć**, ję, *s. n. dok.* stać się tępym. **Stępienie**, a, *n.* zatępienie. = stanie się tępym.
**Stępka**, i, *ż. zdrob.* od **Stępa**. = belka gruba wzdłuż statku, na której maszt wielki stoi. **Stępkarz, Stępnik**, a, *m.* ten co jagły albo krupy w stępie tłucze. **Stępor**, a, *m.* tłuk stępowy. **Stępornia**, ni, *ż.* wielka sztuka drzewa okuta, w której rzędem stępy są wydrążone.
**Stępować**, uję, *s. cz. nied.* dekatyzować sukno. **Stępowanie**, a, *n.* dekatyzowanie

**Stepowiec, wca**, *m.* koń stepowy. **Stepowy, a, e**, *p.* od stepu, *np.* ptaki, zwierzęta.

**Stępowy, a, e**, *p.* od stępy, *np.* tłuk.

**Ster, u**, *m.* (z niem.), rudel którym sternik statek steruje. = *fig.* kierunek. Ster rządu, państwa. Trzymać ster rządu. Stać u steru rządu. Objąć ster rządu. = Ster wiatrakowy, drąg którym go obracają.

**Sterać**, *ob.* Styrać.

**Sterczeć, Styrczeć, czę**, *s. n. nied.* storcem do góry stać, być nastorczonym. Róg mu na łbie sterczy. Wśród tego rumowiska sterczą jeszcze niedoburzone pomniki.

**Sternictwo, a**, *n.* sterowanie okrętem, sztuka sternika, rzemiosło sternika. = *fig.* ster kierunek.

**Sterniczy, Sternikowy, a, e**, *p.* od sternika.

**Sternik, a**, *m.* ten co steruje statkiem. = *fig.* kierujący czem.

**Sterować, uję**, *s. cz. nied.* co, czem, sterem kierować. = używać czego jak steru. Ryby ogonem sterują.

**Sterowanie, a**, *n.* kierowanie statku sterem.

**Sterówka, i**, *ż.* pióro sterowe, pióro ogonowe, służące do kierowania lotu.

**Sterowy, a, e**, *p.* od steru.

**Sterta, Styrta, y**, *ż.* bróg zboża na polu lub w gumnie. = Sterta morska, sterczący nad morzem ląd.

**Steskнić się**, *s. z. dok.* do kogo, do czego, za kim, za czem, usychać z tęsknoty, pragnąć oglądać kogo, co.

**Stężały, a, e**, *im.* od **Stężeć, ję**, *s. n. dok.* stać się tęgim, twardym, skrzepłym.

**Stężenie, a**, *n.* zrobienie lub stanie się tęgim.

**Stężyć, żę**, *s. cz. dok.* zrobić tęgim

**Stleć, ję**, *s. n. dok.* tlejąc spalić się.

**Stlić, stlę**, *s. cz. dok.* spalić bez płomienia.

**Stłaczać, am**, *s. cz. nied.* **Stłoczyć, czę**, *dok.* tłocząc uciskać, przyciskać, zbijać w kupę. = **się**, *s. z.* zbijać się w kupę, ścisnąć się. **Stłaczanie, Stłoczenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych

**Stłuc, kę**, *s. cz. dok.* potłuc, utłuc w moździerzu. = rozbić, zbić co kruchego, *np.* szklankę, talerz. = **Stłuc sobie rękę, nogę**, uszkodzić uderzeniem o co. = **się**, *s. z.* zbić się, rozbić się. Szklanka się stłukła. Im kto z wyższego miejsca spadnie, tym się bardziej stłucze. **Stłuczenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Stłumić, Stłumienie**, *ob.* **Przytłumić**, i t. d.

**Stłuścieć, ję**, *s. n. dok.* stać się tłustym.

**Sto, sta**, *im. licz.* dziesięć dziesiątków.

**Stochmal, u**, *m.* (z niem.), pył młyński, kurzawa z mąki. **Stochmalka, i**, *ż.* sól drobna jak stochmal. **Stochmalowy, a, e**, *p.* od stochmalu.

**Stoczek, czka**, *m.* cienka jak sznurek świeca woskowa, w kłębek zwinięta. = u perukarza, kloc drewniany pod perukę. **Stoczkarz, a**, *m.* ten co robi stoczki. **Stoczenie, a**, *n.* czynność słowa **Stoczyć**. **Stoczki, ów**, *l. m.* resztki piwa lub wina stoczonego z beczki. **Stoczyć, czę**, *s. cz. dok.* **Staczać, am**, *nied.* tocząc z góry na dół zwalić, *np.* kamień. = wytoczyć z beczki piwo, wino, gorzałkę. = roztoczyć. Stoczyli go robacy. = bitwę, walkę, zwodzić bitwę. Bolesław Krzywousty stoczył 45 bitew z różnemi narodami. = spór, spierać się, dysputować. = **się**, *s. z.* tocząc się upaść, *np.* z góry, ze schodów. **Stoczysko, a**, *n.* stok, ścieg wody. **Stoczysto, Stoczyście**, *ps.* potoczysto. **Stoczystość, ści**, *ż.* potoczystość. **Stoczysty, a, e**, *p.* potoczysty.

**Stodoła, y**, *ż.* budynek gdzie składają i młócą zboże. Z pustej stodoły nie wyleci chyba wróbel albo sowa, *przysł.* z pustej głowy głupi koncept.

**Stofuntowy, a, e**, *p.* ważący sto funtów. Stofuntowe działo, wyrzucające kulę ważącą sto funtów

**Stóg, stogu**, *m.* stos siana ułożonego w kształcie ostrokręgu

**Stoicki, Stoiczny, a, e**, *p.* od stoików, właściwy stoikom **Stoicyzm, u**, *m.* system filozoficzny Zenona Greka, przeciwny epikureizmowi, zakładający dobro najwyższe na cnocie, szukający rozkoszy w cierpliwem znoszeniu boleści i uleszczęścia. = *fig.* stałość niezachwiana, niezłomność umysłu, surowość oby-

czajów. **Stoik**, a, *m.* filozof stoicki. = człowiek surowych obyczajów, mężnym umysłem znoszący przeciwne losu koleje.

**Stojący**, a, e, *im.* od Stać, który stoi. **Stojączka.** W stojączki, na stojączki co ustawiać, to jest tak aby stało **Stojak**, a, *m.* darmostój. **Stójka**, i, *ż.* żołnierz pieszy lub konny postawiony na straż miejsca jakiego. = w Litwie i na Rusi, chłop przy ziemskim lub niższym sądzie odbywający konno posyłki.

**Stok**, u, *m.* stek, stoczysko, miejsce ścieku wody. = *fort.* przedpiersień ukrytej drogi, rozciągający się w pole stoczysto. = Stok góry, stoczystość góry.

**Stokfisz**, a, *m.* (z niem.), *zool.* ryba z rzędu skrzelowatych, gardłopłetwych, mięsusowatych. **Stokfiszowy**, a, e, *p.* od stokfisza.

**Stoklosa**, y, *ż.* **Stoklos**, u, *m. bot.* (Bromus), roślina trawiasta, której gatunkiem jest kostrzewa między żytem i pszenicą rosnąca. **Stoklosiasty**, a, e, *p.* pełen stoklosy, *np.* żyto, pszenica. **Stoklosny**, a, e, *p.* od stoklosy, *np.* ziarnko.

**Stokorodny**, a, e, *p.* stoki czyli źródła rzek wydający, *np.* góra. = nad stokiem rodzący się, rosnący, *np.* drzewa. **Stokowy**, a, e, *p.* od stoku czyli ścieku wody. = Stokowa galerya, *fort.* w podkopach pod stokiem poprowadzona.

**Stokroć**, **Stokrotnie**, *ps.* sto razy.

**Stokroć**, ci, *ż. bot.* (Bellis), roślina z działu promienistych, czerwona i biała.

**Stokrotny**, a, e, *p.* sto razy tyle zawierający, sto razy powtarzany, zdarzający się.

**Stół**, stołu, *m.* sprzęt domowy z tablicą drewnianą, marmurową, na czterech nogach, lub gdy jest okrągły na jednej nodze stojący. = wikt, jedzenie. Dawać komu stół. Mieć u kogo stół. = Dobra stołu królewskiego, starostwa. = Przystępować do stołu Pańskiego, do komunii.

**Stoła**, y, **Stolnia**, **Sztolnia**, ni, *ż.* (z niem.). *górn* droga podziemna, wykopana w kierunku prawie poziomym, służąca albo do spuszczania wód z kopalni, albo do wywożenia ciała wykopanego.

**Stolarczyk**, a, *m.* czeladnik stolarski. **Stolarka**, i, *ż.* żona stolarza. = stolarstwo. **Stolarnia**, ni, *ż.* izba z warsztatem stolarskim. **Stolarski**, a, e, *p.* od stolarza, *np.* klej, warsztat, robota. **Stolarstwo**, a, *n.* rzemiosło stolarskie. **Stolarz**, a, *m.* ten co robi stoły, krzesła, szafy, komody. **Stolarzewa**, ej, *ż.* żona stolarza. **Stolec**, lca, *m.* stołek z otworem w siedzeniu. Iść na stolec. = dziura w zadku. = co stolcem odchodzi. Miec regularny, nieregularny stolec. **Stoleczny**, a, e, *p.* od stolicy, główny, *np.* miasto. **Stolek**, lka, *m.* **Stoleczek**, czka, *m. zdrob.* sprzęt drewniany do siedzenia na czterech lub trzech nogach. Na dwóch stolkach siedzieć, *przysł.* z jedną i z drugą stroną trzymać. **Stolica**, y, *ż.* miasto stołeczne. = tron. Stolica apostolska, władza papiezka, dwór rzymski. **Stoliczek**, czka, *m. zdrob.* od Stolik, a, *m. zdrob.* mały stół. = Stolik mierniczy, do zdejmowania planów, na trzech nogach ruchomych z ruchomą papierem naklejoną tablicą. **Stolikowy**, a, e, *p.* od stolika. **Stolnica**, y, *ż.* **Stolniczka**, i, *ż. zdrob* deska kuchenna do wałkowania ciasta. **Stolnik**, a, *m.* królewski albo koronny urzędnik, którego obowiązkiem było służyć królowi do stołu. = *górn.* robotnik pracujący w stolni. **Stolnikiewicz**, a, *m.* syn stolnika. **Stolnikostwo**, a, *n.* urząd stolnika. = *zbior.* stolnik z żoną. **Stolnikowa**, ej, *ż.* żona stolnika. **Stolnikówna**, y, *ż.* córka stolnika. **Stołować**, uję, *s. cz. dok.* kogo, dawać komu stół, utrzymywać stołowników. = się, *s. z.* mieć stół u kogo za pieniądze. **Stołowanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Stołowe**, go, *n.* pieniądze na stół strawne. **Stołownik**, a, *m.* ten co się stołuje u kogo. **Stołowy**, a, e, *p.* od stołu, *np.* nóż, łyżka. Dobre stołowe, dobra stołu

królewskiego. Panny stołowe, córki szlacheckie, które w domach panów polskich na respekcie siedziały i do stołu pańskiego siadały.

**Stonóg**, *ps.* sto razy tyle. **Stonóg**, ога, *m.* **Stonoga**, i, *ż. zool.* wilgotnik, owad bezskrzydły ołowianego koloru, w wilgotnych miejscach, mianowicie w piwnicach mieszkający, 14 nóg mający. **Stonogowiec**, wca, *m. bot.* (Scolopendrium), roślina z rzędu paproci, u pospolstwa jelení język. **Stoczny**, **Stoki**, a, e, *p.* mający sto oczu (Argus).

**Stopa**, y, *ż.* dolna część nogi, na której się ciało wspiera. = ślad stopą zrobiony na piasku, na śniegu. = *fig.* spód, spodnia część. U stóp góry, tronu, krzyża, ołtarza. = część pończochy stopę okrywająca. = pięć, krok. Bronić każdej stopy ziemi. Przybyło dnia na kurzą stopę. = miara długości, pół łokcia czyli 288 millimetrów. = Stopa mennicza, stopień czystości złotej i srebrnej monety. = stan. Wojsko na stopie wojny, pokoju. = skala. Żyć na wielką stopę. = Stopa procentowa, wysokość procentu. = stosunek. Być z kim na dobrej stopie. = pewna ilość zgłosek długich i krótkich w wierszu greckim i łacińskim.

**Stopić**, pię, *s. cz. dok.* roztopić, *np.* wosk, cynę, ołów. **Stopienie**, a, *n.* roztopienie.

**Stopień**, pnia, *m.* schodek u schodów, u powozu. = ranga. Stopień kapitana, pułkownika. = punkt. Bieda, nędza doszła do najwyższego stopnia. = Stopień pokrewieństwa. Krewny w pierwszym, drugim stopniu. = *geom.* jedna z części obwodu koła podzielonego na 360 części. = *fiz.* jedna z części na jakie skala przy termometrze, barometrze jest podzielona. Stopień zimna, ciepła. = *gram.* jedna z odmian przymiotników i przysłówków przymiotnikowych wyrażająca większą lub mniejszą moc przymiotów.

**Stopka**, i, *ż. zdrob.* od **Stopa**. = Stopka tkacka, na której tkacz stopę stawia. = *m.* Stopka regimentowy, pułkowy, profos.

**Stopniały**, a, e, *im.* od **Stopnieć**, ję, *s. n. dok.* roztopnieć, roztopić się.

**Stopnik**, a, *m.* pręt mierniczy na stopnie podzielony. = karp w trzecim roku swojego wieku. **Stopniować**, uję, *s. cz. nied.* dzielić na stopnie. = *gram.* odmieniać przymiotniki i przysłówki przez stopnie. = się, *s. z.* odmieniać się przez stopnie. **Stopniowanie**, a, *n.* dzielenie na stopnie. = *gram.* odmiana przez stopnie. **Stopniowo**, *ps.* stopniami, po stopniach. **Stopniowy**, a, e, *p.* od stopnia, idący stopniowo, *np.* wzrost, ubytek.

**Stopny**, a, e, *p.* do stopy należący, *np.* kości. **Stopowy**, a, e, *p.* od stopy.

**Storc**, **Storca**, a, *m.* gzyms nadedrzwiami. = *górn.* kołowrot którym rudę na wierzch wyciągają. = strona czego sterczęca. Postawić co na sztorc. **Storczyć**, czę, *s. cz. nied.* postawić co tak żeby sterczało, nastorczyć, *np.* uszy. **Storczyk**, a, *m. bot.* (Orchis), roślina której gatunek, storczyk wielokwiaty, zowie się lisie jajko. **Storczykowate**, **Storczykowe**, *l. m. bot.* rośliny, którym storczyk nadał nazwisko. **Storczypięta**, y, *m.* **Storczypiętka**, i, *m. zdrob.* ten co storczy piętę, co krok wytwornie stawia. **Storzyszek**, szka, *m. bot.* (Clinopodium), roślina z familii wargowych.

**Stos**, u, *m.* kupa w kształcie stogu. Stos kul, bomb, granatów. = kupa drew, na której w starożytności trupów, w późniejszych wiekach heretyków palono. = Stos Wolty, *fiz.* kolumna z pewnej liczby krążków miedzianych i cynkowych naprzemian ułożonych, służąca do wzbudzenia elektryczności. = Stos pacierzowy, *anat.* kolumna pacierzowa. **Stosik**, a, *m. zdrob.* od **Stos**. **Steślna**, y, *ż.* część trzonu pióra, ku końcowi coraz cieńsza. = laska cieńsza ku końcowi, służąca za rękojeść bicza lub wędki.

**Stosować**, uję, *s. cz. nied.* co do czego.

z czem. porównywać. = co do czego, zastosowywać, aplikować, *np.* algebrę do geometryi, chemią do rękodzieł. = co do czego, w miarę czego podnosić lub zniżać, *np.* swą mowę do pojęcia słuchaczów. = co do kogo, przystosowywać. Czy to do mnie stosujesz? = się, *s. z.* do czego, zostawać w stosunku, być stosownym. Prawa mają stosować się do obyczajów. = zgadzać się z czem. Stosować się do zwyczajów, do czasu, do okoliczności, do czyjej woli. = odnosić się. To się do ciebie nie stosuje. Stosowanie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Stosowany, a, e, *im.* zastosowany. Chemia stosowana. = (od stosu). Kapelusz stosowany, z zagiętemi w górę skrzydłami. Stosownie, *ps.* stosownym sposobem, *np.* odpowiedzieć. = do czego, stosując się do czego, zgodnie z czem. Żyć stosownie do swego stanu. Nagrodzić stosownie do zasługi. Ukarać stosownie do winy. Stosowność, ści, *ż.* przymiot tego co jest stosowne do czego. Stosowny, a, e, *p.* zostający z czem w stosunku, zgodny, odpowiedny. Kara stosowna do występku. Stosunek, nku, *m.* stopień stosowania się jednej rzeczy do drugiej. Ziemia jest mała w stosunku do słońca. = *mat.* porównanie dwóch wielkości lub ilości jednej natury. Stosunek arytmetyczny, geometryczny, prosty, odwrotny. = Stosunki, związki zachodzące między ludźmi. Być z kim w stosunkach. Mieć z kim stosunki. Stosunkowo, *ps.* w stosunku. Stosunkowy, a, e, *p.* proporcyonalny. = względny. Wielkość i małość, ciepło i zimno są wyrazy stosunkowe.

Stosygiel, gla, *m.* (z niem.), gatunek hebla. = sztaba żelazna okrągła, w końcu spłaszczona, u górników do wyłamywania twardych opok, u brukarzy do podważania kamieni.

Stotysięczny, a, e, *p.* zawierający stotysięcy, *np.* wojsko. = posiadający stotysięcy, *np.* pan.

Stowarzyszenie, a, *n.* połączenie w towarzystwo. = związek towarzyski. Stowarzyszyć, szę, *s. cz. dok.* połączyć w towarzystwo. = się, *s. z.* złączyć się w towarzystwo dla osiągnienia spólnego wszystkim celu.

Stożek, żka, *m. zdrob.* od Stóg. = *geom.* ostrokrąg. Stożkodzioby, a, e, *p. zoól.* mający dziob nakształt stożka. Stożkowaty, a, e, *p.* podobny do stożka.

Strącać, am, *s. cz. nied.* Strącić, cę. *dok.* trącając zrzucać, zrzucić, *np.* w przepaść. Strącić kogo z tronu. Swawola żołnierska wynosiła i strącała imperatorów. Strącanie, Strącenie, a, *n.* czynność słów powyższych.

Stracenie, a, *n.* utracenie. = winowajcy, ścięcie, powieszenie. Cycero zapozwany o nieprawne stracenie spiskowych. Straceniec, ńca, *m.* skazany na stracenie.

Strach, u, *m.* wielka bojaźń w obec niebezpieczeństwa, przestrach. Drzeć ze strachu. Strachu kogo nabawić. Strachu komu napędzić. Zdjęty, przejęty strachem. Strach ma wielkie oczy, *przysł.* = *mnos.* straszno jest. Strach o tem myśleć, mówić, wspomnieć. Aż strach, do przestraszenia. Brzydka aż strach. = a, *m.* to co straszy, strachowisko. Strach nocny, widmo, mara. Wierzyć w strachy. Powieść o strachach. Strachać się, *s. z. nied.* bać się. lękać się. Strachliwość, ści, *ż.* łatwość strachania się. Strachliwy, a, e, *p.* łatwo strachający się. Strachowisko, a, *n.* to co straszy.

Stracić, cę, *s. cz. dok.* utracić. Straciła ojca, matkę, dzieci. Stracili jazdę, piechotę, działa w boju. Stracone pieniądze. Mieć co za stracone. Stracić nadzieję, winność. Stracić serce, odwagę, *fig.* upaść na sercu. Stracić do kogo serce, przestać go kochać. = strwonić, zmarnować, *np.* dobra, majątek, na bale, na karty. = na czem, ponieść stratę na kupnie, na zamianie. = winowajcę, ściąć, powiesić. Strać tego, a wypuść nam Barnabasza.

**Strączasty, Strączysty**, a, e, *p.* pełen strączka czyli strąków, *np.* groch. **Strącze**, a, *n. zbior.* strąki. **Strączek, czka**, *m. zdrob.* od **Strąk**. Strączek bobu, grochu. **Strączkowaty**, a, e, *p.* podobny do strączka. **Strączkowy**, a, e, *p. bot.* mający strączki, wydający owoce w strączkach. Rośliny strączkowe, zwane także groszkowe, łupinowe.

**Stradać**, am, *s. cz. nied.* tracić, postradać, *np.* życie, rękę, nogę. Rzadko swego nie strada, kto cudzego pragnie, *przysł.*

**Stragan**, u, *m.* budka ze stołem na ulicy, gdzie przekupka rzeczy do jedzenia przedaje. **Straganka**, i, *ż.* przekupka w straganie przedająca.

**Strąk**, a, *m.* owoc roślin strąkowych dwuklapowy, w którym ziarna są przyczepione do szwu górnego. **Strąkojad**, a, *m. zool.* owad żyjący w strąkach grochowych. **Strąkować, ję**, *s. n. nied.* puszczać strąki. **Strąkowaty**, a, e, *p.* podobny do strąka. **Strąkowy**, a, e, *p. bot.* strączkowy.

**Strangurya**, yi, *ż.* (z łac.), *med.* trudne i ze rznięciem w kanale urynowym połączone odlewanie moczu.

**Strapić, pię**, *s. cz. dok.* utrapić. **Strapienie**, a, *n.* utrapienie.

**Straszenie**, a, *n.* przestraszanie. **Strasznie, Straszliwie**, *ps.* strasznym sposobem. = aż strach, okropnie. Strasznie brzydka. **Straszno**, *ps.* aż strach bierze. **Straszność, Straszliwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest straszne. **Straszny, Straszliwy**, a, e, *p.* strachu nabawiający, *np.* śmierć, potwór, widmo. Straszny nieprzyjaciołom. **Straszyć, szę**, *s. cz. nied.* strachu nabawiać, przestraszać. **Straszyciel**, a, *m.* **Straszycielka**, i, *ż.* ten, ta co straszy. **Straszydło**, a, *n.* strach nocny. = to co stawiają w zbożu dla straszenia ptaków. = *fig.* mężczyzna lub kobieta aż strach brzydka.

**Strata**, y, *ż.* utrata, *np.* życia, czasu, majątku. = poniesiona szkoda. Przedać ze stratą. Strata rozumu uczy, *przysł.*

**Strategia**, ii, *ż.* (z grec.), sztuka dowodzenia wojskiem. **Strategicznie**, *ps.* podług strategii. **Strategiczny**, a, e, *p.* tyczący się strategii. = ważny pod względem strategii, *np.* punkt, droga, rzeka. **Strategik**, a, *m.* biegły w strategii.

**Stratnie, Stratność, Stratny**, *ob.* **Utratnie**, i t. d.

**Stratować, uję**, *s. cz. dok.* potratować, roztratować. **Stratowanie**, a, *n.* roztratowanie.

**Strawa**, y, *ż.* jadło, pokarm. **Strawić, wię**, *s. cz. dok.* odbyć trawienie w żołądku. = *fig.* zużyć, spożyć, zniszczyć. Troję ogień strawił. Czas wszystko strawił. = *fig.* przepędzić czas na czem. Strawił życie na biesiadach, polowaniach. **Strawienie**, a, *n.* czynność słowa **Strawić**. **Strawne**, go, *n.* pieniądze na strawę. **Strawność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest strawne. = łatwość trawienia. Strawność żołądka. **Strawny**, a, e, *p.* łatwy do trawienia, *np.* potrawa. = dobrze trawiący (żołądek). Mieć strawny żołądek, *fig.* łatwo znosić krzywdy, urazy. **Strawować, uję**, *s. cz. nied.* kogo, dawać komu strawę, karmić, stołować. = **się**, *s. z.* stołować się. **Strawunek, nku**, *m.* **Strawowanie**, a, *n.* dawanie strawy.

**Straż**, y, *ż.* strzeżenie. Poruczyć, powierzyć komu straż czego. Dać co komu pod straż. = areszt. Oddać kogo pod straż. Osadzić pod strażą. = warta. Stać na straży. Odbywać straż. = człowiek lub ludzie strzegący czego. Postawić u bram straże. = rada wykonawcza złożona z prymasa i pięciu ministrów, jaką postanowiła konstytucya 3 maja. = Straż królewska, cesarska, gwardya przyboczna. = konwój, eskorta. Odstawić kogo pod strażą. = Przednia straż, awangarda. Tylna straż, ariergarda. **Strażnica**, y, *ż.* wieża strażnicza. = *fig.* przedmurze strzegące od czego. Polska była niegdyś narodów chrześciańskich strażnicą. **Strażniczka**, i, *ż.* żona strażnika. **Strażniczy**, a, e, *p.* od straży, służący do straży. **Strażnik**, a, *m.*

ten co stoi na straży. = Strażnik wielki koronny, generał przedniej straży. = Strażnik przy rogatkach, celnik, strzegący w chodu zakazanych towarów. Strażnikowa, ej, *ż.* żona strażnika wielkiego. Strażnikowski, Strażnikowy, a, e, *p.* należący do strażnika. Strażnikowstwo, a, *n.* urząd strażnika wielkiego. = *zbior.* strażnik wielki z żoną.

**Stręczenie**, a, *n.* od Stręczyć, czę, *s. cz. nied.* komu kogo, co, nastręczać, ralć. Stręczyciel, a, *m.* Stręczycielka, i, *ż.* ten, ta co stręczy.

**Strefa**, y, *ż.* (z niem.), *ost. geogr.* jeden z pasów na które podzielono ziemię pod względem ciepła lub zimna. Strefa gorąca, umiarkowana, zimna. = jeden z pasów na które dawni geografowie dzielili ziemię ze względu na dzień najdłuższy na każdem jej miejscu, uważając ich 24 od równika do każdego koła biegunowego, i 6 od koła biegunowego do bieguna.

**Strof**, u, *m.* (z niem.), kara pieniężna.

**Strofa**, y, *ż.* (z grec.), kilka wierszy ody, pieśni.

**Strofować**, uję, *s. cz. nied.* skazywać na karę pieniężną. = słowami karcić, ganiąc napominać. Strofowanie, a, *n.* karcenie słowami, ganienie i napominanie.

**Strój, stroju**, *m.* strojny ubior. Stroje, strojne ubiory kobiece. = tryb, sposób. Każdy kiep swoim strojem. = *muz.* odpowiedność między dźwiękami instrumentu. = Strój bobrowy, tłustość gęstawa, przykrej woni, w dwóch woreczkach znajdujących się w tyle bobra między częściami płciowemi a otworem odchodowym. Stroić, ję, *s. cz. nied.* strojnie ubierać, *np.* pannę młodą do ślubu. = nastrajać instrument muzyczny. = w następnych wyrażeniach. Stroić koperczaki, zalecać się do panny. Stroić żarty, śmiechy, drwinki, żartować, i t. d. Stroić pląsy, pląsać. Stroić figle, figlować. Stroić minę, przybierać minę. = się, *s. z.* strojnie się ubierać. Stroiciel, a, *m.* Stroicielka, i, *ż.* ten, ta co stroi (w obu znaczeniach). Strojenie, a, = się, *n.* czynność słowa Stroić. Stroik, a, *m.* ubior kobiecy na głowę. = płatek trzciny, który się zakłada w pyszczek klaryneta. Strojnie, Strojno, *ps.* strojnym sposobem. Strojniś, sia, *m.* Strojnisia, si, *ż.* ten, ta co się lubi stroić. Strojność, ści, *ż.* przymiot tego co jest strojne. Strojny, a, e, *p.* strojnie ubrany. = ozdobiony. Obszerne łąki w cudne kwiaty strojne. = *muz.* nastrojony.

**Stromy**, a, e, *p.* urwisty, przepaścisty, *np.* góra, skała.

**Strona**, y, *ż.* bok. Strona prawa, lewa. Strona przednia, tylna. = brzeg. Z tej strony, z tamtej strony rzeki. = bok, ubocze. Wziąć, odprowadzić kogo na stronę. Żart na stronę. = stronnictwo, partya. Przeciągnąć kogo na swą stronę. Bronić czyjej strony. = *praw.* pozywający i pozwany. Sędzia powinien obu stron wysłuchać. Nikt nie powinien być sędzią i stroną w swej sprawie. = Strony zawierające umowę. = Cztery strony świata: wschód, zachód, północ i południe. = kraina, okolica. Dalekie strony. Nasze strony. Z których stron jesteś? = Stronami, w różnych stronach, miejscach, *np.* deszcz pada. Stronić, nię, *s. n. nied.* od kogo, od czego, w stronę uchodzić, unikać. Niemów ludziom żeś nieszczęśliwy, bo zaraz od ciebie stronić będą. Stronica, y, *ż.* każda z dwóch stron arkusza, karty w książce. Stronienie, a, *n.* uchodzenie w stronę, unikanie. Stronnictwo, a, *n.* strona, partya. Stronnictwo Cezara, Pompejusza. Wejść, należeć do czyjego stronnictwa. Duch stronnictwa. Stronnie, *ps.* parcyalnie. Stronnik, a, *m.* ten co należy do czyjego stronnictwa, partyzant. Stronność, ści, *ż.* parcyalność. Stronny, Stronniczy, a, e, *p.* sprzyjający jednej stronie, parcyalny.

**Strop**, u, *m.* pułap, sufit. = *fig.* szczyt, wierzchołek. = *górn.* skały spoczywające na warstwie lub żyle ciała kopalnego.

**Stropić**, pię. *s. cz. dok.* zbić z tropu. = się, *s. z.* zbić się z tropu, zmieszać się.

**Stroskany**, a, e, *p.* troskami znękany.

**Stróż**, a, *m.* ten co strzeże, strażnik. Stróż nocny. Pies, stróż domowy. = *fig.* Stróż prawa, wolności. Anioł stróż. = codzień inny chłop dla urąbania drew, przyniesienia wody i innych pomniejszych posług ze wsi do dworu przychodzący. **Stróża**, y, *ż.* (za Piastów), danina w zbożu na utrzymanie straży po zamkach. = powinność chłopów codziennego przychodzenia do dworu. dla pomniejszych posług, tudzież dla odbywania straży nocnej. **Stróżliwy**, a, e, *p.* pilnie strzegący.

**Struchlałość**, ści, *ż.* stan tego co struchlał. **Struchlały**, a, e, *im.* od Struchlec, jęć, *s. n. dok.* drzec, zdrętwieć ze strachu. **Struchlenie**, a, *n.* zdrętwienie ze strachu.

**Struć**, jęć, *s. cz. dok.* otruć. = *fig.* (o czasie), strawić bez użytku. = się, *s. z.* otruć się. **Strucie**, a, *n.* otrucie.

**Strucla**, i, *ż.* (z niem.). **Strucelka**, i, *ż. zdrob.* ciasto podługowate, środkiem wzdłuż kręcone.

**Strudzenie**, a, *n.* od Strudzić, dzę, *s. cz. dok.* utrudzić, zmęczyć trudem. = się, *s. z.* utrudzić się.

**Strug**, a, *m.* gatunek dużej barki czyli galery. = narzędzie żelazne bednarskie, kołodziejskie z dwiema drewnianemi rączkami do strugania.

**Struga**, i, *ż.* woda ze zródła wązkiem korytem płynąca.

**Strugać**, am, *s. cz. nied.* zrzynać strugiem lub nożem. **Strugánie**, a, *n.* zrzynanie strugiem lub nożem. **Strugánina**, y, *ż.* ciągłe strugánie.

**Strukczaszy**, ego, *m.* urzędnik stołu królewskiego, którego obowiązkiem było zastawiać stoły, krajać i podawać potrawy czesnikowi, który je przed królem stawiał.

**Struktura**, y, *ż.* (z łac.). sposób budowania, kształt budowy.

**Strum**, u, *m.* (z łac.). wole pod gardłem.

**Strumień**, nia, *m.* ▸ Strumyk. a. Strumyczek, czka, *m. zdrob.* woda dość bystro wązkiem korytem płynąca. Strumyki do strumieni, a te do rzek wpadają. = *fig.* Strumieniami łzy lała. Krew płynęła strumieniami. **Strumienisty**, a, e, *p.* pełen strumieni. **Strumienny**, a, e, *p.* od strumienia, *np.* woda.

**Struna**, y, *ż.* sznurek metalowy lub z kiszki baraniej kręcony, i na instrument muzyczny, skrzypce, arfę, nawiązany. **Strunowy**, a, e, *p.* od strun (instrument).

**Strup**, u, *m.* **Strupek**, pka, *m. zdrob.* skorupa z zeschłej krwi i ropy na ranie. = Strup słodki, *med.* nabrzmiałość z materyą podobną do miodu, najczęściej dzieciom się przytrafia. = skorupa parszywą głowę okrywająca. **Strupiasty**, a, e, *p.* podobny do strupa. **Strupieć**, ję, *s. n. nied.* strupem się okrywać. Rana strupieje. **Strupieszałość**, **Strupiałość**, ści, *ż.* stan tego co jest okryte strupami. = Strupieszałość kości, próchnienie kości wewnętrzne, zaczynające się od szpiku. = spróchniałość. Opuszczonego gmachu siwa strupieszałość. **Strupieszały**, a, e, *p.* spróchniały.

**Struś**, sia, *m. zool.* największy z ptaków w pustyniach Afryki mieszkający. **Strusi**, a, e, *p.* od strusia *np.* pióro, jaje. Strusi żołądek, *fig.* strawny.

**Struty**, a, e, *im.* otruty.

**Strużek**, żka, *m.* **Strużka**, i, *ż. zdrob.* mała struga.

**Strużyny**, żyn, *l. m.* ostrużyny, wióry przy strugániu odpadające.

**Strwonić**, nię, *s. cz. dok.* roztrwonić, zmarnować. **Strwonienie**, a, *n.* roztrwonienie, zmarnowanie.

**Strwożenie**, a, = się, *n.* od **Strwożyć**, żę, *s. cz. dok.* nabawić trwogi. = się, *s. z.* nabawić się trwogi.

**Strych**, u, *m.* poddasze. Stancya na strychu. = (z niem.), kresa, kreska, smuga u malarza pędzlem zrobiona. = pociągnienie smyczkiem po strunach. Nóty związane ligą jednym strychem na skrzypcach odegrać trzeba. = strychowanie zboża strychulcem. **Mierzyć pod**

strych bez wierzchu, bez czuba. Wszyscy których ziemia nosi, pod równy strych prawa iść muszą, *fig.* pod równy wymiar sprawiedliwości. Strycharski, a, e, *p.* od strycharza. Strycharstwo, a, *n.* rzemiosło strycharskie. Strycharz, a, *m.* cegielnik. = ten co strychulcem zboże mierzone równa. Strychować, ję, *s. cz. nied.* (z niem.), strychulcem miarę równać. = *artyl.* z boku razić z dział. Działobitnie strychujące, z których się strzela wzdłuż kolumny wojska lub dział fortyfikacyjnych. = *myśl.* Wyżel strychuje, szuka ptaka ruszając ogonem. = Koń strychuje, jeżeli tylnemi nogami przednie zacina czyli ściga się. = kreski, strychy robić, *np.* gdy się rysuje rzeka lub rów wodą napełniony. = spuszczać żagle. Gdy wicher strychować potrzeba. Strychowanie, a, *n.* czynność słowa Strychować. Strychulec, lca, *m.* deszczułka którą zboże mierząc strychują. Nikt pod strychulcem śmierci głowy nie podniesie, *fig.* śmierć wszystkich równa.

Stryczek, czka, *m.* (z niem.), powróz do wieszania za karę. Stryczkowy, a, e, *p.* od stryczka.

Stryj, a, *m.* Stryjaszek, szka, *m. zdrob.* brat ojca. Stryjaszkowy, Stryjowy, Stryjowski, a, e, *p.* należący do stryja. Stryjeczny, a, e, *p.* od stryja. *np.* brat, siostra. Stryjenka, i, *ż.* żona stryja. Stryjowstwo, a, *n. zbior.* stryj z żoną.

Strzał, u, *m.* wystrzał. = doniosłość wystrzału. Zbliżyć się na strzał armatni, karabinowy, pistoletowy. Strzała, y, *ż.* pocisk do kuszy, do łuku. Strzałisty, Strzałowy, a, e, *p.* podobny do strzały. Strzałisty szew, strzałowe spojenie, *anat.* spaja kości przodu głowy. Strzałka, Strzałeczka, i, *ż. zdrob.* mała strzała. = gwiazdeczka na łbie końskim. = strzelica, wyrostek mięsny z tyłu nad kopytem końskiem. = Strzałka piorunowa. *min.* piorunek, belemnit. Strzałkowato, *ps.* nakształt strzałki. Strzałkowaty, a, e, *p.* podobny do strzałki. Kukułka, ma język strzałkowaty. Strzałowy, a, e, *p.* od strzału. = *ob.* Strzałisty.

Strząsać, am, *s. cz. nied.* Strząsnąć, nę, *dok.* otrząsać, otrząsnąć, *np.* owoce z drzewa, pył z odzienia. Strząsanie, Strząśnienie, a, *n.* otrząsanie, otrząśnienie.

Strzaskać, am, *s. cz. dok.* roztrzaskać, potrzaskać. Strzaskanie, a, *n.* roztrzaskanie.

Strzecha, y, *ż.* dach słomiany. = dach jakikolwiek. Pod jedną z kim strzechą mieszkać. = chata, chałupa. Uboga strzecha.

Strzedz, gę, *s. cz. nied.* kogo, stać przy kim na straży, pilnować żeby nie uciekł. = kogo, czego, pilnować żeby co nie zginęło, żeby się co złego nie stało. Koni pańskich jak oka w głowie strzegę. Cudzego nie pragnęli, ale swego strzegli. Strzeżonego Pan Bóg strzeże, *przysł.* = od kogo, od czego, chronić, bronić, zachowywać. Kozacy obowiązani byli strzedz granic od napaści Tatarów. Woły, owce, konie trzeba strzedz od wilków od złodzieja. = czego, przestrzegać, zachowywać. A prawa twego będę strzegł na wieki. = się, *s. z.* wystrzegać się. Strzeżcie się fałszywych proroków. Chcesz nie być chorą, strzeż się doktora.

Strzelać, am, *s. n. nied.* Strzelić, lę, *dok.* z strzelby, z łuku, z działa pociski wypuszczać. Strzelać śrótem, kulą, kartaczami, samym prochem. Strzelać na wiatr, w lot, do celu, do ptaków, do zająca, albo ptaki, zające. Strzelić do kogo. Strzelić komu, sobie w łeb. = *fig.* Bąki strzelać, *ob.* Bąk. = Strzelać oczyma, *fig.* rzucać na wszystkie strony oczyma. = *fig.* wytryskać. A jak z butelki korek, dowcip w górę strzela. = Strzelać się, *s. z.* z kim, pojedynkować się na pistolety. Strzelanie, a, *n.* czynność słowa Strzelać. Strzelanie do celu. Sztuka strzelania. = się, pojedynkowanie się na pistolety. Strzelba, y, *ż.* fuzya. = wszelka broń ognista. = strzały. A zarazem i strzelbę ogromną puszczono.

Strzelcowa, ej, *ż.* żona strzelca. Strzelczy, a, e, *p.* strzelecki. Strzelczyk, a, *m.* młody strzelec. Strzelec, lca, *m.* ten co strzela. = sługa na dworze pańskim dostarczający do kuchni zwierzyny. = sługa strojnie ubrany do stania za powozem. = żołnierz pieszy lub konny. = *ast.* jeden z 12 znaków zodiaku. Strzelecki, a, e, *p.* od strzelca, *np.* proch. Pułki, kompanie strzeleckie. Po strzelecku, jak przystoi na strzelca, *np.* łgać. Strzelectwo, a, *n.* sztuka strzelania. Strzelenie, a, *n.* wystrzelenie. Strzeliście, Strzelisto, *ps.* gorąco, *np.* modlić się. Strzelisty, a, e, *p. fig.* gorący. Strzelista modlitwa. Akt strzelisty. Strzelnica, y, *ż.* miejsce gdzie się w strzelaniu ćwiczą. = otwór w przedpiersieniach, w murach, w okrętach, przez który do nieprzyjaciela strzelają. Strzelniczy, a, e, *p.* strzelecki. = od strzelnicy, *np.* otwór.

Strzemię, enia, *n.* wiszący na puślisku ubyto stopień dla jeźdźca. = *anat.* jedna z czterech kostek w uchu. = *herald.* herb, strzemię złote w polu czerwonem, na hełmie pięć piór strusich. Strzemionko, a, *n. zdrob.* od Strzemię. = i Strzemiączko, a, *n. zdrob.* pasek sukienny lub rzemienny pod podeszwą bóta przechodzący i do dołu spodni przyszyty lub przypięty.

Strzepać, pię, *s. cz. dok.* trzepiąc zrzucić co z odzienia. Strzepanie, a, *n.* czynność tego słowa.

Strzępek, pka, *m.* nić wyciągnięta z płótna, z materyi. = frendzla, kutas. Arabowie głowę konia zdobią strzępkami i dzwonkami. Strzępia, pi, *ż. arch.* cegła lub kamień z muru wypuszczone, żeby potem można co do nich przymurować. Strzępiasty, Strzępczasty, a, e, *p.* pełen strzępków. Strzępić, pię, *s. cz. nied.* wyciągać nici z płótna, z materyi. = *fig.* marszczyć. Wiatr strzępi wodę. = *fig.* stroić mowę, pismo niepotrzebnemi ozdobami. = się, *s. z.* stawać się strzępiastym. Ta materya strzępi się. Strzępienie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. Strzępka, i, *ż. bot.* (Equisetum arvense), skrzyp polny, jedlinką zwany.

Strzeżenie, a, = się, *n.* czynność słów Strzedz, Strzedz się.

Strzydz, gę, *s. cz. nied.* ciąć, krajać nożyczkami, *np.* papier, płótno, komu włosy lub kogo. Strzydz owce. Drzy na baranie wełna, kiedy owcę strzygą, *przysł.* = *s.n.* Strzydz uszami, storczyć uszy, ruszać uszami. Koń strzyże uszami. = Strzydz zezem, patrzeć zezem.

Strzykać, am, *s. n. nied.* Strzyknąć, nę, *jednot.* tryskać, trysnąć. = czem, pryskać, prysnąć. Wąż ten gdy strzyknie na człowieka, zaraz otruje. = czem w co, sprycować, strzykawką wypuszczać. = Strzyka mię, *nieos.* czyję ból strzykający, *np.* w głowie, w uchu. Strzykanie, a, *n.* tryskanie, pryskanie. = sprycowanie. = ból strzykający, kolący Strzykawka, i, *ż.* sikawka, spryca.

Strzyż, Strzyża, y, *ż.* strzyżenie owiec. = czas strzyżenia owiec. = wełna ostrzyżona. Strzyżenie, a, *n.* ostrzyganie. Strzyżeniec, śca, *m.* człowiek ostrzyżony. Strzyżyny, żyn, *l. m.* postrzyżyny. Strzyżyk, a, *m. zool.* ptak owadożerny, którego gatunek jest wołowe oczko.

Stubramny, a, e, *p.* mający sto bram (Teby).

Studencki, a, e, *p.* od studenta. Po studencku, jak przystoi na studenta. Student, a, *m.* (z łac.), Studencik, a, *m. zdrob.* uczeń. Studenterya, yi, *ż.* Studenctwo, a, *n.* mowa, postępek właściwe studentowi.

Studnia, ni, *ż.* Studzienka, i, *ż. zdrob.* dół w ziemi wykopany, ocembrowany lub obmurowany, gdzie się woda zbiera na potrzeby domowe. Studniarz, Studziennik, a, *m.* ten co kopie studnie. Studnisko, Studniczysko, a, *n.* miejsce gdzie była studnia.

Studniowy, a, e, *p.* sto dni trwający.

Studzenie, a, *n.* od Studzić, dzę, *s. cz. nied.* ostudzać, wystudzać.

**Studzienny**, a, e, *p.* od studni, *np.* woda.

**Stuglowy**, a, e, *p.* mający sto głów.

**Stujęzyczny**, a, e, *p.* mający sto języków, *np.* wieść, sława.

**Stuk**, u, *m.* odgłos od stukania, od upadku ciał ciężkich na miejsce twarde. **Stukać**, am, *s. n. nied.* **Stuknąć**, nę, *jednot.* pukać, kołatać. Ktoś stuka do drzwi. = czynić stuk uderzając o co z łoskotem, rzucając co ciężkiego na miejsce twarde. Cieśla stuka siekierą, kotlarz młotem, dzięcioł dziobem. Żołnierze stukają kolbami po podłodze. = *s. cz.* Stuknąć kogo, uderzyć. = **Stuknąć się**, *s. z.* uderzyć się o co twardego. **Stukanie**, **Stuknięcie**, **Stuknienie**, a, *n.* pukanie, uderzenie.

**Stuła**, y, *ż.* (z łac.), binda u kapłana zawieszona na szyi w czasie spowiedzi, nabożeństwa.

**Stulać**, am, *s. cz. nied.* **Stulić**, lę, *dok.* ściskać, zawierać, *np.* usta, powieki. = Pies stula ogon, zakrzywia go i spuszcza. = **się**, *s. z.* ściskać się, zawierać się. Oczy mu na sen się stulają. **Stulanie**, **Stulenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Stulecie**, **Stolecie**, a, *n.* przeciąg stu lat, wiek. **Stuletni**, **Stoletni**, a, e, *p.* mający sto lat, *np.* dąb, starzec. = trwający sto lat, *np.* wojna. = przypadający co sto lat, *np.* igrzyska.

**Stulisz**, a, *m. bot.* (Sisymbrium sophia), rukiew wielodzielna, wrzodowiec.

**Starczały**, **Starczony**, a, e, *im.* od Starosc, ję, *s. n dok.* stać się Turkiem, przejść na wiarę turecką.

**Stustopniowy**, a, e, *p.* podzielony na sto stopni, *np.* termometr.

**Stwardniałość**, ści, *ż.* stan tego co stwardniało, twarda nabrzmiałość. **Stwardniały**, a, e, *im.* od Stwardnieć, ję, *s. n. dok.* stać się twardym.

**Stwarzać**, *ob.* Stworzyć. **Stwarzanie**, a, *n.* czynność słowa Stwarzać.

**Stwierdzać**, am, *s. cz. nied.* **Stwierdzić**, dzę, *dok.* potwierdzać, potwierdzić, *np.* świadectwo przysięgą. Prześladowali i więzili Galileusza, i kazali mu kłamstwo przysięgą stwierdzać. **Stwierdzanie**, **Stwierdzenie**, a, *n.* potwierdzanie, potwierdzenie.

**Stwórca**, y, **Stworzyciel**, a, *m.* Bóg, który wszystko stworzył. **Stwórczy**, a, e, *p.* od Stwórcy. **Stworzenie**, a, *n.* czynność słowa Stworzyć. = istota stworzona. **Stworzyć**, rzę, *s. cz. dok.* Stwarzać, am, *nied.* z niczego wyprowadzić. Bóg stworzył niebo i ziemię. = tworzyć, utworzyć. Na rzeczy dawno wiadome nowych słów i nazwisk stwarzać się nie godzi. **Stworzycielka**, i, *ż.* ta co tworzy. Imaginacya jest stworzycielką prawd i błędów.

**Styczeń**, cznia, *m.* pierwszy miesiąc roku, tak nazwany od stykania się nowego roku ze starym. **Styczna**, ej, *ż. geom.* linia prostopadła do średnicy koła w punkcie jej przecięcia się z obwodem i przedłużona do zetknięcia się z sieczną. **Styczniowy**, a, e, *p.* od stycznia, *np.* mrozy. **Styczność**, ści, *ż.* zetknięcie się. = *fig.* związek, stosunek.

**Stygnąć**, nę, *s. n. nied.* zastygać, wystygać. = *fig.* ziębnąć. W starości stygnie imaginacya.

**Styk**, a, *m.* kozica, którą oracz ziemię z lemiesza zgartuje. **Stykać**, am, *s. cz. nied.* Zetknąć, nę, *dok.* łączyć przytykając, stulać jedno do drugiego. Całą noc oka nie stykałem. = **się**, *s. z.* przytykać, dotykać. Pole moje styka się z jego lasem. Styka się ze złem dobre. = Zetknąć się z kim, spotkać się. **Stykanie**, a, = **się**, *n.* czynność słowa Stykać.

**Styl**, u, *m.* (z łac.), pręcik metalowy, ostro zakończony, którym starożytni na tabliczkach woskowanych pisali. = *fig.* sposób pisania. Styl gładki, czysty, zwięzły, poprawny. Styl twardy, chropowaty, górny, wzniosły, oschły, nadęty, napuszysty. = *fig.* sposób malowania, budowania. = Stary styl, kalendarz juliański. Nowy styl, kalendarz poprawny, gregoriański. **Stylisko**, a, *n.* trzonek na którym osadzony pęzel malarski.

**Styńko**, i, *ś. zool.* drobna rybka, błotem trąci.
**Stypa**, y, *ź.* (z łac.), uczta pogrzebowa.
**Styrać**, am, *s. cz. dok.* stracić, zmarnować. = zniszczyć przez częste używanie, zużyć. Styrany pracą, wiekiem. Ciało starca jestto instrument styrany. **Styranie**, a, *n.* czynność tego słowa.
**Subaltern**, a, *m.* (z łac.), podwładny, podkomendny.
**Subarendować**, uję, *s. cz. nied.* puszczać komu wziętego co w arendę.
**Subdyakon**, a, *m.* poddyakon. **Subdyakoństwo**, a, *n.* stopień subdyakona, pierwsze z trzech święceń kapłańskich.
**Subjekcya**, yi, *ź.* (z łac.), przykrość pochodząca z tego wszystkiego co inkomoduje, ścieśnia swobodę. Sprawić, uczynić komu subjekcyą.
**Subjekt**, a, *m.* (z łac.), człowiek uważany pod względem swych zdolności, usposobienia do czego. = pomocnik aptekarza, bankiera, kupca.
**Sublimacya**, yi, *ź.* (z łac.), *chem.* działanie za pomocą którego oddzielają się przez ogrzewanie części lotne ciała, które osiadają w górze zamkniętego naczynia, od nielotnych które pozostają na spodzie. **Sublimat**, u, *m. chem.* ciało otrzymane przez sublimacyą. Sublimat merkuryuszu. **Sublimować**, uję, *s. cz. nied.* odbywać działanie sublimacyi.
**Subordynacya**, yi, *ź* (z łac.), karność, posłuszeństwo. **Subordynować**, uję, *s. cz. nied.* poddawać pod władzę starszego
**Subretka**, i, *ź* (z franc.), pokojówka.
**Substancya**, yi, *ź.* (z łac.), istota, materya. = fortuna, majątek. Ma znaczną substancyą. Zapisał mu całą substancyą.
**Subsystencya**, yi, *ź.* (z łac.), wyżywienie, utrzymanie.
**Subtelnie**, *ps.* cieniuchno, delikatnie. **Subtelnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się subtelnym. **Subtelniuchny**, **Subtelniucki**, **Subtelniusieńki**, **Subtelniutki**, a, e, *p.* bardzo subtelny. **Subtelność**, ści, *ź.* cienkość, delikatność. Subtelność talii. = *fig.* delikatność, bystrość. Subtelność rozumu, dowcipu. = subtelne rozróżnianie, rozumowanie. Subtelności scholastyczne. **Subtelny**, a, e, *p.* cienki, delikatny, *np.* wzrost, talia. = subtelnie zrobiony, *np.* tkanina. Rzeczy subtelne, niemocne. = *fig.* bystry, przenikliwy, *np.* wzrok, słuch, rozum, dowcip. **Subtylizacya**, yi, *ź.* **Subtylizowanie**, a, *n.* subtelne rozumowanie. **Subtylizować**, uję, *s. n. nied.* subtelnie rozumować.
**Suć**, ję, *s. cz. nied.* sypać. Perłami suknią suć, obsypywać, suto haftować.
**Suchar**, a, *m.* bochenek chleba na płask przerznięty i w piecu upieczony na dłuższe przechowanie. **Sucharek**, rka, *m. zdrob.* biszkokt, biszkokcik. **Suchedni**, dni, *l. m.* czterykroć do roku post trzydniowy we środę, w piątek i w sobotę. **Suchedniowy**, a, e, *p.* od suchedni. Sól suchedniowa, którą szlachta za bardzo nizką cenę w suchedni kupowała, na mocy postanowienia sejmu Nieszawskiego 1454 roku. **Sucho**, *ps.* niemokro. Sucho na dworze. = Sucho odpowiedzieć. Nie ujdzie ci to na sucho, bezkarnie. **Suchorlawieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się suchorlawym. **Suchorlawość**, ści, *ź.* stan ciała suchorlawy. **Suchorlawy**, a, e, *p.* chudo się trzymający. **Suchość**, ści, *ź.* własność tego co jest suche, susza powietrza, ziemi. = *fig.* suchy sposób pisania, opowiadania. = chudość. Jeleń narzekał, iż go suchość nóg szpeci. **Suchotnik**, a, *m.* **Suchotniczka**, i, *ź.* ten, ta co choruje na suchoty. **Suchotny**, a, e, *p.* od suchot. **Suchoty**, chot, *l. m. med.* wysychanie ciała, choroba z psucia się płuc pochodząca. Dostać suchot. Chorować na suchoty. Umrzeć z suchot. = post ścisły o chlebie i wodzie. Jestem dziś z suchotami. **Suchutki**, **Suchuteńki**, a, e, *p.* bardzo suchy. **Suchutko**, **Suchuteńko**, *ps.* bardzo sucho. **Suchy**, a, e, *p.* nie mokry, nie wilgotny, *np.* wiosna, lato, liście, gałęzie, droga, ulice, chleb, siano

słoma. Suche farby, pastele. Sucha wanna, kąpiel parowa. = Suchy ból, *med.* ból w stawach, denna choroba. Sucha żyła, *anat* nerw. = chudy. Suchy jak śledź. = *fig.* oschły, *np.* styl, przedmiot, materya. = Sucha niedziela, druga niedziela postu.

**Suczka**, i, Suczyna, y, Suczynka, i, *ż zdrob.* mała, piękna suka. Suczy a, e, *p.* od suki.

**Sufit**, u, *m.* (z włos.), pułap, strop wytworny. W sufit pluje, *fig.* zadziera nosa, dmie, gęba wyżej nosa.

**Sufragan**, a, *m* (z łac.), biskup względem arcybiskupa = zastępca biskupa. Sufragania, ii, *ż.* godność sufragana.

**Suhak**, a, *m. zool.* gatunek antilopy. Ojczyzną suhaka jest Małorossya, Podole i Ukraina.

**Suka**, i, *ż.* samica psa.

**Sukcessya**, yi, *ż.* (z łac.), następstwo po kim. = dobra prawem następstwa przechodzące w czyje dziedzictwo. Sukcessor, a, *m.* Sukcessorka, i, *ż.* ten, ta co bierze po kim sukcessyą. Sukcessyjny, Sukcessyonalny, a, e, *p.* należący do kogo prawem następstwa, *np.* tron, majątek, choroba.

**Sukienka**, Sukieneczka, i, *ż. zdrob.* piękna suknia kobieca. = Sukienka, sutana. Sukienko, a, *n.* półsukno. = cienkie sukno. Sukiennia, ni, *ż.* fabryka sukna, budynek gdzie sukno robią. Sukiennica, y, *ż.* gmach na skład sukna. Kazimirz W. na krakowskim rynku sukiennice postawił. = i Sukienniczka, i, *ż.* żona sukiennika. Sukiennictwo, a, *n.* rzemiosło sukiennicze, robienie sukna. Sukienniczy, a, e, *p* od sukiennika. Sukiennik, a, *m.* ten co robi sukno. = ten co przedaje sukno. Sukienny, a, e, *p.* z sukna, *np.* odzienie. = od sukna, *np.* sklep, handel. Sukmana, y, *ż.* Sukmanka, i, *ż. zdrob.* kmiece odzienie sukienne. Kosciuszko chodził w krakowskiej sukmanie. Suknia, ni, *ż.* wszelkie odzienie męzkie lub kobiece. Suknina, y, *ż.* licha, nędzna suknia. Sukmisko, a, *n. zgrub.* podłe, ordynaryjne sukno.

**Sukno**, a, *n.* wełniana tkanina na odzienie. Suknowalski, a, e, *p.* służący do grępłowania wełny, *np* szczeć (roślina). Suknowiec, wca, *m. zool.* mol suknie gryzący.

**Sułtan**, a, *m.* (z arab.), cesarz turecki. = książe tatarski. Sułtan Gałga, najstarszy syn hana tatarskiego. Sułtanka, i, *ż.* żona sułtana. Sułtański, a, e, *p.* należący do sułtana.

**Sum**, a, *m. zool.* największa ryba rzek europejskich, ma głowę szeroką, spłaszczoną, ogromną paszczę, dwa wąsy u szczęki górnej, cztery u dolnej, ogon bardzo długi, ciało nagą ślizką skórą pokryte, zielono lub błękitnawo czarne zwierzchu, brzuch żółtawo biały, brunatno plamisty, często się zdarza przeszło 4 łokcie długości, a niekiedy kilkunastu stóp dorasta.

**Sumak**, a, *m. bot.* (Rhus), jeleni róg, drzewo którego dwa główne gatunki: sumak perukowaty i garbarski.

**Sumienie**, a, *n.* uczucie wewnętrzne, przez które umiemy rozeznać dobre od złego, osądzić nasze postępki. Czyste, spokojne sumienie. Wyrzuty, zgryzota sumienia. Złe sumienie za kata stoi. *przysł.* Sumiennie, *ps.* jak nakazuje sumienie. Sumienność, ści, *ż.* delikatność sumienia. Sumienny, a, e, *p.* mający czyste sumiennie, działający podług nakazu czystego sumienia.

**Sumki**, mek, *l. m.* sakwy podróżne skórzane

**Summa**, y, *ż.* (z łac.), Sumka, i, *ż. zdrob.* zbiór liczb razem dodanych. = pewna ilość pieniędzy. = krótkie zebranie, treść. = msza śpiewana. Summaryusz, a, *m.* krótki zbiór, *np.* konstytucyj sejmowych. Summować, uję, *s. cz. nied.* dodawać liczby = w krótkości zbierać. Summowanie, a, *n.* dodawanie liczb.

**Sumowaty**, a, e, *p.* podobny do suma, *np.* ryba. Sumowy, a, e, *p.* od suma, *np.* mięso.

**Sunąć**, nę, Suwać, am, *s. cz. nied.* posuwać. Sunąć kroki. = się, *s. z.* posuwać się.

**Super-arbiter**, tra, *m.* (z łac.), sędzia polubowny
**Superata**, y, *ż.* (z łac.), przewyżka.
**Superintendent**, a, *m.* (z łac.), dozorca najwyższy.
**Suplika**, i, *ż.* (z łac.), pokorna prożba na pismie podana. **Suplikacye**, *l.m.* modły po mszy przez kapłana i lud śpiewane. **Suplikant**, a, *m.* **Suplikantka**, i, *ż.* ten, ta co podaje suplikę.
**Surducina**, y, *ż.* nędzny lichy surdut. **Surducisko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki surdut. **Surdut**, a, *m.* (z franc.), **Surducik**, a, *m. zdrob.* suknia zwierzchnia męzka. **Surdutowy**, a, e, *p.* od surduta.
**Surma**, y, *ż.* gatunek puzanu. **Surmacz**, a, *m.* ten co gra na surmie.
**Surogacya**, yi, *ż.* urząd surogatora. **Surogat**, a, *m.* to co zastępuje miejsce czego. **Surogator**, a, *m.* zastępca starosty w województwach wielkopolskich.
**Surowica**, y, *ż.* solanka czyli woda słona z której się sól warzy. = część żółtawa krwi, zawierająca w sobie rozpuszczone włókno i pływające kulki czerwone = i **Surówka**, i, *ż.* surowa cegła, niepalona. **Surowiec**, wca, *m.* surowe żelazo, gęsią zwane, z którego się wytapia lane, a kuje sztabowe żelazo. = skóra surowa, niegarbowana, tylko oskrobana z sierci i z dziegciem kręcona. = rzemień z surowej skóry wykrojony. **Surowizna**, y, *ż.* stan tego co jest surowe co nie jest gotowane, wypalone. = Surowizna w żołądku, niedobrze strawiony pokarm. **Surowo**, *ps.* surowym sposobem, *np.* karać, zakazać. **Surowość**, ści, *ż.* ostrość, cierpkość, srogość. **Surowość prawa**, obyczajów. **Surowy**, a, e, *p.* niewarzony, niepieczony, *np.* mięso, ryba, owoce. = nieprzerobiony, *np.* jedwab, żelazo. = niebielony, *np.* płótno. = niewysuszony, *np.* drwa. = *fig.* ostry, cierpki, przykry, *np.* kara, prawo, obyczaje. = ściśle pełniący swe obowiązki, *np.* sędzia, dowódzca, nauczyciel.
**Sus**, a, *m.* skok. **Dać susa**. **Koń cały w susach**
**Susceptant**, a, *m.* (z łac.), ten który przyjmuje co urzędownie do aktów.
**Susel**, sła, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych, którego gatunek, susel właściwy, niemający uszu, niegdyś w całej Europie pospolity, dziś rzadki, na Podolu i Wołyniu często się znajduje.
**Suspendować**, uję, *s.cz.nied.* (z łac.), zawieszać kogo w sprawowaniu urzędu. **Suspendowanie**, a, *n.* **Suspensa**, y, *ż.* zawieszenie urzędnika. **Suspensoryum**, *n. nieod.* woreczek pończoszkową robotą z tasiemkami i sprzążką do podwiązywania jąder.
**Susz**, u, *m. zbior.* uschłe i z drzew opadłe lub odcięte gałęzie. **Susza**, y, *ż.* suche miejsce, ląd, ziemia. = suchość powietrza, posucha. **Suszalnia**, **Suszarnia**, ni, *ż.* miejsce do suszenia bielizny, owoców, słodu, i t. d. **Suszenie**, a, = się, *n.* czynność słowa Suszyć. **Suszony**, a, e, *im.* ususzony, *np.* ryby, owoce. **Suszwałek**, łka, *m.* suchy, skręcony, wiszący przy czem kawałek włókna, włosów, strzępków. **Suszyć**, szę, *s.cz. nied.* robić suchym, sprawiać żeby co schło. Suszyć bieliznę, owoce. = Suszyć komu głowę, *fig.* naprzykrzać się, chcąc go skłonić do czego. Dopóty suszyła mężowi głowę, póki jej jedwabnej sukni nie sprawił. Suszyć sobie głowę, mózg, łamać nad czem głowę. = *s.n.* pościć o chlebie i wodzie. Piątek suszył o grzankach, pił jak byk w niedzielę. = się, *s.z.* schnąć, wysychać. **Suszykufel**, fla, *m.* ten co wysusza kufle.
**Sutana**, y, *ż.* (z włos.), sukienka księża
**Suto**, *ps.* sowicie, obficie, w bród, podostatkiem. Suto było wszystkiego. Człek jadł, pił, nic nie robił, i suto w kieszeni. Srojnie i suto stół zastawiony. **Suty**, a, e, *im.* od Suć, sypany, obsypany. Suty drogiemi kamieniami. = sowity, obfity, *np.* uczta, obiad. = bogaty, wspaniały, *np.* suknia, rząd na konia.

**Swach, Swacha, Swachna, Swactwo,** *ob.* **Swat,** i t. d. **Swadziebny, a, e,** *p.* od swadźby, od swatów, *np.* piosnki. **Swadźba, y,** *ż.* swatanie. = wesele małżeńskie.

**Swąd, u,** *m.* czad, smród pochodzący z niedokwasu węgla. = wszelki smród. Zbyć kogo psim swędem, lada czem. Żyć psim swędem.

**Swar, u,** *m.* spór, sprzeczka, kłótnia.

**Swarliwie,** *ps.* ze swarem. **Swarliwość, ści,** *ż.* skłonność do swaru. **Swarliwy, a, e,** *p.* skłonny do swaru. **Swarzenie, a,** = **się,** *n.* od **Swarzyć, rzę,** *s. n. nied.* na kogo, łajać, strofować. = **się,** *s. z.* z kim, kłócić się.

**Swaszka, i, Swacha, Swachna, Swata, y,** *ż.* ta co swata kogo. = druchna, towarzyszka panny młodej do ślubu. **Swat, a,** *m.* ten co swata, dziewosłąb. Ani mi brat, ani swat, nie jest żadnym krewnym. **Swatać, am,** *s. cz. nied.* kogo komu, z kim, za kogo, radzić, stręczyć kogo za męża, za żonę, dziewosłębić. **Swatanie, a,** *n.* stręczenie żony, męża.

**Swawola, i,** *ż.* swa wola, postępowanie podług swej woli. = rozpusta, brak karności. Swawola żołnierska. = pustota. Swawola dzieci. **Swawolenie, a,** *n.* od **Swawolić, lę,** *s. n. nied.* igrać, bawić się, *np.* z dziećmi. = być swawolnym, pustować. Dzieci swawolą. **Swawolnica, y, Swawolniczka, i,** *ż.* dziewczyna swawolna. **Swawolnie,** *ps.* swoją wolą, podług swej woli. = swawolnym sposobem. **Swawolnik, a, Swawolniczek, czka,** *m.* chłopiec swawolny. **Swawolność, ści,** *ż* skłonność do swawoli. **Swawolny, a, e,** *p.* wedle swojej woli żyjący. = rozpustny, *np.* żołnierstwo. = pusty, pustujący, *np.* chłopiec, dziewczyna. = Swawolne kupy, hultaje, hajdamaki.

**Swędzenie, a,** *n.* od **Swędzić, dzę,** *s. cz. nied.* swędem napełniać, wędzić. = *nieos.* świerzbieć. Dłoń mi swędzi. = *s. n.* wydawać swąd. Świeca swędzi.

**Świadczenie, a,** = **się,** *n.* od **Świadczyć, czę,** *s. n. nied.* o czem, za kim, dawać świadectwo, przyświadczać, zaświadczać. = *s. cz.* Świadczyć komu, wyświadczać łaski, dobrodziejstwa. = **się,** *s. z.* kim, czem, brać na świadka, na świadectwo. Świadczę się Bogiem, niebem, ludźmi. Świadczył się cygan swojemi dziećmi, *przysł.* brał łotr za świadków podobnych sobie łotrów. **Świadectwo, a,** *n.* świadczenie, mianowicie w sądzie pod przysięgą. Brać, wzywać kogo na świadectwo. Powoływać się na czyje świadectwo = zaświadczenie na piśmie. **Świadek, dka,** *m.* ten co świadczy, daje o czem świadectwo, będąc świadomym tego co się stało z widzenia lub ze słuchu. Świadek naoczny. Wiarogodny świadek. Fałszywy świadek. **Świadomie, Świadomo,** *ps.* z wiadomością czego. **Świadomość, ści,** *ż.* wiadomość z doświadczenia. **Świadomy, a, e,** *p.* mający o czem wiadomość, wiedzący o czem. Świadomy miejsc, dróg, kraju, tajemnicy. = wiadomy komu. Rzecz wszystkim świadoma.

**Świat, a,** *m.* wszechświat, świat powszechny, wszystko co Bóg stworzył. = Świat słoneczny, słońce ze wszystkiemi ciałami niebieskiemi około niego krążącemi. = Świat fizyczny, materya świata powszechnego podpadająca pod zmysły. Świat moralny, umysłowy, wszystko co się tyczy porządku moralnego, co nie podpada pod zmysły. = ziemia, mieszkanie ludzi. Pięć części świata. Stary świat: Europa, Azya, Afryka. Nowy świat: Ameryka, Australia. Wydać na świat, urodzić. Przyjść na świat, urodzić się. Zejść ze świata, umrzeć. = ludzie. Opinia rządzi światem. Wielki świat, ludzie wyższego stanu. Bywać w świecie. Żyć na wielkim świecie. = światowy sposób życia. Opuścić świat, udać się na samotność, na pustynię, wstąpić do klasztoru. = tamten świat, przyszłe życie. Wyprawić kogo na tamten świat. = widok publiczny, publiczność. Wyjść na świat

Pokazać się na świat. Wydać dzieło na świat.
**Świąteczny**, a, e, *p.* od święta, *np.* dzień, suknia.
**Światełko**, a, *n. zdrob.* mdłe światło.
**Świątek, tka**, *m.* święto. I świątki i piątki, i dni święte i powszednie.
**Świątki, tek**, *l. m.* Zielone świątki, w 50 dni po Wielkanocy. **Świątkować**, *ob.* Świętować.
**Światło, Światło**, *ps.* widno od światła. Światło na dworze, w pokoju. = *fig.* podług światła rozumu. Światło sądzi o rzeczach. **Światło**, a, *n.* jasność pochodząca od ciała świetlego. Światło słoneczne, księżycowe. Światło lampy, świecy, pochodni. = wszystko co świeci będąc zapalonem: świeca, lampa. Podaj nam światła. = oświecenie miejsca, co służy do oświecenia. Światło kosztuje więcej w zimie niż w lecie. = miejsce oświecone. Wynieść co na światło. = czas w którym jest światło dzienne, dzień. Stanęliśmy na nocleg za światła. = *fig.* wszystko co umysł oświeca. Światło prawdy, wiary, ewangelii. = *fig.* oświecenie, oświata. Brak światła w narodzie. = *fig.* objaśnienie. Rzucić na co światło. **Światłość, ści**, *ż.* byt światła, jasność, światło I uczynił Bóg przedział między światłością i między ciemnością. = Światłość wiekuista, chwała wieczna, życie wieczne. **Światły**, a, e, *p.* rzucający światło, świecący. Ciała światłe. = widny od światła, *np.* pokój. = *fig.* posiadający światło rozumu, oświecony, *np.* człowiek, umysł.
**Świątnica, Świętnica**, y, *ż.* świątynia. = Świątnica. *anat.* kość krzyżowa Obiedwie kości biodrowe łączą się z tyłu z świątnicą. **Świątobliwie**, i t. d. *ob.* **Świętobliwie**, i t. d.
**Światoburca**, y, *m.* ten co świat burzy. **Światolubny**, a, e, *p.* który lubi świat. **Światopis, Światopisarz**, a, *m.* ten co opisuje świat, kosmograf. **Światopisarski**, a, e, *p.* kosmograficzny. **Światopisarstwo, Światopismo**, a, *n.* opisanie świata, kosmografia. **Światować, ują**, *s. n. nied.* żyć na świecie, bywać w świecie. **Światowid**, a, *m.* bóg słowiański świat widzący, czterogłowy jak Brama, czczony głównie w Arkonie na wyspie Rugii, i po innych miejscach, jak się okazuje z jego posągu wydobytego ze Zbruczy 1848 roku. **Światowiec, wca, Światownik**, a, *m.* człowiek światowy. **Światowładca**, y, *m.* ten co włada światem, Bóg. **Światowładny**, a, e, *p.* władający światem. **Światowość, ści**, *ż.* życie światowe, zwyczaje, obyczaje wielkiego świata. **Światowy**, a, e, *p.* wedle świata żyjący, *np.* dama, kawaler, ludzie.
**Świątynia, ni**, *ż.* świątnica, dom modlitwy u pogan i chrześcian. Świątynia Jowisza, Junony. Świątynia Pańska. = *fig.* miejsce czemu poświęcone, przybytek. Świątynia nauk. Świątynia sprawiedliwości.
**Świder, dra**, *m.* **Świderek, rka**, *m. zdrob.* narzędzie do świdrowania. = Świdrem patrzeć, *fig.* zezem, szydłem. = Świderek, *chir.* trepan, narzędzie do świdrowania czaszki.
**Świdrować, ują**, *s. cz. nied.* świdrem wiercić, *np.* działo. **Świdrowanie**, a, *n.* wiercenie świdrem. **Świdrowatość, ści**, *ż.* kształt podobny do świdra. **Świdrowaty**, a, e, *p.* podobny do świdra. **Świdrownia, ni**, *ż.* miejsce gdzie świdrują armaty.
**Świdryk**, a, *m. zool.* kołatek (owad).
**Świdwa, Świdwina**, y, *ż. bot.* (Cornus), gatunek derenia. **Świdwowy**, a, e, *p.* ze świdwy, *np.* kij, drzewo.
**Świeca**, y, *ż.* knot łojem lub woskiem obiany do świecenia. = *artyl.* gatunek racy. **Świecarz**, a, *m.* ten co świece robi lub przedaje. **Świecenie**, a, = się, *n.* od **Świecić, cę**, *s. n. nied.* światło z siebie wydawać. Słońce, księżyc świeci. Gwiazdy świecą. Mniej dba o gwiazdy, komu słońce świeci, *przysł.* Panie świeć nad jego duszą, daj mu światłość wiekuistą. = Świecić komu, nieść przed kim światło, poprzedzać ze światłem. = *fig.* przyświecać. Pobożnością drugim świecili. = Świecić komu bakę, *ob.* Baka. = Świecić łokciami, bo-

kami, mieć łokcie dziurawe. suknią na bokach dziurawą. Świecić zębami, śmiać się ciągle dla pokazania swych pięknych zębów Świecić oczyma, zwracać na siebie oczy publiczności. Śmierć moja u sądu oczyma świecić. Muszę za ciebie świecić oczyma, wstydzić się. = (w kartach), być kozerą. Bije i niżnik panfila, kiedy nie świeci. = się, *s. z.* Świeca jasno, ciemno się świeci. Zwyczaj kazał mówić tylko o słońcu, gwiazdach, księżycu że świecą, świeca zaś i ogień świecą się. Świeci się w pokoju, jest światło. = błyszczeć, lśnić się. *Przysł.* Nie wszystko złoto co się świeci. Co się prędko wznieci, nie długo się świeci.

**Święcenie**, a, *n.* czynność słowa Święcić. Święcenie kościelne, obrządek poświęcania na kapłaństwo. Pierwsze święcenie na subdyakona, drugie na dyakona, trzecie na kapłana. **Święcić**, cę, *s. cz. nied.* obchodzić święto, świętować. Pamiętaj abyś dzień święty święcił. = błogosławiąc wspominać, błogosławić, *np.* czyje imię, czyję pamięć. = poświęcać, *np.* chleb, wodę, kościół. Woda święcona. Święcone jajko. = wyświęcać, *np.* kapłana, biskupa. = *s. n.* być w cenie, popłacać. Cnota u dworu mało kiedy święci. = się, *s. z.* wyświęcać się. On dziś się święci na kapłana. = być święcie poważanym, szanowanym. Niech się święci święta wola twoja. Święć się imię twoje. = być błogosławionym. Bogdajby się nasze święciły pradziady. = *fig.* dziać się, zanosić się na co. Coś się złego święci. Ach! cóż to się święci! nie tak bywało za naszej pamięci. = być świetną kartą, kozerą, *ob.* Świecić. **Święciciel**, a, *m.* ten co święci.

**Świecidło**, a, *n.* **Świecidełko**, a, *n. zdrob.* blaszka świecąca, błyskotka.

**Święcie**, *ps.* świętym sposobem. = świętobliwie.

**Świecki**, a, e, *p.* od świata, światowy, nie duchowny, *np.* stan, władza, ubiór. = nie zakonny, *np.* ksiądz. **Świeckość**, ści, *ż.* stan osoby świeckiej. = stan kapłana świeckiego.

**Świeczka**, i, *ż. zdrob.* mała świeca. Ni Bogu świeczki, ni diablu ożoga, *przysł.* Uderzyć kogo tak iżby mu świeczki w oczach stanęły, *fig.* żeby mu się w oczach zaświeciło. = *artyl.* brantka. = *chir.* waleczek płócienny, w maści umoczony, do gojenia ran w kanałach ciała. = *bot. ob.* Świetlik. **Świecznik**, a, *m.* lichtarz. = *fig.* świetne stanowisko. Stać na świeczniku. = *artyl.* puszka w której kanonier świeczki, czyli brantki nosi.

**Świegot**, **Świegotarz**, **Świegotnik**, a, *m.* **Świegotka**, i, *m.* i *ż.* ten, ta co świegoce. **Świegot**, u, *m.* śpiew ptasząt świegocących. **Świegotać**, am, cę, *s. n. med.* (o ptakach i *fig.* o gadatliwych osobach), świergotać. szczebiotać. **Świegotanie**, a, *n.* szczebiotanie. **Świegotarstwo**, a, *n.* paplanie. **Świegotliwie**, **Świegotliwość**, **Świegotliwy**, *ob.* Szczebiotliwie, i t. d.

**Świekier**, kra, *m.* ojciec męża lub żony, teść. **Świekra**, y, *ż.* matka męża lub żony.

**Świerczyna**, y, *ż.* drzewo świerkowe. = las świerkowy.

**Świergot**, **Świerkot**, u, *m.* śpiew niektórych ptaków, mianowicie wróbli, jaskółek. = ćwierk świerszcza, konika polnego. **Świergotać**, **Świerkotać**, cę, *s. n. med.* świerk wydawać. Wróble w bzie świergocą. = ćwierkać, świerszczeć. **Świergotanie**, a, *n.* wydawanie świerku. = ćwierkanie. **Świergotliwy**, **Świerkotliwy**, a, e, *p.* świerkający.

**Świerk**, u, *m. bot.* (Abies excelsa), drzewo z familii szpilkowych, ma gałęzie dolne dłuższe, górne wraz krótsze, szyszki dwunorzeszkowe, w ogniu potężnie trzeszczy i iskry rozrzuca. = głos wróbli, świerszczów, koników polnych. **Świerkowy**, a, e, *p.* od świerku, *np.* las, drzewo. = ze świerku, *np.* stół.

**Świerszcz**, a, *m. zool.* owad mający tylne nogi długie, skoczne, skrzydła cztery po bokach zwijane,

któremi, ocierając o tylne nogi, ćwierk wydaje. **Świerszczeć**, czę, *s. n. nied.* ćwierk, świerk wydawać. **Świerszczyk**, a, *m. zdrob.* mały świerszcz.

**Świerząbek**, bka, *m. bot.* (Chaerophyllum), roślina z familii baldaszkowatych, tybulą zwana.

**Świerzb**, u, *m.* świerzbienie ciała. = i **Świerzbiączka**, i, *ż.* choroba w której ciało świerzbi, krosta. = Świerzbiączka do czego, chętka, ochota, *np.* do kart, do pisania. **Świerzbiec**, bi, *s. n. nied. nieos.* sprawiać świerzbienie. = *fig.* Świerzbi go grzbiet, chęć mu się oberwać po grzbiecie. Świerzbi go język, nie może powstrzymać się od paplania. Świerzbiące ręce, do których wszystko łatwo lgnie. **Świerzbowatość**, ści, *ż.* krostawość. **Świerzbowaty**, a, e, *p.* krostawy. **Świerzbowiec**, wca, *m. zool.* roztocz, mołik świerzbiączkę czyli krostę toczeniem za skórą sprawujący.

**Świetlica**, y, *ż.* (na Rusi), pokój, izba.

**Świetlik**, a, *m. fiz.* niewiadomy dotąd początek światła. = *zool.* owad skrzydlaty z gromady chrząszczowatych, którego samica świeci w nocy światłem fosforycznem. = *bot.* (Euphrasia), roślina z familii szelężnikowych, którego gatunek, świetlik lekarski, świeczkami zwany. **Świetlnik**, a, *m. ast.* płaszczyzna oddzielająca stronę oświeconą ziemi od ciemnej, przechodząca przez środek ziemi i słońca. = *górn.* otwór w kopalni przez który światło przechodzi. **Świetnie**, *ps.* świetnym sposobem. **Świetnieć**, ję, *s. n. nied. fig.* świecić się, błyszczeć, jaśnieć. **Świetność**, ści, *ż.* blask, jasność. Świetność rodu, urodzenia. **Świetny**, a, e, *p.* świecący, błyszczący. = *fig.* jaśniejący bogactwem, przepychem, *np.* orszak. = *fig.* jaśniejący znamienitemi czyny, *np.* zwycięztwo, panowanie.

**Święty**, a, e, *p.* który się święci, kozerny, *np.* niznik, pamfil, król, kralka. **Święto**, a, *n.* dzień uroczyście święcony. Święto ruchome nieruchome, uroczyste, kościelne. **Świętobliwie**, *ps.* ze świętobliwością, *np.* żyć. **Świętobliwość**, ści, *ż.* świętość, bogobojność. = tytuł papieża. **Świętobliwy**, a, e, *p.* święty, bogobojny, *np.* życie. **Świętojański**, a, e, *p.* od s. Jana, *np.* kościół. = Świętojański robaczek, *zool. ob.* **Świetlik**. = Świętojańskie ziele, *bot. ob.* Dziurawiec. **Świętokradca**, y, *m.* ten co kradnie rzeczy święte, należąco do kościoła. **Świętokradzki**, a, e, *p.* od świętokradztwa. **Świętokradzko**, **Po świętokradzku**, *ps.* świętokradzkim sposobem. **Świętokradztwo**, a, *n.* okradzenie rzeczy świętej, należącej do kościoła. **Świętokrzyzki**, a, e, *p.* od ś. krzyża, *np.* kościół, góra. **Świętokupca**, y, **Świętokupiec**, pca, *m.* ten co kupuje rzeczy święte, to jest godności duchowne. **Świętokupstwo**, a, *n.* kupowanie godności kościelnych, symonia. **Świętopietrze**, a, *n.* grosz s. Piotra, posyłany corocznie w wiekach średnich do Rzymu, z Polski aż do Zygmunta Augusta, na utrzymanie lampy przy grobie s. Piotra. **Świętość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest poświęcone. Świętość miejsca. = przymiot tego co jest uświęcone, miane za święte. Świętość przysięgi, związku małżeńskiego. = Świętości, rzeczy święte, relikwie. **Świętoszek**, szka, *m.* bigot, liziobrazek. **Świętoszka**, i, *ż.* bigotka, dewotka. **Świętować**, uję, *s. n. nied.* święto obchodzić. **Święty**, a, e, *p.* z istoty swojej bezgrzeszny (Bóg). = policzony w rzędzie błogosławionych dla świętobliwego życia, podjętego męczeństwa. Ś. Szczepan, S. Jan, S. Franciszek, S. Stanisław. = poświęcony Bogu, *np.* miejsce, rzeczy, dni. = świętobliwy, *np.* życie. = mający związek z religią. Pismo święte. Historya święta. Inkwizycya święta. = powszechnie szanowany. Wola rodziców jest święta. Święty obowiązek. Święta powinność. = tytuł papieża. Ojciec święty. = mówiąc o umarłych. Świętej pamięci nieboszczyk. **Święty**, ego, *m.* ten co używa wiecznej szczęśli-

wości w niebie. Przez świętych do Boga, a przez sługi do pana, *przysł.*

**Świeżo**, *ps.* wyglądać, mieć świeżą cerę. = niedawno. Kwiaty, owoce świeżo urwane, nzbierane. **Świeżość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest więcej chłodne niż ciepłe. Świeżość poranku, wieczora, powietrza. = przymiot tego co jest niezwiędłe. Świeżość róży, cery, kolorów. **Świeżuchno, Świeżutko, Świeżutęńko**, *ps.* bardzo świeżo. **Świeżuchny, Świeżutki, Świeżusieńki, Świeżuteńki**, a, e, *p.* bardzo świeży. **Świeży**, a, e, *p.* chłodnawy, *np.* woda, powietrze. = niezwiędły, niezbłakowany, *np.* płeć, cera, kwiaty, owoce, kolory. = nieczerstwy, *np.* chleb. = niestęchły, niezepsuty, *np.* jaja, masło, mięso. = niesolony, *np.* śledzie. = niestrudzony, *np.* wojsko, posiłki. = niedawny, *np.* wiadomość, zdarzenie.

**Świni**, a, e, *p.* od świni, *np.* chlew. **Świnia wesz**, *bot.* (Conium maculatum), cykuta, roślina truciznowa. **Świnia**, ni, *ż.* powszechnie znane domowe zwierzę. = *fig.* świntuch, świński człowiek. = Świnia morska, *zool.* delfin. **Świniak**, a, *m. bot. ob.* **Oleśnik, Wieprzyniec.** = *ob.* **Gdula. Świniarka**, i, *ż.* ta co pasie świnie. **Świniarski**, a, e, *p.* od świniarza. **Świniarz**, a, *m.* kupczący świniami. = *fig.* świntuch. = i **Swinopas**, a, *m.* ten co pasie świnie. **Świnina**, y, *ż.* mięso świnie. **Świnka**, i, *ż. zdrob.* mała świnia. Świnka morska, *zool.* wielkości małego królika, głos wydaje podobny prosięcemu. **Świnnik, a, Świniniec, ńca**, *m.* świni chlew. **Świnobój, oja**, *m.* ten co bije, kole świnie. **Świński**, a, e, *p.* od świni, *np.* skóra. = *fig.* brudny, ohydny, plugawy. **Świństwo, a**, *n.* niechlujstwo, plugastwo. = plugawy postępek. = słowa, mowy plugawe. = wszystko co brzydkie, co wzbudza wstręt, obrzydzenie. **Świntuch**, a, *m.* świński, plugawy człowiek.

**Świrzepa, y**, *ż. bot.* (Sinapis arvensis), gorczyca polna. = (Raphanus raphanistrum), gatunek rzodkwi łopuchą zwany, kwitnie żółto na ugorach.

**Świst, u**, *m.* głos przeciągły, przeraźliwy, wydany przez usta umyślnie do tego złożone, lub co ma do niego podobieństwo, jako to: świst wiatru, kuli, strzał. **Świstać, am, szczę**, *s. n. nied.* **Świsnąć, nę**, *jednot.* gwizdać, gwiznąć. W kościele nie wolno świstać. Kosy pięknie świszczą. Wąż żądłem jadowitem świszcze. = (o wietrze, strzałach, kulach), świst wydawać. Pocisk lecąc świsnął. Kula świsnęła mi koło ucha. = Świsnąć czem, machnąć czem, tak iżby świsnęło. Żołnierzowi co grał zucha, świsnął szablą koło ucha. **Świstactwo, a**, *n.* postępowanie świstaka. **Świstaczka, Świstawka**, i, *ż.* piszczałka z kostki do świstania. **Świstak, a, świszczypałka**, i, *m.* wietrznik, szaławiła, szalona pałka. **Świstanie, Świsnięcie, Świsnienie, a**, *n.* gwizdanie, gwiznienie. **Świstek, tka**, *m.* kawałek papieru. **Świstula, y**, *ż.* największy gatunek kaczek dzikich. **Świstun, a**, *m.* orzech pusty z dziurką przez robaka wytoczoną, w który świstać można. **Świszcz, a**, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych, którego gatunkiem jest bobak.

**Świt, u**, *m.* Świtanie, a, *n.* słabe światło przed wschodem słońca. Przed świtem, nad świtem. O świcie. **Świtać, ta**, *s. n. nied. meos.* dnieć, rozdniewać. = Świta komu w głowie, *fig.* marzy się, snuje się, roi się.

**Swoboda, y**, *ż.* moc czynienia podług swego upodobania. = wolność od ciężarów, podatków. Wieki średnie były wiekami swobód i przywilejów. = stan wolny od przymusu, od trosk, od kłopotów. Swoboda ducha, umysłu. **Swobodnie**, *ps.* swobodnym sposobem. Choć chłodno i głodno, ale żyjem swobodno. **Swobodność, ści**, *ż.* stan tego co jest swobodne. **Swobodny**, a, e, *p.* wolny, niezależny, niepodległy. = wolny od ciężarów, od

podatków. = wolny od przymusu, od trosk, od kłopotów, *np.* umysł.

**Swój, swoja, swoje,** *zmk. dzier.* (używa się równie jak **się** z trzema osobami obu liczb), należący do mnie, do ciebie, i t. d. Wolę mieszkać w swoim domu niż w cudzym. Jesteś podobny do swego ojca. Kocha swego brata, swą siostrę. = w różnych wyrażeniach. Umrzeć swoją śmiercią, naturalną. W swoim czasie i miejscu, kiedy i gdzie należy, w przyzwoitym czasie i miejscu. Było człowiek bogaty swego czasu, kiedy żył. Człowiek jest jak nie swój, gdy go co korci, niepokoi. Mieć, dostać, oberwać za swoje, za swe postępki. Chciał mu oddać za swoje, odwetować. Żyje ze swego (dochodu). Na swojem postawić, dopiąć czego się chciało. Wyjść na swoje, nie stracić swego grosza w co włożonego. Ksiądz swoje, czart swoje, każdy inaczej, wbrew jeden drugiemu. Trafił swój na swego, trafiła kosa na kamień. Po swojemu, swoim sposobem. Chcesz robić po swojemu, a ja po swojemu. = Swoi, krewni, przyjaciele, towarzysze. Przybył z garstką swoich. Opuszczony od swoich. **Swojak, a,** *m.* jeden ze swoich, krewniak, rodak. **Swojski, a, e,** *p.* krajowy, niecudzoziemski, *np.* wyraz. = domowy, nie dziki, *np.* gęsi, kaczki.

**Swora, y,** *ż.* pas rzemienny do szczepiania parami psów gończych. = *fig.* związek, stadło. Dawniej przyjaźń ze szczerością w jednej swo rze chodziła. = para. Swora psów. **Swornie,** *ps.* swornym sposobem, zgodnie. **Sworność, ści,** *ż.* zgodność, zgoda. **Sworny, a, e,** *p.* zgodny, posłuszny, powolny. **Sworować, uję,** *s.cz. nied.* brać psy gończe na sworę. **Sworzeń, rznia,** *m.* kołek lub gwóźdź łączący dyszel z przednią osią.

**Sycenie, a,** *n.* od **Sycić, cę,** *s.cz. nied.* nasycać. = Sycić miód, warzyć miód przaśny z wodą i chmielem. Miód sycony, pitny.

**Sycący, a, e,** *im.* który syczy. **Spółgłoski syczące,** *gram.* tak nazwane od syczącego brzmienia: *s, ś, sz.* **Syczeć, czę, Sykać, am,** *s.n. nied.* **Sykać, ę,** *jednok.* ksykać, ksyknąć, jak wąż, gęś, łabędź. = *fig.* sarkać, sarknąć. **Syczenie, a,** *n.* wydawanie syczącego głosu.

**Syfon, u,** *m.* (z grec.), *chem.* i *fiz.* rurka szklanna lub metalowa, zgięta pod kątem prostym, mająca jedno ramię dłuższe, drugie krótsze, służąca do przelewania płynów.

**Sygnał, u,** *m.* (z franc.), hasło, znak dany z daleka. **Sygnatura, y,** *ż.* (z łac.), w drukarni, litera lub liczba, czasem litera i liczba u dołu pierwszej stronicy każdego arkusza, dla oznaczenia ich następstwa. = i **Sygnaturka, i,** *ż. zdrob.* karteczka na flaszce z lekarstwem wskazująca jak je zażywać. = dzwonek najmniejszy na wieży kościelnej. **Sygnet, u,** *m.* **Sygnecik, a,** *m. zdrob.* pierścień, pierścionek z pieczęcią herbową. **Sygnować, uję,** *s. n. nied.* dzwonić w sygnaturkę. Sygnują na prymaryą.

**Syk, u,** *m.* głos węża, gęsi, łabędzia. **Sykać, Syknąć,** *ob.* **Syczeć. Sykanie, a,** *n.* ciągłe syczenie. **Syknięcie, Syknienie, a,** *n.* jednorazowe wydanie syczącego głosu.

**Sykomor, u,** *m.* płonna figa.

**Sylaba, Syllaba, y,** *ż.* (z grec.), zgłoska. **Sylabizować, uję,** *s.cz.* i *n. nied.* zgłoskować, składać litery w zgłoski, a te w wyrazy. **Sylabizowanie, a,** *n.* zgłoskowanie.

**Sylogizm, u,** *m.* (z grec.), forma rozumowania złożona z ogólnego założenia, z jego zastosowania do szczegółu, i z wyciągniętego ztąd wniosku.

**Sylwetka, i,** *ż.* (z franc.), rysunek twarzy czarnym kolorem w profil.

**Symbol, u,** *m.* (z grec.), godło, figura, obraz figuryczny, postać alegoryczna. **Symbolicznie,** *ps.* za pomocą symbolu. **Symboliczny, a, e,** *p.* obrazowy, allegoryczny. **Symbolika, i,** *ż.* zbiór symbolów jakiej religii, dzieło o nich traktujące. **Symbolizować, uję,** *s.cz. nied.* wyobrażać w symbolach, obrazować.

**Symetrya, yi,** *ż.* (z grec.), stosunek

zachodzący między częściami a całością jakiej rzeczy, porządny ich układ. **Symetrycznie**, *ps.* symetrycznym sposobem. **Symetryczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest symetryczne. **Symetryczny**, a, e, *p.* mający symetryą, symetrycznie ułożony.

**Symfonia**, ii, *ż.* (z grec.), kompozycya muzyczna na same instrumenta. **Symfonista**, y, *m.* kompozytor symfonii.

**Sympatya**, yi, *ż.* (z grec.), spółczucie, sprzyjanie, przychylność. = pociąg, skłonność do kogo. **Sympatycznie**, *ps.* z sympatyą. **Sympatyczny**, a, e, *p.* skłonny do kogo, przychylny komu. = Sympatyczny atrament, bez koloru, a który czarnieje za zbliżeniem do ognia. **Sympatyzować**, uję, *s. n. nied.* z kim, mieć do kogo sympatyą, sprzyjać komu.

**Sympla**, i, *ż.* w grze, przegrana za którą płaci się pojedyncza stawka.

**Symptom**, u, **Symptomat**, u, *m.* (z grec.). *med.* znak wskazujący obecność, naturę i stopień rozwinięcia się choroby. = znak, oznaka czego. **Symptomatyczny**, a, e, *p.* należący do symptomatów.

**Syn**, a, *m.* **Synaczek**, **Syneczek**, czka, **Synalek**, lka, **Synek**, nka, *m. zdrob.* dziecię płci męzkiej w stosunku do ojca i matki.

**Synagoga**, i, *ż.* zgromadzenie żydów, starszych zakonu. = szkoła żydowska, bożnica.

**Synal**, a, *m.* syn rubaszny, dużego wzrostu.

**Synapizm**, u, *m.* plaster z gorczycy na mąkę zmielonej.

**Synod**, u, *m.* (z grec.), zjazd duchownych katolickich, ministrów protestanckich. **Synodalnie**, *ps.* drogą obrad na synodzie. **Synodalny**, a, e, *p.* od synodu, na synodzie postanowiony.

**Synogarlica**, *ob.* Sinogarlica.

**Synonim**, u, *m.* (z grec.), wyraz bliskoznaczny.

**Synoptyczny**, a, e, *p.* (z grec.), na pierwszy rzut oka wiele rzeczy w skróceniu przedstawiający. Tablica synoptyczna.

**Synostwo**, a, *n.* stan syna. **Synowa**, ej, *ż.* żona syna. **Synowica**, y, *ż.* córka brata. **Synowiec**, wca, *m.* syn brata. **Synowski**, a, e, *p.* właściwy synowi, *np.* miłość, posłuszeństwo. Po synowsku, jak przystoi na syna. **Synowy**, a, e, *p.* należący do syna.

**Syntaxa**, y, *ż.* (z grec.), *ob.* Składnia.

**Syntetycznie**, *ps.* sposobem syntetycznym. **Syntetyczny**, a, e, *p.* od syntezy, *np.* metoda. **Synteza**, y, *ż.* (z grec.), postępowanie w rozumowaniu od ogółu do szczegółów, od założenia do wniosków, od przyczyn do skutków, przeciwne analizie.

**Sypać**, pię, *s. cz. nied.* wysypywać, *np.* zboże, piasek, pieniądze. Sypać w co, wsypywać, *np.* w worek. Sypać na co, nasypywać, *np.* piasek na papier. = usypywać, *np.* grobię, szańce. = *fig.* rozrzucać jak co sypkiego. Od gniewu z oczu iskry sypie. = i **Sypnąć**, nę, *jednot.* rzucić co sypiąc. Sypnął mu piaskiem w oczy. = *fig.* hojnie rozrzucać. Sypać pieniądze. Sypnąć pieniędzmi. Sypie na klasztor jałmużny. = *fig.* ciskać, miotać. Sypać strzały, kule, kartacze, lub strzałami, kulami, kartaczami. = = Sypać diabłami, często diabłów wspominać. = **Sypać się**, *s. z.* wysypywać się. Zboże sypie się z worka. = rozsypywać się. Sypią się iskry, kiedy kowal kuje. = *fig.* rozpraszać się. Sypał się grosz publiczny na pensye, gratifikacye. = *fig.* przybywać zewsząd w wielkiem mnóstwie. Wojsko się zewsząd sypie. = Sypie się broda, wąs, wysypuje się, zaczyna rosnąć. **Sypanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Sypalka**, i, *ż.* naczynie w które się sypie, mąka, zboże.

**Sypiać**, am, *s. n. częst.* często spać, mieć zwyczaj spania. **Sypialnia**, ni, *ż.* pokój sypialny. **Sypialny**, a, e, *p.* od sypiania, *np.* pokój. **Sypianie**, a, *n.* częste spanie.

**Sypień**, pnia, *m.* kosz młyński w który się zboże sypie. **Sypki**, a, e, *p.* dający się sypać, rozsypujący się.

*np.* sól, ziemia. Grunt sypki, z piaskiem mocno przemieszany, a mało glinki mający. **Sypko, Na sypko,** *ps.* tak iżby się rozsypywało, *np.* kaszę ugotować. **Sypkość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest sypkie.

**Syrena, y,** *ż. mit.* panna cudnej urody z rybim ogonem i słodkim spiewem.

**Syrojeszka, i,** *ż. bot.* (Agaricus roseus), grzyb z różowym kapeluszem jadalny.

**Syrop, u,** *m.* (z arab.), sok ziół, owoców ugotowany do pewnej gęstości z cukrem.

**Syryngа, l,** *ż.* (z franc.), spryca, sikawka, strzykawka.

**Sysak, Sysun, a,** *m.* dziecko lub zwierzątko ssące.

**System, Systemat, u,** *m.* (z grec.), układ części jakiego dzieła, a mianowicie porządek w jakim są ułożone rzędy, rodzaje, gatunki w dziełach historyi naturalnej. = sposób, metoda, tryb. **Systematycznie,** *ps.* sposobem systematycznym. **Systematyczność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest systematyczne. **Systematyczny, a, e,** *p.* podług pewnego systematu czyli porządku ułożony. = postępujący podług pewnego systematu.

**Syt, u,** *m.* **Sytość, ści,** *ż.* nasycenie. Najadłem się do sytu. **Syt, Syty, a, e,** *p.* pokarmem nasycony. *Przysł.* Sytemu nic nie smakuje. Syci głodnych nie rozumieją. Na tem zależy aby wilk był syt i owca cała. = Syt czego, *fig.* nasycony czem, który użył czego do sytu. Syt lat, sławy, świata. **Sytność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest sytne, co nasyca. **Sytny, a, e,** *p.* nasycający. Chleb pszenny sytniejszy jest od żytniego. **Sytość, ści,** *ż.* dosyt, nasycenie. Najadłem się do sytości. = *fig.* przesyt, obrzydzenie pochodzące ze zbytecznego nasycenia się. Przejdzie rozkosz, nastąpi sytość po użyciu.

**Sytuacya, yi,** *ż.* (z franc.), położenie miejsca, wsi, miasta, domu. = położenie, stan człowieka, jego interesów. = w sztukach teatralnych, położenie osob wzbudzające żywy w widzach interes. = stan wojska, pułku, kompanii w pewnym czasie.

**Sza,** *w.* nakazujący milczenie.

**Szabas, u,** *m.* święto żydowskie w sobotę. **Szabasować, uję,** *s. n. nied.* obchodzić szabas. **Szabasowanie, a,** *n.* obchodzenie szabasu. **Szabasówka, i,** *ż.* swieczka łojowa. **Szabasowy, Szabaśny, a, e,** *p.* od szabasu.

**Szabelka, i,** *ż. zdrob.* mała szabla. **Szabelnia, ni,** *ż.* fabryka szabel. **Szabelnik, a,** *m.* ten co robi szable. = ten co chodzi przy szabli. **Szabelny, a, e,** *p.* od szabli, *np.* cięcie. **Szabeltas, a,** *m.* kaleta od pasa szabelnego wisząca z tyłu u huzarów.

**Szabla, l,** *ż.* (z niem.), pałasz zakrzywiony. Szlachcica oznaczało noszenie szabli. **Szablasty, a, e,** *p.* podobny do szabli, *np.* groch, fasola. **Szablica, y,** *ż.* duża szabla. **Szablina, y,** *ż.* licha szabla. **Szablisko, a,** *n. zgrub.* duża, brzydka szabla. **Szablodziób, a,** *m. zool.* ptak z rzędu podkasałych.

**Szach, a,** *m.* monarcha perski. = jedna z figur do grania w szachy. Szachy drewniane, kościane. **Szachować, uję,** *s. cz. nied.* atakować króla w grze szachów jakąkolwiek figurą. **Szachowany, a, e,** *im.* od Szachować. = zrobiony w kratki, kratkowany. **Szachownica, y,** *ż.* tablica kratkowana, mająca 64 pól czyli kratek, na której grają w szachy. = szyk bojowy, w którym jeden oddział wojska cofa się przed nieprzyjacielem, a drugi odwrót zasłania, i nawzajem.

**Szachraj, a,** *m.* oszukujący po żydowsku handlarz. = oszust, szalbierz. **Szachrajka, i,** *ż.* oszukająca handlarka. = szalbierka **Szachrajski, a, e,** *p.* od szachraja. Po szachrajsku, szachrajskim sposobem. **Szachrajstwo, a,** *n.* oszwabianie w handlu. = oszukaństwo, szalbierstwo. **Szachrować, uję,** *s. n. nied.* oszwabiać w handlu. = oszukiwać w grze kartowej. **Szachrowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Szachta**, y, *ż.* (z niem.), część wewnętrzna wysokiego pieca hutniczego, w którym się surowiec wytapia. = *górn. ob.* Szyb.

**Szacować**, uję, *s. cz. nied.* stanowić szacunek, oceniać, *np.* dom, konia, majętność. = mieć w szacunku, mieć za szacowne, szanować. Lekko sobie szacujemy, czego darmo dostajemy, *przysł.* **Szacowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Szacownie**, *ps.* z szacunkiem. **Szacownik**, a, *m.* ten co stanowi szacunek czyli cenę. = ten co szacuje, wysoko poważa. Hetman Chodkiewicz, wielki szacownik heroicznych mężów. **Szacowność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest szacowne. **Szacowny**, a, e, *p.* godzien szacunku. **Szacunek**, nku, *m.* cena, wartość. = wysokie cenienie, szanowanie, poważanie. Mieć dla kogo szacunek, być dla kogo z szacunkiem. **Szacunkarz**, a, *m.* szacownik. **Szacunkowy**, a, e, *p.* od szacunku, *np.* wartość.

**Szadź**, dzi, *ż.* szron. **Szadzieć**, *ob.* Szedzieć.

**Szafa**, y, *ż.* (z niem.), **Szafka**, **Szafeczka**, i, *ż. zdrob.* sprzęt drewniany do wieszania sukień, ustawiania książek na półkach. **Szafarka**, i, *ż.* ta co ma klucze od szafarni, i z niej wiktuały wydaje. Szafarka łask, *fig.* rozdawczyni. **Szafarnia**, ni, *ż.* oficyna, spiżarnia. = skrzynia z przegródkami na krupy, mąkę. **Szafarski**, a, e, *p.* od szafarza. **Szafarstwo**, a, *n.* funkcya szafarza. = zawiadowanie, rządzenie. **Szafarz**, a, *m.* ten co ma klucze od szafarni, i z niej wiktuały wydaje. = *fig.* rozdawca. Kapłan jest szafarzem sakramentu. **Szafarzyć**, rzę, *s. n. nied.* być szafarzem.

**Szafel**, fla, *m.* (z niem.), **Szaflik**, a, *m. zdrob.* naczynie drewniane płytkie z jednem uchem w kuchni służące.

**Szafir**, u, *m.* (z hebr.), *min.* kamień drogi ciemno błękitny rodzaju krzemiennego. = kolor szafiru, błękit. **Szafirowy**, a, e, *p.* od szafiru, ciemno błękitny.

**Szafować**, uję, *s. cz.* i *n. nied.* co, czem, rozdawać. Napoleon ziemiami polskiemi na korzyść Rossyi szafował. = zawiadywać, zarządzać. Minister skarbu szafuje dochodami publicznemi. = hojnie rozsypywać. Nie tylko pieniędzmi, ale i obietnicami szafuje. Cudzem łatwo szafować, *przysł.* **Szafowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Szafran**, u, *m. bot.* (Crocus), roślina, której gatunek, szafran siewny czyli prawdziwy, wypuszcza z cebulki pochwę jednolistkową, a z tej kwiat z długą rurką, z którego same tylko znamiona z częścią słupka zebrane i ususzone, znane są w handlu pod nazwiskiem szafranu. = Szafran polny czyli łąkowy, *ob.* Krokos. **Szafraniasty**, **Szafranowaty**, a, e, *p.* żółtawy jak szafran. **Szafranić**, nię, *s. cz. nied.* szafranem zaprawiać. **Szafraniec**, ńca, *m.* człowiek rudowłosy. = *bot.* (Curcuma), żółcień. **Szafranno**, *ps.* z szafranem, *np.* jadać. **Szafranny**, a, e, *p.* zaprawiony szafranem. **Szafranowy**, a, e, *p.* od szafranu. = żółty jak szafran.

**Szafunek**, nku, *m.* szafowanie, zawiadywanie. Szafunek pieniędzy. = rozdawnictwo. Szafunek łask, urzędów.

**Szajka**, i, *ż.* kupa włóczęgów, łotrów, hajdamaków, rozbójników, złodziejów.

**Szakal**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, psów.

**Szakłak**, u, *m. bot.* (Rhamnus), krzew ciernisty, do 7 łokci niekiedy dorastający, ma jagody czarne, cierpkie. = Szakłak kruszyna (R. frangula), krzew bezciernisty, którego kora daje farbę żółtą. **Szakłakowy**, a, e, *p.* od szakłaku, *np.* jagody. = z szakłaku, *np.* cybuch.

**Szal**, u, *m.* (z ang.), długa sztuka materyi wełnianej lub jedwabnej, którą kobiety noszą na ramionach.

**Szał**, u, *m.* szaleństwo. = zapał, uniesienie. Szał poetycki. Szał młodości. Szał miłości.

**Szala**, i, *ż.* (z niem.), **Szalka**, i, *ż. zdrob.* misa, miseczka wisząca na

pręcie poprzecznym narzędzia do ważenia. Szale pokażą co rzeczy ważą, *przysł.*

**Szalamaja**, i, *ż.* (z niem. włos. lub franc.), piszczałka, fujarka.

**Szalaputwo**, a, *n.* postępki szałaputa. **Szalaput**, a, **Szalawiła**, y, *m.* szaleniec, wartogłów, roztrzepaniec. Utracyusz, kostera, przytem szaławiła.

**Szałas, Szałasz**, u, *m.* **Szałasik**, a, *m. zdrob.* buda, budka z chróstu.

**Szalbierka**, i, *ż.* oszustka. **Szalbierować, uję**, *s. n. nied.* oszukiwać, okpiwać. **Szalbierowanie**, a, *n.* oszukiwanie. **Szalbierski**, a, e, *p.* od szalbierza. Po szalbiersku, szalbierskim sposobem. **Szalbierstwo**, a, *n.* oszukaństwo. **Szalbierz**, a, *m.* oszust.

**Szaleć, ję**, *s. n. nied.* wpadać w szaleństwo, waryować. Kto szalony, rozumie że szaleją drudzy. = postępować jak szalony, szaleństwa wyrabiać. Dawny zwyczaj młodym szaleć. = za kim, za czem, szalenie kogo kochać, co lubić. **Szalej**, u, **Szaleń, nia**, *m. bot.* (Cicuta), roślina z familii baldaszkowych, której gatunek szalej jadowity, cykutą wodną zwany, ma w korzeniu sok będący trucizną. **Szalenie**, a, *n.* wpadanie w szaleństwo, waryowanie. **Szalenie**, *ps.* z szaleństwem, do szaleństwa, *np.* kochać, zakochać się. = bardzo, mocno, wiele, *np.* omylił się. **Szaleństwo**, a, *n.* oszalenie, waryacya. = szalenie, pustowanie. **Szalony**, a, e, *p.* który oszalał. = waryacki. Szalone zapędy, uniesienia. = wściekły, *np.* pies. = wielki, niezmierny, straszny, okropny, *np.* wydatek. = szalejący, wyrabiający szaleństwa. = Dni szalone, trzy dni zapustne.

**Szalotka**, i, *ż. bot.* (Allium ascalonicum), czosnek dziko rosnący w Palestynie, u nas hodowany w ogrodach dla kuchennego użytku

**Szalować, uję**, *s. cz. nied.* wykładać tarcicami. Szyby w kopalni szalują się tarcicami. **Szalowanie**, a, *n.* wykładanie tarcicami. = przegroda z tarcic.

**Szalupa**, y, *ż.* (z franc.), mały statek morski.

**Szalwia**, ii, *ż. bot.* (Salvia), roślina z familii wargowych. **Szalwiowy**, a, e, *p.* od szalwii.

**Szambelan**, a, *m.* (z franc.), tak się zwać zaczął podkomorzy królewski od czasów S. Augusta. **Szambelanka**, ii, *ż.* **Szambelaństwo**, a, *n.* godność szambelana. = Szambelaństwo, *zbiór.* szambelan z żoną. **Szambelanic**, a, *m.* syn szambelana. **Szambelanka**, i, *ż.* córka szambelana. **Szambelanowa**, ej, *ż.* żona szambelana. **Szambelanować, uję**, *s. n. med.* pełnić obowiązek szambelana. **Szambelański**, a, e, *p.* do szambelana należący.

**Szamerować, uję**, *s. cz. ned.* (z franc.), obszywać sznurkiem lub galonem. **Szamerowanie**, a, *n.* obszywanie sznurkiem lub galonem. = i **Szamerunek, nku**, *m.* sznurki lub galony przyszyte do sukni.

**Szamotać, am, cę**, *s. cz. nied.* szarpać, targać. = się, *s. z.* szarpać się. **Szamotanie**, a, *n.* szarpanie, targanie. = się, szarpanie się.

**Szampan**, a, *m.* (z franc.), wino szampańskie.

**Szaniec**, a, *m. ob.* Szaniec. = *fig.* hak, sztych, niebezpieczeństwo. Na szaniec kłaść, nieść, stawić życie, zdrowie. **Szańcować, cuję**, *s. cz. med.* szańce kopać, sypać. = się, *s. z.* okopywać się szańcami. = Szańcuje się komu, *np.* wiedzie się pomyślnie, powodzi się, szczęści się. **Szańcowanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Szańcowy**, a, e, *p.* od szańca, *np.* kosz. **Szaniec, ńca**, *m.* (z niem.), okop jakiejkolwiek postaci, złożony z przedpiersienia i rowu.

**Szanować, uję**, *s. cz. med.* ochraniać, *np.* suknie, zdrowie. = kogo, co, mieć w poszanowaniu. = się, *s. z.* ochraniać się. = mieć w poszanowaniu swą godność. Sam się szanuj, jeżeli chcesz żeby cię szanowali drudzy. **Szanowanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Szanowność, ści**, *ż.* przymiot tego

co jest szanowne. **Szanowny**, a, e, *p.* godzien uszanowania.

**Szanta**, y, *ż. bot.* (Nepeta), roślina z familii wargowych, kocia mięta. = (Marrubium), krzecina.

**Szaraczek, czku**, *m.* sukno szaraczkowe. = **czka**, *m. fig.* szlachcic w odzieniu szaraczkowem. **Szaraczkowy**, a, e, *p.* szary, *np.* sukno. = z szaraku, *np.* surdut. = od szaraczka, *np.* szlachcic.

**Szaragi**, ów, *l. m.* ramy drewniane z kołkami do wieszania sukien.

**Szarak**, a, *m. myśl.* szary zając.

**Szarańcza**, y, *ż. zool.* owad skrzydlaty z gromady prostoskrzydłych, skaczących.

**Szarapetka**, i, *m.* obszarpaniec.

**Szarawary**, ów, *l. m.* (z pers. i tur.), szerokie do stóp spodnie.

**Szarawo**, *ps.* nieco szaro. **Szarawy**, a, e, *p.* nieco szary. **Szarek**, rka, *m.* człowiek w szarą suknią ubrany, szlachcic szaraczkowy.

**Szarfa**, y, *ż.* (z franc.), szeroka wstęga którą się opasują lub przez ramię przewieszają.

**Szarga, Szaruga**, i, *ż.* pluta, słota, deszcz z wiatrem. **Szargać, am**, *s. cz. nied.* walać włócząc po błocie, *np.* suknią. = *fig.* kalać, plamić, czyję sławę. = się, *s. z.* walać się chodząc po błocie, lub będąc wieczonym po błocie. Suknia ci się szarga. **Szarganie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Szarganiec, ńca**, *m.* zaszarganiec.

**Szarlat**, i t. d. *ob.* **Szkarlat**, i t. d.

**Szarlatan, Szarletan**, a, *m.* (z włos.), kuglarz, szalbierz, oszust. **Szarlatanerya**, yi, *ż.* **Szarlataństwo**, a, *n.* kuglarstwo, szalbierstwo. **Szarlatanism**, u, *m.* sposób oszukiwania właściwy szarlatanom. **Szarlatanka**, i, *ż.* kuglarka, szalbierka. **Szarlatański**, a, e, *p.* od szarlatana.

**Szaro**, *ps.* w szarym kolorze, *np.* ubierać się, pomalować. = nie bardzo widno (kiedy zmrok pada). Szaro w pokoju. **Szaroglaz**, u, *m. geol.* warstwa szarego głazu, pierwsza w górutworach wodnych. **Szaromiedziak**, a, *m. min.* ruda miedziana szarego koloru, pomieszana z siarką, arsenikiem, żelazem, ołowiem, antymonem. **Szarooki**, a, e, *p.* mający szare oczy. **Szaropióry**, a, e, *p.* mający szare pióra. **Szarość, ści**, *ż.* szary kolor. **Szarota**, y, *ż. bot.* kocanki.

**Szarpać, pię**, *s. cz. nied.* **Szarpnąć, nę**, *jednot.* rozszarpywać, rozrywać, *np.* pazurami, obcęgami. = kogo, rwać, targać, szamotać. = *fig.* Zmartwienie nieustannie serce moje szarpie. Niezgoda drobnych książąt szarpała Polskę w podziałach. = kogo, czyję sławę, uwłaczać komu, targać czyję sławę. Tacyt wszędzie pochlebia Germanikowi, którego ostro szarpie Paterkulus. = się, *s. z.* szamotać się. **Szarpacki**, a, e, *p.* od szarpacza. **Szarpacz**, a, *m.* ten co szarpie. **Szarpanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Szarpanina**, y, *ż.* rozszarpywanie.

**Szarpia**, ii, *ż.* (z franc.), skubane z płótna nici na rany.

**Szarwark, u**, *m.* (z niem.), robocizna około naprawy dróg, mostów. = dodatkowy dzień do pańszczyzny. **Szarwarkowy**, a, e, *p.* od szarwarku.

**Szary**, a, e, *p.* ciemnego koloru, *np.* suknia. Szara szlachta, szaraczkowa, tak zwana iż się kontentowała odzieniem z szarego sukna w domu robionego. = Szara godzina, zmrok, zmierzch. = Szary koniec, *fig.* ostatnie miejsce u stołu. = Szara maść, merkuryalna.

**Szarża**, y, *ż.* (z franc.), atak, nacieranie jazdy na nieprzyjaciela. **Szarżować, uję**, *s. n. nied.* na kogo, atakować, nacierać. **Szarżowanie**, a, *n.* atakowanie, nacieranie.

**Szarzać, am**, *s. cz. nied.* poniewierać, *np.* suknie, książki. = się, *s. z.* poniewierać się. = *fig.* poniewierać się po cudzych kątach. **Szarzanie**, a, *n.* poniewieranie. = się, poniewieranie się.

**Szarzeć, ję**, *s. n. nied.* **Szarzyć się**, *s. z.* stawać się szarym. = zmierzchać; dnieć, świtać. = szaro się z daleka wydawać. **Szarzyzna**, y, *ż.* szare odzienie.

**Szast**, głos naśladujący ruszenie się,

machnięcie czem z szelestem. **Szastać, am,** *s. n. nied.* Szasnąć, nę, *jednot.* czem, ruszać, machać z szelestem, *np.* nogami, skrzydłami. = Szastać pieniędzmi, *fig.* rozrzucać, rozsypywać. = Szastać się, *s. z.* kręcić się, uwijać się z szelestem. Żydzi, cyganie szastają się po jarmarku. **Szastanie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Szata, y,** *ł.* długa suknia zwierzchnia.

**Szatan, a,** *m.* (z hebr.), czart, diabeł. **Szatański, a, e,** *p.* od szatana. Po szatańsku, jak właściwa szatanowi. **Szataństwo, a,** *n.* złość szatańska, sztuki szatańskie, sprawy szatańskie.

**Szatkować, uję,** *s. cz. nied.* siekać drobno, *np.* kapustę. **Szatkowanie, a,** *n.* siekanie kapusty. **Szatkownica, y,** *ł.* deska z ostrym nożem do szatkowania kapusty.

**Szatnia, ni, Szatnica, y,** *ł.* komora na szaty. **Szatny, a, e,** *p.* od szat. = ego, **Szatniczy, ego,** *m.* ten co ma dozór nad szatami.

**Szatr, u,** *m.* **Szatra, y,** *ł.* namiot cygański.

**Szatyn, a,** *m.* **Szatynka, i,** *ł.* (z franc.), ten, ta co ma włosy ciemno kasztanowate.

**Szawlok, a,** *m.* (z niem.), wór skórzany.

**Szczać, szczę,** *s. n. nied.* moczyć, mocz odlewać.

**Szczął, szczętu,** *m.* **Szczątek, tka,** *m. zdrob.* reszta, pozostała odrobina. Szczątki rozbitego wojska, okrętu. Do szczętu, ze szczętem, ze wszystkiem, całkiem, zupełnie, do ostatniego. Sarmatowie do szczętu wytępieni zostali.

**Szczaw, iu,** *m. bot.* (Rumex), roślina z familii rdestowych, której gatunki są niekwaśne i kwaśne, a między temi szczaw zwyczajny, mniejszy czyli polny, i zajęczy. **Szczawian, u,** *m. chem.* sól w skład której wchodzi kwas szczawiowy i jakakolwiek zasada. **Szczawik, u,** *m. bot.* (Oxalis), roślina, której gatunek, szczawik zajęczy czyli zajęcza kapusta. **Szczawikowy, a, o,** *p.* od szczawiku. **Szczawiowy, a, o,** *p.* od szczawiu. *np.* kwas, liście.

**Szczebel, bla,** *m.* schodek w drabinie. = pręt podłużny w klatce. = *fig.* stopień. Najwyższy szczebel sławy, potęgi. Po szczeblach, stopniami, stopniowo. Naród nasz po szczeblach aż na samo dno ostatniego poniżenia zstąpił.

**Szczebiot, u,** *m.* szczebiotanie ptaków = *fig.* paplanie. = a, *m.* człowiek szczebiotliwy. **Szczebiotać, am, cę,** *s. n. nied.* świegotać. Młoda jedna papuga lepiej jeszcze od pani swojej szczebiotała. = *fig.* paplać. **Szczebiotanie, a,** *n.* świegotanie. = *fig.* paplanie. **Szczebiotka, i,** *ł.* kobieta szczebiotliwa. **Szczebiotliwie,** *ps.* świegotliwie. **Szczebiotliwość, ści,** *ł.* świegotliwość. = skłonność do paplania. **Szczebiotliwy, a, e,** *p.* świegotliwy. = skłonny do paplania.

**Szczeblik, a,** *m. zdrob.* mały szczebel. **Szczeblisty, a, e,** *p.* mający szczeble. = zębaty, *np.* koło.

**Szczec, ci,** *ż bot.* (Dipsacus), roślina z familii szczecinowych, jej gatunki szczeć leśna, i szczec polna czyli barwierska, suknowalska, inaczej oset folarski, do grępłowania wełny używana. **Szczec, ci, Szczecina, y,** *ł.* **Szczecinka, i,** *ż zdrob.* szorstka sierść na świni. **Szczeciasty, Szczecisty Szczeciniasty, Szczecinowaty, a, e,** *p* podobny do szczeciny. **Szczecinowy, a, e,** *p* mający szczec na sobie, *np.* rośliny.

**Szczędzić, dzę,** *s. cz. nied.* oszczędzać. Nie szczędzić trudu, pracy.

**Szczegół, u,** *m.* rzecz, okoliczność szczególna. Wchodzić w szczegóły. Opowiadać najdrobniejsze szczegóły, ze wszystkiemi szczegółami. **Szczegółnie,** *ps.* po szczególe, szczegółowo, w szczególności. = osobliwie, zwłaszcza, mianowicie. **Szczegółność, ści,** *ł.* przymiot tego co jest szczególne, nadzwyczajne osobliwe. Szczególność zdarzenia. = co jest przeciwne ogółowi, powszechności. **W ogólności i w szczególności.** Każdy w szczególności. **Szczególny, a, o,** *p.* jedyny, osobliwy, nadzwyczajny, *np.* przykład, przypadek, zdarze-

nie. = przeciwny ogólnemu, *np.* dobro, interes. **Szczegółowo**, *ps.* ze szczegółami, po szczegółach, *np.* opowiadać, opisywać. **Szczegółowość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest szczegółowe. **Szczegółowy**, a, e, *p.* zawierający szczegóły, wyrażający wszystko szczegółowo, *np.* opis, raport, rachunek. = drobiazgowy, przeciwny hurtowemu, *np.* handel.

**Szczek**, u, *m.* szczekanie. **Szczekać**, am, *s. n. nied.* **Szczeknąć**, nę, *jednot.* szczek wydawać. Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa, *przysł.* Pies szczeka na wilka, na złodzieja. = *fig.* potwarzać. Wolno psu na Pana Boga szczekać. **Szczekacz**, a, *m.* pies szczekający. = *fig.* potwarca, obmowca. = jurysta. **Szczekanie**, a, *n.* wydawanie szczeku. = *fig.* potwarzanie, ogadywanie. **Szczekliwy**, a, e, *p.* skory do szczekania. **Szczekuszka**, i, *ż. zool.* zając szczekający, którego ojczyzną jest Syberya.

**Szczęk**, u, *m.* dźwięk, brzęk wydany od żelaza i innych metalów uderzonych o co twardego. Szczęk broni, pałaszów, kajdan, łańcuchów. **Szczękać**, am, *s. n. nied.* **Szczęknąć**, nę, *jednot.* szczęk wydawać. Broń szczęka. = czem, brzękać, *np.* pałaszem. = i **Szczękotać**, am, *s. n. nied.* zębami, klapiąc zębami szczęk wydawać. **Szczękanie, Szczęknienie**, a, *n.* wydawanie, wydanie szczęku. **Szczękotanie**, a, *n.* szczękanie zębami.

**Szczęka**, i, *ż.* kość w której są osadzone zęby, dolna ruchoma, górna nieruchoma. **Szczękowy**, a, e, *p.* od szczęki, *np.* kość.

**Szczelina**, y, *ż.* **Szczelinka**, i, *ż. zdrob.* szpara, szparka. **Szczelnie**, *ps.* tak żeby nie było szczeliny, *np.* zatkać, przystawać. **Szczelność**, ści, *ż.* przymiot szczelnego zatykania, przystawania. **Szczelny**, a, e, *p.* który zatyka, przystaje bez najmniejszej szczeliny.

**Szczeniak**, a, *m.* spore szczenię. **Szczenić się**, *s. z. nied.* (o psach, wilkach, lisach), szczenięta rodzić. **Szczenię**, cia, *n.* **Szczeniątko**, a, *n. zdrob.* młode psię, wilczę, lisię. **Szczenięcy**, a, e, *p.* od szczenięcia. **Szczenna**, *p. ż.* ze szczeniętami chodząca, *np.* suka, wilczyca, lisica.

**Szczep**, u, *m.* latorośl z drzewa owocowego w drugie drzewo wszczepiona, lub drzewko zaszczepione. = *fig.* początek, ojciec rodu. Powszechnym pięciu pokoleń szczepem zdaje się być pokolenie kaukazkie. **Szczepa**, y, *ż.* **Szczepka**, i, *ż. zdrob.* odszczepiony kawał drzewa, polano. Suchy, chudy jak szczepa. **Szczepać**, am, *s. cz. nied.* łupać, rozłupywać. = się, *s. z.* łupać się, pękać wzdłuż. **Szczepanie**, a, *n.* łupanie drzewa. = się, łupanie się, pękanie wzdłuż. **Szczepić**, pię, *s. cz. nied.* wtykać zraz czyli latorośl drzewa owocowego w płonkę rozszczepioną, żeby podobne mu rodziła owoce. = ospę, wakcynować. = *fig.* rozkrzewiać, *np.* wiarę chrześciańską. **Szczepie**, a, *n. zbior.* szczepione drzewka. **Szczepienie**, a, *n.* czynność słowa **Szczepić**. **Szczepki, Szczepny**, a, e, *p.* dający się szczepać, łupki. Między krajowemi drzewami najbardziej są szczepkie, dębina, sośnina, jedlina. **Szczepowy**, a, e, *p.* od szczepu. = od rodu, rodowy. = od rasy, rasowy. Rasa szczepowa koni, z ogiera i klaczy czystej krwi.

**Szczerb**, u, *m.* **Szczerba, Szczerbina**, y, *ż.* wyłom w ostrzu noża, miecza. = miejsce próżne po wypadłym lub wybitym zębie. **Szczerbaty**, a, e, *p.* mający szczerbę, wyszczerbiony, *np.* nóż. = nie mający jednego lub kilku zębów. = *zool.* nie mający przednich zębów. Rzęd zwierząt szczerbatych = mający zającą wargę. Urodził się ze szczerbatą gębą. = *bot.* wycięty, karbowany, *np.* liść **Szczerbić**, bię, *s. cz. nied.* wyszczerbiać. = się, *s. z.* stawać się szczerbatym. **Szczerbiec**, bca, *m.* miecz Bolesława W. wyszczerbiony, podług powieści Galla i Kadłubka, cięciem w bramę kijowską.

**Szczerość**, ści, *ż.* otwartość serca. Szczerość na tem zawisła, ażeby

to w ustach było co w sercu. **Szczerota**, y, *ż.* prostota ducha, prostoduszność. **Szczerozłoty**, a, e, *p.* ze szczerego to jest z czystego złota. **Szczery**, a, e, *p.* czysty, nie mający przymieszanych obcych części, *np.* złoto, srebro. = czysty, bez żadnej odmiany, *np.* piasek, pole. = otwarty, taki u którego co w sercu to i w ustach. = prawdziwy, nieudany, *np.* żal, pokuta. **Szczerze**, *ps.* ze szczerością, *np.* kochać, wyznać, powiedzieć, żałować za grzechy.

**Szczęście**, **szczę**, *s. n. nied.* komu, szczęście dawać. Szczęść Boże. Niech ci Bóg szczęści. Szczęści mu się, *nieos.* wiedzie mu się szczęśliwie. **Szczęście**, a, *n.* los, fortuna losem naszym rządząca. Ślepe szczęście. = szczęśliwe powodzenie. *Przysł.* Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. Wszyscyśmy szczęścia naszego kowale = traf, przypadek szczęśliwy. Na szczęście, szczęściem, szczęśliwym trafunkiem. **Szczęśliwie**, **Szczęśnie**, *ps.* szczęśliwym sposobem. **Szczęśliwiec**, wca, *m.* człowiek szczęśliwy. **Szczęśliwość**, **Szczęśność**, ści, *ż.* stan szczęśliwy. **Szczęśliwy**, **Szczęśny**, a, e, *p.* mający szczęście, taki któremu się szczęści, szczęśliwie powodzi, *np.* człowiek, wódz. = szczęście przynoszący, *np.* dzień, droga, wróżba, podróż, żegluga.

**Szczęt**, *ob.* Szczął.

**Szczkać**, Szczkanie. Szczkawka, *ob.* Czkać, i t. d.

**Szczoch**, a, *m.* **Szczocha**, y, *ż.* ten, ta co się usika w łóżku.

**Szczodrobliwie**, **Szczodrze**, *ps.* hojnie. **Szczodrobliwość**, **Szczodrość**, ści, *ż.* hojność. **Szczodrobliwy**, **Szczodry**, a, e, *p.* hojny.

**Szczodrzenica**, y, *ż.* **Szczodrzeniec**, nca, *m. bot.* (Cytisus), żarnowiec.

**Szczoteczka**, i, *ż. zdrob.* od Szczotka, i, *ż.* narzędzie pospolicie ze szczeciny do czyszczenia sukien, obuwia, głowy, zamiatania w pokoju. = *artyl.* narzędzie do wycierania kanału armatniego, wyszor. = narzędzie z zębami żelaznemi do czesania lnu, konopi. = u konia, dłuższe włosy za kątem, ukrywające w sobie brodawkę pęcinową. **Szczotkarz**, a, *m.* ten co robi szczotki. **Szczotkasty**, **Szczotkowaty**, a, e, *p.* szorstki jak szczotka. **Łodyga szczotkowata**, *bot.* ma włos twardy, ostry, kruchy.

**Szczuć** ję, *s. cz. nied.* szczwać, psy na kogo puszczać. **Szczucie**, a, *n.* szczwanie.

**Szczudlaty**, a, e, *p.* jak na szczudłach chodzący. **Ptaki szczudlate**, *zool.* błotne. **Szczudło**, a, *n.* drewniana noga kaleki. = Szczudła, dwa drążki, na których po błocie, lub dzieci dla zabawy chodzą.

**Szczupak**, a, *m. zool.* **Szczupaczek**, czka, *m. zdrob.* powszechnie znana rzeczna ryba. **Szczupakowy**, **Szczupaczy**, a, e, *p.* od szczupaka. **Szczupla**, i, *ż. zool.* ryba koścista z rzędu wężowatych. **Szczupleć**, ję, *s. n. nied.* szczupłym się stawać. **Szczupło**, **Szczuple**, *ps.* cienko, subtelnie, *np.* wygląda. = ciasno, *np.* mieszka. = mało, *np.* ma pieniędzy. **Szczuplodzioby**, a, e, *p.* mający szczupły dziób. **Szczuplość**, ści, *ż.* cienkość, subtelność. Szczuplość talii. = ciasność. Szczuplość pomieszkania. = małość, mała ilość. Szczuplość zbiorów, majątku, dochodu. **Szczupluchny**, **Szczuplutki**, **Szczuplutenki**, a, e, *p.* bardzo szczupły. **Szczupły**, a, e, *p.* cienki, subtelny, *np.* człowiek, talia. = ciasny, *np.* pomieszkanie. = mały, drobny, *np.* zbiór, dochód, majątek, wojsko, obiadek, nagroda.

**Szczur**, a, *m. zool.* **Szczurek**, rka, *m. zdrob* zwierzę ssące z rodzaju myszy. **Szczurowaty**, a, e, *p.* podobny do szczura. Zwierzęta szczurowate, *zool.* mające dwa przednie i trzonowe zęby, ale nie mające kłów: zając, wiewiórka. **Szczurzy**, a, e, *p.* od szczura.

**Szczutek**, tka, *m.* przyczek w nos.

**Szczuty**, a, e, *im.* od Szczuć. **Szczwać**, am, *s. cz. nied.* szczuć psami, polować z psami na zwierza. **Szczwacz**, a, *m.* ten co szczwa psami, dojeżdżacz. **Szczwalnia**, ni, *ż.* miejsce szczwania zwierząt. **Szczwanie**, a, *n*

szczucie, polowanie z chartami. Szczwany, a, e, *im.* którego szczwano, szczuty, *np.* zając. Szczwany to lis, *fig.* filut zawołany.

Szczycić, cę, *s.cz.nied.* zaszczycać, czynić zaszczyt. = się, *s.z.* czem, zaszczycać się, *np.* czyją przyjaźnią.

Szczygieł, gła, *m. zool.* Szczyglik, a, Szczygielek, łka, *m. zdrob.* ptaszek śpiewający wielkości wróbla.

Szczykać, am, *s.cz.nied.* Szczyknąć, nę, *jednot.* końcami paznokci szczypiąc urywać, urwać. Fiołki i lilie szczykała. Szczykanie, Szczyknienie, a, *n.* urywanie, urwanie końcami paznokci.

Szczyny, szczyn, *l.m.* mocz, uryna.

Szczypać, plę, *s.cz.nied.* Szczypnąć, nę, *jednot.* paznokciami, kleszczykami i jąwszy rwać, ściskać. = gryźć, kąsać. Złęby dziobem szczypią. Pieprz szczypie w język. = kogo słowy, *fig.* uszczypliwie przymawiać. = Ból szczypiący, rwący, kłujący. Szczypanie, a, *n.* czynność słowa Szczypać. Szczypawka, i, *ż. zool.* owad mający w tyle kadłuba kolec, którym szczypie. Szczypce, ów, *l.m.* narzędzie do ucierania knota u świecy. = narzędzie do podejmowania drew palących się na kominie. Szczypczyki, ów, *l.m.* narzędzie metalowe do brania drobnych rzeczy. Szczypczyki do cukru. = *chir.* narzędzie do wyciągania z ran drobnych cząstek, niejtuszków. Szczypior, u, *m.* Szczypiorek, rka, *m. zdrob.* listek cebuli, szalotki. Szczypta, y, *ż.* tyle czego ile trzema palcami wziąć można. Szczypta soli, pieprzu, tabaki.

Szczyr, u, *m. bot.* (Mercurialis), roślina rozwalniająca, na lawatywy używana.

Szczyt, u, *m.* wierzchołek. Szczyt domu, góry, głowy. = *fig.* najwyższy stopień, szczebel. Szczyt sławy, wielkości. Szczytnie, *ps.* górnie. Szczytność, ści, *ż.* górność, wzniosłość. Szczytny, a, e, *p.* górny, wzniosły, *np.* styl.

Szedziwość, Szędziwość, ści, *ż.* stan tego co jest obsypane szronem. = ztąd *fig.* Sędziwość, siwość. Szedziwy, Szędziwy, a, e, *p.* obsypany szronem. = ztąd *fig.* Sędziwy, siwy.

Szeląg, a, *m.* pieniądz którego wartość coraz się zmniejszała, aż zeszedł na trzecią część grosza. Nie wziął od nikogo i złamanego szeląga. Znany jak zły szeląg. Szelągowy, Szelężny, a, e, *p.* od szeląga. Szelążek, żka, *m. zdrob.* od Szeląg. = i Szelężnik, a. *m. bot.* (Rhinantus), roślina z rodziny szelężnikowych. Szelążkowaty, a, e, *p.* podobny do szelążka.

Szelescie, szczę, *s.n.nied.* Szelesnąć, nę, *jednot.* szelest wydawać. W rozległej puszczy lisć wdzięcznie szeleści. Szelest, u, *m.* szmer liści, wiatru, skrzydeł, sukni jedwabnej. Szelestny, a, e, *p.* szelest wydający.

Szelka, i, *ż. zdrob.* od Szla, pas do noszenia czego, *np* lektyki, tornistra, do ciągnienia statku pod wodę. Szelki, lek, *l.m.* paski przewieszone przez ramiona i podtrzymujące spodnie.

Szelma, y, *m.* (z niem.), łotr, łajdak. Szelmostwo, a, *n.* postępek szelmowski. Szelmowski, a, e, *p.* właściwy szelmie. Po szelmowsku, szelmowskim sposobem.

Szemrać, am, rzę, *s.n.nied.* sprawiać szmer, mruczeć. = na kogo, na co, sarkać. Szemracz, am, ten co szemrze. Szemranie, a, *n.* sprawianie szmeru. = sarkanie. Szemranina, y, *ż.* ciągłe szemranie.

Szeplenić, nię, *s.n. nied.* wymawiać niektóre głoski z syklem podobnym do gęsiego. Szeplenienie, a, *n.* syczące wymawianie. Szepleniuch, Szeplun, a, *m.* ten co szepleni.

Szept, u, *m.* szeptanie, rozmowa osób szepcących. Ciche do ucha szepty. Pokątne szepty. Szeptać, am, cę, czę, *s.n.nied.* Szepnąć, nę, *jednot.* cicho do ucha powiadać. = *fig.* szemrać, sarkać. Zaczęli naprzód szeptać, potem i głośno mówić na swych starszych. = podszeptywać. Tak mi często myśl skryta szeptała. Szeptanie, a, *n.* ciche do ucha powiadanie. Szeptuch, a, *m* ten co szepta.

**Szereg**, u, *m.* rzęd ludzi jeden przy drugim stojących. Uszykować żołnierzy we dwa szeregi. = rzęd ludzi jeden po drugim następujących. Szereg przodków. = Szereg liczb, ilości, *aryt. alg.* liczby, ilości podług pewnego prawa po sobie następujące. **Szeregować**, uję, *s. cz. nied.* ustawiać, szykować w szeregi. **Szeregowiec**, wca, *m.* szeregowy żołnierz. **Szeregowy**, a, e, *p.* od szeregu. = ego, *m.* szeregowiec.

**Szermierka**, i, *ż.* sztuka szermiercza. **Szermierski**, a, e, *p.* od szermierza. Igrzyska szermierskie. **Szermierstwo**, a, *n.* szermierka, rzemiosło szermierskie. = piśmienne, literackie, *fig.* wojna literacka, polemika. **Szermierz**, a, *m.* wyśmiekacz, gladiator **Szermować**, uję, *s. n. nied.* bić się na igrzyskach szermierskich. = językiem, *fig.* dysputować, sprzeczać się. **Szermowanie**, a, *n.* czynność słowa Szermować.

**Szeroki**, a, e, *p.* nieciasny, niewązki, przestronny, *np.* suknia, droga ulica, rzeka. = obszerny, rozległy, *np.* włości. = Szerokiemi słowy co opowiadać, obszernie. = Szeroka gęba, *fig.* wielomowna. **Szeroko**, **Szeroce**, *ps.* znacznie w szerz, *np.* stąpać. = obszernie. Szeroko się nad czem rozwodzić. Szeroko o tem mówić, wieleby o tem trzeba było mówić. **Szerokoliści**, **Szerokolistny**, **Szerokolisty**, a, e, *p. bot.* mający szerokie liście. **Szerokość**, ści, *ż.* rozległość w szerz. Szerokość rzeki, ulicy. = Szerokość geograficzna, odległość miejsca od równika, brana na południku, północna lub południowa. **Szerokowładny**, a, e, *p.* szeroko władający.

**Szerść**, **Szerściasty**, *ob.* Sierć, i t. d.

**Szerszeń**, enia, *m. zool.* owad skrzydlaty z gromady pszczołowatych. Nie trzeba szerszeniów drażnić, *fig.* nie trzeba zaczepiać ludzi złośliwych, mogących zaszkodzić.

**Szers**, y, *ż.* szerokość. Wzdłuż na sto łokci, a w szers na 50. **Szersanie**, a, = się, *n.* od **Szersyć**, rzę, *s. cz. nied. fig.* rozszerzać. Rzym przepisywał Kartagom, aby zdobyczy swych za rzekę Iber nie szerzyli. = się, *s. z.* rozszerzać się. Zapobiegać, aby się fałszywe zdania nie szerzyły w narodzie. Przez trzy wieki, aż do Konstantyna W., zwolna się w państwie rzymskiem szerzyło chrześciaństwo. **Szerzyna**, **Szerzyzna**, y, *ż.* szerokość, szeroka płaszczyzna.

**Sześć**, ściu, *im. licz.* liczba między pięcią a siedmią. **Sześćdziesiąt**, **sześciudziesiąt**, *im. liczb.* 6 razy 10. **Sześćdziesiątletni**, a, e, *p.* trwający lat 60, *np.* pokój, wojna. = mający lat 60, *np.* starzec. **Sześćdziesiąty**, a, e, *p.* po 59tym następujący. **Sześcian**, u, *m. geom.* bryła zawarta sześcią równemi kwadratami. = *aryt.* mnogość powstająca z liczby wziętej za innożnika trzy razy. **Sześcienny**, a, e, *p.* od sześcianu. **Sześciebeczny**, a, e, *p.* mający 6 boków. **Sześciobok**, u, *m. geom.* figura mająca 6 boków. **Sześciodniowy**, **Sześciodzienny**, a, e, *p.* 6 dni trwający. **Sześciofuntowy**, a, e, *p.* 6 funtów ważący. Działo sześciofuntowe, wyrzucające kulę 6 funtów ważącą. **Sześciogodzinny**, a, e, *p.* 6 godzin trwający. **Sześciokąt**, u, *m. geom.* figura mająca 6 kątów. **Sześciokątny**, a, e, *p.* mający 6 kątów. **Sześciokonny**, a, e, *p.* o sześciu koniach, *np.* kareta. **Sześcioletni**, a, e, *p.* 6 lat trwający lub mający. = co 6 lat przypadający, *np.* rocznica. **Sześciołokciowy**, a, e, *p.* mający 6 łokci długości. **Sześciomiarowy**, a, e, *p.* mający 6 miar czyli stóp (wiersz). **Sześciomiesięczny**, a, e, *p.* mający lub trwający 6 miesięcy. = co 6 miesięcy przypadający, *np.* examin. **Sześcionogi**, **Sześcionożny**, a, e, *p. zool.* 6 nóg mający (owad). **Sześciopalcowy**, **Sześciopalczasty**, a, e, *p. zool.* 6 palców mający. **Sześciopręcikowy**, a, e, *p. bot.* mający 6 pręcików w kwiecie dwupłciowym. **Sześciorak**, a, *m.* gatunek jęczmienia mającego w kłosie 6 rzędów ziarn. **Sześcioraki**, a, e, *p.* sześciu różnych rodzajów, gatunków. **Sześciorako**, *ps.* sześcią

sposobami. **Sześcioro, ga,** *n.* z imionami osób różnej płci, dzieci, młodych zwierząt. Było nas sześcioro. Matka z sześciorgiem dzieci. Sześcioro prosiąt, kurcząt, cieląt. **Sześciosłupkowy, a, e,** *p. bot.* mający 6 słupków w kwiecie dwupłciowym. **Sześciotysięczny, a, e,** *p.* składający się z sześciu tysięcy, *np.* korpus. **Sześciu,** *im. licz.* z imionami mężczyzn. Sześciu braci **Sześciuset,** *im. licz.* z imionami mężczyzn. Sześciuset żołnierzy. **Sześćkroć,** *ps.* 6 razy. **Sześćkrotny, Sześciokrotny, a, e,** 6 razy powtórzony. **Sześćset, sześciuset,** *im. licz.* 6 razy 100. **Sześćsetny, a, e,** *p.* po 599 tym następujący. **Szesnaście, stu,** *im. licz.* 6 i 10. **Szesnaścioro, ga,** *n.* z imionami osób różnej płci, dzieci, młodych zwierząt. Szesnaścioro gąsiąt. **Szesnastoletni, a, e,** *p* mający lub trwający lat 16. = co 16 lat przypadający. **Szesnastotysięczny, a, e,** *p.* składający się z szesnastu tysięcy. *np.* korpus. **Szesnastu,** *im. licz.* z imionami mężczyzn. Szesnastu biskupów. **Szesnasty, a, e,** *p.* po 15 tym następujący.

**Szew, szwu,** *m.* szereg ściegów w szyciu. = *anat.* ząbkowate spojenie kości głowney. **Szewc, a,** *m.* ten co szyje ze skóry obuwie. *Przysł.* Kiedyś szewc, patrz kopyta. Najgorsze bóty u szewca. **Szewcowa, ej,** *ż.* żona szewca. **Szewcowy, Szewczy, Szewski, a, e,** *p* należący do szewca. **Szewcowna, y,** *ż.* córka szewca. **Szewczyk, a,** *m.* czeladnik szewski. **Szewstwo, a,** *n.* rzemiosło szewca.

**Szkalować, uję,** *s. cz. nied.* łżyć, znieważać. = potwarzać, osławiać. **Szkalowanie, a,** *n.* łżenie, znieważanie. = potwarzanie, osławianie. **Szkalownik, a,** *m.* ten co szkaluje.

**Szkapa, y,** *m.* i *ż.* lichy koń, licha klacz. **Szkapi, a, e,** *p.* od szkapy. **Szkapina, y,** *ż.* biedna szkapa. = mięso szkapie. **Szkapsko, a,** *n. zgrub.* brzydka, szkaradna szkapa.

**Szkaplerz, a,** *m.* (z łac.), dwa pasy sukienne wiszące z przodu i z tyłu na kształt mnicha. = dwa kawałki sukna lub materyi z wyszytem imieniem Jezus i Marya zawieszone na wstążce i noszone na szyi. **Szkaplerzowy, Szkaplerny, a, e,** *p.* od szkaplerza noszonego na szyi. Bractwo szkaplerne.

**Szkarada, y,** *ż.* rzecz szkaradna, uczynek szkaradny. = potwór szkaradny. **Szkaradnica, y,** *ż.* kobieta szkaradna. **Szkaradnie,** *ps.* szkaradnym sposobem **Szkaradnik, a,** *m.* człowiek szkaradny. **Szkaradność,** ści. *ż.* przymiot tego co jest szkaradne. **Szkaradny, a, e,** *p.* brzydki, szpetny. = bezecny, ohydny, plugawy, *np.* grzech, zbrodnia, występek. **Szkaradzić, dzę,** *s. cz. nied.* szpecić, hańbić. **Szkaradzieństwo, a,** *n.* rzecz szkaradna.

**Szkarłacić, cę,** *s. cz. nied.* czerwienić, rumienić jak szkarłat. · Wschód nieba szkarłaci. = się, *s. z.* czerwienić się jak szkarłat. **Szkarłat, u,** *m. zool.* małż morski z którego szkarłatną farbę wyciskają. = szkarłatna czyli purpurowa farba. = sukno, materya szkarłatnego koloru. **Szkarłatny, Szkarłatowy, a, e,** *p.* szkarłatnego koloru, purpurowy. = w szkarłat odziany. **Szkarłatyna, y,** *ż. med.* wysypka czerwona na ciele. czocha.

**Szkarpetka, i,** *ż.* krótka męzka pończocha.

**Szkatuła, y, Szkatułka, i,** *ż.* (z włos.). **Szkatuleczka, i,** *ż. zdrob.* skrzynka na pieniądze. Nic po tytule, kiedy pusto w szkatule. *przysł.*

**Szkic, u,** *m.* (z włos.), pierwszy rzut ołówka w rysunku, pędzla w malowidle. = krótki rys czego.

**Szkielet,** *ob.* Skielet.

**Szkiełko, a,** *n. zdrob.* kawałek szkła do rozmaitego użytku. Szkiełko od okularów. Szkiełko od zegarka. **Szklaneczka, i,** *ż. zdrob.* mała szklanka. **Szklanica, y,** *ż.* duża szklanka. **Szklanka, i,** *ż.* naczynie szklanne do picia. = to co szklanka w sobie zawiera. **Szklany, Szklanny, a, e,** *p.* ze szkła, *np.* naczynia = od szkła, do robienia szkła, *np.* handel, huta. = *anat.* Ciało, ciałko szklane, massa galaretowata po za

soczewką w oku. Błona szklana, otaczająca ciałko szklane. Szklarka, i, *ż.* żona szklarza. Szklarnia, ni, *ż.* warsztat szklarski. = huta szklana. = skrzynia z wiekiem szklannem na wazony z roślinami potrzebującemi zasłony od chłodu powietrza. Szklarski, a, e, *p.* od szklarza. Szklarstwo, a, *n.* szklarskie rzemiosło. Szklarz, a, *m.* ten co robi szkło. = ten co wstawia szyby szklanne w okna. Szklarzowa, ej, *ż.* żona szklarza. Szklić, - szklę, *s. cz. nied.* zamieniać na szkło. = się, *s. z.* zamieniać się na szkło. = błyszczeć się jak szkło. Szklisty, a, e, *p.* błyszczący jak szkło. Szkło, a, *n.* ciało kruche, przezroczyste, powstające ze stopienia piasku (w którym jest krzemionka) z potażem lub sodą. = soczewka ze szkła zrobiona. Szkło palne. Szkła w lunetach, teleskopach. = tafla szklanna. Rycina za szkłem.

Szkoda, y, *ż.* strata poniesiona przez uszkodzenie. *Przysł.* Próżny żal po szkodzie. Mądry Polak po szkodzie. = spaś w zbożu, na łące. Zająć bydło ze szkody. = żal. Szkoda mu chleba. Szkoda mi cię nieboże. Szkoda żeś nie przyszedł, żeś go nie widział. Szkodliwie, *ps.* szkodliwym sposobem. Szkodliwość, ści, *ż.* przymiot tego co jest szkodliwe. Szkodliwy, a, e, *p.* szkodzący, szkodę przynoszący, szkodę czyniący. Szkodnik, a, *m.* Szkodni[illegible] y, *ż.* ten, ta co czyni szkodę. Szk[illegible] y, a, e, *p.* szkodę czyniący. *np.* pies, kot. Szkodować, uję, *s. n. nied.* szkodę ponosić. Szkodowanie, a, *n.* ponoszenie szkody. Szkodzenie, a, *n.* od Szkodzić, dzę, *s. n. nied.* komu, czemu, szkodę czynić. Szkodzić komu na sławie, na majątku. To szkodzi zdrowiu. Kto poźno przychodzi, sam sobie szkodzi, *przysł.* Szkodziciel, a, *m.* Szkodzicielka, i, *ż.* ten, ta co szkodzi.

Szkoła, y, *ż.* (z łac.), miejsce gdzie się uczniowie różnych nauk uczą. Szkoła główna, uniwersytet, akademia. Szkoła wojewódzka, wydziałowa, powiatowa. Szkoła rycerska, wojskowa. = uczniowie jednego zakładu naukowego. Cała szkoła poszła na spacer. = osoby trzymające się nauki jakiego filozofa, sposobu pisania jakiego autora, metody jakiego malarza. Szkoła Platona, Woltera, Rafaela. = Szkoła żydowska, synagoga. Szkolarski, a, e, *p.* właściwy szkolarzowi, pedancki. Szkolarstwo, a, *n.* Szkolność, ści, *ż.* co trąci szkołą, pedanterya. Szkolarz, a, *m.* pedant. Szkolnik, a, *m.* przełożony nad szkołą żydowską. Szkółka, i, *ż. zdrob.* mała szkoła. Szkółka parafialna. = miejsce w ogrodzie gdzie się pielęgnują młode drzewka z nasienia wyrosłe w celu ich przesadzenia. Szkolny, a, e, *p.* od szkoły, do szkół należący, szkołom właściwy, *np.* rok, nauka, nauczyciel, młodzież, książka.

Szkopuł, u, *m.* (z łac.), skała w morzu ukryta, lub z morza wyglądająca. = *fig.* niebezpieczeństwo.

Szkorbut, u, *m. med.* choroba w której sinieją i gniją dziąsła, której ulegają żeglarze w dalekich morskich podróżach. Szkorbutowy, a, e, *p.* od szkorbutu. Szkorbutyczny, a, e, *p.* mający własność szkorbutu. = chory na szkorbut.

Szkudła, y, *ż.* Szkudło, a, *n.* gont do pobijania dachów. Szkudlany, Szkudelny, a, e, *p.* gonciany, gontowy. Szkudlarz, a, *m.* ten co robi szkudła.

Szkuta, y, *ż.* statek wodny do spławiania zboża, na który ładować można łasztow 54. Szkutnik, a, *m.* flis, oryl. = ten co szkuty robi. = gatunek gwoździa. Szkutny, Szkutowy, a, e, *p.* od szkuty.

Szla, Szleja, i, *ż.* pasy rzemienne lub ze sznurków konopnych plecione z postronkami, któremi konie wóz ciągną.

Szlaban, a, *m.* (z niem.), rogatka.

Szlachcianeczka, i, *ż.* żona, córka ubogiego szlachcica. Szlachcianka, i, *ż.* żona, córka szlachcica. Szlachcic, a, *m.* człowiek stanu rycerskiego, pochodzącego od Lachów czyli Lechów, zacniejszego plemienia narodu polskiego. Szlachcic

na zagrodzie równy wojewodzie, *przysł.* Szlachcina, y, *m.* biedny szlachcic. Szlachciura, y, *m.* nieokrzesany szlachcic. Szlachecki, a, e, *p.* należący do szlachcica, *np.* dom, majątek. = od szlachectwa, *np.* stan. Po szlachecku, jak przystoi na szlachcica. Szlachectwo, a, *n.* stan szlachecki, prawa szlacheckie. Nadać komu szlachectwo. Szlachetczyzna, y, *ż.* dobra szlacheckie. Szlachetka, i, *m.* ubogi szlachcic. Szlachetnie, *ps.* szlachetnym sposobem. = w stanie szlacheckim. Szlachetnie urodzony. Szlachetność, ści, *ż.* godność szlachcica. Szlachetność urodzenia. = zacność, godność, wspaniałość, wspaniałomyślność. Szlachetność serca, umysłu, duszy, charakteru. Szlachetny, a, e, *p.* zacny, godny, wspaniałomyślny, *np.* czyn, sposób myślenia. = Szlachetne metale są te które nie rdzewieją. złoto, srebro, platyna. Szlachta, y, *ż. zbior.* cały ogół stanu szlacheckiego.

Szlachtawa, y, *ż. bot.* (Conyza), roślina z działu promienistych.

Szlachtus, u, *m.* (z niem.), rzeźnia, rzeźnica.

Szlafmyca, y, *ż.* (z niem.), nocna czapka. Szlafrok, u, *m.* (z niem.). Szlafroczek, czka, *m. zdrob.* suknia męzka lub kobieca w domu zrana noszona.

Szlak, u, *m.* droga którą Tatarzy najczęściej do Polski wpadali, a było ich trzy: jeden kuczmański, drugi czarny szlak, trzeci wołoski. = trakt, gościniec. Szło wojsko trzema szlakami. = ślad, smuga. Wąż pełzając z rosą po trawniku, zostawia po sobie szlak. = i Szlaczek, czka, *m. zdrob.* brzeg, kraj odmiennego koloru. Wstążka błękitna z czarnemi szlakami. Szlakować, uję, *s. cz. nied.* szukać, dochodzić śladem. Nie chcę ja towarzysza tam gdzie mojej dziewki szukam i szlakuję. = *fig.* śledzić, upatrywać, odkrywać. Patrzeć na swoje wady ośłep i przez szpary, a skrzętnie w przyjaciełach szlakować przywary. Szlakowanie, a, *n.* dochodzenie śladem. Szlakowany, a, e, *im.* śledzony. = *fig.* poszlakowany.

Szlam, u, *m.* (z niem.), muł na dnie stawu, rzeki, jeziora. = flegma. Szlama, y, *ż.* grunt wysoki, gliniasty, nad brzegami rzek. = szlamowe futro, brzuchy i boki lisie, rysie. Szlamistość, Szlamowatość, ści, *ż.* obfitość szlamu. = obfitość flegmy, zamulenie przez flegmę sprawione. Szlamisty, Szlamowaty a, e, *p.* pełen szlamu. = pełen flegmy. = Szlamowaty, podobny do szlamu. Błonka szlamowata, *anat.* śluzowa, *ob.* Śluz. Szlamować, uję, *s. cz. nied.* staw lub rzekę ze szlamu czyścić. Szlamowanie, a, *n.* czyszczenie ze szlamu. Szlamowy, a, e, *p.* od szlamu. = Szlamowe futro, *ob.* Szlama.

Szlap, i, *ż.* Krocz przyspieszona. Szlapać, pię, *s. n. nied.* iść szlapią. Szlapak, a, *m.* koń idący szlapią. = piechur austryacki. Szlapanie, a, *n.* chodzenie szlapią. Szlapisty, a, e, *p.* chodzący szlapią (koń).

Szlara, y, *ż* Szlarka, Szlareczka, i, *ż. zdrob.* garnirowanie u sukień, kołnierzyków kobiecych.

Szleja, *ob.* Szla.

Szlemię, enia, *n.* drzewo poprzeczne na dwóch stojących położone.

Szlichta, y, *ż.* (z niem.), klej tkacki do pomazywania osnowy. Szlichtować, uję, *s. cz. nied.* namazywać szlichtą osnowę. Szlichtowanie, a, *n.* namazywanie szlichtą osnowy.

Szlichtada, y, *ż.* (z niem.), sanna przejażdżka.

Szlifa, y, *ż.* (z niem.), pętlica z zanurków jedwabnych, złotych lub srebrnych, na ramieniu u oficerów.

Szlifernia, ni, *ż.* miejsce, budynek, gdzie co szlifują. Szlifierski, a, e, *p.* do szlifierza należący. Szlifierstwo, a, *n.* rzemiosło szlifierskie. Szlifierz, a, *m.* ten co szlifuje, ostrzy narzędzia stalowe. = ten co szlifuje, gładzi szkło, marmur. Szlifować, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), ostrzyć na ośle, na brusie, *np.* nóż, brzytwę. = gładzić, polerować szkło, marmur, kamienie, dyamęnt.

Szlifowanie, a, *n* ostrzenie. = polerowanie.

**Szloch**, u, *m.* Szlochy, *l.m.* płacz rzewny z jękiem, łkanie. Szlochać, am, *s.n.nied.* (z niem.), płakać rzewnemi łzami, łkać. Szlochanie, a, *n.* łkanie.

**Szlyk**, u, *m.* czapka futrzana coraz węższa ku górze.

**Szmaciany**, a, e, *p.* ze szmat, *np.* papier. Szmacina, y, *ż.* nędzna, licha szmata. Szmacisko, a, *n. zgrub.* brzydka, brudna szmata.

**Szmaragd**, *ob.* Smaragd.

**Szmat**, u, *m.* Szmatek, tka, Szmacik, a, *m. zdrob.* sztuka, kawał lada czego. Szmata, y, *ż.* Szmatka, i, *ż. zdrob.* kawałek starego płótna, gałgan, gałganek.

**Szmelc**, u, *m.* (z niem.), polewa na wyrobach żelaznych, dawana dla ozdoby i zarazem dla ochrony od rdzewienia. Szmelcarski, a, e, *p.* od szmelcarza. Szmelcarstwo, a, *n.* sztuka szmelcowania. = sztuka topienia kruszców. Szmelcarz, a, *m.* ten co daje szmelc wyrobom żelaznym. = ten co topi, przetapia kruszce. Szmelcować, uję, *s.cz. nied.* dawać szmelc na wyrobach żelaznych. = topić, przetapiać kruszce. Szmelcowanie, a, *n.* czynność słowa Szmelcować. Szmelcowy, a, e, *p.* od szmelcu. = od topienia kruszców.

**Szmelcuga**, i, *ż.* gatunek potazu. = miejsce gdzie robią szmelcugę.

**Szmer**, u, *m.* cichy szum, szelest. Szmer liści, strumyka. = cichy gwar. Powstał szmer w zgromadzeniu. Szmerać, am, *s.n.nied.* szmer robić, szemrać.

**Szmergiel**, gla, *m.* (z niem.), *min.* minerał składający się głównie z glinu, żelaza i krzemionki.

**Szmermel**, mla, *m.* (z niem.), jeden z ogniów sztucznych. Wpadł szmermel między gumna, stodoła się pali.

**Szmernąć, Szmergnąć**, nę, *s.n.jednot.* porwać się, mknąć, zemknąć, umknąć ze szmerem. Szmerny, a, e, *p.* szemrzący, szmer wydający.

**Szmuklerka**, i, *ż.* żona szmuklerza, lub kobieta trudniąca się szmuklerstwem. Szmuklerski, a, e, *p.* od szmuklerza. Guziki szmuklerskiej roboty. Szmuklerstwo, a, *n.* rzemiosło szmuklerskie. Szmuklerz, a, *m.* pasamonnik.

**Sznic**, u, *m.* (z niem.). *górn.* rów wyrznięty w środku sztolni, przykryty tarcicami, którym woda ciągle przybywająca odpływa.

**Sznice**, ów, *l.m.* (z niem.), ramiona dyszlowe, *ob.* Rozwora.

**Sznur**, a, *m.* (z niem.). Sznurek, rka, Sznureczek, czka, *m. zdrob.* powróz, powrozek. = Sznur mierniczy, miara geomytryczna, prętów 10 czyli łokci 75. = Sznurek pereł, korałów, perły, korale nanizane na sznurek. Sznurować, uję, *s.cz.nied.* sznurem ściskać, *np.* tłumok, gorset, kobietę. = się, *s.z.* sznurem się ściskać. Sznurowanie, a, = się, *n.* czynność tego słowa. Sznurówka, i, *ż.* gorset, kaftanik kobiecy do sznurowania. Sznurowy, a, e, *p.* od sznura. Sznurzysty, a, e, *p.* pełen jakby sznurów, *np.* korzeń ziela kropidło.

**Szop**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu niedźwiedzi. = Szopy, futro z szopa.

**Szopa**, y, *ż.* (z niem.), Szopka, i, *ż. zdrob.* budynek najczęściej z chróstu, słomą pokryty, na siano, lub schowanie różnych sprzętów gospodarskich od deszczu, na Litwie odryna. = budynek z tarcic na przedce postawiony na polu elekcyjnem dla senatorów. = *myśl.* buda na dwóch kołach gałęziami okryta, w której strzelec podjeżdża pod dropia. = najeżone gęste włosy na głowie. = Szopka, budka z lalkami wyobrażającemi narodzenie Chrystusa. Szopisko, Szopsko, a, *n. zgrub.* stara, licha szopa.

**Szor**, u, *m.* Szory, ów, *l.m.* (z niem.), uprząż rzemienna na konie pociągowe.

**Szorować**, uję, *s.cz. nied.* (z niem.), trąc chędożyć najczęściej z piaskiem podłogę, naczynia kuchenne. = *s.n.* Szorować nogami, chra-

botać nogami. = prędko iść, machać, czesać. Patrz jak szoruje przez pole. **Szorowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Szorstki**, a, e, *p.* chropawy, *np.* skóra, broda, włosy. = *fig.* nierówny, niegładki, *np.* styl. = *fig.* ostry, clerpki, przykry w pożyciu. = **Łodyga szorstka**, *bot.* mająca ostrą kosmaciznę. **Szorstko**, *ps.* chropawo. **Szorstkość**, ści, *ż.* własność tego co jest szorstkie, chropawe. = *fig.* nierówność, niegładkość. Szorstkość stylu. = *fig.* clerpkość, ostrość w pożyciu.

**Szostak**, a, *m.* moneta srebrna zawierająca sześć groszy. **Szóstka**, i, *ż.* kostka liczbą sześć oznaczona. = karta sześć ok mająca. = szereg, sześciu ludzi. Maszerować szóstkami. = zaprząg z sześciu koni. Jechać szóstką. **Szósty**, a, e, *p.* po piątym następujący. Szósta (godzina). Jedna szósta, jedna z sześciu równych części na jakie całość jest podzielona.

**Szpaczek**, czka, *m. zdrob.* młody, mały szpak. = *fig.* mały filut. **Szpaczkować**, uję, *s. n. nied.* gadać, pleść jak szpak. Obcym szpaczkuje językiem. **Szpaczkowanie**, a, *n.* gadanie jak szpak.

**Szpada**, y, *ż.* (z włos.), długi, wązki miecz, do ozdoby, do pojedynku służący. = *zool.* ryba morska mająca szczękę górną do szpady podobną.

**Szpąga**, i, *ż.* kawał drzewa służący do spojenia desek.

**Szpagat**, u, *m.* (z włos.), sznurek do obwiązywania różnych rzeczy.

**Szpak**, a, *m. zool.* ptak z rzędu wróblowatych, stożkodziobych. Szpakami karmiony, *fig.* frant, filut. = *górn.* warstwa ziemi w której pokazują się już kryształki soli. **Szpakowaty**, a, e, *p.* koloru szpaka, siwy, nakraplany (koń). = podsiwiały. Człowiek wieku średniego już trochę szpakowaty.

**Szpaler**, u, *m.* (z włos.), żywy płot w ogrodach z krzewów gęsto rosnących, *np.* z ligustru. = kobiercowe obicie. Sporządzono we Flandryi szpalery wyrażające zwycięztwo pod Kircholmem. **Szpalerować**, uję, *s. cz. nied.* sadzić szpalery, obsadzać szpalerami. **Szpalerowanie**, a, *n.* obsadzanie szpalerami.

**Szpara**, y, *ż.* **Szparka**, i, *ż. zdrob.* przedział między palcami. Przez szpary na co patrzeć, *fig.* zamykać na co oczy, nie chcieć czego widzieć przez pobłażanie. = rozpadlina, rysa, szczelina. Muchy na zimę chowają się w szpary, po szparach.

**Szparag**, u, *m. bot.* (Asparagus), roślina hodowana w ogrodach dla kuchennego użytku. **Szparagarnia**, ni, *ż.* grzędy ze szparagami. **Szparagowy**, a, e, *p.* od szparagów, *np.* łodyga.

**Szpargał**, u, *m.* **Szpargałek**, łka, *m. zdrob.* kawałek papieru, świstek.

**Szparki**, a, e, *p.* szybki, bystry, *np.* lot, bieg. **Szparko**, *ps.* szybko. **Szparkość**, ści, *ż.* szybkość, bystrość, chyżość.

**Szpat**, u, *m. min.* kamień z bardzo cienkich blaszek złożony. = choroba końska zwana inaczej łagowizna.

**Szpatel**, tla, *m.* **Szpatla**, i, *ż.* (z niem.), kopyść, kopyatka, łopatka.

**Szpecenie**, a, *n.* od **Szpecić**, cę, *s. cz. nied.* szpetnym czynić, oszpecać. Brodawki twarz mu szpecą. = kalać, plugawić. Złyto ptak co swe gniazdo szpeci. *przysł.* = hańbić. Wieś arendą trzymać nie szpeci szlachcica.

**Szperać**, am, *s. n. nied.* szukając przerzucać, przetrząsać. Szperać po kątach, w książkach, w papierach. **Szperacz**, a, *m.* **Szperaczka**, i, *ż.* ten, ta co szpera. **Szperanie**, a, *n.* przetrząsanie, przerzucanie, poszukiwanie. **Szperanina**, y, *ż.* ciągłe, żmudne szperanie.

**Szperka**, i, *ż.* skwarek. = *fig.* sknera.

**Szpetnie**, *ps.* brzydko, szkaradnie. **Szpetnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się szpetnym. **Szpetnik**, a, *m.* człowiek szpetny. **Szpetność**, ści, *ż.* brzydkość twarzy. = *fig.* szkaradność. Szpetność grzechu. **Szpetny**, a, e, *p.* brzydki na twarzy,

≈ *fig.* szkaradny, *np.* postępek, uczynek.

**Szpic**, a, *m.* (z niem.), piesek pokojowy, biały, kosmaty.

**Szpica**, y, *ż.* (z niem.), ostra kończatość, koniec ostry. = przednia straż małego oddziału wojska. **Szpicruta**, y, *ż.* pręt na konia wierzchowego. **Szpiczak**, a, *m.* młody jeleń niemający jeszcze rogów. **Szpiczasto**, *ps.* ostro i cienko na końcu. **Szpiczastość**, ści, *ż.* ostrość końca. **Szpiczasty**, a, e, *p.* ostro zakończony, kończasty, kończaty.

**Szpieg**, a, *m.* (z niem.), ten co szpieguje, podsłuchuje co ludzie mówią, dowiaduje się co czynią, zamyślają, końcem doniesienia rządowi który mu za to płaci. **Szpiegostwo**, a, *n.* rzemiosło szpiega. = *zbior.* szpiegi. **Szpiegować**, uję, *s. cz. nied.* śledzić, podsłuchiwać, jak czyni szpieg. = *s. n.* bawić się szpiegostwem, być szpiegiem. **Szpiegowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Szpiegowski**, a, e, *p.* od szpiega.

**Szpik**, u, *m.* tłustość w kościach. Szpik pacierzowy, mlecz pacierzowy, będący przedłużeniem mózgu. **Szpikować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), wtykać kawałek słoniny w mięso. **Szpikowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Szpikowy**, a, e, *p.* od szpiku, *np.* rura. **Szpikulec**, lca, *m.* igła do szpikowania.

**Szpila**, i, *ż.* stopka czyli wyrostek w tyle każdej nogi jelenia nad racicą. **Szpilka**, i, *ż.* (z włos.), **Szpilecka**, i, *ż. zdrob.* drucik żelazny z główką do przyszpilania czego. = Szpilka do włosów, drut zgięty we dwoje do spinania włosów. = liść drzewa iglastego, *np.* sosny. **Szpilkarstwo**, a, *n.* rzemiosło szpilkarza, handel szpilkami. **Szpilkarz**, a, *m.* **Szpilkarka**, i, *ż.* ten, ta co robi lub przedaje szpilki. **Szpilkowaty**, a, e, *p.* podobny do szpilki, *n.* liść. **Szpilkowy**, a, e, *p.* od szpilki. = *bot.* mający liść szpilkowaty, iglasty. Drzewa szpilkowe: sosna, świerk, jodła.

**Szpinak**, u, *m.* *bot.* (Spinacia), roślina ogrodowa, dziś powszechnie dla liści dających dobrą jarzynę zasiewana.

**Szpital**, u, *m.* (z łac.), dom dla chorych niemogących dla ubóstwa leczyć się u siebie. = dom przytułku dla ubogich, dla sierot. **Szpitalny**, a, e, *p.* od szpitalu, *np.* dziad, baba. = ego, *m.* przełożony nad szpitalem.

**Szpona**, y, *ż.* w łuk zagięty, ostro zakończony pazur drapieżnego ptaka. = *fig.* gałąź, ramię kotwicy. = klamra, zwora, szpąga. Ściany łoża armatniego spojone są czterma szponami. **Szponisty**, a, e, *p.* mający szpony. **Szponogon**, a, *m.* *zool.* wąż jadowity mający szponę rogową na końcu ogona.

**Szpryca**, i t. d. *ob.* Spryca, i t. d.

**Szprych**, *ob.* Sprych.

**Szpula**, i, *ż.* (z niem.), **Szpulka**, i, *ż. zdrob.* rurka u kołowrotka, na około której nić się okręca. = u szmuklerza, drewienko do zwijania nici, jedwabiu.

**Szpunt**, u, *m.* (z niem.), **Szpuncik**, a, *m.* *zdrob.* otwór wycięty na wierzchu beczki, zatkany czopem który także szpuntem zowią. **Szpuntować**, uję, *s. cz. nied.* szpuntem zatykać. **Szpuntowy**, a, e, *p.* od szpuntu, *np.* dziura, otwór.

**Szram**, u, *m.* **Szrama**, y, *ż.* (z niem.), znak od cięcia, rysa, kresa. **Szramować**, uję, *s. cz. nied.* zrobić komu szramę na twarzy. = rozpinać sukno na ramach. = *górn.* podcinać kilofem filar soli, żeby go potem prochem z boku podłożonym wysadzić. **Szramowaty**, a, e, *p.* pełen szramów, pokiereszowany.

**Szranki**, ów, *l. m.* (z niem.), miejsce otoczone sztachetami, gdzie odprawiano turnieje, bitwy pojedynkowe, igrzyska. **Szrankowy**, a, e, *p.* od szranków.

**Szron**, u, *m.* mgła zamarzła na roślinach. = *fig.* siwizna. Już szron obsypał mu skronie.

**Szrót**, i t. d. *ob.* Srót, i t. d.

**Szruba**, i t. d. *ob.* Sruba, i t. d.

**Sztab**, u, *m.* (z niem.), zbiór wyższych oficerów pułku począwszy od majora. Sztab główny, zbiór

wyższych oficerów przy naczelnym wodzu.

**Sztaba**, y, *ż.* (z niem.), **Sztabka**, i, *ż. zdrob.* szyna żelaza. Sztabka złota, srebra. = Sztaba, przód okrętu nieco w górę zakrzywiony. **Sztabikowy**, a, e, *p.* w sztabach, *np.* żelazo.

**Sztabowy**, a, e, *p.* od sztabu, *np.* oficer.

**Sztachetować**, uję, *s. cz. nied.* otaczać sztachetami. **Sztachetowanie**, a, *n.* otaczanie sztachetami. **Sztachetowy**, a, e, *p.* od sztachetów. Ogień sztachetowy, kiedy każdy żołnierz osobno strzela bez komendy. **Sztachety**, ów, *l. m.* (z włos.), **Sztacheciki**, ów, *l. m. zdrob.* palisady mniejsze.

**Sztafeta**, y, *ż.* (z włos.), umyślnie posłany pocztylion i przyniesiona przez niego wiadomość.

**Sztafirować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), stroić wykwintnie. = się, *sz.* stroić się wykwintnie. **Sztafirowanie**, a, *n.* wykwintne strojenie. = się, wykwintne strojenie się.

**Sztaluga**, i, *ż.* (z niem.), kozły na których co stawiają, na których malarz rozpina płótno do malowania.

**Sztandar**, u, *m.* (z niem.), chorągiew wojskowa. = wysokie drzewo służące za podporę do rusztowania mularskiego. **Sztandarowy**, a, e, *p.* od sztandaru. = ego, *m.* ten co nosi sztandar.

**Sztokfisz**, *ob.* Stokfisz.

**Sztolnia** *ob.* Stolnia.

**Sztos**, u, *m.* (z niem.), pchnięcie kijem kuli bilarowej. = *fig.* dobry humor pochodzący ze szczęśliwego trafu. Być w sztosie. = pewna gra w karty.

**Sztuciec**, ćca, *m.* (z włos.), **Sztućczyk**, a, *m. zdrob.* futeralik. Sztuciec z narzędziami chirurgicznemi. = nóż, łyżka i widelec. = gatunek strzelby.

**Sztucznie**, *ps.* sztucznym sposobem. **Sztuczność**, ści, *ż.* kunsztowność, misterność. **Sztuczny**, a, e, *p.* sztucznie zrobiony, *np.* zęby, ognie. = kunsztowny, misterny. = *fig.* chytry, podstępny.

**Sztufada**, y, *ż.* (z włos.), duszona sztuka mięsa.

**Sztuka**, i, *ż.* (z niem.), **Sztuczka**, i, *ż. zdrob.* kawał, kawałek, *np.* chleba, sera. Krajać, rąbać, ciąć, siekać na sztuki. Armata dzieli się na trzy części, to jest na denną sztukę, na czopową, i na wylotową. = Sztuka mięsa, kawał mięsa wołowego ugotowany. = Sztuka płótna, sukna, atłasu, pewna liczba łokci płótna, i t. d. = Sztuka teatralna, komedya, tragedya. = głowa, jedno zwierzę domowe. Pięćset sztuk bydła, owiec. = Sztuki piękne: architektura, rzeźba, malarstwo, muzyka, poezya. = umiejętność. Sztuka pisania, rysowania, malowania, rządzenia. Sztuka lekarska. = kunszt, misterność. Z taką sztuką grał Mentor na lirze, że Achilas upuścił z zazdrości swą lirę. = coś trudnego. Dokażesz sztuki, jeżeli na to pytanie odpowiesz. = fortel, podstęp. Sztuką dopiąć, dokazać czego. Jeszcze ci niewiadoma tego Niemca sztuka, napełni nadziejami, a w rzeczy oszuka. = zręczność kuglarska. Pokazywać sztuki. = psikus, figiel. Sztukę, sztuczkę komu wypłatać. = Sztuczki w zegarku, kółka, sprężyny. = człek, osoba. Tęga, śmiała, chytra sztuka. Istny Niemiec, sztuczka kusa.

**Sztukaterya**, yi, *ż.* ozdoby ze stuku, to jest z gipsu i wapna na facyatach, gzymsach, sufitach. **Sztukator**, a, *m.* (z włos.), ten co robi ozdoby ze stuku.

**Sztukmajster**, tra, *m.* kuglarz sztuki pokazujący. **Sztukmistrz**, a, *m.* człowiek biegły w jakiej sztuce, artysta. **Sztukować**, uję, *s. cz. nied.* sztukę do czego przyczepiać, przyszywać. Sztukuję jak mogę, *fig.* staram się połączyć dwa końce, piędzią się mierzę, żeby mi wystarczyło na życie. **Sztukowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Sztukowe**, ge, *n.* opłata od każdej sztuki bydła. **Sztukowy**, a, e, *p.* od sztuki, należący do sztuki.

**Szturchać**, am, *s. cz. nied.* **Szturchnąć**,

nę, *dok.* uderzyć pięścią, kułakiem. Szturchać kogo łokciem, trącać. **Szturchanie, Szturchnienie**, a, *n.* uderzenie pięścią, kułakiem. **Szturchaniec**, ńca, *m.* cios zadany pięścią, kułakiem.

**Szturm**, u, *m.* (z niem.), burza, nawałnica. = atak przypuszczony do twierdzy, do warownego obozu. **Szturmak**, a, *m.* hełm czyli szyszak przy szturmowaniu używany. = strzelba z rurą przy wylocie szeroką. = *fig.* osoba ciężka, niezgrabna. **Szturmować, ują**, *s. n. nied.* do fortecy szturm przypuszczać, dobywać szturmem. = do drzwi, kołatać mocno we drzwi. = do kogo, *fig.* mocno nacierać, nalegać na kogo. Szturmuj do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził. **Szturmowanie**, a, *n.* przypuszczanie szturmu. **Szturmownik**, a, *m.* ten co szturmuje, szturmem dobywa. **Szturmowy**, a, e, *p.* od szturmu.

**Sztych**, u, *m.* (z niem.), ostrze miecza, bagnetu. Pchnąć sztychem. = *fig.* niebezpieczeństwo. Sami osłep na ostre nabiegamy sztychy. = pchnięcie ostrzem miecza, bagnetu. Poległ od kilku sztychów = Sztych krawiecki, ścieg. = rycina. Zbiór sztychów. = zapuszczenie rydla w ziemię. Ten kamień nie leży głębiej jak na jeden sztych. = *myśl.* Zając bieży na sztych, wprost na strzelca. Strzelać na sztych. **Sztycharka**, i, *ż.* ta co sztychuje. = żona sztycharza. **Sztycharnia**, ni, *ż.* izba do sztychowania. **Sztycharski**, a, e, *p.* od sztycharza. *np.* sztuka, narzędzia. **Sztycharstwo**, a, *n.* sztuka sztychowania na stali, miedzi, kamieniu. **Sztycharz**, a, *m.* ten co sztychuje, rytownik. **Sztychować, uję**, *s. cz. nied.* ryć, rytować na stali, miedzi, kamieniu. **Sztychowanie**, a, *n.* rycie, rytowanie. **Sztychowy**, a, e, *p.* od sztychu, od pchnięcia sztychem, *np.* rana.

**Sztyft**, u, *m.* (z niem.). **Sztyfcik**, a, *m. zdrob.* gwoździ bez główki.

**Sztyftować, uję**, *s. cz. nied.* (z niem.), zakładać, fundować. = tworzyć, wystawiać, formować pułk piechoty, jazdy. **Sztyftowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Sztylać, am**, *s. n. nied.* chromać, kuleć. Wulkan chromy sztyla o kuli.

**Sztylet**, u, *m.* (z włos.). **Sztyleciк**, a, *m. zdrob.* puginał. = Sztylet w drukarni, szpiczasty pręcik żelazny do wyjmowania liter z formy w robieniu korekty.

**Sztylfa, Sztylpa**, y, *ż.* (z niem.), wyłożona na wierzch górna część cholewy bóta. Bóty ze sztylpami.

**Sztywnie**, *ps.* ze sztywnością. **Sztywnieć, ję**, *s. n. nied.* stawać się sztywnym. **Sztywność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest sztywne. **Sztywny**, a, e, *p.* (z niem.), tęgi, stężały, skościały, zdrętwiały, zmartwiały. = *fig.* nieruchawy, wyprężony.

**Szuba**, y, *ż.* **Szubka**, i, *ż. zdrob.* odzienie futrem podszyte.

**Szubienica**, y, *ż.* dwa pale wbite w ziemię ze szlemieniem u góry do wieszania złoczyńców. = kara śmierci przez powieszenie. Skazać na szubienicę. **Szubienicznik**, a, *m.* człowiek godzien szubienicy, wisielec. **Szubieniczny**, a, e, *p.* od szubienicy, *np.* śmierć.

**Szubrawiec, wca**, *m.* obdartus, obszarpaniec = członek towarzystwa założonego roku 1816 w Wilnie, którego celem była poprawa obyczajów przez żartobliwe wytykanie wad i zdrożności w piśmie periodycznem pod tytułem: wiadomości brukowe. **Szubrawstwo**, a, *n. zbior.* stek obdartusów, obszarpańców

**Szufla**, i, *ż* (z niem.), łopata do przerzucania, ryzowania zboża. = łyżka miedziana do sypania prochu w kanał, kiedy armata nabija się bez ładunku **Szuflada**, y, *ż.* (z niem.). **Szufladka, Szufladeczka**, i, *ż zdrob.* skrzynka wysuwająca się w stole, stoliku, komodzie. **Szuflować, uję**, *s. cz. nied.* szuflą przerzucać zboże.

**Szuja**, i, *ż. zbior.* stek szubrawców, halastra.

**Szukać, am**, *s. cz. nied.* kogo, czego, starać się by znaleźć. Szukać zguby, prawdy. Szukajcie, a znaj-

dzieć: Igły szukając, za grosz świecy spalił. *przysł.* = starać się o co. - Z postów próżnej sławy szukał. **Szukanie**, a, *n.* czynność tego słowa. Co tu masz do szukania? **Szuler**, a, *m.* gracz z professyi. **Szulerka**, i, *ż.* ta co gra w karty z professyi. = szulerstwo. **Szulernia**, ni, *ż.* schadzka szulerów, miejsce gdzie się schodzą. **Szulerować**, uję, *s. n. nied.* szulerką się bawić. **Szulerski**, a, e, *p.* od szulera. **Szulerstwo**, a, *n.* nałóg grywania w gry hazardowne, rzemiosło szulera.

**Szum**, u, *m.* głośny szmer. Szum wody, wiatru, lasu. = Szum w uszach, w głowie, *med.* w chorobach nerwowych zdarzający się. = (z niem.), piana. Szum trzyma wódka, kiedy ma na sobie pianę, jakby perełki. **Szumieć**, mię, *s. n. nied.* szum wydawać. Wiatr szumi w lesie. Szumi las od wiatru. Woda szumi w potoku, lub spadając z góry. = Szumi mu w głowie, w uszach, ma szum w głowie, w uszach. Młodemu zawsze w głowie szumi, *fig.* roją mu się dziwne rzeczy. Młode piwko szumi, *przysł.* = *fig.* szumnie żyć. Jeśli tak będziesz szumiał, nie nadługo ci tego majątku stanie. **Szumienie**, a, *n.* wydawanie szumu. **Szumiłeb**, łba, *m.* ten któremu we łbie szumi, świszczypałka. **Szumnie**, **Szumno**, *ps.* z szumem, z przepychem. Szumnie żyć. Szumno, dumno, a w pięty zimno, *przysł.* = z nadętością, nadętym stylem. Szumnie pisać, rozprawiać. **Szumnodumny**, a, e, *p.* dumnie szumiący. **Szumność**, ści, *ż.* nadętość. Szumność stylu. **Szumny**, a, e, *p.* szumiący. = pełen szumu, zgiełku, przepychu, wystawy, *np.* życie, wesele. = nadęty, *np.* styl, tytuł dzieła, mowa, pochwała.

**Szumować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), zbierać warzęchą szumowiny. = *s. n.* pienić się, musować. **Szumowanie**, a, *n.* zbieranie szumowin. **Łyżka** do szumowania. **Szumowiny**, win, *l. m.* piana powstająca na wierzchu kipiącego płynu. **Szumówka**, ki, *ż.* wódka szum w kształcie perełek na sobie trzymająca.

**Szupina**, y, *ż.* (z niem.), **Szupinka**, i, *ż. zdrob.* łuska, łuszczyna na ziarnie zboża, która po omłóceniu nazywa się plewa. **Szupiniasty**, **Szupinowaty**, a, e, *p.* łuszczasty, łuskowaty.

**Szurgać**, am, **Szurgotać**, cę, *s. n. nied.* czem, chrobotać *np.* nogami, lub przestawiając, przeciągając co z miejsca na miejsce. **Szurganie**, **Szurgotanie**, a, *n.* chrobotanie. **Szurgot**, u, *m.* chrobot. = a, *m.* osoba niechlujna, zaszargana, flądra.

**Szus**, u, *m.* (z niem.), sus, skok, wyskok, wybryk.

**Szust**, u, *w.* szast, smyk. **Szust**, u, *m.* szmer, szelest od tego co szusnęło. = *fig.* nieład w głowie, lekkie obłąkanie umysłu. **Szustać**, am, *s. n. nied.* **Szusnąć**, nę, *dok.* skakać, skoczyć, *np.* przez rów, przez płot.

**Szwabs**, u, *m.* (z niem.), czernidło do bótów.

**Szuwar**, u, *m. bot. ob.* **Ajer**, **Tatarak**.

**Szwaczka**, i. *ż.* kobieta trudniąca się szyciem koszul.

**Szwadron**, u, *m.* (z niem.), oddział kawaleryi ze stu przeszło żołnierzy złożony. **Szwadronowy**, a, e, *p.* od szwadronu, *np.* wachmistrz.

**Szwagier**, gra, *m.* (z niem.), mąż siostry, brat żony. **Szwagrowski**, a, e, *p.* od szwagra. **Szwagrowstwo**, a, *n.* spowinowacenie przez małżeństwo wydanej za kogo siostry.

**Szwajca**, j, *ż.* gatunek szydła. Nieodbity sztych szwajcy złotej. Szwajca złota mury przebija, *przysł.*

**Szwajcar**, a, *m.* człowiek rodem ze Szwajcaryi. = odźwierny z buławą w ręku i stosowanym kapeluszem. **Szwajcarka**, i, *ż.* kobieta rodem ze Szwajcaryi. **Szwajcarski**, a, e, *p.* ze Szwajcaryi, *np.* ser. **Szwajcarya**, yi, *ż* szwajcarskie kantony.

**Szwalnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie szyją.

**Szwank**, u, *m.* (z niem.), uszkodzenie przez usterk, przez upadek. Spadł z konia, ciężkiego atoli szwanku nie poniósł. = szkoda, uszczerbek. Baczyć mają konsulowie, aby Rzplita szwanku nie po

niosła. **Szwankować, ują**, *s. n nied. wł.* i *fig.* utykać, potykać się, upaść. Koń pod nim szwankował. Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. *przysł.* = szkodować, ponosić szkodę. Lud ubogi szwankuje, gdzie nie ma zgody między panami. = na co, mieć co osłabionego. Szwankuje na nogi, na oczy. = na czem, upadać, podupadać. Szwankuje na zdrowiu, na sławie, na rozumie. **Szwankowanie, a**, *n.* w znaczeniach słowa Szwankować.

**Szwargot, u**, *m.* szwargotanie niezrozumiałym dla nas, mianowicie niemieckim lub żydowskim językiem. = **a**, *m.* ten co szwargoce takim językiem. **Szwargotać, cę, czę**, *s. n. nied.* gadać niezrozumiałym językiem. Żydzi, Niemcy zaczęli między sobą szwargotać. **Szwargotanie, a**, *n.* gadanie niezrozumiałym językiem.

**Szwecya, yi**, *i.* kraj na północ morza bałtyckiego. **Szwed, a**, *m.* człowiek rodem ze Szwecyi = Szwedy, skwarki, szperki. **Szwedka, i**, *i.* kobieta rodem ze Szwecyi. **Szwedzki, Szwecki, a, e**, *p.* od Szwecyi, ze Szwecyi.

**Szwendać się**, *s. i. nied. prow.* chodzić bez celu włóczyć się. **Szwendanie się**, *n.* włóczenie się.

**Szyb, u**, *m* lot orła. Orłim szybem.

**Szyb, u**, *m. górn.* otwór do głębi ziemi prostopadły, albo nieco ukośny. Podług swego przeznaczenia jest szyb poszukiwalny, dla szukania kruszców wybity, wjazdowy, do spuszczania górników do kopalni, wydobywalny czyli dobytkowy, nad którym stoi kołowrót do wydobywania soli, kruszców, wodny, w którym są pompy do pompowania wody, powietrzociągowy, do przewietrzania kopalni.

**Szyba, y**, *i.* (z niem.), **Szybka, i**, *i. zdrob.* szklanna tafla, tafelka w oknie.

**Szybik, u**, *m. górn.* szyb z chodnika wyższego do niższego wykopany, i służący do kommunikacyi między niemi. **Szybikowa**, *p. i.* ról, na 70 sążni pod pierwszym pokładem soli zielonej w Wieliczce znajdująca się.

**Szybki, a, o**, *p.* chyży, prędki, *np* bieg, lot. **Szybko**, *ps.* chyżo, prędko. **Szybkobieg, a**, *m.* ten co szybko biega. **Szybkobiegący, a, e**, *p.* szybko biegający. **Szybkolotny, a, e**, *p.* szybko latający. **Szybkonogi, a, o**, *p* szybki w nogach. **Szybkość, ści**, *i.* chyżość, prędkość, *np.* lotu, biegu, obrotu. **Szybować, uję**, *s. n. nied.* szybko latać. Orzeł szybuje po powietrzu. = wiosłem robić, wiosłować. Na galerach niewolnicy którzy źle szybują, bywają bici.

**Szyć, ję**, *s. cz. nied.* igłą i nitką, szydłem i dratwą zszywać. Szyć koszulę, bóty, trzewiki. = Szyć komu bóty, *fig.* szkodzić komu o kogo. = Szyć z łuku, strzelać. **Szycie, a**, *n.* czynność słowa Szyć.

**Szych, u**, *m.* fałszywe złoto lub srebro w nitkach. **Szychowy, a, e**, *p.* od szychu, *np.* galon.

**Szychta, y**, *i.* (z niem.), warstwa, pokład, żyła kruszców ciągnąca się w ziemi. = stos drzewa. Kloce w szychty układać. = I **Szycht, u**, *m. górn.* część szybu, otwór kopalni. = gichta, dziura, którą w piec hutniczy rudę, węgle, wapno sypią, ruda, węgle wapno w piec wsypane. **Szychtarz, Szychciarz, a**, *m.* ten co drzewo w szychty układa. = *ob.* **Gichciarz**. **Szychtować, uję**, *s. cz. nied.* w szychty układać.

**Szyderca, y**, *m* ten co szydzi **Szyderczo, Szydersko**, *ps.* z szyderstwem. **Szyderczy, Szyderski, a, e**, *p.* właściwy szydercom, *np.* śmiech, uśmiech. **Szyderstwo, a**, *n.* urągowisko, pośmiewisko.

**Szydło, a**, *n.* narzędzie żelazne, ostro zakończone, w trzonek drewniany oprawne, którem szewc dziury przekłuwa dla przeciągnienia dratwy. Szydłami mu w głowie układano. *fig.* nieporządnie ma w głowie. *Przysł.* Nie utai się szydło w worze. Jednemu szydła golą, drugiemu brzytwy nie chcą. = Jechać szydłem, parą koni w dyszlu, a trzecim na przodzie.

**Szyduość, ści**, *i.* talent szydzenia.

**Szydny**, a, e, *p.* szydzący. **Szydzenie**, a, *n.* od **Szydzić, dzę**, *s.n. med.* z kogo, z czego, drwić, naśmiewać się, najgrawać się, urągać się, natrząsać się. Kto z dobrych szydzi, tym się Bóg brzydzi, *przysł.*

**Szyfunt**, a, *m.* waga niemiecka, 13 kamieni.

**Szyja**, i, *ż.* **Szyjka, Szyjeczka**, i, *ż. zdrob.* część ciała łącząca głowę z piersiami. Chustka na szyję. Po szyję w wodzie. = *fig.* gardło, życie. Wiary chrześciańskiej o ściętą szyję przyjąć nie chcieli woleli gardło dać, niż wiarę przyjąć. = kark. Stać komu nad szyją. Następować komu na szyję. Na łeb, na szyję, biedz. lecieć, choćby złamać kark z pośpiechu. Na złamaną szyję, na złamanie szyi, z oczywistem niebezpieczeństwem życia Przez okna ich na złamaną szyję wyrzucono. Lud ten twardej szyi jest krnąbrny, uparty. = *fig.* wązka część różnych rzeczy. Szyja butelki. Szyja komina. Szyja u skrzypców, gitary. Szyja działa. *artyl.* pole między obręczami wylotowemi a oczną obręczką. Szyja pęcherza, *anat* prostata. Szyjka raka, ogon raka Szyjka. *bot.* (stilus), która łączy guzik owocowy ze znamieniem czyli blizną. Szyja stawu. miejsce kędy do niego woda przypływa. przeciwne upustowi. **Szyjny, Szyjowy**, a, e, *p.* do szyi należący

**Szyk**, u, *m* ład, porządek. Pomieszać, pomylić komu szyki, popsuć co sobie ułożył. Uwięzienie naczelnika pomieszało szyki spiskowym = sposób uszykowania wojska do boju, i szeregi w których jest uszykowane. Szyk bojowy głęboki, płytki. Złamać szyki nieprzyjacielskie = Składnia szyku, *gram.* część składni ucząca szykować wyrazy **Szykować, ują**, *s. cz. nied.* ustawiać, układać w pewien ład, porządek. = wojsko, ustawiać w szyk bojowy, w szeregi do boju. = się, *s. z.* stawać w szyku do boju. = do czego, gotować się, zabierać się do czego. = wieść się, powodzić się. Skoro się nam cokolwiek nie wedle myśli szykuje, zaraz w gniew wpadamy. **Szykowanie**, a, = się, *n.* czynność tego słowa. **Szykownie**, *ps.* składnie, porządnie. **Szykowność**, ści, *ż.* dobre ułożenie, zgrabność w ruchach ciała. **Szykowny**, a, e, *p.* dobrze ułożony, zręczny, zgrabny.

**Szyld**, u, *m.* (z niem.), tarcza na której co wymalowano i zawieszono nad sklepem, karczmą, domem zajezdnym. **Szyldwach**, a, *m.* żołnierz postawiony na warcie. = stanie na warcie. Stać na szyldwachu. **Szylderhaus**, u, *m.* buda dla szyldwacha.

**Szyling**, a, *m.* moneta srebrna angielska, zł. 1, gr. 28.

**Szylkret**, a, *m.* (z niem.), *zool.* gatunek żółwia. = u, *m.* skorupa tego żółwia. **Szylkretowy**, a, e, *p.* z szylkretu. *np* grzebień.

**Szyna**, y, *ż.* (z niem.), sztaba żelaza.

**Szynal**, a, *m.* gwoździ którym przybijają szynę do obwodu koła.

**Szyndlować, uję**, *s. cz. nied.* (z niem.), zdzierać, łupić skórę z bydlęcia.

**Szynk**, u, *m.* (z niem.), szynkowanie trunków = szynkownia.

**Szynka**, i, *ż.* (z niem.), udo wieprzowe ugotowane lub uwędzone.

**Szynkarecka**, i, *ż. zdrob.* od **Szynkarka**, i, *ż* ta co szynkuje trunki. **Szynkarski**, a, e, *p.* do szynkarza należący. **Szynkarstwo**, a, *n.* zatrudnienie szynkarza. = *zbior.* szynkarz z żoną. **Szynkarz**, a, *m.* ten co szynkuje trunki **Szynkować, uję**, *s. cz. nied.* przedawać trunki w szynku na garnce, kwarty, kwaterki, szklanki, kieliszki. **Szynkowanie**, a, *n.* przedawanie trunków w szynku. **Szynkownia**, ni, *ż.* dom szynkowy, szynk. **Szynkowny, Szynkowy**, a, e, *p.* od szynku.

**Szynwaga**, i, *ż.* gatunek śródwagi.

**Szyper, pra**, *m.* (z niem.), przełożony nad flisami na statku ze zbożem. **Szyperski, Szyprowski**, a, e, *p.* do szypra należący. **Szyperstwo**, a, *n.* funkcya szypra. **Szyprować, uję**, *s. n. nied* być szyprem, szyperstwem się trudnić.

**Szypułka**, i, *ł.* **Szypuleczka** i, *ł. zdrob.* ogonek na którym naprzód kwiat, a potem owoc wisi. = Szypułka pióra, część pióra sucha, rdzeniowata, czworograniasta, która się poczyna od dudki i lisztwami rogowemi, będącemi jej przedłużeniem, z wierzchu i ze spodu jest wzmocniona. **Szypułkowy**, a, e, *p.* mający szypułkę, *np.* kwiat, owoc.

**Szyszak**, a, *m.* hełm z kitą. **Szyszakowy**, a, e, *p.* od szyszaka, *np.* kita.

**Szyszczasty**, a, e, *p.* mający szyszki, lub co podobnego do szyszki. Główki karczocha szyszczaste bywają.

**Szyszka**, i, *ł.* owoc drzew szpilkowych, mający pod łuszczkami skórkowatemi ukryte ziarna. Szyszka sosnowa, jodłowa. Szyszki co boru wozić, *przysł.* To nie warto borowej szyszki. Kacerska modlitwa nie stoi za szyszkę. = Szyszka hemoroidalna, *med.* guz w stolcu. **Szyszkonos**, a, *m. zool.* ptak z rzędu kur. **Szyszkorodny**, a, e, *p.* rodzący szyszki. **Szyszkowaty**, a, e, *p.* podobny do szyszki. **Szyszkowy**, a, e, *p.* od szyszki, *np.* owoc, gruczoł. Szyszkowe kartacze, *artyl.* tak zwane od podobieństwa do szyszek borowych.

**Szyty**, a, e, *im* od Szyć.

# T.

T, dwudziesta litera alfabetu, spółgłoska twarda, ma odpowiadającą sobie miękką **c**, *ć*, na którą się w przypadkowaniu rzeczowników, czasowaniu słów, pochodzeniu wyrazów często odmienia kot, kocie, tnę, ciąć, cięcie, świntło, świeca, świecić.

**Tabaczarka**, i, **Tabaczanica**, y, *ł.* kobieta przedająca tabakę = zażywająca tabakę. **Tabaczarnia**, ni, *ł.* sklep gdzie tabakę przedają. = miejsce gdzie tytuń palą. **Tabaczarz, Tabaczarz**, a, *m.* ten co zażywa tabakę. = ten co ją przedaje. **Tabaczkowy**, a, e, *p.* koloru tabaki, *np.* sukno. **Tabaczy, Tabakowy**, a, e, *p.* od tabaki. **Tabaczne**, go, *n.* opłata od tabaki. **Tabaka**, i, *ł.* **Tabaczka**, i, *ł. zdrob.* tytuń w proszku do zażywania. **Tabakiera**, y, *ł.* **Tabakierka. Tabakiereczka**, i, *ł. zdrob.* puszka w której tabakę przy sobie noszą. **Tabakierczyna**, y, *ł.* licha tabakierka. **Tabakierczysko**, a, *n. zgrub.* duża, brzydka tabakiera. **Tabakierkowy, Tabakierowy**, a, e, *p.* od tabakierki, od tabakiery, *np.* wieko.

**Tabela**, i, *ł.* (z lac.), arkusz papieru z kolumnami do zapisywania różnych rzeczy. Tabela przychodu, rozchodu, paszczyzny. **Tabelaryj, Tabelowy**, a, e, *p.* od tabeli.

**Tablatura**, y, *ł.* muzyka nie nótami lecz literami pisana. Stąpać jak z tablatury, *ob.* Partes.

**Tablica**, y, *ł.* blacha metalowa, płyt marmurowy, kamienny. Tablice Mojżesza, na których dziesięć przykazań bożych było wyrytych. Prawa dwunastu tablic, przez decemwirów w Rzymie postanowione, na dwunastu miedzianych tablicach wyryte. = Tablica szkolna, drewniana, czarno pomalowana, do pisania kredą. = kwadracik z łupkowego kamienia do pisania łupkiem. = arkusz z wyrytemi figurami, nazwiskami, liczbami. Tablice geometryczne, astronomiczne, genealogiczne, chronologiczne. **Tablicowy, Tablicznny**, a, e, *p.* od tablicy. **Tabliczka**, i, *ł. zdrob.* mała

tablica. Tabliczka czekolady. Tabliczka mnożenia czyli tabliczka Pitagoresa. **Tabliczkowy**, a, e, *p.* od tabliczki.

**Tabor**, u, *m.* obóz otoczony wozami.

**Taboret**, u, *m.* (z franc.), **Taborecik**, a, *m. zdrob.* stołek bez poręczy i tylnej ściany.

**Taborować**, uję, *s.cz.nied.* pospinać wozy dla otoczenia obozu. = obozować. **Taborowy**, a, e, *p.* od taboru.

**Tabun**, u, *m.* stado koni w stepie. **Tabunowy**, a, e, *p.* od tabunu (koń).

**Taca**, y, *ż.* (z tur.), **Tacka**, i, *ż. zdrob.* naczynie na którem filiżanki z kawą, herbatą roznoszą.

**Tachlować**, uję, *s.cz.nied.* mieniać, facyendować, frymarczyć. **Tachlowanie**, a, *n.* facyendowanie, frymarczenie.

**Taczać**, am, *s.cz.nied.* toczyć co okrągłego po powierzchni płaskiej. = się, *s.z.* przewracać się z jednego boku na drugi. Koń, pies tacza się po trawie. **Taczanie**, a, = się, *n.* czynność tego słowa. **Taczka**, i, *ż.* wózek o jednem kółku rękami popychany. = *fig.* ciężkie roboty. Skazać do taczek. Pójść do taczek. **Taczkarz**, a, *m.* ten co robi taczki. = ten co z taczką pracuje. **Taczkowy**, a, e, *p.* od taczki, *np.* robota.

**Tafelka**, i, *ż. zdrob.* od **Tafla**, i, *ż.* (z niem.), czworogran płaski ze szkła, drzewa, marmuru. Tafla szklanna, zwierciadlana. Tafla w posadzce. **Taflować**, uję, *s.cz. nied.* taflami wykładać ścianę, posadzkę. **Taflowanie**, a, *n.* wykładanie taflami. = posadzka, ściana taflowana. **Taflowy**, a, e, *p.* od tafli, *np.* szkło.

**Tafla**, y, *ż.* (z włos.), kitajka. **Taftowy**, a, e, *p.* kitajkowy.

**Taić**, ję, *s.cz.nied.* w utajeniu trzymać. Taić co przed kim. = się, *s.z.* ukrywać się. Taić się z czem przed kim.

**Tajeć**, je, *s.n. nied. nieos.* topnieć. Śnieg, lód taje.

**Tajemnica**, y, *ż.* co w religii jest utajone przed rozumem. Tajemnica Trójcy ś. wcielenia Pańskiego, ciała i krwi Pańskiej. = sekret. **Tajemniczy**, a, e, *p.* pełen tajemnic. **Tajemnie**, *ps.* potajemnie. **Tajemność**, ści, *ż.* tajność, skrytość. **Tajemny**, a, e, *p.* tajny, potajemny, skryty, ukryty. **Tajenie**, a, *n.* trzymanie w utajeniu. = się, z czem, ukrywanie się. **Tajnia**, ni, *ż.* tajemnica. **Tajnie**, **Tajno**, *ps.* w utajeniu. Nie tajno mi, wiadomo mi. **Tajnik**, a, *m.* miejsce gdzie co jest utajone. Tajniki serca ludzkiego. **Tajność**, ści, *ż.* tajemność. **Tajny**, a, e, *p.* tajemny.

**Tajstra**, y, *ż.* torba.

**Tak**, *ps.* takim sposobem, w taki sposób. To się tak robi. Potem tak mówił. Rzecz tak się ma. Jeżeli tak jest. Niech i tak będzie. = twierdząc. Tak jest. Tak w rzeczy samej. Tak a nie inaczej. = do tego stopnia. Tak późno. Tak daleko. Tak wielki, tak głupi, tak rozumny. = Tak . . . jak, równie, podobnie. Piotr tak mądry jak Paweł. Miód tak słodki jak cukier. = Tak rok, tak miesiąc, tak tydzień, jest temu rok, i t. d. **Taki**, a, e, *p.* podobny. Jaki pan, taki sługa, *przysł.* = tak wielki. Taki człowiek. Taki hałas. Takie głupstwo. = pewny. Taki a taki. Z takich a takich powodów. = pytając. Kto to taki? = Jaki taki, byle jaki, jakikolwiek. = Taki i owaki, rozmaity. **Takiż**, takaż, takoż, *p.* taki sam. **Takowy**, a, e, *p.* takiego gatunku, rodzaju. **Takoż**, *ps.* także.

**Taks**, a, *m.* pies jamnik na krótkich nogach, używany do wypędzania lisów, borsuków z jamy.

**Taksa**, y, *ż.* (z franc.), szacunek, cena ustanowiona na produkta. **Taksacya**, yi, *ż.* **Taksowanie**, a, *n.* szacowanie, ocenianie. **Taksator**, a, *m.* ten co taksuje. **Taksatorski**, a, e, *p.* od taksatora. **Taksować**, uję, *s.cz.nied.* szacować, oceniać, stanowić cenę.

**Takt**, u, *m. muz.* jedna z części równych, na które się dzieli massa wartości muzycznych. Takt prosty ma w sobie cztery ćwierci

nóty czyli tuzy proste. Takt dawać, wybijać. Grać, śpiewać, tańcować w takt, podług taktu. = *fig.* (z franc.), pewna miara w postępowaniu, działaniu, będąca wypadkiem zdrowego sądu o rzeczach. Ten człowiek ma takt, postępuje z taktem. **Taktowy**, a, e, *p.* od taktu muzycznego.

**Taktowy**, *p. m.* regiestr, *praw.* z którego się sądziły sprawy o gwałt popełniony w mieście gdzie zasiadał trybunał, lub na osobie deputata.

**Taktycznie**, *ps.* podług prawideł taktyki. **Taktyczny**, a, e, *p.* od taktyki. **Taktyk**, a, *m.* posiadający naukę taktyki. **Taktyka**, i, *ż.* (z grec.), sztuka szykowania wojska do boju i obrotów wojskowych.

**Takuchny**, **Takuczki**, **Takutki**, **Takusieńki**, **Takuteńki**, a, e, *p.* zupełnie taki sam. **Także**, *ps.* równie, podobnie.

**Talalajstwo**, a, *n* sztuja, hałastra.

**Talar**, a, *m.* moneta srebrna różnej w różnych krajach i czasach wartości.

**Talent**, u, *m.* moneta rachunkowa u starożytnych Greków. = (z franc.), zdolność wrodzona, żadną pracą nabyć się nie mogąca. Talent pisarski. Talent wymowy. Talent do muzyki, do malarstwa, do poezyi. = Talenta, ludzie posiadający wyższe zdolności.

**Talerz**, a, *m.* (z niem.), naczynie stołowe z którego się jada. Talerz płytki, głęboki. Talerze odmieniać. Stać z talerzem, służyć za pachołka. Wyłożyć co jak na talerzu, *fig.* jasno, zrozumiale. **Talerzyk**, a, *m. zdrob* mały talerz. = krążek. Buraki w talerzyki pokrajane. **Talerzykowaty**, a, e, *p* okrągławy. Korona talerzykowata, *bot.* krajem płaskim na rurce osadzona.

**Talia**, li, *ż.* (z franc.). **Talijka**, i, *ż. zdrob.* część ciała od ramion do pasa. = Talia kart, wszystkie karty do grania służące.

**Talizman**, u, *m.* (z arab.), amulet, poszenie czarownicze, mające bronić od przygód.

**Talk**, u, *m. min.* minerał magnezyowy w blaszkach giętkich jak ołów i nader miękkich, koloru zielonkowatego lub białawego.

**Talka**, i, *ż.* pasem 30 nici.

**Talmud**, u, *m.* (z hebr.), komentarz żydowski na biblią, złożony z dwóch ksiąg, miszna i gemara. **Talmudyczny**, a, e, *p.* od talmudu. **Talmudysta**, y, *m.* ten co zna dobrze talmud. = Żyd trzymający się talmudu, dla odróżnienia od Karaitów którzy go odrzucają.

**Tam**, *ps.* w tamtem miejscu. Tam na górze. Tam na dole. Kto tam? Jest tam kto? = przeczące. Gdzie tam, bynajmniej, wcale inaczej. Co mi tam, mniejsza o to, niedbam o to = Józef, czy jak mu tam, może mu inaczej na imię.

**Tama**, y, *ż.* (z niem.). **Tamka**, i, *ż. zdrob.* grobla usypana lub bita z palów dla powstrzymania pędu wody, żeby woda lądu nie zalewała. = *fig.* przeszkoda dla zapobieżenia czemu, położenia czemu końca. Kłaść, położyć czemu tamę.

**Tamaryszek**, szku, *m. bot. ob.* Wrzesińa.

**Tamburek**, rku, *m.* narzędzie nakształt bębenka do haftowania.

**Tameczny**, **Tamtejszy**, a, e, *p.* tam będący, z tamtego miejsca.

**Tamować**, uję, *s. cz. nied.* bić lub sypać tamę dla powstrzymania wody. = wstrzymywać, *np.* krew, oddech. = *fig.* ścieśniać, przeszkadzać, stawiać czemu przeszkody. Tamować handel, żeglugę, oświecenie. **Tamowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Tamowy**, a, e, *p.* od tamy.

**Tamtędy**, *ps.* tamtą drogą, tamtą stroną, przez tamte miejsce. **Tamten**, tamta, tamto, *zmk. okaz.* tam będący, dalszy. Ten i tamten. Ten tak, tamten inaczej. Tamten świat, przyszłe życie. **Tamtoczesny**, **Tamtowieczny**, a, e, *p.* tamtego czasu, wieku. **Tamże**, *ps.* na tamtem samem miejscu.

**Tancerka**, i, *ż.* tancerzmica. = skoczka na linie. **Tancmistrz**, a, *m.* nauczycie tańców. **Tancować**, uję, **Tańczyć**, czę, *s. n.* i *cz. nied.* (z niem.),

tańiec odprawiać. Zgrabnie, lekko tańcuje. Tańcować mazurka, walca, kontradansa. **Tańcowanie, Tańczenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Tandeciarka**, i, *ż.* ta co przedaje starzyznę, stare fanty. **Tandeciarski**, a, e, *p.* od tandeciarza. **Tandeciarstwo**, a. *n.* handel tandeciarza. **Tandeciarz, Tandetnik**, a, *m.* ten co przedaje stare fanty. **Tandet**, u, *m.* **Tandeta**, y, *ż.* sklep tandeciarza. Kupić co na tandecie. **Tandetny, Tandetowy**, a, e, *p.* od tandetu, kupiony na tandecie.

**Tanecznica**, y. **Taneczniczka**, i, *ż.* tancerka. **Taneczník**, a, *m.* tancerz. **Taneczny**, a, e, *p.* od tanca. **Taniec**, ńca, *m.* (z niem.). skakanie w takt podług muzyki.

**Tani**, a, e, *p.* niedrogi, niewiele kosztujący. Za tanio pieniądze psy mięso jedzą, *przysł.* co tanie to złe. **Tanieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się tańszym. Zboże tanieje. **Tanio**, *ps.* niedrogo. *np.* kupić, przedać. **Taniość**, ści, *ż.* niedrogość, niska cena.

**Tapczan**, a, *m.* kilka desek zbitych na czterech nogach do spania.

**Tapicer**, a, *m.* (z franc.). rzemieślnik wypychający sierścią, obijający czemkolwiek krzesła kanapy, dający obicie, zawieszający firanki.

**Tapir**, a, *m. zool* zwierzę ssące z rzędu ociężałych, wieprzastych

**Taraban**, a, *m.* tołumbas. **Tarabanić, się**, *s.n. nied.* bębnić na tarabanie.

**Taradajka**, i, *ż.* wózek trzęsący.

**Tarakan**, a, *m. zool. ob.* **Karaczan.**

**Taran**, a, *m.* belka dębowa, w końcu okuta w kształcie głowy baraniej, którą dawniej mury tłuczono. = *fig.* Złotemi chytry Macedon tarany tłukł mury miejskie

**Tarant**, a, *m.* koń lub pies tarantowaty. **Tarantowacizna**, y, *ż.* maść tarantowata. **Tarantowaty**, a, e, *p.* czarno i biało nakrapiany

**Tarantula**, i, *ż zool* gatunek pająka.

**Tarapata**, y, *ż* kłopot obroty. opały.

**Taras**, u, *m.* kamienie, grozy. chróst do zasypania kałuży. wybojów na drodze. = wał z ziemi usypany. = turma, wieża, więzienie. **Tarasowy**, a, e, *p.* od tarasu.

**Taratatka**, i, *ż.* krótka kapota z potrzebami.

**Tarcica**, y, *ż.* **Tarcicska**, i, *ż. zdrob.* deska tarciem piły zrobiona. **Tarcicowy**, a, e, *p.* z tarcic. *np.* podłoga. **Tarcie**, a, *n.* czynność słowa Trzeć. Tarcie lnu, konopi, wycieranie z paździerzy na tarlicy = Tarcie piłą, piłowanie. = Tarcie się ryb, wypuszczanie ikry przez samicę i jej zapłodnienie przez samca.

**Tarcza**, y, *ż.* puklerz. = *fig.* obrona, zasłona. = krąg, szyba. Po rozpiłowaniu drzewa na tarczy pnia możemy liczyć słoje. Tarcza planety, księżyca. Tarcza strzelnicza, do której dla wprawy strzelają. = *herald.* pole na którem znaki znajdować się mają. = część spodnia skorupy żółwia. **Tarczołusk**, a, *m. zool.* ryba koścista z rzędu skrzelowatych, brzuchopłetwych, sumowatych. **Tarczowaty**, a, e, *p.* podobny do tarczy. = *anat.* Chrząstka tarczowata czyli grdykowa. **Tarczownik**, a, *m.* ten co robi tarcze. = żołnierz uzbrojony tarczą. **Tarczowy**, a, e, *p.* od tarczy. **Tarczyca**, y, *ż bot.* (Scutellaria). roślina z familii wargowych, chełmikiem zwana. rośnie nad wodami, kwiaty ma błękitne

**Targ**, u, *m.* targowisko. Targ końskí, wołowy. = targowanie się o co. Iść pójść w targ. Dobić targu. Krakowskim targiem, za połowę żądanej ceny. **Targać, ам**, *s. cz. nied.* **Targnąć, nę**, *jednot.* szarpać. szarpnąć. *np.* kogo za suknią, za rękaw, za włosy. = *fig.* szarpać. rozrywać Król Anglii Kościół s. i wolności jego targa. = Targnąć rękę na kogo. podnieść, ściągnąć. **Targać się**, *s.z* szarpać się. Targali się za czupryny te zawzięte syny. = Targnąć się na kogo. na co. porwać się, rzucić się, uczynić zamach. *np.* na czyje życie. na czyję sławę. Godunof na wygładzenie ostatnich latorośli domu Ruryków targnął się. **Targa-**

*ie*, **Targnienie**, a, *n.* szarpanie, szarpnienie. **Targanie się**, *n.* szarpanie się. **Targnienie się**, *n.* porwanie się na kogo, na co. **Targaniec, ńca**, *m.* stare powrozy potargane, służące do zatykania szpar w okręcie. = szarpnienie. A tak był targaniec od pohanca tęgi, że się grabi u siodła zerwały popręgi. = porwanie za łeb, wodzenie się za łby, czubienie się. Nie obeszło się bez położenia kułaków i targańców. **Targanina**, y, *ż.* szarpanina. **Targować, uję**, *s. cz. nied.* kupując postępować cenę. Nie każdy kupi, co targuje. Kota w worku targować, *przysł.* = się, *s. z.* o co, targać się z kupcem o cenę czego. = *fig.* nie zaraz na wszystko zezwalać, ociągać się w dopełnieniu obowiązku. Nie targuj się z Panem Bogiem. **Targowanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Targowica**, y, *ż.* miasto na Wołyniu, gdzie trzej znani hersztowie zawiązali pod protekcyą Moskwy konfederacyą na obalenie konstytucyi 3 maja. = *fig.* bunt przeciw woli narodu. **Targowicki**, a, e, *p.* od Targowicy. Konfederacya Targowicka. **Targowiczanin**, a, *m.* jeden z konfederatów Targowickich. = *fig.* buntownik, zdrajca ojczyzny. **Targowisko**, a, *n.* miejsce na którem targi bywają. **Targowy**, a, e, *p.* od targu, *np.* dzień, cena.

**Tarka**, i, *ż.* narzędzie blaszane do tarcia, *np.* cukru, chrzanu. **Tarlica**, y, *ż.* międlica do tarcia lnu, konopi. **Tarlisko, Tarło**, a, *n.* miejsce gdzie się trą ryby. = czas tarcia się ryb.

**Tarmosić, szę**, *s. cz. nied.* targać, szarpać, siepać, szamotać. = się, *s. z.* targać się, szarpać się, szamotać się. **Tarmoszenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Tarn**, u, *m.* **Tarnina**, y, **Tarnośliwa**, y, **Tarnośliwka**, i, *ż. bot.* (Prunus spinosa), dzika śliwka, krzew do czterech łokci dorastający, bardzo gałęzisty, ciernisty, ma kwiaty białe przed puszczeniem liści rozwijające się, owoce kuliste, po dojrzeniu ciemno fioletowe, pyłkiem okryte, kwaśne, cierpkie. **Tarnina**, y, *ż. ob.* **Tarn.** = krzaki tarnu. **Tarnisko**, a, *n.* pole zarosłe tarniną. = pole wykarczowane z tarniny. **Tarnowy, Tarninowy**, a, e, *p.* od tarnu, *np.* płot.

**Tartak**, a, *m.* młyn do tarcia drzewa na tarcice. **Tartas**, u, *m.* rwetes, hałas. **Tarty**, a, e, *im.* od **Trzeć**, roztarty, utarty. = rznięty piłą, piłowany.

**Taryfa**, y, *ż.* (z franc.), tablica ceny towarów lub opłat na komorze celnej.

**Tarsać, am**, *s. cz. nied.* taczać, przewracać na wszystkie boki. **Tarzać** w piasku, w błocie, w mące. = się, *s. z.* taczać się. Koń, pies tarza się po murawie. Świnia tarza się w błocie. **Tarzanie**, a, *n.* taczanie. = się, taczanie się.

**Tasak, Tesak**, a, *m.* miecz krótki a szeroki.

**Tasiemiec, mca**, *m. zool.* robak wewnętrzny, podobny do bardzo długiej tasiemki, w poprzek pomarszczony, zwany także wstęgowiec. **Taśma**, y, *ż.* (z tur.), **Tasiemka, Tasiemeczka**, i, *ż. zdrob.* pas, pasek szmuklerski, tkany z nici, jedwabiu. **Taśmiany, Taśmowy, Tasiemkowy**, a, e, *p.* z tasiem, z tasiemek zrobiony. **Taśmiarski, Tasiemkarski**, a, e, *p.* od tasiemkarza. **Taśmiarz, Tasiemkarz**, a, *m.* **Taśmiarka, Tasiemkarka**, i, *ż.* ten, ta co robi taśmy, tasiemki.

**Tasować, uję**, *s. cz. nied.* kartować, mieszać karty do rozdawania. **Tasowanie**, a, *n.* kartowanie.

**Tasznik**, a, *m. bot.* (Thlapsi), tobołki, kaletki.

**Tata**, y, *m.* **Tatek, tka, Tatko**, a, **Tatulo, Tatunio**, a, **Tatuś, sia**, *m. zdrob.* (w mowie dziecinnej), ociec. = Tatuś, dziad, staruszek. **Tatać, am**, *s. n. nied.* tata wołać.

**Tatar, Tatarzyn**, a, *m.* człowiek narodu tatarskiego. = goniec, kuryer w Turcyi. **Tatarak**, a, *m. bot.* (Acorus), *ob* Ajer **Tatarakowy**, a, e, *p.* od tataraku, *np.* korzeń. **Tatarczanka**, i, *ż.* słoma tatarczana. **Ta-**

**tarczany**, a, e, *p.* z tatarki, gryczany, hreczany. **Tatarczak**, a, *m.* placek tatarczany. **Tatarczysko**, a, *n.* pole zasiane tatarką, lub z którego zebrano tatarkę. **Tatarka**, i, *ż. bot.* (Polygonum tataricum), gatunek rdestu, roślina podobna do gryki, z tą różnicą że ma kwiaty i ziarna drobniejsze. = kobieta tatarska. **Tatarować**, uję, *s. cz. nied.* okładać kogo nahajem tatarskim, łoić mu skórę. **Tatarski**, a, e, *p.* od Tatara lub Tatarów, *np.* plemię, naród, horda, han. Po tatarsku, sposobem lub językiem tatarskim. = Tatarskie ziele, *ob.* Ajer. **Tatarszczyzna**, y, *ż.* język, zwyczaje, obyczaje Tatarów. = i Tatarya, yi, *ż.* kraj Tatarów.

**Tatulowy**, **Tatuniowy**, **Tatusiowy**, a, e, *p.* od tatula, i t. d. **Tatusieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się podobnym do tatusia, starzeć się.

**Tchawica**, y, *ż. anat.* kanał oddechowy. **Tchnąć**, tchnę, *s. cz. nied.* wiać tchnieniem. Bóg tchnął w oblicze Adama duch żywota. = *s. n.* dyszeć, oddychać. Co mi po tem powietrzu, którem tchnę w niewoli? Jednym tchną duchem. Tchnąć radością, miłością, gniewem, zemstą, nienawiścią. Tchną pienia jego smutkiem, jaki nas często zajmuje w oczach tchnących dobrocią i niewinnością. **Tchnienie**, a, *n.* dech, oddech. Jednem tchnieniem, za jednem odetchnieniem, jednym ciągiem. Ostatnie tchnienie, ostatnie odetchnienie, wyzionienie ducha. = wiatru, powiew wiatru.

**Tchórz**, a, *m. zool.* bardzo podobny do kuny domowej, ale śmierdzący. = *fig.* człowiek lękliwy. = skóra tchórza. Tchórzem podszyty, *fig.* lękliwy, bojaźliwy. **Tchórzątko**, a, *n. zdrob.* od Tchórzę, cia, *n.* młody płód tchórzów. **Tchórzenie**, a, *n.* tracenie odwagi. **Tchórzliwie**, *ps.* lękliwie, bojaźliwie. **Tchórzliwość**, ści, *ż.* lękliwość, bojaźliwość. **Tchórzliwy**, a, e, *p.* lękliwy, bojaźliwy. **Tchórzostwo**, a, *n.* tchórzliwość. = postępek właściwy tchórzom. **Tchórzowaty**, a, e, *p.* nieco tchórzliwy. **Tchórzowski**, a, e, *p.* od tchórza, tchórzowi właściwy. **Tchórzyć**, rzę, *s. n. nied.* **Stchórzyć**, rzę, *dok.* tracić odwagę, zostać tchórzem. Ten który na wojnie tchórzył, Sieciech dom swój zakapturzył. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tchórzy.

**Teatr**, u, *m.* (z grec.), dom gdzie aktorowie sztuki grają. = zbiór sztuk teatralnych. = *fig.* scena, miejsce gdzie się co odbywa. Teatr wojny. Teatr świata. **Teatralnie**, *ps.* sposobem teatralnym. **Teatralność**, ści, *ż.* przymiot, charakter teatralny. **Teatralny**, a, e, *p.* od teatru, *np.* sztuka.

**Tebinki**, nek, *l. m.* paski skórzane lub z kosztowniejszego materyału u siodła dla ozdoby wiszące. Koń zapadł w błoto po tebinki. = Dać komu po tebinkach, dostać po tebinkach, *fig.* dać komu w skórę, i t. d.

**Tęchnąć**, nę, **Tęchnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się stęchłym, pleśnieć. = opadać, osiąkać. Puchlina tęchnie. **Tęchnienie**, a, *n.* pleśnienie. = opadanie puchliny.

**Technicznie**, *ps.* wyrażeniem technicznem. **Techniczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest techniczne. **Techniczny**, a, e, *p.* właściwy jakiej nauce, kunsztowi, rzemiosłu. **Technik**, a, *m.* ten co się trudni kunsztem, rzemiosłem. **Technika**, i, *ż.* (z grec.), sztuka przemysłowa, rękodzielna. **Technologiczny**, a, e, *p.* od technologii. **Technologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o rzemiosłach i kunsztach.

**Tęcza**, y, *ż.* łuk na niebie z siedmiu pasów kolorowych złożony, powstających z rozkładu promieni słonecznych w kroplach deszczu na siedm pierwiastkowych kolorów. **Tęczowy**, a, e, *p.* od tęczy. Błona tęczowa oka, *anat.* otaczająca zrenicę oka i kolor mu nadająca.

**Tedy**, *sp.* więc, przeto, zatem.

**Tędy**, *ps.* tą drogą, przez to miejsce

**Tęgi**, a, e, *p.* mocno zbity, dychtowny, *np.* sukno, płótno, materya, tektura. = mocny, ostry, *np.* mróz,

wiatr, zima. = mocny, gwałtowny, *np.* cięcie, uderzenie. = mocny, bijący do głowy, *np.* napoje, zapachy. = mocny, potężny, *np.* głos. = twardy, *np.* sen. = krzepki, dzielny, *np.* koń, mężczyzna. = *fig.* dzielny, niezgięty, niezłomny, *np.* umysł, charakter. = *fig.* mocny, walny, *np.* głowa. **Tęgo**, *ps.* z natężeniem, *np.* naciągnąć, wyciągnąć. = mocno, silnie, *np.* uderzyć, = dużo, *np.* je, pije. = dzielnie, *np.* jeździ na koniu, gra na skrzypcach.

**Tegocześnie**, *ps.* w tym czasie. **Tegoczesny**, a, e, *p.* tego czasu, *np.* zdarzenia, wypadki. **Tegoroczny**, a, e, *p.* tego roku, *np.* wino, zbiory, urodzaje.

**Tęgość**, ści, *ż.* moc, ostrość. Tęgość mrozu, zimy. = *fig.* moc, dzielność. Tęgość umysłu, charakteru.

**Tegowieczny**, a, e, *p.* tego wieku.

**Teka**, i, *ż.* futerał na papiery. Jeszcze mu z teką do szkoły chodzić, *fig.* jeszcze mu być studentem.

**Tekst**, **Text**, u, *m.* (z łac.), własne wyrazy autora. Tekst grecki, łaciński. = wyrazy Pisma ś. Na początku kazania zakładany bywa tekst z Pisma ś.

**Tektura**, y, *ż.* tęgo zbite i sklejone kilka arkuszy papieru, karton.

**Telega**, i, *ż.* (z ros.), prosty chłopski wóz.

**Telegraf**, u, *m.* (z grec.), przyrząd którym za pomocą umówionych znaków, dziś za pomocą płynu elektrycznego, szybko przesyłają wiadomości w dalekie miejsca. **Telegraficznie**, *ps.* przez telegraf, telegrafem. **Telegraficzny**, a, e, *p.* od telegrafu, *np.* znaki, wiadomość. **Telegrafować**, uję, *s.n.nied.* uwiadamiać przez telegraf. **Telegram**, u, *m.* wiadomość, depesza telegraficzna.

**Telepać się**, *s.z.nied.* wlec się, *np.* po błocie.

**Teleskop**, u, *m.* (z grec.), narzędzie astronomiczne do obserwowania ciał niebieskich. **Teleskopowy**, a, e, *p.* od teleskopu. Planety teleskopowe, dające się tylko widzieć przez teleskop, a takiemi są wszystkie prócz Merkuryusza, Wenusa, Marsa, Jowisza i Saturna.

**Temblak**, a, *m.* (z tatar.), rzemień u rękojeści szabli. = pas na którym się nosi ręka skaleczona lub zwichnięta.

**Temperament**, u, *m.* (z łac.), własność ciała, natura czyja. Galen ustanowił cztery temperamenta: suchy, wilgotny, zimny i gorący; inni podzielili temperamenta na krwisty, wodnisty czyli flegmatyczny, żółciowy i melancholiczny. = umiarkowanie. Człowiek z temperamentem. **Temperatura**, y, *ż.* stan powietrza pod względem ciepła. **Temperować**, uję, *s.cz.nied.* miarkować. = pióro, zacinać do pisania. **Temperowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Templaryusz**, a, *m.* człowiek należący do zakonu rycerskiego, ustanowionego w Palestynie 1100 roku do strzeżenia kościoła i grobu Chrystusa, zniesionego we Francyi 1312, a następnie w innych krajach.

**Ten**, **ta**, **to**, *zmk. ukaz.* używany kiedy albo jakby palcem wskazujemy, albo zwracamy uwagę na to o czem mówimy. = Ten . . . ten, jeden . . . drugi, ten . . . ów, tamten. Ten bez uzdy na koniu, ten zaś w uździenicy; ten na wole, a tamten jedzie na oślicy. = używa się z przyrostkami: ci, li, że. Tenci, tać, toć, ten sam, ta sama, to samo. Tenli czy nie ten? Tenże, taż, toż, ten sam, i t. d.

**Tenakiel**, kla, *m.* u zecera, narzędzie trzymające rękopism na kaszcie.

**Tenor**, a, *m. muz.* głos ludzki środkujący między altem i basem. = brzmienie pisma. = a, *m.* ten co śpiewa tenorem. **Tenorowy**, a, e, *p.* od tenoru.

**Tentacya**, y, *ż.* (z łac.), pokusa. **Tentować**, uję, *s.cz.nied.* kogo, kusić. = czego, doświadczać, próbować, *np.* szczęścia. **Tentowanie**, a, *n.* doświadczanie, próbowanie.

**Tentent**, i t. d. *ob.* **Tętent**, i t. d.

**Tenuta**, y, *ż.* (z łac.), dzierżawa. = opłata za dzierżawę. = starostwo

niegrodowe. **Tenutaryusz**, a, *m.* tenutę trzymający, dzierżawca starostwa za pożyczoną królowi summę, lub z łaski dożywociem nadanego.

**Teokracya**, yi, *ż.* (z grec.), rząd sprawowany w imieniu Boga, jaki był u Żydów. **Teokratycznie**, *ps.* podług teokracyi. **Teokratyczny**, a, e, *p.* od teokracyi. *np.* rząd. **Teolog**, a, *m.* ten co zna teologią. **Teologia**, ii, *ż.* (z grec.), nauka o Bogu. **Teologicznie**, *ps.* podług teologii. **Teologiczny**, a, e, *p.* od teologii. *np.* dzieło, fakultet, spory.

**Teorban**, u, *m.* gatunek brzuchatej gitary.

**Teoretyk**, a, *m.* ten co posiada samę teoryą jakiej nauki. **Teorya**, yi, *ż.* (z grec.), prawidła jakiej nauki, sztuki. **Teorycznie**, **Teoretycznie**, *ps.* podług teoryi. **Teoryczny**, **Teoretyczny**, a, e, *p.* od teoryi.

**Tępić**, pię, *s.cz. nied.* tępym czynić, *np.* nóż, brzytwę. = *fig.* przytępiać. Miłość własna wzrok nam tępi. = wytępiać. **Tępieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się tępym. = *fig.* stawać się mniej bystrym, mniej delikatnym. W człowieku upadającym przez starość rozum i zmysły tępieją. **Tępo**, *ps. fig.* z tępością. Tępo pojmuje. Nauka tępo mu idzie. **Tępogłów**, owa, *m. zool.* ryba z tępą głową. **Tępogłowy**, a, e, *p. zool.* mający tępą głowę. *np.* ryby. **Tęporogi**, a, e, *p. zool.* mający tępe rogi. **Tępość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest tępe. Tępość noża, siekiery. = *fig.* Tępość wzroku, słuchu, pojęcia, umysłu. **Tępozęby**, a, e, *p. zool.* mający tępe zęby. **Tępy**, a, e, *p.* nie ostry, *np.* scyzoryk. = *fig.* przytępiony, nie bystry, *np.* wzrok, słuch, umysł, głowa.

**Teraz**, *ps.* w teraźniejszym czasie. **Teraźniejszość**, ści, *ż.* czas teraźniejszy. **Teraźniejszy**, a, e, *p.* teraz będący. Czas teraźniejszy, *gram.* wyrażający stan lub czynność w teraźniejszości.

**Tercerola**, i, *ż.* krócica.

**Tercya**, yi, *ż.* (z łac.). trzecia godzina kapłańska. = *muz.* trzeci ton w oktawie. = trzecia klassa w szkołach. = 60ta część sekundy. **Tercyana**, y, *ż.* (med.), febra co trzeci dzień przypadająca.

**Terlica**, y, *ż.* drewniana część kulbaki, kulbaka skórą nieobita.

**Termin**, u, *m.* (z łac.). *praw.* czas prawem przepisany do stawania w sądzie, do wykonania wyroku sądowego, lub czas przez strony umówiony. Stawić się, stanąć na terminie. Zapłacić na terminie. = czas nauki chłopca uczącego się jakiego rzemiosła u majstra. Oddać chłopca do terminu. = wyraz właściwy jakiej nauce, sztuce, rzemiosłu. = położenie. Znajdować się w złym terminie. **Terminologia**, ii, *ż.* zbiór wyrazów właściwych różnym naukom, sztukom, rzemiosłom. **Terminologiczny**, a, e, *p.* od terminologii. **Terminować**, uję, *s.n. nied.* u kogo, zostawać na nauce u majstra, być w terminie. **Terminowanie**, a, *n.* zostawanie na nauce u majstra.

**Termometr**, u, *m.* (z grec.). ciepłomierz, narzędzie wskazujące stopień ciepła lub zimna.

**Terpentyna**, y, *ż.* sok żywiczny dobrowolnie lub za nacięciem płynący z niektórych gatunków sosny i z drzewa terpentynowego. **Terpentynowiec**, wca, *m. bot.* (Terebinthus), drzewo z którego płynie sok żywiczny zwany terpentyna. **Terpentynowy**, a, e, *p.* od terpentyny. Drzewo terpentynowe.

**Teść**, ścia, *m.* ojciec żony lub męża. **Teścia**, ści, **Teściowa**, ej, *ż.* żony lub męża matka. **Teściowy**, a, e, *p.* od teścia.

**Tęsknić**, nię, *s.n. nied.* do kogo, do czego, za kim, za czem, po kim, po czem, być tęsknym, doznawać tęsknoty. Tak schnie nieborak, i tak tęskni po niej. Zacząłem tęsknić do mego rodowitego stroju. **Tęsknienie**, a, *n.* doznawanie tęsknoty. **Tęskno**, *ps.* mi tu, doznaję tu tęsknoty. Tęskno mi po nim. **Tęskność**, **Tęskliwość**, ści, **Tęsknica**, **Tęsknota**, y, *ż.* stan osoby tęskniącej. = za kim, po kim, do kogo.

tęskno wyglądanie, oczekiwanie, smutek ze straty jakiej osoby pochodzący. = Tęsknica, tęsknienie do rodzinnego kraju, do rodziny, do miejsca urodzenia. **Tęskny, Tęskliwy**, a, e, *p.* tęskniący, wyglądający z tęsknotą. = upływający w tęsknocie, *np.* dni, życie.

**Testament**, u, *m.* (z łac.), akt ostatniej woli umierającego zawierający rozporządzenie jego majątku. = Stary testament, księgi starego zakonu. Nowy testament, księgi nowego zakonu. **Testamentowy**, a, e, *p.* od testamentu, *np.* zapis. **Testator**, a, *m.* **Testatorka**, i, *ż.* ten, ta co robi testament. **Testatorski**, a, e, *p.* od testatora.

**Tętent, Tentent**, u, *m.* odgłos kopyt konia po twardej ziemi stąpającego. **Tętnić, nię**, *s.n. nied.* tętent wydawać. Pod kutemi tętni równina kopyty. = (o krwi w żyłach pulsowych), bić, uderzać. Krew tętni w żyłach. **Tętnica**, y, *ż. anat.* żyła bijąca, arterya. Tętnica przeznaczona do odnoszenia krwi od serca do wszystkich części ciała; wielka tętnica czyli aorta; tętnica płucowa; dwie tętnice szyjowe czyli karotydy; tętnice podobojczykowe. **Tętnienie**, a, *n.* wydawanie tętentu. = bicie krwi w tętnicach czyli żyłach pulsowych. **Tętno**, a, *n.* puls.

**Tetryczeć, jȩ**, *s.n nied.* tetrycznym się stawać. **Tetryczenie**, a, *n.* stawanie się tetrycznym. **Tetryczka**, i, *ż.* kobieta tetryczna. **Tetrycznie**, *ps.* sposobem tetrycznym. **Tetryczność, ści**, *ż.* przymiot osoby tetrycznej. **Tetryczny**, a, e, *p.* kwaśny, cierpki, posępny, dziwaczny. **Tetryk**, a, *m.* (z łac.), człowiek tetryczny.

**Też**, *ps.* także. O bliźniego się też, nie tylko o siebie staraj. Ubodzy co mniej jedzą, mniej też i chorują. = czasem się używa bez właściwego sobie znaczenia. Co też tam się dzieje. Co też on wygaduje.

**Tężeć, jȩ**, *s.n.nied.* tęgim się stawać, nabierać tęgości. **Tężenie**, a, *n.* stawanie się tęgim. = robienie tęgim, natężanie, nadawanie tęgości. Tężenie solanki, doprowadzanie wody solnej do ulotnienia się przed warzeniom, przez co się powiększa słoność pozostałej solanki. **Tężnia**, ni, *ż.* budowla czyli rusztowanie zwykle kilkadziesiąt stóp wysokie, na którego ścianach rozłożone są pęki cierni, po których z rynienek u góry spływa solanka do znajdującego się u spodu zbieralnika, i tym sposobem pozbywa się części sobie obcych, które osiadają na cierniach, poczem jeszcze raz przez ciernie przepuszczona idzie do warzelni. **Tężyć, żę**, *s.cz.nied.* tęgim czynić, natężać, tęgość nadawać. **Tężyzna**, y, *ż.* cokolwiek tęgiego.

**Tkać, tkam**, *s.cz.nied.* co w co, do czego, wtykać. Każdy kradnie co może, każdy tka do wora. Tkać w siebie, opychać się, dużo jeść. Tkać w kogo, opychać pokarmem lub dawać do woli, do zbytku, choćby nawet nie chciał. Więc króla zowiemy niebacznym, i nie wiem czem, dla tego że w nas ustawnie nie tka. = robić tkaninę: płótno, sukno, materyą. **Tkacki**, a, e, *p.* od tkacza. **Tkactwo**, a, *n.* rzemiosło tkackie. **Tkacz**, a, *m.* ten co tka płótno, sukno. **Tkaczka**, i, *ż.* ta co tka płótno. **Tkaczowa**, ej, *ż.* żona tkacza. **Tkalnia**, ni, *ż.* warsztat tkacki. **Tkanie**, a, *n.* wtykanie. = robienie płótna, sukna. **Tkanina**, y, *ż.* **Tkanka, Tkaneczka**, i, *ż. zdrob.* co utkano z lnu, konopi, wełny, bawełny, jedwabiu. = Tkanka, i, *ż.* siatka włóknista w budowie ciała zwierzęcego, roślinnego. Tkanka szlamowata czyli kiejowata, *anat.* która pod skórą czyli zwierzchnią błonką ciało powleka. Tkanka komórkowata czyli komórkowa, *bot.* połączenie z sobą mnóstwa komórek roślinnych. **Tkankowaty**, a, e, *p.* podobny do tkanki; *anat.* Błona tkankowata. **Tkany**, a, e, *im.* od Tkać, tkacką robotą robiony. = przetykany. Tkany złotem, jedwabiem.

**Tkliwie**, *ps.* głosem tkliwym. = tkli-

wym sposobem, czule. **Tkliwość, ści**, *ż.* przymiot osoby tkliwej, czułość. **Tkliwy, a, e**, *p.* skłonny do rozczulenia się, czuły. = rozczulający, *np.* głos, mowa, prozba. **Tknąć, tknę**, *s.cz.dok.* Tykać, am, *nied.* = się, *s.z.* czego, dotykać, dotknąć, dotykać się, dotknąć się. Nóżki jej w tańcu ledwie tykają ziemi. Sława jego niebios tyka. = Tknąć kogo, dotknąć, poruszyć, rozczulić. Tknąć kogo do żywego, dotknąć do żywego, urazić. **Tknięty, a, e**, *im.* od **Tknąć**, dotknięty. Rzadko gdzie między głazami tknięte pługiem niwy. = poruszony, rozczulony. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. Tknięty litością, miłością ojczyzny. = Tknięty do żywego, dotknięty do żywego, urażony. = ruszony, rażony. Tknięty apoplexyą. Jak piorunem tknięty.

**Tkwić, tkwię**, *s. n. nied.* w czem, gdzie, być utkwionym. Tkwi w ciele grot śmiertelny. = Tkwić w sercu, w pamięci, *fig.* być przytomnym, obecnym. W sercu króla długo tkwi uraza. Jeszcze wyrok Parysa tkwi w żywej pamięci.

**Tleć, lę**, *s.n.nied.* palić się bez płomienia. = *fig.* Lubej nie goi rany, skrytym ogniem tleje. Tleją w kraju zarzewia wybuchu. **Tlenie, a**, *n.* palenie się bez płomienia. **Tlić, tlę**, *s.cz. nied.* palić bez płomienia. = **się**, *s.z. ob.* Tleć.

**Tło, a**, *n.* pole malowidła. Tło jasne, ciemne. = Tło materyi, grunt, dno. Kwiaty czerwone na tle zielonem.

**Tłoczek, czka**, *m. zdrob.* od **Tłok**, stępelek w pompach, sikawkach. **Tłoczenie, a**, *n.* czynność słowa **Tłoczyć**. **Tłocznia, ni**, *ż.* prasa drukarska. = prasa do tłoczenia oliwek, winogron. **Tłoczyć, czę**, *s.cz.nied.* co w co, tkać, wtłaczać. = co, przyciskając czem wytłaczać, wyciskać, *np.* winne jagody, oliwki. = *fig.* gnieść, ciskać, uciskać. Ciężkie frasunki serce mu tłoczą. = wytłaczać, odbijać na prasie drukarskiej. = **się**, *s.z.* cisnąć się. Do kąd się tłoczysz? **Tłoczyciel, a**, *m.* **Tłoczycielka, i**, *ż.* ten, ta co tłoczy. **Tłok, u**, *m.* stępel w pompie, w sikawce. = stłok, natłok, ciżba. **Tłoka, i**, *ż.* robocizna w czasie żniwa za jadło i napój. = *zbior.* robotnicy spędzeni na tłokę. **Tłokarnia, ni**, *ż.* miejsce gdzie tłoczą winogrona, oliwki. **Tłokarski, a, e**, *p.* do tłokarza lub tłoczenia należący. **Tłokarz, a**, *m.* ten co tłoczy oliwki, winogrona.

**Tłuc, kę**, *s.cz.nied.* bić, uderzać. Piersi tłukła pięściami. = bić dla rozbicia. Tłuc mury taranem. = bić, rozbijać. Tłuc orzechy. Tłuc szklanki, okna, kieliszki, talerze. = rozbijać w moździerzu. Tłuc pieprz, cukier, cynamon. = otłukiwać. Tłuc len, konopie. = miotać, wstrząsać gwałtownie. Wielka choroba go tłucze. Zły duch go tłucze. = *s. n.* stukać, kołatać. Tłuc we drzwi. Rozhukane fale z hukiem tłuką o burty okrętu. = **się**, *s.z.* rozbijać się w kawałki. Szklanki, garnki tłuką się. = włóczyć się, wałęsać się. Tłuc się po świecie, po bruku, po złych drogach. = stukać, kołatać, chrobotać. Tłucze się jak Marek po piekle, *przysł.* = Tłuc się z kim, bić się. **Tłucz, Tłucza, y**, *ż.* pokarm dla psów z tłuczonego ziarna. **Tłuczek, czka**, *m. zdrob.* mały tłuk do tłuczenia w moździerzu. **Tłuczenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Tłuczeniec, ńca**, *m.* placek z migdałów i orzechów tłuczonych i smażonych w cukrze. **Tłuczka, i**, *ż. górn.* stępa w której się ruda tłucze. **Tłuczony, a, e**, *im.* od **Tłuc**, utłuczony w moździerzu, *np.* pieprz, cukier. **Tłuk, a**, *m.* narzędzie do tłuczenia, stępor. = kobieta która się z każdym tłucze, kurwa.

**Tłum, u**, *m.* lud tłumnie zebrany. = gmin, pospólstwo.

**Tłumacz, a**, *m.* ten co wykłada, objaśnia rzeczy ciemne, zawiłe. Kopernik, tłumacz biegów niebieskich. Oczy są tłumaczami duszy. = ten co przekłada z jednego języka na drugi. **Tłumaczenie, a**, *n.* wykła-

danie, objaśnianie. = przekładanie z jednego języka na drugi. = przekład. Wierne, dokładne tłumaczenie. = wyrażenie, objawienie. Tłumaczenie swych myśli, uczuć. = się, wyrażanie swych myśli, wysłowienie. = Tłumaczenie się czem, usprawiedliwianie się. **Tłumaczka**, i, *ż.* ta co przekłada z jednego języka na drugi. = *fig.* Mowa zawsze powinna być myśli wierną tłumaczką. **Tłumaczyć**, czę, *s. cz. nied.* wykładać, objaśniać. Tłumaczyć tajemnice, sny, prawa natury. Augurowie w Rzymie tłumaczyli ludowi wolą bogów. = przekładać z jednego języka na drugi. = wyrażać myśli, uczucia. Łzami tylko mogliśmy tłumaczyć naszę wdzięczność. = **się**, *s.z.* wyrażać się, wysławiać się. Tłumaczy się jasno, dobitnie. = czem komu, usprawiedliwiać się, *np.* wiekiem, chorobą.

**Tłumić, mię**, *s. cz. nied.* przytłumiać. Tłumić ogień, głos, uczucia, namiętności, żal, gniew, łzy, westchnienia. **Tłumiciel**, a, *m.* ten co tłumi. **Tłumienie**, a, *n.* przytłumianie. **Tłumnie, Tłumno**, *ps.* w tłumie, gromadnie. **Tłumny**, a, e, *p.* tłumnie zebrany, *np.* zjazd, zgromadzenie.

**Tłumok**, a, *m.* **Tłumoczek**, czka, *m. zdrob.* worek skórzany do pakowania sukien w podróży

**Tłuścić, szczę**, *s. cz. nied.* smarować, walać tłustością. **Tłuścieć, ję**, *s. n. nied.* stawać się tłustym. **Tłuścioch**, a, *m.* **Tłuściosek, szka**, *m. zdrob.* człowiek, chłopiec tłusty. **Tłuściocha, y, ż. Tłuścioszka**, i, *ż. zdrob.* kobieta, dziewczyna tłusta. **Tłustawy**, a, e, *p.* nieco tłusty. **Tłusto**, *ps.* z tłustością, *np.* jadać. = *fig.* nieskromnie, *np.* mówić. **Tłustość, ści**, *ż.* substancya tłusta znajdująca się w trzech królestwach przyrodzenia. **Tłustosz**, a, *m. bot.* (Portulaca), kurza noga. **Tłusty**, a, e, *p.* tłustość w sobie zawierający, *np.* mięso. W bardzo tłustem ciele nauki niewiele, *przysł.* = Grunt tłusty, grunt tłasty. = *fig.* nieskromny, nieobyczajny, sprośny, wszeteczny. Tłuste słowa, wyrazy, żarty, wierszyki. **Tłuszcz**, u, *m.* tłustość.

**Tłuszcza**, y, *ż.* tłum, zgraja, motłoch.

**Tnący**, a, e, *im.* od **Ciąć**, który tnie.

**To**, *ob.* **Ten**, *ps.* ta rzecz. Nie to piękne co piękne, ale co się podoba. = *sp.* To . . . to, już . . . już To śmieje się, to płacze. = łączy dwie części zdania, z których pierwsze zaczyna się od spójnika *jeżeli, kiedy, gdy, gdyby.* Jeżeli z rzeczy ludzkich może co rościć prawo do nieśmiertelności, to zapewne glenlusz. = *ps.* służy do potwierdzenia czynności powtórzonem słowem wyrażonej. Zkąd wziąć to wziąć, byle było. = używa się dla większej dobitności. Filozofia jestto nauka prawego myślenia i życia. Kogoż to ja widzę?

**Toaleta**, y, *ż.* (z franc.), **Toaletka**, i, *ż. zdrob.* gotowalnia, zwierciadło ze skrzynką zawierającą różne rzeczy do ubrania się potrzebne, jak grzebień, szczotkę do włosów. = *fig.* ubieranie się, strojenie się. = strój, ubior.

**Tobołek**, y, *ż.* **Tobołka**, i, *ż. zdrob.* torba pastusza = Tobołki, *bot.* tasznik, kaletki.

**Toczarnia**, ni, *ż.* szlifiernia. **Toczek**, czka, *m.* krąg, krążek. Toczki na około brodawek u piersi. = okrągły i płaski kapelusz kobiecy. **Toczenie**, a, = się, *n.* czynność słów Toczyć, Toczyć się. **Toczkiem**, *ps.* toczące się **Toczyć**, czę, *s. cz. nied.* staczać, *np.* kamień z góry. = taczać po równem miejscu, *np.* wóz, armatę. = (o rzece, morzu). Tyber wielkie nurty toczy. = (o koniu). Kopie nogą, stal żuje, białe piany toczy. = prowadzić. Toczyć z kim spór, wojnę, bój, bitwę. = Toczyć z beczki, wytaczać, *np.* piwo, wino. *Fig.* Toczyć łzy, krew. = robotą tokarską wyrabiać. = ostrzyć na toczydło. = (o robactwie), gryźć. Robak toczy drzewo. = *s. n.* Toczyć koniem obracać nim, kierować, zwracać o różne strony. = się. *s.* ob

się toczkiem. Fortuna kołem się toczy, *przysł.* = być w toku, odbywać się. Wojna, sprawa się toczy. Toczyła się bitwa od poranka do wieczora. Toczyła się rozmowa o polityce, o gospodarstwie. = ciec, płynąc. Toczyły mu się łzy z oczu. **Toczydło**, a, *n.* kamień z rękojeścią, podobny do młyńskiego, na którym toczą tępe noże, i t. p.

**Toga**, i, *ż.* (z łac.), odzienie osób cywilnych w starożytnym Rzymie. = szata zwierzchnia sędziów, professorów.

**Tojad**, u, *m. bot.* (Aconitum), roślina z familii jaskrowych, zwana także mordownik, do truciznowych należąca, w małych dozach w chorobach nerwowych używana. **Tojeść**, ści, *ż. bot.* (Asclepias), ma kwiaty czerwonawe, pachnące, w baldaszkach. **Toina**, y, *ż. bot.* (Apocynum), muchołówka.

**Tok**, u, *m.* bieg, obrot. Tok rzeczy ludzkich. = ciąg czego toczącego się. W toku wojny, sprawy, rozmowy. = kształt jakby czego wytoczonego. Tok ciała. Tok zawoju. = na Rusi, klepisko. Zboże młócą na toku. = tulejka. Włożyć kopią do toku.

**Tokaj**, a, *m.* przednie wino węgierskie. **Tokajski**, a, e, *p.* od tokaju (wino).

**Tokarczyk**, a, *m.* czeladnik tokarski. **Tokarka**, i, *ż.* żona tokarza. **Tokarnia**, ni, *ż.* warsztat tokarski. **Tokarski**, a, e, *p.* od tokarza. **Tokarstwo**, a, *n.* rzemiosło tokarskie. **Tokarz**, a, *m.* ten co toczy z drzewa lub kości różne rzeczy.

**Tokować**, uję, *s.n.nied.* (o głuszcu, cietrzewiu, jarząbku), wabić się w czasie parzenia się, parzyć się. **Tokowanie**, a, *n.* parzenie się tych ptaków. Czas tokowania głuszców jest na końcu marca i w kwietniu. **Tokowisko**, a, *n.* miejsce gdzie te ptaki tokują.

**Tolerancya**, yi, *ż.* (z łac.), cierpienie, znoszenie wyznań rożnych od religii panującej w kraju. **Tolerować**, uję, *s.cz.nied.* cierpieć, znosić takie wyznania.

**Tołokno**, **Tłokno**, a, *n.* potrawa ludu wiejskiego na Rusi z mąki owsianej zmielonej z ziarn zaparzonych gorącą wodą i ususzonych.

**Tołombas**, **Tołumbas**, a, *m.* (z pers.) taraban.

**Tołub**, a, *m.* **Tołubek**, bka, *m. zdrob.* futro, szuba.

**Tom**, u, *m.* (z grec. łac.), część dzieła w osobnej książce.

**Tombak**, u, *m.* aliaż miedzi z arsenikiem, niekiedy z małą ilością cyny i zynku, z którego robią guzlki, lichtarze i inne drobne rzeczy. **Tombakowy**, a, e, *p.* z tombaku.

**Ton**, u, *m.* (z franc.), głos pod względem wyższego lub niższego natężenia. Ton nizki, wysoki, gruby, cienki. Ton mówienia. = *fig.* sposób mówienia, postępowania, znalezienia się między ludźmi. Człowiek, kobieta dobrego tonu. Przybierać ton, dawać sobie tony. Spuścić z tonu.

**Toń**, ni, *ż.* miejsce w wodzie gdzie utonąć można. = *fig.* zły raz, niebezpieczeństwo. Bóg cię wydzwignie z tej toni. Ze złej toni Rzplita wyszła, wybrnęła. = przestrzeń którą zapuszczony niewód obejmuje w wodzie. = ryby złowione jednem zapuszczeniem niewodu. **Tonąć**, nę, *s.n. niedok.* pogrążać się w wodzie z niebezpieczeństwem utonienia. Gdy począł tonąć, zawołał: Panie, ratuj mię. = *fig.* Tonąć we łzach, we krwi, w rozpuście. Polska za Europę we krwi tonęła. **Tonienie**, a, *n.* stan wyrażony słowem Tonąć.

**Topaz**, u, *m. min.* drogi kamień z rodzaju krzemiennego, jasno żółty, przezroczysty. **Topazowy**, a, e, *p.* od topazu.

**Topić**, pię, *s.cz.nied.* roztapiać, na ogniu rozpuszczać. Topić kruszce, wosk, łój, masło. = się, *s.z.* roztapiać się.

**Topić**, pię, *s.cz.nied.* pogrążać w wodzie dla utopienia. W czasie rewolucyi francuzkiej nie tylko ści-

nano, ale i topiono ludzi. = się, *s. z.* pogrążac się w wodzie dla utopienia się. **Topiel, i,** *ż.* **Topielisko, a,** *n.* głębia wody gdzie można się utopić. Kraj topielisk i błotnistych zarośli. **Topielec, lca,** *m.* ten co się utopił, lub uszedł topieli. = strach wodny, człowiek który przypadkiem utonął lub się dobrowolnie utopił, a przez diabła ożywiony przebywa w głębiach wody, i czyto kąpiących się, czy rybaków lub flisów, a mianowicie dzieci porywa i topi. **Topielica, Topielnica, y,** *ż.* kobieta która utonęła. = nimfa wodna, pięknem licem i słodkim głosem strzelców i wieśniaków wabiąca, a zwabionych w głębie wody porywająca. **Topielisty, a, e,** *p.* pełen topielisk, *np.* bagno, rzeka. **Topienie, a,** *n.* pogrążanie w wodzie dla utopienia. = **się,** pogrążanie się w wodzie dla utopienia się.

**Topienie, a,** *n.* roztapianie, rozpuszczanie na ogniu. = **się,** roztapianie się. **Topnieć, ję,** *s. n. nied.* roztapiać się, rozpuszczać się, przez działanie ognia ze stanu stałego w płynny przechodzić. Lód, snieg, wosk, lój topnieje. **Topnienie, a,** *n.* roztapianie się, rozpuszczanie się. **Topnik, a,** *m. min.* fluoran wapna, flusspat, minerał łatwo topiący się i topnienie innych ciał ułatwiający. **Topnistość, Topność, ści,** *ż.* łatwość topnienia. **Topnisty, Topny, a, e,** *p.* łatwo topniejący.

**Topograf, a,** *m.* ten co zdejmuje plany znaczniejszych przestrzeni ziemi. **Topografia, ii,** *ż.* (z grec.), nauka zdejmowania planów ze znaczniejszych przestrzeni ziemi. = opis szczegółowy jakiego miejsca. **Topograficzny, a, e,** *p.* od topografii, *np.* rysunki, opisy.

**Topola, i,** *ż. bot.* (Populus), drzewo pierwsze, wielkości, gatunki: osina, białe drzewo; sokora czyli czarna topola; włoska czyli piramidalna; balsamiczna, z której pączków robią maść topolową. **Topolina, y,** *ż.* drzewo topolowe. = gaj topolowy. **Topolówka,** i. *ż. bot.* (Althaea rosea), ślaz drzewny, zygmarek różowy. **Topolowy, a, e,** *p.* od topoli, *np.* maść. = z topoli, *np.* stół.

**Topor, u,** *m.* **Toporek, rka,** *m. zdrob.* siekiera, siekierka. = siekiera katowska. Oddać głowę pod topor. **Toporna, ni,** *ż.* fabryka toporów w hutach żelaznych. **Toporowy, a, e,** *p.* od toporu. **Toporzysko, a,** *n.* rękojeść toporu. = drzewo grube, dębowe, na którem osadzony młot wielki kuje w hutach żelazo. = *zgrub.* wielki albo zły topor.

**Tor, u,** *m.* droga utorowana. = ślad wozu. = *fig.* droga postępowania. Tor życia. Iść torem cnoty. Iść torem przodków.

**Torba, y,** *ż.* (z tur.), wór skórzany lub płócienny na pasie przez plecy noszony. Torba myśliwska. Torba dziadowska, żebracka. Pójść z torbą, *fig.* pójść na dziady, na żebraninę. **Torbeczka, Torebka, i,** *ż. zdrob.* mała torba. = Torebka, *bot.* okrycie owoceowe, w czasie dojrzenia ziarn pękające. = *zool.* woreczek. **Torbiarz, a,** *m.* ten co z torbą chodzi, żebrak.

**Torf, u,** *m.* (z niem.), ziemia tłusta, zawierająca w sobie wiele zgniłych części roślinnych, która w sztukach nakształt cegieł wykopana i wysuszona używa się zamiast drew i węgli do palenia. **Torfisty, a, e,** *p.* pełen torfu, *np.* grunt, łąka. **Torfowy, a, e,** *p.* od torfu.

**Tornister, tra,** *m.* (z niem.), worek skórzany żołnierski, na plecach przypasany.

**Torować, uję,** *s. cz. nied.* drogę, tor czynić, przecierać drogę. = *fig.* Żelazem sobie drogę torować. Torować sobie drogę do władzy, do tronu.

**Tort, u,** *m.* (z włos.), **Torcik, a,** *m. zdrob.* ciasto okrągłe z marmeladą, migdałami pieczone. **Tortarz, Torciarz, a,** *m.* ten co torty pieczе.

**Tortura, y,** *ż.* (z łac.), **Tortury, tur,** *l. m.* narzędzie używane dawniej do dręczenia obwinionych, końcem zmuszenia ich do przyznania się do winy. Brać, wziąć kogo na

tortury. = męczarnia zadawana na torturach. Mężnie wytrzymał tortury. **Torturowy**, a, e, *p.* od tortur.

**Tosamość, Tożsamość**, ści, *ż.* jednakowość, identyczność. **Tosamy, Tożsamy**, a, e, *p.* zupełnie ten sam, my jednakowy, identyczny. Zrównania tosame, *alg.* wyrażające tosamość co do stosunków i co do terminów.

**Totumfacki**, ego, *m.* (z łac.), ten co w czyim domu wszystko robi, wszystkiem się zajmuje.

**Towar**, u, *m.* (z niem.), wszystko co się w handlu przedaje i kupuje, a mianowicie płody przerobione. Każdy kupiec swój towar chwali, *przysł.* = Towary leśne: klepki, bale, maszty, tarcice, smoła, potaż. **Towarny**, a, e, *p.* od towaru. Drzewo towarne, przeznaczone na przedaż.

**Towarzyski**, a, e, *p.* od towarzystwa, *np.* życie, porządek, cnoty, stosunki. = łubiący towarzystwo. Po towarzysku, jak przystoi na dobrego towarzysza. **Towarzysko**, *ps.* po towarzysku. **Towarzyskość**, ści, *ż.* skłonność do życia towarzyskiego, charakter towarzyski. **Towarzystwo**, a, *n.* stowarzyszenie ludzi, społeczeństwo. Człowiek stworzony do towarzystwa. = kompania. Wesołe, smutne, dobre, złe towarzystwo. = zbiór osób stowarzyszonych w jakim celu. Towarzystwo naukowe, rolnicze. Towarzystwo dobroczynności. = poczet osób komu towarzyszących, komitywa. = *zbior.* towarzysze wojskowi. **Towarzysz**, a, *m.* ten co komu towarzyszy, kolega. Towarzysz szkolny. Towarzysz podróży. = żołnierz narodowy, szlachcic w chorągwiach husarskich i pancernych. **Towarzyszenie**, a, *n.* komu, asystowanie, służenie za towarzysza. = się, wchodzenie w towarzystwo. Zamiarem towarzyszenia się ludzi jest ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. **Towarzyszka**, i, *ż.* społeczniea. Towarzyszka życia, żona. **Towarzyszyć, szę**, *s.n.nied.* komu, asystować, iść, jechać, siedzieć z kim. = *fig.* być nieodłącznym. Przymiotom znakomitym skromność towarzyszyć zwykła.

**Trąba**, y, *ż.* dęte narzędzie muzyczne. Trąba myśliwska, pastusza. = *chem.* rura między odbieralnikiem a banią. = Trąba u słonia, nos długi nakształt rury na dół zwieszony, bardzo chwytny. = *myśl.* pysk u psa. = Trąba morska, powietrzna, słup kręcącego się powietrza w kształcie ostrokręgu spodem w górę obróconego, który w przechodzie swoim wszystko wywraca i z sobą porywa. = Trąby Fallopiusza, *anat.* dwa kręte kanały po bokach macicy leżące, przez które jajo oderwane od jajecznika przenosi się do macicy. **Trąbczasty**, a, e, *p.* podobny do trąby. **Trąbić, bię**, *s.n.nied.* grać na trąbie. Trąbić na koń. Trąbić na odwrót. = Trąbić komu w uszy, *fig.* krzyczeć głośno. = *fig.* rozgłaszać. Kiedy czynisz jałmużnę, nie każ trąbić przed sobą. = *posp.* pić tęgo. **Trąbienie**, a, *n.* granie na trąbie. = odgłos trąby. Słychać trąbienię. **Trąbka**, i, *ż. zdrob.* mała trąba, *np.* myśliwska. Trąbka uszna czyli akustyczna, przykładana przez głuchych do ucha dla lepszego słyszenia. = papier skręcony nakształt trąbki. Pieprz, tabaka w trąbce. = Trąbka albo trąba Eustachiusza, *anat.* wiodąca od jamy bębenkowej w górną część połyku. = *zool.* rurka cienka jak włosek przy pyszczku u owadów, którą soki z roślin wysysają. **Trąbnik**, a, *m.* ten co robi trąby. = *chem.* rura miedziana lub cynowa pomiędzy dziobem alembika a przyjemnikiem osadzona. = w browarach i gorzelniach naczynie z zimną wodą dla ochłodzenia trąb czyli rur przez nie przechodzących.

**Trącać**, am, *s.cz.nied.* **Trącić, cę**, *dok.* szturchać, szturchnąć, dotykać, dotknąć *np.* kogo łokciem. = potrącać. Trącał lud bieżąc. = *s.n.* Trącić o co, uderzyć, *np.* nogą o

kamień, głową o ścianę. Okręt trącił o skałę. = Trącić czem, pachnąć, śmierdzieć. To trąci stęchlizną, spalenizną. = *fig.* To zdanie trąci herezyą. Postać jej trąci kokietką. **Trącanie, Trącenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Tracenie**, a, *n.* od **Tracić**, cę, *s.cz. nied.* utracać, *np.* sen, zdrowie, apetyt, wzrok, słuch, nadzieję, odwagę, blask, kolor, świeżość, czyję łaskę. = ponosić stratę. Skąpy dwa razy traci, *przysł.* = trwonić, marnować, *np.* czas, majątek, pieniądze. = Tracić złoczyńcę, ścinać, wieszać.

**Tracz**, a, *m.* ten co trze drzewo piłą. = młyn do tarcia drzewa, tartak. = *zool.* ryba piła. = *zool.* narogęś.

**Trąd**, u, *m.* wysypka na całem ciele z zepsucia krwi pochodząca. = *fig.* grzech. Ojciec ś. uznawa między trądem a nie trądem. = wysypka czerwona na twarzy, na nosie. = choroba właściwa brzoskwiniom, morelom i śliwom, okrywająca gałązki, liście i owoc mchem białym, mączastym, zwana także białek.

**Tradować, ują**, *s.cz. nied. praw.* urzędownie zabierać i oddawać wierzycielowi majątek dłużnika, który się na terminie nie niścił, aż do czasu wybrania należytości lub jej przez dłużnika zapłacenia. **Tradowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Tradycya, yi**, *ż.* (z łac.), podanie ustne jakiej wiadomości z dawnych czasów. = *praw.* tradowanie. **Tradycyjny**, a, e, *p.* podany przez tradycyą.

**Traf**, u, *m.* przygoda, przypadek, zdarzenie. Na traf co czynić, na chybił trafił. **Trafiać, am**, *s.cz.* i *n. nied.* **Trafić, fię**, *dok.* (z niem.), do celu, w cel, ngodzić w cel. Trafić kogo kulą w piersi, kamieniem w głowę. = Trafiać komu w humor, *fig.* dogadzać humorowi. = Trafić kogo, na kogo, spotkać, zdybać. Na drodze go trafił niedawno z przygody. Trafił swój na swego, trafiła kosa na kamień, *przysł.* = Trafić na co, przybyć w ciągu czego. Trafić na oblad, na wesele. = Trafić do kogo, do czego, dokąd, znaleźć drogę, przybyć. Do jednego trafił klasztoru. Tak pijany że do drzwi nie trafił. Trafić do czyjego serca, przekonania, *fig.* zjednać czyje serce, przekonać kogo. = Trafić z kim do ładu, do końca, przyjść do ładu, do końca. = Trafić w co, potrafić, dokazać. = (malując, rysując), oddać dobrze podobieństwo. = się, *s.z.* przytrafiać się, zdarzać się. Trafił mu się przypadek. Trafia jej się za mąż. Trafi się i ślepej kurze ziarno, *przysł.* = Trafić się dokąd, przybyć przypadkiem. Gość mi się w dom trafił. **Trafianie, Trafienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Trafnie**, *ps.* trafnym sposobem, *np.* odpowiedzieć. **Trafność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest trafne. Trafność strzału. Trafność postrzeżeń, opisu, wyrażenia, odpowiedzi. **Trafny**, a, e, *p.* w cel trafiający, *np.* strzał. = stosowny, należyty, *np.* odpowiedź. **Trafowy**, a, e, *p.* od trafu. **Trafunek, nku**, *m.* traf. **Trafunkowo**, *ps.* z trafunku, przypadkiem. **Trafunkowość, ści**, *ż.* przypadkowość. **Trafunkowy**, a, e, *p.* przypadkowy.

**Traganek, nka**, *m. bot.* (Astragalus), roślina z familii groszkowych, której jeden gatunek, traganek gumowy czyli tragant, daje gumę tragakanta zwaną; drugi (A. boeticus), ma strączki, których ziarna używają się zamiast kawy, albo się do niej dodają.

**Tragarz**, a, *m.* (z niem.), ten co ciężary nosi. = belka stropowa.

**Tragi, trag**, *l.m.* drągi tragarza.

**Tragedya, yi**, *ż.* sztuka teatralna przedstawiająca smutny, okropny wypadek. **Tragicznie**, *ps.* smutnie, okropnie. **Tragiczność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest tragiczne. **Tragiczny**, a, e, *p.* od tragedyi. = smutny, okropny, *np.* zgon, koniec. **Tragik**, a, *m.* aktor tragiczny. = ten co pisze tragedye. ściniec.

**Trakt**, u, *m.* (z łac.), droga bita, go-

**Traktament**, u, *m.* (z łac.), częstowanie. = obchodzenie się z kim.
**Traktat**, u, *m.* (z łac.), akt zawierający pokój, przymierze. = rozprawa, dyssertacya.
**Traktować**, uję, *s. cz. nied.* kogo, częstować. = obchodzić się z kim źle lub dobrze. = o czem, pisać, rozprawiać o czem. = o co, układać się, negocyować, czynić o co, *np.* o pokój. **Traktowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.
**Traktyer**, u, *m.* **Traktyernia**, ni, *ż.* dom, izba gdzie jeść dają za pieniądze. **Traktyernik**, a, *m.* **Traktyerka**, i, *ż.* ten, ta co trzyma traktyernią.
**Tram**, u, *m.* (z niem.), belka. = sztuka drzewa wzdłuż całego okrętu na spodzie leżąca.
**Tran**, u, *m.* (z niem.), tłustość wielorybia.
**Transcendentalny**, a, e, *p.* (z łac.), tyczący się pojęć ogólnych, oderwanych, *np.* filozofia, matematyka.
**Translokacya**, yi, *ż.* (z łac.), przeniesienie z miejsca na miejsce. **Translokować**, uję, *s. cz. nied.* przenosić z miejsca na miejsce.
**Transparent**, u, *m.* (z franc.), obraz przezroczysty używany w illuminacyach.
**Transport**, u, *m.* (z łac.), przewóz, dowóz, dostawa. = w księgach rachunkowych, przeniesienie summy na drugą stronę. **Transportować**, uję, *s. cz. nied.* przewozić, dostawiać towary. **Transportowanie**, a, *n.* przewożenie. **Transportowy**, a, e, *p.* od transportu, przewozowy, *np.* statek.
**Transakcya**, yi, *ż.* (z łac.), umowa, ugoda. **Transakcyjny**, a, e, *p.* od tranzakcyi.
**Transet**, u, *m.* prewet.
**Tranzyt**, u, *m.* (z łac.), przewóz towarów z jednego kraju do drugiego przez trzeci. **Tranzytowy**, a, e, *p.* od tranzytu, *np.* handel.
**Trapić**, pię, *s. cz. nied.* nabawiać strapienia. = się, *s. z.* doznawać strapienia. **Trapiciel**, a, *m.* **Trapicielka**, i, *ż.* ten, ta co trapi. **Trapienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.
**Tratować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), deptać, *np.* nogami, końmi. = w kuchni, rozcierać ugotowane jabłka, gruszki. **Tratowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.
**Tratwa**, y, *ż.* (z niem.), płyt zbity z drzewa i po rzekach spławiany. **Tratwiany**, **Tratwowy**, a, e, *p.* od tratwy, *np.* drzewo. **Tratwiarz**, a, *m.* ten co spławia tratwy.
**Trawa**, y, *ż.* drobna roślina po polach, łąkach, lasach rosnąca. = *bot.* ogólne nazwisko roślin trawiastych, jako to: jęczmień, owies, żyto, pszenica. **Trawiany**, a, e, *p.* z trawy, *np.* wieniec. **Trawiasty**, **Trawowaty**, **Trawowy**, a, e, *p. bot.* podobny do trawy. Rośliny trawiaste.
**Trawić**, wię, *s. cz. nied.* przerabiać pokarm w żołądku, przetrawiać. = żreć, przejadać. Rdza trawi żelazo. = *fig.* niszczyć, pożerać. Czas wszystko trawi. = przepędzać. Trawić czas, życie na czem. Wszystek czas na tańcach, na grach, albo trawią na biesiadach. W gronie lubych przyjaciół me wieczory trawię. **Trawienie**, a, *n.* rozpuszczanie się pokarmów w soku żołądkowym. = w innych znaczeniach słowa Trawić. **Trawieniec**, ńca, *m.* ślaz czyli czwarty żołądek zwierząt przeżuwających, w którym pokarm z ksiąg pomknięty ostatecznie się trawi. = żołądek właściwy u ptaków, pospolicie pępkiem zwany, do którego pokarm przychodzi z woia i odwiiżacza.
**Trawisty**, a, e, *p.* pełen trawy, obfity w trawę. **Trawka**, i, *ż. zdrob.* mała, nizka trawa. Boża trawka, *bot.* (Trigonella foenum graecum), koziorożec, fengrek. **Trawniczek**, czka, *m. zool.* ptak piegża. = *zdrob.* od **Trawnik**, a, *m.* murawa. **Trawny**, a, e, *p.* od trawy, *np.* kosa. = puszczony na trawę, *np.* wół. **Trawożerny**, a, e, *p.* żrący trawę. **Trawsko**, a, *n. zgrub.* brzydka trawa, chwast.
**Trębacz**, a, *m.* ten co gra na trąbie. **Trębaczowy**, **Trębacki**, a, e, *p.* od

trębacza. Muszkuł trębaczowy, *anat.* gębę nadymający.

**Trędowaciec, ję,** *s. n. nied.* stawać się trędowatym. **Trędowatość, ści,** *ż.* trąd. **Trędowaty, a, e,** *p.* zarażony trądem. = mający czerwoną wysypkę na twarzy, na nosie. **Trędownik, a,** *m. bot.* (Scrofularia), roślina której korzeń służy na skrofuły.

**Trefić, ę,** *s. cz. nied.* włosy, fryzować, kędzierzawić. **Trefienie, a,** *n.* fryzowanie.

**Trefnie,** *ps.* śmiesznie, żartobliwie. **Trefniś, sia,** *m.* śmieszek, błazen. **Trefnisiować, Trefnować, uję,** *s. n. nied.* błaznować, dowcipkować. **Trefność, ści,** *ż.* żartobliwy, błazeński. Greczyn trefny z natury lubił z drugich szydzić.

**Trel, u,** *m.* (z włos.), **Trelik, a,** *m. zdrob. muz.* ton drżący. **Trelisty, Trelny, a, e,** *p.* pełen trelów. **Trelować, uję,** *s. n. nied.* trele wywodzić. **Trelowanie, a,** *n.* wywodzenie trelów.

**Trena, u,** *m.* (z grec.), pieśń żałobna. Treny Jeremiasza. Treny Jana Kochanowskiego na śmierć córki Urszuli.

**Trepanz, u,** *m.* (z niem.), cieplarnia.

**Trepka, i,** *ż.* obuwie Kapucynów, Bernardynów.

**Treść, ści,** *ż.* sok wyciśnięty z czego, essencya. = *fig.* istotna część w skróceniu zebrana. Treść dzieła, pisma, listu. **Treściwie,** *ps.* zwięźle. **Treściwość, ści,** *ż.* zwięzłość. **Treściwy, a, e,** *p.* zwięzły.

**Tresować, uję,** *s. cz. nied.* (z franc.), uczyć, układać, *np.* psa, konia. **Tresowanie, a,** *n.* uczenie, układanie.

**Tret, u,** *m.* (z niem.), targowisko na drobne rzeczy, tandeta. Wiedzą to i baby na trecie. **Tretowy, a, e,** *p.* od tretu, tandetowy.

**Trężla, i,** *ż.* **Trężelka, i,** *ż. zdrob.* uzdeczka bez nanoska.

**Trocha, y,** *ż.* **Troszka, Troszeczka, i,** *ż. zdrob.* odrobina, odrobinka. Po trosze, po trochu, po odrobinie. Tak po trosze zbiorą się grosze. **Trochę, Troeha,** *ps.* nieco. Trochę kwaśny.

**Trociczka, i,** *ż.* stoczek z massy wonnej do kadzenia.

**Trociny, cin,** *l. m.* kawałki odpadające z pod piły przy tarciu drzewa.

**Troczek, czka,** *m. zdrob.* od **Troki,** sznurek, rzemyk. **Troczenie, a,** *n.* od **Troczyć, czę,** *s. cz. nied.* trokami związywać.

**Trojak, a,** *m.* trzygroszówka. = i **Trojaczek, czka,** *m. zdrob.* trzy garnki razem złączone. **Trojaki, a, e,** *p.* trzech rodzajów, gatunków. **Trojako,** *ps.* trzema sposobami. **Trojakość, ści,** *ż.* troistość. **Trojan, a,** *m. bot.* gatunek rośliny bobrek. **Trojanek, nka,** *m. bot.* (Hepatica triloba), gatunek przyłuszczki, pospolicie wilczą stopą zwany, rośnie w lasach, kwitnie błękitno. **Trójbarwisty, Trójbarwny, Trójbarwy, a, e,** *p.* trójkolorowy. **Troić, ję,** *s. cz. nied.* na troje dzielić. = potrajać. **Trójca, y,** *ż. teol.* Bóg we trzech osobach. **Troje, ga,** *n.* z imionami osób różnej płci, dzieci, młodych zwierząt. Było nas troje. Matka z trojgiem dzieci. Troje prosiąt. Złożyć we troje. **Trójdroże, a,** *n.* miejsce gdzie się schodzą trzy drogi. **Trójdrożny, a, e,** *p.* od trójdroża. **Trójdzielny, a, e,** *p.* mogący się na troje dzielić. *mat.* Trójdzielny stosunek. **Trójgłoska, i,** *ż. gram.* zgłoska z trzech samogłosek złożona. **Trójgłowy, a, e,** *p.* mający trzy głowy (cerber) **Trójgraniasty, a, e,** *p.* trójkanciasty. **Trójka, i,** *ż.* liczba 3. = karta mająca trzy oka. = kostka z trzema punktami. = zaprzęg trzech koni. Jechać trójką. = trzy osoby rzędem stojące lub idące. Maszerować trójkami. **Trójkąt, a,** *m. geom.* figura mająca trzy kąty. **Trójkątny, a, e,** *p.* od trójkąta. **Trójkolorowy, a, e,** *p.* o trzech kolorach, *np.* chorągiew. **Trójkończaty, a, e,** *p.* trzy ostre końce mający. **Trójkształtny, a, e,** *p.* o trzech kształtach. **Trójlistny, a, e,** *p. bot.* o trzech liściach, *np.* korona. **Trójmnożny, a, e,** *p.* trzy razy rozmnożony; *mat.* stosunek trójmnożny. **Trójnasób,** *ps.* trzy razy tyle. Od tego

w trójnasób. **Trójnóg, oga**, *m.* **Trójnóżek, żka**, *m. zdrob.* podstawek o trzech nogach. Postawić co na trójnóżku. = stołek o trzech nogach z którego ogłaszano wyrocznie w Delfach. **Trójpalcezaste**, *p. l. m. zool.* ptaki, mające po trzy palce u nóg wiosłowych. **Troiście, Troiste**, *ps.* potrójnie. **Troistość, ści**, *ż.* przymiot tego co się składa z trzech liczb, istot, osób. **Troisty, a, e**, *p.* potrójny. **Trójząb, ęba**, *m.* godło Neptuna. **Trójzębny, Trójzęby, a, e**, *p.* o trzech zębach. = uzbrojony trójzębem (Neptun). **Trójżeniec, ńca**, *m.* ten co ma trzy żony, lub trzecią żonę. **Trójżeństwo, a**, *n.* mienie trzech żon razem.

**Troki, ów**, *l. m.* łyka, sznury, rzemienie do wiązania jeńców. Troki myśliwskie, do wiązania zwierzyny za siodłem.

**Tron, u**, *m.* (z łac.), krzesło monarsze na podniesieniu, na którem monarcha w uroczystościach zasiada. **Tronowy, a, e**, *p.* od tronu, *np.* izba.

**Trop, u**, *m.* ślad stopy ludzkiej, zwierzęcej na piasku, na śniegu. Iść za tropem. Zgubić trop. Psy wpadły na trop. Iść za kim w tropy, trop w trop, tuż za kim postępować, śledzić. **Tropić, pię**, *s. cz. nied.* iść za tropem. Psy tropią zająca. **Tropienie, a**, *n.* szukanie po tropie. **Tropowy, a, e**, *p.* od tropu. Tropowy pies, który nie goniąc głosem, idzie tropem zwierza.

**Troska, i**, *ż.* frasunek. **Troskać, am**, *s. cz. nied.* frasować, kłopotać, niepokoić. Nie chciał go o to troskać. = się, *s. z.* troszczyć się. **Troskliwie**, *ps.* z troskliwością. **Troskliwość, ści**, *ż.* troskliwa staranność. **Troskliwy, a, e**, *p.* troszczący się, troskliwie staranny, frasobliwy. **Troszczyć, czę**, *s. cz. nied.* troskać. Nie troszcz sobie tem głowy. = się, *s. z.* frasować się, kłopotać się. Nie troszczcie się tedy o jutro; albowiem jutrzejszy dzień sam o się troskać się będzie.

**Truć, ję**, *s. cz. nied.* zadawać truciznę, trucizną o śmierć przyprawiać. = *fig.* psuć, kaźić. Pomyślność zbyteczna częstokroć najmężniejsze truje umysły. = Truć czas, *fig.* trawić, trwonić bez pożytku. = się, *s. z.* zażywać truciznę.

**Truchleć, ję**, *s. n. nied.* drzeć ze strachu. Nie zaraz truchleć, jeśli fortuna spojrzy na cię krzywo. Król przed którym narody truchleją. **Truchlenie, a**, *n.* drzenie ze strachu.

**Trucht, u**, *m.* **Truchcik, a**, *m. zdrob.* stęp przyspieszony. Jechać truchtem. Biedz truchtem.

**Truciciel, a**, *m.* **Trucicielka, i**, *ż.* ten, ta co truje. **Trucie, a**, *n.* zadawanie trucizny. = Trucie czasu, *fig.* trawienie czasu bez pożytku. **Trucizna, y**, *ż.* trująca substancya roślinna lub mineralna. Truciznę komu zadać. Zażyć trucizny. = *fig.* to co kazi, psuje, niszczy. Ciągła zgryzota jest trucizną zdrowia. **Truciznowy, a, e**, *p.* od trucizny.

**Trud, u**, *m.* utrudzenie, fatyga. Nie ma nic dobrego bez trudu i kłopotu. Trudy wojenne. **Trudnić, dnię**, *s. cz. nied.* kogo czem, zatrudniać. = się, *s. z.* zatrudniać się, *np.* czytaniem, pisaniem, polowaniem, rzemiosłem, gospodarstwem, swojemi lub czyjemi interesami. **Trudnienie, a**, *n.* zatrudnianie. = się, zatrudnianie się. **Trudno**, *ps.* z trudnością. Wszystko niechcącemu trudno. Są choroby z których trudno wyleczyć się. Trudno o takiego sługę, o takiego przyjaciela. **Trudność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest trudne. Trudność nauki. Z trudnością mówić, chodzić. = rzecz trudna. Zadawać komu trudność. = to co utrudnia. Zwyciężyć trudności. Usunąć, ułatwić trudności. **Trudny, a, e**, *p.* ciężki do wykonania, do nauczenia się, niełatwy, *np.* praca, język, nauka. = do czego, ciężki, ociężały, niełatwo skłaniający się. **Trudzenie, a**, = się, *n.* od **Trudzić, dzę**, *s. cz. nied.* zadawać trud, fatygować. = się, *s. z.* zadawać sobie trud, fatygować się.

**Trufla**, i, *ż* (z franc.). *bot.* (Tuber), nez pnia i korzenia, wielkości zwyczajnego kartofla, brodawkowata, brunatna, zapach ma mocny, rosnie w lasach niegłęboko w ziemi. **Truflowy**, a, e, *p.* od trufli.

**Trumna, Trunna, Truna**, y, *ż.* **Trumienka, Trunienka**, i, *ż. zdrob.* skrzynia w której chowają ciało umarłego.

**Trunąć**, nę, *s. n. jednot.* bąknąć, pisnąć. Żaden nie trunie, żaden się nie ruszy. Czemu o tem ani trunął?

**Trunek, nku**, *m.* (z niem.). **Trunecek, czku**, *m. zdrob.* napój. piwo, wino, miód, gorzałka. Dobry trunek na frasunek, *przysł.* **Trunkowy**, a, e, *p.* od **trunku**, *np.* naczynia. = trunkom oddany. *np.* człowiek.

**Trup**, a, *m.* ciało zmarłego lub zabitego człowieka. Paść trupem. Położyć kogo trupem. = *zbior.* trupy. Pełno na krwawem trupa było bojowisku **Trupi**, a, e, *p.* od trupa. Trupia głowa. = Trupia główka, godło smierci. = Trupia główka, *zool.* motyl nocny, mający na sobie znak podobny do trupiej głowy. **Trupiasty**, a, e, *p.* podobny do trupa. **Trupieszeć, jęc**, *s. n. nied.* stawać się strupieszałym, próchnieć.

**Truś, sia**, *m.* **Trusia**, i, *ż.* istota bojazliwa, nie smiejąca trunąc.

**Truskawka**, i, *ż. bot.* (Fragaria elatior), poziomka większa w ogrodach hodowana.

**Truteń, tnia**, *m. zool.* w roju pszczół samiec. który nie pracuje, tylko wodę nosi = *fig.* próżniak, darmojad. wilki, lisy.

**Trutka**, i, *ż* przynęta zatruta na

**Trutyna**, y, *ż* (z łac.), waga = *fig.* rozwaga **Trutynować, uję**, *s. cz. nied.* rozważać, roztrząsać. Indukują się sprawy, trutynują prawa.

**Trwać, trwam**, *s. n. nied.* ciągnąć się, nie ustawać. Bitwa trwała od rana aż do wieczora. = w czem, być wytrwałym, *np.* w zamiarze, w przedsiewzięciu. = na modlitwie, trwale się modlic. **Trwale, Trwało**, *ps.* stale. wytrwale. **Trwałość, ści**, *ż.* przymiot tego co może trwać. **Trwały**, a, e, *p.* trwający przez jakis czas, stały, *np.* pokój, szczęście. = Roślina trwała, *bot.* która więcej jak jedno lato trwa, na zimę nie ginie. **Trwanie**, a, *n.* nieustawanie przez jakiś czas, istnienie do pewnego czasu. = w czem, wytrwanie.

**Trwoga**, i, *ż.* bojaźń powstająca za powzięciem wiadomości o niebezpieczeństwie. Kiedy trwoga, to do Boga, *przysł.* = alarm. Trąbić, bębnić na trwogę.

**Trwonić, nię**, *s. cz. med.* marnować, marnotrawić, *np.* czas, pieniądze, majątek **Trwonicielka**, i, *ż.* ten, ta co trwoni. **Trwonienie**, a, *n.* marnowanie, marnotrawienie

**Trwożliwie**, *ps.* z trwogą. **Trwożliwość, ści**, *ż.* przymiot osoby trwożliwej. **Trwożliwy**, a, e, *p.* lękliwy, bojazliwy. **Trwożenie**, a, = się, *n.* od **Trwożyć, żę**, *s. cz. nied.* nabawiać trwogi. = się, *s. z.* doznawac trwogi, lękac się.

**Tryangul**, u, *m.* (z łac.), trójkąt. = narzędzie muzyczne w kształcie trójkąta. **Tryangulacya, yi**, *ż.* trygonometryczne zdejmowanie pianów.

**Tryb**, u, *m.* (z niem.), kształt, sposób. Tryb życia. postępowania. = *gram.* końcowa słów odmiana, służąca do wyrażenia rożnych sposobów czynności podmiotu lub jego stanu. = *mech.* koło zębate zaczepiające się o szczeble cewy i onę obracające. = *górn.* odłączenie szumowin od roztopionego kruszcu. **Trybik**, a, *m. zdrob.* małe koło młyńskie. = kółko zegarowe. = pleczyk do odłączania szumowin od roztopionego kruszcu. **Trybowy**, a, e, *p.* od trybu młyńskiego lub zegarowego. Koło, kółko trybowe

**Trybula**, i, **Trybulka**, i, *ż. bot.* (Scandix cerefolium), roślina zasiewana w ogrodach na użytek kuchenny.

**Trybularz**, a, *m.* (z włos.), kadzielnica.

**Trybun**, a, *m.* w dawnym Rzymie.

obrońca praw ludu. = we Francyi, członek trybunatu. **Trybuna**, y, *ż.* (z franc.), mownica.

**Trybunał**, u, *m.* (z łac.), najwyższa władza sądownicza w Polsce, do której szły sprawy przez apellacyą od ziemstw i grodów, ustanowiona za Stefana Batorego naprzód dla Korony, a potem dla Litwy. **Trybunalski**, a, e, *p.* od trybunalu.

**Trybunat**, u, *m.* urząd trybuna w dawnym Rzymie. = zgromadzenie we Francyi, ustanowione za konsulatu, w którem roztrząsano projekta do praw, i odsyłano do ciała prawodawczego dla ich przyjęcia lub odrzucenia. **Trybuński**, a, e, *p.* do trybuna, *np.* władza.

**Trybusson**, u, *m.* (z franc.), wyrwicz, korkociąg.

**Tryglaw**, a, *m.* trójca słowiańska, podobna do Trymurty indyjskiej.

**Trygonometrya**, yi, *ż.* część geometryi podająca sposoby obrachowania boków i kątów figur płaskich i kulistych, ztąd Trygonometrya płaska i kulista. **Trygonometrycznie**, *ps.* podług trygonometryi. **Trygonometryczny**, a, e, *p.* od trygonometryi.

**Tryhubica**, y, *ż.* sieć rybacka składająca się z trzech pół czyli ścian pionowo obok siebie ustawionych, z których dwie skrajne są rzadkie, a środkowa czyli jadro jest gęstszą i obszerniejsza.

**Trykać**, **Tryksać**, am, *s. cz. nied.* **Tryknąć**, **Tryksnąć**, nę, *jednot.* (o baranach), bość rogami. **Trykać się**, **Tryksać się**, *s. z.* bość się rogami. **Trykacz**, a, *m.* baran. **Trykanie**, **Tryksanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Tryks**, u, *m.* **Tryksnienie**, a, *n.* uderzenie rogami.

**Trykirak**, a, *m.* gra w której rzucają się kości w szufladę.

**Trynglelt**, u, *m.* (z niem.), pieniądze dane na piwo, na wódkę.

**Trynitarski**, a, e, *p.* od Trynitarzów, *np.* kościół, zakon. **Trynitarz**, a, *m.* jeden z zakonników ś. Trójcy, którzy dawniej wykupywali chrześcian z niewoli pogańskiej.

**Tryper**, pra, *m.* (z niem.), rznączka, rzeżączka w kanale urynowym.

**Trypla**, i, *ż. min.* ziemia trypolitańska koloru żółtawego lub szarego, używana do polerowania szkła, metalów.

**Tryskać**, am, *s. n. nied.* **Trysnąć**, nę, *dok.* wytryskiwać, wytrysnąć. Krew z rany tryska. Strugi wina tryskały. **Tryskanie**, **Tryśnienie**, a, *n.* wytryskiwanie, wytryśnienie.

**Tryszak**, a, *m.* gra w której ten wygrywa, kto ma trzy karty jednej maści lub jednej figury.

**Tryumf**, u, *m.* (z łac.), wjazd uroczysty u dawnych Rzymian po zwycięztwie. = *fig.* zwycięztwo. Odnieść tryumf nad kim, nad sobą samym. **Tryumfalnie**, *ps.* z tryumfem. **Tryumfalny**, a, e, *p.* od tryumfu, *np.* wjazd, wóz. **Tryumfator**, a, *m.* ten co po odniesionem walnem zwycięztwie wjeżdżał tryumfalnie do Rzymu. **Tryumfować**, uję, *s. n. nied.* tryumf odprawiać. = z kogo, z czego, *fig.* cieszyć się z odniesionego nad kim, nad czem tryumfu.

**Tryumwir**, a, *m.* (z łac.), jeden z trzech władców w dawnym Rzymie, tudzież w kilkomiesięcznej Rzplitej rzymskiej 1849 roku. **Tryumwiralny**, a, e, *p.* od tryumwira. **Tryumwirat**, u, *m.* urząd przez trzech mężów sprawowany.

**Trząść**, trzęsę, *s. cz. nied.* **Trząsać**, nę, *jednot.* wstrząsać, wstrząsnąć. Trząść głową, drzewem. = Trząść senatem, państwem, *fig.* podług upodobania niemi rządzić. Ów Bajazet, co całym zdawał się trząść światem. = (o koniu, powozie), podrzucać, nielekko nosić. = otrząsać. Trząść gruszki, jabłka. = sprawiać trzęsienie. Febra go trzęsie. = *fig.* przetrząsać. Trzęsiono mnie na rogatkach. = **się**, *s. z.* chwiać się. Podłoga, dom, ziemia się trzęsie. Głowa mu się trzęsie, ręce mu się trzęsą.

**Trzask**, u, *m.* łoskot od trzaskania. Trzask bicza. Trzask piorunów. Wpaść z trzaskiem.

**Trzaska**, i, *ż.* **Trzaseczka**, i, *ż. zdrob.*

kawałek drzewa z pod siekiery przy rąbaniu wypadający.

**Trzaskać, am,** *s. n. nied.* **Trzasnąć, nę,** *dok.* trzask wydawać, głośno trzeszczeć. Kasztany w popiele trzaskają pieczone. Sól, wawrzyn, dębina trzaska w ogniu. = z trzaskiem uderzać. Pioruny trzaskają. = pękać z trzaskiem. Szklanka, bomba trzasła. Omal mi łeb z bolu nie trzaśnie. = *posp.* pierdzieć. = czem, klaskać, *np.* palcami, biczem lub z bicza. Trzasnąć drzwiami, z trzaskiem zamknąć. = *s. cz.* uderzyć z trzaskiem. Trzasnąć kogo w pysk. Bodaj cię piorun trzasł!

**Trzaskający, Trzaskający,** a, e, *im.* mróz, tęgi mróz, tak iż pod nogami trzeszczy. **Trzaskanie, Trzaśnięcie, Trzaśnienie,** a, *n.* czynność słów powyższych. **Trzaskawica,** y, *ż.* trzaskanie piorunów. **Trzaskawka,** i, *ż.* sznurek uwiązany na końcu bicza do trzaskania.

**Trzaskowisko, Trzaśnisko,** a, *n.* miejsce gdzie rąbią drwa, i gdzie trzaski leżą.

**Trzcina, y,** *ż bot.* (Arundo), **Trzcinka, Trzcinecczka,** i, *ż zdrob.* roślina trawiasta, której gatunki: trzcina pospolita czyli oczeret; trzcina bambusowa; trzcina cukrowa. = laska, laseczka z trzciny bambusowej. = Trzcinka, cewka, rurka trzciniana, na którą tkacz nici nawija. **Trzciniany, Trzcinowy,** a, e, *p.* ze trzciny. *np.* kij, poszycie, piszczałka. **Trzciniasty,** a, e, *p.* podobny do trzciny. **Trzcinisko,** a, *n.* miejsce trzciną zarosłe. **Trzcinisty,** a, e, *p.* pełen trzciny, zarosły trzciną. **Trzcinnik,** a, *m. zool.* **Trzcinniczek,** czka, *m. zdrob.* gatunek wróbla. = *bot.* (Calamagrostis), ostrzyca. **Trzcinny,** a, e, *p.* w trzcinach znajdujący się, *np.* wróbel. **Trzcinować, uję,** *s. cz. nied.* trzcinę nabijać i drutem nawlązywać na ścianę lub sufit. **Trzcinowanie,** a, *n.* czynność tego słowa. = ściana trzcinowana, sufit trzcinowany.

**Trzeba,** *nieos.* skróc. z **Potrzeba,** potrzebno jest. Trzeba pracować, żeby zarobić na kawałek chleba.

**Trzebić, bię,** *s. cz. nied.* karczować, *np.* las. = wypleniać, wytępiać, *np.* szkodliwe zwierzęta. = czyścić samca, kastrować. Julian sługi trzeblone z pałacu wygnał. **Trzebienie,** a, *n.* czynność tego słowa. **Trzebieniec, ńca,** *m.* rzezaniec, kastrat, eunuch. **Trzebież,** y, *ż.* karczowanie. = karczowisko.

**Trzebucha,** y, *ż bot.* (Tordylium), jelenl ogon.

**Trzeć, trę,** *s. cz. nied.* nacierać, *np.* członek chory. = rozcierać, *np.* farby, chrzan, cukier. = pilować, *np* drzewo. = międlić len, konopie. = się, *s. z.* ocierać się o co. Świnie trą się o drzewo. = (o rybach), ikrzyć się.

**Trechsetny,** a, e, *p.* po 299tym następujący. Jedna trzechsetna, jedna z trzystu równych części, na jakie całość jest podzielona. **Trzeci,** a, e, *p.* po drugim następujący. Bolesław trzeci. Trzecia (godzina). Potrzecie. Jedna trzecia, jedna z trzech równych części, na jakie całość jest podzielona. Dwie trzecie. **Trzeciaczka,** i, *ż. ob.* **Tercyana. Trzeciak,** a, *m.* potrójny denar, bity za Jagiellonów. = żołnierz trzeciej legii, lub trzeciego pułku. **Trzecioletni,** a, e, *p. ob.* **Trzyletni.** = od trzech lat w szkole będący (uczeń). **Trzej, trzech,** *im. licz.* z imionami mężczyzn. Trzej bracia. Trzej królowie.

**Trzemcha,** y, *ż. bot. ob.* **Czeremcha.**

**Trzepać, pię,** *s. cz. nied.* bić prętem dla oczyszczenia z kurzu. Trzepać suknią. dywan. = kogo, ćwiczyć, chłostać. = językiem, *fig.* mleć, młynkować. = *fig.* powtarzać co prędko i byle zbyć. Trzepać paclerz. = Deszcz trzepie, mocno pada. **Trzepaczka,** i, *ż.* narzędzie do trzepania. **Trzepanie,** a, *n.* czynność słowa **Trzepać. Trzepiotać, Trzepotać, am, cę,** *s. n. nied.* = się, *s. z.* trzepać skrzydłami. **Trzepiotanie, Trzepotanie,** a, = się, *n* trzepanie skrzydłami. **Trzepnąć, nę,** *s. cz. jednot.* chlasnąć, smagnąć, uderzyć, *np.* kogo w pysk, po grzbiecie. = skrzydłami, wstrząsnąć.

**Trzęsawica**, y, *ż.* **Trzęsawisko**, a, *n.* ziemia trzęsąca się, bagnista, grzązka. Ledwie sto lat temu, kiedy to miejsce, gdzie teraz Petersburg, było trzęsawicą. **Trzęsawisty**, a, e, *p.* pełen trzęsawisk. **Trzęsianka**, i, *p.* słoma z sianem trzęsiona. **Trzęsiączka**, i, *ż. med.* trzęsienie się członków, choroba nerwowa. **Trzęsidło**, a, *n.* **Trzęsidełko**, a, *n. zdrob.* **Trzęsawka**, i, *ż.* ozdoby przy ubiorach kobiecych, trzęsące się za poruszeniem. **Trzęsienie**, a, *n.* wstrząsanie, chwianie. Trzęsienie głową, głowy. Trzęsienie powozu. Trzęsienie ziemi. = **się**, chwianie się. **Trzęsogon**, a, *m.* **Trzęsiogonek**, nka, *m. zdrob.* pliszka siwa. **Trzęski**, a, e, *p.* trzęsący, *np.* powóz.

**Trześnia**, ni, *ż. bot.* (Cerasus apium), czereśnia, drzewo mające korę białą lub popielato szarą, liść wielki, jasno zielony, po brzegach głęboko wyrzynany, rodzące owoc także trześnią lub czereśnią zwany. **Trześniowy**, a, e, *p.* od trześni, drzewa lub owocu.

**Trzeszczeć**, czę, *s.n. nied.* trzask wydawać. Łóżko, podłoga, krzesło trzeszczy. = pękać z trzaskiem. Wawrzyn, sól, drwa dębowe trzeszczą w ogniu. *Fig.* Aż mi w głowie trzeszczy od tego stuku, huku, hałasu. = pierdzieć. **Trzeszczenie**, a, *n.* wydawanie trzasku. = *chem.* trzask dający się słyszeć przy rozkładzie ciała mającego w sobie wodę i wystawionego na działanie ognia, pochodzący z ulotniania się wody i wpadania na jej miejsce powietrza.

**Trzewiczник**, a, *m. bot.* (Cypripodium), roślina z rodzaju storczykowych, ma kwiat żółty, którego dolny listek do trzewika podobny. **Trzewiczysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki trzewik. **Trzewik**, a, *m.* **Trzewiczek**, czka, *m. zdrob.* obuwie bez cholewy, męzkie lub kobiece.

**Trzewny**, **Trzewowy**, a, e, *p.* od trzewa, *np.* błona. **Trzewo**, a, *n.* **Trzewa**, *l.m.* kiszki z żołądkiem, wnętrza, wnętrzności.

**Trzeźwić**, wię, *s. cz. nied.* pijanego do przytomności wracać. = zemdlałego orzeźwiać. = **się**, *s.z.* i **Trzeźwieć**, ję, *s.n. nied.* (o pijanym), przychodzić do przytomności. = przychodzić do siebie z omdlenia. **Trzeźwienie**, a, *n.* czynność słowa **Trzeźwić**. **Trzeźwo**, *ps.* nie będąc pijanym. **Trzeźwość**, ści, *ż.* stan tego który nie jest pijanym, lub się nie upija. **Trzeźwy**, a, e, *p.* nie pijany. Po trzeźwu, po trzeźwemu, nie będąc pijanym. = nie mający nałogu pijania.

**Trzmiel**, a, *m. zool.* pszczoła kosmata, mieszkająca w ziemi, gdzie robi miód podlejszego gatunku.

**Trzmiel**, u, *m.* **Trzmielina**, y, *ż. bot.* (Evonymus), krzew większy, rośnie w lasach, ma drewno blado żółte, z którego szewcy robią ćwieczki. **Trzmielowy**, **Trzmielinowy**, a, e, *p.* od trzmielu, od trzmieliny. = z trzmielu, z trzmieliny, *np.* kij, ćwieczki.

**Trznąć**, *ob.* **Trstać**.

**Trznadel**, dla, *m. zool.* ptaszek wielkości wróbla, żółtawego koloru, w zimie przy zabudowaniach gospodarskich gromadnie przebywający.

**Trzoda**, y, *ż.* **Trzodka**, i, *ż. zdrob.* gromada owiec, świń, bydła. = *fig.* zgromadzenie wiernych. **Trzodny**, a, e, *p.* od trzody, *np.* pastuch.

**Trzon**, u, *m. górn.* kotlina, gdzie kruszec układa się w ognisku pieca hutniczego. = pień grzybów. = chrząść ogona końskiego, z chrząstek i muszkułów złożona, skórą i włosienią pokryta. = Trzony, zęby trzonowe. **Trzonek**, nka, *m.* rękojeść narzędzia, *np.* noża, dłuta, świdra, młotka, sierpa, siekacza. = pień pióra. = *bot.* krótki a gruby wyrostek, na którym jest osadzony ogónek owoców ziarnowych. **Trzonowy**, a, e, *p.* od trzonu. Zęby trzonowe, w samych kątach szczęk osadzone, szerokie, pieńkowate.

**Trzos**, a, u, *m.* **Trzosik**, a, *m. zdrob.* worek podłużny na pieniądze, którym się jak pasem opasują.

**Trzpień**, nia, *m.* spień, spionek, koniec u sprzączki.

**Trzpiot, a,** *m.* **Trzpiotek, tka,** *m. zdrob.* ten co się trzpiota. **Trzpiotać się,** *s. z. nied.* (skróc. z **Trzepiotać się**), postępować jak trzpiot. Przestań się trzpiotać między dziewczętami. **Trzpiotalski, Trzpiotowski, a, e,** *p.* właściwy trzpiotowi. **Trzpiotalstwo, Trzpiotowstwo, a,** *n.* postępowanie trzpiota, postępek trzpiota. **Trzpiotowatość, ści,** *ż.* przymiot młodzieńca trzpiotowatego. **Trzpiotowaty, a, e,** *p.* zakrawający na trzpiota.

**Trztać, am,** *s. n. nied.* **Trznąć, trznę,** *dok.* mieć biegunkę, popuścić mając biegunkę. **Trztacska, i,** *ż.* biegunka.

**Trzy, trzech,** *im. licz.* jednym więcej nad dwa. **Trzyczęściowy, a, e,** *p.* składający się z trzech części. **Trzycwierciowy, a, e,** *p.* długi na trzy ćwierci łokcia. = zawierający trzy ćwierci korca. **Trzydniówka, i,** *ż.* pobyt trzydniowy w jakiem miejscu. = deszcz przez trzy dni padający. **Trzydniowy, Trzydzienny, a, e,** *p.* trzy dni trwający. **Trzydzielny, a, e,** *p.* trójdzielny. Łodyga trzydzielna, *bot.* dzieląca się na trzy gałązki. **Trzydzieści, stu,** *im. licz.* 3 razy 10. **Trzydzieścioro, ga,** *n.* z imionami osób różnej płci, dzieci, młodych zwierząt. Było nas trzydzieścioro. Trzydzieścioro kurcząt. **Trzydziestka, i,** *ż.* liczba 30. = 30 lat wieku. **Trzydziestodzienny, a, e,** *p.* 30 dni mający, trwający. **Trzydziestokrotny, a, e,** *p.* po trzydziesty raz przytrafiający się, powtarzający się. **Trzydziestoletni, a, e,** *p.* 30 lat mający lub trwający, *np.* młodzieniec, wojna. **Trzydziestu,** *im. licz.* z imionami mężczyzn. Trzydziestu żołnierzy. **Trzydziesty, a, e,** *p.* po 29 tym następujący. Jedna trzydziesta, jedna z trzydziestu równych części, na jakie całość jest podzielona. **Trzyfuncie, a,** *n.* waga trzech funtów. **Trzyfuntowy, a, e,** *p.* ważący trzy funty. **Trzygodzinny, a, e,** *p.* trzy godziny trwający. **Trzygroszówka, i,** *ż.* trojak. **Trzygroszowy, a, e,** *p.* od trzech groszy, *np.* bułka. **Trzykonny, a, e,** *p.* od trzech koni, *np.* wóz. **Trzykorcowy, a, e,** *p.* trzy korcy zawierający. **Trzykroć, Trzykrotnie,** *ps.* trzy razy. **Trzykrotny, a, e,** *p.* po raz trzeci zdarzający się, powtarzany. **Trzykwartowy, a, e,** *p.* trzykwarty zawierający, *np.* butelka. **Trzylecie, a,** *n.* przecląg trzech lat. **Trzyletni, a, e,** *p.* trzy lata mający lub trwający. **Trzyłokciowy, a, e,** *p.* długi na trzy łokcie.

**Trzymać, am,** *s. cz. nied.* dzierżeć, mieć w ręku. = dzierżawić, mieć w posiadaniu do pewnego czasu, *np.* grunta, wieś, karczmę arendą. = utrzymywać, *np.* szkołę, pensyą, kawiarnią. = utrzymywać, mieć, chować, *np.* powóz, konie, psy, służących, wojsko, nauczyciela do dzieci. = chować, zamykać, *np.* co pod kluczem. = zatrzymywać. Trzymać kogo w więzieniu, miasto w oblężeniu. = powstrzymywać, hamować. Krótko kogo trzymać, w ryzie, w karbach posłuszeństwa. Trzymać język za zębami. = utrzymywać, zachowywać. Trzymać nogi, głowę i żołądek ciepło. = kogo na słowie, na obietnicy, łudzić, zwodzić. = mniemać, rozumieć. Dobrze, źle o kim trzymać. Wiele o sobie trzymać. = mieścić w sobie, zawierać. Ta beczka trzyma w sobie sto garncy. = strój (o instrumentach), nie rozstrajać się. = czoło, prym, pierwszeństwo, zajmować pierwsze miejsce. Między pismami Seneki czoło trzymają listy. = *s. n.* Trzymać z kim, za kim, utrzymywać czyję stronę. Ujrzą wnet oczyma swemi, że Pan trzyma za dobremi. = (o kolorach), nie pełznąć, nie blakować. = nie puszczać. Mróz, lód trzyma. = **się,** *s. z.* dzierżeć się. Trzymają się za ręce. Trzyma się za boki od śmiechu. = stać, siedzieć, chodzić tak lub owak. Trzyma się prosto, pochyło. Trzymać się dobrze na koniu. = czego, nie odstępować, pilnować, przestrzegać, zachowywać. Trzymać się przepisów, prawideł. Szabla rzecz

nasza, i tej się trzymajmy. Persowie trzymają się nauki Alego. = nie rozchodzić się, nie rozpraszać się. Trzymać się kupy. = wiązać się, kleić się. Jedno drugiego się nie trzyma. = bronić się, opierać się. Trzymać się do upadłego. Młody Mariusz w Prenescie się trzymał. = przyczepić się i nie opuszczać. Bieda go się trzyma. Żarty się go trzymają. **Trzymadło**, a, *n.* narzędzie do trzymania. = *ob.* **Tenakiel**. **Trzymanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Trzymonaw**, a, *m. zool.* **Trzymonawek**, wka, *m. zdrob.* ryba morska mająca na głowie kolce, któremi trzyma się okrętów.

**Trzymasztowy**, a, e, *p.* o trzech masztach (okręt). **Trzymiesięczny**, a, e, *p.* trzy miesiące mający, trwający. **Trzynaście**, stu, *im. licz.* 3 i 10. **Trzynaścioro**, ga, *n.* z imionami osób różnej płci, dzieci, młodych zwierząt. Było nas trzynaścioro. Trzynaścioro dzieci, prosiąt. **Trzynastoletni**, a, e, *p.* 13 lat mający, trwający. **Trzynastomiesięczny**, a, e, *p.* 13 miesięcy mający, trwający. **Trzynastu**, *im. licz.* z imionami mężczyzn. W Polsce było trzynastu biskupów i dwóch arcybiskupów. **Trzynasty**, a, e, *p.* po 12 tym następujący. Ludwik trzynasty. Pięć trzynastych, pięć części z trzynastu równych, na jakie całość jest podzielona. **Trzypiędzisty**, a, e, *p.* długi na trzy piędzie. **Trzypiętrowy**, a, e, *p.* o trzech piętrach (dom). **Trzypolowy**, a, e, *p.* od trzech pól, z których jedno zasiane oziminą, drugie jarzyną, trzecie ugorem leży (gospodarstwo.) **Trzypręcikowy**, a, e, *p. bot.* mający trzy pręciki w kwiecie dwupłciowym. **Trzyrogi**, **Trzyrożny**, a, e, *p.* mający trzy rogi. **Trzysążniowy**, a, e, *p.* długi na trzy sążnie. **Trzysłupkowy**, a, e, *p. bot.* mający trzy słupki w kwiecie dwupłciowym. **Trzysta**, u, **trzechset**, *im. licz.* 3 razy 100. **Trzystoletni**, a, e, *p.* 300 lat trwający. **Trzystopny**, **Trzystopowy**, a, e, *p.* długi na trzy stopy. **Trzystrunny**, a, e, *p.* o trzech strunach (instrument). **Trzystu**, *im. licz.* z imionami mężczyzn. Trzystu żołnierzy. **Trzytulny**, a, e, *p.* (z tur.), basza, z trzema ogonami końskiemi.

**Tu**, *ps.* w tem miejscu, na to miejsce. = w tym razie. Jak tu począć?

**Tuba**, y, *ż.* (z łac.), trąba do przesyłania nadal głosu. **Tubalny**, a, e, *p.* od tuby, *np.* głos, bas.

**Tuberosa**, y, *ż. bot.* (Polyanthus tuberosa), roślina pochodząca z Azyi, ma korzeń trwały, główkowaty, z którego wyrasta pręt do znacznej wysokości, kwiaty pojedyncze, pełne, białe lub czerwono nakrapiane, z przyjemną wonią.

**Tubylec**, lca, *m.* tu będący, krajowiec.

**Tucya**, yi, *ż.* żużle miedziane.

**Tucz**, y, *ż.* tłustość. = pokarm tuczący. **Tuczenie**, a, *n.* karmienie na tucz. **Tucznieć**, ję, *s. n. nied.* tucznym się stawać. **Tuczność**, ści, *ż* tłustość. **Tuczny**, a, e, *p.* ukarmiony na tucz, tłusty, *np.* wół, wieprz. = tuczący, *np.* pokarm. **Tuczyć**, czę, *s. cz. nied.* karmić na tucz. = *fig.* Nadzieja karmi, ale nie tuczy.

**Tudzież**, *ps.* jako też, oraz.

**Tuf**, u, *m. min.* kamień wapienny, dziurkowaty, z którego się wapno wypala.

**Tułać się**, *s. z. nied.* bez przytułku błąkać się. Tułać się po świecie, na wygnaniu. Wy, jako wygnańcy, błąkać się i tułać po cudzych katach musicie. = błąkać się po koczowiskach. Tułało się hord pasterskich niemało w Azyi środkowej. **Tułacki**, **Tułaczy**, a, e, *p.* od tułacza, *np.* życie. **Tułactwo**, a, *n.* tułanie się, życie tułackie. = *zbior.* tułacze. **Tułacz**, a, *m.* **Tułaczka**, i, *ż.* ten, ta co się tuła.

**Tuleja**, **Tulejka**, i, *ż.* skówka u spodu kopij, lancy.

**Tulić**, lę, *s. cz. nied.* co gdzie, chować, chronić. Pies tuli ogon pod siebie. Ptak tuli głowę pod skrzydło. = do piersi, do łona, przytulać. Szła z płaczem dziecko swe tuląc do łona. = się, *s. z.* chronić się, chować się, jakby szukając

przytułku. = do kogo, do czego, przytulać się.

**Tulipan**, u, *m. bot.* (Tulipa), roślina cebulkowa, w krajach wschodnich dziko rosnąca, niezliczonych odmian i kolorów, ma łodygę u góry nagą, kwiat wielki, bezwonny, do otwartego kielicha podobny. **Tulipanowy**, a, e, *p.* od tulipanu.

**Tum**, u, *m.* (z niem.), kopuła kościelna. = kościół katedralny.

**Tuman**, u, *m.* (z tur.), kłąb kurzu, pyłu, kurzawy. **Tumanić**, nię, *s.cz. nied.* puszczać tuman, zamydlać oczy. Śmieszy, tumani, przestrasza.

**Tumult**, u, *m.* (z łac.), rozruch, zamieszanie.

**Tunetek**, tka, **Tuńczyk**, a, *m. zool.* ryba wrzecionkowata w śródziemnem morzu poławiająca się. **Tuuina**, y, *ż.* mięso tuńczyka.

**Tupać**, am, *s. n. nied.* **Tupnąć**, nę, *jednok.* nogami w ziemię uderzać. **Tupanie, Tupnięcie, Tupnienie**, a, *n.* nogami w ziemię uderzanie, uderzenie. **Tupot**, u, *m.* **Tupotanie, Tuptanie**, a, *n.* tupanie. **Tupotać, Tuptać**, *ob.* Tupać.

**Tur**, a, *m.* żubr.

**Turbacya**, yi, *ż.* (z łac.), kłopot, niespokojność, zmartwienie.

**Turban**, u, *m.* (z tur.), zawój.

**Turbować**, uję, *s.cz. nied.* kłopotać, niepokoić. = się, *s.z.* kłopotać się, niepokoić się, troszczyć się. Nie turbuj się o to.

**Turcya**, yi, *ż.* kraj w Europie i Azyi przez Turków zdobyty i zamieszkały. **Turczenie**, a, = się, *n.* od **Turczyć**, czę, *s. cz. nied.* nawracać na wiarę turecką, na Turka przerabiać. = się, *s.z.* nawracać się na wiarę turecką. **Turczyn**, a, **Turek, rka**, *m.* **Turczynek, nka**, *m. zdrob.* człowiek rodem z Turcyi, wyznania mahometańskiego. = służący za Turka przebrany. = koń turecki. **Turczynka, Turkinia**, i, *ż.* kobieta rodem z Turcyi. = klacz turecka. **Turecki**, a, e, *p.* od Turcyi, z Turcyi, *np.* koń, sułtan, państwo, język, tytuń. Goły jak święty turecki, *przysł.* Po turecku, tureckim językiem, obyczajem. Mówić po turecku. Siedzieć po turecku. **Tureczyzna**, y, *ż.* państwo tureckie, Turcya. = wszystko co jest tureckie.

**Turkawka**, i, *ż.* **Turkaweczka**, i, *ż. zdrob.* gatunek gołębia dzikiego.

**Turkot**, u, *m.* odgłos turkoczącego po bruku wozu. **Turkotać**, cę, czę, *s. n. nied.* turkot wydawać. **Turkotanie**, a, *n.* wydawanie turkotu.

**Turkus**, u, *m. min.* drogi kamień zielonawo błękitnego koloru. **Turkusowy**, a, e, *p.* z turkusu, *np.* pierścień.

**Turma**, y, *ż.* (z niem.), więzienie.

**Turmalin**, u, *m. min.* drogi kamień, niebieski lub czerwony.

**Turniej**, u, *m.* **Turnieja**, i, *ż.* (z franc.), rycerska w średnich wiekach gonitwa lub walka. = *fig.* zatarga, rozterka. = kłopót, obroty, niepokój, zamieszanie.

**Turnować**, uję, *s.n. nied.* koleją wotować, kreskować. **Turnus**, *n. nieod.* wotowanie, kreskowanie.

**Turzyca**, y, *ż.* sierć zajęcza. = *bot.* (Carex), roślina trawiasta, jeden z jej licznych gatunków, turzyca ostra (C. acuta), zwana inaczej łącz, rzeżączka, rzniączka, rośnie na bagnach w obszernych kępach.

**Tusz**, u, *m.* czarna farba chińska w laseczkach czworograniastych lub tabliczkach.

**Tusza**, y, *ż.* cielistość, mięsistość. Człowiek dobrej tuszy. Nabierać tuszy.

**Tuszować**, uję, *s.cz. nied.* rysować, cienlować tuszem. **Tuszowanie**, a, *n.* rysowanie tuszem.

**Tuszyć**, szę, *s. n. nied.* mieć otuchę, nadzieję, spodziewać się.

**Tutaj**, *ps.* tu. **Tutejszy**, a, e, *p.* z tego tu miejsca.

**Tuwalnia**, i, **Tuwalia**, ii, *ż.* (z włos.), ręcznik długi który trzymają dla przystępujących do kommunii.

**Tuz**, a, *m.* (z niem.), najstarsza figura w kartach polskich.

**Tuż**, *ps.* bliziutko przy czem. Tuż pod miastem, pod lasem. Iść tuż przed kim albo za kim. Śmierć tuż za starością. Tuż, tuż, tylko

co nie, ledwo że nie. A tu kania tuż tuż ją dogania.

**Tuzać, am, Tuzować, uję,** *s. cz. nied.* bić pięściami, szturchać.

**Tuzin, a,** *m.* (z włos.), **Tuzinek, nka,** *m. zdrob.* 12 sztuk czego, *np.* gnzików. **Tuzinowy, Tuzinkowy, a, e,** *p.* od tuzina, od tuzinka. = Tuzinkowy, lichy, ordynaryjny, ładajaki, *np.* poeta.

**Tużurek, rka,** *m.* (z franc.), suknia męzka powszednia.

**Tuzy, ów,** *l. m.* guzy od bicia pięściami, szturchańce. Od słów przyszło do tuzów.

**Twardnąć, nę, Twardnieć, ję,** *s. n. nied.* twardym się stawać. **Twardnienie, a,** *n.* stawanie się twardym. **Twardo,** *ps.* niemiękko, *np.* tu siedzieć, leżeć. **Ugotować jaja na twardo.** = Twardo co idzie, *fig.* oporem, z trudnością. = Twardo spać, *fig.* mocno, tęgo. **Twardość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest twarde. **Twardość żelaza, kamienia.** = *fig.* **Twardość serca.** = twardzizna, twarda nabrzmiałość. **Twardoszyi, ja, je,** *p.* mający twardą szyję. = *fig.* zacięty, uparty. **Twardousty, a, e,** *p.* twardy w pysku (koń). **Twardy, a, e,** *p.* niemiękki, *np.* chleb, mięso, ziemia, łóżko. = *fig.* nieczuły, nieużyty, *np.* serce. = tępy, niepojętny, *np.* głowa. = ostry, surowy, *np.* życie. = mocny, tęgi, *np.* sen. = trudny, ciężki, *np.* praca. **Twardzizna, Twardzina, y,** *ż.* cokolwiek twardego, grunt twardy. = twarda nabrzmiałość.

**Twaróg, ogu,** *m.* (z niem.), ser biały. **Twarogowy, Twarożny, a, e,** *p.* od twarogu.

**Twarz, y,** *ż.* przednia część głowy, lice, oblicze. Twarz okrągła, pociągła, blada, rumiana. Do twarzy, nie do twarzy ci to, dobrze, źle ci z tem; *fig.* przystoi ci to, nieprzystoi. Ten kapelusz, te wstążki, ten kolor bardzo ci do twarzy. Nie do twarzy ci ten humor ponury. **Twarzyczka, i,** *ż. zdrob.* mała, ładna twarz. **Twarzysko, a,** *n. zgrub.* duża, brzydka twarz.

**Twierdza, y,** *ż.* forteca, warownia. = *fig.* utwierdzenie. Przykład królów jest twierdzą prawa.

**Twierdzenie, a,** *n.* to co twierdzimy i czego dowieść mamy. **Twierdzić, dzę,** *s. cz. nied.* utrzymywać z pewnością, za rzecz pewną podawać.

**Twój, twoja (twa), twoje, (twe),** *zmk. dzier.* do ciebie należący.

**Twór, tworu,** *m.* stworzenie, istota stworzona. = utwór, dzieło umysłu ludzkiego. **Twórca, y,** *m.* stwórca. = sprawca jakiego znacznego dzieła lub wypadku. Twórcy rewolucyi 29 listopada. **Twórczy, a, e,** *p* zdolny do tworzenia, *np.* geniusz. **Tworzenie, a,** *n.* od **Tworzyć, rzę,** *s. cz. nied.* (tylko o człowieku), wyprowadzać twory, mianowicie dzieła umysłu, kunsztu, przemysłu. = formować, stanowić. Konnica tworzyła prawe skrzydło. **Tworzyciel, a,** *m.* ten co tworzy.

**Ty,** *zmk. osob.* zastępujący miejsce osoby do której mówimy, w tenczas tylko używany, kiedy dobitniej do kogo mówimy, a przed słowami kiedy chcemy odróżnić jednę osobę od drugiej. O! ty mój przyjacielu! On płacze, a ty się śmiejesz.

**Tyara, y,** *ż.* (z grec.), korona papiezka.

**Tyć, ję,** *s. n. nied.* stawać się otyłym. **Tycie, a,** *n.* stawanie się otyłym.

**Tyczenie, a,** *n.* wtykanie tyczek. **Tyczka, i,** *ż.* żerdź cienka a długa. **Tyczkowy, a, e,** *p.* wijący się po tyczce, *np.* groch. **Tyczyć, czę,** *s. cz. nied.* chmiel, groch, fasolę, wtykać tyczki, żeby się do nich chmiel, i t. d. czepiał.

**Tyczyć się,** *s. z. nied.* kogo, czego, tykać się, odnosić się, ściągać się. To się mnie tyczy. Co się tyczy tego interesu.

**Tydzień, tygodnia,** *m.* przeciąg siedmiu dni. Wielki tydzień, przed Wielkanocą.

**Tygiel, gla,** *m.* (z niem.), **Tygielek, lka,** *m. zdrob.* naczynie kuchenne, rynka. = naczynie ogniotrwałe do topienia kruszców, lub materyałów na szkło.

**Tygodnik, a,** *m.* pismo periodyczne co tydzień wychodzące. **Tygodnio-**

we, *ps.* co tydzień, raz na tydzień. **Tygodniowy** a, e, *p.* od tygodnia, tydzień trwający, co tydzień przypadający, *np.* pismo, praca, robota, zapłata.

**Tygrys**, a, *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, żbikowatych. = *fig.* człowiek okrutny. **Tygrysi**, a, e, *p.* od tygrysa, *np.* skóra. **Tygrysica**, y, *ż.* samica tygrysa. **Tygrysię**, cia, *n.* młody płód tygrysów.

**Tyka**, i, *ż.* żerdź.

**Tykać**, *ob.* **Tknąć**. **Tykanie**, a, *n.* dotykanie, ruszanie czego.

**Tykać**, am, *s.cz.* i *n.nied.* kogo, komu, mówić do kogo ty. **Tykanie**, a, *n.* mówienie do kogo ty.

**Tykwa**, y, *ż. bot.* (Cucurbita aurantia), gatunek dyni, owoc ma pomarańczowy, dzbankowaty, nieprzydatny do jedzenia, tylko po wypróżnieniu i ususzeniu na naczynia używany. **Tykwiany**, **Tykwowy**, a, e, *p.* od tykwy.

**Tył**, u, *m.* tylna część, zad. Tył głowy, domu, sukni, okrętu. W tyle, na tyle, z tyłu. Uderzyć, napaść z tyłu. Zająć, wziąć tył nieprzyjacielowi. Tył podać, ustąpić z placu, cofnąć się. Ręce komu w tył związać. Obrócić się tyłem do kogo. = tylna część domu. Na tyle mieszkać.

**Tyle**, a, u, *p.* i *ps.* tak wiele. Tyle cierpień, tyle kłopotów. Po tylu przestrogach, napomnieniach. = odpowiada mu przysłówek **Ile**. Ile głów, tyle zdań. Ilo mam, tyle ci dam. = z imionami mężczyzn **Tylu**. Pięć córek i tylu synów. = a dla większej dobitności z przyrostkiem *ż.* Trzech synów i tyleż córek. = Ile tyle, ileż tyleż, ilekolwiek, maloli wieleli. Wszakże, ile tyle żył, który rzeczy wielkie żyjąc czynił, dosyć żył.

**Tylec**, lca, *m.* tył tępy narzędzia ostrego. **Tylek**, **lka**, *m.* tylna część ciała, zadek. = tylna część sukni.

**Tylekroć**, **Tylekrotnie**, *ps.* tyle razy.

**Tyli**, **Tylki**, a, e, *p.* tak wielki, tak mały. Gdym był chłopczyną małym, tylim jeszcze. **Tylko**, *ps.* nie więcej, jedno, jeno. Tylko jeden był taki człowiek, jak Napoleon. O wojnie na biesiadach tylko gadają. = Tylko co, przed chwilą, niedawno. Tylko co wyszedł. = Tylko co nie, o mało, ledwie że nie. Tylko co nie utonął.

**Tylny**, a, e, *p.* z tyłu będący, zadni, *np.* nogi, koła, drzwi, straż.

**Tylokrotny**, a, e, *p.* tyle razy powtarzany, zdarzony. **Tyloletni**, a, e, *p.* tyle lat trwający.

**Tymczasem**, *ps.* w tym przeciągu czasu, podczas gdy się co dzieje. My jeść będziemy, a ty pisz tymczasem. **Tymczasowie**, **Tymczasowo**, *ps.* do pewnego czasu. **Tymczasowość**, ści, *ż.* trwałość do pewnego czasu. **Tymczasowy**, a, e, *p.* trwający do pewnego czasu, *np.* rząd.

**Tymian**, u, **Tymianek**, nku, *m. bot.* (Thymus vulgaris), gatunek macierzanki.

**Tynf**, **Tymf**, a, *m.* pieniądz polski za Jana Kazimirza przez mincarza Tympfa z podłego srebra bity.

**Tynk**, u, *m.* (z niem.), powłoka muru z wapna zmieszanego z piaskiem. **Tynkarz**, a, *m.* ten co mur tynkuje. **Tynkować**, uję, *s.cz.nied.* narzucać mur tynkiem. = *fig.* twarz bielić. **Tynkowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Tynktura**, y, *ż. chem.* solucya wyskokowa jakichkolwiek części mogących się w wyskoku rozpuszczać.

**Typ**, u, *m.* (z grec.), wzór, pierwowzór. **Typograf**, a, *m.* drukarz. **Typografia**, ii, *ż.* sztuka drukarska, drukarstwo.

**Tyrać**, am, *s.cz.nied.* szarzać, poniewierać, używaniem nadwerężać, nadwątlić. Rzadko zdrowie odzyskał, kto go raz utyrał. = trwonić, tracić, marnować. Tyrać czas, wiek, lata. = się, *s.z.* poniewierać się. = *fig.* Tyrać się po świecie. **Tyranie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Tyralier**, a, *m.* (z franc.), żołnierz który, przed rozpoczęciem bitwy, rozsypany przed kolumną strzela do nieprzyjaciela. **Tyralierski**, a, e, *p.* od tyralierów.

**Tyras**, a, *m* (z grec.), ten co w Rzplitej greckiej dorwał się najwyższej władzy. = człowiek okrutny. **Tyrania**, ii, *ż.* **Tyraństwo**, a, *n.* panowanie tyrana. = okrucieństwo. **Tyranizować**, uję, *s. cz. nied.* po tyrańsku kogo traktować, z kim się obchodzić. **Tyranizowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Tyranka**, i, *ż.* kobieta okrutna. **Tyranobojca**, y, *m.* zabójca tyrana. **Tyranobójstwo**, a, *n.* zabójstwo tyrana. **Tyrański**, a, e, *p.* od tyrana. Po tyrańsku, tyrańskim sposobem.

**Tysiąc**, a, *im. licz.* 10 razy 100. **Tysiącletni**, a, e, *p.* od tysiąca lat. **Tysiączek**, czka, *m zdrob.* tysiąc złotych, talarów **Tysiącznik**, a, *m.* ten co ma tysiąc ludzi pod sobą **Tysiączny**, a, e, *p.* po 999tym następujący. Jedna tysiączna, jedna z tysiąca równych części, na jakie całość jest podzielona. = od tysiąca, liczny, mnogi. Tysiączne mlałem z nim nieprzyjemności.

**Tytel**, tla, *m.* skróceuie w pisaniu. Pismo tytlami pisane.

**Tytuł**, u, *m.* (z łac.), napis książki dzieła. = wyraz dostojność czyję znaczący. Gdy czczo w szkatule, co po tytule? **Tytularny**, a, e, *p* tylko tytuł mający. **Tytulat**, a, *m.* ten co ma jaki tytuł. **Tytułować**, uję, *s. cz. nied.* dawać komu tytuł, nazywać dodając tytuł. = się, *s. z.* przybierać tytuł, nazywać się, *np.* hrabią, księciem. **Tytułowanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych **Tytułowy**, a, e, *p.* od tytułu, *np.* karta.

**Tytuń**, niu, *m. bot.* (Nicotiana). roślina z familii psiankowych, z Ameryki pochodząca, gatunki tytuń pospolity, bakunem zwany; tytuń ukraiński; tytuń multański; tytuń turecki; tytuń wirgiński. = liście tej rośliny ususzone, pokrajane lub na proszek utarte, do palenia lub zażywania używane. **Tytuniarz**, a, *m.* ten co lubi palić tytuń. **Tytuniowy**, a, e, *p.* od tytuniu, *np.* dym, liście, nasienie.

**Tyzanna**, y, *ż.* (z łac.), dekokt z ziół lekarskich.

# U.

**U**, dwudziesta pierwsza litera alfabetu, jedna z samogłosek.

**U**, *pmk.* rządzi przyp. 2, i znaczy przy kim, przy czem. Mieszka u ojca. U stóp góry, u stóp tronu, u stóp ołtarza. U Polaków, u Rzymian, między Polakami, i t. d. U Boga, w oczach Boga, przed sądem Boga. U ludzi, w oczach ludzkich, w opinii ludzkiej.

**U**, łącząc się ze słowami, znaczy 1) odjęcie, odłączenie części od całości: łać, ulać; łamać, ulamać; 2) oddalenie chodzić, uchodzić; lecieć, ulecieć; 3) zdolność wykonania czynności: dwa konie uciągną, czego jeden nie uciągnie; 4) czynność dokonaną: tonąć, utonąć; topić, utopić.

**Ubarwiać**, am, *s. cz. nied.* **Ubarwić**, wię, *dok.* nadawać barwę. = *fig.* zdobić piękną barwą, nadawać piękny pozór. **Ubarwianie, Ubarwienie**, a, *n.* nadawanie, nadanie barwy. = Ubarwienie, barwa, kolor sierci, piór.

**Ubawić**, wię, *s. cz. dok.* kogo, dobrze zabawić. = się, *s. z.* dobrze się zabawić. **Ubawienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ubezpieczać**, am, *s. cz. nied.* **Ubezpieczyć**, czę, *dok.* zabezpieczać, zabezpieczyć. = się, *s. z.* zabezpieczać się. **Ubezpieczanie**, Ubezpie-

czenie, a, = się. = czynność tych słów. cie, i t. d.]

**Ubić**, *ob.* **Ubijać**. **Ubicie**, a, *n.* zabi-

**Ubiczować**, uję *s.cz.dok.* zabić biczowaniem. **Ubiczowanie**, a, *n.* zabicie biczowaniem.

**Ubiegać**, am, *s.n.nied.* **Ubiedz**, gnę, **Ubiedz**, dzie, *dok.* biegąc uchodzić, ujść. = (o czasie), upływać. = *s.cz.* przebiegać, *np.* dwie mile na godzinę. = Ubiedz kogo, uprzedzić, dobiedz mety przed kim, otrzymać co przed kim. = Ubiedz miasto, zamek, podchwycić, opanować nagłym nabiegiem, napadem. = **Ubiegać się**, *s.z.* o co, starać się o co. Wszelki ród grecki chciwie się o zwycięzką gałązkę ubiegał. Ubiegać się za czem, upędzać się. Za bogactwem się zwyczajnie ludzie ubiegają. Ubiegać się z kim o co, spółubiegać się. **Ubieganie**, **Ubieżenie**, a, *n.* **Ubieganie się**, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Ubielenie**, a, *n.* od **Ubielić**, lę, *s.cz. dok.* białym uczynić. Włos mu ubielił srogi czas. = **się**, *s.z.* powalać się czem białem, *np.* kredą, mąką.

**Ubierać**, am, *s.cz.nied.* **Ubrać**, biorę, *dok.* czego, ujmować, ująć. Trzeba ubrać zboża z kosza, żeby się przez wierzch nie sypało. = kogo, kłaść, włożyć ubior na kogo. Sługa ubiera pana. = **się**, *s.z.* kłaść, włożyć ubior na siebie. = nosić się tak lub owak. Dobrze, źle się ubiera. **Ubieranie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Ubijać**, am, *s.cz.nied.* **Ubić**, ję, *dok.* bijąc czem równać, wyrównać, *np.* drogę, ulicę w ogrodzie. Droga ubita. Idźmy ubitym śladem. = zabijać, zabić. Ubić dzika, zająca. = jakby bijąc kłócić, mieszać. Ubić żółtek z cukrem, śmietankę, białek na pianę. = **Ubijać się**, *s.z.* bić się z kim. = o co, ubiegać się. **Ubijanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Ubijatyka**, i, *ż.* bój, bójka.

**Ubiór**, u, *m.* odzież modna, ochędóżna i wygodna. **Ubiorczy**, a, e, *p.* od ubioru, od ubierania. Komissya ubiorcza.

**Ubity**, a, e, *im.* od **Ubić**.

**Ubłagać**, am, *s.cz.dok.* kogo, przebłagać. = co u kogo, błagając uprosić, otrzymać. **Ubłagany**, a, e, *p.* dający się ubłagać. **Ubłaganie**, a, *n.* przebłaganie. = błaganiem otrzymanie.

**Ubliżać**, am, *s.cz.nied.* **Ubliżyć**, żę, *dok.* komu czego, odmawiać, odmówić, *np.* swej ręki, pomocy. = komu (uszanowania), uchybiać. = sobie, z ubliżeniem godności swej co czynić. **Ubliżanie**, **Ubliżenie**, a, *n.* odmawianie, odmówienie. = uchybianie, uchybienie.

**Ubocz**, y, *ż.* **Ubocze**, a, *n.* miejsce na boku, ustronie. **Ubocznie**, *ps.* z boku, pobocznie. = niewprost, mimojazdem, *np.* wspomnieć, dowiedzieć się o czem. **Uboczny**, a, e, *p.* z boku będący, poboczny. = niezostający w bezpośrednim z czem związku, przypadkowo nawijający się, *np.* pytanie.

**Ubodzenie**, a, *n.* uderzenie rogami. **Ubodzony**, a, e, *im.* od **Ubość**.

**Ubogacać**, **Ubogacić**, i t. d. *ob.* **Zbogacać**, i t. d.

**Ubogi**, a, e, *p.* będący w ubóstwie (człowiek). = nie obfity, nie zamożny, *np.* kraj, język. **Ubogo**, *ps.* w sposób oznaczający ubóstwo, *np.* koło niego, w jego domu. **Ubogość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest ubogie.

**Ubolewać**, am, *s.n.nied.* nad kim, nad czem, boleć. **Ubolewanie**, a, *n.* bolesne użalenie, politowanie.

**Ubość**, dę, *s.cz.dok.* uklóć, uderzyć rogami. = *fig.* tknąć do żywego, obrazić.

**Ubóstwiać**, am, *s.cz.nied.* **Ubóstwić**, wię, *dok.* kogo, co, przyznawać komu bóstwo, mieścić go w rzędzie bogów. Rzymianie ubóstwiali swych imperatorów. Imaginacya u Greków ubóstwiała passye, przywary ludzi, i przygody życia. = kochać, cześć jak bóstwo. Musiał porzucić kochankę, którą ubóstwiał. **Ubóstwianie**, **Ubóstwienie**, a, *n.* uznawanie, uznanie za bóstwo. U Grek'w

religia była ubóstwieniem namiętności i przywar ludzkich.

**Ubóstwo, a,** *n.* stan ubogiego. Ubóstwo nie hańbi człowieka, *przysł.* = brak obfitości. Ubóstwo języka. = *zbior.* ubodzy. **Ubożeć, ję,** *s.n. nied.* stawać się ubogim. **Ubożenie, a,** *n.* od **Ubożyć, żę,** *s.cz.nied.* przywodzić do ubóstwa. Pijaństwo i inne zbytki ubożą obywatelów.

**Ubrać,** *ob.* **Ubierać. Ubranie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Ubrać, Ubrać się.** = Ubranie, ubiór.

**Ubrdać, am,** *s.cz dok.* co sobie, uroić co sobie dziwacznego. = **się,** *s.z.* uroić się komu. I cóż to ubrdało się Waści? **Ubrdanie, a,** *n.* urojenie.

**Ubycie, a,** *n.* od słowa **Ubyć. Ubyły, a, e,** *im.* słowa **Ubyć,** który ubył. **Ubyt, u, Ubytek, tku,** *m.* brak pochodzący z ubywania. Ubytek dochodu, ludności. **Ubywać, am,** *s.n. nied.* **Ubyć, będę,** *dok.* czego, zmniejszać się. Ubywa dnia. Ubywa, ubyło wody w rzece. Codzień władzy ubywa, a ludzkiej śmiałości i nadętości przybywa. = Ubyć, oddalić się, nie stawić się gdzie należy. Ubył z towarzystwa. Ubyło stu ludzi z pułku (bądź że polegli, bądź że się rozeszli, bądź że poszli do szpitalu). **Ubywanie, a,** *n.* stopniowe zmniejszanie się. Ubywanie dnia, księżyca, wody w rzece.

**Ucałować, uję,** *s.cz. dok.* szczerze pocałować. **Ucałowanie, a,** *n.* szczere pocałowanie.

**Ucedzenie, a,** *n.* od **Ucedzić, dzę,** *s.cz. dok.* nacedzić ile trzeba.

**Ucho, a,** *n.* narzędzie zmysłu słyszenia. Ciągnąć, targać kogo za ucho. Dać komu po uchu. Spać na oba uszy, spać twardo; *fig.* bezpiecznie zasypiać, nie troszczyć się o co. Natrzeć komu uszy, *fig.* wyłajać, wytrzeć kapitułę. Mieć długów po uszy, być niezmiernie zadłużonym. = jako zmysł słuchu. Mieć dobre ucho. Słyszeć co na własne uszy. Nadstawiać ucha. Potwarzom nie nadstawiaj łatwo ucha. Obić się o uszy, dojść do czyich uszu. Dla tego mamy dwa uszy, a jedne usta, abyśmy więcej słuchali niż mówili. Razić, obrażać uszy, bądź przykrym dźwiękiem, bądź nieprzyzwoitą mową. Głaskać uszy, pochlebiać. Dać ucho, nadstawić ucho dla słuchania. Ucho jedno daj skarżącemu, drugie obwinionemu. Mimo uszu co puszczać, nie słuchać, nie zważać na to co kto mówi. = *l. m.* Ucha, *fig.* część odstająca naczynia lub sprzętu, za którą się trzyma. Garnek o jednem uchu, o dwóch uchach. Ucha, uszka u bótów. Ucha armatnie, dwie klamry na czopowej sztuce, za które chwyta się armata. Ucho, uszko igłane, dziurka przez którą się nić przewleka.

**Uchód, odu,** *m.* ujście. **Uchodzenie, a,** *n.* od **Uchodzić, dzę,** *s.n.nied.* **Ujść, dę,** *dok.* uciekać, uciec. Ścigają cię, pospieszaj i uchodź. Jan Kazimirz, ze wszystkiego wyzuty, uszedł na Szlązk. Ani ich noga nie uszła. = wypływać, wyciekać. Krew uchodzi z rany. = wpadać. Rzeka ta uchodzi do morza. = *fig.* upływać, przemijać. Czas prędko uchodzi. = za co, za kogo, być poczytywanym. Uchodzi za uczciwego człowieka. Głupi kiedy milczy, za mądrego uchodzi. = *neos.* Wszystko mu uchodzi, nikt go za nic nie gani, nie karze. Nie ujdzie ci to płazem, na sucho. Występki karano, mowy płazem uchodziły. To nie uchodzi, nie przystoi, nie godzi się. = *s.cz.* idąc przebywać. Uchodzić dwie mile na godzinę. = Ujść czego, uniknąć, uchronić się. Ujść pogoni, niebezpieczeństwa, kary, śmierci, więzów, czyich rąk. Ujść czyjej uwagi, wymknąć się z pod uwagi. = Uchodzić kogo, dać komu radę, uskromić, ugłaskać.

**Uchować, am,** *s.cz. dok.* kogo (od) czego, zachować, ochronić od czego. Będę dziękował żeś mnie nagłej śmierci łaskawie uchował. Uchowaj Boże.

**Uchron, u,** *m.* **Uchrona, y,** *f.* schronienie. **Uchronić, nię,** *s. cz. dok.* kogo (od) czego, ochronić, uchować, zachować. = **się,** *s. z.*

ochronić się. Nikt się smierci uchronić ni miłości może. **Uchronienie**, a, *n.* ochronienie. = się, ochronienie się. **Uchronność**, ści, *ż.* możność uchronienia się. **Uchronny**, a, e, *p.* którego się uchronić można. = pełen uchronów, schronień. Krym, uchronna dla Tatarów wyspa.

**Uchwała**, y, *ż.* postanowienie na sejmie uchwalone. Uchwała ludu, plebiscit. **Uchwalać**, am, *s. cz. nied.* **Uchwalić**, lę, *dok.* stanowić, postanowić na sejmie. Uchwalono podatki na chłopów, mieszczan i żydów. **Uchwalanie**, **Uchwalenie**, a, *n.* stanowienie, postanowienie przez uchwałę.

**Uchwycenie**, a, *n.* od **Uchwycić**, cę, *s. cz. dok.* = i się, *s. z.* kogo, czego, za co, schwycić, pochwycić. Uchwycić kogo za rękę. Uchwycił się za głowę.

**Uchybiać**, am, *s. cz.* i *n. nied.* **Uchybić**, bię, *dok.* w czem, przeciw czemu, chybiać, dopuszczać się uchybienia, błądzić, *np.* przeciw etykiecie. = Uchybić celu, chybić, nie osiągnąć celu. = czemu, nie dopełnić czego. Uchybił swej powinności, swemu przyrzeczeniu. = komu, ubliżyć. **Uchybianie**, **Uchybienie**, a, *n.* chybianie, chybienie, pobłądzenie. = Uchybienie komu, ubliżenie.

**Uchylać**, am, *s. cz. nied.* **Uchylić**, lę, *dok.* na bok odchylić, *np.* gałęź, zasłonę. Dalszych wypadków uchylę zasłonę. Uchylić drzwi, okna, nie zupełnie odemknąć. Uchylić czapkę, kapelusz, nie zupełnie podnieść. Uchyliwszy czapkę, zaprosił go do siebie. = kogo od czego, usuwać, oddalać. Linia szlązka Piastów niechętna młodszym liniom, że ją uchyliły od monarchii. Cenzury kościelne wyklętych od związku z ludźmi uchylały. = co, usunąć, znieść, skasować. Uchylić testament, ustawę. Wszędzie w Grecyi władza królewska uchylona. Na sejmie czteroletnim liberum veto uchylone. = się, *s. z.* schylić się nieco dla uniknienia czego. Uchylił się Dawid, a oszczep utkwił w ścianie. = chyłkiem oddalić się. Wiem gdzie natrzeć, a gdzie uchylić się trzeba. = czemu, od czego, chronić się, unikać. Żadnemu niebezpieczeństwu uchylić się nie chcę. Ucieczką się od niebezpieczeństwa uchylił. = oddalić się, usunąć się. Uchylił się ode dworu, od rządu, od spraw publicznych. **Uchylanie**, **Uchylenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Uciąć**, *ob.* **Ucinać**.

**Uciągnąć**, nę, *s. cz. dok.* mieć dosyć siły do pociągnienia. Szaleństwo sześć koni zaprzęgać, kiedy dwa uciągnąć mogą. = naciągnąć z beczki lewarem ile trzeba, *np.* piwa, wina. **Uciągnienie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Uciążać**, am, *s. cz. nied.* **Uciążyć**, żę, *dok.* cisnąć, ucisnąć ciężarem. **Uciążanie**, **Uciążenie**, a, *n.* uciskanie, uciśnienie. = Uciążenie, ciężar uciskający. **Uciążliwie**, *ps.* z uciążliwością. **Uciążliwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest uciążliwe. = ciężar trudny do zniesienia. **Uciążliwy**, a, e, *p.* ciężki, trudny do zniesienia, *np.* warunki.

**Ucichać**, am, *s. n. nied.* **Ucichnąć**, nę, *dok.* przestawać, przestać szumieć, huczeć, umilknąć. Burza ucichła. Wiatr ucichł. Działa ucichły. Krzyki, hałasy ucichły. Wieści ucichły. Już o tem ucichło, już o tem ludzie przestali mówić. **Ucichanie**, **Ucichnienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Uciecha**, y, *ż.* radość, przyjemność.

**Ucięcie**, a, *n.* odcięcie.

**Ucieczka**, i, *ż.* czyn uciekania. Puścić się w ucieczkę. Ratować się ucieczką. = uciekanie się do kogo pod ochronę, obronę. Bóg jest moją ucieczką. = schronienie, przytułek. Zakładał Mojżesz miasta ucieczki. **Uciekać**, am, *s. n. nied.* **Uciec**, knę, *dok.* ratować się ucieczką, uchodzić, ujść, zmykać, zemknąć. Nieprzyjaciel uciekł z pola bitwy. Więzień uciekł z więzienia. Zając uciekł od psów. Co się odwleczo,

to nie uciecze, *przysł.* = Uciekać od kogo, od czego, stronić, unikać. Wszyscy od niego uciekają, jak od zapowietrzonego. = się, *s.z.* do kogo, do czego, pod czyję obronę, szukać schronienia, ratunku. Mądry kto się w przygodach do Boga ucieka. Pod twoję obronę uciekamy się święta Boża rodzicielko. Nie uciekajcie się pod opiekę książąt, urzędników i mędrków cudzoziemskich. Mitrydates wyzuty z Pontu uciekł się do Tigranesa. **Uciekanie**, a, = się, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Uciekły**, a, e, *im.* od Uciec, który uciekł, zbiegły.

**Uciemiężać**, am, *s.cz.nied.* **Uciemiężyć**, ży, *dok.* ciemiężyć, gnębić, uciskać, uciskać, *np.* lud, poddanych. **Uciemiężanie, Uciemiężenie**, a, *n.* ciemiężenie, gnębienie, uciskanie, uciśnienie. = Uciemiężenie, ucisk, stan uciemiężonego. **Uciemiężliwość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest uciemiężliwe. = ciężar ciemiężący. **Uciemiężliwy**, a, e, *p.* ciemiężący, gnębiący, uciskający. **Uciemiężyciel**, a, *m.* **Uciemiężycielka**, i, *ż* ten, ta co ciemięży, gnębi, uciska.

**Ucierać**, am, *s.cz.nied.* **Utrzeć**, trę, *dok.* rozcierać na proszek, natrzeć ile trzeba, *np.* cukru, chrzanu, chleba, tabaki. = obcierać, obetrzeć. Utrzeć sobie, dziecku, gębę, nos. Utrzeć komu nosa, rogów, *fig.* ponizyć, upokorzyć dumnego. Trafi na kamień, jak mówią, kosa swój na swojego, co mu utrze nosa. Utrzeć świecę, knot u świecy. = drogę, przecierać, torować. = wprowadzać w użycie, *np.* wyraz. = się, *s.z.* (o wyrazach), wchodzić w użycie. = Ucierać się z kim, staczać utarczki. Długo Polacy ucierali się z Tatarami. = spierać się, toczyć spór. Jezus ucierał się z rabinami, tłumacząc im proroków i pismo. **Ucieranie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Ucierpieć**, pię, *s.cz.* i *n.dok.* ponieść cierpienie, stratę, szkodę. Zboże od zimna, od słoty wiele ucierpiało. Jazda wiele ucierpiała w tej kampanii.

**Ucieszenie**, a, = się, *n.* od Ucieszyć, szę, *s.cz.dok.* kogo, sprawić komu uciechę. Ucieszyła go ta wiadomość. = się, *s.z.* doznać uciechy, uradować się. **Ucieszanie**, *p.* ucieszanym sposobem. **Ucieszność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest ucieszne. **Ucieszny**, a, e, *p.* sprawujący uciechę, przyjemny, zabawny. **Ucieszyciel**, a, *m.* **Ucieszycielka**, i, *ż.* ten, ta co sprawia uciechę.

**Ucięty**, a, e, *im.* od Uciąć, odciąty. = *fig.* przerwany. Ucięta rozmowa. Ucięte wzdychania. **Ucinać**, am, *s.cz. nied.* **Uciąć**, utnę, *dok.* odcinać, odciąć. Uciąć komu rękę, nogę, głowę, nos, uszy. Uciąć koniowi ogon, ptakowi skrzydło. = *fig.* przerwać, raptem przestać. Tu ucięła rozmowę. Pies uciął, przestał szczekać goniąc zwierza. **Ucinanie**, a, *n.* odcinanie. **Ucinek**, nku, *m.* część ucięta. = ułamek dzieła, książki. = przycinek. **Ucinkowy**, a, e, *p.* przerywany, urywkowy, *np.* styl. = przycinkowy, *np.* ton.

**Ucisk**, u, *m.* uciśnienie, uciemiężenie. **Uciskać**, am, *s.cz.nied.* **Ucisnąć**, nę, *dok.* ciemiężyć, uciemiężyć, *np.* lud, poddanych. Biada tym którzy uciskają. **Uciskanie, Uciśnienie**, a, *n.* uciemiężanie, uciemiężenie. = Uciśnienie, ucisk, stan uciśnionego.

**Uciszać**, am, *s.cz.nied.* **Uciszyć**, szę, *dok.* sprawić cichość, uspokoić. = się, *s.z.* stawać się cichym, umilknąć. Morze się uciszyło. Wiatr się uciszył. Mości panowie, uciszcie się. **Uciszanie, Uciszenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. = Uciszenie, cisza, spokojność.

**Uciułać**, am, *s.cz.dok.* grosza, z trudnością, cząstkami zebrać. Żyjemy z tego cośmy za dobrych czasów uciułali.

**Ucywilizować**, uję, *s.cz.dok.* (z łac.), uobyczajić, oświecić. = się, *s.z.* uobyczajić się, oświecić się. **Ucywilizowanie**, a, *n.* uobyczajenie, oświecenie.

**Uczący**, a, e, *im.* od Uczyć, nauczą-

jący. = ego, *m.* ten co uczy, nauczyciel.

**Uczcić, czę,** *s. cz. dok.* kogo, co, oddać komu cześć, wyrządzić cześć. Uczcić pamięć czyję, czyje zwłoki pogrzebem. Uczciwszy uszy (mając powiedzieć co obrażającego uszy). **Uczciciel, a,** *m.* **Uczcicielka, i,** *ż.* ten, ta co oddaje cześć. **Uczciwie,** *ps.* z uczciwością. **Uczciwość, ści,** *ż.* przymiot uczciwego człowieka. = cześć, poszanowanie. = honor. **Uczciwy, a, e,** *p.* poczciwy, zacny, prawy, *np.* człowiek, życie **Uczczenie, a,** *n.* oddanie czci.

**Uczenie,** *ps.* uczonym sposobem, *np.* pisać, mówić. = **a,** *n.* nauczanie. = **się,** nabywanie nauki. **Uczeń, ucznia,** *m.* ten co się uczy. = ten co idzie za czyją nauką. Uczniowie Chrystusa. Uczeń Platona, Rafaela. **Uczennica, y,** *ż.* ta co się uczy.

**Uczepiać, am,** *s. cz. nied.* **Uczepić, pię,** *dok.* przyczepiać, przyczepić. = **się,** *s. z.* przyczepić się. **Uczepianie, Uczepienie, a,** = **się,** *n.* przyczepianie, i t. d.

**Uczernić, Uczernienie,** *ob.* Poczernić, i t. d.

**Uczerpać, pam, pię, Uczerpnąć, nę,** *dok.* czerpiąc nabrać, zaczerpnąć. **Uczerpnienie, a,** *n.* zaczerpnienie.

**Uczesać, szę,** *s. cz. dok.* czesząc włosy ugładzić. **Uczesanie, a,** *n.* ugładzenie grzebieniem.

**Uczestnica, y, Uczestniczka, i,** *ż.* ta co ma część albo udział w czem. **Uczestnictwo, a,** *n.* należenie w części do czego, udział w czem. **Uczestniczenie, a,** *n.* branie w czem udziału. **Uczestniczy, a, e,** *p.* biorący w czem udział. **Uczestniczyć, czę,** *s. n. nied.* w czem, być uczestnikiem, mieć lub brać w czem udział. **Uczestnik, a,** *m.* ten co ma część albo udział w czem.

**Uczęstować, uję,** *s. cz. dok.* częstując uraczyć. **Uczęstowanie, a,** *n.* uraczenie.

**Uczęszczać, am,** *s. n. nied.* często dokąd chodzić, często gdzie bywać. Uczęszczać do szkoły, na kursa, na lekcye. **Uczęszczanie, a,** *n.* częste chodzenie, bywanie.

**Uczoność, ści,** *ż.* erudycya. **Uczony, a, e,** *p.* i **ego,** *m.* posiadający wiele nauk, biegły w naukach. = pełen nauki, *np.* praca, badania, poszukiwania.

**Uczta, y,** *ż.* bankiet, biesiada. **Ucztować, uję,** *s. n. nied.* na ucztach czas przepędzać, sprawiać uczty. **Ucztowanie, a,** *n.* sprawianie uczt, bywanie na ucztach.

**Uczuć, ję,** *s. cz. dok.* uczuciem doznać, poznać. Uczuć ból, radość, rozkosz, urazę. **Uczucie, a,** *n.* władza czucia. = odebranie wrażenia za pośrednictwem władzy czucia. Uczucie bolu, żalu, radości, rozkoszy. = wrażenie sprawione na władzy czucia. Miłe, słodkie uczucia. Przykre, bolesne uczucia.

**Uczyć, czę,** *s. cz. nied.* nauczać, dawać naukę. Uczyć dzieci czytać, pisać. Uczyć katechizmu, gramatyki, języka, historyi, geografii, rysunków, matematyki. = **się,** *s. z.* nabywać nauki.

**Uczynek, nku,** *m.* to co kto uczynił. Dobry, zły uczynek. Miłosierny uczynek. Schwytany na uczynku. **Uczynić, nię,** *s. cz. dok.* zdziałać, sprawić, zrobić. Uczynić komu łaskę, szkodę, krzywdę. = kogo czem, zrobić, mianować, nadać tytuł. = **się,** *s. z.* zrobić się, stać się. **Uczynienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Uczynkowy, a, e,** *p.* od uczynków, *np.* grzech. **Uczynnie,** *ps.* uczynnym sposobem. **Uczynność, ści,** *ż.* gotowość do czynienia drugim dobrze. **Uczynny, a, e,** *p.* lubiący drugim dobrze czynić, nieść im pomoc, dogadzać ich potrzebom.

**Udać, Udać się,** *ob.* **Udawać. Udanie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Udać, Udać się.** = Udanie, zmyślenie. **Udany, a, e,** *im.* od **Udać,** zmyślony, *np.* przyjaźń, nabożeństwo.

**Udarcie, a,** *n.* czynność słowa **Udrzeć.**

**Udaremniać, am,** *s. cz. nied.* **Udaremnić, nię,** *dok.* czynić, uczynić daremnym. **Udaremnianie, Udaremnienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Udarować, uję,** *s. cz. dok.* kogo czem,

obdarzyć. **Udarowanie**, a, *n.* obdarzenie.

**Udarty**, a, e, *im.* od **Udrzeć**, oddarty.

**Udatnie**, *ps.* składnie, układnie. **Udatność**, ści, *ż.* składność, piękne ułożenie, gracya. **Udatny**, a, e, *p.* dobrze ułożony, mający piękną, okazałą postawę. = elegancki, wytworny. Ni ją ubior udatny, ni ją stroją kwiaty.

**Udawać**, ję, *s.cz.nied.* **Udać**, am, *dok.* naśladować. Udawać kogo, czyj głos, chód. = kogo, co, chcieć za kogo uchodzić. Udawać pana. Udawać pijanego, chorego, nabożnego, głuchego, smutnego, zakochanego. = zmyślać. Nigdy tego nie udawaj, czego nie czujesz. = co za co, dawać jedno za drugie. Białe za czarne udał, żółte za czerwone. Fałsz za prawdę udał. = Udać kogo przed kim, oniesć, denuncyować, oskarżyć. = się, *s.z.* za kogo, chcieć za kogo uchodzić. Mahomet udał się za proroka. = dokąd, obracać dokąd swe kroki, dążyć. Udać się na wieś. Udać się na spoczynek, na osobność. Udać się do kogo po radę, o pomoc, o ratunek. Udać się pod czyję obronę, opiekę. = do czego, uciekać się. Udać się do prozb, do łez, do ostatniego środka. = na co, oddać się czemu, wylać się na co. Na wszystkie już udał się rozpusty. = *nieos.* odnieść pożądany skutek. Udało mu się namówić go, przekonać, skłonić do czego. **Udawacz**, a, **Udawca**, y, *m.* ten co udaje, zmyśla. **Udawanie**, a, = się, *n.* czynność słów Udawać, **Udawać się.**

**Udeptać**, cę, czę, *s.cz.dok.* **Udeptywać**, uję, *nied.* depcząc wyrównać, *np.* ziemię, glinę. = depcząc ucierać, *np.* ścieżkę. **Udeptanie**, **Udeptywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uderzać**, am, *s.cz.nied.* **Uderzyć**, rzę, *dok.* ugodzić, zadać cios. Uderzyć kogo kijem, kamieniem. Uderzyć kogo w twarz, w pysk, po twarzy, po pysku. = *fig.* czynić mocne na umyśle wrażenie. Nie masz człowieka któregoby nie uderzały piękności natury. = trącać. Uderzyć głową o mur, łbem w drzewo. = (o zegarze bijącym godziny). Zegar uderzył piątą. = *s.n.* bić. Uderzyć z dział. Uderzyć w dzwony. = Uderzyć w bębny, w trąby, zacząć bębnić, trąbić. = gwałtownie ugodzić. Piorun uderzył w dom. = na kogo, na co, napadać, nacierać, rzucać się. Uderzyć na nieprzyjaciela. Mdłości na nią uderzyły. Krew uderzyła na mózg. Poty uderzają na mnie. = czołem, bić czołem, upadać na twarz przed kim. = do kogo, *fig.* udać się. Uderzę jak w dym do niego. = Uderzyć w nogi, uciec. = się, *s.z.* zadać sobie cios. Uderzyć się w głowę, w piersi, w kolano. = Uderzyć się w piersi, *fig.* żałować za przewinienie. = trącić się o co. Uderzyć się głową o drzewo, o ścianę. **Uderzanie**, **Uderzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Udławić**, wię, *s.cz.dok.* udusić połykając co w gardło. = się, *s.z.* udusić się połykając co. Anakreon udławił się rozenkowem jąderkiem. **Udławienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Udko**, a, *n. zdrob.* udo ptaka. **Udo**, a, *n.* część ciała od biodra do kolana.

**Udobruchać**, am, *s.cz.dok.* uspokoić, ułagodzić gniewającego się, rzucającego się ze złości. = się, *s.z.* przestać się gniewać. **Udobruchanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Udoj**, u, *m.* mleko udojone. **Udoić**, ję, *s.cz.dok.* uadoić ile trzeba mleka. **Udojenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Udokładniać**, am, *s.cz.nied.* **Udokładnić**, nię, *dok.* dokładniejszym uczynić. **Udokładnianie**, **Udokładnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Udolność**, **Udolny**, *ob.* **Zdolność**, i t. d.

**Udoskonalać**, am, *s.cz.nied.* **Udoskonalić**, lę, *dok.* doskonalszym czynić, do doskonałości doprowadzić. = się, *s.z.* stawać się, stać się doskonalszym. **Udoskonalanie**, **Udosko-**

nalenie, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Udowodniać, am**, *s. cz. nied.* **Udowodnić, nię**, *dok.* dowodami popierać, poprzeć. **Udowodnianie, Udowodnienie, a**, *n.* dowodami popieranie, poparcie.

**Udowy, a, e**, *p.* od uda, *np.* kość, staw.

**Udrapnąć, nę**, *s. cz. dok.* zadrapnąć. Kot go udrapnął. **Udrapnienie, a**, *n.* zadrapnienie.

**Udręczenie, a**, *n.* czynność słowa **Udręczyć**. = stan udręczonego, dręczarnia. **Udręczyć, czę**, *s. cz. dok.* umęczyć dręczeniem, dręcząc dokuczyć.

**Udrobić, bię**, *s. cz. dok.* ile trzeba nadrobić, *np.* chleba. **Udrobienie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Udry**, *l. m. nieod.* Iść z kim na udry, drzeć z kim koty. **Udrzeć, drę**, *s. cz. dok.* **Udzierać, am**, *nied.* drąc urwać, urywać. = Udrzeć kogo, *fig.* uskubnąć.

**Udusić, Uduszenie**, *ob.* **Zadusić**, i t. d.

**Udział, u**, *m.* udzielenie czego. = część komu udzielona. Udział w łupach, w zdobyczy, w zaborach. = co komu los udzielił. Płacz i nędza są moim udziałem. = uczestnictwo. Mieć w czem udział. = dobra udzielone familii panującego.

**Udziec, udźca**, *m.* udo zająca, sarny, jelenia.

**Udzielać, am**, *s. cz. nied.* **Udzielić, lę**, *dok.* dawać, dać komu część czego. Żaden obywatel niech nie żałuje udzielić potrzebom Rzplitej. = zakommunikować. Udzielić komu wiadomości. = nadać. Udzielić komu prawo obywatelstwa. **Udzielać się**, *s. z.* komu, być uczynnym, usłużnym, towarzyskim. **Udzielanie, Udzielenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. **Udzielanie się**, *n.* okazywanie się uczynnym, usłużnym, towarzyskim.

**Udzielnie**, *ps.* oddzielnie, niezależnie, niepodległe. **Udzielność, ści**, *ż.* byt oddzielny, niezależność, niepodległość. **Udzielny, a, e**, *p.* oddzielny, niezależny, niepodległy, *np.* pan, książe, państwo.

**Udzierać**, *ob.* **Udrzeć**, /

**Udzierżeć, żę**, *s. cz. dok.* utrzymać. **Udzierżenie, a**, *n.* utrzymanie.

**Udźwignąć, nę**, *s. cz. dok.* mieć dosyć siły do dźwignienia czego.

**Ufać, am**, *s. n. nied.* **komu**, **komu**, mieć w kim, w czem ufność. **Ufać** w co. Oni w swoje wozy i ufają w konie, a my w Pańskiej kładziemy nadzieję obronie. **Ufanie, a**, *n.* pokładanie w kim, w czem ufności.

**Ufarbować**, i t. d. *ob.* **Pofarbować**, i t. d.

**Ufnal, a**, *m.* (*z niem.*), gwoździ do przybijania podkowy końskiej.

**Ufnie**, *ps.* z ufnością. **Ufność, ści**, *ż.* zaufanie w kim, w czem pokładane. **Ufny, a, e**, *p.* pełen ufności, zaufania. Ufny w kogo, w co.

**Uformować, uję**, *s. cz. dok.* zrobić formując. = ukształcić, okrzesać, ogładzić, *np.* młodzieńca. = się, *s. z.* utworzyć się. = ukształcić się. **Uformowanie, a**, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ufryzować, ują**, *s. cz. dok.* ukędzierzawić za pomocą rozgrzanego żelazka. = się, *s. z.* włosy sobie ukędzierzawić. **Ufryzowanie, a**, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ugalonować, uję**, *s. cz. dok.* obszyć galonami, ustroić kogo w galony. = się, *s. z.* obszyć sobie sukuię galonami, ustroić się w galony. **Ugalonowanie, a**, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uganiać, am**, *s. cz. nied.* **Ugonić, nię**, *dok.* gonić, dogonić. **Uganiać się**, *s. z.* z kim, ścigać się, iść na wyścigi. Kozacy konno z Tatarami uganiać się mogący. Nieraz się ze lwy mężnie uganiała. = za kim, za czem, upędzać się, *np.* za jeleniem, za dziewczętami; *fig.* za próżną chwałą. = z kim o co, współubiegać się. **Uganianie się**, *n.* czynność słowa **Uganiać się**.

**Ugarnirować, uję**, *s. cz. dok.* garnirowaniem ozdobić. **Ugarnirowanie, a**, *n.* ozdobienie garnirowaniem.

**Ugasić, szę**, *s. cz. dok.* zgasić, *np.* ogień, pożar. = pragnienie, *fig.* zaspokoić. **Ugaszenie, a**, *n.* zagaszenie. = Ugaszenie pragnienia, *fig.* zaspokojenie pragnienia.

**Ugięcie, a**, *n.* zgięcie, nagięcie. =

się, zgięcie się, nagięcie się. **Ugięty, a, e,** *im.* od **Ugiąć**, zgięty, nagięty. Pod łat ciężarem ugięty. **Uginać, am,** *s. cz. nied.* **Ugiąć, ugnę,** *dok.* zginać, naginać. = *fig.* Ugiąć przed kim karku, kolana. Tylko upodlenie ducha ugina wolnych szyję do łańcucha. = **się,** *s. z.* giąć się pod ciężarem. Drzewa uginają się od zbytnich owoców. **Uginanie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Uginać, Uginać się.**

**Ugładzenie, a,** *n.* od **Ugładzić, dzę,** *s. cz. dok.* gładkim uczynić.

**Ugłaskać, am, szczę,** *s. cz. dok.* głaszcząc ugładzić, *np.* włosy. = głaszcząc obłaskawić, oswoić, *np.* lwa, niedźwiedzia. = **się,** *s. z.* obłaskawić się, oswoić się. Dorosły orangutan ani się łatwo złowić, ani złowiony ugłaskać się daje. **Ugłaskanie, a,** = **się,** *n.* czynność tego słowa.

**Ugnić, ję,** *s. n. dok.* gnijąc zmiękнąć. Gruszki ugniły.

**Ugniecenie, a,** *n.* od **Ugnieść, gniotę,** *s. cz. dok.* gniotąc uformować, *np.* gałkę z chleba. = ubić, spłaszczyć gniotąc *np.* glinę, ziemlę.

**Ugnoić, ję,** *s. cz. dok.* wygnoić rolą, pole. **Ugnojenie, a,** *n.* wygnojenie.

**Ugoda, y,** *ź.* zezwolenie czyli skłonienie woli dwóch lub więcej osób na jednę rzecz, umowa. **Ugodnie,** *ps.* przez ugodę. **Ugodny, a, e,** *p.* od ugody. **Ugodzenie, a,** *n.* od **Ugodzić, dzę,** *s. cz. dok.* kogo, co, umówić, nająć, *np.* sługę, konie. = zgodzić, pogodzić waśniących się. = **się,** *s. z.* z kim o co, zawrzeć ugodę, zgodzić się.

**Ugodzenie, a,** *n.* od **Ugodzić, dzę,** *s. cz. dok.* w cel, trafić. = uderzyć, *np.* kogo kamieniem. Ugodzić w głowę, w piersi.

**Ugor, u,** *m.* pole w trzypolowem gospodarstwie spoczywające przez rok cały, a w jesieni żytem lub pszenicą zasiane. **Ugorny, Ugorowy, a, e,** *p.* od ugoru. **Ugorować, uję,** *s. n. nied.* ugorem leżeć.

**Ugościć, szczę,** *s. cz. dok.* przyjąć dobrze gościa, uraczyć, uczęstować. **Ugoszczenie, a,** *n.* dobre przyjęcie gościa.

**Ugotować, uję,** *s. cz. dok.* zgotować, uwarzyć potrawę. = **się,** *s. z.* zgotować się. **Ugotowanie, a,** *n.* zgotowanie.

**Ugruntować, uję,** *s. cz. dok.* oprzeć, osadzić jak na gruncie, jak na fundamencie. = kogo w czem, gruntownie czego nauczyć. **Ugruntowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Ugryźć, zę,** *s. cz. dok.* odgryźć. = ukąsić. Pies go ugryzł. = *fig.* urazić uszczypliwem słowem. **Ugryzek, zku,** *m.* odgryzek. = *fig.* przygryzek. **Ugryzienie, a,** *n.* odgryzienie. = ukąszenie. **Ugryźliwie,** *ps.* z przekąsem, uszczypliwie. **Ugryźliwy, a, e,** *p.* uszczypliwy.

**Ugrzać, ugrzeję,** *s. cz. dok.* rozgrzać, dogrzać. = **się,** *s. z.* rozegrzać się.

**Ugrząść, Ugrzęznąć, ęznę,** *s. n. dok.* w błocie, zagrzęznąć. Ugrzązł wóz.

**Ująć,** *ob.* **Ujmować.**

**Ujadać, am,** *s. n. nied.* mocno szczekać. Za każdym strzałem psy mocniej ujadają. = i **Ujeść, ujem,** *s. cz. dok.* czego, zjeść część czego. Ktoś mi ujadł chleba. = ugryźć, ukąsić. Cnej Wenery dziecinę pszczółka w paluszek ujadła. = **Ujadać się,** *s. z.* gryźć się z kim, między sobą, zacięcie sprzeczać się, łajać się, szkalować się. Kiedy się najgorliwiej o dobro pospolite między sobą ujadali. **Ujadanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów **Ujadać, Ujadać się.**

**Ujarzmiać, am,** *s. cz. nied.* **Ujarzmić, mię,** *dok.* podbijać, podbić naród pod jarzmo; nakładać, nałożyć jarzmo niewoli. **Ujarzmianie, Ujarzmienie, a,** *n.* czynność tych słów. = Ujarzmienie, stan ujarzmionego narodu. **Ujarzmiciel, a,** *m.* ten co ujarzmia.

**Ujazd, u,** *m.* odjazd tajemny, ucieczka jazdą. **Ujechać,** *ob.* **Ujeżdżać. Ujechanie, a,** *n.* odjechanie, i t. d.

**Ujęcie, a,** *n.* od słowa **Ująć,** pojmanie, schwycenie. Ujęcie złoczyńcy. Ujęcie za rękę. = rączka, rękojeść, ucho.

**Ujednostajnić, ię,** *s. cz. dok.* uczynić jednostajnym. = **się,** *s. z.* stać się

jednostajnym. **Ujednostajnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ujemna**, ni, *ż.* ujma przymiotów dwóch rzeczy sobie przeciwnych, jak *np.* cień względem światła, zimno względem ciepła. **Ujemnie**, *ps.* sposobem ujemnym. **Ujemność**, ści, *ż.* stan tego co jest ujemnem. **Ujemny**, a, e, *p. mat.* mogący być ujętym czyli odjętym od czego. Ilości ujemne. = *fiz.* przeciwny dodatniemu. Elektryczność żywiczna jest ujemna, a szklanna dodatnia. **Ujęty**, a, e, *im.* od Ująć, odjęty. = wzięty za ujęcie. = jęty, pojmany. = zjednany.

**Ujeść**, *ob.* Ujadać.

**Ujeżdżać**, am, *s.cz.nied.* **Ujechać**, ujadę, *dok.* ubiegać jazdą. Nie ujechaliśmy dnia tego jak ledwie trzy mile. = i **Ujeździć**, dżę, *s.cz. dok.* konia, jeżdżąc na nim ułożyć go do jazdy. = drogę, utorować. = *s.n.* Ujechać, jazdą uciec. **Ujeżdżacz**, a, *m.* ten co konie ujeżdża. **Ujeżdżalnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie konie ujeżdżają. **Ujeżdżanie**, **Ujeżdżenie**, a, *n.* czynność słów **Ujeżdżać**, Ujeździć.

**Ujma**, y, *ż.* ujęcie, umniejszenie, uszczerbek. Rząd sąsiedzkiego państwa miesza się do rzeczy polskich z ujmą to pożytków, to sławy naszej. **Ujmować**, uję, *s.cz.nied.* **Ująć**, mę, *dok.* imać, jąć, chwytać, chwycić. Ująć rękę. Ująć kogo za rękę, za kołnierz, za włosy, za szyję. = *fig.* ścisnąć ujęciem. Ująć kogo, co w kluby, w karby, w ryzę. = pojmać. Ująwszy wszystkich hersztów, kazał ich pościnać. = kogo, czyje serce, *fig.* zjednać sobie kogo, pozyskać czyją przyjaźń, przychylność. Cezar ujmował sobie lud. Gościnność, szczerość, uprzejmość ujmowały mu serca wszystkich. = odejmować, umniejszać. Nie tylko by miał co dać, ujmie ubogiemu. = komu, *fig.* odmawiać co mu należy, zaprzeczać, uwłaczać. Nikomu ujmować, ani uwłaczać nie przystoi. = się, *s.z.* czego, za co, jąć się, chwytać się, chwycić się. Wyrwawszy się jaszczurka od ciepła, ujęła się ręki Pawła. Ująć się za rękę, za głowę, pod boki. = za kogo, za kim, za co, jąć się czyjej strony, obstawać przy kim, bronić kogo, czego. Nikt się za krzywdę naszą nie ujął. **Ujmowanie**, a, = się, *n.* czynność słów **Ujmować**, **Ujmować się.**

**Ujrzeć**, rzę, *s.cz. dok.* postrzedz, zobaczyć. = się, *s.z.* zobaczyć siebie samego. Ujrzała się w zwierciedle wody. = gdzie, znaleźć się w jakiem miejscu, położeniu. Ujrzał się wśród lasu, wśród nieprzyjaciół, w niebezpieczeństwie. **Ujrzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Ujść**, *ob.* **Uchodzić**. **Ujście**, a, *n.* odejście, upłynienie. Ujście krwi. = Ujście rzeki, miejsce gdzie rzeka uchodzi do innej rzeki lub do morza. = otwór; *anat.* Ujście żołądka. Ujście macicy.

**Uiszczać**, am, *s.cz.nied.* **Uiścić**, szczę, *dok.* dopełnić, uskutecznić. Uiścić obietnicę. = się, *s.z.* zadosyć uczynić zobowiązaniu. Uiścić się w długu, z długu, zapłacić dług. Uiścić się w słowie, dotrzymać słowa. **Uiszczanie**, **Uiszczenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Ujuczenie**, a, *n.* od **Ujuczyć**, czę, *s.cz. dok.* jukami obładować konia, muła, osła.

**Ukamienować**, uję, *s.cz. dok.* zabić kamieniami. Żydzi ukamienowali ś. Szczepana. **Ukamienowanie**, a, *n.* zabicie kamieniami.

**Ukanąć**, nę, *s.cz. dok.* uronić łzę.

**Ukarać**, rzę, *s.cz. dok.* skarać. Kogo Bóg chce ukarać, rozum mu odbierze, *przysł.* **Ukaranie**, a, *n.* ukaranie.

**Ukarmić**, mię, *s.cz. dok.* karmiąc utuczyć, *np.* wołu, wieprza, kapłona. = się, *s.z.* karmiąc się utuczyć się. **Ukarmienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ukartować**, uję, *s.cz. dok.* utasować karty. = *fig.* ułożyć, uknuć. W Petersburgu ukartowano pierwszy rozbiór Polski. **Ukartowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Ukąsić, sząę**, *s. cz. dok.* odkąsić. Ukąsić chleba. = ugryźć. Pies go ukąsił. = **się**, *s. z.* ugryźć się w język. **Ukąś się w język**, *fig.* nie mów o tem. **Ukąszenie, a**, *n.* ugryzienie.

**Ukaz, u**, *m.* ukazanie, pokazanie. = prawo w Rossyi, będące rozkazem, wolą cara. **Ukaziciel, a**, *m.* ten co ukazuje. Wexel na ukazicielа. **Ukazywać, uję**, *s. cz. nied.* **Ukazać, żę**, *dok.* pokazywać, pokazać, *np.* palcem. = **się**, *s. z.* pokazywać się, pokazać się. **Bóg ukazał się Mojżeszowi. Ukazywanie, Ukazanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Ukędzierzawić, wię**, *s. cz. dok.* ufryzować. **Ukędzierzawienie, a**, *n.* ufryzowanie.

**Ukisić, Ukwasić, szę**, *s. cz. dok.* sprawić żeby co ukisło, skwaśniało. **Ukisić ogórki, kapustę. Ukisły, a, e**, *im.* od **Ukisnąć, nę**, *s. n. dok.* stać się kwasnym. **Ukiśnienie, a**, *n.* stanie się kwaśnym. **Ukiszenie, Ukwaszenie, a**, *n.* czynność słów **Ukisić**, i t. d.

**Układ, u**, *m.* ułożenie czego w pewien porządek, system. Układ roślin Linneusza, Jussiego, Dekandola. = Układ dzieła, poematu, dramatu. = tocząca się ugoda, umowa. Wejść z kim w układy. Przystąpić do układów. **Układać, am**, *s. cz. nied.* **Ułożyć, żę**, *dok.* składać, złożyć porządnie, *np.* suknie, **książki**, bieliznę. = dzieło, zbierać materyały i z nich tworzyć dzieło. = na pismie, redagować. = zamyślać, projektować. Twarz jego pokazuje, że cos wielkiego układa w swym umyśle. Ułożyć trzeba rano co przez cały dzień robić. = co z kim, zrobić układ, umówić się. Filip Macedonski z Antiochem ułożyli sobie podzielić się państwem Ptolemeusza. = twarz, minę, przybierać minę. Usiłował okazywać wesołość, układał sobie twarz. = wprawiać do czego, przyuczać, *np.* wyżła do polowania. = co do równowagi, stawiać w równowadze. = **się**, *s. z.* składać się porządnie, szykować się. Wszystko mu się dobrze układa. = przybierać na siebie pewną postać, najczęściej skromną, pokorną, dla oszukania kogo. Wielu się pięknie układa, a w sercu ich skryta zdrada. Ułożyła się przed nim jak aniołek. = z kim, wchodzić w układy, umawiać się, *np.* z wierzycielami. **Układacz, a**, *m.* ten co układa. **Układanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów **Układać, Układać się. Układnie**, *ps.* składnie, zgrabnie. = z ułożoną miną, postawą. **Układność, ści**, *ż.* piękne ułożenie, gracya w manierach, w obejściu się. **Układny, a, e**, *p.* dobrze ułożony, mający piękne maniery. = umiejący ułożyć się dla ujęcia sobie kogo, przybierający skromną, pokorną postawę.

**Uklecenie, a**, *n.* od **Uklecić, cę**, *s. cz. dok.* sklecić.

**Uklej, i**, *ż. zool.* rybka podobna do sielawy, ma grzbiet oliwkowaty, łuskę drobną, świetną, z której robią perły sztuczne.

**Uklеić, ję**, *s. cz. dok.* zrobić klejąc, *np.* pudełko z papieru. **Uklejenie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Uklękać, Uklęknąć**, i t. d. *ob.* **Klękać**, i t. d.

**Ukłóć, kłę**, *s. cz. dok.* zranić czem kolącem, *np.* igłą, szpilką, cierniem. **Ukłócie, a**, *n.* zranienie czem kolącem.

**Ukłon, u**, *m.* skłonienie głowy dla przywitania lub pożegania kogo. = oświadczenie uszanowania. Zasyłać komu ukłony. **Ukłonić się**, *s. z. dok.* skłonić głowę przed kim. **Ukłonny, a, e**, *p.* lubiący się kłaniać, skłonny do ukłonów.

**Uknować, Uknuć, uję**, *s. cz. dok.* ułożyć co złego, *np.* zdradę, spisek. **Uknowanie, Uknucie, a**, *n.* ułożenie spisku, zdrady.

**Ukochać, am**, *s. cz. dok.* pokochać, umiłować. **Ukochanie, a**, *n.* pokochanie.

**Ukoić, ję**, *s. cz. dok.* uśmierzyć, uspokoić, *np.* ból, płacz, żal. **Ukojenie, a**, *n.* uśmierzenie.

**Ukołysać, szę**, *s. cz. dok.* uspić kołysząc. = *fig.* ukoić, uspokoić. **Uko-**

łysanie, a, *n.* uspienie kołysaniem. = *fig.* ukojenie, uśmierzenie.
**Ukończenie**, a, *n.* od **Ukończyć**, czę, *s. cz. dok.* skończyć, zakończyć.
**Ukontentować**, uję, *s. cz. dok.* ucieszyć, uradować. **Ukontentowanie**, a, *n.* uciecha, uradowanie.
**Ukoronować**, uję, *s. cz. dok.* koronę na głowę włożyć na znak władzy królewskiej. **Ukoronowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.
**Ukorzyć**, i t. d. *ob.* **Upokorzyć**, i t. d.
**Ukos**, u, *m.* kierunek ukośny. **Ukośnie**, *ps.* na ukos, z ukosa, ukosem. **Ukośność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest ukośne. **Ukośny**, a, e, *p.* na ukos idący, ukośnie leżący.
**Ukować**, **Ukuć**, uję, *s. cz. dok.* kując zrobić, *np.* podkowę. **Ukuć konia**, podkuć. **Ukowanie**, **Ukucie**, a, *n.* czynność tych słów.
**Ukracać**, am, *s. cz. nied.* **Ukrócić**, cę, *dok.* skracać, skrócić. Smutek, rozpacz, zgryzota ukracają życie. = *fig.* powściągnąć, poskromić, pohamować. Batory zamyślał swobody szlacheckie ukrócić. Ukrócić czyją dumę, swawolę, rozpustę.
**Ukradkiem**, **Ukradkowo**, *ps.* pokryjomu. **Ukradkowy**, a, e, *p.* kryjomy, pokryjomy. **Ukradzenie**, a, *n.* skradzenie. **Ukradziony**, a, e, *im.* od **Ukraść**, skradziony.
**Ukraina**, y, *ż.* (kraj na kraju, na krańcu, na pograniczu), prowincya dawnej Polski obejmująca województwo kijowskie. = *fig.* kraj bardzo dalekí, koniec świata. **Ukrainiec**, ńca, *m.* **Ukrainka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta rodem z Ukrainy. **Ukraiński**, a, e, *p.* z Ukrainy.
**Ukraść**, dnę, *s. cz. dok.* wziąć ukradkiem.
**Ukrasić**, szę, *s. cz. dok.* krasno ufarbować. *np.* jaja na Wielkanoc. = *fig.* ozdobić, upiększyć. **Ukraszenie**, a, *n.* czynność tego słowa.
**Ukręcenie**, a, *n.* od **Ukręcić**, cę, *s. cz. dok.* skręcić. *np.* powróz. = kręcąc urwać. *np.* głowę.
**Ukrócenie**, a, *n.* od **Ukrócić**, *ob.* **Ukracać**.
**Ukrochmalenie**, a, *n.* od **Ukrochmalić**, lę, *s. cz. dok.* nakrochmalić.
**Ukroić**, ję, *s. cz. dok.* odkroić. *np.* chleba, kilka łokci sukna. **Ukrojenie**, a, *n.* odkrojenie.
**Ukrop**, u, *m.* war, woda wrząca.
**Ukruszenie**, a, *n.* od **Ukruszyć**, szę, *s. cz. dok.* czego, kruszając odłamać, *np.* rogu, zęba. = kruszając nadrobić, *np.* chleba. = **się**, *s. z.* kruszając się odłamać się. Ząb mi się ukruszył.
**Ukrycie**, a, = **się**, *n.* czynność słowa **Ukryć**. **Ukryć się**. = **Ukrycie**, miejsce ukryte. Żyć w ukryciu. Zostawać w ukryciu. **Ukryty**, a, e, *im.* od **Ukryć**, zakryty, lub który się ukrył. Droga ukryta, *fort.* taras naokoło skarpy, od pola przedpiersieniem zasłoniony. **Ukrywać**, am, *s. cz. nied.* **Ukryć**, ję, *dok.* kryć, zakrywać, skryć, zakryć, kogo, co przed kim. = **się**, *s. z.* kryć się, skryć się. **Ukrywacz**, a, *m.* ten co ukrywa. **Ukrywanie**, a, = **się**, *n.* czynność słowa **Ukrywać**, i t. d.
**Ukrzepiać**, am, *s. cz. nied.* **Ukrzepić**, pię, *dok.* krzepić, pokrzepić. = **się**, *s. z.* krzepić się, pokrzepić się. **Ukrzepianie**, **Ukrzepienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.
**Ukrzywdzenie**, a, *n.* od **Ukrzywdzić**, dzę, *s. cz. dok.* skrzywdzić.
**Ukrzyżować**, uję, *s. cz. dok.* przybić do krzyża, rozpiąć na krzyżu. **Ukrzyżowanie**, a, *n.* przybicie do krzyża.
**Ukształcenie**, a, = **się**, *n.* od **Ukształcić**, cę, *s. cz. dok.* nadać piękny kształt. = wykształcić umysł, serce. = **się**, *s. z.* kształtnie się uformować, wykształcić się umysłowo.
**Ukuć**, **Ukucie**, *ob.* **Ukować**, i t. d.
**Ukurzenie**, a, *n.* od **Ukurzyć**, rzę, *s. cz. dok.* okryć kurzem.
**Ukwalifikować**, uję, *s. cz. dok.* usposobić, uzdatnić, uzdolnić. = **się**, *s. z.* usposobić się.
**Ukwap**, u *m. bot.* (Gnaphalium), kocanka, szarota.
**Ukwapliwie**, i t. d. *ob.* **Skwapliwie**, i t. d.
**Ukwasić**, **Ukwaszenie**, *ob.* **Ukisić**, i t. d.
**Ukwiecać**, am, *s. cz. nied.* **Ukwiecić**, cę, *dok.* zdobić, ozdobić kwiatami. **Ukwiecanie**, **Ukwiecenie**, a, *n.* zdobienie, ozdobienie kwiatami.

**Ul**, a, *m.* mieszkanie dla pszczół zrobione w kłodzie wydrążonej i nakrytej czapką słomianą.

**Ulabudać, Ulabudanie**, *ob.* **Uciułać**, i t. d.

**Ulać**, *ob.* **Ulewać**.

**Ulacniać**, i t. d. *ob.* **Ułatwiać**, i t. d.

**Uladować, ują**, *s. cz. dok.* ładując ułożyć. **Uladowanie**, a, *n.* ładując ułożenie. nie, i t. d.]

**Ulagodzenie, Ulagodzić**, *ob.* **Zlagodzenie, Ulakomić się**, i t. d. *ob.* **Zlakomić się**.

**Ulamać, mię**, *s. cz. dok.* **Ulamywać, uję**, *nied.* odłamać, odłamywać. = **się**, *s. z.* odlamać się. **Ulamanie, Ulamywanie**, a, *n.* odłamanie, odłamywanie. = **się**, odlamanie się, i t. d. **Ulamek, Ulomek, mku**, *m.* część ułamana, odłomek. Nie ułomek, człowiek nie ułomny, sążnisty, barczysty. = część dzieła którego reszta zaginęła. Ułamki Sallustyusza. = *aryt.* część całości. Ułamek zwyczajny, wyrażony licznikiem i mianownikiem. Ułamek dziesiętny, wyrażony liczbami dziesiętnemi. **Ułamkowy**, a, e, *p.* od ułamku.

**Ułan**, a, *m.* (z tatar.), książe tatarski. = kawalerzysta narodowy. **Ułania, ii**, *ż. zbior.* żołnierze, oficerowie z pułku ułanów. **Ułański**, a, e, *p.* od ułanów, *np.* pułk, kaszket. Po ułańsku, jak właściwa ułanowi.

**Ułanie**, a, *n.* czynność słowa **Ułać**. **Ułany**, a, e, *im.* od **Ułać**, odlany w formie; *fig.* Chłopiec jak ułany. Suknia jak ułana.

**Ułaskawiać, am**, *s. cz. nied.* **Ułaskawić, wię**, *dok.* z łaski swojej sądownie skazanego uwolnić od kary, lub karę cięższą na lżejszą zamienić. **Ułaskawienie**, a, *n.* uwolnienie od kary, lub jej zamienienie na lżejszą. W krajach konstytucyjnych prawo ułaskawienia królom przyznane.

**Ułatniać**, *ob.* **Ułotnić**.

**Ułatwiać, am**, *s. cz. nied.* **Ułatwić, wię**, *dok.* czynić łatwiejszym. Ułatwić komu pracę, naukę. = załatwiać. Ułatwić sprawę, interes. = **Ułatwić się**, *s. z.* z czem, z kim, odbyć jaką sprawę, czynność, odbyć z kim interes. **Ułatwianie, Ułatwienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Ułatywać, Ułatać, uję**, *s. n. nied.* **Ulecieć, cę**, *dok.* odlatywać, odlecieć. Ptaszęta ulatują do swych gajów. *Fig.* Marnie dni moje jak dym nieciały. **Ułatywanie, Ułatanie**, a, *n.* odlatywanie, odlatanie.

**Uławicenie**, a, *n. geol.* kolejne ułożenie się pokładów ziemi w kształcie ław czyli warstw przez opadanie ciał zawieszonych w wodzie. **Uławicony**, a, e, *p.* ułożony poziomo w kształcie ław czyli warstw. Pokłady ziemi uławicone, przeciwne tym które powstały przez działanie ognia, a które są nieporządnie porozrzucane.

**Ułazić, żę**, *s. n. nied.* **Ułeźć, ułażę**, *dok.* łażąc przebyć pewną przestrzeń. Przez cały dzień ledwo pół mili ułaźłem.

**Uleczenie**, a, *n.* wyleczenie. Choroba nie do uleczenia. **Uleczyć, czę**, *s. cz. dok.* wyleczyć. = **się**, *s. z.* wyleczyć się.

**Ulegać, am**, *s. n. nied.* **Uledz, gnę**, *dok.* upadać, upaść pod ciężarem. = czemu, poddawać się, poddać się. Uledz losowi, przemocy, konieczności. = Ulegać czemu, być posłusznym, *np.* prawu. = Ulegać komu, być powolnym dla kogo, dogadzać jego woli, ustępować we wszystkiem. = podpadać. Na świecie wszystko ulega odmianie. To nie ulega wątpliwości. = **Ulegać się**, *s. z. ob.* **Uleżeć się**. **Uleganie**, a, *n.* okazywanie posłuszeństwa, powolności. **Uległe**, *ps.* z uległością. **Uległość, ści**, *ż.* łatwość ulegania. **Uległy**, a, e, *p.* łatwo ulegający, posłuszny, powolny.

**Ulęknąć się, Uląc się**, *s. z. dok.* zlękuąć się, przelęknąć się. **Ulęknienie (się)**, *n.* przelęknienie się.

**Ulep, u**, *m.* **Ulepek, pku**, *m. zdrob.* napój słodki, łagodzący.

**Ulepiać, am**, *s. cz. nied.* **Ulepić, pię**, *dok.* lepiąc kształcić, utworzyć. Bóg ulepił z gliny Adama. **Ulepianie, Ulepienie**, a, *n.* kształcenie, utworzenie za pomocą lepienia.

**Ulepszać, am**, *s. cz. nied.* **Ulepszyć, szę**,

*dok.* polepszać, polepszyć. **Ulepszanie, Ulepszenie**, a, *n.* polepszanie, polepszenie. = Ulepszenie, wszystko co uczyniono dla polepszenia czego.

**Ulewa**, y, *ż.* deszcz ulewny. **Ulewać, am**, *s. cz. nied.* **Ulać, ulejȩ**, *dok.* odlewać, odlać trochę czego zwierzchu. = lać, odlać z gipsu, z bronzu. *Fig.* Suknia na nim leży jak ulał. **Ulewanie**, a, *n.* odlewanie. **Ulewny**, a, e, *p.* lejący jak z cebra (deszcz).

**Uleżałka**, i, *ż.* gruszka uleżała, gnilka. **Uleżały**, a, e, *p.* który się uleżał. **Uleżeć się**, *s. cz. dok.* **Ulegać się**, *nied.* dojrzeć, dojrzewać leżąc na słomie lub w sianie. **Uleżenie się**, *n.* dojrzenie leżąc.

**Ulga**, i, *ż.* ulżenie bolu, żalu, smutku, cierpienia. Ulgę komu sprawić. Żadne lekarstwo ulgi mi nie sprawia.

**Ulgnąć, ulgnę**, *s. n. dok.* ugrzęznąć w czem lgnącem do nóg, *np.* w błocie. = *fig.* przylgnąć do kogo, do czego. Serce jego już ulgnęło. **Ulgnienie**, a, *n.* ugrzęznienie.

**Ulica**, y, *ż.* **Ulicska**, i, *ż. zdrob.* droga między dwoma rzędami domów w mieście, na wsi. = aleja w ogrodzie. **Ulicznik**, a, *m.* chłopiec samopas biegający po ulicach. **Uliczny**, a, e, *p.* od ulicy.

**Ulitować się**, *s. z. dok.* zlitować się. **Ulitowanie**, a, *n.* politowanie. = się, zlitowanie się.

**Ulizać, że**, *s. cz. dok.* liżąc ugładzić. **Ulizanie**, a, *n.* ugładzenie lizaniem.

**Uloić, ję**, *s. cz. dok.* posmarować łojem. **Ulojenie**, a, *n.* posmarowanie łojem.

**Ulokować, uję**, *s. cz. dok.* (z łac.), umieścić kogo, co gdzie, a mianowicie summę dla pobierania od niej procentu. **Ulokowanie**, a, *n.* umieszczenie.

**Ułomać, Ułomek, Ułomkowy**, *ob.* **Ułamać**, i t. d. **Ułomnie**, *ps.* ułomnym sposobem. **Ułomność, ści**, *ż.* wada ciała: garbatość, kulawość. = krewkość, słabość, nieudolność. Każdy ma swoje ułomności. **Ułomny**, a, e, *p.* mający wadę ciała: garbaty, kulawy. = krewki, słaby, nieudolny, niedołężny. Ułomna ludzka natura. = *gram.* nie mający wszystkich przypadków, liczb, osób, czasów.

**Ulot, u**, *m.* odlot, odlecenie. **Ulotnić, nię**, *s. cz. dok.* **Ulatniać, am**, *nied.* obrócić w gaz, w parę ulatujące w górę. = **się**, *s. z.* obrócić się w gaz, w parę i ulecieć. **Ulotnienie**, a, *n.* obrócenie w gaz, w parę. = (się), przejście ciała stałego lub płynnego do stanu lotnego. **Ulotność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest ulotne. **Ulotny**, a, e, *p.* ulatujący, szybko przemijający. Chwile ulotne wiosny życia naszego. = *fig.* lekki. Pisemko ulotne. = *chem.* lotny, przechodzący w stan lotny.

**Ułowić, wię**, *s. cz. dok.* złowić. = *fig.* podejść, oszukać. = **się**, *s. z.* złowić się, wpaść w sieć, w sidło, w połapkę. **Ułowienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Ułowy**, a, e, *p.* od ula, *np.* oko.

**Ułożenie**, a, *n.* czynność słowa **Ułożyć**. = dobrze ułożona powierzchowność ciała. Piękne, skromne ułożenie. **Ułożony**, a, e, *im.* od **Ułożyć**, *ob.* **Układać**. = tak lub owak ukształcony. Dobrze, źle ułożony młodzieniec.

**Ultramaryna**, y, *ż.* farba błękitna, otrzymywana z lazurowego kamienia.

**Ultymatum**, *n. nieod.* (z łac.), warunki ostateczne przez rząd państwa rządowi drugiego państwa podane, po odrzuceniu których następuje wojna.

**Ulubić, bię**, *s. cz. dok.* polubić. **Ulubienica**, y, *ż.* faworytka. **Ulubienie**, a, *n.* polubienie. **Ulubieniec, ńca**, *m.* faworyt.

**Uluda**, y, *ż.* to co łudzi. **Uludzenie**, a, *n.* od **Uludzić, dzę**, *s. cz. dok.* zludzić.

**Ułupać, pię**, *s. cz. dok.* odłupać, *np.* kawałek kamienia.

**Ulżenie**, a, *n.* ulga. W niczem znaleźć nie mogłem bolom mym ulżenia. **Ulżyć, że**, *s. cz. dok.* uczynić lżejszem dźwigającemu. Ulżyć komu ciężaru. = *fig.* sprawić ulgę. Ulżyć komu boleści, cierpienia.

Ulżyć bolowi, żalowi, strapieniu.

**Umacniać, am**, *s.cz. nied.* **Umocnić, nię**, *dok.* wzmacniać, wzmocnić. = **się**, *s.z.* wzmacniać się, wzmocnić się. **Umacnianie, Umocnienie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Umaczać, am, Umoczyć, czę**, *s.cz.dok.* zmaczać, zmoczyć przez zanurzenie w płynie, *np.* pióro w atramencie. **Umaczanie, Umoczenie, a**, *n.* zmaczanie, zmoczenie.

**Umączenie, a**, = **się**, *n.* od **Umączyć, czę**, *s.cz.dok.* mąką posypać. = **się**, *s.z.* uwalać się mąką.

**Umaić, ję**, *s.cz.dok.* majem, to jest zielonemi gałęziami ozdobić. **Umajenie, a**, *n.* ozdobienie majem.

**Umajętnić, nię**, *s.cz. dok.* ubogacić nadaniem majątku. **Umajętnienie, a**, *n.* ubogacenie nadaniem majątku.

**Umarły, a, e**, *im.* od **Umrzeć**, i **Umarły, ego**, *m.* ten co umarł. Grzebać umarłych. Modlić się za umarłych.

**Umartwić, wię**, *s.cz.dok.* zmartwić. **Umartwienie, a**, *n.* zmartwienie. = ciała, podbicie go pod moc ducha przez odjęcie mu wygody, przyjemności, rozkoszy.

**Umarzać**, *ob.* **Umorzyć.**

**Umarzły, a, e**, *im.* od **Umarznąć, nę**, *s. n. dok.* zamarznąć, zmarznąć. Ziemia umarzła.

**Umawiać**, i t. d. *ob.* **Umówić**, i t. d.

**Umbra, y, ź.** ziemia gliniasta w malarstwie używana.

**Umbrela, i, ź. Umbrelka, i, ż.** *zdrob* daszek z zielonej kitajki na słabe oczy.

**Umęczenie, a**, *n.* od **Umęczyć, czę**, *s. cz. dok.* zamęczyć, zadać śmierć męką, męczarnią. Umęczon pod Pontskim Piłatem.

**Umiarkować, uję**, *s.cz.dok.* znaleźć średnią miarę między zbytkiem a niedostatkiem. = **się**, *s.z.* stać się umiarkowanym, ustatkować się. **Umiarkowanie, a**, *n.* zachowanie miary między ostatecznościami. = **się**, ustatkowanie się. **Umiarkowany, a, e**, *p.* w mierze będący, *np.* ciepło, klimat. = nie przebierający w niczem miary, *np.* w pleiu, w jedzeniu.

**Umiatać, Umieść**, i t.d. *ob.* **Zamiatać**, i t.d.

**Umieć, umiem**, *s.cz. nied.* posiadać umiejętność czego. Umieć fizykę, chemią, historyą, geometryą. Umieć czytać, pisać, rysować, malować, śpiewać, grać na jakim instrumencie. = módz, potrafić. Umiał go namówić, przekonać. **Umiejętnie**, *ps.* z umiejętnością. **Umiejętność, ści**, *ż.* umienie czego. = nauka. Umiejętności ścisłe: nauki przyrodzone, matematyka, astronomia. **Umiejętny, a, e**, *p.* umiejący co. **Umienie, a**, *n.* posiadanie znajomości czego.

**Umierać, am**, *s. n. nied.* konać. **Umrzeć, umrę**, *s. n. dok.* przestać żyć. Umrzeć śmiercią naturalną. Umrzeć ze starości, z głodu, z choroby, z ran. Młody może umrzeć, stary musi. Umrzeć za kogo, za co, zginąć, *np.* za ojczyznę, za wiarę. = Umierać, *fig.* ginąć. Umierać z żalu, z żądzy, z pragnienia, z miłości, ze strachu, ze wstydu. **Umieranie, a**, *n.* konanie.

**Umieszczać, am**, *s.cz. nied.* **Umieścić, szczę**, *dok.* dawać komu, czemu miejsce, lokować, ulokować. Umieścić kogo gdzie, w swoim lub czyim domu. Umieścić kapitał u kogo. Umieścić co w dzienniku. = **się**, *s.z.* znajdować, znaleźć dla siebie miejsce. **Umieszczanie, Umieszczenie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Umilać, am**, *s.cz. nied.* **Umilić, lę**, *dok.* czynić, uczynić miłym.

**Umilkać, am**, *s. n. nied.* **Umilknąć, nę**, *dok.* przestać mówić. To powiedziawszy umilkł. = *fig.* przestać szumieć, dzwonić, huczeć. Wiatry umilkły. Dzwony umilkły. Działa umilkły. **Umilknienie, a**, *n.* w znaczeniu słowa **Umilknąć.**

**Umiłować, uję**, *s.cz.dok.* ukochać. **Umiłowanie, a**, *n.* ukochanie.

**Umizg, u**, *m.* zalotne spojrzenie, uśmiech zalotny. **Umizgać się**, *s.z. nied.* **Umizgnąć się**, *dok.* przymilać się, uśmiechać się z przymileniem. = Umizgać się do kogo, zalecać

się, starać się przypodobać. **Umizgalska, kiej,** *ż.* ta co się umizga, zalotnica, kokietka. **Umizgalski, ego, Umizgacz, Umizgant, a, Umizgus, sia,** *m.* ten co się umizga, zalotnik. **Umizgalstwo,** *s. n.* skłonność do umizgania się, kokieterya. **Umizgliwy,** *a, e, p.* lubiący umizgać się. **Umknąć,** *ob.* **Umykać. Umknienie, a,** *n.* zemknienie. [rzeba zboża.] **Umlec, umielę,** *s. cz. dok.* zemlec ile **Umlócenie, a,** *n.* od **Umlócić, cę,** *s. cz. dok.* zmłócić ile trzeba zboża. **Umniejszać, am,** *s. cz. nied.* **Umniejszyć, szę,** *dok.* zmniejszać, zmniejszyć. **Umniejszanie, Umniejszenie, a,** *n.* zmniejszanie, zmniejszenie. **Umocnić,** i t. d *ob.* **Umacniać,** i t. d. **Umocować, uję,** *s. cz. dok.* mocno przybić, utwierdzić. = kogo do czego, nadać mu moc działania w swojem imieniu. **Umocowanie, a,** *n.* mocne przybicie, utwierdzenie. = moc dana komu, pełnomocnictwo, plenipotencya. **Umocowany, a, e,** *im.* tego słowa. = **ego,** *m.* pełnomocnik, plenipotent. **Umoczenie, Umoczyć,** *ob.* **Umaczać,** i t. d. **Umor, u,** *m.* umorzenie. Do umoru, na umor, na śmierć, do upadłego, *np.* pić, bić. **Umorzenie, a,** *n.* od **Umorzyć, rzę,** *s. cz. dok.* **Umarzać, am,** *nied.* zamorzyć. Lekarzów wiele, umorzą chorego śmiele, *przysł.* = głodem zamorzyć. Przez 20 dni głód go nie umorzył. = *fig.* przytłumić. Umorzyć chuci, żądze. = Umorzyć dług, zapłacić. **Umotać, am,** *s. cz. dok.* obmotać, zamotać. = **się,** *s. z.* zamotać się. **Umotanie, a,** *n.* zamotanie. = **się,** zamotanie się. **Umowa, y,** *ż.* umówienie się, ugoda. **Umówić, wię,** *s. cz. dok.* **Umawiać, am,** *nied.* co z kim, układać, projektować. = sobie kogo, co, ugodzić, nająć, *np.* sługę, mieszkanie. = **się,** *s. z.* z kim o co, godzić się, układać się, *np.* o pokój, o cenę. **Umówienie, Umawianie, a,** = **się.** *n.* czynność tych słów. **Umówiny, win,** *l. mn.* zawieranie umowy. **Umówiony, a, e,** *im.* o którym zaszła umowa, *np.* cena, dzień, miejsce, godzina.

**Umrzec,** *ob.* **Umierać.**

**Umundurować, uję,** *s. cz. dok.* sprawić komu mundur, mundury dla wojska. **Umundurowanie, a,** *n.* sprawienie munduru.

**Umuskać, am,** *s. cz. dok.* muskając ugładzić, *np.* włosy. **Umuskanie, a,** *n.* muskaniem ugładzenie.

**Umyć,** *ob.* **Umywać. Umycie, a,** *n.* obmycie. = **się,** obmycie się.

**Umykać, am,** *s. cz. nied.* **Umknąć, nę,** *dok.* uchylać, ubliżać. Umykać komu ręki, łaski, pomocy. = *s. n.* zmykać, zemknąć. Trzeba nam teraz ztąd umykać. = *s. n.* i = **się,** *s. z.* uchylać się, usuwać się na bok. Umykajcie, wołał, z drogi, straszył kijmi i batogi. Chciał Saul przebić Dawida oszczepem, ale się Dawid umknął. = wymykać się. Tantal ustawicznie pragnie, a zawżdy mu się woda umyka. = uchylać się od czego, unikać. Umykać się żadnemu niebezpieczeństwu nie chcieli. **Umykanie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Umykać, Umykać się.**

**Umysł, u,** *m.* zbiór władz umysłowych. = władza czująca, myśląca, tworząca wielorakie wyobrażenia. = myśl, zamysł Z umysłu, umyślnie. **Umyślenie, a,** *n.* od **Umyślić, lę,** *s. cz. dok.* zamyślić, w myśli ułożyć. Co on umyśli, to i wykona. **Umyślnie,** *ps.* z umysłu. **Umyślny, a, e,** *p.* umyślnie uczyniony. = **ego,** *m.* posłaniec umyślnie wysłany. **Umysłowo,** *ps.* umysłem, *np.* pracować. **Umysłowy, a, e,** *p.* tyczący się umysłu, *np.* władza, praca.

**Umyty, a, e,** *im.* od **Umyć,** którego umyto. **Umywać, am,** *s. cz. nied.* **Umyć, ję,** *dok.* obmywać, obmyć. Umyć dziecko. Umyć sobie lub komu twarz ręce, nogi. Umyć, umywać ręce od czego, *fig.* nie chcieć w co się wdawać. = **się,** *s. z.* obmywać się, obmyć się. Ani się umył do niego, *fig.* nie może z nim się porównać. **Umywalnik, a,** *m.* **Umywalnica, y,** *ż.* miednica do umywania się. **Umywanie, a,** *n.* obmywanie. = **się,** obmywanie się.

**Uncya, yi,** *ż.* waga zawierająca w sobie gramów 25, 32.

**Unia, ii,** *ż.* (z łac.), zjednoczenie, złączenie. Unia Litwy z Koroną, ostatecznie przyjęta na sejmie Lubelskim 1569 roku. Unia Kościołów, wschodniego z zachodnim, 1439 we Florencyi podpisana, w Brześciu 1595 odnowiona. **Uniacki, Unicki, a, e,** *p.* do unitów należący, *np.* kościół, wyznanie. **Uniat, a, Unita, y,** *m.* ten co przystąpił do unii Kościołów, greckiego z łacińskim, inb w niej się urodził.

**Unieść, uniosę,** *s. cz. dok.* **Unosić, szę,** *nied.* być w stanie niesienia, poniesienia czego. Nie uniosę tego ciężaru. = nieść co porwanego, uratowanego. Parys Helenę uniósł od męża. Unosi życie, a wszystko opuszcza. = daleko zanieść. Spłoszone konie uniosły jeźdźców. = *fig.* Gniew go uniósł. = **się,** *s. z.* wzniosłszy się krążyć, bujać po czem, nad czem. Ptaki rozmaite unosiły się nad ziemią. = *fig.* wznosić się. Myśli Wschodu unosiły się do najwyższej istoty. = zapędzać się. Zapalczywym unosił się gniewem. = za czem, upędzać się, uganiać się. O! ludzkie myśli, głupio to czynicie że się za łada szczęściem unosicie. = nad kim, nad czem, wpadać w uniesienie, zachwycać się. **Uniesienie, a,** *n.* czynność słowa Unieść. = wzruszenie pochodzące z gniewu, radości. = zachwycenie.

**Unieśmiertelniać, am,** *s. cz. nied.* **Unieśmiertelnić, nię,** *dok.* czynić nieśmiertelnym, sławnym po wszystkie czasy. = **się,** *s. z.* stać się nieśmiertelnym, nabyć nieśmiertelnej sławy. **Unieśmiertelnienie, a,** *n.* udzielenie komu nieśmiertelnej sławy. = **się,** nabycie nieśmiertelnej sławy.

**Unieważniać, am,** *s. cz. nied.* **Unieważnić, nię,** *dok.* uznawać, uznać za nieważne. **Unieważnianie, Unieważnienie, a,** *n.* uznawanie, uznanie za nieważne.

**Uniewinniać, am,** *s. cz. nied.* **Uniewinnić, nię,** *dok.* uznawać, uznać za niewinnego. = **się,** *s. z.* dowodzić, dowieść swej niewinności. **Uniewinnianie, Uniewinnienie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Unikać, am,** *s. cz. nied.* **Uniknąć, nę,** *dok.* kogo, czego, chronić się, strzedz się, uchronić się, ustrzedz się. Unikać wojny, bitwy, złego towarzystwa, okazyi do grzechu. **Unikanie, Uniknienie, a,** *n.* chronienie się, strzeżenie się, uchronienie się, ustrzeżenie się.

**Unita,** *ob.* **Uniat.**

**Uniwersał, u,** *m.* (z łac.), list królewski do wszystkiej szlachty wojewódzkiej, wzywający ją do wybrania posłów na sejm, z wyszczególnieniem przedmiotów przyszłych obrad sejmowych. **Uniwersalny, a, e,** *p.* powszechny. Człowiek uniwersalny, wszystko umiejący. **Uniwersytecki, a, e,** *p.* od uniwersytetu. **Uniwersytet, u,** *m.* szkoła wyższa, w której nczą wszystkich nauk.

**Uniżać, am,** *s. cz. nied.* **Uniżyć, żę,** *dok.* poniżać, poniżyć. Kto się będzie wywyższał, będzie uniżon. = **się,** *s. z.* poniżać się, poniżyć się. Kto się uniża przed najwyższym Bogiem, będzie podwyższon. **Uniżanie, Uniżenie, a,** *n.* poniżanie, poniżenie. = **się,** poniżanie się, poniżenie się. **Uniżenie,** *ps.* z uniżonością, *np.* proszę, kłaniam. **Uniżoność, ści,** *ż.* przymiot osoby uniżonej. = czołobitność. Złożyć komu swoję uniżoność. **Uniżony, a, e,** *p.* pokorny.

**Unosić,** *ob.* **Unieść.** **Unoszenie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa Unosić, Unosić się.

**Uobecniać, am,** *s. cz. nied.* **Uobecnić nię,** *dok.* obecnym czynić umysłowi. **Uobecnianie, Uobecnienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Uobyczaić, ję,** *s. cz. dok.* ucywilizować. = **się,** *s. z.* ucywilizować się. **Uobyczajenie, a,** *n.* ucywilizowanie. = **się,** ucywilizowanie się.

**Uogólniać, am,** *s. cz. nied.* **Uogólnić, nię,** *dok.* od szczególnych pojęć do ogólnych przechodzić, rozważywszy szczegóły podciągnąć je pod ogólne prawo, prawidło. **Uogólnianie,**

**Uogólnienie**, a, *n.* czynność tych słów. **ganizować.**]
**Uorganizować**, uję, *s. cz. dok. ob.* **Or-**
**Uosobić**, bię, *s. cz. dok.* wyrazić myśl, wyobrażenie pod postacią osoby. **Uosobienie**, a, *n.* wyobrażenie pod postacią osoby.
**Upad**, u, **Upadek**, dku, *m.* upadnienie. = *fig.* ruina. Upadek państwa, handlu, przemysłu. Upadek na majątku, na siłach, na umyśle. = Upad, *górn.* kierunek pochyły warstwy lub żyły pod kątem 45 do 75 stopni. **Upadać**, am, *s. n. nied.* **Upaść**, dnę, *dok.* padać, paść. Upaść na ziemię. Upaść komu do nóg. Upadam do nóg (odchodząc, żegnając się z kim). = *fig.* przychodzić, przyjść do upadku. Państwo, miasto, gospodarstwo upada. Wiele królestw, domów handlowych upadło. = na czem, *fig.* podupadać, podupaść. Upadać na siłach, na umyśle, na sercu, na odwadze. = spadać, spaść. Śnieg, deszcz upadł. **Upadanie**, a, *n.* chylenie się do upadku. **Upadłość**, ści, *ż.* stan upadły, podupadły. = stan kupca, domu handlowego niemogącego zapłacić swych długów. **Upadły**, a, e, *p.* który upadł, przyszedł do upadku, podupadły. = który przyszedł przez grzech do upadku. Żaden tak upadły nie jest, któryby za łaską bożą powstać nie mógł. = Do upadłego, do upadnienia, do ostatka. Bić się, bronić się do upadłego. **Upadnienie**, a, *n.* upadek.
**Upajać**, i t. d. *ob.* **Upoić.**
**Upakować**, ują, *s. cz. dok.* w pakę ułożyć. **Upakowanie**, a, *n.* ułożenie w pakę.
**Upał**, u, *m.* palące gorąco słoneczne. **Upalać**, am, *s. cz. nied.* **Upalić**, lę, *dok.* napalić ile czego trzeba. Upalić kawy. = odpalić kawałek. Upalić włosów. = Upalić milę, *fig.* szybko przebiedz, przejachać. = się, *s. z.* odpalać się z końca. W pewnem miasteczku pokazywano nieśmiertelną gromnicę, tak nazwaną że się nigdy nie upalała. **Upalanie**, **Upalenie**, a, *n.* czynność tych słów. Upalenie, mocne rozpalenie. Cześcią z upalenia, częścią z drogi bardzo zgrzany, w rzekę wskoczył Alexander.
**Upamiętać**, am, *s. cz. dok.* przywieść do upamiętania, zreflektować. = się, *s. z.* przyszedłszy do upamiętania przestać błądzić, zreflektować się. Upomniałem go aby się upamiętał. Upamiętajmy się, gdy upamiętać się jest w naszej mocy. **Upamiętanie**, a, *n.* zreflektowanie. naprowadzenie ze złej na dobrą drogę, powrót na dobrą drogę. Dla upamiętania Żydów Chrystus Pan przywraca wzrok ślepo narodzonemu. Jan ś. pokutę i upamiętanie opowiadał. **Upamiętnić**, nię, *s. cz. dok.* pamiętnym uczynić. = się, *s. z.* stać się pamiętnym. **Upamiętnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.
**Uparcie**, *ps.* z uporem, uporczywie. **Uparcie się**, *n.* stan tego który się uparł. **Upartość**, ści, *ż.* przymiot upartego. **Uparty**, a, e, *p.* uporny, uporczywy. = *fig.* Uparta choroba, opierająca się wszelkim środkom leczenia. Uparta bitwa, zacięta.
**Upaść**, się, *s. cz. dok.* pasąc ukarmić. *np.* wolu, wieprza. **Upasienie**, a, *n.* ukarmienie.
**Upaść**, *ob.* **Upadać.**
**Upatrywać**, uję, *s. cz. nied.* szukać czego oczyma, dochodzić wzrokiem, patrzeć na około żeby wybrać jedno. Zbywszy konia, chodził po jarmarku, upatrując innego. = opatrywać, przewidywać. Lepiej dziś upatrować, niżeli jutro żałować. **Upatrzyć**, trzę, *s. cz. dok.* zobaczyć, postrzedz. Jak tygrys młode upatrzywszy łanie, przyczaja się do ziemi. = wybrać. Kto może, dobrze czyni kiedy upatrzy sobie miejsce, gdzie po śmierci leżeć będzie. Upatrzyć czas, porę. = Upatrzyć sobie co do kogo, widzieć w nim wady których nie ma, urościć niesłuszną pretensyą. = Upatrzyć zająca, *myśl.* postrzedz go w kotlinie. **Upatrywanie**, **Upatrzenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Upatrzony**, a, e, *im.* od **Upatrzyć**, postrzeżony, odkryty, znaleziony wy-

brany, *np.* czas, miejsce, zręczność, pora. Polowanie na upatrzonego, *myśl.* na zająca w kotlinie siedzącego.

**Upędzać, am,** *s.cz.nied.* kogo, co. = się, *s.z.* za kim, za czem, pędzić, gonić. Wiatry upędzać, *fig.* bąki strzelać. Upędzać się za czem, uganiać się, *np.* za bogactwy, za sławą. = i **Upędzić, dzę,** *s.cz. dok.* dopędzić, dogonić. = przebyć pędząc. W godzinie pięć mil upędził. **Upędzanie, Upędzenie,** a, *n.* czynność tych słów. **Upędzanie się,** *n.* uganianie się.

**Upełnomocnić, nię,** *s.cz. dok.* kogo, dać komu pełnomocnictwo. **Upełnomocnienie,** a, *n.* danie pełnomocnictwa.

**Upełznąć, nę,** *s.n. dok.* pełzając ujść, uleźć. Żółw ledwo trzy piędzie upełznie w godzinie.

**Uperfumować, uję,** *s.cz. dok.* skropić perfumami. = się, *s.z.* skropić się perfumami. **Uperfumowanie,** a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Upewniać, Upewnić,** i t. d. *ob.* **Zapewniać,** i t. d.

**Upiąć,** *ob.* **Upinać.**

**Upić, Upić się,** *ob.* **Upijać. Upicie,** a, *n.* nadpicie. = się, upojenie się.

**Upiec, kę,** *s.cz. dok.* odbyć pieczenie, spiec. Upiec chleb, kurczę, kawał mięsa. = się, *s.z.* stać się upieczonym. Upiekło mu się, *fig.* uszło mu na sucho. I upiekło się panu Łowczycowi, choć na moście był odciął rękę szlachcicowi. **Upieczenie,** a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Upięcie,** a, *n.* dokonane upinanie. = strój upięty na głowie kobiecej.

**Upiękniać, am,** *s.cz.nied.* **Upięknić, nię,** *dok.* czynić, uczynić pięknym. **Upięknianie, Upięknienie,** a, *n.* czynność tych słów. Upięknienie, co dodano dla uczynienia czego pięknem. **Upiększać, am,** *s.cz. nied.* **Upiększyć, szę,** *dok.* zdobić, ozdobić pięknymi. **Upiększanie, Upiększenie,** a, *n.* zdobienie, ozdobienie pięknymi.

**Upierać się,** *s.z. nied.* **Uprzeć się,** *dok.* uporem iść, upornie obstawać przy czem, *np.* przy swojem zdaniu. **Upieranie się,** *n.* uporne przy czem obstawanie.

**Upierzenie,** a, = się, *n.* od **Upierzyć, rzę,** *s.cz.dok.* okryć pierzem. = się, *s.z.* okryć się pierzem.

**Upijać, am,** *s.cz.nied.* **Upić, ję,** *dok.* czego, nadpijać, nadpić czego trochę. = się, *s.z.* napijać się, napić się aż do odurzenia się trunkiem. **Upijanie,** a, = się, *n.* czynność słów **Upijać, Upijać się.**

**Upilnować, uję,** *s.cz. dok.* kogo, czego, pilnując ustrzedz, dopilnować żeby kto nie uciekł, czego złego nie zrobił, lub żeby się czemu co złego nie stało. = się, *s.z.* dopilnować się, ustrzedz się. **Upilnowanie,** a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Upiłować, uję,** *s.cz. dok.* odpiłować. **Upiłowanie,** a, *n.* odpiłowanie.

**Upinać, am,** *s.cz.nied.* **Upiąć, upnę,** *dok.* opinać, przypinać, opiąć, przypiąć. **Upinanie,** a, *n.* opinanie, przypinanie.

**Upior,** a, *m.* u gminu, nieboszczyk z grobu powstały, krew ludzką wysysający. = *zool.* największy z rodzaju nietoperzów gatunek, mieszkający w Indyach wschodnich.

**Upiżmować, uję,** *s.cz. dok.* uperfumować piżmem. = się, *s.z.* uperfumować się piżmem. **Upiżmowanie,** a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uplacać, am,** *s.cz.nied.* **Uplacić, cę,** *dok.* płacić, zapłacić część długu. **Uplacanie, Uplacenie,** a, *n.* płacenie, zapłacenie części długu.

**Uplacować,** i t. d. *ob.* **Ulokować,** i t. d.

**Uplatać, am,** *s.cz.nied.* **Upleść, uplotę,** *dok.* splatać, spleść, *np.* wieniec, koszyk, pierścionek z włosów. Upleść bajkę, *fig.* zrobić plotkę, skłamać, zmyślić. **Uplatanie, Uplecenie,** a, *n.* splatanie, splecenie.

**Upłatać,** i t. d. *ob.* **Wplątać, Zaplątać,** i t. d.

**Upławy, ów,** *l. m.* białe płynienie u kobiet. **Upłynienie,** a, *n.* płynąc ujście. = *fig.* przeminienie, ubieżenie. Po upłynieniu dwóch lat, dwóch wieków. **Upłynność, ści,** *ż.* przymiot tego co upływa. Upłyn-

ność czasu. **Upływny**, a, e, *p.* prędko upływający. **Upływ**, u, *m.* upłynienie. Po pewnym upływie czasu. **Upływać**, am, *s. n. nied.* **Upłynąć**, nę, *dok.* płynąc uchodzić. Woda upływa. = *fig.* przemijać, uchodzić. Jako ta woda upływa, tak lata nasze. Pokolenia upływają jak fale bystrej rzeki. **Upływanie**, a, *n.* płynienie, płynąc uchodzenie. = *fig.* przemijanie czasu.

**Upodlać**, am, *s. cz. nied.* **Upodlić**, lę, *dok.* podlić, spodlić. = się, *s. z.* podlić się, spodlić się. **Upodlanie, Upodlenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Upodlenie, stan upodlonego.

**Upodobać**, am, *s. cz. dok.* kogo, co, sobie w kim, w czem, spodobać, ulubić. Upodobał dziewicę. Ten jest syn mój miły, w którymem upodobał sobie. **Upodobanie**, a, *n.* spodobanie, ulubienie. Każdy w podobnym sobie ma upodobanie. = sposób upodobany. Podług swego, czyjego upodobania.

**Upoić**, ję, *s. cz. dok.* **Upajać**, am, *nied.* napoić kogo mocnym trunkiem aż do odurzenia. **Upojenie**, a, *n.* czynność słowa **Upoić**. = *fig.* odurzenie. **Upojony**, a, e, *im.* od **Upoić**, którego kto upoił. = *fig.* odurzony, *np.* dumą, swą wielkością, radością.

**Upokorzenie**, a, *n.* uczynienie pokornym. = stan upokorzonego. = się, stanie się pokornym. **Upokorzyć**, rzę, *s. cz. dok.* uczynić pokornym, przywieść do pokory. = się, *s. z.* stać się pokornym.

**Upolować**, uję, *s. cz. dok.* zabić lub złowić na polowaniu. **Upolowanie**, a, *n.* zabicie lub złowienie na polowaniu.

**Upominać**, am, *s. cz. nied.* Upomnieć, nę, *dok.* napominać, napomnieć. = się, *s. z.* dopominać się, dopomnieć się. Dziś pożyczy, a jutro się upomina. Kto bierze co twego jest, nie upominaj się. Niepłatne wojsko upominało się o swą należytość. **Upominacz**, a, *m.* ten co upomina. **Upominalny**, a, e, *p.* do upominania służący, *np.* list, przestrogi. **Upominanie, Upomnienie**, a, *n.* napominanie, napomnienie. = się, dopominanie się, dopomnienie się. **Upominek, nku**, *m.* podarunek dany na pamiątkę.

**Upor**, u, *m.* upieranie się przy swojem zdaniu. **Uporczywie, Uparnie**, *ps.* z uporem. **Uporczywość, Uporność, ści**, *ż.* przymiot osoby upartej, lub tego co jest uporczywem. **Uporczywy, Uporny**, a, e, *p.* uparty, zacięty. = uporczywie wytrwały. Uporczywa praca.

**Uporządkować**, uję, *s. cz. dok.* porządnie ułożyć, ustawić. **Uporządkowanie**, a, *n.* porządne ułożenie, ustawienie.

**Uposażać**, am, *s. cz. nied.* **Uposażyć**, żę, *dok.* wyposażyć, dać posag córce. = *fig.* obdarzyć, ozdobić. Wdzięki któremi ją natura uposażyła. = obdarzyć funduszem, nadać fundusz. Uposażyć szpital, klasztor. **Uposażanie, Uposażenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Uposażyciel**, a, *m.* **Uposażycielka**, i, *ż.* ten, ta co uposaża, nadaje fundusz.

**Upośledzać**, am, *s. cz. nied.* **Upośledzić**, dzę, *dok.* kogo, uważać za pośledniego, gardzić jako pośledniem. = Natura go upośledziła, odmówiła mu swych darów, bądź co do ciała, bądź co do umysłu. **Upośledzanie, Upośledzenie**, a, *n.* czynność tych słów. Upośledzenie, stan upośledzonego.

**Upoważniać**, am, *s. cz. nied.* **Upoważnić**, nię, *dok.* kogo do czego, dawać, dać mu upoważnienie. **Upoważnianie, Upoważnienie**, a, *n.* dawanie, danie upoważnienia. Upoważnienie, pismo upoważniające. **Upoważniciel**, a, *m.* **Upoważnicielka**, i, *ż.* ten, ta co daje upoważnienie.

**Upowszechniać**, am, *s. cz. nied.* **Upowszechnić**, nię, *dok.* czynić, uczynić powszechnym. = się, *s. z.* stawać się, stać się powszechnym. **Upowszechnianie, Upowszechnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uprać**, i t. d. *ob.* **Wyprać**, i t. d.

**Upragnąć**, nę, *s. cz. dok.* czego, gorąco pragnąć, pożądać czego. **Upragnienie**, a, *n.* gorące pożądanie czego. **Upragniony**, a, e, *im.* gorąco pragnący. = gorąco pożądany.

**Uprasiać, am,** *s. sz. nied.* usilnie prosić. **Uprosić, szę,** *dok.* skłonić prośbą. Uprosić co u kogo, otrzymać prośbą. Dać się uprosić, skłonić się, zezwolić na czyję prośbę. **Uprasianie,** a, *n.* usilne proszenie.

**Uprasiczać,** i t. d. *ob.* **Uprosić,** i t. d.

**Uprawa, y,** *ż.* usposobienie gruntu do wydawania roślin za pomocą gnojenia, orania, kopania, i t. d. = *fig.* kształcenie, doskonalenie. Uprawa umysłu. Uprawa sztuk, nauk. **Uprawiać, am,** *s. cz. nied.* **Uprawić, wię,** *dok.* uspasabiać, usposobić grunt, ziemię do wydawania płodów. = Uprawiać umysł, nauki, *fig.* kształcić, doskonalić. **Uprawiacz,** a, *m.* ten co uprawia ziemię. **Uprawianie, Uprawienie,** a, *n.* czynność słów powyższych.

**Uprawiać, am,** *s. cz. nied.* **Uprawić, nię,** *dok.* prawnem czynić, uznawać za prawne. **Uprawianie, Uprawienie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Uprawny,** a, e, *p.* uprawiony, *np.* grunt, pole.

**Uprażenie,** a, *n.* od **Uprażyć, się,** *s. cz. dok.* sprażyć, naprażyć ile trzeba, *np.* śmietanki, mąki, kłosów.

**Uprojektować, uję,** *s. cz. dok.* ułożyć projekt. **Uprojektowanie,** a, *n.* ułożenie projektu.

**Uprościć, szczę,** *s. cz. dok.* **Upraszczać, am,** *nied.* prostszym uczynić, przywieść do prostszego wyrażenia. Uprościć ułomek. **Uproszczenie, Upraszczanie,** a, *n.* przywiedzenie, przywodzenie do prostszego wyrażenia.

**Uprosić,** *ob.* **Uprasiać.** **Uproszenie,** a, *n.* otrzymanie prośbą.

**Uprowadzać, am,** *s. cz. nied.* **Uprowadzić, dzę,** *dok.* zaprowadzić porwanego lub uratowanego na bezpieczne miejsce. Parys Helenę do swojej ziemi uprowadził. Konon z bitwy przy Egos uprowadził niedobitki ateńskie do Cypru. **Uprowadzanie, Uprowadzenie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Uprząść, uprzędę,** *s. cz. dok.* naprząść pewną liczbę wrzecion, motków. = Uprząść sobie co w głowie, *fig.* ubrdać, uroić. Próżne sobie nie-boga chimery uprzędła.

**Uprzątać, am,** *s. cz. nied.* **Uprzątnąć, nę,** *dok.* sprzątać, sprzątnąć w pokoju. = wyprzątać, wyprzątnąć. Wszystkie z mórz uprzątnął rozboje. = *fig.* usuwać, usunąć, *np.* przeszkody, zawady. **Uprzątanie, Uprzątnienie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Uprząż, ży,** *ż.* co służy do zaprzęgu koni: szory, chomąty. = konie w zaprzęgu.

**Uprzeć się,** *ob.* **Upierać się.**

**Uprzedać, am,** *s. cz. dok.* czego, część czego przedać. **Uprzedanie,** a, *n.* przedanie części.

**Uprzedni,** a, e, *p.* poprzedni, poprzedzający. **Uprzednio,** *ps.* wprzód. **Uprzedzać, am,** *s. cz. nied.* **Uprzedzić, dzę,** *dok.* poprzedzać. = przybyć dokąd wprzód niż kto inny, który do tegoż miejsca dążył. Drugi zwolennik uprzedził biegiem Piotra, i przyszedł pierwej do grobu. = *fig.* wyprzedzić. Rozum czasem uprzedza lata. Uprzedzać czyje chęci, życzenia, dopełniać je wprzód nim zostały powzięte. = co, zapobiegać czemu. Lepiej uprzedzić winę, niż popełnioną karać. = kogo o czem, naprzód uwiadomić. = kogo przeciw komu, wpoić uprzedzenie, mylną opinią o kim. = się, *s. z.* o kim, o czem, nabywać uprzedzenia, mylnego zdania. **Uprzedzanie, Uprzedzenie,** a, *n.* czynność tych słów. Uprzedzenie, mylne zdanie przed należytem zastanowieniem się powzięte, prewencya. Uprzedzenie o sobie, zarozumiałość. **Uprzedziciel,** a, *m.* poprzedziciel. Ś. Jan poseł i uprzedziciel chrystusowy.

**Uprzejmie,** *ps.* z uprzejmością. **Uprzejmość, ści,** *ż.* słodycz w przyjęciu, w obejściu się. = tytuł dawany przez królów polskich senatorom. **Uprzejmy,** a, e, *p.* słodko przyjmujący gości.

**Uprzyjemniać, am,** *s. cz. nied.* **Uprzyjemnić, nię,** *dok.* czynić, uczynić przyjemnym, *np.* komu czas, pobyt, pracę. **Uprzyjemnianie, Uprzy-**

jemnienie, a, *n.* czynność tych słów.

**Uprzykrzać się**, *s.z.nied.* **Uprzykrzyć się**, *dok.* komu, naprzykrzać się, naprzykrzyć się. Nie uprzykrzaj się, abyś odrzucon nie był. = Uprzykrzyć się, stać się przykrym, sprzykrzyć się. Bo się żadne na świecie brzemię tak nie przykrzy, jako mieć białogłowę, która się uprzykrzy. Uprzykrzyło mi się w domu siedzieć. **Uprzykrzanie się**, *n.* naprzykrzanie się. **Uprzykrzenie**, a, *n.* sprawienie przykrości, naprzykrzenie. = *ps.* uprzykrzonym sposobem. **Uprzykrzony**, a, e, *p.* który się uprzykrzył, naprzykrzony.

**Uprzytomniać**, i t. d. *ob.* Uobecniać, i t. d.

**Uprzywilejować**, uję, *s.cz.dok.* przywilejem obdarzyć, nadać przywilej. **Uprzywilejowanie**, a, *n.* nadanie przywileju.

**Upstrzenie**, a, *n.* od **Upstrzyć**, upstrzę, *s.cz.dok.* pstro ubrać, nakropić, pomalować. Twarz muszkami upstrzona. Muchy upstrzyły ścianę, obicie. = się, *s.z.* pstro się ubrać.

**Upudrować**, uję, *s.cz.dok.* pudrem potrząsnąć, posypać. = się, *s.z.* pudrem sobie włosy potrząsnąć. **Upudrowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Upulchniać**, am, *s.cz.nied.* **Upulchnić**, nię, *dok.* czynić, uczynić pulchnym, *np.* grunt, ziemię. **Upulchnianie**, **Upulchnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Upust**, u, *m.* dwie rynny drewniane, jedna pozioma, druga pionowa, mnichem zwane, przez które upuszcza się woda ze stawu. **Upuszczać**, am, *s.cz.nied.* **Upuścić**, szczę, *dok.* część płynu wypuszczać, wypuścić. Upuścić wody ze stawu. Upuścić komu krwi. = puszczać, puścić na ziemię, *np.* chustkę, kapelusz, rękawiczkę, szklankę, zegarek. **Upuszczanie**, **Upuszczenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Upuszczenie**, a, *n.* od **Upuszczyć**, szę, *s.cz.dok.* puchem okryć.

**Urąbać**, bię, *s.cz.dok.* narąbać ile trzeba. *np.* drew, cukru. **Urąbanie**, a, *n.* narąbanie ile czego trzeba.

**Urabiać**, am, *s.cz.nied.* **Urobić**, bię, *dok.* wyrabiać, wyrobić. Urobił mu tarczę dziwnem rysowaniem ozdobioną. = się, *s.z.* tworzyć się, utworzyć się. Język polski głównie się urobił i urosł na łacińskim.

**Uraczenie**, a, *n.* od **Uraczyć**, czę, *s.cz.dok.* uczęstować. = się, *s.z.* upić się.

**Uradować**, ują, *s.cz.dok.* kogo, sprawić komu radość. = się, *s.z.* doznać radości. **Uradowanie**, a, *n.* sprawienie radości. = radość, ukontentowanie. = się, doznanie radości.

**Uradzenie**, a, *n.* od **Uradzić**, dzę, *s.cz.dok.* radząc uchwalić, postanowić. Uradzono wojnę.

**Urągać**, am, *s.n.nied.* komu, = się, *s.z.* z kogo, z czego, najgrawać się, natrząsać się. Porzucił żonę, gdy mu bracia urągali. Nie urągaj się z nędznego. Z gróźb się moich urąga. **Urąganie**, a, *n.* najgrawanie się. **Urągliwie**, *ps.* z urąganiem. **Urągliwy**, a, e, *p.* pełen urągania, *np.* żart, uśmiech. **Urągowisko**, a, *n.* szyderstwo, pośmiewisko. Na urągowisko królem Chrystusa nazwali.

**Uranus**, a, *m. ast.* planeta pierwszego rzędu, 83 razy większy od ziemi, odległy od słońca 398 milionów mil geogr., mający 6 księżyców, z któremi krąży około słońca w przeciągu lat 83, dni 150. = *mit.* ojciec Saturna.

**Uratować**, uję, *s.cz.dok.* kogo, co, ratunek komu, czemu dać, wyratować, *np.* tonącego. Ratowali dom palący się, ale go uratować nie mogli. = się, *s.z.* wyratować się. **Uratowanie**, a, *n.* wyratowanie.

**Uraz**, u, *m.* obrażenie od uderzenia. = to o co idąc uderzyć się można. Kamień urazu. = uszkodzenie, rana. Przeszedł przez ogień bez urazu cały. = poderwanie się dźwigając co ciężkiego. **Uraza**, y, *ż.* obraza, obrażenie. Mieć do kogo urazę. **Urażać**, am, *s.cz.nied.* **Urazić**, żę

*dok.* sprawić ból dotykając chorej części ciała. Nie uraziwszy, nie uleczysz rany. = obrażać. Prawda pospolicie uraża. = **się**, *s.z.* w co, sprawić sobie ból dotykając się chorej części ciała. = o co, obrażać się, obrazić się. Niektórzy bardziej się urażają o krzywdę imienia królewskiego, niżeli imienia bożkiego. **Urażanie, Urażenie, a,** = **się**, *n.* czynność tych słów. **Uraziciel, a,** *m.* obraziciel. **Urażliwie,** *ps.* z urazą. **Urażliwość, Urazitelność, ści,** *ż.* obrażliwość. **Urażliwy, Urazitelny, a, e,** *p.* obrażliwy.

**Uręczać, am,** *s.cz.med.* **Uręczyć, czę,** *dok.* (niby podaniem ręki) upewniać, upewnić. **Uręczanie, Uręczenie, a,** *n.* upewnianie, upewnienie.

**Uregulować, uję,** *s.cz.dok.* przywieść do regularnego trybu, porządku. **Uregulowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Urlop, u,** *m.* (z niem.), pozwolenie dane żołnierzowi oddalenia się na pewien czas z pułku, z koszar. **Urlopnik, a,** *m.* żołnierz który otrzymał urlop.

**Urna, y,** *ż.* (z łac.), naczynie u starożytnych Rzymian na popioły umarłych, popielnica. = wazon na grobowcach. = naczynie w które wrzucają gałki lub kartki przy wotowaniu.

**Urobić,** *ob.* **Urabiać. Urobienie, a,** *n.* wyrobienie, zrobienie.

**Uroczy, a, e,** *p.* urzekający, czarujący, czarowniczy.

**Uroczyście,** *ps.* sposobem uroczystym, solennie. **Uroczysko, a,** *n.* miejsce przed świątynią słowiańską, gdzie kapłani ogłaszali zgromadzonemu ludowi wyroki bogów. = pole zaniedbane przez niedostatek ludzi, albo przeszkodę przyrodzenia. **Uroczystość, ści,** *ż.* święto uroczyste. = dzień obchodów narodowych. = obrzęd z niejaką odprawiony okazałością. **Uroczysty, a, e,** *p.* uroczyście obchodzony, solenny, *np.* dzień, święto.

**Uroda, y,** *ż.* urodziwość. Władysław III był pięknej urody. **Urodzaj, u,** *m.* **Urodzaje, ów,** *l.m.* nimi lub więcej obficie zrodzone płody ziemskie, mianowicie zboże. **Urodzajność, ści,** *ż.* żyzność, płodność. **Urodzajny, a, e,** *p.* obfite urodzaje wydający, żyzny, płodny, *np.* ziemia. **Urodzenie, a,** *n.* porodzenie. = ród z którego kto pochodzi. Człowiek dobrego, wysokiego, niskiego urodzenia. **Urodzić, dzę,** *s.cz.dok.* porodzić. Urodziła syna, córkę. = wydać płód, owoc. = **się**, *s.z.* narodzić się. = (o zbożu, owocach). Nie urodzi się na tem polu pszenica. **Urodziny, dzin,** *l.m.* dzień urodzenia się. **Urodziwość, ści,** *ż.* piękność przyrodzona ciała. **Urodziwy, a, e,** *p.* mający piękny kształt ciała. **Urodzony, a, e,** *im.* narodzony. = tytuł dawniej szlachcie dawany. Dobrze urodzony, zacnych rodziców syn.

**Uroić, ję,** *s.cz.dok.* rojąc w głowie usnuć. Uroił sobie że go pokochała. = **się**, *s.z.* ubrdać się. Uroiło mu się coś w głowie. **Urojenie, a,** *n.* to co kto sobie uroił.

**Urok, u,** *m.* urzeczenie, oczarowanie wzrokiem. Zdejmowały uroki stare baby dzieciom. = *fig.* wdzięk, powab czarujący.

**Uronić, nię,** *s.cz.dok.* upuścić, zgubić, stracić. Ptak uronił pióro. Koni uroniliśmy po troszę przez bitwy i słoty jesienne. Nie tylko z majątku nic nie uronił, ale jeszcze dorobił. Uronić z pamięci, zapomnieć. Gdy go rózgami sieczono, ani łzy nie uronił. **Uronienie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Urościć, szczę,** *s.cz.dok.* sprawić żeby co urosło. = *fig.* utworzyć, uformować. Urościć sobie pretensyą do kogo, do czego. **Urosły, a, e,** *im.* od **Urosnąć, Urość, snę,** *s.n.dok.* dojść do pewnego wzrostu. = w co, *fig.* wzmódz się. Państwo urosło w potęgę, ludność, bogactwo. = z czego, *fig.* powstać, wyniknąć. Ztąd urosły zwady, kłótnie, wojny. **Urośnienie, a,** *n.* dojście do pewnego wzrostu. **Uroszczenie, a,** *n.* niesłuszne żądanie czego, pretensya.

**Urozmaicać, am,** *s.cz.nied.* **Urozmaicić, cę,** *dok.* czynić, uczynić roz-

maitym. **Urozmaicanie, Urozmaicenie, a,** *n.* czynność tych słów.
**Urumieniać, am,** *s. cz. nied.* **Urumienić, nię,** *dok.* czynić, uczynić rumianym. **Urumienianie, Urumienienie, a,** *n.* czynność tych słów.
**Urwa, y,** *ż.* **Urwisko, a,** *n.* miejsce zkąd się ziemia lub skała urwała. = ziemia lub skała która się urwała i na dół spadła. **Urwać,** *ob.* **Urywać. Urwanie, a,** *n.* oderwanie, zerwanie. = **się,** oderwanie się, zerwanie się. **Urwaniec, úca,** *m.* ten co się urwał od szubienicy, lub jej uszedł. **Urwis, Urwisz, a, Urwipołeć, łcia,** *m.* łotr co urwie, porwie, gdzie co może. = łotr, chłopiec ladaco, lampart. = Na urwisz tylko patrzeć, dybać, czyhać, upatrywać pory gdzie co można urwać, zarwać, porwać. **Urwisko,** *ob.* **Urwa. Urwisty, a, e,** *p.* pełen urwisk, przepaściasty. dni (perły).]
**Uryański, a, e,** *p.* oryentalny, wscho-]
**Uryn, u,** *m. chem.* substancya zwierzęca w skład uryny wchodząca. **Uryna, y,** *ż.* (z grec.), płyn zwierzęcy, czyli mocz, odchodzący przez kanał urynowy. **Urynał, u,** *m.* naczynie na urynę. **Urynowy, a, e,** *p.* od uryny, *np.* kwas, kanał.
**Urywać, am,** *s. cz. nied.* **Urwać, urwę,** *dok.* zrywać, zerwać. Urwę ja świeżą różę, urwę ją za pory, urwę ją za rosy. Ewa urwała owoc, zjadła sama, i mężowi dała. = odrywać, oderwać. Kula armatnia głowę mu urwała. Trzy palce u prawej ręki kartacz mu urwał. = Urwać mowę, przerwać, ucląć. = zarwać, porwać. Każdy chce co urwać. Ten urwie, ten uchwyci, ten wykpi. = Urywać nieprzyjaciela, szarpać go urywczo, urywkowo, dopadając z tyłu, z boku. = **się,** *s. z.* przerwać się. Sznur się urwał. Struna się urwała. = *fig.* Znam te sposoby, ale się nakoniec urywają. = oderwać się. Urwał się od szubienicy. Pies się urwał z łańcucha, z uwięzi. = *neos.* Urywa się, urwało się, nie staje, nie stało czego, zabrakło. Urwało mu się, przestało mu się szczęścić, dobrze powodzić; zabrakło mu sposobów do życia; zabrakło mu wątku do dalszej mowy. **Urywanie, a,** *n.* zrywanie, odrywanie, I t. d. **Urywczo, Urywkowo,** *ps.* urywkami, dorywczo, dopadkiem, nie ciągle, częściami, częściowo. **Urywczy, Urywkowy, a, e,** *p.* dorywczy, dopadkowy. = urywany, przerywany. Myśli urywkowe. Praca urywkowa. **Urywek, wku,** *m.* część urwana, oderwana. = ułamek pisma, dzieła. Urywki tylko ztąd i zowąd zbieramy. = Urywkiem, urywkami, urywczo, urywkowo.
**Urząd, ędu,** *m.* obowiązek publiczny. Dostać urząd. Sprawować piastować urząd. Być na urzędzie. = *zbior.* urzędnicy jakiej magistratury. Urząd sądowy, municypalny. Zapozwać kogo do urzędu. = **Na urząd,** na obstalunek. Bóty zrobione na urząd. **Urządzać, am,** *s. cz. nied.* **Urządzić, dzę,** *dok.* rząd, porządek zaprowadzić. Urządzić dom, swe interesa, kraj, państwo. = **się,** *s. z.* zaprowadzić u siebie rząd, porządek. **Urządzanie, Urządzenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów. Urządzenie, porządek w czem zaprowadzony; ustawa urządzająca. **Urządziciel, a,** *m.* **Urządziciełka, i, ż.** ten, ta co urządza.
**Urzec,** *ob.* **Urzekać. Urzeczenie, a,** *n.* rzucenie uroku.
**Urzędniczy, a, e,** *p.* od urzędnika. **Urzędnik, a,** *m.* człowiek sprawujący urząd. **Urzędować, uję,** *s. n. nied.* sprawować urząd **Urzędowanie, u,** *n.* sprawowanie urzędu. **Urzędownie,** *ps.* z urzędu. **Urzędowny, Urzędowy, a, e,** *p.* od urzędu. Urzędowa wiadomość. **Urzędzik, a,** *m. zdrob.* mały urząd.
**Urzeczywistniać, am,** *s. cz. nied.* **Urzeczywistnić, nię,** *dok.* przywodzić, przywieść do rzeczywistości, do skutku. = **się,** *s. z.* przychodzić, przyjść do rzeczywistości, do skutku. **Urzeczywistnianie, Urzeczywistnienie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.
**Urzekać, am,** *s. cz. nied.* **Urzec, ekę,** *dok.* rzucać, rzucić urok, wzro-

kiem oczarować. Przeklęta baba urzekła mi syna. **Urzekanie**, a, *n.* rzucanie uroku.

**Urzet**, u, *m. bot.* (Isatis), roślina farbierska, sinidło.

**Urzetelniać**, am, *s. cz. nied.* **Urzetelnić**, nię, *dok.* lścić, zlścić, ulścić. = się, *s. z.* uiszczać się, ulścić się rzetelnie. **Urzetelnianie**, **Urzetelnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Urznąć**, am, *s. cz. nied.* **Urznąć**, nę, *dok.* odrzynać, oderznąć. Urznąć komu nos, uszy, nogę, rękę. = Urznąć kogo, *fig.* uderzyć. = Urznąć się, *s. z.* skaleczyć się nożem, scyzorykiem. **Urznanie**, **Urznięcie**, a, *n.* odrzynanie, oderznięcie.

**Usadka**, i, *ż.* zasadzka. Nasz gospodarz wziąwszy siatkę. idzie mrokiem na usadkę. **Usadowić**, wię, *s. cz. dok.* posadowić, posadzić wygodnie. = się, *s. z.* siąść, usiąść wygodnie. **Usadowienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Usadzić się**, *s. z. dok.* na co, uczynić mocne postanowienie dopięcia, dokazania czego. Kto się na co usadzi, dokaże. = na kogo, uwziąść się. Gdy się nieszczęście na kogo usadzi, tysiączne przeciwności ze wszech miar gromadzi.

**Usamowolnić**, nię, *s. cz. dok* nadać wolność włościanom. **Usamowolnienie**, a, *n.* nadanie wolności włościanom.

**Uschły**, a, e, *im.* od Uschnąć, który usechł, *np.* drzewo. **Uschnąć**, nę, *s. n. dok.* Usychać, am, *nied.* stać się suchym, zeschnąć się *Fig.* Jak trawa uschło serce mi bez ciebie. = *fig.* schnąć bez nadziei, omdlewać. Usychać z miłości, z tęsknoty. **Uschnięcie**, **Uschnienie**, a, *n.* stan wyrażony przez powyższe słowa.

**Uścielać**, am, *s. cz. nied.* **Usłać**, uścielę, *dok.* ścieląc pokrywać, pokryć. Usłać łóżko. = *fig.* Usłać drogę kwiatami, pole trupami. = Usłać komu drogę do czego, *fig.* utorować. **Uścielanie**, **Usłanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uścisk**, u, *m.* uściśnienie. **Uściskać**, am, **Uścisnąć**, nę, *s. cz. dok.* przyciskać, przycisnąć do piersi. = się, *s. z.* wzajem się przycisnąć do piersi. **Uściskanie**, **Uściśnięcie**, **Uściśnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Usiadać**, am, *s. n. nied.* **Usieść**, **Usiąść**, ądę, *dok.* siadać, siąść. = Usiąść komu na karku, na gardle, *fig.* nastąpić komu na kark, i t. d

**Usidlać**, am, *s. cz. nied.* **Usidlić**, lę, *dok. fig.* łowić, złowić w sidła. W miłości usidlone serce. = się, *s. z.* wpaść w sidła. Sam się swemi wykręty usidla. **Usidlanie**, **Usidlenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Usiec**, kę, *s. cz. dok.* odsiec. **Usieczenie**, a, *n.* odsieczenie.

**Usiedzieć**, dzę, *s. n. dok.* wysiedzieć, dosiedzieć. Nie usiedzi na miejscu. Prawdziwie, już nie mogłem w ojczyźnie usiedzieć.

**Usiekać**, am. *s. cz. dok.* co. posiekać. = czego, nasiekać ile trzeba, *np.* trawy, pokrzywy, kapusty. **Usiekanie**, a, *n.* posiekanie, nasiekanie ile trzeba.

**Usikać się**, *s. z. nied.* mieć nałóg szczania w łóżku.

**Usilnie**, *ps.* ze wszystkich sił, *np.* pracować. starać się. prosić kogo o co. **Usilność**, ści, *ż.* przymiot usilnego działania. **Usilny**, a, e, *p.* potrzebujący natężenia sił, *np.* praca. = mocno nalegający, *np.* prośba, żądanie. **Usilek**, lku, *m.* wysilek. **Usilować**, uję, *s. n. nied.* dokładać sił. usilnie się starać. **Usilowanie**, a, *n.* dokładanie sił, usilne staranie się.

**Uskąpić**, pię, *s. cz. dok.* komu czego, skąpo udzielić. Natura uskąpiła, mu swych darów. **Uskąpienie**, a, *n.* skąpe udzielenie.

**Uskarżać się**, *s. z. nied.* na kogo, na co, skarżyć się, żalić się, użalać się. **Uskarżanie się**, *n.* skarżenie się, żalenie się, użalanie się.

**Uskoczenie**, **Uskakiwanie**, a, *n.* od **Uskoczyć**, czę, *s. n. dok.* **Uskakiwać**, uję, *nied.* uchylić się od czego, uniknąć czego skacząc na bok, na stronę. Gdzie święcona kropla padnie, czarty oparzone uskakują na strone. Tnie w kark, w tem

Hussein na stronę uskoczy. **Uskok**, u, *m.* skok w bok, na bok, na stronę.

**Uskramiać**, am, *s.cz. nied.* **Uskromić**, mię, *dok.* poskramiać, poskromić. **Uskramianie, Uskromienie**, a, *n.* poskramianie, poskromienie. **Uskromiciel**, a, *m.* ten co uskramia.

**Uskrobać**, bię, *s.cz. dok.* naskrobać ile czego trzeba. **Uskrobanie**, a, *n.* naskrobanie potrzebnej ilości.

**Uskubać**, bię, *s.cz. dok.* **Uskubnąć**, nę, *jednot.* naskubać ile trzeba, *np.* szarpl. **Uskubanie, Uskubnienie**, a, *n.* naskubanie potrzebnej ilości.

**Uskuteczniać**, am, *s.cz. nied.* **Uskutecznić**, nię, *dok.* przywodzić, przywieść do skutku. **Uskutecznianie, Uskutecznienie**, a, *n.* przywodzenie, przywiedzenie do skutku.

**Uskwarzenie**, a, *n.* od **Uskwarzyć**, rzę, *s.cz. dok.* naskwarzyć ile trzeba, *np.* słoniny.

**Usłać, Usłanie**, *ob.* **Ścielać**, i t. d.

**Usłonić**, nię, *s.cz. dok.* zasłaniając uchronić. = **się**, *s.z.* czego, uchronić się.

**Usłuchać**, am, *s.cz. dok.* okazać się posłusznym. Usłuchać kogo, czyjej rady, przestrogi.

**Usługa**, i, *ż.* posługa. Sług dużo, a usługi mało. = przysługa. Oddać komu usługę. **Usługiwać**, uję, *s.n. nied.* usługą się trudnić, posługiwać, *np.* w pokoju, w kuchni, u stołu. **Usługiwanie**, a, *n.* posługiwanie. **Usłużenie**, a, *n.* oddanie usługi. = posługa. W tym domu złe usłużenie. **Usłużnie**, *ps.* z chęcią usłużenia. **Usłużność**, ści, *ż.* gotowość usłużenia. **Usłużny**, a, e, *p.* skory do usług. **Usłużyć**, żę, *s.n. dok.* komu, oddać usługę.

**Usłyszeć**, szę, *s.cz. dok.* dosłyszeć, posłyszeć. **Usłyszenie**, a, *n.* dosłyszenie, posłyszenie.

**Usmarkać się**, *s.z. dok.* mieć smarkiel pod nosem. Dziecko się usmarkało.

**Uśmiać się**, *s.z. dok.* do woli się naśmiać. **Uśmiech**, u *m.* usty nieznacznie wyrażony śmiech. **Uśmiechać się**, *s.z. nied.* **Uśmiechnąć się**, *dok.* uśmiechem różne uczucia duszy wyrażać. = *fig.* Szczęście mu się uśmiecha. **Uśmiechanie się**, *n.* czynność słowa **Uśmiechać się**. **Uśmiechliwie**, *ps.* z uśmiechem. **Uśmiechliwość**, ści, *ż.* skłonność do uśmiechania się. **Uśmiechliwy**, a, e, *p.* skłonny do uśmiechania się.

**Uśmierzać**, am, *s.cz. nied.* **Uśmierzyć**, rzę, *dok.* uciszać, uciszyć, uspokoić, *np.* ból, głód, pragnienie, czyj gniew, bunt, powstanie. = **się**, *s.z.* uciszyć się, uspokoić się. Ból się uśmierzył. **Uśmierzanie, Uśmierzenie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów. **Uśmierzyciel**, a, *m.* **Uśmierzycielka**, i, *ż.* ten, ta co uśmierza.

**Usmolenie**, a, = **się**, *n.* od **Usmolić**, lę, *s.cz. dok.* uwalać w smołę, powalać smołą.

**Usnąć**, nę, *s.n. dok.* **Usypiać**, am, *nied.* zasnąć, zasypiać. **Usnienie**, a, *n.* zasnienie.

**Usnować, Usnuć**, uję, *s.cz. dok.* snując utworzyć. Pająk usnuł pajęczynę. = *fig.* uprząść, uroić co sobie w głowie. **Usnowanie, Usnucie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uspić**, *ob.* **Usypiać**. **Uspienie**, a, *n.* wprowadzenie w sen. = stan osoby uspionej. Uspienie magnetyczne. Uspienie przez chloroform. **Uspiony**, a, e, *im.* od **Uspić**, w sen wprowadzony. = *fig.* jakby w uspieniu zostający. Uspione władze umysłu. Czujność uspiona.

**Uspokoić**, ję, *s.cz. dok.* **Uspakajać**, am, *nied.* spokojnym czynić, przywrócić spokojność. = **się**, *s.z.* stać się spokojnym, odzyskać spokojność. **Uspokoiciel**, a, *m.* **Uspokoicielka**, i, *ż.* ten, ta co uspakaja. **Uspokojenie, Uspakajanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Usposabiać**, am, *s.cz. nied.* **Usposobić**, bię, *dok.* sposobić, czynić sposobnym, zdolnym. = przysposabiać, przygotowywać. = **się**, *s.z.* czynić się sposobnym, zdolnym. **Usposabianie, Usposobienie**, a, = **się**, *n* czynność tych słów. Usposobienie, nabyte zdolności, talenta.

**Usprawiedliwiać**, am, *s.cz. nied.* **Usprawiedliwić**, wię, *dok.* uniewinniać, uniewinnić kogo, czyj lub swój po-

stępek. = (w Pismie ś.), Bóg nas usprawiedliwia, od winy i kary wolnymi czyniąc, sprawiedliwymi osądza. = czyje zaufanie, nadzieję, oczekiwanie, okazać skutkiem że kto sprawiedliwie pokładał w nas zaufanie, i t. d. = się, *s. z.* uniewinniać się, uniewinnić się. **Usprawiedliwianie, Usprawiedliwienie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. Usprawiedliwienie, dowód usprawiedliwiający.

**Usta, ust,** *l. m.* obie wargi. = jako narzędzie mowy, gęba. Bóg mówił przez usta proroków. *Z* ust do ust przechodzić. Wiedzieć co z czyich ust. Co w ustach to i w sercu. Mieć co zawsze w ustach. Ustami tylko Boga chwalą.

**Ustać,** *ob.* Ustawać.

**Ustać, ustoję,** *s. n. dok.* utrzymać się na nogach. Tak pijany, że ustać nie może.

**Ustalać, am,** *s. cz. nied.* Ustalić, lę, *dok.* stałym czynić, uczynić. Ustalić czyj los, swoję władzę, pokój, panowanie. = się, *s. z.* stać się stałym. **Ustalanie, Ustalenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów. **Ustaliciel, a,** *m.* **Ustalicielka, i,** *ż.* ten, ta co ustala.

**Ustały, a, e,** *im.* (o płynach), który się ustal.

**Ustanawiać, am,** *s. cz. nied.* Ustanowić, wię, *dok.* stanowić, postanowić, *np.* prawo, monarchią. **Ustanawianie, a,** *n.* stanowienie.

**Ustanek, nku,** *m.* przestanek. Bez ustanku. **Ustanie, a,** *n.* przestanie na czas dłuższy. = się, (o płynach), opadanie na dół mętów w stojących płynach.

**Ustanowiciel, a,** *m.* **Ustanowicielka, i,** *ż.* ten, ta co ustanawia. **Ustanowienie, a,** *n.* postanowienie, ustawa.

**Ustąpić,** *ob.* Ustępować.

**Ustatkować, uję,** *s. cz. dok.* co, ustawić, żeby się nie chwiało, *np.* wahadło. = kogo, do statkowania nakłonić. = się, *s. z.* stać się statecznym.

**Ustawa, y,** *ż.* prawo ustanowione. Ustawa cywilna, polityczna. Ustawa rządowa, konstytucya 3 maja. = Ustawy towarzystwa, akademii, bractwa, statuta, przepisy.

**Ustawać, am, ję,** *s. n. nied.* Ustać, nę, *dok.* przestawać, przestać na czas dłuższy. Słowik przestaje śpiewać we dnie, ustaje w połowie czerwca. Febra, gorączka ustaje. W niedzielę wszystkie roboty ustają. = przestać istnieć, skończyć się. Na Kazimirzu W. ustał dom Piastów, na Zygmuncie Auguście dom Jagiellonów na tronie. Ustała wszędzie w rzplitych greckich władza królewska. Kiedy ustają cnoty w jakim narodzie, ustaje i męztwo. = nie módz dalej iść, kroku naprzód postąpić. Konie zmęczone ustają, ustały w drodze. Nie spiesz się, bo ustaniesz. Już mi nogi ustają (bądź ze starości, z choroby, ze znużenia). = Ustawać w czem, powolniej, mniej gorliwie działać. Ustawać w pracy, w pilności. Nie ustawaj w czynieniu dobrodziejstw. = się, *s. z.* (o płynach), klarować się z mętów opadających na dół, gdy płyn nieruszany stoi. **Ustawanie, a,** *n.* w znaczeniu słowa Ustawać.

**Ustawiać, am,** *s. cz. nied.* Ustawić, wię, *dok.* stawiać, postawić w pewien porządek, *np.* sprzęty, książki na półce, wojsko do boju. **Ustawianie, Ustawienie, a,** *n.* porządne stawianie, postawienie.

**Ustawicznie, Ustawnie,** *ps.* nieustannie, nieprzestannie. **Ustawiczność, ści,** *ż.* przymiot tego co trwa nieustannie. **Ustawiczny, Ustawny, a, e,** *p.* nieustanny, nieprzestanny.

**Ustawodawca, y,** *m.* prawodawca. **Ustawodawczy, a, e,** *p.* prawodawczy. **Ustawodawstwo, a,** *n.* prawodawstwo.

**Ustąpić,** *ob.* Ustępować. **Ustąpiciel, a,** *m.* **Ustąpicielka, i,** *ż.* ten, ta co ustępuje co komu. **Ustąpienie, a,** *n.* odstąpienie.

od Usta.

**Usteczka, czek, Ustka, tek,** *l. m. zdrob.*

**Ustęp, u,** *m.* ustąpienie na stronę, z kraju, cofnienie się, odejście. Osłabiona Polska przez ustęp narodu kozackiego, przez ustęp Socynianów i wielu protestantów. Cezar Ariowista do ustępu za Ren

zniewolił. = ustąpienie stron i arbitrów z izby sądowej, podczas którego sędziowie radzą jaki wydać wyrok. Mości panowie, na ustęp! krzyczy woźny. = mała cząstka dzieła. Ustęp z Iliady, z Eneidy. = Od ustępu, od nowej linii. **Ustępny**, a, e, *p.* łatwo ustępujący, nie upierający się przy swojem. **Ustępować**, uję, *s. n. nied.* **Ustąpić**, pię, *dok.* cofać się, uchodzić, odchodzić, odejść. Część kozaczczyzny do Moskwy ustąpiła. = z drogi, na bok odstępować, odstąpić. = komu, ulegać, stosować się do czyjej woli. Rozumniejszemu ustępujmy, głupszemu wyłaczajmy. Głupiemu ustąpić, mądrego rzecz jest. = komu, czemu, przyznawać wyższość, uznawać się niższym. Rzymianie nie ustępują Grekom w wymowie. = *s.cz.* odstępować, odstąpić. Ustąpić komu swego majątku, swoich praw, pretensyi. = spuścić z ceny. Ustąpił mi dwa złote na łokciu. **Ustępowanie**, a, *n.* odstępowanie. **Ustępstwo**, a, *n.* ustąpienie z warunków, z summy, z ceny.

**Usterk**, u, *m.* potknięcie się. = *fig.* ślad, małe przekroczenie. **Usterkać się**, *s.z. nied.* **Usterknąć się**, *dok.* potykać się, potknąć się. = *fig.* błądzić, pobłądzić. **Usterkliwy**, a, e, *p.* często się usterkający.

**Ustnie**, *ps.* przez usta, słownie. **Ustny**, a, e, *p.* przez usta dziejący się. Mowa ustna i pisana.

**Ustoiny**, in, *l.m.* męty które się ustały na dnie naczynia.

**Ustraszenie**, a, = się, *n.* od **Ustraszyć**, szę, *s.cz. dok.* przestraszyć. = się, *s.z.* przestraszyć się.

**Ustroić**, ję, *s.cz.dok.* w strój ubrać. = co sobie, przybrać, wziąć na siebie jaką postawę. Ustroił sobie smutną minę. = się, *s.z.* ubrać się w strój. W pióra się pawie dudek ustroił. **Ustrojenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ustroń**, ni, *ż.* **Ustronie**, a, *n.* miejsce ustronne. **Ustronnie**, *ps.* na ustroniu. **Ustronny**, a, e, *p.* uboczny, *np.* droga. = postronny, *np.* wieści. = na ustroniu będący, *np.* miejsce, życie.

**Ustrugać**, am, *s.cz. dok.* trochę czego nastrugać, *np.* kory bzowej. **Ustruganie**, a, *n.* nastruganie ile czego trzeba.

**Ustrzedz**, gę, *s. cz. dok.* strzegąc uchronić, upilnować. Kogo Bóg chce ustrzedz, tonąc nie utonie. = się, *s.z.* uchronić się, upilnować się. **Ustrzeżenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Ustrzygać**, am, *s.cz. nied.* **Ustrzydz**, gę, *dok.* odstrzydz mały kawałek, koniuszek czego. Ustrzydz włosów. **Ustrzyganie**, **Ustrzygnienie**, **Ustrzyżenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Ustrzyżki**, żek, **Ustrzyżyny**, żyn, *l.m.* kawałki, koniuszki ustrzyżone.

**Usuć**, **Usuty**, *ob.* Usypać.

**Ususzenie**, a, *n.* od **Ususzyć**, szę, *s. cz. dok.* wysuszyć, *np.* zboże, gruszki w piecu.

**Usuwać**, am, *s.cz. nied.* **Usunąć**, ę, *dok.* odsuwać, odsunąć. = *fig.* oddalać, oddalić. Usunąć kogo od urzędu. Usunąć przeszkody, zawady. W Polsce stan szlachecki umiał usunąć wszelkie inne od obywatelstwa. = się, *s. z.* odsuwać się, odsunąć się. = *fig.* oddalać się, uchylić się. Usunął się od spraw publicznych. **Usuwanie**, **Usunięcie**, **Usunienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Uświęcać**, am, *s. cz. nied.* **Uświęcić**, cę, *dok.* upoważnić, utwierdzić (jakby przez nadanie cechy świętości, nietykalności). Zwyczaj uświęcił to wyrażenie. Wiekami uświęcone przywłaszczenia. **Uświęcanie**, **Uświęcenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uświetniać**, am, *s.cz. nied.* **Uświetnić**, nię, *dok.* czynić, uczynić świetnym, *np.* swe imię, panowanie. **Uświetnianie**, **Uświetnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Usychać**, *ob.* Uschnąć. **Usychanie**, a, *n.* powolne schnienie. Usychanie drzew.

**Usypać**, pię, *s.cz. dok.* **Usypywać**, uję, *nied.* sypiąc ująć część czego, *np.*

zboża z wora. = sypiąc ziemię na kupę wznieść, *np.* kopiec, mogiłę, wał, szaniec. **Usypanie, Usypywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Usypiać**, am, *s. n. nied. ob.* **Usnąć**. = i **Uspić**, pię, *s. cz. dok.* sprawić żeby kto usnął. Uspić dziecko. = sprawiać sen. Sok makowy usypia. Napój usypiający. = *fig.* wprawić w sen, pozbawić czujności. Uspili nas przyjaźnią, i śpiących okradli. **Usypianie**, a, *n.* zasypianie. = sprawianie snu.

**Uszak**, a, *m.* słup, balka w ramach u drzwi. = *zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych.

**Uszanować**, uję, *s. cz. dok.* kogo, okazać komu należyte uszanowanie. = co, nienarszać przez uszanowanie. Uszanować czyję wolą, ostatnie rozporządzenie. **Uszanowanie**, a, *n.* poszanowanie, wysoki szacunek. Pełen uszanowania dla starszych, dla kobiet.

**Uszarpać, pię, Uszarpnąć**, nę, *s. cz. dok.* szarpiąc urwać kawał czego. **Uszarpanie, Uszarpnienie**, a, *n.* szarpiąc urwanie.

**Uszaty, Uchaty**, a, e, *p.* mający długie uszy. = Uchaty, z uchem, *np.* naczynie. = z klapami do przykrycia uszu służącemi, *np.* czapka.

**Uszczać się**, *s. z. dok.* usikać się.

**Uszczepać, pię**, *s. cz. dok.* naszczepać ile trzeba, *np.* drewek. **Uszczepanie**, a, *n.* naszczepanie potrzebnej ilości.

**Uszczerbek**, bku, *m.* uszczerbienie, uszkodzenie, szkoda, ujma. **Uszczerbiać**, am, *s. cz. nied.* **Uszczerbić, bię**, *dok.* umniejszyć, uszczuplić, uszkodzić, ujmę uczynić, ująć. Wojny z Dyonizyuszem starym w niczem nie uszczerbiły wielkości Kartagi. = się, *s. z.* szkodę ponosić. Przez zbytki zdrowie się uszczerbia. **Uszczerbianie, Uszczerbienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uszczęśliwiać**, am, *s. cz. nied.* **Uszczęśliwić, wię**, *dok.* czynić, uczynić szczęśliwym. **Uszczęśliwianie, Uszczęśliwienie**, a, *n.* czynność tych słów. Uszczęśliwienie, stan uszczęśliwionego.

**Uszczknąć, Uszczyknąć**, nę, *s. cz. dok.* szczykając urwać, *np.* różę. = ukłóć, ukąsić. Uszczknęła mię pszczoła. **Uszczknienie, Uszczyknienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uszczuć, ję, Uszczwać**, am, *s. cz. dok.* szczując chartami złapać, *np.* lisa, zająca. **Uszczucie, Uszczwanie**, a, *n.* szczuciem złapanie.

**Uszczuplać**, am, *s. cz. nied.* **Uszczuplić, lę**, *dok.* szczuplejszym uczynić, umniejszyć. Uszczuplić majątku. = się, *s. z.* stać się szczuplejszym, mniejszym. **Uszczuplanie, Uszczuplenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uszczypek, pku**, *m.* uszczypnienie językiem, przycinek, przygryzek, przekąs. **Uszczypliwie**, *ps.* uszczypliwym sposobem. **Uszczypliwość, ści**, *ż.* charakter uszczypliwy, skłonność do szczypania językiem. Pełen uszczypliwości. **Uszczypliwy**, a, e, *p.* uszczypliwie przymawiający, żartujący, *np.* człowiek, żart, język, słówko. **Uszczynąć, nę, Uszczypać, pię**, *s. cz. dok.* szczypiąc urwać, uszczknąć. = kogo, szczypiąc bolu nabawić. = *fig.* przyciąć uszczypliwie.

**Uszko**, a, *n. zdrob.* od **Ucho**. = coś nakształt ucha u naczyń, sprzętów. Garnek z uszkiem. = *anat.* przedsionek serca, czyli próżność w wyższej jego części, a takich jest dwa w sercach zwierząt doskonalszych, jeden lub wcale go nie ma w sercach zwierząt mniej doskonałych. = Mysie uszko, *bot.* (Hieracium auricula), jastrzębiec baldaszkowy.

**Uszkodzenie**, a, *n.* sprawienie częściowej szkody. = szkoda częściowa, uszczerbek. **Uszkodzić, dzę**, *s. cz. dok.* sprawić częściową szkodę, mianowicie przez nadpsucie, nadwerężenie. **Uszkodziciel**, a, *m.* ten co sprawił uszkodzenie.

**Uszlachcenie**, a, *n.* od **Uszlachcić, cę**, *s. cz. dok.* uczynić szlachcicem, nadać szlacheotwo, nobilitować. Radzę więc aby chłopów starym obyczajem uszlachcić. **Uszlachetniać**, am, *s. cz. nied.* **Uszlachetnić, nię**, *dok.*

czynić, uczynić szlachetnym. Cnota uszlachetnia człowieka. = się, *s. z.* stawać się, stać się szlachetnym. **Uszlachetnianie, Uszlachetnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów

**Uszły**, a, e, *im.* od **Ujść**, który uszedł.

**Usznurować**, uję, *s. cz. dok.* zesznurować, zasznurować. **Usznurowanie**, a, *n.* zasznurowanie.

**Uszny**, a, e, *p.* od uszu, *np.* palec, spowiedz.

**Uszyć**, ję, *s. cz. dok.* szyciem zrobić, *np.* bóty, koszulę. Uszyć komu bóty, *fig.* przypiąć łatkę, źle się przysłużyć. **Uszycie**, a, *n.* szyciem zrobienie.

**Uszyca**, y, *ż. bot.* (Sagittaria sagittaefolia), strzała wodna, rośnie w wodach, ma kwiaty białe, płatki, spód kielicha i szypułki ciemno czerwone.

**Uszykować**, uję, *s. cz. dok.* w szyk ustawić, *np.* wojsko do boju. = się, *s. z.* w szyku stanąć. **Uszykowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uszyty**, a, e, *im.* od **Uszyć**.

**Utaczać**, *ob.* **Utoczyć**.

**Utaić**, ję, *s. cz. dok.* tając ukryć. = się, *s. z.* ukryć się. **Utajenie**, a, *n.* ukrycie. = się, ukrycie się.

**Utalentować**, uję, *s. cz. dok.* obdarzyć talentami. Człowiek utalentowany. **Utalentowanie**, a, *n.* obdarzenie talentami.

**Utarcie**, a, *n.* od słowa **Utrzeć**, *ob.* **Ucierać**. **Utarczka**, i, *ż.* ucieranie się z nieprzyjacielem. = *fig.* spór, sprzeczka. **Utarczkowy**, a, e, *p.* od utarczki.

**Utargnąć**, nę, *s. cz. dok.* targając urwać. **Utargnienie**, a, *n.* targaniem urwanie. **Utargować**, uję, *s. cz. dok.* targując się otrzymać zniżenie ceny. = zyskać targując się z kupującym. Dziś nic jeszcze nie utargowałem. **Utargowanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Utarty**, a, e, *im.* od **Utrzeć**, na proszek starty. = obtarty, *np.* nos, knot, świeca. = ujeżdżony, utorowany (droga). = weszły w użycie, powszechnie przyjęty (wyraz).

**Utarzać**, am, *s. cz. dok.* tarzając uwalać, *np.* co w mące. = się, *s. z.* tarzając się powalać się. Świnia utarzała się w błocie. **Utarzanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Utchnąć**, nę, *s. n. dok.* stchnąć, opaść na dół. Puchlina utchła. Mgła utchła. Płomień utchnął. = uśmierzyć się. Utchło morowe powietrze. **Utchnienie**, a, *n.* w znaczeniach tego słowa.

**Utęskliwie**, *ps.* tęskliwie. **Utęskliwy**, a, e, *p.* tęskliwy. **Utęsknienie**, a, *n.* mocne tęsknienie, tęsknące upragnienie. Z utęsknieniem wyglądać kogo, czego.

**Utkać**, am, *s. cz. dok.* tkając zrobić, *np.* sztukę płótna. = powtykać, poprzetykać. Włos kwieciem utkany. Niebo utkane gwiazdami. = *ob.* **Utykać**. **Utkanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Utknąć**, *ob.* **Utykać**. **Utknąć**, nę, **Utkwić**, wię, *s. cz. dok.* **Utykać**, am, *niedw.* etknąć, wtykać co w co ostrym końcem, *np.* pal w ziemię. Śród piersi byka grot utkwił cały. = zatknąć co na ostry koniec czego. Noszono utkwione na kopiach głowy. = *s. n.* uwięznąć po utknieniu. Kość utkwiła w gardle, kula w ciele. W piersiach utkwił grot śmiertelny. Utyka mocno w ziemi pocisk. Dawid uchylił się Saulowi, i włócznia bez urazu utknęła w ścianie. = *fig.* wpoić się. Ta nauka utkwiła w pamięci uczniów. **Utknienie, Utkwienie**, a, *n.* w znaczeniach słów powyższych.

**Utłuc**, kę, *s. cz. dok.* natłuc ile trzeba, *np.* cukru, pieprzu. **Utłuczenie**, a, *n.* natłuczenie potrzebnej ilości.

**Utłuścić**, szczę, *s. cz. dok.* uwalać tłustością, potłuścić. **Utłuszczenie**, a, *n.* uwalanie tłustością.

**Utoczenie**, a, *n.* od **Utoczyć**, czę, *s. cz. dok.* natoczyć ile trzeba z beczki, *np.* piwa, wina. = zrobić co w tokarni, *np.* gałkę. *Fig.* Ramiona gładko utoczone.

**Utok**, u, *m.* wał w warsztacie tkackim, na który tkacz płótno zwija.

**Utonąć**, nę, *s. n. dok.* przypadkowo utopić się. Kto ma wisieć, nie utonie, *przysł.* = *fig.* pogrążyć się

w czem, *np.* w myślach, długach, rozkoszach. **Utonienie**, a, *n.* przypadkowe utopienie się. **Utopić**, pię, *s.cz.dok.* odjąć życie przez wrzucenie w wodę. Sługy Fr. Potockiego utopili Komorowską, żonę Szczęsnego. Radby go w łyżce wody utopić. = *fig.* pogrążyć. Utopić sztylet w sercu. Utopić w czem myśl. Utopić w kim wzrok. = czego, natopić ile trzeba, *np.* masła. = **się**, *s.z.* odjąć sobie życie rzuciwszy się w wodę. **Utopienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Utorować**, uję, *s.cz.dok.* drogę, zrobić jeżdżąc tor na drodze, utrzeć drogę. = sobie, komu drogę do czego, *fig.* usłać, ułatwić, otworzyć. **Utorowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Utracać**, am, *s.cz.nied.* **Utracić**, cę, *dok.* tracić, stracić. **Utracanie**, **Utracenie**, a, *n.* tracenie, stracenie.

**Utrącać**, am, *s.cz.nied.* **Utrącić**, cę, *dok.* trącając o co ukruszyć, ułamać, *np.* róg czego, rękę posągowi. **Utrącanie**, **Utrącenie**, a, *n.* przez trącenie o co ukruszenie, ułamanie.

**Utracyusz**, a, *m.* utratnik.

**Utrafić**, fię, *s.cz.dok.* dobrać trafne do osiągnienia celu środki. **Utrafienie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Utraktować**, uję, *s.cz.dok.* uczęstować, uraczyć. **Utraktowanie**, a, *n.* uczęstowanie.

**Utrapić**, pię, *s.cz.dok.* strapić. = **się**, *s.z.* strapić się. **Utrapienie**, a, *n.* strapienie. **Utrapieniec**, ńca, *m.* ten co drugich trapi. = człowiek utrapiony.

**Utrata**, y, *ż.* strata. **Utratnik**, a, **Utratniś**, sia, **Utratniczek**, czka, *m.* **Utratnica**, y, *ż.* ten, ta co marnie traci majątek. **Utratność**, ści, *ż.* skłonność do tracenia majątku. **Utratny**, a, e, *p.* skłonny do tracen... = podlegający utracie. To co masz utratne są dobra.

**Utratować**, uję, *s.cz.dok.* udeptać, utłoczyć nogami. **Utratowanie**, a, *n.* udeptanie.

**Utrefić**, fię, *s.cz. dok.* włosy, ukędzierzawić. **Utrefienie**, a, *n.* ukędzierzawienie.

**Utrudniać**, am, *s.cz.nied.* **Utrudnić**, nię, *dok.* co komu, trudnym czynić, uczynić. **Utrudnianie**, **Utrudnienie**, a, *n.* czynność tych słów. Utrudnienie, to co utrudnia, co przyczynia trudności. **Utrudzać**, am, *s.cz. nied.* **Utrudzić**, dzę, *dok.* trudzić, trudem zmęczyć, znużyć. = **się**, *s.z.* trudzić się, znużyć się. **Utrudzanie**, **Utrudzenie**, a, *n.* trudzenie, znużenie. Utrudzenie, stan utrudzonego, fatyga. Utrudzenie się, znużenie się.

**Utrwalać**, am, *s.cz.nied.* **Utrwalić**, lę, *dok.* czynić, uczynić trwałym. Utrwalić pokój. **Utrwalanie**, **Utrwalenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Utrząsać**, am, *s.cz. nied.* **Utrząść**, **Utrząsnąć**, nę, *dok.* trzęsąc zrzucać, zrzucić. Utrząść gruszek, jabłek. = trzęsąc uszkodzić. Nie godzi się dziecięcia bardzo kołysać, ani też bardzo utrząsać. = **Utrząść się**, *s.z.* utrudzić się jadąc w trzęsącym powozie lub na trzęsącym koniu. **Utrząsanie**, **Utrząśnienie**, **Utrzęsienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Utrzeć**, *ob.* Ucierać.

**Utrzymać**, am, *s.cz. dok.* udzierżyć. Nie bierz tego, bo nie utrzymasz. = i **Utrzymywać**, uję, *s.cz.nied.* trzymać na sobie, dźwigać. Te kolumny utrzymują budowę. = trzymać, zachowywać. Utrzymywać co w porządku, w dobrym stanie. Westalki utrzymywały ogień święty. Utrzymywać pokój, zgodę, karność. = bronić, popierać. Utrzymywać czyję stronę, czyje zdanie, czyj system. = broniąc, wspierając przyłożyć się do zachowania kogo przy czem. Zamojski i Zborowscy Stefana Batorego na tronie polskim utrzymali. = trzymać na swym koszcie. Utrzymywać rodzinę, kobietę, dziewczynę. = zawiadywać. Utrzymywać czyje interesa. = zatrzymać. Chory na pęcherz nie może utrzymać uryny. = *s.n.* Utrzymywać, twierdzić. Niektórzy utrzymują że są ludzie na księżycu. = **się**, *s.z.* trzymać się, stać o swojej mocy. Nie może utrzymać się na nogach. = żyć

z czego. Utrzymuje się z zarobku, z pracy rąk. = Utrzymać się przy czem, pozostać przy czem, w posiadaniu czego. = Utrzymać się w twierdzy, pozostać w niej, nie dać się z niej wypędzić. **Utrzymałość, ści**, *ż.* powstrzymywanie się, wstrzemięźliwość. **Utrzymanie**, a, *n.* udzierżenie. = zachowanie w jakim stanie. = opatrzenie potrzeb, koszta na ten cel łożone. Utrzymanie domu, dzieci. Kobieta na utrzymaniu. **Utrzymywanie**, a, *n.* czynność słowa **Utrzymywać**.

**Utuczenie**, a, = się, *n.* od **Utuczyć**, czę, *s.cz.dok.* ukarmić, *np.* wieprza, kapłona. = się, *s.z.* ukarmić się.

**Utulenie**, a, = się, *n.* od **Utulić**, lę, *s.cz. dok.* (tuląc do łona) ukoić, uspokoić. Utul to dziecko, niech tak nie kwili. Dziecko na łonie matki płacz swój najprędzej utuli. Utulcie łzy wasze. Utul ciężkie swoje żale. = się, *s.z.* ukoić się, uspokoić się, przestać płakać. Utulić się w żalu.

**Utwar**, u, *m. bot.* (Chondrilla), roślina cykoryowa, kozi miecz, z żółtemi kwiatkami.

**Utwierdzać, am**, *s.cz.nied.* **Utwierdzić, dzę**, *dok.* wzmacniać, wzmocnić, *np.* miasto, obóz. = ustalić, ugruntować, *np.* swe panowanie, lud w wierze, kogo w przekonaniu, w postanowieniu. = się, *s.z.* wzmocnić się, ustalić się, ugruntować się. Utwierdzić się na tronie. Utwierdzić się w przekonaniu. **Utwierdzanie, Utwierdzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Utwierdziciel**, a, *m.* ten co utwierdza.

**Utwór, oru**, *m.* utworzenie. = dzieło natury lub sztuki. = *geol.* massa ciał ziemskich (skały, ziemiotwory, górotwory), utworzona w czasie pierwszej, drugiej, trzeciej formacyi. **Utworzenie**, a, *n.* od **Utworzyć, rzę**, *s.cz.dok.* uczynić, zrobić, zdziałać, uformować. = się, *s.z.* uformować się.

**Utyć, ję**, *s.n.dok.* stać się otyłym. **Utycie**, a, *n.* stan wyrażony przez słowo **Utyć**.

**Utykać, am**, *s.n.nied.* **Utknąć, nę**, *dok.* potykać się, potknąć się. = Utykać na nogę, kuleć, chromać. **Utykanie**, a, *n.* potykanie się.

**Utykać, am**, *s.cz.nied.* **Utkać, am, Utknąć, nę**, *dok.* zatykać szpary, dziury, mchem, klakami. Utykać okręt, drzwi, okna. **Utykanie**, a, *n.* zatykanie szpar, dziur.

**Utyrać, am**, *s.cz.dok.* tyrając, nie szanując utracić, *np.* zdrowie, majątek. Rzadko zdrowie odzyskał, kto go raz utyrał. **Utyranie**, a, *n.* utracenie.

**Utyskiwać, uję**, *s.n.nied.* na co, na kogo, tęskno żaliło się, uskarżać się, narzekać. **Utyskiwanie**, a, *n.* **Utysk**, u, *m.* tęskne użalanie się. **Utyskliwie**, *ps.* z utyskiwaniem. **Utyskliwy**, a, e, *p.* utyskujący, lubiący utyskiwać.

**Utytułować, uję**, *s.cz.dok.* nadać tytuł. **Utytułowanie**, a, *n.* nadanie tytułu.

**Uwaga**, i, *ż.* władza uważania skierowana na jaki przedmiot. Zwrócić na co uwagę. Wziąć co pod (na) uwagę. = postrzeżenie, obserwacya. Uwagi nad życiem Jana Zamojskiego.

**Uwalać, am**, *s.cz.dok.* zwalać, powalać. = się, *s.z.* zwalać się, powalać się. **Uwalanie**, a, *n.* powalanie. = się, powalanie się.

**Uwalenie się**, *n.* od **Uwalić się**, *s.z. dok.* rozwalić się, *np.* na łóżko, na kanapę.

**Uwałkować, uję**, *s.cz.dok.* wałkiem rozpłaszczyć, *np.* ciasto. = wałkiem ugładzić, *np.* bieliznę. **Uwałkowanie**, a, *n.* wałkiem rozpłaszczenie. = wałkiem ugładzenie.

**Uwalniać**, i t. d. *ob.* **Uwolnić**, i t. d.

**Uwarować, uję**, *s.cz.dok.* ustrzedz, uchronić, uchować. = się, *s.z.* ustrzedz się. **Uwarowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uwarzenie**, a, = się, *n.* od **Uwarzyć, rzę**, *dok.* ugotować. = się, *s.z.* ugotować się.

**Uważać, am**, *s.n.nied.* na co, zwracać na co uwagę. = *s.cz.* postrzegać, obserwować, *np.* obroty ciał niebieskich, ruchy wojsk nieprzy-

jacielskich. = kogo za co, mieć, poczytywać. Uważam go za rozsądnego, zacnego człowieka. = się, *s.z.* za co mieć się, poczytywać się. Uważam się za szczęśliwego. **Uważanie**, a, *n.* zwracanie na co uwagi. = postrzeganie, obserwowanie. **Uważnie**, *ps.* z uwagą. **Uważny**, a, e, *p.* uważający, dający uwagę.

**Uwdzięczać**, am, *s.cz.nied.* **Uwdzięczyć**, czę, *dok.* co, dodawać, dodać czemu wdzięku. Niech dni wiejskich swobodę uwdzięczą nauki. **Uwdzięczanie, Uwdzięczenie**, a, *n.* dodawanie, dodanie wdzięku.

**Uwędzenie**, a, *n.* od **Uwędzić**, dzę, *s.cz.dok.* wędząc ususzyć. = się, *s.z.* uschnąć w dymie.

**Uwertura**, y, *ż.* (z włos.), *muz.* wstęp muzyczny do opery, koncertu.

**Uweselać**, am, *s.cz. nied.* **Uweselić**, lę, *dok.* rozweselać, rozweselić. = się, *s.z.* rozweselić się. **Uweselanie, Uweselenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Uweselenie, wesołość sprawiona komu lub sobie.

**Uwiadamiać**, am, *s.cz.nied.* **Uwiadomić**, mię, *dok.* zawiadamiać, zawiadomić. **Uwiadamianie, Uwiadomienie**, a, *n.* zawiadomianie, zawiadomienie. Uwiadomienie, wiadomość udzielona ustnie lub na piśmie.

**Uwiązywać**, uję, *s.cz.nied.* **Uwiązać**, żę, *dok.* przywięzywać, przywiązać, *np.* konia do płotu, psa na łańcuchu. **Uwiązywanie, Uwiązanie**, a, *n.* przywiązywanie, przywiązanie.

**Uwić**, *ob.* Uwijać. **Uwicie**, a, *n.* uwinienie w co. = wijąc zrobienie. Uwicie wieńca.

**Uwidzenie**, a, *n.* przywidzenie. **Uwidzieć się**, *s.z. dok. nieos.* przywidzieć się. Coś mu się uwidziało.

**Uwiecznać**, am, *s.cz.nied.* **Uwiecznić**, nię, *dok.* czynić, uczynić wiecznym, długotrwałym, długopamiętnym. = się, *s.z.* stawać się, stać się wiecznym. **Uwiecznianie, Uwiecznienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uwiedzenie**, a, *n.* uprowadzenie. = zwiedzenie, ułudzenie, oszukanie. **Uwiedziony**, a, e, *p.* od Uwieść, uprowadzony. = zwiedziony, oszukany.

**Uwielbiać**, am, *s.cz.nied.* **Uwielbić**, bię, *dok.* przypuszczac do chwały, szczęśliwości wiecznej. Bóg uwielbia swoich wybranych. = wielbić, czcić jak bóstwo. On uwielbia swoję kochankę. = chwalić, wychwalać, sławić, wysławiać. Uwielbiajmy Pana. **Uwielbianie, Uwielbienie**, a, *n.* przypuszczenie do chwały wiecznej. = wielbienie, czczenie jak bóstwo. = wielbienie, chwalenie, wychwalanie. = Uwielbienie, wielka pochwała, cześć jakby bóztwu oddawana. Czyn godzien uwielbienia. Być z uwielbieniem dla kogo.

**Uwieńczać**, am, *s.cz.nied.* **Uwieńczyć**, czę, *dok.* wieńcem skronie ozdobić. Papież Klemens VII uwieńczył Tassa. = *fig.* przyznać pierwszeństwo nagrodę. Akademia francuzka uwieńczyla to pismo. = *fig.* nagrodzić pomyślnym skutkiem. Zwycięztwo uwieńczyło nasz oręż. **Uwieńczanie, Uwieńczenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Uwierzenie**, a, *n.* od **Uwierzyć**, rzę, *s.n. dok.* komu, czemu, dać wiarę. Uwierzyć w kogo, uznać z zupełną wiarą że on jest zesłany od Boga. Wielu ich weń uwierzyło.

**Uwieść**, *ob.* **Uwodzić**.

**Uwiesić**, szę, *s.cz.dok.* zawiesić, powiesić u czego, *np.* kólczyk u ucha. = się, *s.z.* uwisnąć. Uwiesił mu się u szyi. **Uwieszenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uwięź**, zi, *ż.* sznur lub łańcuch u którego uwięzują. Pies na uwięzi.

**Uwieźć**, *ob.* **Uwozić**. **Uwiezienie**, a, *n.* uprowadzenie wozem, konno.

**Uwięzić**, żę, *s.cz.dok.* osadzić w więzieniu. Wielu obywateli uwięziono. = gdzie serce, *fig.* w więzy wplątać. **Uwięzienie**, a, *n.* osadzenie w więzieniu. **Uwięznąć**, nę, *s.n.dok.* utkwić w ciasnem miejscu. Kość uwięzła mu w gardle. Mucha uwięzła w pajęczynie. = ulgnąć w czem lipkiem. Wóz uwiązł w błocie. Ptak uwiązł na lepie. = uwisnąć. Absalon za włosy na dębie uwiązł.

**Uwijać**, am, *s.cz.nied.* **Uwić**, **Uwinąć**, nę, *dok.* obwijać, obwinąć w co-

Józef wziąwszy ciało Chrystusa, uwinął je w czyste prześcieradło. = Uwić, wijąc upleść, *np.* wieniec, gniazdo. = Uwijać się, Uwinąć się, *s. z.* obwijać się, obwinąć się, *np.* w płaszcz. = Uwic się, wijąc się upleść się. Kołtun mu się uwił. = Uwijać się, zwijać się, kręcić się, biegać tu i owdzie. Wszystka się czeladź uwija. Uwijali się na szkapach cygani i żydzi. = Uwinąć się z czem, odbyć co prędko. **Uwijanie**, a, = się, *n.* czynność słowa **Uwijać**, **Uwijać się**.

**Uwikłać**, am, *s. cz. dok.* zawikłać, uplątać. W krętej sieci miłości został uwikłany. = się, *s. z.* zawikłać się, uplątać się. Uwikłali się w błędnem mniemaniu. Polska niepotrzebnie uwikłała się w wojnę ze Szwecyą. **Uwikłanie**, a, *n.* uplątanie. = się, uplątanie się.

**Uwinąć**, *ob.* **Uwijać**. **Uwinięcie**, **Uwinienie**, a, *n.* obwinięcie. = się, obwinięcie się.

**Uwisły**, a, e, *im.* od **Uwisnąć**, który uwisł. **Uwisnąć**, nę, *s. n. dok.* uwiesić się.

**Uwity**, a, e, *im.* od **Uwić**, upleciony, spleciony, *np.* wieniec, gniazdo.

**Uwłaczać**, am, *s. n. nied.* **Uwłóczyć**, czę, *dok.* komu, czemu, ujmować, czynić ujmę. Znaj że mnie uwłaczając, uwłaczasz sam sobie. Uwłaczać czyjej sławie, czyim zasługom. **Uwłaczanie**, **Uwłoczenie**, a, *n.* ujmowanie, ujma.

**Uwłaszczać**, am, *s. cz. nied.* **Uwłaścić**, szczę, *dok.* nadawać, nadać własność chłopom. **Uwłaszczanie**, **Uwłaszczenie**, a, *n.* nadawanie, nadanie własności chłopom.

**Uwłóczyciel**, a, *m.* ten co komu uwłacza.

**Uwodzenie**, a, = się, *n.* od **Uwodzić**, dzę, *s. cz. nied.* **Uwieść**, uwiodę, *dok.* uprowadzać, uprowadzić. = zwodzić, zwieść, oszukać. Pochlebstwy próżne serce jej uwodzi. Cnotliwą panienkę uwiódł. = się, *s. z.* mylnie sądząc z pozoru oszukiwać się. Uwodzi się próżną nadzieją, obietnicą. Nie dajcie się uwodzić miłośnikom słowy. **Uwodziciel**, a, *m.* zwodziciel.

**Uwolnić**, nię, *s. cz. dok.* **Uwalniać**, am, *nied.* kogo, wolnym uczynić, puścić na wolność, dać wolność. Uwolnić z więzienia. = uznać wolnym od czego. Uwolnic od winy. Lepiej obwinionego uwolnić, niż niewinnego potępić. Uwolnić od wojska, od podatku, od obowiązku, ze służby. = wyzwolić, oswobodzić. Uwolnić lud z poddaństwa, z jarzma niewoli. = się, *s. z.* wyzwolić się, oswobodzić się. **Uwolniciel**, a, *m.* **Uwolnicielka**, i, *ż.* ten, ta co uwalnia. **Uwolnienie**, a, *n.* danie wolności, wyzwolenie, oswobodzenie. = się, zyskanie wolności, oswobodzenie się.

**Uwonić**, nię, *s. cz. dok.* napełnić wonnością. Powietrze było uwonione kwiatem pomarańcz. **Uwonienie**, a, napełnienie wonnością.

**Uwożenie**, a, *n.* od **Uwozić**, żę, *s. cz. nied.* **Uwieźć**, uwiozę, *dok.* wozem lub konno uprowadzić kogo. Jakiś nieznajomy porwał mnie i uwiózł. = Uwieźć co, być w stanie uwiezienia. Para koni nie uwiezie tego ciężaru.

**Uwrot**, ci, *ż.* **Uwrocie**, a, *n.* **Uwrót**, otu, *m.* miejsce gdzie się pług zawraca.

**Uwziąć się**, *s. z. dok.* na kogo, na co, zawziąć się, usadzić się. Dwaj możniejsi uwzięli się na ubogiego szlachcica. Bezbożnik, co się uwziął na zakony. Los uwziął się od samej kolebki mnie nękać. **Uwzięcie się**, *n.* zawzięcie się, usadzenie się.

**Ująć**, ujmę, *s. cz. dok.* **Ujmować**, am, *nied.* nażąć ile trzeba, *np.* kilka snopów zboża.

**Uzacniać**, am, *s. cz. nied.* **Uzacnić**, nię, *dok.* czynić zacnym, uszlachetnić. Tylko cnota uzacnić może człowieka. = się, *s. z.* stawać się, stać się zacnym. **Uzacnianie**, **Uzacnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Użalać się**, *s. z. nied.* na kogo, na co, żalić się, uskarżać się. **Użalanie się**, *n.* żalenie się, uskarżanie się. **Użalenie**, a, *n.* ulitowanie, politowanie. = skarga, narzekanie. **Uża-**

lić się, *s. z. dok.* kogo, czego, nad kim, nad czem, ulitować się.

**Uzasadniać, am,** *s. cz. nied.* **Uzasadnić, nię,** *dok.* opierać, oprzeć na jakiej zasadzie. **Uzasadnianie, Uzasadnienie, a,** *n.* opieranie, oparcie na jakiej zasadzie.

**Użątek, tku,** *m.* zboże użęte.

**Użbierać, am,** *s. cz. dok.* zrywając zebrać, *np.* kwiatów, grzybów, pozłomek. = zebrać, zgromadzić częściami, potroszę. Użbierać grosza, książek, numizmatów. = się, *s. z. nieos.* zebrać się. Dosyć się tego użbierało. **Użbieranie, a,** *n.* czynność tego słowa. **Użbierany, a, e,** *im.* częściami, po troszę zebrany.

**Użbrajać, am,** *s. cz. nied.* **Użbroić, ję,** *dok.* zbroić, zbroją opatrzyć, zbroją przyodziać. Użbroić wojsko, okręt, flotę. Użbroić kogo od stóp do głów. = **się,** *s. z.* wdziewać, wdziać zbroję na siebie. = Użbrajać się, czynić uzbrojenia, przygotowania do wojny. Kiedy się Francya użbraja, wszyscy drżą mocarze. = *fig.* Użbroić się w cierpliwość, stałość, odwagę. **Użbrajanie, Użbrojenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. Użbrojenie, to czem kto jest użbrojony, rynsztunek wojenny, stan zbrojny.

**Użda, y, Użdeczka, i,** *ż.* wędzidło przypięte sprzączkami do nagłówka rzemiennego z nadczołkiem, nanoskiem i podponką. **Użdać, am,** *s. cz. nied.* użdę nakładać.

**Użdatniać, Użdolniać, am,** *s. cz. nied.* **Użdatnić, Użdolnić,** *dok.* czynić, uczynić użdatnym, użdolnym. = **się,** *s. z.* stawać się, stać się użdatnym, użdolnym. **Użdatnianie, Użdolnianie, Użdatnienie, Użdolnienie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Użdrawiać, am,** *s. cz. med.* **Użdrowić, wię,** *dok.* kogo, przywracać, przywrócić komu zdrowie, kogo do zdrowia. Lekarzu, użdrów samego siebie. Wiara twoja ciebie użdrowiła. Są chorzy których Pan Bóg tylko użdrowić może. **Użdrawianie, Użdrowienie, a,** *n.* przywracanie, przywrócenie zdrowia. **Użdrowiciel, a,** *m.* ten co użdrawia.

**Użdzienica, y,** *ż.* użdeczka bez wędzidła.

**Użebrać, rzę,** *s. cz. dok.* żebrząc użbierać. Co użebrze, to przepije. **Użebranie, a,** *n.* żebrząc użbieranie.

**Użęcie, a,** *n.* nażęcie potrzebnej ilości zboża.

**Użegać, am,** *s. cz. nied.* **Użegnąć, Użgnąć, nę,** *dok.* palić, upiec. Słońce użega. Pokrzywa go użgnęła. **Użeganie, Użgnienie, a,** *n.* palenie, upieczenie.

**Użerać, am,** *s. cz. nied.* **Użrzeć, rę,** *dok.* pożerać, pożrzeć część czego. = kąsać, ukąsić. = Użerać się, *s. z.* (o psach), żrzeć się, kąsać się. = z kim, *fig.* kłócić się ząb za ząb. **Użeranie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Użerać, Użerać się.**

**Uziębnąć, nę,** *s. n. dok.* zziębnąć.

**Uzielenіać, am,** *s. cz. nied.* **Uzielenić, nię,** *dok.* okrywać, okryć zielonością. Wiosna łąki, gaje uzielenia. = **się,** *s. z.* okryć się zielonością. **Uzielenianie, Uzielenienie, a,** *n.* okrywanie, okrycie zielonością. = **się,** okrycie się zielonością.

**Uznać, am,** *s. cz. dok.* **Uznawać, ję,** *nied.* przyjść do poznania czego. Uznać czyję niewinność. Uznać swój błąd, swą winę. = uznaniem stwierdzić, przyznać. Uznać kogo za pana, za króla, za syna. Parlament króla za głowę Kościoła anglikańskiego uznał. Milczenie sejmujących uznano za zgodę. = Uznawać spór, sprawę, roztrząsać, sądzić polubownie. = **się,** *s. z.* wejść w siebie, upamiętać się. Ustawicznie Pan kołacze, abyście się uznali, abyście się obaczyli. = Uznać się za winnego, przyznać się do winy. Uznać się za zwyciężonego, wyznać się zwyciężonym. **Uznawacz, a, Uznawca, y,** *m.* ten co uznaje spór, sprawę. **Uznawanie, Uznanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Uznoić, ję,** *s. cz. dok.* znoju nabawić, znużyć. Żołnierz bojem, pielgrzym wędrówką uznojony.

**Uzuchwalać, am,** *s. cz. nied.* **Uzuchwalić, lę,** *dok.* czynić, uczynić zuchwałym. = **się,** *s. z.* stawać się, stać się zuchwałym. **Uzuchwalanie.**

**Uzuchwalenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Uzupełniać**, am, *s. cz. nied.* **Uzupełnić**, nię, *dok.* dopełniać, kompletować. **Uzupełnianie, Uzupełnienie**, a, *n.* dopełnianie, kompletowanie. Uzupełnienie, dodatek dopełniający.

**Uzwierzęcenie**, a, *n. fiziol.* przyswojenie zwierzęce, przeistoczenie pokarmu na substancyą zwierzęcą.

**Użyć**, ję, *s. cz. dok.* **Używać**, am, *nied.* czego, na swój użytek obrócić, obracać. Na to nam Bóg majątku użyczył, abyśmy go używali bez zbytku. Rzeczy z siebie najlepszej najgorzej użyć można. Czasem uczeni rozumu na złe używają. = obracać co na pożytek ciała. Używać lekarstwa. Za wiele używa trunków. = robić z czego użytek dla osiągnienia jakiego celu. Używać środków, sposobów, siły, podstępu, rady lekarskiej. = kogo do czego, wyręczać się, posługiwać się kim. Używa go do gospodarstwa, do interesów, do rozmaitych posług. = Użyć kogo, skłonić, zniewolić do czego. Prędzej diabła użyć można, niż u tego kutwy co wyżebrać. Ojciec jego bogacz, ale żyd nieużyty, nic mu nie daje. = Użyć litości, okrucieństwa nad kim, okazać litość, dopuścić się okrucieństwa. = Używać, żyć dobrze, dogadzać sobie, rozkoszować. Bogacz stroił się, używał, rozkoszował. Używajmy, póki służą lata. = Używać się, *s. z.* być używanym. Wyraz ten nie używa się w tem znaczeniu. **Użycie**, a, *n.* czynność słowa Użyć. **Użyczać**, am, *s. cz. nied.* **Użyczyć**, czę, *dok.* dawać, udzielać czego komu do użycia, albo może z życzliwości. Bóg mu swych darów obficie użycza. = **Użyczać się**, *s. z.* komu, udzielać się, dopomagać czyim potrzebom. **Użyczanie, Użyczenie**, a, **Użyczanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Uzyskać**, am, *s. cz. dok.* **Uzyskiwać**, uję, *nied.* otrzymać w zysku, pozyskać. **Uzyskanie, Uzyskiwanie**, a, *n.* pozyskanie, pozyskiwanie.

**Użytecznie**, *ps.* pożytecznie. **Użyteczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest użyteczne. **Użyteczny**, a, e, *p.* pożyteczny. **Użytek**, tku, *m.* pożytek. To nic przynosi żadnego użytku, leży bez użytku. Książka dla użytku młodzieży. = Użytki ziemne, płody, owoce. **Użytkować**, uję, *s. n. nied.* z czego, ciągnąć pożytek, obracać na swój pożytek. **Użytkowanie**, a, *n.* ciągnienie pożytku, obracanie na swój pożytek. **Użyty**, a, e, *im.* słowa Użyć. **Używalność**, ści, *ż.* przymiot rzeczy będącej w używaniu, w użyciu. Fizyczna przyczyna wartości rzeczy jest ich używalność. **Używalny**, a, e, *p.* będący w używaniu, w użyciu. **Używanie**, a, *n.* czynność słowa Używać.

**Użyźniać**, am, *s. cz. nied.* **Użyźnić**, nię, *dok.* czynić, uczynić żyznym, *np.* grunt, pole. **Użyźnianie, Użyźnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

# W.

**W**, dwudziesta druga litera alfabetu, spółgłoska twarda, która miała dawniej odpowiadającą sobie miękką *w* na końcu rzeczowników: paw', dziś nieużywaną.

**W**, *pmk.* rządzi przyp. 7 ze słowami znaczącemi spoczynek. Ryby żyją w wodzie. Ptak śpiewa w klatce. Mieszka we Francyi, w Rzymie. Piecze we dnie, a śpi w

nocy. = Rządzi przyp. 4 ze słowami ruch znaczącemi. Most zrzucił w wodę, a bramę wysadził w powietrze. W tej bitwie kilku żołnierzy było rannych w głowę, kilku w rękę, nogę i piersi. Przyjdę do ciebie w niedzielę, w samo południe.

**W**, łącząc się ze słowami, znaczy ruch czynności lub dążenie do środka: bić, wbić; chodzić, wchodzić; lecieć, wlecieć.

**Wab, u, Wabik, a,** *m.* ptak służący do wabienia innych. = piszczałka do wabienia ptaków. = *fig.* powab. Wdzięk w ustach, w oczach, wabik w całej twarzy. **Wabić, bię,** *s. cz. nied.* głosem wabika ptaki przywabiać. = *fig.* powabem jakim przyciągać. Syreny pieszczonym głosem wabią do siebie. Gdzie kunszt z gustem połączony wabi oko z każdej strony. **Wabiciel, Wabnik, a,** *m.* ten co wabi. **Wabienie, a,** *n.* przywabianie. **Wabny, a, e,** *p.* powabny. = dający się zwabić.

**Wacek, cka,** *m.* worek skórzany na pieniądze. Szeląga nie ma w wacku, a dłużków po uszy.

**Wąchać, am,** *s. cz. nied.* wciągać zapach do nosa. = **się,** *s. z.* poznawać się węchem. Psy się wąchają. **Wąchanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wachlarz, a,** *m.* (z niem.), narzędzie do wachlowania. = skrzydło do rozdymania ognia. **Wachlować, uję,** *s. n. nied.* wachlarzem powietrze poruszać dla ochłodzenia się. = *fig.* machać. Pies wachluje ogonem. = **się,** *s. z.* chłodzić się wachlarzem. **Wachlowanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wachmistrz, a,** *m.* (z niem.), starszy podoficer w szwadronie. **Wachmistrzowski, Wachmistrzowy, a, e,** *p.* do wachmistrza należący.

**Wada, y,** *ż.* skaza, mianowicie w człowieku. Każdy ma swoje wady.

**Wądół,ołu,** *m.* dół długi, wązki a głęboki. **Wądolisty, a, e,** *p.* pełen wądołów.

**Wadzić, dzę,** *s. cz. nied.* kogo z kim, przywodzić do zwady. = **się,** *s. z.* mieć z kim zwadę. Nie wadź się z człowiekiem możnym. Trzy wilczki wadziły się który z nich piękniejszy. = *s. n.* komu, czemu, być zawadą, zawadzać, szkodzić. Że Judasz mistrza przedał, to najmniej Piotrowi wadzić nie może, ani ś. Janowi.

**Wafla, i,** *ż.* (z niem.), narzędzie żelazne do pieczenia ciasta, i ciasto w niem upieczone, andrutem zwane.

**Waga, i,** *ż.* (z niem.), narzędzie do ważenia składające się z poprzecznego drąga, płonowego ramienia z języczkiem i z dwóch szal zawieszonych na jego końcach. = jakikolwiek ciężar oznaczony, na jednej z szal wagi położony, a służący do dochodzenia ciężkości tego co się na drugiej szali kładzie. Przedawać, kupować na wagę. = *fig.* ważność. Rzecz wielkiej wagi. Wszędzie cnota jest w wielkiej wadze. = *ast.* jeden z dwunastu znaków zodiaku, zwany znakiem jesiennego porównania dnia z nocą, dla tego że słońce w ten znak wstępując, 21 września, stanowi początek jesieni. **Wagomiar, u,** *m. artyl.* średnica kuli lub wylotu działa, z której wymierzonej wnosi się ile waży kula, albo jakiej wagi działo rzuca pociski. **Wagomierstwo, a,** *n.* od **Wagomierzyć, rzę,** *s. cz. nied.* mierzyć średnicę kuli i z niej dochodzić jej wagi.

**Wągr, a, Węgier, gra,** *m. zool.* robaczek lęgnący się w tkance komórkowatej niektórych zwierząt. **Wągry, Wągrowaciec, Wągrowatość, Wągrowaty,** *ob.* **Węgry,** i t. d.

**Wahać się,** *s. cz. nied.* chwiać się, kołysać się. = *fig.* chwiać się w zdaniu, nie wiedzieć do czego się skłonić, na jaką przechylić się stronę. **Wahadło, a,** *n. mech.* ciężarek przytwierdzony do pręta metalowego i odbywający poruszenia w tę i ową stronę. **Wahanie się,** *n.* chwianie się, kołysanie się. = *fig.* chwianie się w zdaniu.

**Wajdaż, u,** *m.* (z niem.), gatunek powozu, machługa.

**Wajdelota, y,** *m.* kapłan litewski za czasów pogańskich

**Wainsztyn**, u, *m.* (z niem.), kamień winny, winian potażu.

**Wakacye**, yi, *l.m.* (z łac.), czas wolny od nauk między końcem a początkiem roku szkolnego.

**Wakans**, u, *m.* (z łac.), urząd wakujący.

**Wakcyna**, y, *ż.* (z łac.), ospa krowia, materya z pęcherzyków na wymionach krowich zebrana, do ochronienia od ospy naturalnej służąca. **Wakcynować**, uję, *s.cz.nied.* szczepić ospę krowią. **Wakcynowanie**, a, *n.* szczepienie ospy krowiej.

**Wakować**, uję, *s.n.nied.* po ustąpieniu jednego urzędnika nie być zajętym przez drugiego. Urząd wakujący. **Wakowanie**, a, *n.* **Wakancya**, yi, *ż.* zostawanie wakującem.

**Wal**, u, *m.* (z łac.), nasyp z ziemi około miasta, twierdzy, obozu. Padają wałem trupy, walą się, padają powałem. = długa sztuka drzewa okrągła lub graniasta, na której osadzają się koła, zęby, palce. Wał u kół młyńskich. = Wał w warsztacie tkackim, *ob.* Utok, Nawój. = Wał na wodzie, fala, bałwan.

**Walać**, am, *s.cz.nied.* taczać. = brudzić. = się, *s.z.* taczać się w błocie, w brudzie. Ludzie pijani walają się po ulicach. = brudzić się. = leżeć w nieładzie, poniewierać się. Walające się na polu trupy. **Walanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Walach**, a, *m.* (z niem.), koń wałaszony. = kastrat. **Walaszenie**, a, *n.* od **Walaszyć**, szę, *s.cz.nied.* pokładać ogiera. = trzebić, kastrować.

**Walcować**, uję, *s.n.nied.* (z niem.), tańczyć walca. = *s.cz.* walcem taczanym gładzić, równać ziemlę. **Walcowanie**, a, *n.* tańczenie walca. = walcem taczanym równanie ziemi. **Walcowaty, Walczasty**, a, e, *p.* podobny do walca. W roślinach są rurki walcowate. **Walcownia**, ni, *ż.* miejsce gdzie się żelazo walcuje na sztaby, albo na blachy: ztąd walcownia sztabowa i blachowa.

**Walczenie**, a, *n.* od **Walczyć**, czę, *s.n.nied.* wieść, toczyć z kim walkę. = *fig.* Walczyć z losem, z nieszczęściem, z namiętnościami, z przeciwnościami.

**Walec**, lca, *m. geom.* bryła utworzona obrotem prostokąta około jednego z jego boków, mająca za podstawy koła opisane obrotem dwóch boków przeciwnych, a za oś bok trzeci nieruchomy, około którego prostokąt się obraca. = wszelka sztuka mająca kształt powyższej bryły, w młynach, hutach kruszcowych i innych zakładach rękodzielnych używana. = Walec rolniczy, do rozwalania brył, do równania ziemi. = taniec niemiecki we dwie osoby po obwodzie prawie koła obracający się, i muzyka do tego tańca.

**Waleczek, czka**, *m. zdrob.* od **Walek**. **Waleczkowaty**, a, e, *p.* podobny do waleczka.

**Walecznie**, *ps.* walecznym sposobem. **Waleczność**, ści, *ż.* męztwo, odwaga w walce. **Waleczny**, a, e, *p.* męźny, odważny w walce.

**Walek, lka**, *m.* drewno okrągłe na kształt walca do różnych użytków służące, *np.* do wałkowania ciasta, bielizny.

**Walenie**, a, = się, *n.* czynność słowa Walić, Walić się.

**Wałęsać się**, *s.z.nied.* włóczyć się, błąkać się. **Wałęsanie się**, *n.* włóczenie się.

**Walić**, lę, *s.cz.nied.* obalać, rozwalać. Walić drzewa, domy, mury. Ten buki twarde i jesiony ścina, ten wielkie sosny i jedliny wali. Walą ludzi pokosem. = zwalać na kupę. = co na kogo, ładować ciężar, obarczać ciężarem; *fig.* zwalać co na kogo. Nie racz, proszę, niesłusznej walić na mnie winy. = sukno, ubijać w folusznu, folować. = i **Walnąć**, nę, *s.cz.dok.* grzmotnąć, grzmocić. Nie żałuj kija, wal dobrze. = **Walić się**, *s.z.* obalać się. Najlepsze zabudowania przez niedbalstwo walą się. = zwalać się na kogo. Zewsząd nieszczęścia, kłopoty na mnie się walą. = dokąd, iść, jechać hurmem.

**Waliza**, y, *ż.* (z franc.), kuferek skórzany na suknie w podróży.

**Walka**, i, *ż.* bój, bitwa. = *fig.* Walka życia z śmiercią, nadziei z rozpaczą.

**Walkan**, ana, *m.* leń, leniuch.

**Walkować**, uję, *s. cz. nied.* wałkiem rozpłaszczać, *np.* ciasto. = gładzić taczając co obwiniętego na wałku, *np.* bieliznę. = kogo, *fig.* okładać kijem. = żarłocznie zajadać. Walkuje kluski gryczane. **Walkowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Walkowaty**, a, e, *p.* podobny do wałka. **Walkownica**, y, *ż.* deska gruba z rękojeścią pod spodem w poprzek karbowana, pod którą tacza się wałek z nawiniętą bielizną.

**Walnie**, *ps.* walnym sposobem. Walnie się sprawił. **Walny**, a, e, *p.* główny, *np.* sejm, bitwa, zwycięztwo. = wyborny. Walne są pożytki z nauk. Walny wynalazek. Walny chłopiec. Walny z niego gospodarz.

**Walowitość**, ści, *ż.* ociężałość, niezdolność do prędkiego biegu. **Walowity**, a, e, *p.* ociężały, niezdolny do prędkiego biegu, *np.* koń. **Walowy**, a, e, *p.* od wału. Działa wałowe. Wieniec wałowy, u Rzymian za zdobycie obozu.

**Waltornia**, ni, *ż.* (z niem.), narzędzie dęte muzyczne. **Waltornista**, y, *m.* ten co gra na waltorni.

**Wanienka**, i, *ż. zdrob.* od Wanna, naczynie podobne do wanny, *np.* do moczenia nóg, kąpania dzieci. = u barometru spodek rurki w kształcie gałki napełniony merkuryuszem.

**Wanilia**, li, *ż. bot.* (Vanilia), roślina aromatyczna, podzwrotnikowa, której strączki używają się do nadania zapachu czekoladzie, lodom śmietankowym.

**Wanna**, y, *ż.* (z niem.), naczynie drewniane, cynkowe, miedziane, kamienne lub marmurowe, do kąpania się. = kąpiel. Brać wanny. Sucha wanna, kąpiel parowa. = *fig.* chłosta. Sprawić komu suchą wannę, *ob.* Łaźnia.

**Wańtuch**, a, *m.* (z niem.), pakłak, grube płótno na wory. = wór z takiego płótna na wełnę. = *fig.* brzuch ogromny.

**Wapień**, pnia, *m. min.* kamień wapienny, węglan wapna z krzemionką i glinką. **Wapienia**, ni, **Wapienica**, y, *ż.* budowa i piec do wypalania wapna. **Wapiennicy**, a, e, *p.* od wapiennika. **Wapiennik**, a, *m.* ten co wypala wapno. **Wapienny** a, e, *p.* wapno w sobie zawierający. Grunt wapienny, mający w równej prawie ilości glinkę, piasek i wapno. **Wapniak**, a, *m. min.* węglan wapna, bywa iskrowaty, blaszkowaty, ziarnisty, włóknisty, grochowaty. **Wapnian**, u, *m. chem.* metal służący za zasadę ziemi alkalicznej zwanej pospolicie wapnem. **Wapnić**, nię, *s. cz. nied.* wapnem bielić. = i **Wapnować**, uję, *s. cz. nied.* moczyć w wodzie wapiennej. Niektóre nasiona wapnią się dla zabezpieczenia ich od robactwa. = wapnem grunt nawozić. **Wapnieć**, ję, *s. n. nied.* w wapno się obracać. **Wapnienie**, a, *n.* bielenie wapnem. = moczenie w wodzie wapiennej. = *chem.* obracanie się w wapno przez działanie ognia. **Wapnisty**, a, e, *p.* pełen wapna, *np.* grunt. **Wapno**, a, *n.* ziemia alkaliczna, niedokwas metalu wapnian. Wapno niegaszone, po wypaleniu nienasycone wodą. Wapno gaszone, nasycone wodą.

**War**, u, *m.* to co ugotowano. = wrzątek, woda wrząca.

**Wara**, *w.* waruj się, strzeż się dotykać, ruszać tego. Niech mi tu będzie cicho, i od szabli wara!

**Warcab**, a, *m.* krążeczek kościany lub drewniany do gry zwanej warcaby. **Warcabnica**, y, *ż.* tablica kwadratowa, na 64 kratek podzielona, na której grają w warcaby. **Warcabny**, **Warcabowy**, a, e, *p.* od warcabów

**Warchlak**, a, *m.* prosię świni dzikiej od sześciu miesięcy do dwóch lat.

**Warchoł**, a, *m.* człowiek warchołący się. = u, *m.* swar, kłótnia. **Warchołenie się**, *n.* od **Warchołić się**, *s. z. nied.* swarzyć się, kłócić się. Z dziewką by się gził tylko, a warcholił z babą.

**Warczeć**, czę, *s. n. nied.* **Warknąć**, ąc,

*jednot.* (o psie), głos warczący wydawać. = *fig.* zazdrośny zawsze warczy jako pies. **Warczenie**, a, *n.* wydawanie warczącego głosu.

**Warga**, i, *ż.* górna lub dolna połowa ust. Zajęcza warga u człowieka, rozdwojona po środku. = Wargi wstydliwe, *anat.* osłaniające części płciowe u kobiety. **Wargacz**, a, *m. zool.* ryba koścista z rzędu skrzelowatych, piersiopletwowych. **Wargaty**, a, e, *p.* mający zbyt wielkie wargi. **Wargowy**, a, e, *p.* od wargi. Samogłoski wargowe, *gram.* wymawiające się wargami. = *bot.* mający koronę kwiatową dwuwargową.

**Wark**, u, *m.* głos psa warczący. = *fig.* chrap, chrapka, ansa. Na moje masz wark życie. **Warkliwy**, a, e, *p.* lubiący warknąć. **Warknąć**, *ob.* **Warczeć**. **Warknienie**, a, *n.* wydanie warku.

**Warkocz**, a, *m.* długie włosy na głowie w kilkoro splecione. = *fig.* gałąź u brzozy płaczącej. = ogon czyli miotła komety.

**Warować**, uję, *s. cz. nied.* robić warownym, fortyfikować, *np.* miasto, obóz. = strzedz, pilnować. = zastrzegać, zapewniać, zabezpieczać. Wszelkich religij wolność warujemy. = *s. n.* (o psie), leżeć na brzuchu mając nogi tylne pod sobą, przednie zaś wyciągnięte i głowę na nich położoną. = **się**, *s. z.* czego, strzedz się, chronić się. Rozkoszy masz się warować, jeśli masz cnoty dochować. **Warowanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Warownia**, ni, *ż.* miejsce warowne. **Warownie**, *ps.* z obwarowaniem. = ostrożnie. **Warownik**, a, *m.* ten co komu co waruje, zastrzega, zabezpiecza, gwarant. **Warowny**, a, e, *p.* obwarowany, *np.* miasto, obóz. = zabezpieczający, zawierający w sobie zabezpieczenie, *np.* kontrakt, przywilej. = ostrożny.

**Warp**, u, *m.* **Warpisko**, a, *n.* stosy wyrzuconej z kopalni ziemi lub rudy, *ob.* **Halda**.

**Warsztat**, **Warsztat**, u, *m.* (z niem.), stół przy którym pracują rzemieślnicy. **Warsztat szewski, stolarski.** = okrętowy, miejsce gdzie budują okręty. = *fig.* rzemiosło. **Warsztatny**, **Warsztatowy**, a, e, *p.* od warsztatu. Warsztatowe pończochy.

**Warstewkowy**, **Warstewkowaty**, a, e, *p.* w warstewki ułożony. **Warstwa**, **Warsta**, y, *ż.* **Warstewka**, i, *ż. zdrob.* jakakolwiek substancya cienko rozpostarta, ułożona, usypana. Warstwa ziemi, gliny, piasku, łupku, kamieni. = *górn.* pokład ciał kopalnych. **Warstwiany**, **Warstwowaty**, a, e, *p.* w warstwy ułożony.

**Warszawianin**, a, *m.* **Warszawianka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta rodem z Warszawy. **Warszawski**, a, e, *p.* od Warszawy, z Warszawy.

**Wart**, u, *m.* zakręt główny nurtu rzeki, prąd krzywo płynący.

**Wart**, a, e, *p.* (z niem.), tyle a tyle wartujący, wartość mający. Ten koń wart sto dukatów. = godzien czego, zasługujący na co. Wart kary, nagrody. Wstęgi nosi na szyi, co warta powroza.

**Warta**, y, *ż.* (z niem.), straż, strzeżenie. Stać na warcie. = straż, pewna liczba ludzi postawionych do strzeżenia kogo lub czego. Dać komu wartę. Osadzić pod wartą. Postawić przy kim, przy czem wartę.

**Wartać**, am, *s. n. nied.* czem, wiercić, kręcić, obracać, *np.* ogonem, wrzecionem. = **się**, *s. z.* kręcić się, obracać się. **Wartacska**, **Wartalka**, i, *ż.* co się wtyka na wrzeciono, żeby się lepiej wartało. = cyga, fryga. **Wartki**, a, e, *p.* szybko wartujący się, kręcący się, obracający się, *np.* koła. = *fig.* bystry, *np.* umysł. **Wartko**, *ps.* szybko kręcąc się. **Wartkość**, ści, *ż.* szybkość kręcenia się, obracania się. **Wartogłów**, owa, *m.* (mający jakby zawrót głowy), szałaput, szaławiła. = u, *m.* choroba końska pochodząca z zapalenia mózgu. **Wartoglowieć**, ję, *s. n. nied.* dostawać wartogłowu czyli zawrotu głowy. **Wartoglowość**, ści, *ż.* **Wartoglowstwo**, a, *n.* zawrót głowy. = postępowania ozłowicka mającego jakby zawrót głowy.

**Wartogłowy**, a, e, *p.* mający jakby zawrót głowy, postrzelony w głowę, szalony.

**Wartość**, ści, *ż.* (z niem.), przymiot rzeczy mniej więcej wartującej, jakikolwiek szacunek mającej. **Wartować**, uję, *s. n. nied.* mieć jaką taką wartość. Szyling angielski wartuje dwa złote polskie.

**Wartować**, uję, *s. n. nied.* stać na warcie. Nocą po kolei wartują pastuszki nad pasącą się trzodą. = *s. cz.* strzedz, pilnować. Tak ściśle Turcy posłów wartują w domu, jakby więźniami byli. **Wartowanie**, a, *n.* stanie na warcie, strzeżenie, pilnowanie.

**Wartować**, uję, *s. cz. nied.* (od **Wartać**), szybko przewracać karty w książce. Wartuj stare herbarze i panegiryki. = przeglądać, przetrząsać. I tam i sam wartuje po budownym dworze. **Wartowanie**, a, *n.* przewracanie kart w książce.

**Wartownik**, a, *m.* ten co stoi na warcie.

**Warunek**, nku, *m.* warowanie, obrona, ochrona. = załoga w warowni. = to co zawarowano, zastrzeżenie od dopełnienia którego co zależy, kondycya pod którą się kto obowiązuje. **Warunkowo**, *ps.* pod warunkiem. **Warunkowy**, a, e, *p.* zawierający warunek, *np.* zgoda, poddanie się.

**Waryacki**, a, e, *p.* od waryata. Po waryacku, jak czyni waryat. **Waryacya**, yi, *ż.* (z łac.), zmiana, odmiana. = szaleństwo, pomieszanie umysłu. = *muz.* powtarzanie jednego tematu z różnemi odmianami. **Waryant**, a, *m.* (z franc.), drugi text pisma, dzieła, z różnemi odmianami. **Waryat**, a, *m.* ten co awaryował. **Waryatka**, i, *ż.* ta co zwaryowała. **Waryować**, uję, *s. n. nied.* stawać się waryatem, lub waryatką. = *fig.* szaleć, postępować jak waryat.

**Warzęcha**, y, *ż.* **Warzeszka**, i, *ż. zdrob.* łyżka drewniana z długą rękojeścią przy warzeniu do szumowania używana. = Warzęcha, *zool.* gęsica, ptak z rzędu podkasałych. **Warzelnia**, ni, *ż.* budynek gdzie warzą solankę. **Warzenie**, a, *n.* gotowanie. = się, gotowanie się. **Warzonka**, i, *ż.* sól wywarzona z solanki. **Warzyć**, rzę, *s. cz. nied.* gotować. Jakie kto warzy, takie pija piwo, *przysł. ob.* Piwo. = *fig.* knuć, knować. = *fig.* gniew, nienawiść w sercu chować, ukrywać. = się, *s. z.* gotować się. **Warzywny**, a, e, *p.* od warzywa, *np.* ogród, roślina. **Warzywo**, a, *n.* ogrodowiny krajowe.

**Wąs**, a, *m.* Wąsik, a, *m. zdrob.* włosy u mężczyzn na górnej wardze. Nie każdy kąsa, co wąsami trząsa, *przysł.* = u zwierząt czworonożnych włosy długie po bokach pyska; u innych przysadki sterczące nakształt włosów. Wąsy u kota, lwa, tygrysa. Wąsy u suma. = *bot.* łodyga bez liści nakształt sznurka lub nitki kręcąca się i obwijająca się naokoło ciał poblizkich, jak u chmielu, grochu, fasoli. = *fig.* Wąsy u strzały, kotwicy, ankry murowej, ramiona zagięte w przeciwne strony. **Wąsacieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się wąsatym. **Wąsacz**, **Wąsal**, a, *m.* ten co ma długie wąsy.

**Wasąg**, a, *m.* **Wazążek**, żka, *m. zdrob.* kosz do chłopskiego wozu. = część wozu z łozy pleciona.

**Wąsat**, a, *m.* ból w krzyżach u ludzi, koni i owiec.

**Wąsatek**, tka, *m.* owies mający kłosy z długiemi ościami. **Wąsatka**, i, *ż.* pszenica mająca kłosy z długiemi ościami. **Wąsaty**, a, e, *p.* mający wąsy. **Wąsię**, cia, *n.* **Wąsięta**, *l. m.* małe, zaledwie wysypujące się wąsy. **Wąsienica**, y, *ż.* **Wąsienka**, i, *ż. zdrob.* gąsienica motyla, liszka. **Wąsieniczy**, a, e, *p.* od wąsienicy, gąsieniczny. **Wąsiska**, *l. m. zgrub.* duże, brzydkie wąsy.

**Wąski**, i t. d. *ob.* **Wąski**, i t. d.

**Waśń**, ni, *ż.* spór, zwada, kłótnia. **Waśnić**, nię, *s. cz. nied.* kogo na kogo, z kim, siać waśń między ludźmi. = się, *s. z.* z kim, zostawać z nim w waśni. **Waśniwy**, **Waśniwy**, a, e, *p.* lubiący waśnić się, kłótliwy.

**Wasz**, a, e, *zmk. dzier.* do was należący. **Waszmość**, ści, *m.* **Waszmo-**

ściowie, *l. m.* wyraz złożony i skrócony z używanego dawniej **Wassa Miłość**; z **Waszmości** powstał przez skrócenie **Waszeć**, **Waść**, a z tych i z dodanych **Pan**, **Pani**, **Panna**, utworzyły się **Waćpan**, **Waćpani**, **Waćpanna**. **Waszeciu**, **Waścin**, **Waszmościn**, *p.* do waszeci, waszmości należący. **Waszmościć**, cę, *s. n. nied.* komu, nazywać kogo Waszmość.

**Wata**, y, *ż.* (z niem.), bawełna zbita w kształt arkusza papieru, którą podszywają odzienie zimowe.

**Wątek**, tku, *m.* nici z kłębka na cewkę w czołnku osadzoną zwinięte, któremi tkacz przetyka osnowę. = *fig.* nić, pasmo, ciąg. Wątek życia śmierć przecięła. Cały wątek tej sprawy. = materya, przedmiot mówienia, pisania. I najmędrszemu czasem zabraknie wątku. = sama treść. Słów siła, wątku mało. **Wątkowy**, a, e, *p.* od wątku, *np.* nić.

**Wątleć**, ję, *s. n. nied.* stawać się wątłym, słabnąć, słabieć. **Wątlić**, lę, *s. cz. nied.* czynić wątłym, osłabiać. **Wątlik**, a, *m. bot.* (Malaxis), roślina z rzędu storczykowych. **Wątle**, **Wątle**, *ps.* słabo. **Wątłość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wątłe; *fig.* Wątłość rzeczy ludzkich. **Wątluchny**, a, e, *p.* bardzo wątły. **Wątły**, a, e, *p.* słaby, nietęgi, niemocny. **Wątła** tkanina, pajęczyna; *fig.* Wątła pamięć, nadzieja.

**Wątor**, u, *m.* fuga z brzegu klepek beczki, w którą dno się wprawia. = werek skórzany nadęty powietrzem do przepływania rzeki. Ćwiczony naród Mogulski przebywać najbystrzejsze rzeki na wątorach skórzanych. **Wątornik**, a, *m.* narzędzie bednarskie do wyrzynania wątorów.

**Watować**, uję, *s. cz. nied.* watą podszywać. Kaftanik watowany. Kołdra watowana. **Watowanie**, a, *n.* podszywanie watą.

**Wątpić**, pię, *s. n. nied.* o czem, mieć wątpliwość, powątpiewać. **Wątpiciel**, a, *m.* **Wątpicielka**, i, *ż.* ten, ta co wątpi. **Wątpienie**, a, *n.* powątpiewanie. Bez wątpienia. **Wątpliwie**, *ps.* z wątpliwością. **Wątpliwość**, ści, *ż.* niepewność powstająca w umyśle z niewiadomości czy co jest tak lub nie jest. **Wątpliwy**, a, e, *p.* ulegający wątpliwości.

**Watra**, y, *ż.* popiół po spaleniu słomy pozostały.

**Wątroba**, y, *ż.* organ żółć wyrabiający, ze wszystkich trzewów największy. **Wątrobiany**, a, e, *p.* właściwy wątrobie, *np.* kolor. **Wątróbka**, i, *ż.* wątroba ptaków. **Wątrobny**, **Wątrobowy**, a, e, *p.* od wątroby, *np.* żyła.

**Wąwóz**, ozu, *m.* wązki przesmyk między górami.

**Wawrzyn**, u, *m. bot.* (Laurus), laur, wawrzynowe drzewo, bobek, bobkowe drzewo. = *fig.* godło sławy, ztąd że znamienitych ludzi, mianowicie wojowników, wawrzynową gałązką wieńczono. **Wawrzynek**, nka, *m. bot.* (Daphne mezereum), wilcze łyko, krzew w lasach rosnący, którego jagody dają farbę czerwoną. **Wawrzynowy**, a, e, *p.* od wawrzynu, *np.* liść, wieniec.

**Wąż**, węża, *m. zool.* gad beznogi, mający ciało waleczkowate, wysmukłe, jadowity i niejadowity. = *fig.* zły duch, szatan. = *fig.* zły człowiek. Węża w zanadrzu ogrzał, wykarmił.

**Waza**, y, *ż.* (z łac.), **Wazka**, **Wazeczka**, i, *ż. zdrob.* naczynie fajansowe, porcelanowe, srebrne, w którem płynne potrawy na stół dają. = co się w tem naczyniu zmieści. Waza rosołu. **Wazon**, u, *m.* **Wazonik**, a, *m. zdrob.* naczynie gliniane do hodowania roślin.

**Ważenie**, a, *n.* dochodzenie ciężaru na wadze. = się, dochodzenie własnego ciężaru na wadze. = wahanie się, kołysanie się. Ważenie się księżyca, *ast.* pozorne przechylanie się księżyca, pochodzące z wahania się jego osi obrotu. **Ważka**, i, *ż. zdrob.* od **Waga**, szalka. = *zool.* owad żyłkoskrzydłowy, zwany inaczej panna.

**Wąziuchny**, **Wąziutki**, **Wąziuteńki**, a, e, *p.* bardzo wązki. **Wązki**, a, e, *p.* nie szeroki, *np.* droga, ścieżka, wstążka, tasiemka. **Wąsko**, *ps.* nie

szeroko. **Wąskoliści, a, e,** *p.* wązkie liście mający. **Wąskość, ści,** *ż.* niezerokość.

**Ważnie,** *ps.* ważnym sposobem. **Ważność, ści,** *ż.* przymiot tego co wiele waży. = *fig.* przymiot tego co jest wielkiej wagi. Ważność wypadku, postrzeżeń. = wartość wewnętrzna. Ważność ułomku. **Ważny, a, e,** *p.* ważący ile trzeba, należytą wagę mający, *np.* dukat. = *fig.* wielkiej wagi, *np.* powód, przyczyna, wypadek, odkrycie, wynalazek, dokument. **Ważyć, się,** *s. cz. nied.* dochodzić ciężkości czego na wadze. Ważyć mięso, cukier, pieprz, kawę, wełnę. = *fig.* rozważać. Ważyć każde słowo. Człek rozumny długo waży, nim się odezwie z swem zdaniem. = *fig.* poważać. Bardzo go król ważył. Nie długo pokażę jak sobie twój upominek ważę. = przywiązywać do czego wagę. Nad tron, nad życie, więcej wiarę moję ważę. = narażać na szwank, hazardować, ryzykować. Z swoim ludem gardło ważył. Kto nic nie waży, nic nie ma. = *s. n.* mieć wagi tyle a tyle, być mniej lub więcej ciężkim. Mniej od ziarna plewa waży marna. = *fig.* mieć znaczenie, znaczyć. Podarunki więcej ważą niż prośby. Przysięgi tyle ważą, ile są niewymuszone. = na kogo, na co, godzić, gotować cios. Dawno mężczyzni na poczciwość białogłów ważą. Waży na me życie. = **się,** *s. z.* dochodzić ciężaru własnego ciała na wadze. = wahać się, chwiać się, kołysać się. Ptak waży się na skrzydłach w powietrzu. = *fig.* wahać się. Tydyd w miejscu stojąc ważył się na dwoje. = odważyć się. Kto się będzie ważył wypowiedzieć miłosierdzie jego?

**Wbić,** *ob.* **Wbijać. Wbicie, a,** *n.* czynność słowa **Wbić.**

**Wbiegać, am,** *s. n. nied.* **Wbiedz, Wbiegnąć, Wbieżeć, gnę,** *dok.* biegąc wchodzić, wejść. Wbieżawszy oznajmiła że Piotr stał przed wroty. Wbieżał rycerz w złotą bramę lśniącą. = na co, biegąc wstępować, wstąpić na wyższe miejsce. Na wierzch skały skwapliwie wbieżała. **Wbieganie, Wbieżenie, a,** *n.* ruch wyrażony powyższemi słowy.

**Wbijać, am,** *s. cz. nied.* **Wbić, ję,** *dok.* bijąc wtykać, wetknąć, *np.* gwoździ w ścianę. = co komu w głowę, *fig.* powtarzając wpajać, wrazić w pamięć. Będę wbijał w ich młode głowy bojaźń bożką, miłość bliźniego. = Wbić komu ćwiek, klin w głowę, *fig.* zadać trudność, nabawić kłopotu. = na co, uderzając nasadzić, przybić. Wbić na pal. Wbić na krzyż. **Wbijanie, a,** *n.* czynność słowa **Wbijać. Wbity, a, e,** *im.* od **Wbić.** Ćwiek wbity w ścianę. Winowajca wbity na pal.

**Wbrew,** *ps.* wprost przeciwnie. Wbrew prawu. Wbrew woli ojca.

**Wcale,** *ps.* najczęściej z przeczeniem, zupełnie. Nie znam go wcale. To mnie wcale nie obchodzi.

**Wchód, odu,** *m.* wejście. = miejsce kędy się wchodzi. **Wchodny, Wchodowy, a, e,** *p.* od wchodu. Cło wchodowe. **Wchodzenie, a,** *n.* od **Wchodzić, dzę,** *s. n. nied.* **Wejść, dę, Wnijść, dę,** *dok.* iść, przyjść do środka, *np.* do domu, do miasta, do kościoła. = Weszło w modę, w zwyczaj, w przysłowie, *fig.* stało się modą, i t. d. = *fig.* Wchodzić w co, wdawać się w co, należeć do czego. Ja w to nie wchodzę. = zwracać uwagę, zważać. Trzeba wchodzić w przyczyny, w powody. = Wchodzić w siebie, zastanawiać się nad sobą. = z kim w co, wdawać się w interes, zawierać umowę, umawiać się. = Wchodzić w co, do czego, stanowić część należącą do składu czego. Do tej maści wchodzi merkuryusz. = iść na górę, wschodzić. Wszedł na górę. Słońce już weszło.

**Wciąć,** *ob.* **Wcinać.**

**Wciągać, am,** *s. cz. nied.* **Wciągnąć, nę,** *dok.* ciągnąć do środka czego. Kot wciąga pazury. Rośliny wciągają w siebie powietrze i wilgoć ziemi. = kogo do czego, *fig.* ciągnąć, namawiać do czego złego. Wciągnięto go do spisku. = kogo

w co, wkładać, wprawiać. = naciągać, *np.* spodnie, surdut, bóty. = się, *s.z.* do czego, wkładać się, wprawiać się. Łowami wciąga się młódź do wielkich niewczasów. **Wciąganie, Wciągnienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wciąż**, *ps.* ciągiem, nieprzerwanym pasmem. Lasy, góry wciąż aż do granicy. = ciągle, nieustannie. Pisze, czyta wciąż.

**Wciekać, am**, *s.n.nied.* **Wciec, kę**, *dok.* ciekąc wchodzić do środka, wsiąkać, wsiąknąć. Woda wcieka w piasek. **Wciekanie, Wciecenie**, a, *n.* wsiąkanie, wsiąknienie.

**Wcielać, am**, *s.cz.nied.* **Wcielić, lę**, *dok.* w jedno ciało spoić, zjednoczyć. Wcielić kraj jaki do swego państwa. = się, *s.z.* wziąć na się ciało. Słowo się wcieliło. **Wcielanie, Wcielenie**, a, *n.* spajanie, spojenie w jedno ciało. = **Wcielenie**, *teol.* wzięcie na się ciała ludzkiego przez Słowo czyli drugą osobę Trójcy.

**Wcierać, am**, *s.cz.nied.* **Wetrzeć, trę**, *dok.* **trąc**, nacierając sprawić żeby co weszło wewnątrz. Maść tę trzeba wcierać w ciało chorego. **Wcieranie**, a, *n.* czynność słowa **Wcierać**.

**Wcięcie**, a, *n.* czynność słowa **Wciąć**.

**Wcięty**, a, e, *im.* od **Wciąć**, mający szczerbę cięciem zrobioną. = (o liściach), mający bok nacinany, jakby wystrzyżony. = (o talii, sukni), przewięzisty. **Wcinać, am**, *s.cz.nied.* **Wciąć, wetnę**, *dok.* cięciem robić szczerbę. **Wcinanie**, a, *n.* czynność słowa **Wcinać**.

**Wciskać, am**, *s.cz.nied.* **Wcisnąć, nę**, *dok.* cisnąc wpychać, wetknąć, wtłoczyć. = się, *s.z.* cisnąć się lub przez ciasny otwór wchodzić, wejść. Mysz i natręt wszędzie się wciśnie. **Wciskanie, Wciśnienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wczas**, u, *m.* wygoda. = spoczynek, odpoczynek. Zażywać wczasu. = *ps.* zawczasu, we właściwym czasie. Wczas zapobiegać chorobie. Niewczas, nie w swoim czasie, za późno. Niewczas w ostatniej godzinie życia myśleć o poprawie. **Wczasować się**, *s.z.nied.* używać wczasu, odpoczywać. **Wcześnie, Wczesno**, *ps.* zawczasu, we właściwym czasie. **Wczesność, ści**, *ż.* właściwa pora. **Wczesny**, a, e, *p.* we właściwym czasie zdarzający się, przypadający. Wczesna rada najlepsza. = zawczasu dziejący się. Wczesne zapobieżenie chorobie. = wcześnie dojrzewający, ranny, *np.* jęczmień, wiśnie, gruszki. *Fig.* Wczesny dowcip. = Wczesny ptaszek, *fig.* Człowiek rano wstający.

**Wczora, Wczoraj**, *ps.* dnia wczorajszego. **Wczorajszy**, a, e, *p.* który był przed dniem dzisiejszym. Wczorajszego dnia szuka, *przysł.* rzeczy niepodobnej do znalezienia.

**Wczytywać się**, *s.z.nied.* **Wczytać się**, *dok.* w co, czytając wchodzić, wejść w poznanie tego co się czyta. **Wczytywanie się, Wczytanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wdać, am**, *s.cz.dok.* **Wdawać, ję**, *nied.* kogo w co, wciągać, wciągnąć do czego. Nie wdawaj mię w to, nie chcę o tem wiedzieć. = się, *s.z.* mieszać się, wtrącać się do czego. Nie wdawaj się w cudze sprawy. = z kim, zadawać się, wchodzić w związki. Nie wdawaj się z takim sowizdrzałem. = z kim w rozmowę, wchodzić w rozmowę. = Wdać się w kogo, być do kogo podobnym fizycznie i moralnie. Wdał się w ojca, w matkę. **Wdanie, Wdawanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wdąć, wedmę**, *s.cz.dok.* **Wdymać, am**, *nied.* dmąc wepchnąć, wpychać. **Wdęcie, Wdymanie**, a, *n.* czynność tych słów. **Wedrzeć się.**

**Wdarcie się**, *n.* czynność słowa

**Wdeptać, cę**, *s.cz.dok.* **Wdeptywać, uję**, *nied.* depcząc wcisnąć, wciskać, wtłoczyć. **Wdeptanie, Wdeptywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wdęty**, a, e, *im.* od **Wdąć**.

**Wdłuż**, *ps.* wzdłuż.

**Wdmuchać, am**, *s.cz.dok.* **Wdmuchiwać, uję**, *nied.* **Wdmuchnąć, nę**, *jednot.* dmuchając wepchnąć, wpychać.

**Wdmuchanie, Wdmuchiwanie, Wdmuchnienie**, a, *n.* czynność tych słów. **Wdowa**, y, *ż.* **Wdówka, Wdóweczka**, i, *ż. zdrob.* kobieta która straciła męża. = **Wdówka**, *zool.* ptak z rzędu skaczących, wróblowatych. = **Wdówki**, *bot. ob.* Bratki. **Wdowczy**, z, e, *p.* do wdowca należący. **Wdowi, Wdowieński**, a, e, *p.* do wdowy należący. **Wdowiec, wca**, *m.* mężczyzna który stracił żonę. **Wdowieństwo, Wdowstwo**, a, *n.* stan wdowca lub wdowy.

**Wdrapać się**, *s. z. dok.* wieźć, z trudnością dostać się na wyżaze miejsce, *np.* na górę, na skałę. — **Wdrażać, am**, *s. cz. nied.* **Wdrożyć, żę**, *dok.* naprowadzić na drogę. Dyskurs nas wdrożył w rozmowę o sposobie pisania listów. = **się**, *s. z.* przywykać do drogi; *fig.* przywykać do chodzenia jaką drogą, nawykać do czego. Wdrożyłem się do tego sposobu życia. **Wdrażanie, Wdrożenie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wdrobić, bię**, *s. cz. dok.* drobiąc wrzucić w co. **Wdrobienie**, a, *n.* drobiąc wrzucenie.

**Wdychać, am**, *s. cz. nied.* **Wetchnąć, nę**, *dok.* dychając wciągać, wciągnąć powietrze, gaz. = tchnieniem w co wpuszczać, tchnieniem ożywić. Bóg wetchnął w Adama duch żywota. **Wdychanie**, a, *n.* dychając wciąganie.

**Wdymać**, *ob.* **Wdąć. Wdymanie**, a, *n.* dęciem wpychanie.

**Wdziać**, *ob.* **Wdziewać. Wdzianie**, a, *n.* włożenie na siebie lub na kogo odzieży.

**Wdzięczenie**, a, *n.* dodawanie wdzięku. = **się**, dodawanie sobie wdzięku. **Wdzięcznie**, *ps.* z wdzięcznością. = z wdziękiem. **Wdzięczność, ści**, *ż.* szlachetne uczucie jakie ma odbierający dobrodziejstwo dla osoby, która mu je wyświadczyła. = wdzięk, przyjemność. Wdzięczność głosu, oblicza, obyczajów. **Wdzięczny**, a, e, *p.* uczuciem wdzięczności przejęty. Wdzięczny za dobrodziejstwa. = pełen wdzięku, miły, słodki, przyjemny, *np.* śmiech, twarz.

**Wdzięczyć, czę**, *s. cz. nied.* dodawać wdzięku. Cnota wdzięczy, cnota wieńczy. = **się**, *s. z.* dodawać sobie wdzięku, wdzięcznie się uśmiechać. = przymilać się. Panicz niby czuły, nie tak się do mnie wdzięczył, jak do mej szkatuły. **Wdzięk, u**, *m.* przymiot pociągający do osoby, co go posiada. Wdzięki tej kobiety niewolą jej serca wszystkich. **Wdzięka, i**, *ż.* chluba, ozdoba (osoba). Wdzięko Rzymu, obrońco całego senatu. = Wdzięki, Gracye, towarzyszki Wenery.

**Wdzierać się**, *s. z. nied.* **Wedrzeć się**, *dok.* przedzierając się przez przeszkody wchodzić, wejść. Cezar wdzierających się do Galii Helwetów nad Ararem zbił. = przedzierając się przez przeszkody wstępować, wstąpić na wyższe miejsce, *np.* po drabinie na mur, do twierdzy. *Fig.* I wdarłem się na skałę pięknej Kalliopy. = *fig.* siłą, przemocą opanować. Wedrzeć się na tron, na państwo, do władzy. Wdarła się do panowania familia Herodów. Wdzierać się w cudze prawa, przywłaszczać je sobie. Kiedy sam chcesz życie sobie odebrać, wdzierasz się w cudze prawa. **Wdzieranie się**, *n.* czynność słowa Wdzierać się.

**Wdzierca, y**, *m.* ten co się dokąd wdarł, przemocą opanował, przywłaszczył. **Wdzierczy, a, e**, *p.* wdziercom właściwy. **Wdzierstwo, a**, *n.* wdarcie się przemocą dokąd, przywłaszczenie tronu, władzy.

**Wdziewać, am**, *s. cz. nied.* **Wdziać, wdzieję**, *dok.* przywdziewać, przywdziać. Porwał za kaptur i wdział go na siebie. = wtykać, wetknąć na co. Wdziać pieczeń na rożen, pierścień na palec, okulary na nos. **Wdziewanie**, a, *n.* przywdziewanie.

**Weba, y**, *ż.* płótno cienkie.

**Węborek, rka**, *m.* sądek.

**Webrnąć, nę**, *s. n. dok.* brnąc wejść w wodę.

**Węch, a**, *m.* zmysł którym zwierzęta dochodzą woni różnych rzeczy, powonienie u ludzi. Psy mają dobry węch. = wąchanie. Węchem wilk

syt nie będzie. **Węchem szukać, dochodzić.** **Węchowy, a, e,** *p.* od węchu, *np.* nerwy.

**Wecować, ują,** *s.cz.nied.* (z niem.), ostrzyć na pasku, *np.* brzytwę. = kogo, *fig.* łajać, buzować. **Wecowanie, a,** *n.* ostrzenie na pasku. = łajanie, buzowanie.

**Weda, y,** *ż.* księgi święte starożytnych Indyan, zawierające wiadomość o słowie bożem objawionem.

**Węda, y,** *ż.* **Wędka, i,** *ż. zdrob.* laska ze sznurkiem i haczykiem do łowienia ryb. Łowić ryby wędką, na wędkę. Złapać kogo na wędkę, *fig.* płonnemi obietnicami usidlić. **Wędkarz, a,** *m.* ten co robi wędki. = ten co łowi ryby na wędkę.

**Wedeta, y,** *ż.* (z włos.), plkieta, placówka.

**Wedle,** *pmk.* rządzi przyp. 2, tuż przy, blizko, obok. Stoi jawor wedle wody. = i **Według,** *pmk.* podług. Według upodobania. Według stanu grobla, *przysł.*

**Wędlina, y,** *ż.* wędzona wieprzowina, półgąski wędzone.

**Wędrować, uję,** *s.n.nied.* (z niem.), podróżować piechoto. **Wędrowanie, a,** *n.* podróżowanie. **Wędrowca, y, Wędrowiec, wca, Wędrownik, a,** *m.* ten co odbywa podróż, mianowicie pieszo w obcym kraju. = Wędrówka narodów, wypadek znany w dziejach pod koniec bytu państwa rzymskiego na Zachodzie, kiedy wszystkie prawie wschodnie i północne narody opuszczały swe siedliska i dążyły ku południowi dla szukania nowych siedlisk. **Wędrowny, a, e,** *p.* od wędrownika. = Ptaki wędrowne, które przylatują do nas na wiosnę, a odlatują w jesieni.

**Wedrzeć się,** *ob.* Wdzierać się.

**Wędzenie, a,** *n.* od **Wędzić, dzę,** *s.cz. nied.* szynki, śledzie, okurzać dymem, trzymać w dymie. = **się,** *s.z.* schnąć w dymie. Wędzą się kiełbasy.

**Wędzidełko, a,** *n. zdrob.* od **Wędzidło.** = *anat.* wiązadło pod językiem w głębi dolnej szczęki. = podobne wiązadło przy napletku pod spodem żołędzi. **Wędzidło, a,** *n.* pręt metalowy o munsztuka we środku wygięty, z dwóch lub trzech części złożony, u trzech i uzdeczki dwa ogniwka z sobą spojone, w pysk koniowi włożone dla trzymania go na wodzy. = powściąg, hamuiec.

**Wędzigrosz, a,** *m.* dusigrosz.

**Wędzisko, Wędlisko, a,** *n.* stosina do której cieńszego końca przywięzuje się sznurek lub włosień z haczykiem na ryby, będąca częścią wędy.

**Wędzonka, i,** *ż.* kawał wędzonego mięsa.

**Węgiel, gla,** *m.* **Węglik, a, Węgielek, lka,** *m. zdrob.* co oprócz popiołu pozostaje po spaleniu istot organicznych. Węgiel drzewny czyli roślinny. Węgiel zwierzęcy, pozostaje po wyrugowaniu z części zwierzęcych mocą ognia wszystkich pierwiastków lotnych, używany w rafineryach cukru. Węgiel kopalny, ziemny czyli kamienny, używa się na opał. **Węgielek, lka,** *m. chem.* połączenie pierwszego rzędu węglika z jakiemkolwiek innem ciałem prostem.

**Węgiel, gla,** *m.* róg budowy, miejsce zetknięcia się dwóch ścian pod kątem prostym. **Węgielnica, y,** *ż.* narzędzie stolarskie, cieslelskie, do oznaczenia kątów prostych w rogach stołu, węgłach budynku. **Węgielny, a, e,** *p.* od węgła budynku. Kamień węgielny, na którym węgieł budynku oparty; *fig.* główna zasada, fundament.

**Węgier, gra, Węgrzyn, a,** *m.* mężczyzna rodem z Węgier. = **Węgrzyn,** wino węgierskie. **Węgierka, Węgrzynka, i,** *ż.* kobieta rodem z Węgier. = **Węgierka,** suknia z taśmami na piersiach. = wysoka fajka drewniana lub porcelanowa. = najlepsza odmiana śliwki zwyczajnej, która jest prawie czarna, podługowata, niebieskawym pyłkiem posypana, ma mięso żółtawe, odstające od pestki i bardzo smaczne. **Węgierski, a, e,** *p.* od Węgier, z Węgier, *np.* wino, język. **Węgierszczyzna, y,** *ż.* wszystko co jest węgierskie: język, strój, obyczaje.

**Węglak**, a, *m. min.* ciało kopalne w którego skład wchodzi węglik lub kwas węglowy. **Węglan**, u, *m. chem.* sól złożona z kwasu węglowego i jakiejbądź zasady. **Węglarka**, i, *ż.* żona węglarza. **Węglarnia**, ni, *ż.* budynek na skład węgli. **Węglarski**, a, e, *p.* od węglarza. **Węglarstwo**, a, *n.* rzemiosło węglarza. **Węglarz**, a, *m.* ten co wypala węgle z drzewa. = członek towarzystwa politycznego założonego roku 1820 w celu oswobodzenia Włoch. **Węglenie**, a, *n.* od **Węglić**, lę, *s.cz.nied.* palić na węgiel. **Węglik**, a, *m. chem.* ciało proste, niemetaliczne, stanowiące główną część organizmu roślinnego, węgli zwyczajnych, węgla kopalnego, i całkowicie wchodzące w skład dyamentu w naturalnie skrystalizowanym stanie. **Węglowy**, a, e, *p.* od węgli. Kwas węglowy, gaz kwasu węglowego, *chem.* związek kwasorodu z węglikiem.

**Węgornia**, ni, *ż.* sadź na węgorze. **Węgorz**, a, *m. zool.* ryba bez płetw na brzuchu, mająca ciało wężowate, drobniuchną łuską dopiero po wyschnięciu widzialną okryte. **Węgorzowaty**, a, e, *p.* podobny do węgorza, *np.* ryba. **Węgorzowy**, a, e, *p.* od węgorza, *np.* mięso.

**Węgrowacieć**, ję, *s.n.nied.* stawać się węgrowatym, dostawać węgrów. **Węgrowatość**, ści, *ż.* stan tego co jest obsypane węgrami. **Węgrowaty**, a, e, *p.* mający węgry, obsypany węgrami. **Węgry**, ów, *l.m.* drobne przyszczyki na ciele ludzi i zwierząt, mianowicie świń, pochodzące od lgnących się pod skórą robaczków zwanych węgry, wągry.

**Węgry**, gier, *l.m.* kraj na południe Karpatów dawniej niepodległy, dziś należący do Austryi. **Węgrzyn**, *ob.* **Węgier**.

**Wejrzeć**, rzę. *s.n.dok.* na kogo, na co, spojrzeć. = *fig.* spozierając zlitować się. O Boże, racz wejrzeć na mnie i na nędzę moję. = w co, *ob.* **Wzierać**, **Wglądać**. **Wejrzenie**, a, *n.* spojrzenie na kogo na co. = rzut oka. Sądzić z pierwszego wejrzenia. = wyraz twarzy malujący się w spojrzeniu. Miłe, srogie, groźne wejrzenie.

**Wejść**, *ob.* **Wchodzić**. **Wejście**, a, *n.* chodem dostanie się do środka. = miejsce kędy się wchodzi, wchód.

**Weksel**, **Wexel**, sla, xla, *m.* (z niem.), skrypt, oblig przez dłużnika wierzycielowi wydany z wyrażeniem terminu wypłaty jemu samemu lub komu on weksel ustąpi. **Wekslarnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie weksle lub bilety bankowe mieniają na brzęczącą monetę i nawzajem. **Wekslarski**, a, e, *p.* od wekslarza. **Wekslarz**, a, *m.* ten co weksle bankowe mienia na brzęczącą monetę i nawzajem z potrąceniem sobie pewnej kwoty. **Wekslować**, uję, *s.cz.nied.* mieniać weksle czyli bilety bankowe na srebro, złoto, i nawzajem. **Weksslowanie**, a, *n.* czynność tego słowa. **Wekslowy**, a, e, *p.* od weksla.

**Welin**, u, *m.* (z franc.), skórka cielęca cienko wyprawna do pisania i na kosztowne druki. = papier welinowy.

**Wełna**, y, *ż.* włosy cienkie, kędzierzawe na owcach. **Wełnianka**, i, *ż.* suknia z wełnianej tkaniny. = *bot.* mech na roślinach wełną także zwany. = (Eriophorum), roślina z familii turzycowych. **Wełniany** a, e, *p.* z wełny, z wełnianych nici, *np.* pończochy, rękawiczki. **Wełniarz**, a, *m.* ten co chodzi koło wełny, lub ją przedaje. **Wełniasty**, a, e, *p.* podobny do wełny. **Wełnisty**, a, e, *p.* mający na sobie dużo wełny. = Wełnista łodyga, *bot.* obrosła wełnianką.

**Welon**, u, *m.* (z łac.), kwef, zasłona zakonnic.

**Wemknąć**, i t.d. *ob.* **Wmykać**, i t.d.

**Wena**, y, *ż.* (z łac.), duch poetycki. = ochota połączona ze zdolnością. Przyszła mi wena. Nie jestem w wenie.

**Wenera**, y, *ż.* bogini piękności u Rzymian. **Wenerya**, yi, *ż.* dworska choroba zwana także francą. **Weneryczny**, a, e, *p.* tyczący się we-

neryi, *np.* choroba. = chory na weneryą. Szpital wenerycznych.
**Wenus**, a, *m. ast.* planeta mniejszy od ziemi, 15 milionów mil geogr. odległy od słońca, obracający się około swej osi w przeciągu godzin 23, a około słońca w przeciągu 224 dni; jasna ta gwiazda raz daje się widzieć w stronie zachodniej po zachodzie słońca, i zowie się gwiazdą wieczorną, drugi raz w stronie wschodniej przed wschodem słońca, i zowie się jutrzenką czyli gwiazdą zaranną.
**Wepchnąć**, i t. d. *ob.* **Wpychać**, i t. d.
**Werbel**, bla, *m.* (z niem.), uderzenie w bęben.
**Werbować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), zaciągać ochotników do wojska. **Werbowanie**, a, *n.* zaciąganie ochotników do wojska. **Werbowniczy**, a, e, *p.* od werbownika. **Werbownik**, a, *m.* ten co werbuje. **Werbunek**, nku, *m.* zaciąg ochotników do wojska. Przystał do werbunku. **Werbunkowy**, a, e, *p.* od werbunku.
**Weresza**, y, **Wereszka**, i, *ż.* strzała z przyłomanym grotem, brzechwa.
**Wereszczaka**, i, *ż.* potrawa z kiełbas z sosem i cebulą.
**Wereta**, y, *ż.* rodzaj prześcieradła z grubego płótna, radno.
**Werteba**, **Wertepa**, y, *ż.* droga kręta, plącząca się po górach, dolinach, bagnach, zaroślach.
**Wesele**, a, *n.* radość, ukontentowanie. = gody weselne, uczta z tańcami po ślubie. **Weselenie**, a, = się, *n.* od **Weselić**, lę, *s. cz. nied.* dodawać wesołości, rozweselać. = się, *s. z.* oddawać się wesołości, cieszyć się, radować się. Żli się siłą weselić, dobrzy się weselą. **Weselnik**, a, *m.* należący do wesela, zaproszony na wesele. **Weselny**, a, e, *p.* od wesela, *np.* szata, suknia, dzień, pieśń. **Wesoluchno**, **Wesolutko**, *ps.* bardzo wesoło. **Wesoluchny**, **Wesolutki**, a, e, *p.* bardzo wesoły. **Wesołek**, łka, *m.* człowiek wesoły. = *bot. ob.* **Wiesiołek**. **Wesoło**, *ps.* z wesołością, *np.* żyć, śpiewać. **Wesołość**, ści, *ż.* przymiot osoby wesołej lub rzeczy sprawującej wesołość. Jego wesołość smutku mi przyczynia. Wesołość twarzy, oczu, czoła, miejsca, widoku. **Wesoły**, a, e, *p.* pełen wesołości, *np.* człowiek, kobieta, życie, zabawa. = rozweselający, *np.* wieś, kraj, dolina, pokój, muzyka, komedya. = okazujący wesołość, *np.* twarz, oczy, czoło.
**Wespół**, *ps.* społem, pospołu, razem.
**Wesprzeć**, *ob.* **Wspierać**.
**Westchnąć**, *ob.* **Wzdychać**. **Westchnienie**, a, *n.* wciągnienie do płuc powietrza i wypuszczenie raptowne, jako wyraz smutku, żalu, tęsknoty, cierpienia.
**Wesz**, wszy, *ż. zool.* owad bezskrzydły, pasożytny, gnieżdżący się na ludziach, zwierzętach i na niektórych roślinach. = Świnia wesz, *bot.* (Conium maculatum), cykuta większa. **Weszka**, i, *ż. zdrob.* mała wesz. = choroba psów i innych zwierząt, parch.
**Wet**, używa się tylko w wyrażeniu: Wet za wet oddać, odwetować.
**Wetchnąć**, *ob.* **Wdychać**. **Wetchnienie**, a, *n.* dychając wciągnienie powietrza.
**Weteran**, a, *m.* (z łac.), żołnierz wysłużony.
**Weterynarya**, yi, *ż.* (z łac.), nauka leczenia zwierząt domowych. **Weterynarz**, a, *m.* lekarz zwierząt domowych, konował.
**Wetkać**, **Wetknąć**, *ob.* **Wtykać**. **Wetkanie**, **Wetknięcie**, a, *n.* tkając, wtykając włożenie.
**Wetować**, uję, *s. cz. nied.* wet za wet oddawać. = co, czego, nagradzać krzywdę, szkodę poniesioną. Wetuj krzywdy twoje dobrodziejstwem.
**Wetrzeć**, *ob.* **Wcierać**.
**Wety**, ów, *l. m.* owoce dawane na stół po obiedzie.
**Wewnątrz**, *ps.* i *pmk.* rządzący przyp. 2, we środku, do środka. **Wewnętrznie**, *ps.* wewnątrz siebie. **Wewnętrzny**, a, e, *p.* wewnątrz będący, *np.* choroba, wojna. Minister spraw wewnętrznych. Wartość wewnętrzna, *np.* pieniądza, rzeczywista, nie ta jaka jest stęplem na nim wybita.
**Wezbrać**, *ob.* **Wzbierać**. **Wezbranie**, a, *n.* nabranie wody po za wysokość brzegów i wylanie rzeki.

**Węzel, zła**, *m.* **Węzełek, łka**, *m. zdrob.* zadzierg zrobiony na sznurku, nici, postronku. = *fig.* związek łączący osobę z osobą. Węzeł małżeński. Węzeł przyjaźni, pokrewieństwa, miłości. = Węzeł dramatu, zagadka jak się rozwiąże intryga dramatu. = rzeczy razem związane. Co w tem węzełku? = **Węzły**, *ast.* dwa punkta w których droga księżyca przecina ekliptykę czyli drogę ziemską; węzeł podniesienia i węzeł spadania, przez jeden z nich gdy księżyc przechodzi w nowiu, przypada zaćmienie słońca, gdy w pełni, zaćmienie księżyca. = *anat.* splot nerwów, naczyń krwionośnych lub limfatycznych. **Węzełkowaty, a, e**, *p.* pełen węzełków. Nerw węzełkowaty, *anat.* wielki, sympatyczny.

**Wezgłowie, a**, *n.* poduszka na sofie, kanapie, do oparcia głowy.

**Węzlisty, a, e**, *p.* pełen węzłów. **Węzłowate**, *ps.* zwięźle. Krótko a węzłowato. **Węzłowaty, a, e**, *p.* mający węzły. = *fig.* zwięzły. **Węzłowy, a, e**, *p.* od węzła. Linia węzłowa, *ast.* łącząca dwa punkta w których droga księżyca przecina ekliptykę czyli drogę ziemską.

**Węzokij, a, Węzokręt, u**, *m. mit.* laska Merkuryusza okręcona wężami. **Węzorodny, a, e**, *p.* rodzący węże, *np.* kraj, wyspa, dolina. **Węzowaty, a, e**, *p.* podobny do węża; *zool.* Ryby węzowate. Gady węzowate. **Węzowiec, wca**, *m. min.* kamień składający się głównie z krzemianu i magnezyi, pół przezroczysty, nakrapiany jak skóra węża, należy do rzędu ozdobnych, dość drogich kamieni. **Węzownica, y**, *ż. artyl.* smigownica. = *ob.* Trąbnik. **Węzownik, a**, *m. ast.* jedna z północnych konstellacyi. = *zool.* ryba podobna do węgorza. = *bot.* (Polygonum bistorta), gatunek rdestu, rosnie na łąkach wilgotnych, korzeń ma gruby, jak wąż skręcony, łodygę niekiedy łokciową, o jednym blado różowym kwiecie. = *min. ob.* **Wężowiec**. = *ob.* Trąbnik. **Węzowy, Węży, a, e**, *p.* od węża, *np.* skóra.

**Wezwać**, *ob.* Wzywać. **Wezwanie, a**, *n* przyzwanie.

**Wężyk, a**, *m. zdrob.* mały wąż. = *fig.* chód, bieg podobny do wyginania się pełzającego wężyka. Strumień płynie wężykiem.

**Wężykatery, yi**, *ż.* (z łac.), plaster posypany proszkiem z utartych kantaryd czyli much hiszpańskich do naciągania pęcherzyków na skórze.

**Wężykowate**, *ps.* kręto jak pełzający wężyk. **Wężykowaty, a, e**, *p.* kręty jak pełzający wężyk, *np.* strumień.

**Wężymord, u**, *m.* (Scorzonera), roślina z familii cykoryowych, której gatunek, wężymord ogrodowy, znany pod nazwiskiem salsefinów czyli czarnych korzonków **Wężysko, a**, *n. zgrub.* ogromny, brzydki wąż.

**Wganiać, am**, *s. cz. nied.* Wgonić, Wegnać, wgonię, *dok.* wpędzać, wpędzić.

**Wgięcie, a**, *n.* zagięcie do środka. = wklęsłość przez takie zagięcie zrobiona. **Wgięty, a, e**, *im.* od Wgiąć. **Wginać, am**, *s. cz. nied.* Wgiąć, wegnę, *dok.* giąć, zagiąć do środka.

**Wglądać, Wzierać, am**, *s. cz. nied.* **Wglądnąć, nę. Wejrzeć, rzę**, *dok.* w co, zwracać, zwrócić baczenie na co, na czyje sprawy, postępki. Bolesław pilnie w postępowanie urzędników wglądał. **Wglądanie, a**, *n.* zwracanie baczności na co.

**Wgniatać, am**, *s. cz. nied.* **Wgnieść, wgniotę**, *dok.* gniotąc wciskać, wcisnąć. **Wgniatanie, Wgniecenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Wgonić**, *ob.* Wegnać. **Wgonienie, Wegnanie, a**, *n.* zapędzenie do środka.

**Wgradzać, am**, *s. cz. nied.* **Wgrodzić, dzę**, *dok.* grodząc płot wplatać, wpleść co, *np.* drzewko stojące na linii płotu. = **się** *s. z.* grodząc płot zajmować część sąsiedzkiego gruntu. **Wgradzanie, Wgrodzenie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wgramolenie się**, *n.* od **Wgramolić się**, *s. z. dok.* gramoląc się wleźć dokąd, na wyższe miejsce.

**Wgryzać się**, *s. z. nied.* **Wgryść się**, *dok.* gryząc dostawać się, dostać się do środka. **Wgryzanie się, Wgry-**

zienie się, *n* czynnosc tych słów.
**Wgryzek, zka**, *m. zool.* owad z rodzaju chrząszczowatych z długim pyszczkiem.
**Wgwoździenie**, a, *n. anat.* spojenie dwóch kosci przez wejście wypukłości jednej kosci we wklęsłość na końcu drugiej.
**Wiać, wieję**, *s. n. med.* **Wiewać, am**, *częst.* **Wiewnąć, Wionąć, nę**, *jednor.* (o wietrze), dąć. Zkąd wiatr wieje? Patrzeć zkąd wiatr wieje, *fig.* oglądać się na zdanie osób od których co zależy. = chwiac się z wiatrem, powiewać. Na bramach wieją sztandary. = *s. cz.* Wiac zboże, rzucać łopatą, żeby wiatr oddzielił plewę od ziarna.
**Wiaderko**, a, *n. zdrob.* od **Wiadro**
**Wiadomie**, *ps.* wiedząc o czem, świadomie, *np.* zgrzeszyc. **Wiadomo**, *ps.* mi, tobie, jemu, wiem, wiesz, wie. Wszystkim wiadomo, wszyscy o tem wiedzą. = czynic, podawać do wiadomości. **Wiadomość, ści**, *ż.* znajomość czego doświadczeniem, nauką nabyta. Mieć, posiadać wiele wiadomości, rozległe, obszerne wiadomości. Ucząc się nabywamy wiadomości. = doniesienie, nowina. Nie mam o nim żadnej wiadomosci Ta wiadomość nie potwierdza się. Ostatnie wiadomości. **Wiadomy**, a, e, *p.* o którym komu wiadomo. Przychodzę w wiadomym interesie.
**Wiadro, a**, *n* naczynie drewniane do ciągnienia wody ze studni.
**Wianeczek, czka, Wianuszek, szka**, *m. zdrob.* od **Wianek, nka**, *m.* splot kwiatów w kształcie korony, girlanda. = *fig.* dziewictwo. Panna bez wianka, straciła wianek. = grzyby ususzone i na sznurek nanizane. = główki cebuli, czosnku rzędem słomą spleciono
**Wianie, a**, *n* dęcie wiatru = rzucanie zboża łopatą na wiatr, dla odłączenia plewy od ziarna.
**Wiano, a**, *n.* zapis przez męża żonie uczyniony, jako nagroda za wieniec panieński.
**Wiara, y**, *ż. teol* jedna z trzech cnót teologicznych, przez którą mocno wierzymy w Boga i w to wszystko co Bóg objawił. = religia, cześć tym lub innym sposobem oddawana Bogu. Wiara żydowska, chrześciańska, mahometańska. Wyznanie wiary. Artykuł wiary = wyznanie wiary politycznej, objawienie swych zasad politycznych przed publicznością. = ufność, zaufanie. Mieć w kim, w czem wiarę. Dawać komu, czemu wiarę Stracić wiarę o kogo. = W dobrej wierze to uczynił, mniemając że to dobre, choć może być złe, W złej wierze, wiedząc że złe, a jednak uczynił. = wiarogodność. Ten testament dla większej wiary i wagi ręką własną podpisuję. = zaręczenie słowne. Wypuscić więźnia na wiarę. Ta kobieta żyje z nim na wiarę. = wierność. Wiara małżeńska. Żona powinna dochować wiary mężowi, mąż żonie, przyjaciel przyjacielowi. = *zbior.* bracia żołnierze. Za mną wiara! **Wiarogodnie**, *ps.* w sposób godzien wiary. **Wiarogodność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest godne wiary. **Wiarogodny, a, e**, *p.* godzien wiary **Wiarolomca, y**, *m.* ten co złamał wiarę. **Wiarolomnie**, *ps.* ze złamaniem wiary. **Wiarolomność, ści**, *ż.* charakter wiarolomnej osoby. **Wiarolomny, a, e**, *p.* który łamie lub złamał wiarę. **Wiarolomstwo, a**, *n* złamanie wiary **Wiaropodobnie, Wiaropodobność, Wiaropodobny**, *ob* **Prawdopodobnie**, i t. d. **Wiarus, a**, *m.* dzielny, stary żołnierz.
**Wiatr, u**, *m.* pęd powietrza pochodzący z różnych fizycznych przyczyn. Wiatr północny, południowy, wschodni, zachodni. Wiatr pomyślny, przeciwny, wiejący w stronę w którą statek płynie, lub przeciwnie. Płynąć pod wiatr, z wiatrem. = w różnych wyrażeniach. Z wiatrem co uleciało, poszło na cztery wiatry, zginęło, przepadło. Gadac na wiatr, napróżno, bez celu. Strzelać na wiatr, do niczego nie celując. Puścić co z wiatrem, zmarnować. Szuka wiatru w polu, człowieka który tak uciekł

że go złapać niepodobna. Gonić wiatry w polu, upędzać się za czem marnem, lub niepodobnem do otrzymania. Człowiek wiatrem podszyty, wietrznik, szalawiła. = *Przysł.* Słowo wiatr, pismo grunt. Kto wiatr sieje, wiatrem żyć będzie. = *myśl.* węch u psa; woń właściwa zwierzętom i ptakom, po której pies poznaje że się gdzieś blizko znajdują. = gaz śmierdzący z zadka wychodzący. **Wiatraczek, czka,** *m. zdrob.* mały wiatrak. = zabawka dziecinna podobna do wiatraka. = wentylator w oknie do napuszczenia świeżego powietrza. **Wiatrak, a,** *m.* młyn wietrzny. **Wiatroletny, Wiatronogi, Wiatropędny, a, e,** *p.* szybko jak wiatr lecący. **Wiatromiar, u, Wiatromierz, a,** *m.* anemometr, narzędzie do poznawania kierunku i siły wiatru. = w hutach, narzędzie służące do mierzenia ilości wiatru do pieca wchodzącego i jego siły. **Wiatrowisko, a,** *n.* miejsce zewsząd na wiatr wystawione. **Wiatrówka, i,** *ż.* strzelba z której wiatr pociski wyrzuca. **Wiatrowy, a, e,** *p.* od wiatru.

**Wiatyk, u,** *m.* (z łac.), przenajświętszy Sakrament udzielany chorym, jako pokrzepienie na drogę do przyszłego życia.

**Wiąz, u,** *m. bot.* (Ulmus), drzewo z familii kotkowych, brzost.

**Wiązać, żę,** *s. cz. nied.* okręcać co łącząc końce węzłem. Wiązać snopy, słomę, siano. Wiązać kogo, krępować. Wiązać do czego, przywiązywać; *np.* konia do drzewa. = węzełkami łączyć. Wiązać sieć. = łączyć jedno z drugiem. Wiązać belki, krokwie. Wiązać litery. Wiązać nóty. Wiązać słowa, *fig.* w wiersz do rymu układać. Mowa wolna i wiązana. = *fig.* obowiązywać. Obietnice, umowy wiążą ludzi. = Wiązać kogo na imieniny, przynosić mu upominek. = się, *s. z.* łączyć się, spajać się, kojarzyć się. W szeregu myśli ludzkich tak się wszystko wiąże i trzyma, jak w odwiecznych dziełach natury. = z kim, wchodzić z kim w związki, *np.* z nieprzyjacielem. = (o owocach), związywać się. Z kwiatu owoc się wiąże. **Wiązadło, a,** *n.* **Wiązadełko, a,** *n. zdrob.* to co służy do wiązania. = *anat.* wiązka włókien, takich jak w ścięgnach, kości sobą łącząca. **Wiązanie, a,** = się, czynność słów Wiązać, Wiązać się. Wiązanie, to na czem dach się opiera: krokwie, łaty; to na czem most się opiera: belki, pale, podpory. = podarunek w dzień czyjch imienin. **Wiązanka, Wiązka, i,** *ż.* **Wiązaneczka, Wiązeczka, i,** *ż. zdrob.* pęk rzeczy razem związanych. Wiązka słomy, siana, chróstu. Wiązka kwiatów, szparagów.

**Wjazd, u,** *m.* wjechanie. = miejsce kędy się dokąd wjeżdża.

**Wiązowy, a, e,** *p.* od wiązu, z wiązu.

**Wić, ci,** *ż.* gałąź długa, cienka i giętka. = kółko w kształcie powroza z gibkiej gałęzi skręcone. Kręcić wici, *fig.* wykręcać się. Mów, a nie kręć wici. = Wici, listy królewskie wzywające szlachtę do pospolitego ruszenia, tak nazwane że dawniej obnoszone były na wiciach. Na koń sladali, skoro wici po kraju rozesłane były.

**Wić, ję,** *s. cz. nied.* zwijać, nawijać na co. Wić nici na kłębek. Wić na swoje motowidło, *fig.* naciągać na swoją korzyść. = pleść, splatać. Wić wianek. Pasia bieluchne owieczki, wiła różane wianeczki. Wij mu z róży, z ruty wieniec. = się, *s. z.* obwijać się, okręcać się naokoło czego. Wijąca się łodyga. = zwijać się. Wąż nadeptany, uderzony wije się. = kręcić się, snuć się. Wiliśmy się żórawim sznurkiem. Po powietrzu wiły się czarnego ptactwa stada. Wiły się roje owadów, robactwa. To mi się ciągle wije w myśli, na pamięci, *fig.* snuje się, staje w myśli, w pamięci.

**Wicher, chru,** *m.* wiatr gwałtowny, w różnych kierunkach zarazem wiejący, w kółko kręcący się. = miejsce gdzie sierć na koniu odwraca się w przeciwnym kierunku od swego naturalnego ułożenia.

**Wichrowaty**, a, e, *p.* pełen wichrów. = burzliwy, niespokojny. = Koń wichrowaty, mający wicher na sobie. **Wichrzenie**, a, *n.* od **Wichrzyć, rzę**, *s.n. nied.* wiać jak wicher. Wiatr wichrzył całą noc. = *fig.* zaburzyć spokojność. **Wichrzyciel**, a, *m.* człowiek wichrzący, zaburzający spokojność. **Wichura**, y, *ż.* wicher. = *m.* wichrzyciel. Lud dał się prowadzić wichurze (Zebrzydowskiemu).

**Wicie**, a, = się, *n.* czynność słów **Wić, Wić się.**

**Wicina**, y, *ż.* statek krótszy, ale głębszy i szerszy od bajdaka, Niemnem zboże, len i konopie do Prus spławiający.

**Wiciokrzew**, u, *m. bot.* (Lonicera), krzew wijący się, którego gatunek, powój wonny czyli jerychońska róża, ma kwiaty pachnące, żółtawo białe, jagody pojedyncze, czerwone; drugim gatunkiem jest kozi listek (L. caprifolium). **Wiciowy**, a, e, *p.* od wici.

**Wid**, u, *m.* tylko w wyrażeniu. Ni widu ni słychu, ani widać ani słychać. **Widać**, tylko w trybie bezokolicznym, zamiast można widzieć. Sławnych Aten zaledwie widać dziś ruiny. Na tem drzewie owocu nie będzie, gdzie nie widać kwiatu. Silny w giestach i języku, widać bywał na sejmiku. **Widelec, lca**, *m.* narzędzie stołowe do wiadomego użytku. **Widełki, łek**, *l.m. zdrob.* małe widła. = *anat.* górna część kanału pokarmowego, czelusć. = kość piersiowa u ptaków. **Widełkowaty**, a, e, *p.* podobny do widełek. **Widlak**, a, *m.* drzewo rozsochate. = *fort.* szaniec widłowaty. = u, i **Widlaczek, czka**, *m. bot.* (Lycopodium), gatunek paproci. **Widlakowy**, a, e, *p.* od widłaku. Widłakowy pyłek czyli proszek, używany do przysypywania pigułek. **Widlasto, Widłowato**, *ps.* w kształcie wideł. **Widlastość, Widłowatość, ści**, *ż.* kształt podobny do wideł. **Widlasty, Widłowaty**, a, e, *p.* podobny do wideł. Łodyga widlasta. Ogon widłowaty, jak u jaskółki. **Widły, Widła, deł**, *l.m.* narzędzie o dwóch zębach tworzących kąt ostry do siana, gnoju, zboża w snopach. Widłami mu w głowie układano, *fig.* szydłem, nieporządnie. = rozsocha dwóch głównych gałęzi drzewa. = kąt uformowany zejściem się dwóch rzek. Kowno leży w widłach dwóch rzek, Wilii i Niemna.

**Widmo**, a, *n.* widziadło, mara. **Widnia**, *ob.* **Widownia. Widno**, *ps.* jasno, że widzieć można. Widno się robi, dnieje. Za widna, za dnia. **Widnokrąg, ęgu, Widnokres**, u, *m.* poziom, horyzont, przestrzeń jaką, stojąc na otwartem polu, do koła okiem objąć można. **Widność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest widne. **Widny**, a, e, *p.* w którym można widzieć, *np.* noc, pokój. = dający się widzieć. Zdala widny spiczasty góry wierzchołek. **Widocznie**, *ps.* widocznym sposobem. **Widoczność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest widoczne. **Widoczny**, a, e, *p.* widzialny, dający się widzieć. Świat widoczny, cokolwiek okiem naszem widzieć możemy. = oczywisty, niezaprzeczony, *np.* fałsz, prawda. **Widok**, u, *m.* miejsce gdzie można być od wielu widzianym. Stanąć na widoku. Postawić co na widoku. Wydać dzieło na widok publiczny. = przestrzeń zkąd widziana. Mam z okien moich piękny widok na miasto, na pola, na góry, na las, na morze, na rzekę. = malowidło, rysunek przedstawiający rzeczone przedmioty. Widoki Krakowa, Wiednia, Paryża, Londynu. = postać tego co widzimy. Straszny, okropny widok. Miły, wesoły, przyjemny widok. = spostrzeżenie, zoczenie. Drzeć na czyj widok. = *fig.* cel, zamiar. Mieć co na widoku. Ma rozległe widoki. Ma w tem swoje widoki. **Widomie**, *ps.* widzialnie. **Widomość, ści**, *ż.* zdolność widzenia. **Widomy**, a, e, *p.* który widzi, który ma wzrok. = którego widzą, widzialny. Papież jest głową widomą Kościoła. Widome rzeczy doczesne są, ale

niewidome wieczne. **Widowisko**, a, *n.* cokolwiek się odbywa przed oczyma widzów: igrzyska, walka ze zwierzętami, sztuka przez aktorów grana na teatrze. **Widownia**, ni, *ż.* miejsce na którem się daje widowisko; *fig.* Widownia dziejów. Widownia świata. **Widymata**, y, *ż.* (z łac.), podpis zaświadczający że urzędnik widział akt. **Widz**, a, *m.* ten co widzi co się przed nim dzieje. Wielu było widzów tego zdarzenia. = ten co patrzy na jakie widowisko. Mało dziś było widzów na teatrze, w hippodromie. **Widzenie**, a, *n.* zmysł za pomocą którego widzimy. Najrozleglejszym i najdzielniejszym zmysłem człowieka jest widzenie. = oglądanie. Rzecz godna widzenia. Pojechał do Rzymu dla widzenia papieża. Jeździł do Egiptu dla widzenia piramid. Znam go z widzenia. = *fig.* sposób zapatrywania się na co. Podług mego widzenia. = postać osoby zjawionej we śnie. Nocne widzenie. = się, z kim, obaczenie się z kim. Do widzenia (się). **Widziadło**, a, *n.* co się nam widzieć zdaje: widmo, mara. **Widzialnie**, *ps.* widocznie. **Widzialność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest widzialne. **Widzialny**, a, e, *p.* dający się widzieć. Świat widzialny, cokolwiek okiem naszem widzieć możemy. **Widzieć**, dzę, *s. cz. nied.* **Widywać**, ję, *częst.* odbierać przez zmysł widzenia wrażenia od przedmiotów. Dobrze widzieć, mieć dobry wzrok. Jak cię widzą, tak cię piszą, *przysł.* Ktoż to widział! Da się to widzieć, zobaczymy co to będzie. = *fig.* poznawać, dorozumiewać się. Z twojej mowy widzę cię jurysta. = Dobrze, źle widziany u dworu, w obywatelstwie, w sąsiedztwie. = Widzieć co do kogo, do siebie, upatrywać, postrzegać. Rzadko kto do siebie widzi jaką wadę. = **Widzieć**, zamiast widzieć można, widać. Widzieć dotąd jeszcze w gajach niemieckich rzymskie znaki. = się, *s. r.* z kim, zobaczyć się z kim. Widywać się z kim, często się z kim widzieć. = Tak mi się widzi, tak mi się zdaje. **Widzimi się**, *n.* zdanie oparte na samem tylko widzeniu, często mylne. Rozum niech będzie mistrzem, a nie widzimi się. Nie upierał się przy swojem widzimi się.

**Wiec**, u, *m.* **Wiece**, **Wieca**, ów, *l. m.* narada w obywatelskiem kole. Gmin się na wieca kupi. Łokietek zasiadał na wiecach czyli zjazdach prowincyonalnych.

**Więc**, *sp.* wiąże wniosek z założeniem, przeto, zatem. Nauka oświeca człowieka, więc jest pożyteczna.

**Więcej**, *ps.* stopień wyższy od Wiele. Potrzeba nam więcej ludzi, koni. Daj mi więcej wina, pieniędzy. Nie myślmy, nie mówmy o tem więcej. = nadto, w dodatku. Więcej powiem.

**Wiecha**, y, *ż.* pęk gałęzi sosnowych wywieszony nad szynkownią. Nie trzeba wiechy, kiedy dobre wino, *przysł.* = *bot. ob.* Kita.

**Wjechać**, *ob.* **Wjeżdżać**. **Wjechanie**, a, *n.* dostanie się do środka jazdą.

**Wiechcić**, chcia, *m.* **Wiechetek**, tka, *m. zdrob.* skręt słomy, siana, perzu, do mycia, szorowania, *np.* podłogi, stołu kuchennego.

**Wiechowaty**, a, e, *p.* podobny do wiechy. = *bot.* kiciasty.

**Więcierz**, a, *m.* sieć na ryby lub ptaki, składająca się z matni przy otworze na kabłąku rozpiętej i z dwóch skrzydeł po jej bokach.

**Wiecowy**, a, e, *p.* od wiecu, *np.* dzwon. Iwan Wasilewicz Groźny, dzwon wiecowy z Nowogrodu wielkiego do Moskwy zawieźć kazał.

**Wieczernik**, a, *m.* izba jadalna u dawnych Żydów. = i **Wieczornik**, a, *m. bot.* (Hesperis), roślina z działu łuszczynowych tak nazwana że wieczorem dopiero zapach wydaje.

**Wieczerza**, y, *ż.* jedzenie wieczorne. = Wieczerza Pańska, obchód wieczerzania Chrystusa Pana z apostołami w Wielki czwartek. **Wieczerzać**, am, *s. n. nied.* jeść wieczerzę. **Wieczerzanie**, a, *n.* jedzenie wieczerzy.

**Wieczko**, a, *n. zdrob.* od **Wieko**, małe

wieko, nakrywka u skrzyneczki, pudełeczka, tabakierki.

**Wiecznie**, *ps.* przez całą wieczność. **Wieczność**, ści, *ż.* czas bez początku i końca. = żywot wieczny. Przeniósł się do wieczności. **Wiecznotrwały**, a, e, *p.* wiecznie trwający. **Wieczny**, a, e, *p.* przez całą wieczność trwający, *np.* żywot. Na wieczne czasy, na wieki, na zawsze. **Wieczór**, ora, *m.* pora od zmroku do późnej nocy. = zabawa wieczorna. Być u kogo na wieczorze. **Wieczorzanica**, y, *ż.* schadzka wieczorna młodych wieśniaków i wieśniaczek. **Wieczorny**, a, e, *p.* od wieczora, *np.* chłód, gwiazda, zabawa, nabożeństwo, modlitwa.

**Wieczyście**, *ps.* na wieczne czasy. **Wieczystość**, ści, *ż.* posiadanie prawem wieczystem. = majątek takiem prawem posiadany. **Wieczysty**, a, e, *p.* (o prawie), mocą którego posiada się co wieczyście. = (o majątku), wieczyście posiadany.

**Wiedma**, y, *ż.* wróżka posiadająca wiadomość rzeczy nadprzyrodzonych, czarownica.

**Więdnąć**, nę, **Więdnieć**, ję, *s. n. nied.* (o kwiatach), tracić świeżość, schnąć, usychać. = *fig.* Więdną kwitnące dawniej wdzięki. **Więdnienie**, a, *n.* usychanie kwiatów.

**Wiedza**, y, *ż.* wiadomość drogą rozumu lub doświadczenia nabyta. Rozprzestrzeniać granice wiedzy ludzkiej. = wiadomość o czem. Ożenił się bez wiedzy rodziców. **Wiedzenie**, a, *n.* od **Wiedzieć**, wiem, *s. cz. nied.* mieć o czem wiadomość. Wiedzieć co, o czem z czytania, ze słuchu, z doświadczenia. Nie wiedzieć o bożym świecie, nic zgoła nie wiedzieć. Bóg to wie, nikt o tem nie wie prócz Boga. Dać wiedzieć, uwiadomić. Wiedzieć co na kogo, mieć wiadomość o jego złych postępkach. Niewiedzieć, zamiast nie można wiedzieć, niewiadomo. Jeździł niewiedzieć po co raz do Barcelony, dwa razy do Włoch.

**Wiejacz**, a, *m.* ten co wieje zboże.

**Wiejacka**, i, *ż.* **Wiejadło**, a, *n.* łopata do wiania zboża.

**Wiejski**, a, e, *p.* do wsi należący, *np.* grunta, trzoda, gospodarstwo. = właściwy wsi, *np.* życie, obyczaje. Po wiejsku, jak na wsi. **Wiejskość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wiejskie. **Wiejszczyzna**, y, *ż.* wszystko co jest wiejskie.

**Wiek**, u, *m.* pewien przeciąg życia ludzkiego. Wiek dziecinny, młodzieńczy, męzki czyli dojrzały, podeszły, zgrzybiały. Umarł w kwiecie wieku. Człowiek już w wieku, stary. = czas w którym kto żył lub żyje. To się działo za mojego wieku. Był ozdobą swego wieku. Wiek Augusta, Zygmuntów, Ludwika XIV. = sto lat, stulecie. Wieki starożytne, średnie, nowe. = podział czasu przez poetów wymyślony. Wiek złoty, srebrny, miedziany, żelazny. = Wieki, czas bardzo długi, nieograniczony. Do końca wieków, po wszystkie wieki, na wieki wieków. Na wieki, na zawsze. Przed wieki, od wieków, od niepamiętnych czasów. Już wieki jakieśmy cię nie widzieli.

**Wieko**, a, *n.* nakrywa, przykrywa. Wieko skrzyni, trumny.

**Wiekopomny**, a, e, *p.* godzien wiecznej pamięci, *np.* czyn. **Wiekować**, uję, *s. n. nied.* trwać przez wieki. = trwać bardzo długo. Nic w swej dobie nie wiekuje. **Wiekowanie**, a, *n.* trwanie przez wieki. **Wiekowy**, a, e, *p.* od wieku, odbywający się od wieku do wieku, co lat sto. Igrzyska wiekowe w Rzymie.

**Większość**, ści, *ż.* znaczniejsza wielkość. = znaczniejsza liczba, przewyższająca drugą, która jest mniejszością. Obrany większością głosów. Projekt przyjęty większością głosów. Prawa stanowią się większością głosów. **Większy**, a, e, *p.* stopień wyższy od **Wielki**, przewyższający wielkością, liczbą, przymiotami.

**Wiekuiście**, *ps.* wiecznie. **Wiekuistość**, ści, *ż.* wieczność, wieczne istnienie.

**Wiekuisty**, a, e, *p.* wieczny, wiecznie istniejący.

**Wielbić**, bię, *s. cz. nied.* za wielkiego wyznawać, wielkość przyznawać i głosić, ze czcią chwalić. Wielbić Boga. = chwalić, zachwalać, wysławiać, uwielbiać. Wielbił ubóstwo, a kradł miliony. Twoje miłe powaby wielbione są wszędy. **Wielbiciel**, a, *m.* **Wielbicielka**, i, *ż.* ten, ta co wielbi, uwielbia. **Wielbienie**, a, *n.* czynność słowa Wielbić.

**Wielbłąd**, a, *m. zool.* zwierzę ssące, z jednym lub dwoma garbami, z rzędu bydląt przeżuwających, od których tem się różni że ma piąty żołądek jedynie przechowaniu wody przeznaczony. **Wielbłądowy**, **Wielbłądzi**, a, e, *p.* od wielbłąda, *np.* sierc, mleko. **Wielbłądziarz**, **Wielbłądnik**, a, *m.* dozorca i przewodnik wielbłądów w podróży. **Wielbłądzica**, y, *ż.* samica wielbłąda.

**Wielce**, *ps.* bardzo, w wysokim stopniu. **Wiele**, *ps.* w wielkiej liczbie, ilości. mnogo, dużo. Wiele kobiet, dzieci, psów, koni, książek, pieniędzy.

**Wielebność**, ści, *ż.* **Wielebny**, a, e, *p.* tytuł dawany osobom duchownym. Wasza Wielebność. Wielebny Ojciec.

**Wielkanoc**, y, *ż.* święto na pamiątkę zmartwychwstania Chrystusa. **Wielkanocny**, a, e, *p.* od wielkanocy, *np.* święto, baranek. **Wielki**, a, e, *p.* rozmiarem wzwyż, wzdłuż, wszerz inne przewyższający, *np.* dom, pałac. kościół, miasto. = liczny, mnogi, *np.* trzoda, wojsko, ludność, summa pieniędzy. = niepoślednl, niepospolity, *np.* rozum, męztwo, cnota, odwaga, grzech, umiarkowanie. = znamienity, doskonały, *np.* mowca, lekarz, filozof, poeta. = w złem wygórowany, *np.* łotr, sknera, zbrodniarz. = silny, mocny, gwałtowny, *np.* deszcz, wiatr, grad, burza. = gwałtowny, niepohamowany, *np.* miłość, niechęć, nienawiść, przywiązanie. = trudny do zniesienia, dokuczający, *np.* mróz, upał, głód, nędza, niedostatek. = tytuł dawany panującym, którzy się w dziejach znamienitemi czyny, zasługami odznaczyli. Alexander Wielki. Kazimirz Wielki. = znaczy wyższy stopień w hierarchii politycznej. Wielki książe litewski. Hetman wielki koronny i litewski. Wielki marszałek koronny i litewski. = w różnych znaczeniach. Wielki pan, Wielki świat. Wielki ołtarz. Wielki post. Wielki tydzień. Wielki czwartek, piątek, sobota. Wielki palec. Wielka choroba, zwana także choroba ś. Walentego, kaduk, epilepsia. **Wielkodusznie**, **Wielkomyślnie**, *ps.* wspaniałomyślnie. **Wielkoduszność**, **Wielkomyślność**, ści, *ż.* wspaniałomyślność. **Wielkoduszny**, **Wielkomyślny**, a, e, *p.* wspaniałomyślny. **Wielkolud**, a, *m.* olbrzym. **Wielkooki**, a, e, *p.* mający wielkie oczy. Strach wielkooki. **Wielkopostny**, a, e, *p.* od wielkiego postu. **Wielkorada**, y, *ż.* rada najwyższa państwa, rada senatu. **Wielkorządca**, y, *m.* najwyższy rządca prowincyi. **Wielkorządstwo**, a, *n.* urząd wielkorządcy. = prowincya pod władzą wielkorządcy. **Wielkość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wielkie. Wielkość kraju, miasta, domu, lasu. = *fig.* wzniosłość, wspaniałość, szlachetność. Wielkość duszy, serca, umysłu. = ogrom. Wielkość zbrodni, występku. = *mat.* wszystko cokolwiek się powiększyć lub zmniejszyć może. **Wielkotygodniowy**, a, e, *p.* od Wielkiego tygodnia. **Wielmożnie**, *ps.* możnie. potężnie. **Wielmożnieć**, ję, *s. n. nied.* stawać się wielmożnym. **Wielmożnik**, a, *m.* człowiek wielmożny. **Wielmożność**, ści, *ż.* wielka możność. **Wielmożny**, a, e, *p.* wiele mogący. = tytuł dawany szlachcie; Jaśnie Wielmożny, posłom, senatorom, wyższym urzędnikom.

**Wielobocznny**, a, e, *p. geom.* mający wiele boków, więcej niż cztery. **Wielobok**, a, *m. geom.* figura mająca więcej niż cztery boki. **Wielobóztwo**, a, *n.* czczenie wielu bogów, politeizm. **Wielokąt**, a, *m. geom.* figura mająca wiele kątów, wielo-

bok. **Wielokątny**, a, e, *p. geom.* mający wiele kątów, wielo-boczny. **Wielokrotnie**, *ps.* wiele razy. **Wielokrotny**, a, e, *p.* wiele razy powtórzony. = *mat.* pewną liczbę razy jaką wielkość lub ilość w sobie zawierający. **Wieloletny**, a, e, *p.* wiele lat trwający. **Wielolistny**, a, e, *p. bot.* wiele liści mający. **Wielomownie**, *ps.* wiele mówiąc. **Wielomowność**, ści, *ż.* **Wielomowstwo**, a, *n.* gadatliwość. Wielomowność nie będzie bez grzechu. **Wielomowny**, a, e, *p.* wiele mówiący, gadatliwy. **Wielonasienny**, a, e, *p. bot.* wiele nasion mający. **Wielonóg**, oga, *m. zool.* stonoga. **Wielonogi**, a, e, *p.* wiele nóg mający: owady, skorupiaki, pająki, mięczaki. **Wieloplatkowy**, a, e, *p. bot.* (o koronie), z wielu płatków złożony. **Wielopręcikowy**, a, e, *p. bot.* mający wiele pręcików na dnie kwiatu osadzonych. **Wieloraki**, a, e, *p.* wielu rodzajów, sposobów. **Wielorako**, *ps.* wielą sposobami. **Wieloras**, u, *m. aryt. ob.* **Ilioras**. **Wieloryb**, a, *m. zool.* Zwierzę ssące z rzędu pryskających, mające zamiast nóg płetwy na piersiach, a nogi tylne zrosłe w ogon do pływania służący. **Wielorybi**, a, e, *p.* od wieloryba. **Wielorządstwo**, a, *n.* rząd złożony z wielu osób. **Wielość**, ści, *ż.* wielka ilość, mnogość. **Wielościan**, u, *m. geom.* bryła objęta wielą ścianami. **Wielosił**, u. *m. bot.* (Polemonium), koziołek, kwitnie błękitno. **Wielosłupkowy**, a, e, *p. bot.* mający w kwiecie dwupłciowym wiele słupków. **Wielostronny**, a, e, *p.* mający wiele stron. **Wielosparowy**, a, e, *p. zool.* (o rybach), mający wiele szpar do oddychania. **Wielowładnie**, *ps.* z wielką władzą **Wielowładność**, ści, *ż.* wielka władza. **Wielowładny**, a, e, *p.* wielką władzę mający. **Wielowładztwo**, a, *n.* władza zostająca przy wielu osobach, wielorządztwo. **Wielożeniec**, ńca, *m.* ten co ma wiele żon. **Wielożeństwo**, a, *n.* mienie wielu żon, poligamia. **Wielozgłoskowy**, a, e, *p.* z wielu zgłosek złożony (wyraz) **Wielo-znaczny**, a, e, *p.* wiele znaczeń mający (wyraz).

**Wieńcowy**, a, e, *p.* od wieńca. = Szew wieńcowy, *anat.* łączący kości czaszki. **Wieńczenie**, a, *n.* od **Wieńczyć**, czę, *s. cz. nied.* kłaść komu wieniec na głowę, wieńcem zdobić. **Wieniec**, ńca, *m.* korona z kwiatów uwita. = *fig.* Wieniec panieński, dziewictwo. Grochowy wieniec, znak odrzucenia przez pannę kawalera. = *fig.* koło, kupa ludzi w okrąg zebrana. Całemu rycerstwu w wieniec stanąć rozkazał. = Wieniec szturmowy, *artyl.* kiszka skórzana materyą palną napełniona.

**Wieprz**, a, *m.* samiec świni trzebiony. **Wieprzaczek**, czka, **Wieprzak**, a, **Wieprzek**, przka, *m. zdrob.* mały, młody wieprz. **Wieprzarz**, a, *m.* ten co dogląda wieprzów. **Wieprzowina**, y, *ż.* mięso wieprzowe, świnina. **Wieprzowy**, a, e, *p.* z wieprza, *np.* mięso, kiełbasy. **Wieprzyniec**, ńca, *m.* chlew na wieprze. = *bot.* (Hypochoeris), roślina z działu cykoryowych, prosienicznik. = (Peucedanum), gorysz. = (Athamanta), olesnik, świniak.

**Wiercenie**, a, = się, *n.* od **Wiercić**, cę, *s. cz. nied.* świdrować. Wiercić dziąło, czaszkę. = wierciochem roztierać, *np.* mak w makutrze. = *s. n.* czem, kręcić, obracać. Pies wierci ogonem. Wiercić piętą, wykręcać się na pięcie. Drzy od strachu jeździec, co umie wiercić piętą, gdy nastąpią bale. = się, *s. cz.* kręcić się. Wrzeciono zakręcone wierci się. Lata z kąta w kąt, wierci się i kręci **Wiercimak**, u, **Wiercioch**, a, *m.* wałek do rozcierania maku w makutrze. **Wiercipięta**, y, *m.* ten co wierci piętą, fircyk. Tłum się w koło uwija wiercipiętów pustych

**Wiernie**, *ps.* z wiernością, *np.* służyć panu, ojczyźnie. **Wierność**, ści, *ż.* stateczność w dotrzymaniu wiary. Wierność małżeńska. Przysięga wierności. **Wierny**, a, e, *p.* dochowujący wiary. *np.* sługa, mąż, żona, przyjaciel. = ścisły, dokładny, *np.*

opisanie, opowiadanie, tłumaczenie. = wierzący w Boga i w to co kościół do wierzenia podał.

**Wiersz**, a, *m.* pewna liczba wyrazów w jednej linii napisanych lub wydrukowanych. = szereg wyrazów rytmicznie ułożonych lub rymem z następnym szeregiem związanych. = Wiersze, rymy, poezye.

**Wiersza**, y, *ż.* narzędzie rybackie, stożkowate, walcowate, do zastawiania na ryby, z lasek przeplatanych gałązkami zrobione.

**Wierszoklet**, a, **Wierszoklota**, y, *m.* ten co kleci wiersze, lichy wierszopis.

**Wierszopis**, a, *m.* ten co pisze wiersze, rymopis. **Wierszopisarski, Wierszopiski**, a, e, *p.* od wierszopisarza. **Wierszopisarstwo, Wierszopistwo**, a, *n.* sztuka pisania wierszów. **Wierszować**, uję, *s. n. nied.* pisać wiersze. **Wierszowanie**, a, *n.* pisanie wierszów. **Wierszowy**, a, e, *p.* od wiersza. **Wierszydło**, a, *n.* lichy, nędzny, brzydki wiersz. **Wierszyk**, a, *n. zdrob.* od **Wiersz**.

**Wierutny**, a, e, *p.* istny, prawdziwy, *np.* łotr, łajdak, kłamstwo.

**Wierzba**, y, *ż. bot.* (Salix), drzewo lub krzew z familii kotkowych. **Wierzbina**, y, *ż.* drzewo wierzbowe. = gaik wierzbowy. **Wierzbna**, *p. ż.* niedziela, ostatnia przed Wielkanocą, kwietna, palmowa. **Wierzbowy**, a, e, *p.* od wierzby, *np.* gaj, lasek.

**Wierzch**, u, *m.* strona przeciwna spodowi. Wierzch głowy, góry, drzewa, czapki. Po wierzchu pływać, unosić się na powierzchni wody. Wyjdzie to wszystko jak oliwa na wierzch, *fig. ob.* Oliwa. Czyny haniebne wyjść na wierzch muszą. = (o miarach), czub. Z wierzchem namierzyć. = powierzchnia. Znać co po wierzchu, powierzchownie. = jazda konna. Jechać wierzchem.

**Wierzchni**, a, e, *p.* będący na wierzchu, *np.* część, skórka, błona.

**Wierzchołek, łka**, *m.* wierzch, szczyt. Wierzchołek góry, głowy. = wierzchołek trójkąta, *geom.* punkt zetknięcia się dwóch boków kąta przeciwnego podstawie. **Wierzchołkowy**, a, e, *p.* od wierzchołka. Punkt wierzchołkowy, *astr. ob.* Zenit.

**Wierzchowato**, *ps.* z wierzchem, z czubem; *fig.* obficie. Pełno u nas wszystkiego, owszem wierzchowato. **Wierzchowaty**, a, e, *p.* z wierzchem namierzony. **Wierzchowiec, wca**, *m.* koń pod wierzch. **Wierzchowy**, a, e, *p.* od wierzchu (koń).

**Wierzeje**, *l. m.* brama podwójna, podwoje.

**Wierzenie**, a, *n.* dawanie wiary.

**Wierzgać**, am, *s. n. nied.* **Wierzgnąć**, nę, *dok.* wyrzucać nogą tylną. Koń, osioł wierzga. = *fig.* być nieposłusznym. Wierzgali na rząd i wszelką zwierzchność. = Wierzgnąć, *s. cz.* uderzyć wierzgając. Koń wierzgnął nogą chłopaka. **Wierzganie**, a, *n.* wyrzucanie tylną nogą. **Wierzgliwość**, ści, skłonność do wierzgania. = *fig.* skłonność do nieposłuszeństwa. **Wierzgliwy**, a, e, *p.* często wierzgający. = *fig.* nieposłuszny, krnąbrny.

**Wierzyć**, rzę, *s. n. nied.* uznawać bez roztrząsania za prawdę, co Bóg objawił, co kościół do wierzenia podał. Wierzyć w Boga, w Trójcę ś. = błędnie uznawać co za prawdę. Wierzyć w strachy, upiory, czary, gusła. = komu, czemu, dawać wiarę. Kto nikomu nie wierzy, nikt jemu nie wierzy. Każdy temu rad wierzy, czego sobie życzy. = w co, w kogo, zupełną wiarę pokładać. Jedni w kule i szable, drudzy w nogi wierzą. **Wierzyciel**, a, *m.* **Wierzycielka**, i, *ż.* ten, ta, co pożycza komu pewną summę pieniędzy z wiarą że będzie na termin oddana. **Wierzytelność**, ści, *ż.* wiarogodność, autentyczność. = należytość, summa komu należna. **Wierzytelny**, a, e, *p.* wiarogodny, autentyczny. = zawierający wezwanie do dania komu wiary (list).

**Wieś**, wsi, *ż.* pewna liczba chat wiejskich z zabudowaniami gospodarskiemi, polami, łąkami, ogrodami. Mieszkać, bawić na wsi. = mieszkańcy wsi, wieśniacy. Cała wieś wyszła na jego spotkanie.

**Wieść**, ści, *ż.* pogłoska. Puścić wieść. Bez wieści, bez wiadomości jak się co stało. Zginął bez wieści.

**Wieść, wiedę**, *s. cz. nied.* prowadzić. Wiódł ślepy kulawego. Wieść pannę młodą do ślubu. = *fig.* prowadzić. Dokąd wiedzie ta droga? = Wieść kogo do czego, na co, *fig.* przywodzić. I nie wódź nas na pokuszenie. = Wieść co za sobą, sprowadzać, ciągnąć za sobą. Każda wojna, klęski, spustoszenia za sobą wiedzie. = Wieść ród, wyprowadzać. = w różnych wyrażeniach: Wieść żywot. Wieść z kim wojnę, bój, kłótnię spór. Wieść z kim rozmowę, przyjaźń, towarzystwo. = się, *s. z.* jeden drugiego prowadzić. Wiodą się do karczmy. = źle lub dobrze powodzić się. Są sprawiedliwi, którym się źle wiedzie. Są łotry, oszusty, którym się dobrze wiedzie. = udawać się. Wiodą mu się konie, owce, pszczoły.

**Wieślelek, łka**, *m. bot.* (Oenothera), nocna świeca.

**Wieśniacki, Wieśniaczy**, a, e, *p.* do wieśniaka należący; właściwy wieśniakowi. **Wieśniactwo**, a, *n.* życie i obyczaje wiejskie. = *zbior.* wieśniacy. **Wieśniaczka**, i, *ż.* kobieta wiejska. = kobieta na wsi wychowana. **Wieśniak**, a, *m.* człowiek wiejski, kmieć, chłop. = człowiek na wsi wychowany.

**Wieszać**, am, *s. cz. nied.* zawieszać, *np.* krzyż na piersiach, bieliznę na sznurze. = wykonywać wyrok śmierci na szubienicy. Małych tylko złodziejów wieszają, wielkim się kłaniają. = się, *s. z.* uwieszać się, zawieszać się. Po wierzchach gór przykrych wieszają się kozły. = przy kim, czepiać się, wisieć przy kim. Obywatelów dobrych mała rzesza, jeszcze przy swoim monarsze się wiesza. **Wieszadło, Wieszadełko**, a, *n. zdrob.* to co się wiesza, ozdóbka zawieszona. **Wieszanie**, a, = się, *n.* czynność słowa Wieszać, Wieszać się.

**Wieszcz**, a, *m.* prorok, poeta. **Wieszczba**, y, *ż.* wróżba, przepowiednia. = wróżenie, przepowiadanie. Wieszczba z lotu ptaków, z bydlęcych trzew u Rzymian. **Wieszczbiarka, Wieszczka**, i, *ż.* wróżka. **Wieszczbiarski**, a, e, *p.* od wieszczbiarza. **Wieszczbiarstwo**, a, *n.* zatrudnienie wieszczbiarzów. **Wieszczbiarz**, a, **Wieszczek, czka**, *m.* ten co ze znaków przyrodzonych przyszłość przepowiadał, wolę bogów tłumaczył. **Wieszczenie**, a, *n.* wróżenie, przepowiadanie przyszłości. **Wieszczy**, a, e, *p.* przepowiadający przyszłość. = właściwy wieszczom, proroczy. Wieszczym duchem to przepowiedział. **Wieszczyć, czę**, *s. cz. nied.* wróżyć, przepowiadać przyszłość. Rzymianie z lotu i śpiewu ptaków wieszczyli.

**Wietki**, *ob.* **Wiotki.**

**Wietrzeć, ję**, *s. n. nied.* tracić lotne części w skutek działania powietrza. Wino, piwo w niezatkanem naczyniu wietrzeje. **Wietrznica**, y, *ż.* kobieta płocha, jak wiatr lekka. = *bot. ob.* Zawilec. **Wietrznice, nic**, *l. m.* wysypka nakształt ospy na ciele. **Wietrznik**, a, *m.* pędziwiatr, szałaput, szaławiła. = otwór do przepuszczenia wiatru. = chorągiewka na dachu pokazująca z której strony wiatr. = *bot.* (Eryngium) mikołajek. **Wietrzno**, *ps.* wiatr na dworze. **Wietrzność, ści**, *ż.* stan powietrza wiatrem wzburzonego. **Wietrzny**, a, e, *p.* od wiatru *np.* młyn. = w którym panują wiatry *np.* dzień, wiosna, jesień. = *fig.* lekki jak wiatr, płochy, lekkomyślny. **Wietrzyć, trzę**, *s. cz. nied.* wiatrem czyli węchem dochodzić. Pies ślady pana wietrzy i poznaje. **Wietrzyk**, a, *m. zdrob.* łagodny wiatr, zefir. **Wiew**, u, *m.* powiew, wiatru.

**Wiewiórczy**, a, e, *p.* od wiewiórki, *np.* skóra. **Wiewiórka**, i, *ż. zool.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych.

**Więź**, zi, **Więza**, y, *ż.* to co wiąże, krępuje. Wyrwał się z więzy diabelskiej. = Więź ciała, budowa, skład ciała. Przykra wielkość tego tworu (słonia), a bez więzi, bez

pozoru. = Więzy, pęta, okowy, łańcuchy; *fig.* Więzy miłości.
**Wieża**, y, *ż.* okrągła lub innego kształtu budowa, albo oddzielnie stojąca, albo będąca częścią górną gmachu. Wieża kościelna. Wieża zegarowa. = więzienie. = *fig.* w szachach, figura podobna do wieży.
**Wieźć**, wiozę, **Wozić**, wożę, *s. cz. nied.* na wozie, konie przeprowadzać. = powozić. Z kozła wozi. = obwozić. Wozić kogo po mieście. = ciągnąć wóz. Sześć koni ją wiozło. = się, *s. z.* powozić się. = Wozić się z kim, z czem, obwozić kogo, co.
**Wjazdny**, a, e, *p.* od wjazdu, *np.* brama. **Wjeżdżać**, am, *s. n. nied.* **Wjechać**, wjadę, *dok.* jazdą dostawać się, dostać się do środka, lub na co, *np.* do miasta, na górę. **Wjeżdżanie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Wjeżdżać**.
**Więzić**, żę, *s. cz. nied.* trzymać w więzach, w więzieniu. **Więzień**, źnia, *m.* ten którego trzymają w więzach, w więzieniu. **Więzienie**, a, *n.* trzymanie w więzach. = miejsce gdzie trzymają w więzach.
**Więzina**, y, *ż.* gaj więzowy. = drzewo więzowe.
**Więznąć**, nę, *s. n. nied.* nie módz się wydobyć z ciasnego miejsca. = lgnąć w czem lub na czem lipkiem, *np.* w błocie (o ptakach), lgnąć na lepie.
**Wieżowy**, *p.* od wieży, *np.* zegar.
**Więzowy**, a, e, *p.* wiązowy. **Więzozłód**, u, *m. bot.* (Quercus Ilex), drzewo środkujące między dębem a wiązem.
**Wieżyca**, y, *ż.* dość wysoka wieża. **Wieżyczka**, i, *ż. zdrob.* mała wieża. = *bot.* (Turritis), roślina z familii krzyżowych, rzędu strąkowego. = *geol.* muszla w pokładach kredy.
**Wigilia**, Wilia, ii, *ż.* (z łac.), jedna z czterech części nocy u Rzymian. = dzień poprzedzający święto, a mianowicie Boże Narodzenie. = dzień poprzedzający inny dzień. W wilią śmierci szczęście go spotkało.
**Wigonia**, ni, *ż. zool.* gatunek lamy, zwierzę wełniste, w górach Peruwiańskich mieszkające.
**Wijadło**, a, *n.* motowidło.
**Wije**, ów, *l. m. zool.* robaki mające nóg po 24 i więcej.
**Wikary**, ego, **Wikaryusz**, a, *m.* (z łac.), zastępca proboszcza. **Wikarya**, yi, *ż.* mieszkanie wikarego. **Wikaryat**, u, *m.* urząd wikarego.
**Wikłać**, am, **Wiklić**, lę, *s. cz. nied. iol.* i *fig.* plątać, gmatwać. Wikłać nici. Wikłać myśli, wyobrażenia. = Wikłać kogo w co, wplątywać, wciągać w co. = się, *s. z.* plątać się. **Wikłanie**, a, = się, *n.* plątanie, plątanie się. **Wikłanina**, y, *ż.* plątanina, gmatwanina.
**Wikliua**, y, *ż. bot.* (Poa), gatunek trawy.
**Wikt**, u, *m.* (z łac.), stół, jedzenie. Dawać komu wikt. Mieć u kogo wikt. **Wiktować**, uję, *s. cz. nied.* dawać wikt. = się, *s. z.* mieć gdzie wikt. **Wiktuały**, ów, *l. m.* żywność.
**Wiła**, y, *m.* szaleniec, ztąd szaławiła.
**Wilczaty**, a, e, *p.* podobny z maści do wilka (koń). **Wilczę**, cia, *n.* **Wilczątko**, a, *n. zdrob.* szczenię wilków. **Wilczek**, czka, *m. zdrob.* młody, mały wilk. **Wilczomlecz**, u, *m. bot.* (Euphorbia), ostromlecz, psimlecz, gatunki: czartowe mleko, roman, romanek, sosnka, choinka. **Wilczura**, y, *ż.* szuba podszyta wilkami. **Wilczy**, a, e, *p.* od wilka, *np.* skóra, ząb. Wilczy dół, wilkownia. = *bot.* Wilcze łyko, *ob.* **Wawrzynek**. = Wilcze jagody, *ob.* **Pokrzyk**. **Wilczyca**, y, *ż.* samica wilka. **Wilczyn**, u, *m. bot.* (Lupinus), łubień, wilczy groch. **Wilczysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki wilk.
**Wilec**, lca, *m. bot. ob.* Powój.
**Wilga**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu żarłocznych, żółty, zielony.
**Wilgoć**, ci, **Wilgotność**, ści, *ż.* woda w kształcie subtelnej pary rozlana w powietrzu, przenikająca różne ciała. = płyn w organizmie zwierzęcym: flegma, humory. **Wilgocić**, cę, *s. cz. nied.* wilgotnym robić. **Wilgociomiar**, u, **Wilgociomierz**, a, *m.* narzędzie do mierzenia stopnia

wilgoci w powietrzu. hygrometr. **Wilgotnie, Wilgotno,** *ps.* z wilgocią. **Wilgotnieć, Wilżeć, ję, Wilgnąć, nę,** *v. n. med.* stawać się wilgotnym. **Wilgotnienie, a,** *n.* stawanie się wilgotnym. **Wilgotnik, a,** *m. zool.* stonoga. **Wilgotny, a, e,** *p.* wilgocią przejęty, pełen wilgoci.

**Wilk, a,** *m. zool.* zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, psów. *Przysł.* Wilk z wilki wyje. I liczono wilk bierze. Trudno z wilka uczynić barana. Trudno wilkiem orać. Natura ciągnie wilka do lasu. Głód wypędza wilka z lasu. Nie wywołuj wilka z lasu. Przez posły wilk nie tyje. O wilku mowa, a wilk tuż. I wilk syt i owca cała. = Bajać o żelaznym wilku, pleść bredzić bez sensu. = *fig.* człowiek mający wilczą naturę, człowiek w wilczej skórze = Wilki, wilcze futro, wilczura. = podkłady żelazne pod drwa w kuchni, na kominie. = pasożytne gałązki często na palec grube z korą gładką i lśniącą, owocu nigdy nie wydające. = zamrozy czyli zużle denne surowizny w piecu hutniczym. **Wilkołak, a,** *m.* w mniemaniu gminu człowiek czarami przewierzgniony w wilka. **Wilkownia, ni,** *ż* dół do łapania wilków.

**Wilżeć,** *ob.* **Wilgotnieć. Wilżenie, a,** *n* od **Wilżyć, żę,** *s. cz. med.* wilgocić, odwilżać.

**Wilżyna, y,** *ż bot.* (Ononis), roślina z familii groszkowych.

**Wina, y,** *ż.* przewinienie. = kara pieniężna.

**Winda, y,** *ż.* (z niem.), narzędzie do podnoszenia w górę ciężarów, składające się z krążka czyli bloku i sznura nań założonego. **Windować, uję,** *s. cz. med.* ciągnąć windą w górę. **Windowanie, a,** *n.* ciągnienie windą w górę **Windówka, i,** *ż.* sznur od windy. **Winduga, i,** *ż* miejsce nad rzeką spławną, gdzie ze statków windują ciężary.

**Windykacya, yi,** *ż.* **Windykowanie, a,** *n.* odzyskiwanie własności drogą prawną. **Windykować, uję,** *s. cz. med.* (z łac.), *praw.* odzyskiwać własność drogą prawną.

**Winian, u,** *m. chem.* sól powstająca z kwasu winnego i zasady solnej. **Winiarka, i,** *ż.* kobieta handlująca winem. **Winiarnia, ni,** *ż.* dom gdzie przedają wino tamże pijącym. **Winiarz, a,** *m.* ten co handluje winem. **Winic, nię, Winować, uję,** *s. cz. med.* obwiniać, zadawać winę. **Winien, Winna, Winno, Winny, a, e,** *p.* ze słowem Być wyraźnem lub domyślnem, powinien, mający powinność. Syn winien uszanowanie ojcu. Winienem prawdę powiedzieć. = powinny za co komu. Winniśmy ci nasze życie, nasze ocalenie. = dłużny, mający powinność oddania co pożyczył. Winnam mu sto złotych. = który popełnił winę. Winni zbrodni. Jam temu nie winien. Tyś temu winien. = Winny, powinny, należny. Z winnem uszanowaniem

**Winiówka, i,** *ż.* gruszka niewielka, podłużna, mająca skórkę zieloną, mięsiwo biało zielonawe, sok obfity, winny to jest kwaskowaty. **Winko, a,** *n. zdrob.* dobre, smaczne wino. **Winnica, y,** *ż.* pole lub miejsce zasadzone winoroślami. = Winnica Pańska, *fig.* Kościół, zgromadzenie wiernych. **Winnik, a,** *m.* kamień winny, winian potażu formujący się na dnie beczki z tłoczu winnego. = pęk gałązek brzozowych do trzepania kąpiących się w łaźni. **Winny, a, e,** *p.* od wina. Winna macica, korzeń i pień winorośli. Winne jagody. Handel winny. = z wina Winna polewka. Lagier winny. Ocet winny. = kwaskowaty. = (w kartach). Król winny. Kralka winna. = *ob.* **Winien. Wino, a,** *n.* napój z moszczu czyli soku winnych jagód otrzymany przez dobrowolną fermentacyą. = jedna ze czterech maści w kartach polskich. **Winobranie, a,** *n.* zbieranie gron winnych. **Winobraniec, ńca,** *m.* **Winobranka, i,** *ż.* ten, ta co zbiera winne grona. **Winograd, u,** *m.* winna latorośl. **Winogrod, odu,** *m.* ogród zasadzony

winną latoroślą. **Winogron**, u, *m.* **Winogrono**, a, *n.* **Winogrona**, *l. m.* winne grona. **Winogronowy, Winogronny**, a, e, *p.* od winogron. = Błona winogronowa, *anat.* jedna z błon oka. **Winorodny**, a, e, *p.* który wydaje wino, *np.* kraj. **Winorośl**, i, *ż. bot.* (Vitis), wić winna, winna latorośl.

**Winować**, *ob.* Winić. **Winowajca**, y, *m.* ten co jest winien przestępstwa, który jest uznany za winnego. = ten co nam zawinił, co przeciw nam przewinił. Jako i my odpuszczamy naszym winowajcom. **Winowajczyna**, y, *ż.* kobieta winna przestępstwa. **Winowanie**, a, *n.* obwinianie, zadawanie winy.

**Wiośko**, a, *n. zgrub.* złe wino, lura.

**Winszować**, uję, *s. cz. nied.* (z niem.), komu czego, składać powinszowanie z okazyi że komu dobrze się powiodło, że otrzymał czego sobie życzył. **Winszowanie**, a, *n.* składanie powinszowania.

**Wionąć**, *ob.* Wiać.

**Wiór, wioru**, *m.* heblowina. = trzaska. Gdzie drwa rąbią, tam wióry padają, *fig.* gdzie się biją, tam trupy padają. W cudzym domu drwa rąbią, a do nas wióry lecą, *fig.* cierpiemy za cudze winy.

**Wiorsta**, y, *ż.* miara drożna rossyjska. 500 sążni, 1000 metrów.

**Wiosenny**, a, e, *p.* od wiosny, *np.* kwiaty. Porównanie dnia z nocą wiosenne, przypadające na początku wiosny, 21 marca.

**Wioska, Wioseczka**, i, *ż. zdrob.* mała wieś.

**Wioślarz**, a, *m.* ten co robi wiosłem. **Wiosło**, a, *n.* **Wioselko**, a, *n. zdrob.* narzędzie do popychania i kierowania małych statków, czółen. **Wiosłonogi**, a, e, *p.* mający nogi podobne do wiosła, *np.* gęś. kaczka. **Wiosłować**, uję, *s. n. nied.* robić wiosłem. **Wiosłowanie**, a, *n.* robienie wiosłem. **Wiosłowy**, a, e, *p.* od wiosła, *np.* statek.

**Wiosna**, y, *ż.* pora roku od wiosennego porównania dnia z nocą do letniego przesilenia. = *fig.* młode lata człowieka. Wiosna życia.

**Wioszczyna**, y, *ż. zdrob.* nędzna wioska.

**Wiotchość, ści**, *ż.* wątłość, słabość rzeczy pochodząca ze zszarzania się przez długie używanie, lub z nadgnicia. **Wiotchy**, a, e, *p.* wątły, niemocny przez wyszarzanie. Dali starą sukulę za wiotchą. Wiotche gałgany. **Wiotesz, tszy, Wioteszka**, i, *ż.* starzyzna, wyszarzane suknie, gałgany, łachmany. **Wiotesznik**, a, *m.* ten co naprawia lub przedaje wiotesz.

**Wiotki**, a, e, *p.* giętki, gibki, chwiejący się od wiatru, *np.* trzcina. = *ob.* Wiotchy. **Wiotkość, ści**, *ż.* giętkość, gibkość. wiotchem.

**Wiotszeć**, ję, *s. n. nied.* stawać się

**Wir**, u, *m.* miejsce na rzece, gdzie woda się kręci, i sama kręcąca się woda. = Wiry Kartezyusza, przypuszczenie przez które ten filozof tłumaczył przyczynę obrotu ciał niebieskich około swych osi i około słońca. **Wirować**, uję, *s. n. nied.* kręcić się, obracać się ruchem wirowym. **Wirowanie**, a, *n.* kręcenie się ruchem wirowym. **Wirowato**, *ps.* w kształcie wiru. **Wirowaty**, a, e, *p.* podobny do wiru. **Wirowy**, a, e, *p.* od wiru. Bieg ziemi wirowy, obrót ziemi około swej osi w przeciągu 24 godzin, z którego pochodzi kolejna odmiana dnia i nocy.

**Wisieć, szę**, *s. n. nied.* być zawieszonym. Strzelba, pałasz wisi na ścianie. Perły, korale wiszą jej na szyi. Kółczyk wisi u ucha. Życie wisi na włosku, *fig.* dogorywa. = być powieszonym, dyndać na szubienicy. Co ma wisieć, nie utonie, *przysł.* = komu u szyi, uwisnąć. Ściskam go i całuję, u szyi mu wiszę. = *fig.* być blizkim upadku. Lepiej raz upaść, niż wisieć nad dołem. Na jednym włosku nad przepaścią wisicie, a wy spicie i drzymacie. = *fig.* grozić zwaleniem się na kogo. Kara boska wisi nad tobą. Nieprzyjaciel wisi nad karkiem, a wojsko bez wodza. = gdzie, przy kim, wieszać się przy kim. Wisieli oni jeszcze

przy nim do pewnego czasu. = *fig.* Wahać się, zostawać w niepewności. Wątpliwi, między trwogą a nadzieją wiszą. **Wisielec, lca,** *m.* ten którego powieszono, lub który sam się powiesił. = i **Wisus, a,** *m.* ten co wart wisieć, szubienicznik.

**Wiśnia, ni,** *ż. bot.* (Cerasus), drzewo wiśniowe i jego owoc. = Żydowska wiśnia, psie wiśnie, *ob.* **Miechunek. Wiśniak, u,** *m.* napój z soku jagód wiśniowych. **Wiśnina, y,** *ż.* drzewo wiśniowe ścięte. **Wiśniówka, i,** *ż.* gorzałka nalana na wiśnie. **Wiśniowy, a, e,** *p.* od wiśni, *np.* sad, drzewo. = z wiśniny, *np.* cybuch. = z jagód wiśni, *np.* sok. = koloru dojrzałych wiśni, to jest ciemno czerwonego.

**Wiss, Wiszar, u,** *m.* miejsce zarosłe zielskiem poplątanem. = skała wisząca nad przepaścią.

**Wissor, u,** *m. artyl.* szczotka do wycierania kanału działa po wystrzeleniu.

**Wiszowaty, a, e,** *p.* podobny do zielska, z niem zmieszany. Siano wiszowate, jakie się po błotach kosi.

**Witać, am,** *s. cz. nied.* oświadczać radość z widzenia kogo. = kogo czem, winszować komu otrzymania jakiej godności. = się, *s. z.* nawzajem sobie oświadczać radość z zobaczenia się. **Witanie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Witerunek, nku,** *m. myśl.* przynęta dla drapieżnego zwierza.

**Witka, Witeczka, i,** *ż. zdrob.* od **Wić,** cienka, długa i giętka gałązka. = wąs wijącej się rośliny, *np.* chmielu, winorośli. mlętusowata.

**Witlinek, nka,** *m. zool.* ryba morska

**Witryol, u,** *m.* (z łac.), *ob.* **Koperwas. Witryolicsny, Witryolowy, a, e,** *p.* od witryolu.

**Witwa, Witwina, y,** *ż. bot.* (Salix viminalis), wierzba długoliściowa, młokicina zwana, na kilka łokci wysoka, ma gałązki długie, rózgowate, gibkie, liście na krótkich ogonkach bardzo długie, szczupłe, lancetowato splozaste.

**Wiwat!** (z łac.), niech żyje! = **a,** *m.* wyraz używany przy spełnianiu kielicha naczyje zdrowie i długie lata. **Wiwatówka, i,** *ż.* armatka z której strzelano na uroczystościach. **Wiwatowy, a, e,** *p.* od wiwatu, *np.* kielich.

**Wiwera, y,** *ż. zool.* zwierzę ssące z rodzaju zbików, noszące w torebce przy częściach płciowych materyą tłustą, tęgo woniejącą, znaną pod nazwiskiem zibetu.

**Wizerunek, nku,** *m.* obraz, wyobrażenie. = portret, malowidło osobę przedstawiające. Wizerunki królów polskich.

**Wizya, yi,** *ż.* (z łac.), *praw.* oglądanie przez urzędnika ciała człowieka zabitego, lub który sam sobie życie odjął.

**Wizyta, y,** *ż.* (z łac.), odwiedziny. Oddawać wizyty. Pójść, pojechać do kogo z wizytą. = odwiedzanie pewnych miejsc przez właściwego zwierzchnika dla przekonania się o ich stanie. Wizyta do szkół. Wizyta biskupia. **Wizytator, a,** *m.* ten co z urzędu wizytuje szkoły, zakony, kościoły parafialne, dla przekonania się o ich stanie. **Wizytka, i,** *ż.* zakonnica reguły Nawiedzenia N. Panny Maryi. Wizytki, kościół i klasztór panien tego zakonu. **Wizytować, uję,** *s. cz. nied.* odwiedzać kogo przez grzeczność. = odwiedzać co z urzędu, *np.* szkoły, klasztory, kościoły.

**Wkładać, am,** *s. cz. nied.* **Włożyć, żę,** *dok.* w co, do czego, kłaść, położyć wewnątrz czego, *np.* suknią w kufer, miecz do pochwy, ręce do kieszeni. = na co, kłaść na wierzch czego, *np.* czapkę na głowę, pierścień na palec, okulary na nos. = na kogo co, *fig.* obarczać czem. Wkładać na kogo obowiązek. = kogo do czego, w co, układać, wprawiać. Młodego zrebca wkłada do biegu nauka. = się, *s. z.* wstawiać się. Chrystus za nas się wkłada, jako pośrednik nasz. = wprawiać się. Człek się staje uczonym, gdy się czytać włoży. **Wkładanie, a,** = się, *n.* czynność słów **Wkładać, Wkładać się.**

**Wklejać**, am, *s.cz. nied.* **Wkleić**, ję, *dok.* wewnątrz czego przyklejać, przykleić, *np.* kartę, rycinę w książkę. **Wklejanie, Wklejenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wkleszczać**, am, *s.cz.nied.* **Wkleszczyć**, czę, *dok.* jakby kleszcza w co zapuszczać, zapuścić, *np.* szpony, pazury w ciało.

**Wklęsać**, am, *s.n.nied.* **Wklęsnąć**, nę, *dok.* zaklęsnąć, zaklęsnąć, stać się wklęsłym. **Wklęsanie, Wklęśnienie**, a, *n.* zaklęsanie, zaklęśnienie. **Wklęsłość**, ści, *ż.* zaklęsłość. **Wklęsły**, a, e, *p.* zaklęsły. *np.* nos, policzki. Wklęsło-wklęsły, z obu stron wklęsły. Wklęsło-wypukły, z jednej strony wklęsły, z drugiej wypukły.

**Wklinowanie**, *ob.* **Wgwoździenie.**

**Wkoło**, *ps.* do koła, na około. **Wkolocieni**, *p.l.m.* mieszkańcy pasów zimnych, których cień przez sześć miesięcy, gdy słońce jest nad ich pozlomem, ciągle w koło nich się obraca.

**Wkopać**, pię, *s cz.dok.* **Wkopywać**, uję, *nied.* wykopawszy dół wsadzić co, *np.* słup. **Wkopanie, Wkopywanie**, a, *n.* czynność tych słów

**Wkorzeniać**, am, *s.cz.nied.* **Wkorzenić**, nię, *dok. wł.* i *fig.* zakorzeniać, zakorzenić. = **się**, *s.z.* zakorzeniać się, zakorzenić się. Nie wszystko co wszczepiłeś przyjmie się i wkorzeni. Choroba zaniedbana wkorzeniła się. **Wkorzenianie, Wkorzenienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wkraczać**, am, *s.n.nied.* **Wkroczyć**, czę, *dok.* wchodzić, wejść. Goście wkraczają oto do komnaty. Nieprzyjaciel wkroczył do kraju. **Wkraczanie**, a, *n.* wchodzenie.

**Wkradać się**, *s.z. nied.* **Wkraść się**, *dok.* wchodzić, wejść ukradkiem. Złodzieje wkradli się do skarbu. = *fig.* Wkrada się zazdrość, wkrada się niechęć wszędzie. Wkradł mu się w łaskę, w serce. Wkradły się powoli nadużycia, zbytki i nieporządy.

**Wkrapiać**, am, *s.cz.nied.* **Wkropić**, pię, *dok.* kroplami wpuszczać, wpuścić.

**Wkrapianie, Wkropienie**, a, *n.* kroplami wpuszczanie, wpuszczenie.

**Wkręcać**, am, *s.cz.nied.* **Wkręcić**, cę, *dok.* kręcąc wtykać, wetknąć, *np.* śrubę. = **się**, *s.z. fig.* wciskać się, wcisnąć się, wśrubować się. Szatan do raju się wkręcił. Wkręca się zręcznie w jego łaskę. **Wkręcanie, Wkręcenie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wkroczenie**, a, *n.* wejście, mianowicie nieprzyjaciela do kraju. **Wkroczyć**, *ob.* **Wkraczać.**

**Wkrótce**, *ps.* w krótkim czasie, niezadługo.

**Wkruszać**, am, *s.cz.nied.* **Wkruszyć**, szę, *dok.* kruszące wrzucać, wdrobić, *np.* chleba w rosół. **Wkruszanie, Wkruszenie**, a, *n.* czynność tych słów

**Wkupne**, go, *n.* opłata za wejście do jakiego bractwa, cechu. **Wkupować się**, *s.z.nied.* **Wkupić się**, *dok.* wejść za złożeniem wkupnego do bractwa, cechu.

**Wkwaterować**, uję, *s.cz.dok.* wprowadzić kogo do kwatery. **Wkwaterowanie**, a, *n.* wprowadzenie do kwatery.

**Wlać**, *ob.* **Wlewać.** **Wlanie**, a, *n.* nalanie w co.

**Włączać**, am, *s.cz.nied.* **Włączyć**, czę, *dok.* przyłączając wcielać, wcielić. **Włączanie, Włączenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Włącznie**, *ps.* z włączeniem czego

**Władać**, am, **Władając**, nę, *s.n.nied.* czem, mieć władzę w jakim członku, módz nim ruszać, używać go. Tak był schorzały, że ani ręką, ani nogą władać nie mógł. = Władać bronią, orężem, umieć ich użyć. *Fig.* Tak Śniadecki władał polską mową, jak włada swemi instrumentami wielki muzyk. = czem, mieć nad czem władzę, panować. Kiedy Rzym władał światem. Nie mów że los wszystkiem włądnie. Władać sobą, swą wolą, mieć władzę nad sobą samym, panować nad sobą. **Władanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Władać.** **Władca, y**, *m.* **Władczyni**, ni, *ż.* ten, ta co czem włada. **Władyka**, i, *m.* biskup obrządku greckiego. **Władza**, y, *ż.*

moc, siła, sposobność władania. Władza w ręku, w nogach. Władza przenoszenia się z miejsca na miejsce czyli dobrowolnego ruchu. = siła duszy, potęga umysłowa: pamięć, pojętność, rozwaga, rozum, rozsądek, imaginacya. = moc rozrządzania, stanowienia; prawo użycia mocy, siły, do wykonania tego co postanowiono. Władza najwyższa. Władza świecka, duchowna, wojskowa, cywilna, polityczna. Władza prawodawcza, sądownicza, wykonawcza. = osoby przy których jest władza. Władze krajowe znajdowały się na tej uroczystości.

**Włamać się**, *s.z.dok.* wyłamawszy co, *np.* drzwi, okno, dostać się do środka. Złodzieje włamali się do domu. **Włamanie się**, *n.* dostanie się dokąd przez wyłom.

**Właściciel, a**, *m.* **Właścicielka, i**, *ż.* ten, ta co posiada co prawem własności. **Właścicielski, a, e**, *p.* należący do właściciela lub właścicielki. **Właściwie**, *ps.* we właściwem znaczeniu. **Właściwość, ści**, *ż.* to co jest komu, czemu właściwe, co rzecz jaką różni od innych. Każdy język ma swoje właściwości. **Właściwy, a, e**, *p.* wyłącznie komu, czemu służący, będący wyłącznym jakiej osoby lub rzeczy przymiotem. Rozum i mowa są właściwe człowiekowi, inne władze spólne ludziom i zwierzętom. Znaczenie właściwe wyrazu jest to, które mu pierwiastkowo nadane było; przenośne, które od innej rzeczy przez podobieństwo przeniesione do niego zostało. = należyty, przyzwoity. Powiemy o tem na właściwem miejscu. Sąd właściwy, do którego pewne sprawy należą, a w innym sądzone być nie mogą. **Właśnie**, *ps.* zupełnie tak, akurat. = Właśnie gdy to się działo, w tym samym czasie. **Własnoręcznie**, *ps.* własną ręką, *np.* podpisać co. **Własnoręczność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest własną ręką napisane. **Własnoręczny, a, e**, *p.* własną ręką napisany, *np.* podpis. **Własność, ści**, *ż.* przymiot właściwy jakiej rzeczy. Każda rzecz ma swoje własności, które ją różnią od innych. = posiadanie rzeczy jakiej przez człowieka do niego tylko jedynie należącej. = rzecz wyłącznie do kogo należąca. **Własny, a, e**, *p.* z prawa własności należący do kogo. Jechał na własnym koniu, a sługa na najętym. = tyczący się siebie samego. Zabójstwo we własnej obronie popełnione wolne jest od kary. Miłość własna. = nieobcy, swój, *np.* kraj, język, praca. = imię własne, *gram.* jednej tylko osobie lub rzeczy wyłącznie służące: Kazimirz Wielki, Kraków, Wisła, Karpaty.

**Wlatać, am, Wlatywać, uję**, *s.n.nied.* **Wlecieć, cę**, *dok.* lotem dostawać się, dostać się wewnątrz czego. Jaskółka wleciała do pokoju. = nagle wpaść. Jak szalony wleciał do pokoju. **Wlatanie, Wlatywanie, a**, *n.* lotem dostawanie się wewnątrz czego.

**Wlazienie, a**, *n.* od **Wlazić, żę**, *s.n.nied.* **Wleźć, wlezę**, *dok.* do czego, w co, łażąc dostawać się, dostać się wewnątrz, *np.* przez okno do domu. Chuda myszka do skrzyni wązką szparką wlazła. = Wleźć w głowę, do głowy, *fig.* wbić się w głowę, wrazić się w pamięć. Żadnym sposobem alwar do głowy nie chciał mi wleźć. = przyjść do głowy. Co ci znowu w głowę wlazło. = na co, łażąc dostać się na wierzch czego, *np.* na dach, na drzewo, na górę.

**Wlec, wlokę, Włóczyć, czę**, *s.cz.nied.* ciągnąć za sobą po ziemi. Wlec kogo za nogi, za włosy. Trzykroć około murów włóczył Achilles końmi Hektora. Włókł nieprzyjaciel panny za warkocze. = nogi, z trudnością chodzić dla braku sił. Ledwie nogi za sobą, chociaż młody, wlecze. = Wlec życie, *fig.* prowadzić nędzne życie. We łzach gorzkich i boleści wlokę życie. = kogo, ciągnąć za sobą, prowadzić mimo jego woli. Włóczyć kogo po mieście, po sądach. = Włóczyć

ziemię, bronować. = się, *s. z.* ciągnąć się, sunąć się za kim po ziemi. Suknia ci się wlecze. Długą szatę nosi, aż się włóczy. Coś się wlecze za tobą. = Wlec się, iść, jechać powoli. Z Lublina do Warszawy pięć lub sześć dni wleklismy się. = Włóczyć się, wałęsać się, przechadzać się, przejeżdżać się bez potrzeby. Komu w domu dobrze, niech się po świecie nie włóczy. Polacy ledwie nie wszyscy po cudzych krajach włóczą się. = Wlec się, *fig.* ciągnąć się powoli. Sprawa się wlecze. **Wleczenie**, a, = się, *n.* w znaczeniach słów **Wlec, Wlec się.**

**Wlepiać, am**, *s.cz.nied.* **Wlepić, pię**, *dok.* lepiąc wtykać, wetknąć, *np.* obrazki w książkę. = *fig.* przylepić. Kazał mu za to sto batów wlepić. = *fig.* wpoić. Natura sama jakoś nam wlepiła wrodzoną miłość. = oczy, wzrok w kogo, w co, *fig.* utopić wzrok. Dzieci skupiwszy się około starca, oczy w niego wlepiły. W oblubienicę wzrok trzymał wlepiony. = się, *s. z. fig.* wpajać się, wrażać się. Wlepiały nam się w pamięć słyszane słowa. **Wlepianie, Wlepienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych **Wlepły**, a, e, *im.* od **Wlepnąć, nę**, *s. n. dok.* wlepić się.

**Wlewać, am**, *s.cz.nied.* **Wlać, wleję**, *dok.* w co, do czego, lać wewnątrz czego, *np.* wino w beczkę. = *fig.* wpoić, wrazić. Bóg wlał w człowieka duszę rozumną i nieśmiertelną. Słodycz, dobre skłonności natura w nią wlała. **Wlewanie**, a, *n.* lanie w środek czego.

**Wleźć, Wlezienie**, *ob.* **Wlazić.**

**Wlizywać się**, i t. d. *ob.* **Podlizywać się**, i t. d.

**Włoch**, a, *m.* człowiek rodem z Włoch. **Włochaciny, cin**, *l. m.* **Włochacinki, nek**, *l. m. zdrob.* kosmacizna. **Włochato**, *ps.* kosmato. **Włochaty**, a, e, *p.* kosmaty.

**Włochy, Włoch**, *l. m.* półwysep na morzu śródziemnem, z północy do Alp przytykający, z południa cieśniną od Sycylii oddzielony.

**Włóczęga**, i, *ż.* włóczenie się, wałęsanie się. = *m.* i *ż.* ten, ta co się włóczy. **Włóczęgowstwo**, a, *n.* skłonność do włóczenia się, nałóg włóczenia się. **Włóczenie**, a, = się, *n.* czynność słów **Włóczyć, Włóczyć się.** **Włóczka**, i, *ż.* nić wełniana w różnych kolorach, od przewlekania tak nazwana. = pismo okrągłe XVI wieku, którego litery są jedne drugiemi jakby poprzewlekane, do siebie podobne, i dla tego trudne do czytania. **Włóczkowy**, a, e, *p.* od włóczki. Włóczkowa robota, wyszywana włóczką. **Włócznia**, ni, *ż.* lanca, dzida, tak nazwana że jeden jej koniec wsparty był na łęku u siodła, a drugi włóczył się po ziemi. **Włóczyć**, *ob.* **Wlec. Włóczydło**, a, *n. bot.* (Caucalis), roślina z familii baldaszkowatych, rośnie między zbożem.

**Włodarski**, a, e, *p.* od włodarza. **Włodarstwo**, a, *n.* funkcya, włodarza. **Włodarz**, a, *m.* ten co włada, zawiaduje obcemi interesami, mianowicie gospodarstwem wiejskiem, ekonom. **Włodarzowa**, ej, *ż.* żona włodarza. **Włodarzować, uję, Włodarzyć, rzę**, *s. n. nied.* być włodarzem.

**Włogacizna**, y, *ż.* choroba konska w której koń nogą włóczy. **Włogaty**, a, e, *p.* mający włogaciznę (koń).

**Włok**, u, *m.* sieć rybacka, którą dwóch ludzi brnąc lub płynąc w czółnach wlecze po wodzie.

**Włoka**, i, *ż.* miara ziemi, 30 morgów.

**Włókienko**, a, *n. zdrob.* cienkie włókno. **Włókienkowaty**, a, e, *p.* podobny do włókienka. **Włóknistość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest włókniste. **Włóknisty**, a, e, *p.* złożony z wielu włókien, *np.* korzeń. **Włókno**, a, *n.* kosmyk lnu, konopi. — *fizjol.* najprostszy pierwiastek ciał organicznych. Włókno zwierzęce, roślinne.

**Włos**, a, *m.* **Włosy**, *l. m.* cienkie, rurkowate przysadki okrywające ciało ludzi i zwierząt ssących. Czarne, płowe, siwe włosy. = w różnych wyrażeniach. Włosy mu wstają na głowie, jeżą się ze strachu. Ma

długów jak włosów na głowie. I włos ci z głowy nie spadnie, nic ci się złego nie stanie. Ani na włos, nic zgoła. Ani na włos nie przydaję. Na włos nigdy sprawiedliwości nie odstąpił. O włos, mało co, omal. O włos dziada nie przejechał. Pod włos głaskać, golić, od spodu. = Włos na suknie, kosmyki wełny ścielące się na wierzchu sukna i nadające mu połysk. = mech na łodydze niektórych roślin podobny do włosów.

**Włość, ści**, *ż.* wieś lub kilka wsi należących do jednego właściciela. **Włościanin, a**, *m.* mieszkaniec włości, wieśniak. **Włościanka, i**, *ż.* wieśniaczka. **Włościański, a, e**, *p.* do włościanina należący. **Włościaństwo, a**, *n.* stan włościanina. = *zbior.* włościanie.

**Włosek, ska**, *m. zdrob.* od **Włos**. Na włosku wisieć, *fig.* być blizkim śmierci, zguby, upadku. Życie twe na włosku. Podbija Cezar państwo rzymskie, a nieraz na włosku losy jego zawieszone. = Włoski Panny Maryi, *bot.* (Adiantum capillus Veneris), roślina paprociowa, złotowłos. **Włosiany, a, e**, *p.* z włosów zrobiony, *np.* łańcuszek, pierścionek. **Włosień, nia**, *m.* włos długi w grzywie i ogonie końskim. **Włosienica, Włosiennica, y**, *ż.* koszula z włosienia dawniej noszona przez zakonników i pustelników dla umartwienia ciała. **Włosienkowaty, a, e**, *p.* jakby z włosków złożony, podobny do włosków. **Włosisty, a, e**, *p.* mający długie, gęste włosy.

**Włoski, a, e**, *p.* od Włoch, z Włoch, *np.* język, obyczaje. Po włosku, włoskim sposobem lub włoskim językiem. Orzech włoski. Bez włoski. Groch włoski.

**Włoskowatość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest cienkie jak włos; *fiz.* kapilarność. **Włoskowaty, Włosowy, a, e**, *p.* cienki jak włos, kapilarny. Naczynia włoskowate, *anat.* kanaliki łączące żyły z arteryami.

**Włoszczyzna, y**, *ż.* wszystko co jest włoskie: język, obyczaje. = ogrodowiny z Włoch początkowo pochodzące: karczochy, kalafiory.

**Włoszka, i**, *ż.* kobieta rodem z Włoch.

**Wlot**, *ps.* lotem, szybko, prędko.

**Włożenie, a**, = **się**, *n.* od **Włożyć, Włożyć się**, *ob.* **Wkładać**.

**Wmawiać, am**, *s. cz. nied.* **Wmówić, wię**, *dok.* co w kogo, komu, namową skłaniać, skłonić do uznania czego, do zgodzenia się na co. Wmówili w nią powołanie do zakonu. Chcesz aby człek był dobry, wmawiaj w niego że dobry. **Wmawianie, Wmówienie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wmieść, sze**, *s. cz. dok.* mieszając wetknąć, *np.* rodzenki w ciasto.

**Wmieszać, am**, *s. cz. dok.* przymieszać. = *fig.* Wmieszać kogo w co, *np.* do spisku. = **się**, *s. z.* wdać się, wtrącić się w co, *np.* do rozmowy, do kłótni. **Wmieszanie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wmówić**, i t. d. *ob.* **Wmawiać**, i t. d.

**Wmurować, uję**, *s. cz. dok.* umieścić w murze, *np.* tablicę kamienną, marmurową. **Wmurowanie, a**, *n.* umieszczenie w murze.

**Wmuszać, am**, *s. cz. nied.* **Wmusić, szę**, *dok.* co w kogo, przymuszać, przymusić do przyjęcia czego. **Wmuszanie, Wmuszenie, a**, *n.* przymuszanie, przymuszenie do przyjęcia czego.

**Wmykać, am**, *s. cz. nied.* **Wemknąć, nę**, *dok.* szybko wsuwać, wsunąć, wtykać, wetknąć. = **się**, *s. z.* wśliznąć się ciasnym otworem. = *fig.* Zazdrość nakształt węża wmyka się w ludzkie serca. Zaraza wemknęła się do wielu naszych prowincyi.

**Wnęcać, am**, *s. cz. nied.* **Wnęcić, cę**, *dok.* nęcąc wciągać, przynętą wprowadzić. = **się**, *s. z.* idąc za przynętą wchodzić, wejść. Żóraw z wroną wnęcił się do jednej roli. **Wnęcanie, Wnęcenie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wnet**, *ps.* niedługo po czem, wkrótce. = zaraz, natychmiast. Wnet przyjdę.

**Wnęter, tra**, *m.* koń mający jedno lub oba jądra wewnątrz ukryte. **Wnętrze, a**, *n.* część wewnętrzna.

= wnętrzności. **Wnętrznie**, *ps.* wewnętrznie. **Wnętrzność**, ści, *ż.* wewnętrzność. **Wnętrzności**, *l. m.* organa w ciele zwierzęcem, które właściwe sobie funkcye do utrzymania życia służące odbywają, jako to płuca, serce, a mianowicie trzewy pokarmowe, w których pokarm przez czas niejaki zostaje, póki go zwierzę nie strawi i na swój pożytek nie obróci, a resztę nieprzydatną różnemi drogami przez nie wyrzuci. **Wnętrzny**, a, e, *p.* wewnętrzny.

**Wniebowstąpienie**, a, *n.* wstąpienie Chrystusa po zmartwychwstaniu do nieba. = święto na tę pamiątkę przez Kościół postanowione. **Wniebowzięcie**, a, *n.* wzięcie N Panny do nieba. = święto na tę pamiątkę przez Kościół postanowione.

**Wnieść**, *ob* **Wnosić**. **Wniesienie**, a, *n.* przyniesienie do środka. = wniosek podany do rozwagi. = zaniesienie instancyi za kim. = **się**, wprowadzenie się do mieszkania.

**Wnijść**, **Wniść**, **Wnijście**, **Wniście**, *ob.* **Wchodzić**, **Wejście**.

**Wnik**, u, *m.* kanalik przez który co wnika. = *fig.* sidła, więzy, pęta. Wpadłem w miłości wniki. **Wnikać**, am, *s. n. nied.* **Wniknąć**, nę, *dok.* przenikać, przeniknąć. **Wnikanie**, **Wniknienie**, a, *n.* przenikanie, przeniknienie.

**Wniosek**, sku, *m.* żony, co żona wnosi w dom męża. = wniesienie podane do rozwagi, do roztrząśnienia. Wniosek do prawa, projekt do prawa. = co się wnosi z założenia, konkluzya. = *geom.* co się wnosi z twierdzenia. **Wnioskować**, uję, *s. n. nied.* wyciągać wnioski, wnosić. **Wnioskowanie**, a, *n.* wyciąganie wniosków **Wnosić**, się, *s. cz. nied.* **Wnieść**, **wniosę**, *dok.* nieść, przynieść w środek czego, *np.* sprzęty do pokoju, pieniądze do skarbu. = (o żonie), przynieść posag z sobą. Co ona wniosła, to jej i na szpilki nie wystarczy. = Wnieść w księgę, **w rachunek**, wciągnąć do księgi. = podawać projekt do prawa ciału prawodawczemu. Ministrowie wnieśli do Izby prawo o rozwodach. = Wnosić czyje zdrowie, podawać do spełnienia kielich na czyje zdrowie. = Wnosić za kim prośbę, zanosić instancyą, przyczyniać się za kim. = z czego, wnioskować, wyciągać wnioski z założenia, z twierdzenia. = Wnosić o czem, sądzić, domyślać się. Z poznaków na chorym wnosi sobie lekarz o rodzaju choroby. = **się**, *s. z.* wprowadzać się do nowego mieszkania. **Wnoszenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów Wnosić, Wnosić się.

**Wnuczę**, cia, *n.* **Wnuczęta**, *l. m. ob.* **Wnuk**. **Wnuczy**, **Wnukowy**, **Wnukowski**, a, e, *p.* należący do wnuka lub do wnuczki. **Wnuk**, a, *m.* **Wnuczek**, czka, *m. zdrob.* syn syna lub córki. **Wnuczka**, i, *ż.* **Wnuczka**, i, *ż. zdrob.* córka syna lub córki.

**Woda**, y, *ż.* płyn hojnie po całej ziemi rozlany, powstający z wodoru i kwasorodu. Woda słodka, źródlana, kryniczna, studzienna, deszczowa. Woda słona, morska. Wody mineralne, w których są rozpuszczone cząstki mineralne: kwaśne albo kwaskowate, siarczane, słone alkaliczne żelazne. = w różnych wyrażeniach. Płynąć z wodą, z biegiem wody. Płynąć przeciw wodzie, przeciw jej biegowi; *fig.* nie zważać na przeszkody. Z wodą muszę, bo trudno płynąć przeciw wodzie. Pościć o chlebie i wodzie, suszyć. *Przysł.* W mętnej wodzie ryby łowić. Wodę do morza wozić. Na swoje koło wodę ciągnąć. = Woda królewska, *chem.* kwas saletrosolny w którym się złoto i srebro rozpuszcza. **Wodan**, u, *m. chem. ob.* **Wodnik**. **Wódczany**, a, e, *p.* od wódki. **Wódka**, i, *ż.* gorzałka. = wyskok połączony z wonnościami z ziół wydobytemi. Wódka kolońska. Wódka różana. Wódka lewandowa. **Wodnik**, a, *m. ast.* jeden z dwunastu znaków zodiaku. = *chem.* związek kwasu lub niedokwasu z wodą. **Wodnistość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wodniste. **Wodnisty**, a, e, *p.* mający w sobie wiele wody lub

czego podobnego do wody. Ciecz wodnista oka, *anat.* płyn przezroczysty między błoną rogową a tęczową. **Wodnoziemny, Wodoziemny**, a, e, *p.* w wodzie i na ziemi żyć mogący, ziemnowodny, *np.* bóbr, wydra, krokodyl, wszystkie łoki. **Wodny**, a, e, *p.* od wody, *np.* młyn. Wodne farby, rozcierane z wodą, nie z olejem. Wodna puchlina, *med.* choroba powstająca z zatamowanego wyziewania przez co zgromadza się woda w błonach za skórą. = w wodzie rosnący, na wodzie mieszkający. Wodne rośliny. Ptaki wodne nurki, mewy, kaczki, gęsi, łabędzie, pelikany. Wodne pająki. **Wodociąg**, u, *m.* kanał podziemny, kamieniem wyłożony, służący do sprowadzenia z dalekich często stron wody do miasta. Sławnych wodociągów rzymskich dotąd jeszcze szczątki pozostały. **Wodociek**, u, *m.* rów, kanał którym woda ciecze. **Wodomiar, u, Wodomierz**, a, *m* narzędzie do mierzenia wody, hydrometr. **Wodopój**, oja, *m.* ten co tylko wodę pija. **Wodorod, odu**, *m. chem.* ciało proste, niemetaliczne, gazowe, zasada gazu wodorodnego, w skład wody w znacznej części wchodzące. **Wodorodek**, dka, *m. chem.* związek wodorodu z innem ciałem prostem. **Wodorodny**, a, e, *p.* od wodorodu (gaz). **Wodorosty**, ów, *l. m. bot.* (Algae), porosty wodne, rośliny skryptopłciowe. **Wodoskok, Wodorzut, Wodotrysk**, u, *m.* woda wyskakująca, wytryskująca z pod ziemi w ogrodach włoskich, francuzkich, lub na dziedzińcach. **Wodospad**, u, *m.* spad wody z wysokiego miejsca, kaskada, katarakta. **Wodowstręt**, u, *m.* wstręt od wody jakiego doznają zwierzęta dotknięte wścieklizną.

**Wódz, wodza**, *m.* ten co wiedzie, przewodnik. Lutnia, wódz tańców. = dowódzca. Naczelny wódz. **Wodza**, y, *ż.* lejce, cugiel do powodzenia. =.. Wodze państwa, *fig.* ster rządu. Ująć wodze państwa. = *fig.* hamulec, powściąg. Trzymać język, namiętności na wodzy. Puścić komu, czemu wodze. = dowództwo. Pod wodzą Żółkiewskiego Polacy pobili Moskalów pod Kłuszynem. **Wodzić, dzę**, *s.cz.med.* obwodzić, oprowadzać. Wodzić dziecko na pasku. Wodzić kogo po mieście. Wodzić ślepego. Chcesz drugich wodzić, a sam jesteś ciemnym. Wodzić kogo za nos, *fig.* kierować nim podług upodobania, *ob.* Wieść. = Wodzić oczyma, poglądać do koła. = się, *s.z.* z kim, oprowadzać kogo pomimo jego woli. Wodzić się z kim po sądach. Wodzić się z kim za łby, targać jeden drugiego za włosy. **Wodztwo**, a, *n.* urząd wodza, dowództwo.

**Wojacki**, a, e, *p.* od wojaka. **Wojaczka**, i, *ż.* służba wojskowa, toczenie wojny. **Wojak**, a, *m.* człowiek którego powołaniem jest wojna, żołnierz. **Wojenność**, ści, *ż.* wszystko co się tyczy wojny. **Wojenny**, a, e, *p.* od wojny. Okręt wojenny. Potęga wojenna. Prawo wojenne. Sąd wojenny. = wojną trudniący. Naród wojenny. Duch wojenny. **Wojewoda**, y, *m.* dawniej wódz który wiódł szlachtę na wojnę, poźniej najwyższy urzędnik w swojem województwie, wyjąwszy krakowskiego który szedł po kasztelanie. **Wojewodzianka**, i, *ż.* córka wojewody. **Wojewodzic**, a, *m.* syn wojewody. **Wojewodzina**, y, *ż.* żona wojewody. **Wojewodziński**, a, e, *p.* do wojewody należący. **Wojewódzki**, a, e, *p.* do województwa należący, *np.* szkoły, miasto. **Województwo**, a, *n.* jedna z części kraju pod zwierzchnictwem wojewody. = mieszkańcy województwa. = godność wojewody. = *zbior.* wojewoda z żoną.

**Wojłok**, a, *m.* podkładka piśniowa pod siodło.

**Wojna**, y, *ż.* spór między dwoma państwami rozstrzygany orężem. Wojna zaczepna, odporna. Wojna domowa. Wypowiedzieć wojnę. Toczyć, prowadzić wojnę. **Wojować, uję**, *s.n. niedz.* toczyć, prowa-

dzić wojnę. = *s. cz.* kogo, co, podbijać przez wojnę, zdobywać. **Wojowanie**, a, *n.* prowadzenie wojny. **Wojowniczy**, a, e, *p.* pochopny do wojowania. **Wojownik**, a, *m.* mąż znamienity na wojnie, dzielny wódz. **Wojski**, ego, *m.* urzędnik którego obowiązkiem było utrzymywać spokojność i bezpieczeństwo w województwie, ziemi, powiecie, po wyruszeniu szlachty na wojnę. **Wojsko**, a, *n.* zbiór ludzi pieszych i konnych, broniących w razie potrzeby z orężem w ręku kraj od nieprzyjaciela. Zaciągnąć się do wojska. Służyć w wojsku. **Wojskowo**, *ps.* po wojskowemu. = w służbie wojskowej. Służyć wojskowo. **Wojskowość**, ści, *ż.* stan wojskowy, i wszystko co się tyczy wojska. **Wojskowy**, a, e, *p.* od wojska, *np.* stan, służba, stopień, karność. Po wojskowemu, jak w wojsku. = **ego**, *m.* człowiek służący w wojsku.

**Wojt**, a, *m.* (z niem.), dawniej prezes sądu miejskiego w miastach nadanych prawem niemieckiem. = sędzia wiejski z kmieci przez dziedzica wybrany. = dziś naczelnik gminy w królestwie polskiem. = na Litwie i na Rusi, chłop innych chłopów na pańszczyznę wypędzający i roboczizny doglądający, zwany także tywon. **Wójtowa**, ej, *ż.* żona wójta. **Wójtowski**, **Wójtowy**, a, e, *p.* należący do wójta. **Wójtowstwo**, a, *n.* urząd wójta. = dawniej cząstka ziemi prawem niemieckiem obdarzona, sprzedana lub dana na wieczne czasy z obowiązkiem czynszu lub jakiej usługi.

**Wokabuła**, y, *ż.* (z łac.), wyraz ze słownika wyjęty z odpowiednim mu wyrazem obcego języka do nauczenia się na pamięć.

**Wokacya**, yi, *ż.* (z łac.), powołanie, skłonność do jakiego stanu.

**Wokalista**, y, *m.* ten co zna muzykę wokalną. **Wokalny**, a, e, *p.* głosowy, przez śpiewaków wykonywany (muzyka).

**Wokanda**, y, *ż.* (z łac.), *praw.* wązka, podługowata kartęczka, z której woźny przywoływał sprawy podług porządku aktoratów.

**Wół**, wołu, *m.* zwierzę ssące z rodzaju bydląt.

**Wola**, i, *ż.* władza duszy która chce lub nie chce, obiera lub odrzuca. Wolna wola, niczem nieprzymuszona wolność wyboru. = Wola boża, podług której tak wszystko być musi jak Bóg chce. Niech się dzieje wola boża. Potrzeba stosować się do woli Boga, bo się jej nic oprzeć nie może. = Ostatnia wola, przedśmiertne rozporządzenie majątkiem w testamencie opisane. = chęć, ochota. Wola stoi za uczynek. Z dobrej woli, ochotnie. Ze złej woli, ponlewoli, z musu. = upodobanie. Tak mi się spodobało, taka moja wola. Stosować się do czyjej woli. Zdać się na czyją wolę. = zezwolenie. Przeciw woli. Mimo woli. Pojąłeś, królu, żonę bez woli senatu. = Po woli, dobrowolnie. Lepiej po woli, niż poniewoli. Jeśli po dobrej woli nie pójdziem, musimy. = Do woli, ile się chce. Najadł się, napił się do woli. Naspisz się czasu innego do woli. = Dobra wola, uprzejmość, życzliwość. I chleb smaczny z solą, kiedy z dobrą wolą. = Dobra wola, dobra myśl, wesołość. Goście, przy stole moim chciejcie być dobrej woli. = Zła wola, niechęć. Przeciw niemu bardzo był złej woli. = dzierżawa kmieca, wolna od opłaty przez pewien przeciąg czasu, tak zwana ponieważ wola pańska nadawała ziemię. = osada wolna do pewnego czasu od czynszu i roboczizny.

**Wołać**, am, *s. n. nied.* odzywać się mocnym głosem. Wołam, prosząc o ratunek. Wszyscy wołają: niech żyje! = do kogo, mocnym głosem wzywać, błagać. Cały dzień wołam, Boże mój, do ciebie, a ty próśb nie chcesz przyjąć moich do siebie. Wołać o pomstę do Boga. = *s. cz.* Wołać kogo, przywoływać, przyzywać. Wołałem go, ale nie słyszał. **Wołanie**, a, *n.* głos wołający. = mocnym głosem bła-

ganie. A wołanie moje niech do ciebie przyjdzie. Panie, wysłuchaj wołania mego. = przywoływanie, przyzywanie.

**Wołant**, a, *m.* (z franc.), piłka do grania z korka obszytego w skórkę z powtykanemi piórkami. = falbana. Suknia z wołantami.

**Wolarnia**, ni, *ż.* wołownia. **Wolarz**, a, *m.* ten co dogląda wołów. = ten co handluje wołami.

**Wołaty**, a, e, *p.* mający wole pod gardłem. **Wole**, a, *n.* pierwszy żołądek u ptaków, z którego pokarm przechodzi do odwilżacza, a z niego do trawieńca czyli właściwego żołądka. = u innych zwierząt i niektórych ludzi skóra wisząca pod gardłem.

**Wolić**, lę, *s.n.nied.* skłaniać wolą bardziej ku temu niż owemu. Wolę zginąć niżeli się poddać. Wolę umrzeć niżeli ciągle cierpieć.

**Wołek**, łka, *m. zdrob.* młody wół. = *zool.* owad toczący zboże w ziarnie.

**Wolina**, y, *m.* chudy, nędzny wół. **Wolisko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki wół.

**Wolnie**, *ps.* wedle swej woli, bez przymusu. Abyśmy byli zdolni do jakiej sprawy moralnej, trzeba ją dokonać wolnie. **Wolnieć**, ję, *s.n. nied.* stawać się powolniejszym. W starości dla zwolnionej czynności arteryi, wolnieje cały bieg życia i ciepło zwierzęce. **Wolno**, *ps.* można wedle woli, niezbronno, niezakazano. Czy nie wolno prosić także Boga o rzeczy doczesne? wolno. Już tam upadek prędki i gotowy, gdzie grzeszyć wolno. = Wolno puścić, wypuścić na wolność. = Wolno chodzić, bez dozoru, bez straży. = nietęgo, niemocno. Wolno co związać. **Wolnomownie**, *ps.* wolno mówiąc. **Wolnomowność**, ści, *ż.* wolność języka, lekkomowność. **Wolnomowny**, a, e, *p.* wolno mówiący, lekkomowny. **Wolnomularski**, a, e, *p.* od Wolnych Mularzów. **Wolnomularstwo**, a, *n.* tajemne stowarzyszenie, którego celem jest zgoda, miłość, równość braterska i pomoc wzajemna, nie mające żadnych celów politycznych. **Wolnomyślnie**, *ps.* wolno myśląc. **Wolnomyślność**, ści, *ż.* wolność myślenia. **Wolnomyślny**, a, e, *p.* wolno myślący. **Wolność**, ści, *ż.* możność postępowania podług swej woli, byle to nie sprzeciwiało się należytościom innych osób tudzież prawom zarówno przez wszystkich postanowionym. Wolność polityczna, wolne używanie wszystkich praw obywatelskich. Wolność druku, wolne drukowanie wszystkiego z obowiązkiem zastosowania się do praw w tej mierze postanowionych. Wolność sumienia, wolne wyznawanie swej wiary, zabezpieczone od nagabań panującego w kraju wyznania. = uwolnienie. Wolność od podatków, od wojska. = pozwolenie. Dał mi wolność odjechania lub pozostania. = Wolności, swobody, przywileje nadane jakiemu stanowi, lub przez niego sobie przyznane, z ujmą innych stanów. = Wolność żołądka, rozwolnienie. **Wolny**, a, e, *p.* wypływający z wolnej woli. Sprawy nasze są wolne, jeżeli nic nie czynimy tylko podług naszej woli, obioru i zezwolenia. = używający wolności cywilnej, religijnej i politycznej, czyli wszystkich praw obywatelskich. Człowiek wolny. Naród wolny. = nie będący niczyim poddanym, niczyim niewolnikiem. Lud wolny. Ludzie wolni. = na wolności będący, nieuwięziony. Jam był wolny, dziś w klatce, i dla tego płaczę. = nieścieśniony, nieskrępowany, *np.* ruch, bieg. = uwolniony od czego. Wolny od podatków, od służby wojskowej, od winy. = od czego, nieobarczony czem. Wolny od trosk, od kłopotów. = niezatrudniony, niezajęty, swobodny. Wolna głowa. Wolny czas. = nieżonaty. Będąc wolnym aż do tego czasu, wziął na starość jarzmo niewoli. = dozwolony, niezabroniony. Wolny głos w radzie, w zgromadzeniu prawodawczem. Wolny wjazd. Wolne wejście. = nadużywający

wolności, rozwolniony. Wolne obyczaje. Wolny język. Wolne piosneczki. = otwarty. Wolne powietrze. = otwarty, niczem niezawalony, niezaprzątniony. Wolna droga. Wolne miejsce. = powolny. Iść wolnym krokiem. = umiarkowany. Wolny ogień. Wolne ciepło. = rozwolniony. Wolny żołądek.

**Wołoch**, a, *m.* człowiek rodem z Wołoszczyzny. **Wołochy**, *l m.* ziemia wołoska. **Wołoski**, a, e, *p.* od Wołoch, *np.* ziemia, wino, język. Po wołosku, obyczajem Wołochów lub ich językiem. **Wołosza**, y, *ż.* Wołochy. = *zbior.* Wołosi. **Wołoszczyzna**, y, *ż.* Wołochy, kraj między Multanami a Bulgaryą aż do Dunaju. **Wołoszka**, i, *ż.* kobieta rodem z Wołoszczyzny. = ubiór na krój wołoski. **Wołoszyn**, a, *m.* Wołoch. = pewna gra w karty.

**Wołowaciec**, ję, *s. n. nied.* stawać się powolnym, ociężałym jak wół. **Wołowatość**, ści, *ż.* powolność, ociężałość właściwa wołowi. **Wołowaty**, **Wołowity**, a, e, *p.* powolny, ociężały jak wół. **Wołowieć**, wca, **Wołownik**, a, **Wołopas**, a, *m.* ten co dogląda wołów, pasie woły. **Wołowina**, y, *ż.* mięso wołowe. **Wołownia**, ni, *ż.* **Wołownik**, a, *m.* wolarnia. **Wołowy**, **Woli**, a, e, *p.* od wołu, *np.* skóra, język, mięso. Na wołowej skórze tegoby nie spisał. *Fig.* trudno byłoby to wszystko opisać. = Wołowe oczko, *zool.* ptaszek zwany także mysi królik, strzyżyk. = Wołowy język, *bot.* (Anchusa officinalis), miodunka lekarska.

**Wołyń**, nia, *m.* dawne województwo wołyńskie. **Wołynianin**, a, *m.* **Wołynianka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta rodem z Wołynia. **Wołyński**, a, e, *p.* od Wołynia, z Wołynia.

**Womit**, u, *m.* (z łac.), wymiot, wyrzut spożytych pokarmów przez gębę, pochodzący z chorobliwego stanu żołądka, lub sprawiony przez wzięte na ten koniec lekarstwo. = pokarm przez gębę wyrzucony, bliwociny. **Womitować**, uję, *s. n. nied.* mieć womit, bliwać. **Womitowy**, a, e, *p.* od womitu. Womitowy korzeń, *bot.* (Lonicera ipecacuanha), roślina z rodzaju wiciokrzewów sprawująca womity. **Womitywa**, y, *ż.* lekarstwo na womity.

**Woń**, **Wonia**, ni, *ż.* zapach przyjemny. **Wonieć**, ję, *s. n. nied.* woń z siebie wydawać, przyjemnie pachnąć. Woniejące kwiaty, zioła. **Wonność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wonne. = Wonności, to co woń wydaje, pachnidła, perfumy. **Wonny**, a, e, *p* woniejący, przyjemnie pachnący.

**Wor**, **wora**, **woru**, *m.* duża torba, sakwa płócienna lub skórzana, na to wszystko co weń można wsypać, wpakować, a w skórzany i nalać. Kota w worze targować, *ob.* **Kot.** = to co w wór wsypano. Wór zboża, piasku. = gruba odzież którą wdziewano na znak pokuty, żałoby. **Woreczkowaty**, a, e, *p.* podobny do woreczka. **Worek**, rka, *m.* **Woreczek**, czka, *m. zdrob.* niewielki wór. = to co w worek wsypano. Worek mąki, pieniędzy. = torebka. Małpy niektóre, susły, skrzeczki, mają w pysku worki do składania i noszenia pokarmu. **Workoszczur**, a, *m. zool.* zwierze ssące, workowate, niedawno odkryte na wyspie King, leżącej na zachód Nowej Hollandyi. **Workowaty**, a, e, *p.* podobny do worka. = mający worki. Zwierzęta workowate, *zool.* mające w swym składzie worek do noszenia płodu przez pewien czas po urodzeniu, jak dydelf. **Workowy**, a, e, *p.* od worka. **Worowaty**, a, e, *p.* podobny do wora. **Worowy**, a, e, *p.* od wora.

**Worywać się**, *s. cz. nied.* **Worać się**, *dok.* orząc wdzierać się, wedrzeć się w cudzy grunt, przyczynić sobie gruntu przyoraniem.

**Wosk**, u, *m.* substancya roślinna wyrabiana przez pszczoły. **Woskować**, uję, *s. cz. nied.* nacierać woskiem, *np.* posadzkę. **Woskowanie**, a, *n.* nacieranie woskiem. **Woskówka**, i, *ż.* błona przy nasadzie dzioba u ptaków, pospolicie żółtego jak wosk koloru. **Woskownia**, **Woskobojnia**, ni, *ż.* miejsce gdzie

wosk biją, i w prasach wyciskają, oddzielając od woszczyn. **Woskownictwo**, a, *n.* zatrudnienie woskownika. **Woskownik**, a, *m.* ten co chodzi koło wosku, lub go przedaje. **Woskowy**, a, e, *p.* z wosku, *np.* świece, figury. = *fig.* miękki jak wosk, *np.* serce. **Woszczanka**, i, *ż.* płótno woskiem napuszczone, cerata. **Woszczyny, Woskowiny**, *l.m.* to co po stopieniu i oczyszczeniu wosku pozostaje i wyrzuca się jako na nic nieprzydatne.

**Wotować**, uję, *s.n.nied.* (z łac.), głosować, głos dawać przez kreski, gałki. **Wotowanie**, a, *n.* głosowanie. **Wotum**, *n.* **Wota**, *l.m.* głos, zdanie w radzie, w senacie. Wota senatorskie. = znak wyrażający to zdanie: kartka, gałka. = ślub, obietnica Bogu, świętym. = i **Wotywa**, y, *ż.* ofiara zawieszona przy ołtarzu, a którą kto Bogu poślubił, *np.* w chorobie: noga, ręka, serce ulane ze złota, ze srebra. = Wotywa, msza śpiewana na czyję intencyą, za czyje zdrowie.

**Wówczas**, *ps.* w owym czasie.

**Wóz, wozu**, *m.* kosz, drabiny lub co podobnego osadzone na czterech kołach i służące do jeżdżenia, wożenia różnych rzeczy. Wóz drabiniasty. Wóz pogrzebowy, Wóz amunicyjny. Wóz tryumfalny. *Przysł.* Bywa pod wozem, kto bywa na wozie. Przyjdzie koza do woza. Baba z wozu, koniom lżej. = ile czego na wóz włożono. Wóz siana, słomy, zboża. **Woźba**, y, *ż.* wożenie. Woźbą się bawić, wozić. **Wózek, zka, Wóseczek, czka**, *m. zdrob.* od Wóz. Na czyim wózku jedziesz, tego piosnkę śpiewaj, *przysł. ob.* Piosnka. **Wożenie**, a, *n.* od **Wozić**, *ob.* Wieść. **Wozina**, y, *ż.* lichy, nędzny wóz. **Wozisko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki wóz. **Woziwoda**, y, *m.* ten co wozi wodę. **Woźnica**, y, *m.* ten co wozi pana. **Woźnicowski**, a, e, *p.* należący do woźnego. **Woźny**, ego, *m.* ten co wozi pozwy. **Wozownia**, ni, *ż.* szopa na wozy. **Wozownik**, a, *m.* ten co robi wozy. **Wozowy**, a, e, *p.* od wozu.

**Wpad**, u, *m.* wpadnienie. Nagły uczynili wpad nieprzyjaciele. **Wpadać, am**, *s.n.nied.* **Wpaść, dę**, *dok.* padać, upaść w środek czego. Wpaść w dół, w studnią, w sieć, w sidła, w zasadzkę. = Wpaść w ręce, dostać się w czyje ręce. Wpadła mi w rękę książka, przypadkiem się dostała. = Wpaść w czyje ręce, dostać się w czyję moc. = Wpaść dokąd, na co, szybko wejść, wlecieć. Do pałacu wielkiego wpadł ów więśniak młody. Psy wpadły na trop, dopadły tropu. = robić napad, wtargnąć. Często Tatarzy wpadali na Ruś, na Podole. Wpadliśmy znienacka na nieprzyjaciela. = *Fig.* Wpaść w chorobę, zapaść na zdrowiu. Wpaść w suchoty, dostać suchot. = Wpaść komu w mowę, przerwać mu mowę. Tego cierpieć nie mogę, kiedy mi kto w mowę wpada. = Wpaść w oczy, nawijać się przed oczy. Powiedzcie mi, młodzianie, czyli jaka z sióstr moich w oczy wam nie wpadła. = Wpaść w oko, spodobać się od pierwszego wejrzenia. Ta dziewczyna wpadła mu w oko. = na domysł, domyślać się. = Wpaść na ludzkie języki, stać się przedmiotem obmowy. = Wpaść w łaskę, zjednać sobie czyję łaskę. Wpaść w niełaskę, popaść w niełaskę. = Wpaść w gniew, w złość, we wściekłość, w szaleństwo, w uniesienie, w grzech, w błąd, w rozpacz, w melancholią. = Wpadać (o rzekach), uchodzić do innej rzeki, do morza, do jeziora. Pilica wpada do Wisły, a ta do morza bałtyckiego. = (o kolorach), zbliżać się. Wpada w czerwone, w zielone. **Wpadanie, Wpadnienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Wpajać, am**, *s.cz.nied.* **Wpoić, ję**, *dok.* w kogo co, *fig.* napawać kogo czem, wrazić w umysł, w serce. Obywatelskie cnoty w synów swych wpajają. Staram się z młodych lat w ich umysł wpoić tkliwą pobo-

żność i gruntowne zasady. **Wpajanie**, a, *n.* napawanie kogo czem, wrażanie w umysł, w serce.

**Wpakować**, uję, *s.cz. dok.* włożyć w pakę. = do kozy, *fig.* wsadzić do więzienia. **Wpakowanie**, a, *n.* włożenie w pakę.

**Wparcie**, a, *n.* czynność słowa Weprzeć. **Wparty**, a, e, *im.* od Weprzeć, którego dokąd wparto.

**Wpatrywać się**, *s.z. nied.* **Wpatrzeć się**, *dok.* w kogo, w co, pilnie przypatrywać się, przypatrzeć się. Wpatrujcie się w żyjące przykłady ojców świętych. Niech się w tych wielkich mężów obrazy młodzi wpatrują. Złoto pomaga na żółtaczkę, kiedy się w nie kto wpatruje. **Wpatrywanie się**, **Wpatrzenie się**, *n.* przypatrywanie się, przypatrzenie się.

**Wpełzać**, am, *s.n. nied.* **Wpełznąć**, nę, *dok.* pełzając dostać się do środka.

**Wpędzać**, am, *s.cz. nied.* **Wpędzić**, dzę, *dok.* pędzić, zapędzić w środek, *np.* bydło do obory, konie do stajni, nieprzyjaciela w las, na bagna. = *fig.* Wpędzić kogo w długi. Wpędzić kogo do grobu. **Wpędzanie**, **Wpędzenie**, a, *n.* zapędzanie, zapędzenie.

**Wpierać**, am, *s.cz. nied.* **Weprzeć**, prę, *dok.* prąc, napierając wpędzać, wpędzić. Weprzeć nieprzyjaciela do lasu, na bagna. = co w kogo, *fig.* gwałtem wmawiać. Wpiera we mnie dług. **Wpieranie**, a, *n.* czynność słowa Wpierać.

**Wpijać się**, *s.z. nied.* **Wpić się**, *dok.* pijąc krew wciskać się, wcisnąć się. Pijawki, kleszcze wpijają się w ciało. = *fig.* Wyrwij mi węża, co się wpił do łona. Powrozy któremi mię skrępowano, wpijają się we mnie.

**Wpinać**, am, *s.cz. nied.* Wpiąć, wepnę, *dok.* przypinając wtykać, wetknąć, *np.* co we włosy. **Wpinanie**, **Wpięcie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wpis**, u, *m.* wpisanie w księgę spisów. = to co wpisano w księgę, akt wpisany. **Wpisne**, **Wpisowe**, go, *n. praw.* opłata za wpisanie do księgi. **Wpisny**, **Wpisowy**, a, e, *p.* od wpisu. **Wpisywać**, uję, *s.cz. nied.* **Wpisać**, szę, *dok.* zapisywać, zapisać, wciągać, wciągnąć do księgi. = *geom.* kreślić figurę w środku innej. Wpisać wielokąt w koło, tak go wykreślić, żeby wierzchołki jego kątów dotykały obwodu koła. = się, *s. z.* zapisywać, zapisać gdzie swe imię lub dać do zapisania. **Wpisywanie**, **Wpisanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wplatać**, am, *s.cz. nied.* **Wpleść**, wpletę, *dok.* plotąc wtykać, wetknąć, *np.* wstążkę w wianek, w warkocz. **Wplatanie**, **Wplecenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wplątać**, am, czę, *s.cz. dok.* zaplątać, uplątać. = *fig.* wciągnąć w co, wmieszać, uwikłać. Zygmunt III i syn jego, Jan Kazimirz, wplątali Polskę w wojnę ze Szwecyą. = się, *s.z.* uplątać się, zaplątać się, *np.* w sidła, w sieci. = *fig.* Wplątała się pomimowolnie Rzplita w wojnę ze Szwecyą. **Wplątanie**, a, = się, *n.* czynność tego słowa.

**Wpływ**, u, *m.* wpłynienie czego dokąd, *np.* pieniędzy do kassy. = przeważne działanie wywierane przez kogo lub przez co na kogo lub na co. Za Jana Sobieskiego obawiano się wpływu dworu francuzkiego, a dopuszczano wpływu dworu austryackiego. Ta smutna wiadomość może wywrzeć szkodliwy wpływ na jego zdrowie. = wziętość, znaczenie. Ma wielki wpływ u dworu. **Wpływać**, am, *s.n. nied.* **Wpłynąć**, nę, *dok.* płynąc przybywać, przybyć, *np.* do portu. = do kassy, wchodzić, wejść. Wpłynęło do kassy tysiąc złotych. = na kogo, na co, wywierać, wywrzeć wpływ. **Wpływanie**, **Wpłynienie**, a, *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wpoić**, *ob.* **Wpajać**. **Wpojenie**, a, *n.* napojenie kogo czem, wrażenie w umysł, w serce, w pamięć.

**Wpół**, *ps.* na pół, przez połowę. **Wpółgłosny**, a, e, *p.* na pół głośny, *np.* rozmowa. **Wpółpijany**, a, e, *p.* na pół pijany.

**Wpraszać**, am, *s.cz. nied.* **Wprosić**, szę, *dok.* prosząc wciągać, wołą-

gnąć. = się, *s. z.* prosić, uprosić żeby dokąd wpuszczono. Łotr na krzyżu wpraszał się do królestwa niebieskiego. **Wprasza**nie, a, = się, *n.* czynność słów **Wprasz**ać, i t. d.

**Wprawa**, y, *ż.* wprawienie kogo lub siebie w co, włożenie, przyzwyczajenie. = łatwość, biegłość nabyta przez wprawienie się, przez włożenie się, przez częste używanie. **Wprawiać**, am, *s. cz. nied.* **Wprawić**, wię, *dok.* co w co, oprawiać, osadzać, *np.* szyby w okno, obraz w ramy. = wszywać, wszyć łatę. Żaden nie wprawuje łaty surowego sukna w wiotchą szatę. = Wprawiać zęby, wstawiać sztuczne na miejsce wypróchniałych lub wykruszonych. Wprawiać nogę, rękę zwichniętą, wstaw napowrót wstawiać. = kogo w co, do czego, wkładać, przyuczać do czego. = kogo w co, sprawić co komu, nabawić czego. Wprawić kogo w kłopot, w rozpacz, w zadumienie, w zachwycenie, w ciekawość, w podejrzenie, w dobry, w zły humor. = się, *s. z.* ćwiczeniem nabywać, nabyć wprawy. **Wprawia**nie, **Wprawie**nie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wprawnie**, *ps.* z wprawą, wprawnym sposobem. **Wprawność**, ści, *ż.* przymiot osoby wprawnej. **Wprawny**, a, e, *p.* który nabył wprawy, wprawiony.

**Wprosić**, *ob.* **Wpraszać**. **Wprosze**nie, a, = się, *n.* czynność słów **Wpro**sić, i t. d.

**Wprost**, *ps.* prostą drogą, w prostym kierunku.

**Wprowadzać**, am, *s. cz. nied.* **Wprowadzić**, dzę, *dok.* wwodzić, wwieść, *np.* do domu, do miasta, = sprowadzać, *np.* towary. = zaprowadzać, *np.* nowy zwyczaj. = kogo w co, przyprowadzać do czego, wprawiać w co, *np.* w gniew, w zły humor. = kogo w błąd, być przyczyną popełnionego przez kogo błędu. = się, *s. z.* wnosić się, przenieść się do nowego mieszkania. **Wprowadza**nie, **Wprowadze**nie, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wprowadziciel**, **Wprowadzicielka**, l, *ż.* ten, ta co wprowadza.

**Wprzęgać**, am, *s. cz. nied.* **Wprządz**, gę, *dok.* zaprzęgać, zaprządz. = = się, *s. z. fig.* W małżeńskie jarzmo z nikim się nie wprzęgła. **Wprzęganie**, **Wprzężenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wprzód**, **Wprzódy**, *ps.* najprzód, pierwej.

**Wpust**, u, *m.* wpuszczenie. = rowek, fuga, wycięcie w które co wpuszczają. = kant którym się co w fugę wpuszcza. **Wpustne**, go, *n.* opłata za wpuszczenie dokąd. **Wpustny**, a, e, *p.* od wpustu. **Wpuszczać**, am, *s. cz. nied.* **Wpuścić**, szczę, *dok.* puszczać, puścić w środek, wewnątrz. = upuszczać, upuścić, *np.* kamień w wodę. = lać, wlać, *np.* octu do szklanki wody. Wpuszczać po kropli. = wkładać włożyć, *np.* kant deski w wyciętą w drugiej desce fugę. **Wpuszcza**nie, **Wpuszcze**nie, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wpychać**, am, *s. cz. nied.* **Wepchnąć**, nę, *dok.* pchać, pchnąć w co, w dół, w przepaść. = wtykać, wetknąć, *np.* co do kieszeni. = wtrącać, wtrącić. Postrzygł go i do klasztora wepchnął. **Wpychanie**, a, *n.* czynność słowa **Wpychać**.

**Wrąb**, wrębu, *m.* karb, nacięcie, *np.* u strzały, u obręcza. = pewne wiązanie w budowie, w którem części jedne wprawiają się w nacięcia drugich. = część lasu przeznaczona na rąbanie. = pozwolenie rąbania drzewa w cudzym lesie. Mieć wolny wrąb do lasu. **Wrąbać**, bię, *s. cz. dok.* **Wrąbywać**, uję, *nied.* rąbiąc wciąć, wcinać. = *s. z.* rąbiąc mieczem otworzyć sobie drogę. **Wrąbanie**, **Wrąbywanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wracać**, am, *s. cz. nied.* **Wrócić**, cę, *dok.* co komu, zwracać, zwrócić co się od kogo wzięło. = kogo, zawracać, zawrócić, *np.* posłańca z drogi. *Fig.* Słowa wyrzeczonego wrócić nie można. = Wrócić kogo do życia, komu życie, powrócić, przywrócić kogo do życia lub komu życie. = Wracać z połądza.

womitować. = *s. n.* i *z.* powracać, powrócić. Wróćmy (się) do domu. = *fig.* Wracam (się) do rzeczy. Zamiast co zdrowie wrócić miał«, choroba się wrócila. = odbijać się. Jedzą, aż się im wraca. **Wracanie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Wracać**, i t. d.

**Wrastać, am,** *s. n. nied.* **Wrość, snę,** *dok.* rosnąc wpoić się w co. Paznokcie wrosły mu w ciało.

**Wraz,** *ps.* zaraz, natychmiast. = Wraz z kim, razem, pospołu.

**Wrażać, am,** *s. cz. nied.* **Wrazić, żę,** *dok.* wpychać, wepchnąć. Sam weń miecz wraził. = Wrazić co komu w pamięć, *fig.* wpoić. Wraż to sobie w pamięć. = wbijać w umysł. Cześć i bojaźń mi wraża twoja ojcze przytomność. **Wrażanie, Wrażenie, a,** *n.* czynność tych słów. = Wrażenie, czucie sprawione na zmysłach od przedmiotów zewnętrznych, a na umyśle od tego wszystkiego co pod uwagę naszą podpada. Żywe, mocne, głębokie wrażenie. **Wrażliwość, ści,** *ż.* łatwość odbierania wrażeń. **Wrażliwy, a, e,** *p.* łatwo odbierający wrażenia, *np.* umysł.

**Wrębne koła,** *ast.* dwa koła wielkie przechodzące przez bieguny świata i punkta porównania i przesilenia dnia z nocą, dzielące równik i zodiak na cztery równe części i służące do wskazywania początku pór roku.

**Wręcz,** *ps.* ręka w rękę, zblizka. Wszyscy oni junacy wręcz się biją szablami. Wręcz ich sieką palaszem, kolą rohatyną. = Wręcz co komu powiedzieć, wprost, otwarcie, bez ogródki, nie obwijając w bawełnę. **Wręczać, am,** *s. cz. nied.* **Wręczyć, czę,** *dok.* co komu, do rąk własnych oddawać, oddać. **Wręczanie, Wręczenie, a,** *n.* do rąk własnych oddawanie, oddanie. **Wręczyciel, a,** *m.* **Wręczycielka, i,** *ż.* ten, ta co komu co wręcza.

**Wręga, i,** *ż.* **Wrąg, wręgu,** *m.* sztuka drzewa dębowego używana na boki do statków, okrętów.

**Wróbel, bla,** *m. zool.* **Wróbelek, lka,** *m. zdrob.* ptak z rzędu wróblowatych, ziarnojadów. Lepszy wróbel w ręku, niż cietrzew na sęku, *przysł.* **Wróblę, ciz,** *n.* **Wróblątko, a,** *n. zdrob.* pisklę wróbłów. **Wróbli, a, e,** *p.* od wróbla, *np.* gniazdo. Wróblc proso. *bot.* (Lithospermum), roślina trwała, rośnie między zbożem. **Wróblica, y,** *ż.* samica wróbla. **Wróblowaty, a, e,** *p.* podobny do wróbla. Ptaki wróblowate, *zool.* bardzo liczna gromada ptaków ziarnożernych i owadożernych.

**Wrócenie, a,** = **się,** *n.* od **Wrócić, Wrócić się,** *ob.* Wracać.

**Wrodzenie, a,** = **się,** *n.* od **Wrodzić, dzę,** *s. cz. dok.* wlać wraz z urodzeniem. Natura sama wrodziła w nas przyjaźń. = **się,** *s. z.* w kogo, urodzić się podobnym do kogo. Wrodził się w ojca, w matkę. **Wrodzony, a, e,** *p.* wraz z nami urodzony, przyrodzony, *np.* przymiot, skłonność. Żadnych myśli, pojęć ani prawd wrodzonych umysłowi ludzkiemu nie znam.

**Wróg, wroga,** *m.* nieprzyjaciel.

**Wrona, y,** *ż. zool.* ptak z rzędu kruków. Wlazłszy między wrony trzeba krakać jak i ony, *przysł.* = otwór w beczce przez który co się do niej wlewa. **Wroni, a, e,** *p.* od wrony, *np.* pióro, gniazdo. Wronie masło, *bot.* rozchodnik. Wronie oko, *bot.* gatunek kulczyby. **Wrony, a, e,** *p.* czarny, kary (koń).

**Wrosłooki, a, e,** *p. zool.* mający oczy wrosłe w skorupę. Skorupiaki wrosłookie. **Wrosły, a, e,** *im.* od **Wrosnąć,** który wrósł w co. **Wrość, Wrosnąć,** *ob.* **Wrastać. Wrośnienie, Wrośnięcie, a,** *n.* rosnąc wpojenie się wewnątrz.

**Wrota, wról,** *l. m.* brama prowadząca z przyjazdu na podwórze. Będzie i przed naszemi wrotami słońce, *fig.* i do nas szczęście zawita. **Wrotnica, y,** *ż. anat.* żyła przechodząca przez wątrobę. **Wrotny, Wrotowy, a, e,** *p.* od wrót.

**Wrotycz, y,** *ż. bot.* (Tanacetum), roślina z rzędu sadźcowych, której gatunkiem piwonia.

**Wróżba, y,** *ż.* wróżenie. = znak wró-

żący przyszłość, przepowiednia. Dobra, szczęśliwa wróżba. Zła wróżba. **Wróżbiarka**, *ob.* **Wróżka. Wróżbiarski**, a, e, *p.* od wróżbiarza. **Wróżbiarstwo**, a, *n.* sztuka wróżenia. **Wróżbiarz, Wróżbit**, a, **Wróżek, żka**, *m.* u Rzymian ten co wróżył z lotu ptaków, z trzew bydła zabitego na ofiarę. = dziś ozłowiek trudniący się przepowiadaniem przyszłości z pewnych znaków. **Wróżenie**, a, *n.* przepowiadanie przyszłości. **Wróżka**, i, *ż.* wróżba. Wróżka zwycięztwa. = i **Wróżbiarka**, i, *ż.* kobieta przepowiadająca z pewnych znaków przyszłość. U nas wszystkie prawie cyganki są wróżkami. **Wróżyć, żę**, *s. cz. nied.* przepowiadać z pewnych znaków przyszłość. = rokować co komu na przyszłość, przepowiadać. Wszystko mi wróży blizką losów moich zmianę. Kometa czasem wojny, czasem wróży kłótnie. Te ostatnie zaćmienia słońca i księżyca nic nam dobrego nie wróżą.

**Wryć, ję**, *s. cz. dok.* ryjąc wkopać. = **się**, *s. z.* ryjąc wbić się w głąb. Pocisk wrył się w ziemię. = Wryć się w pamięć, *fig.* wrazić się, wpoić się. **Wrycie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów. **Wryty**, a, e, *im.* ryciem wkopany. Głaz wryty w piasek. Stanął jak wryty, jak słup, oslupiał. = Wryty w pamięć, *fig.* głęboko wrażony, wpojony.

**Wrzącość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest wrzące. **Wrzący**, a, e, *im.* który wre, kipiący, *np.* woda. *Fig.* Wrzące namiętności.

**Wrzask**, u, *m.* krzyk przeraźliwy. **Wrzaskliwie**, *ps.* z wrzaskiem. **Wrzaskliwość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest wrzaskliwe. **Wrzaskliwy**, a, e, *p.* przeraźliwie krzyczący, krzykliwy. **Wrzasnąć, nę**, *s. n. jednot.* wydać wrzask. **Wrzaśnienie**, a, *n.* wydanie wrzasku. **Wrzawa**, y, *ż.* zgiełk powstający z wrzaskliwej rozmowy wielu razem gadających osób. **Wrzawliwie**, *ps.* z wrzawą. **Wrzawliwy**, a, e, *p.* pełen wrzawy.

**Wrzątek, tku**, *m.* woda wrząca. **Wrzeć, wrę**, *s. n. nied.* kipieć. Woda wre w garnku. = burzyć się. Wapno nalane kwasem wre. = *fig.* burzyć się, ruszać się, przewracać się jak woda wrząca w garnku. Wrzało mrowisko. Wre krwawa bitwa. Wre okropna wojna. = *fig.* burzyć się, być w stanie gorączkowym z gniewu, z rozjątrzenia. Krew w nim wre ze złości. Wre zemsta wszystkim w sercach.

**Wrzeciądz**, a, *m.* łańcuch, sztaba żelaza do zamykania bramy, drzwi.

**Wrzecienica**, y, *ż. zool.* ryba morska, na parę piędzi długa, wrzecionkowata. **Wrzecieniarz**, a, *m.* ten co robi wrzeciona. **Wrzecionko**, a, *n. zdrob.* mało wrzeciono. **Wrzecionkowaty**, a, e, *p.* (o rybach), podobny do wrzecionka, to jest w środku grubszy, a ku głowie i ogonowi coraz cieńszy. **Wrzeciono**, a, *n.* narzędzie do przędzenia, tokarskiej roboty. = w młynie, gruby drąg żelazny osadzony na ruchomej podstawie i obracający wierzchni kamień, będąc sam obracanym przez koło. = w ludwisarni, sztuka drzewa na której lepi się z gliny wzór armaty. **Wrzecionowaty**, a, e, *p. bot.* podobny do wrzeciona, *np.* korzeń.

**Wrzedzienica, Wrzedzionka**, *ob.* **Wrzodzienica.**

**Wrzenie**, a, *n.* kipienie.

**Wrzesień, śnia**, *m.* dziewiąty miesiąc roku, tak nazwany od wrzosu kwitnącego w tym miesiącu.

**Września, ni**, *ż. bot.* (Temarix), krzew kilkołokciowy, gałęzie ma wzniosłe, długie, liście wązkie, płaskie, gęsto, kwiaty w kłosach wierzchołkowych osadzone.

**Wrześniak**, a, *m.* źrebiec urodzony we wrześniu. = *myśl.* zając urodzony we wrześniu. **Wrześniowy**, a, e, *p.* od września.

**Wrzeszczeć, czę**, *s. n. nied.* wydawać wrzask, krzyczeć wrzaskliwie. **Wrzeszczenie**, a, *n.* wrzaskliwe krzyczenie.

**Wrzkomo**, *ps.* niby, na pozór.

**Wrzód, odu**, *m.* **Wrzodek, dka, Wrzodzik**, a, *m. zdrob.* nabrzmiałość pochodząca od zebranej ropy w jakiej części ciała. Trzeba mu jak

wrzodowi dogadzać, *przysł.* **Wrzodowacieć, ję,** *s.n.nied.* dostawać wrzodów, okrywać się wrzodami. = na wrzód się zamieniać. **Wrzodowaty, a, e,** *p.* podobny do wrzodu, *np.* rana. = pełen wrzodów, okryty wrzodami. **Wrzodowiec, wca,** *m. bot.* (Sisymbrium sophia), stulisz miotłowy. **Wrzodowy, a, e,** *p.* od wrzodu. **Wrzodzienica, y,** *ż.* wrzód ustawnie ropiący się, trudny do zgojenia. **Wrzodzionka, i,** *ż. zdrob.* mały wrzodzik.

**Wrzos, u,** *m. bot.* (Erica), krzew nizki, obficie na jałowych polach rosnący, ma łodygę pogiętą, kwitnie czerwono we wrześniu. **Wrzosina y,** *ż.* pole wrzosem zarosłe. **Wrzosisty, a, e,** *p.* zarosły wrzosem. **Wrzosowaty, a, e,** *p.* podobny do wrzosu. Rośliny wrzosowate. **Wrzosowina, y,** *ż.* wrzos zebrany do przykrywania roślin ogrodowych. **Wrzosowisko, a,** *n.* grunt na którym był wrzos wzięty pod uprawę. **Wrzosowy, a, e,** *p.* od wrzosu.

**Wrzucać, am,** *s.cz.nied.* **Wrzucić, cę,** *dok.* rzucać, rzucić w co, *np.* w dół, w wodę, w kąt, w ogień. = się, *s.z.* rzucać się, rzucić się w co, **Wrzucanie, Wrzucenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wsadzać, am,** *s.cz.nied.* **Wsadzić, dzę,** *dok.* w co, do czego, sadzać, sadowić w czem, w środku czego. Wsadzić kogo do powozu, kury w kojec, do kojca. = sadzać, osadzić w miejscu z którego wyjść trudno. Wsadzić kogo do więzienia. = wsuwać, wsunąć, *np.* chleb w piec. = na co, posadzić na czem. Wsadzić kogo na konia. = nasadzić, nałożyć na co, *np.* czapkę na głowę, pierścień na palec, pieczęć na rożen. = wynieść na dostojeństwo. Wsadzić kogo na tron. **Wsadzanie, Wsadzenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wschód, odu,** *m.* wschodzenie nasion. = wschodzenie gwiazd nad poziom w skutek wirowego obrotu ziemi. Wschód słońca, księżyca. = strona świata w której słońce wschodzi. = część ziemi leżąca względem nas w tej stronie, w której słońce wschodzi. = mieszkańcy tej części świata. Cały prawie Wschód przyjął wiarę Mahometa. **Wschodni, a, e,** *p.* od wschodu słońca. Wiatr wschodni. Kraje wschodnie. = od Wschodu. Języki wschodnie. Kościół wschodni. **Wschodnio-północny, a, e,** *p.* będący w kierunku od wschodu ku północy (wiatr). **Wschodnio-południowy, a, e,** *p.* będący w kierunku od wschodu ku południowi (wiatr). **Wschodzenie, a,** *n.* od **Wschodzić, dzę,** *s.n.nied.* (o nasionach), puszczać z ziemi kiełki, parostki. Żyto, pszenica wschodzi. = (o gwiazdach, słońcu, księżycu), w skutek wirowego obrotu ziemi wstępować nad poziom. Słońce wschodzi.

**Wścibiać, am,** *s.cz.nied.* **Wścibić, bię,** *dok.* wtykać, wetknąć. Nie wścibiaj nosa gdzie ci nie należy. = się, *s.z.* wtrącać się, wtrącić się. W cudze wścibia się sprawy. **Wścibianie, Wścibienie, a,** = się, *n.* czynność tych słów. **Wścibski, ego,** *m.* **Wścibska, iej,** *ż.* ten, ta co się wścibia.

**Wściekać się,** *s.z.nied.* **Wściec się,** *dok.* dostawać, dostać wścieklizny. = Wściekać się, *fig.* stawać się jakby wściekłym ze złości. Dobrze się nie wściekł tyran rozgniewany. **Wściekanie się, Wścieczenie się,** *n.* dostawanie, dostanie wścieklizny. **Wściekle,** *ps.* ze wściekłością. **Wścieklina, Wściekliza, y,** *ż.* choroba psom i wilkom właściwa, a udzielająca się ludziom i zwierzętom przez ukąszenie. **Wściekłość, ści,** *ż.* zajadłość, złość zajadła jakby psa wściekłego. **Wściekły, a, e,** *p.* który się wściekł (pies). = *fig.* zajadły, rozjuszony.

**Wsiadać, am,** *s.n.nied.* **Wsiąść, Wsieść, wsiądę,** *dok.* na co, w co, do czego, dostawać się w oo, na co, żeby tam usiąść. Wsiąść na konia, w łódź, do powozu. = Wsiąść na kogo, *fig.* nastąpić komu na kark, napaść na kogo. Jakieśmy wsiedli na nich, tośmy ich cięli przez cztery mile. = Wsiąść na kogo,

*fig.* napaść na kogo z obelżywemi słowy, łajać, buzować. Wsiadł na niego z góry. **Wsiadane, go**, *n.* czas wsiadania. Być na wsiadanem. **Wsiadanie, a**, *n.* siadanie na konia, do powozu.

**Wsiąkać, am**, *s. n. nied.* **Wsiąknąć, nę**, *dok.* (o płynach), wsciskać się przez małe otwory. Woda wsiąka w ziemię. Ciała rozcierane na powierzchni skóry wsiąkają w nią. **Wsiąkanie, Wsiąknienie, a**, *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wsina, y**, *ż.* licha, nędzna wieś.

**Wskakiwać, uję**, *s. n. nied.* **Wskoczyć, czę**, *dok.* w co, do czego, skokiem rzucać się, rzucić się w co, *np.* w jamę, w ogień, w wodę. = na co, skokiem dostawać się, dostać się na co, *np.* na stół, na konia. **Wskakiwanie, a**, *n.* rzucanie się skokiem w co, na co.

**Wskaziciel, a**, *m.* palec wskazujący. **Wskazywać, uję**, *s. cz.* i *n. nied.* **Wskazać, żę**, *dok.* kogo, na kogo, ukazywać, ukazać jakby palcem. = pokazywać, pokazać, *np.* komu drogę. Index wskazuje godziny. = kogo, skazywać, skazać na karę. = do kogo, oznajmiać swą wolą komu przez kogo. Prawi mu wszystko co Arglenida do niego wskazała. = co na kogo, przekazywać, assygnować. **Wskazywanie, Wskazanie, a**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wskoczenie, a**, *n.* rzucenie się skokiem w co, na co. **Wskoczyć**, *ob.* **Wskakiwać. Wskok**, *ps.* skokiem, szybko skacząc, wlot. i t. d.

**Wskos, Wskośnie, Wskośny**, *ob.* **Ukos,**

**Wskorać, am**, *s. cz. dok.* osiągnąć, otrzymać. Wrócił nic nie wskórawszy. Cożem u was przez ten czas wskórał i wykołatał? Nic u niego nie wskórasz, chyba że wykpisz łub wyżebrzesz. **Wskóranie, a**, *n.* otrzymanie.

**Wskróś, Na wskróś**, *ps.* na wylot. Przeszyć kogo na wskróś sztyletem. Widok taki wskróś serce przeszywa.

**Wskrzesiciel, a**, *m.* **Wskrzesicielka, i**, *ż.* ten, ta co wskrzesza, do życia przywraca. *Fig.* Wskrzesiciel państwa, nauk, sztuk pięknych. **Wskrzeszać, am**, *s. cz. nied.* **Wskrzesić, szę**, *dok.* zmarłego do życia przywracać, przywrócić. Chrystus wskrzesił Łazarza. = *fig.* przywrócić do dawnego bytu, podźwignąć co podupadło. Wskrzesić państwo, nauki, sztuki piękne. Napoleon mógł, gdyby chciał, wskrzesić Polskę. **Wskrzeszenie, a**, *n.* przywrócenie życia. = *fig.* przywrócenie bytu.

**Wsławiać, am**, *s. cz. nied.* **Wsławić, wię**, *dok.* sławnym czynić, uczynić. Wsławiłeś wiecznie ziemię, w której leżysz łonie. Wsławił orężem młodociane lata. = **się**, *s. z.* stawać się, stać się sławnym. **Wsławianie, Wsławienie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów. Miał Herostrat żądzę wielką wsławienia się, i kościół spalił.

**Wślizgać się**, *s. z. nied.* **Wślizgnąć się**, *dok. fig.* wmykać się, wemknąć się. Niektóre błędy wślizgnęły się w to dzieło.

**Wsmarować, uję**, *s. cz. dok.* smarując wetrzeć. **Wsmarowanie, a**, *n.* wtarcie.

**Wspacznie, Wspak, Na wspak**, *ps.* w przeciwną stronę właściwemu kierunkowi. Pisać na wspak. = opacznie. Diogenes Cynik wszystko wspak ludziom robił. **Wspaczność, Wspaczny**, *ob.* **Opaczność**, i t. d.

**Wspaniale**, *ps.* ze wspaniałością. **Wspaniałomyślnie**, *ps.* wielkomyślnie. **Wspaniałomyślność, ści**, *ż.* wielkomyślność. **Wspaniałomyślny, a, e**, *p.* wielkomyślny. **Wspaniałość, ści**, *ż.* okazałość. Wspaniałość budowy. = wzniosłość umysłu. = hojność, szczodrobliwość. **Wspaniały, a, e**, *p.* okazały, *np.* gmach. = mający wzniosłe przymioty serca i umysłu. = hojny, szczodrobliwy.

**Wsparcie, a**, *n.* oparcie na czem, danie podpory. = danie pomocy, wspomożenie. **Wsparty, a, e**, *im.* od **Wesprzeć**, który się wsparł na czem, oparty. Wsparci na tarczach wojownicy stali. = który dostał wsparcie czyli pomoc. = parciem wstrzymany, odparty **Wspierać, am**, *s. cz. nied.* **Wesprzeć,**

prę, *dok.* opierać, oprzeć na czem. = *fig.* dawać, dać wsparcie, wspomagać, wspomódz. Wspierać biednych, ubogich. = parciem wstrzymywać, wstrzymać natarcie, odpierać, odeprzeć. Wsparł potężnie wojsko nieprzyjacielskie i do odwrotu przymusił. = się, *s. z.* opierać się, oprzeć się na czem. = *fig.* dawać sobie nawzajem wsparcie, pomagać jeden drugiemu. Podawajcie sobie wspólnie ręce, i wspierajcie się we wszystkiem. **Wspieranie**, a, = się, *n.* czynność słowa Wspierać, Wspierać się.

**Wspinać się**, *s. z. nied.* Wspiąć się, *dok.* (o roślinach), piąć się w górę czepiając się coraz wyższych przedmiotów. Łodyga wspinająca się. = *fig.* piąć się w górę. Świat ten nasz właśnie jest jako drabina, ten schodzi na dół, ów się w górę wspina. = podnosić się na palcach dla dosięgnienia czego lub zobaczenia przez wierzch zasłaniających widok przedmiotów. = (o koniach), stawać dęba. **Wspinanie się, Wspięcie się**, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Wspól**, i wszystkie wyrazy z niego złożone *ob.* pod **Spól**.

**Wspomagać, am**, *s. cz. nied.* **Wspomódz, mogę**, *dok.* pomocą wspierać, wesprzeć, dopomagać, dopomódz, mianowicie datkiem. Wspomagać biednych, ubogich. = się, *s. z.* nawzajem sobie dopomagać. **Wspomaganie, a**, *n.* wspieranie pomocą, dopomaganie. = się, wzajemne sobie dopomaganie.

**Wspominać, am**, *s. cz.* i *n. nied.* **Wspomnieć, nę**, *dok.* kogo, co, o kim, o czem, przypomniawszy sobie wzmiankować, wzmiankę uczynić. Dobrze, źle kogo, o kim wspominać. Żaden historyk o tem nie wspomina. = co komu, sobie, przypominać, przypomnieć. Wspominać miło, co przedtem trapiło. **Wspominanie, Wspomnienie, a**, *n.* czynność słów powyższych. Wspomnienie, przypomnienie tego co minęło obudzone w umyśle za każdem woli skinieniem. Słodkie, miłe, drogie wspomnienie. **Wspominek, nku**, *m.* wspomnienie, wzmianka.

**Wspomódz**, *ob.* Wspomagać. **Wspomożenie, a**, *n.* dopomożenie. = co komu dano dla wsparcia, dla dopomożenia. Żebrak prosi o wspomożenie. **Wspomożyciel, a**, *m.* **Wspomożycielka, i**, *ż.* ten, ta co wspomaga.

**Wśród**, *pml.* rządzi przyp. 2, w środku, po środku, pomiędzy. Wśród gór, jarów i lasów. Wśród przyjaciół. Wśród nocy. Wśród powszechnej radości.

**Wśrubować, uję**, *s. cz. dok.* śrubując wkręcić. = *fig.* wkręcić. Mój pan myśli go odsadzić i siebie wśrubować. = się, *s. z.* wkręcić się, *np.* w czyję łaskę, przyjaźń. **Wśrubowanie, a**, *n.* wkręcenie. = się, wkręcenie się.

**Wstać**, *ob.* Wstawać. **Wstanie, a**, *n.* podniesienie się z siedzenia lub leżenia.

**Wstąpić**, *ob.* Wstępować. **Wstąpienie, a**, *n.* wkroczenie, *np.* w stan małżeński, do zakonu. = wejście na wyższe miejsce. Wstąpienie na tron. = zajście, zajechanie do kogo po drodze.

**Wstaw, u**, *m.* staw zwierząt niegrzbietnych, to jest skorupiaków, pająków, owadów.

**Wstawa, y**, *ż. mat.* prostopadła z końca łuku na promień przechodzący przez drugi jego koniec spuszczona.

**Wstawać, ję**, *s. n. nied.* **Wstać, nę**, *dok.* podnosić się, podnieść się z siedzenia lub leżenia. Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje, *przysł.* = Wstać z umarłych, zmartwychwstać. Wstanie z umarłych brat twój. = *fig.* podnosić się. Włosy wstają na głowie ze strachu. = *fig.* wschodzić. Kiedy ranne wstaje zorze. **Wstawanie, a**, *n.* podnoszenie się z siedzenia lub leżenia. Ranne wstawanie służy zdrowiu.

**Wstawiać, am**, *s. cz. nied.* **Wstawić, wię**, *dok.* stawiać, postawić w co, do czego, *np.* flaszę w wodę, garnek do pieca. = wprawiać, wpra-

wić, *np.* szyby w okno, zęby, kos zwichniętą. = się, *s. z.* za kim, przyczyniać się, wnosić instancyą. On jako pośrednik nasz wstawił się za nami do ojca swego. **Wstawianie, Wstawienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wstawiciel**, a, *m.* **Wstawicielka**, i, *ż.* ten, ta co wstawia. = ten, ta co się za kim wstawia.

**Wstawowaty**, a, e, *p.* mający wstawy. Zwierzęta wstawowate: skorupiaki, pająki, owady.

**Wstążeczka**, i, *ż. zdrob.* od **Wstążka**, i, *ż. zdrob.* od **Wstęga**.

**Wstecz, Wstecznie**, *ps.* nazad, wtył. Wstecz ustępować, cofać się. Wstecz się obejrzeć. **Wstecznać, am**, *s. cz. nied* **Wstecznyć, cznę**, *dok.* zwracać, zwrócić wstecz, cofać, cofnąć. = *s. n.* i = się, *s. z.* cofać się, cofnąć się. **Wstecznanie, Wstecznienie**, a, *n.* cofanie, cofnienie. = się, cofanie się, cofnienie się. **Wsteczność, ści**, *ż.* ruch wsteczny. **Wsteczny**, a, e, *p.* wstecz się odbywający, *np.* ruch, bieg.

**Wstęga**, i, *ż.* taśma jedwabna na kilka cali szeroka. Wstęga orderowa, przez ramię przy orderze noszona. Wstęgi nosi na szyi, co warta powroza. **Wstęgarz**, a, *m.* **Wstęgarka**, i, *ż.* ten, ta co robi wstęgi. **Wstęgowaty**, a, e, *p.* podobny do wstęgi; *zool.* Ryby wstęgowate. **Wstęgowiec, wca**, *m. zool. ob.* Soliter, Taśmiec. **Wstęgowy**, a, e, *p.* od wstęgi.

**Wstęp**, u, *m.* wstąpienie na wyższe miejsce. Wstęp na tron. = miejsce kędy dokąd wstępują. Wstęp do gmachu. = przystęp. Wolny wstęp do czego, *np.* do sejmu, do obrad. = początek. Na samym wstępie wręcz mi to powiedział. Wstęp do dzieła, początkowa część jego. **Wstępne, go**, *n.* opłata za wstęp do czego, *np.* do cechu, do bractwa, do towarzystwa. **Wstępny**, a, e, *p.* od wstępu na urząd, od wstępu do towarzystwa, *np.* uczta, pieniądze. = służący za wstęp, początkowy, *np.* mowa, uwagi, postrzeżenia. = na wstępie do czego będący. Wstępna niedziela, pierwsza wielkiego postu. = zaczepny. Wstępny bój. = w górę idący. Linia wstępna: ojciec, dziad, pradziad. **Wstępować, uję**, *s. n. nied.* Wstąpić, pię, *dok.* stępować, stąpić w co nogą, *np.* w łajno. Wstępować w czyje ślady, *fig.* stąpać po czyich śladach, iść w jego ślady, naśladować. = do kogo, dokąd, wchodzić, wejść. Zazdrość Wpana nikomu w dom nasz wstąpić nogą nie pozwala. = zachodzić, zajść, zajeżdżać, zajechać, po drodze, mimo przechodząc, przejeżdżając. Wstępuje do każdej karczmy na drodze. Ś. Hieronim jadąc do Rzymu, wstąpił do Carogrodu. = Wstąpić w stan małżeński, wejść w związek małżeński. Wstąpić do klasztoru, do zakonu, zostać zakonnikiem, zakonniczką. = na co, wchodzić, wejść na wyższe miejsce, włazić, wleźć. Wstąpić na górę, na ambonę, na mownicę. Chrystus wstąpił na niebosa. Wstąpić na tron, nastąpić po poprzedniku. **Wstępowanie**, a, *n.* w znaczeniu słowa Wstępować.

**Wstręt**, u, *m.* zawada na drodze. Już to ostatnia, nadwinąwszy nogi, kamień co był na wstręcie zrzucać z drogi. Być komu na wstręcie, *fig.* być na przeszkodzie, na zawadzie. = opór, odpór. Dać, czynić wstręt komu, dać odpór, oprzeć się. = Wstręt od kogo, od czego, odraza. Wstręt od złego. Mieć, powziąć wstręt od kogo, od czego. **Wstrętnie**, *ps.* ze wstrętem, z odrazą. **Wstrętny**, a, e, *p.* mający wstręt od kogo, od czego. Zbyt na pozór wstrętna.

**Wstrząsać, am**, *s. cz. nied.* **Wstrząsnąć, nę**, *dok.* co, czem, potrząsać, potrząsnąć. Nerwów wstrząśnionych nieustanne drganie. = poruszyć, wzruszyć. Ta wiadomość wstrząsnęła wszystkie umysły. = się, *s. z.* wzruszać się, wzruszyć się od trzęsienia. Wstrząsł się świat pod wojskami wodzów wojujących. = na co, *fig.* wzdrygać się, wzdrygnąć się. Na tych czynów wspo-

mnienie jeszcze się wiek z odrazą **wstrząsają**. **Wstrząsanie, Wstrząśnienie, a, = się,** *n.* czynność słów powyższych. Wstrząśnienie, drganie sprawione od tego co wstrząsa. **Wstrząśnienie elektryczne.** = zaburzenie wstrząsające porządek społeczny. Wielkie przy końcu przeszłego wieku wstrząśnienie.

**Wstrzemięźliwie,** *ps.* ze wstrzemięźliwością. **Wstrzemięźliwość, ści,** *ż.* wstrzymywanie się od tego wszystkiego co jest nazbyt, powściągliwość. **Wstrzemięźliwy, a, e,** *p.* wstrzymujący się, powściągliwy. **Wstrzymywać, uję,** *s. cz. nied.* **Wstrzymać, am,** *dok.* powstrzymywać, powstrzymać, *np.* uciekającego złodzieja, konia, bieg, postęp. = *fig.* powstrzymywać, powstrzymać od czego radą, przestrogą, napomnieniem. = **się,** *s.z.* powstrzymywać się, powstrzymać się od czego. Kościół nakazuje nam wstrzymywać się w post od mięsa. Wstrzymywać się od śmiechu, od płaczu. = miarkować się, hamować się. Wstrzymywać się w uniesieniu, w zapędach gniewu. **Wstrzymywanie, Wstrzymanie, a.** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wstyd, u,** *m.* uczucie wstrzymujące od złego postępku przez obawę spłynąć ztąd mogącej hańby. Niewiasta która wstyd straci, prędko się z niecnotą braci. = przykre uczucie jakiem kto jest przejęty, kiedy zły jego postępek dojdzie do ludzkiej wiadomości. Płonąć ze wstydu. Wstyd mi tego. **Wstydliwie,** *ps.* ze wstydliwością. **Wstydliwość, ści,** *ż.* przymiot osoby, wstydliwej. **Wstydliwy, a, e,** *p.* wstydzący się tego wszystkiego co obraża niewinność, czystość obyczajów. Bolesław Wstydliwy. **Wstydzenie, a, = się,** *n.* od **Wstydzić, dzę,** *s. cz. nied.* sprawiać komu wstyd, nabawiać wstydu. = **się,** *s.z.* czego, doznawać wstydu z powodu popełnionego złego uczynku. Kto się wstydzi grzechu, ten jest na drodze poprawy. = czuć wstyd niewinny, sromać się bez przyczyny. Wstydliwa żona i mąż się wstydzi.

**Wsuwać, am,** *s. cz. nied.* **Wsunąć, nę,** *dok.* suwając wkładać, włożyć, *np.* szufladę, rękę do kieszeni, lub co komu w rękę. = **nasuwać, nasunąć,** *np.* czapkę na głowę. = **się,** *s.z.* posuwając się wchodzić, wejść, *np.* do pokoju. **Wsuwanie, Wsunienie, a, = się,** *n.* czynność tych słów.

**Wsypywać, uję,** *s. cz. nied.* **Wsypać, pię,** *dok.* sypać, nasypać w co, *np.* zboże w wór. **Wsypywanie, Wsypanie, a,** *n.* sypanie, nasypanie w co.

**Wssać, am,** *s. cz. nied.* **Wessać, ę,** *dok.* ssąc wciągać w siebie. **Wssanie, a,** *n.* wciąganie w siebie. = *fiziol.* absorbcya, za pomocą której jestestwa organiczne materyą odżywną w siebie wssają i na swą istotę zamieniają.

**Wszak, Wszakże,** *ps.* używa się dla potwierdzenia tego co się rzekło. Wszakżem ci to tyle razy mówił. = przypuszcza że osoba do której się mówi wie o czem dobrze. Wszak wiesz czem to pachnie. = *sp.* jednak, wszelako. Wszystko to nieźle, wszakże mogło być lepiej.

**Wszarz, a,** *m.* ten którego wszy obsiadły. **Wszawieć, ję,** *s. n. nied.* wszawym się stawać. **Wszawość, ści,** *ż* wszawa choroba. **Wszawy, a, e,** *p.* obsypany wszami.

**Wszczęć,** *ob.* **Wszczynać. Wszczątek, tku,** *m.* początek.

**Wszczepiać, am,** *s. cz. nied.* **Wszczepić, pię,** *dok. ut.* i *fig.* szczepić zaszczepić. **Wszczepianie, Wszczepienie, a,** *n.* szczepienie, zaszczepienie.

**Wszczęty, a, e,** *im.* od **Wszcząć,** zaczęty. **Wszczynać, am,** *s. cz. nied.* **Wszcząć,** *dok.* zaczynać, zacząć, *np.* spór, wojnę, niesnaski, rozruchy, bunty, zaburzenia. = **się,** *s.z.* zaczynać się, zacząć się. Wszczął się spór między nimi. Wszczęło się za Nerona prześladowanie chrześcian. Wszczyna się krzyk, zamieszanie i bitwa. Wszczął się w mieście pożar. Wszczęła się rozmowa o polowaniu. **Wszczyna-**

nie, **Wszczęcie**, a, *n.* zaczynanie, zaczęcie. = **się**, zaczynanie się, zaczęcie się.

**Wszechmądrość**, ści, *ż.* mądrość wszystko ogarniająca. **Wszechmoc**, y, **Wszechmocność**, **Wszechmogność**, ści, *ż.* moc wszystkiem władająca. **Wszechmocnie**, *ps.* z wszechmocą. **Wszechmocny**, **Wszechmogący**, **Wszechmożny**, a, e, *p.* mający moc nad wszystkiem, wszystko mogący (Bóg). **Wszechstronnie**, *ps.* ze wszech stron, *np.* uważać co. **Wszechstronność**, ści, *ż.* uważanie czego ze wszech stron. **Wszechstronny**, a, e, *p.* ze wszech stron co uważający, *np.* sąd o rzeczach. **Wszechstwórca**, y, *m.* stwórca wszech rzeczy. **Wszechwiecznie**, *ps.* na wszystkie wieki. **Wszechwładca**, y, *m.* ten co wszystkiem włada. **Wszechwładnie**, *ps.* wszechwładnym sposobem. **Wszechwładność**, ści, *ż.* **Wszechwładztwo**, a, *n.* władanie wszystkiem, najwyższa nad wszystkiem władza. **Wszechwładny**, a, e, *p.* wszystkiem władający.

**Wszędy**, **Wszędzie**, *ps.* we wszystkich miejscach.

**Wszelaki**, a, e, *p.* wszelkiego rodzaju, gatunku. **Wszelako**, *sp.* z tem wszystkiem, jednak, przecie, atoli. **Wszelki**, a, e, *p.* każdy w swoim rodzaju. Ludzie wszelkiego stanu, wieku. Wszelki naród chwali Boga. Używałem wszelkich środków, i żaden nie pomógł.

**Wszeteczeństwo**, a, *n.* **Wszetecsność**, ści, *ż.* nierząd cielesny, rozpusta. = sprośność, bezwstyd. **Wszetecznica**, y, *ż.* nierządnica. **Wszetecznie**, *ps.* nierządnie, rozpustnie. = sprośnie, bezwstydnie. **Wszetecznik**, a, *m.* człowiek wylany na rozpustę. **Wszeteczny**, a, e, *p.* nierządowi, rozpuście cielesnej oddany. = sprośny, bezwstydny.

**Wszy**, **wsza**, **wsze**, *p.* (używany tylko w drugim i trzecim przypadku **Wszech**, **wszem**, i w niektórych tylko wyrażeniach), wszystek, cały. Stwórca wszech rzeczy. Samowładca wszech Rossyi. Ze wszech miar, pod każdym względem. Oznajmujemy wszem wobec i każdemu z osobna.

**Wszyc**, **Wszycie**, *ob.* **Wszywać**.

**Wszystek**, tka, tko, *p.* cały, całkowity. Wszystek świat. Wszyscy ludzie. Wszystkie rzeczy. **Wszystko**, a, *n.* zbiór wszystkich rzeczy. Chcę mieć wszystko lub nic. Czy to już wszystko? Człowiek do wszystkiego. = Z tem wszystkiem, jednak wszelako. Nadewszystko, nad wszystkie inne rzeczy, najgłówniej, szczególnie. Przedewszystkiem, przed wszystkiemi innemi rzeczami. Po wszystkiem, wszystko się skończyło. Przyszedł już po wszystkiem. **Wszystkopłodny**, **Wszystkorodny**, a, e, *p.* wszystko płodzący, rodzący. **Wszystkożerny**, a, e, *p. zool.* który wszystko żre.

**Wszywać**, am, *s. cz. nied.* **Wszyć**, ję, *dok.* szyjąc wkładać, włożyć co i przyszyć. = **się**, *s. z. fig.* wkręcać się, wkręcić się, *np.* w czyję, łaskę. **Wszywanie**, **Wszycie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wtaczać**, am, *s. cz. nied.* **Wtoczyć**, czę, *dok.* toczyć, zatoczyć w co, *np.* wóz do wozowni. = **się**, *s. z.* tocząc się jak beczka wejść. Wtoczył się do izby. **Wtaczanie**, a, *n.* czynność słowa **Wtaczać**.

**Wtarcie**, a, *n.* czynność słowa **Wetrzeć**, *ob.* **Wcierać**.

**Wtargnąć**, nę, *s. cz. dok.* targając wciągnąć. = *s. n.* dokąd, wpaść, wkroczyć. Nieprzyjaciel wtargnął do kraju. **Wtargnienie**, a, *n.* wpad do kraju obcego.

**Wtarty**, a, e, *im.* od **Wetrzeć**, wcieraniem wpuszczony, wsmarowany.

**Wtedy**, *ps.* wtenczas, wówczas.

**Wtem**, *ps.* znaczy że coś nagle się zdarzyło w czasie odbywania się jakiej czynności. Siadamy do stołu, wtem muzyka zabrzmiała.

**Wtenczas**, *ps.* w pewnym oznaczonym czasie. Kiedy mi oddasz com ci dał, wtenczas ci dam o co prosisz. Nie było go wtenczas jeszcze na świecie.

**Wtłaczać**, am, *s. cz. nied.* **Wtłoczyć**, czę, *dok.* tłocząc wpychać, wepchnąć, wbijać, wbić. W brzuch

miecz ostry wtłoczył. = na co, tłocząc nasadzić, *np.* czapkę na głowę. = się, *s.z.* tłocząc się wejść. Myśmy też oba w ów gmin się wtłoczyli. **Wtłaczanie, Wtłoczenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wtłoczenie, a,** *n.* od **Wtłoczyć,** *ob.* **Wtłaczać.**

**Wtór, u,** *m. muz.* śpiew lub muzyka do pomocy grającemu lub śpiewającemu. **Wtorek, rku,** *m.* wtóry dzień po niedzieli. **Wtorkowy, a, e,** *p.* od wtorku. **Wtórować, uję,** *s. n. nied.* komu, przygrywać lub przyśpiewywać grającemu lub śpiewającemu. = *fig.* potakiwać komu. **Wtórowanie, a,** *n.* przyśpiewywanie lub przygrywanie. = *fig.* potakiwanie komu. **Wtóry, a, e,** *p.* w niektórych tylko wyrażeniach zamiast drugi. Część pierwsza, rozdział wtóry. Syn boży, wtóra osoba Trójcy. Powtóre, podrugie.

**Wtrącać, am,** *s. cz. nied.* **Wtrącić, cę,** *dok.* trącając wpychać, wepchnąć. = gwałtem wepchnąć. Wtrącić kogo do więzienia, w przepaść. Wtrącić do grobu, *fig.* być przyczyną śmierci. = Wtrącić co do textu, włączyć, wmieszać wyraz lub kilka wyrazów. Wtrącić co do rozmowy, wnieść jaki przedmiot. = Wtrącić kogo na co, narzucić przemocą, *np.* na urząd. = **się,** *s. z.* w co, do czego, wdawać się, wmieszać się, wściblać się. Nie wtrącaj się do tego, co do ciebie nie należy. = na co, wedrzeć się, narzucić się. Prokoplusz tyran wtrącił się na państwo. **Wtrącanie, Wtrącenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Wtrącień, tnia, Wtręt, Wtrętnik, a,** *m.* ten co się wtrącił na urząd. = ten co się wtrąca do czego. **Wtrętnie,** *ps.* wtrętnym sposobem. **Wtrętny, a, e,** *p.* który się wtrącił na co. = który się wtrąca do czego.

**Wtroczenie, Wtraczanie, a,** *n.* od **Wtroczyć, czę,** *s. cz. dok.* **Wtraczać, am,** *nied.* trokami przywiązać. *np.* zająca, płaszcz za siodłem.

**Wtulać, am,** *s. cz. nied.* **Wtulić, lę,** *dok.* tuląc wciskać, wcisnąć, *np.* twarz w poduszkę, ogon pod siebie. **Wtulanie, Wtulenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wtykać, am,** *s. cz. nied.* **Wetknąć, nę,** *dok.* tkać w co, *np.* tyczkę w ziemię, rękę do kieszeni, palec w gębę, co komu w rękę. Wtykać gdzie nos, *fig.* wtrącać się. = na co, natykać, zatknąć, nasadzić, *np.* pieczeń na rożen. **Wtykanie, a,** *n.* czynność słowa Wtykać.

**Wuj, a,** *m.* **Wujaszek, szka,** *m. zdrob.* brat matki. **Wujeczny, a, e,** *p.* od wuja, krewny po matce. Wujeczny brat. **Wujenka, i,** *ż.* żona wuja. **Wujowski, a, e,** *p.* należący do wuja. **Wujowstwo, a,** *n.* stan wuja. = *zbior.* wuj z żoną.

**Wulgata, y,** *ż.* (z łac.), Pismo ś. starego i nowego testamentu przez ś. Hieronima na łaciński język przełożone.

**Wulkan, a,** *m. mit.* bożek ognia u Rzymian. = **u,** *m.* góra ogień wybuchająca, lawę z siebie wyrzucająca. **Wulkaniczny, a, e,** *p.* od wulkanu. Wyspy wulkaniczne, na których są lub były wulkany. Skały wulkaniczne, *geol.* które powstały w czasie ostatnich przekształceń powierzchni ziemi.

**Wwalać, am,** *s. cz. nied.* **Wwalić, lę,** *dok.* waląc wrzucać, wrzucić, *np.* kamień do studni. = **Wwalić się,** *s. z.* waląc się wejść. Wwalił się do izby.

**Wwiązać, żę,** *s. cz. dok.* kogo w posiadanie, *praw.* wprowadzić urzędowie do dóbr nowo nabytych. **Wwiązanie, a,** *n.* intromissya.

**Wwodzenie, Wwiedzenie, a,** *n.* od **Wwodzić, dzę,** *s. cz. nied.* **Wwieść, wwiodę,** *dok. wł.* i *fig.* wprowadzać, wprowadzić, *np.* kogo do domu, kogo w błąd. Nie wwódź nas w pokuszenie.

**Wwożenie, Wwiezienie, a,** *n.* od **Wwozić, żę,** *s. cz. nied.* **Wwieźć, wwiozę,** *dok.* wiozące wprowadzać, wprowadzić.

**Wy,** liczba mnoga zaimka osobistego **Ty.**

**Wybaczać,** *ob.* **Wybaczyć.**

**Wybaczać, am,** *s. cz. nied.* **Wybaczyć, czę,** *dok.* co komu, przebaczać.

przebaczyć. Kochankowie wybaczają sobie wiele. Rozumniejszemu ustępujmy, głupiemu wybaczajmy. **Wybaczanie, Wybaczenie, a,** *n.* przebaczanie, przebaczenie.

**Wybadywać, uję,** *s. cz. nied.* **Wybadać, am,** *dok.* badając dociekać, dociec. Wyznawcy Jehowy wybadywali wysoką o nieśmiertelności naukę. I cóż nowego teraz wybadali? Wyroki boskie tym więcej czcimy, że są niewybadane. = kogo, z kogo, badając wywiadywać się, wywiedzieć się. Cożeś z niego wybadał? = **się,** *s. z.* czego, o czem, dopytywać się, dopytać się. A ktoż się u dworaków o prawdzie wybadał? **Wybadywanie, Wybadanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wybajać,** *ob.* **Wygadać, Wypaplać.**

**Wybąkać, am, Wybąkując, nę,** *s. cz. dok.* bąkając wypowiedzieć, wyrazić. Na ostatek tę krótką odpowiedź wybąknął. **Wybąkanie, Wybąknienie, a,** *n.* bąkając powiedzenie.

**Wybawiać, am,** *s. cz. nied.* **Wybawić, wię,** *dok.* wyzwalać, wyzwolić, wyswobodzić, *np.* z niewoli, od zguby, od śmierci. **Wybawianie, Wybawienie, a,** *n.* wyzwalanie, wyzwolenie. **Wybawiciel, a, Wybawca, y,** *m.* **Wybawicielka, i,** *ż.* ten, ta co wybawia.

**Wybębnić, nię,** *s. cz. dok.* bębnieniem ogłosić. **Wybębnienie, a,** *n.* ogłoszenie bębnieniem.

**Wybeczeć się,** *s. z. dok.* do woli nabeczeć się, wypłakać się.

**Wybełkotać, am, cę,** *s. cz. dok.* bełkocąc wygadać.

**Wybesztać, am,** *s. cz. dok.* wyłajać jak bestyą. **Wybesztanie, a,** *n.* wyłajanie.

**Wybić, Wybicie, a,** *n. ob.* **Wybijać.**

**Wybiczować, uję,** *s. cz. dok.* biczem wysmagać. **Wybiczowanie, a,** *n.* wysmaganie biczem.

**Wybiedować, uję,** *s. n. dok.* wycierpieć biedę. **Wybiedowanie, a,** *n.* wycierpienie biedy.

**Wybieg, u,** *m.* sposób użyty do wybiegania się od czego, wykręt. Próżny to tylko wybieg, i wymówka marna. **Wybiegać, am,** *s. n. nied.* **Wybiedz, Wybiedz, Wybiegnąć, nę,** *dok.* biedz ze środka, wypadać, wypaść biegąc. Wybiedz na ulicę, przeciw komu. = Wybiegło z garnka, wykipiało, kipiąc wylało się. = **Wybiegać się,** *s. z.* biegiem ujść, uratować się. Zając się psom nie wybiegał. = *fig.* uniknąć, uchronić się. Nikt się od tego nie wybiega, co mu przeznaczono. = nabiegać się do woli. **Wybieganie, Wybiegnienie, Wybiedzenie, a, Wybieganie się,** *n.* w znaczeniach słów powyższych. **Wybiegłość,** *ob.* **Przebiegłość. Wybiegły, a, e,** *im.* który wybiegł. = który wyrósł wysoko, wysmukły. Makowe główki nad insze wybiegłe prętem utrącił. = *ob.* **Przebiegły.**

**Wybielać, am,** *s. cz. nied.* **Wybielić, lę,** *dok.* bielić, na biało potynkować, *np.* ścianę. = odmienić właściwy kolor na biały przez zolenie i rozścielanie na słońcu. Wybielić płótno. Jak raz postanie farba na wełnie, nie wybielisz jej nigdy zupełnie. **Wybielanie, Wybielenie, a,** *n.* czynność tych słów. **Wybieleć, je** *s. n. dok.* stać się białym.

**Wybierać, am,** *s. cz. nied.* **Wybrać, biorę,** *dok.* biorąc z czego wydobywać, wydobyć, *np.* z kufra, z naczynia, z pudła, z torby, z gniazda. Mrówkojady miód nawet pszczół dzikich z drzew wybierać umieją. = zabierać, zabrać. Maximin złoto i srebro z kościołów swoich bogów wybrał. = zbierać i wyrzucać, *np.* kamienie z roli. = brać co od kogo należy, *np.* podatki, rekruta, furaże, prowianty. = odebrać co się w co włożyło. Nie wybrałem tego roku mojej arendy. = przebierając między wielą rzeczami brać, wziąć co najlepsze, zostawić co najgorsze. Którzy nadto chcą wybierać, najgorzej wyblerają. = kogo, brać, wziąć na urząd jednego z pomiędzy kandydatów. Wybrać króla, posła, papieża. = **się,** *s. z.* brać się do drogi, gotować się w drogę, przygoto-

wawszy się wyruszyć. Wybrałem się do Warszawy z dość liczną gromadą towarzyszów. Dwóch pijaków wybrało się na jarmark. Wybiera się jak czajka za morze, *przysł.* **Wybieracz**, a, *m.* **Wybieraczka**, i, *ż.* ten, ta co przebierając wybiera. **Wybieralnie**, **Wybieralność**, **Wybieralny**, *ob.* **Obieralnie**, i t. d. **Wybieranie**, a, = **się**, *n.* czynność słowa **Wybierać**, i t. d. **Wybierki**, **Wybiorki**, **ów**, *l. m.* najgorsze co pozostało po wybraniu lepszego.

**Wybijać**, **am**, *s. cz. nied.* **Wybić**, **ję**, *dok.* bijąc wydostawać, wydostać, *np.* ćwiek ze ściany. = bijąc wyłamać, wytrącić. Wybić drzwi. Wybić komu zęby. Klin klinem wybijać, *ob.* **Klin**. Wybić szybę w oknie, wytłuc. = Wybić kogo z dóbr, z majętności, wypędzić, wyrugować. = Wybić ze snu, pozbawić snu, odebrać sen. Kawa może mnie ze snu wybije. = Wybić co komu z głowy, sprawić zapomnienie czego, wypędzić z głowy. Miałem ci coś powiedzieć, wybiłeś mi to z głowy. Wybić co sobie z głowy, zapomnieć o czem, niemyśleć już więcej o czem. Wybij sobie z głowy te fomfry, te chimery. = Wybić kość ze stawu, wywichnąć. = Wybić dół, rów, wykopać. = spadając kroplami wydrążyć. Przez sześć lat woda spadając na kamień dół wybije. = Wybić medal, odbić, odlać. = co z czego, tłocząc wyciskać, *np.* olej. = co czem, rozcłągać na czem i przybijać, *np.* pokój, trumnę adamaszkiem. = Wybijać takt, znaczyć takt uderzaniem. = (o zegarze), uderzając młotkiem o dzwonek dawać znak jaka godzina. Zegar wybił dwunastą, albo, wybiła dwunasta na zegarze. Wybiła ostatnia godzina, *fig.* chwila śmierci nadeszła. = Wybijać pokłony, bić pokłony. = pozabijać. Lud w niewolą pobrano, szlachtę wybito. = Wybić kogo, porządnie obić kijem, pięścią. = **się**, *s. z.* na wolność, bijąc się z tym co ujarzmił, wyzwalać się wyzwolić się. Natura każe człowiekowi wybić się z niewoli. = Wybić się ze snu, ocknąwszy się nie módz już zasnąć. **Wybijanie**, a, = **się**, *n.* czynność słowa **Wybijać**, i t. d. **Wybitnie**, **Wybitność**, **Wybitny**, *ob.* **Dobitnie**, i t. d. **Wybity**, a, e, *im.* od **Wybić**.

**Wybladłość**, ści, *ż.* bladość pochodząca z czego, *np.* z długiej choroby. **Wybladły**, a, e, *im.* od **Wybladnąć**, **nę**, *s. n. dok.* stać się bardzo bladym.

**Wybłądzić**, **dzę**, *s. cz. dok.* zabłąkanego wywieść z obłędu. = **się**, **Wybłąkać się**, *s. z. dok.* wyjść z miejsca w którem się błądziło, wyjść z obłędu.

**Wybłagać**, **am**, *s. cz. dok.* błagając wyprosić, ubłagać. **Wybłaganie**, a, *n.* ubłaganie.

**Wybłaznować**, **uję**, *s. cz. dok.* błaznując otrzymać co. = **się**, *s. z.* wywinąć się, wykręcić się przez błazeństwo. **Wybłaznowanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wybiechować**, **uję**, *s. cz. dok.* wybielić, *np.* płótno, nici surowe. **Wybiechowanie**, a, *n.* wybielenie.

**Wybluwać**, **am**, *s. cz. nied.* **Wybluć**, **uję**, *dok.* blując wyrzucać, wyrzucić. **Wybluwanie**, **Wybluwanie**, **Wybluciе**, a, *n.* blując wyrzucanie, wyrzucenie.

**Wybluźnić**, **nię**, *s. cz. dok.* wyrzec bluźnierstwo. **Wybluźnienie**, a, *n.* wyrzucenie bluźnierstwa.

**Wyblyskać**, **am**, **Wyblyskiwać**, **uję**, *s. n. nied.* **Wyblysnąć**, **nę**, *dok.* z błyskiem ukazywać się, ukazać się z czego. **Wyblyskanie**, **Wyblyskiwanie**, **Wyblysnienie**, a, *n.* ukazywanie sie, ukazanie się z błyskiem z czego.

**Wyboczenie**, a, *n.* udanie się w bok, zboczenie. = *fig.* odstąpienie od głównej myśli, materyi, do ubocznej, zboczenie. = ustęp w dziele. **Wyboczyć**, **czę**, *s. n. dok.* **Wybaczać**, **am**, *nied.* udać się w bok z prostej drogi, zboczyć. = *fig.* odstąpić od głównej myśli, materyi, do ubocznej. = *fig.* zboczyć z drogi cnoty, moralności. Młodzi przewodnika potrzebują, inaczej nie

tylko wyboczą, ale też wykroczą i zbłądzą.

**Wybój, oju**, *m.* dół, jama, na drodze kołami, kopytami wybita. = *górn.* rumi, drobne kawałki soli. **Wyboisty, a, e**, *p.* pełen wybojów, *np.* droga

**Wybór, Wybiór, oru**, *m.* wybieranie rzeczy od wielu należnych. Wybór podatków, żołnierzy. = wybieranie tego co lepsze. Złe wyboru nie czynić, źle nadto wybierać. Do wyboru, na wybór, jest z czego wybierać. = to co najlepszego wybrano. Wybór wojska. **Wybór pisarzów polskich.** = obiór urzędnika. **Wybory**, zgromadzenie szlachty na Litwie i Rusi końcem wybrania niektórych urzędników. **Wyborca, y**, *m.* ten co wybiera urzędników, posła na sejm. **Wyborczy, a, e**, *p.* od wyborcy, tyczący się prawa wyborów. = wybrany, przebrany. Pułki, kompanie wyborcze. **Wybornie**, *ps.* wybornym sposobem, wyśmienicie. **Wyborność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest wyborne. **Wyborny, a, e**, *p.* jak gdyby wybrany jako najlepszy, wyśmienity. **Wyborowy, a, e**, *p.* od wyborów, *np.* prawo. = wybrany, przebrany, *np.* żołnierz.

**Wybość, dę**, *s. cz. dok.* bodąc wypędzić. = *fig.* wypędzić. By was bieda z domów nie wybodła.

**Wybrać**, *ob.* Wybierać.

**Wybrakować, uję**, *s. cz. dok.* brak to jest gorsze z pomiędzy lepszego wyłączyć. przebrakować. **Wybrakowanie, a**, *n.* wyłączenie braku, przebrakowanie.

**Wybranie, a**, = **się**, *n.* czynność słowa Wybrać. i t. d. **Wybraniec, ńca**, *m.* żołnierz wybrany z łanów w dobrach królewskich. **Wybraniecki, a, e**, *p.* z których biorą się wybrańcy. Łany wybranieckie. **Wybrany, a, e**, *im.* od Wybrać. Wybrani Pańscy, ludzie przeznaczeni do zbawienia. Wielu jest wezwanych, a mało wybranych.

**Wybrnąć, nę**, *s. n. dok.* brnąc wyjść z wody. = *fig.* wydobyć się z trudnego położenia, *np.* z długów, z niebezpieczeństwa. **Wybrnienie, a**, *n.* w znaczeniu tego słowa.

**Wybrukować, uję**, *s. cz. dok.* brukiem wysłać, wyłożyć, *np.* ulicę. **Wybrukowanie, a**, *n.* wyłożenie brukiem.

**Wybryd, u**, *m.* wybrydzanie. **Wybrydnie**, *ps.* z wybrydem. **Wybrydnik, a**, *m.* **Wybrydnica, y**, *ż.* ten, ta co wybrydza. **Wybrydność, ści**, *ż.* przymiot osoby wybrydzającej. **Wybrydzać, am**, *s. n. nied.* przebierając brzydzić się niby czem i z pogardą odrzucać. **Wybrydzanie, a**, *n.* w znaczeniu słowa Wybrydzać.

**Wybryk, u**, *m.* wybryknienie. = *fig.* wyskok. Wybryk młodości. Wybryki imaginacyi. **Wybrykiwać, uję**, *s. n. nied.* **Wybrykać, nę**, *dok.* brykać, brykąć. = **Wybrykać się**, *s. z. dok.* do woli się nabrykać. **Wybrykiwanie, Wybryknienie, a, Wybrykanie się**, *n.* brykanie, brykienie, nabrykanie się.

**Wybrzeże, a**, *n.* nadbrzeże. = odnoga, zatoka morska. **Wybrzeżać, am**, *s. n. nied.* **Wybrzeżyć, żę**, *dok.* z brzegów występować, z brzegów wylewać. Jezioro wybrzeżyło.

**Wybuch, u**, *m.* wybuchnienie płomienia. Wybuch wulkanu. = *fig.* gwałtowne wyrwanie się. Wybuch gniewu. Wybuch rewolucyi. **Wybuchać, am**, *s. n. nied.* **Wybuchnąć, nę**, *dok.* buchać, buchnąć ze środka w górę. Płomień, dym, para wybucha. = *fig.* wyrwać się gwałtownie jakby z ukrycia. Gniew jego dotąd tajony wybuchnął. Wybuchnęła rewolucya. Bunt wybuchnął. Wojna lada dzień wybuchnie. = *s. cz.* wyrzucać z siebie płomień, lawę. Wezuwiusz niezmierne płomienie wybuchać zaczął. **Wybuchanie, Wybuchnienie, a**, *n.* w znaczeniu słów powyższych. = *chem.* każdy huk towarzyszący chemicznym ciał przemianom.

**Wybudować, uję**, *s. cz. dok.* wystawić budowę. **Wybudowanie, a**, *n.* wystawienie budowy.

**Wybujać, am**, *s. n. dok.* bujnie wyrosnąć. Drzewo, zboże wybujało. = wzlecieć wysoko. Orzeł aż pod obłoki wybujał. **Wybujałość, ści**, *ż.* przy-

miot tego co wybujało. **Wybujały, a, e,** *im.* który wybujał. Wybujałe drzewa. Orzeł górnym wybujały lotem. **Wybujanie, a,** *n.* bujne wyrosnienie. = bujając wzlecenie do znacznej wysokości.

**Wyburczeć, czę, Wybuzować, uję,** *s. cz. dok.* burcząc, buzując wyłajać. **Wyburczenie, Wybuzowanie, a,** *n.* zburczenie, zbuzowanie.

**Wybyć, będę,** *s. n. dok.* przebyć gdzie pewien przeciąg czasu. **Wybywać, am,** *s. n. nied.* zostawać gdzie przez pewien przeciąg czasu. **Wybycie, Wybywanie, a,** *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wyć, ję,** *s. n. nied.* (o psie, wilku), głos smutny, przeciągły z jednego tonu wydawać.

**Wycackać, am,** *s. cz. dok.* kogo, cackając wychować. = co, gładząc, pielęgnując zrobić jak cacko. **Wycackanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wycałować, uję,** *s. cz. dok.* pocałować w wielu miejscach. = się, *s. z.* do woli się nacałować. **Wycałowanie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wycedzenie, a,** *n.* od **Wycedzić, dzę,** *s. cz. dok.* otrzymać przez cedzenie. Z tej słowa nie wycedzisz, ta strzela oczyma, *fig.* nie wyciśniesz z niej słowa.

**Wycelować, uję,** *s. cz. dok.* celując wymierzyć, wyrychtować, *np.* strzelbę, armatę. = kuśnierzu), zszywając kawałki futra, dobrać włos do włosa, tak iżby się zdawało że futro nie jest zszyte z kawałków. **Wycelowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wycembrować, uję,** *s. cz. dok.* wyłożyć wewnątrz cembrowaniem, *np.* studnią. **Wycembrowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wycharkać, am, Wycharknąć, nę,** *s. cz. dok.* **Wycharkiwać, uję,** *med.* charkając wypluć, wypluwać. **Wycharkanie, Wycharknienie, Wycharkiwanie, a,** *n.* charkając wyplucie, wypluwanie,

**Wycheltać, am,** *s. cz. dok.* chełtając wyruszyć z ujęcia, *np.* cyrkiel. **Wycheltanie, a,** *n.* wyruszenie chełtaniem.

**Wychędożenie, a,** *n.* od **Wychędożyć, ję,** *s. cz. dok.* chędogo wyczyścić.

**Wychłodnąć, nę, Wychłodnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się zupełnie chłodnym. **Wychłodzenie, a,** *n.* od **Wychłodzić, dzę,** *s. cz. dok.* zupełnie ochłodzić.

**Wychłostać, am, szczę,** *s. cz. dok.* porządnie ochłostać, wysmagać. **Wychłostanie, a,** *n.* ochłostanie, wysmaganie.

**Wychlysnąć, nę,** *s. cz. dok.* szybko wypić. = zachłysnąwszy się wypluć. **Wychlyśnienie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wychód, odu,** *m.* wyjście. = miejsce kędy się wychodzi, drzwi. Dom mający dwa wychody. = koniec kanału odchodowego, stołec. = i **Wychodek, odku,** *m.* prewet, tranzet. **Wychodne, go,** *n.* chwila wyjścia. Być na wychodnem. Temi ich słowy na wychodnem pożegnał. **Wychodny, Wychodowy, a, e,** *p.* od wychodu. Cło wychodowe. **Wychodzenie, a,** *n.* od **Wychodzić, dzę,** *s. n. nied.* **Wyjść, Wyniść, dę,** *dok.* iść ze środka, z pod czego, z pozaczego. Wyjść z domu. *Fig.* Słońce wychodzi z pod obłoku, z za chmury. = iść przeciw komu dla spotkania, powitania. Całe miasto wyszło na jego spotkanie = Wyjść pod żagle, wypłynąć. = wydobyć się, wydostać się. Wyjść ze szkół, z wojska, z opieki, z więzienia, z dzieciństwa, z choroby, z niebezpieczeństwa. = z ust, *fig.* zostać wyrzeczonem. Nigdy żadne daremne a próżne słowo nie wyszło z ust jego. = z głowy, z pamięci, *fig.* wylatywać, wypadać. Ciągle mi to wychodzi z pamięci. = z mody, z użycia, *fig.* przestać być w modzie, w użyciu. = na świat, na jaw, *fig.* być wydanym na świat przez ogłoszenie. Wyszło ważne bardzo dzieło. Wyszło nowe prawo. = z granic, *fig.* przestąpić zakreślone granice. Wyszedł z granic umiarkowania. = z kluby, *fig.* wypaść z porządku, wpaść w nieład. Wszystko z kluby wychodzi. = na wierzch, *fig.* wydobywać się, występować. Oliwa

na wierzch wychodzi. Ospa wyszła na wierzch. = Wychodzić na co, *fig.* być obróconym ku czemu. Okna mego pokoju wychodzą na ogród. = na co, *fig.* brać, wziąć dobry lub zły obrót, doprowadzić do dobrego lub złego końca. Aplikował się w szkołach, i na dobre mu to wyszło. Co dziś złem zda się, na dobre wyjść może. Cnotliwemu nigdy cnota na złe nie wyszła. = na czem dobrze lub źle. *Fig.* zarobić lub stracić. Wyszedł na tem jak Zabłocki na mydle. Niczyich rad nie słuchałem, i źle na tem wyszedłem. Żem lekarzów nie słuchał, na dobre mi to wyszło. = na swoje, *fig.* nie ponieść straty, odebrać kapitał w co włożony. = Na jedno wychodzi, na jedno wypada. Wychodzi na moje, na twoje, staje się tak jakiem powiedział, i t. d. = Wyjść na kogo, *fig* wykierować się, zostać czem. Wyszedł na adwokata. Wyszedł na wielkiego pana. Bez wielkiego zapasu wiadomości niepodobna wyjść na dobrego pisarza. = *fig.* kończyć się, upłynąć. Wyszedł rok. Wyszły lata mego wygnania. = *fig.* być wydawanem, używanem na potrzebę. Wychodzi wiele drew, wina w tym domu. = *s. cz.* Wychodzić suknią, chodząc w sukni wyszarzać. = Wychodzić się, *s. z* nachodzić się. **Wychodziec, dźca**, **Wychodzień, dnia**, *m.* ten co wyszedł z kraju, emigrant. ◦giej choroby.] **Wychorować się**, *s. z. dok.* wyjść z dłu-] **Wychowanica, y, Wychowanka, i**, *ż.* ta co przez kogo była wychowaną. **Wychowanie, a**, *n.* edukacya. Dać otrzymać, odebrać dobre wychowanie. Człowiek bez wychowania. **Wychowaniec, ńca**, *m.* ten co przez kogo był wychowany. **Wychowywać, uję**, *s. cz. nied.* **Wychować, am**, *dok.* hodować, wyhodować konie, bydło, owce. = hodując, pielęgnując, kształcić zarazem umysł, serce. Dobrze wychował swe dzieci. = się, *s. z.* odbierać, odebrać wychowanie. **Wychowywanie, a**, *n.* czynność słowa Wychowywać.

**Wychrapać się**, *s. z. dok.* chrapiąc wyspać się. **Przechrzta.**] **Wychrścić, Wychrzta**, *ob.* **Przechrścić,**] **Wychuchać, am**, *s. cz. dok.* kogo, co, jak gdyby chuchając na kogo, na co, wypielęgnować, wypieścić, wycackać. **Wychuchanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Wychudły, a, e**, *im.* od **Wychudnąć, nę, Wychudnieć, ję**, *s. n. dok.* stać się niezmiernie chudym. **Wychudnienie, a**, *n.* stan tego co wychudł. **Wychudzenie, a**, *n.* od **Wychudzić, dzę**, *s. cz. dok.* zrobić niezmiernie chudym.

**Wychwalać, am**, *s. cz. nied.* **Wychwalić, lę**, *dok.* chwaląc wynosić, niezmiernie chwalić. Często wychwalamy co chwalić nie warto. Nie może się Waleryusz wychwalić tego swego Katona. **Wychwalacz, a**, *m.* ten co wychwala. **Wychwalanie, Wychwalenie, a**, *n.* wynoszenie, wyniesienie pochwałami.

**Wychwycenie, a**, *n.* od **Wychwycić, cę, Wychwytać, am**, *s. cz. dok.* chwytając wydobyć, wyrwać.

**Wychylać, am**, *s. cz. nied.* **Wychylić, lę**, *dok.* nachylając wytykać, wytknąć, *np.* głowę przez okno, z okna. = Wychylić z utajenia, *fig.* odchylić, odsłonić, odkryć. Nigdy Moskwa jednym razem wszystkiego na jaw nie wychyla z zaczajenia. = chyląc, nachylając, wylewać, wylać w gardło. Wychylili ponczu ogromne dwie wazy. = się, *s. z.* oddalać się, oddalić się na krótką chwilę. Nikomu się wychylić nie da z obozu. Nie rad się on wychylał ze swego kąta. **Wychylanie, Wychylenie, a**, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyciąć**, *ob.* **Wycinać.**

**Wyciąg, u**, *m.* wyciągnienie. = wypis z ksiąg, extrakt. = to co subtelniejszego wyciągnięto z roślin, extrakt. **Wyciągać, am**, *s. cz. nied.* **Wyciągnąć, nę**, *dok.* ciągnąc wydobywać, wydobyć, *np.* szablę z pochwy, chustkę z kieszeni, wodę ze studni. Wyciągnąć kilka butelek wina, *fig.* wychylić. = Wyciągnąć kogo zkąd, *fig.* wywlec, zmusić do

wyjścia. = *fig.* wymuszać. Wyciągnąć kogo na słówko, wymusić przyrzeczenie. = wypisywać, wypisać. Wyciągać co z dzieł, z ksiąg, czynić wyciągi. = dobywać soki z ziół, z roślin, przez wymoczenie, wygotowanie, nalanie wrzącą wodą. = od kogo pieniądze, *fig.* wyłudzać, wykpiwać. Co do grosza mi pieniądze wyciągnął. = pierwiastek, *aryt.* dochodzić przez działanie arytmetyczne jaki jest pierwiastek kwadratowy, sześcienny danej liczby. = wniosek, wyprowadzać. = kogo na koszta, przymuszać do wydatków. = Wyciągać czego po kim, wymagać. = ciągnąć, rozciągać wzdłuż, *np.* sukno, płótno. = naprzód wytykać, wystawiać. Wyciągnąć ręce, szyję. Ledwie wie dziecię że żyje, już do matki wyciąga swe rączki. Wyciągać ręce do kogo, *fig.* błagać pomocy. Narzekając okrutnie ręce wyciągała. Wyciągać rękę, *fig.* prosić o jałmużnę. = *s.n.* (o wojsku lub o kim z wojskiem), ruszać, wyruszyć. Chodkiewicz pierwszy w pole wyciągnął. = się, *s.z.* przeciągać się, rozciągnąć się. Wyciąga się na łóżku. = wyprostować się. Wyciągnął się jak struna. **Wyciąganie, Wyciągnienie**, a, = się. *n.* czynność słów powyższych.

**Wycie**, a, *n.* przeciągły głos psa, wilka, tudzież wydawanie takiego głosu.

**Wyciec, kę**, *s.n. dok.* **Wyciekać, am**, *nied.* ciekąc wypływać, wypłynąć, wysączyć się. Lejąc w przetak, wnet wycieknie. = wypływać, wytryskać. Dniepr zkądsiś z borów litewskich wycieka. = robić wycieczkę, wypaść z twierdzy, z obozu na nieprzyjaciela. = Wyciekać (o roślinach), cierpieć dla braku światła, nędznie rosnąć. **Wycieczenie, Wyciekanie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. Wyciekanie cierpienie roślin, ile razy te są blade, miękkie, wodniste. **Wycieczka**, i, *ż.* wypad na nieprzyjaciela z twierdzy, z obozu. = krótka podróż.

**Wycięcie**, a, *n.* wyrąbanie, *np.* lasu. = cięciem wytępienie, *np.* pułku, mieszkańców. = dołek, rowek, karb cięciem zrobiony. = część wycięta, wycinek.

**Wycieńczać, am**, *s.cz. nied.* **Wycieńczyć, czę**, *dok.* czynić cieńszym przez wychudzenie. Twarz od głodu wycieńczona. Umartwieniem ciała, posty wycieńczony. = *fig.* wyzuć z sił, wysilić, osłabić. Wojsko wycieńczone. Kraj wycieńczony. = *fig.* umniejszać, ujmować. Owidiusz, aby Augusta większym ukazał, niż był Juliusz, wycieńcza sprawy Juliusza. = *fig.* truć czas. Posiedzenia stanów na próżnych sporach czas wycieńczały. **Wycieńczanie, Wycieńczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Wycieńczenie, stan osoby wycieńczonej, osłabienie. **Wycieńczeć, ję**, *s.n. dok.* stać się cieńszym przez wychudnienie.

**Wycierać, am**, *s. cz. nied.* **Wytrzeć, trę**, *dok.* trąc wydobywać, wydobyć co z czego, *np.* ziarna z kłosa. = trąc wyczyszczać, wyczyścić, *np.* armatę, sprzęty, nos, kominy. Wytrzeć komu kapitułę, *fig. ob.* Kapituła. = Wytrzeć suknią, wyszarzać. = się, *s.z.* przecierać się, przetrzeć się między ludźmi. Musi to być bywalec, bo się dobrze między ludźmi wytarł. = przecierać się, wypogadzać się. Niebo się wyciera. **Wycieranie**, a, = się, *n.* czynność słów Wycierać, i t. d.

**Wycierpieć, pię**, *s.n. dok.* cierpliwie wytrwać. Lepiej skromnie wycierpieć, chociaż w sercu boli. = *s.cz.* cierpiąc wytrzymać, znieść ból, i t. p. aż do końca. Już nie wycierpię drugiej tak wielkiej boleści. O! jak liczne i ciężkie dolegliwości wycierpieli apostołowie, męczennicy, wyznawcy! **Wycierpienie**, a, *n.* cierpliwe wytrzymanie, zniesienie czego bolesnego, przykrego.

**Wyciesać, Wyciosać, szę**, *s. cz. dok.* **Wycieswać, Wyciosywać, uję**, *nied.* wyrobić, wyrabiać ciosaniem. Wyciosał Mojżesz sobie dwie tablice

kamienne. **Wyciesanie, Wyciosanie, Wyciesywanie, Wyciosywanie**, a, *n.* wyrobienie, wyrabianie ciosaniem. **Wycięty**, a, e, *im.* od **Wyciąć**, wyrąbany, *np.* las. = wybity, wymordowany, wytępiony, *np.* lud, wojsko. **Wycinać**, am, *s.cz.nied.* **Wyciąć**, nę, *dok.* wyrąbywać, wyrąbać, *np.* las, drzewa. = cięciem wybić, wymordować, wytępić. Cheruskowie legie Warusa wycięli. Katylina chciał w pień wyciąć wszystkich obywateli. = tnąc, rąbiąc zrobić otwór, *np.* w ścianie na okno. Wyciąć drogę przez las. = odciąwszy wyjąć, *np.* kartę z książki. Wyciąć komu raka z ciała. = Wyciąć kogo, uderzyć. Wyciąć komu w policzek. = Wyciąć komplement, wypalić komplement. = Wyciąć komu prawdę, wręcz, bez ogródki prawdę komu powiedzieć. **Wycinanie**, a, *n.* czynność słowa **Wycinać**. **Wycinek, nka**, *m.* kawałek wycięty. = *geom.* część koła zawarta między dwoma promieniami i łukiem. Wycinek kuli, bryła powstająca z obrotu powyższego wycinka około jednego z jego ramion. = *myśl.* młody dzik w piątym roku.

**Wycisk**, u, *m.* wyciśnienie. = sok wyciśnięty z ziół, z roślin. = to co pozostaje po wyciśnieniu z nich soku. = odcisk, znak wyciśnięty piętnem, pieczęcią. **Wyciskać**, am, *s.cz.nied.* **Wycisnąć**, nę, *dok.* cisnąc wydobywać, wydobyć, *np.* sok z cytryny. = łzy, *fig.* pobudzać do łez. Lecz mi wycisnęły łez nieszczęścia twoje! Tysiące łez wycisnął, żadnej nie osuszył. = Wycisnąć co od kogo, *fig.* dociskając, naciskając wymódz. = robić wycisk na laku, na wosku. Wycisnąć pieczęć. **Wyciskanie, Wyciśnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyciskać**, am, *s.cz.dok.* wyrzucić. Jak z ziół sok wyciśnie, już niepotrzebne precz oknem wyciśnie. = wypotrzebować ciskając, wszystkie pociski wyrzucić. Kohatyny wyciskawszy do szabel się rzuciły.

**Wycofać**, am, **Wycofać**, nę, *s.cz.dok.* cofając wyprowadzić, *np.* zkąd wojsko. = się, *s.z.* wyjść cofając się. **Wycofanie, Wycofnienie**, a, = się, *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wyćwiczenie**, a, = się, *n.* od **Wyćwiczyć**, czę, *s.cz.dok.* wychłostać, wysmagać. = ćwicząc wydoskonalić. Perikles od Anaxagora wielką pracą wyćwiczony i nauczony. = się, *s.z.* w czem, wydoskonalić się przez ćwiczenie.

**Wyczany**, a, e, *p.* od wyki, *np.* słoma, potrawa. **Wyczasty**, a, e, *p.* podobny do wyki.

**Wyczekiwać**, uję, *s.cz.* i *n.nied.* **Wyczekać**, am, *dok.* czekać, poczekać cierpliwie do pewnego czasu. Wyczekać się, *s.z.* nazbyt długo czekać, wynudzić się czekając. **Wyczekiwanie, Wyczekanie**, a, **Wyczekanie się**, *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wyczerpywać**, uję, *s.cz.nied.* **Wyczerpać**, am, **Wyczerpnąć**, nę, *dok.* czerpiąc wydostawać, wydostać, *np.* wodę ze studni. = *fig.* wydobywać, wydobyć, zasięgnąć. Prawo przyrodzone, któregośmy się nie uczyli, aleśmy je z natury samej wyczerpnęli. Co tylko Rzymianie o filozofii powiedzieli, to wszystko z filozofów greckich wyczerpnęli. Wyczerpnąć jaki przedmiot, wszystko o nim powiedzieć co tylko jest do powiedzenia. Wyczerpnąć co z kogo, wybadać, wyrozumieć. = się, *s.z.* wypróżnić się przez czerpanie. Największe skarby, jeżeli do nich dokładać nie będziesz, wyczerpią się. **Wyczerpywanie, Wyczerpanie, Wyczerpnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyczesywać**, uję, *s.cz.nied.* **Wyczesać, szę**, *dok.* grzebieniem, szczotką wyczyszczać, wyczyścić. = się, *s.z.* wyczyścić sobie głowę grzebieniem. **Wyczesywanie, Wyczesanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Wyczoski**, *l.m.* kłaki pozostałe po wyczesaniu lnu, konopi.

**Wyczęstować**, uję, *s.cz.dok.* wypotrzebować częstując, *np.* beczkę wina. **Wyczęstowanie**, a, *n.* częstowaniem wypotrzebowanie.

**Wyczubić**, bię, *s.cz.dok.* kogo, za

czub wytargać. = się, *s. z.* z kim, wytargać się za czuby. **Wyczubienie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.
**Wyczyniać, am,** *s. cz. nied.* **Wyczynić, ię,** *dok.* czyścić, wyczyścić zboże, wymiatając kłosy, strączki groszku, główki kąkolu, lub podsiewając na przetaku. **Wyczynianie, Wyczynienie, a,** *n.* czynność tych słów.
**Wyczyniec, ńca,** *m. bot.* (Alopecurus), roślina trawiasta, lisi ogon.
**Wyczysko, a,** *n.* pole gdzie była wyka.
**Wyczyszczać, am,** *s. cz. nied.* **Wyczyścić, szczę,** *dok.* oczyszczać, oczyścić. **Wyczyszczanie, Wyczyszczenie, a,** *n.* oczyszczanie, oczyszczenie.
**Wyczytywać, uję,** *s. cz. nied.* **Wyczytać, am,** *dok.* co z czego, czytając dowiadywać się, dowiedzieć się o czem. = z czego, w czem, *fig.* wykryć, wyrozumieć z wyrazu twarzy, z oczu. = czytając co niewyraźnie napisanego dochodzić, dojść co napisano. Trudno wyczytać dawne rękopisma. Pierwszy Champollion wyczytał hieroglify egipskie. **Wyczytywanie, Wyczytanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.
**Wydac,** *ob.* **Wydawać.**
**Wydąć,** *ob.* **Wydymać.**
**Wydajać, am,** *s. cz. nied.* **Wydoić, ję,** *dok.* dojąc wyciskać, wycisnąć mleko. Wydoić krowę.
**Wydajność, ści,** *ż.* to co zboże w snopach przy omłocie wydaje.
**Wydanie, a,** *n.* czynność słowa **Wydać.** = dzieło wydane, edycya.
**Wydarcie, a,** = **się,** *n.* czynność słów **Wydrzeć,** i t. d. **Wydarty, a, e,** *im.* od **Wydrzeć,** którego wydarto, gwałtem zabrano. = darciem wyjęty, *np.* karta w książce.
**Wydarzać się,** *s. z. nied.* **Wydarzyć się,** *dok.* zdarzać się, zdarzyć się. **Wydarzenie, a,** *n.* zdarzenie.
**Wydatek, tku,** *m.* wydanie pieniędzy. = pieniądze wydane. **Wydatkować, uję,** *s. n. nied.* na co, robić wydatek, wydawać pieniądze. **Wydatkowanie, a,** *n.* robienie wydatku, wydawanie pieniędzy. **Wydatkowy, a, e,** *p.* od wydatku, *np.* księga.
**Wydatnie,** *ps.* w sposób wydatny. **Wydatność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest wydatne. = część wydatna, wystająca, wypukłość. **Wydatny, a, e,** *p.* wystający w kształcie garbu, wypukłości, *np.* miejsce, pagórek, rysy twarzy. = *fig.* wyraźny, widoczny. Podziały mowy nie powinny być koniecznie wydatne.
**Wydawać, ję,** *s. cz. nied.* **Wydać, am,** *dok.* wypuszczać, wypuścić z siebie, *np.* głos, dźwięk, jęk, wonność, wilgoć. Wydawać owoce, rodzić. Wydać dziecko na świat, urodzić. = obiad, podawać na stół potrawy. = robić wydatki, expensować. Nie trzeba wydawać nad dochód. = dawać drobniejszą monetą resztę z grubszego pieniądza. = za mąż, oddać komu córkę, siostrę w zamężcie. Panna na wydaniu, mogąca być za mąż wydaną. = kogo, co, oddać z mocą postąpienia podług upodobania. Wydać na męki, na śmierć, na stracenie. Wydać miasto na łup, na rabunek. = kogo, co, przez zdradę oddać w czyje ręce. Co mi chcecie dać, a ja go wydam. Wydać twierdzę, miasto nieprzyjacielowi. = Wydać na sztych, wystawić na niebezpieczeństwo. Wydać kogo na pośmiewisko. = Wydać zbiega, zbrodniarza, oddać, odstawić na wezwanie zwierzchności kraju z którego jest rodem. = wykryć, wyjawić. Wydać spólników. Wydać spisek. Wydać sekret. Wydać kogo z sekretu. = dzieło, książkę (o autorze), napisać i podać do druku (o wydawcy), łożyć koszt na wydanie. = podać do wiadomości, ogłosić. Wydać dekret, rozkaz, edykt, postanowienie. = Wydać wojnę, wypowiedzieć wojnę. Wydać bitwę, stawić pole. = dać. Wydać świadectwo. Wydać hasło do boju. = okazywać, pokazywać. Człeka wielkość, nieszczęście wydaje. = oddać, wyrazić. Tak mistrz doskonały wydał okropność szturmu, że wieśniaczki drżały. = **się,** *s. z.* oddać się w czyje ręce, zdać się

na czyję wolą. Wydał się na śmierć za lud swój. = oddać się całkiem czemu, wylać się na co. Wydał się na nierząd. = wystawić się. Wydał się na szyderstwo, na pośmiewisko. = okazywać się. Z samej twarzy jego wydaje się niewinność. Czem kto jest, tem się wyda. = wyjść na jaw, wyjawić się. Prawda się wydała. Wszystko się wydało. = wpadać w oczy, uderzać swą osobliwością. Między inszemi rzeczami osobliwie wydawał się lichtarz złoty. = przedstawiać się oczom, pokazywać się. Inaczej się rzeczy wydają z daleka, a inaczej z blizka. Weźmy tylko zielone okulary, a wszystkie rzeczy wydawać się nam będą zielone. = zdawać się. Nie każdy uczynek jest w sobie dobry, który się dobrym być wydaje. **Wydawanie**, a, = się, *n.* czynność słów **Wydawać**, i t. d. **Wydawca**, y, *m.* ten co wydaje czyje pismo, dzieło, edytor. **Wydawnictwo**, a, *n.* wydawanie nie swoich dzieł. = towarzystwo w tym celu zawiązane.

**Wydeptywać**, uję, *s. cz. nied.* **Wydeptać**, cę, *dok.* depcząc wyciskać, wycisnąć sok z czego. Wydeptywać winne jagody. = depcząc wytłoczyć, *np.* trawę, zboże na pniu. Bydło wydeptało zboże. = depcząc utorować, utrzeć, *np.* ścieżkę. Ścieżka przez łąkę wydeptana. **Wydeptywanie**, **Wydeptanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wydęcie**, a, *n.* czynność słowa **Wydąć**. = i **Wydętość**, ści, *ż.* wypukłość powstała przez wydymanie. **Wydęty**, a, e, *im.* od **Wydąć**, ze środka na zewnątrz nadęty.

**Wydłubywać**, uję, *s. cz. nied.* **Wydłubać**, bię, *dok.* dłubiąc wyjmować, wyjąć. **Wydłubywanie**, **Wydłubanie**, a, *n.* dłubiąc wyjmowanie, wyjęcie.

**Wydma**, y, *ż.* wicher morski. = piasek na brzegach morskich z wiatrem ulatujący i coraz inne miejsca zasypujący. = i **Wydmisko**, a, *n.* tamże kopiec piasku przez wiatr usypany, wysypisko. **Wydmuch**, u, *m.* dmuch, dęcie wiatru. = wydma, wydmisko. **Wydmuchiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Wydmuchać**, am, **Wydmuchnąć**, nę, *dok.* dmuchając wyrzucać, wyrzucić co z czego, *np.* plewę ze zboża. **Wydmuchiwanie**, **Wydmuchanie**, **Wydmuchnienie**, a, *n.* dmuchając wyrzucanie, wyrzucenie.

**Wydobrzeć**, ję, *s. n. dok.* przyjść na powrót do dobrego zdrowia, wyzdrowieć. **Wydobrzenie**, a, *n.* wyzdrowienie.

**Wydobywać**, am, *s. cz. nied.* **Wydobyć**, będę, *dok.* dobywać, dobyć co ze środka czego, *np.* kamienie, sól, kruszce z ziemi, gwoździ ze ściany, suknie z szuflady, kulę z rany, chustkę, pieniądze z kieszeni. = wydostać z mocy czyjej. Ojczyznę z pod ciężkiego jarzma wydobyli. = się, *s. z.* wydostawać się, wydostać się. Wydobył się z jamy, z tłoku, z więzienia. Wydobył się z pod jarzma. Wydobył się na wolność. **Wydobywanie**, **Wydobycie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wydój**, oju, *m.* wydojenie. = mleko wydojone. **Wydoić**, *ob.* **Wydajać**. **Wydojenie**, a, *n.* wyciśnienie z wymion mleka.

**Wydołać**, am, *s. n. dok.* komu, czemu, podołać, sprostać. Jeden z nas wszystkim nigdy nie wydoła. Nie bierz na siebie zbyt wiele obowiązków, bo im nie wydołasz. **Wydołanie**, a, *n.* podołanie, sprostanie.

**Wydoskonalać**, am, *s. cz. nied.* **Wydoskonalić**, lę, *dok.* doskonalić, do doskonałości przyprowadzić. = się, *s. z.* stawać się, stać się doskonalszym, *np.* w nauce, w rzemiośle. **Wydoskonalanie**, **Wydoskonalenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wydostawać**, ję, *s. cz. nied.* **Wydostać**, nę, *dok.* dostawać, dostać co ze wnętrza. = się, *s. z.* dostawać się, dostać się zkąd. Jakoż tyle pracowali, iż się z więzów wydostali. **Wydostawanie**, **Wydostanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wydra**, y, *ż. zool.* zwierzę ssące, ziemnowodne.

**Wydrapywać**, uję, *s. cz. nied.* **Wydra-**

pac, pię. *dok.* drapiąc wyjmować, wyjąc. Oczy mu wydrapał. = się, *s. z.* wygramolić się. **Wydrapywanie, Wydrapanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wydrążać**, am, *s. cz. nied.* **Wydrążyć, ążę**, *dok.* dłubiąc wyrzynać, wyrznąć w głąb. **Wydrążanie, Wydrążenie**, a, *n.* czynność tych słów. Wydrążenie, miejsce wydrążone.

**Wydrukować**, uję, *s. cz. dok.* skończyć drukowanie. **Wydrukowanie**, a, *n.* skończenie drukowania.

**Wydrwić, wię**, *s. cz. dok.* kogo, drwinkami wyszydzić. = co od kogo, drwinkami wyłudzić, przez oszukaństwo otrzymać. Brandeburczyk starał się wydrwić na Polakach inwestyturę. = się, *s. z.* wykręcić się z czego drwinkami. **Wydrwienie**, a, = się, *n.* czynność tego słowa. **Wydrwigrosz**, a, *m.* ten co drwinkami wyłudza pieniądze od kogo.

**Wydrzeć**, *ob.* **Wydzierać.**

**Wydrzymać się**, *s. z. dok.* nadrzymać się do woli.

**Wydumać**, am, *s. cz. dok.* dumając wymyślić. **Wydumanie**, a, *n.* wymyślenie.

**Wydurzać**, am, *s. cz. nied.* **Wydurzyć, rzę**, *dok.* co od kogo, durząc, odurzając wyłudzić. **Wydurzanie, Wydurzenie**, a, *n.* durząc wyłudzanie, wyłudzenie.

**Wydusić, szę**, *s. cz. dok.* dusząc wycisnąć, *np.* sok z cytryny. = wszystkich podusić. Lis wydusił kury. **Wyduszenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wydychać**, am, *s. cz. nied.* **Wytchnąć, nę**, *dok.* powietrze z płuc przez gębę wypuszczać, wypuścić. = *s. n.* odpoczywać po pracy, *ob.* **Wytchnąć.** **Wydychanie**, a, *n.* wypuszczanie z płuc powietrza, oddychanie.

**Wydymać**, am, *s. cz. nied.* **Wydąć, dmę**, *dok.* dmąc ze środka robić wydętym. = się, *s. z.* robić się wydętym. Wydymać się na stolcu, nadymać się żeby odchód stolcem wyrzucić.

**Wydział**, u, *m.* jedna z części na które dzielą się rozmaite gałęzie administracyi, wykład nauk w uniwersytetach. Wydział wojny, skarbu, spraw wewnętrznych. Wydział teologiczny, prawny, lekarski. **Wydziałowy**, a, e, *p.* od wydziału, *np.* szkoły.

**Wydziedziczać**, am, *s. cz. nied.* **Wydziedziczyć, czę**, *dok.* wyłączyć od dziedziczenia majątku po sobie. Ojciec go wydziedziczył. **Wydziedziczanie, Wydziedziczenie**, a, *n.* wyłączanie, wyłączenie od dziedziczenia.

**Wydzielać**, am, *s. cz. nied.* **Wydzielić, lę**, *dok.* co komu, dać komu część z podziału na niego przypadającą. = *fiziol.* wyłączać ze swego organizmu. **Wydzielanie, Wydzielenie**, a, *n.* dawanie, danie komu części z podziału na niego przypadającej. Wydzielanie, *fiziol.* funkcya w organizmie zwierzęcym różne płyny z niego wydzielająca.

**Wydzierać**, am, *s. cz. nied.* **Wydrzeć, drę**, *dok.* wyrywać, wyrwać, *np.* co komu z rąk. = zabrać, odjąć przemocą. Wydrzeć komu majątek, życie. Frankowie wydarli własność Gallom, Normanowie Anglosaxonom. Wydarta nam jest ojczyzna. = Wydrzeć kogo zkąd, z czego, mocą wyzwolić. Wydrzyj mię z rąk nieprzyjaciół moich. = kartę z książki, odedrzeć i wyjąć. = się, *s. z.* wyrywać się, wyrwać się. Z rąk przyjaciela dokąd się wydzierasz? **Wydzieranie**, a, = się, *n.* czynność słowa **Wydzierać**, i t. d. **Wydzierca, y, Wydziercza**, a, *m.* ten co komu co wydziera. **Wydzierczy**, a, e, *p.* od wydziercy. **Wydzierstwo**, a, *n.* skłonność do wydzierania. = rzecz komu wydarta.

**Wydzierżawiać**, am, *s. cz. nied.* **Wydzierżawić, wię**, *dok.* wypuszczać, wypuścić co w dzierżawę. **Wydzierżawianie, Wydzierżawienie**, a, *n.* wypuszczanie, wypuszczenie w dzierżawę.

**Wydzierżeć**, *ob.* **Wytrzymać.**

**Wydziobać, bię**, *s. cz. dok.* **Wydziobywać, uję**, *nied.* dziobem wyjąć wyjmować. = się, *s. z.* wykłuć się, wykluwać się z jaja. **Wydziobanie**

**Wydziobywanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wydziwiać**, am, *s. n. nied.* dziwy wyrabiać, dziwaczyć. = wybrydzać. Przestań Chloe wydziwiać. = nad kim, dziwacznie dokazywać, przewodzić. = *s. cz.* podziwiać. Każdy z nas trafność strzału wydziwiał i chwalił. **Wydziwić się. Wydziwować się**, *s. z.* czemu, nadziwić się, zdumiewać się nad czem dziwnem, trudnem do pojęcia. Nie mógł się wydziwić jego mądrości. Ktoż się twym sprawom wydziwować może?

**Wydźwigać**, am, *s. cz. nied.* **Wydźwignąć**, nę, *dok* dźwigając wydobywać, wydobyć, *np.* kogo z jamy. = *fig.* podźwignąć z upadku. Nie dozwoliła Opatrzność Batoremu wydźwignąć powierzonego mu narodu. = się, *s. z.* podźwignąć się, wydobyć się z upadku, z niewoli. **Wydźwiganie, Wydźwignienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wydżgnąć**, am, *s. cz. dok.* wyćwiczyć, wychłostać, jakby czem parzącem, piekącem.

**Wyegzaminować**, uję, *s. cz. dok.* egzaminując wybadać. **Wyegzaminowanie**, a, *n.* wybadanie przez egzamin.

**Wyegzekwować**, uję, *s. cz. dok.* uzyskać co się od kogo należy. = wykonać rozkaz. **Wyegzekwowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyekskuzować**, uję, *s. cz. dok.* ekskuzując usprawiedliwić z zarzutu. = się, *s. z.* usprawiedliwić się z zarzutu. **Wyekskuzowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wyekspediować**, uję, *s. cz. dok.* wysłać, wyprawić. **Wyekspediowanie**, a, *n.* wysłanie, wyprawienie.

**Wyekspensować**, uję, *s. cz. dok.* wydać pieniądze. **Wyekspensowanie**, a, *n.* wydanie pieniędzy.

**Wyfiglować**, uję, *s. cz. dok.* figlami wyjednać. = się, *s. z.* przez figle wykręcić się z czego. **Wyfiglowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wyforować**, uję, *s. cz. dok.* za drzwi wytrącić. **Wyforowanie**, a, *n.* wytrącenie za drzwi.

**Wyforytować**, uję, *s. cz. dok.* forytując wykierować kogo na co. **Wyforytowanie**, a, *n.* forytując wykierowanie.

**Wyfukać**, am, *s. cz. dok.* sfukać, z fukiem wyłajać, wybuzować. = co od kogo, fukaniem wymódz. **Wyfukanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyfutrować**, uję, *s. cz. dok.* futrowaniem czyli deskami, taflami wyłożyć. = piec, gliną wewnątrz wylepić. **Wyfutrowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyga**, i, *m.* stare psisko. = stary kutwa. = *fig.* szczwany lis.

**Wygacenie**, a, *n.* od **Wygacić**, cę, *s. cz. dok.* gacią wysłać, wymościć, *np.* drogę.

**Wygadać**, am, *s. cz. dok.* gadaniem wyjawić. = się, *s. z.* do woli się nagadać. Szli do stołu nie tylko by jadać, ale aby nawzajem mogli się wygadać. Umie się wygadać, umie się wysłowić. = Wygadać się z czem, gadając wydać się, wymówić się. Nadto mówiący zawsze się wygada. **Wygadanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Wygadany**, a, e, *im.* gadaniem wyjawiony. = *p.* gadatliwy. **Wygadywać**, uję, *s. n. nied.* na kogo, gadać co ślina do gęby przyniesie, niestworzone rzeczy wymyślać. **Wygadywanie**, a, *n.* czynność tego słowa. i t. d.

**Wygadsać, Wygadsanie**, *ob.* **Wygodzić**,

**Wygalać**, *ob.* Wygolić.

**Wyganiać, Wyganianie**, *ob.* **Wygonić**, i t. d.

**Wygarbować**, uję, *s. cz. dok.* garbując wyprawić skórę. = komu skórę, *po.* wyłoić, wywałkować. **Wygarbowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wygarnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Wygartywać**, uję, *ned.* garnąc, zagartując wydobyć, *np.* z żaru, z piasku, z popiołu. **Wygarnienie, Wygartywanie**, a, *n.* czynność tych słów

**Wygasić, się**, *s. cz. dok.* **Wygaszać**, am, *nied. wł.* i *fig.* do ostatka zgasić, zagasić. Według Stoików cnota powinna wygasić w sercu najmniejszą czułość. **Wygasły**, a, e, *im.* od **Wygasnąć**, nę, *s. n. dok.* zgasnąć zagasnąć. = *fig.* Jeszcze w nas dawne nie wygasło męztwo P.

mięć twoich dobrodziejstw nie wygaśnie w mej duszy. Po coż brzmi w uszach to wolności hasło, gdy przywiązanie do niej w sercach już wygasło. = (o familiach), ustać na ostatnim potomku. Dom jagielloński wygasł na Zygmuncie Auguście po mieczu, a na Janie Kazimirzu po kądzieli. **Wygaśnienie**, a, *n.* zgaśnienie. **Wygaszenie**, a, *n.* zgaszenie.

**Wygderać**, am, *s.cz.dok.* kogo, gderając wyłajać. = co u kogo, gderaniem wymódz. **Wygderanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wygiąć**, gnę, *s.cz.dok.* **Wyginać**, am, *nied.* gięciem wykrzywić. = się, *s.z.* giąć się na wszystkie strony. Baletniczka zgrabnie się wygina. **Wygięcie**, **Wyginanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Wygięty**, a, e, *im.* od **Wygiąć**.

**Wyginąć**, niemy, *s.n. dok. zbior.* do ostatniego zginąć. Przez potopy lądów ród ludzki wyginął. Legioniści polscy ledwo nie wszyscy wyginęli. **Wyginienie**, a, *n.* zupełne wszystkich zginienie.

**Wyglądać**, am, *s.n.nied.* okazywać się oczom takim lub takim, mieć dobrą lub złą cerę. Dobrze, świeżo, zdrowo wygląda. = na co, mieć podobieństwo do czego, zakrawać na co. Wygląda na pana, na żołnierza, na adwokata, na szlachcica. Wygląda na lat 30. = i **Wyglądnąć**, nę, *s.n.dok.* wyzierać, wyjrzeć, *np.* z okna, przez okno. = *fig.* Księżyc wygląda z za chmury. = *s.cz.* Wyglądać kogo, czego, oczekiwać wyglądając w stronę zkąd kto, co ma przybyć. = *fig.* oczekiwać. Wszyscy ciekawie skutku wyglądają. Wyglądał naród pomyślnej do powstania pory. **Wyglądanie**, a, *n.* wyzieranie. = *fig.* oczekiwanie.

**Wygładzać**, am, *s.cz.nied.* **Wygładzić**, dzę, *dok.* gładząc równać, wyrównać, *np.* deskę heblem. = *fig.* do szczętu wyniszczyć, wytępić. Rozesłano do wszystkich ziem, aby pobito i wygładzono wszystkie żydy. Polujmy rok cały aż wygładzim wilki na tej wyspie. = Wygładzić z pamięci, wymazać, wygluzować. Wygładźmy z naszej co przeszło pamięci. **Wygładzanie**, **Wygładzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyglębiać**, am, *s.cz.nied.* **Wyglębić**, bię, *dok.* wyrzynać, wyrznąć w głąb. **Wyglębianie**, **Wyglębienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wygłodać**, am, *s.cz. dok.* głodając wygryźć. Mysz dziurę w chlebie wygłodała. **Wygłodanie**, a, *n.* wygryzienie.

**Wygłodniały**, a, e, *im.* od **Wygłodnieć**, ję, *s.n. dok.* nacierpieć się głodu. **Wygłodzenie**, a, = się, *n.* od **Wygłodzić**, dzę, *s.cz.dok.* głodem wymorzyć. = się, *s.z.* wymorzyć się głodem.

**Wygluzować**, uję, *s.cz.dok.* wygładzić do szczętu, *np.* co z serca, z pamięci. **Wygluzowanie**, a, *n.* wygładzenie z serca, z pamięci.

**Wygmatwać**, am, *s.cz.dok.* z gmatwaniny wydobyć. = się, *s.z.* wydobyć się z gmatwaniny. **Wygmatwanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wygmerać**, am, *s.cz.dok.* gmerając wydobyć. = się, *s.z.* wydobyć się gmerając. Wygmerać się z biedy. **Wygmeranie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wygnać**, **Wygnić**, nię, *s.cz.dok.* **Wyganiać**, am, *nied.* wypędzić, wypędzać, *np.* bydło w pole, psa z pokoju. = Wygnać kogo z kraju, wywołać, posłać na wygnanie. Jednych wygnano, drugich na śmierć skazano. **Wygnańczy**, a, e, *p.* od wygnańca. **Wygnanie**, a, *n.* wypędzenie. = oddalenie z kraju przez wyrok sądu lub monarchy, najpospoliciej za przekroczenia polityczne. Skazać na wygnanie. Pójść na wygnanie. Żyć, umrzeć na wygnaniu. **Wygnaniec**, ńca, *m.* skazany na wygnanie.

**Wygnić**, ję, *s.n.dok.* gnijąc wydrążyć się, wklęsnąć przez ubycie części zgniłych. Usta, dziąsła mu wygniły. **Wygnicie**, a, *n.* w znaczeniu tego słowa.

**Wygniecenie, Wygniatanie, a,** *n.* od **Wygnieść, gniotę,** *s. cz. dok.* **Wygniatać, am,** *nied.* gniotąc wyciskać, wyciskać, *np.* sok z czego. = gniotąc zrobić wklęsłym, *np.* miejsce na którem się siedzi, leży. **Wygniotki, ów,** *l. m.* to co pozostaje po wygniecieniu soku z czego.

**Wygnoić, ję,** *s. cz. dok.* sprawić żeby co wygniło. = dobrze gnojem ziemię uprawić. **Wygnojenie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wygoda, y,** *ż.* **Wygódka, i,** *ż. zdrob.* to wszystko co jest wygodne, co dogadza naszym potrzebom. Wygody życia. Lubić wygody. **Wygodnie,** *ps.* z wygodą, *np.* żyć, mieszkać. **Wygodniś, sia,** *m.* ten co lubi wygódki. **Wygodny, a, e,** *p.* wygodę dający, dogadzający potrzebie, *np.* dom, suknia, obuwie, życie. **Wygodzenie, Wygadzanie, a,** *n.* od **Wygodzić, dzę,** *s. n. dok.* **Wygadzać, am,** *nied.* komu, dogodzić, dogadzać, starać się aby kto miał wygodę. = dogodzić komu pożyczając mu pieniędzy.

**Wygoić, ję,** *s. cz. dok.* kogo, wyleczyć z ran. = się, *s. z.* wyleczyć się z ran. **Wygojenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wygoleć, ję,** *s. n. dok.* stać się zupełnie gołym przez wypełznienie włosów. **Wygolenie, Wygalanie, a,** *n.* od **Wygolić, lę,** *s. cz. dok.* **Wygalać, am,** *nied.* goląc zrobić komu pleszkę, tonsurę. = Wygolić komu kilka płazów, *żart.* kilka razy tęgo płazem uderzyć.

**Wygon, u,** *m.* miejsce kędy bydło na paszę wyganiają, lub na którem pasą. **Wygonić,** *ob.* **Wygnać. Wygonienie, a,** *n.* wypędzenie. **Wygonowy, a, e,** *p.* od wygonu.

**Wygórować, uję,** *s. n. dok. fig.* wznieść się w górę, stanąć na wysokim szczeblu. Przy końcu XVI wieku naród polski wygórował gruntowną nauką, dowcipem i smakiem. **Wygórowany, a, o,** *p.* posunięty do wysokiego stopnia, *np.* złość, nienawiść, zarozumiałość.

**Wygorsować, uję,** *s. cz. dok.* odkryć gors czyli część piersi od szyi. = się, *s. z.* stroiąc się wychylić nagą część piersi. **Wygorsowanie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wygorzałość, ści, Wygorzelina, y,** *ż.* miejsce wygorzałe od upału słonecznego. **Wygorzeć, ję,** *s. n. dok.* **Wygorywać, am,** *nied.* zgorzeć zupełnie. Mało nie wszystkie wsi i miasta wygorywają, a zaś znowu je budują. = jakby wypalić się od upału słonecznego. Nie tylko pola, ale łąki i bagna wygorzały.

**Wygotować, uję,** *s. cz. dok.* **Wygotowywać, uję,** *nied.* gotując wyciągnąć, *np.* sok z rośliny, z mięsa. = zrobić zupełnie gotowym, przygotować, *np.* listy dla kogo, dzieło do druku. **Wygotowanie, a,** *n.* czynność słowa **Wygotować.**

**Wygrabiać, am,** *s. cz. nied.* **Wygrabić, bię,** *dok.* grabiami wyciągać, wyciągnąć, *np.* perz z roli. **Wygrabianie, Wygrabienie, a,** *n.* wyciąganie, wyciągnienie grabiami.

**Wygrać,** *ob.* **Wygrywać.**

**Wygracować, uję,** *s. cz. dok.* gracą wyrównać, *np.* ulicę w ogrodzie. **Wygracowanie, a,** *n.* wyrównanie gracą.

**Wygramolić się,** *s. z. dok.* gramoląc się wydostać się na wyższe miejsce. = gramoląc się wydobyć się z czego, *np.* z błota. Wygramoliwszy się z kałuży, dostali się na czyste pole.

**Wygrana, ej,** *ż.* bitwa wygrana. = partya wygrana. Dać za wygraną. **Wygranie, a,** *n.* słowa **Wygrać.** Wygranie sprawy, bitwy.

**Wygrożenie, a,** *n.* od **Wygrozić, żę,** *s. cz. dok.* co na kim, groźbą wymódz, wymusić. Nie wygrożono na mnie tego zeznania.

**Wygrywać, am,** *s. cz. nied.* **Wygrać, am,** *dok.* odnieść zwycięztwo. Wygrać bitwę, sprawę. Wygrać w karty. Wygrać los na loteryi. = dźwiękami instrumentu wyrażać. Wygrywać na flecie, na skrzypcach. **Wygrywanie, a,** *n.* czynność słowa **Wygrywać.**

**Wygryz, u,** *m.* jamka, dziura wygryziona. **Wygryzać, am,** *s. cz. nied.* **Wygryźć, zę,** *dok.* gryząc wyłobić. Rdza wygryza żelazo. Lekarstw

wygryzające. = psuć gryząc. W chatach kurnych dym wygryza oczy. = gryząc wypędzić. Stare pszczoły wygryzają młode. = *fig.* gryząc, dogryzając wypędzić. Wygryźli go z tego domu. = **się**, *s.z.* gryząc zrobiwszy dziurę wydobyć się. Psy wygryzły się z psiarni. **Wygryzanie, Wygryzienie, a,** = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wygrzebać, bię**, *s.cz.dok.* **Wygrzebywać, uję**, *nied.* wydobyć, wydobywać co było zagrzebane. Hyena wygrzebuje trupy. = grzebiąc wydobyć. Kura perłę wygrzebała. = **się**, *s.z.* z trudnością wydobyć się. *np.* z biedy. **Wygrzebanie, Wygrzebywanie, a,** = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wygrzecznieć, ję**, *s.n.dok.* stać się grzecznym. **Wygrzecznienie, a**, *n.* stanie się grzecznym.

**Wygrzewać, am**, *s.cz.nied.* **Wygrzać, grzeję**, *dok.* grzać, nagrzać ze wszystkich stron, a mianowicie wewnątrz, *np.* łóżko. = **się**, *s.z.* grzać się, nagrzać się ze wszystkich stron. Koty lubią wygrzewać się przy piecu. Niańki z dziećmi, starce wygrzewają się na słońcu. **Wygrzewanie, Wygrzanie, a,** = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wygrzmocenie, a.** *n.* od **Wygrzmocić, cę**, *s.cz. dok.* jakby z hukiem grzmotu wybić kijem, kułakiem.

**Wygubiać, am**, *s.cz.niedok.* **Wygubić, bię**, *dok.* wytępiać, wytępić. Mieczem i głodem i morem wygubię ich. Psy, lisy, ptactwo i zwierzęta drapieżne niezmierne zajęcy mnóstwo wygubiają. **Wygubianie, Wygubienie, a**, *n.* wytępianie, wytępienie.

**Wyguzdrać się**, *s.z.dok.* po długiem guzdraniu się wybrać się nakoniec dokąd. **Wyguzdranie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Wygwizdać, am**, *s.cz.dok.* **Wygwizdywać, uję**, *nied.* kogo, co, gwizdaniem wyszydzić. Wygwizdano tego aktora, tę sztukę. = gwizdaniem wyrażać. Wygwizdywać jaką notę. **Wygwizdanie, Wygwizdywanie, a**, *n.* gwizdaniem wyszydzenie.

**Wygzić, ię**, *s.cz.dok.* jak giez kąsając, dokuczając wypędzić zkąd kogo. = **się**, *s.z.* do woli się nagzić.

**Wyhaftować, uję**, *s.cz.dok.* zrobić co haftując, *np.* kwiat, suknią, kołnierzyk. **Wyhaftowanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Wyhałasować, uję**, *s.cz.dok.* hałasując wymódz, wymusić. **Wyhałasowanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Wyhasać się**, *s.z.dok.* do woli się nahasać. **Wyhasanie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Wyheblować, uję**, *s.cz.dok.* heblem wygładzić. **Wyheblowanie, a**, *n.* wygładzenie heblem.

**Wyhodować, uję**, *s.cz.dok.* wychować, *np.* dziecko, zwierzę, roślinę. **Wyhodowanie, a**, *n.* wychowanie.

**Wyhukać, am**, *s.cz.dok.* hukiem wystraszyć. = co na kim, hukiem wymódz, wymusić. **Wyhukanie, a**, *n.* hukiem wystraszenie. = hukiem wymuszenie.

**Wyhulać się**, *s.z. dok.* do woli się nahulać. **Wyhulanie się**, *n.* nahulanie się.

**Wyjąć**, *ob.* **Wyjmować.**

**Wyjadać, am**, *s.cz.nied.* **Wyjeść, jem**, *dok.* zjadać, zjeść wszystko co jest wewnątrz. Węże wyjadają z gniazd pisklęta ptaków. Niektóre ptaki wyjadają miód z ulów, owady ze szpar. = Wyjeść kogo zkąd, *fig.* wygryźć. **Wyjadacz, a**, *m.* ten co wyjada, darmojad. = ten co z niejednego pieca chleb jadał. Stary wyjadacz. **Wyjadanie, a**, *n.* czynność słowa Wyjadać.

**Wyjąkać, am**, *s.cz.dok.* **Wyjąknąć, nę**, *jednok.* **Wyjąkiwać, uję**, *nied.* jąkając się, wymówić. **Wyjąkanie, Wyjąknienie, Wyjąkiwanie, a**, *n.* jąkając się wymawianie, wymówienie.

**Wyjarzmiać, am**, *s.cz.nied.* **Wyjarzmić, mię**, *dok.* wyzwolić z jarzma. **Wyjarzmianie, Wyjarzmienie, a**, *n.* wyzwalanie, wyzwolenie z jarzma.

**Wyjaśniać, am**, *s.cz. nied.* **Wyjaśnić, nię**, *dok. fig.* czynić, uczynić jasnem. Dzięcielina wzrok wyjaśnia. Wyjaśnić czoło, wypogodzić. Wyjaśnić co ciemnego, przez objaśnienie wydobyć z zaciemnienia. = **się**, *s.z.*

stawac się, stac się jasnem. Niebo się wyjaśnia. Prawda wyjaśnia się przez dyskussyą. **Wyjaśniacs, Wyjaśniciel**, a, *m.* ten co wyjaśnia rzeczy ciemne. **Wyjaśnianie, Wyjaśnienie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Wyjaśnienie, objaśnienie, szczegóły, dowody wyjaśniające. **Wyjaśnieć, ję**, *s. n. dok.* stac się jasnem.

**Wyjątek, tku**, *m.* to co z czego wyjęto, wyimek, kawałek z dzieła wyjęty. = co wyjęto od ogólnego prawidła. Nie masz reguły bez wyjątku. **Wyjątkowy**, a, e, *p.* od wyjątku. Prawo wyjątkowe.

**Wyjawiać, am**, *s. cz. nied.* **Wyjawić, wię**, *dok.* sekret na jaw wydawać, wydać. Pijani najczęściej tajemnice wyjawiają. = Wyjawić myśl swoję, objawić. = **się**, *s. z.* wydac się z utajenia, wyjść na jaw. Wszystko się wyjawiło. **Wyjawianie, Wyjawienie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyjąwszy**, *im. nied.* od słowa Wyjąć, używa się jak, *pmk.* z wyjątkiem, oprócz.

**Wyjazd**, u, *m.* wyjechanie. = miejsce kędy się wyjeżdża. **Wyjechać**, *ob.* **Wyjeżdżać**. **Wyjechanie**, a, *n.* wyruszenie jazdą.

**Wyjęcie**, a, *n.* od słowa Wyjąc.

**Wyjednać, am**, *s. cz. dok.* co u kogo, wyprosić, otrzymać. **Wyjednanie**, a, *n.* wyproszenie, otrzymanie.

**Wyjedzenie**, a, *n.* zjedzenie wszystkiego co było wewnątrz. **Wyjeść**, *ob.* **Wyjadać**.

**Wyjęty**, a, e, *im.* od **Wyjąć**, wzięty, wydobyty zkąd. Zdanie wyjęte z Seneki. Powieść wyjęta z Długosza. = wyłączony. Żaden od nędzy nie wyjęty człowiek. Wyjęty z pod prawa, wyłączony z opieki prawa.

**Wyjezdne, go**, *n.* chwila wyjazdu. Być na wyjezdnem. **Wyjeżdżać, am**, *s. n. nied.* **Wyjechać, jadę**, *dok.* wyruszać, wyruszyć jazdą. = z czem, *fig.* popisywać się. Z dobrodziejstwy swemi na plac wyjeżdżał. **Wyjeżdżanie**, a, *n.* wyruszanie jazdą. **Wyjeżdżenie**, a, *n.* od **Wyjeżdżić, dżę**, *s. cz. dok.* jeżdżąc utrzeć, utorować drogę. = kogo, *fig.* zjezdzić, wyłajac, wybuzować.

**Wyimek, mku**, *m.* wyjątek. **Wyjmować, uję**, *s. cz. nied.* **Wyjąć, mę**, *dok.* imając czyli biorąc wydobywać, wydobyć, *np.* z kufra, z szuflady, z kieszeni. = wybierać, wybrać kawałki, wyjątki z jakiego dzieła. = wyłączać jako wyjątek. Nikogo nie wyjmując. **Wyjmowanie**, a, *n.* czynność słowa Wyjmować.

**Wyjrzec**, *ob.* **Wyzierac**.

**Wyjść**, *ob.* **Wychodzić**. **Wyjście**, a, *n.* wychód. Wyjście ludu Izraelskiego z Egiptu.

**Wyka**, i, *ż. bot.* (Vicia), roślina z familii groszkowych. = Gęsia wyka, soczewica.

**Wykadzać, am**, *s. cz. nied.* **Wykadzić, dzę**, *dok.* kadząc smród wypędzać. Wykadzić pokój. **Wykadzanie, Wykadzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wykalać, am**, *s. cz. nied.* **Wykłóć, kolę**, *dok.* kołąc wydobywać, wydobyć. Wykalać zęby. Kruk krukowi oka nie wykole, *przysł.* = Wykłóć komu czem oczy, *fig.* naocznie przekonać o fałszu i zawstydzić. Ufał sobie że czarnem na białem wykole mu oczy. = Wykłóć kogo zkąd, *fig.* kołąc, dopiekając wypędzić. = Wykłóć, kołąc bagnetem wszystkich pozabijać. W tej bitwie jedna kompania wykłóła cały batalion. **Wykalanie**, a, *n.* czynność słowa Wykalać.

**Wykąpać, pię**, *s. n. dok.* kąpiąc wyciec. Wykąpany, a, e, *p.* podobniusieńki, jak dwie krople wody. Wykąpany ojciec, dziadek.

**Wykąpać, pię**, *s. cz. dok.* **skąpać**. = **się**, *s. z.* skąpać się. **Wykąpanie**, a, *n.* skąpanie. = **się**, skąpanie się.

**Wykaplonić, nię**, *s. cz. dok.* wytrzebić koguta. **Wykaplonienie**, a, *n.* wytrzebienie koguta.

**Wykapturzenie**, a, = **się**, *n.* od **Wykapturzyć, rzę**, *s. cz. dok.* zdjąć komu kaptur z głowy; *fig.* uwolnić od kapturu zakonnego. = **się**, *s. z.* porzucić kaptur, wystąpić z zakonu

**Wykarczować, uję**, *s. cz. dok.* wyk-

pać karcze, wyczyścić pole z karczów. **Wykarczowanie**, a, *n.* wykopanie karczów.

**Wykarmić**, **mię**, *s. cz. dok.* karmiąc wyhodować, *np.* dziecko. = wieprza ukarmić. = **się**, *s. z.* karmiąc się wyhodować się, ukarmić się. **Wykarmienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykąsać**, **am**, **Wykąsić**, **szę**, *s. cz. dok.* **Wykąsywać**, **uję**, *nied.* kąsając wyjeść, wyjadać. = Wykąsać, kąsając wypędzić. = **Wykąsać się**, *s. z.* wzajemnie się pokąsać. **Wykąsanie**, **Wykąszenie**, **Wykąsywanie**, a, **Wykąsanie się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wykaszlać**, **ię**, *s. cz. dok.* kaszlając flegmę wyrzucić. = **się**, *s. z.* dosyć się nakaszlać, przestać kaszlać. **Wykaszlanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykaz**, u, *m.* spis wykazujący różne szczegóły. **Wykazać**, **że**, *s. cz. dok.* **Wykazywać**, **uję**, *nied.* wytykając pokazać, pokazywać, *np.* pięść z wody. = dowodnie okazać, okazywać. **Wykazanie**, **Wykazywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wykichać**, **am**, **Wykichnąć**, **nę**, *s. cz. dok.* kichając wyrzucić. = **Wykichać się**, *s. z.* dosyć się nakichać, przestać kichać. **Wykichanie**, **Wykichnienie**, a, **Wykichanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykiełznać**, **am**, *s. cz. dok.* konia, wyjąć koniowi kiełzno z pyska. = **się**, *s. z.* uwolnić się z kiełzna. **Wykiełznanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykierować**, **uję**, *s. cz. dok.* co, dobrze co pokierować. = kogo, kierując kim, wykształcić, usposobić. Wykierował go na człowieka. = **się**, *s. z.* dobrze się kierując wyjść na co. Wykierował się na adwokata. **Wykierowanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykipieć**, **pi**, *s. n. dok.* kipiąc częścią wyjść się z naczynia, częścią ulotnić się w stanie pary. Woda wykipiała. **Wykipienie**, a, *n.* stan wyrażony przez to słowo

**Wykląć**, *ob.* **Wyklinać**.

**Wykład**, u, *m.* wyłożenie, wytłumaczenie. Wykład snów. Wykład Pisma św. = sposób wykładania jakiego przedmiotu. wykład filozofii. **Wykładać**, **am**. *s. cz. nied.* **Wyłożyć**, **ię**, *dok.* kłaść, położyć wydobywszy z czego. *np.* suknie z kufra, towary na przedaż. = nakładać na co, wydawać pieniądze jako nakład, jako koszt łożony na co, *np.* na druk dzieła, na edukacyą. = konie, wyprzęgać. = Wykładać jaką naukę, opowiadać ją słuchaczom. = czem, fornirować, taflować. *np.* ściany marmurem, sprzęt jaki drzewem mahonowem. **Wykładacz**, a, *m.* ten co wykłada, tłumaczy, objaśnia. **Wykładanie**, a, *n.* czynność słowa **Wykładać**. **Wykładnik**, a, *m. aryt. alg.* wypadek porównania wielkości w stosunku arytmetycznym i geometrycznym.

**Wyklajstrować**, **uję**, *s. cz. dok.* wewnątrz klajstrem wysmarować. **Wyklajstrowanie**, a, *n.* wysmarowanie klajstrem.

**Wykłamać**, **mię**, *s. cz. dok.* kłamiąc wyjednać. = **się**, *s. z.* kłamiąc wykręcić się. **Wykłamanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyklarować**, **uję**, *s. cz. dok.* uczynić płyn klarownym. = **się**, *s. z.* stać się klarownym. Wino wyklarowało się. **Wyklarowanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyklejać**, **am**, *s. cz. nied.* **Wykleić**, **ję**, *dok.* kleić, nakleić wewnątrz. = klejąc robić, zrobić, *np.* pudełko. **Wyklejanie**, **Wyklejenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyklektać**, **am**, **cę**, *s. cz. dok.* co na kim, klektając wymódz. **Wyklektanie**, a, *n.* klektaniem wymożenie.

**Wyklepać**, **pię**, *s. cz. dok.* ile trzeba naklepać, *np.* kosę. = klepiąc wybić, *np.* kogo po pysku. **Wyklepanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyklęcie**, a, *n.* wyłączenie z towarzystwa wiernych przez klątwę. **Wyklęty**, a, e, *im.* od **Wykląć**, klątwą z towarzystwa wiernych wyłączony. **Wyklinać**, **am**, *s. cz. nied.* **Wykląć**, **klnę**, *dok.* wyłączać, wyłączyć z towarzystwa wiernych przez

kiątwę. **Wyklinanie**, a, *n.* czynność słowa **Wyklinać**.

**Wyklóć**, *ob.* **Wykalać**. **Wyklócie**, a, *n.* czem kołącem wydobycie. = czem kołącem wszystkich wybicie. **Wyklóty**, a, e, *im.* od **Wyklóć**.

**Wyklócenie**, a, = **się**, *n.* od **Wyklócić**, cę, *s. cz. dok.* przez kłótnię wymódz co na kim. = **się**, *s. z.* do woli się z kim nakłócić.

**Wyklosić się**, *s. z. dok.* wysypać się w kłos. Zboże się wykłosiło. **Wykloszenie się**, *n.* wysypanie się w kłos zboża.

**Wykluć**, ję, **Wyklwać**, am, *s. cz. dok.* **Wyklwać**, am, *nied.* klując dziobem wykłóć. Kruk krukowi oka nie wykluje, *przysł.* = klując dziobem wypędzić. Wyklwały dudki dudka, co się był w pióra pawie ustroił. = **się**, *s. z.* (o piskiętach), przekłówszy dziobem skorupę, wyleźć z jaja. = *fig.* wylęgnąć się. Cały rząd krajowy wykluł się i wyrósł z podobnych przywilejów. Jakieś niebezpieczeństwo może się z tego wykluć. **Wyklucie**, **Wyklwanie**, **Wyklwanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wykołatać**, am, cę, *s. cz. dok.* kołatając wydobyć, *np.* ziarna ze snopa. = co na kim, kołatając do kogo, to jest często naprzykrzając się wymódz co na kim. **Wykołatanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wykonać**, *ob.* **Wykonywać**. **Wykonalny**, *n*, e, *p.* dający się wykonać. **Wykonanie**, a, *n.* dokonanie. Niepodobny do wykonania. **Wykonawca**, y, **Wykonywacz**, a, *m.* ten co wykonywa. **Wykonawczy**, a, e, *p.* od wykonania. Władza wykonawcza, jedna z trzech władz państwa wykonywająca wyroki i postanowienia dwóch innych.

**Wykończenie**, a. *n.* czynność słowa **Wykończyć**. = przymiot starannego wypracowania wszystkich szczegółów dzieła, roboty, obrazu, posągu. **Wykończyć**, czę, *s. cz. dok.* starannie wypracować wszystkie szczegóły jakiego dzieła.

**Wykonywać**, am, *s. cz. nied.* **Wykonać**, am, *dok*, dokonywać, dokonać. Wykonać prawo, wyrok, zamiar, rozkaz, zlecenie, przysięgę. Wykonywać obowiązki swego stanu, pełnić, dopełniać. = **Wykonać się**, *s. z.* spełnić się, dopełnić się. Rzekł Jezus przed śmiercią na krzyżu: wykonało się. **Wykonywanie**, a, *n.* dokonywanie.

**Wykopać**, pię, *s. cz. dok.* **Wykopywać**, uję, *nied.* kopiąc zrobić, *np.* rów, dół, jamę. = kopiąc wydobyć, *np.* skarb, trupa. **Wykopanie**, **Wykopywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wykopycenie**, a, *n.* wywichnienie stawu kopytowego u konia.

**Wykorzeniać**, am, *s. cz. nied.* **Wykorzenić**, nię, *dok.* wyrywać, wyrwać z korzeniem. = *fig.* z gruntu wygładzić, wygubić do szczętu, *np.* wady, nałogi, przesądy, nadużycia. Trudno jest wykorzenić co się wiekami wkorzeniło. **Wykorzeniacz**, **Wykorzeniciel**, a, *m.* ten co wykorzenia. **Wykorzeniane**, **Wykorzenienie**, a, *n.* wyrywanie, wyrwanie z korzeniem.

**Wykosić**, szę, *s. cz. dok.* wszystko skosić, *np.* trawę, łąkę, zboże. **Wykoszenie**, a, *n.* skoszenie wszystkiego.

**Wykosławić**, wię, *s. cz. dok.* zrobić kosławym, wykrzywić. **Wykosławienie**, a, *n.* wykrzywienie.

**Wykot**, u, *m.* czas w którym się kocą owce, i jagnięta w tym czasie urodzone. Wykot zimowy, jesienny.

**Wykować**, i t. d. *ob.* **Wykuć**, i t. d.

**Wykowiny**, win, *l. m.* słoma wykowa. **Wykowisko**, a, *n.* pole gdzie oyła wyka. **Wykowy**, a, e, *p.* od wyki, wyczany.

**Wykpać**, am, *s. cz. dok.* kpem nazywając wyłajać. **Wykpanie**, a, *n.* kpiąc wyłajanie. **Wykpić**, pię, *s. cz. dok.* **Wykpiwać**, am, *nied.* kpinami wyłudzić. Ten urwie, ten uchwyci, ten wykpi. = **się**, *s. z.* kpinami wykręcić się z czego. **Wykpienie**, **Wykpiwanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Wykpigrosz**, a, *m.* ten co wyłudza pieniądze kpinami.

**Wykraczać**, *ob.* **Wykroczyć**. **Wykraczanie**, a, *n.* przekraczanie.

**Wykradać**, am, *s. cz. nied.* **Wykraść**, dnę, *dok.* ukradkiem wynosić, wyprowadzać, wywozić. Wykradli Prusacy ze skarbu królewskiego w Krakowie korony i klejnoty drogie. Wykraść pannę z klasztoru, z domu rodzicielskiego. = się, *s. z.* ukradkiem wynikać się, wymknąć się. Zbójca wykrada się z lasu. Wykradł się rodzicom swym chłopczyna. Potajemnie się z wojska wykradali. **Wykradanie**, **Wykradzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wykrawać**, **Wykrajać**, am, *s. cz. nied.* **Wykroić**, ję, *dok.* krając wycinać, wyciąć. Jabłko gdy zwierzchu psować się pocznie, wykroić się zgniłość może. **Wykrawanie**, **Wykrajanie**, a, *n.* krojeniem wycinanie.

**Wykręcać**, am, *s. cz. nied.* **Wykręcić**, cę, *dok.* kręcąc wydobywać, wydobyć, *np.* nabój ze strzelby. = kręcąc wyciskać, wycisnąć, *np.* wodę z chust. = kręcąc wywichnąć, *np.* nogę. = kręcąc wystawiać rzecz z najlepszej strony dla oszukania patrzącego. Tandeciarz wykręca czapkę przed kupującym z najlepszej strony. = Wykręcić co od kogo, kręcielstwem wyłudzić. Wykręcił od niego parę dukatów. = przekręcać. Język nie jest strojem kobiecym, któryby wolno było giąć, wykręcać i przerabiać. = *s. n.* czem, wywijać. Dwoma oszczepy wykręca. = się, *s. z.* kręcić się na wszystkie strony. = z czego, wywijać się, wywinąć się. Ma dobry język, że wszystkiego się wykręci. **Wykręcanie**, **Wykręcenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wykreślać**, am, *s. cz. nied.* **Wykreślić**, lę, *dok.* kreśląc rysować, wyrysować, *np.* figurę geometryczną. = kreśląc wymazać, *np.* wyraz, kogo z listy. **Wykreślanie**, **Wykreślenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Wykreślenie**, *geom.* figura wykreślona dla dowiedzenia twierdzenia, rozwiązania zagadnienia.

**Wykręt**, u, *m.* wybieg wykrętarski. = grajcar z jednym lub dwoma wąsami do wykręcania naboju ze strzelby, z działa. **Wykrętarka**, i, *ż.* kobieta wykrętna. **Wykrętarski**, a, e, *p.* właściwy wykrętarzowi. **Wykrętarstwo**, a, *n.* obrotność wykrętarska. **Wykrętarz**, **Wykrętnik**, a, *m.* człowiek wykrętny. **Wykrętnie**, *ps.* sposobem wykrętnym. **Wykrętny**, a, e, *p.* pełen wykrętów.

**Wykroczenie**, a, *n.* przekroczenie. **Wykroczyć**, czę, *s. n. dok.* **Wykraczać**, am, *nied.* przekroczyć granice. Gdy budujesz, z miary kosztem nie wykraczaj. = przekroczyć prawidło moralności, zboczyć z drogi cnoty, obowiązku. Młodzi przewodnika potrzebują, maczej nie tylko wyboczą, ale też wykroczą i zbłądzą. = przekroczyć prawo, ustawę. **Wykroczyciel**, a, *m.* ten co wykroczył przeciw prawu, ustawie.

**Wykroić**, *ob.* **Wykrawać**. **Wykrojenie**, a, *n.* krojeniem wycięcie.

**Wykropić**, pię, *s. cz. dok.* kropiąc wypotrzebować, *np.* wodę święconą. = kogo prętem, *fig.* wytrzepać skórę. = kropiąc z grzechu oczyścić. Nie spodziewaj się aby cię z tego, jeśli cię teraz osądzono, po śmierci wydzwoniono, wykropiono, albo wykadzono. **Wykropienie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wykruszać**, am, *s. cz. nied.* **Wykruszyć**, szę, *dok.* kruszą wydobywać, wydobyć. *np.* ziarno z kłosa. = się, *s. z.* kruszą się wypadać, wypaść. Ząb mi się wykruszył. **Wykruszanie**, **Wykruszenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów

**Wykrzesać**, szę, *s. cz. dok.* **Wykrzesywać**, uję, *nied.* krzesząc iskry wydobywać, wydobyć. Wykrzesać ognia. = Wykrzesać kogo, *fig.* okrzesać. = się, *s. z.* okrzesać się. **Wykrzesanie**, **Wykrzesywanie**, a, **Wykrzesanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykrztusić**, szę, *s. cz. dok.* krztusząc się wyrzucić. = *fig.* Krztusił się jak gdyby jaki urok silił się wykrztusić, aż duszę wykrztusił. **Wykrztuszenie**, a, *n.* krztusząc się wyrzucenie.

**Wykrzyczeć, czę**, *s. cz. dok.* kogo zkąd, krzykiem wypędzić. = kogo, krzycząc wyłajać, wyfukać. = co na kim, krzykiem wymódz, wymusić. = **się**, *s. z.* nakrzyczawszy się przestać. **Wykrzyczenie, a**, = **się**, *n.* czynność tego słowa. **Wykrzyk, u**, *m.* okrzyk. Wykrzyki radości. **Wykrzykać, Wykrzykiwać, uję**, *s. n. nied.* z krzykiem się odzywać. W senacie i przed królem wykrzykiwano, że czas powściągnąć niesworność i swawolą kozacką. **Wykrzykiwanie, a**, *n.* odzywanie się z krzykiem. **Wykrzyknąć, nę**, *s. n. jednot.* krzyknąć, z krzykiem się odezwać. = *s. cz.* okrzyknąć, krzykiem ogłosić, *np.* kogo królem, imperatorem. **Wykrzyknienie, a**, *n.* odezwanie się z krzykiem. = okrzyknienie. = Znak wykrzyknienia, *gram.* znamię pisarskie (!). **Wykrzyknik, a**, *m. gram.* wyraz nieodmienny służący do wyrażenia różnych poruszeń duszy, jako to, bolu, żalu, smutku, radości, przestrachu, zadziwienia.

**Wykrzywiać, am**, *s. cz. nied.* **Wykrzywić, wię**, *dok.* krzywiąc wyginać, wygiąć na bok, *np.* bót, trzewik, gębę. = *fig.* przekręcać, wykręcać, *np.* czyje słowa, wyrażenia. = **się**, *s. z.* Bót, trzewik wykrzywił się. = wykrzywiać się, gębę wykrzywiać, przedrzeźniając kogo. **Wykrzywianie, Wykrzywienie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wykształcać**, i t. d. *ob.* **Kształcić, Ukształcać**, i t. d.

**Wykuć, Wykować, uję**, *s. cz. dok.* kując wydrążyć, *np.* grotę, drogę w skale. Jama w skale sklepisto była wykowana. Położył go w grobie wykowanym. **Wykucie, Wykowanie, a**, *n.* kuciem wydrążenie.

**Wykudlać, am**, *s. cz. dok.* za kudły kogo wytargać. **Wykudlanie, a**, *n.* wytarganie za kudły.

**Wykup, u**, *m.* **Wykupno, a**, *n.* wykupienie. = pieniądze na wykupienie. **Wykupiciel, Wykupnik, a**, *m.* ten co kogo lub co wykupuje. **Wykupny, Wykupowy, a, e**, *p.* od wykupu, *np.* pieniądze. = mogący być wykupionym. **Wykupować, uję**, *s. cz. nied.* **Wykupić, pię**, *dok.* przez okup wyzwalać, wyzwolić. Wykupić jeńca, niewolnika, zastaw. Trynitarze wykupowali chrześcian z niewoli tureckiej. = wszystko kupić. Wykupiono towar. = **się**, *s. z.* odkupować się, odkupić się. **Wykupowanie, Wykupienie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wykurować, uję**, *s. cz. dok.* wyleczyć. = **się**, *s. z.* wyleczyć się. **Wykurowanie, a**, *n.* wyleczenie. = **się**, wyleczenie się.

**Wykurzać, am**, *s. cz. nied.* **Wykurzyć, rzę**, *dok.* wyczyszczać, wyczyścić z kurzu. = kurząc, dym wypuszczając wyczyścić, *np.* beczkę. = kogo zkąd, kurząc wypędzać, wypędzić, *np.* lisa z jamy, komary z pokoju, pszczoły z ula. = *fig.* wypędzić. Wykurzym tego burdę i opoja. = kurząc wypotrzebować, *np.* funt tytuniu na tydzień. Wykurzyć fajkę tytuniu, wypalić. **Wykurzanie, Wykurzenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Wykuty, a, e**, *im.* od **Wykuć**. kuciem wydrążony. Amfiteatr w skale wykuty. Grób z jednego kamienia całkiem wykuty.

**Wykwestować, uję**, *s. cz. dok.* kwestując wyprosić. **Wykwestowanie, a**, *n.* kwestą wyproszenie.

**Wykwilenie, a**, *n.* od **Wykwilić, lę**, *s. cz. dok.* kwiląc wyprosić co u kogo.

**Wykwint, u**, *m.* przesada w stroju, w obejściu się. = strój wykwintny. **Wykwintnie**, *ps.* wykwintnym sposobem, *np.* stroić się. **Wykwintniś, sia**, *m.* człowiek wykwintny. **Wykwintność, ści**, *ż.* przymiot tego co jest wykwintne, zbytnia wytworność. **Wykwintny, a, e**, *p.* wykwintnie strojący się. = wykwintnie zrobiony, *np.* strój, obiad.

**Wykwitać, am**, *s. n. nied.* **Wykwitnąć, nę**, *dok.* wyrastać, wyrosnąć kwiatem z czego. = *fig.* Zawżdy z wawrzynów drzewo wolności wykwita.

**Wykwitować, uję**, *s. cz. dok.* kogo. = **się**, *s. z.* z kim, skwitować, pokwitować się. = Wykwitować kogo

z czego, rachując się z kim dać mu kwitek zamiast tego co mu się należy, puścić z kwitkiem. = Wykwitować się wzajemnością, wywzajemnić się. **Wykwitowanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wylabudać, am,** *s. cz. dok.* z trudnością co od kogo otrzymać, dostać.

**Wylać,** *ob.* **Wylewać.**

**Wyłączać, am,** *s. cz. nied.* **Wyłączyć, czę,** *dok.* wyjątkowo wyzwalać, wyzwolić. Od śmierci nikt nie jest wyłączon. = odłączać, odłączyć z pewnej liczby. Wyłączyć kogo z towarzystwa, ze społeczności wiernych. Zwierzęta rozpoznają wśród pokarmu i wyłączają jadowite rośliny. Podczas elekcyi 1660 roku szlachta wyłączyła z liczby kandydatów ubiegających się o tron polski księcia Kondeusza, zarzucając mu że przekupił cały prawie stan rycerski i połowę senatu. = **się,** *s. z.* odłączać się, odłączyć się. Ja się od tego nie wyłączam. **Wyłączanie, Wyłączenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Wyłącznie,** *ps.* z wyłączeniem wszystkiego innego, trudnić się czem, poświęcać się czemu. **Wyłączny, a. e,** *p.* wyłącznie komu służący, *np.* prawo, przywilej.

**Wyładnieć, ję,** *s. cz. dok.* stać się ładnym. **Wyładnienie, a,** *n.* stanie się ładnym

**Wyładować, uję,** *s. cz. dok.* **Wyładowywać, uję,** *nied* z naładowanego wozu statku wyjąć, wyjmować ładunek. **Wyładowanie. Wyładowywanie, a,** *n* wyjęcie, wyjmowanie ładunku z wozu, ze statku

**Wyładować, uję,** *s. n. dok.* wysiąść na ląd ze statku. **Wyładowanie, a,** *n.* wysiadanie na ląd ze statku.

**Wyląda,** *ob.* **Wylęgać.**

**Wylajać, ję,** *s. cz. dok.* tęgo złajać. **Wylajanie, a,** *n.* tęgie złajanie.

**Wyłamać, mię,** *s. cz. dok.* **Wyłamywać, uję,** *nied.* łamiąc wybić, wyrwać. Wyłamać komu lub sobie ząb. Wyłamać drzwi, dziurę w murze. = **się,** *s. z.* łamiąc co przeszkadza wyjściu wydobyć się. Wyłamać się z więzienia. = od czego, z czego, *fig.* z trudnością, z wysileniem wyzwalać się wyzwolić się. Wyłamać się z posłuszeństwa, z czyjej władzy, z pod jarzma. **Wyłamanie, Wyłamywanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wylanie, a,** = **się,** *n.* od słów **Wylać, Wylać się. Wylany, a, e,** *im.* od **Wylać.** = *fig.* który się całkiem dla kogo wylał czyli poświęcił. Wylany dla dobra kraju. = na co złego, całkiem czemu złemu oddany. Na niecne życie, na rozpustę wylany.

**Wylapać, pię,** *s. cz. dok.* wszystkich złapać, połapać. **Wylapanie, a,** *n.* wszystkich złapanie.

**Wylatać, am, Wylatywać, uję,** *s. n. nied* **Wylecieć, cę,** *dok.* lotem z wnętrza wydostawać się, wydostać się. Ptak wyleciał z klatki. Pszczoły wylatują z ula. = Wyleciało słowo, *fig.* wymknęło się z ust. Raz szkiem słówko wyleci, a już go nie wciągniesz. = *fig.* wybiegać, wybiedz, wyskakiwać, wyskoczyć. Wyleciał z domu na ulicę. Wyleciał przez okno. = w górę, wznieść się lotem. W górę nie radzęć wylatać = wypadać, wypaść. Wszystko mu z rąk wylatuje. Wyleciało mi to z pamięci, wypadło, wymknęło się. **Wylatanie, Wylatywanie, a,** *n.* w znaczeniu słów **Wylatać, Wylatywać.**

**Wylatać, am,** *s. cz. dok.* łatami pozaszywać dziury, połatać. = komu boki, grzbiet, skórę, *fig.* wyłoić, wygarbować. **Wylatanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wylawiać,** i t. d. *ob.* **Wyłowić,** i t. d..

**Wylażenie, a,** *n.* od **Wylazić, żę,** *s. n. nied.* **Wyleźć, lazę,** *dok.* łażąc wychodzić, wyjść. Wyleźć z jamy, z dziury, z błota. **Wyleźć z długów.** *fig.* wybrnąć. Bokiem ci to wylezie, *fig.* przypłacisz, odpokutujesz za to. Wyleźć na drzewo, na wieżę, na dach, na drabinę. = wypadać. Włosy mu wyłażą.

**Wylecieć,** *ob.* **Wylatać.**

**Wyleczenie, a,** = **się,** *n.* od **Wyleczyć, czę,** *s. cz. dok.* uleczyć, wykurować. Choroba nie do wy-

leczenia. = się, *s. z.* wykurować się.

**Wylegać, am,** *s.n.nied.* **Wyledz, Wylegnąć, nę,** *dok.* (o zbożu zbyt bujnie rosnącem), pokładać się, położyć się. Pszenica wylegla. = i **Wyleżeć, ię,** *s.cz.dok.* leżąc wygnieść dołek. = co, leżąc otrzymać. Nie leż, bo nic nie wyleżysz. = przeleżeć jaki czas. Dwa miesiące wyleżał w szpitalu. **Wylegać się, Wyleżeć się,** *s. z.* leżąc wypoczywać, wypocząć. Kiedy się nie wyspię, nie wyleżę, to mnie głowa boli. = Wyleżeć się z czego, leżąc wyjść z choroby. Tak niebezpiecznie w onych ranach leżał, że nie tuszyli aby się wyleżał. **Wyleganie, a,** = się, *n.* w znaczeniach słów Wylegać, Wylegać się. **Wylegly, a, e,** *im.* od Wyledz, który wyległ. Żyto wylegle.

**Wylęgać, am, Wylęgiwać, uję,** *s.cz.nied.* **Wylądz, Wylęgnąć, nę,** *dok.* wysiadywać, wysiedzieć pisklęta. = *fig.* wydać na świat, zrodzić. Zbytnie w rozumie zaufanie wylęgło in religią. = się, *s.z.* wykluwać się, wykluć się z jaja. = *fig.* urodzić się. Z niego to się wylęgło wielkiej cnoty plemię. **Wylęganie, Wylęgnienie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wylęgly, a, e,** *im.* od Wylądz, który się wylągł.

**Wylękły, Wylękniony, a, e,** *im.* przelękły, przelękniony. **Wylęknąć się,** *s.z.dok.* przelęknąć się.

**Wylenić,** i t. d. *ob.* Wylinić, i t. d.

**Wylepiać, am,** *s.cz.nied.* **Wylepić, pię,** *dok.* lepiąc wysmarować wewnątrz, *np.* piec, lub zewnątrz, *np.* ścianę. = Wylepić oczy, *fig.* wytrzeszczać. **Wylepianie, Wylepienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wylew, u,** *m.* wylanie, wylanie się. Wylew rzeki. = *fig.* Wylew barbarzyńców na państwo rzymskie. **Wylewać, am,** *s.cz.nied.* **Wylać, leję,** *dok.* lejąc wypuszczać, wypuścić płyn z naczynia. Samuel wylał bańkę oliwy na głowę Saula. = krew, przelewać, przelać. = łzy, rozlewać, rozlać. = serce, modły, gniew, złość, *fig.* wynurzać komu swe serce, i t. d. Przed Bogiem swe serce wylewali. = co na kogo, *fig.* zlewać, zlać obficie. Fortuna wylała na niego swe dary. = *s.n.* Rzeka wylewa, wylała. = się, *s.z.* lać się zkąd. Z Libanu wylewa się rzeka Jordan. = wysypywać się. Wylewają się hurmem na Skamandru brzegi. = komu, przed kim, *fig.* wynurzyć się. = Wylać się dla kogo, oddać się całkiem, poświęcić się. = Wylać się na co, oddać się czemu złemu, puścić się na złe życie, na rozpustę. **Wylewanie, a,** = się, *n.* czynność słowa Wylewać, i t. d.

**Wyleźć,** *ob.* Wylazić.

**Wyleżeć,** *ob.* Wylegać. **Wyleżenie, a,** = się, *n.* czynność słowa Wyleżeć, i t. d.

**Wylgać, gę,** *s.cz.dok.* łgarstwem wyjednać. = się, *s.z.* z czego, łgarstwem wykręcić się z czego. **Wylganie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wyliczać, am,** *s.cz.nied.* **Wyliczyć, czę,** *dok.* wydobywszy z czego liczyć, odliczyć. Wyliczył mu sto talarów. Kazał mu sto kijów wyliczyć, nie mniej nie więcej ale liczonych. = jakby licząc wymieniać, wyszczególniać w opowiadaniu. Czy umiałbyś wyliczyć wszystkich konsułów, cesarzów rzymskich, papieżów? Ktoż wyliczyć może całe ryb mnóstwo, które żywi morze? = się, *s.z.* zdać liczbę, wyrachować się. Wyliczył się co do grosza. **Wyliczanie, Wyliczenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wylina, y,** *ż.* skóra lub włosy wylenialego zwierzęcia, mianowicie skóra przez węża zrzucona. **Wylinić, Wylenić, nię,** *s.cz.dok.* sprawić żeby kto wylinial. Czas nas wszystkich zmienił, i mnie czoło poradził i głowę wylenił. = się, *s.z.* **Wylinieć, Wylenieć, ję,** *s.n.dok.* (o zwierzętach ssących, ptakach, płazach), stracić sierć, pierze, skórę. **Wylinienie, Wylenienie, a,** *n.* od słów powyższych.

**Wylizywać, uję,** *s.cz.nied.* **Wylizać, żę,** *dok.* liżąc wysysać, wyssać.

**Zatrute** wylizują rany. = *fig.* zbytecznie wygładzić. Tu bardzo wylizano, ówdzie włos kosmaty. = podlizywać, podmywać. Woda brzegi wylizuje. = się, *s. z.* (o psie), liżąc ranę wygoić się. = (o człowieku). Wylizawszy się już więcej na pojedynek nie wyzywał. **Wylizywanie, Wylizanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wylknąć**, **Wylknienie**, *ob.* **Wylykać**.

**Wylega**, i, *ż.* sukno, materya innego koloru, futro na wierzch wyłożone po brzegach sukni.

**Wylejć**, ję, *s. cz. dok.* łojem wysmarować. = komu skórę, *fig.* wygarbować. **Wylejenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyłom**, u, *m.* dziura w murze, mianowicie biciem z dział wyłamana. Gdy już wyłom był znaczny, szturm przypuszczono.

**Wylosować**, uję, *s. cz. dok.* losem wyciągnąć. Członkowie wylosowani. = wyciągnąć los na loteryi. **Wylosowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wylot**, u, *m.* wylecenie. = otwór którym co wylata. Wylot działa. = otwór przez który w piecu hutniczym stopiony kruszec wylatuje. = Kontusz z wylotami, na wyloty, z rozciętemi rękawami. = Na wylot, na wskróś. Przebić, przeszyć na wylot. Znać kogo na wylot, *fig.* wskróś go przeniknąwszy, znać doskonale. **Wylotowy**, a, e, *p.* od wylotu. Wylotowa sztuka część armaty od czopowej sztuki do wylotu.

**Wyławić**, wię, *s. cz. dok.* **Wyławiać**, am, *nied.* wyłapać, *np.* ryby w stawie, perły, korale w morzu. **Wyławienie, Wyławianie**, a, *n.* wyłapanie.

**Wyłażenie**, a, *n.* od **Wyleźć**, *ob.* **Wykładać**.

**Wyłuda**, y, *ż.* wyludzenie.

**Wyludniać**, am, *s. cz. nied.* **Wyludnić**, ię, *dok.* czynić, uczynić bezludnym przez wytępienie, wyprowadzenie lub wyjście ludności. Polska po wojnach szwedzkich, kozackich, moskiewskich była wyludniona. = się, *s. z.* stawać się, stać się bezludnym. **Wyludnianie, Wyludnienie**, a, *n.* czynność tych słów. Wyludnienie, ubytek ludności, stan wyludnionego kraju.

**Wyłudzać**, am, *s. cz. nied.* **Wyłudzić**, dzę, *dok.* łudząc wykręcać, wykręcić, *np.* pieniądze od kogo. **Wyłudzanie, Wyłudzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyługować**, uję, *s. cz. dok.* w ługu wygotować. **Wyługowanie**, a, *n.* wygotowanie w ługu.

**Wyłup**, u, *m.* to co wyłupiono. = *bot.* (Cuscuta), kanianka. **Wyłupać**, am, pię, *s. cz. dok.* **Wyłupywać**, uję, *nied.* łupając wyłamać, wyłamywać, *np.* drzwi od szafy, wieko od szkatuły. **Wyłupanie**, a, *n.* łupając wyłamanie.

**Wyłupek**, pka, *m.* to co wyłupano, z łupiny wyjęto, *np.* orzech. **Wyłupić**, pię, *s. cz. dok.* **Wyłupiać**, am, **Wyłupywać**, uję, *nied.* wyjąć, wyjmować z łupiny, *np.* groch, orzechy. = Wyłupić komu oczy, wydrzeć, wyrwać. Książe ruscy mordowali, wyłuplali oczy. = Wyłupić kogo, co, złupić. **Wyłupienie, Wyłupianie, Wyłupywanie**, a, *n.* czynność tych słów. **Wyłuskać**, am, **Wyłuszczyć**, czę, *s. cz. dok.* **Wyłuskiwać**, uję, **Wyłuszczać**, am, *nied.* łuskając z łupiny wyjąć, wyjmować, *np.* groch, bób, orzechy. = **Wyłuszczać, Wyłuszczyć**, *fig.* jakby ziarno z łupiny wyjąwszy, wykładać, wyłożyć, *np.* różne szczegóły **Wyłuskanie, Wyłuskiwanie, Wyłuszczanie, Wyłuszczenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyłykać**, am, *s. cz. dok.* **Wyłknąć**, nę, *jednot.* łykając wypić. **Wyłykanie, Wyłknienie**, a, *n.* łykając wypicie.

**Wyłysieć**, ję, *s. n. dok.* stać się łysym. **Wyłysienie**, a, *n.* stanie się łysym.

**Wymacać**, am, *s. cz. dok.* **Wymacywać**, uję, *nied* macając wynaleść, wynajdywać. = *fig.* wybadać, wybadywać. **Wymacanie, Wymacywanie**, a, *n.* czynność tych słów

**Wymachiwać**, uję, *s. n. nied.* machając wywijać, *np.* rękami, pałaszem. **Wymachiwanie**, a, *n.* machając wywijanie.

**Wymaczać**, am, *s. cz. dok.* maczając wypotrzebować, *np.* atrament z kałamarza.

**Wymagać**, am, *s. cz. nied.* czego od kogo, po kim, mocno żądać, dopiągać się, *np.* zapłaty, zwrotu kosztów, nagrody. **Wymódz**, mogę, *s. cz. dok.* co od kogo, na kim, mocno żądając wymusić. Wymódz na sobie, zmusić się do czego. Nie mógł na sobie wymódz, żeby przeciw senatowi miał działać. **Wymaganie**, a, *n.* usilne żądanie.

**Wymaglować**, uję, *s. cz. dok.* maglując wygładzić. **Wymaglowanie**, a, *n.* maglując wygładzenie.

**Wymakać**, am, *s. n. nied.* **Wymoknąć**, nę, *dok.* mokną pozbywać części przyrodzonych lub przymieszanych. Póki len nie wymoknie, trzeć go nie można. Jeśli śledź nie wymoknie, jest nie smaczny. = zgnić od wilgoci. Zboże wymokło.

**Wymalować**, i t. d. *ob.* **Odmalować**, **Pomalować**, i t. d.

**Wymamić**, mię, *s. cz. dok.* mamiąc wyłudzić. **Wymamienie**, a, *n.* mamiąc wyłudzenie.

**Wymarcie**, a, *n.* wygaśnienie przez śmierć, *np.* domu, rodziny, familii. **Wymarły**, a, e, *im.* od **Wymrzeć**, wygasły przez śmierć.

**Wymarzać**, am, *s. n. nied.* **Wymarznąć**, nę, *dok.* ginąć, wyginąć od mrozu. Ryby wymarzły w sadzawce. Francuzi wymarzli w Moskwie. **Wymarzły**, a, e, *im.* który wymarzł. **Wymarznienie**, a, *n.* wyginienie od mrozu.

**Wymarzenie**, a, *n.* od **Wymarzyć**, rzę, *s. cz. dok.* marząc wymyślić. Plato nową wymarzył Rzplitę.

**Wymaszerować**, uję, *s. n. dok.* wyruszyć marszem, w marsz. **Wymaszerowanie**, a, *n.* **Wymarsz**, u, *m.* wyruszenie marszem.

**Wymaścić**, szczę, *s. cz. dok.* maścią wysmarować. = maszcząc maść wypotrzebować. **Wymaszczenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wymawiać**, *ob.* **Wymówić**. **Wymawianie**, a, *n.* mową wyrażanie. = sobie czego, zastrzeganie, warowanie = kogo, czego, usprawiedliwianie. = komu czego, wyrzucanie na oczy. = się, usprawiedliwianie się. = wzbranianie się od czego.

**Wymazać**, że, *s. cz. dok.* **Wymazywać**, uję, *nied.* namazać, pomazać, wysmarować. = mażąc wypotrzebować. = mażąc piórem, przemazując wykasować, *np.* wyraz, kogo z listy. Imie Polski wymazane zostało z karty Europy. = Wymazać kogo z pamięci, *fig.* wygładzić, wygluzować. **Wymazanie**, **Wymazywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wymądrzałość**, **Wymędrzałeść**, ści, *ż.* wygórowana mądrość. **Wymądrzały**, **Wymędrzały**, a, e, *im.* od **Wymądrzeć**, **Wymędrzeć**, ję, *s. n. dok.* stać się niby bardzo mądrym.

**Wymęczenie**, a, *n.* od **Wymęczyć**, czę, *s. cz. dok.* kogo, dobrze zmęczyć. = co od kogo, na kim, męcząc wycisnąć, wymusić. Nie wymęczyli na mnie tego wyznania. Nic od niego nie wymęczysz.

**Wymiąć**, mnę, *s. cz. dok.* **Wymiąć**, am, *med.* mnąc brud wycisnąć. Wymiąć chusty w praniu. = mnąc wydobyć, *np.* ziarna z kłosa.

**Wymiana**, y, *ż.* wymienienie. Dokument bez wymiany miejsca i roku. = zamiana. Wymiana jeńców.

**Wymiar**, u, *m.* wymierzenie. Wymiar sprawiedliwości. = stosunek. Sprawiedliwy między karą a przestępstwem wymiar. = *geom.* rozmiar. Każda płaszczyzna ma dwa wymiary, długość i szerokość. Każde ciało ma trzy wymiary, długość, szerokość, i głębokość czyli wysokość. **Wymiarkować**, uję, *s. cz. dok.* wynaleźć właściwą miarę. = miarkując wynaleźć co na swój pożytek. = co z kogo, wybadać co myśli, co zamierza. **Wymiarkowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wymiatać**, am, **Wymiatywać**, uję, *s. cz. nied.* **Wymieść**, miotę, *dok.* miotłą zagarnąwszy wyrzucać, wyrzucić. Wymieść śmiecie. = *fig.* wyrzucać. Gońcom się z ganków piękne przypatrują panie, i kwiecie rozmaite wymiatują na nie. Wiek XVIII wypatrzył i precz wymiótł prze-

sądy. = wypędzać. Jezus czarty wymiatał. = Wymiatać, co komu na oczy, *fig.* wyrzucać, czynić wyrzuty. **Wymiatanie, Wymiatywanie, Wymiecenie,** a, *n.* czynność tych słów. **Wymieciny,** cin, *l. m.* śmiecie wymiecione

**Wymię, enia,** *n.* **Wymiona,** *l. m.* organa mleczne u krów z brodawkami i promieniami znajdujące się u samic między udami, w tem właśnie miejscu, gdzie u samców worek jądrowy. Wymiąć.]

**Wymięcie,** a, *n.* czynność słowa]

**Wymiędlenie,** a, *n.* od **Wymiędlić, lę,** *s. cz. dok.* w międlicy wytrzeć, *np.* len, konopie.

**Wymielać, ám,** *s. cz. nied.* Wymleć, **mielę,** *dok.* skończyć mielenie. mieląc tyle a tyle otrzymać mąki ze zboża. **Wymielanie, Wymielenie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Wymieniać, am,** *s. cz. nied.* **Wymienić, nię,** *dok.* po imieniu nazywać, nazwać. Wymienił wszystkich spiskowych. Wymień mi wszystkich królów, biskupów, hetmanów polskich. = co za co, zamieniać, zamienić. **Wymienianie, Wymienienie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Wymienny,** a, e, *p.* zamienny.

**Wymienisty,** a, e, *p.* mający duże wymiona.

**Wymierać, my,** *s. n. zbior.* **Wymrzeć, my,** *dok.* umierać, umrzeć do ostatniego. Roku 1526 wymarli książęta Piastowie na Mazowszu. Jedno plemie rodzi się, a drugie wymiera. **Wymieranie,** a, *n* umieranie wszystkich.

**Wymierność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest wymierne. **Wymierny,** a, e, *p.* dający się wymierzyć. **Wymierzać, am,** *s. cz. nied.* **Wymierzyć, rzę,** *dok.* dochodzić, dojść jednego z wymiarów, długości, szerokości, głębokości. Wymierzyć beczkę. = sprawiedliwość, karę, wykonać sprawiedliwość, karę. = *s. n.* Wymierzyć do kogo, do czego, w kogo, w co, skierować cios przed uderzeniem, ugodzeniem. Na zatrwożonych nowy grot wymierzył i dosięgł w ono miejsce, jako był wymierzył. Na zwalenie tej wieży wszystkie wymierzone siły. **Wymierzanie, Wymierzenie,** a, *n.* czynność tych słów

**Wymierzwić, wię,** *s. cz. dok.* mierzwą pole wygnoić. **Wymierzwienie,** a, *n.* wygnojenie mierzwą.

**Wymieść,** *ob.* Wymiatać.

**Wymieszać, am,** *s. cz. dok.* wskróś przemieszać, dobrze zmieszać. **Wymieszanie,** a, *n.* czynność tego słowa.

**Wymieszkać, am,** *s. n. dok.* przemieszkać gdzie przez pewien przeciąg czasu. W Anglii dziesięć, w Szkocyi pięć lat wymieszkałem. **Wymieszkanie,** a, *n.* przemieszkanie przez pewien przeciąg czasu.

**Wymięty,** a, e, *im.* od **Wymiąć.**

**Wymijać, am,** *s. cz. nied.* **Wyminąć, nę,** *dok.* omijać, ominąć, *np.* kałużę na drodze. **Wymijanie, Wyminięcie,** a, *n.* omijanie, ominięcie.

**Wymilczeć, czę,** *s. n. dok.* wytrwać w milczeniu przez pewien czas. **Wymilczenie,** a, *n.* wytrwanie w milczeniu

**Wyminać,** *ob.* **Wymiąć. Wyminanie,** a, *n.* mięciem wyciskanie, wydobywanie.

**Wymionowy,** a, e, *p.* od wymienia *np.* brodawki, promienie.

**Wymiot, u,** *m.* wyrzut, wybuch. Wymiot wulkanu. = to co wymieciono, wyrzucono; *fig.* Wymiot całego świata, wymiot rodzaju ludzkiego. = blwociny. Wraca do dawnych grzechów, jak pies do wymiotu. = wyrzut przez kanał odchodowy. = płód poroniony. = Wymioty, womity. **Wymiotowy,** a, e, *p.* od wymiotów, sprawujący wymioty Wymiotowy korzeń ipekakuana

**Wymknąć,** *ob.* Wymykać. **Wymknięcie, Wymknienie,** a, = się, *n.* czynność słów **Wymknąć, Wymknąć się.**

**Wymlacać, am,** *s. cz. nied* **Wymłócić, cę,** *dok* młócąc wybijać, wybić ziarna z kłosów. Z kopy pszenicy wymłócił dwa korce. = Wymłócić kogo, = *fig.* wybić, wygrzmocić. **Wymlacanie, Wymłócenie,** a, *n.* czynność tych słów. **Wymłót,** otu, *m.* omłót, ilość zboża wymłó-

conego z pewnej liczby snopów. **Wymłotny**, a, e, *p.* omłotny.
**Wymłodnieć**, *ob.* **Odmłodnieć**.
**Wymniszenie**, a, *n.* od **Wymniszyć**, **szę**, *s.cz. dok.* z mnichowstu wyzwolić. = wytrzebić, wykastrować.
**Wymoczek**, **czka**, *m.* **Wymoczki**, **ów**, *l.m. zool.* zwierzątka galaretowate, nie mające widocznych kanałów do krążenia krwi, ani nerwów tylko trzewami i właściwemi sobie narzędziami zewnętrznemi opatrzone, przez drobnowidz tylko widzialne, w cieczach i wodach stojących żyjące. **Wymoczenie**, a, *n.* od **Wymoczyć**, **czę**, *s.cz. dok.* odbyć moczenie. Wymoczyć nogi. = mocząc wyciągnąć z czego jakowe części. Wymoczyć len, konopie, śledzie.
**Wymodlenie**, a, = **się**, *n.* od **Wymodlić**, **dlę**, *s.cz. dok.* modlitwą, prośbą wyjednać. = **się**, *s.z.* namodlić się.
**Wymódz**, *ob.* **Wymagać**.
**Wymokły**, a, e, *im.* od **Wymoknąć**, który wymokł. **Wymoknąć**, *ob.* **Wymakać**. **Wymoknięcie**, **Wymoknienie**, a, *n.* stan tego co wymokło.
**Wymordować**, **uję**, *s.cz. dok.* mordując wytępić, wygładzić. Lentul kazał Cetegowi wymordować senatorów. **Wymordowanie**, a, *n.* mordem wytępienie.
**Wymorzenie**, a, = **się**, *n.* od **Wymorzyć**, **rzę**, *s.cz. dok.* morząc głodem wytępić, wygubić. = długo kogo głodem morzyć. = wygubić, wyniszczyć. Powietrze wiele ludzi wymorzyło. = **się**, *s.z.* głodem się wycieńczyć.
**Wymościć**, **szczę**, *s.cz. dok.* czem drogę, zrobić jakby pomost z drzewa, chróstu, gruzu. **Wymoszczenie**, a, *n.* czynność tego słowa
**Wymotać**, am, *s.cz. dok.* **Wymotywać**, uję, *nied.* wydobyć, wydobywać z zamotania. = **się**, *s.z.* wydobyć się z zamotania. **Wymotanie**, **Wymotywanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.
**Wymowa**, y, *ż.* nauka dobrego mówienia. Nauczyciel wymowy. = dobre mówienie będące darem przyrodzenia. Wymowa jego trafiła do mego przekonania. = wymawianie Choć Żyd, ma dobrą polską wymowę. **Wymówić**, wię, *s. cz. dok.* **Wymawiać**, am, *nied.* wyrazić głos w skład mowy wchodzący. Wymówić każdą głoskę swojem właściwem brzmieniem. = należycie mową wyrazić, wypowiedzieć. Nie ma ludu na obu półkulach ziemi, coby imienia jego ze czcią nie wymawiał. = sobie co, zastrzegać, zastrzedz, warować jako wyjątek. Wymówił sobie prawo wykupu przedanego majątku. = kogo, mówiąc za kim usprawiedliwiać, ekskuzować. = Wymówić komu służbę, mieszkanie, wypowiedzieć. = co komu, wyrzucać na oczy. Dać a wymawiać, złote obyczaje, kto tak mu czynić, lepiej niech nie daje. = **się**, *s.z.* być wymawianym. Ten wyraz tak się wymawia. = w mowie z czem się wydać, wygadać się. Kto siła mówi, ten się wymówi, *przysł.* Sokrates mniej ostrożnie o bogach krajowych wymówił się. = usprawiedliwiać się, ekskuzować się. I poczęli się wszyscy społecznie wymawiać: proszę cię, miej mnie za wymówionego. Wymawia się, choć go jeszcze nie winują. = czem z czego, od czego, wzbraniać się od przyjęcia, uczynienia czego. Wymawia się wiekiem od tej posługi krajowej. Dawał mu papież opactwo, z którego się, uniżenie podziękowawszy, wywówił. **Wymówienie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Wymówić**, i t. d. **Wymówka**, i, *ż.* ekskuza. Łacno o wymówkę, gdy kto nie chce uczynić czego. = wyrzut. Odrzucone rady zawsze rodzą wymówki. **Wymównie**, *ps.* wymownym sposobem. **Wymowność**, ści, *ż.* przymiot człowieka wymownego. **Wymowny**, a, e, *p.* mający dar wymowy, pełen wymowy.
**Wymrożenie**, a, *n.* od **Wymrozić**, żę, *s.cz. dok.* mrozem wygubić. Pora zimowa ludzi i konie wymroziła. Zima wymroziła mu drzewa i pszczoły.
**Wymruczeć**, czę, *s.cz. dok.* mrucząc

wymówić. = mrucząc wyjednać. **Wymruczenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wymrzeć**, *ob.* Wymierać.

**Wymurować**, uję, *s.cz.dok.* murując wybudować. **Wymurowanie**, a, *n.* wybudowanie co murowanego.

**Wymus**, u, *m.* wymuszenie. **Wymusić**, *ob.* Wymuszać.

**Wymuskać**, am, szczę, *s.cz.dok.* **Wymuskiwać**, uję, *nied.* muskając wygładzić, wygładzać, *np.* komu lub sobie włosy. = *fig.* zbyt wytwornie stroić, zdobić. Twarz wymuskana. Styl wymuskany. = się, *s.z.* muskając się gładko wystroić się. O! jak śmieszna, gdy się babus wymuszcze! **Wymuskanie**, **Wymuskiwanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wymusowy**, a, e, *p.* od wymusu.

**Wymustrować**, uję, *s.cz.dok.* dobrze w mustrze wyćwiczyć. **Wymustrowanie**, a, *n.* wyćwiczenie w mustrze.

**Wymuszać**, am, *s.cz.nied.* **Wymusić**, szę, *dok.* co na kim, musem, przymusem wymagać, wymódz. **Wymuszanie**, **Wymuszenie**, a, *n.* musem wymaganie, wymożenie. **Wymuszenie**, *ps.* wymuszonym sposobem. = a, *n.* co jest wymuszone, nienaturalne. **Wymuszony**, a, e, *im.* od **Wymusić**, musem wymożony. = pochodzący z wymusu, nienaturalny, *np.* styl, ułożenie, postawa, uśmiech, powaga.

**Wymyć**, *ob.* **Wymywać**. **Wymycie**, a, *n.* myciem wyczyszczenie.

**Wymydlenie**, a, *n.* od **Wymydlić**, dlę, *s.cz.dok.* mydłem wysmarować.

**Wymykać**, am, *s.cz.nied.* **Wymknąć**, nę, *dok.* wysmykać, wysmyknąć. Kiesy z kieszeni wymykał. = *s.n.* i = się, *s.z.* zmykać, umykać. Z gaiku na pole jeleń wymyka. Wymknął się z cicha, chyłkiem. Często wymykał się nocą do dworów pańskich. Wymykała się z kraju ujarzmionego młodzież. = Wymknąć się z rąk, wypsnąć się, wyleciec. Wszystko mu się z rąk wymyka. Wymknął się z rąk sprawiedliwości. = wywijać się, wykręcać się. Mój pan z takich okoliczności gładko się wymyka. = Wymknęło mu się słówko, wypsnęło się, wyśliznęło się. = wyrywać się, wysuwać się naprzód. Na wojnie się na przód nie wymykaj, a pozad nie zostawaj. = wychylać się na wierzch. Mniejsza część piersi na wierzch się wymyka. **Wymykanie**, a, = się, *n.* w znaczeniach słowa **Wymykać**, i t.d.

**Wymysł**, u, *m.* wymyślenie, rzecz wymyślona. Dziesięciny i inne księże wymysły. = wybryd, kaprys. Jadła proste, potrawy bez wymysłu. **Wymyślać**, am, *s.cz.nied.* **Wymyślić**, ślę, *dok.* myślą wynajdować, wynaleźć. Niewiasty na każdy dzień co nowego i droższego wymyślają. Czego niewieścia chytrość nie wymyśli? Czegoż te ludzkie nie wymyślą głowy? Imaginacya wymyśla hipotezy i domysły we wszystkich prawie naukach. = Wymyślić co na kogo, zmyślić dla zaszkodzenia mu. = *s.n.* Wymyślać co na kogo, niestworzone rzeczy wygadywać. = Wymyślać, wybrydzać, z niesmakiem przebierać. Jedz co ci dano, nie wymyślaj. **Wymyślanie**, **Wymyślenie**, a, *n.* wynajdywanie, wynalezienie myślą. Umysł sposobny do wymyślenia najsrozszych zbrodni. **Wymyślenie**, *ps.* z wymysłem, wymyślnym sposobem. **Wymyślnik**, a, *m.* **Wymyślnica**, y, *ż.* ten, ta co wymyśla, mianowicie w potrawach, wybrydnik, wybrydnica. **Wymyślność**, ści, *ż.* wybrydność. **Wymyślny**, a, e, *p.* wybrydny.

**Wymywać**, am, *s.cz.nied.* **Wymyć**, ję, *dok.* myjąc wewnątrz wyczyszczać, wyczyścić, wypłókiwać, wypłókać. Wstawszy rano usta wymyj. = Wymywać sobie kim gębę, *fig.* szkalować, ogadywać. = się, *s.z.* wyczyszczać się z brudu przez mycie. Ta się plama nie wymyje. **Wymywanie**, a, *n.* myciem wyczyszczanie.

**Wynagradzać**, i t.d. *ob.* **Nagradzać**, i t.d.

**Wynajmować**, i t. d. *ob.* **Najmować**, i t.d.

**Wynajdować**, nję, **Wynachodzić**, dzę, *s.cz.nied.* **Wynaleźć**, najdę, *dok.* wy-

szukiwać, znajdować, znachodzić, znaleźć, z pomiędzy wielu rzeczy, osób. Wynalazł sobie żonę. Wynajdować błędy, wady, wyszukiwać, upatrywać. = Wynaleźć, znaleźć czego dotąd nie znano. Guttenberg wynalazł druk, Galileusz teleskop. **Wynajdowanie, Wynalezienie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Wynalazca, y,** *m.* ten co wynalazł czego przed nim nie znano. **Wynalazek, zku,** *m.* to co wynaleziono, a czego dotąd nie było. Wynalazek druku, zegara, prochu, igły magnesowej.

**Wynarodowiać, am,** *s. cz. nied.* **Wynarodowić, wię,** *dok.* wyzuwać, wyzuć z narodowości, ducha narodowego, języka narodowego, w tym celu aby naród zapomniał o swej narodowości i przejął obcą mu narodowość. **Wynarodowienie, a,** *n.* wyzuło z narodowości.

**Wynędzenie, a,** *n.* od **Wynędzić, dzę,** *s. cz. dok.* głodem pokarmu nędznym, mizernym uczynić. **Wynędzniały, a, e,** *im.* od **Wynędznieć, ję,** *s. n. dok.* przez brak pokarmu stać się nędznym, mizernym. **Wynędznienie, a,** *n.* stan wynędzniałego.

**Wynicować, uję,** *s. cz. dok.* wywrócić na nice odzienie. = kogo, *fig.* skrytykować. **Wynicowanie, a,** *n.* wywrócenie odzienia na nice. = *fig.* skrytykowanie.

**Wynieść, niosę,** *s. cz. dok.* **Wynosić, szę,** *nied.* nieść, nosić z wnętrza jakiego miejsca po za jego obręb. Myśmy nic na ten świat nie wnieśli, nic też wynieść nie możemy. Wynosić umarłego. Wynieść sprzęty z domu. Wynosić z domu, ze szkoły, *fig.* rozgadywać co się w domu, w szkole dzieje. Nie lubię tych co lubią za próg mowy przyjaciół wynosić. Kijem wynoszą gdzie kogo nie proszą, wypędzają nieproszonego. = *fig.* podnieść, podnosić na wyższy stopień, do wyższego znaczenia. Nabuchodonozor wyniósł wysoko Daniela. Upadek Polski wyniósł Rossyą do rzędu pierwszych nieledwie mocarstw. = Wynosić kogo, co pod niebo, wychwalać. Wynosić będę pod niebo dzieła twe wielkie. = Wynieść liczbę do potęgi, *aryt.* mnożyć liczbę samę przez się raz, dwa, trzy razy. = To wszystkie liczby wynoszą, tyle a tyle, wydają po zsummowaniu taką a taką summę. = **się,** *s. z.* wyprowadzić się. Wyniósł się z domu, z kraju. Wynieść się z doczesności, przenieść się do wieczności. = wychylić się, wymknąć się. Wyniósł się cichaczem. = podnieść się na wyższy stopień, na wyższą godność. Wiekopomny Czarniecki własnem męztwem z prostego szlachcica wyniósł się na wysoki stopień. = Wynosić się, wywyższać się. Wynosi się nad równość obywatelską. Wszelki co się wynosi, zniżon będzie. **Wyniesienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów **Wynieść,** i t. d.

**Wynik, u,** *m.* ponik, źródło. = to z czego jaki skutek wynika. **Wynikać, am,** *s. n. nied.* **Wyniknąć, nę,** *dok.* wytryskać, wypływać z poniku. Wisła wyniknąwszy z gór szlązkich, płynie ku wschodowi. = rodzić się, powstawać. Gdzie stąpi, zdroje i wonne kwiecie wynikają. = z czego, *fig.* wypadać, wypływać, jako skutek, jako następstwo. Z przyczyn wynikają skutki. Z podziału Polski przez Bolesława Krzywoustego wyniknęło jej osłabienie, utrata Szlązka, Pomorza, i nieledwie jej zupełna zagłada przez napływ osadników niemieckich. **Wynikanie, Wyniknienie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Wynikłość, ści,** *ż.* skutek, następstwo z czego wynikło.

**Wyniośle,** *ps.* wyniosłym sposobem. **Wyniosłość, ści,** *ż.* wznosząca się nad co wysokość. **Wyniosłość góry.** = *fig.* wynoszenie się nad innych. **Wyniosły, a, e,** *p.* podniosły, wysoki. Góra wyniosła. Czoło wyniosłe. = *fig.* wynoszący się nad innych.

**Wyniść,** *ob.* **Wychodzić.**

**Wyniszczać, am,** *s. cz. nied.* **Wyniszczyć, czę,** *dok.* niszcząc wygładzać, wytępiać, wygładzić, wytę-

pić. W Anglii wyniszczono wilki. Wszystko wyniszczył ogniem i żelazem. = wynędzić, wycieńczyć. Długa choroba wyniszcza siły ciała. **Wyniszczać się**, *s. z.* wzajem się niszczyć, wytępiać się. **Wyniszczyć się**, i **Wyniszczeć, ję**, *s. n. dok.* wniwecz się obrócić, wynędznieć, wycieńczyć się z sił przez chorobę, lub przez zbytki, nadużycia. **Wyniszczanie, Wyniszczenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wynosić**, *ob.* **Wynieść**. **Wynosiny**, sin, *l. m.* przenosiny. = exportacya umarłego. **Wynoszenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów **Wynosić**, i t. d.

**Wynudzać, am**, *s. cz. nied.* **Wynudzić, dzę**, *dok.* kogo, nudząc znużyć. = Wynudzić co. od kogo, nudząc wymódz. **Wynudzić się**, *s. z.* niezmiernie się znudzić. **Wynudzanie, Wynudzenie, a, Wynudzenie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wynukać, am**, *s. cz. dok.* co na kim, nukając wymódz, wymusić. **Wynukanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Wynurzać, am**, *s. cz. nied.* **Wynurzyć, rzę**, *dok.* z zanurzenia wytykać, wytknąć. Wynurzyć rękę, głowę z wody. Bóg wynurzył ziemię z morskich głębokości. = *fig.* z głębi serca wylewać, wylać. Wynurzyć komu żal, wdzięczność, miłość, przywiązanie. = **się**, *s. z.* z zanurzenia wydobywać się, wydobyć się na wierzch. Drugie też siedm krów wynurzyły się z rzeki. = *fig.* Począł się przedemną wynurzać. **Wynurzanie, Wynurzenie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyobrażać, am**, *s. cz. nied.* **Wyobrazić, żę**, *dok.* w obrazie wyrażać, wyrazić. Co wyobraża to malowidło? Wyobrażają czas w postaci starca z kosą w ręku. = mocą wyobraźni tworzyć obraz w umyśle. Wyobraź sobie moje boleści, cierpienia, radość, zadziwienie. = Wyobrażać kogo, swoją osobą jakby przedstawiać obraz innej osoby, reprezentować. Posłowie sejmowi wyobrażają naród, plenipotenci na kongresie wyobrażają swych monarchów lub swe rządy. **Wyobrażanie, Wyobrażenie, a**, *n.* czynność słów powyższych. Wyobrażenie, obraz, wizerunek. Czyje to jest wyobrażenie i napis na tym pieniądzu? Mowa jest wyobrażeniem myśli. = wzór podług którego co wyobrażono. Rzekł Bóg: uczyńmy człowieka na wyobrażenie nasze. = obraz w myśli utworzony. Niemasz wyobrażeń wrodzonych; wszystkie tworzą się z wrażeń zmysłowych, lub są w umyśle utworzone. **Wyobraziciel, a**, *m.* ten co wyobraża czyję osobę z mocą działania w jej imieniu, reprezentant. **Wyobraźnia, ni**, *ż.* władza tworząca wyobrażenia umysłowe z wrażeń zmysłowych, imaginacya.

**Wyopalać, am**, *s. cz. dok.* na opalce wyczyścić, *np.* mak, siemię lniane lub konopne. **Wyopalanie, a**, *n.* na opalce wyczyszczenie.

**Wyorać, rzę**, *s. cz. dok.* **Wyorywać, ję**, *nied.* orząc wydobyć. Chłopi wyorali skrzynkę dawnych pieniędzy. = Wyorać ziemię, dobrze oraniem uprawić. **Wyoranie, Wyorywanie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Wyosobniać, am**, *s. cz. nied.* **Wyosobnić, nię**, *dok.* czynić, uczynić osobnym. = **się**, *s. z.* stawać się, stać się osobnym. **Wyosobnianie, Wyosobnienie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyostrzać, am**, *s. cz. nied.* **Wyostrzyć, rzę**, *dok.* ostrzyć, zrobić ostrym, tocząc na toczydle, na osełce, wecując na pasku. **Wyostrzyć się**, *s. z.* **Wyostrzeć, ję**, *s. n. dok.* stać się ostrym. **Wyostrzanie, Wyostrzenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Wypaczać, am**, *s. cz. nied.* **Wypaczyć, czę**, *dok.* pacząc wykrzywiać, wykrzywić. = **się**, *s. z.* wykrzywiać się, wykrzywić się (tworząc jakby pakę czyli garb). Ściana się wypaczyła. **Wypaczanie, Wypaczenie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wypad, u**, *m.* wypadnienie. Wypad z twierdzy, wycieczka. **Wypadać, am**, *s. n. nied.* **Wypaść, dnę**, *dok.* padając wylatywać, wylecieć. Wypadło dziecko z okna. Puszeczka z rużem wypadła mu z ręki. Włosy

zęby mu wypadają. = Wypaść z łaski, stracić łaskę, wpaść w niełaskę. = z pamięci, wyjść z pamięci. Czyż to podobna abym przez te kilka lat miał wypaść z pamięci Wpana? = wypsnąć się, wymknąć się. Wypaść słówko może nieostrożne, które urazi. = wybiedz, wylecieć. Metel gdy posłyszał że Scypiona zabito, wypadł na rynek. = na kogo, na co, wybiegać, wychodzić, wyjeżdżać dla zrobienia napadu. Często Tatarzy z Krymu, z Budziaku na Ruś wypadali. = zapaść, zapadać. Wypadł wyrok. = przypadać, przypaść. Kolej na mnie wypada. Los wypadł na niego. = z czego, wynikać. Co z tego wypadnie? = *nieos.* Wypada, wypadało, wypadnie, potrzeba, potrzeba było, potrzeba będzie; przystoi, przystało. Nie wypada tak mówić, tego, robić. = kosztować tyle a tyle po rozdzieleniu summy ogólnej na szczegóły. Jeżeli tuzin guzików kosztuje sześć złotych, to jeden guzik na pół złotego wypada. = wychodzić na co. Waryat albo filozof, co na jedno wypada. = wyzdychać. Bydło wypadało. **Wypadanie, Wypadnięcie, Wypadnienie**, a, *n.* wznaczeniu słów powyższych. **Wypadek, dku**, *m.* zdarzenie. = *aryt.* co wypada z działania arytmetycznego. = *chem.* co wypada z szeregu działań chemicznych w jakim celu podjętych.

**Wypakować, uję**, *s.cz. dok.* **Wypakowywać, uję**, *nied.* z paki co wyjąć, wyjmować. **Wypakowanie**, a, *n.* wyjęcie z paki.

**Wypał**, u, *m.* wypalenie ze strzelby. = miejsce wypalone przez upał słoneczny. **Wypalać, am**, *s.cz.nied.* **Wypalić, lę**, *dok.* trawić, wytrawić ogniem. Miasta, wsi, lasy wypalono. = paląc wypotrzebować. Wypala funt świec, sążeń drew na tydzień, trzy fajki tytuniu na dzień. = (o upale słonecznym), wypiekać. Słońce wypala zioła, trawy, zboże. = paląc twardość nadawać. Wypalać cegłę, kafle. = przepalić rozpalonym drutem, żelazem. Wypalić w czem dziurę. Wypalać znaki na beczkach. = Wypalać gorzałkę, pędzić ją ze zboża w gorzelni. = Wypalić fajkę, wykurzyć. = *s.n.* Wypalić do kogo, wystrzelić. W łeb sobie wypalić, zastrzelić się. = Wypalić do kogo kompliment, *fig.* gładko go powiedzieć Wypalić się, *s.z.* spalić się, spłonąć od ognia. Las się wypalił. Wypaliło się w plecu, na kominie. **Wypalanie, Wypalenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Wypalenisko**, a, *n.* część lasu wypalona.

**Wypaplać, am**, *s.cz. dok.* paplając wygadać. Poznano że to język wypaplał kobiecy. **Wypaplanie**, a, *n.* paplając wygadanie.

**Wyparać, Wyprówać, am**, *s.cz.nied.* **Wyprócz, Wypruć, porę**, *dok.* porząc wyjmować, wyjąć, *np.* klin z sukni, płód z łona matki. **Wyparanie, Wyprówanie**, a, *n.* porząc wyjmowanie.

**Wyparcie**, a, *n.* parciem wypędzenie, wytrącenie, wypchnięcie. = **się**, zaparcie się przez zaprzeczenie.

**Wyparować, uję**, *s.cz. dok.* zkąd kogo, wyprzeć, wypędzić. Kazimirz Pułaski z okopów, Franciszek ze Zwańca wyparowany. = *s.n.* ulotnić się przez parowanie. **Wyparowanie**, a, *n.* wyparcie, wypędzenie. = ulotnienie się przez parowanie.

**Wyparskać, am, Wyparsknąć, nę**, *s.cz. dok.* parskając wyrzucić. **Wyparskać się**, *s.z.* naparskawszy się przestać parskać. **Wyparskanie, Wyparsknienie**, a, **Wyparskanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyparty**, a, e, *im.* od **Wyprzeć**, parciem wyrugowany, wytrącony, wypędzony.

**Wyparzać, am**, *s.cz.nied.* **Wyparzyć, rzę**, *dok.* parząc wyczyszczać, wyczyścić, *np.* garnek, naczynie. Niewyparzona gęba, *fig.* nieczysta, plugawa; sprośnie, plugawie gadająca. = Wyparzyć kogo z kąd, *fig.* wyprzeć, wyparować. **Wyparzanie, Wyparzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wypas**, u, *m.* wypasienie. Żołędzi

używają do wypasu świń. = pastwisko. Wieś ta ma dobre wypasy. **Wypasać, am,** *s. cz. nied.* **Wypaść, sę,** *dok.* łąkę, zboże, trawę, pasąc na nich bydło, konie, porobić znaczne szkody. = paszą tuczyć, utuczyć, wykarmić, *np.* bydło, wieprze. = **się,** *s. z.* paszą wykarmić się. **Wypasanie, Wypasienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Wypasły, a, e,** *im.* który się wypasł, spasły.

**Wypaść,** *ob.* **Wypadać.**

**Wypatroszenie, a,** *n.* od **Wypatroszyć, szę,** *s. cz. dok.* wydobyć patrochy czyli wnętrzności. Wypatroszyć ptaka, zająca.

**Wypatrować, Wypatrywać, uję,** *s. cz. nied.* patrząc wyszukiwać, upatrywać, przepatrywać. Przyszliście wypatrować słabsze miejsca ziemi. Pszczół naturę, życie, sprawy i robotę wypatrował. **Wypatrzeć, Wypatrzyć, trzę,** *s. cz. dok.* patrząc wyszukać, upatrzyć. Kryli się chrześcianie po domach, a wypatrzyli ich poganie. = Oczy sobie wypatrzyć, ciągłem patrzeniem osłabić. Wyglądając go oczym sobie wypatrzyła. **Wypatrowanie, Wypatrywanie, Wypatrzenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wypchać, Wypchnąć,** *ob.* **Wypychać. Wypchanie, Wypchnięcie, Wypchnienie, a,** *n.* pchaniem wypędzenie, wytrącenie. = Wypchanie. napchanie czem, *np.* słomą, sianem, wełną. **Wypchany, a, e,** *im.* napchany czem. Ptak, zwierz wypchany. **Wypchnięty, Wypchniony, a, e,** *im.* pchaniem wypędzony, wytrącony, wyrzucony. Wypchnięty za drzwi.

**Wypędzać, am,** *s. cz. nied.* **Wypędzić, dzę,** *dok.* wyganiać, wygonić, wygnać, *np.* psa z pokoju, bydło, konie na paszę. Wypędzić kogo z domu, nieprzyjaciela z kraju. **Wypędzanie, Wypędzenie, a,** *n.* wyganianie, wygnanie.

**Wypełniać, am,** *s. cz. nied.* **Wypełnić, nię,** *dok.* pod wierzch, z wierzchem napełniać, napełnić. Osuszono błota, wypełniono padoły piaskiem i kamieniem. Wypełnić sobie bokl, wypaść się. = dopełniać, dopełnić. Com sobie ułożył, to wypełniłem. = **się,** *s. z.* spełniać się, spełnić się. Chrystus umarł na krzyżu, aby się wypełniło wszystko co napisano. **Wypełniacz, Wypełniciel, a,** *m.* **Wypełnicielka, i,** *ż.* ten, ta co wypełnia, dopełnia. **Wypełnianie, Wypełnienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wypełzać, am,** *s. n. nied.* **Wypełznąć, nę,** *dok.* pełzając wylazłć, wylesć. = (o kolorach), pełznąć, zblakować. **Wypełzanie, Wypełznienie, a,** *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Wyperfumować,** i t. d. *ob.* **Uperfumować.**

**Wyperswadować, uję,** *s. cz. dok.* perswazyą wybić co komu lub sobie z głowy. **Wyperswadowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wypiąć,** *ob.* **Wypinać.**

**Wypiastować, uję,** *s. cz. dok.* piastując wyhodować, wychować. **Wypiastowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wypić,** *ob.* **Wypijać. Wypicie, a,** *n.* pijąc wypróżnienie.

**Wypięcie, a,** *n.* wygięcie wypukłe.

**Wypiekać, am,** *s. cz. nied.* **Wypiec, kę,** *dok.* piec aż się dobrze upiecze. Chleb wypieczony. = na pieczenie wypotrzebować, *np.* tyle a tyle mąki na tydzień. **Wypiekanie, Wypieczenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wypięknieć, ję,** *s. n. dok.* stać się pięknym. **Wypięknienie, a,** *n.* stanie się pięknym.

**Wypielać, am,** *s. cz. nied.* **Wypleć, plę,** *dok.* pieląc wyczyszczać, wyczyścić z chwastów. Wypielają pszenicę lub kąkol z pszenicy. **Wypielanie, Wypielenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wypielęgnować, uję,** *s. cz. dok.* pielęgnując wyhodować, wychować. **Wypielęgnowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wypleniać, am,** *s. cz. dok.* plenlactwem wymódz, wymusić co na kim. **Wypienianie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wyplenić, nię,** *s. cz. dok.* wypędzio pianę, wyczyścić przez wypędze-

nie piany. = się, *s. z.* przestać się pienić. **Wypienienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wypierać, am**, *s. cz. nied.* **Wyprać, piorę**, *dok.* piorąc wywabiać, wywabić plamy. Wyprać, skończyć pranie. = się, *s. z.* (o plamach), wywabić się przez pranie. Ta się plama nie wypierze. **Wypieranie**, a, *n.* praniem wywabianie plam.

**Wypierać, am**, *s. cz. nied.* **Wyprzeć, prę**, *dok.* parciem wypędzać, wypędzić, *np.* nieprzyjaciela z miasta, z kraju, z okopów. Juliusz Cezar wyparł Swewów za Ren. = się, *s. z.* kogo, czego, zapierać się, nieprzyznawać się, zaprzeć się. Wypiera się ciebie matka twoja. Ja na chrzcie wyparłem się czarta. Nazwiemyż filozofami tych, którzy się wyparli religii, sprawiedliwości, rozumu? **Wypieranie**, a, *n.* parciem wypędzanie. = się, zapieranie się.

**Wypierzać, am**, *s. cz. nied.* **Wypierzyć, rzę**, *dok.* wyrywać, wyrwać pióra. = się, *s. z.* ronić, wyronić pióra. Ptak się wypierzył. **Wypierzanie, Wypierzenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wypieszczać, am**, *s. cz. nied.* **Wypieścić, szczę**, *dok.* kogo, pieszcząc wychowywać, wychować. **Wypieszczenie**, a, *n.* w pieszczotach wychowanie.

**Wypiętnować, uję**, *s. cz. dok.* piętno wyciskać. **Wypiętnowanie**, a, *n.* wyciśnienie piętna.

**Wypięty**, a, e, *im.* od Wypiąć, wypukło wygięty.

**Wypijać, am**, *s. cz. nied.* **Wypić, ję**, *dok.* pijąc wypróżniać, wypróżnić, *np.* kielich wina, szklankę wody. = *fig.* wodziobywać, wydziobać. Wróble nam proso wypijają. **Wypijanie**, a, *n.* pijąc wypróżnianie.

**Wypilować, uję**, *s. cz. dok.* przepilowawszy wyjąć. Wypilowawszy kratę u okna, uciekł. **Wypilowanie**, a, *n.* wyjęcie po przepilowaniu.

**Wypinać, am**, *s. cz. nied.* **Wypiąć, pnę**, *dok.* wypukło wyginać, wygiąć, *np.* brzuch, zadek. **Wypinanie**, a, *n.* czynność słowa Wypinać.

**Wypis, u**, *m.* wyjątek z pisma, z dzieła wypisany. = *praw.* extrakt, wyciąg z ksiąg urzędowych. **Wypisek, sku**, *m. zdrob.* mały wyjątek z pisma. **Wypisy, ów**, *l. m.* wyjątki z różnych dzieł dla użytku szkolnej młodzieży. Wypisy greckie, łacińskie. **Wypisywać, uję**, *s. cz. nied.* **Wypisać, szę**, *dok.* wyciągać, wyciągnąć z pisma, z dzieła. = wyrażać, wyrazić pismem. Wszystkom mu wypisała. = pisząc wypotrzebować, *np.* atrament. = wypisać kogo z czego, wyłączyć na piśmie. Z dziedzictwa wypisany. **Wypisać się**, *s. z.* ze wszystkiemi szczegółami rozpisać się o czem. Nauczyli się już wygadać i wypisać różnemi językami. **Wypisywanie, Wypisanie, Wypisanie się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wypiszczeć, czę**, *s. cz. dok.* piszcząc wyprosić. Nic u niego nie wypiszczysz. **Wypiszczenie**, a, *n.* piszcząc wyproszenie.

**Wypiłmować**, i t. d. *ob.* **Upiłmować**, i t. d.

**Wypłacać, am**, *s. cz. nied.* **Wypłacić, cę**, *dok.* wszystko płacić, zapłacić. Wypłacić dług. Wypłacić dług śmiertelności, *fig.* umrzeć. = *s. z.* płacąc ulszczać się, uiścić się. Wypłacił się z długów. Wypłacić się z obowiązków, *fig.* wypełnić obowiązki. Wypłacić się z dobrodziejstw, wywdzięczyć się za dobrodziejstwa. Dobrodziejstwa póty są miłe, póki się z nich wypłacić można. **Wypłacanie, Wypłacenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wypłakać, czę**, *s. cz. dok.* co od kogo, płaczem wyjednać. To na nim wypłakali, iż się Ich biskupem być podjął. = oczy, płacząc wzrok osłabić. Na Litwę patrząc, oczy wypłakałem. = się, *s. z.* napłakać się i przestać. **Wypłakanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyplantować, uję**, *s. cz. dok.* plantując wyrównać. **Wyplantowanie**, a, *n.* plantując wyrównanie.

**Wypłaszać, am**, *s. cz. nied.* **Wypłoszyć, szę**, *dok.* płosząc wypędzać, wypędzić. Lecz dzisiaj ptaka ja wypłoszę z gniazda. **Wypłaszanie, Wy-**

**płoszenie**, a, *n.* płosząc wypędzanie, wypędzenie.

**Wyplata**, y, *ż.* całkowita zapłata razem lub częściowo.

**Wyplatać**, am, *s.cz.nied.* **Wypleść**, **plotę**, *dok.* pleść, upleść, *np.* kosze, koszyki. = czem, przeplatać. = Wypleść, *fig.* wypaplać, wygadać. Wyplotła co widziała. **Wypleść się**, *s.z.* wyplatać się. Jest coś na świecie, z czego się dowcip nie może wypleść ozłowieczy. **Wyplatanie**, a, *n.* pleceniem wyrablanie.

**Wypląsać się**, *s.z.dok.* do woli się napląsać. **Wypląsanie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Wyplątać**, am, csę, *s.cz.dok.* **Wyplątywać**, uję, *nied.* wydobyć, wydobywać z zaplątania, z plątaniny. = **się**, *s.z.* wydobyć się, wydobywać się z zaplątania, z plątaniny. Ledwiem się z jej więzów wyplątał. **Wyplątanie**, **Wyplątywanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyplatać**, am, *s.cz.dok.* płatając wyciąć. = komu figla, *fig.* spłatać, wyrządzić. **Wyplatanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyplec**, **Wyplewiać**, **Wyplewić**, *ob.* **Wypielać**.

**Wypieczenie**, a, *n.* od **Wypleczyć**, czę, *s.cz.dok.* wybić koniowi plec czyli łopatkę ze stawu.

**Wypleniać**, am, *s.cz.nied.* **Wyplenić**, nię, *dok.* wyciąć, wyrwać co się pleni, co rośnie. = *fig.* wytępić, wygładzić, wyniszczyć. Wyplenić kraj z ludzi. Ten prawdziwie piekielny trybunał inkwizycyi, najpiękniejszy kraj Europy wyplenił z ludzi, i pustkami napełnił. **Wyplenianie**, **Wyplenienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wypleść**, *ob.* **Wyplatać**.

**Wypłókiwać**, uję, *s.cz.nied.* **Wypłókać**, csę, *dok.* płócząc wyczyszczać, wyczyścić, *np.* szklankę, gardło. **Wypłókiwanie**, **Wypłókanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyplonić**, nię, *s.cz.dok.* grunt, ziemię, uczynić niezdatnym do wydawania plonu przez ciągłe ich zasiewanie. = **się**, *s.z.* i **Wyplonieć**, ję, *s.n.dok.* przestać wydawać plony przez wycieńczenie. **Wyplonienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyploszenie**, a, *n.* od **Wyploszyć**, *ob.* **Wyplaszać**.

**Wyplowiały**, a, e, *im.* który wypłowiał. **Wyplowić**, wię, *s.cz.dok.* uczynić płowym pozbawiając żywości koloru. **Wyplowieć**, ję, *s.n.dok.* stać się płowym straciwszy żywość koloru, wyblakować, zblakować. **Wyplowienie**, a, *n.* od słów **Wyplowić** i **Wyplowieć**.

**Wypluskać**, am, **Wyplusnąć**, nę, *s.cz.dok.* **Wypluskiwać**, uję, *nied.* pluskając wyrzucić, wyrzucać, wylać z pluskiem. **Wypluskać się**, *s.z.* pluskając się wykąpać się. Kaczki, gęsi wypluskały się. **Wypluskanie**, **Wyplusnienie**, **Wypluskiwanie**, a, **Wypluskanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wypluwać**, am, *s.cz.nied.* **Wypluć**, **Wyplunąć**, nę, *dok.* plując wyrzucać, wyrzucić. **Wypluwanie**, **Wyplucie**, **Wyplunienie**, a, *n.* plując wyrzucanie, wyrzucenie.

**Wyplyw**, u, *m.* wyplynienie. = *fig.* co zkąd wyplywa, wynika. **Wyplywać**, am, *s.n.nied.* **Wyplynąć**, nę, *dok.* płynąc wyciekać, wyciec. Krew przez żyły wplywa, a przez arteryę wypływa z serca. Wisła wypływa z gór karpackich. = *fig.* wynikać, wypadać, jako następstwo z przyczyny, z założenia. = na wierzch wynurzać się, wynurzyć się. Skoro która (żaba) wypływała, kamieniem w łeb dostawała. *Fig.* Prawda musi na wierzch wypłynąć. = płynąc wydostać się na brzeg. Chociaż w zbroi i pancerzu, wypłynął jednak na brzeg. = (o ludziach i statkach), płynąc oddalić się. Wypłynąć z portu, z zatoki. **Wyplywać się**, *s.z.* do woli się napływać. **Wyplywanie**, **Wyplynienie**, a, *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wypocenie**, a, = **się**, *n.* od **Wypocić**, cę, *s.cz.dok.* wypędzić z ciała przez poty. = **się**, *s.z.* i **Wypotnieć**, ję, *s.n.dok.* pozbyć się czego przez poty.

**Wypoczywać**, **Wypocząć**, i t. d. *ob.* **Spoczywać**, **Odpoczywać**, i t. d.

**Wypogadzać, am**, *s.cz.nied.* **Wypogodzić, dzę**, *dok.* czynić, uczynić pogodnym. Niebo wypogodzone. = Wypogodzić czoło, umysł, *fig.* wyjaśnić. = **się**, *s.z.* stawać się, stać się pogodnym. Wypogadza się, wypogodziło się (niebo).

**Wypoić, ję**, *s.cz.dok.* pojąc wypotrzebować, *np.* wino, piwo. **Wypojenie, a**, *n.* pojąc wypotrzebowanie.

**Wypokładać, am**, *s.cz.dok.* konia, byka, wytrzebić. **Wypokładanie, a**, *n.* wytrzebienie.

**Wypokostować, uję**, *s.cz.dok.* pokostem wysmarować. **Wypokostowanie, a**, *n.* pokostem wysmarowanie.

**Wypolerować, uję**, *s.cz.dok. wł.* i *fig.* uczynić polerownym. **Wypolerowanie, a**, *n.* uczynienie polerownym.

**Wypoliczkować, uję**, *s.cz.dok.* wybić po policzkach. **Wypoliczkowanie, a**, *n.* wybicie po policzkach.

**Wypominać, am**, *s.cz.nied.* **Wypomnieć, nę**, *dok.* wspominając o wyświadczonej komu łasce, usłudze, wyrzucać mu ją. **Wypominanie, Wypomnienie, a**, *n.* wspominanie, wspomnienie z wyrzutami.

**Wypompować, uję**, *s.cz.dok.* pompując wyciągnąć. **Wypompowanie, a**, *n.* pompując wyciągnienie.

**Wyporek, rka**, *m.* płód z żywota matki wypróty. = Wyporki, nici wypróte z pończochy.

**Wyporządzać, am**, *s.cz.nied.* **Wyporządzić, dzę**, *dok.* porządnie co reperować, wyreperować, *np.* dom, mieszkanie. **Wyporządzanie, Wyporządzenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Wyposażać, am**, *s.cz.nied.* **Wyposażyć, żę**, *dok.* dawać, dać posag. Wyposażyć córkę, siostrę, sierotę. **Wyposażanie, Wyposażenie, a**, *n.* dawanie, danie posagu.

**Wypościć, szczę**, *s.cz.dok.* poszcząc wyprosić. Chce sobie męża wypościć. = *s.n.* powien czas na poszczenie przepędzić. Wypościł aż do środopościa, dalej nie mógł pościć. = **się**, *s.z.* poszcząc wygłodzić się. **Wyposzczenie, a**, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wypotrzebować, uję**, *s.cz.dok.* używając na potrzebę wyexpensować. **Wypotrzebowanie, a**, *n.* wyexpensowanie na potrzebę.

**Wypowiadać, am**, *s.cz.nied.* **Wypowiedzieć, wiem**, *dok.* powiadając wyrażać, wyrazić. Gdy już wszystkie swoje wypowiedzieli skargi, umilkli. Dalej inne potrawy, a któż je wypowie? = pokój, przymierze, przyjaźń, posłuszeństwo, powiadać, powiedzieć że się zrywa pokój, i t. d. Wypowiedzieć wojnę, wydać wojnę. = służbę, mieszkanie, powiadać, powiedzieć że się już dalej u kogo służyć, mieszkać nie będzie. **Wypowiadanie, Wypowiedzenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Wypożyczać, am**, *s.cz.nied.* **Wypożyczyć, czę**, *dok.* pożyczając komu wydawać, wydać. **Wypożyczanie. Wypożyczenie, a**, *n.* pożyczając wydawanie, wydanie.

**Wyprać**, *ob.* **Wypierać. Wypranie, a**, *n.* praniem wywabienie plam, wymycie z brudu.

**Wypracować, uję**, *s.cz.dok.* pracując nad czem wydoskonalić. **Wypracowanie, a**, *n.* pracą wydoskonalenie.

**Wyprasować, uję**, *s.cz.dok.* prasując wygładzić. **Wyprasowanie, a**, *n.* prasując wygładzenie.

**Wypraszać, am**, *s.cz.nied.* **Wyprosić, szę**, *dok.* co u kogo, prosząc wyjednywać, wyjednać. = kogo od czego, prosząc wyjednać uwolnienie. Wyprosić kogo od kary. = kogo zkąd, prosić żeby wyszedł. Wyprosili go z za stołu, z wesela, bo nie był zaproszony. = **się**, *s.z.* wyzwalać się prośbą, prosić o uwolnienie od czego. Michał Wiśniowiecki niechętnie na tron wstępował, nawet się od tego wypraszał. Od krzyża swego nikt się nie wyprosi. **Wypraszanie, a**, = **się**, *n.* czynność słowa **Wyprasać**, i t. d.

**Wyprawa, y**, *ż.* ściany wapnem, tynk, wytynkowanie, skór, garbowanie. = wyprawienie, odprawa. Wyprawa posła, posłańca. = wyprawienie wojska za granicę. Wy-

prawa do Krymu. = to co oprócz posagu dają rodzice córce, wyprawiając ją z domu za mąż: szaty, sprzęty, klejnoty. **Wyprawiać, am,** *s. cz. nied.* **Wyprawić, wię,** *dok.* ścianę, wapnem narzucać, tynkować. = skóry, garbować. = sprawiać, kosztem swoim dawać. Wyprawić bal, ucztę, wesele, igrzyska. = wysyłać, wysłać. Wyprawiła go matka na wojnę. Król wyprawił posłów do dworów zagranicznych. Wyprawić kogo na drugi świat, być przyczyną jego śmierci. Ten doktor niemało pacyentów na drugi świat wyprawił. = dać wyprawę. Wyprawić córkę. = się, *s. z.* wybierać się dokąd, wyruszyć na wyprawę wojenną. **Wyprawianie, Wyprawienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Wyprawność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest wyprawne. Wyprawność języka. **Wyprawny, a, e,** *p.* wyprawiony, *np.* mur, ściana, skóra. = Ma wyprawny język, wyprawną gębę, trudno go przegadać.

**Wyprawować, uję,** *s. cz. dok.* prawując się z kim wymusić. **Wyprawowanie, a,** *n.* prawując się wymuszenie.

**Wyprażać, am,** *s. cz. nied.* **Wyprażyć, żę,** *dok.* prażąc wydobywać, wydobyć. = Wyprażyć kogo z kąd, *fig.* wyparować. **Wyprażanie, Wyprażenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wyprężać, am,** *s. cz. nied.* **Wyprężyć, żę,** *dok.* naprężając wytężać, wytężyć, *np.* rękę, nogę. = *fig.* Wyprężyć wzrok. = **się,** *s. z.* wyprostować się z naprężeniem. Wyprężyły się wszystkie figury przed carem. **Wyprężanie, Wyprężenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wypróbować, uję,** *s. cz. dok.* próbując kilka razy doświadczyć. Człowiek wypróbowanej cnoty, wierności, odwagi. **Wypróbowanie, a,** *n.* po kilkakrotnej próbie doświadczenie.

**Wyprość,** *ob.* Wyparać. **Wyprócie, a,** *n.* wyjęcie z czego rozprótego.

**Wypróchniały, a, e,** *im.* który wypróchniał, *np.* dąb, ząb. **Wypróchnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się wewnątrz spróchniałym. Wszystkie mu zęby wypróchniały. **Wypróchnienie, a,** *n.* stanie się wewnątrz spróchniałym.

**Wyprorokować, uję,** *s. cz. dok.* prorokując przepowiedzieć. **Wyprorokowanie, a,** *n.* prorokując przepowiedzenie.

**Wyprosić,** *ob.* Wypraszać.

**Wyprostować, uję,** *s. cz. dok.* zrobić prostem co było krzywem. = **się,** *s. z.* prosto się wyciągnąć. Żołnierz wyprostował się przed oficerem. **Wyprostowanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wyproszenie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa Wyprosić, i t. d.

**Wyprószać, am,** *s. cz. nied.* **Wyprószyć, szę,** *dok.* prószając wysypywać, wysypać. = **się,** *s. z.* prószając się wysypać się. **Wyprószanie, Wyprószenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wyprótek, tka,** *m. ob.* Wyporek. **Wypróty, a, e,** *im.* od Wyprać, przez prócie wyjęty. Gazetę im pokazał wyprótą z szkaplerza.

**Wyprowadzać, am,** *s. cz. nied.* **Wyprowadzić, dzę,** *dok.* wywodzić, wywieść, *np.* kogo z domu, z miasta. Wyprowadzić umarłego, wynieść, exportować. = z błędu, z cierpliwości, *fig.* wywieść z błędu i t. d. = z rozumu, *fig.* pozbawić rozumu, odurzyć. Piękny Szarmancki wiele panien wyprowadził z rozumu. = Wyprowadzić kogo w pole, *fig.* wywieść w pole, podstępnie oszukać. = co z niczego, jakoby wywodzić, wywieść z nicestwa. Bóg wyprowadził świat z niczego. = wywodzić szukając początku. Wyprowadzać wyraz jaki z greckiego, z łacińskiego. Iwan Groźny wyprowadzał swój ród od jakiegoś Prusa, mniemanego brata cesarza Augusta. = wywodzić, wyciągać jako następstwo. Taki z tego wyprowadził wniosek. = **się,** *s. z.* wynosić się, wynieść się z mieszkania. **Wyprowadzanie, Wyprowadzenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wypróżniać, am,** *s. cz. nied.* **Wypró-**

ść, się, *dok.* robić, zrobić próżnym przez wyjęcie, wylanie, wysypanie. Wypróżnić worek, kieszenię, szklankę, butelkę. = się, *s. z.* stawać się, stać się próżnym. Worek się wypróżnił. = Wypróżnić się, wypróżnić żołądek, wyrzucić z siebie odchody. **Wypróżnianie, Wypróżnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Wypróżnienie, odchód z ciała przez gębę, stolec, mocz, poty.

**Wypryskać**, am, **Wyprysnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Wypryskiwać**, uję, *nied.* pryskając wyrzucić. = *s. n.* pryskając wylecieć, wylatywać, wytrysnąć, wytryskać. Kość pękła, mózg wyprysnął. **Wypryskanie, Wypryśnienie, Wypryskiwanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyprządz**, *ob.* **Wyprzęgać.**

**Wyprząść**, *ob.* **Wyprzędzać.**

**Wyprzątać**, am, **Wyprzątywać**, uję, *s. cz. nied.* **Wyprzątnąć**, nę, *dok.* przątając wynosić, wynieść. **Wyprzątanie, Wyprzątywanie, Wyprzątnienie**, a, *n.* przątając wynoszenie, wyniesienie.

**Wyprzeć**, *ob.* **Wypierać.**

**Wyprzeć**, ję, *s. n. dok. nieos.* wygnić przez zagrzanie się w skutek działania ciepła połączonego z wilgocią. Nasienie w roli wyprzało. Dziecku w pachwinach wyprzało.

**Wyprzedawać**, ję, *s. cz. nied.* **Wyprzedać**, am, *dok.* = się, *s. z.* do ostatniego wszystko sprzedawać, sprzedać. Mając zamknąć handel, towary swe wyprzedaje. Arianie wyprzedawszy się w Polsce, wynieśli się do Prus, do Hollandyi. **Wyprzedawanie, Wyprzedanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wyprzędzać**, am, *s. cz. nied.* przędąc wyrabiać włókno, wełnę na nici. **Wyprząść**, ędę, *dok.* przędąc wypotrzebować włókno, wełnę; skończyć przędzenie. **Wyprzędanie, Wyprzędzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyprzedzać**, am, *s. cz. nied.* **Wyprzedzić**, dzę, *dok.* kogo, ominąwszy chodem, biegiem, jazdą, naprzód się wysworować. = Wyprzedzić kogo w czem, *fig.* przewyższyć, prześcignąć. **Wyprzedzać się**, *s. z.* iść na wyprzodki, na wyścigi. **Wyprzedzanie, Wyprzedzenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Wyprzedzanie się**, *n.* prześciganie się.

**Wyprzęgać**, am, *s. cz. nied.* **Wyprządz**, ęgę, *dok.* wykładać, wyłożyć konie. **Wyprzęganie, Wyprzężenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyprzenie**, a, *n.* wygnicie przez działanie ciepła z wilgocią.

**Wyprzodki**, *l. m.* wyprzedzanie się Iść z kim na wyprzodki.

**Wyprzysięgać się**, *s. z. nied.* **Wyprzysiądz się**, *dok.* przysięgać, przysiądz dla wyparcia się lub zaprzeczenia czego. Wyprzysiągł się jak na chrzcie świętym diabła. **Wyprzysięganie się, Wyprzysiężenie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wypsnąć się**, *s. z. dok.* wymknąć się, wyśliznąć się. Wypsnęło mu się z rąk. Wypsnęło mu się z ust nieostrożne słówko. **Wypsnięcie się, Wypsnienie się**, *n.* wymknienie się, wyśliznienie się.

**Wypuczać**, am, *s. cz. nied.* **Wypuczyć**, czę, *dok.* wypinać, wypiąć, *np.* brzuch, zadek. **Wypuczanie, Wypuczenie**, a, *n.* wypinanie, wypięcie.

**Wypudrować**, i t. d. *ob.* **Upudrować**, i t. d.

**Wypukać**, am, *s. cz. dok.* **Wypukiwać**, uję, *nied.* pukając do drzwi wywołać, wywoływać. = Wypukać co, pukając wymódz. **Wypukanie, Wypukiwanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wypukać się**, *s. z. nied.* **Wypuknąć się**, *dok.* po pęknieniu czego wydobywać się, wydobyć się na wierzch i utworzyć wypukłość. **Wypuklina**, y, *ż.* przepuklina, kiła, ruptura. **Wypukło**, *ps.* w kształcie wypukłym. **Wypukło-wklęsły**, z jednej strony wypukły, z drugiej wklęsły. **Wypukło-wypukły**, z obu stron wypukły. **Wypukłość**, ści, *ż.* wydatność, wydętość. **Wypukły**, a, e, *p.* wydatny, wydęty.

**Wypuścić**, *ob.* **Wypuszczać.** **Wypust**, u, *m.* wypuszczenie. = miejsce kędy się co wypuszcza. = miejsce gdzie bydło na paszę wypuszczają.

wygon. **Wypustek**, tku, *m.* gałązka z pnia lub z łodygi wypuszczona. **Wypustka**, i, *ż.* listewka pospolicie innego koloru ze szwu wypuszczona. Zielony mundur z czerwonemi wypustkami. **Wypustny, Wypustowy**, a, e, *p.* od wypustu. **Wypuszczać**, am, *s. cz. nied.* **Wypuścić**, szczę, *dok.* puszczać, puścić zkąd, *np.* kogo z więzienia, ptaka z klatki, bydło z obory. = co z rąk, upuszczać, upuścić. Wypuścił z rąk filiżankę. = powietrze, ducha, oddychać. Wypuścić ducha, wyzionąć ducha. Jezus zawoławszy głosem wielkim, wypuścił ducha. = cugle koniowi, popuszczać, popuścić. = strzałę, pocisk, puścić, wyrzucić. = co komu w dzierżawę, wydzierżawić. = wydawać z siebie. Wypuszczać gałązki, sok, mocz, wilgoć. **Wypuszczanie, Wypuszczenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wypychać**, am, *s. cz. nied.* **Wypchnąć**, nę, *dok.* pchając, popychając wytrącać, wytrącić, *np.* kogo za drzwi. Wypycha siostrę za niego, *fig.* gwałtem chce ją za niego wydać. **Wypychanie, Wypchnienie**, a, *n.* wytrącanie, wytrącenie.

**Wypychać**, am, *s. cz. nied.* **Wypchać**, am, *dok.* wpychając w co napełnić wnętrze. Wypychać ptaki słomą, materace siercią. **Wypychacz**, a, *m.* ten co wypycha ptaki, zwierzęta słomą. **Wypychanie, Wypchanie**, a, *n.* wpychając napełnianie, napełnienie.

**Wypylać**, am, *s. cz. nied.* Wypylić, lę, *dok.* z pyłu wytrzepać, otrząść. **Wypylanie, Wypylenie**, a, *n.* z pyłu wytrzepywanie, wytrzepanie.

**Wypyt**, u, *m.* wypytanie. **Wypytywać**, uję, *s. cz. nied.* **Wypytać**, am, *dok.* = się, *s. z.* kogo o co, pytając wywiadywać się, wywiedzieć się. Czemuś się nie wypytał o drogę? **Wypytywanie, Wypytanie**, a, = się, *n.* pytając wywiadywanie się, wywiedzenie się.

**Wyrąb**, u, *m.* kawał czego wyrąbany. = droga przez las wyrąbana. = otwór wyrąbany. **Wyrąbać, bię**, *s. cz. dok.* **Wyrąbywać, Wyrębywać**, uję, *nied.* rąbiąc wyciąć, wycinać siekierą, *np.* las, lub pałaszem. Wszystkich wyrąbali. = rąbiąc wyciąć otwór. Wyrąbać drogę przez las. **Wyrąbać się**, *s. z.* wybić się z kim na pałasze. **Wyrąbanie, Wyrąbywanie**, a, *n.* **Wyrąbanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyrabiać**, *ob.* **Wyrobić**. **Wyrabianie**, a, *n.* czynność słowa Wyrabiać.

**Wyrachować**, uję, *s. cz. dok.* rachując wynaleźć. Wyrachował na rok przyszły zaćmienie słońca, księżyca. = wyliczyć. = się, *s. z.* komu, wyliczyć się z danego sobie grosza. **Wyrachowanie**, a, *n.* wynalezienie przez rachunek. = przez rachubę wynaleziona droga postępowania, wykalkulowanie. = się, wyliczenie się.

**Wyradzać**, *ob.* **Wyrodzić**.

**Wyrafinować**, uję, *s. cz. dok. fig.* subtelnie wymyślić. **Wyrafinowanie**, a, *n.* subtelne wymyślenie.

**Wyrastać**, *ob.* **Wyrość**. **Wyrastanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa Wyrastać.

**Wyratować**, uję, *s. cz. dok.* ratując wybawić, wyrwać z niebezpieczeństwa, *np.* tonącego, bydło, sprzęty z pożaru. **Wyratowanie**, a, *n.* ratując wybawienie.

**Wyraz**, u, *m.* obraz, wyobrażenie. Człowiek choć wyraz boży, tak niedołężny. = znak wyrażający myśl wewnątrz działający. Wyraz twarzy, oczu, głosu. = głos człowieczy wyrażający rzecz, osobę, i ich przymioty. Wyraz pospolity, techniczny, naukowy. = *aryt.* liczba, ilość. Licznik i mianownik, są wyrazami ułomku. Wyrazy skrajne, średnie proporcyi. **Wyrażać**, am, *s. cz. nied.* **Wyrazić**, żę, *dok.* co na czem, wyciskać, wycisnąć, *np.* piecz̨eć, piętno. = kogo, wyobrazić kogo, biorąc na siebie jego postawę. Tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, że z niej był własny Atlant stary. = słowy, rzeczy lub myśli słowami wyobrażać. = się, *s. z.* wysłowiać się, wysłowić się. **Wyrażanie, Wyrażenie**, a, = się, *n.*

czynność słów powyższych. Wyrażenie, wyraz lub kilka wyrazów myśl jaką wyrażających. Ten autor często używa niewłaściwych wyrażeń. **Wyraźnie, Wyraziście,** *ps.* sposobem wyraźnym. Wyraźnie mówi, pisze. Wyraźnie mówi, opiewa prawo. **Wyraźność, Wyrazistość,** ści, *ż.* przymiot tego co jest wyraźne. **Wyraźny, Wyrazisty,** a, e, *p.* dobrze wyrażony. Głos wyraźny. Pismo wyraźne. Druk wyraźny. Wyraźna wola. Wyraźny zakaz.

**Wyrecytować,** uję, *s. cz. dok.* recytując wypowiedzieć, *np.* lekcyą. **Wyrecytowanie,** a, *n.* recytując wypowiedzenie.

**Wyręczać,** am, *s. cz. nied.* **Wyręczyć,** czę, *dok.* kogo, zastępować, zastąpić czyje miejsce. = się, *s.z.* kim, używać kogo w zastępstwie swojej osoby. **Wyręczanie, Wyręczenie,** a, = się, *n.* czynność tych słów. **Wyręczyciel,** a, *m.* **Wyręczycielka,** i, *ż.* ten, ta co kogo wyręcza.

**Wyrób,** obu, *m.* **Wyrobek,** bku, *m.* wszystko co z czego wyrobiono: płótno, sukno, i t. p. = Wyrobek, dorobek, zarobek. Żyje z wyrobku. = Wyrób, *górn.* wydrążenie po wybraniu ciała kopalnego pozostałe. **Wyrobić,** bię, *s. cz. dok.* **Wyrabiać,** am, *nied.* robić, zrobić z danego materyału. Z wełny wyrabiają sukno, z lnu, z konopi płótno, z gliny cegłę, garnki. = pole, rolą, urabiać, uprawiać. = Wyrabiać czem, robiąc różne kształty nadawać, *np.* dłutem, rylcem. = władać, kierować. Wyrabiać koniem, pałaszem. = (o materyałach z których się co robi), zużyć, wypotrzebować. Wyrobiłem wszystką wełnę, glinę, farbę. = co komu lub sobie, wyjednać. Ma dla mnie u króla starostwo wyrobić. = Wyrabiać, robić co się podoba, dokazywać. Ani wiedziała co wyrabiał synek. Wyrabiać dziwy, figle, sceny, historye. Na ile ich stało psich sztuk, wszystkie wyrabiali. Strach słyszeć co tam oni z nimi wyrabiali. Wyrabiać się, *s.z. nieos.* przerabiać się. Z wełny wyrabia się sukno; z lnu, konopi płótno. Odżywne pokarmy wyrabiają się na mlecz, a ten na krew: ze krwi arteryalnej wyrabia się mięso, nerw, błona, kość, chrząstka. **Wyrobienie, Wyrabianie,** a, *n.* czynność słów powyższych. = *górn.* wybieranie czyli wydobywanie ciał kopalnych z ziemi. **Wyrobnik,** a, *m.* **Wyrobnica,** y, *ż.* ten, ta co się najmuje do roboty.

**Wyrocznia,** ni, *ż.* u pogan, wyrok bogów ogłoszony przez kapłana lub kapłankę. = *fig.* osoba której sąd, zdanie uważają za niemylne jak wyrocznia. **Wyrocznica,** y, *ż.* miejsce gdzie ogłaszano wyroki bogów. **Wyroczny,** a, e, *p.* nieomylny jak wyrocznia. = który wydaje wyrok nieomylny.

**Wyrodek, dka,** *m.* odrodek. Zacnych przodków potomek często bywa wyrodek. **Wyrodny,** a, e, *p.* odrodny. **Wyrodzić,** dzę, *s. cz. dok.* **Wyradzać,** am, *nied. fig.* urodzić coś gorszego od siebie. = się, *s.z.* urodzić się gorszym od swego rodzaju. Od zacnych przodków swoich wyrodzili się. Wolność wyradza się w swawolą. = rodząc owoce, tracić płodność. Ziemia, drzewo, wyradza się.

**Wyroić,** ję, *s. cz. dok.* uroić. = się, *s.z.* rojem z ula wylecieć. Wyroiły się pszczoły.

**Wyrok,** u, *m.* dekret przez sąd wydany. Wyrok śmierci. = przeznaczenie los nieuchronny. Wyroki Opatrzności. Nikt mi życia nie weźmie bez wyroku woli. Od wyroku żaden człek się nie wybiega. = Wyrok od czego uczynić, wyrzec się, uczynić z czem rozbrat. **Wyrokować,** uję, *s. n. nied.* o czem, wydawać wyrok. **Wyrokowanie,** a, *n.* wydawanie wyroku. **Wyrokowy,** a, e, *p.* od wyroku.

**Wyroń, nia,** *m.* stary koń, który wyronił zęby, który stracił regestr. **Wyronić,** nię, *s. cz. dok.* uronić przez wypadnięcie. Koń wyronił zęby. Jeleń wyronił rogi. **Wyronienie,** a, *n.* uronienie.

**Wyrość, Wyrosnąć, nę,** *s.n.dok.* **Wyrastać, am,** *nied.* wydobywać się z nasienia. Dąb z drobnej wyrasta żołędzi. = (o młodzieży), nabierać, nabrać wzrostu. = Wyrość z dziecięcia, z lat dziecinnych, wzrastając wyjść z dzieciństwa. Jeszcze z dziewczyny była nie wyrosła, a już szalone konie objeżdżała. = Wyrość z sukni, tak urość, że już suknia stała się za krótka, za ciasna. Wyrość z rózgi, *fig.* dorość lat w których już nie bierze się rózgą. **Wyrośl, i, Wyroślina, y,** *ż.* **Wyrostek, tka,** *m.* to co wyrosło z pnia, z gałęzi, młoda gałązka. = to co wyrosło z ciała, narośl. = Wyrostek, kość na kości wyrosła. = Wyrostek łzowy, gruczołek okrągły, wypukły, w kącie oka wyrosły. = Wyrostek, chłopak który wyrósł z dziecięcia, a nie dorósł jeszcze lat mężczyzny. Mam ja syna wyrostka, co go w domu chowam. **Wyrosły, a, e,** *im.* który wyrósł. **Wyrośnięcie, Wyrośnienie, a,** *n.* w znaczeniu słów **Wyrość, Wyrosnąć. Wyrost, u,** *m.* wyrastanie, wyrośnienie. Ukroić suknią na wyrost, tak żeby nie była za krótka, za ciasna, choćby dziecko trochę wyrosło.

**Wyrównać, am,** *s.cz.dok.* **Wyrównywać, am,** *nied.* uczynić równym co było niegładkie, pomarszczone, lub pełne dołów, wybojów. Wyrównać drogę, ulicę. = *s.n.* komu, czemu, równać się z kim, z czem, co do liczby, wielkości, przymiotów. Wojsko wyrównywające nieprzyjacielskiemu. Żadna jej nie wyrówna w cnocie, piękności. **Wyrównanie, Wyrównywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wyrozumiale,** *ps.* z wyrozumiałością. **Wyrozumiałość, ści,** *ż.* przymiot osoby wyrozumiałej. **Wyrozumiały, a, e,** *p.* wyrozumiewający czyje siły, zdolności, stan, położenie, skłonności, nawyknienia, i dla tego pobłażający. Był na słabości ludzkie wyrozumiały. **Wyrozumiewać, am,** *s.cz.nied.* **Wyrozumieć, miem,** *dok.* wybadywać, wybadać rozumem. Wyrozumieć kogo, zrozumieć co on myśli, co zamierza. **Wyrozumieć** co z czego, wykryć rozumem. = *s.n.* komu, być dla kogo wyrozumiałym, pobłażającym. Nigdy nie wyrozumie łaknącemu syty. **Wyrozumiewanie, Wyrozumienie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Wyrozumować, uję,** *s.cz.dok.* rozumując wyjaśnić, lub dojść do jakiego wypadku. **Wyrozumowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wyrugować, uję,** *s.cz.dok.* wypędzić, wyparować. **Wyrugowanie, a,** *n.* wypędzenie, wyparowanie.

**Wyruszać, am,** *s.cz.nied.* **Wyruszyć, szę,** *dok.* ruszając wydobywać, wydobyć, *np.* ząb z dziąseł, kość ze stawu, drzwi z zawiasów. = kogo zkąd, wypędzić, wyrugować. Kato wyruszył z senatu owego, który w obecności córki pocałował żonę. = ruszyć, poruszyć. Osman wyruszył z siedlisk swoich Azyi i Europy hordy. = *s.n.* ruszać, ruszyć w drogę. Szczycił się Rej z Nagłowic, że według zwyczaju na milę nie wyruszył za granice kraju. **Wyruszanie, Wyruszenie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wyrwa, y,** *ż.* **Wyrwisko, a,** *n.* miejsce wyrwane, *np.* w grobli od prądu wody. **Wyrwać, wę,** *s.cz.dok.* **Wyrywać, am,** *nied.* rwąc wydrzeć, wydzierać, *np.* chwasty, włosy, gwóźdź, ząb. Wyrwał wysoką sosnę z korzeniem. W piersi pchnął żelazem, wyrwawszy je, duszę z niego wyrwał razem. Wyrwij mi z boku grot boleśny. = co komu z rąk, wydrzeć, porwać, wydzierać, porywać. Wyrywali mężom żony, matkom dzieci. = *fig.* wydobyć, wyzwolić. Bóg nasz któremu służymy, może nas wyrwać z pieca ognia palającego. Wyrwij mię, Boże, od wroga mego. = **się,** *s.z.* wydrzeć się, wydzierać się, *np.* z czyich rąk, z czyich objęć. Malwina wyrwała się z rąk Ludomira. = zkąd, wymknąć się, wymykać się. = Wyrwać się z czem, *fig.* coś nie do rzeczy powiedzieć. Wyrwał się jak Filip z konopi.

**Wyrwanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wyrwant**, a, *m. ob.* **Cybant**. **Wyrwicz**, a, **Wyrwikorek**, rka, *m.* grajcarek do wyrywania korków.

**Wyryć**, ję, *s. cz. dok.* ryjąc ryjem wydobyć. Świnia wyryła kartofle. = ryjąc rylcem wyrytować. Wyryć na miedzi, na kamieniu, na marmurze. = *fig.* Wyryć co w sercu, w pamięci. **Wyrycie**, a, *n.* czynność słowa **Wyryć**.

**Wyrychtować**, uję, *s. cz. dok.* rychtując wymierzyć, nakierować, *np.* armatę. **Wyrychtowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Wyrysować**, uję, *s. cz. dok.* rysunkiem wyrazić, odrysować. **Wyrysowanie**, a, *n.* odrysowanie.

**Wyrytować**, uję, *s. cz. dok.* rytując wyrznąć na miedzi, na kamieniu. **Wyrytowanie**, a, *n.* wyrznięcie rylcem na miedzi, na kamieniu.

**Wyryty**, a, e, *im.* od. **Wyryć**, ryciem wydobyty. = wyrytowany. Napis wyryty na miedzi, na marmurze. = *fig.* Wyrazy wyryte w umyśle, w pamięci. Żal, smutek wyryty na twarzy. Wesołość na twarzach wyryta. Prośbę twoję mam w sercu głęboko wyrytą.

**Wyrywać**, *ob.* **Wyrwać**. **Wyrywanie**, a, *n.* rwaniem wydobywanie, wydzieranie. Wyrywanie zielska, zębów. = się, wydzieranie się. **Wyrywcso**, *ps.* urywczo, dorywczo. **Wyrywczy**, a, e, *p.* dorywczy. **Wyrywek**, wku, *m.* kawałek wyrwany. Na wyrywki, wyrywkami, wyrywając to ztąd, to zowąd, nie ciągiem, nie porządkiem. Zapytywać uczniów wyrywkami, na wyrywki.

**Wyrządzać**, am, *s. cz. nied.* **Wyrządzić**, dzę, *dok.* cześć komu, oddawać, oddać mu cześć. = popełniać, popełnić co złego, sprawiać, sprawić co złego. Wyrządzić komu figla, psotę, spłatać, wypłatać. Wyrządzić komu szkodę, krzywdę. Jeżeli fałszywi statyści spotwarzyli filozofią, nie równie jej większą wyrządzają krzywdę teologowie. **Wyrządzanie**, **Wyrządzenie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyrzec**, łę, *s. cz. dok.* **Wyrzekać**, am, *nied.* wymówić, wymawiać. Wyrzekłszy te słowa, wyszli z namiotu. = Wyrzec, powiedzieć wyraźnie, postanowić, zadecydować, zawyrokować. Prawo nic o tem nie wyrzekło. Wyrzekliśmy, że ktokolwiek stanie na ziemi polskiej, jest tem samem wolny. = *s. n.* Wyrzekać, głośno narzekać, złorzecząc narzekać. Trojany i Trojanki będą wyrzekały. = się, *s. z.* zrzec się, zrzekać się. Na chrzcie świętym wyrzekamy się szatana, pychy jego, i wszystkich spraw jego. Wyrzec się wiary, ojczyzny, syna, matki, ojca. Wyrzec się samego siebie, zaprzeć się samego siebie, miłości własnej. Ktoby chciał za mną iść, niechaj się sam siebie wyrzecze. **Wyrzeczenie**, a, *n.* wymówienie. = wyraźne postanowienie. = się, zrzeczenie się. Wyrzeczenie się samego siebie, zaparcie się miłości własnej, abnegacya. **Wyrzekanie** a, *n.* wymawianie. = głośne narzekanie, ze złorzeczeniem narzekanie. Jęki i wyrzekania ranionych i konających. = się, zrzekanie się czego.

**Wyrzezek**, zku, *m.* kawałek wyrzezany. = zka, **Wyrzezaniec**, ńca, *m.* płód z żywota matki wyrzezany, wyporek, wyprótek. = mężczyzna wyrzezany, rzezaniec, kastrat. **Wyrznąć**, nę, **Wyrzezać**, łę, *s. cz. dok*, **Wyrzynać**, am, *nied.* co zkąd, rznąc wydobyć, wydobywać. Wyrznąć komu raka. = Wyrznąć, wyrzezać kogo, wytrzebić, wykastrować. Publiusz Poncego wyrzezał. = wszystkich w pień wyciąć, wycinać. Wyrzyna matki, dziatwę, starce i kapłany. W Koryncie Mummiusz zdatnych do oręża wyrznął. = Wyrznąć kogo, rznąć, uderzyć. Wyrznął go w twarz. = Wyrznąć co, *żart.* gładko powiedzieć, *np.* mowę, komplement. = na czem, rznięciem wyrabiać, rytować. Prawa u Rzymian wyrzynano na miedzianych tablicach. **Wyrzynać się**, **Wyrznąć się**, *s. z.*

(o zębach), jakby przerznąwszy dziąsła wyrastać, wyrosnąć. Pierwsze zęby wyrzynają się pospolicie od siódmego po urodzeniu miesiąca. **Wyrznięcie**, a, *n.* rznięciem wydobycie. Wyrznięcie raka. = w pień wycięcie. Okropne mieszkańców miasta wyrznięcie. **Wyrznięty**, a, e, *im.* od Wyrznąć, rznięciem wydobyty. = rznięciem, rzeźbą wyrażony. Litery, figury na czem wyrznięty. Herb na pieczęci wyrznięty. = w pień wycięty. *np.* miasto, mieszkańcy. = wytrzebiony, wykastrowany.

**Wyrzucać**, am, *s. cz. med.* **Wyrzucić**, cę, *dok.* rzucać, rzucić zkąd precz, *np.* przez okno, za drzwi, za płot. = wypędzać, wyrugować. Wyrzucić kogo z mieszkania. Wyrzucał Jezus czarta. Juliusz II powtarzał że barbarzyńców z Włoch wyrzuci. = Wyrzucić z siebie, z żołądka, wyrzygać, lub stolcem wypuścić. = *fig.* wyłączyć, wymazać, wykasować. Nic do tego pisma dodać, nic z niego wyrzucić nie można. = Wyrzucać co komu, *fig.* czynić wyrzuty, wymawiać, wymiatać na oczy. Wyrzucał mu jego niewdzięczność. Cóż nam więcej prócz kiąski Krassa Wschód wyrzucić może? Wyrzucać w górę, podrzucać, ciskać w górę, *np.* piłkę, jabłko, kamień. Dzidę silnem wyrzucił ramieniem. = *s. n.* Wyrzucac rogami, podrzucać, potrząsać. Wyrzucać nogami, wierzgać. = się, *s. z.* wysypywać się, wysypac się na wierzch, na skórę. Krosta mu się wyrzuciła. **Wyrzucanie**, **Wyrzucenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Wyrzut**, u, *m.* wyrzucenie. Iż gwałtowna nawalność okręt miotała, wyrzut uczynili. = co się zkąd wyrzuca, *np.* lawa, popiół, kamienie wyrzucone z wulkanu. = *fig. ob.* **Wyrzutek**. = *med.* wysypka na ciele. = Wyrzuty, odchody z ciała przez stolec, przez poty. = mowa zwrócona do kogo z zarzutami, wymówka w oczy. Czynić komu wyrzuty. Wyrzuty sumienia, co komu sumienie wyrzuca. **Wyrzutek**, tka, *m.* co zkąd wyrzucono. **Wyrzuty** z ogrodu. = *fig.* człowiek uznany za niegodnego, i jakby wyrzucony ze społeczeństwa. **Wyrzutnia**, ni. *ż. gram.* wyrzucenie litery z wyrazu, lub wyrazów ze zdania których łatwo domyślić się można. **Wyrzutowy**, a, e, *p.* od wyrzutu, wysypki.

**Wyrzygać**, am, **Wyrzygnąć**, nę. *s. cz. dok.* rzygając wyrzucić, wyblwać. **Wyrzyganie**, **Wyrzygnienie**, a, *n.* wyblwanie.

**Wyrznąć**, *ob.* **Wyrznąć**. **Wyrznanie**, a, *n.* czynność słowa Wyrznąć. **Wyrznany**, a, e, *im.* rznięciem, rzeźbą wyrabiany.

**Wysączać**, am. *s. cz. nied.* **Wysączyć**, czę, *dok.* sącząc wylewać, wylać. = się, *s. z.* sącząc się wyciekać, wyciec. Sok się z drzewa wysączył.

**Wysada**, y, *ż.* wystawa gmachu, front, facyata. = wysadzenie się na co, przesada. **Wysadka**, i, *ż.* roślina ogrodowa (burak, marchew, kapusta), przechowana z korzeniem przez zimę dla posadzenia na wiosnę i otrzymania nasienia. **Wysadnie**, *ps.* z wysadą. **Wysadność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wysadne. **Wysadny**, a, e, *p.* wysadzający się na co, lub zrobiony z wysadą. **Wysadzać**, am, *s. cz. nied.* **Wysadzić**, dzę, *dok.* pomagać, pomódz do wysiadania. Wysadzić kogo z powozu. Wysadzić na ląd, na brzeg. = wyjmować, wydobyć. Wysadzić chleb z pieca. = zsadzić, wyrzucić. Kopią z siodła wysadzony. = Wysadzić zkąd kogo, wytrącić, wyrugować. Wacław, król czeski, chciał Łokietka z państwa wysadzić. = wyłamawszy, rozerwawszy wyrzucić w górę. Wysadzić drzwi, bramę. Wysadzić prochem, minami w powietrze. = kogo na co, wynieść, *np.* na urząd. = wyznaczyć kogo dla odbycia jakiej czynności urzędowej. Sędzie wysadził, którzyby miast sprawę uznawali. = Wysadzić, posadzić wszystkie drzewa. = co czem, obsadzać z obu

stron rzędem. Wysadzić drogę drzewami. Wysadzać brylantami, dyamentami, kameryzować. Tabakierka brylantami wysadzana. = się, *s.z.* odsadzić się, pomknąć się na przód. Daleko od swych Argant się wysadził. = na co, zdobywać się, zdobyć się na co wysadnego, wystawnego, okazalego. Następcy Sezostrisa wysadzali się na obeliski i piramidy. **Wysadzanie, Wysadzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wysapać się**, *s.z. dok.* nasapawszy się przestać sapać. **Wysapanie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Wyschłość, ści**, *ż.* stan tego co jest wyschłe. **Wyschły, a, e**, *im.* od **Wyschnąć**, który wysechł. **Wyschnąć, nę**, *s.n. dok.* **Wysychać, am**, *nied.* stać się suchym przez działanie ciepła, upału słonecznego. Bielizna wyschła. Droga wyschła. Woda w stawie wyschła = stać się suchym przez wychudnienie, być blizkim suchot. Wysechł, same go kości i skóra. **Wyschnienie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Wyschnąć**.

**Wyścibiać, am**, *s.cz. nied.* **Wyścibić**. bię, *dok.* wytykać, wytknąć, *np.* język, głowę. **Wyścibianie, Wyścibienie**, a, *n.* wytykanie, wytknienie.

**Wyścielać, am**, *s.cz. nied.* **Wysłać, Wyścielić, ścielę**, *dok.* ścieląc, rozścielając wypychać, wypchać, *np.* poduszkę, materac siercią, wełną. = rozścielając pokrywać, pokryć, *np.* słomą, pokój kobiercem. = uścielać, usłać. Zolna gniazdo swe mchem i puchem wyściela. **Wyścielanie, Wyścielenie**, a, *n.* czynność słów **Wyścielać, Wyścielić**.

**Wyścielka, i**, *ż.* to czem się wyściela. = kawałek płótna lub skóry w obuwiu na podeszwie rozesłany.

**Wyścig, u**, *m.* ściganie się końcem wyprzedzenia innych do mety. Wyścigi konne. Plac wyścigów. Na wyścig, na wyścigi, w zawód. chcąc wyścignąć jeden drugiego. Dwa żółwie pod zakładem poszły na wyścigi. **Wyścigać, am**, *s. cz. nied.* **Wyścignąć, nę**, *dok.* biegąc z biegącym wyprzedzać, wyprzedzić. Wyściga wszystkich lekkim krokiem. Wyścignąć kogo, *fig.* prześcignąć, przewyższyć. Wyścignął spółuczniów swoich osobliwszą pamięcią, gruntownością sądu, szybkością pojęcia. **Wyścigać się**, *s.z.* z kim, iść na wyścigi. **Wyściganie, Wyścignienie**, a, **Wyściganie się**, *n.* czynność słów powyższych. **Wyścigowiec, wca**, *m.* koń od wyścigów.

**Wyścinać, am**, *s.cz. dok.* wszystkich pościnać, wszystkim głowy pościnać. **Wyścinanie**, a, *n.* wszystkich pościnanie.

**Wysepka, i**, *ż. zdrob.* mała wyspa.

**Wysiać**, *ob.* **Wysiewać**.

**Wysiadać, am**, *s.n. nied.* **Wysiąść, dę**, *dok.* wychodzić, wyjść zkąd gdzie się siedziało, *np.* z powozu, ze statku. **Wysiadać, am, Wysiadywać, uję**, *s.cz. nied.* **Wysiedzieć, dzę**, *dok.* siedząc na jajach wylęgać, wylęgnąć pisklęta. = siedzieć gdzie przez pewien czas. Pięć lat wysiedział w więzieniu. = **Wysiedzieć**, zrobić dziurę siedząc na czem. Wysiedział krzesło, spodnie. = **Wysiedzieć co**, otrzymać siedząc. Nic tu nie wysiedzisz. = **Wysiadywać** possessyą, mówi się o szlachcicu, który siedzi przez pewien czas w dobrach sprzedanych lub wydzierżawionych, na dowód że te przechodzą do innego właściciela lub dzierżawcy. = **Wysiedzieć**, *s.n.* i = się, *s.z.* przed kim, dosiedzieć, wytrwać siedząc na miejscu. Nie wysiedzi (się) nikt przed nim. = **Wysiedzieć się**, nasiedzieć się. **Wysiadanie, Wysiadywanie, Wysiedzenie**, a, **Wysiedzenie się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Wysiąkać, am, Wysiąknąć, nę**, *s. cz. dok.* nos, siąkając wyczyścić. = *s.n.* sącząc się wyciec. Woda wysiąknęła z naczynia. **Wysiąkanie, Wysiąknienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wysianie**, a, *n.* czynność słowa **Wysiać**.

**Wysiec, kę, Wysiekać, am**, *s. cz. dok.* siekąc wyciąć. Wysiekł mój pluton kosami. = **Wysiec rózgą**, wyćwiczyć. Związanych wysiekł

rózgami. **Wysiecznie**, **Wysiekanie**, a, *n.* siekąc wycięcie. **Wysiekacki**, a, e, *p.* od wysiekaczów. Igrzyska **wysiekackie**. **Wysiekactwo**, a, *n.* rzemiosło wysiekacza. **Wysiekacz**, a, *m.* w Rzymie, ten co się z drugimi siekł w cyrku, dla sprawienia przyjemności ludowi, gladiator. **Wysiew**, u, *m.* ilość wysianego zboża. **Wysiewać**, am, *s. cz. nied.* Wysiać, sieję, *dok.* wypotrzebować tyle a tyle zboża na sianie. Wysiewa sto korcy pszenicy. = przesiewać. Mąka dobrze wysiana. **Wysiewanie**, a, *n.* czynność słowa Wysiewać. **Wysiewki**, **ów**, **Wysiewiny**, **win**, *l. m.* otręby, plewy pozostałe po wysianiu mąki, zboża.

**Wysikać**, am, **Wysiknąć**, nę, *s. cz. dok.* wypuścić płyn z sikawki. **Wysikanie**, **Wysiknienie**, a, *n.* wypuszczenie płynu z sikawki.

**Wysilać**, am, *s. cz. nied.* Wysilić, lę, *dok.* wycieńczać, wycieńczyć siły. = natężać, natężyć siłę. Na to wysilają rozum, żeby drugich oszukać. = się, *s. z.* wycieńczyć się przez zbytnie natężenie siły. Zubożony naród nie chciał na niepewne wysilać się walki. = całych sił użyć dla dokazania czego. Rozum ludzki jak gdyby wysilił się na wielkie myśli w głowie Kopernika. **Wysilanie**, **Wysilenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wysilek**, lku, *m.* wysilenie, natężenie siły wraz z jej osłabieniem. Marek Aureliusz, z wielką trudnością i z niemałym wysiłkiem zwojował związkowe ludy.

**Wyskakać**, am, *s. cz. dok.* skakaniem otrzymać, zarobić. Niejedna baletniczka wyskakała sobie znaczną fortunę. = się, *s. z.* naskakać się. **Wyskakanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Wyskakiwać**, uję, *s. n. nied.* **Wyskoczyć**, czę, *dok.* zkąd, skacząc wylatywać, wyleciać, wypadać, wypaść, *np.* z okna, przez okno, z powozu. Wyskoczył z domu na ulicę. = biedz z całych sił. Leci jak tylko koń wyskoczyć może. = podskakiwać, podskoczyć. Wyskakiwać z radości. Tu dzikie jelenie, tam wyskakują przedemną kozłowie. **Wyskakiwanie**, **Wyskoczenie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Wyskok**, u, *m.* podskok. = *fig.* wybryk. Wyskok myśli, dowcipu, imaginacyi. = alkool, spirytus. **Wyskokowy**, a, e, *p.* od wyskoku, spirytusu.

**Wyskrobać**, bię, *s. cz. dok.* **Wyskrobywać**, uję, *nied.* skrobiąc wydobyć, wydobywać, ciasto z dziży, literę, wyraz, lub plamę na papierze. = skrobiąc przedziurawić. Wyskrobać dziurę. **Wyskrobanie**, **Wyskrobywanie**, a, *n.* czynność tych słów. **Wyskrobek**, bku, *m.* ciasto z dziży wyskrobane i upleczone.

**Wyskubać**, bię, *s. cz. dok.* **Wyskubywać**, uję, *nied.* skubiąc wyrwać, wyrywać, *np.* komu sine włose. **Wyskubanie**, **Wyskubywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyskwarzać**, am, *s. cz. nied.* **Wyskwarzyć**, rzę, *dok.* skwarząc wyciągać, wyciągnąć tłustość. **Wyskwarzanie**, **Wyskwarzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyskwirczeć**, czę, *s. cz. dok.* skwircząc wyprosić. **Wyskwirczenie**, a, *n.* skwirkiem wyproszenie.

**Wysłać**, *ob.* Wyścielać.

**Wysłać**, szlę, *s. cz. dok.* **Wysyłać**, am, *nied.* wyprawić, wyprawiać, posłańca. **Wysłanie**, a, *n.* wyprawienie posłańca. **Wysłaniec**, ńca, **Wysłannik**, a, *m.* emissaryusz.

**Wysławiać**, am, *s. cz. nied.* Wysławić, wię, *dok.* sławiąc wynosić pod obłoki, wychwalać. Wysławiać się, *s. z.* sławić samego siebie. **Wysławić się**, *s. z.* odchwalić się. Czynów jego walecznych wysławić się dość nie mogę. **Wysławiacz**, a, *m.* ten co wysławia. **Wysławianie**, **Wysławienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyśledzać**, am, *s. cz. nied.* **Wyśledzić**, dzę, *dok. wł.* i *fig.* śledząc wynajdować, wynaleźć. **Wyśledzanie**, **Wyśledzenie**, a, *n.* śledząc wynajdowanie, wynalezienie. **Wyśledziciel**, a, *m.* **Wyśledzicielka**, i. *ż.* ten, ta co wyśledza.

**Wyślizgać**, am, *s. cz. dok.* ślizgając

się zrobić ślizkim. **Wyślizgać** ślizgawkę. = **się**, *s. z.* do woli się naślizgać. = i **Wyśliznąć, się**, *s. z. dok.* będąc ślizkim wymknąć się. Węgorz z rąk mi się wyśliznął. = *fig.* wymknąć się. Od śmierci i pierzchliwy tchórz się nie wyśliznie. Wyśliznęło mi się słówko. **Wyślizganie się, Wyśliznienie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wysłowić**, wię, *s. cz. dok.* **Wysławiać**, am, *nied.* słowami wyrazić, wyrażać. A moc wielkości jego kto wysłowi? = **się**, *s. z.* wyrazić się słowy. Pięknie pisać i gładko umiał się wysłowić. **Wysłowienie**, a, *n.* słowami wyrażenie. = **się**, wyrażenie się słowami.

**Wysłuchać**, am, *s. cz. dok.* **Wysłuchiwać**, uję, *nied.* słuchać, posłuchać co kto mówi aż do końca. Sędzia powinien wysłuchać skarżącego, oskarżonego i świadków. = słysząc prośbę, modlitwę, skłonić się do jej przyjęcia, do zezwolenia na prośbę. Panie, wysłuchaj modlitwy mojej, nieustannego wołania mego. **Wysłuchanie, Wysłuchiwanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wysługa**, i, *ż.* co kto wysłużył, służąc zarobił. Jakie takie posługi chcą swej wysługi, *przysł.* **Wysługiwać**, uję, *s. cz. med.* **Wysłużyć**, żę, *dok.* czas, lata, służyć przez pewien przeciąg lat, czasu. Żołnierz wysłużywszy czas naznaczony, wraca do swego siedliska. = służąc zarabiać, zarobić. Sługa wysłużyć sobie wysługę powinien. **Wysługiwać się**, *s. z. nied.* czynić komu usługi, posługi, posługiwać. Miasto Wenecya najwięcej się państwu greckiemu Komnenów wysługiwało. **Wysłużyć się**, *s. z. dok.* odbyć lata służby i tym sposobem wyzwolić się od obowiązku służenia. **Wysługiwanie, Wysłużenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Wysłużony**, a, e, *im.* przepędzony na służbie (lata). = który wysłużył czas naznaczony, *np.* żołnierz, professor. = służbą zarobiony (pensya).

**Wysmagać**, am, *s. cz. dok.* wychłostać. **Wysmaganie**, a, *n.* wychłostanie.

**Wysmalać**, am, *s. cz. nied.* **Wysmalić**, lę, *dok.* smaląc wypalać, wypalić, *np.* w czem dziurę. **Wysmalanie, Wysmalenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wysmarkać**, am, **Wysmarknąć**, nę, *dok.* **Wysmarkać się**, *s. z.* smarkiem z nosa wysiąkać.

**Wysmarować**, uję, *s. cz. dok.* smarując po całej powierzchni rozetrzeć. = smarując wypotrzebować. = **się**, *s. z.* samego siebie po całem ciele posmarować. **Wysmarowanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wysmażać**, am, *s. cz. nied.* **Wysmażyć**, żę, *dok.* wyciągać, wyciągnąć sok, tłustość z tego co się smaży. **Wysmażanie, Wysmażenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyśmiać**, *ob.* **Wyśmiewać**. **Wyśmianie**, a, *n.* wyszydzenie. = się, naśmiewanie się.

**Wyśmienicie**, *ps.* wyśmienitym sposobem. **Wyśmienitość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wyśmienite. **Wyśmienity**, a, e, *p.* wyborny, doskonały.

**Wyśmiewać**, am, *s. cz. nied.* **Wyśmiać**, śmieję, *dok.* kogo, co, śmiechem i słowy wytykać wady osoby lub rzeczy na śmiech zasługującej. = **się**, *s. z.* naśmiewać się naśmiać się. **Wyśmiewacz**, a, *m.* ten co wyśmiewa. **Wyśmiewanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Wyśmiewać**, i t. d.

**Wysmoktać**, am, czę, *s. cz. dok.* **Wysmoktywać**, uję, *nied.* smokcząc sok z czego wyciskać, wycisnąć. = **Wysmoktać** kogo, wycmoktać, wycałować. **Wysmoktanie, Wysmoktywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wysmolenie**, a, *n.* od **Wysmolić**, lę, *s. cz. dok.* wysmarować smołą.

**Wysmukać**, am, *s. cz. nied.* **Wysmuknąć**, nę, *dok.* smykając wyciskać, wycisnąć, *np.* wymiona. = wytknąć co wysmukłego, *np.* szyję, rękę. **Wysmukłość**, ści, *s.* przymiot tego co jest wysmukłe. **Wysmukły**, a, e, *p.* smagły, długi a cienki. **Wysmykać**, am, **Wysmykiwać**, uję, *s. cz. nied.* **Wysmyknąć**, nę, *dok.* smykając wy-

ciągać, wyciągnąć, *np.* nici; włókna. = się, *s.z.* wymykać się, wymknąć się. **Wymykanie, Wymykiwanie, Wysmyknienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyśnić się**, *s.z.dok.* wyjawić się we śnie. Czasem zdrowemu choroba się wyśni.

**Wysnować, Wysnuć, uję**, *s.cz.dok.* snując wyciągnąć, *np.* nici. = się, *s.z.* z czego, *fig.* wyniknąć. Ze sprowadzenia Krzyżaków, Jezuitów wysnuło się pasmo nieszczęść dla Polski.

**Wysoce**, *ps.* w wysokim stopniu, *np.* szanowany, poważany. **Wysoki**, a, e, *p.* pewną wysokość mający, *np.* góra, wzrost, człowiek. = *fig.* górujący znaczeniem, *np.* urząd, dostojeństwo. **Wysoko**, *ps.* na wysokiem miejscu, w znacznej odległości od poziomu. Orzeł wysoko lata. Bóg wysoko, a przyjaciel daleko, *przysł.* **Wysokolotny**, a, e, *p.* wysoko latający. **Wysokopienny**, *p. m. leś.* las, rozmnażający się z opadającego nasienia bez żadnej sztucznej pomocy. **Wysokość, ści**, *ż.* długość wzwyż aż do wierzchołka. Wysokość drzewa, góry, budynku. = *geom.* odległość wierzchołka figury od podstawy. = *geogr.* położenie pod tym samym stopniem szerokości geograficznej. Znajdować się na wysokości wyspy.

**Wysolenie**, a, *n.* od **Wysolić, lę**, *s.cz. dok.* dobrze solą posypać. = soląc sól wypotrzebować.

**Wyspa**, y, *ż.* część ziemi zewsząd wodą oblana.

**Wyspać się**, *s.z.dok.* **Wysypiać się**, *nied.* spiąc wywczasować się, dogadzać sobie spaniem. **Wyspanie się, Wysypianie się**, *n.* czynność tych słów.

**Wyspacerować się**, *s.z.dok.* do woli naspacerować się. **Wyspacerowanie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Wyspiarski**, a, e, *p.* od wyspiarza. **Wyspiarz**, a, *m.* **Wyspiarka**, i, *ż.* ten, ta co mieszka na wyspie.

**Wyspieszać**, am, *s.cz.nied.* **Wyspieszyć, szę**, *dok.* spiesznie wygotować. Jeszcze niejednę muszę rzecz wyspieszyć. **Wyspieszanie, Wyspieszenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyśpiewać**, am, *s.cz. dok.* śpiewem wyrazić. = śpiewem wyjednać. Ty się zaś kanoniku nie mozesz spodziewać, żebyś sobie pastorał mógł kiedy wyśpiewać. = *fig.* wyjawić tajemnicę, wygadać. Wzięty na tortury, wszystko wyśpiewał. = się, *s.z.* do woli się naśpiewać. **Wyśpiewywać, uję**, *s.cz.nied.* wysławiać śpiewem. Wasze babki i prababki wyśpiewywały chwałę Boga i Maryi. **Wyśpiewanie, Wyśpiewywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyspowiadać**, am, *s.cz.dok.* wysłuchać kogo spowiedzi. = się, *s.z.* odbyć spowiedź. = *fig.* wszystko wyznać jak na spowiedzi. **Wyspowiadanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wysrebrzać**, am, *s.cz.nied.* **Wysrebrzyć, brzę**, *dok.* posrebrzać, posrebrzyć wewnątrz lub na całej powierzchni. **Wysrebrzanie, Wysrebrzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyssać, sę**, *s.cz.dok.* **Wyssywać**, am, *nied.* ssąc wyciągać, wyciągnąć. Niedźwiedź z zabitego zwierzęcia krew naprzód wysysa. Kolibry miodową słodycz z kwiatów wysysają. = *fig.* wycieńczyć, nakształt pijawki krew wysysającej. Ona ciebie co do szeląga wyssie. = Wyssać co z mlekiem, *fig.* po matce ze krwią odziedziczyć. Oni te cnoty z macierzystem mlekiem wyssali. = Wyssać co z palca, *fig.* zmyślić. On tego z palca nie wyssał. **Wyssanie**, a, *n.* czynność słowa Wyssać.

**Wystać, stoję**, *s.n.dok.* przepędzić pewien czas stojąc. Wystał dwie godziny na warcie. = stojąc wytrwać do pewnego czasu. Dom ten i do roku nie wystoi. = *s.cz.* stojąc otrzymać. Nic tu nie wystoisz. = się, *s.z.* stojąc wypocząć. Koń po podróży niech się wystoi. = stać aż do zmęczenia się. Wystoisz się przed drzwiami, nim cię wpuszczą. = (o płynach), ustać się. = *fig.* (o władzach umysło-

wych, o człowieku), dojść do doskonałości, nabyć doświadczenia. Rozum, człowiek wystały. Wystanie, a, = się, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Wystąpić**, *ob.* Występować. **Wystąpienie**, a, *n.* w znaczeniu słowa Wystąpić.

**Wystarać się**, *s. z. dok.* kogo, czego, starając się wyszukać, wynaleźć, dostać, otrzymać. **Wystaranie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Wystarczać**, am, *s. n. nied.* **Wystarczyć**, czę, *dok.* czego (najczęściej nieosobiście), być w tak dostatecznej ilości, że nie zabraknie, nie będzie niedostatku. Tych pieniędzy wystarczy mi na rok. Tych drew, świec nie wystarczy na zimę. Tego sukna nie wystarczy na płaszcz. = na co, wydawać tak iżby nie zabrakło. Dano mi sto złotych, z tych trzeba było wystarczyć na wikt, opał, odzienie. **Wystarczanie**, **Wystarczenie**, a, *n.* w znaczeniu tych słów.

**Wystawa**, y, *ż.* wystawa dzieł przemysłu, sztuk pięknych na widok publiczny. = daszek przed drzwiami domu na dwóch lub więcej słupach oparty. = wysada, pompa, okazałość. **Wystawać**, ję, *s. cz. nied.* odstawać, być wydatnym. = wytykać się z czego, sterczeć. Z głowy wystają rogi. **Wystawanie**, a, *n.* od słowa Wystawać. **Wystawiać**, am, *s. cz. nied.* **Wystawić**, wię, *dok.* stawiać, postawić na widoku, *np.* obrazy na widok publiczny, towary na przedaż, N. Sakrament. = kogo, co na co, *fig.* narażać, narazić, *np.* na śmiech, na prześladowanie. = wytykać, wytknąć, *np.* rękę, nogę. postawić, wybudować. Ramses najogromniejszy wystawił obelisk, w Rzymie dziś stojący. = Wystawić wojsko, zebrać ludzi, ubrać i uzbroić. Wystawił pułk swoim kosztem. = wyobrażać, wyobrazić. Krasicki wystawił w Podstolim ideał obywatela. = kwit, wexel, wydać, napisać. = się, *s. z* narażać się, narazić się na co, *np.* na śmierć, na pośmiewisko. **Wystawianie**, **Wystawienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wystawiciel** a, *m.* **Wystawicielka**, i, *ż.* ten, ta co wystawia, *np.* wexel. **Wystawnie**, *ps.* z wystawą, *np.* żyć. **Wystawność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest wystawne. **Wystawny**, a, e, *p.* wysadny, okazały, pompatyczny.

**Wystękać**, am, *s. cz. dok.* **Wystękiwać**, uję, *nied.* **Wystęknąć**, nę, *jednot.* stękaniem wyrazić. = **Wystękać** co, stękaniem wyjednać. **Wystękać się**, *s. z.* nastękać się i przestać. **Wystękanie**, **Wystękiwanie**, **Wystęknienie**, a, **Wystękanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Występca**, y, **Występnik**, a, *m.* przestępca. **Występek**, pku, *m.* przestępstwo. Występki są przestępstwa na które prawo wymierza kary poprawcze. **Występnie**, *ps.* przestępnie. **Występność**, ści, *ż.* cecha tego co jest występnem. **Występny**, a, e, *p.* który popełnił występek. **Występować**, uję, *s. n. nied.* **Wystąpić**, pię, *dok.* stąpając wychodzić, wyjść. Na krok z domu nie wystąpił. Żołnierz nie powinien występować z szeregu. = wychodzić, wyjść ze stanu, do którego się wstąpiło. Wystąpić z klasztoru, z wojska, ze służby. = z brzegów, z koryta, wezbrawszy wylewać się, wylać się. Rzeka wystąpiła z brzegów. = z kluby, z ryzy, z powinności, *fig.* wypadać z porządku, wpaść w nieład. Z kluby wszystko występuje. = *fig.* wykraczać, wykroczyć. Nie trzeba się na ludzi gniewać, gdy w czem występują, ale raczej ich wady naprawiać. = ukazywać się, ukazać się na widok. Wystąpili na świat ludzie nowi. Aktorka wystąpiła po raz pierwszy w roli Andromachy. = wysadzić się na co. Wystąpić z mową, z obiadem, z kazaniem, wysadzić się na piękną mowę, na suty obiad, it. d. = na wierzch wydobywać się, wydobyć się. Pot wystąpił mu na czoło, rumieniec na twarz. = do boju, stawać, stanąć do boju. Germani chętnie występowali do zaciętego

boju. **Występowanie**, a, *n.* w znaczeniach słowa **Występować**.

**Wystrajać, Wystrajanić**, *ob.* **Wystroić**, i t. d.

**Wystraszać, am**, *s. cz. nied.* **Wystraszyć, szę**, *dok.* strasząc wypędzać, wypędzić. Huk dział wystraszy słowiki z ogrodów. = Wystraszyć co na kim, strasząc wymódz, wymusić. Pojmał go i zamknął, żeby co na nim wystraszył. **Wystraszanie, Wystraszenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wystrofować, uję**, *s. cz. dok.* strofując wyłajać. **Wystrofowanie**, a, *n.* wyłajanie.

**Wystroić, ję**, *s. cz. dok.* **Wystrajać, am**, *nied.* ustroić wysadnie. Staruszek wyperfumowany, wystrojony. **Wystroić się**, *s. z.* ustroić się wysadnie. = Wystroić komu figla, wypłatać, wyrządzić. = Wystroić instrument muzyczny, dobrze nastroić. **Wystrojenie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wystrugać, am**, *s. cz. dok.* **Wystrugiwać, uję**, *nied.* strugając po całej powierzchni wygładzić, *np.* pręt, kij. **Wystruganie, Wystrugiwanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wystrychnąć, nę**, *s. cz. dok.* strychując wyrzucić co jest nad strych. = wystroić. Po arlekińsku ich wystrychnęli. = na co, wywiodłszy w pole na śmiech wystawić. Wystrychnął go na kpa, na dudka. = **się**, *s. z.* wystawić się na śmiech przez niedorzeczne postępowanie. Wystrychnął **się** na kpa, na dudka. **Wystrychnięcie, Wystrychnienie**, a, *n.* w znaczeniu tego słowa.

**Wystrzał**, u, *m.* wystrzelenie. = *chem.* huk zdarzający się w czasie przemiany stanu chemicznego ciał połączony z ogniem.

**Wystrzegać się**, *s. cz. nied.* kogo, czego, strzedz się, chronić się, unikać. Wystrzegaj się wszelkich zbytków zdrowiu szkodzących. Gdzie są szpiegi, tam się jeden drugiego wystrzega. **Wystrzeganie się**, *n.* strzeżenie się czego złego, szkodliwego.

**Wystrzelać, am**, *s. cz. dok.* wypotrzebować strzelając, *np.* ładunki. = pozabijać ze strzelby. Do jednego wszystkich nas tu wystrzelają. = **się**, *s. z.* z kim, odbyć z kim pojedynek na pistolety. **Wystrzelanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów. **Wystrzelenie**, a, *n.* od **Wystrzelić, lę**, *s. n. dok.* strzelić z broni palnej. W łeb sobie wystrzelił. = *fig.* wytrysnąć. Ze skały zdrój wystrzelił. = *s. cz.* wybić pociskiem z broni palnej. Oko mu wystrzelił.

**Wystrzępiać, am**, *s. cz. nied.* **Wystrzępić, pię**, *dok.* strzępiąc wyciągać, wyciągnąć nici z tkaniny. = **się**, *s. z.* stawać się po brzegach strzępiastym. **Wystrzępianie, Wystrzępienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wystrzygać, am, Wystrzygiwać, uję**, *s. cz. nied.* **Wystrzydz, gę**, *dok.* strzygąc wycinać, wyciąć. Cenzura wystrzygała karty z książek. = nożyczkami wyrzynać, wyrznąć, *np.* figurki z papieru. **Wystrzyganie, Wystrzygiwanie, Wystrzyżenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wystudzać, am**, *s. cz. nied.* **Wystudzić, dzę**, *dok.* ostudzając, ostudzić, *np.* pokój, potrawę. **Wystudzanie, Wystudzenie**, a, *n.* ostudzanie, ostudzenie.

**Wystukać, am**, *s. cz. dok.* **Wystukiwać, uję**, *nied.* kogo, stukając, pukając do drzwi wywołać. = co od kogo, stukając wymódz, wymusić. **Wystukanie, Wystukiwanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wystygać, am**, *s. n. nied.* **Wystygnąć, nę**, *dok.* ostygać, ostygnąć. **Wystyganie, Wystygnienie**, a, *n.* ostyganie, ostygnienie. **Wystygły**, a, e, *im.* który wystygł.

**Wysuszać, am**, *s. cz. nied.* **Wysuszyć, szę**, *dok.* suszyć, *np.* bieliznę. = osuszać, osuszyć, *np.* bagna. = *fig.* wypróżniać, wypróżnić, *np.* kieliszki. **Wysuszanie, Wysuszenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wysuwać, am**, *s. cz. nied.* **Wysunąć, nę**, *dok.* posuwając wyciągać, wyciągnąć, *np.* szufladę, stół na środek pokoju. = **się**, *s. z.* posuwając się występować, wystąpić na przód. =

Wysunąć się, wymknąć się. **Wysuwalny**, a, e, *p.* dający się wysunąć i wsunąć. **Wysuwanie, Wysunięcie, Wysunienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Wysuwka**, i, *ż.* to co można wysunąć. = wysuwająca się blaszka z rowkiem lub dziurką służąca do celowania armaty.

**Wyswarzenie**, a, = się, *n.* od **Wyswarzyć**, rzę, *s. cz. dok.* co, swarem wymódz. = kogo, swarząc wyłajać. = się, *s. z.* naswarzyć się i przestać.

**Wyswatać**, am, *s. cz. dok.* kogo komu, swatając nastręczyć kobiecie męża, mężczyznie żonę. **Wyswatanie**, a, *n.* nastręczenie swatając.

**Wyświadczać**, am, *s. cz. nied.* **Wyświadczyć**, czę, *dok.* komu łaskę, usługę, dobrodziejstwo, sprawić, uczynić, wyrządzić. **Wyświadczanie, Wyświadczenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyświdrować**, uję, *s. cz. dok.* świdrując wywiercić dziurę. **Wyświdrowanie**, a, *n.* świdrem wywiercenie dziury.

**Wyświecać**, am, *s. cz. nied.* **Wyświecić**, cę, *dok.* na światło wydobyć, wyjaśnić co ciemnego. = Wyświecić kogo z kraju, z miasta, wywołać, wypędzić. Wyświecajmy tyranów, ale oświecajmy narody. = Wyświecić kartę, wykazać że jest kozerą. **Wyświecanie, Wyświecenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyświęcać**, am, *s. cz. nied.* **Wyświęcić**, cę, *dok.* poświęcać, poświęcić, *np.* na kapłaństwo, na biskupstwo. = Wyświęcić kartę, *ob.* Wyświecić. = się, *s. z.* przyjmować, przyjąć święcenie kapłańskie. = Wyświęcić się, wyniknąć. Ale no pan posłuchaj co się ztąd wyświęci. **Wyświęcanie, Wyświęcenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Wyświegotać**, am, cę, *s. cz. dok.* świegotając wypaplać, wygadać. **Wyświegotanie**, a, *n.* wypaplanie, wygadanie.

**Wyświstać**, am, szczę, *s. cz. dok.* **Wyświstywać**, uję, *nied.* świszcząc wykazać nieukontentowanie, świszcząc wypędzić. Wyświstano aktora. **Wyświstanie, Wyświstywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wyswobodzenie**, a, = się, *n.* od **Wyswobodzić**, dzę, *s. cz. dok.* nadać swobodę, wyzwolić z poddaństwa, z podległości. Wyswobodzić lud, włościan. = się, *s. z.* wydobyć się na swobodę, wyzwolić się z poddaństwa, z podległości. **Wyswobodziciel**, a, *m.* **Wyswobodzicielka**, i *ż.* ten, ta co wyswobodził, wyswobodziła.

**Wysworować**, uję, *s. cz. dok.* spuścić psy ze swory. = język. *fig.* popuścić cugli językowi. = się, *s. z.* wymknąć się na przód. = na kogo, rzucić się obces na kogo. **Wysworowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wysychać**, *ob.* **Wyschnąć**. **Wysychanie**, a, *n.* schnienie.

**Wysyłać**, *ob.* **Wysłać**. **Wysyłanie**, a, *n.* wyprawianie posłańca.

**Wysyp**, u, *m. ob.* **Wysypisko**. **Wysypać**, pię, *s. cz. dok.* **Wysypywać**, uję, *nied.* sypiąc wypuszczać, wypuścić, *np.* zboże, piasek, jabłka, orzechy, pieniądze z worka. Mago, brat Annibala, wysypał w przysionku obrad złote pierścienie rycerstwa rzymskiego poległego pod Kannami. = sypiąc pokrywać, *np.* ścieżkę piaskiem. = się, *s. z.* sypiąc się wylecieć, wypaść. = *fig.* jakby sypiąc się wychodzić, wyjść tłumnie. Za nim wysypało się na dziedziniec całe zgromadzenie. = wyrzucać się na wierzch. Ospa mu się wysypała. = kłosić się, wykłosić się. Żyto się wysypało. = wyrastać, wyrość. Młodzieniaszek, któremu się wąsik ledwie wysypuje. **Wysypanie, Wysypywanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wysypisko**, a, *n.* wzgórek piaszczysty nad brzegiem rzeki przez wodę wysypany. **Wysypka**, i, *ż.* to co się z ciała na skórę wysypało.

**Wysysać**, *ob.* **Wyssać**. **Wysysanie**, a, *n.* wyciąganie ssaniem.

**Wyszachrować**, uję, *s. cz. dok.* szachrując zyskać, otrzymać. **Wy-**

szachrowanie, a, *n.* szachrując zyskanie.

**Wyszafować, uję,** *s. cz. dok.* szafując wydać, wyexpensować.

**Wyszalbierować, uję, Wyszalbierzyć, rzę,** *s. cz. dok.* szalbierstwem zyskać, otrzymać. **Wyszalbierowanie, Wyszalbierzenie, a,** *n.* szalbierstwem zyskanie.

**Wyszaleć, ję,** *s. n. dok.* = **się,** *s. z.* do woli się naszaleć. Kto z młodu nie wyszaleje, musi na starość.

**Wyszamerować, uję,** *s. cz. dok.* szamerunkiem na około wyłożyć. **Wyszamerowanie, a,** *n.* szamerunkiem wyłożenie.

**Wyszamotać, am,** *s. cz. dok.* szamotając kogo zmordować. **Wyszamotanie, a,** *n.* szamotaniem zmordowanie.

**Wyszarpać, pię, Wyszarpnąć, nę,** *dok.* **Wyszarpywać, uję,** *nied.* szarpiąc wyrwać, wyrywać, *np.* co komu z rąk. = Wyszarpać kogo, długo szarpiąc zmęczyć. = **się,** *s. z.* szarpiąc się wyrwać się, wyrywać się.

**Wyszarsać, am,** *s. cz. dok.* szarzając wytrzeć odzienie. Suknia wyszarzana. **Wyszarsanie, a,** *n.* wytarcie przez szarzanie.

**Wyszastać, am,** *s. cz. dok.* szastając wydać, wyexpensować pieniądze. = szastając wymyć, *np.* bieliznę w wodzie. = **się,** *s. z.* wycieńczyć się szastając swe siły. = szastając pieniędzmi wyexpensować się. **Wyszastanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wyszczebiotać, am, cę,** *s. cz. dok.* szczebiotając wypaplać, wygadać, wyświegotać. **Wyszczebiotanie, a,** *n.* wyświegotanie.

**Wyszczegółniać, am,** *s. cz. nied.* **Wyszczegółnić, ulę,** *dok.* wyrażać, wyrazić wszystkie szczegóły. **Wyszczegółnianie, Wyszczegółnienie, a,** *n.* wyrażanie, wyrażenie wszystkich szczegółów.

**Wyszczekać, am,** *s. cz. dok.* **Wyszczekiwać, uję,** *nied.* szczekaniem wypędzić. = *fig.* szczekając niby jak pies wygadać. **Wyszczekać się,** *s. z.* do woli się naszczekać. **Wyszczekanie, Wyszczekiwanie, a, Wyszczekanie się,** *n.* czynność tych słów. **Wyszczekany, a, e,** *im.* szczekaniem wypędzony. = *fig.* który szczekając niby jak pies, nabył wielkiej wprawy w mówieniu, *np.* adwokat.

**Wyszczerbiać, am,** *s. cz. nied.* **Wyszczerbić, bię,** *dok.* robić, zrobić szczerbę. Nóż wyszczerblony. Siekiera wyszczerbiona. = *fig.* Lisc wyszczerbiony. **Wyszczerbianie, Wyszczerbienie, a,** *n.* robienie, zrobienie szczerby.

**Wyszczersać, am,** *s. cz. nied.* **Wyszczerzyć, rzę,** *dok.* wytykać, wytknąć, *np.* zęby, język. **Wyszczersanie, Wyszczerzenie, a,** *n.* wytykanie, wytknienie zębów.

**Wyszczuć, ję, Wyszczuwać, am,** *s. cz. dok.* **Wyszczuwać, am,** *nied.* szczując wypędzić, wypędzać. **Wyszczucie, Wyszczuwanie, Wyszczuwanie, a,** *n.* szczuciem wypędzenie, wypędzanie.

**Wyszczypać, pię, Wyszczypnąć, nę,** *s. cz. dok.* **Wyszczypywać, uję,** *nied.* szczypiąc wyrwać, wyrywać. = Wyszczypać kogo, po różnych miejscach dobrze naszczypać. **Wyszczypanie, Wyszczypnienie, Wyszczypywanie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wyszeptać, am, cę,** *s. cz. dok.* **Wyszeptywać, uję,** *nied.* szeptając wygadać. **Wyszeptać się,** *s. z.* naszeptać się. = (o rakach bez wody będących), wychudnąć. = *fig.* wyżuć się powoli z pieniędzy. **Wyszeptanie, Wyszeptywanie, a, Wyszeptanie się,** *n.* czynność tych słów.

**Wyszkalować, uję,** *s. cz. dok.* szkalując wyłajać. **Wyszkalowanie, a,** *n.* ze szkalunkiem wyłajanie.

**Wyszlakować,** i t. d. *ob.* **Wyśledzić,** i t. d.

**Wyszlamować, uję,** *s. cz. dok.* ze szlamu wyczyścić, *np.* staw, kanał. **Wyszlamowanie, a,** *n.* ze szlamu wyczyszczenie.

**Wyszlifować, uję,** *s. cz. dok.* szlifując wyostrzyć, lub wygładzić, wypolerować. Język wyszlifowany, *fig.* wyprawny, wyszczekany. **Wyszlifowanie, a,** *n.* wyostrzenie, i t. d.

**Wyszlochać, am,** *s. cz. dok.* szlochając wyjednać. = **się,** *s. z.* naszlocha-

wszy się przestać. **Wyszlochanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.
**Wyszły**, a, e, *im.* od **Wyjść**, który wyszedł, *np.* z kraju.
**Wyszorować**, uję, *s. cz. dok.* szorując wyczyścić, *np.* podłogę. **Wyszorowanie**, a, *n.* wyczyszczenie przez szorowanie.
**Wyszperać**, am, *s. cz. dok.* szperając wynaleźć. **Wyszperanie**, a, *n.* wynalezienie przez szperanie.
**Wyszpiegować**, uję, *s. cz. dok.* szpiegując wykryć, wywiedzieć się. **Wyszpiegowanie**, a, *n.* wykrycie przez szpiegowanie.
**Wysztafirować**, uję, *s. cz. dok.* sztafirując wystroić. = się, *s. z* wystroić się. **Wysztafirowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.
**Wysztukować**, uję, *s. cz. dok.* ze sztuk czyli kawałków zrobić. = sztukami wyłatać. **Wysztukowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.
**Wyszturchać**, am, **Wyszturchnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Wyszturchiwać**, uję, *ned.* szturchając wypędzić, wytrącić. = Wyszturchać kogo, szturchańcami wybić. **Wyszturchanie**, **Wyszturchnienie**, a, *n.* szturchając wypędzenie, wytrącenie.
**Wysztychować**, uję, *s. cz. dok.* sztychując wyryć, wyrytować. **Wysztychowanie**, a, *n.* sztychując wyrycie.
**Wyszukanie**, a, *n.* po długiem szukaniu wynalezienie. = przymiot tego co jest wyszukane, nienaturalne.
**Wyszukany**, a, e, *im.* po długiem szukaniu wynaleziony. = subtelnie wymyślony, wyrafinowany, nienaturalny. **Wyszukiwać**, uję, *s. cz. ned.* długo szukać, poszukiwać. **Wyszukać**, am, *s. cz. dok.* po długiem szukaniu wynaleźć. **Wyszukiwanie**, a, *n.* długie szukanie, poszukiwanie.
**Wyszumieć**, mi, *s. n. dok. ieos.* fermentując wyrzucić szum z siebie. Niech się młode piwko wyszumi, *fig.* niech młodzież wyszaleje, a potem się ustatkuje. = (o trunku), wywietrzeć z głowy. Com łyknął wyszumiało. = *fig.* przestać szumieć, pozbyć szumu z głowy. Wyszumiał fanatyzm religijny i zdobywczy Turków. Duma pańska niech z was wyszumi raz na zawsze. = się, *s. z.* wytrzeźwić się. Wyszumiawszy się trochę z wczorajszego podchmielenia, ocknął się.
**Wyszumienie**, a, = się, *n.* w znaczeniu słów powyższych.
**Wyszumować**, uję, *s. cz. dok.* wyklarować z szumowin. **Wyszumowanie**, a, *n.* wyklarowanie z szumowin.
**Wyszyć**, **Wyszycie**, *ob.* **Wyszywać**.
**Wyszydzać**, am, *s. cz. ned.* **Wyszydzić**, dzę, *dok.* szydząc wyśmiewać, wyśmiać. **Wyszydzanie**, **Wyszydzenie**, a, *n.* szydercze wyśmiewanie, wyśmianie.
**Wyszynk**, u, *m.* trunek wyszynkowany. **Wyszynkować**, uję, *s. cz. dok.* szynkując wyprzedać. **Wyszynkowanie**, a, *n.* szynkując wyprzedanie.
**Wyszyty**, **Wyszywany**, a, e, *im.* szyciem na czem wyrobiony, wyhaftowany. = Wyszyty, szyciem wypotrzebowany, *np.* nici, jedwab. **Wyszywać**, am, *s. cz. ned.* **Wyszyć**, ję, *dok.* szyjąc wyrabiać na czem kwiaty, ozdoby, włóczką, jedwabiem. = szyjąc wypotrzebować. **Wyszywanie**, **Wyszycie**, a, *n.* szyciem wyrabianie, wyrobienie czego na czem. = szyjąc wypotrzebowanie.
**Wytaczać**, am, *s. cz. ned.* **Wytoczyć**, czę, *dok.* tocząc wyciągać, wyciągnąć, *np.* powóz z wozowni. = *fig.* Wytoczyć rzecz, rozmowę o czem, wyprowadzić dyskurs. Wytoczyć komu proces, zapozwać do sądu. Sprawa się przed sąd wytoczyła. U stołu wytoczyła się rzecz o łowach. = tocząc z beczki wypuścić, *np.* piwo, wino. = krew, wylać. Ta nagroda krwi w dzikich krajach wytoczonej. = dziurę, wygryźć. Robactwo wytoczyło dziurę. = wyostrzyć na toczydle, *np.* nóż. = wyrobić na warsztacie tokarskim, *np.* kulę, gałkę. **Wytaczanie**, a, *n.* czynność słowa **Wytaczać**.
**Wytańcować**, uję, **Wytańczyć**, czę, *s. cz. dok.* tańcując zarobić. = się, *s. z* do woli się natańcować. **Wytańcowanie**, **Wytańczenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wytapiać, am,** *s. cz. nied.* Wytopić, pię, *dok.* topiąc na ogniu wydobywać części dające się roztopić i odłączać od nietopniejących. Wytapiać tłustość Wytapiać kruszec z rudy. **Wytapianie, a,** *n.* jedna z głównych robót hutniczych celem wydobycia kruszcu z rudy.

**Wytarcie, a,** *n.* od słowa Wytrzec, *ob.* Wycieranie.

**Wytargać, am, Wytargnąć, nę,** *s. cz. dok.* targając wyrwać, *np.* komu garść włosów. Brodę mu wytargał. = Wytargać kogo, potargać, natargać. Żyda za brodę wytargał. **Wytarganie, Wytargnienie, a,** *n.* targając wyrwanie.

**Wytargować, uję,** *s. cz. dok.* targując się otrzymać za niższą cenę. = co na kim, *fig.* z trudnością otrzymać, wymusić. **Wytargowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wytarty, a, e,** *im.* od Wytrzeć, tarciem wydobyty, *np.* ziarno z kłosa. = tarciem wyszarzany, *np.* suknia. = tarciem wyczyszczony, otarty, *np.* szklanka, naczynie. = Wytarte czoło, *fig.* bezwstydne, jakie u człowieka bezczelnego.

**Wytarzać, am,** *s. cz. dok.* tarzając wywalać. = się, *s. z.* do woli się natarzać. Pies, koń wytarzał się. Świnia wytarzała się w błocie. **Wytarzanie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wytatarować, uję,** *s. cz. dok.* kogo, komu skórę, *ob.* Tatarować.

**Wytchnąć, nę,** *s. cz. dok.* tchnienie wypuścić, wyzionąć. Wśród okropnych męczarni wytchnął ducha. = *s. n.* Wytchnąć po pracy, odetchnąć, wypocząć. Wytchnąć koniom, pozwolić im odetchnąć po prędkim biegu. **Wytchnienie, a,** *n.* wyzionienie ducha. = odetchnienie, wypoczęcie.

**Wytępiać, am,** *s. cz. nied.* Wytępić, pię, *dok.* wygładzać, wygładzić, wyniszczać, wyniszczyć, wygubiać, wygubić. Jadźwingów na Podlasiu za Bolesława Wstydliwego wytępiono. **Wytępianie, Wytępienie, a,** *n.* wygładzanie, wygładzenie. **Wytępiciel, a,** *m.* Wytępicielka, i, .. ten, ta co wytępia.

**Wyterminować, uję,** *s. cz. dok.* na terminie u rzemieślnika będąc czas swój wysłużyć. **Wyterminowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wytężać, am,** *s. cz. nied.* **Wytężyć, żę,** *dok.* natężać, natężyć, *np.* wzrok, słuch, umysł. = się, *s. z.* natężać się, natężyć się. **Wytężanie, Wytężenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Wytknąć, Wytknięcie, Wytknięty,** *ob.* Wytykać, i t. d.

**Wytłaczać, am,** *s. cz. nied.* **Wytłoczyć, czę,** *dok.* tłocząc wyciskać, wycisnąć sok z czego. Wytłaczać winogrona. = tłocząc wyciskać, wycisnąć znak na czem. Wytłoczyć pieczęć. = odbijać formy w prasie drukarskiej. = tłocząc deptać, wydeptać. Nie wytłaczaj biednym chleba. **Wytłaczanie, Wytłoczenie, a,** *n.* czynność tych słów. **Wytłoczyny, czyn,** *l. m.* części stałe po wytłoczeniu płynnych pozostałe.

**Wytlec, ję,** *s. n. dok.* tlejąc wygasnąć. **Wytlenie, a,** *n.* tlejąc wygasnienie.

**Wytłuc kę,** *s. cz. dok.* **Wytłukać, am,** *nied.* wszystko potłuc, *np.* szklanki, talerze. = tłukąc wybić, *np.* dziurę w murze. = tłukąc wydobyć, *np.* ziarna z kłosów. Wytłukać siemie lniane, konopne. = tłukąc zniszczyć. Grad wytłukł zboże. = Wytłuc kogo, wybić go kułakami. **Wytłuczenie, Wytłukanie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wytłumaczenie, a,** = się, *ob.* **Wytłumaczyć, czę,** *s. cz. dok.* = się, *s. z. ob.* Tłumaczyć. Wytaczać.

**Wytoczenie, a,** *n.* od Wytoczyć, *ob.*

**Wytopić, pię,** *s. cz. dok.* wszystkich potopić. wytopił wodami ród ludzki. = *ob.* Wytapiać. **Wytopienie, a,** *n.*. potopienie wszystkich. = otrzymanie przez topienie na ogniu.

**Wytrąbić, bię,** *s. cz. dok.* **Wytrąbywać, Wytrębować, uję,** *nied.* na trąbie wygrać, wygrywać. = trąbiąc ogłosić, ogłaszać. Wytrąbić kazał gonitwy, turnieje. = przy odgłosie trąb wypędzić, wypędzać. Z Rzymu mnie wytrębują zwycięzcę Ren-

skiego. = Wytrąbić butelkę wina, wychylić, wypróżnić. **Wytrąbienie, Wytrąbywanie, Wytrębowanie, a.** *n.* czynność tych słów.

**Wytrącać, am,** *s. cz. nied.* **Wytrącić, cę,** *dok.* trącając wypychać, wypchnąć, *np.* kogo za drzwi. Cycero wytrącił Katylinę na wygnanie. = trącając o co wyruszyć, wywichnąć ze stawu. Z domu wyszedłszy, tak się uderzył w nogę, że palec ze stawu wytrącił. = wyrywać, wydrzeć. Stanisław August broń z ręki narodu wytrącił. = Wytrącić z zasług, z płacy, z żołdu, potrącić. W tym domu za każdą szkodę sługom z zasług wytrącają. **Wytrącanie, Wytrącenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wytracenie, a,** *n.* od **Wytracić, cę,** *s. cz. dok.* do szczętu wygubić, wyniszczyć. Do szczętu plemię wytracę złośliwe. Wytraciwszy Neron tylu przezacnych mężów, samę nakoniec cnotę zagubić umyślił. **Wytraciciel, a,** *m.* **Wytracicielka, i,** *ż.* ten, ta co wytracił, wytraciła.

**Wytratować, uję,** *s. cz. dok.* tratując wydeptać, *np.* zboże na polu. **Wytratowanie, a,** *n.* tratując wydeptanie.

**Wytrawiać, am,** *s. cz. nied.* **Wytrawić, wię,** *dok.* wyjadać, wygryzać, wygryźć. Lekarstwa wytrawiające. *Fig.* Zazdrość, nienawiść wytrawia wszystkie szlachetne uczucia. = wyzuwać z mienia pożerając lub dając na pożarcie. Żołnierze wytrawiwszy ubogich chłopów, jeszcze z sukien obdzierają. = wytępić, wyniszczyć, wygładzić. Porażę ten lud morem i wytrawię. = **się,** *s. z.* (o trunkach), wystać się, wyklarować się. **Wytrawianie, Wytrawienie, a,** *n.* czynność tych słów. **Wytrawiony, a, e,** *im.* **Wytrawny, a, e,** *p.* (o trunkach), wystały, wyklarowany. = *fig.* doświadczeniem wydoskonalony, *np.* człowiek, sąd o rzeczach, rozum. **Wytrawność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest wytrawne.

**Wytroczenie, a,** *n.* od **Wytroczyć, czę,** *s. cz. dok.* wywiązać z troków.

**Wytropić, pię,** *s. cz. dok.* tropiąc wynaleźć, *np.* zająca. **Wytropienie, a,** *n.* tropiąc wynalezienie.

**Wytruć, ję,** *s. cz. dok.* trucizną wygubić. Popiel stryjów swoich wytruł. **Wytrucie, a,** *n.* wygubienie trucizną.

**Wytrwać, am,** *s. n. dok.* dotrwać. Kto wytrwa aż do końca, zbawion będzie. = *s. cz.* znieść, wytrzymać. Postanowił wszystko wytrwać. Nieprzyjaciel najazdów rzymskiego wojska wytrwać nie mógł. **Wytrwale,** *ps.* wytrwałym sposobem. **Wytrwałość, ści,** *ż.* dotrwałość. **Wytrwały, a, e,** *p.* dotrwały, stale w czem trwający. **Wytrwanie, a,** *n.* dotrwanie.

**Wytrych, u,** *m.* narzędzie odmykające zamki w braku kluczów

**Wytrysk, u,** *m.* woda z ziemi wytryskująca. Nigdzie tak pięknych nie ma wytrysków jak w Wersalu. **Wytryskać, am, Wytryskiwać, uję,** *s. n. nied.* **Wytrysnąć, nę,** *dok.* tryskać, trysnąć w bok, w górę. Na środku dziedzińca wytryskuje fontana. Krew wytryska z żyły. **Wytryskanie, Wytryskiwanie, Wytrysnienie, a,** *n.* tryskanie, trysnienie.

**Wytrząsać, am,** *s. cz. nied.* **Wytrząść, Wytrząsnąć, nę,** *dok.* trzęsąc wyrzucać, wyrzucić, *np.* co z worka, z kieszeni, z obuwia, z rękawa. Wytrząsa jak z rękawa, *fig.* z wielką łatwością dużo mówi. **Wytrząść** co u kogo, przetrząsając czyje rzeczy wynaleźć. Wytrzęsiono u niego zakazane książki. = **Wytrząsać** kielichy, *fig.* wychylać, wypróżniać do ostatniej kropli. Opoje zawsze będą na takich się dąsać, co nie chcą z nimi do dna kielichów wytrząsać. **Wytrząść się,** *s. z.* utrząść się w powozie, na koniu. **Wytrząsanie, Wytrząsienie, Wytrząśnienie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wytrzebić, bię,** *s. cz. dok.* las, wykarczować. = kogo, wykastrować. **Wytrzebienie, a,** *n.* wykarczowanie. = wykastrowanie.

**Wytrzec,** *ob.* Wycierać.

**Wytrzepać, pię,** *s. cz. dok.* **Wytrzepywać, uję,** *nied.* trzepiąc wytrząsać,

wytrząsać pył, kurz. Wytrzepać suknią. = Wytrzepac kogo, komu skórę, *fig.* wybic dłonią, prętem. **Wytrzepanie. Wytrzepywanie, a,** *n.* trzepiąc wytrząsienie, wytrząsanie pyłu.

**Wytrzeszczyć, czę,** *s.cz. dok.* oczy, bardzo szeroko oczy otworzyć, ze strachu, z ciekawości, z zadziwienia. Na ten widok wszyscy oczy wytrzeszczyli.

**Wytrzeźwiać, am,** *s.cz. nied.* **Wytrzeźwić, wię,** *dok.* do stanu trzeźwości przywracać, przywrócić. = **się,** *s.z.* **Wytrzeźwieć, ję,** *s.n. dok.* przychodzić, przyjść do stanu trzezwości. Jak się raz upił, tak nigdy prawie nie wytrzeźwiał. **Wytrzeźwianie, Wytrzeźwienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wytrzymałość, ści,** *ż.* wytrwałość na trudy, niewczasy, niewygody. **Wytrzymały, a, e,** *p.* wytrwały na trudy, i t. d. **Wytrzymywać, uję,** *s.cz nied.* **Wytrzymać, am,** *dok.* trzymać aż do końca pewnego czasu, *np.* arendę, dzierżawę. = znosić, znieść, wycierpieć, *np.* trud, torturę, oblężenie, szturm, napad nieprzyjaciela. Wytrzymaliśmy wszystkie ucisku, prześladowania. = *s. n.* komu, utrzymywać się przeciw komu, dawać mu odpór. Rzymianin Annibalowi we Włoszech wytrzymywał. = *myśl.* Chcąc dobrze strzelić, trzeba, dobrze wytrzymać. **Wytrzymywanie, Wytrzymanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wytuczenie, a,** *n.* od **Wytuczyć, czę,** *s.cz. dok.* tucząc wypaść, utuczyć, *np.* wieprza. = **się,** *s.z.* wypaść się, utuczyć się.

**Wytupać, am,** *s.cz. dok.* długo tupając, to jest chodząc do kogo wyjednać. = i **Wytupywać, uję,** *s.cz. nied.* tupając takt wybijać. **Wytupanie, Wytupywanie, a,** czynność tych słów.

**Wytuzać, am,** *s.cz. dok.* wybić. Bez Suwarowa to on może nas wytuza.

**Wytwarsać, am,** *s.cz. nied.* (zamiast **Wydwarsać** od **dwór**), robić na wytwór, popisywać się z czem, jak gdyby dla zyskania dworskiego poklasku. **Wytwór, oru,** *m.* wysada, przesada w czemkolwiek. = rzecz wytwornie zrobiona **Wytwornie,** *ps.* wytwornym sposobem. **Wytworność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest wytworne. **Wytworny, a, e,** *p.* wykwintny, elegancki. = kunsztownie zrobiony, aż do przesady wygładzony, wymuskany, wycackany.

**Wytycz, y,** *ż.* wytknienie dziesięciny w snopach. = choroba w nogach koni, psów, bydła. **Wytycznik, a, Wytyczny, ego,** *m.* ten co wytykał dziesięcinę. **Wytyczny, a, e,** *p.* od wytyczy (dziesięcina). **Wytykać, am,** *s.cz nied.* **Wytknąć, nę,** *dok* wysadzać, wysadzić, tak żeby sterczało, *np.* palec przez dziurę, nogę z pod kołdry, głowę przez okno. Wytknąwszy głowę, milczkiem słuchał ich rozmowy. = *fig.* wytykając niby palec wskazywać, wskazać. Palcem go wszędzie wytykają. Ale mnie wytknął! Wytykać komu błędy, wady. Satyra błędy ludzkie wytyka. = dziesięcinę, wyłączać dziesiątą część zboża w snopach dla proboszcza. = wtykając tyczki w ziemię wskazywać kierunek, granicę. Wytknąć linią, obóz. Wytknąć komu drogę, *fig.* wskazać jak ma postępować. = wyjmować co było wetknięte, odtykać, odetknąć. Wytknąć czop. **Wytykanie, a,** *n.* czynność słowa **Wytykać.**

**Wytynkować, uję,** *s.cz. dok.* tynkiem wyprawić, potynkować. **Wytynkowanie, a,** *n.* potynkowanie.

**Wyuczać, am,** *s.cz. nied.* **Wyuczyć, czę,** *dok.* kogo czego, uczyć, nauczyć doskonale. = **się,** *s.z.* doskonale się nauczyć. Z ksiąg obcych wyuczył się gospodarstwa sztuki. **Wyuczanie, Wyuczenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów

**Wyuzdać, am,** *s.cz. dok.* z uzdy wyzwolić. = *fig.* rozpasać, rozpuścić. = **się,** *s.z. fig.* rozpasać się, rozpuścić się bez pohamowania. On się na wsze złe wyuzdał. **Wyuzdanie, a,** *n.* wyzwolenie z uzdy. = *fig.* rozpasanie, rozpuszczenie, =

się, *fig.* rozpasanie się na wszelkie złe, wylanie się na rozpustę. **Wyuzdany, a, e,** *im.* z uzdy wyzwolony. = *fig.* rozpasany, rozpuszczony, wylany na rozpustę.

**Wywabiać, am,** *s. cz. nied.* **Wywabić, bię,** *dok.* wabiąc wywoływać, wywołać, wyciągać, wyciągnąć, wyprowadzać, wyprowadzić. = plamy, wyciągać. **Wywabianie, Wywabienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wywalać, am,** *s. cz. nied.* **Wywalić, lę,** *dok.* waląc, obalając wydobywać, wydobyć, wyruszać, wyruszyć, *np.* drzwi, kamień. = Wywalić brzuch, język, wytknąć, wypiąć. = Wywalić kogo, wybić waląc kijem. **Wywalić się,** *s. z.* waląc się wyjść tłumnie, wysypać się. **Wywalanie, Wywalenie, a, Wywalenie się,** *n.* czynność tych słów.

**Wywalczenie, a,** *n.* od **Wywalczyć, czę,** *s. cz. dok.* walcząc otrzymać, *np.* niepodległość.

**Wywałkować, uję,** *s. cz. dok.* wałkując wyrównać, wygładzić, *np.* ciasto, bieliznę. **Wywałkowanie, a,** *n.* wałkiem wyrównanie, wygładzenie.

**Wywar, u,** *m.* to co z czego wywarzono, po wywarzeniu otrzymano, dekokt. = i **Wywarzyny,** rzyn, *l. m.* to co pozostało po wywarzeniu, *np.* braha.

**Wywarcie, a,** *n.* **Wywarty, a, e,** *im.* od słowa **Wywrzeć.**

**Wywarzać, am,** *s. cz. nied.* **Wywarzyć, rzę,** *dok.* warząc wyciągać, wyciągnąć pewne części. **Wywarzanie, Wywarzenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wyważać, am,** *s. cz. nied.* **Wyważyć, żę,** *dok.* podważając drągiem wydobywać, wydobyć, *np.* drzwi. = **Wyważyć,** *fig.* ściśle rozważyć. U niego każde słówko wyważone. **Wyważanie, Wyważenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Wywczasować się,** *s. cz. dok.* użyć wczasu, wypocząć po trudach, po znużeniu. **Wywczasowanie się,** *n.* użycie wczasu, wypoczęcie po trudach.

**Wywdzięczać się,** *s. z. nied.* **Wywdzięczyć się,** *dok.* wypłacać się, wypłacić się wdzięcznością. **Wywdzięczanie się, Wywdzięczenie się,** *n.* wypłacanie się, wypłacenie się wdzięcznością.

**Wywecować, uję,** *s. cz. dok.* wecując wyostrzyć. **Wywecowanie, a,** *n.* wyostrzenie wecowaniem.

**Wywędrować, uję,** *s. n. dok.* wyjść na wędrówkę. **Wywędrowanie, a,** *n.* wyjście na wędrówkę.

**Wywędzenie, a,** = **się,** *n.* od **Wywędzić, dzę,** *s. cz. dok.* wędząc wysuszyć. = *fig.* wychudzić. = **się,** *s. z.* wędząc się wyschnąć. = *fig.* wyschnąć, wychudnąć.

**Wywiać,** *ob.* **Wywiewać.**

**Wywiady, Wywiadki,** *l. m.* wzwiady, zwiady. **Wywiadywać się,** *s. z. nied.* **Wywiedzieć się,** *dok.* dowiadywać się, dowiedzieć się przez wypytywanie, wybadywanie. Idźcie, a wywiadujcie się pilnie o dzieciątku. Nie gań nikogo pierwej niż się wywiesz, a wywiedziawszy się strofuj sprawiedliwie. **Wywiadywanie się,** *n.* dowiadywanie się przez wypytywanie.

**Wywianie, a,** *n.* czynność słowa **Wywiać.**

**Wywiązać, żę,** *s. cz. dok.* **Wywiązywać, uję,** *nied.* wydobyć, wydobywać z zawiązania. = *fig.* rozwiązać trudny węzeł, trudne zagadnienie. Słyszałem że możesz trudne a skryte rzeczy wyłożyć, a węzłowate wywiązać. = **się,** *s. z.* wyzwolić się z węzła, ze związku. Tak się wywiążesz z związku ci przykrego. = z obowiązku, uczynić zadość obowiązkowi. Wywiązać się z obowiązków ojczyznie, z długu wdzięczności. **Wywiązanie, Wywiązywanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wywić, Wywicie,** *ob.* **Wywijać.**

**Wywichnąć, nę,** *s. cz. dok.* nogę, rękę, zwichnąć, wytrącić ze stawu. Pośliznął się na lodzie i nogę wywichnął. **Wywichnięcie, Wywichnienie, a,** *n.* zwichnięcie, zwichnienie.

**Wywiędły, Wywiędniały, a, e,** *im.* od **Wywiędnąć, nę, Wywiędnieć, ję,** *s. n. dok.* więdnicjąc wyschnąć. = *fig.* wychudnąć, wynędznieć.

**Wywiedzenie, a,** *n.* wyprowadzenie.

**Wywiedziony**, a, e, *im.* od **Wywieść**, wyprowadzony.

**Wywiedzenie się**, *n.* dowiedzenie się przez wypytanie. **Wywiedzieć się**, *ob.* **Wywiadywać się.**

**Wywierać**, am, *s.n.nied.* **Wywrzeć**, wrę, *dok.* warząc się wylatywać, wylecieć z parą. Sok ten warzyć, póki cała wodnistość z niego nie wywrze. = *s.cz.* z zawarcia wypuszczać. wypuścić, *np.* psy na kogo. Niedźwiedzie nań wywrzeć kazał. = *fig.* jakby z siebie wymiatać, wyrzucać, wylewać, *np.* gniew, jad, złość, zemstę, na kogo, na co. Burke ułożył sobie jad swój na rewolucyą francuzką wywierać. Mieczem Chrobrego podbite narody wywarły zemsty tajone. **Wywierać wpływ**, mieć wpływ. **Wywrzeć całe swe siły**, użyć sił ku czemu skierowanych. I całą moc wywarłszy, łamią Trojan roty. = **się**, *s.z.* wybuchać, wybuchnąć. Co tylko jest niecnot, za mojego wywarły się konsulatu. **Wywieranie**, a, *n.* czynność słowa **Wywierać.**

**Wywiercać**, am, *s.cz.nied.* **Wywiercić**, cę, *dok.* wiercąc świdrem zrobić dziurę. **Wywiercanie, Wywiercenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wywieść**, *ob.* **Wywodzić.**

**Wywieszać**, am, *s.cz.nied.* **Wywiesić**, szę, *dok.* wytykać, wytknąć coś wiszącego, *np.* chorągiew z okna. Wywieszono z okien seraju bunczuk, na znak że sam sułtan idzie na wojnę. Wywiesić język, wytknąć tak żeby wisiał. Język wywieszał z rozdziawionej gęby. **Wywieszanie, Wywieszenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Wywieszczyć**, i t. d. *ob.* **Wywróżyć**, i t. d.

**Wywietrzały**, a, e, *im.* od **Wywietrzeć**, ję, *s.n.dok.* zwietrzeć będąc wystawionym na działanie powietrza, stracić pewne lotne części. Wino, piwo wywietrzało. = z głowy, z pamięci, *fig.* jakby z wiatrem ulotnić się. Jeszcze ci nie wywietrzało to szaleństwo z głowy? **Wywietrzenie**, a, *n.* zwietrzenie.

**Wywiew**, u, *m.* wywianie. **Wywiewać**, am, *s.cz.nied.* Wywiać, wieję, *dok.* wiejąc wypędzić, wyrzucić. Wiatr wywiał piasek z mogiły. = wiejąc czyli rzucając na wiatr wyłaczać plewę od zboża. **Wywiewanie**, a, *n.* czynność słowa **Wywiewać.**

**Wywieźć**, *ob.* **Wywozić.** **Wywiezienie**, a, *n.* wozem wyprowadzenie.

**Wywijać**, am, *s.cz.nied.* **Wywić, Wywinąć**, nę, *dok.* wydobywać, wydobyć z zawinięcia. Wywijam co z płatka. Jak z płatka wywinął, *fig.* łatwo, gładko powiedział, zrobił, dokazał. = co było zwinięte rozwinąć, *np.* chorągiew. = **Wywinąć** rękę, nogę, wywichnąć. Kogo się nieszczęście imie, ten i nos wycierając palec wywinie. *przysł.* = *s.n.* **Wywijać** czem, wymachiwać, *np.* rękami, pałaszem. Demeszką wywinął po nad głową. Wywija na koniu, pląsa, hasa. = **się**, *s.z.* rozwinąwszy zawicie wymknąć się. Wywinął się z płaszcza którym trzymała, i uciekł. = **Wywijać się, wywinąć się**, *fig.* wijąc się jak wąż wydobywać się, wydobyć się z trudnego położenia, z kłopotu. Nie wiem jak się on z tego wywinie. = wymknąć się. Wywinął mu się z rąk pałasz. = wijąc się utworzyć się. Kołtun mu się wywinął. = Co się z tego wywinie? co z tego wyniknie? = szybko kręcić się, obracać się. **Wywijać** się w tańcu. **Wywijacz**, a, *m.* ten co się z czego umie wywinąć. **Wywijanie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Wywijać, Wywijać się.**

**Wywikłać**, am, *s.cz.dok. wł. i fig.* wyplątać z zawikłania. Ja cię wywikłam z tych sieci, z tego kłopotu. = **się**, *s.z.* wyplątać się z zawikłania. Chcąc się wywikłać, bardziej się uwikłał. **Wywikłanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Wywinąć**, *ob.* **Wywijać.**

**Wywindować**, uję, *s.cz.dok.* windą w górę wyciągnąć. **Wywindowanie**, a, *n.* windą wyciągnienie w górę.

**Wywinięcie**, a, = **się**, *n.* od słowa **Wywinąć**, *ob.* **Wywijać.**

**Wywionąć**, *ob.* **Wywiewać.**

**Wywiórki, ów**, *l.m.* trociny wypadające z czego przy wierceniu dziury.

**Wywity**, a, e, *im.* od Wywić, wywinięty.

**Wywłaszczać**, am, *s. cz. nied.* **Wywłaszczyć**, czę, *dok.* z własności wyzuwać, wyzuć, za jej opłatą, dla publicznego użytku. **Wywłaszczanie, Wywłaszczenie**, a, *n.* z własności wyzuwanie, wyzucie na publiczny użytek.

**Wywlekać**, am, **Wywłóczyć**, czę, *s. cz. nied.* **Wywlec, wlokę**, *dok.* wlekąc wyciągać, wyciągnąć, *np.* z domu, z łóżka. = Wywłóczyć z domu, wynosić dla przedania, zastawienia przepicia. Wszystko z domu na gorzałkę wywłóczysz. = *s. cz. dok.* Wywłóczyć kogo, do zmordowania włóczyć, wodzić z sobą. = Wywłóczyć rolę, włócząc broną powyciągać perz, chwasty. **Wywlec się**, *s. z.* wlokąc się powoli wyjść z trudnością. Z gór Alpuhary nimi się wywlekli, reszta ich wojska poległa. = zwlec z siebie habit i wystąpić z zakonu. **Wywlekanie, Wywłoczenie, Wywleczenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wywłoka**, i, *ż.* licha szkapa. = *m.* mnich z habitu wywleczony.

**Wywnętrzać**, am, *s. cz. nied.* **Wywnętrzyć, trzę**, *dok.* wyjmować, wyjąć wnętrzności. = *fig.* wynurzać, wynurzyć z głębi serca swe uczucia. = się, *s. z. fig.* wynurzać się, wynurzyć się. **Wywnętrzanie, Wywnętrzenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wywód**, odu, *m.* wywiedzenie. Księga wywodu, druga księga Mojżesza, w której opisano wywiedzenie Izraelitów z Egiptu. = wywodzenie początku. Wywód rodu, rodowód. = wywodzenie dowodów. Sędzia ma wysłuchać obu stron wywodów. = Wywód słowny, badanie, indagacya. = *ob.* **Wywodziny, Wywodzenie**, a, *n.* wyprowadzanie. **Wywodzić, dzę**, *s. cz. nied.* **Wywieść, wiodę**, *dok.* wyprowadzać, wyprowadzić. Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli. = *fig.* Wywieść kogo z błędu, z bojaźni, z kłopotu, z niespokojności. Wywieść kogo w pole, oszukać. = Wywieść z niczego, wyprowadzić z niczego, stworzyć. Bóg wywiódł świat z niczego. = Wywodzić pisklęta, wysiedziawszy z gniazda wyprowadzać. = Wywodzić swój ród od kogo, wyprowadzać. Prawda, że się wywodzim wszyscy od Adama. = Wywodzić świadki, przywodzić do sądu, stawić u sądu. = Wywodzić położnicę, prowadzić do kościoła po połogu. = dowodnie wykazywać, wykazać. Z początku całą rzecz wywiodę. = wyprowadzić w górę, wybudować. Wnet wieżę ku szturmowi wywodzi do góry. = Wywodzić trele, wyśpiewywać. Pasterze wywodzą smutne dumy na fujarze. = się, *s. z.* (o położnicy), iść do kościoła po połogu. = (o ptakach), wykluwszy się z jaja i porosłszy w pierze wylatywać z gniazda. Jaskółki się w naszych sieniach wywiodły. = ze szlachectwa, dowodzić, dowieść swego szlachectwa. = z czego, składając dowody usprawiedliwiać się. Niechaj jako chce z tego się wywodzi, winien. **Wywodziny, dzin**, *l. m.* obrzęd kościelny wprowadzania po raz pierwszy po połogu położnicy do kościoła.

**Wywołanie**, a, *n.* wyprowadzenie przez wołanie. Wywołanie z kraju, wygnanie. = Wywołanie sprawy do sądu wyższego, apellacya. **Wywołaniec, ńca**, *m.* człowiek wywołany z kraju. **Wywoływać, uję**, *s. cz. nied.* **Wywołać**, am, *dok.* wołać żeby kto zkąd wyszedł. Wywoływać duchy. Zdołał Orfej wywołać swej małżonki cienie. Nie wywołuj wilka z lasu, *przysł.* = Wywołać kogo z kraju, skazać na wywołanie, na wygnanie. = co, ogłaszać że co uznano za nieważne, *np.* fałszywe pieniądze. = *praw.* apellować. Wywołać sprawę do wyższego sądu. = wołaniem wyjednać. Wołali nad chorym bałwochwalcy, wzywając Diany, Jowisza, ale nic nie wywołali. = sprawić, zrządzić. Krwawe wojny wywołują zawziętą nienawiść narodową. **Wywoływacz**,

a, *n.* ten co **wywołuje, ogłasza.** **Wywoływanie**, a, *n.* czynność słowa **Wywoływać.**

**Wywomitować**, uję, *s. cz. dok.* womitując wyrzucić. **Wywomitowanie**, a, *n.* wyrzucenie przez womity.

**Wywoskować**, uję, *s. cz. dok.* woskiem wysmarować, wypolerować, *np.* nitkę, posadzkę. **Wywoskowanie**, a, *n.* woskiem wysmarowanie, wypolerowanie.

**Wywóz**, ozu, *m.* **Wywózka**, i, *ż.* **Wywożenie**, a, *n.* wyprowadzanie wozem, *np.* towarów za granicę, drzewa z lasu. **Wywozić**, żę, *s. cz. nied.* **Wywieźć**, wiozę, *dok.* wozem wyprowadzać, wyprowadzić. = zawozić, zawieźć. Wywieziono go na Syberyą. **Wywozowy**, a, e, *p.* od **wywozu**, *np.* handel.

**Wywracać**, am, *s. cz. nied.* Wywrócić, cę, *dok.* przewracać, przewrócić, *np.* wóz, stół. Żeby naszę pracę skrócić, starajmy się wóz wywrócić. Wiatr drzewo wywrócił. = burzyć, obalać. Cyaxares, król Medów, wywrócił Niniwę. Grecy wywrócili Troję. Wywrócił dawny porządek rzeczy. = stronę spodnią na wierzch przewrócić. Wywrócił futro, kożuch, kieszenię. = *fig.* przekręcać, wykręcać. Heretycy Pismo ś. wywracają. = Wywracać kozłołki, *ob.* **Kozłołek.** = się, *s. z.* przewracać się, przewrócić się. Wóz się wywrócił. **Wywracanie, Wywrócenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wywróciciel**, a, *m.* ten co wywraca, obala. **Wywrót**, otu, *m.* wywrócenie, obalenie. = przewrotne postępowanie. Ludzkich wywrotów nie naśladuję, to usty mówię co w sercu czuję. = Na wywrót, stroną spodnią na wierzch, *np.* wdziać suknią. = Na wywrót, *fig.* przewrotnie, opacznie. Wszystko na wywrót tłumaczy. **Wywrotny**, a, e, *p.* łatwo wywracający się, *np.* powóz. = na którym się wywrócić można, *np.* droga.

**Wywróżenie**, a, *n.* od **Wywróżyć**, żę, *s. cz. dok.* wróżąc przepowiedzieć.

**Wywrzały**, a, e, *im.* od **Wywrzeć**, który wywrzał, wrząc ulotnił się.

**Wywrzeć**, *ob.* **Wywierać.**

**Wywrzenie**, a, *n.* wrząc wygotowanie się.

**Wywrzeszczeć**, czę, *s. cz. dok.* co na kim, wrzaskiem wymódz, wymuścić. = się, *s. z.* do woli się nawrzeszczeć i przestać. **Wywrzeszczenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Wywyższać**, am, *s. cz. nied.* **Wywyższyć**, szę, *dok.* w górę wywieść, *np.* mur. = *fig.* wynosić, wynieść na wyższy stopień, na wyższą godność. = *fig.* wynosić pod obłoki, wysławiać, wychwalać. Mówił bogacz, i wszyscy umilkli, i wywyższyli słowa jego. = się, *s. z.* wynosić się nad innych. Ktoby się wywyższał, będzie uniżon, a ktoby się uniżał, będzie wywyższon. Człowiek nie powinien ani się uniżać, ani się wywyższać. **Wywyższanie, Wywyższenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Wywyższyciel**, a, *m.* **Wywyższycielka**, i, *ż.* ten, ta co wywyższa.

**Wywzajemniać się**, *s. z. nied.* **Wywzajemnić się**, *dok.* komu za co, wzajemnością wypłacać się, wypłacić się. **Wywzajemnianie się, Wywzajemnienie się**, *n.* wzajemnością wypłacanie się, wypłacenie się.

**Wyz**, a, *m. zool.* gatunek jesiotra.

**Wyząc**, *ob.* **Wyżynać.**

**Wyżarcie**, a, *n.* żrąc wyjedzenie. **Wyżarty**, a, e, *im.* przez żrącego wyjedziony.

**Wyzbierać**, am, *s. cz. dok.* wszystko pozbierać, *np* mak, perły, paciorki rozsypane. **Wyzbieranie**, a, *n.* pozbieranie wszystkiego.

**Wyzdrowieć**, ję, *s. n. dok.* przyjść do zdrowia. **Wyzdrowienie**, a, *n.* przyjście do zdrowia.

**Wyzdychać**, cha, *s. n. dok.* zdychając wyginąć. Bydło wyzdychało. **Wyzdychanie**, a, *n.* wyginienie przez zdychanie.

**Wyżebrać**, brzę, *s. cz. dok.* chodząc po zebraniu wyprosić. = żebrząc, pokornie prosząc wyjednać. Był Prus po bitwie pod Jena był wyżebrany. **Wyżebranie**, a, *n.* żebrząc wyproszenie

**Wyżęcie**, a, *n.* zęciem wyciąg ie,

**Wyżegać**, am, *s. cz. nied.* **Wyżedz, Wyżegnąć**, nę, *dok.* wypalać, wypalić. **Wyżeganie**, a, *n.* wypalanie.

**Wyżej**, *ps.* (stopień wyższy od Wysoko), na wyższem miejscu. = powyżej, wprzód. Jak się wyżej powiedziało. Wyżej wymieniony.

**Wyżeł, łła**, *m.* **Wyżełek, łka**, *m. zdrob.* pies do polowania na ptaki.

**Wyżerać**, am, *s. cz. nied.* **Wyżrzeć, żrę**, *dok.* żrąc wyjadać, wyjeść. **Wyżeracz**, a, *m.* ten co wyżera. **Wyżeranie**, a, *n.* żrąc wyjadanie.

**Wyżęty**, a, e, *im.* od **Wyżąć**, sierpem wycięty, *np.* zboże. = wyciśnięty. Sok z ruty wyżęty. Chusta wyżęte.

**Wyżgać**, am, *s. cz. dok.* żgając wypędzić. **Wyżganie**, a, *n.* żganiem wypędzenie.

**Wyziębiać**, am, *s. cz. nied.* **Wyziębić**, bię, *dok. wł.* i *fig.* wystudzać, wystudzić. Wyziębić izbę. Nic dla niego w mem sercu miłości, przywiązania nie wyziębi. **Wyziębianie, Wyziębienie**, a, *n.* wystudzanie, wystudzenie. **Wyziębnąć**, nę, *s. n. dok.* stać się zupełnie zimnym, wystygnąć.

**Wyzierać**, am, *s. n. nied.* **Wyjrzeć, rzę**, *dok.* wyglądać, wyglądnąć, *np.* przez okno. = *fig.* Księżyc wyzie[illegible]z za chmury. **Wyzieranie**, a, *n.* wyglądanie.

**Wyziew**, u, *m. fiziol.* funkcya wyziewania części subtelnych przez płuca i skórę. = para przez wyziewanie wypuszczona. Woda w wyziewy przez ciepło obrócona. Szkodliwe wyziewy, z ciał zgniłych powstające. **Wyziewać**, am, *s. cz. nied.* **Wyzionąć**, nę, *dok.* jak gdyby ziewając wypuszczać co z siebie w postaci pary. Ścieki, rynsztoki, bagna wyziewają niezdrowe miazmy. Wyzionąć ducha, ostatni raz zionąć i umrzeć. = gniew, przekleństwa, obelgi, *fig.* wywierać, wywrzeć. Wszystek gniew swój wyzionął. **Wyziewanie**, a, *n.* czynność słowa **Wyziewać**. = *fiziol.* funkcya organiczna przez którą części lotne z ciała ulatnią.

**Wyzimować**, i t. d. *ob.* **Przezimować**, i t. d.

**Wyzina, y**, *ż.* mięso wyza.

**Wyzionąć**, *ob.* **Wyziewać. Wyzionienie**, a, *n.* zionąwszy wypuszczenie. Wyzionienie ducha.

**Wyzłacać**, am, *s. cz. nied.* **Wyzłocić**, cę, *dok.* wewnątrz lub całą powierzchnią złocić, pozłocić. **Wyzłacanie**, a, *n.* czynność słowa **Wyzłacać**.

**Wyżlę, cia**, *n.* **Wyżlątko**, a, *n. zdrob.* szczenię wyżłów. **Wyżli**, a, e, *p.* od wyżła. **Wyżlica, y**, *ż.* **Wyżliczka**, i, *ż. zdrob.* samica wyżła.

**Wyżlin, u**, *m. bot.* (Antirrhinum), roślina której dwa gatunki: wyżlin większy czyli lwia paszczęka, i wyżlin polny cielęcą główką zwany. = (Linaria vulgaris), lnianka, lnica pospolita.

**Wyżlina, y**, *ż.* pysk zwierzęcy ze skóry i mięsa obrany, mianowicie psi, lwi, cielęcy.

**Wyżłobiać**, am, *s. cz. nied.* **Wyżłobić**, bię, *dok.* żłobiąc wydrążać, wydrążyć, żłobkowato wyrabiać, wyrobić. = wyryć, wyrzezać. Tam Rzymu tryumfy wspaniale wyżłobił ogniowładca. **Wyżłobianie, Wyżłobienie**, a, *n.* czynność tych słów. Wyżłobienie, żłobkowate wydrążenie.

**Wyzłacać.**

**Wyzłocenie**, a, *n.* od **Wyzłocić**, *ob.*

**Wyżłopać**, pię, *s. cz. dok.* żłopiąc wypić. **Wyżłopanie**, a, *n.* żłopiąc wypicie.

**Wyznać**, *ob.* **Wyznawać.**

**Wyznaczać**, am, *s. cz. nied.* **Wyznaczyć**, czę, *dok.* naznaczać, naznaczyć, *np.* czas, miejsce, nagrodę, pensyą. Wyznaczyć kogo na urząd. Wyznaczyć po sobie następcę. **Wyznaczanie, Wyznaczenie**, a, *n.* naznaczanie, naznaczenie.

**Wyznanie**, a, *n.* przyznanie się, zeznanie. Wyznanie winy. = oświadczenie swego przekonania w materyi wiary podług pewnych form przyjętych przez ludzi jednakowo wierzących. Wyznanie wiary katolickie. Wyznanie wiary Augsburskie czyli luterskie. Wyznanie wiary Helweckie czyli kalwińskie. Lud wyznania Mojżeszowego, Żydzi. = Wyznanie wiary poh-

tycznej, ogłoszenie swych zasad politycznych. **Wyznawać, ję,** *s. cz. nied.* **Wyznać, am,** *dok.* przyznawać się, przyznać się do czego. Wyznać błąd, grzech, winę. Zapytany wszystko wyznał. = Wyznawać kogo, uznawać za wielkiego, za wszechmocnego. Ciebie będę, Boże, całem sercem wyznawał. = Wyznawać wiarę, religią, uznając ją dobrą, w niej żyć, jej się trzymać, i nigdy jej nie odstępować. **Wyznawanie, a,** *n.* czynność słowa **Wyznawać. Wyznawca, y,** *m.* ten co wyznaje Boga, i dla niego, gotów jest ponieść męczeństwo.

**Wyżnik, a,** *m.* figura w kartach polskich zwana inaczej pamfil.

**Wyzolenie, a,** *n.* od **Wyzolić, lę,** *s. cz. dok.* w zole czyli w ługu wygotować, wyprać.

**Wyżółkły, a, e,** *im.* **Wyżółknąć, nę, Wyżółknieć, ję,** *s. n. dok.* stać się zupełnie żółtym. **Wyżółknienie, a,** *n.* stanie się zupełnie żółtym.

**Wyżpin, u,** *m. bot.* (Cucubalus), kukuba.

**Wyższość, ści,** *ż.* większy stopień wysokości. = wyższy stopień godności, znaczenia. **Wyższy, a, e,** *p.* (stopień wyższy od **Wysoki**), przechodzący innych wysokością. = przechodzący innych godnością, znaczeniem. Wyższe stany społeczeństwa.

**Wyzucie, a,** = **się,** *n.* od słów **Wyzuć, Wyzuć się. Wyzuty, a, e,** *im.* od **Wyzuć,** którego wyzuto z czego, ogołocono, lub który sam się wyzuł. Wyzuty z władzy, z majątku. Wyzuty z rozumu, z rozsądku, ze wstydu, z uczuć ludzkości. **Wyzuwać, am,** *s. cz. nied.* **Wyzuć, ję,** *dok.* zzuwać, zzuć, *np.* bóty, trzewiki. = kogo z czego, *fig.* pozbawić czego, ogołocić z czego. Wyzuć kogo z majątku. = **się,** *s. z.* zzuwać, zzuć z siebie obuwie. = z czego, *fig.* pozbawić się czego, ogołocić się z czego. Wyzuć się ze wstydu, z uczuć ludzkości. **Wyzuwanie, a,** = **się,** *n.* od słów **Wyzuwać,** i t. d.

**Wyżucie, a,** *n.* od słowa **Wyżuć. Wyżuwać, am** *s. cz. nied.* **Wyżuć, ję,** *dok.* żując wyciskać, wycisnąć, *np.* sok z pokarmu, z owocu. **Wyżuwanie, a,** *n.* od słowa **Wyżuwać.**

**Wyzwać,** *ob.* **Wyzywać. Wyzwanie, a,** *n.* wywołanie do boju. Wyzwanie na pojedynek.

**Wyzwalać, am,** *s. cz. nied.* **Wyzwolić, lę,** *dok.* uwalniać, uwolnić, *np.* kogo z więzów, kraj z niewoli. = darować wolnością. Wyzwolić niewolnika. = Wyzwolić syna, wypuścić z opieki ojcowskiej. = Wyzwolić ucznia z terminu, po wyterminowaniu lat wypuścić jako czeladnika. = **się,** *s. z.* wydobyć się z niewoli, uwolnić się. **Wyzwalanie, Wyzwolenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Wyzwoleniec, ńca,** *m.* u Rzymian, niewolnik udarowany przez pana wolnością. **Wyzwoliciel, a,** *m.* **Wyzwolicielka, i,** *ż.* ten, ta co wyzwala. **Wyzwolony, a, e,** *im.* którego wyzwolono. Jeruzalem wyzwolona. = Nauki, sztuki, wyzwolone, uprawiane w starożytności i wiekach średnich przez ludzi wolnych, w odróżnieniu od rzemiosł i zatrudnień mechanicznych, któremi się zajmowali niewolnicy i ludzie niewolni.

**Wyzwierzenie się,** *n.* od **Wyzwierzyć się,** *s. z. dok.* na kogo, nasrożyć się jak zwierz.

**Wyżyć,** *ob.* **Wyżywać. Wyżycie, a,** *n.* wypotrzebowanie przez zażywanie. Wyżycie lekarstwa.

**Wyżygin, u,** *m. bot.* (Anagyris), śmierdzące drzewo.

**Wyżylować, uję,** *s. cz. dok.* powyciągać żyły z mięsa. **Wyżylowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Wyżymać, am,** *s. cz. nied.* **Wyżąć, nę,** *dok.* żmiąc wyciskać, wycisnąć, *np.* brud z chust. **Wyżymanie, a,** *n.* czynność słowa **Wyżymać.**

**Wyżyna, y,** *ż.* miejsce wyżej nad inne leżące.

**Wyżynać, am,** *s. cz. nied.* **Wyżąć, nę,** *dok.* żnąc wycinać, wyciąć zboże. **Wyżynanie, a,** *n.* wycinanie sierpem zboża.

**Wyzywać, am,** *s. cz. nied.* **Wyzwać, wę,** *dok.* wywoływać, wywołać kogo

do boju, na pojedynek. Samuel Zborowski wyzwał Tęczyńskiego. = się, *s. z.* wzajemnie się wzywać do boju. Wyzwali się na pałasze, na pistolety. **Wyzywacz, a, Wyzywający, ego,** *m.* ten co wyzywa na pojedynek. **Wyzywanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów Wyzywać, i t. d.

**Wyżywać, am,** *s. cz. nied.* **Wyżyć, ję,** *dok.* zażywać, zażywając wypotrzebować, *np.* tabakę, lekarstwo. = *s. n.* Wyżyć z czego, mieć środki do życia. Panie, daj mi zapomogę, bo dalej wyżyć nie mogę. **Wyżywanie, a,** *n.* czynność słowa Wyżywać.

**Wyżywiać, am,** *s. cz. nied.* **Wyżywić, wię,** *dok.* żywić, żywiąc hodować, wyhodować. **Wyżywianie, Wyżywienie, a,** *n.* czynność tych słów. **Wyżywienie,** pożywienie. Z tego pola, ogrodu mam mo wyżywienie.

**Wzad,** *ps.* wtył, wstecz, nazad.

**Wzajem, Na wzajem, Wzajemnie,** *ps.* (o czynności wywieranej na siebie jednocześnie przez jednę i drugą osobę lub przez wiele osób). Szkodzą sobie na wzajem. Kochają się wzajemnie. Prześladują się wzajemnie. **Wzajemność, ści,** *ż.* zamiana uczucia za uczucie, dobrego za dobre, złego za złe. Kochać bez wzajemności. Wypłacić się wzajemnością. **Wzajemny, a, e,** *p.* wzajemnością się wypłacający. Kochałem ją, nie była mi wzajemną. = wzajem czyniony, na wzajem oddawany, *np.* przyjaźń, miłość, nienawiść, pomoc, obrona, usługa, umowa.

**Wzbierać,** *ob.* **Wezbrać. Wzbieranie, a,** *n.* zbieranie się wody w rzece, zkąd wylew powstaje.

**Wzbijać, am,** *s. cz. nied.* **Wzbić, ję,** *dok.* w górę podnosić, podnieść. Wzbić kogo w dumę. = **się,** *s. z.* wznosić się, wznieść się. Skowronek wzbiwszy się wysoko, smutną nóci piosnkę. = Wzbić się w dumę, w pychę, stać się dumnym, pysznym. Panowie znojem biednego ludu do bogactw i niezmiernych wzbijali się dostatków. **Wzbijanie, Wzbicie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Wzbogacać, Wzbogacić,** i t. d. *ob.* **Bogacić, Zbogacić,** i t. d

**Wzbraniać, am,** *s. cz. nied.* **Wzbronić, nię,** *dok.* komu czego, zabraniać, zabronić. **Wzbraniać się,** *s. z.* jakby bronić się od uczynienia, dania, przyjęcia czego, zezwolenia na co. Kto wolności ofiar czynić wzbrania się, ten niegodnym wolności darów staje się. **Wzbroniony, a, e,** *p.* który się wzbrania od czego, nie zgadza się, nie zezwala na co.

**Wzbudzać, am,** *s. cz. nied.* **Wzbudzić, dzę.** *dok. fig.* obudzać, pobudzać, obudzić, pobudzić. **Wzbudzać** ciekawość, chęć, życzenie, zazdrość, podziwienie, podejrzenie, śmiech, nadzieję, litość, uszanowanie. = sprawić żeby powstał. Bóg wzbudzi nam proroka z braci naszych. **Wzbudzanie, Wzbudzenie, a,** *n.* pobudzanie, obudzenie.

**Wzburzać, am,** *s. cz. nied.* **Wzburzyć, rzę.** *dok.* wzniecać, wzniecić burzę. Morze wzburzone od wiatru. = poburzać, poburzyć *np.* lud, umysły. **Wzburzanie, Wzburzenie, a,** *n.* czynność tych słów. **Wzburzenie,** stan tego co jest wzburzone. Wzburzenie umysłów. **Wzburzyciel, a,** *m.* ten co wzburza.

**Wzdać, am.** *s. cz. dok.* **Wzdawać, ję,** *nied.* kogo, *praw.* wydać, wydawać przeciw niestającemu u sądu wyrok zaoczny. **Wzdanie, a,** *n.* wydanie wyroku zaocznego.

**Wzdąć,** *ob.* **Wzdymać. Wzdęcie, a,** *n.* **Wzdętość, ści,** *ż.* stan tego co jest wzdęte. = Wzdęcie, puchlina wietrzna, wzdymająca bydło rogate, a niekiedy i konie. **Wzdęty, a, e,** *im.* od Wzdąć, wydęty, odęty.

**Wzdłuż,** *ps.* wdłuż. Tatarzy pustoszyli Ruś wzdłuż i wszerz. = *pmk.* rządzący przyp. 2. Idę wzdłuż lasu, rzekł.

**Wzdragać się,** *s. z. nied.* wzbraniać się, opierać się ze wstrętem. Choć polowy żołnierz, nie wzdragał się wodnej bitwy. **Wzdraganie się,** *n.* wzbranianie się. Po długiem wzdraganiu się nakoniec zezwolił. **Wzdry-**

gac się, *s. z. nied.* **Wzdrygnąć się,** *dok.* na co, drgać, drgnąć, wstrząsać się, wstrząsnąć się ze drgnieniem. Osoby konstytucyi nerwowej wzdrygają się na każde stuknienie lub krzyk. Wzdrygam się na tę myśl, na ten widok. Wzdrygnął się na te słowa. **Wzdryganie się, Wzdrygnienie się,** *n.* drganie, drgnienie.

**Wzdychać, am,** *s. n. nied.* **Westchnąć, nę,** *dok.* wydawać, wydać westchnienie. Każdy siedzi a wzdycha. U nóg kobiety dwa lata wzdychał. Na te słowa westchnął głęboko. = Wzdychać do czego. *fig.* pragnąć z utęsknieniem. Wzdychać do kochanki, do ojczyzny, do tronu, do bogactw. **Wzdychanie, a,** *n.* wydawanie westchnień.

**Wzdymać, am,** *s. cz. nied.* **Wzdąć, wezdmę,** *dok.* wydymać, wydąć, odymać, odąć. Bób wzdyma żołądek. = nadymać, nadąć. Wiatr wzdyma morze. = **się,** *s. z.* wydymać się, wydąć się. Żywot jej się wzdyma, jest brzemienną. = nadymać się, nadąć się. Morze się wzdyma. żagle wzdymają się od wiatru. **Wzdymanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów **Wzdymać,** i t. d.

**Wzgarda, y,** *ż.* pogarda. **Wzgardliwie,** *ps.* ze wzgardą. **Wzgardliwy, a, e,** *p.* wzgardę okazujący, pogardzający. = na wzgardę zasługujący. **Wzgardzać, am,** *s. n. nied.* **Wzgardzić, dzę,** *dok.* kim, czem, pogardzać, pogardzić.

**Wzgląd, ędu,** *m.* oglądanie się na co, jakby poglądanie na stan, położenie i różne inne okoliczności. Mając wzgląd, przez wzgląd na jego wiek, zasługi. Na wiek, na płeć względu żadnego nie miell. Prócz Boga, praw, ojczyzny, na nic względu nie mam. = Wzgląd na osobę, stronność, parcyalność. Niemasz względu na osoby u Boga. Satyra prawdę mówi, względów się wyrzeka. = Względy, łaska, fawor. Starać się, ubiegać się o czyje względy. Pozyskać czyje względy. = pogląd, punkt poglądania. Uważać co pod różnemi względami. Pod każdym względem. = stosunek. Dociekać zachodzących między występkiem i karą względów. **Względem,** *pmk.* rządzący przyp. 2, ku. Obowiązki względem Boga, ojczyzny, bliźniego. = w porównaniu, w stosunku. Ziemia jest mała względem słońca. **Względnie,** *ps.* z oglądaniem się na co, łaskawie. = w stosunku do czego. **Względność, ści,** *ż.* wzgląd na przeciwieństwa, jak *np.* między Bogiem a światem, materyą a duchem. = łaskawość przez wzgląd na co. **Względny, a, e,** *p.* łaskawy przez wzgląd na co. Być względnym jestto wglądać nie tylko w winy, ale i w ułomną naturę ludzką, w jej nałogi i potrzeby. = stosunkowy. Wszystko jest względne na świecie. = Zaimek względny, *gram.* odnoszący się do poprzedzającego rzeczownika lub zaimka osobistego.

**Wzgórek, rka,** *m.* pagórek. **Wzgórkowaty, a, e,** *p.* pagórkowaty. **Wzgórze, a,** *n.* miejsce nieco w górę wznoszące się nad równinę.

**Wziąć, wezmę,** *s. cz. dok.* jąć, *ob.* **Brać.** = jąć, zacząć. Jak się wezmą wszyscy śmiać do rozpuku. **Wziątek, tku,** *m.* wzięte od kogo przekupnym sposobem pieniądze. **Wzięcie, a,** *n.* dokonana czynność słowa Brać. Wzięcie miasta, twierdzy. = Wzięcie się do czego, jęcie się do jakiej roboty, czynności. **Wziętość, ści,** *ż.* kredyt, powaga, znaczenie, reputacya. Nabyć wziętości. Mieć wziętość u kogo. **Wzięty, a, e,** *im.* od **Wziąć,** jęty. Wzięty do wojska, do niewoli. = mający wziętość. Człowiek wzięty u dworu.

**Wzierać, am,** *s. n. nied.* **Wejrzeć, rzę,** *dok. ob.* **Wyglądać. Wzieranie, a,** *n.* wyglądanie.

**Wziewać, am,** *s. cz. nied.* **Wziewać, nę,** *dok.* wdychać w siebie, wdychaniem wciągnąć, *np.* gaz. **Wziewanie, a,** *n.* wdychanie.

**Wzlatać, am, Wzlatywać, uję,** *s. n. nied.* **Wzlecieć, cę,** *dok.* lotem w górę wzbijać się, wzbić się. Jaki ptak najwyżej pod obłoki wzlata? **Wzlatanie, Wzlatywanie, Wzlecenie, a,** *n.*

wzbijanie się, wzbicie się lotem w górę.

**Wzmacniać, am,** *s.cz.nied.* **Wzmocnić, nię,** *dok.* czynić, uczynić mocniejszym. Wzmacniać ciało. Lekarstwa wzmacniające. Wzmocnić wojsko, załogę. = **się,** *s.z.* nabierać, nabrać większej mocy. **Wzmacnianie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Wzmacniać,** i t. d.

**Wzmagać, am,** *s.cz.nied.* **Wzmódz, mogę,** *dok.* dodawać, dodać mocy. = **się,** *s.z.* nabierać, nabrać mocy. Wiatr się wzmaga. Choroba się wzmaga. = powiększać się. Płacz i żałość się wzmaga. **Wzmagać się,** *s.z.* przychodzić do mocy, do sił po chorobie. **Wzmaganie, a,** = **się,** *n.* czynność słowa **Wzmagać,** i t. d.

**Wzmianka, i,** *ż.* nadmienienie o czem. O tem w Długoszu, w Kromerze nie ma żadnej wzmianki. **Wzmiankować, uję,** *s.n.nied.* o kim, o czem, czynić wzmiankę. O morowem powietrzu, o zaćmieniach często wzmiankują dawni kronikarze. **Wzmiankowanie, a,** *n.* czynienie wzmianki.

**Wzmocnić,** *ob.* **Wzmacniać, Wzmocnienie, a,** *n.* dodanie mocy. Brać lekarstwo na wzmocnienie. = **się,** nabranie mocy.

**Wzmogły, a, e,** *im.* **Wzmódz się,** który wzmógł się, przyszedł do mocy po chorobie.

**Wznak, Na wznak,** *ps.* grzbietem pod spód, a piersiami do góry. Leżeć, spać na wznak. Padł na wznak.

**Wznawiać, am,** *s.cz.nied.* **Wznowić, wię,** *dok.* odnawiać, odnowić, *np.* dawny zwyczaj. **Wznawiacz, a,** *m.* ten co wznawia. **Wznawianie, a,** *n.* odnawianie.

**Wzniecać, am,** *s.cz.nied.* **Wznlecić, cę,** *dok. wł.* i *fig.* niecić, rozniecić, *np.* ogień, pożar. Wznlecić miłość, ciekawość, nadzieję, chęć, pragnienie. Wznlecić wojnę, rozruchy. = **się,** *s.z.* rozniecać się, zapalić się. Co się rychło wznieci, niedługo świeci, *przysł.* **Wznlecanie, Wznlecenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Wznieść,** *ob.* **Wznosić. Wzniesienie, a,** = **się,** *n.* od słów **Wznieść, Wznieść się.** Wzniesienie, miejsce podniesione, wzgórze. **Wzniośle,** *ps.* wzniosłym sposobem. **Wzniosłość, ści,** *ż.* przymiot tego co się wznosi, co jest wzniosłe. Wzniosłość góry. = *fig.* wielkość, wielkomyślność. Wzniosłość uczuć, umysłu. **Wzniosły, a, e,** *p.* wznoszący się. Wzniosła góra. = *fig.* wielki, wspaniały, *np.* umysł. **Wznosić, szę,** *s.cz.nied.* **Wznieść, wzniosę,** *dok.* podnosić, podnieść. Wznieść ręce, oczy do góry. Wznosić myśl, serce do Boga. Do ciebie, Panie, wznosim nasze modły. = wystawić, wybudować. Wznieść gmach, pomnik, piramidę. = **się,** *s.z.* podnosić się, podnieść się. Orzeł wzniósł się pod obłoki. Wzniósł się nad człeka i pogroził światu. **Wznoszenie, a,** = **się,** *n.* od słów **Wznosić, Wznosić się.**

**Wznowić,** *ob.* **Wznawiać. Wznowienie, a,** *n.* odnowienie.

**Wzór, wzoru,** *m.* to na co się spoziera, żeby zrobić, utworzyć coś podobnego. Wzór do pisania. Wzór do haftowania. = przykład do naśladowania. Wzór wszelkich cnót. Brać wzór z kogo, naśladować jego postępki. Być wzorem dla kogo. Dzieła Greków i Rzymian stały się dla nas wzorami. = deseń w kwiaty, w figury. Suknia wyszyta we wzory. **Wzorek, rku,** *m. zdrob.* od **Wzór.** = Wzorki zbierać, krytykować osoby. Przyzwyczaiła się wzorki z drugich zbierać. **Wzorowo,** *ps.* w sposób mogący służyć za wzór, *np.* sprawować się, postępować. **Wzorowość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest wzorowe. **Wzorowy, a, e,** *p.* mogący służyć za wzór, *np.* człowiek, pisarz, życie, postępowanie, przykładanie się do nauk. **Wzorzysty, a, e,** *p.* tkany, wyszywany w rozmalte kwiaty figury, *np.* suknia.

**Wzrastać, am,** *s.n.nied.* **Wzrość, Wzrosnąć, nę,** *dok.* rosnąć, nabierać, nabrać wzrostu. Tak wielki i liczny naród jak słowiański nie przychodzi, ale na miejscu wzrasta. = rosnąc powiększać się. Rozum

**wzrasta z laty.** Wzrastać w siły, w cnotę, w mądrość, stawać się silniejszym, i t. d. **Wzrastanie, a,** *n.* nabieranie wzrostu.

**Wzrok, u,** *m.* zmysł widzenia, dający nam za pośrednictwem światła czucie kolorów. Wzrok dobry, bystry, ostry. Tępy, słaby, krótki wzrok. Stracić, odzyskać wzrok. = spojrzenie. Wzrok groźny, żywy, przenikający. **Wzrokowy, a, e,** *p.* od wzroku. Nerw wzrokowy czyli optyczny.

**Wzrość, Wzrosnąć,** *ob.* Wzrastać. **Wzrosły, a, o,** *im.* od Wzrość, który wzrósł, wyrosły. Wzrosły wśród bitew, w obozie. **Wzrost, u,** *m.* wysokość jakiej kto dorósł. Człowiek wysokiego, średniego, niskiego wzrostu. = *fig.* wzmaganie się, powiększenie się, postęp. Wzrost państwa, ludności, handlu, przemysłu.

**Wzruszać, am,** *s. cz. nied.* **Wzruszyć, sę,** *dok.* ruszając wzburzać, wzburzyć. Neptun trójzębem wzrusza morze. Jeśli nieba nie zdołam, piekło wzruszę. = poruszać, poruszyć uczucia duszy, jako to żal, litość. Chcesz żal we mnie pobudzić, wzrusz go sam wprzód w sobie. Niech cię wzruszy nasza dola biedna. = wzburzać, sprawiać zaburzenie. Wzruszać lud, pospólstwo. = rozruszyć, naruszyć. Wzruszyć porządek, posady państwa, pokój, spokojność. = ziemię, kopiąc poruszać. = żołądek, pobudzić do wyrzucenia pokarmu. Wzruszają wymioty dla jedzenia, jedzą dla wymiotów. = się, *s. z.* ruszać się, ruszyć się z miejsca. Wzruszyło się miasto, i zbiegł się lud. = uczuć w sobie wzruszenie żalu, litości. Wzruszyć się na czyje łzy, prośby. Któryż Ulissa żołnierz na to do łez się nie wzruszy? **Wzruszanie, Wzruszenie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. Wzruszenie, uczucie w sobie żalu, litości. = naruszenie porządku, spokojności, rozruch, zaburzenie. **Wzruszyciel, a,** *m.* ten co wzrusza porządek, sprawia rozruch.

**Wzuwać, am,** *s. cz. nied.* **Wzuć, ję,** *dok.* wciągać, wciągnąć obuwie. **Wzuwanie, Wzucie, a,** *n.* wciąganie, wciągnienie obuwia.

**Wzwiady, ów,** *l. m.* zwiady, wywiady. Posłać kogo na wzwiady. Więc tylko przychodzisz na wzwiady? Co lżejsze ludzie jezdne wyprawiał w pole na wzwiady.

**Wzwód, odu,** *m.* most zwodzony. **Wzwodzenie, Wzwiedzenie, a,** *n.* **Wzwodzić, dzę,** *s. cz. nied.* **Wzwieść, wzwiodę,** *dok.* wieść do góry, podnosić, podnieść. Most wzwodzony. = *fig.* dźwignąć, podźwignąć. Chciał go wzwieść, ale praca była praca.

**Wzwyczajać,** i t. d. *ob.* **Przyzwyczajać,** i t.

**Wzwyż,** *ps.* na wysokość, od spodu do wierzchołka. Kolumna na 30 stóp wzwyż.

**Wzywać, am,** *s. cz. nied.* **Wezwać, wę,** *dok.* przyzywać, przyzwać, *np.* kogo na świadka, na pomoc, na ratunek. Panna lękliwa pazia z sobą wzywa. = powoływać, powołać, *np.* lud do broni, do pokuty. = zapraszać, zaprosić. Wezwać kogo na tron, na króla. = czego wołać o co. Wzywać pomocy, ratunku. = prosić, błagać. Wzywać Boga na pomoc. **Wzywanie, a,** czynność słowa Wzywać.

# Z. Z. Z.

**Z,** dwudziesta trzecia litera alfabetu, spółgłoska twarda, i miękkie **ś, ź,** które ją często zastępują. **Zagrozić, groz, grożę, grożenie,** etc.

głaz sama jest twardą, służy z przybraną samogłoską i do zmiękczenia twardej spółgłoski d: ogród, w ogrodzie; woda, w wodzie.

, *pmk.* A. rządzi przyp. 2, i znaczy 1. początek ruchu, gdy się ten ze środka lub z punktu na powierzchni czego odbywa. Wyjść z domu, z miasta, z kościoła. Jadę z Rzymu, z Warszawy. Upadł z konia, z dachu. = 2. z czego co jest zrobione. Chleb robi się ze zboża, sukno z wełny. Są kwatery z bukszpanu, ligustru, niech będą z cyprysu gaiki. Masz Wpan i figurki piękne z porcelany. = 3. przejście z jednego stanu do drugiego. Z gąsienicy rodzi się motyl. Ksiądz z żołnierza. = 4. środek do życia. Żyć z jałmużny, z łupieztwa, z rozboju, z pracy [illegible]. = 5. narzędzie zguby, śmierci. Poległ z jego ręki. Zginął z ręki [illegible]ata. = 6. na pytanie zkąd? w [illegible]szeniu początku, pochodzenia. [illegible]ciągać sok z rośliny. Puścić [illegible] z ręki, z nogi. Wyjąć co [illegible]mu z gęby, z kieszeni. Słyszałem to z ust jego. Pomnij z jakiego ojca, z jakiej jesteś matki. [illegible]tego Pryam z kochanki, a tego [illegible]ział z żony. Jan Sobieski rodził [illegible]ię z Danilowiczówny, wnuczki [illegible]Zołkiewskiego. = 7. przysłówkowo. Powinniśmy kochać Boga z całego serca, z całej duszy, z całej myśli, ze wszystkich sił naszych. = 8. ruch z góry na dół [illegible] powierzchni. Woda spływa z góry. Zdjąć pierścień z palca, okulary z nosa. Zjeżdżać, staczać się z góry. = 9. powód, przyczynę. [illegible]płakać z radości, z bolu, z żalu. [illegible]rzeć ze strachu. Umrzeć z głodu. My mrówki pracujem z ochoty. [illegible]Upadł w chorobę z niewczasu, i [illegible]marł z niemocy. = 10. pozbawienie, wyzucie, ogolocenie. Obedrzec ze skóry. Drzewo z liści [illegible]pada. Obrany z rozumu. Wyzuty z majątku. 11. początek [illegible] do czasu. Z rodu. Z dzieciństwa. Z wiosny. Z lata. Z rana, z południa, z wieczora. = 12. wyłącza szczegóły z ogółu. Jeden z siedmiu wzgórków Rzymu. Najstarszy z braci. Najszczęśliwszy z ludzi. Dwaj ze spiskowych. Jeden z moich przyjaciół. = B. rządzi przyp. 6, na pytanie 1. z kim? z czem? w znaczeniu towarzystwa, połączenia, zmieszania. Ojciec z synem, matka z córką. Kawa z mlekiem. Wino z wodą. = 2. mienie czego z sobą. Nie noszę pieniędzy z sobą. Z pałaszem w ręku, przy boku. Ten z rusznicą, ten z trąbą, ów z torbą, ten z pałką, z pieczenią, z chlebem, z serem, z piernikiem, z gorzałką. = 3. na pytanie jak? w jaki sposób? Ze łzami w oczach. Z gołą głową, ze schyloną głową. Z otwartą gębą. Ze złożonemi rękami. Z rozwiniętemi chorągwiami. Z krzykiem, z trzaskiem, z hałasem. Wyrwać z korzeniem. Z tym warunkiem. = C. zamiast blizko, około, przynajmniej, z przyp. 4. Żył jeszcze ze dwa lata. Ujechał ze dwie mile. Daj mi z parę złotych.

**Za**, *pmk.* A. rządzi przypad. 2, i odpowiada na pytanie kiedy? Za króla Jana. Za czasów Kościuszki. Za dnia przybywaj do domu. Za lata zbieraj na zimę. Za pogody żnij i zwóż do stodoły. Za życia jeszcze grób sobie wymurować kazał. = B. rządzi przyp. 4tym, 1. na pytanie, po jakim przeciągu czasu? Za dwie godziny wyjdę z domu. Za kilka dni powrócę. = 2. ze słowami ruch znaczącemi. Wyszedł za bramę, za ogród. Za krzak się schowajmy. Sroka pstra wszędzie, choćby i za morze poleciała. = tudzież gdy znaczy 3. po za obręb, po za granicę. Brodziliśmy w wodzie, w śniegu za kolana. Siwa mu broda za pas spadała. Cnota skoro za granicę swej drogi wyboczy, zaraz przestaje być cnotą. = 4. za co się ima, bierze. Nie ciągnij psa za ogon, bo cię ukąsi. Achilles włóczył koło Troi Hektora przywiązanego do wozu za nogi. Na-

czynia za ucha na kołku powieszone. = 5. czynność w obronie czego. Walczyć za kraj, za wolność, za ojczyznę. Módlmy się za umarłych, prośmy Boga za dobroczyńców naszych. = 6. powód, przyczynę. Powieszono go za kradzież. Biedne ludy cierpią za swych królów błędy. Trzeba czynić pokutę za grzechy. = 7. zamąż pójście. Córki Kazimirza Jagiellończyka powydawane były za książąt niemieckich. Jedna z nich niechcąc mieć za męża jednookiego Bogdana, pozostała w panieńskim stanie, i dopiero w 45 roku życia poszła za księcia Lignickiego. = 8. branie, obranie, poczytywanie za kogo, za co. Wziął ją sobie za żonę. Obrano go za króla. Brałże jastrząb jastrzębia w sprawie za patrona? Miany za mądrego, za świętego. Poczytuję to za grzech. = 9. zamiast kogo, na czyjem miejscu. Odbywać służbę za kogo. Płacić, odpowiadać za kogo. Ojciec za syna, brat za brata odpowiadać nie powinien. = 10. w jakiej funkcyi. Służyć za furmana, za kucharza. = 11. jak, jako. Przebrać się za Turka, za kobietę. = 12. kupno, przedaż, zamianę. Kupił konia za sto dukatów. Przeda co za grosz, a zatrzy ukradnie. Wymieniał stryjek za siekierkę kijek. Oko za oko, ząb za ząb. = C. rządzi przyp. 6 ze słowami 1. znaczącemi spoczynek. Za Karpatami Węgry. Posiał groch za żytem. A za lasem znowu piasek. = 2. ze słowami znaczącemi dążenie, gonienie, postępowanie. Szły za Chrystusem wielkie rzesze. Psy gonią za zającem. Dzieci uganiają się za motylem. Wysyła gońca za gońcem, pisze list za listem. Ksiądz głośno powinien mówić, a drudzy po cichu za nim. Nic nie umie, chyba za panią matką pacierz. = 3. następstwo pod względem czasu. Dzień za dniem, rok za rokiem upływa. = 4. następstwo, jako skutek czego. Nagroda idzie za cnotą i pracą. Za zbytkami łakomstwo, za łakomstwem a bogactwem pycha, za pychą wzgardzenie a zwada. Za pozwoleniem zwierzchności. Uczyniłem to za jego radą. Za boską pomocą przyjdę do zdrowia. = 5. z czyjej strony, wczyjej obronie. Mówił za nim u sądu. Mowa Cycerona za Miłonem. Wstawił się za nim do króla. Za kim ludzie, za tym Bóg. = 6. mówiąc o małżeńskim stanie kobiety. Ona jest za bratem moim. Chciał mieć Włoszkę za synem. = 7. o posagu. Za córką daje sto tysięcy złotych. = 8. przysłówkowo. Za jednym razem. Za jednem cięciem. Za jednym zachodem. = 9. ze słowami płakać, tęsknić. Płacze za mężem. Tęskni za krajem. = D. z zaimkiem co kładzie się z przyp. 1. i znaczy kto to? jaki to? Co to za jeden? Co to mi za król w generalskim mundurze, bez berła i korony?

**Za**, *ps.* z przymiotnikami i przysłówkami, zbyt, nadto. Za wielki, za mały, za blady. Nikt nie miał za wiele, nikt za mało.

**Zaalpejski**, a, e, *p.* leżący, mieszkający za Alpami.

**Zaambarasować**, uję, *s. cz. dok.* nabawić kogo ambarasu. = się, *s. z.* nabawić się ambarasu. **Zaambarasowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zaaresztować**, uję, *s. cz. dok.* nałożyć na kogo, na co areszt, przytrzymać, uwięzić. **Zaaresztowanie**, a, *n.* nałożenie aresztu, przytrzymanie, uwięzienie.

**Zaawansować**, uję, *s. cz. dok.* co komu, zaliczyć komu z góry część umówionej summy. = kogo na co, dać awans, posunąć na wyższy stopień. Zaawansował go na oficera. **Zaawansowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Ząb**, zęba, *m.* najtwardsza kość w dziąsłach obu szczęk jedna przy drugiej osadzona. Zęby dzielą się na przednie, kły i trzonowe. Zęby mleczne, które wypadają w siódmym roku. Zęby mądrości, któ-

rych człowiek dostaje po dwa w tyle każdej szczęki od 25 do 30 roku. Wyrzynanie się zębów. Wiele dzieci umiera na zęby. Próchnienie, wypadanie zębów. Ból zębów. Zęby mię bolą. Rwanie zębów. Lata koni poznają się po zębach. Darowanemu koniowi nie zaglądają w zęby, *przysł.* Kto dał zęby, da chleb, *przysł* Dostał chleb, kiedy zębów już nie ma. = *fig.* Mówić przez zęby, półgębkiem, cedzić słowa. Trzymać język za zębami, milczeć. Dzwonić zębami, z głodu, z zimna. Pan dziś cudzy jeść będziesz oblad, a ja już trzeci dzień zębami dzwonię. Świecić zębami, śmiejąc się pokazywać zęby. Ścinać, ściąć zęby, z bolu, ze złości. Z gniewu zęby ścina Ściął zęby, umarł. Stanie tego ledwie na jeden ząb, za mało żeby podjeść. Pokazywać zęby, srożyć się, ostro się komu stawić. Ostrzyć na co zęby, nabierać apetytu, chętki do czego. Zjeść zęby, zepsuć długiem używaniem. Starość co już zęby zjadła, będzie z ciebie uczyła dzieci abecadła. Zjeść na czem zęby, wydoskonalić się przez częste używanie. Zęby zjadł na tem. Brać się do czego rękami i zębami, na wszystkie sposoby. Jeszcześ wtedy koszulę w zębach nosił, byłeś jeszcze dzieckiem = *fig.* złość, zawziętość, nienawiść. Wziąć kogo na zęby, obmawiać, szkalować, krytykować. Wszędzie go złośliwym zębem szarpią. Ostrzyć zęby na kogo, gotować się do zaszkodzenia komu. Kłócić się z kim ząb za ząb, zacięcie, do upadłego. Żadnej tak skromnej szczęśliwości nie ma, któraby zębu złośliwego ustrzedz się mogła. = *fig.* część wielu narzędzi w kształcie zęba. Zęby grzebienia, piły, sierpa, grabiów. Zęby u grabków u widelców. Zęby u klucza. Zęby u koła. = wyrznięcie, wycięcie w kształcie zęba. Wycinać, wystrzygać w zęby. = Babie zęby, *bot.* (Dentaria), ziele tak zwane od korzenia, złożonego jakoby z wielu zębów, rośnie w ciemnych lasach

**Żaba**, y, *z zool.* płaz z rzędu bezogonowych. Kiedy konia kują, żaba nogę podnosi, *przysł.* Na jednej łące wół trawy patrzy, a bocian żaby, *przysł.* = *fig.* pendrak, bęben. = *med.* nabrzmienie pod językiem, najczęściej u dzieci, żyłek zwanych żabiemi. = brodawczki pod językiem u konia, otaczające otwór kanałów ślinowych. = *mech.* Żaby, paice, zęby na obwodzie koła, któremi koło, obracając się na swej osi, chwyta, przyciska, podnosi drąg lub część innąjakiej machiny.

**Zababrać, am, brzę**, *s. cz. dok.* babrząc powalać. = zabazgrać. Połowę karty łaciną zababrał. **Zababranie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Zabałamucenie, a, = się**, *n.* od **Zabałamucić, cę**, *s. cz. dok.* bałamucąc zatrzymać kogo. = obałamucić, zagmatwać czyje myśli. = **się**, *s. z.* bałamucąc się zatrzymać się w drodze. Gdzieś się zabałamucił i nie przyszedł.

**Zabarykadować, uję**, *s. cz. dok.* zawalić, zagrodzić barykadami. **Zabarykadowanie, a**, *n* zawalenie, zagrodzenie barykadami.

**Zabatogować, uję, Zabatożyć, żę**, *dok.* zabić smagając batogiem. **Zabatogowanie, Zabatożenie, a**, *n.* zabicie batogami.

**Zabawa**, y, *i.* zajęcie, zatrudnienie. Zabawa pożyteczna, którą pracą nazywamy. Łowy, kompania, karty, pijatyka, cała ich zabawa. = przyjemne przepędzenie czasu, rozrywka. Zabawa po pracy umysł rozwesela. Zabawy dziecinne, gry, igraszki. **Zabawiać, am**, *s. cz. niedok.* **Zabawić, wię**, *dok.* bawiąc kogo zatrzymywać, zatrzymać. = bawić, rozrywać, rozerwać. Kto mię teraz zabawiać, i kto cieszyć będzie? = **się**, *s. z* i **Zabawić**, *s. n.* zatrzymywać się, zatrzymać się. Zabawiałem się w domu pana Podstolego. Nie mogę tu dłużej zabawić. = zatrudniać się. Gdy się kto czem zabawia nie ma czasu tę-

sknić. **Zabawianie, Zabawienie.** a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Zabawka, Zabaweczka,** i, *ż. zdrob.* mała zabawa, mała rozrywka. Romanse czytam tylko dla zabawki. = to czem się dzieci bawią. Kupiłem mu drewnianego konika na zabawkę. **Zabawniczek, czka, Zabawniś, sia,** *m.* ten co umie kogo zabawić. **Zabawnie,** *ps.* sposobem zabawnym. **Zabawność, ści,** *ż.* przymiot osoby lub rzeczy zabawnej. **Zabawny,** a, e, *p.* zatrudniony, zajęty. Walecznemi dziełami zabawny, ręką nie piórem umiał dokazować. = umiejący zabawić. W opowiadaniu wielce był zabawny. = śmieszny. Tak zabawnego półgłówka jeszcze nie widziałem.

**Zabazgrać, am,** *s. cz. dok.* bazgrząc zapisać, *np.* arkusz papieru. **Zabazgranie,** a, *n.* bazgraniną zapisanie.

**Ząbczasty,** a, e, *p.* mający jakby zęby, *np.* koło. = wycięty w zęby, *np.* kryza.

**Zabębnić, nię,** *s. n. dok.* zacząć bębnić, uderzyć w bębny. **Zabębnienie,** a, *n.* uderzenie w bębny. Na pierwsze zabębnienie macie stanąć pod bronią.

**Zabeczeć, czę,** *s. n. dok.* zacząć beczeć. Zabeczały owce. = *fig.* zacząć płakać. Zabeczały dzieci. = zaśpiewać fałszywie.

**Ząbek, bka,** *m. zdrob.* mały ząb. Ząbki mu się wyrzynają. = wycięcie w kształcie ząbków. Kołnierzyk w ząbki. = ząbek czosnku. = *arch.* ozdoba w ząbki pod gzymsem.

**Zabezpieczać, am,** *s. cz. nied.* **Zabezpieczyć, czę,** *dok.* kogo, co od czego, czynić, uczynić bezpiecznym, *np.* od ognia, od powodzi. = Zabezpieczyć sobie co, zastrzedz, zapewnić, zawarować. = **się,** *s. z.* czynić się, uczynić się bezpiecznym, *np.* od napaści, od chłodu, od głodu, od zarazy. **Zabezpieczanie, Zabezpieczenie,** a, = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Żabi,** a, e, *p.* od żaby. Żabi krzek, ikrzenie się żab. Żabi skrzek, skrzeczenie żab. = Żabie grono, *bot.* (Hermaria), sporysz. = Żabie żyłki, *anat.* podjęzykowe.

**Zabić,** *ob.* **Zabijać. Zabicie,** a, *n.* biciem, pchnięciem, uderzeniem odjęcie życia. płód zab.

**Żabię, cia,** *n.* **Żabiątko,** a, *n. zdrob.*

**Zabieg, u,** *m.* zabieżenie dokąd. Głębokie do Polski Tatarów zabiegi. = Zabiegi, zabieganie dla dopięcia, osiągnienia czego, lub dla zapobieżenia czemu. Chociaż czynił wszelkie zabiegi, nie otrzymał tego urzędu. Przez niegodziwe zabiegi przyszedł do wielkiego majątku.

**Zabiegać, am,** *s. n. nied.* **Zabiedz, gnę, Zabiedz, gę.** *dok.* biegąc zapędzać się, zapędzić się dokąd. Tatarzy aż do bram Krakowa zabiegali. Rycerze dalej w głąb Litwy zabiegli. = komu drogę, wybiegać, wybiedz na spotkanie. Słudzy królowi zabiegli drogę. = komu, biedz żeby nie dopuścić, przeciąć drogę. Zabiegał Bolesławowi Jarosław, ale przegrał bitwę. = czemu, zapobiegać, zapobiedz. Chorobie w czas zabiegaj. Potrzeba zabiedz tak temu, żeby nie nigdy podobnego się nie działo. = Zabiegać o co, czynić zabiegi, żeby co dopiąć, osiągnąć. Jason zabiegał o kapłanstwo najwyższe. **Zabieganie,** a, *n.* w znaczeniu słowa **Zabiegać. Zabiegle,** *ps.* zabiegłym sposobem. **Zabiegłość, ści,** *ż.* przymiot człowieka zabiegłego. **Zabiegły,** a, e, *im.* który zabiegł dokąd. = *p.* czyniący zabiegi, skrzętny, staranny, obrotny.

**Zabielać, am,** *s. cz. nied.* **Zabielić, lę,** *dok.* zamazać białym kolorem, *np.* plamę na ścianie. = potrawę, zaprawiać mlekiem, śmietaną. **Zabielić się,** *s. z.* **Zabielec, ję,** *s. n. dok.* zacząć się bielić. Ziemia zabieliła się od śniegu. **Zabielanie, Zabielenie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Żabieniec,** *ob.* **Żabiniec.**

**Zabierać,** *ob.* **Zabrać. Zabieranie,** a, = **się,** *n.* czynność słowa **Zabierać,** i t. d.

**Zabieżec,** *ob.* **Zabiegać. Zabieżenie,** a, *n.* zapędzenie się biegiem dokąd.

**Zabijać, am,** *s. cz. nied.* **Zabić, ję,** *dok.*

bijąc, uderzając zapędzić. Zabić sobie clerń za skórę. Zabić koniowi za żywe, zagwoździć. Zabić komu klin wglowę, *fig.* nabawić go kłopotu. = wbijając zamknąć. Zabić beczkę szpuntem. Zabić co w beczkę, włożyć i przybić, *np.* śledzie, ogórki. Zabić drzwi, okno deskami. = kogo, odjąć życie uderzywszy czemkolwiek. Piąte, nie zabijaj. Wszyscy bij, zablj na niego, tak są rozjątrzeni, iż zdaje się jak gdyby go zabić chcieli. = *fig.* gubić, niszczyć. Więcej ludzi rozkosz zabija, niż wojna lub morze gubi. = czas, *fig.* tracić czas, trwonić bez pożytku. = Zabijać bydło, bić, rznąć na mięso. = się, *s. z.* odjąć sobie życie nożem, pistoletem, rzucając się z wysokiego miejsca, lub z przypadku. Spadł z dachu, i zabił się. = *fig.* zgubić się. Zabił się tem wyznaniem. **Zabijanie**, a, = się, *n.* czynność słów Zabijać, i t. d. **Zabijatyka**, i, *ż.* bójka wielu osób, w której czasem do zabójstwa przychodzi.

**Żabiniec**, ńca, *m.* miejsce gdzie się żaby lęgną. = i **Żabinek**, nka, *m. mm.* drogi kamień zielonego koloru z oczkiem we środku. = i **Żabieniec**, ńca, *m. bot.* (Alisma), babka wodna. **Żabiściek**, u, *m. bot.* (Hydrocharis), roślina wodna.

**Żabity**, a, e, *im.* od **Żabić**, którego zabito. Zabici i ranni. Zabity od piorunu. Spi jak zabity. = zacięty, mocno trzymający się swego, choćby go zabić miano. Zabity Luter, Kalwin.

**Żabka**, i, *ż. zdrob.* mała żaba, żaba jadalna.

**Ząbkować**, uję, *s. cz. med.* wycinać w ząbki. **Ząbkowanie**, a, *n.* wycinanie w ząbki. = to co wycięto w ząbki. **Ząbkowany, Ząbkowaty**, a, e, *p.* wycięty w ząbki, *np.* liść.

**Zabłąd, ędu**, *m.* obłąd. **Zabłądzenie, Zabłąkanie**, a, *n.* od **Zabłądzić, dzę**, *s. n. dok.* **Zabłąkać się**, *s. z. dok.* błąkając się zajść dokąd. W lesie łatwo zabłądzić. = Zabłąkać się dokąd, przybłąkać się. Bydle zabłąkane.

**Zablecenie**, a, = się, *n.* od **Zablecić**, cę, *s. cz. dok.* zaszargać błotem. = się, *s. z.* zaszargać się błotem.

**Zabłysnąć**, nę, *s. n. dok.* rzucić blask. Ledwie promień słońca zabłysnął, ruszyliśmy w drogę. Zabłysło w jego ręku żelazo. = *fig.* zajaśnieć. Zabłysła nam nadzieja. I nam kiedyś szczęście zabłyśnie. Dwa królestwa łacińskie, na Rusi i na Litwie, na krótką chwilę zabłysnęły. **Zabłyśnienie**, a, *n.* rzucenie blasku.

**Zabobon**, u, *m.* wiara w czary, w gusła. **Zabobonnica**, y, *ż.* kobieta zabobonna. **Zabobonnie**, *ps.* sposobem zabobonnym. **Zabobonnik**, a, *m.* człowiek zabobonny. **Zabobonność**, ści, *ż.* skłonność do wierzenia w zabobony. **Zabobonny**, a, e, *p.* pełen zabobonów.

**Zabój, oju**, *m.* zabójstwo. = Na zabój, do upadłego. Pije na zabój. Kocha się w niej na zabój. **Zabójca**, y, *m.* ten co kogo zabił. **Zabójczy**, a, e, *p.* od zabójcy, *np.* ręka, żelazo. **Zabójczyni**, ni, *ż.* ta co kogo zabiła. **Zabójstwo**, a, *n.* zabicie kogo. Dobrowolne mimowolne zabójstwo

**Zaboleć**, jęę, *s. n. dok.* zacząć boleć. Głowa go zabolała. = nad kim, nad czem, zacząć ubolewać. Zabolałem nad jego losem.

**Zabór, oru**, *m.* zabranie kraju przez podstęp bez wojny. Trzy zabory Polski. = część zabranego kraju. Austrya, na kongresie wiedeńskim, chciała swój zabór odstąpić, gdyby dwaj drudzy zaborcy swych zaborów ustąpili. **Zaborca**, y, *m.* ten co podstępnie lub gwałtem zabrał. **Zaborczy**, a, e, *p.* chciwy zaboru. **Zaborowy**, a, e, *p.* od zaboru. **Zabrać, biorę**, *s. cz. dok.* **Zabierać, am.** *med.* gwałtem cudze pobrać i sobie przywłaszczyć. Zabrać komu majątek. Ojczym wszystko zabrał, a mnie nic nie zostawił. Kazał zabrać ze wszystkich świątyń złoto i srebro. = wziąć swoje i unieść. Zabrał manatki i umknął. = Zabrać kogo z sobą, wziąć i zaprowadzić lub zawieźć dokąd. Zabrał

mnie z sobą do teatru. = czas, miejsce, zająć, zajmować. Nie chcąc zabierać czasu gospodarzowi, udałem się do stancyi na spoczynek. = głos, zacząć, zaczynać mówić. Zabrawszy głos, w te się odezwał słowa. = z kim przyjaźń, znajomość, zaprzyjaźnić się, zaznajomić się. = Zabierać w siebie (o rzekach), brać do swego koryta inne rzeki. Dniepr płynie do morza Czarnego, zabrawszy w siebie jedenaście rzek mniejszych z prawej, pięć z lewej strony. = zalać, zalewać. Powódź zabrała łąki, pola. = **się**, *s. z.* brać się, wziąć się do czego, *np.* do pracy, do roboty. = gotować się, przygotowywać się. Zabierają się do stanu małżeńskiego (formuła zapowiedzi). = Zabrać się z kim, pojechać z kim w jego powozie. = *meos.* Zabiera się na co, zanosi się. Zabiera się na deszcz. Gdy się na dzień zabrało, ruszyliśmy w drogę.

**Zaborole**, *l. m.* pale, palisady, ostrokoły. Sypali wały, bili zaborole.

**Zabraknąć, nie**, *s. n. dok.* czego, zacząć brakować, niewystarczać. Zabrakło mi pieniędzy.

**Zabraniać, am**, *s. cz. nied.* **Zabronić, nię**, *dok.* czego, bronić komu czego, zakazywać, zakazać. Lekarz zabronił mu wina. Zabroniono u nas pojedynków. **Zabranianie**, a, *n.* zakazywanie.

**Zabranie**, a, *n.* czynność słowa **Zabrać**.

**Zabrnąć, nę**, *s. n. dok.* dokąd, w co, brnąc zajść, *np.* w wodę, w błoto. **Zabrnął w długi**, *fig.* zadłużył się po uszy. = *fig.* zadaleko zapuścić się w co złego. Nie mogłem przypuścić, żeby obywatele mogli zabrnąć tak dalcko.

**Zabronić**, *ob.* **Zabraniać**. **Zabroniciel, a**, *m.* ten co zabrania. **Zabronienie, a**, *n.* zakazanie.

**Zabronować, uję**, *s. cz. dok.* bronując zakryć posiane nasienie. **Zabronowanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Zabrudzenie, Zabrukanie**, a, *n.* **Zabrudzić, dzę, Zabrukać, am**, *s. cz. dok.* brudem zawalać.

**Zabrukować, uję**, *s. cz. dok.* zakryć brukiem, *np.* podwórze, ulicę. **Zabrukowanie, a**, *n.* czynność tego słowa.

**Zabryzgać, am**, *s. cz. dok.* bryzgając zaszargać. **Zabryzganie, a**, *n.* bryzgając zaszarganie.

**Zabrząkać, Zabrzdąkać, am, Zabrząknąć, nę**, *s. n. dok.* zacząć brząkać, *np.* na gitarze, na fortepianie. **Zabrząkanie, Zabrząknienie, a**, *n.* zaczęcie brząkania.

**Zabrzeg, u**, *m.* **Zabrzeże, a**, *n.* miejsce za brzegiem. **Zabrzeżny, a, e**, *p.* leżący za brzegiem, na drugim brzegu.

**Zabrzmieć, mi**, *s. n. dok.* zacząć brzmieć. Muzyka zabrzmiała. Głos jego zabrzmiał. = *fig.* Sława jego zabrzmiała po całym świecie. **Zabrzmienie, a**, *n.* odezwanie się tego co brzmi.

**Żabsko, a**, *n. zgrub.* duża, brzydka żaba.

**Zabudowa, y**, *ż.* zabudowanie. **Zabudować, uję**, *s. cz. dok.* **Zabudowywać, uję**, *nied.* budynkami zakryć jakie miejsce. Ziemia którą ojcowie nasi przybytkami twemi zabudowali. = budynkiem swoim zasłonić co, *np.* okna sąsiadowi. **Zabudować się**, *s. z.* powznosić budynki. Po zgorzeniu znowu się miasto zabudowało. **Zabudowanie, a**, *n.* czynność słowa **Zabudować**. = Zabudowania, budynki. **Zabudowany, a, e**, *im.* od **Zabudować**. = zawierający w sobie budynki. Miasto dobrze, źle zabudowane.

**Zaburczeć, czę**, *s. n. dok.* zacząć burczeć. **Zaburczenie, a**, *n.* zaczęcie burczenia.

**Zaburzać, am**, *s. cz. nied.* **Zaburzyć, rzę**, *dok.* wzburzać, wzburzyć. Wiatr zaburzył morze, powietrze. = zawichrzyć, *np.* pokój, spokojność. **Zaburzenie, a**, *n.* wzburzenie, zawichrzenie, zamieszanie. Za Ludwika Filipa były częste we Francyi zaburzenia.

**Zabużański, a, e**, *p.* z za Bugu, leżący lub mieszkający za Bugiem.

**Zabytek, tku**, *m.* to co byt zachowało z dawnych czasów. Zabytki starożytności. = reszta, ostatek, szczątek. Zabytki organiczne

w królestwie kopalnem zgromadzone.

**Żąć, żnę,** *s. cz. nied.* sierpem ścinać. Żąć żyto, pszenicę.

**Zacapić, pię,** *s. cz. dok.* capając zachwycić. Parę milionków dobrze jest zacapić. **Zacapienie, a,** *n.* capająco zachwycenie.

**Zacenić, nię,** *s. cz. dok.* zażądać ceny za towar. **Zacenienie, a,** *n.* zażądanie ceny.

**Zachcenie, a,** *n.* uczucie chęci do czego. Niepodobna czynić zadość wszystkim swoim zachceniom. **Zachciewać, am,** *s. cz. nied.* **Zachcieć, cę,** *dok.* = **się,** *s. z.* komu czego, czuć, uczuć chęć do czego. Zachciało mu się pojechać do Rzymu. Dzieciom i brzemiennym kobietom wszystkiego się zachciewa. **Zachciewanie, a,** *n.* czucie chęci do czego. **Zachęcać, am,** *s. cz. nied.* **Zachęcić, cę,** *dok.* kogo do czego, wzbudzać, wzbudzić w kim chęć, ochotę do czego, *np.* do picia, do jedzenia, do pracy, do nauki, do boju, do wojny, do sławy. Dobrych pochwałami, gnuśnych przykładem zachęcał. **Zachęcanie, Zachęcenie, a,** *n.* wzbudzanie, wzbudzenie chęci, ochoty. **Zachęciciel, a,** *m.* **Zachęcicielka, i,** *ż.* ten, ta co zachęca. **Zachęta, y,** *ż.* zachęcenie.

**Zachlapać, pię, Zachlastać, am,** *s. cz. dok.* zabryzgać, zaszargać błotem suknie. = **się,** *s. z.* zabryzgać się, zaszargać się. **Zachlapanie, Zachlastanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Zachłodzenie, a,** = **się,** *n.* od **Zachłodzić, dzę,** *s. cz. dok.* zacząć chłodzić, nabawić chłodu. = **się,** *s. z.* zaziębić się.

**Zachłostać, am, szczę,** *s. cz. dok.* zabić chłostą. **Zachłostanie, a,** *n.* zabicie chłostą.

**Zachłysnąć się,** *s. z. dok.* zakrztusić się (gdy kilka kropel napoju dostanie się do kanału oddechowego).

**Zachmurzać, am,** *s. cz. nied.* **Zachmurzyć, rzę,** *dok.* zakrywać, zakryć chmurą. = *fig.* zasępić, *np.* czoło. = **się,** *s. z.* zakrywać się, zakryć się chmurą. Niebo się zachmurza. Zachmurzyło się. **Zachmurzanie, Zachmurzenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów. Zachmurzenie, stan tego co jest zachmurzone.

**Zachód, odu,** *m.* koło czego, o co, chodzenie koło czego, krzątanie się. Wymaga to zachodu. Bez wielkiego zachodu to się stanie. W kuchni zachody tymczasem, spieszą pieczyste z frykasem. Za jednym zachodem, za jednym chodem, za jednym razem, *np.* kilka interesów załatwić. = zajście słońca, gwiazdy, księżyca za horyzont. Już słońce nad zachodem. = strona świata gdzie słońce zachodzi. Barbarzyńcy co obalili państwo rzymskie, dążyli ze wschodu na zachód. = kraje zachodnie. Zachód udziela Wschodowi wiele wynalazków, nowych wyobrażeń. **Zachodni, a, e,** *p.* od zachodu, od strony gdzie słońce zachodzi, *np.* wiatr, kraj, ludy. **Zachodowy, a, e,** *p.* od zachodu, od zachodzenia słońca, *np.* światło. **Zachodzić, dzę,** *s. n. nied.* **Zajść, dę,** *dok.* zakrywać się, zakryć się idąc za co. Zaszedł za dom, za drzewo. Słońce zachodzi, zaszło za chmurę. Już słońce zaszło (za horyzont). = *fig.* zakrywać się, zakryć się czem. Oczy mu łzami zaszły. = Zajść dokąd, dojść aż do pewnego miejsca. Jakub i synowie jego zaszli do Egiptu. Powoli idąc, daiej zajdziesz, *przysł.* = w co, *fig.* zabrnąć, zapuścić się, *np.* w długi, w lata, w przyjaźń, w rozmowę. = w głowę, od rozumu odchodzić, odejść. Od zdumienia wielkiego ledwo w głowę nie zaszedł. Co to za widowisko! człek w głowę zachodzi. = Zajść w ciążę, zastąpić, począć. = do kogo, wstąpić przechodząc. Nie należy do cudzych żon zachodzić. = Zajść komu drogę, stanąć naprzeciw idącemu na drodze. Idą, a w tem wilk zaszedł im drogę w lesie. = Zajść komu w drogę, stanąć jakby chcąc mu przeciąć drogę, nie puścić go dalej. Niechaj zna co to w drogę zajść staremu Krupie. = Zachodzić nieprzyjacie-

lowi z tyłu, z boku, brać mu tył, i t. d. = (o powozach). Kareta zaszła, stoi w pogotowiu przed gankiem, przed domem. = być, mieć miejsce. Zachodzi tu pytanie, wątpliwość, omyłka. Zachodzi między nimi wielka różnica. = zdarzyć się, przytrafić się. Co to między wami zaszło, że stronicie od siebie? Zaszła ta pamiętna bitwa pod Kluzynem 4 lipca 1610 roku. = **Zachodzić się**, *s. z.* od śmiechu, od płaczu, zanosić się.

**Zachorować, uję**, *s. n. dok.* na co, zacząć chorować, zapaść w chorobę.

**Zachowanie, a**, *n.* czynność słowa **Zachować**. = wziętość. Miał wielkie u niego zachowanie, był w wielkiem u niego zachowaniu. = się, dochowanie się w całości. = sprawowanie się, prowadzenie się.

**Zachowawca, y**, *m.* ten co zachowuje, strzeże od czego.

**Zachowawczy, a, e**, *p.* zachowujący od czego, *np.* środek.

**Zachowywać, uję**, *s. cz. nied.* **Zachować, am**, *dok.* chować na przyszłość, na dalszy użytek, konserwować, *np.* owoce, pieniądze. = dochować, zatrzymać. Co ci powiem, to w żywej zachowaj pamięci. Zachowaj to w sekrecie. = utrzymywać, utrzymać w dobrym stanie, strzegąc od uszkodzenia, od uszczerbku, *np.* zdrowie, wzrok, swą niewinność. Zachował odziedziczony majątek, nabytki, zdobycze swych przodków. = Zachować kogo od czego, uchować, ustrzedz, ocalić. Bóg Noego zachował od potopu. Od nagłej a niespodziewanej śmierci zachowaj nas Panie. Od nieszczęść, od upadku zachowaj tę ziemię. = przestrzegać, obserwować, *np.* posty, regułę, święta, przykazania bożkie i kościelne. Faryzeuszowie rzekli: ten człowiek nie jest od Boga, gdyż soboty nie zachowuje. = się, *s. z.* dochowywać się, utrzymywać się. Zwyczaj ten jeszcze się zachowuje. = dochowywać się w całości, konserwować się. Owoce w słomie długo się zachowują. = sprawować się, prowadzić się. Dzieci twe nie dobrze się zachowują.

**Zachowywanie, a**, = się, *n.* czynność słów **Zachowywać**, i t. d.

**Zachrapać, pię**, *s. n. dok.* zacząć chrapać.

**Zachrobotać, am, cę**, *s. n. dok.* czem, zacząć chrobotać.

**Zachromać, am**, *s. n. dok.* zacząć chromać, zakuleć. **Zachromanie, a**, *n.* zakulanie.

**Zachrypnąć, nę**, *s. n. dok.* dostać chrypki, ochrypnąć.

**Zachrzęścieć, szczę**, *s. n. dok.* zacząć chrzęst wydawać.

**Zachwalać, am**, *s. cz. nied.* **Zachwalić, lę**, *dok.* chwaląc zalecać. Zachwala na tylu miejscach Pismo ś. nawiedzanie chorych, grzebanie umarłych. = wychwalać. Co głupi zachwala, to mądry gani. **Zachwalanie, Zachwalenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Zachwiać, chwieję**, *s. cz. dok.* chwiejąc zatrząść, wzruszyć. Drzewa, trzciny zachwiane od wiatru. = kogo, *fig.* sprawić że się chwiać będzie w postanowieniu. = co, *fig.* zwątlić, osłabić. Los zmógł ich siłę, lecz nie zachwiał męztwa. = się, *s. z.* zacząć się chwiać. Zachwiał się od tego ciosu, uderzenia. = *fig.* Zachwiał się w swem postanowieniu. Żadnym zachwiać się nie dam wypadkiem. **Zachwianie, a**, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zachwycać, am**, *s. cz. nied.* **Zachwycić, cę**, *dok.* chwytać, chwycić za co. Za włosy, za brodę, gdzie kto mógł zachwycić, targali go. = Zachwycić czego, *fig.* pochwycić, uchwycić w części. Uczniowie którzy opuścili akademią krakowską i rozeszli się po niemieckich, zachwycili tam błędów kacerskich. = wprawiać, wprawić w zachwycenie. Zachwyca wszystkich swym rozumem, pięknością. = się, *s. z.* nad czem, unosić się nad czem. **Zachwycenie, a**, *n.* chwycenie, pochwycenie. = uniesienie. Wpaść w zachwycenie. = *med.* katalepsia, częściowe lub całkowite zawieszenie na jakiś czas funkcyi żywotnych.

**Zachychotać, am, cę**, *s. n. dok.* zacząć chychotać.

**Zachylać**, am, *s.cz.nied.* **Zachylić**, lę, *dok.* zaginać, zagiąć. **Zachylanie, Zachylenie**, a, *n.* zaginanie, zagięcie.

**Zaciąć**, *ob.* **Zacinać**.

**Zaciąg**, u, *m.* zaciągnienie. = pańszczyzna ciągła czyli ze sprzężajem. O zamianie zaciągów na daniny zbożowe lub pieniężne (tytuł dzieła Al. Biernackiego jeszcze roku 1808 wydanego). = warty, zajęcie miejsca warty przez inny oddział żołnierzy. = zaciąganie ludzi do wojska. = bielmo u bydła, u koni. **Zaciągać**, am, *s.cz.nied.* **Zaciągnąć**, nę, *dok.* zawlekać, zawlec dokąd. Jeden koń tego nie zaciągnie. = ciągnąc zasunąć, *np.* firankę. = węzeł, wiążąc mocno ściągnąć, ścisnąć węzłem. Włożywszy w zadzierg kark, spuścił się i zaciągnął gardziel. = wartę, ciągnąć z oddziałem żołnierzy na wartę. = wojsko, brać, werbować ludzi do wojska. Zaciągają żołnierza, wojsko popisują. = długi, zadłużać się. = obowiązki, przyjmować je na siebie. Zaciągacie dla niego na całe życie obowiązki wdzięczności. = nałogi, nabierać ich. Człowiek może zaciągnąć dobre lub złe nałogi. = się, *s.z.* do wojska, zapisywać się, zapisać się do wojska. = Koń się zaciągnął, ciągnąc ciężary zapracował się. = paląc lulkę wciągać dym w piersi. **Zaciąganie, Zaciągnienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zaciągowy**, a, e, *p.* od zaciągu (pańszczyzny). = od zaciągu do wojska. **Zaciążnik, Zaciężnik**, a, *m.* człowiek zaciągniony do wojska. **Zaciążny, Zaciężny**, a, e, *p.* zaciągowy. Wojsko zaciężne, najęte, cudzoziemskie nie narodowe. = Zaciężny gospodarz, odbywający zaciąg.

**Zacięcie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zaciąć, Zaciąć się**. = **Zacięcie**, *ps.* z zaciętością. **Zaciętość**, ści, *ż.* przymiot osoby zaciętej. **Zacięty**, a, e, *im.* od **Zaciąć**. = *p.* zawzięty, uparty, uporczywy.

**Zaciekać**, am, *s.n.nied.* **Zaciec**, knę, *dok.* cickąc zamaczać, zamoczyć. Trzeba opatrzyć dach, żeby woda nie zaciekała. Oczy mu zaciekają, cieknie mu z oczu. = się, *s.z.* zapędzać się, zapędzić się. Leci i w głąb się lasu zacieka. = w co, w czem, nad czem, *fig.* zagłębiać się, zapuszczać się w dociekaniach. Może zbyt się mój umysł daleko zacieka. = w gniewie, unieść się gniewem aż do zapamiętania, odejścia od przytomności. Chroń się zaciekać w gniewie. Dobrego człowieka umysł nigdy się długo w gniewie nie zacieka. = zawziąć się, uwziąć się na co. Na zagładę naszę zapalczywie się zaciekł. **Zaciekanie, Zaciecenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zaciekle**, *ps.* z zaciekłością, *np.* pastwić się nad kim, nad czem. **Zaciekłość**, ści, *ż.* zacieczenie się aż do zapamiętałości, zawziętość. **Zaciekły**, a, e, *p.* zaciekający się aż do zapamiętałości, zawzięty.

**Zaciemek, mku**, *m.* miejsce zaciemnione. **Zaciemniać**, am, *s.cz.nied.* **Zaciemnić**, nię, *dok. tł.* i *fig.* ćmić, zaćmić. Chmury zaciemniają powietrze. Komentatorowie Danta, Petrarki bardziej jeszcze zaciemnili dość ciemne myśli tych poetów. **Zaciemnianie, Zaciemnienie**, a, *n.* ćmienie, zaćmienie. **Zaciemnieć**, ję, *s.n.dok.* ociemnieć, oślepnąć.

**Zacieniać**, am, *s.cz.nied.* **Zacienić**, nię, *dok.* zakrywać, zakryć cieniem. **Zacienianie, Zacienienie**, a, *n.* zakrywanie, zakrycie cieniem. **Zacienie**, a, *n.* miejsce zacienione.

**Zacier**, u, *m.* mąka grubo zmielona, ze słodem zmieszana na piwo lub gorzałkę. **Zacierać**, am, *s.cz.nied.* **Zatrzeć**, trę, *dok.* trąc zagładzać, zagładzić. Zatrzeć napis, ślad, znak. Nos siąknął na ziemię i nogą zatarł. = *fig.* Czas zatarł ten napis. Wszystkie anarchiczne wyobrażenia powinniśmy zacierać w naszych umysłach. Zatrzeć pamięć czego. Potomne wieki nie zatrą pamięci dobroczyńców ludzkości. = Zacierać ręce, trzeć rękę o rękę. = mieszać mąkę ze słodem na piwo, na gorzałkę. = rozcierając

narzucaną na ścianę wyprawę gładzić, wygładzić. = kaszę, mieszać drobną kaszę z rozbitemi żółtkami. = się, *z.z.* niknąć, zniknąć w skutek tarcia. Niektóre napisy rzymskie tak się dobrze dochowały, że się dotąd nie zatarły. = *fig.* Czyny, zasługi Łokietka i jego syna, Kazimirza, nie zatrą się w naszej pamięci. **Zacieranie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zacierać**, i t. d. **Zacierka**, i, *ż.* deszczułka mularska z rączką do zacierania wyprawy na murze. = kasza zatarta żółtkami. **Zacierowy**, a, e, *p.* od zacieru, *np.* kadź.

**Zaciesać**, **Zaciosać**, szę, *s. cz. dok.* **Zaciesywać**, **Zaciosywać**, uję, *nied.* ciosając zaostrzyć, *np.* kołek. = *leś.* naznaczyć siekierą drzewo wyciąć się mające. **Zaciesanie**, **Zaciosanie**, **Zaciesywanie**, **Zaciosywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zacieśniać**, am, *s. cz. nied.* **Zacieśnić**, nię, *dok. fig.* ścieśniać, ścieśnić. Scholastyczne subtelności zacieśniają umysł. **Zacieśnianie**, **Zacieśnienie**, a, *n.* ścieśnianie, ścieśnienie.

**Zaciętość**, **Zacięty**, *ob.* **Zacięcie**.

**Zacietrzewić się**, *s. z. dok.* zapatrzyć się tak, żeby, jak tokujący cietrzew, nic nie widzieć i nie słyszeć co się w około dzieje.

**Zaciężnik**, **Zaciężny**, *ob.* **Zaciążnik**, i t. d.

**Zaciężyć**, ży, *s. n. dok.* komu, stać się ciężkim, być ciężarem. Weź go do swego powozu, on ci nie zaciąży.

**Zacinać**, am, *s. cz. nied.* **Zaciąć**, cznę, *dok.* ciąć, zadać ranę cięciem. **Zaciąć żyłę**. = ukłóć. Pszczoła go żądłem zacięła. = konie, zadawać cięcie biczem. Biczem ogniste zacina rumaki. Jednym wędzidła przybierać, a tamtych zacinać. = *s. n.* Zacinać na co, zakrawać. Zacina panicz trochę na szulera. = się, *s. z.* zająkając się niedomawiać wyrazów. Zawsze mówiąc o tem zacinał się. = Zaciąć się (o koniu), nie chcieć z miejsca ruszyć. Mój Pegaz jak się zaciął, tak ani drgnął nogą. = Zaciąć się w gniewie, zacieć się, trwać uporczywie w gniewie. **Zacinanie**, a, = się, *n.* czynność słów Zacinać, i t. d.

**Zaciskać**, am, *s. cz. nied.* **Zacisnąć**, nę, *dok.* ściskać, ścisnąć, *np.* zęby, wargi. = zarzucić aż dokąd. Jak kamieniem zacisnąć, na rzut kamienia. **Zaciskanie**, **Zaciśnięcie**, **Zaciśnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zacisze**, a, *n.* **Zaciszek**, szku, *m.* miejsce gdzie cicho, gdzie wiatr nie dochodzi. = ciche ustronie. Zacisze domowe. Zacisze klasztorne.

**Zacisany**, a, e, *p.* zasłoniony od wiatru.

**Zaćmić**, mię, *s. cz. dok.* zaciemnić. Zaćmił słońce gęsty dym. Chmura kruków i gawronów zaćmiła niebo. = *fig.* przyćmić, *np.* rozum, czyję sławę. Zaćmili wkrótce Jezuici sławę innych zakonów. = się, *s. z.* stać się ciemnym. = ociemnieć. Zestarzał się i zaćmiły się oczy jego. **Zaćmienie**, a, *n.* zaciemnienie. = stan zaciemnionego przedmiotu. Zaćmienie słońca, wtenczas przypadające kiedy księżyc stanie w prostej linii między słońcem a ziemią. Zaćmienie księżyca, kiedy ziemia stanie między słońcem a księżycem i rzuci swój cień na księżyc. Zaćmienie słońca obrączkowe, gdy brzegi słoneczne w około występują za brzegi księżyca. = Zaćmienie oczu, wzroku, ociemnienie, ślepota. = Zaćmienie myśli, rozumu, zaciemnienie.

**Zacnie**, *ps.* zacnym sposobem. **Zacność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zacnem. **Zacny**, a, e, *p.* cny, czcigodny.

**Zacwiczenie**, a, *n.* od **Zaćwiczyć**, czę, *s. cz. dok.* ćwicząc zabić, zachłostać.

**Zacyrklować**, uję, *s. cz. dok.* zakreślić cyrklem. **Zacyrklowanie**, a, *n.* zakreślenie cyrklem.

**Zacyrować**, **Zacerować**, uję, *s. cz. dok.* cyrując zaprawić dziurę w pończoszce. **Zacyrowanie**, **Zacerowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zacz**, Co zacz? co za jeden? Co ty zacz? co ty za jeden?

**Zaczajać się**, *s. z nied.* **Zaczaić się**, *dok.* czaić się, przyczaić się, żeby podsłuchać, napaść na kogo. Za-

czaiłem się w kącie, i podsłuchałem cię. = na kogo, czatować. **Zaczajenie (się)**, *n.* przyczajenie się. Nigdy wróg jednym razem wszystkiego nie wychyla z zaczajenia. **Zaczajony**, a, e, *p.* ukrywający się w zaczajeniu, przyczajony. Są pośród nas zaczajeni stronnicy wroga.

**Zaczarować**, uję, *s.cz. dok.* czarami zarzec. Broń zaczarowana. Pałac zaczarowany. **Zaczarowanie**, a, *n.* zarzeczenie czarami.

**Zaczęcie**, a, *n.* poczęcie, rozpoczęcie.

**Zaczek**, czka, *m. zdrob.* od **Żak**.

**Zaczekać**, am, *s.n. dok.* na kogo, na co, poczekać. **Zaczekanie**, a, *n.* poczekanie.

**Zaczem**, *sp.* zatem, więc, przeto, dla tego.

**Zaczepiać**, am, *s.cz. nied.* **Zaczepić**, pię, *dok.* czepiać, uczepić za co, czepiając zawiesić na hak, na ćwiek. = zachwycić. Zaczepić co hakiem. = kogo, zacząć z kim spór, zwadę, bitwę. Kto kogo zaczepił? Zaczepiony musiałem się bronić. Nie zaczepiajmy mocniejszych. = zagabać. Nie zaczepiaj nieznanych ci osób. Zaczepić kogo o co, zagadnąć, zapytać. = *s.n.* i = się, *s.z.* czem o co, zahaczyć się. **Zaczepianie, Zaczepienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Zaczepka**, i, *ż.* zaczepienie, okazya do zwady, do bitwy. Szukać zaczepki. **Zaczepnie**, *ps.* w sposób zaczepny. **Zaczepnik**, a, *m.* ten co zaczepia kogo, napastnik. **Zaczepny**, a, e, *p.* od zaczepiania, od zaczepki, *np.* wojna, bitwa, przymierze.

**Zaczerniać**, am, *s.cz. nied.* **Zaczernić**, nię, *dok.* czarnym kolorem zamalować. **Zaczernianie, Zaczernienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaczerpać, pię, Zaczerpnąć**, nę, *s.cz. dok.* czerpnąć za jednym razem. W dłoń zaczerpnął wody. = *fig.* zasięgnąć. Zkądeś to zaczerpnął? **Zaczerpnienie**, a, *n.* czerpnienie.

**Zaczerstwieć**, ję, *s.n. dok.* (o chlebie), stać się czerstwym.

**Zaczerwić**, wię, *s.cz. dok.* dać zalęgnąć się czerwiom. = się, *s.z.* (o robactwie), zalęgnąć się.

**Zaczerwieniałość**, ści, *ż.* miejsce zaczerwieniałe na ciele. **Zaczerwieniały**, a, e, *p.* pokryty zaczerwieniałością. **Zaczerwienić**, nię, *s. cz. dok.* czerwono zamalować. = się, *s.z.* i **Zaczerwienieć**, ję, *s.n. dok.* zajść czerwonością, stać się czerwonym, zarumienić się ze wstydu, z gniewu. **Zaczerwieniony**, a, e, *im.* który się zaczerwienił, zarumieniony.

**Zaczesać**, szę, *s.cz. dok.* **Zaczesywać**, uję, *nied.* czesząc nadawać włosowi różny kierunek. Zaczesać włosy w tył, w bok, w górę. **Zaczesanie, Zaczesywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaczęty**, a, e, *im.* od **Zacząć**, poczęty, rozpoczęty.

**Zaczołgać się, Zaczołgnąć się**, *s.z. dok.* czołgając się zaleźć dokąd.

**Zaczynać**, am, *s.cz. nied.* **Zacząć**, nę, *dok.* rozpoczynać, rozpocząć jakąkolwiek czynność, *np.* pracę, dzieło. = z trybem bezokolicznym słów tylko niedokonanych. Zacząć mówić, pisać, czytać, grać, śpiewać. = napoczynać, napocząć, *np.* chleb, beczkę, butelkę. = *s.n.* Zaczynać z kim, zaczepiać kogo. Nie zaczynaj z nim, bo ci utrze nosa. = się, *s.z.* wszczynać się, wszcząć się, rozpoczynać się, rozpocząć się. Zaczyna się spór, bitwa. Źle mi się rok zaczął. Zima zaczęła się od tęgich mrozów. Czasem co się źle zaczyna, dobrze się kończy. **Zaczynanie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zaczynać**, i t. d.

**Zaczynszować**, uję, *s. cz. dok.* puścić grunt na czynsz, osadzić kogo na czynszu. **Zaczynszowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zaczytać się**, *s.z. dok.* zagłębić się w czytaniu.

**Zad**, u, *m.* zadnia część czego. Wzad, nazad, w tył, wstecz, *np.* iść, cofać się. Iść w zadzie, z zadu, w tyle, z tyłu. Wszyscy się nazad wrócili, do tego miejsca zkąd przyszli. Na wojnie na przód się nie wyrywaj, w zadzie nie zostawaj.

**Zadać**, *ob.* Zadawać.

**Zadąć**, *ob.* Zadymać.

**Żądać**, am, *s. cz. med.* czego, pragnąć, pożądać, *np.* bogactw, zaszczytów. Żądać czego od kogo, wymagać, *np.* rady, wsparcia, pomocy, pieniędzy.

**Zadana**, ej, *ż.* karta którą grający zadaje. Być na zadanej, być pierwszym do zadania karty. **Zadanie**, a, *n.* czynność słowa **Zadać**. = pytanie zadane, zagadnienie do rozwiązania.

**Żądanie**, a, *n.* pragnienie, pożądanie.

**Zadarcie**, a, *n.* czynność słowa **Zadrzeć**. **Zadarty**, a, e, *im.* od **Zadrzeć**, w górę podniesiony, *np.* nos, głowa.

**Zadarnić**, nię, *s. cz. dok.* zasłać darniem, albo przez zasiew roślin utworzyć darń na gruncie nagim. **Zadarnienie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zadatek**, tku, *m.* to co się komu naprzód daje na rachunek całkowitej zapłaty, *np.* za służbę, najem domu, ugodzoną robotę. = *fig.* zakład. Zadatek miłości, przyjaźni. = *fig.* początek, pierwiastek, zaród. W niewykonaniu praw zadatek bezrządu. W nietolerancyi, w ucisku niższych stanów zadatek nieszczęść i upadku Rzplitej. **Zadatkowy**, a, e, *p.* od zadatku, *np.* pieniądze. **Zadawać**, ję, *s. cz. med.* **Zadać**, am, *dok.* komu ciężar, zarzucać, zarzucić mu go na plecy. = co komu, zaznaczyć do zrobienia, do odpowiedzenia. Zadać lekcyą uczniowi. Zadać komu pytanie, zagadkę. Zadać sobie pracę. Młody, a wiele sobie pracy zadajesz. = dać do wypicia. Zadać komu truciznę. = cios, raz, uderzyć, ugodzić. I cięto mu i kłóto razy zadawają. W piersi mu zadał cios ogromny. Zadać komu ranę, zranić. Zadać komu lub sobie śmierć. Zadać klęskę nieprzyjacielowi. Tak postępując, zadajesz plamę całej swojej familii. = komu fałsz, kłamstwo, podłość, tchórzostwo, i t. d., zarzucać, obwiniać, oskarżać. Co! jeszcze mi zadajesz kłamstwo w żywe oczy! Nie trzeba nikomu zadawać kradzieży, bo to grzywnami pachnie. Lekarze Batorego zadawali sobie nawzajem niepoznanie choroby tego króla, jej nieumiejętne leczenie, i przyspieszenie jego śmierci. = kartę, będąc na ręku w grze, wyrzucić na stół kartę. **Zadawanie**, a, *n.* czynność słowa **Zadawać**.

**Zadawniały**, **Zadawniony**, a, e, *im.* oddawna trwający. *np.* choroba, nienawiść. **Zadawnić**, nię, *s. cz. dok.* pozwolić żeby co stało się dawnem. Zadawnić chorobę. **Zadawnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się dawnym. **Zadawnienie**, a, *n.* w znaczeniu słów powyższych.

**Zadek**, dka, *m.* zadnia część ciała, tyłek, posładek.

**Zadekretować**, uję, *s. cz. dok.* wydać dekret, zawyrokować. **Zadekretowanie**, a, *n.* zawyrokowanie.

**Żaden**, dna, dne, *p.* ani jeden. Nie ma żadnego przyjaciela. Żadnym sposobem, żadną miarą, zupełnie niepodobna, niemożna. = nieważny, niemający znaczenia. Wszelka obietnica i ugoda wymuszona jest żadna sama przez się.

**Zadeptać**, czę, *s. cz. dok.* **Zadeptywać**, uję, *med.* depcząc zagasić. *np.* ogień; zagnieść, *np.* pająka, robaka. **Zadeptanie**, **Zadeptywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zadęty**, a, e, *im.* od **Zadąć**, dęciem zawiany. Padoły śniegiem zadęte.

**Żądlasty**, **Żądlisty**, a, e, *p.* mający żądło

**Zadławiać**, am, *s. cz. med.* **Zadławić**, wię, *dok.* dławiąc dusić, zadusić. **Zadławić się**, *s. z.* zadusić się. **Zadławianie**, **Zadławienie**, a, **Zadławienie się**, *n.* czynność tych słów. **Zadławiciel**, a, *m.* **Zadławicielka**, i, *ż.* ten, ta co zadławia.

**Żądło**, a, *n.* **Żądełko**, a, *n. zdrob.* ostry koniec w tyle niektórych owadów. = *fig.* uszczypliwy język.

**Zadłużać**, am, *s. cz. med.* **Zadłużyć**, się, *dok.* długami obciążyć, *np.* dobra, majątek. = się, *s. z.* obciążyć się długami. Pisał o gospodarstwie, a sam się zadłużył. **Zadłużanie**, **Zadłużenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zadmuchać, am, Zadmuchnąć, nę,** *s.cz. dok.* **Zadmuchiwać, uję,** *nied* dmuchając zagasić, *np.* świecę. **Zadmuchanie, Zadmuchnienie, a, Zadmuchiwanie, a,** *n.* dmuchając zagaszenie.

**Zadni, a, e,** *p.* tylny, *np.* nogi, koła.

**Zadnieprski, Zadnieprzański, a, e,** *p.* leżący, mieszkający za Dnieprem.

**Żądność, Żądliwość, Żądny, Żądliwy,** *ob.* **Pożądliwość,** i t. d.

**Zadość, Zadosyć,** *ps.* dość, dosyć. Zadosyć uczynić chęci, życzeniu, żądaniu, wierzycielom, zaspokoić. Zadosyć uczynić prawu, powinności, dopełnić. Zadosyć uczynić obrażonemu, dać mu satysfakcyą. Zadosyć uczynienie, uczynienie komu lub czemu zadosyć.

**Zadowolenie, a,** *n.* od **Zadowolić, lę,** *s. cz. dok.* kogo, uczynić podług czyjej woli, zaspokoić życzenie.

**Zadra, y, ź. Zadzior, u,** *m.* to co się na czem zadziera, zadarło. Zadra na podłem żelazie.

**Zadrapać, pię, Zadrapnąć, nę,** *s.cz. dok.* mieco udrapać, udrapnąć. **Zadrapać się,** *s.z.* w głowę, podrapać się. **Zadrapanie, Zadrapnienie, a, Zadrapanie się,** *n.* czynność tych słów.

**Zadrasnąć, nę,** *s.cz. dok.* drasnąć, udrasnąć, *np.* palec szpilką. = zrobić małą ranę. Kula go zadrasnęła. = *fig.* urazić. = **się,** *s. z.* drasnąć siebie samego. Zadrasnąłem się w palec. **Zadraśnięcie, Zadraśnienie, a,** *n.* draśnięcie, draśnienie. = lekka ranka od draśnięcia. = się, draśnienie siebie samego.

**Zadręczenie, a, = się,** *n.* od **Zadręczyć, czę,** *s.cz. dok.* dręcząc zamęczyć. = się, *s.z.* dręcząc się zamęczyć się.

**Zadrukować, uję,** *s. cz. dok.* drukiem zapełnić. **Zadrukowanie, a,** *n.* zapełnienie drukiem.

**Zadrwić, wię,** *s.n. dok.* z kogo, drwiąc zażartować, zakpić z kogo. **Zadrwienie, a,** *n.* drwiąc zażartowanie, zakpienie.

**Zadrzeć,** *ob.* **Zadzierać.**

**Zadrzeć, rzę,** *s. n. dok.* zacząć drzeć, *np.* ze strachu. Na tę myśl zadrżałem.

**Zadrzymać, mię,** *s. n. dok.* drzymiąc zasnąć. = *fig.* Nawet i dobry Homer częstokroć zadrzymie. **Zadrzymanie, a,** *n.* drzymiąc zasnienie.

**Zaduch, u,** *m.* powietrze w zamkniętem miejscu oddech zaduszające, zwłaszcza gdzie zbyt gorąco, gdzie są pary, wyziewy.

**Zadudać, am,** *s.n. dok.* zacząć grać na dudach. **Zadudanie, a,** *n.* zaczęcie grać na dudach.

**Zadudnić, ni,** *s.n. dok. nieos.* zacząć dudnić, głos dudniący wydawać. Zadudnił dziedziniec, i przed ganek zajechał czterokonny wóz.

**Zadumać, am,** *s.n. dok.* zacząć dumać. = **się,** *s.z.* zatopić się w dumaniu. **Zadumanie, a, = się,** *n.* w znaczeniu tych słów. **Zadumany, a, e,** *im.* zatopiony w dumaniu, zamyślony.

**Zadumiały, a, e,** *im.* który się zadumiał. **Zadumienie, a,** *n.* zadziwienie aż do zadumania. **Zadumiewać, am,** *s. cz. nied.* **Zadumiec, mię,** *dok.* zadziwiać, zadziwić aż do zadumania. = **się.** *s. z.* wpaść w zadumienie.

**Zadunajski, a, e,** *p.* za Dunajem leżący, mieszkający.

**Zadusić, szę,** *s.cz. dok.* **Zaduszać, am,** *nied.* zadławić, udusić. Psy dopadłszy zadusiły zająca. = *fig.* przytłumić. Zadusić ogień. = *fig.* zagłuszać. Starania wieku tego zaduszają słowo. = sprawiać duszność. Dym tytuniowy zadusza. **Zadusić się,** *s.z.* dusząc się odjąć sobie życie. Pichegru w więzieniu się zadusił. **Zaduszenie, a,** *n.* zadławienie, uduszenie. = **się,** uduszenie się.

**Zaduszny, a, e,** *p.* za duszę umarłego. Msza zaduszna. Dzień zaduszny, w którym Kościół modli się za dusze umarłych.

**Zadworny, a, e,** *p.* za dworem królewskim będący. Sądy zadworne, tak nazwane że się na dworze królewskim odbywały.

**Zadylować, uję,** *s.cz. dok.* założyć dylami. **Zadylowanie, a,** *n.* założenie dylami.

**Zadymać, am,** *s.n. nied.* **Zadąć, dmę** *dok,* zacząć dąć. Okropny zadął

wicher. = zacząć dąć na jakim instrumencie. Czyli wiejskie pioseneczki zadmiesz na fujarze, czyli na lirze zagrasz, ktoż lepiej dokaże? = *s.cz.* dmąc zawiewać, zawiać, *np.* drogę śniegiem, piaskiem. Śnieg was w tem polu zadmie. **Zadymanie**, a, *n.* czynność słowa **Zadymać**. **Zadymka**, i, *ż.* śnieg z wiatrem, zamieć, miecielica.

**Zadymić**, mię, *s.cz. dok.* zapełnić dymem. **Zadymienie**, a. *n.* zapełnienie dymem.

**Zadyszały**, **Zadyszany**, a, e, *im.* od **Zadyszeć się**, *s.z. dok.* stracić wolny oddech od prędkiego biegania.

**Żądza**, y, *ż.* pożądliwość. = gorące żądanie, pragnienie. Żądza bogactw. sławy, zemsty.

**Zadżgać**, am, *s.cz. dok.* dżgając zabić, zakłóć. **Zadżganie**, a, *n.* dżganiem zabicie, zakłócie.

**Zadziać**, **Zadzianie**, *ob.* **Zadziewać**.

**Zadzier**, **Zadzior**, u, **Zadziorek**, rku, *m.* to co zadarto, lub się samo zadarło. = skóra na palcu czem zadarta. **Zadzierać**, am, *s.cz. nied.* **Zadrzeć**, drę, *dok.* drąc w górę zaginać, zagiąć, *np.* korę na drzewie. = podnosić, podnieść do góry. Ogon zadarł do góry. Tak go grzmotnął pięścią, że aż nogi zadarł. Zadrzeć nogi, *fig.* umrzeć. Zrobię cię ekonomem, jak tatulo nogi zadrze. = Zadzierać głowę, kark, nos, *fig.* podnosić głowę z dumy, z pychy. Wyżej niż ci przystoi nosa nie zadzieraj. = *s.n.* Zadzierać, zadrzeć z kim, zaczynać, zacząć z kim drzeć koty, wszczynać, wszcząć zwadę. Z możniejszymi nie zadzieraj. **Zadzieranie**, a, *n.* czynność słowa **Zadzierać**.

**Zadzierg**, u, *m.* węzeł zadzierguiony. = pętla na powrozie do uduszenia. **Zadziergać**, am, *s.cz. nied.* **Zadziergnąć**, nę, *dok.* wiązać, związać zadziergiem, na zadzierg. = dusić, zadusić zadziergiem. **Zadzierganie**, **Zadziergnięcie**, **Zadzierguienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zadzierżeć**, **Zadzierżenie**, *ob.* **Zatrzymać**, i t. d.

**Zadziewać**, am, *s.cz. nied.* **Zadziać**, dzieję, *dok.* co na co, zatykać, zatknąć, *np.* głowę uciętą na pikę. = **Zadziać** co gdzie, podziać gdzie trudno znaleźć. = dziurę, otwór, zatykać, zatknąć. = się, *s.z.* podziewać się, podziać się. Gdzież się zadział ów na małem przestający umysł? Gdzie się zadziały owe starożytne zwyczaje? **Zadziewanie**, a, *n.* czynność słowa **Zadziewać**.

**Zadziobać**, bię, *s.cz. dok.* dziobem zabić. **Zadziobanie**, a, *n.* zabicie dziobem.

**Zadziwiać**, am, *s.cz. nied.* **Zadziwić**, wię, *dok.* wprawiać, wprawić w zadziwienie. = się, *s.z.* dziwić się, być zdjęty zadziwieniem. **Zadziwianie**, **Zadziwienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zadziwienie, stan osoby zadziwionej.

**Zadźwięczeć**, czę, *s.n. dok.* zacząć dźwięczeć. **Zadźwięczenie**, a, *n.* odezwanie się z dźwiękiem.

**Zadźwigać**, am, *s.cz. dok.* dźwigając zanieść. **Zadźwiganie**, a, *n.* dźwigając zaniesienie.

**Zadzwonić**, nię, *s.n. dok.* zacząć dzwonić. Zadzwoniono na mszą, na kazanie. Zadzwoń na służącego. = czem, zabrzęknąć, *np.* pieniędzmi. = w co, zabrząkać, *np.* w tabakierkę palcami. = wydać dźwięk. Miecz głośno zadzwonił. **Zadzwonienie**, a, *n.* zaczęcie dzwonienia. Po zadzwonieniu na pacierze powinno być cicho w klasztorze.

**Zafajdać**, am, *s.cz. dok.* fajdając zapaskudzić. **Zafajdanie**, a, *n.* fajdając zapaskudzenie.

**Zafantować**, uję, *s.cz. dok.* zastawić fant. Całą swą garderobę zafantował. **Zafantowanie**, a, *n.* zastawienie fantu.

**Zafarbować**, uję, *s.cz. dok.* farbując zakryć, *np.* plamę. **Zafarbowanie**, a, *n.* zakrycie farbą plamy.

**Zafasować**, uję, *s.cz. dok.* konia, przykrócić cugli koniowi, żeby łeb dobrze trzymał. **Zafasowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zafelować**, uję, *s.cz. dok.* zawalać,

zabrukać. **Zafalowanie**, a, *n.* zawalanie, zabrukanie.

**Zafrasować**, uję, *s. cz. dok.* frasunku nabawić, zmartwić. = **się**, *s. z.* zacząć się frasować, zatroskać się. **Zafrasowanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów. **sować**, i t. d.

**Zafryzować**, **Zafryzowanie**, *ob.* **Ufry-**

**Zafukać**, am, *s. cz. dok.* fukiem zagłuszyć. Dziecko zafukano. **Zafukanie**, a, *n.* zagłuszenie fukiem.

**Zagabać**, am, *s. cz. nied.* **Zagabnąć**, nę, *dok.* zaczepiać, zaczepić czynem lub mową. **Zagabanie**, **Zagabnienie**, a, *n.* zaczepianie, zaczepienie.

**Zagacenie**, a, *n.* od **Zagacić**, cę, *s. cz. dok.* gacią zaścielać, zatknąć, *np.* wyboje na drodze, wyrwę w grobli.

**Zagadać**, am, *s. n. dok.* do kogo, zacząć z kim gadać. = co, *ob.* **Zagadywać**. = **się**, *s. z.* zapędzić się w gadanie, zapomnieć się gadając z kim. **Zagadanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów. **Zagadka**, i, *ż.* to co się zadaje do zgadywania. Zadać komu zagadkę. **Zagadkowo**, *ps.* w sposób zagadki. **Zagadkowość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zagadkowe, enigmatyczność. **Zagadkowy**, a, e, *p.* zawierający w sobie zagadkę, enigmatyczny. **Zagadnąć**, nę, *s. cz. dok.* kogo, zaczepić gadaniem, zagabnąć, zapytać. = zadać komu zagadkę. **Zagadnienie**, a, *n.* zadanie komu zagadki. = zagabnienie, zapytanie o co. Nie miałem co odpowiedzieć na takie zagadnienie. = *geom.* zadanie, problemat. Mając dane koło, znaleźć jego środek. **Zagadywać**, uję, *s. cz. nied.* **Zagadać**, am, *dok.* zaclerać, zatrzeć gadaniem, odwracając uwagę od tego o czem mowa, a zwracając do czego innego. Inszą rozmową dyskurs zaczęty zagaduje. **Zagadywanie**, a, *n.* czynność słowa **Zagadywać**.

**Zagadzać**, **Zagadzanie**, *ob.* **Zagodzić**, i t. d.

**Zagaj**, u, *m.* miejsce zagajone, zarośle drzew młodych zostawionych na hodowanie. **Zagajać**, am, *s. cz. nied.* **Zagaić**, ję, *dok.* zapuszczać, zapuścić na gaj, na las pole. = otworzyć mową sejm, posiedzenie. **Zagajanie**, **Zagajenie**, a, *n.* czynność tych słów. Zagajenie, mowa przy otwarciu sejmu, posiedzenia. **Zagajnik**, a, *m.* zagaj, w którym nie wolno paść bydła. **Zagajsko**, a, *n.* miejsce gajem zarosłe.

**Zaganiać**, am, *s. cz. nied.* **Zagnać**, **Zagonić**, nię, *dok.* goniąc zapędzać, zapędzić, *np.* bydło do obory. Zagnać kogo za las, za rzekę, w dalekie kraje. Jedne za Dunaj Turkom zaprzedano, drugie do hordy dalekiej zagnano. = **się**, *s. z.* zapędzać się, zapędzić się. Nie dał się hetman swoim daleko zaganiać. Trafiło się jednemu z Hunnów za gonić się za jeleniem przez rzekę Wołgę. **Zaganiacz**, a, *m.* ten co zagania drób, bydło. **Zaganianie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Zaganiać**, i t. d.

**Zagapić się**, *s. z. dok.* jak gap na co zapatrzyć się. **Zagapienie się**, *n.* zapatrzenie się jak gap.

**Zagar**, u, *m.* zagorzenie od czadu, swędu.

**Zagardlenie**, a, *n.* od **Zagardlić**, lę, *s. cz. dok.* zadziergnąć gardło, zadusić. = zwęzić u góry nakształt gardła. Naczynie zagardlone. **Zagardlować**, uję, *s. cz. dok.* z niebezpieczeństwem gardła zarobić. Co ojciec zagardlował, to syn przemarnował.

**Zagarniać**, am. **Zagartywać**, uję, *s. cz. nied.* **Zagarnąć**, nę, *dok.* garnąc zajmować, zająć, garścią, grabiami, siecią. Zapuściwszy sieć, zagarnęli ryb mnóstwo. = zabierać, zabrać przemocą. Iwan chciał zagarnąć Inflanty. Turcy zdobyli Kamieniec 1769 roku, i zagarnęli Podole i Ukrainę. = Zagarnąć pod siebie, podgarnąć, podbić pod swą władzę, pod swe panowanie. Rzym Gallów pod swe panowanie zagarnął. Od Fińskich zatok po Chazarów morze, wszystkie pod siebie zagarnął już miasta. **Zagarnianie**, **Zagartywanie**, **Zagarnięcie**, **Zagarnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zagasić**, szę, *s. cz. dok.* **Zagaszać**, am, *nied. wł.* i *fig.* zgasić, gasić, *np.*

ogień, świecę, lampę. Przez wiarę mamy on ogień pokusy zagaszać. **Zagasiciel**, a, *m.* ten co zagasił. **Zagasnąć**, nę, *s.n.dok.* zgasnąć. **Zagaśnięcie, Zagaśnienie**, a, *n.* zgaśnienie. **Zagaszenie, Zagaszanie**, a, *n.* zgaszenie, gaszenie.

**Zagawędzenie**, a, = się, *n.* od **Zagawędzić**, dzę, *s.cz.dok.* gawędząc zatrzymać kogo. = się, *s.z.* zapomnieć się gawędząc, zagadać się.

**Zagawronić się**, *s.z.dok.* zapatrzyć się na co, stojąc jak gawron z rozdziawioną gębą.

**Zagdakać**, am, *s.n.dok.* zacząć gdakać. **Zagdakanie**, a, *n.* zaczęcie gdakania.

**Zagęgać**, am, *s.n.dok.* **Zagęgnąć**, nę, *jednot.* zacząć gęgać. **Zagęganie, Zagęgnienie**, a, *n.* zaczęcie gęgania.

**Zagęścieć, Zagęstnieć**, ję, *s.n. dok.* stać się gęstym. **Zagęszczać**, am, *s.cz.nied.* **Zagęścić, szczę**, *dok.* zgęszczać, zgęścić. = się, *s.z.* często gęsto zdarzać się, przytrafiać się. Zaczęły się zagęszczać choroby. Zagęściły się w kraju kradzieże, rozboje, rabunki, zajazdy, podpalania. W Polsce zagęściła się francuczyzna. **Zagęszczanie, Zagęszczenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Zagiąć**, *ob.* **Zaginać**. **Zagięcie**, a, *n.* czynność słowa **Zagiąć**. = to co zagięto, lub co się zagięło, załom, zakręt.

**Żagiel, gla**, *m.* (z niem.), płachta w kilka brytów zszyta, rabandami do rei uwiązana, którą rozwijają dla przyspieszenia żeglugi, zwijają w porcie lub w czasie burzy. = *fig.* okręt z żaglem. Flota o stu żaglach. **Żagielek, lka**, *m. zdrob.* mały żagiel. = *bot.* w koronie motylkowej płatek górny, zwykle prosto stojący, chorągiewką zwany. = Żaglelek podniebieniowy, *anat.* błona podniebienie wyścielająca.

**Zagięty**, a, e, *im.* od **Zagiąć**, zgięty w górę, na bok, na dół, zakrzywiony, załamany. Dziob zagięty. Łodyga zagięta. Karta w książce zagięta. –

**Żagiew, gwi**, *ż. bot.* grzyb na drzewie rosnący, hubka. = co służy do rozniecenia ognia, próchno, hubka.

**Zaginać**, am, *s.cz.nied.* **Zagiąć**, gnę, *dok.* gięciem zachylać, zachylić. Zagiąć do góry. Zagiąć kartę w książce. Zagiąć kruczka, *fig.* zaszkodzić komu podstępnie. Może on wam zagiąć kruczka, bo to chytra sztuczka. = się, *s.z.* zachylać się, zachylić się. **Zaginanie**, a, = = się, *n.* czynność słowa **Zaginać**, i t. d.

**Zaginąć**, nę, *s.n.dok.* zginąć. Nie daj Grekom pod Troją do szczętu zaginąć. = popaść w zaginienie, przepaść. I pamięć jego z nim razem zaginie. Uczynność nie zaginęła jeszcze między ludźmi. Wiele dzieł Greków i Rzymian zaginęło. **Zaginienie**, a, *n.* zginienie. **Zaginiony**, a, e, *im.* który zaginął. Zwierzęta zaginione, które niegdyś na kuli ziemskiej żyły, a teraz ich niemasz, których tylko zwłoki lub kości się znajdują.

**Zagłada, y**, *ż.* zagładzenie, zgładzenie, wygładzenie, wytępienie. Fabian Birkowski straszy zagładą imienia Polski, dla niesprawiedliwości wyrządzanej chłopom. = Zagłada uraz, wygładzenie ich z pamięci.

**Zaglądać**, am, *s.n.nied.* **Zaglądnąć**, nę, **Zajrzeć, rzę**, *dok.* patrzeć ukradkiem przez ciekawość. Ostrożnie dziurką klucza zagląda przez zamek. Ciekawy w cudze zagląda garnki. = zachodzić, zajść dla widzenia kogo. Nigdy do mnie nie zaglądniesz. = zachodzić, zajść, dla widzenia co się gdzie dzieje, dla doglądu, dla dozoru. Często zagląda do stajni, do obory. Prefekt powinien często zaglądać do szkoły. = wglądać, chcąc przemknąć. Zaglądać w czyję duszę, w czyje serce. = Śmierć mu w oczy zagląda, *fig.* zaziera, grozi mu bliskim zgonem. **Zaglądanie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Zaglądać**.

**Zagładzać**, am, *s.cz.nied.* **Zagładzić**, dzę, *dok.* gładząc zacierać, zatrzeć

chropowatość. = *fig.* wygładzić, wytępić. = Zagładzić pamięć czego, wygładzić z ludzkiej pamięci. **Zagładzanie, Zagładzenie**, a, *n.* czynność tych słów. Zrodzony na zagładzenie całego rodu naszego.

**Zaglębiać, am**, *s. cz. nied.* **Zaglębić, bię**, *dok.* w głąb zapuszczać, zapuścić. = **się**, *s. z.* w czem, nad czem, *fig.* głęboko się zapuszczać, zapuścić w myślach, w doclekaniach. **Zaglębianie, Zaglębienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zaglodzenie**, a, = **się**, *n.* od **Zaglodzić, dzę**, *s. cz. dok.* głodem zamorzyć. = **się**, *s. z.* głodem się zamorzyć.

**Żaglościg**, a, *m. zool.* ptak wodny.

**Żaglownik**, a, *m.* ten co robi żagle.

**Żaglowy**, a, e, *p.* od żagla. Drąg żaglowy, reja. Płótno żaglowe. = mający żagiel, *np.* statek, okręt.

**Zagluchnąć, nę**, *s. n. dok.* ogluchnąć.

**Zaglusiać, am**, *s. cz. nied.* **Zaglusić, szę**, *dok.* kogo, głuszyć, ogłuszyć krzykiem, hałasem, stukaniem. = co, silniejszym głosem słabszy głos przytłumiać, przytłumić. Trąby w muzyce zagłuszają inne instrumenta. = *fig.* głuszyć bujniejszym wzrostem. Ciernie i głogi zagłuszają drobniejsze rośliny. **Zaglusianie, Zaglusienie**, a, *n.* czynność słów powyższych.

**Zagmatwać, am**, *s. cz. dok. ucl.* i *fig.* gmatwając zawikłać, *np.* sprawę, interes. Myśli ciemne, zagmatwane. = **się**, *s. z.* zawikłać się w gmatwaninie. **Zagmatwanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zagnać, Zaganie**, *ob.* **Zaganiać.**

**Zagniecenie**, a, *n.* od **Zagnieść, gniotę**, *s. cz. dok.* gniotąc zamiesić ciasto. = gniotąc zabłć, zgnieść. Zagniecenie tego robaka. wać, i t. d.

**Zagniewać, Zagniewanie**, *ob.* **Rozgniewać.**

**Zagnieździać się**, *s. z. nied.* **Zagniezdzić się**, *dok.* gniazdo zakładać, założyć. = *fig.* zakładać, założyć gdzie siedlisko, mieszkanie. W końcu u nas jak w swoim domu się zagnieździł. Zagnieździła się w sercu jego nienawiść. **Zagnieżdżanie się, Zagnieżdżenie się**, *n.* czynność tych słów. Wszystkie w kraju wzroszenia od czasu zagnieżdżenia się Jezuitów przybrały religijne znamię.

**Zagodzenie**, a, *n.* od **Zagodzić, dzę**, *s. cz. dok.* godząc załatwić, *np.* spór, zajście, sprawę.

**Zagoić, ję**, *s. cz. dok.* zgoić ranę. = *s. z.* zgoić się. Rana się zagoiła. **Zagojenie**, a, *n.* zgojenie rany.

**Zagon**, a, *m.* kilka brózd na polu oddzielonych szerszą brózdą od innych. = rola, pole uprawne. Zagon ojczysty. = Zagon za kim, pogoń. = zapęd wojska nieprzyjacielskiego. Tatarzy szerokie po Rusi zapuszczali zagony. **Zagonić, Zagonienie**, *ob.* **Zaganiać. Zagonowy**, a, e, *p.* od zagonu na polu. Szlachta zagonowa, kilka zagonów pola mająca.

**Zagórny**, a, e, *p.* za górami będący.

**Zagorzale**, *ps.* zagorzałym sposobem.

**Zagorzalec, lca**, *m.* głowa zagorzała, zapaleniec. = fanatyk. **Zagorzałość, ści**, *ż.* przymiot człowieka zagorzałego, zapał fanatyczny. **Zagorzały**, a, e, *im.* od **Zagorzeć**, oparzony od ognia. Lata jak kot zagorzały. = który zagorzał mając głowę wystawioną na słońce. = który od czadu zagorzał. = *fig.* zapalony. = fanatyczny. Zagorzały stronnik, obrońca czego.

**Zagórze**, a, *n.* kraj za górą lub za górami.

**Zagorzeć, ję**, *s. n. dok.* zapalić się od ognia. = zachorować na głowę od upału słonecznego. = zadusić się od czadu czyli wyziewu gazu węglowego. **Zagorzel, i, Zagorzelina, Zagorzelizna, y**, *ż.* zagorzenie od czadu. **Zagorzenie**, a, *n.* *ob.* **Zagorzel.** = choroba od przepalenia głowy na słońcu.

**Zagościć, szczę**, *s. n. dok.* = **się**, *s. z.* w gościnie u kogo zamieszkać, zabawić się. **Zagoszczenie**, a, = **się** *n.* zamieszkanie w gościnie.

**Zagospodarować, uję**, *s. cz. dok.* wieś, kraj, zaprowadzić w nich dobre gospodarstwo. = **się**, *s. z.* zaopatrzyć się w porządki gospodarskie, urządzić się w gospodarstwie. **Za-**

gospodarowanie, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zagotować, uję,** *s. cz. dok.* zacząć gotować, *np.* wody na herbatę. = **się,** *s. z.* zacząć się gotować. Woda się zagotowała. **Zagotowanie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Zagrabiać, am,** *s. cz. nied.* **Zagrabić, bię,** *dok.* zajmować, zająć grabiami. = Zagrabić co komu, *fig.* zabrać za dług, lub bez żadnej słusznej przyczyny. = grabiąc zakrywać, zakryć ziemią, *np.* posiane nasienie. **Zagrabianie, Zagrabienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zagracować, uję,** *s. cz. dok.* gracując zarównać ziemię. **Zagracowanie, a,** *n.* gracą zarównanie.

**Zagrać, am,** *s. cz.* i *n. dok.* **Zagrywać, am,** *nied.* zacząć, zaczynać grać. Kto na jakim grać umie, zagrał instrumencie. Jak ci zagra, musisz skakać, *przysł.* = zacząć grać w jaką grę. Zagrajmy mariasza. = *fig.* zacząć huczeć, zaryczeć. Zagrały działa. **Zagrać się,** *s. z.* zapędzić się w grę. **Zagranie, Zagrywanie, a, Zagranie się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Zagradzać,** *ob.* **Zagrodzić. Zagradzanie, a,** *n.* czynność słowa **Zagradzać.**

**Zagramolenie się,** *n.* od **Zagramolić się,** *s. z. dok.* gramoląc się dostać się dokąd.

**Zagranicze, a,** *n.* **Zagranica, y,** *ż.* miejsce, kraj za granicą ojczystego kraju, choćby najdalej od niego będące. **Zagranicznik, a,** *m.* człowiek zagraniczny. **Zagraniczny, a, o,** *p.* za granicą będący, mieszkający, *np.* ludzie, towary.

**Zagrażać, am,** *s. n. nied.* **Zagrozić, żę,** *dok.* komu czem, grozić, grożąc zastraszyć, *np.* karą śmierci. Blizką i straszną burzą wszystko nam zagraża. Zagraża nam niebezpieczeństwo, głód, niedostatek. **Zagrażanie, a,** *n.* grożąc zastraszanie.

**Zagroda, y,** *ż.* **Zagródka, i,** *ż. zdrob.* miejsce zagrodzone. = kawał gruntu z domem i ogrodem drobnej szlachty. Szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie, *przysł.* = *fig.* zagrodzenie, przeszkoda. Próżność często bywa kobietom zagrodą do przyjaźni. **Zagrodnik, a,** *m.* chłop na zagrodzie siedzący, nie mający czeladzi ani sprzężaju, i sam właścicielowi gruntu małą powinność ręcznie odbywający. **Zagrodzenie, a,** *n.* czynność słowa **Zagrodzić.** = to co zagrodzono, zagroda. **Zagrodzić, dzę,** *s. cz. dok.* **Zagradzać, am,** *nied.* grodząc zamknąć. Człowiek zagrodził sobie cząstkę ziemi. = komu drogę do czego, *fig.* przeszkadzać, przeszkodzić. Drogi sobie prawie wszystkie zagrodzicie do poratowania ojczyzny. Do sławy, do szczęścia, nigdyć drogi nie mogę zagrodzić. Każdy krok wojenny drogę do zgody zagrodzi.

**Zagrożenie, a,** *n.* od **Zagrozić,** *ob.* **Zagrażać.**

**Zagryzać, am,** *s. cz. nied.* **Zagryźć, zę,** *dok.* zaczynać, zacząć gryźć. = gryząc zajeść. Myszy zagryzły Popiela. = *fig.* gryząc o śmierć przyprawić. To go zagryzło. **Zagryźć się,** *s. z.* umrzeć ze zgryzoty. **Zagryzanie, Zagryzienie, a, Zagryzienie się,** *n.* czynność tych słów.

**Zagryzmolenie, a,** *n.* od **Zagryzmolić, lę,** *s. cz. dok.* gryzmoląc zapisać, zapełnić.

**Zagrzać, grzeję,** *s. cz. dok.* **Zagrzewać, am,** *nied.* zgrzać, przygrzać, *np.* wody. = Nie zagrzeje miejsca, *fig.* nie posiedzi długo na miejscu. = do czego, *fig.* zapalać, pobudzać, dodawać ochoty. Zagrzewać wojsko do boju. = **się,** *s. z.* grzać się, ogrzać się. = *fig.* zapalać się wzajemnie. Zagrzewajmy się do cnoty. = Zboże się zagrzało, zaprzało. **Zagrzanie, Zagrzewanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Zagrzebać, Zagrześć, bię,** *s. cz. dok.* **Zagrzebywać, uję,** *nied.* grzebiąc zakryć, zakopać, *np.* skarb. = pochować kogo bez czci pogrzebowej lub żywcem. Ciało wisielca zagrzebane bywa pod szubienicą. Westalki przestępne były żywcem zagrzebywane. = Zagrzebać co w niepamięci, *fig.* puścić w niepamięć. = **się,** *s. z.* grzebiąc zakryć się.

Kuropatwy zagrzebują się w piasku, w śniegu. = Zagrzebać się w gruzach miasta, twierdzy, bronić się do upadłego, choćby przyszło zginąć w ich gruzach. = Zagrzebać się na wsi, w domu, *fig.* zakopać się. Wielu się w swoich domach zagrzebało. **Zagrzebanie, Zagrzebywanie, a, Zagrzebanie się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Zagrzęzły, a, o,** *im.* od **Zagrzęznąć, nę,** *s. n. dok.* ugrzęznąć. Wóz zagrzązł w błocie.

**Zagrzmieć, mi,** *s. n. dok.* zacząć grzmieć. = *fig.* odezwać się jakby z hukiem grzmotu. Zagrzmiały działa, w bębny uderzono. Zagrzmiały wszystkich pułków trąby i kotły. **Zagrzmienie, a,** *n.* odezwanie się grzmotu.

**Zaguba, y,** *ż.* zagubienie, zatracenie, zatrata. **Zagubiać, am,** *s. cz. nied.* **Zagubić, bię,** *dok.* przywodzić, przywieść do zguby, zatracać, zatracić. Srogość Omara zagubiła ledwo nie wszystkie pamiątki prac starożytnych. **Zagubianie, Zagubienie, a,** *n.* zatracanie, zatracenie. **Zagubiciel, a,** *m.* **Zagubicielka, i,** *ż.* ten, ta co zagubia.

**Zagwarzdać, am,** *s. cz. dok.* zabazgrać. **Zagwarzdanie, a,** *n.* zabazgranie.

**Zagwizdać, am, dzę,** *s. n. dok.* zacząć gwizdać. **Zagwizdanie, a,** *n.* zaczęcie gwizdania.

**Zagwoździenie, a,** *n.* od **Zagwoździć, dzę,** *s. cz. dok.* gwoździem zabić, zatknąć zapał działa. Zagwoździć działo. = konia, kując zabić gwóźdź za róg kopyta.

**Zagzić, ię,** *s. cz. dok.* kogo, zalechtać, zachęcić, zaochocić.

**Zahaczać, am,** *s. cz. nied.* **Zahaczyć, czę,** *dok.* zaczepić, zawiesić na haku. = zaczepić, zachwycić hakiem. = *fig.* zasadzić co tak, iż trudno wydobyć. Zahaczyć majątek, zadłużyć, zastawić, bez możności wykupienia. = *s. n.* Zahaczyć o co, zawadzić, = **się,** *s. z. fig.* zaczepić się, zawisnąć, zatrzymać się, i nie módz dalej się ruszyć. O co się zahaczył ten interes? **Zahaczanie, Zahaczenie, a, Zahaczenie się,** *n.* czynność tych słów.

**Zahalasować, uję,** *s. n. dok.* zacząć hałasować. = *s. cz.* kogo, hałasując zagłuszyć. **Zahalasowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zahamować, uję,** *s. cz. dok.* hamulcem zatrzymać, *np.* wóz, koła. = *fig.* pohamować, zatamować. **Zahamowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zaharować, uję,** *s. cz. dok.* ciężko zapracować. **Zaharowanie, a,** *n.* ciężkie zapracowanie.

**Zahartować, uję,** *s. cz. dok.* hartem zatwardzić. Stal zahartowana. = *fig.* hartownym, mocnym, wytrwałym na trudy, na niewygody uczynić. = **się,** *s. z.* stać się hartownym. **Zahartowanie, a, = się,** *n.* czynność tego słowa.

**Zaheblować, uję,** *s. cz. dok.* heblując zagładzić. **Zaheblowanie, a,** *n.* heblem zagładzenie.

**Zahipotekować, uję,** *s. cz. dok.* zaciągnąć do księgi hipotecznej dług oparty na majątku nieruchomym. **Zahipotekowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zahuczeć, czę, Zahukać, am,** *s. cz. dok.* zacząć huczeć, huk wydawać. Zahuczało powietrze ogromnym łoskotem. = *s. cz.* Zahukać kogo, hukiem zagłuszyć, zastraszyć. Dziecko zahukane. **Zahuczenie, Zahukanie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zahulać, am,** *s. n. dok.* zacząć hulać. = **się,** *s. z.* zapędzić się w hulatykę.

**Zając, a,** *m.* zwierzę ssące z rzędu szczurowatych, zajęczych. Szczwać zające. Polować na zające. Kto dwa zające goni, żadnego nie złapie, *przysł.* = *ast.* jedna z południowych konstellacyi. **Zajączek, czka,** *m. zdrob.* mały zając.

**Zając,** *ob.* **Zajmować.**

**Zajadać, am,** *s. cz. nied.* jeść smaczno, z dobrym apetytem. = i **Zajeść, jem,** *s. cz. dok.* ukąsić. Jaszczurka dziecię ono zajadła. = zażerać, pożerać. Zwierz go srogi zajadł. = jeść po wypiciu. **Zajedz wódkę** piernikiem. **Zajadać się,** *s. z.* gryźć się, kąsać się. Psy się zajadają. =

**Zajeść się na kogo**, rozjeść się, zawziąć się, zaciec się. Zajadł się na swój lud tyran okrutny. **Zajadacz, a**, *m.* ten co smaczno zajada. **Zajadanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów **Zajadać**, i t. d. **Zajadle**, *ps.* z zajadłością. **Zajadłość, ści**, *ż.* zażartość. **Zajadły, a, e**, *p.* rozjadły, zażarty. **Zajady, ów**, *l. m.* pryszcze, pęcherzyki w obu kątach ust, dzieciom czasem zdarzające się.

**Zająkać się, Zająkiwać się**, *s. z. nied.* **Zająknąć się**, *dok.* jąkając zacinać się w mowie. **Zająkanie się, Zająknienie się**, *n.* jąkając zacinanie się, zacięcie się. **Zająkliwie**, *ps.* zająkując się. **Zająkliwość, ści**, *ż.* wada zająkania się. **Zająkliwy, a, e**, *p.* zająkający się.

**Zajaśnieć, ję**, *s. n. dok.* jasno zaświecić. Ledwo dzień zajaśniał. Po ulewie i grzmotach zajaśniała pogoda. = *fig.* Dzień szczęśliwy i dla mnie kiedyś zajaśnieje. Dzieła jego zajaśniały na całym świecie. Są pewne nadzieje, że nam z wiosną swobody zorza zajaśnieje. **Zajaśnienie, a**, *n.* jasne zaświecenie.

**Zajątrzać, Zajątrzyć**, i t. d. *ob.* **Jątrzyć, Rozjątrzyć**, i t. d

**Zajazd, u**, *m.* zajechanie. = miejsce gdzie powozy przed dom zajeżdżają. = gwałtowne najechanie i wypędzenie z dóbr, z domu właściciela. W Polsce częste bywały zajazdy. **Zajazdowy, a, e**, *p.* od zajazdu **Zajechać, jadę**, *s. n. dok.* **Zajeżdżać, am**, *nied.* jazdą dostać się dokąd. Niemasz męża w domu, w daleką zajechał stronę. = stanąć przed domem. Powóz zajechał przed ganek. = wjechać, *np.* do austeryi na popas, na nocleg. = komu drogę, wyjechać na spotkanie. Gdy się już hetman Żółkiewski do obozu królewskiego zbliżał, zajechali mu drogę pułkownicy, cały dwór i senat. = Zajechać komu w głowę, *fig.* przyjść do głowy. Co ci w głowę zajechało? = opanować myśl, serce. Ten przeklęty Ludomir zajechał jej w głowę. = *s. cz.* Zajechać kogo, czyje dobra, uczynić zajazd. = Zajechać kogo po pysku, po grzbiecie, zaciąć, uderzyć. = **Zajeździć, dzę**, *s. cz. dok.* jeżdżąc zamęczyć, *np.* konia. **Zajechanie, a**, *n.* dostanie się dokąd jazdą.

**Zajęcie, a**, *n.* czynność słowa **Zająć**. = zatrudnienie. Trzeba mieć jakieś zajęcie, żeby się nie nudzić.

**Zajęczeć, Zajęczenie**, *ob.* **Zajęknąć**.

**Zajęczy, a, e**, *p.* od zająca, *np.* skórka udziec. = Człowiek zajęczego serca, *fig.* bojaźliwy. = Zajęcza warga, rozcięta jak u zająca. = Zajęczy skok czyli sarnia kość, choroba konia, stwardniałe nabrzmienie na ścięgnach tylnych, gdzie staw skokowy zadnich nóg się kończy. **Zajęczyca, y**, *ż.* samica zająca. **Zajęczyna, y**, *ż.* i *m.* biedny, nędzny zając. u źrebięcia.

**Zajedź, dzi**, *ż.* obrzękłość dziąseł

**Zajedzenie, a**, *n.* czynność słowa **Zajeść**.

**Zajęknąć, nę, Zajęczeć, czę**, *s. n. dok.* jęknąć, zacząć jęczeć. **Zajęczenie, Zajęknienie, a**, *n.* odezwanie się z jękiem.

**Zajem, jmu**, *m.* zajęcie, zabranie. = to co zajęto, zabrano.

**Zajeść**, *ob.* **Zajadać**.

**Zajęty, a, e**, *im.* od **Zająć**, jęty, zabrany, zagrabiony, *np.* bydło ze szkody. = zabrany, zapełniony, *np.* dom, miejsce przez kogo. = zatrudniony, *np.* czytaniem, pisaniem, grą, nauką, interesami.

**Zajezdny, a, e**, *p.* służący do zajazdu. Dom zajezdny. **Zajeżdżać, Zajeździć**, *ob.* **Zajechać**. **Zajeżdżanie, Zajeżdżenie, a**, *n.* od słów **Zajeżdżać, Zajeździć**.

**Zaimek, mka**, *m. gram.* część mowy odmienna kładziona za imię rzeczowne lub je określająca. **Zaimkowy, a, e**, *p.* od zaimka.

**Zajmować, ję**, *s. cz. nied.* **Zająć, mę**, *dok.* ująwszy zabierać, zabrać, *np.* bydło ze szkody. Zająć komu ruchomości. = objąwszy zabrać, zagarnąć. Nie ile chcesz, ale ile zająć możesz, czerpaj. = zabierać, zapełniać, *np.* plac, miejsce, dom, piętro, stancyą. Wojsko zajmo-

wało przeszło półtorej mili. Całą przestrzeń północną dwa wielkie pokolenia zajmowały Daków od wschodu, od zachodu Germanów. = brać, opanować, *np.* kraj, twierdzę, miasto, stanowisko. = kogo, zatrudniać, zatrudnić. = zapełnić, opanować. Zająć uwagę. Zająć czyje serce, duszę. Mocno go zajęła. = interesować. Lada fraszka i cacka całego go zajmuje. = Zająć kogo po grzbiecie. zaciąć, uderzyć. Jego tak mocno zajął sułtan w ciemię, że starzec wznak padł nieborak o ziemię. = się, *s. z.* zatrudniać się. Czem się on zajmuje? = (o ogniu), zapalać się. Drwa się zajęły. W domu zajął się pożar. = *fig.* Miłość w młodych z początku prędko się zajmuje. Złość się w nim sroga zajęła. Wielka się zajmuje, zajęła wojna. **Zajmowanie, a,** = się, *n.* czynność słów **Zajmować,** i t. d.

**Zaimponować, uję,** *s. n. dok.* komu, zadzierając nosa dumnie się komu postawić. **Zaimponowanie, a,** *n.* w znaczeniu tego słowa.

**Zaindyczenie się,** *n.* od **Zaindyczyć się,** *s. z. dok.* nadąć się i zaczerwienić się jak indyk.

**Zainformować, uję,** *s. cz. dok.* kogo o czem, dać komu informacyą. **Zainformowanie, a,** *n.* danie komu informacyi.

**Zainstalować, uję,** *s. cz. dok.* uczynić instalacyą, wprowadzić na urząd. **Zainstalowanie, a,** *n.* wprowadzenie na urząd.

**Zainteresować, uję,** *s. cz. dok.* zająć interesami. = zająć uwagę, wzbudzić ciekawość. = wzniecić spółczucie, sympatyą. **Zainteresowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zaintonować, uję,** *s. cz. dok.* zacząć śpiewać. **Zaintonowanie, a,** *n.* zaczęcie śpiewu.

**Zajrzeć,** *ob.* **Zazierać.** = Zajrzeć komu, zazdrościć. Tobie mędrszemu siwe zajrzą Matuzale. **Zajrzenie, a,** *n.* zaglądnienie. = zazdroszczenie.

**Zajść,** *ob.* **Zachodzić. Zajście, a,** *n.* dostanie się dokąd chodem. = (wejście z kim w spór, w niepo-rozumienie), zwada, zatarga. Z szkodliwych żartów wielkie zajścia bywają. Ma z nim dawne zajścia.

**Zaiskrzenie się,** *n.* od **Zaiskrzyć się,** *s. z. dok. wł. i fig.* zacząć się iskrzyć. Zaiskrzyły się gwiazdy. Oczy mu się zaiskrzyły.

**Zaiste,** *ps.* za rzecz istotną, zaprawdę.

**Zajurzenie się,** *n.* od **Zajurzyć się,** *s. z. dok.* zapalić się jurnością, stać się jurnym. Często bardziej staruch się zajurzy, niż młody.

**Zajuszać, am,** *s. cz. nied.* **Zajuszyć, szę,** *dok.* zalać, oblać juchą. = *fig.* rozjuszyć. = się, *s. z.* zalać się juchą. = rozbestwić się zakosztowaną krwią. = *fig.* rozjuszyć się. Gniewem zajuszony. **Zajuszanie, Zajuszenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Zajutro, a, Zajutrze, a,** *n. dz.* zajutrzejszy. **Zajutrzejszy, a, e,** *p.* następujący po dniu jutrzejszym.

**Zak, a,** *m.* chłopak. = student.

**Zakącik, a,** *m. zdrob* od **Zakątek, tka,** *m. zdrob. ob.* **Zakąt.**

**Zakadzenie, a,** *n.* od **Zakadzić, dzę,** *s. cz. dok.* zacząć kadzić.

**Zakał, u,** *m.* **Zakała, y,** *ż. fig.* ostatki kału, plugawstwa. Starego pogaństwa zakał. = zarodek złego. Zakał grzechu. Kto w swem sercu zakał nosi, taki Pana próżno prosi. = skaza, wada. Żaden się w młodym Bolesławie nie znajdował zakał. = plama hańbiąca, hańba. Być zakałą, czynić zakałę familii, narodowi. **Zakalać, am,** *s. cz. dok.* kałem zaplugawić. **Zakalanie, a,** *n.* kałem zaplugawienie. **Zakalec, lca,** *m.* w chlebie ciasto niedopieczone. **Zakalisty, Zakalcowaty, a, e,** *p.* pełen zakalców.

**Zakamiałość, Zakamieniałość, ści,** *ż. fig.* zatwardziałość serca. Gdy człowiek widzi błąd swój, jednakże z niego wyjść nie chce, to zowią zakamieniałością. **Zakamiały, Zakamieniały, a, e,** *im.* od **Zakamieć, Zakamienieć, ję,** *s. n. dok. fig.* stać się twardym jak kamień. Serce jego zakamieniało. **Zakamienować, uję,** *s. cz. dok.* zabić kamieniami, ukamienować. Żydzi zakamienowali

Szczepana. **Zakamienowanie**, a, *n.* ukamienowanie.

**Zakapturzenie**, a, = **się**, *n.* od **Zakapturzyć**, rzę, *s. cz. dok.* zakryć kapturem, *np.* sokoła. = ubrać w kaptur mniszy. Siecłech swój dom zakapturzył. = **się**, *s. z.* ubrać się w kaptur, zostać mnichem.

**Zakarbować**, uję, *s. cz. dok.* karbując zaznaczyć. = cały kij karbowy zapełnić karbami. **Zakarbowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zakasać**, sę, *s. cz. dok.* **Zakasywać**, uję, *nied.* = **się**, *s. z.* zagiąć, zatoczyć, zawinąć poły, rękawy. Po całym domu kręci się zakasana. Czapka na bakier, zakasane poły. = Zakasać się do czego, *fig* zawinąć się do czego. Trzeba się dobrze do tej roboty zakasać. **Zakasanie**, **Zakasywanie**, a, **Zakasanie się**, *n.* czynność tych słów.

**Zakąsać**, am, *s. cz. dok.* kąsając zagryźć. **Zakąsanie**, a, *n.* zagryzienie kąsaniem. **Zakąsić**, szę, *s. cz. dok.* **Zakąsywać**, uję, *nied.* czem, napiwszy się zajeść. Zakąście wasz miodek. **Zakąska**, i, *ż.* to czem się po pliciu zakąsuje. Imość Dobrodzika toruńskiego w zakąskę przyniosła piernika. **Zakąszenie**, **Zakąsywanie**, a, *n.* zajedzenie, zajadanie po piciu.

**Zakasować**, uję, *s. cz. dok.* kogo, przewyższyć. **Zakasowanie**, a, *n.* przewyższenie.

**Zakaszlać**, ię, *s. n. dok.* zacząć kaszlać. = **się**, *s. z.* dusić się od kaszlu. **Zakaszlanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zakąt**, a, *m.* **Zakątek**, tka, *m. zdrob.* kąt zakryty. = *fig.* kryjówka. Najskrytsze serca zakąty. = partykularz. Żyć w zakącie.

**Zakatarzenie**, a, = **się**, *n.* od **Zakatarzyć**, rzę, *s. cz. dok.* nabawić katarru. = **się**, *s. z.* nabawić się katarru.

**Zakatować**, uję, *s. cz. dok.* katując zabić. **Zakatowanie**, a, *n.* katując zabicie.

**Zakaz**, u, *m.* zakazanie, zabronienie. **Zakazać**, żę, *s. cz. dok.* **Zakazywać**, uję, *nied.* czego, zabronić, zabraniać. Lekarz zakazał mu wina. Towar zakazany. Dzieło zakazane. Pojedynki zakazane. **Zakazanie**, **Zakazywanie**, a, *n.* zabronienie, zabranianie. **Zakazany**, a, e, *p.* od zakazu, *np.* prawo.

**Zakichać**, am, *s. n. dok.* zacząć kichać.

**Zakiełznać**, am, *s. cz. dok.* założyć koniowi kiełzno w pysk. **Zakiełznanie**, a, *n.* okiełznanie.

**Zakipieć**, pi, *s. n. dok.* zacząć kipieć. **Zakipienie**, a, *n.* początek kipienia. Po pierwszem zakipieniu odstawić od ognia.

**Zakis**, u, *m.* zakiśnienie. = to co zakiszono. **Zakisić**, szę, *s. cz. dok.* zacząć kisić, *np.* ogórki. **Zakisieć**, **Zakisnąć**, nę, *s. n. dok.* zacząć kisnąć. **Zakiśnienie**, **Zakiszenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zakitować**, uję, *s. cz. dok.* zakleić kitem. **Zakitowanie**, a, *n.* zaklejenie kitem.

**Zakląć**, *ob.* **Zaklinać**.

**Zakład**, u, *m.* zakładanie, założenie. Zakład miasta, szpitalu, osady. = to co założono. **Zakłady** fabryczne. Zakłady naukowe. = zastaw, fant zastawiony. Dać co komu w zakład. = *fig.* zapewnienie, zadatek. Zakład przyjaźni, miłości. = zakładanie się z kim o co, i to o co się zakładają. Iść z kim w zakład, o zakład. Wygrać, przegrać zakład. Dwa żółwie pod zakładem poszły na wyścigi. **Zakładać**, am, *s. cz. nied.* **Założyć**, ę, *dok.* kłaść, włożyć za co, *np.* siano dla koni za drabinę. Założyć kłódkę za skobel. Założyć komu powróz na szyję. = składać, złożyć jedno na drugie, *np.* ręce, nogi na krzyż. Siedzieć założywszy ręce, z założonemi rękami. = zagiąwszy zaszywać, zaszyć, *np.* brzeg sukni, kołnierza. = kartę w książce, załamywać, załamać. = konie, zaprzęgać, zaprządz. = ogień, rozkładać, rozłożyć. Założyć obóz. = fundamenta, kłaść cegłę, kamienie na fundamenta. = fundować, budować. **Założyć** miasto, osadę, szkołę, szpital. Teodoryk, król Gotów, założył stolicę w Ra-

wennie. = Zakładać co na czem, *fig.* pokładać, opierać, gruntować. Nie zakładaj szczęścia na rzeczach mniej godnych. Na tobiem najpiękniejsze zakładał nadzieje. = za kogo pieniądze, zastępować kogo w zapłacie. = co sobie, jaki cel, zamierzać, obiecywać. Nikt sobie długiego życia zakładać nie powinien. = co czem, zapełniać, zastawiać, *np.* stół książkami, drogę ściętemi drzewami. = psami, *mysl.* zapuszczać psy w las, w pole. = się, *s.z.* iść w zakład. **Zakładanie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zakładać**, i t. d. **Zakładka**, i, *ż.* to co się samo założyło, fałd. = to co służy do założenia, *np.* papierek, wstążeczka w książce. **Zakładnik**, a, *m.* ten którego dano w zakład, dla dotrzymania pewnych warunków, zobowiązań. **Zakładny**, **Zakładowy**, a, e, *p.* od zakładu, od założenia, *np.* fundusz, kapitał.

**Zaklajstrować**, uję, *s.cz.dok.* zakleić klajstrem. **Zaklajstrowanie**, a, *n.* zaklejenie klajstrem.

**Zaklamrować**, uję, *s.cz.dok.* zapiąć klamrą, ścisnąć klamrą. **Zaklamrowanie**, a, *n.* zapięcie klamrą.

**Zaklaskać**, am, szczę, **Zaklasnąć**, nę, *s.n.dok.* zacząć klaskać, klasnąć. = *s.cz.* klaskaniem zagłuszyć. **Zaklaskanie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Zaklaskać**.

**Zaklęcie**, a, *n.* czynność słowa **Zakląć**.

**Zaklejać**, am, *s.cz.nied.* **Zakleić**, ję, *dok.* klejąc papier lub co innego zakryć, zatkać otwór, dziurę. **Zaklejanie**, **Zaklejenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaklekotać**, am, cę, *s.n.dok.* zacząć klekotać. **Zaklektać**, am, cę, *s.cz.dok.* klektaniem zagłuszyć. **Zaklektanie**, a, *n.* klektaniem zagłuszenie.

**Zaklepać**, plę, *s.cz.dok.* klepiąc zagładzić, *np.* szczerbę w kosie. **Zaklepanie**, a, *n.* klepaniem zagładzenie.

**Zaklęsać**, am, *s.n.nied.* **Zaklęsnąć**, nę, *dok.* zacząć wklęsać, wklęsło zapadać, zapaść. **Zaklęsłość**, ści, *ż.* wklęsłość, miejsce zaklęsłe.

**Zaklęty**, a, e, *im.* od **Zakląć**, którego zaklęto, zaczarowany. **Zaklinać**, am, *s.cz.nied.* **Zakląć**, nę, *dok.* pod przekleństwem obowiązywać, obowiązać. = usilnie prosić. **Zaklinam** cię na wszystkie obowiązki, na wszystko co masz najdroższego. = węża, zamawiać żeby nie ukąsił. = czarta, exorcyzmując wypędzać. = się, *s.z.* kląć się, zapewniać pod klątwą. **Zaklinacz**, a, *m.* ten co zaklina, exorcysta. **Zaklinanie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zaklinać**, i t. d.

**Zaklinować**, uję, *s.cz.dok.* zapędzić w co klin. **Zaklinowanie**, a, *n.* zapędzenie klina.

**Zakłóć**, kolę, *s.cz.dok.* zabić czem kołącem, *np.* lancą, bagnetem. = wieprza, nożem kołąc w serce zabić. **Zakłócie**, a, *n.* zabicie czem kołącem.

**Zakłócać**, am, *s.cz.nied.* **Zakłócić**, cę, *dok.* kłócąc zamieszać. = *fig.* mieszać, zamieszać spokojność. **Zakłócanie**, **Zakłócenie**, a, *n.* czynność tych słów. Zakłócenie, stan zamieszanej spokojności.

**Zakłopotać**, am, **Zakłopocić**, cę, *s.cz.dok.* nabawić kłopotu. = się, *s.z.* nabawić się kłopotu. **Zakłopotanie**, **Zakłopocenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zakłopocenie, stan osoby zakłopotanej

**Zakłóty**, a, e, *im.* od **Zakłóć**, zabity pchnięciem lancy, noża, bagneta.

**Zakluć**, ję, **Zaklwać**, am, *s.cz.dok.* kłując, kłwając dziobem zabić.

**Zakochać się**, *s.z.dok.* w kim, rozkochać się. **Zakochanie**, a, *n.* rozkochanie. **Zakochany**, a, e, *p.* który się zakochał.

**Zakół**,ołu, *m.* zakolenie. = obrót w koło, bieg kolujący.

**Zakołatać**, am, cę, *s.n.dok.* zacząć kołatać do drzwi. = do kogo, *fig.* zapukać, zażądać czego od kogo. = się, *s.z.* kołatając się po złych drogach zawlec się dokąd. **Zakołatanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zakolenie**, **Zakolowanie**, a, *n.* od **Zakolić**, le, **Zakolować**, uję, *s.n.dok.* uczynić zakół, zakreślić koło, przybyć objechawszy w koło.

**Z okowrocenie**, a, *n.* zawrót głowy (choroba końska). **Zakołowrocić się**, *s. z. dok.* dostać zakołowrocenia.

**Zakołysać, się**, *s. cz. dok.* ukołysać dziecko. **Zakołysanie**, a, *n.* ukołysanie dziecka.

**Zakomenderować, uję**, *s. cz. dok.* zacząć komenderować. **Zakomenderowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zakommunikować, uję**, *s. cz. dok.* udzielić wiadomości. **Zakommunikowanie**, a, *n.* udzielenie wiadomości.

**Zakomórek, rka**, *m.* **Zakomórka**, i, *ż.* zakątna komórka, zakątek.

**Zakon, u**, *m.* prawo bożkie w Piśmie ś. zawarte. Stary zakon, od Mojżesza nadany. Nowy zakon, przez Chrystusa postanowiony. = zakonnicy pod jedną regułą żyjący. Zakon Benedyktynów, Cystersów, Franciszkanów, Bernardynów, Dominikanów. = klasztor zakonny.

**Zakończenie**, a, *n.* dokończenie, ukończenie. = *gram.* końcowa litera lub syllaba wyrazu. **Zakończyć, czę**, *s. cz. dok.* dokończyć, ukończyć. = zaciąć, zaostrzyć koniec.

**Zakonnica, y, Zakonniczka**, i, *ż.* kobieta w zakonie żyjąca. **Zakonnictwo**, a, *n.* stan zakonników. **Zakonniczo, Zakonnie**, *ps.* po zakonnemu. **Zakonniczy**, a, e, *p.* zakonny. **Zakonnik**, a, *m.* ten co żyje w zakonie. **Zakonność**, ści, *ż.* zachowywanie zakonu, reguły zakonnej. **Zakonny**, a, e, *p.* stosowny do prawa bożego. = od zakonu, *np.* życie, regula, śluby. **Zakonodawca, y**, *m.* nadawca zakonu, prawa bożego.

**Zakopać, pię**, *s. cz. dok.* **Zakopywać, uję**, *nied.* kopiąc zakryć, zakrywać, *np.* skarb. = *fig.* zagrzebać, nie pokazywać na widok. Zakopać taki talent! = **się**, *s. z.* (o lisie, borsuku, kuropatwach), zagrzebać się w ziemi, w śniegu. = Zakopać się na wsi, *fig.* zagrzebać się. **Zakopanie, Zakopywanie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zakopcenie**, a, *n.* od Zakopcić, cę, *s. cz. dok.* zawalać kopciem. **Zakopcieć, ję**, *s. n. dok.* zawalać się kopciem. Od łuczywa ściana zakopciała.

**Zakorcić, ci**, *s. n. dok.* zacząć korcić.

**Zakordonować, uję**, *s. cz. dok.* zająć kordonem wojskowym. Czasu pierwszego zaboru Polski, Austrya zakordonowała całą Ruś czerwoną. Moskwa Ruś białą, Prusy część W. Polski aż po za rzekę Noteć. **Zakordonowanie**, a, *n.* zajęcie kordonem wojskowym.

**Zakorkować, uję**, *s. cz. dok.* zatknąć korkiem. **Zakorkowanie**, a, *n.* zatknienie korkiem.

**Zakorzeniać, am**, *s. cz. nied.* **Zakorzenić, nię**, *dok. wł.* i *fig.* wkorzeniać, wkorzenić. Zakorzenione przesądy, nałogi, nadużycia. = **się**, *s. z.* wkorzeniać się, wkorzenić się. Nie pozwalaj zakorzenić się chorobie. **Zakorzenianie, Zakorzenienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zakosztować, uję**, *s. cz. dok.* czego, kosztując nabrać gustu do czego. **Zakosztowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Żakowski**, a, e, *p.* od żaka, właściwy żakowi. **Żakowstwo**, a, *n.* postępowanie żakowskie, postępek żaka.

**Zakpić, pię**, *s. n. dok.* sobie z kogo, zadrwić, zażartować. **Zakpienie**, a, *n.* zadrwienie.

**Zakracenie**, a, *n.* od Zakracić, cę, *s. cz. dok.* zagrodzić kratą. **Zakracie**, a, *n.* miejsce za kratą.

**Zakraczać, am**, *s. n. nied.* **Zakroczyć, czę**, *dok.* krocząc zachodzić, zajść. = czemu, zapobiegać, zapobiedz. Ziemu trzeba jak najprędzej zakroczyć. = zawadzać. Jedna zakraczała przeszkoda. **Zakraczanie**, a, *n.* w znaczeniu słowa **Zakraczać**.

**Zakradać się**, *s. z. nied.* **Zakraść się**, *dok. wł.* i *fig.* wkradać się, wkraść się. Gdzież się zdrożności nasze nie zakradły? Umiał się ten łotr w serduszka zakradać. **Zakradanie się, Zakradnienie się**, *n.* wkradanie się, wkradnienie się.

**Zakrakać, am**, *s. n. dok.* zacząć krakać. Zakrakały wrony. = *s. cz.* zagłuszyć krakaniem.

**Zakrapiać, am**, *s. cz. nied.* **Zakropić, pię**, *dok.* zacząć kropić, odwilżyć skrapiając, *np.* tabakę. = gardło,

= się, *s. z.* odwilżać, odwilżyć cardło trunkiem. **Zakrapianie, a,** = **się,** *n.* czynność słów **Zakrapiać.** i t. d.

**Zakrawać, ob. Zakroić. Zakrawanie,** a. *n.* zaczęcie krajania. = na co, *ob.* **Zakroić.**

**Zakręcać, am,** *s. cz. nied.* **Zakręcić, cę,** *dok.* kręcąc zamachać, zamachnąć. Zakręciwszy kilkakroć nim jak pręcą rozbił o kamień. = kręcąc zagiąć, zagiąć w górę, *np.* wąsy. = kręcąc zamknąć, *np.* kluczem, śrubą. = **się,** *s. z.* kręcąc się tworzyć zakręt. Tu się droga w prawo, w lewo zakręca. = kręcić się, wiercić się. Przyszedł, zakręcił się i wyszedł. = Zakręcić się koło czego, *fig.* krzątać się, uwijać się. = Łzy mu się w oczach zakręciły, pokazały się. W głowie mu się zakręciło, dostał zawrotu głowy, w głowie mu się przewróciło. **Zakręcanie, Zakręcenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Zakres, u,** *m.* zaznaczone kresem miejsce, sfera, obręb, granica. Zakres naszego pojęcia, naszych wiadomości. To przechodzi mój zakres, obręb mej władzy. = przeciąg trwania. Zakres życia ludzkiego. **Zakreślać, am,** *s. cz. nied.* **Zakreślić, lę,** *dok.* kreśląc zaznaczyć. = nakreślić, *np.* koło. = określić, ograniczyć. Zakreślić granice państwa. **Zakreślanie, Zakreślenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zakręt, u,** *m.* to co się zakręciło, co kręcąc się załom utworzyło. Zakręt rzeki, drogi, ulicy. = wir. Zakręt wody. = Zakręt głowy, zawrót głowy. = Zakręt koło czego, *fig.* krzątanie się, zatrudnienie kłopotliwe. Zakręt domowy, gospodarski. = Zakręt uszny, *anat.* koncha uszna. **Zakrętny, a, o,** *p.* pełen zakrętów.

**Zakrochmalenie, a,** *n.* od **Zakrochmalić, lę,** *s. cz. dok.* zaprawić krochmalem.

**Zakroczenie, a,** *n.* od **Zakroczyć,** *ob.* **Zakraczać.**

**Zakrój, oju,** *m.* zakrojenie. = Zakrój na co, *fig.* zamiar, zamysł. Szlachta za panowania Batorego dostrzegła kilka zakrojów na ścieśnienie swych swobód. **Zakroić, ję,** *s. cz. dok.* **Zakrawać, am,** *nied.* zacząć krajać, ukroić. = krając zasięgać. Tak głęboko pług nie zakroi. = na co, *fig.* zamierzać, zamyślać. Litwa za Kazimirza Jagiellończyka zakrawała na oderwanie się od Polski. = Zakrawać na kogo, *fig.* zacinać, zarywać. Zakrawa na pana, na błazna, na waryata, na hultaja, na sensata. **Zakrojenie, a,** *n.* ukrojenie.

**Zakropić,** *ob.* **Zakrapiać. Zakropienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów **Zakropić,** i t. d.

**Zakrwawiać, am,** *s. cz. nied.* **Zakrwawić, wię,** *dok.* broczyć, zbroczyć krwią, pokrwawić. = komu serce, *fig.* zranić serce, zadać mu krwawą ranę. **Zakrwawianie, Zakrwawienie, a,** *n.* broczenie, zbroczenie krwią.

**Zakryć, ję,** *s. cz. dok.* **Zakrywać, am,** *med.* nakryciem zasłonić, zasłaniać. Zakryć sobie twarz. = *fig.* taić, zataić, utaić. Jedne tajemnice Bóg objawił, drugie zakrył przed człowiekiem. = **się,** *s. z.* zasłonić się, zasłaniać się. = **ukryć się,** ukrywać się. Nic się przed wzrokiem jego nie zakryje. **Zakrycie, Zakrywanie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów. Zakrycie, to czem co jest zakryte. = miejsce zakryte, ukrycie. **Zakrytość, ści,** *ż.* skrytość. **Zakryty, a, e,** *im.* nakryciem zasłoniony, *np.* obraz. = zatajony, utajony. Nic nie jest zakrytego, coby odkryte być nie miało.

**Zakrystya, yi, ż.** (z franc.), izba przy kościele do chowania aparatów i naczyń kościelnych. **Zakrystyan, a,** *m.* dozorca zakrystyi. **Zakrystyanka, i, ż.** mniszka mająca dozór nad zakrystyą w klasztorach panieńskich.

**Zakrząkać, am, Zakrząknąć, nę,** *s. n. dok.* zacząć krząkać.

**Zakrzątać, am,** *s. cz. nied.* **Zakrzątnąć, nę,** *dok.* zaprzątać, zaprzątnąć. = **się,** *s. z.* krzątać się, zatrudniać się czem.

**Zakrzepnąć**, nę, *s.n.dok.* skrzepnąć. **Zakrzepnienie**, a, *n.* skrzepnienie.

**Zakrzesać**, szę, *s.cz.dok.* zacząć krzesać ogień. **Zakrzesanie**, a, *n.* zaczęcie krzesania.

**Zakrzew**, u, *m.* **Zakrzewie**, a, *n.* miejsce zarosłe krzewami. **Zakrzewiać**, i t. d. *ob.* **Krzewić**, **Rozkrzewiać**, i t. d.

**Zakrzątnąć się**, *s.z.dok.* zacząć się krzątnąć.

**Zakrzyczenie**, a, *n.* od **Zakrzyczeć**, czę, *s.n.dok.* zacząć krzyczeć. = *s.cz.* krzykiem zagłuszyć. **Zakrzyczcie go**, zahałasujcie, zagłuszcie. = zahukać, zafukać. **Zakrzyczany**, a, e, *im.* krzykiem zagłuszony. = zahukany, zafukany. Dziecko zakrzyczane.

**Zakrzywiać**, am, *s.cz.nied.* **Zakrzywić**, wię, *dok.* krzywiąc zaginać, zagiąć. Nos, dziób zakrzywiony. = głowę, chodzić z zakrzywioną głową. I tych nie lubię co zakrzywiwszy głowę, chodzą jakby z Panem Bogiem dziś gadali. = Zakrzywić palec na kogo, *fig.* pogrozić palcem. W tym domu dyrektor nie może zakrzywić palca na dzieci. = **się**, *s.z.* krzywo się zachylać, zagiąć. **Zakrzywianie**, **Zakrzywienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zakuć**, *ob.* **Zakuwać**. **Zakucie**, a, *n.* zamknięcie okuciem.

**Zakukać**, am, *s.n.dok.* zacząć kukać. **Zakukanie**, a, *n.* zaczęcie kukania.

**Zakuleć**, ję, *s.n.dok.* zacząć kuleć.

**Zakup**, u, *m.* zakupienie hurtem. **Zakupiciel**, **Zakupnik**, a, **Zakupień**, pnia, *m.* ten co hurtem przed innymi zakupuje. **Zakupny**, a, e, *p.* mogący być zakupionym. **Zakupować**, uję, *s.cz.nied.* **Zakupić**, pię, *dok.* kupować, kupić hurtem uprzedzając innych. = przekupować, przekupić. Zakupił wszystkich sędziów. **Zakupowanie**, **Zakupienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zakurzać**, am, *s.cz.nied.* **Zakurzyć**, rzę, *dok.* kurzem czyli kurzawą zakrywać, zakryć. = kurzem czyli dymem zapełniać, zapełnić. = zacząć kurzyć. Zakurzyć lulkę. Zakurzyć komu pod nos, puścić dym pod nos. = *s.n.* zasmrodzić. = **się**, *s.z.* kurzem się zakrywać, zakryć. **Zakurzyło się**, powstał kurz. = dymem się zakopcić. Zakurzyło się, zadymiło się. **Zakurzanie**, **Zakurzenie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zakuty**, **Zakowany**, a, e, *im.* od **Zakuć**, **Zakować**, którego zakuto w kajdany. **Łeb zakuty**, *fig.* ciasna głowa. **Zakuwać**, am, *s.cz.nied.* **Zakuć**, **Zakować**, uję, *dok.* okować, okuć w kajdany. **Zakuwanie**, a, *n.* okowanie.

**Zakwaszać**, am, *s.cz.nied.* **Zakwasić**, szę, *dok.* kwasem zaprawiać, zaprawić. = *fig.* zaprawiać niesmakiem, goryczą. Narzekania i wymówki zakwaszają tylko nasze rozmowy. Przypadek ten serce mu zakwasił. **Zakwasić się**, *s.z. fig.* wpaść w kwaśny humor. **Zakwaszanie**, **Zakwaszenie**, a, **Zakwaszenie się**, *n.* czynność tych słów. **Zakwaśnieć**, ję, *s.n.dok.* zacząć kwaśnieć, zakisnąć. **Zakwaśnienie**, a, *n.* zakiśnienie.

**Zakwefić**, fię, *s.cz.dok.* zasłonić kwefem. = **się**, *s.z.* zasłonić się kwefem. **Zakwefienie**, a, *n.* zasłonienie kwefem. = **się**, zasłonienie się kwefem.

**Zakwilenie**, a, *n.* od **Zakwilić**, lę, *s.n. dok.* zacząć kwilić.

**Zakwitać**, am, *s.n.nied.* **Zakwitnąć**, nę, *dok.* zaczynać, zacząć kwitnąć. = *fig.* przychodzić, przyjść do kwitnącego stanu. Nauki zakwitły. **Zakwitanie**, **Zakwitnienie**, a, *n.* stan wyrażony temi słowy. **Zakwitły**, a, e, *im.* od **Zakwitnąć**, który zakwitł.

**Zakwitować**, uję, *s.cz.dok.* pokwitować, skwitować. **Zakwitowanie**, a, *n.* skwitowanie. = kwit, pokwitowanie.

**Żal**, u, *m.* żałość, boleść serca. Z żalem opuściłem ojczyznę, której już nigdy oglądać nie będę. Żal mi go, żałuję go. Byle cię można wspomódz, byle wspierać, nie żal żyć w nędzy, nie żal i umierać. = Żal straty, kosztu, żałowanie poniesionej straty, łożonego kosztu. Żal uczynku, żałowanie popełnio-

nego uczynku. Żal za grzechy, żałowanie popełnionych grzechów, skrucha. = uzalenie, politowanie. Żalu godny. = żalenie się, narzekanie. Rozwodzić żale. = Żal do kogo uczucie żałośne z odniesionej krzywdy. Mam żal do niego.

**Żalać**, *ob.* Zalewać.

**Żaląc się**, *ob.* Zalęknąć się.

**Załączać, am**, *s. cz. nied.* **Załączyć, czę**, *dok.* dołączać, dołączyć, przyłączać, przyłączyć. List załączony. **Załączanie, Załączenie, a**, *n.* dołączanie, dołączenie.

**Załądz**, *ob.* Zalęgać. **Załąg, ęgu**, *m. ob.* Zalążek.

**Załagadzać, am**, *s. cz. nied.* **Załagodzić, dzę**, *dok.* łagodnie zagodzić, załatwić. Trzeba tę skargę załagodzić. **Załagodzenie, a**, *n.* łagodne zagodzenie.

**Załakierować, uję**, *s. cz. dok* zagładzić lakierem. **Załakierowanie, a**, *n.* zagładzenie lakierem.

**Załaknąć, nę**, *s. n. dok.* zacząć łaknąć. = *s. cz. fig* zapragnąć, *np.* bogactw, zaszczytów.

**Załam, u**, *m. ob.* **Załom.** = *górn.* zapadnięcie się lub zawalenie się powierzchni nad kopalniami upuszczonemi czyli wyrobiskami. **Załamać, mię**, *s. cz. dok.* **Załamywać, uję**, *nied.* łamiąc zagiąć, zaginać. *np.* kartę w książce. = ręce, złożyć, składać ręce na znak żalu, rozpaczy. Próżno stroskana ręce załamuje. = **się**, *s. z.* złamawszy się zapaść, zapadać. Lód, most się załamał. Załamać się na moście, na lodzie, zapaść w wodę po złamaniu się mostu, lodu. Niejeden kupiec zapłaciwszy mostowe, załamał się na moście. **Załamanie, Załamywanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Załanie, a**, = **się**, *n.* od słów **Załać, Załać się.**

**Załatać, am, Załatywać, uję**, *s. n. nied.* **Zalecieć, cę**, *dok.* lecieć, dostać się lotem aż dokąd. Niektóre gatunki ptaków przelotnych aż do Egiptu i Afryki na zimę załatują. = Załatuje od kogo, dolatuje do nas od niego co pachnącego lub śmierdzącego. Załatuje od niego, jako gdybyś siedział w kramie perfumownika. = *s. cz.* lotem komu zastępować. Ptactwa gęste w koło załatują go, to w bok, to w czoło. **Załatanie, Załatywanie, a**, *n.* dostawanie się lotem dokąd.

**Załatać, am**, *s. cz. dok.* **Załatywać, uję**, *nied.* łatą zaszyć, zaszywać. **Załatanie, Załatywanie, a**, *n.* łatą zaszycie, zaszywanie.

**Załatwiać, am**, *s. cz. nied.* **Załatwić, wię**, *dok.* rzecz, sprawę, interes, ułatwiwszy trudności zakończyć. **Załatwianie, Załatwienie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Załazić, żę**, *s. n. nied.* **Zaleźć, lazę**, *dok.* łażąc zajść, zapełzać. Żółw zalazł w błoto. = czem, *fig.* zapchać się, *np.* mułem. Stawy z czasem załażą, zarastają.

**Załążek, żka**, *m. zdrob.* od **Załąg**, płód zalęgniony, zarodek. W wysiadywaniu, załążek przyszłego płodu w jaju coraz się bardziej kształci i dojrzewa.

**Zalebki**, *l. m.* wodzenie się za łby. Chodzić z kim w zalebki. Sławny nie jednem z chłopami w zalebki zwycięztwem.

**Zalecać, am**, *s. cz. nied.* **Zalecić, cę**, *dok.* co komu, dawać zalecenie. = komu kogo, co, zalety zachwalając polecać, rekomendować. Patrz z pilnością jakiego zalecasz człowieka. Strzeż się twój gust zalecać, a poniżać cudzy. = Zalecać kogo, co, stanowić zaletę, być zaletą. Zaleca go pilność, bystrość pojęcia, rozum, dowcip. = **się**, *s. z.* polecać się, rekomendować się. Prawda, cnota sama się zaleca. = Zalecać się pannie, starać się o jej rękę. **Zalecalny, a, e**, *p.* zawierający zalecenie, rekomendacyjny (list). **Zalecanie, a**, = **się**, *n.* czynność słów **Zalecać**, i t. d. **Zalecanki, nek**, *l. m.* zalecanie się, zaloty. **Zalecenie, a**, *n.* polecenie. = rekomendacya. = **się**, zarekomendowanie się.

**Zalecenie, a**, *n.* dostanie się dokąd lotem. **Zalecieć**, *ob.* **Zalatać.**

**Zaledwie**, *ps.* ledwie, z trudnością.

**Zalegać, am**, *s. cz. nied.* **Zaleć, Za-**

legnąć, nę, *dok.* zajmować, zaścielać. Lud zalegał dziedziniec Krasińskich. Pole trupami zaległe. Górę zalegają zwaliska. = i **Zależeć, żę,** *dok.* leżąc zapomnieć. Zależec pole, *myśl.* leżąc odwyknąć od pola, od polowania. Charty zależały pole. = *fig.* przez gnuśność zaniedbać. My mając takich nieprzyjaciół, pola nie zalegajmy. W ciągu panowania Sasów Polska zależała pole. = *s. n.* Zalegać, leżeć w zaniedbaniu, nie być wykonanym. Praca zalega po dykasteryach. = nie być wypłaconym. Podatki zalegają. Zalega mi u niego sto złotych. **Zależeć się,** *s. z. dok.* zepsuć się od leżenia. Zależał się towar. = *fig.* zgnuśnieć od leżenia. Naród ten zależał się w długim pokoju.

**Zalęgać, am,** *s. cz. nied.* **Zalądź, Zalęgnąć, nę,** *dok.* wylęgać, wylęgnąć zaród w jaju, w nasieniu. Ciepło zalęga każde nasiono życia. = *fig.* Ten to synalek jestto od was zalężone, i od was wychowane straszydło. = **się,** *s. z.* uformować się w zalążek. Jaje się zalęgło = wylęgać się, wylęgnąć się. Zalęgły się robaki. = *fig.* rój głupstwa zalągł się w tej gęstej brodzie. **Zalęgły,** a, e, *im.* który się zalągł, *np.* jaja. = wylęgły, *np.* robactwo. **Zalęganie (się),** *n.* uformowanie się w zalążek. = wylęganie się robactwa.

**Zalęganie,** a, *n.* od słowa **Zalęgać.**

**Zaległość, ści,** *ż.* zaległa należytość, summa na termin nie zapłacona.

**Zaległy,** a, e, *im.* pozostały do zapłacenia, *np.* podatek.

**Zalękły, Zalęknięty,** a, e, *im.* od **Zalęknąć się. Zaląc się,** *s. z. dok.* zląc się, przelęknąć się. Tak się zalękł, że na żadne pytanie nie mógł odpowiedzieć. **Zalęknięcie, Zalęknienie,** a, *n.* przelęknienie.

**Zalenić się,** *s. z. dok.* stać się lenivym.

**Zalenienie się,** *n.* od słowa **Zalenić się.**

**Zalepa,** y, *ż.* to co służy do zalepiania: gips, glina. = **glina z miałem węglowym** do zalepiania spustu w piecu hutniczym. **Zalepiać,** am, *s. cz. nied.* **Zalepić, pię,** *dok.* zatykać, zatknąć otwór, dziurę czem lepkiem. Ulisses sobie i swym towarzyszom zalepił uszy woskiem. **Zalepianie, Zalepienie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Zalesie,** a, *n.* miejsce, kraj za lasem.

**Zaleśny,** a, e, *p.* leżący, mieszkający za lasem.

**Zaleta,** y, *ż.* zalecenie. Zasługujący na zaletę. = przymiot kogo, co zalecający. Nauka jest zaletą człowieka. Piękność jest jej jedyną zaletą. Zalety pisma, dzieła. = szacunek. Co dobre miano w zalecie, i dobrze było na świecie.

**Zaletny,** a, e, *p.* zalecalny (list).

**Zalew,** u, *m.* woda brzegi zalewająca. = odlewisko, zatoka morska. Ocean pełen ogromnych zalewów. Odnoga morska, w którą wpada Niemen, nazywa się zalewem Kurońskim. **Zalewać, am,** *s. cz. nied.* **Zalać, leję,** *dok.* wylewając z brzegów zatapiać, zatopić. Rzeka zalała pola, łąki. = *fig.* Syla miasto wszystko rzekami domowej krwi zalał. Barbarzyńcy zalali państwo rzymskie. = Zalać komu głowę, gardło, rozum, lać w kogo trunek aż do upojenia. Zalano mu gębę, *fig.* ujęto go napojem, żeby milczał. Zalać sobie głowę, upić się. Ten pijanica zalał rozum. = lejąc wodę gasić, zagasić ogień. = Zalać komu za skórę, *fig.* dokuczyć, naprzykrzyć się. = dziurę smołą, ołowiem, woskiem, lejąc roztopioną smołę, i t. d. zapełnić. Zalewają wystrzelane zapały armat, a potem znowu świdrują. = słód, nalać wody na słód dla rozmiękczenia. = *s. n.* Zalewać, przebijać. Ten papier zalewa. = **się,** *s. z.* topić się, zatopić się. Statek zalewa się. Tonący zalewa się. Przyszła nawałność na jezioro, i zalewali się. = łzami, tonąc we łzach. O tem gdy myślę, zalewam się łzami. = Zalać się wstydem, *fig.* oblać się rumieńcem. = trunkiem, upijać się, upić się. Pijany, kto się nad miarę winem zaleje. **Zalewanie,** a, = **się,** *n.* czynność słów Zalewać, i t. d.

Zalewanie. lekarstwo wlewające się psom w gardło albo w nozdrza. **Zalewka**, i, *ż.* zboże w browarze lub gorzelni wodą zalane, żeby rozmiękło i kły puściło. **Zalewny**, a, e, *p.* wystawiony na zalewy, *np.* pola, łąki. = służący do zalewania. Zalewna izba, kadź, w której słód zalewają.

**Zaleźć**, *ob.* **Zalazić**.

**Zależały**, a, e, *m.* od **Zależeć się**, który się zależał, zepsuł przez leżenie. = *fig.* który zgnuśniał przez leżenie. **Zależeć**, **Zależenie**, **Zależenie się**, *ob.* **Zalegać**.

**Zależeć**, y, *s. n. med.* od kogo, zostawać w czyjej zależności. Dzieci zależą od rodziców, słudzy od panów = na czem, *nieos.* polegać, zasadzać się. Na czem zależy szczęście? = być dla kogo wielkiej wagi. Wiele mi na tem zależy. **Zależenie**, a, *n.* zostawanie w zależności. **Zależnie**, *ps.* z zależnością. **Zależność**, ści, *ż.* stan zależenia od kogo, od czego. **Zależny**, a, e, *p.* zależący od kogo, od czego.

**Żalić się**, *s. z. nied.* na kogo, na co, użalać się, rozwodzić żale. Każdy się żali na to biedne życie. = czego, litować się. Tyś moje łzy ocierał, tyś jęków się żalił. Żal się Boże tylu daremnych usiłowań.

**Zaliczać**, am, *s. cz. nied.* **Zaliczyć**, czę, *dok.* liczyć, wyliczyć pieniądze z góry. **Zaliczanie**, **Zaliczenie**, a, *n.* liczenie, wyliczenie z góry.

**Zalimitować**, uję, *s. cz. dok.* odroczyć. Sejm czteroletni był zalimitowany. **Zalimitowanie**, a, *n.* odroczenie.

**Zaliniować**, uję, *s. cz. dok.* liniami zapełnić. **Zaliniowanie**, a, *n.* zapełnienie liniami.

**Zalizać**, żę, *s. cz. dok.* **Zalizywać**, uję, *nied.* liżąc zagładzić, zagładzać. **Zalizanie**, **Zalizywanie**, a, *n.* liżąc zagładzenie, zagładzanie.

**Żałoba**, y, *ż.* żal, żałość. Legł Patrokl, jakaż po nim dla Greków żałoba. = suknia w żalu po kim noszona. Wdziać, przywdziać żałobę. Nosić żałobę, chodzić w żałobie. Zdjąć żałobę. = zażalenie, zaskarżenie, skarga. Co za żałobę przyniesiono na tego człowieka? **Żałobliwy**, a, e, *p.* żałośny, pełen żalu. = żalący się, narzekający. **Żałobnik**, a, *m.* ten co chodzi po kim w żałobie. = strona żaląca się. **Żałobny**, a, e, *p.* od żałoby. Ubiór żałobny. Msza żałobna.

**Załoga**, i, *ż.* garnizon twierdzy. = żołnierz komu dany lub gdzie postawiony dla ochrony, dla bezpieczeństwa. = zapomoga dana chłopu od pana.

**Załoić**, ję, *s. cz. dok.* łojem zasmarować. **Załojenie**, a, *n.* zasmarowanie łojem.

**Załom**, u, *m.* **Załomek**, mku, *m. zdrob.* załamanie się. Załom lodu, mostu, dachu. = zakręt. Załom rzeki, drogi, ulicy. = *arch.* załamana wypukłość. ozdoba architektoniczna. **Załomisko**, a, *n.* drzewa w lesie od wiatru połamane. **Załomisty**, a, e, *p.* pełen załomów. **Załomny**, a, e, *p.* grożący załomem.

**Żałość**, ści, *ż.* żal, żałosne uczucie. **Żałośnie**, *ps.* głosem żałośnym. **Żałośny**, a, e, *p.* pełen żałości. *np.* głos, pieśń. = żałość wzbudzający, *np.* widok. = żalem przejęty. Dalej w polskiej szacie, siedzi Rejtan żałośny po wolności stracie.

**Zalotnica**, y, *ż.* kobieta zalotna. **Zalotnie**, *ps.* z zalotnością. **Zalotnik**, a, *m.* ten co się kobiecie zaleca, stara się o jej rękę. = gach, galant. **Zalotność**, ści, *ż.* **Zalotnictwo**, a, *n.* skłonność do zalotów, galanterya. **Zalotny**, a, e, *p.* od zalotów, *np.* kobieta, mężczyzna. **Zaloty**, ów, *l. m.* zalecanie się panien, umizgi.

**Żałować**, uję, *s. cz. nied.* kogo, czego, czuć żal ze straty. Żałowali go przez kilka dni. Co kto bardzo miłuje, bardzo tego, gdy zginie, żałuje. Próżna rzecz żałować tego, co już nagrodzonem być nie może. = Żałować uczynku, postępku, mowy, doznawać żalu z powodu że się co uczyniło, powiedziało. Coś uczynił dobrego, nie żałuj nigdy tego. Bom podczas żałował iżem mówił, a gdym milczał nigdym

nie żałował. = Żałować za grzechy, czne żal za grzechy. = czego, z żalem dawać, wydawać, skąpo dawać, skąpić. Żałuje nawet chleba sługom. Smacznego trunku sobie nie żałował. Na fraczki, imoście, karteczki, baliczki nic nie żałuje. **Żałowanie**, a, *n.* od słowa **Żałować**.

**Założenie**, a, *n.* od słowa **Założyć**. Założenie miasta, osady. = *log.* i *geom.* to co jest założone do dowiedzenia. **Założka**, i, *t.* kawał lamy obszytej galonem, którą Żydówki noszą założoną na piersiach. **Założyciel**, a, *m.* **Założycielka**, i, *t.* ten, ta co założył, założyła. Założyciel miasta, towarzystwa.

**Zalśniąć, Zalśnąć**, nę, *s.n.dok.* zabłysnąć. = Zalśnąć, olśnąć, oślepnąć.

**Zaludniać, am**, *s.cz.nied.* **Zaludnić, nię**, *dok.* ludnością zapełniać, zapełnić. Zaludnić kraj, miasto. = się, *s.z.* ludnością się zapełniać, zapełnić. **Zaludnianie, Zaludnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zalutować, uję**, *s.cz.dok.* lutując zamknąć. **Zalutowanie**, a, *n.* lutując zamknięcie.

**Zamach**, u, *m.* zamachnienie dla silniejszego uderzenia. Tyle głów hydry jednym ściąć zamachem? = *fig.* targnienie się na co. Zamach na życie króla. Zamach na obalenie rządu. **Zamachać, ę**, *s.n.dok.* machnąć ręką dla silniejszego uderzenia. **Zamachnięcie, Zamachnienie**, a, *n.* machnienie ręką.

**Zamącenie**, a, *n.* od **Zamącić, cę**, *s.cz.dok.* mącąc zamieszać, zakłócić. Ten dobry człowiek nikomu nigdy wody nie zamącił. = *fig.* pomieszać. Trunkiem sobie głowę zamącił. = się, *s.z.* stać się mętnym. = W głowie mu się zamąciło, *fig.* pomieszało.

**Zamacać, Zamakać**, *ob.* **Zamoczyć**, i t. d. **Zamaczanie, Zamakanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zamalować, się**, *s.cz. dok.* malując zakryć, np. marszczki na twarzy, plamę na ścianie. = kogo pięścią w pysk, pałką w łeb. *Fig.* grzmotnąć, uderzyć. **Zamalowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zamarły**, a, e, *p.* na pół umarły.

**Zamarzać, ża, Zamarznąć, nie**, *dok.* marznąc, ściąć się lodem. Rzeka zamarzła. **Zamarzanie, Zamarznienie**, a, *n.* marznienie, ścięcie się lodem. **Zamarzły**, a, e, *m.* który zamarzł.

**Zamarzenie**, a, *n.* od **Zamarzyć**, rzę, *s.n.dok.* zacząć marzyć. = się, *s.z.* uroić się, ubrdać się. Młodemu cokolwiek się w głowie zamarzy, czy złego czy dobrego, trzeba żeby wnet było.

**Zamaścić, szczę**, *s.cz.dok.* maścią lub tłustością zasmarować. **Zamaszczenie**, a, *n.* maścią lub tłustością zasmarowanie.

**Zamaskować, uję**, *s.cz.dok.* zakryć maską twarz; *fig.* swe zamiary. = się, *s.z. wł.* i *fig.* zakryć się maską. **Zamaskowanie**, a, = się, *n.* czynność tego słowa.

**Zamaszyście, Zamaszysto**, *ps.* z zamachem, *np.* iść; *fig.* pisać. **Zamaszystość**, ści, *ż.* tęgość zamachu. Zamaszystość cięcia, uderzenia. **Zamaszysty**, a, e, *p.* z tęgim zamachem, *np.* cięcie, uderzenie. Krok zamaszysty. = *fig.* duży, potężny, *np.* księga, folijał.

**Zamawiać, am, Zamówić, wię**, *dok.* mówiąc zacierać, zagładzać. Panskie błędy każdy zamawia. = brań, chorobę, zaklinać, zaczarować. Zamówiła mleko u krów w całej wiosce: krowy przestały dawać mleko. Ilmiał kule zamawiać: że go żadna trafić nie mogła. = sobie sługę, kogo do roboty, nająć, ugodzić. = Wszystkie stancye w tym domu, loże w teatrze są zamówione. = pannę do tańca, zaprosić. = co u kogo, obstalować. Obiad zamówiony w traktyerni. = kogo do siebie, zaprosić. = sobie co, zastrzedz, zawarować. Zamawiam sobie głos na jutrzejszą sessyą. = się, *s.z.* do kogo, zapraszać się, przymawiać się na obiad, na nocną. **Zamawianie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zamawiać**, i t. d.

**Zamazać, że**, *s.cz.dok.* **Zamazywać, uję**, *nied.* mażąc zaśkać, zatykać,

zam rować, *np.* dziurę gliną. = przemazać, przemazywać, *np.* wiersz, wyraz, literę. = zabazgrać, *np.* arkusz papieru. **Zamazanie, Zamazywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zamczyna, y, ż. Zamczynka**, i, *ż. zdrob.* lichy, mały zamek (do zamykania). = lichy, nędzny zamek (warownia). **Zamczysko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki zamek (do zamykania). = wielki, brzydki zamek (twierdza). = zwaliska zamku. **Zamczysty**, a, e, *p.* mający mocny zamek (do zamykania). = pełen zamków, twierdz, warowni.

**Zamdlić, li**, *s. n. dok.* zacząć mdlić. Zamdliło go.

**Zameczek, czka**, *m. zdrob.* od **Zamek**, w obu głównych znaczeniach. **Zamecznik**, a, *m.* ten co robi zamki.

**Zamęczenie**, a, = **się**, *n.* od **Zamęczyć**, czę, *s. cz. dok.* męcząc pozbawić życia. = **się**, *s. z.* zabić się męczącą pracą.

**Zamek, mku**, *m.* narzędzie do zamykania na klucz. = Zamek u strzelby, z kurkiem do krzesania ognia o dekiel. = spojenie dwóch sztuk drzewa w budowaniu. = *ob.* **Zawornik**.

**Zamek, mku**, *m.* warowny pałac, twierdza, forteca. Zamki na lodzie, *fig. ob.* **Lód**.

**Zameldować, uję**, *s. cz. dok.* = **się**, *s. z.* i t. d. *ob.* **Meldować**, i t. d.

**Zamęście, Zamęście**, a, *n.* iście za mąż, stan małżeński. Panna w latach zamężcia.

**Zamesz, Zamesznictwo, Zamesznik**, *ob.* **Zamsz**, i t. d.

**Zamęt, u**, *m.* woda zamęcona. = Zamęt pierwotny, chaos. = *fig.* zamieszanie, zakłócenie, nieład, niepo. ządek. **Zamętnica, y, ż.** *bot.* (Zanichelia), roślina w wodach i rowach błotnistych rosnąca.

**Zamężny, a, e**, *p.* od męża. Kobieta zamężna, za mężem będąca. Stan zamężny.

**Zamglenie, a**, *n.* zakrycie mgłą. = stan tego co jest mgłą zakryte. **Zamglić, glę**, *s. cz. dok.* zakryć mgłą. = **się**, *s. z.* zakryć się mgłą. Zamgliło się powietrze.

**Zamiana, y, ż.** przez którą ludzie nabywają rzeczy wzajemnie sobie potrzebnych, mieniając jedne za drugie. **Zamian** (tylko w przyp. 4 z przyimkiem w, na), w zamian, na zamian, *np.* dać co komu, wziąć od kogo.

**Zamiar, u**, *m.* co kto zamierza, zamysł. Powziąć zamiar. Osiągnąć zamiar. Dopiąć zamiaru. Mieć zamiar. Mieć złe zamiary.

**Zamiast**, *pmk.* rządzi przyp. 2, na miejscu kogo, czego. Zamiast wilka, zabił psa. = z trybem bezokolicznym. Zamiast pracować, myśli tylko o zabawach.

**Zamiatać, am**, *s. cz. nied.* **Zamieść, miotę**, *dok.* miotłą umiatać, umieść. Wiatr zamiata chmury, *fig.* miecie je przed sobą. = miecąc zapełniać, zasypywać. Wiatr zamiata doły piaskiem, śniegiem. = Zamiatać kim, czem, *fig. ob.* **Pomiatać**. **Zamiatacz**, a, *m.* ten co zamiata place, ulice. **Zamiatanie, Zamiecenie**, a, *n.* czynność tych słów. **Zamieć, ci, ż.** miecielica, zadymka, zawierucha. = zaspa, wydma, wydmisko.

**Zamieniać, am**, *s. cz. nied.* **Zamienić, nię**, *dok.* co za co, na co, dawać i brać w zamian jednę rzecz za drugą, *np.* psa za konia, konia za zegarek. = przemieniać, odmieniać. Zabłocki tekę autorską zamienił na brewiarz wiejskiego kapłana. = Zamienić w co, przemienić, odmienić. Juliusz Cezar całą Galliją opanował, i w prowincyą zamienił. = **się**, *s. z.* przemieniać się, odmieniać się. Wyziewy zamieniają się na chmury. Pokarm zamienia się na krew. **Zamienianie, Zamienienie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych. **Zamiennia, ni, ż.** *gram.* zamienienie litery na literę w wyrazie: zęb, zęba; lać, leję. **Zamienny, a, e**, *p.* od zamiany, *np.* handel.

**Zamierać, am**, *s. n. nied.* umierać, być blizkim śmierci. **Zamrzeć, mrę**, *s. n. dok.* umrzeć.

**Zamierzać, am**, *s. cz. nied.* **Zamierzyć, rzę**, *dok.* zakreślać, zakreślić pod miarą. Co komu zamierzył twórca

wszystkich rzeczy, nie zdoła tego rozum odmienić człowieczy. = sobie co, mieć zamiar, powziąć zamiar. Nie zamierzaj rzeczy niepodobnych. Dążę do zamierzonego celu. = się, *s. z.* na kogo, zamachnąć się na kogo, chcąc uderzyć. Zamierzył się na mnie pięścią, kijem. **Zamiersanie, Zamierzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Zamierszch**, u, *m.* zmierzch. = Zamierzch w oczach, *med.* zaćmienie wzroku z zawrotem głowy. **Zamierszchły**, a, e, *im.* który zamierzchł. = *fig.* Początki dziejów każdego narodu giną w czasach zamierzchłych. **Zamierszchnąć, nę**, *s. n. dok.* zmierzchnąć się. = gdzie, być od zmierzchu zaskoczonym. W tym lesie zabłądziłam i zamierzchłam.

**Zamieść**, *ob.* **Zamiatać.**

**Zamieścić, Zamieszczać**, i t. d. *ob.* **Umieścić**, i t. d.

**Zamiesić, szę**, *s. cz. dok.* zagnieść rozczynę na ciasto, lub ciasto na chleb.

**Zamieszać, am**, *s. cz. dok.* mieszając zamącić, zakłócić, *np.* co łyżką. = *fig.* zamącić, zakłócić, *np.* pokój, spokojność. **Zamieszanie**, a, *n.* czynność tego słowa. = i **Zamieszka, i**, *ż.* zakłócenie, zaburzenie. Krajowe zamieszki.

**Zamieszkać, am**, *s. cz. dok.* **Zamieszkiwać, uję**, *nied. ob.* **Omieszkać.** = *cz.* i *n.* Zamieszkać kraj w czem, gdzie, zacząć gdzie mieszkać. **Zamieszkały**, a, e, *p.* zajęty przez mieszkańców, *np.* dom. = mający gdzie mieszkanie. Zamieszkały w Wilnie. **Zamieszkanie**, a, *n.* zajęcie mieszkania. = miejsce mieszkania. Każdy tam ma zamieszkanie, gdzie ma główne siedzisko.

**Zamilczać, am**, *s. cz.* i *n. nied.* **Zamilczeć, czę**, *dok.* co, o czem, pomijać, pominąć milczeniem. Stanęliśmy w Ryczywole o którym zamilczeć wolę. **Zamilczenie**, a, *n.* pominienie milczeniem. = *rel.* umyślne przemilczenie o czem. **Zamilknąć, nę**, *s. n. dok.* umilknąć. **Zamilknienie**, a, *n.* umilknienie. Wielkie rzeczy zamilknieniem najlepiej się mówią.

**Zamiłować, uję**, *s. cz. dok.* umiłować, ukochać. **Zamiłowanie**, a, *n.* umiłowanie, ukochanie. Zamiłowanie nauk, prawdy, sprawiedliwości.

**Zamkarz**, a, *m.* zamecznik. **Zamknąć**, *ob.* **Zamykać.** **Zamknięcie, Zamknienie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zamknąć**, i t. d. = Zamknięcie, Zamknienie, miejsce zamknięte. Trzymać kogo w zamknięciu. Wydobyć z zamknięcia. = to czem zamykają: zamek, kłódka, i t. p. = zakończenie. Zamknienie mowy, sądów, szkół, posiedzenia. **Zamknięty, Zamknięty**, a, e, *im.* od **Zamknąć**, co lub którego zamknięto. Zamknięty w więzieniu. Drzwi, okna zamknięte. **Zamkowy**, a, e, *p.* od zamku, *np.* gwóźdź, sprężyna. = od zamku, *np.* brama. Wieczory zamkowe, tytuł dzieła Pani Genlis, na polski język przełożonego. = **ego**, *m.* dozorca zamku.

**Zamoczenie**, a, *n.* od **Zamoczyć, czę**, *s. cz. dok.* umoczyć, w czem mokrem zanurzyć. Zamoczył sobie nogi i dostał kataru. **Zamokły**, a, e, *im.* który zamókł **Zamoknąć, nę**, *s. n. dok.* **Zamakać, am**, *nied.* zostać zamoczonym. Proch zamókł na panewce. Suknie w tłumoku zamokły.

**Zamódz, mogę**, *s. cz. dok.* **Zamagać, am**, *nied.* zapomódz, zapomagać. **Zamódz się**, *s. z.* wzmódz się, nabrać mocy. = w co, przyjść do zamożności. Jedne straciwszy, w drugie zamożesz się zbiory.

**Zamordować, uję**, *s. cz. dok.* mordując zabić. Car Iwan Groźny syna swego Iwana własną ręką zamordował. **Zamordowanie**, a, *n.* morderczе zabicie.

**Zamorski**, a, e, *p.* za morzem leżący, mieszkający. **Zamorszczyk, Zamorczyk, Zamorsanin**, a, **Zamorzec, rca**, *m.* człowiek z za morza. **Zamorszczyzna, y**, *ż.* wszystko co pochodzi z zamorza. **Zamorze**, a, *n.* kraj za morzem.

**Zamorzenie**, a, = się, *n.* od **Zamorzyć, rzę**, *s. cz. dok.* morząc głodem

zamęczyc. = się, *s.s.* morząc się głodem zamęczyć się.
**Zamoście, a,** *n.* miejsce za mostem.
**Zamotać, am,** *s.cz. dok.* motając zapiąłac. *np.* nici. Zamotać sobie nogi w czem, zapiąłać. = się, *s.z.* zapiąłac się. **Zamotanie, a,** *n.* zapiąłanie. = się, zapiąłanie się.
**Zamówić,** *ob.* **Zamawiać. Zamówienie, a,** = się, *n.* czynność słów **Zamówić,** i t. d.
**Zamożność, ści,** *ż.* stan człowieka zamożnego. **Zamożny, a, e,** *n.* majętny, bogaty.
**Zamrażać,** *ob.* **Zamrozić. Zamrażanie, a,** *n.* czynność słowa **Zamrażać.**
**Zamroczenie, a,** = się, *n.* od **Zamroczyć, czę,** *s.cz. dok.* mrokiem zaćmić. = głowę, rozum, *fig.* zaćmić, odurzyć. Winem są zamroczeni. = zacmić wzrok Strach wielki rycerza zamroczył. = *fig.* zgasić światło życia. Jemu oczy na zawsze zamroczył sen wieczny. = się, *s.z* mrokiem się okryć, zaćmić się. Od chmur słońce się zamroczyło. = zacmić sobie rozum zalawszy się trunkiem. **Zamrok, u,** *m* **Zamroka, i,** *ż.* **Zamrocze, a,** *n.* pomrok, pomroka.
**Zamrowić się,** *s.z. dok.* nakształt mrowia zapłodzić się. Tak lud ten zamrowił się gęsto.
**Zamróz, ozu,** *m.* odmarzlina na rękach, na nogach. **Zamróz, ozi,** *ż.* ziemia zamarzła aż do pewnej głębokości. **Zamrożenie, a,** *n.* od **Zamrozić, żę,** *s.cz. dok.* **Zamrażac, am,** *nied.* ściąć, ścinac mrozem, sprawić żeby co zamarzło. Cukiernicy zamrazają latem solą, jeżeli lodu nie mają, śmietanę, cukry, likwory. = ręce, nogi, odmrozić.
**Zamruczeć, czę,** *s.n. dok.* **Zamruknąć, nę,** *jednot.* zacząć mruczeć, mrukując. **Zamrucsenie, a,** *n.* odezwanie się z mrukiem.
**Zamrużać, am,** *s.cz. nied.* **Zamrużyć, żę,** *dok.* zamykać, zamknąć oczy. = oczy na co, *fig.* przez szpary na co patrzec. **Zamrużanie, Zamrużenie, a,** *n.* zamykanie, zamknienie oczu.
**Zamrzeć,** *ob* Zamierać.
**Zamsz, u,** *m.* skóra barania, jelenia, na miękko wyprawna, jakby mchem pokryta, żółta najczęściej. **Zamszownictwo, a,** *n.* garbarstwo zamszowe; handel skórami zamszowemi. **Zamszownik, a,** *m.* garbarz od zamszu. **Zamszowy, a, e,** *p.* z zamszu, *np.* spodnie, kurtka.
**Zamtus, u,** *m.* dom nierządny. **Zamtuśnik, a,** *m.* ten co chodzi do zamtuzów
**Zamulać, am,** *s.cz. nied.* **Zamulić, lę,** *dok.* mułem zapychac, zapchać. Staw zamulany. = żołądek, sprawić zatkanie żołądka, sprawić obstrukcyą. = się, *s.z.* zapychać się, zapchać się mułem. **Zamulanie, Zamulenie, a,** *n.* czynność tych słów. Zamulenie, stan tego co się zamuiało, co się mułem zatkało. Zamulanie żołądka. Zamulenie wątroby.
**Zamurny, Zamurowy, a, e,** *p.* będący za murem. **Zamurować, uję,** *s.cz. dok.* zakryc, zasłonic murem, np. drzwi, okno. = zabudować mu wanemi domami. Miasto porząc zamurowane. **Zamurowanie, a,** *n.* czynność tego słowa. **Zamurze, a,** *n.* miejsce za murem.
**Zamuskać, am,** *s.cz. dok.* muskając zagładzic, *np.* ręką. = gładko zasmarować gliną, wapnem. **Zamuskanie, a,** *n.* czynność tego słowa.
**Zamydlać, am,** *s.cz. nied.* **Zamydlić, lę,** *dok.* mydłąc zadzierać, zatrzeć brud, plamę. = komu oczy, *fig.* zatumanić, otumanić. **Zamydlanie, Zamydlenie, a,** *n.* czynność tych słów.
**Zamykać, am,** *s.cz. nied.* **Zamknąć, nę,** *dok.* zawierac, zawrzeć, *np.* drzwi, okno. Zamknąc na klucz, na rygiel, na klamkę. = przed kim, nie dopuszczać kogo gdzie. Zamknął drzwi przed gościem. = szkoły, zakony, kościoły, przerywac odbywające się w nich czynności, lub je skasować. = co, chować w zamknięciu, pod kluczem. Trzeba przed nim zamykać, chować żeby nie ukradł. = kogo gdzie, trzymać w zamknięciu, *np.* w klasztorze, w więzieniu, w domu poprawy, w domu warya-

tów. = drogę, przejście, przecinać, **przeciąć.** = komu drogę do czego, *fig.* zagradzać. Ja ci do szczęścia nie zamykam drogi. = oczy, powiekі, zawierać, zamrużać. = na co oczy, *fig.* przez szpary na co patrzeć. = Zamknąć oczy, skonać, umrzeć. Zamknąć komu oczy, być przy jego śmierci. = komu gębę, usta, *fig.* nie dać komu mówić. = kończyć. Zamknąć posiedzenie. Zamknął mowę temi słowy. = Zamknąć co w kilku słowach, zawrzeć. = Zamykać w sobie, zawierać. Mała ta książeczka wielkie prawdy w sobie zamyka. = się, *s. r.* zawrzeć się, *np.* w domu, w pokoju, w twierdzy, w klasztorze. = przed kim, nie puszczać go do siebie. **Zamykanie**, a, *n.* od słowa **Zamykać.**

**Zamysł**, u, *m.* co kto zamyśla, zamiar. **Zamyślać**, am, *s. cz.* i *n. nied.* **Zamyślić**, lę, *dok.* co, o czem, układać, ułożyć co sobie w myśli. Człek zamysla, Bóg rozrządza. = się, *s. r.* zatapiać się, zatopić się w myślach. **Zamyślanie, Zamyślenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Zamyślony**, a, e, *im.* w myśli ułożony. = w myślach zatopiony.

**Zanadrze**, a, *n.* miejsce za nadrem. Włożyć w zanadrze. Wyjąć z zanadrza. Chować węża w zanadrzu, *fig.* pielęgnować niewdzięcznika.

**Zanęcać**, am, *s. cz. nied.* **Zanęcić**, cę, *dok.* nęcąc zachęcać, zachęcić. = się, *s. r.* wnęcać się, wnęcić się. Lis zanęcił się do kurnika. **Zanęcanie, Zanęcenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zanędznić**, nię, *s. cz. dok.* nędznym, mizernym uczynić. Dziecko zanędzniono nie urośnie. **Zanędznieć**, ję, *s. n. dok.* stać się nędznym. **Zanędznienie**, a, *n.* w znaczeniu obu tych słów.

**Zanękać**, am, *s. cz. dok.* nękając zamęczyć. **Zanękanie**, a, *n.* nękając zamęczenie.

**Zanęta**, y, *ż.* to co się na haczyk wędy zasadza, lub przynęta rzucona rybom w miejscu zastawionych sieci.

**Zaniechać**, am, *s. cz. dok.* **Zaniechiwać, uję**, *nied.* czego, zaprzestać, zaniedbać. Zaniechać zamysłu, zamiaru, ceremonii, zwyczaju, swych praw, pretensyi, sposobności. **Zaniechanie**, a, *n.* zaprzestanie, zaniedbanie.

**Zaniedbać**, am, *s. cz. dok.* **Zaniedbywać, uję**, *nied.* co, czego, niedbając o co zaniechać. Zaniedbać swego obowiązku, pracę, naukę, okazyą, wychowanie dzieci. = kogo, nie dbając o kogo przerwać z nim stosunki. = zaniechać. Nie zaniedbam donieść ci o tem. = się, *s. r.* stać się niedbałym, opuścić się. **Zaniedbanie, Zaniedbywanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zaniedbanie, stan tego co jest zaniedbane. Zaniedbanie w ubiorze. Pójść w zaniedbanie. **Zaniedbany**, a, e, *im.* będący w zaniedbaniu. *np.* styl, ubiór, wychowanie.

**Zaniemeński**, a, e, *p.* będący za Niemnem.

**Zaniemieć, ję**, *s. n. dok. wł.* i *fig.* stać się niemym, oniemieć.

**Zaniemódz, mogę**, *s. n. dok.* wpaść w niemoc, zachorować.

**Zanieść**, *ob.* **Zanosić. Zaniesienie**, a, *n.* czynność słowa **Zanieść.**

**Zaniewidzieć, dzę**, *s. n. dok.* zacząć niewidzieć, stracić wzrok, oślepnąć. Trudno żeby mężczyzna zaniewidział, dla tego że się ożenił.

**Zanim**, *sp.* nim. Zanim mu dano ratunek, utonął.

**Zanitować, uję**, *s. cz. dok.* nitując zagiąć gwóźdź z drugiej strony. **Zanitowanie**, a, *n.* zagięcie gwoździa z drugiej strony.

**Zankiel, kla**, *m. bot.* (Sanicula), roślina z familii baldaszkowatych, w medycynie używana.

**Zanócenie**, a, *n.* od **Zanócić, cę**, *s. cz. dok.* zacząć nócić.

**Zanocnica**, y, *ż. zool.* motyl nocny, ćma.

**Zanocować, uję**, *s. n. dok.* przenocować tam gdzie kogo nie zaskoczy. **Zanocowanie**, a, *n.* przenocowanie.

**Zanokcica**, y, *ż.* ból rwący za paznokciem z obrzękłością i ropieniem się. = *bot.* (Asplenium), roślina z rzędu paproci.

**Zanosić, się,** *s. cz. nied.* **Zanieść, niosę,** *dok.* aż dokąd donieść, donosić, *np.* list na pocztę, ciało do grobu. Pójdę gdzie mnie oczy, nogi zaniosą, *fig.* dokąd zaprowadzą. = Zanosić prośbę, protestacyą, skargę na kogo, podawać prośbę, i t. d. **Zanosić się,** *s. z.* od smiechu, od płaczu, zachodzić się. = *nieos.* Zanosi się na co, zabiera się. Zanosi się na deszcz, na słotę. Zanosi się na wojnę. Na srogą bitwę już się zanosiło. Słuch chodzi że się na wielkie rzeczy zanosi na świecie **Zanoszenie, a,** = się, *n.* czynność słów **Zanosić,** i t. d.

**Zanotować, uję,** *s. cz dok.* notując zapisać. Zanotuj to sobie w pamięci, *fig.* zatrzymaj w pamięci. **Zanotowanie, a,** *n.* notując zapisanie.

**Zanudzenie, a,** = się, *n.* od **Zanudzić, dzę,** *s cz. dok.* nudząc prawie zamęczyć. = się, *s. z.* nudząc się zamęczyć się.

**Zanurzać, am,** *s. cz nied.* **Zanurzyć, rzę,** *dok.* nurzając pogrążać, pogrążyć. = Zanurzony w myślach, *fig.* zatopiony w myślach. W nierządzie i letargu naród zanurzony. = się, *s. z* zatapiać się Gdy Piotr począł się zanurzać zawołał: Panie ratuj! = w czem, *fig.* zatopić się, pogrążyć się **Zanurzanie, Zanurzenie,** a, *n.* pogrążanie, pogrążenie w wodzie. Anabaptyści chrzcili dorosłych przez zanurzenie, nie przez pokropienie = się, *wł.* i *fig.* zatapianie się, pogrążanie się.

**Zaobłatować, uję,** *s. cz. dok. praw.* zanieść do oblaty. **Zaobłatowanie a,** *n.* zaniesienie do oblaty.

**Zaochocenie, a,** = się, *n.* od **Zaochocić, cę,** *s. cz. dok.* kogo do czego, dodać komu ochoty. = się, *s. z.* rozochocić się, nabrać ochoty

**Zaocznie,** *ps.* za oczy, po za oczy, *np.* obmawiać kogo. = Osądzić zaocznie, wydać wyrok zaoczny. **Zaoczny, a, e,** *p.* wyrok, wydany na osobę niestającą u sądu.

**Zaodrzański, a, e,** *p.* leżący, mieszkający za Odrą.

**Zaogniać, am,** *s cz. nied* **Zaognić, nię,** *dok. med.* sprawiać zapalenie. = się, *s. z.* dostać zapalenia. Rana się zaogniła. **Zaognienie, a,** *n.* zapalenie, inflamacya.

**Zaokrąglać, am,** *s. cz. nied.* **Zaokrąglić, lę,** *dok.* czynić, uczynić okrągłym. = period, *fig.* gładko go zakończyć. = swe państwo, *fig.* rozszerzyć jego granice przez wcielenie obcych w głąb tego państwa zachodzących posiadłości. Fryderyk II zaborem Polski zaokrąglił swe państwo. **Zaokrąglanie, Zaokrąglenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zaonegdaj,** *ps.* przed dniem onegdajszym. **Zaonegdajszy, a, e,** *p.* który był przed dniem onegdajszym.

**Zaopatrywać, uję,** *s. cz. nied.* **Zaopatrzyć, trzę,** *dok.* w co, opatrywać, opatrzyć, *np.* w bron, w żywność, w pieniądze. = się, *s. z.* opatrywać się, opatrzyć się. **Zaopatrywanie, Zaopatrzenie, a,** *n* opatrywanie opatrzenie. = się, opatrywanie się opatrzenie się.

**Zaorać, rzę,** *s. cz. dok.* **Zaorywać, uję,** *nied.* zacząć orać. = orząc zakryć ziemią, *np.* gnój. = orząc zniszczyć, *np.* drogę. **Zaoranie, Zaorywanie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zaostrzać, am,** *s. cz. nied.* **Zaostrzyć, strzę,** *dok.* ostrzyć co ma spiczasty koniec, *np.* szydło, igłę, ołówek. = Zaostrzyć apetyt, ciekawość, *fig.* wzbudzić. = Zaostrzyć zęby na co. *ob.* **Ząb.** Zaostrzyli zęby na mój majątek. **Zaostrzanie, Zaostrzenie, a,** *n.* czynność słów powyższych

**Zapach, u,** *m.* woń pachnąca. **Zapachnąć, nie,** *s. n. dok.* zacząć pachnąć. = komu, *fig.* wzniecić chęć posiadania.

**Zapad, u,** *m.* zapadnienie. = miejsce zapadłe. **Zapadać, am,** *s. n nied.* **Zapaść, dnę,** *dok* padając zalatać, zalecieć za co. Kurtyna zapada. Klamka zapadła. Już klamka zapadła, *fig.* już za pozno. Zapadł gdzieś, *fig.* przepadł, gdzieś się podział. = w chorobę, na zdrowiu, wpadać, wpaść w chorobę. Zapaść na oczy, na piersi, na nogi

zachorować na oczy. I t. d. = stawać się, stać się zapadłym, wklęsać, wklęsnąć. Oczy, policzki mu zapadły. = w wyrażeniach. Noc zapada. Zapadł wyrok. Zapadło prawo. Zapadła ustawa, uchwała. = **się**, *s. z.* przepadać, przepaść w rozstępującej się ziemi. Trzęsieniem ziemi za Tyberiusza trzynaście miast w Azyi zapadło się. **Zapadanie, Zapadnienie**, a, = się, *n.* w znaczeniu słów powyższych. **Zapadka**, i, *ż.* drewienko w połapce oparte na deszczulce. **Zapadlina**, y, *ł.* **Zapadlisko**, a, *n.* miejsce zapadłe. **Zapadłość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zapadłe. **Zapadły**, a, e, *im.* który zapadł, *np* oczy, policzki. **Zapadzisty**, a, e, *p.* mogący zapaść się, *np.* sklepienie.

**Zapakować, ować**, *s. cz. dok.* rzeczy, towary, włożywszy w pakę zamknąć. = kogo do więzienia, do klasztoru, *fig.* zamknąć. **Zapakowanie**, a, *n.* zamknięcie w pace.

**Zapał**, u, *m.* zapalenie. = *fig.* rozpalenie namiętności, żarliwość, ognistość. Zapał młodzieńczy. Zapał poetyczny. Mówić z zapałem. Oddać się czemu z zapałem. Wpaść w zapał. Zapał miłośny. Kochać z zapałem. = kanalik przechodzący wskróś metalu aż do dna komory, przez który nabój się zapala. **Zapalać, am**, *s. cz. nied.* **Zapalić, lę**, *dok.* zażegać, zażedz. Zapalić lampę, świecę, pochodnię, ogień na kominie. = *fig.* rozpalać, rozognić. Gniew, miłość zapala umysły. = wzniecić, rozniecić. Zapalić wojnę. = zagrzewać. *np.* do boju, do sławy. = krew rozpalać. Moene trunki zapalają krew. = wzniecić ogień cielesny. Zapala często czart ciała nasze. = **się**, *s. z.* zajmować się, zająć się ogniem. Dom się zapalił. = *fig.* rozpłomienić się. Zapaliła się wojna. = wpadać w zapał. Łatwo się zapala. = do czego, z zapałem pożądać. Zapalił się do tego obrazu. = palać miłością. Niezmiernie się do niej zapalił. = *med.* zaognić się. Rana się zapaliła. **Zapalacz**, a, *m.* ten co zapala. **Zapalanie, Zapalenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zapalenie**, *med.* inflamacya. Zapalenie mózgu, płuc, wątroby, nerek, żołądka. **Zapalczywie**, *ps.* z zapalczywością. **Zapalczywość**, ści, *ż.* zapalczywa porywczość, gniew zapalczywy. **Zapalczywy**, a, e, *p.* zapalony gniewem. **Zapaleniec, ńca**, *m.* człowiek zapalony, zagorzalec. **Zapaliczka**, i, *ż. bot.* (Ferula), roślina perska, sok z korzenia ususzony przedają pod nazwiskiem czartowskiego łajna (asa foetida). **Zapałka**, i, *ż.* drewienko z końca fosforem oblane dla zapalania. **Zapalniczek, czka, Zapalnik**, a, *m.* rurka blaszana lub trzcinowa, nabita prochową mączką, przy pomocy której zatkniętej w zapał armaty, zapala się nabój. **Zapalniczy**, a, e, *p.* do zapalania służący. Knoty zapalnicze, *artyl.* służą do zapalania palnych materyałów. Kiszka zapalnicza, *artyl.* długi woreczek prochem napełniony, do zapalenia zasadzonej miny w podkopach. **Zapalność, ści**, *ż.* własność wielu ciał zajmujących się płomieniem za zbliżeniem do ognia. **Zapalny**, a, e, *p.* łatwo zapalający się. **Zapalony**, a, e, *im.* zajęty ogniem. Świeca zapalona. = *fig.* Zapalony chęcią, gniewem, miłością. **Zapałowy**, a, e, *p.* od zapału w armaty. Pole zapałowe w armacie, miejsce zawarte między dennemi obręczami a komorową obrączką.

**Zapamiętać, am, Zapamiętywać, uję**, *s. n. nied.* zapomnieć. Zapamiętali wziąć chleba. = zasięgać pamięcią. Powiada Fabiusz że nasi ojcowie zapamiętali w Rzymie jedno pacholę olbrzymiego wzrostu. **Zapamiętać się**, *s. z.* zapomnieć się, odejść od pamięci z gniewu, z uniesienia. **Zapamiętale**, *ps.* z zapamiętałością, *np.* kochać, zakochać się. **Zapamiętalec, lca**, *m.* człowiek zapamiętały. **Zapamiętałość, ści**, *ż.* stan człowieka zapamiętałego. Kocha ją aż do zapamiętałości. **Zapamiętały**, a, e, *p.* który odszedł od

pamięci z gniewu, lub silnego wzruszenia innej namiętności. **Zapamiętanie, a,** *n.* zapomnienie. = zasięganie pamięcią. **Zapamiętliwość, ści,** *ż.* łatwość zapominania. **Zapamiętliwy, a, e,** *p.* łatwo zapominający.

**Zaparcie, a,** *n.* parciem zapędzenie. = zamknięcie w miejscu zapartem. = się, wyparcie się.

**Zaparkanić, nię,** *s. cz. dok.* zagrodzić parkanem. **Zaparkanienie, a,** *n.* zagrodzenie parkanem.

**Zaparować, uję,** *s. cz. dok.* kogo dokąd, zapędzić. **Zaparowanie, a,** *n.* zapędzenie.

**Zaparstek, Zapartek, tku,** *m.* jaje niewylęgłe. = jaje zgnilc, zepsute.

**Zaparszywić, wię,** *s. cz. dok.* zarazić parchami. Jedna parszywa owca zaparszywi całą trzodę. **Zaparszywienie, a,** *n.* zarażenie parchami.

**Zaparty, a, e,** *im.* od **Zaprzeć,** którego dokąd zaparto. = zamknięty w zapartem miejscu.

**Zaparzać, am,** *s. cz. nied.* **Zaparzyć, rzę,** *dok.* zalewać, zalać parzącą wodą, *np.* osypkę dla psów. = Zaparzać członek chory, parzyć, naparzać. **Zaparzanie, Zaparzenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zapas, u,** *m.* zbiór rzeczy zachowanych na przyszłe użycie. Zapas pieniędzy. Zapas drew na zimę. Zapasy wojskowe. = *fig.* Zapas wiadomości.

**Zapaść,** *ob.* Zapadać.

**Zapaska, i,** *ż.* fartuch kobiecy.

**Zapaskudzenie, a,** *n.* od **Zapaskudzić, dzę,** *s. cz. dok.* paskudztwem zabrudzić, zaplugawić.

**Zapaśnictwo, a,** *n.* chodzenie w zapasy, zapaśnicze ćwiczenia. = literackie, spór literacki, polemika. **Zapaśniczy, a, e,** *p.* od zapaśnictwa. **Zapaśnik, a,** *m.* ten co chodzi z drugim w zapasy.

**Zapaśny, Zapasowy, a, e,** *p.* będący w zapasie. Korpus zapasowy, rezerwa. = Zapaśny, mający zapas czego. Nie dał się uczuć niedostatek zapaśnym w przeszłoroczne kreścencye.

**Zapasy, ów,** *l. m.* pasowanie się z kim. Chodzić w zapasy. = *fig.* spór, walka.

**Zapatrywać się,** *s. z. nied.* **Zapatrzeć się,** *dok.* na kogo, na co, patrząc na kogo, na co, brać wzór. Dzieci zwyczajnie zapatrują się na rodziców. = Zapatrzeć się na co, patrząc zapomnieć się. = (o brzemiennych), patrząc powziąć wrażenie, które się wypiętnuje na poczętym płodzie. Zapatrzyła się na winogrona, i urodziła dziecko z plamą podobną do winnego grona. **Zapatrywanie się, Zapatrzenie się,** *n.* czynność tych słów.

**Zapchać, Zapchnąć,** *ob.* Zapychać. **Zapchanie, Zapchnięcie, Zapchnienie, a,** *n.* czynność słów Zapchać, i t. d.

**Zapchlony, a, e,** *p.* zapełniony pchłami.

**Zapęd, u,** *m.* popęd. Zapęd gniewu. W wymowie powściągać zapędy imaginacyi. **Zapędliwy, a, e,** *p.* zapędzający się, popędliwy. **Zapędzać, am,** *s. cz. nied.* **Zapędzić, dzę,** *dok.* zaganiać, zagnać, *np.* bydło do obory, owce do owczarni. = zagnać aż dokąd. W dalekie zapędzony strony. = się, *s. z.* pędem zapuszczać się, zapuścić się. Król Jan zapędziwszy się za Turkami, ledwie co nie był przez nich wziętym. **Zapędzanie, Zapędzenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów.

**Zapełniać, am,** *s. cz. nied.* **Zapełnić, nię,** *dok.* napełniając zajmować, zająć całe miejsce. **Zapełnianie, Zapełnienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zapełzać, am,** *s. n. nied.* = się, *s. z.* **Zapełznąć, nę,** *s. n. dok.* pełzając dostać się dokąd.

**Zaperzenie, a,** *n.* zaczerwienienie z gniewu. **Zaperzony, a, e,** *im.* od **Zaperzyć się,** *s. z. dok.* zaczerwienić się z gniewu.

**Zapewne, Zapewnie,** *ps.* za rzecz pewną, bez wątpienia. = jak się zdaje, może, podobno. **Zapewniać, am,** *s. cz. nied.* **Zapewnić, nię,** *dok.* kogo o czem, upewniać, upewnić, = komu co, tak kogo zabezpieczyć, iż może być pewnym czego. Zapewnić komu los, utrzymanie, sposób do życia. = się, *s. z.* upewniać się, upewnić się. **Zapewnianie, Zapewnienie, a,** *n.* upewnianie, upewnienie.

**Zapęzlować**, uję, *s. cz. dok.* pęzlem zamalować. **Zapęzlowanie**, a, *n.* pęzlem zamalowanie.

**Zapiać**, pieję, *s. n. dok.* zacząć piać. Pierwej niż kur zapieje, trzykroć się mnie zaprzesz. **Zapianie**, a, *n.* zaczęcie piania. Budzę się o pierwszem zapianiu kogutów.

**Zapiąć**, *ob.* **Zapinać**.

**Zapić**, *ob.* **Zapijać**. **Zapicie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Zapić**, i t. d.

**Zapiec**, *ob.* **Zapiekać**.

**Zapiecek**, cka, *m.* miejsce za piecem. **Zapiecnik**, **Zapiecoleg**, a, *m.* ten co za piecem lega.

**Zapięcie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Zapiąć**, i t. d. = Zapięcie, co służy do zapinania.

**Zapieczenie**, a, *n.* czynność słowa **Zapiec**. = stan tego co się zapiekło. Zapieczenie w kiszkach, w żołądku.

**Zapieczętować**, uję, *s. cz. dok.* zamknąć pieczęcią, *np.* list. = *fig.* przypieczętować, zatwierdzić. Tomasz Kantuaryeński kościelną wolność i naukę krwią zapieczętował. = zakończyć. Świętą śmiercią żywot święty zapieczętował. **Zapieczętowanie**, a, zamknięcie pieczęcią.

**Zapiekać**, am, *s. cz. nied.* **Zapiec**, kę, *dok.* przypiekać, *np.* włosy w papilotach. = komu, *fig.* dopiekać, zaskwierać, dokuczać. = żołądek, sprawiać zapieczenie czyli zatwardzenie żołądka. = **się**, *s. z.* stwardnieć od zapieczenia. **Zapiekanie**, a, *n.* czynność słowa **Zapiekać**. **Zapiekanka**, i, *ż.* sól na Rusi czerwonej, tak zwana, że zapakowawszy ją w solankę, czub jej w suszarni zapiekają czyli raczej zasuszają. **Zapiekły**, a, e, *im.* który się zapiekł, *np.* krew, żołądek.

**Zapieniać**, am, *s. cz. nied.* **Zapienić**, nię, *dok.* pianą zapełniać, zapełnić. = **się**, *s. z.* pienić się, zakryć się pianą. Woda się zapieniła. = *fig.* Zapienił się ze złości.

**Zapierać**, am, *s. cz. nied.* **Zaprzeć**, prę, *dok.* zamykać, zamknąć zaporą. Zaprzeć drzwi ryglem. = Zaprzeć kogo dokąd, w ciasny kąt, prąc zapędzić. Jugurtę Metellus w ciasny kąt zaparł. = **się**, *s. z.* zamykać się, zamknąć się zaporą. = kogo, czego, wypierać się, wyprzeć się. Piotr zaparł się Chrystusa. Zaprzeć się Boga, religii. Król pruski zaparł się sojuszów z Polską zawartych. Zaprzeć się samego siebie, wyprzeć się. Ktoby chciał za mną iść, niechaj się samego siebie zaprze. **Zapieranie**, a, = **się**, *n.* czynność słów **Zapierać**, i t. d.

**Zapierzać**, am, *s. cz. nied.* **Zapierzyć**, rzę, *dok.* pierzem zapełnić, *np.* odzienie. = zatknąć pióro. Zapierzyć strzałę.

**Zapięty**, a, e, *im.* od **Zapiąć**, zapięciem jęty, *np.* guzik, suknia. = który się zapiął. Żołnierz powinien być zapięty.

**Zapijać**, am, *s. n. nied.* pić po czem, popijać. Po wetach zapijać poczęli. = *s. cz.* i **Zapić**, ję, *dok.* pijąc zatapiać, pijąc zapomnieć o czem. Zapić troski, zmartwienie, sprawę, interes. A ty wieleś razy sprawę pańską zapił lub zaniedbał. = Zapić sprawę, pijąc zagodzić, załatwić. Zapijmy tę sprawę. **Zapijać się**, *s. z.* często się upijać. **Zapić się**, *s. z.* zalać się na śmierć trunkiem. **Zapijanie**, a, = **się**, *n.* od słów **Zapijać**, i t. d.

**Zapinać**, am, *s. cz. nied.* **Zapiąć**, pnę, *dok.* zakładać, założyć na guzik, na haftkę, na petelkę. = **się**, *s. z.* (o osobach i odzieniu). Zapnij się. To odzienie na obie strony zapina się. **Zapinanie**, a, = **się**, *n.* od słów **Zapinać**, i t. d.

**Zapis**, u, *m.* zapisanie w księgę. = pismo którem się komu co zapisuje. Zapis testamentowy. **Zapisać**, **się**, *s. cz. dok.* **Zapisywać**, uję, *nied.* zaciągnąć pismo do księg, do regiestru. = kogo, zaciągnąć do spisu, do listy. = pisząc zanotować. Zapisać co w kalendarzu. Zapisywać obserwacye astronomiczne, meteorologiczne. = w sercu, w pamięci, *fig.* wyryć. Wyroki przyrodzenia zapisane są w sercu każdego. = co komu, na piśmie co komu przekazać. Zapisał mu cały majątek. = przepisać. Doktor

zapisał choremu lekarstwo. = kwatery, na pismie wyznaczać. = Zapisać zkąd dzieło, towar, zażądać na pismie aby przysłano. = pismem zapełnić, *np.* arkusz papieru. = **się**, *s. z.* wpisać swe imię lub kazać komu wpisać. Zapisać się na prawo, na medycynę. = Zapisać się diabłu, przedać mu swą duszę. Zapisywano się krwią diablom. **Zapisanie, Zapisywanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zapisek, sku**, *m* notatka. **Zapisne, Zapisowe**, go. *n.* opłata od zapisu. **Zapisny, Zapisowy**. a, e, *p.* od zapisu. List zapisowy. Dobra zapisowe. **Zapisywacz**, a, *m.* ten co zapisuje.

**Zapiszczeć, czę**, *s. n. dok* zacząć piszczeć. **Zapiszczenie**, a, *n.* odczwanie się piszczącym głosem.

**Zaplacenie**, a, *n.* od **Zaplacić, cę**, *s. cz. dok.* płacąc zaspokoić = *fig.* odpłacić. **Zapłacić niewdzięcznością**. Bóg zapłać, niech Bóg wynagrodzi.

**Zapladnlać**, *ob.* **Zaplodnić**.

**Zaplakać, czę**, *s. n. dok.* zacząć płakać. Zapłacz wprzód, a zaplaczę i ja nad twą biedą. **Zaplakany**, a, e, *p.* zalany łzami. Przyszła zapłakana. Oczy zapłakane

**Zaplata**, y, *ż.* zapłacenie. = płaca, żołd, pensya, nagroda.

**Zaplatać, am**, *s. cz. med.* Zapleść, plotę, *dok.* splatać, spleść włosy w warkocz. **Zaplatanie, Zaplecenie**, a, *n.* splatanie, splecenie.

**Zaplątać, am, czę**, *s. cz. dok. n. l.* i *fig.* plącząc zawikłać. = kogo w co, *fig.* wplątać. = **się**, *s. z.* plącząc zawikłać się. Koń się zaplątał. Język mu się zaplątał. Niezwalczony tych ludów wybawiciel sam się nakoniec w niewoli zaplątał. **Zaplątanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zaplecznik**, a, *m.* żołnierz w drugim szeregu stojący za plecami żołnierza w pierwszym szeregu.

**Zapleśnialość**, ści, *ż.* stan tego co zapleśniało. **Zapleśniały**, a, e, *m.* który zapleśniał. = *fig.* zastarzały. Zapleśniałe przesądy. **Zapleśnieć, ję**, *s. n. dok.* zakryć się pleśnią. **Zapleśnienie**, a, *n.* zakrycie się pleśnią. *ob.* **Zaplotki**.

**Zaplocie**, a, *n.* **Zaplociny, cin**, *l. m.*

**Zaplód, odu, Zaplodek, dku**, *m.* zawiązek płodu. **Zaplodnić, nię, Zaplodzic, dzę**, *s. cz. dok.* **Zapładzać, am**, *med.* sprawić że się płód zawiąże. = użyznić. Zapłodnić ziemię. **Zaplodzić się**, *s. z.* zalęgnąć się. Zapłodziło się robactwo. **Zaplodnienie, Zaplodzenie**, a, *n.* czynność słów **Zaplodnić**, i t. d.

**Zaplókać, czę**, *s. cz. dok.* **Zaplókiwać, uję**, *nied.* płócząc wymyć, wymywać brud, plamę. **Zaplókanie**, a, *n.* płócząc wymycie.

**Zaplonić, nię**, *s. cz. dok.* zaczerwienić, zarumienić. = **się**, *s. z.* **Zaplonąć, nę**, *s. n. dok.* zaczerwienić się, zarumienić się ze wstydu. **Zaplonienie**, a, *n.* zarumienienie się ze wstydu. **Zaplonionv**, a, e, *m.* zarumieniony ze wstydu.

**Zaploszenie**, a, *n.* od **Zaploszyć, szę**, *s. cz. dok.* płosząc zapędzić dokąd.

**Zaplot, u**, *m.* zaplecenie. = i **Zaplotka, i**, *ż.* co zaplecionо, plecionka z włosów

**Zaplotki, ów**, *l. m.* miejsce za płotem.

**Zapluć, ję, Zaplunąć, nę**, *s. cz. dok.* pluiąc zaplugawić. **Zaplucie**, a, *n.* zaplugawienie. plwóciuami.

**Zaplugawic, wię**, *s. cz. dok.* plugastwem zapełnić. **Zaplugawienie**, a, *n.* zapełnienie plugastwem.

**Zapluskać, am, Zapluskać, nę**, *s. cz. dok.* pluskając zalać, *np.* komu oczy. = *fig.* wymiatać na oczy. **Zapluskanie**, a, *n.* pluskając zalanie.

**Zaplywać, am**, *s. n. med.* **Zaplynąć, nę**, *dok.* płynąc dostać się dokąd. Fenicyanie zaplywali do Egiptu. Zaplynął szczęśliwie do portu, zawinął; *fig.* udało mu się pomyślnie zakończyć. = czem, zalać się płynem. Oczy mu krwią zaplynęły. **Zaplywanie, Zaplynienie**, a, *n.* płynąc dostanie się dokąd.

**Zapobiegać, am**, *s. n. nied.* **Zapobiedz, gę**, *dok.* czemu, zabiegać, zabiedz. **Zapobieganie, Zapobieżenie**, a, *n.* zabieganie, zabieżenie. Jaki jest najlepszy sposób zapobieżenia wy-

stępkom. **Zapobiegliwy, a, e,** *p.* zapobiegający, staranny. Człowiek gospodarny i zapobiegliwy.

**Zapocenie, a,** = **się,** *n.* od **Zapocić, cę,** *s.cz. dok.* zalać potem. Zapocić czoło, *fig.* w pocie czoła pracować. = **się,** *s.z.* zalać się potem.

**Zapoczynać, Zapocząć,** i t. d. *ob.* **Zaczynać,** i t. d.

**Zapodzianie, a,** *n.* od **Zapodzieć, ję,** *s.cz. dok.* zadziać, zarzucić, zawieruszyć. Gdzieś zapodział moję książkę? = **się,** *s.z.* zadziać się, zawieruszyć się.

**Zapoić, ję,** *s.cz. dok.* pojąc o śmierć przyprawić. **Zapojenie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zapole, a,** *n.* miejsce za polem. = zasiek w stodole na zboże w snopach. **Zapolny, a, e,** *p.* będący za polem.

**Zapolować, uję,** *s.n. dok.* zacząć polować. **Zapolowanie, a,** *n.* zaczęcie polowania.

**Zapomagać,** *ob.* **Zapomódz. Zapomaganie, a,** *n.* dawanie zapomogi, wspomaganie.

**Zapominać, am,** *s.cz.* i *n. nied.* **Zapomnieć, nę,** *dok.* kogo, co, czego, o kim, o czem, wypuszczać, wypuścić z pamięci. Wszystko zapomniał czego się był nauczył. = puszczać w zapomnienie. Zapominać krzywdy, urazy. = Zapominać o sobie, nie pamiętać o sobie. Nie zapomniał o sobie. = Zapomnieć co gdzie, zostawić przez zapomnienie. = **się,** *s.z.* wypadać z pamięci. Czego się łatwo nauczy, to się łatwo zapomina. = zapamiętać się, tracić przytomność, nie pamiętać cośmy winni sobie lub innym. W szczęściu ludzie się zapominają. Zapominasz się, mówiąc tak do mnie. **Zapominalski, ego,** *m.* **Zapominalska, iej,** *ż.* ten, ta co łatwo zapomina. **Zapominanie, Zapomnienie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. Zapomnienie, niepamięć. Puścić co w zapomnienie. Wydrzeć z zapomnienia.

**Zapomódz, mogę,** *s.cz. dok.* **Zapomagać, am,** *nied.* wspomódz, wspomagać. = Zapomódz kogo w co, wspomódz czem. Zapomógł go w pieniądze. = **się,** *s.z.* przyjść do lepszego bytu. Oddam ci jak się zapomogę. **Zapomoga, i,** *ż.* to co się daje dla zapomożenia, mianowicie zboże, bydło dane włościanom w czasie głodu, pomorku, lub dla zagospodarowania się. **Zapomożenie, a,** *n.* wspomożenie. **Zapomożyciel, a,** *m.* **Zapomożycielka, i,** *ż.* ten, ta co zapomaga, wspomożyciel, wspomożycielka.

**Zapona, y,** *ż.* **Zaponka, i,** *ż. zdrob.* to co służy do zapinania. = opona, zasłona.

**Zapora, y,** *ż.* to czem co jest zaparte. = *fig.* zawada, przeszkoda. Przełamać zaporę. = *fort.* brama kraciasta lub szachetowa służąca do zapierania otworów w stoku.

**Zaporoże, a,** *n.* kraj za porogami Dniepru. **Zaporożec, ka, Zaporożanin, a,** *m.* kozak zaporozki. **Zaporozki, a, e,** *p.* z zaporoża, *np.* kraj, kozak.

**Zapotnieć, ję,** *s.n. dok.* zapocić się.

**Zapotrzebować, uję,** *s.cz. dok.* czego, zacząć potrzebować, zażądać czego potrzebnego. **Zapotrzebowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zapowiadać, am,** *s.cz. nied.* **Zapowiedzieć, wiem,** *dok.* naprzód powiadać, powiedzieć. Biskupi zapowiedzieli że opuszczą senat, jeśli dyzunia do senatu wprowadzoną będzie. = małżeństwo, czytać z ambony zapowiedź małżeństwa. = zakazywać, zakazać. Likurg zapowiedział złota i srebra w mieście używać. **Zapowiadanie, Zapowiedzenie, a,** *n.* czynność tych słów. **Zapowiedny, a, e,** *p.* zapowiadający. = zakazujący, wstrzymujący. List zapowiedny, wstrzymujący dalszy postęp sprawy. **Zapowiedź, dzi,** *ż.* zapowiedzenie. = ogłoszenie z ambony imion osób zabierających się do stanu małżeńskiego. Proboszcz nie może dać ślubu bez trzech poprzednich zapowiedzi, chyba za dyspensą. = zakaz. = miejsce w lesie gdzie wrąb zakazany.

**Zapowietrzać, am,** *s.cz. nied.* **Zapowietrzyć, trzę,** *dok.* zarazać, zara-

zić morowem powietrzem. = *fig.* czem złem zarazić. **Zapowietrzyć się**, *s. z.* zarazić się morowem powietrzem. Francuzi zapowietrzyli się w Jaffie. = *fig.* Ktoż o utrapionego kiedy przyjaźń stoi? każdy mija, każdy się zapowietrzyć boi. **Zapowietrzenie**, a, *n.* zarażenie morowem powietrzem. = się, zarażenie się morowem powietrzem.

**Zapoznać**, am, *s. cz. dok.* **Zapoznawać**, ję, *nied.* kogo z kim, zaznajomić. = się, *s. z.* z kim, zaznajomić się. **Zapoznanie**, a, *n.* zaznajomienie. = się, zaznajomienie się.

**Zapożyczać**, am, *s. cz. nied.* **Zapożyczyć**, czę, *dok.* pożyczając od kogo długi zaciągać, zaciągnąć. = się, *s. z.* zadłużać się, zadłużyć się.

**Zapozywać**, **Zapozwać**, i t. d. *ob.* Pozywać, i t. d.

**Zapracować**, uję, *s. cz. dok.* pracą zarobić. Z biedą kawałek chleba zapracować można. Grosz zapracowany. = się, *s. z.* zająć się całkiem pracą. = zamęczyć się pracą. **Zapracowanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zapragnąć**, nę, *s. cz. dok.* kogo, czego, zacząć pragnąć, zachcieć, zażądać. Żydzi króla mieć zapragnęli. **Zapragnienie**, a, *n.* zażądanie.

**Zapraszać**, *ob.* Zaprosić. **Zapraszanie**, a, = się, *n.* czynność słów Zapraszać, i t. d.

**Zaprawa**, y, *ż.* zaprawianie potraw. = to co się dodaje dla zaprawienia potrawy. Sól jest zaprawą wszelkich potraw. = *fig.* co uprzyjemnia rozmowę. Żart zaprawą jest, i, że tak rzekę, przysmakiem posiedzenia. = część wewnętrzna pieca hutniczego, gdzie się zbiera kruszec roztopiony, poniżej tórmy zaprawą dolną, powyżej zaprawą górną zwaną. = kąpiel przygotowana z ałunu, i t. d., którą się napawają materye mające się farbować.

**Zaprawdę**, *ps.* za rzecz prawdziwą. Zaprawdę powiadam wam, iż jeden z was ma mnie wydać.

**Zaprawiać**, am, *s. cz. nied.* **Zaprawić**, wię, *dok.* przyprawiać, dodać dla zaprawy. Zaprawić potrawę pieprzem, winem. Zaprawić komu życie goryczą, *fig.* napełnić goryczą. = kogo do czego, wprawiać, wprawić. Żydzi zaprawili lud nasz do pijaństwa. = dziurę, wprawiając co zatykać, zatknąć. = się, *s. z.* wprawiać się. Do wymowy zaprawiasz się w mieście. = na kim, nabywać wprawy ze szkodą czyją. Biada zającowi na którym się młode charty zaprawiają. **Zaprawianie**, **Zaprawienie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zaprawny**, a, e, *p.* zaprawiony.

**Zaprosić**, szę, *s. cz. dok.* **Zapraszać**, am, *nied.* prosząc zwwezwać. Zaprosić kogo do siebie, na obiad, na wesele. = się, *s. z.* zamawiać się, zamówić się do kogo. **Zaprosiciel**, a, *m.* **Zaprosicielka**, i, *ż.* ten, ta co zaprasza. **Zaprosiny**, sin, *l. m.* zaproszenie. **Zaproszenie**, a, = się, *n.* czynność słów Zaprosić, i t. d. **Zaproszony**, a, e, *im.* którego zaproszono.

**Zaprószać**, am, *s. cz. nied.* **Zaprószyć**, szę, *dok.* prochem, proszkiem zasypywać, zasypać. Śnieg ziemię zaprószył. Zaprószyć oko. = Zaprószyć głowę trunkiem, zaprószyć się, podchmielić sobie. **Zaproszenie**, a, *n.* zasypanie prochem.

**Zaprowadzać**, am, *s. cz. nied.* **Zaprowadzić**, dzę, *dok.* zawodzić, zawieść kogo dokąd. = wprowadzać, wprowadzić, *np.* prawa, zwyczaje, władzę, porządek. **Zaprowadzanie**, **Zaprowadzenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaprożniać**, am, *s. cz. nied.* **Zaprożnić**, nię, *dok.* zaprzątać, zaprzątnąć napróżno, niepotrzebnie. = *fig.* Freszki zaprożniają mu głowę.

**Zapryskać**, am, **Zaprysnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Zapryskiwać**, uję, *med.* pryskając zalać, *np.* komu oczy. **Zapryskanie**, **Zaprysnienie**, **Zapryskiwanie**, a, *n.* pryskając zalanie, zalewanie.

**Zapryszczenie**, a, *n.* od **Zaprysczyć**, czę, *s. cz. dok.* opryszczyć. = się, *s. z.* zakryć się pryszczami.

**Zaprzęg**, ęgu, *m.* zaprzęganie. Koń

do zaprzęgu. = cug koni: trójka, czwórka. = uprząż.

**Zaprzalek, lka**, *m. bot.* (Galium verum), gatunek przytulii.

**Zaprzałość, ści**, *ż.* stan tego co zaprzało. **Zaprzały, a, e**, *im.* od **Zaprzeć**, który zaprzał.

**Zaprzaniec, ńca**, *m.* ten co się zaparł czego, mianowicie wiary, renegat.

**Zaprzątać, am**, *s. cz. nied.* **Zaprzątnąć, nę**, *dok.* zaprózniać, zapróznić, *np.* drogę, izbę czem niepotrzebnem, tem co zawadza. = *fig.* zajmować, zatrudniać. Wasze dobro zaprzątało zawsze moję troskliwość, i zaprzątać jej nie przestanie. = sobie kim, czem głowę, myśleć o kim, o czem nieprzestannie. Ona nim sobie głowę zaprzątnęła. = się, *s. z.* czem, zajmować się, zatrudniać się. Gdyby był Wirgiliusz zaprzątnął się tłumaczeniem Iliady, nie mielibyśmy Eneidy. **Zaprzątanie, Zaprzątnienie, a**, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Zaprzeć**, *ob.* **Zaprzerać**.

**Zaprzeć, rzę**, *s. n. dok.* zagrzać się od wilgoci z ciepłem. Zboże zaprzało, bo było mokro zebrane.

**Zaprzeczać, am**, *s. cz.* i *n. nied.* **Zaprzeczyć, czę**, *dok.* czego, czemu, przeczyć, utrzymywać że co jest nieważne, niesłuszne, niegruntowne, fałszywe. **Zaprzeczanie, Zaprzeczenie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Zaprzedać, am**, *s. cz. dok.* **Zaprzedawać, ję**, *nied.* przedać jako niewolnika. Bracia zaprzedali Józefa kupcom Izmaelickim. W Koryncie Mummiusz zdathych do oręża wyrznął, niewiasty i dzieci zaprzedał. Psu oczy zaprzedał, *fig.* stracił wszelki wstyd. = zdradzić za pieniądze. Zaprzedał kraj, ojczyznę nieprzyjacielowi. = się, *s. z.* przedać siebie samego za pieniądze lub inne korzyści. Pisarz ten zaprzedał się rządowi. **Zaprzedanie, Zaprzedawanie, a**, = się, *n.* czynność tych słów. **Zaprzedaniec, ńca**, *m.* ten którego zaprzedano.

**Zaprzęgać, am**, *s. cz. nied.* **Zaprząc, gę**, *dok.* zakładać, założyć konie, woły do wozu. = kogo do czego, *fig.* zasadzic do ciężkiej pracy. = się, *s. z.* być zaprzęganym. I krowy czasem zaprzęgają się do pługa. = do czego, *fig.* zasiadać, zasiąść do ciężkiej pracy. **Zaprzęganie, Zaprzężenie, a**, = się, *n.* czynność tych słów. **Zaprzęgowy, a, e**, *v.* od zaprzęgu (koń). **Zaprzężony, a, e**, *im.* którego zaprzężono. Konie zaprzężone.

**Zaprzestać, nę**, *s. cz. dok.* **Zaprzestawać, ję**, *nied.* czego, przestać, poprzestać, zaniechać. = *s. n.* przestać. Zaprzestał pić wódki. **Zaprzestanie, Zaprzestawanie, a**, *n.* przestanie, poprzestanie.

**Zaprzeszły, a, e**, *p.* poprzedzający to co przeszło, *np.* rok. = Czas zaprzeszły, *gram.* wyrażający czynność która poprzedziła przeszłą czynność.

**Zaprzodkować, uję**, *s. cz. dok.* **Zaprzodkowywać, uję**, *nied. artyl.* założyć ogon lewety na sworzeń przodkary. **Zaprzodkowanie, a**, *n.* od słowa Zaprzodkować.

**Zaprzyjaźniać, am**, *s. cz. nied.* **Zaprzyjaźnić, nię**, *dok.* kogo z kim, przyjaźnią łączyć, złączyć. = się, *s. z.* łączyć się, złączyć się z kim przyjaźnią. **Zaprzyjaźnianie, Zaprzyjaźnienie, a**, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zaprzysięgać, am**, *s. cz. nied.* **Zaprzysiądz, ęgę**, *dok.* zatwierdzać, zatwierdzić przysięgą. Królowie polscy zaprzysięgali swobody stanu szlacheckiego, a obierani i artykuł konfederacyi Warszawskiej warujący wolność wyznania. = się, *s. z.* pod przysięgą obowiązywać się komu. = czego, wyprzysięgać się, wyprzysiądz się. **Zaprzysięganie, Zaprzysiężenie, a**, = się, *n.* czynność tych słów. **Zaprzysiężony, a, e**, *im.* zatwierdzony przysięgą, *np.* pokój, przymierze, przyjaźń, wiara, wierność, posłuszeństwo, swobody, przywileje.

**Zapstrzyć, strzę**, *s. cz. dok.* zapełnić pstrocizną. = (o muchach), zabrudzić.

**Zapuchać, am**, *s. n. nied.* **Zapuchnąć,**

się, *dok.* nabrzmiewać, nabrzmieć puchlinę. **Zapuchanie, Zapuchnienie,** a, *n.* nabrzmiewanie, nabrzmienie puchliną. **Zapuchły,** a, e, *im.* który zapuchł, *np.* twarz.

**Zapukać,** am, *s. n. dok.* zacząć pukać, zastukać do drzwi. **Zapukanie,** a, *n.* zastukanie.

**Zapust,** u, *m.* las zapuszczony, zagaj, zagajsko.

**Zapustnik,** a, *m.* **Zapustnica,** y, *ż.* ten, ta co obchodzi zapusty, bawi się w zapustach. **Zapustny, Zapustowy,** a, e, *p.* od zapust, *np.* niedziela, zabawy. **Zapustować, ować,** *s. n. nied.* obchodzić zapusty, bawić się w zapustach. **Zapustowanie,** a, *n.* obchodzenie zapust. **Zapusty, pust,** *l. m.* (od bożka słowiańskiego Pust), ostatnie dni mięsopustu.

**Zapuszczać,** am, *s. cz. nied.* **Zapuścić, szczę,** *dok.* wpuszczać, wpuścić w głąb czego. Wyżły ciekawe w chróściy zapuszczają. Zapuścić w ziemię, *np.* słup, krój, lemiesz. Zapuścić w wodę, *np.* sieci. Zapuśćcie sieci wasze na połów. Zapuść sierp twój, a żnij, bo już przyszła godzina aby żęto. = spuszczać, spuścić dla zakrycia. Zapuścić zasionę. = ogień, podpalać umyślnie lub przez nieostrożność. = zagony, zapędzać się w kraj nieprzyjacielski = nie wycinać, nie ucinać tego co rośnie. Las albo gaj zapuścić. Zapuścić włosy, wąsy, brodę. Zakazano księżom z zapuszczoną brodą chodzić. = czem, zasłaniać, zasłonić czem spuszczonem, *np.* kwefem. Spotkałem śliczne dwie boginie zapuszczone kwefem. = się, *s. z.* puszczać się, puścić się wgłąb czego, *np.* w las. Mieszkańcy Skandynawii zapuszczali się na zwiady odległych krajów. = *fig.* zaciekać się, zagłębiać się w badaniach, dociekaniach. Nie zapuszczaj się w dociekania i domysły. Chcąc poszukiwać stanu przyrodzonego człowieka, nie można zapuszczać się w domniemania. **Zapuszczanie, Zapuszczenie,** a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zapuszczony,** a, e, *im.* od **Zapuścić.** = *p.* puszczony odłogiem, zaniedbany, *np.* ogród. Głowa pańska różni się od innych tem tylko, że jest niesmiernie zapuszczona.

**Zapychać,** am, *s. cz. nied.* **Zapchać,** am, **Zapchnąć,** nę, *dok.* pchając zatykać, zatknąć, *np.* dziurę słomą, sianem klaszki, sprawiać zatwardzenie, obstrukcyą. **Zapychać się,** *s. z.* opychać się. **Zapychanie,** a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zapylać,** am, *s. cz. nied.* **Zapylić, lę,** *dok.* pyłem zapełniać, zapełnić. **Zapylanie, Zapylenie,** a, *n.* pyłem zapełnianie, zapełnienie.

**Zapytać,** am, *s. cz. dok.* **Zapytywać, uję,** *nied.* = się, *s. z.* kogo o co, zadawać, zadać pytanie. **Zapytanie, Zapytywanie,** a, *n.* zadanie, zadawanie pytania. Znak zapytania, *gram.*

**Żar,** u, *m.* żarzące się węgle.

**Zarąb,ębu,** *m.* znak zarąbany siekierą na drzewie. = zasiek z drzew zrąbanych. **Zarąbać, bię,** *s. cz. dok.* **Zarąbywać, Zarębywać, Zarębować, uję,** *nied.* znaczyć zarąbem. = Zarąbać kogo, rąbiąc szablą zabić. Dwóch zarąbałem w kłótni, dwóch na pojedynku. = drogę, zawalić zrąbanemi drzewami. **Zarąbanie, Zarąbywanie,** a, *n.* czynność tych słów.

**Zarabiać,** *ob.* **Zarobić.** **Zarabianie,** a, *n.* czynność słowa **Zarabiać.**

**Zarada,** y, *ż.* zaradzenie. **Zaradczy, Zaradny,** a, e, *p.* mogący czemu zaradzić. **Zaradzać,** am, *s. n. nied.* **Zaradzić, dzę,** *dok.* czemu, radą zapobiegać, zapobiedz. Wszystkom wcześnie przewidział, wszystkiemu zaradził. = sobie, poradzić sobie. Nie troszcz się o nas, potrafimy sobie zaradzić. Dwom trzodom jeden pasterz nie zaradzi, nie da im rady. **Zaradzanie, Zaradzenie,** a, *n.* radą zapobieganie, zapobieżenie.

**Zaranek, aku,** *m.* **Zaranie,** a, *n.* poranek. **Zaranny,** a, e, *p.* poranny, *np.* gwiazda.

**Zarastać,** *ob.* **Zarosnąć.** **Zarastanie,** a, *n.* od słowa **Zarastać.**

**Zaraz**, *ps.* wraz, wnet, w tej chwili, natychmiast.

**Zaraza**, y, *ż.* zarażająca choroba. Zaraza morowa, morowe powietrze. Zaraza na bydło. = Zaraza na rośliny, rzucająca się na ich liście, korzenie. = *fig.* to co zgubę przynosi. Grzech jest zarazą dla duszy. = *bot.* (Orobanche), roślina pospolicie z korzenia innych roślin wyrastająca. **Zarażać, am**, *s.cz. nied.* **Zarazić, się**, *dok.* kogo czem, nabawiać, nabawić zarazy. = *fig.* psuć, kazić. Szaleństwo zaraziło niektóre głowy. = **się**, *s.z.* dostawać, dostać zarazy. = *fig.* przejąć co złego od kogo. Zarazić się błędami, przesądami, zabobonami. **Zarażanie, Zarażenie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zarazem**, *ps.* razem z luną czynnością, w tym samym czasie.

**Zaraziciel**, a, *m.* **Zarazicielka**, i, *ż.* ten, ta co zaraża. **Zaraźliwie**, *ps.* sposobem zaraźliwym. **Zaraźliwość**, ści, *ż.* przymiot tego co zaraza. **Zaraźliwy**, a, e, *p.* zarażający, mogący zarazić. Dotąd jeszcze niewiadomo czy cholera jest zaraźliwa. **Zarażony**, a, e, *im.* który się zaraził, dotknięty zarazą.

**Żarcie**, a, *n.* pożeranie, żarłoczne jedzenie.

**Żarcik**, u, *m. zdrob.* od **Żart**.

**Zardzewiałość**, ści, *ż.* stan tego co zardzewiało. **Zardzewiały**, a, e, *im.* od **Zardzewieć, jeć**, *s.n. dok.* rdzą się zakryć.

**Zaręczać, am**, *s.n. nied.* **Zaręczyć, czę**, *dok.* za kogo, za co, ręczyć, dać zaręczenie. = zapewniać słowem lub na piśmie. = *s.z.* Zaręczyć komu córkę, obiecać za żonę. Rodzice zaręczyli pięcioletnią Jadwigę Wilhelmowi Rakuzkiemu. = **się**, *s.z.* z kim, obiecać sobie nawzajem połączenie się węzłem małżeńskim. **Zaręczanie, Zaręczenie**, a, *n.* czynność tych słów. Zaręczenie, zapewnienie ustne lub na piśmie. **Zaręczony**, a, e, *p.* od zaręki, *np.* summa. **Zaręczony**, a, e, *im.* od **Zaręczyć**, się zaręczył, która się zaręczyła. **Zaręczyny**, czyn, *l.m.* zarękowiny, obietnica związku małżeńskiego. **Zaręka**, i, *ż.* summa przy zaręczeniu złożona. **Zarękawek, wka**, *m.* rękawek zaciągnięty na rękaw dla jego ochrony. = rękaw futrzany u kobiet dla ochrony rąk od zimna.

**Zarekrutować, uję**, *s.cz. dok.* zaciągnąć na rekruta do wojska. **Zarekrutowanie**, a, *n.* zaciągnienie na rekruta do wojska.

**Zareński**, a, e, *p.* leżący, mieszkający za Renem.

**Żarliwie**, *ps.* z żarliwością. **Żarliwiec, wca**, *m.* żarliwy stronnik, obrońca. **Żarliwość**, ści, *ż.* gorliwość. **Żarliwy**, a, e, *p.* gorliwy, *np.* o dobro publiczne, o zbawienie dusz.

**Żarłoctwo**, a, *n.* **Żarłoczność**, ści, *ż.* nienasycona chęć żarcia, obżarstwo. **Żarłocznie**, *ps.* żarłocznym sposobem. **Żarłoczny**, a, e, *p.* chciwie żrący, obżarty. **Żarłok**, a, *m.* **Żarłoczka**, i, *ż.* ten, ta co żre chciwie. = Żarłok, *zool.* ryba z rodzaju ludojadów. = gałązka cienka, wodnista, sokl z drzewa wysysająca.

**Żarna, żarn**, *l.m.* ręczny młyn.

**Żarnice, nic**, *l.m. med.* czerwona wysypka z gorączką.

**Żarnowiec, wca**, *m. bot.* (Scoparium), krzew z którego miotły robią.

**Zarobek, bku**, *m.* zarobienie, i to co kto na życie zarobił. Iść na zarobek. Szukać zarobku. = zysk. Przedać bez zarobku. **Zarobić, bię**, *s.cz. dok.* **Zarabiać, am**, *nied.* robiąc zyskać, zapracować. Co zarobili ojcowie, dzieci tracą. = zyskać przedając. Ileś zarobił na tym towarze? = zasłużyć. Zarobić na szacunek. = wapno, rozrobić wodą. = dziurę, zatkać, zaszyć, załatać. **Zarobienie**, a, *n.* czynność słowa **Zarobić**. **Zarobkować, uję**, *s.n. nied.* zarabiać na życie. **Zarobkowanie**, a, *n.* zarabianie na życie. **Zarobkowy**, a, e, *p.* od zarobku, służący do zarobienia na życie. **Zarobnik**, a, *m.* ten co pracuje dla zarobku, wyrobnik.

**Zarod, odu, Zarodek, dku**, *m.* pierwiastkowa materya z której się

tworzy zawiązek istoty żyjącej, organicznej. = *fig.* zawiązek, zadatek, nasienie, pierwsza przyczyna. Zaród choroby. Zaród niezgody. Przytłumić co w samym zarodzie, w zarodku. **Zarodkowy**, a, e, *p.* od zarodku.

**Zaroić, ję**, *s. cz. dok.* osadzić rój pszczół w ulu. = piwo, sprawić ferumentacyą dolewając do niego drożdży. **Zarojenie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zaropić, pię**, *s. cz. dok.* zapełnić ropą. = **się**, *s. z.* zapełnić się ropą. Oczy mu się zaropiły. **Zaropienie**, a, *n.* zapełnienie ropą.

**Zarosić, sę**, *s. cz. dok.* zakropić rosą. = **się**, *s. z.* idąc po rosie zamoczyć się.

**Zarośl, i, Zaroślina, y**, *ż.* **Zarośle**, a, *n.* miejsce zarosłe krzakami. **Zarosły**, a, e, *im.* który czem zarosł, *np.* mchem, trawą, chwastem, sierścią, włosem. **Zarosnąć, Zarość, snę**, *s. n. dok.* **Zarastać, am**, *nied.* zakryć się, zakrywać się zarośla. Lasem pola zarosły. Rola cierniem i chwastem zarosła. = włosem, obrosnąć, obrastać. Bolesław Chrobry zarastał czarno, gęsto i kędzierzawo. = zasklepić się. Ta rana już nie zarosnie. **Zarośnięty**, a, e, *im. ob.* **Zarosły**. **Zarost**, u, *m.* włosy na brodzie i wąsach. Miał dużo, niebieskie oczy, ciemny zarost.

**Zarównać, am**, *s. cz. dok.* **Zarównywać, am**, *nied.* równając zagładzić, zagładzać chropowatość, *np.* wapno na ścianie. **Zarównanie, Zarównywanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zarówno**, *ps.* równie, bez różnicy.

**Zarozumiale**, *ps.* z zarozumiałością. **Zarozumiałość, ści**, *ż.* zbytnie o sobie rozumienie. **Zarozumiały**, a, e, *p.* zbyt o sobie rozumiejący.

**Żart**, u, *m.* słowa dowcipnie wyrzeczone dla rozśmieszenia, dla rozweselenia. Żartu jak soli skąpo używać. Żarty się go trzymają, lubi żartować. Wolne panu żarty, wolno panu żartować. Nie do żartu mi, nie chce mi się żartować. To nie żarty, to nie przelewki. **Widząc że to nie żarty, w nogi.** **Żartem**, na żart, żartując. Żart na bok, na stronę, nie żartujmy, mówmy serio. = Żart uszczypliwy. Żarty sobie z kogo stroić.

**Żartki**, a, e, *p.* rzeski, rączy, chyży, szybki, prędki. Koń to był żartki. Jugurta był do bitwy żartki, = *fig.* bystry, żywy, *np.* dowcip. **Żartko**, *ps.* rzesko, rączo, chyżo, szybko, prędko. **Żartkolotny**, a, e, *p.* żartko latający. **Żartkonogi**, a, e, *p.* żartki w nogach. **Żartkość, ści**, *ż.* rzeskość, rączość, chyżość, szybkość, prędkość. = *fig.* bystrość, żywość. Żartkość dowcipu.

**Żartobliwie**, *ps.* żartobliwym sposobem **Żartobliwość, ści**, *ż.* skłonność do żartowania. **Żartobliwy**, a, e, *p.* skłonny do żartowania, lubiący żartować. = zawierający w sobie żarty, *np.* powieść, wieraze. **Żartować, uję**, *s. n. nied.* bawić się żartami. = z kogo, z czego, żarty sobie stroić, wyśmiewać, naśmiewać się. **Żartowanie**, a, *n.* od słowa **Żartować**. **Żartowniś, sia**, *m.* **Żartowniczka**, i, **Żartownisia, si**, *ż.* ten, ta co lubi żartować.

**Zarumienić, nię**, *s. cz. dok.* rumiano zafarbować, zaczerwienić. Trunek mu twarz zarumienił. Słońce zachodzące zarumieniło obłoki. = kogo, sprawić że mu wystąpi na twarz rumieniec ze wstydu. = potrawę, przyrumienić. = **się**, *s. z.* stać się rumianym. = zaczerwienić się ze wstydu. **Zarumienienie**, a, = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zarwać**, *ob.* **Zarywać**. **Zarwanie**, a, *n.* od słowa **Zarwać**.

**Zarybek, bku**, *m.* narybek, ryby wpuszczone do stawu dla zarybienia. **Zarybiać, am**, *s. cz. nied.* **Zarybić, bię**, *dok.* wpuszczać, wpuścić w staw zarybek. **Zarybianie, Zarybienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaryć, ję**, *s. cz. dok.* ryjąc zarównać, zagładzić. = ryjąc zająć do pewnej głębokości. = **Zaryć nosem ziemię**, *fig.* upaść nosem na ziemię. **Zarycie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zaryczeć, czę**, *s. n. dok.* zacząć ryczeć. Gdy lew zaryczy, wszystkie

zwierzęta truchleją. = *fig.* Zaryczały działa.

**Zaryglować, uję,** *s. cz. dok.* drzwi, zasunąć ryglem, zamknąć na rygiel. **Zaryglowanie, a,** *n.* zamknięcie na rygiel.

**Zarynek, nku,** *m.* plac za rynkiem.

**Zarys, u,** *m.* rys zakreślony piórem, ołówkiem. = *fig.* rys, krótkie skreślenie, krotki opis. **Zarysować, uję,** *s. cz. dok.* zakreślić rysami. = zapełnić rysunkiem. **Zarysowanie, a,** *n.* zapełnienie rysunkiem.

**Zarywać, am,** *s. cz. nied.* **Zarwac, rwę,** *dok.* co, kogo, zachwyciwszy porywać, porwać. Co kto zarwie, to będzie jego. Lud gdzie zarwał jakiego szpiega, to i powiesił. = Zarwać jakiej nauki, nabyć jej powierzchownej znajomości. = zachwycić. Zarwać jakiej choroby. Zarwać błędów kacerskich. = kogo, zapytywać na wyrywki. = Zarywać czego, skłaniać się, zbliżać się do czego. Tacyt zarywał trochę nauki Epikura. = *s. n.* Zarywać na co, zakrawać, zacinać. Zarywa na waryata. **Zarywanie, a,** *n.* od słowa **Zarywać.**

**Zarząd, u,** *m.* zarządzanie, zawiadywanie. Zarząd domu, interesów, gospodarstwa. **Zarządzać, am,** *s. n nied.* czem, rządzić, zawiadywać. **Zarządzanie, a,** *n.* zawiadywanie.

**Zarżeć, żę,** *s. n. dok.* zacząć rżeć.

**Zarzeczanin, a,** *m.* ten co mieszka za rzeką. **Zarzecze, a,** *n.* miejsce za rzeką. **Zarzeczny, a, e,** *p.* leżący, mieszkający za rzeką.

**Zarzekać, am,** *s. cz. nied.* **Zarzec, kę,** *dok.* zaczarować, urzec. = **się,** *s. z.* czego, wyrzekać się, wyrzec się, zrzekać się, zrzec się. Zarzekł się wina, gorzałki, kart. = Zarzekł się słowa, zaparł się danego słowa. **Zarzekanie, Zarzeczenie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Zarzenie się,** *n.* gorzenie bez wyraźnego ukazania się płomienia.

**Zarzępolić, lę,** *s. n. dok.* zacząć rzępolić na skrzypcach.

**Zarzew, i, ż. Zarzewie, a,** *n.* węgle żarzące się. = *fig.* podpał, podnieta.

**Zarzezać, Zarznąć,** i t. d. *ob.* **Zarzynać. Zarznięty, a, e,** *im.* którego zarznięto.

**Zarzucać, am,** *s. cz. nied.* **Zarzucić, cę,** *dok.* rzucać, rzucić za co, *np.* za płot. = *fig.* porzucać, porzucić, zaniechać, zaniedbać. Polacy zarzucili swój ubior, a przebrali się po francuzku. = Zarzucić co, rzucić w kąt, zawieruszyć. = rzucać, rzucić w głąb wody, zapuszczać, zapuścić, *np.* sieci, wędę, kotwicę, = co na siebie, rzucić na siebie, odziać się na prędce. Gdy pożar wybuchnął, wybiegłem zarzuciwszy tylko kołdrę na siebie. Myśleć i starać się co na grzbiet zarzucić. = co na co, rzucając zadziergnąć. Zarzucić kółko na hak. Zarzucić komu stryczek na szyję. Poczuwszy byk srogi, że mu nagle powrozy zarzucą na rogi. = co czem, rzucając zapełniać, zasypać, *np.* dół kamieniami. = kogo czem, narzucać, rzucając przytłoczyć. Życzą kamieńmi Jezusa zarzucić. = *fig.* narzucać, obarczać. Zarzucać kogo listami, pytaniami. Wszędzie nudnemi rymy jestem zarzucony. = co komu, czynić komu zarzuty, objekcye. = co komu, wyrzucać, wymiatać na oczy. **Zarzucanie, Zarzucenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. **Zarzut, u,** *m.* objekcya. Zrobić komu zarzut. Odpowiadać na zarzuty. = wyrzut, nagana. Człowiek bez zarzutu, któremu nic zarzucić nie można. Ciąży na nim zarzut. Oczyścić się z zarzutu.

**Żarzyć, rzę,** *s. cz. nied.* rozżarzać ogień. = *fig.* zapalać, rozniecać. Ogień w sercach wojowników żarzy. = **się,** *s. z.* gorzeć bez płomienia. Węgle się żarzą. = *fig.* pałać, płonąć. Gniew się w nim żarzy zapalczywy. **Żarzysty, a, e,** *p.* pełen żaru, *np.* popiół.

**Zarzynać, am,** *s. cz. nied.* **Zarznąć, nę,** *dok.* kogo, przerzynając gardło odjąć życie. = rznąć zabijać. Zarznąć wołu, cielę, kurczę. = skaleczyć. Zarznąć kogo w palec. = zaciąć ostro. Zarznąć kij. Zarznąć pióro, zatemperować. = **się,** *s. z.*

nawzajem się rznąć, wyrzynać się. = Zarznąć się, przerznąć sobie gardło. = w palec, skaleczyć się. **Zarzynanie, Zarznięcie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zaś**, *sp.* a, ale. Tyś zdrów, ja zaś chory. = Jakto zaś? czy sposób? czy podobna? Gdzie zaś, niesposób, niepodobna. = Zasię (broniąc się od psa). Choć krzyczał a zasię, a zasię, jednak go psy potargały. = wara! Ja mam Basię, drugim zasię. My im ze strzelb dziesięciu palnęli a zasię.

**Zasada**, y, *ź.* to na czem się co zasadza, gruntuje, opiera. Zasadą każdej społeczności jest sprawiedliwość. = *chem.* związek kwasorodu z pierwiastkiem metalicznym, z którego sól powstaje. **Zasadniczy**, a, e, *p.* służący za zasadę, fundamentalny. Prawdy zasadnicze. **Zasadnie**, *ps.* na pewnej zasadzie. **Zasadność, ści**, *ź.* gruntowność, fundamentalność. **Zasadny**, a, e, *p.* gruntowny, fundamentalny.

**Zasądowy**, a, e, *p.* za sądem się odbywający.

**Zasadzać, am**, *s. cz. nied.* **Zasadzić, dzę**, *dok.* sadzić, posadzić na pewnej przestrzeni. Zasadzić plac drzewami. Zasadził winnicę. = sadowić, posadzić za czem. Zasadził mnie na pierwszem miejscu u stołu. = Zasadzić kogo do więzienia, wsadzić. Zasadzić wieprza, wsadzić do karmnika. = Zasadzić kogo do czego, posadzić do pracy, do roboty. = obsadzić ludem, wojskiem jakie miejsce. Zasadzili na Abimelecha załogi po wierzchu gór. = na kogo sidła, zastawić. = co na co, za co, nasadzić, zatknąć. = co na czem fundować, gruntować, opierać. Na czem zasadzasz szczęście, na czem swą nadzieję? = się, *s. z.* na kogo, zasiąść na kogo, zrobić zasadzkę, czatować w zasadzce. Myślą zasadzić się nań, aby go zabili na drodze. Nieprzyjaciel czyhając skrycie, na mą się duszę zasadził. = na czem, gruntować się, opierać się. Ja się na moim rozumie nie zasadzam. **Zasadzanie, Zasadzenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Zasądzać, am**, *s. cz. nied.* **Zasądzić, dzę**, *dok.* co komu, przysądzać, przysądzić. **Zasądzanie, Zasądzenie**, a, *n.* przysądzanie, przysądzenie.

**Zasadzka**, i, *ż.* zasadzenie się na kogo. Zrobić, uczynić zasadzkę. Wypaść z zasadzki. Wpaść w zasadzkę.

**Zasalać**, *ob.* **Zasolić.**

**Zasapać się**, *s. z. dok.* sapiąc zadyszeć się. **Zasapanie (się)**, *n.* zadyszenie się.

**Zaschły**, a, e, *im.* który zasechł. **Zaschnąć**, *ob.* **Zasychać.**

**Zaścianek, nku**, *m.* **Zaścienie**, a, *n.* miejsce za ścianą. = Zaścianek, kawał gruntu z domem i ogrodem drobnej szlachty na Litwie. **Zaściankowy**, a, e, *p.* od zaścianku. Szlachcic zaściankowy.

**Zaścielać, am**, *s. cz. nied.* **Zasłać, ścielę**, *dok.* ścieląc zakrywać, zakryć, *np.* pokój słomą, kobiercem. = *fig.* usłać pomostem, powałem. Rozległe pola gęstym trupem zasłał. **Zaścielanie**, a, *n.* czynność słowa Zaścielać.

**Zasep**, *ob.* **Zaspa.**

**Zasępiać, am**, *s. cz. nied.* **Zasępić, pię**, *dok. wł.* i *fig.* posępnym czynić. Mgły, chmury zasępiają niebo. Smutek zasępia czoło. Zasępił obłęcza swoje. = napełniać posępnością. Nie chcę przytomności i moją zasępiać wesołości waszej. = się, *s. z.* stawać się, stać się posępnym. **Zasępianie, Zasępienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zasępienie, stan tego co się zasępiło, posępność.

**Zasiać**, *ob.* **Zasiewać**

**Zasiadać, am**, *s. n. nied.* **Zasiąść, adę, ędę**, *dok.* siadać, usiąść za czem. Zasiąść do stołu, do gry, do pracy, do roboty. Zasiąść do rady, usiąść aby radzić. Zasiadł w krześle, na tronie. Zasiąść miejsce, zająć miejsce. Wszyscy swe miejsca porządnie zasiedli. = Zasiadać w radzie, w sądzie, w senacie, być członkiem rady, i t. d. Umową pod Zborowem, 1649, biskupi mieunici w se-

nacie zasiąść miell. = Zasiąść na kogo, zasadzić się, zrobić zasadzkę. Gdy Batory wjeżdżał na koronacyą do Krakowa, Krzysztof Zborowski zasiadł na niego, chcąc go sprzątnąć ze strzelby. **Zasiadanie**, a, *n.* od słowa **Zasiadać**.

**Zasianie**, a, *n.* od słowa **Zasiać**.

**Zasiedziały**, a, e, *im.* który się zasiedział. **Zasiedzenie się**, *n.* od **Zasiedzieć się**, *s. z. dok.* siedząc długo zabawić się gdzie. = zaszkodzić zdrowiu długiem siedzeniem. = odwyknąć od świata przez długie w domu siedzenie.

**Zasięgać, Zasiągać, am**, *s. n. nied.* **Zasięgnąć, Zasiągnąć, nę**, *dok.* sięgać, sięgnąć aż do pewnego punktu. Jak daleko okiem zasięgniesz, jak daleko wzrok zasięga, wszędzie rozległe równiny. = *s. cz.* Zasięgać od kogo wiadomości, dowiadywać się. Zasięgać czyjej rady, czyjego zdania. radzić się, zapytywać o zdanie. **Zasięganie, Zasięgnienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zasiek, u**, *m.* **Zasieka**, i, *ż.* drzewa ścięte, rzędem ułożone, dla przecięcia drogi nieprzyjacielowi. = sąsiek w szpichlerzu. **Zasiekać, am, Zasiec, cę**, *s. cz. dok.* **Zasiekiwać, uję**, *nied.* siekąc zaciąć, zacinać. = rozsiekać. = Zasiec drogę. zawalić zrąbanemi drzewami, zrobić zasiek. **Zasiekanie, Zasieczenie, Zasiekiwanie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zasiew, u, Zasiewek, wku**, *m.* zasiewanie, zasianie. Zboże na zasiew. = zboże zasiane. = siew, siejba. = *fig.* zaród, zawiązek. **Zasiewać, am**, *s. cz. nied.* **Zasiać, sieję**, *dok.* siać, posiać na pewnej przestrzeni. Zasiać pole żytem, pszenicą. Co zasieje człowiek, to też będzie żął, *fig.* zbierać będzie owoce swej pracy, swych dobrych lub złych postępków. **Zasiewanie**, a, *n.* czynność słowa **Zasiewać**. **Zasiewca, y, Zasiewacz**, a, *m.* ten co zasiewa.

**Zasilać, am**, *s. cz. nied.* **Zasilić, lę**, *dok.* dodawać sił, posilić. Zasilać kogo pieniędzmi, nauką. Czyśmy ich chlebem i dobytkiem naszym w potrzebie nie zasilali? = się, *s. z.* posilać się, posilić się. **Zasilanie, Zasilenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. **Zasilek, lku**, *m.* posiłek, pokarm. = *fig.* posiłek, pomoc, wsparcie.

**Zasiniałość, ści**, *ż.* miejsce na ciele zasiniałe. **Zasiniały**, a, e, *im.* który zasiniał. **Zasinić, nię**, *s. cz. dok.* sino zafarbować. **Zasinieć, ję**, *s. n. dok.* zajść siniznę, posinieć.

**Zaskakiwać, uję**, *s. n. nied.* **Zaskoczyć, czę**, *dok.* skakać, skoczyć aż za co. = Zaskakiwać kogo, nadskakiwać, zablegać pochlebiając. = Zaskakiwać koło czego, zabiegać o co, ubiegać się o co. = Zaskoczyć komu (drogę), zagrodzić, przeciąć mu drogę. = czemu, zapobiegać, zapobiedz. = *s. cz.* Zaskoczyć kogo, nagle napaść i zatamować dalsze kroki. Deszcz nas w drodze zaskoczył. Noc nas zaskoczyła. Kiedy Batory wielkie na przyszłość układał zamiary, śmierć go zaskoczyła. **Zaskakiwanie**, a, *n.* od słowa **Zaskakiwać**.

**Zaskarbiać, am**, *s. cz. nied.* **Zaskarbić, bię**, *dok.* zjednać co sobie jak skarb drogiego. *np.* czyję łaskę, przyjaźń. **Zaskarbianie, Zaskarbienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaskarżać, am**, *s. cz. nied.* **Zaskarżyć, żę**, *dok.* kogo, zanosić, zanieść skargę na kogo, *np.* na urzędnika do wyższej władzy. **Zaskarżanie, Zaskarżenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zasklep, u**, *m.* zasklepienie. = Zasklep gąsienic, przędza którą się gąsienice zasklepiają. = Zasklep pszczół. pierzga. smoła którą pszczoły zasklepiają szpary w ulach. **Zasklepiać, am**, *s. cz. nied.* **Zasklepić, pię**, *dok.* robić sklepienie w budynku. = zatykać, zaklejać, zalepiać. Pszczoły zasklepiają na zimę otwory w ulach. = ranę, zaskorupić. = *fig.* Tych złość zaślepia, tych zysk zasklepia. = się, *s. z.* zasnuć się przędzą. Jedwabnik się zasklepił. = zaskorupić się. Rana się zasklepiła. = tarczami, zasłonić się tarczami złożonemi nakształt sklepienia. Żołnierze Bolesława

zasklepiwszy się, to jest tarcze włożywszy na głowy, podeszli pod ścianę zamku. **Zasklepianie, Zasklepienie, a, = się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Zaskoczenie, a,** *n.* od **Zaskoczyć,** *ob.* **Zaskakiwać.**

**Zaskomleć, lę, Zaskowyczeć, czę,** *s. n. dok.* zacząć skomleć, skowyczeć. **Zaskomlenie, Zaskowyczenie, a,** *n.* odezwanie się skomlącym, skowyczącym głosem.

**Zaskórni, Zaskórny, a, e,** *p.* za skórą będący, *np.* puchlina. **Zaskórnica, y,** *ż.* guz zaskórny. **Zaskórnik, a,** *m. zool.* robaczek za skórą lęgnący się.

**Zaskorupiać, am,** *s. cz. nied.* **Zaskorupić, pię,** *dok.* zakrywać, zakryć skorupą. = **się,** *s. z.* **Zaskorupieć, ję,** *s. n. dok.* zakryć się, zarosnąć skorupą. Rana się zaskorupiła. **Zaskorupianie, Zaskorupienie, a, = się,** *n.* czynność tych słów.

**Zaskórze, a,** *n.* miejsce za skórą.

**Zaskrobać, blę,** *s. cz. dok.* **Zaskrobywać, uję,** *nied.* zacząć skrobać. = skrobiąc zagładzić, wyskrobać, *np.* wyraz, literę. **Zaskrobać się,** *s. z.* poskrobać się w głowę. **Zaskrobanie, a, = się,** *n.* czynność tych słów.

**Zaskrzeczeć, czę,** *s. n. dok.* zacząć skrzeczeć, ze skrzekiem się odezwać. Sroka zaskrzeczała na płocie. Żaby zaskrzeczały w błocie. **Zaskrzeczenie, a,** *n.* odezwanie się ze skrzekiem.

**Zaskrzypieć, pię,** *s. n. dok.* zacząć skrzypieć. Drzwi zaskrzypiały.

**Zaskwarzać, am,** *s. cz. nied.* **Zaskwarzyć, rzę,** *dok.* zacząć skwarzyć, zalać zaskwarzoną tłustością. **Zaskwarzanie, Zaskwarzenie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zaskwierać, am,** *s. n. nied.* komu, doskwierać, zapiekać, dokuczać. **Zaskwieranie, a,** *n.* doskwieranie, zapiekanie.

**Zaslabnąć, nę,** *s. n. dok.* zachorować.

**Zaslać,** *ob.* Zaścielać.

**Zaslać,** *ob.* Zasyłać.

**Zaslaniać,** *ob.* Zasłonić. **Zaslanianie, a,** *n.* od słowa **Zaslaniać.**

**Zaslanie, a,** *n.* zaścielenie.

**Zaslanie, a,** *n.* posłanie w dalekie strony, *np.* na Syberyą. **Zaslany, a, e,** *im.* posłany w dalekie strony. Herod do Lyonu zaslany, w Hiszpanii nędznie umarł.

**Zaslany, a, e,** *im.* usłany. Pobojowisko trupami zaslane.

**Zaślepiać, am,** *s. cz. nied.* **Zaślepić, pię,** *dok. fig.* przyprawić o ślepotę umysłu. Gniew, miłość, zbytnia pomyślność zaślepia ludzi. = **się,** *s. z.* dostać ślepoty umysłu. = Zaślepić się w kim, ślepo się o kim uprzedzić, w kim zakochać. **Zaślepienie, a,** *n.* ślepota umysłu. **Zaślepiony, a, e,** *p.* dotknięty ślepotą umysłu. = w kim, który się w kim zaślepił.

**Zaślimaczyć się,** *s. z. dok.* (o ranach), zakryć się jakby wilgocią ślimaczą.

**Zaślinić, nię,** *s. cz. dok.* zamoczyć śliną. = **się,** *s. z.* zamoczyć się śliną.

**Zaslocić się,** *s. z. dok.* zabrać się na slotę. Zaslocilo się.

**Zasłona, y,** *ż.* to co zasłania, opona. = zapona, kortyna w teatrze. = *fig.* przeszkoda do jasnego widzenia. Spadła mu z oczu zasłona. = *fig.* płaszczyk, pokrywka. Zedrzeć zasłonę pod którą się co ukrywa. = *fig.* obrona. Bóg jest moją zasłoną. = *artyl.* drzwiczki zasłaniające strzelnicę w działobitniach. = *fort.* kurtyna. **Zasłonić, nię,** *s. cz. dok.* **Zasłaniać, am,** *nied.* zakryć, zakrywać zasłoną. Zasłoniła sobie twarz kwefem. = zakryć, zakrywać. Chmury zasłaniają słońce. = przeszkadzać od światła. Diogenes prosił Alexandra: nie zasłaniaj mi od słońca. = *fig.* osłaniać jakim pozorem. Zasłania swój występek niewiadomością prawa. = *fig.* służyć za zasłonę, bronić, chronić. Nic go od zasłużonej nie zasłoni kary. Ciebie nic od śmierci dzisiaj nie zasłoni. Piersiami króla zasłonił. Od południa zasłaniali Polskę kozacy. = **się,** *s. z.* zakryć się, zakrywać się. Zasłoniła się kwefem.

= zakryć się dla obrony. Zasłonić się lasem, rzeką, wzgórkiem od nieprzyjaciela. Zasłonić się tarczą. **Zasłonienie**, a, = się, *n.* od słów **Zasłonić**, i t. d.

**Zaślubiać**, am, *s. cz. nied.* **Zaślubić**, bię, *dok.* komu córkę, wydać ją za mąż. = sobie kogo, pojąć za żonę, lub za męża. **Zaślubienie**, a, *n.* od słowa **Zaślubić**. **Zaślubiny**, bin, *l. m.* zaręczyny.

**Zasługa**, i, *ż.* to czem się kto zasłużył. Zasługa przed Bogiem, przed ludźmi. Bóg nagradza i karze według zasług. Oddał wielkie zasługi krajowi. W pokoju i wojnie wielkiemi zasługami jaśnieje. = Zasługi, co kto służąc panu zarobił. Dał piąg dwieście za strawne, a sto za zasługi. **Zasługiwać**, uję, *s. n. nied.* **Zasłużyć**, ę, *dok.* na co, stawać się, stać się godnym czego. Zasługiwać na nagrodę, na karę, na pochwałę, na naganę, na uwagę. = *s. cz.* służąc zarabiać, zarobić. Zasłużył sobie sto złotych. **Zasługiwać się**, *s. z. nied.* komu, starać się przez usługi zjednać sobie czyję łaskę, względy, miłość, przywiązanie. **Zasłużyć się**, *s. z. dok.* zjednać sobie przez usługi czyję łaskę, i t. d. Zasłużył się dobrze ojczyznie. **Zasługiwanie**, **Zasłużenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zasłużony**, a, e, *im.* sprawiedliwie należny, *np.* kara, nagroda, pochwała, nagana. = który oddał usługi krajowi, społeczności.

**Zasłynąć**, nę, *s. n. dok.* zacząć słynąć, stać się słynnym.

**Zasłyszeć**, szę, *s. cz. dok.* zdaleka usłyszeć. Co tylko zasłyszał, zaraz rozpowiedział. = *s. n.* o kim, o czem, słuchem zasięgnąć wiadomości, dowiedzieć się ze słyszenia. Gdzie tylko zasłyszał o pannie bogatej, żenił synów.

**Zasmagać**, am, *s. cz. dok.* smagając zabić. **Zasmaganie**, a, *n.* smaganiem zabicie.

**Zasmakować**, uję, *s. n. dok.* w czem, podobać sobie smak czego. Żołnierstwo zasmakowało w rabunkach. = komu, przypaść do smaku. Zasmakowały mu zabawy. **Zasmakowanie**, a, *n.* od **Zasmakować**.

**Zasmarkać**, am, *s. cz. dok.* zaplugawić smarkami, *np.* chustkę. = się, *s. z.* usmarkać się.

**Zasmarować**, uję, *s. cz. dok.* smarując zakryć, zatkać, *np.* szpary w drzwiach, w ścianie. **Zasmarowanie**, a, *n.* smarując zakrycie, zatkanie.

**Zaśmiać się**, *s. z. dok.* zacząć się śmiać. **Zaśmianie się**, *n.* czynność tego słowa.

**Zaśmiecenie**, a, *n.* od **Zaśmiecić**, cę, *s. cz. dok.* śmieciem zapełnić.

**Zaśmierdzieć się**, *s. z. dok.* **Zaśmierdnąć**, nę, *s. n. dok.* zacząć śmierdzieć, stać się śmierdzącym. Woda długo stojąc zaśmierdzi się.

**Zasmolenie**, a, *n.* od **Zasmolić**, lę, *s. cz. dok.* smołą zawalać, zamaczać. = zabrudzić. = się, *s. z.* zabrudzić się.

**Zasmrodzenie**, a, *n.* od **Zasmrodzić**, dzę, *s. cz. dok.* smrodem zapełnić.

**Zasmucać**, am, *s. cz. nied.* **Zasmucić**, cę, *dok.* smutkiem napełniać, smutku nabawić. = się, *s. z.* smucić się, stać się smutnym. **Zasmucanie**, **Zasmucenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zasmucenie, smutek.

**Zasnąć**, *ob.* **Zasypiać**.

**Zaśniad**, u, *m.* płód źle zawiązany (jakby zaśniedziały).

**Zaśniecenie**, a, *n.* od **Zaśniecić**, cę, *s. cz. dok.* śniecią zarazić. = się, *s. z.* śniecią się zarazić. Zaśnieciło się zboże. uśnienie.

**Zaśnięcie**, **Zaśnienie**, a, *n.* uśnięcie,

**Zaśniedzenie**, a, *n.* powieczenie śniedzią. **Zaśniedziały**, a, e, *im.* powieczony śniedzią. **Zaśniedzić**, dzę, *s. cz. dok.* powiec śniedzią. = się, *s. z.* **Zaśniedzieć**, ję, *s. n. dok.* powiec się śniedzią. Miedź nieczyszczona zaśniedzieje.

**Zasnuwać**, am, *s. cz. nied.* **Zasnuć**, ję, *dok.* snując zawlekać, zasłonić. = się, *s. z.* snując zawlekać się, zasłonić się, osnuć się. Gąsienice zasnuwają się swą przędzą. = Łzy mu się w oczach zasnuły, *fig.* zaczęły mu się snuć, zakręciły mu

się w oczach. **Zasnuwanie, Zasnucie, a,** = **się**, *n.* czynność tych słów.

**Zasób, obu,** *m.* co się ma za sobą, dla swej osoby, zapas. *Zasób* żywności, pieniędzy. Zasób wiadomości. **Zasobnik, a,** *m.* ten którego kto ma za sobą, zapłecznik. **Zasobność, ści,** *ż.* obfitość zasobów, zamożność. **Zasobny, a, e,** *p* za sobą będący, zatylny, tylny. Lucyusz Dentatus 45 ran przedsobnych w piersiach odniósł, zasobnych żadnych nie miał. = obfitujący w zasoby, zapasny, zamożny.

**Zasolenie, a,** *n.* od **Zasolić, lę,** *s. cz. dok.* zasypać, zaprawić solą, *np.* ogórki na zimę.

**Zaspa, y,** *ż.* zamieć śniegu. W zaspach śniegu giną. = pagórek piasku przez wiatr usypany, wydma, wydmisko.

**Zaspać, pię,** *s. cz dok.* czas, okazyą, śpiąc zaniechać, opuścić, omieszkać. Ja mojej powinności nigdy nie zaspałem. Nie zaśpi gruszek w popiele. *ob.* **Gruszka. Zaspałość, ści,** *ż.* ospałość. **Zaspanie, a,** *n.* zaniechanie, omieszkanie czego przez długie spanie. **Zaspany, a, e,** *p.* obrzękły, nabrzmiały od spania, *np.* oczy.

**Zaśpiewać, am,** *s. cz. dok.* zacząć śpiewać. Zaspiewaj nam jaką piosenkę. = *fig.* za drogo zacenić. Chciałem go przyjąć za nauczyciela do dzieci, zaśpiewał mi 200 dukatów. **Zaśpiewanie, a,** *n* czynność tego słowa.

**Zaspokoić, ję,** *s. cz. dok.* **Zaspokajać, Zaspakajać, am,** *nied.* uspokoić co niepokoi, zadosyć uczynić. Zaspokoić wierzycieli. Zaspokoić głód, pragnienie, potrzebę, ciekawość. = spokojnie załatwić, zagodzić, *np.* spór, interes. **Zaspokojenie, a,** *n.* uspokojenie, zadosyć uczynienie. Mamy wielorakie potrzeby, bez zaspokojenia których żadnym sposobem obejść się nie możemy.

**Zasromać,** i t. d. *ob* **Zawstydzić,** i t. d.

**Zaśrubować, uję,** *s. cz. dok.* śrubą zakręcić. **Zaśrubowanie, a,** *n.* zakręcenie śrubą.

**Zastać, nę,** *s. cz. dok.* **Zastawać, ję,** *nied.* kogo, co, przybywszy dokąd znaleźć osobę lub rzecz dla której się przybyło. = Zastać kogo na czem, zdybać, przydybać na jakim uczynku.

**Zastalać, am,** *s. cz. nied.* **Zastalić, lę,** *dok.* zahartować na stal. = *fig.* zahartować, zatwardzić.

**Zastanawiać, am,** *s. cz. nied.* **Zastanowić, wię,** *dok.* zatrzymywać, zatrzymać, *np.* młyn, zegar. = zatamować. Zastanowić krew. = kogo, *fig.* zatrzymać czyję uwagę. Nic go nie zastanawia, na nic nie zważa, na nic nie daje uwagi. = zadziwić. To mnie bardzo zastanowiło. = **się,** *s. z.* zatrzymywać się, zatrzymać się. Za każdym krokiem zastanawia się. = nad czem, zatrzymać nad czem uwagę. Ale zastanów się, zważ co mówisz, co czynisz, zreflektuj się. = zadziwić się. **Zastanawianie, Zastanowienie, a,** *n.* zatrzymywanie, zatrzymanie. Zastanowienie, zatrzymanie uwagi nad czem, zatrzymana uwaga. Działać, gadać bez zastanowienia.

**Zastąpić,** *ob.* **Zastępować. Zastąpienie, a,** *n.* czynność słowa **Zastąpić.**

**Zastarzałość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest zastarzałe. **Zastarzały, a, e,** *im.* zadawniony, *np.* przesądy. = przestarzały, wyszły z użycia, *np.* wyraz. **Zastarzec, ję,** *s. n. dok.* **Zastarzeć się,** *s. z.* zadawnić się. Trzeba wcześnie zabiegać chorobie, żeby się nie zastarzała. = wyjść z użycia, stawszy się przestarzałym. Nie trzeba wskrzeszać wyrazów, które się zastarzały.

**Zastaw, u,** *m.* fant dany dla zabezpieczenia pożyczonych od kogo pieniędzy. Dać co w zastaw, na zastaw. Wykupić zastaw. Bez zastawu nie pożyczam. **Zastawa, y,** *ż* **Zastawka, i,** *ż. zdrob.* to co się stawia dla zatrzymania, zasłonienia czego. Zastawka w upustach przy młynach, stawidło dla zatrzymania wody. = sidło zastawione. Zawsze ten łotr musi mi pomieszać moje zastawki. = Za-

stawa, dobra nieruchome zahipotekowane wierzycielowi dla zabezpieczenia pożyczonej od niego summy. **Zastawiać, am**, *s. cz. nied.* **Zastawić, wię**, *dok.* stawiać, postawić co przed czem dla zatrzymania. Młynarz zastawia wodę zastawką. = przystawiać, przystawić, *np.* garnek do ognia. = co czem, stawiając zapełniać, zapełnić, *np.* stół półmiskami. Każe hojnie stoły zastawić dla gości. = sieci, sidła, *wł.* i *fig.* stawić, postawić. Niech przestaną zastawiać sidła na konsula w samym jego domu. = dać w zastaw, na zastawę. Zastawić zegarek, dobra. = się, *s. z.* zasłaniać się, zasłonić się czem dla obrony. Zastawił się tarczą. = Zastawiać się za kogo, za co, o kogo, o co, stawać w obronie, ujmować się za kim, za czem. My się Annibalowi za Rzym zastawiali. Rozpocznij kłótnię, a ja się za ciebie zastawię. Machabeusze zastawili się mężnie o cześć Boga żywego. **Zastawianie, Zastawienie, a**, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zastawnik, a**, *m.* ten co trzyma zastawą dobra, na których należytość jego jest zahipotekowana. = zakładnik. **Zastawny, a, e**, *p.* służący za zastawę od czego. Gwałtowny nurt groble zastawne wali. = zastawiony, w zastawę dany. Dobra zastawne. = od zastawy. Listy zastawne.

**Zastękać, am**, *s. n. dok.* zacząć stękać. **Zastękanie, a**, *n.* zaczęcie stękania.

**Zastęp, u**, *m.* gromada ludzi, wojsko, hufiec, legia. Bóg zastępów (anielskich).

**Zastępca, y**, *m.* ten co zastępuje czyje miejsce, czyję osobę. Zastępca rektora. Zastępca wojskowy. Dać za siebie zastępcę. **Zastępczo, Zastępnie**, *ps.* w zastępstwie. **Zastępczy, Zastępny, a, e**, *p.* zastępujący kogo, wyręczający go w jego czynności. **Zastępnik, a**, *m.* zastępca. = zaręczyciel, rękojmia. = ten co się wstawia za kim. **Zastępować, uję**, *s. cz. nied.* **Zastąpić, pię**, *dok.* kogo, czyje miejsce, odbywać czynność, obowiązek za kogo. Niech i ten zginie, zastąpi go trzeci. = co, służyć do użycia zamiast czego. Żołądź upalona i zmielona może zastąpić kawę. = *s. n.* komu od czego, postąpić ku czemu, żeby nie puścić. Zastąp mu od drzwi, od okna, żeby nie uciekł. Zastąpić komu drogę, stanąć na drodze, żeby nie puścić. Ale mu wprzód od zamku drogę zastąpiła. = Zastępować po drogach, stawać na drodze dla obdzierania, rozbijania podróżnych. Polifem był zbójca, który przejeżdżającym ludziom po drogach w lasach zastępował. = Zastąpić za kogo, w zastępstwie zapłacić za kogo. Ja podatku Szymonowego z mojej kieszeni nie zastąpię. = Zastąpić (brzemienicm), zajść w ciążę. **Zastępowanie, a**, *n.* od słowa **Zastępować. Zastępstwo, a**, *n.* zastępowanie osoby w jej czynnościach.

**Zastosować, uję**, *s. cz. dok.* **Zastosowywać, uję**, *med.* przystosować, stosować. = się, *s. z.* stosować się, *np.* do czyjej woli, do czyjego życzenia, polecenia. **Zastosowanie, a**, *n.* przystosowanie. Zastosowanie prawidła. Zastosowanie algiebry do geometryi, do fizyki, chemii do sztuk i rękodzieł. = się, stosowanie się do czyjej woli, do okoliczności.

**Zastraszać, am**, *s. cz. med.* **Zastraszyć, szę**, *dok.* zagrażać, zagrozić czem strasznem. **Zastraszanie, Zastraszenie, a**, *n.* zagrażanie, zagrożenie czem strasznem.

**Zastrugać, am**, *s. cz. dok.* **Zastrugiwać, uję**, *nied.* strugając ostro zakończyć, zaostrzyć, *np.* kijek. **Zastruganie, Zastrugiwanie, a**, *n.* czynność tych słów.

**Zastrzał, u**, *m. arch.* sztuka drzewa między wierzchnią a dolną ukośnie wstawiona.

**Zastrzegać, am**, *s. cz. nied.* **Zastrzedz, gę**, *dok.* (strzegąc się od czego) zawarować, zabezpieczyć.

**Zastrzęgać, am**, *s. n. med.* **Zastrzęgnąć,**

nę, *dok.* utkwić, uwięznąć. Kula zastrzęgła w ciele. = *fig.* utkwić. Myśl ta zastrzęgła w jego głowie.

**Zastrzelenie**, a, = **się**, *n.* od **Zastrzelić**, lę, *s. cz. dok.* zabić strzałem. = **się**, *s. z.* zabić się strzałem, w łeb sobie wystrzelić.

**Zastrzeżenie**, a, *n.* zawarowanie, zabezpieczenie. Biskupi wszystkie postanowienia sejmu w materyi wiary na korzyść dyssydentów podpisywali z zastrzeżeniem praw Kościoła katolickiego. = to co sobie zastrzeżono, warunek.

**Zastudzać**, am, *s. cz. nied.* **Zastudzić**, dzę, *dok.* studzić, ostudzić, wystudzić. **Zastudzanie, Zastudzenie**, a, *n.* studzenie, ostudzenie.

**Zastukać**, am, *s. n. dok.* zacząć stukać, zapukać do drzwi. **Zastukanie**, a, *n.* zapukanie.

**Zastygać**, am, *s. n. nied.* **Zastygnąć**, nę, *dok.* zaczynać stygnąć, ostygnąć, wystygnąć. **Zastyganie, Zastygnienie**, a, *n.* stygnienie, ostygnienie.

**Zasuc, ję**, *s. cz. dok.* zasypać. Często tam ginie nie jeden pielgrzym zasuty piaskiem. **Zasucie**, a, *n.* zasypanie.

**Zasuszać**, am, *s. cz. nied.* **Zasuszyć**. **szę**, *dok.* suszyć, ususzyć dla zachowania, *np.* kwiaty, rośliny. **Zasuszanie, Zasuszenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zasuwa**, y, *ż.* **Zasuwka**, i, *ż. zdrob.* to co służy do zasuwania. = rygiel pod łub nad zamkiem do drzwi przybity. **Zasuwać**, am, *s. cz. nied.* **Zasunąć**, nę, *dok.* suwając, posuwając zamykać, zamknąć, *np.* drzwi zasuwką. Odsunięte firanki kazała zasunąć. = suwając, posuwając zapchać za co, *np.* krzesło za stół. **Zasuwanie, Zasunienie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaswędzenie**, a, *n.* od **Zaswędzić**, dzę, *s. n. dok.* zacząć trącić swędem. = zacząć świerzbieć.

**Zaświadczać**, am, *s. cz. nied.* **Zaświadczyć**, czę, *dok.* świadectwem zatwierdzać, zatwierdzić. **Zaświadczanie, Zaświadczenie**, a, *n.* świadectwem zatwierdzanie, zatwierdzenie. **Zaświadczenie**, świadectwo komu na piśmie dane.

**Zaświecać**, am, *s. cz. nied.* **Zaświecić**, cę, *dok.* sprawić żeby co świeciło. Zaświecić świecę. = *s. n.* Zaświecić komu, poświecić. Zaświeć mu ze schodów. = Czerwień zaświeciła, wyświecona została jako kozera. **Zaświecić się**, *s. z.* zajaśnieć, zabłysnąć. Aż mi się w oczach zaświeciło. **Zaświecanie, Zaświecenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zaświegotać**, am, cę, *s. n. dok.* zacząć świegotać. **Zaświegotanie**, a, *n.* zaczęcie świegotania.

**Zaświerzbieć**, bi, *s. n. dok.* zacząć świerzbieć. Dłoń mi zaświerzbiała.

**Zaświętować, Zaświątkować**, uję, *s. n. dok.* zacząć świętować.

**Zaświnić**, nię, *s. cz. dok.* zapełnić świństwem, zaplugawić, zapaskudzić.

**Zaświstać**, am, szczę, *s. n. dok.* **Zaświsnąć**, nę, *jednot.* zacząć świstać. = na kogo, zawołać świszcząc. **Zaświstanie, Zaświnięcie, Zaświsnienie**, a, *n.* od tych słów.

**Zaświtać**, ta, *s. n. dok.* zacząć świtać. Skoro dzień zaświtał (skoro zaświtało), ruszyliśmy w drogę. **Zaświtanie**, a, *n.* początek świtania.

**Zasworować**, uję, *s. cz. dok.* zczepić psy sworą. **Zasworowanie**, a, *n.* zczepienie sworą.

**Zasycać**, am, *s. cz. nied.* **Zasycić**, cę, *dok.* podsycać, podsycić. Zasycić kogo pieniędzmi. **Zasycanie, Zasycenie**, a, *n.* podsycanie, podsycenie.

**Zasychać**, am, *s. n. nied.* **Zaschnąć**, nę, *dok.* zaczynać schnąć, stać się zupełnie suchym. Zaschnął już atrament. W gardle mi zaschnęło. **Zasychanie**, a, *n.* początek schnienia.

**Zasyczeć**, czę, *s. n. dok.* zacząć syczeć. Wąż zasyczał. Gęś zasyczała.

**Zasyłać**, am, *s. cz. nied.* **Zasłać, ssłę**, *dok.* posyłać, posłać w dalekie strony. Jednych powieszano, drugich na Syberyą zasłano. = Zasyłać modły do Boga. Zasyłać komu ukłon, oświadczać listownie lub przez kogo. **Zasyłanie**, a, *n.* od słowa **Zasyłać**.

**Zasypiać, am,** *s. n. nied.* Zasnąć, nę, *dok.* usypiać, usnąć. = Zasnął w Bogu, *fig.* umarł. Zasnął snem nieprzespanym, usnął na wieki. = *s. cz.* Zasypiać co, *ob.* **Zaspać. Zasypianie, a,** *n.* usypianie.

**Zasypywać, uję,** *s. cz. nied.* Zasypać, pię, *dok.* sypiąc zapełniać, zapełnić, *np.* dół, rów piaskiem, ziemią. Zasypane gruzami dzieła dawnej Rzymu okazałości i przepychu. = Zasypać pismo piaskiem, posypać. **Zasypywanie, Zasypanie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zaszargać, am,** *s. cz. dok.* szarganiem zawalać. = Majątek zaszargany, *fig.* zadłużony. = **się,** *s. z.* szarganiem zawalać się. **Zaszarganie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Zaszczać, czę,** *s. cz. dok.* szcząc zamoczyć.

**Zaszczebiotać, am, cę,** *s. n. dok.* zacząć szczebiotać. **Zaszczebiotanie, a,** *n.* zaczęcie szczebiotania.

**Zaszczekać, am,** *s. n. dok.* zacząć szczekać. Pies zaszczekał. **Zaszczekanie, a,** *n.* zaczęcie szczekania.

**Zaszczękać, am,** *s. n. dok.* **Zaszczęknąć, nę,** *jednot.* zacząć szczękać, szczęknąć. **Zaszczękanie, Zaszczęknienie, a,** *n.* odezwanie się ze szczękiem.

**Zaszczep, u,** *m.* zaszczepienie. = *fig.* to co zaszczepiono. **Zaszczepca, y, Zaszczepiciel, a,** *m.* ten co zaszczepił, *np.* wiarę. **Zaszczepiać, am,** *s. cz. nied.* **Zaszczepić, pię,** *dok.* szczepić, odbyć szczepienie. Zaszczepić drzewo. Zaszczepić ospę dziecięciu. = *fig.* zakrzewić. Zaszczepić wiarę, moralność, dobre obyczaje. = Zaszczepić drzwi, zamknąć zaszczepką. **Zaszczepianie, Zaszczepienie, a,** *n.* czynność tych słów. **Zaszczepka, i, ł.** kłamka.

**Zaszczuć, ję, Zaszczwać, am,** *s. cz. dok.* uszczuć zająca, lisa. **Zaszczucie, Zaszczwanie, a,** *n.* uszczucie.

**Zaszczycać, am,** *s. cz. nied.* **Zaszczycić, cę,** *dok.* (w znaczeniu wyszłem z użycia), zasłaniać, zasłonić dla obrony. Zaszczyca Trojan łaska Teba. = kogo czem, czcić, uczcić, *np.* godnością, urzędem, przyjaźnią, zaufaniem. Nie urodzenie, ale cnota człowieka zaszczyca. = **się,** *s. z.* czem, mieć sobie za cześć, za honor, za chlubę. Zaszczycam się jego łaską, przyjaźnią. **Zaszczycanie, Zaszczycenie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Zaszczyt, u,** *m.* (w dawnem znaczeniu), obrona, zasłona. = cześć, honor Zaszczyty, godności, dostojeństwa. **Zaszczytnie,** *ps.* z zaszczytem, z honorem. **Zaszczytny, a, e,** *p.* zaszczyt, cześć, chlubę przynoszący.

**Zaszeleścieć, szczę,** *s. n. dok.* zacząć szeleścieć.

**Zaszeptać, am, cę,** *s. n. dok.* zacząć szeptać. **Zaszeptywać, uję,** *s. cz. nied.* szeptając zamawiać. Stare baby na wsi zaszeptują choroby. **Zaszeptanie, Zaszeptywanie, a,** *n.* od słów powyższych.

**Zaszkaradzenie, a,** *n.* od **Zaszkaradzić, dzę,** *s. cz. dok.* szkaradnie oszpecić.

**Zaszkodzenie, a,** *n.* od **Zaszkodzić, dzę,** *s. n. dok.* przynieść szkodę, sprawić szkodę, mianowicie zdrowiu. Nie jedz tego, bo ci to zaszkodzi. Kąpiele mineralne nie tylko mi nie pomogły, ale zaszkodziły.

**Zaszlapać, pię,** *s. n. dok.* (o koniu), przestąpić nogą pas rzemienny, postronek, od chomąta, od szlei.

**Zaszlochać, am,** *s. n. dok.* zacząć szlochać. **Zaszlochany, a, e,** *p.* zalany łzami, zapłakany.

**Zaszły, a, e,** *im.* od Zajść, który zaszedł, który się zdarzył. Zaszłe w tym roku zdarzenia.

**Zasznurować, uję,** *c. cz. dok.* zaciągnąć, ściągnąć sznurem. Zasznurować kobietę. = **gębę,** *fig.* zamknąć, stulić gębę, zamilknąć. **Zasznurowanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zaszorować, uję,** *s. cz. dok.* szorując zatrzeć, *np.* plamę, brud na podłodze. **Zaszorowanie, a,** *n.* zatarcie szorowaniem.

**Zaszpilać, am,** *s. cz. nied.* **Zaszpilić, lę,** *dok.* zapinać, zapiąć szpilką. **Zaszpilanie, Zaszpilenie, a,** *n.* zapinanie, zapięcie szpilką.

**Zaszpuntować, uję,** *s. cz. dok.* zatknąć szpuntem. **Zaszpuntowanie, a,** *n.* zatknięcie szpuntem.

**Zaszumieć, mię,** *s. n. dok.* zacząć szumieć. Wiatr zaszumiał. Las zaszumiał. Zaszumiało mi w uszach. Zaszumiało mu w głowie (od trunku).

**Zaszyć, ję,** *s. cz. dok.* **Zaszywać, am,** *nied.* zszyć, zszywać. Zaszyć dziurę. Zaszyć co się rozpróło. = w co, włożywszy w co szwem zaciągnąć. Tarkwiniusz król Marka Tuliusza w skórę zaszywszy, kazał w morze wrzucić. = Zaszyć się w kąt, *fig.* zaleźć w kąt. **Zaszycie, Zaszywanie, a,** *n.* czynność tych słów. **Zaszyty, a, e,** *im.* od **Zaszyć.**

**Zatabaczenie, a,** *n.* od **Zatabaczyć, czę,** *s. cz. dok.* zawalać tabaką, *np.* chustkę.

**Zataczać,** *ob.* **Zatoczyć. Zataczanie, a, = się,** *n.* od **Zataczać,** i t. d.

**Zataić, ję,** *s. cz. dok.* utaić. Co mu dano do schowania, to zataił. Grzechy na spowiedzi zatajone. = się, *s. z.* utaić się. **Zatajenie, a,** *n.* utajenie. = **się,** utajenie się.

**Zatamować, uję,** *s. cz. dok.* zatrzymać tamą. = zatrzymać, zastanowić, *np.* krew, oddech. **Zatamowanie, a,** *n.* zatrzymanie.

**Zatapiać,** *ob.* **Zatopić. Zatapianie, a, = się,** *n.* od słów **Zatapiać,** i t. d.

**Zatarasować, uję,** *s. cz. dok.* zagrodzić tarasem, zabarykadować, *np.* drogę, drzwi, ulicę. **Zatarasowanie, a,** *n.* zagrodzenie tarasem, zabarykadowanie.

**Zatarcie, a,** *n.* czynność słowa **Zatrzeć.**

**Zatarga, i,** *ż.* zajście, spór, zwada. Sąsiedzkie zatargi. **Zatargnąć, nę,** *s. cz. dok.* zacząć targać.

**Zatargować, uję,** *s. cz. dok.* zacząć targować. **Zatargowanie, a,** *n.* zaczęcie targowania.

**Zatarty, a, e,** *im.* od **Zatrzeć,** który zatarto, lub który się zatarł, *np.* napis.

**Zatchnąć się,** *s. z. dok.* utracić wolne tchnienie. Tu się zatchnęła, i zalana łzami nie mogła więcej mówić. Zatchnęły mu się piersi, tak iż ledwie zieje. **Zatchnienie, a,** *n.* utracenie wolnego tchnienia.

**Zatęchły, a, e,** *im.* od **Zatęchnąć, nę,** *s. n. dok.* stać się stęchłym.

**Zatem,** *sp.* dla tego, więc, przeto.

**Zatemperować, uję,** *s. cz. dok.* zaciąć pióro do pisania. **Zatemperowanie, a,** *n.* zacięcie pióra do pisania.

**Zatępiać, am,** *s. cz. nied.* **Zatępić, pię,** *dok.* czynić, uczynić tępym. = *fig.* przytępiać, przytępić umysł. **Zatępić się,** *s. z.* **Zatępieć, ję,** *s. n. dok.* stać się tępym. **Zatępianie, Zatępienie, a,** *n.* czynność tych słów.

**Zatęsknić, nię,** *s. n. dok.* do kogo, do czego, zacząć tęsknić, doznać tęsknoty. **Zatęsknienie, a,** *n.* doznanie tęsknoty.

**Zatętnieć, ję,** *s. n. dok.* zacząć tętnieć. Zatętniała ziemia pod końskiemi kopyty. **Zatętnienie, a,** *n.* odezwanie się z tętnieniem.

**Zatkać,** *ob.* **Zatykać. Zatkanie, a,** *n.* czynność słowa **Zatkać.** = *med.* zapchanie, zamulenie kanału w ciele, obstrukcya. **Zatkany, a, e,** *im.* od **Zatkać,** który zatkano, lub który się zatkał. **Zatknięcie, Zatknienie, a,** *n.* wetknięcie na co, za co. Zatknienie chorągwi na wieży, uciętej głowy na spisę, pióra za ucho. **Zatknięty, a, e,** *im.* od **Zatknąć,** utknięty, utkwiony, wetknięty na co, za co. Pieczeń zatknięta na rożen. Ręce zatknięte za pas.

**Zatlały, a, e,** *im* od **Zatleć,** który zatlał. **Zatlić, lę,** *s. cz. dok.* zapalić tak żeby tlało. = *fig.* rozniecić. = **się,** *s. z.* **Zatleć, ję,** *s. n. dok.* zaczynać tleć.

**Zatłoczenie, a,** *n.* od **Zatłoczyć, czę,** *s. cz. dok.* tłocząc zadusić. Mamka dziecko zatłoczyła.

**Zatłuc, kę,** *s. cz. dok.* tłukąc zabić, *np.* kamieniem. = **się,** *s. z.* dokąd, tłukąc się po złych drogach zawlec się. **Zatłuczenie, a,** *n.* tłukąc zabicie.

**Zatłumiać, Zatłumić,** i t. d. *ob.* **Przytłumiać,** i t. d.

**Zatłuścić, szczę,** *s. cz. dok.* zawalać tłustością. = **się,** *s. z.* zawalać się tłustością. **Zatłuszczenie, a, = się,** *n.* czynność tych słów.

**Zatoczenie**, a, *n.* od Zatoczyć, czę, *s. cz. dok.* **Zataczać**, am, *med.* tocząc zapchać, zaprowadzić, *np.* powóz do wozowni, działa na wały. Dwaś wozy z twojej kuźni w nasz obóz zatoczył. = zawijać, zakręcić. Zatoczyć rękawy. Koń kark zatacza, zagina, załamuje. = Zatoczyć koło, zakreślić koło. = obóz, zakładać, założyć obóz. = tocząc na toczydle zagładzić, *np.* szczerbę w nożu. = się, *s. z.* iść chwiejąc się i tocząc się w tę i ową stronę. Jakby się popili, wszyscy się zataczają. **Zatoczysty**, a, e, *p.* w kabłąk zatoczony. Kark u konia zatoczysty. **Zatoka**, i, *ż.* miejsce ślizkie na drodze, gdzie się sanie zataczają. = zakręt, zatom rzeki. = golf, odlewisko, odnoga morska. = *anat.* wklęsłość kości. = Zatoka Peketa, ogólny przyjemnik chylu.

**Zatonąć**, nę, *s. n. dok.* (o statku, okręcie), utonąć. = zalać się wodą. Zatonęły wsi, łąki, pola. **Zatonienie**, a, *n.* utonienie. **Zatop**, u, *m.* zatopienie. = powódź, potop, zalew. = miejsce zatopione, zalane. Zatopy lądu, zatoki, odlewiska. **Zatopić**, pię, *s. cz. dok.* **Zatapiać**, am, *med.* pogrążyć żeby zatonęło. Zatopić okręt, działa. = zalać, zalewać. Potop zatopił z ludźmi pospołu pola, miasta i najwyższe góry. = się, *s. z. fig.* zagłębić się, zanurzyć się, pogrążyć się, *np.* w naukach, w myślach, w rozmyślaniach. **Zatopienie**, a, = się, *n.* od słów Zatopić, i t. d. **Zatopiony**, a, e, *im.* którego zatopiono. = *fig.* który się w czem zatopił. Zatopiony w rozkoszach. Żydzi zatopieni w nabożeństwie.

**Zatrąbić**, bię, *s. n. dok.* zacząć trąbić. Zatrąbili w trąby. Zatrąbi trąba, i umarli z martwych powstaną. **Zatrąbienie**, a, *n.* trąbiąc odezwanie się. Na pierwsze zatrąbienie, na koń.

**Zatracenie**, a, *n.* **Zatrata**, y, *ż.* zagubienie, zaguba. Zatracenie pamiętników historyi. = zagłada, zagładzenie, wytępienie. Sprzysiężenie się Katyliny na zatratę pierwszych w ojczyźnie osób. = wieczne potępienie. **Zatracić**, cę, *s. cz. dok.* zagubić, zgubić bez nadziei znalezienia. = zagubić, zagładzić, wytępić. Zatraci Pan miasto to. Teraz pora obmierzłe wam dawno zatracić to plemię. = duszę, potępić, skazać na potępienie. **Zatraciciel**, a, *m* **Zatracicielka**, i, *ż.* wygubiciel, wygubicielka.

**Zatradować**, uję, *s. cz. dok.* zająć dobra dłużnika na mocy wyroku sądowego. **Zatradowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zatratować**, uję, *s. cz. dok.* zabić tratując, roztratować. = się, *s. z.* (o koniu), nadwerężyć sobie kopyto. **Zatret**, u, *m.* zadarcie albo odłupanie cząstki kopyta z obrazą korony.

**Zatroskać**, am, *s. cz. dok.* stroskać, zafrasować. = się, *s. z.* wpaść w troskę, zafrasować się.

**Zatruć**, ję, *s. cz. dok.* **Zatruwać**, am, *nied.* zaprawić trucizną. Zatruć studnię, zródło, strzałę. = Zatruć komu życie, *fig.* napełnić goryczą. Nie zatrujeż dni twoich jad zgryzoty mściwy? **Zatrucie**, a, *n.* zaprawienie trucizną.

**Zatrudniać**, am, *s. cz. med.* **Zatrudnić**, nię, *dok.* utrudniać, utrudnić. = kogo, dawać komu zatrudnienie, zająć pracą, robotą. = kogo, trudzić, uprzykrzać się, zajmować komu czas. Przepraszam że zatrudniam moją prozbą. = zakłopotać, zaambarasować. = się, *s. z.* trudnić się, zajmować się czem. Zatrudnia się gospodarstwem, nauką, handlem, rzemiosłem. **Zatrudnianie**, **Zatrudnienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zatrudnienie, to czem się kto zatrudnia: praca, robota, rzemiosło, professya. Czas wolny od zatrudnienia. = ambaras, zakłopocenie. **Zatrudniony**, a, e, *im.* zajęty zatrudnieniem. = zajęty, zaprzątniony przeszkodą. Lewą rękę zatrudnioną mając, bił się prawą.

**Zatruty**, a, e, *im.* od Zatruć, zaprawiony trucizną. = Życie zatrute, *fig.* pełne, goryczy. **Zatruwać**, *ob.* Zatruć. **Zatruwanie**, a, *n.* zaprawianie trucizną

**Zatrwalać, am,** *s. cz. nied.* **Zatrwożyc, ę,** *dok.* trwożyć, nabawic trwogi, zastraszyć. **Zatrwożyć się,** *s. z.* nabawić się trwogi, przejąć się trwogą. **Zatrwożenie, a,** = się, *n.* czynność słów **Zatrwożyc,** i t. d.

**Zatrząść, ęsę,** *s. cz. dok.* co, czem, wstrząsnąć. Taran zatrząsł mury miasta. Meduza zatrzęsła łbem. = *fig.* Jowisz swem skinieniem zatrząsł Olimp cały. Napoleon zatrząsł światem i upadł. = **się,** *s. z.* wstrząsnąć się. Zatrzęsły się Czechy domowemi niezgodami.

**Zatrzasnąc, nę,** *s. cz. dok.* zamknąć z trzaskiem, *np.* drzwi, okno. **Zatrzaśnięcie, Zatrzaśnienie, a,** *n.* zamknięcie z trzaskiem.

**Zatrzeć,** *ob.* Zacierac.

**Zatrzepiotac, Zatrzepotac, cę,** *s. n. dok.* zacząć trzepotac. Sowy, wrony, nietoperze zatrzepotały skrzydłami.

**Zatrzymać, am,** *s. cz. dok.* **Zatrzymywac, uję,** *nied.* zatamować bieg. Zatrzymać zegar, krew, krok. = nieruszczac. Zatrzymac kogo u siebie. Zatrzymac kogo na obiad. = zachowac. Zatrzymać w pamięci. = przytrzymać. Zatrzymac uciekającego złodzieja. Zatrzymać kogo w więzieniu. = u siebie, dochować sekretu. = co dla siebie, zachować. = zasługi służącemu, nie płacić. = przetrzymać dłużej niż trzeba. Nie należy zatrzymywac uryny. = Strzelba zatrzymała (nabój), po spaleniu na panewce nie zaraz wystrzeliła. = **się,** *s. z.* pozostac jaki czas na miejscu. Pilny mam interes, zatrzymać się nie mogę. = Zatrzymywać się po drodze, stawać po drodze. = nad czem, *fig.* zastanowic się. **Zatrzymanie, Zatrzymywanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. Zatrzymanie, areszt. Hetman Rynalda chciał mieć w zatrzymaniu.

**Zatula, y,** *ż.* deska którą się ul albo baré zatula. **Zatulac, am,** *s. cz. nied.* **Zatulić, lę,** *dok.* zamykać, zatykać stulając, *np.* oczy, uszy, gębę. **Zatulanie, Zatulenie, a,** *n.* czynność tych słów. zajść dokąd.

**Zatulać się,** *s. z. dok.* tulając się

**Zatupać, am,** *s. n. dok.* zacząć tupać.

**Zaturkotać, cę,** *s. n. dok.* zacząć turkotać. Powóz zaturkotał na dziedzincu, gość przyjechał.

**Zatwardnąć, nę, Zatwardnieć, Zatwardzieć, ję,** *s. n. dok.* stwardnieć, stwardzieć. = *fig.* stać się nieczułym, zakamieniałym. = na trudy, *fig.* zahartować się. **Zatwardzac, am,** *s. cz. nied.* **Zatwardzić, dzę,** *dok.* czynić, uczynić twardym. Praca zatwardza ciało. = żołądek, sprawić zatkanie, obstrukcyą. = serce, umysł, *fig.* czynic nieczułym, zatwardziałym. **Zatwardzanie, Zatwardzenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. Zatwardzenie żołądka, zatkanie, obstrukcya. **Zatwardziałość, ści,** *ż.* nieczułość, zakamieniałość. Zatwardziałość serca. Zatwardziałość w grzechu, uporne w nim trwanie. **Zatwardziały, a, e,** *im.* od Zatwardzieć, nieczuły, zakamieniały. Zatwardziały w grzechu, upornie w nim trwający.

**Zatwierdzac, am,** *s. cz. nied.* **Zatwierdzić, dzę,** *dok.* potwierdzać, potwierdzić, *np.* traktat, umowę. **Zatwierdzanie, Zatwierdzenie, a,** *n.* potwierdzanie, potwierdzenie.

**Zatyć, ję,** *s. n. dok.* za nadto utyc. **Zatycie, a,** *n.* zbyteczne utycie.

**Zatyczka, i,** *ż.* **Zatykadło, a,** *n.* co służy do zatykania. = Zatykadło, blacha do zatykania pieca. **Zatykac, am,** *s. cz. nied.* **Zatkać, am, Zatknąć, nę,** *dok.* wtykając zatulać, zatulić otwór. Zatkać beczkę, butelkę, dziurę. = Zatkać dziurę, *fig.* zapełnić brak, niedostatek. W roku 1661 Turcy stracili 28 galer; zatykając tę dziurę, kazał zaraz wezyr nowe budować. = Zatykac kim dziurę, *fig.* używać kogo do trudnych, przykrych posług. Nami najgorszą dziurę zatykają. = *wł.* i *fig.* Tak śmierdziało, że trzeba było nos zatykac. Zatykać uszy potrzeba na plotki. Chciał to rozpowiedzieć, aleśmy mu gębę zatkali. = zapychać, zapchać. Nieczystości zatkały ściek. Te potrawy zatykają żołądek. = Zatykać, zatknąć, utkwić, *np.* tyczkę w zie-

mię, chorągiew na wieży, ręce za pas, pióro za ucho. **Zatykać się, Zatkać się**, *s. z.* zapehać się. Otwór zupełnie się zatkał. **Zatykanie, a**, *n.* od słowa **Zatykać**.

**Zatył, u, Zatyłek, łku**, *m.* **Zatyle, a**, *n.* tylna część, *np.* domu. Mieszka na zatyłku. **Zatyłek**, tył głowy. Moskale rekrutom niezdatnym do służby golą zatylek. **Zatylny, a, e**, *p.* za tyłem będący.

**Zatyły, a, e**, *im.* od **Zatyć**, który zatył.

**Zatynkować, uję**, *s. cz. dok.* zakryć tynkiem.

**Zaufać, am**, *s. n. dok.* komu, ufność w kim położyć. **Zaufanie, a**, *n.* położenie w kim ufności. = ufność. = w sobie, zarozumiałość. **Zaufany, a, e**, *p.* mający w kim ufność. = w sobie, zarozumiały. = któremu można zaufać. Osoba zaufana.

**Zaułek, łku**, *m.* ciasna uliczka.

**Zausznica, y, Zauszniczka, i**, *ż.* kolczyk. = kobieta do ucha plotki szepcąca. Zausznica. Zauszyca, *med.* wrzód za uchem. **Zausznictwo, a**, *n.* rzemiosło zausznika. **Zauszniczy, a, e**, *p.* zausznika. **Zausznik, a**, *m.* ten co szepce plotki do ucha, dla przypodobania się panu. Dworscy zauszniey. **Zauszny, a, e**, *p.* za uchem będący.

**Zauzdać, am**, *s. cz. dok.* konia. założyć uzdę koniowi. **Zauzdanie, a**, *n.* założenie uzdy koniowi

**Zawada, y**, *ż.* to co zawadza, co bieg tamuje. = przeszkoda. Być na zawadzie. Usunąć, uprzątnąć zawady. **Zawadyacki, a, e**, *p.* od zawadyaka, *np.* mina. **Zawadyactwo, a**, *n.* chęć zwady właściwa zawadyakowi. **Zawadyak, a, Zawadyaka, i**, *m.* ten co szukając zwady staje komu jak zawada w drodze. **Zawadzać, am**, *s. n. med.* **Zawadzić, dzę**, *dok.* **Zawadzić się**, *s. z.* zaczepić, zahaczyć o zawadę. Swawolni chłopi krakowscy lubią wozem zawadzić, co daje powód do zwady. Gdy biegły rumaki do miasta, o pniak się zawadziły. = Zawadzać komu, być na zawadzie, przeszkadzać. Gdy ich wiele, jeden drugiemu zawadza. = Zawadzić, zaszkodzić. Kieliszek jeden, drugi zdrowiu nie zawadzi. **Zawadzanie, Zawadzenie, a**, *n.* od słów powyższych.

**Zawakować, uję**, *s. n. dok.* stać się wakującym. Zawakowało biskupstwo, starostwo. **Zawakowanie, a**, *n.* stanie się wakującym.

**Zawał, u**, *m.* **Zawalina, y**, *ż.* **Zawalisko, a**, *n.* wszystko co drogę zawala. Okropne śniegów zawały. = Zawalina, zawalisko, miejsce czem zawalone, *np.* gruzami. = Zawał, zawalenie się, rozwalenie się. Przytłuczony zawałem domu. = Zawalina, zawalisko, miejsce zawalone, zapadnięte, zaklęsłe. **Zawalać, am**, *s. cz. med.* **Zawalić, lę**, *dok.* waląc, obalając zaprzątać, zabarykadować. Głazy roztrzaskanych gór pobliższe zawaliły brzegi. Zimowe zamieci zawalają drogi. = co czem, zapełniać, zarzucać, zasypywać. Droga zawalona śniegiem, ściętemi drzewami, trupami. Studnia zawalona piaskiem, kamieniami. Ci rowy zawalić, ci dachy rzuconemi głowniami chcą spalić. = przywalić. Zawalić kogo kamieniami. Dom go zawalił. **Zawalić się**, *s. z.* rozwalić się, zapaść się. Zawaliło się miasto od trzęsienia ziemi. **Zawalanie, Zawalenie, a, Zawalenie się**, *n.* od słów powyższych. **Zawalidroga, i**, *m.* ten co napróżno zawala drogę, próżniak, darmojad. **Zawałki**, *l. m. med.* przepełnienie krwią gruczołów szyi.

**Zawalać, am**, *s. cz. dok.* powalać, zabrudzić. = **się**, powalać się. **Zawalanie, a**, *n.* powalanie. = **się**, powalanie się.

**Zawalny, Zawałowy, a, e**, *p.* będący za walem.

**Zawarcie, a**, *n.* zamknięcie. = to co służy do zawarcia, zapora. = miejsce zawarte.

**Zawarczeć, czę, Zawarknąć, nę**, *s. n. dok.* zaczęć warczeć. = *fig.* odezwać się z warkiem. Łuk napięty zawarczał. **Zawarczenie, a**, *n.* odezwanie się warcząc.

**Zawarować, uję**, *s. cz. dok.* warując

sobie zastrzedz, zabezpieczyć. **Zawarowanie**, a, *n.* zastrzeżenie.

**Zawarty**, a, e, *im.* od **Zawrzeć**. zamknięty. = postanowiony obopólnie, *np.* kontrakt, umowa, pokój, przymierze. = w czem, zawierający się w czem. Myśli, zdania zawarte w tem dziele.

**Zawarzenie**, a, *n.* od **Zawarzyć**, rzę, *s. cz. dok.* zagotować.

**Zawaženie**, a, *n.* od **Zważyć**, żę, *s. n. dok.* ważyć tyle a tyle. To nie zważy nad dwa funty.

**Zawczasu**, *ps.* w sam czas. **Zawcześnie**, *ps.* zbyt wcześnie, przedwcześnie. **Zawczesność**, ści, *ż* przymiot tego co jest zawczesne. **Zawczesny**, a, e, *p.* zbyt wczesny, przedwczesny.

**Zawczoraj**, *ps.* przed dniem wczorajszym, onegdaj. **Zawczorajszy**, a, e, *p.* zdarzony, przytrafiony przed dniem wczorajszym, onegdajszy.

**Zawdzięczać**, am, *s. cz. nied.* **Zawdzięczyć**, csę, *dok.* co komu, odwdzięczać się, odwdzięczyć się. = Zawdzięczać, poczuwać się do wdzięczności za otrzymaną łaskę, dobrodziejstwo, być komu winnym, za co obowiązanym. **Zawdzięczanie**, **Zawdzięczenie**, a, *n.* czynność tych słów. Wdziewać, i t.d.]

**Zawdziewać**, Zawdziać, i t. d. *ob.*

**Zawędrować**, uję, *s. n. dok.* wędrując zajść dokąd. **Zawędrowanie**, a, *n.* zajście wędrując.

**Zawerbować**, uję, *s. cz. dok.* werbując zaciągnąć do wojska. **Zawerbowanie**, a, *n.* zaciągnienie do wojska przez werbunek.

**Zaweswać**, i t. d. *ob.* **Weswać**, **Przyswać**, i t. d.

**Zawiać**, *ob.* **Zawiewać**.

**Zawiadamiać**, **Zawiadomić**, i t. d. *ob.* **Uwiadamiać**, i t. d.

**Zawiadować**, **Zawiadywać**, uję, *s. cz.* i *n. nied.* co, czem, zarządzać. **Zawiadowanie**, **Zawiadywanie**, a, *n.* zarządzanie. **Zawiadowca**, y, *m.* ten co czem zawiaduje: komissarz, ekonom. **Zawiadowstwo**, a, *n.* zarząd.

**Zawiasie**, a, *n.* od słowa **Zawiać**. = choroba pochodząca od zawiewającego powietrza.

**Zawiasa**, y, *ż.* **Zawiaska**, i, *ż. zdrob.* rurka żelazna na której drzwi, okna zawieszają się na czopkach.

**Zawiązać**, żę, *s. cz. dok.* **Zawiązywać**, uję, *nied.* wiążąc zaciskać, zaciągnąć, *np.* węzeł. Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawiązywał. Zawiązać ranę. Zawiązać podwiązki, chustkę na szyję. Zawiązać komu lub sobie oczy. Zawiązać ogon koniowi. Nie umie i kozie ogona zawiązać, *fig.* nic nie umie, do niczego niezdatny. = Zawiązać z kim przyjaźń, towarzystwo, *fig.* zawrzeć. Lepidus z Antoniuszem i Oktawianem zawiązali powtórny tryumwirat. = Zawiązać komu gębę, usta, *fig.* zamknąć żeby czego nie rozgadał. = Zawiązać komu świat, *fig.* zagrodzić drogę do szczęścia światowego. Panienka ta, wstąpiwszy do zakonu, świat sobie zawiązała. = co w czem, włożywszy w co związać, *np.* pieniądze w róg chustki. = się, *s. z.* formować się, tworzyć się. Owoc się zawiązuje. Zawiązało się towarzystwo. **Zawiązanie**, **Zawiązywanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zawiązek**, zku, *m.* tworzenie się, formowanie się owocu. = zapłodek, zarodek płodu. = *fig.* zaród, zadatek.

**Zawić**, *ob.* **Zawijać**.

**Zawichrzać**, am, *s. cz. nied.* **Zawichrzyć**, rzę, *dok.* zaburzać, zaburzyć, *np.* pokój, spokojność. Rokosz Zebrzydowskiego zawichrzył na lat kilka Polskę. **Zawichrzenie**, a, *n.* zaburzenie.

**Zawicie**, a, *n.* zawinięcie. = to co zawinięto, zawiniątko. = to czem co zawijają, czem co jest zawinięte. Zawicie białogłowskie, podwika, kwef, welon, zasłona.

**Zawiędły**, a, e, *im.* od **Zawiędnąć**, nę, *s. n. dok.* zeschnąć się przez więdnienie. = *fig.* zatwardnieć przez starość. Mocne miał kości, zawiędłą naturę.

**Zawiedzenie**, a, *n.* od słowa **Zawieść**, zaprowadzenie. = zrobienie zawodu. **Zawiedziony**, a, e, *im.* zaprowadzony. = który doznał za-

wodu, omylony w nadziel. w oczekiwaniu. wieruchа.]
**Zawieja**, i, *ż.* zamieć, zadymka, za-]
**Zawiekować**, *ob.* Wiekować.
**Zawierać, am**, *s. cz. nied.* Zawrzeć, wrę, *dok. wł.* i *fig.* zamykać, zamknąć. Zawrzeć komu gębę, usta. Przez całą noc oka nie zawarłem. Zawrzeć komu powieki, być przy czyjej śmierci. Zawrzeć powieki, umrzeć. = zamykać pewną przestrzeń. Dwie linie proste miejsca nie zawierają. = Zawierać w sobie, zamykać, obejmować, mieścić w sobie. Katechizm zawiera w sobie to wszystko co do zbawienia jest potrzebne. = Zawrzeć w czem, zamknąć, umieścić. W tem dziełku zawarł wielkie prawdy. = kojarzyć, zawiązać. Zawrzeć z kim przyjaźń, małżeństwo, kontrakt, traktat, pokój, przymierze. = się, *s. z.* zamykać się, zamknąć się. Zawarł się w twierdzy. Wygrała prawda, gęby się zawarły. = być zawartym, objętym. W tej książce zawiera się cała nauka Platona. Najtrudniejsza rzecz wiedzieć co się w kim zawiera. Zawieranie, a. = się, *n.* czynność słów Zawierać, i t. d.
**Zawiercenie**, a, *n.* od Zawiercić, cę, *s. n. dok.* zacząć wiercić, *np.* ogniem. = *s. cz.* Zawiercić drzwi, zamknąć na zawiartkę. **Zawiertka, Zawiartka**, i, *ż* drewienko przy drzwiach do ich zawiercenia służące.
**Zawierszać, am**, *s. cz. nied.* Zawierszyć, szę, *dok.* z wierszchu zakryć, zrobić dach. Gdy już wywiedzie mury, dach zawierszy, zostawiwszy następcy dom, umrze najpierwszy. = zakończyć wierzchem, zrobić wierzch na stercie zboża, na stogu siana. Zawierszanie, Zawierszenie, a, *n.* czynność tych słów
**Zawierucha**, y, *ż.* wicher ze śniegiem, zamieć, zadymka. = Zawierucha morska, burza morska = *fig.* zaburzenie. **Zawieruszanie**, a, = się, *n.* od Zawieruszyć, szę. *s. cz. dok.* zawichrzyć, zaburzyć, *np* kraj. = zapodzieć, zarzucić. = się, *s. z* zawichrzyć się, zaburzyć się. = zaginąć, zginąć (jak gdyby w zawierusze), zapodzieć się, przepaść. = zabłąkać się. Czasem zawieruszył się w naszę okolicę jaki żydek
**Zawierzać, am**, *s. n. nied.* Zawierzyć, rzę, *dok.* komu, dawać wiarę, zaufać. Zawierzanie, Zawierzenie, a, *n.* dawanie, danie wiary. Zawierzenie, zaufanie.
**Zawiesc**, *ob.* Zawodzic.
**Zawiesic, szę**, *s. cz. dok.* Zawieszać, am, *med.* zaczepić tak iżby wisiało, *np.* co na kołku, na szyi. Łupy na drzewie zawiesił. Dyonizyusz nad tronem Damoklesa miecz na cienkiej nitce zawiesił. = bramę, drzwi, osadzić na zawiasach. = co czem, wieszając zasłonić. Zawiesił okno płótnem. = *fig.* odłożyć na czas dalszy. Zawiesić wyrok. Zawiesić sąd, zdanie o czem. = przerwać na czas. Zawiesić kroki nieprzyjacielskie. Zawiesić sądy, limitować, odroczyć. = Zawiesić urzędnika, suspendować, zatrzymać dalsze sprawowanie urzędu. **Zawiesisty**, a, e, *p.* zwisły, obwisły. Uszy u ogara zawiesiste. Nos zawiesisty = gęsty. Sos zawiesisty. **Zawieszanie, Zawieszenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Zawieszenie, wotum w kościele zawieszone. = broni, armistycyum, rozejm. = obrzędów kościelnych, interdykt. = niepewność, wątpliwość. Trzymać kogo w zawieszeniu = *ret.* figura retoryczna przez którą się myśl zawiesza.
**Zawietrzyć**, *ob.* Zwietrzyć.
**Zawiewać, am**, *s. cz. nied.* Zawiać, wieję, *dok.* wiejąc zasypać piaskiem, śniegiem. Zamieć zawiała drogę. Wicher zawiał śniegiem dolinę. Śnieg zawiał ślady. = Zawiało go, zachorował od zawiewającego powietrza. = *s. n.* zacząć wiać Ledwo wiatr zawieje, zaraz mi się głowa chwieje. Zawiewanie, a, *n.* od słowa Zawiewać.
**Zawieźć**, *ob.* Zawozic. **Zawiezienie, a**, *n* dostawienie wozem dokąd
**Zawijać, am**, *s. cz. nied* Zawinąć, Zawi-

nąć, nę, *dok.* obwijać, obwinąć, *np.* włosy w papier. = rękawy, podwijać, zatoczyć. = *s.n.* Zawijać, zawinąć do brzegu, do portu, zapływać, zapłynąć. = się, *s.z.* obwijać się, obwinąć się. = koło czego, uwijać się, krzątać się, zakrzątnąć się. Trzeba zawinąć się koło gospodarstwa. A gdzie się z mieczem ogromnym zawinął, kilku ich razem, rzadko jeden zginął. **Zawijanie**, a, = się, *n.* od słów Zawijać, i t. d.

**Zawikłać**, am, *s.cz.dok. wł.* i *fig.* zaplątać, zamotać, zagmatwać, *np.* myśl, proces, sprawę. = się, *s.z.* uwikłać się, zaplątać się. **Zawikłanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów. Zawikłanie, wiklanina, plątanina. **Zawikłany, Zawiły**, a, e, *p.* powikłany, poplątany, zagmatwany. **Zawile, Zawiło**, *ps.* zawiklanym, zawiłym sposobem. **Zawiłość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zawiłe.

**Zawilec**, lca, *m. bot.* (Anemone pulsatilla), gatunek sasanki, wietrznica, rośnie w lasach sosnowych na pagórkach. = (Troillus), pełnik.

**Zawinąć**, *ob.* Zawijać. **Zawiniątko**, a, *n.* zawinięcie, paczka w której co zawinięto. **Zawinięcie**, a, *n.* obwinięcie w co, czem. = zawiniątko.

**Zawinić**, nię, *s.n.dok.* komu, popełnić winę, przewinić. Cożeśmy przecie tym wrogom naszym zawinili? **Zawinienie**, a, *n.* popełnienie winy, przewinienie.

**Zawiść**, ści, *ż.* zajrzanie komu, zazdrość.

**Zawiślański**, a, e, *p.* leżący lub mieszkający za Wisłą. **Zawiśle**, a, *n.* kraj, miejsce za Wisłą.

**Zawisłość**, ści, *ż.* zależność. **Zawisły**, a, e, *im.* od Zawisnąć, nę, *s.n.dok.* na czem, uwisnąć. = na czem, polegać, zasadzać się, gruntować się. Na tem dwojgu przykazaniu wszystek zakon zawisł i prorocy. Szczęśliwość państwa zawisła na dobrych obywatelach. = od kogo, od czego, zależeć, być zawisłym.

**Zawiśnica, Zawistnica**, y, *ż.* kobieta zawistna. **Zawiśnie, Zawistnie**, *ps.* z zawiścią, zazdrośnie. **Zawiśnik, Zawistnik**, a, *m.* człowiek zawistny, zazdrośnik. **Zawistny, Zawisny**, a, e, *p.* pełen zawiści, zazdrośny.

**Zawitać**, am, *s.n.dok.* (o osobach i rzeczach oczekiwanych z upragnieniem), przyjść, przybyć. Obrońca Polski Chodkiewicz zawitał. Radość zawitała raz jeszcze do naszego domku.

**Zawity**, a, e, *im.* od Zawić, zawinięty. = Rok zawity, *praw.* termin nieodmienny stawienia się w sądzie.

**Zawlekać**, am, **Zawlóczyć**, czę, *s.cz. nied.* **Zawlec, wlokę**, *dok.* wlec aż dokąd, wlokąc zaciągnąć. Zaledwie konie wóz do domu zawlekli. = Zawlekać, zawlec igłę, nitkę, nawlekać, nawlec. Zawlec nitką, włosienią, przewlec nitkę, włosień przez przekłóty w ciele otwór. = Zawłóczyć pole, zabronować. **Zawlec się**, *s. z.* wlokąc się zajść. Ledwośmy się na noc do wsi zawlekli. **Zawlekanie, Zowlóczenie, Zawleczenie**, a, **Zawleczenie się**, *n.* czynność słów powyższych. **Zawłoka**, i, *ż.* zawleczona pod skórą tasiemka, włosień, dla odciągnienia humorów.

**Zawód**, odu, *m.* zawiedzenie, zaprowadzenie. Konie krajowego zawodu. = bieg prędki. Biedz w zawód. = bieg na placu gonitw, bieg do mety. Ci którzy w zawód biegają, wszyscy bieżą, ale jeden bierze zakład. Obszerne do zawodu pole, *fig.* do spólubiegania. = *fig.* bieg życia. Skończył swój zawód. = professya, karyera. Zawód wojskowy. Zawód nadkowy = zawiedzenie oczekiwania, omylenie nadziei. Zrobić komu zawód. Doznać zawodu. **Zawodniczy**, a, e *p.* od biegania w zawód, *np.* plac, meta. **Zawodnie**, *ps.* zawodnym sposobem. **Zawodnik**, a, *m.* ten co z kim w zawód bieży. = koń w zawód biegający, wyścigowiec. **Zawodność**, ści, *ż.* przymiot tego co zawodzi oczekiwania, nadzieję. **Zawodny**, a, e, *p.* zawodzący, robiący zawód, *np.* szewc, krawiec. = mylny, omylny, *np.* nadzieja. **Zawodowy**, a, e, *p.* od zawodu, wy-

ścigowy (koń). **Zawodzenie**, a, *n.* zaprowadzanie, i t. d. **Zawodzić**, **dzę**, *s. cz. nied.* **Zawieść**, **wiodę**, *dok.* kogo dokąd, zaprowadzać, zaprowadzić. = kogo, robić komu zawód, omylić oczekiwanie, nadzieję, zaufanie. Ustanowieniem niedołężnego rządu zawiedliście nadzieje wojska i ludu. Zawiodła go nadzieja, omyliła. Zawiedzie jedna nadzieja, my się za drugą chwytamy. = *s. n.* Zawodzić głosem, lamentować. Zawodzili na pogrzebie, wiodąc go na mogiłki. = śpiewać żałośnie. Nie umiem ja śpiewać, nie umiem zawodzić, dla tego też chłopcy nie chcą za mną chodzić. = **się**, *s. z.* doznać zawodu, omylić się w powziętej nadziei. Kiedyż się na dzieciach dobry zawiódł ojciec.

**Zawój**, **oju**, *m.* zawicie głowy u Muzułmanów, turban. = *arch.* ozdoba kapitelu w porządku jońskim i złożonym, podobna do kory drzewa zawiniętej jak ślimaczek. **Zawojek**, jka, *m. zdrob.* mały zawój. = *bot.* lilia czerwona.

**Zawojować**, **uję**, *s. cz. dok.* wojując zabrać, zająć, zagarnąć, *np.* kraj, naród. = *fig.* opanować. Żona go zawojowała. **Zawojowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zawołać**, **am**, *s. cz. dok.* wołając zawezwać. = *s. n.* odezwać się wołającym głosem. **Zawołanie**, a, *n.* zawezwanie. Być na czyje zawołanie, czekać póki kto nie zawoła; być gotowym na skinienie. Filip II miał na swe zawołanie inkwizycyą i jezuitów. **Zawołany**, a, e, *im.* którego zawołano. = *p.* sławny, głośny. Lekarz zawołany. Piękność zawołana

**Zawonieć**, **ję**, *s. n. dok.* zacząć wonieć, woń wydawać.

**Zawora**, y, *ł.* zapora. **Zawornik**, a, *m.* w samym środku sklepienia wmurowany kamień, zwany także zamek.

**Zawóz**, **ozu**, *m.* **Zawózka**, i, *ł.* zawiezienie. **Zawozić**, **żę**, *s. cz. nied.* **Zawieźć**, **wiozę**, *dok.* wioząc dostawić dokąd. **Zawożenie**, a, *n.* dostawianie wozem dokąd.

**Zawracać**, **am**, *s. cz. nied.* **Zawrócić**, **cę**, *dok.* nawracać, nawrócić. Zawróć wóz. Posłałem żeby go zawrócono. = Zawracać oczy, przewracać oczy. = Zawracać komu głowę, *fig.* naprzykrzać się aż do zawrotu głowy. Zawróciło komu głowę, *fig.* przewrócić w głowie. Ta kobieta zawróciła mu głowę. Filozofia niemiecka nie jednemu głowę zawróciła. = **się**, *s. z.* obracać się, obrócić się w przeciwną stronę, nazad powracać, powrócić. = Głowa mi się zawróciła, dostałem zawrotu głowy. W głowie mu się zawróciło, *fig.* przewróciło. **Zawracanie**, **Zawrócenie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zawrót**, **otu**, *m.* zawracanie, i miejsce gdzie się zawracają zakręt. Wóz się na zawrocie wywrócił. = Zawrót głowy, *med.* zakręcenie się w głowie. Mam, cierpię zawrót głowy. = u koni, zakołowrocenie.

**Zawrzasnąć**, **nę**, **Zawrzeszczeć**, **czę**, *s. n. dok.* z wrzaskiem się odezwać, zacząć wrzeszczeć.

**Zawrzeć**, *ob.* Zawierać.

**Zawrzodziały**, a, e, *p.* okryty wrzodami.

**Zawściągać**, **Zawściągnąć**, i t. d. *ob.* Powściągać, i t. d.

**Zawstydzać**, **am**, *s. cz. nied.* **Zawstydzić**, **dzę**, *dok.* nabawiać, nabawić wstydu. = **się**, *s. z.* nabawić się wstydu. **Zawstydzenie**, a, *n.* nabawienie wstydu. = **się**, nabawienie się wstydu.

**Zawsze**, **Zawżdy**, *ps.* przez wszystek czas, ciągle, nieustannie.

**Zawyć**, **ję**, *s. n. dok.* zacząć wyć, odezwać się wyjąc. **Zawycie**, a, *n.* wyjąc odezwanie się.

**Zawyrokować**, **uję**, *s. n. dok.* wydać wyrok. **Zawyrokowanie**, a, *n.* wydanie wyroku.

**Zawziąć**, **wezmę**, *s. cz. dok.* z kim przyjaźń, przymierze, zaprzyjaźnić się, zawrzeć przymierze. = zacząć, wszcząć, *np.* wojnę. = **się**, *s. z.* zacząć się, wziąć początek. Ach Boże! bez którego nic się nie zawzięło. = zacząć się, zakrzewić

się, zagęścić się. Za Kazimirza W. gdy się zawzięły między szlachtą rozboje, zabójstwa, potrzeba było Macieja Borkowicza, wojewodę poznańskiego, śmiercią ukarać. = Zawziąć się na kogo, uwziąć się, usadzić się. Jak się kobieta na co zawezmie, dokazać musi. A tyś się widzę zawzięła na mnie. **Zawziątek, tku**, *m.* początek, zaczęte przedsięwzięcie. **Zawzięcie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych. **Zawzięcie,** *ps.* z zawziętością. **Zawziętość, ści,** *ż.* zawzięcie się na co, uporne usadzenie się. = zaciętość. **Zawzięty, a, e,** *p.* który się zawziął, uwziął na kogo, na co. = zacięty, uporczywy. Bój zawzięty.

**Zażądać, am,** *s. cz. dok.* czego, zacząć żądać, zapragnąć. **Zażądanie, a,** *n.* zapragnienie.

**Zażalenie, a,** *n.* obżalowanie, zaskarżenie. **Zażalony, a, e,** *p.* rozżalony, mający żal do kogo.

**Zażarcie, a,** *n.* żrąc zajedzenie. **Zażarcie,** *ps.* z zażartością. **Zażartość, ści,** *ż.* zajadłość. **Zażarty, a, e,** *p.* zajadły.

**Zażartować, uję,** *s. n. dok.* z kogo, zacząć z kogo żartować. **Zażartowanie, a,** *n.* zaczęcie żartów.

**Zazdrość, ści,** *ż.* zawiść. **Zazdrościć, szczę,** *s. n. nied.* komu czego, zajrzeć, zazdrośnie pożądać tego co kto ma. **Zazdrośnie,** *ps.* z zazdrością. **Zazdrośnik, a,** *m.* **Zazdrośnica, y,** *ż.* ten, ta co czego komu zazdrości. **Zazdrośny, a, e,** *p.* zawisny.

**Zażęcie, a,** *n.* zaczęcie żęcia, żniwa.

**Zażegać, am,** *s. cz. nied.* **Zażedz, zażgnę, zażegnę,** *dok. wł.* i *fig.* zapalać, zapalić. **Zażeganie, a,** *n.* zapalanie.

**Zażeglować, uję,** *s. n. dok.* żeglując zapłynąć. **Zażeglowanie, a,** *n.* żeglując zapłynienie.

**Zażegnać, am,** *s. cz. dok.* żegnając odwrócić co złego, *np.* chorobę. **Zażegnanie, a,** *n.* żegnając odwrócenie.

**Zażerać, am,** *s. cz. nied.* **Zażrzeć, żrę,** *dok.* żrąc zajadać, zagryźć. = się, *s. z.* zajadać się nawzajem. Psy się zażerają. = *fig.* zajeść się, zacieo się w złości. Zażarł się na mnie tyran okrutny.

**Zażgać, am, Zażgnąć, nę,** *s. cz. dok.* żgając zakłóc. **Zażganie, a,** *n.* zakłócie.

**Zażgrzytać, am,** *s. n. dok.* zacząć zgrzytać. **Zażgrzytanie, a,** *n.* zaczęcie zgrzytania.

**Zaziębiać, am,** *s. cz. nied.* **Zaziębić, bię,** *dok.* oziębiać, oziębić. **Zaziębić się,** *s. z.* przeziębić się. Wychodząc z kąpieli, strzeż się żebyś się nie zaziębił. **Zaziębienie, a,** *n.* przeziębienie. **Zaziębina, y,** *ż.* miejsce w ciele zaziębione.

**Zazieleniać, am,** *s. cz. nied.* **Zazielenić nię,** *dok.* zielono zafarbować. = zakrywać, zakryć zielonością. Wiosna łąki, gaje zazielenia. **Zazielenić się,** *s. z.* **Zazielenić, ję,** *s. n. dok.* stać się zielonym. **Zazielenianie, Zazielenienie, a, Zazielenienie się,** *n.* czynność słów powyższych.

**Zazierać, am,** *s. n. nied.* **Zajrzeć, rzę,** *dok.* zaglądać, zaglądnąć. = Zajrzeć komu w oczy, *wł.* i *fig.* stanąć przed oczyma, spojrzeć w oczy. Klamka zapadła, śmierć mu w oczy zajrzała. Wódz nasz nie śmiał zajrzeć w oczy nieprzyjacielowi. = dokąd, zajść, wstąpić, żeby spojrzeć na to co się tam dzieje. Namyślacie się, czy też tam zajrzeć do tego kościoła. = *s. cz.* Zajrzeć, zoczyć, postrzedz. **Zazieranie, a,** *n.* zaglądanie.

**Zazimować, uję,** *s. n. dok.* przepędzić zimę tam gdzie ona kogo zaskoczyła. **Zazimowanie, a,** *n.* przepędzenie zimy.

**Zaznać, am,** *s. cz. dok.* poznać. = kogo, przypomnieć sobie że się znało osobę, którą już mało kto znał. Nie wiele już jest takich, którzy zaznali Kościuszkę.

**Zaznaczać, am,** *s. cz. nied.* **Zaznaczyć, czę,** *dok.* znaczyć, naznaczyć, *np.* ołówkiem. **Zaznaczanie, Zaznaczenie, a,** *n.* znaczenie, naznaczenie.

**Zaznajamiać, Zaznajomić,** i t. d. *ob.* Zapoznawać, i t. d.

**Zażoga, i,** *ż.* zażeganie, zapalenie. =

co służy do zażegania, pożoga. Siarką i smołą zaprawione zażogi miotali. = *fig.* podżoga.

**Zażółcenie**, a, *n.* od **Zażółcić**, cę, *s. cz. dok.* żółto zafarbować. **Zażółknąć**, nę, *s. n. dok.* zakryć się żółtym kolorem, pożółknąć.

**Zażrzeć**, *ob.* **Zażerać**.

**Zazuć**, **Zasuwać**, i t. d. *ob.* **Wsuć**, **Wsuwać**, i t. d.

**Zazwać**, **Zazwanie**, *ob.* **Wezwać**, it. d.

**Zazwyczaj**, *ps.* jak bywa zwyczajnie.

**Zażyć**, *ob.* **Zażywać**. **Zażycie**, a, *n.* od słowa **Zażyć**.

**Zażyle**, *ps.* w zażyłości. **Zażyłość**, ści, *ż.* poufałość pochodząca z długiego z kim pożycia. **Zażyły**, a, e, *p.* poufały przez długie z kim pożycie.

**Zażynać**, **am**, *s. cz. nied.* **Zażąć**, żnę, *dok.* zaczynać, zaczęć żąć. **Zażynanie**, a, *n.* zaczynanie żniwa.

**Zażywać**, **am**, *s. cz. nied.* **Zażyć**, ję, *dok.* kogo do czego, używać, użyć do spraw, do interesów. = użyć, doświadczyć, *np.* szczęścia, niedoli. = konia, kierować, wywijać koniem. = Zażyć kogo z manki, podejść, oszukać. = używać lekarstwa. Zażywać pigułki. Zażywać tabakę. Zażyć tabaki. = Zażyć truciznę, wypić truciznę. **Zażywanie**, a, *n.* od słowa **Zażywać**.

**Zbabić**, bię, *s. cz. dok.* przerobić kogo na babę. Zbytek mężów zbabi. **Zbabieć**, ję, *s. n. dok.* stać się podobnym do baby. **Zbabienie**, a, *n.* od obu tych słów.

**Zbaczać**, *ob.* **Zboczyć**. **Zbaczanie**, a, *n.* od słowa **Zbaczać**.

**Zbadać**, **am**, *s. cz. dok.* dojść, dociec badając, wybadać, *np.* prawdę, skłonności, skrytości serca. **Zbadanie**, a, *n.* dociekanie przez badanie.

**Zbałamucenie**, a, *n.* od **Zbałamucić**, cę, *s. cz. dok.* bałamuctwem sprowadzić z drogi cnoty, obowiązku. Zbałamucić dziewczynę. Zbałamucić komu sługę.

**Zbankrutować**, uję, *s. n. dok.* zostać bankrutem. **Zbankrutowanie**, a, *n.* zostanie bankrutem.

**Zbawca**, y, *m.* ten co zbawia, wybawia od czego złego. **Zbawiać**, **am**, *s. cz. nied.* **Zbawić**, wię, *dok.* kogo, co od czego, wybawić, uchronić, ocalić, uwolnić. Nie od śmierci zbawić nas nie zdoła. Zbawić ojczyznę. = Zbawić duszę, zapewnić jej wieczne zbawienie. **Zbawić się**, *s. z.* wybawić się od czego złego. **Zbawiciel**, a, *m.* Jezus Chrystus, co zbawił ród ludzki. **Zbawicielka**, i, *ż.* wybawicielka. **Zbawienie**, a, *n.* wybawienie od czego złego. = żywot wieczny po śmierci. **Zbawiennie**, *ps.* sposobem zbawiennym. **Zbawienność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zbawienne. **Zbawienny**, a, e, *p.* zbawienie przynoszący. Zbawienna rada. Zbawienne lekarstwo. **Zbawiony**, a, e, *p.* którego zbawiono, ocalony. = mający po śmierci zbawienie. Kto wytrwa aż do końca, ten będzie zbawion.

**Zbestwić**, wię, *s. cz. dok.* rozbestwić. **Zbestwienie**, a, *n.* rozbestwienie.

**Zbeształ**, am, *s. cz. dok.* złajać jak bestyą. **Zbeształanie**, a, *n.* złajanie.

**Zbezcześcić**, szczę, *s. cz. dok.* pozbawić czci, zhańbić. **Zbezczeszczenie**, a, *n.* pozbawienie czci, zhańbienie.

**Zbiednieć**, ję, *s. n. dok.* stać się biednym. **Zbiednienie**, a, *n.* stanie się biednym. **Zbiedzenie**, a, *n.* od **Zbiedzić**, dzę, *s. cz. dok.* uczynić biednym.

**Zbieg**, u, *m.* złączenie się biegiem. U zbiegu dwóch rzek. Zbieg ludu. Zbieg okoliczności, zdarzeń, wypadków, ich zetknięcie się z sobą. = a, *m.* ten co zbiegł, dezerter. **Zbiegać**, **am**, *s. n. nied.* **Zbiedz**, gnę, **Zbieżec**, żę, *dok.* z góry na dół spuszczać się biegiem, *np.* ze schodów. = upływać, upłynąć. Czas prędko zbiega. = uciekać, uciec. Zbiedz z wojska, od chorągwi. = kipiąc wybiegać. Garnek zbiega. = *s. cz.* przebiegać, przebiedz. Zbiegł wszystkie kraje. = Zbiedz kogo nagle, nadbiedz na kogo. = **się**, *s. z.* biegąc skupiać się, zgromadzić się. Cała się zgraja ludzi na to widowisko zbiegła. Zbiegali się do legionów tułacze. = zwęzić się. Sukno się zbiegło. = Zbiegać się, biegając zmordować

się. Zbieganie, a, = się, *n.* od słów Zbiegać, i t. d. **Zbiegły**, a, e, *im.* od Zbiedz, który zbiegł. = upłyniony. Zbiegłe wieki. **Zbiegowisko**, a, *n.* gromada ludzi którzy się zbiegli w jedno miejsce. **Zbiegowstwo**, a, *n.* dezercya.

**Zbierać**, am, *s. cz. nied.* Zebrać, **zbiorę**, *dok.* nabrawszy składać, złożyć do kupy, *np.* pieniądze. Po groszu zbierając zbierzesz, po szelągu ciskając rozciskasz. = co z ziemi, brać i podnosić co leży na ziemi, *np.* muszle, kamyki. Ubodzy zbierają kłosy na polu. = liczby, dodawać, summować. = zgromadzać, zgromadzić. Zbierać lud, wojsko, radę. = rwać, obrywać, *np.* zioła, kwiaty, owoce. = Zbierać owoce swej pracy, *fig.* korzystać ze swej pracy. = z pola, sprzątać, zwozić zboże do stodoły. = ze stołu, sprzątać, zdejmować ostatki. = śmietanę, zdejmować z wierzchu mleka. = obóz, zwijać, zwinąć obóz. = żagle, zwijać, zwinąć żagle. = kogo ze świata, zabierać, sprzątnąć ze świata. = składkę na co, kwestować. = zgromadzać rzeczy jednego gatunku, jako to książki, rękopisma, ryciny, medale, numizmata. = co z dzieł, z książek, wybierać, wypisywać, wyciągać. = Zbierać nogi, biedz, uciekać. Zając szybko zbierał nogi. = się, *s. z.* zgromadzać się, schodzić się, zjeżdżać się. Szlachta zbiera się na sejmik. Posłowie zebrali się na sejm. = Zbierać się dokąd, wybierać się. Zbieram się wyjechać, a zebrać się nie mogę. = na co, zanosić się na co. Zbiera mi się na sen. Zebrało mu się na womity. = na co, zdobywać się, zdobyć się na co. = Wrzód się zbiera, zaczyna nabierać. **Zbieracz**, a, *m.* **Zbieraczka**, i, *ż.* ten, ta co zbiera. **Zbieranie**, a, = się, *n.* od słów Zbierać, i t. d. **Zbieranina**, y, *ż.* to co się po jednemu z trudnością zebrało. = kompilacya. = zbiór osób lub rzeczy różnego gatunku; wojsko z różnych pułków zebrane.

**Zbieżenie**, a, = się, *n.* od **Zbiedz**, Zbiedz się.

**Zbijać**, am, *s. cz. nied.* Zbić, ję, *dok.* bijąc strącać, strącić. Zbić z łuku jabłko z czyjej głowy. = Zbić z toru, *fig.* sprowadzić z toru. Zbić kogo z terminu, *fig.* zmieszać. = Zbić kogo, wybić, pobić. Cezar Helwetów nad rzeką Arar zbił. = rozbić, stłuc. Zbić szklankę. = Zbijać kogo, czyje dowody, zarzuty, okazywać słowy fałsz czyich dowodów, zarzutów. = Zbijać bruki, *fig.* włóczyć się po bruku. = gwoździami, bijąc gwoździe spajać, spoić, *np.* deski. = obręczami, ściskać obręczami, *np.* beczkę. = w kupę, zbierać do kupy, składać na kupę. Zbijać grosze. **Zbijacz**, a, *m.* ten co zbija dowody, zarzuty. **Zbijanie**, a, *n.* od słowa Zbijać.

**Żbik**, a, *m. zool.* dziki kot, gatunki: lwy, tygrysy, pantery, rysie, koty właściwe.

**Zbiór**, oru, *m.* to co zebrano. Zbiór pism, książek, obrazów, numizmatów. = zebrane urodzaje, zebrane zboże z pola. = Zbiory, zebrany majątek, bogactwa zebrane. = Krótki zbiór, kompendium, dziełko w krótkości zebrane. = kupa ludzi zebranych. = *aryt.* summa. **Zbiorowisko**, a, *n.* gromada ludzi zebranych. **Zbiorowo**, *ps.* zbiorowym sposobem, syntetycznie. **Zbiorowy**, a, e, *p.* zawierający wiele rzeczy jednego gatunku. Imię zbiorowe, *gram.* znaczące wiele osób lub rzeczy: bydło, szlachta. Słowo zbiorowe, *gram.* które się tylko w liczbie mnogiej lub z imionami zbiorowemi używa. Wszyscy poginęły. Familia ta wymarła. Bydło wyzdychało. = syntetyczny. Metoda zbiorowa.

**Zbisurmanić**, nię, *s. cz. dok.* uczynić bisurmanem. = się, *s. z.* stać się bisurmanem.

**Zbity**, a, e, *p.* od Zbić, *ob.* **Zbijać**.

**Zbladły**, a, e, *im.* od **Zbladnąć**, nę, *s. n. dok.* stać się bladym.

**Zbłądzenie**, a, *n.* **Zbłądzić**, dzę, *s. n. dok.* zabłądzić. = pobłądzić, popełnić błąd.

**Zblakować, uję**, *s.n.dok.* spłowieć, spełznąć. **Zblakowanie, a**, *n.* spłowienie.

**Zbłaźnić, nię**, *s. cz. dok.* na błazna kogo wystrychnąć. = **się**, *s.z.* stać się błaznem. **Zbłaźnienie, a**, = **się**, *n.* od tych słów.

**Zbliska**, *ps.* z bliskości. **Zbliżać, am**, *s. cz. nied.* **Zbliżać, żę**, *dok.* przybliżać, przybliżyć. = **się**, *s.z.* przybliżać się, przybliżyć się. Noc się zbliża. Śmierć się zbliża. Zbliża się do celu, do doskonałości. Zbliżyli się do siebie, *fig.* pogodzili się. **Zbliżanie, Zbliżenie, a**, = **się**, *n.* od słów powyższych.

**Zbłocenie, a**, = **się**, *n.* od **Zbłocić, cę**, *s. cz. dok.* zabłocić, zawalać błotem. = **się**, *s. z.* zabłocić się.

**Zboczenie, a**, *n.* wyboczenie. Zboczenie od natury jest zboczeniem od szczęścia. Zboczenie z drogi obowiązku. Zboczenie od prawdy. = Zboczenie igły magnesowej, jej odchylenie się w bok od punktu północy. = Zboczenie gwiazdy, *ast.* jej odległość od równika. **Zboczyć, czę**, *s.n.dok.* **Zbaczać, am**, *nied. ul.* i *fig.* zejść w bok, wyboczyć. Milę z drogi zboczymy do pobliskiego miasta. Kobieta matematyki niech zna tylko tyle, żeby nigdy z prostej nie zboczyła linii. Zboczyć z drogi cnoty, honoru, obowiązku. Zboczyć od prawdy. Zboczyć od założenia.

**Zbogacać, am**, *s. cz. nied.* **Zbogacić, cę**, *dok.* czynić, uczynić bogatym. = *fig.* Zbogacić język, pamięć. = **się**, *s.z.* stać się bogatym. **Zbogacanie, Zbogacenie, a**, = **się**, *n.* od tych słów.

**Zbój, zboja, Zbójca, y**, *m* rozbójnik. **Zbojecki, a, e**, *p.* od zbójcy. **Zbojectwo, a**, *n.* rzemiosło zbójcy.

**Zbolałość, ści**, *ż.* stan tego co jest zbolałe. **Zbolały, a, e**, *p.* przejęty bolem, cierpiący boleść. Członek ciała zbolały. = cierpiący boleść moralną.

**Zbór, zboru**, *m.* zebranie, zgromadzenie. = sobór, koncylium. Konstantyn W. zwołał do Nicei zbór powszechny z biskupów roku 325. = od czasu reformacyi, kościół wyznania luterskiego lub kalwińskiego. **Zborowy, a, e**, *p.* od zboru. **Zborzysko, Zborzyszcze, a**, *n.* (z pogardą), zgromadzenie dyssydentów, synod protestancki. = kościół luterski, kalwiński.

**Zboże, a**, *n.* roślina której ziarna zmielone na mąkę lub na krupy dają dobry pokarm. Zboże na pniu. = ziarno zbożowe. Siać zboże. Mleć zboże. Handlować zbożem. **Zbożowy, a, e**, *p.* od zboża, *np.* handel. **Zbożysty, a, e**, *p.* obfitujący w zboże, *np.* kraj.

**Zbracić, Zbratać**, i t. d. *ob.* **Pobratać**, i t. d.

**Zbroczenie, a**, *n.* od **Zbroczyć, czę**, *s. cz. dok. ob.* **Broczyć.**

**Zbrodnia, ni**, *ż.* najgłówniejsze przestępstwo. **Zbrodniarka, i**, *ż.* ta co popełniła zbrodnię. **Zbrodniarz, a, Zbrodzień, dnia**, *m.* ten co popełnił zbrodnię. **Zbrodniczy, Zbrodniarski, a, e**, *p.* pełen zbrodni, *np.* zamiar, zamach.

**Zbroić, ję**, *s. cz. dok.* popełnić co złego.

**Zbroja, i**, *ż.* to co służy do uzbrojenia ciała pancerz, przylbica. **Zbroić, ję**, *s. cz. nied.* uzbrajać. = **się**, *s. z.* uzbrajać się. **Zbrojenie, a**, *n.* uzbrajanie. = **się**, uzbrajanie się. **Zbrojnie, Zbrojno**, *ps.* z bronią w ręku. **Zbrojny, a, e**, *p.* zbroją odziany, uzbrojony. Siła zbrojna, wojsko. **Zbrojownia, ni**, *ż.* skład zbroi, skład broni, arsenał **Zbrojownik, a**, *m.* ten co robi zbroje, płatnerz. **Zbrojowy, a, e**, *p.* od zbroi.

**Zbrudzić, Zbrukać**, i t. d. *ob.* **Zabrudzić**, i t. d.

**Zbrykać się**, *s. z. dok.* rozbrykać się. **Zbrykany, a, e**, *im. ul.* i *fig.* który się rozbrykał, rozhukany.

**Zbryzgać, am**, *s. cz. dok.* obryzgać, zabryzgać, pobryzgać. Zbryzgany błotem. Zbryzgany krwią.

**Zbrzydnąć, nę**, *s.n. dok.* stać się brzydkim. = obrzydnąć. Życie mi zbrzydło. **Zbrzydzić, dzę**, *s. cz. dok.* co komu, obrzydzić, uczynić obrzydłym.

**Zbudować, uję**, *s. cz. dok.* wybudować, postawić budynek. Nie razem

Kraków zbudowany, *przysł.* = na czem, *fig.* ugruntować, zasadzić. = kogo, *fig.* polepszyć dobrym przykładem, nauką, napomnieniem. = się, *s.z.* polepszyć się dobrym przykładem. **Zbudowanie, a,** *n.* wybudowanie. = *fig.* polepszenie dobrym przykładem.

**Zbudzenie, a,** = **się,** *n.* od **Zbudzić, dzę,** *s.cz.dok.* obudzić. = **się,** *s.z.* obudzić się.

**Zbujać, się,** *s.z.dok.* rozbujać się. **Zbujały, Zbujany, a, e,** *im.* rozbujały.

**Zbuntować, uję,** *s.cz.dok.* pobudzić do buntu. = **się,** *s.z.* podnieść bunt. **Zbuntowanie, a,** *n.* pobudzenie do buntu. = **się,** podniesienie buntu.

**Zburczeć, czę,** *s.cz.dok.* burczącym głosem złajać, wyburczeć. **Zburczenie, a,** *n.* wyburczenie.

**Zburzenie, a,** *n.* podburzenie, wzburzenie. = rozwalenie, obalenie. Zburzenie Troi, Koryntu. **Zburzyć, rzę,** *s.cz.dok.* wzburzyć, podburzyć. = rozwalić, obalić, *np.* miasto, twierdzę. = **się,** *s.z.* wzburzyć się. **Zburzyciel, a,** *m.* ten co zburzył miasto. Zburzyciel Numancyi i Kartaginy Scypio.

**Zbutwiały, a, e,** *im.* od **Zbutwieć, ję,** *s.n.dok.* zgnić, spróchnieć.

**Zbuzować, uję,** *s.cz.dok.* wybuzować. **Zbuzowanie, a,** *n.* wybuzowanie.

**Zbyć,** *ob.* **Zbywać. Zbycie, a,** *n.* od słowa **Zbyć. Zbyt,** *ps.* na zbyt, na wiele, za nadto. Zbyt wielki. Zbyt drogo. **Zbytecznie, Zbytnie,** *ps.* więcej niż potrzeba, nad miarę. **Zbyteczność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest zbyteczne. **Zbyteczny, Zbytny, a, e,** *p.* zbywający od czego, pozostały. = nad miarę będący, miarę przechodzący, miarę przebierający. = Zbytni, do zbycia, niepotrzebny. **Zbytek, tku,** *m.* wszystko co jest zbytnie, co miarę przechodzi. Zbytek każi pożytek, *przysł.* I w dobrem zbytek cnotą się nie zowie. = więcej niż potrzeba. Było wszystkiego do zbytku. = nadmiar. Zbytek ludności. Zbytek pracy, radości, smutku, miłości, przywiązania. = Zbytki, zbyteczne i nieporządne wydatki. Panowie polscy mieli pieniądze na zbytki, nie mieli na obronę ojczyzny. **Zbytnik, Zbytecznik, a, Zbytkowniś, sia,** *m.* człowiek zbytkowi oddany. **Zbytkować, uję,** *s.n. nied.* w czem, popełniać zbytki, przebierać miarę, przesadzać. Panowie mając w ręku sądy krajowe, zbytkowali w powierzonej sobie władzy. = zbytnie na co wydawać. Żona moja zbytkuje z ogrodem, a ja ze stajnią. = nad kim, wydziwiać, dokazywać. **Zbytkowanie, a,** *n.* od słowa **Zbytkować. Zbytkowny, Zbytkowy, a, e,** *p.* od zbytku. **Zbyty, a, e,** *im.* od **Zbyć,** którego zbyto, pozbyty. **Zbywać, am,** *s.cz. nied.* **Zbyć, zbędę,** *dok.* co, czego, pozbywać, pozbyć czego. Cóż, czy zbyłeś kłopotów, chorób i niewczasów przez to, że tysiącami brzękasz i rachujesz? = kogo, odsyłać, odprawić lada czem zaspakajając, byle się pozbyć. = kogo lub co żartem, śmiechem, żartować, zaśmiać się, dla pozbycia się, dla wykręcenia się od czego. Dyonizyusz świętokradztwo swoje żartami zbywał. Śmiechem ś. Pawła zbywali polubownicy Epikura. = = Zbyć co, odbyć co byle się pozbyć. Zrobić co byle zbyć. = *s.n. meos.* Zbywa na czem, schodzi na czem, nie staje, nie dostaje, brakuje. Bogaczom zawsze na czemś zbywa. = Zbywa co, czego, nazbyt jest, pozostaje. Czas zbywający od zatrudnień. **Zbywanie, a,** *n.* od słowa **Zbywać.**

**Zdać,** *ob.* **Zdawać.**

**Zdala, Zdaleka,** *ps.* z dalekiego miejsca.

**Zdanie, a,** *n.* od słowa **Zdać. Zdanie sprawy.** = sąd o rzeczach przez rozsądek wydany. Trzymać się czyjego zdania. Iść za czyjem zdaniem. Odmienić zdanie. Mojem zdaniem. Podług mego zdania. Ile głów, tyle zdań. = (w logice i gram.), myśl słowami wyrażona. W syllogizmie są trzy zdania, pierwsze ogólne: wszyscy ludzie mają rozum; drugie szczegó-

gólne: Jan jest człowiekiem; trzecie wniosek: a więc Jan ma rozum. = władza zdanie tworząca, rozsądek.

**Zdarcie**, a, *n.* od słowa Zedrzeć.

**Zdarty**, a, e, *im.* od Zedrzeć.

**Zdarzać**, am, *s. cz.* i *n. med.* **Zdarzyć**, rzę, *dok.* szczęścić, błogosławić. Zdarz nam wszystkie nasze sprawy, zdarz o Boże nasz łaskawy. = sprawić, zrządzić, dozwolić. Co Pan Bóg zdarza, to wszystko dobrze. = się, *s. z.* trafiać się, przytrafiać się. Jak się czasem zdarza. Czy mu się zdarzyło co złego? **Zdarzenie**, a, *n.* błogosławieństwo boże. Panie, to praca moja a zdarzenie twoje. = wydarzenie, wypadek.

**Zdatnie**, *ps.* ze zdatnością. **Zdatność**, ści, *ż.* zdolność wrodzona, talent. **Zdatny**, a, e, *p.* przydatny, mogący się zdać na co. Ludzie zdatni do oręża. Drzewo zdatne na budowę, na opał. = zdolny, mający talent wrodzony do czego. Na taki urząd dobierać trzeba ludzi zdatnych.

**Zdawać**, ję, *s. cz. med.* **Zdać**, zdam, *dok.* wydawać, wydać resztę z grubszego pieniądza. = rachunek, sprawę z czego, składać, złożyć rachunek, sprawiać się z czego. Posłowie zdawali sprawę z swych czynności sejmowych na sejmikach relacyjnych. = co komu, na kogo, złożywszy oddawać, poruczać, *np.* urząd, dowództwo. Fieodor zdał ciężar panowania na szwagra swego Borysa. = Zdać kogo wyrokiem, *praw.* wydać wyrok na kogo, skazać wyrokiem. Senat zdał dekretem Sokratesa, iż wnosił jakąś nową wiarę. = się, *s. z.* na kogo, z zupełnem zaufaniem oddawać się komu, spuszczać się na kogo. Pomagaj sobie jak możesz, z resztą zdaj się na wolą Opatrzności. Zdaję się na sumienie twoje. Ja na ciebie zupełnie się zdałem a tyś zawiódł zaufanie moje. = Zdać się komu na co, przydać się, być przydatnym. Ja już stary, nie zdam się dla córki Wpana. Pytał głupi mądrego: na co rozum zda się. = wydawać się, pokazywać się zmysłowi widzenia. Przedmioty choćby największe zdają się być małe w znacznej odległości. = wydawać się umysłowi. Tak mi się zdaje. **Zdawanie**, a, = się, *n.* od słów Zdawać, i t. d. **Zdawka**, i, *ż.* co się z grubszego pieniądza jako reszta zdaje. **Zdawkowa**, *p. ż.* moneta, drobna moneta do zdawania z grubszej służąca.

**Zdawna**, **Zdawiendawna**, *ps.* od dawna, od bardzo dawnego czasu.

**Zdążać**, am, *s. n. med.* **Zdążyć**, ę, *dok.* za kim, nadążać, nadążyć, iść tak prędko jak ten co przodem idzie. Nie wiem czy zdążę za wami po tym śniegu. = Zdążyć dokąd, nadążyć na czas. Ja stara i słaba, nie zdążyłabym przyjść tu na mszę. = zdołać, wydołać. Nie zdążę ci w robocie.

**Zdechlina**, **Zdechlizna**, y, *ż.* zdechłych zwierząt mięso, ścierwo, padło, padlina. **Zdechły**, a, e, *im.* który zdechł. **Zdechnąć**, nę, *s. n. dok.* **Zdychać**, am, *med.* (o zwierzętach), wyzionąć dech. Zdechł pies. Bydło zdycha.

**Zdejmować**, uję, *s. cz. nied.* **Zdjąć**, zdejmę, *dok.* ująwszy ściągać, ściągnąć, *np.* pierścień z palca, okulary z nosa, pieczenię z rożna, kapelusz z kołka, chustkę z szyi. = czapkę, kapelusz, uchylić czapkę, kapelusz, dla ukłonienia się. = plan, kopią, zrobić plan, kopią. = Zdejmuje kogo co, przejmuje. Wszystkich okrutna trwoga zdejmowała. **Zdejmowanie**, a, *n.* od słowa Zdejmować.

**Zdeptać**, cę, czę, *s. cz. dok. wł.* i *fig.* podeptać. **Zdeptanie**, a, *n.* podeptanie.

**Zdesperować**, uję, *s. n. dok.* o kim, o czem, zwątpić. Lekarze zdesperowali o nim.

**Zdjąć**, *ob.* Zdejmować. **Zdjęcie**, a, *n.* od słowa Zdjąć. Zdjęcie z krzyża. **Zdjęty**, a, e, *im.* od Zdjąć, którego zdjęto. = jęty, przejęty czem, *np.* strachem, litością, ciekawością, snem, podziwieniem.

**Zdławić**, **Zdławienie**, *ob.* Zadławić, i t. d.

**Zdmuchać, am, Zdmuchiwać, uję,** *s.cz. nied.* **Zdmuchnąć, nę,** *dok.* dmuchając spędzać, spędzić, *np.* pył ze stołu. Wiatr zdmuchnął puder z fryzury. **Zdmuchanie, Zdmuchiwanie, Zdmuchnienie, a,** *n.* od tych słów.

**Zdobić, bię,** *s.cz.nied. wł.* i *fig.* ozdabiać, przyozdabiać. Na zielone świątki zdobią majem kościoły. Zdobią go piękne przymioty serca i umysłu. **Zdobienie, a,** *n.* przyozdabianie.

**Zdobyć, będę,** *s.cz.dok.* **Zdobywać, am,** *nied.* dobywszy zabrać, zająć, *np.* miasto, twierdzę. Tytus Jeruzalem zdobył i zburzył. = **się,** *s.z.* na co, zbierać się, zebrać się na co. Na wielkie dzieła trzeba się zdobywać. Już się zdobywał na perorę nową. = Zdobyć się na co, z trudnością dostać, wystarać się, przyjść do czego. Na taką summę zdobyć się nie mogę. Zdobyć się na komplement, na odpowiedź, na męztwo, na cierpliwość. **Zdobycie, Zdobywanie, a,** = **się,** *n.* czynność słów powyższych. **Zdobycz, y,** *ż.* to co zdobyto na nieprzyjacielu, łupy zdobyte, kraj zdobyty. **Zdobywca, y,** *m.* ten co zdobył. Wilhelm Zdobywca Anglii. **Zdobywczy, a, e,** *p.* od zdobywcy, *np.* oręż.

**Zdołać, am,** *s.n. dok.* módz, potrafić. Kto kięski, kto tej nocy rzeź opisać zdoła? = komu, czemu, podołać, wydołać. Poznał że mu zdołać nie mógł. **Zdolnie,** *ps.* ze zdolnością. **Zdolność, ści,** *ż.* władza przez którą co zdołamy, zdatność. **Zdolny, a, e,** *p.* mający zdolność do czego, zdatny.

**Zdrada, y,** *ż.* zdradliwe podejście. **Zdradliwie, Zdradnie,** *ps.* ze zdradą. **Zdradliwy, Zdradny, a, e,** *p.* zdradzający. **Zdradzać, am,** *s.cz. nied.* **Zdradzić, dzę,** *dok.* zdradliwie podejść, oszukać, wydać nieprzyjacielowi. Zdradzić przyjaciela, ojczyznę. = wydawać. wydać. Zdradzić tajemnicę. Oczy go zdradziły. **Zdradzanie, Zdradzenie, a,** *n.* od słów powyższych. **Zdradziecki, a, e,** *p.* od zdrajcy, właściwy zdrajcy. **Zdradziecko,** *ps.* po zdradziecku. **Zdradzieckwo, a,** *n.* zdradzieckie postępowanie. **Zdrajca, y,** *m.* **Zdrajczyna, y,** *ż.* ten, ta co zdradza.

**Zdrętwiałość, ści** *ż.* **Zdrętwienie, a,** *n.* stan tego co zdrętwiało. **Zdrętwiały, a, e,** *im.* od **Zdrętwieć, ję,** *s.n. dok.* strętwieć, odrętwieć. Ręce, nogi zdrętwiały.

**Zdrobniałość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest zdrobniałe. **Zdrobniały, a, e,** *im.* od **Zdrobnieć,** który zdrobniał. Zdrobniały ród Piastów, Rurykowiczów. = Wyraz zdrobniały, *gram.* oznaczający rzecz lub osobę drobną, lub przez pieszczotę w drobnej postaci wyrażoną. **Zdrobnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się drobnym.

**Zdrój, zdroju,** *m.* woda ze źródła wytryskująca. **Zdrojowisko, a,** *n.* miejsce gdzie jest kilka zdrojów. Środek Azyi jest zdrojowiskiem największych rzek. **Zdrojowy, a, e,** *p.* od zdroju (woda).

**Zdrów, zdrowy, a, e,** *p.* mający zdrowie, będący w dobrem zdrowiu. Wyrazu zdrów używamy tylko mówiąc o człowieku, zdrowy o wszystkich innych przedmiotach. Człowiek zdrów jest w stanie zdrowia przemijającym; zdrowy jest mocny, najmniej chorobom podlegający. = cały, bez szkody. Zdrowi uszli. = zdrowiu służący, zdrowie przynoszący, *np.* pokarm, powietrze. = *fig.* prawy, nieskażony. Zdrowy rozum, rozsądek. = zbawienny. Zdrowa rada. = Zdrowaś Marya, zamiast bądź pozdrowiona. **Zdrowie, a,** *n.* stan osoby, istoty zdrowej. Być w dobrem zdrowiu. Zapaść na zdrowiu. Stracić zdrowie. Przychodzić do zdrowia. Odzyskać zdrowie. Na zdrowie! sto lat zdrowia! Pić na zdrowie. Spełniać czyje zdrowie. = *fig.* życie. Zdrowie za bliźniego kłaść mamy. **Zdrowiuchny, Zdrowiusieńki, Zdrowiuteńki, a, e,** *p.* zupełnie zdrów. **Zdrowo,** *ps.* dobrze dla zdrowia. Zdrowo oddychać wiejskiem powietrzem. = w dobrem zdrowiu. Mam się zdrowo. = w całości, bez uszkodzenia. Zdrowo z toni wy-

płynął. = *fig.* ze zdrowym rozsądkiem. Zdrowo sądzi o rzeczach. **Zdrowość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zdrowe, co służy zdrowiu. **Zdrowy**, *ob.* Zdrów.

**Zdrożeć**, i t. d. *ob.* **Podrożeć**, i t. d.

**Zdrożnie**, *ps.* zbaczając z prostej drogi. **Zdrożność**, ści, *ż.*. postępek zdrożny, błąd. Zdrożności młodego wieku. **Zdrożny**, a, e, *p.* zbaczający z drogi cnoty, rozumu, słuszności, sprawiedliwości. **Zdrożyć**, żę, *s. n. dok. wł.* i *fig.* zboczyć z prostej, z prawej drogi.

**Zdrugotać**, am, cę, *s. cz. dok.* zgruchotać, stłuc na drobne kawałki. **Zdrugotanie**, a, *n.* zgruchotanie.

**Zdrzymać się**, *s. z. dok.* zadrzymać.

**Zdumiałość**, ści, *ż.* **Zdumienie**, a, *n.* zadumienie, zadziwienie. **Zdumiały**, **Zdumiony**, a, e, *p.* zadumiony, zadziwiony. **Zdumiewać**, am, *s. cz. nied.* **Zdumieć**, mię, *dok.* wprawiać w zadumienie, zadziwić. Męztwem swem narody zdumiewał. = się, *s. z.* nad czem, odchodzić od siebie z zadumienia. Zdumiewały się rzesze nad nauką Chrystusa.

**Zdumnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się dumnym.

**Zdun**, a, *m.* garncarz. **Zduńczyk**, a, *m.* czeladnik zduna. **Zduński**, a, e, *p.* od zduna. **Zduństwo**, a, *n.* rzemiosło zduna.

**Zdurniać**, am, *s. cz. dok.* złajać nazywając durniem. **Zdurnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się durniem. **Zdurzenie**, a, *n.* od **Zdurzyć**, rzę, *s. cz. dok.* odurzyć, oszukać jak durnia.

**Zdusić**, szę, *s. cz. dok.* dusząc ścisnąć. Zdusił mu gardło, ale nie zadusił. **Zduszenie**, a, *n.* od słowa Zdusić.

**Zdużać**, am, *s. n. med.* być dużym, silnym, zdrowym. Chciałbym pójść do kościoła, ale nie zdużam. = *s. cz.* kogo, będąc dłuższym pokonać słabszego.

**Zdybać**, bię, *s. cz. dok.* **Zdybywać**, uję, *nied.* kogo, = się, *s. z.* z kim, spotkać, spotykać. = Zdybać kogo, przydybać, zejść niespodzianie. Zdybano go na kradzieży. **Zdybanie**, **Zdybywanie**, a, = się, *n.* od słów powyższych.

**Zdychać**, *ob.* **Zdechnąć**. **Zdychanie**, a, *n.* (o zwierzętach), wyzionienie ducha.

**Zdyszały**, **Zdyszany**, a, e, *im.* od **Zdyszeć się**, *s. z. dok.* zadyszeć się.

**Źdźbło**, **Źdźbiełko**, a, *n.* **Źdźbełko**, a, *n. zdrob.* łodyga roślin trawiastych, gładka, kolankowata, z liściami naprzemianległemi z kolanek wyrastającemi. = słomka. A cóż widzisz źdźbło w oku brata swego, a tramu w oku twojem nie widzisz?

**Zdziałać**, am, *s. cz. dok.* zrobić, sprawić. **Zdziałanie**, a, *n.* zrobienie, sprawienie.

**Zdziczały**, a, e, *im.* od **Zdziczeć**, ję, *s. n. dok.* stać się dzikim.

**Zdziecinniały**, a, e, *im.* od **Zdziecinnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się dziecinnym. Ten starzec już zdziecinniał. **Zdziecinnienie**, a, *n.* stanie się dziecinnym.

**Zdzierać**, am, *s. cz. nied.* **Zedrzeć**, drę, *dok.* drąc zrywać, ściągnąć. Zedrzeć komu kapelusz, czapkę z głowy. = obdzierać, obedrzeć. Zdzierać skórę ze zwierzęcia, z bydlęcia. Zedrzeć łupy z nieprzyjaciela. Zdzierać kogo, *fig.* wymagać więcej niż słusznie należy. Na wyjezdnem zdarł mnie gospodarz. = drzeć tyle a tyle odzienia, obuwia, w pewnym czasie. Zdzieram na rok dwie pary bótów. **Zdzieranie**, a, *n.* od słowa **Zdzierać**. **Zdzierca**, y, *m.* ten co zdziera drugich. Ten co zdzierał, zwan był zdzierca. **Zdzierczy**, a, e, *p.* zdzierający, lubiący zdzierać. **Zdzierstwo**, a, *n.* chęć zdzierania, łupiestwo.

**Zdzierżeć**, żę, *s. cz. dok.* dotrzymać słowa. = wytrzymać co. **Zdzierżenie**, a, *n.* dotrzymanie słowa. = wytrzymanie.

**Zdziwaczeć**, ję, *s. n. dok.* stać się dziwakiem. **Zdziwaczenie**, a, *n.* stanie się dziwakiem.

**Zdziwić**, wię, *s. cz. dok.* zadziwić. = się, *s. z.* zadziwić się. **Zdziwienie**, a, *n.* zadziwienie. = stan osoby zdziwionej. Z wielkiem mojem zdziwieniem.

**Że**, *sp.* iż. Wszak wiesz że to się nie godzi. = dla tego iż, ponie-

wał. Że nasz dziad nosił ogon, i my go nosimy.

**Zębacz, Zębal**, a, *m.* ten co ma duże zęby. **Zębaty**, a, e, *p.* mający zęby. = *fig.* mający coś podobnego do zębów. Koło zębate. **Zębny, Zębowy**, a, e, *p.* od zęba. **Zęborożec**, żca, *m. zool.* narwal, gatunek wieloryba.

**Żeberko**, a, *n. zdrob.* od **Żebro**.

**Żebra**, y, *ż. zool.* osieł dzikl, pręgowaty.

**Zebrać**, *ob.* **Zbierać**. **Zebranie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zebrać**, i t. d. Zebranie, zbiór, zgromadzenie.

**Żebrać**, brzę, *s. cz. nied.* wyciągać rękę po jałmużnę, chodzić po żebranym chlebie. Wrócił o żebranym chlebie. = prosić pokornie, błagać. Żebrać litości, miłosierdzia. **Żebracki, Żebraczy**, a, e, *p.* od żebraka. **Żebractwo**, a, *n.* stan żebraka. Do żebractwa kogo przyprowadzić. = *zbior.* żebracy. Pełno żebractwa po ulicach. **Żebrak**, a, *m.* **Żebraczka**, i, *ż.* ten, ta co żebrze. **Żebranie**, a, *n.* czynność słów **Żebrać**. **Żebranina**, y, *ż.* ciągłe żebranie. Biegać na żebraninę. = to co wyżebrano. Żyć z żebraniny.

**Żebro**, a, *n.* kość łukowato wygięta, do kolumny pacierzowej przytwierdzona. = Żebro powrozowe, jeden ze skrętów powroza. = Żebro czartowe, *bot.* (Scabiosa succisa), roślina z ugryzionym korzeniem w gajach i na łąkach rosnąca. **Żebrowaty**, a, e, *p.* podobny do żebra. **Żebrowy**, a, e, *p.* od żebra, *np.* muszkuły.

**Zecer**, a, *m.* (z niem.), ten co składa litery w drukarni. **Zecerski**, a, e, *p.* od zecera.

**Żedel, dla**, *m.* (z włos.), **Żedelek, lka**, *m. zdrob.* długi a wązki stołek bez poręczy.

**Żędra**, *ob.* **Żendra**.

**Zedrzeć**, *ob.* **Zdzierać**.

**Zefir**, a, *m.* (z grec.), wietrzyk zachodni.

**Żegać, Żgać**, am, *s. cz. nied.* **Żgnąć, żgnę**, *dok.* palić. = palnąć, ukłóć, ugodzić. Żgnąć kogo kułaklem, puginałem. **Żegadło**, a, *n.* narzędzie do wyżegania płótna. = kauteryum, i otwór w ciele niem zrobiony. **Żegawka**, i, *ż. bot.* (Urtica minor), drobna pokrzywa, tak nazwana że żega czyli piecze.

**Żegar**, a, *m.* (z niem. Zeiger), machina z kółek i sprężyn złożona, wskazująca i bijąca godziny. Żegar ścienny, wieżowy. Już dziesiąta na zegarze. **Żegarek, rka**, *m.* mały zegar kieszonkowy. **Żegarkowy**, a, e, *p.* od zegarka, *np.* szkiełko. **Żegarmistrz**, a, *m.* ten co robi zegary, zegarki. **Żegarmistrzowa**, ej, *ż.* żona zegarmistrza. **Żegarmistrzowski**, a, e, *p.* od zegarmistrza. **Żegarmistrzowstwo**, a, *n.* rzemiosło zegarmistrza. **Żegarowy**, a, e, *p.* od zegara, *np.* wieża.

**Żeglarka**, i, *ż.* kobieta żeglująca. = żegluga. **Żeglarski**, a, e, *p.* od żeglarza. **Żeglarstwo**, a, *n.* sztuka żeglowania, zatrudnienie żeglarza. **Żeglarz**, a, *m.* ten co żegluje. **Żeglować**, uję, *s. n. nied.* (z niem.), pływać statkiem po wodzie. **Żeglowanie**, a, *n.* pływanie statkiem po wodzie **Żeglowny**, a, e, *p.* po którym można żeglować. **Żegluga**, i, *ż.* żeglowanie.

**Zegnać**, *ob.* **Zganiać**.

**Żegnać**, am, *s. cz. nied.* kogo, co, czynić nad kim, nad czem znak krzyża świętego. = Żegnać świat nogami, *fig.* dyndać na szubienicy. = Żegnać kogo, żegnać się z kim, rozstając się z kim życzyć mu szczęścia. = się, *s. z.* kłaść na sobie znak krzyża świętego. **Żegnanie**, a, = się, *n.* od słowa **Żegnać**, i t. d.

**Zejść**, *ob.* Schodzić. **Zejście**, a, = się, *n.* od słów **Zejść, Zejść się**. Zejście ze świata, zgon.

**Żelazisty**, a, e, *p.* zawierający w sobie żelazo. **Żelazko**, a, *n.* małe, narzędzie żelazne. **Żelazko fryzyerskie**. Żelazko do prasowania. **Żelaznica**, y, *ż. bot.* (Centaurea scabiosa), gatunek chabru. **Żelazny**, a, e, *p.* z żelaza. Nóż żelazny. Droga, kolej żelazna. = zawierający w sobie żelazo. Ruda żelazna. Wody żelazne. = koloru żelaza. Koń sierci żelaznej. Prawić

komu o żelaznym wilku, prawić dnby smalone. = *fig.* twardy jak żelazo. Żołnierzowi trzeba mieć temperament żelazny. Ach! jeśli to uczynisz, żelazne masz serce. = Wiek żelazny, wiek zepsuty. = List żelazny, list bezpieczeństwa, glejt. **Żelazo**, a, *n.* metal z rzędu ciężkich. Żelazo kute. Żelazo lane. = naczynie, narzędzie żelazne. = miecz, wszelka broń sieczna. = Żelaza, żelazne kajdany. = Żelazo na wilki, lisy, kuny, żelazna samołówka. **Żelazowaty**, a, e, *p.* podobny do żelaza. **Żelaztwo**, a, *n. zbior.* sprzęty, naczynia, narzędzia żelazne. **Żelezce**, a, *n.* grot żelazny na strzałę, lancy osadzony. **Żelezniak**, a, *m. min.* gatunek kamienia. Żelezniak łuszczkowaty, ochrowaty czyli ziemisty, zbity, włóknisty. **Żeleznik**, **Żelaznik**, a, *m.* robotnik pracujący koło żelaza. = ten co przedaje żelazo. = garnek żelazny.

**Żelgać**, żę, *s. n. dok.* powiedzieć łgarstwo.

**Żelżeć**, jęć, *s. n. dok.* stać się lżejszym. = odelgnąć. Żelżało na dworze. Mróz zelżał. **Żelżenie**, a, *n.* od **Żelżyć**, żę, *s. cz. dok.* ulżyć. Prosili go, aby im zelżył podatków.

**Żelżenie**, a, *n.* od **Żelżyć**, żę, *s. cz. dok.* obelżyć, zhańbić, zesromocić. Żelżyć niewiastę. **Żelżyciel**, a, *m.* **Żelżycielka**, i, *ż.* obelżyciel, obelżycielka. **Żelżywie**, *ps.* obelżywie. **Żelżywość**, ści, *ż.* obelżywość. **Żelżywy**, a, e, *p.* obelżywy, *np.* słowa.

**Żemdlały**, a, e, *im.* od **Żemdleć**, ję, *s. n. dok.* wpaść w mdłości. **Żemdlenie**, a, *n.* wpadnienie w mdłości. **Żemdlić**, lę, *s. cz. dok.* nabawić mdłości. **Żemdlony**, a, e, *im.* osłabiony aż do mdłości.

**Żemknąć**, *ob.* Zmykać. **Żemknienie**, a, *n.* od słowa **Żemknąć**.

**Żemleć**, zmielę, *s. cz. dok.* skończyć mielenie. Kto pierwej do młyna przyniesie, temu pierwej zmielą, *przysł.* Jemu się zmiele, a tobie się skrupi, *ob.* Skrupić.

**Żemrzeć**, *ob.* Zmierać.

**Zemścić się**, *s. z. dok.* pomścić się. **Zemsta**, y, *ż.* pomsta. **Zemszczenie się**, *n.* pomszczenie się.

**Żeńca**, y, **Żeniec**, ńca, *m.* ten co żnie, żniwiarz. **Żeńczy**, a, e, *p.* od żeńca.

**Żencica**, **Żencyca**, **Zentyca**, y, *ż.* serwatka owcza, po której ser pływa.

**Zendra**, y, *ż.* niedokwas czarny żelaza w blaszkach odskakujący podczas bicia młotem rozgrzanego do czerwoności żelaza. = Zendra miedziana, niedokwas miedzi podobnież otrzymywany.

**Żenić**, nię, *s. cz. nied.* kogo, dawać mężczyznie kobietę za żonę. Żeni syna, i zarazem córkę za mąż wydaje. = się, *s. z.* brać za żonę. **Żenienie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Żeniszek**, szka, *m. bot.* (Achillea), krwawnik.

**Zenit**, u, *m. ast.* nadgłownik czyli punkt wierzchołkowy, leżący na niebie wprost nad naszą głową, przeciwległy nadirowi, leżącemu pod naszemi stopami na przeciwnej sferze.

**Żeński**, a, e, *p.* niewieści, kobiecy. Płeć żeńska: kobiety, samice, rośliny z pręcikami. = Rodzaj żeński, *gram.* zakończenie oznaczające płeć żeńską w imionach żywotnych, a przez podobieństwo i w nieżywotnych. **Żeńskość**, ści, *ż.* przymiot właściwy kobiecie.

**Zepchnąć**, *ob.* Spychnąć. **Zepchnięcie**, **Zepchnienie**, a, *n.* od słowa **Zepchnąć**. **Zepchnięty**, **Zepchniony**, a, e, *im.* który zepchnięto.

**Zeprzeć**, ję, *s. n. dok.* zaprzeć, zagrzać się od ciepła i wilgoci.

**Zeprzeć**, *ob.* Spierać.

**Zepsnąć się**, *s. z. dok.* popsnąć się, skiełznąć się, ześliznąć się.

**Zepsuć**, **Zepsować**, uję, *s. cz. dok. wł.* i *fig.* popsuć. = się, *s. z.* popsuć się. **Zepsucie**, **Zepsowanie**, a, *n.* popsucie. = się, popsucie się. = Zepsucie, stan tego co zepsuto, lub co się zepsuło, skażenie. Zepsucie wieku, młodzieży, obyczajów. **Zepsuty**, a, e, *im.* od Zepsuć, popsuty. = skażony.

**Żer**, u, *m.* pasza zwierząt, pokarm ptaków.

**Żerdź, dzi,** *ż.* tyka, tyczka. **Żerdziany, Żerdziowy, a, e,** *p.* z żerdzi, *np.* płot.

**Żeremie, nia,** *n.* gon bobrowy, miejsce pobytu gromady bobrów.

**Żerność, ści,** *ż.* tuczność, otyłość. **Żerny, a, e,** *p.* żer dający, tuczący. = tuczny, tłusty. = żrący, ochoczy do żarcia. Koń niech będzie do głodu przywykły, a razem żerny.

**Zero, a,** *n. aryt.* cyfra nie przez się nie znacząca, ale dodana po prawej stronie liczby powiększająca jej wartość dziesięć razy. = w podziałkach, *np.* przy termometrze, punkt od którego liczą się stopnie w górę i na dół.

**Żerować, uję,** *s.n.nied.* szukać żeru. Świnie żerują w dębinie, zając w jarzynię. **Żerowanie, a,** *n.* szukanie żeru. **Żerowisko, a,** *n.* miejsce gdzie żerują ptaki i zwierzęta. **Żerunek, nku,** *m.* żerowanie. = żer.

**Zerwa, y,** *ż.* **Zerwisko, a,** *n.* urwa, urwisko. = Zerwa, *bot.* (Phyteuma), roślina dzwonkowata. **Zerwać,** *ob.* Zrywać. **Zerwanie, a,** = **się,** *n.* od słów Zerwać, i t. d.

**Zerznąć,** *ob.* Zrzynać. **Zerznięcie, a,** *n.* od słowa Zerznąć.

**Zeschły, a, e,** *im.* od Zeschnąć się. *ob.* Zsychać się.

**Zeskakiwać, uję,** *s.n.nied.* **Zeskoczyć, czę,** *dok.* skakać, skoczyć z góry na dół. Jeżeli się konie zbrykają i uniosą, nie trzeba zeskakiwać z wozu. **Zeskakiwanie, Zeskoczenie, a,** *n.* od słów powyższych.

**Zeskrobać, bię,** *s. cz. dok.* **Zeskrobywać, uję,** *nied.* skrobiąc zdjąć, zdejmować. **Zeskrobanie, Zeskrobywanie, a,** *n.* od słów powyższych.

**Zesłać,** *ob.* Zsyłać. **Zesłanie, a,** *n.* od słowa Zesłać. Zesłanie Ducha ś., zielone świątki. = to co zesłano. Zesłanie bożkie, co Bóg na karę zesłał. **Zesłaniec, ńca,** *m.* ten którego zesłano.

**Ześliznąć się,** *s.z. dok.* ślizgając się zepsnąć się, zsunąć się.

**Zespolenie, a,** = **się,** *n.* od **Zespolić, lę,** *s. cz. dok.* spólnie połączyć. = **się,** *s.z.* spólnie się połączyć.

**Ześrodkować, uję,** *s.cz. dok.* do środka skupić, skoncentrować. **Ześrodkowanie, a,** *n.* do środka skupienie.

**Zesromocenie, a,** *n.* od **Zesromocić, cę,** *s.cz. dok.* nabawić sromoty, zhańbić, zelżyć.

**Zestarzały, a, e,** *im.* od **Zestarzeć, ję,** *s.n.dok.* = **się,** *s.z.* stać się starym.

**Zesworować, uję,** *s.cz.dok.* złączyć dwa psy sworą. **Zesworowanie, a,** *n.* złączenie sworą.

**Zeszczupleć, ję,** *s.n. dok.* poszczupleć, stać się szczupłym. **Zeszczuplenie, a,** *n.* poszczuplenie.

**Zeszkaradzenie, a,** *n.* od **Zeszkaradzić, dzę,** *s.cz.dok.* oszkaradzić.

**Zeszklenie, a,** *n.* od **Zeszkleć, ję,** *s.n. dok.* **Zeszklić się,** *s.z.* w szkło się zamienić.

**Zeszły, a, e,** *im.* od Zejść, który zszedł, przeszły. Roku zeszłego. = który zszedł z tego świata. Zeszły bezpotomnie.

**Zesznurować, uję,** *s.cz.dok.* ściągnąć, związać sznurem. **Zeszznurowanie, a,** *n.* związanie sznurem.

**Zeszpecenie, a,** *n.* od **Zeszpecić, cę,** *s.cz. dok.* oszpecić. Ospa go zeszpeciła. **Zeszpetnieć, ję,** *s.n. dok.* stać się szpetnym.

**Zetknąć,** *ob.* Stykać. **Zetknięcie, a,** *n.* od słowa Zetknąć. Punkt zetknięcia.

**Zetleć, ję,** *s.n.dok.* tlejąc spalić się. **Zetlenie, a,** *n.* tlejąc spalenie się.

**Zetrzeć, trę,** *s.cz. dok. ob.* Ścierać. = zgruchotać, zdruzgotać. Kobieta starła głowę węża. = rozgromić, pogromić. Harde krzyżaki starł jednym bojem. Odwłoka Fabiusza, natarczywość Marcella zetrzeć Annibala nie mogły. = **się,** *s.z.* z kim, zmierzyć się słowy lub orężem. Tymeśmi serca dodał, żem się rymy swemi ważył zetrzeć z poety co znakomitszemi.

**Żęty, a, e,** *im.* od Żąć, sierpem ścinany. Zboże żęte i koszone.

**Zewnątrz,** *ps.* i *pmk.* rządzący przyp. 2, po za wnętrzem. To lekarstwo służy na zewnątrz. Zewnątrz miasta. **Zewnętrznie,** *ps.* na stronie zewnętrznej. **Zewnętrzność, ści,** *ż.*

strona zewnętrzna. **Zewnętrzny**, a, e, *p.* będący zewnątrz.
**Zewrzeć**, *ob.* **Zwierać**.
**Zewsząd**, *ps.* ze wszech stron.
**Zeza, Zyza**, u, *m.* liczba sześć na kostce do grania.
**Zez, Zyz**, u, *m.* patrzenie świdrem, szydłem. Patrzeć zezem. Byle pan krzywo spojrzał, ale wszyscy zyzem patrzą. = a, *m.* człowiek zezowaty.
**Zeza, Zyza**, y, *ż.* spód okrętu, stek. = Wpaść w zezę, *fig.* w biedę.
**Zeznawać**, je, *s. cz. nied.* **Zeznać**, am, *dok.* wyznawać, wyznać w sądzie. **Zeznawanie, Zeznanie**, a, *n.* wyznawanie, wyznanie w sądzie. Zeznanie, to co kto zeznał. Zeznanie obwinionego. Zeznanie świadków.
**Zezooki, Zezowaty**, a, e, *p.* patrzący zezem. **Zezowatość**, ści, *ż.* wada patrzenia zezem.
**Zezwać**, wę, *s. cz. dok.* zazwać, przyzwać. **Zezwanie**, a, *n.* przyzwanie.
**Zeżwać**, *ob.* **Żłuć**.
**Zezwalać**, am, *s. n. nięd.* **Zezwolić**, lę, *dok.* na co, przyzwalać, przyzwolić. Kto milczy, zezwala. **Zezwalanie, Zezwolenie**, a, *n.* przyzwalanie, przyzwolenie. **Zezwoliciel**, a, *m.* **Zezwolicielka**, i, *ż.* ten, ta co zezwala.
**Żgać**, *ob.* **Żegać**.
**Zgadać się**, *s. z. dok.* o czem, zdarzyć się mówić o czem. Zgadało się o wojnie.
**Zgadywać**, uję, *s. cz. nied.* **Zgadnąć**, nę, *dok.* odgadywać, odgadnąć. Zgadnąć zagadkę. Zgadywać przyszłe rzeczy. **Zgadywanie, Zgadnienie**, a, *n.* odgadywanie, odgadnienie.
**Zgadzać**, *ob.* **Zgodzić**. **Zgadzanie**, a, = się, *n.* od słów Zgadzać, i t. d.
**Zgaga**, i, *ż.* palenie, pieczenie w gardle.
**Zgalganieć**, ję, *s. n. dok.* stać się gałganem, skapcanieć. **Zgalganienie**, a, *n.* skapcanienie.
**Zganiać**, am, *s. cz. nied.* **Zgonić**, nię, *dok.* spędzać, spędzić do kupy. Pasterka trzodę do owczarni zgania. = spędzić z wyższego miejsca. Zgonić nieprzyjaciela z gór, z wyżyn. = Zgonić konia, zmęczyć goniąc na nim. = Zganiać plamy, plegi, *fig.* spędzać, wywabiać. = Zganiać co na kogo, *fig.* spędzać, zwalać winę. **Zganianie**, a, *n* od słowa **Zganiać**.
**Zganić**, nię, *s. cz. dok.* co komu, naganić, poganić. **Zganienie**, a, *n.* naganienie.
**Zgapieć**, ję, *s. n. dok.* stać się gapiem. **Zgapienie**, a, *n.* stanie się gapiem.
**Zgarbacenie**, a, *n.* od **Zgarbacieć**, ję, *s. n. dok.* stać się garbatym. **Zgarbić**, bię, *s. cz. dok.* w garb pochylić. Praca i wiek go zgarbiły. = się, *s. z.* pochylić się tak, żeby się garb na plecach utworzył. **Zgarbienie**, a, = się, *n.* od słów **Zgarbić**, i t. d.
**Zgarnąć**, nę, *s. cz. dok.* **Zgartywać**, uję, *nied.* zagarnąwszy zebrać do kupy. **Zgarnienie, Zgartywanie**, a, *n.* od tych słów.
**Zgasić**, szę, *s. cz. dok.* zagasić, *np.* świecę, lampę. = *fig.* ugasić, *np.* pragnienie.
**Zgasiewka**, i, *ż. bot.* (Peris), gatunek paproci zwanej orlica.
**Zgasły**, a, e, *im.* od **Zgasnąć**, nę, *s. n. dok. wł.* i *fig.* zagasnąć. Świeca zgasła. Zgasł zapał. = przestać żyć. Zgasł na mych rękach. **Zgaśnienie**, a, *n.* zagaśnienie. **Zgaszenie**, a, *n.* zagaszenie.
**Zgęścić**, szczę, *s. cz. dok.* **Zgęszczać**, am, *nied.* gęstym albo gęściejszym czynić. **Zgęścieć**, ję, **Zgęsnąć**, nę, *s. n. dok.* stać się gęstszym. **Zgęśnienie**, a, *n.* stanie się gęstszym. **Zgęszczenie, Zgęszczanie**, a, *n.* od słów Zgęścić, i t. d.
**Zgiąć**, *ob.* **Zginać**. **Zgięcie**, a, = się, *n.* od słów Zgiąć, i t. d. Zgięcie, miejsce gdzie co jest zgięte, przegub ręki.
**Zgiełk**, u, *m.* hałas, wrzawa. Zgiełk wojenny. Zgiełk świata. Zgiełk jarmarkowy. **Zgiełkliwy**, a, e, *p* pełen zgiełku, hałaśliwy.
**Zgiętodzioby**, a, e, *p. zool.* mający dziób zgięty. Ptaki zgiętodziobe, należące do rzędu brodzących. **Zgięty**, a, e, *im.* od **Zgiąć**, którego zgięto, lub który się zgiął. Zgi-

nąć, am, *s. cz. nied.* Zgiąć, zegnę, *dok.* naginać, nagiąć. Trzcinę wiatr zegnie, ale jej nie złamie. = uginać, ugiąć. Zgiąć przed kim kark, kolano. = się, *s. z.* naginać się, nagiąć się. Zginać się pod ciężarem. **Zginacz**, a, *m. anat.* muszkuł zginający. **Zginanie**, a, = się, *n.* od słów Zginać, i t. d.

**Zginąć**, nę, *s. n. dok.* zaginąć, zawieruszyć się. Pies mi zginął. Zginęło mi sto złotych. = poledz na polu bitwy lub w pojedynku, skończyć życie na rusztowaniu. Żołkiewski zginął pod Cecorą. Spiskowi zginęli z ręki kata. = utracić życie. Zginął ojciec, kochana zginęła mi matka. = zaginąć, zniknąć. Zginieniem swojem Kodrus sprawił, że Ateny nie zginęły. = popaść w nieszczęście bez nadziei ratunku. Zginąłem, nic mi nie pomoże. **Zginienie**, a, *n.* zguba, śmierć gwałtowna. **Zginiony**, a, e, *im.* który zginął.

**Zgładzenie**, a, *n.* zagłada, zagładzenie, sprzątnienie ze świata, wytępienie. **Zgładzić**, dzę, *s. cz. dok.* zagładzić, zatrzeć złe. Zgładzi wiek przyszły, co dzisiejszy szpeci. = sprzątnąć ze świata. Trzej bracia Zborowscy chcieli zgładzić Batorego. **Zgładziciel**, a, *m.* **Zgładzicielka**, i, *ż.* ten, ta co zgładza.

**Zglassać się**, *s. z. nied.* **Zgłosić się**, *dok.* odzywać się, odezwać się do kogo o co na piśmie, przez kogo, lub osobiście. **Zglassanie się**, *n.* od słowa **Zglassać się**.

**Zgłębiać**, am, *s. cz. nied.* **Zgłębić**, bię, *dok.* dochodzić głębokości, gruntować, *fig.* przenikać, przeniknąć do głębi. Ty jeden zgłębiasz skrytości i tajniki nasze. **Zgłębianie**, **Zgłębienie**, a, *n.* od słów powyższych.

**Zgliśko**, **Zgliszcze**, a, *n.* miejsce gdzie za czasów pogańskich palono ciała umarłych. = miejsce gdzie był pożar, pogorzelisko. **Zgło**, u, *n.* **Zgiełko**, a, *n. zdrob.* śmiertelna koszula, *ob.* **Gzło**.

**Zgłodniałość**, ści, *ż.* **Zgłodnienie**, a, *n.* stan człowieka zgłodniałego.

**Zgłodniały**, a, e, *im.* od **Zgłodnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się głodnym.

**Zgłosić się**, *ob.* **Zglassać się**. **Zgłoszenie się**, *n.* od słowa **Zgłosić się**.

**Zgłoska**, i, *ż.* syllaba. **Zgłoskować**, uję, *s. n. nied.* syllabizować. **Zgłoskowanie**, a, *n.* syllabizowanie.

**Zgłupieć**, ję, *s. n. dok.* stać się głupim. **Zgłupienie**, a, *n.* stanie się głupim.

**Zgnębić**, bię, *s. cz. dok.* pognębić. **Zgnębienie**, a, *n.* pognęblenie.

**Zgnić**, ję, *s. n. dok.* uledz zgniliznie. **Zgnilizna**, y, **Zgniłość**, ści, *ż.* stan tego co zgniło. **Zgniły**, a, e, *im.* który zgnił. = Zgniła gorączka, *med.* w której soki ciała gniją. = Morze zgnite, Azowskie.

**Zgniecenie**, a, *n.* od **Zgnieść**, zgniotę, *s. cz. dok.* gniotąc ścisnąć. = *fig.* zagnieść, przygnieść. Zbrodnia i przemoc zgniotły niewinność i prawość.

**Zgnoić**, ję, *s. cz. dok*, wygnoić, uprawić gnojem ziemię. = Zgnoić kogo w więzieniu, *fig.* trzymać do śmierci w więzieniu. **Zgnojenie**, a, *n.* od tego słowa.

**Zgnuśnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się gnuśnym. **Zgnuśnienie**, a, *n.* stan tego który zgnuśniał.

**Zgoda**, y, *ż.* jednomyślne wszystkich na jedno zgadzanie się. = Zgoda po sporze, pogodzenie się z sobą. = Zgoda na co, zgodne zezwolenie. Po skończonem czytaniu konstytucyi, ogólny powstał okrzyk: zgoda! zgoda! = Składnia zgody, *gram.* podająca prawidła zgadzania przymiotników z rzeczownikami, słów z podmiotem. **Zgodnie**, *ps.* w zgodzie. **Zgodność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zgodne, co się z drugiem podobnem zgadza. Zgodność dźwięków, kolorów. Zgodność chęci, zdań, uczuć. **Zgodny**, a, e, *p.* zgadzający się, lubiący zgodę. Zgodne rodzeństwo. = w zgodzie z drugiem podobnem będący. Zgodne głosy, myśli, chęci, zdania. **Zgodzenie**, a, = się, *n.* od słów **Zgodzić**, **Zgodzić się**. **Zgodzić**, dzę, *s. cz. dok.* **Zgadzać**, am, *nied.* pogodzić niezgodnych. = Zgadzać co,

z czem, konfrontować, porównywać. Trzynastu latopisów zgadzałem. = Zgodzić kogo, co, ugodzić, za ugodzoną cenę nająć, obstalować. Zgodzić sługę, mieszkanie, parę bótów u szewca. = się, *s. z.* godzić się, pogodzić się po zwadzie, po kłótni. = ugodzić się o cenę. = z kim, żyć w zgodzie. Zgadzają się jak pies z kotem. = z czem, stosować się do czego. Ja się zawsze zgadzam z wolą Boga i z wolą starszych. = z czem, przypadać, przystawać. Nie zawsze zgadzają się usta z sercem. Czy tylko słowa twoje zgadzają się z prawdą? = Zgadzać się z kim w zdaniu, być jednego z kim zdania. Zgadzać się z kim w mowie, mówić to samo co kto inny. = na co. zgodnie z kim utrzymywać. Na to się wszyscy filozofowie zgadzają. = na co, zezwalać, zezwolić. Posłowie na ten podatek zgodzić się nie chcieli.

**Zgoić, ję,** *s. cz. dok.* zagoić ranę. **Zgojenie, a,** *n.* zagojenie.

**Zgoła,** *ps.* zupełnie. Wszystko zgoła. Nic zgoła. = jednem słowem.

**Zgolenie, a,** *n.* od **Zgolić, lę,** *s. cz. dok.* goląc ściąć.

**Zgon, u,** *m.* skon, śmierć.

**Zgonić,** *ob.* **Zganiać. Zgoniny, nin,** *l. m.* kłosy, główki kąkolu, strączki groszku zgonione miotłą przy wianiu zboża.

**Zgorszenie, a,** *n.* pogorszenie słowy, złym przykładem. **Zgorszyć, szę,** *s. cz. dok.* słowy, złym przykładem pogorszyć, zepsuć. = się, *s. z.* z kogo, z czego, zostać zgorszonym. **Zgorszyciel, a,** *m.* **Zgorszycielka, i,** *ż.* ten, ta co daje zgorszenie.

**Zgorzeć, ję,** *s. n. dok* pogorzeć, spalić się, spłonąć. Miasto zgorzało. Dom zgorzał **Zgorzelisko, a,** *n.* pogorzelisko. **Zgorzelina, Zgorzelizna, y,** *ż.* spalenizna. Ta potrawa trąci zgorzeliną. **Zgorzenie, a,** *n.* pogorzenie spłonienie.

**Zgorzkniały, a, e,** *im* od **Zgorznieć, ję,** *s. n. dok.* stać się gorzkim. **Zgorzknienie, a,** *n.* stanie się gorzkim.

**Zgórzystość, ści,** *ż.* miejsce zgórzyste. **Zgórzysty, a, e,** *p.* wzgórzysty.

**Zgotować, uję.** *s. cz. dok.* ugotować potrawę, obiad, wieczerzę. = nagotować, przygotować. **Zgotowanie, a,** *n.* ugotowanie. = nagotowanie, przygotowanie.

**Zgrabić, bię,** *s. cz. dok.* grabiami zgarnąć. **Zgrabieć, ję,** *s. n. dok.* zdrętwieć jak grabie. Palce zgrabiałe od reumatyzmu, od paraliżu. **Zgrabienie, a,** *n.* od obu tych słów.

**Zgrabnie,** *ps.* zgrabnym sposobem. **Zgrabność, ści,** *ż.* przymiot zgrabnej osoby. **Zgrabny, a, e,** *p.* składny, szykowny, zręczny.

**Zgrać, am,** *s. cz. dok.* **Zgrywać, am,** *nied.* kogo, grając z kim w karty wyzuć go z ostatniego grosza. = się, *s. z.* przegrać wszystko. **Zgranie, a,** = się, *n.* od słów Zgrać, it. d.

**Zgraja, i,** *ż.* tłum. tłuszcza, czereda, gromada. **Zgrajnie,** *ps.* tłumnie. **Zgrajny, a, e,** *p.* tłumny.

**Zgreczeć, ję,** *s. n. dok.* **Zgreczyć się,** *s. z.* stać się Grekiem, przejąć grecki język, zwyczaje. **Zgreczenie, a,** *n.* uczynienie i stanie się Grekiem. **Zgreczyć, czę,** *s. cz. dok.* uczynić Grekiem, przerobić na Greka.

**Zgromadzać, am,** *s. cz. nied.* **Zgromadzić, dzę,** *dok.* gromadzić, zebrać do kupy, rozproszone osoby lub rzeczy. = się, *s. z.* gromadzić się, zebrać się do kupy. **Zgromadzanie, Zgromadzenie, a,** = się, *n.* czynność tych słów. **Zgromadzenie,** gromada ludzi zebranych w jakim celu. Zgromadzenie stanów sejmujących. rady. towarzystwa, komitetu. Zgromadzenie Jezuitów. **Zgromadziciel, a,** *m.* **Zgromadzicielka, i,** *ż.* ten. ta co zgromadził, zgromadziła.

**Zgromić, mię,** *s. cz. dok.* gromiąc zbić, pobić na głowę. = zganić, napomnieć kogo surowo. **Zgromienie, a,** *n.* pogromienie. = surowe zganienie, napomnienie.

**Zgroza, y,** *ż.* groza, wzdrygnanie się na widok czego okropnego. Zgroza była patrzeć na to. Na samę myśl o tem, zgroza mię przejmuje.

**Zgrubiały**, a, e, *im.* który zgrubiał. = Wyraz zgrubiały, *gram.* oznaczający rzecz lub osobę dużą, brzydką, niezgrabną. **Zgrubieć**, ję, *s.n. dok.* stać się grubym, pogrubieć. **Zgrubienie**, a, *n.* pogrubienie.

**Zgruchotać**, am, cę, *s.cz.dok.* zdruzgotać. **Zgruchotanie**, a, *n.* zdruzgotanie.

**Zgruntować**, uję, *s.cz.dok.* będąc w wodzie dotknąć nogami gruntu czyli dna. = zmierzyć aż do gruntu głębokość. = *fig.* zgłębić. **Zgruntowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zgrywać**, **Zgrywanie**, a, = się, *n. ob.* Zgrać.

**Zgryźć**, zę, *s.cz.dok.* pogryźć. = rozgryźć, *np.* orzech. = kogo, *fig.* nabawić zgryzoty. = się, *s. z.* zmartwić się. **Zgryzienie**, a, = się, *n.* czynność słów **Zgryźć**, i t.d. **Zgryźliwość**, ści, *ż.* skłonność do gryzienia się o lada co. **Zgryźliwy**, a, e, *p.* skłonny do gryzienia się. = pełen zgryzoty. Życie zgryźliwe. **Zgryzota**, y, *ż.* zgryźliwy frasunek. = zgryzota sumienia, żal, wyrzuty gryzącego się sumienia.

**Zgrzać**, zgrzeję, *s.cz.dok.* zagrzać, *np.* wody na herbatę. = się, *s.z.* zagrzać się, rozegrzać się. Bardzo zgrzany Alexander w rzekę skoczył. **Zgrzanie**, a, *n.* zagrzanie. = się, rozgrzanie się.

**Zgrzebie**, a, *n.* przykrótsze włókna lnu lub konopi przy ich czesaniu zostające na szczotce. **Zgrzebny**, **Zgrzebiany**, a, e, *p.* ze zgrzebia, *np.* płótno.

**Zgrzeblo**, a, *n.* narzędzie żelazne do chędożenia koni.

**Zgrzeszenie**, a, *n.* od **Zgrzeszyć**, szę, *s.n. dok.* grzech popełnić.

**Zgrzybiałość**, ści, *ż.* wiek zgrzybiały. **Zgrzybiały**, a, e, *im.* bardzo stary. **Zgrzybieć**, ję, *s. n. dok.* dostać zmarszczków, skurczyć się jak grzyb ze starości, bardzo się zestarzeć.

**Zgrzyt**, u, *m.* **Zgrzytanie**, a, *n.* głos zgrzytający. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. **Zgrzytać**, am, *s.n.nied.* **Zgrzytnąć**, nę, *jednol.* wydawać zgrzyt zębami.

**Zguba**, y, *ż.* co zgubiono, rzecz zgubiona. Są psy co umieją znaleźć zgubę. = zginienie bez ratunku, upadek bez powstania. Spiknąć się na czyję zgubę. Przywieść kogo do zguby. **Zgubić**, bię, *s.cz. dok.* stracić, *np.* chustkę, kieskę z pieniędzmi. Zgubić febrę, *fig.* pozbyć się jej. = przywieść do zguby. Męztwo cię twoje zgubi nieodwłocznie. = się, *s.z.* popaść w zgubę, przyjść do zguby. **Zgubienie**, a, *n.* od słowa **Zgubić**. **Zgubnie**, *ps.* zgubnym sposobem. **Zgubność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zgubne. **Zgubny**, a, e, *p.* zgubę przynoszący, szkodliwy. Na zgubne imię, na zgubę oczywistą.

**Zgwałcenie**, a, *n.* od **Zgwałcić**, cę, *s. cz. dok.* zadać gwałt. **Zgwałcić** niewiastę. = naruszyć, przekroczyć. Zgwałcić prawo, ustawę, traktat, przymierze, konstytucyą.

**Zhańbić**, bię, *s.cz.dok.* zadać hańbę, zelżyć, zesromocić. = się, *s. z.* okryć się hańbą. **Zhańbienie**, a, = się, *n.* od słów **Zhańbić**, i t. d.

**Zhardzieć**, ję, *s.n.dok.* stać się hardym. Człowiek zhardzieje, gdy mu się dobrze dzieje.

**Zheblować**, uję, *s.cz.dok.* zdjąć heblując garb, wypukłość. **Zheblowanie**, a, *n.* od tego słowa.

**Zheretyckeć**, ję, *s.n.dok.* stać się heretykiem. **Zheretyczenie**, a, *n.* stanie się heretykiem.

**Zhojnieć**, ję, *s.n.dok.* stać się hojnym. **Zhojnienie**, a, *n.* stanie się hojnym.

**Zhołdować**, uję, *s.cz.dok.* zmusić do hołdu, podbić pod swe panowanie. **Zhołdowanie**, a, *n.* zmuszenie do hołdu.

**Zhydzenie**, a, *n.* od **Zhydzić**, dzę, *s.cz.dok.* ohydzić.

**Ziać**, zieję, *s.n.nied.* **Zionąć**, nę, *jednol.* dyszeć, dychać. Iż żywot był w nim utajony, znać po stękaniu, i że jeszcze zieje. = czem, wyziewać. Ogniem ziejąca Chimera. Dymem siarki cała okolica zieje.

**Zjadać, am,** *s.cz.nied.* Zjeść, zjem, *dok.* jedząc spożywać, spożyć. Zjeść oblad. Kapłani Baala sami zjadali ofiary przynoszone. = *fig.* pochłonąć. Zjadł cały majątek. **Zjadanie, a,** *n.* od słowa Zjadać. **Zjadki, ów,** *l.m.* resztki zjedzonego pokarmu, niedojadki. **Zjadliwie,** *ps.* ze zjadliwością. **Zjadliwość, Zjadłość, ści,** *ż.* zajadłość, zażartość. **Zjadliwy, Zjadły, a, e,** *p.* mający jad w sobie, jadowity, *np.* trucizna. = *fig.* złośliwy, uszczypliwy, *np.* żart.

**Ziarniasty, Ziarnisty, a, e,** *p.* pełen ziarna. **Ziarnko, Ziarenko, Ziarneczko, a,** *n. zdrob.* małe ziarno. **Ziarnkowaty, a, e,** *p.* podobny do ziarnka. **Ziarno, a,** *n.* nasienie roślin trawiastych i niektórych owoców. = zboże. Ziarno na zasiew. Danina w ziarnie. = *fig.* zaród, nasienie. Ziarno niezgody. **Ziarnojady, a, e,** *p.* jedzący ziarna. Ptaki ziarnojadę. **Ziarnopłon, u,** *m. bot.* (Ficaria), roślina z rodzaju jaskrowych. **Ziarnorodny, a, e,** *p.* ziarno rodzący. **Ziarnować, uję,** *s.cz. dok.* nadawać kształt ziarna, dzielić na ziarna. **Ziarnowanie, a,** *n.* dzielenie na ziarna. = *chem.* rozdział metalu na drobne ziarna, co się zwykle odbywa lejąc go po roztopieniu na wodę. **Ziarnowaty, a, e,** *p.* podobny do ziarna. **Ziarnowy, a, e,** *p.* od ziarna. Owoce ziarnowe.

**Zjastrzębieć, ję,** *s.n. dok.* stać się podobnym do jastrzębia. Kiedy sowa zjastrzębieje, wyżej lata niż sokół, *przysł.*

**Zjaw, u,** *m.* zjawienie. **Zjawić, wię,** *s.cz. dok.* objawić. = się, *s.z.* ukazać się na jaw, pojawić się. Gdzie się tylko zjawił, wszystkich opowiadaniem i żartami bawił. **Zjawienie, a,** *n.* objawienie. = się, ukazanie się na jaw, pojawienie się. **Zjawiennik, a,** *m.* ten co miewa zjawienia we śnie, wizjonarz. **Zjawisko, a,** *n.* to co się zjawiło, zjawienie, fenomen. Zjawisko powietrzne, meteor. Zjawiska choroby, symptomata.

**Zjazd, u,** *m.* zjechanie się wielu osób, zgromadzenie osób, które się w pewnym celu zjechały. Po śmierci Zygmunta Augusta wiele było zjazdów, nim się zgodzono na czas i miejsce elekcyi. = Zjazd na grunt, zjechanie się osób przez sąd wyznaczonych, kondescensya. **Zjazdowy, a, e,** *p.* od zjazdu.

**Zibet, u,** *m.* ciecz mocno woniejąca, zawarta w torebkach przy otworze odchodowym u zwierzęcia zwanego wiwera.

**Zięba, y,** *ż. zool.* ptak z rzędu wróblowatych, stożkodziobych.

**Ziębiączka, i,** *ż.* dreszcz przechodzący przez ciało. **Ziębić, bię,** *s. cz.nied.* przejmować zimnem. **Ziębienie, a,** *n.* przejmowanie zimnem. **Ziębnąć, nę,** *s.n.nied.* przechodzić zimnem. **Ziębnienie, a,** *n.* przechodzenie zimnem.

**Zięć, cia,** *m.* mąż córki.

**Zjechać,** *ob.* **Zjeżdżać. Zjechanie, a,** = się, *n.* od słów Zjechać, Zjechać się.

**Zjednać, am,** *s.cz. dok.* kogo z kim, pojednać. = Zjednać pokój, skłonić do zawarcia pokoju. = Zjednać sobie kogo, ująć sobie kogo. Zjednać sobie czyję przyjaźń, miłość, łaskę, względy, szacunek, zyskać, pozyskać, **Zjednanie, a,** *n.* czynność tego słowa.

**Zjednoczenie, a,** *n.* złączenie w jedno. Zjednoczenie Litwy z Koroną, *ob.* Unia. **Zjednoczyć, czę,** *s. cz. dok.* złączyć w jedno. Stany Zjednoczone. = się, *s.z.* złączyć się w jedno.

**Ziele, a,** *n.* wszelka roślina mająca łodygę zieloną. **Zieleń, ni,** *ż.* wszystko co jest zielone. **Zielenić, nię,** *s.cz.nied.* zielono farbować. = *s.z.* **Zielenieć, ję,** *s.n.nied.* wydawać się zielono, okrywać się zielonością. = Zielenieć, stawać się zielonym. **Zieleninа, y, Zieleninka, i,** *ż.* ziola kuchenne, ogrodowina. **Zielisty, Zielisty, u, e,** *p.* pełen ziół, okryty ziołami. = podobny do ziela. Roślina zielista. **Zielnictwo, a,** *n.* nauka o ziołach, botanika. **Zielniczy, a, e,** *p.* od zielnictwa. Ogród zielniczy, botaniczny. **Ziel-**

nik, a, *m.* ten co zbiera i przedaje zioła. = księga o ziołach. = ogród dla ziół. **Zielny**, a, e, *p.* od ziela. Rośliny zielne. N. Panna Zielna, święto Wniebowzięcia N. Panny, na które przynoszą do kościoła zioła do święcenia. **Zielonawo**, *ps.* nieco zielono. **Zielonawość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zielonawe. **Zielonawy**, a, e, *p.* nieco zielony. **Zielono**, *ps.* zielonego koloru. **Zielonokrusz**, u, *m. min.* malakit. **Zieloność**, ści, *ż.* kolor zielony. **Zielony**, a, e, *p.* takiego koloru jak ziele. = Zielone świątki, święto zesłania Ducha ś. = Zielony wilk, *bot. ob.* Zaraza. **Zielsko**, a, *n.* brzydkie ziele, chwast.

**Ziembla**, i, *ż.* oranie na zimę gruntu pod jarzynę.

**Ziemia**, i, *ż.* bryła pewnej postaci i rozległości w przestrzeni świata, na której mieszkamy, planeta w przeciągu przeszło 365 dni koło słońca krążący, a około swej osi obracający się w 24 godzinach. = mieszkanie ludzi podzielonych na różne społeczeństwa. = powierzchnia naszego planety. Obalić na ziemię. Upaść na ziemię. Rzucić na ziemię. = grunt na którym zasiewają lub dobrowolnie rosną rośliny. Ziemia lekka, ciężka, tłusta, piaszczysta, wapienna, darniowa, wrzosowa, torfowa, ogrodowa. = kraj. Ziemia ojczysta. Ziemia święta. Ziemia siedmiogrodzka. = część kraju, powiat. Ziemia wschowska, wieluńska, dobrzyńska, czerska, wizka, warszawska, i t. d. Nazwa ziemi przeszła z Mazowsza na Podlasie i na Ruś Czerwoną. = *chem.* kombinacya metalów z kwasorodem, albo z kwasorodem i wodą. Ziemie alkaliczne, i właściwe czyli niealkaliczne. **Ziemianin**, a, *m.* mieszkaniec ziemi. Merkury, pośrednik ziemian i bogów. = uprawiacz ziemi, rolnik. = urodzony na swej ziemi, szlachcic w senacie nieumieszczony. **Ziemianka**, i, *ż.* mieszkanka ziemi. = szlachcianka. **Ziemiański**, a, e, *p.* od ziemianina Stan ziemiański. **Ziemiaństwo**, a, *n.* gospodarstwo ziemiańskie. = georgika, poemat o gospodarstwie. **Ziemiokrąg**, gu, *m.* okrąg ziemski, kula ziemska. **Ziemiopis**, a, *m.* geograf. **Ziemiopiski**, a, e, *p.* geograficzny. **Ziemiopismo**, **Ziemiopistwo**, a, *n.* opisanie ziemi, geografia. **Ziemioplód**, odu, *m.* płód ziemski. **Ziemiowodny**, **Ziemnowodny**, a, e, *p.* na ziemi i w wodzie żyjący. **Ziemisty**, a, e, *p.* pełen ziemi, zmieszany z ziemią. **Ziemniak**, a, *m.* kartofel. **Ziemny**, a, e, *p.* mieszkający w ziemi lub na ziemi. Zwierzęta ziemne. Robaki ziemne. **Ziemski**, a, e, *p.* od ziemi, jako mieszkania doczesnego ludzi. Żywot ziemski. = od ziemi, którą ziemianin posiada. Dobra ziemskie. Prawo ziemskie. = od ziemi, powiatu. Poseł ziemski. Sąd ziemski. **Ziemstwo**, a, *n.* sąd ziemski, złożony z sędziego, podsędka i pisarza.

**Zjeść**, *ob.* Zjadać.

**Ziewać**, am, *s.n. nied.* **Ziewnąć**, nę, *jednot.* poziewać. Ockniona ziewnie tylko, i zasypia znowu. **Ziewacz**, a, *m.* **Ziewaczka**, i, *ż.* ten, ta co ziewa. = Ziewaczka, chęć ziewania. **Ziewanie**, a, *n.* poziewanie.

**Zjeżdżać**, am, *s.n. nied.* **Zjechać**, zjadę, *dok.* jazdą spuszczać się, spuścić się z góry na dół. = z drogi, ustępować, ustąpić wozem lub konno z drogi. = do czego, *fig.* zboczyć do innego przedmiotu. Rozmawiając od suczki zjechali do nowej fryzowania mody. = (mówiąc o dygnitarzach, urzędnikach), przyjeżdżać, przyjechać. Panowie bardzo dworno zjeżdżali na zjazdy. Sędzia zjechał na grunt. = się, *s. z.* z kim, spotykać się, spotkać się jazdą. = zgromadzać się, zebrać się na zjazd. **Zjeżdżanie**, a, = się, *n.* od słów **Zjeżdżać**, i t. d. **Zjeżdżenie**, a, *n.* od **Zjeździć**, dżę, *s. cz. dok.* jeżdżąc zmordować, *np.* konia. = kogo, *fig.* złajać, zbuzować. = kraje, jazdą zwiedzić.

**Zima**, y, *ż.* czwarta pora roku, od zimowego przesilenia dnia z nocą

około 21 grudnia, do wiosennego porównania dnia z nocą około 21 marca. **Zimnawo**, *ps.* nieco zimno. **Zimnawy**, a, e, *p.* nieco zimny. **Zimnica**, y, *ż.* zimna febra, zlębiączka. **Zimnieć**, ję, *s.n.nied.* stawać się zimnym. **Zimniuchny**, **Zimniutki**, **Zimniusieńki**, a, e, *p.* zupełnie zimny. **Zimno**, a, *n.* przykre uczucie ubywającego z ciała ciepłika. = *ps.* Zimno mi. Zimno na dworze. = *fig.* oziębłe. Zimno mię przyjęło. **Zimnokruch**, u, *m.* żelazo kruche na zimno, dla tego że ma w sobie wiele fosforu. **Zimnokrwisty**, a, e, *p. zool.* mający krew czerwoną, ale zimną. Zwierzęta zimnokrwiste: ryby, płazy, gady. **Zimność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest zimne. **Zimny**, a, e, *p.* niemający ciepła, nie ciepły. Zimny dzień. Zimna pora roku. Zimna potrawa. = *fig.* bez ognia, bez zapału. Człowiek zimny. Zimne serce. = Zimna krew, *fig.* spokojność umysłu, rozwaga. **Zimokwit**, **Zimowit**, u, *m. bot.* (Colchicum), roślina w końcu lata kwitnąca. **Zimoląg**, a, *m.* człowiek zbyt czuły na zimno, zmarzlak. **Zimorodek**, dka, *m. zool.* ptak z rzędu graniastodziobych. **Zimować**, uję, *s.n.nied.* przepędzić gdzie zimę. = *s.cz.* chować przez zimę, *np.* bydło, konie. **Zimowanie**, a, *n.* przepędzanie zimy. = chowanie przez zimę. **Zimowisko**, a, *n.* Zimowla, i, *ż.* miejsce zimowania, leże zimowe. **Zimowy**, a, e, *p.* od zimy. Odzienie zimowe. Przesilenie dnia z nocą zimowe. **Zimoziół**, u, *m. bot.* (Linnaea), krzewinka z familii wiciokrzewowych w najciemniejszych leśnych zakątkach między mchem rosnąca.

**Ziela**, **ziół**, *l.m.* rośliny lekarskie. **Ziółko**, a, *n. zdrob.* drobne ziele. Pić ziółka. Znam cię ziółko, żeś pokrzywa. *przysł.* **Ziołozbior**, oru, *m.* zbiór ziół, zielnik. **Ziołoznawca**, y, *m.* ten co zna zioła.

**Ziomek**, mka, *m.* **Ziomka**, i, *ż.* spółziomek, spółziomka.

**Zionąć**, *ob.* Ziać.

**Ziścić**, szczę, *s.cz.dok.* uiścić, spełnić obietnicę, nadzieję, oczekiwanie. = **się**, *s.z.* spełnić się, sprawdzić się. Ziściło się co mi przepowiedziano.

**Zkąd**, *ps.* z jakiego miejsca. Zkąd idziesz? = z czego, z której przyczyny. Zkąd powstały kłótnie, wojny. **Zkądinąd**, *ps.* z innego miejsca. = z innej strony, z innych względów. **Zkądkolwiek**, *ps.* z jakiegokolwiek miejsca. = z czegokolwiek, z jakiejkolwiek przyczyny. **Zkądsiś**, *ps.* niewiadomo zkąd.

**Zlać**, *ob.* Zlewać.

**Złączenie**, a, = się, *n.* od **Złączyć**, czę, *s.cz.dok.* połączyć. = **się**, *s.z.* połączyć się. Wojska sprzymierzone złączyły się z sobą. Złączyć się z kim węzłem pokrewieństwa, przyjaźni.

**Złądz**, *ob.* Zlegnąć

**Złagodnieć**, ję, *s.n.dok.* stać się łagodnym. **Złagodnienie**, a, *n.* stanie się łagodnym. **Złagodzenie**, a, *n.* od **Złagodzić**, dzę, *s.cz.dok.* uczynić łagodnym.

**Złaja**, i, *ż.* gromada psów, psiarnia.

**Złajać**, ję, *s.cz.dok.* wyłajać. **Złajanie**, a, *n.* wyłajanie.

**Złakomić**, mię, *s.cz.dok.* rozłakomić. = **się**, *s.z.* ułakomić się, połakomić się. **Złakomieć**, ję, *s.n.dok.* stać się łakomym. **Złakomienie**, a, *n.* rozłakomienie. = się, połakomienie się.

**Złamać**, mię, *s.cz.dok.* przełamać, rozłamać, *np.* kij, rękę, nogę. = Złamać prawo, ustawę, traktat, przymierze, *fig.* naruszyć, nadwerężyć. Złamać ślub, wiarę, niedotrzymać obietnicy. **Złamanie**, a, *n.* przełamanie. Na złamanie szyi, na złamaną szyję, na zgubne imię, na oczywistą zgubę. = Złamanie wiary, przysięgi, ich naruszenie. **Złamany**, a, e, *im.* który złamano, *np.* kość, noga, ręka. Złamany wiekiem, chorobą, *fig.* skurczony, schylony. Złamany szeląg, *fig.* nic zgoła. Niedałbym za to złamanego szeląga. **Złamek**, **Złomek**, mku, *m.* część czego złamanego. Ziele to złomki kości znaia.

**Zlanie**, a, *n.* od słowa Zlać. **Zlany**, a, e, *im.* oblany. Zlany wodą. Krwią zlany. = *fig.* w jedno zebrany. Wojsko ich z różnych narodów zlane.

**Złapać**, pię, *s. cz. dok.* zlowić. **Złapanie**, a, *n.* zlowienie.

**Zlasować**, uję, *s. cz. dok.* zjeść ukradkiem czyję łakotkę. **Zlasowanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zlatać**, am, **Zlatywać**, uję, *s. n. nied.* **Zlecieć**, cę, *dok.* lotem spuszczać się z góry na dół. = *fig.* spadać, spaść. Zleciał z konia. = się, *s. z.* do kupy się lotem zbierać, zebrać. Sępy na ścierw kupami się zlatują. Zleciały się do słowika ptaki. = **Zlatać**, am, *s. cz. dok.* lotem przebiedz w różnych kierunkach. Całą wieś zlatałem. = się, *s. z.* zmęczyć się od latania, od biegania. **Zlatanie**, **Zlatywanie**, a, = się, *n.* od słów powyższych.

**Zlazić**, ażę, *s. n. dok.* **Zleźć**, zlazę, *dok.* łażąc spuszczać się, spuścić się na dół. Zleźć z konia, z drzewa, z dachu, z drabiny. = *fig.* oblazłć. Skóra zlazi z palców. Farba zlazi. = się, *s. z.* schodzić się, zejść się łażąc powoli. Złażą się po jednemu. = Złazić się, łażąc zmordować się.

**Źle**, *ps.* niedobrze. Źle czytać, mówić, pisać. Źle czynić. Źle o kim mówić. Źle urodzić się ubogim. Źle się mieć, bądź na zdrowiu, bądź na majątku. Źle koło niego, albo źle ubrany, albo zostający w złym stanie interesów, zdrowia. **Złe**, go, *n.* coś niedobrego. Nic ci się złego nie stanie. Cóż w tem złego? Mieć, brać za złe. Na złe używać. Z dwojga złego imaj się mniejszego, *przysł.*

**Zlecać**, am, *s. cz. nied.* **Zlecić**, cę, *dok.* polecać, polecić. **Zlecanie**, a, *n.* dawanie polecenia. **Zlecenie**, a, *n.* polecenie, interes zlecony. Dopełnić zlecenia.

**Zlecenie**, a, *n.* spuszczenie się lotem z góry na dół. = się, zgromadzenie się lotem.

**Zlecenie**, a, *n.* od Zlecić, cę, *s. cz. dok.* uczynić letnim, nieco zagrzać, *np.* wodę.

**Zlecieć**, *ob.* Zlatać.

**Zleczenie**, a, *n.* od Zleczyć, czę, *s. cz. dok.* wyleczyć.

**Zlegać**, am, *s. n. nied.* **Zlegnąć**, nę, *dok.* leżąc zlepiać się, ulegać się. Rola tęga, zległa, i chwastem zarosła. = Zlegnąć, położyć się dla urodzenia dziecka. Zległa w tych dniach.

**Zlękły**, a, e, *im.* przelękły. **Zlęknąć** się, *s. z. dok.* przelęknąć się.

**Zleniały**, **Zleniwiały**, a, e, *im.* od **Zlenieć**, **Zleniwieć**, ję, *s. n. dok.* stać się leniwym. **Zlenienie**, **Zleniwienie**, a, *n.* stanie się leniwym.

**Zlepek**, pka, *m.* co zlepiono, lub co się zlepiło. = człowiek z gliny zlepiony. Dumą nadęty zlepek skazitelności. **Zlepiać**, am, *s. cz. nied.* **Zlepić**, pię, *dok.* lepiąc spajać, złączyć czem lepkiem, *np.* woskiem, smołą. = *fig.* sen mu oczy zlepia. = się, *s. z.* sklejać się, skleić się. Ziarnka prochu zlepiają się do kupy. = *fig.* Oczy mu się zlepiają, usypia. **Zlepianie**, **Zlepienie**, a, = się, *n.* od słów powyższych. **Zlepły**, a, e, *im.* który się zlepił.

**Zlewać**, am, *s. cz. nied.* **Zlać**, zleję *dok.* lać, ulać zwierzchu. = wlewać, wlać. Zlać wino w butelki. = lejąc złączyć, zmieszać jedno z drugiem. = Zlać kogo, oblać wodą. = co na kogo, *fig.* przelewać, przelać, *np.* prawo, władzę. = co na kogo, *fig.* obdarzyć, uposażyć czem. Opatrzność na nią była zlała co tylko szczęście stanowi. = się, *s. z.* rozlewając się łączyć się. Ospa się zlała. **Zlewanie**, a, *n.* od słowa Zlewać. **Zlewek**, wku, *m.* to co zlano. = *fig.* mieszanina. Zlewek różnoplemiennych ludów. = kruszec w bryłę zlany. Z posągów bożkich złotych i srebrnych porobił zlewki.

**Zleżały**, a, e, *im.* od **Zleżeć się**, *s. z. dok.* zepsuć się od długiego leżenia. Zleżałe sukno.

**Zleźć**, *ob.* Zlazić.

**Złożenie**, a, *n.* położenie się dla urodzenia dziecka. Jest na złożeniu.

**Zliczenie**, a, *n.* od **Zliczyć**, czę, *s. cz. dok.* wszystko policzyć. Kto zliczy gwiazdy?

**Zlitować się**, *s. z. dok.* ulitować się **Zlitowanie**, a, *n.* politowanie.

**Zlizać**, żę, *s. cz. dok.* **Zlizywać**, uję, *nied.* liżąc zdjąć, zdejmować. **Zlizanie**, **Zlizywanie**, a, *n.* od tych słów.

**Żłób**, żłobu, *m.* **Żłobek**, bka, *m. zdrob.* cokolwiek wzdłuż wyżłobionego, jak rynna, koryto, a mianowicie żłób, w który sypią obrok koniom. **Żłobczasto**, **Żłobkowato**, *ps.* nakształt żłobka. **Żłobczastość**, **Żłobkowatość**, ści, *ż.* wklęsłość podobna do żłobka. **Żłobczasty**, **Żłoblasty**, **Żłobkowaty**, a, e, *p.* wklęsły, wydrążony nakształt żłobka, *np.* filar, kolumna, dachówka. **Żłobić**, bię, **Żłobkować**, uję, *s. cz. nied.* wydrążać nakształt żłobu lub żłobku. **Żłobienie**, **Żłobkowanie**, a, *n.* wydrążanie nakształt żłobu lub żłobka. **Żłobowacina**, **Żłobowina**, y, *ż.* miejsce jak żłób zaklęsłe. Stawy bywają w żłobowinach. **Żłobowy**, a, e, *p.* od żłobu.

**Złocenie**, a, *n.* od **Złocić**, cę, *s. cz. nied. wł.* i *fig.* pozłacać.

**Złocień**, nia, *m. bot.* (Achillea), krwawnik. = gatunek ostryża, którego korzeń w farbierstwie używany. = *ob.* **Złotokwiat**.

**Złocisto**, *ps.* od złota z blaskiem złota. **Złocistość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest złociste. **Złocisty**, a, e, *p.* złoty, szczerozłoty. = pozłacany. = błyszczący jak złoto.

**Złoczyńca**, y, *m.* ten co popełnił złoczynstwo. **Złoczyńczy**, **Złoczyński**, a, e, *p.* od złoczyńcy. **Złoczynnica**, y, *ż.* ta co popełniła złoczynstwo. **Złoczynność**, ści, *ż.* skłonność do czynienia złego. **Złoczynny**, a, e, *p.* źle czyniący. **Złoczyństwo**, a, *n.* zbrodnia.

**Złodowacenie**, a, *n.* od **Złodowaciec**, ję, *s. n. dok.* w lód się zamienić.

**Złodziej**, a, *m.* ten co kradnie. **Złodziejka**, i, *ż.* ta co kradnie. **Złodziejski**, a, e, *p.* od złodzieja. **Złodziejsko**, *ps.* po złodziejsku. **Złodziejstwo**, a, *n.* rzemiosło złodzieja. = kradzież. Popełnić złodziejstwo.

**Złomek**, *ob.* **Złamek**. **Złomisty**, **Złomny**, a, e, *p.* łatwo łamiący się, mogący być złamanym. **Złomotać**, cę, *s. cz. dok.* połamać. = się, *s. z.* połamać się. **Złomotanie**, a, *n.* połamanie. = się, połamanie się

**Złomowca**, y, *m.* ten co źle o drugich mówi.

**Żłopać**, pię, *s. cz. nied.* pić łapczywie. **Żłopanie**, a, *n.* łapczywe picie.

**Złorzeczenie**, a, *n.* wyrzekanie, przeklinanie. **Złorzeczeństwo**, a, *n.* przekleństwo. **Złorzeczyć**, czę, *s. n. nied.* komu, wyrzekać na kogo, młotać przekleństwa.

**Złość**, ści, *ż.* zły uczynek, grzech. Nie karz nas Panie za złości nasze. = passya. Wpadł w złość. Pieni zię ze złości. Złość go bierze, złości go biorą. Na złość komu, żeby kogo pobudzić do złości. = figiel wypłatany na złość. Złość komu wyrządzić. **Złościć**, szczę, *s. cz. nied.* przywodzić do złości, pobudzać do złości. = się, *s. z.* złością się unosić, wpaść w złość. **Złośliwie**, *ps.* ze złością. **Złośliwość**, ści, *ż.* przymiot osoby złośliwej. **Złośliwy**, **Złośny**, a, e, *p.* pełen złości. **Złośnica**, y, *ż.* kobieta złośliwa, passyonatka. **Złośnik**, a, **Złośliwiec**, wca, *m.* człowiek złośliwy, passyonat. = Złośnik, czart, diabeł. **Złostka**, i, *ż.* mała złość, figiel na złość komu spłatany. **Złoszczenie**, a, *n.* pobudzanie do złości. = się, wpadanie w złość.

**Złotawy**, a, e, *p.* podobny do złota. **Złotak**, a, *m. zool.* leszczak. **Złotka**, i, *ż. zool.* ptak z rzędu dwuparzysto palcowych. **Złotko**, a, *n. zdrob.* kochane, złoto. = pieszczotliwie *ob.* **Złoto**. **Złotnicki**, **Złotniczy**, a, e, *p.* od złotnika, *np.* warstat, sklep, rzemiosło. **Złotnictwo**, a, *n.* sztuka złotnicza, kunszt złotniczy. **Złotniczka**, i, *ż.* żona złotnika. **Złotnik**, a, *m.* rzemieślnik od złota. **Złoto**, a, *n.* metal żółty, najdroższy, najciąglejszy, po platynie najcięższy, najmniej ze wszystkich metalów skazie ulegający. Złoto czyste zowie się 24 karatowem, w miarę zaś dodanej miedzi, *np.* 20 kara-

towem, to jest mającem 20 części złota, a 4 miedzi. = Złoto piorunujące, *chem.* niedokwas złota ammoniakalny, w ogniu z hukiem pękający. = naczynia złote, pieniądze złote. Jadać na złocie. Płacić złotem, w złocie. = pieszczotliwie. Spij moje złoto! śpiewała kołysząc matka swe dziecię. **Złotogłów, owu, Złotoglowiec, wca,** *m. bot.* (Chrysocoma), roślina z familii wrotyczowatych. = (Asphodelus), roślina zwana inaczej Leliwa. = Złotogłów, materya której osnowa złota, a wątek jedwabny. **Złotoglowy,** a, e, *p* od złotogłowu, *np.* żupan. **Złotokamień, nia,** *m. min.* chryzolit. **Złotoklej, u,** *m. min.* kamień ułatwiający topienie kruszców. **Złotokost, u,** *m.* auripigment, rodzaj żółtego arszeniku. **Złotokwiat, u,** *m. bot.* (Leucanthemum), złota bylica. **Złotolity,** a, e, *p.* ze złota ulany. **Złotolusk,** a, *m zool.* ryba piersiopłetwa, wstęgowata. **Złotopióry,** a, e, *p.* mający złote pióra. **Złotopławny, Złotopłynny,** a, e, *p.* płynący złotem, unoszący z sobą piasek złoty. Złotopłynny Paktol. **Złotopromienny,** a, e, *p.* promieniejący złotem. **Złotopstrąg,** a, *m. zool.* pstrąg morski. **Złotorodny,** a, e, *p.* rodzący, wydający złoto. Złotorodna Kalifornia. **Złotorogi,** a, e, *p.* mający złote rogi. *np.* księżyc. **Złotoskrzydły,** a, e, *p.* mający złote skrzydła. **Złotostruny,** a, e, *p.* mający złote struny, *np.* arfa. **Złototkany,** a, e, *p.* tkany, przetykany złotem. **Złotousty,** a, e, *p.* którego słowa są złote, wymowny. Ś. Jan Złotousty, Chryzostom. **Złotowierzb, u,** *m. bot.* (Salix vitellina), krzew rosnący w miejscach wilgotnych, z którego gibkich gałązek robią witki, tudzież różne wyroby plecione. **Złotówka,** i, *ż.* złoty polski. **Złotowłos, u,** *m. bot.* (Adianthum), roślina paprociowa, włoski P. Maryi. **Złotowłosy,** a, e, *p.* mający złote włosy. **Złoty,** a, e, *p.* ze złota. Złoty zegarek, pierścionek. = zawierający złoto. Złote góry. Złote góry komu obiecywać, *fig.* wiele obiecywać. = Złote czasy, *fig.* szczęśliwe czasy. Minęły te złote czasy. Wiek złoty. = Złoty rycerz, pasowany przy koronacyi królów, cesarzów. = Liczba złota, cykl księżycowy, przeciąg lat 19. = Żyła złota, hemoroidalna. **Złoty, ego,** *m.* srebrny pieniądz polski.

**Złowić, wię,** *s. cz. dok.* ułowić, złapać.

**Złowienie,** a, *n.* złapanie.

**Złowieszczy, Złowrogi,** a, e, *p.* od złego wieszczący, wróżący.

**Złożenie,** a, *n.* od słowa **Złożyć,** *ob.* Składać. Złożenie broni. Złożenie z tronu, z urzędu. **Złożony,** a, e, *im.* od **Złożyć,** którego złożono. Złożony z urzędu. Złożony chorobą. = składający się z kilku części. Wyraz złożony. Ciała złożone, *chem.* składające się z kilku pierwiastków.

**Złudzenie,** a, *n.* omamienie zmysłów. Zmysły zdrowe i czerstwe podległe są rozmaitym złudzeniom: to jest że im się rzeczy zewnętrzne nie tak wydają jak są. = łudzący pozór, omamienie. **Złudzić, dzę,** *s. cz. dok.* ułudzić, omamić.

**Złupić, pię,** *s. cz. dok.* łupiąc zedrzeć skórę ze zwierzęcia. = *fig.* zabrać łupy. Nieprzyjaciel złupił miasto, świątynie, kościoły. **Złupienie,** a, *n* obłupienie. = zabranie łupów.

**Złustrować, uję,** *s. cz. dok.* odbyć lustracyą, rewizyą. = *fig.* obejrzeć.

**Złustrowanie,** a, *n.* odbycie lustracyi.

**Złutować, uję,** *s. cz. dok.* spoić lutowaniem. **Złutowanie,** a, *n.* spojenie lutowaniem.

**Złutrzały,** a, e, *im.* od **Złutrzeć, ję,** *s. n. dok.* stać się lutrem, przejść na luterską wiarę.

**Złuzować, uję,** *s. cz. dok.* wartę, szyldwacha, inną wartę, innego szyldwacha na ich miejscu postawić. **Złuzowanie,** a, *n.* czynność tego słowa.

**Zły,** a, e, *p.* złośliwy, pełen złości. Zły pies. Zła kobieta. Złe serce. Zły duch. Złe słowo, użyte do łajania. Nigdym od niego złego słowa nie słyszał. = Złe oko, zazdrośne. Zły humor, niekontentowanie. = Zły na kogo, zagnie-

wany. = niepomyślny. Zła wróżba. Złe czasy. = Zły czas, słota, niepogoda. = W zły czas, nie w porę, w nieprzyzwoitym, w niedogodnym czasie. = nie taki jak być powinien, lichy, nędzny, zepsuty. Zły koń. Złe wino. Zła droga.

**Zlykowacenie**, a, *n.* od Zlykowacieć, ję, *s.n.dok.* stać się łykowatym.

**Zmacać**, am, *s.cz.dok.* pomacać. = namacać, wymacać. **Zmacanie**, a, *n.* czynność tego słowa.

**Zmachać**, am, *s.cz.dok.* machając zmordować, *np.* rękę. = konia, zmordować długą jazdą. = się, *s.z.* zmordować się. Konie się zmachały. Muszę odpocząć, bom się zmachał. **Zmachanie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zmącenie**, a, *n.* od Zmącić, cę, *s.cz. dok.* mętnym uczynić.

**Zmacniać**, Zmocnić, i t. d. *ob.* Wzmacniać, i t. d.

**Zmacsać**, am, Zmoczyć, czę, *s.cz.dok.* pomaczać, pomoczyć. = się, *s. z.* pomoczyć się. Trzeba się zmaczać, kto chce ryby łowić, *przysł.* **Zmaczanie**, Zmoczenie, a, *n.* pomaczanie. = się, pomaczanie się.

**Zmądrzeć**, Zmędrzeć, ję, *s.n.dok.* stać się mądrym. **Zmądrzenie**, Zmędrzenie, a, *n.* stanie się mądrym.

**Zmagać**, am, *s.cz.nied.* Zmódz, zmogę, *dok.* przemagać, przemódz. Może tyle przeszkód stałością zmożemy. Los zmógł ich siłę, lecz nie zachwiał męztwa. = się, *s.z.* tracić moc, wysilać się. Ojciec zmaga się dla dzieci. **Zmaganie**, a, = się, *n.* od słów Zmagać, i t. d.

**Zmaglować**, i t. d. *ob.* Wymaglować, i t. d.

**Zmaleć**, ję, *s.n.dok.* stać się małym. **Zmalenie**, a, *n.* stanie się małym.

**Zmamić**, i t. d. *ob.* Omamić, i t. d.

**Zmarły**, a, e, *im.* od Zemrzec, który zmarł. Modlić się za dusze zmarłych.

**Zmarnieć**, ję, *s.n.dok.* stać się marnym, w niwecz się obrócić. Zmarniało tyle usiłowań. **Zmarnienie**, a, *n.* stanie się marnym.

**Zmarszczek**, czku, *m.* fałd na czole, na twarzy. **Zmarszczenie**, a, = się, *n.* od Zmarszczyć, czę, *s.cz. dok.* w zmarszczki pofałdować. Zmarszczył czoło. = się, *s. z.* pomarszczyć się. Zmarszczył się na to.

**Zmarnować**, uję, *s.cz. dok.* marnie stracić, *np.* majątek, swe siły, zdolności. **Zmarnowanie**, a, *n.* marne stracenie.

**Zmartwiałość**, ści, *ż.* zdrętwiałość jakiej części ciała. **Zmartwiały**, a, e, *im.* który zmartwiał, zdrętwiały. **Zmartwić**, wię, *s.cz.dok.* nabawić zmartwienia. = się, *s.z.* doznać zmartwienia. **Zmartwiec**, ję, *s. n. dok.* obumrzeć, zdrętwiec. Dłonie i podeszwy mi zmartwiały. **Zmartwienie**, a, *n.* umartwienie.

**Zmartwychwstać**, nę, *s.n.dok.* powstać zmartwych. **Zmartwychwstały**, a, e, *im.* który zmartwychwstał. **Zmartwychwstanie**, a, *n.* powstanie zmartwych.

**Zmarzlak**, a, *m.* człowiek na mróz czuły, zimoląg. **Zmarzły**, a, e, *im.* od Zmarznąć, nę, *s.n.dok.* skrzepnąć od mrozu. Niech się ogrzeję, bo zmarzłem. **Zmarznienie**, a, *n.* skrzepnienie od mrozu.

**Zmawiać**, *ob.* Zmówić. **Zmawianie**, a, = się, *n.* od słów Zmawiać, i t. d.

**Zmaza**, y, *ż.* pokalanie. Zmaza grzechowa. = plama, zakala. Człowiek bez zmazy. **Zmazać**, że, *s.cz. dok.* Zmazywać, uję, *nied.* wymazać, wymazywać. = *fig.* zgładzać. Chrzest zmazuje wszystkie grzechy. = splamić, pokalać. Polacy okrucieństwem swych grzechów nie zmazali. = się, *s.z.* splamić się, pokalać się. Hańbą lękaj się zmazać. **Zmazanie**, Zmazywanie, a, Zmazanie się, *n.* czynność tych słów.

**Zmęczenie**, a, = się, *n.* od Zmęczyć, czę, *s.cz.dok.* męcząc zmordować. = się, *s.z.* czem męczącem zmordować się.

**Zmędrzeć**, i t. d. *ob.* Zmądrzeć, i t. d.

**Zmelcie**, Zmelty, *ob.* Zmielenie, i t. d.

**Zmężnieć**, ję, *s.n.dok.* stać się mężniejszym, nabrać wzrostu, tuszy i sił męża. **Zmężnienie**, a, *n.* od tego słowa.

**Zmiąć**, zemnę, *s.cz.dok.* pomiąć.

**Zmiana**, y, *ż.* odmiana. = jedna

z trzech części gruntu w gospodarstwie trójpolowem.

**Zmiarkować**, uję, *s. cz. dok.* pomiarkować, domyślić się po niejakiem zastanowieniu.

**Zmiatać**, am, *s. cz. nied.* **Zmieść, zmiotę**, *dok.* miotłą, miotełką zgartywać, zgarnąć, *np.* śmiecie, pył z czego. = Zmieść do kupy, zgromadzić miotłą do kupy. = miotać z góry na dół. Z wież i zwierzchu bramy zmiatają sztuki murów i wysokie tramy. = *fig.* strącać. Zmiatać głowy z karków. Ach! na tym świecie, śmierć wszystko zmiecie. **Zmiatanie, Zmiecenie**, a, *n.* czynność tych słów.

**Zmięcie**, a, *n.* pomięcie.

**Zmiękczać**, am, *s. cz. nied.* **Zmiękczyć**, czę, *dok. wł.* i *fig.* uczynić miękkim. Zmiękczyć wrzód. Zmiękczyć serce, umysł. = uczynić zniewieściałym. Długie użycie pokoju nie zmiękczyło ich jeszcze. **Zmiękczyć się**, *s. z.* **Zmiękać**, nę, *s. n. dok.* stać się miękkim. **Zmiękczanie, Zmiękczenie, Zmięknienie**, a, *n.* od słów powyższych.

**Zmielenie**, a, *n.* przerobienie w młynie lub żarnach zboża na mąkę. **Zmielony**, a, e, *im.* od Zemleć, przerobiony na mąkę.

**Zmieniać**, am, *s. cz. nied.* **Zmienić**, nię, *dok.* odmieniać, odmienić, *np.* suknią, mieszkanie, zdanie. = mieniać, przemieniać, *np.* pieniądze. = się, *s. z.* odmieniać się, odmienić się. Wszystko się z czasem zmienia. **Zmienianie, Zmienienie**, a, = się, *n.* od słów powyższych. **Zmiennica**, y, *ż.* kobieta zmienna. **Zmiennictwo**, a, *n.* postępowanie zmienne. **Zmienniczy**, a, e, *p.* od zmiennika. **Zmiennie**, *ps.* zmiennym sposobem. **Zmiennik**, a, *m.* człowiek zmienny. **Zmienność**, ści, *ż.* odmienność. Zmienność rzeczy ludzkich. **Zmienny**, a, e, *p.* podległy zmianie, odmienny. Zmienna kolej rzeczy. = zmienniczy, wiarołomny, w wierze niestateczny, zdradziecki.

**Zmierać**, am, *s. n. nied.* **Zemrzeć, mrę**, *dok.* umierać, umrzeć.

**Zmierzać**, am, *s. n. nied.* dokąd, dążyć, kierować swe kroki. = do czego, ku czemu, *fig.* mieć na widoku, na celu. Ku temu celowi zmierzały i dotąd zmierzają wszystkie usiłowania tej potencyi. **Zmierzenie**, a, *n.* od **Zmierzyć**, rzę, *s. cz. dok.* przemierzyć. = kogo od stóp do głów, *fig.* poglądając jakby wzrokiem przemierzyć. = się, *s. z.* z kim, spróbować się, chcąc się z kim zrównać. Siłą, wzrostem, odwagą nikt się z nim nie zmierzy.

**Zmierzch**, u, *m.* mierzch, mrok, zmrok. **Zmierzchać, cha**, *s. n. nied.* **Zmierzchnąć**, nie, *dok.* mierzchać, mierzchnąć.

**Zmierzyć**, rzę, *s. cz. dok.* obmierzić, obrzydzić. Zmierził sobie życie. **Zmierznąć, nę**, *s. n. dok.* obmierznąć. Zmierzło mu życie.

**Zmieść**, *ob.* Zmiatać.

**Zmieścić**, szczę, *s. cz. dok.* pomieścić, umieścić. Trzeba to wszystko zmieścić w tym kufrze, na jednym arkuszu. = się, *s. z.* pomieścić się. Nie mogliśmy się zmieścić w tym domu. **Zmieszczenie**, a, *n.* pomieszczenie. = się, pomieszczenie się.

**Zmieszać**, am, *s. cz. dok.* co z czem, mieszając złączyć, *np.* wino z wodą, piasek z gliną. = kogo, *fig.* pomieszać, pozbawić przytomności umysłu. = się, *s. z.* pomieszać się, odejść od siebie z pomieszania. **Zmieszanie**, a, = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Zmięty**, a, e, *im.* od **Zmiąć**, pomięty.

**Żmija**, ii, *ż. zool.* gad z rzędu wężów nierównołuskich. **Żmijogad**, u, *m. zool.* płaz czerwonawy z brunatnemi plamami. **Żmijowiec, wca**, *m. bot.* (Echium), żmijowa główka, której korzeń ma leczyć od ukąszenia żmii. = *min.* kamień który jad żmii wyciąga. **Żmijowy**, a, e, *p.* od żmii. = Żmijowa główka, *bot. ob.* **Żmijowiec.**

**Zmilczeć**, czę, *s. n. dok.* komu, milczeć gdy kto gani, strofuje. **Zmilczenie**, a, *n.* milcząc wysłuchanie czego nieprzyjemnego. **Zmilknąć**, nę, *s. n. dok.* zamilknąć, umilknąć.

**Zmiłować się**, *s. z. dok.* zlitować się

Zmiłuj się nad nami. **Zmiłowanie**, a, *n.* zlitowanie.

**Żmiuda**, y, **Żmindak**, a, *m.* kutwa, sknera. **Żmindacki**, a, e, *p.* od żmindaka. **Żmindactwo**, a, *n.* sknerstwo.

**Zmitrężenie**, a. *n.* od **Zmitrężyć**, ężę, *s. cz. dok.* czas, mitrężąc strwonić.

**Zmizerniec**, ję, *s. n. dok.* stać się mizernym. **Zmizernienie**, a, *n.* stanie się mizernym. **Zmizerować**, uję, *s. cz. dok.* przywieść do mizeryi, zbiedzić. **Zmizerowanie**, a, *n.* przywiedzenie do mizeryi.

**Zmłócenie**, a, *n.* od **Zmłócić**, cę, *s. cz. dok.* skończyć młócenie zboża.

**Zmniejszać**, am, *s. cz. nied.* **Zmniejszyć**, szę, *dok.* umniejszać, umniejszyć. = się, *s. z.* stawać się, stać się mniejszym. **Zmniejszanie**, **Zmniejszenie**, a, = się, *n.* czynność tych słów.

**Zmocnić**, *ob.* **Zmacniać**. **Zmocnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się mocnym, nabrać mocy. **Zmocnienie**, a, *n.* wzmocnienie. = nabranie mocy. **Zmocować**, uję, *s. cz. dok.* większą mocą pokonać. = się, *s. z.* mocując się zmęczyć się. **Zmocowanie**, a, *n.* pokonanie większą mocą. = się, wysilenie mocy.

**Zmoczenie**, a, *n.* od **Zmoczyc**, *ob.* [**Zmaczac.**]

**Zmodz**, *ob.* **Zmagac**.

**Zmokły**, a, e, *im.* od **Zmoknąć**, nę, *s. n. dok.* zostać zmoczonym od deszczu. Lepiej zmoknąć, niż utonąć, *przysł.* **Zmoknienie**, a, *n.* od słowa **Zmoknąć**.

**Zmora**, y, *ż.* duch w nocy morzący, duszący ludzi. = *med.* nocne duszenie.

**Zmordować**, uję, *s. cz. dok.* zmęczyć, znużyć, strudzić. = się, *s. z.* zmęczyć się. **Zmordowanie**, a, *n.* zmęczenie. = się, zmęczenie się.

**Zmorzenie**, a, *n.* od **Zmorzyc**, rzę, *s. cz. dok.* morząc zmódz, pokonać. Sen go zmorzył. Zmorzony głodem. Sneu i winem zmorzeni.

**Zmotać**, am, *s. cz. dok.* motając zwinąć. **Zmotanie**, a, *n.* motając zwinienie.

**Zmowa**, y, *ż.* umowa. Gdy zmowę uczynił z robotniki, posłał je do winnicy swojej. = tajemna umowa, porozumienie się z kim przeciw komu. Być z kim w zmowie. **Zmówić**, wię, *s. cz. dok.* **Zmawiać**, am, *nied.* umawiać, godzić kogo. Gospodarz wyszedł rano jednać a zmawiać robotników do winnicy swojej. = odmówić, odmawiać. Zmówić pacierz, rożaniec, litanią. = się, *s. z.* umówić się, porozumieć się z kim na czyję szkodę. Arianie zmawiali się z nieprzyjacielem. Zmówił się August II z Piotrem I przeciw Karolowi XII. **Zmówienie**, a, = się, *n.* od słów **Zmówic**, **Zmówić się**. **Zmowiny**, win, *l. m.* zaręczyny. **Zmownie**, *ps.* zmownym sposobem. **Zmowny**, a, e, *p* który się z kim przeciw komu zmówił.

**Zmożenie**, a, *n.* przemożenie, pokonanie.

**Zmożnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się możnym. **Zmożnienie**, a, *n.* stanie się możnym.

**Zmrok**, u, *m.* mrok, zmierzch.

**Zmrożenie**, a, *n.* od **Zmrozić**, żę, *s. cz. dok.* mrozem przenikuąć, mrożąc o śmierć przyprawić. Ostra zima wiele ludzi i koni w tej wojnie zmroziła.

**Zmrużać**, am, *s. cz. nied.* **Zmrużyc**, żę, *dok.* zamrużać, zamrużyć oczy Przez całą noc oka nie zmrużyłem. Patrzeć niezmrużonem okiem, *fig.* śmiało. *up.* na widoczne niebezpieczeństwo. **Zmrużanie**, **Zmrużenie**, a, *n.* zamrużanie, zamrużenie.

**Zmuda**, y, *ż.* strata czasu nad czem nudnem lub drobiazgowem. = *m.* maruda, ciemięga. **Żmudnie**, *ps.* żmudnym sposobem. **Żmudność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest żmudne. **Żmudny**, a, e, *p.* pełen żmudy, nudny. **Żmudzić**, dzę, *s. n. nied.* mitrężyc czas, marudzić.

**Żmudź**, dzi, *ż.* część Litwy ku morzu baltyckiemu rozciągła. **Żmudzin**, a, *m.* **Żmudzinka**, i, *ż.* mężczyzna, kobieta rodem ze Żmudzi. **Żmudzki**, a, e, *p.* od Żmudzi, ze Żmudzi. Starosta żmudzki, jeden tylko ze starostów w senacie zasiadał.

**Żmurek**, rka, *m.* ślepa babka.

**Zmurować**, uję, *s.cz.dok.* wymurować. **Zmurowanie**, a, *n.* wymurowanie.

**Zmuszać**, am, *s.cz.nied.* **Zmusić**, szę, *dok.* przymuszać, przymusić. **Zmuszanie**, **Zmuszenie**, a, *n.* przymuszanie, przymuszenie.

**Zmyć**, *ob.* **Zmywać**. **Zmycie**, a, *n.* od słowa **Zmyć**.

**Zmydlenie**, a, *n.* od **Zmydlić**, lę, *s.cz. dok. fig.* gładko się z czego wywinąć.

**Zmykać**, am, *s.cz.nied.* **Zemknąć**, nę, *dok.* co z czego, pomykając ściągać, ściągnąć. Pierscień mu z palca zemknęła. Zmykać smycz, charty ze smyczy. = chwytać, chwycić. Bononczyk z chętnej pana zmyka pokarm dłoni. = smykać, kraść. Pan podskarbi kradnie, piwniczy zmyka. = *s.n.* umykać, umknąć. Coż to Wpan przedemną ustawicznie zmykasz? **Zmykanie**, a, *n.* od słowa **Zmykać**.

**Zmylenie**, a, *n.* od **Zmylić**, lę, *s.cz. dok.* omylić, pomylić. = komu szyki, pomieszać szyki. = drogę, pomylić się w wyborze drogi. = Psy zmyliły zająca, *myśl.* straciły trop. = *s.n.* pomylić się. Chciał go w serce ugodzić, ale ręka zmyliła.

**Zmysł**, u, *m.* narzędzie czucia, droga którą wrażenia od przedmiotów zewnętrznych przechodzą do duszy. = czucie przez zmysły powzięte. Padł bez zmysłów. Odszedł od zmysłów.

**Zmyślać**, am, *s.cz. nied.* **Zmyślić**, lę, *dok.* kłamać, nieprawdę mówić. Źle zmyślać, źle i prawdę mówić w pańskim dworze. = wymyślać. Był poeta, co nigdy nie zmyślał. = naśladując udawać. Chód i głos zmyślić, i postawę umie. = udać co nie jest. Układł się Ammon, i zmyślił niemoc. **Zmyślacz**, a, *m.* ten co zmyśla, udaje. **Zmyślanie**, **Zmyślenie**, a, *n.* czynność słów powyższych. Zmyślenie, to co zmyślono, fikcya.

**Zmyślnie**, *ps.* zmyślnym sposobem. **Zmyślność**, ści, *ż.* bystrość zmysłów, spryt, instynkt. To co zmyślnością zowiemy, pies posiada w najwyższym stopniu. **Zmyślny**, a, e, *p.* mający wiele zmyślności, instynktu.

**Zmysłowo**, *ps.* przez zmysły, za pomocą zmysłów. **Zmysłowość**, ści, *ż.* czucie, pojmowanie przez zmysły. = chuć, żądza cielesna. Zatopiony w zmysłowości. **Zmysłowy**, a, e, *p.* od zmysłów. Narzędzia zmysłowe. = pod zmysły podpadający, materialny Świat zmysłowy. = dogadzający chuciom, żądzom cielesnym. Rozkosze zmysłowe.

**Zmyty**, a, e, *im.* obmyty, umyty. Odszedł jak zmyty, *fig.* ze zmytą, głową, zbuzowany, złajany. **Zmywać**, am, *s.cz.nied.* **Zmyć**, ję, *dok.* myjąc spłókać. Woda zmyła piasek z ulicy. = *fig.* zgładzić. Tak hańbę krwią zmyć trzeba. Łzy tylko zmyć mogą przewinienia nasze. = Zmyć komu głowę, *fig.* wytrzeć kapitułę, złajać, zbuzować. = *s.n.* Zmywać, zmykać, uciekać. Z gorącego prawa co tchu zmywałem. **Zmywanie**, a, *n.* od słowa **Zmywać**.

**Znać**, znam, *s.cz.nied.* kogo, co, mieć znajomość kogo, czego. Znaj siebie samego. Zna co jest, zna co było, zna nawet co będzie. = Znać co do siebie, mieć znajomość swej natury, swych wad i przymiotów. = Znać kogo za co, czem, uznawać kogo za co. Nie znam cię za mego pana. Synu mój, znam cię teraz Spartaninem. = *neos.* Znać, można poznać, widać. Znać było z obyczajów, postawy i chodu, że był wysokiego i zacnego rodu. Znać to po tobie, żeś był rozbójnikiem. Nie znać, nie widać. Zająca już nie znać w życie. Nie znać końskiego, ni ludzkiego szlaku. = Dać znać, dać wiedzieć, uwiadomić. Ze chce do niego, ręką znać dawała. Skoro powróci, daszmi znać. = się, *s.z.* z kim, mieć z kim znajomość. Znamy się z sobą. = na czem, mieć znajomość czego. Lepiej zna się na strojach, niż na gospodarstwie. = do czego przyznawać się. Pyta sąd więźnia, czy się zna do winy. = do

czego, poczuwać się do czego, znać swój obowiązek. Znać się do wdzięczności.

**Znachodzić**, *ob.* **Znajdować.**

**Znachor**, a, *m. prow.* ten co się zna na chorobach, nie będąc lekarzem.

**Znaczek**, czka, *m. zdrob.* mały znak. = kartka komu dana na znak że mu się co należy. Za robociznę dawano znaczki do karczmy na gorzałkę. = papierek lub wstążeczka w książce do znaczenia gdzie kto przestał czytać. **Znaczenie**, a, *n.* kładzenie znaków, cechowanie znakami. Atrament do znaczenia bielizny. = to co wyraz znaczy. Znaczenie właściwe i przenośne. = wziętość, powaga w jakiej kto zostaje. **Znacznie**, *ps.* w znacznym stopniu. **Znaczność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest znaczne. **Znaczny**, a, e, *p.* dający się poznać, wydatny. Białe przy czarnem znaczniejsze. = wiele znaczący, niemały, znakomity. Znaczny majątek. Odmiana jest znaczna. **Znaczyć**, czę, *s. cz. med.* znakiem cechować, piętnować. Znaczyć bieliznę. Znaczyć bydło, owce, konie. = wyrażać, wyobrażać. Cześć obrazu ściąga się do osoby, którą obraz znaczy. = oznaczać. Niewiem co ten wyraz znaczy. To co mówisz nic nie znaczy. Co znaczy ten płacz, krzyk? = *s. n.* mieć znaczenie, ważyć.

**Znagła**, *ps.* nagle. **Znaglać**, am, *s. cz. med.* **Znaglić**, lę, *dok.* naglić, przynaglić, zmusić. **Znaglanie**, **Znaglenie**, a, *n.* przynaglanie, przynaglenie, zmuszenie.

**Znajdek**, dka, *m.* dziecko znalezione.

**Znajdować**, uję, *s. cz. med.* **Znaleźć**, znajdę, *dok.* odszukiwać, odszukać. Znalazłem zgubę. = napotkać, natrafić, zastać. Znalazłem go nad książką. = wynaleźć. Znaleźć sposób, środek. = Znajdować co dobrze, źle, sądzić że co jest dobre lub złe. Jak to Wpan znajdujesz? = się, *s. z.* być znalezionym. Znalazła się zguba. = być gdzie obecnym. Znajdować się na balu, na teatrze, na posiedzeniu. = zdarzać się, przytrafiać się. Ta roślina nie znajduje się w Polsce. Jeszcze się taki nie znalazł, coby każdemu dogodził. = Dobrze się znalazł w tej okazyi, dobrze sobie postąpił. Umie znaleźć się w towarzystwie, wie jak się pokazać, jak żyć z ludźmi, jak się z nimi obchodzić. Znaleźć się spodziewam się że umiesz.

**Znajomość**, ści, *ż.* wiadomość, świadomość, umiejętność. Znajomość dziejów, języków, literatury. = z kim, zaznajomienie się z kim. Zabrać z kim znajomość. **Znajomy**, a, e, *p.* znany, wiadomy. = znajomość z kim mający.

**Znak**, u, *m.* to co służy do znaczenia. Znak krzyża świętego. Znak umówiony. Znak do boju. = Znak na ciele, znamię. = szyld. Sklep, austerya pod znakiem Lwa. = oznaka. Nie dał żadnego znaku życia. = okazanie, dowód. Na znak przyjaźni. = sztandar, chorągiew. Towarzystwo husarskiego, pancernego znaku. = Znaki graniczne, kopce. = Znaki zodiaku, *ast.* 12 części zodiaku czyli ekliptyki, zwane od dwunastu konstellacyi, przy których się znajdują: Baran, Byk, i t. d. Urodził się pod znakiem Lwa. = cud. Żydzi pragnęli znaki widzieć, gdy im co prorocy opowiadali. = wróżba, przepowiednia. To dobry, zły znak. = Ani znaku, ani trochę, ani śladu. Śniegu już ani znaku nie ma. = Dać się komu we znaki, dać się poznać przykrym sposobem dokuczyć. Dała mi się bieda we znaki. Dał mi się już proceder we znaki. **Znakomicie**, *ps.* znakomitym sposobem. **Znakomitość**, ści, *ż.* przymiot tego co jest znakomite. **Znakomity**, a, e, *p.* znaczny, znaczący, znamienity.

**Znaleźć**, *ob.* **Znajdować.** **Znalezca**, y, *m.* ten co znalazł czyją zgubę. **Znalezienie**, a, *n.* trafienie napotkanie swojej lub czyjej zguby. **Znalezne**, go, *n.* nagroda za znalezienie.

**Znamię**, mienia, *n.* znak, cecha. = Znamię przyrodzone, plama, brodawka na ciele. = znak, cud. Je-

żeli nie ujrzycie znamion i cudów, nie uwierzycie. = *gram.* znak pisarski: kreska. Znamie prawe, lewe. = *bot.* (stigma) blizna, górna, gruczołkowata część słupka, czyli organu płciowego żeńskiego, służąca do przyjmowania pyłku męzkiego. **Znamienicie, Znamienitość, Znamienity,** *ob.* **Znakomicie, i t. d.** **Znamionować, uję,** *s. cz. nied.* znaczyć, cechować. = oznaczać co ma nastąpić. Kometa znamionuje wojnę.

**Znanie, a,** *n.* od słowa **Znać.** **Znawca, y,** *m.* ten co się zna na czem.

**Znarowić, wię,** *s. cz. dok.* narowiąc zepsuć, uczynić narowistym. Koń znarowiony. **Znarowienie, a,** *n.* uczynienie narowistym.

**Znęcać, am,** *s. cz. nied.* **Znęcić, cę,** *dok.* zanęcać, zanęcić. **Znęcać się,** *s. z.* nad kim, pastwić się nad kim. **Znęcanie, Znęcenie, a,** *n.* zanęcanie, zanęcenie. **Znęcanie się,** *n.* pastwienie się.

**Znędzenie, a,** *n.* od **Znędzić, dzę,** *s. cz. dok.* nędznym uczynić, przywieść do nędzy. **Znędznieć, ję,** *s. n. dok.* stać się nędznym, zmizernieć. **Znędznienie, a,** *n.* zmizernienie.

**Znękać, am,** *s. cz. dok.* zmęczyć, zmordować. **Znękanie, a,** *n.* zmęczenie, zmordowanie.

**Znicz, a,** *m.* ogień święty na cześć Nil, boga słowiańskiego, otchłanią władnącego, palający.

**Zniechęcać, am,** *s. cz. nied.* **Zniechęcić, cę,** *dok.* odejmować, odjąć chęć, ochotę komu do czego. Zniechęcić umysły, odstręczyć. = **się,** *s. z.* tracić, stracić chęć, ochotę. **Zniechęcanie, Zniechęcenie, a,** *n.* czynność słów powyższych. Zniechęcenie, stan osoby zniechęconej.

**Zniecierpliwić, wię,** *s. cz. dok.* przywieść do niecierpliwości. = **się,** *s. z.* stać się niecierpliwym. **Zniecierpliwienie, a,** = **się,** *n.* czynność tych słów.

**Zniemczały, a, e,** *im.* od **Zniemczeć, ję,** *s. n. dok.* stać się Niemcem, przejąć język, obyczaje niemieckie. Zniemczały ród Piastów na Szlązku.

**Zniemczyć, czę,** *s. cz. dok.* przerobić na Niemca. Polak zniemczony.

**Znienacka,** *ps.* znagła, niespodzianie.

**Znienawidzenie, a,** *n.* od **Znienawidzić, dzę,** *s. cz. dok.* kogo, co, powziąć nienawiść do kogo, do czego. **Znienawidzony, a, e,** *im.* którego znienawidzono, do którego powzięto nienawiść.

**Znieść,** *ob.* **Znosić.** **Zniesienie, a,** *n.* od słowa **Znieść,** = skasowanie. Zniesienie zakonów, kary śmierci, niewoli, poddaństwa. = zbicie, pobicie, pogromienie. Zniesienie wojska nieprzyjacielskiego. **Zniesiony, a, e,** *im.* od **Znieść.**

**Znieważa, i,** *ż.* znieważenie, hańba, obelga. **Znieważać, am,** *s. cz. nied.* **Znieważyć, żę,** *dok.* za nic ważyć, zhańbić, zelżyć. **Znieważanie, Znieważenie, a,** *n.* za nic ważenie, zhańbienie. = Znieważenie, znieważa. **Znieważyciel, a,** *m.* **Znieważycielka, i,** *ż.* ten, ta co znieważa.

**Zniewieściałość, ści,** *ż.* stan tego co zniewieściał. **Zniewieściały, a, e,** *im.* od **Zniewieścieć, ję,** *s. n. dok.* stać się podobnym do niewiasty, miękkim, delikatnym jak niewiasta.

**Zniewolić, lę,** *s. cz. dok.* **Znieważać, am,** *nied.* zmusić, zmuszać. = Zniewolić sobie kogo, czyje serce, zjednać, zyskać, pozyskać. **Zniewolenie, Znieważanie, a,** *n.* czynność słów powyższych.

**Znikczemnić, nię,** *s. cz. dok.* uczynić nikczemnym. Długi pokój znikczemnił wasze męztwo. **Znikczemnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się nikczemnym. **Znikczemnienie, a,** *n.* od obu tych słów.

**Znikły, a, e,** *im.* który znikł. **Znikając, ę,** *s. n. dok.* **Znikać, am,** *nied.* umknąć, umykać z oczu. = niewiedzieć gdzie się podziać, przepaść na zawsze. Nadzieja nawet już zniknęła dla mnie. Zniknęły zbiory i dostatki. Chwile szczęśliwe znikną jak sen marny. **Znikanie, a,** *n.* stan wyrażony przez słowo **Znikać.** **Znikomość, ści,** *ż.* przymiot tego co jest znikome. Wszystkie dzieła waleczności, pychy i potęgi tak ludzi jak naro-

dów, sąto znikomości, które czas pożera i trawi. **Znikomy**, a, e, *p.* znikający, przemijający, marny, nietrwały. Wszystkie rzeczy ludzkie są znikome.

**Zniszczec, ję**, *s. n. dok.* nieda zniszczeniu. **Zniszczenie**, a, *n.* w niwecz obrócenie. = stan tego co zniszczono. **Zniszczyc**, czę, *s. cz. dok.* w niwecz obrócić, spustoszyc.

**Zniweczenie**, a, *n.* od **Zniweczyć**, czę, *s. cz. dok.* w niwecz obrócić, udaremnić, daremnym uczynić. Zniweczyć czyje plany, zamysły, zamiary.

**Żniwacz**, **Żniwak**, **Żniwiarz**, a. *m.* **Żniwaczka**, **Żniwiarka**, i, *ż.* ten, ta co żnie zboże. **Żniwiarski**, a, e, *p.* od żniwiarza. **Żniwo**, a, *n.* żęcie zboża. = czas żęcia zboża.

**Zniżac**, am, *s. cz. nied.* **Zniżyć**, ę, *dok.* czynic, uczynić niższym, spuszczać niżej. Zniżyć mur. Zniżyć cenę. Zniżyć głos. = *fig.* poniżać, uniżać. Poddaństwo zniża człowieka do bydlęcia. = **się**, *s. z.* niżej się spuszczać. To się podnosi, to się zniża. Już słońce zniżało się ku zachodowi. = *fig.* uniżac się. Nie będę się zniżał do odpowiedzi na potwarze. **Zniżanie**, **Zniżenie**, a, = **się**, *n.* czynność słów powyższych.

**Znój**, **znoju**, *m.* pot kroplisty pochodzący z upału słonecznego, z pracy rolniczej, i wszelkiej ciężkiej roboty. = *fig.* trud, ciężka praca. Znoje wojenne. **Znoić**, ję, *s. cz. nied.* nabawiac znoju. = **się**, *s. z.* pocić się z gorąca, z ciężkiej pracy. = pracować w pocie czoła. **Znojenie**, a, = **się**, *n.* od słów powyższych. **Znojnie**, *ps.* ze znojem. **Znojny**, a, e, *p.* pełen znoju, znój sprawujący. Znojna praca.

**Znosacieć, jęę**, *s. n. dok.* dostać nosaciny.

**Znosek**, **ska**, *m.* jajo drobne kury wycienczonej zbytniem niesieniem.

**Znosic**, szę, *s. cz. nied.* **Znieść**, **znieść**, *dok.* nieść z góry na dół. Znoszą od rana sprzęty z góry, a jeszcze nie znieśli. = nosząc gromadzic, składać do kupy. Po bitwie znoszą ciała poległych. = plantować górę. Zbytek u Rzymian do tego przyszedł stopnia, że całe góry znosili. = Znieść wojsko nieprzyjacielskie, pobic na głowę. Stanisław Potocki z Jerzym Lubomirskim znieśli Szeremetowa pod Cudnowem. = kasowac. Znieść zakony, karę śmierci, niewolę, poddaństwo. = cierpieć, wycierpieć, wytrzymac. Jeśli jaka przykrość ci dokuczy, znos w cierpliwości, nie wskóra, kto mruczy. = Znosić co z czem, porównywać, konfrontować. = Znieść jajo, wydać z siebie. Kura jajo zniosła. = **się**, *s. z.* łączyć się, spolić się. Rzplita nasza z dwóch państw i narodów w jeden się lud zniosła i spoiła. = z kim, porozumiewać się. Dowiedziono Krzysztofowi Zborowskiemu, że się znosił z carem moskiewskim. **Znośnie**, *ps.* tak że można znieść. **Znośny**, a, e, *p.* mogący byc zniesionym. Najcięższa dolegliwość znośna bywa cierpliwemu. **Znoszenie**, a, = **się**, *n.* od słów **Znosić**, i t.d.

**Znowu**, *ps.* na nowo, powtórnie.

**Znudzenie**, a, = **się**, *n.* od **Znudzić**, dzę, *s. cz. dok.* nudząć utrudzić, zmęczyć. = **się**, *s. z.* nudząc się zmęczyć się.

**Znużenie**, a, = **się**, *n.* od **Znużyć**, ę *s. cz. dok.* zmordowac. = **się**, *s. z.* zmordować się.

**Zob**, i, *ż.* pokarm ptaków. = Ptasi zob, *bot.* jagody ligustru.

**Zobaczenie**, a, = **się**, *n.* od **Zobaczyc**, czę, *s. cz. dok.* obaczyc, ujrzec, zoczyć. Do zobaczenia, do widzenia. = **się**, *s. z.* z kim, znowu się z kim widzieć. Pomówimy o tem, jak się zobaczymy.

**Zobojętnieć, jęję**, *s. n. dok.* stać się obojętnym. **Zobojętnienie**, a, *n.* stanie się obojętnym.

**Zobopólnie**, *ps.* obopólnie. **Zobopólność**, ści, *ż.* obopólność. **Zobopólny**, a, e, *p.* obopólny, obu stronom spólny.

**Zobowiązanie**, a, *n.* skłonienie do przyjęcia na siebie obowiązku. = przyjęty obowiązek. Dopełnic zobowiązania. **Zobowiązywać**, uję, *s. cz. nied.* **Zobowiązać**, żę, *dok.* skłaniać, skłonić do przyjęcia na siebie obo-

wiązku. = sobie kogo, zyskiwać, zyskać czyję przychylność. = się, *s. z.* przyjmować, przyjąć na siebie obowiązek.

**Zoczenie**, a, *n.* od **Zoczyć**, czę, *s cz. dok.* postrzedz, ujrzeć, zobaczyć.

**Zodyak**, u, *m.* (z grec.), *ast.* wielkie koło sfery niebieskiej, podzielone na 12 znaków, po większej części noszących nazwiska zwierząt, zkąd też 12 miesięcy roku. **Zodyakalny**, a, e, *p.* od zodyaku, *np.* znaki, światło.

**Zoła**, y, *ż.* ług i popiół z niego pozostały.

**Żołądek**, dka, *m.* worek błoniasty, w którym się pokarm trawi. **Żołądkowy**, a, e, *p.* od żołądka. Ujście żołądkowe. Sok żołądkowy czyli gastryczny

**Żołądź**, gdzi, *ż.* owoc dębu. = jedna ze czterech mast w kartach polskich. = główka członka męzkiego.

**Żołc**, ci, *ż.* ciecz gęsta klejowata, ciągnąca się, koloru zielono żółtego, smaku nader gorzkiego, wyrabiająca się w wątrobie i służąca do trawienia pokarmów = *fig.* gniew złość. Człowiek bez żółci. **Żółcenie**, a, *n* od **Żołcić**, cę, *s cz. med.* żółto farbować. **Żołciec**, ję. **Żółknąć**, nę, *s. n. med.* stawać się żółtym. **Żółcień**, ieni, *m. bot.* (Curcuma), szafraniec. **Żołciowy**, a, e, *p.* od żółci, *np.* pęcherz, torebka. **Żółcisty**, a, e, *p.* pełen żółci **Żółciuchny**, **Żółciutenki**, a, e, *p.* zupełnie żółty.

**Żołd**, u, *m.* płaca żołnierska. **Żołdacki**, **Żołdaczy**, a, e, *p.* od żołdaka. **Żołdactwo**, a, *n. zbior.* żołdacy. **Żołdak**, a. *m.* żołnierz najęty. za żołd służący. **Żołdować**, uję, *s. n. med.* służyć za żołd. **Żołdowanie**, a, *n.* służenie za żołd. **Żołdowy**, a, e, *p.* od żołdu, będący na żołdzie.

**Żołędny**, **Żołędziowy**, a, e, *p.* od żołędzi. Król żołędny. Kawa żołędziowa.

**Żołenie**, a, *n.* od **Żolić**, lę, *s. cz. med.* w żole moczyć, żołą parzyć, *np.* płótno, bieliznę.

**Żółknąc**, *ob.* **Żółcieć**. **Żółknienie**, a, *n.* stawanie się żółtym.

**Żołna**, y, *ż. zool.* ptak z rzędu graniastodziobych, koloru żółto zielonego, karmiący się pszczołami.

**Żołnica**, y, *ż.* **Żołnik**, a, *m.* statek od zoły, w którym chusta zolą.

**Żołnierka**, i, *ż.* żona żołnierza. = służba żołnierska. **Żołnierski**, a, e, *p.* należący do żołnierza, właściwy żołnierzowi. Po żołniersku, jak przystoi na żołnierza. **Żołnierstwo**, a, *n.* stan żołnierski. = *zbior.* żołnierze. **Żołnierz**, a, *m.* ten co służy w wojsku i żołd pobiera. **Żołnierzyk**, a, *m. zdrob.* mały, młody żołnierz. **Żołnierzyna**, y, *m.* nędzny, lichy żołnierz. **Żołnierzysko**, a, *m. zgrub.* duży, brzydki żołnierz.

**Żółtaczka**, i, *ż.* choroba tak nazwana od żółtego koloru rozlanego po całem ciele. = choroba drzew w której liście żółkną, niemniej spód kory i rdzeń wyrostków. **Żółtawy**, a, e, *p.* nieco żółty. **Żółtek**, tka, *m.* środek jaja oblany białkiem. **Żółto**, *ps.* kolorem żółtym, *np.* farbować, malować. **Żółtoblady**, a, e, *p.* przy żółtości blady. **Żółtofarbownik**, a, *m. bot.* (Luteola), roślina której korzeń żółto farbuje. **Żółtość**, ści, *ż.* żółty kolor. **Żółty**, a, e, *p.* jeden z siedmiu głównych kolorów, przy rozkładzie promienia słonecznego okazujący się między czerwonym i zielonym.

**Żółw**, ia, *m. zool.* gad czworonogi, pancerzem kościanym z dwóch tarcz złożonym odziany. **Żółwi**, a, e, *p.* od żółwia. Iść żółwim krokiem.

**Żołza**, y, *ż.* **Żołzy**, *l. m.* choroba końska, cieczenie z nozdrzy z obrzękłością między szczękami, częstokroć zamieniające się w nosaciznę. **Żołzować**, uję, *s. n. med.* chorować na żołzy. **Żołzowanie**, a, *n.* chorowanie na żołzy. **Żołzowaty**, a, e, *p.* mający żołzy.

**Żona**, y, *ż.* **Żonka**, **Żoneczka**, i, *ż. zdrob.* małżonka. Śmierć i żona od Boga przeznaczona. *przysł.* **Żonaty**, a, e, *p.* mający żonę. **Żonin**, a, e, *p.* należący do żony.

**Żonkilla**, i, *ż. bot.* roślina cebulkowa z rodzaju narcyzów, ma liście szydłowate, kwitnie żółto z mocną przyjemną wonią.

**Zoografia**, ii, *ż.* (z grec.), opisanie

zwierząt, zwierzętopismo. **Zoolity**, ów, *l. m.* skamieniałości królestwa zwierzęcego. **Zoolog**, a, *m.* ten co się trudni zoologią. **Zoologia**, ii, *ż.* część historyi naturalnej traktująca o królestwie zwierzęcem. = książka zawierająca naukę o zwierzętach. **Zoologiczny**, a, e, *p.* od zoologii. *np.* gabinet. **Zootomia**, ii, *ż.* anatomia zwierząt.

**Żoraw**, ia, *m. zool.* ptak z rzędu szczudłowatych, nożdziobych. = przyrząd do wyciągania wiadrem wody ze studni, do podnoszenia ciężarów. **Żórawi**, a, e, *p.* od żórawia. = Żórawie noski, *bot.* (Geranium sangulneum), bodziszek czerwony. **Żórawię**, cia, *n.* **Żórawiątko**, a, *n. zdrob.* pisklę żórawia. **Żórawina**, y, *ż. bot.* (Vaccinium oxycocos). rośnie na bagnach torfowych pomiędzy mchem, ma jagody kuliste, czerwone, mocno kwaśne, także żórawinami zwane.

**Żorza**, y, *ż.* zaranna, świt. Zorza wieczorna, światło po zachodzie słońca przed zupełnym zmrokiem. Zorza północna. światło ukazujące się w pogodnej nocy od bieguna północnego. **Żorzysty**, a, e, *p.* świecący jak zorza.

**Zosobna**, *ps.* osobno, oddzielnie. Oznajmujemy wszem w obec i każdemu zosobna.

**Zostawać**, ję, *s. n. nied.* **Zostać**, nę, *dok.* pozostawać, pozostać na miejscu. Pożegnania zawsze więcej smucą, niżeli pocieszają, i tych co w podróż idą, i tych co zostają. = zatrzymać się, zabawić. Zostań tu, póki cię nie zawołam. Zostańcie tu przez noc. = Zostawać u kogo w służbie, w obowiązku, służyć, pełnić obowiązek. = nie przestawać być. Zostawać w dobrem zdrowiu, w dobrym stanie interesów. = Zostawać z tyłu, przyzostawać, zatrzymywać się z tyłu. = Zostać na placu, poledz, zginąć. = Zostać przy czem, utrzymać się przy czem. Stracił co miał przy sobie, ale został przy życiu. = pozostawać jako reszta. Zostaje mi jeszcze dwa złote. Nic z obiadu nie zostało. = pozostawać do zrobienia. Nic zostaje mi jedno żebrać. = Zostać w słowie, na słowie, niedotrzymać słowa. = Zostać czem, stać się czem. Został księdzem, żołnierzem. = Zostać, zamiast być, w biernych lokucyach. Został oskarżony, zganiony, pochwalony, zabity. **Zostawanie**, **Zostanie**, a, *n.* od słów powyższych.

**Zostawiać**, am, *s. cz. nied.* **Zostawić**, wię, *dok.* nie brać z sobą, nie ruszać żeby zostało. Zostawisz ogród, pałac, skarby, folwarki, dostatki, umierając nie zabierzesz ich z sobą. = Zostawić po sobie, pozostawić, *np.* majątek, sławę, dobre lub złe imię. = Zostawić co komu, pozostawić do czyjego rozporządzenia. Zostawiam ci zupełnie Koronę, ty mi rządy Litwy zostawisz. = Zostawić co czyjemu sądowi, rozsądkowi, zdać na czyj sąd, rozsądek. **Zostawianie**, **Zostawienie**, a, *n.* od słów powyższych.

**Zowąd**, *ps.* z owego miejsca. Ztąd i zowąd.

**Zrąb**, zrębu, *m.* zrąbanie. = drzewa zrąbane. = porąb, część lasu gdzie drzewa rąbią. = ściany drewnianego domu jeszcze bez dachu. Zrąb okrętowy, okręt bez masztów. **Zrąbać**, bię, *s. cz. dok.* **Zrąbywać**, uję, *med.* rąbiąc zwalić. Zrąbano kilka drzew w naszym lesie. = Zrąbać kogo, porąbać szablą. **Zrąbanie**, **Zrąbywanie**, a, *n.* od słów powyższych.

**Zrabować**, uję, *s. cz. dok.* złupić. Zrabowano miasto. **Zrabowanie**, a, *n.* złupienie.

**Zrachować**, uję, *s. cz. dok.* porachować, zliczyć. **Zrachowanie**, a, *n.* porachowanie, zliczenie.

**Zrana**, *ps.* rano.

**Zranić**, nię, *s. cz. dok.* zadać ranę. **Zranienie**, a, *n.* zadanie rany.

**Zrastać się**, *ob.* Zrosnąć się. **Zrastanie się**, *n.* od słowa Zrastać się.

**Zraszać**, *ob.* Zrosić.

**Zraz**, u, *m.* **Zrazik**, a, *m. zdrob.* zerznięty płatek czego, mianowicie mięsa. Zrazy, potrawa z takich płatków. = latorośl do szczepienia.

**Zrażać**, am, *s. cz. med.* **Zrazić**, żę, *dok.*

kogo od czego, odrażać, odstręczać, zniechęcać. Zraźili sobie wszystkich uporca, umysły. = **się**, *s. z.* odrażać się, odstręczać się. Nie zrażaj się z początku trudnością. **Zrażanie, Zrażenie**, a, = **się**, *n.* od słów powyższych.

**Zrazu**, *ps.* z początku, naprzód. Zrazu się wahał, potem przystał na wszystko.

**Zrebić się**, *s. z.* źrebię rodzić. **Źrebica**, y, *ź.* klaczka, kobyłka. **Źrebię, cia**, *n.* **Źrebiątko**, a, *n.* *zdrob.* młody płód koni, osłów. **Źrebiec, bca**, *m.* młody koń. **Źrebięcy**, a, e, *p.* od źrebięcia. Zęby źrebięce. W piątym roku kończy się wiek źrebięcy. **Źrebienie się**, *n.* rodzenie źrebięcia. **Źrebna**, *p. ź.* klacz, nosząca zrebię w łonie.

**Żreć, żrę**, *s cz. nied.* jeść żarłocznie, pożerać. = *fig.* gryźć, pożerać. Gniew żarł ją jadowity.

**Zręcznie**, *ps.* ze zręcznością, zgrabnie. **Zręczność, ści**, *ź.* sposobność, okazya jakby pod ręką będąca. = zgrabność. **Zręczny**, a, e, *p.* zgrabny.

**Zreflektować**, i t. d. *ob.* Upamiętać, i t. d.

**Zrękować, uję**, *s. cz. dok.* zaręczyć komu w małżeństwo, *np.* córkę. **Zrękowiny, win**, *l. m.* zaręczyny.

**Źrenica**, y, *ź.* otwór okrągły ciemnego koloru w błonie tęczowej oka, przez który wpadają promienie światła. Strzeże swej córki jak źrenicy w oku = *fig.* rzecz której strzeżemy jak źrenicy w oku. Tknąć się śmieli okrutnicy liberum veto, tejto wolności źrenicy.

**Zrobaczeć, Zrobaczywieć, ję**, *s. n. dok.* stać się robaczywem, napełnić się zalęgłem robactwem. **Zrobaczenie, Zrobaczywienie**, a, *n.* od tych słów.

**Zrobić, bię**, *s. cz. dok.* skończyć robotę, i t. d. *ob.* Robić. **Zrobienie**, a, *n.* od słowa Zrobić.

**Źródlany**, a, e, *p.* ze źródła. *np.* woda. **Źródlisko**, a, *n.* miejsce gdzie jest wiele źródeł. **Źródlisty**, a, e, *p.* pełen źródeł. **Źródło**, a, *n.* miejsce gdzie woda z ziemi wytryska. = *fig.* początek, przyczyna z której co wypływa, zkąd co pochodzi, z czego się co czerpie. Źródła dochodu. Źródła, dokumenta historyczne. **Źródłosłow, owu**, *m.* wyraz z którego jak ze źródła inne pochodzą. = nauka o takich wyrazach, etymologia. **Źródłowy**, a, e, *p.* od źródła. = *fig.* główny, pierwiastkowy. Źródłowi pisarze historyi, z których, jako ze spółczesnych lub bliskoczesnych, inni czerpią.

**Zrodzenie**, a, *n.* od **Zrodzić, dzę**, *s. cz. dok.* urodzić, porodzić. = *fig.* zrządzić, sprawić, być przyczyną, stać się powodem. Rozterki domowe zrządziły despotyzm w Rzymie. = **się**, *s. z.* urodzić się. = powstać. Ztąd się zrodziły niesnaski, kłótnie, wojny.

**Zrosić, szę**, *s. cz. dok.* **Zraszać, am**, *nied.* pokropić, zmoczyć rosą. = Oczy łzami zroszono, *fig.* zmoczono

**Zrosłogłowkowy**, a, e, *p. bot.* Rośliny zrosłogłówkowe, których pręciki są zrosłe główkami, należące do klassy 19 układu Linneusza. **Zrosłopalczasty**, a, e, *p. zool.* Ptaki zrosłopalczaste, mające palce zewnętrzne w połowie zrosłe. **Zrosły**, a, e, *im.* który się z czem zrósł. **Zrosnąć się, Zrość się**, *s. z. dok.* **Zrastać się**, *nied.* rosnąc spoić się, spajać się. Gdzie się ramię z plecami zrasta. Rana zrosła się. = *fig.* spoić się, złączyć się. Ziemie i księstwa wielkie, które się z Koroną zjednoczyły, i w jedno ciało zrosły.

**Zroszenie**, a, *n.* zmoczenie rosą.

**Zrównać, am**, *s. cz. dok.* **Zrównywać, am**, *nied* wyrównać, wyrównywać powierzchnię. = Zrównać z ziemią, zburzyć, spalić równo z powierzchnią ziemi. Scypio z ziemią zrównał Kartaginę i Numancyą. = *s. n.* Zrównać komu. **Zrównać się**, *s. z.* z kim, wyrównać komu. **Zrównanie**, a, *n.* wyrównanie. = *alg.* dwa algiebraiczne wyrażenia, zawierające w sobie ilości wiadome i niewiadomą, znakiem równości połączone.

**Zrozumiale**, *ps.* sposobem zrozumiałym. **Zrozumiałość, ści**, *ź.* przymiot tego co jest zrozumiałe. **Zrozumiały**, a, e, *p.* łatwy do zrozumienia. **Zrozumieć, miem**, *s. cz. dok.* pojąć rozu-

mem. = pozmać, pomiarkować. = co z kogo wyrozumieć. **Zrozumienie, a,** *n.* pojęcie rozumem. Łatwy, trudny do zrozumienia. Dać co komu do zrozumienia, do poznania. **Zrubaszaieć, ję,** *s. n. dok.* stać się rubasznym. **Zrubaszanienie, a,** *n.* stanie się rubasznym.

**Zrujnować, uję,** *s. cz. dok. wł.* i *fig.* przywieść do ruiny, do upadku. Zrujnować dom, zdrowie, majątek. **Zrujnowanie, a,** *n.* przywiedzenie do ruiny.

**Zrywać, am,** *s. cz. nied.* **Zerwać, rwę,** *dok.* rwać, obrywać, *np.* kwiaty, owoce, jagody. = rwąc ściągać, zdzierać, *np.* komu czapkę, kapelusz z głowy. = *wł.* i *fig.* rozrywać, rozerwać. Pies zerwał łancuch. Woda most zerwała. Zerwać przyjaźń, traktat, pokój, przymierze. Zerwać sejm, wyrzeczeniem słowa veto czyli nie pozwalam sprawić żeby nie doszedł. Sicliński, poseł Upitski, pierwszy tym sposobem roku 1652 sejm zerwał. = Zrywać, zerwać z kim, przerwać stosunki, uczynić rozbrat. Gustaw Waza. Henryk VIII zerwali z Rzymem. = się, *s. z.* rozerwać się. Struna się zerwała. = porywać się, porwać się. Zerwał się wicher. Zerwało się stado kuropatw. Padł na ziemię, lecz zerwał się natychmiast. Zrywam się ze snu. = porywać się, powstać. Kozacy i wieśniactwo do broni się zerwali. **Zrywanie, a,** = się, *n.* od słów **Zrywać,** i t. d.

**Zrządzać, am,** *s. cz. nied.* **Zrządzić, dzę,** *dok* sprawiać, sprawić. Bóg tak zrządził. Czego usilne starania dokazać nie mogły, traf częstokroć zrządził. **Zrządzenie, a,** *n.* sprawienie. Zrządzenie Opatrzności.

**Zrzec się,** *s. z. dok.* **Zrzekać się,** *nied.* wyrzec się, wyrzekać się, *np.* swych praw, pretensyi, tronu, korony. Tytus zrzekł się kochanki, i jest słusznie czczony, byłby splamił swe imię, gdyby zrzekł się żony. **Zrzeczenie się, Zrzekanie się,** *n.* wyrzeczenie się, wyrzekanie się.

**Zrzęda, y,** *ż.* zrzędzenie. = *m.* ten co zrzędzi. **Zrzędnie,** *ps.* zrzędząc.

**Zrzędność, ści,** *ż.* skłonność do zrzędzenia. **Zrzędny, a, e,** *p.* lubiący zrzędzić. **Zrzędzenie, a,** *n.* od **Zrzędzić, dzę,** *s. n. nied.* gderać za lada co. Był stary, który nigdy nie łajał, nie zrzędził.

**Zrzucać, am,** *s. cz. nied.* **Zrzucić, cę,** *dok.* rzucać, rzucić z góry na dół. Rzymianie zrzucali winowajców ze skały Tarpejskiej. = rzucić na ziemię. Koń go zrzucił. = zdejmować, zdjąć z siebie prędko, *np.* odzienie. = strącać, strącić. Ty królów na tron sadzasz, ty ich tronu zrzucasz. Zrzucić z urzędu, złożyć. = Zrzucić most, rozrzucić, rozebrać most. = Zrzucać pokarm, wyrzucać z siebie, zwracać. = ronić. Koń zrzuca zęby. Jeleń zrzuca rogi. = ronić płód niedonoszony. Klacz zrzuciła. = się, *s. z.* z kontraktu, niedotrzymać kontraktu. = na kogo, na co, składać się, zebrać składkę. **Zrzucanie, Zrzucenie, a,** = się, *n.* czynność słów powyższych.

**Zrzynać, am,** *s. cz. nied.* **Zerznąć, nę,** *dok.* obrzynać, oberznąć z wierzchu, *np.* główki maku. **Zrzynanie, a,** *n.* od słowa **Zrzynać.**

**Zsadzać, am,** *s. cz. nied.* **Zsadzić, dzę,** *dok.* siedzącego ściągnąć, zrzucić. Zsadził syna, siadł na osła. **Zsadzanie, Zsadzenie, a,** *n.* od słów powyższych. **Zsiadać, am,** *s. n. nied.* **Zsieść, Zsiąść, dę,** *dok.* z siedzenia swego zstąpić. Ten wysiada z powozu, a ten zsiada z konia. = się, *s. z.* krzepnąć, gęstnieć i osiadać. Mleko się zsiadło. **Zsiadanie, a,** *n.* zstępowanie z siedzenia. **Zsiadanie się,** *n.* krzepnienie i osiadanie na spodzie. **Zsiadłość, ści,** *ż.* stan tego co się zsiadło. **Zsiadły, a, e,** *p.* który się zsiadł. Mleko zsiadłe. = przysadkowaty. Człowiek zsiadły.

**Zsiec, kę, Zsiekać, am,** *s. cz. dok.* posiekać. = siekąc zranić. **Zsiecenie, Zsiekanie, a,** *n.* posiekanie.

**Zstąpić, pię,** *s. n. dok.* **Zstępować, uję,** *nied.* (stąpając) zejść, schodzić. W początkach świata niewinna w gościnę z nieba zstąpiła Astrea. Duch ś. zstąpił na apostołów. Zstąpić

do grobu, zejść ze świata. **Zstęp**, u, *m.* **Zstąpienie**, a, *n.* zejście na dół. **Zstępny**, a, e, *p.* zstępujący. Linia zstępna: syn, wnuk, prawnuk. **Zstępowanie**, a, *n.* schodzenie na dół.

**Zsuwać**, am, *s. cz. nied.* **Zsunąć**, nę, *dok.* suwając zdejmować, zdjąć. Zsunął obrączkę z palca. = **się**, *s. z.* suwając się spuszczać się, spuścić się. Zsunął się z łóżka. **Zsuwanie**, **Zsunięcie**, a, = **się**, *n.* od słów powyższych.

**Zsychać się**, *s. z. nied.* **Zeschnąć się**, *dok.* schnąc kurczyć się, skurczyć się. **Zsychanie się**, *n.* schnąc skurczenie się.

**Zsyłać**, am, *s. cz. nied.* **Zesłać**, szlę, *dok.* z góry na dół posyłać, posłać. Bóg zsyła na ludzi utrapienia, choroby. **Zsyłanie**, a, *n.* posyłanie z góry na dół.

**Zsyp**, u, *m.* **Zsypka**, i, *ż.* zsypanie. = to co zsypano, kupa rzeczy zsypanych. **Zsypać**, pię, *s. cz. dok.* **Zsypywać**, uję, *nied.* sypiąc na kupę zgromadzić, *np.* piasek, zboże. = usypać troszkę z wierzchu. **Zsypanie**, **Zsypywanie**, a, *n.* od słów powyższych.

**Zszarzać**, am, *s. cz. dok.* wyszarzać. **Zszarzanie**, a, *n.* wyszarzanie.

**Zszumować**, uję, *s. cz. dok.* zebrać szumowiny. **Zszumowanie**, a, *n.* zebranie szumowin.

**Zszyć**, ję, *s. cz. dok.* **Zszywać**, am, *nied.* szyjąc złączyć, spoić. **Zszycie**, **Zszywanie**, a, *n.* od tych słów. **Zszyty**, a, e, *im.* od **Zszyć**, szyciem spojony, złączony.

**Ztąd**, *ps.* z tego miejsca. Ztąd i zowąd. Ztąd dotąd. = z tej przyczyny. Ztąd plotki. **Ztamtąd**, *ps.* z tamtego miejsca.

**Zubożałość**, ści, *ż.* stan tego co zubożał, co zubożało. **Zubożały**, a, e, *im.* od **Zubożeć**, ję, *s. n. dok.* stać się ubogim, popaść w ubóztwo. Kto daje ubogiemu, nie zubożeje. **Zubożenie**, a, *n.* od **Zubożyć**, ę, *s. cz. dok.* przywieść do ubóztwa.

**Żubr**, a, *m. zool.* wół dziki w puszczy białowiejskiej mieszkający, dawniej turem zwany. **Żubrowy**, **Żubrzy**, a, e, *p.* od żubra. **Żubrzyca**, y, *ż.* samica żubra.

**Żuć**, ję, *s. cz. nied.* gryźć, przygryzać pokarm.

**Żuch**, a, *m.* chwat, junak. Zuch do szabli, do kieliszka. **Zuchwałość**, ści, *ż.* zakrawanie na zucha. **Zuchowaty**, a, e, *p.* zakrawający na zucha.

**Zuchwa**, y, *ż.* szczęka.

**Zuchwale**, *ps.* z zuchwałością. **Zuchwalec**, lca, *m.* człowiek zuchwały. **Zuchwaleć**, ję, *s. n. nied.* stawać się zuchwałym. **Zuchwałość**, ści, *ż.* **Zuchwalstwo**, a, *n.* zuchwały postępek. **Zuchwały**, a, e, *p.* zbyt śmiały, z ubliżeniem drugim postępujący, odpowiadający.

**Żucie**, a, *n.* gryzienie, przegryzanie pokarmów.

**Żuk**, a, *m. zool.* **Żuczek**, czka, *m. zdrob.* czarny chrząszcz w gnoju żyjący.

**Żuława**, y, *ż.* grunt nizki, nizina nad brzegiem lub między odnogami rzeki. Żuława gdańska, wyspa między Wisłą i Motławą pod Gdańskiem. **Żuławczyk**, **Żuławianin**, a, *m.* **Żuławianka**, i, *ż.* ten, ta co mieszka na żuławie. **Żuławski**, a, e, *p.* od żuławy.

**Żupa**, y, *ż.* (z niem.), **Żupka**, i, *ż. zdrob.* polewka. Żupa rakowa. Żupa migdałowa. Żupa szczawiowa.

**Żupa**, y, *ż.* dawniej kopalnia kruszców, później tylko soli.

**Żupan**, a, *m.* polska suknia spodnia, na którą kontusz wdziewano. = suknia honorowa. = urzędnik taką suknią odziany, wielkorządca, sędzia najwyższy w krajach słowiańskich. **Żupanik**, a, *m. zdrob.* od **Żupan**. **Żupaństwo**, a, *n.* godność żupana. = powiat słowiański pod rządem żupana.

**Zupełnie**, *ps.* z zupełnością. **Zupełność**, ści, *ż.* stan tego co jest zupełne. **Zupełny**, a, e, *p.* cały, całkowity, któremu nic nie brakuje, kompletny.

**Żupniczy**, a, e, *p.* od żupnika. Sąd żupniczy, składał się z żupnika i siedmiu przysięgłych. **Żupnik**, a, *m.* dawniej przełożony nad wszelkiemi kopalniami, później nad samemi

tylko łupami solnemi. Łupny, a, e, *p.* od łupy. Pisarz łupny.

**Żur, a,** *m.* polewka z mąki owsianej, nieco zakwaszonej. Wstępna środa następuje, pani matka żur gotuje.

**Żużel, żla,** *m.* części obce w rudzie, oddzielające się od krnszcu przez topienie. Żużel żelazny pływa na wierzchu stopionej surowizny, w ognisku zaś zostaje żużel denny, który używa się do następnego fryszowania. = lawa wyrzucona z wulkanu. **Żużelarz, a,** *m.* robotnik przy piecu hutniczym zbierający krukiem czyli koszorem żużle z roztopionej surowizny.

**Zużyć, ję,** *s. cz. dok.* **Zużywać, am,** *nied.* używając wypotrzebować, mianowicie płody surowe. = nadużywając zepsuć, zniszczyć, osłabić, *np.* swe siły. = się, *s. z.* użyciem zepsuć się, zniszczyc się. Były niegdyś siły, ale się zużyły. **Zużycie, Zużywanie, a,** *n.* czynność słów powyższych. Zużycie, konsumpcya płodów surowych. **Zużyty, a, e,** *im.* od **Zużyć,** wypotrzebowany przez używanie. = zepsuty, zniszczony przez nadużycie.

**Zwabiać, am,** *s. cz. nied.* **Zwabić, bię,** *dok.* wabić, przywabić. **Zwabianie, Zwabienie, a,** *n.* wabienie przywabienie.

**Zwać, swę, sowię,** *s. cz. nied.* nazywać. Ja mieszkanca wsi zowię szczęśliwym, ty miasta. = się, *s. z.* nazywać się. Za coś ty się zwał grafem, choć jesteś Polakiem? = Co się zowie, w całem znaczeniu, doskonale.

**Żwać,** *ob.* **Żuć. Żwacz, a,** *m.* pierwszy żołądek zwierząt przeżuwających.

**Zwąchać, am,** *s. cz. dok.* węchem wyśledzić. Pies zw. ślad zająca. = *fig.* przewąchać. Zwąchał szatan że Joba dzieci u brata jego bawią się. = się, *s. z.* z kim, *fig.* porozumieć się (od psów wąchaniem się zablerających znajomość)

**Zwada, y,** *ż.* spór, kłótnia. **Zwadliwie,** *ps.* ze zwadliwością. **Zwadliwość, ści,** *ż.* skłonność do zwady. **Zwadliwy, Zwadny, a, e,** *p.* skłonny do zwady. **Zwadnik, a,** *m.* ten co szuka zwady, co się lubi wadzić.

**Zwalać, am,** *s. cz. dok.* powalać. = się, *s. z.* powalać się. **Zwalanie, a,** *n.* powalanie. = się, powalanie się.

**Zwalczenie, a,** *n.* od **Zwalczyć, czę,** *s. cz. dok.* walcząc pokonac. Czy zwalczy, czy go zwalczą, na miejscu dostoi.

**Zwalenie, Zwalanie, a,** *n.* od **Zwalić, lę,** *s. cz. dok.* **Zwalać, am,** *nied.* obalić, obalać. Zwalić dom, drzewo. = Zwalić kogo, obalić, powalić. Kto chce zwalić drugiego, sam częstokroć pada. = z góry, staczać, stoczyć, *np.* kamienie. = co na kogo, *fig.* składać na kogo. Całą winę na niego zwalił. Wiele ludzie na diabła zwalają. = na kupę, narzucać na kupę. = Zwalić kogo ozem, grzmotnąć, uderzyć. **Zwalić się,** *s. z.* obalić się, rozwalic się Dom się zwalił. = na kogo, *fig.* spaść na kogo. Upadam pod nieszczęściami, które się na mnie zewsząd zwaliły. **Zwalisko, a,** *n.* **Zwaliny, lin,** *l. m.* rozwaliny. = Zwalisko, *górn. ob.* **Załom. Zwalistość, ści,** *ż.* własność tego co jest zwaliste. **Zwalisty, a, o,** *p.* dający się zwalić, łatwy do zwalenia, = obwisły. Konie fryzyjskie mają korpus zwalisty.

**Zwalniać,** *ob.* **Zwolnić, Zwalnianie, a,** *n.* od słowa **Zwalniać.**

**Zwanie, a,** *n.* nazywanie. = się, nazywanie się.

**Żwanie, a,** *n.* żucie.

**Zwarcie, a,** *n.* od słowa **Zewrzeć.** = się, starcie się z kim.

**Zwaryować, uję,** *s. n. dok.* stać się waryatem, dostać waryacyi. **Zwaryowanie, a,** *n.* stanie się waryatem.

**Zwarzenie, a,** *n.* od **Zwarzyć,** *s. cz. dok.* uwarzyc, zgotować. zmrozić. Zwarzyła zima nasze ziola.

**Zwaśnić, się,** *s. cz. dok.* powadzić. Zwaśnieni przyjaciele. Zwaśnieni rodziny. = się, *s. z.* z kim, zwaśnić się. **Zwaśnienie, a,** *n.* powaśnienie. = się, powaśnienie się.

**Zwątlenie, a,** *n.* od **Zwątlić, tlę,** *s. cz.*

*dok.* uczynić wątłym, osłabić. Starzec laty i pracą zwątlony. = się, *s. z.* **Zwątleć**, ę, *s. n. dok.* stać się wątłym.

**Zwątpić**, pię, *s. n. dok.* stracić nadzieję. **Zwątpienie**, a, *n.* stracenie nadziei. = stan blizki rozpaczy.

**Żwawiec**, wca, *m.* człowiek żwawy. **Żwawo**, *ps.* ze żwawością. **Żwawość**, ści, *ż.* zwinność, obrotność. **Żwawy**, a, e, *p.* zwinny, obrotny. Żwawy chłopiec. = żywy, ognisty. Żwawa utarczka. Żwawa dysputa.

**Zważać**, am, *s. cz. nied.* **Zważyć**, ę, *dok.* ważyć, odważyć. = co, na co, uważać, baczyć, dać baczenie. Co mówisz komu, o kim, na to zważaj wiele. **Zważanie**, **Zważenie**, a, *n.* uważanie, baczenie.

**Zwędzenie**, a, *n.* od **Zwędzić**, dzę, *s. cz. dok.* uwędzić. = co komu, *fig.* smyknąć.

**Zwerbować**, uję, *s. cz. dok.* zawerbować. **Zwerbowanie**, a, *n.* zawerbowanie.

**Zwężać**, am, *s. cz. nied.* **Zwęzić**, żę, *dok.* czynić, uczynić węższym. = się, *s. z.* stawać się, stać się węższym. **Zwężanie**, **Zwężenie**, a, = się, *n.* od tych słów.

**Zwiać**, *ob* **Zwiewać**.

**Zwiady**, *l. m.* wzwiady, wywiady. Jechać na zwiady. Posłać na zwiady.

**Zwianie**, a, *n.* od słowa **Zwiać**.

**Zwiastować**, uję, *s. cz. nied.* co komu, obwieszczać, uwiadamiać, oznajmiać. = wieszczyć przyszłość. **Zwiastowanie**, a, *n.* obwieszczenie, uwiadomienie, oznajmienie. Zwiastowanie N. Panny, święto na pamiątkę że jej anioł poczęcie syna bożego zwiastował. **Zwiastun**, a, *m.* **Zwiastunka**, i, *ż.* ten, ta co zwiastuje. Kowronek, zwiastun poranka. Jaskółka, zwiastunka wiosny.

**Związać**, że, *s. cz. dok.* **Związywać**, uję, *nied.* wiążąc złączyć, spoić, *np.* dwa sznury, dwie nitki. = zawiązać, obwiązać, *np.* głowę chustką. = skrępować. Tak się miotał na wszystkich, że musiano go związać. = Związać kogo, dać co komu na wiązanie w dzień imienin. Czuły mąż związał żonę na urodziny sznurkiem pereł. = obowiązywać, obligować. Związany ślubem małżeńskim. Związany ślubem zakonnym. Przyrzeczeniem swem został związany. **Związanie**, **Związywanie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Związek**, zku, *m.* to co służy do związania, węzeł. Związek przyjaźni, miłości. Związek krwi, pokrewieństwo. Związek małżeński, małżeństwo. = spojenie, skojarzenie. Mówić, pisać bez związku. = towarzystwo w pewnym celu zawiązane, mianowicie tajemne. = konfederacya wojska dopominającego się o żołd zaległy. = Związki, stosunki. Mieć z kim związki. **Związkowy**, a, e, *p.* należący do związku, do konfederacyi wojskowej.

**Zwić**, *ob.* **Zwijać**.

**Zwichnąć**, nę, *s. cz. dok.* wywichnąć, *np.* nogę, rękę. **Zwichnienie**, a, *n.* wywichnienie.

**Zwicie**, a, *n.* od słowa **Zwić**.

**Zwiędłość**, ści, *ż.* stan tego co zwiędło. **Zwiędły**, **Zwiędniały**, a, e, *im.* od **Zwiędnąć**, nę, **Zwiędnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się zwiędłym. **Zwiędnienie**, a, *n.* stanie się zwiędłym.

**Zwiedzać**, am, *s. cz. nied.* **Zwiedzić**, dzę, *dok.* odwiedzając oglądać, *np.* kopalnie, rękodzielnie, obce kraje. W podróżach swych dalekich wiele zwiedził świata. **Zwiedzanie**, **Zwiedzenie**, a, *n.* odwiedzanie, odwiedzenie. **Zwiedziciel**, a, *m.* ten co zwiedza.

**Zwiedzenie**, a, *n.* sprowadzenie. = sprowadzenie z dobrej drogi, wywiedzenie w pole, oszukanie. **Zwiedziony**, a, e, *im.* od **Zwieść**, którego zwiedziono, uwiedziony.

**Zwiększać**, **Zwiększyć**, i t. d. *ob.* **Powiększać**, i t. d.

**Zwielmożnieć**, ję, *s. n. dok.* stać się wielmożnym, wiele mogącym, potężnym.

**Zwierać**, am, *s. cz. nied.* **Zewrzeć**, wrę, *dok.* ściskając spajać, spoić, zbić w kupę, *np.* deski gwoździami. = Zewrzeć konia ostrogami, spiąć, ścisnąć ostrogami. = się, *s. z.* z kim, ścierać się, zetrzeć się w boju. Tak

hufce polskie z Krzyżaków rotami zwarły się z trzaskiem.

**Zwierciadełko**, a, *n. zdrob.* lusterko. **Zwierciadlany**, a, e, *p.* od zwierciadła. **Zwierciadlarz, Zwierciadelnik**, a, *m.* ten co robi lub przedaje zwierciadła. **Zwierciadło**, a, *n.* metal lub szkło gładko wypolerowane i podlane cyną z merkuryuszem. = *fig.* wzór, wizerunek. Niewiasta ta, zwierciadło cierpliwości. Satyry Krasickiego są zwierciadłem, w którem się każdy przejrzy.

**Zwierz**, a, *m.* wielkie, dzikie zwierzę.

**Zwierzać**, am, *s. cz. nied.* **Zwierzyć, rzę**, *dok.* co komu, powierzać, powierzyć. = **się**, *s. z.* komu z czem, czego, polegając na czyjej wierze, wierności, odkryć mu swe tajemnice. Zwierzył mi się ze wszystkiego.

**Zwierzątko**, a, *n. zdrob.* małe zwierzę.

**Zwierzchni**, a, e, *p.* będący na wierzchu. = wyższy, przedniejszy, celniejszy. Nad wysokiego jest wyższy drugi, a nad te jeszcze są drudzy zwierzchniejsi. = mający zwierzchność nad innymi, przełożony. Zwierzchni panowie. Zwierzchnia władza. = powierzchowny. **Zwierzchnictwo**, a, *n.* władza zwierzchnia, przełożeństwo, naczelnictwo. **Zwierzchniczy**, a, e, *p.* od zwierzchnika lub zwierzchnictwa. **Zwierzchnie**, *ps.* powierzchownie. Kto zwierzchnie sądzi, pewnie się omyli. **Zwierzchnik**, a, *m.* zwierzchność mający, przełożony. **Zwierzchność, ści**, *ż.* władza zwierzchnia, rząd przez jednego lub wielu sprawowany. Najwyższa zwierzchność. Za pozwoleniem zwierzchności.

**Zwierzę, cia**, *n.* jestestwo organiczne, przyjmujące pokarm przez usta, obdarzone czuciem przenoszące się dobrowolnie z miejsca na miejsce: komar, ślimak, szczupak, orzeł, lew, człowiek. **Zwierzęcość, ści**, *ż.* natura zwierzęca. **Zwierzęcy**, a, e, *p.* od zwierzęcia. Kości ludzkie i zwierzęce. = właściwy zwierzęciu. Prowadzi życie zwierzęce. **Zwierzętopismo**, a, *n.* zoografia. **Zwierzołrzew**, a, *m. zool.* zwierzę nlegrzbietne, bez stawów, bez widocznych tak nerwów jak kanałów do krążenia krwi, mające ciało galaretowate, postać roślin, które władzą krzewienia się znacznie przewyższa: polipy, hydry i korale. **Zwierzyna**, y, *ż.* zwierzęta dzikie, na które dla mięsa i skór polują. = mięso zabitego zwierzęcia, mianowicie sarny, dzika, jelenia, zająca, a nawet i ptactwa dzikiego. **Zwierzyniec, ńca**, *m.* ogród w którym chowają złapaną zwierzynę. = Zwierzyniec niebieski, *ob.* Zodyak.

**Zwieść**, *ob.* Zwodzić.

**Zwiesić, szę**, *s. cz. dok.* **Zwieszać**, am, *nied.* spuścił na dół tak żeby wisiało. Pies zwiesił ogon. Ptak zwiesił skrzydła. Zwiesić nos, *fig.* spuścić z tonu, stracić fantazyą. Wszyscy nosy zwiesili, widząc że nie żarty. **Zwiesisty**, a, e, *p.* zwisły, obwisły.

**Zwietrzałość, ści**, *ż.* stan tego co zwietrzało. **Zwietrzały**, a, e, *im.* który zwietrzał, *np.* piwo, wino. **Zwietrzeć, jęę**, *s. n. dok.* stać się zwietrzałym, wywietrzeć. **Zwietrzenie**, a, *n.* od **Zwietrzyć, trzę**, *s. cz. dok.* poczuć wiatrem czyli węchem. Wilk ma węch ostry, tak iż ścierw lub przynętę o ćwierć mili zwietrzy. = *fig.* przeczuć, zwąchać. Czegoż miłość nie zwietrzy?

**Zwiewać**, am, *s. cz. nied.* **Zwiać, zwieję**, *dok.* wiejąc zdmuchiwać, zdmuchnąć. Wiatr zwiał śnieg z drogi. = Zwiać zboże, skończyć wianie zboża.

**Zwieźć**, *ob.* Zwozić. **Zwiezienie**, a, *n.* wioząc zgromadzenie.

**Zwięźle**, *ps.* zwięzłym sposobem. **Zwięzłość, ści**, *ż.* przymiot tego co jest zwięzłe. **Zwięzły**, a, e, *p.* ściśle związany, węzłowaty. Styl zwięzły. = krępy, grubopłaski. Koń pod juki powinien mieć budowę zwięzłą.

**Zwijać**, am, *s. cz. nied.* **Zwinąć, nę**, *dok.* wijąc motać, zmotać, *np.* nici na kłębek. = wijąc skręcać w trąbkę, *np.* papier. = zbierać w kupę co było rozwinięte, rozpięte, *np.* żagle, namioty, chorągiew. Zwinąć

chorągiewkę, *fig.* zemknąć, uciec. Zwinąć wojsko, *fig.* rozpuścić. = **się**, *s. z.* wić się, kręcić się. Włos w kędziory się zwija. Jeż zwija się w kłębek. = Zwijać się, uwijać się. **Zwijadło, a,** *n.* motowidło. **Zwijanie, a,** = **się,** *n.* od słów **Zwijać**, i t. d.

**Zwilgocić, cę,** *s. cz. dok.* uczynić wilgotnym. **Zwilgotnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się wilgotnym. **Zwilżać, am,** *s. cz. nied.* **Zwilżyć, żę,** *dok.* odwilżać, odwilżyć. **Zwilżanie, Zwilżenie, a,** *n.* odwilżanie, odwilżenie.

**Zwinąć,** *ob.* **Zwijać. Zwinięcie, Zwinienie, a,** *n.* od słowa **Zwinąć. Zwinięty, Zwiniony, a, e,** *im.* który zwinięto, lub który się zwinął. **Zwinnie,** *ps.* ze zwinnością. **Zwinność, ści,** *ż.* przymiot tego co jest zwinny. **Zwinny, a, e,** *p.* szybko się zwijający, prędko się uwijający.

**Zwiotszeć, ję,** *s. n. dok.* stać się wiotchym. Przyjdzie zwiotszeć wszystkiemu, jako odzieniu staremu. **Zwiotszenie, a,** *n.* stanie się wiotchym.

**Żwir, u,** *m.* gruby piasek. **Żwirować, uję,** *s. cz. nied.* wykładać (jakby żwirem) lufę strzelby blaszkami metalu odmiennego koloru. **Żwirowaty, a, e,** *p.* pełen żwiru, *np.* grunt. **Żwirówka, i,** *ż.* strzelba żwirowana.

**Zwisły, a, e,** *im.* od **Zwisnąć, nę,** *s. n. dok.* obwisnąć. Zwisłe ku ziemi ręce. Członki bezwładne zwisły ku ziemi.

**Zwitek, tka,** *m.* to co zwinięto, zwój, pismo u starożytnych obwinięte koło wałca.

**Zwłaszcza,** *ps.* osobliwie, mianowicie, ile że, tym bardziej że.

**Zwlekać, am, Zwłaczać, am, Zwlóczyć, czę,** *s. cz. nied.* **Zwlec, zwlokę,** *dok.* wlokąc ściągać, ściągnąć. Zwlec z kogo lub z siebie odzienie. Zwlec kogo z odzienia. Żołnierze zwlekli Chrystusa z szat jego własnych, a oblekli go w stary, czerwony płaszcz. = do kupy, wlokąc ściągać do kupy. = odwlekać, odkładać. Fabiusz zwlaczając bitwę od upadku Rzym obronił. = **się.** *s. z.* ściągać z siebie odzienie. Zwlekła się z szat wdówstwa swego. = wlokąc się zleźć. Tak chory, że nie może zwlec się z łóżka. = wlokąc się schodzić się, zgromadzić się. Jeszcze się wszyscy nie zwlekli. **Zwlekanie, Zwleczenie, Zwłóczenie, a,** *n.* od słów powyższych. **Zwłoczny, Zwłokliwy, a, e,** *p.* odwlekający, odkładający na potem. **Zwłóczyciel, a,** *m.* **Zwłóczycielka, i,** *ż.* ten, ta co zwleka, odkłada. **Zwłoka, i,** *ż.* to co z kogo zwleczono. Zwłoka lwia, skóra lwia. = Zwłoki, ciało bez duszy, trup. = Zwłoka, odwłoka. Fabiusz zwłoką Annibala pokonał.

**Zwodnica, y, Zwodniczka, Zwodzicielka, i,** *ż.* ta co zwodzi, oszukuje. **Zwodniczy, a, e,** *p.* zwodzący, mamiący, oszukujący. **Zwodnik, Zwodziciel, a,** *m.* ten co zwodzi, oszukuje. **Zwodzenie, a,** *n.* sprowadzanie. = uwodzenie, oszukiwanie. **Zwodzić, dzę** *s. cz. nied.* **Zwieść, zwiodę,** *dok.* sprowadzać do kupy, zgromadzić. Swe ludzie rozproszone zwiódł pod chorągwie. = bitwę, stoczyć bitwę. = z drogi, nawodzić na złą drogę. Zwodzić do złego. = uwodzić, oszukiwać. Zwieść dziewczynę.

**Zwój, zwoju,** *m.* zwitek. = Zwój nerwowy, *anat.* węzeł nerwowy czyli część jego grubsza.

**Zwojować, uję,** *s. cz. dok.* wojując pokonać, zawojować. Cezar Ariowista zwojował. **Zwojowanie, a,** *n.* zawojowanie.

**Zwołać, am,** *s. cz. dok.* **Zwoływać, uję,** *nied.* wołając zgromadzić, *np.* posłów na sejm, radę, sejm. **Zwołanie, Zwoływanie, a,** *n.* od tych słów.

**Zwolennica, y, Zwolenniczka, i,** *ż.* **Zwolennik, a,** *m.* (ten, ta co idzie za czyją wolą), stronniczka, stronnik; uczennica, uczeń Chrystusa. Przystąpili ku Jezusowi zwolennicy jego. **Zwolennictwo, a,** *n.* stan zwolennika.

**Zwolna,** *ps.* wolno, powoli. **Zwolnić, nię,** *s. cz. dok.* **Zwalniać, am,** *nied.* wolniejszym, powolniejszym uczynić. Zwolnić ruch, krok. **Zwolnieć, ję,** *s. n. dok.* stać się wolniejszym, powolniejszym. = *wł.* i *fig.*

stać się mniej ścisłym, zelżeć, złagodnieć. Mróz zwolniał. Zwolniała karność. **Zwolnienie**, a, *n.* od słów **Zwolnić**, i **Zwolnieć**.

**Zwołowacieć**, ję, *s.n.dok.* stać się wołowatym, ciężkim jak wół.

**Zwoływać**, i t. d. *ob.* **Zwołać**, i t. d.

**Zwora**, y, *ż.* to czem się zwiera, spaja, krępuje: ankra, szpąga. **Zwornik**, a, *m. arch.* kamień w środku sklepienia.

**Zwóz**, zwozu, *m.* **Zwózba**, y, **Zwózka**, i, *ż.* zwożenie, *np.* zboża do stodoły. **Zwozić**, żę, *s.cz.nied.* **Zwieźć**, zwiozę, *dok.* wożąc zgromadzać, zgromadzić, bądź osoby, bądź rzeczy. **Zwożenie**, a, *n.* wożąc zgromadzanie.

**Zwracać**, am, *s.cz.nied.* **Zwrócić**, cę, *dok.* nazad, wtył obracać, obrócić, zawracać, zawrócić. Zwrócić konia. Zwrócić kogo z drogi. = obracać, obrócić na kogo, na co. Wszyscy zwrócili nań oczy, uwagę. = powracać, powrócić co komu. Powinniśmy zwrócić cośmy od kogo wzięli. = Zwracać z żołądka, zrzucać, womitować. = **się**, *s.z.* obracać się, obrócić się. Dzik się zwraca i psy kaleczy. **Zwracanie**, **Zwrócenie**, a, = **się**, *n.* od słów powyższych. Zwrócenie, to co zwrócono z żołądka. Pies się zwraca do zwrócenia swego. **Zwrot**, u, *m.* powrót. = powrócenie komu rzeczy wziętych. Zamówić sobie zwrot czego. = obrót. Zwrot oka. Zwrot głowy. = miejsce gdzie się zwraca. Na zwrocie drogi, ulicy. = obrót, zakręt. Zwroty strumyka. = obrót, odmiana. Los, szczęście ma swoje zwroty. = sposób łączenia wyrazów i zdań. Zwroty mowy. **Zwrotka**, i, *ż.* piosneczka w której ostatnie wyrazy każdej strofy powracają czyli powtarzają się. **Zwrotnik**, a, *m. ast.* koło małe sfery poprowadzone myślą równolegle do równika w odległości 23 stopni na każdej półkuli, tak nazwane, że słońce w pozornym swym biegu dalej ku północy i południowi nie przechodzi, lecz jakby nazad się zwraca. Zwrotnik Raka. Zwrotnik Koziorożca. **Zwrotnikowy**, a, e, *p.* od zwrotnika. Kraje zwrotnikowe, leżące pod zwrotnikiem, lub blizko niego. **Zwrotność**, ści, *ż.* obrotność. **Zwrotny**, a, e, *p.* obrotny. = zwracający się, powracający. = do zwracania, obracania służący. Drugi pacierz karkowy nazywa się zwrotnym czyli skrętem.

**Zwycięski**, **Zwycięzki**, a, e, *p.* od zwycięztwa, *np.* oręż. **Zwycięsko**, **Zwycięzko**, *ps.* ze zwycięztwem. **Zwycięstwo**, **Zwycięztwo**, a, *n.* pobicie nieprzyjaciela. Odnieść, otrzymać zwycięztwo. **Zwyciężać**, am, *s.cz. nied.* **Zwyciężyć**, ę, *dok.* odnieść zwycięztwo. Zwyciężyć nieprzyjaciela. = *fig.* pokonać. Zwyciężyć przeszkody, trudności. Siebie samego czyli swe żądze zwyciężyć. = kogo w czem, przewyższyć. **Zwycięzca**, y, **Zwycięzyciel**, a, *m.* ten co zwyciężył. **Zwyciężenie**, a, *n.* odniesienie zwycięztwa. **Zwyciężeniec**, ńca, *m.* ten którego zwyciężono.

**Zwyczaj**, u, *m.* nawyknienie, przyzwyczajenie. Taki jest zwyczaj w tym kraju. Mieć zwyczaj, mieć we zwyczaju. Wprowadzić w zwyczaj. = wprawa nabyta przez nawyknienie. Zwyczaj wszystko przemaga. = powszechnie przyjęty obyczaj. Interes jest w modzie, zysk we zwyczaju. Za zwyczaj, jak zwyczajnie bywa. **Zwyczajnie**, *ps.* według zwyczaju, pospolicie. **Zwyczajność**, **Zwykłość**, ści, *ż.* bycie we zwyczaju. **Zwyczajny**, a, e, *p.* we zwyczaju będący, pospolity. = do czego, we zwyczaju co mający, przyzwyczajony do czego. **Zwyczajowy**, a, e, *p.* ze zwyczaju pochodzący, na zwyczaju oparty. Prawo zwyczajowe. **Zwykle**, *ps.* zwyczajnie. **Zwykły**, a, e, *p.* zwyczajny. = nawykły do czego, przyzwyczajony. Ginin jarzma zwykły. **Zwykuąć**, nę, *s.n.dok.* nawyknąwszy mieć we zwyczaju. Tak nieboszczyk pan zwykł był mawiać.

**Zwyż**, *ps.* wzwyż, wyżej. **Zwyż rzeczony.**

**Żyć**, ję, *s.n.nied.* być w życiu, być żywym, żyjącym. Wszystkie jeste-

stwa organiczne żyją. = prowadzić życie. Ludzie i zwierzęta żyją na ziemi, ryby w wodzie. = czem, karmić się, żywić się. Człowiek żyje roślinami lub mięsem, wielka część zwierząt czworonożnych także mięsem, inne wszystkie roślinami się karmią. = z czego, utrzymywać życie. Żyć z dochodu, z jałmużny, z pracy rąk. = wieść żywot. Żyć po pańsku, wystawnie, okazale, nędznie, ubogo. = mieszkać. Żyć w mieście, na wsi. = przestawać, obcować. Żyć z kim dobrze, zgodnie, źle, niezgodnie. **Życie**, a, *n.* siły wewnętrzne, mocą których ciała organiczne kształcą się, rosną, trwają i mnożą się. Życie jest krótkie. Ocalić komu życie. Odjąć komu lub sobie życie. Położyć za kogo życie. = sposób jakim kto żyje. Życie uczciwe, nieuczciwe, pobożne, cnotliwe. = utrzymywanie życia. Zarabiać na życie. Życie jest drogie w tem mieście. = stan duszy po śmierci. Życie przyszłe, wieczne. = pieszczotliwie. Moje życie. Spij, moja nadziejo cała, moje ty życie. = żywot, biografia. **Życiopis, Życiopisarz**, a, *m.* pisarz życia, biograf. **Życiopiski, Życiopisarski**, a, e, *p.* od życiopisa, od życiopisarza. **Życiopismo**, a, *n.* **Życiopis**, u, *m.* opisanie życia, biografia.

**Życzenie**, a, *n.* od słowa **Życzyć**. = co się życzy komu lub sobie. **Życzliwie**, *ps.* z życzliwością. **Życzliwość**, ści, *ż.* dobre komu życzenie. **Życzliwy**, a, e, *p.* dobrze życzący. **Życzyć, czę**, *s. cz. nied.* komu dobrze, być życzliwym, sprzyjać. Już żadnego tam nie znalazłem z tych co mi dobrze życzyli. = komu czego, żądać aby kto co otrzymał. Życzę ci szczęścia, pomyślności, dobrej nocy, nowego roku. Każdy temu rad wierzy, czego sobie życzy. = życzliwie radzić. Życzę ci wynieść się ztąd, nim cię wyprowadzą.

**Żyd**, a, *m.* człowiek wyznania starozakonnego, Izraelita. = *fig.* lichwiarz, skąpiec. Ojciec jego bogacz prawda, ale żyd nieużyty, nic mu nie daje. = plama na papierze z atramentu. **Żydek, dka**, *m. zdrob.* mały, młody żyd. **Żydówczeka**, i, *ż. zdrob.* mała, młoda żydówka. **Żydowię, cia**, *n.* żydzię, żydziątko. **Żydowin**, a, *n.* żyd uczony. Majmonidas, uczony żydowin. **Żydówka**, i, *ż.* kobieta rodu żydowskiego. **Żydowski**, a, e, *p.* od żyda, należący do żyda, właściwy żydowi. Po żydowsku, żydowskim językiem. Mówić po żydowsku. Po żydowsku, jak żyd. Postąpił sobie po żydowsku. **Żydowstwo, Żydostwo**, a, *n.* kraj żydowski. Uczył po wszystkiem żydostwie. = *zbior.* żydzi. Wiele jest w Polsce żydostwa. **Żydowszczyzna**, y, *ż.* wszystko co jest żydowskie, co właściwe żydom: zwyczaje, obyczaje, i t. d. = część miasta przez żydów zamieszkała. **Żydziak**, a, *m.* chłopiec żydowski. **Żydzię, cia, Żydziątko**, a, *n.* dziecię żydowskie. **Żydzina**, y, *m. ż.* biedny, nędzny żyd. **Żydzisko**, a, *n. zgrub.* duży, brzydki, plugawy żyd.

**Żygmarek, rka**, *m. bot.* (Malva alcea), ślaz dzionlasty.

**Żyjący**, a, e, *im.* od **Żyć**, który żyje. = Język żyjący, którym ludzie mówią.

**Żyła**, y, *ż. anat.* rurka w ciele prowadząca krew od części ciała do serca. Żyła wieńcowa serca. Żyła wrotna czyli wrotnica. Żyła szyja. Żyła środkowa, naramienna. Żyły płucowe. Żyły szyjne. = *min.* warstwa kruszcu, węgli kamiennych. = flader w drzewie, w marmurze. **Żyłasty, Żyłisty**, a, e, *p.* mający wiele żył, pełen żył. = mający mocne żyły. Żyliste ręce. **Żyłeczka, Żyłka**, i, *ż. zdrob.* mała żyła. = Żyłka, *fig.* skłonność do czego. Ma żyłkę do pijaństwa. Była w nim jakaś żyłka uczciwości. **Żyłkowaty**, a, e, *p.* pełen żyłek. **Żylny**, a, e, *p.* od żyły. Krew żylna. **Żyłować, uję**, *s. cz. med.* wyrzynać żyły z mięsa. **Żyłowanie**, a, *n.* wyrzynanie żył z mięsa. **Żyłowatość, ści**, *ż.* stan tego co jest żyłowate. = łykowatość mięsa. **Żyłowaty**, a, e, *p.*

żylisty, pełen żył. = pełen fladrów, fladrowany. Drzewo żyłowate. = łykowaty. Mięso żyłowate.

**Żynk**, u, *m. min.* cynk. **Żynkowy**, a, e, *p.* cynkowy.

**Zysk**, u, *m.* to co kto zyskał. **Zyskiwać, uję**, *s. cz. nied.* **Zyskać, am**, *dok.* mieć zysk, ciągnąć zysk. = zjednać, pozyskać. Zyskać czyje serce, przyjaźń, miłość, zaufanie. **Zyskiwanie, Zyskanie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Zyskownie**, *ps.* z zyskiem. **Zyskowność**, ści, *ż.* przymiot tego co zysk przynosi. **Zyskowny**, a, e, *p.* zysk przynoszący.

**Żytko**, a, *n. zdrob.* od **Żyto**. = *bot.* trawa bardzo drobna do zasiewania na gruntach piaszczystych. **Żytni, Żytny**, a, e, *p.* od żyta, z żyta. Żytna słoma. Żytna mąka. Żytny chleb. **Żytnisko**, a, *n.* pole z którego żyto zebrano. **Żyto**, a, *n.* zboże każdemu znajome, którego dwa gatunki: ozime i jare.

**Żyw**, *ob.* **Żywy**. **Żywcem**, *ps.* przy życiu. Żywcem spalić, zakopać. = Brać co żywcem z jakiego działa, wypisać z niego nic nie odmieniając. **Żywe, go**, *n.* część ciała żywa, czująca. Zaciąć, ukłóć do żywego. = Dojąć, dotknąć do żywego, *fig.* boleśnie urazić, obrazić. **Żywić, wię**, *s. cz. nied.* żywność dawać, karmić. On go żywi i odziewa. = *fig.* chować. Żywić w sercu gniew, urazę, nienawiść do kogo. = (dawniej) przy życiu zostawić, nie odejmować życia. Wszystkich na miecz puszczono, i jednego na wyspie nawet nie żywiono. = się, *s. z.* karmić się. Koło wód niejeden się żywi przewożeniem ludzi.

**Żywica**, y, *ż.* substancya niektórych roślin w spirytusie tylko rozpuszczająca się.

**Żywiciel**, a, *m.* **Żywicielka**, i, *ż.* ten, ta co żywi.

**Żywicowaty, Żywiczasty**, a, e, *p.* podobny do żywicy. = mający w sobie wiele żywicy.

**Żywicznica**, i, *ż. bot.* (Stachys silvatica), szałwia leśna, roślina lekarska z familii wargowych.

**Żywię, cia**, *n.* istota żyjąca. Patrzę, aliści dwoje żywiąt siedzi. **Żywiec, wca**, *m. bot. ob.* **Żywicznica**. = zwa ryba na haczyk wędy jako przynęta zasadzona. **Żywienie**, a, *n.* dawanie żywności, karmienie. = się, karmienie się. **Żywioł**, u, *m.* to co żywi. Zmysłenie jest żywiołem poezyi. = pierwiastek jestestw, element. Woda, powietrze, ziemia i ogień, uważane były przez starożytnych za cztery żywioły. **Żywiołowy, Żywiołki, Żywiołeńki**, a, e, *p.* żywy jak należy. **Żywność**, ści, *ż.* to co żywi, co służy do utrzymania życia, pożywienie.

**Żywo**, *ps.* żwawo. Kobiety lubią żeby się do nich żywo brać. = Co żywo, jak najżwawiej, jak najprędzej. Umykajmy co żywo. = Co żywo, co żyje, co żyło, co było żywego. Biegło co żywo, chłopi, chłopięta, niewiasty i baby. = Jako żywo, odkąd żyjemy. W sercu tam jako żywo troska nie postoi. = Jako żywo (dla dobitniejszego twierdzenia lub przeczenia). Wołałem na drugich, by zostawili resztę majątku dla biednych żon i dziatek; jako żywo, przepili wszystko. Jako światło rozniecam, rzecze krzesiwo; na to krzemień: jako żywo.

**Żywokost**, u, *m. bot.* (Symphytum officinale), roślina w medycynie używana, rośnie na miejscach nieco wilgotnych. **Żywolist**, u, *m. bot.* (Dionaea), muchołówka.

**Żyworodny**, a, e, *p.* żywy płód rodzący. Zwierzęta są albo żyworodne, albo jajorodne. **Żywość**, ści, *ż.* żwawość. Żywość temperamentu. Żywość imaginacyi. **Żywot**, a, *m.* brzuch. Kładąc ręce na żywot jej, zleczył ją. = macica niewieścia. Błogosławiony owoc żywota twego. = życie. = bieg życia. = Żywot wieczny, byt pośmiertny duszy, życie nieśmiertelne. = opis życia. Żywoty świętych. **Żywotność**, ści, *ż.* siła żywotna. **Żywotny**, a, e, *p.* od żywota, życie dający, ożywiający. Siła żywotna, *ob.* Siła. = *gram.* imiona żywotne, znaczące istoty żywe, to jest ludzi i zwierzęta

**Żywy**, a, e, *p.* żyjący, przy życiu będący. Żywe stworzenia. Przyjdzie sądzić żywych i umarłych. Ledwie żywy. = Żaden żywy człowiek, żadna żywa dusza, nikt a nikt. Nie zastałem tam żadnej żywej duszy. = prawie żyjący, podobny do żywego. Żywy obraz. = jasny, nieciemny. Żywy kolor, żywa farba. = świeży, czerstwy. Żywe kolory twarzy. = świeży. Mieć co w żywej pamięci. = pełen życia, żwawy. Oczy żywe. Człowiek żywego temperamentu. = wierutny, oczywisty. Żywe kłamstwo. w różnych wyrażeniach. W żywe oczy, wbrew. Żadną żywą miarą, żadnym sposobem. Żywy płot, samorodny. Żywe węgle, żarzące się. = (o wodzie) w ruchu będący, płynący, niestojący. Zdrój żywej wody. = Żywe srebro, merkuryusz.

**Żyz**, *ob.* Żeż.

**Żyzność**, ści, *ż.* przymiot tego co jest żyzne. **Żyzny**, a, e, *p.* płodnością ożywiony, urodzajny. Ziemia żyzna. Kraj żyzny.

**Żąć**, żnę, *s. cz. dok.* **Żynać**, am, *nied.* żnąc ściąć, ścinać. W pięciu dniach wszystko zżęli.

**Żąć**, *ob.* **Żymać**.

**Żęcie**, a, *n.* żnąc pościnanie. Żęcie żyta, pszenicy. **Żęty** a, e, *im.* od **Żąć**, sierpem ścięty.

**Zsiajać**, *ob.* Ziać. **Zsiajany**, a, e, *p.* zadyszany, zmordowany. W pługu zsiajane ustają woły.

**Zsiębły**, a, e, *im.* od **Zsiębnąć**, ę, *s. n. dok.* przeziębnąć.

**Zsiółkły**, a, e, *im.* od **Zsiółknąć**, nę, *s. n. dok.* pożółknąć.

**Zsuć**, ję, *s. cz. dok.* **Zsuwać**, am, *nied.* zdjąć, zdejmować komu z nóg obuwie. **Zsucie**, **Zsuwanie**, a, *n.* czynność słów powyższych. **Zsuty**, a, e, *im.* od **Zsuć**. **Zsuwadło**, a, *n.* narzędzie do zsuwanie bótów.

**Zżuć**, ję, *s. cz. dok.* pożuć. **Zżucie**, a, *n.* pożucie. **Zżuty**, a, e, *im.* od **Zżuć**, pożuty.

**Zżymać**, am, *s. cz. nied.* **Zżąć**, zżmę, *dok.* kurczyć, marszczyć. Zżymać czoło. = ściskać. Zżymać ramiona. Zżymać na co ramiona. **Zżymać się**, *s. z.* wstrząsać się, wzruszać się. Zżymał się i zęby ściskał. Nasz śmiałek kręci się, drzy, z strachu się zżyma. = Zżymać się na kogo, wzdrygać się, obruszać się. Od chwili ustanowienia rady nieustającej; zżyma się na nią co dwa lata naród. **Zżymanie**, a, = się, *n.* od słów **Zżymać**, **Zżymać się**.

**Zżynać**, *ob.* **Zżąć**. **Zżynanie**, a, *n.* od słowa **Zżynać**.

KONIEC.

# OBJAŚNIENIE SKRÓCEŃ.

*alg.* — algiebra.
*anat.* — anatomia.
*arch.* — architektura.
*artyl.* — artyllerya.
*aryt.* — arytmetyka.
*ast.* — astronomia.
*bot.* — botanika.
*chem.* — chemia.
*chir.* — chirurgia.
*fig.* — znaczenie przenośne.
*fiz.* — fizyka.
*fiziol.* — fiziologia.
*fort.* — fortyfikacyjne.
*geol.* — geologia.
*geom.* — geometrya.
*górn.* — górnictwo.
*gram.* — gramatyka.
*herald.* — heraldyka.
*im.* — imiesłów.
*l. m.* — liczba mnoga
*leś.* — leśnictwo.
*m.* — rodzaj męzki.
*mat.* — matematyka.
*mech.* — mechanika.
*med.* — medycyna.
*min.* — mineralogia.
*mit.* — mitologia.
*myśl.* — myśliwstwo.
*muz.* — muzyka.
*n.* — rodzaj niejaki.
*nieod.* — rzeczownik nieodmienny.
*nieos.* — wyrażenie lub słowo nieosobiste.
*np.* — naprzykład.
*ob.* — obacz.
*p.* — przymiotnik.
*pmk.* — przyimek.
*praw.* — wyraz prawny.
*prow.* — prowincyonalny.
*przysł.* — przysłowie.
*ps.* — przysłówek.
*ret.* — retoryka.
*s. cz. nied.* — słowo czynne niedokonane.
*s. cz. dok.* — słowo czynne dokonane.
*częst.* — częstotliwe.
*jednot.* — jednotliwe.
*s. n. nied.* — słowa niejakie niedokonane.
*s. n. dok.* — słowo niejakje dokonane.
*s. z.* — słowo zaimkowe.
*sp.* — spójnik.
*teat.* — teatralne.
*tech.* — technologia.
*teol.* — teologia.
*w.* — wykrzyknik.
*w.* i *fig.* — znaczenie właściwe przenośne.
*ż.* — rodzaj żeński.
*żart.* — żartobliwie.
*zbior.* — wyraz zbiorowy.
*zdrob.* — imię zdrobniałe.
*zgrub.* — imię zgrubiałe.
*zmk.* — zaimek.
*zool.* — zoologia.
— znaczenie wyrazu pod innym względem.

LIBRARY OF CONGRESS

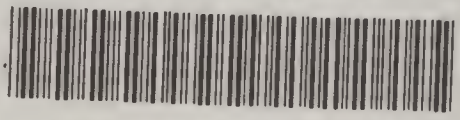

00027012632